

ZVON

ZVON

TÝDENNÍK BELLETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

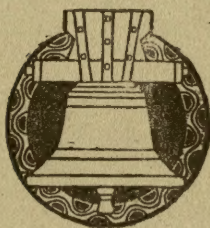
ROČNÍK XIII.

ORGÁN A MAJETEK SPISOVATELSKÉHO DRUŽSTVA

REDAKČNÍ KRUH

ALOIS JIRÁSEK - JAN LIER - FR. S. PROCHAZKA - K. V. RAIS - JOS. THOMAYER

ZODP. VYDAVATEL A REDAKTOR FR. S. PROCHÁZKA

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC. SPOLEČNOSTI „UNIE"
1913.

Tiskem České grafické akciové spol. »Unie« v Praze.

OBSAH.

BÁSNĚ.

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY, ČRTY, ARABESKY ATD.

VZPOMÍNKY, STUDIE A STATI POUČNÉ.

REJSTŘÍK JMENNÝ I VĚCNÝ.

Z RUBRIK LITERATURA, DIVADLO, VÝTVARNÉ UMĚNÍ a TÝDEN.*)

*) Hvězdička před názvem knihy neb divadelní hry znamená referát.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Adolf Heyduk:

Z NOVÝCH BÁSNÍ.

TESKNÉ JARO.

To jaro mělo letos smutnou tvář,
a stále teskně zřelo, nejináče,
jak k hrobu nachýlený písničkář,
jenž vzpomínkami vzdychá, sní a pláče.

A zapomnělo jaro horských niv
a zanedbalo zmírajících strání
a mračilo se ptactvu na odiv,
a mračilo se na svět bez usmání. —

A tak jsem též, ač rád bych stesk svůj zmoh'
a vyjasnil své zamlžené oči
a výskl si jak přes noc zkvetlý hloh,
jenž ranní rosou svlažil rudé oči.

STESK V LESE.

Ve staré lípě pláče severák
a kolem lesa těžké bloudí mraky,
na hnízdě skryl se osamělý pták
a deště krůpějemi vlhnou zraky.

Mlh netvor vlhký ovívá mi tvář
a vřes mi brání v podvečerní chůzi,
jen v oknech myslivny je posud zář
a z houští sova volá hlasem hrůzy.

Slyš, z temné dálky slyšet těžký vzdech,
pak plaché kroky; někdo v dálku pádí
a jedle teskně šumí, sténá mech —
to mimo letí s pláčem moje mládí!

JEŠTĚ ZA LIDUŠKOU.

I.

Já na Tě, dítě, nezapomněl posud,
ať v družině jsem kdy, neb sedám sám,
ať kamokoliv zanese mne osud,
vždy s duší horoucnou Tě vzpomínám.

Mým strážným andělem jsi, drahé dítě,
vždy k Tobě unáší mne ňader cit,
ať v prvním jitru to, dne na úsvitě,
jen když Tě duchem zlíbám — mívám klid.

II.

Od chvil, co do nebe tě anděl vznes',
k mým nejdražším tam modrých do nebes,
mé vadne žití v žalu neustálém,
jsem žebrákem, ač dřív jsem býval králem.

Zda poznáš mne, až já tam zavítám,
jenž bez tebe zde jenom slzy mám,
zda ovineš mně kolem šíje ruku,
zda starce poznáš po hlasu mdlém zvuku?

Snad, Lidko, poznáš mne, to jistě vím,
až na něžné tě rtíky políbím,
vím, poznáš mne a poletíš mně vstříc,
vždyť nikdo tebe nemiloval víc!

K. Leger:

ROZKVĚT.

Povídka z r. 1378.

„Rozkvět města, rozkvět rodu! budiž jméno Páně pochváleno!“ liboval si starý, rozšafný Johlin Rothlev. Bůh dal, že rozkvetl slavně jeho rod! Děd, Hensl, přišel do města Kolína před lety jako chudý tovaryš, potulný kotlář, kuppersmit, do služby dávaje se mistrům. A přišel v dobrý čas, řemesla kvetla, království České oplývalo bohatstvím, o jakém nezdálo se lidem v daleké Falci nebo ve Vestfálech, vypleněných vlastními knížaty a šlechtou. Kutná Hora z dolů vydávala přebytek stříbrné rudy, v Jílovém rýžovali zlato, a zdálo se, kdekoliv kdo v Čechách motykou udeří, pokladů se dokopá. A na poděkování nebi za štěstí a zdar chrámy boží se zakládaly, sloupoví nádherná, věže vysoké zvedaly se, po městech v království vyrůstaly jako zázrakem den ze dne z požehnané půdy. Tisíce pilných dělníků hemžilo se tu, umělců, sochařů, kamenníků, zvonařů, řezbářů. Kdo přišel, nalezl práci a výdělek dobrý.

Dávno zesnul již Hensl Rothlev, tělo jeho pochovali v kryptě pod oltářem Panny Marie v klášteře dominikánském. Duše jeho jistě zaletěla na západ k Rýnu do rodného kraje, nežli před boží trůn se odebrala, spokojena minulým životem plným práce, ale též úspěchů netušených. Vyrostli a rozrodili se Rothlevi! Bohatství, kterého usilovně se dopracoval děd, samo teď potomkům v rukou rostlo. Domy měli nákladné i pozemky hojné, v zástavě mlýny na Labi. Ze vnuků jeden, Martin, na Horách Kutných v mincovně dorůstal na velikého úředníka královského.

Starší bratr jeho, Johlin, měšťan kolínský, byl dobrým obchodníkem, čilý a podnikavý. Všeho se chápal, bohatl prodejem sukna i plátna bílého, zboží norimberského i koření, vosku, olova, červce, na trhy pražské obilí dodával i dobytek, přivážel z ciziny vlastními povozy víno z Francie a ryby sušené z Holandska, z Venecie sklo bílé i barevné, zrcadla, umělé výrobky zlaté i hedbáví. A když vůlí a pomocí císaře svaté říše římské a krále českého Karla budován od základů nádherně vysoký kůr u hlavního chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně, najal Rothlev dodávku všeho: dříví stavebního, kamene, cihel, dlaždic, skla i olova do oken, železa na mříže, měděného plechu i břidlice na střechu. A ruce si mnul, šeptal spokojeně: „Rozkvět města, rozkvět rodu, budiž jméno Páně pochváleno!“

Jednoho večera — v červnu měsíci to bylo — vystoupil Rothlev po točitých schodech na ochoz chrámu. Dovršena byla již skorem ohromná stavba, pyšná a smělá, opěrné pilíře, fiáty z bílého pískovce, gotická klenba, kamenné skruže okenní i krov vyzdvižen. Po denní lopotě odešli dělníci, sám chodil Rothlev po kamenných dlaždicích ochozu, díval se, jak pokročila práce. Řekl mu Mikuláš, který měl dozor nad stavbou, zeť samého Petra Parléře, od nedávna i soused kolínský, že třeba připravit sklo a olovo do oken, malé osmihranné tabulky. Rothlev o všechno starostliv, měl jich už dostatek přichystáno, mohou sklenáři začít — zítra třeba. Byl spokojen, pochvaloval si. Bohu díky, stavba tohoto kůru od základního kamene až ke hrotům fial, ke hřebenu střechy pěkný výdělek mu přinesla, zasloužený a poctivý, z každé cihly, z každé dlaždice, z každého hřebíku nějaký zisk mu zůstal v prstech. Naplnila se stříbrem truhlice kovaná až po víko. A Bůh dá, že dojde i k další stavbě, k dobudování celého chrámu dle nákresů slavného Petra Parléře. Nebude-li už starý Rothlev těžiti z nové práce, dočkají se toho synové.

Měl dva, Henricha a Frice. Vyrostli už, ani nepozoroval. Nějaký čas pobyli v cizině, aby poznali svět, to je lepší nežli knihy a pergameny. Za obchodem je posílal, když jeho lidé jeli pro zboží, aby za hranicemi známosti si udělali ve velkých městech. Ještě je to mladá, nezralá krev, ale budou z nich dobří obchodníci, jako jejich otec. Jsou z rodu Rothlevů, a co se z kočky zrodí, chytá myši. Znali už cenu peněz, opatrni byli, ošidit se nedali, účty vedli správně, spokojen byl s nimi. Díky Bohu, že dal mu syny, v nich je budoucnost. Co platny všechny poklady, které nashromáždil, kdyby neměl komu je odkázat!

Šeřilo se pomalu, lípy voněly z dola, ze hřbitova. Poslední paprsky sluneční uhasínaly na pozlacených báních, rorejsi kroužili kolem věží. Tak bylo krásně tady ve výši, nechtělo se ani starci sejít dolů. Město pod ním tichlo, nad střechami vinul se lehounký dým. V pevných hradbách v klidu a pokoji rozkvetalo rodné město, Po minulých požárech znovu zbudováno,

s pravidelně rozdělenými ulicemi, s výstavnými domy, s arkýři, podsíněmi. Rozkvétalo — díky řádné správě obecní, ve starých zděděných tradicích ještě vedené, díky vzácné přízni královské, zlatým dolům kaňkovským a milosti boží. Obešel starý Rothlev ochoz kolem dokola kůru, dosyta se nadíval. Konečně chystal se už sestoupit. Najednou zaslechl tiché kroky po dlaždicích ochozu — kdosi tu byl s ním aniž by o tom věděl.

Ohlédl se a poznal kněze Jana, českého kazatele. Pro venkovské obyvatelstvo bylo třeba českého kazatele v chrámě, a pak — bohužel — rozmohl se český živel i po městě, drobní statkáři venkovští zakupovali tu domy. Nic dobrého z toho, jen časem hádky v domech výčepních. Nic dobrého neznamená také kněze potkati, pomyslil si Rothlev a po straně třikráte odplivl, nežli se otázal:

„Velebný otče, užíváš krásy letního soumraku, není-li pravda? Po dobré večeři na děkanství příjemno je nadýchat se vůně kvetoucích lip!“ řekl to s úsměvem obratného obchodníka.

„Tak!“ suše odpověděl kněz, vysoký, hubený, s černýma, planoucíma očima, s rudými skvrnami na vpadlých sežloutlých tvářích, v rouchu ošumělém, staženém okolo boků konopným uzlovitým provazem. „Tak, pane. Nevečeřel jsem, je půst, pátek. Ale chodím sem nahoru na ochoz každého večera. Je tu čistý vzduch. Tam dole v ulicích špínou a lidskými neřestmi čpí to!“

„Aj!“ uražen, přece však nasládle se usmívaje podivil se Rothlev. „Město je čisté, není zde zkaženého vzduchu. V ulicích i ve dvorech pořádek. Jsou města v království českém bídná a nečistá, jakých v Němcích nenajdeš, ale zde, bohudíky, vidět jen rozkvět a blahobyt.“

„Rozkvět a blahobyt!“ kněz potřásl hlavou. „Víš, pane: všechny stromy a keře odkvetly už, lípy kvetou naposled. Dovršují rozkvět jara. A pak den za dnem blíží se neúprosně konec, podzim, umírání. Vydá plody osení zemské, odděleno bude zrno od plevele!“

„Ah! páter, tuším, chce mi tu kázat!“ mrzutě pomyslil si Rothlev.

„A bude koukol uvržen v oheň —!“

„Dobře mu tak!“ zasmál se starý obchodník. „Ať shoří koukol. Ale dobré těžké zrno je požehnáno. Z pilné ruky vykvete zdar!“ V duchu si řekl: „Vidíš, ty kazateli, dovedu také mluvit jako kniha!“

„Co nazýváš zdarem a blahobytem? Jmění veliké, majetek, lány polí, měšce plné?“

Protivný kněz! opravdu chce kázat.

„A z blahobytu rodí se neřest, pamatuj si, pane Rothleve! Psáno jest, že spíše velbloud projde uchem jehly, než boháč vejde do království nebeského. Každý jen po zlatě se shání a zlato je nástrojem ďábla, ke hříchu svádí, k pýše, k neřestem. Není požehnáno veliké jmění, pamatuj si, pane! Dobře kázával o tom učitel můj blahé paměti, Jan Milič. Šťastni jsou lidé tam venku v polích, kteří v potu tváří vydělávají si svůj chléb, ale hřích je hromadit mamon na mamon. Jako jed, jak opojné víno je bohatství, k dobrému nevede, smysly opojuje, hlavu pyšnou činí. A pýcha předchází pád.“

„Odpusť, ty, kněže velebný, kdes takové myšlenky nabral? v klášteře chudých bratrů někde?“ rozmrzen odpověděl Rothlev. „Pravdu mluvíš: víno je opojné i bohatství, ale —“ poklepal knězi na rameno — „člověk moudrý dovede užíti vína i bohatství, rozumíš? moudře a s rozvahou! Tak! Buď s Bohem! Dobře spi! Jsem bohat, závidíš mi? přeju ti, abys tak dobře a klidně spal jako já, neboť já usínám po pilné práci. A Bůh té práci požehnal, třeba ty ne — asketo jakýsi!“ Hrdě to řekl Rothlev boháč. „Vím o tom, jsou takoví teď kazatelé, přísní na sebe i na jiné, takoví, kteří sami nevědí, co je radost ze života, jaké je potěšení z úspěchu vydobytého trvalou prací. Takoví hluší filosofové, otrávení kyselou ssedlinou vlastní žluči!“

Rozčilen sestupoval po točitých schodech, setmělých už, a odplivoval. „Hle, jak mi večer zkazil! tak bylo hezky v té lipové vůni, v teplém vzduchu. Protivný kněz tenhle český kazatel! Říká se, že v kostele, když lidem venkovským káže, té chudé holotě z polí, sedlákům, rybářům, dřevorubcům, uhlířům, na pány prý laje a holotě takové věci namluví, že kostel rozlehá se vzlykotem. Zakázat mělo by se podobná pobuřování, zabránit měl by tomu sám děkan i městský úřad. Skuhrání sýčka je to. A je přece krásně na světě! co chtějí ti mravokárci. Nevede-li se i kněžstvu dobře? nejsou-li spokojeni bratři dominikáni v klášteře? Také jejich klášter rozkvetl, vyrostl v pýše a bohatství. A moudře kázal v neděli převor Johan: Komu Bůh milost svoji prokázal na světě tomto, vděčen buď a nepohrdej! A ty, nešťastníče chudý, neboj se, že Pán Bůh na tebe zapomněl, věř v něj, modli se k němu a tisíckráte bude ti vše nahrazeno po smrti

v nebi! Tak je to dobře, jedněm svět, druhým nebe. Pán Bůh je spravedliv!“ Dlouho ještě hučel nespokojeně. „Nač tady v kostele našem český kazatel? Nebývalo to. Nebývali ani Češi v radě, — už jsou! a je to jen neklidný takový podvratný živel. Lidé lehkomyslní. Anebo fantasti, žádající věcí nemožných. Rychtář Nitschl pravil sám!“

Uklidnil se stařec teprve, když sestoupil na hřbitov u kostela. Tak milé ticho bylo tu v šeru pod lipami! Na hrobech plno květin, stolisté růže rozvíjely se. Hřbitov, ale nic hrozného, jenom klid a ticho. Nějací žáci s holčinou v bílé zástěrce se tu procházeli mezi rovy, smáli se tlumeně. Pokývl Rothlev hlavou. „Tak! radost ze života, mládeži!“ zašeptal, „a ne Pána Boha poučovat, nepřevracet zbytečně svět. Ať se radují žáci! mladost — radost! A proč ten sýček mi nahoře vlezl do cesty?“

Opravdu zkazil mu kněz Jan dobrou náladu večera. Rothlev pospíchal domů, v labské bráně měl dům pěkný, výstavný. Po ulicích bylo živo, na zápražích užívajíce klidu jarního večera seděli lidé, povídali si, v podloubích procházeli se. V dílnách řemeslníků odmlčel se ruch denní práce. Jsou příjemné takové teplé večery v ulicích ztichlého města!

Sousedé z daleka pozdravovali pana Rothleva. Jeho žena, paní Geruše, ustaraná již také, hubená a nějak chorobná, stála na prahu s hlavou šátkem ovázanou, čekala, vyhlížela manžela. K železnému kruhu vedle dveří do zdi zabitému přivázán byl vraný, pyšný kůň s ozdobným sedlem. Poznal Rothlev koně, usmál se, „Zase škemrat přijel!“

„Čeká tě pan Bořita z Libenic již netrpělivě, dlouho nejdeš!“ přivítala muže paní Geruše mrzutým hlasem.

„Však se dočká, pan Bořita! a myslím, neodjede mi uražen!“ smál se. „Kde že je, vzácný host?“

V prostranném sešeřeném mazhauze přecházel neklidně a omrzele pan Bořita, zeman z Libenic, ramenatý, zardělý v kulatých tvářích, s prošedivělými vousy, avšak s očima jiskřivýma. Stříbrné ostruhy měl na jeleních botách, kabátek karmazinový, mečík po boku na ozdobném řetízku. Starý rozkošník a veselý druh. Kdy ž uviděl Rothleva, běžel mu vstříc.

„Dobrý večer, vzácný příteli! Dočkal jsem se konečně! Těší mne —“

Měšťan podal mu ruku, nesmál se už, přísně stáhl obočí.

„Také mne těší. Jdeš patrně splatit dluh, pane Bořito?“

Libenický zeman se zatahal rozpačitě za vousy. „Nemohu — slyš, pane Rothleve, sečkej mi, sečkej až po žních. Sečkej ještě půl roku. Víš, že neurodilo se mi v posledních letech na polích, a letos úroda krásná se okazuje, nadějná. Počkej!“ znělo to skorem úzkostlivě.

Rothlev pokrčil rameny. „Čekal jsem dlouho, Bůh ví! A nehodlám déle shovívat tam, kde je vše marno. Jsi dlužen mně, jsi dlužen Rubenovi, židu, rozhazuješ peníze hříšně plnýma rukama, lehkomyslně promarnil jsi svůj statek —“ Bořita chtěl něco namítat. „Ne, je všechno marno! Konec! řekl jsem ti včera, že nesečkám už. Dal jsi mi v záruku dvůr v Libenicích, vezmu jej a vejdu právem. Domluvil jsem, pane Bořito, rozumíš?“

Ticho bylo chvíli. Poznal zeman, že je domluveno tentokráte opravdu. Konec. Věděl to dávno — jako když se do propasti řítí a marně rukama a nehty kolem sebe chytá se sypké stěny skalní. Půda zmizela mu pod nohama. Není už čeho se zachytit, nepůjčí ani žid. A Rothlev se nesmiluje!

Zaskřípal zuby pan Bořita, zadupal zlostně, oči mu v šeru vztekem zasvítily. Čapku posadil si na hlavu furiantsky k levé straně, ruce podepřel v bok. „A ty, čerte starý, lakomý. Bůh tě potrestá!“ vybuchl, pohrozil pěstí. „Zničíš mne, ze dvora vyženeš s dítětem, s Libuškou dcerou — kam půjdeme?“

Rothlev lhostejně pokrčil rameny. „Tvá starost. Měl jsi dříve pomyslit, kam cesta vede. Proto dal Bůh člověku rozum!“

„Nekaž mi tu ještě!“ soptil zeman. „Tys bohat, máš všeho dost a zachtělo se ti i mého dvora. Měj si ho, vydřiduchu!“

Rothlev vážně odpověděl: „Proč zlořečíš? Mně závidíš, že jsem bohat — proč tys tak jako já pilnou prací a rozumem nezachránil aspoň to, co jsi měl? Tvá vina je!“

„Nechlub se rozumem, starče, tím německým, měšťanským, sobeckým rozumem!“ pohrozil Bořita zvedaje dva prsty jako k přísaze, „však i ty poznáš, jak slabý je rozum a všechna práce lidská proti osudu! Bůh tě potrestá, Rothleve!“

„Bůh trestá jen ty, kdo spolehají hříšně na těkavé štěstí. Rozšafný člověk nebojí se osudu, sám svůj osud si uková. A odpusť, pane — řekl jsem, víš, co teď. Jdi s Bohem!“ zakončil mrazivě.

„Jdu!“ na prahu ještě se otočil prchlý Bořita, „ale pamatuj: Bůh tě potrestá! Zmate tvůj rozum, starče tvrdý!“ Dvéře za ním třeskly.

(Pokračování.)

K. V. Rais:

DVĚ PÍSNĚ.

I.

Znával jsem cestičku do dáli,
slunečný jas mi ji zlatil,
ptáci tam v topolech zpívali,
les mi ji šumem svým krátil.

Chodil jsem cestičkou mnoho let,
dávno je, dávno již tomu,
jak nemá srdce mě zabolet,
byla to cestička domů.

Ach, všechny jízdy v tu zemskou dál
proti ní uboze blednou,
chtěl bych tak, jak jsem jí chodíval,
jít po ní jen ještě jednou...

II.

Oj, sluníčko, tys též se na mne smálo
a pěšinu mou žitím zlatilo —
což srdce bilo, oko žhavě plálo!
však najednou ses v mraku ztratilo.

Jak dávno tomu... Potom zřídka šlehly
mi pozdravy tvé v cesty oné pruh,
jen usmál jsem se, stíny kolem lehly,
a úsměv, než se rozvil, opět ztuh.

I pěšina má zapletla se kdesi,
jdu bez cíle a nevím kam a nač,
a jenom z dálky za horami, lesy
zní ke mně cos jak prsou starých pláč...

Josef Thomayer:

ČÍM ZEMŘEL JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA.

Náš národní heros podobá se vnějším zjevem svým skvěle zářícímu povětroni. Z nenadání z temna se vynořil, zářil několik málo roků jako největší válečník všech věkův a národů i jako geniální politik a zapadl zase do temna. Nevíme, kdy se narodil, není určitých zpráv, kde se vojenskému umění přiučil — a bez velikých vědomostí odborných, které jen učením se získávají, si Žižku nelze představiti. Ne celých šest roků v plném lesku svém se stkvěl a zahynul, a hned již způsob smrti jeho nám není jasný.

Nejednou jsem se svého lékařského stanoviska o smrti Žižkově přemýšlel snaže se rozluštiti, jaká to as byla nemoc, která smrt tu přivodila. V přemítání tom jsem na konec dospěl k nějakému závěru, nevěda ovšem při nedostatku materiálu dějepisného, je-li závěr můj správný. Je to podivuhodno, že o posledních chvílích takového velikána, jako byl Jan Žižka, jsou zprávy tak lakonické.

Dosti všeobecně se má za to, že Žižka zemřel morem. Mínění toto má mocnou oporu v To kově knize: Jan Žižka, z r. 1879 (str. 203). Tomek, známý v dějepise svou pečlivostí a přesností, praví na jmenovaném místě: „W ležení před Přibyslawí roznemohl se Žižka nemocí morowau od hliz, která w málo dnech učinila konec jeho životu." Není mně známo, odkud Tomek zprávu svou čerpal. Nápadna jest mně jen neshoda se zprávou ve čtvrtém díle „Dějepisu města Prahy" od téhož auktora, téhož roku co vyšla kniha o Žižkovi, vydaném. Praví Tomek zde na stránce 310: „Při obležení tomto roznemohl se však Žižka od hliz a krátce ulehl k smrti." Zde tedy o moru není zmínky. Také nejpopulárnější pramen o válkách husitských: „Staré letopisy", při zmínce o smrti Žižkově mor jakožto příčinu smrti neuvádějí. Praví slovně (Scriptores rerum bohemicarum T III. 1829, p. 64): „1424. Téhož léta i hned po smíření kniezete a Pražan s Žižkú, Žižka s swými bratřími jeli sú do Morawy; kterýžto Žižka na té cestě položil se jest před Přibyslawí u hradu dobývaje ho. Tu bratr Jan Žižka roznemohl se nemocí smrtedlnú, od hliz." O moru žádná zmínka. Zprávu tuto slovně převzal také Palacký do svých dějin. Legenda, že by byl Žižka zahynul morem, vytvořila se asi z toho data, že jedna forma moru, ve středověku tak úžasně řádícího, vyznačovala se tvořením hliz ve tříslech, v podpaží a jinde. Ale moru v době, kdy Žižka zemřel, v Čechách nebylo. Právě Tomek (Dějepis města Prahy IV.) zaznamenává mor až r. 1433 v Praze, nečině o jeho rozsahu žádné zmínky. Teprve následujícího roku vypisuje Tomek mor obšírněji. V Praze prý zemřelo nemocí touto na dvacet tisíc lidí.

Viděti z toho, že pořád ještě, přišel-li mor do země, byla to příhoda zlá, vzrušující, kronikáři zaznamenávaná. Ale staří Letopisové čeští o dalším řádění moru ve vojště Žižkově r. 1424 ničeho nevypravují, ačkoliv zevrubné vylíčení ústupu Žižkova z Uher ukazuje, že tuto kapitolu dějin českých psal člověk výborně informovaný, ne-li sám nějaký účastník Žižkových tažení. Byla by tedy smrt Žižkova ojedinělým případem moru, což při eminentní nakažlivosti nemoci této mysliti se nedá.

Ostatně praví B. M. Lersch (Geschichte der Volkssachen, p. 182), že z roku 1424 jest málo zpráv o moru. Cituje pod čárou, tuším z jakési klášterní kroniky, jedinou zprávu a to ne z Čech. O moru roku 1433 se zmiňuje, má však za to, že veliká úmrtnost tohoto roku způsobena byla velikým hladem, který tenkrát v Čechách panoval.

Není tedy žádné zprávy, která by pověřeným způsobem oznamovala, že v čas, kdy Žižka se roznemohl, v Čechách mor panoval.

Jestliže však hlízy Žižkovy za produkt morové nákazy prohlásiti nelze, dlužno prozkoumati, zač as ve smyslu dnešního chorobozpytu nemoc hlízami se vyznačující bylo by možno považovati.

Především by bylo třeba věděti, čemu říkali Čechové v patnáctém století hlíza. Tu pak jsme na rozpacích, zrovna tak, jako kdybychom se ptali dnešního dne, co všecko v lidovém podání sluje hlizou. Dokud se medicina nepěstovala na škole vysoké jazykem českým, nebylo jistě pro mnohé slovo nemoc značící významu ustáleného. Teprve školní medicina označuje jistým slovem jen jeden chorobný útvar. Tedy v školní medicině dnešní znamená slovo hlíza totéž, co latinské abscessus. Ale v podání lidovém značí hlíza dnešního dne všelicos, i zhoubný nádor. Zrovna tak sluje jistý chorobný útvar v některém kraji nežit, v jiném pak vřed. A přece v názvosloví školní mediciny nežit a vřed jsou dva velice se lišící pojmy.

Stejným právem možno se domnívati, že ani v patnáctém století ve příčině této nebylo jinak. Názvů přesných, jen jistý určitý útvar chorobný označujících, nebylo. Ostatně to není pouhá domněnka, ale lze ze staré literatury dokázati, že názvosloví nebylo nijak ustáleno. Máme z patnáctého století, tedy ze století smrti Žižkovy, dva české spisy lékařské, pořízené dle cizích originálů a sice Razesova ranná lékařství a Salicetova ranná lékařství. V těchto dvou spisech máme dostatečně prokázáno, že názvosloví lékařské nebylo ustáleno. V Salicetově ranném lékařství (vydání Erbenovo z r. 1857) ukazují tak již nadpisy některých kapitol. Tak v prvé knize kapitola dvacátá prvá má nadpis: O nežitu n e b hlíze na kořenu jazyka. Užívalo se obou těchto slov patrně ve stejném smyslu. Stejně v knize páté čteme v nadpisu kapitoly čtvrté, „hlízy neb nežitu". Naproti tomu kapitola dvacátá osmá v knize prvé má nadpis: O otoku neb nežitu horkém i studeném. Viděti z toho bez sebe menšího násilí, že právě ve století smrti Žižkovy označovaly se názvem otok, hlíza, nežit, více méně tytéž věci. Tomu bylo o století dříve zrovna tak. Ve slovníku „Bohemář" z r. 1309 překládá se apostema v češtině nežit. Leč apostema — v lidovém podání apostona — jest nám hlizou čili abscessem.

Z toho vysvítá, myslím, že úplně přesně, že nemusíme Žižkovy hlízy nikterak pokládat za hlízy — t. j. nahromadění hnisu uvnitř těla — ve smyslu dnešním.

Tomu by ani se stanoviska moderního chorobozpytu býti nemohlo. Je ovšem nemoc, která se vyznačuje tvořením četných hliz v těle, jest to pyaemie. Avšak pyaemické hlízy vytvářejí se uvnitř těla, v různých útrobách a sotva kdy na povrchu tak, aby byly neozbrojenému oku, bez dalšího vyšetření, patrné. Pyaemie vzniká ovšem někdy z příčin ukrytých, beze zjevné rány (a o poranění Žižkově není žádná zmínka), ale právě pak se tvoří hlízy v hloubi a nebývají viditelné. Tedy za pyaemii hlízy Žižkovy pokládati rovněž nelze.

Jestliže však, jak jsme viděli, slov hlíza a nežit se užívalo v patnáctém století promiscue, tedy v záměně, nastává nám otázka, zdali snad nemoc Žižkova nebyly nežity ve smyslu dnešního názvosloví.

Nežitem rozumíme v našem názvosloví menší zánětlivý process v kůži a vazivu podkožním, spojený se snětí malé části tkani — známá to ostržeň v ústech západočeských obyvatelů. Tuto snětivou část tělo pomocí hnisání vymítá. Obyčejný nežit jest, jak obecně známo, sice velmi bolestné onemocnění, ale sám o sobě život neohrožuje. Leč někdy vytvářejí se nežity v neobyčejných rozměrech, hlavně tím, že se jich na jistém okrsku kožním současně několik vytvoří. Pak vznikají zánětlivé otoky, někdy rozměry pěsti přesahující. V této formě sluje obrovský nežit v jazyku latinském carbunculus, kdežto menší nežity označuje latina názvem furunculus. Karbunkul jest onemocnění těžké s velikou bolestí a vysokou horečkou spojené. Postihuje hlavně osoby starší, po čtyřicátém roce a ohrožuje život postiže-

ného. Čím jest nemocný starší, tím nebezpečí života větší a starci přes energické zakročení roztětím karbunkulu zhusta umírají. Karbunkul dále postihuje mnohdy osoby úplavicí cukrovou trpící a jest v tomto případu snad bez výjimky onemocněním smrtelným.

Takovým způsobem velmi jest blízka domněnka, že Žižka zemřel karbunkulem. Nemáme žádných dokladů pro to, že by byl Žižka dříve trpěl úplavicí cukrovou neboli cukrovkou a že na této basi karbunkul se vyvinul. V patnáctém století nebyla nemoc tato známa a není žádného sdělení o předchorobí Žižkově tak, aby z výčtu nesnází nemocného po letech se dala cukrovka tušiti.

Ale tak i sám o sobě karbunkul, po případě několik jich, za okolností, v nichž Žižka se nalézal, smrt přivoditi mohou.

Nevíme ovšem, kolik let bylo Žižkovi, když zemřel. Tomek ve své monografii se dohaduje, že Žižka narodil se v pozdějších letech panování Karla IV., kterýž zemřel r. 1378. Dle tohoto odhadu mohl býti Žižka při své smrti padesátníkem. Avšak jsou lidé, kteří pokládají Žižku při jeho smrti za staršího. Četl jsem, tuším v Tomanově knize, že Žižka byl při své smrti blízek sedmdesátky. Kdo má pravdu nevím, určitého data o narození Žižkově není.*) Jisto však jest, že nebyl při své smrti již nijak mladíkem. Neboť již asi r. 1408 vyhlásil nepřátelství pánu Rosenberskému. Takové „odpovědění" nepronášeli as mladíci. Byl tedy Žižka při své smrtelné nemoci nepochybně ve věku, v němž karbunkul jest poměrně nejčastější a nejnebezpečnější. Také při kočovném způsobu života, jaký po čas válek husitských u Žižky vidíme, sotva mohl Žižka dbáti skrupulosní čistoty tělesné, a tělo jeho bylo vydáno plnou měřou infekci karbunkulové.

Mám proto za to, že Žižka s jistou pravděpodobností zahynul nemocí zde na konci stati přítomné vylíčenou, tedy karbunkulem.

*) Ani nedávná polemika prof. Šusty s drem. Pinskerem věk Žižkův definitivně nerozřešila.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

„Vidíte toho člověka? Kudy to leze?"
„Bůh ví, kam ho čert nese."
„Co jste se tak otřásl?"
„Někdo šlápl na místo, kde budu pohřben."
„A je již dnes někde to místo?"
„Je."
„Ani netušíte, že jste na tisíce otázek odpověděl."

I.

V červenci, po ukončení školního roku, seděl v neděli odpoledne o páté hodině v Praze ve Smečkách v malém pokoji, do dvora obráceném, dvaadvacítiletý sběhlý student Jiří Kvíčala. Psal prosebný list zámožnému továrníku židovi, známému dobrodinci, aby mu něčím přispěl. Vyličoval široce svůj život, bohatý útrapami, útisky a neštěstím, neuvědomuje si ani, že zřejmě přepíná a že se vidí nešťastnějším než v pravdě je. Všude mu ubližovali, všichni ho pronásledovali, nikde ho nepochopili. Chtěl dobro pro všechny, chtěl pracovati, chtěl vyniknouti, chtěl prospěti. Byl nadán, ale svět nedopustil, aby se uchytil. Svět nesnese nadprůměrnosti.

Dojat vlastním nářkem, pociťoval značné ulehčení. Psal rychle, nenamáhaje se upravováním vět. Hromadily se mu pod pérem samy, tak že by byl mohl psáti stále. Byly to asi nářky a protesty, probíhající po léta jeho duší. Zdálo se mu, že dopis jeho kamenem pohne. Neuvědomoval si však zcela jasně, že žebrá, měl dojem, že vyčítá a že boháče obviňuje z nemravnosti.

Cosi zašumělo nad střechami. Několik holubů sneslo se s výše. Kvíčala pozvedl hlavu a vyhlédl otevřeným oknem. Odkudsi zazněl dívčí smích. Vzal list a přečetl si jej. Nelíbil se mu. Pocítil odpor k tomuto způsobu žebrání. „Dělám ničemnosti," pomyslil si, zamračiv se, „lenoším a zvykám tomu. Co mi dá? Pětku nebo desítku. Prodlouží mé lenošení o měsíc. Ale já chci upravit si celý život. O tom ani slova . . . Áá, řekne, o práci nemluví, ničema, povalovač. Bude třeba poprositi nejprv o práci, o nějaké zaměstnání. Kdybych měl stálého příjmu sebe méně, byl bych přece jen šťastný člověk. Mohl bych v neděli bezstarostně vyjíti si někam, nezlobiti se na lidi, pobaviti se. Tohle žebrání je hnusné a pokořuje mne. Jen

proto jsem tak nespokojen, jen proto jsem tak rozhárán.“

Jal se psáti nový list. Hned v prvních řádcích zaprosil o jakékoli zaměstnání. Zmínil se i o takovém, které by žádný student nekonal. Teprv potom připojoval nářek a prosby z nedopsaného prvního listu. Opět se rozhorloval a opět se mu lehce psalo a ulehčovalo.

V kuchynce vedle pokojíka ozval se šramot a hekání.

„Pešková přišla,“ prohodil, podepřev si hlavu, „možná, že mi dnes něco řekne. Jde-li po požehnání do pěti hodin na Karlovo náměstí na procházku s babkami, je vždycky svárlivější a bojovnější. Dluh i lenošení mi vyčte!“

Odtáhl se od stolku a opřel se o lenoch židle. Hezká, růžová, vyhublá tvář jeho s bledýma modrýma očima, trochu nepravidelným nosem a světlými vlasy i knírky se všecka zaškaredila. Ohlédl se pohrdlivě pokojíkem, přeplněným starým, drobným, bezcenným nábytkem, dosahujícím všude k nizoučkému, oprýskanému stropu, a pohodiv rukou zašeptal: „A za takovou díru počítá si deset zlatých!“

Vzpomněl si, že psal právě dopis a že bude nutno dokončiti jej. Pocítil však únavu a šel k oknu, jímž hleděl na střechy domů. Opět se ozval dívčí smích. Kvíčala vzpomněl si na statek, v němž před dvěma roky prožil prázdniny, na studenta, kterého vyučoval, na travnatou zahradu, na sestru sedlákovu, učitelku, jež s ním ráda hovořívala o složitějších otázkách. Značný, tísnivý stesk naplnil mu srdce. Přivřel oči. Slunce hřálo, obrazy se kupily, pastviska s nízkými hvozdíky a mateřídouškami voněly.

„To bylo tenkrát,“ šeptal, „jen jednou, jen jednou. Už nikdy ne — nikdy ne!“

Vrátil se ke stolku, přečetl list a svraštiv tvář odhodil jej.

„Hnusná žebrota! Co by řekla, co by tomu řekla?“ promluvil nevrle. „Nepoznala by mne a styděla by se. Professor! Stále jen professora ve mně viděla, talent, pána! Dobře, že o mně nic neví. Zmizel jsem všem. Kdo mne zná? Kdo o mně co ví? Jako zrnko písku na dně potoka. Styděl bych se před ní... hrozně. Ale naleznu-li místo, vylezu z díry, ukážu se.“ Náhle zrudl a prudce hodil rukama: „A proč v tom psaní píšu, že nemohu nic nalézti? Hledal jsem? Lžu! Ptal jsem se pouze studenta Kubky na lavičce na Karlově náměstí, ví-li o něčem. Nevěděl. Jak by mohl vědět? Chudák gymnasista, polohlupák, sám by vzal, kdyby něco bylo. A teď tu píšu, že jsem marně prosil, marně se pokořoval, všude že mne tvrdě odbyli a zahnali. Pešková tvrdí, kdo pracovat chce, vždycky že práci nalezne. Ovšem... to jsou hloupé řeči, mluví víc než myslí, znám ji. Baba jedna, ta mi pije krev, ta mne otravuje! Jak vstoupím do kuchyně, už to na mne padne,... ach, zatracený život!“ Vrátil se ke stolku a usedl. „Nejlépe bude, naleznu-li si byt se zvláštním vchodem... chachacha... zmizím jí. Až půjde na mši, prchnu s kufříkem... chachacha... ať mne hledá.“ Jal se přecházeti a hlasitě smáti.

Odkudsi z Václavského náměstí zapadlo sem zatroubení automobilu. Kvíčala stanul vzpomínaje na cosi. Nádraží Františka Josefa viděl. Lidé hrnuli se z vídeňského rychlíku. Vsedali do drožek a fiakrů. Červeně lakovaný automobil stál u východu. Vsedlo do něho několik lidí. Taky ona, učitelka Lukášová. Aspoň se mu tehda zdálo, že to byla ona. Tak opálený krček měla pouze ona.

Přistoupil ke stolku a oba listy, jež napsal, tiše roztrhal. Drobné papírky uzamkl do stolku.

„Ne, žebrat nebudu, ne... ani kdybych hlady umíral.“

Připial si čistý límeček i malou, odřenou kravatku a nějak váhavě, jako by sám nevěděl, co činí, otevřel dvéře a vyšel do malé, teplé, páchnoucí kuchynky, s množstvím obrázků svatých a laciných záclonek, aby prošel tudy na chodbu. Jedna záclonka se rozevřela. Za ní ve výklenku na stoličce seděla stařena Pešková, malá, silná šedesátnice, s plnými, červenými tvářemi, bezzubými, stále se pohybujícími ústy a malýma, hnědýma očima. Přihladila si pod šátek šedivé vlasy a jakoby pro sebe skuhrala:

„To jsou páni, to jsou studenti. Pak se má člověk za ně modlit, boha darmo hněvat! Ničemové, nikde s vámi člověk cti nedojde. Jak já před svou patronkou nebeskou vypadám? Jako švindlířka!“

Kvíčala zaslechl několik slov.

„Na koho pak hubujete?“ otázal se stanuv u dveří.

„Lotři, zalezou do těch lží a podvodů jako do klecí,“ pokračovala nevšímajíc si studenta, jehož slabá, nevysoká postava ve volném, starším, patrně na někoho většího a silnějšího šitém šatě jako nepevná a nerovná se zdála.

„Kdo vám co udělal?“ prohodil příkře, ba hrubě.

Stařena se na stoličce poněkud narovnala.

„Bodeť, professor to byl, ne vy, professor,“ jala se mluviti hněvivým a silným

hlasem rozevřevši hnědé, bystré oči. „K vůli zlému professorovi jste odešel, vy nic, vy jste byl anděl, vy jste se učil a dobře choval, ale to se nelíbilo tomu panu professorovi, ten chtěl, abyste se neučil a abyste tropil darebáctví!“

Kvíčala mžikem zrudl. Tvář jeho se zarděla, zveverčila a zezlila.

„O kom pak to mluvíte?“ prohodil pošklebně.

„Kluci, karabáč vzít,“ volala dále, „z řemínků upletený karabáč a mastit vás!“

„Kdo pak vám co namluvil?“

„Kdo to viděl!“ vykřikla pozvednuvši krátkou, tlustou ruku. „Já se všechno dovím. Už vím, jak vás professor pronásledoval. Chtěl, abyste byl pilný a slušný. To byla ta zloba, to vás tak rozčilovalo!“ Zatřásla se a všecka zrudlá zahrozila naň oběma rukama. „Moh' jste mít letos maturitu. Takhle jste celý rok prolenošil!“

„Kdo — vám — tohle —,“ — založiv si ruce v boky zasmál se student.

„Takový pan professor taky něco zkusil,“ pokračovala stejným důrazem, pozvednuvši se poněkud při některém slově se stoličky, „ten si nedá stále něco namlouvat. Taky drzé poznámky ho nemohou těšit. Na všecko jste měl lež, a když vám lež v hubě dovadla, nebo pro krátké nohy dál nemohla, hned jste byl drzý a sprostý.“

„Nedopalujte —“

„Všem studentům jste dlužen, kde koho jste o něco obral,“ zlobila se Pešková dále, stále směleji a důrazněji. „I chudáky!“

„Nikomu nezůstanu dlužen!“

„I, zůstanete! Jaktěživ — vy jaktěživ si sám vydělávat nedovedete, vy ne!“

„Jen až naleznu místo!“

„Vy nikdy místo nenaleznete.“

„Každý nalezne!“

„Kdo hledá!“

„Já taky hledám.“

„Hubou, jen hubou, mladý pane! Vy jaktěživ místo nenaleznete a jaktěživ dluhy nezaplatíte. Dluhy a lež jsou zlí bratři a ty vás tak zatáhnou, že se z nich nevymotáte. Jakživ ne! A těm studentům nic nedáte a mně taky nic nedáte.“

„Hlouposti . . . co mluvíte?“

„Co vím.“

„Vždyť já místo už mám —“

„Vy?“ zasmála se stařena. „Kde pak?“ Hlava se jí třásla, jako by pojednou vlády pozbyla.

„Poprosil jsem pana Fišera, pokořil jsem se —“

„Prosba nikoho nepokořuje.“

„Pokořuje! Mne pokořuje!“

„Kam se neděje!“

„Poprosil jsem ho a bylo to. Mám místo.“

„Od kdy pak? Hned?“

„Za měsíc. Vlastně od prvního září.“

„A kdo je ten pán?“

„Boháč, dobrodinec.“

„Jen aby —“

„A proto se nebojte, že zůstanu dlužen,“ zvolal pojednou směleji a povýšeněji. „Nikomu. Ani vám, ani kamarádům. Nikdy!“ Srovnal se pak, pohleděl ještě na stařenu, jež právě stahovala před sebe záclonku, vyrudlou modrou látku s červenými kvítky, a vyšel na chodbu. Zde stanul. „Měl bych se vrátit, napsat dopis a odeslat,“ pomyslil si, „ještě dnes. Poprosím jen o místo, o podporu ne.“ Vrátil se po špičkách ke dveřím a položil ruku na kliku. Nestiskl však. Naslouchal. V kuchyni bylo ticho. „Zalezla jako šváb,“ zašeptal odtáhnuv ruku s kliky. Ohlédl se pak ke schodům a neuvědomiv si ani proč, popošel po špičkách k nim. Sestoupil do druhého patra. „Ne — ne — měl bych ten dopis napsat . . . a jen o místo poprosit, jen o místo,“ říkal si, ale přes to, že si to říkal, neslyšel toho a neuvědomoval si smyslu těch slov, nýbrž oddával se jakémusi lahodivému pocitu, ukrytému v hlubinách duše, kterýž pocit, neurčitý a mizivý ihned se sesiloval, jakmile nějaký zvuk nebo hlas z ulice sem zaletěl. Nestanul. Sestoupil opět o jedno poschodí.

„Byla to tehdá v tom automobilu ona nebo nebyla?“ pojednou si pomyslil se zvláštním zájmem, kterýž jako by byl vznikl z onoho příjemného, neurčitého pocitu. „Kam by to byla jela? A kde by se tu byla v Praze vzala? Avšak — bylo o prázdninách, ano, v srpnu, loni. Za měsíc bude tomu již rok.“

Ocitl se na ulici.

„Za měsíc musím mít místo,“ říkal si, „za měsíc . . . nesmím už lenošit. Všecko je pravda, co mi Pešková řekla. Proč si to nepřiznám? Ukázala mi přímo na zlo. Hubou — všecko hubou, nic skutkem. Každý nalezne zaměstnání, kdo hledá, ale musí opravdu hledat. Mně se osobně k nikomu nechce, noviny nečtu, nehledám, nepoptávám se. Teď začnu všecko jinak, je čas, abych na to myslil.“

Ubíral se k Václavskému náměstí. Ulicí loudalo se jen několik lidí. Z hostinců otevřenými okny zněly hlasy a páchlo pivo.

„Neštěstí bylo, že jsem se rozešel se slečnou Lukášovou, vlastně s tím hochem Lukášem,“ pomyslil si Kvíčala zastrčiv ruku do kapsy u kabátu a přepočítav zde v prstech sedm dvouhaléřů. „Těch lidí jsem si měl vážit. Ona mne držela nad

vodou. Tím, že ve mně viděla vzdělaného, nadaného člověka, nutil jsem se k práci. Byl bych jistě dnes maturitu měl a jistě bych byl šel na universitu. Studie mne těšily a ani vyučování těch kluků mne nenamáhalo. Posoudím-li vše nestranně, musím doznati, že ona byla pro mne osudna. Jen ona. Vlastně ona mne zničila. Ano!" Pojednou se hlasitě zasmál a rukou pohodil. „Co šílím? Vždyť jsem tehda provedl tu ničemnost . . . a vyhodili mne! Sedlák Lukáš chytil se za hlavu a zvolal: A tenhle lotr vyučoval mého synka! — Tedy, Jiříčku, jen upřímně! Chybil jsem tehda a od těch dob to vázlo, všecko vázlo. Jen upřímně, jen si nic nelhat a nic vymýšlet. Tenkrát jsem všecko oknem vyhodil!" Rozesmál se. „Vždyť jsem nic neměl, jak jsem tedy co vyhodil? Jen upřímně, Jiříčku, nesváděj nic na lidi. Byl jsi ničema od jakživa. Lenoch, hlavně lenoch. A jaký! Vydržel jsi sedět na lavici a dvě hodiny se šimrat na chodidle."

Ocitl se na náměstí. Splynul s proudem lidí, tekoucím k Příkopu. Všichni zdáli se mu zdrávi, spokojeni, pěkně oblečeni. Světlé, jemné, ale husté obočí jeho se stáhlo. „Chytráci," šeptal si zlobně, „každý si někam zalezl, každý se někde usadil a hryže. Svět je jediná veliká nepoctivost, jediná přetvářka. Kdo nemá drzosti a hodně bezohlednosti — ať se raději oběsí. Co já, pro boha, v tomhle světě chci? Jak bych se tu mohl zachytit a udržet? Jsem příliš citový, příliš jemný. Slečna Lukášová mi říkávala, že se nehodím do tohoto světa, že jsem bláhový snílek."

Při této vzpomínce, aniž si toho povšiml, přešel náměstí směrem k ulici Jindřišské. Teprv na druhé straně se rozhledl a jako by se byl podivil, kde je, stanul. Ještě před chvílí měl v nitru jakési neurčité přání jíti na Letnou a zůstati tam na lavičce do desíti hodin. Sedával tam s několika studenty a bavívali se vypravováním prožitých školních příhod. Pojednou však, vcházeje do Jindřišské ulice, byl rád, že se mu na Letnou nechce. Cítil zvláštní únavu a touhu usednouti si. Na mysli zatanulo mu Karlovo náměstí, a Novoměstský park. Došel k Bredovské ulici a vstoupiv do ní, rozhodl se s náhlou příjemnou touhou poseděti v parku u nádraží Františka Josefa. V těch místech vše jako by bylo milé a lahodivé, lavička mezi břízkami u hlavní promenády jakoby plna byla světel a stínů, plna libého chládku, plna kouzla. I obecenstvo, zcela neznámé a jiné než to, jež znal z Karlova náměstí a Letné, jako by bylo lepší. Opět zastrčil ruku do kapsy u lehkého kabátu a opět neklidnými prsty svými sebral a přepočítal sedm dvouhaléřů.

Ocitl se v parku. Zaměřil k rybníčku, za nímž byla mezi břízkami ona lavička, kam si přál usednout. Na hlavní promenádě plno bylo lidí, chův s dětmi a židovských dívek. Kráčel mezi nimi nevšímaje si jejich bílých balenek, černých vlasů a velkých očí. „To psaní jsem měl odeslat," napadlo jej, „proč jsem je roztrhal? Odkládám — všecko stále odkládám, to je moje záhuba, ano, věčné odkládání. Proč — proč vlastně jsem to psaní neposlal?" Rozmrzel se poněkud, ale okamžitě na to zapomněl. Blížil se břízkám. Student s knihou v ruce jej předešel a dvakráte se ohledl. „Co na mně vidí? Zná mne?" pomyslil si Kvíčala a v tu chvíli, jakoby nějakým zázrakem, prostřela se mu duší zvláštní, dávno dobře mu známá představa neobyčejného, překvapujícího, dlouhého a bohatého děje, sladkého snu, jemuž se na loudavých procházkách svých oddával. Bylo to zvláštní představování, velmi jasné a velmi měnné, plné životnosti, jež počínalo tím, že přijeli k němu, Jiřímu Kvíčalovi, otrhanému, všemi opuštěnému studentovi jízdní poslové kteréhosi knížete, majitele mnohých panství (jenž trápil se již dvacet a dva roky pro ztraceného jediného syna, kterého mu divní lidé z tajemných příčin ukradli), a že tito poslové zabavují všecky jeho předměty a jej samého že vybízejí, aby ihned jel k svému knížecímu otci na vzdálený zámek. To vše viděl díti se jako ve skutečnosti, se vším hlukem, hovorem, šatstvem, okolím. Hledali jej, nalezli ho. On byl ten ukradený, unešený synáček, jejž dali v opatrování ševci Kvíčalovi v Zahořanech, ve vesničce mimo všechny dráhy i silnice, kde by ho byl nikdo nikdy nehledal. Až teď, když kníže sestaral a nikoho neměl, komu by své ohromné jmění odevzdal, prozradilo se toto dlouho utajované tajemství. Jak, nikdo nevěděl. Chudý švec Kvíčala, tehda vdovec, ač mrtev, žije zas a svědčí, jak se vše sběhlo. Nacházejí tajné znamínko na levé ruce, nacházejí jakousi skřínku s listinami, zakopanou na ševcově zahrádce. Starý kníže vítá syna, objímá jej, pláče. Na zámku je denně sta hostí vzácných, přijíždějí i panovníci, aby viděli štěstí svého přítele a nalezeného syna. Nebožtík Kvíčala stále je na zámku a stále se všem pln blaženosti kloní. Pak hledají pro Jiříka princeznu, krásnou, urozenou nevěstu . . . a pak je svatba a hluku a veselí a slávy a štěstí, jakého svět neviděl.

(Pokračování.)

Karel Červinka:

JESEŇ.

I.

Pokoj byl zalit pošmournem stmívajícího večera říjnového, na stěně cvakaly pendlovky, déšť ulamoval crčivé proudy na drnčících sklech uzavřených oken, do kterých se zvenčí opíral neumdlévající vítr. Na radnici odbíjela sedmá hodina, údery kladiva ze zvonoviny vyplavené zvuky vážně se nesly nad utichlým okresním městem v rovinatém Polabí. Přednosta soudu, rada Severin, zvolna si svlékal zablácené boty, vklouzl do trepek a několikráte nervosně přešel pokojem. Zdálo se mu, že ještě cítí zápach voskovic, že ještě všecko nevyvanulo okny do té chvíle nepřetržitě otevřenými. Že se to přilepilo na stěny, sedlo si to za rámce obrazů a v záhyby záclon. Odevšad to ještě páchlo pohřbem, ačkoliv už bylo všecko odbyto. Dusilo ho to, tíživě, k zalknutí tíživě mu to padalo na prsa. Rozpálené a opuchlé oči zemdleně mu bloudily tmou a nevědomky znovu a znovu poklesávaly ke skleněným dveřím, zastřeným bílou záclonou. Za nimi včera ležela nebožka, dnes tam byla tma. Ale jen zdánlivá. Pobouřené oči dosud tam viděly nebožku, ležela v otevřené rakvi, křížek se jí černal ve žlutých povadlých rukách. Prošedivělé, do čela hluboko sčesané vlasy vroubily její k nepoznání změněný obličej, mrtvolná žlutost děsivě se odrážela od černých hedvábných šatů. Kytice aster vadla jí na klíně. Závan větru do otevřených oken zmítal světlem voskovic hořících okolo rakve.

Tři dny to tak trvalo. Tři dny a tři noci. Severinův život po tu dobu byl nadobro vyšinut ze svých kolejí. Její smrt ho připoutala na tři dny k sesmutnělé domácnosti, odtrhla ho od úřadu, zneklidnila mu hlavu i srdce.

Chumáče roztěkaných myšienek shlukly se mu naposledy v jedinou výčitku: „Proč už ji neodvezou, proč je ještě tady, když už sem nenáleží?" Rada Severin v trapném očekávání spustil všechny hodiny v bytě a vášnivě poslouchal jejich odbíjení. Čas přece jenom se nezastavil, čas utíkal. Bylo mu tohoto vědomí nesmírně potřebí. V poslední noci u mrtvé nezamhouřil oka. Neodstrojen uléhal na pohovku, se které ho vymršťovalo pouhé zapraskání vyschlého nábytku, pouhé zadrnčení povolující struny ve starém klavíru a vůbec všechny zvuky, jimiž jest rozrýváno ticho říjnové noci. Duši mu zaplavil strach. Bál se vlastních po podlaze skřípajících kroků. Odhrnoval záclonu na skleněných dveřích: ležela v rakvi nepohnutě, nehýbala se, nevstávala, jen obličej se jí měnil, ještě více sežloutl, ústa bez umělého chrupu hlouběji zapadala, nos prodlužoval se a špičatěl. Ne, ne, nevstane! Umřela! Přes to, že dr. Mráček tvrdil, že se uzdraví, poněvadž je to jenom přechod, a rozhodně to není, jak by se zdálo, rakovina. Ovšem, nebyl to přechod, byla to rakovina. Dlouhé umírání, dlouhé, bolestné odcházení. Kdyby ji byl rada Severin zavezl včasně do Prahy, byla by ji zachránila operace. Nemusila umírati, kdyby byl doktor učinil správnou diagnosu.

— Tři dny a tři noci to tak trvalo, a je to přežito. Rada Severin zítra po rekviem odejde zase do kanceláře, prohlédne spisy nahromaděné na psacím stole a začne úřadovati. Od osmi do dvanácti, ode dvou do šesti. Rána se zacelí, do vzrušené hlavy vylije se uklidnění. Tím budou i rodinné věci s jeho dětmi urovnány. Dcera provdaná v sousedním městě za lékárníka Patočku odjede domů, a syn Václav navrátí se do Prahy. Severinova rozluka s dětmi bude nyní úplná, neboť zmizelo mezi nimi dosavadní pojítko. Jejich vzájemné neporozumění nebude už nikdo vyrovnávati, jako to činila nebožka.

— Ano, nebožka dovedla omluviti všecko. Omlouvala dceru Hedviku, které při provdání musili odevzdati věnem veškerý svůj majetek a která i pak nespokojovala se s touto jich obětavostí, požadujíc na nich stále nových peněz. Omlouvala syna Václava, jenž do nekonečna studoval v Praze medicinu. Dva světy byly v těchto dětech: v Hedvě neukojitelná lačnost peněz, ve Václavovi bezmezná lehkomyslnost. Hedva peníze vášnivě shrabovala, Václav je vášnivě rozhazoval. Často se ptával rada Severin sama sebe, po kom se zvrhly jeho děti. Nebyly po něm ani po nebožce.

Severinův rodinný život byl čistý jako křišťál. Byla to nepřetržitě po třicet roků trvající idylla. Denně náleželo ze Severinova života osm hodin úřadu, osm hodin spánku a osm hodin rodině. Rada Severin v šest hodin ráno vstával, v osm odcházel do kanceláře a o půl jedné obědval, večer v šest vracel se z kanceláře a v deset hodin ulehal ke spánku. Pouze v neděli bývala

doba odpočinku delší nežli ve všední dny. Tu vycházel rada Severin, procházející se ve všední dny vždy jen ve městě, za město až do lesa.

Úřad byl mu vším, bez něho by nemohl žíti. Pro tuto lásku nikdy neměl dovolenou, pro ni nikdy nestonal. Nebyl vynikajícím právníkem, nebylo mu toho pro jeho nesporné oddělení potřebí, ale byl houževnatý a dobrý pracovník. Za dlouhého pobytu ve městě poznal zdejší lidi, poznal jejich slabosti i přednosti, přizpůsobil se svému okresu. Lidé k němu chodili proudem. Každého vyslechl a poradil. Proto byl u místních advokátů neoblíben. Ostatně se netajil svou nevraživostí k advokátům. Nepovažoval jich za své pomocníky, nedíval se na ně očima moderního soudce. Nevžil se do změněných poměrů sociálních.

Říkali o něm, že jest panovačný, a nebyl. Dbal jedině, aby mu nic nevyběhlo z jeho škatulek, aby bylo všecko tak, jako si to představuje, aby úřad nebyl zkrácen o minutu pracovního času. Byl přesvědčen, že soudce má pracovati volně a rozvážlivě, proto nenáviděl rychlých pracovníků, nenáviděl novotářů, vyřizujících věci podle vlastního rozumu a ne podle staré, osvědčené šablony.

Když zavanula konečně i do justice nová doba, byl rada Severin uděšen smělými novotami. Nikterak mu nešlo na mysl, že má nyní mladý soudce pracovati samostatně bez přednostovy aprobace, že dřívější mnohaleté rozepře mají býti promrskány v několika ústních rocích, a že má býti rozsudek vynášen ihned po skončeném řízení ústně. S útrpným úsměvem podroboval se všem těmto novotám, nesmírně těžce ty věci chápaje. Ale prováděl nařízené novoty s koženou dochvilností. Bez průtahu uspořádal soud podle nových zákonů. Přijel soudní inspektor, a rada Severin byl pochválen. Bylo mu dokonce naznačeno, že by mohl reflektovati na místo u gremia, kdyby chtěl.

Rada Severin však nemohl chtíti, nemohl opustiti svůj okres, nemohl se vzdáti svého panství. Nenarodil se tady, byl přistěhovalec, ale dlouhý pobyt učinil z něho zdejšího člověka. Kam by šel, když už nadešla jeseň jeho života? Nikde by už neuvykl! Jeho domov ležel na jiné straně Čech, a když ho sem kdysi poslali, stalo se mu to tady domovem. Spisy, které bral do rukou, byly jeho známé spisy, osoby z těchto spisů byly jeho známé osoby, proto nebyly jeho spisy snůškou nějakých neznámých dat a dějů. Byly oživeny známými lidmi, známými událostmi, radostmi a bolestmi. Proto vyřizoval své spisy podle bohatých, lety nabytých zkušeností. Jeho sirotci byli už dětmi osob, jimž kdysi svoloval, aby se provdaly, jež prohlašoval za zletilé a jichž rodičů pozůstalosti projednával. Díval se do složitého stroje svého okresu jako zkušený hodinář do porouchaných hodin.

Vše mu bylo jasno, vše odůvodněno starou zkušeností. Když se kolečko roztočilo, věděl, co je uvádí v pohyb. Viděl svým lidem na dno duše.

— Jenom ona neměla umírati! Přece jenom neměla! Jejím úmrtím uprázdnilo se radovi Severinovi osm hodin určených pro rodinu.

Už když se Hedva provdala, zdálo se mu, že mu život utíká ze škatulek. Ustřihování kuponů přestalo, volby do správní rady v akciovém cukrovaru rolnickém přestaly, připisování úroků na spořitelní knížky přestalo. Ženino věno odplavil Hedvin sňatek.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Jakub Arbes: „*Z galerie českého herectva*". Studie a črty biografické. Vyšlo ve XXX. svazku Arbesových Sebraných spisů nákladem J. Ottovým v Praze 1912, stran 408 za 4 K 40 h. —

Mladý a mužný věk Arbesův byl s českým divadlem velmi úzounce spoután — ne pouze vlastním úřadem dramaturga, jejž zastával v druhé polovině let sedmdesátých minulého věku, ale vůbec celým životním tíhnutím a bohatými praktickými styky. A tak interesovaly Arbesa nejenom veliké postavy českých i cizích mimů, jejichž vývoj a umělecké triumfy mohl osobně sledovati, ale i herecké zjevy starší, dnes dávno už snad zapomenuté a zapadlé, kdysi však budivší mimořádný rozruch a zájem. Víme, jak mnoho dnes musí česká literární historie děkovati Arbesovým studiím třeba jen o Sabinovi a Máchovi —: nuže, jistou analogií vyznačuje se na poli historie divadelní přítomná essai o českém „doppelmoorovi" let čtyřicátých, Matěji Šedivém, který vystupoval

v cizině i u nás pod pseudonymem Viléma Graua.

Vilém Grau, vrstevník Tylův, Turinského a Štěpánkův, upozornil na sebe hlavně svým siláckým výkonem ze dne 17. října 1841, kdy na někdejším stavovském divadle vystoupil pohostinsku — a byl to při tom první host českého činoherního představení vůbec! — a kdy sehrál o jediném večeru úlohy France i Karla Moora v Schillerových Loupežnících najednou. Je nesmírně zajímavo sledovati Arbesa v úvahách a uměleckých retrospekcích o tomto večeru před více než sedmdesáti lety, jistě ojedinělém v dějinách českého divadelnictví. Vynikne jasně a břitce všecka povaha tehdejšího uměleckého nazírání, neboť Arbes cituje množství kritických dokumentů, uvádí pravé spousty citátů, sporných náhledů, analogických případů zahraničních, v nichž místy až úplně mizí vlastní karakteristika našeho svědomitého, pilného „intrikána a zločince", aby ustoupila karakteristikám takových proslavených zahraničních Kunstů, Kličníků, Jerrmanů a jim podobných celebrit, které vyznačovaly dobu. Toť vůbec essaistická methoda Arbesova: jsouc daleka přísné sevřenosti a pevně probíhající linie úsudkové, rozbíhá se na všecky strany, vrací se a znova navazuje, trhá se a na novo odbočuje — ale z té rozšafně a sousedsky bodré směsice dojmů, reminiscencí a úvah bezděky vyplývá plastický obraz celého období. U Josefa Jiřího Kolára nebude nás v Arbesově studii ani tak zajímati celkem dost známá a jadrně vyhraněná postať ‚starého pána' jako spíše všecky ty drobné i výplňkové figurky z onoho padesátiletí, do něhož epochální zjev našeho mima zapadá. Neboť Arbes třídí, srovnává a cituje z hrobu zapomenutí vše, co rostlo a zaniklo ve změti současných událostí. A nejinak ovšem s pí. Julií Šamberkovou. Našeho čtenáře bude nejvíce zajímati množství poznatků, kterými — jako pestře nabíhajícími kaménky — autor svou mosaiku prokládá, poznatků velmi pracně sesbíraných a začasté až z velmi daleka snešených, proto tím vzácnějších dnes. Sem tam nás zarazí mnohý soud dosti vynikajících odborníků, mnohá poznámka kritikova. Recensent vynikajícího časopisu („Květy") z r. 1846 ani na chvilku se nerozpakoval na příklad reklamovati daleko větší důležitost Raupachova „Mlynáře" nad Schillerovou „Pannou Orleanskou" a úsudky předních literárních soudců té doby o podrobnostech mimiky anebo režie uváděly by dnes v úžas posledního posluchače galerie. Svrchovaně zajímavá znamení doby! A právě jimi nabývají Arbesovy studie své kořenné příchuti a své nevyprchalé zajímavosti.

Fr. Sekanina.

⁘ ⁘ ⁘

DIVADLO.

Činohra. *Třináctý u stolu.* Veselá hra o třech scenách: Před obědem. U oběda. Po obědě. Anglicky napsal F. Anstey. Z anglického přeložil Konrád Blažek. Režisér Karel Mušek. Poprvé na Národním Divadle dne 7. září 1912.

Když vstoupí do příbytku Tidmarshových kterýsi z hostí jejich a vypravuje, že za hrozné mlhy — kterou každý nový příchozí akcentuje — zbloudil a vešel do sousedního domu, kde (slyšel-li jsem dobře) na schodišti stojí jakási mumie; když pak vstoupí lord Douglas Parkley a po několika úvodních slovech žádá, aby mu byly ukázány vzácné sbírky pána domu, je každému naprosto jasno, že lord Douglas Parkley není zřízencem firmy Blankleyovy, jež na požádání půjčuje tanečníky, truchlící pozůstalé i hosty v případě nutnosti, nýbrž skutečným, nefalšovaným lordem, egyptologem, jenž zmýlil se za mlhy v čísle domu a jen omylem dostal se do měšťácké společnosti Tidmarshových. Jest jen nepochopitelno a nesvědčí věru o veliké chytrosti lordově, že hned v druhém dějství, při obědě, nepoznal po tolika hrubostech, jichž se mu dostalo od hostitelů, že jej pokládají za zcela někoho jiného a že tu jde zkrátka o nějaký nešťastný omyl. A na tomto omylu, nedorozumění je vystavěna celá „veselá hra", jež však v druhém, příliš dlouhém jednání přestává býti — až na několik komických scén — veselou a zbytečným třetím dějstvím, sentimentálně končícím, stává se zoufale nudnou.

Analogickým sujetem, konstrukcí i založením nápadně upomíná hra Ansteyova na „Královskou Výsost" anglického autora W. Somerseta Maughama, dávanou na Národním Divadle v dubnu 1910. (Viz Zvon, roč. X. č. 28.) V této veselohře šlo o jakéhosi královského prince gruzínského, jenž jako sklepník pokládán byl za prince a jako Královská Výsost za sklepníka. Veselohra Maughamova má však přes své nedostatky nesrovnatelně mnoho předností před málo veselou hrou „Třináctý u stolu", jejímž provedením Národní Divadlo naprosto nezískalo, jako s nedávno dávaným „Stříbrným pouzdrem". Bylo by věru na místě nyní trochu oddechu od anglické dramatické literatury! —

Na scéně bylo patrno mnoho dobré vůle a snahy, také však dosti konvenčnosti. Výborná byla paní Marie Hübnerová (pí. Gilwattlová) a p. Richard Schlaghamer jako elegantní a korektní lord Douglas Parkley. P. Karel Hašler (Jeremias Ditshwater) upozornil na sebe vhodnou a pěknou maskou. P. Rudolf Deyl hrál Pofleye se znamenitě odpozorovanými gesty. Jako host vystoupila poprvé na Národním Divadle sl. Pavla Veverková (Marjory Seatonová), známá nám z Vino-

hradské scény. Nebyla sice příznivě exponována pro první vystoupení, neboť vychovatelka Gwenina neposkytuje příležitosti k projevu schopností, přes to však trochu více temperamentu a modulace hlasové, vůbec trochu hry bylo by roli té jistě na prospěch.

Tristan.

V titulní roli Ibsenovy *„Nory“* vystoupila poprvé dne 5. září 1912 na Národním Divadle pí. Leopolda Dostalová. Mnoho bylo od ní očekáváno a přísně byla posuzována. Neboť v paměti snad každého jest ještě Nora pí. Henningsové, mme Desprès, z nedávné doby Olgy Vladimirovny Gzovské, a ještě dnes nelze zapomenouti mistrné a hluboké Nory zesnulé Hany Kvapilové. A dlužno předem doznati, že pí. Leopolda Dostalová podala v Noře výkon krásný, svérázný a umělecky úctyhodný. Zejména pravdivostí a krásou vynikaly scény obav a důvěry, pochybností i zoufalství, scény s doktorem Rankem a zejména závěrečná scéna posledního jednání, kde Nora se rozchází s Helmerem.

Nora patří mezi nejtěžší problémy hereckého umění a jen geniální talent dovede procítit a prožít obě bytosti v Noře dlící, dítě a ženu, prožít a vyhrát ohromný ten přerod dítěte v ženu a učinit jej pravdivým a bezprostředně působícím. A v tomto směru není Nora paní L. Dostalové dnes ještě vyhráněna, propast mezi dítětem a ženou není ještě úplně překlenuta. Také má Nora pí. Dostalové zejména v prvním dějství více temperamentu a živosti, než skutečně upřímných dětských tonů.

Přes to však je Nora pí. Leopoldy Dostalové výkonem krásným, svérázným a úctyhodným.

Tristan.

❖ ❖ ❖

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

(Časová úvaha.)

S novým ročníkem znova na hlídku důležitostí uměleckých. V takovém momentu — třebaže v podstatě načínáme jenom další odstavec nepřetržité práce — namane se samo sebou něco povšechných úvah a otázek. A dosti kacířských. Tak na př.: Je-li té práce vůbec třeba? Vzpomínám, kterak kdysi nebožtík J. Zeyer vrazil do mne nůž, dělaje nade vší naší kulturou i osvětovou budoucností kříž a chystaje se k útěku od marného prý toho díla na dobro a na vždy do daleké ciziny. Týž nůž vrážel do mne i Ferd. Schulz, touže naposled rovněž a z podobných důvodů vystěhovati se z Čech někam do Tyrol. A stejným pessimistickým nápadem překvapil mne jedenkráte i Vrchlický, ač jeho sanguinism zahojil ránu ovšem ihned hravě.

Není pochyby, že pokračujeme. Ale ponejvíce jen do šířky, ba jako by tendence do hloubky a výšin ubývalo. Tak nějak valem přibývá mělkosti a plochosti, povrchního a odbývavého chvatu, jemuž nic do opravdy k srdci nepřirostlo a jenž se bez námahy, ale i bez opravdovosti žene za světoběžnými hesly, modami a sensacemi doby. Znáti to v literatuře, zvláště ve vzrůstající záplavě překladové; znáti to v hudbě s její rozbujnělou folií operetní; vidíme to na divadlech, hovících čím dále bezuzdněji plitké zábavě a demoralisaci vkusu; cítíme to v politice, zabředající chabě hloub a hloub do opportunismu a vídeňáctví; patrno to na úbytku národního uvědomění, které pod obligátním nátěrem červenobílým sákne víc a více germanisací, přejímajíc od ní názory vkus, hodnoty, mravy, slova i fráze. A to vše tak nějak slepě, bezbranně, jako by i vidoucích, kritických a bdělých ubývalo.

Ani když nespustíme se zřetele základní příčinu a původ všeho toho zla, staleté přetržení a znásilnění našeho kulturního i společenského vývoje, zbývá přec jen mnoho nedostatků, kterým by mohlo již býti odzvoněno. Pravda, nemáme posud náhrady za bývalé společenské rozvrstvení národního tělesa, jehož skladba posud postrádá to, čemu Němci říkají „Klassenaufbau“. Schází nám šlechta, patriciat, ba posud i mohutnější kmen generačně vypěstěného měšťanstva, ustálení živlové a činitelé společenští, kteří v prvé řadě representují a udržují kontinuitu vývoje, spojují minulost s budoucností, zachovávají tradice, míru, sloh a tvoří pevnou hráz, ochraňující nastřádané statky kulturní před smetením a rozmetením nahodilými přívaly a přeháňkami.

Ale ani jako by mezi námi schopnosti a vůle nebylo, dopracovati se stability naší evoluce a účelné ukázněnosti našeho přičinění. Otec posílí národní majetek vytvořením znamenitého závodu, dobude si vynikající společenské posice; ale zpravidla už syn zanedbá neb zmrhá všecko; i dcera odcizí nám nejraději svůj podíl, zavlékajíc jej buď do kapes beznárodní mužské loutky neb do kapes cizince, na němž nic není než dvojí sukno. A tak jsou u nás k primátu společenskému posunováni do popředí stále noví a noví lidé, často nepřipravení na své úkoly, jež jim bývají z brusu nové, ve své spojitosti s předcházejícím neznámé neb lhostejné. Proto každých deset let začínáme ve všem od abecedy, máme pokaždé nový a pokaždé jiný národní program politický i osvětový, jsme pořáde samý rozběh a experiment, jejž v patách následující šik zavrhne a nahrazuje jiným, když se byl zmocnil vedení, v němž bývá zase vystřídán dříve, nežli se zapracoval, ba mnohdy dříve, než se naučil rozuměti svým úkolům a opatřovati je jakž takž.

Jen z těchto poměrů lze vyvoditi porozumění pro chyby a zvrácenosti, vyskytující se u nás při luštění veřejných otázek uměleckých na-

porád. Jsme malý a ochuzený národ. Tím naléhavější povinnost hospodařiti s tím, co máme. Nikde ve světě nepřijímá a neujímá se tak poddajně kde jaké novotářství, jež k nám vítr odkudkoli zavane. I jinde sice je věčný kvas, ale pod bliktry modních přeháněk postupuje gros výtvarnické činnosti národa cestou svého vývoje a svých tradicí, vybíraje a přijímaje neukvapeně, assimilačně a kriticky jen co se mu hodí. Jak je tomu dávno, co přísahali jsme na českou renaissanci a vrhli se na její obnovené pěstění. Dnes jako by se do země propadla. Vystřídalo ji heslo národního ornamentu a slohu. A teď ozývá se už jen v musejních dozvucích zůstavši neplodno pro praxi, která jako na vzdory staví po československých dědinách a městečkách pitvorné zakrslíky a karikatury velkoměstské secese! A tato moderna, znetvořující nám právě obraz českých měst s Prahou v čele, bude pozejtří jen pro posměch a pohoršení. Na vlas tak vážně dbáme příkazu šetrného zachování vzácných památek. Vůdčí osoby manifestují veřejně své vlastenectví čamarami a kulatými klobouky, ale soukromě posílají děti do německých škol. A o národních posvíceních hromují o posvátnosti drahocenných odkazů naší minulosti, ale všedního dne je uklízejí bezohledně jak bezcenné rachoty. V příčině tohoto bezhlavého a někdy jako schválně pustošivého řádění „regulace" i „assanace" musil bych však opakovati, co tu pověděno právě přede dvěma lety na obranu Vyšehradu a co tu objasněno na příkladu zkázy Braunova domu ve Vodičkově ulici pražské. Jen tolik budiž znova zdůrazněno, že regulaci možno prováděti bez idiotského justamentu přímé čáry. A že assanace prostě lže, bourá-li vzácné staré budovy, ač je lze uvnitř snadno zdravotnicky upraviti, a buduje-li na jejich místě moderní činžáky bez dvorů, uvnitř bez vzduchu a beze světla; v té příčině jsou mnohé pražské novostavby učiněnými obílenými hroby, jen do ulice vyfintěnými. A slohově? Třeba se jen podívati na kartonážnické výrobky, vyrovnané v každé nové ulici, neb na zostuzení Celetné ulice lepenkovou žulovostí novostavby domu u Černé Matky boží atd. atd.

August Rodin, který ve světě a také snad v Praze něco platí, odsoudil toto nové umění jakožto neohrabaný výraz pouhého mechanického pokroku. Ale nač dovolávati se cizích autorit, když můžeme připomenouti Nerudův hlas, napomínající už r. 1861: „Přejeme Praze rozkvět všestranný, těšíme se každé nové okrase její, nechceme však, aby budovy třeba nejslavnější vyrůstaly z rumu drahých a vzácných nám památek. Nechceme mít z Prahy líčenou moderní fiflenu, právě ty starobylé vrásky jsou to, které nám matičku Prahu tak nevýslovně drahou činí. Ve vráskách jejích čteme celou historii slávy i utrpení našeho národa, jsou to zkamenělé myšlenky jeho, pomníky jeho snah i názorů."

Nyní vzplanul boj o zachování panoramatu malostranského a hradčanského, nad nímž bdí „Klub za starou Prahu" se záslužnou horlivostí. Každý pravý český intelligent jest s ním za jedno, ač ví, že luštění té kardinální otázky neobejde se bez kompromisů, nutných pro splavnění Vltavy a vynucovaných zbytečným novým mostem u Rudolfina. Věru bylo by na čase, aby utvořen byl stejně horlivý „Klub za novou Prahu" (myšlenka ta byla již jinde pronešena), jenž by ruku v ruce s „Klubem za starou Prahu" pracoval o zvelebě našeho hlavního města novými hodnotami, splývajícími harmonicky se starými v jeden ladný a užitečný celek.

Je tedy přec jen třeba, abychom ani zde neustali burcovati, hájiti a povzbuzovati, byť i chvílemi podobalo se to práci Sisyfově.

J. L.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

JAROSLAV VRCHLICKÝ
mrtev!

Nikdy jsme nemyslili, že tři tato osudná slova v černém rámci budou počátkem týdenní kroniky prvého čísla tohoto ročníku „Zvonu". Jaroslav Vrchlický, jeden ze zakladatelů našeho listu a mnohaletý člen jeho redakčního kruhu, skonal po dlouhé chorobě a neskonalém utrpení v pondělí, dne 9. září 1912 před desátou hodinou večerní v Domažlicích. Od čtyř let byl jeho stav téměř beznadějný tak, že zprávu o jeho možném náhlém skonu bylo lze očekávati denně. Přes to ohromila nás přímo o závěrce prvého čísla nového ročníku, kdy nemožno nám, než pouze oznámiti drtivou tuto zvěst. S Jaroslavem Vrchlickým odchází jeden z nejsvětovějších poetů, titan ducha a práce.*)

* V neděli 22. t. m. bude tomu p a d e s á t roků, co zemřel v Praze v poměrně mladistvém věku 36 let zakladatel a redaktor prvního „Lumíra", F e r d i n a n d B ř e t i s l a v M i k o v e c, rodák ze Sloupu u Litoměřic (* 24. pro-

*) „Zvon" oslavil ve svém třetím ročníku padesáté narozeniny Vrchlického vydáním zvláštního slavnostního čísla a přinesl ze všech listů českých nejobšírnější studii o jeho obrovském poetickém díle z péra dra Jaromíra Boreckého. V příštím čísle vrátíme se k sumárnímu ocenění jeho významu.

since 1826). Proživ mládí dosti dobrodružně a romanticky, byl pro účast na barikádách vypovězen na jistou dobu z Prahy, do níž se vrátil počátkem padesátých let s hlavou plnou opravných plánů, literárních a divadelních podnikání, a také i s poměrně velmi značným odborným vzděláním, zejména na poli literární historie staré i novější a v oboru archaeologie. Vlastní belletrie Mikovcova — zejména jeho vlastenecko-romantické historické truchlohry Záhuba rodu Přemyslovců (1851) a Dimitr Ivanovič (1856) — nemá valné ceny, pohybujíc se více méně v naučených a přejatých pózách „českých shakespearovců“, kterých bylo v těch dobách klassického překladatelského zájmu hojně. Značný význam vzbudila však jeho literární činnost archaeologická, vrcholící v několikaletém redigování cenných a názorných „Starožitností a památek země české“, jichž se po jeho smrti ujal, jak známo, populární historik Zap. Leč ještě pronikavěji působily Mikovcovy hojné studie, odborné essaie a kritiky literární, zejména v oboru písemnictví staročeského, jež pěstoval hlavně ve svém „Lumíru“ a které zabíhaly od Husa (německé vydání listů z Kostnice), Hájka a Dačického až k Šimonu Lomnickému a k různým edicím podružnějším. Nejvlastnější Mikovcovou posicí literární byl jeho list „Lumír“, založený r. 1851 a vycházející až do r. 1864. Mikovec měl vrozený dar redakční: uměl nejenom pobaviti a zaujmouti své čtenáře ale i vážně poučiti, a jednotlivé svazečky „Lumíra“, vyplněné tu povídkami původními a přeloženými, tu básněmi, tu zase článečky historickými anebo literárními a populárně poučnými, měly hojnost oddaného čtenářstva. Mikovec měl i dar organisační a své dobré spolupracovníky uměl čiperně vyhledat; není zajisté pouze náhodno, že v „Lumíru“ debutoval jak Hálek svou Nekřtěncovou dušičkou (1854), tak i Neruda, třebas jen prozatím pod pseudonymem Janka Hovory, básní Oběšenec. Po Mikovcově smrti ujal se „Lumíra“ Hálek, ale po dvou letech jej proměnil v illustrovanou „Zlatou Prahu“, která vycházela pouze jediný rok, aby ustoupila Hálkovým týdenním „Květům“ (1866—1872). Náš dnešní „Lumír“, jehož osudy spočívaly po dlouho ve výborných rukou Sládkových, je tedy jen jménem bližencem „Lumíra“ Mikovcova a byl založen Hálkem a Nerudou v prosinci 1872. *—n—*

* Ve Vysokém Mýtě zemřela dcera známého historika a filologa, odpůrce pravosti Královédvorského rukopisu A. V. Šembery, Zdeňka, která tamnímu museu odkázala pozůstalost po otci a bratrovi, Kazimíru V. Šemberovi, jenž za mladších let psával české básně, potom byl vydavatelem českých „Hlasů“ ve Vídni a k posledu redaktorem tehdy demokratického „Wiener Tagblattu“ a „Figara“, ale za svého redigování těch listů hany na Čechy vždy v nich potlačoval. Pěstoval styky s četnými vynikajícími českými lidmi a dopisoval si s nimi, jako s dr. Jul. Grégrem, s J. V. Fričem, a žil v důvěrném přátelství s Janem Nerudou, jenž byl ve spojení s celou rodinou Šemberovou. V. V. Škorpil uveřejnil 3. t. m. v pardubické „Osvětě lidu“ zprávu o té pozůstalosti, v níž jest 301 list Nerudův. V dopisech těch, jak z ukázek jich patrno, vyslovuje Neruda své názory o literatuře a o všech možných jevech současnosti. Stýská si do svého osudu, želí, že nedostal podpory od Svatobora, ani státního stipendia, a zmiňuje se, že Spolek žurnalistů nabídl mu 300 zl. Charakteristicky podotýká: „To se rozumí, že jsem je nevzal. Já, president...“ Ač dopisy jsou většinou bez data, pozná se z obsahu, kdy as byly napsány. Jsou tu listy, kdy Neruda tvořil „Povídky malostranské“, kdy pěl své „Kosmické písně“. Po Nerudovi zbylo málo známého nám listovního materiálu a jsou proto dopisy z pozůstalosti rodiny Šemberovy vzácnou literární památkou. Zdeňka Šemberova měla po příkazu zemřelého bratra všecku korrespondenci spáliti, z prozíravosti nevyhověla příkazu a tím zachovala drahocenný material literárněhistorický. Vysokomýtské museum má dbáti, aby tato korrespondence byla odborníkem kriticky a věrně co nejdříve seřaděna a souborně vydána tiskem, protože těmi dopisy z odkazu Zdeňky Šemberové, která svým činem zapsala se u vděčnou paměť naši, dokresluje se portrét Nerudův, literární i všelidský. *K. V. H.*

* V Paříži byla nedávno založena vysoká škola vědy sociální (École des hautes études sociales) péčí ústřední organisace národností (Office central de nationalités). Jak franc. tisk oznamuje, jest pořad přednášek již ustanoven. Přednášeti budou Dánové, Norové, Švédové a j. Dr. Gabrys bude referovati o Litvě a ruských poměrech, Jaroslav Fedorčuk o obrození Ukrajiny, sofijský prof. Mikov promluví o touhách Bulharů a o Češích bude přednášeti profesor československé akademie Hantich. Zastoupeni tudíž všichni Slované, až na Poláky. Předmětem prvních rozprav jsou „Tužby o autonomii národů v Evropě“. *K. V. H.*

O některých aktuálních otázkách promlouvá se v rubrice Výtvarné umění, na kterou důtklivě upozorňujeme.

V Praze, dne 13. září 1912.
Příští číslo vyjde 27. září t. r.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem „Unie« v Praze.

Jan Rokyta:

TŘI POZDRAVY DO VĚČNOSTI.

I.

NÁVRAT JAROSLAVA VRCHLICKÉHO Z DOMAŽLIC.

Od Domažlic letí znění zvonů
do kraje, jejž zaleh' černý mrak —
ten, jenž cítil sílu milionů,
odnášen jest po žalostném skonu
jako mořem bezevládný vrak.

Přišel umřít v město starých Chodů,
ne však stráží proti západu —
bylť on věštec titanského rodu,
který nelekal se cizích svodů,
nikdy nestavěl jim ohradu.

Obřím letem přes hory se vznášel,
které objímají jeho zem,
zevšad božský oheň domů snášel,
a když obmezenec mu jej shášel,
zas jej vznítil hromu úhozem.

Jako Prometheus jiskru bohů
smělou rukou obra uchvátil,
na Olymp až postaviv svou nohu;
jiskře v plen dal srdce své i vlohu,
požárem z ní vlast svou ozlatil.

Přes pomezí z ohně šířila se
záře na východ i na západ,
on ji srdcem živil zas a zase —
až, jak Promethea v dávném čase,
bozi museli jej pošlapat.

Spoutat nebylo jej možno k skále;
vydán četným supům na pospas,
trpěl sice, ale tvořil stále —
proto sražen k zemi nenadále,
podťat jako o žni v poli klas.

Podťat byl — však nebyl skosen zcela,
živ byl — připraven však o sílu;
čekal na ni, leč se nevracela,
unikala z rány, která zela —
on zřel čím dál blíž svou mohylu.

Dovlekl se ještě v město Chodů,
k západu by mohl pozírat,
k božskému kam zalétával hodu.
Snad by zas tam našel živou vodu?...
Marně zřel tam — čas byl umírat...

A teď od Domažlic znění zvonů
letí v kraj, jejž zaleh' smutku mrak —
ten, jenž cítil sílu milionů,
odnášen jest po žalostném skonu
jako mořem bezevládný vrak...

Ale ještě po skončeném žití
ret zatíná v němém protestu:
není poražen — i mrtvý cítí,
kterak věčnou září svou mu svítí
božský jeho oheň na cestu!...

II.

ZA JOSEFEM V. SLÁDKEM.

Na Zbiroze v rodném kraji
smrti přijal's mír —
šel's, jak velcí umírají,
jako bohatýr.

S bohem dal jsi družce svojí,
než Tvůj shasnul zrak —
věděl's: tělo bylo dvojí,
duše jedna však.

Jedno tělo pod mohylou,
kryto kameny —
duše však jsou lásky silou
dále spojeny...

Požehnal jsi žití svého
dítě jediné —
věděl's, že krev srdce Tvého
dál v něm poplyne...

S bohem dal jsi drahé zemi,
v níž Tvůj strádá lid —
věděl's, že i v smrti, němý
budeš s nimi žít.

Věděl's, že Tvé písně vděky
vždy jim zahoří —
jak žár slunce předaleký
v jiskrách na moři.

Ty budeš v své zemi tiše,
nekonečně spát —
lid Tvůj na té země líše
bude zpěv Tvůj hřát...

A tak zavřel's dobré oči,
ruce překřížil —
rodných strání na úbočí,
kde jsi vstal, bys žil.

Teď Tě vezou... Žita vlny
z rodných šumí lích —
a vzduch teple dýchá, plný
písní skřivánčích...

III.

ZA ZIKMUNDEM WINTREM.

Byl jasný října den, my v trojském parku byli.
List padal za listem, strom mnohý byl již prost
své letní ozdoby, jen holé větve zbyly.
V tom, listí pod nohou co tichým šeptem kvílí,
děl hluboký Tvůj hlas: Hle, všude minulost!

A modrým okem svým jsi po schodišti bloudil,
té básni kamenné, teď v listí závěji,
kde skvělý život kdys se bujně smál a proudil —
a známý úsměv Tvůj se na rty Tvoje loudil,
když zrak se obrátil zas k pusté aleji.

Mdlý slunce paprsek v ty smutné řady svítí,
v něm zlatem zaleskne se padající list
a okna zámecká se jasným stříbrem nítí.
Mně zdálo se, že strom i starý zámek cítí,
že's tu, jenž dovedl's i v minulosti číst.

Že vřelým dechem Tvým zas v nich se život budí,
zas alej sestárlá se jasně zelená,
že srdce setlelá zas bijí v živé hrudi,
že zámkem, schodištěm, jež pustotou teď studí,
zašlého života vře pestrá proměna . . .

Té chvíle vzpomínám, kdy zrak je plný vláhy,
že's nečekaně tak překročil smrti most . . .
Ach, rozumím, proč strom Tvůj opadal tak záhy!
Tvá milá žárlivě Tě odvedla s Tvé dráhy —
v svou náruč sevřela Tě navždy . . . Minulost! . . .

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

Mnoho, ach přílišně mnoho smutku seslal osud v poslední době na český národ. Zdá se to býti sotva předvčírem, kdy loučili jsme se s drahými jmény Wintrovým a Sládkovým, a dnes, aby koruna bolesti byla dovršena, odchází Vrchlický. Náš veliký, nesmrtelný a slavný Básník!

Po čtyři dlouhá léta co chvíli zachvívali jsme se o jeho život, neboť strašlivé memento smrti viselo nad ním od onoho tragického srpnového dne, kdy věhlasný odborník vyřknul svou truchlou diagnosu. A přece, jak drtivě zapůsobila na nás ta strašná rána ze starých, věrných Domažlic!

V prostičkém bílém domku nad podloubím, na chudém venkovském lůžku, obklopen oddanou láskou šlechetných hostitelů, zemřel v době, kdy po letech velkých duševních bojů a strádání lásky počalo se mu dostávat čím dál, tím více teplého porozumění a kritického ohodnocování. Drsnou chorobou a konečnou smrtí zakřiknut byl zrovna ve chvíli, kdy na jeho mohutném, úžasnou plodností dočasně znaveném kmeni počaly slibně rašiti nové a svěží letorosty bývalé síly a zázračné, podmanivé moci. Nová podzimní míza života ohlásila se a radostně překvapila — ale téměř současně, kdy jsme ji počali vítat, vztyčil se nad básníkovou hlavou onen tragicky přísný prst Smrti seslané bohy. Vrchlickému nedopřál osud, aby svou zimu života prožil ve slunném, blaživém jasu vykonané práce a plně vyzrálých plodů; nedopřál mu, aby s úsměvem mohl se svého zlatého trůnu pohlížet na rudé červánky své pevně zakotvené a vítězně triumfující slávy. Osudu velikého svého francouzského učitele a druha, Victora Huga, se nedožil — a i jeho smrt stala se jakousi tesklivou parafrází celého života, do jehož kalicha bohové namíchali vedle opojných zlatých vín i hodně rmutu a trpkosti. Usnul nám smutným, bolestí navštíveným snem, který tak dobře a jednotně odpovídal jeho celkovému životnímu zasnění. Usnul nám obklopen teplou a hřejivou láskou prostých, dobrých lidí, které snad už ani, žel bohu, nechápal, tak jako nevěděl, kde ji měl hledati za živa. Jen v řídkých, velice řídkých okamžicích shledával se s ní v míře nejvýše vrchovaté, a tu se jí srdečně těšil. Žel, že těch blahých okamžiků bylo z a t u j e h o v e š k e r u p r á c i tak málo! . . .

* * *

Básnický život Jaroslava Vrchlického je v osudech naší literární historie zjevem naprosto ojedinělým a podivuhodně zvláštním. Vyvstal nám tak znenadání a živelně, že v prvních okamžicích byli jsme v Čechách oslněni tolikerými světly a náhlými jasy, jež z jeho čela zazářily. Jméno našeho básníka objevilo se prvně pod překlady z Victora Huga — a již tato zajímavá okolnost promluvila jasně za celou další jeho budoucnost literární. Král francouzského Parnassu projevil se tu býti první uměleckou láskou příštího krále Parnassu českého, a všecky jeho úžasné rozlety do Vesmíru, zmnožené a vyvrcholené, staly se i básnickou devisou našeho pěvce. A když rok na to, v polovině let

sedmdesátých, objevila se první básníkova kniha Z h l u b i n, poznalo se ihned, že tu promluvil kdosi veliký a požehnaný.

Není úkolem dnešní bolestné vzpomínky sledovati našeho nesmrtelného nebožtíka na zářných cestách básnického jeho života, vyhledávati základní nitky a vlásečnice jeho poesie, zachycovati veškery proudy jeho roztěkaného ducha a stanovit jejich nebetyčnou, vrcholnou výslednici. Jen obdiv, jen oddaný obdiv jeho genia, vyvolaný bolestným okamžikem, diktuje tyto řádky.

Vždyť Jaroslav Vrchlický slétl nám do niv českého písemnictví jako zlatý paprsek slunka, zabezpečující nám všecku velikou plodnost a úrodu budoucnosti. Do připravené prsti zapadlo veliké, těžké zrno, jehož puky a bouřlivě rozkvétající ratolesti roznesly opojnou vůni na tisíce mil kolkolem. V české zemi, v té střízlivé české zemi, sotva se pozvolna probouzející ze staletých útisků a neštěstí, v tom ztichlém, plachém ovzduší, kde tryskající síla života a sebevědomí byly věci tak neznámé, rozjiskřily se pojednou tisíce živých a jásavých světel, rozehrály se paiany zvuků, obrovská symfonie tónů a barev a smyslů se rozvlnila — a vše to jásalo štěstím, jasem, radostí . . . vše to bouřilo silou, prudkostí a dychtivou touhou jara . . . vše to omamovalo smyslnou pohanskou vervou a nespoutatelnou vehemencí. Na těch chudičkých a šedivých lichách smutku a naučeného odříkání, které se nám stalo údělem protireformace, zahořely pojednou celé požáry ohňů, jaké dovedla zapalovati jen slunná a vyzrálá renaissance, ono jaré a radostné období překypujících sil, obrozených jasem antiky a jejího štěstí. A zároveň celý Vesmír otevřel nám tu svá zázračná tajemství. Veliký duch Jaroslava Vrchlického, opojen slavnými kulturami, stal se nám bezpečným průvodcem doposud nepoznanými světy. Celá století se k nám vracela, vyburcována jeho kouzelným prutem poesie; celá příroda ve všech svých obměnách a tajích zatřpytila se před námi, dychtivá pochlubiti se svými barvami a zvuky; a lidská duše, ta báje největší a nejméně zbádaná, počala se nám rozevírati nahá a otevřená se všemi tajemstvími, se všemi vášněmi, se všemi víry a radostmi, co jich v ní uložil tvůrce.

Nebylo mezí a nebylo dosti vzdálených konců pro úžasně perutou básníkovu fantasii. Tu promluvila ústy králů a tvůrců, tu něhou milenců se projevila, tu zahřměla orkánem anebo zatikala unylou písní ptačí. Široké tóny varhan střídaly se v básnických projevech Vrchlického s líbeznou, prostinkou písní, která opojovala půvabem. Všecky mohutné a slavné obrazy snešeny byly tu k nohám čekajícího lidstva, vyrvala tajemství podsvětí i nadhvězdným výším, přinesla na svých křídlech odlesky antiky i slavné sny renaissance. Ponořila se věštecky v hlubiny ducha národního, dotkla se náboženství i věr, zbádala filosofické systemy a oplodnila se zázraky staletých kultur. Nic nebylo jí tu nemožného nebo obtížného. A aby se vtělila v báseň, zrodila verš tak mnohotvárný a zvučný, že zvonil všemi tóny i jásal všemi barvami, jakých jen bylo potřebí, aby se v něm obrazil vesmír. Všecky básnické formy, od starých strof saphických a přísně uzavřeného sonetu Petrarcova, od vážných tercin a sextin italské renaissance až po nejrozpustilejší madrigaly a ritornely usměvavého, erotikou dotčeného rokoka, od starých, slunnou filosofií prohřátých útvarů orientálních až po prostičký veršík národní písně... zaperlily se pod pérem našeho básníka, přinesše k nám z daleka své těžké i smavé vůně. Česká poesie rázem počala odhazovati své dětské, pojednou už těsné šatičky a počala se haliti v majestátní, pyšné brokáty náhle rozkvetlé krasavice. Nikdo snad u nás ani nepozoroval té veliké a slavné změny . . . jak nadešla rychle a nečekaně. A zdálo se také, že zcela přirozeně nadešla. Neboť zároveň s Vrchlického poesií původní byly tu již i převzácné ukázky básnických kultur cizích, světových kultur nejvyspělejších, kde slavné hostiny duchů již dávno žily svým nejplnějším a vzácným životem.

S nich těžkou clonu nám odhalil Jaroslav Vrchlický svým nevyrovnatelným uměním překladatelským. Byl často přirovnáván k motýlu, jenž s květu na květ usedal, by nám z nich snášel pel poesie. Ne motýl však — kyklop práce to byl, nesmírný a neúnavný titán, který úžasnou divinací veden uměl při svých odvážných letech zastaviti se vždycky při zjevu nejkrásnějším a v pravdě světovém, a z jeho koruny vyrvati zase to nejsladší ovoce, jež na něm lidstvu uzrálo. A tak nás obohatil nejvzácnějšími plody světového písemnictví, s Dantem, Ariostem a Tassem přivedl k nám i nejzralejší dílo Goetheovo, přeložil Huga, Vignyho a Lamartinea, hluboko zabral ve všecky poesie románské a germánské, vybrav a předloživ takřka vše, čím se ona i mnohá jiná písemnictví mohla před cizinou směle pochlubit, a co i v rozkvět naší české literatury zapůsobilo silou svrchovaně výchovnou. To bylo ono okřídlené stavění mostů, ono smělé vě-

trání a rozevírání oken, ono boření čínských zdí, jak znějí dnes obrazná přirovnání pro tuto nesmírnou práci. A věru: co nepodařilo se jinde, u národů sebe starších, bohatších a větších, celým společnostem a akademiím, to podařilo se u nás úžasné práci a podivuhodnému geniu Jaroslava Vrchlického.

A při tom byl nám i laskavým a přepilným kulturním historikem. O zjevech, s nimiž se potkal na svých světových výletech a z nichž nám přinášel vybrané poesie, uměl psáti s takovou vyčerpávající a kladnou jistotou, s takovou suggestivní a živou mocí slova, že nám je činil hned na ponejprv bratry a příbuznými. Nebyl kritikem-vědcem — i zde se dával unášeti spíš svojí překypující měrou impressionismu, která vyznačuje i jeho původní dílo básnické. I zde byl velikým, geniálním improvisátorem, který však nikdy nezapomněl na nerv a duši věci, o které psal. On v pravdě uměl „vyloupnouti ono jádro ze slupky", v níž bylo pro nás ukryto. A tak umřel nám v něm i veliký budovatel a tvůrce moderní naší literární historie.

* * *

Geniální člověk nám umřel — v pravdě genius, jací se rodívají pouze v nejpožehnanějších okamžicích národního života, se všemi nevýslovnými přednostmi i vadami. Ovšem i ty měl — vždyť byl přece jen člověk. Však jaký nádherný a dobrý a vzácný člověk! Byl prostičký a neskonale laskavý, přátelsky oddaný a vroucný.

Tak jako v poesii, i v tomto přátelském, vůbec společenském životě dovedl se rozdávati cele a bez výhrady. Sladce a dobrotivě.

A proto tím truchlivěji dojímá a žhne bolestné faktum, že náš veliký básník odešel odpočinout. Navždy zavřelo se to krásné, modré oko, které umělo vídati všecky zázraky světa v tak oslnivé a plné nádheře. Navždy semknula se ta bohatá a pilná ruka, z pod níž nám vyrůstaly pralesy poesie. Srdce ztichlo a spí svůj věčný sen v ponurém přítmí vyšehradského Slavína. Z geniálního díla bude se nám však ozývati a tichounce tlouci pro celou naši národní budoucnost.

Fr. Sekanina.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Helena Sládková: *)

ZA JAROSLAVEM VRCHLICKÝM.

Já s Tebou rozloučit se přišla naposledy, —
noc temná nad Tebou svá rozprostřela křídla,
z mlh šerých prokmital hvězd zlatých paprsk bledý
jak snivý pozdrav Tvůj, tam z krajů míru zřídla. —

Jde průvod utichle — jak ve snách — stmělou Prahou, —
spí ptáci na větvích — a srdce sotva dýchá,
tak v němé bolesti za hlavou Tvojí drahou —
tmou noci provází své vlasti Alaricha.

Na Tebe vzpomínky dnes v mojí duši září,
jak hlas Tvůj soucitem vždy jatý vstříc mi vanul —
na drahý úsměv Tvůj, jenž vždy v Tvé milé tváři
a v očích blankytných, jak hvězdný odlesk planul.

Tak často přicházel's k nám nesa na útěchu
svou lásku přátelskou vždy churavému druhu,
jež zářila mu žitím bolesti a vzdechů
jak vůně květů vstříc na oroseném luhu.

---

*) Dcera básníka Jos. V. Sládka. Pozn. red.

Dík za vše vroucí měj — dík upřímný a vřelý,
jenž k Tobě letí v dál nad oblak azurový, —
kde srdce uštvané svět nераní již stmělý,
kde snů Tvých zklamaných Tě neuděsí rovy! —

Teď usnul's na věky ve slávy Pantheonu
a míru polibkem zář do srdce Ti klesla,
co zatím duše Tvá ve sférách čarných tonů
jak fenix ke slunci se zlatý vzhůru vznesla! —

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Zeť lékárník sice prohlašoval slavnostně, že věna nežádá, ale hned po svatbě rozšiřoval nějakým podivuhodným způsobem lékárnu, zaváděl v ní výrobu jakéhosi prsního thé, a Hedva přijela pro peníze. Za Václavem do Prahy posíláno bylo měsíčně zprvu šedesát, pak osmdesát, pak devadesát a na konec sto korun. Více dávati rada Severin odepřel. Se stem korun se to ustálilo. Po sedmi bezvýsledných letech Václavových studií rada Severin poznával, že mu jeho nejmilejší dítě v Praze zludračelo, že měsíčních sto korun hází do bezedné studny synovy lehkomyslnosti a zatvrdil se nad synem. Posílal sice peníze do Prahy dále tak jako je na vyrovnání starého prohřešku tělesného posíláme, ale synovi dveře domova uzamknul. Věděl určitě, že je Václav ztracen a nesnažil se nikterak jeho ztracenou věc nějak jinak upraviti. Tak strašně se nad ním zatvrdil, že ho nechtěl ani k otevřené rakvi matčině pustiti. Hedva bratra k ní dovedla, když byl rada Severin na faře vyjednávati pohřeb.

— Můj bože! Můj bože! Radovi Severinovi teď po jejím pohřbu se všecko rozmotávalo v hlavě jako kdysi pečlivě svinuté a se stolu sletěvší klubko kutálející se po hladké, žlutě v salonu natřené podlaze. Jak je možno, že tento syn byl počat v strašlivých úderech nejvyšší, nejmožnější rozkoše manželské lásky, v onom jedinečném okamžiku, jenž už se nikdy za dlouhou řadu pravidelných poslušných styků neopakoval? Jaká to zlá, ba nejhorší krev přelila se do tepen tohoto dítěte?

V radovi Severinovi zavířilo to krví jako paličky na kůži božítělových intrád. Světlý zjev nebožčin z dob její mladosti vyšvihl se mu z pošmourna říjnového večera. Jak je možno, že tato živá, poslušná a vášnivá bytost uhlodána byla k smrti něčím úžasným, čemuž doktoři, neznámem tápajíce, říkají dosud souborně „rakovina"? Je to jediná nemoc nebo je to soubor nemocí? Soubor zániku? Kdo jiný, větší člověka, Neviditelný, nevědomky a jak zašlápne takový život, jenž mu byl denně zdrojem nejspolehlivějších intimit? Po leta z naplněné vázy mdle průsvitné, v níž ohnivě rudé srdce pozdravně svítilo, svou legální rozkoš upíjel, a Neviditelný nesmyslně vázu rozbil. Zlý, krutý zákon poroučí lidské dočasnosti. Hrábne do ňader živoucí bytosti, nejdražší klenot — srdce— vytrhne a s povelem „ztlíš!" odhazuje ho za hřbitovní zeď! —

II.

O dušičkách setkal se rada Severin na nebožčině hrobě s dcerou Hedvou. Klečela nad rovem zakrytým věnci z pohřbu a modlila se s vroucí zbožností, nevšímajíc si otce, postavivšího se se skloněnou hlavou za ní. Teprve, když se domodlila, vstala vážně a přistoupla k němu.

„Tatínku, musíte udělati doma nějaký pořádek!" pravila rozhodně.

„Holce dáte výpověď a vezměte si k sobě starší osobu, když se chcete držet s velkým bytem a chcete, aby vám doma vařila. Nejde o nic, jde o lidi!"

Podíval se na ni bez odpovědi překvapenýma očima.

„Vůbec povídal můj," pokračovala, „že by bylo nejlíp, kdybyste šel do pense a odstěhoval se k nám! Upravila bych vám hezký pokojíček, a žil byste u nás jako v bavlnce! Takhle se s tou děvčicí přivádíte do zbytečných řečí, a nemá to být!"

Zakýval hlavou a neodpovídal.

„Ostatně, když chcete dosloužiti," pokračovala, „pošlu vám sem pořádnou starší osobu, a dosloužíte si. Jedním dílem máte pravdu! Na několika letech už nesejde, a nač jim máte darovati pensi! Ale musíme vám to zaříditi, aby nebylo zbytečných řečí."

Šli promáčeným pískem ze hřbitova. Po dlouhých deštích říjnových to bylo. Cáry listí spadávaly s lip, svíčičky se tetelily a zhasínaly za nimi na hrobech.

„Vy mně, můj drahý tatínku, nerozumíte a nerozumíte!" pravila mazlivě, tisknouc mu žilnatou ruku. „Vy jste se mně vždy odcizoval, a jasno mezi námi nebylo! Jako bych vaše dcera nebyla! Myslila jsem si, když nám umřela naše drahá matinka, že se k sobě přivineme a my jsme se nepřivinuli. Kdyby to bylo takhle dále, ještě více bychom se odcizovali!"

— „Nikomu jsem se neodcizil a neodcizím!" pravil určitě.

„A přece je něco mezi námi," odpověděla navazujíc smířlivě na jeho úsečnou odpověď, „takhle to nemůže dále být! Venda je, drahý tatínku, darebák, to my všichni víme a uznáváme, ale nemá zlého srdce. Kdybyste mu podal pomocnou ruku, třeba by obrátil. Ještě není u něho všecko ztraceno! To záleží, můj drahý tatínku, jenom na vás!"

— „Ovšem, na něm to nezáleží!"

„Kdybyste chtěl, tak ho předěláte! Doktor arci už z něho nebude, hlava mu na doktora nestačí, ale pro to mu nemáte zazlívati! Třeba se uchytí někde jinde, třeba u pošty, však máme, drahý tatínku, příklady, z lumpa se udělal pořádný úředník, jen odkopávati ho nemáte!"

Trapná pomlčka otevřela se po doznívajících slovech. Cáry listí na lipách tetelily se za nimi.

— „Pro Václava už neudělám ničeho!" pravil rada Severin konečně. „Totiž ničeho více, nežli co pro něho dělám. Padesátku bude ode mne dostávati měsíčně až do konce mého života, ale jen tu padesátku, nic víc! Václav je dospělý muž, mých rad nepotřebuje, a bylo by také pošetilostí, kdybych chtěl zralému muži vnucovati své nápady a své rady. Když myslí, že by se uchytil u pošty, ať si k ní zažádá, ať se jde pánům představit, jenom na mně ať toho nežádá! Za živý svět nemohu v úřadě doporučiti nespolehlivého člověka."

„Toť se ví, tatínku, vy máte pravdu! Když si vzpomenu, že Václavovi spolužáci jsou už dávno doktory, a že Václav, kdyby byl včas dostudoval, mohl tady býti primářem v nemocnici, také to ve mně hořkne. Máte pravdu, tatínku, jeho lehkomyslnost je opravdu neodpustitelná! Jde jen o to, aby s ním nebylo někdy hůře ještě! Aby nezludračil nadobro!"

— „Za mého života se to nemůže státi," odpověděl chladně, „poněvadž mu, dokud budu dýchat, z toho důvodu, totiž abych tomu zabránil, budu dávati měsíčně padesátku."

Hedva umlkla.

„Tatínek je neoblomný," pomyslila si, „ničeho s ním nespravím! Ani nepobídne, abych se u něho stavila! A přece jsem mu ničím neublížila."

Lítostivost zavlnila se jejím nitrem.

U soudu se rozešli. Hedva pospíchala ku vlaku na nádraží, rada Severin odcházel do úřadu.

Teprve když se usadil v křesle u psacího stolu a zadíval se oknem na náměstí, sevřelo to radovi Severinovi srdce. Kmitlo mu hlavou, že ženinou smrtí přišlo na něho kus její povinností. Ona bývala důvěrnicí a prostřednicí dětí, mírnila protivy mezi nimi. Uspořádala život vždy tak, že tekl bez bouří.

— Hedva nyní béře v ochranu Václava. Bojí se, aby se jí Václav nestal někdy přítěží. Do jeho domácnosti už by se zase pletla! Poroučela by mu, jak si má své věci v domácnosti zařizovati. Patrně čekala, že ji pozve k sobě! — Ostatně nelze zapírati, že její upozornění, aby propustil služku, je správné. Zlým lidem mohlo by se to státi kamenem úrazu. A na něm nesmí ani stín nějakého podezření spočinouti. Trochu nevděku v tom bude. Služka byla u nich několik let, věrně dosloužila nebožce k smrti, přesně obstarávala jeho domácnost, takže by s ní byl úplně vystačil. Znala jeho zvyky, jeho dochvilnost, dovedla vyhověti.

Rada Severin tušil, že si rozvrátí domácnost, když služku z nemístného strachování propustí ze služby. Kdyby však mělo býti tím dotčeno jeho úřední postavení, nesměl by váhati ani vteřinu. Prozatím nelze se ukvapovati. Lidé ho znají, lidé vědí, že podobných nechutností nebyl a není schopen, a zvláště nyní, když se jeho život naklonil už k jeseni, nepřipadne dojista nikomu na mysl, že by se mohl rada Severin zneuctíti. (Pokračování.)

✤ ✤ ✤ ✤ ✤

K. Leger:

ROZKVĚT.

Povídka z r. 1378. (Pokračování.)

Blázen! pomyslil si Rothlev, sáhl k čelu a setřel si pot. A zvyklý o všem uvažovat, přemýšlel chvilku o slovech lehkomyslného zemana. Vyhrožuje trestem božím, blázen. Proč by Rothleva Bůh trestal? Ne, není lakomý, jen rozumný. Kdyby Bořita byl měl rozum — ach, takový krásný dvůr, pole výtečná — a všechno promarnil. Na polích jen plevel roste. Jen o pěkné koně se staral, na radovánky a kratochvíle až do Prahy jezdil. Snad neštěstím bylo proň, že ztratil ženu, — dům nechal spustnout, o dceru se nestaral — slýchával tak Rothlev — služebným děvečkám ji na starost nechával a sám hledal štěstí v pustých pitkách a hazardní hře.

Vešla Geruše. „Odejel!" řekla mrzutě. „Pohádali jste se?"

„Nikdy se nehádám!" usmál se muž. „Zítra u rychtáře oznámím svůj nárok na Bořitův dvůr. Sklízet letos nebude již. Taková pole dobrá —" chtěl se rozpovídat, ale chorobná žena pokrčila rameny.

„Pořád sháníš —!"

„Starám se, moje milá!"

„Nač ti nových starostí?"

„Pro Fricka našeho chystám ten dvůr. Už dávno jsem na to myslil. A což — hlava tě bolí, má milá?"

„Hlava. Předtuchu zlou mám!"

Pohladil ji po tváři. „Jsi nemocná, odtud předtuchy."

Povzdychla. „Snad; a chceš-li večeřet, Johline?"

„Za chvíli. Jsou hoši doma?"

Neochotně odpovídala paní Geruše. „Nejsou doposud a pozdě už. Toulají se nějak."

„Kam šli?"

„Do chmelnice."

Na konci předměstí u cesty k Horám Kutným měl Rothlev veliký dvorec se zahradou a chmelnicemi, Ulrich šafář tam hospodařil a v sadě u dvora mladí synové rádi užívali kratochvíle se soudruhy, do terče stříleli z luků a samostřílů, na koních se projížděli, někdy v kostky hráli, pili tam též, zpívali, z bujného rozmaru leccos prováděli. I hudce si tam brávali. Moc a právo dědičného rychtáře a moudrých pánů radních nedosahovalo až tam, jako za větrem byli ve chmelnici. A Rothlev, otec, věděl o tom, co tam tropí nezbedníci. Nu, mladá krev ať se vybouří, myslil si. Proto klidně odpověděl ženě: „Není tak pozdě a — chceš-li — dojdu pro ně. Ať jdou již večeřet!"

„Měl bys je napomenout!" mínila matka.

Usmál se. „Napomenu, máti, napomenu. Však se uklidní mladé hlavy, přijdou k rozumu. Až nastanou jim starosti, přestanou bouřit. Proč bys jim nepřála trochu veselí? A víš co? třeba už myslit na to, aby Fric se oženil — přes dvacet let už je mu a Henrich jen o rok mladší. Tedy nevěstu hledej, máti zlatá. Hledej! Dobrá žena napraví nerozumného větroplacha — a hoši naši nejsou přece žádnými zhýralci, doufám. Což trochu bujné kratochvíle —! Neboj se o ně. Jdu tedy a přivedu je k večeři!" Políbil ženu na čelo, vzal hůl a odcházel.

Ještě s prahu zavolala za ním paní Geruše: „Zapomněla jsem ti povědět: právě se vrátila Mandalena poutnice ze Říma. Je tu — u nás."

„Dobře!" odpověděl, „požehnání nám přinesla, doufám. Chtěl jsem sám tu pouť jednou vykonat na poděkování Bohu, ale vzdálit se nemohu. Šla do Říma pomodlit se za mne i za tebe poutnice Mandalena. Jsem rád, že šťastně se vrátila, odměním se jí za tu cestu dlouhou."

„Amulety přinesla od svatého Otce dotýkané s plnomocnými odpustky a třísku z Kristova kříže."

„Dobře, dobře, podívám se, až přijdeme. Štědře ji pohosti, poutnici. Nešetři vínem, ráda je má. V rodině její už tyto poutě do Říma nebo do Cách byly zvykem, pamatuji se, že matka i otec její chodili. A kdo sám nemohl vykonat pouť, zaplatil jim, aby za něho na pouti se pomodlili, odpustky přinesli. Nu, s Mandalenou o cestě si porozprávíme, štěstí bohdá přinesla. Ať sečká, vrátím se brzy."

A ještě cestou si umiňoval Rothlev: až předá starosti a obchod svůj synům, sám že se vydá do Říma, staré nohy ještě jej tam donesou. Těšil se už v myšlenkách a byl rád, že zapomněl na vychrtlého kněze Jana, kazatele, i na zemana z Libenic, blázny oba nerozumné.

Prošel městskou branou, po dřevěném mostě přes příkop. Dvorce a domky předměstské se zahradami přiléhaly až k samému příkopu, Po cestě široké, rozjeté, zaprášené vracelo se stádo ovcí, bičem vesele práskal pastýř. Ve dvorcích bylo živo, chasa a lid dělný zrovna tak jako páni sousedi v ulicích městských užívali krásy teplého podvečera. Na zápraží seděla mládež, písničky se ozývaly.

„Vida, bujní to, — tahle chátra z polí!“ myslil si měšťan, „příliš dobře se jim vede!“

Stmívalo se už valem, hvězdičky proskakovaly na nebi, když docházel ke svému dvorci ve chmelnicích. Byl poslední u cesty, za ním zvedalo se pusté návrší, na jehož poledním svahu zakládali tehdy vinice. Nahoře byly pastviny, divoký porost bodláčí, šípku a trní. „Ve hrobech“ se tam odedávna říkalo, pohanský hřbitov tu býval. Lidé nevěděli už, jaký národ pohřbíval tady své mrtvé. Jenom jméno zůstalo a staré nějaké strašidelné pověsti činily odlehlá ta místa příšernými, a neodčaroval je ani kostelík k poctě Všech svatých, který tu měšťané založili. Vysoký dřevěný kříž stál tam na návrší, na nejvyšším místě do propadlé mohyly zabodnut — z daleka viděl jej Rothlev, jak černými rozpiatými rameny odráží se na jasné hvězdami prosvitající obloze. Vítězné znamení křesťanské víry.

Najednou pod křížem ve tmě zaplál oheň, jiskry zasršely, ohnivé víchy a pochodně vyletovaly. Rudým odleskem zazářil černý kříž. Jako když čerti se tam honí. Vyletují plameny, točí se, padají. Nějaký člověk šel cestou proti Rothlevu.

„Co to tam kdo s ohněm kutí?“ zeptal se měšťan.

Člověk — zahradník chudý z předměstí — smekl čepici. „To zítra je svatého Jana Křtitele!“ odpovídal ochotně. „Chasa blázní!“

„Ah, tak!“ zahučel Rothlev. „Pohané! Pořád je to pohanství v lidu. Chrámy boží stavíme a ti tam ďáblu obětují!“

Ale jeho dvůr byl už před ním, pod hroby, celý v zahradách. Rothlev otřel si pot s čela, není daleko sem od městské brány, a přece se unavil chůzí. Kdož ví, jak to půjde s poutí do Říma! Vrata byla ještě otevřena, vešel, — pes na řetěze zaštěkal. Vyběhl šafář, šafářka líbala pánovi ruku.

„Kde jsou mladí — Fric? Henrich?“

„Mladí páni šli nahoru, na hroby, na ohně svatojanské se podívat.“

„Čert je vzal, kluky!“ pomyslil si pan Rothlev. „Inu, mládí, mládí, rozumu to nemá.“ Chvíli se šafářem rokoval o letošní úrodě, jak na polích roste obilí, šafrán a zelí v zahradách. Synů se nedočkal a už je tak pozdě! „Půjdu pro ně!“ rozhodl, „je příjemný večer a světlo ještě. Vychází měsíc. Odpočinul jsem, půjdu. Ale hochům domluvím!“ umiňoval si opravdu již rozmrzen.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Tento živý děj protékal bohatě duší studentovou. Oddával se mu dnes jako již stakráte se zvláštní samolibostí a oddaností. Všechny osoby dávno znal, všechny byly stejně oblečeny jako před pěti lety, když si po prvé tento dlouhý, barevný příběh sestavoval.

Ocitl se u břízek. Lavička všecka byla ve stínu. Seděla na ní chůva s dítětem. Mohl pohodlně přisednouti, ale neusedl, poněvadž pro lahodné představování svého pestrého snu nepřál si již seděti. Ubíral se stezkami, vrátil se až k museu a opět šel hlavní promenádou, naplněn barevným, rušným dějem.

Došel naproti nádražní budově a stanul. Zde uvědomil si, že příjemné představy jeho úplně zmizely. Nevěděl ani jak, ani na kterém místě vybledly a zhynuly. Díval se k nádraží. Vystoupil z parku, aby viděl na jeho východy. Několik lidí pospíchalo k hlavnímu vchodu. Řada drožek a fiakrů stála před budovou. „Zde tehda vystoupila slečna Lukášová,“ pomyslil si, „a tam vsedla do automobilu. Nemýlil jsem se, tak opálený a tak krásný krček nemá nikdo na světě. Byla to ona.“ Jal se přecházeti podle nádraží. Za čtvrt hodiny asi oživly východy. Cestující vyhrnuli se před budovu. Nosiči pobíhali se zavazadly, kočáry se rozjížděly. Kvíčala díval se ztrnule na tento spěch. Když pak lidé se vytratili, ohledl se zmateně kolem. Zasmál se a vrátil se ihned k lavičce mezi břízkami. Na té však sedělo několik děvčat, bavících se přečítáním dopisu. Místa zde již nebylo. Odešel odtud na druhou stranu sadu, až k Václavskému náměstí, kde bývalo méně lidí, ale i zde všechny lavičky byly přeplněny. Mrzut vyšel z parku a podle domku potravní daně vyšel na chodník Sadové třídy a podle železné hradby ubíral se k nádraží.

V tu chvíli pohleděl v levo do sadů, tam, kde stály vedle sebe čtyři obsazené lavičky. Na jedné zahlédl dívčí opálený krček. „To je Lukášová," napadlo jej s takovou náhlostí, že se mu až dech zatajil. Všechen pak vzrušen snažil se rozeznati tvář slečninu. Sedící obráceni byli k němu zády. Dívka s opáleným krčkem byla útlá, s lehoučkou bílou halenkou, modrou sukní a nevelkým slaměným kloboučkem. Ačkoli se v ničem slečně Lukášové nepodobala, přece snažil se Kvíčala nahlédnouti se strany do její tváře, přece se mu zdálo, že je to ona, že to musí být ona. Čím pak déle na ni hleděl, tím více se mu krček ten líbil a tím zřetelněji spojoval vzpomínku na slečnu Lukášovu s touto neznámou dívkou. Přiznal si již, že je to sice někdo jiný, ale někdo rovněž milý a rovněž srdci jeho blízký.

Stanul. Na pravo vedle dívky seděla stařena, žena vyhublá, chudá, bez šátku na hlavě, úplně šedivá. Na levo pak dva studenti a za nimi pěkně oděný starší pán s lesklým cylindrem. Studenti živě hovořili, pohazujíce rukama i vlasatými hlavami. Pán, zdálo se, jen chvílemi povšiml si jejich hovoru. Pohleděl na ně chladnýma, hnědýma očima a usmál se vždy tenkými, pohrdlivými rty svými, aniž co řekl. Dívka, jak bylo zřejmo, naslouchala hovoru studentů se zájmem, ale ani jednou se k nim tváří neobrátila a hlavou nepřiklonila.

Kvíčala vrátil se do parku. Přešel dvakráte podél laviček. Prohlédl si dívku s opáleným krčkem. V rukách, od loktů nahých a na klín položených, držela odřenou koženou černou kabelku. Hleděla ku předu. Pleť její byla smědá, tmavá, vlasy černé, rty velké, nečervené, ale plné, nos jemný, pravidelný, krásně vyklenutý, oči veliké, zvláštní, světle šedivé, dlouhými, černými řasami chráněné. Zdálo se mu, že si ho povšimla a že se za ním ohlédla. Neodešel proto, ale stanul opodál. Hovor studentů chvílemi se zrychlil a v rozepři měnil. Pochopil, že se rozpovídali o osudu, svobodné vůli a náhodě. Tenké rty pána v cylindru stále pohrdlivěji se stahovaly.

Kvíčala postál v lipové aleji, odkud na dívku dobře viděl, delší dobu; snad by byl ani neodešel, ale rozeznal, že si ho všichni povšimli, a bylo mu nepříjemno. Vzdálil se pak tiše na Václavské náměstí. Zde však pocítil únavu a napadlo jej, aby šel domů. Chtěl přejíti naměstí, ale v tu chvíli vzpomněl si na dívku s opáleným krčkem a, aniž dále uvažoval, vrátil se zase k lavičkám. Na jedné bylo již místo. Seděla tam pouze hubená, asi desítiletá holčička s kornoutem třešní. Shlédnuv to, ihned k ní pospíšil. V tu chvíli však, dříve ještě, než usedl, pozvedla se ona stařena, sedící vedle dívky s opáleným krčkem, a srovnavši si sukně odcházela k protějším domům. Kvíčala, již již usedající, náhle poskočil a ocitl se na druhé lavičce vedle oné zajímavé dívky. Zapjal si lehoučký svůj kabát neurčité hnědé barvy a vydechl. Cítil, že si ho nikdo téměř ani nepovšiml, že hovor studentů úplně pozornost slečninu i pána v cylindru zabral. Tento starší muž, jako by nemohl již snésti toho stálého povídání, náhle se sklonil a řekl důrazně:

„Všecko je z příčin a všecko je opět příčinou. Není osamocení, je věčné seskupování, jenom že my veliké a daleké ty řady na sebe se zapínajících příhod — někdy směšně nepatrných — nevidíme, nepostihujeme. Teď, ku příkladu, usedl zde tento pán," pronesl jasně a zvolna, ukázav na Kvíčalu, „a bůh ví, co hrozného tím provedl!"

Kvíčala poznámkou tou překvapen pohleděl na neznámého pána, jenž pozvedl hlavu a povýšeně se usmál. Studenti umlkli. Slečna s opáleným krčkem nevěděla, jde-li o žert, neb vážnou myšlenku. Nepatrný úsměv kmitl se na jejích plných, nečervených rtech. Droboučké, zlatem plombované zoubky její krátce se ukázaly.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Helena Malířová: *Víno.* Román. Ottovy „Laciné knihovny národní" čís. 240. Nakladatel J. Otto v Praze 1912.

Nejnovější román paní Heleny Malířové začíná velice slibně. V prvních kapitolách líčí totiž autorka sanatorium dra Hlaváče, bystrým a svěžím perem kreslí rozmanité figurky šílených, blbých a různě duševně zatížených nešťastníků, mezi něž přicházívala mladá, krásná, vždy s touhou očekávaná A d a, přinášejíc jim úsměvy, radost, osvěžení a důvěru v budoucnost. A setkáváme se dále v románu s ji-

nými postavami ostře odpozorovaných detailů, čteme životem dýšící a s vervou psané scény, ale na konci nechápeme, proč tolik snažení a sil bylo vyplýtváno na všecky ty zajímavé detaily, jež nezasahují účelně a logicky do dějové osnovy románu. A mnoho ještě jiných věcí je nepochopitelných ve „Víně". Ada, hrdinka románu, zamiluje se do Miloše Doubravy, hezkého pražského synka, jenž dovede líbat a je výmluvným a duchaplným, když napije se vína. Svůj naivní dívčí omyl chápe příliš vážně a řeší příliš tragicky. Usmyslí si hledat účel života ve studiu a vzdělání. Odjíždí do Prahy, dá se zapsat do přednášek na universitě, nachází však nové opojení. Po bouři, jež jí stoupla do hlavy, vzdává se v lese jakémusi Štěpánovi, jedné z mnoha nedomyšlených a nedokreslených figur románových. Brzy však vystřízliví, aby našla nové opojení v noční kavárně v bohémské společnosti. A vzdává se jakémusi Krostovi, individuu, jehož stěží zná, a utone „v jeho radosti a v jeho opojení".

Román končí a osudná „proč" vynořují se v mysli každého kriticky čtoucího, otázky, na něž nám autorka ve svém románu odpovědi nedala. Ada při vší snaze autorčině je figurou nedůsledně myšlenou, neprocítěnou a neprokreslenou. Jednání její determinována jsou náhodnými, neodůvodněnými vzněty, každý čin její stává se rozmarem, jenž postrádá veškerého umělecky zákonného a logického opodstatnění. Připustíme-li Adinu první lásku, nechápeme jejího vztahu k Štěpánovi, jenž jest jí i nám cizí, jako nechápeme jejího rozchodu s ním. Naprosto nesrozumitelno jest pak utonutí Adino v radosti a opojení Krostově, zcela záhadné figuře románové. Nevím, proč líčeno bylo na začátku románu sanatorium dra Hlaváče, proč věnováno tolik úsilí Havlenové, Zdeňce, Mařce, damám Jirečkovým a ostatním postavám románu, jež nemají k životu Adinu pražádného vztahu a v osnově dějové významu a motivace. Zdá se, jako by „Víno" psáno bylo v jednotlivých partiích také ve chvílích okamžitého vzrušení, „opojení", jako román, jejž psala Ada.

Paní Helena Malířová projevila v kratších povídkách nesporně mnoho smyslu pro ostrý postřeh, výraz, styl, literárního talentu nelze jí upříti a projevuje se také velice pěkně ve „Víně"; veliké románové skladby však talent její neobsáhl.

„Víno" je v celku prací vadné komposice, slabé konstrukce, roztříštěnou, nedomyšlenou, uspěchanou — zkrátka nedozrálou.

Tristan.

* V cizině je dosti ukázek, že politická a vůbec veřejná činnost mimoliterární obrátila teprve pozornost k zjevům zahraničním, před tím nevšímaným. Netřeba pro příklady jíti daleko. Sám veliký Victor Hugo pronikl do Německa dřív svými politickými projevy a pamflety, než svým ryze uměleckým dílem. Také u nás na příklad, politický akt — volba prvního ženského poslance na Mladoboleslavsku pí. *Boženy Vikové Kunětické* — obrátil teprve pozornost i vzdálenější zahraniční ciziny také k jejímu ryze literárnímu dílu (do Německa pronikla ovšem její veselohra „Přítěž" již dříve). Nyní se z Paříže oznamuje hned dvojí dramatický překlad jejích veseloher: překládá se působivá aktovka „*Holčička*" a humorná veselohra „*Cop*", jejichž premiéry nedají na sebe asi dlouho čekati na některé francouzské scéně. Snad brzy dojde i na některá významná díla románová. —*n*—

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Památka mistra Jaroslava Vrchlického uctěna byla na Národním Divadle v den jeho pohřbu dne 14. září 1912 vypravením trilogie „Hippodamie". Byl to nejen akt piety k zesnulému básníku, nýbrž i důstojné a tiché oslavení jeho genia nejmohutnějším a nejkrásnějším z jeho dramat, jež stalo se v nynější jednovečerní úpravě chefa činohry Jaroslava Kvapila trvalou ozdobou repertoiru Národního Divadla. Z dramatických prací Jaroslava Vrchlického zůstala kromě „Hippodamie" jen rozkošná veselohra „Noc na Karlštejně" repertoirní hrou zemské scény.

Dnes, v době zvýšeného zájmu o zesnulého mistra českého verše snad našla by se ještě jiná, života schopná jeho dramata, jež trvale by mohla zakotviti v repertoiru Národního Divadla a neznamenala by pouze akt piety k Jaroslavu Vrchlickému, který úzce spiat jest svojí dramatickou tvorbou se začátky Národního Divadla.

Tristan.

Dle zpráv denních listů měly dramatické novinky Karla Jonáše, tříaktová komedie „Za koho se provdáme" a dramolet „Milost" na Městské plzeňské scéně při nedávné premiéře plný úspěch.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* *Pohřeb Jaroslava Vrchlického* konal se v Praze dne 14. t. m. z Pantheonu Musea království Českého.

Katafalk — sfinga lidského života a před ní, jako by motýli všech barev se slétli sem, spousty květů pestrých a krásných. Přes balustrádu galerie splývaly černé draperie, vroubené svěžími vavřínovými listy, a síněmi Pantheonu se vlnili zástupové, seskupivší se kolem kovové rakve, aby vzdali hold zesnulému, jenž mnohem více a stkvěleji dal českému životu, než co život dal jemu. Úděl to genia . . . Zamlkle stály davy

kolem rakve Jaroslava Vrchlického, jenž jako čaroděj dovedl odkrývati skryté zdroje krásy a zapalovati ohně pro věčnost jako velekněz nejnádhernějšího chrámu národa — českého písemnictví. V Pantheonu shromáždění pozorně a němě vyslechli pronešené řeči smuteční, až dokona dozněly citáty z té hudby v duši, která kdysi zahlaholila ze srdce velmistra české poesie, dozněla slova druha literáta, loučícího se s tím, jehož tiché kroky probouzely mnohohlasou ozvěnu, a venku byl zářijový den a tisícové, přibyvší z blízka i z dáli, vyčkávali okamžiku, kdy bude jim přáno připojiti se k pohřebnímu průvodu. Byl dlouhý, cestou k posvátnému Vyšehradu často rozrážený nedočkavci, před tím ve špalíru stojícími, kteří chtěli také doprovoditi velikého básníka na poslední jeho pouti. Průvod houstl cestou a moře hlav se mihotalo v něm, až dospěl k památnému a posvátnému návrší. Tam, na hřbitově nad rakví velkého mistra, jeden z jeho nejvroucnějších vyznavačů a přátel proslovil krásnou řeč na rozloučenou s mistrem, načež tělesná schránka básníkova byla uložena do Slavína . . . Ač mnoho bylo v průvodu těch, kteří skrovně vystihovali, že zemřel pouze člověk, podléhající dochvilnosti sudby, a že nezemřel veliký básník, přece přečetná byla v průvodu obec těch, kteří alespoň vyciťovali, že smrt brutálně tu zasáhla, když navždy přervala zlaté struny kouzelného varita . . . A ti mnozí upřímně přemítali, proč sudba musí býti kruta, proč přehodila přes královský trůn černou roušku, kdy začínal se chápati význam purpuru na ramenou klesajícího věštce, purpuru, v němž stkvěla se nejčistší krev světových kultur všech věků a citlivého srdce člověka . . . Jisto, že rozsáhlé dílo básníkovo vyžádá si k plnému ocenění svou dobu příští a že po zvážení a změření jeho díla mnoho uloženo bude pro pamět věčnou jako plody genia, neboť ten, jenž nechal svět jít kolem, vždy o několik honů sám šel vpřed cestami nevyšlapanými, a kolik jest ze živých, kteří by zvolati mohli dnes, že poznali všecky plody mistrovy, všecko to, co z jeho polí k žatvě uzrálo? A soumrak začal klesati na krajinu, kdy zástupové vzdalovali se od posvátného Vyšehradu, v jehož klínu odpočal si po prvé — král české poesie . . .

* Úmrtí Jaroslava Vrchlického vyvolalo v českém národě nejenom hluboký smutek nad odchodem našeho geniálního básníka, ale i množství úvah a reminiscencí, jak uctíti trvale pamět muže, jejž budeme povždy čítati k našim největším a nejskvělejším duševním koryfeům. Množství názorů vyměnilo se již v samém týdnu úmrtním, ještě nad vystavenou rakví pěvcovou, kdy ozvaly se hlasy tu pro postavení důstojného pomníku, tu pro posvěcení mostu, ulice nebo náměstí v Praze jeho památce, tu pro velikou sbírku peněžitou, z jejíchž úroků zabezpečovala by se slušná stipendia pro nadané chudé české spisovatele. Správní výbor Spolku „Máje", jehož předsedou byl Jaroslav Vrchlický po dvanácte let, obdržel mnoho dopisův a rad v té příčině, i usnesl se postaviti se v čelo široké společnosti, která by se otázky trvalého uctění básníkovy památky ujala a provedla je způsobem vhodným a nejpraktičtějším. Vynikající jednotlivci, pokud se sami už nepřihlásili, budou k této akci teprve přizváni, ale již nyní převládá představa Společnosti, která vedle jiných vnějších otázek zasáhne zejména v kritické uspořádání mistrova odkazu, v prozkoumání jeho přečetných prací rukopisných, jeho náčrtů, poznámek, překladů, přednášek a literárně historických essayí, jakož i všech sem spadajících prací, jak je na příklad už od r. 1886 v Německu provádí známá Goethe-Gesellschaft. Myslíme, že úmysl tento je zdravý a že vzbudí u nás hojný ohlas. —*n*—

* Ve čtvrtek, 19. t. m., zemřel v Praze vynikající český mathematik a zasloužilý paedagog, dvorní rada Josef Šolín, řádný profesor stavební mechaniky na českých vysokých školách technických. Ve svém oboru byl zvěčnělý učenec výborným theoretikem, který s láskou pracoval zejména o sestavení přesného a bohatého českého názvosloví v oboru stavební mechaniky. Zesnulý učenec, člen četných odborných korporací, vydal i řadu vynikajících spisů, jejichž váhu uznává i daleká cizina. — Čestná budiž mu pamět! —*n*—

* K slzám dojalo nás, když poslala nám těchto dnů pí. Marie Wintrová poslední dvě drobné historické zprávy zvěčnělého *Zikmunda Wintra*, pro „Zvon" napsané a určené. Podáváme na obvyklém místě první z nich, ponechávajíce si druhou pro číslo příští.

Kterak král Matiáš bojoval proti drahotě v Praze. R. 1617 vydal mandát, v němž čte se, aby pán bůh takovou drahotu od království tohoto milostivě odvrátiti ráčil, z mocnosti královské k tomu povolovati ráčíme, aby jedenkaždý přespolní i domácí chleby i masa ne z nějakého zmrlého dobytka sem do měst Pražských dvakrát do týhodne vozil a dodával. To znamená tedy, že proti domácím řezníkům a pekařům otevřeno město svobodnému obchodu. Dnes, kdy je větší hospodářský okruh nežli středověké město, měla by se podle toho zdravého názoru krále Matiáše otevříti zemská či říšská hranice. Ale „rytíři" v Maďarii nedovolí.

V Praze, dne 27. září 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Pán s cylindrem pak, jako by byl udal nejvnitřnější svůj dar, povstal a opíraje se o hladkou hnědou hůl, odcházel bez poznámky, sotva se ukloniv. Všichni hleděli za ním.

Dívka s opáleným krčkem pohlédla na oba studenty a rozeznavši nesouhlas v jejich tvářích, kratince, jaksi písklavě se zasmála.

II.

„A teď si myslí, že nám něco pověděl," zasmál se jeden ze studentů, jehož tvář nápadně byla bledá a vlhká, „že nás zabil jako mouchy. Podívej se, jak vráží hůlku do dlažby."

„To pleskl tebe, ne mne!" zasmál se druhý student, rozevřev široká ústa s nestejnými, zkaženými zuby. „Ty jsi žvanil. Tebe zkrotil!"

„Mne?" podivil se první. „Mne? K smíchu. Tebe! Tys mluvil každou chvíli jinak."

„Ba ne, můj milý, tebe poučil, tvoje povídání ho dráždilo. Měl jsi si povšimnout, jak se při tvé řeči šklebil!" mluvil druhý s úsměvem, jako by přítele úmyslně zlobil. Podívav se pak na sežloutlé niklové hodinky své, dodal: „Je sedm. Pojďme!"

Povstali, srovnali nakrčené kalhoty, a nazvednuvše slaměné své klobouky, odcházeli k Vinohradům.

Kvíčala pohlédl za nimi jakoby z rozpaků, povšimnuv si, že sedí teď na lavičce s dívkou sám a že ona, patrně z pouhé slušnosti, poněkud odsedla.

„Prosím vás, o čem to mluvili?" otázal se slečny, ne aby s ní zapředl hovor, ale jen proto, aby měl příležitost setříti nepříjemnou náladu, vzniklou z poznámky starého pána o něm.

„Nevím," odvětila, „namluvili toho tolik, že jsem všecko ani neposlouchala."

„A co že si mne ten pán hned vybral za příklad?"

Pozvedla ramínka. Jakási úsečná poznámka zhynula v sevřených jejích rtech.

„Nežertoval?" ptal se dále.

„Nevím. Snad mu bylo k smíchu, že jste sedal tamhle, a najednou, jak se ta babka zdvihla, seděl jste zde."

„Ach, to ne," prohodil, povšimnuv si, že se dívka brání smíchu.

„Proč ne? Bylo to směšné. I mne to překvapilo. Myslila jsem, že sedíte tamhle a vy jste už byl vedle mne!" řekla živěji.

„Myslíte, že na to narážel? Jak to o mně řekl?"

„Že jste provedl něco hrozného."

„Ano, ale nenarážel na to, co vy myslíte."

„A na co by narážel? Nechtěl říci směšného, abyste se neurazil, a řekl hrozného." Náhle se rozesmála a prohodila ještě: „Bylo to opravdu směšné. Kdyby tu nebyli lidé, ukázala bych vám to, jak jste už téměř seděl a tak sedě vzduchem s lavičky na lavičku přeletěl."

„Neposmívejte se mi."

„Ani mne nenapadne posmívat se," odvětila dívka vážně, „v tom přece není nic zlého."

„Ale ten pán myslil to zcela jinak," pohodiv rukou, řekl Kvíčala, „ten si jistě mého přesedání ani nepovšiml. Narážel na budoucnost."

Dívka oživla.

„Zná vás?" otázala se.

„Ne, ale chtěl snad říci, že takové přisednutí k děvčeti," nepevně a jaksi rozpačitě promluvil Kvíčala, „může býti za-

čátkem —". Umlkl uleknuv se smyslu své věty.

„Něčeho hrozného," rozesmála se dívka, „dokonce snad známosti nebo sňatku."

„Taky by to mohlo být," připojil, zaleknuv se opět při své poznámce, jako by byl vyřkl něco odvážného. „Snad chtěl říci cosi takového a možná, že posměšně. Měl jsem však dojem, že mluvil vážně. Poznámka jeho mne překvapila, téměř omráčila."

Usmála se.

„Lidé se někdy podivně seznamují!" řekla po chvíli, přivřevši světle šedivé oči. Zívla. Dlouhé prsty její, poněkud hubené a kostnaté, pohrály si řetízkem u kožené kabelky. „Už jsem se tím sedëním znudila," dodala, zívnuvši po druhé.

„Sedíte tu dlouho?" otázal se.

„Od půl čtvrté. Utekla jsem."

„Komu?"

„Takový dotěrný člověk mne pronásledoval. Zmizela jsem mu na nádraží a potom jsem si tu sedla." Napřímila hruď i krček a rozhlížela se.

„Hledáte někoho?"

„Ne."

„Chcete už odejít?"

„Ano."

„Domů?"

„No — projít se ještě," odvětila, zaškaredivši se krátce, „neděle je hrozná!" Setřepavši rozežmolený karafiátek se své modré sukně, povstala. Oči její opět pátraly kolem.

Kvíčala povšiml si teprv teď, že je oblečena chudě, že tvář její plna je omrzení a prsty plny záděr.

„Sedněte si ještě," zaprosil s náhlou odvahou a srdečností.

„Nač?"

„Jsem unaven."

„Vždyť si tu zůstaňte. Já jsem vás nevybídla, abyste mne doprovodil."

„Ale já bych rád s vámi šel," řekl rychle a velice přívětivě, pohleděv jí do očí. „Počkejte jen chvíli. Můžeme si povídat."

„A — co?" otázala se usedajíc. Opálená ruka její položila se na kabelku.

„Cokoli."

„Povídejte mi tedy něco. Jste dělník?"

„Já?" podivil se zatěkav očima po svých šatech. „Dělník? Ne. Podívejte se," pravil ukazuje jí své dlaně, hebké a čisté, „jaké mám mozoly!" Zasmál se. „Jsem student. Z čeho jste soudila, že jsem dělník?"

„Myslila jsem — typograf —"

„Ne. Studuju. A dlouho už. Budu brzy professorem!" jaksi chvatně a chlubivě řekl Kvíčala. Jemná tvář jeho se zarděla.

Pohlédla naň dlouze, neřeknuvši ani slova. Při tomto pohledu rozlilo se jeho nitrem prudké, zkličující teplo. Vzpomněl si na slečnu Lukášovou i na starou Peškovou, sedící na stoličce za kvítkovanou záclonkou. Dotkl se pak světlého svého knírku a násilně se zasmál.

„Ale student na svou pěst," řekl, „bez podpory, bez rodičů."

„Vy už nemáte rodičů?" otázala se se zájmem.

„Ne, ani nejbližších příbuzných."

„Já mám jen otce."

„Vy jen otce? Zde v Praze?"

„Ano, nemocného. Pět roků churaví."

„Mně zemřel otec, když mi bylo pět let," sděloval Kvíčala tichým, zasmutnělým hlasem dívaje se na odřenou kabelku dívčinu. „Byl původně ševcem v Zahořanech, vdovcem. Tam se oženil po druhé a tam jsem se i já narodil. Později nechal ševcoviny a stal se cihlářem v Břevnově; pamatuju se naň málo, zcela nejasně. Vím jen, že byl velký a hubený, stále mrzutý. Doma nemluvil, se mnou si nikdy nepohrál, ale nikde se netoulal a vše, co vydělal, domů přinesl. Poslední rok stonal rakovinou; proto asi byl tak mrzutý a nemluvný. Umíral těžce." Náhle se obrátil tváří k dívce a ukloniv se, řekl: „Zapomněl jsem . . . jmenuju se Jiří Kvíčala."

„Jiří? Měla jsem bratra Jiříka. Zemřel loni na vojně. Já se jmenuju Mařka Vaněčková."

„Taky jsem znal jednu slečnu Vaněčkovou. Nemáte příbuzné na Panenské?"

„Ne. Vaněčků je mnoho. My pocházíme z Loun."

„Se mnou studoval na gymnasiu jeden z Loun. Valenta."

„Valenta? Tam byl učitel Valenta."

„Ale teď si pomyslete," opět se rozpovídal Kvíčala, „že matka zůstala bez groše se třemi dětmi. Měl jsem ještě dvě sestry. Andu starší a Pepču mladší. Ty později obě zemřely."

„Obě?"

„Ano. Matka živila se praním. Bydlili jsme v Břevnově, v bývalém statku, velikém stavení se zahradou. Na té směla matka sušiti prádlo a to jí tak pomáhalo. Prala pro několik bohatších rodin na Malé Straně, a tyto známosti jí prospěly. Anda chodila do měšťanské školy a učila se šití i hře na klavír. Byla nadaná a hezká, líbila se. Doktor práv za ní chodil, hezký člověk, úředník státní. Ach, ten se naplakal, když umřela tyfem, ach, to bylo nářku! Pak jsem já studoval gymnasium. To stálo dost peněz, ale matka se toho nelekla. Říkávala, všecko že jí jednou od-

platím. Pepča vychodila měšťanku a vyučila se šití. Bylo jí teprv šestnáct let, když umřela tuberkulemi. Já, tehdá osmnáctiletý, byl jsem v šesté třídě. Matka měla o mne hrozný strach. Říkalo se, že jsem chudokrevný. Býval jsem často tak zemdlen, že jsem musil na ulici o dům se opříti a trochu si odpočinouti. Ten vrch strahovský mne tak vysiloval. Pochopíte, že ubohá matka všecka byla ustarána a že mne často i od učení honila. K vůli mně přestěhovala se na Malou Stranu do Lužické ulice. Tam neměla již zahrady a byla nucena práti po domech. Dřela se ... A tu dostala z nenadání zánět plic. .. a zemřela," dodal zcela tiše, všechen dojat. „Osaměl jsem na polovině cesty, bez pomoci, bez rady, bez síly. Lítal jsem denně na Olšany, plakal, ale co mi to prospělo?" vypravoval po krátké pomlčce dále. „Nic. Peněz nebylo, musil jsem se starati o živobytí. Dostudovat jsem chtěl za každou cenu, abych splnil slib matce. Chudák, stále mi v poslední době říkávala: Jiříku, zemru-li, ať mi těmi studiemi nepraštíš. Vyučuj a dojdi až do konce! — Štěstí mi dost přálo. Vyučoval jsem dva hochy. Selského synka Lukáše a gymnasistu Kracíka z Malé Strany. Tento byl jedináček bohatých měšťáků, rozmazlenec a lenoch. Vše musil jsem za něho udělati. Za to měl jsem však stravu a deset zlatých. To mne nějakou dobu drželo. Kracíka však později vyloučili ... ztratil jsem to místo a vedlo se mi zle. Ale i Lukáše jsem ztratil," dodal, poněkud jiným hlasem, „pro hloupé nedorozumění s jeho otcem. Byl jsem u nich na prázdninách. Kluk byl děsný lhář — no což, každý jsme nějaký."

„A jak se vám teď vede?" otázala se Mařka Vaněčková, zjevně vypravováním jeho dojata.

„Teď? — No, nějak už dostuduju. Musím. Nepovolím!" zvolal téměř, pocítiv v nitru příjemnou radost z tohoto svého rozhodnutí. Bledé oči jeho zazářily, jemná tvář zrudla. „Člověk musí chtít," dodal seknuv napjatou rukou přímo před sebe, „a neohlížet se a jít za cílem, až dojde."

Obrátil se k ní. Usmíval se. Oči jeho byly zvlhlé.

„Vy byste se líbil mému otci," prohodila s účastnou přívětivostí. „Ten kdyby vám vypravoval, co prožil!"

„Čím byl váš otec?"

„Zlatníkem, — ale ne obyčejným, víte — tak na lepší věci. Pracoval pro šlechtu, rozuměl šperkům, uměl prováděti ručně nejtenčí řetízky. Učil se v Praze a prošel celý svět. Až v Římě byl. Pak se seznámil v Praze s maminkou a usadil se v Lounech. Maminka tam měla dům na náměstí."

„A tím pochybil ... co v Lounech?"

„Ano ... a vůbec — maminka ... ta byla divná."

„Nebyl spokojen?"

„Spokojen? To by bylo nejmenší ... Ale ona ho týrala ... no, vůbec — neměla bych to říkat, ale maminka byla strašná."

„Jak? V jakém smyslu?"

„Jak? To je těžko vylíčit. Zlá byla, — ale ani ne zlá, — umíněná, neústupná a taková, no, — bezohledná. Ale to všecko ještě nic není!" dodala, pozvednuvši v obou rukách černou kabelku. „To by bylo nejmenší, ale ona — no, vůbec, nedá se to všecko popsat, — ona ku příkladu pro nějakou maličkost, že se třeba paní starostová dost na ni neusmála, zakázala otci mluvit se starostou. A nejen mluvit — musil mu vynadat. To je jen maličký příklad. Rozeštvala otce — dobráka, beránka — s celým městem. Tím on hrozně trpěl. Ale to všecko by ještě nic nebylo, — no, vůbec, maminka — snad byla taky chudák, — ale ona neměla zdravý rozum, ona provedla takové věci, že by ji byl jiný muž roztrhal. Nebylo dne, aby nebylo křiku a nadávání. Ona dovedla dvě tři hodiny vztekle řvát ... pro nic za nic ... tatínek byl z toho otráven a zmučen. Obávala jsem se, že se ubožák zastřelí. Já bych to byla nevydržela. A co ještě otce trápívalo, bylo, že Jiřík mamince nadržoval a kde mohl se jí zastával, kdežto já jsem vždycky stála na straně otcově. A pomyslete si, jak to bylo zvláštní, maminka Jiříka nenáviděla a mne šíleně milovala. To byste neřek', viďte?"

„To je opravdu zvláštní."

„A stále, líbajíc mne, někdy i proti mé vůli, plačky mi vyčítala, že jí nemám ráda. Plakávala jsem s ní, ale milovat jsem ji nemohla, ne, to nebylo možná. Byla jsem v jejích rukách jako mramor, slzy v očích, ale tvář ledovou. Nemohla jsem jinak.""

„To je divné," poznamenal Kvíčala dívaje se na její prsty, po chvilkách se svírající.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Stanislav Zima:

VESNICKÁ IRIS.

Jako by pán bůh
byl dědoušek s dobráckým srdcem,
s rozesmanými, laskavými ústy,
dědoušek, jenž mnoho má dětí a vnuků
a na polici vždy přichystanou skývu,
a na dně truhly, omalované umně
červeným tulipánem, dost zbytečných grošů
pro hodné i ty nezdárné chlapce,
co rozběhli se po spletených života cestách
a vrátí se v haleně rozedrané a bosi,
oloupeni o poslední otcovský halíř . . .
A dědoušek poslouchá na modré židli
žaloby, prosby, a usmívá se
a otvírá špižírnu, truhlu i srdce,
a těší, a hojí, a rozdává groše . . .

Jako by takový dobrácký pán bůh
byl v blankytně rozvěšených oblacích nebes
a nebylo starosti, bolesti, smutků,
jen naděje zlatá a štěstí:
tak vesele, bujaře hráli si hoši
v chladivé vodě.

Byla to radost
v rybníce, rozlitém jako jich mladost,
pod stíny starých dubů,
do pestrých květů, v zelený rákos.

Byla to radost,
radost dětských srdcí,
neznajících strží
a černých lesů s vlky a draky
za rybniční hrází . . .

Cos taškářského bylo v té vodě . . .
Ale taškářství ono
by spáchal i buclatý andílek z rájů:
když malí hoši
stříkali na sebe hrstěmi vodu . . .

Proud vody padal z vonného vzduchu,
a když tak padal,
v démantech tříštil se, a v lesklých kapkách
se vznášela bláznivě růžová peruť
nějaké vesnické, boubelaté Iris,
nějaké tulačky z rozkvetlých mezí,
ne z Olympských hájů . . .

A věru ta Iris
byla tak nezbedna, vesela, smava
jak děti z doškových chalup . . .

KDYŽ KVETLY BEZY.

Dnes plukovník se usmál po prvé
po dlouhých letech . . . Ztratil v táborech
u mušket, šavlí, valů tureckých
a v bojích s králem Fricem mládí své
i šťastný úsměv . . .
Malá vesnice
schována byla se zámkem v zeleném
úkrytu stromů. Řadou košatých
lip stoletých dojeli Chorvati
pod starý zámek. A zde usmál se
plukovník šťastně . . . Byl to zděný plot
a přes plot dívala se růžová
děvčátka v cestu . . .
Ach ten plukovník!
Zdětinštěl! Hleděl na plot ztřeštěně . . .!
vždyť nebyly to dívky! . . .
Poručík
chtěl vysvětlit mu omyl, říci chtěl,
že jsou to pouze modré kytice
zkvetlého bezu . . .
Ale plukovník
dnes neslyšel . . .

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Viktor Hánek:

Z NOVÉ KNIHY »OHNĚ POD SNĚHEM«.

BOH. KAMINSKÉMU.

TESKNO.

Labutě bílé tiše plují
v čarovném, teskném večeru
pod loubím agáv, růží, thují,
a snů mých mají nádheru.

Žár velkých bolestí se nese
v jich zpěvu chmurném, soumračném,
a pouze při něm vzpomene se,
co vše nám zašlo dnešním dnem.

A do vln velké listí padá
a větrem hnáno mizí v dál —
Ó, cítíš, kterak večer schladá,
jak soumrak náhle napadal?

Ó, cítíš, kterak pusté žití
svou denní ukončilo hru?
Ó, život náš — jak hořko sníti —
byl tesknou plavbou po větru . . .

Katynka Emingerová:

V CHALOUPCE LAUBOVĚ.

(MANŽELŮM KALVODOVÝM NA KŘIVOKLÁTĚ.)

Zelená stráň, čelící hradu Křivoklátu, byla v krásný červencový den minulého léta probuzena ze svého idylického klidu slavnostním rozruchem. Zaznělo náhle vzduchem cosi jako melodie eolských harf „L'art pour l'art“ — umění pro umění . . . Zponenáhlu stoupaly a mohutněly tyto sladké zvuky v jásavý chorus „Sláva českému umělci, sláva jeho obětavému ctiteli!“ —

Byli jsme tehdáž svědky dojemné oslavy, kterou po dlouholeté práci uskutečnil výtvarný umělec svému spolubratru v říši zvuku. Krajinář Alois Kalvoda dal zbudovati houslistovi Ferdinandu Laubovi pomník v onom lesním zátiší, kde český „král houslí“ rád dlíval, kde po námaze svých koncertních cest evropských, plných uměleckých triumfů, v kruhu věrných duší trávil utěšené chvíle odpočinku.

Lidová tradice tvrdí, že v místech oné „chaloupky Laubovy“*) stávala již ve XII. století královská hájovna. Něco pravdy v této pověsti asi vězí, neboť později, v době renaissance, býval Ferdinand I. častokráte na Křivoklátě. Jsa náruživým lovcem, neobešel se najisto bez četného lesnického personálu. My, občané XX. věku, s radostí konstatujeme, že si ono půvabné zákoutí přisvojil český umělec, maje ušlechtilé předsevzetí vytvořiti tam nejslavnějšímu z našich houslistů památník, který by jej zachránil před nezaslouženým zapomenutím. Bylť Laub umělcem v pravém smyslu slova, jeden z těch málo vyvolených „pomocí boží“, nikoli planým virtuosem, nashromažďujícím zlato prováděním pouhé kratochvíle blaseovaným boháčům.

Životopisných dat o Ferdinandu Laubovi dotknu se jen zkrátka, jsou celkem dosti známa.*)

Laub se objevil na hudebním obzoru v mladém věku náhle, letmo jako žárný meteor, by, žel, v brzku zapadl v temno věčnosti. Zemřelť v poměrně mladém, mužném věku, maje nějakých čtyřicet let. Původem „pražské dítě“,**) dle tehdejších společenských poměrů vychován po německu, nezapomněl nikdy svých českých kořenů. Samého Bedřicha Smetanu uvedl v podivení, že se ve Výmaře v ultragermánské, Čechům nepřátelské společnosti hlásil ke své vlasti a to svým mateřským jazykem. V Laubových skladbách stopujeme znatelné úkazy jeho vlastenectví. Tu jest to píseň „Mateřština“ (na slova Pickova), jinde jsou to zase nápěvy v prostém slohu lidovém (op. 2., 3. a 9.), v Čechách pak svou dobou oblíbené duo pro housle a klavír na motivy českých ná-

*) Katastr. č. 31. na Křivoklátě (Amálina hora) dle výtahu p. c. k. notáře Fastra.

*) Viz mé stati: „O zázračných dětech hudebních“ v „Ženském Světě“ č. 22. 1911 a „Vynikající žáci pražské konservatoře“ v „Kalendáři českých paní a dívek“ 1912.

**) Narozen dne 19. ledna 1832 na Újezdě č. 31

rodních písní. Umělec prý mluvil tak rád česky, že se ani za svého delšího pobytu na Rusi (1866—74) řádně rusky nenaučil. Sestavil prý si jakousi řeč z češtiny a ruštiny, pomocí které se všude dorozuměl. Neostýchal se takto hovořiti s carem, s velkoknížaty, s nejvyššími hodnostáři. A rádi se s ním bavili, jen když mohli potom naslouchati jeho čarovné hře. Nám nebylo ovšem už dopřáno zaslechnouti tyto kouzelné zvuky. Zbývají nám k uvážení jen výroky předních znalců tehdejších dnů. Jeť výkonné umění prchavé blaho, zazáří, oslní a zapadne jak to ohnivé slunce beze stopy . . . Uvedu proto jména v hudebním světě závažná, Liszta, Patti-ovou (s kterou Laub koncertoval), Bülowa, Joachima, Raffa. Uvádím též výborného, nám v Praze také známého dirigenta Hanuše Richtra, který, vzpomenuv na Laubův přednes Beethovenova koncertu, nevzmohl se pohnutím leč na nadšené výkřiky: „Mein Gott! Mein Gott! Ferdinand Laub — Koncert von Beethoven! — Nein, d a s höre ich nie wieder, — d a s kann ich nie vergessen!“ (Můj Bože, F. L., koncert od B.! — Ne, t o už nikdy více neuslyším, t o nemohu zapomenouti!)

Výstižně líčí dojem hry Laubovy jeho zeť a nástupce v hodnosti professora carské konservatoře v Moskvě, Jan Hřímalý, který jest sám výtečný, temperamentní houslista vzácných vlastností uměleckých. „Vezmeme-li,“ praví J. Hřímalý, „za měřítko úvahu Lva Tolstého „Co jest umění?“, pak byl Laub z největších i nejnadanějších jeho představitelů: nadšení, upřímnost a nejhlubší pravdivý cit přecházely jako elektrický proud do duší jeho posluchačů, budíce tam ohlasy oněch ušlechtilých, nerozluštitelných tajemství lidského nitra, jež nelze vyjádřiti slovy. Potvrzuje to tato událost: Laub odehrál právě ve velkém sále „Blahorodného sobrania“ (v Moskvě) koncert Beethovenův. V bouři a jásotu obecenstva vstal jakýs podivín s prvních křesel a ubíraje se ze sálu v nastalé bouři nadšení s ucpanýma ušima, vzkřikl: „Jděte, blázni, domů, a modlete se a nelamte si ruce hloupým potleskem — nikdy nezapomeňte, co vám dnes pověděl veliký umělec!“

Laubovo působení na koncertním podiu rozšiřovalo se ze sólových čísel i na nejušlechtilejší odvětví koncertování, na hudbu komorní. Výkony jeho kvartetní společnosti vyvolaly všude ohromný podiv. Vyjádřil se sám ve své skromné, upřímné mluvě, jak ve Vídni jej chtěli závistníci utlumiti „ale to jsem mu (Hellmesbergrovi) vycinkal, já jsem h r á l a nic víc.“ Stůjž zde ještě posudek věhlasného ruského kritika Sěrova.*) „Naše postní sezóna slibuje bohatou žeň a hlavním žencem, hudebním lvem dne jest F e r d i n a n d L a u b. Rodem Čech, žák pražské konservatoře, jest L. členem nejhudebnější národní rodiny světa — slovanské. — Jeho snaha směřuje k cíli podati d u š e v n ě každého básníka tónů. Jeho repertoir nezná mezí, poněvadž L. hraje, ne, nikoliv, on sobě osvojuje všecko prvním pohledem, s láskou se pohrouží v nejhlubší základ myšlenky a zachovává současně nejvyšší uměleckou osobitost.“ Dále o obávaném rozdílu v přednesu Beethovenova a Haydnova kvartetta. „Bylo tomu však jinak. Jinak jest závidění hodným nadáním p. Laubovým měniti slohy, každé hudební básni pohlédnouti až v nejhlubší nitro svobodně a volně od tragédie ke komedii, přejíti od Michel Angela ke Greuzeovi neb Teniersovi, sestoupiti s nejvyšších obzorů oblačných, kde sídlí fantasie Beethovenova, k homerické prostotě srdce, k duševní veselosti, k naivnímu humoru Haydnovu. Petrohrad vyzvedl si v Laubovi k l e n o t!“

Byl-li duch umělcův síly gigantické, jeho tělo se dostatečně nevyvinovalo a nesílilo tou měrou, by vytrvalo dlouho v boji životním. Když Laub ve svém šestém roce hrál po prvé u veřejnosti v sále „u Doušů“ na Václavském náměstí v Praze, bylo nutno postaviti drobného hošíka na stůl, by jej obecenstvo vidělo. Slabá tělesná soustava však nikterak nevadila, by mladistvý houslista stoupal k dosažení nejvyšších met umění. Byl přijat na pražskou konservatoř u věku mladším svých soudruhů. S 14 lety složil své absolutorium ovšem skvělým způsobem; přítomný H. Berlioz jej vyzval ke koncertům v Paříži. O dva roky později (1848) jmenován Laub již komorním virtuosem císaře rakouského. Další etapy byly Londýn, Lipsko, Baden (dar knížete Fürstenberga housle Quarneri-ho v ceně 3000 K) a Berlín. Mezitím však navštěvována pilně česká vlast a kruh dřívějších přátel (Kaván, Malýpetr, Bendl, Dr. Brauner, Dr. Podlipský, Meliš atd.). Pro další orientaci dlužno nyní jmenovati originelní zjev, pravou to figurku „Staré Prahy“, vyskytnuvší se po boku Laubově, hudebníka amatéra Adolfa Brichtu,**) jemuž umělec

*) Neue Zeitschrift für Musik. Leipzig 1859 str. 189.

**) Majetník voňavkářského obchodu v Ovocné ulici. Starý pán prý si zvláště liboval v přisládlém zvuku svého violončella, které známý hudební esthet a kritik Ulm (dle výroku zemř. pošt. rady Kulhánka) žertem nazval „brichtando-parfumando“.

děkoval své nastávající rodinné štěstí. Brichta jej uvedl na výletě do Nové Huti (na Křivoklátsku) v rodinu jakéhosi knížecího úředníka, kde se horlivě musicírovalo a kde seznal svou budoucí choť Annu Marešovou, slynoucí krásou a hudebním nadáním. Bývalo tu veselo v onom kroužku dobrosrdečných lidí. Bavilo a zpívalo se po staročesku („Kolik's dala hubiček,“ „Pode mlýnem, pod javorem“ a p.) a našemu umělci, tehdáž již světové slávy si dobývajícímu, se na Křivoklátsku tak dobře zalíbilo, že si odtud odvezl do ciziny tu nejkrasší památku, svou „předrahou Aničku“. R. 1854 slaven sňatek. Ženichovi bylo 22 let, nevěsta nečítala úplných dvacet jar.

Podrobné líčení další umělecké pouti Laubovy vyžadovalo by drahného času k prozkoumání všech jeho koncertních programů, referátů v časopisech a pod. Vždyť byl to jediný vítězný pochod Evropou, který mu vynesl úspěchy všeho druhu. Jmenován král. komorním virtuosem v Berlíně, professorem konservatoře tamtéž, ve Vídni (1858) přiznán mu primát i nad švédským houslistou Ole Bullem, zvolen čestným členem „Jednoty pro zvelebení hudby v Čechách“ a „Umělecké Besedy“. V Praze hrál Laub o jubilejním koncertu konservatoře, dále v různých produkcích (1855, 1863 a 1868), jak samostatných tak i sleduje jiná čestná pozvání, venkov v ně zahrnujíc (Chrudim, Královice).

Rok 1866 byl význačný v životě umělcově. Za pobytu jeho u tchána Mareše na rodinném statku ve Volovicích (u Velvar) přijel Mikuláš Rubinstein, ředitel carské konservatoře v Moskvě, nabídnout mu tamější profesuru houslí. Laub přijal ono skvělé místo a působil tamtéž až do svého smrtelného ochuravění r. 1874. Před svým posledním zájezdem do Čech odevzdal svůj úřad svému zeťovi Janu Hřímalému, který se byl před tím již osvědčil jakožto důstojný jeho následník. Paní Laubová touto dobou zakoupila od své příbuzné, paní Trnkové, domek na Hoře Amálině v Křivoklátě, by jej upravila za letní sídlo pro svého churavějícího chotě. Žel, že krutý osud jí nepřál. Laub sice přijel na Křivoklát, „obešel celý domeček, i na půdě byl, v zahrádce zasadil vlastnoručně pod oknem středního pokoje lískový keř,“ jak sdílí s mistrem Kalvodou slečna Tekla Laubová z Moskvy, pro znatelnou chorobu musil však odjeti do Karlových Varů. Nenalezl v lázních kýženého zdraví. Na podzim podniknuta za úplnějším zotavením cesta na jih. Doprovázela ho jeho choť. Cílem jejich cesty byl Meran. Pro stoupající tělesnou nevoli musil pacient zůstati v Griesu u Bolzana, kde v hotelu „Belle-vue“ ulehl a nikdy již z lůžka nepovstal. Nemoc byla trapná, vleklá. Krátce před svým skonem vyžádal si své skvostné housle a hrál — hrál, že přítomná jeho choť a dcera slzely pohnutím... Dne 17. března 1875 zemřel Ferdinand Laub, slavný český houslista. Do rakve mu ustláno fialkami, skromným kvítkem, jemu, muži, který po celé žití kráčel po hrdém vavřínu, k němuž připletena smavá růže lásky. Tělo mrtvého umělce převezeno do Čech a uloženo na hřbitově Olšanském. Vichr časem zavanul Laubův rov, zavanul jeho jméno. —

Po letech si zajel, jako rytíř z báje, opětně český umělec do hvozdů křivoklátských pro mladou, roztomilou nevěstu. Bystrým okem postřehl krásu okolí, v jeho vnímavé mysli vystoupil sen, že by právě v oné „chaloupce“ si mohl založiti své malé, duševní království.

Ujednáno, zakoupeno. Vypráví nám sám,*) „že žádný velmožný šlechtic neobcházel nikdy s takovou pýchou širé lány svého majetku, jako on, chudý umělec, tuto dlaň české půdy, která připadala mu jako snivá pohádka, trochu nepovšimnutá, ale za to tím ryzejší a zvoucí právě tím mocněji k přemýšlení, kolik vyvolávala reminiscencí svou poetičností a piety svou historií.“ — Časem vynořilo se a upevňovalo v nitru nového majitele přání zasvětiti tyto síně trvalé vzpomínce na velkého houslistu, neb: „Často, když jsem se sám a sám kochal v chaloupce svými starožitnostmi, celá chaloupka rozezvučela se písněmi, které mi přehrával Laub, jenž jako by tu žil a přešel místnostmi, když dveře se pohnuly nebo starý nábytek zapraskal.“ Vedle objemné Kalvodovy sbírky starožitností povstalo tedy „Laubovo museum“. Přispěním jeho příbuzných (paní Laubová přežila svého chotě o několik let) a přátel zaslána snůška zajímavých relikvií (psací stůl, starosvětský klavír zv. „spinet“, koncertní frak, čestné dary, diplomy, podobizny, dopisy a koncertní pořady), které jsou nyní vkusně uspořádány. Vrcholem snahy Kalvodovy bylo pak odhalení pomníku Laubovi dne 14. července 1912. Pomník, zdařilé to dílo mladého sochaře Sapíka z hořické umělecko-kamenické školy, zobrazuje nám virtuosa v celé postavě. Dohrávaje

*) „O českém houslistovi Ferdinandu Laubovi.“ Dokumenty sebral a vlastním nákladem vydal Alois Kalvoda.

na svých okouzlujících houslích, sklání k nim svou karakteristickou hlavu, jako by chtěl ještě vlastním sluchem zachytiti poslední záchvěvy strun...

Slavnost nekonána před hlučnou massou mnohdy jen zábavy chtivého, širokého obecenstva, nýbrž pouze v rámci intimním, v kruhu rodinném a přátelském. Dcera, zeťové, vnučky a pravnuci, rodiny to Hřímalých a Šemjakiných z Moskvy tvořily jádro onoho shromáždění, k nimž se přidružili ti, kdož přišli jen z lásky k umění a z úcty k jeho vykonavateli. „Mistr linie a barvy", pravil slavnostní řečník K. Hůlka, říd. učitel v Kněževsi, „uctívá mistra tónů. Jak se neklaněti snaze jednotlivce, který uctívá památku velkého českého umělce, bohužel však zapomenutého."

„Z n o v u o b d i v o v a n é h o, z n o v u v z k ř í š e n é h o," dodáváme dnes tímto projevem piety.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Dceřino upozornění, ač dobře míněné, bylo tedy nevčasno. Kdyby ty věci byly takové, jak si Hedva představuje, pak by se mohl oženiti.

Teprve, když se rada Severin zahloubal do vyřizování spisů připravených na stole, umlkly v jeho duši tyto dotěrné myšlenky. A vystěhovaly se z jeho hlavy nadobro, když se život znenáhla narovnával do všedních kolejí.

Osm hodin dříve věnovaných rodině věnoval nyní rada Severin sám sobě. Zádumčivě sedal za dlouhých večerů podzimních u kamen a napjatě poslouchal, jak syčí lampa, jak vítr hučí v kamnech a dešťové kapky bijí do oken. Příjemné teplo lísalo se mu mazlivě po těle. Pendlovky vesele cvakaly na stěně, v kleci kanár chvílemi zatikal, z kuchyně se ozývalo šplýchání vody a drnčení talířů. Služka Běta někdy potichu zanotovala píseň z domova.

O desáté hodině rada Severin stahoval světlo a uléhal ke spánku. Usínal hned, jakmile ulehl.

Bětě jenom dle potřeby úsečně poroučel, jinak s ní nemluvil. Bětě se to líbilo. Řídila nyní samostatně domácnost a dbala, aby pán měl všecko přesně jako dříve. Pyšnila se svou samostatností, těšilo ji, že si pán do ničeho nestěžuje a je se vším spokojen.

„Když mne náš milostpán nevyžene, zůstanu u něho třeba do smrti!" vyprávěla o své službě po městě. „Nepromluví se mnou, nevšimne si mne, neřekne ani tak ani onak, ale nemrzoutí. Má všecko zrovna jako za nebožky milostpaní."

Běta stoupla ve městě u vážnosti. Paničky úřednice nestyděly se zastaviti se s ní a vyptávati se, co dělá pan rada doma, jaký je v domácnosti a zdali nepomýšlí na ženitbu.

„Kde by on v jeho letech na ty věci pomýšlel," divila se Bětka, „sedí chudáček doma jako zařezaný, po mouchách se kouká a s člověkem kale nepromluví. Trápí on se asi něčím nesmírně!"

Paničky tušily, co trápí pana radu.— I o tom se dověděly paničky, že mladá paní, radova dcera, přijela na zapřenou do města, navštívila jeho domácnost, když byl rada v kanceláři, prohlédla všechny skříně a prádelník po nebožce, všecko si spočítala a sepsala, i kuchyňské nádobí prohlížela, a nežli se rada vrátil v poledne z kanceláře, už zase byla z bytu pryč. Nakázala Bětce přísně, aby se o tom nikomu, zejména ne milostpánovi, nezmiňovala.

„Ještě soudy z toho budou a pořádná ostuda," vypravovaly si pak paničky po městě, „mladá je všeho schopna. Bez příčiny si nesepisovala hadříčky po nebožce. Nejraději by sama všecko pohltila, poslední kabát by svlékla se starého pána! Pan rada by nejlíp učinil, kdyby se jim oženil!"

— Nad nebožkou se nezazelenal dosud trávník, když usoudily paničky po městě, že by se rada Severin mohl ještě jednou oženiti.

„Takový pán, statný padesátník, takhle by neměl zůstávat," vyprávěly si, „proč by takový pán neměl učiniti šťastným chudé mladé děvče! Třeba bohatá by si ho vzala! Tak by jim nejlíp vypálil rybník!"

Když byla o děkanově svátku na začátku prosince na faře slavná hostina, které se súčastnili i přednostové úřadů, seděl rada Severin po děkanově pravici, a po přípitcích se spolu rozhovořili.

Děkan, sedmdesátiletý stařec s bílou hlavou a se šibalským úsměvem ve vyholeném obličeji, přiklonil se k jeho uším.

„Tak co, pane rado, dají zas v masopustě chudému děkanovi něco vydělat?“ ptal se žertovně.

— „Illa res convenire non potest!“ odpověděl rada Severin latinsky.

„Non impotens, sed potens!“ opáčil děkan. „Věřejí mně, k ničemu by to nebylo! Kam s tou flintou v jejich letech? Znám jich jako pořádku milovného pána, udělají teda i v těchto věcech pořádek! To jim radím jako jejich duchovní rádce. Aby nebyl dán sprostému lidu špatný příklad!“

— Stařeček se rozesmál, ale radovi Severinovi udělaly se mžitky před očima.

— Podezřívá ho děkan? Tuší něco? Povídá se snad už něco? Hedva tedy uhádla! Bez příčiny by děkan nezačínal!

Prsa se mu naplnila zděšením. Na faře věděli o všem, co se trousilo po městě a děkan zálibně a neomaleně upozorňoval na všechny nepřístojnosti. Zajisté už se něco doneslo k jeho uším.

— Toho dne v deset hodin večer rada Severin neusnul jak obvykle. Děkan očividně žertoval! Když to řekl, byly už prázdné lahve po víně na stole, ale radovi se zdálo, že do větru nemluvil. Dle jeho mínění byla jeho úřední hodnost ohrožena bezdůvodnými, Hedvou správně prorokovanými klepy. Hlas lidu ponejprv na něho zaútočil.

Měl se děkana zeptati bez vytáček! Aby řekl otevřeně, jak to povstalo, a kam to mířil!

Rada Severin přišel druhého dne ráno v osm hodin po bezesné noci do kanceláře všecek uzardělý v obličeji. Připadalo mu, když kráčel po ulici, že se lidé zastavují a dívají za ním. Že je město rozvlněno nesmyslnými řečmi, v nichž jest jeho jméno smýkáno kalem nejnižších pomluv. Připadalo mu, že se octl ve slepé uličce, ze které není východu. Že mu bude nyní slýchati nejapné narážky a snášeti podezíravé pohledy. Že se všichni spikli proti němu, aby ho srazili s úřední výše a znemožnili mu tady další působnost úřední.

III.

Chorobný tento stav duševní radovi Severinovi dlouho potrval. Neměl ve městě důvěrníků sobě rovných, s nimiž by se mohl poraditi. Jediný dr. Mráček, jeho rodinný lékař, mohl to učiniti.

Doktor se mu vysmál, když se mu svěřil. „Kdyby nebyla zima, radil bych vám, abyste si na několik neděl vyjel někam na cestu, a hned by bylo po vaší stísněnosti, ale poněvadž vás znám a vím, že byste za živý svět neopustil úřadu, doporučuji vám, abyste se zaměstnával jenom svými úředními věcmi a na nic jiného nemyslil. Zbytečně se pobuřujete hloupostmi, vaše obavy jsou neodůvodněny, vy stojíte všem příliš vysoko, aby se někdo opovážil z něčeho vás obviňovati. Také jsem nikde ničeho neslyšel a kdybych slyšel, věřte, že bych byl prvý, jenž by vám věc řekl bez obalu!“

„V zimě ovšem z úřadu odejíti nemohu,“ omlouval se rada Severin, „to sám uznáte, ovšem, bylo by nejlíp, kdybych z toho vyrazil, doufám však, že mně bude možno odejíti v létě. Opravdu, teď bych rád někam cestoval, cítím sám, že by mně cestování svědčilo!“

„Tak cestujte! Beztoho vás ještě nikdo na dovolené neviděl, alespoň je překvapíte u praesidia, když si zažádáte o dovolenou.“

„Teď v zimě je to nemožno,“ bránil se rada, „ale v létě si vyjedu zcela určitě! Do té doby se to ve mně usadí samo. Děkuji vám, doktore, za dobrou, ovšem nyní neuskutečnitelnou radu.“

„A to děvče nepropouštějte ze svých služeb! Kdybyste je propustil, pak by vám opravdu nezbylo nic jiného, než se oženiti,“ pravil doktor se smíchem, „hospoda by pro váš žaludek už nebyla, a takové služky byste tak snadno už nenašel. To děvče je vlastně pokračováním vaší staré domácnosti. Kdyby vám chtělo utíkat, raději mu přidejte, s ním by vám uteklo všecko, čemu jste uvykl a čeho nemůžete postrádati.“

Radovi Severinovi bylo z tohoto rozhovoru nejdůležitějším, že doktor o něm neslyšel ničeho, čím by byla pokálena jeho pověst. Doktorovi věřil. Doktor stýkal se s lidmi, nebylo ho nic tajno, co se dělo ve městě. Doktor by mu skutečně ničeho nesmlčel. Znali se už tolik roků, doktor léčil od radova příchodu do města v jeho rodině, byli oba stejného věku, a nemoce v rodině je značně sblížily.

Bohužel i doktor připouštěl, že se rada musí ještě jednou ženiti. I on ho pokládá za statného, života schopného padesátníka.

Dokud mu bude domácnost říditi Běta, bude to stará jeho domácnost. Budou to staré jeho zvyky, nemusí se vpravovati do nijakých novot, klidně to bude cvakati dále a dále jako v pendlovkách. Opravdu, děvče si zaslouží, aby s ním zacházel vlídněji nežli doposud. Dle okol-

ností zvýší její mzdu, aby tím spíše ji připoutal ke své domácnosti. Ostatně Běta už není mladice, šestadvacátý rok už jí táhne. Běta šetří, ukládá peníze na knížku do Občanské záložny a jediným ideálem jest jí, že si někdy koupí tam u nich domek, do něhož přestěhuje z podruží staré rodiče. Osm set korun má Betka ušetřeno, teď toho přibývá. Nebožce paní říkala, až si koupí domek, že se vrátí domů a bude choditi na polní práci. Že se neprovdá, leda kdyby přišel pro ni moc hodný člověk, jenž by si vážil jejích rodičů a chtěl s nimi žíti pohromadě. Nesměl by to býti člověk s holýma rukama, peníze by musil míti.

Taková byla Běta! Rada Severin si v duchu všechny své poznatky o Bětě zopakoval, promyslil a přezkoumal. Odtud mu nehrozilo nebezpečenství. Měl i on uloženo u Občanské záložny na záloženskou knížku tři tisíce dvě stě padesát korun — byly to jeho mnohaleté osobní úspory — když by bylo nejhůře, mohl by Bětě želaný domek ukoupiti s podmínkou, že se stane jejím vlastnictvím po jeho smrti, když mu doslouží do ní spravedlivě.

Původně zamýšlel odkázati své úspory synovi. Protože mu peníze trpce vydělané vlastní prací byly milejší nežli paniny. Syn jich nebyl hoden. Promrhal by je stejně jako jiné, nevážil by si otcova sebezapření a odříkání, s nimiž je otec ushromáždil. O kolik výše stála Běta nad jeho vlastní krví! Jeho děti neohlédnuvše se vyletěly z hnízda, pranic se nestarajíce, jak je starému otci, Běta setrvala. Neopouštěla ho!

Správně radil dr. Mráček, že je nutno Běty si vážiti a zabrati se s celou myslí do vyřizování úředních věcí, aby se člověk uklidnil a ukonejšil!

Rada Severin počal po novém roce vysedávati v kanceláři do osmi hodin večer. Z osmi hodin, věnovaných kdysi rodině, zbylo mu pro domácnost šest hodin. O dvě hodiny pošinula se doba večeře a zkrátilo večerní rozjímání u roztopených kamen.

Zimní plískanice! Sníh s deštěm proháněly se mrazivým vzduchem. Na faře měli nemocného. Děkan se nastudil a onemocněl zánětem plic. Po Třech králích šel rada Severin navštívit nemocného. Pana radu pustili k nemocnému přes přísný zákaz ošetřujícího lékaře. Stařec ležel ve smrtelné agonii. Krásné modré oči mu pobledly a zhasínaly. Rady Severina nepoznal.

To bylo krásné umírání, oč krásnější nežli nebožčino! Jako když sežloutlý list na podzim odlétá se stromu a dopadá s bolestným kroužením na vystydlou zemi. Milostpánova kuchařka se služkami spěšně stěhovala, než děkan vydychne naposledy, cenné předměty z fary do budoucího bytu soukromého.

Řetězy zařinčely, umírající přešel po spuštěném mostě, a most na řetězech zase se harašivě vysoukal nahoru. Jeho Jasnosti, pana knížete, patronátní fara se v tom okamžiku uprázdnila.

Radou Severinem, když se vrátil pozdě večer od děkanova úmrtního lože a usedl do křesla u sálajících kamen, třásla drtivá zimnice. Děkan byl příliš markantní osobnost, jeho odchod byl velikou událostí. Odcházel s ním kus farského života. Nástupcové nikdy nejsou lepší než předchůdci. Přijde jiný člověk, jiné způsoby, zvyky a mravy, přivyká se jim nesnadno. Starý pán jako kdyby nebyl z nich. Nebojoval s nikým a pro nic, byl okázale křehkým člověkem jako jiní lidé. Křehkým a dobrým.

Stárnoucích lidí dotkne se smrt známých vždy velmi nelibě. Rada Severin už pozoroval, že jeho známí umírají, že to začíná. O děkanovi si vždy myslíval, že neumře. Jako skála byl, a odešel.

Kněžím se umírá smutně, a on zemřel tak spokojeně, až mu rada Severin záviděl. Jiným opuštěným lidem se to tak nevydaří. Ano, opuštěným lidem! Za smutného večera zimního, tonoucího v prudkém stmívání s výhledem na zasněžené, bíle do tmy svítící střechy jednopatrových domů na náměstí, ač v teple u rozehřátých kamen, vědomí vlastní opuštěnosti bije, bije do hlavy jako srdce ve zvonu rozhoupaném ve svatvečer.

Lze si však i v opuštěnosti tak zaříditi život, že se stává opuštěnost rozkoší. Sám do sebe se musí člověk zachumlati, zadýchati si musí vlastním dechem studenou samotu.

O radově podivínství už si vypravovali po městě. Když obědval a když večeřel, služka musila klásti na stůl dva příbory jako za nebožky paní. Dvě postele musila odestýlati na noc. Rada si dal v Praze namalovati nebožku v životní velikosti, sedící na tmavorudé plyšové pohovce v domácích šatech, a pověsil obraz ten v jídelně. V šatníku visely dosud nebožčiny šaty, v prádelníku postříkáno bylo prádlo nebožčinými voňavkami, v jeho sugescích žila nebožka dále. Vstávala s ním ráno, snídala, obědvala a večeřela s ním, dívala se na něho z rámce. V jeho halucinacích nezemřela, ale žila dále. Tak tiše a skromně jako za živa. Složitá podstata jeho chorobných vidin v něm rostla a mohutněla.

Kdyby nebylo setrvačnosti v úřadování, kdyby se na osm úředních hodin mysl jeho, poděšená vidinami, neupoutávala ke staré práci, byl by býval ztracen. Děsivá tma šílenství by mu zatemnila mozek. Dr. Mráček poradil mu správně, že je nutno zabrati se s celou myslí do vyřizování úředních věcí, aby zapomenul a uklidnil se.

(Pokračování.)

K. Leger:

ROZKVĚT.

Povídka z r. 1378.

(Pokračování.)

Pomalu vystupoval pěšinou nahoru ke kříži. Slyšel jásot mládeže, viděl, jak se tam míhají v rudé záři ohňů a pochodní černé postavy. Teď tam zpívají, písničku veselou — českou. Také mu mihlo hlavou, že, kdekoliv se zpívá, je to vždycky česká písnička. Němci ve městě jako by zpívat neuměli — jen v kostele staré žalmy, jenom na věži věžák, jen ponocný na ulici německy zpívá v noci, když ohlašuje odbité hodiny. Žáci koledujíce zpívají latinsky a v polích, v zahradách, všady jen ty české lehkovážné písničky.

Najednou utichl tam nahoře zpěv, ozvaly se divoké výkřiky, nesrozumitelný hlahol, pohasínaly pochodně.

Rothlev se probudil z myšlenek. S úzkostlivým jekem běžely proti němu od kříže dolů nějaké dívčiny, děti; bílé sukýnky svítily v šeru.

„Co se stalo?" ptal se jich. Neodpovídaly, běžely s očima vytřeštěnýma hrůzou. Konečně chlapec nějaký pověděl: „Bijou se! zabil ho!"

„Kdo? koho?"

„Mladého Rothleva!" vykřikl hoch a ubíhal.

Starý Rothlev se zastavil, — nohy pod ním poklesly, musel na chvíli oddechnout. Ne, není možno! myslil si. Kluk kdož ví co viděl! Jeho synové? — Který z nich? zdraví, silní — není možno, nedali by se ubít. Čert kluka vezmi! těšil se a jak mohl spěchal cestou nahoru k ohni. Těšil se, ale mráz přebíhal starci po zádech a srdce mu tlouklo zděšeně. Kolem ohně stál zástup lidí — jako když se příšery noční sejdou: rudě ozářené postavy, z druhé strany černé stíny.

„Co je tu? co se stalo?" křičel z daleka udýchaný Rothlev. Poznali jej patrně, mlčky, s němým úžasem ustupovali mu z cesty. A tu viděl: u ohně na zelené trávě leželo tělo.

„Pro Ježíše Krista!" vykřikl. Byl to jeho syn, mladší, Henrich. Hlava se starci zatočila, klesl na kolena. „Dítě! dítě! co se stalo?" Henrich neslyšel, oči měl zavřeny, kabátec na prsou rozhalen a pod ním z rány v prsou tenkým praménkem proudila krev.

„Chtěli jsme krev lupením zastavit — nedá se!" řekl někdo.

„Dítě! dítě!" vzlykal Rothlev, „co se tu stalo?" Hladil synovy vlasy, zvlhlé studeným potem, kladl hlavu na jeho prsa, naslouchal tlukotu srdce, pak prsty sevřel ránu, aby zastavil krev. Henrich otevřel oči, do široka je vyvalil — hrozné oči umírajícího. Upřel je na otce, ale zdálo se, že ho nepoznává, otočil je stranou, neklidně jimi kohosi hledal, hlavu namáhavě zvedal. Šeptal —

Otec naklonil ucho k jeho rtům. „Co chceš, synáčku?"

„Kde je Libuše? Kde je? ať jde sem ke mně!" přerývaně sípěl raněný.

„Jaká Libuše? Dítě, blouzníš! já jsem tu, tvůj otec!"

„Libuše!" tvrdošíjně opakoval Henrich.

Rothlevovi vracela se rozvaha. „Rychle pro ranhojiče do města! pospěšte někdo," vykřikl. „Je tu kůň?"

„Mladý pán přijel sem na koni!" přisvědčili nejbližší.

„Rychle — pro ranhojiče!" Ochotný nějaký mladík skočil do sedla — a tryskem kůň se vzdaluje cestou necestou, třeskají podkovy o kamení.

„A kněze — kněze nezapomeň!" zavolal v zástupu vřískavý hlas — tak hrozný zdál se Rothlevu, jako by do srdce řezal.

„Kněze? — nač kněze? — Což umírá? Henrichu! dítě! zlaté dítě, vzpamatuj se!" Ale hlava raněného bezvládně padala zpět. Starci před očima se tmělo — jaká hrůza! a krev stále prýští! Nějaké ruce na ránu přikládaly obvaz vodou smočený. Henrych se zimničně zachvěl. A starý Rothlev začal pochopovat celou hrůzu — opravdu umírá mu dítě! — Slzy mu vytryskly, zoufale, bez rady hleděl do zsinalých tváří synových. Pod studeným obvazkem za-

stavila se krev, raněný — zdálo se — klidněji oddychoval.

„Nechte ho teď!" prosil Rothlev. „A postarejte se o nosítka!" Několik lidí poslušně odběhlo.

Usedl u hlavy synovy a díval se s němým, bolestným úžasem do zsinalých jeho tváří. Jak zapadly oči a zeleně světélkuje bělmo jich ve světle měsíčním! Zmodralé rty se chvějí, v bezvědomí vyslovují nějaké jméno. Otec naklonil ucho. „Libuško!" slyší. Bože můj, co znamená to jméno? Ohlédl se. — Několik lidí zvědavých nebo soucitem zdržených stojí ještě kolem. Opodál za houštím hlohu a trnek na kop:i plápolají hranice. Tam odtud zní výskot.

„Povězte, co se tu stalo?" šeptem ptá se Rothlev. Nikdo neodpovídá. „A kde Fric, starší můj syn? jel přece s bratrem Henrychem. Proč tu není? kde je?" usilovně se vyptává otec — nikdo neodpovídá. Jen z daleka zní rozpustilá písnička.

Vysoko na nebi svítí měsíc, hvězd tisíce jako zelených jiskřiček. Hrůza padala naň s toho klidně rozzářeného chladného nebe. Jak může jasným být! — A proč jen mlčí ti lidé kolem? Hrůza i z toho mlčení!

„Kde je Fric?" vykřikl.

Viděl, že někteří odešli krčíce rameny, jako by otázka je polekala. Dvě staré babky hlasitě se rozplakaly. „Tak je to s dětmi, pane Bože náš!" slyšel, jak šeptaly.

Konečně nějaký člověk s bílou bradou — poznal ho, jeden z konšelů, hospodář předměstský, Ditman, přešlapuje dlouho a vousy tahaje odpovídal nerad — rozpačitě: „Pan Fric — mladý pán —"

„Nu, ano! Kde je?"

„Odejel — měl tu koně."

„Vím — ale proč odejel? proč není u bratra? co se tu stalo? řekněte mi přece, lidé, pro milost boží!"

„Odejel mladý pan Fric —"

„Kam?"

„Kdo ví? — Dojista za hranice někam!" zahučel někdo vedle konšela. „Soudím, že za hranice ujede."

Rothlev oči vytřeštil — nerozuměl, ale srdce se mu zastavovalo.

„Proč by ujížděl?"

„A to bylo tak — vzácný pane!" osmělil se konečně šedivý konšel; „povím, — ale nehněvej se! Sešlo se tu mnoho lidu, jako každého roku, pálit ohně. Poslal mne rychtář, abych netrpěl tady rozpustilosti, nedal sadům a vinicím ublížit. Nu, šel jsem — nehněvej se — co mohu dělat, když je tu tolik lidí a všichni blázní, výskají a přes ohně skáčí. Byla tu mládež z města i z těch dvorců okolních. I staré baby zvědavé sběhly se. Přijeli tvoji synové, mladí páni na koních. Řekli mi: Starý, co tu strašáka děláš, lidem veselí kazíš, rozháníš mládež, — podrž nám koně raději!" konšel z předměstí se usmíval poníženě. „Co jsem měl říci? Poručili mladí páni, poslechl jsem. Seskočili s koní, uzdy mně hodili. A pak odběhli mezi mládež k ohňům."

Tu se zamlčel starý.

„Co dále?" ptal se netrpělivě Rothlev. „Co dále?"

„Nevím dobře, co se tam stalo —" odpovídal rozpačitě konšel. „Bylo tam mnoho nezbednosti, jako každý rok, — mládež, holky, hoši a takovýhle večer — ne bez příčiny káží v kostele, proti té čertovině! Bůh ví, pohanský čert nějaký ty hranice zapaluje peklu na počest —"

„Dál! dál!" křikl rozzloben Rothlev, „chci vědět, co se stalo!"

„Byla tam také Libuše, dcera Bořity z Libenic —"

„Libuše!" hlas Rothlevův zazněl tak hrozivě v tom jediném slově, že konšel úplně se pomátl.

„Pane — pane! nehněvej se, nic nevím, koně jsem držel a nevím, co se tam dělo — jen co jsem slyšel."

„Libuše!" opakoval Rothlev jméno, které slyšel z úst raněného syna — mělo příšerný zvuk. Vyskočil, chytil konšela za rameno:

„Mluv přímo, co víš!"

Konšel nevěděl nebo se obával říci pravdu, — za to ozvala se v hloučku lidí kolem skuhravým hlasem babka nějaká: „Libuše — ta z Libenic! Bůh mi odpusť, čarodějnice! vším je vinna! dovede hochům hlavy pomásti černýma očima! Ty oči! ty oči! Říká se o nich —"

„Mlč ty, babo!" rozzlobil se konšel. „Nepleť tu klevety!" „A tak to bylo, vzácný pane —: byla tu Libuše, v bílých šatech přišla se služkami. A mladí páni hned k ní — a pravda, že je hezká, zasměje se, a hoši jako blázni běží za ní. Skákali přes oheň, — Libuše uprostřed, za jednu ruku držel ji pan Fric, za druhou pan Henrych, chudák! A nic — smáli se, zpívali, smáli se. A najednou — neviděl jsem, ale lidé mi povídali — pan Henrych chytil ji kolem boků a políbil. Tady v ten večer leccos dovolí se mládeži — a nechodí sem děvčata a panny městské, kterým na dobré pověsti záleží. Svým dcerám, ještěrkám, povídal jsem: nohy vám přetluku, půjdete-li na hroby!" — konšel zatahal se za bradu — „a přece jen přišly, ještěřice, musel jsem je karabáčem hnát domů. Tak tedy, pan Henrych přitiskl tu Libuši, zemanovu dcerku, ale starší bratr již naň skočil, za hrdlo jej chytil, odhodil a do

hádky se dali, kordiska vytasili. Libuše jen se smála. Blázni! řekla prý, co ty, Fricku, proč nepřeješ bratrovi, když sám jsi líbal? a smála se. Taková je!“

Babky kolem se křižovaly, kývajíce hlavami na potvrzení konšelovy zvěsti. „Pán bůh ji potrestá! jaká to zkaženost na světě teď!“

„Samy jste nebývaly lepší!“ okřikl je konšel. „Sám se pamatuji, když jste byly mladé, také tak tady jste vyváděly a zapomenout nemůžete, proto sem chodíte dosud, baby čertovy! Mlčte, ať dopovím vzácnému pánu! Odběhla holčina — ona je příčinou všeho! — odběhla, jako by nic nebylo, dále ke druhému ohni, a zatím mladí páni sekali se a píchali kordisky. Chtěli je lidé roztrhnout — křičel jsem: Nastojte! ale jako hluší a slepí sekali, bodali. Až najednou mladší pán, — Henrych — klesl. A tu se teprve vzpamatoval pan Fric, klekl k raněnému, za ramena jej vzal a zoufale vykřikl: Odpusť mi, bratře, pro Bůh! Co jsem to učinil! Pan Henrych však už byl bez vědomí, oči obracel v sloup, — kordisko projelo mu mezi žebry. Křičeli lidé: Mord! zabil bratra! Jako šílený vyskočil pan Fric, pokřižoval se: Pán Bůh mi odpusť! řekl a běžel ke mně — já ještě koně za uzdy držel. Vzal svého vraníka, do sedla vyskočil — povídám, šílený byl! Oči měl vytřeštěny hrůzou a všecek zsinalý křikl na mne: Pověz tatíčkovi, že jej pro Boha prosím, aby ve zlém nevzpomínal, aby odpustil, může-li! a že nikdy už se nevrátím. Nešťastný den! nešťasten budu po celý život! Pak ostruhy zabodl koni a tryskem letěl někam dolů do tmy nehledě na cestu, přes vinice, přes příkopy — pryč do polí. A to je všechno, co vím, vzácný pane!“ zamlčel se konšel.

Starý Rothlev stál nehybně s hlavou svěšenou, po celém těle zimnicí se otřásal. Slyšel — neslyšel, co povídal žvatlavý konšel. Nepromluvil, do země hleděl a jen v zeleném světle měsíčním po tváři zajiskřila se mu padající slza.

Otřel rukou oči, spodní ret se mu zachvíval. Pohlédl k raněnému synovi — ležel ubožák stále bez vědomí. Co se dělo v srdci starého Rothleva? zvedl oči k nebi s němou výčitkou. Jak svítí a planou studené hvězdy beze všeho soucitu! Opět hlavu sklopil, pyšná postava jeho sehnula se k zemi, jako by na široká ramena tíha hrozná ulehla, zdrtila starce.

Od vzdálených ohňů zazněl divoký jásot. — „Skáče tam ještě!“ zahučel konšel a odplivl. „Skáče, jako by o ničem nevěděla.“

Rothlev se ohlédl. „Kdo?“

„Ta — Libuše!“ odpověděl mu konšel, opakovaly baby čarodějnice . . .

Sevřel rty rozhodnut rázem, vykročil, nedbal, že nohy se mu chvějí a tělem probíhá zimnice. Zamířil k planoucím ohňům. Hleděly za ním baby. „Zabije ji!“ povídaly si, „uvidíte, že ji zabije!“ — Konšel se pokřižoval. „Nedej Pánbůh! ale co jiného zasluhuje, prokletá? O syny jej připravila! Ona je příčinou všeho, hřích a vraždu způsobila! Však právo ji ztrestá!“

Kráčel starý Rothlev o hůl se opíraje, klopýtal — strašlivá tíha jej drtila a hořko, zoufale hořko mu bylo. Nevěděl, proč jde podívat se na tu, která v jediném okamžiku otrávila celé štěstí jeho, připravila jej o všechno, čím se těšil a pyšnil Rothlev. Hlavou se mu kmitlo, jako řeřavá jiskra pálilo to: Nač byl celý život a práce jeho, všechny naděje? Jeden syn umírá a druhý bloudit bude bez domova jako Kain. Kdyby se vrátil, čeká jej katův meč — bratrovraha! Proč trestá Pánbůh starého Rothleva? čím se provinil před tváří Hospodinovou? Však ne Pánbůh — to ona, čarodějka nějaká, otrávila mladé životy, naději jeho! Libuše Bořitova, dcerka z Libenické tvrze. Neznal jí, — ale najde ji, za vlasy ji chytí a — Bůh svědek — tak za vlasy před soud ji povleče, před rychtáře. Dcerku zhýralého zemana, kterého mohl už dávno pro dluhy, pro nezaplacené úroky u hrdla chytit, do vězení poslat, s holí žebráckou ze dvora vyhnat na všechny čtyři strany světa. I s tou dcerkou jeho hříšnou, ďáblu zapsanou! Na oheň ji pošle, čarodějnici!

Smích divoký, bezstarostný smích zněl Rothlevu vstříc od planoucího ohně za křovinami. Hejno mládeže nevázané tam bylo, zpívali písničky veselé, lehkomyslné, hoši i děvčata rozpustilá, české písničky ovšem — Němci nemají takových nerozumných bláznivých písniček a popěvků! — zase si to bezděky připomněl Rothlev.

Stanul, rudá záře praskajícího ohně oslepila mu na okamžik stařecké, bolestí zamžené oči. Promnul si je dlaní. A teď přes oheň, přes plameny vysoko šlehající šedivým a hustým dýmem jako čarovné zjevení přeletěla smělým skokem mladistvá dívka v bílé podkasané sukni. Černé kadeře, lesknavé jako havraní křídla, rozpoutány vlály jí po bílém hrdle. Oči svítí, tváře jí planou zpěněnou krví. Zavýskla — ohnivé jiskry sypou se kolem ní. A mládež kolem ohně bláznivě tleská a volá: „Libuše! Libuše!“

Uhodl již starý Rothlev, že byla to Libuše Bořitova, čarodějka prokletá, neštěstí jeho rodu. Prolétla ohněm, lehce do-

padla na zelený trávník, sotva střevíčkem, podpatkem, červeně malovaným, dotekla se země, poskočila, zavýskla, lokty sněhobílé zvedajíc nad hlavu, prsty luskajíc.

V té chvilce hustý a těžký dým v kotoučích se vyvalil z hořícího klestí, sražen zavanutím chladného větříku padl k zemi, rozlil se, děvčata a hoši na druhé straně zmizeli jako za neprůhlednou záclonou a jen smích a volání znělo. Libuše ještě poskočila, ještě zavýskala. Udivena zvedla oči — v cestě jí stál vysoký, zachmuřený stařec. Chtěla se obrátit zpátky, přeskočit znova dýmající oheň.

„Stůj!“ vykřikl Rothlev zvedaje už suchou stařeckou ruku, aby udělal, co si umínil, za vlasy chytit čarodějku, k zemi smýknout, k soudu ji vléci. Uskočila, uhnula hlavičku, nedosáhl.

„Stůj! stůj!“ opakoval zlostí dupaje. „Ty — jsi dcera Bořitova z Libenic —?“

„Jsem!“ odpovídala směle, hlavou pohodila, podepřela ruce v bok — dcera svého otce!

„Ach, ty! ďáblice! čarodějko! Znáš-li mne?“

Hleděla na starce velkýma hnědýma očima, se strany padla na ně zář plamenů, zaleskly se pod dlouhými řasami, jako by řeřavé uhlíčky svítily v nich.

„Prokletá! jsem Rothlev, jdu pro tebe! za vlasy povleku tě k soudu, katu tě dám, na pranýř postavím! Krev mého syna na tvých rukou! obě děti jsi mně zahubila! Nástroj ďáblův jsi, nádoba hříchů, černý květ Gehenny, horší, než blín! —“

Vysmála se mu směle a rozpustile. Bílá, krásná a pyšná svojí krásou před ním stála s úsměvem, jako by nechápala slova. — Docela o krok se i přiblížila. A veselá společnost mládeže s druhé strany ohně, dýmajícího a jiskrami soptícího, volala na ni, několik mladíků přiběhlo. Ale vidouce Rothleva spěšně se obrátili — byli to synkové předních rodin z města. A Libuše stála opět s Rothlevem sama. Ještě jednou učinil stařec marný pokus chytit ji za vlasy.

„Co chceš ode mne, pane Rothleve?“ zeptala se —

„Víš, že jsi mi zabila syna?“

„Nevím!“ řekla.

„K bratrovraždě svedla jsi ďábelským mamem Frice. Ubohé děti mé! kdo mi je nahradí?“ Zavzlykal mimoděk starý otec.

Zavrtěla hlavou. „Ne! řekla jsem jim, když rapíry tasili: Rothlevi, co děláte? jsem-li já lačna vaší krve? jsem-li já kořist nějaká, abyste o mne se potýkali, bláhoví? Můj úsměv chcete-li — stejně jednomu i druhému! žárlit nemusíte! to jsem řekla, obrátila se od nich a nechala je, bláhové.“ Krasavice smála se okazujíc drobné zoubky.

Její klid popudil starce. „A Fric zabil Henrycha! prsa mu probodl! sám bez domova bude bloudit, protože pokuta naň čeká! Vidíš, co jsi způsobila, čarodějko zlá, prokletá!“

Smála se nevázaně dál. „Jsem-li já vinna? Bůh ví, stařečku, — pane Rothleve — netoužila jsem ani po Henrychovi, ani po tom druhém — to oni za mnou přišli. Mohu já za to? Smát se chci, protože mladá jsem, a zdráva. A nic nemám, než to mládí své a chci ho užít! Vím, pane, žes bohat, že se lidé koří tvému jmění, tvé vážnosti a moci — ale nechtěla bych přece měnit s tebou!“ (Dokončení.)

LITERATURA.

Jan Neruda: *„Politik pod čarou“.* Sebraných spisů Nerudových řady první díl XXI. Pořádá K. Rožek. V Praze 1912, nakladatelství F. Topičovo.

V posledním svazku Nerudových t. zv. ‚Doplňků‘, které mají sebrati pokud možná vše, co plodné Nerudovo péro zanechalo nám ve sloupcích časopisů, vyšla nemalá řada feuilletonistických poznámek z let 1861—1883, tedy z doby, kdy tvůrce českého feuilletonu byl spolupracovníkem „Času“, „Hlasu“ a „Národních Listů“. Pořadatel ‚Doplňků‘, K. Rožek, pilně tu sebral vše, co nebylo pojato do analogických sbírek dřívějších a co v mnohém ohledu vrhá dost živých záblesků na politický a kulturní život těch dob. Známe dnes už dobře Nerudův feuilleton: nerad se přidržoval jedné a téže věci, rád přeskakuje a těkaje s předmětu na předmět. A tak i zde nalezneme přes to, že tu politický zájem převládá, málo čísel, která by byla politická vysloveně a bez výhrady. „Český“ sněm byl Nerudovým koníčkem: velmi rád a často vracel se k jeho nepravému německému nátěru, k jeho zájmům nespravedlivě nadržujícím němectví, k jeho postavám a vůdčím ideám. Nejraději píše o něm v tónu humori-

stickém, ale pod tím bezstarostným a lehkým veselím a pod tou lehýnce načechranou ironií skrývá se velice často živá a prudká zloba vzkypělé české duše. Z těchto sněmovních feuilletonů, které jsou poměrně v knize nejčetnější, dobře poznáme znamenitou politickou Nerudovu erudici a jeho vyslovený široký odborný zájem: náš spisovatel tíhnul k politické propagandě všemi nervy své bytosti, výborně ovládaje i analogické otázky zahraniční. Rozumí se, že i zde nerad prodléval pouze a pouze při nich, a že často — třeba i někdy od samého jádra — odbočoval lehkým a pružným odskokem k otázkám hodně divergentním; Neruda neměl daru důsledné vytrvalosti v dobojování nebo projednávání věcí až do posledních konců . . . . A tak kniha „Politik pod čarou", která (jako všecko předchozí z Nerudova péra) bude kdys dobrým časovým dokumentem našeho národního karakteru, našich bojů a společenských zápasů, i při této vysloveně politisující základně je svrchovaně pestrá, mnohotvárná a barvitě rozmanitá. *F. S.*

Věčně nová a věčně krásná „Babička" Boženy Němcové v novém nádherném, ale při tom laciném vydání nakladatelství „Unie" vzbudí bezpochyby nejširší účast, jak jí právem zasluhuje. I bibliofilové budou spokojeni. „Unie" vydala druhdy „Babičku" skvěle vydekorovanou a malebnými komposicemi doloženou A. Kašparem, tehdy to byla parádní amaterská edice, nikoli pro každého, stálť výtisk 25 K. Přítomné vydání je věrným otiskem onoho drahého vydání, ale určeno mu vykonati široké umělecké poselství. Má k tomu hlavní podmínku, totiž levnou cenu K 6·—. Úkol svůj jistě vyplní a lze toho krásné knize co nejlépe přáti. —

* Z četných jinoslovanských projevů o Vrchlickém jsou některé zajímavy i tím, že vedle vroucích a přátelských ohlasů obsahují i názory o našem velikém mistrovi a že se v nich uvádějí jména překladatelů Vrchlického a co z něho bylo přeloženo. Na ukázku přinášíme stručně dva takové projevy z článků časopiseckých. Wincenty Kosiakiewicz v polském „Swiatě" oceňuje ztrátu básníka tak velikého, v němž Poláci měli „srdečného přítele", a praví: „Znamenitý umělec příbuzen jest největším mistrům formy, Leconte de Lislovi a Asnykovi." Dále se v článku praví: Známe ho z krásných překladů Bronislava Grabowského, Miriama, Marie Konopnické, Stanislava Rossowského a Konrada Zaleského. Jeho „Duch i Swiat", „Wiktoria Colonna" a „Wybor Poezyi" dávno v našem kněhkupeckém obchodě jsou rozebrány . . .

N. Novič v ruské „Rěči" praví, že úmrtím Vrchlického nebyli postiženi ztrátou jenom Češi, ale i široký vzdělaný svět, neboť Vrchlický nezaujímal posledního místa na evropském Parnassu. Jeho literární činnost nemá sobě rovné. Prosa Vrchlického má malý význam. Jeho „Raznocvětnye oskolki" (Barevné střepy) vyšly r. 1909 v Moskvě. Grandiosní je epos z dob zoufalého boje Židů s Římem, „Bar-Kochba", jeden z nejlepších plodů z celého díla velkého poety, a „Pěsň o Vinetě". Dvacet pět ukázek z tvorby Vrchlického přeložil do ruštiny pisatel článku N. Novič a dále jeho básně překládali do ruštiny: D. Bochan, V. Danilov, A. Zarin, E. Zagorský, A. Sirotinin, N. Filippov a Appolon Korinfský (jenž také překládal ze Svatopluka Čecha. Viz „Zvon" str. 256 1912). O Vrchlickém kromě toho uveřejnil A. Stepovič několik kratších zpráv v odborných „sbornících" a četné překlady jsou roztroušeny po různých žurnálech. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. „*Anežka*"*). Drama o pěti dějstvích. Napsali B o ž e n a a V i l é m M r š t í k o v i. Režisér Jaroslav Kvapil. Po prvé na N á r o d n í m D i v a d l e dne 25. září 1912.

Málokteré české drama bylo s takovým napětím očekáváno jako „Anežka". Byl spor o ni. Jaroslav Kvapil nepřijal jí kdysi jako dramaturg Národního Divadla k provozování, a po nedávné tragické smrti Viléma Mrštíka byl mu tento čin zazlíván. A předmět sporu, „Anežka", rozhodla při premiéře sama, že Jaroslav Kvapil jednal poctivě a korrektně jako umělec i jako přítel zesnulého spoluautora tohoto nešťastného dramatu, jež vyšlo tiskem pod autorstvím Boženy Mrštíkové r. 1906 ve „Květech". Později bylo přepracováno a za zmíněných okolností ocitlo se v nynější pětiaktové formě na jevišti Národního Divadla.

*

Stručný děj „Anežky" je ten:

Anežka žije na statku svého strýce se svojí sestřenkou Pavlou, mělkou, povrchní a smyslnou dívkou, zasnoubenou se všedním professorem Šolcem. Anežka miluje chudého malíře Adama Marka. V druhém aktu, jenž mohl být spojen s prvním v jedno, sděluje Šolc Pavle, že se dostane do Prahy, a zároveň Adam Mark přináší Anežce zprávu, že odjíždí do Prahy a chce vzíti ji s sebou. Anežka bojí se, že by mu byla přítěží, posléze však svoluje. Po pěti letech setkáváme se s oběma párky v Praze. Adam Mark prožívá před rozmalovaným obrazem bolestný umělecký zápas a v rozrušení a předráždění postěžuje si příteli Žampachovi, že nemá klidu ke tvoření, poněvadž nemá svobody, n e n í s á m. Anežka zaslechne náhodou tento hovor a uprchne od Adama. U Pavly, z níž stala se spořádaná manželka a matka, se setkají naposled. Adam Mark

*) Knižně vydána nákladem J. Otty v Praze 1912.

přemlouvá Anežku, aby se k němu vrátila, stala se jeho ženou, Anežka však nepovolí. Adam Mark odjíždí do Paříže, kde stane se slavným malířem, a Anežka, duševně i fysicky zlomena, umírá v podkrovní světničce. —

Vypravena a sehrána byla „Anežka“ v každém směru vzorně. Bylo zřejmo, že Jaroslav Kvapil chopil se dramatu s pietou a láskou a dal mu své nejlepší umělecké cítění a pochopení. Ani slovu, ani myšlence nedal zaniknouti, vše sladil v celek, z něhož vanulo kouzlo života a intimity. A Adam Mark p. Ed. Vojana byl věru výkonem mistrným. Byly to zcela nové, krásné tony, čerpané z hlubin duše, jež jsme slyšeli od Adama Marka p. Vojanova, a umělecký zápas Markův v třetím dějství byl pravdivě a hluboce prožit. Titulní role Anežky je příliš negativní a passivní a pí. L. Dostalová měla téměř jen v posledním aktu, kdy Anežka umírá, příležitost ukázati své vzácné umění, schopné každého výrazu a modulací. Pí. Anna Červená (Pavla) strhovala na sebe neprávem pozornost přílišným nanášením barev a častým, zbytečným výskáním. Krásnou figurkou šťastně odpozorovaných detailů, charakteristických gest a způsobu mluvy byla posluhovačka pí. Marie Hübnerové. Ostře a výstižně byl též kreslen gesty i mluvou malíř Žampach p. Otty Boleška, professor Šolc p. Jaroslava Hurta a kolportér p. Karla Želenského.

*

Ač tedy divadlo dalo dramatu vše, čím bylo mu povinováno, přec působila „Anežka“ dojmem trudu a smutku. Bylo až příliš zřejmo, že umělecká ruka autorova seslábla a nedovedla již dílo sevříti v tvárný, zákonný celek, jemuž říkáme drama. Zdálo se, že leží na něm tíha bolestného tvoření a utrpení zápasu o dramatické vyjádření a formu, který dobojován byl v třetím aktu širokodechých passáží a monologů, kde vysloveno jest umělecké kredo autorovo, s nímž však plně souhlasiti nelze, a kde ztroskotává drama o problém scénického provedení duševního zápasu umělce s hmotou. Co po tomto aktu následuje, jest jen tříští myšlenek nevyvrcholujících dramatu, rozuzleného sentimentální smrtí Anežčinou za zvuků hudby. —

Od „Maryši“ k „Anežce“ jest daleko, daleko, a přes „Anežku“ cesta k českému dramatu nejde.

Tristan.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Obec Obříství, v níž, jak známo, Svatopluk Čech žil po několik let, koná přípravy, aby uctila památku básníkovu postavic mu pomník, a za tím účelem zahájila již sbírky. Snaha ta jest krásná a ušlechtilá a slouží ke cti tamnímu občanstvu. Protože však domácí prostředky nepostačují k vybudování důstojného pomníku, obec dovolává se veřejnosti a prosí za podporu, ale tím zase poškozuje založený již před tím „Spolek pro postavení důstojného pomníku Svatopluka Čecha v Praze.“ Spolek ten má pouze deset tisíc korun k disposici a koná další sbírky. Z obou snah těch vznikl konflikt, který by se dal odstraniti dohodou a bez trpkostí, vyslovovaných v novinách. Pražský spolek, jehož idea jest starší, má prioritu, ale neradno zase ubíjeti nadšení venkovanů, když lze hrot roztrpčení otupiti smírným rozřešením, který by spočívalo v tom, že obec v Obříství by se omezila na prostředky domácí a těmi důstojně také uctila památku Svatopluka Čecha. Pomník důstojný nelze ovšem ze sbírek konaných v úzkém kruhu vybudovati, ale za ten peníz lze založiti v obci slušnou knihovnu Svatopluka Čecha, opatřiti dům, v němž básník bydlil, a který byl jeho majetkem, pěknou deskou pamětní, nebo v témže domě zaříditi básníkův interieur, což vždy bylo by obci ozdobou a konečně krásným důkazem, že tamní občanstvo dovedlo svými prostředky, tedy vlastní silou se postarati o uctění památky svého vynikajícího spoluobčana. Založení knihovny, zařízení interieuru básníkova, beztak u nás řídkého zjevu, a umístění pamětní desky na dům nevyžadovalo by tak velkého nákladu a mohl by také okresní výbor k tomu cíli něčím přispěti, tak že by vše smírně a také nejvhodněji bylo rozřešeno. Třeba tu jen trochu dobré vůle a té snad směrodatným činitelům u věci té se nebude nedostávati! *K. V. H.*

❖

Drzý Němeček. Německý rytíř Racoun ze Slezi byl r. 1604 tak drzý, že s koněm vjel do síně dolejší v radním domě Starého města Pražského a tu v tom mazhauze „do třikráte se s koněm točil a bumloval“. Tento rytířský kus se mu tak zalíbil, že ho den potom chtěl opakovati. Ale tu již byli policajti — řekněme žoldnéři — lépe na stráži nežli včera. Vyskočili a nastavili proti koni oštěpy. Také vyšel před rathouz pan konšel Jan Kirchmajer a písař rychtářský, aby německého rytíře napomenuli. Ten však rychtářova písaře přepláknul přes hlavu prutem a konšelovi nadal. Šli tedy páni radní žalovat na hrad Pražský a Němec Racoun dostal se do Bílé věže — ale jen na chvilčičku. Jeho milost císařská poručila na přímluvy mnohých vzácných lidí milostivě, aby ihned z vězení propuštěn byl. Je vidět, že Němci u nás vždy byli skromni a že trpěli.

V Praze, dne 4. října 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

V. V. Škorpil:

JAN NERUDA – ZDEŇKA ŠEMBEROVA.

I.

Neruda v jednom ze svých 360 listů, nalezených v pozůstalosti Kazimíra V. Šembery, píše: „Pravých přátel jsem měl zrovna trojici. Lev*) mně ve mnohém nerozumí, rodinný život posunoval ho zcela stranou, někdy se nevídáme půl roku i dýl — jen tak, že víme, že žijem.

Sladkovský, ano to byl sloup, ale chladný, ledově chladný; odešel. Zbýváš mi Ty. A to je účelem mého listu, abych Ti jednou řekl, čím mně jsi. Abych se Ti jednou poděkoval za všechno, co's mému srdci učinil. Snad to víš, snad nevíš, ale Ty's byl velmi často jedinou mou důvěrou, mou mannou v suchopáru života. Když mně bylo nejhůř, utekl jsem se k Tobě. Když jsem šel trudně a lhostejně unavenou kolejí svou, vykvetl mi Tvůj pozdrav, padl paprsek Tvého přátelství na cestu mou, a bylo mně jako za rosného rána a teplo. Ty's mne nikdy nepotřeboval, ale byl's přítelem."

Proto také svěřoval Neruda příteli Kazimírovi důvěrnosti a proto tyto důvěrnosti písemné, dcerou Kazimírovou Zdeňkou zachráněné před zkázou, osvětlí mnohé, co by jinak navždy zůstalo utajeno ke škodě historie literatury české.

Přátelství Nerudovo ke Kazimírovi dalo vznik přátelství k jeho sestře Zdeňce, tehdáž 35leté, a výsledek, řada dopisů ode dne 12. dubna 1877 do 17. srpna 1891. Část jejich chová zemské museum pražské, část jich, počtem 169, našla se v pozůstalosti slečny Zdeňky, zesnulé letos ve Vysokém Mýtě. Mezi dopisy pozoruhoden je list ze dne 9. května 1887 s přiloženou básní Nerudovou:

*) Josef Lev, barytonista král. zemského českého divadla.

Jarní:

Kam letíš, ty mladá myšlenko,
ze zimních těch v duši ledů?
„Zde vylétla první hle včelička,
já pospíchám za ní v sledu."

Kam letíš, ty milá včeličko,
hned v první té slunné chvíli?
„Já spěchám zde na sádek hřbitovní
se popást a nabrat síly."

Však země je ještě jako kost
a sady tak nahé, bědné —
„Vždyť na hrobech leží a voní a zvou
nás sílící květy medné!"

* * *

Dopis zní: Vysoce ctěná!

Vidíte, každou chvíli mne navštěvuje jisté místo z jednoho z Vašich letošních listů, na něž se snad ještě pamatujete. Jak Jste byla na hřbitově, za polozimního ještě dne, a už tu byla včelička a ssála na přinešené hyacintě — pamatujete se?

To je *velmi* poetické a proto utkvělo. Také velmi hluboké! Naučení pro jednotlivce i pro celé národy, kde že mají po spánku a mdlobě nabrat síly: v minulosti, z hrobů otců.

Nemohl jsem jinak a napsal jsem to. Ovšem prostě; myšlénka ta nesnese rozvedení, nesnese kantorského vysvětlení. Kdo ku čtení má v sobě patřičnou náladu, porozumí; kdo neporozumí až jindy.

Přikládám ty veršíky. Vložte je laskavě do „Prostých motivů" co „první jarní"!

Již dávno nemám o Vás zprávy. Pište mi zase, vysoce ctěná, a přijměte pro Sebe a matičku nejsrdečnější pozdravy moje!

Oddaný

Neruda.

Jinde píše:

„Jsem vždycky v dluhu, co se listů týče. Ale — stará píseň! — můj život je dubnový i samá přeháňka, často bolestně dlouhá.“

V listu ze dne 11. září 1888 odpovídá Neruda na zmínku o ženitbě:

„Vím, že „se povídá“ a mohla Jste tedy zaslechnout. Ale pak — přátelsky si o mně rozmyslit! Myslíte, že bych nyní, stár, chor, zmrzačen, osmiletou chorobou vysílen, chud — mohl, či směl na něco podobného myslet? Že bych byl tak hloupý k sobě? Tak nesvědomitý, ano špatný k jinému? I kdyžby se někdo naprosto nepředložený našel? Není ani to, ani ono možno — nemožnost je vůbec! Ale právě proto *nesmí* žádný můj opravdový přítel sobě cosi podobného o mně myslet! — Odpusťte! K Vám o tom mluvím, jenom k Vám, na jiných mně nezáleží . . .“

Na prosbu slečny Zdeňky, aby postaráno bylo o nemajetného rodáka vysokomýtského, odpovídá Neruda dopisem ze dne 20. listopadu 1888:

„Stran svého chráněnce buďte bez starostí. Má se dobře, líp než mnohý z rodiny „zámožné“. Z Vys. M. má těch 10 zl. měsíčně, ode mne 5—6 zl. k tomu. Dále jsem mu opatřil v Měšť. Besedě čtyry obědy týdně a koupil jsem mu celé nové šaty zimní — neměl vlastně co oblíct. Nerad činím něco napolo a slíbil jsem Vám, že se o něho postarám. Snad se mu podaří do roka opatřiti sobě nějakých hodin; pak přestane o něho starost . . .“

V listu ze dne 15. února 1888 píše Neruda:

„Já sám jsem mrzut. Není divu: nedějí se věci právě příjemné. Ba osobně vše až tíží. Jsem tím arci sám vinen, svou dobrotou, která mne někdy zavádí přes meze rozvážné. A pak také tím, že až přespříliš se uzavírám, nikam nechodím, ničím se nepobavím. Pořád si říkám a určuju, že poněkud změním ten způsob svého samotářství, ale návyk a pohodlí zase vítězí. Snad ten nepříjemný pocit nynější pomine — už pominul as dvakráte dříve — ale zatím panuje.“

Dne 6. června r. 1888:

„Pište mi, milá přítelkyně, hodně brzy. Vždyť máte snad toho i potřebu. Pište neženýrovaně, co chcete, jak chcete, jakoby přítelkyni nebo sestře nebo bratru — u mne je vše pod sedmým zámkem a vše uschováno, což se ostatně rozumí samo sebou. Ve Vašich listech, upřímně řečeno, některé výrazy za poslední doby se mi nelíbí. Vám něco schází, a nechcete si stěžovat. Myslím, že spíš materielně něho než citově. Ale neptám se . . .“

List ze dne 5. srpna r. 1889:

„Potřebuji poklidu, poklidu, poklidu! Je tím jediným, co může do poměrů mých, až přetěžkých, alespoň trochu přinésti jasu. Váš list mne překvapil. Vždyť přece v dopisech slečniných, jakž se ostatně samo sebou rozumí, není přídechu takového, jenž by ji mohl kdekoliv, kdykoliv před někým mrzet. A toho se zajisté šlechetná její mysl také nedomnívá, že bych já mohl užit někdy zkomoleně, nehodně — nechci ani užit případného dosti slova! Než, staniž se dle její vůle. Zničím je.“

Nedorozumění přátelské přešlo a Neruda děkuje za přání dne 22. prosince 1889 slovy: „Posílám Vám, vysoce ctěná přítelkyně, přání k svátku a k Novému roku sice jen na visitce; ale je vřelé a srdečné jako na archu mého už pověstného modrého papíru! Jsem unaven a mrzut, tak nesvátně mrzut, že neuvěříte ani! Inu — inu — kde trochu svěžesti nabrat — u nás — u mne! Cele Váš!“

Následuje dopis 3. března 1890:

„Nesmíme psávati si jenom, když nás přinutí událost smutná! To by bylo to naše přátelství jako smutné dohořívající slunce a nehřálo by nás — co je ale do přátelství, které nehřeje, jenom ještě zkormucuje! Buďte ubezpečena, že myslím na Vás denně . . .“

„Smrt Sklenářova mne dojala vzdor tomu, že jsem byl poněkud na ni připraven. Třicetileté přátelství má právě vzpomínek až příliš mnoho; a při poměru se Sklenářem byly události pro mne tak různé, smutné a veselé, nyní pak dvojnásob dojemné. Včera večer — myslím — potkal jsem vdovu s dvěma jejími neteřemi. Byly již v smutku. Ale šly dál. Já pak, nemaje právě na očích brejle, nepoznal jsem jich hned. Paní Otylie byla asi ráda, že mohla jít dál, bez mluvení; a já byl také rád!“

V dalších listech střídá se stesk nad osamělostí a ztraceným zdravím s díky za ovoce a zákusky i sdělením, že v náhradu jde pražské pečivo a kytice . . . Poslední dopis, pět dní před skonem Nerudovým, datován jest 17. srpna 1891.

*

V pozůstalosti slečny Zdeňky našlo se více podobizen zesnulého přítele-básníka vedle velké sbírky jeho květinových darů. Velká podobizna Nerudova v rámci dána byla k rakvi a do hrobu Zdeňčina vložen kdys darovaný uschlý květ . . . V poslední vůli zesnulé čtli jsme s pohnutím tyto řádky: Na hrob mi dejte pomněnky a mezi ně bílé růže, které vydrží i v kruté zimě bez balení. Nemohu očekávat pěstování hrobu ani světélko. Brzy mne všichni zapomenou . . .“

— Nezapomenou! Nezapomene ani vděčné město Vysoké Mýto a postará se,[1] aby v rodném domku spisovatele A. V. Šembery vedle zde již zřízeného Šemberova musea zachována byla jeho pracovna a salonek kdys z jeho působiště Vídně sem přenesený. V salonku za pobytu v radě říšské často dlíval Palacký, Rieger, Purkyně, Brauner, a v přátelském rozhovoru mnohou příjemnou chvíli trávil přítel domu Erben, Furch, Albert, Studnička i mnohý moravský vlastenec, s nímž Šembera sobě pilně dopisoval, jak sta nalezených v pozůstalosti slečny Zdeňky dopisů hlásají. Však i dopisy zaslané Kazimírovi zachovány přes to, že bratr jich zničení sobě přál a své dědičce sestře tak nařídil . . .

V tomto skutku jeví se vzácný význam slečny Zdeňky a nedá na ni zapomenouti...

Marie Matoušková:

K PŘÍRODĚ.

Přírodě se nakloň, když tě lidé zraní,
příroda je život, krása, požehnání.

Otevři jen oči a sluch zbystři pro ni,
když se rozvíjejí květy na jabloni,

nad osením skřivan do polí když vábí,
když se oblékají břízy do hedvábí.

Rozkvetlý když jetel sladce v soumrak dýše,
večernice nad bor vystoupila tiše;

měsíce když záře tichý rybník hladí,
svatojanské mušky svítí na kapradí.

Když rozkvete chrpa a mák v zlatém poli,
letní hymnu cvrčci sborem zahlaholí;

ovoce když sadař na pažitu skládá,
nepálí už slunce, zvolna tichnou lada.

A když všecko bílo do kola je kolem,
když i srdce tvoje zaváto je bolem —

poslední když těcha v mlze se ti ztrácí —
v přírodě se můžeš učit resignaci.

V MLZE.

Do nedozírna rostou křídla její,
jak dráha k cíli žití dlouží se;
ponuré stíny jen ji provázejí . . .
Nálada teskná v duši plouží se.

Jdeš, ale kroky tvé se stále staví,
šeď myšlenek ti skryla pouti cíl;
na všem se chvěje závoj popelavý . . .
V něm ztraceno, co v slunných dnech jsi snil.

Než v asyl jdeš, kde světlo lampy malé
na malý stolek padá, knih kde řad —
studnice těchy, krásy neskonalé . . .
a teplo čeká, i kdo má tě rád.

V JESENI.

Na pasece vřes.
Tichá niva v slunci plane,
duhou svítí les,
stříbrem pole zaorané.

Kmitl se tu pták,
jakby v zmatku hledal cosi;
slunce přikryl mrak . . .
a kraj nyje v cloně rosy.

ZIMNÍ NÁLADA.

Krvavé slunce — mátoha — se v mlze
potácí. —
Či jeho duše trpí též a srdce krvácí? —
Teď jakby rozlil v oblaka se chorý jeho stín,
zarudl obzor, nachový je plání hermelín.

Jsou všude stopy krvavé, jež mlha tlumí jen;
tak těžce jako v okovech se šine zimní den.
Poledne . . . a už stmívá se . . . Spad'
s větve mrtvý pták . . .
Plamének duše jako by popelu dusil mrak.

K. Leger:

ROZKVĚT.

Povídka z r. 1378.

(Dokončení.)

Vím, že otce mého i mne vyhnati můžeš z rodného dvorce podle své vůle kdykoliv — ale mládí mi nevezmeš! Ani smích! A já se směji všem tvým výhrůžkám, i moci tvé i zlatu. Buď s Bohem, staroušku! nezahubila jsem tvé syny, nejsem vinna. Všechno jsi jim dal, jmění a urozenost, ale nenaučil jsi je užít mládí. Jen sobectví jsi je učil, — a ze sobectví vyrůstá závist a ze závisti ten bratrovražedný spor! Proč se nesmáli se mnou oba, proč záviděl druh druhu? Závist to byla, která je zahubila, ne já!"

Všechno to řekla krásná čarodějka jedním proudem sladce znějících slov, s očima blýskajícíma bujností lehkomyslného mládí s tvářemi zardělými. A jak se otočila na červeném podpatku, zachytila rukou sukýnku a rozběhla se zpátky k ohni.

„Hej! hoši! děvčata! hoj! kdo skočí první přes oheň?" zvolala tančíc po zeleném drnu a veselé hlasy jí odpovídaly: „Hoj! hela, hoj!"

Rothlev stál opřen o hůl, staré oči přimhouřil před září ohně, který se opět rudými plameny rozhořel. Slyšel, co mluvila dcerka ďáblova, ale jakoby omámen nerozuměl, nedovedl odpovědět na bláznivě smělý, nečekaný ten příval slov. Jenom, když odběhla už, skotačíc, pohnul se, hubenou pravici zvedl — ještě si myslil: za vlasy chytím tě, k soudu povleku! ale nohy pod ním se zachvěly slabostí, jaké nikdy nepoznal. Nemohl kroku udělat. Přiznal se sám sobě: neuchopíš ji za vlasy, neudržíš! mladá je a ty stár! V té chvíli teprve pocítil své stáří. Malomocná kletba přeletěla mu se rtů a všechno se smíchalo v jeho staré hlavě: vědomí vlastní slabosti, zoufalá bolest i marný vztek a zuřivá žádost pomsty.

A kolem ohně veselá vřava.

Nahoře u černého kříže zvedla se příšerná postava v otřelém habitě, dopola s výšky ozářena zeleným světlem měsíčním, z dola zarudlým odleskem plamenů. Kněz Jan, kazatel. Od boků konopný provaz plný uzlů si odepjal, nad hlavou jím zamával, rozkřikl se chraptivým hlasem: „Chaso pohanská!" Smích a křik rozpustilý byl odpovědí.

„Chaso pohanská! zmetkové ďábelští! nekáže-li se vám, abyste nechali hříšných těch zvyků, kterými už předkové pokoušeli Pánaboha a rouhali se jemu? Minulou neděli kázal jsem až do ochraptění a jako když na stěnu hází hrách — od vašich zapeklitých srdcí odrážela se marně upřímná výstraha. Pravím vám, ne slovy, ale provazem uzlovitým do vás bíti budu, ďábla vyháněti —!"

„Hej! a hoj! hela! hoj!" ječelo kolem jako houf zdivočelých čertů. Smála se, pištěla, skákala v třepetající se záři ohně a pochodní mladá chasa, čapky lítaly do výšky, sukně děvčat se míhaly v překotném tanci. Marně hrozil kněz Jan, marně zvyšoval hlas, překřičeli ho. A teď mu zazpívali:

„Ha, ty kněže
podle věže,
spadne na tě zvon — hola hej!
spadne na tě, zabije tě —"

Zase výbuch nevázaného smíchu a pak sborem znělo:

„Zvon má srdce a ty ne,
reverende domine!"

Kněz jenom zesinal vztekem. Věděl, kdo skládal tyhle posměšné veršíky — jistě kantor Pešl Freitag, hýřil a nezbedný prostopášník starý, Němec jako poleno z Jihlavy, který nedovedl slova českého správně pronésti, ale ku podivu snadno skládal pro neposednou mládež české uličnické písničky na potupu obecného pořádku a hlavně stavu kněžského. Jistě čert mu pomáhá, jako všem takovým bezbožným veršotepcům.

„Zvon má srdce a ty ne,
reverende domine!"

Však už ho vidí, lotra — hubený s černou prošedivělou bradou jako kozel skáče a šklebí se kantor nezbedný! Spravedlivým hněvem roznícen zvedl kněz ruku s provazem uzlovitým —

V tom ke starému Rothlevu přiběhl konšel Ditman. „Umírá!" zvolal z daleka. „Umírá!" Rothlev zavrávoral a když se vzpamatoval, přistoupil vratkým krokem k Janovi knězi, vzal jej za ruku.

„Pojď, — prosím — umírá mi syn!" Hlas se mu chvěl, v očích se zaleskly slzy. Kněz nechápal, užasle hleděl na bohatého měšťana.

„Co chceš, pane?" ptal se.

„Pospěš — umírá, požehnej mu aspoň!" hrdý stařec úsilně prosil.

Kněz pokrčil rameny, ale poslechl, šel.

Kolem ohňů zněl veselý křik, popěvky a smích, v divoké směsi míhaly se postavy hochů i děvčat rozdováděných, sukénky

se třepetaly ve skoku přes plameny. Stranou u hasnoucího, opuštěného ohniště ležel raněný Henrych. Lazebník z města byl tu již, na koni přijel o překot se svými nástroji lékařskými, s obvazy a mastmi všelijakými, — ale nepomohl. Jen na raněného pohlédl, ruku položil mu na srdce a řekl tiše, neúprosně: „Není pomoci, umírá. A vždyť už je mrtev skorem!"

Když přiběhl Rothlev, jak nohy klesající mdlobou mu dovolovaly, shýbl se nad synem. „Dítě! Henrychu! vzpamatuj se! Bože můj!" zavzlykal. Naposled pohnul se raněný hoch, protáhl se, kalné oči pootevřel a na zmodralých rtech slabě se ozvalo jediné slovo, poslední: „Libuše!"

Div nevykřikl bolestí zoufalý stařec. Ji volá — ne matku, ne otce — divokou uličnici, která tam někde nedaleko oheň přeskakuje, směje se, nemyslí na to, co způsobila, nevzpomene, že tady umírá naděje starého hrdého rodu. — Bezděky zaťal pěsť, pohrozil kamsi —

„Zemřel!" pravil lazebník. Lidé zvědaví, kteří stáli kolem, pokřižovali se. Kněz Jan klekl, sepjal ruce a modlil se hlasitě. Starý Rothlev sáhl mrtvému synovi na čelo, jako by nevěřil, že opravdu je mrtev, — ale studený pot na něm, bez vlády hlava se převrátila na stranu. Zděsil se, zavzlykal. —

Domodlil se kněz — vstal. Zamračen, jako soudce bez smilování. „Bůh buď té duši milostiv!" pravil, „ve hříších odešla, ale Pánbůh je milosrdný — doufej, Rothleve!"

Zlostně podíval se naň nešťastný otec, pak oběma rukama stiskl si hlavu, která bolela, — postál tak okamžik, sílu a rozvahu sbíral, aby nedal se ovládnout žalem a bolestí, aby nerozplakal se hlasitě na odiv lidem — on pyšný Rothlev! Zatlačil prstem slzy, spolykal hořké vzdechy, zahryzl se do rtu, odolal, neklesl.

„Odneste ubohého Henrycha!" poručil Ditmanovi, „nosítka urobte!" Zavolal si Ditman pomocníky, z větví a zeleného klestí udělali nosítka, položili na ně mrtvolu, na ramena zvedli. Opatrně sestupovali úvozovou cestou k předměstí. Za nimi šel Rothlev zvolna namáhavě, s hlavou těžce skloněnou. Plný měsíc svítil, chladně třpytivá záře chvěla se v nehybném vzduchu, při zemi poletovaly světlušky, jako by s nebe zelené hvězdičky do tmy napadaly. A chvílemi z daleka přes cestu šlehl krvavý odlesk planoucích ohňů, zalehl veselý křik.

Rothlev bezděky stanul, zamračen ohlédl se, pěstí zahrozil. „Mor na ně! mor, ubij hříšníky lehkomyslné! A pomsta má té uličnici s očima zmije a s dechem jedovatým jako blín! Starý Rothlev nezapomíná!"

Kněz Jan šel za ním zamyšlen, — zvedl hlavu. „Neklň!" pravil přísně. „Bůh bude soudit! Semeno hříchů rozrostlo po celé zemi, plevel jedovatá — a kosa naostřená čeká. Nestarej se, přijde mstitel, na oheň vrhne všechno, co vyrostlo z hříchu. Vás, pány městské, kupčíky falešné a lakotné, naduté pýchou, stejně jako tu láji selskou za branami, jenom tělu a ďáblu sloužící. Hřích všady, hřích roste — rozlézá se — ale přijde mstitel!"

Starý Rothlev se s pohrdáním odvrátil. Tenhle kněz Jan! Čech! Všichni Češi potřeštěni jsou, lid divný a bláznivý. Buď hýří a jmění rozhazuje a sílu zbůhdarma utrácí jako Bořita z Libenic, zeman marnotratný, anebo celý svět chtěli by převrátit v poustevnu jakousi příšernou bez radosti a beze světla. Mrskat se řeménky po nahém těle v bídě a věčném odříkání! Rozumu nemají! divný lid!"

A trochu uklidnil se — i ve chvilce nejvyššího žalu třeba zachovat rozum a rozvahu. Nejprve na ženu svoji, Geruši ubohou, vzpomněl. Popláče si — jaká rána pro ni! Ne nadarmo předtucha ji pronásledovala, sny hrozné! Ubohá! Sám Pánbůh ji posilni! Henrycha syna milého pohřbíti dá v klášteře dominikánském ve hrobce rodinné před oltářem, zakoupené na věčné časy. Peněz šetřit nebude — i chudým rozdá i na mše nadání učiní. A zatím druhému synovi — kde asi bloudí teď v zoufalství svém nešťastný Fric? — prošlapávat bude opatrně pěšinku k návratu. Bratrova krev na jeho rukou — ale přece je synem, jediným synem teď, jedinou nadějí! Zachráněn musí být! Věděl Rothlev, že zlatem bude muset pěšinku tu dláždit, aby spravedlnost slepa zůstala a soudcové oči přimhouřili. Však za to Bořitu, zemana, z tvrze Libenické vyžene, prodá ji se vším zbožím — stačí už to, doufal, pěšinku zlatem pro Frice vydláždit.

A Libuši — stařec nenávistí a zlobou se zachvěl — za vlasy přivleče opravdu k soudu městskému, na pranýř dá ji postavit. Mámila zraky mužů ďábelskou krásou, ať v kleci železné stojí na odiv každému v celé té hříšné kráse bez roucha, vydána posměchu a zlořečení, sešlehána do krve po bílém těle rukou katovou. —!

Stařec pomstychtivě se zasmál. —

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Na štěstí už tálo, země rozmrzávala, skřivani ozvali se v otepleném vzduchu a špačci zažvatlali na vysokých stromech u svých budek. Prudké slunce jarní vrazilo i do radových oken, ověšených zaprášenými záclonami jutovými, pokoje zjasněly, a po velkonočním úklidu Bětině zaleskly se v přílivu veselého, neposedného slunce leštěné plochy skříní a šatníků. Nebylo lze jinak, okna bylo nutno otevříti a přestěhovati starou lenošku od vystydlých kamen.

O vzkříšení, o veliké parádě vykračoval si rada Severin v úředním stejnokroji v čele zástupců státních úřadů hrdě a sebevědomě jako za dob mladosti. Kráčel vzpřímen, těsně za administrátorem osiřelé fary, páterem Špačkem, po pravé ruce měšťanosty Kotrče.

„Vida ho, omládl,“ vyprávěly si paničky potichu, „vykračuje si jako mladík.“ Zdálo se i jemu, že omládl. Svěže a pružně vrátil se po parádě domů a když usedl k večeři, po dlouhé době připadlo mu na mysl, že by se měl přidružiti přátelsky k některé rodině a stýkati se s lidmi jemu rovnými. Mínil, že by se mu pobouřené nervy uklidnily těmito styky.

Vzpomněl si na presidenta, starého, omrzelého mládence, o němž se vyprávělo v obvodu krajského soudu, jemuž poroučel, že v létě sedává u otevřeného okna a teskně se dívá za rady zemského soudu, odcházejícími za nedělního odpoledne po náměstí s rodinami do přírody. Praesident by se rád přidružil k některé šťastné rodině svých radů, ale nesměl. Konec konců je to přece jenom praesident, osoba ve společnosti krajského města výjimečně vysoko postavená, a s obyčejnými rady si nemůže zadávati. Ženiti už se praesident nemůže. Je pozdě, už to odvanulo! Jen s okna smí se dívati za cizím štěstím!

Teplá vlna zaplavila Severinovo nitro. I potom se to opakovalo, až se to stalo trvalým stavem. Halucinace dlouhých večerů zimních byly vystřídány napjatým toužením. Úporným toužením, zprudka znějícím po všech nervech. Zněním bez konce!

IV.

V červnu ptal se dr. Mráček rady Severina, co dělají jeho nervy a zdali se s nimi nevypraví na moře. Potkali se v aleji, pořízené za městem péčí okrašlovacího spolku, a volně kráčeli šustícím pískem labským, jímž pěšina byla posypána.

„Ani památky po nervech, milý doktore,“ liboval si rada, „kdybych byl ptákem, jistě bych teď zase lítal! Jsem jako znovuzrozen.“

„Vida, vida, toť velmi potěšitelno! To znamená, že zase nepojedete k moři!“

„Nepojedu, doktore! Ani dovolenou si letos nevezmu. Ostatně kdybych i chtěl, nemohl bych si ji vzíti. Páni se dovolené nevzdali, teda pojedou, a někdo tu musí zůstati, toť přirozené. Ale pro letošek si to zařídím tak, že budu choditi z kanceláře odpoledne v pět hodin a půjdu vždy rovnou do lesa. Pravda, nemá to být, ale pro letošek se toho odvážím!“

Doktor se usmál radově nesmírné odvaze. „Slavný erár bude touto nepřístojností náramně poškozen. Náhlou a nepochopitelnou péčí o své zdraví dopustíte se těžkého prohřešku na služebních zástojích. Jako rodinný váš lékař přimlouval bych se sice, abyste si k jedné hodině přidal aspoň čtrnáct minut, jako občan poplatník, naplněný úctou k regálním právům říše, nelibě nesu svévolné olupování justičního aeráru o jednu hodinu duševní práce. Doufám, že na štěstí dopustíte se řečeného prohřešku služebního pouze ve svých záměrech, na skutečnost že vůbec nedojde.“

„Jen si nemyslete,“ bránil se rada, „letos budu v létě vyvádět! Žilka ve mně, ve starém vdovci, není dobrá.“

Doktor se zastavil a zprudka rozhrábl písek na cestě.. „Pane rado, kdyby bylo takových starých vdovců,“ pravil pomalu, „vy, padesátník, zadrhnete ještě čtyřicátníka! Já, váš lékař, tvrdím vám do očí, že před vámi leží ještě patnáct mužných let! Jen to trčení v kanceláři kdyby přestalo, trochu více pohybu bych vám doporučoval. Vidíte, vidíte, pane rado, už se to ve vás uklidnilo, a poslechnete-li mne, uklidní se to ve vás nadobro!“

Tento rozhovor utkvěl radovi Severinovi v mysli. Doktor rozplašil z jeho hlavy všechny stíny. Nyní slyšel z úst odborníka, že všecko bylo jenom přelud, že se všecko v něm uklidnilo, doktor mu dokonce předpovídal ještě patnáct mužných let. A patnáct roků je dlouhá doba! V těch se dá mnoho zaříditi. Za patnáct roků bude

v pensi. Vyslouží a odejde. Ale tady nezůstane. Nemohl by se dívati tady na svého nástupce, musí odtud. Umře dvakráte! Po prvé, až se nadobro rozloučí s úřadem, druhá smrt už bude jenom fysická smrt. Teď v sobě najednou cítil tolik síly, že se jí až děsil.

Přece jenom to nebyla jeseň! Je to léto, žhavé a činorodé!

Šestého června vrátil radovi Severinovi jeho syn Václav poštovní poukázkou zaslaných sto korun, a současně obdržel od něho rada obšírný dopis.

„Milý otče, psal mu syn, poštěstilo se mně uchytiti se v redakci „Našich Zájmů", jsem od prvního redaktorem dvou úvodníků, tří feuilletonů a různých zpráv, těchto denně, oněch týdně. Chefredaktor vyplatil mně na prvního dvě stě korun, nejsem tedy již odkázán na peníze, které jste mně dobrotivě měsíčně posílal a které Vám vracím současně. Doufám, že jsem dosáhl, po čem jsem toužil, a jsem s tím úplně spokojen. Postavení mé je svrchovaně čestné a finančně příznivější než praktického lékaře. Doktorů mediciny, milý otče, je v Praze tolik, že by mohli léčiti akkordem místní tyfus, ale o dobré úvodnikáře a feuilletonisty je nouze. Ostatně nelituji ztracených sedmi let medicinského studia. Nahlédl jsem do toho řemesla, vím teď, co a jak, a pro mou literární činnost stalo se mé studium nevyčerpatelnou studnicí beletristických námětů." — —

Rada Severin synova dopisu nedočetl. Odložil ho zlostně a zamyslil se. Po prvé mu vrátil Václav peníze a oznámil, že se živí už sám. Způsob jeho výživy se však radovi nezamlouval naprosto. Především nevěděl vůbec, že denník onoho názvu vychází. Za druhé nenáviděl novinářů. Jeho nenávist byla dědictvím minulých dob. Hned když nastoupil službu, zprvu jako praktikant a potom jako auskultant, vpravili mu ji do krve staří radové trestního soudu.

Že se tedy Václav uchýlil do cechu těchto lidí, bylo radovi Severinovi skoro zadostiučiněním, protože se tak stalo, jak kdysi předpovídal synovi. Že totiž skončí velmi špatně.

Peníze vrátil, ale v tom byla jen pýcha nadutého písáka, omámeného lacinou slávou. Ke konci měsíce bude si zase o vrácené peníze psáti, jinak to u něho nechodí. Nebo dokonce je to jen vyhození trumfu. Třeba „Naše Zájmy" vůbec nevycházejí, nebo vycházejí, nemají složitého aparátu redakčního a Václav si to všecko vymyslil. Třeba vyhrál v kartách — karbanu rozuměl znamenitě — a ostatní bylo dílo alkoholické fantasie.

Rada se nezabýval politikou, ve svých novinách čítal pouze osobní zprávy, úmrtní a svatební oznámky a věděl jedině z náhodných rozhovorů, že je v Čechách mnoho politických stran. V podstatě byl rada politický přívrženec konservativnosti, člověk většiny, nepřítel radikálničení. Syn Václav, jenž poklesl tak hluboko, mohl dle jeho mínění býti jenom radikálním redaktorem, byl-li jím vůbec. Rada Severin byl přesvědčen, že syna najde vždy na opačném křídle, než na kterém je on. Tak to bylo, že kdyby byl rada neznabohem, syn Václav byl by určitě bigotním člověkem, a kdyby byl radikálem, on by byl bezpečně vyznavačem positivní politiky.

Přes to pídil se rada nenápadně po „Našich Zájmech" a vyhledával poučení, jaké jsou „Naše Zájmy" politické barvy. Pátrání nebylo tak snadné, jak by se zdálo. S kolegy soudci nemohl se zaplétati do tak choulostivého hovoru, advokátů a notáře bál se zeptati, a manipulační úřednictvo o tomto listu nevědělo vůbec. Jedině kancelista Pilous radovi slíbil, že se na věc pozeptá učitele Skleničky, přívržence exotické strany politické, ke které ve městě kromě něho nenáležel dosud nikdo.

Rada tušil, že syn slouží jako redaktor právě Skleničkově straně. Byl učitel Sklenička ve městě i ve sboru učitelském nejneoblíbenějším člověkem. I nebožtík děkan, jenž přece nikomu nesahal ani na víru ani na nevěru, bál se ho jako jedovatého hada. Bála se ho místní školní rada, bála se ho okresní školní rada, báli se ho všichni. Byl vyzbrojen paragrafy školských zákonů, znal všechny normálky a dovedl se mezi nimi bezpečně pohybovati. On jediný z učitelského sboru při žákovských mšech neklekal při pozdvihování a nebil se pokorně v prsa. Za městem si postavil na dluh drobný domek a pak byl pronásledován exekucemi stavebních živnostníků.

Kancelista Pilous radovi dotvrdil, že jeho tušení bylo správno. Denník „Naše Zájmy" byl orgánem Skleničkovy politické strany. Učitel Sklenička neodbíral orgánu své politické strany. Naopak spokojoval se četbou laciného denníku lidového. Říkával, že zná stěžejné zásady své politické strany, že mu to dostačí, poněvadž je s to, aby si učinil o všech věcech vlastní správný úsudek. Kancelista Pilous vyšetřil dokonce, že do města nedochází ani jediný exemplář „Našich Zájmů", čímž se radovi Severinovi ulehčilo nesmírně. Ať si psal Václav v úvodnících, feuilletonech a různých zprávách, co chtěl, tato nákaza

nevnikala do zdejšího města. O tom se tady nedovídal zhola nikdo. Ani odpadlík ode všeho a všech, učitel Sklenička.

Náhle poslala radovi dcera Hedvika obšírný dopis a číslo „Našich Zájmů". Upozorňovala otce, že úvodník v zaslaném čísle je Václavovo dílo, a psala, „že se z Václava udělal hotový člověk". Opakovala otci věci, známé mu již ze synova dopisu, ovšem ještě více zveličené.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

„Je," připojila a ihned pokračovala. „Ostatně, dá se to poněkud vysvětlit. Má matka měla vedle všech těchto vlastností ještě jednu — mně nejprotivnější. Lhala. Lhala neustále a vždy úmyslně, lstivě, aby sebe vynesla, sebe oslavila a druhého — obyčejně tatínka — nějak pokořila a usvědčila. Nedovedete si představit, jak snadno a směle si vymýšlela odporné lži. A pro tuto vlastnost, věřte mi, jen pro tuto, nemohla jsem jí odpustit. Ovšem, musím se vám při té příležitosti přiznat k jedné své vlastnosti, zděděné po otci, která není právě dobrodiním pro citlivého člověka, jako jsem já. Nenávidím totiž lež. Pomyslíte si snad, že přeháním, ale nikoli, je tomu tak, jak vám řeknu. Mně působí lež nesnesitelný, nepříjemný pocit, plna jsem z ní ošklivosti. Člověk, který mne přelže, dovím-li se toho, všecko ztratí. Zošklivi se mi a nikdy již nemohu s ním přátelsky promluvit."

Kvíčala svěsiv hlavu, prohlížel si nehty. Tváře mu na lícních kostech zahořely.

„Nedivím se tomu," prohodil, ačkoli nechtěl promluviti.

„Čemu se nedivíte?" otázala se Mařka Vaněčková, již hlas jeho překvapil nepřirozeností a jakýmsi neúčastenstvím.

„No, že takového člověka nenávidíte," odvětil, pozvednuv hlavu. A shledav, že naň hledí, usmál se přívětivě.

„Jsem taková. Lež se mi hnusí. Podobám se v tom úplně svému otci, kterého potkal ten osud, že se zamiloval do zřídla lži. Tak doslova říkával. Představte si, že pravda, vtělená pravda — dá se okouzliti vtělenou lží. Není to hrozná věc? Můžete z toho aspoň poněkud soudit na otcovo utrpení, když prohlédl. Byl mučen, byl rozrušen, byl k zoufání ubohý. On — pravda sama — musil se od té chvíle denně dívati lži do tváře, musil se v ní neustále máchati. Rodila se v srdci matčině jako hadi, nemohl je zdolati. Ubil jich sta, vyplazilo se jich tisíc. Můj otec — nepovídám to lehkomyslně — prožil těžký, hrdinný život, můj otec je světec. Zápasil. Chtěl zůstati čestným mužem. Matka strhla ho do dluhů, do bídy a do protivenství s lidmi. Nikdo nepochopí, jak toho dovedla, že celé město bylo na její straně a proti němu. Vyskytli se i lidé, kteří se pletli do těchto hlubokých rozporů a přicházeli otci domlouvat a peskovat jej. Býval rozčilen, blízek zoufání, a já, všecko to cítíc, stonala jsem ošklivostí. Byla jsem tehda dvanáctiletá, nevěděla jsem si rady. Dnes, dnes bych jinak jednala. Jednoduše bych otce z takové jámy odvedla. Tehda jsem trpěla s ním."

„A co bratr?" otázal se Kvíčala.

„Jiřík?" zvolala. „Ach, ten byl po matce. Lhal též a myslil jen na sebe. Byla-li rozepře, připojoval se k matce a stával se okamžitě hrubým a sprostým. Mně namlátil a s otcem pak nemluvil. Byl lenoch, neučil se a tropil ničemnosti. Nechtěl studovat, nechtěl pracovat, jen utrácel. Doma vše ukradl. Poslední naděje byla vojna. Odvedli jej. Těšila jsem se v duchu, jak ze svého povalování vystřízliví, jak zkrotne, až ho zapřáhnou do povinností!"

„A polepšil se?" otázal se Kvíčala upřev pohled na okno protějšího domu, v němž stála veliká mosazná klec s papouškem.

„No — musel. Ale o peníze psal neustále."

„A co se mu stalo, že zemřel?"

„No — on byl sešlý. Takový život síly a zdraví nepřidá. Rozstonal se prý po prohýřené noci. Ležel několik dní. Prý zápal pohrudnice. Přítel jeho nám napsal, že přechodil chřipku. Toť víte, ničema byl — ale naplakali jsme se dost. Otec už neviděl a maminka už nebyla . . . to se stalo před pěti lety."

„Váš otec je slepý?" podivil se Kvíčala.

„Ano. Pomaloučku oslepl. Před pěti roky to začalo. Dnes už nevidí skoro nic. — Ach, to jsem si začala pěkné řeči!"

„Proč? Mne to velice zajímá."

„Zajímá?"

„Ano, vždyť já jsem taky mnoho zkusil!"

Obrátila se k němu a pohlédla naň soucitně.

„Vy byste se zalíbil mému otci!“ prohodila živě.

„Jste teď sami dva?“ zarděv se promluvil tiše.

„Ano. Živíme se jak můžeme. Šiju. Po matce nezbylo nám nic.“

„Je dávno mrtva?“

„Sedm let.“

Položila si ruku na čelo, jako by o něčem přemýšlela. Byla všecka vzrušena.

„Nešťastná — nešťastná povaha!“ prohodila pak svraštivši čelo. „Nemůžete si pomyslit, co jsem se na ni navzpomínala, co jsem se o ní napřemýšlela! Lekala jsem se někdy, že snad jsem jí nerozuměla a že jsem se dopustila hříchu. Možná, ale já jednala, jak jsem cítila. Ještě dnes mluvím, jak myslím a věřím. Lhát nedovedu.“

„A jak zemřela?“

Tvář její se zasmušila, pouze však na chvíli. Oči náhle zasvítily, čelo se srovnalo a zardělo. Zdálo se, že tuto otázku očekávala a že přes to se jí ulekla. Okamžik jakéhosi strašného napětí jako by byl vletěl v její duši a přešel i na Kvíčalu. Brzy však bylo patrno, že se ovládla a že snad si i přála, aby mohla promluviti o této příhodě. Oživla.

„To bylo divné!“ řekla zatřepavši pozvednutou kabelkou. „Tomu nikdo nerozuměl. Ani já, ani tatínek! Ale nemám před nikým strach, pověděti pravdivě, jak se to stalo. Jsem přesvědčena, že nikdo na světě nemohl by podati o tom nějaké bezpečné zprávy. Není dosti spojitosti všech těch náhlých příběhů. Já sama, přiznám se, nikomu jsem o tom nepovídala, až dnes vám. Nevím proto, budete-li co chápati z toho. Tehda, po smrti matčině, mluvívali jsme s otcem o tom velice často, vzpomínali jsme na všecko, ale od jisté doby umlkli jsme a nikdo z nás ani slůvkem již se toho nedotekl. Nedovedu pochopiti, kdo z nás nepřeje si této vzpomínky, zda jsem to já, či otec, či oba dva, jen tolik je jisto, že při každé příležitosti, když se v konání denním nebo v hovoru přiblížíme k možnosti takové, oba se zarazíme, oba zmlkáme a oba se zachvíváme. Pohlédla na Kvíčalu a zmírnivši hlas, jenž při posledních větách zněl poněkud podrážděně, řekla zřetelně: „Moje matka se totiž zabila.“

„Zabila?“ všecek překvapen prohodil student.

„Ano, a v tom právě byl pro obyvatelstvo Loun největší důkaz, že mučednicí byla ona a trýznitelem otec!“ promluvila Vaněčková se zřejmým rozechvěním. I prsty její, ležící na kožené kabelce se zachvívaly. „Nemyslete si však, že jsem necitelná bytost,“ pravila náhle rozhodněji, „že mluvím tímto způsobem o své matce. Nemohu za to, že mne osud zavolal na toto soudcovské místo. Nikdo nebyl blíže těmto událostem a nikdo nemohl by spravedlivěji souditi. Musila jsem vidět a musila jsem rozhodovat. Nedělo se to lehce a bez vnitřních otřesů a zápasů. Nebylo mi taky možno mluviti o tom všem, nikdo by byl nedovedl viděti a já sama cítila jsem, že by v tom bylo cosi smělého, ba snad sprostého, a proto dosud nikdo z mých úst neslyšel, co vy za tuto chvíli. A že to vypravuji vám, má též příčinu. Není to však jen proto, že jste mi sám ochotně pověděl svůj život, utrpení své matky i své svízele, nýbrž spíše to, že jsem naslouchala tři hodiny těm studentům. Nerozuměla jsem všemu, pravda, a unavovaly mne některé ty řeči, ale přes to zdálo se mi, že vybředám z jakéhosi zmatku a že mnohé události vlastního života za tu chvíli jinak vidím. Oni mluvili o událostech lidského života jako o něčem, čemu se vyhnouti nemůžeme.“ Svraštila tvář. „Nemluvím-li jasně, nedivte se, nerozuměla jsem všemu, a nedovedu též vyslovit, co si myslím, nebo co cítím. Včera ještě nebyla bych o smrti matčině s vámi mluvila. Dnes však mám odvahu, a té, jak jsem již řekla, nabyla jsem z toho studentského povídání a z vaší upřímnosti.“ Okamžik pomlčela. Tvář její se srovnala, prsty se uklidnily. Pak pokračovala: „Ne, já otci nestraním. Možná, kdybych dovedla matku omluvit, že bych i zajásala. Slyšela jsem často, že nikdo za své hříchy nemůže. Tomu nerozumím. Otec prožil nejstrašnější muka. Jaké omlouvání toho, kdo ta muka připravoval?“

„Ale vy přece váháte s tím sdělováním,“ pojednou vpadl Kvíčala do jejích slov, „stále se omlouváte, slečno. Jakkoli mne to zajímá, přece vás prosím, abyste nemyslila, že musíte vypravovat.“

Neposlouchala ho, nepřestavši mluviti. Jen nepatrně věty její se potrhaly.

Kvíčala pak, vida, že k ní zbytečně mluví, umlkl. Užasl nad její roznícenou tváří a oživenými pohyby. Jal se lapati její slova, ztrativ na chvíli jejich smysl.

„Počátek toho neštěstí byl dříve, o celý rok,“ vypravovala nevšímajíc si, poslouchá-li nebo ne, „jednou z jara, po velikonočních svátcích přišla matka odkudsi, nevím zda z procházky nebo návštěvy, všecka ověšena zlatem, a mračila se jako po hádce. Otec povšiml si toho a mlčel.

I já jsem zmlkla. To, myslím, matku poněkud dopálilo, ale neřekla nic, jen mne objala a políbila. Rty její byly horké, ruce neklidné. Jala se svlékati. A tu, snímajíc přes klobouk řetízek s hodinkami, uvízla za jehlici. Trhala řetízkem.

Otec nemohl viděti takové zbrklosti a prohodil:

„Proč si dříve ten klobouk nesundáš?"

„Poněvadž toho není třeba," řekla. „Svlekla jsem tak řetízek stakrát, svléknu ho i dnes."

„Ale je to zbytečné ztížení," namítl otec.

„Které ti však nemusí překážet."

„Pravda, ale každý člověk může se dát poučit."

„Nepotřebuju takových malicherných rad," odpověděla příkře, všecka zrudnuvši. Tvář její, — matka má byla krásná, pleti jemné a očí zářících, — všecka se naplnila zlostí. A tu se stalo, že prudkým pohybem přetrhla řetízek a že zlaté hodinky její odletěly na podlahu. Sklo se rozbilo, hodinky byly zkaženy. Zarazila se krátce, a klobouk, jejž s hlavy strhla, poněkud mírněji odložila.

„To jsem věděl," řekl otec, ale zcela tiše.

V tu chvíli matka strašlivě se podráždila a dopálila.

„Tys nic jiného neuměl, než mne napomínat!" vykřikla vztekle, s tváří divou a zuřivou. „Jiných slov jsem od tebe neslyšela! Celý svět je nedokonalý a špatný, jenom ty všechno správně vykonáš, všechno spravedlivě rozsoudíš a všemu rozumíš!" A s prudkostí ještě větší dodala: „Celý život křičel jsi do celého světa, že já jsem hloupá, ničemná žena, že ti jen překážím a jen tě trápím!" Prudký, zlostný pláč, vášnivý a nenávistný, všecku ji zachvátil. A jen částečně svlečená v hedvábných svých šatech, vzadu již rozepiatých, vyrazila ze dveří, a řvouc a bědujíc vyběhla na ulici. Jako šílená letěla mezi udiveným obecenstvem. Hořekovala tak hlasitě, že jsme vše až do bytu slyšeli. Otec stál zdrcen, jako bez krve a života, neschopen zaplakati, neschopen promluviti. Byl bledý, téměř zsinalý. Nevěděla jsem, co činit. Bylo mi patnáct let. Třásla jsem se jen bezradně a zoufale. Srdce mé sevřeno bylo zvláštním, nesnesitelným odporem ke všemu, co matka učinila. Nenáviděla jsem ji v tu chvíli na smrt. Pro tento silný hněv nemohla jsem zaplakati. A snad i proto, že plna jsem byla napětí, plna očekávání příštích okamžiků. Totéž napětí postřehla jsem i na otci. Oba jsme věděli, že následující hodina bude čímsi rozhodným, posledním, dalekosáhlým. Bylo nám jako před soudem nebo před popravou. Sluch náš lapal hluk z ulice, řvaní matčino a rozčilení obecenstva. Nepochybovali jsme, že je vše s ní a že budeme obviněni. Stotožňovala jsem se s otcem, věděla jsem, jak nesprávná a nespravedlivá byla všecka matčina slova, jak trpěl a jak málo spokojenosti zažil.

Za nedlouho, sotva po čtvrt hodině ozval se v domě a na schodech hluk. Blížil se k našim dveřím. Chlácholivé mužské hlasy střídavě se ozývaly. Městský rada Krása a továrník Žalud vedli maminku, mlčící už, bledou, s vlasy rozcuchanými. Oba, jak bylo ihned patrno, naplněni byli hněvem. Sta lidí kupilo se za nimi chodbou, schodištěm a dojista i průjezdem až na ulici. Matka podobala se mučednici. Tehda jsem byla příliš nezkušená, ale dnes cítím, že mohli ti lidé otce i roztrhati. On, zdálo se, dobře vše pochopil. Nepohnul se a nepromluvil. Tvář jeho však naplnila se zvláštním vznešeným pohrdáním. Široká, lví jeho hlava s prošedlými dlouhými kudrnami, velikým čelem a vystupujícím orlím nosem jako by byla ozářena. Cítila jsem, že v tu chvíli je nade vším, že se ovládl a že celý jeho život je v něm shromážděn. Zdálo se mi, že vyrostl, že byl silnější a mocnější. Strach můj se rozplynul a zvláštní, až hluboké uklidnění naplnilo mé nitro.

Městský rada Krása, muž vysoký, těžce a důrazně mluvící, postoupil ku předu a řekl otci, že se dopustil strašné sprostoty, že ženu svou bil a na ulici vyhodil. Považte si, co jim matka namluvila! Řekla, že ji otec bil! Lhala jako vždy! Otec však nevybuchl. I při této odporné lži se ovládl. Když pak Krása nová a nová obvinění pronášel, pohnul otec jen rukou a řekl: „Zde je Mařka, naše dítě. Byla zde. Ať poví, jak se to stalo." Na toto vyzvání jeho jsem chtěla ihned mluviti, ale matka, dosud mlčící, pojednou ke mně ruce sepiala a zvolala: „Mařenko, tys to všecko viděla, nezapírej a pověz spravedlivě. Nedej se navádět a neopusť mne, víš, jak tě mám ráda!" Natahovala ruce a temné, zářící oči její hleděly na mne upřeně, prosebně i hrozivě. Já pak, vždy plna odporu ke lži a plna zanícení pro pravdu, pověděla jsem, jak se celá ta příhoda sběhla. Nezamlčela jsem ničeho a nijak jsem se nesnažila otci pomáhat; nebylo třeba. Pravdivé vylíčení události té samo ukázalo, kdo byl vinen.

(Pokračování)

LITERATURA.

Růžena Jesenská: *Tanečnice.* Román. Nákladem J. Otty v Praze 1912.

Dílo toto nabylo v nynějším knižním vydání přepracováním jednotlivých partií a podstatnými změnami zejména v posledních kapitolách zcela jiného reliefu. Dlužno předem podotknouti, že román v nynější formě ideově a psychologicky nesmírně získal.

V původním znění „Tanečnice" počíná autorka vypravováním Kamiliným, když již žije u Evžena z Ungrů, a vrací se v dalších kapitolách k jejímu dětství a k líčení jejího života před poznáním Evžena. V nynější formě románu začíná Kamila vypravování svým dětstvím: „Byla jsem prý smutné dítě . . ." To je ovšem změna více formálního významu. Závažnější jest však různost psychologického vyvrcholení díla. V prvním zpracování rozplyne se román v rodinnou idyllu Jana Večerníka s Kamilou. Jan zamiluje si dítě Evženovo a život plyne dále, jako by se pranic nebylo událo. Kamila zapomene na Evžena, miluje Jana, a postavy tyto, tak zajímavé v kresbě povahové, ztrácejí se v cosi všedního, konvenčního a násilně vyřešeného. Byla to veliká psychologická chyba, jež desillusovala čtenáře a zbavovala román individuální síly a mohutnosti uměleckého vyhranění povah tak divergentních, jako jest právě Janova a Kamilina. Autorka patrně cítila, musila cítiti tuto vadu románové koncepce a vyřešila v novém zpracování „Tanečnice" šťastnou, pevnou rukou román tento, jenž — jak jsem již podotknul — získal nesmírně uměleckou, skutečně ryzí originalitou dokreslení velikého obrazu a silou psychologické komposice. Zmíněná rodinná idylla byla vskutku těžce pochopitelna, neboť láska Janova k cizímu děcku, děcku nenáviděného člověka, kterého kdysi chtěl zabiti, nebyla dostatečně motivována slovy, že Jan je „geniem milujícího člověka".

V nynější formě románu Jan nikdy nezamiluje si dítěte, ba nenávidí je a jen z lásky ke Kamile tuto nenávist tají; také Kamila nikdy nemiluje, nemůže milovati Jana Večerníka, a když dítě zemře (poduška se na ně v noci náhodou sveze a zadusí je), temný stín jeho stojí mezi ženou a mužem. Neboť Kamila nevěří a nikdy neuvěří, že Jan neměl viny na smrti dítěte, odejde od něho, vrátí se k divadlu a stane se opět tím, čím Evžen ji chtěl mít a co jí předpovídal: slavnou tanečnicí v Paříži, které se muži koří.

Tímto zakončením románu nabyl profil Kamilin neobyčejné výraznosti a plastiky, povaha Janova psychologického prohloubení a román vůbec originálního, logického řešení a tvárného, uměleckého ucelení. „Tanečnice" v nynější formě jest dílem básnickým vzácné síly psychologické a stylové bohatosti a výraznosti. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Mumraj.* Tragikomedie o třech dějstvích. Rusky napsal Lev Birinskij. Přeložil Vincenc Červinka. Režisér Karel Hašler. Po prvé na Národním Divadle dne 1. října 1912.

Každá věc má svůj líc i rub, stránku světlou i stinnou, směšnou i vážnou, po případě tragickou. Opravdový humorista chopí se věci se stránky komické, vyzdvihne ji, akcentuje, nikdy však nezapomíná, že za smíchem krýti se musí pravda, byť mnohdy hořká a bolestná. „Ridendo dicere verum" jest jeho devisou. Tak psali slavní ruští humoristé, jako Gogol, Čechov, říkajíce svým krajanům trpkou pravdu, odhalujíce bezohledně jejich chyby, malichernosti i hlouposti, se smíchem na rtech, za nímž však vždy chvěl se cit, láska k lidem sesměšňovaným, a v oku často zatřpytla se jim slza smutku a soucitu.

Lev Birinskij je také Rusem, ovšem poněmčilým ruským židem, jenž prožil činně na Rusi veškeré hrůzy revoluce, které, uprchnuv před pronásledováním, vylíčil v dramatu „Moloch". Revoluce jest vždy tragickým, na výsost vážným činem národa, a jistě přihodí se v ní také mnoho komických episod. S této stránky chopil se Lev Birinskij ruské revoluce v „Mumraji" a to tak důkladně, že spodní tón tragický úplně zanikl. Vyhrotil komičnost do takových extrémů, že zbyla z tragikomedie pouhá komedie, fraška. Každé slovo, pojem, ideu, čin obrátil vzhůru nohama, učinil z lidí vážných, nadšených paradoxní marionetty, figurky naivní, prostoduché, jako by byly právě z nějaké moderní operetty utekly, a v záplavě vtipů utopil každý lepší svůj úmysl a ušlechtilejší vznět. Nelze popříti, že komedie je stavěna technicky téměř virtuosně, autor je beze sporu hlava bystrá a vtipná, routinér s velmi vyvinutým smyslem pro divadelní účin a jevištní humor, a „Mumraj" bych jistě pokládal za výbornou komedii, kdyby nebylo té její přílišné ten-

dena čnosti, neskrývané a zlomyslné, jakoby autor mstil se za všechna příkoří na židovstvu v Rusku spáchaná — „každá pořádná ruská revoluce začíná vždy pogromem na židy“, praví se kdesi — a jako by záští protislovanské bylo diktovalo „Mumraj“. Tato tendence umělecky zabíjí „Mumraj“, jenž jest úžasným, cynickým pamfletem na tragickou epochu ruského národa, a nebylo tudíž naprosto nutno, aby česká, tedy slovanská scéna byla tolik spěchala s jeho vypravením.

Hráno bylo bystře a svěže. Nejlepší figurku komedie vytvořil v ospalém sekretáři gubernátorově p. Richard Schlaghamer. Výborně kreslil také gubernátora p. Karel Želenský a jeho choť Jelizavetu pí. Marie Laudová. Režie, která jinak byla svědomitá, mohla hlučné scény, zejména v druhém aktu, poněkud ztlumiti.

Pochvalné zmínky též zasluhuje pečlivý překlad p. Vincence Červinky. *Tristan.*

Rekruti lásky. Veselohra o třech dějstvích. Francouzsky napsal Romain Coolus. Přeložil O. Matějíček. Režisér A. Jiříkovský. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 5. října 1912.

Vypadalo to trochu jako hra míčem, při níž míč zastupovala mladá neť paní de Simiéres, Emmelina, jež, zaslíbena Bertrandu de Simiéres, vrhá se v druhém aktu do náruče Alfredu Bruninovi, aby v třetím jednání si vzala Gasparda de Phalines. Toť v podstatě jádro „Rekrutů lásky“, vyloupnuté ze skořápky ostatních figurek a prostinkých a průhledných zápletek, jež „veselohru“ nečiní nikterak veselejší.

Jest zde stará hraběnka Lucy de Simiéres, jež ví ze zkušenosti, že mladíci „nevinní jak panenka“ se pro manželství nehodí, chce proto Emmelinu provdat jen za muže světa zkušeného a posílá svého synovce Bertranda marně do Paříže, neboť ten chodí stále se svým bernardinem a od zvířat a lesů se nechce hnouti; jest tu herečka Mimi Bertinová, jež má přimět Bertranda k cestě do Paříže a jako domnělá paní Herbotová dá se unést Alfredem Bruninem, třesoucím se před svým otcem presidentem a toužícím po dobrodružství s vdanou ženou; jsou zde ještě jiní a jiné, to vše však, bohužel, nestačí na veselohru, dokonce celovečerní francouzskou veselohru, která nemá humoru, espritu, ba ani kloudného vtipu a jež hrána byla — ač jinak pečlivě vypravena — příliš pomalým tempem. Jest to věru s podivením, neboť Městská scéna Vinohradská se svými svěžími silami právě v genru veseloherním dovede podati výkony velice pěkné.

Jednotlivé figurky byly zdařile kresleny.

J. M.

TÝDEN.

Ve dnech 3.—9. října t. r. zasedal v Praze VI. mezinárodní sjezd všeobecné a lékařské elektrologie a radiologie. Byl do Prahy pozván přede dvěma lety za V. zasedání v Barceloně MUDr. E. Slavíkem, který jakožto generální sekretář si získal veliké zásluhy, vykonav skoro sám veškeré přípravné práce. Předsedou sjezdu byl dvorní rada professor české techniky Dr. Stoklasa. Praesidiu podařilo se vzbuditi dostatečný zájem ciziny o sjezd, takže celá řada cizích států vyslala k němu své delegáty, mezi nimiž sluší zvláště jmenovati prof. Doumera z university v Lille, jenž předsedá stálé mezinárodní komissi pro pořádání těchto sjezdů a vyniká jakožto přední pracovník v tomto nejmladším oboru applikace fysikálních method pro účely lékařské.

Slavnostní zahájení sjezdu dne 3. října v pantheonu Musea království Českého za přítomnosti místodržitele knížete Thuna, banket městem Prahou 5. října pořádaný, výlet, konaný dne 6. října do Jáchymova za účelem návštěvy státních dolů na uraninit (nasturan, smolinec), z něhož se radium připravuje, jakož i tamějších radiových lázní a továrny na radium — to vše mělo průběh co nejskvělejší. Na den 8. října projektován zájezd do Teplic, a výlet do Býchor k mistru Kubelíkovi, který na svém statku má několik aktivných pramenů. Přednášek obsahu po výtce lékařského byla veliká řada a konány byly v elektrotechnickém ústavě české techniky, kde uspořádána také malá výstavka léčebných apparátů a zařízení pro röntgenisaci, d'Arsonvalisaci a p. Účastníci sjezdu navštívili kromě jiného také léčebný elektrotherapeutický ústav Dra. Slavíka a fysikální ústav české university, jenž vyniká nejmodernějším zařízením.

Applikace různých tvarů elektrického proudu a elektrických výbojů i různých druhů záření (ultrafialového, Becquerelova a p.) i emanace radiové tvoří nejmladší větev lékařské vědy, větev jistě života schopnou a mnohé úspěchy slibující. Ovšem jest vše dosud v kvasu a ve stadiu pokusů různým způsobem obměňovaných. Nelze zapomínati, že musí zde kráčeti ruku v ruce přesná erudice medicinská s velmi značnými vědomostmi rázu čistě fysikálního; ale ze součinnosti obou těchto velikých oborů lze se naditi výsledků snad dnes ještě netušených.

Překvapovalo — nebo snad nepřekvapovalo — že officiální vědecké kruhy německé, a to jak zdejší, tak — snad na zdejší popud — namnoze i zahraniční, ač sjezd byl mezinárodní a konal se pod aegidou rakouského ministerstva, skvěly se skoro úplnou abstinencí. *Kuč.*

V Praze, dne 11. října 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Xaver Dvořák:

POSLEDNÍ TRIUMF BÁSNÍKŮV.

To byl Tvůj triumf poslední a skvělý;
ó, sen, jenž, nedoufal jsi, že se vtělí:
kol rakve Tvé, viz, davy rostou valem,
Tvůj národ! s čelem schýleným jdou žalem.

Nám mizíš s obzorů, vzlet orlí smělý,
že stesklo se i Tvému nepříteli;
co odpíral Ti v žití boji stálém,
hle, lesy vavřínů, hle, lesy palem!

Ó, mrtvý Velký! Kam se náhle tratí
Tvá skepse zlá, jež život trávila Ti?!
ruch kroků nesčetných, jak vlny v řece

vnik' v rakev Tvou a tvář Ti sinou jasní,
ret hnul se, o čem asi hlava Tvá sní?!
Co díš? „Můj národ miloval mě přece!"

ŽALM KAJÍCÍ.

Mučím se ve plameni tvojí lásky,
vždy otevřeno žhavých ran tvých pět,
tvé milosrdenství je bez otázky,
když u tvých nohou kleknu bled.

Tvé oko ode mne se neodvrací,
ať žaluji ti na svou nevěrnost,
tvá láska vždy jen s božskou resignací
mi překlene se k tobě v zlatý most.

Ó, bys mne ve prach pod nohou svou zdeptal,
já tebe nad vše blahoslavil bych,
však tvůj hlas vždy jen jak by v něze šeptal:
můj synu, již jsem odpustil tvůj hřích.

Což nevíš, v bezesných že nocích, Bože,
já pláči hořce pro tvou lásku jen,
jak v plamenech se žhaví moje lože,
mým očím vyhýbá se tichý sen?!

Já vážím břímě zbroceného kříže,
jejž na Golgotu pro nás tich jsi nes',
jak na srdce mi lehá jeho tíže,
to kolikrát jsi pod ním k zemi kles'.

Tvé koruny jak trny probíjejí
ti skráně svaté, dravý hlod a hlod,
a čítám krve krůpěj po krůpěji
a barvím jimi výčitek svých hrot.

Ó, sílu dej mi svého milování,
tvé krve božskou vláhou abych rost',
bys zapomenul mukou mého zrání,
mou, Pane, minulost, mou minulost!

Jos. V. Sládek:

PRVNÍ LETA MÝCH STUDIÍ.*)

I.

Kteréhos dne, as týden neb dva před sv. Václavem r. 1856, hned ráno po mši, naložil si nás — mého bratrance Jos. Sýkoru a mne — pan farář Šimandl na svou bryčku, přisedl sám, a kočí Josef, zamlaskav na dvě pěkné ryzky, rozjel se s námi směrem k císařské silnici a po ní dále k Berounu, kde jsme ve škole Piaristů měli podstoupiti zkoušku potřebnou k zápisu na gymnasium. Rozhodliť se moji rodiče po dlouhém a starostiplném uvažování přece jen dáti mne na studie, když byl bratranec otcův P. Karel Schwarz, tenkráte katecheta na kterés škole malostranské, přislíbil, že odbudu-li první třídu gymnasiální s dobrým prospěchem, postará se o mé přijetí do studentského konviktu při pražském bohosloveckém semináři. „Rok studií," řekli si otec a matka, „při všech tísnivých poměrech přece jen uneseme," — a tak jsme tedy jeli, podnikajíce k tomu první krok.

Bylo mlhavo a sychravo, a já se chvěl více asi bázní než zimou. Až dosud nebyl jsem nikdy z domova dále než na hodinu neb dvě — a teď náhle do vzdáleného tři hodiny dobré jízdy města Berouna. V tom nebylo nic strašného, naopak cítil jsem jakousi pýchu, že pojedu tak daleko a budu se moci pochlubiti tak bohatými cestovními zkušenostmi — ale ta zkouška! Co to vlastně je zkouška? To bude asi tak jako u nás: sezvou se rodiče, přijde pan podkrajský v zlatém límci, děti svátečně ustrojené budou sedět jako pěna v lavicích, pan učitel ukáže díla krasopisecké umělosti dítek, „foršrifty", jeden neb dva dobří žáci vypočtou na tabuli dva tři příklady z regule de tri neb regule quinque, přečte se něco. Zívající pan podkrajský zašeptá něco panu vikáři, který za hlaholu zvonů již v předvečer byl také přijel; pan vikář pokyne panu faráři, který dá několik otázek z náboženství, a pan podkrajský se zvedne a vyzve slavnostně pana učitele, aby nejhodnějším žákům a žačkám rozdal „premie".

Na takovou zkoušku asi jedeme. Není pochyby, že až se k Berounu přiblížíme, začnou tam všemi zvonit, neboť co je pan vikář proti našemu panu faráři? Ve škole nás dva přespolní posadí jistě do první lavice, a mého bratrance, dostane-li nějakou otázku, premie zajisté nemine. Já nikdy žádné nedostal, a že bych ji mohl dostat teď, ani ve snu mi nenapadlo. Ale co, bude-li to něco horšího? Na příklad, zeptají-li se mne, jak se jmenuje po německu třeba jen husa? Der Gans, die Gans, das Gans? A ono je těch jmen na světě tolik! — a já z nich u našeho pana faráře skoro vždy dostával známku „schlecht" neb „sehr schlecht"! Proto mne mrazilo.

Blížili jsme se k Berounu, a oni tam skutečně začali zvonit, ale jen jedním zvonem — poledne.

Byl jsem velmi zklamán. Tedy na nás nečekali.

Zastavili jsme před šerou budovou, klášterem piaristickým a školou zároveň. My dva nastávající studenti zůstali státi ve vchodu za dveřmi; pan farář vešel dále a za chvíli se vrátil s přívětivým knězem v černé opásané klerice, který, když jsme mu byli ruku políbili, zavedl nás do nevelké školní síně, šeré jako hrob.

Vidina rodičů a dětí ve svátečním šatu, pana vikáře, pana podkrajského a slavnostního nás usazení na přední místo, rázem zmizela. Vypadal jsem asi hodně vyjeveně, neboť pan „professor", tak mu říkal náš pan farář, mne mile povzbudil, jen abych se nebál, a usadil nás oba kandidáty nastávajících hrůz jednoho do první, druhého do poslední lavice. Rozbalili jsme přinešený papír a vyndali brková péra — přinesli jsme si po třech — a pan professor diktoval nám česky po šesti smyslech (tak říkalo se tenkráte větám) — běda, každému jiné! To byla rána hromová. Moje spoléhání na bratrance bylo to tam. „Z toho uděláte „Übersetzung" a potom se uvidí." Řekl, a dveře síně hrobové za ním zapadly.

Pohlédl jsem zběžně na šest smyslů, ale viděl jsem je všechny zároveň v celé nadiktované příšernosti! Jeden, dva, tři — ano, je jich šest, tedy ještě o jeden víc

*) Podáváme tuto neznámou dosud vzpomínku zvěčnělého básníka z jeho chlapeckých let, napsanou dva roky před jeho smrtí a jím pro „Zvon" určenou. Nemyslíme, že by byl zvěčnělý básník zamýšlel soustavně psáti své paměti, spíše máme za to, že chtěl jen zachytiti některé význačnější vzpomínky ze svého mládí — čemuž by nasvědčovala i začatá stať o jeho matce — ale i kdyby jen tento skromnější úmysl byl choval, želíme přece, že smrt tento jeho záměr překazila. Pozn. red.

než jich má člověk, a ze všech se má udělat „Übersetzung". Nerozmýšlel jsem se dlouho; věděl jsem hned, že zápas byl by marný, a vzdal jsem se. Kousaje brk, ohlédl jsem se po bratranci, který chvíli přemýšlel a chvíli psal. Tomu to tedy šlo. „Proč tě sem vezli, když nic neumíš?" ptal jsem se sám sebe, a bylo mi hořce. Ke kaňkám, tomu jedinému, co vyšlo z mého péra na papír, přibyly dvě, tři bílé, horké kapky. „Nesmíš, nesmíš, nemůžeš za to." — Ale první brk byl na drť rozkousán a začal jsem druhý.

Dvéře se zlehka otvíraly. „Pan professor jde," pomyslil jsem. Vešel — pan farář. „Nu, chlapci, jak je?" tázal se svým zpěvným zezplzeňským akcentem. První pohled na mne ho přesvědčil, že zle. „Nu, jen počkej, počkej," řekl, „podívám se napřed tamhle," a zamířil k bratranci. Prohlédl, ukázal tu a tam na slovo — „to musíš takhle — tak — no, celkem dobře." — „A co ty?" stanul u mne. „Vždyť jsem to tušil. Koukej, neškareď se. Vezmi hezky péro a piš." Psal jsem, jak on mi „Übersetzung" diktoval. Pan professor seděl u oběda. Pan farář, jak jsem zvěděl teprv po letech, byl k stolu zván, ale omluvil se nutnými obchůzkami v městě. „Nu, nu, však jsem věděl, kde mne bude více potřeba."

A tak se stalo, že já z překladu dostal „sehr gut" a bratranec jen „gut". Poctivě mlčel. Však se dočkal za krátko zadostučinění.

Tím byla zkouška odbyta. Rád bych dnes viděl to vysvědčení. Známky z ostatních předmětů, jimž tenkrát na školách čtyřtřídních učeno, napsány patrně jen z paměti páně professorovy. Ale nás to netrápilo. Stačilo, že cesta do gymnasia je otevřena.

Koně před školou zadusali a vyjeli jsme z města. Sotva minuli jsme poslední dům, zvedl se pan farář v bryčce. „Chlapci," pravil, „neměli jste od rána sousto v ústech. Já také ne. Počkejte!" Vytáhl z pod sedadla dosti objemný uzlík. „Tu máte, do toho," a podělil nás chlebem a uzeninou; také Josef dostal. Shýbl se po druhé a vytáhl lahev vína. „Pijte na posilněnou!"

Minuli jsme Zdice, Žebrák, Cerhovice jako letem, a pan farář dovezl nás k samému našemu domu a odevzdal rodičům s vysvědčením. „Odváděl jsem kluky, a vedu vám studenty!"

Radost rodičů byla veliká. Otec, poděkovav, chtěl dáti panu faráři zaplacené v Berouně taxy. „I kdež, to už patří k věci," řekl pan farář, a už byl svým pružným rychlým krokem venku a skokem na bryčce. — Ta odhrčela nahoru k faře. Pološerem hleděli jsme za ní. Ještě mžik a čekající farní vrata se zavřela.

II.

Den po sv. Václavu vyjeli jsme s matkou do Prahy k zápisu na Akademické gymnasium. Strýc Zikmunda, jak jsme vůbec otci bratrance Sýkory říkali, naložil na půl vozu dubové sudoviny, na druhou dali jsme dva kufry, peřiny, několik otepí slámy a dva pecny chleba, husu, hrnec másla a mouku pro naši budoucí paní kvartýrskou, a usednuvše sami, nikoliv s lehkým srdcem, rozloučili jsme se s domovem. Strýc sám nikdy nejezdil, leda že čeledína do Prahy doprovázel. Tentokráte převzala starost o jeho syna matka sama.

Přenocovali jsme v Chrašťanech a ráno k osmé byli jsme v Praze. Cesta šla přímo k paní Anně Zajíčkové, naší budoucí opatrovatelce, bytem „U černého jelena" v Týnské ulici hned naproti portálu, jehož první dojem zůstane mi nezapomenutelný. Jako chmura padlo na mne temno Týnské uličky, smutek chrámu a ještě větší zasmušilost domu, do jehož širokého průjezdu jsme vešli. Že to býval dům Skrétův, zvěděl jsem teprv po letech. Kdož tenkráte věděl v celém tom domě o Skrétovi! — Vzadu ve dvoře, v druhém patře bydlila paní Zajíčková; vysoká, vyhublá žena s černými prokvětalými vlasy, ubledlé pleti, černých, energických očí, sevřených rtů a krátké řeči. Ulekl jsem se jí. U té bude zle, bylo první moje pomyšlení. — Ach, tenkrát jsem nevěděl, co dobroty se skrývá za tou ustaranou, životem utýranou tváří, za těma očima, které nikdy neplakaly, v tom srdci, které se o nás staralo tak v pravdě mateřsky.

Matce podala ruku. — „A co, kluci, to jste vy?! — jako řimbuši — no, však vás Praha a učení prožene. — Hajdy! umýt se! — ale pořádně, to vám povídám. Potom teprv snídat. — A to vám hned řeknu; košile dolů a pořádně žinkou vydrhnout až po pás a záda, jeden druhého. A tak to bude každý den. Pamatujte si to. Neříkám nic dvakrát." A už nás vstrčila do malounké tmavé kuchyňky, osvětlené knůtkovou lampičkou, a dál se o nás nestarala. Když jsme opět vyšli na bílý den, byla již paní Zajíčková ustrojená k vycházce. „Hotovi? — Nic!" — řekla, když jsme na ni zase pohlédli, asi velmi ulekaně. „Poslouchat musíte, ale budu vaší mámou!" Byla i po letech.

Matka zůstala doma. Paní Zajíčková vedla nás sama k zápisu a druhého dne ráno měli jsme přijímací zkoušku. Nebyla těžká. Mladý muž s výraznou, krásnou tváří něco nám diktoval na zkoušku z pravopisu a potom byla „analysa", rozbor věty. Ta analysa mně byla podezřelá hned, jak jsem o ní od zkušenějších spolukandidátů do primy doslechnul, a že se vůbec něco mluveného může rozebrat a rozkládat, jsem nikdy neslyšel, zvláště pak ne o nějakém podmětu, výroku, předmětu a p. S analysou byl jsem tedy hned hotov, vlastně ona se mnou. Zdali jsem obstál ve zkoušce pravopisné, nevím; také mi to neřekli. Řekli mi jen, abych šel domů, že přijat nejsem. Mého bratrance Sýkoru přijali. — Ten mladý muž s výraznou krásnou tváří byl spisovatel Josef Kolář, tenkráte suplent na akademickém gymnasiu, dnes ještě žijící. Kdykoli jsem ho viděl, i po půl století, vynořila se mi na mysl jeho podoba z dob mé první pražské zkoušky.

Václav Jiskra:

ROZBŘESK.

Lehce ujížděli koně po bílé, tvrdé silnici. Vozka jenom držel oprati, sedě pološchýleně a lhostejně s povědomou bezúčastnou tvářností kočí, jezdících denně touž cestou, uvyklých samotě a mlčení.

I v kočáře bylo ticho. Jedno ticho pro všechny, ale každý je pociťoval jinak. Přísný, skoro zamračený muž, pohroužený ve své myšlenky tak, že se jimi osamotil ode všeho, co se dělo kolem, přijímal ticho jako vládce, který se nestará o to, kdo mu cestu vyprázdnil, užívá však vladařským způsobem toho, co by si jinak mohl zjednati rozkazem. Hošík, sedící vedle něho, stejně jako děvčátko proti němu, kteří přivírali oči, jsouce ukolébáni pravidelným, houpavým pohybem, oslněni sluncem a omámeni opojnou vůní svízele, rostoucího bujně v příkopech, pociťovali ticho jako laskavou, měkkou dlaň, hladící před usnutím.

A čtvrté bylo v kočáře děvče, na které doléhalo panující ticho trapně jako velká, holá poušť, osvětlená zlým, ostrým světlem, nesposkytující sebe menšího stínu jako úkrytu pro plachého, znaveného ptáka.

Seděla, krčíc kolena, by nikde nezavadila, úzkostně pozorná a pohotová, kdyby snad běželo o její povinnost.

Nevěděla vlastně dobře, co všechno je její povinností; byla přijata k oběma dětem jakožto ‚inteligentní, jemná dívka', mající svou inteligenci a jemnost uplatňovati na dětech. Mimo to vyskytly se všeliké situace, způsobené nemocí paní, a ty přivodily rozličnou jinou, však naprosto neurčitou činnost, ustavičně se měnící, nikým nekvitovanou, nevšímanou, jak bylo pochopitelno ve velkém domě, kde všechno leželo ve mnohých a cizích rukou.

Děvče, chápající se s horečnou ochotou všeho, co by snad bylo mohlo býti žádáno na ‚inteligentní a jemné dívce', pociťovalo za den velkou únavu a při tom trpělo vědomím, že vlastně žádné vyslovené povinnosti nemá a nekoná.

„Ale ne —" odpovídaly klidně děti, chtěla-li na ně působiti v tom neb onom směru, a dělaly, jak byly zvyklé od dřívějška.

Namáhala se marně, unavovala se zbytečně — a vidět hotovou práci nebylo.

Paní zůstala jí cizí; někdy k ní přivedla děti, stojíc skromně opodál, čekala v rozechvění, by nepromeškala okamžik, v němž by ji snad paní oslovila, dočkala se propuštění dětí a odváděla je, dávajíc vyprchati zbytečnému rozechvění, v něž ji uvedl mladicky nadšený soucit s chorou a spolu snaha potěšiti.

Pán si jí rovněž nevšímal; byl stále zabrán ve své tovární podniky, a nevyléčitelná nemoc ženy, zdálo se, že vrhala naň věčnou chmuru.

Děti byly hezké, červené a živé, ale scházel jim dětský půvab; připomínaly čerstvé ovoce zbavené pelu, vyleštěné a nevonné. Nedovedly přilnout, nedovedly se přitulit, nedovedly učiniti něco dětsky překvapujícího a roztomilého. Všecky její sbližující pokusy rozbíjely se o jejich lhostejnou sobeckost, nechtějící a nedávající. „Měly jsme již několik slečen, teď máme tuhle" — stále vyzařovalo z jich chování.

Služebnictvo dívalo se na ni posměšně a nepříznivě. Nepatřila k nim, ale nepatřila ani k pánům.

„Slečna" byl její úřad, její povinnost. Zaslechla-li slovo „slečno", trhla sebou vždycky nervosně, snažíc se co nejrychleji vystihnouti, v čem se právě její povinnost

slečny ukáže. Připadala si jako zbytečný, neceněný psík, jenž však musí býti stále hotov na zavolání.

Tak seděla i teď, zachycujíc jenom letmo chtivým zrakem veselé rudé jeřabiny, vzdušný, vysoký svízel, krásné modré nebe — dávajíc hlavně pozor, neozve-li se z některých ze tří úst „slečno“.

Dívala se na klímající děti, potom úkradkem popatřila na pana továrníka.

Nebyl duchem přítomen. Prohlížela si jeho přísný, zachmuřený obličej, lhostejný ke všemu, co nepatřilo do jeho vnitřního světa; představila si, jak rychle a nevrle jako mouchy odbývá všechny běžné příhody domácí, představila si, že jednají-li s ní všichni v domě jako s nejnepotřebnějším tvorem, chová se on tak, jako by jí vůbec nebylo, představila si, že je jí konečně přece jenom šestnáct let a že ni zaměstnavatel vůbec a bohatý teprve nemá práva býti tak urážlivě nevšímav k člověku, kterého zaměstnává, tím spíše, je-li tento člověk žena . . .

Odvážila se tiše a hluboce vzdychnout a trochu uvolnila skrčeným kolenům.

„Slečno, ať děti neusnou, brzy budeme na místě!“ ozval se pan továrník, pohleděv zběžně na oslovenou.

„Prosím,“ odvětila poslušně šestnáctiletá zaměstnaná žena. Vzala ručky dětí a trouc je jemně, budila zlehka:

„Jarmilko, Bohoušku, nespěte!“

Bohoušek otevřel oči a podíval se před sebe, kde viděl v zeleni schovanou vesnici, v níž tu a tam vykukovaly zahnědlé i červenavé střechy jako hříbky z mechu.

Kočí dojel ke vsi a zastavil hned u prvního rozlehlého statku. Dlouhá, nažloutlá zeď táhla se od okrouhlých vrat a ztrácela se někde v zelenu.

Byli v rodném statku pana továrníka, kde hospodařil jeho nejmladší bratr a kde byl na výměnku jeho otec. Každoročně sjíždělo se všechno příbuzenstvo v den otcových jmenin, které byly oslavovány posvícenskou hostinou.

Pan továrník zabočil také hned do veliké, rodinné světnice v přízemku; děti chytily se ho za ruce, a slečna váhavě, rozpačitě kráčela za nimi. Bála se, aby nepřekážela svou přítomností při rodinném vítání, a zase si netroufala vzdáliti se od osob, které měly právo zavolati kdykoli „slečno!“

V ohromné světnici byla připravena tabule; množství osob bylo již přítomno, a děvče s ulehčením shledalo, že se ve množství docela ztrácí. Nikdo se neptal, kdo je, vedle dětí jí vykázali místo, nějaká laskavá paní, polo městská, polo venkovská, nosila jídlo za jídlem, nabízela jí stejně laskavě jako ostatním; bylo mnoho hlučného hovoru, v němž jakž takž rozuměl jen soused sousedu, hlaholil smích a výkřiky, a hostina plynula svým tokem. Jídlo následovalo jídlo, jeden nápoj střídal druhý a nepochopitelně pro dívku, která již dávno jisti přestala, účastníci vždy znova si nakládali na talíř.

Dívka seděla tiše, na chvíli příjemně ztracena prostřed tolika neznámých lidí, a aniž znamenala, přestala býti súčastněnou a stala se divákem. Vnímala starobylost selské světnice, s níž podivně a neladně kontrastovaly moderní tretky po stěnách, všeliké opentlené měchačky, pozlacené talíře s nalepeným hrachem, veliké zrcadlo, papírové květiny, visací lampa —

Vzpomněla si na ty, které tu při louči kdysi předly u kolovrátku, na ty, které snad u téhož stolu, kde nyní ona sedí, draly peří, na ty, jichž vážný hlas písmáků tu zazníval, vystřídán zbožným tichem, na ty, kteří seděli s hlavou schýlenou a naslouchali — —

Tohle jsou jejich potomci . . .

Kde jsou všechny ty rázovité krásné tváře selské?

Rozhlédla se po přítomných. Jediný výměnkář měl ony pevné, osobité rysy, jimž se obdivovala na obrazech českých sedláků.

Hledala příbuznost rysů u synů; nebylo ji nalézti. Pan továrník se svou zarostlou tváří a městskými šaty mohl býti Němcem, Francouzem, kýmkoli, stejně dobře jako Čechem, mohl se jmenovati Reissig jako Lípa nebo Renard; jeho bratr, držitel statku, se svými vyzývavými kníry, se svým obhroublejším zevnějškem popanštělého venkovana mohl představovati tak dobře německého jako uherského nebo jiného agenta. Ale tento starý sedlák výměnkář nemohl býti nikdy nikým jiným nežli pantátou Rychlíkem, který byl ve vsi řadu let starostou, sedlačil do sestarání na svém gruntě a teď je na výměnku. To není ani Klouda ze sousedstva, ani Marek, ani Říha, to je jen a jenom pantáta Rychlík . . .

Pak tu byly ženy. Několik, prostých tváří i šaty, několik maloměstsky nafintěných, a na čelném místě seděla velkoměstská dáma v hedvábí a krajkách, víc upjatého než distinguovaného chování. To byla dcera, vychovaná v klášteře a provdaná za ředitele dolů. Vedle ní sedělo děvče širokých lícních kostí a širokého nosu, divoce červených tváří a světlých, trochu opilých očí.

Kladlo rozmazleně hlavu vzad, vzdychalo přejedením a přepitím a vrtělo se. Bylo rovněž velkoměstsky oblečeno v drahé šaty, ukazující na konfekci prvního řádu.

Stále přehazovalo ze zadu do předu široký cop svých smolně černých a jako dratve hrubých vlasů, převázaných červenou pentlí. Činilo to zvláštním, vyzývavě rozpačitým způsobem, uhýbajíc se přivíráním očí dotěrnému pohledu mladého strýce, sedícího jí naproti.

Matka, velkoměstská dáma, nepozorovala, jak se zdálo, ničeho.

Nošení jídel konečně ustalo. Děti svezly se s židlí a slečna také vstala, hledíc tázavě na pana továrníka.

„Jen jděte na vzduch!" odpověděl továrník neměně zamračené tvářnosti.

Slečna s dětmi odcházela. Děti spěchaly a ona ochotně jich spěchu vyhovovala.

Vyběhly na dvůr; prohlédly každou slepici, obdivovaly se pávům stejně jako malým růžovým čuňatům, vlezly do chléva, zírajíce z uctivé vzdálenosti na pěkné krávy, které docela nepředvídaně se vždy ohnaly nohou nebo obracely k nim hlavy a upíraly na ně dlouho měkký pohled, aby je v nejbližší chvíli polekaly táhlým zabučením.

„Slečno, slečno," křičely děti, chytajíce se dívčiny sukně, div jí neutrhly. Vzala děti za ruce a odváděla je z chléva.

(Dokončení.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Stalo se však něco překvapujícího.

Matka po mých slovech se vypjala, oči šíleně rozevřela a vztyčivši obě ruce, vykřikla:

‚Lhářko prolhaná! Tedy už i ty mne zrazuješ a už i ty dáváš se od toho tyrana navádět!' Výraz její krásné tváře byl zdivočelý, hrozný, vzteklý. Třásla se a ustupovala zpět. Krása i Žalud šetrně ji podpírali. Ona pak okamžitě šla ze dveří volajíc: ‚Když mne i nejdražší dítě zradilo, nemohu v tomto domě žít!' Oba páni spěchali za ní a nakupený lid nadávaje hlasitě otci i mně hrnul se za nimi.

Otec, úplně bled, chvějící se, políbil mne na čelo.

Matka, jak jsme očekávali, odešla ke své sestřenici, bydlící na konci města v jednopatrové ville. A zde," dodala pojednou váhavěji a tišším hlasem, „celý rok žila a pak jednou neočekávaně časně z rána si podřezala žíly u levé ruky i na krku a zemřela."

Na chvíli ztichla, jako by se jí byl dech zatajil, ale pojednou, roznítivši se opět, promluvila drsným hlasem hledíc Kvíčalovi do očí:

„Přísahám, že jsem vám pověděla všecko pravdivě. Nemohla jsem přece říci, že otec ji bil a vyhodil. Nemohla jsem též tušiti, co se stane. Odporná její lež mne podnítila. Ne já, ale její lež všecko způsobila. Lež je rakovina, lež je vražednice lidí. Já jsem přece nemohla lhát, nanejvýš mohla jsem mlčeti, ale to by byla vlastně taky lež, ale já jsem netušila, co se stane, nenapadlo mne, že v tu chvíli chtěla mne matka navždy k sobě strhnout a otci odcizit a že proto nesnesla zklamání. Jen proto, že mne tak prudce a lačně milovala, byla svědectvím mým zdrcena. A víte, co by to bylo znamenalo, kdybych se tehda byla snažila nějak ji podepříti? Nic jiného, než upadnouti do vlády lží. Byla by mne strhla do těch špinavých proudů a možná, že bych pak byla od té chvíle lhala dále a dále jako ona!"

Umlkla. Dotkla se oběma rukama svých rozpálených tváří.

„Vy si to vyčítáte?" otázal se Kvíčala.

„No — snad ani ne, ale někdy jsem tím stísněna!" odvětila a podívavši se na nádražní hodiny, povstala.

„Doprovodíte mne?" prohodila jakoby roztržitě a jako by pro něco byla rozmrzena.

„Dovolíte-li, rád. Kde bydlíte?"

„V Růžové ulici."

„Tak blízko?"

Neodpověděvši k této otázce prohodila:

„Já jsem nemohla lhát . . . ne, nemohla jsem nikdy lhát!"

Ubírali se parkem k Růžové ulici. Sdělila mu, že tu bývá v sadech po sedmé hodině téměř denně. Slíbil, že přijde. Když se rozcházeli, řekla:

„Mne ještě nikdy nedoprovázel cizí pán. Vy první." Vzhlédla k němu. Veliké, nápadné oči její dosud byly rozníceny. „A ani vy byste byl se mnou nešel," prohodila pak, „kdybych se vám byla v duchu

neposmála. Ale já jsem taková, posměju-li se někomu, stane se mi milým a musím to odčinit. Snad i proto jsem vám toho tolik napovídala.“

Odkvapila do starého, zanedbaného domu, kamsi do dvora, přeplněného vozíky.

III.

Hleděl chvíli za ní. Nechtělo se mu jíti domů. Napadlo jej koupiti si na ulici uzenku a housku. Ruka jeho pohrávala si v kapse sedmi dvouhaléři. Poněkud znaven a živými dojmy přesycen ocitl se v Jeruzalemské ulici. Lidé vraceli se z procházek. Kvíčala náhle stanul a jaksi vzdorně a prudce si řekl: „A co že bych nemoh'? Je snad ta cesta zavřena? Ne — dosud ne. A . . . o to se postarám — já budu professorem. Řekl-li jsem to slečně, nebyla to pohádka nebo jen laciné mluvení. Professorem budu. Pět roků to spraví!“ Pohyboval živě rukou a šel rychleji.

Zahnul k novoměstskému parku. Všecky lavičky byly obsazeny. Kráčel alejí k ulici Bolzanově. Myšlenky jeho, aniž o to usiloval, seskupovaly se. Neměl jaksi moci nad nimi. Pobouřeny vznesly se v jeho hlavě. Vystuduje oktavu, vstoupí na universitu, oddá se moderní filologii nebo historii. Ještě neví čemu. Možná že přece jen filologii. Ten student, jak se tehda tak opil a za všechny u stolu platil, taky byl filolog. Bylo to . . . kde to bylo? . . . bylo to na Karlově náměstí, — ano, v Černém pivovaře. Tam bývá mnoho studentů. A ten filolog chodí tam pravidelně, jistě je tam i dnes. Což aby tam za ním šel? Vyptá se ho na všecko i na různé cesty, jak se uživit, jak si peníze vydělat. Universita nebude obtížna, ale tento příští rok — oktáva — to bude zlé. Mohl by však studovat privátně a najíti si místo. Dopis bohatému židovi přece pošle. Zítra! Napíše ho ještě dnes. Lukášová vůbec neví, že tento rok prolenošil, že sběhl . . . ta nemá ani tušení. A ten opálený krček Mařky Vaněčkové . . . jak se stalo, že ho shlédl?

Množství představ z jejího vypravování rozhemžilo se mu v hlavě. Oddal se jim. Kvasily, zkvétaly. Nevěděl ani, kdo a co je kolem.

Náhle mu někdo zastoupil cestu. Dva silní, starší muži, páchnoucí pivem.

Zarazil se a pohleděl na ně. Zrudlá, veliká tvář s malýma, zelenýma, téměř nažloutlýma očima, houbovitým nosem, modrými rty a přistřiženými šedivými kníry se naň smála.

„Já řku — pravím — kdybyste vy byl pořádný mládenec,“ všechen se smíchem kuckaje prohodil tento muž k němu, „všiml byste si, kdo jde!“

Druhý muž, menší, zavalitý, oholený, černě oděný zasmál se prudce a mečivě. Široká ramena se mu natřásala.

Kvíčala do té chvíle nevěděl, kdo jsou. Tu však si povšiml, že vysoký, zrudlý stařec, jenž jej oslovil, má na hlavě myslivecký klobouk, a vzpomněl si, odkud ho zná. Přijel letos na jaře k paní Peškové s dopisem jejího bratra, vrchního konduktéra ve výslužbě, žijícího v zapadlém městysi, a žádal ji, nepronajala-li by mu pokoj. Byl to revírník Kuliš, letos dosloužívší, jenž se rozhodl žíti poslední leta svá v Praze. Starý ten mládenec, lačný piva, vždy slýchával, že pražské pivo je nejlepší. Paní Pešková tehda dlouho se s ním bavila, ale zalekla se stálých řečí o pivě a ačkoli jí byl Kvíčala již tehda dlužen, přece Kuliše odmítla. Kvíčalu však nešetřila, pověděla starému, veselému revírníkovi všecky jeho nedostatky. Povídání její ho rozchechtalo.

Druhého muže však Kvíčala neznal.

„To je pan Bukovský, přítel, revident, knížecí revident, taky v pensi,“ živě a se stálým smíchem mluvil Kuliš ukazuje červenou rukou na široká prsa oholeného pána v černých šatech. „A tohle je ten pán, co jsem mu chtěl přebrat pokoj u té ježibaby na stoličce za plentičkou!“ dodal dotknuv se Kvíčaly.

Hlas jeho zněl hromně a hrčivě. Nažloutlé oči slzely.

„Kdybyste vy byl pořádný mládenec — já řku, povídám,“ pokračoval Kuliš, vzav Kvíčalu za kabát, „dávno byste mne byl navštívil!“

„Vždyť ani nevím, kde bydlíte!“ odvětil student.

„U musea v Brandlově ulici č. 4. na Vinohradech. To každý ví. Máme dva pokoje s panem revidentem, starým oslem dobrákem.“

Bukovský se rozesmál. Masitá, červená tvář jeho, kouli podobná, všecka se svraštila. Hnědá očka úplně zmizela, široká ústa se rozšklebila.

„Přijdu!“ slíbil Kvíčala.

„Dobrá! Ruku na to!“ zvolal Kuliš a oba, on i Bukovský, uchopili ruce studentovy. Třásli jimi, jako by mu je chtěli vyškubnouti.

„A co že jste tak rozjařeni, páni?“ otázal se Kvíčala, snaže se ruce své osvoboditi od jejich svíravých prstů.

Kuliš se k němu přiklonil, pustiv jej.

„Já řku, povídám, plzeňské,“ zašeptal a mrkaje rozesmál se divoce. Revident rozesmál se zároveň s ním pohazuje hlavou s černým kulatým kloboučkem. Oba slzeli. Revident chvílemi opakoval: „Já řku, povídám.“

„A to jste se dobře našli!“ prohodil k nim Kvíčala.

„Šťastně. Ani jsme se neznali!“ sděloval Kuliš. „Pivo nás na jaře svedlo! Jsme jako bratři, něco máme společného a málo co různého. Revidenta neměli na panství rádi a mne taky ne. On, víte, přicházel se vším tuze brzy,“ rudna smíchem mluvil revírník, „a já pozdě. Já jsem se se vším zpozdil — a to se jim nelíbilo, checheche! A on zas brzy, on byl pořád předčasný, checheche! A to zas se těm jeho pánům nelíbilo!“

Živý jejich smích Kvíčalu strhoval. Rozesmál se s nimi. Ubírali se k museu.

„Vida, vida, že to v něm taky je!“ zvolal k němu Kuliš. „Taky se umí zasmát. Holečku, tichá voda! Já těm tichým beránkům nic nevěřím!“ Obrátil se k Bukovskému vzav do prstů světlé vlasy Kvíčalovy. „Podívejte se, revidente, není to beránek? V tom je ještě věcí! Ten být na pravém místě — koukal byste!“

„Jako ten u Raka, ne?“ vzpomínal Bukovský Kulišovi.

„Aha, ten — no ano, Vocílka — to byl taky beránek!“ vykřikl revírník a pro smích nemohl ani mluviti. „Ten se vyznamenal!“ přidržev Kvíčalu za kabát zvolal silně. „Ten se pásl. A byl vám podobný. Jako vy, právě jako vy. Ó — na vás se musí dávat pozor, sic by to bylo jako u Raka. Rak byl fořt v oboře, chlap jak pařez houževnatý, habán, a nepromluvil, aby neřek': Já řku, povídám, — a aby se při tom nezatahal prudce za kníry.“

Revident opakoval si s ním:

„Já řku, povídám!“ a napodobil při tom Rakovo tahání za kníry.

„U toho jsem byl mládencem. Dva jsme tam byli. Já starší, Vocílka mladší!“ pokračoval Kuliš. „A zle tam bylo. Rak byl lakomý. No, možná, že nic neměl. Dvě dospělé dcery a syn . . . no, nezbylo mu mnoho. A nikdo ho neměl rád, falešný chlap byl, a na ženské jako zběsilý. Jak nějakou uviděl, už kníry natahoval — já řku, povídám, — a už po ní . . .checheche . . . No, a jednou, k večeru, přijdu z lesa a slyším z myslivny pláč, křik, láteření, práskání karabáče. Před vchodem fořtka spínala kostnaté ruce — taková černá, pořád opálená a pořád hubená byla — a pes vyl jak při muzice. Vejdu — a tu vidím divadlo. Rak práskal karabáčem jako divý, nadával, proklínal, a před ním kolem stolu a do všech koutů utíkaly obě jeho dcery, syn i — beránek Vocílka. A Rak do všech práskal jako do kožichu. A oni řvali a on řval, fořtka plakala a pes vyl, checheche! Nevěděl jsem, co dělat. Fořtka mi sice řekla: Kdybyste vy byl pořádný mládenec, uchlácholil byste Raka, — ale já jsem starého znal. Nechal jsem ho. Chtěl jsem jen zvědět, co se stalo. A brzy jsem to ze všelijakých výkřiků poznal. Vyšlo na jevo, co jsem tušil, i věděl. Obě dcery — se zapomněly — a obě s Vocílkou — s tichým beránkem . . . a syn s děvečkou . . . a všecko se to vyzradilo . . . už to nebylo možná zamluvit . . .,“ smál se Kuliš i s revidentem Bukovským stále prudčeji drže Kvíčalu oběma rukama za kabát. A když se i ten rozesmál, dodal Kuliš: „Ale — ta komedie — za tři dni na to prasklo na Raka, že se mu stal taky takový malér. On tak po tom lese za těmi ženskými — cheche —“

„Já řku, povídám,“ vpadl Bukovský.

„A puklo to,“ pokračoval Kuliš, „Nána Vítkovic přišla sama — a pověděla fořtce — co a jak — checheche! Ale to vypadlo jinak než před třemi dny — já řku, povídám, to bylo ticho. Neřval a karabáčem nepráskal, děti neplakaly a pes nevyl. Jen fořtka potichoučku štkala.“

„Já řku, povídám,“ opět poznamenal revident, směje se jako zdivočelý.

„Tak to byl Vocílka, pane studente,“ všechen uslzen dodával Kuliš, „a jak povídám, beránek jako vy.“

„Takového nic neprovedu!“ bránil se Kvíčala.

„Možná, ale něco jiného. Žádnému beránkovi na celém světě nevěřím. Beránci jsou sloty. V jejich kůži bývá zašitý i vlk!“

„Možná, ale v mé kůži bude stále jen jehňátko.“

„No, stará Pešková mluvila jinak!“

„Což ta!“ zahoršil se Kvíčala. Okamžitě se však zasmál a otázal se: „A co ten Vocílka? Uletěl? Či si některou vzal?“

„Do toho promluvila paní kněžna,“ pojednou vážně odvětil Kuliš. „Musil čekat, až se jedna z nich provdá. Tu druhou si musil vzít. Zůstala starší, kostnatější, té klučík nezemřel.“

„Proč neprchl, hlupák?“ zvolal Kvíčala, vyceniv své bílé, ale již prořídlé zuby, a tvář jeho naplnila se okamžitě zvláštní vychytralostí.

(Pokračování.)

Josef Kořenský:

NAŠI KRAJANÉ VE STŘEDNÍ A JIŽNÍ AMERICE.

V krajinách svrchu nadepsaných žijí naši lidé roztroušeně a ztrácejí se v moři národů ostatních. Mnozí upadli v zapomenutí docela, o jiných dovídáme se jenom tehdy, setká-li se s nimi náhodou cestopisec a vynese o nich na veřejnost zprávu podrobnější. Za leckteré údaje děkujeme Vrázovi. Jeho články, vytištěné v Geringrově kalendáři „Amerikánu“ 1906 a 1909 a nadepsané „Naši lidé v dálné cizině“, četli čtenáři jistě s velikým zájmem.

Několik významnějších Čechů hostila a hostí také Amerika střední a jižní.

V Mexiku byl to náš krajan lékárník Kaska, v Guatemale je to Josef Míchovský, rodák kraje kralupského. Poznal jsem ho osobně, když asi před šesti léty prodléval v Praze návštěvou. Na jeho navštívence četl jsem místo Josef již José. Náš krajan uvykl už dávno španělštině a vyslovuje křestní jméno své Chosé. Trvalým sídlem jeho jest nyní přístav Livingston. Jednou spatřujeme ho tam, an dohlíží na své plantáže, po druhé, an řídí obchod, po třetí, an vyřizuje záležitosti anglického konsulátu. Pan Míchovský mluví a píše také anglicky a německy, ale španělský jazyk ovládá lépe nežli češtinu.

O svém životě v Americe vypravuje sám náš krajan tyto události: „Jako mladíku narozenému blízko břehů vltavských zachtělo se mi náhle po novém světě. Hlavu měl jsem plnou čárných obrazů, jak je uměl vykouzliti obratným pérem jenom veliký Humboldt, ale za to kapsa byla prázdna. Nicméně mohl jsem se roku 1867 jako mladík dvacítiletý přeplaviti z Havru do New-Yorku. Byl jsem u cíle, ale když mě vylodili, vypadala skutečnost střízlivěji než představy mé obrazotvornosti. V tom okamžiku sílila mě jenom důvěra v budoucnost. Pevnou vůlí a vytrvalostí chtěl jsem překonati všecky překážky. Nelekal jsem se žádné práce, ani takové, která by se zdála mnohým nerozvážným našincům potupnou. V Unii zdržel jsem se jen tak dlouho, pokud nevyzískal jsem tolik, abych se mohl vydati do kýženého Mexika. Proto přijal jsem v jedné výčepně místo číšnické a zaměnil jsem je později za místo kupeckého příručího. S troškem peněz vydal jsem se na jih a opouštěl jsem New-York, tehdy zasněžený. Nenadál jsem se, že neuvidím sněhu po plných čtyřicet let, leda u veliké dálce na horských temenech, jako jest Orizaba a Popokatepetl.

V Texasu vypadal život za mé prvé návštěvy zcela jinak nežli dnes. Země ta byla útočištěm lidí nepokojných a svárlivých. I člověk mírumilovný nosíval tam vždycky za pasem revolver. Hádky a rozmíšky vyrovnávaly se hned soubojem. Také já vládl jsem dobře palnou zbraní a dobyl jsem si uznání svých soudruhů, když jsem zastával službu jízdného pastevce. Touha státi se cowboyem se mi vyplnila. Život ten byl velmi pohnutý. Často docházelo i ke srážkám s Indiány. Tak prošla tři léta.

Roku 1875 spolčil jsem se s jistým Angličanem za tím účelem, abychom pěstovali bavlník. Začali jsme šťastně. Ale jednoho dne počala u Galvestonu řáditi vichřice, a ohromné vlny vzedmutého moře zaplavily město a okolí. Tři dny a tři noci trnul jsem v úzkostech a strachu a čekal jsem, až náš domek se sřítí a pohřbí mne i mé naděje. Mnoho lidí bylo rázem ožebračeno. Já sice život zachránil, ale přišel jsem o všecko. S troškem peněz opouštěl jsem Galveston a odplul jsem nejbližší lodí do mexického přístavu. Mé skrovné zkušenosti dopomohly mi k místu v cukerních plantážích. Nejdříve jsem byl správcem sadů, později strojníkem. Té doby zuřila v zemi revoluce a mně nezbývalo než vyhnouti se přívržencům našich nepřátel. V přístavě manzanillském kotvila právě loď Bohemia. Byl to plachetní koráb, jenž náležel našemu krajanu Korbelovi a měl odplout do San Franciska. Kapitán lodi přijal mě na palubě s velikou laskavostí a vyzval mě, abych s ním odjel do Kalifornie. Rozhodl jsem se, že pojedu. Za krátko byli jsme na moři, ale plavba byla tak děsná, že i loď sténala, jako by byla živa. Všecek zoufalý zanechal jsem další cesty a opustil jsem Bohemii v Mazatlanu. Od té doby měl jsem cestování po širém moři na dlouhá léta až po krk.

Jednou plavil jsem se zase do Dolní Kalifornie. Kapitán jisté plachetní lodi mi radil, že bych mohl udělati v dolech La Pazských dobrý obchod, kdybych nakoupil potravin a tam je prodával. Podnik se vydařil a o zisk dělil jsem se s kapitánem.

Jindy zase ocitl jsem se proti všemu nadání v San Francisku a brzy potom na ostrovech Havajských. Tam měl jsem příležitost poznati ohnivé jícny plné žhavé lávy a blízko nich palmové chýše s bezstarostnými obyvateli. Také jsem byl svědkem, jak loučili se příbuzní s nešťastníkem,

jenž stížen jsa hrozným malomocenstvím opouštěl domov a vyvážen byl na ostrov Molokai. Tělo toho ubožáka hnilo za živa. Nemocní toho druhu jsou pro nakažlivost choroby nebezpeční lidem zdravým a proto je záhodno, aby byli od nich odloučeni a očekávali svou smrt ve smutném vyhnanství.

Ze souostroví Havajského plavil jsem se opětně do Kalifornie a hned na to do Guatemaly. Středoamerická ta republika stala se mi druhou vlastí a mám ji podnes v nejkrásnější paměti. Je to země nádherná a oplývající bohatstvím přírodním.

V Guatemale byl tehdy presidentem Rufino Barrios, kdysi generál, duše a hlava povstalců z roku 1871. Kněží a zpátečníci nazývali ho tyranem a despotou, ale strana svobodomyslná spatřovala v něm vlastence a poctivého člověka a zvolila ho presidentem republiky. Barrios viděl v národním vzdělání lepší budoucnost země, a proto zrušil kláštery, zabavil jejich jmění, kázal zakládati školy, zavedl svobodu náboženskou a opravil občanský zákonník. Ale tyto reformy byly příčinou, že se šířila nespokojenost mezi těmi, kdož domnívali se, že jim bylo ublíženo. I bylo proti presidentovi zosnováno spiknutí. Mezi spiklenci byl také náš krajan A n t o n í n K o p e c k ý. Nevím již, z kterého kraje pocházel. Vím jen, že přijel do Mexika s císařem Maxmiliánem, že dosáhl v jeho vojsku hodnosti setníka a že se vystěhoval později do Guatemaly. Zde vstoupil do služeb strany svobodomyslné, a když strana ta zvítězila, jmenován byl generálem a velitelem pevnosti San José. Ale milý Kopecký změnil brzy své přesvědčení a kul spiknutí proti svému dřívějšímu veliteli. Leč vzpoura vyšla před časem na jevo a vážený krajan náš byl zajat, souzen a odsouzen k smrti. Všickni účastníci spiknutí byli hromadně zastřeleni. Generál Kopecký šel na popraviště s hlavou vztyčenou a s cigaretou v ústech.

Přísné počínání presidenta Barriosa zastrašilo protivníky na několik let, a Guatemala mohla se utěšeně rozvíjeti. Heslem bezohledného toho muže bylo: Buď rozumem nebo silou. Šťastná země, jejíž vládce má na srdci toliko prospěch vlasti. V Mexiku byl to Porfirio Diaz, v Guatemale Rufino Barrios.

Za revolučního hnutí prodléval jsem brzy v Guatemale, brzy v Hondurasu nebo San Salvadoru a v Nicaragué. Zaměstnání mé bylo různé, jednou byl jsem úředníkem těžařské společnosti a pátral jsem po zlatě, později pracoval jsem s domorodci samostatně.

Dobrodružství prožil jsem mnoho. Kdysi zočili mě v chýši povstalci, obstoupili domek a volali na mne s revolverem v ruce: ,,Generále, vzdejte se, sice vás zastřelíme!" Povstalci pokládali mě za nepřátelského velitele Delgada, ale mýlili se. Omluvil jsem se a ukázal jsem pas, z něhož bylo patrno, že jsem občan Spojených států severoamerických. Jen tak jsem se zachránil. Ale kost a kůže ostal jsem do dneška jako domnělý generál Delgada, kteréžto jméno znamená v překladě Hubený.

Po měnivém životě stal jsem se obchodníkem v Livingstoně. Štěstí mi tam přálo. V Livingstoně vyhledal jsem si také družku, jejíž otec byl původem Bask, příslušník pilného a poctivého národa, jenž obýval za dávných dob širé kraje evropské a zachoval se doposud v končinách severozápadního Španělska. V manželství tom byl jsem velmi spokojen. Své dvě dcerušky dal jsem vychovati v Unii, a to v městě Mobile ve státě Alabamském, a dojížděl jsem k nim častěji na návštěvu.

V obchodě dařilo se mi dobře. S anglickými obchodníky měl jsem mnoho styků. Za přátelský ten poměr byl jsem pověřen konsulátem anglickým a vzdal jsem se ho teprve po čtrnácti letech, roku 1907. Úřad konsula dánského zastávám doposud.

Na návrat do vlasti těšil jsem se velice. Dvě moje dcery předešly mne do Prahy, aby se tam vzdělávaly v hudbě. Jsem blažen, že našel jsem svou vlast a její hlavní město, krásnou naši Prahu, tak zvelebené. Mám tím spíše důvod hlásiti se s větší pýchou k národu jako věrný jeho syn."

*

Život vystěhovalců bývá zhusta velmi krušný, a mnozí rádi by se navrátili do vlasti, kdyby jen mohli. Bývá již pozdě, když ubožáci poznají své zklamání. Takový osud stihl naše krajany, kteří se dali najmouti pro železniční práce brazilské. Londýnská společnost najímala přede dvěma lety dělníky evropské, aby prováděla stavbu trati od pobřeží do nitrozemí brazilského, a slibovala najatým lidem bohatý výdělek. Po jednoročním zaměstnání měl každý dělník na vůli býti ve službách nadále nebo vrátit se darmo do Evropy. Veliká část najatých pracovníků pocházela z Rakouska. Mezi nimi bylo též 17 Čechů, z nichž 2 z Moravy, kromě několika set Poláků, Slováků, Rusínů, Chorvatů, Němců, Rumunů a Maďarů. Vystěhovalci přibyli šťastně do Brazilie, ale pociťovali již za plavby, že se dostali do spárů vyděračů. Také další plavba po řece

Amazonské a po přítoku, jenž slove Madeira, byla krušná. Veliká vedra meziobratníková a nedostatek pohodlí zvyšovaly útrapy. Po devatenáctidenní plavbě říční přistál koráb u břehu, a naši přistěhovalci byli uvítáni varovnými hlasy přítomných domorodců. Ubožáci ti vypadali bídně a naříkali, že uvěřili lákavým slovům a dali se vylákati do ciziny od necitelných lidí. Výroky takové polekaly nové přistěhovalce tou měrou, že nechtěli ani z lodi, ale odpor byl marný. Mnozí chtěli z práce utéci, avšak otrokářské stráže přinutily je k návratu. Zaměstnání dělníků bylo skutečně nesnesitelné. Jedni umírali brzo zimnicí, druzí padali za obět jedovatým hadům. Po roce vracel se jediný Čech ze smrtonosných krajů brazilských do vlasti a ten ještě spasil se útěkem. Hrob svůj našel tam Šourek, Navrátil, Smitko, Domobrádek a jiní krajané naši. Z celé výpravy zahynula v madeirských močálech a pralesích téměř třetina lidí.

Kéž by tato smutná zpráva rozletěla se po všech českých krajích a byla výstrahou těm prostičkým krajanům, kteří se domýšlejí, že v cizím světě vzejde jim hned lepší štěstí. Bez přičinlivosti nedočekává se člověk spokojenosti ani za mořem.

Kdosi tázal se zkušené americké socialistky, Marie Dowellové, mají-li se přistěhovalci v Americe lépe, nežli se mívali ve staré vlasti. A odpověď zněla: „Dostane-li se evropským vystěhovalcům nezištné pomoci a mají-li za mořem tolik síly, aby překonali těžké začátky, budou se míti v novém domově lépe. Ale nemají-li tam ani přátel, ani vlastních sil a odhodlané vůle a vytrvalosti, povede se jim u nás mnohem hůře.“

(Dokončení.)

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Rada si přečetl synův úvodník. Dočetl jej s fysickým odporem. Bylo to nabubřelé povídání o čemsi, radovi nesmírně vzdáleném, byl to ubohý stylistický výkon začátečnického novinaření, v němž se nejiskřily ani myšlenka ani vtip. Bylo to ve sloupcích, jimž se rada v novinách vždy vyhýbal.

Z toho přece nemohla kynouti synovi nijaká budoucnost! Tato zásoba otřelých slov a politických myšlenek bude velmi záhy vystřílena, a Václavovi nezbude, nežli sháněti nové zaměstnání.

Hedvina bláhovost je bezmezná! Hedva prorokuje bratrovi, že z něho bude někdy znamenitý poslanec, ne-li dokonce i ministr. Hedva už viděla bratra jako ministra na inspekční cestě v Čechách, prohlížejícího zamyšleně v triumfálním průvodu velkou vodu na Labi, vítaného místními poslanci, družičkami, obecními i okresními starosty, deputacemi, kněžstvem, okresními hejtmany a obsažnými řečmi, namířenými proti velké vodě. Hedva se předělala nadobro. Otec byl vinen vším, Václav ničím! Otec zavinil, že Václav propadl při rigorosech, že nedostudoval a uvykl pivovarskému životu pražské spodiny. Otec zavinil, že Václav dlouho vegetoval jako starý medik beze zkoušek, až se na konec octl na šikmé ploše. Ale Václavův talent probil se všemi nástrahami, dobyl si konečně čestného postavení, v němž si zjedná platnost.

Blázinec je to šecko dokola! Člověk se musí úporně brániti, aby se mu ubránil!

Rada Severin cítil, že jeho děti už dávno opustily půdu reálnosti. Jen ať se mu nedotírají do klidného života! Ať se mu nepřibližují stále, ať nedávají o sobě slyšeti!

Když se Václav domnívá, že spasí úvodníky národ, ať si je píše, živí se, a když se Hedva domnívá, že Patočkovo prsní thé léčí souchotě, léčí dnu a jiné nemoci, ať si to myslí. Ale stárnoucímu otci ať dopřejí klidu. Výchova jejich byla už dávno skončena, jsou zletilí, ničeho nemohou žádati. Ani kvočna nevodí věčně kuřata, když se od nich odloučí, odlučuje se nadobro, odcizuje se jim úplně.

Snad by bylo jinak, kdyby to byly hodné děti! Ale ono by nebylo jinak, i kdyby to byly hodné děti. Jeho rodinný život byl ukončen její smrtí. Její smrt uvolnila všecky svazky a závazky.

V jednom se rada nezklamal. Ke konci měsíce psal Václav, pan redaktor, že mimořádné výdaje v tomto měsíci nutí ho, bohužel, aby požádal otce o laskavé zaslání sta korun, jež po prvém vrátil s dobrým úmyslem otci.

Radovi Severinovi bylo rozkoší, když psal poštovní poukázku na tyto peníze. Poslal je synovi neprodleně. Podle jeho logiky byly to peníze synovy. Náležely mu právem proto, poněvadž není pro slabomyslnost s to, aby se živil sám. Byl v tom okamžiku přesvědčen, že kdyby se Václavův honorář páčil měsíčně na tisíc korun, že by si Václav před posledním dopsal o otcovských sto korun.

V.

V plném létě rada Severin odcházel skutečně, jak sliboval kdysi dru Mráčkovi, z kanceláře už o páté hodině odpoledne a procházel se po lese. Vůně a ticho samoty oblévaly jeho osamělé kroky. Stávalo se, že došel na konec lesa v travnatá místa jakási, z nichž to páchlo zprudka mateřídouškou. Mimoděk do té vůně uléhal a dlouho, dlouho poslouchal hluboké ticho lesní. Už se vlnila dozrávající žita na polích, vklíněných do lesů. Cvrčci cvrčeli táhle do úpalu červencového dne. Jak se stalo, že to vše poznával teprve nyní? Jak se stalo, že sem s ní nikdy nepřišel, že umřela a nepoznala tohoto místa? Že to tak pozdě, tak příliš pozdě objevil?

„Svět už nebude dlouho světem!“ říkali si u soudu, když viděli, co vyvádí. Zvláčněl a změkl i v úředních stycích s podřízenými. Přestal je vášnivě hlídati, aby mu o dvě minuty dříve neodešli ze zapáchlých úřadoven.

Objevoval na procházkách nepoznané světy. Vážky prchavě kroužily jeho novými obzory. Běžci chvatně běhali po rozpraskané zemi po pěšinách mezi dozrávajícím obilím. Posečené louky voněly u klidně tekoucího Labe.

Sekáče v lukách pozoroval z povzdálí. Trávy plakaly pod ostrými kosami, totiž neplakaly, ale kdo je slyšel pod svištící kosou, tomu se musilo zdáti, že pláčou.

Podrobnost za podrobností vířila jeho smysly. Děvče volalo z dubiny u břehu převozníka, loď volně rozrážela plynoucí Labe, voda stříkala za dopadajícím dubovým veslem. Za Labem v písčitých svazích čiřikaly koroptve, svolávající se na hřád. Starý kohout bažantí, barevný, přihlouplý tulák, rozené dobrotisko ptačí, vykoukl z lesních trav a klidně, bez ostychu si ho prohlížel, ležícího na říční hrázi, proryté králičími norami. Pes Voříšek ze vsi, s kusem řetězu u brady v ohnivém dychtění přeraženého, přes pole revírující, zamrkal na něho nervosně potutelnýma očima pytláckýma. Poťouchlý pohled psího proletáře, opíjejícího se úkradmo zaječí teplou krví! Hejno holubů ze vsi zaplácalo vzduchem, sneslo se na pole.

Všecko ostře pozoroval. Najednou mu neunikaly podrobnosti, všemu se obdivoval se zatajeným dechem.

Ne, ne, nebylo všecko ztraceno! Život mu bil v tepnách! A jaký prudký, vnímavý život! Všecky síly, ještě nevymřelé, se v něm svolávaly jako rozplašené koroptve po srpnovém honu. Chtěl žít! Žít! Křičela v něm touha po obnoveném životě.

Kdyby Hedva tušila, oč nyní jde, byla by přijela a odvezla ho do lékárny, „do malého hezkého pokojíčku“.

„Zrakové a smyslové opojení potrvalo nepřetržitě do měsíce září. Tu už se v listnatém lese proháněl severní vítr, a to bylo zvláštní, že vždy jeden strom ve tmavé zeleni, vždy jediný hořel zlatem. Deště způsobily, že po čtrnácte dní rada Severin nemohl choditi do lesa. Když se vyjasnilo, byl konec létu, po páté hodině odpoledne už se šeřilo.

Nastal konečně zase okamžik, kdy soudní sluha Bernášek vyčistil radovu lampu, přinesl a postavil ji na stůl. V soudě už se svítilo. Nazelenalé světlo linulo se stinidlem z lampy do vytopené úřadovny.

Byla to přece jenom jeseň! Rada Severin mlčky seděl u stolu v kanceláři a poslouchal, jak říjnový déšť bije do oken. Vítr roznášel chladné kapky a jemu připadalo, že je ve svém městě odříznut od celého světa.

Už počal doma vysedávati u sálajících kamen a zamlkle se díval na protější skleněné dveře, zakryté bílou záclonou jako za nebožky. Marně vyvolával v mysli nebožčinu smrt. Obrazy těchto výjevů byly smazány v jeho paměti, křísil je v sobě nadarmo. Tesknota nebyla už tesknota, ale samota byla rozkoší. Plouživé a celou bytost oblévající ticho bylo darem jeseně. Pendlovky na stěně odměřovaly ticho i tekoucí čas.

Zdálo se mu, že už nic nemůže přijíti, že je už kniha jeho života zavřena. Jenom vítr skučel ve skulinách oken a dral se dovnitř. Vzduch se v jídelně za větrných úderů ochlazoval.

V úřadě už si zase vyprávěli, že je rada Severin jako býval. To jen letní chození po lese ho proměnilo, že trochu zlidštěl, neboť jak přestal choditi do lesa, byl opět starý mrzout. Bohužel sloužil teprve třicet roků, pět roků mu chybělo do pětatřiceti let služebních a osm roků do šedesátky. Do pense tedy tak brzy neodejde! A poněvadž je jisto, že se odtud nehne, nezbývalo, než trpělivě čekati nebo žádati jinam.

Rada Severin zabral se do úřadování tak, že si nepovšiml výročí panina úmrtí. Bylo o jeho podivném chování k nebožčině památce řečí nemálo. Neušlo paničkám, že nechodí na hřbitov, jak by se slušelo u vdovce, že minul rok a na nebožčině hrobě není dosud pomník. Hrobník o své újmě upravil její hrob a když radovi přinesl účet, prý se s ním domlouval o odměně. Paní lékárníková také se neobjevovala na matčině hrobě. Přišla jenom o dušičkách, kdy panina smrt byla dosud v čerstvé paměti, a lidé viděli, že se s otcem nepohodla. — Nejspíše pro peníze.

„Je to zvláštní rodina!“ pohoršovali se lidé. Mladá paní se vyhýbala domovu. Prohlásila kdesi za poslední návštěvy ve městě, že dokud bude u otce „ta holka“, že ji otec nespatří doma. Byla to pouhá záminka, pravou příčinou jejího odhodlání bylo, že jí otec neodpovídal na dopisy. Psala mu o Václavovi ještě jiný dopis.

Že co nejdříve zase si Václav polepší. Stane se vedle redaktorství v denním listě ještě redaktorem umělecké revue, jež začne záhy vycházeti. A že by se mohli všichni sjeti o vánocích u Patočků, aby se všecko vysvětlilo a odpustilo, že by mohli obnoviti starý život rodinný jako za maminky. Patočka že to sám navrhuje. To bylo nesmírně významné, neboť radův zeť, lékárník Patočka, zajímal se vždy spíše o výnosnou výrobu nějakých léčiv lidových nežli o utužení rodinného života. Zaplavoval kalendáře inserty, rozesílal svá léčiva do celého světa, z něhož se mu kromě peněz vracely děkovací dopisy zázračně uzdravených nebožáků.

Rada Severin neodpověděl ani na tento dopis, který nesmírně ho podráždil i jinak.

Loni o vánocích nevzpomněl si nikdo, a byly to také vánoce! Proč teda letos má se něco zbytečně oslavovati, kližiti a odpouštěti! Oni ustavičně přiodívají své sobectví do nových masek, zapomínajíce, že mezi nimi a otcem nic není. Nic, zhola nic, jen Toriceliho prázdnota.

Proč Hedva nenapíše, že se Václav chystá na promoci?

Václav je nepolepšitelný! Když mu zaslal na prvého peníze, už jich nevrátil pan dvojnásobný redaktor! Přijal je zcela klidně, pan úvodníkář! Patrně pokulhávají číslice jeho závratných příjmů redaktorských za občanskou číslicí otcovské daně, kterou si rada ukládá dobrovolně pouze z příčiny, aby byl pan redaktor živ.

I Hedva ví o tom velmi dobře, ale nastrkuje otci vznešené postavení a knížecí příjmy Václavovy, jen aby mu otravovala život. Hedva je reelní! Chladná a vypočítavá! Sobečtější než sám pan výrobce lidových léčiv, pan zeť lékárník. Jí jde jenom o to, aby podráždila a přiotrávila. — Když už nechceš sypati a platiti, trap se, muč se!

Před vánoci se po tuhých mrazech oteplilo, obloha se potáhla sněhovými oblaky, z nichž se rozchumelil sníh. Když se rozjasnilo a utuhlo po nových mrazech, nepřišel rada Severin odpoledne do kanceláře. Odhodlal se, že se podívá za město na známá místa, kam chodíval na dlouhých procházkách v létě.

Venku všecko nesmírná jiskřivá plocha. Letní pěšiny a cesty zmizely pod sněhem, nové, dočasné pěšiny, vyšlapané zimními chodci běžely sněhovou plání ke tmavému lesu. Studený klid voněl odpoledním tímto mrazem. Ostražité hejno koroptví zdvihlo se ku prudkému odletu, začernalo se, zmizelo za obzorem.

Nohy klouzaly po umrzlém sněhu, spotil se v kožichu namáhavou, nezvyklou chůzí. Ospalá únava příjemně šuměla rozprouděnou krví. Vzpomněl na tuláky, kteří usedají únavou do sněhu, usnou a zmrznou. Vzpomněl si na soudní pitvy zmrzlých tuláků ve hřbitovní márnici. Kterak je nutno kotlík s rozžhaveným uhlím pod mrtvolu zmrzlého postaviti, než zvláční údy, aby lékaři mohli pitvati.

Mateřídouška byla pod sněhem. Vzpomínka na ni z léta byla tak živá, že její vůni viděl a cítil. Vznášela se v jemné páře ze zasněžených míst. Jak se zamyšleně rozhlížel, vystoupila z hloubi lesa pružná postava dívčí. Ve smutku zimního, zimomřivého dne byl to v jeho duši mimoděk hřavý okamžik. Slečna učitelka, kterou denně potkával ve městě, kterou pozdravoval ze zdvořilosti a nikdy s ní nepromluvil. Všední zjev maloměstský, jehož si nevšiml ve městě. V okolí, kdy se nenadál, že se vůbec s někým setká, byla to jiná bytost, než tam. Tváře jí hořely, oči jiskřily, plavnými kroky přišla k němu.

„Zabloudila jsem, pane rado,“ rozhovořila se živě, „dvě hodiny bloudím po lese, už jsem myslila, že padnu, nikde živé duše!“

„Odtud byste nezbloudila!“

„Taky bych si nevěděla rady. V létě jsem tady šla nesčíslněkráte, a tak se mně zachtělo, podívat se, jak to tu vypadá v zimě. Mate to člověka.“

„Ovšem! Já vás tu však nikdy v létě neviděl!“

„Já jsem pana radu viděla několikrát.“

Ucítil její horký dech vonící jako rozříznutý meloun za srpnového večera po parném, bouřkou obtěžkaném dnu. Šněrovací

botky pod krátkou zimní sukní statečně prošlapávaly do vysoka nastlaný sníh. A to bylo zajímavé a poutavé.

„Když dovolíte, vyvedu vás odtud!"

„Tak byste mě, pane rado, nenechal zmrznout?" zasmála se.

„Vy! Bylo by vás škoda!" zahrozil žertovně prstem. „Teď se zavěste a půjdeme tiše domů. Nesmíme nic mluvit, abychom ničeho nerušili!"

Zavěsila se mu do ramene, mlčky vykročili.

Krátký den zimní rychle dohasínal, šeřilo se valem. Obloha zalita ohnivě rudými červánky. Jenom na chvíli! Záhy ztemněla, byl večer.

„Jste poslušna, opravdu nemluvíte!" Koroptve čiřikaly za zasněženým svahem, v dálce v polích černala se postava městského hajného. Vracel se z lesa.

„Je to všecko dokola příliš krásné a velebné, než aby to člověk znesvěcoval všední řečí!" odpověděla zaníceně.

„Ano, je to krásné! Snad krásnější, než bylo v létě! Jsem do toho úplně zamilován! Chodíváte často ven?"

„Vždy ve středu a v sobotu, když není vyučování. Na tak velkou procházku jsem se odvážila dnes po prve. Nebýti vás, pane rado, byla bych určitě zbloudila. Už bych nedošla, jsem velice unavena."

Opřela se zlehka o jeho rameno.

„Podruhé půjdu s vámi, aby se vám něco nestalo!" pravil osměleně. A hned se sám svých slov zalekl. Slečna je pětadvacetileté děvče, plné života a je hezká. Totiž jemu se zdála býti krásnou, protože je mladá. Měla mladé, hladké a svěží ruce, plavnou chůzi, milou řeč.

„Pan rada by se mnou nešel!" zasmála se koketně.

„A což kdybych šel?"

Zastavila se a podívala se mu do oči. Zdálo se jí v tom okamžiku, že jeho obličej omládl a zkrásněl. Milý starý pán je to, dosud statný a mužný. — Škola je hrozná! Jen kdyby mohla uniknouti hroznému životu ve škole!

„Když ráčíte dovolit," pravila odhodlaně, „tak přijdu, a půjdeme až do lesa, jako já dnes. Okážu vám, pane rado, bažantí zásypy, vím o nich!"

„Jste také zamilována do lesa a do přírody jako já!"

„Ó, ještě víc, pane rado, než vy! Kdybych se nebála sama do lesa, nevynechala bych jediné středy a soboty, i v neděli bych běhala po lese. Sama se bojím!"

„A přece jste stále sama!"

„Mám ještě starou maminku, pane rado, můj otec byl berním, zemřel, když jsem chodila do ústavu, matinka je v Praze. Churaví ustavičně, ale jednou si ji sem přece vezmu, když tady dostanu definitivu a když nebudu musiti zpátky na vesnici."

Rada se rozpomenul, že slečna vyučuje ve městě prvý rok. Ředitel měšťanské a obecné školy Berka, jenž se zálibou každému vymyslil nějakou přezdívku, přezděl jí „divá ženka" pro její toulky po lese. Slečna bydlila na náměstí naproti radovi u berního Kadlčíka, žijícího ve městě na odpočinku. Rada znal osvětlené okno jejího pokojíku.

„Dojista se vám stýská po Praze?" ptal se.

„Nikdy se mně nestýskalo," odpověděla živě, „nejsem Pražka, bývali jsme vždy na venkově, teprve když tatínek zemřel, přestěhovaly jsme se do Prahy. A maminka v Praze už uvázla. Čeká jenom, až jak se to se mnou rozhodne. Na vesnici se se mnou bojí, když to dopadne dobře, a když zůstanu tady, jistě se ke mně přistěhuje. Pan berní Kadlčík byl kolega mého otce."

Blížili se k městu. Když vstoupili z polní pěšiny na okresní silnici, vyvinula se mu z ruky a kráčela skromně vedle něho.

Už nebyli sami. Tady už to byl pan rada a ona jenom učitelka.

„Budu na tuto procházku vzpomínat," pravil, „a v sobotu vás budu očekávat v jednu hodinu zase v těchto místech."

Neodpověděla. Uklonila se němě a pospíchala domů. Rada se zastavil a díval se za její ztepilou postavou, dokud nezmizela ve večerní mlze.

„Zdá se, že to je hodné děvče," pravil si rozšafně, „kdyby mne nebylo, byla by někde zmrzla. Hodné, hezké děvče! Je ho škoda mezi škamny, kdyby byl člověk aspoň o patnáct roků mladší, aspoň o deset — —"

Běta se náramně podivila, když milostpán přišel večer domů s botami promáčenými sněhem a vesele si pohvizdoval. Náramně mu chutnalo. Usedl si po večeři ke kamnům do lenošky a poprvé, co je Bětka u nich, se s ní rozhovořil. Vyptával se, co jí píšou z domu, zdali už mají sedráno peří, a kdy už budou nasazovati husy. Bětku těmito hovory rozesmál.

Poručil si, aby mu napekla topinek a navařila čaje, jemu i sobě. Pak si zapálil dýmku, pil čaj, chroustal topinky a nežli ulehl, vytáhl záclonu a díval se naproti. Bětka se z opatrnosti zavřela v kuchyni na klíč a dlouho nemohla usnouti. Pak se to v ní jinak všecko rozleželo. Aby se milostpán neurazil a nepohoršil, v jedenáct hodin v noci vstala, tiše odemkla dveře, ulehla a na ráz usnula. K ránu se jí zdálo, že je

doma, a že se jim pod husou vyvedlo dvanáct housat. Viděla zelenající se trávník a povídala hospodáři, že letos bude hodně švestek a jablek. Že už se to o Štědrém večeru ukazovalo na stromech. Pak se jí zdálo o mladých čeledínech ze statku, v němž sloužila s nimi. A zdálo se jí, že nespí v milostpánově kuchyni, nýbrž v selské komoře, kterou panímáma vždy na noc uzamykala. A hoši stojí u malého úzkého okna, jímž se sotva kočka dovnitř prosouká.

Z divokých snů ji probudilo odbíjení hodin. Promnula si oči a viděla, že je kolem ještě tma. Škrtla si sirkou na hodiny, bylo teprvé pět hodin. Nemohla usnouti, nesmírný smutek zadrhoval jí hrdlo. Zastesklo se jí po domově, však ani na pouti ani na posvícení nebyla doma. Zakopala se tu u milostpána za živa. Mladá léta jí uplynou, a bude konec. Měla by pamatovati také trochu na sebe. Což jí budou platny peníze, když mládí bude pryč!

V sobotu opět nepřišel rada Severin odpoledne do kanceláře. Odešel z domova už před jednou hodinou a přecházel s hodinkami v rukou za městem. Běta si povšimla, že si vzal na vycházku nový kožich a sváteční klobouk. Čekal marně do dvou hodin, slečna učitelka nepřišla. Rozmrzele se vracel do města.

„Má sama rozum, když ho nemám já," káral se, „brzy mě vyléčila z pošetilosti! Neměl jsem si tak zadávati!"

(Pokračování.)

LITERATURA.

Teréza Nováková: *„Ze ženského hnutí."* Vyšlo v Praze 1912 nákladem Jos. R. Vilímkovým, stran 366 za 3 K 50 h.

K nejnovější knize paní Terézy Novákové nebude české čtoucí obecenstvo sahati pouze jako k bohatému, obsažnému kompendiu otázek o t. zv. ženské emancipaci, ale i jako k dokumentu pilných a mnohotvárných autorčiných zájmů. Známe ji v první řadě jako novellistku a romancierku, která s dychtivou vážností zahloubává se ráda do náboženských a rasových problémů svého litomyšlského kraje. Známe ji také jako básnířku bolestných visí a allegorických fragmentů, jimiž symbolicky vyslovuje veškeru žalost svého zmučeného, životem drásaného srdce. Ve knize o „ženském hnutí" rozšiřuje svoji literární doménu i na pole tak zvaných ženských otázek, stávajíc se významnou předbojnicí a upřímně zaujatou vykladačkou nového hnutí, které k nám počalo intensivněji zasahovati v letech devadesátých vlivem Německa, Anglie a kulturních států skandinávských.

Teréza Nováková již jako dlouholetá redaktorka „Ženského světa" byla dost úzce sepjata s těmito otázkami, které propagovala také už koncem let osmdesátých a počátkem devadesátých v „Domácí hospodyni" a „Včelce", tu píšíc o zájmech hospodyňských, tu o literárních a ethických vůbec se stálým zřetelem k ženě. Přítomná kniha je souborem těchto článků, dle vlastního autorčina tvrzení jen vybraných a hledících k určitým cílům. Jsou tu především feministické stati všeobecné, přimykající se k časovým otázkám dne anebo k vynikajícím knihám světové literatury (Millovo „Poddanství žen", Tolstého „Kreutzerova Sonata"), dále stati týkající se otázek mravnostních a ethických, galerie ženských postav v moderním dramatě, články o ženském vzdělání i školství, o ženě v povolání a o ženě politisující. V hlavních obrysech emancipační ženské otázky není tu nic opomenuto, všecky tyto základní zájmy a snahy, usilující o „novou ženu", diktovány jsou stanoviskem rozvahy a moudré pokrokovosti. To se nám na statích paní Terézy Novákové líbí nejvíce, že netradují ženské emancipace ve smyslu oněch mnohých vášnivých „modernistek", které pokrok ženské otázky viděly v násilném přehodnocení ženina karakteru, v oné slepé nerozvážnosti, které říkaly „ženino osamostatnění" anebo „ženina rovnoprávnost s mužem". Teréza Nováková velmi správně odhaduje základní ráz ženiny přirozenosti, kterou netouží přehodnotiti, ale vzděláním přivésti k rozkvětu a pravému výrazu ženství.

Fr. Sekanina.

Karel Vika: *Malé dámy.* Nákladem J. Otty v Praze 1912.

Kniha tato by se vlastně měla jmenovati „Patnáctileté", poněvadž ve všech povídkách běží o dívky věku kolem patnácti jar se všemi jejich malichernými starostmi a drobnými radostmi, se všemi nezbytnými flirty a láskami. Hlavně o lásky tu jde, naivní a vážně pojímané, jež trvají nejdéle čtrnácte dní, aby nahraženy byly ihned láskou jinou, stejně naivní a stejně vážnou a beznadějnou. V desíti povídkách líčí autor dívky na přelomu věku, kdy opouštějí dětské střevíčky, kdy domnívají se, že patří jim celý svět, a zvědavě nakukují za záclonu, kterou život před jejich zraky poodhrnuje. A poněvadž

všechny ty dívčí studentské lásky jsou si nesmírně podobny, jsou také všechny povídky stejné toniny a působí poněkud dojmem jednotvárnosti, zvláště když dívčí duše jsou v nich líčeny dosti povrchně a zběžně. Jen v posledních dvou povídkách, „Forgači kadetu“ a zejména pak v „Probouzení“ zabral autor hlouběji a vážněji pojal svůj úkol. V těchto dvou povídkách jde skutečně o bystré a pravdivé postřehy a o výstižnou a plastickou kresbu tvárné dívčí duše.

Kniha, vkusně O. Štáflem vypravená, nemá právě velikých uměleckých aspirací. Zvláště pak, co do stylu a dikce, nesnáší přísnějšího měřítka. Nečte se pěkně na př.: „majzla románem“, „drapla by ho“ a pod. Styl knihy pak, jenž snaží se svojí nestrojeností působiti bezprostředně, jest trochu mnohomluvný a místy až vulgární, zabíhaje často za hranice pouhé nestrojenosti. *Tristan.*

Marie Votrubová-Haunerová: *Srdce, o člověku mluv mně!* Verše. Str. 121 za ? Nákladem ? — F. Kellner: *Co mi vyprávěl les.* Epická báseň o 4 dílech. Str. 50 za K 1·40. Nákladem vlastním. — Vítězslav Valenta Roštínský: *Pěšiny duše.* Básně. S výzdobou akad. malíře Jóži Fuky. Str. 56 za K ? Nákladem „Vesny“ v Brně.

Pod citát z d'Annunziovy „Faidry“ seskupila autorka svou novou lyriku ve tři nepojmenované oddíly. Jas i bolest hluboce prožitého života jest její sujetem, tak zejména v části prvé a druhé, kdež mihne se mezi koncisními a ukázněnými strofami i roztomilý pastel Watteauův. Autorka miluje život, ať cokoli podává, a vytěžené jeho moudrosti nabízí s usměvavou didaxí. Žár její lásky nepálí a nevybuchuje, touha její po milované bytosti nevzrývá, cit její nezachvívá se vášní horečné krve, ale vše jako by bylo stlumeno vládou rozumu a pevně vyhráněné životní filosofie. Hrotitá ironie a rolnička satirického výsměšku, jež byly základním tónem prvé knihy autorčiny „Co rozmar přinesl“, ozve se tu v několika básních, na př. „La donna è mobile“, „Porculán“ a zejména frappantní „Čistá krev“. Poněkud všední parallela „Křížové dni“ ruší pěkný dojem těchto prudkých assautů na lidskou morálku, jež vyvrcholuje tragickou klášterní freskou „Sestra Desideria“, nejlepším číslem knihy. Díl třetí, řekl bych vlastní domaina autorčina, vyplněn ironisující filosofií na motivy z přírody, z mythologie, ze společnosti, i prozrazuje, že autorka jest nadšenou patriotkou pro Italii, která nedávno ze svého mrtvého umění projevila život svůj válkou. Dvě epické básně tohoto oddílu „Bylo, jest a bude“ a „Kdo porozumí ti, ty lidské srdce“, založené na jemném postřehu psychologickém, utkví čtenáři dlouho v paměti. Sbírka věnována jest „A Gabriele d'Annunzio“, jehož jest autorka pečlivou překladatelkou. — Pan Valenta-Roštínský hude ve své prvotině na jednu jedinou strunu: je mu teskno k pláči, má mrtvo v srdci, je podzim kolem něho i na jaře, chlad a smutek a smrt všude s kosou, kam se podívá. Čtenáři však není naprosto jasno, proč to všecko (kniha je dedikována milované ženě), aby tomu mohl jen trochu věřit. Autor pohybuje se na nejvrchnějším povrchu, ať promítá své city do přírody nebo reflektuje sociálně. Jediná báseň „Stejná cesta“, která je zažita a procítěna, je skrovným výtěžkem této sbírky. Malíř vignet poškaredil knihu několika příšernými skrývačkami. — „Co mi vyprávěl les“, prý „epická“ báseň, patří do kategorie omylů. Kdyby papír, který nese čerň této antidiluviální skladby, byl mohl z pod tiskacího stroje utéci, jistě by to byl udělal. *—pa—*

DIVADLO.

Večer Jaroslava Vrchlického. Památku nedávno zesnulého mistra české poesie uctilo dne 12. října 1912 Městské Divadlo Král. Vinohradů večerem v rámci akademie, jenž nesl veškeré známky tohoto genru oslav. Vedle Fibichovy ouvertury k „Noci na Karlštejně“, sehrané divadelním orchestrem, sólových a sborových zpěvů na slova Jaroslava Vrchlického, obsahoval program recitaci jeho básní, v níž výrazným, procítěným a uměleckým přednesem vynikli zejména p. Ad. Dobrovolný („Satyr a Psyché“ ze sbírky „Duch a svět“) a sl. Helena Štěpničková („Felice Boni“ z knihy „Rok na jihu“). Jaromír Borecký, výborný znatel poesie Jaroslava Vrchlického, v hluboce promyšlené a vervně stylisované řeči vystihl základní rysy mnohotvárného umění zesnulého poety a stručnými, ale výstižnými a procítěnými slovy obsáhl celou ohromnou uměleckou tvorbu mistrovu ve všech jejích složkách.

Na to sehrána byla režií p. Fr. Hlavatého Jaroslava Vrchlického komedie „Pomsta Catullova“, rozkošná scénická jednoaktová hříčka, hraná po prvé blahé paměti na Národním Divadle r. 1887. Jako poetická Akme lepým zjevem a pěknou hrou na sebe upozornila sl. Růžena Machová.

Městské Divadlo Král. Vinohradů složilo důstojný pietní hold památce Jaroslava Vrchlického a doufáme, že nyní přijde brzy na řadu „Godiva“, jež psána byla pro tuto scénu a která vlastně měla předcházeti tomuto večeru. *J. M.*

V Praze, dne 18. října 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Do kanceláře se mu nechtělo, rozhodl se, že zůstane odpoledne doma. Na náměstí potkal se s doktorem Mráčkem.

„Utíkáte k pacientu?“ ptal se.

„K pacientce,“ odpovídal doktor, „u starých berňů roznemohla se slečna učitelka.“

Rada Severin se začervenal po uši.

„Je to vážné?“

„Ukazovalo to na malý zápalek plic, ale zdá se, že to nic nebude! Vyběhla si ve středu na procházku do lesa a pořádně nastydla!“

„Vyřiďte jí mé poručení, doktore, ať je brzo zdráva, nebudu vás teda zdržovat!“ loučil se.

Odpoledne procházel se zamyšlen po pokoji. Mrzelo ho, že se ukvapil, když odkryl doktorovi své karty. — Co si o něm pomyslil? — Dává po něm vyřizovati poručení mladé učitelce, a doktor to určitě vyřídí!

Zdá se, že je děvče rozumné! Nesvěřila se doktorovi, s kým byla ve středu na procházce, toť jisto, neboť jinak by mu doktor nesmlčel, že on, starý pán, chodí s mladou slečnou venku! Děvče respektuje jeho výjimečné postavení, nelze pochybovati, že má jemné vychování.

Nyní leží chuděra opuštěna ve svém pokojíku a on, starý pán, nemůže jí projeviti nikterak účast. Nikterak! Kdyby se opovážil, strašlivě by ublížil jí i sobě. Zlí lidé hlídají její pověst zrovna jako jeho. Nezbývá, než čekati, až se uzdraví, a pak se s ní náhodně setkati. Vysvětliti jí, že se živě zajímal o její osud, ale nemohl jí svůj zájem nijak projeviti. Kdyby byl o patnáct aneb aspoň o deset roků mladší, kdyby život neležel už za ním, vše by bylo snadné, jednoduché a průzračné.

Po neklidné a bezesné noci procházel se rada Severin druhého dne časně ráno po náměstí. Sníh, přes noc čerstvě napadlý, svítil úžasnou bělostí. Vzduch voněl chystající se oblevou. Lvíček na radniční věži tak se obracel, že bylo lze prostým okem viděti příchod jižních větrů a náhlého tání.

Konečně vylezl z domu Dr. Mráček v krátkém kožichu s přehrnutým límcem. Rada mu úmyslně vešel do cesty.

„Jak se daří vašim pacientům, doktore,“ ptal se. „Chystáte zase někoho pro nesporné oddělení?“

„Chyba lávky, pane rado!“ odpovídal doktor. „Všecko se mně tentokráte uzdravuje. Slečince jsem vyřídil váš pozdrav, a dává se vám uctivě poroučeti. Vzkazuje vám, že to byla jen pořádná chřipka, nic víc. Těšilo ji, že jste jí věnoval pozornost.“

„Bylo by jí škoda, je to hodné děvče! Hodné a pořádné!“ vykládal rada rozpačitě.

„I básníka nadchla, pane rado! I básníka! Váš pan syn, pan redaktor musíme teď už říkat, když pan kolega dal Aeskulapovi výhost, sepsal o ní báseň. Tuhle mně ji Sklenička přinesl vystřiženou z revue jeho strany!“

Strašivý hnus provalil se radovými myšlenkami. Zesinal, nohy se pod ním zatřásly.

Najednou se mu něco světlého zatemnilo. Synův stín stoupl mu do cesty. Tak se opovážil, že i báseň napsal! Doktor dal tomu všemu zcela jiný relief. Doktor je vždy a všade rodinným lékařem. Zpozoruje halucinace, vyléčí je. Předloží klidně roztouženým nervům prolongační směnku: synovu báseň.

„Jen když jste jí pomohl, milý doktore!“ odpověděl. „Jen když jste jí vrátil aspirinem a hořčičnými náplastmi ztracené zdraví! I moje nervy, doktore, už dělají dobrotu! Odjedu s nimi co nejdříve! Jak jste kdysi poradil.“

Drtivé chvění jím otřásalo. „Je to zasloužené zklamání!“ pravil si opouštěje doktora. Jak snadno by si byl zadal! Kdyby s ní byl šel jednou, dvakrát, třeba by si toho nikdo nepovšiml, ale dále by se nesměl pouštěti

Je už pozdě. Sesměšňoval by se, kdyby si dále zahrával s těmi věcmi. Vlastní děti by se mu vysmály! Aby se stal dokonce sokem vlastnímu synovi! Ovšem, u Václava byla to určitě jenom episoda, Václav byl i v citu dobrodruh, když napsal báseň, mohlo se k ní hlásiti mnoho děvčat. I doktor o této vlastnosti Václavově věděl, doktor chtěl ho jenom jemně upozorniti, aby si nezadával.

Doktor Mráček vždy všechno ku podivu dobře uhádl. A když chtěl raniti, byla jeho vivisekce vždy účinná: ranil na nejchoulostivějším místě.

Radu Severina vyléčil. Rada se uklidil se zklamanými city do své samoty. Asketicky si přidal zase několik úředních hodin, vysedával v úřadovně i doma, po náměstí vždy jen přeběhl, aby se s nikým nesetkal. Nejvíce se vyhýbal doktoru Mráčkovi. Aby mu doktor nepřipomněl jeho poblouzení.

Nechtěl viděti, nechtěl slyšeti. Do jarních oblev mu to trvalo. Slečna učitelka už se dávno uzdravila, už dávno zase učila. Také ona byla zklamána. Připadalo jí na mysl, že se školy nezbaví už nikdy, že jí ze školy nezachrání už nikdo. Že nikdo, ač by byla odhodlána za své vysvobození ze školy se obětovati, nežádá její oběti.

Dojista se něco událo. Něco neznámého zakřiklo její štěstí a přitlačilo ji nazpátek, odkud chtěla utéci. Žárlil snad starý pán dokonce na její minulost?

Jaká minulost! Jaká žárlivost! Jak to bylo všecko nekonečně směšné u porovnání s jejím osudem. Celý život proběhá mezi škamnami, sama, na vždy sama! Ona by se spokojila s deseti, s patnácti roky jiného života, neboť to všecko, v čem žije, není život! Osud jí ho vyrval! Kdyby se byla nerozstonala, byla by se ho zmocnila zcela určitě. Hodného, starého pána, statného padesátníka!

VI.

Po jarních oblevách, když špačci byli na starých stromech, a skřivánci vznášeli se roztouženě v modrém vzduchu jarním, po prudkých větrech podjaří, když země oschla a pupence se chystaly do květů, potkal se rada Severin na dlouhé odpolední procházce se slečnou učitelkou. Vyšla z lesa zase tak neočekávaně, že se jí nemohl vyhnouti. Zastavil se překvapen a očekával, až k němu přistoupí.

V jarním kostýmu byla oblečena, slušel jí znamenitě. Plavnými kroky se mu blížila. Život z ní neukojeně dýchal, zdálo se, že ji bílá pára ženskosti oblévá, jak šla. Už z dálky se mu dívala milýma, srnčíma očima do očí.

„Vy jste se na mě, pane rado, rozzlobil,“ rozhovořila se, „a já za nic nemohu! Byla bych tenkrát přišla zcela určitě, kdybych se nerozstonala! Tolik jsem se těšila na zimní procházky, a všecko se mně zkazilo!“

„Ovšem, slyšel jsem, že jste stonala,“ odpověděl zmaten, „ale nenašel jsem přes to, že jsem usilovně o tom přemýšlel, vhodného způsobu, abych vám dal na jevo svou upřímnou účast. A pak už jsme se nesešli! Vidíte, co všecko dělá v životě náhoda.“

Popošla, chtíc ho donutiti, aby ji doprovázel.

„Nevěřím v náhodu,“ pravila rozhodně, „člověk si dělá své náhody sám. Myslím, že to byla spíše nerozhodnost než náhoda! Pan rada váhal znovu se se mnou sejíti, poněvadž oba žijeme v malém městě, že ano?“

„Ku podivu dobře hádáte, bál jsem se opravdu o vaši dobrou pověst. Kdyby nebylo toho strachu, byl bych zcela určitě přišel, když jste stonala, až k vám a byl bych se snažil vás ve vašem osamocení potěšiti. Byl bych k vám docházel denně poptávat se po vašem zdraví. A byl bych, až byste se uzdravila, šel s vámi na procházku do polí a do lesa, jak jsme si to řekli. To všecko, ovšem, kdyby vám to bylo příjemno, a kdybyste toho dovolila. To všecko také ovšem, kdybychom byli svobodnými, na různých okolnostech nezávislými lidmi, a hlavně, má drahá slečno, kdybych byl aspoň o deset roků mladší. Takhle se mně ještě vysmějete, a já plně zasloužím vašeho výsměchu!“

Netrpělivě se jí podíval do zářícího obličeje. Vyslechla ho pozorně, očí s něho nespouštějíc. U něho každé slovo znělo jinak než u zaníceného mladého člověka. Za jeho každým slovem stál zralý, rozmyslný, životem prošlý muž. To lákalo, to svádělo. V tom bylo pro ni, dychtivou mladou ženu, zvláštní kouzlo. Jeho oheň neplanul vysoko, ale hořel teple, že by bylo radostno ohřívati mladé zklamání na něm.

„Pane rado, i já už jsem prošla školou života," odpověděla vřele, zlehka se k němu tisknouc levým ramenem, „a co jste mně nyní řekl, je pro mě velmi vážnou věcí. Rozumím-li dobře, totiž já chci s radostí tak rozumět, nabídl jste mně, pane rado, svého přátelství. Vy, pan rada, učitelce II. třídy, ubohému, do školy zakletému děvčeti! Ovšem, musíme své přátelství schovávati před lidmi, že ano? K vůli naší dobré pověsti, že ano? Neráčíte pozorovati absurdnost toho všeho?"

„Je to jen zdánlivá absurdnost! Uštvali by vás, kdyby se o tom dověděli."

„Ovšem, uštvali a uštvou, až se dovědí, neboť jich to dlouho nezůstane tajno. Dvakrát, třikrát a třeba čtyřikrát půjdeme spolu na procházku, přátelsky si pohovořit, a zpozorují nás. Učitelka II. třídy, slečna Marie Liborova, najednou bude přeložena z okresního města někam do vzdálené vesnice, třeba pět hodin cesty odtud, aby nemohla přicházet do města, a její toužebný sen, že si sem vezme, až tu dostane definitivu, svou drahou matinku, rozplyne se jako ranní pára nad lukami!"

Rada Severin kráčel zamyšlen vedle ní. Vsunul pravou ruku pod její rameno a zahřívaje se teplem, zpod paže dýchajícím, zlehka se o ni opíral.

„Vaše oběť by byla v tomto případě veliká a nenahraditelná!" pravil měkce. „Snad by se tomu dalo zabrániti! Mám známosti, vliv —"

„Kdybyste jej, pane rado, uplatnil, byla by moje situace ještě nepříznivější. A snad i vaše! Stejní anonymové by se vrhli na naši existenci, udávali by nás, bylo by jim rozkoší, kdyby nás pro naše čisté přátelství mohli zničiti. Třeba by nás nezničili. A co by tu bylo trpkých okamžiků a chvil. Mimoděk bychom se ptali, zdali je radost z toho, že se scházíme, těšíme se a přátelsky spolu rozmlouváme, vyvážena obětí za ty chvíle placenou."

„Jak vám doma říká důvěrně paní matinka?"

„Mančinko!"

„Tedy, Mančinko! Je to takové a není! Věřte mně, že bych ubránil vás i sebe! Že bych napjal všechny síly, aby se vám nestalo příkoří. Malujete to příliš černými barvami! Ostatně na konec zbyl by tu vždy východ ze všeho: proměniti dle úsudku jiných nedovolený poměr v poměr legální! Nemyslíte?"

S napjatou, dychtivou prosbou podíval se jí do očí. Slzičky se z nich po kapičkách ronily. Rychle svlékl rukavičky a poddávaje se bezmyšlenkovitě okamžité záplavě zprudka vzrušeného citu, objal ji pravou rukou okolo pasu. Když se mu nevyvíjela z ruky, levou rukou nadzdvihl její bradičku a dlouze ji políbil na ústa.

„Ještě není pozdě, Mančinko, není, není!" šeptal v nesmírném rozechvění.

VII.

Za týden vzdala se slečna Marie Liborova, učitelka II. třídy, místa a odjela do Prahy. Nikdo nevěděl proč, nikdo neuhádl. Administrátor P. Špaček prvý se dověděl o pravé příčině. V neděli, když vykonány byly trojí ohlášky najednou, a když rada Severin v pondělí odjel na svatbu do Prahy, vědělo o jeho sňatku město.

V pondělí odpoledne přijela ve smutku Hedva. Vrazila do otcova bytu, a už bylo pozdě. Rada Severin pořídil si všecko tak, že jakékoliv intervence a domluvy byly napřed znemožněny. Když Hedva šíleně pobíhala po otcově bytu, měla už macechu, a novomanželé posílali do světa oznámení o vykonaném sňatku. Večerním rychlovlakem odjeli z Prahy z nádraží Františka Josefa na jih.

Jediný Václav byl na otcově svatbě. Procházel se náhodou, když přihrčely tři kočáry se svatebčany z Jungmannovy ulice, po Ferdinandově třídě a vida, že se žení otec, klidně se připojil ke svatebčanům. Usmířil se s otcem, alespoň zdánlivě usmířil, svatebního snídaní v První české kuchyni slečny Dolejškové ve Vodičkově ulici se súčastnil a nesmírně se obdivoval kuchařskému umění tohoto výtečného podniku.

Jak milé a radostné překvapení přichystal otec jemu, sirotkovi! Ač poněkud vypadával z rámce svatby, přece ničeho nepokazil svým zjevem.

Otec rozhodně má právo na život zrovna jako jeho syn, nač otci zabraňovati! Nemohl se líp rozhodnouti a líp voliti, než volil! Mladá žena mu okrášlí starostlivý život, utěší ho, on, Václav, jeho krev, raduje se, že se ocitl otec v dobrých rukou mladičké ženy. — On by se nemrzel, kdyby se mu narodil nyní bratříček! Krásný je život, krásný, člověk se musí naň dívati bez pruderie a po lidsku.

Václavovi se podařilo odíti svou improvisovanou filosofii v snesitelné roucho a přes to, že víno záhy zastřelo mu smysly, choval se zcela způsobně, nevtíravě a mile. Poslal dokonce sestře Hedvice ze svatby pohlednici, podepsanou všemi svatebčany.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Ad. Heyduk:

BOUŘE.

Tich při svém stolku sedím zamyšlen,
je večer už a bouřlivý je den,
je tesklivá a smutná moje duše,
jak komoň splašený kol bouře kluše.

A straší mne a řičí stále víc,
a lítí se a řehce noci vstříc
a nechce ustát, na okno mi buší . . .
Ó, ustaň, přej té chvíle choré duši!

Ó bouře divoká, už stiš svůj spěch
a večerní tu chvilku duši nech,
ať okřeje a potěší se v snění,
však v ruchu žití nikde těchy není.

CO ZDE?

Co starý skřivan s drobnou písní,
co já bych tady ještě chtěl,
čas nový v mladých křídel tísni
dost záhy na mne zapomněl!

Tož, kveťte jenom tajně v duši,
mé drobné písně, tiše dál,
tam hněvu sníh vás neporuší,
byť nade mnou i mrakem stál.

PUSTO.

Jsem žitím unaven a duší chor,
rád ztratil bych se někde v lůně hor,
kde neslyšen bych naposledy vzdech'
a smířen padl klidně v hebký mech!

Byl jsem dřív milován, rád vídán dost,
leč v stáří nezbylo nic pro radost,
vzlet opustil mne, věk mi hlavu shýb',
kéž ženě mé se někdy vede líp!

V mých ňadrech nyní pusto, dar to věku,
jak v rozbořených chrámech slavných Řeků,
jež zevně k podivení chodců jsou,
leč vnitř je straší kroků ozvěnou.

Josef Kořenský:

NAŠI KRAJANÉ VE STŘEDNÍ A JIŽNÍ AMERICE.

(Dokončení.)

V Americe není místa pro zahaleče. Zdravému člověku nedostává se tam almužny, ale dožaduje-li se někdo pomoci, nabízí se mu práce. Podmínkou šťastného života vystěhovalcova musí býti chut ku práci, a to chut k zaměstnání jakéhokoli druhu.

Leckterý český vystěhovalec přidružil se v jižní Americe ke kolonistům německým a žije uprostřed živlu právě tak cizího, jako by se byl usadil mezi Španěly nebo Portugalci. Znalost německého jazyka zdála se mu býti velikou předností, chtěl-li se s cizinci dorozuměti. Ale nekaždý Němec zachová se tam k Čechu přátelsky a lidsky. Zarputilý surovec projevuje nenávist k českému člověku zhusta bezohledně. Listy zasílané mně od zapadlých krajanů jihoamerických potvrzují pravdu zde pronešenou.

Ustaralý emigrant písecký, pan Ferdinand Hanš, píše o tom v jednom listě následovně: „Vážený pane! Nedivte se, objeví-li se v tomto psaní chyby pravopisné. Chodil jsem pouze do dvoutřídní školy vesnické, tehdy ještě velmi bídné. Za řemeslo zvolil jsem si truhlářství. V Strakonicích oblíbil jsem si také lov a přilnul jsem k němu tak, že jsem si najal honitbu. Později byl mi svěřen dozor nad městskými lesy, kterýžto úřad zastával jsem po dvanácte let. Nějakou dobu sloužil jsem řádu Maltskému, ale můj představený

ztěžoval a znechucoval mi lesní povinnosti a proto jsem se rozhodl, že se vystěhuji do Ameriky. Brazilie měla se státi druhou vlastí. Když jsem přibyl do provincie Santa Catharina, žil jsem v městě založeném Němci. Zove se Joinville. Z osady té rozbíhají se cesty na všecky strany. Mnohé vedou hned do pralesa a osazují se víc a více přistěhovalci všech národů. Němců jest velmi mnoho a proto mohou si zakládati své vlastní školy. Podpory dostává se jim i ze staré vlasti. V domácích školách jest vyučovací řečí portugalština. Zdejší Portugalci jsou lidé velmi hodní a pohostinní. Kéž byli by takoví i Němci. Mám všecku příčinu stěžovati si na ně. Zuřivě píše proti Čechům zdejší německý časopis a zkaluje dobrou shodu sousedskou. Jsem znám jako věrný syn české země, ale to vědomí veřejně projevované není některým spoluobčanům vhod. I vzdělaný lékař zdejší, jenž mě v nemoci navštěvoval, vytýkal mi, proč zde čtu české knihy. Bývali jsme dobří přátelé, ale mé češství nás rozdvojilo. Žiji zde nyní se svými dětmi. Přijely za mnou samy, když ztratily doma matku. Škoda jen, že nedožila se mé spokojenosti také dcera nejstarší. Schvátila ji zde žlutá zimnice. Můj domek by se Vám líbil. Mám svůj vlastní les a těžím z něho více od té doby, kdy jsme se dočekali železnice. Příroda zdejší jest velmi zajímavá. Lovu jsem nezanechal doposud, ale více věnuji se sbírání přírodnin. Mám obchodní spojení s Evropou a dodávám naturalie jak panu Václavu Fričovi do Prahy, tak i obchodníkům do Vídně, Drážďan, Berlína a Paříže.“

Dr. Benignus připomíná ve svém díle In Chile, Patagonien und auf Feuerland (V Berlíně 1912) s radostí, že k jihoamerickým Němcům lnou a s nimi splývají nejenom Holanďané, Švédové a Norové, nýbrž i Maďaři, Češi a jiní Slované, kteří jsou v Evropě přece známi jako němcožrouti.

*

Prvotně osazovali kraje střední a jižní Ameriky Španělé a Portugalci, ale později valily se tam proudy také jiných národností evropských, zvláště Italové, Němci a Slované. Osudem ocitly se v Brazilii a Argentině též houfce Čechů a sdružovaly se místy ve střediskách společných všem Slovanům a označovaných zhusta jménem „Slavia“. Takový spolek žije do dneška v jihovýchodním městě brazilském Sao Paulo. Čechové té jednoty přišli tam nejvíce s prvou větší výpravou, která nastoupila plavbu do zámořských krajů roku 1890. Tehdy opouštělo asi 60 rodin svá rodiště okolí turnovského a rovenského, a byly všecky vyloděny po čtyřnedělní cestě v hlavním městě brazilské říše Rio de Janeiro. Ale té doby vypuklo v republice povstání a nebralo konce po několik měsíců. Čeští vystěhovalci čekali v městě marně, až jim budou vykázány slíbené pozemky, a proto přijímali z rozmrzelosti různé služby a různá zaměstnání. Někteří vytáhli do zlatých dolů a pracovali tam tak dlouho, až jim byla rozdána půda ve státě Rio Grande do Sul. Jiní sebrali všecky své věci a vytáhli s otrhanými černochy do města Sao Paulo. Na této cestě zakusili čeští vystěhovalci tolik trampot, že nejeden našinec chtěl si již zoufati. V té tísni dal se mnohý k vojsku a chodil ulicemi jako strážce veřejné bezpečnosti, jen aby ukonejšil hlad.

Konečně přišly časy klidnější. Za tu dobu osvojili si naši lidé trochu portugalštiny a našli si přiměřenou práci v městě. Většina provozovala řemeslo. Málo bylo těch, kdo zatoužili po venkovském hospodářství.

Sotva se naši krajané v městě zachytili, pomýšleli již na spolek a založili „Slavii“. V roce 1910 čítalo slovanské to sdružení asi 160 členů. Úkolem spolku bylo pečovati o založení knihovny, o odebírání časopisu, o zábavu a o českou školu večerní. Z počátku přicházely vhod i noviny, jimiž byl obalen nábytek přivezený do Ameriky. O výročí dne, ve který Hus upálen, nezapomíná česká společnost na svého mučedníka a oslavuje ho ohněm a zpěvem. Portugalci dostavují se ke slavnosti z daleka a světí památku zároveň s Čechy.

Ob čas přicházejí do města noví přistěhovalci čeští. Všichni mohou býti jisti, že se jich spolek „Slavia“ ujme a ulehčí jejich těžké postavení. Vláda rakouská má oprávněnou příčinu, varuje-li našince před stěhováním do Brazilie.

Kolonisté kraje Rio Grande do Sul založili spolek „Přemysl“ a žili v nové vlasti spokojeně, dokud nepřišly kobylky. Pohroma tato ublížila českým usedlíkům velice.

Dosti Čechů soustředěno jest v brazilském městě, jehož jméno Porto Alegre. Většinu mají tam Čechové z království českého a markrabství moravského, méně jich pochází z Ruska a Polska. Před třemi lety měla tam býti založena česká škola a česká knihovna, ale když byla schůze zahájena, ukázalo se, že přišli pouze Čechové ruští. Tito naši bratři lnou k mateřskému jazyku více nežli ostatní a posílají

rádi své děti do cvičení, kde se vyučuje češtině. Jsou to potomci Českých bratří. Ostatní Čechové dávají své děti do tamějších pensionátů německokatolických a poškozují češství jihoamerické velice. Němci mají v městě škol několik, Italové ještě více. Také Poláci postarali se o polskou školu.

Kolonisté kraje Minas Geraes utvořili r. 1906 český spolek, do něhož přijímají též Portugalce.

*

Vábným cílem vystěhovalců stává se nyní na americkém jihu Argentina. Davy emigrantů, kteří mířili jindy do severoamerické Unie, obracejí se teď raději do pohostinné republiky argentinské a vyhýbají se tak překážkám, jaké jim kladou v cestu Spojené státy. Paroplavební společnosti nešetří ve svých reklamách chválou a činí Argentinu ještě vábnější, nežli by snad po stránce vystěhovalecké zasluhovala. Argentina potřebuje ještě mnoho pracovních sil a vítá přičinlivé lidi všech národností s otevřenou náručí. Od několika let hemží se ta země Vlachy, Němci a Slovany. Jihoslované a Češi nemohou ovšem scházeti. Slovanstvo sdružuje se tam mnohdy ve svornou jednotu, aby spolek jím založený mohl snáze obstáti. Toho rázu jest „Slavia" v městě Buenos Aires. Reklamní štít umístěný na restaurační síni vyzdoben jest obrazem sličné Plzeňanky a vítá hosty českými slovy: Na zdar, Slované!

Roku 1909 založen byl spolek „Slavia" také v pohorském městě Mendoza. V československé té jednotě scházívají se Češi, Slováci a Poláci.

Jihoameričtí Čechové pokoušeli se již dvakrát, aby založili český list, ale časopisy vydané na světlo záhy zase zanikly.

Mnoho našich krajanů žije též v argentinském námořnictvu. Nejvyšší hodnosti dosáhl mezi nimi P e t r V á c h a. Osvědčiv svou zdatnost na válečných lodích, postupoval neustále, až mu byla konečně svěřena vysoká hodnost admirálská. Podobiznu vynikajícího toho velitele argentinského námořnictva uveřejňuje pan Klindera ve svém díle: Č e s k ý r o l n í k n a p ř í č A r g e n t i n o u.

Až do krajů patagonských zavál osud kutnohorského rodáka M a t ě j e G e b h a r d a. Sídlem jeho jest nyní město Trelew blízko řeky Chubutu (Ču-) při 42. stupni jižní šířky. Náš krajan tituluje se nyní majorem a přidělen jest službou k policii. Jako devatenáctiletý mladík obsluhoval rakouskou loď válečnou, ale kadetství se mu znechutilo, a od té chvíle hostila Argentina vojenského sběha na rozličných místech. Služba u státní policie líbila se mu ještě nejvíce, a poněvadž se osvědčil, stal se důstojníkem. Leč nepokojná jeho krev nedala mu sedět dlouho na jednom místě. Dobrodružný život vylákal Gebharda do Afriky. Za boerské války vidíme ho již na bojišti s jinými dobrovolníky argentinskými a po několika bitvách v zajetí. Po válce navrátil se náš krajan zase do jižní Ameriky a sloužil u vojska argentinského, později pak zase u policie. Tehdy bylo mu svěřeno, aby jako pohraniční komisař odebral se do území Santa Cruz a potlačoval podloudnictví při chilském pomezí. Velitel Gebhard prováděl rozkazy se vší přísností a pronásledoval pašery až na půdu chilskou; opatření to zavdalo podnět k rozmíškám a bylo by málem vedlo k válce mezi oběma republikami. Energie Gebhardova líbila se Argentiňanům velice, a náš krajan byl oslavován jako národní hrdina. Zvučná pověst měla potom vliv na další povýšení jeho. Ministerstvo uznalo organisační schopnosti Gebhardovy a povolalo ho do odboru vojenského. Později byl naň vznešen nový úkol. Na hranicích Kordiller potulovaly se roty loupežnické a naplňovaly obyvatelstvo postrachem. V té tísni vzpomenuli si státníci zase na odvážného vojína Gebharda a vyslali ho jako majora do Trelewu, aby tam organisoval policii. Té doby (1911) setkal se s ním na výzkumné cestě své pan Ferdinand Klindera a prožil s krajanem příjemné okamžiky. Také náš Vráz poznal toho statečného muže, když putoval jižní Amerikou.

Po delší čas byli hosty střední a jižní Ameriky také mnozí čeští hudebníci a pěvkyně. Koncertní mistr J o ž a Š r o g l klidil velikou pochvalu nejenom jako houslista a profesor na konservatoři havanské, ale též jako dirigent tamější opery, pro niž připravil i španělský překlad Krištofa Kolumba od Stroupežnického. Ale když přihlásila se u Šrogla hrozná zimnice, opustil náš krajan „perlu antilskou", zotavoval se v Čechách a rozletěl se do zemí slovanských, Řecka, Egypta, Indie, Sibiře a usadil se na několik let na luzném ostrově javském. Touto dobou odpočívá Šrogl u svých přátel v Plzni.

Delší dobu v jižní Americe prožila na umělecké pouti své dramatická pěvkyně K l e m e n t i n a K a l a š o v á. Za své návštěvy v Čechách shromažďovala u sebe ráda literáty a umělce a těžce loučila se s Prahou, když odjížděla do Bahie v Bra-

zilii. Písemné zprávy, vyměňované potom mezi ní a přáteli pražskými, přicházely z počátku často, ale pojednou naše krajanka ustala v odpovídání. Psaní vrácené z Bahie do Čech r. 1889 vysvětlilo záhadu. „È morta", zněla poznámka poštovního úřadu. Ta dvě slovíčka („Jest mrtva") postačila, aby Jaroslav Vrchlický vdechl své bolné pocity ve tklivé básně, nadepsané touže odpovědí.

Několik našich krajanů působí v Americe jakožto technikové. V tamějších tropech našli své zaměstnání pánové Pichl, Hořejší, Kubín, Häusler, bratři Klapkové a j. Inž. Josef Klapka vaří cukr v plantážích cukerních jako ostatní, jednou na Kubě a v jinou dobu zajíždí na kampaň do řepních cukrovarů Ameriky severní. Mnozí krajané prožívají na „Perle Antil" již dlouhá léta.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

„A — vida ho!" zasmál se Kuliš. „Beránek!"

„U těch Raků jste podle všeho užil!" poznamenal Kvíčala.

„Brambor!" vykřikl Kuliš. „Jedinkrát měli jsme merunkové knedlíky. Přišli jsme z lesa. Plnou mísu jich před nás fořtka postavila. Já jedl tak prudce, že mi ani Rak ani Vocílka nestačili. Jak se říkává, házel jsem to do sebe. Vocílka nemohl rychle jíst, nebyl vůbec k ničemu —"

„Jenom —," vypískl revident. „Jenom k tajnému mi—"

„Ale to při jídle neplatí!" mluvil dále revírník. „A Raka bolely zuby, když jedl něco teplého. A tak jsem v té míse řádil. On se však tím popudil, vidličku odložil, a upřeně se na mne díval. Čím rychleji pak knedlíky ve mně mizely, tím více se rozčiloval. Konečně, červený a vztekle zamračen vstal a udeřiv rukama do stolu, vykřikl na mne:

‚Tak jen to všecko sežerte sám!'"

Revident i on prudce se nyní rozesmáli.

„Já řku, povídám!" dodal Bukovský.

„Nic dobrého v Rakovi nebylo," po chvíli rozhovořil se Kuliš dále, „ale leccos se s ním prožilo. Je to dobré do pense. Dnes tím bavím revidenta. On je starý osel, pořád chce lidem pomáhat!" Obrátil se k Bukovskému. „Není to pravda. Nežebráte pro lidi?"

„No," lehce a všecek potěšen bránil se revident.

„Pro lenochy si uběháte nohy!" důrazně řekl Kuliš. „Žebrá jako divý, jen pro sebe nikde nepromluví. Blázen."

„Ale — což na tom — no —" tiše poznamenal Bukovský.

„Před tím nesmíte žádné přání pronést," prohodil revírník ke Kvíčalovi, „už jedná a už shání."

Kvíčala hleděl upřeně před sebe. Tváře jeho poněkud zahořely.

„A já ho z té nemoci léčím," mluvil Kuliš dále, „léčím ho povídáním příběhů ze života. Musí zvědět, že je na světě samý nevděk. On to sice ví, — protože se pro nevděk stále trápí, — ale žebrá pro lidi dál. Blázen! To, já řku, povídám, nebožtík Rak jinak dělal. Vynadal člověku za všecko tak i tak. Pro nikoho rukou nehnul. Mně nadával, ať jsem dělal, co dělal, a Raková taky. Naučila se to od něho. Nehlídal jsem jen srnce a lesy, ale i Raka. Jak vychovatel jsem byl. Služba těžká jako u bláznů, nikdy člověk nevyhověl. Buď nadával Rak nebo nadávala Raková, nebo oba. Malý příklad. Rak po obědě tahal kníry. To znamenalo, že na něco myslí, že si chce vyjít někam, kde je pivo. Raková mne chytila:

‚Kam půjdete?'

‚Na paseku.'

‚Proč na paseku?' zašklebila se nelaskavě.

‚Poněvadž tam mám práci.'

‚Jakou práci?' odbyla mne úsečně. ‚Kdybyste vy byl pořádný mládenec, šel byste s Rakem a dal pozor, aby někam nezapaď'!'

‚To je těžko,' prohodil jsem. ‚Co mám tedy dělat?'

‚Už jsem řekla. Točte se u myslivny a připojte se k Rakovi. Držte se ho a všecko mu vymlouvejte.'

Točil jsem se tedy u myslivny v mlází. Bylo z jara, slunce hřálo, smrčky voněly. Rak vyšel asi o třetí hodině. Šel pěšinou vzhůru, ode všeho světa, snad aby Raková netušila, kam měří. Připletl jsem se mu náhle do cesty.

‚A kde vy tu — já řku, povídám —,' zvolal na mne, „měl jste jít přece na paseku!"

‚Právě tam jdu.‘

‚Teprv teď? Kdybyste vy byl pořádný mládenec, už byste tam byl, ale že jste kráva, točíte se tady.‘

Neřekl jsem nic. Cesta k pasece oddělovala se v levo. Já však po ní nešel. Tvářil jsem se pitomým a kráčel jsem tiše za ním. Funěl. Ušli jsme čtvrt hodiny cesty.

Náhle stanul a vykřikl:

‚A co vy pořád se mnou, já řku, povídám? Kde je paseka?‘

‚Myslil jsem, že mi ještě něco nařídíte!‘

‚Vám? Co bych vám nařizoval? Kdybyste vy byl pořádný mládenec, snad, ale takové krávě pitomé nemohu nic nařídit!‘

Umlkli jsme a opět šli. Po nějaké době zase stanul a potahav se za kníry prohlédl si mne. Měl oči jako sůva.

‚A co vy tu psa děláte?‘ otázal se nevrle. ‚Co pořád za mnou jdete?‘

‚Myslil jsem, že se třeba taky na paseku podíváte!‘ odvětil jsem neobratně, tváře se úplným hlupákem.

‚Já? Na paseku? Touhle pěšinou?‘ vykřikl.

‚Nevěděl jsem. Jdu tedy sám!‘ řekl jsem a oddělil se v levo. Kráčel jsem přímo přes staré kapradiny a trávy vysokým lesem. Ne však daleko. Obešel jsem stráň a zatočil se v pravo. Věděl jsem, že Rak odbočí na novoveskou cestu. Tam bylo dobré pivo, tam chodíval. Toť se ví, že jsem se nemýlil. Na kraji revíru jsem ho spatřil. Šel k Nové Vsi. Já lesem týmž směrem, stále k němu blíž. Náhle mne poznal a vykřikl:

‚Já řku, povídám — kam se ženete?‘

‚Na skleničku piva,‘ odpověděl jsem statečně. ‚Umírám žízní.‘

Odpověď má ho zmátla. Stanul a díval se na sebe.

‚Šel jsem se podívat na oblohu, nejde-li mrak,‘ promluvil dosti nepevně, ‚a chytím tady žíznivého mládence.‘

‚Jen na skleničku,‘ pronesl jsem prosebně.

Rakova zamračená tvář se jasnila. Rozmyslil si vše a použil příležitosti.

‚Darmo člověka svádíte,‘ řekl pochopiv, že by to pak mohl svésti na mne.

‚Hned zas se vrátím,‘ mluvil jsem, jako bych se omlouval.

‚Kdybyste vy byl pořádný mládenec, řek' byste, abych nebyl takový blázen, abych se nedřel a taky si na skleničku zašel.‘

‚Je pravda,‘ ihned jsem prohodil. ‚Měl byste jít.‘

‚No, nerad, ale —,‘ točil se a ohlížel. ‚Nerad, ale sklenička neuškodí.‘

Věděl jsem, že půjde, a šlo mi pouze o to, abych se tam i já dostal a abych ho zavčas opět odvedl. On jinak zůstal by do noci. Míval těžké opice. Klel pak, až se myslivna třásla.

Šli jsme tedy do novoveské hospody. Nikdo tam neseděl; ani majitele nebylo doma. Odejel prý kamsi na trh, koně koupit. Za to přišla osmahlá, svalnatá, dosti hezká hospodská. Smála se a žertovala. Na chvíli taky přisedla. Rak natahoval knír, oči se mu rozblýskaly. Pil náležitě. A tu jsem si povšiml, že pro každou sklenici piva běžel s veselou hospodskou i on. Nutil mne, abych pil, jen aby mohl odbíhati častěji. Pak poslal pro kolovrátkáře, invalidu Strnada, aby hrál. Strnad postavil kolovrátek na dvorku a hrál písničku za písničkou. Rak svlékl kabát, vyhrnul si rukávy u košile a uchopiv hospodskou za obě červené ruce, roztancoval se s ní po celém dvorku. Mně pak poručil, abych tančil s dcerou její, Lídou, holkou zdravou a červenou, která měla ruce jak válečky. A tak Strnad hrál a my tancovali, až se všecko třáslo. Lidé se sběhli, přes plot se dívali a smáli. Strnad chvílemi pro smích ani klikou točit nemoh', a my skákali jako skopci. Slunce zašlo, tma bylo, hospodský s koňmi přišel, a my pořád v kole a celá vesnice na čuměné. Rak funěl, červená hospodská se chechtala, já skákal mlčky, dcera se jako pečeně červenala a usmívala. Až v devět hodin jsme zalezli do hospody a ještě do jedenácti pili. Teprv potom, toť se ví, namoženi, vyvrávorali jsme se na cestu a kráčeli k revíru. Rak nadával, že jsem ho zatáh' do hospody. Padal a funěl. Na cestu nebylo vidět, jaká tma všude ležela. A tak jsme šťastně došli do lesa a zatočili se vozovou cestou do údolí, kudy bylo nejblíže. Ale tu přišel potok a voda, a kamení, a tma, všude samá olše, a Rak stále šlapal vedle a stále padal. Chytil mne za ruku: ‚Já řku, povídám, kdybyste vy byl pořádný mládenec, přenesl byste starého forťa!‘ Jak to vyřkl, věděl jsem, že dál nepůjde a že ho musím přenést. Byla to hrozná dřina. Zdvihal jsem ho pětkráte, než se mi podařilo udržeti ho trochu ve výši. Strašná váha. Ale jak se šlo po kamenech s takovým žokem! Klopýtl jsem, vodou, blátem se brodil a Raka ke všemu v poslední chvíli pustil. Plesklo to do vody jako by se kus skály utrhl a svalil.

Rak se rozláteřil:

‚Jářku, povídám, vy krávo, proč mne týráte? Jste lotr! Chcete mne utopit, jste nejstarší mládenec, pasete po mém re-

víru! Zdvihněte mne, všecko mám na sobě přemlácené!“

Nemůžete si pomyslit, co jsem se s ním nadřel, než jsem ho postavil a trochu uchlácholil. Nadával však pořád. A tak jsme šli dále. O jedné hodině zmořeni, odřeni, ospalí a unavení, přišli jsme k myslivně a zabušili na dveře. Otevříti přišla sama fořtka ve spodničce, zahalená velikým starým šátkem a nečekajíc na nic vykřikla mi přímo do tváře:

„Vy — vy — vy jedna krávo, kdybyste vy byl pořádný mládenec, byl byste starého včas domů zaveď'!“

A Rak, jako by se byl vzpamatoval spustil s ní:

„Lotr, zavraždit mne chtěl, v hospodě mne opil a do lesa zatáh!“

Tak nadávali ještě chvíli. Neposlouchal jsem a ihned zalezl do své světničky. Věděl jsem, že bych už nic lepšího nezaslechl.“

Kuliš teprv nyní, když příběh dopověděl, prudce se rozesmál. Bukovský se rozchechtal s ním. Kvíčala potřásal hlavou, ale nesmál se upřímně.

U musea stanul. Pohledl na tváře obou pánů. Byly zrudlé jako lalochy krocanů.

„A vy ještě u té Peškové bydlíte?“ zeptal se Kuliš podávaje mu ruku.

„Ano.“

„A místa ještě nemáte?“

„Jaké místo? Studuju.“

„Povídala mi, že jste toho nechal.“

„Ano, na rok. Stonal jsem . . . a poměry, matka mi zemřela, prostředků nebylo. Teď však to dohoním. Musím . . . kdyby se dělo co dělo.“

„A co studujete?“ otázal se revident Bukovský.

„Professuru, filologii.“

„A čím se živíte?“

„Vyučováním, ale teď — po maturitě zařídím si to jinak. Naleznu si nějaké místo, třeba polodenní zaměstnání,“ odvětil Kvíčala, pohleděv měkce do malých hnědých očí revidentových.

„Jaké? Jak to myslíte? U soukromníka?“ otázal se Bukovský účastně, vzav jej za ruku. „Před týdnem jsem jedno takové místo měl. Škoda — škoda, že jsme se neznali. Pěkné místo, padesát zlatých měsíčně a práce jen odpoledne od tří do šesti.“

„A škoda.“

„A co by to tak mělo být?“

„Cokoli.“

„Počkejte, — však se něco nahodí!“ řekl Bukovský živě. „Uvidíte!“

„Jak se toho chopí revident,“ promluvil Kuliš vesele, „nemusíte už nic dělat. Místo bude a dostanete ho.“ Uchopil Kvíčalu za slabá, kostnatá ramena a třásl jím. „Dostanete ho. Gratuluju! Gratuluju!“ Vyhledal pak jeho ruku a tiskl ji dodávaje: „Gratuluju, ještě jednou gratuluju!“

„Vždyť ještě nic nemáme,“ rozpačitě poznamenal Kvíčala krče se.

„To nevadí, to jako by už bylo, jako by bylo . . . Nono, jen se neupejpejte a berte, když revident dává — berte a ani nemukejte. Míst není tolik, abyste moh' odmítat. Vezměte a mlčte.“

„Já musím dostudovat, kdyby —“ prohodil Kvíčala jen jako z rozpaků.

„A máte černé šaty?“ otázal se pojednou Bukovský.

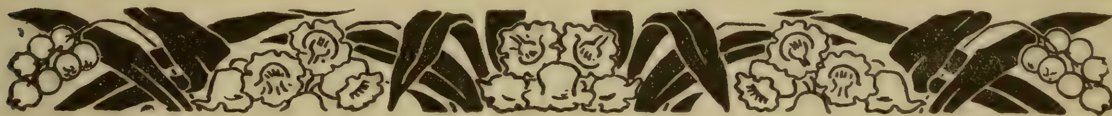
„Černé šaty?“ podivil se Kvíčala. „Kde bych je vzal?“ Zasmál se.

„Ty musíte mít. Černé šaty, to je jako nejlepší doporučení.“

„To musí být, to je marné, černé šaty musíte mít,“ připojil Kuliš.

„Musíte!“ zatřepav hlavou, zvolal revident. „A já už vím, jak jich získáte!“ dodal.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Miloslav Hýsek: *O. Březina, A. Sova, V. Dyk.* Výbor z lyriky. „Světla.“ Sborník četby školní. Str. 96 za K ? Nákladem Jana Laichtra v Praze. — **Mil. Hýsek:** *Výbor z básní Jos. V. Sládka.* Česká knihovna zábavy a poučení. Str. 276 za K ? Nákladem J. Otty v Praze. — **V. Martinek:** *Z českého Parnassu.* Výbor z nového českého básnictví. „Naše lidová četba.“ R. II. Sv. III. Stran 96 za 30 hal. Nákl. Vydavatelského družstva Moravsko-slezské Revue v Mor. Ostravě.

Tři anthologie, z nichž prvá povstala na základě „Učebné osnovy pro jazyk český na středních školách“, která jmenuje některé autory, z nichž má se pěstovati souvislá četba ve škole. Škoda, že osnovy tyto nejsou úplné. Bude záležeti na redakcích sbírek, aby mezery vyplnily a uvedly tuto četbu v úplnou a skutečnou souvislost. Pan Hýsek, v němž nám dorůstá objektivní, samostatný a poctivý literární historik,

předeslal výborům stručný úvod o autorech, kde zejména Březinův relief výstižně črtá. Výrok, že pracemi O. Březiny a Ant. Sovy v české literatuře „úplně se ujal“ tak zv. volný verš, nelze tak všeobecně bráti, neboť kde je dnes onen volný verš? Výběry z Březiny a Sovy jsou ucelené, spousta poznámek pod čarou u Březiny napomáhá a objasňuje, co by mohlo uniknouti chápavosti oktavánů. Za to u výběru z třetího autora je viděti jisté rozpaky. Zavinila je látka sama, neboť najíti a seřaditi oněch 13 obsahově velmi strakatých básní v „souvislou“ četbu bylo vskutku uměním. Nu a pak pro školní sbírky měly by se zásadně pomíjet básně, v nichž se objevují hrubé grammatické poklesky (Poslední výkřiky ztrácí se v kraji). Vnější úprava sbírky je velmi vkusná a účelu svému plně vyhovující. — Kdyby pan Hýsek dal na výroky některých kritiků, nesměl by provésti, co provedl „Výborem z básní Jos. V. Sládka“. Spisovatel se nesmí škubat, kniha se nemusí číst celá, a už teprve se nesmí třídit dle nějakého látkového dělidla — známe všecky ty neodůvodněné, autoritativní námitky. Pan Hýsek vybral ze Sládkových knih vhodné věci, vybral je s velikým vkusem a jemným uměleckým smyslem, rozvrhl je ve čtyři části, se vztahem k básníkovu životu, k thematu vlast, dal oddíl epice a konečně básníkovým „ohlasům“ písní lidových a motivům pro děti. Nechápu, proč by měla postrádati ceny báseň, kterou jsem četl ponejprve v časopise, potom v knize a po třetí v anthologii. Panu Hýskovi zdařilo se víc: vybral nejen věci nejlepší, ale svým uspořádáním nakreslil básnickou bytost Sládkovu do nejmenších zevrubností. Dalo by se tu ovšem diskutovati, proč pořadatel cení střední periodu Sládkova tvoření méně nežli prvou a poslední, jako by psáti poesii vlasteneckou a pro mládež bylo něčím méně hodnotným. Je přece i tu především otázka, jaká tato poesie byla. Odpověď by zněla i s nejestetičtějšího stanoviska velmi kladně. Leč to jest věc osobního názoru, který dlužno respektovat. Přál bych „České knihovně“ více tak dokonalých a pěkných čísel. — Třetí anthologie „Z českého Parnassu“ má nejširší poslání: je určena pro moravský lid. S toho stanoviska byla také sestavována. Přináší ukázky z devatenácti básníků, Nerudy, Hálka, Heyduka, Zeyera, Čecha, Sládka, Vrchlického, Šimáčka, Svobody, Procházky, Machara, Sovy, Rokyty, Březiny, Holého, Neumanna, Dyka, Šrámka a Bezruče. Při výběru, pokud bylo lze, hledán vztah k Moravě. Úvod, jímž p. Martínek svou anthologii zahajuje, kreslí širokými rysy stav poesie české od Nerudy po naše dny a odpovídá úplně populárnímu určení sbírky. Hlasatelem nové, přísné lásky vlastenecké byl už Kollar, jenž napsal: „Pravou vlast jen v srdci nosíme“, a také pak Vrchlický „Vlast jest jen v krvi živých synů živa“. Pořadatel byl si vědom všech obtíží při této lidové anthologii, kdy mu bylo jednak vybírati nejlepší pro omezený svazeček z velikého básnického pokladu, jednak přihlížeti k tomu, aby výbor byl srozumitelný a široce přístupný. Zdatně je zmohl. Český Parnass ve svých nejčelnějších představitelích byl dosud moravskému lidu vzdálen za devíti horami a za devíti řekami, snad mu jej knížka tato přiblíží. Byl by to zasloužený úspěch. —*pa*—

Nakladatelství Vaněk a Votava na Smíchově počíná právě vydávati *Spisy Václava Vlčka* — laciné vydání — sešit po 24 h. Začínají románem Věnec vavřínový, jenž před lety dosáhl veliké obliby, a následovati budou Setník Halaburda a Černé jezero. Eliška Krásnohorská v prospektu o Vavřínovém věnci praví: „Zříme dobu, kdy heslem politického osvobození probuzená síla a vůle národa jako deštěm květů zahrnovala všecky duše ideálními snahami a nadějemi, jichž symbolem jest věnec vavřínový.“

Nakladatelství Fr. Topiče počíná vydávati *Sebrané spisy Karla Legera*, sešit po 32 h, a zahajuje je povídkou Loupežníci na Chlumu. Karel Leger jest čtenářstvu „Zvonu“ zvláště mile znám, náležíť mezi přispívatele jeho nejpilnější, a také Loupežníci na Chlumu vyšli po prvé ve Zvonu. Mnohé z prací Legerových knižně dosud vydány nebyly.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Památce Jaroslava Vrchlického zasvěcena byla na Národním Divadle akademie, pořádaná péčí spolku českých spisovatelů belletristů „Máj“ dne 20. října 1912 dopoledne ve prospěch základního fondu pro „Společnost Jaroslava Vrchlického“. Na programu byl Fibichův smuteční pochod z „Messinské nevěsty“, přednešený orkestrem Národního Divadla, sborové zpěvy „Pěveckého sdružení pražských učitelů“, recitace veršů zesnulého mistra, a to hymnus života z „Hilariona“ (p. Ed. Vojan), melodram „Hakon“, (pí. Leop. Dostalová) a aktovka básníkova „K životu“. Sl. Emma Destinnová, jež měla zpívati arii z Dvořákova oratoria „Svatá Ludmila“, byla nucena pro náhlé ochuravění odříci účinkování, jak sděleno nám bylo s jeviště jednatelem „Máje“ p. prof. Sekaninou.

V jednoaktové komedii „K životu“ zajímala nás dcera mistrova pí. Eva Vrchlická, jež sehrála roli Evy.

Matinée, věnované památce Jaroslava Vrchlického, mělo ráz slavnostní a důstojný, ale také program rázu běžných akademií. Proslýchalo se, že má být scénicky vypraven fragment pekelné komedie „Eloa“, nebo úryvek z „Twar-

dovského", a sluší upřímně litovati, že k tomu nedošlo. Byl by to býval jistě úkol těžký, však hodný naší první scény, a památka mistrova byla by bývala uctěna způsobem nejen originálním, nýbrž i na výsost uměleckým a cenným.

Tristan.

Činohra. *Potupný kvas.* (La cena delle beffe.) Dramatická báseň o čtyřech dějstvích. Vlasky napsal S e m B e n e l l i. Přeložila Marie Votrubová-Haunerová. Režisér Jaroslav Kvapil. Po prvé na N á r o d n í m D i v a d l e dne 18. října 1912.

Když ve třetím dějství starý Trinca šermuje před tváří ke křeslu přivázaného Neriho ostrou dýkou, kterou mu pak zabodává do obnaženého krku a pravé paže, a Neri v zoufalé bezmoci bolestí řve a svíjí se, zdálo by se, že autor šel již až na hranice možnosti a přípustnosti dramatických prostředků a dále že jíti nelze. Přijde však čtvrtý akt, kde Neri vraždí v přilehlé ložnici svého bratra a drásavý křik a sten vražděného zaléhá na scénu a rozrývá beztak již příliš napjaté nervy divákovy. Potom ovšem nezbývá, než jíti s pocuchanými nervy domů, neboť Neri, poznaje svůj omyl, sešílí, a drama, dosáhnuvši ve svém šíleném vzestupu vyvrcholení, končiti musí. A k takovýmto drastickým scénám přechází autor téměř bezprostředně po krásných, opravdu básnických passážích, jako je na př. bolestná zpověď Giannettova v prvním aktu, eroticko-lyrická scéna mezi Ginevrou a Giannettem v dějství druhém, nebo vzletné verše ve třetím jednání, mluvené Lisabettou k mučenému Nerimu. — Autor „Potupného kvasu" je Vlach, a s jeho dramatem má se to jako s veristickou italskou hudbou, kde není téměř modulací a kde melodické arie stíhají disharmonické, tvrdě znící akkordy prudce a bez přechodů. V dramatické básni Sem Benelliho také není polotonů, lomených barev; autor jde přímo, bezohledně, brutální v dramatických prostředcích, a dlužno doznati, že zamýšleného dramatického účinku dosahuje. Neboť „Potupný kvas" jest pevně a obratně stavěn, vervně a s velikou znalostí jevištní techniky komponován, jest psán volným, plynným veršem, zpěvným a melodickým, formálně s básnickým vzletem, vše na povrchu hýří barvami a jásavými tony, třpytí se, leskne a oslňuje — však jen *na povrchu*. Dějiště „Potupného kvasu" — Florencie v XV. století — jest jen lesklým rámcem, do něhož je drama zasazeno, aniž v něm slavná doba Medicejských reflektuje. Autor nešel příliš do hloubky, postavy dramatu nejsou dosti psychologicky prokresleny a jsou a zůstávají nám i se svými osudy cizí při vší smyslné živelnosti a krevnatosti děje, který — jak jsem již řekl — jest komponován obratně a technicky stkvěle.

Již v exposici měl autor šťastnou ruku. Postavil proti uboze zbabělému a při tom ukrutnému Giannettovi Malespinimu stejně ukrutné, však statečné a u vědomí své síly bezohledné bratry, Neriho a Gabriella Chiaramantesi. Mezi těmito třemi stojí krásná Ginevra, milenka Neriho, kterou však miluje i Giannetto i Gabriello. Při hostině, pořádané na podnět Medicejských Tornaquincim, má nastati smír mezi oběma bratry Chiaramantesi a Giannettem, jenž jest pro svoji zbabělost terčem surových žertův obou bratří. Jest však jimi opět potupen a v touze po pomstě opřede je sítěmi intrik a úkladů. Gabriella odstraní veřejným prozrazením jeho lásky ke Ginevře a Neriho přiměje sázkou, že oblékne brnění a s taseným mečem jde do jakési vinárny, aby tam shromážděné Florenťany postrašil. Giannetto dá zatím rozhlásiti po městě, že Neri sešílel a v jeho obleku jde ke Ginevře, s níž stráví noc. Neri je jako šílený přemožen a svázán, zpřetrhá však pouta a objeví se ráno u Ginevry; jest na podnět Giannettův opět chycen a spoutaný odnešen. V třetím dějství jest svázaný Neri podroben mužem, jemuž kdysi svedl ženu, a svými bývalými milenkami duševním a tělesným mukám, aby démon domnělého šílenství byl z něho vypuzen. Na radu Lisabettinu předstírá tiché šílenství, tak že Giannetto na konec neví, přetvařuje-li se, čili nic, a dá ho rozvázati. Oznámí mu však, že tuto noc opět stráví s Ginevrou a, není-li Neri šílený, že setkají se u ní. Neri v noci ke Ginevře přijde, přiměje ji, aby ulehla na lože, a sám se skryje v ložnici za záclonou, chtěje Giannetta, až ke Ginevře přijde, zabít. Ten jest však včas varován, pošle ke Ginevře ve svém plášti Gabriella, kterého Neri omylem zavraždí. Seznav, co spáchal, sešílí opravdu. —

P. R i c h a r d S c h l a g h a m e r ukázal opět, kolik uměleckého fondu jest v něm skryto, kresle povahu Giannettovu v jeho zbabělosti a ukrutnosti s drastickou přesvědčivostí ve výrazu i gestu a opět jeho lásku ke Ginevře v druhém dějství s citovou vroucností a vášní v hlase. Pan F r a n t. M a t ě j o v s k ý byl postavou a vzezřením výborný Neri; měl také několik momentů strhující reality. Erotickou sensitivnost Ginevřinu přes nedokreslenost této postavy krásně vyjádřila pí. A n n a S e d l á č k o v á a pí. Z d e ň k a R y d l o v á (Lisabetta) ve své malé roli vynikla plastikou a vřelostí přednesu. Pan F l o r e n t i n S t e i n s b e r g (Tornaquinci) byl trochu zbytečně pathetický. Ostatní role byly celkem v dobrých rukách. O výbornou souhru a vůbec vzornou režii postaral se pan J a r o s l a v K v a p i l, rozřešiv zejména šťastně scény druhého a třetího aktu.

Překlad „Potupného kvasu" byl bych si přál trochu básničtější. *Tristan.*

TÝDEN.

* Přímo proti vůli jubilárově, ale jistě že s upřímným souhlasem svých čtenářů připojujeme se — alespoň stručným oceněním a souhrnně projeveným soudem — ke vzpomínkám české literární veřejnosti, které připne k nedělnímu jubileu šedesátých narozenin našeho milého spolupracovníka a druha, spisovatele *Jana Liera*. Kutnohorský rodák (* 27. října 1852), jeden z našich nejvzdělanějších a nejvšestrannějších spisovatelů kruhu „Lumíra", připjal si první literární ostruhy jako feuilletonista a ohnivý křisitel uměleckých i kulturních zájmů západnických, které probouzel u nás řadou svých břitkých, duchaplných a myšlenkově jiskřivých feuilletonů. Psal je sice většinou do sloupců listů tak zv. konservativních, ale myšlenkově i formálně postavil je na nejvyšší literární úroveň, které dostoupil český feuilleton ponerudovský, zejména koncem let osmdesátých, kdy jeho chorobou sklíčený zakladatel pozvolna již svou doménu opouštěl. Lier, bohatě vzdělaný a zcestovalý západník, bil se tu s vervou a zápalem o kulturní pokroky české, o uznání nových cest v literatuře, výtvarnictví, stavitelství i v divadle, a po boku Mádlově, Herainově, Braunerové a j. byl z prvních, kdož neohroženě a obrněni mnohým poznáním hájili starobylého rázu Prahy, útočíce proti modernímu assanačnímu vandalství. Lierovy Feuilletony, skvělé a bravurní, jichž vydal v l. 1889—1891 tři svazky ve známé Šimáčkově „Kabinetní knihovně", jsou snad ojedinělé ukázky tohoto druhu svým výmluvným, ohnivým temperamentem, svým složitým myšlenkovým podkladem, smělostí a mnohotvárnými zájmy ideovými v neposlední míře ovšem i svou palčivou ironií a sarkasmem, obráceným k netečné, pohodlné měšťácké „intelligenci". Jsou plny útočnosti a vervných výpadů na všecky strany, potírajíce uměleckou prostřednost a tendenci, jen a jen sloužíce heslu nejvyhraněnějšího l'art pour l'artismu. Po této stránce měly umělecké požadavky vyšší a vymezenější než mnohé z reformních feuilletonů Nerudových.

Parallelně s činností kritickou a publicistickou probíhala u Liera i bohatá práce na poli románu, novelly a drobné genrové povídky, která stejně jako jeho kulturní feuilleton jiskří vervou a skvělými vložkami causeurskými. V prvních počátcích, kdy psával ve druhé polovině 70. let ještě pod pseudonymem Adam Zero, liboval si Lier zejména v námětu romantického zabarvení, v ději prožehlém něčím pitoreskním a novellisticky nezvyklým. Pozvolna přenášel však svůj zájem k barvitě chápanému realismu, přikloňuje se k určitě vyvolenému ovzduší, a stvořil — u nás první — rázovitý typ novelly železniční. Zároveň s Heritesem pěstoval i arabesku a povídku maloměstskou, v níž nepřevládala však kresba typických karakterů, nýbrž spíše ironisující a satirická nota kulturního vychovatele.

Lier novellistických a románových knih nevydal mnoho, a většina jeho nejkrásnějších, v pravdě typických prós je uložena dosud po časopisech. Přes to dlužno nám souhrnně zaznamenati jeho čtyři svazky Novell (1883 až 1886), Arabesky a novelly (1886), Hru s ohněm (1886), Klín klínem (1899), Píseň míru (1900), Pokutu (1902), V područí litery (1905) a j. v. Za těch sedmatřicet let pilné a zejména v prvních dobách literární činnosti přímo úžasné práce, kdy plodný autor vedle své činnosti feuilletonní míval rozpracovány dva až tři romány nebo novelly v různých časopisech, nashromáždilo se tolik cenných a vždycky originálních plodů jeho péra, že dnes mohou opravdu representovati práci velice úctyhodnou. Při tom je Lier jako člověk spisovatel přímo příslovně skromný, tiše a takřka v ústraní pracující, naší literární kritikou rozhodně nedoceněný. Zvon od let počítá jubilára ke spolupracovníkům nejmilejším, a zvláště od ročníku 1910 kdy je naším stálým recensentem výtvarným. Když zastával tuto rubriku (spolu s divadelní a uměleckou vůbec) v Hlase Národa, právem chválila veřejnost její břitký a plastický výraz, svěží a přesvědčivý tón, svědčící nejenom o pevném ovládání látky i slova, ale i o jasně vypěstovaném uměleckém názoru . . . Přejeme milému jubiláru, který se dožívá svojí životní mety ve zdraví plném a velikou prací neotřeseném, do dalších plodných desítek všeho v životě nejkrásnějšího. —*n*—

V 10. čísle „Osvěty" vytištěna jest báseň „Lítost" a jako spisovatel její jest tam uveden Zikmund Winter. Pan Karel Kádner přidává pod básní poznámku: „Tuto Wintrovu píseň zhudebnil † rakovnický učitel A. Spal a přednesl ji pak Z. Winter v Rakovnice o koncertě r. 1877. — Je tu omyl. Báseň není od Wintra, ale je to píseň lidová; již K. J. Erben uveřejnil ji ve své sbírce pod č. 277. str. 178. s týmž titulem a doslova tak, jak ji přináší „Osvěta". — Pravda bude asi ta: Winter tu lidovou píseň znal, měl ji rád i nápěv její a aby ji mohl v koncertě zpívat, požádal bezpochyby za harmonisaci nápěvu.

V Praze, dne 25. října 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Bedřich Frída:

MLADÁ LETA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

Když se můj bratr Jaroslav Vrchlický roznemohl, odevzdal mi stařičký jeho strýc a vychovatel Antonín Kolář, kněz na odpočinku, dosud žijící ve vsi Vepřku u Veltrus, balíček, nesoucí nápis: Dopisy Vrchlického. Obsahuje 140 jeho dopisů z let 1869—91, mimo to báseň, kterou psal r. 1869 strýci k jmeninám a která jest zajímavá pouze tím, že jest psána již tehdáž formou složitou, ovšem ne vždy dokonalou.

Strýc Kolář, na jehož faře v Ovčárech u Kolína trávil Vrchlický skoro pět svých dětských let (od 4—9), ujal se jeho vychování s celou opravdovostí, která vedle neskonalé dobroty jest základním rysem v povaze tohoto vzácného muže. Stal se mu druhým, řekl bych duchovním otcem, staral se nejen o jeho potřeby tělesné, dokud vůbec měl jeho pomocné ruky zapotřebí, nýbrž bděl i nad jeho rozvojem duševním, a poněvadž byl muž velice vzdělaný a pro vše dobré a krásné vždycky nadšený, dovedl provázeti svého svěřence až do těch dob, kdy počínal již rozpínati křídla k letům nejsmělejším. K němu obrací se mladý Vrchlický s plnou důvěrou ve všech svých potřebách hmotných, neboť poměry domácí bývaly někdy v těch časech velmi neutěšené — ale zároveň radí se s ním o každém kroku svém, sděluje s ním mnohé svoje myšlenky i city, vypravuje mu o svých pracích přítomných i o svých plánech do budoucna, upozorňuje ho na zajímavé knihy, které sám četl, takže vychovatel stává se mu důvěrným a zbožňovaným přítelem, kterým mu zůstal až do jeho smrti. Jeden čas hrozilo tomuto v pravdě ideálnímu poměru jejich vážné nebezpečí: když totiž v křesťansky vychovaném mladíku počínal se probouzeti pohanský Hellén — ale právě v této choulostivé době osvědčily obě strany tolik pravé liberálnosti, tolik vzájemné šetrnosti a tolik taktu, že zůstalo pouze při výměně názorů, ale k srážce mezi nimi nedošlo nikdy. Nejstarší dopisy jsou z doby klatovské (1869—72) počtem 24, další z pobytu v semináři a z let universitních (1872—1875) počtem 47, dále následuje 13 dopisů z Italie (únor 1875 až duben 1876), ostatní jsou z doby pozdější, kdy se básník trvale již v Praze usadil. Z téže doby, kdy nejpilněji se strýcem si dopisoval (1870—76), z té doby ustavičného varu a často až horečného kypění, pro jeho literární rozvoj tak důležité, chovám také já serii listů, které do jisté míry doplňují dopisy adresované strýci. K svému vychovateli vzhlížel vždycky sice s celou láskou a důvěrou, ale také s neomezenou úctou a ta určovala přirozeně povšechný tón jeho dopisů — kdežto v dopisech k bratrovi podává se vždycky bez výhrady s celou tou otevřeností a upřímností, kterou svorně oceňovali všichni, kdo ho blíže znali.

O svém poměru k němu se nyní a na tomto místě šířiti nehodlám. Řeknu jen tolik, že mi byl vskutku bratrem, a za mladých let i horlivým vychovatelem. Téměř za všecko, co jest lepšího v mém vnitřním životě, za všecky ušlechtilé vzněty děkuji jemu. V klopotě denního života on býval mou perutí. Nejbližší bývali jsme si právě v oněch nezapomenutelných mladých letech a pak zase po druhé — v poslední době jeho života.

Zajímavé jest, že v těchto již téměř

40 let starých dopisech jest již celý Vrchlický let příštích, se všemi svými velikými přednostmi i malými slabostmi, takže v letech pozdějších pouze se prohlubovaly jednotlivé rysy v povaze již tehdáž vytvořené.

Moji přátelé ze „Zvonu" vyslovili přání, aby tyto zajímavé dopisy byly pokud možno sděleny s veřejností. Prostě je otiskovati nelze: jest v nich leccos příliš důvěrného, leccos bezvýznamného a širší veřejnosti vzdáleného, a tak nezbývá nežli vybrati z nich pouze takové věci, které mohou obecně zajímati buď k vůli osobě pisatelově, anebo k vůli poměrům a osobám, kterých se dotýkají. Různá ta data pokusím se spojiti a vysvětlovati vlastními vzpomínkami, které jsou z té doby velice jasné a spolehlivé.

I. Na gymnasiu v Praze a v Klatovech.

Hned v prvním listě z Prahy ze dne 20. června 1869 vzdává „především srdečné díky za laskavý lístek a přijetí svého upřímného přání — (byla to svrchu zmíněná báseň). Dejž Bůh, by se vyplnila vřelá přání Vašnostina a láska Vaše by mne provázela po celý běh života". V témž dopise děkuje za přiložené 2 zl.; jak jsme jich užili, vysvítá ze slov: „Po příležitosti odešlu Vašnostem nový úplný seznam knih E. Rauschera, který se vydává zdarma." — V Mostecké ulici na Malé straně byl tehdáž známý antikvariat Rauscherův; tam putovali jsme každého měsíce vždycky po prvním a z peněz určených na potřeby životní kupovali jsme lehkomyslně knihy, takže často již v polovici měsíce jsme nevečeřeli. Pamatuji se, jak jsme čítali již cestou po mostě v získaných knihách a doma (tehdáž bydleli jsme v mansardě domu č. 799-I.) přečetl si každý nejprve knihu svou a potom obyčejně za krk se držíce čítali jsme společně zvláště krásná místa. Pak byla nová kniha zapsána a slavnostně umístěna na stojanu. Mimo tyto pravidelné vycházky počátkem měsíce na Malou stranu vodíval mne velmi často v neděli dopoledne do hlavní třídy Židovského města, kde několik antikvářů mělo krámky pod širým nebem. U těch prostáli jsme celé hodiny a bratr si liboval, že tak zdarma leccos pozná. Antikváři již tehdáž jej znali a nechali jej prohlížeti krámy, jak dlouho chtěl. Jednou vyštrachal u báby v loubí před Týnským kostelem mezi svatými písničkami německý překlad Shakespearova „Krále Jana", tuším za šesták; měl hroznou radost, zvláště když bába myslila, že je to čtení o sv. Janu. Z té doby datují se počátky knihovny Vrchlického. Kupovali jsme především poesii všeho druhu a pak díla literárně historická — vedle českých knih výhradně překlady děl světových v jazyce německém, neboť jiného jazyka jsme tehdáž neznali.

List příští jest z července téhož roku, a zde po prvé vyskytuje se jméno Klatov. Vrchlický studoval parvu v Slaném, kde tehdáž rodiče žili, a pak až do kvinty byl v Praze u Piaristů. Že ho strýc dal na gymnasium německé, nestalo se ani ze sympatie k Piaristům ani snad z národní vlažnosti — naopak strýc byl nadšený vlastenec — nýbrž z jiné příčiny. Na jediném tehdáž gymnasiu českém v Praze, totiž akademickém, studoval před lety strýcův bratr Alois, který u známého profesora Axamita tak důkladně z mathematiky propadl a to již v nejvyšší třídě, že jenom velice mocné protekci podařilo se pomoci mu do semináře. V letech šedesátých i sedmdesátých byl pořád ještě prof. Axamit postrachem všech slabých mathematiků, mezi něž Vrchlický vždycky náležel, a tak dle mínění strýcova nemohl studovati na gymnasiu akademickém. Ale ta nešťastná němčina u Piaristů byla snad hlavní příčinou, že v obtížné páté třídě Vrchlický neobstál; — snad byla příčina ještě jiná, že totiž již na nižším gymnasiu začínal čítati v hodinách školních své zamilované básníky. Aby nemusil opakovati, vstoupil do šesté třídy na soukromý ústav Jungmannův, kde prospíval ovšem velmi dobře. „Vysvědčení" píše, „myslím, že podržím totéž (jako v I. běhu) až na některé změny, místo „výborně" „chvalitebně", aby se nezdálo, jak mi můj ct. přítel prof. Beld radil, na veřejném ústavu vysvědčení to příliš křiklavé." Jak patrno, nebyl na své úspěchy u Jungmanna domýšlivý — neboť hned na to dodává: „Rád bych do Klatov celou duší a prof. Beld dal mi již pět listů doporučujících pro pp. profesory klatovské a své příbuzné, kteří mají veliký vliv v Klatovech. Slíbil mi i nadále svou podporu u svých kollegů a proto myslím, že by taková příležitost neměla být zavržena." Rodiče přestěhovali se zatím do Domažlic a on se těšil, že by jim byl na blízku. A tak se stalo, že koncem prázdnin r. 1869 „na vozíku s jedním koněm, plném kufrů, stolů a peřin" vyjížděl do Klatov, aby tam pokračoval ve svých studiích. Ubytoval se u učitele Portha (v Říšské ul. č. 107) a hned v prvém dopise, který mi psal

v říjnu, chválí si domácnost i své domácí pány. „Paní jest ideál mladé hospodyně“, píše, „jenom že jest trochu zuřivá Němkyně. Při večeři rozmlouváme skoro vždycky o literatuře, zvláště o Heineovi a Lenauovi, kterých jest naše paní ctitelkyně obzvláštní!“ Vrchlickému byl v té době Lenau velice blízký, jak viděti ve sbírce „Z hlubin“, jejíž počátky datují se z této doby klatovské.

Protože přicházel z ústavu soukromého, bylo nutno podrobiti se zkoušce ze všech předmětů, jestliže měl být přijat do sedmé třídy. Zkouška dopadla vesměs velmi dobře, jen z mathematiky zněl zdrcující posudek: „velmi slabý“. Všickni byli ochotni pustiti jej do sedmé, ale mathematik prof. Hromádko řekl: „Milý příteli, když vás pustím teď, pečíruji vás jistě v septimě.“ To rozhodlo. „Co měl jsem dělat? Vstoupit do septimy proti vůli kantorů? . . . Jít do Prahy zase do ústavu? Ani za milion! Jsem tedy sextán! Jen kdyby mne ta hloupost netrápila, že rodičům výloh přidělám. Co se týče studií, přednášejí zde velmi pěkně, o tom až budoucně. — Četl jsem Vlčkovu „Miladu“, kterou má každý zdejší student; je to práce krásná, honosící se zvláštní čistotou dikce. Pak výňatek z velikého díla prof. Petrů: „Antithesis v české poesii“. Sám nespáchal jsem skoro nic,“ (již tehdáž začínal pilně psáti,) „dny, v kterých jsem nyní žil, nebyly jistě k tomu. A nyní o mém novém příteli. Josef Thomayer, septimán, mluví hbitě francouzsky, rusky, polsky, vlašsky — vysmívá se všemu, co vidí a čte, při tom jest nejlepší mathematik v Klatovech; on umí skoro co profesor a často také ex abrupto přednáší. Literatury všech národů má v malíku, zná každého sebe menšího škrabáka a ostrým vtipem každého tepá. Chce se po gymnasiu věnovati žurnalistice — a vskutku, co on píše, jest vždycky jako feuilleton vtipné, nedbalé a duchaplné. Mně ho doporučil prof. Hromádko, aby mne naučil rovnice — tak jsme se seznámili. On začal mne škádlit, — myslel, že jsem v literatuře ignorantem — ale chyba lávky! — my se jistě doplňujem slavně! Vychází zde „Šumavan“, píšou do něho professoři; v posledních číslech byl krásný cestopis od prof. Pošíka, velmi rozmarně psaný. — Dnes chci jít do divadla podívat se, jak dovede společnost Pokorného „Othella“ — zkazit! Právě chci k prof. Saskovi — se dovolit (!!!) — musí to být, mohl bych mít malheur! Vůbec jest zde disciplina velice přísná: vidět tebe několikrát přejít náměstí, nebo na ulici kouřit atd., máš malheur hotový! Piš o sobě, o Praze, o literatuře, vůbec co víš nového . . .“

Psal jsem, co jsem věděl a zvláště se pochlubil, jaké zase mi přibyly knihy. Na to odpovídá mi v listopadu t. r.: „Knihy, které jsi si koupil, jsou výborné; já nemám nového nic, ale nic mimo „Rozmluvy Platonovy“ v překladu prof. Sasky a od přítele Martinka dostal jsem Komenského světoznámý spis „Janua linguarum“. Ostatně nemám nic, ale čtu, pokud mám čas. Z knihovny gymnasijní jsem se vydlužil Nerudovy „Knihy veršů“, které jsem dobře promyslil a poznal býti Nerudu jednoho z nejlepších žijících básníků. Má též své chyby, ale větší ještě přednosti. V epice své pohybuje se mezi cikány, otrhanci a opilci, lyrika jeho jest trpké zkušení života — nejkrásnější jsou ovšem „Kvítí hřbitovní“. — Onehdy četl jsem „Krále Leara“ a „Květy“ z roku 1869, pak Schillerova dramata, Zátkovy básně a potom pokusy jakéhosi Hercoga z r. 1821 na lešpapíře a v časomíře, ale nevydržel jsem to.

(Pokračování.)

Helena Malířová:

PODZIMNÍ BARVY.

Strom z jara bílý byl a plný šťávy,
jak srdce důvěry; a nápěv hravý
radosti mojí plnil sad i les.

Já s vámi, ptáci, do zpěvu se dala,
já, s vámi, stromy, bíle rozkvétala
a můj byl sad a můj byl celý les.

V kraj vracím se, kde štěstí ke mně slétlo.
Je chladný večer. Kde je květů světlo?
Zřím zlato, rez a purpur podzimní.

Les ptáci opustili. Je tu tiše.
Tak volně je mi. Tak se z hloubky dýše!
Mé drahé barvy, barvy podzimní!

Václav Jiskra:

ROZBŘESK.

(Dokončení.)

Ze stavení vycházelo právě děvče s černým copem. Teď teprve bylo viděti, jak je vyvinuté.

Kolébalo se líně na tlustých nohou, převalujíc své široké, zavalité tělo s boku na bok. Usmívalo se pořád a volalo slabým hlasem, jaký mívají tlustí lidé.

„Počkejte na mě!“

Když se k nim dokolébalo, vyzvalo je na zahradu.

Šly a usedly na vyhřátém trávníku. Děti sbíraly spadané švestky.

„Bylo mi strašně horko,“ svěřovalo se tlusté děvče, smračivši brvy, „a pak — strýček na mě pořád tak kouká...“ dodalo, rozřehtavši se způsobem, jakým se smějí děvečky. Bylo v něm něco nesmírně sprostého a nečistého.

Když se dosmálo, pokračovalo děvče:

„Jak se jmenujete?“

„Horynova.“

„Ale křestním jmenem?“

„Božena.“

„Mmm — já se jmenuji Margit. Viďte, to je krásné jméno?“

„Ano.“

Děvče pohledělo na malomluvnou Boženu a zeptalo se beze všeho:

„Vy jste u strýčka, viďte?“

„Ano.“

„A proč?“

Božena mlčela. Příčilo se jí odpovídati hloupému tomu děvčeti k dotěrným otázkám.

„Co tam děláte?“ doléhala však Margit dále.

„Čeho je třeba,“ zformulovala slečna váhavě svou činnost.

„Vy jste chůva?“

„Ne.“

„Tak služka?“

Božena se temně zarděla. Vzpomněla si, že když byla docela malá a rodiče živi, měli v domě sluhy.

Podívala se na tazatelku. Vypadala nevýslovně sprostě a hloupě, ale co moci vězelo za těmi drahými šaty, za skvostnými prsteny na měchačkovitých prstech, za zdravým a silou překypujícím tělem! A čím byla ona se svou chorobnou citlivostí, opuštěností, chudobou?

Tlustá Margit viděla, že se odpovědi nedočká. Prohlížela si chvíli sousedku neomaleně a posléze řekla:

„Vy jste slabá proti mně a bledá... Čím je to?“

„Nevím,“ zněla odpověď.

„Mně jsou všecky šaty hned malé, mám větší boky než maminka. Strýček řekl, že mě potom vysadí na koně, a já se tolik stydím.“

„Proč?“ řekla Božena přísně; pocítila k Margitě odpor.

„Protože se na mě vždycky tak kouká,“ opětovalo děvče s nečistým úsměvem. Po krátké přestávce se zeptalo: „Kolik je vám let?“

„Šestnáct,“ odpověděla Božena, tentokrát s ochotou. Bylo to jediné skutečné a nepochybné, co měla. Bylo jí šestnáct let, a veliký, neznámý, krásný svět stál před ní! „Šestnáct let samotné krásy záměna“ — četla někde Puškinův verš a vzpomněla si teď na něj a byla ráda, že má aspoň něco cenného, čím se může hloupé holce vykázat.

„Šestnáct!“ zhrozila se Margit. „Tolik! Ach, to bych nechtěla! Mně je teprv třináct!“ dodala mazlivě.

Božena mlčela. Neměla tedy vskutku ničeho? Podívala se na vykrmenou holku a vlna nevole ji zaplavila.

„Čím chcete být?“ zeptala se tvrdým hlasem, v němž bylo pohrdání.

„Teď budu chodit do tanečních hodin a za rok půjdu do velikých plesů; potom se budu vdávat. Já se brzy vdám, každý to říká, strýček také...“

Božena se odvrátila unaveně.

I děti byly syty sbírání a ohlížely se po jiném zaměstnání.

„Slečno, pojďte ven, jsou tam boudy s perníkem, tatínek řekl, že si můžeme něco koupit!“ navrnly.

Božena podívala se na děvče, rozvalené líně v trávě.

„Já nejdu,“ řeklo samo bez ptaní, „jsem strašně ospalá, je horko, lehnu si tu v chládku a vyspím se.“

Bylo vedro; Božena cítila také ospalost a únavu. Jako žíznivý na pijícího hleděla na ulehající děvče.

„Tak, slečno!“ ozvaly se děti netrpělivě a kategoricky.

„Nejste ospalé? Nechcete trochu posedět?“

„Ne, ne, pojďte honem!“

Margit dívala se na Boženu mžourajíc očima jako spokojená kočka, vyjadřujíc celou svou bytostí:

„Já nemusím — ty musíš!“

Božena vstala, odcházejíc rychle s dětmi. Tlustá holka má pravdu: musí, vždycky a všude. Není chůvou, není služkou, je mnohem méně — je nic, pouhé nic, které musí býti pohotově jako otrok v předsíni a kterému se říká ‚slečno'.

V očích se jí zatřásly horké slzy; cítila se bídnější než malý brouk, lezoucí přes cestu, než stará žebračka v příkopě, rozhlížející se volně po kraji, než opovržení komedianti, jichž vychrtlý koník se pásl u špinavého vozu mezi rozházeným jeho příslušenstvím. Co svobody leželo v klidném, libovolně přerušovaném lezení brouka, co osobního práva bylo u žebračky, oděné v hadry, co bezmezné volnosti otvíralo se na obzoru za pasoucím se koněm a komediantským vozem — —

Došla s dětmi na náves, kde stály asi tři boudy s perníkem. Děti nakoupily si všelijakých věcí, jsouce předmětem závisti všech domácích kluků a holek; nakupovaly s vyzývavou samostatností, až směšnou u tak malých dětí, vysvětlitelnou jedině tím, že rostly prostřed najatých lidí, jimž mohly poroučet.

Než všechno utratily, setmělo se. Slunce zastřel mlhový závoj, houstl a houstl, slunce zmizelo, obloha se zatáhla šedivě a těžce, prudký vítr zvedl vysoko prach a listí, klikatý blesk projel celou šíří nebe a již spustily se řídké a veliké krůpěje, následované prudkým lijákem.

Do statku bylo daleko; Božena sebrala děti a zaběhla s nimi do dvorku v hospodě. Tam se schovaly pod hezky velkým přístřeškem, jakousi venkovskou verandou, kde sedělo několik vesničanů. A za chvíli tam bylo plno; lidé šli z požehnání a volky nevolky hledali v hospodě útočiště před lijákem. Kdo se nevešel do šenkovny, přišel sem.

Božena seděla na lavici u zdi, čekajíc, až bude moci odejíti. Ženské si ji ostře prohlížely, zvláště holky, ukazující honosně bílé vyšívané spodničky pod vykasanou svrchní sukní, nepropustily na ní jediné nitky.

Déšť ustával, ale odejíti ještě nemohly. Neměly deštníků a Jarmila byla v lehounkých šatečkách. Tu vstoupila nová osoba, a rázem obrátila se k ní všecka pozornost.

Orosena deštěm, s vlasy vlhkými stanula na kraji verandy jako socha komediantka. Měla žluté, červeně lemované triko, přišla náhle a tiše a stejně náhle a tiše hodila paže jako kaučukové trubky v zad, a prohnuvši tělo v dokonalém oblouku, dotkla se rukama pat. Vztyčila se, postála, pak svezši se na kolena, prohnula tělo týmž způsobem, jenže tentokráte dotkla se pat hlavou.

Nebyla jemně modelovaného těla, ale ustavičný, rovnoměrný cvik svalů vytvořil postavu dokonale plastickou, souměrnosti přímo nápadné.

Ale v hubené, opálené tváři, nehybné jako u mrtvoly, byl hrozný výraz. Vášnivá nenávist v ní tkvěla, jsouc jako ledem spoutaná řeka kryta nehybnými rysy, tvrdě sevřenými rty a stále sklopenýma očima. Božena cítila, že násilím drží víčka dole, aby oči neprozradily, co ledová tvář tak usilovně se snažila ztlumiti. Bez hnutí sledovala dívka komediantčin obličej, který jako naschvál stále se ukrýval pod záminkou rozličných obratů těla.

Když skončila, komediantka vzala talířek z pod jedné sklenice a beze slova, se zarytě ztuhlou tváří a spuštěnýma očima šla vybírat peníze. Neprosila, neděkovala, pohybovala se jako tělo bez duše, právě jako při produkci.

Teď, kdy stála, mohla Božena zdola patřiti skulinou sklopených víček do okna její duše. A zachytila pohledem žalobný a divý stesk, odpor, nenávist a pohrdání v nevypověditelné směsici.

Božena obrátila oči k divákům. Tatíkové zdlouhavě vytahovali peníze, odměňujíce komediantčin výkon dvouhaléřem, pravíce svým tvářením: „To je zas jednou vyhozený peníz!" Ženské dívaly se na ni s výrazem hlubokého pohrdání a odtahovaly šaty, aby se jich nedotkla. Holky nepříznivě prohlížely její tělo, kterému nebylo naprosto čeho vytknouti. A chasníci polykali je očima, ve kterých se vznítil nečistý žár.

Teď pochopila Božena výraz v komediantčiných očích, a bolestný, palčivý soucit ji pronikl.

Hle, pták, těšící se bezmezné volnosti .... Snad dnes již půjde dál, kam zachce, k těm širým obzorům, jimž není konce, nic nedrží ji tu, nic tam — a přec všude vleče se svou fysickou volností cejch otrokyně, který ji kruší — —

Bouřka se přehnala. Slunce zase svítilo; kameny na dvorku osýchaly, lidé se rozcházeli.

Božena vyšla s dětmi z hospody. Pohled její zaletěl k vychrtlému komediantskému koníku, k dalekému obzoru za ním ... Mladé oči naplněny byly hlubokým zamyšlením. —

Na dvoře ve statku vyváděli z chléva jiného koníka. Tlustého, bujného, s krátce ostříhanou hřívou, hezkých, čtveračivých očí, malých kopýtek. U dveří opřena stála Margit, pokukujíc s koketní rozpačitostí

po mladém strýci, který jí slíbil vysazení na koně.

Strýc dal koně držet pacholkovi a sám šel pro Margit.

Přivedl ji ke koni. Zdráhala se, pískala, ale strýc ji zvedl a posadil na koně. „Veď!" křikl na pacholka, drže děvče kolem boků. Margit chtěla seskočit, ale strýc nedal; držel ji s jakýmsi zuřivým výrazem, jehož pachuti se Božena dosud nezbyla z hospody. A tlustá holka přivřela oči a usmívala se svým nečistým úsměvem, vzdavši se ochotně přesile, jíž se bránila jen na oko.

Když objeli dvůr a přiblížili se k Boženě a dětem, zeptala se mazlivě:

„Nechcete se taky projet?"

„Ne!" řekla Božena jako když řízne.

„Tak mě, strýčku, sundej!" řekla Margit, nechávajíc se snést s odevzdaností otrokyně, jako věc, ač mohla lehce seskočiti sama.

V celém výjevu bylo tolik odporného, že se Božena v nitru otřásla hnusem. Jak stejně dívali se strýc i pacholek na to nečisté, tlusté děvče, které dobrovolně vzbuzovalo i poddávalo se tomu, čím jiný cítil se ušlapán!

Zadívala se na Margit, rozpálenou, rozdivočenou, měkce rozbředlou tělem i duchem, bez jediného pevného vlákna, jež by jí pomohlo vzpřímeně se dívat do dálky — Hle, dobrovolná otrokyně nízkosti — —

„Slečno —" ozvalo se z přízemních dveří energicky, krátce, „pojedeme!"

Božena se obrátila. Zdálo se, že trochu vyrostla. Pohleděla plně na přísný, vážný obličej pana továrníka a odvětila stejně krátce, stejně energicky:

„Prosím!"

Vzala děti jakýmsi novým pro ně způsobem za ruce a vedla je do domu.

Stála vzpřímena a vážně, když se příbuzní loučili, naplněna zvláštním, hlubokým, nepoznaným dosud klidem, jenž pronikl celou její bytost a vykrystalisoval v jejím vědomí slovy:

Vy jste vy — a já jsem já!

Vstoupili do kočáru. Seděla na témž místě jako dopoledne. Děti zase klímaly, pan továrník byl zase ve svých myšlenkách. Vůz lehce ujížděl, lesy při cestě dýchaly vůni. Nastávalo podvečerní uklidňování přírody. Boženě vyhoupla se náhle v mysli jako živa souměrná postava ve žlutém trikotu s nehybnou tváří a hrozným výrazem, a hned vedle tlustá holka v bohatých šatech, s úsměvem opilců, na koni — Dvě otrokyně — —

Otřásla se z obojí představy, sedíc chvíli se schýlenou hlavou.

Někdo se ve voze hnul. Vzhlédla. Nic. Zas bylo ticho. Ticho, požehnané ticho, které rozprostřelo silný, radostný cit v její hrudi. Podívala se na zamračeného pana továrníka, na klímající děti, představila si paní, byt, služebnictvo, a zašeptala vášnivě, ač tiše, co se jí dralo z duše bystřinou:

„Nejsem otrokem! Má volnost je ve mně. Vy jste vy, a já jsem — já!"

Zaťala zuby, aby nevykřikla. Dýchala hluboce lesní vůni, vztahovala ruku po pichlavých větvičkách, skloněných do cesty, usmívala se na chomáče korálových jeřabin a říkala si v duchu jako malé dítě:

„Ta vůně je moje, všecky jeřabinky jsou moje, bílé nebe je moje, všecky hvězdy jsou moje, celý svět je můj, můj!!"

A z očí vyhrkly jí slzy vášnivé radosti.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Po odjezdu novomanželů a rozchodu svatebčanů zbyl Václav, pan redaktor, v První české kuchyni, vypíjel nedopitá vína, bavil slečny, vzorně obsluhovavší svatebčany, a bylo velmi obtížno na konec ho vystrnaditi z útulných místností. Prsa jeho byla zalita nesmírnou radostí, že i otec pochopil krásu života a poklonil se jí novým sňatkem.

Václav nezkoumal, proč se otec střemhlav rozhodl pro novou ženitbu. Neuvažoval, jak se mohlo státi, že otec, padesátník šedesátce se blížící, volil za ženu mladé děvče, a že všecko tak záhy a tak hladce skončilo.

Václav jen byl příjemně vzrušen náhodným setkáním a usmířením s otcem. Tušil, že by se nikdy nesmířili, kdyby nebylo této náhody.

Ostatně dobře tak, uvažoval Václav, že se to mezi nimi teď právě urovnalo, když bude míti otec spořádanou domácnost, budou i jemu dvéře domova zase otevřeny.

Na konec i nejtvrdší a nejzarputilejší člověk má sentimentální okamžiky. Potřebuje trochu rodinného tepla. Jemu scházelo, když nesměl domů! Totiž směl, ale aby otec nevěděl. Teď tam doma bude

zase domov. Zjinačený, vyměněný, patrně světlejší, než byl; mladá žena starý domov rozjasní. A nejhlavnější věcí je, že mu zase bude otevřen!

Po třech týdnech vrátil se rada Severin s mladou ženou domů. Přijeli kočárem ze stanice na hlavní trati pozdě v noci, a druhého dne přesně v osm hodin ráno kráčel rada Severin po náměstí do soudu, jako kdyby se nic nestalo. Zahlédl doktora Mráčka, ale pozdravili se jen z dálky. Radovi se zdálo, že doktor mává za ním rukou. Patrně mu chtěl gratulovati ještě ústně.

Krásný den jarní hořel nad náměstím. Holubi vesele kroužili modrým vzduchem, otevřeným oknem v radově kanceláři tekla svěží vůně jarní. Klid byl venku i uvnitř. Dveře se otevíraly, lidé vcházeli, promlouvali o svých starostech, bolestech a ztrátách, usmířeni odcházeli, a všecko proniknuto bylo klidem a jasem jarního dne.

Rada necítil únavy. Naopak připadalo mu, že omládl. Hlava pracovala jasně, spisy za spisy otevíral, prohlížel a klidně vyřizoval. Po tolika letech přece si trochu zacestoval, ale tady doma se mu líbilo nejlíp.

Řekli si s mladou ženou, že v jejich domácnosti zůstane vše netknuto jako za nebožky, že další život bude pouze pokračováním starého života. Že co bylo, bylo čisté a neposkvrněné, že se za to nemusí nikdo hanbiti, a že co bude, bude pouze obnovení minulosti. Ujednali si to tak, a mladá paní žárlivě střežila jejich ujednání. Tak se stalo, že i obraz nebožčin zůstal v jídelně na stěně, neboť nebylo potřebí žárliti na minulost, když plamínky přítomnosti měly hořeti na starém ohništi.

Běta dala výpověď ihned, jakmile se dověděla, že se pán ožení znovu, ale mladé paní podařilo se ji zadržeti. Běta byla hlavní osoba z minulosti, kdyby byla odešla, odnesla by starou tradici. Mladá paní musila se jí zabývati opatrněji nežli novomanželem, neboť jediná Běta znala jeho pořádek, jeho jídelní lístek, jeho chutě a pachutě. A dovedla ze své převahy těžiti. Poroučela mladé paní, byla starší než ona, a pokládala ji za vetřelkyni. — Podle Běty dopustil se milostpán neodpustitelné lehkomyslnosti, ale poněvadž milostpán nikdy nemohl býti něčím vinen, byla tím vinna určitě ona. Omámila ho, oklamala ho, aby si sedla do teplého. Všechny paničky po městě to tak Bětě povídaly. — Když se chtěl milostpán něčeho takového dopustiti, měl si vybrati sobě rovnou! Bylo by se našlo jinačích nevěst! Bohatých, hezkých a hodných!

Všechny paničky ve městě byly na Bětině straně. Radily, aby odešla, když se k ní pán tak zachoval. Někdy prý pro ni bude ještě rád vzkazovati, aby se vrátila. Takového nevděku se musila Běta dočkati a nezasloužila si ho.

Byly to prvé potíže mladé paní v novém domově. A závažné. Musila si Bětu udržeti aspoň tak dlouho, dokudj se nevpraví sama do starých zvyků mužovy domácnosti, když i jí i radovi šlo o to, aby byly zachovány staré zvyklosti.

Ty staré věci byly vlastně kouzlem jejich spolužití. Z intimních hovorů s ním poznala, jak houževnatě lpí na minulosti, jak mu je celý život ustavičným rozvíjením jediného pásma, jaký je vzpomínkový člověk!

Přála si, úplně si ho podmaniti a už po několika nedělích jejich manželství viděla, že je příliš pevný a neohebný, že panovati a poroučeti bude on. Že musí mu býti nejen milenkou, ale i dcerou.

Už poznala jeho tvrdost k vlastním dětem! Jeho důvody této tvrdosti jí ku podivu nepřesvědčily, ač se neopovážila odporovati.

Proč by neměl býti obnoven styk s jeho dcerou, když je všecko u ní i u nich v pořádku a nelze proti nikomu z nich ničeho namítati? Jí by lichotilo, kdyby si mohla hráti na rozumnou matku tak odrostlých dětí! Jí vůbec lichotilo, že je teď ve městě, kde byla dříve bezvýznamným členem učitelského sboru, takřka první paní. Ba, že se dle maloměstských tradic sluší, aby ji i choť ředitele obecné a měšťanské školy pozdravovala napřed. Že co nevidět vykoná s ním oficielní návštěvy v nejlepších, jim rovnocenných rodinách. Bavilo ji, když ráno šla nakupovat, kterak ji všichni uctivě pozdravují, i ti, kteří si jí dříve vůbec nevšimli.

To vše byl vnějšek jejího nynějšího postavení společenského. A její radost to byla. Její opojení!

Jeho opojení bylo studené, těžkopádné a připravované v dílně rozumu. Jeho oheň byl jen ohníček.

Myslívala si, že ohníček, ale hořeti že bude ustavičně. Zklamala se! Jeho společenské postavení bylo tak nesmírně trvalé, skoro nekonečné, ale pod touto značkou blahobytu naříkalo si její ženské štěstí.

Rada Severin neúprosně žil jako za nebožky: osm hodin úřadu, osm hodin rodině a osm hodin spánku. Podle jeho zamilovaných pendlovek šinul se jeho život se studenou, dráždivou konservativností.

Schválně přišla po začátku nového života za ním do kanceláře už ve čtyry hodiny odpoledne. Zachtělo se jí vylákati ho za město do známých míst. Zachtělo se jí, viděti ho zase rozníceného jako tenkrát jedinkrát! Tenkrát, kdy se jí zdálo, že je jeho tvář mužně krásná, mužně svěží, a kdy se k němu přitiskla v opravdovém roztoužení dívčím. Zamračil se přísně, chladně ji vyzval, aby usedla na pohovku a čekala, že před pátou hodinou nesmí z kanceláře, aby nebyl dán špatný příklad podřízeným.

Arciť po páté hodině přece šli, kam chtěla, ale v ní už všecko vychladlo, když věděla, že nesmí býti dán špatný příklad ostatním.

Žita se vlnila v polích, pozdní jaro bylo, a za nimi kus intimního spolužití.

Proč je mezi nimi dlouhých třicet let, proč, proč?

Krev jí tuto otázku dotěravě shrnovala do spánků. Zklamání se v ní dohlašovalo čím dále úporněji. On se jenom venku, jak se zdálo, rozehříval. Podivoval se všemu v přírodě, jako nesmírnému, před tím nikdy nespatřenému zázraku. Mlčelivě s ní chodil jarním lesem a napjatě poslouchal kde jaké zatikání.

„Jen tiše, Mančinko, jen tiše!" ustavičně ji napomínal. Jako kdyby se obával, že se mu všecko rozplaší a rozlítá. Ostatně venku na procházkách vždy mu zkrásněl obličej. Zkrásněl a omládl. A když jí v lese ruku stiskl, studené jeho ruce zase hřály.

Teď si zamiloval svahy jakési, srázně nad rovinou se zvedající, s výhledem do širého kraje. Po nich spolu chodili. Opírala se lenivě o jeho rámě, pomaloučku, mazlivě se loudala a zamženýma očima dívala se do modrých dálek. V dálce bílé, ještě osněžené hory svítily. Chladný vítr zavíval od nich a vlnil zelené klasy.

Krásné to bylo, ovšem! Ale nesmírná, neutěšlivá samota to byla. Samota rodila tesknotu.

Což o to! Hodný, milý člověk je! Jemný, starý pán, jemný a pozorný! Kdyby chtěla, nemůže si stýskati, že by byl sobcem, nedůtklivcem a necitou!

Žil vedle ní tak, že se jí zdálo, že ji ustavičně napomíná „Jen tiše, Mančinko, jen tiše." Už kolik nocí přemýšlela a nemohla se zbaviti dotěrných myšlenek, jaký on byl před pětadvaceti lety. Vždyť přece i on byl mlád! Vyhledala si stará alba, v nichž byly vybledlé podobizny z jeho mladosti. Prvně byl fotografován jako abiturient v čamaře. Pak jako universitán, v druhém roce po první státní zkoušce, jak říkal. Pak jako záložní poručík s knírky koketně rozčísnutými. Pak v stejnokroji soudcovského úředníka deváté třídy hodnostní. A pořád byl k nepoznání slaboučký, útlý jako slečinka před provdáním.

Pak už to byly rodinné podobizny s dětmi. Paní Hedva jako sedmiletá žabka s kalhotkami pod krátkými suknicemi zřetelně viditelnými, malý Váša s ohromným, bedlivě vyžehleným krejzlíkem okolo krku a s vlásky želízkem do kučer napálenými. To už byl vážný usedlý člověk, s jehož rtů odvanulo už množství vyhlášených rozsudků, jimiž drobné zloděje a jiné provinilce odsuzoval. Ubohý, růsti nemohoucí plnovous vroubil mu předčasně zmoudřelý obličej. Vážné povolání donutilo ho, aby se tvářil sestárle a přemoudřele.

Kdyby byl dosud takový, jako byl tenkrát, nemusila by se přemáhati, když ho má oslovovati „Luďo!", jako ho prý vždy oslovovala nebožka. Přes rozpálené rty jí nejde toto oslovování. Když mu má tak říci, vždy se jí celá bytost rozdvojuje, připadá jí to nepřirozeno. A on se na to oslovení třese, snad je to jeho jediná touha v jeho jeseni, která se stala náhodou jarem.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

V. V. Škorpil:

JAN NERUDA – ZDEŇKA ŠEMBEROVÁ.

II.*)

Slečna Zdeňka sděluje roku 1884 příteli vzpomínky na pěvce „Slávy dcery" J. Kollára, s jehož rodinou rodina Šemberova ve Vídni pěstovala přátelské styky. Přál si tak spisovatel profesor F. Kvapil ke svým v „Nár. L." uveřejňovaným článkům „O láskách slovanských básníků" a obrátil se prostřednictvím Nerudovým ke slečně Zdeňce o Kollárově Míně. „Paní Kollárová," píše slečna Zdeňka, „byla pravá severní Němka, nadaná jasným rozumem a uzavřenou povahou· Nesmrtelný básník byl vtělený jemnocit, Slovan přítulný a tyto protivy žily svorně. V Praze Kollár byl na krátko, ve Vídni od leta 1849 do 24. ledna 1852 žil pro sebe . . .

„Prosím, potěšte nás několika slovy — máme vždy svátek, když dojde list Váš,

*) Viz str. 45.

Zaslané polní kvítí bylo trháno v době „zatmění slunce.“ I při zatmění na Vás vzpomínám — tím více když je jasno. Ráda bych opět přijela se podívat na Vás . . .“ Neruda odpovídá: „Píšete o možné jízdě do Prahy a o návštěvě u mne pak. Vzala jste si do programu navštěvovat zříceniny? Jsem jí, jsem, podivíte se až se sejdeme nechť již v Praze nebo v Mýtě. — Polehám čtyry i vícekráte denně. To ale doufám, nebude Vám vadit, i kdybyste mně nalezla ulehlého, vždyť to nevadí také jiným známým a přátelům mým, mezi nimiž je předce také několik dam mne návštěvou svou ob čas na chvíli potěšujících. Třeba jen abyste mé hospodyni řekla jméno, jehož zvuk je jí dobře znám, a veškeré brány jsou Vám otevřeny . . .“

Ke schůzce došlo. Slečnu Zdeňku vyprovázela její věrná Mári. Po setkání píše Neruda: „Za svého krátkého pobytu v Praze jste mi přikázala, abych Vás omluvil u paní Malé,*) že nestačí Vám čas na návštěvu u ní. Stalo se — učinil jsem tak — dává Vás co nejsrdečněji pozdravovat. Litovala, že jste se nesešly. Drahé Vaše Kollárovské dary hodlám odevzdati literárnímu odboru Umělecké Besedy v bezpečné ošetřování . . .“

V pozůstalosti slečny Zdeňky našlo se více dopisů „Slávy dcery“, paní J. Kollárové, i její dcery Lidmily provdané Schellenbergové ve Výmaru, kam ji následovala matka. Ludmila oddána byla v témž kostele, v kterém roku 1843 dne 22. září oddáni byli její rodiče „nezapomenutelný dobrý otec se svoji Mínou“. V oznámení snubním píše Lidmila: „Vznešený otcův duch nechť je s námi a jeho láska odstraň překážky, které osud tvrdý mezi mé nejmilejší duše postavil.“ Mladá paní pak touží po některé hodné Češce, která by ji srdečnou milou řečí zdokonalila a přeje si od přítelkyně Zdeňky, aby česky odpovídala, když jinak cvičení v češtině sama postrádá. Paní Kollárová zmiňuje se o Riegrovi a Palackém a roku 1866 po válce posílá Šemberovi 15 zlatých k sbírce na raněné v boji, kde „Prusové byli vítězi ne však skromní ale vzdorní. Protiví se mi ten boj“, píše, „proti Rakušanům. Lituji srdečně těch nešťastníků, kteří ztratili zdraví i životy. Vy v Čechách a na Moravě ztrátu cítíte dvojnásob“.

Paní Kollárová zemřela ve Výmaru roku 1871 a devět let na to následovala ji dcera Lidmila.

*

*) Sklenářová Malá.

Čtyři léta později došlo ke schůzce druhé; píše o tom Neruda v dopisu ze dne 9. srpna 1888: „Slibujete, že přijedete do Prahy. To bude zajisté příjemná návštěva, co nejpříjemnější a těším se na ni velice.

Jak se Vám daří, přítelkyně drahá?

Kytičky došly, zdrávy, pěkny. Osamotnělou fialku právě dnes jsem schoval si na památku . . . Děkuji Vám upřímně za kytičky, za Vaši vzpomínku každou. Do mé osobní samoty jsou to pravé hudební zvuky. Přál bych, aby se Vám to stalo potřebou, jako mně se staly potřebou Vaše lístky — navykla Jste mne tak a když nepíšete, cítím prázdnotu, připadá mi, jako bych už zase někoho ztrácel . . .“

V dopisech ze 7. dubna a 13. května 1889: „Ale nejvíc mne těší Váš sprovázející lístek. Je jarní, svěží, skutečně jasný, mladistvě jasný, potěšně hravý. Těší mne tak, že ihned sedám a píšu. Kdyby také mně ještě osud přál té hravosti — což o to, talent bych k ní měl — jen trochu, trošičku kdyby přispěl ten osud! Snad Sobě stýskáte někdy na venkovské Své cestě, snad a zajisté někdy i právem, ale věřte mi, po nemoci a ranách osudu není nad ni, nad tu samotu zlatou! Toužím po ní, jen že marně, jsem k veřejnému životu přikován.

Pokud to jde, vykouzluju si ji předce. Bývalo u mne jako ve mlýnici, a je teď někdy až nápadně ticho. Lidem je tak nevolno u člověka nešťastného, jeden se vytrácí po druhém — ani nevědí, jaké tím vlastně prokazují dobrodiní! Vždyť to člověk zrovna na nich vidí, jak je jim nevolno, a to na člověka působí těžce. Zůstává jen kroužek těch pravých, a v tom je volno. — Jsem přikován ku svému průvodci jako ku skále, ku své den co den stejné procházce jako k promrzelé ženě. Ale přece jen ještě dobře, že mám aspoň procházku tu jednu: vidím lidi, vidím krámy, ostatního jako na př. života vzrušnějšího, pak zas odpočinku spokojenějšího, snažím se domyslit.

Je-li pěkně, chodím předce den co den dvakráte ven, vyjma pátek a soboty, kdy expeduju hlavní redakční práce; tu musím se spokojit s procházkou jedinou. Tenhle týden budu mít asi návštěvy z venkova. Dvě jsou oznámeny od milých příbuzných — když ale člověk se jim nemůže tak věnovat, jak by rád! A má pak pocit, že vykládají sobě jinak.“

Dopis 22. května 1889:

Včera jsem už trochu zase byl zotaven. Ale tyto dny svatojánské soužily mne tuze. Letos jsem to počítal — 153 gratulantů, toť přece jen mnoho, byť i rozdělených na dva dny.“

Dne 27. června 1889 píše Neruda:

„Nastoupil jsem dovolenou — na jak dlouho nevím arci ještě sám. Snad mne pojednou zavolají. Ostatně jen nerad jsem ustál v práci. Za prvé pracuju rád vůbec, za druhé nastaly volby i byl bych rád pomáhal.“

„Den 16. července byl den návratu v Prahu horkou, kde žiju jako poustevník,“ píše jindy básník. „Chodím 2 × denně ven ale nezotaví mne to; jen abych činil trošičku pohybů. A doma sedím sám jako vždy. Návštěvy bohudík téměř žádné, myšlenky bohužel také téměř žádné. Vegetuju. Lením nade všechno pomyšlení. Až budu chtít pracovat, budu nováček, úředník zase. Vy poletáte po vůkolí — máte dobře. Lístek z Litomyšle vzbudil celý roj vzpomínek dávných třicetiletých! To jsem starý! Před 30 lety už jsem byl redaktorem. Někdy mne to stáří předce jen mrzí; ale ještě jednou totéž žít, vlastně totéž zkusit, bych nechtěl věru!

Jsem Váš oddaný upřímný služebník a přítel.“

List z 23. března 1890:

„Myslil jsem tyto dny tak často na Vás, ale nebylo mi možno zachytiti jedinou prázdnou chvíli, když jsem byl mimo lože, abych Vám napsal pozdrav! Vím, že jste potřebovala důkazů, že vzpomínají na ty neblahé dny březnové také ještě jiní a tuším, že je jich rok od roku míň. Tak se děje vždycky! Jako když oblásek do vody padne; napřed mnohé a silné kruhy, pak — čím dál — slabší, až zbývá už jen záchvěv pouhý! Buďte povždy a znovu ubezpečena, že náležím k těm, kteří nezapomínají, ba ani zapomínat neumějí! . . .“

Ku třetí schůzce slečny Zdeňky s Nerudou nedošlo, ač Neruda sobě návštěvy té přál a v posledním svém dopisu psaném pět dní před svým skonem, dne 17. srpna 1891 k návštěvě vybízel důtklivými slovy: „Nejlíp by bylo, abyste se, velectěná, sebrala, vzala Marii s sebou a přijely obě. Však by nebylo najisto pro Vaši domácnost žádného nebezpečí, kdybyste odjely spolu na čtyry dny a něčeho zde užily. Rád bych Vám v tom pomáhal. Můj návrh je upřímný a stojí za úvahu. Jen žádné přehnané ohledy!

Srdečný pozdrav! Cele Váš Neruda.“

*

Ob čas jezdila slečna Zdeňka sama v zlatou Prahu postesknout si nad drahý rov vyšehradský a vzíti s sebou domů s rovu květ neb pouhý list a uložit je k listům a květům, které sobě z rakve i bytu zesnulého přinesla kdys v upomínku . . .

POSLÁNÍ.

(Díky za přání k čtyřicátým narozeninám.)

Za honér, kterým jste mne obmyslili
v den, v okno mé kdy ťukla čtyřicátka,
Vám, slavní Dřevorubci,*) druzi milí,
chci děkovat se upřímně a zkrátka;
Váš velmistr, jenž jistě dobře cílí,
Vám poví, k básni jak to svůdná látka:
jsouť lidská léta jako kuželky,
a v losu jich zřím rozdíl nevelký.

Kdos neznámý si rovněž s nimi hraje,
a padají, ó přátelé, až běda!
Všech devět, král jak hora Himalaje
se v zpupné kráse mezi nimi zvedá.
V tom z prostředka neb náhle odkud z kraje
sem švihne koule, věčný neposeda,
bác! fanka letí, král se zakolíbá,
rtem dřevěným areny písek líbá.

Ten král, pánové, rok je čtyřicátý;
co zbude potom, král když dolů sražen?
to ostatní jen zbytky jsou a ztráty,
pták oškubaný, zajíc z kůže stažen,
to valčík již před hřbitovními vraty,
sen mládí vedrem skutečnosti spražen:
však — co to platno? nechť čas dále letí —
vy umíte si vždycky zakouleti!

Nuž, koulejte dál, statní dřevorubci,
na osud ve kuželkách zahrajte si!
Kdož truchlí pro marnosti, jsou jen hlupci,
jak Horác chytněm' chvilku za pačesy!
V sled pojde všecko, včely jako trubci,
tož zazpívejme „Zahučely lesy“
a sklenici s plzeňským výše k tomu!
a kuželky ať duní hukem hromu!

V Praze, 1/3 1893

Jaroslav Vrchlický.

---

*) Viz poznámku v rubrice „Týden“.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

„Jak?“

„No, myslím, že je zítra budete mít. Bez černých šatů místa nedostanete. To je marno. Představíte-li se jen v takových vyrudlinkách, už se ví, že za nic nestojíte!“ poučoval jej revident. „Černé šaty — brána do ráje. Toho jsem se od mládí držel a tomu jsem každého mladíka učil!“ Vzal Kvíčalu pod paží a popošel s ním několik kroků. „Na Smíchově v Královské třídě č. 32. ve druhém patře bydlí pan Buchal, professor,“ jal se tiše mluviti. „Pamatujte si to! Č. 32.! Nezapomeňte! Tam si zítra v poledne dojděte. Buchal je tuze dobrý pán. Zapláčete, zanaříkáte, a už vám dá, co má. Je asi tak v těle jako vy a všiml jsem si, že má jedny černé šaty trochu obnošenější. Před týdnem měl na sobě nové.“

„A jak se mám představit? Co mám říci?“

„Na tom nezáleží. Vy — hledáte místo, máte se představit a potřebujete černých šatů.“

„A zeptá-li se, kdo mne k němu poslal?“

„Řeknete, že já. Hlavní věc — dojemně promluvit!“

Kuliš, jenž za nimi popošel, prohodil:

„Musíte se tomu naučit jako revident. Ten pláče, kdy chce. Když se mu tvář polije slzami, nikdo neodolá!“

„Nevím, odhodlám-li se k tomu,“ zavrtěv hlavou řekl Kvíčala unaven. „Černé šaty mi nikdo jen tak nedá . . . a professor . . . nezná mne.“

Tu oba páni, jako by si byli řekli, jali se jej přemlouvati, aby se nebránil a aby si zítra došel k professorovi Buchalovi. Tahali jej za ruce, pleskali mu na ramena, třásli celým jeho tělem. „Musíte, musíte!“ křičeli mu do tváře. „To je marno, musíte!“ Kuliš pak, louče se s ním, zařičel mu do ucha: „Vy jste šílenec! Prosit se musí! Pýcha se musí odložit. Panství nemáte!“

Kvíčala byl rád, když odešli. Popoběhl k levému chodníku Václavského náměstí. Množství lidí spěchalo k Vinohradům. Motorové vozy byly přeplněny. Kvíčala stále se ohlížel. Zdálo se mu, že hned zde a hned zas onde zahlédl Mařku Vaněčkovou s opáleným krčkem. Vždy však se mýlil.

IV.

V noci byla bouře. Kvíčala velice se stálého blýskání a hřmění bál. Půl druhé hodiny v malém dusném pokojíku svém skryt byl až po nos pod peřinou, všechen zpocen a ustrašen. Srdce mu prudce bušilo. Po bouři otevřel okno a rychle ve svěžím vzduchu usnul. Procitl až o deváté hodině. Pešková odešla na mši a na trh, jak denně činívala. Ležel tak ještě hodinu, oddav se příjemnému svému snění o tom, jak byl v dětství z knížecí bohaté rodiny zanešen chudému vdovci, ševci Kvíčalovi v Zahořanech. Když pak dospěl až ke svému oslavení a odměňování známých, když se postaral i o starou Peškovou, učiniv ji klíčnicí na jednom z četných svých zámků, vzpomněl si i na Mařku Vaněčkovou a se zalíbením, plným představ a podrobností určoval jí podobné oslavení jako sobě. Knížecí otec jeho sám musil dojeti k ní a k jejímu otci do Prahy, sám ji uvedl do automobilu a odvezl ji na sídelní zámek. Velikým vlivem svým u dvora způsobí povýšení její do stavu šlechtického. Ne jen ona, ale i otec její, jenž mnoho protivenství a mnoho útrap v životě zakusil, musí býti oslaven. Stane se knížetem a dostane veliké panství. Těmito lahodivými, živě kvetoucími představami bavil se až do příchodu Peškové. Teprv potom vstal, posnídal, omyl se a oblekl. Povšiml si ošuntělých svých šatů v zrcadle a prohodil: „Pan revident Bukovský jim říká vyrudlinky.“

Zašel pak do kuchyně. Pešková seděla u plotny a oškrabovala brambory.

„Víte, s kým jsem se včera setkal?“ promluvil k ní živě.

Pešková neodpověděla.

„S tím starým fořtem Kulišem, co tu byl na jaře u vás hledat byt,“ pokračoval stejně živě usmívaje se.

„Ach — s tím, co mi ho bratr doporučoval!“ zvolala. „No, od toho se dobrému nepřiučíte, mluví jen o pivě.“

„Seznámil mne se svým přítelem, revidentem ve výslužbě, a ten mi opatří místo.“

„Vždyť už místo máte,“ namítla, pohleděvši naň svýma malýma, hnědýma očima.

Vzpomněl si, co jí včera řekl, a krátce se zasmál.

„Ano, mám,“ ihned odpověděl, „ale on mi zaopatří lepší, na půl dne, abych mohl studovat professuru.“

„Vy toho vystudujete!“ zvolala posměšně, zaškaredivši plné své červené tváře.

„Budu-li míti prostředky, vystuduji, proč ne?“

„Kdybyste nemluvil!“ poznamenala ostře a hrubě.

„Kdybyste vy nemluvila! Proč stále pochybujete? Přelhal jsem vás někdy?“

„Což mne!“ zasmála se. „To by bylo nejmenší, ale hlavně — sebe přelháváte!“

„Hlouposti! Vždycky něco máte a vždycky mne strhujete od dobrého předsevzetí!‘

„I vy — jeden!“ vykřikla, ale v tu chvíli se rozesmála. „Řekněte ještě, že vás přemlouvám, abyste tolik nepracoval. Na světlo bych dala, kdybyste se obrátil a začal pořádně studovat.“

„Vždyť chci!“

„Hubou!“

„Ne! doopravdy! Chci! A uvidíte, že to provedu!“ volal důrazně. „Nejprve se vynasnažím nalézti to místo, to polodenní — a zaplatiti dluhy. Tíží mne to. Pak se dám do studií. Nebude to tak těžké, jak si myslíte.“

„Nic není těžké — chceme-li!“

„Ano! A já chci. Změnil jsem se. Budu pilný a co jsem zmeškal dohoním. Mám už všecko promyšleno, všecko ustanoveno, jedno za druhým. A vy máte pravdu, já jsem přelhával sám sebe. Lež je zlo, lež je rakovina. Ode dneška všecko se změní.“

„Já bych vás taky jinak u sebe neměla!“

„Všecko, co teď vydělám, přinesu. Vy musíte nejdřív dostat. A potom, víte, co potom? Budete tak laskava a naučíte mne šetřit. Co vydělám, dám vám v opatrování, ano? Budete tak dobrá?“

Hleděla naň překvapena. Pomyslila si: „No, což, slibovat uměl vždycky!“ Povšimnuvši si pak jeho rozpálených tváří a zářících světlých očí, prohodila k němu: „Všecko, všecko, mladý pane, všecko, jen vytrvejte v tom předsevzetí. Hledejte místo — hledejte!“ A povstavši s nedoškrabanou bramborou pohrozila mu: „Mladý pane, lež je rakovina, jste povídal — a vy dobře víte, že jste mne přelhal!“

„Já?“ zvolal vášnivě. „Kdy? Teď?“

„Mladý pane, vy to místo, co jste včera řekl, ještě nemáte!“

Zbledl. Hned však řekl:

„To nemám. Ano, to nemám, ale revident Bukovský mi místo zaopatří. Ode dneška začnu hledat. Jen už mi nic nevyčítejte a nechte mne. Sám vidím dobře, v čem vězí ta moje slabost. Vy vždycky zapomínáte, jak je chudému studentovi těžko se uchytit. Nevíte, co jsme s matkou hladu zakusili, a co je to studovat bez haléře. Vyučoval jsem, živil jsem se. Ale chudý student — do toho každý kopne —“

„I nekopne — jen nelžete, nekopne!“

„Kopne, paní Pešková, kopne, a jak!“

„Nekopne!“ odvětila a usednuvši, škrabala brambory dále. „Už zas děláte toho mučedníka,“ dodala mrzutě, „a to se mi nelíbí!“

„Jakého mučedníka?“ zvolal uražen.

„Do člověka nikdo nekope! To jsou hloupé řeči!“ promluvila přísně. „A kdyby kopl, kopněte taky. Jaké pak bědování?“

„Vám se lehko řekne, vy jste nikdy nestudovala!“ podotkl mírněji, nevěda však v tu chvíli, co tím chtěl říci. Pohlédl na sebe a zasmál se: „Vypadám jako trhan v těch vyrudlinkách!“

Obrátila se k němu, prohlédla si jej a pokývala hlavou.

„Taky snad budu mít jednou lepší šaty!“ promluvil prohlížeje si skvrnu na kabátu.

„Vytrváte-li —“

„A černé šaty bych měl mít, ne? Což kdyby mi dnes nebo zítra Bukovský vzkázal, že se mám představit?“

„Vy byste toho měl mít!“ povzdychla stařena. „Ach, Bože!“

Kvíčala pojednou oživl, zaluskal prsty a otáčeje se jako v tanci odkvapil do pokojíka.

Všecko nitro jeho naplněno bylo podivením, jak jen se mohlo státi, že lenošil, že studií zanechal a o místo se nestaral? Jak mohl téměř celý rok tlouci se v nedostatku, v omrzelosti, ve lži, když pouhá myšlenka, pouhé předsevzetí, že se polepší, tolik radosti mu působí? Je teď změněn, veselý, čilý, všecko odhodlaně, s chutí podnikne, vše dohoní, vše získá.

Vzal svůj propocený slaměný klobouk, pohlédl na sebe do zrcadla a aniž si povšiml, je-li čist, vyšel na ulici. Pešková, jež zašla právě za záclonku, zavolala naň: „Mladý pane, nic neodkládejte!“ Byl ještě na schodech, když slova její zazněla. Uvědomil si jejich smysl a v tu chvíli pocítil zvláštní radost ze svých předsevzetí, zvláštní uspokojení i jakousi nezvyklou smířlivost ke svému okolí. „Pešková je dobrá žena,“ napadlo jej, „jiná by mne byla dávno vyhodila. Jde jí opravdu více o mne než o ni.“

Na ulici po noční bouři bylo příjemno a čisto. Ochladilo se. Vál západní vítr a obloha přeplněna byla nízko letícími chmurami. Jednou v srpnu, když byl u Lukášů, šel za takového dne lukami se slečnou. Povídala mu o jakési pošetilé dívce, jež uvěřila prolhanému vdovci. Ale v představě své neviděl slečnu Lukášovou, nýbrž slečnu Vaněčkovou. Neuvědomoval si však této záměny. Pocítil v nitru svém náhlý odpor k žebrotě. „Ne, k tomu Buchalovi nepůjdu,“ rozhodl se, „nevím ani, co bych

mu řekl. Je hloupé prositi o staré černé šaty. Nepotřebuju jich. I v tomto kabátě nalezun místo. Bukovský myslí, že jsme někde na panství. Bylo by mi trapno prositi toho pána... Jak bych to řekl? Že hledám místo a že potřebuju černé šaty! Ne, to není možná, odbyl by mne, a já — znám svou povahu — ztratil bych všecku odvahu všecku chuť, zmalomyslněl bych a všeho hned nechal. První nepodařený krok zničil by celý můj plán. A k čemu černé šaty? Může si chudák pořiditi černé šaty? Není to nesmysl? Bude mi někdo zazlívati, že nemám peněz? Ne, tam nepůjdu."

Václavským náměstím jelo do Jindřišské ulice množství kočárů. Svatba. Kvíčala ohlédl se tím směrem po nich, ale bez zájmu. „Ta Mařka Vaněčková si přece jen vyčítá, že zavinila matčinu smrt," pomyslil si se zvláštní určitostí a zájmem, „omlouvá se . . . a jen proto mi to včera všechno povídala. Vzpomínala si bezpochyby na ty události než jsem přišel . . . a nalezlo jí to do hlavy. Omlouvala se." Snažil se rozeznati, soudí-li správně, a představoval si včerejší setkání s ní. Utonul v množství příjemných vzpomínek. Došel k Národnímu divadlu. Zde stanul a rozmýšlel se, zdali jíti na Smíchov, „Přejdu přes most," rozhodl se, „podívám se na ten dům, ale žebrat nebudu."

O jedenácté hodině ubíral se Královskou třídou na Smíchově. Povšiml si, že sudá nová čísla jsou na levé straně a odhadl v duchu, kde asi stojí onen dům. Došel až k němu. Byl čtyřpatrový s mezzaninem, tmavý, s velikými okny. Ve druhém patře byla dvě otevřena. Bílé, lehoučké záclony se stále zachvívaly. Stanul a pátral chvíli, objeví-li se v nich někdo. Jal se pak přecházeti po chodníku. Představoval si neznámého professora Buchala a vmýšlel se i do setkání s ním, do hovoru o černých šatech. Zdálo se mu, že je nemožno, aby k němu šel, ale v tu chvíli, jak chtěl odtud odejíti, pocítil zvláštní, hluboké zalitování, zvláštní těžký, skličující dojem, že opouští své předsevzetí. Bylo mu, jako by něco ztrácel, jako by sám sebe zrážel. A tak, vzdaloval-li se od onoho domu, zkracoval krok, až stanul a opět se vrátil. „Poprosím-li o něco, nezhřeším, ani mne neubude," říkal si hlasitě. „Namlouvám si, že je prosba pokořující, ale jen proto, že jsem ničema, že se mi nechce rukou hnout." Vzpomněl si na slova paní Peškové, jež za ním zavolala, vzpomněl si i na revidenta, Bukovského a rozhodl se, že přece jen půjde před dvanáctou hodinou k professorovi Buchalovi.

Pln jakéhosi mrazení a neklidu jal se rychleji přecházeti. Tichá třída poněkud oživla.

Do domu, v němž professor Buchal bydlil, vešla slečna a vysoká paní. Obě — aspoň se mu to zdálo — povšimly si ho a mluvily o něm. Za chvíli spatřil slečnu ve druhém patře u otevřeného okna. Vyhlédla a mžikem zmizela. „Jeho dcera," pomyslil si, „uhodla, že k nim jdu. Možná, že tu již u nich dnes revident Bukovský byl a že o mně mluvil". Myšlence té okamžitě uvěřil. „Ne, teď nemohu odejít. Čekají mne, slečna mne poznala. Ostatně, mluvil-li Bukovský o mně, snadno se dovtípily, že jsem to já! Kdo jiný by tu přecházel? A on mne jistě popsal a jistě jim vylíčil mé trampoty. Možná, že mne pozvou i na oběd, a možná, že pan professor o nějakém místě ví, možná, že půjdu domů již s místem!"

Všechen oživen přešel na levý chodník, a jal se před samým domem přecházeti. Na chvíli podlehl nepříjemné tísni, ale když si řekl, že odejde domů, pocítil opět ono hluboké zalitování a opět si pomyslil, že ho professor očekává.

Před dvanáctou hodinou, ohlížeje se, vystupoval tiše do druhého patra. Dech se mu zatajoval, kroky vázly. Uhodilo-li někde něco, všechen ztrnul. Srdce mu bušilo jako při leknutí.

Ocitl se u vysokých, hnědých dveří. Přečetl si jméno „Josef Buchal, c. k. professor", a pln neočekávané rozpačitosti úplně se ztišil. Bál se i vydechnouti.

Ve třetím patře otevřely se dveře a kdosi spěchal dolů.

Kvíčala sáhl na knoflík. Uvnitř zařinčel zvonek. Hezká služka proběhla těsně vedle něho po schodech. Naslouchal. Čekal.

Až po chvíli otevřely se dveře. Stála v nich ona slečna, kterou viděl vejíti s vysokou paní do domu. Upírala naň tmavé, přimhouřené oči. Tvář její, růžová a plná všecka se mračila. Poklonil se.

„Co si přejete?" otázala se, přivřevši poněkud dveře.

„Je pan professor doma?" otázal se.

„Ale — co si přejete?" opakovala hlasitěji.

„Rád bych s panem professorem mluvil."

„Kdo jste?"

„Student, Jiří Kvíčala."

„Kvíčala?" opakovala nedůvěřivě. „A co chcete?" Hlas její zazněl hrubě, osopivě.

Cítil, že mu nevěří, že chce dříve vyzvěděti účel návštěvy a že ho asi dále nepustí.

„Mám něco panu professorovi vyřídit," řekl.

„Vyřídit? Od koho?“
„Od pana revidenta Bukovského.“

„Bukovského?“ pronesla vzpomínajíc, zná-li to jméno. „A otec zná toho pána?“
„Ano, velice dobře.“

„A co mu máte vyřídit?“ ptala se pootevřevši poněkud dveře.
„To je těžké —“

„Nemohla bych mu to oznámit sama? — Pracuje teď něco. Nesmím ho vyrušit.“

„Ne,“ řekl odvážněji, „je to velice důležito. Musím s ním mluvit sám.“

„Počkejte tedy, zeptám se,“ prohodila a zavřevši dveře, odběhla do pokoje. Stál na chodbě rozpálen a jako ohlušen. Chtělo se mu utéci, ale neodhodlal se k tomu. Uvnitř zazněl tlumený, podrážděný křik; nemohl však rozeznati ani jediného slova.

Po delší chvíli otevřely se dveře a táž slečna, všechna červená a jako rozhněvána, vyzvala jej, aby vstoupil. V předsíni, tmavé a nevelké, ukázala mu na věšák, kam si má odložiti klobouk, a zmizela v postranních dveřích, neřeknuvši již ani slova. Všechen zaražen a stísněn ohlédl se kolem. Stál před zrcadlem. Z dveří, jimiž slečna odešla, zavoněla sem hovězí polévka.

Opět jej napadlo, aby utekl, a pocítiv nesnesitelnou tíseň sáhl po klobouku. V tu chvíli však se otevřely dveře naproti vchodu a v nich, poněkud nakloněn, objevil se silný, kostnatý, zježený pán s lesklýma, neobyčejně zářivýma modrýma očima. Stanul před Kvíčalou, nachýliv k němu tvář.

„Přejete si?“ otázal se nepřívětivě, téměř nepřátelsky.

„Něco panu professorovi vyřídit,“ řekl Kvíčala, nezajiknuv se.

Professor otevřel dveře dokořán, vyzvav jej, aby vstoupil. Tvář jeho zlaskavěla, hlas se zmírnil. V přeplněném saloně ukázal na křeslo. Kvíčala, rozpačitě se otáčeje, váhal.

„Sedněte si!“ vyzval jej Buchal dotknuv se jeho ramena. Sám usedl naproti němu. Modré, zářivé oči jeho ulpívaly na bledé tváři studentově. „Co mi tedy nesete?“ otázal se, hladě si bílou rukou dlouhé hnědé vousy.

„Od pana Bukovského,“ promluvil Kvíčala chvatně, aniž věděl, co dále říci.

„Jakého Bukovského?“

„Pan revident Bukovský se uctivě poroučí —“, zajiknuv se, pronesl Kvíčala, naplněn pojednou odporem k tomuto člověku, jenž jako by jej chtěl usvědčovati ze zločinu.

„Bukovský? Jaký Bukovský?“ šeptal Buchal.

„Je ve výslužbě, prosím, starší pán, knížecí revident, bydlí na Vinohradech —“

Buchal, hladě si vousy a dívaje se ke stropu, vzpomínal:

„Bukovský, Bukovský, revident, Vinohrady . . . A on mne zná?“
„Velice dobře.“

Professor Buchal náhle se udeřil do kolen.

„Aá — Bukovský — počkejte, počkejte, zavalitý, červený, oholený!“ zvolal.

„Ano, ano!“ radostně přisvědčil Kvíčala, jako by se byl zachránil a jako by jeho nevina se byla prokázala.

„Ach — ten!“ zvolal Buchal. „Ano, ano! Byl tady u mne v květnu a prosil za jednoho studenta, aby nebyl vyloučen. Student byl darebák. Nebylo možná, nebylo by to taky správné. Tedy ten. Viděl jsem ho všeho všudy jednou, právě tehda, a to mne, mohu říci poctivě, rozčilil nekonečným svým žebroněním.“

Výraz tváře professorovy zpřísněl. Opatrnost a nedůvěra opět se nahromadily v pohledu i v pohyblivých, pod vousy sotva viditelných rtech. Kvíčala okamžitě to vycítil a opět se mu zdálo, že jej chce professor lapiti a z něčeho lstivého usvědčiti. Pocítil k němu nejen odpor, ale i nenávist, a duše jeho v tu chvíli naplněna byla úskočností a lstivostí, aniž tomu chtěl, ba aniž si to byl uvědomil. Všecky smysly jeho upjaly se tímto směrem, snahou vyplésti se, uskočiti, podvésti. Díval se do zářivých modrých očí Buchalových, jež jej nepřestávaly bedlivě pozorovati, a čím dále tím více drzosti a zlobné odvahy bylo v jeho nitru.

„A co mi pan revident vzkazuje?“ otázal se professor netrpělivě a velmi chladně, zahrávaje na kolenou svými neklidnými dlouhými prsty.

„Netušil jsem, že se tak málo s vámi zná,“ promluvil Kvíčala vyhýbavě, všechen zaujat snahou professora přelstíti.

„To nevadí. Posílá mi dopis, nebo mi máte něco ústně sděliti?“

„Ano, sděliti, . . . ale, odpusťte, tím všechno odpadá,“ promluvil Kvíčala nápadně mírně, neuraženě, povstav s křesla.

„Čím — čím všechno odpadá?“ překvapen otázal se Buchal. Nedůvěřivost v jeho očích zhasla.

„No — račte odpustit!“ klonil se student, náhle ve tváři zrůžovělý.

Buchal jej přidržel nad křeslem. Přitiskl a posadil jej.

„Tak prosím, co mi vzkazuje?“ řekl klidně a konejšivě.

„Pane professore, srdce lidské je citlivé... odpusťte, mne překvapilo, že nejste přítel pana revidenta Bukovského.“

„Skutečně nejsem, znám jej zcela málo, jak jsem řekl, viděl jsem ho jedinkrát.“

„On však tak mluvil, jako byste byli přátelé!“

„Lituji. Ostatně, nechme toho, a řekněte mi, oč jde? Týče se snad jeho vzkaz vás?“

„Ano, ale já nemám nyní odvahy —“

„Proč?“ zasmál se professor. „Studujete?“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Dvě knihy Nerudových satir. V uspořádání K. Rožka vydal F. Topič v Praze 1912. Sebraných spisů Nerudových řady II. díly XXII. a XXIII. (Doplňků díly VIII. a IX.). Stran 336 a 324 za 3 K 40 h a 3 K 30 h. —

Definitivní rovnání a seřazování Nerudova odkazu feuilletonního pod určitá, ostře vymezená hesla setkává se neustále s jistými potížemi: verví, neklidný a všestranně se zajímající kritik společnosti nikdy se nesnažil býti jednotně vysloveným; jak jeho živý zrak, tak i jeho slovesný projev bloudil a měnil se, tu do úsměvu, tu do žíravé, příkré satiry, tu zase do lehýnkého, vlídného pošimrávání, které nebylo ani skoro ironií. A tak shrnul-li pilný pořadatel těchto dvou svazků přítomné článečky a denní Nerudovy rozhovory pod etiketu Satir, musil se dopustiti určitých kompromisů, při podobném řazení ovšem nutných. Satira v článcích ovšem převládá a určuje tón, ale je tu i plno tiché, vlídné ironie a ze srdce vyhřávajícího humoru.

Obě knihy Nerudových satir seskupeny jsou chronologicky a obsahují články Času, Hlasu, Nár. Novin a Nár. Listů v l. 1861—1891. Jsou to feuilletony nejrozmanitějšího obsahu a nejprotichůdnější tendence; tu satirisují Staročechy, tu polemisují s klerikály, tu bijí do nehospodářského mýcení lesů, tu zase sesměšňují slavomam a samochválu politického předáka. Neruda (jako ostatně nalezneme i ve všech jiných svazcích) bije se tu však i vážně o důležité otázky národní, kulturní, národohospodářské i společenské, rozjímá o stavbě a důležitosti Národního divadla, píše o pražském chudinství, o hájení a zdokonalování pražských sadů, o nedostatku pražských uličních hodin, o šlechtě v německém a v pražském divadle, o konfessionelní škole a jejím nebezpečí atd. Je zajímavo sledovati, jak Nerudův bičík pozbývá průběhem doby své bezstarostné a švižné pružnosti, a jak feuilletonista přechází pozvolna od otázek čistě humorných, denivkovitých k zájmům hlubším a vroucnějším. Jestliže si v letech šedesátých a sedmdesátých velmi rád i „vymýšlel“ různé záminky, aby na ně mohl navázati svoje palčivá kázáníčka, přimyká se v pozdějších letech takřka veskrze ke zjevům opravdovým, tón jeho satiry je víc přísný než lehkovážně sesměšňující a humorný. Víc a více tendence a vážnosti hlásí se u Nerudy s přibývajícím věkem, a jsou tu čísla, na pohled vesele bezstarostná, pod nimiž doutná hluboký smysl pravdy (Maďarské volby v Čechách, Jinochu český atd.). Nerudova tendence, která se u něho hlásila čím naléhavěji i ve vyslovené belletrii, je zde na konec alfou i omegou jeho feuilletonních rozběhů, které nás místy upomínají silně na jeho „Drobné klepy“. *Fr. Sekanina.*

P e t r A l t e n b e r g: *„Pohádky života“*. Přeložil Innocenc Hošťálek. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze 1912.

Mám rád Petra Altenberga, jako si dovedeme zamilovat obraz, sochu, knihu, zkrátka skutečné umělecké dílo, které odpovídá našemu založení a individuální naší zálibě. Mám ho rád pro jeho jasný životní názor, krásný a smířlivý, pro jeho antický kult krásy, úctu k ženám, ke Goethovskému „das ewig Weibliche“, pro jeho renaissanční duši a kulturu srdce, a proto, že dovede svůj umělecký, světlý názor na svět a život ztělesniti několika větami, ba slovy, tak výrazně a plasticky ve svých básních, psaných prósou.

Prosy Petra Altenberga jsou vždy krátké, stručné, myšlenkově však hutné, u výrazu oekonomické a formou dokonalé. Jsou jak perličky na zlatou šňůrku navlékané. Sujety své béře přímo ze života, jak široký proud jeho je přináší; nic není mu dosti malicherno, nebo zbytečno, aby z toho s v ů j poznatek nevytěžil, trochu krásy nenačerpal, nebo alespoň záblesk světla nepostřehl, aby neřekl s v ý m způsobem, co vidí a j a k o n t o v i d í. Mluví o své překrásné matce bez vtíravosti a zbytečného sentimentu, vypravuje episodky ze svého dětství, mluví o dětech, „k nimž se nesnižuje laskavě, nýbrž vzhlíží k nim vážně“, mluví o dámách i „sladkých dívkách“, rozmarně i lehce ironicky, vždy však respektuje v nich ž e n u, jejíž tělo zbožňuje ideálně a miluje platonicky jako umělecký výtvor, a jež mu vždy zůstává

„Prapůvodem života, Nejjasnější, Nejrusejší světa, s temným konečným květem stromu Života, srdcem muže.“

A jinde opět mluví o modě, o hygieně a kultuře těla — dovede psáti o všem, neboť ze svého prostého denního života čerpá básně. A to žádá na každém jednotlivci, chtěje, by přestala „privilej srdcí básnických pokrokem vnitrné kultury všeobecného srdce lidského.“

Právem o sobě Petr Altenberg řekl kdesi: „— věřím, že trochu jsem přičinil, aby dech řeckého kultu krásy vešel v mladé, utištěné životem.“ —

„Märchen des Lebens“ vyšly asi před čtyřmi lety, obsahujíce téměř sto čísel prós. V překladu „Pohádek života“ jest jich asi třicet vynecháno. Bylo-li k tomu vskutku podstatného důvodu, pak měly býti za daných okolností rozhodně vynechány básně „Doba mládí“, „Báseň lásky“ a „Kabaretní píseň“, jejichž překlad sice „zachovává přesně podivný rozměr, rytmus i rým se všemi nepravidelnostmi“, jest však násilný, naprosto nevýstižný a zejména nebásnický.

Ani překlad ostatních prós není dosti přesný a pečlivý. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* V Hranicích na Moravě zemřel 26. října jeden z nejvíce vynikajících národních pracovníků moravských, první starosta nově dobytých českých Hranic, advokát a zemský poslanec JUDr. *František Šromota.* Muž bystrý, nezištný, neúmorně pracovitý a výborný organisátor, zemřel u věku necelých 60 let (* ve Vel. Pěnčicích na Moravě r. 1853), nepobyv ani celé desetiletí na českém starostenském stolci hranickém, jehož v památných červencových volbách r. 1903 dobyto bylo jeho prací, neúnavným úsilím a taktikou. Jeho jménu zachová česká Morava nehynoucí a vděčnou paměť.

—n—

* V „Oesterr. Rundschau“ Jos. Penížek věnuje nekrolog Jaroslavu Vrchlickému. Vzletný článek o Vrchlickém končí vzpomínkou na svou návštěvu u básníka v Opatiji. Vrchlický se poptával: „co dělají naši doma?“ Zaslechnuv, že se pracuje, vzdychl si z hluboka: „Kéž bych také mohl zase pracovati.“ A když mu host vyprávěl, že postřehuje se v lidu začátek střízlivého nazírání na poměry, Vrchlický pozorně naslouchal a dojat posléze pronesl: „Sapere aude!*) Zvěstujte s vysoké žurnalistické své tribuny mému věrnému lidu toto učení spásonosné! Řekněte mu, až mne tu nebude, že je mým přáním, aby neopouštěl cesty rozvahy, a nalézal odvahy k moudrým skutkům.“ Byla to poslední slova, která od Vrchlického slyšel.

K. V. H.

*) Osměl se zmoudřeti! (Horac.)

* Ve středu, 30. října t. r., bylo tomu právě sto let, co narodil se ve Skutči zasloužilý spisovatel český *Antonín Rybička.* Literární klub v Chrudimi oslavil památku jeho 100. narozenin přednáškou prof. Floriána a vzpomínkou u jeho hrobu na hřbitově sv. Kříže, při níž promluvil prof. Jar. Adámek.

V „*Jičínském obzoru*“ z r. 1861 čteme v dopisu z Březnice, že se tam na počest předních vlastenců bude o prázdninách odbývati ples, při němž rozdávány budou svazečky básní, nadepsané „Kytice. Upomínka na studentský ples v Březnici r. 1861.“ V dopise uveden jest i obsah Kytice, jména šíře neznámá. Zajímavo jen jest, že jsou v obsahu i básně My jsme přece velký národ a Času běh od J. V. Vrchlického. Kdo byl tento Vrchlický, nevíme; potomnímu Jaroslavu Vrchlickému bylo tenkrát osm let. Patrně užil někdo toho pseudonymu již dříve, než zesnulý mistr.

* K dvěma básním Jar. Vrchlického na str. 94. Dnes, kdy už navždy ztuhla ruka, která byla zvyklá klásti na papír s báječnou lehkostí a v úžasném proudu hojnosti verš za veršem, řádku za řádkou nejskvostnějších výronů tvořivosti básnické, nadchází nám všem nová péče: sebrati a shromážditi i ty z veršů *Jaroslava Vrchlického*, které, nebyvše původně snad ani určeny pro veřejnost, chovají mnohý cenný rys k doplnění básníkovy intimní podobizny. Podáváme dnes na str. 94. takovýto výtrysk pěvcova šumivého rozmaru, odpověď a díky na blahopřání společnosti „Dřevorubců“ o 40. narozeninách mistrových. Přátelská družina tato seskupila se před více než dvacíti lety k pěstění družné kratochvíle a hry v kuželky kolem nezapomenutelného Vojty Náprstka jako „protektora“, jenž do ní rád uváděl příchozí své hosty, Čechy americké i z jiných zámoří, a věnovala za svého trvání znamenitý peníz účelům národním a dobročinným. Z účastníků jejích buďtež uvedeni kromě jiných: ředitel Musea Náprstkova J. L. Kottner, šk. rada prof. B. Bauše, malíři Václav Jansa a † prof. Bohuslav Kroupa, † ředitel měšť. školy a spisovatel Josef Klika, † architekt Tierhier. K čtyřicátým jeho narozeninám r. 1893 „poctila“ Jaroslava Vrchlického „čestným honérem“, o čemž mu veršovanou zprávu podal „velmistr“ družiny, prof. dr. Jan Urban Jarník, a tato „pocta“ zavdala Vrchlickému podnět k rozmarnému děkovnému Poslání, které zbylo společnosti drahou památkou po nesmrtelném pěvci.

V Praze, dne 1. listopadu 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel V. Rais:

O MIKOLÁŠI ALŠOVI.

Hrst vzpomínek.

Chci napsati několik drobných vzpomínek na Mikoláše Alše, vzpomínek ze svých nejmilejších; několik drobtů k povahopisu národního malíře, básníka.

Není a nebylo v národě umělce populárnějšího a milovanějšího. Uměním svým zobjímal všechen náš svět se srdečností nebývalou. Je samorostlejší, tvrdší, ale lidu bližší než Manes. Všecko, co tvořil, je naše — české, slovanské; prosté to bývá, ale hluboké jako povaha našeho lidu. Aleš je národní básník; jeho kresby, často drobné, obsahují celé básně. Vezměte třeba některou náladovou na př. z Motýlů, z Měsíců, z výjevů ze života vesnického, vojenského i z jeho kreseb historických, kulturních, o cyklech jako je Vlast, Praha, Slované ani nemluvě — zadívejte se a čtěte! Celou báseň vyčtete, dojímavou, vznešenou a zas plnou humoru. Celé básně vepsány jsou v dílech jeho, po většině pérem kreslených, a v tom asi hledám smysl Alšových slov, jež říkává, že své obrázky píše.

Básně do nich píše.

V té poesii je také hodná příčina Alšovy obliby a lásky, kterou kde kdo k němu lne.

K tomu je myšlenka vyjádřena kresbou jednoduchou sic, ale karakteristickou, výmluvnou, plnou hojných podrobností historických nebo životu odpozorovaných a především — jeho! Nikdo to tak nedovede po něm, i kdyby se mu to zdálo sebe jednodušší — a kdyby i dovedl, tu hloubku do kresby nedá. Snad žádný z národních básníků našich k národu nepromluvil tak prostě, jasně a v té šíři jako Aleš. Život přítomný i minulý je v něm; všecko, čím po česku žijeme, z čeho jsme vzrostli, co je nám draho.

Je mistr, je svůj. Zůstal si věren, nepodlehal heslům, jež z ciziny přilétala, a to bylo jeho štěstí. Možná, že by se mu bylo vedlo lépe, že by byl nezažil útrap let osmdesátých. Ti, kdož jen podle mody a cizích hesel tvoří, bývají navrchu, jsou pořád moderní, ale když sejde se doba s dobou a vykonané dílo se přehlíží, bývá v tom vlastního málo. Hesla zatím odletěla a jen oplesky děl zbyly. Těch však národnímu umění třeba není a proto je dřív nebo později odvrhne. Škoda ztracené práce.

Aleš zůstal svůj, silná individualita, samostatná vedle ostatních, stejně ovšem oprávněných. —

Měl jsem ho rád od té doby, co jsem spatřil prvé reprodukce jeho prací. Snad se nemýlím, že nejdřív byl to cyklus „Jindy a nyní — aneb Bývali Čechové“, jejž r. 1877 do Palečka navrhl a kreslil.

R. 1879 proletělo Alšovo jméno slavně — návrhy jeho pro Národní divadlo byly poctěny cenou a prostřednictvím illustrovaných listů stávaly se známými i na venkově.

Když jsem r. 1881 počal psáti do Arbesova Šotka, jehož právě vycházel druhý — a poslední — ročník, byl Aleš jediným Šotkovým illustrátorem a illustroval tedy také práce moje. Hned na prvé straně prvého čísla byla typická selská hlava kmotr Hrouda. A je od Alše v Šotku kreseb mnoho, satyrické výjevy ze života nynějšího, z historie, ze zámků před r. 1848, z klášterů, z far, z vojny, ze vsi a co jiného. Vše je výmluvné, bystře odpozorované, i v nejposlednějším náčrtku je bystrá myšlenka, humor, hněv, hořkost — a vob-

rázku z pravidla je více než v textu.

Hlavně těmi Alšovými kresbami bude Arbesův Šotek vždy míti cenu. A nevyšly ho ani dva ročníky . . .

Potom přicházely Alšovy kresby ve Světozoru, od r. 1882 i v Čechových Květech, kresby plné poesie: cyklus Motýli, Voják v české národní písni — od zoufalého odchodu z domova až do bojiště, kde již jen kůň chýlí se k padlému, Vánoce, oblíbené Alšovy motivy s jesličkami, koledníky, s ponocným v kožíšku, se zajíčky, veverkami, se zapadlým krajem, zachumeleným lesem — celá venkovská poesie vánoční, illustrace k bulharské písni Do boje posledního atd. —

V prvých letech svého pobytu pražského — od r. 1887 — chodíval jsem také do kavárny a to nejprve do Národní, později do Slavie; věděl jsem, že tam chodívají mnozí, jež přál jsem si viděti. Ptal jsem se, chodívá-li tam i Aleš; že prý ano, ale jen zřídka. V Slavii jsem skutečně Alše spatřil po prvé a sice na podzim r. 1888; seděl ve společnosti Jiráskově, jenž se právě z Litomyšle přestěhoval do Prahy. Poznal jsem Alše hned, ačkoli dle podobizny, v časopisech uveřejněné, hodně sestaral.

Někdy počátkem r. 1891 měli jsme výborovou schůzi Máje v zadním pokoji u Choděrů. Když jsem do ní přišel, kdo tam neočekávaně seděl jako Aleš! A hned se jadrně hlásil jako starý známý ze Šotka. Byl to tenkráte milý večer, na jaký se nezapomíná. Aleš vypravoval, vzpomínal — a taky jsme si hned tenkrát bratrsky připili. Dal mi kus svého vzácného přátelství a zůstali jsme si věrni do dneška. Vážím si toho přátelství velmi — na cestě mé životem je z nejmilejších květů, jež jsem nalezl. A dnes po letech vím, že Aleš každému srdce neotevře. Je radost míti jej přítelem . . .

Když jsem r. 1891 chtěl vydati svou knihu „Výminkáři", řekl jsem svému panu nakladateli Šimáčkovi, že bych si na knihu přál Alšovu titulní kresbu.

Pan Šimáček souhlasil, mělť také Alše rád, Světozor přinesl řady jeho prací. Dopsal jsem mistrovi. Odpověděl velmi srdečně a kresbu dodal.

Za rok přišel jsem s takovou prosbou opět.

Abychom věc projednali, pozval mne Aleš na schůzku v zahradě u Doušů na Václavském náměstí. A tam jsme po prvé spolu poseděli sami dva. Aleš ponořil se do krásných vzpomínek svých . . . Při rozchodu musil jsem mu slíbiti, že ho ráno navštívím v bytě.

I putoval jsem tedy po ránu do Sokolské ulice, do domu, jehož číslem je rok objevení Ameriky; dům patřil architektu Štrayblovi, jehož stavby zdobíval Aleš svými sgrafity — na př. známý dům v ulici Smetanově s rozkošnými Alšovými výjevy z vojny.

Aleš bydlil v třetím patře. Poznal jsem tenkrát i jeho laskavou choť, synka a dvě dcerušky. A snesl všecky svoje vzácné památky — dva kufry rodinných listin, obrázků, knih a ukazoval, vysvětloval . . . Oči byly nejednou plny slz . . . I tu lahvičku s popelem z Vesufu, již na památku přivezl kdysi strýc Tomáš Fanfule, švališer, ukázal. A přinesl i právě vydaného svého „Sirotka", namočil péro a napsal svým velkým, výrazným písmem: Si iniquitates . . . Domine qui sustinebit!! Drahému příteli — — na památku. V Praze 29. června 1892.

Potom všecky moje knihy vycházely s titulními kresbami Alšovými — mně tak milými!

Jsme každý z jiného kraje, nějaké ty chalupy, fěrtochy, kožichy, pláště se sice někdy na obrázku trochu liší od toho, jak to bývalo v kraji našem, ale to mi nebývalo nikdy věcí hlavní; za to jsou na Alšových obrázcích postavy typicky české a život pravý.

Pokaždé jsem si k němu pro „deštičky" nebo pro obrázky do knih pro děti zašel. Už věděl, proč přicházím, a jen se krčil a potměšile usmíval. To už potom bylo v bytu jeho Na Bojišti a hlavně v bytu nynějším, v dolní části Havlíčkovy třídy na Vinohradech. Sedávali jsme v tom jeho pokojíku tichém a skromném, jehož hlavním bohatstvím jsou skříně s knihami a trocha rodinných i přátelských památek — on na židli Manesově, já proti němu u prostého stolečku, na němž provedl většinu svých prací.

Bývalo leckdy práce jiné, lepší, vděčnější, ale Aleš říkával: „Nic platno, destičky se musí udělat!" Jindy dopsal: „Udělám! Toť se ví!" Nebo: „Již tu máme zase vedřiny, to by na to bylo nejlépe venku. Ale nemohu se ještě odvážit, sice bych mohl udělat pangrot." Když Unie chtěla vydávati soubor mých knih a potřebovala plakát, Aleš udělal i ten.

Aleš umí pobavit, rozjařit vzpomínkami, jadrným vtipem. A směje se rád. Na svém okně mezi květinami pěstuje si hlavně kakty — — nebožtík professor Schöbel míval jich v Ječné ulici plná okna — — však se Aleš proto jednou žertem

nazval: malý Schöbel! A pobylij sme spolu i jindy jinde v přátelské schůzce veselé, potěšeni hojnými Alšovými vzpomínkami, jmenovitě z vojny, to když v oujezdských kasárnách sloužíval u pluku Mamula. Byla za ta léta nejednou pozdní hodina, když jsme spolu tichými ulicemi kráčeli k domovu a Aleš nenadále tlumeným, rozchvělým hlasem počal deklamovati z Máchy:

„Vidíš-li poutníka, an dlouhou lučinou
spěchá ku cíli, než červánky pohynou?
Tohoto poutníka již zrak neuzří tvůj,
jak zajde za onou v obzoru skalinou,
nikdy — ach, nikdy!“ —

(Pokračování.)

✣ ✣ ✣ ✣ ✣

Josef Müldner:

SAMOTA.

Ty odejdeš a přijde někdo jiný:
samota!
To před východem slunce jsou jen stíny,
tesknota!

Zadýchán Tebou, jarní vůně ssaji:
akáty.
Tím teplem jsou už všechny cesty v kraji
nassáty.

Umučen jen a nemilován tebou
jdu teď tich.
Jak dlouho šel bych, moje nohy zebou,
v závějích.

Po Tobě prahnu a přec Tebe, drahá,
odmítám.
Kytičkou hrob Tvůj, vzpomínko má blahá,
oplítám.

A chtěl bych věnec u hlav tvého lože
položit.
Snu nenašed, chci chladné ostří nože:
chci svůj klid.

Klid ztratil jsem v objetí Tvoje skleslý,
opilý.
Svět krásnější, věř, do duše mi vnesli
motýli.

Zázrakem barev vzduchem zakývali.
A v svůj let
to za mne pozdrav ode mne ti dali,
— naposled!

VEČER.

Se vší silou lásky svojí
na Tebe si vzpomínám.
Deset bije na orloji,
v pokoji svém sedím sám.
Na podobiznu zřím Tvoji,
v lítosti a nepokoji
vzpomínám si, vzpomínám.

Jak by mohlo být vše jiné.
Krásné myslet na to jen.
Velkou touhou člověk hyne,
velkou touhou nešťasten.

Slovem, jež ti se rtů plyne,
rukou, jež se k šíji vine,
plaším prázdna děs, svůj sen . . .

Nechci se už otočiti.
Sním, že na mém loži dlíš.
Mohl bych Tě probuditi
tichou otázkou svou: „Spíš?“
Celou noc chci přelud míti,
že Tě nesmím probuditi.
— Milenko, což necítíš?

VSTŘÍC NOCI.

Na teskném pobřeží jsem zamyšleně stál
za lodí hledě, která v dálku pluje.
To proto, že jsem tehdy rozpoznal,
jak večer můj mi moře odcizuje.

Kol prázdný prostor hutní zvolna tmou,
na prsou moře znaven odpočine.
Snů veslaři si k veslům zasednou,
by opustili výspy nehostinné.

Tma noční hlubiny se náhle zachvěla:
to hvězda zhasla, či se nová rodí?
Mně zdálo se, že vzduchem zazněla
pirátská píseň tratící se lodi.

✣ ✣ ✣ ✣ ✣

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Kvíčala svěsil hlavu. Až po chvíli řekl: „Absolvoval jsem gymnasium, hledám místo, ... ale, jak jsem řekl, račte mi odpustit... neodvažuju se již, ... styděl bych se sám sebe."

„No, oč tedy jde? Potřebujete snad přímluvy?"

„Ach, ne."

„Či snad vám mám poradit?"

„Ne, děkuji, pane professore, odpusťte, že jsem vás obtěžoval," mluvil Kvíčala tiše, klopě oči a snaže se povstati.

„Oč tedy vlastně běží? Jste chud? Hledáte podpory?"

Kvíčala opět svěsil hlavu. Mlčel. Zvláštní lahodné napětí a příjemné očekávání naplňovalo jeho nitro.

„O to asi jde," prohodil Buchal. „To hledání místa je vedlejší," dodal káravě. Hlas jeho pln byl nelaskavosti.

„Nikoli," okamžitě řekl Kvíčala, „hledám místo a poznal jsem, že vysvědčení není všecko!"

„Ovšem!" zvolal Buchal nakloniv hlavu vzad. „Taky doporučení!"

„Ano ... a dojem!" připojil Kvíčala.

„Ano, na vše nutno pamatovat! A máte pravdu, velice na tom záleží, jaký dojem na poprvé učiníme. Někteří lidé skutečně jen na základě takového osobního dojmu přijímají do služeb. A nedivte se."

„Já se nedivím."

„Někdy ovšem v ošklivé slupce bývá velmi chutné jádro."

„Zajisté, ale tím se lidé nezdržují," odvětil Kvíčala směleji. „Přesvědčil jsem se, že někdo i podle šatu člověka soudí. A snad i správně. Já, chudý student, necítil jsem, že je to neslušné objeviti se v takovýchto šatech." Rozložil se na křesle a ukázal na vyrudlé své šaty. „Nechápal jsem, proč mne všude odbyli a proč jsem se nikde nemohl uchytit. Dlouho trvalo, než jsem poznal, co je hlavní příčinou mých nezdarů. Teď to vím. Továrník jeden mi to přímo pověděl. „Jak můžete, člověče, přijít v takových šatech?" zvolal na mne. „To mi stačí, abych poznal, že za nic nestojíte!" A možná, že já jsem byl stokráte poctivější než on."

„Možná," přisvědčil Buchal.

„Ale on neviděl mého nitra, nýbrž viděl můj šat," s pohrdlivým úsměvem stále živěji pokračoval Kvíčala. „Co by mi bylo prospělo, vysvětlovati mu, proč nemám a proč nemohu mít lepší nebo dokonce černé šaty? Neposlouchal by mne. Takový pán neví, co je chudoba. A mám mu bědovati? A mám si naříkati, že otec můj byl chudým ševcem a cihlářem? Že zemřel, když jsem byl chlapec? A že matka má měla mimo mne ještě dvě dcery? Že nás živila praním prádla — ta ubohá, nemocná žena? Ne — to bych byl nedovedl, tím bych si byl nikdy nepomáhal. Ne, soucit jsem nikdy nechtěl vzbudit, takové cesty se mi protivily. Možná, kdybych byl lidem o těžkém svém životě povídal, že by byli pochopili! Možná, ale já jsem vždycky spoléhal na sebe, na to, co jsem vykonal. Nenapadlo mne proto povídati, že mi i matka zemřela i sestry, a že jsem zůstal sám, zcela sám, a zcela bez prostředků. Možná, že by právě ten, kdo se tak mých chudých šatů ulekl, na mém místě se neosvědčil, že by byl nestudoval jako já! Ale to všecko jsou vedlejší věci. Hlavní je, že svět takový je a že kabát rozhoduje!"

Umlkl všechen roznícen. Bledé oči jeho planuly.

„Maturitní vysvědčení máte dobré?" otázal se Buchal přívětivě.

„Ano, s vyznamenáním," odpověděl Kvíčala s náhlou stísněností.

„Víte co? Přineste mi je ... a já ..."

Kvíčala rychle odvětil:

„Nemám ho doma ... A mně nejde o místo. Já místo mám slíbeno. Mně jde pouze o představení a o dobrý dojem. Nechci si to již zkazit, jako dosud." Umlkl. Zdálo se mu, teď že nadešla chvíle, kdy může říci o černé šaty, ale nedovedl se ještě ovládnouti a přinutiti k tomu. Měl dojem, že professor dávno uhodl, kam cílí, že čeká pouze na jeho prosbu, aby mu mohl důkladně vyhubovati a aby jej mohl odbýti. Neřekl proto ani teď, oč mu jde a proč přišel. Zakašlal jen a svěsil hlavu.

„Co tedy — co tedy," otázal se Buchal netrpělivě se ohlížeje. „Mám snad vysvětliti tomu pánovi, že jste ... jak jsme se prve zmínili, dobré jádro ve špatné slupce?"

Kvíčala pohleděl do jeho očí a jako by byl z nich vyčetl vřelé účastenství, odvážil se říci:

„Ne, ale přišel jsem poprositi, ovšem s doporučením pana revidenta, — který mne velmi dobře zná, o obnošené černé šaty, ... abych se mohl představiti."

Prosba Buchala překvapila. Tvář jeho zpřísněla.

„Co že?" zvolal. „Slyšel jsem dobře? Černé šaty?"

„Ano, nemohu si je nijak opatřit a takhle (pohlédl na sebe) mne každý napřed odsoudí."

„A proč jste s tou prosbou přišel právě na mne?" zbystřiv svůj pohled otázal se professor.

„Pan revident —"

„Ach, ten přece mne nezná!" velice rozmrzele mluvil Buchal. „Černé šaty! Kde je vezmu? Mám jediné — pravda starší, ale mně postačí. Musil bych si okamžitě koupit nové. A mimo to — vždyť byste je musil dát přešít a to by ani za to nestálo. Vešel byste se do mého kabátu celý. Jen se podívejte! Co vás to napadlo?"

„Pan Bukovský —"

„Pan Bukovský je blázen!" vykřikl professor rozčechrávaje si vousy i vlasy. Hlava jeho tím vzrostla a zdravčila. Podobal se lvu. „Ale poněvadž jsem přesvědčen, že lidé přece jen tak trhlí nejsou, přestávám vám čím dále tím více věřiti. Vy lžete! Vy lákáte šaty a prodáváte je!" láteřil stále prudčeji. „Chodí vás již příliš mnoho a příliš se jeden druhému podobáte! Zaslechl jste od revidenta Bukovského mé jméno a hned jste toho použil. Ale napálil jste se. Soudil jste, že jsme přátelé a zatím se sotva známe. Nedůvěřoval jsem vám od první chvíle. Plachý váš pohled a vůbec všechno chování vás prozradilo. Jste podvodník!"

„Ne, pane professore!" povstav řekl Kvíčala, všechen uražen a podrážděn, s pohledem plným nenávisti. „Chtěl jsem odejít, ale vy jste mne zadržel. Jakmile jsem shledal, že nejste s panem revidentem přáteli, rozhodl jsem se, nevyřknouti své prosby. Vy však jste mne přímo přinutil, abych mluvil, vy jste přímo vylákal tuto mou prosbu. Ostatně, nevěříte-li, dopište panu Bukovskému, nebo jej navštivte. Král. Vinohrady, Brandlova ulice č. 4. — On mi poradil, chci-li konečně nalézti místa, že musím býti lépe oblečen a že musím někoho poprositi o černé šaty. Vy prý jste dobrý pán a máte prý jistě něco staršího. Rozmýšlel jsem se, nechtělo se mi sem, ale utrpení mé, bída a všelijaké ještě svízele mne sem dohnaly!"

Poklonil se a chtěl odejíti.

Professorova tvář se vyjasnila. Příkrý pohled zlaskavěl, rozježené vlasy i vousy se srovnaly. Bylo patrno, že ho mrzí, co studentovi před chvílí řekl. Přemýšlel, jako by vzpomínal, má-li nějaké šaty. Pohodil rukou a prohodil mírně:

„Všecko je velké... Poproste někoho mladšího, jsou bohatí lidé, kteří vám rádi takové obnošené šaty dají... ale, hleďte, aby nebyl dvakrát tak velký jako vy!" Sáhl do kapsy a vtisknuv Kvíčalovi do ruky dvě koruny, dodal: „Černé šaty vám dát nemohu, mám jediné, ale tento malý příspěvek vám rád dám... vím, co je bída. Býval jsem taky v nouzi."

Kvíčala se poklonil a odešel. Professor šel za ním až na schody. Koruny, jež držel prchající student v ruce, byly horké. „Jak mohl Bukovský tvrdit, že je ten professor tak velký a tak silný jako já?" napadlo jej v první chvíli, když vyběhl do Královské třídy, a všechen rozpálen, zmaten a současně potěšen chvátal k Františkovu mostu. „Je žvanil, mluví mnoho!" pomyslil si ještě.

Ulice i most plny byly lidí spěchajících k obědu. Vítr se ztišil, nebe vyjasnilo. Slunce pálilo.

Kvíčala nemohl soustřediti své myšlenky a pochopiti, co se s ním dělo. Bytost jeho naplněna byla silnými, nejasnými dojmy. Bylo mu jako plovoucímu, který se ocitl mezi proudy, jež jej strhly a po závratném míchání vyvrhly. Spěchal obraceje se, jako by ho někdo honil. Uprostřed zmatených pocitů něco jako by mu bylo milo a příjemno. Ucítil v ruce koruny a zastrčil je do kapsy. Nyní pochopil, že onen příjemný pocit byla radost z toho, že má tyto dvě koruny. Jakmile však si uvědomil, co ho těší, ihned tento lahodný pocit zmizel, a hned, jako by sklíčka posunul, vlévala se do jeho zmatku tenoučkým proudem jakási tíseň. Cítil brzy rozmrzení. Vzpomněl si na slečnu Mařku Vaněčkovou. „Co mne to mrzí? Co mne to mrzí?" promluvil hlasitě. „Ach, už vím! Proč jsem neřekl tomu professorovi pravdu. Chytil mne hned s tím maturitním vysvědčením! Proč jsem lhal, že mám maturitu s vyznamenáním? Musil jsem darmo dále lhát, jednu lež vytloukat druhou lží!" Vydechl. Tvář jeho všecka dosud hořela. „Trapné to bylo, trapné!" pomyslil si, když se ocitl ve Ferdinandově třídě. A nemohl pochopiti, jak se stalo, že šel na Smíchov a že zazvonil u Buchalova bytu. „To mi ti dva taškáři namluvili," prohodil. „Byli rozjařeni a žvanili!" Rozmrzení jeho nepřestávalo, naopak rostlo. Posléze všechen byl jako ubit. Zdálo se mu v té chvíli, že není možná, aby uskutečnil, co si předsevzal, že není možná splniti, co se mu včera i dnes ráno jevilo tak snadno a tak dosažitelno, že nebude za pět let, ba, snad nikdy, professorem, a uvažuje o tom, zatoužil zmizeti z Prahy.

(Pokračování.)

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

Viděl jsem „Othella"; vypad, krom toho, že vynechali půl třetího a 2 scény pátého aktu, dost dobře. Potom Götheova „Fausta", vyjma ředitele Pokorného Mefista, nestál za nic — Göthe se jistě hrůzou v hrobě obracel. Lepší byla „Žižkova smrt", kde Žižka udeřil Zikmunda tak silně, že tento krváceje v zlosti pravil: Rozumějí, pane Kaucký, dají s. pokoj, sice . . . tlouci se nedám. Při „Fiescovi" ptal se vévoda sluhy, kdo ze síně odešel. „Pan Hess", odpověděl tento zapomínaje, že má říci „Fiesco". Takových freišpásů vyvedou dost a dost."

Následující svátky vánoční byly příčinou dvou listů: jeden psal 23./12. strýci, druhý 27./12. mně. List strýci obsahuje obvyklé přání, z něhož vyjímám toto zajímavé místo: „Račte v svatý onen večer si vzpomenouti, že daleko od Vás bije srdce pro Vás, litující, že mu dopřáno není pověděti přání své Vám v den, kdy srdce i nejzatvrdlejšího nevěrce neodolá svatým citům přes moc v uvadlou duši se kradoucím. Myslím, že ze svátků vánočních nejlépe vysvitá pravda víry naší: zde je vše tak tklivé, tak jednoduché, při tom mocné a uchvacující, zde důstojnost člověka oslavena jest, zde povýšeni jsme za syny boží — jaký tedy div, že mladý i starý dny tyto radostně vítá. Já byl tak šťasten, že Vámi byl jsem uveden v hluboký význam svátků těch, proto tím spíše budí se ve mně vzpomínka na Vás." Svátky vánoční dojímaly jej hluboce až do pozdních let: k poesii víry přistoupila ovšem poesie nálady a později poesie vzpomínek a tak jest přirozeno, že vánoční motivy hlásí se v jeho lyrice velmi často.

Zcela jiným tónem nese se list druhý: „Ve středu 22./12. v 11 hodin hůl do ruky a vzhůru per pedes apostolorum do Domažlic! Šlo nás 10. Na Vráži, hodinu od Klatov, byla prvá zastávka. Pilo se, smálo se, a věru nevím, jak nám cesta ušla. Před Kdyní jsme se dva odtrhli jdouce napřed jelikož ostatní chasa chtěla v Kdyni popíjet a našinec měl všech financí $1\frac{1}{2}$ krejc.! Tedy dále ku předu!" V Koutech zdržel se u známých, takže, když se vydali dále k Domažlicím, „nastala hrozná tma, mlhy se shromažďovaly nad lesem a my neviděli ani na krok." Zdá se, že také trochu bloudili, až „plní zlosti a smíchu, ale ještě při kuráži vstupovali jsme branou do staroslavných Domažlic! Doma na každém schodě stála jedna sestra a mezi dveřmi — matička! — Štědrý den uplynul slavně. Dopoledne stavěl jsem Betlem, večer jsme hráli karty až do 2 hodin, Život a smrt a Petra, a pili punč. O svátcích byl jsem na domácí zábavě u Martínků a považ, já, já jsem t a n č i l!" (On totiž neuměl nikdy tančiti.) „Otáčel jsem se jako poleno v pytli, tlouk jsem dámy do nohou a s jednou jsem i upadl do květinových hrnců nastavených na podlaze! Ó miserere! Tančil jsem proti vůli, dámy samy chodily pro mne. O loučení a odjezdu nebudu se šířiti. Do Kdyně na rozvrzaných sáňkách s jednou smradlavou kobylou, která nechtěla z místa, v zimě a sněhu, rozmrzen a rozerván jsem přijel do Klatov . . . Nyní sedím za svým stolkem. Přede mnou leží geometrie, ale nechce se mi do ní. Hlava plná myšlenek a upomínek i poesie . . . jen stále na mysli mi tanou slova Lamartinova:

Vážnějších třeba andělů nám spíše,
by zdravým srdcím skytli útěchy,
by lásky paprsk v smutku vnořen skrýše
rozplašil smutek, žal i povzdechy.

Nového nemám mnoho. Je to Vlčkova Milada, dar Josefa Thomayera. Mám též za 20 kr. Kritickou přílohu; jsou tam pěkné úsudky o literatuře anglické i francouzské. Kdybys tak mohl slyšeti naše řeči, moje a Pepíkovy! Vyměňujeme si úsudky, posuzujeme vzájemně své práce a upřímně řečeno se doplňujeme. On jest větší v prose, já v poesii. Jeho básně mají tón národní, moje nejvíce vznešený — zvláště v epigramu je mistrem. Důvtip jeho přesahuje daleko můj, nadání mé (roz. básnické) opět zase jeho.'

Dopis 10. 1. 1870 mně adresovaný má dvojí motto: O bídný ten, kdo žije bez ideálů! (Turgeněv) a Alles kann ein wahrer Dichter sein — nur nicht glücklich (Jean Paul). Začíná takto: „Rozmilý bratříčku! Když si na mě vzpomenouti chceš, učiň to nejraději, když se ubíráš na odpočinutí, neboť i já v ty doby žiju v upomínkách, a musím se upřímně vyznati, jsem tak plačtivý jako Ovidius — jenže nepíšu

elegie, ale pohnut jsem více než snad on byl. Teprve nyní cítím Tvou nepřítomnost a jestliže kdy jsem nebyl snílkem, stávám se jím nyní! Ty aspoň máš Prahu — ale já — o miseria! — Nyní poznávám jaký to rozdíl.“ Scházela mu Praha, se svým přece jen jiným literárním životem, nežli byl ten, který se soustřeďoval v tamním „Šumavanu“, ba, nedostávalo se mu i lektury. „Nyní se zabývám čtením písma sv. a obdivuji se jednoduchosti a tklivosti Žalmů a makavé východní obraznosti Písně Šalamounovy. Jinak nemám k čtení skoro nic. Na biblioteku platíme ve škole 50 kr. a houby dostanem, leda Růženku nebo Jenovefu aneb 100 povídek pro naše milé maličké. Je to chamraď!“ A také nebyl dosti zdráv! „Ve středu máme studentský ples, letos nepůjdu, nemám mnoho zdraví.“ Ale později píše: „Aby to čert! byl jsem na bále, ale skoro donucen“ — (již tehdáž nedovedl něco odříci!) — „netančil jsem nic a vzpomínal stále na Vás a na jiné věci. V 6 hodin ráno šel jsem domů mrzut a rozpadlý sám sebou.“ A dále v témž listě: „Jsem velmi špatně naladěn, neboť za ten čas od nového roku až sem ni jednoho verše jsem nenapsal a život se mi počíná hnusit.“ A mezi těmi různými stesky ozývá se samá literatura! Kritisuje „Šumavana“: „Co do něho nenapíší profesoři, nestojí za nic, a prof. Petrů jest skoro sám redaktorem, takže bych se dal do úst profesorských,“ (míní, kdyby tam psal) „před čímž mě chraniž a mého Pegasa Bůh sám!“ Referuje o příspěvcích profesorů a dodává: „Náš básník jest prof. Šmilovský (vulgo Šmilda, nebo milostpán nebo m e d l e, kteréž opakuje za každým slovem). Nadání má pěkné, cit hluboký, jenom pozoruji jakousi vážnost a těžkost v jeho slohu. Píše nyní libreta k operám pro našeho Bendla, do „Šumavana“ dá dvakrát za rok něco, ale vždy pěkného.“ A dále radí mi při lektuře: „Co se Gogola týče, čti ho spíš, než romanisty francouzské, zaslouží si to. Až se zmůžeš na Mrtvé duše anebo Oblomova (od Gončarova), pak si při čtení na mne vzpomeň, oba romány úzce srostly s duší mou“; a kus dále: „Teď jsem dostal do ruky Lermontova. Pomocí překladu z „Lumíra“ čtu v originále báseň Démon. Prosím tebe, jestli bys mi mohl udělat obšírnější posudek o básních Špindlerových nebo něco vynajít od Rudolfa Mayera, nějaká bližší data životopisná, piš mi obšírně.“ V témž listě vypravuje o jakémsi tamním archeologu, který jej velmi zajímal: „Když vejdeš do jeho bytu, uvidíš na zdi samé podkovy, polámané nože a kusy železů, za sklem čínské malby; on se mi zapřísahal, že na jedné podkově jest kalich, já ho ale nemohl nalézti. V jeho album najdeš mnoho Poláků a Rusů zapsaných. Tak kníže Demidov a jakýsi emigrant Fortunát. Má také kříž, kterým jezovité čarovali, celý na drátkách, ruce, nohy i hlavu, ba i krev prý p. Ježíš pláče. Biskup Jirsík mu dává zaň 400 zl., ale on ho nechce vydat. Ondy psal Vocelovi, aby koupil arabskou zaklínací průpověď na pergamenu za 50 zl., dva lokte dlouhou, on mu ale neodepsal.“ Téhož roku překvapil mne k svátku básní, podobného asi rázu jako byla ta, kterou před rokem psal strýci, podobné parádní stance, místy rhetorické, ale celkem mnohem životnější. Vzpomíná v nich na krásné chvíle našeho společného života v Praze; jen několik řádek pro poznání stylu:

„Víš, jak jsme jindy svatém ve nadšení
velikých mužů díla čítali,
jak líce tvoje v svatém rozechvění
ruměncem slávy mocně zkvítaly,
ba jak jsme často v přerozkošném snění
pro sebe z laurů věnec splítali:
však ukrutný čas zničil naděj naši,
jen vzpomínka se nad mrtvými vznáší.“

„Několik těchto hanebných stancí,“ píše dále, „přijmi za upřímné přání; psal jsem je ex abrupto, jak cit a pravdivé rozechvění moje pero vedly. Jsem po nemoci; ležel jsem 14 dní a bylo mi hanebně.“ O nemoci nic bližšího, až v červnu píše strýci: „Jsem nyní trochu zdravější; často teče mi z nosu krev, zprvu mne to lekalo, ale nyní je mi vždy lehčeji.“

V témž dopise vypravuje, jak navštívil gymnasium známý školní rada Svoboda. „Celý skoro měsíc byli jsme zasypáni pracemi nejobtížnějšími“ (patrně před tím, nežli přišel) „a více strachu snad poměli profesoři nežli my, neboť známá jest přísnost pana rady. Konečně se objevil u nás v pátek od 8 do půl jedné a od 2 do půl šesté. Byli jsme více hmotně než duševně utýráni. Byl jsem volán z přírodopisu a němčiny, kde jsem vykládal Schillerovu Píseň o zvonu k veliké spokojenosti všech, takže se při konferenci rada vyjádřil, že v žádné třídě neslyšel podobného výkladu. Ani svátky svatodušní jsme neměli, neboť hned v úterý byla již zase škola místo výletu s profesory, který byl překažen příchodem p. rady. Těžko si lze vysvětliti tu napnutost, jaká tehdáž panovala.“ Hezký obrázek, jak přispívaly tehdáž pověstné inspekce k „radostnému“ vyučování.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

(Pokračování.)

Fr. S. Procházka:

JANU LIEROVI.

Vesele slavím, vesele
tu Vaši šedesátku,
šest je to jenom desítek
za sebou pěkně v řádku.

Umí-li člověk nésti je
jako Vy junácky mladě,
druhému skoro steskne se,
sám že jich nemá v řadě.

Šest času pouhých odkrojků —
Co je to? Lze o tom mluvit,
když Jste si doveď kytku z nich,
kvítečků slunných uvít!

Jas v oku, úsměv lehýnký,
jarostné prahnutí v duši,
hoj, pak ty milé desítky
jak druhá mladost sluší.

Nu, ať Vám sluší ve zdraví
k mladnutí zpětnému stezkou!
Zvedám Vám pohárek, živili!
a zpívám písničku hezkou.

20/X 1912.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Mladá paní v hloubi duše toužila, aby se s nimi usmířila paní Hedva a byly s ní navázány důvěrné rodinné styky. Něco jí říkalo, že Hedva není zlá, že by se jí, maceše, stala alespoň dobrou přítelkyní, když nebylo lze pomýšleti, aby se jí stala dcerou. Hedva mohla jí dokresliti obraz jeho mužné minulosti, vylíčiti jí přesně jeho starý pořádek, neboť věděla dojista více, nežli služka, znající ho jen z posledních let prvého manželství. Po Hedvě, o níž věděla, že se sotva vrátí do odcizeného domu otcovského, toužila, Václavovy návštěvy se bála.

Bála se jí tím více, čím určitěji věděla, že se Václav objeví v otcovském domě. Bál se jí i rada Severin, nemohoucí se nyní přesně rozpomenouti, jak se mu syn zase připletl do cesty, a jak se stalo, že se s ním usmířil. Rada Severin hluboce želel tohoto vnějšího usmíření, neboť uvnitř synovi neodpustil a nechtěl mu odpustiti. Pouze jeho ženitba způsobila, že jejich úlohy byly zaměněny. Syn Václav odpustil jemu, že se po druhé oženil, a proto, že Václav odpouštěl, mělo býti i jemu odpuštěno. Byl v tom ošemetný úskok, neboť Václav neměl otci co odpouštěti. Václav zůstal přes všecko proletářem, neboť svým odpouštěním nestal se doktorem. Ale dotěračem se stal v otcových očích.

Václav už nebyl pražským redaktorem. Brzy po otcově svatbě rozloučil se s Prahou a odjel do venkovského města redigovat samostatně okresní noviny jakési. V pražské redakci ho nepochopili. Aby se ho zbavili, vystrčili ho do zapadlé redakce venkovské, kde bude, jak psal, úplně samostatným a bude míti hojnou příležitost posvítiti si na shnilé poměry pražské. Bohužel je týdenník jeho teprve v počátcích, nakladatel a spolu tiskař nemůže mu vypláceti honorář, jako pražská redakce, a proto je nucen opětně se dovolávati otcovy pomoci. Za to bude posílati otci zdarma jeden exemplář svého týdenníku a žádá otce, aby týdenník bedlivě pročítal a posoudil vlídně synovy zdravé myšlenky.

Skutečně docházel potom Václavův týdenník do otcovy domácnosti.

Když přišlo jeho číslo po prvé, mladá paní je rozřezala, přečetla a přichystala radovi, až se vrátí z kanceláře, k jeho novinám na pohovku. Zlostně to číslo odhodil. Od té chvíle putoval Václavův týdenník hned po dojití nerozřezán a v pásce do kuchyně s odkládanými novinami.

VIII.

Rušno bylo v radově domácnosti. Město odplácelo jim oficielní návštěvy. Přicházeli pánové v předpotopních šosatcích, zapá-

chajících kafrem, přicházeli v bílých rukavičkách s bílými motýlky na špatně vyžehlených límcích, s tvářemi nesmírně líbeznými, s pohyby škrobenými a s květnatými řečmi. Na paničkách šustilo hedvábí, a s tváří odlupovaly se jim vrstvy pudru. Podezřelé voňavky pronikavě páchly do starožitných prostor domácnosti radovy. Oči paniček s jedovatou zvědavostí prohlížely všechny podrobnosti jimi už dávno prozkoumaného bytu.

„Nepřinesla si sem ničeho, jen to tělo a jen tu duši!" libovaly si paničky v duchu, nevidouce, že by tu byly od nebožčiny smrti nějaké změny. Bylo všecko jako za nebožky.

„Že ji nemrzí líhat v nebožčiných peřinách!" usoudily paničky svorně.

Dojemné bylo pro Mančinku, když přišel opětovat návštěvu její bývalý kvartýrský, „starý" berní Kadlčík. Paní berní oblékla se také do šustícího hedvábí vybledle skořicové barvy, pan berní byl v úřednickém stejnokroji, v slavnostním klobouce, s vyleštěnou šavličkou po boku. Chudáci staří zladěni byli do vysoké toniny maloměstské zdvořilosti, zapomínajíce, když nedávno v zimě opuštěná Mančinka kašlala, že jí Davidovo thé vyvařovali, a že u ní stará paní kolik večerů zimních, smutných a pošmourných proseděla.

Chudákům starým přestala býti Mančinkou a byla jim jen paní radovou. Opravdu, opravdu paní radovou.

To všecko bylo triumfem jejího nynějšího postavení. Tak vysoko on ji povznesl, tak vysoko, že až se jí zatočila hlava opojením. Přece jen to bylo její štěstí! přiznávala si.

Všichni se ucházejí o její přátelství a jejich styky. Slaďounce a uctivě s ní rozprávějí, ku podivu rychle vpravujíce se do změněných poměrů. Zvláště dámy obou soudců, jeho soudců totiž, se jí nabízely k důvěrnému přátelství. — Páni soudcové horlivě přisvědčovali. Kdyby chtěla — a mohla by chtíti, neboť je mladá a má smysl pro všecko krásné — zařídila by si tu hezký život společenský. Mohli by se scházeti jednou týdně — řeklo by se, že by to byly jejich čtvrtky nebo jejich soboty, dle libosti — nejlepší místní společnost by to musila býti, a hned by tu byl v zamlklém městysi jiný, veselý život. Na podzim a v zimě scházeli by se v některém hostinci, na jaře a v létě pořádali by výlety do okolí. Pan rada by dojista souhlasil, pan rada je beztoho nesmírně společenský, ale musili by si především společnost utvořiti.

Vůbec zdálo se, že návštěvy přicházejí, aby před ní rozvinovaly nejkrásnější, na dně v duši ukryté plány. Nejen plány společenského radování, i věci národohospodářského rázu.

Měšťanosta Kotrč svěřil se jí, že se po léta zabývá myšlenkou zříditi v městě družstevní továrnu na kysané zelí, čímž pomoženo bude nejen měšťanstvu, ale i okolí.

„Až to bude státi, milostpaní," vykládal jí živě, zbytečně se rozohniv, „bude to mé dítko nejmilejší, bude to můj pomník, jejž si tady v srdcích občanstva postavím, neboť továrnou tou bude skutečně vyplněna ta nejcitelnější mezera!"

Přednosta stanice rozhovořil se o několika projektech úzkokolejných drah poháněných ze začátku koňskou silou, která by mohla býti časem, až sevšeobecní používání elektřiny, zaměněna elektrickým pohonem.

Teď je všechny poznala z jiné stránky, než je znala dosud. Byli jemní, zdvořilí a uctiví. Dokud byla učitelkou, klidně čekali, až je sama pozdraví; když je pozdravila, sotva poděkovali; a teď jim všem zřetelně šlo o její přízeň. Teď si lze opravdu vybrati z nich slušnou společnost, lze se s nimi stýkati. Už to nebyli nadutí maloměstští baťtipáni; milí, přívětiví lidé to jsou, laskaví a ochotní.

„Alespoň ti ujde čas, Mančinko," podotkl rada, když mu při obědě vyprávěla o těchto drobných událostech, „ale na nějaké spolčování nepomýšlej! Nic dobrého by nepošlo z těch společností, jen trochu klepů a hojnost otravy."

„Však já také na ně nepomyšlím," odpověděla, „já jen ti oznamuji, co říkali páni. Kdybychom chtěli někdy někam vyjíti, byla by pravidelná, týdenní společnost nejmenší zlo. Ty bys také trochu se rozptýlil a zapomenul na úřad. Tobě by to rozhodně neškodilo!"

„Hájíš to tedy jako přijatelnou věc?"

„Nehájím a nehaním! Myslím pouze, že ti lidé jsou schopni přátelských styků se sobě rovnými. Osvěžil bys se, tobě by to rozhodně prospělo!"

Dlouze se na ni podíval, a obličej mu sesmutněl. Hned toho postřehla.

„Zase mně nerozumíš, Luďo," pravila smějíc se, „nikam nepůjdem, docela nikam! Nic po těch společnostech není, pro nás rozhodně se to nehodí. Když chceš, budeme si žíti stranou ode všeho, ve svém zátiší — jen když budeš se mnou choditi do lesa a hodně daleko. Ještě dále, nežli co jsme se tenkráte spolu po prvé potkali. Nač bychom si trápili hlavu

purkmistrovou továrnou na kysané zelí nebo přednostovou úzkokolejnou drahou, nebo včasnou poznámkou paní berní v aktivitě, že má strýčka v ministerstvu justice, jak se okatě zmiňovala, zamlčujíc, čím tam je! Budeme žíti sami sobě, viď Luďo! Škoda, že k nám nechce maminka, viď!" Tento sen se jí nesplnil ani po svatbě, kdy bylo definitivně rozhodnuto, že zůstane ustavičně ve městě a nepůjde už nikdy na vesnici.

Stará paní napsala jim krásný dopis, když ji zvali, aby se k nim přestěhovala, že se to pro ni nehodí, že už si uvykla v Praze, že by se do jejich poměrů nikdy nevpravila, že je o ni postaráno.

„Maminka je stará, rozumná paní," pravil, „nechce od života více, než jí může život dáti! Mezi nás už by se nehodila. Vzpomeň si, že tě maminka prosila, abys dobře rozvážila, co podnikáš, když jsme se oba rozhodli! Nám nerozumí nikdo, ani maminka, jen my dva si rozumíme. Jen my dva, poněvadž víme, že máme oba právo na lidské štěstí."

„Mamince křivdíš," namítala, „maminka jen ti nedůvěřovala. Maminka nevěřila, že jsi se tak neodvolatelně rozhodl. Myslila, chuděra, že je to u tebe jen míjivý nápad, nevysvětlitelné rozčilení, že tě to zase opustí, že vychladneš. Maminka tě nepoznala, jako já! Maminka také byla mladinká, když se vdávala, a tatínkovi už čtyřicet, a přece bylo u nás pořád štěstí domovem! Maminka říkává, že muž, dokud chce býti mlád, nestárne. Jenom ženy stárnou, odkvétají a odkvetou, víš, Luďo, jak to ta ženská spisovatelka vystihla píšíc o „Ženách a květinách"? Ženy jsou květiny, rozkvetou a odkvetou, ale muži jsou nestárnoucí stromy! To jsem ti to, Luďo, pověděla, viď!"

Poslouchal ji s vlídným usmíváním sedě lenivě v lenošce u studených kamen.

Ona pořád vyhledává omluvy, že se vzali. Vysvětluje si věkový rozdíl, odpouští si v duchu jeho nepoměr. Její matka nedovedla jí tento poměr odpustiti. Ona jí sňatku neschvalovala. Proto se k nim nepřistěhovala, ač se jí dceřino štěstí zdálo společenským štěstím. Dojista si stará paní představovala zcela jinak zetě, než jakého dostala.

Rada Severin byl si toho dobře vědom. Že si toho nebyla vědoma jeho mladá žena, která si všecko usilovně jinak představovala a vymýšlela, z toho arci válo pro něho teplíčko sobectví. Snad se jí stal milým, přijatelným milencem, snad se všecko, když to hodila na váhy, navzájem vyrovnávalo.

(Pokračování)

LITERATURA.

A n t a l S t a š e k: *„Otřelá kolečka"*. Ottovy „Laciné knihovny národní" čís. 241. Vydal J. Otto v Praze 1912.

Tvrdé, nezlomné jsou povahy lidí v povídkách této knihy. Jdou pevně, přímo za svojí velikou, životní ideou, nebo zamilovanou myšlenkou, sříkají se rodiny, přátel, štěstí i klidu, dovedou zápasiti, trpěti i umírati za svoje ideály. Nežije se jim lehce; musejí překonávati veliké překážky, bojovati se zřejmými i skrytými nepřáteli, jsou obklopeni sítí intrik a tajeplných spiknutí, kterými se probíjejí bez únavy, přesvědčeni, že, za čím jdou, jest dobré a správno.

To jsou základní rysy hlavních postav této knihy. Takový je M a r e k P o l a n („Uprchlík"), pronásledovaný theoretický anarchista záhadné minulosti a podivuhodných osudů, muž pudu, úsudků bez uvědomělých praemiss, vědění bez uvědomělých postřehů, muž neobyčejně jemného citu, jenž dovedl vytušiti duševní stav jiných lidí pouhou intuicí a odpovídati na jejich nevyslovené myšlenky; takový jest P a v e l K l u s o ň („Spoutaní"), jemuž je boj podivnou rozkoší, jež dodává síly a zahání únavu, jemuž „je rozkoší, rozdávat i své myšlenky i své peníze, rozkoší rozdat se celý"; a takový jest starý z á m e c k ý k a p l a n, odhazující s kněžským šatem i lež, v níž celý život prožil, starý V a l k o u n („Dílo"), H r u b a n („Podzim") i konečně lidé v posledních dvou symbolicky založených povídkách („Otřelé kolečko" a „Ubohý člověk"). A jaké jsou jejich povahy, taková jest i jejich mluva: tvrdá, úsečná, jako když kladivo na kovadlinu dopadá . . . —

Povídky Staškovy nemají polotónů, nemají lomených barev, kontrasty kladeny jsou přímo vedle sebe, každý cit se vášnivě a elementárně vybíjí, děj je dramaticky vyhrocen a romanticky zabarven.

Antal Stašek kreslí širokými tahy, buduje z velikých kvádrů a úmyslně míjí jemnější psychologické procesy líčených postav, v jichž životě osud a náhoda hrají významnou úlohu.

Jest to někde předností, mnohde však nedostatkem této knihy. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *„Šosáci".* Komedie o čtyřech dějstvích. Rusky napsal Viktor A. Ryškov. Přeložil Vincenc Červinka. Režisér Karel Mušek. Poprvé na Národním Divadle dne 30. října 1912.

Hned na začátku prvního jednání vypravuje Věra Pavlovna o svém hoři. Vdala se za Něustrojeva, jenž sliboval jí splnění jejích přání — a byla to přání skromná, kulturní — a nyní již čtyři léta ji vláčí po kavárnách a restaurantech ve společnosti svých omezených a cynických přátel, z nichž jeden po druhém jí vyznává lásku, a při tom bezdůvodně ji pronásleduje žárlivostí, ač sám používá volnosti jako ženský lékař k milostným pletkám se svými pacientkami. Jedna z nich, Valentina Jurjevna, maitressa bohatého, senilního generála, přichází k němu jen proto, aby se mu pomstila, že ji kdysi svedl a pak opustil. Vzbudí v něm hned při prvním setkání vzpomínkami bývalou lásku a pak spojí se s jeho ženou, jež přistihne ho v choulostivé situaci s Oznobišinou, která tuto léčku na něho nastrojila. Věra Pavlovna se dá ovšem s Něustrojevem rozvést.

Toť stručně vše, co čtyřaktová komedie Viktora A. Ryškova dějově přináší. Podle divadelní cedule jde o komedii z ruského života. Avšak, co se ve hře děje, může se díti kdekoliv jinde a, kdyby jednající osoby neměly ruských jmen a kdybychom tu a tam nebyli slyšeli narážku na ruské poměry, nevěřili bychom, že děj odehrává se v Petrohradě. Tak málo je hra ruskou a tak málo těžil autor z ruského života a prostředí. Formálně jsou pak „Šosáci" nepodařenou kopií francouzské komedie, jejíž techniku, virtuosnost dialogů a lehkost konstrukce se marně snaží autor „Šosáků" napodobiti. Byl to věru nešťastný nápad, vlévati ruský živel do formy francouzské! Dle hry, jíž se nám představil, není Viktor A. Ryškov tvořivým talentem a, chtěl-li napodobit, měl u svých krajanů jasných vzorů více než dosti. —

„Šosáci" nemají jednotného stylu, dramatické zákonnosti a dějová linie jejich jest úplně rozlámána. Po jevišti přecházejí každé chvíle sluhové, komorné a jiné bezvýznamné osoby, jež nás nezajímají a s dějem nemají nic společného, hlavní pak figury komedie jsou tak nevýrazně a neplasticky kresleny, že nás naprosto neuspokojují, a nevíme na konec, co s nimi počíti. Co na př. s takovým opatrným milencem Turiščevem, nabitým zbytečnou šlechetností, co s Oznobišinou, demimondkou zcela konvenční a všední, co konečně s Věrou Pavlovnou, jež se Turiščevu téměř nabízí, a co s ubohou figurkou Něustrojeva?

A nemohlo to jinak dopadnout, neboť stanovisko autorovo vůči šosákům, jež líčí, nemá životní přesvědčivosti, jest mělké a neprocítěné.

Jediná figurka celé komedie jest věrně zachycena a pěkně kreslena. Jest to starý generál Suslov, jenž také byl p. Rudolfem Kafkou nejsprávněji založen a maskou i hrou nejlépe charakterisován. Jinak hráno bylo — až na promyšlený výkon pí. Marie Hübnerové (Unecká) — mdle a nevýrazně, tempem vlažným a těžkopádným.

Překlad p. Vincence Červinky je vzorný.

Tristan.

O K. M. Čapkově *Slunovratu*, který měl premiéru 5. t. m. na Městském divadle Král. Vinohradů a dosáhl nesporného úspěchu, přineseme referát příště.

❖ ❖ ❖

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Současná umělecká výstava pařížská — „salon d'automne" — zahrnuje v sobě 2000 čísel a mezi nimi značné procento zrůdností. Zplodil je futurism a kubism pro rekreaci jedněch a pro pohoršení druhých. Jen karikaturisté vyšli na prázdno. Futurism otupil jejich nejostřejší tužky, jsa sám svou vlastní karikaturou' kterou lze bez námahy napodobiti, nesnadno však stupňovati. Za pohoršené ozval se pařížský městský radní pan Lampué, podav rozhorlený dotaz vládě, kterak dovede srovnati učiněný ten skandál s důstojností národa a se svými úkoly, proč jej trpí v Grand Palais, ve veřejné budově státní atd. Výstavní komitét odpověděl zcela správně, že připouští a musí připouštěti všecky směry a tendence umělecké k slovu, ponechávaje kritiku a případné zatracení obecenstvu, recensentům i všem, kdož mají jakýkoli zájem o umění vůbec.

Tak jest. Preventivní censura dráždí k oposici, dělajíc začasté jenom nezaslouženou reklamu výstřednostem, které se zpravidla utlukou samy v křečích nevkusu neb malomoci, nechána-li jim vůle, aby se vybouřily a dokázaly seč jsou.

S takovýmto přesvědčením lze klidně projíti druhou výstavou Skupiny výtvarníků v pražském Obecním domě u Prašné brány. Koření novoty vyčichlo — zbývá jenom neslaný a nemastný odvar známých už nestravitelných slátanic. Čtete-li o nich všecky ty rozumy, jimiž novotáři „Skupiny" a jejich mluvčí snaží se v potu tváře dokázati oprávněnost, časovost a budoucnost svých snah, podobá se vám někdy, že by snad přece mohli míti něco pravdy. Ale pozvednete-li oči a spatříte, kterak slovo skutkem učiněno jest, máte rázem a na dobro po všech ilusích. Plané řeči o synthetické podstatě a funkci tohoto umění sluší k absolutní

nicotě jeho paralyticky ubohých výtvorů jako pěst na oko. Pablo Piccasso, zastoupený jednou ze svých prací na výstavě, sám je toho výmluvným důkazem. Tak načisto je němý, rozvrácený, prázdný; a marně usilujeme uhádnouti ze čmár jeho nerozluštitelného rebusu něco srozumitelného, „synthetického“!

Piccasso, jeden z vůdců tohoto hnutí, s ním pak Derain a Friesz a několik Němců přibráni do výstavy jako její legitimace, jako na dotvrzení, že naši expressionisté bojují pod praporem světového pokroku. Jen zdali z přesvědčení? Historie zná sice rozmanité případy hromadných psychos, kdy davy byly zachváceny všelikým třeštěním. Ale že by si za naší doby lidé jen drobátko rozšafní zmanuli, lézti do Říma po čtyřech, když tam mohou po lidsku a pohodlně dojeti, nebo že by mathematik udělal kříž nade všemi vymoženostmi své vědy a začal by počtářsky blaboliti od jedničky počínaje podle vroubků na dřevě jako černoch Ňam-Ňam — ne, tomu nelze uvěřiti.

Dejme však tomu, že mezi průkopníky novodobého výtvarnického vrtáctví jsou někteří věřící. Ale většina jistě nevěří a chytá se pouze časové sensace. Je to jako ve spiritismu, v němž také těžko rozeznati pravdu od šalby, zasvěcence od kejklířů a příživníků.

Auguste Rodin, byv tázán, co soudí o těchto novotách, odpověděl spolupracovníku anglického „Sunu“: „Umění vyžaduje velké trpělivosti a dlouhé průpravné práce. Za naší doby chce však mládež doraziti rychle a bez námahy k cíli. Snaží se býti originalní dříve, než se něčemu naučila, a je pak nezrale, zbrkle, strojeně, tudíž zvráceně neb líčeně originalní. Marnost nad marnost. V umění platí toliko talent, píle, vyškolenost a opravdovost. Dnes a vždycky. Proto jsou futurism a všecko podobné planými výmysly a paradoxy, které se rozplynou jak bubliny.“

Camille Mauclair pak, uvažuje v „Revue“ o existenčních podmínkách futurismu, kubismu a podobných výstředností, vykládá na základě svých zkušeností všeobecných i zákulisních, že odbyt ultramoderních mazanic jest pouhý bluff handlířů uměleckými předměty. Obchodníci ti jsou organisováni a pracují docela po bursiansku, zjednávajíce reklamními triky nejnovějším „hodnotám“ umělý kurs, důvěru, odbyt a napalujíce jimi evropské snoby, americké nevědomce, naivní Rusy a vůbec důvěřivé duše, jimž suggerují víru v budoucnost futuristů pověstnou formulkou: „Dnes se té malbě smějete. Ale vzpomeňte, že se Delacroixovi a Degasovi také smávali. A co za ně dnes musíte dáti!!“ K tomu tluče pošetilost novotářské kritiky na buben a — zmámení kupují.

Humanita nechává i slabomyslné a mrzáky žíti. Ale simulovaná slabomyslnost a nemohoucnost nespadá už pod hledisko humanity. A nepatří dokonce do umění.

Až potud o malbě a plastice. Jediné, co ve výstavě Skupiny neodpuzuje na ráz, jsou některé architektury, tu a tam i kus nábytku. Ovšem i v těch ježí se a trká samý trojúhelník a jehlanec, živel neklidu a plápolu, kterého užívala častěji jen gotika, avšak podřadně a v krotivých poutech energické vertikály. A co jest mezi vystavenými architekturami a nábytkem snesitelného, hovoří konstruktivně i formálně ozvěnou historických slohů.

— Výstavními dvoranami Obecního domu proběhla také krátkodobá výstava jiného uměleckého sdružení, zvaného „Sursum“. Jeho programem jest návrat k mystice a extasi středověku. Návrat líčený, nemající v naší době svých kořenů a svého zdůvodnění. Také pouhá jinakost, pouhé napodobení, tak málo přesvědčivé, že radno počkati, až bude-li dešť z těch mračen, střižených byzantsky, románsky a goticky. Ale zatím jen střižených. *J. L.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Na úterý, dne 5. t. m., připadly 80. narozeniny vynikajícího politika a publicisty českého, prof. Ant. Otokara Zeithammra, jichž vzpomněl všechen český tisk bez rozdílu stran, oceňuje zásluhy jubilantovy. I Zvon připojuje se k řadě gratulantův a přeje zasloužilému pracovníku, jenž vryl nesmazatelnou stopu své úspěšné činnosti politické, parlamentní, publicistické a kulturní vůbec do dějin našich zápasů národních za posledních šest decennií, ještě hojných let života a blahoplodné působnosti.

* Redakcí S. Gorodeckého a Janka Lavrina vyjde v těchto dnech v Petrohradě „*Almanach ruských a jihoslovanských spisovatelů*“, v němž budou obsaženy básně a ukázky prósy různých slovanských spisovatelů a to: srbských, bulharských, českých, slovenských a ruských. Jak ruský tisk podotýká, bude obsah „Almanachu“ velmi zajímavý, protože vydavatelství jím chce prokázati kulturní úroveň dotčených slovanských národů. O

Oprava. Na str. 100 předešlého čísla v záhlaví poslední zprávy v rubrice „Týden“ čti místo: K dvěma básním Jar. Vrchlického prostě K básni atd., jakž ostatně samozřejmo.

V Praze, dne 8. listopadu 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

V. V. Škorpil:

JAN NERUDA – ZDEŇKA ŠEMBEROVÁ.

III.

Slečna Zdeňka byla Nerudovi v dobách jeho dlouholeté choroby věrnou, oddanou a upřímnou přítelkyní. Něžnější poměr mezi oběma nenastal nikdy, a když v měsíci září 1887 došlo jejím působením ke schůzce Nerudy se slečnou Boženkou V., dlící návštěvou u strýčka faráře v L., těšila se z toho nemálo. Bylať to Nerudova poslední milostná episoda, přerušená jeho těžkým úrazem. Sklouznuv na náledí, zlámal si nohu při pádu zrovna v koleně. Rána nikdy se nezahojila a ztrpčila básníkovi poslední tři leta života. V pozůstalé korrespondenci našlo se několik listů Boženčiných, adresovaných její přítelkyni Zdeňce.

Jsou tu stesky a vzpomínky:

„... začátkem května začal k nám p. Neruda choditi. Choval se ke všem domácím stejně přátelsky a já necítila k němu než neobmezenou úctu co ku spisovateli. Krátce na to jsem se roznemohla a tu choval se pan Neruda tak krásně, tak pozorným vždy byl a tolik radosti a potěšení mně způsobil, že nebylo divu, když jsem k němu vroucí, hlubokou lásku pocítila. Že by i on city mé opětoval, jsem nedoufala. Bylo mi právě milé, že jsem z nařízení lékaře hned koncem července ven jet musela. Bála jsem se tenkráte, aby mu některý pohled můj neprozradil, jak tuze ho ráda mám. Do L. posílal mi krásné listy, které mi pomalu vyzrazovaly, že i já jsem milována. Začalo se mi po Praze velice stýskati, a když jsem konečně obdržela list, na nějž jsem nevěděla jak odpovědět, rozhodla jsem se rychle a vrátila se domů. A tu jsem od něho uslyšela, že mne miluje. Jak přešťastné pak nastaly mi chvíle. Jan ke mně chodil každodenně, vždy v poledne, v sobotu pak, když psal feuilleton, přišel večer, též i nedělní večery trávil u nás. Byla jsem tak blažená, žila jsem jedině v něm a pro něho. Měli jsme se tak rádi, mám z té doby od něho několik překrásných básniček, kde mluví o lásce své. Právě tenkráte v onu osudnou, nanejvýše nešťastnou onu neděli, byl Jan tak přítulný, dělal tak pěkné plány do budoucnosti, že mi bylo tak blaze. Hned jak odešel, zmocnil se mne však takový nepokoj, že jsem nevěděla co činiti. Měla jsem tenkráte ošklivou noc, ač jsem si vysvětlit nedovedla, co mi schází. Ráno pak dostala jsem zprávu od něho. Ač psal velmi šetrně, věděla jsem hned, že se as stalo velké neštěstí, v tu chvíli pocítila jsem hroznou bolest, bylo mi, jako bych klesala v hrob — když mne přivedli k sobě, viděla jsem jasně, že po štěstí mém veta. Později počala jsem opět doufati, byla to však zklamaná naděje. Nebude Jan nikdy mým, jest pro mne na vždy ztracen. A ráda bych obětovala štěstí své, jen kdyby On, jehož milovati nikdy nepřestanu, šťastným byl. Nyní drahá má jediná znáte vše. Znáte Jana, můžete posouditi jaký to poklad jsem ztratila. Matička má dosti se trápí nade mnou, ač ani neví jak trpím. Kéž mi zůstane přátelství Vaše navždy zachováno."

Jinde píše Boženka své přítelkyni Zdeňce:

„... šlechetnému činu pana Nerudy se obdivuji, jest to srdce zlaté! Nechť ještě dlouhá leta jest zachován ku blahu tolika chudých studujících, jež on podporuje.

Chodí doposud pomocí posluhy a tu nechci, vědouc, že ho každý pohled znepokojuje, Jej potkati. Ubohý bude v chůzi navždy na cizí pomoc odkázán a běda mi, že mi není popřáno, jej voditi a ošetřovati. Však k čemu rozdírati rány dosud nezacelené; musím zapomenouti, jak šťastna jsem býti mohla. Jak osudná jsou pro mne slova z dopisu jeho: „Myslím, že Jste mluvila a jednala jako má přítelkyně, a jak v té situaci teď jedině jednati možno.“ Vím již dávno, že nesmím ničeho více doufati, že štěstí mému konec, tuto první bolest mám již za sebou.“

V říjnu roku 1891 píše Boženka: „Včera samý večer byla jsem u drahého hrobu. Pozdravila jsem miláčka našeho i ve jménu Vašem a donesla jsem i pro Vás kousek chvojí, jímž hrob kolem okrášlen . . .“

Pět let na to Boženka, provdána a šťastna, žádá bývalou svoji přítelkyni o dopisy „nezapomenutelného našeho Nerudy“, týkající se prvního shledání i jeho na ni vzpomínek.

Slečna Zdeňka listy zaslala až na jediný list uložený v tajné zásuvce psacího stolku. List má datum 27. září 1888 a zní:

„Tušil jsem, že se sejdete, ano domníval jsem se, že už dříve se stalo. Myslím, že Jste mluvila a jednala jako má přítelkyně, a jak v té situaci teď jedině jednati možno. Boženka je děvče velice zajímavé jemné, milé, zasluhuje toho, aby se s ní zacházelo co nejjemněji také, jakž ovšem při Vašem taktu a outlocitu rozumí se samo sebou. Snad se spatříte ještě, snad splatíte návštěvu.

Rád bych byl býval neviditelně přítomen. Ale líp, že jsem nebyl. Jsem velice pochmuřen. Vidím nyní, že bez průvodu nebudu moci již ani choditi nikdy. Považte si, jak mne to vědomí tísní. Otvírá se přede mnou budoucnost mračná, že to až mrazí. Alespoň kdyby bylo tolik síly na práce, mnoho-li jí k životu nejnutněji třeba! —“

Nerudovy dopisy stávaly se den ze dne vzácnějšími. V únoru roku 1889 žaluje: „Dokud budu práce schopen vůbec, nezbude mi arci nikdy v pravý čas nějaká ta půlhodinka, abych alespoň při kratičkém písemném rozhovoru se svými přáteli trochu pookřál a zároveň také toho docílil, abych tu nestál co člověk nezdvořilý a bezohledný. Potřebuju, jak beztoho víte, nyní pro redakční práci svou každé mimo postel a ulici prožité minuty; co mi dříve rychle a hravě šlo, vleče se nyní, pro nutné časté pausy, přes celé dny. Je to kříž. Je to škoda, že jsme tak od sebe vzdáleni; kratičká návštěva, dvě, tři slova, a bylo by porozumnění úplné.

Sám chodit — toť ideál o kterém ani nevím, zda jej kdy dosáhnu. Sám chodit — jak rád bych byl. Můžete si pomyslit, milá přítelkyně! mít pořád někoho vedle sebe. Být při tom ještě poukázán na posluhu s nápadnou červenou čepicí. A těch peněz co to stojí, těch peněz! Arci těžko se té řeči uhnout! Těžko situaci nevidět a pomlčet! . . .“

Od roku 1879 u věku 45 let chorý zánětem žil v nohách, tak že lůžko často vyhledávat musel, roku 1888 těžce zraněn pádem, pracoval básník často až do únavy. Po jeho skonu, dne 22. srpna 1891, odevzdáno skrovňoučké jmění básníkovo věrné jeho služce Anně Haralikové, která sobě v jednom dopisu naříká: „že má byt studený a nemá tolik peněz, aby mohla hodně topit, a proto topí jenom v kuchyni ač je chorá a skoro již nevidí.“

V jednom listě svém Anna Haralíková píše slečně Zdeňce, rok po úmrtí Nerudy: „Byla jsem o dušičkách na hřbitově. Na hrobě mého milého dobrodinečka byly čtyry věnce; jeden ode mne, jeden od studentů, jeden od malostranské,*) a ten čtvrtý od žižkovské Besedy „Neruda“ a nic víc ani řádka v novinách o chudáčkovi nebyla to brzy na něj zapoměli. Ale já na něj nezapomenu. Fričovi dají převést pana Nerudu do své hrobky, aby prý ležel podle jejího otce.“

Zapomněli, zapomněli, jako v trudných dobách jeho nemoci a jak básník rok před smrtí své přítelkyni vysokomýtské tklivě psal v předtuše: „Jako když oblásek do vody padne; napřed mnohé a silné kruhy pak — čím dál — slabší, až zbývá už jen záchvěv pouhý . . .“

*) Boženky V.

✣ ✣ ✣ ✣ ✣

Fr. S. Procházka:

PŘED POMNÍKEM VILÉMA I.

„Wenn meine Truppen über etwas sich zu beschweren haben sollten, so lasse ich Ihnen ihre Stadt zusammenschiessen."

Vilém I. purkmistrovi Bělskému dne 28. čce 1866 v Praze.

Tisíce kil bronzu zřím
trčet zpupně poblíž hradu,
nejvýš valach, na něm trup,
pamflet římských arkád vzadu.

Valacha, aj, musí v lesk
genius vést míru vedle,
aby dekoraci měl
onen caesar výše v sedle.

Symbol míru! chachacha!
Barbarskou já slyším hrozbu,
jiných neměl nikdy Teut
pro mou vlast, svých šavlí kosbu.

Dvacetkrát se do ní dral,
dvacetkrát bit tíhl zpátky
a zas touhy posílal
severními do ní vrátky.

Sladké touhy — koní cval,
kulí svist, děl ryčné hřmění —
slyším je jda o sto let
nazpět ve svém rozpomnění.

Jarní pýchou Strahova
litinoví chrousti ryjí,
v týnu luznou pohádku
přes hradby a sruby bijí.

Dvaadvacet tisíc pum!
Kamenná se krajka tříští,
z krovu dým se chuchvalí
potutelných žárovišti. —

Dravá lačnost dychtivá
v podobných vždy mluví tvarech:
zhubit jednu minulost
v nejkrásnějších jejích darech.

Tím jsi vybuch' tenkráte,
z očí tvých ta lačnost kmitá,
píchala je minulost
v městě mém tak slavně žitá.

Parvenuům z včerejška,
vzdutým v podezřelém kmentu,
sluší bronzu tisíc kil
v městě musterregimentů.

Sluší jim jak genius
míru, jenž se kouká plaše,
sluší jim jak zpupný hlas:
„Rozstřílím vám město vaše!"

Vryl se myslí našich v hloub,
životem kdy pracně jdeme,
v krvi naší věčně tkví,
my ho nezapomeneme . . .

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

V příštím listě, datovaném z Domažlic, kde trávil prázdniny, si libuje, jak dobře ve škole obstál a hned zase naříká, „že by rád četl něco pořádného. Mám básně Krajníkovy, jež nedávno vyšly. Náš prof. Tůma poslal příspěvek do budoucího „Ruchu" a chtěl, bych též se tam zúčastnil; ale já myslím s Horacem: Nonum prematur in annum". Bylo mu tehdáž 17 let, ale veršů měl již hojnost.

Druhou polovici prázdnin trávil u strýce na faře v Ovčárech a počátkem školního roku vrátil se zase do Klatov, „sídla dření", jak je nazývá v nejbližším listě svém, ze dne 28. října. „Ovčáry", píše tam, „mi zprvu neposkytovaly onoho žádoucího Tuscula, víš, jaká záležitost a jaké domácí poměry je kalily. Konečně mi dal strýček 50 zl. na $^1/_4$ roku s tím doložením, že od něho mohu všecko očekávati. Jsem ex-

kapucín! Byl zajisté krok můj, kterým jsem vstoupení své do řádu odůvodniti chtěl, dobře rozmyšlen — měl jsem zajisté jakousi nechuť k světu vůbec, která nyní, bohudíky, mizí, ačkoliv posud nad slovem ideal s perem v ruce usnu. Napnutí ono býti faktorem svého osudu zajisté velmi málo prácí básnických ze mne vyloudilo, jsou ale dobré a to jest hlavní věc.“ Bratr skutečně na to pomýšlel jíti po sextě ke kapucínům. Proč? Jednak k vůli neutěšeným hmotným poměrům domácím, jednak že nebyl dosti zdráv, a rozhodně také světobol ve věku tom se hlásící k tomu působil. Nicméně, jakmile jen mohl, vrátil se opět rád do života. Jak rozmarně popisuje cestu do Klatov! „Z Domažlic do Kdýně v $4^1/_2$ ráno na slepo a z Kdýně vyhlížet fury a zadarmo na slámě do Klatov!“ Tam nalezl si zatím nový byt u „panny Márinky“, která mívala vždycky několik studentů. „Má domácí paní“, píše o ní, „jest 60letá slečinka s kudrlinkami; mně říká pan Fridolín, druhému pan Liborin, třetímu pan Vendelín. Je dobrá dost a dobře vaří.“ Za pár dní na to si naříká: „Dva listy Tobě určené jsem spálil, neboť nechtěl jsem tě unaviti zbytečným steskem. Nechci frásí líčiti stav svůj, znáš mne dobře. Můj vnitřní život usíná pomalu a to mne snad nejvíce trápí, proud písní jako by zaniknul, jsem chladný, až běda chladný, a svět zevnitřní jest lhostejný jako vždy. Učím dva hochy ze sekundy, dávají mi 2 zl. za měsíc a jednou týdně 16leté děvče esthetice a německé literatuře, za to mám 1 zl. — Čtu Calderona, Oněgina, Göthe-a a koupil jsem V. Huga román „Muž, který se směje“ a Durdíka „O Byronovi“. Román H. jest znamenitý, je to něco nevídaného, zjev tak původní a mocný, že ho kladu nade všecka díla předešlá. Bohužel mi berou nejvíce času Fysika a Mathematika, ty medoústé Eumenidy. Také jsem již letos stonal a věř, jsem tak líný jako nikdy před tím.“ Mám za to, že měl říci „unavený“, neboť únava bývala hlavním příznakem jeho časté choroby. O novém profesoru praví rozmarně: „Hylmar jest dobrý člověk, ale trochu dětinský — myslí, že jsme primany. Z úloh českých měl jsem posud nejlepší, ač mi to seškrtal a namazal svých poznámek dost a dost.“

V polovici února r. 1871 podává strýci zprávu, že dobře prošel (byl šestý), a na strýcovu odpověď odpisuje hned zase 5. března těmito vděčnými slovy: „Milý dopis Vašnostin velice mne potěšil; zda-li se mi podařilo jen poněkud dostáti svým povinnostem a tak se ukázati hodným další přízně, je to vše pouze dílem Vaším, který Jste s obětavostí nevšední mi podal ruku k životu, jehož další ovoce Vaším budiž dědictvím!“ Patrně naráží na to, že jej strýc zachránil před klášterem a umožnil mu další studie. O své činnosti zmiňuje se jen krátce: „V prázdných chvílích čítám nyní Dante-a; je to zajímavé porovnání překladu saského krále Jana a našeho Fr. Douchy (v musejníku). Ač myslím, že přicházím pozdě, osměluji se upozorniti na I. díl spisů Pravdových v „Národní bibliotece“, obsahující díla velmi pěkná — zvláště krejčí Fortunat zdá se mi unicum v naší literatuře.“ Ke konci listu děkuje strýci za jeho „laskavé vyzvání stran garderoby“, které jest „opět novým důkazem jeho přízně.“ S celou důvěrou a upřímností líčí mu její stav, který ovšem nebyl nijak skvělý.

S pomocí strýcovou pořídil si nové boty, takže v příštím listě (z konce března) si pochvaluje: „Též jsem si za to, co mi zbylo, a za plat z hodiny koupil nový klobouk a tak jsem dík Vašnostině pečlivosti vším až do prázdnin opatřen.“ V té příčině nemíval nikdy velikých požadavků; i za mladých let bývaly mu šaty vždy jen potřebou, nikdy požitkem. V témž listě referuje o škole, jak jej zaujaly Demosthenovy řeči politické: „Nežli jsem na něho přivykl, dělal mi obtíže, ale já byl řečnickou krásou tak zaujat, že jsem zapomněl všech obtíží mluvnických a nyní ho čtu dosti snadně.“ A dále: „Z historie máme husitské války, jež dr. Pošík velmi obšírně vykládá a zvláště Husa, co obhájce svobodné myšlenky a tvůrce převratů ve vědě moderní velebí. Z mathematiky vede se mi již lépe; máme analytiku; dá to práci, ale je to aspoň něco, kdežto ty progresse a řetězy neměly ani hlavy ani paty.“

V dopise květnovém zmiňuje se obšírněji o své churavosti. „V posledním čase jsem poněkud churavěl, jak to bývá při přechodu počasí ročních. Profesoři posílali mne často domů, ale není to nic platné, neboť mne nic nebolí, jenom bývám hrozně sláb. Katecheta říká, že jest div, že neulehnu na dlouhý čas a radí mi, abych změnil byt, máme totiž byt velmi vlhký; jinak mne posílá hrát míč a špačka a radí mi všestranné šetření. — Ve škole měl jsem nyní štěstí, v březnu byl jsem chválen z latiny, v dubnu zvláště z filosofie pro rychlost úsudků a dovednost příkladů.“ A začátkem července počíná list svůj strýci těmito slovy: „Namahání dnů posledních mne vysílilo tak, že opětnou

jsem s lékařem vzíti musil poradu, který studia pro mne docela zrazuje. Nechci vypínati se, ale pracoval jsem snad ještě více, nežli se ode mne může požadovati.“ Doufá, že se brzy zotaví: „Je to jen slabost, co mne napadá,“ píše, „jen se bojím, bych se nestal člověkem všedním, bych nepodlehl životu.“

Touž dobou napsal mně dlouhý list, plný veselého rozmaru, (celý kus píše z bujnosti i po německu !). O škole jen krátce: „Septima, nejhorší třída gymnasia, mně dosud nejmíň škrupulí nadělala.“ A hned na to: „A teď padni na kolena a bij se v hříšná prsa! Opatři si 26. číslo „Světozora“ a tam si přečti libo-li moje „nesmrtelné“ verše. Snad poznáš moje zakuklení a jedna z básní ti bude známa. Myslil jsem to více žertem a oni to vzali opravdu; dojem to na mne učinilo podivný, skoro směšný.“ Líčí, jak žije: „Stálo mne to práci. Sysifa, nežli jsem si navyk vstávati o 5. hod., jinak mám rozdělení dne přísné. Od 5—8 jsem v parku a to studuji, od 8—11 ve škole, od 11—12 odpočívám, od 2—4 ve škole, od 4—6 čtu pro sebe, od 6—9 něco škrabu, jdu s Thomayerem na procházku, dělám plány a jsem v božském humoru. Dne 29. dostaneme vysvědčení a tu vyrazím 30. s kolegy pěšky do Plzně a tam se zdržím $^1/_2$ dne, abych poznal Elišku Krásnohorskou a Boženu Čechovou“. Dále dotýká se jakési události politické a dokládá: „Já jsem v ohledu tom nyní obrovský demokrat, revolucionář a republikán, je tím vinen nejvíce Byron a pak vlastní přemýšlení. — Celý tento čas zabýval jsem se Göthem, z něhož mi neušla ani písmena, pak Hauffem, jehož ďábelské novelly a zvláště „Phantasien im Bremer Rathskeller“ mne znamenitě bavily. Moje knihovna zkvétá i sbírka fotografií se množí. Upozorňuji Tě na výtečný román Fieldingův „Tom Jones“. Směr „Osvěty“ se mi nelíbí, o tom ústně . .. Naši chtějí na mně fotografii, kde bych ji, ich, armer Teufel, sebral? Slíbil jsem ji, ale tenkrát jsem měl ještě hodinu. Ať čekají na živou.“ Rodiče odstěhovali se zatím z Domažlic do Moravské Ostravy a patrně se jim asi hodně stýskalo. A dále vypravuje: „Minule byl jsem ponejprv v Klatovech s Thomayerem na pivě; měli jsme si mnoho co povídati, vždyť se brzy rozloučíme a na dlouho . . .“ (Po prázdninách odjížděl Thomayer na universitu). K obvyklému podpisu dodává: „čili Jaroslav Vrchlický.“

Prázdniny trávil zase na Ovčárské faře a v září vrátil se na poslední rok do Klatov. Změnil byt, polepšil si, ale musil platit za všecko měsíčně celých 12 zl., což zvláště připomíná. Píše o zahájení školního roku a praví: „S vážností, s jakou nikdy chystám se k vykonání svých povinností; jsem zdráv a spokojen a klidně hledím budoucnosti vstříc.“

V dopise ze dne 8. listopadu píše mnoho o škole. „Náš nový třídní professor Blažej Prusík je člověk velmi mírný a pohodlný; s kathedry nesejde celý den, my sedíme při odpovídání a on již ani nedává známky — jsou ty hodiny filologie velmi zdlouhavé a nudné. Jiný je dr. Taftl, samý oheň, přednáší rukama, očima, čelem ba i vlasy, s takovým zápalem, že jsem to ještě neslyšel. Byli jsme plni strachu před ním: doktor a k tomu z Hradce Králové! A jak zkouší! Jen s kuráží! říká. U nás neslýcháno, aby každý i ten nejslabší tak dobře uměl jako nyní. Chování jeho přivedlo mne na některé myšlenky stran vyučování mathematiky. První vada byla v tom, že jsem za ty dva roky v Klatovech měl již čtyry profesory z toho předmětu: jednoho podivína, jiného souchotináře, jiného nezdvořáka a slabocha; druhá pak větší, že se nám vždy mathematika představovala co předmět hrůzy: to bývalo nějakého strachu, krčení a potu! Antipathii k mathematice měl jsem já již od dětství a bylo potřebí věku více s rozumem pracujícího a pak profesora, jako jest dr. Taftl, abych se z ní vymanil. Jaké to bývaly názory o mathematice! Jeden ji nazýval „hadem otočeným o zeměkouli, a držícím ocas v ústech“, jiný jmenoval logarithmy „kleště, jimiž se žhavé železo vyndavá“, poměry byly mu „brouskem všehomíra“ atd. — Vnitřní svou činnost zarazil jsem na tento rok; vždyť je život dlouhý, nač talent svůj uhoniti a vysilovati se!“

Dne 13. prosince děkuje strýci za dva jeho listy: „Zvláště první list Váš naplnil mne zvláštní radostí, planul zajisté onou ideálnou láskou k vlasti, která, bohužel, mladšímu pokolení našemu je cizí; jednak i ukázal zvláštní pečlivost a snahu Vašnostinu o písemnictví naše a tím opět potvrdil mne ve veškerých snahách mých, které jsouce hlavně dílem Vaším vždy k Vám se obracejí.“ Aby se porozumělo druhému listu strýcovu, třeba věděti, že téhož roku napsal Vrchlický k přání strýcovu nějaké verše „Na počest“, o nichž děje se v jednom z minulých listů jen letmo zmínka. Téměř s určitostí mohu říci, že verše ty psal k jubileu děkana Huška ve Starém Kolíně, k němuž z blízkých Ovčár již co hoch se strýcem častěji do-

cházel. Protože Rieger býval přítelem a hostem Huškovým, lze si domysliti, kdo a kde rozmlouval s patrným uznáním o těch verších a proč zpráva o tom tak Vrchlického dojímala. Bylť na faře Ovčárské právě takový kultus Palackého a Riegra jako na mnohých farách v tehdejší době. Na tento druhý list strýcův, kde se o tom svém úspěchu dočítal, reaguje takto: „Dojem druhého listu na mne byl podivný; já, který podoben cvrčku píseň svou jsem neznám a nepovšimnut více pro okolí své a pro sebe cvrčel, stal jsem se najednou předmětem rozhovorů mužů takových, kteří jsou vzorem i kruhům nejširším. Kdyby se to bylo stalo pod mým pseudonymem, byl bych se tak nedivil tomu, ale tak náhle a okázale, to ohromilo mne a vyrušilo z obyčejného života a já poznal, jak trpká(!) jest pochvala lidí. Napadlo mně, že věc chválila se k vůli oslavenci anebo k vůli Vám — což já stojím za řeč, co může tak dalece býti na těch verších — nedůvěra jako nikdy uchvátila mne, já sebral všecky své veršované práce, vrhnul je do kufru, zamk' a od té doby na něco podobného jsem ani nepomyslil —" O škole píše: „Je to jednotvárnost ducha i tělo unavující, zimy tam zkusíme dost a dost. Po odchodu prof. Šindeláře celou polovici října a celý listopad neměli jsme češtiny — samou řečtinu místo ní, takže bývala filologie čtyřikrát za den, až se to ošklivilo. Teprvé tento týden přišel nový profesor. Byl hasičem a učitelem tělocviku v Písku a již deset let neučil — to je radost! Nejzábavnější jsou ještě hodiny mathematiky a fysiky." Co dělá dobrý učitel — Vrchlický si libuje mathematiku! A pak zase o literatuře: „Na dotaz Vašnostin stran některých kněh odpovídám, co vím a mohu. Nerudovy obrázky jsem četl a musím vyznati, že je to mistr slohu a líčení, ač někde utajený zážeh vášně až cynicky vyšlehne, což se mi nelíbí. Některé kusy jsou výtečné, některé slabé, pro obecnou knihovnu se dle mého náhledu nehodí, ač pro literaturu jsou ceny veliké. Básně Kuchařovy jsou pěkné, ač nevynikají nad obyčejnost." Pro obecnou knihovnu (patrně v Ovčárech) doporučuje Pflegrův román „Z malého světa". Dále mluví o Stifterovi, o němž mu strýc píše, a pochvaluje si nějaké místo z něho, které mu strýc citoval: „Souhlasím s náhledy těmi a byl jsem vždy proti všem tendenčním směrům, obzvláště v umění, které jest neodvislé a samo sobě jediným cílem."

(Dokončení.)

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

V hazardní sázce, kdy všecko vsadil na lidské štěstí, opravdu štěstí vyhrával. Ku podivu jemná a rozvážná byla. A shovívavá. Byla přesvědčena, že její oběť je menší nežli jeho. Ze stálého porovnávání vzájemných obětí zvučel mu trvalý a vroucí cit manželského přátelství.

Rada Severin vyhrál své štěstí a nebál se o ně. Věděl, že kdyby se o své štěstí začal strachovati, že by mu zmizelo. Že si štěstí drží svou zdánlivou lhostejností.

Konečně opětoval u nich návštěvu i doktor Mráček. Od smrti první ženy radovy nebyl v jeho bytě a proto se v duchu podivoval, že všechno zůstalo za mladé paní jako za nebožky. Poseděl několik minut.

„Doktor, milostivá paní, zdrží se jen u nemocných, u zdravých nemá co dělati!" pravil.

„Myslíte, že jsme zdrávi?" ptala se vesele.

„Oba jste zdrávi! Zvláště panu radovi svědčí nový stav výtečně. Jsem s ním jako jeho lékař spokojen. Jenom ho hodně, milostivá paní, proháněјte na procházkách, vytahujte ho třeba násilím z kanceláře, ať běhá, a uvidíte, že zadrhne ještě nás mladíky!"

„Nás mladíky?" zasmála se.

„Ano, nás mladíky!" opakoval vážně, bera hůl a odcházeje.

Když se octl na náměstí a volně kráčel z oficielní návštěvy ku pacientům, bleskl mu hlavou nápad, že co viděl, je jako když třešeň rozkvete po druhé na podzim.

„Dobře udělala, že si svého starého pána nechala ve starém okolí a nábytku," rozprávěl sám se sebou, „to je výtečný nápad ženský! My staří dědci se v tom starém harampátí mnohem líp vyjímáme. Ostatně na radu byl už čas v zimě, aby se oženil: kdyby se byl neoženil, byl by i se svými velectěnými zásadami běhal

za sukněmi, a to by byla podívaná pro bohy. Jeho vody jsou příliš tiché, aby břehů nebraly!“

IX.

V létě rada Severin zase „vyváděl“. Nešel na dovolenou, ale chodil odpoledne z kanceláře už o čtvrté hodině. Mladá paní přicházela pro něho a odváděla ho na dlouhé procházky do lesa. Cvrčci jim bez konce cvrčeli do jejich mlčení. Žita se vlnila, pšenice skláněly se k žitům, v zeleném chřástu řepném žily družný život rodinný koroptve. Jaké to byly krásné dni! Obloha zářivě modrá svítila slunečními zážehy. V listnatém lese svěží, dosud neztmavělá zeleň chvěla se v ustavičném životodárném objetí slunečních paprsků.

Zase se octli na oněch travnatých místech na konci lesa, odkud jim zavoněla vstříc prudká vůně mateřídoušky. Dychtivě se rozhlédl kolem a poznával, že je všecko stejné jako loni. Tenkrát litoval, že sem nikdy nezavedl prvou ženu, že umřela, těchto míst nepoznavši. Stín tehdejšího zahořklého smutku plaše mu kmitl duší, ve které nyní byla jasná pohoda světlých dnů letních.

Byl k nebožce nespravedliv? Nechová se pozorněji k druhé ženě, než k ní?

Ovšem tak to život přinášel. Tenkrát byl jeho životem jenom úřad, a pro úřad nezbývalo mu času, aby se zabýval s nebožkou jako s nynější mladou ženou. Nebožka nežádala, aby se odcizoval úřadu, přijímala život, jak byl, beze zbytečného okrašlování a vyšperkování.

To se teď změnilo. Teď musil za svým štěstím běhati a nepostačoval mu. Oběti mu musil přinášeti. Už nesměl v klidné nečinnosti od rána do noci posedávati v úřadě a čekati, až se někomu a kdykoliv zlíbí, dvéře se otevrou a on ráčí přijíti poradit se o nejvšednějších věcech všedního života.

Když vdechoval plnými doušky kořenitou vůni, když spolu stáli ruce si jemně tisknouce v šíru vlnících klasů, tu nelitoval nového života. Elektřina jejího mladého těla vybíjela se mu z jejího kulaťoučkého žhavého ramene do všech nervů, víříc jimi a všemi tkáněmi, oživenými její mladostí. Plástev medu vyňatá z teplého úlu do říjnového jitra mlžného nemohla voněti prudčeji, nežli její svěží, letním sluncem ožehlá postava.

Hrozné to byly výbuchy, strašlivé, poněvadž jejich jiskry zapalovaly a spalovaly všecku vůli.

Chlad letního večera zticha se rozplýval do jejich návratů. Čekali, až slunce zapadne, až jedna zvěř vyjde na pastvu, a jiná se vrátí na hřád. Utišení se v nich zase rozlévalo. Stávalo se, že se náhle s večerem obloha zatáhla mračny, zablesklo, zahřmělo, a prudký déšť snesl se do žíznivého, sluncem vyprahlého písku na polní cestě. Blesky se klikatily na obzoru do jejich kroků, když se vraceli.

Srnčí oči její svítily radostí, pranic se nebála. Klidně se dívala do ohnivého zažíhání na obzoru .

„Luďo, viď, kdyby nás to teď oba zabilo . . .“ vykládala mazlivě.

Teď by nerad umíral. Teď už je jisto, že tu bude, když se nic jiného nestane, několik překrásných roků vyjasněného života.

Přece však dostavovala se zase únava a lhostejnost. Za zářících dnů letních sedal rada Severin zamlkle u otevřeného okna u psacího stolu v úřadě a zachmuřen se díval na tiché náměstí. Starý pohled bolel a mrazil ho u srdce. Hořké zklamání vanulo mu myšlenkami. Něco mu neúprosně ulétalo, a nedalo se to zachytiti, nedalo zdržeti. Tušil, že co má, co si ještě v posledním okamžiku zachytil — a bylo to dílo náhody — že je to míjivé štěstí.

Mančinka chodila zasmušena v kleci nového domova, Mančinka nedovedla zatajiti, že se trápí.

Proč prý paní Hedva — a je to přece podle zákona její dcera, třebas nevlastní — chová se k ní, jako kdyby v jeho rodině nebyla ničím? Proč se nepostará, aby byly staré věci odpuštěny, a styk s rodinou obnoven? Proč s ní nesejme pohrdání vlastních dětí a neočistí ji v očích města. Anebo alespoň, proč neučiní, aby se k nim přistěhovala její maminka, když ona slíbila mamince, že si ji vezme k sobě, až zůstane definitivně ve městě?

Odpověděl klidně, že si dcera Hedvika sama uzavřela dvéře domova, poněvadž se podruhé oženil, a že její maminka je zrovna jako on, že by se nevpravila do nových poměrů, že by se v nových poměrech zbytečně trápila. Byla to logická odpověď, ji jen podráždila. Rozplakala se křečovitým pláčem, a to byla prvá proměna jejich styků.

Aby tedy dovolil, aby směla, kdykoli se jí zasteskne, zajeti si k mamince a potěšiti se s ní. Dlouho hovořili o tom. Namítal, že to bude její prvé odcizení jemu. Maminka je maminka, bránila se, a nebylo lze jí odporovati. Láska mužova nesmí býti sobectvím, třebas ve skutečnosti není ničím jiným. Když je sobectvím,

musí se podvolovati jiným vznešeným citům, vloženým do lidského srdce.

Promyšlené deklamace to byly, aby směla odjeti na týden sama do Prahy. Nemohl zamýšlenému odjezdu zabrániti. Bylo smluveno, kterého dne odjede a kdy se vrátí.

Té chvíle to bylo zrovna, kdy Běta dala výpověď a nedala se od ní odvrátiti. Všechno u Běty selhávalo. I domluva samotného pána. — Všecko prý se změnilo, Běta už se sem nehodí a proto jde. Ať si milostpaní najde lepší holku, než je Běta, když jí Běta nemůže vyhověti.

Mančinka mínila, aby už jí neprosili. Pojede k mamince do Prahy, a maminka jí najde řádné děvče, maminka je zkušená paní. Jemu neuškodí, když bude týden choditi do hostince mezi pány, týden uteče jako voda, a Běta pozná, že není nenahraditelná.

Rada Severin trnul. Teď najednou bylo něco důležitějšího, než úřad. V jeho domácnosti děly se vážnější věci, než v úřadě. Hlava ho z těch věcí brněla.

Přijel Bětin otec pro její truhlu, a kuchyně osiřela. Jen proužky prachu na podlaze v místech, kde stála žlutě natřená vesnická truhla, zbyly po Bětě.

Mančinka už také vzdorovala. Dověděla se, že Běta přijala novou službu u lékárníků Patočků, že ji paní Hedva přeplatila, a to ji nesmírně podráždilo.

„Taková holka nemá pojmu o slušnosti a o vděčnosti,“ horlila proti Bětce, „čím více se s ní mazlíš, tím hůře se ti odmění. Jen když je Hedvice vyhověno! Běta ji podrobně zasvětí do tajností otcovy a macešiny domácnosti! Hedvika se nemohla dopustiti horší nevkusnosti, nežli této! To máš, Luďo, vděk za to, že jsi stále lpěl na té nevděčnici! Znamenitě se nám odměnila!“

Byla v právu, nemohl jí odporovati. Jednání Hedvino bylo opravdu svrchovaně nevkusné! A vinna byla Hedva, která se tímto nevkusným úskokem chtěla zmocniti a zmocnila otcových intimností. Běta byla jen spoluvinna. Bětě byla Hedva bližší, nežli nová paní, proto povolila a šla.

Dobře, že mladá paní druhého dne odjela do Prahy. Rada Severin potřeboval svrchovaně klidu, aby se vzpamatoval ze svého úžasu. Doprovodil časně ráno svoji choť na nádraží, rozloučil se a kráčel rovnou do soudu. Soudní sluha Bernášek se podivil, když rada přišel do kanceláře ráno o půl sedmé hodině, usedl u psacího stolu a začal pracovati. A ještě více se podivil, když si rada v poledne pro něho zazvonil a poslal si ho do hotelu „U Němců“ pro oběd. Když v úřadě poobědval a zase seděl u psacího stolu nad rozloženými spisy až do sedmi hodin večer, kdy si poslal Bernáška do hotelu pro večeři. Teprve když se stmívalo, vyšel rada Severin ze soudu, procházel se chvíli po náměstí a konečně zmizel ve tmavém průjezdu domu, v němž bydlil.

Dusno bylo v uzamčeném bytě. Kvapně otevřel okno, přitáhl si lenošku od kamen k oknu a díval se na náměstí. Náhle se v jeho tichu pendlovky na stěně zastavily, došly. Pocit nesmírné opuštěnosti sevřel mu hruď.

Že odešla ona, toť bylo přirozeno a vysvětlitelno, ale Běta rozhodně neměla odcházeti. Bětina vzpoura — ničím jiným nebyl její odchod — zasluhovala odvety. Její povinností bylo sloužiti pánům, bez oddechu a oddaně sloužiti. Za to měla svou mzdu, své bydlo, své úspory. Ona pohrdla vším, utekla a odnesla s sebou radův klid a spokojenost. To si měla Běta dobře rozvážiti!

Tak smutno nebylo tady ani, když nebožka ležela v rakvi za skleněnými dveřmi. Tak ticho tady nebylo! Tenkráte byla tu jistota, že nebožku odnesou, a stejný život poteče tady, jako tekl za nebožky. Ta jistota dnes radovi zmizela.

Ovšem, Mančinka se vrátí, přiveze si novou služku, novou tváři, novou neohrabanost a nové zvuky. Nebude to šestadvacetiletá Běta s rozvážnou, skoro kolébavou chůzí, s vážným úsměvem ve známém širokém obličeji, z něhož svítily zdravé zuby.

Druhého dne časně ráno zase už o půl sedmé zvonil rada Severin u soudu, a když soudní sluha Bernášek přišel mu otevřít, poslal si ho pro snídaní a pospíchal nahoru do úřadovny. Podmračný den byl, teplý déšť snesl se už z rána na vyprahlou zemi. Vůně letního deště páchla z náměstí do radova otevřeného okna.

Sluha Bernášek přinesl snídaní, přinesl láhev s vodou a postavil se po vojensku k stolu.

„Kdyby pan rada ráčil poroučet, já bych šel k panu radovi do bytu uklidit!“ nabízel se.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel V. Rais:

O MIKOLÁŠI ALŠOVI.

Hrst vzpomínek.

(Pokračování.)

Poznal jsem, že Aleš je nevýslovně dobrý, měkký, sdílný, citu plný, ale jsou také známy případy, kdy rázem vzplál, oči se rozjiskřily, pohled zahořel nejprudším hněvem a třeba i zlá slova vyrazila ze rtů: to když se někdo neopatrně dotkl jeho češství, jeho od kořene české, vzácně uvědomělé bytosti, nebo když nějak zavadil o jeho čest uměleckou. V těchto případech Aleš nezná žertů! Nezná žertů, aniž v té chvíli dbá jakékoliv ztráty. —

Jeden z nejpěknějších večerů, jejž jsem v Alšově společnosti strávil, byl onen, jenž pořádán byl na poctu polského malíře Styky v hotelu U černého koně. Společnost byla četná a živá. Aleš seděl na rohu delšího stolu, já vedle něho. Pozoroval, poslouchal přípitky, kouřil, někdy rukou pohnul, ale dál nic. Až nenadále začal mi vypravovati: „Povídal mi dnes doktor K.: Věříte, mistře, že když jsem vás prve potkal, nemohl jsem vás ani poznat? Jak jste tak šel, myslil jsem, že jste nějaký professor.“ Aleš vypravuje to, seděl ohnut, hledě do stolu. Po oněch však slovech povznesl jen tak z podobrví své velké oči a dodal vážně: „Řekl jsem mu: Království mé není z tohoto světa!“ a oči zase sklopil. Po několika řečech a přípitcích, jež mlčky poslouchal, zase tak skloněn, přichýliv se ke mně pravil: „Ten Petr Fastr měl vousy jen takhle...“ a naznačoval věneček kolem líce — „ale tak jako tito vousatí páni by domácí pán od Zlaté husy taky dovedl mluvit. Tihle všickni i s tím advokátem mluví jako před rokem osmačtyřicátým.“ A zase se schoulil.

V jiné chvíli upozorňoval: „Sedí tam jako večeře Páně — tam ten jest jako svatý Petr, ten proti němu, co má tu bradu podepřenou, je jako miláček Páně a onen — podívej — jak tu ruku dává a diví se — není-li jak onen, jenž řekl: Zdali já jsem, mistře?“ —

Když spolek Manes vydal známé Album Alšových prací, uspořádal o sv. Mikuláši na mistrovu oslavu večer v malém sále Měšťanské besedy. Sešla se veliká společnost literátů, výtvarníků mladých i starších, ctitelů, pánů i dam; po schůzi akademie přišel i Hlávka a s ním Vrchlický, Jirásek a j.

A byl na tom večeru přítomen i šedý, ale dosud statný umělec Fr. Zvěřina, známý kresbami svými ze slovanského jihu. Krásná i radostná nálada chvěla se v hojném shromáždění. Nadšené i srdečné přípitky byly pronášeny — — jistě bez klamu! Konečně povstal i Aleš. Bylo patrno, že je velmi rozechvěn, ale přec pevným hlasem, zvolna, vážně děkoval za všecku projevenou přízeň a lásku. Děkoval všem hostem, děkoval, že i mužové tak vynikající, v popředí stojící, přišli. Tuším, že slovy i Hlávku naznačil. Slyšel jsem potom od nejednoho z přítomných, a v té chvíli také sám jsem měl dojem, že Aleš povznese snad pohár na Hlávkovu počest. Ale v tom milý mistr zabočil: „Dostavil se i můj milý, starý druh, znamenitý mistr Zvěřina. A na jeho počest pozvedám pohár: Ať žije!“

Tento Alšův přípitek váženému umělci staršímu, jenž z dáli dostavil se na večer milého druha, pronešený v té chvíli působil velmi tklivě a ozářil víc než cokoli jiného Alšovu ušlechtilou, uměleckou mysl. —

O Národopisné výstavě vstoupiv jednou do chodské chalupy, vidím tam za stolem Alše se sochařem Heidelbergem. Musil jsem přisednouti a Aleš představuje druha pravil: „Víš, on je ještě z těch našich starých. Mnoho prošel, mnoho poznal. On i o besedách slavně deklamovával na Žofíně — v Uhrách byl a co tam zkusil! Viď, Ferenc?“

Hovořilo se o starých časech. Heidelberg po chvíli odešel a vrátiv se, přinesl z rybárny balíček smažených rybiček. Rozestřev je před Alšem, srdečně pobídl: „Jez, Mikoláši!“

Aleš hladě si vousy odvětil: „Děkuju ti, Ferenc, děkuju, kouřím.“

„Neděkuj, Mikoláši, nekuř, jez, posluž si, jsou dobré, jsou chutné...“ velmi srdečně pobízel hostitel.

„Nebudu, Ferenc, nebudu, ani chuti nemám,“ rovněž tak odvětil Aleš a pokračoval v přerytém vypravování o starých časech.

„Jez, Mikoláši, neodmítej, sám král Václav byl ctitelem takových rybiček, dobré jsou, velmi chutné, uhlídáš...“

„Nebudu, Ferenc, nebudu, děkuju...“

„To mi neuděláš, Mikoláši, abys neokusil, to mi neuděláš!“ a starý přítel seděl vzpřímen vážně i trudně pohlížel na Alše.

„Povídám: nebudu, Ferenc, nebudu, nenuť mne...“

„Tak ty mě, Mikoláši, takto odmítáš? Ty si ani rybičku ode mne vzíti nechceš?“ a

všechen pohled Heidelbergův chvěl se velkou lítostí. Na štěstí v té chvíli přišla paní Alšová s dětmi. Pan Heidelberg roztesknĕn na mistra žaloval. Ten seděl skloněn, zachmuřen; snad ho vůbec mrzelo, že nemohl své vzpomínky klidně skončiti. „I vždyť on to náš tatínek tak zle nemyslí,“ usmála se paní, a děti potom mrzutost rády napravily. —

Hrálo tam známé chodské kvartetto, strejčkové jako malovaní: houslista, dědeček jako jablíčko, klarinetista velký, výrazné hlavy s mocným, klenutým čelem, nosu orlího.

Pozoroval je i Aleš a po chvíli mi povídá velmi vážně: „Dobře pravil Kojata Všeborovic knížeti Vratislavu: Nemáš tolik biskupství v zemi své, kolik máš našinců, které bys na tu stolici posaditi mohl!“ — a dodal klidněji: „Podívej se na toho klarinetistu — nemá-li hlavu, na které by seděti mohla mitra biskupská?“ —

Jsou lidé, kteří se domnívají, že Aleš jen tak z krásných vzpomínek poetickou duší svou kresby své lehounce tvoří. Že krom té své dovednosti kreslířské a nálady jiného k tomu nepotřebuje. Jaký klam! Nestačily by vzpomínky, ani poetický duch, ani dovednost, kdyby nebylo i v e l k é i n t e l i g e n c e Alšovy.

Aleš nejenom že lidu svému žil, ale od mladosti přilnul k veškeré jeho tvorbě duševní, k jeho písním, bájím, pověstem, mudrosloví, k dílům jeho básníků, k dějinám nejen českým, ale vůbec slovanským a to nejen k dějinám národních zápasů a k bojům králů, ale zvláště k dějinám kulturním. Zadívejme se na př. na některý jeho obraz z dějin polských, ruských, srbských, bulharských, a co vše vyčteme! Byť to byla jen ilustrovaná píseň, ba jen slovanské pořekadlo, popěvek, co vše Aleš do obrazu vloží! Toho dovede jen umělec velké dobové znalosti, velké inteligence.

Aleš mnoho četl, mnoho studoval. Je známo, jak se vyzná v bájesloví, jak v heraldice, jakým je znalcem krojů atd. Náhodou vyslovil jsem jednou před ním jméno kteréhosi šlechtického rodu — — Aleš hned, co má ve znaku a v jakém poli. Četba, studie mívaly na tvorbu jeho vliv. Některé knihy vryly se mu do paměti již v dětství, na př. Robinson; k tomuto později přibyly Cooperovy indianské obrazy. Připomeňme si Alšovy Živly i s tím indianským pánembohem . . .

V bibli vždy čítával rád, z ní často uvádívá básnické ozdoby i úryvky. Že byl nadšen rukopisy královédvorským i zelenohorským, je známo; že za illustrace k nim pro nakladatelství Wiesnerovo dostalo se mu kdysi z nepochopení pohany, která jistě šla k samému srdci, pamatujeme také.

Aleš velice ctí J a n a K o l l á r a; praví, že Slávy dcera mnoho v duši jeho rozsvítila, roznítila a vrhla mu jasné šlehy do minulosti slovanské. Má rád Máchu, Erbenovy pohádky české a vůbec slovanské, z Kytice pochvaluje si zvláště Polednici, Svatební košili a Vodníka. Z Čelakovského, z Havlíčka, Hálka, Nerudy i z básníků pozdějších rád a ohnivě deklamovává. Má rád Třebízského, miluje Jiráska. Obrazem A t a n a š e l í p a b u d e z e l e n á projevil jim lásku svoji a ukázal, jak je v srdci nosí.

Tedy vzpomínky z mládí, co sám prožil, co viděl, co otec a jmenovitě strýc Tomáš Fanfule vypravovával, život studentský, vojenský, když se Slováky i s Maďary sloužil, a k tomu všecko, co četl a studoval, dávalo mu látku k pracím.

Vojáci husitští, z vojny třicetileté, z doby Marie Terezie, z válek napoleonských, z roku osmačtyřicátého i současníci vojenské slávy Alšovy, kolikrát slavila vás tužka nebo péro našeho Mikoláše! Měl-li vás kdo kdy raději nežli on! „Zlatá koňská noho“, strýcem Tomášem velebená, láska starého švališera k tobě přešla úplně do srdce jeho synovce a jen tam ještě zmohutněla.

Kolik koní Aleš nakreslil! Koní, nesoucích postavy dějinné: praotce Čecha, Přemyslovce, trocnovského Jana, Prokopa, Roháče, krále, cary, vojáčky všeho druhu i dob, koní v panském kočáře, vezoucích pana hraběte v třírohém kloboučku nebo jeho karabáčníka, i koně formanské, selské, zapřažené do vozu s naloženými snopy nebo s pytli ze mlýna.

Člověk ho navštíví a on vždycky: „I, tuhle jsem si namaloval rejthara!“

Alšovy postavy dějinné jsou srdci českému blízké, srozumitelné, milé, nepotřebují výkladu, jsou výmluvny samy. Všelijaké přátele a dobrodince naše z dob bělohorských i z tvrdých časů robotních zachoval tak, že navždy utkví v hlavách lidu našeho. A co nakreslil dětí! Těch cvalíků venkovských, nabalených, širších než delších! Vyprávějí samy, jak je má rád, a člověk ho nepotřebuje ani vidět tam doma uprostřed droboti jemu blízké.

Ostatně — ani starcům a stařenám není v dílech jeho ukřivděno. Prostý, drobný obrázek — a vyčtete z něho celý život takové babičky nebo dědečka se všemi drobnými radostmi i s velkým utrpením.

Aleš, někdy na pohled bručivý, nevrlý, je muž nevýslovně hlubokého citu. Il-

lustruje píseň Osiřelo dítě, k slovům „Ach mámo, mamičko!“ nakreslil hlavu své vlastní matky dávno zesnulé. Nakreslil ji dle obrázku, jejž má viseti nad lůžkem svým; je to obrázek, na němž podobu matčinu zachoval bratr jeho Jan, mladík velmi nadaný, jenž se r. 1867 zastřelil.

Pod kresbou stojí pouze: Ach mámo, mamičko! — Co vše skrývá tento povzdech Alšův po dlouhých letech od úmrtí matčina!

Jindy kreslil koledu: „Dědečku, dědečku, koleda . . .“ Koledníčkové ve světnici zpívají a na peci skrčen, s hubenýma nohama dolů, sedí dědeček, chuděrka už tuze starý, hubený, jak věchýtek seschlý. „Myslil jsem při tom na strýce Tomáše, ale když už s ním bylo tuze zle — —“

Kresle píseň „Když tě vidím, má panenko, v tom kostele klečeti“, čí tklivý pohled vložil do té dívčí hlavičky?

Znamenitě proslavil rodinu komediantů Kopeckých i se všemi jejich figurami, které se nic jináč než jako živé persony na mirotickém tatrumu pohybovaly a si vykračovaly. Starého Matěje Kopeckého Aleš nepamatuje, ale jeho syna Václava, jenž v Miroticích na hořejší hospodě tatíkovy komedie hrával. „Já tě tam byl každý den. To je on, co ty komedie Vilímkovi psal. Snad do toho potom někdo trochu ryl, ale to, co je v nich znamenitého, ryzího, je od Kopeckého.“

Jindy mi vypravoval: „Psal mi komediant Antonín Kopecký ze Škvorce, abych mu nakreslil dědečka. Nakreslil jsem, ale napsal jsem mu: Vždyť já jsem Vašeho dědečka neznal, jakživ jsem ho neviděl! Milý komediant krásně poděkoval a napsal: Ano, ano, to je náš dědeček, výborně trefenej!“ Aleš vypravuje to seděl za svým stolkem skloněn drže se za bradu. Po oněch slovech, aniž se pohnul, poobrátil oči vzhůru a dodal: „Ale on ten komediant svého dědečka taky jakživ neviděl!“

Hlavička Matěje Kopeckého na známém obraze, ta typická tvář starých komediantů vychrtlých, se špičatými bradkami, je spíš podoba syna Václava. —

Jednou v létě r. 1891 jda Jindřišskou ulicí potkal jsem Alše se synkem jeho Tomášem. Otec vážně opíral se o hůl, syn nesl uzlíky. A povídal mistr: „Jdeme z nádraží. Byli jsme u pana Šimáka ve Všestudech u Veltrus na posvícení. Neseme si vejslužku a dobře jsme se tam na statku měli. Jenže je horko. A poslouchej: Tuto jest dům šenkovní U zlatého křížku, což abychom se trošku po té cestě občerstvili? Když jsme potom v prázdné místnosti na chvíli usedli, Aleš mezi jiným vypravoval: „Tak jsme seděli odpoledne ve statku a hovořili. A tu hostitel náš povídá: Dívejte se na dvůr. Díváme se. Naproti přes dvůr stála stodola, a jak na ni hledím, otvírala se v ní vrata. Otevřela se přední, po chvilce i zadní. A tu právě v rámci těch vrat objevil se vzadu obraz: Říp v celé kráse!“

Když po čase u Topiče vyšly Pohádky o hloupém Honzovi, viděl jsem u pohádky Jak byl Honza vyléčen z latiny tu stodolu i s Řípem. — (Dokončení.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Paní Pešková, když přišel domů, podala mu balíček papíru.

„Máte to přepsat,“ prohodila vesele, „ale brzy!“

Kvíčala poznal ihned, že jsou to chemické články pro různé odborné listy, které již několikráte autorovi jejich, bohatému sládkovi Jarošovi přepisoval, a chvatně balíček otevřel. Prohlédl rukopisy.

„Dvacet zlatých,“ řekl pomnuv si ruce. A odhodiv klobouk usedl na židli. „Musím se teď pořádně do práce zapřáhnout!“ zvolal. „Professura je ztracená věc! To není jen tak!“

V.

Ještě nikdy nepřiznal si Kvíčala tak upřímně jako dnes, že není možná, aby se stal professorem. Čím určitěji však si to řekl, tím více na to myslil a tím častěji o tom mluvil. Jako mu působila představa o neznámém bohatém knížeti, jenž jej, zanešeného do Zahořan, nalezne a syna svého v něm pozná, zvláštní opojivou rozkoš, tak bylo mu i příjemno tvrditi lidem, že bude professorem. Stařena Pešková, prostá, nevzdělaná vdova po listonoši, snadno mu uvěřila a snadno mu vše odpouštěla. Znala jeho matku a zdávalo se jí často, že je Jiří vlastním jejím synem.

On skutečně podobal se jejímu jedinému, před dvaceti lety zemřelému synovi, kterýž studoval filosofii a kterýž velice pilně se učil. Později ochaboval, poněvadž dlouho stonal souchotěmi. Snad proto bylo i jí příjemno mluviti o professuře Kvíčalově. Již za života jeho matky, dokud byl hošík v první latinské, kdykoli je navštívila, hovořívala o tom, aby Jiřík studoval totéž, co studoval její nebohý, drahý syn. Zdávalo se jí, že mluví o vlastním dítěti a jeho osudu, mluvila-li o budoucnosti Jiříkově, a tak se stalo, že již dávno na otázky lidí: „čím budeš?" odpovídával: „professorem." Dokud byl na gymnasiu a jakž takž procházel, byla mu budoucnost jasna. Věřil, že dosáhne hodnosti professorské. Později, když mu látka školní převýšila snahu i schopnosti, býval stísněn, ale poněvadž se mu zdálo, že celý svět již o jeho professuře ví, tvrdil i nyní, že dostuduje. Podnes, ať se ho otázal kdokoli, co studuje, odvětil stejně. Když odcházel od Buchala, po prvé pochopil, že není možná, aby dosáhl svého cíle. Ještě odpoledne i druhý den o tom přemýšlel. Uvědomění to jej naplňovalo zvláštním steskem, zvláštní lítostí, těžkým žalem, že byl z něčeho krásného vypuzen. A opět, jako vždy, zdálo se mu, že byl celým světem pronásledován, že všude nacházel překážky i nástrahy a že nemohl toto nepřátelství překonati. Po oba tyto dni opisoval články Jarošovy. Vzpomněl si sice k večeru na Mařku Vaněčkovou, ale do novoměstského parku nešel. Bylo mu trapno z myšlenky, že by se s ní setkal, jako nedávno ještě ze setkání se slečnou Lukášovou. Napadalo jej, že snad se doslechla o něm pravdivých zpráv, a že by byl před ní zahanben. Nešel proto nikam, ale tím se stalo, že mnoho na ni myslil a mnohem živěji po ní toužil. Opálený krček její vbarvil se mu každé chvíle do představ.

Vzpomínka na vše, co zažil v bytě Buchalově na Smíchově, neustále se vracela a neobyčejně jej dráždila. Nemohl již pochopiti, jak bylo možná, že tam šel a že prosil o černé šaty. Viděl všechny podrobnosti tak živě, že se mu opět zatajoval dech. A co bylo zvláštní: Pocítil ještě zjevnější nenávist k tomuto vousatému professorovi i jeho dceři. V prsou soustředilo se mu horko z myšlenky, že jej prohlédli a že od první chvíle mu nedůvěřovali. „Proč jen jsem sedl na lep tomu žvatlalovi Bukovskému," zlobil se znova a znova, „vždyť jsem mohl na něm poznati, že je opilý. A ten professor mi řekne do očí, že jsem podvodník! Vynadá mi jako klukovi a já se omlouvám jako žebrák!" Jakmile však si vzpomněl, že dostal dvě koruny, zalekl se čehosi a okamžitě si řekl: „Ne, ten člověk je dobrý. Uvěřil mi, pochopil mne." A nenávist k němu se zmírnila.

Všech těchto nepříjemných nálad nečekal. Neměl ani třetí den odvahy setkati se s Mařkou. „Proč jsem jí říkal, že budu za krátko professorem?" horšil se na sebe. „K čemu? Jaký to mělo smysl? Proč nemlčím? K čemu takové blbé chlubení? Ne, — už nikdy jí nepřelžu! Ještě nikdy nebylo mi tak trapno jako nyní! Ale od této chvíle se všecko změní!"

Čtvrtý den procházel se novoměstským sadem, pátraje od sedmé hodiny k Jerusalemské ulici, odkud musila Mařka přijíti. Bylo mu již nesnesitelno, musil se přesvědčiti, že se naň dívka s opáleným krčkem nehorší. Ukázala se zde v půl osmé. Byla oblečena stejně jako v neděli, ale tvář její byla veselejší a živější. Spatřivši Kvíčalu, sama k němu pospíšila.

„Kde stále chodíte?" zavolala naň přívětivě. „Čekala jsem vás v pondělí i v úterý. Včera jsem byla s přítelkyní na Smíchově. Nebyl jste zde?"

„Ne, nemohl jsem. A jak jste se stále měla?" promluvil radostně.

„Dobře, pane professore."

Zatajil se v něm dech. Srdce mu zabušilo. Chtěl říci, že není a nebude professorem, ale neměl ani moci ani odvahy k tomu. Svěsil jen hlavu. Teprv za chvíli jej napadlo, že mohl zcela klidně říci, že není professorem. Neřekl jí v neděli, že je, nýbrž že bude.

„A jak se daří otci?" otázal se pozdvihnuv opět hlavu.

„Stejně. Vypravovala jsem mu o vás."

„Tak? A co?" otázal se tiše nemoha překonati potěšení z jejího zájmu a z její přívětivosti.

„Všechno, co jste mi vypravoval. Jsem ráda, mám-li co povídati. Vyptává se mne na všecko a povídávám mu, co dělám i co s kým mluvím. Baví ho to. I rád se zasměje. Čítávám mu někdy. Ale vy jste jej zajímal více než každá kniha."

Kvíčala naslouchal se zvláštním rozechvěním. Uctivý i důvěrný její hovor usmiřoval jeho zneklidnění z předešlých dnů.

„No, příliš zajímavosti v mém životě není," řekl vážně, pociťuje nutnost mluviti tak před ní. I krok jeho i držení těla byly co možná důstojné.

„Ó, je!" prohodila vřele. „Otec má rád houževnaté lidi. Vystudovat bez jmění, na konec v úplném osamocení, jen vlastním přičiněním . . . to je hrdinství!"

„Malé, slečno!“
„Ó, velké, pane professore!“
Opět se mu zatajil dech.
„Dosud nejsem ... dosud nejsem professorem ...,“ prohodil rozpačit. Důstojný krok jeho se ztišil. Okamžitě však jej zamrzelo, že tak promluvil.

„Ale za krátko budete!“ zvolala živě. „To — jako byste již byl. Nezáleží přece na nějaké formalitě, nebo nějaké zkoušce.“

„Dokud však nemáme diplom, může se všelicos přihodit. I to, že bych se přece jen doktorem nestal a professury nedosáhl.“

(Pokračování.)

FR. S. PROCHÁZKOVI

za „Písničky“.

Kdybych moh' dovésti
sobě, ach, pro štěstí
jednou jen po roku
písničku, v tlumoku
jichž nosíš tisíce, Serafínku!
To bych si poskočil,
kloboučkem zatočil,
z koleje vybočil
někam až k Tomáši hned na sklínku.

Já jsem však těžký pták,
troubím jen do oblak
v srdci hlad, v čele mrak,
nelítám, brodím se, Serafínku!
Však ty tvé písničky,
hochu můj zlatičký,
na čtyři skleničky
nejméně stačí mi za záminku!

2. ledna 1899. *J. Vrchlický.*

K výzvě na str. 100 tohoto listu, aby sebraly se i ty verše Jar. Vrchlického, které nebyly určeny pro veřejnost, přinášíme tuto intimní písničku, jinak pro svého autora velice charakteristickou.

LITERATURA.

Růžena Jesenská: „*Z nepřístupných zahrad*“. Prósa. Vyzdobeno dřevoryty Zdeňky Braunerové. Vyšlo v Praze 1912 nákladem Josefa Springera. Stran 296, cena neudána. — Není možno nevzpomínati při čtení drobných prós Růženy Jesenské na její poslední novellistickou knihu „Mimo svět“, nyvou a vášnivou při všech těch vágních a tlumivých smutcích hrdinek i hrdinů, jež nám předvádí. Nad dnešními „Nepřístupnými zahradami“ vznáší se též těžká a smyslná atmosféra vášní nevybitých, roztoužených niter neukojených, svíjejících se v dotycích lásky a marně prosících, aby mohly být sežehnuty v jejích ohních. Jakési přísné, neodvratné Fatum zatěžuje tu křídla a nutí duše do nálad přihořklých stesků a marných odříkání. Podivné, smutné záhady vznášejí se nad lidmi, kteří se stávají obětmi svých osudů, tajemných a hořkých. Tesklivý, jemný Jan Ečer („V komnatách lesů“), jenž celým životem nesl svůj bolestný úsměv zeyerovského hrdiny, dá se k smrti ubíti obrovským jelenem v říji, podlehnuv temné vášni krutého ničitele; melancholická baronka Zita umírá ve vrcholném okamžiku citových návalů, kdy se k ní vrací tajemný dobrodruh, který ji očaroval („Zita blahoslavená“); v ponuré budově nad Prahou, v klášterním asylu ‚Babího hradu‘ dává uvadati svému životu průsvitná Ambrosia, plod krvesmilné lásky, hubící své mladé tělo nočními modlitbami na usmířenou („Na Sionu“); anaemický Petr z „Astaroth“ odchází od jediné ženy, jíž mohl milovati, podlehnuv v pokusném zápase s živly... Smutná a ničivá tajemství vznášejí se nad hlavami těch, kteří kráčejí touto podivnou knihou, zachycující nám zmocněný život bytostí roztoužených, ale vášněmi podlamovaných již v samém zárodku — lidí přejatých z nové zázračné země, kde život je transformován v cosi chorobně roztouženého a znamenaného velikým stylisovaným smutkem předčasných zániků. Romanticky odechnutá poesie touhy a smrti vyrůstá ze stránek cyklu, který však také dovede hovořiti o spisovatelčině veliké, přímo mystické lásce k smutným zákoutím staré velebné Prahy, k zázračným tajemstvím přírody, k vůním a barvám rozkvetlých zahrad, ke smutkům opuštěných parků a k hlaholným hovorům večerních zvonů. Setkáváme se tu takřka s jakýmisi novými pohádkami života („Chudý člověk“), kde všecky osudy jsou řízeny podivnou rukou neviditelných bohů, jimž dlužno se podřídit. Hrdinové vyrůstají tu v začarovaných světech modliteb a vzdechů,

záhadných předurčení, obklopeni vzácnými starými kusy nábytku, látkami, bronzy, porcelány a obrazy, které již samy sebou vyvolávají ozvěny dávných, záhadných historií. I zde žije všecko jaksi ‚mimo svět‘, vzdáleno běžné logiky a vymknuto živým zákonům veškerenstva, zahleděno do dálek a jimi podmaněno.

Fr. Sekanina.

* *Almanach Jednoty divad. ochotníků v Olomouci* k 40letému jubileu. Red. A. Kubisa. Almanach pečlivě redigovaný přináší články z dějin českých spolků olomouckých a vzpomínky členů Jednoty, která slavila své 40leté trvání, a jejíž činnost zasluhuje širší pozornosti nejen pro práci kulturní, ale také společenskou a obecně národní, neboť budila a udržovala český živel ve změměné Olomouci a snažila se v ušlechtilém zápase, aby město druhdy ryze české pro český národ nebylo ztraceno. Almanach jest dokument její činnosti a data v něm obsažená mají svou důležitost pro kulturní historii nejen Olomouce, ale i Moravy, a při tom výběrem článků je Almanach publikací, zasluhující povšimnutí. V čele knihy jest historická stať dr. Edvarda Šrota „O českém divadelnictví v Olomouci“, od r. 1749 až do dob nejnovějších. V druhém svém článku potom autor pojednává podrobně o Jednotě. O repertoiru Jednoty zapsal data V. Volánek, z nichž vidno, že ze sehraných 284 her od r. 1891 bylo sehráno 122 původních kusů, kterými jsou zastoupeni všichni čeští čelnější dramatikové. Vzpomínky členů jsou rázu intimního, ale vztahují se vesměs k činnosti divadelní. Dr. Fr. Smrčka uzavírá zajímavou knihu pobídkou k uskutečnění idey stálého, důstojného divadla v druhém hlavním městě Moravy a jako ze všech článků i z tohoto dýše láska k věci národní a kulturní a důvěra i naděje, že k vytčené metě se dospěje.

K. V. H.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. „*Slunovrat*“. Hra o třech jednáních. Napsal K. M. Čapek. Režisér F. Hlavatý. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 5. listopadu 1912.

Mnoho, velice mnoho se událo, než opona po prvé se zdvihne. Jan, jediný syn starého lékárníka Karvana, vzal kdysi na sebe jakési směnečné nesprávnosti otce své milenky Anny, jenž se pak zastřelil. Jan musil uprchnouti, zapletl se do polské revoluce r. 1863—1864, byl vyvezen na Sachalin, odtamtud uprchl, dostal se do Ameriky a stal se naprosto nezvěstným. O to, aby byl doma pokládán za mrtva, postaral se ve svém zájmu jeho bratranec. Převzal sám lékárnu, oženil se s Annou, jíž Jan zanechal po sobě památku — malého Jeníka, k jehož otcovství se však hlásí lékárník —, stal se dokonce purkmistrem v městě a, aby byl úplně bezpečen, opatřil si úřední dokumenty o smrti Janově, jež způsobily, že starého pána ranila mrtvice. Mimo to však kdysi vtiskl Janovi při jeho útěku do ruky lahvičku laudana se slovy, že to je poslední vzkaz jeho otce na rozloučenou, a později mu psal, že otec jeho zemřel. V domácnosti lékárníkově žije z milosti ještě sestra Annina Julča, již stihl podobný osud, jako Annu. Byla zasnoubena s lékařem, jenž při epidemii v městě vypuknuvší se nakazil a zemřel své nevěstě v náručí. Také jí zbyla po mrtvém ženichu památka: Jeníček, o jehož provenienci není však ve hře naprosto pochyb. —

O těchto událostech dovídáme se ze tří aktů hry, v níž autor veškeré důsledky této minulosti rozvádí a hned na počátku zauzluje nenadálým návratem Janovým domů. Tímto náhlým zjevením se způsobuje za mrtvého pokládaný ovšem rozvrat v rodině Karvanových. Zapomněl, že deset let uplynulo od jeho útěku z domova a nemá ani potuchy o změnách se udavších. Nevěda, že Anna je vdána za lékárníka, objímá Julču, maje ji za Annu a způsobuje tím své bývalé a na něho dosud nezapomněvší milence, zahořklé, s životem již zúčtovavší a předčasně sestárlé Anně bolestný žal. Otec jeho z radosti nad shledáním v novém záchvatu mrtvice zemře a lékárník, jehož veškery podlosti a špatnosti vyjdou na jevo, ze strachu před ztrátou lékárny a Julči, o niž usiluje a která za těch několik hodin se s Janem sblížila, udá Jana jako vojenského sběha úřadu. Jan však vykáže se komisaři, že je státním občanem americkým a zároveň amnestován, i odchází s Julčou do Nového Světa a nového života.

Tento v obrysech zde podaný, jinak však v detailech — zejména složitými příbuzenskými svazky — komplikovaný děj odehrává se celý pod košatou lípou před obydlím „starého pána“ od večera před sv. Janem Křtitelem do svatojanského jitra. Touto jednotou místa a děje ztížil si autor dost tak těžký úkol, zmohl jej však šťastně formální obratností komposiční. „Slunovrat“ není však po našem názoru dramatem rodu Karvanova, ani netkví v konfliktu o rodinný majetek — ač tato okolnost je ve hře dost zdůrazňována — ani konečně v postavě Janově a jeho osudech, nýbrž je duševním dramatem Anny, milenky Janovy, jež byla svojí interpretkou, sl. Helenou Štěpničkovou správně pochopena, hluboce založena a výrazně, zejména zahořklým tónem, mluvou tváře a gest a ploužívou chůzí, vystižena. Ubohé, životem zklamané a unavené Anně stala se tato vzrušená svatojanská noc, plná překvapení, výkřiků a úděsů, jistě nezapomenutelnou; návrat Janův, poslední zklamání v něm, jeho odchod s Julčou a trudná, bezútěšná perspektiva dalšího žití s podlým a

nemilovaným mužem — tyto události oné strašné pro ni noci otevřely jí jistě sotva zacelené rány v duši, jež život jí zasadil. A tento duševní proces Annin, toto bolestné drama její jest nejkrásnější stránkou „Slunovratu," v němž jinak dosti značně — zvláště v zápletkách a dramatických prostředcích — převládá romantism a kde neradi jsme pohřešili veliké přednosti vynikající, zejména novellistické literární tvorby K. M. Čapka.

Svůj nesporný zevní úspěch při premiéře vděčil „Slunovrat" pečlivé a vystižné režii p. Frant. Hlavatého, jakož i provedení, jemuž jednotlivci věnováno bylo mnoho svědomité píle a uznáníhodné snahy. — Pan F. Havel uplatnil svojí výraznou hrou všecky stránky podlé a špatné povahy lékárníkovy. V menší své roli podal pan A. Jiřikovský (děkan) dobře odpozorovanou figurku. Umírněnou hrou také příznivě na sebe upozornila dvojice Ondřeje (p. A. Charvát) a báby Soukupky (pí. A. Zelenková).

Autor byl po druhém aktu — nejlepším a nejnáladovějším — hlučným potleskem vyvolán a květy zasypán. *J. M.*

* Referát o Nušičově historické aktovce „Semberský vladyka" jsme nuceni pro nával látky odložiti do čísla příštího.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Mikoláš Aleš vstupuje dne 18. listopadu do řad šedesátníků, kteří během let sedmdesátých a osmdesátých XIX. století rozmnožili šiky pionérů i vůdců našeho pokroku uměleckého a literárního. Jest příslušníkem generace, která prokázala naší osvětě platných služeb, mezi nimiž Alšovy zůstanou jistě vždy z nejcennějších.

Narozen r. 1852 v Miroticích ,zůstal věrným synem jihočeského kraje, jenž zrodil nám během staletí tolik silných, rázovitých postav. Škoda, že nebožtík Stroupežnický nedočkal se dnešního jubilea Alšova. Bylť jeho soudruhem od chlapeckých let, svědkem jeho základního vývoje, podílníkem dojmů a vlivů Alšova mládí. Pospolu brousili po mirotickém, cerhonickém a píseckém okolí, vssáli jeho ducha, srostli s jeho povahou, zamilovali se do všeho l dového a nad to i do romantiky a do památek české slávy i českého umění. Rozešli se později, každý svou cestou. A třebaže Stroupežnický nedosáhl mety, k jaké dospěl nadanější a jadrnější jeho soudruh Aleš, přece zůstali si příbuzni, což dosvědčuje nejeden podstatný společný rys jejich práce. Stroupežnický také — ač neměl jinak povšechného a trvalého zájmu o výtvarné umění, — byl vždy proniknut nezvratnou věrou v posvěcenost a budoucnost Alšovu; již tenkráte, když mirotický jeho kamarád nebyl ještě doceňován a nepožíval nijaké popularity.

Rázovitost Alšovy povahy výtvarnické dobývala si jen pomaloučku spravedlivého uznání. Odlišovala ho zřetelně od běžné konvence, osamotila ho a způsobila mu nejednu svízel. Probíjel se pracně a perně životem. Již od svého vstupu do pražské malířské akademie r. 1869 zápolil s předsudky a bojoval o své osobité uplatnění. Bylo by co povídati o umělcově mnohaletém strádání, nad nímž na štěstí nezdolná jeho vytrvalost a šťastná jeho letora vždy vítězily. Trpělivě a s humorem snášel všecky ústrky a mnohé zklamání. Alois Jirásek uvedl toho nejeden jímavý a utěšený doklad ve svých memoirových kapitolách, uveřejněných pod názvem: „Z mých pamětí" v předešlém ročníku „Zvonu".*) A jiní pamětníci, jakož i obšírnější biografie Alšovy rozhojní časem obrazy té křížové cesty o mnohé drastické i tklivé illustrace.

„Trp, kozáče, budeš atamanem!" káže výchovné ukrajinské přísloví. A Mikoláš Aleš byl věru odjakživa takovým kozákem i dobyl si v českém umění poctivě své hodnosti atamanské. Vytěžil z kreslířské a historisující tendence pražské malířské akademie doby Trenkwaldovy a Swertsovy, co se mu hodilo a co mu šlo k duhu. Ani italská cesta r. 1879 nezviklala jeho svéráznost, utvrdivši ho toliko ve velkém rysu komposičním. Pracoval dále po svém, jsa pokračovatelem Josefa Mánesa i jeho díla. Nikoli napodobivě, nýbrž tvořivě a samorostle, uhodiv vedle převážně lyrického tónu Mánesova zřetelněji na notu heroickou a balladickou. Prvý rozhodný triumf Alšův zajistila mu komposice „Vlasti", cyklu čtrnácti lunet do foyeru pražského Národního divadla, nesporně vrcholné dílo umělcovo v genru monumentálním. Ledy byly prolomeny a po roce 1880 pronikal již Aleš nepřerušeným vzestupem do všeobecné obliby i vážnosti, podmaňoval si neodolatelně zdráhavé dříve české duše a zapsal se neúmornou a dnes věru tak říkajíc už nepřehlednou svou prací do srdcí všeho národa. Epickou intuicí vzkřísil typ našich praotců v duchu Manesově; a láskyplným svým pojetím i nepřekonatelně objektivní a výstižnou formou zobrazil nám český lid, jeho povahu, mrav i kraj z tisícerých stránek, vždy co nejvěrněji a nejsrdečněji.

V mezích stručné jubilejní vzpomínky není místa na opětné širší ocenění všeho díla Alšova. Však musili bychom jen opakovati, co pověděno tu nedávno (Zvon XII. čís. 31. str, 494. a 495) posudkem o Alšově výstavě, kterouž letos na

*) Vydány právě jakožto druhý svazek díla „Z mých pamětí" v Sebraných spisech Jiráskových.

jaře uspořádal Spolek výtvarných umělců „Manes“ jako předběžnou os avu šedesátin umělcových.

Zbývá jen, přáti Alšovi a především sobecky sobě samým, aby pilná jeho ruka vydávala jako posud z nevysýchajícího zdroje svěží tvořivosti utěšená díla, vždy velká, byť ne formátem, tož hloubkou, opravdovostí a poesií. Houževnaté zdraví, vždy bodrá a jará mysl mistrova zachovávají ho pořáde stejně v dobré míře, a zachovají ho zajisté dlouho ještě při stálém zdraví. Dejž to Pán Bůh! *J. L.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* *„Společnost Jaroslava Vrchlického“*, o které v poslední době pronikla do veřejnosti sem tam řídká — ne vždy dosti informovaná — zpráva, ustavila se v neděli 10. t. m. na staroměstské radnici z popudu Máje a za velké účasti zástupců našich předních kulturních korporací a ústavů. Své representanty vyslala česká univers ta a Akademie, Divadlo národní i městské divadlo vinohradské, Svatobor, básníkova rodina, naše literární, dramatická i divadelní sdružení, město Praha a Domažlice, spolek českých profesorů i zemská jednota učitelů, spolky ženské, sdružení českožidovská, nakladatel básnických spisů atd. Poradná schůze, které předsedal místostarosta Máje Fr. Herites a na níž osvětlil a přednesl hlavní body zamýšleného programu Antonín Klášterský, vyzněla důstojně v jednotném a spontanním zájmu o nový kulturní útvar, k jehož příštím cílům a snažením promluvila celá řada řečníků. Dnes nemůžeme ovšem ještě ani z daleka mluviti o precisně stanoveném programu „Společnosti“, který byl načrtnut a prodebatován přirozeně jen v hlavním obrysu, a který bude v určité koleje dirigován teprve stanovami. K jej ch sepsání a předložení veřejnosti ke schválení zvoleni byli spisovatelé Viktor Dyk, Bedř ch Frída, Antonín Klášterský, Jaroslav Kvapil, František Sekanina, Fr. Ad. Šubert a Václav Tille, kteří prostudují stanovy velkých analogických sdružení zahraničních a přizpůsobí je prakt ckým poměrům našim. „Společnost“ v celkovém obryse vytýká si cíle dalekosáhlé a krásné. Míní vydávati roční publikace, které by přinášely nejrozmanitější cenný materiál nutný ke konečnému podrobnému ocenění veliké a dnes ještě nepřehledné práce básníkovy. Našly by tu místa drobné essaye, odnášející se k různým stránkám jeho tvorby, menší glossy, vzpomínky, korrespondence, nově objevené práce, životopisné detailly. „Společnost“ mohla by i vypisovati ceny na jednotlivé nejlepší v ovzduší toto sahající práce, mohla by se starati o vydávání mimobásnického díla Vrchlického, feuilletonů, přednášek, kritik a statí příležitostných, pokud by se jich nechtěl ujmouti pietní nakladatel officiální. To vše dělo by se ovšem ve shodě s dědici básníkovými a s jeho nakladateli, jejichž vzájemný právní poměr k básníkovi by byl rovněž „Společností“ upravován a řešen, pokud by bylo třeba. „Společnost“ má býti nesena především cíli literárními a kritickými, má se starati o proniknutí a přiblížení básníkova díla veřejnosti, a teprve v druhé řadě snad někdy rozvinouti své snahy i na pole zevního uctění našeho mrtvého genia. O jedno však také vřele se přimlouval básník Klášterský, a našel ohlasu u všech přítomných: aby se „Společnost“ všemi silami zasadila o zřízení důstojného musea Jaroslava Vrchlického, aby nejenom Akademii darovaná knihovna, ale i všecky památné věci z mistrova okolí byly v něm uchovány na věčnou památku.

Jak vidět, cíle mnohé a krásné, k nimž bude se moci nová organisace dopínati teprve postupně. Je dobře, že k ustavení bylo sáhnuto hned nyní, bezprostředně po básníkově smrti, dokud ještě žijí pamětníci jeho bohatého života. Vidíme, jak pracně a zlomkovitě dnes musí literární historie sháněti materiál třeba jen o Boženě Němcové — a tak podaří-li se tedy nové „Společnosti Jaroslava Vrchlického“ v počátcích bohatě a pestře sehnati a budoucnosti zachovati aspoň to, oč usiluje právě vydávaný sborník statí o autorce „Babičky“, mnoho vykoná pro budoucího historika. Vše ostatní vyvine se už samo sebou.

* O Mikoláši Alšovi přinášíme k jeho šedesátinám stať z péra Jana Liera v rubrice „Výtvarné umění“.

* Zmínku o pseudonymu neznámého básníka J. V. Vrchlického, uvedenou ve „Zvonu“ č. 7. na stránce 100, doplňujeme zprávou, zaslanou z Peček p. Jar. Jos. Svobodou, že pseudonymu toho používal bezvýznamný spisovatel Josef Věnceslav Jelínek před naším mistrem Jaroslavem Vrchlickým.

Kouzla ženy nevěrné. Kašpar, někdy tovaryš Jakuba perníkáře, divné řeči mluvil o ženě jeho, když od mistra odešel. Prý měl u ní, co chtěl, a naň laskavá byla, a pověděl, že pekla v peci laštovice s peřím a nehty strouhala a nějaká kouzla strojila. Zvláštní jistě prostředek, i když si chtěla jím lásky podržeti nebo manželu uškoditi na zdraví. (Arch. m. Prahy, rkp. c. 1046, roku 1510.) *V. V.*

V Praze, dne 15. listopadu 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel V. Rais:

O MIKOLÁŠI ALŠOVI.

Hrst vzpomínek. (Dokončení.)

Před lety vyletěli si Aleš s Jiráskem do Vrbčan v Kouřimště, kde ve starém kostelíku býval chován vojtěšský praporec na kopí svatováclavském; stavili se i ve Skramníku, kde pohřben jest milčický rychtář Vavák. Aleš tam uviděl starobylé dveře dubové, snad z doby vladislavské. Při pohádce Jak se Honza dostal do nebe, ty dveře jsou. —

Když se měl v Národním divadle hrát Emigrant, byla úloha vystěhovalého evangelíka Moce přidělena Sedláčkovi. Umělec toužil po význačné masce a radil se s autorem. Jirásek vydal se k Alšovi. Pověděv mu, čeho si přeje, tázal se, nemá-li snad Aleš něco takového. Byl jsem tehdy při tom. Aleš se zamyslil a potom povídal: „Mně se zdá, že něco takového mám — počkej! To jsem jednou k večeru byl s Liškou na Koňské bráně, a vidím tam sedět přistárlého člověka — — prošedivělá hlava, bezvousý, zapadlé oči, orlí nos. Pozoroval západ slunce v dáli za Strahovem, a zardělý západ u Hradčan ozařoval i jemu hubené tváře. Hned jsem si ho zachytil.“ Vyndav balík náčrtů, hledal. „Tu je!“ zvolal a načrtnutou hlavu neznámého předložil.

„Ta je výborná!“

Dle té hlavičky byl Sedláček v Emigrantu maskován. Při té návštěvě ukazoval Aleš spoustu svých starých náčrtů a mezi jiným pravil: „V našich výtvarných věcech je pořád mnoho západního, mnoho německého. Naši malíři místo do Mnichova a do Paryzu by měli chodit do slovanských zemí, aby hledali to slovanské a toho německého aby nás sprostili.“ —

R. 1895 maloval Aleš s velikou radostí vodňanský chrám. Herites, tehdejší starosta vodňanský, se hlavně o to přičinil. I toho svého kapra tam od Alše mají. O slavnosti svěcení dostalo se mistrovi mnoho všestranných poct. Po tom, co v letech osmdesátých prožil, po vší psotě, utrpení, útrapách, to uznání zahřálo. Kdož by se divil! Všecka výzdoba chrámová, ač neobvyklá, ryze česká, plná starého ornamentu zvíkovského i jiného, všeobecně se líbila. Také biskup Alšovi velmi děkoval. Mistr vypravuje to usmíval se pod vousy: „Víš, zná on dobře, jaký jsem, ale za ten vodňanský kostel jsou prý mi všecky hříchy odpuštěny.“

A povídal také: „Když jsem tam v hodnostářské lavici mezi pány seděl, a slunce mými okny barevně pronikalo do kostela, vzpomněl jsem si na svého otce — kdyby on mne jako teď viděl — víš, mne, svého Mikoláše — že jako přec, přec není jen tak — — A myslil jsem na ten celý náš rod v prácheňském kraji pohřbený — —“

A když to vypravoval, velké slzy koulely se mu po tvářích. Jak pravím, je nutno vzpomenouti na utrpení let osmdesátých a pak se té radosti ze zdaru díla i z kusu uznání nepodivíme. Dál potom už s radostí vzpomínal, jak mu tam tenkrát při tabuli mladý theolog šeptal: „Mistře, já jsem také velký ctitel Mistra Jana . . .“

Dne 2. ledna 1898 mi psal: „Byl u mne dvorní rada Šuklje z Vídně, a mám na státní útraty illustrovat český slabikář pro 1. třídu. Tak jsem to s radostí přijal, jenže se nedá moc dělat. Většinou jsou to samé tretky. Ale co budu moci, tak to narazím na české kopyto.“

A narazil. Jsou známé ty milé srdečné obrázky. Pohlédni jenom na titulní list

a duše rozchvěje se vzpomínkou, jak jsi sám slabikovával: „Ze pě—ti cha—lup cho—di—ly dě—ti do ško—ly přes dva vr—chy. V lé—tě bý—va—la jim ces—ta ve—se—lá, a—le hů—ře by—lo v zi—mě.“

Má některý národ takový milý, prostý, výmluvný slabikář jako je Alšův? Tvůrce jeho mi pravil, že i jindy maje kresliti náladové věci z českého venkova, aby vzpomínky rozehrál, nejednou sahal do své knihovny pro staré čítanky z let padesátých a šedesátých, přečítal známé články, jež z lavic mirotické školy stakráte slýchával, a již se v mysli objevovaly známé milé postavy, smutné i veselé, spanilé kouty a celé výjevy v rodném kraji dávno a dávno prožité. Má tam ty čítanky posud.

Nakreslil dětské chásce kočičky, pejsky, kozičky, kohouty, slepice, husy, pávy, zajíčky a co všecko. Nekreslil dle přírody, po Alšovsku z paměti kreslil, ale tak, aby i ty obrázky byly dětinné, aby to telátko, beran, zajíček byla dětská zvířátka, dívající se na děti tak, jako děti na ně — jen promluvit! Všecky pak obrázky, i ten poštovský panáček i kupec v staromodním venkovském krámě, v němž visí známé dřevěné věnce ze žlutých citronů i zelených lístků a dvě propletené dřevěné ryby, i dudáček i pantatík s koníkem u kováře, všecko je naše venkovské, plné odpozorovaných drobností.

Tak se naše děti nejdrobnější již v prvé třídě těší Alšovými obrázky; velkoměstské dítě má již v slabikáři kus venkova i se školáčky v beranicích s ušima, s palcovými rukavicemi, s brašnami po boku, v šálech i v dřeváčkách. S tím darem Alšovým v duši půjdou do života dál; obrázky ty snad ve věku mnohem pozdějším, ve chvílích snad strastných nenadále v duši vystoupí a budou se usmívati . . .

Postavy na kresbách svých umísťuje Aleš do českých dědin, do našich krajinek s vysokými, dalekými obzory, do luhů často prostičkých, ale chudobou nebo tesknou dálkou výmluvných. Všecky doby roční zachycuje, ale zdá se mi, že zachumelené luhy, zaváté baráky, ojíněné lesy, rozježděné sněhové cesty, zmrzlé rákosiny, zasněžené zříceniny mají proň kouzla nejvíce.

Modely měl, jen když tvořil cyklus Vlast, jindy kreslil vše z hlavy. Veliká sgrafita na plzeňské domy prováděl hned a bez velkého rozmýšlení v plné velikosti na papír.

Jednou pravil: „Na počátku jsem šel za Manesem, ale brzy jsem vybočil a měl jsem vybočit ještě dřív.“ „Pět smyslů“ je z roku 1876 a jak je to již slovanské. Kdyby tak byl začal někdo jinde, jak by u nás objevitele velebili! A náš člověk? Starodávné naše opičáctví nebo lokajství žije a kvete dosud . . .

Práci, kterou jednou provedl, Aleš po druhé nedělá. Pravil: „Nic po sobě překreslovat nedovedu.“ Jindy vypravoval: „Chtěl na mně Jirásek, abych mu nakreslil formana. Už jsem mu ho jednou k práci provedl, ale teď ho potřeboval zas. Co je platno, nemohl jsem to udělat.“ Také mně jednou tak odepřel: „Něco jiného na ten motiv bych ti snad nakreslil, ale to první není možná, to já nedovedu, to pro mne není.“

Zvláštní zmínky v pracích Alšových zasluhuje znamenitý humor, samorostlý, zdravě český humor. Jak dovede být tklivý, tak umí se také zasmát tomu, co v životě smíchu zasluhuje. Na př. vzpomeňme na jeho venkovské výjevy Posvícení se vší tou chystanou vepřovou i koláčovou slávou, s postavami, jako bychom je byli včera venku viděli, Masopust, Studenti, Velikonoce s průvodem o vzkříšení, s typickým prozpěvujícím kantorem a bubeníkem, vzpomeňme i na jeho družinu krajánků, pobudů, loupežníků, karbaníků, nebo zas na písničky Když jsem sloužil u majora, Jede, jede hořovskej pan hrabě, na jeho písáky, profousa. A jak kreslí čerty! To jsou přec čerti našich pohádek, čeští čerti rohatí, bradatí, ocasatí, kteří nezběhali celou Evropu, i ten arcičert lucifer v pekle pekoucí erpetle nebo jiný v písničce Kolíbala bába čerta na pařezu vrbovým. —

Počátkem roku 1879 byly Alšovy návrhy pro Národní divadlo poctěny cenou a téhož roku se mladý mistr vypravil do Italie. Až do Říma dojel, do Albánských hor se ještě podíval, ale „dál nestačil dech, totiž portmonka. Neapol jsem teda neviděl, abych mohl krásně umřít“.

K nepochopení je, že právě potom, když Aleš tak slavně vynikl, když stvořil cyklus, jenž sám jediný stačil by v dějinách českého umění na nesmrtelnost, nastaly Alšovi zlé, trudné, smutné časy. Umělec nerad vzpomíná, ale někdy přec. To byla léta, kdy se groš tak těžko sháněl, kde bylo nutno illustrovati všecko, co jen přišlo — i snář. „Když jsme r. 1886 bydleli na Loretánském plácku na Hradčanech, bylo nejhůř . . . Jednou šla holka pro chleba bez peněz a nedali nám ho, že na dluh nedají. Všecko jsem přestál, ale tohle je, co mne dosud nejvíc mrzí a bolí!“ Poznamenávám, že zmiňuje se o tom, nedopouštím se nešetrnosti. Byly a jsou u nás dosud zvláštní poměry. Dobří lidé skoro

až rádi slýchávají, jak ten, onen umělec, literát zápasil s bídou, jak se protloukal — dušičkám v lepších poměrech dělá to tak dobře. Třeba i sbírky se zahajují. Aby si však lidé uvědomili, čím jim samým umění má býti, ani jim nenapadne. A budou zas vypravovat o smutných poměrech, litovat, v novinách články o tom budou tisknout, ale sami u sebe napravovat nezačnou... Kéž by aspoň drahý mistr dnes měl všecky ty drobné práce, které po časopisech a jiných knihách rozesel a za něž odměna bývala tak skrovná! Sta a sta kreseb se mu na vždy rozptýlilo za odměnu žalostnou... Těm, kdož mu v zlých dobách otiskovali a sem tam něco objednali, nelze ovšem vyčítati, byli aspoň oni, a Aleš na některé rád vzpomíná. Dnes přicházejí přemnozí, každý obrázek byl by jim milý...

Byly ovšem u nás tenkrát horší majetkové i kulturní poměry, a pochopení pro Alše nebylo. V kom aspoň umělecká jiskra nesvítí, kdo pro poesii a pro českost smyslu nemá, ten kupuje barvotisky všelijakých „moderních Madonn", výjevů z Wagnera a plačtivých scén německých malířů. Kdež rozuměl Alšovi!

Nyní ovšem hlásí se k němu přemnozí; nejeden snad i proto, aby si při jeho plameni ohřál i svoji polívčičku. A leckdo tváří se, jako by byl mistra objevil, třebaže snad nedávno krčil nos.

Přečkal Aleš zlé časy, ale ani dnes na růžích ustláno nemá a vše si musí prací poctivě zasloužit.

Považme však, co velkého mohl nám ten muž stvořit, kdyby byl vícekráte měl příležitost jako tehdy v Národním divadle!

V těch letech nejhorších, nejkrutších bylo pro Alše hlavním štěstím, že měl svou vzácnou trpělivou ženu, svou lásku z mládí, těšitelku, jež milovala ho neskonale, jež byla by mu obětovala vše, jež znala jeho srdce i uměleckou duši, jež nikdy neztrácela víry a vždy v něj doufala, jež chovala si ho jako dítě — ach, vždyť bylo někdy třeba lásky jako k duši dětinné. Však člověk potřebuje jen z úst jeho slyšet slova: Naše pajmáma — naše máma! Naše máma — to je všecko, matka, žena, královna.

Když vedlo se mu lépe, hned si choť vyvezl někam po Čechách, aby ji potěšil, radostí její aby sám se oblažil. „Vždyť ona chudák z domova nebyla, tak ji musím trochu vyvézt!" A vykonali spolu několik hezkých výletů na Hradecko. („Až přijdeš na Chlum, tam jsem v hospodě do pamětní knihy udělal hulána, husara a dragouna, tam je uvidíš!"), do Kuksu, na Zvičinu, jindy zas k Želivce, do Něm. Brodu, do Čáslavě a zas do jižních Čech, pod Šumavu a do prácheňského kraje, do domoviny obou. Radostí jeho jsou i tři děti a teď také vnoučata. Všecko se to k němu sbíhá, všecko ho to miluje. Aleš někdy po dlouhé neděle z domu paty nevytáhne a jen mezi svými žije. U panímámy v kuchyni si postojí a pohovoří. Vypravoval jednou: „Tak jsem si tě tuhle zpíval písničku O nic se nestará .. a povídala naše máma, to že jsem já." Panuje u nás přehojné líbání dámských rukou. Ejhle, tu jsou ruce, jež toho políbení zaslouží! Jenom že právě ty ruce, jež políbení zasluhují nejvíce, se líbati nedávají! —

Letošní rok je pro Alše zcela mimořádný, poněvadž zvláště v tomto roce svých šedesátin každé chvíle slyší nebo dočte se něčeho potěšlivého, rozchvívajícího. Ani pracovat nemůže jako jindy. I na svá stará, drahá místa se letos podíval, v Domažlicích pobyl, kde r. 1882 chodíval. Tu letošní cestu vykonal Aleš s chotí do Plzně automobilem, ovšem že ne svým. „Viděls fotografii, jak jedeme s mámou do Plzně? Počkej — podívej — je to panstvo, ne? Že nás ani nepoznáš? Vždyť tam sedím jak miliardář, jak Vanderbildt."

Ba, letos zajeli i do svého prácheňského kraje... Prácheňský kraj! V našem prácheňském kraji! Jen ta slova od Alše slyšet a cítíte lásku, kterou k těm končinám lne, i pýchu, že je toho kraje synem.

Prácheňský kraj! Paže se rozpínají a rády by jej z té dálky objaly celý a vroucně přitiskly k sobě. Prácheňský kraj neměl syna věrnějšího...

Všecko, co je na světě nejkrásnější, je z prácheňského kraje — kluci školáci jako řípy, holky jako kytky, a bože, vojáci z prácheňského kraje! Člověk musí slyšet Alše vyprávět, jak strýc Tomáš táhl přes Vídeň do Italie, jak ve vídeňském hradě císařském starý arcivévoda přehlížeje pluk a vida ty hochy z Prácheňska jako jiskry, jen si na koni povzdychoval: „Samí Češi — samí Češi!" —

Když r. 1896 Mánes uspořádal Alšův večer, o němž jsem se již zmínil, nenadále ve vhodné chvíli kvartetto přítomných pěvců — snad také z prácheňského kraje — zapělo písničku, o níž vědělo, že je Alšovi milá nad jiné:

Když jsem já šel tou putímskou branou,
dívaly se dvě panenky za mnou
a volaly: „Študente,
ty malý premiante!"

Proč pak Vy mne, panenky, voláte,
proč pak Vy mne jíti nenecháte,
já nemohu milovat,
já musím študýrovat.

Počkej, holka, však ty budeš plakat,
až já budu kázáníčko kázat,
však ty budeš plakati,
až já budu kázati.

Počkej, holka, však ty budeš toužit,
až já budu tu mši svatou sloužit
v tom putímském kostele
a tu první za tebe.

Ministrant už svatou knihu nese,
mé panence srdéčko se třese,
třese se pro falešnost —
pryč ode mne na věčnost!

Ticho bylo, každý poslouchaje hleděl na mistra. Ten v čele stolu seděl skloněn, s hlavou sklopenou, ani se nehýbaje. Když pak dozněl verš poslední, povstal a došed k pěvcům, podával ruce pravě: „Děkuju, pánové, mnohokráte jsem tu písničku slyšel zpívat, ale tak krásně ještě nikdy!" a pod očima bylo vlhko. —

Když před několika lety byla v Akademii Alšovi přisouzena Kaňkova cena, mistr odcházeje ze schůze, louče se s Heydukem, skloněn, ruku básníkovu maje sevřenu, pravil mu tím svým nevypsatelným dobrodušným způsobem: „Zvěstujte prácheňskému kraji, že jeho syn byl vyznamenán!" a srdečně se rozesmál. Dobrá je ta cena, ale hlavní věc: Aleš je z prácheňského kraje a Heyduk do toho kraje jede!

Letos se tam podíval i „s naší mámou". Do rodných Mirotic po letech přišel a shlédl opět rodný domek svůj, shlédl všecko městečko, palouky, stráně, kouty, jichž všech dotkly se kdys šlépěje jeho. Celé nitro se rozehrálo, rozepělo i roztesknilo. Všecko dávno a dávno mrtvé opět kolem ožilo; všecko bylo krásné, tklivé, milé, všichni lidé bývalí i noví chvátali ruku podat, přivítat, zavelebit. „Víš, já se tam dělal veselý, ale uvnitř!"

Pobyl i v Písku, kde studentstvo uspořádalo výstavu jeho, kráčel zas místy, po nichž v letech šedesátých s bratry svými, hlavně pak se starým strýcem svým chodíval, potěšil se, zatesknil. A v hodině večerní zazpíval si tam zas i tu svoji „Když jsem já šel tou putímskou branou . . ."

Dospěl šedesátky. („Ke dni bitvy bělohorské přičti deset a máš den mých narozenin.") Od mladistvých bujných let v domovině, přes ohnivá, nadšená léta mladá do let práce, zápasů, zklamání, smutků a dál do let klidnějších, do let uznání, kdy mladí, staří se k němu vinou, dospěl té meze . . .

Aleš, muž velikých zkušeností a jemné inteligence hledí na to vše s moudrostí filosofskou. Hřeje ta oslava, láska, obdiv, ale — „žádný neví, co to krve stojí!"

Josef Šimánek:

PYTHAGORAS.

V divoké vlnění a žhavý chaos duší,
v plamenu z Erebu, jenž k nebi stoupá,
v snech beztvárných, kde oko obraz tuší,
při lampě — myšlence, jež na vláknu se houpá,
na bránu ze spěže pěst moje buší.

Je samota jak nebe mlčelivá,
je snění mé jak myrrha zapálená,
touha jak smaragd, jenž se do tmy dívá;
je noc jak v závoj zahalená žena,
jež démony a živly v zápas vzývá.

Já jsem ta noc, jsem v ní, je ve mně ona.
A hvězdy jsou jak ohně na oltáři,
kde duše svaté mysterie koná,
kde vstává sfinga se záhadnou tváří,
zář bez ohně a zákon bez zákona.

Když řeknu „chci", pak vždycky čin to značí
a boje znamení je za mým čelem.
Chci zasít myšlenky jak zuby dračí,
z nichž vzroste moc, jež zhrdá nepřítelem
a jako přes most přes něj k cíli kráčí.

Je třeba dřív sám sebe otevříti,
když otevřít chcem' brány všehomíra.
Otvírám bránu v celé svoje žití;
tep proudů duchových, jež tělo svírá
zřím v zrcadle, v němž reflex bohů svítí.

Své srdce, v kterém život spěje k zrání,
jak velekněz amforu k slunci zvedám;
procházet nechávám jím světla plání,
v svítící krvi stopy nové hledám
a drže srdce své, mám vesmír v dlani.

Zárodky ve tmách, z chaosu jež klíčí,
paprskem žhavým svítí do mé mysli.
Zřím bílou cestu ke zlatému klíči,
jenž určí život posvátnými čísly
i Prasílu, jež tvoří a jež ničí.

Zřím k mléčné dráze, v liliích jak zkvétá
jak stříbrný had v tyrkysovém loži,
kde velikých Pravd písmena jsou vseta, —
hle: Jednota je velký zákon Boží
a Číslo posvátné je zákon světa.

Vím. Slovo Číslo formou oděné je.
Je hudbou Bůh, svět její harmonií,
v ní blednou bohové, Olymp se chvěje,
záplavy světla v propasti se lijí
a velké slunce stoupá nad peřeje!

RYTÍŘ RŮŽE A KŘÍŽE.

Úzkostí života když z večera se chvěji
a moje myšlenky a sny mé krvácejí,
mne vězní v rudou, plápolavou mříž,
já, Bože Velký, klesám před tvůj kříž.

Já u Tvých nohou zřím, Jenž snímáš
hříchy světa,
jak růže těžce vonná nocí zkvétá,
s níž za listem se dolů snáší list
v tmu prokletou, kde viny mé lze číst.

Zapadám v sebe, zdrcený a tichý.
Jak v zrcadle své viny zřím, své hříchy,
jak křičí v úzkosti svědomím šlehané,
když přízrak hrozivý z tmy bezdné vy-
vstane.

A v slzách na Tvůj kříž zřím, Bože velký,
znova,
dál s růže záplava jak padá purpurová,
podlahu pokryla v mém celém pokoji,
zřím k růži s úžasem, že neubylo jí.

Já mním, že vyplakal jsem srdce své již celé.
A růže dál své listy na zem stele,
v svou vůni halí mne a v krev svou dokola,—
jak srdce veliké má jizba plápolá.

A s výše slyším hlas: V tu lázeň vstup,
můj synu,
v mé krvi smyj svůj žal, v mé krvi smyj
svou vinu,
jež s nebem spojí zem v obzoru dalekém,
člověka s Bohem svým a Boha s člověkem!

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.*)

(Dokončení.)

V dopise z 10. února 1872 děkuje strýci za laskavé přijetí Anemonek a cituje výrok dr. Durdíka, který v Umělecké besedě se vyjádřil, že Anemonky jsou almanach celkem slabý, ale jediný Vrchlický že ho zajímá tak, že jen k vůli jeho básni „Z lesa" napíše do „Světozora" obšírnou úvahu. — V březnu téhož roku líčí mi svůj duševní stav velmi trefně: „Co o sobě vypravovat? Že bojuji jako jindy s životem, že prožiju říše myšlenek, že se chvěji a pláču, bych se smál a směji, bych slzel? Že zmítán jsem ideami a nevím, kde stanu, zmítán budoucností, za sebou jednotvárnou minulost? Že chci po letošním roce školním začít ž í t i, s plnou duší a srdcem nejvřelejším, s hlavou plnou písní a s myslí plnou velikých záměrů? Že nad rovnicemi stíhají mne verše jako příval, a nad dutými zrcadly vrou ve mně staré plány k povídkám? Že tvořím světy a nenapíšu písmeny, že v rozbroji se spolužáky i s domácími stal jsem se satyrikem a že teprv nyní jsem se učil „pozorovat"? — Tak jsem se vyzpovídal. — Piš mi, co čteš. Já dočítám

*) Druhou část tohoto článku začneme otiskovati v č. 13.

Sabinův román „Blouznění“, dílo velmi zajímavé, ale nade vše mne dojala znamenitá povídka naší Světlé „Ten národ“, z „Květů“. To je kus mistrovský. Rovněž mne zajímá román Podlipské „Osud a nadání“ — vůbec nyní více prosa než poesie. Jest zajisté lyrika naše doby poslední příliš rozvodněna, skoro bych řekl planá, vedle prací zajímavých množství pampelišek, vide Anemonky, vide básně v „Světozoru“ a částečně i v „Květech“. Z cizích literatur četl jsem Heineovy „Reisebilder“ a některé romány od Holteie.“

Dne 10. března píše strýci obšírný dopis o škole, přípravách k maturitě a pod. Zajímavé jsou tyto řádky: „Čteme nyní Horáce. Vašnostiny praeparace mi dělají výbornou službu; tak důkladně, jak jste se vy tenkrát připravovali, to by nynější pokolení ani nedovedlo. Jinak se mi Horác docela nelíbí; každá jeho báseň působí na mne spíš komicky. To jest Sofokles jinší chlapík: jako z jedné litiny, velebný, ale těžký — více než 5 řádek za hodinu nepřečteme. — Mimo to zabývám se nyní staročeskou mluvnicí. Jaká to duchamorná věda ta filologie — pořád jen samé jeřiky a samá bulharština — to si zvoliti za studium životní může jen člověk bez srdce a bez nadšení. Čeká mne ještě jediná podobná zábava, Hattalova mluvnice srovnávací — věru mám strach, že ze samých mluvnic zdřevěním.“

Na faře, kde já byl vychován, čtla se tou dobou Carlenová; a vesnické povídky Pravdovy budily v strýci, který mě vychovával, upřímný obdiv. Jaký div, že toto nadšení strýcovo sdílel jsem také já, hoch šestnáctiletý, a že se mi Pravdův „Krejčí Fortunat“ více líbil, nežli povídka Světlé „Ten národ“, kterou tiskly „Květy“. Povídka Světlé připadala nám trochu „přepiatá“, kdežto Pravda naproti tomu zdál se nám rozumný, prostý a pravdivý. Tato myšlenka tak nějak asi mnou vyjádřená Vrchlického zrovna podráždila. Napsal mi dne 15. března 1872 dlouhý list téměř celý věnovaný Světlé. Je to nadšená její apologie, svědčící o velikém rozhledu v otázkách uměleckých a literárních, před kterou nezbývalo nežli se pokořiti. „S náhledy Tvými o Pravdovi,“ píše, „celkem bych souhlasil, ale se Světlou má se to obráceně. Předně ani Světlou s Pravdou srovnávati nemůžeme; Pravdu, chceš-li srovnej s Hálkem, ale nikdy se Světlou — stanovisko její netoliko jest vyšší než Pravdovo, jest i širší v rozsahu i obsahu. Pravda kreslí lid, Světlá ale člověka a to jest veliký a podstatný rozdíl. Pravda působí komicky, Světlá tragicky; Pravda jest jen vypravovatelem, prosaikem, Světlá jest nadšeným poetou, Světlá jest jediný románopisec český, který snese i přísnější porovnání s cizinou. Vy rádi mluvíváte o Carlenové — jak nízko stojí tato pod naší Světlou. Já pročet mnoho románů paní Carlenové, ale při třetím jsem se nudil a čtvrtý se mi zhnusil; já znám všecky spisy Světlé, ale nejen že jsem se jimi bavil, já se i povznesl a vzdělal. Tak rozvláčná jako Carlenka nebo dokonce Švarzová naše Světlá nikdy nebyla, ani tak jednotvárná; ony obě dovedou kreslit jen lidi dobré a vždy stejné — z osob Světlé sestavil bys nejpestřejší galerii od Sylvy a Jozy až k Frantině a Šimonovi Bařinovi. Světlá nepíše jen udalosti, ona píše také myšlenky a směle ptám se, kdo je ten druhý vedle ní u nás? Světlá jest básníkem, tomu nasvědčují četné scény z „Kříže u potoka“ až k onomu velkolepému obrazu, kdy Šimon odříká se ve prospěch svého přítele. Stopoval jsem poslední leta vývin Světlé od „Několika archů z rodinné kroniky“ až po „Ten národ“ a vidím postup, který mne plní obdivem a úctou. „Kantůrčice“, „Frantina“, „Kříž u potoka“, „Paní Hlohovská“, „Vesnický román“, „Ten národ“ — s kým chceš to vše porovnávat? Vedle té tragické hloubky jest Pravda mělký, vedle toho ohně vášní a poesie jest nudný, vedle toho lesku barev unavující, vedle těchto světových myšlenek jest Pravda kněz a nic než katolický kněz, a ač to na kazatelně jest v pořádku, u umění jest to chybou; umění jest veliké, povšechné, ono tak opanovalo bohy Hellady jako Madony středověku. Dvě vady se obyčejně vytýkají Světlé: první jest, že vzorem jejím G. Sand, druhá z toho vyplývající, že ženské povahy vystupují z rámce, že jsou amazonky. První námitka jest bezpodstatná; může tak mluviti, kdo zná jen G. Sanda a ne Světlou, nebo naopak, druhá jest malicherná, proč, vysvětlím. Vše, co se pohybuje v mezích obyčejných jest všední — všední život, všední myšlenky i všední poesie brzy se zhnusí. Dovolíte kejklíři ukazujícímu všelijaké moritáty býti zvláštním a básníkovi to chcete míti za zlé? Že Světlá při všem za jistou tendencí šla, jest jasné, že tou tendencí jest emancipace žen, je také jasné, ale tím právě se vysvětlí, že ty amazonky tu nejsou k vůli efektu, nýbrž že jsou nutné personifikace ideje básníkovy. Potřebuji ukázati jen k Shakespearovi, Hugovi i Götheovi. Kdosi vykládal též, že Světlá postrádá klassického klidu — to je blbství, jemuž není rovno — co je to

klid? Hniloba, stagnace — my ale chceme život, bujný, vřelý a kypící, nechť i v něj skane trochu pelyňku. Co pak se toho Ještědu týče — i to je přehmat. Celá škola básníků skotských sluje jezerní, od kraje, kde své látky čerpali, Sandeau i Souvestre stali se slavnými líčením mravů jednoho koutku Francie (Bretagne), Auerbach měl svůj Schwarzwald, Rank a Stifter Šumavu a Světlé máte za zlé, že pořád jen podává Ještěd. Prosím vás, kde chcete u nás vzít poesii, ne-li v horách, kde látky a povahy? Však i z jiné stránky je proto Světlá důležitá, že nám zachovala skoro celé nářečí tamní, čímž práce její nabývají rozhodného rázu a jsou důkazem, že Světlá ten lid zná. — Některé povídky Pravdovy jsou pouhé anekdoty, což u Světlé není nikde. Ptal jsi se, v čem jest ona povídka mistrovská? Odpověď je krátká: ve všem! V kresbě povah, krajiny, událostí, hlavně však invencí — ta jest mistrná. Pod rukou jiného mohla se ta látka lehce státi karikaturou našich poměrů, pod rukama Světlé stala se jejich čistým zrcadlem. A je-li to v životě možné? Ten by věru podceňoval lidstvo a náš národ zvlášť, kdo by o tom pochyboval. Myšlence přinesly se již oběti větší — je-li však řeč o nemožnostech, ukážu opět na Huga, Sanda, Dumasa, ti napsali již všelijaké nemožnosti, ale vy se jim obdivujete, při vší své velikosti psali i nesmysly, vy je ctíte, ovšem to jsou cizinci a Světlá jest domácí a nemo profeta in patria. Však dosti o tom. Zde platí jen: Čtěte a čtěte a pak suďte, ale bez předsudků.“

Zcela správně uhodl Arne Novák ve své studii o prosaické prvotině Vrchlického „Prodavači biblí“, že mladý básník „poddal se tehdáž prudce strhující síle ještědských románů Karoliny Světlé“ — lze říci, že Světlá byla jeden z nejsilnějších dojmů jeho mladých let a že dojem ten nevyprchal ani časem, ani pod nátlakem dojmů nových — až do konce zůstal Vrchlický nadšeným ctitelem ještědské básnířky. Viz krásné verše, které napsal při její smrti.

Koncem června podává strýci obšírnou zprávu o písemných maturitách, z níž vyjímám pouze jednu veselou episodu. Poslední den byla písemná práce z mathematiky. „Soboty jsme se všichni obávali,“ píše. „naše třída sestává ze samých výtečných mathematiků, jako já — jediný něco dovede a k tomu si profesor sedl a nehnul se od něho celou hodinu. Příklady byly jen tři, ne příliš těžké, ale se slepými jest těžké pořízení. Bylo 11 hodin a já od 7 neměl ani písmeny; útěcha, že nebyl jsem sám, a opsati nedala se cifra. I pustil jsem se ze zoufalosti do příkladu trigonometrického a byl bych se hmoždil kdo ví jak dlouho; tu přijde ke mně profesor, nahlédne do práce a zvolá: Člověče, co to počítáte? Jste dávno hotov, dobře hotov, či chcete vynalézti novou větu? — Práce jest dostatečná.“ Pokud vím, odehrávají se podobné scény při maturitách až dosud velmi často. A v témž listě naříká si zase na churavost. „Chtěl jsem se Vašnosti tázati na radu stran svých prsou. Vždy z rána mívám velkou tíži na sobě, sotva dýchám a jsem hrozně mdlý, k večeru jest mi úplně dobře. Tento týden musil jsem na radu lékaře zastaviti ranní studium a spáti trochu déle; nekašlu nic, ani necítím bolestí, jen hrozné tlačení, které mi stoupá až do hrdla. Při tom jest mi vždy nevýslovně úzko.“

K strýcovu svátku (v červnu) píše přání sice prosou, ale plné vděčnosti a oddanosti. List pro seznání jeho tehdejšího duševního stavu důležitý. „S nezměněným citem dětinné oddanosti a důvěry obracím se dnes k Vašnostem, v den, kdy nejvíce si nesčetné zásluhy Vaše o mne připomínám. Nechci opakovati, co již často jsem vyslovil a co srostlo s životem mým: veškerá činnost má z Vás původně vyšlá k Vám se obrací, čím dýšu a cítím, kéž by bylo jen mdlým ohlasem bytosti Vaší! A jako se zhřívám nad plamenem Vaší ideálné lásky k vlasti a lidstvu, tak netoužím nikdy výše než Vašich snah a tužeb státi se věrným hlasatelem a tlumočníkem.. Život Váš byl mi posud a zůstane mi vzorem. Rozhlížím se dnes po době studií svých v Klatovech. Jsou to jen tři leta, ale mohu směle říci, že zde stojím s talentem svým a svými vědomostmi aspoň v první uzavřené periodě, mohu říci, že jsem žil dosti, že jsem nevynechal ani nejmenší příležitosti k ušlechtění sebe a jestli jsem někdy chybil, spadá to skoro vždy na účet příliš dobré vůle. Nezapírám, že jsem se vychoval v přílišného idealistu, ale při povaze mé i při odlehlém venkovském zátiší, kde žiju, odkázán jsa na společnost knih a květin, nelze jinak — ale právě proto bojím se budoucnosti — vím, že mne neušetří.“

V několika dnech na to již oznamuje, že „zkoušky maturitní s pomocí Boží šťastně přestál“ a znova děkuje strýci „za nesčetná jeho dobrodiní“. Chystá se do Ovčár a dokládá: „Nyní potřebuji od-

počinku; namahání posledních dnů, více ale obavy a naděje a zkouška sama mne vysílily.“ A dále: „V neděli vyjedu dostavníkem do Plzně a v pondělí dorazil bych k Vám. Těším se na to již jako dítě.“

Tímto listem končí se jeho perioda klatovská.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

„Vy budete i doktorem?“ rychle se otázala.

„Doufám . . . ale to všecko dosud není, pouhé plány, zatím jen plány. Já nerad říkám hop, dokud jsem nepřeskočil.“

„A pochybujete? Myslíte, že nepřeskočíte?“

„To ne . . . nepochybuju.“

„No — vidíte! Jste přesvědčen, že všeho dosáhnete!“ živě mluvila. „Tatínek říkává, že pro mladého člověka není na světě nemožností. Vše je před námi. Jen prý dobře voliti a bez ohlížení v pravo v levo za tím, co jsme si vybrali, jíti. Je třeba jen vytrvalosti!“

„Ano,“ přisvědčil vášnivě, se zcela jiným hlasem, „vytrvalosti, jen vytrvalosti. Člověk však mívá někdy pochybnosti, nevěří si, umdlévá . . . a nedivte se!“

„Bože můj — proč bych se divila?“

„A zdává se člověku, že se již dál nedostane!“

„Taky si to někdy myslíváte?“

„Často, slečno. Tyto dni mi tak bylo.“

„Tyto dni?“ otázala se se zájmem.

„Ano, právě tyto poslední čtyři dni, od pondělka.“

„Proč? Přihodilo se vám něco?“

„Ne — nic zvláštního, pouze to, že jsme se seznámili.“

„Ale to vám přece nezpůsobilo takové pochybnosti,“ zasmála se.

„Ne, naopak, to mne těšilo. . . . ale pak, bůh ví, nějak jsem všechnu chut k práci ztratil. Nevím, co se to stalo. Ještě před chvílí mi bylo, jako bych již nemohl ani o krok ku předu.“

„Ani o krok?“

„Ano . . . jako bych musil klesnouti.“

„Teď . . . před samým koncem?“

„Před samým koncem. Takový jsem!“ zasmál se pln zvláštní tísně.

„To by bylo směšné, před cílem usednout!“ zvolala. „Teď však, jak vidím, je vám již veseleji!“

„Ano. Najednou. Mám opět chut do práce!“ promluvil živě pozdvihnuv obě ruce jako by chtěl jimi něco těžkého uchopiti. „Opravdu, je to prosté. Chtít! V tom je všechen smysl.“

Došli k lavičkám poblíž Václavského náměstí, kde se po prvé spatřili. Oba se k nim obrátili a oba na ně pohlédli. Sedělo tu několik chudších lidí. I jakýsi otrhaný muž. Neusedli. Šli dále.

„Toho pána jsem zde v úterý viděla,“ řekla Mařka pohleděvši na Kvíčalu. Oči její byly jasné.

„Kterého?“

„Toho, co zde tehda seděl a co řekl o vás tu poznámku.“

„Toho?“ prohodil. „Ó, ta poznámka měla jiný smysl, než jste myslila. Vzpomněl jsem si na to již několikráte. Nesmál se mi, mýlíte se. Škoda, že tu dnes není.“

„Chodívá sem asi častěji.“

„Uvidíme-li ho tu, přisedneme k němu.“

„Možná, že přijde zítra. O půl osmé odchází. Myslím, že je to pensista.“

„Zdá se. Snad dvorní rada.“

„Myslím si, že je buď advokátem nebo básníkem.“

„Proč?“ zasmál se Kvíčala. „Jak vás tyhle dvě různosti napadly?“

„Nevím,“ zvolala pozvednuvši ramena. Pohleděl na ni. Opálený krček její zdál se snědější než v neděli, tvář veselejší, oči radostnější.

„Tak se mi zdá,“ řekl pojednou, „že se už dávno známe.“

„Ano . . . právě totéž jsem chtěla říci!“ vykřikla živě poskočivši.

„A víte, proč to je?“ otázal se.

„Proč?“

„Poněvadž jsme si pověděli svůj celý život a poněvadž hledíme daleko do svých minulostí. Tak vidíme do života jen takových lidí, s nimiž se dlouho známe.“

„Ach, chtěla bych —“, pronesla vroucně.

„Co? Co byste chtěla?“

„Často s vámi mluvit! Často. Tak vážně jako teď.“

„To se vám snadno splní. Přijdu sem častěji.“

„A taky s mým tatínkem se musíte seznámit!“ zaprosila nevinně.

„Řekněte jen — kdy, a já přijdu.“

„V neděli odpoledne.“

„Dobrá. Ostatně — kdybych nemohl, přišel bych vám říci sem do parku.“

Obrátili se a ubírali se mlčky hlavní cestou. Kvíčala uvědomil si, že je mu v duši volněji a že nitro jeho naplnilo se touhou po práci. A ještě něco jako by ovládalo jeho duši i srdce, ale cosi hlubšího, co nemohl postihnouti. Snažil se uvědomiti si toto podvědomé hnutí a pomyslil si: „Jsem lepší člověk, jsem opravdu někdo . . . kdo může vyniknouti, někdo, kdo se neztratí, někdo, kdo přejde močály . . . někdo hlubší.“ Ale sotvaže tak myslil, napadalo jej: „Ne, to není to . . . ale je mi, jako by se otevřela okna a větralo se. Ale ani to není správné. Zcela jinak je to. Ona mne vidí výše než jsem, ona mne vidí někým lepším, a já snažím se blud její udržeti . . . snažím se vypadati jako někdo vyšší, lepší, vzdělanější. Lžu — vlastně lžu — ale ne, nelžu, jsem teď nějak šťastnější a lepší!“ Vyrušila jej poznámkou o dětech, které jim přeběhly cestu, ale opět se zamyslil a opět se snažil postihnouti zvláštní své pohnutí, jež jej blažilo, „Či snad mne její přítomnost povznáší?“ pomyslil si. „Stávám se vedle její duše lepším?“

Povšiml si, že jej upřeně pozoruje a že oči její plny jsou neobyčejné záře. Usmál se a pln pozornosti se k ní sklonil. Zdálo se mu, že něco řekla a že čeká odpověď. Měl dojem, že slyší ještě její lahodný hlas.

„Prosím — na co jste se ptala?“ otázal se. —

„I, na nic!“ zasmála se mile, pochopivši, že byl zamyšlen.

„Ale řekla jste něco!“

„Již před chvílí . . . že se ty děti sypou za míčem jako lidé za štěstím.“

„Ano — to jsem slyšel,“ prohodil a vida, že se Mařka usmívá, pohleděl na ni a dodal: „Nejsem vždycky tak neslušný . . . ale bůh ví, co to, že jsem se tak zamyslil.“

„Bylo to hezké. Pozorovala jsem vaši tvář. Ani byste neřek’, co všecko se za tu chvíli na té tváři zobrazilo!!“

„A uhodla byste, nač jsem myslil?“ rychle se otázal.

„To je těžké,“ odvětila vesele a s takovými posuny, jako když si děti hrají, „jen tolik vím, že to bylo něco velmi vážného. Tadyhle nad očima se vám udělaly dvě hluboké rýhy.“

„Pozoroval jsem, že na mne hledíte. A poslyšte, věříte, že může člověk na člověka působiti, že může jeden druhého buď snižovati, buď povyšovati, nebo kaziti, anebo i zlepšovati? Nemyslím, aby tak činil úmyslně, naprosto ne, ale zcela mimovolně, tak jako je vydána skála působení slunce a větru, nebo květina vodě a slunci. Rozuměla jste mi?“

„Ó, ano, rozuměla. Myslím, že je tomu tak.“

„Všimla jste si toho? Cítila jste to někdy?“

„Ano. Pamatuju se, že po rozmluvě se slečnou Baldovou vždycky jsem se ráda učila. Chvátávala jsem domů, abych byla u knih a úkolů školních. — A pamatuju se,“ náhle živěji zvolala, „že ti dva studenti právě o tom něco mluvili.“

„Kteří studenti?“

„Ti dva v neděli, jak se stále přeli . . . Nevíte už?“

„Ach, ti! A co povídali?“

„Nevím, jak to bylo . . . Ach, už vím! Jeden tvrdil, že si budoucnost každý z nás sám tvoří!“

„Sám?“ zasmál se Kvíčala. „Ten ještě mnoho nemyslil!“

„Však se mu druhý ihned posmál. Jak si tvoříš budoucnost svou sám, řekl mu, zavrtěv nad ním hlavou, když každý člověk s kterým promluvíš, promění tvůj vnitřní stav?“ — Pohlednuvši na Kvíčalu, otázala se živě „To je přece totéž, ne?“

„Ano, člověk opravdu se proměňuje ve styku s lidmi jako kamínek osvětlením.“

„Je to divné!“ prohodila, zvážněvši.

„Je. — Já jsem v pondělí kamsi šel. . . . V poledne, právě v poledne. Dnes nechápu, jak jsem se k tomu odhodlal. Kdybych se byl v neděli večer — po rozejití s vámi — nesetkal se známým fořtem — byl bych onu cestu v pondělí nekonal . . . a vůbec bych ani o člověku, u něhož jsem byl, nevěděl. Jak pak si potom tvořím budoucnost svou sám? Každý vrabec mění člověku cestu!“

Mařka se zasmála. Zlatá plombička v jejích drobných zoubcích zasvitla.

„Mně automobil!“ prohodila.

„Vám automobil?“ otázal se vesele.

„Ano. V neděli odpoledne jsem šla do Stromovky. Potkám přítelkyni. Kam prý jdu? Do Stromovky. Jsem prý blázen. Ulice plny jsou prý prachu, všude je prý samý automobil. Pomyslila jsem si, že má pravdu, a šla jsem pouze sem a usedla tamhle u Mariánské ulice. Sedím asi pět minut a vidím naši domovnici. Šla k dceři na Vinohrady. Doprovodila jsem ji až k museu a tak jsem se dostala na tu lavičku, kam jste k večeru přisedl.“

„Vidíte, automobil a domovnice!“ zvolal. „A což, kdybych já vzpomínal, jak se stalo, že jsem se dostal až k vám!“

„Škoda, že jsem ty studenty bedlivěji neposlouchala. Dnes by mne to zajímalo!“ řekla Mařka po krátké pomlčce.

„Ach — nic jste neztratila!“

„Byli mi protivni. Zvláště ten s těmi zkaženými zuby.“

„Odbočili jsme . . . já jsem vám chtěl původně říci, jak působí člověk na člověka,“ promluvil Kvíčala pozoruje její oživenou, hezkou tvář. „Uvědomil jsem si totiž něco — zvláště po té své pondělní návštěvě — která mne zničila — a pochopil jsem to před chvílí úplně: Že totiž i vy na mne působíte.“

Velké oči její mezi černými řasami zazářily.

„Já?“ zvolala radostně, se zájmem dětí. „A jak?“

„To jsem vám chtěl prve říci a na to jsem myslil, když jsem před chvílí mlčel a když jste mne pozorovala. Mně bylo totiž po té pondělní návštěvě hrozně. Zmalomyslněl jsem a byl jsem přesvědčen, že nedostuduji, že ani professury ani doktorátu nedosáhnu a že zkrátka ničím nebudu!‘

„Jak je to možná?“ zvolala, zavrtěvši hlavou.

„Je. Je to možná. Bylo mi tak!“

„A kde jste to byl?“ (Pokračování.)

LITERATURA.

* Jako XXXVIII. svazek „Sebraných spisů Aloisa Jiráska“ vyšel druhý díl „Z mých pamětí“ (V Litomyšli), čtenářstvu „Zvonu“ dobře známý z předešlého ročníku. Opatřen je věnováním: „Své ženě a svým dětem.“ I z této dedikace patrno, jak milá a drahá je autorovi právě tato jeho kniha. *Š.*

Sebraných spisů Zikmunda Wintra vyšel svazek III., obsahující druhou řadu jeho drobných obrázků: Z rodiny a domácnosti staročeské (ze století XVI.).

Nové překlady básní A. Petöfiho. Vydali Fr. Brábek a Jar. Vrchlický. Kniha II. (Básně výpravné). Sborník svět. poesie sv. 112. Nákl. J. Otty v Praze.

Epický svazek Petöfiho je doplňkem lyrického výboru z r. 1907 a dokládá, že básnická force pěvce svobody a lásky nezáleží v epice, nýbrž jen v lyrice. Kniha obsahuje selskou povídku „Hrdina Jánoš“, obdoba s českým Honzou, který přemůže jako husar Turky a vysvobodí dceru krále francouzského kdesi na východě v Malé Asii (!) a stane se na konec králem v říši víl. Je to spíše pohádka nežli povídka, psána jest plynným krakovjákem. Pokládá se za nejlepší epickou skladbu Petöfiho z r. 1845. Druhá báseň knihy jest burleska „Kladivoun obce“, jedná o lásce zamilovaného kováře do pětapadesátileté Běty krasavice a o velké řeži v hospodě. Připomíná rozmar Quisových skladeb, plná homerovských v grotesku převrácených antithes a přirovnání. Tu jeví se Petöfi jako lidový, demokratický básník v plném světle. Tlumočník duše svého lidu sám však má duši slovanskou, a v žilách jeho koluje krev srbského rodu Petrovičů a matičky Slovenky Marie Hrúzové z Turčanské stolice. Odtud jeho živá obraznost a zanícení pro volnost. „Kladivoun obce“ psán jest tak zvaným volným veršem, který byl u nás objeven o 50 let později. Poněvadž již r. 1871 K. Tůma a Fr. Brábek vydali v Grégrově „Poesii světové“ výbor z Petöfiho hlavně po stránce jeho vlastenecké lyriky, máme takto obraz maďarského básníka úplný. Kolik mají Maďaři takových edicí z české literatury?!

—*pa*—

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Semberský vladyka.* Historická scéna. Srbsky napsal Branislav Dj. Nušić. Přeložil Jan Hudec. Režisér Florentin Steinsberg. Po prvé na Národním Divadle dne 9. listopadu 1912.

V dnešní době, kdy na Balkáně odehrává se pátý a, doufejme, poslední akt historie osmanské říše za šťastné a vítězné režie čtyř slovanských států, přišla tato srbská aktovka jako aktualita à tempo. Dnes se Srbové s Turky ovšem již nesmlouvají a nepřicházejí k nim s prosbou jako vladyka semberský na počátku XIX. století. Tehdá však byly jiné časy. A Ivo Kněževič nemohl jinak. Kapetan Kulin učinil vpád za Drinu a zajal 303 Srby, mezi nimiž krásnou Jadranku Stanku, již si cení nejvíce, a vede je přes území semberské, žádaje 3000 dukátů výkupného. Ivo Kněževič, vladyka chudého kraje, sbírá od svých starostů na výkupné, dává neúprosnému begovi veškeré své po otcích zděděné jmění, pole, dům, meč, plášť i šat zlatem prošitý a, když ani to Kulinovi nestačí, přináší i starý stříbrný obraz patrona rodu svého, nejvzácnější to památku vladyků semberských. Když to stará matka Ivova, jež na misku vážek přidala begovi perly svých slzí, uzří, nesmírným žalem a hrůzou zemře. Touto nejvyšší cenou

sou konečně zajatci se Stankou vykoupeni a zřejmě pohnutý kapetan Kulin prudce odchází.

Krátká tato, něco přes půl hodiny trvající scéna, má život, vzruch, vůni doby i místa, je věrně a logicky stylisována a nelomenou, vzestupnou linií dějově vystupňována a vyvrcholena. Jinak nemá velikých nároků.

Podána byla v souhře i jednotlivých výkonech velice pěkně. Byl to zejména p. Karel Hašler, jehož kapetan Kulin byl výkonem nejucelenějším a nejpropracovanějším. Pí. Marie Hübnerová sehrála Ivovu matku Boju zvláště v posledním, vrcholném momentu její smrti s dramatickou silou a uměleckým pochopením.

Po této srbské novince sehrána byla ještě komedie Jaroslava Vrchlického: „K životu" a aktovka „Poupě" od F. X. Svobody.

Tristan.

❖ ❖ ❖

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Posmrtná souborná výstava děl Hanuše Schwaigera, uspořádaná Spolkem výtvarných umělců „Manes" v pavilioně pod zahradou Kinských, nezahrnuje arciť všecko dílo vzácného umělce. Ale representuje ho dostatečně po význačných a podstatných stránkách jeho apartní tvořivosti.

Aby Schwaigrovi bylo rozuměno, třeba si vzpomenouti na jeho původ a výchovu. Po matce proudila v něm nizozemská krev, po otci byl synkem jindřichohradeckým. A první dojmy jeho dychtivého, od chlapectví malířsky vidoucího oka sytily se malebností starobylého sídla pánů z Hradce na březích Vajgaru v rybniční a slatinné pánvi jihočeské s hojností vod a tudíž i nejen ryb a rybářů, nýbrž také všelikých vodních duchů a pitvor. Oblíbená lektura báchorek sesílila v mladém Schwaigrovi disposici pro pohádku a romantiku, disposici, která poděděnou snad holandskou robustností, jistě však jadrnou letorou nebožtíka Schwaigra, byla puzena k energickému vyjádření. Osud ho pak zavedl na Trenkwaldovu školu do Vídně, kdež zářili tehdáž Makart a Canon-Straširybka; do té Vídně, kteráž neprodukuje, ale reproduktivně proměňuje všecko umění v líbivou neb honosnou dekoraci a kratochvíli své poživačnosti. Altdeutsch bylo právě heslem v Němcích a Vídeň fintila se také švarností forem i vlajících draperií z doby landsknechtů, jejíž hýřivý a lehkovážný duch ostatně pořáde ve Vídni na útraty jiných žije. Poctivá individualita Schwaigrova odolala operetním svodům makartismu, došla však při svém sklonu pravděpodobně značné posily u Canona, jenž svým příkladem mladému Hanuši nabádavě ukazoval cesty do Nizozemí. Tam v Holandsku nalezl pak Schwaiger umělecky svůj domov; a z matčiny strany své příbuzné v Breughelech, v Ostadovi a Teniersovi. Díval se na jsoucnost i na taje vezdejšího světa stejnýma očima jak oni, soustředil se obdobně na drsnou realitu prostého lidu i groteskní tvářnost snů a vidin báchorkových. Bylo by nespravedlivo říci, že slavné Nizozemce imitoval. Osvojiv si jejich názor a mluvu, ba, vniknuv, i do jejich techniky, hovořil po svém, dospěl po nich k svému nejpřiléhavějšímu, byť i dávno a pro mnohého tudíž antikvovaně raženému způsobu pojetí a výrazu. Člověk aby věřil v putování duší. Tak docela ožil ve Schwaigrovi bývalý Holanďan, tak pravdivě životní a přesvědčiví jsou jeho hranatí, rozháraní a zvětralí proletáři, všechen ten roztodivný lid a všechny ty přízraky, do nichž se nebožtík na vždy zamiloval. Romantika Schwaigrova nepiplá se s ničím, jsouc vždy podepřena nevšedním realismem vyjádření, které i jeho vysněným hastrošům a strašidlům propůjčuje z pravidla rysy věrojatnost. Schwaiger nepřidržel se dávných vzorů jako na př. Lenbach až do té začmoudlosti a do těch vrásek, které zub času během tří staletí na ctihodných malbách shromáždil. Barva našeho umělce svítí a hřeje, byť i jeho záliba v teplých, sytých a zahnědlých tónech ukazovala také na staré mistry, kteří malovali v atelieru i výjevy ze širých prostranství, a neznali pleinairového rozptýlení světel i koloritu. Však byl Schwaiger převahou kreslíř a to i v důrazném vymodelování svých figur štětcem, takže barva mívá u něho z pravidla až druhé slovo. K nejdokonalejším výtvorům jeho archaisujícího štětce náleží jistě rybí a zelný trh v Bruges, jeho nizozemští námořníci, pobudové a stejně realisticky bizarně traktované figury z našeho lidu, jeho pohádky a fantasie. Za nimi teprv řadí se Schwaigrovo nejrozměrnější dílo, Novokřtěnci, úžasné zevrubnosti a mistrnosti v detailu, ale právě tím kaleidoskopicky do podrobností rozptýlené, i v poslední redakci žádoucí komposiční sjednocenosti postrádající. Sv. Hubert, sv. Jiří a Blaničtí rytíři pak připomínají ve všem všudy nejživěji staroněmecké vzory.

(Dokončení.)

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Paní *Terézou Novákovou,* jejíž povšechnou karakteristiku uvedli jsme náhodou nedávno při posudku poslední její knihy, ani sebe méně netušíce, že dlouholetá choroba její by mohla tak záhy učiniti konec jejímu životu, odešla ve středu, 13. t. m. spisovatelka, které bude naše písemnictví vzpomínati s obdivem a vděčnou úctou. Nikdo by nebyl tušil v polovině let osmdesátých, kdy počaly vycházeti její drobné maloměstské obrázky a povídky, že by z těch prostých, sentimentálních, místy snad i konvenčních prós mohla se propracovati průběhem let taková hluboká a

mužná umělecká individualita, která z nich opravdu vyrostla. Český východ, tvrdý a rázovitý, na němž paní Teréza Nováková žila po dlouhá léta, zprvu jako choť litomyšlského profesora, později jako učelivá a hloubavá pracovnice, lidopisná sběratelka a pozorovatelka lidového života, oplodnil ji svými nejvýraznějšími dary: pravdivostí a hloubkou názoru, energií a vytrvalostí, úpornou sebekázní. Jen z těchto vlastností, podpořených i značnou literární erudicí, vyrostla u paní Terézy Novákové ona vzácná a hluboká literární díla o Jiřím Šmatlánovi, Janu Jílkovi, Librově gruntě, Dětech čistého živého, Drašarovi a j., kterými překvapila kde koho. Objektivní až do posledních mezí, tvoří podivuhodný protějšek ke vzníceným, čistě subjektivně zladěným symbolickým allegoriím, které vytryskly z jejího zmučeného, mateřskými trudy a bolestmi zdrásaného srdce. A při tom nikdy neumdlela paní Teréza Nováková ani ve svém třetím pracovním ovzduší: v houževnaté, důsledné a programově členěné práci na poli ženské otázky, jak jsme o ní psali zrovna onehdy. V pravdě: musí vzbuzovati úctu a lásku celý ten její bohatý a plodný život, na nějž poukazujeme nad jejím hrobem. Památka její potrvá u nás navždy. —*n*—

* Dne 14. listopadu zemřel v Praze populární žurnalista a spisovatel, pilný a výmluvný podněcovatel českofrancouzských styků a dlouholetý redaktor Fričovy „Correspondance Tchèque“, *Louis Schmidt-Beauchez.* Rodák pařížský (* 1848), studoval od 12 let na pražském akademickém gymnasiu, v letech šedesátých byl vypovězen z Prahy pro účast v demonstracích protiherbstovských, načež se zdržoval opět v Paříži a v Berlíně. V Čechách žil s malými přestávkami od doby udělené amnestie (1872) a zejména Praha, jeho druhý domov, připoutala jej k sobě trvale. Živý, temperamentní a pracovitý, vyučoval zde francouzštině, redigoval týdenník „Cepy“ a „Hvězdu“, utužoval česko-francouzské bratrství, vyhýbaje se dle možnosti politice, zejména od r. 1898, kdy se vrátil z Pařížského vyhnanství po druhé. Byl to muž bystrý a svrchovaně výmluvný, trochu dobrodružný a romantický jako jeho starý přítel a soudruh J. V. Frič. Zemřel, stižen mrtvicí, ve věku 64 let. —*n*—

* 15. t. m. oslavil universitní profesor dvorní rada dr. *Leopold Heyrovský*, ř. prof. řím. práva, své 60. narozeniny. Jako učitel i jako spisovatel náleží prof. Heyrovský k našim nejskvělejším ozdobám staroslavného učení Karlo-Ferdinandova, a nejenom jeho přečetné vědecké články v „Právníku“, v „Athenaeu“, v Ottově Slovníku Naučném, v „Historickém Časopise“ a v četných vědeckých listech zahraničních, ale zejména i jeho veliká práce: Instituce práva římského (1886), vyšlá už ve 4. vydání, svědčí o jeho odborné zdatnosti. Prof. Heyrovský je také členem České Akademie a Učené Společnosti. —*n*—

* Dne 23. listopadu t. r. je tomu 120 let, kdy se v Chlumci nad Cidl. narodil Václav Klicpera, otec české veselohry a zakladatel českého dramatu vůbec. A právě tomu je 100 let, kdy napsal svou první dramatickou práci (r. 1812) jako 20letý student, „Loupežníci v táborském lese“, kterou zahájil celou řadu „loupežnických a rytířských kusů“, k nimž se pojily potom jeho veselohry ze života. Pozoruhodno jest nejen, že prvý se pokusil o českou veselohru v dobách, kdy život národní byl teprve v kolébce, ale i to, že psal své dramatické práce úplně bez jeviště, tedy i bez zkušenosti scenické techniky. Jeho práce potom na českém jevišti ovšem zdomácněly a vykonaly své poslání probuzenské po stránce obecně národní i národně kulturní. Klicpera byl také činný v povídce a v románě, tak že jeho jméno v dobách probuzení náleží k předním z našich buditelů, a byl také prvým českým dramatikem, jenž uvedl na scénu českou pohádku.

K. V. H.

Kdy se manželství počíná. Lampert, krejčí v Novém městě pražském, r. 1550 mnoho do mistrů starších i do všeho pořádku krejčovského si stěžoval, že mu překážky činí a řemesla a živnosti mu přáti nechtějí. Odpovídali starší, že by nevole nebylo, kdyby sobě jako jiní pořádnou manželku byl pojal, na kteréž by úhony nebylo, a poukazovali na to, že mu žena jeho, když s ní byl, v pěti nebo šesti nedělích již slehla, a kdyby jeho do cechu přijali, že by jim to na ujmu poctivosti bylo, protože poctiví cechové slovou, a protož se poctiví přijímati mají do nich. Ale rada městská rozhodla jinak, nežli krejčí myslili, a prohlásila: „Poněvadž jest věc vědomá, nevíte-li kteří, ale oznámí se vám, že manželstvo se začíná od toho času, když sobě osoby slibí, a knězem potvrzení bývá, protož toto, což vy za příčinu kladete, není na škodu, neb jsou oni zvolivše se sobě za manžely, toho knězem potvrdili a k dítěti se znají.“ A tak Lampertovi nic pak nepřekáželo, že měl svatbu trochu — pozdě. (Arch. m. Prahy, rkp. č. 1421.)

V. V.

V Praze, dne 22. listopadu 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Bohdan Kaminský.

BALKÁNSKÝM HRDINŮM.

Slovanstva orel bílý perutí šumnou mává,
a, symbol hrdé síly, výš nad Balkánem letí,
kde věky porobená, zmučená matka Sláva
v boj volá proti vrahu svou krev, své rodné děti.

A z hluboka a temně, jak hory když se chvějí,
kol zachvěla se země výkřikem ráje bědné, —
však již ji uslyšeli, jsou zde, krev z krve její,
a již se nad hlavami jich ostrý handžár zvedne.

To zavolání teskné výčitkou v srdce bodne,
však oko žárem bleskne, jak na zmučenou patří —:
za všecka utrpení a hoře matky rodné
odplaty velká chvíle teď nadešla, ó bratři!

Za všecko dávné hoře, jež věky na ni kupí,
za krve celé moře, staletou její bědu,
za všecka zneuctění, za muka, za potupy,
za prolitou krev otců, za hroby padlých dědů —

Za krev, jež darmo, darmo zde tekla po staletí,
za otroctví a jarmo, za pošlapaná práva,
za výkřiky, jež marně v těch skalách k nebi letí,
kde umučená ráje se lidství dovolává —:

Dnes tedy jménem Páně své děti matka volá!
A blesklo na Balkáně, — to svitá jitro mladé!
Kdo otrokem byl včera a žíti směl jen zpola,
dnes chrabrým bohatýrem své žití za vlast klade.

Před bohatýry těmi, již pohrdají smrtí,
svět v úctě stojí němý: hle, hrstka prostých reků
dnes odvěkého vraha vítěznou zbraní drtí
a vlastní krví smývá porobu dlouhých věků.

Slovanstva orel bílý perutí šumnou mává — — —
Z té krve, jež v té chvíli z ran hrdinných vám prýští,
kéž omlazena vstane ta svatá matka Sláva,
nechť vykvete z té krve vám, bratři, slavné příští!

⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

Karel Šípek:

OFICÍRSKÁ TRAGEDIE.

Z dramat, která skládá život.

Zašel jsem si kdysi do starého stavovského divadla na Ovocném trhu. Nezazlete mi, promiňte, nečiním tak často nyní, když jsem sestárl; zhusta jsem však běhával tam na hranici svého jinošského a mužného věku. Tenkrát se tam chodilo ještě skrze domovníka za dvoušestákový obolus na druhou galerii. Stál více času než peněz takový večer, promarněný dlouhým čekáním před začátkem v chodbách temného schodiště. Vábil mne tam Wagner, kterého v Prozatimním nehráli, Wagner Tanhäusra, Lohengrina, Bludného Holanďana. A dva zpěváci českého původu, tenór Vecko a baryton Šebesta, kteří vysloužilvše si vysoké podpatky v malém divadélku nábřežním, přešli k německému. Meziaktí tam nahoře třetího pořadí, oslazovaná chroupáním perníku a cukrovinek, věnována byla retrospektivě. Divadlo posvěceno je vzpomínkou na Mozarta, na premiéru Dona Juana, na úspěchy z brusu nové tehdy, svěží a nikdy nesestárlé Figarovy svatby. A druhé posvěcení pro mne i pro mnohé mělo divadlo památnými vývojovými počátky českého divadelnictví, které se tu do prvých let šedesátých tísnilo a popelilo ve vyměřených dvouhodinách nedělních odpůldnů. Byl jsem načten Mikovcovými „Lumíry", hlavu napěchovanou jmény osob nepoznaných, leč uctívaných; stíny prvních přeborníků nadšenců vystupovaly tu v těch přestávkách před zasněným, do minulých neprožitých dob hroužícím se zrakem. Představoval jsem si, kde asi stával Chmelenský, první český libretista, kde přísný kritikus Mikovec, odkud asi v kolovém plášti zahalený zíral Jaroslav Langer do lože, v níž trůnil pyšný idol selankových jeho snů, spanilá Šternberkovna.

Ale tenkrát při vstupu, o němž mluvím na počátku, nepřivábil mne tam ani Wagner, ani Mozartovská tradice, to bylo v první desítce tohoto století, divadlo na Ovocném trhu dávno již zbaveno bylo vší aktuality, bylo již jen pouhou filiálkou nového domu německého divadelnictví v Praze, vídalo zřídka kdy silnější zalidnění hlediště, nejspíše ještě při nedělních večerech lidových. V takový večer usedl jsem v jedné z řad blízkých jeviště. V těch letech silným a trvalým úspěchem opanovala německé scény hra mladého německého modernisty Ericha Hartlebena „Der Rosenmontag", česky by se řeklo Masopustní ostatkový pondělek. Hra má subtitul: oficírská tragédie. Její konflikt, vedoucí k tragickému vyluštění, kotví ve stavovské tradici důstojnické cti. V každém jiném prostředí skončila by hra nekrvavě, třeba veseloherně. Poznal jsem ji ve výborném provedení, dýchajícím podmaňující životností za prázdninového pobytu v Mnichově. Nedlouho po Hartlebenovi přihlásil se s kusem téhož genru a rovněž katastrofálního vyústění německý autor Adam Beyerlein. Hra jeho sluje „Zapfenstreich" (Večerka) a úspěch její byl rovněž sensační. I v Praze, v německém divadle měla řadu repris a na první reprisu v starém domě šel jsem se podívat.

Bylo v polovici září, lidé vrátili se z prázdninových toulek, divadla počínají oddychovati pravidelným tempem. Hlediště jakž takž se naplnilo. Úsměvné pozdravy křížily ovzduším, lidé tisknou si ruce přímo i na distanci, obličeje rozzářené radostí, upřímnou i strojenou, ze shledání.

Za mnou seděl důstojník nestarý nemladý, nadporučík technického sboru; zametal očima po sedadlech i po ložích napjatě, zkoumavě, ale jaksi z úkrytu, na několik stran pozdravil vlídně, úsměvně, ale po každém pozdravu jako by se mu po tváři zaklikatil utajený vztek nemilého překvapení.

Stál jsem zády k jevišti, zíraje v oblasti poslední galerie a kradmo, s bezděčným zájmem zachycoval jsem měnivé výrazy jeho tváře. Několik minut před začátkem přišla na sedadlo vedle něho dáma, asi třicetiletá, štíhlá, mladistvě kyprá, ale pobledlá, smutných, trpících očí. Pozdravili se s důstojníkem mlčky úklonem, pohled důstojníkův roztoulal se opět hledištěm, dáma zabývala se kukátkem. Usedl jsem též a zabral se čtením programu. Za mnou proneseno bylo několik otázek a odpovědí. Byly zašeptány, vydechnuty, podobalo se, že jsou pronášeny kamsi do prázdna, směrem přímo k oponě. Zejména zřejmo bylo, že důstojníkovi na tom záleží, aby nebudily pozornost. Hovořeno německy.

„Jak se ti vedlo?" začal hovor důstojník.

„Děkuji. Vedlo. Ach, vedlo! Mně se vůbec vede," odpověděla panička a v jejím šepotu byla tesknota i jakýsi zlobný názvuk.

„Mluv nenápadně! Jsou tu v divadle . . .“ a nyní jmenoval několik jmen, patrně z kruhu jejich známých.

„I, mně už je vše jedno. Ať si mne vidí, ať si o mně klepou, hůř být nemůže.“

Opona šla vzhůru. Odehrával se první akt kasárenské truchlohry o profousově dcerce, milované mladým seržánem a svedené důstojníkem. Exposice slibovala rozčilující večer. Když spadla opona, vyprázdnila se místa přede mnou i za mnou, obecenstvo vyšlo si vydechnout do teplého zářijového večera. Důstojník a jeho sousedka za mnou zůstali na místech. Já setrval rovněž. Přeťatá rozmluva navázána, nyní o poznání hlasitěji. Patrně nezdál jsem se jim závadným, pokládali mne snad za venkovana, maloměšťáka odněkud z Warnsdorfu nebo z České Lípy, který naobědvav se blahobytnicky v německém domě, přišel posíliti svoje Němectví pruským vojáckým kusem.

„A jak jsi se ty měl?“ začala hovor nyní ona.

„Díky, štrapace bylo dost, jako v manévrech vždycky; letos to bylo obzvláště tuhé a dlouhé.“

„Ale chvilku byl bys snad přece našel, abys byl napsati mohl alespoň jediný dopis. Ty protivné pohlednice mne přímo dráždily svou jednoslabičností, bezbarvými, nic nepovídajícími frázemi, kterými je maskována ustrašená zbabělost.“

„Dovol, Hildo!“

„Ano, dovol! Tobě má býti dovoleno všecko, ty nechceš žádného risika. Nikdy žádné vyrušení, žádné zneklidňující pozastavení, poklid a mír na všecky strany. S mužem hráš karty a když od nich vstaneš, přijde pro ukrácení chvíle na řadu žena.“

„Nevíš, co mluvíš. Mne urážíš, sebe, náš poměr. Uklidni se!“

Nedbala jeho chlácholení. Pokračovala, kde ji byl přerušil.

„Nemysli však, že to tak půjde dál. On ví všecko.“

„Řekl ti?“

„Neřekl, ale jeho oči povídají. Ty hrozné oči! Vždycky jsem se jich bála, i dokud jsem ničím nebyla vinna, i když jsem ho ještě ráda měla. Vždycky se mi zdálo, že v těch jeho očích sedí úklad. Ostatně on už na mne i ruku vztáhl.“

„Jakže? Je to možné?“

„Z nepatrné příčiny, která nijak nesouvisí s naším poměrem, rozběsnil se, hulákal, a když jsem mu odporovala, udeřil mne do ramene.“

„Surovec,“ drtil mezi zuby milenec.

„To však není nejhorší. On mi odcizuje děti. Ano, drahý pane, děti! Vzal do domu Francouzku. Bez ptaní, bez opovědění, přišla, byla tu. Takové hubené, rozcuchané pometlo, Švýcarka, odněkud z Iverdonu. Je náležitě stará a přiměřeně ošklivá, ale dětmi vládne nyní ona a u stolu vede hlavní slovo. Ano, miláčku, u nás se teď konversuje francouzsky. Totiž ona mele hubou a on utěšeně koktá. Já se ovšem zábavy neúčastním, a neúčastnila bych se, i kdyby byla moje frančina méně mizerná než je.“

Za jevištěm zvonili, obecenstvo vracelo se z venčí. Hra pokračovala.

V druhé přestávce pokračoval rozhovor. Zas jej ona zahájila.

„A nyní si oddechneš, pravda?“

„Ach, ovšem že. Letos budu míti i úlevu pokud se nováčků týče.“

„Půjdeš tedy na dovolenou?“

„Dvě, tři neděle musím vysadit.“

„Pojedeš zajisté někam?“

„Možná, nejspíš, ještě nejsem rozhodnut.“

„Budu tedy opět dostávati pohlednice. Jak se těším! Koupím si na ně album.“

„Hildo!“

„Ale upozorniti tě musím, že ztratíme důvěrnici. Když jsem si dnes vyzvedovala u sestřenice Frantiny tvůj kuvér se vstupenkou do divadla, řekla mi, že je ráda, že už jsi zase zde, že to přestane. To dopisování totiž. Svědomí prý si z toho dělala, že pomáhá nám klamati muže tak dobrého jako je Eustach, který je k ní vždycky tak korrektní, tak milý. Nezasluhuje si, aby byl klamán. Alespoň jí ne. A vypověděla mi býti nadále naší poštovnicí. Kde vezmeme náhradu?“

„To je zcela prosté. Budu ti psáti poste restante.“

„Poste restante. Pravda. Jako v dobách mládí, dobách štěstí,“ řekla ironicky „Psal mi tak druhdy jeden septimán a já jemu Sliboval mi, že si mne určitě vezme, sliboval to prósou i veršem, písemně i ústně. Septimu repetoval. Patrně jen proto, aby se prodloužil náš sladký brautštand. Tedy poste restante. Bravo!“ A zasmála se hlasitě. Na jevišti už hráli a její smích nebyl nikterak v souhlasu s výjevem. Lidé s předních míst se ohlíželi. Kdo ze známých je ještě nepostřehl, spatřil je nyní. Ji s ironickým úsměškem, jej rozpačitého, nevědoucího, jak se tvářiti.

„Buď přece opatrnější,“ drtil mezi zuby.

„Prosím za odpuštění, že žiji, miláčku!“

V třetí pauze mlčeli oba. Ona patrně uražená, on v úzkostech, co bude zas

mluvit, až ji omrzí mlčet. Ale konečně se přece odhodlal a přerušil mlčení sám. „Kdy se teď zas uvidíme?“ řekl.

„Kdy se uvidíme? To je otázka pro hvězdáře. A kde se uvidíme? To je otázka pro Sven Hedina. Ten by snad věděl o koutečku dosti odlehlém.“

„Ke mně bys nepřišla?“

„Do bytu? Holečku, ten bude hlídán špehy a zvědy. Jsem přesvědčena, že můj pán a velitel nemá jiné myšlenky, než aby nás lapil v pasti. Dobrodineček! A nevěřil bys, jak se rychle odcizily děti. Marta, ta žába devítiletá, hledí na mne očima přísnýma a vyčítavýma, zrovna jako naše důvěrnice stará panna Frantina. Kluk je milostivější. Ale ze žádného soucitu. Jej patrně baví změna. Nastolili mu novou instanci, slečnu Claire. Nemá ji sice rád, za zády se jí pošklebuje, ale je to přec zas něco jiného, nové ženství v jeho sedmiletém životě. A tato variace očividně mu chutná. Záhy zraje, co jednou má býti lvem. Kdysi bude tak prohazovati milenky jako teď prohodil mámu za mademoiselle. Jste vy to karaktérkové, milí páni; člověk nemusí býti ani sufražetkou, aby se mu chtělo před vámi naplit.“

„Hildo, to je příliš!“

„Neboj se, milánku, já nenapliju. Je to zakázáno ze zdravotních ohledů.“

Na jevišti konal se vojenský soud. Soudili seržána, který napadl se zbraní v ruce svůdce své milé. Pana lajtnanta. Subordinace nejvyššího napětí. A závěrečný akt končil krvavě. Jak asi skončí oficírské drama, odehrávané za mými zády?

Cestou ze sedadel zeptal se nadporučík, smí-li ji doprovodit. Pokrčila rameny. „Obtěžkej svoji odvahu. Bez risika to není,“ řekla. Viděl jsem je vycházeti z divadla pospolu. Byla veň zavěšena. Když zahýbali směrem k Staroměstskému náměstí, vytrhla chvatně ruku z jeho ramene a stanula. Také důstojník se zastavil. Na chodníku proti Havelskému klášteru stála robustní mužská postava v cylindru, s rukama v kapsách, s holí čnící do výše. Postava se hnula v okamžiku, když milenci stanuli. Postava pohybovala se k nim, sňala cylindr na pozdrav a cosi propověděla. Důstojník salutoval. Panička opírala se nervósně o svůj entoutcas. Postava hovořila, provázejíc svoje promluvy střídmými, mírnými gesty. Důstojník odpovídal. Panička mlčela. Pozastavení trvalo několik minut, čtvrt hodiny nejdéle. Pak se opět snesl cylindr s hlavy, prsty důstojníkovy pravice dotkly se čapky, ruce sklouzly opět do kapes svrchníku, hůl trčela opět k obloze a postava dala se v pohyb směrem k Příkopům. Milenci, teď už ne ruku v ruce, brali se cestou započatou k Staroměstskému náměstí. Opona spadla. Totiž opona před mým duševním zrakem. Odcházel jsem z nedohraného pro mne dramatu, jehož poslední výjev byl pro mne nesrozumitelnou pantomimou.

(Dokončení.)

V. V. Škorpil:

JAN NERUDA — ZDEŇKA ŠEMBEROVÁ.

III.

Studentstvo české v dobré paměti má svého příznivce Nerudu. Píše o tom chudý student vysokomýtský slečně Zdeňce roku 1888: „Slovutný pan Neruda přijal mne s takovou vlídností a něhou, že jsem až se podivil, neboť ani ve snu se mi nezdálo o takovém přijetí. Čím byl bych v Praze, kdybyste neráčila své mocné slovo pro mne ztratiti? Byl bych nešťastníkem, plavcem v bouři velkoměstské bez vesla. Nalezl jsem v p. Nerudovi nejen příznivce, nýbrž svého starostlivého otce, neboť postaral se o mne tak, že nyní bez starostí o zdejší chléb mohu se s klidnou myslí věnovati svému studiu. Ba dokonce i o oděv se stará a z vlastní kapsy mne podporuje. Vy, velectěná, jste to byla, jež původcem jste mého spokojeného života a štěstí.“

Byl rok 1888 pro našeho básníka rokem neblahým. Sklouznuv na náledí, přivodil si roztříštěním čepky kolena úraz, který nezhojen provázel jej poslední léta životem. Ale i slečnu Zdeňku potkalo totéž neštěstí a básník ji v nemoci své těší těmito řádky:

„Dostal jsem z Vídně zprávu o neštěstí Vašem. Ani netušíte, jak těžce mne stihla. Myslím stále na Vás a vmýšlím se do Vašeho nynějšího postavení.

A byť nehoda Vaše trvala jen několik dní, vím, co za tu dobu zkusíte jenom již myšlenkami na matičku nyní zkormoucenou, pravice své a podpory zbavenou.

Uzdravte se nám brzy a úplně!

Snad bude mít některá z obou slečen přítelkyň Vašich, o nichž psáváte, ochotu a laskavost, aby mi podala o Vás zprávu a připojila vlastní adresu svoji. Prosím ji uctivě a snažně za to.

Váš nejoddanější

Neruda."

Nehoda obou stala se v témž měsíci březnu a Neruda diktuje své hospodyni Anně Haralikové (o níž kdys napsal: „Nesmím z domu; mám to kříž a se mnou každý! Hlavně ale nebohá má pečlivá hospodyně, která nevychází z tuhé práce a předce je stále stejně obětovna. Divím se té obětavosti, té nezištné neunavnosti ženské! Jsem ovšem vděčen za náhodu, která mne ve zlé době tak opatřila; jinak bych musel hynout někde v nemocnicích. Nemám v tom směru příčiny k stesku . . .") toto:

„Mám-li psáti jen trochu obšírněji, musím ovšem dát si list napsat. Nepíšuť sedě, nýbrž jen leže a drže blok známých Vám již papírků nad sebou ve vzduchu. Pořádek denní je ovšem velice jednoduchý. Trochu číst noviny, trochu času věnovati jídlu a mnoho, někdy až únavně mnoho času věnovat návštěvám. Ty mne někdy až moří, protože ne každý dovede po pěti minutách zase odejít a mnohý tu by vyseděl půl hodiny a déle, pro zábavu svoji a ne moji. Ale tu pak stávám se upřímným a řeknu: „S Bohem". Dr. Michl navštěvuje mne dvakrát denně. Snad by to nebylo potřebí, ale žádal jsem sám za to k vůli různým přáním a pofňukům, jaké mívá nemocný každý. Každých pět dní děje se převazování a to bývá velice bolestné. Všechno by ještě ušlo, ale na konec začínají lékaři vždycky pak ohýbati v koleně nohu, aby neodvykla zcela pohybu a to jest bolest zoufalá. Do sádry noha nepřijde, musíť prý být stále kontrola, co se děje.

Věru, nevím, co bych vyprávěl ještě. Tak jednoduchý, unavně stejný je ten život v posteli. Však jej znáte jako já."

Přítel student za rok na to slečně Zdeňce sděluje: „Neruda dává se dosud voditi sluhou, ba, ani sám po pokoji se neprochází a většinou jsem ho vždy zastal v posteli ležícího. Doma jest veselé mysle, které se skutečně kořím, kdykoliv mi s ním popřáno mluviti."

I sochař Boh. Schnirch k tomu poznamenává:

„Na štěstí nemá mimo operaci při výměně obvazů značnějších bolestí a jak jsem již řekl, je ku podivu resignován a trpěliv."

V tuž dobu píše Neruda své přítelkyni do Vysokého Mýta:

„Je vidět, že události všeho možného druhu, a všechny nepříjemné, měly předce jenom na nás vliv značný. Omrzeli jsme se. Totiž — odpusťte, že užívám množného čísla — j á najisto jsem se omrzel: málo co mne a i pak jenom přeletem baví; vyhýbám se rozpravám, všemu. Nepíšeme si, a měli bychom najisto si co říci. Nepochybuju, že ústně by sdílnost předc byla jinaká; ale na písemný rozhovor hned tak se neodvážím: Jsem sám mrzut a je mi, jako by to bylo z každého slova psaného vidět, jako bych tím oslovenému ubližoval. Události, choroby, snad i nekonečná zima, neutěšené poměry národní a politické — dohromady úplný rozlad..."

Jaká to změna v jediném roce, kdy básník poslední krátkou episodu lásky prožil s Boženkou Vlachovou, dcerkou pražského brašnáře!

Roku 1886, ač stižen kloubovým revmatismem, těšil se z dárků jemu přítelkyní vysokomýtskou občas zaslaných. Jak tklivě a výstižně píše v této době matce Zdeňčině:

„Buďtež nám zdráva ! Jsme kolem Vás, kruh malý, ale věrný. Nemáte mně zajisté za zlé, že v kruhu tom chovám se tak domácně, důvěrně a sebevědomě, jako bych patřil do něho od dětství svého! Však k němu patřím vskutku již po celých pětmecítma let! — Vroucí dík za Váš milý list. Byl jsem jím opravdově pohnut, mohuť si pomyslit, že dopisování ukládá Vám vždy alespoň nějakou obtíž, a že ji přemáháte k vůli mně, to mne dojímá. Dívám se na Vaše řádky, jako by pocházely od vlastní mé matky. — Píšete, že Jste Vratislavovi dopřála delšího dopisu. Mohu si myslit, jak byl potěšen; vímť, jak Vás miluje, jak vroucně o Vás vždy mluví.

Přál bych si jen, abych Vám mohl úsluhou co nejčastější dokázat oddanost svou dokonalou."

Jinde píše Neruda paní Šemberové:

„Jsem vždycky tak zvláště dojat, když vidím lístek, který Jste mně napsala vlastní rukou. Myslím na to, že mně věnujete chvíli zajisté namahavou, ale daleko více na to, že je as málo, velmi málo lidí těch, jimž věnujete vzpomínku tak přátelskou a já že patřím k těm několika zvoleným. Jsem Vám z plné duše vděčen za to, vzpomínka Vaše, paní tak vzácné a šlechetné, mne blaží. Do mé osamělosti zapadá jako sluneční paprslek.

Přál bych sobě, abych Vám, vysocectěná, mohl způsobiti nějakou radost. Lituju, že

neznám, v čem že chováte obzvláštní snad zálibu. Avšak prosím, kdykoli byste měla příčinu, abyste užila mých sil, mého času, mé práce, mé vůle, čehokoli, což mého jest, poručte a buďte již napřed ubezpečena, že naleznete mne nejochotnějšího.“

A slečně Zdeňce, své upřímné přítelkyni, která skoro jediná jej chorého, nešťastného a opuštěného těšila po celých dlouhých 14 let, píše rok před úrazem:

„Tak rád bych Vás neobtěžoval vlastním svým rozmarem těžkým, ale musím jej uvést co omluvu mlčení svého. Jiné omluvy nemám. Že na Vás myslím denně, ano třeba i nějaké slovo zahovořím denně, víte. Ovšem, že ale máte plné právo žádati toho důkaz. A ten jsem Vám zůstal po několik neděl dlužen; jsem hříšník.

Z posledního listu Vašeho dýše odpuštění a humor, který Vás neopouští skoro nikdy. Jsem tomu nádechu slov Vašich vždycky tak rád! Potřebujete síly a máte ji.

A teď děkuju srdečně za Vaši vzpomínku a za opětné Vaše dary.

Myslíte vždycky na mne, Jste jako znamenité hodiny, na minutu zde vždycky v čas pravý. Učím se pořádku od Vás, já mužský reforma, přiznám se k tomu a děkuju i za to.“

Jindy: „Přicházím Vás navštívit srdečným pozdravem, v den, kdy vzpomínáte přes léta nazpět. Vím, že nesejmu Vám tíže, ale chci, abyste věděla, že myslím stále na Vás.

Vaše vzpomínka — také letos první v řadě asi tří celých vzpomínek — byla mi velice vítána, velice milá. Člověk i sebe tvrdší potřebuje přívětivosti a srdečnosti; děkuju Vám upřímně.

Tuze Jste mne zarmoutila dodatkem ku Svému listu. Myslím na dotčený smutný vždy ale tedy bohužel možný případ často; nyní je mi při myšlence té nevolno.

Osamotněl jsem, náhodou; schválností; zbyly jste mně tak asi tři rodiny, o nichž vím, že opravdu zajímá je osud můj, jako mne osud jejich. Poměr pak k Vaší rodině zvláště je tak upřímně přátelský, že se mne dotýká každá bolest Vaše jako moje vlastní. Suďte, jak by mi asi bylo, kdybych dostal pojednou od Vás zprávu smutnou. A Vy ji zvěstujete s rostoucím strachem co snad brzkou.

Doufejme, že zdravý organismus matčin překoná ještě dlouho všechny obavy naše.“

Dopis ze dne 22. března 1887:

„Přicházím, abych Vám dosvědčil, že na Vás a matinku myslím, i když nepíšu, abych Vám dále vyslovil soustrast svoji ku dni 23. března,*) jakož se mi stalo již milou výroční povinností mojí, milou proto již, že vím, Vy že mne ve všechny takové dny počítáte za člena rodinného kruhu Svého. Ovšem že jsou bohužel všechny ty naše společné dny pamětní dny jen truchlivými. A stíny jich černé nevyjasňují se ani během let. Snad bychom dnes již vzpomínali klidněji i oddaněji, snad by nám i drahý rov vysokomýtský pokryl se již barevnějšími kvítky vzpomínek, kdyby nebylo našeho stálého, a smím říci, že společného strachu o zdraví matičky, o niž mimo to dny ty pokoušejí se téměř vždy nárazem bolným. Že Vy sama, vysoce ctěná přítelkyně, Jste zdráva, nepochybuju bohudík. Vždyť vím, že jste napořád i pružného ducha a často obdivuji se Vašemu humoru. Jeť věru těžko zachovati si jej v poměrech takových. Hleďte si ho jako nejvzácnější květiny!

A mně zachovejte vzácnou přízeň Svoji — Svému nejoddanějšímu

J. Nerudovi.

Jinde 12. července 1887 básník píše své přítelkyni:

„Vy a přítel Lev! A je mi to neskonale příjemno — takový má být ten kroužek: jen Ti, na kterých člověku skutečně nejvíce záleží!

Vytýkáte mi, že jsem se ani nezmínil o Vašem láskyplném, opětném pozvání do Vysokého Mýta. Přiznám se: mlčel jsem schválně.

Je mi tak nevolno, až teskno při tom, když mám znovu říkat: nemohu a znovu Vás obtěžovat žalobou na tělesnou mizerii svoji. Já vím, že byste mne srdečně přijaly, a Vy víte, že bych srdečně rád přijel; musí nám to bohužel stačit. Nyní mne asi omluvíte?

Musil jsem si vzíti nyní z redakce dovolenou, abych přemohl nějak nejhorší parna. Z Prahy se ovšem nehnu...“

*

Básník matky Zdeňčiny už nespatřil, ale každoročně vzpomínkou „na hrob nám drahých“ květiny své přítelkyni zasílal s tklivým pozdravem...

*) A. V. Šembera zemřel ve Vídni dne 23. března 1882 a ve svém rodišti Vysokém Mýtě pochován.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

„Není potřebí, není potřebí!“ odbýval ho nervosně. „Paní se zase vrátí a dá si to sama do pořádku, nechci jí do ničeho se plésti!“

„Ostatně, když bude potřebí, tak jim řeknu,“ dodal za chvíli mírněji.

„Kdyby pan rada poroučel, hned posloužím!“ V poledne byl Bernášek pro oběd. Rada Severin odešel z kanceláře zase až v sedm hodin večer. Úřadoval celý den nepřetržitě. Totiž neúřadoval, jenom seděl u psacího stolu a díval se zamyšlen otevřeným oknem na prázdné náměstí. K večeru déšť se utišil, a když rada otevřel ve svém bytě okna, vál k němu z náměstí příjemný chlad letního deštivého večera. Dosud bylo ticho na stěně, nikdo nenatáhl pendlovek, ale už to nebylo ticho tak zlé, jako ticho včerejší.

Sotva se usadil u okna, zaklepal někdo z venčí na dvéře. Otevřel, byla to Bernáškova žena.

„Když milostivý pán dovolí, já to trochu uklidím!“ hlásila se uctivě.

„Tak to ukliďte!“ svolil.

Bylo už úklidu potřebí. Vrstva prachu ležela na nábytku, postel bylo třeba upraviti, vodu přinésti. Rada se uklidňoval. Pracovité ruce ženské neslyšně navracely všecko do předešlého stavu. I pendlovky na stěně natáhla, srovnala a spustila stroj. Ložnici vyvětrala, čistou vodu nalila do umyvadla, prach setřela a to všecko vykonala tiše, skoro nepozorovaně. Věděla ze soudu, že je rada velice nervosní pán, dovedla mu vyhověti.

„Když milostivý pán poručí, přijdu časně ráno zase a přinesu kávu!“ ptala se nepřímo, když odcházela.

„Tak teda přijďte!“ pravil.

Ku podivu, zase všecko bylo jako za Běty a jako za nebožky. Pendlovky spokojeně cvakaly na stěně, peřiny voněly večerním vzduchem.

Rada Severin zaspal. Když se probudil, stála už káva na stole, a Bernáškova žena už zase uklízela. Ustrojil se kvapně, šel do jídelny posnídat.

„Já jsem se osmělila, milostivý pane, a vzala jsem si druhý klíč, abych neburcovala!“ vysvětlovala mu Bernášková.

„Dobře jste udělala!“ pochvaloval si.

„A když milostivý pán poroučí, i oběd v poledne přinesu a zase trochu uklidím!“ nabízela se.

„Ano, přineste!“

Venku hořelo letní slunce, krásný den byl. Rada Severin odevzdal v osm hodin klíče od bytu Bernáškové a vyšel si na náměstí. Nechtělo se mu do úřadu, veselo mu bylo, veselo a poklidno v duši. Už byl zase život krásný, milý, radostný. Úhledný pořádek už tady zase byl. Pořádek a pohodlí.

Rada nevzpomněl, že mu ještě Mančinka nepsala, a že Běta je u Hedvy. Radovi bylo do smíchu a žertu. Přál si potkati doktora Mráčka, zastesklo se mu po doktorově cynismu. Doktor nebyl ke spatření.

„Všecko je to suggesce,“ povídal si, „zvyk a suggesce! Není tu hlubokých citů, jenom zvyk. Je to všecko jenom umění něčemu přivyknouti a něčemu odvyknouti. Šťasten je pouze, kdo své zvyky ovládá a nestane se nikdy otrokem svých zvyků.“

Stačilo, aby přišla ochotná Bernášková a vše se vrátilo do starých kolejí. Soudní sluha Bernášek stál před soudem a spokojeně se usmíval.

„Už je zase jako milius,“ liboval si „po paničce už nevzdechne!“

Kdyby byla Mančinka toho dne nepsala, byl by si na ni rada Severin ani nevzpomněl. Tak byl zaujat novým pořádkem ve své domácnosti.

Mančinka psala obšírný dopis. Jak šťastně dojela do Prahy, jak ji maminka očekávala na nádraží v Hybernské ulici, a jak je šťastna, že je maminka zdráva. Odpoledne šly s maminkou po Ferdinandce a potkaly — že by neuhodl, koho? — Václava potkaly. Už je zase v Praze. Nepohodl prý se venku s tiskařem a ujel mu do Prahy. Je teď bez místa, ale zase si něco najde. Dokud nebude usazen někde v redakci, nehne se z Prahy; venkov že pro něho není. Ale pak si vyjede k nim a pobude u nich, jak dlouho dovolí tatínek. Strašně se zlobil, když mu vyprávěla, co jim provedla Hedva s Bětou. —

Na konec dopisu shrnula Mančinka svůj úsudek o Václavovi. Je to strašně lehkomyslný člověk, ale dobrý člověk. Dobrý a roztomilý! Člověk i kdyby se chtěl na něho zlobiti, nemůže. Slíbil, že jí bude dělati v Praze rytíře. —

Rada Severin zklamaně odložil ženin dopis. Četl ho v kanceláři a když ho přečetl, vstal a procházel se zamyšleně kolem

psacího stolu. Těžký stín ulehal mu do myšlenek.

Je to náhoda? Není to náhoda? Rozhodně ji neměl pouštěti samotnou do Prahy, když mu jde o to, aby nebyl měněn pořádek jeho života. O starý pořádek mu šlo. A o to, aby nebyla porušena vážnost úřadu, aby se totiž nic nestalo, co by vrhlo stín na jeho rodinný život.

V poledne mu Bernášková přinesla zase oběd, zase uklidila, okna otevřela, a když po bědě seděl v lenošce u okna, slyšel, že Bernášková drhne v kuchyni podlahu. Zrovna jako Běta.

Rada Severin prošel pokoje, a zevšad svítila na něho čistota úklidu. Dojista tu Bernášková uklízela celé dopoledne, i okna umyla a zrcadlo vyčistila, stříbro vyleštila. I kliky se leskly. Všecko jako za nebožky! Všecko!

Přichystal si dopisní papír v úmyslu, že bude psáti Mančince do Prahy. Když namočil péro do inkoustu, zlá hořkost usadila se mu v srdci, a nemohl psáti. Odložil péro, zapálil doutník a díval se mlčky za modrými kroužky dýmu, srážejícími se do průvanu v oknech.

Počká ještě dnes a ještě zítra a pak jí bude telegrafovati, aby se okamžitě vrátila, že mu je nevolno. Psáti jí nebude! Rád by psal, ale nemůže. Myšlenky mu tancují v hlavě sem a tam! Ani do úřadu se mu nechce, opravdu mu je nevolno, neselže, když jí bude telegrafovati, co je s ním, aby přijela.

Třeba nepřijede! Ale zkouška to bude! Hazardní hra! Na poslední kartu vsadí!

Opět se uklidnil. Tikání a vážné odbíjení pendlovek ho uklidnily.

Ve čtyři hodiny přiběhl pro něho do bytu Bernášek.

„Poslušně hlásím, pane rado, přijel pan praesident a shání se po panu radovi!" oznamoval.

Rada Severin vyskočil, rychle se oblekl a pospíchal do úřadu.

Praesident seděl v jeho úřadovně a prohlížel vypracované kusy na stole.

„Nedejte se vyrušovat, pane kolego," oslovil radu s povýšenou shovívavostí, když se mu hluboce ukláněl a rozpačitě se omlouval, že se toho dne mimořádně opozdil doma.

„Jedu z inspekce a tady jsem se jen zastavil," vysvětloval, „na inspekci sem přijedu až později! Podíval jsem se bez vašeho dovolení tuhle do vašich spisů a jsem spokojen!"

„Doprovoďte mě zase ku vlaku, budete-li tak laskav!" dokládal, nevšímaje si radových omluv.

Vstal, usmál se, vytáhl pouzdro s doutníky, nabídl mu a s úklonem hlavy dovolil, aby mu posloužil ohněm.

Byl štíhlý, vysoký pán, vyholeného obličeje, elegantní postavy a jemných způsobů. Nebylo pochybnosti, že chtěl radu překvapiti, a že se mu to poštěstilo. Proto byl nesmírně spokojen. U mladších soudců, kteří náhodou byli v úřadovně, když přišel, se nestavil.

Šli tichými ulicemi z náměstí k nádraží. Rada Severin se školáckou uctivostí a nesnadno zastíranou nervositou.

„Vy tu, pane kolego, žijete báječnou idyllu," rozhovořil se praesident, „a jak se dovídám, oženil jste se po druhé a zcela rozumně: mladou dámu jste si vybral, což vám schvaluji. Proč bychom se měli dáti my padesátníci odstrkovati lidskými předsudky, že ano?"

Rada Severin se začervenal.

„Když ráčíte dovolit, pane presidente," odpověděl, „jsem se svou volbou úplně spokojen."

„Ano, ano, už jsem slyšel!" vykládal praesident živě. „Toť víte, pane kolego, že takový obvod krajského soudu je vlastně jediná veliká klepárna, že se všecko musí donésti ke sluchu praesidentově, ba že si někteří našinci pokládají za čest, aby byl praesident o všech věcech v jeho obvodě sběhlých za čerstva spravován."

Vlak byl zpožděn, dlouho spolu chodili v labském písku po peroně, než vlak přihrčel. Praesident vlídně se rozloučil, pokynul rukou z odjíždějícího vlaku, a tak nenadálá návštěva zmizela zase jako sen.

Radu Severina uvrhla v nesmírný neklid. Pan praesident ho přistihl, že nebyl v úřadě, ovšem, nevytkl mu toho, ale už mu nebude věřiti.

Nejprve u soudu a pak ve městě byl poplach, proč přijel president. Rada neřekl nikomu ničeho, a proto kolovaly po městě dobrodružné pověsti. Bylo hádáno, že praesident přijel s radou promluvit za příčinou jeho rodinných věcí, že mu domlouval, aby se usmířil s dcerou, že radův zeť, lekárník Patočka, sám praesidenta požádal. Pravdy se nedopátral nikdo.

X.

Rada Severin do Prahy ani nepsal ani netelegrafoval. Nenadálá návštěva praesidentova tak ho vzrušila, že ztratil zájem pro rodinné záležitosti. Sedal v úřadě od sedmi do dvanácti a odpoledne ode dvou do osmi večer. Strachoval se ustavičně,

že ho zase překvapí president, že mimo nadání octne se v jeho úřadovně a vykoná inspekci soudu. Strach způsobil, že rada Severin úřadoval se starou přísností.

„President ho přijel podpíchnout!" řekli si radovi podřízení. „Presidentovi nestačí, jak rada vyvádí, proto přijel přiložit polínko!"

Tak se zabral do přísného úřadování, že si nevšiml, že od odjezdu jeho choti uplynulo už deset dní, a že se mladá paní dosud nevrací. Nevěděl, zdali psal nebo nepsal, zaniklo mu všecko ve přílivu úředních starostí. Ani doma, když se pozdě večer ocitl v bytu, nepřipadalo mu to na mysl. Bernášková opatřovala mu domácnost se vzornou dochvilností, starostlivě ho zahrnovala starým pořádkem, pendlovky s nepřetržitou stejností tikaly a odbíjely do jeho ticha, doma bylo poklidno, nesmírně poklidno!

Když si v bezesné noci vzpomněl na Mančinku — přece si vzpomněl! — z myšlenek válo klidné a nezvratné přesvědčení, že se vrátí Mančinka, jakmile se dostatečně potěší s maminkou, že ji to tam v Praze omrzí, že se jí zasteskne po královaní v opuštěném království, že tu zase nějaká nová Běta bude běhati starostlivě okolo plotny, a Bernášková, neocenitelná Bernášková, že to nebude. Ať si Mančinka pobude v Praze, jak se jí líbí, aspoň mu nebude vyčítati, že ji povolával ze sobectví k sobě od maminky.

Pouze v noci zbýval radovi čas na rodinné hloupůstky. — Kdyby Mančinka nevzdorovala, byla by psala po druhé, a když by neodpověděl na druhý dopis, mohla psáti po třetí.

Pomyšlení, že má Mančinka v Praze rytíře, už ho nevzrušovalo. Už se nerozčiloval, že Běta odešla do dceřiných služeb, a že si teď s Hedvou povídají, do sytosti povídají. Mnohem důležitější je, aby přesně pracoval, aby se nemilé překvapení presidentem neopakovalo nikdy. Vše ostatní jsou jen milé a nemilé hloupůstky, bez nichž člověk může býti klidně živ.

Jedenáctého dne po odjezdu Mančinky přijela místo Mančinky Hedva.

Rada seděl v poledne v bytě u oběda, když se otevřely z nenadání dveře a jimi vešla v polosmutku Hedva.

Všechny nervy v něm nesouladně zabřinkaly, v hlavě mu zašumělo, v očích se zatmělo.

„Marš!" chtěl vykřiknouti, ale „r" a „š" uvázly mu na zdřevěnělém jazyku. Jenom něco zlostného namáhavě zasípěl.

„Vy se na mě, tatínku, zlobíte," pravila Hedva měkce, „ale křivdíte mně, tatínku, moc mně křivdíte! Kdyby nás teď nebožka maminka viděla, ta by se zhrozila!"

Ruce mu sklesly malomocně na bílý, čistě vypraný a dosud mýdlem páchnoucí ubrus. Ničeho jiného necítil v tom okamžiku, jenom tento zápach.

„Nemuč mě, dcero!" vypravil ze sebe konečně.

„Nemučím vás, tatínku, nemučím, vždyť jste přece jenom můj drahý tatínek," pravila se srdceryvným, hysterickým štkáním, „ale nemělo se to státi, nemělo, nemělo! Neměl jste se nám odcizovati!"

Mlčel zarputile a díval se do okna, aby se vyhnul pohledům její uplakaných očí.

„Já vím, tatínku, všecko, já vím, že tu žijete jako kůl v plotě, že si mladá paní vyjela do Prahy a že se nevrací. Já vím, tatínku, že strašně trpíte, poněvadž si nemáte komu postěžovat, poněvadž jste se své dceři odcizil."

„Nikomu jsem se neodcizil," pravil přísně, „docela nic netrpím, ničeho nelituji a nikomu si nepotřebuji stěžovat. Co jsem měl, dal jsem svým dětem, více nemám! Více nemohu dávati, než dávám!"

„Já vím, že dáváte," odpověděla rychle, „ale to nejednáte dobře! Nezlobte se, drahý tatínku, že mluvím upřímně, ale Václav si nezaslouží, abyste ho stále podporoval. Teď se ukázalo, že když se chce sám živiti, že to dovede i bez doktorátu, ale Václav nechce! Už je zase bez místa a už zase běhá po Praze."

„Potřebuješ ty snad mé podpory?" ptal se posměšně.

„Nepotřebuji, drahý tatínku, zaplať vám pánbůh za všecko, co jste pro nás udělal, já už vaší podpory nepotřebuji, ale vaší lásky potřebuji. To víte, Patočka je hodný člověk, dobrý a shánlivý, dobře se nám daří, velmi dobře! Lhala bych, kdybych řekla, že nejsem s Patočkou šťastna. On jenom na povrch je mrzout a nemluva, jinak je z gruntu dobrý člověk!"

Poněkud uklidněn, vstal a volně se procházel s rukama, na zádech skříženýma, po pokoji. I Hedva se uklidňovala. Obličej se jí vyjasnil, hovořila rozvážně a bez hysterického štkaní.

„Já pořád vlastně nevím, co ode mne chceš," pravil zasmušeně.

„Pořádek chci, tatínku, jenom pořádek! Dokud nenecháte Václava na holičkách, dokud nezakusí, co je hlad, nebude v naší rodině pořádek. Neposílejte mu do Prahy

ani krejcaru, tím ho jenom podporujete v jeho lehkomyslnosti. Rozhodně mu neposílejte, a pak uvidíte!“

„Na holičkách ho přece nenechám!“

„To je právě to, že jste k němu příliš dobrý, a že toho nezasluhuje. Sebe okrádáte a jeho podporujete v jeho lehkomyslnosti. Když už seděl v pražské redakci, měl hleděti, aby se tam udržel. On jenom spoléhá na vaši dobrotu. Teď běhá, darebák, po Praze s novou maminkou, to víte, drahý tatínku, mně všecko lidé donesou, já vím o všem! Poznal vaši slabou stránku a hledí se zalichotiti nové mamince, aby mu nevyschl pramen jeho příjmů. Když i Patočku obalamutil, obalamutí každého. Vy se tady, drahý tatínku, uskrovňujete, a on vyhazuje v Praze plnýma rukama. Jiný by si vážil takové podpory z domova.“

Kdyby nebylo poslední, průzračné věty v Hedvině horlení, byl by byl šťastně obrácen na Hedvinu víru. Ale z této věty zavanula pravá příčina jejího rozhorlení.

(Pokračování.)

Jan Rokyta:

ŠUMÍ MARICA.

(Z balkánských motivů.)

Šumí Marica okrvavená,
Balkánem hřímá války ozvěna —
vůz její letí v údolí s hor,
vichrem jej žene Bulharů sbor.

Spřežení divné před vozem letí:
zástupy starců, dívek a dětí,
junáků, mužů, stařen i žen,
zsinalý každý a okrvaven.

Mrtví to vstali z nesčetných hrobů,
volali k pomstě za divou zlobu
neslyšným hlasem, však ostrým jak meč,
jdoucím až k srdci a zvoucím je v seč.

Byl to hlas pěti minulých věků,
byl to hlas krve, plnící řeku,
byl to hlas smutku, jenž oblakem skryl
černavým Balkán i Rodop i Ryl.

Dítěti zníval z mateřské písně,
do snění lásky zapadal přísně,
do práce Bulharu ponuře zněl
a ještě do hrobu za ním se chvěl.

Před vozem zní teď, v boj jenž se řítí,
na němž se lesklé bodáky svítí —
za ním jdou, ve zracích posvátný hněv,
junáci, na retech válečný zpěv.

Jdou, kam jim zjevy před vozem kynou;
na sta jich padá, tisíce hynou —
v čele však stínů, zjevů těch král,
Christo jim Botjov kyne: Jen dál! . . .

Šumí Marica okrvavená,
Balkánem hřímá války ozvěna —
heslo z hor vrací se na tisíckrát
živých i mrtvých: Na Cařihrad!

Poznámka: Christo Botjov (Botev), bulharský básník revolucionář, padlý v povstání r. 1876.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

„No — to je těžké vysvětlovat. Zkrátka, byl jsem pokořen, sklíčen, otráven. Snad proto, že to vše přišlo po neděli, kdy jsem seznámiv se s vámi byl tak nápadně vesel a kdy jsem byl pln předsevzetí. Možná. Po takovém vzrušení musí přijíti ochabnutí. Když pak jsem musil zažíti ty hnusné dojmy, nebylo divu, že jsem byl jako tonoucí. Jen proto jsem nepřišel, jinak bych tu již býval byl v pondělí. Nemohl jsem přijít, styděl jsem se. Nemohu vám to vše vysvětlovat, prominťe, jsou to opravdu příběhy velice složité a divné, ale tolik vám mohu říci, že ještě před chvílí jsem tím velice trpěl. A znenáhla — a to je to, co vám chci říci a na co jste se též ptala, proměňoval se můj vnitřní stav. Vyjasnilo se. Slunce vyšlo ze mraků.

Všecko je zas jako dřív, zase věřím, zase jsem spokojen, zase mám chut k práci. Překvapilo mne to a zamyslil jsem se. To byla ta chvíle, kdy jste mne pozorovala a kdy jsem na vaše poznámky neodpovídal. Pochopil jsem, že ta změna nastala vámi. Ano, jen vámi! Vy mi skutečně dodáváte chuti k práci i k životu."

„Jak je to možná?" prohodila rozpačitě, všecka ve tváři rozzářena.

„Těžko vše pochopit. My vůbec můžeme málo postihnout. Všecko našim smyslům uniká!"

Mařka šla všecka vzrušena. Tváře jí planuly. Ruce její byly neklidné.

„A to mi nepovíte?" po chvíli se otázala prosebným, měkkým hlasem.

„Co?"

„No, — kde jste to v pondělí byl? S kým jste to mluvil?"

„Ne, odpusťte, to vám nikdy, nikdy neřeknu!"

„A proč?"

„Ne — vám ne, právě vám ne!" odpovídal důrazně. „Odpusťte! Ostatně — nezajímalo by vás to, událost je všední, nepříjemná, a jen proto, že se týkala mne, mé upřímné touhy, a že pro mne takové důležitosti nabyla teprv dnešním hovorem s vámi, jsem se o ní zmínil. Jinak bych byl o ní vůbec mlčel. Ale tolik vím bezpečně, že vaše bytost mne povznáší."

Zarděla se. Otevřela černou svou kabelku, hledala v ní cosi, ale nic nevytáhla. Oči její dlouho byly přivřeny. Vzpomněla si na Vojtěcha Pokorného, typografa, s nímž loni mluvívala, a který jí rovněž cosi podobného řekl, a vypjala se. Malá ňadra její pozvedla se pod bílou halenkou.

„Chtěla bych každému prospět, pravda, ale — jak?" promluvila pak usmívajíc se. „Ale taková vůle nepostačí. Myslím, že jsem dosud málo dobrého způsobila." Náhle zvážněla a dodala: „Otci ano, pouze však jemu jsem byla užitečna, ale to je vše."

„Tak jsem to nemyslil," prohodil živě.

„Vím, vy jste mluvil o mimovolném působení, rozuměla jsem, ale to, myslím, je přelud."

Chvíli mlčeli. Kvíčala rozhlédl se parkem. Preclíkář, starý kulhavý muž s nepravidelnou hlavou přistrčil k němu košíček s prstencovitými preclíčky, navlečenými na nitce do desetihaléřových svazečků. Koupil jeden a přetrhnuv nitku nabídl Mařce. Vzala si. Hryzli vyschlé pečivo a žertovali po dětstkém způsobu s prchavými pohledy i úsměvy. Usedli pak na lavičku v Mariánské ulici. Mařka vypravovala o životě v Lounech, o advokátovi Lašťovičkovi, bratranci matčině, vášnivém divadelním ochotníkovi. Smáli se. Pak vzpomínali na veselé výlety. Mluvili o známých.

„Kdy vy jste maturoval?" otázala se, dopověděvši o svém směšném bratranci, jak hned po maturitě se oženil.

Otázka Kvíčalu pomátla. Nemohl hned odpovědět. Pohodil rukou.

„Před čtyřmi lety, — no, teď právě jsou tomu čtyři roky," řekl s tísní v hrdle.

„Na Malé Straně?"

„Ano," dodal s nechutí. Postihnuv pak, že se neovládl, podotkl ihned: „To byla protivná doba. Nerad na ni vzpomínám."

„Proč?"

„No — chudý student . . . a máte tím na všecko odpověď." Horkost z jeho tváří zmizela. Cítil, že dobře odpověděl.

„A možná," promluvila se zájmem, zahleděvši se mu do očí, „že byste byl s penězi nedospěl tak vysoko jako bez nich."

„Možná."

„Chudoba pobízí a sílí," řekla, „můj otec často o tom mluvívá . . . Ovšem, bez nadání by to nešlo."

„Lehko se mluví!" zasmál se, stáhnuv mrzutě čelo.

„To taky říkávám!" dodala.

Prošli pak dvakráte celými sady po hlavní cestě. Kvíčala slíbil, že v neděli přijde k jejímu otci. Pověděl jí též, že opisuje chemické články, aby si něco vydělal, a upozornil ji, kdyby se stalo — a zítra nebo pozítří do sadů nepřišel, aby si pomyslila, že sedí doma a opisuje. V neděli odpoledne bude prý v Růžové ulici u nich.

Rozešli se.

Kvíčalovi, jak se ocitl sám, vléval se do celé bytosti zvláštní nepokojný chvat. „Jak jen to zařídit? Jak jen to udělat, abych tu maturitu měl, abych nějaká ta leta přeskočil?" mluvil hlasitě, neuvědomuje si ani, co povídá. „Po dvou letech najednou . . . stačil bych . . . všecko bych udělal . . . Jak ty články opíšu — vrhnu se na to!" Náhle se zalekl. Horko proběhlo mu hrudí. „Co by slečna Vaněčková řekla, kdybych jí pověděl, že ani maturitu nemám?" pomyslil si. „A což — abych to zítra učinil! Ano . . . řeknu jí to!" Rozesmál se. „Osle," pronesl hlasitě, „ty bys to naposled učinil!" Opět se zasmál. „Takový jsem! Šel bych a přiznal bych se, že mne vyhodili ze septimy! Pitomost! — Ne, to nesmím vyzradit, nikdy, jí nikdy ne, jí ne!"

Zašel si k uzenáři pro večeři. Měl ještě něco drobných z korun, jež v pondělí dostal od professora Buchala. Spočetl si,

že ještě zítra bude míti dvacet dva haléře a pocítil příjemné teplo. Náhle však, jako by ho byl někdo zadržel, stanul. „Mizero!" řekl si hlasitě, „Vždyť jsi to vzal . . . tu almužnu, a ruka ti neupadla!" Ucítil v prstech teplé dvě uzenky. „Zahoď to! . . . zahoď to!" zašeptal ostře, tak že ta slova sám určitě zaslechl. Představil si, jak by uzenky odhazoval, a zasmál se sám sobě. Přikrčil se pak a s tváří, přeplněnou zvláštní vychytralostí, svíraje v prstech uzenky ještě pevněji a směje se hlasitě, spěchal domů. „Pitomec jsem, pitomec!" opakoval si několikráte, vyceňuje své bílé, prořídlé zuby. „Takové nápady! Snad bych to byl zahodil! Pitomec jsem!"

VI.

Druhý den chtěl jíti opět do parku. Od rána na to myslil a velice se těšil. Nebylo chvíle, aby se neobíral některou větičkou, kterou včera Mařka pronesla. Všechny jako by rozkvétaly v jeho vzpomínce a všechny jako by větší měly smysl než dříve. Slyšel i hlas její, jako by je ona vyslovovala, ale i ten hlas zněl kouzelněji. Ptal se též několikráte sama sebe: „Jaká je její duše? Jakou má povahu?" A odpovídal si krátkými větami. Nacházel na ní tolik dobrých i milých vlastností, že by byl dovedl celý den na otázky ty odpovídati. Byl proto již z rána rozhodnut, že půjde opět do novoměstských sadů. Psal po celý den pilně, umiňuje si, že příští sobotu již odevzdá přepis článků.

Vedle těšení jeho a vedle vzpomínek na Mařku hromadil se mu v duši zvláštní temný strach, neurčitý, nepříjemný pocit, jehož si úmyslně nevšímal. Vyhýbal se plaše každému nahlédnutí v toto zákoutí nitra, každému poznání tohoto temného pocitu. Neměl odvahy uvědomiti si, co to je. Již přiblížení tomuto strachu působilo mu nesnesitelné stísnění. Překonával je znova a znova, chvílemi i lehce oněmi četnými vzpomínkami na Mařku a zvláštním steskem po ní, tak že nepodlehl a ze všech oněch temných úzkostí unikl.

Ale k večeru, když o sedmé hodině vstupoval do sadů, nahromaděný tento strach proměňoval se ve věty, jež se mu samy natlačily do myšlenek a samy v něm zazněly: „Je možná, že ona už všechno ví . . . Proč by to nebylo možná? Jak snadno mohla by se s někým setkati, kdo mne zná. Jsem přesvědčen, že ona všude o mně mluví. Chlubí se. Setkává se se švadlenami . . . a s rodinami! Proč jsem jí řekl své jméno a proč jsem všecko pověděl? Dnes už jistě o mně všecko ví!" Horko probíhalo mu hrudí. Uděšení a podivný neklid naplnily mu všechny nervy. Zpotil se na čele. „Ví, jistě už všechno ví!" opakoval si, a čím častěji si to opakoval, tím více tomu věřil.

A ustrašen, pln tísně v hrdle, obrátil se a odešel na Vinohrady. Teprv po osmé hodině se uklidnil a pochopil, že není možná, aby Mařka co věděla. Myšlenky se mu rozjasnily a těšení na zítřejší večer a na nedělní návštěvu opět zkvétaly v jeho duši.

Večer se rozmrzel z poznámek stařeny Peškové, která mu opět domlouvala, aby se staral o místo. Když jí řekl, že by nejraději ještě studoval a že by chtěl dosáhnouti professury, rozlítila se naň a vyčtla mu všecko jeho lenošení, všechny ničemnosti a všechny nesplněné sliby. Pohněván usedl u otevřeného okna a díval se přes setmělé střechy na kalné nebe s hvězdami. Vzpomněl si, jak se dnes vrátil ze sadů. „I, ať se to Mařka doví!" pomyslil si. „Co by bylo? Vysmál bych se jí do očí, proč mi uvěřila! A jednoduše jí řeknu, že mne dávno z gymnasia vyhodili, že jsem lenoch a že se o nic nestarám! Ať ji to bolí . . . ona prý lží trpí! Ať si pak pomyslí o mně, co chce! Všecko je hloupost, všecko je hloupost! Snad bych se k vůli ní netrápil? Snad by mi taková pitomost nekazila náladu!" Později pak, když se rozmrzení jeho vytratilo a když hvězd na nebi přibylo, uvažoval, co by se stalo, kdyby Mařka s někým o něm náhodou mluvila. Pochopil, že by byla zklamána a že by žasla nad jeho prolhaným srdcem. Naplnila by ji ošklivost i nenávist. Tu ztajil dech a široká i hluboká lítost zabrala jeho nitro. Nemohl snésti tuto představu. Marně si řekl: „Odpustila by mi!" Cítil, že by neodpustila, že by mu okamžitě zmizela. A marně si pomyslil, že by mu bylo její rozhněvání lhostejno; cítil, že by nebylo. Něco nesnesitelného jako by padalo naň, něco trpkého i hořkého, co by ho odplavilo jako smeť.

„Ne, ona nesmí, nesmí nic zvědět!" zvolal hlasitě tiskna si horké ruce na oči. „Nikdy! A vyzradí-li jí to někdo, zmizím z Prahy!"

Než usnul, vzpomínal na všechny známé, kteří věděli, co vše provedl, a sestavoval si možnosti jejich setkání s Mařkou. Hned se upokojil, hned zase ulekal. Najednou se mu zdálo, že není možná, aby se toho všeho nedopátrala, ale za chvíli již soudil: „Ne, nic se nedoví. Mohu být klidný!"

Sotvaže usnul, měl jakýsi nejasný, těžký sen. Kdosi tloukl na dveře. Někdo strašný. Vrah! Rychle vstal, ale nohy měl olověné

a ústa bezhlasá. Pochopil, že je to sen a ulehl, domnívaje se, že ze spaní procitl.

„Co to bylo?“ zavolal. „Kdo to sem chtěl jít?“

A tu uslyšel podivný, dětský, tenký hlásek odkudsi od podlahy:

„Můj knůteček již dohořívá!“

Úzkost, při níž se všechen zpotil, prolétla mu nitrem.

Procitl. Ale hrozný, divný, mořivý pocit zůstal v něm. Zdálo se mu, že hlásek podobal se zvukem hlasu Mařčinu a že dojista věta ta má nějaký hlubší smysl. Neměl však moci pochopiti jej, myšlenky i představy se mu mátly. Usnul opět a tu se mu zdálo, že sedí v kostele, v malém gotickém chrámu venkovském, v lavici, u níž stála červená korouhev se sv. Václavem.

(Pokračování.)

LITERATURA.

F r. S. P r o c h á z k a: *„Česká epika“*. Výbor z výpravného básnictví českého nové doby. S úvodem Miloslava Hýska. Vyšel v Praze 1912 nákladem České grafické akciové společnosti „Unie“. Stran 616 za 8 K.

Když jsme psali před časem na tomto místě o Procházkově „České lyře“, podtrhli jsme především její tendenci lidově výchovnou a nabadací, její kulturní poslání v dobách, kdy český verš nakladateli a z největší míry i čtenářstvem je opomíjen a nezaslouženě tisknut v pozadí. Snad jsme tehdy ani sami při všem optimismu netušili, jak skvěle vykoná „Česká lyra“ své poslání. Svou rychlou potřebou nového vydání a živě vzbuzeným zájmem ve vrstvách nejširších ukázala se býti dobrou zkušebnou holubicí, která dokázala, že živý interes o poesii u nás doposud nevyhasl. A už tím stala se i milou volavkou družek svých příštích — především přítomné Č e s k é e p i k y.

Je na první pohled zřejmo, že tu běží o důstojný a závažný pendant k „České lyře“: základní rozdělení na epiku prostou, na balladu, romanci a legendu, a na skladby ironické a humoristické odpovídá v celku zásadnímu dělidlu publikace první; časová rozloha a omezení, z něhož vybíráni jednotliví básníci, zůstaly nezměněny a výběr sám, nesený cíli popularisačními, dbajícími však co možná dokonalé a přesné výstižnosti jednotlivých zjevů i jmen, dán už známým stanoviskem pořadatelovým. Šlo mu zde opět o to, aby epická čísla svým rázem i podáním zaujala a aby výmluvně při tom karakterisovala dobu i tvůrce.

Ačkoliv je zcela zřetelno, jak pořadatel byl stále a stále omezován ve svém výběru nutnými ohledy na diktát autorského zákona, přece k nám časový, chronologicky řízený tok „České epiky“ promlouvá řečí velmi jadrnou a zajímavou. Jsou tu zastoupeni čeští epikové od vystoupení kruhu Májového, od Nerudy a Hálka (k nimž pořadatel přidružuje i temperamentního jejich předchůdce, Jos. V. Friče), až po zjevy nejpozdějšího dneška. A tak od let šedesátých zachyceno tu celé půlstoletí české epiky, se všemi rysy svéráznými i epigonními, se všemi odkazy za hranice, se vší tou bohatě rozvlněnou linií dynamického vznosu i poklesávání, kulminací i úpadků. Věru: prostý český čtenář nalezne tu rázovitá, vybraná čísla — český literární historik zachytí na nich i vnitřní osudovou nit české moderní epiky. Uvidí, jak ještě i období Nerudovo bylo příliš závislo na národním duchu přes to, že otec novodobé poesie naší sám byl z prvních, kdož dokořán počali otevírati výhledy za hranice; uvidí, jak teprve léta sedmdesátá a další znamenají (mohutným vlivem Vrchlického) vlastní epickou naši oblast, mnohotvárnou a bohatou, hýřící přímo náměty i formami, dějově zabíhající do všech období a společenských forem i tříd, do všech dějinných situací a kultur; uvidí, jak básník moderní stále více a více podléhá svým subjektivním náladám a lyrickým potřebám nitra a jak — mnohdy bezděky — porušuje kontemplací a různými citovými rozběhy onen základní požadavek epického klidu a epické šíře, který kdysi vůbec výpravnou poesii určoval a vyznačoval. V letech devadesátých a hlavně počátkem nového století naše epika kvantitativně i kvalitativně rázem upadá: zde setkáváme se už jen s drobnějšími schematy a lyrickoepickými náběhy. Všecko však poukazuje k tomu, že se k ní příštími desetiletími opět vrátíme.

K bohatému výboru Procházkovu, který svou pečlivou připraveností a poctivým snažením po objektivnosti a výraznosti knihy dojde jistě nejživějšího ohlasu, připojen je stručný literárně historický úvod o české epice vůbec z péra Hýskova. Čtenáři přijde vhod svým povšechným informačním rázem a svým suggestivním popisem celkové povahy epiky vůbec, jakož i analogických snažení našich od doby V. Nejedlého a Hněvkovského až po Machara, Sovu a Viktora Dyka. *Fr. Sekanina.*

DIVADLO.

Činohra. „*Svatý Václav*" *). Tragedie o třech dějstvích. Napsal František Langer. Režisér Jaroslav Kvapil. Poprvé na Národním Divadle dne 22. listopadu 1912.

Dramatické prvotině Františka Langera dostalo se veliké a jistě vzácné cti, že hrána byla poprvé na pamět padesátiletí samostatnosti českého divadla. Nesmírný byl zájem o tuto tragedii a očekávána byla s napětím tím pochopitelnějším, že mladý autor napsal před tím řadu formou skvělých, myšlenkově hutných a originálních sonetů a několik velice pěkných proz („Zlatá Venuše", viz Zvon, roč. XI., č. 10), a že od „Bratří" Jaroslava Vrchlického — poprvé dne 22. dubna 1889 na zemské scéně dávaných — žádný z českých autorů se nepokusil o problém dramatického zpracování legendy svatováclavské. Častěji nacházíme motiv tento — byť umělecky bezvýznamně — zpracovaný v literatuře německé, ať jmenuji již Joh. Kachlera („Drahomíra"), Joh. Schöna („Der Sieg des Glaubens"), nebo Jos. Weilena („Drahomíra"); a známo jest, že i Grillparzer vážně zabýval se myšlenkou napsati drama o Drahomíře, jež jest ostatně i v tragedii Langerově středem děje a jediným činorodým elementem jejím.

„Svatý Václav" Langerův začíná fakticky příchodem několika zmrzačených Čechů, již zbyli z dvou set, poslaných Drahomírou na pomoc Stodořanům, kteří byli do jednoho Němci pobiti. Drahomíra, Stodořanka, jest zdrcena zkázou svého rodu a vyzývá knížete Václava, by ji pomstil. Václav však odpírá, chtěje žíti v míru, zbožnosti a křesťanské lásce, a dává se pohnouti teprve po delším duševním boji k válce, když přijdou poslové se zprávou, že Němci vtrhli do země a plení a loupí. (I.) Vytáhne proti nim a přiláká je obratně až ku Praze; když však má jim zasaditi ránu poslední, smrtelnou, uzavře s nimi mír, zavázav se k ročnímu poplatku, aby zemi zachoval klid. Tím popudí proti sobě ještě více Drahomíru, jež toužíc, by vládl Boleslav, přemluví ho, aby pozval Václava na svůj nový hrad ke svěcení chrámu a pak vykonal, co bude nutno. Boleslav vyjeví Václavovi své úmysly, ten však slíbí přes to, že přijde. (II.) A dostaví se, ač byl třikráte varován. Boleslav váhá ještě, chtěje míti jistotu, že Václav jest skutečně zbabělý („však chci též pevně znát, že Václav není mužem, který by mohl nás chrániti v nebezpečí"), a řekne mu přímo, že ho chce zabit. Václav však beze zbroje čeká smrt a teprve na slova Boleslava, který mu hrozí, že po jeho smrti rozboří chrámy, kněze vyžene, klidným poddaným vtiskne zbraň do ruky a pohanství obnoví, chápe se Václav meče. Drahomíra však lstí (dosti průhlednou a naivní) mu zbroj opět odejme a Václav, vyrvav meč Boleslavovi z ruky, aby zabránil bratrovraždě, jest vladykou suchdolským a kbelským úkladně zabit. A prvním vladařským aktem Boleslavovým jest, že matku svou internuje opět na Budči (III.).

V celku přidržel se autor historie i legend nám o sv. Václavu zachovaných a sevřel prostý, zjednodušený děj ve smyslu novoklassicismu v přísnou formu antické tragoedie i s fatem a chorem, zastupovaným zde dívkou a dvěma slepci, upomínajícími na slepce z jeho „Panny Kláry" a konečně i na slepce maeterlinckovské. Františku Langerovi jest postava Václavova „národním symbolem", postavou „plnou dobra a laskavosti, svítivým zjevem lásky a míru", z něhož září ono světlo, „které později vycházelo z Českých Bratří, jeho pozdních potomků". Václav byl však nejen nábožensky vroucně založen, se sklonností k askesi, nýbrž i energickým, udatným vladařem, politicky prozíravým, výborným státníkem a vojevůdcem. Václav Langerův jest jen altruistou, apoštolem Páně, v němž příliš zřejmě obrážejí se zásady Tolstého, jeho svatost však není dostatečně psychologicky zdůvodněna a podepřena, jako marně hledáme přesvědčujících motivů pro smrtelnou nenávist Drahomířinu k Václavovi a marně pátráme po nezbytném konfliktu matky a vládychtivé ženy v duši Drahomířině. V Boleslavovi má znovu povstati zaniklý rod Stodořanů. Boleslav však v tragedii Langerově není bezohledně energickým, smělým a udatným, jenž jde přímo ke svému cíli, jak nám postavu jeho historie a legenda zachovaly, nýbrž až odporně zbabělým, o udatnosti pouze mluvícím, bez pevného charakteru, bez vlastního názoru a přesvědčení, podléhajícím každé chvíle buď vlivu matčinu, nebo bratrovu. Ostatní figury, z nichž zejména oba vladykové, suchdolský a kbelský, vynikají nepropracovaností a bezradností, jsou podružného řádu. Všechny téměř postavy tragedie jsou velikými rhétory, v širokodechých passážích mluvícími o tom, co hodlají činiti (a jednají velice málo), a tím, jakož i zkreslenosti charakteru ztrácí děj na životnosti a dramatickém žehu.

Tragedie Langerova nemá jednotné vývojové linie, scény nejsou k sobě logicky spjaty, nýbrž neorganicky přiřaďovány a rovněž nástupy a odchody jednotlivých osob jsou násilny a nezdůvodněny. Nedostatky tyto lze si vysvětliti mládím a z něho vyplývající nezkušeností autorovou, jenž nedovede ještě přesně odvážiti všechny složky dramatické. Nejpatrnější jest to na aktu třetím, k němuž spěje hra od dějství prvního, poměrně nejlepšího, linií degressivní, a v němž je nejvíce myšlenkových a scénických naivností. Jest to zejména scéna, kde Drahomíra lstí vyláká opět na Václa-

*) Vydán tiskem jako 1. svazek „Vinice", knihovny Uměleckého Měsíčníku nákladem Skupiny výtvarných umělců v Praze 1912.

vovi zbroj, a pak smrt Václavova, o níž se příliš mnoho mluví a již ani duševní drama Václavovo tragicky nevyvrcholuje.

A pro to vše není „Svatý Václav" Langerův tragedií ve vážném smyslu slova, nýbrž jen pokusem — byť smělým a úctyhodným — o tuto vrcholnou formu básnickou, pouze zdramatisováním, scénickým předvedením legendy svatováclavské, a tvrzení, že „Svatý Václav" jest nejlepší českou tragedií, neb čímsi podobným, jest rozhodně při nejmenším ukvapené.

„Svatý Václav" psán jest alexandrinem, dikcí pěknou a hudební, byť bez vůně doby, a partie, kde veliký lyrický talent autorův mohl se plně rozvinouti, patří k nejvzletnějším a nejkrásnějším. Jest básnickým dílem vážného umělce, jehož ideální snahu po tak vysoké, byť nedosažené metě a jeho krásnou odvahu dlužno ctíti.

Režisér pan Jaroslav Kvapil vyšel mladému autoru svým velikým uměním plně vstříc a pomohl „Svatému Václavu" přes mnohá nebezpečná úskalí. Pan Edvard Vojan obestřel postavu Václavovou kouzlem měkkých gest a dokonale mluveným veršem, že z Václava učinil skutečně světce. Paní Marie Hübnerová (Drahomíra) jest příliš umělkyní, aby nezmohla svými mnohotvárnými schopnostmi i této role. Z nejvíce zkreslené postavy Boleslavovy učinil pan Jan Vávra, co bylo vůbec lze. Z nejstylovějších postav tragedie byla pí. Leopolda Dostalová (dívka). Slepci byli dobře charakterisováni pp. O. Boleškou a R. Kavkou.

„Svatý Václav" byl přijat plným domem velice vlídně. *Tristan.*

Naši furianti. Obraz ze života v české vesnici o čtyřech dějstvích. Napsal Ladislav Stroupežnický. Režisér Václav Štech. Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 24. listopadu 1912.

Ve své stručné, však věcné a obsažné řeči promluvil řed. V. Štech před prvním aktem se scény o Ladislavu Stroupežnickém, zhodnotiv a zdůrazniv jeho význam a cenu pro českou dramatickou literaturu.

Jest nesporno, že „Naši furianti", kteří právě před 25 lety byli poprvé hráni na Národním Divadle (3. května 1887), jsou nejlepším dílem Ladislava Stroupežnického. Mrtva jest již valná většina z těch, již hráli při původní premiéře „Našich furiantů", a těch několik, kteří ještě žijí (Sedláček, Šmaha, Dumková-Benoniová), snad přišli vzpomínat svého Václava, Buška, své Verunky — před dvacetipěti léty . . . Čtvrt století uplynulo, neubralo však téměř nic na svěžesti a půvabu této hře, jež přijata byla plným hledištěm tak bouřlivým nadšením a jásotem, jakého zřídka kdy jsme byli svědky, a jež dočká se zaslouženě jistě ještě nesčetných repris.

„Naši furianti", jichž znovuvypravením vzpomnělo Městské divadlo Vinohradské dvacátého výročí smrti Ladislava Stroupežnického a pátého výročí své činnosti, sehráni byli za pečlivé a promyšlené režie řed. V. Štecha se zřejmou chutí a — řekl bych — radostí v jednotlivostech i celku. *J. M.*

Národní divadlo vypravilo starší jednoaktovou operu Richarda Straussa *„Ohně zmar"* (jak nepříliš příléhavě přeloženo „Feuersnot") na text Wolzogenův. V řadě oper Straussových zaujímá tato komická jednoaktovka hned druhé místo; vznikla po „Guntramu" a měla s ním společný osud: neúspěch. Po viceleté pause vrátil se teprve Strauss zase „na prkna" a zvítězil svojí „Salome" (drama Wildovo) na celé čáře. Opery, jež následovaly, obecenstvo naše zná: „Elektru" a „Růžového kavalíra". Letos měla ve Stuttgartě premieru nová — dosti kuriosní, jak ostatně již „Růžový kavalír" byl — práce mistrova „Ariadna na Naxu". — Děj aktovky, velmi veselý, má i jinotajný smysl, jímž označuje se Strauss dědicem Wagnerovým. Pro účin díla jest to však zcela vedlejší, ba spíše škodlivá věc (způsobující rozvláčné povídání Kunradovo uprostřed dramatického ruchu) a zbytečně českému obecenstvu byla zdůrazňována. To, co je životné na dramatu a tedy i na opeře, jest vlastní událost, jež obstojí zcela o sobě jako jakási „čarodějnická" veselá historie středověká. Hudba opery ovšem nestojí svým rázem na výši „Elektry" a jest v ní mnoho zvláště Wagnerovského. Ale obsahuje přece dosti, co poukazuje na příštího Straussa, a to činí tuto operu velmi zajímavou a milou, tak jako na př. v obdobném případě Smetanovy „Branibory v Čechách". Jednu přednost má ovšem „Ohně zmar" tou měrou jako „Elektra" a jako vůbec všechny opery Straussovy: dramatický ruch a život; v té věci jest Strauss, byť i proti jeho hudbě leccos bylo možno namítati, naprostým mistrem. Pronesl-li jsem však své doby v tomto časopise námitky toho směru o „Růžovém kavalíru", nemohu je při „Ohně zmaru" tou měrou opětovati; dílo toto je veskrze vážně pracováno a neprozrazuje v ničem to pachtění za pouhým effektem, jež díla po „Elektře" vzniklá bohužel vyznačuje. Jen jakási sentimentalita lyrických motivů jeví se i tu, než, ta je vůbec pro Straussa příznačna a sbližuje ho s — Mendelssohnem. Pokud se provedení týká, vedli si solisté, sbor i orchestr (pod taktovkou Kovařovicovou) velmi zdatně. Dílo mělo skutečný veseloherní ruch a také výprava byla velmi pečlivá a effektní.

Po „Ohně zmaru" provedena byla p. Bergrem vkusně vypracovaná pantomima *„Prometheus"* s nevadnoucí krásnou hudbou Beethovenovou.

Dr. Otakar Zich.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

(Dokončení.)

Zapředen do svého archaismu, zůstal si Schwaiger věren do poslední chvíle, ač kolem něho vše se změnilo; doba i lidé, mezi nimiž neubylo sice jeho ctitelů, ale přibylo platonismu obdivu, ba, i lhostejnosti. Nejkrutěji illustruje to skutečnost, že na nedávnou výstavu Schwaigrovu v Kutné Hoře za bezmála tři měsíce přišlo se podívati všeho všudy sotva 200 lidí a že i v končící pražské výstavě pod zahradou Kinských bývá truchlivě prázdno. Nevděk, jehož si nebožtík nikterak nezaslouží. Zůstane ovšem vždy vážen amatéry, znalci a všemi, kdož dovedou oceniti vděčně vzácné kvality mistrova díla. Přes to přibude těch, kdož budou nakloněni vytýkati Schwaigrovi ustrnutí v manýře a že v ní zakopal svou hřivnu, z níž mohl i měl postupně více vytěžiti.

A věru, někdy jako by nebožtík se byl probral ze svého nizozemského sna. Chvíle takového procitnutí umělcova zrodily svítivé, teplé, docela moderně traktované obrazy krajin z moravského venkova; rovněž i několik znamenitě malovaných typů slováckých a valašských, jež druží se k nejlepšímu, co J. Mánes i Aleš vytvořili. A řada drobných, věrně oduševněných, realisticky poctivých portretů beze stopy jakékoli koketerie s minulostí (v čemž si na př. Lenbach liboval) dosvědčuje mistrnost nebožtíkovu i v tomto genru. A to jen jako mimochodem, jako by po tom bylo Schwaigrovi za mák nesešlo. I tyto portrety jsou důkazem, že nebožtík netoužil nikdy po laciném úspěchu líbivosti. Ta snaha byla mu naprosto cizí. Ani smyslu pro ženskou spanilost v něm nebylo — sličné tvářinky, zachycené jeho štětcem, spočítali byste na prstech. Jedinou vyslovenou koncesi líbivosti spatřujeme na výstavě v náčrtku trojdílné fresky na oltář do hrobky hrabat Laudonů.

Věčná škoda rázovitého umělce, jenž odešel na onen svět unaven dissonancí, vzniklou během doby mezi jeho nezměněným, před třiceti lety ustáleným vnitřním světem a naším vnějším, který zatím spěl dále. Vzájemného nedorozumění přibylo i vzrůstajícím diferencováním národním. Známé německé vlivy, jimž nebožtík v mládí podlehl, ozřejmili jsme si časem, nazírajíce na jeho dílo živěji. A třebaže nepřibylo mezi námi výlučné českosti, ubylo přece bývalé ochoty k uznávání výbornosti německých škol. Jsme více světoobčany, naše horizonty se rozšířily.

Nesporná však vnitřní hodnota poctivé práce nevšedního umělce přetrvá věky a zajišťuje mu trvale vynikající a výjimečné místo v evoluci našeho umění. *J. L.*

TÝDEN.

* Dne 22. t. m. zemřel v Praze, nedočkav se věku ani 53 let, vynikající klassický filolog a znatel starověkého dějepisectví, univ. prof. dr. Emanuel Peroutka, rodák domažlický (* 1. ledna 1860). Byl to hluboký a pilný badatel, jehož práce o starověké kultuře a o řeckých vykopávkách jsou ozdobou naší klassickofilologické literatury. Vedle skvělé vědecké erudice byl prof. Peroutka vyzbrojen znamenitým darem psychologickým a jemnou intuicí, která mu umožňovala vniknouti do nejskrytějších záhybů klassické vzdělanosti. Po své návštěvě Italie a Řecka napsal vynikající práci O výkopech delfských (1898), svoje chef-d'oeuvre Řecké dějiny, Studie o císaři Julianu (1902), přeložil Spencerovu filosofii, Myšlenky Marka Aurelia (s krásným úvodem) a Waltersovo dílo Řecké umění. Smrt překvapila jej nenadále, v mužném věku, takřka při nejlepším rozletu do prací vědeckých, které dovedl činiti velmi uzounce závislými na našich časových potřebách a zájmech. Bude mu v našem vědeckém světě zachována vděčná paměť.

—*n*—

* Populární ruský spisovatel Dmitr. Narkisovič Mamin Sibirjak, nar. r. 1852, zemřel 15. listopadu t. r. v Petrohradě. Na týden před jeho smrtí oslavil ruský literární svět jeho 40letou činnost literární, kdy oslavenec zápasil již se smrtí. Z četných jeho prací bylo dosti ukázek i do češtiny přeloženo: Sibiřské povídky v Matici lidu. Šest sibiřských povídek v Světové knihovně, Legendy v knih. Zlaté Prahy, román Divoké štěstí, a j. Mamin úchvatně a podrobně vylíčil kraje Urálu i tamní život, vytvořil typy starověrců i uprchlíků do hor a typy zlatokopů z těchto krajin jak v drobných, tak ve větších pracích svých, z nichž mnohé i do cizích jazyků byly přeloženy.

K. V. H.

Čeština ve Slezsku. Václav, kníže opavský, psal r. 1441 Prokopu, písaři novoměstskému, jemuž dům Opavský na rynku v rohu proti klášteru sv. Jeronima Slovanskému (čp. 502-II.) ve správu svěřoval. Psal německy, ale omlouval se: „Psaliť bychom rádi česky, než písařuov českých se nám nedostává, protož prosímeť tebe snažně, aby nám rozumného písaře zjednali, jakožť toho dóvěříme, nebť jeho velmi potřebujem." — Týž kníže psal jindy Prokopovi, „aby sě ptal po tovaryši dospělém v alchymii". Patrně již tehdy v Čechách bývali tovaryši dobří toho umění. (Arch. m. Prahy, rkp. 2083.) *V. V.*

V Praze, dne 29. listopadu 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Kostel podobal se úplně onomu ve vesničce, kde byl na prázdninách u sedláka Lukáše. U oltáře sloužil tichou mši stařičký kněz ve vyšívaném, starodávném ornátě. Kostelík pln byl lidí, ale ti všichni klečeli a hlavy jejich nachýleny byly hluboko k zemi. Úplné ticho plnilo chrám. Pouze latinské věty z tichých úst farářových chvílemi slabounce zazněly. Kvíčala schýlen byl v lavici jako ostatní a hruď jeho naplněna byla podivným těžkým strachem.

Pojednou ozvaly se kroky. Kdosi šel od vchodu. Lehké šramocení písku na kamenných deskách znělo klenbami. „To přišla slečna Lukášová,“ pomyslil si Kvíčala a čekal, že si přisedne k němu do lavice. Krok, určitě dívčí, dlouho se blížil, přes to, že kostel byl malý. Přibližování to působilo mu zvláštní příjemné rozechvění. Konečně poznával, že dívka v lehkých bílých šatech vstoupila do téže lavice a usedla těsně vedle něho. Cítil její lokýtek a slyšel její dech. Nemohl však na ni pohlédnouti, musil býti skloněn. Poznával jen, že dívka modlí se z knížek. Pojednou se k němu schýlila a hlavu svou těsně vedle jeho hlavy položila. Sladce příjemný, hřavý pocit rozlil se mu hrudí. Pochopil, že není to slečna Lukášová, nýbrž Mařka Vaněčková, a že cosi šeptá. Napjal sluch a zaslechl tato slova: „Zamilovala jsem se do tebe, ale ty jsi vtělená lež. Byla bych nešťastná jak otec. Dnes jsem to všecko poznala. Otrávím se. Zítra o sedmé hodině nalezneš mne v parku. Můj knůteček již dohořívá!“ Ustrašen pozvedl hlavu a pohleděl na ni, ale shledal, že jí tu již není a že vedle něho sedí jakýsi muž, oděný jako Beduin, s vousy, červenou, plnou tváří, smějící se čemusi. Taky kostel se změnil. Nebylo již zde skloněných lidí, stařičkého faráře a korouhve sv. Václava. Jakási škola to byla, nebo dílna, plná drobných věcí, ušpiněná, zaprášená. Beduinský oděv zmizel a i muž, oblečen nyní v černý kabát, kamsi se mu ztratil.

Procitl rozčilen a vystrašen, s úplně zmatenými pojmy. Dojem snu byl hluboký, strašný, a při vší té hrůze i zdrcujicně kouzelný. V první chvíli znělo mu duší několik počátečných slov, jež mu řekla v kostelní lavici: „Zamilovala jsem se do tebe,“ a v celém těle cítil ono příjemné rozechvění z její blízkosti, z jejího dotku, když hlavu svou sklonila k jeho hlavě, ale brzy pronikla k jeho nitru další její slova, i to, že zítra o sedmé hodině v parku se otráví, a tu všechen se polekal. Srdce se mu chvělo, ruce třásly, hlava potila. Vydechl z těžkých ňader, nemoha se nikterak skutečností osvěžiti. Naopak, sám sen se všemi podrobnostmi zdál se mu býti právě prožitou skutečností, a smrt Mařčina příšernou, nezadržitelnou jistotou. „Co dělat? Co dělat?“ šeptal si, „Jak ji zachránit? Nemůže žít, poněvadž se zamilovala do mne, do vtělené lži, ona, vtělená pravda. Všecko již ví. Kdo asi jí pověděl, že mne z gymnasia vyhnali. Kdo? — Snad sama Pešková. Možná. Zamilovala se, hledala mne, přišla sem a Pešková ji řekla, jak to obyčejně i mně říká, že se jen válím a jen lidi přelhávám. A to ji zdrtilo. Neštěstí bylo, že mi uvěřila ... že jsem ji přelhal ... Ale to by nic nebylo, kdyby se byla nezamilovala. Bože, Bože, co teď? Hned ráno poběhnu do Růžové ulice, počkám, až půjde do šití a ... a ...“ myšlenky jeho se ztemnily. „Co dělat? Co dělat?“ Po chvíli se opět tázal „Mám ji

prosit, aby se slitovala a odpustila mi? Mohla by? Milující srdce všecko prý odpouští . . . Ať mi tedy odpustí, a já budu jiný, lepší. Snad i potom, setrvám-li již v pravdě, bude mne míti ráda a všecko se promění v štěstí! Ale . . . ale . . . nesmím zapomínat, co mi po prvé vyznala. Nenávidí lež. Musím si uvědomit, jak asi byla zdrcena, když uslyšela, jaký jsem. Otřásla se ošklivostí, setkavši se s touto mou ohavnou lží. Bylo jí, jako když člověk na prašivou žábu sáhne . . . . Ano, to si musím představit. Nemůže-li však srdce své přemoci, miluje-li mne přílišně . . . co jí zbývá? Věru — jen smrt. Může žíti pravda, utone-li ve lži? Ach, co dělat? Co dělat? Zmizet? Nespatřit jí? Utéci? Čemu? Její smrti? Ne, ona nesmí zemřít . . . Ty její prstíčky tu odřenou kabelku tak pevně svírají a ty její veliké oči tak živě září! Proč by hynula? Pro mou lež? — Co tedy dělat? Co dělat? Vyhledám ji a zapláču, že jsem nešťastný člověk, aby mne zachránila . . . aby tu ohavnou lež ubila . . aby zvítězila nad ní . . . aby pravda netonula ve lži, ale lež v pravdě . . . Vyhledám ji, políbím jí ruce, zapláču, zoufale zapláču!"

Zdálo se mu, že je rozhodnut. Když však se rozednilo a když posnídal, dojem snu téměř zmizel. Vše jevilo se mu jinak. Byl pouze rozcitlivělý a zemdlený, rozhodnut, že večer půjde do sadů. Nevěřil, že by se mohlo splniti, co se mu zdálo, ale přece cosi mimo jeho vůli a rozum poručilo mu jíti za ní a bdíti nad ní.

Po celé dopoledne seděl doma a pracoval. Za psaní znovu a znovu uvažoval, co učiní. Z podivného dnešního snu setrvávalo v něm nejdéle sladké rozechvění ze slov: „Zamilovala jsem se do tebe." To jediné jako by mělo život a jako by bylo pravdou. Několikráte, oddav se této lahodné myšlence, rozhodl se, že před Mařkou již nezalže, a že i to, co již namluvil, pozvolna odvolá, ale v poledne, když se najedl a když seděl nečinně u okna, pojednou se všemu, co od včerejšího dne přemyslil, prudce zasmál. Tvář jeho všecka se změnila a zvláštní ona vychytralost, jež jej častěji prostupovala, vysvitla i nyní všemi rysy jejími. „Ne, jednou pro vždy si teď přísahám, že se jí nepřiznám, nikdy, nikdy!" zvolal. „A budu-li někdy tak pošetilý, jako včera a dnes, vzpomenu si na tuto svou přísahu, kdy jsem úplně střízliv a rozumný, a vysměju se všemu!" Zahleděl se do okna a tu v očích jeho, polopřimhouřených, zasvitla ostrá drzost. Rty se zašklebily. „Je-li mnou zaujata, nebo dokonce už zamilována," pomyslil si, „stalo se to jen proto, že jsem jí namluvil tu professuru a že se tak i chovám. Nechci ji tím snižovati, naprosto ne, je to přirozené, že jsem tím dodal sobě významu a ceny, a že ona se přichytila. Proč si to nepřiznat? Jakmile by zvěděla, že jsem vyhozený student, bylo by po lásce! A proč to? Zalíbila se mi a nechci ji ztratit. Snad i já jsem se zamiloval! Je milá, je neobyčejně milá a myslím na ni neustále . . . Těším se na ni, je mi tak dobře s ní, je mi veseleji a opíjím se touhou po práci!" Oči jeho byly již jasné a tvář klidná. Ona ošklivá drzost a vychytralost vymizely, ba, nikdo by byl neřekl, že v této dětinné, plaché, až něžné tváři mohly se objeviti.

Po jedné hodině, složiv si do balíčku část připravených rukopisů, odešel k sládkovi Jarošovi. Potřeboval peněz pro stařenu Peškovou. Jaroš, malý, hubený, chvátavý, sem tam neustále přeskakující člověk, s velikým nosem, malými knírky a vysoko načesanými černými vlasy, dal mu patnáct zlatých. Přinese-li za týden ostatek, obdrží prý ještě deset.

„Pospíšil jste si, jsem tomu rád . . . mám už další balík!" zvolal sládek, ukázav na hromádku rukopisů na svém stolku, plném zotvíraných knih, většinou německých, z nichž své odborné články vypisoval.

„Vy pracujete jako mravenec!" podivil se Kvíčala.

„Dá mi to však lámání hlavy!" zasmál se sládek, položiv si obě ruce na hlavu, opatrně však, aby načesané vlasy nepocuchal. „Těžká práce, nemůžete si pomyslit, co to je!"

„No — ovšem, takové vědecké články!"

„Vezmete si ten balíček hned?"

„Ne, teď nebude času! Až později!" odvětil Kvíčala, jemuž se zdálo, že vydrží pracovati již jen do soboty, než dopíše ostatek. Jaroš poskočiv dvakráte, stanul a zamyslil se. Řekl pak:

„Nemůžete-li hned, dám to jinému. Prosil mne taky jeden chudý chemik o práci."

„Dejte mu to. Já teď nemám času. Do soboty opíšu ostatní a přinesu to!"

Odešel. Sládek nedoprovodiv ho ani ke dveřím, okamžitě usedl k otevřeným knihám a jal se pracovati.

Kvíčala, vzrušen poněkud příjemným pocitem, že má peníze, chvátal domů. Brzy však se zamračil. „Blázen," hovořil pro sebe, „nasmolí toho pro deset písařů a chtěl by, abych mu dřel celý měsíc. Využitkuje člověka jako koně. Vždyť já jsem slabý, já nevydržím jako zvíře. Co ho to napadlo? Celý týden už nad tím sedím. Blbnu! Taková práce. Otupuju si

smysly a mačkám si hrudník. Za rok bych ležel na Olšanech. Ne — ať to dá jinému. Chudého člověka každý jen využitkuje!" Mluvil hlasitě, jako by se stále více zlobil, a rukama prudce pohazoval, jako by horlil proti útisku. Představil si, že ještě týden bude pracovati a zmalomyslněl. Bylo mu, jako by jel vůz s nákladem přes jeho slabé tělo. „Kdybych nebyl dlužen té babě," zasípal, „už bych ani rukou nehnul. Ještě dnes bych ty rukopisy chytil a hodil mu je do tváře, aby si to dodělal, jak chce! Proč se mu mám dřít? Proč mám přepisovat takové opsané plácanice? Pokořuje mne to a hnusí se mi to!"

Stařena Pešková, když vstoupil do kuchyně, pohlédla naň krátce a přísně. Povšimla si o jedné hodině, že odnáší rukopisy a věděla, že má peníze. Šla proto za ním do pokojíku a stanuvši u dveří, čekala se zamračenou tváří, co učiní. A tu se stalo něco, co se dosud nikdy nestalo. Usmál se na ni a dal jí třináct zlatých. Čtyři koruny si ponechal a zastrčiv ruku do kapsy, vpustil je do ní.

„V sobotu ještě něco!" dodal. Opálený krček slečny Vaněčkové jako by se ukázal před ním.

Pešková hleděla naň všecka překvapena.

„Což — kdyby vy jste chtěl," prohodila radostně, „vydělal byste peněz víc než kdo jiný!"

Povzdechl si, usedl ke stolku u okna a odvrátiv se od stařeny, hleděl ven. Mlčel. Pomyslil si jen:

„To vím, chtěli byste všichni, abych se na vás dřel!" Břevnov, schnoucí prádlo na zahradě a pospíchající matka mihly se mu představou.

Pešková chvíli postála a poznavši, že nechce s ní již mluvit, zavrtěla hlavou a odešla tiše do kuchyně za záclonku.

Kvíčala vzal pero a chtěl psáti. Ucítil však, že je unaven, a opět péro odložil.

O třetí hodině rozhodl se jíti na Karlovo náměstí, usednouti si do stínu a čísti noviny. Ale právě v tu chvíli, když si dával zohýbaný slaměný svůj klobouk na hlavu, zaslechl hluk a hlasy v kuchyni. Popošel ke dveřím a naslouchal. Kdosi, patrně muž, silně tam křičel a čemusi se smál. Poznal brzy, že je to revírník Kuliš, a okamžitě postřehl i mečivý hlas a smích revidenta Bukovského. Zamrzelo ho, že přišli, ale okamžitě připomněl si trapnou svou cestu k professoru Buchalovi, i to, že mu slíbili místo, a zvolal:

„Dále, dále, pánové! Jsem doma!"

Oba muži vhrnuli se do pokojíku jako proudy. Smích, hluk a křik naplnily malou tu místnost.

„Chtěla vás zapřít!" poznamenal Kuliš, všechen zrudlý, s očima zaslzenýma od smíchu.

„Sedněte si, pánové," pobídl je Kvíčala, ukázav na starou, protrhanou pohovku.

Oba hranáči, otáčejíce se a hlučíce usedli. Pohovka zaduněla.

„No — máte?" otázal se Bukovský, uchopiv Kvíčalu za ruku.

„Co?"

„Černé šaty."

„Nic nemám! Pěkně jste mne vyved!" zvolal Kvíčala pohodiv rukou.

Revident vypouliv oči vrtěl hlavou. Rty jeho se sevřely.

„Jak to?" po chvíli prohodil.

„Vždyť vás ani nezná."

„To by bylo pěkné!" hněvivě zvolal revident. „Jak by mne neznal? Hodinu jsem u něho seděl. Dojat byl a div nezaplakal. Podívejme se, on to už neví!"

„Ano, ale prosil prý jste za mizerného studenta, kterého přes to vyloučili!"

„Vyloučili ho?" všechen překvapen otázal se Bukovský.

„Ano . . . prosil jste marně!"

„Marně? No — proto se mi tuhle ten kluk vyhnul. Trápil jsem se, že je nevděčník. Tedy — oni ho přece vyhnali? No, já ho ani neznal, setkal jsem se s ním v hospodě. Povídal, co mu hrozí. Nabídl jsem se, že mu pomohu z té louže. Tedy — vyloučen je. No — zatracený ničema, zaslouží to asi. Lump! A já blázen jdu až na Smíchov a tam hodinu žebrám, abych ho zachránil. A — podívejme se, ten professor ani rukou nehnul! A co ty šaty?"

„Vždyť je kolohnát! Jak bych v tom vypadal?" zasmál se Kvíčala.

„Dával vám je tedy?"

„Nedával . . . ale i kdyby dával, vždyť bych je nemohl nosit."

„Mohl. Právě v takových velikých šatech, které by s vás visely, činil byste pravý dojem! Uvidíte-li takového člověka, vždy ho politujete!"

Revírník se hlučně zasmál a odstrčiv revidenta uchopil sám Kvíčalu za ruku:

„Poslyšte, mladíčku, dnes je horko. Máme žízeň. Nemohl byste nám zaopatřit trochu piva? Snad by ta babka doběhla. Ať vezme džbánek a přinese, co se do něho vejde!" A podávaje mu korunu dodal: „Ať si pospíší!"

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

M. Silén:

PECE.

V ryk hřímavý plášť ohně lítá rudý,
jak siný fosfor ve výši se mění,
štká z černých jícnů kovů var a rudy
v průvanů žhavých soptě zahučení.
A vozy s pater černý pokrm dáví
do lačné dásně, žárem vznícené,
kde bílý vír jak vroucí kruhy lávy
vždy s hukotem se nad ním rozklene.

Výš roste var a sírné pěny stříká
jak netvor lapající po kořisti,
ze žhnoucí tlamy divě zanaříká
a vzteklým řevem proklíná a svistí.
A z černých strojů v rozezleném chvatu
jak z ohromných to hřmí a duní plic,
sta purpurů má barva ohně v šatu
šíleným jekem k výši tryskajíc.

Dým dusivý a těžký hukot varu
jak z chrupu saně smrtící sem letí,
jež ohnivým a mstivým spárem zmaru
vždy blíže přissává se ku oběti.
Vždy blíž se vine, horká, beze hlesu
ve špínu sazí na vyhublou plec,
jež choulí se tu ušlápnuta v děsu,
s tou svojí bídou spokojená přec — — —

Karel Šípek:

OFICIRSKÁ TRAGEDIE.

Z dramat, která skládá život.

(Dokončení.)

Ale život, jenž dramata skládá, byl uznalý ke mně, starému divadelnímu pošetilci. Asi po měsíci sedím v advokátní kanceláři, jejíž šéfem je můj dávný kamarád. Byl v tu chvíli zaneprázdněn návštěvou, čekal jsem tedy v místnosti personálu. Po chvíli otevřely se dveře chefovy úřadovny a z ní vyšel důstojník. Laskavý čtenář uhodl již, který. Ano, zajisté, můj známý-neznámý ze Stavovského divadla. Advokát, rozloučiv se s odcházejícím, přivítal mne a zatáhl do své pracovny.

„Na podiv, jak si dnes u mne staří moji kamarádi podávají dveře," zasmál se.

„Ten důstojník je tvůj kamarád?"

„Ovšem, byli jsme spolu na gymnasiu."

„A co tu chtěl?"

„Co tu chtěl?" Advokát nabral tvář vážně úřední, ale z očí mu blýskala ironie. „Příteli, víš přece, že zpovědník, medikus i advokát vázáni jsou ouřadem svým přísným mlčením. Jak v Kouzelné flétně. Ale poněvadž tě znám jako člověka mlčelivého, třeba neodbornicky, nazvednu cípek závoje. Je to historie pro komedii. Můj milý přítel Edmundek se důkladně namočil. Udělal si známost s paničkou německého velkoobchodníka. Pan manžel na to káp a pověsil mu ženušku na krk. Provedl to cestou soukroměprávní, ale se všemi důsledky. Dal milenci k disposici výbavu milostpaninu a chudák Edmundek musil najmouti tři pokoje s příslušenstvím, aby bylo kam výbavu nastěhovati. Manžel velkomyslně zaplatil speditéra. Ale milenci vzešly z toho i tak převeliké oběti hmotné. Sám bydlí, kde bydlil. A kdyby se byl i stěhovat chtěl, nebylo možná, poněvadž najatý byt je tak přeplněn harampátím, že je v něm jen s nouzí pro paničku místa. Chudák, je obklopena manželskou minulostí a přijímá v ní mimomanželské návštěvy."

Pověděl jsem příteli advokátovi, co o věci vím. Vyboulil na mne oči, a když minul první náraz úžasu, pravil: „Inu, bodejť, abys ty při nějaké komedii scházel."

„A vezme si ji?" optal jsem se.

„Vezme?" opáčil advokát. „Což může? Člověče, to nejde tak rychle jako na divadle. Vezme! Co pak chce?!"

„On nechce?"

Advokát se na mne pronikavě podíval.

„Ty tedy nevíš, jak se podobá, všecko? Nuže, tuhle se tedy posaď, zapal si opera especial a neskákej mi do řeči. Ale slavně těžce slibte mi a tak dále, jak se zpívá v „Tajemství". Nuže tedy Edmundek, se srdcem obtěžkaným cizoložnou láskou, jel v létě na manévry v jižních Čechách a seznámil se tam s rodinou jistého to-

várníka, majetníka strojovny, bývalého zámečníka, tedy člověka od piky, který se vyšvihl jako řada mužů toho métieru u nás. Pana nadporučíka však více než papá zajímala ovšem dceruška. Tatínek jevil dosti ochoty v případě, že by se dostala ruka do rukávu, vzíti nastávajícího zetě do firmy. Imponovala mu Edmundkova němčina, angličina, společenské obroušení a pan obrlajtnant nedal by se dvakrát pobízet vyloupnouti se z vojenského kabátu. Není v něm spokojen, zdá se mu, že dosti rychle neavansuje, že mu služba málo času ponechává na činnost soukromou, hlavně tedy patrně na taroky a flirt. Zkrátka byl by se byl vrátil z manévru zasnouben, jen zřetel na komplikovanost pražským poměrem jej od toho zdržel. Vracel se do Prahy s pevným úmyslem závazek rozmotati, a zatím mu ho čertovská situace zadrhla na uzel."

„Ví ona o jeho jihočeském vybočení?"

„Ale, člověče, ty máš naspěch. K čemu by to bylo dobré, aby o tom věděla? Na takové zprávy je vždycky času dost."

„Ubohá žena!" povzdechl jsem.

„Ubohá! Ubohá! Vy, staří mládenci, odjakživa sympatisujete s Magdalenami. Imponuje vám obzvláště jejich kající pósa, rozpuštěné vlasy, v nepořádek uvedená toaleta. Nic byste se nebránili, kdyby taková Magdalena odstrčila umrlčí lebku a přitiskla místo ní vás na svoje ňadra. Vědomí, že nejste prvními, utěšili byste nadějí, že nebudete posledními."

„To skončí tragicky," řekl jsem. „Až se doví o jeho zradě, usmrtí se."

„Člověče, člověče, ty jsi tím smutným činoherním repertoárem zeskepsen," povážlivě nade mnou kýval hlavou advokát.

„Dočkáme se, že se usmrtí. Uvidíš. Půjde do Vltavy."

„Na plovárnu, možná, ale vrátí se zas moudře ke svým almarám a fotelům."

„A z čeho bude živa?"

„Patrně v přenesené působnosti z peněz jihočeského mašináře."

„Ty ji neznáš, jinak bys tak frivolně o ní nemluvil. To je hluboká žena, jemnocitná."

„Uznávám, zajisté, ale já zastupuji Edmunda, nikoli ji."

„A jak ho zastupuješ, co se tady vůbec dá dělat cizím prostředkováním?"

„Především a zatím mu opatřuji peníze. Sahá mu hluboko do kapes ta liaisona v tomto rozložení. Chápeš můj zájem, aby se vše brzy a reelně skoncovalo ke všeobecné spokojenosti."

„Jaké uspokojení může vyplynouti pro ni?"

„Tím si nelamme hlavu. Život dal, život vezme. Ten nepřešlapuje v rozpacích, kterak luštit konflikt jako ti tví dramatikové."

Rozešli jsme se. Přítel advokát se cynicky smál mé sklíčenosti a já od té chvíle míjel jeho pracovnu, kde se mi tak pěkně sedalo v klubovní lenošce a kde tak vábně voněly operas especiales. Sledoval jsem rubriku: černá kronika v denních listech. Asi po měsíci zaklepáno na dvéře mého bytu; vešel advokát. Smál se už na prahu, jako by byl právě vyhrál partii karambolu.

„No tak, nesu ti rozluštění. Pospíchám, dokud je vejslužka čerstvá. Edmundek se žení."

„Koho si bere?"

„Koho jiného? Jihočeskou pannu."

„A ona?"

„Samotinká sedá u okýnka. Ale ne stále. Občas přichází návštěva. Neuhodneš za nic na světě, kdo k ní teď dochází."

„Kdo?"

„Její manžel."

Vytřeštil jsem na advokáta oči. „Její manžel? Je to možné?"

„Nuže, teď vidíš, jak nemístné bylo tvé havraní krákorání."

„A co přivodilo ten obrat?"

„Co jej přivodilo? Na to by ses musil zeptati jeho. Snad se mu zasteskło po hodinách, jejichž zvuku byl v manželství zvyklý. Snad mu přerůstaly děti přes hlavu. Snad se mu zachtělo jí. Kamaráde můj, v manželství je něco silnějšího než láska, je to setrvačnost."

„Ale proč si ji tedy nepřestěhuje k sobě?"

„To je zase takové nezodpověditelné proč. Jistě tak učiní. Nyní však mu snad lahodí vyšlapovati si na ženišských nohách jako druhdy, když za ní za svobody chodíval. Toť přece zřejmo, teď že ho vábí jen minulost. Ta mu zavání kouzlem usušených kytek a vyprchalých hubiček. Až ji bude mít doma, rozprchne se kouzlo, ale proud manželského spolužití poteče jim znovu a lépe. Tu přednost my ženatci máme před vámi neženatými: vy pořád na něco čekáte, na něco ohromujícího, co vás buď k zemi zhroutí nebo povznese do oblak, — my nečekáme na nic. V nás je klid, mír a třeba i štěstí. Ožeň se, uvidíš!"

„Děkuji. Jako by se stalo."

„Tak si alespoň zapal!"

„Děkuji, rád."

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Jan Rokyta:

MAKEDONIE.

(Z balkánských motivů.)

Vardar plyne skalinami,
od Rylu se řítí Struma —
na balvanech nad vodami
sedá zkrvavená duma.

Sedá v mlhách nad jezery,
sedá k chatě pobořené,
pláče pro bulharské dcery,
pro panenství zhanobené.

Sedá k dědin spáleništi,
v němž se Štěstí v krvi válí,
zří, jak vrahů zbraň se blyští
od požáru ještě z dáli.

K zabitému hospodáři,
k mrtvé jeho ženě sedá,
jejíž ňadro v ohně záři
nemluvněte ručka hledá.

Do hor prchá od té hrůzy,
v lesní pustiny se hrouží —
všude, kam se šine v chůzi,
nad kořistí supi krouží.

A kde nezří čerstvé krve,
vybělené vidí kosti —
jak je dnes, že bylo prve,
dí ta mluva minulosti.

Prchá ještě výše k Rylu,
sedá k ohně záři rudé —
zří tam povstaleckou sílu
snít, že jednou jinak bude!

S nimi v příští dobu patří:
podél Vardaru a Strumy
dvojím proudem táhnou bratří,
nesou volnost v smutné rumy.

Podali si posléz ruce,
nesou žalných dějů konec:
kde dřív jenom z m í r a l v muce,
ž í t i bude Makedonec! . . .

✣ ✣ ✣ ✣ ✣

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

„Musí se s tím něco státi,“ pravil konečně, „děkuji ti za dobře míněné upozornění. Nechci býti vinen jeho osudem.“

Rozešli se s Hedvou zdánlivě usmířeni. Získala si ho, že se nijak nevyjádřila o jeho sňatku. Aspoň potud zmoudřela!

Když odešla, litoval, že se nepokusil opraviti její mínění o maceše, aby bylo vyhověno oběma stranám.

— Přece jen byla možnost rodinného smíru, neboť nelze upříti, že je Hedva dobrá! Řekla, že je Patočka, její muž, dobrý, shánlivý člověk, ona je nadobro Patočkova. Už nezvratně věří v léčivost Patočkova prsního thé, zrovna jako Patočka, jenž počal v léčivost svého thé věřiti teprve, když dostal prvé děkovné dopisy od vyléčených zákazníků. Hedvě by stačilo, kdyby sto korun měsíčně posílal jí místo Václavovi. Hedva byla ten „jiný, jenž by si vážil takové podpory z domova“.

O Bětce se nezmínila. Ani se neomlouvala. Zlehka se dovede přes všecko přenésti. Politovala otce, že je jako kůl v plotě, najednou tak opuštěný, a kdyby věděla, že mu Bernášková opatřila starý pořádek, že mu nahradila Bětu, dojista by přemluvila i Bernáškovou, „přeplatila“ by ji, aby cítil hořkost opuštěnosti.

V tom nebyla Hedva, v tom byl zeť Patočka. On měl takovou nevyzpytatelnou ženskou logiku!

V noci rada Severin dlouho nemohl usnouti. Rozbouřené myšlenky jako můry tlačily mu mozek.

— Ano, hlavně, proč ona nejede! Teď, kdy je potřebí, aby se někomu svěřil a

odevzdal ženské věci ženskému rozumu. Mančinka správně by uhodla, oč jde Hedvě, proč Hedva znenadání přišla. A proč znenadání útočila zase proti bratrovi, kterého nedávno vynášela na výsost. Správně podotkla, že ví o všem, že ví více, než by se myslilo, beztoho má všade vyzvědače, jako má zeť Patočka všade agenty a zákazníky. To jsou lidé s čeřenem nad vodami lidských slabostí a starostí, loví, loví a klidně odhazují úlovek na hromadu hnijících ryb. Rybáři jsou, zatrolení rybáři! Rada Severin rozkuckal se smíchem, když si všecko rozvážil. Jako policejní strážníci se šavlemi běhají kolem něho. Když si dá na okna záclony, aby se mu nedívali všichni lidé do oken, osměleně je nazdvihují a dívají se mu do jeho tajností. Jako kdyby měl tajnosti! Jako kdyby všecko, co koná, a co se děje, nebylo průzračné jako bystrý potok horský!

Kdyby Hedva tušila, že má ještě soukromé úspory několika málo tisíc korun, jež si trapně ušetřil z komisí a kterými kdysi zamýšlel koupiti si doživotně Bětu, nedala by, tak dlouho by nedala, dokud by mu oněch peněz nevychvátila z rukou. Až by vychvátila, Patočka by z nich vzdělal novou výrobu tajemných léčiv, uspořádal by s babami kořenářkami zdravotní rozpravy a vymyslil by s nimi novou pomoc těžce chorým! Potřeštěně by běhal v umolousované černé kazajce lékárnické po laboratoři, proháněl by laboranty a vydělával by.

— Všichni jsou výstřední. Hedva, Patočka, Václav. Trojice výstředníků je to! A pořád vystrkují lepkavá tykadla na něho! Znepokojují! Václav chytá po Praze Mančinku a urovnává si cestu k domovu. Všichni chtí domů, ačkoliv hnízdo už dávno opustili a už nemají na ně přirozeného nároku.

Teprve čtrnáctého dne vrátila se Mančinka.

— Aby se nezlobil, že ji maminka nechtěla dříve pustiti! Kdyby byl psal a projevil, že se mu stýská, byla by přijela, jak bylo ujednáno.

Přijížděla všecka vyměněna. V nových, moderních šatech, v novém klobouku, od hlavy k patě nová.

„To si mě tak ustrojila má zlatá maminka,“ vykládala, „abych prý se ti líbila.“

„Sluší ti to znamenitě,“ odpovídal rozveselen, „je viděti, že přijíždíš z Prahy! Inu ovšem, paní radová musí si dáti šíti v Praze, aby ji zdejší dámy nepomluvily! Ale tady bylo smutno po tobě! Jako kůl v plotě jsem tady žil! Na mě jsi zapomínala!“

Zasmála se a pohrozila mu prstem.

„A zatím tady máš lepší pořádek, nežli když jsem byla doma!“ pravila. „To ti tady Bernášková výtečně posluhovala. Kdož ví, budeš-li nyní se mnou spokojen.“

Mladá paní si z Prahy nepřivezla novou služku, jak slibovala.

„Maminka mně poradila, abych si vzala raději nějaké venkovské děvče a vycvičila si je, to že bude nejlíp,“ vyprávěla.

Jejich všední starosti zase je po dlouhém odloučení sblížily.

„Prozatím nám bude posluhovati Bernášková, nežli přijde nové děvče,“ rozhodla se, „kdyby to záleželo na mně, vůbec bych si tu nechala Bernáškovou!“

„Bernášková je paní dozorcová vězňů, mně posluhovala tu chvíli jenom z ochoty, za posluhovačku ona nepůjde, má milá,“ vysvětloval, „snad si dá říci na dva, na tři dny, než seženeme někoho, na dále by to nešlo.“

„Běta neměla odcházet,“ zlobila se Mančinka, „už jsme jí byli oba tolik zvyklí, Běta byla součástí všeho, co je okolo nás, viď?“

Pokrčil rameny.

„Všichni a všecko podléhá změnám,“ pravil melancholicky, „bohužel také náhlým změnám! A těch se vždy bojím nejvíce! Když se to proměňuje, že člověk ani nevidí, přijímá se to jako nutnost, když to přichází náhle, to člověka zdrtí.“

Mančinka si dobře zapamatovala tyto věty, s nimiž souhlasila úplně.

„To nám všecko nadrobila Hedvika! Kdyby Bětku nepřilákala, Bětka by se od nás nehnula,“ opětovně tvrdila, „já Bětku poznala, já vím, že byla lačna peněz, že u ní všecko byly jen a jen peníze, já vím, že ji Hedvika vylákala od nás jenom tím, že ji přeplatila, a to je zlý, špatný čin! Protože Hedvika musila věděti, že tím ubližuje nejvíce tobě a tvým starým zvykům! Mluvila jsem v Praze několikráte s Václavem, a v tomto mínění jsme byli za jedno!“

Teď jí měl odpověděti, že ho Hedva za její nepřítomnosti navštívila, aspoň se to slušelo. Ale neměl síly, aby jí to řekl. Měl jí vysvětliti, že se jeho a tedy i její poměr k jeho dceři částečně změnil. Šlo o to, aby jejich všedním hovorům o Hedvě dán byl jiný, světlejší odstín.

Toto úmyslné zatajení bylo jeho lží, kterou si obtížil klid a svědomí.

Něco mu říkalo v hloubi duše, že nezůstane Hedvičina návštěva utajena. Přece

ji lidé viděli, když přijela a okázale šla navštívit otce. Odstín její řeči byl odstínem dřívějška, kdyby Mančinka tušila, že se tady karta už obrátila, byla by ona, ženským důvtipem tak bohatě nadaná, zcela jinak soudila a mluvila o Hedvě.

Styky s Václavem v Praze byly zase její lží. Nemohla mu, nesměla říci, že se stýkala s Václavem v Praze velmi často. Že ji Václav úmyslně vyhledával. Že jí nadbíhal, a že se mu dokonce podařilo, zdržeti ji v Praze déle, než měla určeno. Dobře si povšimla, když se zmínila o jeho synu, že se mu zakabonil obličej. Poznala, že se dotkla věcí, jež bolely.

„Neukvapíme se v ničem," pravil konečně po dlouhé pomlčce, „počkáme, až se všecko upraví samo. Václav je už dávno plnoletý, nemíchám se naprosto do jeho záležitostí, a postačí mně úplně, když i on bude můj dům a můj klid míjeti."

„Myslila jsem, že se to přece nějak mezi námi upraví," podotkla zaražena, „i mezi Václavem i mezi Hedvikou! Aby se neřeklo, že jim jejich macecha odcizila otce. Aspoň to měj, Luďo, na zřeteli."

„Řečmi cizích lidí se to nedá vynutit, ať si lidé soudí o nás, co chtí, já jsem nesmiřitelný!" vybuchl prudce jako dosud nikdy.

„Ne, nejsi, Luďo, tak zlý, jak se děláš," odporovala živě, „tys dobrý člověk, ty jen se trápíš pro zklamání, které ti Václav připravil. Pravda, bylo by líp, kdyby byl dostudoval, kdyby byl někde oblíbeným lékařem, ale když se tak nestalo, když s to nebyl, nestačil na to, je to jeho věcí, je to jeho třeba smutným osudem, a pro jeho osud mu nesmíš zazlívati. Přece bys ho nevyháněl, kdyby nás přijel navštívit, nebo kdyby přijela Hedva, snad bys ji také přijal!"

„Kdybych to udělal, byla by to nedůslednost! Snad se Václav sám dovtípí a nepřijede!"

„Tedy aspoň Hedvu bys přijal?" ptala se.

Zmátla ho nadobro. Připadlo mu na mysl, že se někde dověděla o dceřině návštěvě.

„Totiž Hedva tady byla za tvé nepřítomnosti," pravil, „a přiznám se, že jsem podlehl okamžité slabosti, že jsem ji tady přijal. Konečně Hedvino jednání a její sobectví je mně vysvětlitelno, ona je taková, jakou si ji udělal zeť Patočka. Je Patočkova, a protože je Patočkova, musí býti Patočkovatější než sám Patočka. Ti lidé nejsou vlastně zlí, sobečtí jsou a lakomci!"

„Tak Hedvě jsi přece odpustil! Hedva je přece jenom tvému srdci bližší než Václav!"

„Ale, Mančinko! Nevnášejme těchto věcí do svého klidu, jehož máme oba nesmírně potřebí," odmítl další hovor, „nejdůležitější je, že jsi se zase vrátila, a že mě už nebude strašiti domov prázdnotou!"

„Tedy se ti přece stýskalo?" ptala se mazlivě.

„Tedy se mně přece stýskalo," odpověděl se smíchem, „totiž smutno mně bylo, strašně smutno! Opravdu, strašně smutno!"

XI.

Mančinka váhala. Slíbila Václavovi, že mu napíše hned po příjezdu, jak je doma a zdali smí přijeti na prázdniny, jako jezdíval kdysi dávno. Slíbila, že mu to napíše, aby nikdo nevěděl o tom, ale teď se jí nechtělo do psaní. Bála se psáti za mužovými zády. Na poště dobře znají její rukopis, a dopis adressovaný její rukou Václavovi zcela určitě by vzbudil na poštovním úřadě, kde stará poštmistrová se skřipcem na nose a žlučovými kamínky v životě s podřízenými slečinkami pečlivě dbala, aby jí neuniklo žádné poštovní tajemství. Psáti Václavovi bylo jako vydati se ve psí nejhorším, nejutrhačnějším klepům. —

A přece mu to slíbila! Panu doktorovi! Neříkali si „maminko!" a „Václave!" V Praze na promenádě bylo jim oběma za těžko, tak si říkati. Tam byla ona jemu „milostivou paní", a on jí byl „panem doktorem!". Když měl býti zachován půvab jejich stykům.

— Mančince bylo teď smutno, strašně smutno, jako panu radovi, když byla Mančinka v Praze.

Třetího dne po jejím návratu přišla nová služka, ale Běta to nebyla. Hezká, zdravá venkovská dívčice, sloužívší před tím u sedláka; u radů byla její prvá služba ve městě. Nemotorně klátila se po kuchyni a pokojích s dobromyslným, vždy neodůvodněným smíchem. Mančinka teprve nyní prodělávala manželské začátky. Učila Rézu starému pořádku, učila ji pokoje uklízeti, pendlovky natahovati, postele stláti, učila ji vařiti, pořád a pořád ji učila. Rézi byla jako medvídě učící se tančit.

Všecko jí padalo z rukou, zvláště skleněné a porculánové předměty, zpravidla vždy věci, jež byly radovi Severinovi nenahraditelnými památkami. Konečně byla přizvána i paní Bernášková, která novou služku přivedla, aby nemotorné medvídě cvičila.

Mančinka byla rozhodnuta, že Václavovi nedopíše, a už jen se strachovala, aby jí Václav nepsal sám. Aby jí nepsal něčeho, co by se třeba dostalo do rukou jeho otci! Byl toho schopen! Vůbec on jako kdyby nebyl dospělý člověk, jako pobláznený student se choval. Nebylo by dobře, kdyby přijel a pokračoval ve svých bláhovostech.

Mančinka snažila se zapomenouti. Zlá věc by to byla, nesmírně zlá věc, ani pomysliti nemůže na to!

V soudě si vypravovali, že je rada větším mrzoutem a nesnesitelnějším podivínem, nežli byl za nebožky. Vysedával jim od nenadálé návštěvy presidentovy v kanceláři od sedmi do dvanácti a odpoledne ode dvou do šesti. Hlídal všechny, aby mu zachovávali na minutu úřední hodiny, týral je ustavičnými revisemi, nedopřával ani sobě ani jim pokoje. Zatrpklým, neúprosným chefem byl!

„Praesident ho pobídl!" povídalo se. „Proto sem schválně přijel, a starý se teď činí, aby ho nehnali do pense!" Nespokojenost se chefem záhy se projevila. Soudcové žádali za přeložení a kancelářští úředníci rovněž. Důvody v jejich žádostech ovšem byly jiné, nežli ve skutečnosti. Podle těchto důvodů pojednou nesvědčilo damám soudců zdejší podnebí — Dr. Mráček ochotně jim napsal potřebné vysvědčení lékařské — pojednou bylo paničkám zdravím kypícím místní podnebí příliš drsné, podivuhodné katarrhy jejich byly příliš zastaralé, příliš tvrdošíjné. Dámy jely k praesidentovi vrchního soudu k audienci, aby se přesvědčil osobně o jejich pokročilých neduzích. Bohužel parkety praskaly pod tíhou jejich zdravých postav, a vrchní oficiálové v praesidiálních předsíních dusili se smíchem, nemohouce v prostodušnosti pochopiti, že i ve zdravých a objemných kmenech může hlodati uvnitř červ.

V praesidiu u krajského soudu počali radu Severina podezřívati, že se odhodlal vyšplhati se výše.

(Pokračování.)

Jos. Volf:

A. I. TURGENĚV O ČEŠÍCH R. 1804.

V zářijovém čísle Žurnalu min. nar. prosvěščenija 1912 uveřejnil akademik Vasilij Michailovič *Istrin*, profesor ruské literatury na petrohradské universitě, zajímavou studii: Russkije putěšestvenniki po slavjanskim zemljam v načalě XIX věka, čerpanou hlavně z pramenův Archivu bratří Turgeněvých, chovaných v petrohradské akademii nauk. Část této studie týká se pobytu bratří Turgeněvů, básníka Andreje Ivanoviče a historika Aleksandra Ivanoviče, v Praze a má pro poznání politických názorů Jana Nejedlého i ostatních buditelů dosti značnou důležitost.

Oba bratří Turgeněvové vyrostli v Moskvě asi ve stejných vzdělanostních poměrech, avšak jeví veliké rozdíly ve svých povahách a v názorech. Básník Andrej, jenž byl odchovancem pouze německé kultury, nemá pro české snažení nejmenšího pochopení, ba, Slované v Praze pro něj vůbec neexistovali. Dlel tu zároveň s Gagarinem a stýkal se pouze s Meissnerem,*) jehož práce znal z Moskvy, hovoře s ním o Klopstockovi a Kotzebueovi; jedna návštěva divadla — a již chvátal z Prahy pryč, neučiniv ani zmínku o českém národě.

Zcela jinak se zachoval jeho bratr, historik a archeolog Aleksandr Ivanovič Turgeněv, jeden z nejvzdělanějších mužů své doby. Studijní pobyt v Gotinkách naučil jej milovati dějiny slovanských národů, takže znal a věděl mnoho o české literatuře, o položení Slovanů v Rakousku a o lásce Čechů k jich dějinám, ještě než do Prahy r. 1804 na krátko zajel. Psal si o svých dojmech denník, jenž se bohužel ztratil, takže zbývají pro vylíčení jeho dojmů v Praze jen listy, jež psal svým rodičům do Moskvy.

Alexandr Ivanovič seznámil se hned po svém příjezdu do Prahy s jakýmsi učeným mnichem — míněn tu bezpochyby Frant. Faustin Procházka — a s profesorem českého jazyka na universitě, jímž byl tehdy Jan Nejedlý. Známost s oběma učenci byla pro něj neobyčejně zajímavá a poučná. Oba milují, píše, svůj národ, jak se na pravé vlastence patří. Kdo nebyl v Čechách, ten neuvěří, jak bohatá jest ve skutečnosti česká literatura. Kdo by si mohl pomysliti, že do češtiny přeložen mistrně Homer a Milton? V překladateli Homera poznal krásného muže s vlasteneckým zápalem a básnickým talentem, jenž nechce nic německého napsati, aby donutil Němce, učiti se česky. Čechové jsou mu nesmířitelní nepřátelé Němců. Uvažuje o tom, je-li možno, aby se rakouské vojsko, jež se skládá z větší části ze slovanských národů, při vší své dobrotě postavilo proti Francouzům, neboť jak se může slovanský

*) Professor aesthetiky na pražské universitě, děd básníka Alfreda Meissnera.

vojín hrdinně bít za Němce, své zapřisáhlé nepřátele? Tak smýšlejí ostatně i Uhři, jižž dodávají rakouskému vojsku jízdectvo. To pociťuje sám císař (František I.) a proto pečuje hlavně o to, aby vše zgermanisoval, nepomýšleje na to, že tím ještě více Slovany proti Němcům popuzuje. Slované dobře vědí, že tvoří dvě třetiny všeho rakouského panství, a vzdělanci čeští šíří přes přísnou censuru toto vědomí mezi širokými vrstvami lidu, jenž velice rád čítá knihy. Nedávno prý měl Nejedlý ohnivou řeč o nebezpečí, jež hrozí z potlačování českého jazyka, neboť jen na Češích závisí celistvost říše rakouské. Může-li český vojín s dobrou vůlí bojovat pro toho, kdo mu chce vyrvat jeho jazyk? Může-li poslouchati důstojníka, když jeho povelům nerozumí? Při tom vzpomínal prý Nejedlý i všech zásluh, jež si Čechové od nejstarších dob o rakouský dům získali, a dokazoval Němcům, že zasluhují Čechové větší lásku Habsburků než Němci. A posluchači prý pohnutím slzeli . . .

Takovým způsobem vylíčil Aleksander Ivanovič své pražské dojmy.

LITERATURA.

Dr. František Albert: „*Skřítkové*". Povídka ze staré Prahy. V Praze 1912 nákladem Jana Laichtra. Stran 187 za 1 K 80 h.

Podivná kniha! Byli bychom nesmírně na rozpacích, kdybychom ji měli zařadit v jakoukoli určitou literární přihradu — mezi novelly či román, mezi memoiry či prostý životní obrázek. Má jisté znaky všech a snad ještě nejblíže by tak mohla být karakterisována druhem posledním. Zcela neznámý autor — snad pseudonym — vypráví nám tu způsobem všestranně interessantním, jejž ihned blíže osvětlím, svoje rodinné reminiscence, nejpodrobněji a nejdéle se pozdržuje u idyllického pětiletí, prožitého s ženou, dětmi a ubytovanými studenty v opuštěném zahradním křídle kteréhosi malostranského paláce. Autor vypravuje o sobě, klidně a intelligentně žijícím kancelistovi, jenž kdysi v prvních jinošských tužbách snil o budoucnosti vědecké, jenž však prožil (v letech padesátých XIX. století) svá dlouhá vojenská léta u maďarských husarů, oženil se, sloužil u malostranského úřadu a na konec, v mužných letech, privátním úsilím složiv maturitu i právnické zkoušky, přece jen veplul v kýžené nebe svých dávných snů. Toť ovšem více jen jako rámeček vlastního obrázku, z něhož usmívá se na nás už zmíněné ono pětiletí s vlídnou, intelligentní hlavou páně kancelistovou, jeho rozšafné a upřímné paní Žanynky, dvou tří dětí a několika cizích studentů, kteří za krátko v idyllickém a teplém rodinném ovzduší tak zdomácněli, že nebylo možno snad intimněji.

Nevím, nač na všecko člověk vzpomene čta „Skřítky". Já vzpomínal docela i na „Babičku" Boženy Němcové. Tak jsou tu krásná, vroucí, hluboká a teplounká místa, ačkoli sem tam ozve se i nejedna námitka po stránce vlastní umělecké koncepce. Jsou tu rozhodně popisy v jednotlivostech překrásné, podivuhodně jímavé svou vzácnou bezprostředností, prostotou, bonhomním, bodrým humorem, vroucnou srdečností. A zase cítíme, jak na úkor celku je mnohý detail široce rozveden, neúměrně rozčlánkován, zálibně podtržen (domácký život studentů na příklad). I sám titul „Skřítků", myšlený obrazně a teprve ke konci zdůvodněný, kazí nám někde v první polovině knihy dojem, zdánlivě opřený o záhadný zje palácových strašidel. To by byly poklesky po stránce koncepční — ale rádi na ně v zápětí zapomínáme, kdyžtě jsme každou novou podrobností tak příjemně vytrženi z mudrování, kdyžtě nás opět a opět chytí nové kouzlo teplounké reminiscence, tu zase nový, měkce řezaný portrét, tu zase náladová, hluboká a varem poesie oblitá životní úvaha. Cítíme, jak všecko v té knize bylo opravdu žito, procítěno a — nekomponováno. Psána je srdcem a krví, ne vymyšlena, ale pravdivě zachycena vzpomínkou, která nepozbyla z vůně bezprostřednosti. Cítíme, jak ji psal člověk hluboce cítící, filosoficky vyrovnaný, básnicky a jemně založený, hloubavý, dobrý, pokrokový. Jsou to opravdu záznamy skutečnosti? Pak skutečnost ona byla idyllou, jaká nás umí příjemně okouzlit, a jaká dnes, v době honu a vzruchu, snad ani už není možna. *Fr. Sekanina.*

Maurice Rollinat: *Nervošy*. Přeložil Václav Durych. Sborník světové poesie sv. 111.

Rollinata, psychického diagnostika a pathologa, znali jsme doposud jen z toho, co nám Jaroslav Vrchlický předložil jednak ve svých studiích z francouzské literatury, jednak v anthologii „Moderní básníci francouzští"; kontury tyto dokresluje nám tedy přítomný výbor. Autor „Nervos" je básnickým dědicem Poeho a Baudelaira, jejichž vlivům neodolatelně podléhá. Barbey d'Aurevilly však již r. 1889 po vydání třetí básnické sbírky Rollinatovy „L'Abîme" postřehuje, že tyto verše vyznačují se

zvláštní hudbou, která ohnivými křídly uchvacuje a unáší jako hippogryf roznícené posluchačstvo: že jest Rollinat hudebník jako poeta a spolu i herec. A vskutku býval Rollinat kolem r. 1884 denním hostem na Montmartru v kabaretě „Chat Noir“, kdež sedě u piana přednášíval i zpíval své verše sám se provázeje. „Nervosy“, vydané r. 1883, jsou nejslavnější knihou Rollinatovou; v ní „mučenník vzteku“ vyslovil všecky své úzkosti z vědomého ještě šílenství, „reflexe za živa pohřbeného lethargika“, kašle a chrapoty souchotinářských prsou, namodralé zahnívání, potácející se kostlivce, slizké ropuchy, sýčky a veškerý onen aparát, jímž hrůza, děs, zoufalství, příšernost dobývá lidského srdce. Překladatel vybral s pěkným charakterisačním smyslem nejzávažnější básně z „Nervos“ a reprodukoval je většinou případně a zdařile. Rollinat byl parnassista, miloval umělou formu, hrál si s ní mistrně ve svých rondech, na nichž zejména v překladě viděti, s jakými potížemi byly tu zápasy. Dle Walcha narodil se Rollinat r. 1846, nikoli r. 1853, jak uvádí p. Durych, a skon jeho byl ve shodě s jeho básnickými inspiracemi, jež byly všecky prožity: zemřelť 26. října 1903 v sanatoriu. —
—*pa*—

* Právě bylo dokončeno velké dílo o ruské literatuře pod názvem: „*Istorija russkoj literatury 19. věka*“, jehož poslední svazek pátý vydalo nakladatelství „Mir“ v Moskvě. O díle tom velmi obšírném a illustrovaném vyslovuje se ruský tisk pochvalně a praví, že není pouhou historií, ale encyklopedií ruské literatury. Redakcí stál v čele D. J. Ovsjaniko-Kulinovskij za spolupracovnictví čelných spisovatelů a odborníků. Úplné toto dílo stojí 35 rublů a záhy vyjde druhé, levné vydání. O

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Dne 9. t. m. oslaví Abrahamoviny vynikající český hudební skladatel a dirigent K a r e l K o v a ř o v i c, chef opery Národního divadla. Pražský rodák a absolvent pražské konservatoře, upozornil na sebe již ve věku poměrně mladistvém nejenom jako dokonalý koncertista zejména na klarinet a harfu, nýbrž i jako komponista drobnějších skladeb symfonických a tanečních, ba, docela i menších oper, jako Ž e n i c h ů, C e s t y o k n e m a N o c i Š i m o n a a J u d y. První z nich, komickou operu poněkud staršího „nicolaiovského“ střihu, napsal již v 19 letech, a po ní následovala jará a vzletná báseň Ú n o s P r o s e r p i n y, výmluvná D r a m a t i c k á o u v e r t u r a z C-moll, několik smyčcových kvartett, klavírní koncert z F-moll, řada písní a několik menších skladeb instrumentálních pro housle, klarinet, lesní roh a klavír. Ve dvaadvacíti letech napsal Kovařovic první český balet H a š i š, jehož premiera byla provedena s úspěchem na Národním divadle 10. června 1884, a již tehdy chválila kritika jeho invenční a svěží hudbu, dokonale přizpůsobenou svému účelu. V letech 1886—1888 byl Kovařovic kapelníkem u českých divadel v Plzni a v Brně, kde se plně uplatnil jeho vynikající talent dirigentský, kterým však upozornil na sebe náš skladatel šíře a pronikavěji teprve na koncertech Národopisné výstavy r. 1895. V těch dobách jméno Kovařovicovo počalo nabývati plného zvuku, utvrzeného zejména úspěšnou premierou P s o h l a v c ů, dávaných na Národním divadle 24. dubna 1898. Zde rázem dokázal náš skladatel svůj veliký talent dramatický, svoje mistrovství invenční a svůj dokonalý smysl pro zvukovou krásu. Zkušený a ušlechtilý dramatik projevil se ještě další, stejně úspěšnou operou N a s t a r é m b ě l i d l e, jejíž premiera byla již v době, kdy Karel Kovařovic, přešed z bývalého členství orchestru Národního divadla k jeho pultu kapelnickému (r. 1900), stal se jeho vynikající ozdobou. Za těch dvanáct let, co řídí operní osudy našeho předního uměleckého stánku, pozvedl výkonnou sílu orchestru v nebývalou výši. Nedbav různých a těžkých překážek, vytvořil v Národním divadle orchestrální těleso, které se může svou precisní, dokonalou výkonností měřiti s orchestry divadel světových. Detailní a vytříbené propracování, jas a plastičnost melodické fráze, harmonický soulad a rytmická přesnost přednesu závodí s mohutným podáním velké celkové linie díla. Kovařovicovi patří zásluha, že nám přiblížil a plně uplatnil nejenom Smetanu, Dvořáka a z větší části i Fibicha, nýbrž i Wagnera, Webra, Bizeta, Rimského-Korsakova, Charpentiera, Straussa a j. v. A tak i k této bohaté činnosti jubilárově odnáší se náš dnešní pozdrav a přání všeho krásného zdaru i do let příštích. —*n*—

* Česká Akademie císaře Františka Josefa konala v neděli, 1. t. m. své výroční zasedání, při němž přečtena byla i výroční zpráva generálního tajemníka, ze které pro své čtenáře vyjímáme: Za nového přespolního člena III. třídy zvolen byl člen Nobelova Institutu stockholmského Alfred J e n s e n, autor známé knihy o Jaroslavu Vrchlickém. Řádným členem téže třídy stal se prof. dr. Jan M á c h a l, mimořádným doc. dr. J. H a n u š. Řádným členem I. třídy byl zvolen autor „Hradů a zámků“ škol. rada August S e d l á č e k, řádnými členy třídy IV. spisovatelé K. V. R a i s a M. A. Š i m á č e k, zároveň s hudebním skladatelem Vít. N o v á k e m; členy mimořádnými byli zvoleni spisovatel F. X. S v o b o d a, Ignát H e r r m a n n, hudební skladatel Jindř. K à a n z A l b e s t u, akad. sochař Ladislav Š a l o u n,

malíř Jan Koula a arch. J. Sakař. Členy dopisujícími stali se: spisovatel Ant. Sova, hudební skladatelé Josef Nešvera, Otakar Ostrčil a Leoš Janáček, malíři Jakub Obrovský, Frant. Urban, Frant. Šimon a Jan Tomec. Sekretářem IV. tř. po Jar. Vrchlickém stal se Fr. Herites, sekretářem I. třídy po Z. Wintrovi prof. dr. Karel Kadlec.

Z výročních cen IV. třídy I. cena v celku udělena nebyla, nýbrž rozděleně: 1000 K dáno Jakubu Arbesovi za „Knihu novell a povídek" a 1000 K Růženě Svobodové za „Posvátné jaro". II. cena 800 K dána J. K. Šlejharovi za „Maloměstskou idyllu", III. cena 500 K Fr. Kholovi za „Illusionisty". První cena za komposice rovněž nebyla udělena, přisouzeny byly však dvě druhé ceny po 800 K Fr. Pickovi za operu „Malíř Rainer" a Ot. Ostrčilovi za operu „Poupě". Cena III. 500 K dána Jar. Křičkovi za ouverturu „Modrý pták". Z výtvarníků obdržel Mikoláš Aleš 2000 K za životní dílo, 800 K Lud. Vacátko za předložené práce, 500 K. O. Bubeníček za obraz „V deštivém dni". Po 400 K dáno O. Blažíčkovi za předložená díla a Em. Kodetovi za sochu sedící dívky. — Z Fondu Julia Zeyera byla přiřknuta stipendia: 800 K Marii Majerové za román „Náměstí republiky", po 200 K Adolfu Velhartickému, Boh. Knöslovi a J. J. Havlíčkovi. V knihovně J. Zeyera vydána sbírka lyrických básní L. N. Zvěřiny „Před branou života". — Z Fondu L. Schmidta dána byla cena 1000 K malíři Rud. Bémovi za lithografii „Podzimní píseň". — Z Fondu ryt. Havelky byla přisouzena II. cena 600 K Růženě Jesenské za básnickou sbírku „K stínům". — Z Fondu dr. Jana Kaňky uděleno Viktoru Dykovi 1600 K za novellku „Pravdivý příběh o krysaři" a za „Vybranou lyriku". — Z Fondu Klementy Kalašové dána byla podpora 200 K Hugonu Mrázkovi na základě předložených hudebních skladeb.

—*n*—

* 28. listopadu uplynulo sto let od narození našeho význačného filosofického buditele a spisovatele Jana Ignáce Hanuše, kdysi adjunkta filosofie na universitě vídeňské, později profesora filosofie na vysokých školách ve Lvově a v Olomouci, v letech 1849—1852 universitního profesora v Praze a na konec pražského universitního bibliotékáře. Byl pražský rodák a velmi pilný pracovník zejména v oboru filosofické propaedeutiky a dějin filosofie, vyslovený Hegelovec, jehož práce z oboru logiky, psychologie, ethiky a z dějin antické filosofie zachovávají podnes cenu přes malou soustavnost, sem tam i kritičnost základních stanovisek. Jana Ignáce Hanuše, který v dobách svého vědeckého rozmachu udržoval pilně krok po boku metafysika Smetany a učenců Amerlinga a Purkyně (i on byl významným představitelem nauk o přírodní filosofii), připomínati bude povždy i literární historik Boženy Němcové, neboť byl jedním z jejích vlivných duševních přátel, a dal i myšlenkový podnět k její „Babičce". Z důležitějších spisů Hanušových uvádíme: Nástin duševědy, Nástin logiky na základě metafysickém, Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného, Život Frant. Lad. Čelakovského, Malý výbor ze staročeské literatury a j. v. Hanuš napsal též několik zajímavých spisů a rozborů z oboru slovanské mythologie, vydal doplňky k Jungmannově Historii literatury, sestavoval přehledy knihopisné a jazykozpytné, dokazoval podvrženost Rukopisů etc. Zemřel v Praze 19. května 1869. —*n*—

*

Hadačka nepravá. R. 1604 kterýs den pozvali si do domu pana Heřmana Černína z Chudenic v Menším městě pražském Saru hadačku, a ta před služebníky i pánem samým jistila, že služebník Lorenc Rydiger pánu flaši stříbrnou za 60 kop ukradl, a co se tak v domě právě ztratí, to že on krade a bere. A honosila se, to že na kameni, kteréhož užívá při čarách, viděla. Tím ovšem Lorenc v zlou pověst byl uveden i hájil své cti žalobou žádaje, aby pro takové čáry byla trestána. A tehdy hadačka pověděla před radou městskou, že o něm, Lorencovi, nic zlého neví, než že pro ni dva služebníci Kašpar a Andres šestkrát chodili a uvedše ji do domu upili a prosili, aby na něho hádala; a pravila, že kámen ten, jímž takové hádání provozuje, náleží panu Janovi Fridrichovi Hoffmanovi, jenž koupil jej od zlatníka pod loubími v Starém městě za 6 kop českých. Ale když Rydiger tvrdil, že nemluvila toho z ožralství, než když ku pánu přivedena byla, že ještě ráno bylo, a tak užralá býti nemohla, páni radní děvečku zmařilou odsoudili, aby z města vymrskána a všech měst pražských i všeho království na věky pod ztracením hrdla prázdna byla; a prohlásili, že takové všetečné řeči a šantrocké hádání Lorencovi k ujmě dobré cti a pověsti nejsou. (Arch. m. Prahy, rkp. č. 1159.) *V. V.*

V Praze, dne 6. prosince 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

II. Na universitě.

Po šťastně odbyté maturitě vstoupil J. Vrchlický do semináře. Proč se tak stalo? Z různých příčin. Za prvé působila na něho, abych tak řekl, rodinná tradice. Otcův bratr, můj vychovatel, byl kněz a matka měla dva bratry kněžími. Starší z obou byl Antonín, farář v Ovčárech u Kolína, u něhož byl Vrchlický vychován a s kterým tak pilně si dopisoval; mladší Alois stal se později farářem na Vepřku u Veltrus, kde až dosud Antonín na odpočinku žije, jak hned na počátku těchto vzpomínek bylo pověděno. Za druhé působilo na Vrchlického vychování. Bratr můj byl dítě velice slabé, sedmiměsíční, a proto byl, jak již jinde v jeho životopise bylo uvedeno, hned čtyřletý vypraven na faru Ovčárskou, kde mohl vyrůstati na lepším vzduchu nežli v Slaném, u rodičů, kde se mohl provalovati a probíhati po veliké zahradě, kde mohl píti nejlepší mléko od domácích krav a kde jej očekávala s otevřenou náručí babička, která se mu mohla lépe věnovati nežli vlastní matka, neboť ta po něm měla na starosti již zase dvě ne-li tři mladší děti. U strýce faráře pobyl Vrchlický ovšem pouze pět let, ale byla to leta zvláště důležitá, kde se dítě počíná rozhlížeti po světě a kde tyto první dojmy bývají tak silné, že z pravidla provázejí nezměněny člověka celým jeho životem. Na té faře byl bratr můj velice rád a po všechna příští léta vracel se tam na svátky a prázdniny skoro raději nežli domů. Zvykl tak tomu ovzduší farskému a částečně i společnosti kněžské, zvykl křesťanskému životu, zvykl kostelním obřadům a zalíbil si jejich lesk a skrytý význam i později jejich poesii, že zdálo se mu asi dosti přirozeno, stane-li se také knězem. Povolání kněze, zvláště venkovského — jiného téměř ani neznal, — zdálo se mu ideálem. Žíti tak stále mezi lidem, poučovati jej nejen s kazatelny, nýbrž i v denním styku, sloužiti mu nejen svátostmi, nýbrž i radou v jeho potřebách životních, ba i skutkem, zdálo se mu nejkrásnějším úkolem života. Stále tanuly mu na mysli ctihodné postavy našich starých, vzdělaných kněží z doby probuzenské, oněch sympatických idealistů, o kterých mu strýc vyprávěl, o kterých později sám čítal, a jichž živoucí příklad viděl právě ve svém strýci. Strýc učil jej, jak nejednou doznává, lásce k vlasti, lásce k lidstvu, strýc budil v něm cit pro krásy umělecké, strýc vštípil mu ono veliké mínění o ceně života vnitřního, myšlenkového, takže pouze život takový zdál se mu životem, jak sám doznává. Krátce strýc byl mu ideálem, jemuž se chtěl celým svým příštím životem blížiti, a tichá fara se zahradou, fara třeba chudá, ale plná knih, zdála se mu nejlepší k tomu cestou. A jak bylo s jeho přesvědčením? Měl tu potřebnou víru, bez níž úřad kněžský stává se pak jenom „řemeslem jako jiné“? K tomu byl přílišný poctivec a idealista, aby proti svému přesvědčení vstoupil do semináře. Soudím, že v těch letech přemýšlel spíše o jiných věcech a že ke konfliktům mezi vírou mládí a výsledky vlastního přemýšlení i lektury došlo až později a na základě jednoho místa v dopise, jejž citovati budu, řekl bych, že právě pobyt v semináři konflikt ten uspíšil.

Že neutěšené hmotné poměry domácí v té době měly při jeho rozhodnutí také svůj význam, jest možné — věděl, že z domova mnoho očekávati nemůže a strýci také nechtěl býti dále na obtíž — nicméně lze říci, že jej nikdo do semináře nenutil, nejméně strýc, který mu při jeho vystoupení zase ihned první nabídl pomocnou svoji ruku.

A tak se stalo, že na podzim r. 1872 beze všeho dlouhého rozmýšlení, beze všech bojů přihlásil se na fakultu bohosloveckou. V dopise ze dne 13. října děkuje strýci za pohoštění o prázdninách a zároveň hned vypravuje o svém novém životě: „Přijat byl jsem velmi vlídně ode všech pánů, jakož vůbec zacházení s námi jest v každém ohledu velmi solidní. Jak jsem za tento týden shlednouti mohl, popíši Vašnostem věrně a pravdivě. Imatrikulován na universitě byl jsem v úterý a ve středu začly přednášky.“ Na to uvádí rozvrh přednášek na celý týden. Professoři byli křižovník dr. Petr, dr. Borový a dr. Velhartický. Prvý a poslední přednášeli latinsky s německým výkladem, Borový střídavě latinsky, česky a německy. „Přednášky“ píše, „jsou dosud dosti zajímavé.“ Na to popisuje domácí pořádek, dojista i pro širší kruhy také dosti zajímavý: „Vstává se ráno v 5 hod.; od $5^1/_2$—6 jest oratorium, od 6—$6^1/_2$ mše sv., od $6^1/_2$—7 snídaně, od 7—$7^3/_4$ studium, od 8—10 kolej, od 10—$10^1/_2$ svobodný východ, od 11—12 studium, od 12—$12^1/_2$ oběd, od $12^1/_2$—2 volný přístup hostům, od 2—4 kolej, od 4—$4^3/_4$ svobodný východ, od 5—7 studium, od 7—$7^1/_2$ večeře, od $7^1/_2$—$8^1/_2$ volná zábava, od $8^1/_2$—9 oratorium. — Nyní přicházím k puntíku velmi choulostivému, totiž kuchyni: každý ze starších kolegů hubuje na špatnou stravu, já to dosud tvrditi nemohu, naopak jsem spokojen s kvalitou i kvantitou pokrmů. Uvádím jídelní lístek jednoho týdne: v pondělí k obědu maštěné brambory, k večeři švýcarský sýr s chlebem, v úterý hrách s vepřovým, večer vuřty, ve středu knedlík špekový, večer uzenky, ve čtvrtek buchty, večer zadělané skopové, v pátek kaše nebo knedlík obyčejný, večer buchta, v sobotu čočka s uzeninou, večer syrečky a máslo, v neděli nákyp, pečeně, večer maštěné brambory. — Něco jest opravdu slabé a to je káva a jest jí málo a jen jeden rohlík. Pivo jest občas. Leč již dosti o této žaludkové prose... Upřímně řečeno: doufám, že zde vydržím; jsem bez toho více přítelem tichého života a kdo si zvyknul na vnitřní život jako já, nepozná ani valného rozdílu. Bratr navštěvuje mne často i Thomayer byl u mne i jiní kolegové z Klatov. Byl jsem zapsán do čtenářského spolku akademického, který jest středem všech studujících university i techniky, má všecky časopisy a bohatou knihovnu. My do musei (studoven) dostáváme zdarma Blahověst, Tábor, Katolické noviny slovenské a Danicu, pak německý list Kapistrán — odebíráme Čecha a druhý klub Politik, což si vyměňujeme. Včera dostali jsme každý 24 brků a 2 tužky na půl roku, knihu papíru na měsíc, českou a hebrejskou bibli a vždy ob jednoho hebrejskou gramatiku. — Mým knihám račte dopřáti útočiště, snad se pro ně nějaký koutek vyskytne a Vašnostem v dlouhých večerech zimních snad přece nějakou službu prokáží; zde by mně věru jen překážely. Listy mé z kufru jakož i podobiznu Shakespeara račte mi laskavě zaslati“.

V druhém dopise, za měsíc na to, doplňuje mnohými podrobnostmi své minulé zprávy. „Život seminářský pohybuje se v stejné koleji: na povrch jednotvárný ubíhá rychlostí netušenou. Divím se sám, že ranní vstávání mi tak k duhu jde, nikdy jsem se necítil zdravější nežli tyto dva měsíce. Večer se sotva postele dočkám a spím jako zabitý. Ovšem zkusíme zimy dost. V ložnicích, jak známo, se netopí, v oratoři také ne, v koleji málo a to ještě s přídavkem protivného čmoudu. V refektáři postavili tento týden kamna, ale kdyby si je nechali, bylo by totéž, neboť ta kamna dělají smrad, ale ne teplo. Zaopatřen jsem vším. Svrchník (komisní) již mám a sice tak velký, že by se do něho vešli tři, laiblík dostaneme jeden komisní, jeden mi slíbila matka. Rovněž mám dostati z domova těžkou přikryvku. K nepříjemnostem zdejším patří prádlo, tak bídně prané, že je skoro jen na polo usušené musíme obléci a pak není týdne, aby se něco nepohřešilo. Najde se to sic, ale kdo ví, v kterém ročníku. Právě byl jsem dnes prefektem prádla, napočítal jsem minulou sobotu 40 šátků a zpět jsem jich dostal 32! To je běhání, než každý přijde k svému! Leč to jsou malichernosti. Studií nemáme zrovna mnoho. Dr. Borový vykládá theologii fundamentální; je to látka zajímavá, stálé vyvracení rationalismu a materialismu. Kdyby to bylo české, měl by člověk práci uspořenou. Borový přednáší ze všech professorů nejlépe. Pravou komedii máme s hebrejštinou. Asi pět, co sedí v prvé lavici, stále jest voláno, ostatní ani professor nezná a nikdy si jich nevšimne, bible pak jsou plny vepsaného překladu. Prof. Velhartický

nám zemřel, nyní čte jeho přednášky adjunkt, všecko latinsky a tak rychle, že při nejlepší vůli nelze mu stačiti. Vůbec na vysokých školách jde to studium podivně. S každou hračkou nadělá se důležitostí; tak dr. Petr vykládá celý měsíc geografii Palestiny a já vím, že v Ovčářích v druhé třídě i děti ji znají důkladněji nežli my. Pátou hodinu vykládá jméno Jehovah, stále povídá totéž a splete všecko dohromady, latinu, řečtinu a hebrejštinu a druhý den začne znova tam, kde minule.“ — Dále píše o poměrech literárních: „Kritiku o Hálkových písních psal ovšem Durdík. Jak mi sdělil Thomayer, který jest členem Umělecké besedy, měl Durdík, jaksi zástupce Staročechů, s Vlčkem a s druhými „mladými“ v besedě tuhý esthetický spor, z něhož vyšel vítězem, a když mu vytýkáno, že my dosud p r a v é kritiky nemáme, napsal on toto znamenité, snad až příliš podrobné pojednání. Hálek na to co nepřímou odpověď vydal novou sbírku písní „V přírodě“ a jsem žádostiv, jak ji Durdík posoudí. — Seznámil jsem se s humoristou A. Nevšímalem, který jest základní sloup listů humoristických a který též v „Anemonkách“ zastoupen byl ostrými epigramy. Thomayer pracuje ve své medicině tělem duší. Pro Světozor napsal dvě pojednání: „Fysiologie pláče a smíchu“ a „O životě ptactva na českých rybnících“. Dnes mne zastupuje na schůzi spolku akademického, který chce vydati k oslavě stoletých narozenin Jungmannových básnický almanach. — Ráčíte se pamatovat na Šmilovského z mého vypravování? Tož připomínám jeho mudroslovný román, „Kmotr Rozumec“, který vydala Matice lidu. Je to kniha praktické křesťanské filosofie, která zahalena jest v zábavných povídkách Kmotra Rozumce, jež, ‚medle‘ Šmilovský sebral za dvacet let z mnohých spisů a klepů Klatovských.“ Na konci listu naříká si již na kuchyni, kterou zprvu chválil: „Kuchyně seminářská se valně zhoršila; teď již pochopuji stesky ostatních. I pivo, vyjma neděli, zmizelo, a ta káva, člověk neví, je-li to voda či mydlinky, a jen jeden rohlíček, člověk neví, zda-li vůbec snídal, a ta skopová (vulgo kamzík) a ty kaše (dědictví maličkých) a nejhorší ten omastek, a ty knedlíky (bratří) a ty buchty (sestry) atd. Kleriku ještě nemám, za to dostal jsem nový klobouk a vysoké boty.“ Koncem listopadu naříká si znova: „Jsem zdráv a dosti dobré mysli až na tu stravu, která jest čím dále tím horší — třetí jídlo nechává se obyčejně nedotknuté. Představenstvo jest k tomu lhostejno, jakoby to bylo v pořádku; jeden tvrdí, že smradlavé maso „hat sogar einen guten Geschmack“. Někdy se tomu srdečně zasměji, někdy mne to přece trochu mrzí.“ Zvláště si naříká, že od 7 až do 12 hodin chodí žaludek procesím. Z literatury ví málo nového. „Četl jsem tyto dny Sabinovu „Obranu proti lhářům a utrhačům“, brožurka zajímavá, ale příliš sprostá, plná nadávek zrna nejhrubšího.“ Na prázdniny vánoční jel toho roku k rodičům do Čisté u Rakovníka, kde se stal zatím otec správcem parního mlýna. Nežli odejel z Prahy, dostal od vicerektora Hrádka látku k prvnímu kázání a to: „Na hod boží velkonoční“, svátky a) nevěřících a b) věřících; hotovo má to býti do Hromnic. Konečně oznamuje strýci, že dostal talár a že půjde akolythovat.

V lednu se poměry v semináři velice přiostřily; píše strýci o „všeobecném rozladění mysle, vzniklém z několika bouřlivých scén v životě seminářském“. — „Trpěli jsme dlouho a trpělivě všecky nešváry se stravou,“ píše, „ale jednou to vypuknouti musilo. Polévka odcházela se stolů netknuta, maso bylo plné nečistoty, knedlíky černé, nechutné. Jednou přišly uzenky sladké jako cukr. Většina opouštěla s reptáním refektář. Druhý den zvolena ze všech ročníků deputace k řediteli, aby podala všeobecnou stížnost na kuchyni. Ale zde ukázalo se sabinství (narážka na zradu Sabinovu) v plné míře. Ředitel byl napřed zpraven o našem úmyslu i o všech punktech naší stížnosti, znal jménem všecky vůdce deputace napřed a odbýval naši spravedlivou žalobu samou ironií. Že pro nás nepsal a když tu nemůžem být živi, že nás nedrží, že mu po tom nic není atd. Dva kolegové z II. ročníku byli vyloučeni pro tyto příčiny: 1. Málokdy co jedí. 2. Stále se mračí. 3. Praštili nechutným párkem o zem. Tyto malicherné důvody vzbudily všeobecný smích a celý druhý ročník se usnesl, že budou-li vyloučeni oni dva, vystoupí všichni co jeden muž. Hnali se všichni do ředitelny. Toho se slavná správa přece zalekla a řekla, že nás nikdo nevyhání, ale ti dva musili napsati žádost za opětné přijetí(!). — Dále bylo slíbeno, že o patřičné reformy bude postaráno, ale starý šlendrián vládne dále.“

(Pokračování.)

✣ ✣ ✣ ✣ ✣

E. Hauner:

TANEČNICE.

Hle, vyšla již . . .
O, ztiš se, ztiš!
Vášnivě rytmická hudba jí zdvíhá
váhavý krok —
zjitřené tóny — a šat se jí míhá
v bakchický skok.
Kastanět vyzývá:
Pojď ke mně blíž,
pojď ke mně blíž,
ucítíš lásky mé smrtící tíž.
Plášť její černý a krvavý v rub,
kterým jak torero mává,
vyzývá: uchvať mne vzácný jak lup,
krása má hrdá a smavá
vítězům jenom se vzdává.
Ruka teď velí, bys k nohám jí paď,
vítězi v zápasech s býky;
zmocni se odvážně kouzelných vnad,
za náruč lásky vzdej díky —
její však varuj se dýky.
Diváku areny lásky, ó hleď,
jak její pohledy pálí;
nepatří tobě jich záhadná spleť,
pro tebe za potlesk chvály
rozkvete úsměv jen malý.
Kastanět vyzývá:
Pojď ke mně blíž,
pojď ke mně blíž,
ucítíš lásky mé smrtící tíž.
Vášnivě rytmická hudba již tichne,
ustává let —
Diváku, proč tvoje srdce si vzdychne,
proč jsi tak bled?
O, ztiš se, ztiš.
Hle, zašla již . . .

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi.*)

Velký dědeček v posledním čase očividně scházel. Rovná, jako topol vysoká postava jeho se ještě více nahrbila a údy vyschly tak, že šat s nich visel. Krok stal se namáhavějším, klátivým. Ruka se mu třásla tak, že rozléval nápoj i polévku se lžíce. V řeči se zakoktával, vázl, vzpomínaje těžce i na nejběžnější výrazy a obraty v řeči. Úžasná někdy paměť jeho opustila jej tou měrou, že zapomínal na události včerejšího dne, nevzpomněl, kam co položil a co právě dělati nebo říci chtěl. Větu načatou končil často po přestávce rozmyšlení jinak, mluvě o něčem zcela jiném.

„Ach, co pak jsem to jenom chtěl? Co jsem chtěl říci?“ mnul si kostnatými prsty popelavě skvrnité čelo. „Vždyť jsem přece tento — hm,“ a oči jeho, barvy vybledlé vadnoucí chrpy, hleděly ve studu a zaraženosti bezmocně dokola.

Měl i takové chvilky, že nevěděl, kde jest a kdo jest. Ani na jméno své si nemohl vzpomenouti a celé okolí bylo mu něčím záhadným. Nemohl se najednou vzpamatovati, proč to tu vše vlastně jest a on sám se vším dohromady, až se zase zvolna uvědomil.

V takových chvílích ochablosti i dveře si pletl v cestě ze stavení nejznámějšího.

A přece stále byla jeho rada v nemocech dobytčích vysoce ceněna. Slovo věsnovského kováře mělo zlatý zvuk. Jezdili pro něho z daleka s bryčkami, kočáry i košiňáky.

Také v zevnějšku byla nápadná sešlost starého kováře. Ten tam byl dlouhý šosák s lesklými limburáky, jeho bývalá pýcha. Zmizel hedvábný šátek s krku i vyleštěné jako zrcadlo boty. Prádlo, které bylo vždy jako květ, nosil nyní uválené, špinavé, ba i zedrané, boty sešlapané, bavlněný šátek na krku vyrudle bezbarvý. Celý posivěl, jako starý holub, a slabost věku doléhala naň v každém pohybu drtivou tíží, s níž zápasil jako ušlápnutý červ.

Bylo obecně známo, že nemá náležitého ošetření, jehož vyžadoval vysoký jeho věk, ba ani vůbec domácnosti.

*) V příběhu tomto vypráví se o osobách, známých z povídky „Lojzík vychovatelem“, otištěné v minulém ročníku Zvonu. Především Lojzík sám, pak jeho věrný přítel Pepánek Bartošův i rodina jeho s oběma dědečky, „velkým a malým“, jak byli nazváni od vnuků svých. Pozn. red.

Domů přinesl peníze, ale nenalezl doma ani milého uvítání, ani prostřeného stolu. Ba, ani lože. Spával prý již časem v kupách sena, ve stozích, ba i pod vlastní kůlnou doma. Nejlépe jedl a spával ještě „ve světě" na praxi. Velkého dědečka živil celý svět. Všude bylo pro něho prostřeno, všude byl rád přijat. Ani domů by byl nemusil. Příbuzné měl také na mnohých stranách a přáli mu. Co se ho naprosili, aby u nich zůstal. Dílem nezištně se mu zavděčiti chtěli, dílem viděli, že by u nich nebyl zadarmo. Vyprali na něm i cizí lidé, šaty a obuv mu spravili. Mohl všude býti jako doma. Ale všechno marno. Velký dědeček nikde nevydržel. První a poslední jeho myšlenka byla stále: Marjánka.*)

„Co pak asi dělá moje Marjánka? Jen aby se bylo zatím Marjánce nic nepřihodilo? Nemá prý nikde stání obavou. Je tam chuděrka tak sama . . .!"

Smáli se mu do očí. Druhdy mívali přece více ohledu a citu, ale slabost a bezmocnost stáří budí v lidech bezohlednost. Dokazovali mu cynicky, že Marjánka dokonce není tak sama, jak se obává, že se jí po takovém dědu ani dost málo nestýská a že čeká na něho jen, aby mu obrátila kapsy. Co že mu kde schází? Vždyť mu Marjánka nedá ani řádně najísti, ani doma vyspati. Nevypere mu. Jako hastroše by ho nechala choditi. Poslouchal to vše schoulen, uhýbaje zraky k zemi — bez obrany a zmučen jako starý kůň, na nějž dopadá dešť ran, aniž může již dohnati jej ke zrychlení kroku. Křiví jen hřbet, věsí hlavu a trpí.

To všechno on věděl, nač naráželi, o čem krutě a bezcitně vtipkovali. Dávno a lépe to věděl než každý z nich a chvěl se bolestí. On jen nemluvil o tom, ale nebylo minuty, aby nemyslil, nevzpomínal. Jako schnoucí štěp na sadě, kterému zbývá již jen jediná zelená větévka a na ní zlaté jablíčko, schnoucí již také, zakrslé, snad i červivé, ale jeho jablíčko, jeho poslední radost a myšlenka — tak byla pro tohoto starce, po němž země již vztahovala své objetí věčného klidu, láska jeho k Marjánce. K té bezcitné, kruté Marjánce, která se ho štítila i pohledem.

Ať se mu smáli nebo vtipkovali, ať ho prosili nebo přemlouvali, zdvihl konečně své třesoucí, ochromené tělo, jež každou vteřinu hrozilo sřícením, a vlekl se ke své trapitelce chvatně, nedočkavě jako k bráně nebes.

*) Velký dědeček, otec Pepánkovy matky, oženil se ještě ve věku stařeckém a nešťastný osud jeho v tomto manželství jest předmětem tohoto vypravování.

Vypravovalo se o něm, že již do své chalupy ani nesmí. Jen ji obejde, posedá okolo, dívá se na ni se všech stran, rozmlouvá s holuby a kuřaty, se starým Vořechem, který radostí štěká a skáče na plot, a čeká, čeká, až uvidí ji — Marjánku

A Marjánka se mu hrubě již ani ukázati nechce. Říká mu do očí, že je jí ošklivo již z pohledu na něho, že po něm v chalupě páchne. A velký dědeček se dívá, poslouchá a mlčí. Jen slzy mu tekou a staré údy se třesou, když se zdvíhá na další cestu.

Jednou prý ho o hladu nechala spáti venku. Byla noc deštivá a větrná. Dědeček onemocněl těžce. Odvezli ho do Prahy do špitálu. Tehdy ještě byl na venku velký strach z pražského špitálu. Koho tam vezli, ten jel jako na smrt. Že tam obyčejně již zůstal, nebylo divu, neboť do špitálu vozili již lidi umírající. Kdo nebyl v bezvědomí nebo v zoufalé otupělosti, ten se k takovému kroku jistě neodhodlal. Často umírali proto nemocní již na cestě, dlouhé a obtížné, neboť nebylo ještě železných drah.

Nyní se o všeobecné nemocnici soudí v lidu jinak. Není to již zoufalá stanice smrti, poslední útočiště hynoucích, všemi opuštěných. Naopak!

„Nepomohou-li tam, tedy již nikde," uslyšíme nyní.

Zázraky vyprávějí se v lidu o dovednosti pražských profesorů lékařů.

Dědečka tam odvezli, aby ho doma nemusili ošetřovati, a když se dědeček vrátil z nemocnice, zdráhala se Marjánka, jež měla chalupu na sebe připsánu, platiti náklad na něho. Bylo s tím mnoho jednání s obcí i s úřady, a ještě více řečí a mrzutostí, jichž hrot se zase obracel proti starci sterými výčitkami.

Ale ani nyní nedal na Marjánku ničeho dopustiti.

„Co pak ona by, Marjánka, nebyla ani zlá," hájíval jí. „Vždyť my jsme spolu na počátku krásně žili. Ona: Jozífku sem, Jozífku tam. Taková hodná byla. Ale potom začala choditi ke Koždoňům — to jako k představeným. Bylo jí, chudince, samotné doma smutno. Tam jí zatvrdili srdce ke mně a navedli ji, aby na mně vymohla postoupení chalupy. A to byla chyba."

„No, že jste taky na to jednou padl, kde byla chyba," řekl bezohledně soused Matěj Roháč, vesnický advokát, když to poslouchal — jsa návštěvou u Bartošů. „To jediné jste neměl dělat a všechno bylo dobře. Toho nebýt, slyšel byste dosud: Jozífku sem Jozífku tam a Marjánka byla by jako milius."

Stařec, třesa se, pozvedl hlavu a upřel na Roháče pohled udiveného dítěte.

„Opravdu,“ tázal se pohnutě, „bylo by to možno?“

„Tak jako že mi říkají Roháč. A jak by okolo vás obskakovala a vystrojovala vám! Nevěděla by samou láskou, kam by vás posadila a položila.“

„Co jsem to jen, nešťastník, udělal,“ spínal ruce velký dědeček.

„Kdybyste se o to chtěl opravdu vzíti, možná, že by to ještě šlo chybu napraviti.“

„Můj Bože,“ sepjal ruce velký dědeček. „Že by to všechno bylo ještě možno?“

„Podáme žalobu.“

„Na koho? Na Marjánku? Ne! To ne, pro Boha! Nikdy ne! Vždyť ona je chuděrka pouze svedena. Za nic nemůže. To všechno jen Koždoň. Ona by ani nebyla zlá. Ne, ona nebyla nikdy zlá, moje Marjánka. Je to dobráček. Věřte mi!“

„Tak, není zlá, ani když vás nepustí domů? Ani když vás nechá v dešti ležeti venku a doma se vám v teple směje se svým galánem? Ani když vás bije?“ Roháč přešel rozčileně světnici.

Stařec svěsil hlavu neodpovídaje.

Roháč vyplil do uhelníku k peci. Žílu měl na čele naběhlou jako brk. Cpal si dýmku a ani se opovržením neohlédl po starci. Usedl mlčky zase.

„Vždyť ona, vždyť ona, Marjánka,“ koktal stařec hlasem sytým slzami, „opravdu není tak zlá. Chybil jsem jen já, že jsem listinu podepsal a že jsem ji v čas před Koždoněm nevaroval. Ale kdo pak se čeho nadál? Nepatří se to na křesťana, aby zle o někom mluvil, ale vždyť já ho těmato svýma očima viděl krásti! Peníze bral z pokladny na zámku. Bůh je mi svědkem.“ A stařec v domnění, že po prvé vykládá věc v tomto kroužku posluchačů, líčil široce příběh mnohokráte opakovaný, všem dobře známý. A přece nikdo neprojevil netrpělivosti, neupozornil velkého dědečka, že už to dávno slyšel, že se o tom často mluví a že není třeba jeho opatrného šuškání a ohlížení se kolem. Byla v tom šetrnost k jeho stařecké zapomenutosti, nebo naděje uslyšeti novou nějakou podrobnost? Velký dědeček jako vrchnostenský dobytčí lékař docházíval často do zámecké kanceláře. Jednou (dědeček dávné vzpomínky obnovoval ještě s bývalou plastikou) viděl na chodbě pana pokladníka čtveračiti se služebnou dívkou. Byl to mladý větroplach, celý pryč do ženských, veselý člověk, ale hodný. Dobráček. Byl synovcem pana vrchního a z jeho přímluvy dostal to místo. — Dědeček se tehdy schválně díval jinam, jako by jejich dovádění neviděl, a za hlučného smíchu a křiku mladých lidí vklouzl tiše s pobožným pozdravem do kanceláře. Byl tam jen Koždoň, který tehdy byl kancelářským. Zrovna byl obrácen zády ke dveřím u pootevřené pokladny, z níž vytahoval plnou hrst papírových peněz. Uzřev kováře, zalekl se a nevěděl na okamžik, zda peníze do pokladny zase vrátiti, čili nic. Velký dědeček měl nyní po druhé příležitost tvářiti se, jako by nic neviděl. Otočil se, jako by neobratně zavíral dveře a prodlev při tom dosti dlouho, uzřel ještě, že upokojený již Koždoň zvedl a schoval upadlý jeden papírek. Nedlouho na to objeven byl značný schodek v pokladně velkostatku a pan Šnajdr, tak se jmenoval mladý pokladník, se v zámeckém parku zastřelil. Vodou si nabil ještě na kuli a lebku měl v kusy, mozek rozstříknutý. Psaní zanechal, kde přísahal, že nevzal více z pokladny, než několik zlatých na útratu v hospodě, které by tam byl na prvního zase dal. Kam že se ztracené peníze dostaly, že nemá ani tušení. Že nechce nikoho podezřívati a že prosí jen svou matku (měl už jen tu), aby mu to aspoň ona uvěřila, od jiných že toho žádati nemůže, ale s tím že se spokojí.

Pohřeb měl pěkný. Všichni úředníci velkostatku byli na něm a slzeli. Také Koždoň plakal. Ale mínění se rozcházela. Někdo věřil Šnajdrovi, někdo ne. Vždyť byl rád vesel a hádalo se, že snad si někde nešťastně v karty zahrál. Matka jeho nabídla svou pensičku k úhradě, ale vrchnost nedala a nesla škodu sama. Bylo to několik tisíc zlatých . . .

Nic nového nepověděl velký dědeček, ale vypravování jeho bylo vždy zajímavé svými podrobnostmi i zcela vedlejšího významu, které se však jako nazpamět naučené po každé do slova opakovaly.

Opakovala se však i trpká výčitka Pepánkova (neboť u Bartošů mluvilo se před dětmi a opatrnost dědečkova netýkala se těchto): „Proč jste to, dědečku, neudal?“

„Tomu ty ještě nerozumíš, hochu,“ hájil dědečka z ochoty advokát Roháč. „Kde by byl vzal svědky? A co on mohl věděti, má-li kancelářský právo také hrabati se v pokladně či ne? To nebyla dědečkova věc. Pokladník nemá pokladnu nechati otevřenu, to je jeho chyba a za tu si vytrpěl.“

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Gabriela Kafková:

ZIMNÍ NOTTURNO.

Slyš, kterak venku meluzína zpívá
a divoce se honí chumelice!
Jen bílý sníh se do oken nám dívá.
Přitul se ke mně, přitul se jen více.

Odleskem sněhu je má líc tak jasná
a mrazík vkouzlil do tváří mi růže,
už možná nikdy nebudu tak krásná,
přitul se ke mně, přitul se jen úže.

A zapomeňme na vše, co nás tíží,
bolestí starých zapomeňme sledy,
teď, kdy nás k sobě opojení blíží,
přitul se ke mně, přitul naposledy.

Z nás žádný neví, co ho zítra čeká,
a pro koho mu líce vášní zblednou,
kam stezka lásky zahne do daleka.
Přitul se ke mně, přitul ještě jednou.

Že se nám může tato chvíle vrátit?
Nač zítřků? Třebas zítra oklamej mne!
Proč štěstí mžiku v neurčitu ztratit?
Přitul se ke mně, přitul, zulíbej mne.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Jako když se vlny převalí, tak to Mančince připadalo. Převalí a všecko promění. Jiné to bylo teď všecko! Nechtělo a nechtělo to sjeti do starých kolejí. On se jí stále více odcizoval. Totiž uvnitř odcizoval, na povrch bylo všecko stejné, jako na začátku. Na povrch se nezměnila ani jeho něžnost a jeho pozornost. Ale přece bylo cítiti ochlazení jejich poměru. Život ho unavil, život! Roztrpčele posuzoval všecko, nedůtklivě všecko přijímal. Nedařilo se jí, když ho chtěla ženským důvtipem vyvábiti do jejich známých míst.

Teď právě bylo plné léto, žhavé a ohnivé, a on sedal jako zasmušilý brouk do soumraku v dusné kanceláři, zatuchlé spisy a věci jakési, jejímu mládí nesmírně vzdálené, horlivě vyřizoval a nestaral se o mladou ženu, kterou lehkomyslně připjal k svému omrzelému životu. Neuskutečnily se ani její společenské sny. Zábavné večery, zamýšlené kdysi pány soudci, nebyly konány ani jedenkráte. Napjaté poměry z úřadu přenášely se i do společenských styků, dámy soudců vyhýbaly se choti soudního přednosty.

Byla jako uvězněná. — Ano, sliboval, že si v létě zažádá o dovolenou, a že budou cestovati, a teď o dovolené nechtěl slyšeti. Praesident prý zase ho překvapí, přijede určitě na inspekci, proto je nutno, aby byl v úřadě a neodjížděl.

Ven do polí a do lesa chodili nyní málokdy. Teprve po šesté hodině večer podařilo se jí několikráte vyvésti ho na dlouhou procházku za město. Šli známými pěšinami v polích, schválně ho vedla na známá místa, toužíc v něm vzkřísiti nedávnou minulost. Byl nezměněně roztomilý, vlídný a laskavý, ale byl chladný. Nerozehřál se letním večerem.

„Příroda není pro úředníka," pravil, „pro úředníka je jenom úřad!"

Zachtělo se jí odporovati mu, a neodporovala. Věděla, že by ho nepřesvědčila. Už v ní dozrával veliký obrat.

— To všecko není život! Klam to byl, svedl ji a oklamal ji! Připoutal ji k dohasínajícím touhám, vyšinul ji z kolejí její samostatnosti. Jen zdánlivě byl hluboký, citový člověk!

Jaké to bylo štěstí! Do tmy skočila a je ve tmě! Zda by jí nebylo líp, kdyby byla zůstala ve škole a nevdávala se? Nic se jí nesplnilo, čeho od něho očekávala! Žil vedle ní jako stroj! Kdyby ji aspoň týral, kdyby ji mučil, i žárlivost jeho byla by jí milá. Ale on byl studený, vychladlý patron. Nezměněně roztomilý, vlídný a laskavý! Z jeho laskavosti válo studeno sestaralého života.

„Víš, co by bylo nejlíp," vyburcovala ho najednou z šedivého úřadování a na chvíli se významně odmlčela, než pokračovala, „bylo by nejlíp, kdybychom udě-

lali u lékárníků Patočků návštěvu! Slušelo by se to, a bylo všecko rázem vyrovnáno a zapomenuto.“

„Jak myslíš,“ překvapil ji neočekávanou odpovědí, „když si přeješ, vyjedeme si tam některé neděle kočárem! Ovšem, ovšem, slušnost by kázala, abychom se tam podívali!“

„Nesmíme to dlouho odkládati, když už jsme tak dlouho odkládali!“ pokusila se ještě jednou ho podrážditi.

„Když myslíš, pojedeme příští neděli, abychom toho zase neodložili!“ odpovídal.

Nepodařilo se jí podrážditi ho, on sám ji podráždil svým klidem a svou měkkostí.

„Jen aby nás dobře přijali, jsou to divní lidé!“ řekla ještě.

„Toho se nebojím! Patočka je obchodník, chová se ku příchozím s vybranou zdvořilostí. Uvidíš, Mančinko, jaký je člověk, překvapí tě!“

Konečně byla tato návštěva změnou, a změny se Mančinka neodříkala nikdy. Proto rozhodnutí, že pojedou, nebylo změněno. Už to, že pojedou kočárem skoro dvě hodiny, po okresní silnici, vinoucí se poli a lesy, okolo Mančince neznámých bílých vesnic do městyse menšího a smutnějšího, nežli ve kterém žili, už to bylo nesmírné lákadlo. Kdyby je třeba lékárník Patočka nevpustil do domu, kdyby hned zase musili vsednouti do kočáru a vraceti se stejnou cestou, už to by bylo krásné!

— V logice jeho neúprosnosti a nesmířitelnosti byla to nevysvětlitelná mezera.

Když byl nesmířitelný a neúprosný, proč se dal najednou uprositi Mančinkou? Mančinka mu poroučela víc, nežli si byla vědoma. Mančince patrně odevzdal řízení všech svých věcí!

— Kdyby chtěla Mančinka — — ! Nebyla jeho logika o nic lepší než Václavova. Václava ona poznala v Praze důkladně. Václav nebyl obrněn jako jeho otec vážností úřadu, z níž jeho otec čerpal jedině svou nezlomnou vůli, Václav byl jiné nerozmnožené a neupravené vydání Severinova rodu. Václav byl primitivní Severin, a to bylo zajímavé a poutavé, byly v něm nepopíratelné prvky dobra a krásna! Jí byla arciť Václavova povaha otevřenou knihou, na jejíž stránkách bylo lze zřetelně čísti.

Odpoledne za soumračné neděle tedy vyjeli. Chřásty řípy, svěže zelené, třpytily se kapkami prudkého dopoledního deště, kalužiny blýskaly na slunci, jež se chvílemi prodralo z roztrhaných mračen. Ač byla neděle, ženské pracovaly v polích. Na široké travnaté cestě polní pásly děti hejna husí.

Kočár, do něhož byli zapřaženi těžké selské koně s dlouhými žíněmi, namáhavě vyjížděl do kopce, vyvstávajícího před nimi. V písčitých půdách krčily se nízké porosty borové, za nimiž tmavěl se vysoký les, ustavičnými proběrkami značně prořidlý. Byl to nejchudší kout městského okolí.

S lesnatého kopce nahoře otevřel se jim krásný rozhled do úrodné roviny. V dáli říšská silnice vroubená řadou štíhlých topolů, ústící do venkovského městyse, cíle jich vyjížďky, v dáli bílé vsi, bílé cukrovary, bílé sušárny na čekanku. V zeleni řepných polí panské dvorce, lihovary s nevysokými komíny. Opodál města z parku prokmitávaly bílé zdi vrchnostenského zámku. Právě se mraky na obloze protrhávaly, a jimi vyjasňoval se slunečný den letní.

Kočí na kozlíku zabrzdil, kočár s pronikavým skřípěním sjížděl s kopce, u jehož paty bělala se prvá vesnice. Štěkot psů odtamtud zazníval. Zase hejna husí potkávali na silnici. Kohouti jásavě kokrhali do ochlazeného vzduchu, vonícího deštěm. Chasníci vysvlečení ze svátečních kabátů kouleli na zahradě u hostince v kuželky.

Ještě jednou vesnicí projeli. Tam už potkávali měšťany ve svátečních šatech, dámy v širokých kloboucích a v úzkých moderních sukních. Dokonce tennisové hřiště bylo u městyse. Nízké přízemní domky tlačily se do silnice. Projeli ulicemi a octli se na náměstí s jednopatrovými domy, s malým parkem před radnicí. Tmavozeleně natřený dům na náměstí, jednoposchodní, s velikým nápisem „Lékárna“, konečně se jim objevil.

Z domu zíral starý, mnohaletý blahobyt. Lékárna byla dědičná, v Patočkově rodě od nepaměti. Dům byl z osmnáctého století, mohutně stavěný, vznešeně patricijský, od jiných domů na náměstí, pocházejících z nedávných časů, nápadně odlišný. Kamenná, vytlapaná dlažba ve sklenuté chodbě znala chůzi praděda, znala chůzi děda i vnuka. Rakve všech lékárníků v té chodbě před pohřbem, nežli je odtud vynesli do rodinné hrobky na zrušeném hřbitově u hřbitovního starého kostelíka, tady stávaly.

Mančinka v nesmírném rozechvění ulpěla očima na svém muži. Rada Severin klidně vystupoval z maloměstské bryčky, jako kdyby se nedělo pranic zvláštního. Jeho jistota ji překvapovala a uklidňovala. Zvědavě podívala se nahoru do otevřených oken, zdali se tam objeví někdo,

a když nespatřila nikoho, zase jí rozechvění zazmítalo. Připadalo jí na mysl, že sem vchází do dceřina blahobytu jako nepovolaná, že se sem vtírá.

Než domyslila, dveře se u domu hlučně otevřely, a jimi vyběhl z kabátu vysvlečen lékárník Patočka s radostným výrazem ve tváři. Shýbl se nejprve k její ruce, uctivě ji políbil a pak jí vtiskl na tváře dva polibky.

„To jste hodná, maminko, že jste sem s tatínkem přijeli!" breptal dojat.

I radovi Severinovi políbil ruku, nežli se s ním objal.

Mančinka trnula strachy. V hlavě jí zvučela Severinova slova: „Patočka je obchodník, chová se ku příchozím s vybranou zdvořilostí." Jak to bylo přesné a spolehlivé! Ale o Hedvě se Severin nezmínil, a o tu teď šlo.

Mančinka se děsila, že se jejich návštěva ztroskotá o Hedvinu nepřístupnost. Strašné minuty to byly, než se objevila v řasnatém, čistém župánku paní Hedva. Obě mladé ženy změřily se na vteřinu planoucíma očima. Mančinka vytrvala, a odpor Hedvin byl zlomen. Hedva sklonila se k Mančince, ruku jí políbila, a už se k sobě přivinuly.

Teprve když seděli nahoře ve velikém rodinném pokoji s biedermajerovským nábytkem a světlými mousselinovými záclonami v širokých oknech, když jim na stole voněla káva, a pyšnily se láhve starých zdravotních vín, Mančinka se uklidnila, a nesmírně se jí líbilo u mužovy dcery. Hedva seděla vytrvale vedle ní, ruce jí tiskla mazlivě, líbala ji úkradmo a šeptala jí do růžových uší, krví zalitých, tajemné hloupůstky manželského života. Jako mamince jí ty důvěrnůstky povídala.

Patočka, jenž si v radostném rozechvění ze vzácné návštěvy zapomněl obléci kabát, běhal ohnivě jako neúnavný hostitel.

„Holka nám právě odešla," vypravoval zamlčev, že to je Bětka, „jsme sami dva doma, teda odpusťte —! Musím sám —!"

Byla to malá lež, poněvadž Bětka byla schována ve špíži vedle kuchyně a strašlivě se styděla, že bývalý její milostpán „s ní" sem přijel. Vždyť i kávu Bětka uvařila, pro víno byla ve sklepě, talíř cukroví přinesla od cukráře. Jak zaslechla kroky na chodbě, schovávala se do špíže, jsouc si vědoma, že by toho nepřežila, kdyby se tu setkala s bývalými pány.

Rada Severin s vyjasněnýma očima seděl u stolu, pohrával si se třásněmi žlutého ubrusu kávového a spokojen pozoroval Hedvu s Mančinkou.

„Dobře se tak stalo, docela dobře se tak stalo," opakoval si v duchu, „že jsme tu papírovou stěnu protrhli! Aspoň bude klid a pokoj! Mělo se to státi už dávno, když pro nic ne, tedy pro veřejnost, která rodinné spory vždy posuzuje nelibě a křivě. Vážnosti úřadu se tím nedodá — a přece jsou to všecko nesmírné hlouposti!"

Sedláci mu tanuli na mysli, soudící se často o malicherné věci, — a styděl se, že byl zrovna takový. O nic lepší nebyl! Měl se už dávno smířiti s nezměnitelnými věcmi, jako se s nimi smířili dcera a zeť.

— Teď se mu mimo nadání volně dýchalo mezi nimi. A ještě volněji by se mu dýchalo, kdyby tu nebyl jenom jako otec, nýbrž také jako dědeček.

V té příčině byl zase Patočka Patočkou! Jejich manželství bylo bezdětné, úmyslně, zaviněně bezdětné. Patočka tvrdíval, že výtěžky z lékárny nedovolují, aby měl rodinu, že z lékárny sotva uživí sebe a ženu, kdyby měl dítě, že by musil z lékárny utéci.

Když po svačině podal zeť doutníky, když se modrý kouř z havanských doutníků zamodral nad nimi, rada Severin o tom uvažoval, nechápaje proč si nepomyslí jeho zeť, že svou krev úmyslně vylučuje z této bašty blahobytu, že úmyslně chce, aby byl posledním Patočkou v starém domě lékárnickém, v němž jeho předkové očekávali dědice s napjatou touhou ruských carů. Patočka zneuctíval svou ženu, když bránil jejímu mateřství. Hrozného zločinu se dopouštěl na ní i na sobě, zločinu, na který není v moderních státech evropských paragrafu.

— Patočka je nenapravitelný! Rada Severin byl přesvědčen, že jeho zeť, v tom okamžiku bodrý, neúnavný a nešetřící hostitel, až odjedou, s hrůzou spočítá vypité láhve Malaga a Sherry, že spočítá s hrůzou vykouřené doutníky, útratu u cukráře a vůbec všecko, čím je pohostil, že zaleze zasmušile do laboratoře a bude přemýšleti, kterak uhraditi nepředvídaný výdaj.

Aby ho nepřipravil na mizinu, vstal rozhodně v pět hodin odpoledne, odmítl prudký pokus Patočkův, zdržeti ho na večeři. Rozloučivše se, vsedli o půl šesté do bryčky.

Když už byli za městysem, když už bryčka namáhavě s břichatými koníky vyjížděla do kopce, když už krásný rozhled do roviny byl za jich zády, a po kopci sjížděli k nim, viděli Labe, široké a bílé, jako bílou pentli široké, bílou pentli, zatknutou do vlasů krásné ženy.

Volně se jim dýchalo. Mezitím, jak seděli u Patočků, drobně sprchlo se soumračné oblohy, a bláto stříkalo pod koly ctihodné bryčky.

Mančinka byla spokojena, najednou byla úplně spokojena s nynějším životem. Mlčela a úkradmo pozorovala jeho obličej. Byl to přece jenom dobrý, měkký člověk, ani starý nebyl, jak by se zdálo, upoutával ji, líbil se jí. Vyhledala jeho ruku. Schválně si k tomu svlékla žlutou návštěvní rukavičku, aby se ho mohla dotknouti holou rukou. Pak mu uzardělý obličej překlopila přes rameno, přivřela oči a z hluboka dýchajíc, byla přesvědčena, že i v něm hoří potutelný ohníček!

XII.

Návštěva u Patočků byla Mančince mezníkem, od kterého jí začínal nový život. Všecko jí utkvělo v mysli. Malé, starodávné město, tiché, od světa odlehlé, starodávný dům lékárnický, starožitný nábytek, milé chování hostitelů. Docela jiný svět, nežli je u nich.

Zdálo se, že i rada Severin je spokojen s návštěvou. Nezměnil mínění ani o Hedvě ani o zeťovi, ale když mluvil o nich, bylo poznati, že je dosavadní propast mezi nimi překlenuta. Alespoň, když mluvil o Patočkově lakomosti, nebyl úsudek o zeťovi příkrý jako dříve.

Jejich život počal se rozvíjeti jiným směrem. Přestával býti životem na sebe odkázaných milenců, stával se široce proudícím životem rodinným. V jejich hovorech bylo už často vyslovováno jméno Patočkových, styky byly zahájeny. Záleželo na Mančince, aby se prohloubily a zdůvěrněly.

Mančinka dychtivě se chápala tohoto úkolu. Sama navázala s Hedvou korrespondenci a zahrnovala nevlastní dceru různými milými pozornostmi. Podařilo se jí rozplašiti její nedůvěřivost a žárlivost. Vlastně se jejím nápadům a náladám pokořovala, jen aby si ji získala.

V úmyslném poddávání se novým poměrům byla její sebeobrana proti synovi. Hedva nyní nenáviděla bratra Václava, jenž bez místa klidně se procházel po Praze a žil z otcova měsíčního příspěvku, pranic se nestaraje, aby se někde uchytil. Mančinka se nedověděla, jaké má Hedva v Praze zpravodajství, ale Hedva byla zpravena vždy o všech Václavových činech. Věděla velmi dobře, kdyby Václav chtěl, že by se zase někde uchytil, třeba za menší plat, než měl předešle, ale Václav nedbal. Tím je vinen jedině otec, že mu stále posílá peníze a tak ho podporuje v lehkomyslnosti. Kdyby ho nechal na holičkách, donutil by ho, aby se staral o sebe sám.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Kvíčala odběhl do kuchyně. Hranáči naslouchali. Zasmáli se. Kuliš kýchl, až se vše otřáslo. Kvíčala stařenu uprošoval. Vrátiv se prohodil:

„Nechtěla jít, nepřeje pivu. Hubuje po schodech."

„To si musíme poslechnout!" zvolal Kuliš a poskakuje pitvorně po špičkách spěchal na chodbu. Bukovský i Kvíčala pospíšili za ním. Naslouchali s otevřenými ústy a s rozevřenýma očima. Stařena bručela:

„Nezvedenci, přijdou mi ho kazit. Ten fořt je jako divoký výrostek, to on tak kýchl, uličník. Jediné slovo nepromluví, aby neměl něco lehkomyslného za lubem. A ten druhý, to je nějaký pálený chlap, jako meloun. To je ten, co mu to místo slibuje. Začne-li si s takovými, daleko se nedostane."

Více nebylo již rozuměti.

Hranáči i Kvíčala se potichu smáli. Vrátili se pak žertujíce do pokojíka.

„Tak — abychom to domluvili," obrátil se Bukovský ke Kvíčalovi, „co tedy ten professor? Co povídal?"

„Díval se na mne jako na vraha. Nedůvěřoval mi!" odvětil student.

„A co řek'?"

„Vynadal mi a odbyl mne!"

Kuliš se zasmál:

„Holečku, musíme na všecko zvykat. Tohle jsem všecko prožil, a horší!"

„No, nic si z toho nedělejte," promluvil revident, „jakáž pomoc. Všude nezvítězíme. Jednou chybíme, po druhé trefíme. Někdy to jde ráz na ráz, samé štěstí. Vy se neztratíte, poněvadž jste hezký, svobodný muž. O takové je zle. Vás vynesou ženy. Dnes je svět jiný než za našeho mládí.

Dnes jsou tisíce zaopatřených dívek v úřadech i obchodech, dnes svobodný člověk vyžení ne věno v hotovosti, ale ženu s úřadem. Dnes počítáme jinak. Vy místečko, ona místečko. A to oboje dohromady dá živobytí. Včera jsme takového počtáře potkali. Povečeřel si papričku s rýží a vypil si tři skleničky plzeňského. Leskl se a usmíval se. Spokojený človíček. Pověděl nám, že píše u advokáta a že si vzal švadlenku. Ta šije po domech, má všude stravu a domů přinese deset zlatých týdně. On si jde pěkně do hospody a libuje si. Chytrák. Má se lepší než professor nebo úředník. Vidíte!"

„Já být mladý," zahlučel Kuliš, „takhle bych počítal. Ovšem, o něco výš než švadlenku. Úřednici s pensí, nebo doktorku. Místo bych vůbec nehledal."

„No — svoboden jste," zasmál se Bukovský mrkaje na Kvíčalu a hladě Kulišovi svraštělou velikou ruku, „jste ve tváři krásně malovaný, červený i modrý, snad byste ještě mohl štěstí zkusit."

„Revidente, urazím vám hlavu —," řekl Kuliš zahroziv prstem. „Uvidíte, že půjdete domů bez hlavy!"

„A proč vy jste se neoženil?" otázal se Kvíčala Kuliše probrav se z krátkého zamyšlení a nevšímaje si chechtajícího se Bukovského.

„Co?" táhle a hluboce zvolal fořt. „Já? Proč? — A co vám, prosím vás, na tomhle záleží?"

„Zajímá mne to. Měl jste jistě nějaký dojemný román v mládí . . . ne?"

„Áá — myslíte jako Vocílka?"

„Jaký Vocílka?"

„No, přece! Což už nevíte? S těmi dcerami . . . u Raka . . . já řku, povídám . . . no!" rozesmál se stařec. Revident chechtal se s ním.

„To nemyslím, ale že vám třeba první láska zemřela. To bývá!" dívaje se Kulišovi do očí tiše poznamenal Kvíčala.

„A co — sakra — takovouhle věc si o mně myslíte?"

„Napadlo mne to. Četl jsem kdesi, že humorní starci měli smutné mládí."

„Ale kdež — nic takového! Nevěřte tomu, co se píše. Já — příkladně, neoženil jsem se proto, poněvadž jsem se ženských bál!"

„Vy?" vykřikl Kvíčala. „Vy že jste se bál ženských?"

Revident se zachechtal.

„Bál . . . do opravdy bál," mluvil Kuliš dále, ale jaksi ochotně a zálibně, jako by mu bylo pojednou příjemno o tom hovořiti. „Hned pochopíte. Měl jsem bratra, o pět roků staršího, knížecího zahradníka, nadaného člověka — pět řečí znal — ten měl tak vzácné květiny, že kníže žasnul . . . Ale to je vedlejší. Mudrc byl a neženil se, — vůbec ani slyšet o tom nechtěl. A já tehda sotva pětadvacítiletý stal jsem se fořtem — sakra — povytáh' jsem se, a kníže mne dal na panství do Uher —"

„Kuliš vjel už na koleje —," poznamenal Bukovský rozevíraje oči, „už to teď půjde —"

Zrudlý stařec pohodil k němu odmítavě rukou a nezastaviv se ani pokračoval:

„Chystal jsem se do Uher. Bratr si mne před odjezdem zatáhl do skleníku a zahleděv se mi do očí řekl: „Jedno si pamatuj, co ti poradím. Boj se žen. Vyhni se každé, pokud ti bude možná. Až budeš časně z rána vstávati, první modlitbu vyřkni, aby tě chránil bůh od hadího toho plemene!" Snad bych si byl rady jeho tak nepřipustil, ale stalo se něco podivného, on totiž toho dne ještě — když jsem odejel — zemřel mrtvicí. Měl srdce špatné. Zprávu o tom nalezl jsem až v Uhrách. A co chcete — na mne to všecko padlo jako můra, a na mou duši, já jsem se od té chvíle ženských bál. Slova bratrova denně jsem si opakoval a denně na ně myslil. Tam v Uhrách — sakra, tam u Segedina, co je tolik těch černých očí, tam toho bylo třeba. Chodily do myslivny takové holky — a ty mi tam někdo posílal — některá i s ranečkem prádla, — že prý potřebuju hospodyni, že nemohu v myslivně jinak žít, a koukaly na mne, a oči se jim leskly, sakra — už už jsem povoloval. Musíš přece jíst, musíš tu někoho mít. Je tu drůbež, krávy, koně — tam byl tak veliký revír, že se jezdilo koňmo — máš tu zkrátka celé hospodářství . . . Co tu chceš bez hospodyně? A vidíte, přece jsem odolal. Vzpomněl jsem si na bratra, když nejžhavější blesky z těch očí na mne lítaly, a všecky holky jsem odmítal."

„A jak jste si to zařídil?" otázal se Kvíčala z nedočkavosti. Kuliš okamžitě odvětil:

„Chlapa jsem našel, dědka, co se tak po lesích potloukal. Povídal, že býval taky s tím lupičem Rosou Šandorem, kdož ví, ale chlap černý jak kůže a tuhý jako jelenice. Kolohnát. Nerozuměli jsme si. Když on něco řek, já kývl, když já, kývl on. A vařil v kotlíku celý den, celý týden, celý měsíc, celý rok — paprikáš! Ráno, v poledne, večer paprikáš. Ať jsem mluvil jak chtěl, že bych taky rád něco jiného jedl, kývl mi na všecko, ale uvařil opět a opět totéž. Toť se ví, pilo se na to dobře. Ale paprikáš se mi přece jen přejedl. Špatně jsem vypadal, a ten chlap mi kazil

vzduch, nemyl se vůbec; byl jak špek!" Náhle Kuliš umlkl a pozvednuv hlavu prohodil: „A co že ta žabka s tím pivem nejde?"

V tu chvíli klaply dveře u kuchyně. Ozvaly se kroky stařeniny.

„Tohle je zvláštní," spěšně řekl Kvíčala, „stalo se mi to již mnohokráte. Náhle si na někoho vzpomenu a on za chvíli se objeví. Rozhodně jeho obraz pronikne do našeho mozku dřív než ho spatříme očima!"

Pešková, všecka zamračena, nepromluvivši ani slova, postavila džbánek na stůl. Drobné položila vedle něho. Přinesla ještě tři skleničky a okamžitě pokojík opustila. Slov studentových nikdo si nepovšiml.

„Lesmistr mi potom dohodil takovouhle bábu," dodával Kuliš nalévaje pivo do skleniček, „čistotnou a mrzutou, ale dobrou kuchařku. Vařila znamenitě, ale kradla jako straka. Měla šest dětí a čtrnáct vnuků. Všecko černé a žravé jako bagounci. Ale zamhouřil jsem oči a polepšil si zdraví." Podal sklenky oběma pánům. „Tak, na zdar!" řekl pozvednuv své pivo.

Napili se. Kuliš dolil. Zamlaskal.

Revident nahlédl do knížky, kterou měl v náprsní kapse. Četl seznam různých uprázdněných míst pro mladé i starší lidi, studované i nestudované, jejž si sám při snídaní v kavárně ze všech novin pořizoval.

„Už pro vás něco sháním," řekl Kvíčalovi. „Brzy budete v teple."

„Ale prosil bych, ne příliš těžkou práci, jsem slabý člověk."

„Ovšem, to ponechte mně. Všiml jsem si vás. Myslím na všecko."

Revírník Kuliš neposlouchal, co povídají ale za to okamžitě se nudil a netrpělivě na pohovce obracel.

„Tam se hospodařilo — sakra —," vpadl, ale shledav, že se nemůže do jejich hovoru a zájmu vedrati, opět umlkl. Na jeho nedočkavé tváři a zbystřených očích bylo patrno, že číhá na příležitost, kdy by se dalo promluviti.

„Takhle to polodenní zaměstnání," nadhodil Kvíčala revidentovi.

„Ano, rozumím, rád byste studoval. Tu professuru."

„Takového něco . . . Jsem skromný člověk, nepotřebuju mnoho."

„Dobrá, ale já soudím, že by bylo rozumnější hledati místo trvalé. Škoda času."

„Proč?"

„Poněvadž studovat nebudete. To se vám jen tak zdá. Nebudete, nebudete!"

„Já?" zvolal Kvíčala položiv si obě ruce na prsa. „Já? Já že nebudu studovat? Špatně mne znáte. Mne zdržuje pouze nedostatek!"

Kuliš pohodil oběma rukama mezi ně, jako by chtěl říci: „Nechte si ty hloupé řeči!" a okamžitě započal silným hlasem: „A věříte-li, že tam v knihách je ve vydání položka: Pro pana vůdce loupežníků Rosu Šandora třicet měr ovsa?"

Oči jeho , rozevřené, žlutě špinavé, podobaly se penízkům. Ale ani teď nepodařilo se mu na poznámku svou některého z nich lapiti. Neslyšeli, mluvili sami dále.

„Dobrá. Věřím vám," konejšil revident Kvíčalu. „Máte dobrou vůli. Budiž. Něco vás k tomu nutí. Třeba známost. Ale já bych měl právě něco výhodného, pohodlného —"

„Kde? Co?" prudce zvolal Kvíčala. „A pohodlného?"

„Ano, v předním nakladatelství, v kanceláři . . . Měl byste odměřenou vlastní práci, samostatnou, výhodnou, zajímavou, pohodlnou. Šedesát zlatých měsíčně."

„To by se mi zamlouvalo —"

Kuliš opět vpadl:

„Mně se z těch Uher ani nechtělo. Služba pohodlná. Lesmistr přijel jednou týdně — na oběd. Kdybych byl býval v revíru, řekl hospodyni: A co že ten pan fořt pořád v tom lese dělá?"

Umlkl, ani si ho nepovšimli. Napil se a ihned skleničku dolil.

„V pondělí tam s vámi dojdu," chvatně mluvil revident ke studentovi, „v pondělí dopoledne. Zítra tam nejsou, je neděle. Znám se s ředitelem nakladatelství. Slušný pán. Sedává s námi večer. Pije pravidelně dvanáct sklenic. V úřadě má rád abstinenty. Říkejte, že jste abstinent. Člověk musí, musí být trochu diplomatem. Slušný pán, slušný! Dnes večer ho zpracuju a připravím na naši návštěvu. Má mne rád. Je veselý. Když pije desátou, začne mi vždycky tykat."

„Kde se tedy sejdeme?" otázal se Kvíčala, usmívaje se vděčně na Bukovského.

„V deset hodin u musea. Máme to oba blízko. Trochu se upravte. Čistý límeček a manšety."

„Ano. Přijdu!"

„A tak už k čertu skončete s tím místem!" vykřikl z nenadání Kuliš, skloniv se mezi ně. Zamával rukama. „Melou pořád jednu věc. Konce to nemá!" Ukázal na pivo. „A pijte!" vykřikl.

Napili se. Kvíčalova tvář byla roznícena. Revident se zneklidnil. Oči jeho obracely se na všechny strany.

„A — počkejte, revidente — dobře si vzpomínám," vášnivě započal Kuliš, shledav, že může nyní mluviti, „jeden vám tam

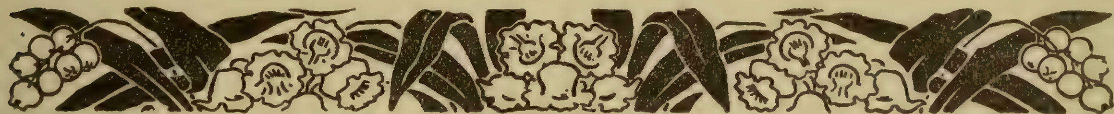
byl podobný. Soudce. Jako vy, jedna tvář.“ Rozesmál se a pokračoval: „Ale to byl zastance spravedlnosti, to byl sloup zákona!“ Ohlédl se, poslouchají-li, a seznav, že jsou konečně zaujati, napil se, dolil a jal se povídati: „Zajíci se nám ztráceli, ale ne jen tak po dvou, ale po stech. Zatraceně — co dělat? Taková věc mne mrzela. Hajný hádal, který pytlák to je. Znal je. Počíhali jsme si a chlapa přistihli. Nabít mu? — Stákralente, s tím jsme si nechtěli začít! Žalovali jsme tedy. Ale uplynul měsíc, dva, tři — a obsílka nešla. Soud nic. Uplynulo půl roku a soud pořád nic. Stákralente — povídám lesmistrovi — tady to divně chodí. — „A což“ — povídá on — „poslal jste mu něco?“ Já řku: „Nic.“ — „Ó, to mu musíte poslat aspoň deset zajíců!“ Poslal jsem tedy soudci deset zajíců. Ušáci pomohli!“

„Pomohli?“ zapištěl Bukovský tenounce a na dlouho se rozmečel.

„Pomohli! Za týden bylo stání. Toť se ví, oblekl jsem se svátečně, kníry navoskoval, vrzavé boty natáh — a šel. Hajný už čekal. Pytlák tam taky už seděl. Síň veliká, vybílená, tabákem zakouřená. Soudce — revidente, jak vy, jenom že měl kabát se šňůrami v točenicích a kníry jak dva dráty na koncích. Mračil se a sem tam přecházel. Dupal. A kouřil z dlouhé dýmky. A pořád se mračil. A mlčel. Mně trochu na pozdrav poděkoval a opět chodil sem tam a opět se mračil. Pojednou stanul a za hlavu se oběma rukama chytil. „Ááá — mnoho práce! Mnoho práce!“ zabědoval. Čekáme. On nic. Zase přecházel a opět se za hlavu chytil: „Mnoho — mnoho — ááá — mnoho, mnoho práce!“ A zase se mračil a sem tam chodil. Pak převrátil několik listů v knize, jež ležela na pultě, a jako by se byl z toho vyděsil, zvolal: „Áá — mnoho práce! Mnoho práce! Mnoho práce!“ — A tak ještě dlouho si počínal. Potom se narovnal a obrátil se k pytlákovi: „A co ty to děláš?“ vykřikl naň. „Cože ty chodíš na zajíce? Zasloužil bys, darebáku, aby tě pan fořt jednou chytil a záda ti karabáčem rozsekal! Slyšíš? A dobře by udělal!“ A zase přecházel, kouřil a na množství práce naříkal. A pytlák se nic nebál. Seděl a usmíval se. Tak se to všecko ještě chvíli opakovalo. Konečně soudce rozhodl: „A ty — darebáku — nepolepšíš-li se, uvidíš, že špatně skončíš — A za tohle, za tohle tě na čtrnáct dní zavru, darebáku!“ Ukázal mu pak na dvéře: „A už táhni!“ Pytlák hbitě povstal a odešel. Soudce se ještě za ním přísně díval. Ale nemyslete si, že šel do vězení, i kdež, za chvíli jsem ho viděl . . . Uháněl s cigárkem k domovu. Poslal patrně taky několik zajíců a možná, že jedenáct!“ Rozesmál se. Napil se a dolil.

Revident se zalíbením pozoroval přítele revírníka, jenž ještě hodinu a stále vášnivěji vypravoval o životě svém ve velikém, listnatém lese uherském. Když dopili, rozveseleni opustili pokojík Kvíčalův. Pešková zůstala na stoličce za záclonkou. Ani se jim neukázala. Zabručela jen hněvivě. Kvíčala, rozjařen, doprovodil je na schody. Vrátiv se, poodhalil záclonku a chvatně sdělil stařeně: „Místo už mám! V pondělí se představím!“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Jiří Karásek ze Lvovic, *Ostrov vyhnanců*. Básně. S původními dřevoryty Františka Koblihy. Stran 86, v 8⁰ za 3 K. Nákladem Kamilly Neumannové v Olšanech.

Kdyby p. Jiří Karásek byl setrval ve svém vývoji na cestě, kterou snažil se naznačiti jako hlasatel moderny svými prvými knihami „Zazděnými okny“ (1894) a zvláště „Sodomou“ (1895), musil by dnes nutně ocitati se v literárním kubismu a futurismu. Zatím novou knihou svou dokazuje totéž, co „Endymionem“ (z r. 1909), totiž že se mu nepodařilo ani za 18 let dostati se dál z kruhu sexualismu, v němž bez východiště se točí jako začarován. Poněvadž však volí k expressi nyní namnoze bezvadný, čistě broušený a dobře rythmovaný verš, na rozdíl od těkavé a neúměrné fraseologie dřívější, stojí dnes formově tam, kde před čtyřiciti lety začal Jaroslav Vrchlický. Čtěte na př. jeho medaillony „Heroidu“, „Filipu lordu Whartonovi“, „Chatterton“ a ostatní reflexe „Ostrova vyhnanců“, jež jsou ostatně nejslabšími čísly knihy, a přikývnete bez námitky. Ideově jest jeho sensibilita v ubohých okovech, neboť i tam, kde by z historie měl podněty k jinému traktování látky, vrací se jak odsouzenec pod svůj žernov. Nejjasněji vidíme to na př. z básně „Santa Caterina di Siena“, jejíž hrdinka dle starých životopisců byla bytost ošklivá, bezpohlavní, zasvětivší se čistotě, jež

patřila k neproměnným složkám jejího svatého života, ale vynikala neobyčejným darem výmluvnosti, že se zdarem prováděla i diplomatické úkoly. Básník „Ostrova vyhnanců“ pošle světici do vězení nikoli vysvobodit, ale k nebeskému vykoupení přivést odsouzencovu duši; čekáte, že Kateřina dobude jí sladkostí a přesvědčivostí svého slova, anebo že švihák Nicola sám se Kateřiny zmocní svou filipikou. Ten však, když mu Kateřina řekne:

> Tmavé tvoje nitro
> Chci promítnouti láskou, jako maják
> Noc světlem promítá. Rci, čeho přeje
> Si tvoje srdce . . . ,

jí velmi sentimentálně odpoví jako chlapeček, který chce cukrle:

> Je smutno tělu, jež má ráno zhynout',
> Že nemá milenky . . . . . .
> Tvých polibků se chce mi, nežli zemru.

Kateřina bez řeči je k tomu hotova. Našli Nicolu na jejím klíně ráno žoldnéři, a tím způsobem upravila Nicolovi světice Kateřina cestu do nebe, před jeho popravou!! — „Kleopatra“ zase, než si přiloží jedovatého plaza, „sama sebou, v rythmickém gest toku chce těla svého opojit se hrou . . .“, křičí v rozechvění nevyžité síly, by ji barbar schvátil — a přece víme, že Kleopatra zhynula jako oběť politiky, nikoli vášně, a mohla si kdykoli zařídit, aby byla schvácena. A tak všecko vlévá autor do jedinké své fádní formičky — perverse a sexuality: „Medeu“, „Veronský amfitheatr“, „Undinu“, „Beatrici Cenciovou“ atd. Za to „Heliogabal“ je kus zpovědi, která není nezajímava. Pan Karásek apostrofuje Heliogabala, který na voze zlatém obklopen jinochy projížděl Řím záře nahostí a nabízel se vítězům cirku jako hetera nalíčen a maje tělo své zaměněno (?) v dívčí: „Bratře, bratře duše mé, Mnou žiješ znova!“ Teple cítěna jest báseň „Karel Hynek Mácha“, jenže připomene ihned sensitivu Sv. Čecha „Na Valdštýně“. Nejbližší je pan Karásek Máchovi tím, že píše iniciály na každém řádku jak on a jeho doba. — Revoluční moderní duch autorův, vytyčovaný vysoko ve všech literárních historiích, propálil definitivně pánvičku, sestárl dřív, než se vybavil z plének, vypadaje jako gladiator, který nosí umělé zuby, paruku a barví si rty a líce. To jest dekadence vyvrcholená.

Pan Kobliha František nakreslil do knihy velikánský erb. Pamatuji se na genesi těch erbů, které, jak se zdá, mají dodávati knihám p. Jiřího Karáska jakéhos aristokratického aplombu. V prvém vydání „Zazděných oken“ nebylo ještě erbu (r. 1894). V druhé básnické knize „Sodomě“ již jest, ale docela jiný než v „Ostrově vyhnanců“. Je arci vložen nyní také do třetího vydání „Zazděných oken“ (o druhém vydání nevím), ale zase jsou tu vynecháni a nevděčně škrtnuti i s motty: Verlaine, Moore, Maeterlinck, Baudelaire, Mallarmé — není hezké ani aristokratické takové zametání cestiček. —*pa*—

J a r o s l a v V r c h l i c k ý : *Prodavač biblí.* Povídka ze života. Nákladem redakce „Šumavana“ v Klatovech 1912.

V jednom z dopisů svému bratrovi rozepsal se Jaroslav Vrchlický, tehda devatenáctiletý student gymnasia klatovského, s nadšením a obdivem o Karolině Světlé, jak čtenáři Zvonu dočetli se v zajímavém článku Bedřicha Frídy „Mladá léta Jaroslava Vrchlického.“ A literární tvorba této spisovatelky, jejímž ctitelem a obdivovatelem Jaroslav Vrchlický po celý svůj život zůstal, determinovala „Prodavače biblí“, a vliv její jest také v této prvotině mladého autora velice patrný. Marně bychom hledali v „Prodavači biblí“ těch složek mnohotvárného talentu Jaroslava Vrchlického, jež — naprosto divergentní — shledáváme v pozdější celé tvorbě jeho, od knihy „Z hlubin“ počínajíc, rozkvetlé v tak nádherné a bohaté květy. Od tohoto genru vesnické povídky realistické kresby a romantického ovzduší se Vrchlický později naprosto odchýlil, „Prodavač biblí“ zůstal ojedinělý toho druhu v jeho ohromné tvorbě látkově, formálně i co do ideového nazírání a že autor si této své prosaické prvotiny naprosto necenil, svědčí již ten fakt, že nenacházíme jí ani v jediné z jeho sbírek.

„Prodavač biblí“, jejž „Máj“ otiskl p o k n i ž n í m j e h o v y d á n í z neznámých důvodů, ale jistě zcela zbytečně ve svých sloupcích, vyšel poprvé v roce 1873 v klatovském „Šumavanu“, jehož redakce vydala ho nyní na paměť Jaroslava Vrchlického knižně. Jest to akt piety a úcty k zesnulému básníku, jenž literární svou prvotinu uložil do sloupců tohoto listu, a proto také toto p i e t n í vydání „Prodavače biblí“ m ě l o být k r i t i c k é, t. j. alespoň korektuře mělo vydavatelstvo věnovati více péče a svědomitosti, aby každá téměř stránka knihy nehemžila se doslova hrubými tiskovými chybami. A jistě by také spíše odpovídalo jinak pěknému úmyslu vydavatelstva, kdyby úvodní slova, knize předeslaná, byla bývala kritičtější a méně naplněna hyperbolami a omyly. *Tristan.*

* A r k a d i j A v e r č e n k o : *Humoresky a satiry.* Přel. Vinc. Červinka a Jos. Havlín. „Knihovny Zlaté Prahy“ sv. 63. Nákladem J. Otty v Praze.

Asi třicet krátkých i delších povídek mladého ruského autora tohoto bylo již knižně vydáno u nás v Knihovně slov. autorů, a přítomná kniha vykazuje 19 různých jeho prací humoristických a satirických. Averčenko však není posud vykvašen, z jeho humoresek ozývá se často vzor, tu cizí, jako Mark Twain, tu domácí,

jako Čechov, Lejkin a také Gorký, na př. v povídce „Panská z velkého domu“, obsažené v přítomné knize. Uplatňuje hlavně svůj nápad, formou lehkou, psychologií nehlubokou, jak to činí i ve svých dramatických pokusech, ale má bystrý postřeh pro různé vady jednotníků a společnosti a patrně, jako druhdy Čechont našel Čechova, také Averčenko najde sebe. Na ostré říznutí svou satirou spěchává přiložiti náplast humoru, takže humorista převládá nad satirikem. Překladatel, p. Vincenc Červinka, obhájil svou pověst dobrého překladatele jako i Jos. Havlín. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Smrt matky Jugovičů.* Dramatická báseň o třech zpěvech. Chorvatsky napsal I v o V o j n o v i ć. Přeložil Jan Hudec. Režisér Jaroslav Kvapil. Poprvé na N á r o d n í m D i v a d l e dne 6. prosince 1912 ve prospěch Slovanského Červeného kříže.

Těžké stíny předtuch tragického Zítřku leží na čardaku Jug Bogdanovy kuly, jenž s devíti syny bojuje na Kosovu po boku cara Lazara s Turky za svoji rodnou zem a její samostatnost. Zapadající slunce zatopuje svým jasem otevřené prostranství hradu Jug Bogdanova, kde snachy matky Jugovićů hledí do dálky za poletujícími havrany, chvílemi zavýskne zpěv dětí, mihne se tanec snach — a opět těžké stíny uléhají na duši všech. „Jak noční můra matka nás tu dusí,“ — „Ani plakat nedá,“ — „Tvrdší je než skála,“ — praví snachy o matce Jugovičů, jež denně modlí se hlasem, jenž duši bije, „jak palcát po štítě když zazvučí“: nechť Bogdan Jug i devět Jugovićů, „všichni do jednoho při své víře nechť se bijí, v podíl slávu berou, neb ať umrou k nebi vzhlížejíce!“, neboť ve visionářském zanícení s hrůzou zří, co ústa bojí se vyslovit, že celý „prohnilý rod“ musí zahynout, aby z jeho rovů vzešel rod nový, silný a nezkažený. V zamyšlení dí matka Jugovićů poslům, již zvěstují, že sultán Murat byl Milošem Obiličem zabit a turecké vojsko je na útěku: „Z Kosova tu nikoho dnes není . . . a přec Murat zahynul již včera?!“ — Veselí snach zahlaholí opět ztmělým hradním prostranstvím nad klamnou zprávou o vítězství srbských zbraní, jen Andělija jata strachem se přitulí k matce a osaměvši pak, schoulí se pod plamen pochodně a hledí do tmavé dálky. (I. „Snachy“). Unavena usne pod dohořelou pochodní, světlušky — duše padlých na Kosovu — ji obletují, Andělija procitá a spatří před sebou Damjana Jugoviče, svého muže, jenž raněn, jediný s praporem Jugovičů unikl smrti, aby zachránil před Turky ženu, matku i všechny ostatní. Matka však posílá ho zpět na Kosovo. Damjan v posledním smrtelném polibku probodne Andělijů dýkou a volaje matku na Kosovo, kde jí vydá prapor Jugovićů, odchází opět tam, kde leží mrtvi jeho bratři i otec. (II. „Přízrak“.)

Třetí zpěv zve se „Na Kosovu“. Kam jen oko dohlédne, vlní se pole klasů sluncem pozlacená a ohnivými květy vlčích máků jako krví postříkaná. Přichází babka s vnukem žít obilí, Turci ženou kolem zajatce, přichází slepý guslar, dívka Kosovka a přichází i na bludné cestě Kosovým polem matka, hledajíc padlého Damjana s praporem Jugovićů. Uťatou ruku Damjanovu třímající v sevřených prstech prapor Jugovičů přináší konečně matce jeden z kopinníků, provázejících průvod cařice Milice, jež pozdvižena na štíty nese v klíně sťatou hlavu cara Lazara. Sevřená ruka vydá prapor matce, jež políbivši ji klesá mrtva. Kopinníci zvednou matku na štít a v průvodu lidu ji odnášejí. A slepý guslar osaměv volá tajemně: „Všechny písně dnes tu cestou prošly, tajemství by pěly divotvorné: Ejhle, z hrobu carstva zničeného srbská duše nyní vzkřísila se!“ —

Osudná bitva na Kosovu (v den sv. Víta, 15. června 1389) zasadila samostatnosti srbské těžkou ránu, pod níž úpěl národ pět století v porobě. Půl tisíciletí žije tato tragedie v národní srbské poesii, zbásněna a vyzpívána v nesčíslných písních, opěvajících padlé hrdiny, a tato kosovská tragedie Vidovdana zrodila též nejkrásnější květ lidové poesie: píseň o smrti matky Jugovičů, jež jest podkladem dramatické básně Vojnovićovy.

Ivo Vojnović opředl lidové podání o matce Jugovićů a zhoubě jejího rodu na Kosovu krásou a bohatstvím svého básnického ducha a vytvořil ideovým pojetím látky scénickou báseň suggestivní síly a nevýslovného kouzla. Jako zkušený dramatik, jehož známe z „Dubrovnické trilogie“, dne 17. června 1912 na Národním Divadle poprvé dávané (viz Zvon r. XI. č. 40), rozumí požadavkům scény, dovede odvrhnouti vše zbytečné a v několika verších, myšlenkově hutných a formou vzletných dovede dát vyzářiti celému svému bohatému a nadšenému duchu. Jeho postavy dlužno bráti většinou symbolicky, jednotlivé verše, ba slova za celé děje a vnímati vše citem, ne pouze chladným rozumem. Pak správně pochopí se toto kouzelné básnické dílo, v němž není nic strojeného, zúmyslného a nic theatrálního, kde vše tryská z hlubin zanícené duše básníkovy a proto také hluboce uchvacuje. To jsou skutečné k l a d n é hodnoty dramatické básně Vojnovićovy, proti nimž nedostatky pevné dramatické stavby jsou nezávažny. —

Pan J a r o s l a v K v a p i l pochopil dílo Vojnovićovo nejen jako režisér vzácného a bohatého talentu, nýbrž i jako b á s n í k. Vyřešil scény nesmírně šťastně, dal jim sílu suggesce, tajemno přísvitu i stínu, kouzlo hvězdné noci i žár poledního slunce a dal básni jako c e l k u harmonii i rhytmus. J e d n o t l i v é vý-

kony herecké však nebyly podány se stejným štěstím. Paní Růžena Nasková byla postavou majestátní matka Jugovičů, podání její však nemělo plastiky, ni dynamiky. To týká se zejména deklamace, jež byla příliš pathetická, více, než bylo nutno, a forçování hlasu na počátku znemožnilo později veškeru gradaci. Také u Damjana Jugoviče (p. R. Schlaghamer) bylo by si bývalo přáti více modulace a vůbec většího procítění. Propracovaná v deklamaci i hře byla Andělija sl. Anny Suchánkové a slepý guslar p. Karla Hašlera. Nejucelenější, nejhlouběji založený a nejkrásnější výkon podala však pí. Zdeňka Rydlová v malé roli dívky Kosovky. Bába pí. Anny Červené byla nevkusně zkreslena a vůbec nemožně hrána. Sl. Jarmile Kronbaurové, jež poprvé vystoupila na Národním Divadle jako host a patrně vypomohla v obsazení devíti snach, by bylo rozhodně více slušelo méně theatrálních poz a překotnosti na scéně.

„Smrt matky Jugovićů", jež vyšla tiskem v „Sborníku světové poesie" (sv. 113) nákladem J. Otty, byla p. Janem Hudcem přebásněna do češtiny tak dokonale, že poslouchá a čte se jako originál. *Tristan.*

* Tříaktové drama „*Credo*" od Emila Trévala vydáno bylo právě knižně nákladem Pavla Nešněry v Mladé Boleslavi. Přinesli jsme o této práci delší posudek po prvním jejím provedení na Městském divadle chrudimském Sborem tamních divadelních ochotníků („Zvon" 1911, str. 446). Knižnímu vydání předeslal autor báseň „Symbol". Doporučujeme effektní práci Trévalovu pozornosti všech českých ochotnických jednot; pro jejich jeviště výborně se hodí.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Dne 9. t. m. v nejčasnějších hodinách ranních zemřel v Praze bývalý bibliotekář musea král. Českého, hudlický rodák, Adolf Patera, ve věku 76 let. Muž neobyčejné píle a vědecké zdatnosti zejména na poli slovanské filologie, žil od let v ústraní, do něhož uvrhla ho jeho úporná choroba, která mu zabránila i dokončení velikého životního díla: „Katalog všech rukopisů českých a bohemik, chovaných v bibliotékách a archivech českých i zahraničních". Adolf Patera byl k musejní bibliotéce připoután již od r. 1861, jako student slavistiky, neboť katalogisoval tu příslušné slovanské oddělení. Od těch dob pilně studoval staročeské rukopisy v pražských knihovnách a archivech, a navštívil za tím účelem i ostatní knihovny v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i za hranicemi. Podnikal tu práci nad míru namahavou a nevděčnou, ač nesmírně záslužnou a cennou, která bohatě upravila cesty příštím pracovníkům. Ročníky „Časopisu Českého Musea" obsahují po této stránce z Paterova péra nesmírně mnoho důležitého materiálu. Za záslužnou vědeckou jeho činnost dostalo se mu doma i v cizině mnohých významných poct. Věčná budiž mu pamět! *—n—*

* Dne 6. t. m. ustavila se v Krakově v jedné z universitních síní na širokých základech spočívající „Společnost Slovanská", založená pro intensivní šíření vědomostí a znalostí o slovanských národech, sídlících v naší říši, jakož i pro důkladné vzájemné seznamování s poměry národa polského. Nová „Společnost" jest rázu nepolitického, spíše literárního, uměleckého a vědeckého, čímž liší se od staršího krakovského „Slovanského klubu", vedeného z části týmiž osobami. První projev nového útvaru platiti bude nám: v lednu bude tu uspořádán v místnostech university slavnostní večer k uctění památky Jaroslava Vrchlického, při němž promluví o velkém nebožtíkovi našem redaktor „Nové Reformy" p. Prokesz. *—u—*

* Německá zevrubnost. Známý časopis „Über Land und Meer" přinesl v čísle 13. na str. 222. silně zdrobnělou reprodukci slavného obrazu Jaroslava Čermáka „Zajaté Černohorky" bez udání autora, s podpisem: Türkenfeindliche Allegorie der gefesselten Balkanstaaten! : :

❖

Jan Táborský z Klokotské Hory, písař knih, za udavače byl považován, který po povstání stavů r. 1547 zprávy dával vítěznému králi o činech spoluměšťanů. Winter (Řemeslnictvo a živnosti XVI. v. str. 154) jiný dal smysl záznamu zachovanému a ten dotvrzuje poznamenání, jež druhým písařem radním bylo učiněno o odpovědi rady novoměstské, když Táborský žádal za list zachovací stěhuje se do Starého města. Řekli mu páni radní: „Pan purkmistr a páni žádost tvou slyšeli, i onehda si pravil, že máš list sobě daný, jak si se choval, aby na tom přestali, neb jak si se potom choval, o tom p. purkmistr, páni vědomost mají, že si osoby spisoval, obsílal a vůli svou provozoval, takže mnozí o hrdla a my o statky sme přišli, a kdyby to o tobě měli vysvědčiti, nevědí, jakť by to platno bylo; protož můžeš na prvním přestati." Kdyby byl Táborský udavač, dala by mu ostatně rada městská, na králi závislá a pod dozorem královského rychtáře jednající, jistě vysvědčení nejlepší bez řeči. (Arch. m. Prahy, rkp. č. 1420 II. fol. A 154.) *V. V.*

V Praze, dne 13. prosince 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

VII.

O sedmé hodině toho dne ještě přecházel novoměstskými sady. Ohlížel se. Dojem z tísnivého snu opět se probudil. Nevěřil, že by se tu Mařka Vaněčková otrávila, ale přes to pátral po všech lavičkách. Nikde jí nebylo. Chtěl odejíti, ale právě v tu chvíli vyběhla z Jerusalemské ulice, bez klobouku, s copy do dvou kotoučků na skráních stočenými, v hnědé, starší sukni a lehké, světlé, kvítkované halence. Na ruce nesla kuchyňskou menší torbu z voskovaného černého plátna, oprýskanou již. Chvátala. Na pohybech jejích bylo znáti, že by tu byla ráda Kvíčalu zastihla. Nepoznal jí ihned. Vlasy její nápadně byly černé, jak si jich nepředstavoval. Teprv velké, světle šedivé oči její, do dáli po parku pátrající, ji prozradily. Pospíšil k ní. Zasmála se.

„Poznal jste mne? Jdu pro večeři!" promluvila ihned. „Chvátám. Zašla jsem si!"

„Doprovodím vás!"

„Prosím. Tušila jsem, že jste tady."

„Jak jste se dnes měla?"

„Dobře. Jsem teď stále veselá. Vše mne těší!" řekla srdečným hlasem zahoupavši torbou.

„A co se vám dnes zdálo?" otázal se okamžitě a zároveň i zvědavě, tak že si toho povšimla.

„Co se mi zdálo? Dnes? Bože můj . . . ani nevím. Snad nic . . . Ale ne, přece něco. O škole. Mně se velmi často zdává o lounské obecné škole."

„Za to mně se zdálo o vás," řekl vážně, „a až vám to povím, pochopíte, že jsem byl ustrašen."

I jal se vypravovati svůj sen. Zamlčel však slova, která mu Mařka v kostelní lavici řekla. Líčil jen, jak se k němu přiklonila a jak pronesla: „Svět je strašný, nemohu v něm žíti. Otrávím se dnes v sedmi hodin v sadech."

Naslouchala bedlivě, všecka roznícena.

„Ostatně," řekla pak, „přiznám se vám, že mívám takové chvíle."

„Jaké chvíle?"

„Že bych se otrávila. Zdálo se vám to zcela správně. Kdykoli se setkám se zlem a pocítím pak, že vše, celý svět kolem mne je jediná prolhaná šalba, zatoužím po smrti. Nemohu to snésti. Nevím, co by se stalo, kdybyste mne, ku příkladu, vy přelhal."

„Já?" zašeptal se zatajeným dechem. „Proč bych vás přelhával?"

„No — ovšem, není k tomu příčiny, ale někdy se lže ze zábavy. A někdy — Bůh sám ví proč!"

„To máte z těch událostí s matkou . . . je to všecko spojeno, jste rozcitlivěna. Děsíte se lži, poněvadž její lhaní vás mučilo."

„Ovšem . . . Ale i proto, že je mi lež protivna."

„Ale — otrávit se proto — k čemu? Ne, to by nemělo smyslu."

„Možná, že bych to neučinila, ale mívám takové myšlenky. Je to asi jen tísnivý, hnusný pocit."

„A proto tu lítám — a proto se ptám, jak jste se měla!"

„Vy jste se o mne do opravdy bál?" otázala se zvláštním, jemným hlasem, plným laskavosti a okouzlení.

„Nevěřil jsem, ale přece jsem byl znepokojen," řekl a přemítaje chvíli o čemsi

dodal váhavě: „Ostatně, mně nebylo ani včera ani dnes volno.“

„Proto jste tu včera nebyl . . . hned jsem si myslila, že nejste zdráv.“

„Ne, zdraví — ne — ale taková duševní stísněnost to byla. Odtud i ten strašný sen. Vše mne mrzelo, i práce. Ale já vím, proč to bylo. Celá věc je — přepracování. Jsem těmi studiemi zmořen a vysílen. Musím vydělávat a studovat. Nejsem silný muž. To je mnoho na člověka — ve dne vydělávat — a v noci studovat. Celý se třesu. A svět je hluchý, nikdo nic nevidí, nikdo si mne nevšimne. Prosím vás — kdo se ohlédne na jednoho člověka, který padá pod nákladem? Padá jich víc — a každý je rád, že jde a že se nemusí zdržovat.“

Tvář jeho zčervenala. Světlé oči poněkud ztemněly. Modř jejich byla až kovová. Trhal prudce rukou.

„Přepracování je to!“ pokračoval po krátké pomlčce. „Řekl jsem si: Dosáhneš doktorátu, professury a zemřeš! Proč jsem se tedy namáhal? A v té těžké náladě mne napadlo, že by bylo rozumnější nechati všeho, nepachtit se za pozlátkem, nalézti si místo, třeba z počátku nepatrné, a žíti klidný život!“ Jakmile vyřkl tyto věty, oživl a zvášnivěl. Mluvil rychleji a směleji. „Všecko mi bylo jasno. Vzpomněl jsem si na Tolstého. Znáte „Kolik země potřebuje člověk?“ A byl jsem rozhodnut, že budu šťasten i s menšími příjmy a s menším titulem, že si uchovám zdraví a že mohu býti stejně užitečným člověkem.“

Mařka naslouchala se starostlivou tváří. Hleděla k zemi. Šli Jerusalemskou ulicí. Mlčela.

„Takový šílený běh za postavením!“ pokračoval. „Na nic není času, ani na oddech! Stále jen hý, hý, hý! Člověk už padá a pořád jen dále a dále! Uvědomil jsem si to všecko a sám sebe se zalekl. Hnusilo se mi takové chvátání za přeludem! Řekl jsem si: Člověče, vzpamatuj se a oddechni si! Vždyť zapomínáš na nejhlavnější, na zdraví! Co ti bude platno, dosáhneš-li všech titulů, když ti dech dojde? A tak jsem jednu chvíli byl rozhodnut, — že přijmu místo úřednické a že si odpočinu.“

„Nemáte pracovat do úpadu,“ řekla Mařka soucitně.

„Nemám, ovšem že nemám, ale pomozte si! Musím! Látky je mnoho, chci být dokonale připraven!“ živě odpověděl Kvíčala. „Času není, musím! Ke všemu jsem se setkal včera na večeři s pánem, mladým ještě člověkem, který mne poučil svou moudrostí. Považte, malý úředník, písař advokátní, a šťastný člověk! Záviděl jsem mu spokojenost, kterou téměř oplýval. Miloval chudé děvče, švadlenu, a vzal si ji. Ona šije dál a on píše. Příjem stačí jim úplně. Jsou šťastni, milují se jako děti. Mluvil o své pracovité ženě jako o světici. Roztesknil mne . . . chtěl bych být tak šťasten jako on!“

„Ale s professurou a doktorátem mohl byste být stejně šťasten, třeba ještě šťastnější,“ prohodila Vaněčková zarděvši se po vyřknutí této věty.

Pohlédl na ni. Pevně upletené kotoučky jejích vlasů se leskly. Krok její byl důraznější.

„Ovšem,“ řekl ihned, „ale v únavě . . . nebylo divu, že jsem zatoužil po odpočinku.“

„Vy byste dovedl před samým cílem ustoupit?“ otázala se, pozvednuvši hlavu. Po lesklém a širokém jejím čele rozlila se smělost.

Zarazil se. Nevěděl, co říci. Otázka její zdála se mu důležitou.

Pochopivši, že neví, co by řekl, okamžitě připojila:

„Já ne, já bych toho nikdy neučinila. Nikdy bych před cílem nestanula. Nesu-li břímě, donesu je. Ne, zastavit ne, raději zemřít. Taková jsem.“

„Já taky ne . . . to byl pouhý pocit . . . přepracování,“ vpadl do jejích vět. „Ó, já jsem vytrvalý!“

Ona však pokračovala vášnivěji, zrychlujíc krok a vypínajíc stále více svá malá ňadra:

„Tatínek říká, že nynější pokolení je rozmazlené a slabé. Hádám se s ním, ale vidím, že má pravdu. Prosím vás, jaký to má smysl, v poslední chvíli vším hodit? Proč jste započal? Neměl jste začínat! Váš tehdejší cíl nebyl malý úřad, nýbrž professura! Vytrvejte tedy a pracujte tolik, co zdraví dovolí. Být u cíle — pro boha, a prchnout! Naopak! V poslední chvíli bych šla ještě rozvážněji a vytrvaleji. Krokem — ne během. Jen si vzpomeňte, co vám matka před smrtí říkala!“

Tvář Kvíčalova zrudla, oči zasvítily vzdorem. Svit vychytralosti úplně z nich vymizel.

„Vám se lehko mluví!“ prohodil a v tu chvíli výraz zmučeného člověka uchytil se po veškeré jeho tváři. „Každý, kdo je mimo, ví, jak by to provedl, každý téměř plýtvá radami! Ale zapomínáte na jedno: Lehko se studuje to, co milujeme, k čemu máme nadání i chut, ale těžko se vytrvá v tom, co je nám nepříjemno!“

„Jak to?“ podivila se.

„Já jsem vlastně nadán k architektuře a k malířství. To, co studuji, je mi cizo.“

„Proč jste tedy nestudoval techniku?“

„Proč! Proč! To jsou opět takové laciné otázky!“ zvolal pevně. „Můžete snad dělat, co chcete? A víte napřed, že cesta, po které jste vyšla, je pravá? Ó, kdybych já byl studoval reálku a techniku, vše by mi bylo šlo lehčeji, vše by mne bylo více těšilo!“

Pohlédla naň soucitně.

„Ale já přes to vše,“ pokračoval měknoucím hlasem, „vystudoval jsem gymnasium i universitu a vytrval jsem i v tom, co mne netěšilo. Čím více jsem se vzdaloval svému pravému cíli, tím mi bývalo smutněji. Někdy se mi to rozrodilo v hlavě a já bych se byl nejraději zabil. Pochopte tedy, že mi bývá často beznadějně jako včera a dnes. To není lenost nebo ochabnutí, to jsou hořkosti, to jsou dávné bolesti.“

„A kdo chtěl, abyste byl profesorem?“ otázala se náhle, svěsivši hlavu.

„Kdo? — Nikdo!“ zasmál se zahořkle. „Nevím, kdo! Však víte, jak se lidé ocitají na špatných cestách. Najednou jste někde, kde je nebezpečno, nebo nepohodlno. Kdybyste měla vysvětliti, jak jste se tam dostala, byla byste v rozpacích, a věřte, že byste to ani vysvětliti nemohla. Člověk na množství těch drobnějších příčin zapomene, zejména na své nitro a své myšlenky. Tam, kde myslíte, že sedí rozum a vůle, bývá nejtemněji a nejpodivněji. Potom — potom vždycky víme, co jsme měli udělat a co promluvit. Ale co mi platno — potom — když v rozhodné chvíli nenapadne člověka to pravé? Jaký rozum? Jaká vůle?“

Náhle umlkl. Pán v cylindru, který v neděli, když přisedl k Mařce Vaněčkové, povstal a odešel, neobyčejně živě zjevil se před ním. Neuvědomil si však, proč, a neobíral se tou představou. Smekl jen slaměný svůj klobouk, dotkl se svých světlých, chvostnatých vlasů a pokračoval odvážně a vášnivě:

„Víte, to jsou takové divné příhody, náhody a maličkosti, které prší do vašeho života a proměňují ho. Vy čerta o nich co víte, ale podléháte jim. Později vzpomínáte, proč se stalo to a to, jak je možná, že jste tam neb tam, ale do toho bludiště proudů, které vás neslo, už nevidíte. Není takové pronikavosti, je člověk celkem ubohý červ, který se svíjí a nijak nedovede pochopiti, co vše je kolem něho. Tak já, na příklad, vzpomínám si na něco, co určovalo poněkud, aspoň poněkud mou nepravou dráhu. Náš soused Klíma, krejčí v Břevnově, hádavý člověk, měl hezkou ženu a tři syny, a věčné jakési hádky s mým nebožtíkem otcem. Strašné hádky. Oba se nafukovali, jako by byli bůh ví co. Obyčejně šlo o děti, o nás a o ty tři syny Klímovy. Denně bývalo slyšeti přes plot řvaní a otec můj velice býval rozčilen. Klíma neříkal jinak než „můj syn kadet“, nebo o druhém, „můj syn na průmyslové škole“, nebo o třetím, „můj syn kožišník“, a to otce tak dráždilo, že řval do Klímovy tváře: „A můj syn už dnes je chytrý jako professor!“ Tehda — myslím — po prvé to proklaté slovo u nás se ozvalo. Později v těchto hádkách, když synové krejčího dospěli a míst dosahovali, otec můj volával: „A můj syn bude professorem, na to dám hlavu. Musí být professorem, kdyby mne to život stálo!“ Pamatuji se na to neurčitě, byltˇ jsem dítě, ale matka asi uchovala v nitru tyhle dojmy. Snad se vám to zdá nemožné, ale já dnes soudím, že tehda již rozhodovalo se o mé budoucnosti. Ten hádavý krejčí a jeho chlubení — myslete si o tom, co chcete, vše to mělo již vliv na můj život. Jisto je, že jsme po smrti otcově s matkou mluvívali o tom, že budu professorem. Mně se to zdálo krásné.“

„Vy však přes to vše musíte již vytrvat!“ řekla jasným hlasem, vlídně a veseleji. „Musíte!“

„Ovšem, že musím! A já vytrvám!“ zvolal, nahlédnuv do její torby, v níž složen byl malý ubrousek. „Chtěl jsem jen, abyste pochopila mé pocity.“

Přisvědčila a usmála se těšivě.

V Jindřišské ulici zašla k uzenáři. Kvíčala přecházel po chodníku. Oči jeho byly těkavé a roznícené, tvář zčervenalá, ruce neklidné. Doprovodil ji ještě k hokynáři na Havlíčkovo náměstí a odtud k bytu do Růžové ulice. Slíbil, že zítra o čtvrté hodině přijde. Popsala mu, kudy má jíti k jejich dveřím ve dvoře. Měla dojem, že neposlouchal.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Růžena Jesenská:

HODINY.

Hodiny nenávratně, přísně pospíchají,
cos divného k nim důvěrně mě poutá,
vzdech náhle v půlnoci jak srdce slyšitelný,
a vzlykot mezi trilky, menuet když hrají,
tam kdesi vadne myrta, fialka a routa,
zelená routa v luny paprscích, neviditelný
kdos kráčí komnatou, já čekám, co se zeptá,
neb odpoví, a slyším hodin tep, jak bojují
pro sladký sen, jenž nesouvisle, rozkošnicky šeptá
pro chvíli vítězství, a jdou a jdou, a všecky zraňují —
víc jedna, druhá méně, i když propluji
radostí, štěstí branou, i když ukryje
s bolestí mnohou ostych, vznešenost a přísný řád,
jdou v rythmu osudnosti dál —
do nových oblastí a krás a v žal,
a vinou se jak věnec routy zelené, jak had,
až přijde poslední, jež srdce uštkne, zabije.

Zpívají, hrají, třesou se v nich zlaté kadeře
a hoří keře bílých růží v nádheře,
a zrcadlí se hvězdná noc, a nežije
již ani jedna z oněch skrytých nálad v nich,
a přece jak by zaklepal kdos ostýchavě na dveře,
a přece žije ono kouzlo přicházejíc jako sten a smích
minulých dramat. Hodiny si trilkují
v ozvěnu dávných příběhův a dum,
jak když je závoj s oranžovým květem pokryje . . .
Ručičky zvedají se ke dvanácti snům,
jak ruce k nebi prosící, a bijí hodiny a všecky zraňují,
poslední zabije.

Jedna, dvě, tři . . . dvanáct, cos čarovně v nich zvučí
a tají se a tone, zní jak přítulného srdce hlas,
padají krůpěje z cisterny křišťálové do náručí,
noc modrající se závojem zaclonila nás,
hvězdami zbloudilými obklopila nás,
v nich zvony z dálek měst a moří hlaholí a zvučí
a bijí hodiny ohromným úderem jak v blesk,
jenž nežije,
jenž nežije a pouze v odlesku přináší rozptýlený stesk
v dům blažený i nepohostinný,
jistotu hodiny, a hodiny
že všecky zraňují, poslední zabije.

CO V NEBE PATŘÍ.

Kdys dávno bloudila jsem letním žhavým sadem,
v potoku slzy proudily a v stromech hořel sen,
sen o životě vítězném, ó, často ve hrob kladem,
co v nebe patří. Bylo tak i v onen teskný den.

Vše bolelo mne — slunce nenáviděné
i květy, stromy s pavučinami
mých vidin, ó, dvě tiché cesty v radost spojené
a stíny rozptýlené velikými touhami.
Bolestí byly ovinuty cesty cest
tak nenávratně jako ztracené
do končin oblakův a hvězd.
Ó, často ve hrob kladem,
co v nebe patří ... Bloudila jsem smutným sadem
jak navždy opuštěná. A zas vše se zvedlo
jak cypřiš nad hrobem, a nové pásmo předlo
můj život dál do výše soumrakův a hvězd.

Se sluncem, sluncem drahá tma se bratří,
ó, často ve hrob kladem, co vítězí a strašně oblaží,
co předurčeno k štěstí, rozkoši a žití jest,
co stíny cypřišův i mraků proráží,
co v nebe patří.

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

Z dopisu, který zaslal strýci počátkem února, vysvítá již veliká omrzelost: „Zde ubíhá život jednotvárně. Jako do kola točí se týden za týdnem a nic utěšeného, na čem by s radostí spočinulo unavené oko. Začal jsem pochybovati o své víře v lidi. Ti, co dělali nejvíce hřmotu proti stravě, stali se zrádci a šli ředitele odprosit! Jaká to ironie! Laskavostí Vaší mám dost prostředků, bych si vynahradil, čeho se mi zde nedostává, ale i to trápí člověka, když každý den má jíti s hořkostí v duši od stolu. Ať by již tedy jídlo nezlepšili, ale tolik útlocitu mohlo by míti představenstvo, aby nechali člověka na pokoji, když nejí. Ale nejísti, to jest crimen. Když si stěžujeme, pokrčí rameny a odbudou nás ironií. A přece je nás tak málo a tolik jich hodlá vystoupiti! Mou jedinou útěchou jest poesie, žel, že čas zde tak jest rozdroben, že nelze nic řádného podniknouti. Z akolythování nevyjdu, ale to dělám ještě nejraději. Byl jsem ve zdejší nemocnici, ale druhý den jsem utekl, nebo přijde-li kdo málo nemocen tam, jde hodně nemocen odtamtud. Zimy zkusíme všude dost ... Každý podomek je tu větším pánem nežli my, skoro je musíme pozdravovat. Včera přišel ředitel do museí. Něco mluvil, ale nekoukala z toho lidumilnost; po svátcích prý přísněji s námi se naloží — věru bych rád věděl, jak?" Teprve na konci dopisu hlásí se opět literatura, která jindy vyplňovala celé stránky listů. „Jest mi divno, že Vás Lumír neuspokojil, je to přec nejlepší list, který kdy u nás vycházel, tak přísný výborem. Kdyby neměl Světozor „Nemodlence", byl by ničím proti němu. Upozorňuji na Arbesovo romanetto v Lumíru „Svatý Xaver" a prosím o Váš úsudek — taktéž o „Nemodlenci"." — V post scriptum téhož listu dokládá: „Známou Vašnostem povídku „Prodavač biblí" tiskne od nového roku Šumavan. Byl jsem od svého přítele prof. Tůmy o něco požádán a nemaje právě ničeho jiného, dal jsem mu tuto práci, která se u mých známých setkala s pochvalou. Thomayer pouze vytýkal, že povahy v ní líčené jsou extremy. Mně se zdá, že tištěná je povídka ta skoro lepší nežli byla v rukopise." Známá zkušenost všech začátečníků! A konečně dodává: „V kruzích Umělecké besedy budí mé básně velikou pozornost a sám Hálek se vyslovil, že jsem rozhodný talent. Jindy bylo by mě to všecko více těšilo." Z posledních těchto slov lze viděti, jak byl již životem v semináři omrzelý.

V masopustních dnech, koncem února r. 1873, to konečně v semináři prasklo. List, který mi tehdáž psal na venek, opatřil mottem: Evoe, Evoe Jo! Blázní

nebe, blázní země, proč my bychom nebláznili?

„A my si také zablázníli," píše. „Začli jsme ve čtvrtek večer. Shnilou mrkev nakupili jsme v obrovskou pyramidu a když prefekt nechtěl zvonit, obešli se bez modlitby. Když odcházel kolega Vitouš, doprovodili jsme ho bouřlivě až k fortně hlasitě zpívajíce: Loučení, loučení. Na chodbě potkal nás Céni (vicerektor Zenefels) se špiritusem (spiritualem) a ptali se: Ist das vielleicht ein Faschingszug? — Místo odpovědi zabouřili jsme píseň: Já tady nebudu! a on se tiše vytratil. V pátek pohádali jsme se s prefektem pro světlo a špatný úklid a v sobotu jsme ho krátce vystrčili. Téhož dne vystoupil Petříček. Nejdříve pověděl řediteli celou pravdu bez omáčky a pak pravil k nám: Komu nedám s Bohem, ten jest špic. Byla to komedie, prefekta si ani nevšim a taktéž učinil ještě asi třem — ti pukali. Světlo nechtělo hořeti a když nás prefekt hrubě vyzval k studiu, řekli jsme mu jednohlasně, že jsou prázdniny, že tu nemá co dělat, službu že za něho vykonají Unteršpiclové, jen aby jim dal vorlíčka, by se měli čím vykázat. Světlo jsme zhasli a vytrvali v oposici až do večeře. Od té chvíle, co jsou odhaleni zrádcové, jsme všichni jedna mysl. Za takových událostí, kdy „forštanti" jsou celí hin, nelze na dovolení k vycházce ani pomyslit, a sám ředitel se vyjádřil, že by v tom ohledu každá cesta byla k němu marna. Jsem tedy odsouzen až do pátku na nudné hnití."

Jest zajímavo pozorovati, jak Vrchlický, ten dobrácký, až příliš trpělivý a se vším spokojený hoch, se podráždil, když narazil v životě na jakoukoliv lež a faleš. Špatná kuchyně, na kterou si všichni stěžovali, ani ledová zima v ohromných ložnicích, kde se netopilo, ale za to i v mrazech zůstávala hodiny otevřena okna, nebyly by ho ze semináře vypudily — ostatně proti obojímu dovedl si pomoci: v refektáři nejedl — což ovšem bývalo pokládáno za zločin, jak sám pověděl — a kupoval si, co kde mohl, a aby příliš nemrznul, spával často v klerice, kterou když bylo nutno objeviti se v lesku, hodně mokrým kartáčem pak čistíval. Rovněž zablácené boty opláknul v umyvadle a utřel špinavým prádlem — neboť šaty i boty měli si páni bohoslovci čistiti sami. Takovéto „maličkosti", jak sám to v listě nazývá, nebyly by mu kalily život — ale celý duch života seminářského se mu protivil. Ten ustavičný dozor nad každým krokem kleriků, který konali nejen představení (vicerektoři a prefekti), nýbrž i portýr i podomci, dozor nejen veřejný, nýbrž zvláště tajný, který se jevil ve formě stálého donášení a špiclování — viděli jsme, že i sami kolegové se k tomu snižovali, aby se nahoře zalíbili — ten jej dráždil, ne snad proto, že dělal nebo chtěl dělati něco nezákonného, nýbrž proto, že zdál se mu snižováním, zdál se mu urážkou a podlostí. Vůči špiclům stával se nemilosrdným, vůči představeným, kteří služby jejich přijímali, stával se ten příliš dobrý a poddajný člověk, buřičem. „Což pak jsme děti," říkával rozhorlen, „či si myslí, že jsme darebáci?"

Ani v těchto pohnutých dobách nezapomínal na literaturu. „Lumír jest pestrý obsahem", píše dále v témž listě. „Thomayerův článek o zimním ptactvu stkví se tam s nadpisem „K vůli hladu", který dal Neruda, jak sám se vyjádřil, „k vůli paprice a pikantnosti". Dostal za něj 7 zl. a byl vyzván podati studii o tažném ptactvu a jeho zpěvu. Dále vyjímám z obsahu Lumíra Douchův překlad z Tegnerovy Frithiofsagy a verše Bohdana Jelínka, z nichž na ukázku:

Slunce šlehlo do Vltavy
prvním zlata pramínkem
a mně bralo písně z hlavy
růžovým svým ramínkem.

Co tomu říkáš? Světozor jest až hanba mdlý. Tolik vím a nic víc. Čtu nyní světoznámé dílo Morissonovo „Physiognomie der Geisteskrankheiten", snad nějakou látku k arabesce tam najdu. Mimo to se přebírám v Seumeovi, který se mi nelíbí, jest vskutku, jak Vilmar praví, „rauh und trocken"; čtu bídný překlad Petöfiho atd. Pracuji pilně ve frančině, vzal jsem si u Tebe gramatiky — také jsem Ti vzal Gogola a potěšil jsem se až v zimničný smích „Kyjevskými školáky"." A dále: „Psal mi Krátký" (soudní rada v Praze, vedle Thomayera a řed. Martinka v Sušici nejbližší přítel Vrchlického z doby Klatovské) „snad nejmoudřejší list, který kdy z jeho pera vyšel. Kritizoval mé básně." (Krátký byl veliký nadšenec — hned v Klatovech věštil mu jednou při zapadajícím slunci, že bude velkým básníkem, českým Puškinem a Byronem atd., až bratr, zvyklý mnohem střízlivějším posudkům Thomayerovým a mojim sám nedůvěřivě se usmíval. Já vůbec zdával se mu někdy až příliš chladným ve svých posudcích, ač musím říci, že to tehdáž našemu poměru pranic nevadilo.) Na konci téhož masopustního listu píše: „Chytila mě chuť zničiti všecky prosaické práce

vyjma „Prodavače biblí" a „Tribuna lidu" — považuji je za pouhé slohové cvičení. Ach Bože, co já všecko ještě nenapíšu! Douška: Právě jsme voláni k řediteli k výslechu. Všeobecné nadšení — bude to něco masopustního!"

Vrchlický zničil t. j. spálil tolik svých prací, že by vyplnily snad několik svazků. Jak známo, tvořil s neobyčejnou lehkostí a tak se přirozeně stávalo, že nebylo všecko, co napsal, těžké zrno. Bývalo tak někdy i v jeho nejlepší době a nalezneme hojnost analogických dokladů u všech téměř autorů světových, kteří mnoho a snadno tvořili. Zvláště však za svých mladých let psával Vrchlický se snadností téměř zázračnou a také se stejnou snadností práce nepodařené zase ničil, když u jeho přátel nenalezly ohlasu. Tak vypravují kolegové jeho z Klatov (Thomayer, Krátký), že v svěžím dojmu písní Hálkových napsal denně až třicet básní, jež až na dvě tři čísla všecky zničil. Pamatuji se, jak v Domažlicích na pouhé moje upozornění, že to neb ono číslo není mi dosti jasné, což bývalo v oné Sturm- und Drangperiodě dosti často, anebo, že ta neb ona báseň jest jen novou, slabší versí motivu již dříve zpracovaného, trhal a pálil celé sešity básní z Klatov přivezených. Ještě ochotněji pálil vždy prósu anebo pokusy dramatické: rytířské tragedie, jichž míval hned na gymnasiu v Praze vždy několik.

Vzpomínám při té příležitosti, jak mladistvý Smetana posílal Prokschovi celé balíky kontrapunktických cvičení svých.

Leč vraťme se za Vrchlickým do semináře. Po tom divokém masopustu došlo přirozeně rychle k obratu, který se dávno již připravoval. Vystoupilo najednou několik bohoslovců a mezi nimi i Vrchlický. Prodělával asi těžké chvíle, nežli se k tomu odhodlal. Bál se, co tomu řekne strýc a uvažoval také, jak bude dál. V strýci se nezklamal — dopis jeho se nezachoval, ale za to bratrova odpověď ze dne 5. března 1873. Počíná takto: „Drahý pane strýčku! Nevím věru, jak bych vyslovil svůj podiv, svou radost, svůj dík, své úmysly a předsevzetí. List Váš jest mi nejvzácnějším důkazem obětavé lásky Vaší — jestli upřímné slovo, jestli ovoce mého celého žití, jež Jste Vy zbudoval a ušlechtil, může Vám býti náhradou aspoň částečnou, přijměte zde celou bytost mou, jíž se Vám zasvěcuji: snem, životem, písní i skutkem. Neřeknu dnes více, než že Vámi znova stvořen Vám cele chci patřiti. Přijměte nejvřelejší dík za každý pokyn listu Vašeho, jenž z duše mi mluvil, chci ve všem dle rady Vaší se zachovati. Tento měsíc vytrvám ještě tedy v semináři, odbudu zkoušku, dám si řádně podepsati index a vyptám se důkladně na vše poměry budoucích mých studií, bych po velkonocích s jasným rozhledem odebral se za svým povoláním." A dále: „Od chvíle, co obdržel jsem Váš list, jsem utěšen a spokojen — někdy ovšem mi napadne starost, zda-li Vás poznovu mnoho neobtížím, ale konejším se myšlenkou, že Ten, který mne v životě takovým přítelem obdařil, jemu svrchovaně odplatí a požehná. — Zdráv jsem, ačkoliv se cítím sláb. Dílem jest to následek zdejší kuchyně, která se mi tak zhnusila, že mimo jídla moučná sotva co jím, dílem působily mnoho na mne pochybnosti a boje duševní než jsem se odhodlal ke kroku, který Vaší laskavostí tak snadno jest rozluštěn. Zdali pak se babička proto na mne nemrzí? Vděčně ruce líbá Váš poslušný Bohuš." (Tak se za těch let stále podpisoval — neboť jméno Emil se mu protivilo.)

Koncem března psal strýci poslední dopis ze semináře, kde ještě znova vrací se k té otázce. „Výstupy a události seminářské dnů posledních utvrdily mne na dobro v mém obětavostí Vašnostinou tak usnadněném předsevzetí; musím ústně lépe vylíčiti celý průběh převratu mého i vše, co přičinilo se u mne ke kroku tak rozhodnému, ode mne nikdy nepředvídanému. Netřeba podotýkati, že u přátel i známých mých se tato změna mého stavu potkává se souhlasem vřelým. Mezi jiným i můj bývalý katecheta projevil mi své blahopřání k činu, který jest tak rozhodující pro štěstí celého života. Jak o tom smýšlejí rodiče, nevím." Co se týče ústního vylíčení celého převratu toho, mohu směle dodati, aspoň, jak mně věc líčil, že příčiny jeho vystoupení byly ty, které jsem uvedl — a pak ještě jedna, kterou tehdáž sice bolestně pociťoval, ale teprve po svém odchodu ze semináře vyslovil: nedostatek času a příležitosti, aby se mohl věnovati tomu, co jedině nazýval životem, totiž poesii a literatuře. Vždyť nazval ten každodenně stejný život seminářský v masopustním listě svém „nudným hnitím". V posledních dnech měsíce podstoupil ještě zkoušku z židovských starožitností, dal podepsat index a oznámil řediteli svoje vystoupení. Na svátky velkonoční začátkem dubna pozval se opět k strýci: „Přijdu k Vám zemdlený a zničený zápasy a životem — doufám, že mne obejmete se stejnou láskou."

(Pokračování.)

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. (Pokračování.)

„Já bych to přece byl udal,“ rozpálil se Pepánek.

„A zavřeli by tě jako utrhače.“

„Ať si!“ odsekl Pepánek zarytě. Nemohl pochopiti tvrdou necitelnost Roháčovu, kde šlo o neštěstí nevinného člověka. Velký dědeček u něho mnoho ztratil tím, že se pana Šnajdra nezastal.

„Mluvíš jako dítě,“ odbyl ho Roháč klidně a s vysoka.

„A víš co, nepleť se velkým lidem do řečí,“ okřikla hocha máti, jež nedala v ničem nejmenším dopustiti na velkého dědečka.

Otec Bartoš, jindy přísný, nepokáral však chlapce ani slovem. Zdálo se, že s ním souhlasí a že by také jinak byl nejednal.

„A na to s tou poštou se taky jestě pamatujete?“ — dotkl se velký dědeček jiné události. Tato byla však ještě zcela zánovní a nadělala mnoho hluku i v novinách, takže se stala hned bez vyprávění předmětem rozhovoru a posudků v rodině. Smělý lupič ukradl totiž před několika lety velkou zásilku peněz z pošty, odesílanou od správy velkostatku. Právě když četníci, kteří měli provázeti vůz, vsedali do něho na obvodu města, zpozorovali, že truhlík za sedadlo sloužící, pod nímž zamčen byl vak s penězi, byl vylomen. Neznámý cestující, který si na noční jízdu objednal lístek a v poštovním domě přisedl, zmizel i s vakem a zůstal nevypátrán. Poštmistr byl odsouzen k náhradě škody. Kdo mohl býti lupičem?

„Kdo jiný než Koždoň,“ šeptal velký dědeček tajemně. „Kdo mohl věděti tak bezpečně jako úředník v kanceláři vrchnostenské, že se vypravuje z velkostatku zásilka peněz a kdy se vypraví poštou? A kde by byl také vzal takový písař peníze, aby si najednou koupil pěkný statek za mnoho tisíc?

Povídají, že je z rodu cikánského, odněkud z Uher. A černý je také právě dost a svědomí kusa nemá ani bázně boží, třeba měl Pánaboha pořád na jazyku. Ten mne vlastně k tomu přemluvil, abych Marjánce ten kontracht podepsal. Ach, ten umí mluvit, ten člověk! Jak ten umí přesvědčovat! A Marjánka plakala . . .“

„To bylo to hlavní, co rozhodlo,“ vpadl do řeči Roháč.

„Kdy jste jim tu listinu vlastně podepsal?“

„Loni. Ne, letos v senách . . . Ne, přece jen loni na podzim. Docela určitě loni. Sychravo bylo. Brambory právě vozili. Ve dvoře měli tehdy kulhavku. Ne, už vím, letos z jara. Ale možná, že to už je přece přes rok nebo více.“

Přítomní pohlédli na sebe mlčky. Pro nedávné události scházela velkému dědečkovi paměť docela.

„Tu listinu dostat do ruky a roztrhat. Více by nebylo třeba,“ přemýšlel Roháč nahlas.

„A co by řekla Marjánka?“ ulekl se dědeček.

„Marjánka by byla jako máslo. Jak živ jste Marjánku takovou neviděl. Okolo prstu byste ji ovinul.“

Stařec se až zasmál z té lákavé perspektivy. „Bože, Bože, a já bych to přece nemohl udělati,“ zasténal. „Jak bych se pak mohl na ni podívati?“

„To je to nejmenší. Přineste listinu sem, to já již obstarám s nejlepším svědomím,“ sliboval Roháč. „Jen se po ní všude po chalupě dobře podívejte. Do truhel, do almar i za trámy na půdě. Možná, že ani nemá Marjánka obavy a že je listina docela někde na ráně. Jen se poohlédnout po ní.“

„Ne, je u Koždoně,“ jistil velký dědeček. „Ten je nějak opatrný a vychytralý. To je všechno jeho dílo.“

„Možná, že to ještě nedali ani do knih. Zajděte si, dědečku, jako soused, časem k tomu Koždoni! Snad vám listina sama padne do ruky. Stane se všelijak někdy, věřte mi. V nejhorším případě začal bych nějakou hádku o jejím obsahu, o nějakém svém zajištění v ní a žádal bych o nahlédnutí do listiny. Od vás se nenadají úskoku a potom“ — ukázal názorně zničení listiny.

„Ne, ne, tam mne do nejdelší smrti neuvidí,“ zhrozil se dědeček. „Do toho domu za svět bych nevkročil. A k tomu ještě s takovým obmyslem. Chraň mne Bůh!“

„Říká se, že je se starými lidmi jako s dětmi,“ řekl Roháč s obvyklou svou rozvahou a opatrností ve slohu, jako by psal žalobu — „ale není to pravda. Je to s nimi horší než s dětmi. Dětem se může nasekat, když neposlechnou rozumné rady, ale co se starým umíněným člověkem?“

Vyklepal do popelníku dýmku a zabručev pozdrav, odešel s obvyklou kočičí

opatrností, zavíraje za sebou skoro neslyšně dveře, v čemž ho máti dávala Pepánkovi za vzor, kdykoli v bujnosti své dveřmi za sebou třasknul.

To bylo snad jediné, v čem pobožná máti nevěreckého Roháče, tupitele kněží, mohla svým dětem dáti za vzor.

„Tak co mu říkáš,“ tázal se malý dědeček, jenž všemu byl naslouchal ani nedutaje, svého syna, hospodáře Bartoše. „To je přece člověk podle tvé chuti,“ pohodil hlavou po velkém dědečkovi. „Neodpírá zlu a snad ani neví, že jedná podle písma a jako bratr. Takhle by vypadali lidé, kdyby žili podle tvého přání. Myslíš, že by se pro všechny nenašlo dosti Marjánek a Koždoňů?“*)

Otec Bartoš mlčel, ale na dvoře zcela bez příčiny pohladil Pepánka po kučeravé hlavě. On, který laskavost k dětem pokládal za hříšné, děti kazící mazlení.

„Jde-li o spravedlnost a pomoc bližnímu,“ řekl jako pro sebe, „nemá se člověk rozmýšleti, co mu skutek vynese, nebo čím mu uškodí.“

Pepánek rozuměl a pocítil blaho v duši. Skoro hrdým se stal, že sám uhodil na pravou cestu proti samému advokátu Roháčovi.

Na pastvě široce vyprávěl vše Lojzíkovi. Lojzík mlčel. To rozčilovalo hovorného Pepánka. Lojzík zdál se mu necitelným jako Roháč, ale mýlil se v něm.

„Vzal bys ty ten kontracht a roztrhal?“ tázal se nemluvy.

„A jak!“ zaťal Lojzek pěst. „Co pak ho nelituje každý, chudáka starého, a nemá zlost na tu jeho saň? Co ten se lidem chudým nadělal dobrého. I nám krávu zadarmo vyléčil, když ji štír jakýs v lese uštkl. Tak byla oteklá a samou krev dojila, již o řezníku se mluvilo, ale ten krčil rameny, že nemocného zvířete by nemohl potřebovati. Hotové soužení to bylo. Ty myslíš, že jen vy máte velkého dědečka rádi? Maminka každý večer za něho v modlitbách přidává otčenáš.“

Pepánek se usmíval. Vzpomněl si, jak s Lojzkem kdysi hráli o dědečkovy limburáky a jak Lojzek raději limburák spolkl, než by ho vydal.

„Takový starý, churavý a pod střechu jí nesmí,“ hněval se Lojzek. „Jako tuláka opuštěného nechá světem chodit. Ach, já být na jeho místě!“ šlehl rukovítkem biče do drnu.

„Ale jen považ — do cizího domu vstoupiti, něco tam vzíti a roztrhati,“ hrozil se Pepánek.

„Co na tom? Kdybych nalezl v cizím stavení něco našeho, třeba hrnek, který nám někdo ukradl, nesměl bych si ho snad vzíti, nebo rozbíti, co? Je ten vylouděný kontracht snad nějaká svátost? Vydělal si tu chalupu dědeček anebo Marjánka? Kdo tu může jen chvilku pochybovati, kde je právo a spravedlnost?“

Pepánek krčil rameny. On měl už dávno s právy tuze smutné zkušenosti, jako když si na čeledínu Jakubovi vzal kdysi náhradu za utrpěnou škodu sám a desetník mu z měšce vybral. Každý tenkráte říkal, že ho ukradl, a co zkusil, než sám Jakub uznati musil, že byl on, Pepánek, vlastně v právu.

„Ach, právo je věc velmi pochybná,“ končil svou úvahu. „Proto právě je na světě tolik sporů a advokátů a každý myslí, že má pravdu. Hádám, že by ti v tom nikde u soudu nedali za právo.“

„Právo — neprávo,“ rozhodl Lojzík s vrozenou břitkostí lidí, kteří nikdy nejsou dlouho na vahách. „Já bych pomohl dědečkovi k tomu, co mu patří, ať by mne třeba zavřeli. Ale měl bych pokojné svědomí. Lepší než Marjánka i s tím představeným.“

Pepánek užasl. Totéž řekl nedávno on sám, že by byl udal na místě dědově zloděje, i kdyby sám měl být zavřen z nedostatku důkazu. Tím byl děd dle jeho přesvědčení povinen ubohému panu Šnajdrovi. A sám otec s tím souhlasil. Není to totéž, co nyní říká Lojzík? Měl snad Roháč pravdu?

„Což by také krádež mohla býti dobrým skutkem?“ řekl polonahlas v rozpaku a všecek zmaten.

S tím se oba chlapci rozešli, ale Pepánek nebyl nijak ještě přesvědčen, třebaže sám „advokát“ Roháč čin taký schvaloval. Věděl, že u Roháče rozhoduje jen právní forma a dočista nic svědomí. Zločin, který se nedal dokázati, nebyl u Roháče zločinem; bližního nechal by chladně zhynouti, když by mu do toho nic nebylo.

Právní rada Roháčova zatím nesla ovoce u velkého dědečka. Nikdy neměl co činiti se soudy až nyní na sám konec života, ale tu si vše vynahradil, co zameškal. Nikdo nebyl nyní tak často u okresního soudu jako on. Posedával tam v předsíni na lavičkách, třesa se slabostí a rozčilením, chytal kolemjdoucí úředníky, sluhy a advokáty, vyprávěl vedle sedícím a na stání čekajícím o své Marjánce, která by nebyla ani zlá, ale sváděna je Koždoněm a popouzena proti němu, tak že nemá

---

*) Mezi „malým“ dědečkem a synem jeho, hospodářem na statku, bývaly časté spory z příčin náboženských.

nyní on, stařec, kde by hlavy ukryl, a je na stará kolena tulákem. Doufal ve spravedlnost, že se ho zastane, že dostane zase svou darovací listinu zpět a opraví ji. Opraví ji tak, že si zajistí byt i stravu, ošetření a slušné zacházení. Jiný pozor si dá tentokráte. Ó, to dá! Advokáti brzy si přestali všímati sešlého starce nesouvislých řečí, zevnějšku zuboženého. Věc jeho byla jim beznadějna. Ale velký dědeček byl neúmorně vytrvalý.

(Pokračování.)

LITERATURA.

A. Čermáková-Sluková: „*Karolina Světlá ve stycích s Janem Nerudou*". Vydal J. Otto v Praze 1912. Stran 120 za 1 K 40 h.

Literární veřejnost nejživěji, nejdychtivěji se zabývá spisovateli, když běží o jejich osobu, hlavně když se po smrti vypátrá něco „interessantního" z jejich privátního života. Myslím, že kdyby měli Neruda a Karolina Světlá alespoň desítinu oddaných, systematických čtenářů, kolik měli nedávno vášnivých debatteurů o tom, zda jejich poměr byl platonický či nic, mohlo by se dobře mluviti o skutečné, vžité kultuře našeho lidu. Případ je znám: na veřejnost se dostalo několik dopisů, které oživily a pro mnohého vůbec odhalily dávný přátelský styk mladého, osmadvacítiletého Nerudy s Karolinou Světlou, tehdy již provdanou — a tyto dopisy, doplněné všelikými kommentáři, mohly velice snadno vrhnouti na mrtvou literární dvojici „falešná" světla. Nebývá nic snadnějšího, než vyložiti si temná, dvojí či vícerý smysl připouštějící místa co možná nejinteressantněji — člověk je k tomu již jaksi bezděčně sváděn. A tak paní Čermáková-Sluková, Světlé schovanka a sekretářka, dobře učinila, když se rozhodla pro odvrácení možných nedorozumění a mylných výkladů uveřejniti korrespondenci celou, přes to, že na řadě těchto dopisů bylo připsáno rukou Sofie Podlipské: „Spálit po mé smrti."

A tak dnes, majíce největší část závažného materiálu v rukou — třebas že mnohý Nerudův dopis je uchován pouze v transkripci Karoliny Světlé — můžeme jasně a jistě pohlížeti do srdcí obou nebožtíků. Je jisto, že Karolina Světlá, Nerudy o čtyři roky starší, byla tu jeho strážnou matkou, která však v hloubi nitra se rozechvěně třásla o každý jeho chybný krok. Jistě že bylo u Světlé cosi víc, než pouhá vnější mateřská náklonnost k pobloudilému, životem zklamanému spisovateli, v němž jemným instinktem vycítila talent. Jistě že jen také pevné základy domácího patricijského vychování nutily Světlé do péra ten kategorický, tvrdě konvenční tón, kterým občas napomínala Nerudu, jak se má zříci dobrodružky Fišerové, jak nemá zanedbávati zevnějšku, jak se má přiklonit k práci, která jej naplní novou láskou k životu. Že tu byl zájem o Nerudovy osudy daleko palčivější, dosvědčuje třebas jen oněch několik nervosních, vzrušených listů psaných důvěrnici, Marii N., kdy běží o rychlý prodej brilliantové broše, aby mohla být vyplacena Nerudova směnka. Jsou to listy, které za mnoho mluví a které jsou nám dokladem, že Světlá sama sobě se snažila zalhávati vlastní podstatu věci, a že se úsilně přičiňovala, aby na venek ani sebe méně netrpěla korrektnost její osobnosti. Sem tam unikne ovšem i drobný úlomeček. Píše Podlipské o svém choti Mužákovi s jistou trpkostí: „My jsme ty dva póly: on rozum, positivnost, rozvaha — já fantasie, fantasie a zas fantasie; on kráčí — já chci lítat." A přece hned brzy doporučuje Nerudovi tentýž rozum, tutéž positivnost a tutéž rozvahu . . . Není opravdu možno, než pohlížeti na tento případ brejlemi vlastního výkladu Karolinina. Své sestře píše jednou: „Já šetřím svého muže z l i d s k o s t i, rodiče své ze s o u c i t u, veřejné mínění k vůli svému povolání a jménu svému, tedy z v y c h y t r a l o s t i, ale mravní jiskry není v jednání mém, prosím nedokazuj mi opak. Kdybych chtěla m r a v n ě jednat, tu bych se neměla na nic ohlédnouti a jít za cílem svým, a ten mi praví hlasem neomylným, že bych osvítila zatemnělou duši a svému životu teprve pravého dala významu. — S p a s i l a b y c h d u š e d v ě, to je nezvratné, a svět by se zajisté podivil pokladům, jimiž by jej dařily z vděčnosti, že jim života popřál . . ." To je velmi jasně a upřímně řečeno, neboť Karolina Světlá dobře věděla, co žhavé v á š n ě dřímá k ní v Nerudovu srdci. Mravnost její doby a jejího okolí byla však chápána jinak, a jí se ona podřídila. Rozum zvítězil nad citem — a tak i tu se vyplnilo staré rčení, že „osud všeho krásného na světě jest: rozejíti se." I Neruda se Světlou se rozešli, čisti podle světských zákonů, ale jistě přesvědčeni ve svých velikých, dobu předbíhajících srdcích: že jednati opravdu m r a v n ě, znamenalo jednati jinak.

Fr. Sekanina.

P o d v á n o č n í s t r o m e k. Z nakladatelství J. R. Vilímka došlo nás několik knih, mládeži určených, jež jsou vhodným dárkem pod vánoční stromek. Je to především „*Zlatá*

„*kniha ze Shakespeara*“ od Mary Macleodové, v pečlivém překladě Ant. Klášterského, kterýž napsal též informativní úvodní slovo. Pěkně vypravená kniha je illustrována Gordonem Brownem a zasvěcuje čtenáře poutavě a instruktivně v děje hlavních dramat Shakespearových a připravuje je pro pozdější jich plné pochopení. — Z původních spisů pro mládež zajímá v prvé řadě kniha Bohumily Klimšové „*Z čarovného světa*“, pohádky illustrované Rud. Adámkem a Stanislavem Hudečkem. Pohádky Klimšové jsou čerpány z rozmanitých pramenů a přístupně a poutavě vypravovány. — „*Džavachovské hnízdo*“ je povídka L. A. Čarské, kterou z ruštiny přel. Ladislav Ryšavý a illustracemi opatřil Věnceslav Černý. Děj povídky je čerpán ze života kavkazských horalů a hojně protkán živly romantickými. Velebná příroda kavkazská zachycena líčeněmi malebnými a suggestivními. — Neméně než kniha L. A. Čarské poutá publikace W. Przyborowského „*Grunwald*“, kterou přeložil Jan V. z Finberka a která pojednává o historické bitvě u Grunwaldu (15. července r. 1410, v níž podlehli Křižáci spojeným Polanům a Litvínům). Knihu opatřil pěknými illustracemi Stanislav Hudeček. — Slavná kniha Edmonda de Amicis „*Srdce*“, jedno z nejvlastenečtějších děl, jež kdy pro mládež napsána byla, doplňuje zásilku. Knihu přeložil z 80. vydání italského Bedřich Frída a krásnými illustracemi opatřil, opíraje se místy o vzory italské, Věnceslav Černý.

O „*Rozmarných povídkách*“ Honoré de Balzaca, jejichž druhý díl vyšel právě v „Nové knihovně humoru a satiry“ nákladem Hejdy a Tučka v Praze, přineseme referát po vyjití třetí desítky těchto Contes drôlatiques.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. „*Průlom*“. Hra o čtyřech dějstvích. Dánsky napsal Henri Nathansen. Přeložil K. Dušek. Režisér Gustav Schmoranz. Poprvé na Národním Divadle dne 12. prosince 1912.

To podařilo se Henrimu Nathansenovi svým „Průlomem“ nesporně dokázati: že je stejného náboženského vyznání, jako jeho starý bankéř Levin. Neboť nikdo jiný by nebyl dovedl tak přesně vystihnouti charakteristické rysy orthodoxního židovstva, zvyklosti, mluvu, celý způsob života staré patriarchální rodiny židovské, a zejména úctu všech členů k nejstaršímu z rodu, soudržnost jejich za každých okolností a pomalé, ale jisté uvolňování oněch tradicionelních rodinných pout v dnešní době. *To* se autoru „Průlomu“ miniaturní kresbou charakterů, v níž, bohužel, hlavní linie hry naprosto zanikly, skutečně podařilo. Nezdařilo se však dokázati nám, že je básníkem nových vznětů, idejí a forem, dramatikem tvůrčích schopností s pečetí originálnosti na čele, zkrátka autorem, jenž svojí hrou vypial se nad průměr běžných dramatických prací a s nímž bylo důtklivě nutno ihned se seznámiti. A konečně, snad mu šlo jen o to, aby nám ve čtyřech dlouhých aktech, v nichž se zbytečně mnoho mluví, mnoho opakuje a zhusta málo děje, a jejichž scény nejsou dosti organicky k sobě spiaty, demonstroval na konfliktu dvou světů, židovského a křesťanského, úpadek tradičního konservatismu židovstva a pozvolnou assimilaci jeho! Postavil proti sobě starého bankéře Levina a státního radu Herminga, mezi nimiž je nejen rasová averse, ale i osobní nevraživost, datující se od dávných, mladých let obou, kdy Herming Levinovi ublížil. A starý Levin musí bezmocně přihlížeti, jak dcera jeho Ester se zasnubuje se synem jeho úhlavního nepřítele, doktorem Jörgenem Hermingem, jehož universitní přednášky bez vědomí otcova navštěvovala, musí přijmouti snoubence dceřina ve svém domě a neubrání se ani officielní návštěvě u státního rady Herminga. Mezi Levinem a jeho hostitelem dojde ke sporu, mají-li se oddavky státi před rabínem nebo farářem a budou-li děti budoucích mladých manželů křtěny, čili nic, Levin vyčte Hermingovi všechny jeho staré hříchy, roztrpčen a uražen odchází, na konec však přivoluje ke všemu resignovaně a bez výhrady. Průlom do jeho rodiny jest učiněn. —

Hra tato poskytla mnohým z herců příležitost k výkonům pozoruhodným. Byl to zejména p. Rudolf Kafka, jenž vybavil figurku Jakuba obchodníka tak neodolatelnými detaily a kreslil ji s tak důslednou vyrovnaností a věrností, že jsem ochoten mu odpustiti malé překreslení v poslední jeho scéně čtvrtého aktu. Zdrželivými v projevu a ucelenými byly též výkony p. Karla Hašlera (prokurista Meyer) a p. Jaroslava Hurta (Hugo). Proti promyšleným a ostře charakterisovaným postavám manželů Levinových (p. Karel Želenský a pí. Marie Hübnerová) byli manželé Hermingovi podáni p. Ottou Boleškou a pí. Marií Pštrosovou mdle a bezvýrazně. Zejména p. O. Boleška strnul od jisté doby v jakési stereotypnosti mluvy a gest, jež nám již nic nového nedovedou říci a stávají se šablonou. Pí. Leopolda Dostalová nezůstala své Esteře věru ničeho dlužna; hrála ji s diskretností v projevu a přece se žhavým temperamentem. Byl to výkon procítěný, promyšlený a vyrovnaný v tónu i gestu do posledního záchvěvu. Mdle kreslená figurka doktora Jörgena Herminga byla podána p. Rudolfem Deylem zcela v intencích autorových.

Pečlivá režie p. Gustava Schmoranze, jež nezapomněla na nejmenší podrobnost, byla velice příléhavá a náladová. *Tristan.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Jednota umělců výtvarných a V. Radimský umístili své výstavy v pražském Obecním domě u Prašné brány. Jsou vánoční, třebaže se o tom plakáty nezmiňují; i leccos z obsahu akcentuje spíše tržní nežli representační jejich povahu. Pomineme-li pernikářské architektury mostarské z atelieru M. Šindlerové, neznepokojuje návštěvníka ve výstavních dvoranách téměř nižádná secesní nota, po níž je ostatně — jak se podobá — pořád ještě praskrovná poptávka. Neklamným důkazem malého tržního významu tovární známky futurismu a kubismu (u nás nejvíce triangulismu) je vysoký kurs, jakého nabyly starší práce. Zlé znamení pro modernu. Každá aukce o tom svědčí — současná dražba Rouartovy sbírky v Paříži přímo sensačně. Za několik tuctů maleb od Maneta, Renoira, Milleta, Courbeta, Moneta a jiných zaplatili kupci po 18—90.000 francích, dva Corotovy obrazy vydraženy za 111.000 a 210.000 franků, Degasova „Baletní zkouška" dosáhla ceny 150.000 fr., ba za téhož malíře „Dvě tanečnice u šraňku" strženo 435.000 franků.

Ačkoli vysoké tržní hodnocení mistrů XIX. století už nepřekvapuje, nelze přece neviděti, že uvedené nevšední ceny značí stálý útěk amatérů do minulosti, jsouce výmluvným projevem neukojenosti ultramoderními směry, které všecko předcházející házejí na smetiště a nabízejí už dnes výrobky svého stádového „umění" dle ceníku, o jakém se Degasovi a ostatním výše jmenovaným ani nezdálo. Příklad: Za metrové asi plátno svrchu dotčených „Dvou tanečnic u šraňku" obdržel svého času Degas, nyní 78letý, poloslepý a v chudobě žijící, všeho všudy 500 franků. Za dnešního suchopáru i anarchie malby okřeje zrak, srdce a duch, setká-li se po dlouhé době zas jednou na výstavě s kabinetním kouskem, jakým jest Hynaisovo „Vedro", okouzlující delikátností mistrovského, i v drobné této aktové studii veskrze pečlivého štětce; nebo s jedním z těch jemných Stuchlíkových pastelů, jež bývaly pravidelnou ozdobou rudolfinských výstav; neb s Koulovými krajinářskými akvarely, které přesnou propracovaností kreslířskou nezaprou sice architekta, ale převáží opravdovostí vjemu i poctivostí práce všeliký „náladově" zvířený a rozplizlý brak novější ražby. A zase připomínají ojedinělí tito vzácní hosté, jak chybují naši zralí malíři a sochaři, odpírajíce sobě a nám veškeru účast na výstavách a nechávajíce na nich pole nejmladším, ačkoli sami jsou posud v plné síle a nelení. Meissonier ani po sedmdesátém, Menzel ani po osmdesátém, Tizian ani v devadesátém roce nehráli si na vyčerpané stařečky, mezi něž u nás odkazuje mladická nedočkavost šmahem všecky naše padesátníky a šedesátníky. Bez nich však vyhlíží to na výstavách pravidelně, jako by naše umění nemělo páteře, jako by nebylo nešeno evolucí, jako by vždy a pořáde bylo jen od včerejška, pouhou a zajisté i zbrklou ozvěnou hesel nejnovější cizokrajné módy a sensace.

Leč vraťme se do výstavních dvoran. Vánoční povaha výstavy ulehčuje recensi a skrovnost místa nedopouští uváděti všecka jména a všecky doklady k nim. Úkol recense zjednodušen i tím, že soubor výstavy nepřekvapuje novými zjevy, že vykazuje samá známá jména a obsahuje práce, které jsou téměř veskrze potvrzením úsudků již ustálených. Mezi figuralisty vidíme Němejce i Frolku s novými ukázkami jejich folklorového genru, F. Dvořáka se sladce konvenční Pomonou (na níž podivuhodno jen to, že si ji malíř cení na 8000 korun), Ondruška s dobře míněnou, ale jako s hlediska dekorace stěn nějaké čtenářské besedy pojatou podobiznou Vrchlického atd. Věru, že nelze opisovati katalog.

V. Radimský upozorňuje na sebe spíše kvantitou, asi 50 prací, než novými kvalitami vystavených novinek. Od poslední své výstavy nezměnil se za tři leta v ničem. I nevím, co pověděti ještě dodatkem k recensi jeho souborné výstavy z r. 1909 („Zvon" X. str. 78.). Leda, že radost z jednostejných repris bývá o poznání tlumenější nežli o premiérách.

Počtem se téměř vyrovná Radimskému kolekce O. Blažíčka ve výstavě Jednoty. Slibný talent. Ukázky vlivu nebožtíka H. Schwaigra na genry mladého umělce buďtež jen jako průvodní materiál k poznání jeho výchovy registrovány. Vděčnější podívanou skytá jeho specialita, bohaté, perspektivně i barevně se zdarem luštěné chrámové interieury. Milým překvapením však jsou Blažíčkovy krajiny z Valašska, široce na plátno vržené, svítivé a hřavé. Jen valeury ještě určitěji rozlišovati! Také zdařilý, slibně mluvící mužský portrét vystavil Blažíček. Mezi mladšími krajináři hlásí se důtklivě o pozornost Konstantin Stuchlík, posud nevykvašený, ale zřejmě k energickému vyjádření složek a povahy krajiny co do tvaru i barvy tíhnoucí. V ostatních paysagistech pozdravujeme samé staré známé s povědomou už tvářností. Mezi lepty zajímá nováček, dovedný J. Skrbek. Plastiku zastupují zdárně: Temperamentní F. Úprka novými jadrnými typy slováckými, z nichž některé („Zbojníci", „Smutná družica") koketují však zbytečně a rušivě s malebností; potom F. Rous pěkně solidní, zaokrouhleně a semknutě komponovanou skupinou matky s dítětem. Mimo to — ale věru že nelze citovati celý katalog. Každý návštěvník vánoční výstavy vybere si už podle vkusu a možnosti sám, co mu libo. *J. L.*

V Praze, dne 20. prosince 1912.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Jan Rokyta:

DVA ZJEVY.

(Z balkánských motivů.)

Boj dozuřil, jen z dálky dělo hřímá.
Den pohasíná, západ zmírá v krvi —
s ním mnohý padlý junák v smrti dřímá
a proudem teplé krve pole mrví . . .

Boj odehnal se jako letní bouře,
hřímání vzdálené jen pobručuje —
vůz války jinam letí v mracích kouře,
za sebou ticho smrti zůstavuje.

Klid zbraní zde je, leží rozmetány —
a vedle tiše leží, kdož je nesli . . .
Krev ještě prýští z otevřené rány
a kane k zemi, na niž údy klesly.

Jen tu a tam se ozve zasténání,
kde koule špatně dílo dokonala —
a potom zas je ticho v smutné pláni,
kde před chvílí smrt hojné klasy žala . . .

Vše bez pohybu, jenom tam, hle, zvolna
trup zkrvácený o loket se vzpírá,
tvář pozvedá se bledá, k smrti bolná,
a za sluncem v dál kalné oko zírá.

Co hledá v obzoru, kde slunce hasne?
Zda domov jeho leží tam tou stranou,
v něm pláče oko jeho ženy krásné,
či matka chýlí tvář svou ustaranou? . . .

Dva poutníky se polem blížit vidí:
jdou kroky po bojišti neslyšnými,
jak nebyli by ze smrtelných lidí —
spíš vznášejí se jak ty v dálce dýmy.

Ten jeden velký kmet je v selské bluze,
vous bílý, mohutný mu na hruď splývá
a z pod obočí mocných po té hrůze
dvé vpadlých, hlubokých se očí dívá.

A druhý muž je v dlouhé, bílé říze,
dobrotou nebeskou se oči nítí,
vlas volný splývá jako zlatá příze
a celá postať divným světlem svítí . . .

Ten jeden těžce povzdech' nad obětmi:
„Žel, přikázání že jste nepomněli!
Jak nikdy světlo, tma jen vzejde ze tmy,
tak zlo jen plodí zla odpůrce smělý . . .“

A druhý, plný přepodivné záře,
jen k zabitým se v tichém smutku shýbal
a v zsinalé a zkrvavené tváře
i přátele i nepřátele líbal . . .

Jej uzřev padlý, jenž vstal v zbylé snaze,
a ucítiv rtu jeho pocel sladký —
se blaze usmál, oči přivřel blaze
a klesl na zem jako na klín matky . . .

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

V měsíci dubnu 1873 přijel do Prahy, aby studoval filosofii. Ubytoval se u mne v čísle 799-I., kde bydlel, nežli odjel do Klatov, v té chudé mansardě, v jejímž okně sedával hodiny, dívaje se na měsíc a hvězdy, jež vždycky tak miloval. Ale sotva že se přistěhoval, musil do Slaného k odvodu. „Vyjel jsem z Prahy v neděli ve 2 hodiny omnibusem a byl jsem v 6 v Slaném. Druhý den v 11 hodin byl jsem odváděn. Požíval jsem té výhody — patrně co bohoslovec — že jsem nebyl vřaděn v ostatní chasu, ale čekal jsem ve vedlejším pokoji. Také jsem se nesvlékal před celou komisí, nýbrž jen před lékařem a jedním pánem. Výšky bylo 62" a v prsou 28" a tak uznán jsem byl ihned za slabého a propuštěn." — V témž dopise vypravuje o svém zápise na fakultě. Poslouchal Gindelyho Dějiny rakouské a zvláště o reformách Marie Teresie a Josefa II., (německy), dále Hirschfelda Dějiny římské (německy), pak Durdíka Psychologii a Löwe O filosofii Kantově (německy). Hodiny si vybral jen nejnutnější, aby nemusil mnoho platit. Ale přednášky jej zajímaly a také je navštěvoval.

Hned v příštím dopise ze dne 3. května píše: „Studium stalo se nyní středem mých duševních snah a jaký div, těšil jsem se na ně již dlouho a přál bych si, aby tato moje horlivost provázela mne po celý život. — První začal čísti Dr. Hirschfeld. Pán ten jest žid, velmi mladý, přednáší poutavě, ale na závadu jest židovský dialekt jeho němčiny. První hodiny jsem mu rozuměl velmi málo. Zajímavější jsou Rakouské dějiny Dr. Gindelyho. Ten vyjadřuje se velmi těžce v češtině, to ale jest výhodou, neboť lze dobře po něm psáti. Doporučoval vřele Kalouskovo „Státní právo české". Durdík také začal. Celý způsob jeho řeči, celé jeho chování jest na vlas podobno tónu jeho kritik a článků. Řekl bych, že jeho přednes jest ze všech nejdůstojnější, mluva nad míru ušlechtilá, silně kořeněná cizími výrazy, ale to má společné se svými spisy i v přednášce, že se rád opakuje. Nejvíce posluchačů má stařičký Löwe. Po dvě hodiny podpisoval jen indexy a tak ještě k přednášce se nedostal. — Tolik o koleji. Mohu říci, že jsem spokojen, jen kdyby moje zdraví bylo tak pevné jako druhdy — musím se šetřiti jako dítě — leč doufám, že se to časem podá. Strava má jest dobrá, v domácnosti mám mír, jaký si jen přáti mohu. S bratrem jsme sami v jednom pokoji, čítáme spolu Virgila, často nás navštěvuje Thomayer, který od poslední doby" (myslí vystoupení ze semináře) „chová se ke mně s nevšední laskavostí. Právě nyní přinesl Lumír nové jeho pojednání „U potoka" a Světozor studii „O Albínech". Mám již také několik nových literárních známostí — více o tom až navštívím Uměleckou besedu". Podobným tónem píše také koncem května: „Vedeme s bratrem život tichý a utěšený. Umění nás sbližuje. Jak poznávám, jest Bedřich velmi nadaný hudebník a jen nedostatek nástroje hudebního jest překážkou, že posud nevynikl. V theorii hudby, zvláště v dějinách jejích na jeho leta málo bude zkušenějších". Cituji chválu tuto nikoliv z ješitnosti, neboť sám nejlépe vím, jak málo byla zasloužena: studoval jsem obojí a s láskou — to bylo vše. Cituji toto místo jen proto, abych vděčně kvitoval jeho laskavost ke mně i v této příčině a abych při té příležitosti něco pověděl o jeho poměru k hudbě. Když viděl moji lásku k hudbě a klavír mi ovšem koupiti nemohl, pomohl mi aspoň k houslím, a když později jeho příjmy se zlepšily, platíval mi i hodiny. Mimo to vodil mne pilně do koncertů — chodili jsme ovšem na nejlevnější místa, ale velmi často. Tehdáž jej hudba velice zajímala, zvláště orkestrální. Často z rána, když se probudil — vždycky v dobré míře — ležel ještě asi čtvrt hodiny v posteli a tu improvisoval orkestrální symfonii napodobě ústy rozmanité nástroje, rukama timpany, někdy velice zajímavě. Zvláště Beethoven a Berlioz činili na něho největší dojem, takže po orkestrálním koncertě vždycky několik dní takto komponoval. Jinak výkonným hudebníkem nebyl; učil se sice hned v Slaném houslím, ale daleko to nepřivedl. Někdy i v posledních letech hrával nám motiv z Čarovného závoje, jen aby nás rozesmál. — O svých studiích v té době píše: „Já v prázdné chvíli, když nečtu buď Schlosserovo velké dějepisné dílo, nebo Mignetovu Revoluci francouzskou, pilně se učím frančině, neboť pozoruji, že většina výhodnějších hodin jest podmíněna frančinou nebo hudbou. V císařské knihovně čítám dějiny řecké

plastiky a vývoj středověkého malířství.“ Pak zase o literatuře: „V posledním čísle přinesl Lumír dvě moje ballady: Dědicové a Vlčí stopa. Hálek se vyjádřil, že prý jsem specifický talent v oboru romance, v lyrice ale že se rozplývám a že potřebuji mezí a přísného vodítka. Honorář jsem si ještě nevyzvedl; dle Thomayera dostanu asi 1 zl. 60 kr. V posledních dnech byl jsem vyzván redaktorem Palečka p. Nevšímalem, dobrým humoristou a přítelem, bych za dobrou odměnu napsal slavnostní báseň k Jungmannově slavnosti. Omezen jsem tím, že má báseň přilehat k dané illustraci a začínati písmenou Z.“ (Báseň ovšem napsal a byla v slavnostním čísle Palečka vytištěna). „Thomayerem byl jsem uveden do Umělecké besedy. Nyní očekávám vyjití slavnostního almanachu „Ruchu“ — budu tam zastoupen několika pěknými pracemi, které mi, jak doufám, proklestí cestu poněkud dále.“ Konečně oznamuje, že bude míti pěknou hodinu, že má vyučovati „jakéhosi kupčíka samospasitelnému jazyku“ a že bude za to dostávati 12 zlatých. „Kdybych měl ještě jednu hodinu, aspoň za 5 zlatých, byly by úplně kryty všecky moje potřeby.“ Ale již v příštím dopise s počátku června naříká, „že krásná ta hodina jako bublina se rozplynula. Snad mne chce osud zkoušet,“ dodává, „jak jsem trpělivý a vytrvalý. Připravuji se ke kolokviím, abych nabyl osvobození od školného.“ A ke konci dopisu se táže: „Četl Jste již mé verše v Lumíru? Dnes byl jsem návštěvou u Nerudy; byl jsem překvapen jeho zdvořilým, salonním chováním.“

Koncem června, odpovídaje na dopis strýčkův, píše: „Děkuji vřele za účastenství, jež mým literárním produkcím věnujete. Slavnostní báseň pro Palečka jest odvedena a došla uznání. Že právě redaktor Palečka se na mne obrátil, jest tím, že jest jednak mým dobrým přítelem, jednak chce míti ve svém listě spolupracovníky Lumíra. — Za básně tam uveřejněné vyplatil mi Hálek 5 kr. za řádek, tedy 2 zl. 30 kr. a vyzval mne k dalším příspěvkům. Redakce Lumíra přešla nyní na básníka Čecha, aesthetika Hostinského, básníka Sládka a žurnalistu Serváce Hellera. Proč se tak stalo, těžko povědít; očekávání našich kruhů na první číslo této nové redakce jest veliké a zajisté oprávněné. — Mimochodem podotýkám, že odevzdal Neruda svůj velký román „Trojka“ knihkupectví Grégra a Dattela za 500 zlatých. Se stejnou dychtivostí čeká se též vyjití básní epických Svat. Čecha. — Ráčil Jste čísti v „Pokroku“ článek o založení historického semináře? Je to s historií na fakultě naší smutné a s českými přednáškami ještě smutnější — nechce-li se člověk zanedbati, musí, byť nechtěl, čerpati z německých žlabů a k tomu ještě jakým stranictvím překypujících.“

V druhé polovici července téhož roku 1873 píše strýci list pod velikým dojmem slavnosti Jungmannovy — položení základního kamene, jíž mladý akademik se účastnil: „Tento list píši ještě v dozvucích slavnostního nadšení. Litoval jsem vřele, že Jste neráčil v těch dnech Prahu navštíviti. Zažili jsme zase jednou dva dny, jejichž povznesené nadšení dlouho bude nás opět osvěžovati v životě všedním. Nezapomenu nikdy na ten okamžik, kdy Rieger, řečník chladné rozvahy a logického soudu, pohledem na shromážděný jásající národ byl stržen k nadšení jinocha, stupňovanému ve vášeň lví, takže strhal pravidelná pásma myšlenek v řeči své a více dithyrambickými větami uvolňoval své duši a uchvacoval posluchače. Měli jsme svátek plný veliké radosti; každý, koho jsme potkali, zářil, i ti nejvíce lhostejní se tyto dny usmívali a nebe se usmívalo s námi. Často jsem myslil na Vás, při tahu pochodňovém, při průvodu slavnostním, při čtení novin, při zpěvu a hlaholu nadšených hostí — bylť Jste i Vy žákem Jungmannovým, zakusil Jste i Vy ty neutěšené poměry, v jichž šero ronily se paprsky jeho ducha, a měl Jste více práva býti přítomen, více práva nežli my, kteří již pod šťastnějším nebem zrození sotva s polovice pochopíme ty boje a oběti našich křisitelů. Ostatně dočtete se z listů líp než já bych to pověděl a snad se vžijete poněkud v radostný onen ruch, který všem účastníkům dlouho a dlouho vyznívati bude v srdci. — Co jsem dostal, skoupil jsem dle přání Vašeho: „Světozor“ a „Pokrok“ máte, „Posel z Prahy“ byl již druhý den rozebrán. Přikládám dva otisky básně své z „Palečka“, která z četných stran příznivého došla soudu. Zároveň posílám exemplář „Ruchu“, který vyšel k slavnosti. Je to jen exemplář redakční — já ho již pročetl — a an si lichotím, že na vývoji naší poesie podíl berete, hned Vám jej posílám. Jsem věru v rozpacích promluviti o knize té. Chybu učinili redaktoři a sice tu, že holdujíce panující modě, zaplavili mnohé, vskutku skvostné práce spoustou ženské lyriky, která jest zbytečným rozvodňováním poesie. Dle mého úsudku jsou básně Heydukovy nejlepší. Vynikají prostotou a svěžestí vzácnou a upřímností dojímavou — naskrz originální. Při té příležitosti upozorňuji Vašnost

na Bohdana Jelínka, nejnadanějšího ducha z kruhu našeho. Snad Jste ráčil čísti jemné jeho obrázky v „Lumíru", z nichž „Lístek o Dublínském" jest dle všeobecného soudu unicum literatury. V této knize jest jen skromně, ale přece znamenitě zastoupen. Poslal redakci více prací, ale každý nerozumí jeho kouzelné měsíčné poesii. Krásné jsou také verše od Baše, Krásnohorské atd. Mé práce tam obsažené znáte zajisté dobře. Ač mi také všecko neuveřejnili, jsem tam pěkně zastoupen. Práce moje, tím si mohu lichotiti, vynikají jednotou nálady a mužností myšlenek — lepší z nich vzaty jsou ze stínu a šumu Vaší Horky — musím se jí osobně poděkovat." (Lesnaté návrší blíže Ovčár, kde mladý Vrchlický prosnil celé hodiny.) A dále píše: „Za poslední doby veden svými studiemi o dějinách Rakouska přišel jsem na knihu Springerovu — ale tolik bláta a špíny na Slovany a Čechy zvláště jsem ještě nenašel. Žel, že někdy úsudky tohoto krajana odrodilce jsou při vší podlosti duchaplné. Současně padl mi do ruky oslavovaný román Freitagův „Soll und Haben" — toto evangelium práce — ale já přidávám: osobního stranictví, urážek Slovanstva a snah velkoněmeckých. Jednotlivé scény jsou sice mistrné, ale Slovana nikdy neuspokojí, v tom ohledu ať žijí kaftany a kontuše našich polských stařečků." — List následující, ze dne 24. července, datován jest z Veltrus, kde později často meškával. Bratr strýce Antonína, Alois stal se tehdáž ve Veltrusích farářem a on si k němu zajel, aby užil krásného parku, který si později tak zamiloval i často opěval. „Žiji zde spokojeně," píše. „Procházím parkem, chodíme se koupat a několik těch utěšených dnů podobá se malé idyle." A hned zase literatura: „Vzpomínám, kde v listě Svém činíte zmínku o řeči ředitele Zeleného, že on vydal své studie o Jungmannovi co zvláštní knihu nákladem „Matice", již si co člen můžete vyzvednouti. — Nyní čekám na kritiku „Ruchu".

Z Veltrus odejel k rodičům do Čisté, odkud píše strýci teprve 25. srpna: Především žádá, by směl u něho tráviti druhou polovici prázdnin (měsíc září). „Mám boje s našimi, kteří mne chtějí zadržeti, ale větší mám touhu obcovati opět s Vámi." Proč nebyl doma dosti spokojen, vysvětlují další řádky: „O světě literárním jsem v úplných tmách; zde není v celém městě kus poctivých novin, samý „Posel z Prahy" a to jest list plný řípy a nudy. Já sebou vzal tuze málo a tak jsem byl celý měsíc odkázán na čtení básní V. Huga a Tomkovy „Dějiny rakouské". Co se dělo ve světě po ten čas, bylo mi španělskou vesnicí a že „Lumír" přinesl mé překlady básníků francouzských, dověděl jsem se jen náhodou. Co za ten čas vyšlo, co dělá „Světozor", ani pomyšlení! Dověděl jsem se náhodou, že Hálek píše obšírnou úvahu o „Ruchu" ve feuilletonu „Národních Listů", ale zde marný shon po něčem; opět jen náhodou dostal jsem kus novin a tu dospěl teprvé ku *K*: bere to podle abecedy a já si tedy počkám. Úvaha Hálkova jest dle mého náhledu psána nesmírně ostře, je to dobrý bič, zvlášť na ty ženské, ale chybou jest, že při tom utrpěli též básníci dobří, jako Heyduk, který v čase posledním vyrostl v lyrice na prvního soupeře Hálkova." Téhož dne, co strýci, vypravil i mně do Chvatěrub, kde jsem u strýce na faře prázdniny trávil, obšírný list, počínající takto: „Originální dopis Tvůj z Prahy stál za to. Jak vidět, mlátí do toho Hálek obuškem jen což a já dostávám již také pomalu strach o kůži. Dost na tom ale, že nebudu sám. Křivděno jest a to nemálo Jelínkovi a Heydukovi — a proč? Habent sua fata — carmina třebas. — Co jsi ujel, nejsem tak ani s polovice pilný jako dříve; na jednom cyklu zpěvů „V soumraku" sedím již týden, pracuje se mi výborně, ale vytrvalost utekla s Matějem do pekla. Původního nemnoho, cyklus hříček „V babím létě", sáhodlouhé „Elegie z Hubertwaldu a erotická! (koukáš, co?) píseň všedního kalibru. Z pouhého rozmaru zabrousil jsem do Hugových „Rayons et ombres" a přeložil jednu romanci echt španělskou a pikantní, proti níž jest můj „Don Pedro" jen umouněný školák. Refrain dělal pekelné obtíže; nevím, jak se to povedlo, ale zdá se mi, že by se hodila dobře do „Lumíra". Zde poslední řádky:

Já viděl, jak mne opustila v spěchu.
Marný můj pláč!
Kam v dlouhé chvíli mám jít pro útěchu?
Já líný spáč!
Teď dýku v ráně bloudím po pomoří
jak vyhnanec,
ten vítr, který vane od pohoří,
mne zmátl přec!

Chceš věděti, co dělají naši přátelé? Smutno, žalno! Jelínek — věčná škoda, ale což, kolikrát se to u nás řeklo, ale po smrti. Jeho listy jsou psány v šibeničném humoru. Tak ondy píše mi v největších bolestech: Drahý příteli, vy jste idealista, ale neumíte tolik co já: já umím pokou-

saná kuřata hojit, holky šněrovat a myslit na věčnost. — O Henri!“ dokládá bratr, vzpomínaje při tom divném dopise Jelínkově Heine. A dále: „Na mé vyzvání, aby napsal něco pro naše „Hřbitovní kvítí“(?), odpověděl:

Nechám písně, nechám zpěvu;
modřín pouští jehly k zemi —
aspoň u hlav na úlevu,
abych o něm mohl sníti,
jedno poupě zasaďte mi
z hřbitovního kvítí.

Můj Bože, jaký to člověk a píše, že bysi se rozplakal a zase ten smích! Měl Gogol pravdu, já věřím již, že hymnický smích jest roven ano i převyšuje největší lyrické naladění. Jiný jest ale smích šibeničný. Zde ukázka:

Die Kehle ist trocken, der Körper ist mager,
gealtert, ermüdet der lustige Jager,
Der Körper ist mager, es trocknet die Kehl!
ermüdet der Jager, der Jager ma Seel'.

Vidíš, to psal básník Dublinského. Kdo ještě upře, že v něm zazářil po druhé celý Heine — ovšem v našich Kocourkovských poměrech mu říkáme Bohdan Jelínek. — To jest jeden pacient, druhý jest náš Jamot. Nemoc jeho jest rázu jiného — nemoc, na niž stůněm skoro všichni; ji chtěl zobraziti Immermann v Epigonech a kreslil sebe. Taedium vitae! Chtěl jsem o tom psát klankversy, ale z pouhého taedia o tom taediu jsem toho taedia nechal. Teď bych psal novelu „Z bouře do bouře“, ale kdybych takhle měl již pět archů napřed . . . kousat do kyselých jablek není nic příjemného. Chtěl jsem psát epos — ano, kdybych mohl začít epilogem — nešťastná jablka! Či mám býti věčným fragmentářem? Třebas. — Chceš vědět, co jsme dělali? Byli jsme na Křivoklátě, ale Dörfl tam nebyl. Byli jsme v Červeném zámku (Na Krakovci), a viděli jsme tam marionety. Kníže Oldřich bál se ustavičně Vršovců a povídal jednomu uhlíři jménem Matějovi: Příteli laskavý! Já vás dám přivítat u brány Strahovské s velkou hudbou a muzikou, neboť já jsem ten kníže český, jménem vejvoda atd. Nápis na gardině zněl:

Divadlo české cnosti
jest ozdoba nevinosti.

Těch komediantů bylo mi srdečně líto, mám bez toho ke všem komediantům velkou sympathii, neboť jsme dle sv. Pavla nejbídnější komedianti všichni, všichni! Znáš Grünovu romanci o starém komediantu? Bože, vězí v tom kus ironie, ale větší ironie je v tom, že kde mistr Jan kázával pravdu Boží, ten loutkář deklamuje pamflety na historii národa, který byl kdysi principálem celé komedie evropské! . . . Mám toho na srdci celou horu! . . . Ale víš, proč byl psán vlastně tento list? Abys, až pojedeš Prahou domů, vzal sebou můj luthersky svrchník k přešití!“ (Míní zimník se záhybem na zádech, nesmírně široký, který se nezapínal, nýbrž překládal jedna strana přes druhou, jak vídáme na obrazech Lutherových.) — Douška: Psáno:

V besídce u mlýnu
z ořeší, jasmínu . . .

v naší besídce, kde tak rád sedával a o níž v básních z té doby kolikrát se zmiňuje.

Po sv. Václavě vrátil se opět do Prahy a asi za týden píše strýci jen kratší list o všelijakých pochůzkách, co měl, nežli se v Praze opět usadil. „Se studiemi je to zlé. Na fakultě čtou tři o historii Rakouska — ostatní národové a doby jsou opět ponechány privátní píli posluchačů. Abych byl blíže pramenům, vstoupil jsem do historického klubu českého, jenž tvoří oposici německého historického semináře.“ Pak uvádí, jaké bude navštěvovat přednášky (Tomka, Hattalu, Durdíka, Volkmanna) a dokládá: „Ostatně takovou chuť k všestrannému studiu jsem dosud nikdy neměl. Těším se na život, jen kdyby po stránce hmotné nestál takových obětí.“ Zase ty nešťastné hmotné poměry. Za to dopis příští ze dne 2. listopadu jest plný literatury. „Vstoupil jsem do Umělecké besedy a způsob, jakým zde jsem byl uvítán, přesvědčil mne, že nebyl jsem mezi posledními, jichž umělecké snahy směřovaly k osvěžení naší poesie. Víc nahodile než z úmyslu dal jsem redakci „Lumíra“ svou báseň „O korunu“. Byla přijata s radostí a vzbudila i v širších kruzích pozornost, takže úsilovně byl jsem vyzván o další spolupracovnictví. Mám v úmyslu pokračovati v svých „Ukázkách lyriky francouzské“, jichž mám z prázdnin dost velkou zásobu a které hodlám do prázdnin spořádati do „Světové poesie“ co „Výbor básní Viktora Huga“. Pohnut „Lumírem“ přinesl také „Světozor“ v posledním čísle mou báseň „Král Swegder“, která již skoro plný rok v jeho redakci ležela. — Přítel Jamot děkuje Vám za pozornost, již věnujete jeho snahám literárním; mimo jiné měl v posledním čísle „Lumíra“ duchaplně psanou studii „Z pytevny“, která se všeobecně líbila. Skoro svátkem každého týdne jest mi sobota, kdy máme schůzi

literárního odboru v Besedě; večery ty jsou znamenité. Po přednášce následuje společný rozhovor o všem možném na světě; Hálek jako předseda vede slovo a každému jest volno vmísiti se do hovoru. Byl jsem od něho požádán o přednášku, ale odřekl jsem prozatím; nechci, jsa nováčkem mluviti tam, kde nejlepší naše síly umělecké závodí.“

V dopise z konce listopadu naříká na smutné poměry hmotné, které nás oba tehdáž dosti sblížily: „Od listopadu musíme topiti — čím se to vynahradí? tak se to má i se světlem, takže skoro všecky mé honoráře pohltily samé takové praprosaické věci. Leč odpusťte,“ dokládá, „že jsem to psal, školu tu prodělat musí každý — za to v ohledu jiném jsme spokojeni. Mohu se honositi, že získal jsem si přízeň v kruzích širších, zvláště všímá si mne v poslední době Durdík, Hostinský a Hálek, který se vyptal na mé poměry a slíbil mi, bych jen se vší důvěrou se k němu obrátil, že se časem podaří něco výnosného pro mne nalézti. Co mého duševního života se tkne, zabývám se vedle studií historických ethikou starých filosofů řeckých a překládám básně V. Huga, jichž rukopis mám po novém roce Hálkovi odevzdati, vyšly by v „Světové poesii“, kterou on se Schulzem a Nerudou rediguje. Mám skoro jistotu, že přijaty budou, neboť ze tří překladatelů, kteří se nabídli je podati, jsou dle ukázek v „Lumíru“ moje za nejlepší uznány.“ Za to již v prosinci začíná se v neutěšených jeho poměrech hmotných trochu jasniti. „Nastoupil jsem hodiny u professora Denise,“ píše, „učím jej češtině denně od 10—11. Náhoda tato, kterou v poměrech svých štěstím nazývati mohu, tak mi pomohla, že hodlám podpory z domova naprosto se vzdáti.“ — Koncem ledna sám Hálek jej o rukopis V. Huga upomínal; on slíbil, že do konce února jej odevzdá. „Jsem sice hotov, ale revise a opisování zabere mi mnoho času. Že „Lumír“ přinesl mou báseň v novoročním čísle, mělo za následek, že jsem byl od „Světozora“ požádán o příspěvek s ujištěním, že během týdne jistě cokoliv dám, uveřejněno bude.“ — Zajímavý doklad, co platil tenkrát v naší beletrii „Lumír“ a co to znamenalo pro mladší spisovatele, když se tam objevily jejich příspěvky.

(Pokračování.)

Aug. Eug. Mužík:

DÓDEKASYLLABI.

MUČEDNÍCI.

I.

Vždy mučedník tu viděnu chce býti —
pak dvojnásob svou sílu trpět cítí!
Být vzorem přátelům svým hrdým čelem,
neb aspoň pohrdati nepřítelem.
Ó Kriste, Huse, všichni mučedníci,
již mřeli vzdorně světa přede tváří,
ať smrtelnou jste křeč v své měli líci,
přec z ní též radost na vítězství září!
Co očí na vás tisíce se přely,
tisíckrát většími jste sebe zřeli,
ó krátká chvíle — skon ten, plný muk,
však za to jméno, věčné slávy zvuk!

II.

Ó boje, sváděné tak v tajnosti,
´ tragikové ticha, všednosti!
Vy muži, ženy mdlé a křehké děti,
již silou plýtváte tak bez oběti,
jen vědouce, že vaše práce celá
jest jenom síly bědné mrhání,
že z vaší krve nevzejde žeň skvělá,
jen nové, větší bídy uzrání,
že líp by bylo, ukončit vše rázem,
své dílo, sebe srazit ranou na zem —
vy trpíte dál, pracujete — běda — —
to vaše kleté srdce jinak nedá! . . .

III.

Pro velkou myšlenku tu směti žíti,
pro velkou myšlenku tu moci mříti! . . .
Blah, komu taká svítí s nebe hvězda,
pak těžkého nic duchu se tu nezdá.
Však býti lvem, co šakali kol tyjí,
a bažinou být, kdes chtěl býti strží,
a nemíti svou slavnou Kalvarii
a kříž, jenž tělo nad svět výše drží,
nic nevykonat velikého v mládí,
a cítit den, jak prázdně za dnem pádí,
a v stáří vléci bezmocně se žitím —
tos sotva, Kriste, cítil, já co cítím! . . .

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Mančinka chápala Hedvinu logiku a nemohla jí pro ni zazlívati. Hedvino sobectví, strachující se, aby jim někdy nepřišel bratr na krk, bylo vysvětlitelné a správné. Těžko bylo v této příčině spojovati se s Hedvou proti Václavovi u otce. Radu Severina nepřemluvil by nikdo, v té věci byl neúprosný. Ostatně Mančinka proti Václavovi nemohla brojiti.

Jí Václav nepřipadal tak strašný jako Hedvě. Byl i přes to, že úplně ztroskotal, milý, příjemný a upřímný člověk, dětsky dobrého srdce, klidně žijící, jak přináší náhoda. Zasluhoval spíše soucitu nežli nenávisti. Soucitu, poněvadž nynější jeho klidný život závisel na životě otcově. Kdyby rada Severin zemřel — ovšem, on tak záhy nezemře, ani Mančinka by nechtěla — nezbylo by Mančince, než aby Václava podporovala a živila ze vdovské pense. Sestře by Václav nepřišel na krk. Mančinka by se mu obětovala, rozdělila by se s ním o vdovskou pensi.

— Nesluší se, aby přemýšlela o těchto věcech. Rada Severin je zdravý, neporušený muž, jenž ji třebas ještě přečká. Zdráv je jako tuřín, to je právě Václavovo štěstí. Také Hedvino!

Vzpomínky na Václava neodbytně doléhaly na Mančinku. Václav sliboval, že v létě navštíví otce, léto už bylo. Té chvíle mohl přijeti, právě teď, kdy by byl jeho příjezd pro jejich klid nejosudnějším.

Co by řekli Patočkovi! Co by řekla Hedva! Teď by ji opravdu podezřívala, že je s Václavem dorozuměna, že zbytečně spolu, když byla v Praze, nechodili po Malé Straně a po pražských parcích. Hedva by řekla, že je Václavovou návštěvou vinna Mančinka; tací jsou Severinovi, když se pohněvají, jsou neúprosní a neodpouštějí. A Mančinka je tady, aby je rovnala. Jako když jemnou pavučinu krajkovou přetrhneš, její ruce ji zase spojovaly.

— Aby jen Václav nepsal! opakovala si v duchu. Aby nepsal, že přijede!

Když k nim Hedva přijela na návštěvu — schválně si vybrala všední den odpoledne, kdy věděla, že určitě nestihne otce doma — šly nejprve na hřbitov na nebožčin hrob a pak seděly v jídelně u otevřeného okna.

Mile se dovedla paní Hedva chovati! Ruku v ruce jako zamilovaní seděly a povídaly o svých důvěrnostech.

— On že je teď všecek vyměněn od návštěvy u nich! vykládala Mančinka s pýchou. Je spokojen, že se všecko upravilo. Však to trvalo, nežli se jí podařilo obrátiti ho, jak si přála. A přece je to svrchovaně dobrý člověk, až zarputile dobrý, jinak nelze říci, než zarputile dobrý! Václava by neopustil, kdyby se dělo, co dělo, Václavovi pošle peníze, i kdyby se měl sám uskromniti.

„Tomu právě bys měla, matinko, zabrániti!" namítala Hedva.

„Rozhodně se tomu nedá zabrániti, rozhodně nedá," rozhovořila se Mančinka, „ba, já se obávám, že nám sem Václav jistě přijede, opravdu se obávám. To bude pro tatínka těžká zkouška! Jak tatínka znám, nebude míti síly, aby mu řekl, že tu není pro něho místa, toť se ví, přijme ho a uvnitř se bude trápiti."

Hedva zbledla.

„Opravdu myslíš, že přijede?"

„Přijede, uvidíš, že přijede! Ale, když přijede, já odtud ujedu!" pravila Mančinka. „Ať si to s ním tatínek vyřídí, jak bude chtít, já tu nezůstanu. Ještě by povstaly řeči, řeklo by se, že za nebožky maminky nesměl domů a teď že přijíždí."

Hedvě zvráskovatěl mladistvý obličej, zvráskovatěl a v tom okamžiku znatelně sestaral. Starostlivost proběhla jí všemi cévami, až jí v nich zastydla krev.

„Neopováží se," pravila slavnostně, „nesmí se opovážit! To by bylo pěkné, aby se dotíral, když o něho nikdo nestojí!"

Ruce jí sklesly malomocně do klína.

„A kdyby přijel, matinko," pokračovala vzrušena, „hned mně vzkaž, třeba pošli zvláštního posla, jenom neujížděj, přijedu sama a sama si to s ním vyřídím! Já sama, abys ty stála stranou."

„Hned ti vzkážu," zaradovala se Mančinka, „jen když toho budu zbavena, a když to vezmeš na sebe!"

Opravdu se zaradovala, že se jí podařilo rozděliti tuto hroznou starost s Hedvou, a že se Hedva nabídla ochotně, že ji ubrání.

„K tatínkovi ani nepůjdu!" rozhodla se Hedva, chystajíc se k odjezdu. „Zbytečně bych se rozčilovala! Já bych mu o tom nesmlčela, a on by se zlobil. Tatínek je divný, moc divný!"

„Není divný, dobrý je!" hájila ho Mančinka. „Nemoudře dobrý, to je to! Jen

když jsme se my domluvily, toho si vážím nesmírně!“

„To už není dobrota,“ odpírala Hedva, „dobrota bez rozumu není dobrota.“

Po Hedvině návštěvě se Mančince ulehčilo. Má proti Václavovi spojence, kdyby přijel, hned by vzkázala Hedvě, ať si to sami vyřídí mezi sebou. Jen když už její život poteče klidným, širokým proudem! Aby už se nad ní úplně zavřela hladina uklidnění!

Po takovém velikém, nesmírném klidu, nyní Mančinka horoucně toužila.

Rada Severin zase se odvrátil na okamžik od úředních věcí, poněvadž věděl, že v soudních prázdninách inspekce nepřijede. Chodili na večerní procházky do polí a do lesa.

Po klasných žních bylo, klasná úroda byla svezena do stodol, ze strnišť vanul chladný vítr. Obraz krajiny byl rázem změněn. Jako kdyby už bylo po prázdninách, tak se to zdálo Mančince. — Jen když je to tak, alespoň Václav nepřijede. Kdyby byl chtěl přijeti, už by byl tady.

Myšlenka na Václava ji stále z jejího nesmírného klidu burcovala. Kdyby nebylo Severinových dětí z prvního manželství, kdyby nebylo starých závazků Severinových, byl by její sňatek s radou Severinem úplným potopením pod hladinu klidu, bylo by to lidské štěstí. Jako dva pavouci žili by s radou Severinem ve svém koutku, a vlídné slunce by jim zářilo do pavučin.

I on by byl uklidněnější. Žil by svému úřadu, jako do pavoučí zapředený pavouk, z hodiny do hodiny by si žili, poslouchajíce bez tlukoucích srdcí odbíjení mizejících hodin na starých pendlovkách. Mančinka by žila bez obav, že ještě může něco přijíti, co by ji mohlo vyšinouti z kolejí nynějšího života. Ano, není dokonalého štěstí bez dokonalého sobectví!

Když spolu po žních vyprázdněnými poli chodili, ač obloha byla vyjasněna, nad ní se černal těžký mrak její starosti. Už se netoulaly její myšlenky za jeho nadšením, s nímž pozoroval změny v přírodě. Když se zastavili na kopci a mlčky se zadívali dolů do roviny, jeho dálka už nebyla její dálkou. Nové chtění a vlnění zachvacovalo její bytost, zneklidněnou zřetelnými předtuchami.

Totéž bylo za větrných, deštivých nocí v jejich starodávném bytě, kdy se vítr dobýval skly v okenních rámech, hlasitě jimi lomcuje. Spal vedle ní s klidem unaveného, pravidelného člověka, bílá vata vykukovala mu z uší, klidný oddech jeho spánku vztekle jí dráždil znovu a znovu pobuřované nervy. V kamnech hvízdal nepokojný vítr, čerti se venku ženili, a hlomoz bouřlivé noci doléhal až do ložnice, ale on klidně spal a netušil, že Mančinka poslouchá, jak to hvízdá a skřípe v okenních rámech.

Nebo když po smutné, probděné noci, kdy jí pod očima tmavé rýhy zmodrávaly, a když všechna okna otevřela, aby jimi proudil do dusna uzavřeného bydliště lidského svobodný, vonný vzduch letního jitra, kdy hrdličky rozčileně cukrovaly — tak jí to sáhlo do duše, jako když dlouhé prsty v klávesnici varhan se zaboří, a sešlápnutý pedál sežene kadidlovým dýmem napáchlý vzduch do zdlouha se ozývajících píšťal. V nich se tak rodil zvuk a v ní tak rozezpíval se cit.

Na začátku září seděli s radou Severinem u večeře. Náhle se rozlétly zprudka dveře u jídelny, a dovnitř vešel Václav v rezavém svrchníku a se žlutou taškou cestovní v ruce. Ona v tom okamžiku seděla vedle rady Severina a mazlivě se opírala obličejem o jeho žilnatou ruku, nataženou na opěradle kožené lenošky. Jako kdyby ji píchla jehla, zdvihla hlavu a opatrný pohled utkvěl především na Severinově zakaboněném obličeji.

Napjaté, podrážděné ticho zakoulelo se ode dveří až do jejího sluchu. Hlava se jí vymrštila do výše, noční kabátek se jí na ramínkách rozčepýřil.

Rada Severin se vztyčil.

„Co tě to napadlo jezdit domů!“ pravil sípavě.

„Zastesklo se mně po domovu, otče,“ odpovídal Václav klidně, „patnáctého září nastupuji zase v redakci, tak mne napadlo, že bych si mohl do té doby tady trochu oddechnouti.“

„Teď vybuchne,“ pomyslila si Mančinka a starostlivě se zadívala na radu Severina. Viděla, jak se mu chvějí ruce, jak mu brunátní obličej.

„Dělej teda, jak rozumíš!“ pravil konečně a usedl zase do lenošky.

Václavova duchapřítomnost zachránila tuto zlou chvíli. Václav, nevšímaje si otcova rozčilení, klidně rozevíral cestovní tašku a vykládal na židli u kamen své věci.

„Nejsem přítelem velikých zavazadel,“ vyprávěl s lehkomyslným smíchem, „tři náprsenky, šest límců a dvě jägrovky mně stačí! Kapesníky nosím jedině v kapse, jak už jméno samo naznačuje. Sapristi, abych nezapomněl, také načatý román s sebou vezu s pevným úmyslem, že ho tady do patnáctého září dodělám.“

Skutečně vytahoval z cestovní tašky čtvrtky hustě drobounkým písmem popsaného papíru.

„Večeřel jsi už?“ ptal se ho otec poněkud vlídněji.

„Milý otče, naposledy právě před týdnem,“ odpovídal Václav, „já totiž dospěl k poznání, že mladému, zdravému člověku postačí, když se nají jednou za den. Také to nyní v „lékařském rádci“, jejž rediguji, vřele tazatelkám doporučuji.“

Mančinka rychle vstávala, aby hostovi připravila večeři.

Václav usedl ke stolu a klidně se rozhlížel po pokoji.

„Nic se tady nezměnilo, všeckoje, jak bývalo,“ pravil se zřejmým uspokojením, „a to je člověku milé. Snadno se stávám sentimentálním, uhnal jsem si tento zlý návyk psaním povídek pro lid. Ale odpusť, milý tatínku, že se zmiňuji o věcech, tobě na štěstí nesmírně vzdálených. Kdyby mne nebylo mé štěstí opustilo, mohl jsem někde v závětří žíti pokojný život obvodního a pokladenského lékaře — — Je to pryč, darmo povídat!“

Rada mlčel, jako kdyby ho neposlouchal.

„Kollegové, jimž se to poštěstilo,“ vyprávěl Václav tiše, „jsou všichni šťastni a spokojeni. Přijíždějí ob čas do Prahy, když je pustí jejich drahé polovice ze spárů, zarostlí tukem a sádlem, v šatech kostelnického střihu. Jedné jediné královské noci si popřávají a hýří jako kupec bohatýr. Ale šťastni jsou přes všecku supernaci! Chytili to ještě v čas, teď by z toho mnoho nekoukalo!“

Rada hrozivě mlčel. Václav cítil, že nyní musí mluviti, aby nebylo přerváno pásmo začínajícího dorozumění. Musil stále přikládati na zkomíravý ohníček, aby neuhasl.

„Přece ho trochu předělala,“ pomyslil si, „má větší moc, než nebožka matka. Teď aspoň člověka přijme, třebas by nemluvil, a nevystrkuje hned ze dveří.“

Mančince padalo v kuchyni všecko z rukou. Srdce v ní zprudka bušilo, jako kdyby se chtělo utrhnouti. Jedinou myšlenkou její bylo, že se v pokoji za její nepřítomnosti stane něco strašlivého. Tajně si přála, aby si to ti dva mezi sebou vyřídili sami, aby jen ona nemusila mezi ně se mísiti.

Nesmírně se podivila, když se vrátila s večeří do pokoje, a když oni oba seděli klidně u stolu.

Už v devět hodin ukončil rada Severin trapné setkání. Odešel do ložnice, a Václav do hostinského pokoje, odděleného od obývacích pokojů prostrannou chodbou.

„Přivítání nebylo sice povzbuzující,“ říkal si Václav, „ale přece to bylo přivítání. No, zařídíme se tu jako za dávných, studentských let, pošleme si holku se džbánem pro pivo, zapálíme si dýmku, otevřeme okno a budeme dýchati vůni domova.“

Rézka mu ochotně posloužila.

Usadil se u otevřeného okna, zapálil dýmku a spokojeně pokuřoval.

— Vida, matka musila umříti, aby se sem zase dostal do starého blahobytu! Sedí tu jako mladý medik, jako kdyby od té doby už tolik let neuplynulo! A je to tu všecko jak bývalo, jako když odtud odešel naposled. Ani psacím stolkem, ba ani starou, vyšívanou mapou na psacím stole není hnuto.

I nedohořelá svíčka jest ještě ve známém svícnu na stole. Ovšem od té doby, kdy odešel naposledy z tohoto pokoje, jistě v něm nebyl jiný host.

— Kdyby se byl oženil, tyhle věci by na něho tak neútočily, jako útočí na lehkomyslného bohéma. Kdyby sem přijel jako obvodní lékař, v blahobytu žijící, snad by se této starobylé nádheře jen vyšklibovval.

— Zítra bude celé město na nohou, že se radovi vrátil nezdárný syn. Místní kapacity budou ho okukovati jako zvláštnost — no, řeknou na konec, že to udělala macecha, když to nemohla dokázati matka. Nikoho si nevšimne! Hrdě se bude procházeti po městě, všecko poběhá, všecka známá místa, vzkřísí v sobě všecko, co se dá vzkřísiti.

Z prázdného náměstí vál do jeho rozpálených tváří chladný vzduch zářijové noci.

— Třeba ještě déle tady zůstane, umiňoval si, vždyť to byla nevinná lež, že má patnáctého nastupovati v redakci. Nevinná lež, kterou mu přinesly na jazyk stísněné okamžiky. Kterou se ostatně sám klamal, které dokonce sám věřil. I s románem to byla nevinná lež. Nebyl to román, hrst papíru to byla, hrst nálad, dílo budoucnosti, kterému nerozumějí kožené mozky. Nač by psal román? Aby mu pak bylo běhati ulicí kritisujících dilettantů, bičujících ho omáčkami zkysalých mozečků, aby pak bylo dovoleno všem neuvázaným a náhubkem neopatřeným psům zakousnouti se mu do lýtka? Nač to psáti? Stačí, když to má v sobě, když se to v něm vaří klokotem, stačí opíjeti se tvůrčí rozkoší a tak si zachovati jméno nepokálené smradlavými vejci literárních klik.

Jen tak si člověk zachová v tom žalostném žabaření vlastní, nikým nezneuctěnou bytost.

— Ruce se mu třásly, hlava třeštila. Hořké zklamání převalilo se mu pobouřenými myšlenkami. Tomu obětoval život! Do toho zabředl! Této smradlavé kaluži se nevyhnul!

Teď je zrovna tam, odkud vyšel. Ničeho nedosáhl, ničeho nedobyl! Jen se přelhával a přelhává!

— Zase zavál chladný vítr do jeho rozpálených tváří a roztěkané myšlenky sběhly se mu do jednoho chumáče. Rozevřel zápisník a psal. Hudba slova, rytmus, rýmy zatančily mu hlavou. Odstrčil jej na konec, zhasil svíčku, převalil se na postel a záhy usnul.

(Pokračování.)

Beneš Grünwald:

STOPY.

Kde pomoci bys čekal nejméně,
tam stupně prošlapány
se hlásí samy srázů po stěně,
a nad strží, kde proud řve šíleně,
most čeká od skal hrany.

Plod, který právě nakousl jsi teď,
jest s větve tisícleté,
a zase, za čím práhla věků šeď,
ta k jejich tužbám dána odpověď
teď kýms a tobě kvete.

Dřív myriady srdcí luštily
tvé sny a dojmy s krví,
než do tvé touhy ti je vložily:
v tom bezpečnosti cit je přemilý,
že nejsi s nimi prvý.

Dost ani nelze vlivům vděčen být!
Jen kolem nás ať šumí
ten déšť, jenž za stříbrnou každou nit
květ získá, neb ten čeká nerozvit
jej blízko každé dumy.

Jdou žitím, smrtí, stopy před námi.
Kam oči zřít jen mohou,
jdou všude: blátem, tmou i hvězdami,
jich šelestů pln i svět neznámý.
Jít možno pevnou nohou.

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. (Pokračování.)

Utkvělou myšlenkou jeho bylo, že musí provésti onu při všemi instancemi, třeba až k saémmu císaři pánu; jeho věc že jest jasna jako den; každý i nejprostší člověk že mu dává za pravdu, tím více musí tak učiniti slavné soudy, v právech honěné. Jen půjde-li věc spravedlivě, nebude-li moci Koždoň zastírati pravdu svými lžemi, musí vyhráti! Vždyť nechce on, věsnovský starý kovář, než co mu patří: aby měl právo bydliti ve své chalupě a nebýti psancem. Že chalupu postoupil, on, starý člověk, nezkušený úskoků, to se mu nemůže klásti k tíži, vždyť nade vším i nad chybami a slabostmi lidí musí býti ještě vyšší ochranná moc, rozum a uznání, že někdo může chybiti a býti oblouzen. Vždyť on ani nechce Marjánce vzíti, co jí dal, jen lépe zabezpečiti se chce pro ostatek života a to přec každý uzná, kdo má jasný rozum, že je jenom v právu.

Domů již ani nešel. Nesměl také od té doby, co Koždoně žaloval a z úskočných návodů vinil. Dědeček každému vyprávěl jako tajnost, co o Koždoni věděl a tušil. Peníze, které vydělal, všechny vydával nyní na kolky a žaloby. Podával jednu přes druhou. Když mu je nechtěli advokáti psáti, chodil k pokoutním písařům, kteří necítili s ním soustrasti, nebo dával si psáti žaloby komukoliv a kdekoliv.

„Což pak je podpis nějaké čarodějství,“ rozhorloval se starý kovář. „Co je víc, pravda nebo podpis?“

Každý člověk, nepopletený učeností, dával mu za pravdu v jeho při. Když neměl ani na zaplacení žaloby, dával si je psáti třeba od dětí někde na mezi na podložené brašně nebo břidlicové tabulce a diktoval si sám. Látku měl už z nespočetných žalob tak ojetu, že znal vše nazpaměť. Podával i repliky a odvolání, nevyčkav rozsudku. U soudu byl pokládán za nutnou svízel. Brali od něho všechny ty písemnosti, jež úzkostně, aby se nepomačkaly, choval po kapsách, vraceli mu kolky a kamsi to vše ukládali, neboť nepřijmouti od něho žaloby nebylo možno. Byl by se nehnul z úřadu a obtěžoval stále. Měli tak aspoň na chvilku pokoj od něho. Také Pepánka s Lojzíkem si zastavil na cestě ze školy. Sedli si na široké mezi ve stínu plané hrušně a Pepánek psal žalobu, maje na kolenou podloženu Lojzkovu koženou kabelu.

„Slavný c. k. okresní soude!"

Velký dědeček pobafával z dýmky svraštělými rty v hlubokém duševním napětí. Ochromená ruka se mu třásla a házela, jako by odháněl komáry. Druhou co chvíli starostlivě upravoval chlapci papír, který si byl sám přinesl.

„Dej pozor, Pepánku, ať to nepomačkáš! Vrátili by mi to. To jich, brášku, neznáš. Úřady jsou v těch věcech náramně nedůtklivé. Také kanec neudělej žádný, prosím tě, dítě, nebo mi to také vrátí. To si ani nemůžeš pomyslit, jak to tam přísně chodí. To víš, to není škola, kde ti pan učitel dá pohlavek a je to zase spraveno. Tady vážíš cestu tři hodiny — ano, já to ani nedokážu, starý člověk, za tři hodiny — a tři hodiny zpět. A což to čekání tam ještě! Den s tím ztratím a třeba i kolek a vrátí mi to. Tak, hochu, pěkně dej pozor, prosím tě!"

Pepánkovi úzkostí až vyvstal na čele pot. Hrozně špatně se mu takto sedělo. Díval se v přestávkách na rudé květy koukole a modré chrpy ve vysokém žitě a jak skáčí koníci v trávě na mezi. Jeden se zavěsil na stéble žitném, takový veliký zelený a houpal se jako srdce zvonu.

„Slavný c. k. okresní soude!"

„Už to máš?"

„Už."

„Za tím soudem udělej vykřičník. Udělals? Tak dobře. Proč se to dělá, nevím, snad na znamení, že se člověk dovolává svého práva. To ani nevíš, milý hochu, jaké ve věcech soudních třeba opatrnosti. Vždyť já jediným podpisem ztratil chalupu. Věřil by to někdo? Jiný ji propije, v kartách prohraje, já nepil ani nehrál nikdy a jediný podpis mne o všechno připravil. Buď v životě na podpis opatrným! Zdá se mi, že tomuhle by vás měli učiti ve školách na prvním místě. Tak máš tam ten vykřičník" — natahoval hlavu daleko vzad — „já musím již čísti z daleka a ještě vše vidím rozmazáno. Ten vykřičník třeba pro všechno ještě jednou přetáhni perem, aby padl do oka. A nejčkon dej pozor. Tadyhle — asi tři prsty v levo dole, moje prsty, tvé jsou úzké na míru v písemnostech právních. Tady napiš: V úctě podepsaný. Ne! Počkej! Napiš: V nejhlubší úctě podepsaný. Nám je to jedno a tam si ti páni na úctu potrpí. Tak už to máš? Tedy: v nejhlubší úctě podepsaný podávám žalobu naléhavou a stěžuju si do Erazima Koždoně — je vidět už na tom nekřesťanském jméně, že je to člověk ledajaký, ze světa přiběhlý a všeho zlého schopný —. Teď mi to přečti. Tak! Do Erazima Koždoně, rolníka a představeného ve Věsnově . . . Antoš člověk ten se jen tváří jako člověk poctivý a řádný . . . Napsal jsi antoš? Pan Šimon si na tom slově tuze zakládá. Tvrdí, že u soudu již podle toho poznají jeho podání. Tedy antoš se tváří jako člověk poctivý — přečti to. Tak —! — poctivý a řádný, ale zatím v nejhlubší úctě podepsanému manželku Marianu jenom kazí a proti v nejhlubší úctě podepsanému ji popouzí a poštívá a dokonce ji navedl, aby si na muži svém vymohla podpis na listině darovací, kterou jí celé své jmění bez výhrady jakékoliv postoupil. Antoš každý rozumný uznati musí, že člověk osmdesát let starý a churavý, k tomu šlakem trefený, se také pro svůj konec zajistiti musí a všechno z ruky dáti nemůže a že taková smlouva právem za neplatnou uznána býti nemá a nesmí. Tak mi to přečti!"

Co dále psaly ty dvě děti (neboť také Lojzek pokračoval, když Pepánka ruka bolela) třetímu dítěti, již více než 80letému, které snad bylo z nich nejvíce dítětem, vymyká se naší paměti. Byla to žaloba uštvaného, krvácejícího srdce, z níž mluvily vzdechy a slzy a jejíž některá obvinění a obraty nebyly nikterak pro dětské uši. Zajímavo však bylo, že žádné z těch tří dětí si toho neuvědomilo. Tak vážně se zabraly do právního aktu. Teprve když se velký dědeček, dlouhý ještě i při svém nahrbení, odbelhal po mezi k městu, pronesl Lojzek po dlouhém zamyšlení:

„Ty, poslyš! Ta Marjánka, to je povedené stvoření!"

„No!"

„Všiml jsi si, že je dědečkovi nevěrna?"

„Ale jdi!"

„No, vždyť jsi to přece sám psal do žaloby . . .!“

„Nevšiml jsem si toho, já hleděl jen na písmo.“

„Proto! Chce, jak myslím, toho Koždoně.“

„Ale vždyť je ženat ten představený. A což je to možné, aby někdo neměl našeho dědečka rád?“

„Je to divné, je,“ přisvědčil Lojzek zamyšlen. „Pepka Kadlcova se také nechtěla vdáti za starého. Než d ě d k a, radši prý zůstane svobodna, křičela se s mámou. Patrně nemají ženské dědečky rády.“

„Tak si ho neměla brát.“

„To je to. Ale když měl chalupu a pole a vydělával peníze. To se jí líbilo. Paní chtěla dělat a dobře se mít.“

„Poslyš,“ zastavil soudruha. „Ten kontracht dostati do ruky — a bylo by po soudech, jak řekl Roháč.“

„To!“

„Já mám, kamaráde, nápad. Ale nikomu se mi o tom nezmiň, to ti povídám. Ruku na to a na tvou duši.“

„Na mou nesmrtelnou duši!“

„Takhle si zajíti do Věsnova. Ohlédnouti se trochu u toho Koždoně. Kdyby nám tak štěstí přálo a my přinesli dědečkovi jeho kontracht. Brachu!“, objal soudruha. „Kdyby mi dali tenhle kus lesa, neměl bych větší radost.“

Pepánek měl slzy v očích.

„Ty bys ho chtěl u . . . u . . .“

Lojzík se zamračil. „I jen řekni u k r á s t. Ano, u k r a d l bych kontracht těm zlodějům a vrátil dědečkovi jeho chalupu, pole, lůžko, zkrátka jeho majetek. Nevím, že se nad tím můžeš krčit. Vydal bys se také se mnou?“

„To víš!“

„Tak ruku sem!“

„Ale nic nedokážeme.“

„Budem-li o tom napřed takhle mluvit, pak jistě ne. Já už to s mysli nepustím. Roháč říká, že dědeček soudem nic nedokáže. Zkusíme to tedy jinak. Víš, kdy to ve mně uzrálo? Když jsem tak u vás seděl a dědeček ti předříkával a ty jsi psal. Tu mi ho bylo tak líto, že ti ani nemohu povědět. Tohle, Lojzo, uděláš, ať tomu svět řekne co chce, řekl jsem si. A udělám! Tak platí?“

„Platí!“

* * *

Zatím, co velký dědeček s neúmornou vytrvalostí vedl své procesy, Pepánek s Lojzkem, kdykoli se sešli, mluvili jen o dosažení dědečkova kontrachtu. Zejména Lojzek myslil na listinu stále a po každé přišel s nějakým novým dobrodružným návrhem. Bohužel bylo k tomu vždy třeba někoho dospělého a o ten patník pravidelně zvrhli. Kdo by se jim k tomu propůjčil? Kdyby byl Lojzek aspoň samostatný, vstoupil by k představeným do služby za pasáka. Ano, kdyby . . . Což přijíti tam na nocleh? Ale Koždoň noclehu nikomu nedá a na potulné nocležníky je prý zvláště jako kat. Pepánek se vždy hned vzdával vší naděje. Statek Koždoňův byl nepřístupnou tvrzí, kde pod stráží zlých mocností byl zaklet poklad dědečkův. Ani Argonauté kdysi tolik se nenapřemýšleli o dobytí zlatého rouna a nerozvažovali o přetěžkém podniku svém, jako naši hoši o nešťastném kontrachtu.

Ale Lojzkova fantasie byla neúmorna. Po každé přišel s novým plánem.

„Mně se ti to, když tak ležím na pastvě, zrovna v hlavě rojí,“ svěřoval se Pepánkovi. „Vidím lidi před sebou jako živé. Chodí, mluví mezi sebou, jako když o tom čteš v knize. Mluvím s nimi, oni odpovídají, že se někdy tomu dám nahlas do smíchu. A tak obcházím v mysli statek Koždoňův jako dědeček svou chalupu, do které nesmí. Byl jsem tam tuhle v neděli to obhlédnout. Statek, povídám ti, jako hrad. Vrata pořád zavřena. Ptal jsem se jednoho žebráka, který seděl na kládách na návsi, kolik tam dostane.

„Tam?“ povídá, „tam ani žádný nejdeme. Mají vždy zastrčeno, lakomci čertovi, a kdo zatluče na vrata, ten si to vypije. Tam raději nechoď,“ varuje mne. Myslil, že jdu také fechtem po světě. A opravdu jsem měl v úmyslu tam zajít žebrotou, abych to trochu obhlédl. Psa mají Cikána, chundelatého čerta na řetězu a večer ho pouštějí. Skáče pak na plot a řve na každého mimojdoucího jako satan. Plot je vysoký, laťový, s hřebíky na konci tyčí. Našel jsem si přece záminku ke vstoupení. Cestou jsem zvedl na silnici koňskou podkovu. Zatloukl jsem směle na vrata a ptal se, neztratil-li kůň pantátův podkovu. Přišla umračená vychrtlá ženská a zadržela mne ještě ve dvířkách vrat. Podkovu vzala, jako by se to samo sebou rozumělo, a práskla mi dveřmi před nosem.

„Tak je to vaše podkova, teta?“ křičím za vraty, abych se tam přece nějak dostal.

„A čí by byla?“ odpovídá mi ženská nevrle. Arciť, nyní byla její.

„To máte tedy, teta, velkou nohu,“ chtěl jsem jí odseknouti, ale nechal jsem raději toho, protože bych si hrubostí všechno pokazil. Přemýšlel jsem ještě,

uvidím-li pantátu, že se mu nabídnu za pasáka a seznámím se blíže s jejich klukem. Je tak pomenší, zavalitý a černý také jako cikán. Popral jsem se s ním jednou o pouti. Říkají mu Petr."

„Pere se dobře?"

„Ale kde! Slejška! Jenom nadávat umí jako brusič. Také jich za to tenkráte dostal. Ale kluk byl někde s husami na pastvě. Sedl jsem si u vrat jako do stínu a štěrbinou se dívám po dvoře. V pravo je kůlna, za ní stáje, sklepy, řezárna. Proti vratům kůlna na vozy na sloupech a v levo obytné stavení zděné se širokým zápražím a besídkou krytou psím vínem. Pak sýpky. V levém rohu stojí sudy s dešťovou vodou. Hnůj před chlévy je pěkně do kostky vyrovnaný jako někde v panském dvoře i s pumpou na postřikování hnojůvkou. Před vraty je most přes potok, který teče u samého plotu podle zahrady a sadu. Ta nevlídná ženská zalévala zeleninu v zahrádce, nosíc z potoka vodu skrze dvířka v plotě a kašlala stále. „Teta," pozdravím ji nábožně, „teta, já vám pomůžu."

„Jen si jdi po svém," odbyla mne zhurta.

„Nic za to nechci, tetičko," pravím tak líbezně, jak jen dovedu. Tu teprve pozvedla hlavu."

„Ty jsi nějaký hodný chlapec," řekla mi, nutíc se do laskavosti. „Tu máš konev a zalévej. Jsi silný chlapík, jak vidím a do práce. To je tuze hezké u takových chlapců. Ale okurky se žádné ani nedotkni, to ti povídám. Já je mám všechny dobře spočteny. Přičiníš-li se, dám ti nějaké spadené jablíčko. Padají až hrůza letos v tom horku. Co by se za ně stržilo ve městě peněz. Ale sám si žádné neber, já ti potom vyberu sama."

Musil jsem se té lakotě v duchu zasmáti.

„Co se šklebíš?" ptala se mne. Něco zpozorovala, protože se mne nespouštěla oka: „Ukaž, nestrčil jsi už něco do kapsy? Ty jsi mi nějaký mazaný, myslím, ale mne neošidíš. Já mám holečku oči všude."

„Koho pak to tu máš?" ozval se najednou za mými zády hrubý hlas. „Zase mi pouštíš nějakou holotu do stavení?"

Smekl jsem čepici a dal zbožné pozdravení. Vím už dávno, že takoví lakomci bývají tuze pobožní lidé — snad aby také Pánaboha ošidili a něco na něm vymámili.

„Já jsem tetičce chtěl trochu pomoct zalejt," povídám zkroušeně. „Viděl jsem, jak se s tím moří tak a kašle a já tu jen seděl. Já tuze rád zalejvám, obzvlášť zeleninu."

„Zdáš se nějaký hodný chlapec," pochválil mne, když si mne byl hodně dlouho prohlížel a také do kapes se mi podíval. „To u takových chlapců dnešního dne zřídka nalezneme, aby starým lidem ochotně posloužili jen z křesťanské lásky a aby Pána Boha měli také na paměti. Takhle kde co ukrást, na to jich užije. Aby sad hlídal proti nim ve dne v noci a na všem seděl jako drak."

„Já jsem také, strýčku, přinesl pěknou koňskou podkovu," připomínám svou zásluhu — „jestli ji váš některý kůň ztratil."

„Ukaž! To se ví, že ztratil."

„Už jsem ji dal panímámě."

„To jo. Kdybys ještě něco takového někdy našel, tak to jen zase přines. Lidé jsou dnešního času až hrůza nepoctiví. Spíše ukradnou, než by odevzdali na patřičném místě, co naleznou. Tak jen se čiň, čiň, hošíku, hni mladým tělem —" mrkl černýma očima na hospodyni, a „ty si, matko, zatím pokrop prádlo, on tě ten chasník zastane."

Oba se smáli, jako by něco nalezli, co jim spadlo do cesty.

„A když chasníček tak rád zalévá, ať postříká také hnůj na dvoře. Máme krásnou pumpu, novou — ta nese až radost. A teď sebou už zase hni, nezevluj na mne a neukrádej Pánu Bohu čas!"

„Hned, hned, pantáto. Všechno zaleju a postříkám," slibuju ochotně a jen lítám sem tam. Dobře jsem si všiml toho Koždoně, neboť to byl on sám. Chlapík ulehlý, silný, černých vlasů kudrnatých, s kníry jako provazy tlustými, do délky vykroucenými. Zuby měl velké a ostré jako pes, pohledem zrovna bodal. „Pěkný jsi chlapík," myslím si. „Jistě jsi z cikánského plemene. Jeho tatíka prý si kníže pán z Uher přivezl jako tělesného myslivce."

„A ty dej, Terka, na něho pozor, ať nic neukradne . . ." bručel hospodyni. Protože kropila prádlo a kapky bubnovaly na plátně, musil zvýšiti hlas, tak že jsem slyšel všechno."

„Slíbila jsi mu něco?"

„Ne. Jen nějaké spadené jablíčko."

„I toho je škoda. Radši to hoď čuníkům. Řekni mu, naděl Pán Bůh! A až se mu bude chtít zalévati, ať přijde zas. Čí pak je? Co tu ve vsi dělá?"

„Nevím."

„Hej, chlapče, co pak tu máš ve vsi za lubem?"

„Čekám na strejčka," odpovídám a běžím zase s konví. „Půjdu s ním domů, až přijde."

„Jistě si myslí, že něco dostane," zabručel k ženě Koždoň, odcházeje do sta-

vení. „Tahle ochota není sama sebou. Koukni také, aby pod slepicí u řezárny nevzal vejce.“

I hnůj jsem potom postříkal a seznámil se blíže s jejich chlapcem, když přihnal husy domů. Ještě se pamatoval, že jsem ho přemohl o pouti a chtěl se mnou zápasiti, že prý tenkrát jsem mu nepoctivě a úskočně nastavil nohu. Byl bych mu jednu hned dal za to. Něco takového o mně říci! Ale abych si ho zavděčil, dal jsem se mu dvakráte za sebou povaliti.

„Ty jsi strašný silák,“ chválil jsem ho a on měl velkou radost. I do světnic mi dal nahlédnouti. Celý jsem se třásl, že někde uvidím dědečkův „kontracht“. Tak bych ho byl i před klukem roztrhal na padrť, neboť utéci s ním by bylo nešlo. Ale o písemnostech nějakých nebylo nikde ani sledu jako u nás bývá, že se válejí na polici někde, v zásuvce stolu nebo za obrazem a za zrcadlem. Koždoň má ve hlavní světnici či, jak říkal Petr, v kanceláři veliký stůl se zamčenou zásuvkou a klíč od ní nosí sám u sebe. Pak má v komoře almárku vysokou s dveřmi dvojkřídlými, se zásuvkami otevřenými z dola až nahoru a v nich plno listin a tiskopisů.“

„A že ti to Petr tak snadno vše ukázal.“

„Ba, to nešlo tak snadno, brachu. On sám měl strachu plno a jen úkradem mi to ukázal, aby se pochlubil otcovou učeností a množstvím spisů, když jsem o nich schválně pochyboval.

V dolejších zásuvkách jsou samé zákonníky, vázané i nevázané. Hořeji jsou v balíčkách pěkně uloženy úřední listiny a různé písemnosti. Na každém balíčku nápis, no, krásně to má v pořádku. A to se mi tuze hodí, tím spíše kontracht najdeme. Kdyby to měl v nepořádku na hromadě, nevím, nevím, všechnu naději bych ztratil, tolik toho papíru tam jest. Jen chvilku kdybych byl ještě měl k prohlídce, ale nebylo možná. Bylo slyšet Koždoňovy kroky. Petr mne honem vystrčil ven a pověsil klíč od komory na hřebík. Seděli jsme na lavici a já mu pletl zábičinu k biči. Koždoň přišel, mrkl po mně okem a patrně mu nebylo milo, že mne vidí ve světnici. Zamračil se. Tu si všiml, že se klíč na hřebíku ještě kývá.

„Co to?“ ukázal přísně prstem. „Kdo byl v komoře?“

Petr se celý třásl.

„I to já, pantáto,“ povídám, „na zkoušku páskl bičem a snad jsem o klíč zavadil.“

„Tak jdi už, chasníku, jdi domů,“ — přimlouval mi — „už jsem viděl tvého strýčka jíti po vsi. Bude tě hledati. A ukaž, co ti tak kapsa odstává? To je kudla? Je tvoje? Tak jdi s Pánembohem a dobře se chovej. Pamatuj si, kdo se Pánaboha nespustí, toho Pánbůh neopustí. A nejvíc se chraň krádeže. Jak jednoho zavrou, má svět také zavřený. Konec všemu na věky. Dobré jméno je to tam a nic ho do smrti nevrátí. Jdi, synáčku, jdi — a ty jdi s ním až za vrata“ — přikázal stranou synovi. Jak vidíš, Josefe, je nám nyní Koždoňův statek otevřen. Všechno je obhlédnuto a připraveno.“

Pepánek nešetřil slovy uznání a obdivu. Kdo by jiný tohle dovedl než Lojzek?

Dědečkův nešťastný kontracht byl nadále hlavním předmětem snů a touhy obou chlapců. Nyní se mu již takřka skokem blížili. To vítězství, až ho přinesou oni — nepatrní chlapci!

Výprava byla ustanovena na den věsnovského posvícení. Byla to myšlenka Lojzkova, že by v obyčejný den sotva co pořídili, ale o posvícení vyjede všechno z obvyklých kolejí. Lidí je všude plno, nikdo si nevšimne nějakého očumujícího cizího chlapce. Ženské mají plno shonu s vařením, mládež kouká po muzice a dovádění a staří zaberou se do jídla a pití, kouření, karet a povídání. A hlavně pití. A nevšimnou si pak již tak všeho jako obyčejně.

Kde by tohle všechno bylo napadlo Pepánka! Lojzek to vykládal, jako by to četl v kalendáři. Takový byl Lojzek, když se do něčeho dal. Promyslil z vrub na vrub a pak hrr! do toho. Necouvl před ničím.

„A krom toho Petr už je jako kamarád,“ vykládal Lojzek.

„Jistě nás pozve do statku a něčím tam vypomůžeme. Budeme třeba krmiti a napájeti dobytek. To chasa o posvícení tuze ráda každému přenechá. Dobytek o posvícení mívá hlad a žízeň. A pro čeledína mám už týden připraveno viržínko. Jmenuje se Václav.“

Pepánek byl jako u vytržení. Tu noc na neděli skoro nespal. Na návratu z Velké oba chlapci byli samý tajemný šepot. Vojta byl všecek nešťasten, že před ním mají tajemství. Zaslechl několikrát jméno velkého dědečka, nešťastného, usouženého dědečka, a málem že se mu jednou Josef nepodřekl. Vojta vyrozuměl, že se něco pro dědečka děje a svými poctivými nabídkami způsobil, že jej Lojzek konečně přijal do spolku na výpravu. „Snad nám bude přece k něčemu dobrým“ — usoudil. Ale vlastní cíl výpravy mu zatajili. Vojta byl i s tím spokojen a hrdě vykročil s nimi hned po obědě k Věsnovu. Byla tam dobrá hodina cesty. Jen hodina, ale to sta-

čilo, že tak daleko oba Bartošovi nikdy nebyli. I ta hodina cesty, ač nevedla lesem a dála se za parného letního odpoledne, nebyla bez nebezpečí. Toho si hoši dobře byli vědomi. Chlapci a psi už v sousední vsi jsou pokládáni za cizince a bývají nepřátelsky znepokojováni. Je to ještě zbytek nejstaršího vesnického vlastenectví, kdy rod rodu byl nepřítelem, z čehož asi ještě potrvaly vesnické pračky mladíků sousedních vsí o muzikách. Byla právě neděle a to je pro cestování hocha bez průvodu dospělých doba zvláště nebezpečná. Chlapci mají všude prázdno a myslí jen na zbujnosti. Již v první vsi byli skutečně zadrženi, ač tam byli známi, anebo snad právě proto, že byli známi, neboť mezi sousedními obcemi vždy je největší nevraživost.

(Pokračování.)

V. V. Škorpil:

JAN NERUDA — ZDEŇKA ŠEMBEROVÁ.

V.

Básník dopisoval si i s otcem Zdeňčiným A. V. Šemberou i tehdy, kdy s ním přišel v rozpor o pravost rukopisu královédvorského a při tom s přítelem svým, Juliem Grégrem, potlačoval každou ostrou polemiku, „Národním Listům" k uveřejnění v té věci zasílanou.

Dne 9. dubna 1876 píše:

Byl jsem zpraven o nebezpečí, jaké na ctěnou rodinu Vaši přikvačilo; znal jsem z listů Vašeho syna starosti, jaké Vás náhle u lůžka dcery jaly. Nyní se dovídám, že stal se obrat k lepšímu a nemohu sobě pomoci — musím vám vyjádřit upřímné přání své! Přijměte je přátelsky. Je to věru přání čisté, nepovstalé z pražádných ohledů vedlejších, vycházející pouze a pouze z té sympatie, kterou k Vám, vysoce ctěný pane, chovám.

Nedivte se tomu nikterak a vyložte sobě věc z české upřímnosti. Zlé, ukrutné časy přistihly národ náš, horší všech předešlých; nebezpečí hrozilo sice vždy a důsledně, ale nikdy nebyl národ tak demoralisován, jak je nyní vlivem vůdčích sil. A co může malý národ, ovládá-li ho znemravnělost! Bez čistého nadšení není síly, bez síly není boje, je jen úpadek. Snad toho sám v dálce tak necítíte, jak zde my. V takové kruté době ale ohlížejí se ti, kteříž věnovali život svůj národu z pohnutek co nejideálnějších, kmitá-li ještě někde jiskra možné spásy. J e - l i vůbec ještě spásy pro národ náš, je-li naděje v ni, nevidím jí ale v ničem jiném než v tom, že národ náš honosí se předc ještě jednotlivými čistými, vznešenými povahami. Těch povah nám z jádra národa snad předc ještě náhle vyroste více, a pak je spása možna. Ale k takovým řídkým teď povahám jsem čítal vždy předně Vás, ctěný pane.

Neberte to za lichotu, k níž nemám příčiny. Na tolik jsem Vám snad ze svého, již také dlouholetého veřejného působení znám, že jsem pravým opakem lichotníků. Ale kousek citu mám, proč bych Vám jej jednou v životě neukázal v okamžiku, kdy stísněnou hlavu zvedáte zas radostněji.

Odpusťte výminečnému dopisu mému. Mohu-li Vás za něco žádat, prosím předně, abyste srdečně pozdravil ctěnou rodinu svou, a pak, abyste mně na tento list neodpověděl.

Jsem Váš oddaný

J. Neruda.

Vedle tohoto listu, uschovaného před lety slečnou Zdeňkou v bohatou sbírku autografů městského musea vysokomýtského, našly se v pozůstalosti slečnině další Nerudovy dopisy, psané jejímu otci. Dopis ze dne 28. listopadu 1878 oznamuje:

„Posílám Vám v příloze exemplář svých „Kosmických", d r u h é vydání. Zajisté že jste sobě laskavě povšiml, jak byly ty písně přijaty. Mohu říci, na žádný ze svých spisův, co do veřejného úspěchu, že jsem nebyl tak žádostiv jako na tento. Úspěch mne překvapil.

Vzdor tomu žiju nespokojen — odpusťtež, že obtěžuju poznámkou tak osobní. Nastalá, důsledná fadessa v poměrech našich mne moří, myslím. Domnívám se, že v živém proudu byl bych onačí. Není ale již jinak a považuju se za vojáka, který musí vzdor všemožným nepříjemnostem pevně vytrvat na svém místě.

Vím z dopisu Vratislavova, že těšíte se stálému zdraví, a vyslovuji Vám svou upřímnou radost z toho.

Prosím, abyste velectěným paní a dceři své vyslovil hlubokou úctu moji. Lituju, že jsem jich ve Vídni nezastihl.

Jsem se srdečným pozdravem

Váš oddaný J. N.

Dopis ze dne 5. prosince 1879 oznamuje zásilku druhého vydání „Obrazů z ciziny" s prosbou za přijmutí.

Dne 18. března 1881 píše básník:

Vysoce ctěný pane a příteli!

Přicházím s gratulací, a přijdu s ní vždy, kdykoli bude dána příležitost, abych Vám projevil upřímnou lásku svou. Vždyť beztoho víte, že patříte v malý kruh těch, na něž počítám vždy pevně co na své a kteří mohou stejně pevně počítat zas na mne. Je nás málo, kteří jsme přes vlnobití časův se nezměnili a vzájemnou v sebe víru udrželi. Mnoho Vám tedy štěstí a zdraví a všeho dobrého!

Nemám, co bych Vám takto sdělil snad zajímavého odtud. Panuje tu lethargie ještě, těžce zaviněná pány Staročechy. Teď naříkají, sami ovšem vehnavše lid náš v dlouhou nečinnost, vypudivše jej i z českého divadla, ano odvyknuvše jej i samému čtení. Byli by jej věru ubili, kdyby proud časový nebyl je neoddolatelně zanesl k břehům jiným. Dokazují teď kompletní svou neschopnost, a to všestrannou; lid ale, jako vše živoucí, patrně se vzpamatovává, a uvidíte, náhle bude ve všech směrech duševní práce rozkvět nevídaný. Pozoruju tepny a dech národa až úzkostlivě, a mohu tu naději vyslovit — jak rád ji vyslovuju!

To však vše dnes nepatří k době Vaší slavnostní a podotýkám to jen proto, že myslím, Vy že, velectěný, činíte pozorování asi tatáž.

Prosím snažně, byste mne doporučil laskavé paměti velectěným damám svým, paní choti a slečně dceři, jež, doufám, že těší se spokojenosti úplné.

Dopis ze dne 27. října 1881:

„Buďte ubezpečen, že list sdělený není snad jediným listem, jakého by se Vám, na důkaz upřímné úcty k Vám dostalo, kdybyste byl v pilnější ještě korrespondenci s našimi lidmi. Přes mnohá mínění různá a jednotlivé zjevy časové je úcta k Vašemu jmenu všeobecnou a obdržíte toho, trvám, důkazy ještě hojné a potěšné.

Julius poznal včera písmo Vaše na zásilce a žádal mne, bych vyřídil pozdrav jeho."

Dopisy z r. 1881:

„Děkuju za Váš milý list, z jehož svěžího dechu jsem se potěšil. Jste neunavný ve službě české vědy a to nám mladším je příkladem krásným. Pojedete snad někam na cesty, užijete letní pohody. Snad konečně také já budu sobě moci dovolit vycházku nějakou a šla by nejspíš přes Vídeň, v kterémž případu Vás navštívím. Po přečtení Čechovy básně jsem ovšem též pro cenu udělenou. Jak potěšitelno, že konkurence česká vždy, i při lechtivých písních příležitých, může být tak důstojna. Animoval jsem ty pány, a proto jsem sám také nekonkuroval. Jak Jste sobě snad povšimnul, užil jsem zajímavého, Vámi mně sděleného fakta. Jen když aspoň i Spaňhelé vidí, že jsme činni duševně, a nějaké dobré básně budou snad předc mezi jedenácti zaslanými. Vždyť máme již tolik dobrých sil.

Píšete také, vysoce ctěný, že „obdržím širší list poděkovací". Jakkoli každý list Váš mně způsobuje radost, list přímo poděkovací by nebyl zajisté prostou mou gratulací zasloužen. Odpusťte mi, ale já myslím vždycky na Vás jako na svého. Nejráděj bych Vám to dokázal hojným skutkem.

Soudím dle interesu, jaký jevíte pro každou věc drobnou, že Jste čil a tedy zdráv. Stvrzení toho v listu Vašem potěšilo by mne nejvíc.

Vratislava máte doma zase osvěženého, odpočalého. Jak rád bych byl putoval s ním! Letos as bude pouť má velice skrovna.

Rád bych byl přišel nyní do Vídně; také Vratislav si toho nalehavě přál. A byla by nyní tak krásná příležitost, strávit příjemnou i dojemnou hodinu zas v rodinném Vašem kruhu. Buďte ubezpečen, že v den Vašeho krásného jubilea myšlenky moje budou připnuty k Vám."

A zas tu další svazek listů básníkových, slečně Zdeňce adresovaných. Tam děkuje za zaslaný peníz z doby Václava II. slovy: „Znáte mou myslivost za starými penězy a zaslaný mně peníz je vzácností. Tedy si pomyslete mou radost," — tu sdělení: „Vratislav mně píše list plný jarní vůně. Musí být teď na břehu Středozemního moře. Krása! Jakž bych osvěžil, zjinačil se zase celý. Když jsme odsouzení, prožít zde to „české jaro"." Zde vzpomínky na Vysoké Mýto, kudy jezdil z Litomyšle, když tam „Obrazy života" vydával a pokaždé se trochu zdržel, tam oznámená zásilka „maličkosti na psací stolek, kterou přijmi přízeň Vaše". Roku 1886 odpovídá své přítelkyni, že články signované „—a", píše kollega Ryba, on že zůstal při svém trojúhelníku, a odmítá přání k návštěvě plesů, když skutečně sdílí se v plesových radostech. Ve vedlejší

Měšťanské Besedě jsou totiž často bály a pak prý nespí celou noc pro hrčení kočárů. „Užívám masopustu! Ale zasmál jsem se srdečně nápadu. Aby však byl veselý dojem doplněn, přišla starostlivá dáma přítelkyně napomínajíc, abych se oženil. Sdělte matince, snad se zasměje také a přijměte i pro sebe „masopustní přání". A zase stesk: „Závidím Vám sídlo Vaše klidné, tak trochu závidím jako člověk, který by „nechtěl sice nikomu nic vzít, ale také trochu mít" — jak praví národní píseň."

Humor básníkův neutuchá ani v trudných dobách vleklé choroby a roku 1889 opakuje svůj refrain: „Nejsem zdráv „Stará píseň" viďte? Jsem mrzut jako Rubešova „stará jedle". Však co platno naříkat!" . . .

* * *

Slečna Zdeňka po dlouhá leta samotna obývala rodný dům, položený u omšených hradeb městských, poblíže polozbořených bašt a brány, obklopený parkánovou zahradou se starými jabloněmi. Rozlehlé patro domu ponecháno v nezměněném stavu od úmrtí rodičů a na půdě domu kupily se bedny se vzácnou korrespondencí a knihovnou, dnes majetkem městského musea vysokomýtského, jemuž zesnulá byla vždy oddanou příznivkyní. Občas zavítala do jejího sídla návštěvou česká tragedka Sklenářová Malá, spisovatelka Teréza Nováková, a před čtyřmi lety mistr české poesie Vrchlický. I každý kočovný divadelní ředitel, ubírající se městem, přišel slečně Zdeňce, ctitelce Thalie, složiti svoji poklonu.

Zvána podivínkou, byla ženou intelligentní, přímou, která ráda vzpomínala svého prvního s Nerudou shledání ve svém dvacátém jaru života, na táboru Kunětickém roku 1862. Tehdáž přišel Neruda jako referent „Národních Listů", a dle vypravování slečnina byl kadeřavých vlasů černých, krytých poděbradkou z černě prošívané, hedvábné látky, tváří docela zarostlých, silné postavy. Mluvil vlídně a slušně staral se o slečnu, aby nežíznila, chránil ji v tlačenici a představil i s otcem dirigentu pěveckých sborů Lukesovi, který sem přijel se skladatelem Procházkou, Vávrou, Barákem, Přerhofem, Peškou a redaktorem „Humorů", hlučně akklamovaným Vilímkem . . .

Dnes upravuje město Vysoké Mýto rodný dům Šemberův, ponechávajíc v něm vedle Šemberova musea, založeného a upraveného ještě za živobytí slečny Zdeňky, místo pro Šemberovu pracovnu, vídeňský salonek, rodnou jizbu, pak pro knihovnu a sbírky krojové . . .

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Odcházel pak nějak rozmrzen a jakoby zklamán. Těžký dojem jakýsi spočíval na jeho ňadrech. Ocitnuv se v parku na osamělé stezce, sevřel prsty a nakrčil ruce tak, jako by chtěl někoho přepadnouti. „Dnes jsem to konečně pochopil," pomyslil si, hněvivě stáhnuv čelo, „dnes to vidím, že jsem se k tomu nehodil. Jen proto, a jen proto jsem nedostudoval, že jsem se nutil do něčeho nepřirozeného a mně vzdáleného. Oh, proč já jsem nešel na reálku a techniku! Co jsem se namořil! Proklatá professura! Vedralo se to do naší rodiny bůh ví jak, jako nějaký lačný tygr, a já jsem obětí. Sedm let mořil jsem se na gymnasiu, sedm let dělal jsem, co mi nesvědčilo, a nikdo mne nevaroval a ani já jsem nechápal, proč neprospívám. Jak jsem měl prospívat? Oh, škoda toho všeho drahého času, škoda mládí, škoda mého nadání. Nikdo nenapraví, co se utratilo! Jsem sběhlý student a budu nejvýše nějakým písařem."

Vzpomněl si, že půjde v pondělí s revidentem Bukovským představiti se řediteli nakladatelství. „Přijmu to," prohodil mrzutě, jako by chtěl tím někoho potrestati, „a nebudu již ohlížeti se na takové blbé pocity. Všecko se rozřeší!" Potřásl hlavou a v očích jeho i ve zrůžovělé tváři nahromadila se opět ona zvláštní vychytralost. „Šedesát zlatých měsíčně! Později více. A ona vydělá taky něco. Vezmu si ji! Proč ne? Proč by to bylo nemožné?" mluvil a smál se hlasitě. „Vysvětlím jí, že jsem prostý člověk, skromný, že nenávidím takové hodnosti — a mluvím pravdu, nenávidím, jsem takový!" Zrychlil krok. Oči jeho rozhlédly se Václavským náměstím. Několik motorových vozů a automobilů pobouřilo prach. „Co jsem to před chvílí řekl?"

pomyslil si, maje dosud v nitru nepříjemný, starostlivý, ba těžký pocit. „Ach ano, že si ji vezmu a že nedostuduji! Ale pro boha, jak jen mne to napadlo? Vždyť jsem slyšel, jak mne hnala do posledních zkoušek. Chce, abych se stal professorem a vzal si ji! To je její plán. Je ctižádostivá! Myslí na to. Jinak by mne byla tak nepobízela. Prozradila se tím, že mne má ráda!“ Nitrem jeho proběhlo příjemné teplo. Představoval si ji a pozoroval se zalíbením její tvář. „Pět let by to trvalo . . . nejméně pět let, a to bych byl teprve na začátku. Ale jen tak je to možné, jen tak! Kdybych jí řekl, že se professury vzdávám — nepochopila by, ne, ona ne! Byla by zklamána, řekla by, že jsem lhal. Nepochopila by, neví, co práce, co útrap a odříkání by professura stála. Jí se zdá, že je to jen tak . . . jí se zdá, že je to lehká věc . . . Tenkrát ten právník na Letné blouznil o té hezké Jarmilce a opakoval třikráte: Pro ni vše podstoupím, nic mi nebude těžkým! — A nebylo! Všecky zkoušky provedl během dvou let. Miloval ji. A což, abych i já tak zaplanul? Kdybych si řekl, že činím vše pro ni, nezdálo by se mi to lehčí a jaksi posvěcenější? Nebyl bych klidnější a šťastnější? Ano, jistě — jistě. . . . měl bych oporu — cíl jakýsi, ano, smysl života, ale takhle? Proto mne všecko zmrzelo. Co záleží na chudém studentovi? Neměl jsem nikoho.“

Ještě chvíli nesly se podobné myšlenky jeho hlavou. Znenáhla však se rozplynuly, zanikly a proměnily se v pouhé příjemné představy. A aniž chtěl, jal se tkáti si lahodný svůj sen o tom, jak byl v dětství unešen ze zámku a uschován v Zahořanech u chudého ševce Kvíčaly, jak jej nalezli, zjistili a bohatému knížecímu otci odevzdali, jak potom oznámil otci, že zná chudou, milou, hezkou dívku, Mařku Vaněčkovou, již rovněž vyhledají a přivedou na zámek. Dnes však představoval si, že stane se ta dívka jeho nevěstou a prožíval slavnou, báječnou svatbu. Starý kníže slzel a požehnání jim dával. Tisíce drahocenných darů přinešeno na zámek ze všech končin světa, sta nejvznešenějších hostí přijelo pokloniti se jim.

U domu, v němž bydlil, setkal se se stařenou Peškovou, nesoucí si v papírku večeři. Zanaříkala si na nohy a podala mu klíč, aby šel napřed. Usednuv ve svém pokojíku, pocítil pojednou množství starostí, ne však mořivých, ale příjemných. Zdálo se mu, že se shrnula práce se všech stran, že neví, čeho dříve se chopiti. Vzpomněl si, že chtěl před týdnem prositi bohatého žida o podporu, a byl povděčen tomu, že dopisu neodeslal. Později, když mu Pešková přinesla chléb se sádlem a škvarky, uvědomil si, že je vesel, a snažil se vysvětliti si tu náladu. Bylo mu, jako chycenému zvířeti, jež shlédlo otvor a uniká. Tíha, jež na něm po celý týden ležela, jako by mizela. „A teď už se z toho vyvléknu,“ pomyslil si dojídaje chléb, „teď už to půjde.“

Rozveselen požádal stařenu, aby mu vyložila karty. Přinesla staré vykládací malinké karty s obrázky a nápisy, jež před ním rozložila. Jindy by mu bývala oznamovala samé zlé příběhy, ale dnes, potěšena jeho dobrou náladou, napovídala mu mnoho podrobností o šťastném životě. Smál se tomu.

„A co tu professuru?“ otázal se. „Dokončím ji?“

„Ne — to ne!“ ihned odvětila stařena, poposadivši si staré koštěné brejle na nose. „Ale bohatý budete. Jeden pán velice se o vás zajímá.“

Kvíčala chtěl říci „revident Bukovský“, ale v tu chvíli jej napadlo, že je to někdo jiný, dokonce sám otec Mařčin, slepec Vaněček, a zarděl se.

„A ten pozná,“ pokračovala Pešková, dotýkajíc se střídavě karet, „že nejste špatný člověk, ale že jste nešťastný a špatnými příklady zavedený. Ujme se vás a tadyhle, když je mrak na levé straně a klíč nedaleko, vidíme, že všechno dobře dopadne. Nebude to však lehké . . . někdo se přimíchá k tomu, zlý člověk, nepřítel — ale nic mu to nepomůže, vy zvítězíte.“

„A té professury tedy nechám?“ opět se otázal.

Stařena pohodila hlavou:

„Vždyť jste na ni jaktěživ ještě ani rukou nesáh!“ zvolala. „Nemáte, čeho nechávat!“

Kvíčala se rozesmál, ale když stařena odešla do kuchyně, rozmrzel se touto její poznámkou. Shasil světlo, a usednuv k otevřenému oknu, vyplněnému kalným nebem s hvězdami, jal se s náhlou lačností a roztouženostní vzpomínati na Mařku. „Je hezká, je milá, a ty kotoučky jí slušely . . . a má mne ráda . . . zamilovala se do mne . . .,“ šeptal si, přimhuřuje oči, „a myslí to dobře, chce, abych dostudoval. Je to snad nemožné? Je něco nemožného? Jen vůli, jen silnou vůli, nerozmýšlet se a začít. — Ale co tomu Mařka řekne, až pozná, že ne půl roku, ale pět let mám do professury?“ zašeptal z nenadání a všechen se tísní schoulil. Nadšení jeho i touha zmizely. Srdce

sevřelo se strachem. Povstal, a svléknuv se ulehl.

„To bude zas noc!“ prohodil rozmrzele a hněvivě. Sta otázek číhalo již v jeho nitru, aby se v něm honily a spánek mu rušily. „A všecko je tak prosté,“ napadlo ho, „tak všední... a já — já blázen maličkosti ty si zveličuji a znesnadňuji. Vždyť to pro boha nic není, pouhá pitomost — a já si pletu provazy na ruce a hlavu strkám do mříží! Tak co — ke všem čertům — pořád budu takový osel? Proč jí tedy říkám, že budu professorem? Proč nemlčím? Co mne to napadlo? Teď to všude překáží, a všude jako cent leží. Jak jsem k tomu přišel? A je to pitomost, nic jiného. Breptal jsem! A druhý den zas tam lezu a zas to nechám. K čemu to bylo? A já z toho nemohu, je to jako zadrhnuté oko. Zatracená pitomost! A pořád jen to a pořád jen to. Tak bych to — k čertu — měl už jednou přerazit. Jako železo to člověku ruce svírá. A když to promyslím, nic jiného, jen to, jen to mne tíží a mrzí. Takové pitomé chlubení! Professorem! Což je to možná? Nač to tedy breptám? Kdyby toho nebylo, všecko by bylo rozřešeno, byl bych šťastný člověk, měl bych klid, těšil bych se, že přijmu místo a že si vezmu Mařku. Šedesát zlatých mých a nějakých třicet jejích by nám stačilo, jsme oba bídě zvyklí! Ale takhle se trápím a děsím!“ Všechen rozmrzen snažil se usnouti. Marně však. Nejstrašnější nepřítel klidu, otázky bez odpovědí, tloukly na jeho duši. Rozhodl-li se pověděti Mařce, že lehkomyslně žvanil, pochopil ihned, že to není možná. Neodvalitelný balvan stále ležel před ním. A po sté jal se vzpomínati, jak se vše sběhlo, jak se stalo, že se ocitl v této nepříjemné kličce, a po sté si řekl, že je to pitomost, nic jiného. A tak jediná tato překážka jeho štěstí stále mu padala do cesty, stále mu rušila sny o krásném životě, na dosah blízkém.

VIII.

Ráno vstal zemdlen. Přepisoval články sládka Jaroše celé dopoledne, ačkoli nerad a s jakýmsi zarputilým odporem. Zdálo se mu, že ho tento zámožný člověk využitkoval a podskočil, že bude nucen ještě celý týden seděti a pilně pracovati. „Nastoupím-li místo, vrátím mu to, a nastoupím-li až prvního srpna, vrátím to rovněž. Mám-li úřednické místo, nebudu přece dělat opisovače. To je práce pro chudé studenty!“ myslil si při práci, stále rozhněván a stále zamračen.

Po obědě ulehl na starou pohovku svou, aby si promyslil, co řekne u Vaněčků. „S otcem bude rozumnější hovoření než s Mařkou,“ napadlo jej, „zkušený člověk pochopí, ona je příliš mladá a bláhová. Nařeknu mu, že je professura má ještě daleko... ovšem, zmíní-li se on sám o té věci, jinak o tom nepromluvím. — A prohodíme něco o úřednickém místě... Uvidíme, co řekne! A shledám-li, že se kloní k jistému... řeknu víc, až pak povím čistou pravdu. Upozorním ho též — a to je důležité! — na špatné vyhlídky mladých filologů, na malé známosti své a na dlouhé suplentování. S ním budu moci promluvit upřímně. Jen tak odstraním tohle hloupé napětí!“ V tu chvíli představil si Mařku s lesklými černými kotoučky vlasů, jak důrazně jej vybízela k poslednímu kroku, jak ho štvala k usilovné práci. a pohodil zlostně rukou: „To jediné jí nesluší! Křeček jeden. Zlost mám na ni! Již i ona myslí, že je člověk ze železa a že musí padnout jako rumařská kobyla. Jen víc, jen víc! Ne a ne povolit! Umínila si, že se musím professorem stát, kdyby třeba celý svět nechtěl! Ona si to přeje! Má mne ráda... jistě mne má ráda a jistě si na mne myslí!“ Vlna příjemného tepla proběhla jeho nitrem. „Pýcha je to... touha po hodnostech, ctižádostivost! A já? Já jsem tichý, skromný člověk. Mně by postačilo malé úřednické místo, abych byl šťasten. Ona by přece taky něco vydělala! Ach, žili bychom pro sebe, bez touhy po zisku, věrně a krásně, jako děti! Lačnost po zlatě a hodnostech nekazila by svým rezem naše duše. Co ji to napadá? Kde se ta ctižádostivost v ní vzala? Tak jemná duše, tak útlé tělíčko, a ona si pozvedne hlavu jako voják a práská karabáčem jako fořt... a žene mne do takové hrozné, nemožné práce! Ne — to se musí změnit! Otec pochopí a sám to uzná. A zítra to místo přijmu, spokojím se s těmi šedesáti zlatými... A tomu Jarošovi to hned všecko vrátím — darebákovi! Ať mu to opíše nějaký ubohý student.“

O čtvrté hodině zaklepal v Růžové ulici ve dvoře starého domu pod pavlačí na bíle natřené dveře bytu Vaněčkova. Mařka, oblečená jako včera večer, sama otevřela a vedla jej malou kuchynkou do dlouhého pokoje s jedním oknem, přeplněného pěkným, ale různícím se starým nábytkem. Okno, úplně otevřené, plné květin, zastíněné živořícím kaštanem, velice bylo krásné, ale vpouštělo tak málo světla, že byl pokoj až nápadně šerý. Kvíčala pozdržoval se u dveří.

„Jen dále, dále,“ mluvila Mařka popoběhnuvši až k oknu.

Tam ve veliké, staré baroční lenošce seděl Vaněček, upjat až po bradu do zvláštního, doma Mařkou ušitého kabátu z černé vlněné látky. Zdál se v něm širokoramenný, pastorsky vážný. Veliká hlava a tvář jeho byly jiné, než jak si je z popisu Mařčina představoval, osobitější, nápadnější a i zajímavější. Vypouklé, lesknoucí se čelo, řídké, šedivé, do velikých vln združené vlasy, krátký orlí nos, dlouhý hoření ret a veliká brada, dnes oholená, připomínaly mu jakýsi starý portrét, kohosi velice nadaného a slavného. Jen oči, ztrnulé a nejasné, rušily živost této zvláštní tváře.

Vaněček se nazvedl a po chvíli povstal. Byl velký, nohy měl těžké, s nakrčenými kalhotami a papučemi. Popošel. Na silných prstech lesklo se mu několik prstenů. Vše kolem něho i on sám pln byl nepáchnoucího tepla.

„Tak — sem ke mně, pane professore, sem ke mně,“ zval Kvíčalu poněkud silným hlasem, podávaje mu ruku.

Kvíčala se zarděl. Krátké zamrzení mihlo se mu obočím a čelem. Pocítiv velikou a teplou ruku zlatníkovu, jíž nijak svými prsty obsáhnouti nemohl, vzpomněl si na svého otce a na byt v Břevnově. Chtěl říci, že dosud professorem není, ale mlčel. Teprv po chvíli, když si uvědomil, že za ním stála Mařka, pomyslil si, že k vůli ní musil mlčeti. „Až budu s ním sám,“ napadlo jej, „teď ne.“

Teprv, když usedl Kvíčala do lenošky, úzké a na všech stranách vycpané, patrně z dámského pokoje pocházející, kterou mu Mařka přistrčila, usedl i slepec Vaněček. Ztrnulé, šedé, zhaslé oči jeho obráceny byly náhodou na studenta. Ten, ač věděl, že jsou slepé, přece jich nesnesl a zahleděl se k podlaze.

Vaněček pozvedl k němu ruku, jako by chtěl naň sáhnouti, a zahýbav čile všemi prsty, otevřel ústa. Silné, zežloutlé, řídké zuby dodaly tváři jiného, příkřejšího výrazu.

„Slyšel jsem,“ řekl, „že jste se hrdinsky držel; dcera povídala o vás.“

„Musil jsem, nebylo vyhnutí,“ odvětil stísněným hlasem, pozvednuv hlavu. „Šlo to jako v bitvě.“

„A máte před doktorátem — a před professurou —“

„Mám,“ odpověděl Kvíčala se zatajeným dechem, ohlédnuv se po Mařce, jež opřevši se o stolek, s účastenstvím otce i jej pozorovala.

„Chudoba nadanou hlavu nezničí,“ prohodil Vaněček potřásaje rameny, „stará pravda. Povídal jsem Mařce, jmění že karakter netvoří.“ Pleskl si rukou na koleno. „No, a teď už se těšíte na konec!“ dodal živě.

„Těším . . . oddechnu si, jsem vysílen. Tolik let zápasu a nouze!“ odpovídal Kvíčala zmaten, poněkud již nevrle, jako by jej mrzelo, že nemluví slepec o jiných věcech. „Trudné vzpomínky, trudné!“ připojil, svraštiv tvář.

„A víte, co mne stále napadá?“ pojednou zvolala Mařka veselým hlasem, plným neskrytelného pohnutí.

Kvíčala se k ní obrátil. Oči jeho vlily své rozechvění do jejích velkých očí. Zarděla se.

„Aby byla vaše maminka živa,“ mluvila vřele, s důrazem a dětinnou radostí, „a aby viděla, že jste vytrval. Je to strašné, že již není! Nebolívalo vás po zkouškách, že jste jí nemohl výsledek oznamovat?“

„Ó ano, vždy jsem si na ni vzpomněl. Ostatně — po každé zkoušce jsem došel na její hrob . . . říci jí to.“ Svěsil hlavu. „Chudák, obětovala se!“ dodal.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Ant. Klášterský: „*České ballady a romance a jiné básně*“. Nová kabinetní bibliotéka III. Nákladem Viléma Doubravy v Praze. Stran 65 za 80 hal. — Jan Rokyta: „*Prokop Rybář*“. Román české duše. Nákladem F. Topiče v Praze. Stran 158 za K 1·60.

Autor v dedikaci Lad. Quisovi myslí, že „vydávati ještě dnes kytku staromodních ballad a romancí je bláhovost“. Nesdílím jeho názoru, neboť začísti se z knížek nejnovějších lyrických pokusů v knihy rázu těchto dvou znamená únik z nudy. I dnešního básníka, jenž je schopen opustiti vlastní své nitro, aby hledal problemy krásy i mimo ně, bude lákati forma ballady a romance jako vrcholná básnická meta; neníť rovněž tak něčím definitivním a odbytým, aby schopna nebyla dalšího vývoje, jako formy lyrické. Ant. Klášterský přítomnou knihou nerozechvívá nové struny své harmonické lyry, známe ji z jiných jeho sbírek, „Epických básní“,

„Pražských motivů“, zejména pak ze „Živých stínů“, jichž jsou „České ballady“ přímým pokračováním, ale i tu jako spodní hluboký tón zní prudký český cit, i tu lahodí pečlivá básnická forma v rythmu i rýmu. Pro krásnou „Balladu o zvonech“ a zvláště „Slavíky krále Jana“ řadím sbírku tuto vedle ballad Nerudových. — Jan Rokyta pojmenoval svou novou knihu, jež vycházela před tím v „Čase“, románem české duše. Chtěl-li bych posuzovat „Prokopa Rybáře“ s toho stanoviska, shledal bych, že románem není, ale jen sporem či vzdorem českého člověka jisté politické strany. Jako takový kreslen je hrdina románu do posledních důsledků, od vystoupení ze semináře až k okamžiku, kdy prohlásil svou odluku od církve. Diskutovati by se ovšem dalo o lecčem, tak zejména zda není anachronismem boj ve vlastních řadách proti Římu, když horší nepřítel sedí nám v týle. Není správně pochopeno husitství, jestliže se vykládá jako projev víry, neboť tehdy víra a národnost jedno byly. Dnes otázka víry je věcí vyřízenou, zbývá pouze otázka národní očisty, národního osvobození. V „Prokopu Rybáři“ horlí pevné osobní přesvědčení, stojí za ním autor s celou duší. Valná část knihy byla vskutku prožita. Jinak lze v ní viděti výslednici předchozích knih autorových, zejména po stránce sociální knihy „Hradby padají“ a knih „Lilie z Tvých zahrad“ a „Viděl jsem duši ženy“, pokud se týká poměru k ženě. I tu jest autorovi žena bytostí vyšší, utěšitelkou a vysvoboditelkou. Poetická líčení přírodní a krajinářská, jimiž je báseň vkusně dekorována, oživují a osvěžují účinně jinak dosti střízlivý tok jambického blankversu. *-pa-*

K a r e l B a b á n e k, „*Věčná píseň*“ (1910). Knihy veršů II. Nákladem Viléma Doubravy v Praze. Str. 42 za 60 hal. — A r n o š t C z e c h z C z e c h e n h e r z ů „*Zlatý horizont*“. Báseň Nákl. R. Prombergra v Olomouci 1912. Str. 54 za 80 hal. — J. J a h o d a, „*Německo-brodské motivy.*“ Nákladem autorovým. Praha 1912. Bez paginace; za K ?

Knihu p. Babánkovu nazval bych milostným duem dvou srdcí, muže a ženy, komponovaným na motiv tesklivé touhy, toužebného očekávání. Tato touha, jež nedochází splnění, je panensky čistá, nevýbušná, zcela přitlumená sordinou melancholie, pro všecku poesii p. Babánkovu tak příznačné. Básník staví vždy dvě písně proti sobě, aniž však jim dává vzájemných vztahů, jak by se očekávalo. Básníkův On pátrá v nedohlednu, zda srdce jeho začne se chvět nedočkavou touhou, těší se, že se rozplynou jeho bědné strasti, roztoužený haleká do dálky, zkad mu odpovídá dívčí hlas, — naproti tomu Ona v téže tonině věří, že přijde On v mladé její žití, touha její jako plachý oblak spěje, ždá, aby přišel večer v její snění, táže se obláčků, zda jeho někde neuzřely, a její nejistoty vrcholí v otázce: „Co odpovím, až srdce se zeptá, zda jsem žila?“ V úvodní básni čtu sice thema básníkovo: „slyš, srdcí dvé to spolu hovoří“, ale v tom, že hovor tento ve skutečnosti neprovedl, vidím jemnou symboliku „Věčné písně“: touhy paralelně žité, k sobě směřující a přece marné. — „Zlatý horizont“ formou epické skladby vypravuje o královském princi, jenž, místo aby převzal vládu z ruky otcovy, odjíždí s družinou na osamělý ostrov, aby tam založil novou říši rovnosti a bratrské lásky. Zlobou lidskou však úmysl jeho jest zmařen na samém prahu nového žití. Pan Czech chtěl tu patrně symbolisovati marnost lidského snažení po ideálu lidstva; tak ztroskotal na př. i Hauptmannův Jindra v „Potopeném zvoně“. Podrobněji nemohu o knize se vysloviti, ježto text výtisku, který mám v rukou, jest od stránky 33 až do konce nedbalým tiskem tak zpřeházen, že se stává šarádou. — Za to kniha p. Jahodova mne odškodňuje zcela jak po stránce obsahu tak i úpravy. Básník našel k ní inspirace v historickém i moderním Německém Brodě, „městě kaštanů“, rodišti Michala de Causis, „kostnického šakala“, a Beckovského, křižovníka s červenou hvězdou, který „napliva1 na velké husitské děje“, kde abbé Dobrovský jako hoch chodil k otcům Augustýnům do škol latinských a kde vysmívali se mu soudruzi, že neumí česky mluviti, městě Bedřicha Smetany, který tu nad kateřinským jezem sázavským vysnil slavnou svou elegii „Z mého života“, a konečně městě Karla Havlíčka Borovského a jeho staré matičky. Jak viděti, reflexe básníkovy vedeny jsou tu historickými momenty, jsouce dle okolností hroceny a naostřovány v prudké sarkasmy nebo mírněny v citupiné elegie. Mužná a smělá kniha nám povídá, že básník není ctitelem sv. Vojtěcha ani protireformace, že nehoruje pro císaře Ferdinanda II. ani papeže, a že dovede vysmáti se jak náleží každé historické hlouposti (Brodská ballada), třeba vypadala jako zázrak. „Německobrodské motivy“ arci mají v naší literatuře své předchůdce, autorovi jistě dobře známé, ale to jim ceny neubírá. Bude jen ještě autorovi oprostiti se formálně od svého vzoru, jak to již na několika místech činí. Malíř Otakar Štáfl, rodák německobrodský, připojil ke knize několik svých pěkných dřevorytů a dal jí úpravu, jež ji zvedá k bibliofilské edici. Takových knih v Čechách potřebujeme. Tu jsou ony zakleté poklady, k nimž arci přes Paříž a přes Berlín nedojdeme. *-pa-*

O s v ě t o v ý S v a z v posledním čísle své revue pro lidovou výchovu a lidové vzdělání „Česká Osvěta“ přináší seznam (již prý druhý) knih pro mládež, sestavený péčí komise při Svazu učit. spolků a sdružení Vel. Prahy. Seznam

tento, jenž má býti vzorným ukazatelem především původní dobré četby, uvádí pod záhlavím pohádek, pověstí a povídek 32 knihy. V počtu tom jest pouze — 12(!) knih původních, ostatní vše jsou překlady. Pořadatelé seznamu, zdá se, zadřímli posledních dvacet let, jinak by hledajíce 32 dobrých knih pro mládež nemohli přehlédnouti, co máme svého a co musí býti vždy na p r v é m místě a přede vším. Je toho, bohudíky, dost. Tento „seznam“ dostal se do „České Osvěty“ zajisté jen přehlédnutím, leda by „Česká Osvěta“ chtěla samu sebe ironisovati.

DIVADLO.

Činohra. „*Carevna*“. Hra o třech jednáních. Maďarsky napsali B i r ó L a j o s a L e n g y e l M e l c h i o r. Přeložil G. N. Mayerhoffer. Režisér Adolf Dobrovolný. Poprvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 30. prosince 1912.

Autor „Tajfunu“, hraného též svého času na Městské scéně Vinohradské, napsal se svým compagnonem hru, vlastně komedii o ruské panovnici Kateřině II., o jejíž lačnosti života a erotickém založení historie — zejména neofficielní — dosti vypravuje. Kateřina byla znamenitou vladařkou a měla jistě mnoho výtečných vlastností, autorům „Carevny“ však šlo výlučně o Kateřinu ž e n u, smyslnou, chtivou lásky mladých mužů, o pathologický zjev sexuální. Vše ostatní ve hře, státní smlouvy, válka s Turky, spiknutí, je vedlejší. V prvním jednání vzplane Kateřina k mladému, statnému poručíku, hraběti Alexeji Černému, jenž přinesl jí zprávy o spiknutí proti její osobě. Kozácký důstojník, jehož práva za práh ložnice carevniny nesáhají, jest však brzy se svým muže nedůstojným postavením nespokojen a, byv svojí velitelkou pokořen, z ješitnosti a msty spojí se se spiklenci, před nimiž má panovnici chránit. Spiknutí jest však prozrazeno, a Alexej se svými soudruhy dostává milost, když obratný kancléř Soltykov opatří carevně nového milence v osobě francouzského vyslance vicomta de Roncourt.

„Carevna“, jež není ani za mák ruská, pracována jest dle starých osvědčených forem francouzských komedií Sardouovských a Scribeovských, plných intrik a zevních effektů, sensačních a mělkých. Zdá se, jako by byla psána jen pro představitelku titulní role. Hře, jejíž první akt jest technicky poměrně nejlépe pracován, by byly v druhých dvou poněkud zbytečně rozvleklých aktech důkladné škrty jen ku prospěchu.

V titulní roli „Carevny“ zjevem i hrou vynikla pí. M. M á j o v á, vedle níž dlužno jmenovati intrikánského kancléře p. A d. D o b r o v o l n é h o, jenž postaral se i o pečlivou režii hry.

Překlad byl velice nečeský. *J. M.*

HUDBA.

Koncertní sezóna předvánoční vyznačuje se vždy hojností produkce; škoda jen, že většinou hromadí se koncerty těsně před svátky, jako voda před nepřekročitelnou hrází. Přes tuto hojnost nemožno letos poukázati ani k zvláště význačnému večeru (či odpoledni), ani k zvláště vynikající nějaké české novince. Výjimkou ovšem jest produkce Českého kvartetta v komorním spolku; jeho výkony po tolik let nám poskytované nás tak zmlsaly, že si ani neuvědomujeme řádně, že jsou to koncerty, jež v cizině jsou událostmi. D v a c e t let je tomu letos, co komorní spolek chlubí se výkony tohoto slavného sdružení. Na paměť toho provedlo České kvartetto na prvním (vl. pátém) koncertě spolku skladby tří mistrů, již tvoří kmenový jeho repertoir: Dvořákův kvartett As-dur, Smetanův E-moll a Beethovenův Cis-moll. Na jaro chystá nám sdružení opětně c y k l u s, tenkráte nevěnovaný toliko jednomu skladateli (jako loni Beethovenovi a letos Dvořákovi), nýbrž v ý v o j i s m y č c o v é h o kvartetta ve význačných jeho představitelích. Naše obecenstvo, i to, jež stojí mimo spolek, nedá si zajisté ujíti příležitost, aby vyslechlo program tak zajímavý v tak skvělém provedení, jaké České kvartetto poskytuje. Zmínku zaslouží i k v a r t e t t o Š e v č í k o v o, mladé sdružení, jež již po několikáté v „komorním spolku“ účinkovalo. Letos svěřen mu byl program třetího koncertu a možno konstatovati, že zvláště provedení Beethovenova kvartetta F-dur (op. 18) mělo veliké umělecké kvality.

„Písňový spolek“ jediný provedl pozoruhodnější českou novinku, cyklus písní „*Eroticon*“ od Vítězslava N o v á k a. Písně jsou celkem drobnějšího založení než velkolepá čísla cyklu předešlého (Nokturna). Litovati jest, že Novák, jako v předešlém, tak i v tomto cyklu uchýlil se k textům n ě m e c k ý m (nota bene u „Erotica“ k docela slabým). Naše básnická literatura jest zajisté s to, aby poskytla mu c e n n á čísla lyrická, jak ostatně dokazuje i vlastní Novákův cyklus „Údolí Nového království“, jeden z nejvelkolepějších a nejoriginálnějších jeho výtvorů. V zájmu č e s k é h o umění jest si snažně přáti, aby se k ní Novák vrátil — ubohé č e s k é p ř e k l a d y jeho krásných písní působí na posluchače tísnivým dojmem.

Česká Filharmonie ani letos nevěnovala v celkovém programu svých koncertů dostatečné pozornosti české tvorbě, zvláště některým jejím zástupcům, z nichž J. B. F o e r s t e r a O s t r č i l byli úplně ignorováni, F i b i c h pak

zastoupen jen nedostatečně. Právem, zápasíc stále s finanční krisí, dovolává se toto sdružení, aby mu věnována byla pozornost obecenstva; ale samo své povinnosti vůči c e l é m u českému umění neplní. Osoby, jež o uměleckém vedení Filharmonie rozhodují, měly by si uvědomiti, že j e j i c h hodnocení české hudební tvorby nemůže a nesmí býti výlučně rozhodujícím při podniku v e ř e j n é m.

„Pražský Hlahol" se svým výborným sbormistrem Křičkou vykonal záslužný čin: nastudoval a provedl č t y ř i k a n t á t y B a c h o v y (s průvodem varhan a orchestru). Jest věru třeba, aby tento starý, ale největší mistr hudby trvale se udržoval na našich koncertech, ovšem v provedení tak důstojném, jako bylo provedení „Hlaholu". Dr. *Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V rudolfinské výstavě malířské pozůstalosti Jana Novopackého (1821—1908) je člověku, jak by se vrátil do svého dětství a vzdělával i bavil se znova tehdejšími obrázkovými knihami. Spořádané krajiny z chvalně známých končin a míst, kreslířsky pečlivě založené, barevně diskretní; a ze všeho toho nejlepší kresby připomínající staré kamenoryty jemných kontur s nadechnutým podtiskem sepiovým. Krajinářské veduty a památnosti, prohozené nějakými těmi vlaskými pifferary nebo alpskými typy, pojatými spíše jako schematické dekorační figuriny než jako individuality. A všecko tak milé, střídmé, instruktivní, učiněný rozšafný, neosobně skromný praeceptor, jenž pilně poučuje a vede, aniž by se honosil nebo světoborně překvapoval. Však byl Novopacký učitelem, a práce jeho svědčí, že řádným učitelem, který pokládá za svou povinnost, vštípiti žákům náležitě potřebné vědomosti svého métieru a podepříti takto jejich další vývoj základnou normální průpravy. Nic správnějšího nad takovou maximu. Neboť průměr schopností je a zůstane v lidském materiálu pravidlem; a tomuto průměru sluší, ba prospěje, sází-li jej učitel na průměrného koně. Na parádního a bujnějšího vyšvihne se už potom těch několik způsobilejších výjimek žákovských samo. A ještě něco: práce Novopackého rýmují se pěkně s jeho původem z tkalcovské rodiny. Dýše z nich taková ukázněná pravidelnost a svědomitost, jakou pořádný tkadlec do své roboty neúnavně vkládá.

Sluší si také toho vážiti, že vídeňáctví nezkazilo Novopackého. Pověstná vídeňská „Gemüthlichkeit", pod jejímž shovívavě širokým pláštíkem daří se nejlépe bahnu praetoriánské i kleštěnecké rozmařilosti a bezkarakternosti, vtiskla — pravda — svou zlehčující pečeť nejméně vídeňskému krajinářství; to ze všech genrů vídeňského umění uhájilo si tak ještě nejvíce opravdovosti a trvalé platnosti. Novopackému neublížila Capua nad Dunajem, nedotkla se jeho solidního názoru na svět a jeho úcty k vlastní umělecké práci, která se — hledíme-li na ni z vídeňského prostředí — vyznamenává strohou přesností.

Nic velkého a nic průkopnického nemluví k nám z díla nebožtíkova. Jen samá objektivnost koncepce a poctivá svědomitost při využití veškeré technické dovednosti umělcovy v provádění, blížícím se někdy už už Havránkově minuciosnosti. Novopacký podřizoval se vždy a veskrze svému úkolu. Ale pojímal jej svátečně, což naznačil zpravidla volbou výhodného hlediska, mírným komposičním vyzvednutím podstatných rysů neb objektů a tu a tam přídavkem romantické staffáže. Tichá lahoda spokojené nálady vznáší se nad hojnou žní jeho usedlého života. Jsou to po většině souvenirs d'Italie a des Alpes, nasbírané po těchto zaslíbených zemích krajinomalby z poloviny předešlého století. K tomu pohledy do parků a na sídla urozeného panstva, jež nebožtíka zaměstnávalo. A také něco intimnějších českých krajinek, mezi nimiž Bechyňsko, Rajhradsko a Nechanicko zastoupeny nejhojněji. Že Novopacký nebyl bez temperamentu, naznačuje tu a tam některá malba, hozená bezmála à prima vista se zřejmou chutí na plátno. Ale těchto záblesků bylo poskrovnu. Jsou zakřiknuty a disciplinovány přiučenou bezosobitostí malířské professe, jejímž oddaným služebníkem a nikoli pánem se Novopacký vždy cítil. Jsa synem své doby, článkem vývoje, vytěžil ze svěřené hřivny zdatného talentu poctivě vše, co svedl. A tím zajištěn i jeho význam, byť ne tak široký a manifestačně význačný, jak se při objevu přezíraného a širší veřejnosti téměř neznámého tohoto umělce před desíti lety zdálo. *J. L.*

TÝDEN.

* Z jitra na 19. prosince 1912 zemřela ve svém chudičkém přízemním bytě v pražské Vojtěšské ulici nejstarší česká herečka, paní M a r i e R y š a v á, očitá pamětnice Tylovy smrti na plzeňském předměstí 11. července 1856. Pražská rodačka (* 10. září 1831), oddala se paní Marie Ryšavá (dívčím svým jménem Köhlerová) s nejušlechtilejším zápalem službě české Thalie, a odbyvši svůj divadelní křest na některých ochotnických jevištích pražských (1847—1848), vystupovala u řady českých venkovských společností, Prokopovy, Kallusovy (již řídil Tyl), Zöllnerovy a j., přešla pak (1866) k pražské společnosti Pavla Švandy ze Semčic, zamítnuvši před tím několik jiných nabídek pražských, r. 1877 odešla k Pištěkovi, s jehož družinou podnikla řadu zdařilých umě-

leckých výprav mimo Prahu, mezi jiným i do Brna, kde byla angažována r. 1891 u prozatimního divadla zprvu pod řiditelem Pavlem Švandou ze Semčic, později za vedení Václava Hübnera. Po několikaletém opětném působení u společností venkovských pozvalo Marii Ryšavou, tehdy již sedmdesátnici, pražské Národní divadlo, a tak teprve od listopadu 1900 měli jsme vzácnou tuto umělkyni, zosobněnou historii českého divadla, pod střechou našeho prvního uměleckého stánku. Byla tu ovšem jen stálým hostem, ne členem řádným, neboť pokročilý věk byl tu v rozporu s přísnou literou stanov. Ale i takto zapsala se trvale naší vděčné paměti a vyvolala si naši neobmezenou úctu, která tak spontanně a živelně se projevila v předvečer jejích osmdesátých narozenin v Národním divadle, kdy sehrála paní Pernellovou, Orgonovu matku, v Molièrově Tartuffovi (viz náš obšírný referát ve „Zvonu", XII., 14, 15). Od té doby viděli jsme naši důstojnou umělkyni ještě několikráte na scéně, předposledně v roli Honzovy matky v Kvapilově „Princezně Pampelišce", a naposledy ještě přede dvěma měsíci, 3. listopadu 1912, v Jiráskově „Janu Žižkovi".

Jak při zmíněném loňském referátu jubilejním, tak často při jiných příležitostech osvětlili jsme vzácné, rázovité umění vynikající nebožky, tak že dnes omezujeme se jen na prosté konstatování truchlivého faktu. S Marií Ryšavou odešla nám umělkyně, která na vlastní oči zřela více než šedesátiletou historii českého divadelnictví. Zřela a prožívala ji v dobách nejtrpčích, v dobách, jež samy svým rázem vychovávaly k prostotě a k životnímu prohlubování, a tato prostota a hloubka pravdivě pochopeného života byly největší okrasou umění paní Ryšavé. Naše generace zná ji už pouze z úloh vetchých babiček a ustárlých heroin — ale kdo čte celou historii jejího bohatého vývoje v drobném jubilejním spisku Engelmüllerově („Pestrá knihovna"), k němuž tuto odkazujeme, pozná, co bohatých nuancí hereckých bylo ztajeno v té rázovité herecké individualitě. Budiž jí zachována čestná a vděčná paměť! —*n*—

* Česká veřejnost byla pobouřena, že Fallova operetta „Náš Gustýnek", která se ve Vídni líbila hlavně jen pro své protislovanské libretto, byla uvedena na scénu Městského divadla Král. Vinohradů. Ozvaly se hlasy, poukazující k tomu, že za drahé peníze kupujeme si posměch nepřátel, že podporujeme nepřátelskou nám produkci, a počínání divadelních správ, dávajících přednost cizímu braku, reklamou za umělecká díla prohlašovanému, nazváno bylo „zlořádem a rakovinou na těle našeho divadelního umění". Správa Městského divadla Král. Vinohradů sňala tuto Fallovu operettu se svého repertoiru, takže dalších repris nebylo. Zdálo by se, že se probudilo české svědomí široké naší veřejnosti a že rozhořčení, vyvolané uvedením operetty, která pod názvem „Nasz Augustynek" byla hrána ve Varšavě a tam také vymizela z repertoiru divadla a která česky vypravena byla s upraveným textem, bude míti pro naše umění a pro naši kulturu v důsledcích blahodárný účinek. Leč prozatím toho nevidíme, neboť „Náš Gustýnek" svým způsobem objevuje se i jinde, než na jevišti, hlavně v literatuře a na úkor tvorby původní. Otevřeme-li tlusté či tenké seznamy některých našich nakladatelů, setkáváme se s ním častěji, než třeba. Jest faktum, že cizí produkce, někdy úplně pro českého člověka zbytečná, propaguje se na škodu českého písemnictví v časech, kdy peníz má velkou hodnotu, a utrácí se za věci, které nejsou na prospěch nikomu. Rozumný člověk nebude horovati pro čínskou zeď české literatury, nebude požadovati, aby snad ta která prostřednost byla ověnčována věhlasem proto, že je česká, bude si však přece jenom přáti, aby se české vědomí probudilo zájmem větším než posud o původní tvorbu. Pozorujeme ten proud, který nám přináší zhusta cizí zboží, někdy vykřikneme nevolí, ale výkřik bývá ojedinělý a je pohlcen záhy časem tak jako kdyby nic se nebylo událo. Slyšíme stesky, že český národ je malý, a nepřipustíme si myšlenky, že malí národové rostou jen tehdy, mají-li svoji kulturu, a že nutno vážiti si svého, chceme-li získati úcty a vážnosti jiných. Vinu tím vším nelze svalovati pouze na obchodní spekulaci, ani na české autory, ani, jak by se předpokládalo, na kritiku a ani ne na obecenstvo: vina vězí v nás, v té slabosti, kterou jsme v sobě pěstili a která vyrostla mimo touhu, poznávati cizí svět, v slabosti, která sluje: záliba v cizím a mohla by se státi nebezpečnou tím, kdyby nadále směla ohrožovati rozvoj české kultury.

K. V. H—k.

Ze staročeských pověr. Téměř tu hodinu, kdy děťátko Jana pernikáře bylo pochováno, Voršila Šindelářka děvečku poslala, a ta prsti křížem z hrobu nového vzala. Byla zadržena, a že Šindelářka přiběhši, ještě manželku Jana pernikáře zhaněla, byl soud. A při něm Šindelářka hájila se, „že nic zlého neobmejšlela, než dítě její vosulo se a uřknuto bylo, i poradila jí stará žena, aby pro ten ouřek prsti nový vzala z hrobu, i tak učinila a ty prsti přinésti kázala, než aby jí co tím škoditi měla aneb na to mysliti, tomu není". (Arch. m. Prahy, rkp. 1420 r. 1548).

V. V.

V Praze, dne 3. ledna 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Mančinka té noci nezamhouřila oka. Rada Severin mlčky se svlékl, mlčky ulehl a obrátil se k ní zády. Slova nepromluvil. Tělem škubalo mu nervosní chvění.

„Ještě ho raní mrtvice!" pomyslila si. „Je to všecko v něm, a nesvěří se! Nesvěří! Kdyby se svěřil, ulehčilo by se mu! A já se ho teď nesmím dotknouti, nesmím říci ani tak ani onak, abych neutrpěla sama. Všechny staré rány ho rozbolely, a já musím mlčeti! Jako kdybych ničeho nepozorovala! Zítra vzkážu Hedvě, ať přijede a sama si to vyřídí!"

Také rada Severin nemohl usnouti. Dokud se mu zdálo, že ona nespí, ležel nepohnutě s obličejem odvráceným od ní, když se mu zdálo, že usnula — schválně se ztišila jako myška, i dech úmyslně zatajovala — převaloval se s boku na bok a vzdychal hlasitě. Něco strašlivého dělo se v jeho nitru. Mančince se zdálo, že něco tuší.

Co tuší? Snad jí tajně pročítá nejtajnější myšlenky a trápí se. Mančince vstupovaly slzy do očí, že se trápí pro ni, že mu ubližuje nevědomky.

Až k ránu Mančinka usnula. Hlavou se jí rozburácely nepokojné sny, myšlenky, na něž za dne nestačila hlava, rozvíjely se v nepokojné obrazy. V neklidné a děsivé! Když procitla, stál rada Severin u umyvadla a umýval si, vysvlečen z košile, prsa a hlavu studenou vodou. Po svém způsobu funěl jako mrož, což jindy připadalo Mančince nesmírně komickým. Schválně přimhouřila oči, aby se domníval, že spí. Tajně si přála, aby odešel do kanceláře, aby spolu nemusili mluviti. Aby si do poledne, než se vrátí z úřadu, uspořádala roztěkané a rozházené myšlenky. Jak vstane, až on odejde, pošle posla k Hedvě, a v poledne tu může býti Hedva. Ta ať si to vypořádá s otcem a bratrem, jak se jí uzdá.

Bylo viděti, že je rada Severin nesmírně rozmrzelý. Chvatně se umyl, ustrojil, chvatně posnídal ve velkém pokoji a nevšímaje si Mančinky, odcházel do úřadu.

Když odešel, vrátil se Mančince lehkomyslný smích na tváře.

— Proč by se pro to rmoutila? Proč? Ať si přijde, co přijde, bude všecko přijímati s klidem a po pořádku. Ničemu se nebude brániti, ničemu! Tím hůře, čím více se trápí a sužuje!

— Když se procházela bosýma nohama po staré sukovité podlaze strojíc se pomalu, v mladé hlavě se jí pod bohatými rozpuštěnými vlasy rychle vyjasňovalo klidné poznání.

— Ano, ano, proč by se rmoutila! Ať si ti dva mezi sebou dělají, co chtí, ona si zachová svůj klid.

V kuchyni dověděla se od Rézky, že Réza byla „mladému pánovi" v noci dvakráte se džbánem pro pivo, po druhé že mladý pán už byl v posteli, a zase vstal, sedl ke stolu a spisoval něco dlouhého. Sám pánbůh ví, kdy šel mladý pán do opravdy spat, ale v šest hodin už zase Rézu burcoval, aby mu uvařila kávu, že půjde ven. Vypil kávu v kuchyni ve stoje a odešel. Povídal, že to všecko proběhá a okoukne a přijde až k obědu.

Mančinka ze zvědavosti šla se podívat do hostinského pokoje. Skvostný nepořádek tam byl. Na židli u stolu nedopitý džbán piva, na stole počmárané papíry. Nahlédla do nich. Byly to nečitelné čmáraniny, nějaké verše, zcela jiné, než je čítala Mančinka občas v belletristických časopisech, vypůjčovaných z Měšťanské

besedy. I do rozepsaného románu nahlédla, také nadarmo. Něco tajného hýřilo na rozepsaných stránkách a nedalo se to přečísti. Mančince se zdálo, že toho nepřečte ani autor.

Rada Severin vrátil se v poledne k obědu, klidně sedl ke stolu a mlčky srkal polévku. Nemluvil, neptal se, kde je jeho syn.

„Na mě se přece nemusíš zlobiti, nejsem ničím vinna!" bránila se Mančinka.

Povzdychl si a zase mlčel.

„Tak mně aspoň řekni, proč se zlobíš, dokud mně to neřekneš, nepustím tě!"

Chytla ho za ruku a přitáhla si ji k horkým rtům. Všechen svůj pohled pohroužil do jejích očí, jako kdyby chtěl pod jejich hladinu pohroužiti svůj neklid.

„Nezlobím se!" pravil pevně.

„Nezlobíš se! A zlobíš se! Budeš-li mně takhle ubližovati, tak tady nebudu! Já přece nejsem ničím vinna! Nejsem!"

„Ovšem, nejsi ničím vinna, ale já se trápím!" přiznal se konečně. „To je hrozné, že mně překáží vlastní syn. Že se můj vlastní syn nespokojuje s obětí, kterou mu přináším! Padesát zlatých dostává měsíčně a ještě sem přijede překážet!"

„Nepřekáží ti, kdo ví, kde je mu konec! Nepřišel ani k obědu!" rozprávěla, aby ho uklidnila. „Ostatně, když myslíš, promluv s ním, vyzvi ho, aby odejel, řekni mu doslovně, že tu pro něho není místa! Ale na mně nežádej, abych já mu to říkala! Psí hlavu by na mě strčili, kdybych se do těchto věcí připletla! Luďo, já jsem jenom jeho macecha, ale ty jsi otec, ty máš právo! Jen ty!"

Dlouze se na ni podíval a neodpověděl.

Když odcházel odpoledne do kanceláře a loučil se s ní, zase ho chytla za ruku, jako kdyby ho nechtěla pustiti.

„Že už jsi uklidněn, že ano?" ptala se. „Když by ses měl trápiti, to bych to raději zařídila sama. Ať si říká kdo chce, co chce!"

Usmál se přívětivě, pohladil ji po vlasech, a obličej se mu rozjasnil.

„Jsi moudrá, úplně ti důvěřuji."

XIII.

Hedva přijela třetího dne po Václavově příchodu. Přijela okamžitě, jak obdržela od Mančinky dopis.

Bezradné rozechvění jí zmítalo.

„Kde je, kde je?" vyhrkla rozčilena, sotva vešla do pokoje.

„Pryč je, celý den běhá venku", vysvětlovala Mančinka, „mezi nás nepřijde. Neobědvá, nevečeří s námi, když přijde domů, musí mu Rézka přinésti jídlo do hostinského pokoje, a nepřijde ani k obědu. Otci se vyhýbá, jako kdyby tušil, že tu není rád viděn. Večer sedí do noci, píše a pije. Rézka mu běhá se džbánem třeba třikráte pro pivo."

„A otec mu neřekne ničeho, toť se rozumí!" pravila Hedva. „No, po lesích za ním nebudu běhat a do noci taky tady nezůstanu, až se mu uráčí a vrátí se, ale napíši mu to!"

„On mu sice ničeho neřekne, ale uvnitř se mrzí. Jemu nedá ničeho na jevo a se mnou skoro ani nemluví, jako kdybych já tím byla vinna!"

„Takový byl náš tatínek odjakživa! Vždy hledal viny na jiném, nikdy na sobě! A není přístupen domluvě! Kdyby byl jinačí, došla bych si za ním do kanceláře, promluvila bych s ním! Takhle nemohu!"

Odmlčela se a zasmušeně se dívala Mančince do obličeje.

„Opravdu nevím, co bys měla udělat," pravila Mančinka nerozhodně, poznávajíc, že všechny sliby Hedviny rozplývají se v niveč jako jarní sníh na slunci, že Hedva nedokáže ničeho, „opravdu nevím! Bylo by nejlíp, kdyby se Václav dovtípil sám a odejel. Však říkal, že patnáctého nastupuje zase v redakci, že tu déle nezůstane!"

„A ty mu, matinko, věříš?" ptala se Hedva.

„Proč bych mu nevěřila? Možno to je! Byl už přece v redakci, a sama jsem se přesvědčila, že píše!"

„Nemá vytrvalosti!" pravila Hedva. „Pravda, on píše, ale ani ve psaní nemá vytrvalosti. U něho je všecko okamžitá nálada, všecko jenom náčrt a ne dozralá práce. Člověk by myslil, když se rozpovídá o svých plánech, že dobude světa, a nedobude ničeho. Až otec zavře oči, připadne nám všem na obtíž."

„Snad ještě není vše ztraceno," namítala Mančinka, ale v duchu sama nevěřila, co říkala.

„U něho je všecko ztraceno! Já teprve u Patočky poznala, co je vytrvalá práce, arci zase jinačí práce než tahle dobrodružná. Doma jsem se tomu nenaučila, teprve Patočka mě naučil. Neznal ničeho jiného než práci, i mě pro práci zanedbával. Od rána do noci seděl nad kelímky v laboratoři, ruce ho bolely, celé tělo ho bolelo, a on přece nepopustil. Co mohu udělati, udělám si sám, laboranty krmiti nebudu. Škoda peněz, které pohltí ostatní režie! Od samých počátků se probíjel, a pořád bylo nejisto, zdali se mu peníze za jeho

práci vrátí ze světa. A vracely se! Nejprve jen to kapalo, ale už se hrnou. Patočka nedá pokoje. Zase je vrátí do obchodu a tvrdí, že čím více jich vrazí do toho, tím více že se jich vrátí. Neklame se, vracejí se!"

„Tedy se vám dobře daří!" podotkla Mančinka. Hedva se zarděla rozpaky, že se dala unésti a řekla více, než by Patočka dovolil. Rozhořelé oči hned jí pohasly a sesmutněly.

„Dobře se nám ještě nedaří," odpovídala váhavě; „a taky nemůže, protože jsme nezačínali s velikým kapitálem. Ale přeci to jde, aspoň potud, že uhájíme živobytí. Kdyby byly děti, tak by to arci nestačilo."

Když Hedva, ničeho nezařídivši, odjela, rozptýlily se Mančince v duši všechny všechno přikrývající mlhy a vše se jí rozjasnilo. Poznala rázem, že pravda není ani v tom, co říká Hedva, ani v tom, čím se trápí její muž. Že se všichni přelhávají, jak se jim zlíbí a jak jim je to příjemno. Že jim všem jde pouze o příjemné pocity smyslové, o nic více.

Zdálo se jí, že nejméně přetvářky je u Václava, proti němuž obracel se hněv otcův i sestřin. On se alespoň vymykal z kapesního kalendáříčku jejich všedních dnů. Básničky a románky si čmáral, džbány svého piva prázdnil, po lese a po polích běhal, jak se mu uzdálo, tak si lehkomyslně žil. Neurážel nikoho svými činy, ale celou svou bytostí. Překážel. Nedal se nijak odehnati, dovolávaje se nějakých, dle jejich mínění pouze domnělých práv.

— Jak se mu přiblížiti, jak? zatanulo Mančince na mysli. Tušila, že se jí Václav úmyslně vyhýbá, že se s ní nechce stýkati jako v Praze.

A přece nebyly poměry tak napjaty, aby se všecko nedalo mezi nimi sklížiti. Vždyť ani Hedvino nepřátelství proti Václavovi nemělo hlubokých kořenů. Hedva se tolik proti němu chystala a na konec jí zbylo ze všeho jedině odhodlání, že bratrovi dopíše. Nedovedou si mluviti pravdu do očí. Ustavičně si oči zaclánějí, aby neviděli.

Minul patnáctý září, a Václav neodjížděl. Rada Severin si toho zdánlivě nevšímal. Václav žil sice u nich, ale ne s nimi. Poznával i rada, že se mu syn vyhýbá a že se snaží, aby nikomu nepřekážel. Stýkal se pouze s Rézkou, která mu nosila do jeho odděleného pokoje jídlo. Domů přicházel velmi nepravidelně. V soudě se rada dověděl, že Václav koná daleké procházky po okolí, že chodí s hajnými po lese, zapadává s nimi do vesnických hospod a že se z něho stal plachý, nevlídný samotář.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

SMRTELNÁ TOUHA.

V úžasné noci, oděné černým hedvábným šatem, neznámý poutník šel
po matně svítící prašné silnici s bílými kameny po straně nad srázem,
nad hlavou tušil bohatství květů třešňových stromů, ozvěnu bzučení ulétlých včel,
cítil, jak opojně voní, jak vábí a vzdává se jaru otevřená zem.

Z nejasných obrysů kmenů vanula hrůza, přítomnost živoucí hmoty mluvila z nich,
mrazivé doteky cítil chvíti se na skráních a bílé přeludy táhnout zřel
nad temnou hučící půdou, v níž život vřel a tryskal ven z neviditelných lích,
a ve všech zmatených výkřicích modlitba k démonu zněla, aby ji vyslyšel . . .

A poutník cítil, že lží je všecko, co zpívaly věky, světem že veliká vášeň jde,
oděná z jara v bělostné květy a v létě ve vlčí mák, a kam padne jednou,
zahučí divoká touha, závratná šílená píseň všechno v bouř tónů svých sepřede,
ochablá srdce utuhnou v napjatý sval — a bílá těla žárem krve zhnědnou . . .

Ne! — Zdráv buď, démone, jemuž se koří zdraví a mládí, ku jehož poctě dnes voní
mlhami pařící se zem. — Ty, noci hedvábná, hodinu ještě jen prodli
nad bledým poutníkem s křídovou tváří — slyš, jak mu v krvi touha tvá zvoní,
viz, hlavu kloní — hořícím rtem tobě se pokořen rouhá, k tobě se rouháním modlí . . .

ZMIJE.

V habřině zmačkané kmeny ční znaveny,
zkalená voda jde roklemi.
Zvolna a neslyšně vzrůstají kořeny,
zmije spí hluboko pod zemí.

Zmije sní v dutinách do klubka stočeny
bez hnutí, bez dechu krásný sen —
svítí v něm v pasekách bělostné kameny,
nebesa modrá a žhavý den.

Sychravá pohoda! — V habřině s kmeny
vichřice divoce začla si hrát . . .
Haluze sviští své navyklé steny . . .
Nemohu za to, že zmije mám rád.

⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

V kuchyni zazvonilo.

„Tonča!" zvolala Mařka. „Poznám ji podle zvonku!" Odcházela do kuchyně. Kvíčala se za ní ohlédl.

„Neveď jí dál, povězte si to tam," řekl Vaněček, a nakloniv se směrem ke Kvíčalovi, zašeptal: „Dobře, že budeme chvíli sami, rád bych vám něco sdělil."

Mařka za sebou zavřela.

Kvíčala chtěl říci, že i on by rád s ním o samotě promluvil, ale neodhodlal se. „Až potom," myslil si, „až bude příležitost." Rozhlédl se po pokoji. Poznámka slepcova jej znepokojila. „Co mi chce říci?" pomyslil si.

„Přítelkyně," prohodil Vaněček, „chodívá sem v neděli. Taky švadlena." Naslouchal chvíli. „Je, je, je to ona. Nebudou nás vyrušovat. Mařku to asi mrzí."

Kvíčalu pronikla náhlá tíseň. Díval se po stěnách, jež byly přeplněny podobiznami a starými obrázky, většinou barvotisky, a neustále jej tížila obava před tím, co uslyší. „To je divný člověk, to je divný člověk!" myslil si.

Vaněček o čemsi přemýšlel. Tvář jeho jako by zkamenělа.

„Řekla vám Mařka?" otázal se oživnuv z nenadání.

„Co?"

„Abyste ke mně přišel."

„Ano."

„Nemyslete si však, že je to nějaká všetečnost nebo cokoli podobného. Ani Mařka netuší, proč jsem chtěl s vámi promluvit!" položiv pravou ruku svou na odřené opěradlo lenošky a levou pozdvihnuv, pravil tichým hlasem Vaněček. „To všecko je něco jiného. Děvče příliš horlilo a pověděla mi něco, co mne překvapilo."

Kvíčala se zarděl. Příjemné teplo rozlilo se mu hrudí. Narovnal shrbená záda.

„K pochopení to nebylo!" pokračoval slepec hlasitěji a chvatněji. „My — víte — mnoho jsme prožili, ale ani ona ani já nepronesli jsme před sebou o tom v poslední době ani nejmenšího slovíčka. Nemohli jsme. Tak strašné to bylo. Zvláště ona — Mařka — třásla se při každé příležitosti, narazil-li někdo na její matku. Cítil jsem to a nezmínil jsem se proto v posledních letech před ní ani slůvkem o minulosti. Naopak, tvářil jsem se veselým, hrubším, aby myslila, že je vše zapomenuto. A dařilo se mi to. Po léta nikdo z nás na ty strašné chvíle nenarazil. Věděl jsem, že by toho dcera nesnesla, a věděl jsem, že o tom ani s cizím člověkem nemluví. Zkrátka — to bylo pro nás morové místo, tomu jsme se vyhnuli, ale jen z bolesti, pane professore, jen z bolesti, ne ze zloby. Doufám, že mi rozumíte."

„Ó, rozumím."

„A tu najednou mi sdělila, že vám všecko řekla," zašeptal Vaněček nazvednuv se v lenošce. Tvář jeho se naplnila úžasem. I osleplýma očima jako by přeletěl záhadný svit.

„Ano, sdělila, všecko mi sdělila," šeptem přisvědčil Kvíčala, pochopiv, že stalo se cosi důležitého a rozhodného.

„Tak neočekávaně!" zvolal Vaněček, přitlačiv si dlaně na skráně. „Překvapilo mne to jako blesk. Co se to stalo? Co se to stalo? myslil jsem si. Kdo je ten pán? Proč mu to povídala? A v tu chvíli pronesl jsem před ní ono přání, že bych se rád s vámi seznámil. Odpusťte, tak

veliké bylo mé překvapení a takový úžas mne naplnil. Nebylo pochybnosti, stalo se něco důležitého. A i její vzrušení a nadšení svědčilo o něčem neobyčejném. Jak jen se to stalo, že vám o tom povídala? Jak jen bylo možná, že vyslovila jméno matčino? Léta je nevyřkla — léta — snad ani sama před sebou ne — a najednou se duše její otevřela. Odpusťte — ale tu jsem nemohl zůstat klidným. Polekal jsem se tou neobyčejností, tak, že jsem ani mluvit nemohl.“

„Proč jste se lekal? My jsme si povídali svůj život... tak prostě... a tak jako děti,“ snažil se Kvíčala slepce potěšiti.

„Proč jsem se polekal? Poněvadž to bylo něco nad mou myšlenku! Považte, že jsme spolu o tom nikdy nemluvili a že jsem ani nevěděl, co si vlastně myslí? Jak se na to dnes dívá?“

„Je s vámi, úplně s vámi,“ řekl Kvíčala chvatně postřehnuv, že je Vaněček všechen rozrušen.

„Se mnou? Tedy se mnou? Úplně se mnou?“ šeptal stařec u vytržení.

„Ano... Což jste se jí neptal, co mi vypravovala?“

„Ne, ne, chraň bůh, nemohl jsem. Řekla jen, že vám to pověděla. A já byl zkamenělý.“

„A ani jste se jí neptal, proč mi to řekla?“

„Odpusťte, ne, na nic jsem se neptal. Jenom mne napadlo, že musím promluvit s vámi.“

„O tom?“

„Ano, o tom. Znepokojilo mne to!“ řekl Vaněček tiše. Umlkl. Naslouchal. Z kuchyně zněl smích děvčat. Potřásl hlavou a pokračoval. „Vidíte, je veselá. Nebývá. To není bez příčiny. Uhodl jsem, že se v ní událo něco neobyčejného. O vás nechtěl jsem mluvit — ani dobré ani zlé. Neznám vás. Ale ona plna důvěry. Všecko je svaté, co jste řekl. Nepochyboval jsem, těch řečí o vás bylo stále víc... Děvče se pobláznilo... Přišla ta chvíle.“ Uchopil velikou svou hlavu rukama a hlasem uděšeným dodal: „Holka dorostla a já mám jen ji... A chce uletět. Odpusťte, ale musíte to uznat!“

„Vý ji potřebujete,“ poznamenal Kvíčala, polekav se čímsi z jeho posledních slov, „uznávám to všechno!“

„A nejen to, mám ji rád a bojím se o ni,“ okamžitě pokračoval slepec zardívaje se na tvářích, dotud voskově žlutavých, „je příliš nezkušená a důvěřivá, neví, že lži je víc než pravdy. Což jste ostatně musil pozorovat. Nikdo není tak upřímný jako ona. A tak, poznav, co se s ní děje, ani spáti jsem starostí nemohl. Odpusťte — proto jsem vás zval, abych vás trochu poznal. Jen proto. A nemyslete si, že za nějakým prospěchářstvím. Naopak, chci s vámi vážně promluvit, vy to pochopíte!“ Naklonil se ke studentovi a vztáhnuv ruku snažil se dotknouti se ho. „Řekla vám už něco?“

„Co by mi měla říci? O co jde?“ ptal se Kvíčala zmaten, zardělý až po vlasy.

„No — že vás má ráda!“ zvláštním, prudkým a šeptavým hlasem zvolal Vaněček.

„Mne? Že mne má ráda?“ blábolil student naslouchaje dívčím hlasům, z kuchyně zaznívajícím.

„Ano. Neřekla?“

„Ani slova. A vám něco o tom povídala?“

„Ne. Poznal jsem to. Tedy neřekla ještě!“ zamysliv se a zestarostlivěv povzdechl si slepec.

„Nic... ani narážky nebylo... vůbec ničeho... Věru nevím... A překvapuje mne to všechno.“

Vaněček zřejmě se zneklidnil a zmrzutěl. Veliká jeho hlava netrpělivě se obracela.

„Tím hůře,“ řekl. „Starosti mám. Odpusťte, snad by vás mohlo některé mé slovo uraziti, ale nemám takového úmyslu. Jen vědět chci, jen vědět, co se děje. Dcera všecko řekne pravdivě, co se stalo, ale nemá slov proto, co se děje. Na pravdomluvném člověku nevyzvíte tolik jako na lháři. Pravdomluvný umlká při jistých událostech... vy mi rozumíte... ale lhář mluví stále. Kdyby se staly nějaké strašné příhody — dcera by mlčela... A toho všeho se bojím. Odpusťte, ale vy chápete, že na ní závisím. Mám jen ji a ona je důvěřivá, téměř dítě.“

Kvíčala opřev se lokty o kolena sklonil hlavu.

„My jsme jen náhodou se sešli... a bavili se...“ prohodil rozpačitě. „To není možná.“

„Co není možná?“ s náhlou vášnivostí zvolal Vaněček. „Aby vás měla ráda? Bohužel, je tomu tak. Nemýlím se, a jen proto jsem vás pozval. Ona, chudá holka, a vy, budoucí professor, vzdělaný pán. Omráčilo ji to, je vyděšena, vidí ve vás bůh ví co. Ale — buďme upřímni, pane professore — vy si jí nevezmete!“

Kvíčala ztajiv dech mlčel. Krev nalila se mu do hlavy. Zdálo se mu, že slyší zvonění. Okamžitě však poznal, že je to smích Mařčin. Otevřel ústa, aby něco ledabylého prohodil, ale Vaněček již pokračoval:

„A nedivím se vám. Vystudoval jste těžce, zakusil jste mnoho ústrků, mnoho odříkání, mnoho bídy, proč byste si bral chudou švadlenku? Odpusťte — a to je to, o čem jsem chtěl s vámi promluvit. Prosím vás nyní o jedno: Pane professore, dokud je to v zárodku, dokud to ještě nic hlubokého není — nechte toho!“

Poslední slova Kvíčalu v první chvíli ochromila, ale pojednou bylo mu jako dusícímu se, když někdo okno otevře. Oddechl si. „Ano,“ napadlo jej, „to je dobře — zanechám toho!“ A představiv si, že Mařce úplně zmizí, zaradoval se jako vězeň, jemuž otevřeli dveře, aby unikl. „A nezví ani, že professorem nejsem,“ myslil si, „a nebude důležito již, jsem-li nebo nejsem-li, a nebudu se třásti úzkostí a nebudu se trápit otázkou, jak dostudovat, ani jak se jí přiznat, a budu šťasten . . . Místo přijmu, jsem skromný, netoužím ani po jmění ani po hodnostech.“ Tyto myšlenky a zvláštní, téměř vášnivá radost letěly mu duší.

Toto zvláštní opojení netrvalo však déle než několik vteřin. Shaslo, zdusilo se, jako by na ně plachtu hodil.

Vaněček, napřímen a nazvednut očekával, co řekne. Nemaje však nižádné odpovědi, opakoval:

„Nechte toho — nechte toho, dokud je čas. Odpusťte — ale to jsem vám chtěl říci!“

Kvíčala neklidně pohrával svými prsty. Chvěl se. Duše jeho zaujata byla podivnou nejasnou lítostí. Tento pocit naplňoval ji do široka i do hluboka. Za rozmluvy slepcovy o tom, že ho Mařka miluje, zašumělo v něm silné blaho jako vysoké stromy lesní, a teď, když přelétla ona zvláštní radost, že unikne dusící své lži, opět šuměly v něm tyto blažené pocity, tyto vysoké stromy lesní. Nemohl se jich naposlouchati a nemohl pochopiti, že má odejíti. Temné, široké i hluboké toto šumění obsahovalo nejen blaženost z lásky Mařčiny, ale i jakousi neobyčejnou blaženost z nedaleko rozložené oblasti lepšího života, z obrození a z osvobození od nesčetných slabostí. Dech této blaženosti stejně byl teplý jako dech snění jeho o romantickém zmizení knížecího dítěte a ukrytí jeho u chudého ševce Kvíčaly v Zahořanech.

Nazvedl se a ovládnuv své pohnutí řekl:

„A což — kdybych si ji chtěl vzít?“

Hlas jeho sotva bylo slyšeti, jak silná tíseň jej zdusila. Na skráních bušily mu tepny, dlaně svážely se po kolenách. „Zítra přijmu místo,“ napadalo jej, „budu míti šedesát zlatých měsíčně . . . a ona jistě třicet . . . proč bychom se nevzali?“

Vaněček po jeho otázce nebyl nijak překvapen. Tvář jeho naopak poněkud zbledla.

„A máte vy ji taky rád?“ otázal se s nevelkým účastenstvím, jako by soudil, že Kvíčala žertoval.

„Je mi velice milá,“ rychle odvětil student, „a těžko bych se s ní teď rozešel.“

„To je ovšem jiná věc . . . ale co potom?“ poznamenal Vaněček jako ze sna spustiv těžkou hlavu na široká, úplně v černém kabátě upjatá prsa. „Se mnou budou starosti!“ dodal.

„S vámi? Proč?“ zasmál se Kvíčala, jako by usiloval vytrhnouti se z tísně. „Jaké starosti? Nemáte nikoho mimo ni a nerozejdete se s ní. Proč byste nežil s námi? Toť je zbytečných trampot!“

„Odpusťte, o tom jsem chtěl s vámi promluvit,“ veseleji, neovládaným hlasem rozhovořil se Vaněček, „znám lidi, vím, co se děje ve světě. A nedivím se ničemu. Všecko je možné! Slyšel jste o mém utrpení. I to bylo možné. Lidé lžou! Lidé strašně lžou. Umínil jsem si proto, že vám to řeknu upřímně — jak se s poctivci má mluvit. Jsem chuďas, jsem slepec, ale to jsem si řekl, že od šalby a lži dceru svou ochráním! Proto jsem vás pozval. A odpusťte, že jsem byl upřímný. Professor a švadlenka, uvažte, bylo třeba opatrnosti. Ovšem, dítě mé má duševní vlastnosti, pro které se může i učenému člověku zalíbiti. Sám to dosvědčujete. Vám možno věřit. Ona vám úplně věří i já vám věřím. Jste z chudoby. Takoví lidé jsou vždy lepší.“

Kvíčala pojednou neposlouchal, co slepec mluví. Množství myšlenek i složitých pocitů hrnulo se do jeho bytosti. Rozeznával mnohem jasněji některá slova děvčat. „Povídají si o mně,“ napadlo jej, ale neobíral se ani tím. Cosi jiného zabarvovalo se před ním: okamžik, jak před týdnem usedl vedle Mařky. Pána v cylindru jasně viděl. Ale i to vše zmizelo. A tu přistihl v duši své zvláštní úsilí, ujasniti si, co se přihodilo a co způsobilo, že se s Mařkou setkal.

„A řeknete něco slečně o tom, co jsme teď mluvili?“ otázal se z nenadání jakoby rozpačitě.

„Ne, není radno. Mrzelo by ji to,“ řekl Vaněček tiše nakláněje se směrem ke kuchyňce. Otevřel ústa. Řídké silné zuby jeho zezlily vybledlou jeho tvář.

„Možná, že by se podivila tomu všemu . . co jsme si vymyslili!“ zasmál se Kvíčala. „Já nevěřím, že mne má ráda!“ dodal,

pohodiv rukou. „Snad ji zajímám, ale zájem není ještě láska!“

„Zatím je jako v opojení... a to už postačí. Nemýlím se. Odpusťte, že jsem vám to tak sdělil, ale když znáte můj život a celé mé neštěstí, nezazlíte mi. Mně teď postačí vaše slova, věřím vám. Rozumím jim tak, že si ji vezmete, zamilujete-li se.“

Kvíčala opět pocítil onu hlubokou blaženost ne pouze z její lásky, ale i z jakéhosi tušení blížícího se obrození, z tušení, že pominou všecky ty nesčetné bolesti a trpkosti ze slabostí, jichž si nyní nezapíral.

„Mám ji rád... mám ji upřímně rád....,“ prohodil zcela tiše, ale neobyčejně vřele.

„Pst!“ zašeptal slepec, položiv si prst na rty. „Myslím, že Tonča odchází. — Ale ne, ne, povídají dál.“

Kvíčala uvědomil si své předsevzetí, že řekne Vaněčkovi pravdu o své situaci, ale v tu chvíli zhrozil se překvapení a zklamání, jež by nastalo. „Ne, teď ne, teď to není možná,“ pomyslil si, všechen horkem zaplaven a všechen pojednou na čele zpocen. Otřel se šátkem.

„To je jediná její přítelkyně,“ poznamenal Vaněček, pohodiv hlavou ke kuchyňce.

„Smějí se dnes ... to vždycky?“ otázal se Kvíčala.

„Bývají veselé, ale dnes zvláště se rozjařily.“

„Jen, prosím vás, nic jí ještě neříkejte!“

„Jak bych mohl? Mrzelo by ji to. Netuší, že jsem to hned poznal!“ mluvil slepec živě. „Doufám, že jste mi též porozuměl, proč jsem vás pozval a otevřeně s vámi promluvil. Snad proto, že nevidím, děsila mne ta myšlenka a musil jsem mít jasno. Jakmile někomu pověděla ty události, o nichž ani se mnou nepromluvila, musil jsem porozumět, že se stalo něco neobyčejného. Přiznám se vám, že mne to vzrušilo a polekalo. Jeť dnes asi velký již rozdíl mezi mým a jejím názorem na ty hrůzy. Nemluvili jsme po celá leta o tom, a jistě se to všecko velice u nás změnilo. A to byla též jedna z příčin, proč jsem se i já bál o něco zavadit. Rozumíte mi?“

„Ona matku úplně odsuzuje —,“ poznamenal Kvíčala mimovolně.

„Úplně?“ pronesl stařec dlouze, vyrušen patrně z vlastního proudu cítění. Usmíval se. „Nemýlíte se? Měl jste ten dojem?“

„Měl. Ona je s vámi v té celé zmatené historii.“

„Vidíte, v tom se již velice lišíme,“ mluvil Vaněček dále, zřejmě potěšen. „Máť ona názor tehdejší. I já tehda měl tento názor, ale za leta se ve mně mnoho uklidnilo a proměnilo. Mařka má své zájmy, své tvořící se mládí, ale já se stále těmi minulými událostmi obírám. Není dne, abych na to opět a opět nemyslil. Změnilo se proto leccos, omlouvám, odpouštím.“

„Vy jste taky s nikým o tom nemluvil?“ otázal se Kvíčala, jenž více byl zaujat vlastním pohnutím, než vypravováním slepcovým.

„Ne... dnes po letech se toho opět dotýkám, po letech o tom mluvím s cizím člověkem.“

„Věru — mně to lichotí. I slečna, i vy... takovou důvěru máte!“

„Vidíte, vidíte! To proto, že si vás tak oblíbila.“

(Pokračování.)

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

Počátkem února 1874 byl překlad V. Huga k tisku připraven a Vrchlický prosí svého strýce, „aby směl jeho jménem ozdobiti knihu svou“, což se také stalo (viz dedikaci). Dále píše: „Též pro původní práce své mám nakladatele; nabízí se mi sám a ačkoliv jsem jemu musil ještě odříci, dal jsem mu pro budoucnost své slovo. Je to pan Otto, požívající nejvážnějšího jména mezi nakladateli našimi. Vůbec v tom ohledu přeje mi štěstí: paní Podlipská osobně mne požádala za příspěvek do svého Almanachu a Hálek u mne prvního si zamluvil verše pro almanach, který vyjde redakcí Nerudy, Čecha atd. k 25leté památce založení Akademického spolku.“

V polovici února referuje mi velice rozmarně o „uměleckém dýchání“ (masopustní dýchánek v Umělecké besedě). Byl tam s Jamotem a Bohdanem Jelínkem a výborně se bavili, „ač dýchánek byl

samá sladká voda a ani trochu pepře"; bavili se mezi sebou, zvláště když přišel k nim přítel Liška a Gustav (Dörfl) a Hostinský — pak „způsobný jinoch Havlasa, který v posledním „Lumíru" zkreslil jinak duchaplně motivovanou arabesku „Noclehnice" — žel, že v té jeho novelce mluví kočka jeho moudřeji než on sám." — Pak se zmiňuje o svých pracích: „Báseň „Nad propastí" se světu líbí. Mládež v čele s Rezkem ji přímo obdivuje. Jamot odsoudil naprosto mou nejmilejší: „V důlku tvé tváře", za to nemohl vynachváliti „Na vsi v zimě", toť prý duch pravé poesie. „Svému duchu" jest prý předčasné přeceňování se. Od profesora Denise, s nímž velmi přátelsky vycházím a který již pěkně česky žvatlati počíná (čte již také mé překlady a porovnává je s originálem), dozvěděl jsem se, jak velice pochvalně se o mně dr. Rieger vyjádřil. Divil jsem se, jak on o mně ví a kdo ho mohl na mě upozorniti." V následujícím dopise dokládá o Denisovi, že skončil u něho své výklady: „po svátcích budeme jen čísti a sice Palackého dějiny husitské. Toto studium jest hlavní účel jeho zde v Praze. Vedle toho bude překládati dílo mladého Jirečka o dějinách balkánského poloostrova do frančiny."

Svátky velikonoční r. 1874 trávil „ve veselí rodinného krbu" u rodičů v Čisté. Četl tam Homera a Leopardiho. „Divně na mne účinkovalo," píše, „toto sloučení dvou různých světů, prvý tak božsky poklidný, usměvavý jako to hellenské nebe, druhý zoufající nad životem, klnoucí přírodě co zlé moci, velebící smrt co jediný triumf, jehož možno dosíci člověku." Vedle toho pročítal Durdíkovu „Kritiku", o níž dle přání autorova měl v Besedě referovati. Důtklivě upozorňuje strýce na Turgeněvovy „Lovcovy zápisky". „To jest něco, co se nerodí každé století. Tolik krásy v jedné knize málokde se najde". A končí: „Co říkáte politickým hádkám? Je to věru již hanba býti Čechem. Já, kde mohu, vyhnu se všem novinám, neboť jinak se musí každý jen zlobiti, ať čte ty či ony, a nejvíce, čte-li oboje." (Naráží na to, jak se upisovalo na Skrejšovského.)

V dubnu zajel si po druhé do Slaného k odvodu a když byl zase na rok osvobozen, vrátil se „s novou chutí" k svým studiím. V druhém běhu poslouchal Tomka a Kalouska (o dějinách uherských a českých), Volkmanna (o Kantovi), Durdíka, Woltmanna, Kelle a Martina (o aesthetice a literatuře), Hattalu (o mluvnici) a Benndorfa (o archeologii). — Téhož měsíce zvolen byl výborem Umělecké besedy zároveň s dr. Gollem a Vácslavem Vlčkem do komisse, „která má polskému komitétu určiti nejlepší básnická díla česká, by do polštiny se překládala". Není mi povědomo, zdali k tomu vůbec došlo. „Lumír", oznamuje dále, „tak pokročil v hmotných poměrech, že bude bez zvýšení předplatného o půl archu větší, což ovšem nic nevadí, aby jeho spolupracovníci dostávali $2\frac{1}{2}$ krejcaru za řádek!"

Zatím „Výbor z V. Huga" vyšel a začínaly se také objevovati jeho posudky, skoro vesměs pochvalné. „Národní Listy" slíbily celý feuilleton buď z pera Hálkova nebo Nerudova. „Mne by více těšilo," píše Vrchlický, „z pera posledního, an jest znalcem poesie francouzské i sdílnějším vnímatelem dojmů cizích nežli Hálek, který spíše k poesii slovanské tíhne. „Pokrok" již z politické stránky o knize nepromluví a „Světozor" bude asi následovati jeho příkladu." (Soudil proto, že „Světová poesie" byla podnik mladočeský.) „Já si myji ruce," končí, „a přeji obecenstvu jen polovic té radosti při čtení — ne, řek bych spíše piety, s jakou já překládal." — V dopise červnovém naříká na politické hádky u nás: „Strany politické stále se přiostřují, je to k pláči i k zoufalství, kam to s námi dojde! Dnešní právě článek „Pokroku" „Zrada dokonána" zdá se mi býti podpalem nových nesvárů." — Začátkem července činí ovšem plány na ferie: „Mám v úmyslu," píše, „an budu letos nějakou maličkostí svého honoráře ze „Světové poesie" vládnouti, podívat se někam aspoň do blízkého světa. Cítím toho velkou potřebu pro svůj duševní obzor a každý mi vřele přimlouvá rozšířiti své názory cestováním. Jelikož jsem se letos poněkud též dějinami umění výtvarného zabýval, chci se podívati do Drážďan nebo do Mnichova. — Můj žák a mohu říci dobrý přítel prof. Denis opustil dnes Prahu. Loučil se se mnou nerad a daroval mi na památku novelly Prospera Merimée s vřelým přípisem. Slíbil, že přijede zase v říjnu do Prahy a zůstane do Velkonoc. Nyní vydal se na cestu po Německu a Hollandsku."

Následující dopis ze dne 6. srpna datován jest z Drážďan. Vzal mě s sebou na ten svůj první výlet „do světa", na který se tolik těšil. Byly to vzácné chvíle, které jsme tam spolu zažili. Oba téměř ještě hoši (on 21letý a já 19letý), oba plní ohně, plní nadšení pro to, co jsme tam hledali, a oba — mohu se pochlubiti — i do jisté míry připraveni. Již po celé

vyšší gymnasium sbíral bratr jakékoliv reprodukce uměleckých obrazů a soch, hlavně z italské renaissance — (tento smysl sběratelský uchoval až do posledních let, jak o tom svědčí různá alba a scrapbooky v jeho pozůstalosti) — mimo to chodili jsme pilně na přednášky Woltmannovy, a prostudovali velkou část tehdejších děl o umění výtvarném, co jsme nalezli v universitní bibliotece. Do sbírek drážďanských vcházeli jsme jako do svatyně. Prohlíželi s úctou celé hodiny, ,,až buď bolesti v kříži", píše bratr, ,,anebo tři rány na zvon oznamovaly uzavření sálu. Stalo se nám tak ve sbírce antik . . . Dnes čeká nás hlavní účel cesty: král. obrazárna. O čem jsme posud jen čtli, anebo co jsme viděli pouze na fotografiích, má vstoupiti před nás v originále, ve své pravé a veliké kráse. Těším se na obrazy vlašské a nizozemské školy jako na staré známé — dřív jsem je vídal jen v obraze, nyní uvidím, jak žijí. Při tom mám dobrou myšlenku srovnávati dojmy své s dojmy interpretů českých i německých — vím, že si leccos opravím —; nejvíce žádostiv jsem na Sixtinskou Madonnu a to dvakráte po přečtení Tyršova článku v letošním ,,Lumíru" a náhledech, jež vyslovil Woltmann ve svých přednáškách". I jinak se mu Drážďany velice líbily. ,,Žije se tu velmi příjemně. Město — a to Praze chybí — jest jedna velká zahrada, u vchodu paláců až v podkrovní komůrce odevšad kynou koruny oleandrů, všady se kmitají svěží zelení tropických rostlin paprsky vodotrysku a bílé sochy božských lidí a smrtelných bohů . . . A kdyby nic jiného: zdvořilosti mohli by se naši lidé i naše úřady od Sasů přiučiti.". Pamatuji se, jak si tu známou saskou zdvořilost stále pochvaloval, neboť vlídnost ve stycích s lidmi byla mu přímo potřebou, jako vzduch k dýchání.

Hned po návratu z cesty psal z Čisté strýci: ,,Nyní teprvé, když množství získaných a nakupených dojmů v duši se rovná, nahlížím, jakým dobrodiním byla pro mne tato krátká ovšem, ale přece veledůležitá cesta. Řeklo by se lehce, k čemu utráceti, když není právě nazbyt, ale já nelituji ani nejmenšího: odkládání v ohledu tom bylo by bráti žíznícímu číši od úst. Cesta vydařila se nám nad očekávání; co jsme přišli viděti, viděli jsme. Celý čas bylo počasí nejkrásnější a tak i naše výlety po venkově se nám skvěle vydařily. Detaily nechám si ústně, podotknu jen, že návštěvou drážďanské obrazárny všecky studie mé nabyly velkolepých illustrací, že oč jsem přišel na myšlenkách a poetických náladách v tísni celého roku, to že získal jsem jediným pohledem v lůno hor, že ve vzpomínce všeho, co mi prolétlo myslí, žiju nyní a žíti musím zase celý dlouhý rok, jenž čeká na mne pln přísné vědecké práce. Některé partie Saského Švýcarska, Střekov, hrob Máchův v Litoměřicích, staly se mi nezapomenutelnými. V Roudnici seznámil jsem se s E. Špindlerem, který s největší radostí mi získal vstup v obrazárnu a knihovnu roudnického zámku. — Zde žiji pouze sobě. Ráno čítám do snídaně Prescottovy ,,Dějiny Filipa", procházím se v zahrádce, která bujnou vegetací až oslňuje, pracuji na větší básni ,,Sandalfon", na které si posud nejvíce zakládám ze všeho, co jsem psal, čtu něco francouzského, chodím do lesa a pořádám k tisku výbor veršů svých, kdybych se k vydání jeho po prázdninách přece odhodlati měl. — Přikládám výstřižek z ,,Národních Listů". Konečně objevil se Hálkův feuilleton o mých překladech. Jest v něm, co se Huga týče, mnoho pravdy — dosti je i vzato z mé předmluvy — já bych ale přece všecko podepsati nemohl. Divil jsem se, že vyslovil konečně Hálek veřejně, co mi ani ústně nesdělil; soud jeho o mých překladech je mi tím milejší, an, jak z celého vysvitá, velkým přítelem francouzské poesie není. — O jeho poměru pak ke mně netřeba se mně šířiti. Byl bych býval radši, kdyby úsudek ten byl vynesl Neruda . . ."

V příštím dopise ještě z prázdnin zmiňuje se o své úvaze, kterou napsal do ,,Světozora" o Durdíkově Kritice: ,,Myslím, že je objektivní dost — nebyl bych ji nikdy ze své vůle psal. Vím dobře, že ,,kritika" není mým polem, zvláště ne kritika kritik."

Druhou polovičku prázdnin trávil, jak obyčejně v Ovčárech, odkud vypravil mi list plný literatury. Vybírám jen nejzajímavější. ,,Byl jsem v bytu u Hellera. Bydlí s Čechem pohromadě v jedné dirce asi takové jako my. Bouřlivě mne přijali; Čech s velkou slávou mluvil o ,,Dolorose", již strýc, mimochodem řečeno, nazval ,,neřádnou básní, plnou hrubé smyslnosti", inu, habent sua fata! — Ze ,,Světozora" dostal jsem 7 zl., ale ty praskly knihaři. Ani jsem nevěděl, že tam máme tolik kněh. Až všecky své knihy srovnáme, máme pěknou knihovničku obsahem i úpravou. Sebou vzal jsem pouze Dranmora a Freiligratha. Čas mi dosti ubíhá; píšu málo, ale víc myslím a hodně čtu. Jamot mi psal. Že tak mluviti bude o mé sbírce, nečekal jsem. Klade mne na jedno z před-

ních míst v literatuře. Slibuje si mnoho od mé sbírky a radí jen, bych „Motivy z přírody“ dal na první a „V tmách“ na druhé místo, aby centrum bylo nejsilnější. Psal vůbec nadšeně. — V Praze mluvil jsem také s Ottou; mám k němu úplnou důvěru; chce vydati mé básně skvostně ve formátu „Ženské biblioteky“ a honorovati mne jako Dörfla...“ A dále: „Zdá se mi, že tyto prázdniny jsou elegickým dozvukem mého studentského života“ — Byly to opravdu již poslední jeho studentské, poměrně bezstarostné ferie. (Dokončení.)

Josef Pelíšek:

TEMNÝ BY ŽIVOT BYL! —

Temný by život byl, pustý a zoufalý,
oči již Vaše vstříc kdyby mi neplály,
hudba slov nezněla ni smích Váš jímavý,
který má zvonků hlas a smutek roztaví!

Chladný by život byl širá jak rovina,
v cestách když vymřelých tmíti se počíná,
útěchou jedinou kdyby již nitro mi
nehřálo Vašeho přátelství vědomí —

Vůni má fialky sotva jen rozvité
to Vaše přátelství — Vzít mi je nesmíte,
vzít mi je nechtějte: vždyť jste se v duši mi
vkreslila pohádky barvami něžnými!

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. (Pokračování.)

Jako psi houfem obklopí psa z cizí dědiny přišlého, až buď uteče, nebo se zkroušeně položí na hřbet a odzbrojí pokorou své protivníky, nebo konečně se, je-li rytířské mysli, pustí do strašného, nerovného zápasu, tak se hned za první chalupou a její zahradou vyrojil hlouček hochů jim naproti a zastavil jim cestu vyzývavě s posměšky a urážkami. Největší z nich, vytáhlý kluk s přizrzlou hlavou a pihami v obličeji, postavil se před samého Lojzíka. Znal ho dobře. Lojzík se s ním jednou popral na lukách a s kým se Lojzík popral, tomu pravidelně nabil. Nyní se zrzavému zdálo, že kyne příležitost sraziti nějaký vroubek s účtu.

„Čí jsi?“ vydal válečné heslo, vyzývající k boji.

„Čížkovic mísy,“ odsekl hrdě Lojza a hotovil se k zápasu. Tu má dle pravidel vesnických hochů následovati již rána, ale na tu se Zrzek neodvážil. To znamená slabost a porážku strany, nebo kdo po ultimatu neudeří, je zbabělec. Strana jeho byla zahanbena. Jako všichni nestateční hleděl nyní své soudruhy rozpáliti k boji a nepřítele potupiti slovy urážlivými.

„Jdou krást peří našim slepicím,“ pokřikoval, ukazuje na Lojzovo sojčí peří za čepicí.

„Dej pozor na svůj šafrán na hlavě,“ odbyl ho Lojzek, „maminka ho má jistě spočítaný,“ a odstrčil pohrdlivě stranou soka, který sice pěst pořád napřahal a hrozil, ale neudeřil.

Nepřítel svíral naše již jen volným kruhem, postupuje rovnoběžně s nimi. Tu vyběhli dva zavalití úborkové z blízkého statku na posilu a bitka strhla se rázem.

Lojzek osvědčil svou starou pověst v zápase. Probil se první z chumlu ven, bije kolem sebe pěstmi, lokty i kolenem, a za ním Pepánek s připlácnutým kloboukem a pocuchanou kšticí, ale s tvářemi planoucími bojovným zápalem dal se v běh onou klikatinou uliček, jakou skýtává v nerovné půdě česká ves mezi chalupami a ploty, zdmi a tarasy, rozrytou potokem a výmoly, ztíženou překážkami složených klád, kamení, otýpek a hnoje.

Ale právě tento terén hodí se guerille a vybavil je brzy z dohledu stihatelův. Za to hůře bylo Vojtovi. Celá tíže zápasu svalila se na něho, nezběhlého v boji. Zatím, co se soudruzi jeho bili, měl voliti buď rovnou čáru ústupu nebo strategický pohyb obcházecí, ale neučiniv to ani ono,

napaden byl rozdrážděným nepřítelem jako rojem vos. Neobratně nastavoval ranám lokty, kryje obličej. Deštěm padaly mu údery na záda, na hlavu i na objemné bříško. Potácel se tlačen prudkým návalem útoku k jakési polorozvalené zahradní zdi, za příkopem, přes niž se nahýbaly větve zatížené slívami již zarudlými. Jednou i povalen byv k zemi povstal všecek hlinou pokryt, ale tu dostal pěstí zrovna na oko, až zapískl. Až dotud jevil se Vojta potomkem velkého dědečka, krajně trpělivého, nebránícího se. Nyní však procitla v něm k činu krev dědečka malého. Zaťal zuby i obě pěstě a bil okolo sebe s takovou silou a prudkostí, že překvapený nepřítel rázem se zastavil. Ale Vojta, jednou v ráži, nepřestal již na obraně, ale začal pracovati vedle pěstí i obutými chodidly, tak že nepřátelé ucouvli rychle za příkop a nechali mu volný celý břeh u zdi.

Supíce upachtěním prohlíželi si hoši v údivu malého břicháčka.

„Koukněte, jak se umí prát!" podivili se.

„Jako křeček," řekl vlasatý kluk s vytáhlým krkem v plném uznání.

„Bije hlava — nehlava," držel si břicho nejsilnější úborek, který byl dal Vojtovi ránu pod oko. „Mně se zdá, že mne dokonce kopl botou. To nemohlo být ani pěstí."

„A mne kousl do ruky," ukazoval jiný vytisknuté zuby.

Vojta si utíral dlaní zpocenou plnou tvář a zdálo se mu, že vidí úborka levým okem dvakráte. V oku mu sršely ještě jiskry jako pod kovářovým kladivem. Najednou s jakýmsi zadostiučiněním poznal, že se umí t a k é p r á t i. (Ani o tom dosud nevěděl.) A že to není nic tak těžkého.

Žádný z kluků neměl už odvahu Vojtu napadnouti, ani největší ne. Tak působí statečnost i malých. Jeden sáhl na zem výhrůžně po kamenu. Vojta vzal mlčky ze zdi kámen nejméně liberní a to bylo strašně významné i největším zápasníkům. Po takovém kameni sáhne už jen zoufalá odvaha, na vše odhodlaná, jak je každému známo, která se neleká ani zranění.

„Koukněte, jaký kámen bere," varovali se. „Vždyť bys jím někoho mohl zabít."

„Pusťte mne a nic vám neudělám," odpovídal Vojta bodře.

„Pusťte ho!"

„Ať nám poví, čí je. Čí jsi?"

„Bartošův," odpovídal Vojta upřímně.

Hoši se v úžasu na sebe podívali. „Tak se umí prát a poví, čí je."

„Kam jdeš?"

„Do Věsnova."

Podivení rostlo. „Vždyť on ani neví, že se zpovídá."

„Hleďte, on se ještě směje. Takový nějaký dobrák je to."

„Jo, dobrák," hekal úborek, „a mlátí do břicha!"

„Co tam budeš dělat?"

„Nic, jdu tam s naším Pepánkem a s Lojzkem hajných," odpovídal Vojta přátelsky, maje výslech za obyčejný chlapecký rozhovor, který povede ke smíření.

„A uhodil bys opravdu tím kamenem?"

„Uhodil," přisvědčil zase upřímně Vojta. „Proč ne?"

„I do hlavy?"

„Kdo pak může vědět, kam bych trefil," přiznal se prostě.

Kluci se dívali na sebe. Takového ještě nikdy neviděli.

„Dyť on je hloupý jako bota, jemine," divili se. „Zpovídá se jako nic a přece by se pral, až by někoho třeba zabil."

„Pusťte ho!" Nikdo neodporoval.

Vojta odhodil kámen, otřepal se šatů prach a dal se beze spěchu za soudruhy.

„Vojto! Co to máš na hlavě, shoď to!" pokřikovali za ním ještě posměšně.

Za vsí zatím ocitl se hlavní voj v nesnázi. Vojta nešel!

Válečným právem chytili naši kluka z nepřátelské vsi, hnal právě husy, a vyslýchali ho, ruku ve vlasech. Ale byl to chlapík nebojovný. Dal se hned do breku a nic nevěděl o bitvě u rozvalené zdi. Dali mu na cestu „buchtu" do zad a on spokojen hnal husy dále, utíraje slzy a nos rukávem košile.

Co se stalo s Vojtou? Pepánkovi bylo úzko. Očekávání jejich, že poběhne za nimi, stíhán nepřáteli, je zklamalo.

„Co myslíš, neudělali mu nic?" obával se Pepánek. „Vrátil se domů? Neměli jsme ho snad přece s sebou brát."

„Podíváme se," rozhodl Lojzík a vykročil zpět.

„Cože, ty bys chtěl zase mezi ně? Co jich tam nejčkon bude, jen považ."

„Počkej tu na mne, přijdu hned," volal Lojzek, ale Pepánek již mu šel po boku. „Což myslíš, že tě nechám samého," urážel se „a jde k tomu o Vojtu."

Z nejbližšího plotu vytáhl Pepánek pro všechno kolík. Fantasie jeho šla velkými kroky.

„Koukej, vždyť on je tamhle v příkopě," ukazoval stoje na tarase u plotu, odkud dále dohlédl.

„Kdo?"

„No, Vojta. Ježíši! Jestli se mu něco stalo. Vojto! Vojto!"

Vojta zdvihl hlavu a volal a ukazoval cosi.

„Fuj, to jsem se lek!" odplivl Pepánek. „Že on tam, kluk jedna, zase našel nějakou žábu, nebo hlemejždě?"

„Podívejte se, hoši," ukazoval jim Vojta hlavu veliké zelené kobylky. „Tak se kobylka zakousla do stébla, že raději pustila hlavu než stéblo. Ta by se prala, hoši, co?" Vojta už docela zapomněl po obyčeji učenců i na bitvu i na výpravu. Na otázky soudruhů svých podal jim zprávu těmito lakonickými slovy: „Dali mi dost, ale myslím, že jsem jim taky nabil." Pepánek si oddychl. „Vidíš," řekl Lojzovi, „já trnul pořád strachem, že nám udělá ostudu a že bude plakat a zpovídat se. A on se pral. A jak! koukej, jakou dostal. Ukaž," zdvihl mu hlavu. „No, pořádnou, oko má zateklé. Chlapík," — rozjařil se Pepánek hrdostí z bratra.

„Podívejte se, braši, ta hlava je ještě živa a kouše," ukazoval jim Vojta, málo dbalý pochvaly. „A o jakém zpovídání jsi mluvil?"

„No, že jim řekneš, čí jsi, odkud a kam jdeš."

„I, to já jsem jim všecko řek."

„Cože, vždyť povídáš, že jsi jim nabil," zarazil se Pepánek.

„No, nabil, ale potom jsem jim to všechno řek, nač se ptali."

Pepánek s Lojzkem nemohli smíchem ani stát. Je to přece jen Vojta. Tak on jim nabije a potom se zpovídá.

„A ona, braši, ještě kouše" — ukazoval Vojta, nestaraje se nijak o opovržení svých soudruhů, jako nedbal o slávu.

Do Věsnova dostali se s větším zpožděním, než se nadáli. Druhou vesnici, kde podle výroku Lojzkova byli pověstní práči a kde bylo nebezpečí, že by Vojtu ztratili, obešli dalekým obloukem. Za ní se pod mlýnem vykoupali, protože bylo zrovna psí horko. Vojta chytal vodomily a jinou havěť, ale ztratil to cestou zase všechno, jen kapsu měl po tom mokrou.

Na slunečních hodinách věsnovské kapličky byly tři hodiny. Už z daleka bylo pozorovati, že je ve vsi posvícení. Flašinety vřískaly a z vysoké patrové budovy ozývaly se bláznivé zvuky týraných hudebních nástrojů.

„Je právě asi po pěkné hodince," poučoval Lojzek, „a rozjaření chasníci pokoušejí se k obecnému veselí na hudebních nástrojích. Jen poslouchejte!"

Strašný chaos opilých zvuků vyléval se oknem hospody do rozkošného kraje sadů a svěže zelených luk. Flétna škytavě ječela jako z hrozného sna, bombardon frkal a chrochtal, jenom trubka, v rukou nějakého trubače záložníka protahovala do jasu slunečního dne zádumčivé čepobití a klarinet naříkal jako falešný žebrák. Celek činil dojem, jako by ruka bez rozumu vylila do té krásné přírody džber pomyjí.

„Nejčkon půjdou chasníci s tou muzikou po vsi sbírat muzikantům koláče a pečeni," vykládal Lojzek. „Věsnov je uprostřed oběda."

U první chalupy na trávníku v sadě plakala stará harmonika pod soudkem piva na židli vysazeným a polénky podepřeným. Soudek měl už značný sklon ku předu — rozpoznal Lojzek jediným pohledem. Rodina i s hosty byla rozložena na trávníku a zapíjela oběd točíc si přímo ze soudku. Ač to bylo jen dva kroky od celé haldy včelích úlů, měla patrně tato domácí zvířátka dnes zvláštní ohledy posvícenské, že nikoho nebodla. Ve vzduchu bylo cítiti okurkový salát a odstálé pivo.

Takový blažený mír spokojeného klidu a sytosti objímal celou ves a budil lásku k bližnímu. Ani psi dnes na nikoho neštěkali. Byli najedeni a hověli si v chládku jako buržousti, myslíce si: Kdyby vždycky tak bylo!

Jeden z popíjejících, vida za plotem tři malé diváky, jak myslel, na čuměné, přinesl jim koláč a když chlapci dlouhým zdráháním a studem ukázali, že mají slušné vychování, nejen že jim byl koláč vnucen, ale musili se napíti také piva z nakloněného soudku, jejž bylo nutno novým polénkem podložiti.

Na vysoké tyčce nad hrušněmi v sadě vedlejšího statku nabodnut byl vycpaný panák komického vzhledu, tak zvaný p o s v í c e ň á k. Včera ho mládež nosila po vsi u veselém průvodu. Ještě nyní se mu směje a některý kluk zkouší na něm svou dovednost v házení kamenem.

Žebráci běhali čile od stavení ke stavení s uzly a koši, hledíce druh na druha nevraživě a závistivě jako sběratelé hub v lese. Na návsi pestrý kolotoč, ověšený všecek guirlandami a třásněmi barevných skleněných korálů, budil obdiv mládeže koňstvem všech přípustných barev, vzpínajících se k hudbě flašinetu. Hudby té ohlušující poslušni byli i lev a bengálský tygr, čerstvě nalakovaný, jak by ho právě z džungle vytáhl a pro dámy a s t a r é p á n y, kteří se koně bojí, jely ekypáže.

Pro tuhé náturky konečně, kterým se po ničem uvedeném ještě špatně nestane, rejdila tu také k á č a okolo své osy. Majitelka dopravních těch prostředků byla bohužel v stálých sporech s cestujícími, po-

dezřívajíc je, že chtějí, aby se jim stalo nanic zadarmo, na cizí útraty. Jsou bohužel takoví lidé nesvědomití. Rány kapslíků otřásají návsí. Okolo primitivního krámku s hračkami a cukrovinkami a velikým sudem okurek stojí několik junáků s mlíčenkou v zadu kalhotek a frkají přelíbezně na frkačky, nebo hrají jako andělé na trubky a foukací harmoniky, z nichž některé však již přefouknutím nebo vecpáním drobků ztratily hlas a volají po operaci.

Naši, ač měli vážný cíl před sebou, dali se uchvátiti na chvíli ovzduším posvícenským. Dlouho postáli před kolotočem, kratčeji před perníkovou boudou a sudem vábných okurek, z nichž v jedné veliké žlutozelené trčela v boku zabodnutá vidlička. Nikdo si jich dnes nevšiml, neboť o posvícení usne všechna cizinecká policie, chlapecká i psí.

Uprostřed návsi na kladách seděla dnes jako na obecní pohovce pestrá společnost. Hověli si tu unavení staří žebráci, výměnkáři a rejdily tu děti domácí i cizí, nebo mlsaly ovoce a cukrovinky.

Naši také nalezli zde volné sedadlo. Jakýs úborek vedle nich přes své najedení zkoušel postaviti se na ruce a bolestně se narazil o roh klády do zad. Za smíchu dětí Lojzek ukázal mu, jak se to dělá a obešel klády po rukou.

„Je, je! Ten to umí! Podívejte se! Po rukou chodí jako na nohou," seběhly se děti v nadšení kolem něho.

„Čertův kluk, kosti to nemá v těle," řekl stařec sedící na kládě. „To je jistě nějaký komediant."

„Tu máš koláč a udělej to ještě jednou," nabízel mu malý tlustý hoch.

„Jen si ho nech —" odstrčil mu Lojzek hrdě ruku.

„Není to komediant," šeptaly si děti.

Hned byly s našimi za jedno a po chvíli již musili tito okusiti jejich pamlsků, což oba starší učinili se slušným zdráháním, jenom Vojta, který nikdy neznal způsobů, cpal si cukrovím a koláči plná ústa, až se Pepánek za něho styděl a do boku ho potají šťouchal loktem, ale dosáhl jen toho, že Vojta kousek od něho odsedl, aby bratrovi nepřekážel. I na harmoniku foukací, bratrsky mu nabídnutou, musil si Lojzek zahráti. Byla dvojřadová, nová, a celá se ještě leskla. Lojzek na ni překrásně zahrál několik písniček. Přišel nyní také Petr Koždoňův a hned se hrdě přihlásil ke známému, jejž spatřil předmětem obdivu. Tak to na světě bývá. Chlubil se, že Lojzka přepere. Lojzek ochotně přisvědčoval, aby si jeho přízeň udržel a poptával se hned po koních Koždoňovic. Takových že není daleko široko. Zvláště valach, to že je kůň! Petr se nadul pýchou jako holub. Ač měl zakázáno voditi cizí děti do stavení, neodolal a uvedl za velké opatrnosti Lojzka do stáje.

Byl tam čeledín Václav, sytý, napitý, rozjařený. Vojenskou čepici měl na křivo a zamlžené oči jeho vyznávaly lásku celému světu. Hned jak mu Lojzek pochválil koně a uznal valacha za nejkrásnějšího ze všech koní, co jich jakživ viděl, řekl si o něm Václav, že je málo tak chytrých chlapců na světě, aby tak rozuměli koním.

A když Lojzek nejináč než p a n e Václave sem a p a n e Václave tam a když mu celé viržinko dal za to, aby si směl sednouti na toho znamenitého koně a napájeti ho a krmiti, zatím co p a n Václav bude u muziky, tu pocítil p a n Václav takovou lásku k tomu chlapci, že se až tomu sám podivil. Rozmlouval s ním o koních jako s dospělým člověkem a vnutil mu kus závinu jablečného, který si byl schoval od oběda.

„U mne to, zlatý holečku, není jako u jiné chasy," chlubil se, „aby dobytek o posvícení bučel hladem a žízní. U mne musí také kůň vědět, že je posvícení, i kdybych měl od tance odejít."

Petr se zatím z dlouhé chvíle ztratil, neboť jeho zájem o koně nešel za obyčejnou chloubu.

„Koho pak to tu, Vencl, máš?" ozval se ode dveří nespokojený hlas hospodářův.

„I, to je chlapec od nás, pantáto, tuze hodný chlapec, buďte docela bez starosti, pantáto."

„No, víš, co ti vždycky říkám, že nerad vidím ve stavení cizí lidi."

„I, dyť to taky není cizí, pantáto, dyť je to sestry syn — mé vlastní sestry. Přišel se o posvícení na mne taky podívat — viď? Je to jako můj." Pohladil chlapci hlavu.

„No, já nic tento, když je to takové. Jak pak mu říkají?" — zajímal se hospodář.

„Karel," vytrhl Lojzek Václava z nesnáze.

„Jo, jo, to je náš Karlíček," svědčil Václav. „Hoch hodný a účinný. Hned se má k dobytku a do práce je jako kat."

„Vždyť já ho už také znám," přitáhl Koždoň Lojzka blíže k světlu ve dveřích. „Zaléval nám tuhle okurky a postřikoval hnůj, že?"

Lojzek pokývl skromně hlavou a tuze se styděl.

„On je to chlapec tuze nesmělý,“ vykládal Václav hovorně, „taková putička domácí. Nikam nejde. No, nestyď se, Karlíčku,“ povzbudil ho. „Ale dobráček je a pobožný a pracovitý.“

„No, já už neříkám nic. Poznal jsem také na něm bázeň boží a to je nejčkon u mládeže vzácná věc. Co to máš v kapse, chlapče? To je závin, že? To ti dal Vencl, viď? No, já proti tomu nic nemám, ať ti třeba dá z toho, co mu zbylo od oběda. Člověk má také srdce a u mne chasa nemá zle, nemůže říci, že se nenají.“

„Mám, pantáto, taky postříkat hnůj?“ nabízel se Lojzek ochotně.

„Ne, dnes ne, chlapče, je posvícení a hostem by to páchlo, ale okurky zalejt můžeš, to ti dovolím, beztoho už druhý den není na to času. Ale jiných dětí si k tomu neber. A nejíš okurky syrové, že ne? Jsou také takoví nemoudří lidé, ale dostanou po nich choleru. A do stavení uvnitř mi nechoď, rozumíš? Jsou tam hosté a nevidí to rádi, to víš. Je také dnes nával žebráků, že je z toho hrůza. Roznesli by člověka, proto neotvírej dvířek. Kde jaká zlodějská sběř se seběhne, jak slyší, že je ve vsi to boží posvícení. Tak tě opatruj Pánbůh. A nekouříš snad, hochu, co?“

„I zachraň Pánbůh a uchovej!“ zhrozil se Lojzík.

„Dyť mi přinesl tohle cikáro,“ ukázal Václav, „našel ho někde a nezakouřil si. No tak!“

Lojzek zalil okurky a prolezl statek jako kuna všemi směry. Dnes to bylo možno. Každý měl dnes své zvláštní zájmy, starosti a radosti, které ho vymykaly z běžných kolejí.

Nejvíce ho zajímala komora. Měla okno do dvora, ale bylo ze vnitř přituženo závorkami. Dvéře tam vedly z hlavní světnice, kde se hodovalo. Klíč visel stále na stěně u dveří jako za prvního pobytu jeho u Koždoňů. V komoře viděl oknem na věšáku ze dvou břeven bochníky chleba a na prknech řady koláčů. Časem pro ně přišli s talířem nebo mísou a dvéře zase pozorně zamkli.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Felix Těver: „*Na dvojí struně.*“ Román. V Praze 1913, nákladem Jos. R. Vilímka, stran 228 za 3 K. —

Při všem svém hrdém a mužném literárním karakteru, kterým pseudonym paní Anny Lauermannové už od let překvapuje, a hlavně: při všem tom vysloveném jeho sklonu realistickém jest Felix Těver přece jen vysloveným romantikem s náběhy k mysticismu. Miluje život, jejž kreslí se všemi podrobnostmi a nuancemi zachycovanými methodou čistě realistickou, klidně a s objektivnou bezúčastí — ale vybírá si z něho jen jevy vzrušeně mimořádné, s rysem jakési citové dobrodružnosti a společenského nebezpečí, a při tom je promítá rád v cizí, vzdálená ovzduší neb aspoň ve sféry cizího náladového kouzla. Znalá dalekých evropských zemí, z nichž vybírá si se zvláštní zálibou zákoutí romanticky zasněná anebo zšeřelá mystickými náladami a vůněmi dávných legend, přenáší autorka velmi ráda své realistické osnovy do těchto rámců. A zůstane-li na půdě domácí, tož nejvlastnější staffáží jejích procházek bývají snivá, světského ruchu vzdálená zákoutíčka, posvěcená patinou věků, jako takový pražský Karlov v „Panu básníkovi“, anebo ztajené tišiny malostranských paláců a zahrad v románku přítomném. — Tyto malostranské paláce a zahrady jsou jaksi východiskem a konečnou stanicí románu, jehož jádro a vlastní osnova odehrává se v hraběcím zámku westernoeudském, v Bretagni u moře. Do šerých gotických komnat starého šlechtického hnízda mezi zahradami a parky, na chmurné pobřeží mlčelivě dorážejícího moře, pod přísnou klenbu chladné zámecké kaple položila autorka svůj pohnutý, vášnivě vymyšlený děj, jejž celý — nikoli bez jisté odvahy koncepční — vložila do úst hlavnímu hrdinovi. Stárnoucí a churavý učitel francouzské řeči, záhadný Gouttière, vypráví jej ve svém malostranském šlechtickém domečku pod petřínskou strání mladému Rochusovi, prostému obchodnímu příručímu, jejž nevyzpytatelný osud a podivný rozmar komtessy Ilky svedl s palácovým ovzduším. A tak se dovídá užaslý Rochus krvavě smutný román Ilčiny nešťastné matky a zlomeného Gouttièra. Dvé sester žilo ve starém bretoňském zámku westernoeudském, dvé sester nejprotilehlejších povah, vyrovnávajících se společným výronem lásky k témuž muži. A podlehly obě ve vášnivém, tragicky zauzlovaném zápase srdcí, zatím co zoufalý předmět jejich lásky dohasíná v mystickém vytržení citových paralytiků.

Paní Felix Těver zmohla zde široce zvlněnou

fresku — po stránce koncepční je to vlastně román v románu — s milou uměleckou bravurou. Nad realistickým jádrem vznáší se jemný romantický šlojíř s pavučinovými pablesky mysticismu, v němž ztrácí se zejména hluboce založená mysl Gouttièrova. Psychologicky řešen tu těžký, složitý problém věcně a zrale, po stránce poetické dlužno vzdát uznání zejména nezlomené a pevně držené jednotě celkové nálady, přišeřelé a teskné, a potom krásným, sugestivním popisům interieurů a krajin, zejména v oné vlastní, ústřední partii z hraběcího zámku westernoeudského. *Fr. Sekanina.*

Vědeckého polského díla „E n c y k l o p e d j a P o l s k a" vyšel nákladem Gebetnera a Wolfa ve Varšavě svazek IV., obsahující počátky slovanské kultury. Spolupracovníky byli známí slavisté Polák Aleksander Brückner a Češi Lubor Niederle a Karel Kadlec. O

⁂

DIVADLO.

N á r o d n í d i v a d l o provedlo konečně po sedmnáctileté přestávce F i b i c h o v u zpěvohru „*Bouři*", jejíž libretto napsal dle Shakespeara Jaroslav Vrchlický. Po čistě tragické „Nevěstě messinské" vkročil Fibich — pomineme-li velkolepou melodramatickou trilogii „Hippodamie" — na pole pohádkové opery. Pro naši dramatickou tvorbu nebylo to takové novum, jako dílo předešlé, neboť existovala již S m e t a n o v a opera „Čertova stěna" z pohádkového ovzduší, třeba že ovšem libretto této opery bylo vlastně směs pohádky a „rytířské" hry. K Smetanovu „R a r a c h u" přibyl operou Fibichovou typ A r i e l a a K a l i b a n a jako představitelů světa duchového a živočišného; to jsou přední tvůrčí činy této nádherné opery, jež vůbec, jak z předešlého jest vysvětlitelno, i hudebně stojí blíže operám Smetanovým než „Messinská nevěsta", ovšem nikoli ve smyslu nějaké podobnosti nebo dokonce reminiscencí. Tuto p ř í b u z n o s t hudby Fibichovy se Smetanovou, když běželo o p ř í b u z n é texty, sluší tím více zdůrazniti, že jak svou dobou, tak i dnes ještě všeobecný téměř jest názor, že mezi hudbou Smetanovou a Fibichovou jest propast — a že tedy, poněvadž přirozeně Smetana platí za „českého" hudebníka, Fibichova hudba jest „c i z í", t. j. německá. Neobyčejně zajímavou stránkou „Bouře" jest i její instrumentace; i ta jest po „Messinské nevěstě" zase zcela jiná a neobyčejně výstižná pro nový sujet. Originelní užití dřevěných nástrojů dechových (s harfou), především však hojné a účinné užití houslí jest to, co odlišuje instrumentaci této opery i od dalších děl Fibichových a blíží ji instrumentaci Foerstrově a Ostrčilově.

Máme-li na mysli význam této zpěvohry pro českou hudbu dramatickou, sluší jen jedné věci litovati (a lze to říci vůbec o tvorbě Fibichově): že nepřízní osudu nebylo jí přáno, aby byla h r á n a a tak mohla plně, nikoli jen v surogátu klavírního výtahu, působiti. Ačkoliv česká opera zásluhou Smetanovou vykazuje řadu děl prvního řádu, není tvorba Fibichova, jež jest jejím doplňkem, zajisté takového rázu, aby bylo možno ji postrádati; a práchnivěla-li opera tak vysokých kvalit uměleckých sedmnáct let v divadelním archivu, zajisté ztratila naše mladší generace skladatelská mnoho podnětů a naše obecenstvo vzácné umělecké požitky. I s tohoto stanoviska tedy dlužno nejupřímněji v í t a t i nové nastudování opery, byť i její provedení, jež na se vzal druhý kapelník p. B r z o b o h a t ý, v lecčems zůstalo za naším přáním. Především výkonům solistů, až na skvostné podání Kalibana (p. K l i m e n t), Prospera (p. B u r i a n) a dvou dobrodruhů, scházelo ještě dosti do plného vystižení úloh. Scéna byla krásná.

Dr. *Otakar Zich.*

⁂

TÝDEN.

* Denní tisk vzpomněl 5. t. m. právě dovršené třicetileté novinářské činnosti V á c l a v a H ü b n e r a, jenž r. 1883 začal vydávati „Hlasy z vysokých škol" a záhy poté s dr. Jaroslavem Hansgirgem založil list na obranu českých menšin („Český Sever"): r. 1886 vstoupil do redakce „Moravské Orlice" a rozvinul bohatou činnost veřejnou. Po smrti Pavla Švandy ze Semčic r. 1891 zvolen ředitelem Nár. divadla v Brně a jako takový úspěšně působil až do dubna r. 1892 neustávaje po dobu svého ředitelování býti horlivě publicisticky činným. R. 1896 stal se členem redakce „Národní Politiky", jejíž zodpovědným redaktorem jmenován po smrti L. Bratršovského, v kteréžto funkci horlivě a záslužně dosud působí. Vzpomínáme zároveň Václava Hübnera také jako milého spolupracovníka „Zvonu" a přejeme mu všeho zdaru a uznání k další jeho činnosti publicistické.

K. V. H.

* Dne 31. prosince právě minulého roku zemřel v moravských Napajedlích, kde žil na odpočinku, zasloužilý pracovník moravskoslezský, professor V i n c e n c P r a s e k, u věku ne plných 70 let. Narozen ve slezských Malostovicích u Opavy (* 9. dubna 1843), prožil nejvlastnější učitelská léta na gymnasiích v Olomouci a v Opavě, a z obou těchto středisek rozcházela se jeho bohatá, pilná a nadšená osvětová činnost daleko do kraje, přiklánějíc se nabádavě ke všemu, co souviselo s národním probouzením a prohlubováním kulturním. Vlast-

ním povoláním klassický filolog, žák Miklosičův a Müllerův z vídeňské university, probouzel a organisoval zájmy literární i jazykové, archeologické a kulturně společenské, byl mezi zakladateli moravské Matice školské, časopisů „Komenského“ a „Koledy“, stál v čele moravských brusičů jazykových, psal díla topografická (*Vlastivěda slezská*) a různé monografie (*Paměti městečka Napajedel a Malenovic*), dějepisná (*Tovačovská kniha ortelův olomouckých, Organisace práv magdeburských na severní Moravě a v Rak. Slezsku* a j.), zakládal Matici Opavskou, pracoval o topografii moravské, přednášel a organisoval neúnavně, nadšeně, s uznánihodnou obětavostí. Jeho drobných i větších prací historických, místopisných, kulturních a filologických, psaných a různě ukládaných již od konce let šedesátých, je nespočetné množství Novější historie Slezska a Moravy přiřadí Praska, člověka nejvýš dobrého a laskavého(s jistým nádechem osobního podivínství, ke svým nejlepším buditelům a pracovníkům kulturním, k Bartošovi, Brandlovi, Havelkovi, Wurmovi a j. v. Budiž mu zachována vděčná a čestná paměť! —*n*—

* Dne 14. t. m. bude tomu sto let, kdy narodil se v jihočeské Kardašově Řečici u Jindřichova Hradce kněz básník Boleslav Jablonský, vlastním jménem Eugen Tupý, který zemřel v únoru 1881 jako probošt premonstrátského kláštera ve Zwierzyńci u Krakova. Svou romanticky vlasteneckou, lahodnou a zpěvnou *Moudrostí otcovskou*, sbírkou didakticky zahrocovaných, tendenčně podmalovaných básniček náleží k nejpopulárnějším básníkům doby předbřeznové, ač bezprostřednější a citově vroucnější jsou jeho *Písně milosti*. Jablonský psal je své „Muse Angelině“, vlastně Marii, ztepilé dceři předbřeznového nakladatele Jana Hostivíta Pospíšila. Ač sytě tendenční jeho „Moudrost otcovská“, známá též pode jménem „Salomon“ a tvořící jádro poetových hojně (do r. 1893) přetiskovaných *Básní*, nemá mnoho hlubší umělecké ceny, a ačkoliv Boleslav Jablonský ani z daleka nenáležel do skupiny opravdových vyvolenců básnických, jakými byli na příklad Čelakovský, Mácha a Erben, přece jen zajímá i dnešního literárního historika hlavně svým vysloveným filosofickým ovzduším bolzanovským. Šlechetný kněžský humanista nalezl v Jablonském jednoho z nejučelivějších svých žáků, který lahodným veršem, ve formě prostých oteckých rozhovorů vštěpoval blahé zásady „rebelantského“ filosofa svým čtenářům. Jablonský činil je přístupnějšími, ale ovšem mnohé z nich i zprůměrňoval a zbavoval hloubky. Líbí se nám však dosud jeho čistý a oddaný poměr k přírodě, velké knize boží, která je zárodkem vší moudrosti a krásy a kterou vane boží duch, neviditelný, rozumem nevystižitelný, však pochopitelný srdcem. Všecko, od kolotání obrovských nebeských těles až po kvetoucí jabloň a včely v roji, znamená v ní ruch a čin. Příroda, toť u Jablonského nehynoucí pokladnice lásky i krásy a pramen všeho lidského důstojenství. A jako Bůh je středem všehomíra, tak sluncem člověka je vlast. Láska k ní je pak vrcholem přírodní krásy, je však také lidským zušlechtěním a korunou tvorstva. Vždyť jen dokonalý vlastenec může býti i jinak dokonalým člověkem, a každé odnárodnění jest hříchem proti přírodě... Jablonský uměl líbivě a hebce zbásniti i všelidské humanní zásady šlechetného Bolzana, uměl jim dáti přístupný a průhledný karakter všeobecných pravd a tak je značně zpopularisoval. Ta praktická zásluha od Jablonského brána být nesmí. —*n*—

* Výstavu ruských spisovatelů XIX. věku v Petrohradě, původně zamýšlenou v Moskvě, organisuje tamní Akademie vědy. Originální výstava má již k disposici přes 12 tisíc podobizen ruských spisovatelů a zvolený komitét z literárních a moskevských kruhů je v plné práci. Vystaveny budou rukopisy, původní tisky a překlady ruských autorů knižně vyšlé v cizině, tak aby se poskytl široký obraz literatury ruské. Umístí se tu interieury, dokumenty, statistika a vše, co s literaturou souviselo, také obraz působení censury a zajímavá data o ruských vypovězencích na Sibiř, internovaných v různých krajinách, o trestech a pokutách literátů tak, že vynikne všecek ten boj literatury s byrokratickým Ruskem, ano i se širokými vrstvami zpátečnické nebo indolentní společnosti. *K. V. H.*

❖

Mužíčkové pro štěstí. Jiřík Wint od Kremže a Jan Flikl z Lovosic, že u nich mužíčkové s vlasy strojení byli nalezeni, v domnění upadli, že by čáry tím způsobem provozovali a škůdcové lidští byli, i vsazeni byli do vězení v Starém městě pražském. Ale tvrdili neustále, že proto mužíčky strojili, aby je sedlákům prodávali říkajíce jim, když by je při sobě měli, že štěstí míti budou. Byli tedy propuštěni, ale nařízeno jim, aby již mužíčků nedělali a lidí jimi nešálili. Štěstí měli, že pro kouzla nebyli hrdla odsouzeni — snad že mužíčky při sobě nosili.

Arch. m. Prahy, rkp. č. 1237, fol. 210. *V. V.*

V Praze, dne 10. ledna 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.*)

(Dokončení.)

Začátkem října přijel do Prahy, ale že měly přednášky počíti až 15. října, zajel si ještě k strýci do Veltrus, odkud však co nevidět jej vyburcovala zpráva o smrti Hálkově. „O nemoci Hálkově ovšem jsem slyšel, ale nepřičítal jsem tomu důležitosti, spoléhaje na kypící jeho zdraví a sílu jeho soustavy tělesné... Úžas a zdrcení v uměleckých kruzích pražských jsou k nepopsání. S Hálkem zemřelo kus historie literární. Psalo se ovšem v listech mnoho o jeho činnosti, tu a tam chybně byl pojímán, jinde opět snad příliš nadsazováno — ale to jisto jest, že byl poetou v nejryzejším významu, že byl idealistou, jakého by v našich řadách hledati mohl s lucernou. Přál bych Vám viděti jeho pohřeb, dojem toho večera, sty pochodní ozářený Vyšehrad, ty davy lidstva, z jichž tváří bylo lze čísti, že vědí, koho pochovávají...“ A dále píše o sobě: „Thomayer bydlí letos v porodnici — novelista Jirásek jest profesorem v Litomyšli — tak jest napolo rozbit náš obyčejný kruh. Chci se letos hodně omeziti na svou domácnost — čeká mne mnoho vážné práce. Přednášky na fakultě nebyly nikdy tak bídně zahájeny jako letos. Tomek, Gindely přednášejí pořád totéž i ostatní přednášky filosofické slyšel jsem většinou. Vybral jsem, co se dalo... Dopoledne chodím do knihovny a zabývám se pilně logikou Stuarta Milla.“ — V příštím dopise (na konci října) vypravuje, že se prof. Denis vrátil a že opět k němu dochází. Zároveň nastiňuje celý plán, kterak hodlá úsilovně pracovati; „Kontradikci pilně pracovati a zároveň se šetřiti, jak se mi radí, hledím co možná vyrovnávat — dáti ale naprosto výhost svým studiím básnickým, to by u mne bylo přestat býti člověkem. Myslil jsem, že hlubší studium filosofie mne poněkud vybaví z kouzelné moci básníků — ale pessimismus moderní filosofie vrací mne vždy k umění co k „jedinému kvítí, jímž lze pokrýti nahotu skutečnosti“ — a nechť i třeba to kvítí jest jenom kvítím, mně jest milejší než celá pravda, jíž se beztoho nikdo nedoví. Ostatně mám v úmyslu vzdáliti se úplně života veřejného — chci pouze žíti sobě. I Umělecká beseda nevyhovuje zcela mým přáním, ač bych právě letos se mohl dostati snadně až k jejímu kormidlu. Vlny našich veřejných sporů jsou příliš kalny, než aby se z nich dala vyloviti perla nadšení. Nevšímám si politiky, ale trápí mne to všecko. Vzpomínám často na Vás, zvláště teď, kdy v bouřlivých večerech zimních při hořícím ohni se otvírá duše dílům velikých myslitelů a básníků.“ A ke konci dodává: „Račte přijeti dle možnosti do Prahy — právě dnes jest „Král Lear“ a starý Kolár hraje... škoda...“ Před koncem listopadu zemřel nám zcela neočekávaně otec; ani nechuravěl, takže jsme v první chvíli ani nemohli uvěřiti hrozné té zprávě. „Myšlenky mé,“ píše strýci, „jsou tak rozhárány... Čím více jsem, jak se říká, člověkem citu, tím méně rád mluvím

*) Třetí část konečnou tohoto článku začneme otiskovati v čísle 21.

o bolesti ... Chtěl jsem Vám tolik psáti, ale jakoby prachem vyhodil celé bohatství mé duše ... Vidím před sebou propast a na dně jejím svou drahou matku. Co ta si počne, ví Bůh. Otci je při tom všem nejlíp, ale matka má s tím andělským srdcem si nezasloužila takového utrpení. Věřím již Hugovi, že život jest pomalým ztrácením všeho, co milujeme. Nenaříkám, cítím se býti dnes silnějším, cítím, že mám zase větší nároky na jméno člověka.“ Neočekávanou ranou touto „byl tak vytržen z celého světa myšlenkového“, píše v příštím měsíci, že „sbíral jako po povodni trosky svých studií“. Zabýval se tehdáž hlavně přípravou k doktorátu. „Pročítání některých moderních systémů filosofických zavedlo mne v obor studií přírodních; musil jsem čísti některé partie Darwina a Häckla, přišel jsem k Millovi a teď stojím zase u Kanta, kde jsem začal. Celkem je to práce málo utěšená — mám vůbec své zvláštní myšlenky o studiu filosofie a německé filosofie zvláště — snad někdy později se o tom vyslovím.“ Zatím vyšla v „Lumíru“ jeho „Satanella“. „Jak byla přijata u širšího obecenstva, nevím,“ píše strýci. „Mladší svět o ní blouznil, nejnadšeněji se o ní vyslovila paní Podlipská. Já byl připraven na obojí, na hanu i na chválu a se zvláštním pocitem vzal jsem svých 27 zl. 17 kr. honoráře, a zaplatil jsem si krejčího a ševce — učím se vůbec býti člověkem v každém ohledu.“

Po smrti otcově byl jsem nucen přijati pohostinství svého strýce. Nesli jsme těžce to rozloučení, já i bratr. „Bedřich se ode mne odstěhoval,“ píše strýci, „toť první následek otcovy smrti. Bylo mi ho líto; náš svorný život, snahy umělecké, společné čtení, harmonie úsudků — vše to jest z většiny porušeno. Žiji teď sám jako poustevník ve svém třetím poschodí a se zvláštním pocitem poslouchám bití větru do oken a hrčení opozděných kočárů pustými ulicemi ... Je smutno v mé jizbě na podkroví.“

Vánoce trávil přirozeně v Čisté u matky, odkud psal strýci jen krátký list zrovna před svátky. „Jsem velmi smuten,“ praví, „a přemáhám se jen co mohu k vůli svým drahým — vypadá to zde, kde každá maličkost na otce připomíná, kde oknem se stále k nám dívá hřbitov a pustý, zasněžený kraj, velmi truchlivě.“ A mně vypravuje v dopise psaném rovněž o těch svátcích, že „sedá v otcově lenošce, stopuje s Carrierem rozvoj řeckého dramatu anebo se modlí z „Contemplac“. Následuje nadšená hymna na tuto knihu Hugovu: „V oboru ohromné vznešenosti kladu poesii Hugovu hned vedle žalmů, ba i nad ně. Říci, že takové poesii chybí cit nebo myšlenka, jest nesmysl, říci, že taková poesie může se nápodobiti, jest zase nesmysl. Ona stojí sama a jediná. Ostatně býti eklektikem v poesii jest věcí nevděčnou, vide Tennysona. Z jeho veršů vyznívají všemožné tony, on nápodobí Homera i píseň národní, ale schází mu často jeho „bytost“, — jen, kde mluví „sám“, tam pronikne, jinde jest chladně tvořícím umělcem.“ Po Novém roce (1875) vrátil se opět do Prahy ke svým studiím. Odtud psal strýci dopis, referující obšírně výhradně o poměrech rodinných; pouze na poslední stránce krčí se opět literatura, která jindy vítězně ovládala veškerou jeho korrespondenci. „Dnes vyšlo prvé číslo nového ročníku „Lumíra“. Má pěknou novelu od Šmilovského, již on sám vydává za „nejlepší v celé české zemi“(?). A dále: „Mé verše se brožírují. U mého knihkupce byla již před svátky po nich poptávka; já hledím k nim lhostejně, nic si neslibuji a ničeho se neobávám. Na nepříznivé přijetí odpovím jako Byron knihou novou.“

Koncem ledna vypravuje strýci o svém novém příteli: „Získal jsem v poslední době přítele, jehož si velice vážím. Znali jsme se ovšem již dlouho, ale poznali jsme se teprvé nedávno. Je to básník Sládek, professor angličiny při obchodní akademii, člověk, jehož posvětilo neštěstí, duše tak tklivá a jemná, jakých málo. Myslím, že se pamatujete na jeho velepoetické popisy cest po Americe. Jeho zvláštním hlubokým citem a americkým koloritem zbarvené verše patří mezi nejlepší lyrické práce u nás. Sotva po sterých bojích o existenci a po namahavých cestách založil si šťastnou domácnost, zemřela mu při porodu žena, již miloval nade všecko. Padl do dlouhé choroby a teprvé nyní vracejí se mu opět chvilky jasnější. Nyní chystá také k tisku výbor svých veršů. Chtěl by se vrátit do Ameriky, ale jeho matka nechce jej dovoliti, chce tedy aspoň do Londýna a nabídl se vzíti mne sebou. Učím se pomalu s ním angličině.“ Pak se zase zmiňuje o své knize. „Politické a společenské skandály, které v posledním čase i Uměleckou besedu zaplavují, málo se mne dotýkají — ale cítím je přec a věru se bojím hoditi knihu svou do tohoto kalu. Ale nechť, když ji čas zachvátí, nestála za víc, — když vybředne a pronikne, bude to nejlepší její kritikou.“ A dále: „Buduji báseň, která svou látkou a myslím i provedením bude největším, co posud

jsem napsal. Sluje „Kříž Božetěchův" a vyznávám se, že chvílemi mne přemahá velikost látky a že ustávám někdy s opravdovou bázní v dalším tvoření."

V několika dnech na to píše jen několik řádek: že posílá výtisk své knihy a že se dověděl o krásném vychovatelském místě u jednoho markýza v Modeně. „Až se dovím určitější podmínky, budu psáti." A již za měsíc na to oznamuje: „Přijal jsem vychovatelské místo v Modeně v domě hraběte M . . . Tak pěkné vyhlídky zavrhnouti zdálo by se mi hříchem. Budoucnost v Čechách kyne mi malá — nějaká ta profesura a měl by bez vší intrady odbyt býti celý život — tož chci aspoň něco viděti a zažíti, chci se opojiti vlašským nebem a nebeskou krásou jeho umění, neboť buďme upřímni, mně hlavním cílem bylo a bude vždy jen umění; to pronásleduje mne jako vidina a jest vlastně mou celou duší. Nezapírám, že nejprve to jest interes umělecký, jenž mne tam láká, leč i podmínky jsou pěkné. Dva hoši 8 a 11 let. Vyučování gymnasijní beze všech veřejných zkoušek, pouze pracovati k duševnímu jejich rozvoji, by se z nich stali vzdělaní a rozumní lidé. Služné 2000 franků, k tomu ovšem všecko zaopatření v domě; každý rok 200 fr. více a pense dle ujednání. Zima tráví se buď v Nizze nebo Meraně, léto v Modeně, podzim na cestách. Mám předložit svůj vyučovací plán. Učím se již pilně vlašsky a doufám, že nejen svému duchu, ale i svému zdraví posloužím, když se to povede, jak se to ukazuje. Věc ta mne tak zaměstknává, že si ani nevšímám té netečnosti, s jakou se chovají některé časopisy k mé knize. V posledním čísle „Lumíra" dostalo se mi z pera Svatopluka Čecha pravého zadostučinění. Osvědčil se výrok Lermontova, že básníka nejlíp zase pochopí básník. Čekám ještě na úvahu Nerudovu. Kdyby jiný zájem člověka k práci nepudil, uznání naší kritiky jistě ne — snad budoucnost bude spravedlivější."

V březnu píše mezi přípravami k cestě jen pár řádek. „Na svátky (velkonoční) sotva kam se dostanu. Mám mnoho práce jednak s vlaštinou, jednak s Denisem, s nímž pročítám všelijaké staročeské dokumenty, potřebné k jeho studiu starého práva slovanského." A na obavy strýcovy stran budoucnosti odpovídá: „Myšlenky na státní zkoušku z historie se ovšem vzdáti nemohu, dokud bych budoucnost neměl jinak pojištěnou." A dokládá: „Žiju nyní cele v zátiší; z přátel svých pouze s Čechem neb Sládkem se scházím — u tohoto strávil jsem včera tklivě krásný večer, obdržev nové důkazy jeho ideálné duše."

V příštím rovněž krátkém dopise posílá strýci některé kritiky o své knize (zvláště Nerudovu a Špindlerovu) a praví: „ostatní listy menší ohlásily sbírku mou s velikými superlativy, jak to již obyčej — kdo ví, zda-li který z referentů co četl?" A dále: „Pracuji pilně v řečích, čtu již Danteho v originále."

Počátkem dubna jel do Slaného opět k odvodu a zároveň pro cestovní pas. Tentokráte byl vojančiny úplně sproštěn. Po návratu do Prahy měl před sebou „tisíc" návštěv a přirozeně „mnoho práce a běhání". Dne 26. dubna píše strýci: „Ještě poslední pozdravení. Zítra o 9. hod. ranní vyjíždím sám z Prahy přes Solnohrad a Kufstein a Mantovu do Modeny. Četní přátelé provázejí mne srdečným účastenstvím. — Odporučen byl jsem co nejlépe — doufám také v nejlepší budoucnost. Ještě jednou přijměte mé nejsrdečnější díky za velikou Vaši lásku ke mně."

Dopis příští datován jest již z Italie.

Růžena Jesenská:

OBLOHA.

Daleká modrost, hvězdy zamyšlené,
utichlé zvony, ohně zmírající,
žaloby odelkané v síni zešeřené,
obloha zjevila se laskavá a snící,
obloha zázrakův a tajemství,
popsaná blána věčnosti, kde snové tví
utkvěli jako šarlatové květy,
a srdce údery, jak nejtajnější věty,
jež láska promluvila . . . Obloha
nad námi, světle připravená nebesa,
obloha nad námi i v mračna jiskří, zaplesá,
a chvíle velikého blaha vzácně nemnohá
vyroste v zázrak, v cosi mimo život, svět,
obloha nad námi se otevře, ó růže zářivá,
a srdce, srdce zazpívá
svůj hymnus nejsvětější ještě naposled.

ZAHRADY DRAHÉ...

Zahrady drahé mezi paláci a domy,
zálivy ráje pod okny a pod arkýři,
kde záhadné zdi krášlí rozvětvené stromy,
co krásy ve vás rozkvétá a hýří,
zahrady panské, tajuplné, tiché,
kde sotva slyšitelný krok se stává básní,
kde Amor pláče s usměvavou Psyche
a štkají milenci pod smrků šerou třásní,
kde listí padající cosi podivného šeptá,
stráň se zámkem a chrámy kouzlo křivek leptá
v oblohy modrost, jako břehy moří . . .

A cesty květů bělostných jak sníh
s pohledy v město, v jeho kouzlo duchovité
a kamenné, jak věky pochované v zázracích,
a cesty krásou bohaté a světu skryté,
zahrady drahé, otevírám vás
a vcházím v nepřístupný soumrak vašich krás
a nořím duši v sloku vašich výsostí!
Snad strom váš, trávník, dobrodružně pohostí
poutníka nadšeného,
zahrady drahé, kdosi v struny vaše sáh'
a pochopil vás. Popřejte mu kouzla svého
ve svatých, poetických hlubinách!

ZAPOMENUTÝ HROB.

Kdes na pahorku pod vrbami smutečními
daleko za městem je opuštěný hrob,
opuštěný, zapomenutý hrob.
Půlnoční vítr mává křídly tesklivými,
a písně k němu přilétají z dávných dob,
jak černí motýli v drn vlhký usedají
k zdiveným ptákům, k listům listopadovým,
a květy tajemné kdes v hlavách odkvétají,
a luna stříbro dává
kalichům jejich hladovým,
a hrob se neslyšitelně a zvolna propadává
v svůj osud neodvratný, krutý —
zapomenutý.

Ať nad ním mraky letí,
ať nad ním hromy znějí a léta umírají,
k otázkám nikdo neodvětí,
jež kdysi ústa vyřkla, svých snů se nedočkají
zavřené oči snící, zem utuhlá je zmrazí . . .
Hrob zapomenut vadne, nikdo nepřichází,
by slzami jej polil, krášlil růžemi . . .
v samotě stínů, v pozdních prosincových dnech . . .

Ó, stíny jdou a jdou, mizejí se všemi
radostmi, žalostmi tak neslyšně, ó, nech —
nech býti onen hrob, ať ustanou i zpěvy,
ať nebem, láskou, srdcem dotknutý
konečně opuštěn je, sám, a rád, že nikdo o něm neví,
ať zapomenutý je, zapomenutý.

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. **(Pokračování.)**

Pepánek s Vojtou sedli si poblíž plotu zahrádky a dorozumívali se s Lojzíkem. Hosté byli prý pořád ještě u oběda. Pili černou kávu a pivo. Mužští kouřili. Hovořili o úrodě a počasí, o dětech a nemocech, knězích a soudech. Nemůže to již dlouho trvati a zvednou se také k muzice. Ze sálu hořejší hospody už zazněla pravidelná hudba do tance. Všechno se tam ubírá, nikdo nevydrží doma. I cukrová bába tam šla s nůší. Jenom u kolotoče je ještě trochu živo. Také vorličkář, kryjící se dosud za kolotočem, složil své voskované plátno s figurami sedláka, panny, růže a kobyly a kradl se opatrně k hospodě. Jeho šilhavý, zlodějský pohled směje se slibně na chasníky. Mrká na ně. „Jen co chocholatý ukáže paty," ukazuje hlavou na četníka.

Lojzek rozvinuje před Pepánkem plán a tomu buší srdce obavou. Teprve nyní zdá se mu podnik strašně odvážným, neprovedným.

Až odejdou všichni k muzice — chystá se tam i Koždoň, a zůstane doma jen hospodyně — vyčíhají chvíli a zavrou se do komory. Dvěma se dříve podaří nalézti nešťastný kontracht.

Vojta se zatím skamarádil s věsnovskými psy. „To kozel ví, že k tomu klukovi kde jaký pes se táhne jako k vlastnímu tátovi," — mrzí se Pepánek. „A kdyby jim snad něco dával, to nic. Snad to má po velkém dědečkovi, toho má také všechna zvěř ráda. Ale bude od psů samá blecha a samý chlup."

Lojzek přišel s novou zprávou. Přišli zase hosté. Nějaký tlustý řezník a šedivý výměnkář. Opozdili se. Teď jim teprve zase nosí polévku a pečeně, strouhají okurkový salát a vaří kávu. Koždoňovi se svítí oči a má těžké nohy, posílá si už Lojzka pro pivo. Jaká škoda, že ti hosté přišli!

Pepánek si skoro oddechl nad rostoucí nesnází. Jeho odvaha je v prachu, ale stydí se k tomu přiznati. Hledí s obdivem k Lojzkovi, který ani na okamžik neklesá na mysli a neuchyluje se od cíle.

Přišel zase k plotu.

„Jedí nyní kuřata" — oznamoval. „A víš kdo tam taky je? Hádej! Marjánka dědečkova. Zašla si také ke Koždoňům na pobyt. Nosím pivo ze sklepa a Koždoň mi dvakráte šel v patách, zdali nepiju. Vypravovali si u stolu o dědečkovi a smáli se, jak je Marjánka chytrá, jak utřela dědečkovi a jeho příbuzným ústa. Je prý při chalupě přes třicet korců. To dědeček všechno sám přikoupil. Marjánka se chystala zrovna pryč k muzice. Je nějak nastrojená, uvidíte ji hned z blízka, jděte k vratům."

Po chvíli se dvířka ve vratech vskutku otevřela. Vyšla hezká ženská prostředních let, plných veselých tváří přihroublých rysů a kyprého těla, kypícího zdravím. Krok její byl pružný, houpavý a nadhazoval křepce spoustu naškrobených sukní. Na hlavě měla koketně upravený hedvábný šátek světle růžové barvy a v ruce silné, osmahlé, ale neupracované, kytici růží, resedy a balsaminy. Očima jen střílela, jak naznačil Lojzek, a zuby měla velké a bílé jako pes — řekl Pepánek. Koždoň ji ve vratech důvěrně objal kolem pasu a něco jí šeptal, zježiv černé kníry. Pleskla ho za to kyticí přes obličej a smála se hlučně a rozjařeně až na náves. Koždoň se zálibou hleděl za ní. Vidouc, že si jí děti tuze všímají, těšila se tomu a přikročila k nim plna spokojenosti. Laskavě pohladila Vojtu po hlavě a po tváři. „Hezké dítě, zlatoušek," řekla mazlivě. „Ale, ale, kde pak jsi se tak uhodil pod oko, miláčku," litovala ho. „Tu máš, na!" dala mu cukrátka a odcházela házejíc spoustou šustících sukní plnými svými boky, až se komihaly za ní v pravo v levo jako kapří ocas.

Hoši slyšeli v zadu za sebou Lojzka, jak za plotem nahlas odplivl.

„Zahoď to, hned to zahoď!" kázal Pepánek Vojtovi, ukazuje na cukrátka.

„A proč," divil se Vojta břichopásek, „vždyť je to dobré."

„Ale je to od ní!" vytrhl mu Pepánek dar a zahodil. „A to, co máš v ústech, taky vyplij! Jak jsi to jen, člověče, mohl od ní vzíti?"

„Proč? Vždyť je hodná. Dědeček také říká, že je hodná," hájil se Vojta advokátsky.

„Krásně hodná! Kdyby za něco stála, byl by dnes dědeček doma u ní na posvícení a netoulal by se po světě. Seděli bychom nyní pěkně u něho."

Lojzek byl schoulen v hlubokém zamyšlení nad záhonkem okurek a nepo-

slouchal ani Pepánkova posudku o Marjánce.

Z hospody zakvičel chvílemi klarinet do jakéhosi tupého hlaholu hlasů a dupotu. U kolotoče hráli pochod Radeckého, ale divoce, jako kvapík. Točil klikou nějaký nehudební výrostek.

Lojzka volali zase, aby donesl piva. Vrátil se ještě mrzutější.

„Koždoň šel zase za mnou a řekl mi, že jsem osel, proč nenalévám hostem také odkapaného piva z hrnku pod pípou, že je to pivo z jednoho soudku a hosté že už jsou napilí, že to nepoznají. Varoval mne však tuze před pitím piva, že nic tak nehubí tělo a duši jako bezbožné pití. Je už sám také notně napilý a byl by rád, kdyby už jeho hosté šli k muzice, že prý ho vyjedí. Zvláště ten řezník prý je jako bezedný. Je to vše příżeň s její strany — Koždoňky. Však on je, cikán, kdo ví odkud, bez příbuzných. Už jim pořád vnucuje černou kávu, ale ten hrbáček, bratr Koždoňky, jim hraje na harmoniku a to je drží doma. Mají tu pivo i hudbu zadarmo.“

„A už je šest hodin,“ vzdychal Pepánek.

Vojta běhal okolo kapličky s černým psíkem, čiperným jako rtuť. Měl krátká ouška, dlouhou svislou srst a špičatý protáhlý čenich jako liška s bílou lysinkou okolo krku jako oboječkem.

„Jdeš mi, jdeš! Já ti dám kousat, ty ještěrko“ — dováděl s ním.

„Nehnou se již do noci,“ chmuřil se Lojza.

„Ještě počkejme asi hodinu a pak se dejme domů,“ navrhoval Pepánek, jemuž se skoro ulevovalo, že k ničemu nedojde.

„Ne, jen tak se nevrátíme,“ řekl Lojzek zarytě. „Něco musíme nalézti, vymysliti si, jak je vylákati ze světnice od jídla a pití. Byl bych již odvázal ve chlévě jalovici a strhl pokřik. Ale je divoká a mají krávu březí, mohlo by se státi neštěstí. Tebe nenapadlo nic?“

„Ne.“

„Hoši,“ volal Vojta od kapličky, veda za sebou psíka na provázku. „Tu mají ve vsi čistý pořádek. Okénkem ve dveřích kapličky visí provaz od zvonku, na konci celý roztřepený. Tenhle čert začal vám za provaz všetečně škubati a zvonek se už houpal, jen jen zazvonit. Jářku: Jdeš mi, šelmo! Zkazíš ještě lidem celé posvícení. Jen si pomyslete, braši, jak by se všichni ulekli šturmování, jak by vyběhli ze všech stavení a mysleli, že hoří. A všechno je právě tak veselé. Přestaneš, čertíku, že tě plesknu!“

„Co je, co je?“ vyskočil Pepánek, „co se ti stalo?“ Lojzek totiž začal radostí skákati o jedné noze.

„Všechno je v pořádku, braši,“ zářil všecek. „Vojta nám dal radu, jsem rád, že jsme ho vzali s sebou. Tak poslouchejte! Mám tento plán: Vojta si sedne pěkně u kapličky a vezme psa na klín. Ty uvážeš konec motouzu k provazu od zvonku a na druhém konci motouzu uděláte oboječek právě psu na krk. Až zdvihnu za zdí u vrat čepici na holi do výše, navleče Vojta psu obojek a bude utíkat. Pes poběhne za ním a zašturmuje. Vojta ať jen kouká, aby ušel výprasku. My dva se v tom poplachu vloudíme do komory.

Až budeme míti kontracht v ruce, dáme se, kudy budem moci, třeba zahradami a humny. Na silnici za vsí se sejdeme.“

Pepánek, všecek rozechvěn, uvázal motouz na konec provazu od zvonu. Zkusil ještě opatrně, není-li provaz někde uskřípnut a hýbe-li vskutku zvonkem. Pak si usedl Vojta s neznámým psíkem na klíně přede dveřmi kapličky, drže v ruce oboječek z motouzu. Kdežto Pepánek střídal v obličeji národní barvy rozčilením, malý břicháček Vojta seděl klidně jako ukázněný voják, ač měl v ruce doutnák, kterým měl v poplach vyhoditi celou ves, opojenou posvícením. Oči jeho zářily hrdostí, neboť viděl, že vykoná také něco důležitého pro účel výpravy, který teprve nyní mu byl odhalen.

Oba starší hoši se ztratili brzy v zahradě za keři angreštu.

Vojta nespouštěl oka se zdi u vrat. Tam dle umluveného znamení měla se objeviti na tyči Lojzkova čepice se sojčím peřím nade zdí. Hleděl tam, až ho oči přecházely, ale uviděl jen pohyb tyče, kterou si asi Lojzek připravil. Tam se někde krčí nyní Pepánek za velikým sudem na dešťovou vodu. To je mu asi úzko! Má rád hrdinské řeči, ale bojí se. Lojzek je jiný chlapík. Kdosi zahvízdal. Cizí pejsek se znepokojil a zdvihl hlavu. Vojta se ulekl, že by odchodem svým mohl jim pokaziti plán, i přivinul psíka k hrudi pod kabát a hladil jej lichotivě.

Psík se zase upokojil.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Kvíčala naslouchal, co se děje v kuchyňce. Tvář jeho byla rozpálená. Rty se usmívaly.

Vaněček pojednou netrpělivě se obracel, ale brzy se ztišil a pokračoval v dřívější své řeči:

„To — jak žena má skončila, to mne mátlo. Musil jsem časem pochopit, že trpěla. A — pane professore — ona jistě trpěla více než já. Dnes tomu rozumím. Ona trpěla pro své lhaní, ona se těmi lžemi stále do něčeho zaplétala a stále měla strach, že se to vyzradí. A nemusila lhát, byly to celkem hlouposti, ale ona kupila lež na lež a stále člověka přelhávala. Tak to bylo, jako by pořád do trní lezla a nikdy se vymotat nemohla."

„To je divné," zašeptal Kvíčala, skloniv se hluboce. Srdce mu bušilo. Zbledl.

„Viďte! Divná duše. A trpěla . . . snad neustále trpěla."

„A nikdy se nepřiznala, že vás přelhala?"

„Nikdy — nikdy . . . i když to bylo zřejmo . . . i když jsem to poznal . . . Tu se vždy děsně rozčilila a lež svou opakovala a novými lžemi zamotala."

„A proč — proč se nepřiznala?" přemáhaje náhlou stísněnost otázal se Kvíčala.

„Poněvadž se bála. Plna byla strachu... celá se třásla."

„A proč? Vždyť vy — podle řeči slečniny — jste byl dobrý, až slabý vůči ní."

„Ano . . . to je to zvláštní. Ale já jsem lež nenáviděl, slepě nenáviděl —"

„A ona to věděla?"

„Ovšem . . . Tu jsem býval přísný a zlý. Tu jsem neodpouštěl!"

„Neodpouštěl?" otázal se Kvíčala otřev si šátkem zapocené čelo.

„Ne, ne! A proto se též nikdy nepřiznala. To však mne dráždilo a já ji chtěl z počátku všelijakými cestami donutit, aby se přemohla a aby doznala, že lhala. Marně! Ne a ne! A, pane professore, v tom jsem byl slabý, to vše mělo se dít jinak, měl jsem pochopit, proč taková je, měl jsem nalézti příčiny."

„Vždyť sám dnes uznáváte, že ty lži její byly malichernosti," poznamenal student.

„Ano, ale víte, pane professore, lež je vždy cosi ohavného."

Kvíčala mlčel. Zbledlé velké rty jeho se sevřely. Těžká zarputilost hromadila se mu v prsou.

„Víte, celá neblahá ta situace se vyvinula taky tím, že se mi žena pro věčné to lhaní zprotivila. Odpusťte, cítím, že se rozčiluji a že mluvím příkře. Řeč lidská je hrubá, sám teď vidím, že se jí nynější můj názor zatlačuje a že se ocitám v oné zlobě, kde jsem byl tehda. Myšlenky jsou ohebnější a rychlejší než slova!"

„Opravdu, vidím, že jste se trochu rozčilil," poznamenal student.

„Pravda . . . No, všecko dohromady mne tak vzrušilo. Odpusťte."

Kvíčala, opřen lokty o kolena zaplétal do sebe bledé, kostnaté své prsty.

„Víte," opět se Vaněček rozhovořil, „dnes uznávám, že žena má mnoho trpěla. Její život byl cesta trním. Byla stále poškrabána a zapletena. Ji od rána do večera naplňoval strach. Tak to nyní vidím. A v tom to vězí. Ale to všecko mělo staré kořeny. Vyrostla tak, vychovali ji v tom, naučili ji lhát. Porozuměl jsem tomu později úplně. Děti se nemají bát, děti nemají zvědět, co je strach, ale matky nedělají nic jiného, než děti své straší. Všimněte si matky nebo chůvy, uslyšíte, co dítěti povídají. — „Nebudeš-li hodné, přijde bubák!" — Jen si toho všimněte. Každá straší vším možným. A tak se děti naučí strachu. Má žena měla stále strach. K tomu ještě zvědavou matku. Ta stále na dítěti vyzvídala jako soudce, kde bylo a co dělalo. A tu se vyvinulo to, o čem jsem mluvil. Na přísné vyzvídání matčino odpovídala žena má se strachem a zalhávala. Byla-li peskována, že mluvila se sousedovic holčičkou, řekla příště, že nemluvila. Lhala. A když shledala, že si lží dobře pomáhá, lhala stále. Věřte mi, ta její matka — s brejlemi a s vytřeštěnýma očima, — tím přísným vyzvídáním pravdu v ní navždy zakřikla. Navždy! Dítě se ochraňovalo lží, povídalo, co je osvobozovalo a co mu získávalo vlídnější pohled. Tomu všemu dnes rozumím a často si vyčítám, že jsem nedovedl nějakou neobyčejnou cestou toto zlo v ženě své změniti. Šlo jen o to — vykořeniti z ní věčný strach, a učiti ji, jako dítě slabikování — říci vše, co se s ní dělo. Jsem přesvědčen, že by se mi to bylo podařilo, kdybych byl býval upřímně chtěl a usilovně o tom myslil. Ale já jsem se podražďoval, já jsem káral, já jsem se hněval a tak jsem jen stálý ten strach živil, a ona zalhávala i nejobyčejnější

hlouposti, že si třeba snědla krajíček chleba, že byla u přítelkyně, že četla v knize, že si česala vlasy, a já nedovedl povznésti se ke klidu. Kdybych byl věděl tehda tolik, co vím dnes, byl bych se jí byl na nic neptal. Ji každá otázka, kde byla, nebo co dělala, rozčilila. To bylo z toho dětství, z té inkvizitorské matky, z těch brejlí, z těch přísných očí. Jenom že to bylo se mnou jinak. Jsem v podstatě povolný člověk, dokonce snad slaboch. Vůči ní byl jsem jistě takový. Ona mnou orala. A v tom právě vězely ty její konflikty a výbuchy. Na každou otázku mou projevila starý strach, zajikla se, zalhala, a to — to ji pokořilo a urazilo, to, že se mne vlastně nebála, ale že se přece lekla a že se celá strachem dusila. Tohle náhlé pochopení vždy ji přimělo k okamžitému výbuchu proti mně. Za strachem jejím vždy následovala zlost a siláctví. V takové chvíli dovedla mne i udeřiti. Až konečně mi dala největší ránu. Řekla vám dcera?"

„Co?"

„O té smrti její."

„Řekla."

„To bylo z nenávisti. Nezabíjela sebe, ale mne chtěla zabít!" zvolal Vaněček skloniv hlavu. Povzdychl si. Za chvíli pak dodal: „Všecko mohlo být jinak, kdybych byl na to víc myslil. Ona jinak byla milá, velice milá, kdybyste ji byl jen jednou slyšel, jak žebronila o lásku Mařenčinu, srdce by vás bylo zabolelo. Ubožáček byla. Srdce mi nad ní pukalo; ale obratem tak člověka ranila, že nebylo možná ovládnouti se. Vyčítám si to, trápím se, ale je pozdě."

Kvíčala se pojednou v lenošce srovnal a hlavu pozvedl. Oči jeho zatěkaly kolem. „Teď bych to mohl říci," napadlo jej a zdálo se mu, že není nic snadnějšího, než přiznati se, že se studií sešel. Mžikem věděl, proč. Pro nepřátelství professorů. „Ale to je taky lež," okamžitě si pomyslil, „nikdo mne nepronásledoval. Sešel jsem se studií — z darebáctví a lenosti." A sotva si to uvědomil, cítil strach z přiznání svého. „Ne, není možná, není možná," zašeptal si sám. „Přiznal bych se ke lži a lhal bych znova. Lež dusil bych lží." A opět se mu zdálo, že by měl promluviti. „Jenom jak? Jenom jak?" šeptal si. „Jak to říci?"

Vaněček naklonil se směrem ke kuchyňce.

„Slyšíte, jak je veselá?" otázal se s úsměvem.

„Ano," odvětil Kvíčala a v tu chvíli, jako by neočekávané odhodlání jej prostoupilo, dodal pevně, ale velice tichým hlasem: „Já bych taky rád něco vám pověděl, dokud jsme sami."

Vaněček se srovnal. Tvář jeho se napjala a znepokojila.

„Prosím, prosím, pane professore," řekl ztlumeným hlasem.

Kvíčala v tu chvíli podobal se mramoru. Zbledl a nemohl promluviti. Pohleděl jen na slepce a zalekl se. Zdálo se mu, že vyhaslé ty oči oživly a že rozeznávají jeho ztrnutí. Široká tvář byla plna podivné nedůvěry a zvědavosti. „Tak bývalo asi hrozno té paní," napadlo Kvíčalu, „měla-li mluviti."

„Tak prosím, prosím, pane professore," opakoval Vaněček.

„Až jindy . . . dnes už ne . . . chtěl jsem taky o sobě povídat," všechen stísněn odpověděl Kvíčala.

„Dcera mi všecko vypravovala."

„Pravda . . . ví o mně všecko . . . celý můj život," pronesl volnějším hlasem. Oddechl si. Zdálo se mu, že mraky odletěly.

Z kuchyňky zaznělo živější mluvení. Tonča odcházela. Muži naslouchali. Kvíčala setřel si dvakráte pot s čela.

Po chvíli vrátila se Mařka do pokoje. Šedivé oči její byly rozzářeny, tváře zrůžovělé. Pohlédla na Kvíčalu a usmála se. Omlouvala se pak, že dlouho nešla.

Kvíčalovo zvláštní pohnutí, jež jej před tím dusilo, příchodem jejím se proměnilo, jako by slunce do mlhy zasvítilo. Měl touhu vztáhnouti po ní ruku, pocítiti její přitulení, její pocel. Oživl zcela mu novým, dotud neznámým blahem, ronícím se z vědomí, že je tato bytost jemu zaslíbena. Pozoroval ji se zalíbením, jako někoho, kdo se mu stal celým světem. Ona to pocítila a oči její obracely se zvědavě k otci. Pochopila, že učinil naň Kvíčala velmi dobrý dojem a rozradovala se z toho.

Přinesla si židli. Usedla živě mezi ně. Rozpovídala se o Tonči, o její známosti s právníkem a o její starosti, vezme-li si ji, až dostuduje. Vodí prý ho do přednášek a zkouší ho. Smáli se tomu. Mařka vyptávala se na universitní život. Kvíčala vypravoval mnoho historek. Líčil i své státní zkoušky, povídal, jaké měl otázky, a věděl doslova, co mu kdo řekl. Vyličoval i, jaký sám bude, až bude přednášet a žáky zkoušet. Smáli se jeho žertům. Byl šťasten, opojen, a vše mu lahodilo, co mluvil i co bylo kolem. (Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Konečně se rada Severin odhodlal a pozdě večer, když už Václav popíjel a psal ve svém pokoji, k němu vešel.

„Obávám se, že jsi zapomněl, že máš nastoupiti patnáctého v redakci!" pravil přímo.

„Nestrachuj se, otče," odpověděl Václav, „v redakci to není tak přísné jako v úřadě! Až přijdu a začnu psáti, začnou mně platiti! Chci tady užíti podzimku, totiž, když dovolíš a nebudeš ničeho namítati."

„Nikdo tě odtud nevyhání, dělej si, jak myslíš," pravil rada. Odcházeje chtěl mu říci ještě „jsi plnoletý!" ale nevyslovil toho, aby v něm nevzbudil zdání, že čeká už toužebně, aby odjel.

— Tedy podzimku tady chce užívat! pravil si v duchu a nesmírně se rozhořčil. — Zase mě obelhal, zrovna jako student! Není určitě v redakci, kdyby byl, musil by nastoupiti, právě v redakci je to přísnější než v úřadě! Obelhává mě jako mě vždy obelhával! Kdyby řekl, že je bez místa a že si chce odpočinouti, mohl bych mu odpustiti, a on se vždy jen se lží vytasí, to je hrozné!

V noci o tom hovořili s Mančinkou.

„Snad mu přece křivdíš!" pokoušela se Mančinka rozmluviti mu jeho hořkost, ač sama nevěřila Václavovi. „Ostatně je tvůj syn, vyháněti ho nesmíme! A konečně nám nepřekáží, ani mně ani tobě!"

„Ovšem, nepřekáží!" pravil a v duši se zastyděl za tuto lež.

Syn mu překážel. Připadlo mu na mysl, že to je stejné, jako když nebožka ležela v otevřené rakvi za skleněnými dveřmi, kdy už nikomu, ani jemu nenáležela, a přece tu ještě byla. Kdy v hloubi duše zatoužil, aby ji odnesli, aby nad ní drn zarostl, a tady vypučel nový život.

Syn mu překážel přes to, že se před ním zbaběle skrýval, že se úmyslně chtěl učiniti neviditelným.

„On, jaký je podivín, najednou se sebere a odjede," vykládala Mančinka, utěšená, že se jí opět svěřuje, „popadne ho to najednou, a pojede! V redakci asi nebude, kdyby byl, už by odjel, to jen tak povídá, aby nás a třeba i sebe upokojil. Neštěstí je to, veliké neštěstí, co dělat?"

„Také tobě se vyhýbá?"

„Zrovna jako tobě! Já jsem s ním, co je tady, dosud nemluvila! Mně se vyhýbá ještě spíš, nežli tobě! Mně se vůbec tvoje děti vyhýbají, to víš, Luďo, protože jsem macecha a oni jsou sirotci!"

Řekla to plným dechem, dobře cítíc, kde ho stará i nová rána bolí. Jen aby všechno podezření v něm na ráz rozplašila.

„Staří, plnoletí sirotci!" zasmál se suše.

„Ale ty jsi s ním, Luďo, mluvil, že ano? A nerozčilil jsi se, že ano? Tys moudrý a klidný, ať ví, že se nedáš obelhati, ať se dovtípí!"

„Upozornil jsem ho, že měl patnáctého odjeti, více jsem neřekl!"

„A dobře učinil's! Beztoho už mu Hedva psala, chystala se aspoň na něho, a konečně je to přece jenom tvůj syn! Já vím, že nás teď pozoruje celé město! Zrovna jako když byly ty věci s Hedvou! Ale povolit musí člověk a odpouštět! Aspoň pro veřejnost, aby zachovávána byla vážnost úřadu!"

Tma byla v ložnici a pro tmu nebylo viděti šibalský úsměv kolem Mančinčiných úst. — Tak je nutno s ním promluviti, pravila si Mančinka v duchu, chytře a diplomaticky. Kdyby s ním tak Mančinka nepromluvila, neobstála by tady. Tak to skončí, že bude vše mezi nimi usmířeno, a pak teprve nastanou zlé věci.

Když druhého dne odešel rada Severin do kanceláře, vyřizovala Rézka milostpaní, že „mladý pán" prosí důtklivě o rozmluvu a když milostpaní dovolí, že přijde okamžitě do jídelny.

Mančinka kvapně sčísla rozházené vlasy a svázala je do vrkoče. Kvapně si ošplýchla rozpálený obličej studenou vodou a usedla do radovy lenošky u kamen. Musila usednouti. Nohy se pod ní chvěly, krev hnala se jí do obličeje.

„Budu k němu přísna a nepřístupna!" umiňovala si, chystajíc se odraziti jeho útok.

Václav vešel.

„Přál jste si se mnou mluviti v otcově nepřítomnosti!" pravila, než ji oslovil.

„Musím vám ukázati dopis, který mně poslala sestra," odpověděl a podával jí Hedvino psaní, „totiž, jde mně o to, zdali jste s obsahem tohoto dopisu srozuměna!"

Krev jí polila viditelně obličej i bílý krček rozkvétající z límce u županu. Vzala zdánlivě klidně Hedvin dopis a volně jej četla. Václav stál rozpačitě před ní a dychtivě ji pozoroval.

Zlý a necitelný byl Hedvin dopis. Mančinka přečetla jej brzy až do konce, ale

nemohouc se vzpamatovati, ještě po přečtení upírala do jeho stránek zamžené a palčivostí obestřené oči.

„Co chcete ode mne věděti?“ zeptala se konečně. „Tento dopis není přece ani psán ani inspirován mnou!“

„To jsem především chtěl slyšeti!“ odpověděl Václav.

„Že není vámi inspirován, přes to, že se vás Hedva dovolává! Chtěl jsem to slyšeti z vašich úst, ačkoliv jsem byl o tom úplně přesvědčen. Chtěl jsem slyšeti od vás, že nejste toho schopna!“

Sklonil se k Mančince, chytil ji za ruku. Hlava se Mančince zatočila. Přimhouřila oči, odpověď jí uvázla na rtech. Ucítila na tvářích jeho horký dech. Zprudka ji objal a políbil vášnivě na ústa.

„Utečeme odtud, nic jiného nám nezbývá,“ šeptal, „dlouho jsem se tomu bránil a přece neubránil. Je ještě jiný svět, nežli je tady, jiný, krásný svět! Svobodný a krásný!“

Smysly se jí zatemnily. Neslyšela, co povídá, srdce jí divoce buchalo v ňadrech. Šílený okamžik to byl. Té chvíle mohla Rézka otevříti dvéře a překvapiti je.

„Musilo se to tak státi,“ rozprávěl třesoucím hlasem, „už v Praze bylo by k tomu došlo. Je to náš osud!“

Konečně se jí přece podařilo vyvinouti se mu z náruče. Cize, nepoddajně se na něho podívala. Teď už byla zase paní vlastní vůle.

„Zapomněl jste se!“ pravila chladně. „Chápete, co musíte nyní učinit!“

Po nesmírném vzrušení mráz mu proběhl všemi žilami.

„Překonáváte mě i sebe, vyhovím vám,“ odpověděl nepokořen jejím náhlým chladem. „Nemyslete si, že tím bude naše věc sprovozena se světa. Pouhou duchapřítomností se tak hluboké rány nehojí. Nezachraňujete v tomto okamžiku ničeho, jenom okamžik.“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Václav Hladík: „*Artuš*“. Příhody pražského bonvivanta. Illustroval R. Schlosser. Nákladem Hejdy a Tučka v Praze 1912.

Byl pražským bonvivantem, jemuž dědictví po otci zajistilo pohodlný a bezstarostný život, světákem, milujícím krásu, umění a zejména ženy, epikurejským diletantem lásky, výbojným jen pro krásu svých dobrodružství, do nichž se vrhal s raffinovanou naivitou, vždy ve věčném svém mládí znovu miloval a opět se rozcházel.

Takovým byl Artuš Rovin, nešťastný globetrotter, jemuž Praha pro jeho touhu po životě velikého stylu byla příliš malou, jenž buď trpěl spleenem nebo miloval, nikdy však lásky nepoznal, neboť žádná milostná historie nebyla mu osudem, nýbrž jen flirtem, delikátní avanturou, diskretním intermezzem nebo povrchní episodou, jenž věčně prolhával se životem, aby na konec jako resignovaný invalidní zápasník rozkošnictví a lásky, kdy léta nabývají zrychleného tempa finale mládí, nabídl přátelství ženě, dívce a zprostředkoval její sňatek s bohatým továrníkem, svým přítelem.

To jest v konturách profil Artuše Rovina, jak nám ho autor líčí v desíti povídkách, které, roztroušené po různých časopisech, shrnul pod jedním titulem „Artuš“. Již v mnohých z dřívějších svých knih snažil se Václav Hladík zachytiti a vykresliti pražskou společnost uměleckou, finanční, obchodní i měšťanskou, společnost mladou v její touze po životě velikého stylu, jejíhož jednotného, správného obrazu v naší literatuře ještě vlastně nemáme, snaha ta však ztroskotala, bohužel, v „Artuši“ na mělčině. Kniha nebyla patrně pracována ve chvílích inspirace, tvůrčího zanícení, psána jsouc většinou s povrchní žurnalistickou uspěchaností, postavy črtány jsou zběžně a bezvýrazně, a povídky o Artušovi, cyklicky myšlené, netvoří tvárného celku uměleckého významu a zajímavosti.

Jest jisto, že Václav Hladík napsal již lepší a cennější knihy, než je „Artuš“, opatřený pěknými i nepodařenými illustracemi malíře R. Schlossera. *Tristan.*

Komise pro zkoumání literatury pro mládež při Svazu uč. spolků a sdružení V. Prahy zaslala nám opravu, podepsanou p. Ant. Rambouskem, týkající se naší zprávy v č. 15/16. o seznamu knih pro mládež. Nemůžeme ji však otisknouti, poněvadž neopravuje, co opraviti měla, totiž že v seznamu knih, otištěném v posledním čísle „České Osvěty“, o němž jedině byla řeč, nebylo z 32 autorů pouze 12 českých, jak jsme s důvodným podivem konstatovali. To tedy zůstává pravdou. Ale p. Rambousek zavděčil se nám přece něčím, totiž úplným „Seznamem knih pro mládež“ téže komise, který má opraviti, co jsme vytkli. Však seznam ten, bohužel, jenom podporuje naši výtku, neboť v rubrikách „Spisy básnické“, „Pohádky a pověsti“, „Po-

vídky dějepisné“ a „Jiné povídky“ (o tyto rubriky nám běží) uvádí celkem 112 autorů, z nichž je 59 českých a 53 cizích. Ve spisech básnických nedostal se seznam dále za Vrchlického a Zeyera, což jest bezpečně dvacítileté zdřimnutí, jak jsme napsali. Až nám p. Rambousek doloží, že existuje některý jiný národ, třeba sebe inferiornější, který by měřil mládeži svou vlastní kulturu se srážkou 50%, ani potom nebudeme srozuměni. A důsledek? Doplnit a opravit seznamy.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Nově studovaná a scenovaná španělská veselohra „*Sedlák svým pánem*“ od Lope de Vega, jež dlouhá léta již na zemské scéně nebyla hrána, působila při opětném provedení na Národním divadle dne 13. ledna 1913 dojmem premiéry a byla vlídně přijata. Podrobný referát přineseme v čísle příštím.

❖ ❖ ❖

HUDBA.

Vánoce přerušily (pro referenta: bohudíky) na chvíli příval koncertů, ač ani tu zcela neutuchl. Zmínky zasluhují hlavně koncerty komorního spolku, především poslední řádný, na němž proveden byl vedle výrazného smyčcového kvintetta Mozartova (g moll, pendant slavné g moll symfonie) *Brahmsův* nádherný sextett Gdur, vynikající jak krásou melodických svých linií, tak svéráznou rytmikou a pro nás zvláště zajímavý úzkými vztahy hudebními k Dvořákovým „Slovanským tancům“. Z mimořádných koncertů jak večer houslových sonat (Burmester), tak klavírní večer (Pugno) byly velkými uměleckými počátky. *Pugnova* interpretace Bacha je stylově vzorná a při poslechu Schumanna litoval jsem jen, že českofrancouzské styky nedospěly dosud na hudebním poli tak daleko, aby nás mohl seriosní tento umělec obšťastniti přednesem některé z geniálních klavírních skladeb Smetanových. Také Večer písní Fibichových v písňovém spolku dlužno zaznamenati s povděkem; p. Šindler zpíval je velmi krásně a sklidil zvláště podáním „Jarních paprsků“, jedinečného díla naší dětské literatury hudební, bouři potlesku.

Všeobecný zájem poutalo k sobě orchestrální provedení *Novákova* „*Pana*“ na koncertu Č. Filharmonie. O tomto velikém díle Novákově psal jsem do „Zvonu“ loni, kdy bylo provedeno jako dvouruční klavírní originál. Již tenkráte bylo známo, že je Novák zamýšlí instrumentovati, a byl jsem na pochybách, zda tím dílo získá. „Pan“ jest dílo ryzího slohu klavírního; bylo tedy Novákovi nezbytností, aby přibral při jeho instrumentaci i klavír do orchestru, a exponuje ho v takové míře, že vlastně možno orchestrálního „Pana“ nazvati koncertem pro klavír s průvodem orchestru (až na to, že klavír nevystupuje nikde zcela samostatně). Klavírní styl díla je hlavní překážkou jeho zdaru v rouše orchestrálním; z něho plynou četné důsledky, s nimiž není možno se smířiti. Orchestr (zvláště na př. kontrabasy) nepřichází dostatečně k slovu. Passáže a figurace, ryze klavírní, většinou se ztrácejí a tím vyniká přílišnou měrou málo polyfonní struktura díla. Jeť „Pan“ zvláště vůči starším dílům Novákovým převahou homofonní, polyfonie jeho pak jest až na mizivé vyjímky dvouhlasá a imitační. Manýrou Novákovou, stále střídati instrumentaci (plynoucí též z toho, že skladba není orchestrálně myšlena), ohrožena byla však nejvíce plynulost díla; i nejlepší věta cyklu, „Les“, kterou jsem při klavírním provedení přece cítil jako celek, rozpadla se v orchestrálním podání na řadu úryvků. Nevím, z jakého důvodu Novák dílo, jež toho nežádalo, instrumentoval; ani rozsah ani hudební složitost nemohly tu býti činitelem nutně to vyžadujícím. Literatura hudební zná zajisté mnoho rozsáhlých a svrchovaně cenných skladeb jen klavírních (Beethoven, Schumann, Chopin a j.) — a složitý (polyfonně) „Pan“ není. Zůstává tedy pro mne i „Pan“ uměleckým dílem jen jako skladba klavírní. Dr. *Otakar Zich*.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Sedmdesáté narozeniny proslulého francouzského slavisty a oddaného přítele Čechů, prof. *Louisa Legera*, jež oslavil 13. t. m. v Paříži, nalezly živého ohlasu v denním tisku českém, který svou radost projevil zejména také z dokonalého pozdravení vynikajícího pracovníka z nedávné vážné nemoci. Není tomu dlouho — o posledních červnových slavnostech Palackého — co jsme jej znovu vítali ve svém středu, a byla to návštěva již mnohokráte opětovaná od oné první r. 1864, kdy mladý, sotva 21letý nadšený právník a filolog počal v Čechách sbírati svoje dokumenty pro studium slovanských otázek. Již v těch dobách seznámil se s Palackým jak o tom vypravuje ve svých vzpomínkách na Otce národa, a snad právě jím byl utvrzen v myšlence věnovati práci celého života Slovanstvu. A tak stal se — jak Denis píše ve svých Čechách po Bílé Hoře — „zakladatelem studií slovanských v Paříži“. Právě on to byl, jenž svými *Zpěvy hrdinnými a lidovými písněmi u Slovanů českých*, svým *Státem rakouským*, *Čechami a Uherskem* a konečně svými *Čechami historickými, malebnými a literárními* (vše v letech 1866—1867) informoval a pro Čechy získával své krajany v době, kdy naše zájmy a naše vlast byly ve Francii ještě naprosto neznámými zvuky. Od těch dob staly se mu Čechy takřka

druhou vlastí, již navštěvoval a s jejímiž vynikajícími jedinci byl ve stálém uzounkém styku, v níž r. 1871 dokonce zakládal a nějaký čas i řídil informační a sbližovací „Correspondance Slave“, vlastí, která mu bývala východiskem i konečným cílem všech jeho velikých studijních cest do Ruska, Polska a do slovanských zemí balkánských. Předloni vydal Leger svým krajanům důležitý informační spis o *Českém obrození v XIX. století*, mnohem dříve svůj *Svět Slovanský*, *Dějiny Rakouska*, svoje *Bulharsko*, *Slovanské bájesloví*, *Ruskou gramatiku* a mnoho jiných spisů filologických, cestopisných, ethnografických . . . vše s vřelými, přátelsky oddanými zřeteli k nám a ke Slovanstvu vůbec. Před půl stoletím rozněcoval v něm oheň českého nadšení plamenný Frič a podporoval jej Palacký, Rieger, Julius Grégr, Sladkovský, Neruda, Tonner, Mattuš a Podlipská, jeho nejvěrnější přátelé. Dnes posílá mu generace mladší, ale stejně oddaná a vděčná za jeho služby, srdečný pozdrav k jeho sedmdesátinám.

M—n—

* V *Rudolfu Kafkovi*, zasloužilém herci Národního divadla, jenž zemřel 8. t. m. po náhlém záchvatu mrtvičním v pražské nemocnici, ztratili jsme nejenom vynikající a rázovitou osobnost hereckou vůbec, ale pro nejbližší dobu i nenahraditelného zástupce osiřelého oboru Mošnova. Interpret drobných, utlačovaných, sociálně či jinak stísněných lidiček, dovedl jim vždycky vdechnouti duši, oživiti je pravdivou, rázovitou illusí života, jakýmsi teplým dechem a bodrostí, která v mnohém upomínala na Mošnu, a tolik nás uchvacovala. A nebyli to pouze lidé naši, drobní, někdy jakousi groteskní komikou vybavení jedincové, ale i postavy z dramat cizích, často i klassických (Piskálek ve „Snu noci svatojanské“), jimž uměl zesnulý mim propůjčiti výrazný karakter přesvědčivosti a pravdy. Drobný, rtuťově pohyblivý a neposedný, vytvářel mnohdy postavy komicky důstojné a pedantsky usedlé (starý dvorní rada v Bahrově „Zuzance“, jeho starý labužný generál v „Šosácích“ a j.), jindy groteskní, drasticky založené, snad někdy trochu překarikované, ale vždycky svrchovaně svérázné a plné života. Jeho poslední novou úlohou byl komický žid Lewin v Nathansenově „Průlomu“, nezapomenutelný v karakteristických jednotlivostech. Naposledy nám vystoupil ve „Snu noci svatojanské“ . . .

Rudolf Kafka byl rodák z Plzně (* 1866). V mládí, vyplněném zejména tužbami ochotnickými a zájmy hudebními, byl obchodníkem, ale brzy přešel úplně na dráhu divadelní, účinkoval u některých venkovských společností, byl členem Josefovského a později Lidového divadla vídeňského, načež se mu dostalo r. 1895 engagementu u našeho divadla Národního. Svoje pestré a bohaté divadelní zkušenosti vypsal Kafka v humorných „Pepříčcích“, vydaných redakcí „Divadla“. — Zanechává vdovu a mladistvou dcerušku, od níž náš list v čísle 13. přinesl ukázky jejích básnických prvotin.

—n—

* Náhle, v 45. roce věku svého zemřel v Praze 7. t. m. ochrnutím srdce nadšený propagátor ruské hudby a ideální pracovník na poli naší hudební kritiky, *Boleslav Schnabel Kalenský*, pražský rodák, kdysi expeditor České Matice, později soukromý úředník. Úsilím a snahou nadšené, nezištné práce Kalenského získáno bylo našim hudebním programmům nejedno cenné dílo ruské moderny skladatelské a nejedno jméno u nás tak zdomácnělo. Sám znamenitý znatel ruské hudby psal brošury, essaye a stati, informoval a snášel materiál. Při tom všímal si vřele i hudby naší, a byl to zejména Smetana a Dvořák, jimž přinášel Boleslav Schnabel Kalenský všecko své nejideálnější a činorodé nadšení. Napsal dobrou informační knížku o Smetanovi, psal o Dvořákovi příležitostnou stať v době známých sporů o tohoto mistra. Ottův Slovník naučný přinesl celou serii jeho článků o hudbě ruské i naší, a tu zvlášť informativní a přesvědčivý jest článek o Glinkovi. Základní myšlenkou propagačních úsilí Kalenského byla snaha dokázati a zdůvodnit, že ruská hudba má s českou mocnou vniternou souvislost plemennou, a že obě, mají-li se rozvíjeti nerušeně a přirozeně, musí zachovati ony základní prvky rasové čistoty, která je vyznačuje. Na poli praktickém zasadil se Kalenský o získání nejednoho vynikajícího ruského hosta pro pražské koncertní podium, ať již skladatele či dirigenta (Safonov, Vinogradskij, Kazanli, Balakirev a j.). Kalenský přeložil také do češtiny Gribojedova „Hoře z rozumu“. Byl to člověk svrchovaně prostý, ideálně nadšený, srdečný. Jeho nezištné a plodné práci bude zachována srdečná úcta.

—n—

❖

Papouškové v domácnostech staropražských. Pan Pavel Šturm z Firštnfeldu v Starém městě pražském r. 1572 ptáka papouška v pokoji choval. Ale v kterýs den, když doma nebyl, pták se ztratil, a pan Šturm Zuzanu, dceru Mikuláše Černohorského, vinil, že do pokoje nenáležitě všedši papouška mu vzala. Ze svědkův a průvodů k při od stran vedených však se našlo, že ten pták papoušek Zuzaně od France Permana, šmukýře, v dar odeslán a darován byl. A to byl dar z lásky panně chystaný a překvapení měl způsobiti, protože kolik dní byl tajen a nejspíš na svátek jí přinesen.

Arch. m. Prahy, r. č. 1237, fol. 212. *V. V.*

V Praze, dne 17. ledna 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Růžena Jesenská:

V UMĚNÍ POMLUVY.

„Umění pomluvy“ je milá a laskavá kapitola společenského života. Představte si první zářijovou mlhou stažené záclony, první zatopení v krbu či v kamnech, předčasné lampy neb starodávné voskovice, a tam u křesla s gracií vztyčenou dívku s nyvě přivřenýma očima, poslyšte její sladký, rytmicky se nesoucí hlas, ó, co vše vám vypoví!... Vypravuje jako z Tisíce a jedné noci a zvíte vše, co se kde sběhlo, kdo jaký je a není a jak se společnost bavila, jak hřešila a hřeší. Dáváte se unášeti proudem. Již mluví kdosi jiný, opět jiný. A pomluvy se vznášejí pod lustrem jako snivé empirové věnečky. Bez pomluvy nebylo by života, co bychom si počali, když se sejdeme? Nemyslíte? Ale jsou začátečníci pomluvy, jsou však i virtuosové, jsou i talenti i geniové. Skutečně, lze vypěstovati toto umění v cosi velmi vznešeného a vždycky nezbytného.

Zachtělo se mi tohoto zábavného genru, cítila jsem touhu po něm nejednou cestou necestou po Velké Britanii. Pomlouvati vás, daleké trávníky, vás, ctnostné paní, vás, sídla sebevědomých majitelů bohatých kolonií, střízlivých gentlemanů, pijících čistou vodu, a přece spitých whiskou, zbožných puritánů se sobeckým tvrdým srdcem.

Ale pomluva zůstane vždy pomluvou, tedy stranickým zaujatým stanoviskem, ale říká se: přece něco asi na tom jest... Vidíte onu tvář, která tuto nezvratnou pravdu vyslovila?

Ocitla jsem se v anglickém Boardinghousu jakousi podivnou náhodou. Jídelna plná guvernantek. Nebožtík Heliogabalus míval ztřeštěné nápady — dával prémie za monstra neřestí, přál si spatřiti tisíc koček na hromadě, tisíc pavouků —

Rozhlížela jsem se zděšena. Nenalezla jsem ani stínu jediného snu Reynoldsova, Gainsboroughova ... Rosettiho ... Ani za mnoho dní nikde, nikde, jen několik hezkých modrookých, zrzavých děvčátek jsem spatřila, ale Angličanky upjaté, se sešity a knihami v dlouhých prstech vstupovaly všude ke mně do železničního kupé, usedly a četly, a přece za celou dlouhou dobu cesty nespatřila jsem ani jediné dobré knihy v půvabných rukách žen Albionu. Ani jediné! A všude na celé čáře vítězily mezi nahodilými mými soupútnicemi sestry Brontiovy se Sirotkem Lowoodským a rodinné zábavné časopisy bez uměleckých požadavků. Nu, ať řekne kdokoli, že jsem měla neštěstí, měla, budiž. Je jisto, že jsou v Anglii mnozí a mnozí milovníci uměleckých děl a vážné literatury, hlubocí myslitelé a ženy, chápající pravou poesii, ale přece jen povrchní, mělké a sensační a krotké je přijímáno až příliš patrně. A všecko přece je „nice“ všude a všude. Češi říkají všemu „báječné“, Angličané „nice“. „Nice“ je počasí (i když leje jako tohoto srpna), „nice“ je krasavice, roastbeef, moře, měsíček, květina, láska, vůbec všecko. A při tom příliš nedebatují, řeknou „nice“ a dost. A věčně se ozývá „yes“, „yes“ v tolika variacích! Zdá se, že vůbec nepřemýšlejí, ale pouze počítají. I nejchudší asi cítí se pyšně členem národa, jemuž patří nesmírné bohatství v koloniích. Stačí projíti museem kolonií, abychom nabyli představy šíře anglické moci. A jistě nedebatují.

Málo se mluví. Na lodi kdesi velmi na severu potkala jsem náhle Rusa. Vpadl do francouzské společnosti, omlouval se, že neumí francouzsky, že je Rus... A již spustil proud řeči, úvah, názorů,

syn národa, který tak rád filosofuje! Jak patrný je rozdíl Rus a Angličan! Jak odlišoval se onen temperamentní mladík ode všech anglických soudruhů! Dával na jevo nadšení, horoval pro krásu ostrovů, břehů, jež se objevovaly a ztrácely, vyslovoval své mínění, kdežto Angličané pouze dívajíce se tu tam prohodili větu, pohnuli nepatrně hlavou. Je zajímavo pozorovati směsici společnosti v Britsku na lodi, a všude v místech, kde cosi poutá — v palácích, v Shakespearovském kraji, ve Skotsku. Mnoho přichází Angličanů z Afriky, Australie, nejvíce z Ameriky, navštívit svou vlast a kolébku, v níž některý se ani nekolébal. A když se zapisují, pouze: Jižní Afrika, Amerika . . .

A tak upjati jsou, jakoby střízliví, zcela jiní nežli obyvatelé východu a jihu.

Dámy v Londýně, byť i malinké psíčky nesly jako rukávníky pod paží, mají stažené rty jako v modlitbě, a každý chvátá a vrhá se v úžasný kolot a vír — se svatým klidem v tazích obličeje. Opravdu, s jakým bezpečným klidem možno vstoupiti i v největší dav, je patrno na Londýnských nádražích. Jsou skutečně chaotická, s velikou, naprostou volností vstupu na perony a koleje, a při tom veliký pořádek a klid vane těmi číslovanými kolejnicemi! Zeptáte se, kde čekat na vlak v ten a ten směr, dostanete přesnou odpověď, a jdete.

Vůbec zablouditi ani v Londýně nelze. V nitru města jezdí pouze spousta automobilů, kterým se říká buss. Za jediný penny možno jeti velmi daleko, usednouti buď ve voze neb na střeše. Na každém rohu stojí policeman — (ach, policeman by vyžadoval stať chvalořeči), zeptáte se, kterým číslem bussu jeti tam a tam, poví vám, a jedete, konduktér vám poví, kde přestoupit, a přestoupíte. A opět se na místo původní vracíte tímtéž způsobem. Ani nebezpečí není v Londýně. Možno jíti všudy daleko široko s klidem. Máte všude přítele: policemana. V předměstích jezdí elektriky s podzemním vedením. Tedy Londýn není zdrátován jako Praha. A přece Londýnu by to ani tak neškodilo. Jeho veřejné budovy jsou mohutné, krásné, ani stopy nikde po secessi, ale obytné domy, ulice, většinou jako nejhorší kasárna. Země starých, vzácných kathedral a nových příbytků! Opravdu od Londýna až k Chestru a Edinburgu, Yorku, Newcastlu a Lincolnu, cosi velebného nás překvapí v gotických obloucích a sloupích a ponurých lodích chrámových. A jaké příbytky si buduje tento národ! Kromě několika krásných budov, mimo některé čtvrti s půvabnými rodinnými domky skoro vesměs cosi příznačného: dům z cihel, v předu s jakousi přídatnou srostlicí menšího výběžku a tak sto jiných v řetěze za sebou . . . Z takových uniformovaných baráčků je složeno mnoho, mnoho londýnských předměstí, a nejen londýnských, ale všech anglických měst, až značně na sever; ve Skotsku se stopa jejich ztrácí. Když včely si nadělají stejné buňky z bílého vosku, je to hezké, ale takové lidské voštiny z cihel jako chlívky dojímají hrozně. A bojím se, že i Praze cosi podobného nastává v snu budoucích rodinných domků. Ó, jen ne uniformu, jen ne bez rozmanitosti tvořiti. Když jsem slýchala, že Londýn má čtvrti rodinných domků, nikdy jsem si nepředstavovala tuto surovost vkusu. Je podivno, že při možnosti ohromného prostoru, — neboť ona ohromnost umožňuje nízká stavení — děje se tolik nevkusného. Při mnohomillionovém obyvatelstvu je s podivem, jak na mnoze nízké domy se stavějí v Londýně, i v částech blízko Temže, v obchodních čtvrtích. Co krásného bylo by se stvořilo, kdyby se bylo více snilo a méně počítalo. Či tuto stejnost utvořil pouze chvat?

A přece při všem zrůdném je Londýn milý, milý volností a ohromností. Rychlost dopravy je jedna z moderních příjemností. A ovšem i bezpečnost. Bezpečnost v nesmírnosti kolotu a hemžení.

A uvěříte v anglické neděle? Klid? Chápete anglický klid? V neděli a ve svátek prostě Anglie zmizí a je pouze vzduch a kámen. Ulice i nejživější jsou pusté, prázdné, Londýn jako vymřelý. Krámy, hostince, divadla zavřená. Vše zavřeno. Angličané jsou na lůžku a v kostelích . . .

Po celém Britsku ani vlaky ani lodi nejezdí. Nic. Šla jsem v neděli ve Skotsku v Obanu po nábřeží . . . Lidé seděli na lavicích jak opilí nebo spící.

Moře se nepohnulo, lodi na něm civěly nehybně jako zakleté, kdesi na kameni spal pierot, který včera bubnoval ku představení, v stínu stromu ležel dudák ve skotském úboru, gentlemani četli písmo svaté, paní zívaly, vonělo kadidlo z kostelíčka na promenádě, jen automobily tu tam zafuněly, pes zaštěkal, parasol se zavrtěl netrpělivě.

A nedočkavě čekáme skončení protivné neděle . . . Ctnostní gentlemani a ladies účastni jsouce služeb božích, oddali se kdesi snad whisce, snad Kolínské vodě neb Velikému Bohu Panu, a my konečně po trapné neděli ujíždíme po mořích a jezerech a železnicích dál do hor nových

moří. Napájíme se teplou vodou a špatným pivem a pojídáme krvavý roastbeef a věčně opíkanou šunku a jíme sladké puddingy a cakesy. A vstupujíce mezi nové lidi, nepozorujeme rozdílu, není tváře, které byste si zapamatovali, není gesta, které by uchvátilo... Jste lhostejni mezi lhostejnými... Den a den plujeme po jezerech a jedeme po vozech a prší a slunce se neukáže a nikdo nepromluví, nikdo nemá vznětu cosi rozluštiti, kohosi proniknouti, cosi dobrodružného zažíti.

Stanice ubíhají nepojmenované... Jméno jejich spatříme leda kdesi na lavičce, kde nesedí zamilovaní, kde nikdy nikdo nehřešil, nebo kdesi na lucerně hloupě visící na nádraží, ale jinde nikde. Nádraží nese všude po celém Britsku chlubná slova „Bovril“ a „Oxo“ a ještě jiné a jiné reklamy, ale nikde nelze nalézti pojmenování stanice.

Lituji, že jsem si Bovril a Oxo nekoupila. Jsou to jistě dobré věci. A Angličanky i nejupjatější se umějí smáti v nejvyšších tónech, mají velmi živé rejstříky smíchu, když je opožděná hodina, a tak se asi smějí své lítosti. Jako ona mladá matka, která mi podala své dítě a dala mi je v ochranu, a pak spěšně odešla, neřekla ani způsobné „thank you“. Nikdo nepozdravuje, nepromluví, když není tázán, a byv tázán, řekne „yes“, nebo „no“, nebo pokrčí rameny. A opět mlčí. A když konečně se kdesi ledy prolomí a mluvíte a mluvíte, diví se každému vašemu výroku a připadá vám, že jste přišli mezi ledňáčky a mořské racky. Ale to vše je jistě pouhá náhoda. „Duchaplní“ a „vděkuplné“ skrývali se kdesi v nepřístupných salonech; a na nepřehledných trávnících, kde každý smí volně beztrestně v Anglii kráčeti, a já náhodou potkávala pouze obyčejné a nezávazné lidi, kterým bylo lhostejno, že budou vyrušeni nebezpečným posudkem.

A přec v jakém bohatství žijí ti lidé! Galerie a musea jsou dokladem velikých snah a studií, a důkazem možnosti bráti a tvořiti z nevyčerpatelných zdrojů bohatství. Asi žijí dobu přijímání a snad tvoření, neboť nepoznala jsem snahy dávati.

Zdrojem mnohých studií pro cizince byl by Londýn. Přírodopisné sbírky jsou nepřekonatelné, knihovna Britského musea jedinečná, galerie, památky, výrobky ducha lidského neobyčejné...

Misanthrop měl by zajíti do Londýna. Byl by nucen v ohromných museích pokloniti se lidskému duchu, nadšení, důvtipu, fantasii, umění všech národův a dob.

Člověk dovedl mnoho a dovede mnoho vůlí, pilností a nadáním. A míti křídla, v tom je tolik krásy a tolik pošetilosti a naděje, byť často zklamání!

A křídla zlomená a potřísněná a pohmožděná — ó, když alespoň křídla...

Romantičnost myšlenek. A přece vše končí. Vzpomínám mumie s prstem vztyčeným k nebi, a na ukazováčku drahocenný prsten se smaragdem...

J. Jahoda:

Z KNIHY »LÉKAŘSKÉ MOTIVY«.

V PITEVNĚ.

Beztvárný, zarudlý, jakoby svraštělý sval
nožem byl vyříznut z dutiny mrtvého těla.
V ruce by na sousto pro psíka smáčknout se dal,
dětská dlaň sotva že hračku jen z něho by měla!

Zastydlou krůpějí chytla se přisedlá krev
na troskách utichlé fontány lidského těla,
poslední rosa těch prázdných a utichlých cév,
ve kterých pod jeho rythmickým laskáním vřela.

Bouřlivý tepot již na vždycky bojácně ztich',
umlčen neznámým stisknutím tajemné síly,
plíživé, zákeřné, nelidsky kruté jak hřích,
o kterém ve vlnách klamavých Sirény snily.

Bezmocně, zoufale, vytržen leží tu sval,
románem lidského těla jenž nazván být může,
pohár, v němž ke dnu paď tíživě zahořklý žal,
váza, z níž lásky se rozvíjí otravné růže,

urna, kam popely minula člověk si klaď,
amfora, plněná marného vzrušení vínem,
zakletá číše, v níž zoufalství dovede vzplát,
černých mší kalich, jenž příšerným opíjí stínem.

Srdce, ach, nádherná ulito duhových krás,
při jejímž zalkání zlekaný námořník zbledl,
v zlosti když divoce bezcitný námořník v ráz
poslední plachtu, jak náhrobní tympanon zvedl!

Srdce, ach, tesklivá violo nyjících strun,
na kterých nálady nervosním prstem si hrají,
podle not hazardním osudem napsaných run,
ve kterých allegro s hřbitovním zpěvem se tají!

Srdce, ach, bohatá paleto s hýřících přísvitů hrou,
ze kterých umělec osud své přeludy tvoří,
až často v šílené horečce zorničky vrou,
až často v mozku to divokou revoltou hoří!

Zbytečně bušíš a bouříš a tepeš nám v hruď,
vzdoruješ, vyzýváš, burcuješ, překážíš všady!
Prokleto, hloupé ty srdce, ach, prokleto buď!
Bez srdce, bozi, jak život by snadný byl tady!!

TRAGIKOMEDIE KONCE.

Hluboké tajemství řeší se kolem nás stokráte denně
a my jdem stezkami osudu lhostejně k předu.
Nádherným západem, sugescí vavřínů, obdivem k ženě
opijem myšlenky, vzýváme božstva a negujem vědu,
hledáme věčnost a nezmarnost života v sofické pěně,
stavíme základy k budoucnu bez konce, schváceni touhou
vyžít vše, znát všechno, života cestou se řítiti dlouhou,
která se v nová zas rozcestí nového života splétá,
která však konečných propastí šalebných zániků nemá!

(Vzpomene někdo si na oči strhané, na ústa němá,
na srdce utichlá, na rozklad mrtvoly, na tlení kletá?)

V skafandru*) odvahy ženem se v bouřlivé příboje světa,
stavíme cíle, jež v daleku staletí jiskřičkou svítí,
tisíce roků nám nestačí k stvoření velkého díla,
myšlenka přec však se úsilím celého života řítí
k tajemným dálkám, kam nutno je doletět za každou cenu,

*) Oblek potápěče.

zpustošit při tom si zběsile intimní radosti žití,
jara si zadupat, odhodit ženu, jež ke rtům se vpila,
teploučké idoly prolétlým prostorům zanechat k plenu,
jen když je v budoucnu veliká, úžasná, nadlidská meta!

(Vzpomene někdo si na rakev, příšerné memento světa,
na hlínu zvršenou, vedle níž hladová jáma se šklebí,
s jemnými otvory teninkých červů a zárodky plísní?)

Starosti titánských úspěchů vzrušené myšlenky tísní,
věčný sen o hrdém dobytí vesmíru zachvátí lebi,
nezkrotné touhy a rozlety, závratné vichřice chtění,
jako by bez konce trvati musilo myšlenek vření,
jako by dnů bylo bez počtu, člověk měl pracovat vždycky,
jako by věčným a věčně-jen mladistvým život byl lidský
staletí, tisíce roků, snad ohromné etapy času,
k tvoření nesmírných projektů, dýšících královstvím boha,
k prožití silného života, ve kterém vítězství mnohá
k novým jen zápasům, věštícím dobytých poznatků spásu,
lákají šílené mozky a vzpínají napjaté svaly,
v strašném až návalu zoufale zapraskne tkaň jejich hebká!

(Vzpomene někdo si na staré hroby, z nichž těžce se valí
pod tepem motyky se zvukem prázdnoty špinavá lebka . . .?)

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Když se Mančinka vzpamatovala z rozrušení, vstupoval už Václav do vlaku, a Rézka vyřizovala Mančince, že mladý pán odjíždí do Prahy, že ho redakce povolala telegraficky, aby nastoupil. „Pěkné poručení a srdečný pozdrav!“ zanechával jen domácím.

„Co dělal, když odjížděl?“ ptala se Mančinka.

„Hvízdal si, milostpaní, samá legrace byl,“ vysvětlovala Rézka, „dvě koruny diškrece mně dal, a ty papíry, co se mu válely v pokojíčku na stole, naházel do kufříku. Povídala jsem, proč se nejde aspoň s nimi, milostpaní, rozloučit, a on povídal, s nimi že se už rozloučil. Milostpána dává pěkně pozdravovat.“

„Se mnou se sice loučil,“ vyprávěla nyní Mančinka, „ale mně nepřipadlo, že to myslí vážně. On byl hned tak a hned zas jinak, pořád jenom žertoval, slova vážného nepromluvil. Že tak najednou ujede, přeci jsem se nenadála.“

„Vždyť on přijede, milostpaní, vždyť povídal, že tu bude zase co nevidět jako vítr. Kdyby se byl nebál, že zmešká vlak, byl by se jistě stavil ještě u milostpaní, protože říkal, že má milostpaní ještě něco dopovědět, že mu však už nezbývá čas.“

„Jen když odjížděl vesele, to je hlavní!“

„Vesele odjížděl, milostpaní, moc vesele! Jako kdyby mu na ničem nezáleželo, inu, hvízdal si, samá legrace byl!“

XIV.

V pozdním podzimu, kdy už byl přichystán první sníh v těžkých oblacích, kdy studený vítr z Krkonoš fičel sesmutnělým náměstím, zdálo se Mančince, že její město pohřbil Vesuv, že něco bylo a už nikdy, nikdy nebude. Rada Severin vysedával do tmy v kanceláři, Mančinka prožívala sama podzimní soumraky a truchlé stmívání listopadových večerů.

Znovu a znovu se jí zdálo, že její město bylo zasypáno popelem, na tisíc roků popelem. Klid si vybojovala tenkrát třemi slovy! Náhodně vyslovenými! Kdyby nebyla řekla tenkráte „zapomněl jste se!“

bylo by všecko se shroutilo pod ní, byla by se odtrhla určitě od všeho, co ji tady poutalo. Vyběhla by si lehkomyslně z jistoty do nejistoty. — Když odcházel, pohvizdoval si vesele, ale bez příčiny, protože nezvítězil. Vyhrožoval dokonce, že se vrátí a nevrátil se. Jako kámen zapadl do hlubiny, arci byly kruhy na hladině, ale proud je odnesl.

Mančinka zvítězila, ale jaké to bylo vítězství! Jenom bezstarostné stáří si zachránila, nic víc. Zůstala „pod pensí". Vyvolila si klid, kdy srdce žíznilo po neklidu. Zapřela se. Tentokráte se oklamala Mančinka sama.

U Václava bylo to jen dobrodružství citu. U něho vůbec nic není trvalého. Odejel do Prahy, nerozloučil se s nikým, nepsal nikomu, nikdo o něm nevěděl. Ale otcovy peníze přijal zase.

Rada Severin se ku podivu náhlým, urážlivým odjezdem synovým nerozčilil. A také o něm nemluvil. Jako kdyby Václav nebyl u nich návštěvou. Prvého října a prvého listopadu klidně mu poslal na starou adresu jeho peníze, o více se nestaral. Nevěřil, že syn vstupuje do redakce.

„Omrzelo ho to tady, jako vždy a všecko ho omrzí a omrzelo, proto odjel! Nasytil se domova!"

Z jeho odjezdu zbyl radovi Severinovi v prsou jenom příjemný pocit. Už tu nepřekážel otci, nevyrušoval. Spokojil se s pravidelnou měsíční peněžní zásilkou. Dobře, že více nechtěl! . . .

Rada Severin netušil, že se něco událo mezi ženou a synem. Mančinka se nesvěřila, vůbec nikomu se nesvěřila, nepozoroval na ní nijakých změn. Přijímala náhlý odjezd Václavův stejně lhostejně jako on. Radovala se uvnitř, že nezpozoroval ničeho, že netuší, že se jí podařilo oklamati ho předstíraným klidem. Jak si přál, se vším souhlasila. Jedině on posuzoval správně lidský život, a ona mu neodporovala.

Byl to přece jenom její osud, že musila zakotviti se svou lodicí v této nesmírné, všeho tolik vzdálené tišině. Václavově bouři nepodařilo se její lodičku zahnati do bystře tekoucích proudů. Ubránila se mu! Radostné chvění jí čeřilo myšlenky, že se mu ubránila.

Vnitřní klid byl jedinou kořistí tehdejší duchapřítomnosti. Za nekonečných večerů podzimních, v nichž byla úplně sama sobě odkázána, nesmírné uklidnění rozlévalo se jí myslí.

Přece jenom volila dobře! V závětří si tu seděla, v úplné bezpečnosti existenční, ničeho se nemusila z budoucna obávati. Váženou paní byla, nedotčené a nedotknutelné pověsti. Nikdo jí neporoučel, neposlouchala nikoho.

I nevlastní dcera ji zbožňovala. Patočkovi jezdili k nim, hlavně Hedva, a přinášeli do jejich klidu vždy příjemnou změnu. Hedva se stala matce důvěrnicí.

Hedva přinášela jí také nejnovější zprávy o Václavovi. Věděla, že není zaměstnán v redakci, že si nehledá stálého zaměstnání, že chodí po Praze a nedělá ničeho. I jeho zevnějšek prý chátrá. Už si nechodí jako švihák za dob mladosti. Ve dne brousí po Praze, v noci vysedává u džbánu piva v mládeneckém pokojíku. Prý něco spisuje, prý něco velkého.

„Odkud to všecko máš?" ptala se Mančinka s údivem, když vyslechla Hedviny zprávy.

„Od jeho bytné!" doznala Hedva. „Je to stará, rozumná paní, stará se o něho, aby úplně nesešel. Aspoň to je dobré, že neběhá v noci a sedí doma. Aspoň v tom je pokrok!"

„Snad tedy přece román ukončí," řekla Mančinka, „když byl tady, měl už začátek!"

„Nic z toho nebude," namítala Hedva, „ničeho neukončí, omrzí ho to na konec, všecko je marná práce. Ubohý člověk je! Ubohý! Kdyby se uchytil někde v úřadě, tisíckrát líp by mu bylo! Tatínek by se mohl přimluviti, má tam známé kolegy ze studií, snad by mu neodepřeli pomoci. Ale s tatínkem se nedá o tom mluvit! Tatínek se proti němu zatvrdil a nepovolí."

„On se třeba ani nezatvrdil, ale myslí si, že by mu tím nepomohl," pravila Mančinka, „že by Václav nevytrval v úřadě, že se zkrátka nehodí pro úřad. Otec je podrážděn Václavovou těkavostí a nestálostí! Myslí, že když on dovede vyseděti celý den v soudě, že jsou všichni jako on."

Mančinka po Hedvině návštěvě dlouho přemýšlela o této rozmluvě. Znenáhla v ní uzrával převrat. Až dosud Václava litovala, v duchu byla na jeho straně, omlouvala ho. Zdálo se jí potají, že je vinníkem rada Severin, poněvadž synovi nechce nijak pomoci. Nyní se jí objevoval Václav v jiném světle. Slaboch byl, člověk bez vůle, bez energie. Opovažoval se strhnouti ji k sobě, opovažoval se vytrhnouti ji z její bezpečnosti a spokojenosti, chtěl, aby šla za ním do jeho nejistoty a jeho bohémství. Podivuhodnou morálku měl. Dvojí krádeže se chtěl dopustiti na otci. Beze studu a bez uzardění! Byl by schopen přijímati od otce měsíční podporu a strhnouti k sobě

Mančinku. Patrně podle zásad, že mládí má větší práva než stáří.

Mančinka se strašlivě uděsila věcí, jichž propast náhle se černě rozevřela před ní. Václavovi mělo býti pro pochybnou ženiálnost dovoleno všechno. Jeho veršíčky a jeho romány měla býti vyvážena jeho exteritorialita. Měl býti postaven mimo zákon a morálku.

Oč výše, nežli on, stál jeho otec. S přežilými předsudky byrokratickými a s domnělou povýšeností nad maličkým světem okresního města! U něho aspoň byla určitá činnost sociální, činorodá práce a čistota morálky. Rada Severin usiloval, aby byl spravedlivý a čistý. Arci po svém způsobu. Kdyby se byl rada Severin neprovinil na Mančince, že ji připoutal k svému stárnoucímu životu, kdyby byl Mančinky neoklamal, nebylo lepšího člověka než on.

Oblaka byla obtěžkána sněhem. A když se rozchumelilo, sníh se hned rozplynul na vlhké dlažbě náměstí. Za město nemohli, dokud nezačlo mrznouti. Sychravá, blátivá zima vystřídala blátivý podzim. Mančinka vězela v zakletém kruhu mučivých myšlenek a představ. Byla po celý den se služkou sama ve smutném a starodávném bytě.

Často proseděla u okna několik hodin. Dívala se, jak jdou děti do školy, kdysi její děti, její bývalá třída. Jak jdou učitelé a učitelky do školy. Pak se dívala, když se po čtvrté hodině otevřely hlavní dvéře u školy, a děti zase vyběhly na zasmušilé náměstí. U starých berních bydlila slečna učitelka, její nástupkyně, a tu sledovala Mančinka nejnapjatěji. Sličné, štíhlé děvče to bylo, přišla sem z vesnice na výpomoc jako kdysi Mančinka. Stará paní určitě už jí vyprávěla o Mančince. Slečna učitelka vždy, když vycházela ze dveří, zadívala se do oken k radovům, a nebylo nesnadno tomuto pohledu porozuměti. Záviděly si obě navzájem, Mančinka alespoň jí záviděla.

Rada Severin mladou ženu zanedbával nyní úplně. Vysedával v soudě s krátkou přestávkou v poledne až do sedmi hodin večer a když se vrátil z úřadu, nebylo lze s ním pohovořiti. Od léta sestárnul viditelně. Obličej pokryt byl večer jemnými vráskami, vlasy mu zbělaly, pohyby zemdlely.

I doktor Mráček si toho povšiml. Po svém zvyku vyčíhal si radu, když časně ráno pospíchal do úřadu, a zastavil si ho.

„Budete-li, pane rado, takhle vyvádět," pravil, „tak se tu nebudete dlouho těšit s milostivou! Pak vám ani váš doktor nepomůže."

„Nic mně není!" odbýval ho, „nestrašte mě zbytečně!"

„Nestraším, pouze upozorňuji. Dnes v pět hodin si pro vás přijdu do úřadu, zhasnu vám lampu, a půjdeme se spolu trochu proběhnout, když nechcete chodit s milostivou!"

„To je zas nápad," bránil se rada, „procházet se ve zdejším blátě! Chcete mermomocí, abych si uhnal chřipku, to jste pěkný doktor."

Doktor Mráček se zasmál.

„Vítr se od včerejška obrací, do večera bude utuhlo jako kost, a vy poběhnete!"

Nezmýlil se. Pozoroval skutečně při včerejší večerní obchůzce u pacientů, že se obrací vítr, a když o páté hodině k večeru zašel pro radu, fičelo to ulicemi mrazivě od Krkonoš, a země byla utuhlá jako kost.

(Pokračování.)

Boh. Bauše:

CESTY ROSTLIN KULTURNÍCH.

Neznámí dobrodinci lidstva. — Po Římanech Arabové šíří rostliny kulturní. — Původ rýže. — Dary bohů. — Války křižácké a Turci šiřitelé nádherných květů. — Jak Italie se změnila. — Dary Ameriky. — Metamorfosa pláňat. — Hlad zažehnán. — Obiliny na postupu. — Velkovýroba a poesie.

Procházejíce dnes*) tržištěm plodinovým, kdež nakupeny vzácné druhy hroznů, hrušek, jablek, ohromné zelné hlavy, mrkve, luštěniny, kapusty, květáku, celeru, obilin, zdaž vzpomeneme někdy, že všechny tyto plodiny jsou výsledkem práce člověka, jeho péče a kultury, jakou zveleboval, šlechtil druhy plané, divoké, nejedlé, třeba i jedovaté, až staly se výživnými a lahodnými k požívání?

Kdo byli první dobrodinci, kteří podjali se práce, nezáživné bejlí neb pláně učiniti předmětem dlouholeté péče a zušlechťování? Dějiny lidstva jsou tak propleteny

*) Psáno v říjnu 1912. *Pozn. red.*

dějinami rostlin kulturních, že nelze jedněm bez druhých porozuměti. Ale jako ony počínají dobou mythickou, tak jest i původ rostlin kulturních namnoze temný a neznámý. Jen tolik jest jisto, že každý krok k vyššímu vzdělání, lepšímu cítění a ušlechtilejším snahám spojen jest se zavedením některé kulturní rostliny, zvlášť chlebodárné.

Již více než před sto lety cituplný autor Pavla a Virginie pozastavuje se nad tím, jakou lhostejnost jevíme k památce předků, kteří zavedli u nás užitečné stromy a plodiny, jež tvoří dnes hlavní náš požitek a rozkoš, kdežto dějiny slaví stále spíše jména ničitelů a násilníků. Jména těchto dobrodinců jsou většinou neznámá, jména jejich zapomenuta, ač dobrodiní tím nám prokázaná dědí se z pokolení na pokolení ke blahu lidstva. V Římě již uznaleji si počínali. *Plinius* oslavil osm druhů třešní za jeho doby známých připojením jmen nejosvícenějších rodů. *Lucullus* to prý byl, jenž po porážce Mithridatově první přinesl z říše Pontské třešně do Italie, a teprv odtud šířily se po vší Evropě, až do Anglie, obývané tehdy ještě barbary. Byla to snad první pomůcka civilisace tohoto ostrova, neboť první zákony rodily se vždy ze zemědělství. Řekové nazývali proto bohyni Ceres „*zákonodárnou*". Plinius blahořečí jinde Pompejovi a Vespasianovi, že do Říma přinesli strom ebenový, a z Judey strom balsámový, uprostřed svých triumfálních vjezdů, a tím dali na jevo, že nezmocnili se jen národů, nýbrž i přírody dobytých zemí.

Avšak tu jsou již kulturní rostliny na postupu. Jest to druhdy jediná světlá stopa, jakou výbojná tažení a války po sobě zanechávaly. Co Řím za doby své světovlády Evropě kulturních rostlin přinesl, překonali pak v době všeobecného úpadku umění a humánních mravů *Arabové.*

Araby dostaly se východoindické plodiny, o nichž starověk jen slýchal, neb kterých jen obchodem jako vzácné zboží získal, skutečné a živé na Středozemní moře. S moruší dostal se na př. bourec hedvábný do Španěl a Sicilie, na tichých vodách šustily houštiny papyrové, a v teplejších polohách děly se pokusy s pěstováním bavlny a cukerní třtiny. Pokusy tyto měly pro budoucnost význam ohromný. Když se i pěstování třtiny a bavlníku na jihu Evropy valně nerozšířilo, zavdalo podnět k přenešení a pozdější nesmírné výrobě těchto plodin *v Indii Západní*, odkud plavbou po moři staly se hlavním předmětem světového obchodu. Dle V. Hehna jsou názvy cukru, bavlny, jasmínu, zucchero, cotone, gesmino a j. původu arabského.

Bojovný ten národ v rychlém pochodu vítězném opanoval svým časem sever Afriky, přešel do Španěl, Sicilie, Dolní Italie a podmanil si celý Východ až po Cařihrad. Celému evropského jihu vdechli tehdy Arabové nový život. Kamkoli zavítali, vzdělávali pole, zavedli po lodích čilý obchod mezi Východem a Západem, a na skvělých dvorech chalifů a jich místodržitelů nalezly v době obecného barbarství umění a vědy vřelého přijetí a pěstění.

Starověku nebyla sice *rýže* neznáma, nicméně se nikde v zemích kol Středozemního moře nepěstovala. Španělským Arabům náleží zásluha, že tuto východoindickou obilinu, které od starodávna uvykli, zavedli do poříčí Guadalquiviru a Guadiany, a zároveň okázali své mistrovství v umělém zavodňování a stavbách kanálů. Tato španělská rýžová pole zavdala později, na počátku XV. století, podnět k přenešení pěstování rýže do krajin Milánské a Benátské, kdež dávno používáno kanalisace a občasného zaplavování polí. Rolníku stala se rýže svým pravidelným a cenným výnosem pramenem blahobytu, a proto šířilo se pěstování vždy rozsáhleji, až proměněna byla rovina v umělý močál, z něhož šířila se zimnice a malarie. Tu vlády vší mocí obmezovaly zas pěstění rýže, které omezilo se na okršlek Milánský a Benátský, zvlášť poříčí Padu, kdež daří se podnes.

Po chlebě jest rýže zajisté hlavní potravou lidstva, vedle prosa, pšenice a kukuřice. Divoce roste v tropech Australie, v jižní Asii a tropické Africe; planá rýže jest obávanou plevelí i tam, kde jako plodina se pěstuje. Nelze říci, kde nejdříve se pěstovala; snad v Indii neb jižní Číně, neboť tam již 2800 let před Kr. měla úlohu ve zvycích náboženských. Pěstováním v rozmanitých půdách vyvinulo se na tisíce odrůd původního botanického druhu *Oryza sativa:* některé odrůdy daří se ve vodě, jiné na suchu i v horách; jsou rýže hrubozrné i jemnozrné, bílé, černé, červené, srstnaté i lysé.

Původcové pěstování plodin zůstanou navždy lidstvu neznámi, avšak důkaz, jak cítil se blahodárný účinek plodiny jest, že všechny kmeny starověku tu i za oceánem přičítají zásluhu uděleného lidem daru přímo bohům.

Také původ rýže zahalen jest u Javanů legendou všeobecně rozšířenou. Batara-Guru (totéž co Siva), vládce bohů, stvořil dívku tak sličnou, že sám do ní se zamiloval a za ženu pojmouti ji chtěl. Retua-

Dumila (tolik co třpytivý drahokam), jak dívka nazvána, odmítla s počátku plna odporu, až teprv na rozkaz bohů svolila ke sňatku za podmínkou, že Batara-Guru stvoří pro lidstvo pokrm, jenž by nikdy u něho odpor nevzbudil. To nebylo ani pro bohy lehkým požadavkem, a zatím, co vyslanci pokrm podobný hledali, Batara-Guru, vášní byv jat, znásilnil Retuu-Dumilu, načež ihned zemřela. Když ji pohřbili, vyrostla z hrobu neznámá rostlina, v níž sídlí duše Dumily, neboť vypučela z pupku jejího: byla to *rýže*, kterou Batara-Guru lidstvu daroval, aby mu příště za pokrm sloužila. —

Podnes panují různé obřady při sklizni užitečné plodiny, jako někdy byly Eleusinské mysterie v Attice na počest Dionysa a Demetry a Persefony, a v Egyptě uctívání božstev Isidy a Osirida, u starých Mexičanů i Peruanů pak slavnosti kukuřicové.

Po pozvolném zaniknutí moci Arabů vzešla doba křižáckých válek a zkvetl námořní obchod Benátek a Janova, a mocná vlna hnutí národů přinesla západu mnohý cenný dar Orientu. Nový ruch a částečné politické znovuzrození vznesla doba tato do stojatých vod západu; styk tento s tureckým východem i pro dějiny rostlin kulturních byl plodný.

Ve válkách s Turky vždy kladl se důraz na boj kříže s půlměsícem, líčí se ukrutnost turecká, fanatism janičárů, bašibozuků, poturčenců. Avšak Turci neničili a neplenili jen jako svým časem Mongolové — darovali Evropě též mnohé zvláštnosti své původní vlasti, slunného Turkestanu, byli přátelé stromů a květin pestrých a velkokvětých, které přenesli i do nových sídel svých na Bosporu. Cařihrad a říše turecká staly se pramenem pro květinové novinky a zdobné rostliny všeho druhu, které budily obdiv západní Evropy. Vzpomeňme jen na nádherné *hyacinty* a *tulipány* všech barev, na *řebčík královský*, původem z Persie, na libovonný *šeřík* a bohatě kvetoucí *ibišek* (Hibiscus syriacus). Ze stromů, nyní nám tak běžně známých, *kaštan maďal* dostal se v XVI. stol. z Cařihradu do Vídně, a odtud šířil se po Evropě; *mahalebka*, dávající višňové dřevo, v sadech pěstovaná, sluje dosud turecká višeň, *višeň bobková* (Prunus laurocerasus) a půvabná akacie farnesiana mají týž původ; poslednější sluje vlasky podnes gaggia di Costantinopoli.

Půlměsícem rozšířil se též půvabný *asijský pryskyřník* (Ranunculus asiaticus), zamilovaný květ Mahomeda IV., v četných varietách v zahradách pěstovaný.

Že květy podobnými krasocit se prohouzel, dokazuje umělé pěstění domácího *karafiátu*, který dle pověsti svatý Ludvík přinesl z Tunisu v druhé křižácké válce r. 1270. Květ tento (*Dianthus caryophyllus*) stal se v Italii pravým symbolem italské renaissance; u nás i jinde neméně zamilovaným květem symbolickým (viz jen karafiáty klatovské).

Kombinovaným vlivem arabského panství a válek křižáckých dostalo se evropskému západu též *citronů*, osvěžujících kyselých plodů dnes nepostradatelných. Název *limon* pochází z arabského *limun*, a toto opět z perského. Ale ani název perský není původní, nýbrž pochází z indického. Tím jest naznačen původ, cesta a doba, kterou se užitečný tento plod šířil, a patrna z toho i důležitost jazykozpytu pro dějiny rostlin kulturních. R. 1240 nebyl ještě strom citronový v Italii znám; nelze ani určitě zjistiti, rozšířili-li jej křižáci, neb italští kupci, neb snad již Arabové na pobřežích Středozemního moře.

Z plodů Hesperidek mnohem později *pomoranč* se rozšířil. Skvostný tento plod není domovem ve Východní Indii, nýbrž v jižní Číně, odkud jej Portugalci v polovici XVI. stol. přinesli do Lisabonu. Vlasky nazývá se dosud pomoranč *portogallo*, podobně v Albanii a Řecku pomoranč tak nazývají. Německy sluje „apfelsine", tolik co čínské jablko, název, který přijali i Rusové (апельсинъ).

Považme, jak prodlením historické doby jen italský poloostrov změnil svůj ráz. Příroda dává jen zeměpisnou polohu a útvar půdy: ostatek jest dílo vzdělávající, osévací, zavádějící, plející, zemědělné, zušlechťující kultury. Když první Řekové v dolní Italii přistali, převládal zde listnatý les, hlavně buky, dnes na nejvyšší vrcholy hor zde obmezené. Několik století později viděti již na krajinkách nástěnných maleb v Pompejích samé vždy zelené stromy, *laur, olivu, cypřiš, oleandr;* v době císařů a ve středověku dostavují se citroníky a stromy pomorančové, po objevení Ameriky *magnolie, agavy, indické fíky*. Všechny stromy tyto sice člověk zaváděl, zdá se však, že jižního rázu rostlinstvo samo bojem o život si dobývá; vždyť i střední Evropa a Anglie nabyla během historické doby jižnějšího rázu.

(Dokončení.)

✣ ✣ ✣ ✣ ✣

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. **(Pokračování.)**

U Koždoňů otevřeli okno na náves. Těžce se uvolnilo pro překážku révových prutů po zdi se pnoucích a na náves vyšlehl šumný hlahol rozjařených hlasů, a vytáhl se šedý řídký opar tabákového kouře. Ozval se dusivý kašel Každoňky a dýchavičný ryk tahací harmoniky v průvodu zpěvu:

„Když jsem vandróval,
muzika hráála,
moje znejmilejší, moje znejmilejší
z okna koukala — á — z okna koukala!"

U okna objevil se hrbáček s viržinkou v koutku úst a slamkou za uchem, zápole s obrovskou harmonikou, která nyní zdvojnásobila svůj hlas. Křivil hlavu jako v uměleckém unešení v pravo a v levo, přimhuřoval roztouženě oči a přendaval obratně jazykem viržinko z jednoho koutku úst do druhého.

Za ním zacinkala ostře lžička o stěny plné sklenice.

Hrbáček vrtěl hlavou. Zvali ho asi na černou kávu ke stolu.

Rozhodil harmoniku celou náručí a roztouženě ji objav zase, zdvihl viržinku tak kolmo, že si div nespálil nos.

„Ta strahovská brána,
pěkně malovánа,
stojí pod ní má panenka,
celá uplakáná . . ."

Zahrál provázen zase chraplavým hlasem z pozadí, který cizího psíka zjevně znepokojil.

„Jen lež, malý, lež," pokojil ho Vojta. Tyč se zase povrtěla, Vojtovi proběhlo hnutí tělem. Ale zůstala prázdna — bez čapky. Za to se přihodilo něco neočekávaného, co hoši neměli v plánu. Za vraty u Koždoňů ozval se zlostný křik, dvířka se rozletěla a Koždoň se zježenými kníry objevil se v nich, vleka za límec škubajícího se — Pepánka, všecka bledého.

„Já ti dám, prolézat cizí stavení, roto tulácká. Co že? Budeš mi malovat, že jsi nešel nic ukrást? Co pak jsi tam tedy za tím sudem chtěl? Co? Jak jsi vůbec do statku přišel?"

„Šel jsem — přišel jsem —" vzpomínal Pepánek. Jindy si vzpomněl na nějakou lež hned, ale tu zrovna nic ho nenapadalo . . . „Šel jsem pro tabák, pro doutníky jsem šel, a slyšel jsem tak pěkně hrát na harmoniku a — a viděl jsem tamhle Lojzíka, že tu napájí koně, tak jsem se podíval za ním."

Koždoň se hrubě zachechtal.

„Vidíš, ty filuto, jak se lhář prozradí," cloumal jím za límec, až se chlapec škrtil. „Tak k tomuhle hodnému chlapci jsi přišel; což je to tvůj známý?"

„Jo."

„Ták vidíš, lháři prolhaný. Je to tvůj známý a nevíš ani, jak mu říkají! Abys tedy věděl, jmenuje se Karel a ne Lojza, rozumíš, a je to hodný, bohabojný chlapec, tuze účinný, a ně taký lotr jako ty, což je na tobě vidět hned na první pohled. Pojď sem, Karlíčku," zavolal Lojzka, „a podívej se dobře na toho lotrasa. Že prý se s ním znáš, tamhle jsem ho vytáh z kouta. Jeho štěstí, že ještě nic v kapsách neměl. Znáš ho?"

Lojzek pokrčil rameny a potřásl v úžasu hlavou nad takovou nestoudnou smělostí.

„Tak to vidíš sám, jaký je nejčkon svět bohaprázdný. Chraň se všech spolků s takovými šibaly a zachovej si svou bohabojnost a poctivost, kterou je ti ostatně hned na tváři vidět. Ó, mne nikdo neošálí! A ty, tu máš, tu máš, abys po druhé nelhal a nelezl, kam nemáš, a jdi" — vyťal Pepánkovi dva řízné pohlavky, až mu čepice slétla a vystrčil ho ze dvířek, jež hlučně přirazil a zastrčil.

Pepánek udělal pochop, div nepadl. Pak zvedl čepici, zaťal zuby, aby zadržel slzy a celý ještě rozčilen náhlým tím divokým výstupem, usedl si k Vojtovi. Mrzel se velice sám na sebe, že by byl málem sám prozradil Lojzíka a všechno pokazil. Styděl se také před mladším bratrem, kterého vždy nazýval hlupáčkem a před nímž tak byl pokořen. Prozradil se totiž sám, hýbaje tyčí, kde měl seděti jako myška zticha. „Jen svede-li nyní Lojzek něco, když je tam sám," staral se.

„Lojzík dovede všechno," jistil Vojta s plným přesvědčením, „a sám."

Pepánek svěsil hlavu. Byl tuze pokořen. Ani zalhat už pořádně neumí. A bit byl před Vojtou. „Ale ať," — zdvihl zase hlavu, „bylo to pro dědečka." A cítil se zase spokojen, neboť patřil k těm šťastným lidem, jimž jako čínským dětem korkový věnec přivázána na krk útěcha vlastní.

V každé nehodě vyplavou na povrch své spokojenosti.

„Abys, Pepánku, šel napřed," připomněl šetrně Vojta, „nač máme pak utíkati dva. Já jsem menší a snadno se někde ztratím. Tebe by mohli bíti, kdežto mně, malému, spíše odpustí."

„Beztoho už byl bit," domyslil Vojta pro sebe. „Nač by byl bit ještě se mnou?"

Pepánek uznal, že má ten chlapec pravdu a napomenuv ho ještě k největší opatrnosti, ukázal mu, kde naň bude čekati po prvních úderech zvonu.

Několikráte se ještě ohlédnuv, zmizel Pepánek za rohem návsi na silnici.

Vojta hladil psíka a nespouštěl očí s tyčky. Po dlouhé, dlouhé chvíli zavrtěla se zase tyč a sklonila se. Vojtovi zabušilo srdce tak, že i psík na jeho hrudi se znepokojil.

„Já na ni cupy, dupy, cup!
ona zas — dupy, dupy, dup!
Jářku, ovečky, seberte se! Juchej!"

znělo vesele oknem za řevu harmoniky.

„Za toho hluku může Lojzek mnoho dokázati" — myslel si Vojta, když v tom zdvihla se do výše tyč a na ní Lojzkova známá čapka se sojčím peřím. Zakývala se dvakrát, třikrát, a klesla zase dolů.

Vojta se zdvihl, postavil psíka a navlékl mu oboječek z motouzu na krk. Pak klidně zahnul na pravo opačnou stranou za kapličku, odkud přicházel právě hlouček dětí, provázejících v obdivu soudruha, jenž s vřelým procítěním hrál na krásně malovanou novou frkačku.

Tu slyš! Bim! Bim! Bim, bam, bum, bim, bimbimbim, bam, bam — bim, bam — bim bam!

Pejsek vyskakuje ku předu a do výšky. Chce za Vojtou a provaz jím houpe a strhuje ho zpátky. Děti, zprvu překvapeny, běží k němu se smíchem. Psík jim uskakuje všecek vyděšen a šturmuje dále: Bim, bam, bim bim, bam, bam!

Lidé vybíhají z domů bledí, třesoucí se. „Ježíš Marjá!" ozývá se co chvíle. „Někde hoří!" I muzika na sále ztichla — všechno se vyhrnulo ven a pobíhá zmateně. Vojta jde klidně dále. Od rohu návsi vidí, jak kdosi u kapličky pohlavkuje chlapce s frkačkou, až mu nástroj odletěl, a kopá po psíku, který uskakuje a ještě zuřivěji zvoní. Bim, bim, bim, bim! Bim! bim, bim!

Konečně přestal. Utrhl se pes, či mu ublížili? Škoda by byla toho psíka.

„Utíkej, utíkej!" chytil Pepánek Vojtu přiskočiv k němu.

„Proč, vždyť nikdo nehoní," divil se Vojta a vzpomněl na malého hudebníčka, který byl za něho nevinně bit. Ano, taková je spravedlnost na světě.

„Ještě se ptej, proč," zlobil se Pepánek, „celou ves vyšturmuje a jde jako svázaný, vždyť by tě mohli rozzlobení lidé ubit! A on si řekne ještě proč a jde, co noha nohu mine. A nic se mu ani nestane na konec. Mají to ti hlupáci na světě štěstí," pomyslil si — „a chytrému se napohlavkuje."

Když došli k potoku, usedli pod vrbou a čekali na Lojzíka. Čekali dlouho, strašně dlouho, nebo se jim to jen tak zdálo?

„Co pak asi Lojzek teď dělá? Jen aby se mu nic nestalo," rozčiloval se Pepánek.

„I, nestane. Nic se Lojzkovi nestane," jistil Vojta.

„Buchto!" ulevil si Pepánek, jemuž ten klid byl nepochopitelný a protivný. Vyhlíželi dlouho na silnici. Tu se ozval dusot bosých nohou po pěšině se strany. Lojzík je překvapil a utíraje si pot dlaní s čela, usedl mlčky k nim pod vrbu.

Pepánek cítil, že ho něco škrtí. Zavrtěl hlavou nevolně.

„Všechno marno, viď?" zašeptal, když Lojzek dlouho mlčel. — „Ukaž!" natáhl za to Vojta ruku k udýchanému soudruhovi.

Lojzkovi blýsklo se v očích z této důvěry. Vytáhl z kapsy listinu a podal ji — Vojtovi. Pepánek i přes toto pokoření rozjařen a dychtiv, stoupnul si k Vojtovi za záda a četl:

„Já nížepsaný prohlašuju a stvrzuju u přítomnosti svědků podepsaných, že svou celou usedlost pod číslem p. 27. ve Věsnově, t. j. kovárnu i s obytným a hospodářskými staveními, poli a lukami a sadem, vše ve výměře 31 korců a 547 □ sáhů — — — — — — — — — —"

„Tak, to je ten dědečkův kontracht," oddychli si chlapci a dívali se na sebe, když přečetli celou listinu až do poslední písmeny. Byli dojati. Pepánek, vždy měkký, měl slzy v očích. Lojzík zářil.

„Bude čas jíti domů," připomněl Vojta, „slunce již nestojí vysoko. Aby nás nikdo nezdržoval, dejme se pěšinami."

„A ty vypravuj, Lojzíku, cesta nám uběhne," naléhal Pepánek.

Lojzík uposlechl, ale protože vyprávěl o sobě a byl by pokládal za neslušnou chloubu i to, co skutečně dokázal, nebylo toho mnoho, co pověděl. (Pokračování.)

⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

V zábavě té neustále vracely se mu zvláštní vlny blaženosti, mohutné a všecko nitro zaplavující, opakující se po nedlouhých přestávkách. V těchto vlnách plno bylo šumění, plno slov, plno písní, plno ševelu, ale když vyslechl tuto širou píseň, rozeznával v ní pouze jediná dvě slůvka: „Je moje!"

Teprv o sedmé hodině povstal a poroučel se. Mařka vyšla s ním do kuchyňky.

„Přijdete?" zašeptla.

„Do parku? Ano — každý den!"

„S bohem!" dodala a všecka jiná, než jaká bývala v sadech, podávala mu ruku.

Uchopil tuto opálenou ruku se záděrami a drže ji chvíli podivně ustrnul, jako by se mu v duši myšlení přerušilo. Tvář jeho ztupěla. Ale okamžitě přilétl úsměv a zhltil toto krátké ztupění.

„No — co pak?" zasmála se Mařka povšimnuvši si toho.

Kvíčala okamžitě, jako by vůle nabyl, ruku její, již dosud držel, políbil.

Zarděla se. Pohlédli na sebe. Odešel. Vlny blaženosti, šumějící dvěma slůvky „je moje" valily se s ním.

IX.

Od této odpolední návštěvy ovládly Kvíčalu neobyčejná chvátavost a nepokoj z nedočkavosti. Nemohl ani doma usednouti, jak byl oživlý a spěchavý. Vyběhl ještě po večeři na ulici. I zde byl jiný než jindy. Chodil rychle, chtělo se mu s lidmi mluviti a neustále se obracel. Vzpomněl si na práci pro sládka Jaroše, ale nenapadlo ho jíti domů. Vrátil se až o desáté hodině. Pešková ležela již v posteli. I on ihned ulehl, ale spáti nemohl. Ještě o půlnoci bděl.

Nedočkavost a chvátavost příští den ještě vzrostly. O celou hodinu dříve chodil před musejní budovou.

Revident Bukovský, oděný černě, v šedých rukavičkách, s černou kravatou a v cylindru, všechen upravený a vycíděný, s tváří oholenou a úsměvnou, jakoby šel k vysokému slyšení, objevil se přesně o desáté hodině. Choval se jako před významnou nějakou událostí, mluvil málo a odměřeně.

„Všecko je už domluveno, nebojte se!" řekl, odváděje Kvíčalu na Václavské náměstí. Zde zatáhl jej do vysokého domu s dlouhým dvorem a zahradou, proběhl s ním chodbou a pavlačí nade dvorem ke kancelářím Sudova nakladatelství a vstoupil s ním k řediteli.

Úřadovna, velký, pouze vybílený pokoj se dvěma okny, přeplněna byla knihami, papíry a fascikly. Vzduch zde byl těžký. Hodiny tikaly. Ředitel seděl za širokým stolem. Spatřiv revidenta, vyskočil a chvátal k němu. Rozbrebtal se. I revident se rozbrebtal. Smáli se ještě čemusi ze včerejší večerní zábavy, jako by pokračovali v ní. Oba zrudli. Oči jim zmizely v tučných a masitých tvářích.

Kvíčala stál u dveří. Ředitel objevil se mu zcela jiný, než jak si ho představoval z poznámek Bukovského. Byl to nevelký, silný muž dosti mladé tváře, s bledým obličejem, jenž však ihned zčervenal, s malým nosem i očima, živý, pohyblivý a brebtavý, stále přisvědčující. Bystřejší oko rozeznávalo však na něm okamžitě, že jinak myslí a jinak mluví.

Po chvíli, když se páni vysmáli, obrátili se ke Kvíčalovi. Ředitel podal mu ruku. Špinavě zelené oči jeho rychle si studenta prohlédly. Pohled ten byl nepříjemný, ale tak mizivý, že jej nestísnil.

„Tak — dobře," řekl. „Prvního srpna nastoupíte. O osmé ráno."

Kvíčala chtěl něco říci.

„Já vím," zadržel ho ředitel, „dobře — hlaste se tu u mne."

Revident Bukovský upřeně pohlížel na Kvíčalu. Usmíval se. Po této ředitelově poznámce uchopil ho oběma rukama, zatřásl jím a řekl:

„No — co? Šlo to rychle! Tak — ať jsme tedy všichni spokojeni!"

Vytáhl pak z kapsy psaní, jež mu podal.

„Kuliš vám to posílá!" řekl. „Přečtěte si to, a hned!"

Kvíčala otevřel list. Bylo v něm napsáno velikým písmem: „Gratuluju, já řku, povídám!"

Ředitel se zasmál. A opět se s revidentem rozbrebtali. Kvíčala byl červený a stál jako voják. Revident chvílemi se naň usmál.

Za čtvrt hodiny byli opět na náměstí, tou dobou neobyčejně oživeném. Revident prohlížel si svůj zápisníček. Byl šťastným výsledkem rozveselen. Zářil.

„Je půl jedenácté," mluvil chvatně, „čeká mne už zas něco nového. Jako v mlejnici. A to se mi taky zdaří. Dcera naší domovnice dostane se do Průmyslové

banky. To je něco! To mne těší. Holka je hezká a pěkně píše na stroji a pěkně počítá. Čeká mne u Prašné brány, povedu ji k řediteli. A v jedenáct zas musím být v akademickém gymnasiu. To už je horší. Kluk jeden, syn našeho jednoho správce, má po prázdninách opravu z počtů. Lump jeden! A tadyhle — ale to zas až zítra. Tak — studente — s bohem! Prvního srpna vám to začne!“

Podal mu ruku a usmívaje se pohlížel naň.

Kvíčala cosi prohodil a poklonil se.

„No, no, tak jen vesele!“ dodal revident zanikaje v proudu lidí, spěchajících k Příkopu.

Kvíčala se rozhlédl kolem. Napřímil se. Chtělo se mu zahvízdati a na patě se otočiti. Bledá tvář zrůžověla a v očích plno bylo jakési zvláštní lačnosti a veselosti. Do představ zapadly mu částky obrazů, jak je tisíckráte sníval, sen o záhadném knížecím původu, ale tu po prvé se pohrdlivě usmál a pomyslil si: „Pitomosti!“ Nechtělo se mu představovati si a prožívati tyto bláhovosti, ale toužil po pohybu, rozmluvě, zábavě.

Pospíšil domů. Procházeje kuchyní, hvízdal si.

„Co pak tak vesele?“ zavolala naň stařena Pešková, míchající smažící se cibulkou, jež okamžitě postřehla neobyčejnou jeho náladu. „Co pak se to stalo?“

„No — co myslíte?“ otázal se, odhodiv klobouk a rozbrázdiv si zpocené vlasy.

„Přijali vás?“

„Ano. Prvního srpna nastoupím!“

Stařena Pešková popošla za ním do pokojíka.

„A — už jistě?“ otázala se hlasem, který prozrazoval, že nepochybuje.

„Už jistě!“ zasmál se hlučně. „To už jistě!“ opakoval, usednuv prudce na pohovku. Náhle však, shlédnuv na stole svůj rukopis, vyskočil a srovnávaje neklidně a chvatně papíry zvolal: „A tohle ještě dnes vrátím. Toho už nechám!“

„Proč, mladý pane?“ podivila se stařena. „Dodělejte to, škoda té desítky. Máte těch pár dní jen tak koukat? K čemu? Sedněte a dopište to!“

„Prosím vás!“ zvolal s posměchem. „Já se budu s tím dřít? Teď — když mám místo. Taková pitomá práce. Ne, ještě teď mu to hodím pod nohy!“

„Ale, mladý pane, vždyť vám to vypomohlo v největší bídě!“ namítla důrazně.

„Ano, ale jaká je to ponižující práce! Opisování takových zbytečností! A co jsem se s tím nadřel! Býval jsem utahán jako kočka! Vždyť takový blázen využitkuje člověka až do poslední krůpěje krve!“ volal srovnávaje rukopisy do svazečku. „Musím mu to ještě teď odnést — abych to neviděl!“

A posadiv si klobouk na hlavu, odešel s rukopisy k Jarošovi.

Za půl hodiny se vrátil.

„Dostali jsme se do sebe,“ oznámil stařeně, jež prostírala na stůl.

„To jsem čekala. Nevíte, co s tím štěstím! Pobořite ještě Prahu!“ odvětila nevrle.

„Pověděl jsem mu, co si o něm myslím!“

„Nikoho si nemáte zbytečně rozhněvávat. Nikdy nevíte, koho budete potřebovat!“

„Ne — ten se mne namořil! S tím jsem se musil vyrovnat. Už dlouho to ve mně vřelo.“

Stařena odešla do kuchyně, bručíc si cosi nevrle. Krok její byl těžký.

„Paní Pešková, budete-li na mne takhle vrčet a takhle se plést do mých záležitostí, — odejdu vám!“ zavolal za ní nápadně ostrým hlasem.

Stanula.

„Zaplatíte-li mi všecko, co jste dlužen, s pánem bohem!“ odvětila nerozmýšlejíc se.

„Nebudete-li hodná — ožením se a neuvidíme se!“ pohrozil dále. „Za měsíc budu ženat!“

Poznámka jeho stařenu překvapila. Hnědé oči její zasvitly hněvem. Zaváhala a zabrebtla cosi. Vzpamatovala se však rychle a odvětila:

„Nalezne-li se takový blázen, který by si vás vzal — tak jen hodně brzy. Držet vás nebudu a radit vám taky nebudu. Zdá se, že jste tím místem zmoudřel za sto lidí a že vám narostly rohy. Oženit! Ženská! Tak! To vám scházelo! Je vidět, že vy jaktěživ nemůžete být šťasten. Ďábel vám všecko vezme před nosem. Jak máte místo — už vás ta nešťastná myšlenka napadla. Ženskou! Bodeť! Ženit! Máte nejvyšší čas!“ Popošla k němu a zrudnuvši náhle v masité své tváři pohrozila mu pěstí. „Nemodlíte se, neznabohu, to je to!“

„Ne, paní Pešková, to není to,“ zasmál se příkře, „ale jsem zase jednou sebevědomým člověkem, a to je to!“

„Buďte si, ale uvažujte! Nestřílejte hned. Oženit! Za měsíc!“ volala Pešková pleskajíc si na sukně. „Kde pak máte nevěstu? Vím něco o ní? Svěřil jste se mi? Už to by byla veliká chyba!“

Kvíčala se hlasitě smál. Pohněvání jeho se rozprchávalo.

„Myslíte, budu-li mít nevěstu, že vám ji ukáži?“ zvolal.

„Ukážete, a rád, protože si sám s ničím rady nevíte. Na konec, když je vám zle, vždycky přijdete na mne. A to vám říkám: Vy si nemůžete každou vzít. Vy musíte dostat takovou, která by vám otevírala oči a pomohla vám vždycky rozeznávat, co je dobré a zlé!“

„Bodeť, bodeť.“

„Ano, takovou. Nesmějte se. A rád ji musíte mít . . . rozumíte?“ mluvila stařena hlučně, ale ne již zlým hlasem. „Jen takovou. Až ji naleznete — však já vám potom povím, je-li to ta pravá. Vím už dobře, jakou vy potřebujete. Mámu. Musí se o vás starat jako o dítě. Ano. Dítě jste. Bdít by musila nad vámi.“

Kvíčala naslouchal napjatě. Chvílemi zvážněl, chvílemi se zasmál, chvílemi hodil hlavou.

„A vy byste ji musil mít rád,“ pokračovala Pešková, „abyste nelitoval pro ni kroku, abyste dělal s chutí, abyste nelenošil a nemyslil, že vám lidé ubližují, dávají-li vám výdělek!“

„To si nemyslím!“ pojednou jako bodnut vykřikl Kvíčala.

„Myslíte, i myslíte, mladý pane! Co pak to bylo před chvílí?“

„To? Sládek Jaroš? — To je něco jiného! To je hlupák, který se domnívá, že je spisovatelem a vědcem!“

„Do toho vám nic není, ať je, jaký je, a myslí si, co chce. Výdělek dal a dost!“

„Ne — ten mne mořil, ten mne využitkoval.“

„Prosím vás,“ — pravila nevrle a důrazně, „mluvil jste snad o někom jinak? Jen buďte poctivý a přiznejte se, že jste se dosud s každým rozešel, kdo vám poskytl výdělek, anebo kdo vám něco dobrého prokázal.“

„Já?“ zlostně a vzdorně prohodil. „Já?“

„Ovšem, že vy! Ale kde pak vy byste se přiznal ke slabosti! Vy! Kde pak! Nikdy! Vy máte něco v hlavě, co nemůžete přelomit. Ne a ne. Jak plesknete, že je nebe zrzavé, už to nezměníte. Pořád je zrzavé. Nikdo vás nepřesvědčí, kdyby celý svět dosvědčoval, že je modré. A tak je to i s těmi vašimi dobrodinci!“

Kvíčala povstal.

„Dobrodinci?“ vykřikl stařeně do tváře. „Mí dobrodinci? Prosím vás — jací dobrodinci? Byl snad sládek Jaroš mým dobrodincem?“

„Ano, byl!“

„Dobrodincem? — Tyranem! Mučitelem. Dal mi něco zdarma? Musil jsem za mizerný halíř dřít! To je to dobrodiní! Za to mu mám děkovat! Proč?“ (Pokračování.)

LITERATURA.

Karel Novotný: *„Básník mezi lidmi.“* Život a příhody Svatopluka Čecha na vsi. V Praze 1912 nákladem Hejdy a Tučka. Stran 183 za K 2·—.

Drobná intimní publikace — takový rozmilý kvítek lásky k mrtvému básníkovi, který prožil osm let svého tichého života v mělnickém kraji, v idyllickém zákoutí obřístevském. Dne 21. září 1895 koupil si Sv. Čech domek č. 83. od mlynáře p. Jana Polívky za 1600 zlatých, upravil a osil si zahrádku, založil drobné hospodářstvíčko, nasadil holuby . . . a žil tam plných osm let svůj intimní, plachý, samotářský život, vyhledávaje prostičké lidi, ale zároveň skrývaje se před lidmi, těše se svými knihami, květinami a zvířátky, rok co rok téměř nadarmo chráně svou zahrádku před nešetrnými jarními záplavami blizounkého Labe. Sterých podrobností, schválně sestavených a jen zase jakoby bezděky dotčených mezi řádky, dovídáme se tu. Jak Mělnicko se svou širou zelení, k severu ohraničenou silhuetami šerých kopců, zalíbilo se Sv. Čechovi pro značnou podobnost s krajinou vranskou u Slaného, kde básník prožil své jinošství; jak tu básník pracoval a jak se podvečer vydával na samotářské procházky, někdy i dosti vzdálené, až k mělnickému Chlomku; jak tu prožil v únoru r. 1896 všecky milé i nemilé dojmy svých padesátých zrozenin s gratulacemi a dárky, s návštěvami a deputacemi; jak těžce a zvolna splácel svůj domek, jak často obracel se na přátele neb známé, došlo-li k nějaké „složitější“, jemu vzdálené transakci nebo smlouvě; jak cítil s lidem, jak se ujímal každého zvířátka a jak nikdy nedovolil, aby byla koupená kuřata zařezávána v domě anebo jeho mladí holubi dušeni . . . Jsou tu přečetné drobné doklady, které nám zdůrazňují básníkovu známou, mírnou, tichou, soucitnou povahu, jeho vrozené samotářství, vyvažované jaksi jen plachou příchylností k drobnému venkovskému člověku a k dětem. A všecko to takřka hned v zápětí dokumentováno dopisy nebo jinými písemnými doklady —: neboť autor knížky dává velmi často hovořiti jen jim.

Je to celkem skromňoučká, nikterak ná-

ročná publikace, někdy až do subtilností a citlivůstkářství zabočující, ale z každé její řádky cítíme lásku, která ji diktovala. Bude kdys dobrým dokumentem nejenom biografickým, ale i kulturně historickým vůbec. Vždyť je tu velmi mnoho skryto i našich povšechných bolestí a zájmů, našich národních a společenských mělčin, našich ukrytých zbožných tužeb. Nemůžeme se zbaviti trpkého dojmu, čteme-li o nejedné obtíži, s jakou náš veliký básník splácel svůj nevelký dluh. Vrozená jeho láska k vlastnímu kousku půdy, již tak často opěvával ve svých básních, pro niž dal obětovati i život svého lešetínského kováře a na níž založil nejednou i vlastní osnovu svého díla, byla jistě jedním z nejvlastnějších prvků jeho životních pudů a tužeb. A její realisaci musil si vykupovati tak těžce, tak trpce a tak dlouho . . Nezdá se vám, že tento jediný moment stačí, aby dosti hlasitě promluvil o naší povšechné kulturní vyspělosti? *Fr. Sekanina.*

* Marie Vsev. Krestovská: *Tři povídky.* Přeložil A. G. Stín. Svět. knihovna č. 1051—53. Nakl. J. Otto v Praze.

Autorka několika románů ze společenského života napsala také řadu kratších prací a právě těmi zabezpečila si místo mezi dobrými povídkáři a novellisty ruskými. Kreslí v nich postavy ženské jasně a životně a dotýká se citlivých strun lidského srdce (Babiččina vnučka, Prostí) a dovede i porokem stíhati povrchnost formou jemné ironie (Oslavovatelka jmenin). „Zvon" r. X., č. 44. (str. 680.) pojednal již o literární činnosti této spisovatelky u příležitosti jejího úmrtí r. 1910 a uvedl, co z práce její bylo již do češtiny přeloženo. Překlad A. G. Stínův jest čeśtější, než bývají překlady řemeslné, ačkoliv i tu vyskytují se některá nedopatření. Předností této české knihy však jest pečlivý a účelný výbor povídek, kterými se podává dobrá charakteristika spisovatelky.
K. V. H.

* Nejmenovaný ctitel, aby povzbudil ochablý zájem o básnickou tvorbu českou, věnoval belletristickému spolku „Máji" v Praze částku 100 K jako lyrickou cenu za jednu nejlepší lyrickou báseň, r. 1913 časopisecky nebo knižně vydanou. Dle ustanovení dárcova, ježto cena má býti udělována každoročně, vydá se lyrická ročenka nejlepších lyrických plodů českých, z níž bude o básni rozhodnuto porotou, složenou z redaktora ročenky, dárcem jmenovaného, a čtyř členů. Dva z nich zvolí sobě básníci v ročence zastoupení. Snaha nejmenovaného ctitele je chvály hodna, i lze si jen přáti, aby věc se zdařila. — *—s—*

* Nedělní „kazatel" v „Čase" vykonal dvě masopustní kázání o víře na tři věty, které vyňal z mého literárního referátu, aby dost pracně dokázal, že smyslu vět těch nechtěl rozumět. Doložil bych mu, že nemá pravdy, ale proti argumentům jeho: slabá páteř, měknutí kostí, vysychání mozku, blázen, blázinec, nesmysl, zmrzačený rozum, zmrzačený karakter (?!), patoky rozumové, skvrna karakterová (?!), alpští kreténi — nenalézám ve slovníku „českého inteligenta" příslušných argumentačních ekvivalentů. *—pa—*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Sedlák svým pánem.* Veselohra o čtyřech dějstvích. Španělsky napsal Lope de Vega. Přeložil a upravil Jaroslav Vrchlický. Režisér Gustav Schmoranz. V novém nastudování a scénování na Národním Divadle dne 13. ledna 1913.

Znělo to jako pohádka o hrdém, sebevědomém sedláku Juanovi, jenž ctí svého krále, řídě se Kristovými slovy: „dávejte, co je císařovo, císaři, a co božího, bohu" — více však nic. Krále spatřiti netouží a svojí hrdostí se nikterak netají. On je králem na své hroudě! A král ho v přestrojení na jeho statku u Paříže navštíví, pohovoří si s ním a druhý den pošle si pro jeho peníze, děti, Lisardu a Feliciana, a konečně i pro něho. Hrdého sedláka pokoří, aby ho v zápětí s jeho dětmi odměnil. —

Znělo to skutečně jako pohádka, půvabná a rozkošná svojí naivitou, přímočarostí a průhledností, svěží a občerstvující jako pramenitá voda v zamžené sklenici. A tato čtyřaktová veselohra, jež hrána byla poprvé na Národním Divadle 15. března 1890, napsána byla téměř před třemi sty léty autorem, jenž napsal na 2000 veršovaných komedií a o jehož plodnosti a lehkosti tvoření se vypravují legendy!

My z mladší generace nepamatujeme premiéry této veselohry na zemské scéně a nelze tudíž nynější provedení její s původním porovnati. Víme jen, že hlavní role sedláka Juana a krále obsazeny byly kdysi Šmahou a Seifertem. Dnes připadl Juan p. Janu Vávrovi a král p. Richardu Schlaghamerovi. Juana, stěžejní postavu veselohry, propracoval p. J. Vávra do nejmenších detailů. Nenápadnou, však výraznou mimikou vyjádřil celou prostou, přímou duši sedlákovu a jeho sukovitou, poctivou povahu. To platí zejména o scénách, kdy Juan se modlí, kdy mluví s navštívivším ho králem, a zvláště kdy ztrácí obě děti, pro něž si král posílá. Malý sklon hlavy, přidušený hlas, nepatrné vzlyknutí vyjádřilo hlouběji a plastičtěji bol Juanův nad ztrátou dětí, než mnohá a veliká gesta. P. Richard Schlaghamer přinesl králi mnoho noblessy a elegance, méně však povýšenosti a majestátu.

V tomto směru výstižněji kreslila infantku v její povýšené upjatosti pí. Růžena Nasková. Hrabě Oton p. Rudolfu Deylovi rozhodně nesvědčil. Belisu hrála sl. Anna Suchánková svěže a radostně, příliš však exaltovaně — jak bývá ostatně často jejím zvykem. Ve Filetovi jsme těžce postrádali zemřelého p. Rudolfa Kafky. Pan Eugen Wiesner svoji obtížnou posici čestně uhájil. Na jeho Filetovi bylo patrno mnoho píle, mnoho poctivé snahy a dobré vůle, jež však ještě sváděla mnohdy k překreslování a zbytečným gestům.

Vzkříšený „Sedlák svým pánem“ vypraven byl p. Gustavem Schmoranzem pečlivě a svědomitě do všech podrobností. Důmyslně řešené scény měly malebnost a náladu, sborové výstupy byly plastické a přirozené v projevu.

Jediné však scházelo tomuto představení. Správná a krásná deklamace krásných a zvonivých veršů Jaroslava Vrchlického. To platí o celku všeobecně. Zapomněno bylo na př., že jinak se mluví na dvoře sedlákově, jinak na dvoře královském. V jednotlivostech bylo mnohdy prostě skandováno bez melodické linie a pochopení smyslu veršů. *Tristan.*

Pět Frankfurtských. Veselohra o třech dějstvích. Napsal Karel Rössler. Přeložil Gustav Pallas. Režisér F. Hlavatý. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů 17. ledna 1913.

Jde tu zřejmě o Rotschildy z let dvacátých, kdy tato bankéřská rodina vydávala se na výbojnou cestu do světa. Po smrti starého Anselma, zakladatele finanční slávy rodu, rozprchli se synové z rodného domu. Nathan se stal bankéřem v Londýně, Šalomoun ve Vídni, Karel v Neapoli, Jakub v Paříži a Anselm zůstal ve Frankfurtě. Již tehda ovládalo patero bratří svými miliony panovníky i státy, jsouc ctěno a zahrnováno řády i tituly. Šalomoun přináší dokonce rodině Rotschildů z Vídně baronství, z kteréhož důvodu sjíždějí se všichni bratři do Frankfurtu ke své staré matce. Šalomoun však, ač nikoliv nejstarší z bratří, přece odvahou a výbojností vlastní intellektuální vůdce ostatních, přichází ještě s něčím jiným. Chce půjčiti Gustavu, vévodovi z Taunu, jenž rozmařilým životem přivedl svůj státeček téměř k bankrotu, dvanáct milionů, když si vezme vévoda jeho dceru Karlu, kterou s sebou přivezl, za ženu. Lehkomyslný vévoda z Taunu se vším souhlasí, smlouva jest podepsána, když Karlička svým „ne“ zhatí plány tatínkovy. Zamilovala se do nejmladšího z bratří, Jakuba, jemuž dává přednost před vévodskou korunou.

„Pět Frankfurtských“ hráno bylo ve Vídni, v Německu i ve zdejším německém divadle a vzbudilo značný zájem. Nám ovšem celé prostředí této Rösslerovy komedie je cizí a proto nemá a nemůže míti „Pět Frankfurtských“ pro českého diváka toho interessu a významu, jako v cizině. Autoru nejde tu o konflikt dvou světů, neřeší problému rasového nebo náboženského — ač stojí tu proti sobě židovstvo a křesťanstvo —, přechází vše jen mimochodem, drže se hladkého povrchu v jediné snaze, aby pobavil publikum a nenutil je k přemýšlení. To daří se mu v prvním aktu, nejpropracovanějším a nejvtipnějším. Druhý akt střižen je trochu operetně a s třetím jsou spokojeni jen oba snoubenci a stará Gudula.

Nejlepší výkon podala pí. M. Ptáková (stará paní Gudula), p. B. Zakopal (Anselm) a p. A. Dobrovolný (Šalomoun).

Režie byla pečlivá a zejména v prvním aktu plně vystihovala náladu, překlad je velice nečeský. *J. M.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Dne 18. t. m. zemřela v Praze paní *Marie Fridová* v požehnaném věku 90 let matka Jaroslava Vrchlického, kterou zesnulý básník ještě loni, ovšem již velmi chorý, se svým bratrem, ředitelem Bedřichem Fridou, navštívil. V článku Bedřicha Fridy: „Mladá léta Jaroslava Vrchlického“, který „Zvon“ právě přináší, často děje se zmínka o paní té, jejíž památka vždy nám ozářena bude gloriolou, již proto, že již básník neskonale miloval.

K. V. H.

❖

Podezření z čarodějství. Martin Werher, mydlář, člověk zprvu potřebný a v podružství po kolik let byl, ale pak stal se měšťanem v Plzni, dům si zakoupil i mnohým lidem na grunty zástavou půjčoval. I vznikla řeč o něm i ženě jeho, že ve dny nedělní a sváteční, když se služby boží a kázání slova božího konaly, peníze čítávali a nějaké černé kočky v domě svém při jistých časích měli. A ten klep do vězení je oba přivedl r. 1605 a žalobu, že s ďáblem spolky mají, jim způsobil. A v ní sotva se jim dobře vedlo, neboť ještě o manželce Martinově svědek mluvil, že ho na Přindu k hadačce poslala, aby udělala synu Volfingerovu, aby na žádnou pannu nebyl laskav nežli na její dceru; tehdy hadačka přečetši list pravila, „že toho nelze dobrému mládenci udělati a zatočiti mu smysl i o rozum připraviti, aby se potom žádnému nehodil“, ale asi po roce přece se spolu sešli ten mládenec s její dcerou, a to byl čarodějství důkaz zřetelný.

Arch. m. Prahy, rkp. č. 1065, fol. 133. *V. V.*

V Praze, dne 24. ledna 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Bohuslav Knoesl:

MYTHUS.

Ze snění těžkého se probudila skála
a zašeptala cos v hučící řeky proud,
a řeka pomalá, jež skálu omývala,
dál větrům řekla to, jež počly v lesy dout;

tu lesy mlčící vášnivá touha jala
ta slova záhadná skal chmurných uhodnout,
a pověst zrozená v šíř lesy probíhala
a tajem plnila kde jaký pustin kout;

a lidé u ohnišť se začli nořit v snění
a ze skal mlčení a lesů rozšumění
číst bohů počali tam zahalený vzkaz . . .

Ó, doby zaniklé ve dávných legend šeři,
kdy člověk rozuměl, čím vítr šumí v keři,
čím mlčí chmura skal, čím řeky mluví hlas . . . !

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. **(Pokračování.)**

Na poplach zvonku rázem ztichli hodovníci a vyhrnuli se do jednoho ze stavení. Nejdříve Koždoň, všecek bled, potom hrbáček, vleka naříkající harmoniku za sebou, pak kašlající a vzdychající Koždoňka, tlustý člověk, co chraplavě zpíval a šedivý výměnkář vzadu. Když byli všichni před vraty, vklouzl Lojzík do komory a zamkl za sebou na oba západy, načež klíč vytáhl ze zámku. Skříň se spisy byla jen přivřena. Prohlížení šlo, díky pořádkumilovnosti představeného, rychle před se. Na balíčkách byly nápisy přehledné, jako: od c. k. okresního hejtmanství, věci školní, úřední nařízení, stavební záležitosti a celá řada balíčků dalších, do nichž ani nepotřeboval nahlédnouti, ale proto přece dosti práce mu dal svazek bez nápisu, dobře v tuhém papíru motouzem svázaný. V tom hned tušil, že asi nalezne, co hledá. Byly tu křestní listy, kupní smlouvy o usedlost Koždoňovu a nějaká jím přikoupená pole, jichž byla celá řada, pak dlužní úpisy, kvitance a podobné věci, až konečně i tato drahocenná listina. Jaké to bude u Bartošů překvapení! . . . Mezi tím, co se v listinách přehraboval, trousili se hosté

Koždoňových zpět do světnice, smějíce se a hubujíce. Vyprávěli, jak se kdo polekal, jak byla poplašena celá ves a kdo asi ten klukovský kousek nastrojil. Tlustý host s chraplavým hlasem huboval na lidi, že by mu ve slepém vzteku byli málem jeho Puntíka zabili, ač přece mohli pochopiti, že se sám k provazu neuvázal a schválně „nešturmoval". Chechtal se hlučně a cenil si po tom kousku psa o dvacet zlatých výše. Řeči jejich hodně rušily Lojzíka ve čtení, ale ještě bylo hůře, když Koždoň pohřešil klíč. Snad chtěl přinésti nové koláče z komory. Ovšem, že přes vše shánění klíče nenalezli. Zůstalo na tom, že se v tom poplachu někam založil. Hrbáček pronesl vtip, že je to jen švakrův manévr, aby ušetřil koláčů na hostech, což všichni i s Koždoněm přijali s hlučným smíchem. Ještě že je pivo ve sklepě a ne v komoře, utěšili se, to by se musilo poslati ke kováři a ten, kdo ví, zdali by o posvícení posloužil.

S kontrachtem v kapse Lojzík otevřel okno a za hlučného zpěvu při zvucích harmoniky v sousední světnici vylezl jím na dvůr. I okno ještě přivřel za sebou. Když si otvíral dvířka vrat, vyšel právě Koždoň na zápraží.

„Kam pak, Karlíčku, kam pak už," ptal se laskavě ale přece nedůvěřivě.

„Domů, pantáto. Musím už jít, nemohu se strýčka Václava dočkat."

„Tak jdi, chlapče, jdi si s pánembohem," propustil ho Koždoň, sáhnuv mu lehce na kapsy kabátu a přehlédnuv, zdali mu někde neodstává podezřele šat — „a buď vždycky tak bohabojným a účinným jako posud a hlavně poctivým. Pamatuj si to, holečku, nic tak člověka nezdobí jako poctivost. A dobré svědomí, je nejlepší poduška!" dokončil pohnutým hlasem. Pivo z něho čpělo.

„Dal ti Václav něco?"

„Nedal, pantáto!"

„Hm! To on asi zapomněl u té muziky. Aspoň tvé mámě měl tedy něco poslat, nějaký koláč. No tak jdi s pánembohem, jdi, ona se také bez toho obejde," a zavřel za ním vrátka a zastrčil . . .

„Což ty k nám nezajdeš," divil se Pepánek, když mu Lojzek odevzdával kontracht a zahýbal na kraji vesnice stranou k lesu.

„Ne," odvětil Lojzík. „Není potřeba. Ty povíš doma všechno sám. S Bohem!" Stiskl Bartošovým ruku a šel. Pepánek se dlouho díval za ním zamyšlen. „No, Lojzík o chválu nestojí!" řekl Vojtovi, „jen když provedl, co chtěl. To je chlapík!"

„Je," přisvědčil prostě Vojta. Již se smrákalo, když vešli chlapci do statku. Ve vzduchu cítili něco jako bouřku pro svou neopověděnou toulku. Otec Bartoš nechtěl, aby se děti v nedělním odpoledni toulaly, kdežto malý dědeček přál jim rád svobody co nejvíce, jen chtíval pak zevrubně slyšeti, jak jí užili.

„Pro pánaboha, děti, kde pak jste to byly celé půldne," uvítala je matka domluvou. Otec seděl s dědečkem na lávce na zápraží a oba kouříce, hleděli mlčky na příchozí. Otec se tvářil vážně, dědeček se usmíval a hleděl na Pepánka, očekávaje již od něho celý příval výmluvnosti jako důkaz neviny, příčiny zapomnění se atd. atd. Vojta vždy stručný a přímý, ohlašovával pouze svou vinu bez výmluv a omluv. To mu míval dědeček za zlé jako domýšlivost a zarytost.

„Kde jste byli?" tázal se dědeček. Hoši byli zjevně unaveni.

Pepánek bez řečí tentokráte, co však ještě více křičelo, vytasil a rozestřel osudný kontracht a podal jej slavnostně malému dědečkovi. Měl smysl pro efekt.

Než mohl dědeček shledati brejle, Pepánek rysíma očima i v tom soumraku četl vážným hlasem v listině:

„Já nížepsaný prohlašuju a stvrzuju u přítomnosti svědků podepsaných —"

Napjatěji nebývá slýchána ani proklamace válečná. Posluchači hleděli na sebe a na děti, nevěříce smyslům svým. To byl přece dědečkův kontracht! Pepánek doslabikovával i podpisy svědků.

„Kde jste to, děti, vzali? Kdo vám to dal?" žasne matka a ruce se jí radostí třesou, když sahá po listině.

Pepánek je ve svém živlu. Vypráví plynně a široce, pravdivě i smyšleně, jak mu právě žhoucí fantasie pravdu připaluje.

Vojta poslouchá se sklopenou hlavou a časem opravuje bratra, kde se mu zdá, že si příliš volně vede. Malého dědečka zejména zajímal boj s přesilou v sousední vsi.

„Ukaž," přitahuje Vojtu a dívá se mu na modřinu pod okem. „No, docela pěkná modřina," chválí nadšeně. „Krásná modřina a naučila tě hýbat rukama, co? Chlapík! Jen se nedat, hoši, to je celý zákon i proroci. Kdo se bíti dá, zaslouží ještě nádavkem." Hodil okem stranou po synovi, který se zřejmě nespokojen odvracel nad tímto zasahováním do své výchovy, směřující ke křesťanské trpělivosti.

„Tak jen dále, hochu, dál, chci vědět, kdo vám tu listinu dal."

Ale další vypravování, k němuž Pepánek předeslal úvod o úmluvě s Lojzíkem, zní už jako pohádka. Nevěřili by, kdyby mlčelivá vážnost Vojtova nepečetila vše jako evangelium.

„Oni ji ukradli," vstal otec Bartoš, zhroziv se.

„Nešťastní hoši," vzdychla matka, nevědouc, zda se radovati nebo děsiti z toho skutku.

Jen malý dědeček se smál tak srdečně a hlučně, jak ho dávno neviděli a neslyšeli. Přecházel a hladil po hlavě Pepánka i Vojtu. Kdyby nebyla již tma, řekl by chlapec, že mu viděl slzy v očích.

„Chlapíci, no chlapíci hotoví," — rozkašlal se, „zrovna jako nějaký princ v pohádkách, když vysvobozuje princeznu. Ach, ten Lojzek, to je hlava a srdce. Podívejte se, pro cizího člověka tak se vydá a nasadí a ani pro dík si nepřijde."

„Je to krádež, ba, hotové vloupání," — mračil se otec čím dál více.

„Poslyš," řekl ostře děd. „Čin musí jíti za slovem, nemá-li to býti planý zvuk. Myslíš-li opravdu tak a žena tvoje — tu máte listinu, vraťte ji, komu byla odcizena." Otec ustoupil a matka složila ruce vzad. „Co je tu větším zločinem, ukrást tu listinu, nebo ji vrátit? Já kladu horším to druhé, ač přiznám ochotně, že bych ji ukrást nešel. Ale snad to není u mne ani tak poctivost, jako nedostatek šlechetného ohně a lásky, jež se našly u těchto dětí. Vzpomínám také, že jsi neodsoudil vyzvání Roháčovo k vzetí a zničení listiny. Tu máš následek." Otec Bartoš mlčel.

„Znám jediného člověka, který by kontracht takto nabytý beze všeho rozmýšlení vrátil, a to je tvůj otec," — obrátil se děd ke své snaše.

Kývala mlčky hlavou, všecka zkormoucena a rozpačita.

Poslali pro Roháče, co ten řekne listině tak vytoužené.

Přišel hned, vážný jako vždy, pln ztajeného sebevědomí.

Matěj Roháč nikdy nemluvil na plano, jen aby se něco řeklo. Raději jen poslouchal, uvažoval a teprve, když došlo k jádru věci a zvláště byl-li tázán po mínění svém, mluvil jako kniha: stručně, věcně, klidně. Ani té ctižádosti neměl, aby opravil cizí bludná mínění, nestálo-li mu to jinak za to.

Vzal do ruky kontracht, prohlédl si jej pozorně a přečetl při světle petrolejové lampy skrze veliké brejle s kostěnou obrubou, jež byl s obvyklou svou klidnou opatrností z odřeného pouzdra vytáhl. A podržev list v ruce, poslouchal celé vyprávění Pepánkovo.

Ani rys se mu nehnul v čerstvě dnes holené vrásčité tváři, jen pobafával zvolna z dýmky, ale oči jeho mluvily za něho. Ty oči žily samy o sobě. Smály se, stávaly se vážnými, napjatými, nespokojenými, výsměšnými, ironickými.

„Tak co tomu, sousede, říkáte?" tázala se nedočkavě máti, když Roháč dlouho, příliš dlouho nepromluvil.

„Co říkám," rozvážil Roháč, pomalu klada slova do věty, „říkám, že je škoda, že se to nestalo takhle před půl rokem, aspoň ještě v první polovici dubna. Nejčkon je tohle bez ceny," plácnul povržlivě dlaní na listinu, ležící mu na koleně. „Ani za roztrhání to už nestojí. Dne 15. dubna letošního roku, jak jsem se sám nedávno přesvědčil v knihách u okresního soudu, dala si Marjánka postup vtěliti. — Nejčkon je paní. Je bezpečna," dodal po krátké pomlčce. Baf. Baf. Bafbafbaf. Baf! . . .

Pepánek si zapamatoval pro vždy tempo jeho kouření po tomto hrozném odhalení. Tak mohutný byl jeho dojem.

(Pokračování.)

Maryša B. Šárecká:

PŘI HUDBĚ ZNÁMÉ.

Ticho! — Poslyš! — Z dálavy dumně, táhle
v sluch se nesou akkordy známé dobře, —
srdcí zvonů údery! — — Z domoviny!! —
Illuse mládí!!!

Zní to v nitru! . . . Vnímavě měkká duše
v snění blahé, lahodné skolébána,
kouzlí proutkem čarovné fantasie
hned si ten obraz:

V azur rysy silhouett na obzoru
kreslí se, i zřícenin obrys šerý; —
hory mocné, jakoby zosobnění
olbřímí tužby!

Hvozdů listí zkazky si staré sdílí,
blíž se táhnou smaragdy lučin žírných,
v polích zefyr rozvlní moře klasů,
v němž jásá ptactvo.

Směsí barev bělavé štíty samot
v eden kraje zírají roztroušeně,
jak by malíř bělostné husy v zeleň
plátna si vrhl.

Rybníků hlaď zrcadlí v záři slunce,
zurčí ručej, zdobený pomněnkami,
říčky bujné — hadem se vine — hučí
katarakt tónů.

V středu všeho návrší mírné, sklonné,
k němuž chatky tulí se, kostel, škola,
jako děcko k máteři milované
vine se z lásky!

V pozadí tam . . . útulné, rodné hnízdo! —
Duše loká opium rozpomínek,
na perutích v minulo letí mysl,
v ztracené štěstí! —

Duše často promítá svojím okem
v prázdný prostor reflexy milé, známé,
chorál zvonů v ponurou když zní jizbu . . .
Býti jen ptákem!!

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

„Ale — prosím vás — vždyť vy jste nikomu neděkoval. Jaktěživ ne! Toť se ví, ustláno jste neměl. Musil jste ty krejcárky shánět, musil jste všelico peprného podstoupit, ale za to jste se nemusil na ty lidi, co vám výdělek dali, zlobit! Proč? Vy však jste je za to nenáviděl. Jen si vzpomeňte. Jednou rukou jste od nich bral a druhou jste je fackoval. Jediného neznám, s kterým byste se po dobrém rozešel.“ Povýšila hlas. „A proto ani já —“

„Co ani vy?“ zvolal, zrudnuv ve tváři.

„Nic jiného nečekám,“ dodala pevně. „Zmizíte mi a ani s bohem nedáte!“

„Podívejme se . . . A co ještě?“

„Co ještě? Dřív mi za všecko starání vynadáte! Ano! Mně jako všem.“

Kvíčala zbledl. Bylo znáti na něm úsilí, aby se přemohl.

„Vy dovedete člověka dopálit,“ řekl téměř šeptem.

„Toť se ví! — A což — poděkoval jste panu revidentovi?“

Kvíčala uvědomil si, že mu neřekl ani slova. Trhl hlavou.

„To je má starost, ne vaše!“ vykřikl zlostně.

„Dobře, dobře, já vás znám! Nač byste děkoval? Vždyť to není dobrodiní. Opatřil vám dřinu, nic víc. Až vás tam zapřáhnou a až tím hodíte, budete jim nadávat i revidentovi! Viďte?“

„Vy jste — jedovatá!“ zašeptal ostře. „To vás ta má poznámka o ženění tak bodla! Chechel“

„Jen se neklamte. Povídám vám pravdu! Znám vás a dobře vím, co vás tak kazilo. Maminka! Vaše vlastní maminka! Ubohá ta žena, která neznala oddechu, která pracovala od rána do noci, den co den, i v neděli, ta to byla! Ta chudák, která líbala vděčně ruce všem, kdo jí dali práci, ta se horšila na každého, kdo dal něco udělati jejímu mazlíčkovi Jiříčkovi. Však se na všecko dobře pamatuji. Jako špunt jste byl a už jste se práci bránil. Tenkrát vám měla napráskat, až by z vás byla krev stříkala, ale ona vždycky s Jiříčkem. Toť se ví, každý chtěl na chudáčka naložit břemen! Pochopit jsem to nemohla. Kdo dal práci jí, byl dobrodinec, kdo klukovi, byl tyran. Jiříček nechtěl rukou hnout a proto byl každý darebák. Jiříček pořád jen seděl jako bubák a troubil na svět. ‚Syn je takový poctivý smílek‘ — ona říkala smílek místo snílek — ‚a takovému každý ublíží,‘ soudívala vaše matka celá poplašena. Smílek! Pěkný smílek! Lenoch!“

Odvrátila se a odešla do kuchyně.

Kvíčala všechen zakaboněn položil hlavu nazad. Napadlo jej, kdyby byla matka živa, jak by se potěšila zprávou, že přijal místo. Zamihla se mu před očima bledá, kostnatá, stále pospíchající, s pohledem, jenž jako by se ptal: „Chceš něco, Jiříčku?“ S představou tou zabarvilo se okamžitě před ním několik obrazů z mládí, sestry, cesty do školy, zahrada v Břevnově. Podivil se, že je sám, všichni z rodiny jeho že zemřeli. „Ach, co!“ pomyslil si. „Všecko je chvíle. Brzy zmizím i já.“ Pak si uvědomil, že se mračí, že je plný hněvu, ale v nitru že vlastně je šťasten. Zasmál

se. „Pešková je hodná,“ řekl si, „ale pro halíř podstoupí zápas třeba se lvem. Kdybych ji neznal — dávno bych byl u ní nebyl, nesnesl bych toho věčného napomínání.“

Přinášela v tu chvíli polévku. Pohlédla naň káravě, jako by věděla, že si o ní něco nekalého myslí. Schýlil hlavu a usmál se.

„Vy — vy byste zasluhoval —,“ řekla odcházejíc. Ze všeho pohnutí a výrazu jejího bylo však patrno, že se již nehněvá. Naopak, chtělo se jí usmáti se.

Kvíčala po obědě natáhl se na pohovku a jal se rozpočítávati svá příští vydání, své dluhy, své příjmy. Bavilo jej to. Usmíval se. Tváře mu planuly, oči se leskly. Vybývalo-li mu něco, přidal na uplácení dluhů. Rozhodl se nahraditi něco stařeně Peškové. „Ale co — ona o to nestojí,“ pomyslil si. „Sama hledí, kde komu pomoci.“ Zasmál se hlasitě a opět rozpočítával, opět od začátku, jako by to byl ještě neučinil, a opět jej potěšilo, že mu něco zbylo. Pak přivřel oči, ale nedřímal, naopak ještě živěji přemýšlel. Připravil se se zálibou k jiné úvaze. Jal se rozpočítávati příjmy a vydání, kdyby byl ženat. Příjemná nálada rozložila se mu duší. Pojednou však, aniž si toho dosti jasně povšiml, ztratil řetízek rozpočtů, a něco jiného, odporného tlačilo se mu do hlavy. A v tu chvíli viděl se s neobyčejnou životností u professora Buchala v Královské třídě na Smíchově. Všecko do podrobnosti měl před očima, salon, dlouhé pendlovky, album s podobiznami, vlasatého professora. Chtěl setříti tyto představy, ale nebylo možná. Vše měnilo se před ním v postupném ději jako v bio. Trapné pocity rozlily se mu nitrem. Zarděl se odporným studem a z nesnesitelnosti obracel se prudce na pohovce. „Ty dvě koruny mu vrátím!“ napadlo jej a sotva že si to pomyslil, cítil snesitelnější náladu. „Kam jsem to šel? Co mne to napadlo?“ šeptal jako v ustrašení. „Jak jsem se tam dostal?“

Ale na tyto otázky, ač o to usiloval, nedovedl si již odpověděti. Představy se proměnily, aniž to postihl a aniž se tomu podivil. Vzpomněl si na přítele Lavičku. Hezký, velký hoch s úsměvem na plných červených rtech, s jasnýma hnědýma očima a růžovými tvářemi, jako živý stál před ním. „Lavičkovi bych teď mohl něco dát,“ napadlo jej. „Dokud se neožením, přebude mi ještě pět až deset korun. Mám mu je dát? A což, abych mu dal dvakrát týdně oběd? Ano, to by bylo nejmoudřejší. Dobrá! Na Lavičku nesmím zapomenout, je chudák. Jenom, kde je? Kde teď je? Neviděl jsem ho již tři měsíce. Podívám se po něm a dám mu něco!“

Z této myšlenky rozšířilo se mu nitrem příjemné, samolibé teplo. Usmíval se. Oddal se pak tomuto naladění úplně a různé vzpomínky na přítele Lavičku vznikaly a zanikaly v jeho duši.

Josef Lavička byl jeho soudruhem již v dětství. Chodili spolu do obecné školy, hrávali si a právali se. Sny o loupežnících prožili společně. Lavička byl tehda hubený kostnatý hoch s velikým nosem, tatrman; pro své žertování a poskakování u dětí oblíbený. Jen původ jeho byl nízký a dosti temný. Otce jeho nikdo neznal. Žil, nebo nežil, nikdo nedovedl pověděti, ani matka, malá, přihlouplá osůbka, živící se poslíčkařstvím a skrývanou žebrotou. Hoch tento líbil se dětem a najedl se od nich. Vynikal nad mnohé bystrostí a ovládal i některé zvláštní svou veselostí a pohyblivostí. Sotvaže poněkud odrostl, dopouštěl se podivných skutků, jež úplně zamlčoval. Zmizel třeba ze školy a tři neděle se neukázal. Nebyl však ani doma. Nikdo, ani matka nevěděla, kde je. Nelekala se však a nestarala se o zmizelého hocha. Bývala podivuhodně lhostejná a tupá. Slídila jen po jídle. A hoch se najednou opět ukázal. Nikdy a nikomu však ani slovíčkem nepověděl, kde byl a co se s ním dělo. To získalo mu u dětí obdivu a záhadnosti. Kvíčala pak přilnul k němu s vášnivostí.

Později, když Kvíčala již studoval, Lavička různě vydělával živobytí spolu s matkou. Vlastně podělkoval, žebral, poslíčkoval. Tulačil. Byl však stále veselý, chytrý a lidem milý. Vyskytlo se mnoho matek a soucitných paní, které ho chtěly zachrániti. Vždy marně. Nepřipoutaly ho tam, kam chtěly. On pak si nikdy nenaříkal jako Kvíčala a když se někdy spolu sešli, vždycky se ukázalo, že je Lavička šťastný a Kvíčala nešťastný, vždy bral onen vše na světě lehce a tento těžce. Když pak později Lavičkovi zemřela matka, žil stejně jako dřív, nestarostně, vydělávaje si nejrůznější drobnou prací a žebroněním. Vyspěl současně v hezkého hocha. Veliký nos jeho, když v těle sesílil a když tvář jeho zešířila, byl nyní přiměřený a dokonce pěkný.

Ještě později, když i Kvíčalovi matka zemřela, stávalo se dosti často, že se tito soudruzi sešli. Oba podobali se trhánkům a oba velice se radovali ze shledání. Kvíčala naříkal na práci, Lavička se smál. Míval tisíce droboučkých a směšných nápadů na získání živobytíčka. Koruny ne-

dovedl vydělati, ale halíře ano. Zdálo se, že ani o větší částku nestál. Jemu se zdál dělník boháčem. Nebylo-li výdělečku, řekl si zcela vesele komukoli na ulici o dvouhaléř na houstičku. Měl-li někdy Kvíčala nebo Lavička více drobných, přispěl ochotně druhému. Rozcházeli se vždy radostně. Zmizel-li někdy Lavička na delší dobu, nikdy nesdělil Kvíčalovi, kde byl. V tom si od dětství zůstal věren.

Když Kvíčala zanechal studií, byl Lavička vojákem u pražského pluku. Nesloužil však dlouho, propustili jej. Nesvědčilo mu tam, stále churavěl. Plukovník byl rád, že se ho zbavil. Kazil prý celou setninu svými drobnými, veselými podvody. A tak zjevil se před přítelem opět v civilním oděvu, u různých lidí vyžebraném, s černými knírky pod pěkným nosem, bez peněz a veselý jako dříve. Kvíčala zapřel, že již nestuduje, ale byl vyhublý a zatrpklý, tak že Lavička uhodl jeho postavení. Měl-li náhodou několik haléřů, vnutil mu je.

Proto Kvíčala, přijav nyní místo a vzpomněv si na upřímného přítele, rozhodl se podporovati jej. Nápad se mu zalíbil a celé nitro mu zahřál. Otevřel oči a kopaje nohou do oprýskané pohovky, volal: „Ano, ano, o Lavičku se postarám! Pomohu mu! Je-li v bídě, vezmu ho k sobě. Paní Pešková ho má ráda, nebude nic namítat. Chci, aby i on se zachytil, takhle by sešel. A už vím co! Naleznu mu zaměstnání. Dostanu ho k našemu nakladatelství. Může roznášet knihy a časopisy. Anebo pan revident Bukovský mu něco najde! Ovšem. To je nápad! Seznámím je. On nesmí takhle žít, sešel by až do kriminálu. Vždyť — jsou to podvody, co někdy dělá, vydírání, a mohlo by se státi, že by ho zadrželi a zavřeli. Jak by zavadil o kriminál, už by z toho nevyšel. A ožením-li se, nechám ho paní Peškové, ona musí někoho mít. Bude mu nadávat a při tom se bude o něho starat. A ten jí dá starosti!" Náhle se rozesmál. „Až jí zmizí, ta bude lítat!" volal. „A až se zas objeví jakoby nic, ta bude koukat!" Smál se hlasitě, snaže se představiti si udivenou i zvědavou stařenu a úplně o svém zmizení mlčícího Lavičku. A vším tím potěšen znova si představoval, jak Lavičku povznese, jak jej bude podporovati a jak mu nalezne trvalé zaměstnání. „To bude krásné! To bude krásné!" volal s neobyčejnou vroucností, štěstím přeplněn.

Náhle se ztišil a naslouchal. V kuchyni kdosi mluvil.

„Kdo je to, paní Pešková?" zavolal vesele nazvednuv se na lokti.

„Pan Lavička!" odvětila stařena.

„Pro Pána!" vykřikl Kvíčala všechen překvapen i potěšen a vyskočiv spěchal do kuchyně.

(Pokračování.)

Boh. Bauše:

CESTY ROSTLIN KULTURNÍCH.

(Dokončení.)

Vlivem křižáckých válek a turecké záplavy šířila se na západ a sever jedna z obilin, místy velmi důležitá, totiž asijská *pohanka* (grano saraceno), rostlina, která u nás teprv koncem XV. století se stala známou, a v Rusku (грѣча) *grěčicha* stala se zatím skutečnou národní, nepostradatelnou potravinou.

V národní písni ozývá se historická vzpomínka:

Priniesli Kumani
Pohanku do Krajny.
(*Kolár Zpiewanky*)

V teplejším jihu se pohanka již nedaří, kol Středozemního moře úplně mizí; za to nastoupila zde jiná důležitá obilina, *kukuřice*, dar Ameriky; jediná z rostlin chlebodárných pěstovaná původně po celé teplejší Americe, již staletí před objevením Nového světa.

Kolumbus přinesl r. 1498 semena do Španěl; od r. 1560 pěstuje se v Italii a nyní ve všech teplejších polohách; v Čechách víc jen jako pícní rostlina R. 1610 stala se kukuřice plodinou obchodní v Benátkách, které ji vyvážejí do Levanty, a odtud pod názvem „turecké pšenice" dostala se do Uher a k nám. Kukuřice zaváděla se též pod jinými názvy jako „vlaské, indické, rumunské" žito a pod.; není však pochybnosti, že Amerika jest původní vlast její, nejen dle starých nálezů v hrobech staré říše Inků; v Mexiku objeven též jediný druh divoce rostoucí (Zea canina).

Cesta kulturních rostlin tehdá se obrátila od západu na východ. Nová veliká kulturní epocha počíná výměnou plodin

a styků dvou světů, oddělených oceánem. Rýže, cukrová třtina, bavlník, přeložením na druhou polokouli staly se teprv světovými plodinami, které se odtud v nesmírném množství vyvážejí.

Netřeba poukázati tu na význam bramboru a tabáku. I ke změně rázu našich krajin přispěla Amerika. Naše akátová stromořadí (Robinia), severoamerické javory, americký platan, ozdobný lilijovník (Lyliodendron), z opletavých do ruda se na podzim barvící loubinec (Ampelopsis), jakož i oblíbená peruanská řeřicha kapucínská (Tropaeolum) jsou původu novějšího, amerického.

Kam se podělo zlato a smaragdy, po nichž tak krutě slídili první konkvistadoři v Novém světě? Rozkutálelo se po světě, jednotlivce obohacujíc, většinu zotročujíc, rozmařilost a lenost šíříc. Co lidskou společnost udržuje a k blahobytu i vyšší vzdělanosti vede, jest a zůstane *půda* pilně vzdělávaná. Ne války ničí národy, pohromy jejich se opět časem vyrovnají, ale vysílení a zanedbání půdy, která nás má živiti a potřebuje ruky pilné a mysli prozíravé.

Osudy národů nejsou ve hvězdách psány, nýbrž spočívají v jejich rukou. Promyšlená práce lidská jest oním čarovným proutkem, kterým trpké nezáživné plodiny změnily se k nepoznání ke zdaru lidstva. Ve své rodné zemi, na horách Čilských, roste jako plevel brambor s hlízkami jedovatými, velikosti sotva oříšků. Člověk sebral bídné hlízky, uložil je ve své zahradě do půdy obsažnější, zaléval, pohnojil je svým potem, a hle! rok od roku brambor nabýval většího objemu, vlastností výživných, moučnatěl a stával se denním chlebem chudiny.

J. Fabre v jedné stati vykládá svým chovancům postup kultury ještě na jiných příkladech.*)

Na svazích oceánů, vydána všem větrům, nalézá se původní rostlina našeho zelí; na vysokém stonku s řídkými listy rozcuchanými roste jako zelené, nestravitelné, tvrdé bejlí, šťávy ostré, silného zápachu. Kdož by očekával, že rozcuchaný divoch dá se zušlechtiti? Pod hrubým zjevem chová snad vzácné vlastnosti? Něco podobného napadlo as toho, kdo vzal před dobou nepamětnou lociku do prádla. Stálou péčí lodyha zmohutněla, listy se rozmnožily, seřadily, zjemněly tvoříce hlavici stlačenou; naše hlávkové zelí byl konečný výsledek velkolepé metamorfosy. Co tu bylo přechodních tvarů, pozvolných změn! Stále bylo nutno rostlinu chrániti před zvrhnutím, rozmnožovati uměle, až se dosáhlo výsledku, jako jest Hlízovská hlávka zelí. Zdaž to není výsledek cennější nežli dobytí nějaké bezcenné země?

Obraťme se k rostlině okoličnaté, rostoucí ve společnosti žab na břehu močálu. Toť původní divoký celer či meřík; celý zelený, tvrdý, chuti odporné. Neblahý, kdo by ho požil, zahynul by otravou. Kdož byl as hrdina, jenž odvážil se tuto jedovatou rostlinu přesaditi do své zahrady, učinil ji předmětem péče, kterou pozbýval celer své jedovatosti, nabýval bělosti, objemnosti, šťávy nasládlé, příjemné? Toť mistrné dílo dobrodince, jehož památka úplně se ztrácí v mlze věků.

Mužem zvláštní prozíravosti byl as též, kdo z trpkého planěte hrušky pro vzdálenou budoucnost jal se šlechtiti trnitý zákrsek, kdož z původní divoké révy, bobulí ne větších bezinek, vypěstoval v potu tváři révu ušlechtilou, kdož kořeny jako myší ocásky tenké, tvrdé plané *cvikly* a *mrkve* po úhorech rozlezlé, proměnil prací v rostliny s kořeny šťavnatými, proniknutými cukrem, ohromné velikosti, a mrkev s kořenem chutným, zlatorudým, tloušťky ramene.

Pracemi dlouhodobými získaly rostliny vlastností, jakých původně ani neměly. Zušlechťují se ve svých plodech, semenech, listech, kořenech. Není divu, že dostavili se i noví příživníci, napadající hlavně rostliny kulturní. Příznivé okolnosti, hojnost potravy pokrývající celé lány, půda zkypřelá, usnadňující larvám život pod zemí, dostatek vzduchu v půdě proryté: to vše prospívá hmyzu, jehož množství roste a ubývá v poměru k množství potravy. Původně byla většina půdy nevzdělávaná, tvrdá; nebylo řeči o spoustách chroustů, lykožroutů, příživníků všeho druhu, nebylo ale ani dostatku chleba, a hlad občas vylidňoval obyvatelstvo celých krajin.

Ušlechtilou prací zemědělskou, která zmocní se půdy i nejhubenější, dostavil se nadbytek, zažehnáno nebezpečí obecného hladu, dostavil se ale i houf příživníků, jenž opustil svůj dřívější způsob života, přizpůsobil se výživě pohodlnější, ale vybízí i zemědělce k ustavičné bdělosti a boji proti nepřátelům.

Uvedli jsme některé cesty kulturních rostlin ze spousty kulturnědějepisného materiálu, jenž doprovází vývoj hospodářského pokroku národů. Potravou bojovných kmenů kočovných, již ze severu a východu tlačili se do niv úrodných, které staly se kolébkou evropské vzdělanosti, bylo as jen

---

*) J. H. Fabre Les ravageurs. Paris 1912.

maso a mléko, oděvem kůže; kosti, rohy, střeva poskytovaly nástroje, nádoby, sítě. Vedle zvěře bylo jistě již praobyvatelům známo používání některých stebelnin, aniž došlo ještě k pravidelnému jich pěstování, kteréž nesrovnávalo se s kočovným způsobem života.

Jedlé nějaké zrno, snad *proso*, vyseto bývalo příležitostně kolem ležení, kde kmen déle se zdržoval, tak asi jak podnes dělají Beduini v Africe neb místy rolníci za Volhou v jižním Rusku. Dějiny pšenice a žita, plodin dnes v Evropě tvořících životní podmínku výživy, jíž zahrnujeme názvem *chleb vezdejší*, učí, že jsou výsledkem řady tisícileté práce a důmyslu, jichž počátek halí se též jen v mlhavém starověku. Ani *žito* ani *pšenice* nerostou dnes nikde divoce, a nemohou též zdivočiti, kdyby člověk pěstování jich zanechal; již ptactvo nebeské postaralo by se o to.

Jednozrná *špalda* (Triticum monasecum) vyskytá se sice samorostlá na Libanonu a v Palestýně, nehodí se však k požívání. Nikdo nemůže určitě říci, kde jest původní vlast pěstované nyní pšenky, zdali v Syrii, Arabii, západní Asii či v Číně. Všude v pověstech a mythech, jak výše uvedeno, též bohové sami sestupovali na zem, aby lidstvo těmito rostlinami blahodárnými obdarovali: v Indii Brama, v Italii Ceres, v Řecku Demeter. Jako za doby římské zemědělci pořádali ku poctě bohyně *Ceres* slavnosti pod širým nebem, tak i v době křesťanské církev ve dnech křížových pořádá průvody polem a hájem s prosbami za úrodu.

Pěstování rostlin kulturních proniká všechen náš život, práci i poesii lidu. Národní písně proniknuty jsou obrazy úrody polní, neboť tato ovládá celou náladu lidu:

„Komu zeszlo żytko, a mnie sama vyka
zapomniec niemoge mego nevdiecznika."

—

„Oj já žyta ne sijala, samo žyto schodyt
za kozaka neczervala, sam do mene chodyt."

(*Kolár Zp.*)

Plodiny u nás od nepaměti pěstované nastoupily další cestu do Ameriky, a zde pěstování jich v půdě panenské takového nabylo rozsahu, že vzchází jím soutěž výrobě obilin staré Evropy.

Amerika dostala pšenici r. 1530, a sice do Mexika; dnes Argentina a Spojené státy ovládají světový trh obilní. Soutěž tato jest mocnou pobídkou našim hospodářům, aby všemi prostředky zvyšovali množství i jakost výroby obilné.

Přestává idyllické a patriarchální hospodaření i úhoření dob minulých; nejen v Americe pocítěn záhy nedostatek rukou lidských a potřeba sáhnouti ke *strojům*. Nářadí orné, stroje secí rok od roku se zdokonalují; síla parní i elektrická nahraditi musí namnoze pozvolnou práci oddaných zvířat.

Mechanické stroje stávají se stále složitějšími; na nepřehledných polích obilních amerického západu užívají obrovských strojů, které zároveň stébla žnou, klasy vymlátí, plevy a zrno oddělují, do pytlů sbírají. Tedy skutečné pohyblivé továrny, které denně nejméně čtyři hektary obilí sklidí, kdežto obratný žnec sotva šest arů za den zmůže.

Tato velkovýroba hrozí šířiti se po všem kulturním světě. Malá hospodářství nebudou časem s to soutěžiti s velikými lány zpracovanými nejdokonalejšími stroji. Nebude již slyšeti písně ženců, tepot cepů, obžinky, zajdou a zacházejí již idyllické mlýny, malebně položené, vesele klapající. Vždy více budou pravdou slova písně: „Sil jsem žito na souvrati, *nebudu* ho žíti." To vše obstará stroj, jenž i vymlátí dokonaleji zrno z klasu nežli může mlatec. Pokrok nelze zastaviti, kéž aspoň půda živitelka zůstane v rukou našich. Již starý Plinius napsal duchem prorockým „Latifundia Italiam perdidere". Všude (nejen v Italii a Irsku), kde veliké lány půdy soustřeďují se v rukou několika vlastníků (namnoze cizáků neb spekulantů), mizí nejen poesie, ale bují i sociální bída a otrocká odvislost.

Rostliny kulturní přinesly nám blahobyt, zjemnění mravů, možnost pokroku a šíření se lidstva i do krajin původně nehostinných, pustých a divokých. Jsou stálého zdokonalení schopny, zvýšené výnosnosti i výživnosti, kde věnuje se jim péče, připraví půda. Vidíme, jak v době historické krajiny někdy kvetoucí, uměle zavlažované, stromovím a úrodou oplývající, spustly a vyprahly, a jinde opět divočiny nehostinné, pusté i bezvodé, energickou prací lidskou proměnily se v nivy úrodné, hojně zalidněné. Co lidské energie zmaří se na díla zkázy, krvavé války, hromadné vraždění, pálení, ničení, co důmyslu na vynálezy, jimiž by nepřítel byl přelstěn, předstižen ve výzbroji, zadržen v postupu!

Kdyby tak všechna tato energie obrátila se na zušlechtění půdy, mírové získání a výměnu rostlin kulturních, a nejen rostlin, ale i ideí a myšlenek zdokonalení a zušlechtění schopných, ať přicházejí od východu či západu, oč by mohlo lidstvo býti šťastnější, pokrok jistější. Takto vítězí stále ještě bestie v člověku, pokrok v šíření božských darů zadržující.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

Jaroslav Parma:

ZASNOUBENÍ.

Jsi mi věrná?
Je noc černá,
bezeměrná,
všecko nebe s hvězdným zrakem
ukrylo se za oblakem,
v kraji tmy a šeré stíny
táhnou tiše přes lučiny,
pustá noc si lehla cele
přes sady i přes jetele.

Půjdeš se mnou?
Nocí temnou,
nepříjemnou
stín se sklonil, cesty zalil,
do lučin se v kvítí svalil.
Tu nás touha, družko milá,
do té noci vyvábila,
do tmy pusté, širé, bezdné,
v černé noci bezehvězdné.

Chvíš se taky?
V naše zraky
tmí se mraky,
v naše duše roztoužené
tmí se nebe zachmuřené,
k našemu již sluchu ani
nezapadne zavolání.
Jsme tu jako v pusté zemi
bezradni a zcela němi.

Smrt se sklání...
Půjdem' plání
do skonání,
věříme, že vichry vstanou,
chmury temné k horám svanou,
věříme, že měsíc zplane
v klíně chmury roztrhané,
že srpečku svého svitem
proseká se černým žitem!

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Mimo nadání se rada Severin dlouho nebránil. Ustrojil se, zhasil lampu, a vyšli do soumračného večera.

„Tak vidíte, že si neuženete chřipku," rozhovořil se doktor, „ale žert stranou: tímhle vysezováním v kanceláři se zabíjíte! Musíte denně chodit aspoň dvě hodiny a když nechcete choditi sám, choďte s milostivou. Přece se neobíráte sebevražednými úmysly! Vy, statný pán, nedávno ženatý, šťastný a spokojený."

„Myslíte to, doktore, vážně?"

„Ano, zcela vážně! Míjivé rozladění a přepracovanost nejsou přece trvalým stavem!"

„Doktore, buďme si upřímni! Chybil jsem, že jsem se oženil! Teď to cítím a vám jedinému se s tím svěřuji, vám, svému lékaři. Nerozvážně jsem jednal a hořce toho nyní lituji. Otrávil jsem své mladé ženě život!"

Doktor Mráček ho klidně vyslechl.

„Suggesce je to, pane rado, nic víc, jen suggesce!" pravil pevně. „Tu suggesci je potřebí vyléčit, a vaše rozladění zmizí. Kdyby třicetiletý mladík vysedával v kanceláři od rána do noci, jako vy to děláte, dařilo by se mu stejně jako vám, totiž nedařilo by se mu! Pusťte černé myšlenky z hlavy, buďte v úředním smyslu trochu lehkomyslníkem, pomyslete si, že čeho jste chtěl a mohl v úřadě dosáhnouti, je dosaženo, že více dle obyčejných pomyslů lidských dosaženo býti nemůže, a dle toho si zařiďte služební výkony. Sobě ztrpčujete život a jiným také! Služte tak, aby vás nevyhnali, to postačí."

„Jste nenapravitelný, doktore! Vy stále jen myslíte, že je člověk schopen potlačiti v sobě všechen smysl pro povinnost! A to nemohu! Nemohu! Čeho žádám na svých podřízených, toho musím žádati nejprve na sobě. To vědomí je ve mně vstřebáno, službu dlužno konati tak, jak služba žádá! Napřed jde služba, a pak teprve vezdejší věci služebníkovy!"

„Zaplať pánbůh, pane rado, jsme zase tam, kde jsme byli!" rozhorloval se doktor, „a když je to takové, pak jste chybil, že jste se znovu oženil. Pak otravujete své mladé ženě život, a pak to není u vás suggesce, ale je to váš truchlivý osud. Rozhodně jste se neměl ženiti a když jste se chtěl ženiti, měl jste si uvázati na krk

egyptskou mumii. Vy tam v soudě zavíráte zloděje, protože kradou, a sám se neostýcháte, okrádati svou mladou ženu o její právo!“

Doktor Mráček se nesmírně rozhorlil, a rada ho zahanben poslouchal. Neopřel se, neurážel se lidovým tónem doktorovy řeči. Dlouho mlčel, když doktor domluvil.

„Vidíte, doktore,“ pravil za chvíli smířlivě, „vy dáte vždy člověku nevědomky nejsilnější medicinu: řeknete to, jak to máte na srdci, ale vždy se hned rozčertíte, jako kdyby šlo o nenapravitelného hříšníka, a přece se dá všecko uvésti v soulad, totiž, co já myslím, a co vy resolutně poroučíte. Nejhorší je, že člověk hned podlehne vnějším dojmům. Víte, doktore, ztracený syn se mně vrátil do domácnosti, otravoval mně život svou přítomností, a taková hořkost vlastně ve mně vznikla. Je tu jakýsi rozpor! Vy ho, doktore, necítíte, vy čerta víte, jaké to je, když má nahý tancovati v trní!“

„Do těch věcí se milostivá vdávala,“ odpověděl doktor uklidněn, „přece věděla, že si bere vdovce se dvěma odrostlými dětmi, že tu trvají staré, nerozvížitelné závazky.“

„Ovšem, o tom věděla,“ pravil rada, „ale nevěděla, co to je, a já také toho nepoznal. Vidíte, doktore, kde je v člověku usazená černá krev, tam teda dlužno nasaditi pijavice.“

„Okamžitá únava je to, nic jiného, než okamžitá skleslost,“ rozhovořil se doktor chlácholivě, „tedy věci, které se nedají rozhodně vyléčiti dosavadním způsobem vašeho života. Vraťte se k přírodě, běhejte po polích a po lese, zvláště teď, kdy bude všecko co nevidět zasněženo, nevysedávejte do noci v úřadě, buďte lehkomyslníkem.“

Doktor se zastavil a chřípím ssál mrazivý vzduch. „Vidíte, já už to cítím ve vzduchu!“ dodal.

„Co cítíte?“

„Sníh cítím! Já mám tady všecko za dlouhá léta běhání po pacientech dopodrobna vyzkoumáno! Až se vítr obrátí, napadne sníh, uvidíte, že napadne! A vy, když budete běhati venku jako já, také si tuhle moc osvojíte! Bude se vám i v úřadě jinak pracovati! Osvěžíte se, omládnete, i váš poměr k synovi se vám jinak vyjasní! Nebudete posuzovati jeho neštěstí tak přísně, zlidští to všecko ve vás!“

Tak byli zabráni v rozhovor, že nepozorovali, že se octli u vsi. Psi je ucítili a vyštěkli. Psům v krajním statku odpovídali jejich druhové po vesnici.

„Slyšíte je?“ liboval si doktor. „Tohle mě vždy v myšlenkách zanese do domova mé mladosti. Snad si na to, pane rado, vzpomenete, jste také venkovský synek, jako my nynější intelligenti všichni! Takhle nás vítávali, když jsme se vraceli na vánoční prázdniny od posledního večerního vlaku. Tenhle psí pozdrav bylo nám první ohřátí u dveří domova. Já je, mršiny, jako student poznával podle vyštěknutí jako člověka po hlase!“

„Vraťme se raději,“ pravil rada teskně, „nač to v sobě probouzet, když už to v nás umřelo. Tady je hlavní příčina našeho malomocenství: sedláci jsme skrz na skrz, my jsme se neměli od toho odtrhovat, v čem vyrostli naši dědové a naši tátové. Měli jsme v tom zůstati, třeba jako podruhové, jen kdybychom zůstali doma!“

„Neměli jsme se odtrhovat, neměli!“ odpověděl doktor. „Měli jsme se držet sedlačiny, ta je naše, ta je v nás a zůstane v nás ještě po mnoho generací! Dobře, že zůstane! Je naší jedinou živelnou schopností, všecko ostatní je jenom nátěr, falešná poza, nic víc. Všechny nicoty létající pod rozčepýřenými hesly kolem nás jsou jen plevy, veřejný život zachvácen je strašlivou, nevyléčitelnou hysterií. Musí přijíti nová zkáza na nás, aby se všecko vrátilo k sedlákům, bude potřebí representanty schytati a zavříti do blázinců, tentokráte ne pro náboženskou fantasii, ale pro nevyléčitelné šílenství!“

„Zase se rozčilujete, doktore! Pacientům kážete, aby se chovali klidně, nerozčilovali se a přikládali si na tělo Priesnitzovy obklady, ale sám se rozčilujete! Milý doktore, my již nejsme sedláky, to je to, tady je chyba! Vy jste doktor, já jsem rada zemského soudu a přednosta okresního soudu. Vidíte, i v mém titule je protiklad, já jsem přece za celý život zemskému soudu neporadil ani, co by se vešlo za nehet, a vy, doktore, jste revolucionář jenom tadyhle na císařské silnici, když se vracíme z procházky! To je to právě: my všichni strašlivě přestřelujeme! ‚Milostpane‘ říkáme a myslíme si: ‚darebáku, vlez nám na záda!‘ Vy, doktore, konečně, když vám sedláci nezaplatí honorář, takhle v březnu vždy podáte na ně u našeho soudu zcela klidně upomínací žaloby a pak i exekuce! Jinak je to v hlavě a jinak je to v životě!“

Na náměstí u sochy svatého Floriána se rozešli. „Vidíte, pane rado,“ pravil doktor, louče se a dívaje se na hodinky, „dvě hodiny jsme proběhali, a utekly nám jako několik minut! Dnes budete spáti, jako když vás do vody hodí, zítra večer si zase pro vás přijdu.“

XV.

Slíbil, že přijde, a nepřišel. Rada Severin zhasil v pět hodin lampu, a když doktor nepřicházel, vyšel před soud a procházel se na chodníku pod holými akáty. Doktorova předpověď počasí se vyplnila. Vítr se odpoledne obrátil, mráz polevil, obloha se zachmuřila a bílé vločky sněhové roztančily se vonícím vzduchem.

Rada chodil večerní chumelenicí po náměstí celou hodinu, pak teprve, když se nedočkal doktora Mráčka, rozmrzele se vracel domů.

„Doktorovi se jistě něco stalo!" opakoval si. „Vždyť jsme včera běželi jako mladíci! Mě chtěl kurýrovat a sám si něco uhnal. Pošlu k němu Rézinu, aby se poptala."

Když usedl na pohovku v jídelně, ozářené světlem visací lampy, a paní Mančinka vedle něho, světlá pohoda jejich večera odplavila mu z duše všechen neklid, a na doktora Mráčka už nevzpomněl. Po opětné procházce opravdu se mu všecko, jak sliboval doktor, vyrovnalo v duši. Silná víra mu vyrostla v hlavě, že to je všecko dosud plně zvučící život, že to není chátrání jeseně, ale žhavé léto nevyhaslé mužnosti.

Už dávno tak vesele a rozjařeně nepovečeřeli jako toho večera. Po večeři vytáhli záclonu, přistavili si lenošky k oknu a těsně u sebe sedíce dívali se na náměstí do husté chumelenice. Náměstí bílé, socha svatého Floriána bílá, střechy bílé, všecko bílé.

„Podívej se na divoký tanec, Luďo," libovala si Mančinka, „viď, až bude sanice, vezmeme saně a vyjedeme na saních do lesa. Dlouho, dlouho pojedeme lesem! Vždy jsem o tom blouznila za svobodna a říkávala jsem si, až budu paní, že si s mužem vyjedu do zasněženého lesa na saních."

„Zabalíš se do mého cestovního kožichu, nohy si dáme do jednoho nánožníku, já si vezmu krátký kožíšek, beranici na hlavu a pofrnčíme!" odpovídal, mazle se těmito pocity.

„Jako páni pofrnčíme! Koupím ti, Luďo, krátkou dýmčičku, jako mají hajní, a budeš dýmat, abych viděla, jak ti vítr béře modrý dým od úst. Oč by nám bylo, kdybychom zajeli až do obory! Černou zvěř bych ráda viděla pod starými duby v doubravě! U pana fořta ve Vokliku vypili bychom čaj a zase bychom frnčeli dále!"

„Ty, ty šotku!" šeptal a hladil ji s úmyslnou dráždivou jemností.

„Víš, Luďo, já bych opravdu chtěla býti nesmírně bohata, chtěla bych míti panství, koně, saně a v lese zasněžený zámek. Abys byl pan hrabě, vznešený a zajímavý, tlustí vyholení lokajové ve fracích aby nám s pokornou uctivostí posluhovali, hezké, mladičké komorné aby mně ráno a večer vlasy rozčesávaly před starými, velikými zrcadly! Víš, Luďo, chtěla bych, aby byl život krásnější, nežli je! Abychom spali v bílých rokokových postelích pod hedvábnými, kvítky prošívanými nebesy ve starém smutném zámku, obklopeném starým anglickým parkem! Luďo, aby něco bylo, co nikdy nebude!"

„Ty, ty," usmíval se, „to si vymýšlíš, když jsi odpoledne sama doma! Ale pěkně si to vymýšlíš, má paní hraběnko."

„Tobě nikdy nepřipadlo, jak by to bylo hezké, kdybys byl boháčem, nemusil vstávati časně ráno a běhati do soudu? Nikdy ti to nepřipadlo?"

„Nikdy se mně o tom nezdálo! Ale když teď o tom, čírtě, povídáš, tak se ti doznávám kajícně, že by se mně to nelíbilo. Že bych vstával zase časně ráno, strojil bych se kvapně a rmoutil bych se velice, kdyby nebyl na celém širém světě pro mě můj úřad! Kdyby mě vozili v panských saních po vrchnostenském lese, hlava by se mně točila ouzkostí, co řekne pan praesident, když přijde náhle na inspekci, a já budu v lese!"

„Ani hrabětem bys nechtěl být?" divila se Mančinka.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Ignát Herrmann: *„Kancelářský prach. Smíšené zboží."* — *„Foxl—Voříšek a jiné historky kratochvilné."* Vyšly jako XVI. a XVII. svazek Sebraných spisů Ig. Herrmanna v Praze 1913 nákladem F. Topičovým. Stran 242 (K 3·20) a 182 (K 1·90). — Literární humoristická žeň Herrmannova do přítomných obou svazků sebraná z různých ročníků „Národních Listů" neliší se celkem od běžné Herrmannovy veselé produkce, tolik líbivé a vyhledávané našimi

čtenáři. Zase jsou tu zachyceny různé postavy a postavičky našeho života, hlavně velkoměstského, zdařilé typy z kanceláří, sboroven, soudních síní a předsíní, z ovzduší kupeckých regálů, atelierů a pracoven pánů šefů, kteří kresleni jsouce známou drobnokresebnou, takřka fotograficky podrobnou zvyklostí genristovou, jasně a výrazně se obrážejí v tom jednotvárně šedivém prostředí „kancelářského prachu". Ignát Herrmann, kterého nejen příroda obdařila pohledem bystrým a značně hlubokým, ale který i z autopsie byl nucen všelicos poznati a prožíti z tohoto života zaprášených fasciklů, neumí se jen usmívat v těchto humoristických črtách — on občas (ba, velmi často, můžeme říci) pod rouškou trpkého humoru vykládá své dávno prohlédnuté a procítěné žaly, své tiché protesty a ironické záblesky hněvu. „Nic není dosti veselého, aby nekotvilo v bolesti anebo neneslo se k ní", napsal A. P. Čechov úvodem k jedné své humoresce, a veselé nebo vesele podbarvené črty Herrmannovy zdá se že promlouvají stejnými zkušenostmi. Taková komicky vypadající drobná studie jako „Pan pes", „Sele", „Odpočinek", „Rozmluvené ženidlo", „Tobiáškův štědrý den", „Exekuce" a j. a j., abych je takořka nemusil vyjmenovati všechny —: takové črty nejsou napsány jen pro tu vesele anekdoticky zahrocenou pointu nebo pro humoristicky zladěnou dějovou náplň; v nich více než co jiného kotví výčitka, smutek, tesklivá nálada kritického pozorovatele. Takových bezstarostně veselých humoresek, jako je na příklad „Píšťalka" (výborně podaná!), je tu málo, nebo v Ignátu Herrmannovi vždycky vězelo kus reformátora a společenského vychovatele. Jeho zbraní je humor a ironie, usměvavě podávaná satira — a tímto úsměvem bývá obyčejně podbarven celek. Ale pod ním zachvívá se vždy vřelá, živá, účastlivá duše, která proniká hloub, často až k samým kořenům bolesti a smutku.

Fr. Sekanina.

⁂

TÝDEN.

* „Slowiańskie Towarzystwo" v Krakově, o jehož ustavení stručnou zprávu přinesl „Zvon" na str. 184 zahájí činnost 8. února v aule Jagielońské university v Krakově okázalou slavností, ke které dostaví se delegáti české university. Zahájení činnosti polského slovanského sdružení jest cele zasvěceno památce Jaroslava Vrchlického a vykazuje tento pořad:

O Vrchlickém povšechně pojedná Miriam-Przesmycki, nejlepší polský znatel básníkův. Po té promluví prof. Maryan Zdziechowski o významu Vrchlického jako umělce a filosofa, dr. R. Zawiliński: Vrchlický a Poláci, a známý slavista Tadeusz Stan. Grabowski o významu Vrchlického v české literatuře. Program vykazuje recitace hudební a deklamační z poesie básníkovy.

Nakladatelství J. Ottovo v Praze zapůjčilo k slavnosti všecky jeho spisy svým nákladem vydané, což učinil i „Máj" z příčiny té, že současně bude o slavnosti uspořádána výstava všech prací Vrchlického v jazyce českém a všecky polské překlady z nich.

K. V. H.

* Nedávno zemřelá švédská spisovatelka Karolina z Kramerů odkázala své jmění, páčící se více než na million šv. korun, na zřízení nadace pro švédské básníky a spisovatele. V kuratoriu zasedá devět vynikajících činitelů veřejného života, mezi těmi ženy také u nás známé pí. Ellen Keyová a Selma Lagerlöfová. Ročně se budou udíleti ceny za vynikající domácí díla krásného písemnictví. Část z odkázaného jmění se věnuje na založení listu, který bude působiti pro mír a pro hnutí ženské. O

⁂

K dějinám alchymie v Čechách. Karel Prantner z Prantu Erazimovi Rottovi, měštěnínu města říšského Augšpurku, připověděl a vysoce se zavázal „některé tajné umění o věcech alchymistských vyjeviti a ukázati, anobrž témuž umění také dokonale jeho naučiti s tou kondicí, aby Erazim Rott jeho, Karla Prantnera, na ty věci, jichž by k témuž umění potřebí bylo, buďto sám některou summou peněžitou založil a fedroval nebo u někoho jiného jemu takovou summu vyzjednal". Rott nemaje peněz vlastních tak mnoho obrátil se k p. Jiřímu Hajdeliusovi z Rosenštejna, prubíři zemskému království českého a kancléři Starého města pražského, u něhož několik set kop miš. pro Prantnera obdržel a víc na věci hedvábné jemu na šaty. Při tom smluvili se, že umění, jemuž se naučí, s Hajdeliem zúplna sděliti má, a když by se toho nic nestalo, že peníze navrátí. Ale od Prantnera ovšem ničeho v tom umění nezískal, že však neměl ani peněz, neplatil, až se i do vězení za to dostal. Konečně dohodli se r. 1599 smlouvou přátelskou, a Rott se strýcem Linhartem vrátili Hajdeliovi za to vše, co na pokusy od něho dostali, 300 kop miš. v několika terminech.

Arch. m. Prahy, r. č. 2231, fol. 370. *V. V.*

Oprava. V minulém čísle v rubrice „Týden" ve zprávě o úmrtí paní Marie Frídové vypadlo na konci několik slov. Závěr poslední věty má zníti: „. . . protože byla matkou genia a že ji básník neskonale miloval".

V Praze, dne 31. ledna 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

III.

Pobyt v Italii.

Pobyt v Italii se Vrchlickému tak úplně nevydařil, jak si jej představoval, a to z různých příčin. V ohledu tělesném snad mu ten „rok na jihu“ dobře posloužil, ačkoliv i tam jednou dosti vážně stonal; nicméně ty pravidelné stížnosti na stálou únavu a slabost umlkly téměř úplně. V ohledu duševním bylo to pro něho ovšem veliké osvěžení. Vzpomeňme si jen, čím byla jeho vnímavé mysli několikadenní cesta do Drážďan — což teprve Italie! Ovšem poznal tenkráte jenom její přírodu a pouze málo z jejího umění, po němž tak toužil. Alpy, Apenniny, italská vegetace, jižní nebe a co hlavní: moře vtiskly vesměs hluboké dojmy do jeho duše. „Rok na jihu“ a četné vzpomínky i v knihách pozdějších jsou toho zřejmým dokladem. Za to umělecké poklady Italie zůstaly mu až na malé výjimky nepřístupny. Nebylo k tomu ani času ani prostředků. Těšil se, jak mu bylo řečeno, že na podzim bude se cestovati, a to ho nejvíce lákalo — sliboval si, že spatří Florencii a Řím — ale v té příčině se zklamal. Hraběcí rodina, v jejímž středu žil, prodělávala následkem rodinného sporu o dědictví jakousi krisi nejen duševní, nýbrž i finanční, takže se všemožně šetřilo a mimo jediné stěhování ze statků do města k jiným cestám vůbec nedošlo. Ba, v té kritické době nebylo mu pravidelně vypláceno ani jeho služné, takže se mu nedostávalo prostředků ani na kratší cesty, a také neměl ani potřebného času, neboť byl doma dosti zaměstnán. Snad větší část svých básní z té doby psával v noci, zrovna jako své obšírné dopisy. Co se týče poměrů v domě samém, také si často stěžoval: jeho chovanci, ač ještě hoši, byli si příliš vědomi svého urozeného původu, a jejich vychovatel byl od jakživa v těchto věcech až příliš citlivý; a tak, jakkoliv moudrý hrabě hleděl všemožně autoritu vychovatele udržovati, přece jenom působily na hochy také vlivy jiné a Vrchlický míval leckdys dosti příčin k rozmrzelosti. Ovšem trochu viny bylo také na něm: byl přílišný dobrák a neměl dosti potřebné síly, aby dovedl sám hájiti svoji posici — jest známo, že trpěl tímto nedostatkem energie vlastně po celý život. — A tak se stalo, že radostné nadšení, s kterým do Italie odjížděl, zvolna vychladlo, dostavil se stesk po domově, omrzelost, a než minul rok, vracel se toužebně domů.

Hraběcí rodina bydlela na svých statcích v Maraně u Vignoly nad řekou Panarem (asi 5 hodin od Modeny). Odtamtud psal mi počátkem května r. 1875 první dopis. „První dny po svém příjezdu“, píše, „dělal jsem si trpké výčitky, jak neprozřetelně jsem jednal, když jsem se vytrhl svévolně z kruhu duší mně tak milých, jako Jste Vy všichni — dnes jsem přece trochu pokojnější; nechci ještě pronášeti úplný úsudek o svém postavení v domě, ale to jasně vidím, že jsme si vše v růžovějším světle představovali. Cenu svobody poznáme také teprvé, když jsme ji ztratili — leč buď jak buď, poměry zdejší se přece snad urovnají a snad vydržím zde rok, aniž bych byl nucen postrádati svého duševního života, který

ovšem jen na noční hodiny se omezuje." To byla první věc, která se ho nemile dotkla: ztráta volnosti a nedostatek času k soukromé práci. A současně s tím jiný nářek: „Můj dobrý hochu, ty nevíš, co vše bych Ti říci chtěl, postrádám kněh, postrádám Tvého hovoru, našich listů i přátel, všeho minulého i toho, co mne jindy nudilo; ze všeho, co mne obklopuje, nejmilejší jest mi temná cypřiš: v tom stromu vidím něco domácího. Zdá se mi, jako by kusy severní mlhy, z které rodí se naše sny a teskné myšlenky, zavěsily se v posupných jeho haluzích. — Jinak, jak lidé říkají, mám se dobře. Sám sebou jsem proto spokojen, že na novo jsem se přesvědčil, že život sebe nádhernější jest pustý, není-li prodchnut myšlenkami, není-li posvěcen uměním. Chytám se jako tonoucí těchto myšlenek a jestliže se mi podaří v hlubokém zátiší zdejším zbudovati dost malé hnízdo pro svoji píseň, pak pomyslím si s Virgilem: „O socii"... Chci hodně pracovati. Uložil jsem si na tento rok upraviti pro Světovou poesii Leopardiho, svou jedinou útěchu zde, hodně studovati a vedle toho přenechati času a naladění, co z drobnějších veršů se dá napsati. Těším se jako dítě na ty pozdní večerní hodiny; teď teprve vím, že vzdělaný a myslící člověk jest v pravdě nešťasten, když nemá pera a papíru, když musí nositi v sobě myšlenky jako skála své zlato, aniž se kdo těší z jejich tepla a vůně. — Kdyby někdo churavý chtěl se zotaviti a nikdo nevěděl, jak jej odloučiti od stálé práce, ať jej pošle sem. Když jsem poprvé viděl v Modeně v písku ležeti fakiny, usmál jsem se, to bylo v 9 hod. ráno; v poledne leželi tam zas a večer, když jsem jel s hrabětem, čuměli na nás na témž místě, v téže pohodlné posici. Divný lid — divná zem! My na severu myslíme snad příliš mnoho a otravujeme si nejlepší část života." A dále: „Co se mi dlouho nedařilo, to dělám zde a baví mne to, píšu denník — snad se to daří proto, že s ním jedině mohu si česky pohovořiti. Doufám, že bude rozmanitý a zajímavý. Chci býti jako včela: každé sebe menší pozorování, každý nápad, myšlenku i událost pilně zanesu a tak chci nastřádati všelijaké látky, aforismů atd.; později dá se všecko zužitkovati." Končí pak: „Piš brzy, co v literatuře nového. Jdi k Sládkovi, ať mi posílají „Lumír". Byl's na výstavě? Jak se vyjímají obrazy Aleše, Lišky, Chittussiho? Pozdravuj srdečně Maudra. Piš vůbec, co jest v Praze — zde zatím nic. Čarovná krajina, divoce bouřící Panaros, pole plná rév a moruší a obrovských topolů, bílé vršky Apenin a — sny o domovu."

Po dvou dnech posílal první zprávu svému strýci, kde přirozeně všelicos opakuje z toho, co psal mně. Především naříká, „že jest odloučen od všech potřeb, na něž uvykneme dlouhým žitím v městě". Jaké to potřeby míní, vysvítá ze slov dalších: „Vzal jsem málo knih sebou a teď lituji. Ostatně čas pro sebe mám velmi odměřený; za dne pouze od 11—12 mohu něco pracovat. Co urvu do noci a od čtyř ráno jest moje. Mám úmysl žádati po roce o místo (na střední škole), neboť myslím, že budu míti více svobody a prázdně nežli nyní." Strýci knězi zmiňuje se také o tamních kostelích: „Kostely jsou zde jakož i celá bohoslužba ve stavu velmi bídném — o hudbě ani nemluvím." O sobě pak dokládá: „Tak zdráv jako teď jsem se ještě nikdy necítil; ani změna celého života se mne nedotkla; jsem jako bych zde vyrostl, jako doma."

V příštím dopise ze dne 28. května podává hezký obrázek svého nového bydliště i života v něm: „Marano leží asi pět hodin od Modeny. Do Bologny jest skoro blíže. Je to vesnice opřená o první předhoří Apenin, které z dálky se svými sněhovými vrcholy vyčnívají tak jemně vdechnuté v modro nebes, že byste se hádal, zda jsou to bílé mraky, či bílé hory. Směrem od Modeny teče divoká řeka Panaro a na jeho levém břehu asi 20 minut od vsi leží villa hraběte mezi rozsáhlými sady. Vše kolem, na levém břehu, jest majetek hraběte, celé to předhoří, na jehož nejvyšším hřbetě ční starý zámek Quillier; dívá se mi do oken a já se divím, proč hrabě raději nebydlí tam v horách. Kdykoliv se blíží bouře, což jest skoro ob den, zaplaví mračna tento zámek a snesou se rovna ohromným ptákům až na skalnaté břehy řeky, která v minutě vyplní své široké, kamenité řečiště a burácí do bílých zdí, které podle ní k ochraně polí rýžových jsou vystavěny, s takovou silou, že, co jsem zde, již dvakrát byly rýžové tyto lány zatopeny. Největší bouřka jest za čtvrt hodiny odbyta. Nikdo si mračen ani nevšimne; jak se slunce schová, otvírají se všecka okna, terasa se pokryje koberci a pod fíky a citrony nechají ti dobří lidé přejíti bouři, která vždy odchází po horách zanechavši nejkrásnější chlad a vůni. — Co my nazýváme pole, nazval bych zde sady. Úzký pruh obilí, řada moruší, pruh kukuřice, řada akacií, zase pruh obilí, řada jabloní, pruh rýže atd. Mezi stromy vine se réva v dlouhých řetězech, místo mezníků ční do výše ohromné topoly. Hrabě

jim říká „naše hromosvody". Mezi dvěma řadama topolů jest pruh louky. Tak bujnou trávu jsem neviděl. Žel, že nelze si do ní lehnouti: ještěrky mnohem větší než u nás lezou i po topolech a nic mne tak nepřekvapilo, jako takové moudrým okem s výše dolů se dívající zvířátko. — Villa jest nedávno vystavěna. Má tři křídla o jednom poschodí s věží a dvěma řadami stavení hospodářských. Jejich palác v Modeně jest hrozně zpustlý, ale mně imponuje touto zpustlostí a svým středověkým slohem. Lépe řečeno, žádným slohem, touto směsí slohů, kde z každého okna dívá se melancholie a kde na prostranném, zarostlém dvoře sedí nuda u líně tekoucího fontánu. Hrabě nechal si pouze předek, ostatní pronajal. — Zmíním se ještě o svém okolí. Hraběnka jest velice nervosní, vzbouří někdy celý dům, ale do toho mi nic není. Horší jest, že každou chvíli pošle si mezi hodinou pro Sášu (starší z obou svěřenců); odporovat bylo by marné — na to mne upozornil hrabě hned zprvu. Můj předchůdce, který energicky vystupoval, výhradně tím (nazývají to nezdvořilostí a nepovolností) zavinil svůj odchod. Hrabě jest muž řádný, který zná život — ale k vůli klidu v domě povoluje. Nyní jest v Karlových Varech; já učím sotva hodinu denně, hoši mi zdivočili, den mého vykoupení bude, až se hrabě vrátí. V jeho přítomnosti přece tak lehce nikdo neruší domácí pořádek. Pořádek tento sděluji, pokud se mne týká — ale každou chvíli byl dosud předěláván. Ráno vstává každý kdy chce. Já v 5, hoši v 7, děvčata a guvernantka v 8, paní Bůh ví kdy. Káva snídá se o 9. hod., ale bez pánů, jen děti a učitelové. Od 10—11 učím. V 1 hod. snídá se po druhé, dvě jídla masitá, to jest již všecko přítomno — pak se odpočívá. Pak učím od 3—5. Od 5—6½ procházka a v 7 oběd, v 9 ovoce. O desáté všecko spí, nebo jest ve svých pokojích. Ač učím denně málo, jen 3 hodiny, jsem stále zaměstnán: musím doprovázeti hochy při hrách i běhání."

Domácí kaplan jej zvláště zajímal. „Kněz Dr. M." píše o něm, „jest cestující predikant: odejde, kdy mu napadne. Jest dost učený člověk, ale titěrný v šatstvu. Má 2 franky denně a zaopatření. Nyní jest již týden pryč a Bůh ví, kdy se vrátí. Jinak jest dost servilní. Aby se zalíbil, dělá hraběnce komedii: dá si na hlavu červený šátek a před celým domem honí se s krocany a křičí, když jej štípou do tučných jeho lýtek. Spolu mluvíme špatnou latinou. On stále žehrá na špatné vychování hochů (píšu, jak vyslovuje): Máliňi puéri, cor perversum, educationem nullam, nihil inteližere volentes, martyri summus in hoç statu. Garulitates solumodo žerunt atd." Když jest doma, slouží o 6. hod. mši v Maraně, ale nikdo není přítomen." V domě žil také hraběnčin otec: „Churavý stařec, který sloužil v ruské službě a jest hrdý, že trochu rusky hovoří. Mne má za Poláka a stále blouzní o Mickiewiczovi, o němž sotva jaký pojem má. Pak jest zde ještě guvernantka, Francouzka; myslí o sobě příliš mnoho, ale zdá se mi, že její vychování nepřesahuje obyčejné niveau: zdá se znáti vše jen dle jména. K sobě jsme zdvořile lhostejni. Vůbec chodí to zde podobně jako v každém zámku: žádná vzájemnost, každý jde svou cestou — a já jsem s tím spokojen."

(Pokračování.)

Gustav R. Opočenský:

Z NOVÝCH BÁSNÍ.

JÁ PRO SEBE JSEM NEUTRHL KVĚT.

Ač bylo jaro a pták zpíval kdes
a plno květů bylo na mém stromě,
strom ovoce mi přece nepřines' . . .
Vždyť - řeknem přímo - nevykvetl pro mě.

Ač bylo jaro, jásal celý svět,
já, člověk bláhový, se prapodivně choval.
— Vždyť pro sebe jsem neutrhl květ . . .
Ty květy své jsem jinde obětoval.

Pro vlastní blaho smyslu neměl jsem . . .
V mém srdci pro ně nebylo už místa.
Za cizí štěstí nocí jako dnem
jsem modlíval se — směšný altruista!

— Ó, ztiš se, srdce, srdce bláhové,
jež — řeknem přímo — mnoho's milovalo,
vždy k obětem jsi bylo hotové
a po odměně toužilo tak málo!

Ba, není radno pohlédnouti zpět
a vzpomínati není ani zdrávo.
Já pro sebe jsem neutrhl květ,
ač jsem měl k tomu nepochybné právo.

Ty všecky květy, jimiž strom zkvet' můj,
do jedněch vlasů pokorně jsem vsadil,
pro jeden úsměv — bože, polituj!
jenž - řeknem přímo - naposled mě zradil...

Však nad tím vším už šero leží let,
a na věky už zůstane to skryto.
— Já pro sebe jsem neutrhl květ . . .
Však doposud mi není toho líto!

PÍSNIČKA NAVEČERNÍ.

Nad hory svůj slunce sklání
pláštík nachový.
Vůně stoupá z květných strání,
dotýká se čela, skrání.
— Postůj, bláhový!

Tak bys rád se letem ptáka
rozběh' do polí.
V olšinách se zvolna smráká,
večer duši hladí, láká,
ale nebolí.

Výš a níž se soumrak sklání
k nízkým olšinám.
Přepadne tě z nenadání —
hledíš v dál a nevíš ani,
žes tu zůstal sám.

Zastav se! Jsi na rozcestí,
chodče bláhový!
Držíš osud ve své pěsti?
Kráčíš k smrti? Kráčíš k štěstí?
Bože, kdož to ví!

MARIONETTY.

Vždy ke konci až rozuzlení chodí.
I tady pořad na vlas stejný je.
Děj počne-li se na plachetní lodi,
se kdosi jistě přes palubu hodí
a jiný zabije.

Však je-li scéna někde v panském hradu
(ta fraška příliš mnoho neláká),
pan hrabě selku přiměl zrovna k pádu
a připravuje ještě baštonádu
pro pana sedláka.

A harlekýni, šašci v scéně jiné
své ukazují vzácné umění.
O lásce mluví, o štěstí, jež hyne,
o ženě, jež se zrádně k srdci vine,
a jež se nemění.

I mladé dívky, jež už spějí do let,
dávají v šanc tu svoji nevinnost.
A šejdíři, jimž „olet" jak „non olet",
i bláhovci, jichž hloupost musí bolet,
svou ukazují ctnost.

Své vášně figurky ty všecky mají
a svoje drobné, krátké bolesti.
Své těžké myšlenky a sny se pnoucí k ráji,
svým žehnou záštím, jímž i umírají,
a svoje neřesti.

Jsou všecky dobrou hračkou v rukou páně
— div diváci jim na lep nesednou.
Jak principál tu hezky mluví za ně,
tak přivede je k chvále nebo k haně
svou rukou dovednou.

A na konec, když noc už straší stíny
a diváci už dávno usnuli,
pan principál své krále, harlekýny,
i nevinnost i lotry plné viny
v své srovná škatuli.

Dej lehký odpočinek jim, o mocný pane,
ať osudem se nebo bohem zveš!
— Nech klidně spát své loutky oprýskané,
bez vůle tvé ni jedna nepovstane . . .
Spí pravda jako lež.

A byť i měla kterás sílu zdravou,
v tvých rukách přece brzy ztroskotá.
— Hle, figurinka s roztlučenou hlavou!
Toť člověk se svou bolestí a slávou . . .
Toť komedie života.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

X.

Přivedl okamžitě neočekávaného přítele do pokoje.

„Lavičko,“ mluvil chvatně, „teď, právě teď jsem na tebe vzpomínal! Pojď sem — sedni si tuhle! A to se mi už stakráte přihodilo, že si na někoho vzpomenu a on se mi za chvíli ukáže. Tadyhle si sedni!“ Přitlačil jej na pohovku. Přisedl pak k němu. „A jak to pro Boha vypadáš?“ zvolal.

Lavička se na sebe podíval a pozvednuv husté, tmavé obočí své, pohleděl i na volný kabát Kvíčalův, zřejmě na jiného šitý, a zasmál se.

„Šilo na tom několik krejčů, viď?“ odpověděl vesele, dotknuv se dlouhými, od cigaret žlutými prsty svých knírků. „Celkem pět pánů mne obléklo.“ Hnědé oči jeho zářily jako tyrolské granáty.

Měl pěkné, dole založené tenisové bílé kalhoty s tenoučkým modrým proužkem, dokonale ušité, inkoustem však na dvou místech potřísněné, jež mu slušely. Vedle nich téměř bědovaly necíděné, odřené žluté střevíce, malé, jako dámské, velkými jeho nohami rozšlápnuté a nedošněrované. Stejně výstředně vypadal šosatý hnědý kabát, s vysedlými lopatkami a krátkými rukávy, zřejmě malý, na několika místech rozpáraný, napřed na tři decimetry otevřený. Tolik se nedostávalo na dopjetí rohových strakatých knoflíků. Vestu měl modrou, pěkně ušitou, ale starou již, nečištěnou, samé skvrny. Klobouk, jejž odhodil na postel, byl potem a prachem prosáklý panama, s pentlí kdysi trojbarevnou. Na krku neměl ani límečku ani kravaty.

Kvíčala naň chvíli hleděl bez poznámky. Opět si vzpomněl na professora Buchala a opět mu bylo trapno.

„Víš, šatstva mám dost,“ řekl Lavička povšimnuv si, že se přítel čehosi zalekl. „Co pak ti je?“ otázal se ho.

„Mně? Nic. Překvapils mne. Dávno jsem tě neviděl.“

„Dobře vypadáš.“

„Ty taky. Jsem rád, žes přišel. Jinak bych tě byl musil hledat.“

„Proč? Chtěls mi něco?“

„Ano. Vzpomněl jsem si na tebe a bylo mi tě líto.“

„Blázne!“ zasmál se Lavička. Vytáhl pak z náprsní kapsy arch složeného papíru a drže jej ve výši řekl: „Já jsem si taky na tebe vzpomněl!“

„Na mne? S tímhle? Co je to?“

„Uvidíš! Proto jsem přišel!“ odvětil Lavička, podávaje Kvíčalovi arch. „Podívej se na to.“

Kvíčala rozložil arch. Byl popsán adressami. Třicet až čtyřicet jmen bylo tu zaznamenáno dosti velkým, těžkou rukou psaným školáckým písmem.

„Co je to?“ otázal se zvědavě, zahleděv se do očí soudruhových, jasných, očekávajících překvapení.

Lavička se usmíval, roztahuje prsty nad adressami.

„To je tak,“ prohodil, „jako bych ti daroval dvacet zlatých. A ne jednou, několikrát dvacet zlatých.“

„Tohle? Ty adressy?“ zasmál se Kvíčala. „Co mám s tím dělat?“

„No — tak počkej,“ jal se Lavička sdělovati, „to je tak. Tohle je určitý příjem, na ten můžeš spolehnouti, ale jen ty, já už ne. Tam jsem už svůj příjem vyřídil. Jsou to adressy největších dobráků, jaké jsem za celý svůj ničemný život poznal. Uschovej si ho. Je to veliký dar. Já už ho nepotřebuji.“

Kvíčala, aniž si byl dosti vědom toho, co činí, pojednou se ulekl a přítele za ruku uchopil.

„Snad nemyslíš na smrt? Na nějakou hloupost?“ zvolal, pohlížeje ustrašen do hnědých očí soudruhových.

„Ani ve snu mne nenapadne!“ odvětil tento vesele. „Ale nebudu těch adres proto potřebovati, poněvadž jsem konečně nalezl pěkné místo.“

„Co? Ty? — Místo?“ všechen překvapen volal Kvíčala. „A co já mám dělat s tím archem?“

„Je to můj dar. Vzácný dar. Více ti dát nemohu. Schovej si ho pro zlé časy.“

„Těch — díky bohu — nebude,“ sebevědomě odvětil Kvíčala vrtě hlavou.

„Že nebude? U tebe? Že ne? — Ó, bude, ó bude!“

„Ne, teď už ne,“ zarděv se nepatrně, zvolal Kvíčala hlasitěji, „teď už nikdy ne!“

„Možná, ale seznam si schovej na památku. Kdož ví, uvidíme-li se někdy!“ mluvil Lavička vesele. „U těch jsem vždy něco dostal. Vybral jsem ty nejjistější. Hlavu za ně dám!“

„Ach, tak!“ prohodil Kvíčala. „To jsou dobrodinci.“

„Ano, takoví korunkoví dobrodinci. Tam zajdi, zaběduj a korunku máš v ruce!“ žertovně vyprávěl Lavička směje se na soudruha, jenž se rovněž usmíval. „Nesmíš však přijít jako žebrák. To bys dostal jen dvouhaléř; ale musíš se zjevit jako student, právník, technik, konservatorista. Vždy bez místa. A musíš si zazvonit a ptát se na pána. K němu se musíš nějak dostat, kdyby dělali co dělali. Upozorňuji tě, že bývá celou rodinou hlídán a chráněn. Budou ti ho zapírat, ale ty musíš na to myslit, až je přelstíš a až se k němu dostaneš. A pak začneš, že tě doporučuje pan ten a ten, jmenuj kohokoli, to je jedno, že jsi technik a že prosíš o přímluvu tam a tam. Nic nedělá, že bude překvapen a že bude tvrdit, že toho pána a tu firmu ani nezná. Ty dělej, že je vlivný, že by mohl, že jeho slovo platí a tak dále. Stále mluvíš o místě. Stojíš. On krčí rameny. Ty stále stojíš. Jsi smutný. On ti znovu opakuje, že nezná té firmy. Na to zašeptáš, kdyby tedy sám někoho znal, komu by tě doporučil. Že zná jistě některou stavební kancelář, nebo geometra. On zas, že je to těžké. Pak si povzdychneš, že jsi už kolik dní neobědval, ale nepros o nic. Uvidíš, až budeš pak odcházet a smutně se tvářit, že ti podá ruku a vtiskne ti korunku.“

Kvíčala vzpomněl si na professora Buchala a nápadně se zarděl.

„Tak jsi to dělal?“ otázal se, aniž se odvážil vzhlédnouti.

„Ano. Tak! A za měsíc přijdeš zas, rozumí se, opět bez místa, vzpomínáš tomu pánovi, žes ho tehda prosil, že přicházíš opět, neví-li snad teď náhodou o něčem, nenaskytlo-li se mu něco, a zase čumíš a zase dostaneš korunku. A tak u všech, jak je tu vidíš. Co tomu říkáš?“

Kvíčala se ještě více sklonil. Krev hrnula se mu do hlavy.

„A není ti trapno?“ otázal se téměř šeptem.

„Trapno? Proč? Dětino, takovému pánovi korunka nic není. A pak — co máš dělat? Jíst chceš — na ulici žebrat se ti protiví, a tohle je přece jen něco lepšího. Jsi při tom ještě pánem. Mně to lahodilo, že jsem si zahrál na studenta. A jedna taková návštěva denně ti postačí.“

„Mně by se to hnusilo,“ poznamenal Kvíčala pozvednuv hlavu. „Hnusilo, protivilo!“ dodal ostřeji.

Lavička povšiml si uzardělé jeho tváře.

„To se ti jen zdá,“ řekl s pošklebkem, zkřiviv své veliké, červené rty, „zvykneš všemu. Na konec je všecko řemeslo. Proč by měli žebráci vymřít? Představ si, co boháčů by přišlo o zásluhy a o možnost dostat se do nebe. Věř mi, že se ti to zalíbí, že i příjemno ti bude.“

„Ne, ne, toho nikdy nebudu potřebovat,“ rozhodně zvolal Kvíčala, odkládaje arch. „Děkuju ti!“

„Jiříku, nevracej mi ho. Dar je to. Přijmi ho!“ zaprosil Lavička s nápadnou srdečností. „Vzpomněl jsem si na tebe, když jsem se konečně k něčemu dostal. Mám místo. Je mi tě líto, Jiříku. Přijmi ho. Uvidíš, že se ti hodí. Vzpomeneš na mne.“

Srdečný tón soudruhův Kvíčalu zmátl. Usmál se.

„Jaké máš místo?“ otázal se přívětivě, ale hlasem plným nedůvěry.

„Dobré. Obchodním cestujícím budu. To je pro mne!“ odvětil Lavička vážně, jako by byl uražen jeho nedůvěrou.

Kvíčala se zamyslil. Rty se mu zachvívaly.

„Myslíš snad, že pro to nejsem?“ ptal se Lavička, nabyv rychle dřívější veselosti. „Proč? Naopak —“

„Ach, ne — nemyslím. Hodíš se k tomu. Překvapuje mne to však, nezdá se mi to ani možné.“

Lavička vzal arch a rozevřev jej, ukázal na jednu z adres.

„Tento pán mi to nabídl,“ řekl s úsměvem. „Prosil jsem ho o místo, o přímluvu u Živnostenské banky a on mi dal tohle. „Potřebuji takového člověka,“ zvolal. „Přišel jste jako na zavolání. Nebojíte se vstoupit do neznámého bytu, dovedete promluvit na neznámé lidi. Škemrat umíte a vydržíte prosit půl hodiny!“ — Měl pravdu. Vysvětlil mi vše a mně se to zamlouvá. Těším se. Zítra odjedu do Plzně. Zaluskl prsty a pohodil hlavou. „Dal mi i šaty ušít, dnes mi je krejčí přinese. Co tomu říkáš?“

„Jsem udiven!“

„No, vidíš! Zítra jedu. Jsem přesvědčen, že se mi dobře povede. Budu prodávat na splátky zvláštní budíčky.“

„Budíčky? Ach ano, zde stojí: Karel Luňáček, hodinář a majitel domu.“

„Hrají písničky. Těším se na to. Půjdu i po vesnicích.“

„A neomrzí tě to?“

„Ne. Mne nic neomrzí. Kam mne v mládí matka usadila, tam jsem až do dnešního dne vytrval. Dosud nic lepšího jsem nenalezl. Tohle je první nabídka. Vezmu a vytrvám zas. Uvidíš. Zpět se nevrátím, teď už ne; jak jsem jednou cestujícím, zůstanu cestujícím tak dlouho, dokud

nenaleznu něco ještě výhodnějšího. Jsem veselý, nic mne nemrzí. Budu míti teď peníze, a — Jiříku — neurážej se, někdy ti něco pošlu.“

„Mně? Ty mně? Blázníš? Vždyť nepotřebuju!“ zvolal Kvíčala, zaleknuv se z nejasné příčiny.

„Potřebuješ! Nepřetvařuj se. Teď potřebuješ, teď ještě potřebuješ. Potom, až budeš pánem, zas ty mi nějak pomůžeš. Zatím jsem ti přinesl ten arch. Neodmítej ho, opakuju ti, neodmítej ho.“

Kvíčala uchopil Lavičku oběma rukama za ramena a dívaje se mu do očí, pravil zvláštním, téměř dojatým a selhávajícím hlasem:

„Děkuju ti — dětino... Vždyť jsem i já přijal od prvního místo!“

„I ty?“ vykřikl Lavička povyskočiv na pohovce. „Professorem už budeš?“

„Ještě ne. Přijal jsem prozatím místo úředníka — a to jen proto, abych mohl studie dokončit. V té bídě jsem nemohl déle žít. Budu míti dvě stě korun měsíčně.“

„Dvě stě korun?“ zvolal Lavička vytřeštiv hnědé své oči.

„Ano — a jen několik hodin tam posedím. A proto jsem tě chtěl nalézt. Umínil jsem si, že ti budu něco ze svých přebytků dávat!“

(Pokračování.)

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. (Pokračování.)

Představme si, že by byl Jason přinesl z báječné Kolchidy po všech svízelích dlouhé cesty a hrdinských činech místo zlatého rouna nějaký talmový padělek. Že král Aietes byl dávno tak chytrý a uložil zlaté rouno pro všechny případy bezpečně na 3% v Anglické bance a na dub pověsil pro hloupé Jasony padělek, jejž na oko dal hlídati starým bezzubým drakem, vybrakovaným z některého zvěřince... Všechna ta nebezpečí tedy byla marna. Kontracht je pleva.

Co tomu řekne Lojzek?

„Není už tedy tatínkovi žádné pomoci?“ bědovala matka.

„To já neříkám,“ otáčel Roháč, tváře se jako sfinx.

„Tak něco poraďte!“

„Proč ne? Poradím. Ale nevím, pomůže-li to, protože dědečka znám. Já bych si pomohl.“

Děti poslány ven, neboť plán Roháčův měl zůstati v tajnosti, nemělo-li se předem provedení jeho zmařiti.

— — — — — — — — — — — — —

Brzy na to přišel velký dědeček do statku; zdá se, že se po něm sháněli a přivedli ho. Ale to již nebyl on, to byla zřícenina, stín velkého dědečka. Otupěl ke všemu a nevěřil již, že by mohlo býti lépe. Soudů zanechal docela a na celé hodiny pohřižoval se ve smutné myšlenky, z nichž nesnadno bylo jej vytrhnouti. Dlouho se vzpamatovával, než sebral pozornost k dotazu naň učiněnému, ale hned zase pohřižoval se zpět do svých muk, jimiž mu patrně bylo toto přemítání.

„Trest boží. Je to na mne trest boží,“ opakoval nesčetněkráte.

„Nic mi již nepomůže, všechno je marno.“

A vypravoval široce, jak potkal starou paní, když šel posledně k okresnímu soudu, a svěřil se jí s celým svým neštěstím. Seděli pod boží mukou ve stínu lipového stromořadí, jak se jde z Věsnova do Křidel. Tu jí vyprávěl o sobě a o Každoňovi a stará paní se rozplakala tak, že ani promluviti nemohla. Myslil, že ji tak dojalo jeho neštěstí, ale byl na omylu. Ta mu teprve otevřela oči, a on poznal sám sebe a soud boží.

„Kováři,“ řekla mu, když zase mohla mluviti — „hleďte, kováři, vždycky jsem si myslila, proč právě vás, tak hodného člověka, stihl takový kříž. Nikomu neublížíte, každému pomůžete, třeba zadarmo, každý vás má rád a není slyšet o vás než chválu a lítost a soucit s vámi. Ale nyní, z toho, co jste mi pověděl, vyjasnilo se mi už všechno. Víte, kdo já jsem, kováři? Já jsem Šrajbrová. Já jsem matka toho nešťastného mladého pokladníka, který se zastřelil. Nepoznal byste mne, že ne? Jdu zase navštívit jeho hrob, myslím, že to už bude naposledy. Vidíte, já jsem mu uvěřila, že byl nevinen, já věděla, že by mne neobelhal, ale celý svět nechal jeho památku a jméno našeho rodu v zneuctění. Vy jste to vše mohl napraviti, snad jste ho mohl i zachrániti — ó Bože, Bože, když na to pomyslím,

i zachrániti jste ho snad mohl, jen stačilo říci na úřadě, co jste viděl, nic více. Nebylo vám nic do toho? Což jste nepochopil, že tu jde o člověka stejně jako by se topil? Jako by ho někdo zákeřně přepadl? A řekl byste také tu, že vám do toho nic není? Nebyl by to hřích nepomoci mu, když byste mohl? A vy jste viděl zločin, který ohrožoval jeho budoucnost, život i čest, a zůstal jste lhostejným, řekl jste si, že vám do toho nic není, jen abyste sám neměl s nikým mrzutostí a snad i pochůzek soudních. Což nevidíte, kováři, že to byl zločin? Necítil jste nikdy výčitku svědomí? Před lidmi jste zůstal čist, ale hle, za vámi šel trest. Že byste to ještě nyní udal a odpřisáhl na soudě? K čemu? Já už odpustila všechno, kováři, i těm, kdo ho zahubili. — Netušila jsem, kdo to byl. I vám odpouštím za něho. Jsem na sklonu života a malicherným zdá se mi již soud lidí, tak nespravedlivý, jak vidíte, o mém synu i o vás. Hleďte, kováři, jak se z viny sám sebou vyvíjí také trest jako z pupence list, květy a plod. Kdybyste byl vykonal povinnost svou k bližnímu, mohl nejen syn můj žíti, ale Každoň by byl jistě nezůstal zde, nekoupil si tu statek — a Marjánka by se s ním nebyla poznala. Žil byste snad v klidu u ní? Tak jsme tam seděli pod tou boží mukou,‘‘ vyprávěl velký dědeček, ,,a oba jsme plakali. Teprve potom se probudilo ve mně svědomí — ne, co povídám, to se ozývalo už od mé viny, ale já nedbal jeho hlasu, myslel jsem, že jsem v právu. Nyní je mi teprve jasno, jak se může člověk proviniti na bližním svou netečností a lhostejností. Trest boží přišel na mne a já ho zasluhuji. Ano, já ho plně zasluhuji. Lidé mne mají za hodného člověka, a já nechal nevinného zahynouti a nepomohl jsem mu ani slovem. Trest boží mne našel. Neodvrátíme ho již.‘‘

,,Čertova baba,‘‘ mrzel se Roháč, který skepticky naslouchal vyprávění tomu a trpkým sebeobžalobám starcovým. ,,Ta mu nasadila červa do hlavy a do smrti ho učinila nespokojeným a otupělým. Nevím, jak ho ještě roznítím k procesu. Třeba s ním jednati už jako s dítětem a i tu se nám v nejkrásnějším může vymknouti jako umíněné dítě.‘‘

Jenom vzpomínka na Marjánku zdvihla ještě dědečkovu hlavu, aby zase po chvilce klesla s povzdechem: ,,Trest boží.‘‘

Plán Roháčův byl tento. Z nějaké novinářské soudní síně, jejíž byl pilným čtenářem, zapamatoval si případ, že darování pozbylo platnosti následkem toho, že obdařený dopustil se proti dárci hrubého nevděku. Šlo nyní o důkaz takového nevděku se strany Marjánčiny. Bylo třeba jen spolehlivých svědků, o projev nevděku nebylo u Marjánky starosti. Pak bude darování úředně zrušeno, dědeček se stane vlastníkem a může si vše zaříditi znovu. ,,Z Marjánky bude ta nejhodnější žena,‘‘ vnadil starce. Dědeček se zvedl jako elektrisován tou myšlenkou, ale potřásl pak hlavou a upadl zase v předešlou skleslost. ,,Dělejte, co chcete,‘‘ svoloval, ,,ale já nemám již důvěry. Je to trest boží.‘‘

Posadili ho nemluvného do bryčky, kam přisedl také Roháč a malý dědeček. Jakub je vezl.

Když velkému dědečkovi ve Věsnově před kovárnou pomalu pomohli s bryčky, vystrčila Marjánka hlavu z okna a s údivem i znepokojením si prohlížela nezvané hosty.

,,Tak! Tady jste d o m a, dědečku,‘‘ mluvil Roháč schválně hlučně. ,,Není nad d o m o v, říkávám vždycky. Člověk si nikde tak neodpočine a nepohoví jako ve s v é m.‘‘

Lidé se zastavovali a vycházeli z chalup, vidouce starého kováře v takovém nezvyklém průvodu.

,,Člověk vidí všude: Tohle jsi si sám vystavěl,‘‘ pokračoval Roháč ještě hlučněji, ,,na to jsi si na všechno s á m vydělal mozoly svými i důmyslem a přičinlivostí, na tohle jsi šetřil. To je zkrátka t v é, jako ta kožená zástěra, v pohádce, co si kovář na ni v nebi lehnul a vyhnat se už nedal.‘‘

,,Abyste se nemýlil, vy kazateli,‘‘ křičela rozčilená Marjánka s okna, přetahujíc na kvap přes sebe šátek, neboť nebyla ještě dooblečena, ,,abyste se nemýlil — tohle je všechno m o j e, jak to stojí a leží, pole, dům i nářadí, a všechno, co je hlinou přimazáno a hřebíkem přibito. Tu jsem paní j á, rozumíme? Nevěříte-li, jděte se podívat do knih k soudu. Tam to máte černé na bílém. A nikoho mi sem nepotřebujete vodit s asistencí. Já vím sama, koho přijmu za hosta a koho ne.‘‘

Zástup lidí před kovárnou rostl. Tohle byla voda na budoucí klepavé mlýny. Tak se jí málo kdy nadrží jako při takovéhle bouřce.

,,Velevážená, vysoce ctěná paní!‘‘ oslovil Marjánku povýšeným hlasem Roháč se svou zdvořilou impertinencí, která napsána v žalobě vypadá jako kompliment, ale v hádce leje do ohně petrolej.

,,Nepřišli jsme k vám se žádným zlým úmyslem. Ani ve snu nás nenapadlo do-

týkati se vašeho majetku, ať stojí nebo leží, ať je hlinou podmazán nebo hřebíkem přibit a s potěšením vidíme, že ze všeho, co máte vtěleno, jazyk váš není dosud ani hlinou přimazán, ani hřebíkem přibit. Ač neříkám, že byste si na něj neměla také dáti dobrý pozor, třeba nenáležel k oněm movitostem, které dle písma svatého moli žerou a zloději kradou. Bylo by ho také škoda dáti do knih jako světlo pod kbelec dle písma sv., ale to všechno je vaše věc a záležitost. Veleváżená, ctihodná, ušlechtilá paní! Dovolte laskavě také mně zase slovíčko,‘‘ pokračoval se stejným klidem dále, když Marjánka, popuzená smíchem zástupu vychrlila na něj spoustu urážek. ,,Dovolte přelaskavě, abych také promluvil! My jsme nepřišli nijak vás znepokojovat ani urážet, jak pozorujete z uctivého a zdvořilého způsobu mé řeči k vám, neboť vím dobře také, jak se chovati k ušlechtilým paním, které se těší všeobecné vážnosti pro svou ctnost, pracovitost a příkladný život. My víme všichni, co máte vtěleno, jak mnoho a jak dobře máte všechno vtěleno. My víme, že vám to po zákonu a paragrafu všechno patří, všechno, co jste dostala a co snad, dá Pánbůh, ještě dostanete a vtěliti si dáte. My hledíme jen k zákonu božskému a mravnímu, který, jak pozorujeme, jste si zapomněla dáti vtěliti, mnohovážená paní! Po tomto zákonu váš manžel, tuhle starý kovář, měl by míti také bydlo, slušnou stravu a laskavé ošetření v tom majetku, který býval jeho a který vám daroval beze vší výhrady v přílišné důvěře ve vaši vděčnost. Ano, ano, slyším, že neopatrně jednal, vy sama říkáte, že hloupě, budiž, to my si zapamatujeme i ta vaše slova o zákonu božském a mravním, tak se zejména o tom prvním nemluví mezi slušnými lidmi, ale ve příčině toho darování, mnohovážená, šlechetná paní — to není přece krejcar, který hodíme žebráku neznámému, jehož už nikdy neuvidíme a který on propije v nejbližší kořalně. Tohle je celý velký majetek, nastřádaný a vydělaný za celý život od přičinlivého člověka. Ten vám spadl do klína beze vší zásluhy, ale ne proto, abyste z něho vyhnala do světa dárce, nechala ho spáti po stozích a kůlnách, nastydati a trpěti hladem a nečistotou!‘‘

Tu Roháč rozšafně uťal. Temperatura Marjánčina byla dle jeho odhadu dosti vysoká, aby mohl nyní býti jen svědkem, zapisovatelem, žalobcem.

Marjánka vidouc, že chvatným krokem přibíhá Koždoň, pro nějž hned začátkem děje byla poslala, obodřila se k nejhrubší střelbě.

Prohlásila, že je jednou tady o n a paní a dost. Jak se k tomu dostala, do toho že nikomu nic není a komu se to nelíbí, že může — truhláři foukat hoblík. Ona že dávno slyšela, že je Roháč starý kriminálník, ten že jí cti neubere ani nepřemluví, aby toho prašivého dědka do domu vzala. Dost se už s ním nasoužila a mladý život si s ním zkazila. Nejčkon toho už nemá potřebí. Ať si ho vezmou k sobě příbuzní, dost se jim nanosil darů a peněz — ať si ho vezmou celého, starého smr . . . vandráka, anebo ať si někde ve stohu zhebne. Čím dříve, tím lépe.

(Dokončení.)

V. V. Škorpil:

JANA NERUDY KORESPONDENCE VYSOKOMÝTSKÁ.

I.

Roku 1866 přinesly ,,Národní Listy“ z péra Nerudova tento epigramm:

Po každém českém plesu dozajista
vylíhne nějaký se novelista,
za každým českým děvčetem
setkáš se s ňákým pěvčetem,
za každou českou literou
setkáš se s pilným Šemberou,
a přece žalob je a stesku všude,
žeť písemnictví české až strach chudé.
Není ani jaro ani zima. —

Znalť se Neruda se synem A. V. Šembery, Vratislavem Kazimírem od roku 1863, kdy mu ten svazek svých básní ,,Z mladých ňader“, vydaných ku podpoře raněných Poláků, dedikoval vzletnou básní:

Mohutný pěvče náš! Můj pozdrav Tobě vroucí!
Bojovníku za pravdy věčné, stálé,
jenž beze strachu praporu se chápeš
a vítězství docházíš nenadále:
Jenž první pochodeň jsi vznesl v našich řadách
a teď nad zbořeništěm jásáš bídy splalé.

*

Tvé símě vzešlo — kvítí Tvoje zkvetlo,
viz mnoho žíznících u Tvého stolu.
Nedbej na zástupy odpůrců zrádných

jenž neví nic o věčném lidstva bolu;
Ty jenž do budoucnosti zíráš jasným zrakem:
zajásej jen, my všude s Tebou jdeme spolu!

Plných 28 let trvalo toto věrné přátelství, i tehdáž, kdy Vratislav, rozhořčen nevděkem národa k jeho zasloužilému otci, po objevení fals v Mater Verborum a rukopisech zelenohorském a kralodvorském, přeměnil svůj pseudonym Slavomír Bodlák ve Friedrich Petz a redigoval vídeňský časopis „Wanderer", později „N. W. Tagblatt", s nímž se po letech rozešel.

Ještě roku 1868 v zabaveném tehdáž „Zvonu", když současně jeho pražský soujmenovec byl suspendován, napsal v opraveném vydání Vratislav: „Vydáváme nový otisk, vynechavše úvodní článek „V době persekuce", jenž dle náhledu státního zastupitelství obsahuje zločin rušení veřejného pokoje a přečin pobuřování dle článku 65. a 300. trestního zákona. Odhodláni jsouce pevně vytrvati na stanovišti svém, hledíme s klidnou myslí budoucnosti vstříc. Poměry jsou krušny: nelekejme se jich, vytrvejme!"

Vratislav tehdáž odsouzen byl pro tiskový delikt k dvouměsíčnímu žaláři.

A. V. Šembera zemřel r. 1882, nedočkav se své rehabilitace, docílené teprve čtyři leta po té zásluhou Gebauerovou, když byl před tím Vratislav K. Šembera vydal otcův posmrtný spis: „Die Königinhofer Handschrift, als eine Fälschung nachgewiesen". V. K. Šembera zůstal i na dále v korespondenci se svými přáteli: Nerudou, Juliem Grégrem, Fričem a Schnirchem, a byl upřímným rádcem mnohému českému dramatickému umělci. Prostřednictvím Nerudovým posílal své některé nepodepsané práce do českých belletristických listů, i přiměl též oddanou svou přítelkyni, spisovatelku Adu Christenovou k tomu, že přeložila některé vynikající ukázky české prósy do němčiny a uveřejnila je v listech německých a přispívala do Sládkova „Lumíra".

Vratislav zemřel ve Vídni 4. pros. 1891, přečkav svého, o 10 let mladšího přítele Nerudu, pouze o 104 dni. Zůstavil rozsáhlou korespondenci, v níž zahrnuty jsou i listy Nerudovy, dnes nám tím cennější, že básník, jinak svému okolí uzavřený, sděloval příteli vše, čím srdce překypovalo.

Z této Nerudovy korespondence, Vratislavem určené k spálení, ale Zdeňkou Šemberovou zachované, přinášíme ukázky, podotýkajíce, že mnohý list data postrádá.

* * *

(I.) Můj milý!

Odpusť mi tedy. Tvůj list je mně velice drahý — víc nepravím. Však budeš-li kdy potřebovat v osobě přítele celého člověka, najdeš ho. Vždyť víš, že rovnou měrou spoléhám vždy na Tebe, a proto jsem k Tobě upřímným, jak k nikomu. Ne sice, že by mně neupřímnost ku komukoli byla vrozena, ale vždyť ti lidé si upřímnosti ani neváží!

Co toto píšu, jsi snad již zpět ve Vídni. Rád bych ti psal mnoho, a je mně, jako bych Ti musel psát mnoho — ale nevím co. Domácích nynějších poměrů sám nerad se dotýkám, také je znáš beztoho. A co se mé osoby týče, probírám se jen pomalu. Začínám alespoň již zase myslet na nějakou práci — což nebylo přes dva měsíce — a vítám tu vracející se chuť jako své spasení. Co bych také byl bez práce a bez radosti té, že mám v ní pevnost, do níž žádná špinavá noha nesmí, a s níž vidím dál, hodně daleko přes každý poměr neutěšený!

Ale sahám sem tam, všechno se mně zdá být malé, rád bych něco hodně velkého. Uvidím, stačí-li síly. Prozatím nevím ještě ani sám, co teď vlastně chci.

Předně bych arci chtěl do světa. Pokřát, vykoupat se. Ale budou letos zas vyhlídky asi zlé, nevím, stluču-li alespoň nějakou stovku. Vrtám teď Datla; ale myslím, že nadarmo.

Ty as toneš pořád ještě v štěstí, máš pravdu, drž se, sic zmrzoutíš jako já.

*

(II.) Dlouho jsem Ti nepsal. To učinila činže. Nevěděl jsem, z kterého kouta světa ji sehnat, konečně ji dnes mám, zaplatil jsem a jsem rád. Ale bude-li s každou činží taková starost, vím najisto, že nebudu „bydlet". Darmo si lámu hlavu, odkud nějaký výdělek, ale v tom ohledu jsem naprosto neplodný. Avšak dost! Vím, že máš starosti své.

Tvého otce jsem v Praze ani neviděl a mrzelo mne to. Kdykoli jsem ho vycítil, kde je, byl v takové společnosti „autorit", kterým se vyhýbám. Vyřiď můj srdečný pozdrav.

Příští týden jde 2. svazek feuilletonů do tisku. Ale s Datlem jsem se rozkmotřil na dobro. Byl už několikrát tak nevlídným, ano tak bezohledně hrubým ke mně, že jsem uznal potřebu, zatarasit mu další cestu. Vykázal jsem svému životu kdys volnou dráhu, jen abych nebyl otrokem velkých pánů, tím méně chci být otrokem malých. Peněžitě mně ten rozpor zajisté jen prospěje. A giro své musí na jisté prolongace předce dát, třeba pošlu

k němu jen sluhu. Trpké ovoce z toho rozporu budeš mít, chudáku, zase jen Ty. Teď Tě žádám tím naléhavěji, abys mne podporoval co možná literárními novinkami. Neurazím Tě, pravím-li, že ochotně nahradím každé porto, vždyť zápasíš sám s grošem.*)

*

(III.) Můžeš-li něco pro „Lumíra“ učiniti, učiň. Má jej teď Sládek. I původní umělecká zpráva je dobrá a poslouží mu.

Jak pak — nemohla by Ada, až bude mít novou nějakou novellu svou, dát ji napřed do „Lumíra“? Nikdo by se předc nic nedověděl v svaté německé říši. A pro ni extra zvýšený honorář obnášel by *4 zl. 50 kr.* za Lumírovskou stránku! I básně by se vzaly od ní — no?

*

(IV.) Snad už jsi zase zpět. Já nejel a nepojedu. Ta hlavní příčina, pro kterou jsem se vzpíral, kterou bych byl ale velmi nerad řekl, byla i že jsem ani nevěřil v m o ž n o s t j í z d y. Znám to, jak teď u nás poměry jsou. Podobně bylo také s výstavou americkou. Pořád se říká: připrav se, pojedeš jistě, člověk vydá i na přípravy slušně peněz a pak — se o tom ani víc nemluví. M y s l í se, že se bude moci dát, a pak se nemůže. Člověk pak raděj pracuje až sám proti tomu, aby tu v daném okamžiku nestál hloupě.

Mám já Ti to mizerné živobytí! Žádnou zde radost, žádnou zábavu — ukrutná omrzelost — k tomu materielní bída — a ještě k tomu mně teď pojednou nepoměrně často naproti dřívějšku přicházejí myšlenky na budoucnost! Před jiným bych to ale neřek', na to jsem tuze pyšný — proč bych to ale neřekl před Tebou, kterého miluju. Ty nebudeš tak beztaktní, abys mne „těšil“ — co pak bys mi také mohl říci!

Kdyby při těch poměrech alespoň těšila práce; kdyby totiž byl nějaký p o p u d k ní! Člověk věčně nemůže vážit popud ze sebe a já jej již vážím přes dvacet let, skoro pětadvacet. Ovšem stojím jinak co do uznání, než jsem stával, v y n u t i l jsem si něco — ale nepřátelství je předc pořád proti mně, i nejbližší přátelé jako by měli zrovna smrtelnou ouzkost před tím, abych jen nepřerost' příliš daleko.

Člověk by neřek', že je na př. následující možno. O „Mal. povídkách“ nemluvilo se n i k d e! Nejobšírnější referáty — as dvacetiřádkové — přinesly „Říp“, „Pr. Denník“ a „Moravan“! J. Sládek *odmítl* (nabídl se mu Arbes) dát něco do „Lumíru“! Mělť tam ovšem nedlouho před tím chválu mých feuilletonů a — já mu psychologicky rozuměl — ženýroval se dát zas novou chválu spisovateli, jenž je předc jen všeobecně nenáviděn.

Pracoval bych jako titan — ale jen trochu, trochu popudu. Teď už dodělávám „Písně kosmické“ — vím napřed, že se jim podaří jako všemu mému.*)

Dvě jsem si přeložil do němčiny. Povedly se mně, až mne překvapily svou novostí v tom rouše německém. Kdybych byl jiný, přeložil bych všechny — jeť, nebo vlastně bude jich málo přes 40 — a vydal je hned po vydání českém.

Tvoje sdělení stran těch dopisů pařížských mne nepřekvapilo. Tušil jsem to.

No — odpusť, že jsem Ti psal mrzutě. Ale k čemu pak má člověk přítele, než aby si na něm svou mrzutost vylil! Oplať mně to! Se srdečným pozdravem Tvůj Neruda.

*

(V.) Můj milý!

Cicvárek**) přijede zdarma. Lev***) mu řekl, že žádat peněz „je nevlastenecké“, a Cicvárek řekl, že „neznal poměrů“. Vyjednáno. Výboru se řekne „laskavostí pana Lva sprostředkováno“.

K Richtrovi Lev půjde, na nějaké písni mu nezáleží, nemáť prý ta „návštěva žádný hintergrund“.

Toho znáš, že by se zbláznil, kdyby někdo mohl říci, že „kandidoval“ jaksi pro dvorskou operu, ale že propad'. Nikoli, já bych rád viděl, aby ho c h t ě l i, ale o n nechtěl.

Pořád mně vrtá mozkem, zdali by nemohla paní Malá přijet k přednesu proslovu. Nechám to vrtat dál, snad něco z toho bude. Mně se zdá, ale nevím najisto, že 19. slaví 10leté jubileum svého sňatku. Možno ale také, že až 19. března. Nu, tuze nadšena nebude.

Pro všivost poměrů nechal jsem už „Nerudky“ padnout. Tytul bude znít:

Ž e r t y h r a v é i d r a v é.

---

*) Nerudovy feuilletony vydávány byly v letech 1876—1880 souborně knihkupectvím Ed. Grégra a Dattla v pěti svazcích.

*) Výborné „Malostr. povídky“ a „Kosmické písně“ vyšly po prvé roku 1878. Ve 14 dnech rozebrány, vyšly hned na to „Kosm. písně“ ve vydání druhém, roku 1882 třetím a 1893 illustrované V. Olivou ve vydání čtvrtém. „Lumír“ přinesl o Kosm. písních nadšený článek z péra J. V. Sládka.

**) Mlynář Václav Cicvárek, jenž svého času pohostinsku vystupoval na Nár. div. v některých hrdinných tenorových partiích.

***) Lev Josef, známý proslulý operní pěvec, nejdůvěrnější přítel Nerudův, nar. 1832 v Sazené u Velvar, zemřel v Praze r. 1898.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

„Ani hrabětem! Ale chtěl bych ještě aspoň dvacet roků sloužit! Kdyby to šlo, ty čírtě, a jen k vůli tobě, mé čírtě, chtěl bych býti mladší o dvacet roků, chtěl bych, aby se nám aspoň na pět roků zastavila léta, to by bylo víc než hraběcí koruna.“

Vzpomněla si, že za nimi hoří lampa. Kvapně mu odtáhla dychtivou ruku, a už si nepovídali o Mančinčiných vrchnostenských snech.

Druhého dne ráno přinesla Réza z města, když byla ve dvoře pro mléko, vzrušující zprávu, že se doktor Mráček roznemohl včera horkou nemocí, že u něho byli v noci dva doktoři, že fantasuje a nikoho nepoznává.

Rada Severin stál právě vysvlečen z košile nad umyvadlem a myl se ledovou vodou. Paní Mančinka se smíchem ho pozorovala, jak funí jako mrož. Přitáhla si zahřátou svrchnici až po bradičku a ve smíchu svítily jí bílé zoubky z rudých rtů jako perly.

„To je moc špatné znamení, ubohý doktor!“ zabědoval rada Severin. „Proto včera večer nepřišel, chudák!“

Mančinka vyslechla zprávu bez účasti. V její hlavě tančily jiné, veselé myšlenky. Kdyby všichni umřeli, když Luďa neumře, nic to není, zhola nic to není. Smála se dále potutelně pod zahřátou svrchnicí a uspokojena se dívala, jak se klátí plamen na svíčce, postavené na umyvadle.

Mančinka nechápala, proč rada Severin sesmutněl. Právě teď proč sesmutněl? Přece jim je doktor Mráček cizí člověk!

„Nic mu nebude, Luďo,“ těšila ho, „je ještě statný člověk, něco unese. Ale tobě byl dobrým přítelem, viď?“

„Dobrým přítelem a starým důverníkem!“ odpověděl. „Nejlepší přátelé se chystají odcházeti, to je chyba! To je člověku výstražné znamení!“

„Doktor ještě neumřel a neumře! Nachladil se, poleží si trochu a bude běhati jako dřív! V poledne se dáš u něho poptati, jak se mu daří a uvidíš!“

V úřadě se rada Severin dověděl, že doktorova nemoc není tak vážná, jak se rozhlašovalo. Doktor prý neulehl, nebyli u něho dva lékaři v noci, žádný lékař nebyl u něho, pouze se nachladil a zůstane několik dnů doma.

Po službce vzkázal, aby ho rada navštívil, ne hned, teď že chraptí, za tři, čtyry dny!

Mimoděk rozpomněl se rada Severin na nebožtíka děkana a jeho náhlou smrt. Ovšem děkan byl bělovlasý stařec, ale byla veliká podobnost. Také to bylo za zimních plískanic, když děkan onemocněl prudkým zánětem plic. Také ho rada Severin navštívil tenkráte. — —! Teď ho viděl v duchu, jak mu krásné, modré oči pobledly a shasínaly, viděl v duchu jeho krásné, rychlé, zdánlivě bezbolestné umírání.

Rozhodně nenavštíví doktora Mráčka! Smrt by mu přinesl jako panu děkanovi. Pan děkan byl stejně dobrým přítelem jako doktor Mráček. Vymluví se buď jak buď doktorovi a nepůjde k němu.

Ostatně zdálo se opravdu, že původní zprávy o doktorově nemoci byly přehnány. Doktor onemocněl zánětem plic, jak se dověděl dodatečně, i lékař k němu dojížděl ze sousedního města, ale o vánocích už se pozdravoval z nemoci. A znovu radovi, když se u něho dal po zdraví poptávati, vzkazoval, aby ho přišel navštívit a přesvědčit se, jak je zarostlý v obličeji jako Esau, že si zahrajou v karty. Tehdy mu vzkázal rada Severin určitě, že přijde po vánočních svátcích, aby se na něho nezlobil, že je v něm taková pověra divná, až se sejdou, že mu poví všecko, teď že nepřijde.

Mančinka strachovala se letošních vánoc. Neustále ji stíhala myšlenka, že se u nich objeví o svátcích neočekávaně Václav. Očekávala jeho příchod zcela určitě a s opravdovou bázní. Teď, kdy bylo v jejím nitru poklidno, kdy v ní všecko utichlo, děsila se rušivé návštěvy.

Těšila se, že budou letošní vánoce tiché a klidné, že Luďu o svátcích nepustí do kanceláře, že prožijí své svátky opodál všech lidí a všeho světa ve vytopených starodávných pokojích.

Jen kdyby se doktor Mráček uzdravil aspoň do vánoc, aby byl její Luďa upokojen! přála si toužebně. Když se všecko vydaří, a hlavně když budou bílé vánoce, vyjedou si na Štěpána k Patočkovým na saních.

Jak to pofrnčí po umrzlém sněhu! Pofrnčí! Pofrnčí! Jako hrabata si pojedou! Zachumláni do kožichů, s červenými, omrzlými nosy! Sváteční bělost sněhu bude svítiti jasným dnem zimním. Dvě tmavé rýhy černati se budou za divokými saněmi

Lesklé hřbety valášků spotí se v prudkém letu, pojedou, pojedou jako hrabata!

Když je poklizeno v srdci a v duši, když je všecko uloženo do patřičných přihrad, pak je lidský život krásný. Ale odříkati se musí člověk! Všeho se musí odříci, co by mu překáželo, když chce dosáhnouti pravého, vyrovnaného klidu. — Všecko se musí v člověku utišiti, všecko!

Mančinka mimoděk přivírala oči, když jí tyto myšlenky za smutných odpolední prosincových vířily hlavou. — Jen když budou sami, když nepřijede Václav!

Zklamala se i v tomto očekávání. Václav sice nepřijel, ani nepsal, ale vánoce byly smutné. Rada Severin už to říkal po doktorovi Mráčkovi: Vítr se obrátil, rozpršelo se, a byly smutné, blátivé vánoce. Jako kdyby nebyl prosinec, ale listopad. Nikam si nevyjeli po saních, smutně seděli doma, smutek deštivého a mlhavého dne pronikal do jejich samoty.

Na Štěpána přijeli v zablácené bryčce lékárníkovi Patočkovi. Už o čtvrté hodině musili rozsvítiti lampu. Seděli v jídelně, a když se nad nimi rozhořela lampa, opustila je teprve stísněnost.

Mančinka seděla s Hedvou v koutě u kamen, a šeptem si povídaly o svých věcech.

Že Václav pořád ještě je bez místa a žije si jako student!

„Snad tedy aspoň píše?" ptala se Mančinka. „Mám o něm bezpečné zprávy," vyprávěla Hedva, „a bohužel, musím říci, že nedělá nic. Dříve chodil v noci po hospodách, teď sedí doma, pije, moc pije, to víš, matinko, takové tiché popíjení doma je nejhorší a nejnebezpečnější. Patočka říká, že si užene ledvinovou nemoc, a pak budeme míti pokoj. Rád by něco napsal, sedí nad rozepsanými archy, a nic to není. Pitím se otupuje!"

„Bála jsem se, že přijede na vánoce!" zmínila se Mančinka.

„Nepřijel, a už snad nikdy nepřijede! Taková setrvačnost je to u něho: uklidil se do brlohu a z něho už nevyleze. Skrývá se před lidmi, ozvalo se v něm něco lepšího, teď v sobě uspává výčitky svědomí. S doktorátem to selhalo, s redakcí, s literaturou to selhalo, už mu nezbývá než tiché popíjení."

Mančinka se zasmušila.

„Víš, Hedvo, mně je ho nekonečně líto," pravila, „nekonečně líto, že mu nemůžeme pomoci! Kdyby lidský život nebyl rozvržen do kapitol po desíti letech, viď, Hedvo! Je už pozdě."

„Pořád není pozdě," namítala Hedva, „kdo se opozdil, musí doháněti, a kdyby chtěl, dohonil by! Ale vůle v něm není! Patočka také začínal pozdě! Pozdě zmoudřel, pozdě se ženil, také užil světa za svobodna a když se oženil, všecko letělo do kouta, a nastala doba práce. Pak začal doháněti a pořád ještě dohání! Kdyby v něm nebyl předsudek, že nesmí odejíti z otcového domu, už dávno bychom seděli ve veliké lékárně v Praze, a peníze by se nám hrnuly! To se v něm nedá překonati! Rodová pýcha je v něm, já tomu říkám apatykářské šlechtictví, nehne se z kolébky svého rodu. Poslední Patočka, nad jehož rakví nebude zlámán šlechtický erb! No, a my už děti míti nebudem!"

„Jen se neodříkej!"

„Nebudeme, matinko! Je to smutné, ale naprosto jisté. Někdy to někdo po nás popadne a ohřeje se při tom, co mu nahamoníme. Nejhůře by bylo se mnou, kdybych ho přečkala, protože neudělá testamentu. Ani zmíniti se mu nesmím o pořádnosti, myslí, že tu bude věčně, jaký je, vzal by to nejraději s sebou do hrobu, aby tady po něm nikomu nic nezůstalo!"

Mančinka se odmlčela. „Ku podivu," prolétlo jí hlavou, „když lidé počnou sdílně otevírati svou duši, vždy mají pravdu!"

„Ostatně kdož ví, zdali jsou tvé zprávy o Václavovi přesny!" řekla po chvíli.

„Úplně správny jsou, starám se o něho, aby nevěděl, protože i mně je ho líto. Snad se úmyslně hubí a ničí, aby nepřežil otce, jinak si to nedovedu vysvětliti," vykládala Hedva.

„A byla jsi už někdy u něho v bytě?"

„Byla, nač bych zapírala, aby nevěděl."

„Jak to tam u něho vypadá?"

„Jako u studenta! Pokojíček uzoučký, že se tam vejde sotva postel, s jedním oknem, ale s vyhlídkou do staré pražské zahrady — No, útulno je v něm!"

„Jen když mu to postačí!"

Lékárník Patočka bavil se tentokráte s tchánem znamenitě. Vysvětloval mu výrobu svého léčivého prsního thé z lesních bylin, a těšilo ho nesmírně, že ho tchán poslouchal pozorně. Když oba manželé večer sedali už za tmy, rozloučivše se s rodiči, do bryčky, táhla jim duší radost z úplného usmíření s otcem i s macechou.

XVI.

Mančince se ustavičně vznášel před očima obraz Václavova studentského pokojíku, jak jej vymalovala Hedva. Že je úzký s jedním oknem a s vyhlídkou do staré pražské zahrady. Živě si jej dovedla představiti, znala z vlastních let studentských

velmi dobře takové pokojíky. Ovšem, Václav byl v něm sám, to už byl vysoký stupeň proletářského blahobytu, kolegyně Mančinky, kandidátky pražského ústavu učitelského, bydlívaly v takových pokojících po třech až po pěti osobách.

Když se v lednu rozchumelil venku sníh, když se bílé vločky sněhové roztancovaly sychravým vzduchem, všechny myšlenky její obrátily se ku představě Václavova pokojíku. Václav sedí u okna, dívá se do staré pražské zahrady, promrzlý kos tetelí se zimou na vlhké, černé větvi starého kaštanu, a v okně se to chumelí zrovna jako tady v tomto smutném městě. Nešly a nešly jí tyto představy z hlavy! Pořád se jí tento obraz vracel do duše.

Pozorně se dívala do oněch odpoledních chumelenic. Po vánocích už se zase objevoval na náměstí doktor Mráček. Mančinka ho vídala, jak chodí volně a netečně opíraje se o hůl žlutou s kulatou rukojetí ze slonové kosti, s límcem u kožichu po uši vyhrnutým.

(Pokračování.)

LITERATURA.

J a r o s l a v V r c h l i c k ý, *Meč Damoklův*. Nové básně. (Rok 1908.) Souborného vydání svazek LXV. Nákladem J. Otty v Praze. 1913. Stran 120 za K ? — *Nové souborné vydání básnických spisů Jaroslava Vrchlického*. Přehlížejí Bedřich Frída a Jan Voborník. I. Z *hlubin*. Páté vydání. Úvodem a poznámkami opatřil Jan Voborník. Sešit 1. za 32 hal. Týmž nákladem.

Prvá kniha posmrtného básníkova odkazu jest knihou bolesti, smutku a úzkosti, již nedovedla zmoci básníkova resignace, v předchozích jeho knihách tak vítězná. Něco neodvratně osudového, jasná a uvědomělá předtucha brzké životní katastrofy jako zachmuřené ovzduší ponurého podzimního dne, poutá se ke knize, již dle ideového jejího semknutí a pevné vnitřní stavby řadím k nejucelenějším lyrickým sbírkám Vrchlického, k nimž básník dospěl zejména poslednějšími svazky svého velkolepého básnického díla. Útočná a hořce polemická „V boji" zřejmě naznačuje prameniště básníkova neklidu, zmítavé nespokojenosti, otravných pochyb, a vidíte přímo, kam míří básníkův prst, když volá: „z cesty!" na piráty, na chlapce, „mléko přes jichž teče pýří", kteří ho zakřikují a dílo jeho znehodnocují. „Stádo harpyjí", které hryzlo na kořenech jeho stromu a bylo vydatně zúčastněno v jeho uvadnutí. Básník cítí, že mu prchá tvůrčí božská síla, a přece o tom pochybuje a utěšuje se, že on a krása věčně jsou snoubeni. Samota a opuštěnost, útisk všedních starostí diktují básníkovi kruté přirovnání, že „na hnoji roven Jobu" jen losu cítí zlobu, on Orfeův syn, Apolla jun! „Každý muž práce, každý tak sám!" A přece i tu jako sluneční šípy mrakem proráží touha po úplném vyžití, radost ze šťastných chvil života, jež básníku připravuje jaro a láska (V předtuše jara). V těchto horce zpěněných slokách ozývají se vítězné polnice pěvce „Dojmů a rozmarů", to jest vítězné a nemdlobné vzlétání prudkých křídel básníkovy mladosti. Nikde neprozrazuje se ochabnutí ani v básnické formě, která je prostinká, nekombinovaná, dosti odlišná od skvělých kaskad, jimiž dříve tak oslňovala, kdy básník pohrával s rýmy jak žonglér s hady. Prostota formy jeví se tu jako absolutní vítězství nad hmotou slova, jestiť prosté nejvyšším příznakem krásy.

Z úvodu, předeslaného knize Bedřichem Frídou, dovídáme se, že následovati budou ještě asi tři nebo čtyři svazky nevydaných básní původních Jar. Vrchlického jako jeho poslední posmrtný odkaz. Dle „Meče Damoklova" můžeme souditi, že básník sražen byl v zenitu své skvělé dráhy, náhle jako padající hvězda, a že posmrtným dílem jeho přibude k celku ne snad paběrek, ale přírůstek nejvyšších uměleckých hodnot.

Současně ohlašuje nakladatelství J. Otty nové souborné vydání básnického díla Jaroslava Vrchlického, jehož prvý sešit rozesílá. Obsahuje prvou básnickou knihu Jar. Vrchlického „Z hlubin", vydanou r. 1875, a předesláno ocenění literárního významu básníkova z péra Jana Voborníka. Nevím, dle jakých indicií a dle jakých pramenův ustálila se u nás pověst, že knihy Vrchlického bývaly málo čteny, málo hledány, málo kupovány. Pověst zcela klamná, vyvrací ji okolnost, jíž třeba dobře si všimnouti, aby již jednou byl konec nesprávné tradici. Toto vydání „Z hlubin" je již vydáním p á t ý m, tedy čtyři předcházela, byla vytištěna a rozprodána. Podobně jest i u ostatních knih Vrchlického. Rozhlédněte se po původních básnických knihách českých posledních čtyřiceti let, a zjistěte počet jich vydání. Bude velice málo druhých vydání, natož dalších!

Obšírněji promluvíme o knize, až bude úplna a až nám sama poví, zdali vydavatelé zaujali tu stanovisko edice kritické či populární. Obé spojiti se nedá. Zatím lze si přáti, aby životní dílo největšího našeho básníka stalo se duševní nezbytností všech českých kulturních lidí.

—pa—

Joe Hloucha: „*Polibky smrti.*“ Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze 1913. — Jan Havlasa: *Stopy, jež nikam nevedou.* (1907—1910.) Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze 1913.

Hloucha a Havlasa! — Oba milují cizí kraje, jimiž rádi bloudí, poznávají lidi zajímavých a nových povah, nové scenerie, nová společenská ovzduší, dávají se jimi inspirovati, čerpajíce z nich nové vznět y a oplodňujíce duši a schopnosti novými postřehy a poznatky. Oba přinesli do naší literatury, zejména novellistické, mnoho nového — vydali oba již řadu knih —: a přece, jak rozdílné jsou jejich literární profily! —

Hloucha zbožňuje a opěvá Japonsko, Havlasa počal kdysi na počátku své literární dráhy láskou k Tatrám — jejíž ozvuky se i v přítomné knize letmo ozývají —, prošel Italií a nejvíce poznal Ameriku, kde nyní žije. Knihy obou autorů mají každá svůj jediný ton, na němž jsou, ovšem ve zcela odlišných harmoniích, řady povídek komponovány.

Toninu, do níž jsou Hlouchovy „*Polibky smrti*“ laděny, udávají dvě motta této knihy: toskánská píseň a stará píseň japonská, jež obě pějí o lásce jako „řetězu těžkém a bez konce“, „vězení plném běd a žalu“, o lásce, jež rovna jest umírání. A taková jest též láska malých Japonek Hlouchových. Milují oddaně a obětavě, vzdávají se svým milencům mezi květy chrysanthém a kamelií radostně a bez nároků, trpí beze slova pro svoji lásku a umírají stejně pro ni mlčky a bez výčitky. Lásky jejich mají cosi tragického v sobě, stín smrti je již při zrození obestírá, láska jest jim dočasnou bolestnou rozkoší a jistou brzkou smrtí. Zamilují se do neznámých, dobrodružných Cizinců („Země pod nebesy“, „V kameliovém sadě“), jdou do Mijaka do Gionu, místa prodejné lásky, hledat lásku („Kočka z Nabešimy“), poslušny zákonů země vdávají se za muže nemilované („Kalné-li zrcadlo, smutná je duše ženy“) — a všechny s žalem a zoufalstvím v duši umírají.

A, lze-li nazvat „Polibky smrti“ knihou o marných láskách, jest kniha Havlasova „*Stopy, jež nikam nevedou*“ řadou povídek o reinkarnaci. Jsou záhadní a dobrodružní lidé, o nichž Havlasa píše. Jsou extrémní a výjimeční, jsou lidmi veliké imaginace, neukázněné a nelogické a jsou většinou zatíženi osudnou fikcí, která žene je na cesty, „jež nikam nevedou“. A fikce ta je zcela zvláštního druhu. Kapitán Bennet („Zásada nezničitelnosti“) kdesi na Moorei v Afareaitu slyší bubnování starých Tahiťanů ze sedmnáctého století, má zrakové hallucinace a na základě these o nezničitelnosti hmoty, intelligence a tudíž i minulosti dochází k závěru, že žil v sedmnáctém století mezi starými Tahiťany. A jako před pěti sty lety byl jako milenec ženy jednoho Tahiťana oklamaným mužem zabit, je zabit podobným a záhadným způsobem i nyní. Člověk se Zelenýma Očima v „Podmoří“, jež upomíná poněkud na Wellse, žil kdysi jako zvláštně utvářená bytost na dně mořském. A Brown („Tragika barvy“) je dnes jen pouhou reinkarnací jednoho z prvních buccaneerů amerických před tisíci lety; vzpomíná na každý detail tehdejšího života a, když se mu narodí dítě-mulat z ženy bělošky — zastřelí se.

Havlasa měl vždy sklon k bizarním námětům romantických zápletek a záhadného řešení, rád vždy líčil hrůzu, úděs, strach, ve „Stopách, jež nikam nevedou“ přistupuje ještě nový element: metafysické záhady, s nimiž si autor pohrává a které snaží se psychologicky zdůvodniti a vědecky vysvětliti. Ale záhady ty je na konec čtenář nucen rozřešiti si sám, jak dovede, hrůzy a úděs jsou mu líčeny příliš pestrými barvami, jsou čtenáři příliš důkladně, široce a mnohomluvně vnucovány, aby působily na něho zamýšleným dojmem, a tak zbývají jen romantické a nebezpečné kraje, do nichž autor se zálibou svoje povídky inscenuje a které líčí vervně a s temperamentem.

Hloucha je oproti Havlasovi rozhodně klidnější. Je také diskretnější v projevu a koncisnější ve výrazu. Vypravuje o malých Japonkách a krásném Niponu, jako by tuší na hedvábný vějíř kreslil, povídky „Polibků smrti“ jsou prosté jako poesie Japonců, jaksi bez prostorové hloubky, jako jejich kresby, nemají však, — ač, dlužno doznati, přiblížil se autor dosti duchu japonskému — cosi „je ne sais pas, quoi“, co odlišuje tak výrazně duši evropskou od japonské.

Hloucha, jehož „Polibky smrti“ jsou stylově a vkusně vypraveny a vyzdobeny malířem Otokarem Štáflem, je celkem poněkud přecitlivělý, monotonní a dekorativní, ačkoliv má přes to více uměleckého smyslu, než Havlasa se svým sklonem k sensačnosti a honbou po mělkých effektech. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Zítra bude tomu sto let, kdy narodil se na Slovensku v Jelšavské Teplici skladatel naší slovanské hymny, chyženský evangelický farář Samo Tomášik, jenž zemřel ve svém působišti Chyžném jako ctihodný, v celém Slovanstvě uctívaný kmet 10. září 1887. Je zajímavo, že na složení oněch dvanácti populárních veršíků hymny „Hej, Slované!“ měla vlastně vliv Praha, již navštívil Samo Tomášik r. 1834 jako 21letý bohoslovec na cestě do Německa, a kde poznal všecek ten beznadějný smutek národní, který i Tyla a jiné buditele podnítil k nejusilovnější vlastenecké práci. Samo Tomášik, nadšený ctitel Kollára, vychrlil tu ze sebe šťastnou onu píseň, která měla, zejména od

let čtyřicátých (tiskem vyšla ve slovenském kalendáři v Lipt. Sv. Mikuláši r. 1838), rozplameňovati Čechy a Slováky k činorodé práci národní a posilovati je ve vlasteneckých nadějích. Jinak známe Samuela Tomášika jen jako lidového novellistu a písničkáře, který uměl ve svých slovenských i českých popěvcích, lehounkých a národní notu vystihujících, velmi blízko přiblížiti se písni lidové. Proto také nejedna z jeho skladbiček (v Čechách vyšly r. 1888 v Kobrově „Ústřední knihovně“) znárodněla, anebo byla imitována neb přizpůsobena („Já som bača velmi starý“, „Hej, pod Muráňem, to je krásný svět!“, „Nic se nestarejme, chlapci od Šajavy!“.. a j. v.). V novelle pěstoval zejména genre historický, při němž dbal dosti dějepisných fakt, ale nedovedl zachytiti kulturního a historicky rázovitého ovzduší; tím byl blízek i svým ostatním vrstevníkům v tomto oboru: Paulinymu Tóthovi, Kubánimu a Terienčikovi. Jeho návštěva Prahy krátce před smrtí měla ráz přímo triumfální.

—*n*—

* Dne 29. ledna t. r. zemřel ve Lvově polský básník, přítel české poesie W l a d y s l a w B e l z a, syn nestora polských chemiků, naroz. r. 1847 ve Varšavě. Z království polského přesídlil Belza do Poznaňska, rediguje tam Tygodnik Wielkopolski a byl jedním ze spolutvůrců poznaňského divadla. Vypovězen roku 1871 z Německa, uchýlil se do Prahy a odtud do Lvova, kde založil „Kolo art. literackie“ a „Towarz. im. Mickiewicza“. R. 1882 obdržel místo literárního skriptora v Ossolineum, spravuje knihovnu ústavní až do svého skonání. Z jeho poesie vane vroucí láska k domovině, což zpopularisovalo jeho jméno. Hlavně však psal pro děti, vedle toho přispívaje do různých listů literárními studiemi atd. Z jeho prací do češtiny překládali: Fr. Višňák, V. Pakosta, Jan Hudec, Frant. Chalupa, Eliška Krásnohorská, Jan Nečas.

Z Belzových překladů z češtiny do polštiny nejzdařilejší byly Hálkovy „Večerní písně“. Polské toto vydání bylo prodlením měsíce rozebráno, zrovna jako druhé a potom třetí.

K. V. H.

* Dne 13. t. m. bude tomu právě t ř i c e t let, kdy zemřel v nádherném benátském paláci Vendramin-Calergi na Canal Grande největší hudební genius německého národa, R i c h a r d W a g n e r, lipský rodák, děvínský, královecký, rižský a drážďanský dvorní kapelník, kterého r. 1863 povolal král Ludvík II. bavorský do Mnichova a který žil od r. 1872 téměř výhradně v Bayreuthu. Richard Wagner, stejně nadaný spisovatel a básník jako geniální komponista (svá libretta k operám psal si sám), náleží k nejpopulárnějším hlavám světové hudby operní, je tvůrcem moderního dramatu hudebního, mistr tónů a zázračných melodií, jenž vyšel sice svou první velikou operou R i e n z i od Meyerbeera, ale kterýž už svým B l u d n ý m H o l l a n ď a n e m, vyrostlým z hlubin zklamání a životních svízelů, dal zazářiti nádherným světlům své vzácné individuality. V květnu letošního roku oslaví celý vzdělaný svět sté narozeniny toho básníka tónů, a při té příležitosti i „Zvon“ přinese svůj obsáhlejší referát. Dnes zmiňujeme se pouze o datu úmrtním jakožto důležité mezi pro otázku autorských práv, která v poslední době vzbudila v Německu tolik pochopitelného zájmu a tolik rozvášněných polemik. Prvním lednem 1914 budou veškery Wagnerovy opery prosty všech autorských poplatků, a celé mistrovo dílo bude moci být provozováno po celém světě. Německým theoretikům šlo hlavně o to, aby z tohoto zákonného stavu byly vyňaty alespoň veškeré opery vyžadující prvotřídního provedení. Zdá se však, že celý boj zvednut byl marně, neboť státní a mezinárodní zákony dotýkají se ryze uměleckých zájmů velice nerady.

-n-

* Dne 1. února zemřel ve Varšavě vynikající polský básník a spisovatel K a z i m i e r z L a s k o w s k i, náčelník „vesnické“ školy mazowecké. Laskowski, který byl redaktorem několika varšavských časopisů a řídil měsíčník „Wies polska“, tíhl jako spisovatel nejvíce k poesii, a to hlavně k oslavě starých selských zvyků. Jeho chef-d'oeuvre je P o h ř e b, jakýsi parodistický pendant k známé Wyśpiańského „Svatbě“. V poslední době pracoval o velkém díle, o němž polský literární historik Brückner předpovídal, že bude „dozpíváním Mickiewiczova Pana Tadeusze“.

—*n*—

❖

K d ě j i n á m a l c h y m i e v Č e c h á c h. Roku 1526 Vilém Krušina z Lichtmburku žaloval před radou městskou v Praze na Michala Plamana z Kynšperku, že nebožtíka otce jeho Hajmana Krušinu podvedl pravě se vysoce pode ctí a věrou a pod nejvyšším závazkem „umění nějaké míti a znamenité věci dělati, jakožto přidada zlata k stříbru, i z toho stříbra aby zlato bylo“ a tím že ho takovou podvodnou řečí k tomu přivedl, že stříbra svá pozlacená a nepozlacená jemu vydal, kalichy a pacem, a toho že plná truhla byla, a žádal, aby právo útrpné na Michala, jenž u vězení seděl, bylo puštěno. Při tom ukazoval, že i p. Hynkovi Špetlovi z Janovic touž věc učinil, a také jeho jménem mluvil. Ale že Plaman byl člověk rytířský a neměla ještě před soudem zemským konce pře, již Michal proti Krušinovi zdvihl, protože ho chlapem nazval, nebyl cti a víry odsouzen, ani vladyctví zbaven, nemohlo na něho právo útrpné býti puštěno a rada městská odepřela jej i souditi.

Arch. m. Prahy, r. č. 1128, fol. 65. *V. V.*

V Praze, dne 7. února 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Lavička svěsil náhle hlavu. Nehty jeho škrabaly do odpryskaného povlaku. Kvíčala, jejž tento náhlý pohyb překvapil, vzal jej za hlavu, pozdvihl ji a pohleděl mu do tváře. Veliké hnědé oči zality byly slzami.

„Pro Boha, snad nepláčeš?" zvolal Kvíčala, povytahuje hlavu do výše.

„Pláči! Vidíš, takový jsem. Už prve jsem ti chtěl říci, že není svět tak zlý, jak si člověk myslívá," promluvil Lavička dívaje se slzami. „Přesvědčil jsem se, že je mnoho dobrých lidí, mnoho!" Rozevřel arch a přejel po něm rukou. „Ti všichni mají srdce. K tomu jsem dospěl, že je v každém člověku aspoň jiskra dobrá. S počátku jsem tyhle lidi nenáviděl, chtěl jsem je přelstít, nepřítele jsem v nich hledal. Ale pak už ne . . . Leckterý mne zahanbil, překvapil, dojal. Mne každý dar dojme. Nejvíce mne zkrušil tenhle pán!" Ukázal v archu na adressu: Jan Huleš, vrchní soudní rada v. v., Praha II., Václavské 37. „Mlčel a bedlivě naslouchal, co mluvím. Teprv po delší době, když jsem už ani slova neměl, řekl: Vy nehledáte místo, vy žebráte. Jste však chudák. Potřeboval byste mravní obrození, ale to je těžká věc. Zde vám dávám korunu, je mi vás líto. Za měsíc přijďte opět. Přišel jsem. — Ještě žebráte? oslovil mne. Ještě jste na to nepřišel, že může člověk žíti pohodlněji a klidněji? Obrození mravní není ovšem lehké. Zde máte korunku. Za měsíc přijďte zas. — A opět jsem k němu přišel, ale již se studem. Když zvolal — Vy ještě žebráte? — zapálil jsem se jako dítě a umiňoval si, že se toho vzdám. Tehda mne napadla myšlenka, vyskytne-li se pro mne jakákoli práce, že se jí chopím. On však se nijak nezlobil. Hleděl na mne vlídně. I korunku mi dal a opět mi řekl, že mravní obrození není snadné, ale že přijde. A zase dodal, abych za měsíc se dostavil. To bylo včera. Šel jsem k němu, ale vesele již, a oznámil jsem mu, že mám zaměstnání. Ukázal mi korunku. — Potřebujete jí ještě? ptal se přívětivě. — Řekněte upřímně, jinak dostane ji jiný mladík, nešťastník, sběhlý student."

Kvíčala nepatrně zbledl, ale přikývl na znamení, že poslouchá a že ho to zajímá.

„A pomysli si," pokračoval Lavička s rostoucí živostí, „mne těšilo, že jsem řekl: Děkuji mnohokrát, račte ji dát jemu. — Jako proměněný jsem byl. — Pozval mne pak do salonu, — je sám, snad vdovec, snad starý mládenec — nabídl mi doutník a poseděl se mnou. Těšil mne a hezky mluvil. Krásně. Stále jsem měl na krajíčku. Ruku mi podal, na rameno mi poklepal. Odešel jsem pln odvahy a radosti, a hned mne napadlo, že bys i ty měl k němu jít. Toť se ví, ty nejsi tak zkažený a takový lenoch, jako já jsem byl, ale jsi chudý. Vždyť vím, že jsi lítával večer po parcích, kde sedaly chůvy s dětmi, nezůstal-li někde po nich kousek ožvýkaného, oslintaného chleba, a dobře vím, žes někdy ani nejedl. Pomyslil jsem si proto včera večer, že tě dnes vyhledám a ten arch ti dám. Vypsal jsem ty nejlepší. Ovšem, ty už toho teď nepotřebuješ, ale toho pana Huleše bys měl přece jen navštívit. Ten člověk je zvláštní, umí ovládnout. Za chvíli je z tebe něco jiného. Liška přijdeš, kuře odejdeš."

Kvíčala odstrčil arch a zívnuv, odvětil neobyčejně silným hlasem:

„Děkuji ti, jsi za to hodný, ale já toho již nepotřebuji!"

„Aspoň se někdy na toho pána podívej! Aspoň to!“ žádal Lavička s očima zářícíma.

„Kudy chodívá?“

„Po Václavském náměstí do Novoměstských sadů. Od čtyř do sedmi se procházívá a posedává na lavičkách. Nosí cilindr. Nesedne jinam, než kde sedí nějaký student nebo dělník.“

V tu chvíli napadlo Kvíčalu, že je to tentýž starý pán, který seděl se studenty na lavičce, na níž se on sám pak seznámil s Mařkou Vaněčkovou. Chtěl proto zvolati cosi z překvapení a zvědavosti, ale překonal se náhle a mlčel. Tvář jeho v jediné té chvíli dvakráte se proměnila.

Lavička naň pohleděl, jako by mu bylo bývalo něco nápadno, ale nepostřehnuv ničeho, dodal:

„Vyhlédni si lavičku, kde budou sedět a hovořit dva neb tři studenti, a čekej. Jistojistě tam později přisedne pan Huleš. Vypozoroval jsem to. Sedí pak klidně a mlčí. Poslouchá. Nikdy se do řeči neplete. Chce prý naslouchati, co se ozývá z příštích mužů, řekl jednou o něm jeden pán. Teprv, když odchází, prohodí něco. Tak to vypadá, jako by těm řečem udělal puntík.“

Kvíčala se odvrátil, jako by naslouchal, co se děje v kuchyni.

„Je to on, je to on,“ pomyslil si, snaže se ukrýti ruměnec, jenž jej hrál v celé tváři. Nevěděl proč, ale v celém jeho nitru rozšířila se snaha, nic o tom člověku nepromluviti.

Lavička skládal arch s adressami, očekávaje, řekne-li něco.

Kvíčala se neklidně vrtěl. Udeřil pak rukou do pohovky a vyskočil:

„Lavičko, teď budeme páni!“ zvolal, rozhazuje si oběma rukama světlé, chvostnaté vlasy. „Teď bude dobře!“

Lavička zastrčil arch do kapsy a povstal. Oznámil, že musí jíti ještě ke komusi na Staré město. Kvíčala jej doprovodil až na Václavské náměstí. Rozveselili se a rozblouznili.

Sotvaže se rozešli a sotvaže Kvíčala učinil krok na opačnou stranu, uchopil jej kdosi za ruku. Poznal rozzářeného revírníka Kuliše. Potřásal mu rukou a volal:

„Gratuluju tedy ještě ústně, gratuluju. Jsem rád, že jsem vás potkal zde a že nemusím lézt do třetího patra. Je k vám děsná výška. Chvátám. Mám teď, než půjdu do kavárny, ještě jednu gratulaci. Já totiž všem, kterým revident něco vyžebrá, chodím gratulovat. Těší mne to.“

„Děkuju, děkuju,“ odvětil Kvíčala, ohlédnuv se za Lavičkou.

„A taky u nás se někdy ukažte!“

„Ukážu.“

„Revident stojí o poděkování!“

„Přijdu, přijdu!“ slíbil Kvíčala ochotně.

Kuliš se k němu naklonil, poškubávaje mu rukávem:

„Prosím vás, co je to za blázna?“

„Přítel.“

„Přítel? Ten to taky sehnal ze všech koutů. Neměli bychom ho seznámit s revidentem?“

„Teď už ne. Zachytil se sám, je odvážný a veselý. Už nic nepotřebuje. Má dobré místo!“

„Má? Škoda! Vypadá krásně v těch kalhotách, checheche! To my jsme měli jednou veliký zaječí hon. Přijel ruský jeden šlechtic. Sehnal jsem honců, co se dalo. Bylo o ně zle. Taky jednoho takového obejdu, kořalu, ale jinak dobrého chlapa, jsem vzal. Přišel — ale jak! Ve fraku, bílé vestě, a rozbitých, zrzavých kalhotách. Ale ten frak a ta piková vesta byly zcela hezké. Bůh ví — ukradl-li to někde, nebo dostal, ale vypadal k popukání. Představte si ho ještě s klackem v ruce. Kníže mi pak řekl, že ani střílet pro smích nemohl. A tenhle v těch teniskách taky tak vypadá. S bohem!“

Potřásl mu rukou a se smíchem odešel.

Kvíčala, jako by se v něm vše bylo proměnilo, uchvácen byl v tu chvíli jakousi neobyčejnou radostí. Vzpomněl si, že má místo a že se večer setká s Mařkou. Vlny blaženosti se přivalily.

XI.

Snad nikdy nepátraly oči jeho po známých lidech jako dnes. Zastavoval se s nimi a okamžitě jim vypravoval, nemoha ani ústy svými vzrušené radosti stačit, že přijal místo. Ačkoli to většině z nich bylo lhostejno, přece se mu zdálo, že byli všichni udiveni a nadšeni. Proběhl tak Vodičkovou ulicí na Karlovo náměstí, kde vždycky nalezl některé známé studenty zdejší, takové, kteří neměli prostředků k pobytu na venkově. Zahlédnuv některého, letěl k němu a uchopiv jej za ruku, sděloval mu ihned, všecek jako vytřeštěn, že přijal báječné místo, že bude míti veliký plat, dvě stě, někdy mu vyletělo z úst i více, korun měsíčně, že práce bude velice málo, téměř žádná, a úřední hodiny že si sám bude určovat. Čím pak více chudí studentíci žasli, tím více výhod si přimýšlel. Proběhav celé sady, vletěl do Ječné ulice a chvátal k Vinohradům. I zde shledával známé s lačností, i zde opět a opět vypravoval o svém štěstí. Vzpomněl si na krejčího Klímu

v Břevnově, který se chlubíval svými třemi syny, a zachtělo se mu doletěti i tam. Zatoužil vykřiknouti na vychrtlého toho chlubila, že má již místo, ne úřednické, ale místo professora a že má větší příjem než všichni synové jeho dohromady. Ale uvědomil si, že snad človíček ten v Břevnově již není, že snad ani nežije, a že sám o sedmé hodině musí jíti na schůzku s Mařkou, a se zřejmou lítostí rozhodl se proto běžeti jinam.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

CHVALOZPĚV K OSLAVĚ NEJVYŠŠÍHO ZÁZRAKU.

Je teplá stříbrná noc červnová, mdle svítí hvězdy pod šlojířem mlh.
Mám dlaně plné milosti a štěstím příliš velikým teď zrak mi zvlh',
v mé duši pýcha vítězů a závrať zbožněných a ptáků svatebčanů ples . . .
Dívko má, růžová polibky mými a žárem dne, co prožil jsem dnes? —

Rozhořely máky na polích a akát bíle kvet' a voněl sladce tak,
a píseň štěstí zpíval skřivan šedivý, jenž ve spirále letěl do oblak,
a těžkou vůní opojený červen teplou vlnou dul. — —
Vysoko nad hlavou stříbrný obláček tančil a plul.
Pod námi ležela země jak na dlani, úsměvná, svěží,
daleká pole, zelené louky a město s barokní věží,
kolem nás hučel les, šuměla paseky tráva, vítr vál,
a kdesi v skrytu na suché větvi řinčivou píseň datel hrál. —
Dívko má, růžová polibky mými a žárem dne, co prožil jsem dnes? —
Slyším Tvůj užaslý tlumený výkřik, jenž tiše, tak tiše k nebi se vznes',
užaslý, tlumený výkřik, jaký jen údiv se rtů sejme,
že stalo se, co bylo nemožné a přec tak samozřejmé.
Zvonivé šumění nesmírných vod jsem slyšel, jako ten, který je stvořil,
v hučení ohromných prostorů nad námi vesmír, jat úctou, se kořil
a šeptal velebně tajemnou modlitbu syčením letících hvězd . . .
Umřel klam, umřel žal, jenom my zůstali sami prostřed svých tichých cest.
Vonící ptačí bez na hlavy střásal nám bělostný hvězdový květ —
a já jsem cítil a věděl a nábožně šeptal:
„My vesmír — my svět!"
Znavenou, zemdlenou, měl jsem Tě v rukou, líbal Tě, já bůh a král . . .
Šustivou písničku sladkou a lehkou vítr nám pošeptmu v ostřici hrál,
zpívali zmámení ptáci v korunách a teple dýchal, voněl, jemně hučel les . . .
Dívko má, růžová polibky mými — prožil jsem věky, prožil jsem staletí dnes? —

Je těžkou vůní opojná noc červnová — srp měsíce, dopola mrakem kryt,
jak zvrácený roh hojnosti na zemi spící lije klidný mléčný třpyt,
mlhy jak závoj svatební nad loukou rosou zjiskřenou se chví,
a tichou nocí, nocí hedvábnou skřipotem z jasanů zvoní mé tajemství. —

Spí v městech znavení a ptáci ve hnízdech a stromy, keře, stébla trav,
spí země věčně bloudící, jen v dálce hoří měsíc nad horou,
a v temnu hučí splav . . .
Spí všichni bratři moji zemdlení. —
Spí dívka má! —
Teď měsíc k spánku kles' — —

Dívko má, růžová polibky mými — milenko svatá, co dala's mi dnes?

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

Za dva dny na to upomíná mne důtklivě o odpověď, která zatím byla na cestě. „Bez zpráv z vlasti, bez Tvého milého hovoru, bez přátel, po nichž lačním, jsem jako ten zbloudilý v poušti, jenž místo vody našel perly. Piš obratem! Pomni, že jsi Ty jediný můj most spojující mne s Prahou a literárními kruhy, že více toho, jsi můj nejlepší přítel a že doufám nalézti v dopisech našich jedinou náhradu všeho, co zde tak bolestně postrádám." A dále: „Jsou chvíle, kdy bych všecky ty smavé okamžiky jihu dal za hodinku důvěrného večera v naší mansardě." Jak viděti, počínal se u něho hlásiti stesk po domově, dostavoval se často a kalil mu pobyt na jihu čím dále více. Pak mluví o tamním životě a dokládá: „Celkem je to právě život, jenž se stejnou urputností staví se vstříc ideálním Tvým snahám, ať jižní slunce pere do Tvé lebky, ať severní mlhy věší Ti kol skrání sny Hamleta... Píšu dost; kdybych toho neměl, zbláznil bych se. Procházím celé hodiny na terase nad řekou, mezi fíky a cypřiši, a když nemám nic cizího, opakuju své verše — skoro se mi již zhnusily. Jak často řval jsem do proudu Panara slova Lermontova: „A rodné duše vůkol hledám jak zločinec před popravou!" Jak často citoval jsem tklivé verše Sládkovy: „Neuměl bych zapomenout!" A zase se zmiňuje o svém denníku: „Spráskl bys ruce nad těmi nesmysly, jež napíšu... řeknu mu všecko tak upřímně jako Tobě, když sedali jsme v naší kavárně, v duši tóny největších mistrů a na jazyku hovor... — a výbornou bábovku! — Stýská se mi také po české kuchyni. Chřestu a artičoků najím se až až... ale české pečivo, jehož, jak víš, jsem horlivým ctitelem, postrádám úplně. Vína, které mi bylo pravou oasou, musím se k vůli zubům odříkati a tak mi zbudou ty olejové a vaječné, rosolovité preparáty, zelený hrášek s cukrem, taštičky s jahodami, makarony a špatná voda. Mám silné podezření, že můj přítel Panaro, který své kalné vlny valí kolem villy naší a který mi vdechl novou symfonii, má svůj podíl na bahnité příchuti této nemožné vody." Dále mne žádá, abych mu poslal ze své knihovny Leopardiho v překladě Kannegiesrově: „Musíš se ho odříci na krátký čas; budu hledět, abys dostal brzy český překlad. Leopardi jest v originále titan, který zdrtí každého překladatele: i Hamerling při vší své genialnosti prohýbá se pod ním jako třtina. Budeš-li hodný, totiž bedlivý v odpisování, budu ti citovati řádky svého denníku a ručím Ti napřed, že Tě budou zajímat. Chtěl bys nové verše — viď? Ale, můj hochu, nemám tolik času a pak — dostaneš větší zásilku najednou!"

Dne 13. června kvituje obdržení mých dvou dopisů a zase rozepisuje se o tom, co na světě nejvíce cenil, totiž o životě myšlenkovém. „Těší mne," píše, „že zůstáváš věren zásadám, jimiž se spravoval náš pospolitý život. Teprv zde poznáš, jak bohati jsme proti těmto lidem, kteří nevědí, jak zabíti čas nám tak drahý a vzácný. Věř, ty můj nejlepší příteli, teď poznávám, že pouze práce ducha může nás vysvoboditi a spasiti. Ostatní jsou jen prostředky — ona cílem. Ovšem také srdce chce něco míti. Já zde sám, tak strašně sám v té poušti vlastních myšlenek sedávám dlouho do noci a někdy jest mi až mrazivo, kam zabloudím. I umění potřebuje lásky, jinak stává se z něho titanství Michel-Angela, nebo Hoffmannovská či Poeovská bizarerie. Je-li posvěceno láskou, dýše teplem Rafaela a kouzelným třpytem veršů Hugových. Odpusť, že můj list spíše k těmto stránkám se obrací, musím se sdíleti s někým — jak zde žiju, jak bydlím atd., hnusí se mi stále opakovati. Žiju v přepychu, chceš-li, ale duch lační — takovým snílkem jako nyní posud jsem nebyl, takovým nadšencem krásy také ne. Rád bych vniknul dále, ale vyčítám si, že jen opakuji, co jiní přede mnou řekli; potřebuji Tvého úsudku: jdu někdy cestou nešlapanou a jindy zdá se mi, že napodobím — ale koho, nevím. Pracuji mnoho. Leopardiho mám již z valné polovičky přeloženého, dopisuji čtvrtou novou symfonii a rozvrhuji v hlavě nový mythus, ale všemu tomu nevěřím. Kdybych to neviděl na své oči, že před hodinou na př. báseň „Italii" nebyla přeložena, ano zdála se mi nepřekonatelnou a za chvíli že v nejpřísnějším zachování originálu skoro bez obtíže čtu tyto nádherné sloky — zoufal bych. Dostal jsem asi čtyři čísla Lumíra — pročet jsem všecko již třikrát; každá česká písmena jest mi svatou a Bůh

ví, četl bych zde Kopeckého komedie jako evangelium. Na své okolí se zlobím — žádný pojem o životě duševním. Guvernantka, rozená Francouzka, neví, kdo byl Balzac — takový duch, jakých málo a jehož si vážím čím dále tím více — a nad Dantem krčí nosík. Často se ptám, když ležím na zdi u břehu Panara a dívám se do vonné, kouzelné noci: k čemu svítí těmto lidem hvězdy, šumí cypřiše, voní akacie. — Z nových poesií svých budu Ti přidávat poetickou přílohu ke každému listu, bys ji mohl zapůjčiti přátelům. Popožeň Ottu, žízním po lektuře. Kdybych mohl aspoň do Modeny, skoupil bych Aleardiho, Montiho a Ariosta — ale takhle je to k zbláznění. Považ, i o papír je tu nouze — koncepty svých veršů píšu na škatule od cigaret. Pozdravuj vlast a všecky!"

V dopise ze dne 3. července opět naříká na svou duševní osamělost. „Co je platno, že se dobře máš, když se nikomu nemůžeš sděliti, když není nikoho, jenž by Ti dal rady v tom neb onom, jenž těšil by se s Tebou, když najdeš novou stezku v umění, kdo zápasil by s Tebou, jak já jsem navykl při Tvém přátelství. Nejsi mi toliko bratrem, to je málo, jsi mým přítelem a to jediným, nejlepším. Prosím Tě, buď mi paprskem, buď mi rosou, buď mi vším! . . . Abys věděl, jak žiji — neboť co jíme a jak bydlíme, není životem, jen jeho skořepinou — cituju některá data z denníku svého:

22./5. Myslil jsem mnoho na minulost a zdá se mi, že život i v nejlepších poměrech jest trapný a bolestný. Člověk jest dítě okamžiku, ale dobře dí přísloví: Omnes vulnerant, ultima necat. Kdybych mohl jen půl hodiny mluviti s bratrem, jen ve snu vidět Lišku nebo Prokše . . .*) Pohrdám všemi, jenž mne obklopují, a zase jsou chvíle, kde bych žebral o laskavý pohled a upřímné slovo . . .

27./5. Či snad jsem takový snílek, tak ovládaný vzpomínkami, že mi hořkne na rtu nektar bezstarostného života? Dnes jest první den, co jsem v Italii, smutný, mlhavý. Jen list od bratra! Vítr hvízdá, skučí a bije okenicemi. Kdybych měl aspoň Lermontova!

1./6. Včera byl jsem velice smuten. Myslil jsem mnoho na Marii**) a na sonet Mussetův, kde praví, že milenka jeho nevšímá se jeho nářků, že jde mimo jako anděl v záři nebes před zrakem modlícího se Levity. Dlouho do noci psal jsem „Soud".

14./6. A zase sedím, jak druhdy u svého stolu jako nad ruinami všeho, co mi dal život. Je to šílenství, nebo nemoc, ale bídu a nicotu všeho necítil jsem nikdy jako teď. Jest mi, jako by někdo vytrhl kořeny mé bytosti, jest mi, jako bych každým dnem zabíjel svou mladost, která jak vidím, uplyne mi beze vší intrady. A i tomu mohl by odříkati člověk, jen kdyby tou sráznou drahou myšlenek nešel tak sám a sám, tak opuštěn! I Dante na své boluplné cestě měl průvodce, kdo jde se mnou? Kde jest Bůh mé duše?

21./6. Drama, román, epos, to jest něco, ale sloky, stále sloky, tyto kusy naší bytosti a nikdy bytost celou — to jest k zbláznění. V mých bezesných nocích tančí vše přede mnou v nejpestřejším kaleidoskopu . . ."

Vidíš, můj hochu, tak to jde v stálé litanii. Odpusť mi tu mou slabost. Nevěděl jsem, že tak úzce souvisím s tím naším úzkým českým životem. Snad to bude lépe později — ale co jsem probojoval, vím sám nejlépe. Jsem ještě sláb, má duše jest příliš měkká, nutno se obrniti."

S dopisem následujícím ze dne 5. července poslal mi řadu veršů, mezi nimi známou Barkarolu, a připojil: „Rozhodl jsem se, svou erotiku a verše dýšící poklidem a smírem seberu v knihu aspoň tak velkou jako „Z hlubin" a věnuju ji Maryšce. Bude to dobrá kniha; nebude v ní tolik opia, tolik hněvu jako ve sbírce „Z hlubin", bude tam jen vůně bílých růží a všech květů, jež se dávají nevěstám do vlasů i do hrobu . . ." Je to sbírka nadepsaná výrazně: „Sny o štěstí". Maryšce ji nevěnoval, neboť záhy poznal, že ona jeho náklonnosti neopětuje (bylať již tou dobou zadána), a proto v předmluvě této knihy prohlašuje, že to vše, co nedávno prožil, a z čeho ty verše se zrodily, jest pro něho „periodou již uzavřenou". Dále oznamuje v témž dopise, že dopsal symfonii „Soud" a že má látku k epické básni „Kmotra smrt", k jejímuž spracování došlo ovšem mnohem později.

Dopis strýci ze dne 6. července 1875 počíná opět steskem: „Nevěděl jsem, že jsem tak přirostl k našim domácím poměrům. Čím dále, tím více se mi po do-

*) S. Prokeš, přítel náš v těch mladých letech, nadšený ctitel poesie a velice nadaný překladatel, zvláště Göthea a Lermontova. Zemřel mlád. Vrchlický cenil jej nesmírně.

**) V posledním roce před odjezdem bratrovým do Italie seznámili jsme se se vzdálenou příbuznou Marií P . . . . Nebyla krásná, ale za to velice tichá a dobrá dívka. Oba jsme si ji oblíbili; zdá se, že jeden čas bratr můj dosti opravdově. Zmiňuji se o této věci proto, že všecky jeho milostné verše té doby vznikly ze vzpomínek na ni.

movu stýská, zvláště když vidím, jak malé účastenství působí v cizině naše snahy. Bůh ví! O Hottentotech ví se i v tak zvaném vzdělaném světě víc než o Čechách. Mne má každý za Němce a nejvýš za Němce z Čech, anebo za Poláka; vzdělanci stačí věděti o nás, že máme dobré sklo a výtečné bažanty, proslulé osudné „Strč prst skrz krk" a několik klepů z vídeňských novin. O našich bojích, o našem zázračném probuzení, o naší minulosti, o duševních snahách našich ani stopy. Nikdy jsem necítil tak vřelou lásku k domovu jako teď; cítím, že čím menší, čím opovrženější je tato ubohá země, tím více jsme jí povinni úctou a upřímnou láskou. Nemohu jí ovšem sloužiti než prací ducha, ale za to chci jí věnovati celý život." — Zároveň stýská si na svoje postavení: „Chyba jest, že ti lidé nevědí, co jest poctivá práce, neznají onu vážnou stránku života, kdy musí si člověk vybojovati všecko. Zde vládnou rozmary, dlouhá chvíle, jejich matka, a úplný nepořádek v smýšlení i cítění. Času na práci měl bych někdy dost, ale v tak opuštěné vsi kde vzíti pramenů a kněh? Žiju jen ze svého a to unavuje. Otto mi sice poslal zásilku, ale s tím jest člověk brzy hotov a jest opět jako Eliáš v poušti čekající krkavce Hospodinova. Ale tento krkavec má drahé porto a přec jest nevyhnutelný, zvlášť pro mne. Mimo mne nikdo v celém domě nemá zbla (roz. knihy). Guvernantka v prázdných chvílích šije samé své tretky, don Mezzadri (kaplan) hledá hnízda a vybírá ptáky, hraběnka se nudí nebo čte „Provaz oběšence" nebo „Tajnosti Tuillerií". Hrabě, nejvzdělanější člověk, běhá celý den po polích. Hoši znají všecky mezky a osly na celém panství, ale k práci se nemají, a co horší, žalovati se nesmí. Říkají: ‚K čemu máme vychovatele? Kdybych neměl svědomí, mohl bych žíti s největší nonchalantností jako don Mezzadri, nechat vše běžet, dobře jíst a starat se jen o svůj klid." — Dále píše o svých básních: „Soudíte, že mé epické verše budou nejlepším ze všeho, co jsem napsal? Snad — mně ale jest má lyrika milejší, zde jsem větším básníkem, kdežto v balladách spíše umělcem. Kniha moje (Epické básně) má vyjíti v listopadu, aby vázané exempláře byly k svátkům hotovy. Vydáním jejich chci jaksi ukončiti první periodu své činnosti. Druhou otevru opět překladem v „Světové poesii" a sice básněmi Leopardiho, které přes všecky obtíže originálu znamenitě se mi daří. — Jen práce jest mým heslem. Když tak večer sedám ve svém útulném pokojíku a vzpomínám na Vás, zdá se mi, jako by pravé štěstí bylo jen v práci ducha a jen doma. Nevím, jak se poměry vytvoří, ale za rok hodlám se vrátit do Čech. Získám zde přece dost, zvlášť v ohledu zdravotním."

(Pokračování.)

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi.

(Pokračování.)

Podívaná byla za té řeči rozšafné Marjánky na přibylé hosti. Velký dědeček se celý klepal v pláči, který měl od posledního návalu mrtvice pořád na krajíčku. Ochromená ruka se mu házela rozčilením, jako by odháněl tato zlá slova. Malý dědeček zaťal pěsti a několikráte pokročil rozezlen k oknu. Jakub na kozlíku klel a dosáhnouti na Marjánku bičem, zle by ji byl poznamenal v plné tváři. Jediný Roháč zářil jako dítě u pernikářského krámu. Každá nadávka zjasňovala jeho pozornou oduševněnou líc jako pamlsek dítě. Spokojenost jeho jako by obodřovala Marjánku k smělejšímu ještě rozmachu slova. Po slově kriminálník, Roháč usmál se dokonce, jako by nemohl odolati lahodě toho slova a pokýval dobrodušně hlavou. Na řeči o proklatém dědku, který měl už dávno „zhebnout" — po nichž malý dědeček div se na Marjánku nevrhnul, zdála se usednouti na tvář Roháčovu vítězná záře, radost zlá, škodolibá . . .

„Tak dost už, dost, pánové drazí," zavolal na oba dědečky. „Více už nepotřebujeme, kdo pak by to ještě zbytečně poslouchal! Vsedejte jen, vsedejte zase na vůz, pojedeme domů. Pamatovali jste si to, pánové, všechno dobře, pravda?" Opakoval se vzácnou pamětí a nejklidnějším hlasem, skoro se zálibou všechny šťavnaté a mastné výrazy Marjánčiny.

„Slyšeli jste to? Kriminálník, prašivý starý pes, ochlastové, šejdíři —?"

„Já neslyšel nic," ozval se důrazně Koždoň, vida Marjánčinu chybu.

„Já se vás taky na nic neptal, vzácný pantáto," smekl Roháč uctivě čepici. „Vždyť já v cizí vsi nemohu ani vědět, je-li kdo hluchý nebo ne, střízlivý nebo ne,

s nějakou pamětí nebo ne, hloupý nebo ne. Od toho tu mám právě spolehlivé lidi s sebou, s dobrým sluchem, vážené, rozumné a hlavně s dobrou pamětí! Tak se vám, velevážená, drahá paní, poroučíme všichni v přeblahou pamět. Nezapomeňte ani na toho kriminálníka, ani na toho prašivého dědka. Před soudem zajisté ztrácejí lidé nápadně paměť, věřte starému kriminálníku, a to by byla chyba. My na to nezapomeneme, o tom vás co nejuctivěji ujišťujeme. Vidíte, že by někdy neškodilo jazyku pevnější uvázání. Dejte si ještě pozor, paničko, že vás ten váš jazyk vyžene z chalupy. Tak s Pánembohem!"

Poslední slova jeho hlaholila již z daleka, neboť Jakub poháněl koně jako by jel hořícím lesem.

Marjánka s Koždoněm zůstali celí zaraženi. Takhle si konec hádky nepředstavovala. Myslila, že se jako se sousedkami pohádá, útroby do čista vymáchne v řečnickém souboji, a zatím z toho hrozí soudy. A ta zdvořilost toho Roháče, toť něco zhola příšerného, neslýchaného. Měla dojem, že ten člověk by mohl s někoho dříti řemeny a to pořád za nejvybranější dvornosti a úslužnosti. Jeho slova zrovna otravovala. A ten sudič sem přijel s dědečkem. Proč?

„Vzíti vám už nic nemohou. Jak je to jednou v knihách, je konec," tvrdil Koždoň. „Ani archanděl Gabriel tím už nehne."

To Marjánku trochu upokojilo. Ale přece budou soudy. „Budou jen pro urážku na cti," přisvědčil Koždoň. „Dobře, že jsme si pospíšili s vtělením; pořád jste měla ještě dost času na to."

„Myslíte, že za to něco dostanu?"

„To jo! Jak je v tom Roháč, tak dozajista. Nějaký den, dva, tři. Co pak dědek! Ten vám zase všechno odpustí, ale ti druzí ne!"

Marjánka se rozplakala. „To má člověk za všechnu svou dobrotu," naříkala. „Dědek škaredá, ještě se jim k tomu propůjčí . . . Ať jen mi přijde ještě do stavení. Uvidí! Ten poletí!"

Matěj Roháč začal systematicky. Neukvapeně a s rostoucím důrazem. Nejprve podal za sebe žalobu pro urážku na cti. Marjánka seděla den. Pak žaloval pro urážku malého dědečka, Jakuba a na konec velkého dědečka. Marně mu domlouvali, že je toho už dosti, a odpouštěli. Neuvolil, neslevil jí ani hodiny. Za velkého dědečka vzal si plnou moc, jen aby nemohl odpustiti. Pak vypálil hlavní podkop: podal žalobu na vrácení daru pro hrubý nevděk obdařeného. To byla rána hromová. Už potrestání vězením Marjánku drtilo. Viděla, že jí to lidé přejí, že schválně pod přetvářkou soucitu přicházejí o tom pohovořit — a nyní tohle! Důkaz hrubého nevděku byl zjištěn odsouzením pro urážku na cti velkého dědečka — tenkráte jí soud přiřkl celé tři dny. Bylo to v aktech. Vzala si advokáta, ale Koždoň vyzvěděl, že to dopadne špatně. Poradil jí, aby se pro všechny případy zajistila líčeným prodejem usedlosti jemu, Koždoňovi, který pak v rozhodném okamžiku vystoupí jako majitel a záchrance její. V zoufalém okamžiku přivolila, podepsala mu listinu. Po čase však se rozhodla ještě ke kříži přilézti. Proces se ještě táhl, když na statek ráno přijela bryčka s Marjánkou. Václav ji přivezl.

Hochy probudil ze sna veliký pláč ženský na dvoře. Vyhlédli ulekáni oknem. Marjánka objímala velkého dědečka a líbala mu ruce.

„Odpusť mi, nejdražší mužíčku, odpusť" — ječel její pronikavý hlas. „Hněv mne zaslepil, dala jsem se navésti tím Koždoněm. Kéž jsem ho nikdy nepoznala! Ty víš, drahý mužíčku, jak jsem tě měla vždycky ráda. Odpusť mi, pro Boha tě prosím! Na rukou tě budu nosit, jako vlastní dítě chovati, můj nejdražší Jozífku! Jen mi odpusť!"

Velký dědeček se celý klepal. Slzy jako hráchy zaplavily mu oči a oholené líce. Vypadal zase trochu lépe, co žil v pokoji a v pořádku na statku. Ochromená ruka jeho šermovala vzduchem.

U dveří domu stál malý dědeček zamračen a nemluvný. Také otec Bartoš přecházel po dvoře, jako by měl cosi rovnati a uklízeti a nevěděl co. Mazal právě vůz a nevěděl, kam si hrnek s olejem postavil. Nechtěl se mísiti do záležitosti, nechávaje tchánovi volné rozhodnutí. Matka plakala a horlivě přimlouvala dědečkovi, aby nevěřil, aby pamatoval na to, co bylo, že z Marjánky mluví nyní jen strach o majetek, ne lítost a pokání. Lepší že to už nebude, peklo že zase bude mít.

Naproti tomu obracela se Marjánka, nikoho nedbajíc, stále jen k svému nejdražšímu muži. Dokládajíc se nejlepšími úmysly a přísahajíc, že se polepší, připomínala svou bývalou dobrotu a lásku. Při tom vlekla stařečka jako loutku a nutila jej vstoupiti do vozu. Křičela, že se nedá nikým od svého sobě souzeného muže odlučovati, že dobře ví, kterak se spikli proti ní, aby po něm dědili a ji o všechno připravili. Že čekají všichni jen na jeho smrt. (Dokončení.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Po Novém roce ho rada Severin navštívil v jeho staromládeneckém bytu, jak to přislíbil před vánočními svátky. Vysvětlil mu, proč přichází tak pozdě, kdy už zase pacient běhá po pacientech, a doktor se tomu od srdce zasmál.

„Tolik lidí už jsem zahrabal, a vy byste mně, pane rado, přece jenom nepřál věčného odpočinku!" pravil mu sípavým hlasem.

Rada slyšel, jak to hvízdalo doktorovi v průduškách, dobře si povšiml jeho zastřeného hlasu. — Ale doktor už zase žertoval po svém způsobu, a to bylo tentokráte dobré znamení.

„To by mně ubylo v pozůstalostním rejstříku čísel, kdybyste se odhodlal, doktore, hryzati drn!" odpověděl mu, obraceje smutné věci v žert.

„Nonononono, jen si nemyslete, že by moji nástupcové zaháleli! Vy byste byl první, kterého by si vykoukli, to by nebyl aspirin, až byste se nastydl a rozchrchlal jako staré schody, to byste koukal, než byste jel."

„Vy jste poslední doktor, s nímž jsem se zapomenul, vašim nástupcům bych nedal příležitosti, aby mě podrobili útrpnému řízení!" odpovídal rada rozjařen.

„No, a běháte ještě, pane rado, jak jsem vám ordinoval?"

„Odložil jsem to, až vstanete!"

„Tak dobře, zítra v pět hodin večer se sejdeme u svatého Floriána a poběhneme!"

Arciť, nesešli se. Radovi Severinovi se však doktorovým uzdravením rozjasnila všecka mračna v duši. Doktor Mráček byl mu přece jenom přítelem a už jediným přítelem, jiných přátel tady neměl.

Když se s doktorem setkali, doktor se omlouval.

„To jste měl radost, že jsem nepřišel," říkal, „já vím, že jste se strachoval, jak vás proženu. Ale už to nejde, pane rado, čert ví, co se mně to vrazilo do nohou, sám tomu nerozumím! V těchto letech! Taky bych nejlíp udělal, zrovna jako vy, kdybych se sebral a odjel někam na jih, to by mně pomohlo!"

„Proč teda nejedete?"

Doktor se usmál a upřeně se mu podíval do očí.

„Viďte, vám jsem to radil a sám nejedu! To je naše česká nemoc, pane rado, my staří už se nevypravíme nikam, leda takhle večer k Jiránkovi do hotelu na smíchovské. Ale radit si to musíme navzájem!"

„A což kdybych, doktore, řekl, že seberu ženu a že pojedu? Jel byste taky?"

„Nikam bych nejel! Nemohl bych! To bych si tady pěkně rozbil všecku praksi! Doktor má pro pacienty cenu jenom tehdá, když je pořád jako na hřebíčku. Kdybych odjel jenom na týden, jiní by mně to přebrali, a já bych pak mohl kurýrovat jenom sebe! Beztoho to tak někdy skončí. Ostatně co nevidět budeme míti jaro, a pak to půjde samo sebou. Vždyť vy také nikam nepojedete, pane rado!"

„Ba, taky nepojedu, taky už dočkám jara."

„Bude tady co nevidět," liboval si doktor, „starým slepicím se červenají hřebínky, a vejce jsou o krejcar lacinější. Víte, mně začíná jaro už v únoru, když nastanou oblevy. To poslouchám v noci, jak to crčí se střech a teče to okapními rourami! Když ráno vykouknu oknem na náměstí a vidím, jak se déšť spustil do naší čvachtanice, je mně volno a lehoučko u srdce! Na nás plícníky je to mor, zvláště letos nevím opravdu, jak se mně tu bude dýchati, ale doufejme!"

„Bodejť bychom nedoufali," pravil rada, „máte zdravý kořen, taková niněrná chřipka přec vám ničeho neudělá!"

Neudělala! V dubnu běhal doktor po pacientech jako křepelka mezi klasy. Jarní plískanice přečkal šťastně, zdálo se, že se uzdravil úplně. S rady Severina sňata byla doktorovým uzdravením těžká starost.

„O svého syna by se tak nebál, jak o cizího člověka!" říkala si Mančinka, pozorujíc jeho ustavičné rozčilení. „Ničím jiným se nezaměstnává, jen starostmi, aby se mu uzdravil doktor."

Její úsudek byl správný. Rada Severin byl nemocí a uzdravováním svého přítele tak zneklidněn, že mu všecko unikalo, co nesouviselo s doktorem. Pro něho zanedbával i úřad.

Mančinka to trpce snášela, dobře to postřehujíc. Poznala už dávno, že je u něho na prvním místě úřad, a domnívala se, že je ona aspoň na druhém, teď i tato illuse byla jí vzata. Byla až za doktorem, za cizím člověkem, a to jí v její samotě, od nového roku skoro ustavičné, rozjitřovalo nesmírně.

Zanedbával ji hůře, než kdykoli dřív. Všecka hbitost a pružnost soustředila se okolo jeho přítele. Za ním běhal, o něho se staral, pro něho se trápil. O jiném nežli o něm nemluvil. Mančinku urázelo jeho sobectví — jenom sobectvím jí to bylo! — Proč ji připoutával k sobě? Proč ji tady uvěznil, když se nijak neprohřešila proti jeho paragrafům, o které opíral svou občanskou bytost?

Ani Hedva se nehlásila! Od vánoční návštěvy jako kdyby se za Patočkovými zavřela země. Ani maminka pražská nepsala. Maminka stůně, jinak by určitě psala, a její dcera k ní nesmí!

Schválně se mu s tímto strachem svěřila, ale neodpověděl ani tak ani onak. Jen řekl, že to není pravda, že se zbytečně strachuje, jinak že by jim z Prahy psali. O doktora by jinak pečoval než o její maminku.

Jaký to byl život! Jaký hrozný život! Ráno vstala, dopoledne vařila, v poledne ho nakrmila — jako lva ve zvěřinci, tak jí to připadalo — a přece ještě bylo dopoledne krásnější, než odpůldne, kdy musila seděti Mančinka až do večera sama v prázdném pokoji a dívati se na roztávající a jihnoucí zemi na náměstí.

(Pokračování.)

M. A. ŠIMÁČEK.

Ve středu dne 12. února při závěrce tohoto listu stihla nás žalná zpráva, že redaktor náš po krátkém utrpení skonal náhle zlou nemocí plicní o 1/24. hodině odpoledne. Padl jako bojovník, uprostřed práce s perem v ruce ukončiv ještě toto číslo. Do hlubiny duše rozechvěni píšeme tyto řádky, neboť bez rozloučení a nenadále rozmnožil řadu těžkých a nenahraditelných ztrát našich muž, jenž byl povýšeným programem listu našeho a jehož ne vedlejší význam tkvěl v této redakční práci. Ocenění jeho významu a zásluh přineseme příště. Stojíme zdrceni nad jeho ranným hrobem. Z mrtvé, ještě teplé ruky jeho přejímáme jeho odkaz a povedeme list svůj dále za světlým jeho heslem: umění k národu a lidstvu obrácené.

LITERATURA.

Karel Sabina: *„Články literárně dějepisné.“ I.* K vydání upravil Jan Thon. Vyšly jako II. svazek Vybraných spisů Karla Sabiny nákladem Jana Laichtra v Praze, Král. Vinohradech 1912. Stran 492 za 3 K 80 h. —

Literární jméno Sabinovo počíná u nás pozvolna nabývati jasněji znějícího zvuku, což jest jen přáti si — stejně z ohledů literárně historických, jako ethických vůbec. Nebude-li se Sabiny snad už nikdy sňat jistý přísvit společenské a mravní úhony, která na jeho památce lpí již od r. 1872, vyjasněn a zvýrazněn bude alespoň jeho významný obraz literární, mnohotvárný, pestrý, na jeho dobu velmi interessantní a podnes v celém rozsahu nedoceněný. V posledních letech vyšlo u nás poznovu několik románů a novell, několik studií a drobný výtah z jeho celoživotního díla, ale primát po této stránce urve si jistě pečlivá, pietní edice Thonova u Laichtrů.

V prvním čísle loňského ročníku psali jsme o prvním svazku Vybraných spisů Sabinových, o Básních — a dnes zmiňujeme se o první

části jeho **článků literárně kritických**. Myslím, že Sabina jako kritik byl na svém poli nejvlastnějším. Vynikal bystrým pohledem a darem neobyčejné vnímavosti, s jakou se dovedl ponořiti do nitra jednoho každého spisovatele, třeba to byly individuality naprosto rozdílné. V přítomném svazku setkáme se na př. se stěžejní Sabinovou studií o Máchovi a s kratší essayí o epigonském zjevu Františka Rubše: věru, že v zásadě nemohlo býti pro tu dobu dvou postav odchylnějších — a přece, jak chápe Sabina oba, jak vtipně ukládá každého z nich na místo patřičně vymezené a s jakým ohnivým zaujetím hájí ovoce jejich díla. Je široce obzíravý, umí své lidi, o kterých píše, pravdivě a vtipně zapustit v celkový rámec doby někdy docela i v široký rámec duchového proudění evropského (u Máchy, Poláka, Šafaříka). Vedle zmíněných prací, úvodů, článků a kritických statí, z nichž na př. citovaná studie o Máchovi stala se vlastně zdrojem všech našich vědomostí o básníkovi „Máje", čteme zde působivé črty o Turinském, Kalinovi a Koubkovi, o Rautenkranzovi a Hněvkovském, o Hromádkových ‚Prvotinách pěkných umění', několik bystře hozených pohledů do zákulisí tehdejšího divadla, na stav naší novellistiky a tvorby románové atd. Probíráme-li tyto studie a soudy, které nikdy nepozbývají jisté slovní i úsudkové břitkosti a které i dnes, více než po půl století, čtou se přes všecek svůj archaistický tón švižně a proudně — postřehneme ovšem nejednu myšlenkovou nedůslednost a názorový variant. Zde Sabina přísn vědecky a nezdolně vyzbrojen nebyl: dovedl mnohé uzpůsobiti okolnostem národní potřeby nebo časových výhod. Hloubky a předem vymezené methody neměl — jej karakterisuje spíše vnímavost, citovost, živý temperament a bystrost okamžitého postřehu. Zde stál však velmi vysoko nad všemi vrstevníky, snad ani samotného V. B. Nebeského nevyjímajíc.

Fr. Sekanina.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Ženy, které potkáváme.* Komedie o pěti dílech. Napsal Karel Mašek. Režisér Gustav Schmoranz. Poprvé na Národním Divadle dne 8. února 1913.

Vzpomněl jsem mimoděk na Schnitzlerova „Anatola", když jsem četl před představením divadelní ceduli této komedie. Neboť českého Schnitzlera bychom vůbec potřebovali jako soli. Avšak Karel Mašek není Schnitzlerem, a jeho pětidílná komedie má jen několik zevních společných znaků se známým dílem duchaplného Vídeňáka. Také Viktor Satran není sympatickým světákem Anatolem, nýbrž stále zůstává pouze bohatým a rozmazleným synáčkem, mělkým a povrchním požitkářem, neschopným hlubšího cítění a myšlení, jenž ženy, s nimiž se v životě setkává, jen pudově odhaduje a později prostě animálně využitkuje. Jako abiturient opouští svoji první, studentskou lásku na venkově, odjížděje na studie do Prahy (I. „Slunný den"); za půl roku na to ve sklípku kdesi u Primasů, kam přichází z maškarního plesu za svými kamarády, již nazývají ho „nemluvnětem", setká se s děvčetem z ulice, jež připraví ho o mládenecký věneček (II. „Ve sklípku"); později pak „nemluvně" jako dělostřelecký dobrovolník pomiluje se v koutě zahrady mezi broskvovím s paní Evženou Rottovou, chotí svého hostitele (III. „Broskve"), až konečně setkává se po delším bouřlivém životě s učitelkou Karlou Jelenovou, první ženou, jež mu nepadá do náruče, nýbrž s hnusem se od něho odvrací, říkajíc mu bez obalu do očí, co si o něm myslí. Doktor Viktor Satran, jenž sejde se u Karly s její švadlenou, jejíhož dítěte jest otcem, v chlapecké pošetilosti střílí se před očima Karlinýma, aby v posledním okamžiku na svoji otázku, miluje-li ho, slyšel z jejích úst pohrdavé a plné hnusu k němu „ne". (IV. „Marie a Magdalena"). U své matky na statku se vyléčí ze střelné rány, nikoliv však z chlapeckých kousků, a tajně, proti vůli matčině odjíždí s Kamilem Mejstříkem, svým přítelem, na cestu kolem světa (!), zanechávaje matku-vdovu se svojí sestrou Hedvikou, jíž muž kdysi utekl, a svojí chůvou, které její jediný syn byl v továrně zabit, na statku. (V. „Matky")

Komedie „Ženy, které potkáváme" nemá kladných uměleckých hodnot, není uměleckým výtěžkem ani pro autora — jehož si jinak pro jeho literární kvality, které dosud projevil, velice vážím, — ani pro naši dramatickou literaturu. Jest hrou mělce založenou a povrchně myšlenou bez dramatické linie a pevné kostry. Viktor Satran, jenž jediný prochází všemi pěti scénami, není organickým pojítkem a tmelem komedie a není její osou, neboť v kaleidoskopu episod, scéniček a scén se většinou úplně ztrácí. Nejvážnější ton má čtvrtý díl komedie v dialogu Karly se Satranem a jejím konečném „ne". Scéna první je slunnou idylkou, poslední poněkud sentimentálním epilogem; díl druhý a třetí, v němž komedie jaksi divadelně vyvrcholuje, je nejživelnějším a nejrušnějším, zabíhá však místy do genru fraškovitého.

Karel Mašek dokázal již svými dřívějšími hrami — zejména „Dceruškou hostinského" a posledním svým symbolickým dramatem „Král" — že má smysl pro divadelní styl a jevištní účin. Také komedie „Ženy, které potkáváme" je v jednotlivých scénách vtipně a s pravou divadelní vervou psána, figurky jsou přímo vyloupnuty ze života, jak plyne a běží, a kresleny pevnou rukou a s živelní pravdivostí, jednotlivé episody jsou téměř ze života ofotografovány a scény velice obratně komponovány. To jest také jediné, byť značné

plus této komedie Maškovy, které v prvé řadě herci, na něž role skoro bez výjimky jsou přímo šity a do úst jim vkládány, dovedou opravdu oceniti.

Svoji vděčnost projevili autoru, že sehráli mu jeho komedii v celku i jednotlivých výkonech vskutku skvěle. Nelze mi jmenovati zde každého z nich, neboť by bylo nutno opsati téměř celou divadelní ceduli, nemohu však nezmíniti se alespoň o věru mistrně podané bývalé sklepnici Fany pí. Marie Hübnerové, jež zrakem, tváří, každým hnutím ruky i těla vyjádřila nepopsatelným způsobem proměny nálady této ženy; o neodolatelném německém dobrovolníku pana Richarda Schlaghamera; o hluboce založené Karle pí. Zdenky Rydlové, jež tak pravdivě a dramaticky tonem i výrazem tváře vyvrcholila svoji scénu; dlužno s uznáním zmíniti se také o celkem výborně charakterisovaném Viktoru Satranovi p. Rudolfa Deyla, diskretně sehrané Hedvice pí. Růženy Naskové a o figurce starého Čížka, klassicky podané p. Vladimírem Merhautem.

Velikou zásluhu o příznivé přijetí Maškovy komedie publikem má režisér p. Gustav Schmoranz, jenž dovedl účinně uplatniti každý detail hry, dav jí výbornou souhru, bystrý spád, pravé veseloherní tempo, opravdovost a malebnost scén a celku vzruch, barvu a život. *Tristan.*

Na Národním Divadle v minulém týdnu zahráli si tři hosté: P. Antonín Čepela od společnosti p. Janovského v Gogolově „Revisoru" jako Bobčinský (3. února) a 5. února v Kvapilově „Princezně Pampelišce" jako jeden z pastevců. V této pohádce hrála titulní roli sl. Jarmila Kronbauerova j. h. a pí. Eva Vrchlická-Nevolová v Shakespearově „Romeu a Julii" pokusila se dne 7. února v roli Julie.

Pan A. Čepela exterieurem a fondem hlasovým presentoval se pro obor komický dosti příznivě. Jeho výkon v „Revisoru" neměl sice dosti původnosti, neboť připomínal příliš zřejmě Bobčinského Mošnova, zdálo se však místy, že má smysl pro jevištní humor a komiku. Hra jeho nebyla vyrovnanou, nýbrž — zejména na počátku — jaksi uspěchanou, gest nervosních a mimiky tváře málo výrazné a charakterisující. V celku však jisté herecké routiny nelze p. Čepelovi nepřiznati. Byl jako Bobčinský rozhodně lepším, než jako pastevec v „Princezně Pampelišce", kde bylo patrno, že přichází přímo s venkovského jeviště. Ač z těchto celkem nepatrných dvou rolí nelze o tvůrčích a vývojových schopnostech p. Čepelových dobře souditi, nezdá se přece, že by byl důstojným nástupcem Mošnovým a Kafkovým.

Sl. Jarmilu Kronbauerovu jako Pampelišku měl jsem příležitost viděti asi před rokem na Městské scéně v Plzni. Úsudek, který jsem si tehda o jejím výkonu utvořil, nemohu dnes změniti: sl. Kronbauerové role tato neleží. Pampeliška její jest příliš jen naučená a chladně stylisovaná, málo přirozená, pohádková a citově uchvacující. V celku výkon její byl roztříštěn v jednotlivé, herecky nespojené a nevystupňované scény, z nichž mnohé nebyly dosti promyšleny. Mimo to Pampeliška sl. Kronbauerové upomínala příliš nápadně na pí. L. Dostalovou.

A ještě něco. V pohádce mluví se stále o zlatých vlasech, o zlatovlasé Pampelišce. Jak šafrán červené vlasy Pampelišky sl. Kronbauerové působily ovšem fatální desillusí. Osobní záliby dlužno podříditi požadavkům role — zvláště tak kategorickým!

Julie pí. Evy Vrchlické překvapila při mládí interpretčině vážností a promyšleností pojetí. Nebyl to ovšem výkon naprosto ucelený a zralý, ve scénách affektu a vášnivých výbuchů tříštil a lámal se poněkud její křehký hlas, gesta, jinak měkká a promyšlená, nebyla tu a tam dosti výrazná a úměrná, pí. Eva Vrchlická měla však naopak scény oduševnělé, hluboce vroucí a citově uchvacující (na př. scéna balkonová), kdy zapomínal jsem, že jde o mladou herečku, po prvé jistě těžkou roli Julie na zemské scéně hrající. Velikou předností její jsou vskutku krásně a melodicky mluvené verše.

Pí. Eva Vrchlická je z těch málo hereček, jež ví, co chce, s vážností a opravdovostí přistupuje k dílu a dovede přemýšleti. Její Julie přesvědčovala, že jde tu o opravdový talent, schopný tvoření a vývoje. *Tristan.*

* Známý román „Jarní vody" od Iv. Serg. Turgeněva tak jako druhdy romány Dostojevského byl 2. t. m. uveden na scénu Nového petrohradského dramatického divadla. Kromě prologu, který obsahuje vzpomínky hrdiny tohoto románu, a doslovu, hra v rámci scénickém je rozvržena na devět obrazů. Od pokusu popularisovati největší díla krásné prósy ruské pomocí scény, jak viděti, se nejen neupustilo, ale vytrvale se v něm pokračuje v Moskvě i v Petrohradě. *K. V. H.*

HUDBA.

Po několikaletém soustavném zvyšování výkonnosti svého orchestru provedl Otakar Ostrčil v čele „Orchestrálního sdružení" čin, který zajisté vymyká se pojmu „dilettantský orchestr". Jest to pojetím skvělá, po stránce technické bezvadná reprodukce Mahlerovy V. symfonie. Obrovské

toto dílo, jež samo postačí vyplniti obvyklou lhůtu koncertům vyměřenou, jest jednou z těch symfonií Mahlerových (jichž jest celkem devět), v nichž největší tento symfonik obratu devatenáctého a dvacátého století spokojil se pouhým orchestrem, bez přibrání hlasu lidského, resp. textu. Všechny prvky bohatého a zcela zvláštního, svého výrazu Mahlerova vystupují v tomto díle a to nejvýš typicky: jeho měkká, často zasněná melodika (Adagietto, svěřené jen smyčcovému orchestru s harfou), humor, beroucí na se nejčastěji hudební formu taneční (scherzo), i vášnivá melodika bolesti, jež bezohledností polyfonickou — tak jako u posledních kvartett Beethovenových — dosahuje nejvyšších n á m myslitelných met hudebního projevu. Těm, kdo nevnikli dosti hluboko v kvality hudby Mahlerovy, zdají se snad leckterá lyrická místa sentimentálními (nejspíše příbuzností s německou písní lidovou) a humoristická triviálními. Se stanoviska subjektivity esthetického dojmu lze jim to zajisté připustiti — ale jen, pokud oceňujeme místa, vyňatá ze souvislosti, a nikoli celek. Zevšeobecňuje-li se však na př. takovýto dojem v ten smysl, že se shledává vůbec idealisovaný „ländler" nevhodným pro to, aby užit byl v symfonii, jest to dogmatické tvrzení, jež umělecká praxe právě při Mahlerovi nejlépe vyvrací. — Podání Ostrčilovo bylo nejlepším koncertním výkonem letošní sezóny a nezapomenutelný byl dojem prvních dvou vět, jež tvoří thematicky celek, v němž střídá se plíživý smuteční pochod s projevy vášnivé bolesti. Známé faktum, že reprodukcí možno hudební myšlenku trivialisovati, ukázalo se v opačném svém důsledku na pochodovém thematu, jež by v méně širokém tempu, než Ostrčilem bylo podáno, mohlo tím dojmem (samo pro sebe) působiti (srv. známou arii Orfeovu o ztracené Eurydice u Glucka!). A stejně to platí o graciosním podání scherza, jež ostatně obsahuje skutečný „ländler" jen ve svém středu. Veliké architektonické linie celku poslední věty „Rondo finale", jedné z mistrovských příkladů Mahlerovy geniální polyfonie, podal Ostrčil s neomylnou jistotou. A to vše s dilettanty — byloť jen několik dechových nástrojů obsazeno odborníky, a, jak známo, i koncerty odborných orchestrů, na př. Č. Filharmonie, neobejdou se při tak velikých dílech bez přijednaných sil. Ostrčil splatil tu plnou měrou svůj dluh velikému tomuto modernímu mistru, jenž v jeho uměleckém vývoji hrál úlohu velmi závažnou. A nadšené, obětavé členstvo „Orchestrálního sdružení" může míti hrdé vědomí, že je podstatnou složkou našeho hudebního života.

(Dokončení.)

TÝDEN.

Za osm měsíců po svém manželu, našem nezapomenutelném příteli Zikmundu Wintrovi, zesnula (8. února) vzácná jeho choť paní Marie Wintrová.

Stavši se v Pardubicích jeho ženou, prožila s ním potom všecka léta rakovnická i pražská, a jsouc mu družkou neskonale oddanou, víc než poctivě dělila se s ním o každou radost i starost životní. A v mladších letech bývalo starostí víc. Pro práci chotě svého měla plné porozumění a jemnou rukou dovedla zastříti nejeden trud nebo nepříjemnost, jen aby v práci nerušily. A Wintr neměl nikoho nad ni bližšího.

Sám v mladších letech zakusiv všeho spíš než štěstí, vážil si čisté její oddanosti, věrné pomoci a upřímného úsměvu. Bylo to manželství, jakých je málo.

V letech, kdy Winter do večera sedával v archivu pražském, bylo každodenně za soumraku vídati paní Wintrovou kráčející po nábřeží ke Karlově ulici, odkud vraceli se s chotěm na kus ještě procházky a potom domů na Vinohrady. Tu žili jen sobě.

Před několika lety onemocněla zákeřnou chorobou a musela býti operována. V té době byl Winter již také nemocen svým ústrojím dýchacím, a tu bývalo dojímavo pozorovati, jak se druh před druhem umívali zapírati, jen aby nezpůsobili smutku, starosti.

Když Winter loni na jaře odjel do Reichenhallu, paní zůstala v Praze, slíbivši, že přijede za ním. A přijela . . . Snad pouhou náhodou zvěděl, že choť jeho schválně zdržela se v Praze, aby dala se operovati po druhé a ušetřila ho tak bolestí a starostí. Tam v Reichenhallu za krátko zažila nejkrutějších dní svého života — u smrtelného lože svého chotě. Dosloužila mu, pohřbila ho v Praze, vše vykonala, jak si přával, ale všecky myšlenky byly i potom jen a jen u něho. V bytě vše muselo zůstati tak, jak on od toho odešel, duchem stále jej všude vídala, a stesk a bolest po něm se netišily — vždy ani nechtěla, aby se utišily . . . Nyní tedy odešla za ním do tichého hrobu na vinohradském hřbitově. Budiž jí srdečná paměť! *R.*

* Polský literární měsíčník „Krytyki" za letošní leden, mezi jinými články, studiemi a posudky přinesl článek, věnovaný poesii Jana Rokyty, jehož básně do polštiny přeložil E. Klich. Český básník chválen je jako nadšený přítel Poláků a polského písemnictví, oceněna velmi příznivě jeho všeslovanská činnost kulturní a jeho básnickému dílu přiznána ušlechtilost výrazu, hloubka a cit. Po Zeyerovi a Vrchlickém jest Jan Rokyta nejznámějším českým básníkem v polském literárním světě. *K. V. H.*

V Praze, dne 14. února 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze

FR. S. PROCHÁZKA:

ZA M. A. ŠIMÁČKEM.

† 12. 2. 1913.

... a teprv až když dohasnou mé zraky,
myšlenka na smrt – pes můj – zdechne taky.

M. A. ŠIMÁČEK.

Spěl oblohou svit jarních oblaků,
k životu výzva prudká,
však Ty's měl ztemnění již ve zraku,
jež k odpočinku nutká.

Tvůj pes, ta bázeň skonu prokletá,
vyl u Tvých prahů divě,
jak slýchal's skučeti ho po leta
se vzpíraje mu tklivě.

Kdo zvítězil? Boj dobojován, ztich'
útočný halas vlčí,
je věčné uklidnění v očích Tvých,
a pes už mlčí, mlčí –

Dal's životu, co měl jsi nejkrasší,
krev sil svých, ducha vření,
co uměním se z prachu povznáší
k met vznosných dostižení.

A vůní květů lásky zatopen,
jež vděčnost živých sila,
snīš, vítěz, poslední svůj sen
na konci svého díla.

Co stavěl's, stojí, pyšné cimbuří
výš strmí v našem kraji,
nic Tvého slunce mrakem nezchmuří,
Tvé věnce s věží vlají.

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

V dopise mně adressovaném ze dne 15. července oznamuje, že se již dosti uklidnil: „Předposledním listem svým dosáhl spor mého vnitřního žití své krise, obrátil se nyní v smír a teprv nyní začínám opravdu žíti. Jsem i trochu vesel. — Včera jsem zabil celý den výletem. Malá naše společnost na oslích a mezcích vyjela z rána do hor. Cíl náš byl starý zpustlý zámek Quiglier. Bavili jsme se vzdor africkému vedru a obtížné cestě výborně. Ráz celého pohoří jest takový, jako v mé básni „Krajina“.*) Setkáš se s ním ještě v básni „Soud“. Podrobný popis zanesl jsem včera v noci do svého denníku — někdy si to přečteš.“ A dále: „Čtu co mohu. Zvlášť mne baví Ch. Baudelaire. Kniha jeho má nápis „Květy zla“. Tím jest pověděn obsah. Snad poznáš ráz těchto podivuhodných básní, když řeknu, že jsou věnovány Th. Gautierovi, jehož básník zve svým „drahým a velikým mistrem“. Baudelaire jest genius první třídy, ale u nás by sotva obstál: tón jeho básní jest nejhroznější pessimismus; opium, valeriana, muškát, všemožné jedy a miasmy dýší z jeho veršů. Místy najdeš perlu, jakých v světové lyrice málo. Jedna z nich podařila se mi v překladu — jiné jsou nemožné k překládání. Obraz, že měsíc leží na obláčku jako nevěstka na polštáři hladící nedbale obrysy svých ňader jest u nás nemožný. Názor jeho a obrazy jsou geniální. Některá báseň jest jako balvan, jednolitá, posupná, uchvacující. Své milence praví: „Tvé oči jsou cisterny, z nichž pijí velbloudi mé nudy“. Je to geniálnost či nevkus? Piš mi o tom! — Čtu také Griesebacha „Die deutsche Literatur 1770—1870“; je to domýšlivý žvatlal. Knihu datuje v Smyrně a podpisuje se „Kaiserlich deutscher Kanzler“. V předmluvě praví, že jeho kniha jest plná paradoxů — a v tom jedině má pravdu. — Čekám od Tebe podrobný rozbor svých básní a přisám bůh dřív nedostaneš řádky, dokud jej nepodnikneš. Abych Ti udělal laskominy, mám uchystanou baladu „Hakon“ a romanci „Vlas královny Elsy“.

Za týden na to byl mým listem „tak příjemně překvapen“, že ihned sedl a v jednom tahu opsal symfonii „Soud“. Zvlášť o této básni chtěl slyšeti úsudek svých přátel. „Zlom nad ní své kritické štábrle — ale oceň mé nadšení: bylo půl třetí v noci, když jsem šel spat.“ O svém postavení v domě píše krátce ale trpce: „Jsem jako trochu lepší sluha a všelijaké úsměšky a útržky činěné mé vlasti a mým snahám mají býti důkazem jejich blahosklonnosti. Inu, nehodím se do toho zamodralého škrobu“. A dále o svých pracích a plánech: „Leopardi blíží se svému ukončení — jen třeba kritické srovnání textů a prostudování poznámek filologických a napsání biograficko-kritické statě v předmluvu. Jsem s prací tou velmi spokojen. Lyrické knihy „Sny o štěstí“ a „Pod štítem“,*) jsou skoro úplny; k symfoniím mimo „Soud“ přibyly ještě „Eurica“, (sen krásy) a „U břehu Panaru“. K mythům tři látky: Marie Aegyptiaca, Šárka a Kmotra Smrt. Práce dost. Též „Julian“ se hýbe, začíná mi růsti v hlavě jako druhdy Ahasver, ale musí čekat, zde nemám pramenů k studiím historickým, jichž nutně potřebuji. Myslím, že to bude někdy vrchol mé činnosti. Bude psán co drama s chory. Tyto budou v biblických prosoverších a sice tak, že po vynechání jejich kus (blankversem psaný) bez závady se může hráti. V těchto sborech (sbor pohanských kněží, židů na ruinách Jerusalemského chrámu, křesťanů v katakombách atd.) bude skupena symbolická a mystická lyrika, kdežto v kuse bude pádný děj. Postavy se mi tvoří a celé scény jsou již hotovy.“ Jmenuje a karakterisuje jednotlivé postavy z kusu známé a dokládá: „Až se vrátím domů, budu sbírat prameny, musímť býti ve své látce úplně doma. Prosím, najdeš-li něco mající vztah k době té, bez prodlení věrně zaznamenej. Přál bych si jen rok úplné prázdně; strávil bych jej v Římě, kde psal Krasiňski Iridiona a myslím, že by Julian se díval jinak na svět, než budou-li jeho kolébkou úzké moje poměry. Než co jsou platny ty sny? Klameme se stále a líp ani nesnít. Je to neštěstí být synem tak malého národa. Čert vezmi osobní egoismus, ale mých myšlenek jest mi přece někdy líto. Leč co do všeho: než mi bude třicet let, vydám 12 kněh, plných poesie a pak —

*) Ve sbírce „R k na jihu“.

*) K vydání sbírky té nedošlo: básně její dostaly se do sbírek jiných.

nu pak budu pracovati na 12 jiných, až mi Kmotra Smrt vyrazí pero, anebo až dostanu písařskou křeč. Leč dosti o mých snech. Jsou děti okamžiku. Vyhnán z ráje štěstí a vyhnav se z ráje lásky stojím s odkrytou hlavou před rájem umění a chlípnost práce zmocnila se mne a sílu mám, že ani úsměšek mne neschladí.“ Na mou zprávu, že jedu na prázdniny k strýci do Ovčár, praví: „V strýci najdeš ideál pravého kněze i vzdělance; vzpomeneš na mne, až s ním budeš hovořiti o literatuře nebo umění. Mně, ač jsem svou oposicí často jej podráždil, jsou chvíle ty nezapomenutelny. Ustávám, pero mi padá z ruky a pak Sáša utekl z hodiny don Mezzadriho, vylil do mého pokoje konev vody a střílí teď oknem ze svého kanonku na můj stůl — broky mi bijí v tvář — to všecko, že odejel papa ráno do Modeny.“

Koncem července prožíval zase zvláště bolestnou krisi. „Co jsem prodělal v posledním čase“, píše mi počátkem srpna, „vím já sám. I papíru bál jsem se svěřiti ty mrazné výše, kam jsem zabloudil v analysi všeho, co zveme uměním, sny, ideálem, životem, utrpením, smrtí . . . Celá řada veršů z poslední doby jest pouze boj o bytí či nebytí a posud nejsem rozhodnut. K těm výšinám stoupá každý sám, ty propasti neodpovídají. Býti a nebýti — ovšem jen co umělec — o člověku nemluvím, tato „nádoba a výlupek vší zpráchnivělosti“ dávno za to nestojí. Řekneš, jaké to bláznovství napsat „Soud“ a ještě teď se svíjeti v zápasech, jež přestál každý, kdo viděl své první verše v nějakém pokoutním plátku! Ovšem, nevěděl jsem, že jsem tak slabý. Jsem s to napsati báseň kolos, ale život — prášek mne zničí. Kam to dojde, nevím. Lenau měl pravdu, že poesie jest jediná nemoc, já bych řekl, že býti umělcem vůbec. Nevěř nikomu, kdo Ti bude vykládati o divinaci či imaginaci, či jak se to jmenuje. Má pravdu Hugo, že Prometheus nebyl přibit na skále Kavkazu, ale na skráni Aischyla. Ano, zde to vězí. Ať roztrhnou ty strašné myšlenky tu úzkou lebku, bez toho kýs démon ze závisti je tam zavřel, ony patří vesmíru a ne v soustavu té hniloby, již se nám ráčilo nazvati člověkem . . . Ani sobě nerozumím. Vezmi to šílenství: na okraji archu, kde psány jsou hrozné verše „Soudu“, je také psána ta smavá barkarola; tak jsem již dospěl v zapírání sebe, že nejhlubší city své věším jako marionetty na šňůru, Genovefa dolů, Kašpárek vystoupí . . . Závidím Bazarovu jeho smrt. Políbením krásné, duchaplné, zbožňované ženy, té Anny Odincové, jejíž obraz mne pronásledoval jak upír, vydechl on svou cynickou duši. Já bych tu zhynul bídně, bolestně jako ten ubohý Jakub Pasynkov, poslední idealista, nebo jako ten domácí učitel v Turgeněvově geniálním náčrtku „Jak umírají Rusové“ — ano, divně, podivuhodně!“ — Ty osudné verše: „Jsem živ, jak srdce káže mi,“ budou mým osudem. Vím to napřed. Dal bych dvě třetiny svého žití za jednu třetinu let ztrávenou v neodvislosti. Jsouť rozmary lidí horší než rozmary osudu — tyto musím nésti a činím to s resignací, o druhých platí přísloví arabské: Pse, střes vodu s chlupů, když tě chladí! Ale tak jsme lidé: líbáme ještě ruku, jež nás tepe a křičíme v své bolesti na sebe jako vlašští kněží: Prosit!“ — Ale hned zase hlásí se jeho neúmorná chuť k práci: „Zabývám se studiem, starší literatury francouzské z doby Ludvíka XIV. Časem chci sebrati všecky své překlady v slušnou anthologii. Nyní poslal jsem „Lumíru“ ukázky z Baudelaira, na to přijde Moreau, Murger, Laprade, Banville, de Vigny, Manuel, Méry, Coppée, pí. Ackermannová, G. K. Nerval, Sully Prudhome, Blaze de Bury — mezi nimi ovšem nové kusy z Huga, Lamartina atd. Též chci napsati velkou studii o Balzacovi. Tento ohromný duch toho zaslouží, tím více, ano u nás nic není od něho přeloženo a on vůbec ani dle zásluhy není znám; spíše se strany německé co „nemravný“ autor jest rozkřičen, on, který jest vtělená morálka. K tomu třeba přečísti důkladně s perem v ruce 45 svazků jeho arcidíla „Lidské komedie“, asi 10 svazků jiných děl a nejméně 20 knih pramenů a studií o něm — sebral jsem již hezkou řadu děl o něm jednajících. Víš-li něco, třeba německého, piš mi o tom, srovnal bych různé hlasy. Němci toho budou mít dost; mně nyní vzdálenému jich rejdiště vypadla celá literatura ze zřetele — snad je to lépe, jsmeť bez toho jimi krmeni od dětství. Čekám, jaké budou básně H. Lorma, jehož se Bodenstedt odvážil staviti po bok Leopardimu — inu, Němci dovedou leccos.“

V příštím dopise adressovaném strýci 4. srpna pozastavuje se nad úzkým obzorem tamních nejen kněží, ale i jiných vzdělanců, který prý vynutí často cizinci jen usmání. „Tak včera“ vypravuje, „ptal se mne arcikněz modenský s velmi důležitou tváří, zda-li se u nás slouží mše týmž obřadem jako zde; z dalšího hovoru poznal jsem, že považoval celé Čechy za zvláštní sektu asi jako Mormony neb něco podobného. Předsudek kacířství srostl zde s jmenem Čecha nerozlučitelně. Hraběnka,

která jest sama pravoslavná, nemůže se zbýti myšlenky, že jsem kalvinista, což zavdalo často příčinu k veselým situacím." Dále upozorňuje strýce v „Lumíru" na Zeyerova „Ondřeje Černyševa", na zlomky „Nebožské komedie" od Krasiňského, vítá Krajníkův překlad Berangera, při čemž zlomyslně podotýká, že jest mu milejší jedna báseň jeho překladu, než jeho všecky originály dohromady.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Proplétal se městem, chytal známé dále a chlubil se dále. Vzpomínal i na ty, kterým byl dlužen, hledal je a oznamoval jim, že bude míti peníze a že vše jim zaplatí. Radostným tímto běháním dosud neunaven, zaběhl o šesté hodině domů a napsal tu několik dopisnic různým věřitelům svým, slibuje jim brzké splacení dluhu. „Tak!" šeptal si. „Tu obtíž konečně odhodím! Těch štěnic se zbavím!"

Položil se do otevřeného okna a díval se na střechy domů i dolů do úzkého, teď úplně tichého dvora, politého špínou a poházeného košťálovými odřezky. V duši jeho stále lítaly otázky: „Komu ještě? Komu ještě to mám sdělit? Koho ještě znám?" A napadla ho nová a nová jména. Vzpomněl i na slečnu Lukášovou, ale v tu chvíli proměnila se sama v Mařku a on pouze řekl: „Té to povím dnes večer!"

V protějším okně míhala se ve světlé kazajce služka Terezka, známá paní Peškové. Zahlédnuv ji, jal se volati:

„Terezko! Terezko!"

Vyhlédla oknem. Shlédnuvši ho, skoro rozmrzeně hodila hlavou. On však, usmívaje se, volal na ni:

„Terezko, mám krásné místo!"

„Vy?" podivila se služka.

„Ano. Báječné místo!" A ukázav desetkráte za sebou rozevřenými prsty u obou rukou, dodal: „Sto zlatých měsíčně!"

„Vy?" nedůvěřivě prohodila. „Je to možná? Nežertujete?"

„Prvního nastoupím," oznamoval chvatně, vykláněje se z okna.

Terezka chvíli naň udiveně hleděla, jako by nebylo možná uvěřiti té zprávě.

„No, nevím," řekla pak a aniž čekala na další jeho povídání, zmizela.

Kvíčala opět si vzpomněl na krejčího Klímu v Břevnově a opět zatoužil dojíti tam zítra. „A večer půjdu na Letnou," napadlo jej.

Před sedmou sletěl se schodů a spěchal do Novoměstských sadů. Shlédnuv za nedlouho u Růžové ulice Mařku v nové, blankytné halence, vykřikl téměř radostí a utíkal k ní.

„Slečno, slečno!" volal, neutajuje před lidmi radostné vyděšení v rozzářené tváři své. „Slečno, já už mám místo!"

Tentýž spěch, zachvívající jím, zachvěl i Mařkou. Šedé oči její mžikem zasvitly.

„Už?" vydechla téměř. „A jak to... dělal jste zkoušku?"

„Tu jsem přece ještě dělat nemohl, ale místo už mám. Provisorní zatím."

„A jak to?" ptala se, aniž věděla, co se ptá.

Kvíčala, ocitnuv se u ní, uchopil ji za obě ruce.

„No — jak," odpovídal živě a se smíchem. „Dobře. Už mám místo. Nabídli mi ho. Provisorní. Zkoušky brzy doplním, to už nic není. A jaké báječné místo. Dvě stě korun měsíčně. Slečno, považte! Sami přišli!"

„A kde budete vyučovat?" otázala se, dívajíc se naň a opojujíc se jeho opojením.

„Kde? Kde budu vyučovat? Na gymnasiu. Na smíchovském reálním gymnasiu," rychle dodal, připomínaje si zavčas, aby označil vzdálenější ústav.

„Na smíchovském?"

„Ano," řekl a zblednuv poněkud, otázal se ihned: „Znáte tam někoho?"

„Ne, nikoho," odpověděla. „Koho bych tam znala?" dodala, jako by se zalekla, že ji podezřívá.

„Ano, na smíchovském," opakoval pevněji. „Už teď po prázdninách. Nenadála jste se toho, viďte? Sám jsem netušil!"

„Budete mít mnoho práce?" otázala se, vykračujíc si nějak živěji než jindy. Oči její byly plny obdivu.

„Ano, velice mnoho, zvláště s počátku, než se zapracuju!" odvětil nezvykle vážným hlasem, všechen v pohybech i nešení těla změněný, až důstojný. I výslovnost jeho byla důraznější a přesnější.

„Takový úřad je vznešený," prohodila mimoděk Mařka zcela tiše, jen jako pro sebe, a šedé oči její v dlouhých, černých

řasách obrátily se k němu s upřímným obdivem.

Cítil tento pohled až v nitru a nemohl se ubrániti zvláštní, lahodivé radosti, jež rozlila se celou jeho bytostí. Prsty se mu zachvívaly. Duší, úplně blažeností naplněnou, aniž si to uvědomoval, prosvitala míhavá, nevšímaná otázka, jako náhodou do pokoje zabloudilá včela, a stále se opakovala: „Smíchovské gymnasium . . . Kde je? V které ulici?" Ale ani trochu zmatku nebo úzkosti nevzniklo z ní v jeho zvláštním, úplném štěstí. Mlčel. Mařka stále naň hleděla.

„A zbude vám dost času na zkoušky?" otázala se po chvíli starostlivě, povšimnuvši si jeho vyhublé tváře.

„Ach ano, to už nic není," odvětil rychle.

„Vidíte, a tuhle jste tak naříkal, že vás to netěší a že jste šel nepravou cestou," prohodila přítulně, z touhy připamatovati mu svoji starostlivost a péči.

„Pravda," zasmál se, „ale to byla jen okamžitá únava."

Mařka rozhlédla se sadem. Zahoupala černou, koženou kabelkou.

„Co asi tomu tatínek řekne!" zvolala. „Ten se podiví!"

„No — co by říkal?"

„Co? Potěší ho to. Zajímal jste ho. Po celý večer mluvil jen o vás."

Kvíčala se zarděl. Srdce mu zabušilo. Slepec Vaněček oživl v jeho představě. „Bože můj," napadlo jej, „co jsem to zas té slečně povídal? Je čas, je už čas, abych aspoň jemu to vysvětlil!" Tíseň, jež jej na chvíli zachvátila, opět však mizela. Slyšel kroky Mařčiny a cítil pohyb její i radost její tak blízko, že vše téměř splývalo s ním.

„Pověděl vám, o čem jsme spolu mluvili?" otázal se po chvíli.

„Ne, neptala jsem se na to," odvětila spěšně, jako by jej chtěla ubezpečiti, že se chovala šetrně.

„Proč? Proč jste se neptala?"

Zarděla se tak značně, že se musila odvrátiti. Teprv potom, pozvednuvši ramínka, řekla:

„Nevím. Nenapadlo mne to . . . a tatínek nic neříkal."

„Co tedy po celý večer o mně mluvil?" ptal se Kvíčala naléhavě, z vnitřní nutnosti a lačnosti obdivu.

Mařka pojednou, jako by tíseň její zmizela, zasmála se a poskočivši si, prohodila:

„My jsme oba jen blouznili, jaký jste milý a hodný!"

„Nežertujte," zašeptal pln příjemných pocitů, jež jej po veškeré bytosti zahřívaly.

„Proč bych žertovala? Neptejte se mne tedy, vidíte, že mne to rozechvívá. Prve se mně až dech zatajil."

„Ale mne to velice zajímá!" promluvil vášnivě, ocitnuv se v jakési nezadržitelné situaci člověka, snažícího se dokopati se posledními zbytky skalními k ložisku zlata. „Chci to věděti, chci to slyšeti!" volal ohnivě. „Co jste si povídali?"

„Vždyť jsem vám to již řekla," všecka zardělá a roznícená vysvětlovala, svírajíc kabelku chvějícími se prsty, „blouznili jsme o vás!"

„Vy taky?"

„Ano . . ."

„A proč vy?"

„No . . .," chtěla promluviti, „no . . . měla jsem radost . . .," šeptala, těkajíc v dálce rozzářenýma očima.

„Z čeho?" stále chvatněji se tázal, nedopřávaje jí ani oddechu.

„Že jste k nám přišel, že jste se tatínkovi líbil."

„A vás to opravdu tak těšilo?"

„Ano."

„A proč vás to těšilo?" hnal ji k přiznání bez oddechu.

Všecka zardělá, chvějící se a jako uhoněná, blízka pláče a záchvatu, odvětila:

„Poněvadž vás mám ráda!"

A v tu chvíli chtěla uprchnouti.

Zadržel ji. Třásla se. Prsty svými měkce a pozorně sebral její prsty, jeden po druhém, jako by je počítal, se zvláštní, opojnou rozkoší, a maje pak celou ruku její ve své, dlouze a významně ji tiskl. Ještě nyní chtěla utéci.

„Ale, slečno Mařko," zašeptal zřetelně, jako konejšivě, „proč mi utíkáte?"

Svěsila hlavu a ztišila se. Tvář její zbledla. V tu chvíli, zdálo se mu, prsty její, v ruce jeho sevřeny, snažily se vyvléci se.

„Upokojte se," pronesl přívětivě, pozoruje smědou, mramorně zbledlou její tvář, „vy již nikdy, již nikdy mi neprchnete."

Teprv teď bylo patrno, když se ztišila, jak prudce dýchá. Malá ňadra její rychle napínala novou halenku. Velké rty její stále byly sevřené, jako by si byla umínila nepromluvit.

„Slečno Mařko!" oslovil ji po chvíli se zvláštní něžností, jež ji zřejmě okouzlila.

Vzhlédla k němu a usmála se.

„Proč nemluvíte?" ptal se stejně laskavým hlasem.

„Vždyť jsem již všecko řekla," odpověděla po malé pomlčce sotva slyšitelně, ne však přívětivě, nýbrž s výčitkou.

Kvíčala povšiml si toho a pochopil okamžitě, co ji tísní. Chtěl zašeptati, co

dosud neřekl, co však čekala, že ji i on má rád, ale nevěděl jak. Pohleděl na ni a usmál se. Snažil se, aby pochopila vše z tohoto úsměvu.

„Vy — dětino!" prohodil. „Což toho necítíte?"

Stanul. Přidržel ji naproti sobě. Podívala se naň. Oči její, sloučené s jeho očima, zvlhly a rozzářily se. Přitáhl ji blíže a v tom okamžení musil ji uchopiti oběma rukama, aby nepadla. Drže ji pak chvíli před sebou, zašeptal jí u samé tváře:

„Chcete si mne vzít?"

„Ano," odpověděla.

„A hned?"

Přikývla, zarděvši se až po černé vlasy. Bylo jí nesnesitelno pro vnitřní žár, jenž ji stále více zachvacoval. Přimhouřila oči, ale sotvaže tak učinila, přepadla ji závrať. Nemohouc zde ve veřejných sadech schouliti se v jeho náruč, podlehla zvláštním rozpakům a prudkému neklidu.

„Pojďme," zašeptla slabě, všecka blažeností horká.

Ubírali se alejí Marianské ulice. Mlčeli. Množství myšlenek míhalo se jejich hlavami, ale ani jeden, ani druhý nemohl jich postihnouti. Šli jako přeplněni šumějícím štěstím, jako hořící pochodně. Oheň jejich každého, koho potkali, zahřál.

Po chvíli vyhledal Kvíčala volně visící její ruku a něžně ji sevřel. Od tohoto okamžení, vedouce se nyní, oba byli proměněni. Vzpamatovali se, rozpovídali a rozchvátali.

„Kde budeme bydlit?" ptal se Kvíčala, pociťuje při takových otázkách zvláštní lahodivou rozkoš.

„Nevím. Třeba u nás."

„Tam není místa. Musíme najmouti větší byt."

„Poradíme se s tatínkem."

„Musíme již teď v srpnu nějaký najmouti."

„Již teď?"

„Ano. V listopadu se do něho přestěhujeme. Svatbu můžeme mít posledního října."

„U sv. Jindřicha?"

„Patříte-li tam, ano. A co tomu řekne tatínek? Svolí?"

„Svolí."

„A což, když nesvolí?"

„Ó — jistě svolí."

„A jak víte, že svolí?"

„Vím to. Má vás rád, váží si vás."

„Co asi řekne, až mu to povíte?"

„Co řekne? Asi nic. Pohladí mne a zapláče."

„Ubožák . . ."

Mařka umlkla. Kvíčala pochopil, proč, a okamžitě dodal:

„Bude žít u nás . . . nenecháme ho samotného."

„Ano?" zvolala, vyskočivši radostí. Oči jí zářily.

„A víte co?" otázal se Kvíčala z nenadání, všechen se vzrušiv. „Víte co?" opakoval.

„Co?"

„Pojďme k němu!"

„Ano!" vykřikla téměř, a okamžitě vletěli do Jeruzalemské ulice.

„Všechno mu řekneme!"

„Ano!"

„A hned se rozhodne —"

„Co?"

„Svolí-li."

„Ach — svolí!" ubezpečovala ho s dětinnou určitostí. (Pokračování.)

Franta Župan:

KONTRACHT VELKÉHO DĚDEČKA.

Poslední kapitola o Pepánku nezdarovi. (Dokončení.)

Malý dědeček se ostře nahlas zasmál. To bývalo u něho znamení hněvu. Přistoupil k bryčce.

„Nechte ho," odstrčil Marjánku, „ať se sám ze své vůle rozhodne.

„Tak co, Josefe," oslovil vážně velkého dědečka. „Půjdeš přes to vše k ní? Chceš? Nikdo tě nebudeme zdržovati, chceš-li."

„Já vím — já vím," koktal velký dědeček třesa se, ale nespouštěje s Marjánky oči jako okouzlené. „Ale je to přece jen moje žena. Odpouštěti se má. Všechno odpustit! Zas a zase!"

Utřel si zdravou rukou slzy i pot s tváře a odvrátil oči, nemoha snésti pohledu druhého starce. „A co bys udělal ty, řekni mi," obrátil se k němu v největší nesnázi.

„Já?" zasmál se malý dědeček — „já bych dal otevříti vrata — otevříti dokořán a vzal bič — a ani by, brachu, nestačila jimi ven. Což je to, pro Boha," — chopil se za hlavu — „možno s takovou

ještě žíti? Pamatuješ na její řeč před kovárnou?"

Velký dědeček odvrátil se zahanben stranou.

„Já, já," koktal — „já nechovám hněvu na nikoho. Já dávno všechno odpustil," rozplakal se zase. „Dávno! Vždyť ona, Marjánka, není tak zlá. To bylo všechno jen z toho Koždoně."

Ani nevěda jak, seděl již dědeček v bryčce. Marjánka jej vysadila nahoru a přisedla k němu.

Přiběhl Roháč. Byl bez čepice, což u klidného vždy muže toho již něco znamenalo.

„Je to možno?" volal z daleka. „Nyčkon, když máme výhru jistou? Kdy je zase všechno v a š e, kdy t u o s o b u" — ukázal špičkou dýmky — „můžete vyklopit na ulici, všechno pěkně spachtovat a žít si kde chcete, jako pan baron? To mi snad za všechno neuděláte, dědečku?"

Dědeček zase už zaplakal. Brada se mu klepala.

„Já musím k své ženě. Nic není platno," vydechoval prudce. „Ona, Marjánka, bude již jiná. Přísahala mi to. Vidíte, jak je uplakaná. Ona, ona by nebyla zlá, moje Marjánka."

Kdyby stačil pohled k zabití někoho, zdrcení, rozemletí na prach, byl by to učinil Roháčův pohled Velkému dědečkovi.

„P o-s l o u-c h e j-t e," slabikoval s mrazivým opovržením, „můžete mne proto žalovati a usaditi — já přísahám, že nezapřu ani slova z toho, co řeknu a rád si za to posedím — vy jste s t a-r ý o-s e l! Tak! S t a r ý o s e l, za kterého je škoda každého slova. Jako řezník tele si vás odveze ta vaše Marjánka. Tele ovšem neví, co se mu stane, ale vy to víte a přece jedete. Jeďte si! Ale co vás potká, všechno je zaslouženo! Ani slova už nechci o vás slyšet."

„Nemluvte tak — nemluvte! Nemáte citu! Vždyť je to už dítě, takový stařeček," plakala usedavě matka Bartošova.

„Nejezděte, tatínku, pro Boha, nejezděte! Věřte své dceři!"

Marjánka ovinula zatím dědečka rukama a hleděla mu láskyplně do očí.

„Jeďte, Václave!" nařídila vozkovi.

„Tak s Pánembohem!" kýval všem na rozloučenou velký dědeček. Jako by mu balvan se srdce spadl, když se tak rozhodl a tvář jeho se zjasnila.

Malý dědeček v nevoli odstoupil již dříve do stavení. Matka běžela ještě chvíli za bryčkou, vztahujíc k otci ruce. Marjánka se vítězně usmívala, ohlížejíc se vzad. Byl to poslední odchod velkého dědečka ze statku.

Proces byl zastaven. Ale potom přestala také Marjánčina přetvářka. Dala si pouze pozor na jazyk, ostatně se nezměnilo nic. Dědečka zase vozili po praksi — a tu najednou se ztratil. Poněvadž se Marjánka o něho nestarala a jeho pochůzky časem trvávaly i týdny, nikdo se po něm nesháněl, až se prodlení jeho stalo již nápadným. Pátráno po starém kováři, a konečně přišlo na jevo, že je již dávno pochován. Až někde u Svatojanských proudů, kde vysoko nad Vltavou strmí bílý sloup, nalezli pod skalou mrtvolu starého muže. Lékařské ohledání zjistilo, že byl zcela vyhladověn a vysílen. Ztratil asi paměť docela a bloudil v lesích, až spadl se skály.

Pepánek si vzpomněl, že časem říkával: „Ach, dítě, není to vždycky štěstí, dočká-li se člověk vysokého věku."

Marjánka neužívala po něm dlouho nezaslouženého daru. Provdala se za mladého chasníka, který přišel do vsi a zalíbil se jí u muziky. Nedbala nijak výstrah Koždoňových, ba, ve své prudkosti způsobila mu několik bouřlivých výstupů na návsi, v nichž se spoluobčané dověděli mnoho nepěkného o obou dvou.

Po svatbě dostala od Koždoně úřední výpověď z bytu. Se smíchem přeslabikovala na návsi písemnou opovážlivost představeného a došla si sama na úřad. Tu se k svému zdrcení dověděla, že usedlost dávno už jí nepatří, že ji — v sumě dosti nevelikė — přenechala Koždoňovi. Všechno bylo v největším pořádku. I splacení peněz potvrzeno. Její podpisy ověřeny. Vždyť Koždoň byl vůbec znám svým zevrubným, až úzkostným pořádkem ve všem a úřady ho marně nekladly za vzor jiným představeným. Cestou domů vzpomínala si Marjánka trpce, jak lehkovážně mu vždy doma i na úřadě podpisovala, co jen chtěl, neberouc si nijak výstrahy ze svého muže, který se o všechno podpisem připravil. Na její poptávky, dalo-li by se něco ještě podniknouti, krčili všude s úsměvem rameny. I mladý muž její činil jí výčitky a velmi k ní ochladl v lásce, jejímž hlavním pilířem byl právě majetek, nyní ztracený.

Vybouřila se pak zase s dostatek před Koždoňovým statkem a Koždoň jí v tom nepřekážel; věděl, že její povaze jest toho třeba a že se po tom zase utiší. Také se nemýlil. Marjánka se vystěhovala z ko-

várny a šla do služby se svým mužem, který s ní po čase kamsi do světa odešel, poněvadž Marjánka s Koždoněm nejen se za krátko zase smířila, ale i bývalou srdečnou shodu s ním obnovila.

Než ani v rukou Koždoňových nezůstal trvale kovářův majetek. Syn Koždoňův Petr, jeho pýcha a zrcadlo, jeho naděje a božstvo, stal se mu metlou. Sobecký kořistník, o vše se třesoucí, na vše hltavě hledící, sám zkazil hocha přílišnou slabostí lásky. Vše, co činil Petr, bylo dobré, znamenité, i to, co na jiných by byl káral. Smával se jeho výstřednostem v pití i karbanu, ba, mluvil o jeho prohrách s jakousi hrdostí a nic neměl proti jeho nečinnému životu, když se z nezdařených studií domů vrátil.

Konečně zkusil to s ním ještě na vojně, kde sice dosáhl Petr hodnosti důstojnické, ale nadělal tolik dluhů, že nejen otce přivedl na mizinu, ale i sám musil se vzdáti svého postavení a vrátil se domů jako souchotinář. Brzy dokonal a Koždoň sám měl pohřební řeč — nad synem i majetkem zároveň.

Řeč lapidární, stručnou.

Byl v ní celý Koždoň:

„Tady leží dvacet tisíc,“ ukázal za ním do hrobu.

Něco více a smutnějšího se dle jeho mínění asi již říci nedalo.

Když Koždoňovi nemovitost jeho v dražbě prodali, byl už sám jako prst. Stal se dohazovačem a koňským handlířem. Chodil prý i s cikány po světě a vrátil se tak snad do svého živlu. Život, největší osnovatel příběhů, skládá časem i takovéto mravoučné povídky. Nic nedbá starý ten autor, vytkne-li mu kritika všednost tendence, otřelost námětu, ale také nedbá vezme-li si kdo z povídek jeho naučení. Skládá dále — — —

Pepánek, později z domova vzdálený, zvídal o těchto příhodách z dopisů přátelových. Hle jeden z nich, starý již, zažloutlý:

Nejmilejší příteli!

Nepsal jsem Ti už dlouho. Tatínek však na mne zasedl a nedá jinak, než abych už honem psal, sice že zase k ničemu nedojde. Mám Ti od něho nejdříve vyříditi poděkování za vzpomínku a že je posud živ a zdravější než kdy jak živ byl a že Ti také i celé rodině Tvé přeje hodně mnoho zdraví od Pánaboha. To jsem mu hned také musel zvláště přečísti, potom teprve spokojeně odešel. Myslí, že je ještě pořád ono staré lamželezo jako býval a nechce nic dopustiti, že by stárnul a slábnul. Zapotácí-li se někdy, věřil by spíše, že bylo nějaké zemětřesení, než že mu nohy oslábly. Že má záduchu, nechce připustiti, to prý se tak od jeho mladých let vzduch pokazil, jindá prý se lehčeji lidem dýchalo než nyní; ani slunce už prý tak v létě nehřeje a všechno se kazí pro špatnost lidskou. Kašle skoro pořád, protože se jako za mlada koupe ve studené vodě, ale namítá, že kašel a rýma jsou zdravé nemoci. Do lesa si časem musí vyjít pohubovat, třeba jen do houštiny, a to mu vždycky prospěje. Nedávno si vzpomněl, že pojede s kravkou na panskou řepu dobývat ji za chrást (bylo letos málo píce. paseky byly vyprahlé do hola). Nedal si říci a jel. Den byl mrazivý, a mlhavý. Dostal píchání na prsa, div ne zápal plic, ale proto přece musil ještě do lesa, ačkoli se dusil. „I, starého čerta mi bude,“ povídal. Tam na panském také slyšel od Věsnovských novinku, která Tě bude zajímati. Marjánku prý přivedli postrkem do vsi. Byla sestárlá a schátralá všecka a neduživá. Ani prý jí nemohli tam poznati. Od stavení měla choditi ke stavení za obživou, ale nikdo jí nechtěl do světnice vzíti pro její nečistotu. Žila jen po kůlnách a senních a jediná radost její byla, když dostala několik krejcarů, aby se mohla kořalkou opit. Kde byla ve světě a co dělá její muž, nic nepověděla. Byla jako blbá a zemřela sama pod kůlnou. To bylo tedy to štěstí a neštěstí velkého dědečka. Tatínek říká, že přišel na ni trest od Pánaboha a že si každý neseme v jednom pytli vinu i trest.

A nejčkon novinu nejhlavnější mám vyřídit od své Toničky. Přišel k nám malý buclatý host. Dědeček ho má hrozně rád, snad proto, že tolik křičí. Říká: „Tak vidíte! Pořád, že nedoslýchám, a já kluka slyším docela dobře a myslím, že to nedělá snad z nějaké úmluvy jen k vůli dědečkovi, abych ho slyšel.“

Dali jsme mu říkat Pepánek. Všichni jsme byli hned za jedno a já vím, že i nebožka babička by souhlasila.

Tvůj věrný přítel

Alois Kozel.

⁘ ⁘ ⁘ ⁘

Xaver Tejřov:

IN MEMORIAM.

(ZA M. A. ŠIMÁCKEM.)

Tak odešel jsi beze slova
a ruky ani nepodal!
Ovšem, kdo tušit moh', co chová
mrak, jenž se proti Tobě hnal?!

Kdo zatušil, že v temném klínu
Ti osvěžení nenese,
že nečekaně za hodinu
kterous', co stalo, stane se.

Že starý Žnec, se kryje v mraku,
Tě zkosí vzmachem jako blesk,
a lehneš na zlomeném znaku
v pomezí Abramových stezk!...

Tak odešel jsi beze slova
v kraj tělesného mlčení
a víš už, dráha zda tam nová,
co my zde skepsí mučeni.

Nuž, je-li, á jdeš nedohlednou
ve sféře, vědě neznámé,
snad se tam, atomy dva, jednou
dřív — později' někde shledáme. —

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Louže svítily odtamtud, když na okamžik a ostýchavě vykouklo slunce z mračen! Zdálo se jí, že se lidé zúmyslně vyhýbají její očím, že se všecko skrylo před ní do svých děr a doupat, že lidé nevycházejí schválně, aby nikoho neviděla. Ani ze školy nikdo nevycházel. Epidemické nemoci se rozmnožily, neučilo se. Děti umíraly.

Té chvíle přinesla Réza z města zvěst, komu a kde umřelo dítě. Byla to Mančince, jejíž pamět ustavičnou samotou byla velice zbystřena, známá jména, kdysi z její třídy.

Teď už byla Mančinka rozhodnuta, že pojede do Prahy, aby se jí uklidnily pobouřené nervy. Kdyby nedovolil, že mu ujede bez dovolení. Když se vrátí — vrátí-li se vůbec — nebude to dříve, až v květnu. Ať si tu dělá, co chce, ona musí odtud!

Horká vlna ulehla Mančince do hlavy. Její ospalý klid byl přerušen. Dusila se v šosáctví maloměstského života, mučila se v jednotvárnosti šťastné, spokojené domácnosti. Poznala, že to je stejné, jako kdysi bylo na vesnici, než ji odtamtud inspektor vysvobodil sem do tohoto města. Tenkráte stejně se trápila a mučila, bezměrné zoufalství zmítalo jí duší. Tenkráte mohla alespoň doufati, že bude vysvobozena, že její utrpení skončí.

Proč k ní maminka nechtěla? Ano, proč k ní nechtěla? Jí jedině mohla by se svěřiti, ona jediná by ji zase nějak uklidnila. Maminka uměla uklidniti!

Zase by jí řekla: Koukej se, děvenko, jakou jsi velkou paní — z vesnické učitelky — paní radovou! Jiná by si toho štěstí vážila! Je o tebe úplně postaráno! V blahobytu žiješ, jak chceš, se ustrojíš, kdybys chtěla, královnou bys mohla býti ve vaší společnosti! Veliké štěstí tě potkalo, a ty si ho nevážíš! Jen si vzpomeň, jak nám bylo, jak tobě bylo, co jsme obě musily přetrpěti! Jen si vzpomeň, jak jsi vystudovala v chudobě a když jsi se konečně domohla místa, že to byl jen krok z chudoby do chudoby. Jen si vzpomeň, jaké dopisy jsi mně psávala z té strašné vesnice na podzim, kdy se všecko kolem tebe proměnilo v močál a bařinu, kdy jsi pro bláto nemohla nikam!

Věrně dle matčiných rozmluv opakovala si tyto věty. Teprve když to říkala maminka, dala se jí přesvědčiti.

Zdálo se jí, že se jí rada Severin odcizuje, že ochladl a ztrpčel. Ovšem choval se stále bezvadně a jemně, a přece cítila, že se změnil. Od nemoci doktorovy pozorovala to obzvláště. I v úřední horlivosti ochabl, poznávaje patrně pomíjejícnost

všeho lidského a dávaje se přesvědčiti doktorem.

Přemýšlel dokonce o cestě na jih. Doktor by byl překvapen, kdyby tušil, k čemu se odhodlal. Chystal se v dubnu na cestu, ustavičně se chystal a nedochystal. Pouze nevyjasněná touha to byla bez určitého odhodlání, která byla jen v něm, o které s nikým nemluvil. Navštěvovala ho úkradmo, když seděl v kanceláři u psacího stolu a zadíval se chvílemi otevřeným oknem na tiché náměstí. Byla jeho sladkou přestávkou v mnohaletém střádání byrokratickém, byla jeho světlým ostrovem. Pozdním jasem zalétnuvším do starého, bezútěšného prachu.

Rada Severin dospíval k netušenému poznání. Kdyby se byl neoženil po druhé, kdyby byl úplně samoten, cestoval by zcela určitě! Vyletěl by svobodně, a nevíselo by mu závaží na křídlech.

Také ho v té době ztrýznila okolnost, že byl jeho kolega ze studií povýšen na radu vrchního zemského soudu. Kolega, jenž s ním po celé gymnasium a universitu dýchal stejný vzduch školský, jehož vysvědčení školská nebyla lepší než Severinova. Ani protežován nebyl nikým, jen tak náhodně se vyšinul, osvědčil se v praksi, štěstí mu přálo a vyneslo ho nahoru, kam jsou vynášeni jenom jednotlivci.

Rada Severin starému příteli gratuloval, starý přítel poděkoval srdečně, ale osten utkvěl v radovi z neočekávaného postupu kolegova.

Proč právě kolega, a proč ne Severin? Proč právě Severin je odsouzen doživotně k tomuto venkovu?

Neúprosně to zabolelo, a on to zase pochoval v sobě. S tím se nesvěřil ani doktoru Mráčkovi, poněvadž věděl, že by se mu vysmál.

„Tak vidíte, pane rado," řekl by mu po svém způsobu, „já vím, že to ten pán všecko nebral tak vážně, jako vy, že se tolik nenadřel a tolik lidí nenatrápil, a přece vyletěl a vysoko! Vy však tu jste se svou úřední horlivostí a se svým smyslem pro pořádek pořád! Zapomenuli tady na věrného služebníka, nevděčníci!"

Tak by se mu vysmál doktor Mráček zcela určitě. V Severinově hlavě zdvihla se vlna a zneklidnila mu vyjasněné dny. Sotva se zdvihla, zase sklesla.

Neodporoval už Mančince, když prohlásila, že pojede do Prahy navštívit maminku. Naopak přišlo mu její odhodlání vhod, zatoužil po osamocenosti a po klidu.

Mančinka se tedy uchystala do Prahy. Odjela za vlahého odpoledne ke konci dubna za deštivého, soumračného dne. Zrovna když počínaly rozkvétati třešně.

Dovolil, že se smí vrátiti z Prahy za čtrnáct dnů.

„A kdybych si to, Luďo, prodloužila až do svatého Jana, tak bys také se nezlobil, viď!"

„Nezlobil, ale trápil bych se!"

„Docela nic by ses netrápil," smála se, „byl bys rád, že máš pokoj a že si odpočineš!"

Tentokráte mohla Mančinka zcela klidně odjeti a svěřiti ho ochraně Réziny. Vycvičila si ji tak, že úplně zastávala kdysi nenahraditelnou Bětu, která ostatně už dávno nesloužila u Patočků. Rézina znala pánův choulostivě přesný pořádek.

Po panině odjezdu pocítil rada Severin plně kouzlo samoty. Vlídné ticho navrstvilo se v jeho opuštěném, zamlklém bytě, ve starodávných pokojích. Otevřenými okny proudil do jeho samoty vlahý, svěží vzduch procitajícího jara. Rada nerozsvěcoval ani lampy. Volně chodil z pokoje do pokoje, spokojen s intimním skřípěním podlahy pod rozvážnými kroky.

Pobýval v úřadě, jak se mu zachtělo. Opět se těšil se starými, dobře známými spisy poručenskými a opatrovnickými, dle libosti volně si je pročítal, osoby těchto spisů, mnohdy už dávno na vesnickém hřbitově tlející a všemi lidmi zapomenuté, ze vzpomínek si vybavoval a oživoval. S láskou a příchylností vyřizoval tyto věci. Dle spisů nebylo zlých lidí v okrese. Drobné starosti venkovanů na smrt se chystajících, jejich nenávist i láska promlouvaly k němu z jejich testamentů. Smutný život venkovských sirotků, trpký osud dětí zrozených mimo manželství a mezitím zase podivuhodné záblesky lidské dobroty, často u lidí na pohled nevlídných a drsných. Ovšem i lakota a zloba byly v jeho spisech, bez nich by nebyl život životem. — Jeho srdce připoutáno bylo k těmto mrtvým spisům.

Čím s větší láskou se obíral jimi, tím určitěji ho pronikalo vědomí stáří. Bezohledně se mu stavělo před oči z pouhého srovnávání jednotlivých dat. Bylo to jasné stáří! Přinášelo vysvětlení všech lidských záhad, ozbrojilo ho nesmírnou zkušeností proti všem lidem a proti všemu lidskému. Urovnalo v něm životní názor, prodchnutý smířlivostí.

Tiše chodil nyní kolem všeho, tiše o všem přemýšlel, nebylo v něm lidské zloby, msty a touhy po lidské odvetě. Smírná moudrost vykvetla mu v srdci i v hlavě: protože jsi pouhý člověk, nemůžeš býti dokonalým, kdybys byl do-

konalým, byl bys horší, než jsi, protože by ses promyšleně přetvářel, dělaje se lepším, než můžeš býti!

Takový jak on byl i doktor Mráček. U něho bylo to ještě hlouběji zakotveno než u rady Severina. Doktor Mráček viděl do lidí zřetelněji než rada. Viděl je chystající se k poslednímu odchodu, kdy odkládali lidské škrabošky, a kdy z nich strach ze smrti dělal resignované zbabělce. Posuzoval zcela jinak všechny lidi a všechno lidské.

Dobrá, nelze pomoci, nelze už pomoci, dlužno už se chystati, a přece se chudáci dovolávají doktora Mráčka, aby v posledním okamžiku odehnal strašlivou příšeru Smrti. Že toho nedokáže doktor Mráček, volají jiné lékaře, professora dokonce, když postačí kapsa, jako tonoucí hrabou rukama, nohama, než je pohltí tma. Když je člověk zná podrobně, jací byli dříve, než začnou umírati, když je potom vidí zbavené bohatství, společenského postavení, zbavené úřední moci a všech lidských gloriol, když je vidí zachumlané v peřinách, propocených smrtelným potem, je mu teskno u srdce a hořko uvnitř. Mimoděk se ptá, proč to bylo všecko, po čem se honili vztekle, oč se po celý život starali neodbytně, když to musí takto skončiti. Neznabozi a volnomyšlenkáři najednou spínávali ruce k bohu, bigotní lidé najednou boha proklínali, byla to Smrt, která jim zkřivila obličeje, zásady, odhodlání, energii a city. Všecko! Obyčejně v umírání vždy to vyvrcholilo jinak, než jak bylo po celý život. Lakomec byl by rozdal nashromážděné poklady, lichvář by odpustil úroky, chudý velebil boháče! — Smrt má hrozné gesto.

Doktor Mráček ostatně zažil to i na sobě, když se mu za prosincových nocí třásl s poměřenou teplotou v ruce teploměr, kdy jeho diagnosa o něm samotném byla strašlivě kormutlivá.

Rada Severin odloučiv se na chvíli od ženy a pocítiv stáří, vyrovnal se na kvap se vším, co je tu lidského, obzor si zjasnil a duši si mimoděk očistil. Teprve tento stav, k němuž se na rychlo probil, byl stářím. Teprve nyní v něm všecko utichlo a vyjasnilo se. Jako kdyby někdo nade vším rozžal šest nejprudších žárovek elektrických, tak se v něm všecko vyjasnilo, v něm a kolem něho. Nejvzdálenější předměty i city měl osvětleny tím prudkým světlem.

Starci, vesničtí výměnkáři, pariové venkova a vlastních potomků, přišli do jeho kanceláře s nepříjemnými složitými stížnostmi. Rada Severin promlouval s nimi zcela jinak nežli dosud, a když odešli, cítil, že pravdu mají staří a ne mladí. Že se ku pravdě musí člověk probíti dlouhým životem a všemi strázněmi toho života dlouhého, ale pak že pravda, jednou dobytá, je pravdou jedinou, nezměnitelnou a poslední.

Sesmutněla radova chůze! Už to nebyl pružný krok statného „padesátníka" podle některejší diagnosy doktorovy, byla to smutná chůze stařecká.

Rézina vyprávěla, že milostpán tolik jako teď nemluvil nikdy, hlavně že mluví nyní sám pro sebe, že se prochází doma po pokojích, živě rozkládá rukama a polohlasně něco povídá, takže mu není rozuměti. Pak unaven usedne do křesla u okna, dívá se otevřeným oknem na náměstí, pořád něco potichu brebentí a louská prsty jako student. Když sedne k jídlu, jí roztržitě, vůbec je nyní tak roztržitý a tak zapomnětlivý, až je člověku ouzko.

„Až se milostpaní vrátí, tak milostpána nepozná," říkala si Rézina. „To ho to sebralo!"

Netušila, co bylo příčinou jeho proměny.

Stejný pořádek má, klid má, uvařeno má taky dobře, nikdo ho nevyrušuje a nerozčiluje, a přece chátrá —!

XVII.

Mančinka psala pátého dne po svém odjezdu.

Že když přijela, našla maminku v posteli, že maminka třetí týden stůně, doktor že už se vzdává naděje. Po tři týdny ležela maminka sama v celém bytě, jen domovnice k ní chvilkami přišla dohlédnout. Jí zakazovala, aby někomu psala o její nemoci. Kdyby byla Mančinka nepřijela, byla by šla maminka do nemocnice. Aby se tedy nehněval, když se tak brzy nevrátí, aby spíše dle možnosti přijel sám do Prahy se podívat, jak je s maminkou.

Rada Severin přečetl dopis bez pohnutí; tak mu v něm připadalo všecko lidským, obyčejným a přirozeným.

„Má už svá leta, ničeho už tady na světě nemá, proč teda naříkat!" pravil si v duchu. „Učinila by nejlíp, kdyby šla do nemocnice, tam by měla nejlepší ošetření! Ale když už tomu chtěla náhoda, že tam zajela zrovna v nejkritičtější dobu, ať si u ní zůstane, jak dlouho bude potřebí, dcera matce musí posloužiti!"

Poručil Rézině, aby nakoupila másla, vajec a masa, plný koš toho bylo, a poslali to do Prahy. Když byl koš vypraven odpoledne na poštu, přinesl někdo tři svazečky chřestu. Rézina musila znova

na poštu pro košík, a chřest přibalili k ostatnímu.

„To si pochutná!“ liboval si rada, těše se svým odříkáním.

„Jen aby ho milostpaní dovedla staré paní udělat!“ pravil starostlivě Rézině.

Dopis psal do Prahy druhého dne po odeslání koše. Schválně přišel o dvě hodiny dříve než obyčejně z kanceláře, dal si přistaviti stůl k otevřenému oknu a obšírně se rozepsal.

Ať jen si Mančinka zůstane v Praze, jak bude potřebí! A pro maminku ať se rozhodně netrápí! Smrt je zrovna něco tak lidsky přirozeného jako spánek, a když umře starý člověk, je smrt dokonce krásná! Že doufá, že jeho zásilku správně obdržely, aby jen Mančinka psala, jak chutnal mamince chřest. Rézina že dělá dobrotu, že má všecko pořádně poklízeno, že poslouchá, ale rajská omáčka tuhle že se jí přece jenom nepodařila. Pořáde do ní přilévala octu, až to bylo jako šťovík. Mančinka — ať taky pamatuje na sebe, přes den ať vezme, kdyby toho bylo zapotřebí, k mamince jeptišku a sama ať se trochu projde po Praze.

V kanceláři pozorovali, že pan rada dětinští. Ale po tomto psaní byli jeho stařeckostí skoro překvapeni. Pan rada, jenž se dříve ke kancelářským úředníkům nikdy nepřiblížil s nějakou, ani nepatrnou důvěrností, jenž byl znám svou nepřístupností a odměřeností, chodil nyní po úřednících s nevysvětlitelnou hovorností.

„Tak víte, co je nového, pane oficiále? Nevíte, kde pak byste věděl!“ začínal a vyprávěl podrobně, jak se roznemohla v Praze stará paní, mladá paní že musila do Prahy, k vůli chřestu že musil poslati na poštu, aby mu vrátili koš, a že se rád podívá, jak ho paní udělala.

I doktorovi Mráčkovi o tom vyprávěl. Když se pak loučili, doktor Mráček se dlouze za ním zadíval a starostlivě potřásal hlavou.

„Jenom abychom s ním neměli pořádné překvapení!“ pravil.

Ovocné stromy odkvetly, světlá zeleň ozdobila polabskou krajinu. Modrý bez kvetl, kvetl šeřík, rozkvetly kaštany, za jediný týden radovy opuštěnosti proměnilo se všecko k nepoznání.

„Tak co, budeme zase chodit?“ chytil večer doktora Mráčka.

„Budeme, ale pomaloučku, jako když chrousti lezou po zemi! Abychom si zase, pane rado, něco neuhnali! Ostatně teď si neuženeme!“

„Tak teda od zítřka, doktore!“

(Pokračování.)

Karel V. Rais:

NAD HROBEM M. A. ŠIMÁČKA.

Spisovatel, u jehož otevřeného hrobu stojíme, romanopisec, lyrik, dramatik Šimáček, vrátiv se v polovině let osmdesátých z dřívějšího povolání svého do Prahy, aby se zde zcela věnoval literatuře, neučinil tím skutek nepromyšlený: věděl, že jistou existenci, pevnou budoucnost vyměnuje za život neklidný, nejistý, rozčilující, ale třebaže hloubavý rozum chvílemi našeptával slova studená, mladý, zdravý, odhodlaný muž šel za touhou srdce svého. Tvorba literární s prací redakční byly mu potom celým životem. Šimáček na svá tehdejší léta byl muž, jenž mnoho byl četl, mnoho znal, uměl se světem dívat; život brzy učinil ho samostatným. Matka dala mu život a sama šla z něho. Bez bratrů, bez sester, tak sám jen rostl. Otec umřel mu, když mu byla čtyři léta.

Šimáček v jedné básni pověděl, že v paměti udrželo se mu jen dvojí setkání s otcem: po prvé na ulici, kdy otec pohladil synáčkovu tvář, po druhé — když čtyřletého hošíka pozvedli k otcově otevřené rakvi.

Dobrotivá ruka matčiny sestry úzkostně se oň potom starala, a všecko příbuzenstvo se s ním právě pro tu osiřelost laskalo.

Domácnost a prvé školy byly víc německé, teprve domácí učitel Josef Štolba ukázal cestu do českých. Realka, technika, život studentský, strýc Fr. Šimáček, žurnalista výborný, muž energický, pronikavý, a knihy jej pak vychovávali dál. Vyrůstal s v ů j. Studoval chemii a rád ji studoval; zůstávala vždy jeho starou láskou, a v pracích jeho jsou toho památky.

Ze všech poměrů v pražském domově nesl si do světa citné srdce i bystrý, zkoumavý rozum.

Jako chemik přišel na venkov a pobyl v několika cukrovarech; nový život se mu tam všude otevřel a širá, volná příroda pojala ho ve své objetí. Viděl venkovský lid, žijící a pracující, viděl a snažil se poznati dělníky v továrně i v poli, muže i ženy, nahlédl v domácnost jejich, seznámil se s venkovskou společností českou. To vše ho tam dojímalo.

„Mé k zpěvu plány, pyšné snahy mé
tak zdály se mi marné, nicotné,
a titěrné a k smíchu malicherné
proti té práci na té hrudě černé,“

Vedle života továrního poutal ducha jeho i život jiných zápasníků a trpících, život umělcův a umělkyň, razících si cestu chladným životem,

život drobných lidí utlačených, zhořklých, zklamaných, zlomených, život žen horkých srdcí, nenalézajících útěchy, žen, tvrdými poměry sevřených. Po naturalismu Zolově ruští mistři, zvláště Gončarov, oblažovali jeho vlastní hruď. Později básníci severní, jmenovitě Garborg, skýtali mu do zjitřeného nitra útěchy a světla. Přemýšlel, hloubal, vůdčího paprsku sám sobě hledal. A ať psal román nebo drama ze života dělnického, ať rozbíral městskou společnost venkovskou nebo pražskou, ať nad národními poměry se zamýšlel, a do zápisků Filipa Kořínka kreslil genry z pražských domácností, jež zvláště dobře znal, vždy v práci té chvělo se vlastní jeho srdce; zároveň však cítili jsme z pozadí autorovy vážné, zkoumavé, zamyšlené oči. To byly oči ducha, už od mlada bystře pozorujícího, rozjímajícího, kombinujícího. Šimáček sám v sobě, v životě, zápasu, trpkosti, utrpení svém viděl jen jednoho z mnohých, kteří stejně trpí a cítí, jenž však, jsa spisovatelem, má povinnost ukázat i luštit.

„Tvor lidský's, nejsi sám, a ty to můžeš křiknout
za řad těch tisíců, jež kruší bolest táž,
měj sílu vzkřiknout to a nikdy heslo: zvyknout!
Jsme sebevrazi sic, však umění nám stráž!"

Nebudu u rakve drahého druha mluviti dále o jeho knihách, ale tolik snad říci smím: Šimáček pojímal svůj spisovatelský úkol, své umělecké poslání nadmíru svědomitě. Sujet své příští práce často velmi dlouho nosil v hlavě, přemýšleje, rozvažuje, kombinuje. „Poslední scéna" na př. hned po „Jiném vzduchu" ho upoutala, a kdy teprve se objevila!

Když dílo své počal psáti, věnoval mu všecku sílu a napjetí veliké. Vlastní krví napájel téměř péro své. Kdož se může diviti rozrušenému zdraví! Za popularitou nešel, natož aby ji byl ústupky svými vykupoval.

Formě věnoval od počátku činnosti své vzácnou péči a jisto je, že v tom ohledu nebyl náležitě oceněn. Měl též mučivé chvíle pochybnosti, kdy ztrácel víru v cíle svoje, kdy div div neklesal, ale opět horečně vrhal se do práce nové.

Mnoho lásky je v Šimáčkových dílech, a ti, kdo zkusili, trpěli, poníženi byli, zápasili, ji v nich najdou. Pravdivě bylo napsáno, že v jeho románech a povídkových dílech není jediného, aby v něm nebylo trvalé a plodné hodnoty.

Nebyl ledakdo, kdo vytvořil postavu Strouhalky ve „Světě malých lidí", Hely v „Jiném vzduchu", Tomana v „Poslední scéně"; nebylo obyčejné péro, které psalo „Štěstí", „Rodinu Janebovu", „Chamradinu", „Lačná srdce"!

Vzpomínám dále redaktorské práce zesnulého, práce, na níž si právem zakládal. Šimáček měl oči otevřeny pro umění všech směrů, v jeho „Světozoru" byla celá vážná starší i mladší literatura, v něm objevilo se množství jmen nových, a jistě mnozí vděčně vzpomínají jeho laskavostí a rad.

Nebyl úzkoprsý, jen umění hledal. „Umění ryzí, životní, k národu a k lidstvu obrácené" bylo programem jeho ve „Světozoru" a později ve „Zvonu".

Když jsem ho posledně navštívil, zmínil se, že pomalu bude se blížiti třicetiletí jeho redaktorství.

Je to dlouhá, velká činnost a dosud slyším tesknou poznámku jeho, když o svých sesláblých očích se zmiňoval: „Vždyť jsem se za ta léta něco načetl rukopisů a korektur!"

A v knize veršů jeho čtu slova:

„Než jsem proved', víc jsem toužil,
jiným víc než sobě sloužil."

Vzpomínám i dlouholeté jeho práce referentské, českému divadlu věnované, jakož i práce jeho ve spolku „Máji", jenž luštění českých otázek spisovatelských učinil heslem svým, a proto měl v Šimáčkovi spolupracovníka z nejpřednějších.

V samé práci a shonu léta utíkala, a také těžké rány v nich dopadaly. Nemoc r. 1896, pád „Světozora", smrt ženina byly nejtěžší. Ještě se však štěstí usmálo — — i budiž za ně vroucí dík!

Myšlenka na smrt, jíž v jedné básni nazval svým psem, a která — dle básně oné — stále směle se za ním plížila a všude za ním vnikala, nebyla při něm, když se bílý anděl smrti skutečně k němu skláněl, když unavené srdce bezbolestně usínalo . . .

To srdce přátelské, skromné, pro nás, druhy jeho, nezapomenutelné, to srdce, jež nepoznavši samo lásky mateřské, tak neskonale vroucně milovalo děti své, to srdce krásně hrdé, jež za přesvědčení dovedlo jíti v zápas, ale před zákeřnou podlostí chvělo se v ústraní, to srdce, jež nenávidělo lež, zlobu a útlak, to srdce, jež samo se krvavě drásalo, aby jiným, slabším, podalo živné síly! —

A již jsme tedy, drahý příteli, z té tvé Černé ulice, v níž svoje mladá i zas poslední léta jsi prožil, stanuli na místě, kde nejednou jsme spolu stávali.

„Dvě cypřiše tam stojí a mezi nimi kříž."

Ukazoval jsi mi, zde že otec tvůj spráchnivěl a zde, v jeho hrobě, že také sám spáti chceš. Před desíti lety dobrou hlavu ženinu jsi tu uložil. A nyní odcházíš sám . . .

„I ve mně bude všecko dotrpěno,
i ve mně bude všecko odpuštěno — —"

Vzpomínky všech těch, jež knihy tvoje potěšily a potěší, povznesly a povznesou, buďte ti skrovnou odměnou za ten život, jejž jsi literatuře věnoval. Budou mezi nimi i mnohé vzpomínky našeho dělného lidu, a nejedna upracovaná ruka snad i slzu setře. Snad i nejedna taková slza skane zde na hrob tvůj, u něhož se zadumaný poutník zastaví. Takové slzy i v těch hlubinách srdce tvoje zahřejí. Odpočívej, drahý, v pokoji!

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

LITERATURA.

Ant. Nečásek: *„Bez mráčku i pod mrakem."* Naklad. Ústřední zemědělské knihkupectví v Praze. Str. 256. Cena 2 K 80 h.

Dvacet osm vážných i humoristických povídek ze života, v němž smutek ležívá vedle smíchu. Látku čerpal autor z venkovských zákoutí i ze zákoutí velkoměsta. „Pod mrakem" jsou příběhy vážné, neveselé, ale do šedě mračen přece vlévá se k závěru jasný tón, usmiřující pessimistu. (Přeháňka, Vrba, Píseň strojů, Vrabčata). Mezi těmito pracemi jsou povídky folklorem prosycené (Zázračná snítka, Nebožka), ironií nebo satirou podložené (Hodný zeť, Starci), meditační (Sen zimní noci) a vzpomínkami ováté (Loutky, Jak štrychař dvakrát umřel). „Bez mráčku" jest část příběhů a příhod veselých (Povídka o vánočním kapru, Zkouška, V kavárně atd.), ačkoliv i mezi těmi zhusta je povídka humorně vyprávěná, ale skrytý závěr vyznívá vážně (Postel). Satirické a ironické povídky, vytrysklé z dobrosrdečného smíchu, jsou asi tři (Šťastná domácnost, Zlaté prasátko, Jak pan Osyka prohrál miliony). Většina veselých těch črt zachycuje okamžik života, nebo záleží v nápadu (Dar kata Mydláře).

Autor přítomné knihy kreslí figurky se zdarem, a prostředí, které líčí, slouží většinou za stafáž postav povídky lehce načrtané, se situacemi jen nahozenými jako ve spěchu, ale obrázky jsou životny, svědčí o bystrém postřehovacím a tvůrčím talentu, osoby povídek nejsou bezkrevné stvůry, vyrostlé ze snění, ale lidé skuteční se všemi rozmary, slabostmi i přednostmi, dobře odpozorovaní ze života. Většina povídek je psána jímavě a mnohá vymyká se z rámu obvyklých povídek časopiseckých. Humor autorův není širokým Gogolovým smíchem, ale připomíná jemný, z dobrého srdce vznikající úsměv Čechovův. Bonhomie, nehledaný a přirozený výraz, psychologie, přiměřená osnově a účelná, přispívají nejen k poutavosti četby tohoto autora, ale tvoří i jakýsi zvláštní jeho rys. Kniha Nečáskova platně rozmnožuje původní drobnou prosu. *K. V. H.*

Bedřich Vodička: *Píseň o lásce Sulamitině a jiné biblické povídky.* Nakl. Fr. Švejda, Praha VIII.

Reflexe z bible, z nichž autor tvořil své obrázky, snažil se přiblížiti nám realistní líční. Pokus není nový ani tím, že autor vychází ze smyslnosti jako jediné krásy života lidského. V prvém a nejlepším obrázku „Odsouzen" navazuje autor na Wilda, aby vytvořil legendu. Také ostatní práce jsou pokusem o legendu. Nejdelší, „Píseň o lásce Sulamitině", měla by vlastně míti název „Král Šalamoun", ale stojí hodně za krátkými svými družkami. Charakteristika krále Šalamouna, tohoto tvůrce ideové soustavy, onoho „salamonismu", který uvrhl ve zkázu židovský národ, autoru se nezdařila, osobnost krále filosofa vyzařuje nejjasněji z Kohélethu a ne z citovaných anekdot; Šir hašírim se pak lépe čte z bible jako ukázka hebrejského umění dramatického, než z legendární úpravy autorovy. Kniha vyzdobena je nuditou, jako se děje u knih sensace, ale tou přítomná kniha naprosto není. *K. V. H.*

Redakční kruh „Zvonu" se doplnil a znova ustavil. Jsou účastni pánové: Alois Jirásek, Jan Lier, K. V. Rais, Jos. Thomayer a redaktor listu.

DIVADLO.

Staré hříchy. Veselohra o třech dějstvích. Napsal Josef Štolba. Režisér Václav Štech. Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 8. února 1913.

Bývalý velkoobchodník a čestný konsul Zápotocký má veliký byt a v něm vzorný staromládenecký nepořádek. Aby nemusil se den ze dne zlobiti, rozhodne se vzíti si hospodyni, jež by uvedla do jeho domácnosti, na niž stará služka Kačka již nestačí, soulad a pořádek. Úmysl svůj provede ihned a za chvíli se mu žadatelky přicházejí představovati. Po paní Nimrtondlové, jež má místo úst strojní pušku, a křivoústé paní Šoulavé, která stále mluví o kopulaci, přichází Emma Mráčková, mladá, hezká dívka, sirotek a nemanželské dítě jakési Toničky Mráčkové. A Zápotocký, jenž kdysi před lety měl milostné pletky s Toničkou, s úžasem shledá, že plod jeho někdejší avantury stojí před ním. O svém objevu Emmě neřekne ničeho a přijme ji za hospodyni. Se svým nenadálým otcovstvím svěří se však svým dvěma starým přátelům, plukovníku ve výslužbě Kučerovi a bývalému továrníku Novákovi, také starým mládencům, kteří se u něho pravidelně scházejí. Tu však vyjde na jevo, že také oni milovali se v stejný čas s Toničkou, že každý navštěvoval ji jiný den, že všichni tři posílali jí čtvrtletně sto zlatých na totéž dítě, a že zkrátka Emma má otce tři. Aby žádný z nich ve svých rázem vzplanuvších citech otcovských nebyl zkrácen, nastěhují se Kučera s Novákem k Zápotockému, ožení starého plukovníkova sluhu Krupičku s Kačkou a žijí ve společné domácnosti, prokazujíce Emmě, jež o svých otcích nemá ani potuchy, největší otcovské pozornosti. Když však z dodatečně předložených dokumentů Emminých vyjde na jevo, že vzhledem k věku jejímu není a nemůže býti Emma jejich společnou dcerou, proměňují se city otcovské rázem v milostné, a staří mlsní kocouři učiní úmluvu, že, koho Emma si zvolí za muže, tomu ostatní dva bez nároků a hněvu ustoupí. A Emma zvolí si svého bratrance,

inženýra Rudolfa Horlivého, jemuž její tajní domnělí otcové svojí protekcí pomohli ke krásnému místu v Praze.

„Staré hříchy" jsou veselohrou, provanutou levandulovou vůní bodrého, dobrosrdečného a prostého humoru ryze Štolbovského, a dočkají se jistě opět hojně repris, jako všechny Štolbovy veselohry na Městské scéně Vinohradské.

Sehrány byly před hojně shromážděným publikem za pečlivé a vzorné režie p. Václava Štecha bystrým tempem a velice pěkně.

J. M.

❖ ❖ ❖

HUDBA.

(Dokončení.)

Prof. Vítězslav Novák věnoval část svého veřejného dopisu, otištěného v „Hudební Revui" (roč. VI., str. 294-5) mé kritice „Bouře" a zvláště „Pana", psané do „Zvonu" (roč. XII., str. 175 a 414, roč. XIII., str. 247). Jsem tedy donucen k stručné replice. Předem připomínám, že jest mi počin Novákův, obhajovati — rozumí se věcně — vlastní své dílo proti domnělým křivdám kritiků, velmi sympatický. Autoři vědeckých spisů tak činí vždy — a není věru důvodu, aby umělec, který rozvážil zajisté svědomitě a důkladně své dílo, jediný nesměl sám je hájiti, nýbrž z jakési, společenskou morálkou mu vnucené skromnosti jen dáti se hájiti jinými. Pouze indirektní a stručná forma, již prof. Novák volil, nezdá se mi býti tou pravou. V našem sporu běží o instrumentační kvality děl Novákových; i vítal bych raději, kdyby prof. Novák projevil své názory o instrumentaci aspoň stručnou statí. — Prof. Novák prohlašuje, že „instrumentovaný Pan nemohl dobře zníti,*) vždyť to dr. Zich předpověděl". Imputuje mi tím tedy vliv na kritiku jiných — ač dobře ví, že v obdobném případě, právě při „Bouři", stál jsem samojediný se svým posudkem proti názorům i svého vlastního „tábora". Nepodléhám žádnému vlivu a nesnažím se svůj uplatniti (t. j. cestou osobní). Pokud se pak „předpovědi" týče, zní inkriminované místo ze „Zvonu" takto: „Pan" znamená skutečný úhelný kámen v naší instrumentální tvorbě; ovšem jako dílo klavírní. Jak se změní jeho fysiognomie, tak vázaná na techniku tohoto nástroje, v zamýšlené Novákem instrumentaci, dlužno zatím vyčkati." Prof. Novák mi zajisté připustí, 1. že může hudebník dle klavírní skladby tiskem vydané posouditi s jakousi pravděpodobností, jak dalece se poddává nebo zase vzpírá přenesení do orchestru a 2. že tento soud se stává pravděpodobnějším, zná-li kritik dokonce předešlý způsob instrumentace skladatele, o němž běží.**) Zaráží-li prof. Nováka, že „lovím v orchestru třeba na místech nejvyššího affektu kontrabasy", odpovídám především, že mně a každému hudebníku skutečně při orchestrální skladbě záleží na kontrabasech — a ovšem i na ostatních nástrojích a na harmonice, melodice, polyfonii atd. — při nejmenším tak jako na „affektu", za druhé pak, že jsem kontrabasů „nelovil" na některých místech. Uvedl jsem způsob, jakým ve svých partiturách úhrnem (t. j. v celé skladbě) Novák macešsky odbývá kontrabasy, jako charakteristický doklad jeho klavírního stylu, kde musí levá ruka následkem komplikovanosti hudební věty zaměstnána býti většinou uprostřed klaviatury. — Ke klavírnímu koncertu konečně přirovnal jsem „Pana" ze dvou důvodů: předně vzhledem k celkovému zvuku této kombinace, o jehož novosti se tolik u nás mluví, ačkoliv jest to věc v podstatě stará, 2. proto, že klavír dominuje, což nelze měřiti ovšem arithmeticky (dvacítinou), nýbrž dle významnosti jeho partu. Další poznámky Novákovy nesouvisí s touto (ba ani s jinou) věcí a jsou tak osobního, ne-li soukromého rázu, že bych jich byl nikdy nečekal od — Vítězslava Nováka.

Dr. *Otokar Zich.*

*) t. j. v posudku Dra. Bartoše o tomto díle, „Smetana" roč. III. str. 128.

**) K prof. Novákem uvedenému případu se Straussovým „Juanem" podotýkám jen tolik: Buď je možno na tom místě (nevím, kterém) harfu přece jen slyšeti (mnoho tu zmůže dirigent!) a pak se mýlil Dvořák, což se může snadno přihoditi i takovému znalci instrumentace, jako on byl, při pouhém pohledu na partituru. Nebo té harfy není možno slyšeti — a pak se mýlil Strauss, napsav ji tam zbytečně, což se zase může přihoditi snadno i takovému znalci instrumentace, jakým on bez odporu jest. Já však jsem posuzoval instrumentaci Novákovu dle poslechu.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Za chladného, jasného odpoledne pátečního (14. února), kdy posledně M. A. Šimáčkem redigované číslo „Zvonu" docházelo asi do rukou českých čtenářů, vyprovodili jsme drahého svého redaktora na poslední cestě, jíž se zúčastnila celá spisovatelská obec pražská, rozmnožená i milými druhy přespolními. Sta a sta lidí přišlo, aby vzdali tichý hold jeho památce a aby se rozloučili s vychladlým tělem českého spisovatele, který celým svým životem rozséval kol sebe jen dobrodiní poctivé, užitečné práce, a jehož jedinou šlechetnou snahou bylo šířiti přátelský jas, dobro a laskavost. Uložili jsme jej do rodinného hrobu na hřbitovech olšanských ke ztrouchnivělým kostem otcovým a k rozpadlé rakvi nebožky první choti, se slzou v oku a s tichým žehnáním na rtech. Svým náhlým, tichým odchodem, jehož děsivá vidina pronásledovala jej už nemalou řadu let, ale jenž přes to naplnil všecko jeho okolí úžasem smutku, rozžalostnil široké kruhy svých oddaných přátel — a tento bolestný žal svými černými stíny zatížil všecku

náladu onoho teskného odpoledne. Vyzněl nejbolestněji a nejvýmluvnějších akcentů nabyl v pohnuté, srdečně rozechvělé řeči spisovatele K. V. Raise, Šimáčkova dlouholetého druha a přítele, jenž nad otevřeným rovem promluvil o zásluhách toho bohatého, šlechetného a vzácně prožitého života, který tak náhle a nečekaně byl přerván. — Tuto řeč přinášíme na jiném místě, neboť zaslouží býti zaznamenán v listě, jemuž M. A. Šimáček dosloužil.

V pondělí, dne 17. t. m. vzpomněli jsme šedesátého výročí narozenin Jaroslava Vrchlického. List náš psal o něm nedávno a přináší právě velmi zajímavou jeho korrespondenci, která tolik osvětluje ze života básníkova. Také zpráva o tryzně v Krakově svědčí světlé jeho památce.

Slavnost na počest památky Jar. Vrchlického v Krakově dne 8. t. m., o níž jsme v č. 20. přinesli předběžnou zprávu, stala se tak významným projevem česko-polské shody na poli kulturní práce, že zasluhuje, aby jí veřejnost česká plnou měrou věnovala pozornost. Vrchlický měl v Polsku kroužek osobních přátel, měl tam i jednotlivé nadšené ctitele. Avšak širší vrstvy intelligence — tak se mohlo alespoň zdáti — nemnoho o něm věděly, a ne vždy bývaly též náchylny, zvlášť v Haliči, sympatisovati se snahami o skutečné sblížení se obou národních kmenů, přes všecky čestné výjimky. Poměry na říšské radě vídeňské, poměry ve Slezsku byly tu často nemalým kamenem úrazu. Slavnost krakovská však nás přesvědčuje, že idea vzájemnosti zapustila i na polské půdě kořeny hlouběji, nežli se kdo v té chvíli nadál. Mladý, sotva založený spolek „Towarzystwo słowiańskie“ pořádá akademii k poctě českého básníka. Ale v samém Krakově není již osamocen: krakovský „Klub słowiański“, „Kółko sławistów“ studujících na Jagiellońské universitě, tamní „Česká beseda“ a „Čítárna žen“ dostavují se na první vyzvání ochotně k pomoci a spoluúčasti. Program nejen se rozšiřuje, ale též prohlubuje: nejlepší znalci Vrchlického v Polsku uvolují se podati nárys jeho života, jeho významu a veškeré tvůrčí činnosti. Místem slavnosti zvolena aula starobylé university Jagiellońské, řekli bychom krakovský „Pantheon“. Vydává se zvláštní slavnostní číslo s podobiznou Vrchlického, s překlady jeho básní týkajících se Polska a styků česko-polských, s jeho aforismy, s oslavnou básní k jeho narozeninám od Miriama-Zenona Przesmyckého. A když konečně stanoveny den a hodina chystané oslavy, vysílají k ní officielně své delegáty: lvovská universita vynikajícího básníka prof. Jana Kasprowicze, krakovská universita svého rektora prof. dra. Fr. Zolla jun., krakovská Akademie věd svého vicepresidenta, stařičkého JUDra. Fr. Zolla sen., město Krakov náměstka starosty Dra. Szarského. Delegáti z Čech, prof. Dr. Pastrnek za filosofickou fakultu české university a spisovatel Fr. Kvapil za Českou Akademii a Museum král. Českého uvítáni jsou bouřlivým potleskem. Program vyčerpán za stupňovaného nadšení, a když jménem delegace české děkuje polsky za poctu našemu básníkovi Fr. Kvapil a čte báseň k tomuto dni v Krakově napsanou, rozpoutává se bouře potlesku. Denní listy krakovské, lvovské i varšavské přinesly o slavnosti obsáhlé zprávy ve zvláštních článcích a uveřejnily též došlé k ní telegrafické projevy z Čech, Moravy i z Polska, mezi nimiž zastoupena jest Varšava zvlášť četně a významně. Co účastníka především zaujmouti musilo, bylo, že slavnost sama, i vše, co k ní se družilo, mělo ráz nejvýš důstojný, vážný, ano povznášející. Byla to manifestace. Kromě královského v pravdě pohřbu našeho poety nebylo dosud v českých vlastech tak dojemné, tak krásné oslavy jeho památky. Mohli bychom se nad tím zamysliti! A že se to mohlo státi a stalo v Krakově — nezdá se, že by myšlenka trvalé polsko-české shody přes všecky nesnáze, jež mnohdy doba v cestu klade, byla jen pouhou chimérou.

V Plzni zemřel v úterý dne 18. února spisovatel a redaktor „Českého Denníku“, zároveň dramaturg měst. divadla a správce městské knihovny, p. Pavel Nebeský, stár jsa 52 leta. Horlivá a nadšená činnost jeho byla věnována práci menšinové a kulturnímu povznesení českého západu. Napsal několik her divadelních a řadu překladů, z nichž jmenujeme libretto Weissova „Polského žida“.

Redakce „Zvonu“ ze srdce děkuje tímto všem přátelům a příznivcům „Zvonu“, kteří jí projevili své účastenství u hrobu nezapomenutelného redaktora našeho. Nechť zůstane jejich přízeň zachována i nadále našemu listu.

Pánům přispívatelům „Zvonu“ zdvořile oznamuji, že jsem převzal tímto číslem jeho redakci a že „Zvon“ povedu za přispění redakčního kruhu v literární i umělecké jeho tradici. Prosím, by mi k tomu zachovali svou laskavou pomocnou účast.

Fr. S. Procházka.

V Praze, dne 21. února 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

M. A. Šimáček:

VE CHVÍLI OSAMĚNÍ.*)

Samoty proudy se ve sluch mi stékají,
přivírám zrak a vzdávám se jim,
přízraky skalních stínů v nich těkají
strženy jimi — zřím je, ó, zřím . . .

Ze šera soutěsk se přihnaly proudy ty,
cítím z nich prostydlost, žulový pách — —
A teď — jak někdo by v přívalu ukrytý
ledovou rukou mi na čelo sáh' . . .

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Za chvíli byli v Růžové ulici, prolétli průjezdem do dvora a běžíce kuchyňkou, volali:

„Tatínku, to jsme my!"

Klesli, uchvátáni, k jeho nohám, vztáhli k němu ruce a oba jej celovali. Mařka i Jiřík planuli množstvím droboučkých, radostných vět o tom, jak se milují, jak jsou šťastni, jak mu to jdou říci, jak prosí o svolení, jak budou mít svatbu v říjnu, jak si naleznou větší byt, jak on půjde s nimi, i o tom, jakého Kvíčala místa dosáhl. Hladil je. Plakal. S počátku ani mluvit nemohl, ale pak i on se rozblouznil.

XII.

O půl deváté hodině vstoupil Kvíčala do svého pokojíka. Stařena Pešková nebyla doma. Otevřeným oknem kmitala se v šedé obloze jediná hvězda. Vzduch byl příjemný, teplý, plný zvuků. I hudby z ostrovů zapadaly do této chudé jizby. Přispěchal, jako by bylo nutno, aby nezmeškal, a okamžitě usedl ke stolku. Jal se s úsilím uvažovati, splatí-li do listopadu všechny dluhy. Rozžal pak lampu a počítal. Shledal, že drobné ty povinnosti dostoupily výše sto třiceti korun. Služné, vyplácené posledního, vynese mu do listopadu tři sta šedesát korun. Částku za říjen musí mít celou na činži a živobytí. Zbude mu tedy na tyto tři měsíce sto deset korun. Málo. „Musím něco škrtnout," pomyslil si, ale okamžitě pohodil hlavou a řekl si: „Ne, všecko splatím. Ohlédnu se po vedlejším výdělku. Ožením se od dluhů úplně očistěn. Povalovat se již nebudu." Vzpomněl si na Lavičku. Pán v cylindru, jejž si stotožnil s vrchním radou Hulešem, na okamžik šel před ním. „Naleznu si něco," opět si pomyslil,

*) Poslední báseň M. A. Šimáčka, již psal několik dní před svou smrtí. Prozrazuje, jak jasnou a bezpečnou měl básník předtuchu.

„dvacet třicet korun mi stačí. Možná, že Jaroš . . . no, snad není uražen. Proč jsem mu to vracel? Zítra k němu dojdu."

Na chvíli složil hlavu na stůl. Prožité blaho shrnulo se k němu, ale všecko bylo jaksi již jiné, plné zmatku a plné tíhy. Napřímil se, vzal tužku a opět počítal. Vzpomínal na každý halíř. „Vše, vše musím splatit. Ulehčí se mi. Jen ty dluhy mne tak moří a unavují. Všecko moje konání vyplývá z tohoto nezdravého stavu. Jsem nesvobodný člověk. Vyrovnám-li se do poslední nitky, budu svoboden. A to je to. Úplná volnost . . . rovnost, přinese mi lepší život. Je to přece jasné. Teď se musím lidem vyhýbat." A opět počítal.

O deváté hodině přišla Pešková. Nahlédla do pokoje a ihned zase zmizela.

Kvíčala položil se do okna. Počítáním jako by se bylo uvolnilo jeho myšlenkám, vzrušil se radostně a zatěšil se na příští svůj život. Představoval si jej s pečlivou pozorností a s množstvím lahodivých podrobností. Nyní nastoupí místo a bude pilně sloužiti. Získá si v úřadě všechny, vyšší i nižší ochotou, pílí, laskavostí. Bude vesel a proto snadno bude i vlídný a pracovitý. Pak splatí dluhy. Do listopadu vyrovná vše. Ožení se bez těchto nesnesitelných okovů. Šedesát zlatých měsíčně a nějaký ještě vedlejší výdělešek mu stačí. Mařka zaháleti nebude a ani by nechtěla. A pak — pak představoval si neurčitě klidný, spokojený život se slepým tchánem, vroucí ženou a malými dětmi.

Představy jeho rozplývaly se do veliké dálky. Ale tu opět, jako prve, pocítil nepříjemnou tíhu v duši.

Odvrátil se od okna, zhasl lampu a usedl na pohovku.

Udeřil se do čela.

„Pro boha, co jsem to zas napleskal?" zabědoval ustrašeně. „Proč nemlčím? Proč s každým mluvím? Proč se tak chlubím? Dvaceti lidem pověděl jsem, kde budu. Proč nemlčím? Vždyť nesmím roztrušovat, kde mne přijali . . . ona to nesmí zvědět. A já lítám po Praze a vyzváním jako šílený každému, koho potkám, kde budu!"

Povstal a všechen pobouřen vrátil se opět k oknu. Tvář jeho byla zamračena, srdce rozbušeno.

„Všechno bude dobře," zašeptal z tísně a neočekávaného rozechvění svého, „zbude pak jen to jediné, jen to . . . jen ona . . . jenom ta hloupá lež . . . jenom ta professura. Pak i to se upraví, přijde chvíle . . všecko se srovná . . . Ale teď nesmí nic zvědět, teď ne, teď za nic na světě nesmím se přiznat!" Oči jeho ustrašeně svítily. „Ona však někde něco zaslechne!" pomyslil si s úzkostí. „Není možná, aby k ní nic nezapadlo. Lítám a každému to povídám." Udeřil se do čela. „Proč nemlčím? Proč se chlubím?" Přešel po pokojíku. Stanul. Ruka jeho opřela se o stůl. Prsty se zahýbaly. „Ano, zítra vyhledám Javůrka — musí mi opatřit výroční zprávu smíchovského gymnasia. A nikomu už nesmím povědít, kde budu."

Pln nepokoje, rozžal opět lampu. Usedl. Na desku ušpiněného sešitu napsal tužkou „Mařka Vaněčková". Položil pak prudce hlavu do obou rukou z jakéhosi hlubokého údivu. V tu chvíli bylo mu nepochopitelno, jak se stalo, že se s Mařkou seznámil a že si ji vezme. Jal se vzpomínati na vše, co se dělo tehda, když zahlédl její opálený krček, ale již nebyl s to, aby postihl v paměti své všechny ty malinké události, jež ho zavedly až k ní. Pouze pán v cylindru, jeho hnědé, až temné oči a tenké, pohrdlivě se křivící rty oživily se před ním. „Není osamocení, je věčné seskupování," slyšel zřetelně hlas onoho pána, „teď na příklad usedl zde tento pán a bůh ví, co hrozného provedl." Ale nemyslil o těch slovech. Náhlé vnitřní blaho odnášelo jeho myšlenky v oblast volného snění. Zanikly v něm jako mlhy. Široké, všeobsáhlé štěstí rozložilo se jako vzešlé ráno nade vším. „Mařko, Mařko," šeptal s čistou horoucností, „pochopíš někdy, jak tě mám rád? Pochopíš někdy, čím jsi se mi stala v těch pustých dnech? Vším na světě, má zlatá, vším, i ochráncem i spásou! Škoda, škoda, že jsem tě nepoznal dříve, před rokem aspoň, nebyl bych sešel, nebyl bych opustil zahanben studie, nebyl bych takovým omrzelým ničemou, takovým tlachalem. Ale — zvíš-li o tom — nezoufej nade mnou, nelekni se mé bídy, já se všechen změním, cítím to . . . vím to. Až do těchto let o mne láska nezavadila, vyhýbala se mi jako zkaženému stromu, na němž ovoce není, ale teď přišla a celým mým nitrem otřásla. To je to — čeho jsem neměl: Křídel, veliké lásky, čisté, oddané, obětavé lásky! Té nebylo v mé duši. Dotkla se mne sice jednou na chvíli . . . ale zmizela . . . a již tehda jsem cítil její sílu, tehda, když jsem chodíval se slečnou Lukášovou. Ovšem, nebyla to láska šťastná. Nemilovala mne slečna, pohrdala mnou, zhořkl jsem jen. Dnes však jsem jako v slunci, plný světla a tepla. Mařko, pochopíš někdy, co se se mnou stalo? Pochopíš někdy, že mi je, jako by mne zapálil, jako by dlouho hromaděné látky se vzňaly a jako by se vše spalovalo

a přelívalo? Škoda, škoda, že již není maminka živa! Co by mi řekla? Škoda, škoda! . . . Zaplakala by radostí, uviděla by mé štěstí, mou snaživost, mou chut k polepšení . . . Ten poručník ji stále strašil, že špatně skončím. Ach, co se naplakala potom. Proč ji tak strašil? Proč mne tak nenáviděl? Či byl jsem opravdu tak protivný? Možná, je to možná. Proto tak spěchal s mým plnoletím, aby se mne zbavil. Bál se, že ho budu obtěžovat žebrotou. Ó — ten člověk se matky natrápil, ten se jí nastrašil! Bála se ho jako ďábla! — Ach, škoda, že už není maminka živa! Škoda, že Mařku nepozná!"

Pozvedl hlavu a vydechnuv z hluboka, pohleděl otevřeným oknem na oblohu. Hvězd přibylo. Příjemný chládek vléval se do úzkého pokojíku.

Pojednou, jako by si byl ještě na něco velmi důležitého vzpomněl, vzal Kvíčala tužku a opět počítal, jak příjmy své rozdělí. Šlo mu o nové šaty, střevíce i prádlo. Sestavování číslic působilo mu příjemnou chvíli. Bavil se až do jedenácti hodin.

Druhý den, hned po snídaní, nezdržuje se pražádným uvažováním, pospíchal k sládkovi Jarošovi. Omluvil se a požádal o přepisování. Jaroš byl rád. Kvíčala dovedl nejlépe čísti tužkou čmárané i škrtané a vpisované jeho věty. Nalezl-li jazykovou nesprávnost, opravil ji mlčky, bez dotazů. Pilný autor měl nové zásoby rukopisů. Kvíčala vrátil se uspokojen a ihned zasedl ku práci.

Odpoledne vyšel si na Karlovo náměstí. V jižní jeho části sedával pravidelně abiturient smíchovského gymnasia Jindřich Javůrek, zamlklý, otylý mladík. I dnes tu seděl na židli v plném slunečnu, zahleděn na okna domku „U černého orla". Kvíčala k němu přisedl.

„Myslil jsem si, že vás tu uvidím," řekl, natočiv se k němu tváří.

„Vyhřívám se," odpověděl Javůrek hlubokým hlasem, jaksi plaše a uhýbavě. Oči jeho ulekaně zatěkaly po pěšinách.

„Včera jsem si na vás vzpomněl."

„Na mne?"

„Ano. Potřebuju něco. Vy byste mi to mohl zaopatřit."

Javůrek k němu obrátil bledé své oči, pootevřev veliké rty.

„Výroční zprávu vašeho gymnasia," pokračoval Kvíčala. „Máte ji?"

„Letošní?"

„Loňská by postačila."

„Tu mám. Chcete ji?"

„Chci. Mohl byste mi ji dát ihned? Kde bydlíte?"

„Na Moráni. Zajdu vám pak pro ni. Nač ji chcete?"

„No — ke statistice o knihovnách. Sestavuju článek."

„Tuhle byl takový v novinách."

„Ano, četl jsem ho. A prosím vás, jak se jmenuje ředitel?"

„Ředitel? — Jan Souček."

„Souček?" pronesl Kvíčala, jako by o něčem přemýšlel. „Jaký je to člověk, prosím vás?" otázal se živě.

„Přísný, ale spravedlivý. Myslím, že není zdráv, bývá někdy sklíčený."

„A jak vypadá?"

„No — bledý, šedivý, s plnovousem a dlouhým vlasem. Slabý, nahrbený."

„Nemáte jeho podobiznu?"

„Mám, ale s celým sborem professorským," odvětil Javůrek, pohladiv si koleno. „Ale taky od loňska."

„To nevadí. Mohl byste mi ji zapůjčit? Za týden bych vám ji vrátil."

„Ano. Přinesu vám ji potom se zprávou. Je v rámečku."

„Napište mi, prosím vás, jak se jednotliví ti professoři vašeho reálného gymnasia jmenují, a co kdo přednáší."

„Jména jsou na druhé straně. Druhé naleznete ve výroční zprávě."

Přisedl k nim starší muž, zřejmě nemocný, s pohledem vyhaslým. Pokašlával. Sedl tak, aby mu slunce svítilo na kolena a na prsa. Hubenými, scvrklými prsty rovnal si šosy starého kabátu.

„Sluníčko je náš nejlepší doktor," pronesl namáhavě, s hekavým smíchem.

Javůrek se odmlčel. Kvíčala mluvil se starcem, jenž každé své mínění důrazně opakoval a snadno se rozčiloval. Hovořili o nemoci. Kvíčala zanaříkal na bolest v levé ruce. Po chvíli vybídl Javůrka, aby šli na Moráň. Chvátá prý. Byl opravdu stále neklidnější.

Javůrek přinesl mu loňskou výroční zprávu i zarámovanou podobiznu professorského sboru. Kvíčala chvatně zprávu zastrčil do kapsy a pohlédnuv letmo na podobiznu, rozpačitě se zasmál.

„Za týden vám to přinesu," prohodil, odcházeje Václavskou ulicí.

Teprv nyní zarděla se jeho tvář a zahořelo jeho oko. Byl rozčilen, takže neměl ani sil k soustředění svých myšlenek. Chvílemi pohleděl na podobiznu a tu vždy utkvěl zrakem na mladém, vzadu stojícím suplentovi Bártovi. „A už mne trápí jen to . . . jen to . . . jen ta," zašeptal vášnivě, „jen ta pitomost . . . jen to." Pohodil rukou. „Ale i to se rozřeší klidně . . . Bude třeba opatrnosti a příhodné doby."

(Pokračování.)

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

MATĚJ ANASTAZIA ŠIMÁČEK.

Odešel nám takořka náhle, ve chvíli, kdy jsme se toho nejméně nadáli, po šťastně přestálých krisích posledních dvou, tří let, které opravdu naplňovaly obavami. A přece málo kdo ze spisovatelů zanechal po sobě dílo zcelenější a urovnanější, o jehož definitivním zladění pracoval v poslední době, a které vyplnilo dvacet objemných svazků jeho Sebraných Spisů. Je v nich sepiata celá ta rázovitá a poctivá, originální i směrodatná individualita jednoho z našich prvních uvědomělých realistů péra, kteří se uměli v theorii a praksi vášnivě bíti za svůj umělecký ideál a kteří přece jen v životě nepromarnili chvilky, aby dychtivě, vroucně a s plným pochopením nesledovali nových hesel a proudů, které vynesl den.

To bylo právě nejpodivuhodnější na našem drahém nebožtíkovi jako umělci: že pevnou, nezviklatelnou nohou zůstal po celý život státi při kořenech svého realismu, ze kterých vyrostl, ale že nikdy nebránil sterým drobným kořínkům a tisícerým vlásečnicím, aby přiváděly hlavnímu kmeni nové oživující šťávy z dalekého i z blízkého okolí. V jeho prvních románcích, novellách a dramatických pracích, které čerpal z ovzduší cukrovaru, i v těch jiných, které časově byly tomuto ovzduší blízky, byl to čistý, uvědomělý realismus, sytý a hutný, jehož nejvrcholnějším chtěním bylo slovesné vyjádření a procítění viděné životní pravdy. I ta příznačná debutní knížka veršů z r. 1884, již nazval Z kroniky chudých, je nesena lyrismem napojeným realistickou tíhou života. Ale život se měnil, idee a hesla nabývaly nejhlubší rozmanitosti a váhy, a Šimáček, vždy plnou tváří obrácený k pokroku, vnímal všecka ta hesla a všecky ty obrodné a prohlubující idee. Čtěte „Chamradinu“ ze Zápisků phil. stud. Filipa Kořínka anebo dvojdílná Světla minulosti (ať již nejmenujeme románů mladších), a uvidíte, co nových, časových otázek je tu všude nadhozeno, co nových myšlenek dochází filosofického rozboru, kritiky neb aspoň zájmu! V prvních knihách byl to hlavně jen sociální útisk nebohých vyděděnců, který jej uchvacoval; ale přišla devadesátá léta se svými zmatenými proudy a hesly, se svým kriticismem a do hloubky vnikajícími sondami, a již cítíme, jak našeho realistu pevně zajala mravní a společenská krise současného měšťanstva a střední intelligence, a jak všecek svůj umělecký i psychologický intellekt věnoval této stránce. A to jsou dva základní, dva hlavní proudy jeho bohatého díla: sociální realismus studovaný v ovzduší drobných, neorganisovaných dělníků, a psychologické hodnocení duševních i společenských krisí moderního měšťáka, případně maloměšťáka, pokud se týče rázu výchovy a morálního chápání života.

K oběma těmto proudům dospěl Šimáček přirozeně a přímo. Reální a technická výchova v mládí a potom několik let úřednického života v cukrovaru naučily jej pohlížeti na své okolí očima přímého, bezprostředního diváka a přímého, bezprostředního posuzovatele. Sytý realistický zájem životní, živený náhodnými proudy dne a nadšenou četbou ruských a francouzských mistrů, nabyl dominantního vrchu. Nejsou v těch dobách u Šimáčka řídká místa, kde se ozývá duše Dostojevského anebo zevní maska Zolova — v prvním případě projevovaná hlavně podmaňujícím a živným soucitem, v druhém případě zejména oblíbeným oživováním a burcováním velikých mrtvých mass. Nevidíme toho sice ještě plně ani v Opuštěných místech ani v knize U řezaček, ač zde jsou k tomu již silné náběhy —: ale čtěte Duši továrny z r. 1894 a hned vás překvapí ona mohutná, životaplná a suggestivní personifikace neživé hmoty, onoho železného netvora továrny, jenž na své oběti působí magnetickým fluidem vše zničujícím a rdousivým. Uhelné doly ze Zolova Germinalu anebo obrovská lokomotiva z jeho Člověka bestie vystoupí nám tu v myšlenkách. Šimáček viděl tu široce rozevřenýma, horečnýma očima, promítnutýma v záhadné hloubky a zrádná příšeří. Kovová, tvrdá bestie stávala se tu již fysickým podmanitelem slabého člověka, stojícího osaměle, sama na sebe odkázaného. Náš autor již tehdy kreslil svého dělníka s jistým pocitem fatalismu, s oním vše pronikajícím, všecko předbíhajícím a vše předurčujícím vědomím osudovosti, které s takovou vehemencí spolupracovalo na psychologisujících Šimáčkových pracích pozdějších a které třeba již ve Světlech minulosti bylo tolikrát cha-

rakterisováno představou příšerných ‚černých ptáků‘.

Vědecký determinismus zajímal M. A. Šimáčka plně a nezvratně zejména v jeho druhé polovině tvorby, od Světel minulosti, přes Lačná srdce a Chci žít, částečně i v poesii (Hrobu a životu, 1908) a v dramatech (Poslední scéna, Ztracení). Zde, zdá se, Šimáček někdy až příliš násilně formuloval a nutkal psychologii v uzounké rámce uměle vypočítaných osudů, věře ve vědecké oprávnění zolovských doktrin, sledovaných třeba v Rougon-Macquartech. Je jisto, že do zámezí tu nikdy nevcházel, a snaha některých proudů, dokázati, že tato dítka jeho Musy jsou planými schematy, bude povždy potírána nezvratným faktem: že i tyto romány a že i ona dramata hýří životem, že v nich koluje prudká a rudá krev, třeba že s přimísenými součástkami tělísek cizích a základnímu Šimáčkovu realismu trochu vzdálených. Ať náš autor sestrojoval někdy svou filosofii s chladnou, přemítavou rozvahou, ať dával na sebe působiti denními vlivy uměleckými i vědeckými, ať se dával jedné doby silně oplodňovat i Nietzschem a Schopenhauerem, zejména jeho ethikou soustrasti — přec nikdy nezadal své základní, bytné i svérázné struně zdravého realismu, z něhož vyšel, s nímž rostl a šířil se a s nímž nám i odešel ze života. Šimáčkův zdravý realistický kořen přehodnotil vždy veškery steré vlásečnice a udával tón.

*

Matěj Anastazia Šimáček byl muž poctivé, vytrvalé práce a přísný vyznavač povinnosti. Je to zřít na všem, co z jeho péra vyšlo. Jeho romány, jeho dramata a verše nejsou jen honbami za effektními, lesklými cíli a také nesledují jen planého poslání zábavného. Jsou to vzácné, přísně sondované, kus po kuse přímo životu oderváváné zpovědi lidských niter, v nichž není jediného na plano vyhnaného letorostu. Vše poctivě štěpováno a roubeno, vše sledováno od prvních slibných poupat ke květům a zralému plodu. Tato uvažující, těžká a člověka tolik krášlící poctivost jevila se ovšem i v jiném jeho literárním podnikání, zejména v jeho pilné, dlouholeté a bystré práci redakční, o níž, pokud se týkala „Zvonu“, nemůžeme zde ovšem z přirozených příčin mluviti, ale která se dá výborně karakterisovati jeho patnáctiletým redigováním „Světozoru“ a jeho třináctiletou prací divadelně kritickou v „Národní Politice“. Je všeobecně známo, že právě M. A. Šimáček podmínil „Světozoru“ poslání jeho nejkrásnějšího rozkvětu a popularity; prohlédavý a bystrý, vnímavý pro všecko nově užitečné a krásné, mající pochopení proudů starých i nového rašení mladých živných míz, dovedl svými milými osobními vlastnostmi a vrozenou konciliantností urovnávati cesty celým těm širokým, plným proudům dne. Nebylo to snadno a ne že by to nebylo vyžadovalo zralého redakčního umění — zejména v těch proudných a změtených letech devadesátých, kdy hesla a programy se střídaly zrovna překotně a kdy často bylo těžko i sledovat, neřku-li hodnotit, kritisovat a promýšlet.

Šimáček již ve svých prvních dobách redakčních projevoval se také i jako kritik, prohlédavý, ucelený v úsudku, citově zdravě založený. Vlastní tribuny získal si však až r. 1890 v nejrozšířenějším českém deníku a úkol ten zastával do posledního dechnutí. Česká veřejnost ví sama nejlépe, j a k jej zastával. Nebyl nějak zvlášť vypěstovaný theoretik a v tomto oboru činnosti se také nejméně zabýval theoriemi. Ale měl zdravě vyzrálý umělecký cit, jasný umělecký smysl a vkus, pravdivě vyhraněný názor poctivě vyrostlého umělce. Svým soudům uměl dáti suggestivní a přesvědčivou notu, svým náhodným výtkám a upozorněním srdečný, přátelský zájem a laskavost. Uměl v y c h o v á v a t i, ne vynášeti se kritikou, a všecko jeho úsilí soustřeďovalo se v tom, aby čtenáři dílo přiblížil, osvětlil a poukázal v něm na částky všestranně plodné a užitečné. Bylo nejednou na to poukazováno v posledních dnech: kdyby se dalo nějak schematicky neb jinak ukázat, co povznášejícího a výchovného dobrodiní přinesla Šimáčkova práce jen na tomto poli, žehnati a zase žehnati by mu musil každičký přítel opravdového pokroku a kulturního růstu! —

— — — — — — — — — — — — —

Fr. Sekanina.

Ad. Heyduk:

VICHR.

Slyš, na svou harfu stostrunnou
ten obří pěvec hraje,
jenž přilít' s divou chasou svou
zas do našeho kraje.

Slyš, hvízdá si a výská si,
že lesy hlavy kloní,
co v nich, vše prchá, stýská si,
ten divoch zle je honí.

Kde zpívá ten, tu chladne cit,
tam nelze zpěvy snovat,
líp do hnízda se uchýlit
neb do větví se schovat.

My trpaslíci, pojďme dál,
nic nesvedeme tady,
ten pěvec obří, pěvec král,
dnes vládne vůkol všady!“

Ať venku vichr trhá stromu list,
ať zášť tě dohání a nenávist,
nic neuškodí rozkácený chvist a spěch,
kdo čist je v konání i ve svých snech.

CO POČÍT?

V mlžné moře šedých myšlenek
vplul jsem s vetchou loďkou duše teskné,
nade mnou zní žalný racků skřek,
pode mnou se lstivá voda leskne.

Divná bolest v náručí mne jímá,
srdce strachem tajemným se třese,
bouře bojím se, jež v dusnu dřímá,
náhlé vlny, jež mne v propast snese.

Jak se zbavit toho strachu duše,
nezdolné té úzkosti a strasti?
Snad, než bouře do ňader mi vkluše,
uvrhnout se tmavé do propasti?

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

Koncem srpna odpovídá strýci na jeho posudek některé básně (tuším, že byla to „Pohádka u okna“). Strýci zdála se trochu choulostivá. Básník se hájí. „Nechť jest stanovisko různé, vždy nad vše milý byl mi Váš úsudek, on ukazoval dále; hymnické gratulace přátel mohou nadchnouti, ale nedokazují ničeho. Vy stojíte stářím výš a vidíte dál, třeba pod jiným úhlem nežli já. Váš úhel nazývá se „ethos“, můj ale „krása“. Časem se úhly tyto kříží, ano jsem přesvědčen, že k velikosti jest ethos první podmínkou. Lze to stopovati u všech, jež zveme genii. Ovšem pak mění tento úhel svůj tvar i velikost. Mým úmyslem jest, aby ethos kmital krásou, ne však aby ji opanoval. U všech mých větších prací, na které kladu nějakou váhu, najdete ethickou myšlenku, ať se již halí v symbol nebo mythus, ale obětovati krásu sebe krásnější myšlence bych považoval za svatokrádež. Kdyby kontroverse Vaše se týkala jiné práce mé, na př. „Kříže Božetěchova“ nebo „Soudu“, nedivil bych se, ale píseň, již napsal jsem dojat snad měsíčným večerem, z pouhé nálady, bez všeho rozpočtu, právě jak píšeme píseň, tato vskutku v mých očích nejnevinnější hračka, nezasluhuje, zdá se mi, tak velké důležitosti, jaké jí přikládáte. Ostatně mohu Vás ujistiti, že tón, jakým vyznívá tato báseň, patří k výminkám. Nyní sotva najdu podobných naladění. Ne snad že bych se odříkal, nebo před Vámi zapírati chtěl, ale má cesta v poesii byla vždy jedna, byť teprv v po-

sledních dvou letech jsem si uvědomil její pravý směr, hloubku i rozsah. Všecky mé sbírky půjdou k jednomu cíli. Chci v zrcadle poesie ukázati člověka v celém jeho rozvoji. Nebude ovšem úplné soustavy v tom: tento člověk, jehož ukazuji, bude vždy pod různou maskou více méně já, ale to hlavní, on zůstane člověkem, on bude považovati historii, filosofii, dogma i legendu, náboženství i pověru za jediný řetěz svého rozvoje, za jediné velké ohniště, z něhož tkají se neznámé paprsky kol čela neznámého božství. Patrně bude ethos jádrem této veliké lyricko-epické symfonie, ale ethos pod úhlem nejširším, kam by se vtěsnati mohl Dante se svou scholastikou i Byron se svým pessimismem. Ne jednotlivé stránky člověka (Faust, Manfred), ale člověka celého, ne jednu dobu, ale věky, ne jeden národ, ale lidstvo. Básník musí býti roven starým polyhistorům, ale místo prachu na foliantech svého vědění musí míti edenské květy poesie. Tato cesta je ohromná a lidský život jest v poměru k ní hračkou. Vím, že ji neurazím. Co napíši, budou jen zlomky, ale přece chci myšlenkou svých prací ukázati, kam směřuji. V. Hugo, jediný z žijících, jenž směl se k tomu odvážiti, podal ve své „Legendě věků" pouze pestrou mosaiku. Fakticky to nejde, ať již representantem lidstva jest Faust (který i pod rukou Göthe-a jest fragmentem), Ahasver či kdo jiný. Ale musí to jíti myšlenkami, historickou perspektivou, velikým názorem světa, krátce poesií reflexe moderní. Což nám platno psáti epopeji dávno zaniklých heroů, když nebije pod jejich brněním soucitné srdce našich snah, tužeb a zápasů? Nepatřím k těm, kteří první svojí sbírkou dodělali, řekli svoje poslední slovo a odpočívají nyní na svých problematických laurech. U mne jest každá kniha předmluvou knihy nové, již hotové, a byť názory jich si zdánlivě odporovaly, jedna myšlenka je provívá, myšlenka básnické pravdy. Vyložím tyto náhledy soustavně v předmluvě ke knize, již považuji za vrchol své činnosti a která ponese titul „Mythy". „Kříž Božetěchův" (mythus skepse) a „Sandalfon" (mythus humanismu) jsou pouze dva listy knihy této. Nyní buduji tři nové a sice „Šárku" (mythus pohanství), „Kmotru Smrt" (mythus středověkých názorů) a „Marii Aegyptskou" (mythus křesťanské askese). Co Mythy naznačí tónem epickým, ohlásí „Symfonie" (právě dokončená sbírka), řada reflektivních větších básní (Horror vacui, Na Krakovci, Soud atd.). „Symfonie jsou jaksi dovršením „Hlubin", posledním tónem mé subjektivnosti. Vše ostatní bude nyní směřovati k „Mythům". Všemožné stránky a vztahy lidskosti ozářiti paprskem poesie. Odtud výsledek ten, že pravý básník ani nesmí sestárnouti. Jeho srdce jest pouze prismatem, kterým prokmitá v různých barvách srdce lidstva. Vide Göthe, Hugo. — Hle, kam jsem zašel. Za pokání píšu ihned druhý list o poměrech praktických." A také skutečně hned druhý den splnil, co slíbil. Vypravuje, že přišel hrabě na nějaké podvody a následkem toho, že pronajal své statky na celou řadu let, a těší se, že se bude cestovati. V té pohnuté době byl Vrchlický více tajemníkem hraběte nežli vychovatelem. Pak zmiňuje se o jiné události, jak praví, rázu více komického: „Přišlo z vládní prefektury modenské psaní, aby pan Josef Frída, potulný německý učenec z Kolína blíže Prahy, zdržující se u markýza M., odvedl povinnou daň z příjmů a sice 13½ franků ze 100 fr. Hrabě ihned rekuroval v jménu mém. Musil bych platit ročně 228 fr. (z 2000 fr.) daně — tolik ani v Rakousku neplatíte. Hrozil jsem, že se odvolám ke konsulovi do Říma. Prefekt modenský patrně si škodil." Dále si stěžuje na veliká vedra, jaká tam v srpnu panovala — že bylo možno spáti teprve od 2 hodin a k tomu ještě při okně otevřeném, že měl ráno plný pokoj nejpestřejších nočních motýlů, i netopýři že chodili na návštěvu — jednou že jich vyházel za noc 13. Hrozně poštípané ruce že si potírali octem a rozžvýkaným tabákem. „Nyní začíná vinobraní. Každý strom, ať kašťan, dub, olše i topol kolíbá v své koruně pestrou směs hroznů. Chmel hrabě sklidil a prodal do Němec. Pole jsou již holá, jen kukuřice stojí a v močálech rýže. Přispůsobil jsem se úplně. Chybí mi jen velká veřejná knihovna, kde bych našel, co potřebuji k svým studiím a pracím. Kupovati vše nelze a odříkati se je bolestné. Jsem zabrán do lektury Danteho. Našel jsem zde truhláře 90letého starce, jenž se slzami v očích deklamuje kterýkoliv zpěv „Pekla". Ten kmet mnou zatřásl. V palácích zavírají dveře umění a prostý truhlář cítí v duši blaživou jeho rosu."

V první polovině září vypravil mi dlouhý list, či lépe hned celou zásilku. Píše v něm: „Dostaneš jak vidíš a) Sny o štěstí, b) Eloa, mysterium, c) přílohu č. 5.*) — „Sny o štěstí" prohlédni, zvlášť, jsou-li dobře seřaděny, co se Ti nelíbí, směle vyhoď; předmluvy si povšimni, souhlasíš-li s ní, nech, jinak vyhoď. Prohlednutý rukopis odnes ihned pí. Podlipské a vyjednej

*) Různé básně.

s ní korrekturu.*) S Ottou se již domluvím. — Ta nestvůra „Eloa“ — mimochodem řečeno, můj mazánek, — zbásněna jest ve třech nocích od 5.—8. září. Pročti důkladně a posuď a uznáte-li, ihned odnes do „Lumíra“. Na „Elou“ máš času dost, ale mnoho také ne, jsem v hrozné nejistotě o to, co jsem psal v pravém horečném zápalu, kdy nejlépe mi kmitaly duší slasti i muka tvoření a ono zvláštní kouzlo, kdy vědomí, že vytvořili jsme něco velkého, jest ohroženo nejistotou, zda jsme došli cíle a úmyslu. Dal jsem tomuto padlému anděli všecky obrazy své poesie; za některé scény odříkal bych se života, za ten konec spálil bych vše, co jsem posud napsal. Snad přepínám, ale od toho Jste tu vy, abyste mne uvedli na pravou cestu. Piš hodně mnoho o té práci, piš, co za dobré uznáš, ale hlavně přísnou, neztajenou pravdu, ať mám zase pokojnější chvíle. Kritika přílohy buď jasnější. Opakuji, že nechci od Vás hymny, ale s o u d. Jsou-li ty verše slabé, patří jim to.“

V dopise ze dne 23. září oznamuje strýci, že na zimu odstěhuje se s hraběcí rodinou do Livorna. Těší se velice k moři a dokládá, že nyní to moře a potom naděje, že hrabě přijme státní službu buď v Miláně nebo Římě, váže ho k dalšímu pobytu. Vypravuje dále, že jeho přítel Konst. Jireček mu oznamuje své „Dějiny balkánského poloostrova“, jež do frančiny překládá jeho nezapomenutelný žák prof. Denis, který ve svém domově pracuje na větší studii o válkách husitských.

V první polovině října psal mi list jaksi roztržitý — proti jiným prázdný: „jsem teď jako vymlácený kukuřicový klas“, praví o sobě. Příčiny toho byly dvě: za prvé v poslední době horečně pracoval a nyní snad byl trochu unaven, ale myslím, že druhá příčina byla podstatnější. Patrně jsem mu oznámil, že „Sny o štěstí“ hned nevyjdou. „Jsou to bídné poměry!“ píše. „Co s těmi „Sny?“ Dobře soudíš, že musí vyjít p ř e d „Symfoniemi“, leč ty jsou také již celkem upraveny. Trochu mne to rozladilo. Pracuj a napsané zavři do stolku a čekej — toť nejlepší definice poesie budoucnosti. Nyní patrně „Epické básně“ dříve nevyjdou než po novém roce a kdo ví, zda-li ještě!“ To se opakovalo často v jeho životě, že spěchal na vydání knihy z toho důvodu, že jinou knihu měl zase již připravenou a třetí dodělával. Při nejlepší vůli, trh knihkupecký někdy nestačil, či-li, jak správně řekl kdysi jeho nakladatel: že dělal konkurenci sám sobě. „Rozepsal jsem studii o Baudelairovi, ale nechal prozatím ležeti, neboť obecenstvo by se zděsilo.“

(Pokračování.)

*) „Sny štěstí“ měly vyjíti v Ženské bibliotece, kterou pí. Podlipská redigovala.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Tentokráte si vyšli opravdu. Doktor už byl v plátěných letních šatech se slaměným širákem na hlavě.

„Šourat se budeme jako staří dědkové!“ poroučel radovi.

„Bodejť bychom lítali!“ přisvědčoval rada.

„A nebudeme nic povídat,“ poroučel doktor dále, „jen dívat se budeme a poslouchat.“

Chodili jako mniši mlčelivé řehole, jen se dívali a poslouchali. Vůdcem byl doktor. Vodil radu poli po zelených mezích, po pěšinách v lukách, po listnatých hájích a vyhledával pro něho světlých nálad.

„Až bude senoseč, vlezeme si tamhle u Labe pod to roští a budeme číhati, až se přijdou koupat, víme?“ přerušil doktor občas hluboké mlčení.

„To už jsme jako kluci dělávali,“ libo-val si, odváděje tuto myšlenku do vzpomínek, „a náramně se nám to líbívalo, když se holky koupávaly na potoce.“

Jindy se zase doktor probral ze zatvrzelého mlčení, zastavil se a rozkročil.

„Jsou, jsou na potoce ráčata!“ zahrčel vyšeptalým hlasem starou píseň mládí. Dozpíval a podíval se na udiveného radu.

„Znáte ji, pane rado?“

„Jak bych ji neznal!“ odpovídal rada Severin radostně a také tu píseň zazpíval.

„Mezi námi, pane rado, a bez urážky,“ dráždil ho doktor, „vy máte hlas, jako kdybyste troubil na rozbitý plecháč!“

„Nonono, vy taky zpíváte jenom jako doktor Mráček!“ odbyl ho rada.

Jindy, kdy už jaro dozrávalo, a rada Severin ustavičně byl ještě samoten, překvapil ho doktor Mráček jinou myšlenkou.

„Až bude země pořádně vyhřáta, půjdeme si lehnout na hráz a trochu se pro-

spíme,“ lákal ho, „uvidíte, pane rado, jak nám spánek propláchne plíce.“

„To tak, aby nám nalezli mravenci do kalhot!“ rozptýlil rada doktorovo nadšení.

„O nás by mravenci nezavadili ani dřívkem!“ ušklíbl se doktor. „My bychom jim byli moc špatné snídaní na vidličku!“

Ano, už tomu bylo mnoho týdnů, co Mančinka odjela do Prahy, ale radovi ta doba utekla jako vítr. Doktor Mráček svými procházkami tak ho zaneprázdnil, že vystačil sotva časem, aby kraťoučce odpověděl Mančince. Mančinka mu naprosto tedy nescházela.

Když si na ni vzpomněl, vždy mu vystoupla z hlavy myšlenka, že Mančinka opatruje obětavě nemocnou maminku, že dokud maminka neumře, nemá na ni práva rada Severin, ale jen její maminka. Tak že to musí býti podle odvěkých netištěných a v úředním listě nevyhlášených zákonů.

Už několikráte posílal za nimi koše do Prahy. A ona ani nepsala, jak bylo se zaslaným chřestem, úplně na jeho dotaz zapomněla.

Že to neskončilo dobře, bylo mu zřejmo, protože o tom pomlčela.

Pak posílali do Prahy zabitá a připravená kuřata.

„Jako buchtičky jsou!“ liboval si, když je balili do koše. „Jen jestli je dovede Mančinka udělati s „mušlsósem“, jako je dělávala nebožka, a s rýží, to je nejlepší jídlo pro nemocné!“ staral se dětinsky.

Bizarní nápad kmitl mu tenkráte hlavou.

Aby se Rézina sebrala, jela s košem do Prahy a tam kuřata připravila, poněvadž to Rézina dovede.

Rézina mu to rozmluvila.

„To bychom pěkně dopadli, milostpane, kdybych se tam najednou objevila, to by nás milostpaní hnala. Ještě by to považovala za urážku, že si myslíme, že ničeho nedovede.“

O tuto neústupnost roztříštilo se vykonání zbrklého nápadu.

Mančinka psala, že se to s maminkou protáhne, že to třeba potrvá až do podzimu!

„Jen ať si tam zůstane, jak dlouho chce!“ pravil si, když přečetl její dopis. „Jde to tady i bez ní!“

— A není tu po ní ani smutno, ani prázdno! pomyslil si rouhavě. — Jako kdyby tu nikdy nebyla, jako by tu vůbec nikdy nic nebylo! Ani stesk a touha už tu nebyly! Jenom stmívání, utišení a věčný pokoj!

Po prvé se stalo radovi Severinovi, že zapomněl na prvého poslati Václavovi peníze. Posílal je své ženě, a tím se mu pomátla paměť. Už třetího dne obdržel od Václava rozhořčený dopis.

— Milý otče, psal mu, jsem živ jedině ze štědré ruky otecké, poněvadž se mně nepodařilo dosud uchytiti se u vlastní skývy chleba. Bez otcckého příspěvku umřel bych — a je to trpké doznání stárnoucího člověka — hladem. Nevím, kde bych mohl jinde žebrati, u sestry určitě bych nežebral, a pak také žebrati neumím. Má-li to býti výstrahou a napomenutím, abych se konečně ohlížel po něčem, pak tu výstrahu přijímám. Ale ve mžiku se ty věci nedají změniti, a já už hladovím od včerejška.

Rada Severin se zastyděl, když přečetl synův dopis. Okamžitě běžel na poštu s poukázkou a umiňoval si, že mu napíše omluvný dopis.

Nenapsal. Po nové uklidňující úvaze nabyl přesvědčení, že synovi nejde o dopis a o autentický výklad nemilého nedopatření otcovského, nýbrž jenom o peníze. Těmi bylo vysvětleno a vyřízeno všecko.

V radově klidu byl to nepříjemný zlozvuk. Teď, kdy se mu zdálo, že už nemá povinností k nikomu, přihlásil se zase syn. Doznal, že ustavičně ještě není schopen života, kdyby nebylo otce, že by zahynul hladem.

Zlozvuk to byl a vzpamatování. Přece jenom to v něm nebylo všecko uklidněno a ukolébáno. Život sáhl po něm studenou rukou. Jeho účty se životem nebyly vyrovnány.

(Pokračování.)

LITERATURA.

„*Božena Němcová*“. Sborník statí o jejím životě a díle. Illustroval Adolf Kašpar. Vydala péčí a redakcí Václava Černého Učitelská jednota „Komenský“ v Náchodě. Nakladatel Emil Šolc v Praze-Karlíně. Stran 368 4° za 5 K 50 h.

Pracně a těžce sbíráme dnes životní a kulturní dokumenty o Boženě Němcové, padesát let po její smrti, kdy žije už nesmírně málo přímých pamětníků jejího uměleckého rozkvětu a jejího

neradostného konce. Tím záslužnější, a pokud se ethického významu publikace týká, tím uznání hodnější je tedy snaha učitelského náchodského spolku, která vyrostla z jemné piety k památce nezapomenutelné spisovatelky a která přinesla několik plných, zářivých květů, vykvetlých ze stránek přítomného Sborníku.

Není ucelený ani definitivní, ačkoliv je tu tolik otázek nadhozeno a projednáno! Schází tu mnoho ještě zejména z ideového a vnitřního života spisovatelčina, a také nejeden psychologický vztah její k době a k jejím representantům zůstal nedotčen, a snad již zůstane navždy. Svými nejcennějšími — právě proto že neodkládatelnými — články postaral se však Sborník velmi včasně a v samou hodinu dvanáctou o zajištění několika důležitých, stále ještě nesporně nezbádaných faktů, založených na tradici anebo na dokumentech valem mizejících. Je tu v první řadě bohatě dokumentovaný, cenný článek Bohumila Kulíře o „Reálním podkladě povídek B. Němcové z Náchodska“, kde je zachyceno mládí autorky „Babičky“ v ústním podání; jsou tu K. Pleskačovy „Ratibořické kapitoly“, J. Ježkovy „Chvalkovice, zámek, stará škola a učitelé“ a B. Profeldovy „Ratibořice v I. polovici stol. XIX.“, kde se na základě listinného zkoumání a starých rodových tradic dovídáme nejedné cenné intimnosti; jsou tu zajímavé „Dva doplňky“, Jiráskovy o „paní kněžně“ a její sestře, jakož i o matce Boženy Němcové a o „babičce“ na základě přímého vypravování Panklovy chůvy; je tu několik vzpomínkových statí, arci už přepisovaných a přenášených cizími lidmi z úst vlastních vypravovatelů, ale přes to jen věrohodných... To jsou ony nejvlastnější poklady Sborníku, k nimž druží se řada pečlivě zpracovaných statí literárních a literárně-kritických, tak třeba Quisova o stycích Němcové s Havlíčkem, Pražákova o vztazích spisovatelčiných k literární generaci let padesátých, Kabelíkova o vztahu Němcové ke Klácelově Jednotě bratrské, Bílého o přátelství mezi mladou Boženou a Bohuslavou Rajskou, Máchalův o B. Němcové a slovanské vzájemnosti, Novákův čistě literárně-kritický článek o spisovatelčiných básních, Hýskův o pramenech k „Babičce“, články St. Součka zabarvení víc filologického, Hiklův o básnické idealisaci v „Chudých lidech“ a j. v. Jsou tu ovšem i stati méně význačné, rázu více osobně vzpomínkového, z nichž nejedna za to osvěží čtenáře svou barvitostí a intimním kouzlem. Adolf Kašpar vybavil knihu po svém způsobu: krásně a jemně; vedle několika dobových podobizen zařadil velice mnoho svých kreseb krajinných, sem tam nějaký důležitý interieur, faksimile a rukopis. Vedle Tilleho známé monografie a Gebauerové vydání korrespondence je to nejdražší literární dar, který nám přineslo loňské jubileum Němcové. *Fr. Sekanina.*

DIVADLO.

Činohra. *Midasovy uši.* Veselohra o třech dějstvích. Napsal Jaroslav Vrchlický. Režisér Jaroslav Kvapil. Nově nastudováno a vypraveno na Národním Divadle dne 17. února 1913.

Nedožil se Jaroslav Vrchlický svých šedesátých narozenin, nedočkal se spokojeného stáří, hrdého na úžasné kulturní dílo, jím vykonané. A tak nezbylo, než 17. února jen vzpomínat...

Národní Divadlo uctilo v ten den památku Jaroslava Vrchlického novým nastudováním, scénováním a vypravením jeho „Midasových uší“, poprvé hraných na zemské scéně r. 1890. Nejsou z nejlepších her Mistrových; mnohý vtip ztratil ostří pointy, humor leckde selhává, přes to jsou však „Midasovy uši“ rozkošnou veselohrou, z níž dýše olympický klid, radost dětského úsměvu a jarní pohoda šťastného, ze života se těšícího tvůrce.

Škoda, že autor nespatřil již svého půvabného dílka v novém scénickém rouše! Byl by býval jistě spokojen. Neboť režisér Jaroslav Kvapil vypravil je velice pietně, stylově, s uměleckou diskretností a vkusem. Na scéně nebylo nic zbytečného. V prvním aktu dva košaté stromy a u vody trávník, ranní rosou postříkaný, v druhém dějství vysoké, majestátní sloupoví, do polokruhu sestavené, uprostřed s dalekým prospektem do zahrad, a v třetím jednání zákoutí královské zahrady za měsíčné noci — vše tak prosté a přece tak přiléhající k ději a k melodickému, žel, špatně mluvenému verši.

Hráno bylo radostně a svěže. Pan Rudolf Deyl jako král Midas — až na nepěknou manýru stálého naklánění hlavy na levou stranu — podal poměrně výkon nejlepší. Pěknými figurkami byli též Thersites p. Karla Váni, působící bezprostředním humorem, prostoduchý rybák p. Karla Muška a krásný, mužný zjev mladého Lykia (p. František Matějovský).

Před veselohrou sehrána byla ouvertura od Zdeňka Fibicha. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

HUDBA.

Národní divadlo poskytlo nám konečně možnost, uslyšeti nejgeniálnější operu Wagnerovu, „*Tristana a Isoldu*“, v českém provedení. Ovšem „novinkou“ v pravém toho slova smyslu „Tristan“ nebyl; každý hudebník zajisté snažil se již dříve uslyšeti vzácné toto dílo buď v cizině nebo aspoň na pražském jevišti německém — a mláda tato opera teprve není. Wagner komponoval ji r. 1859, tedy několik let před počátkem operní tvorby Smetanovy; dostává se tedy na naše jeviště po čtyřiapadesáti letech.

Přes to není ovšem Tristan „starý“, ba naopak. Proti jeho modernosti bledne i hudba Straussovy „Elektry“; „Tristan“ jest dosud metou, k níž dospěla nejzáze operní tvorba vůbec, a jedním z hlavních mezníků uměleckého výrazu hudebního, jako jen skladby Bachovy a poslední díla Beethovenova. I v řadě oper Wagnerových zaujímá „Tristan“ zcela zvláštní a výrazné místo, jsa zvláště proti mnohaleté komposici ohromné tetralogie „Ringu“ jakoby náhlou, velkolepou improvisací. Zajisté že vášnivá láska Wagnerova k Mathildě Wesendonckové uvolnila všecky síly, dřímající v geniálním jeho duchu a spojila je v jeden mohutný proud, jenž zrodil toto jedinečné dílo. Nenajdeme tu žádné umělé architektoniky „příznačných motivů“, z nichž jako by z mohutných balvanů vznikala druhá jeho díla. Kameny změnily se v organismy, jež prostupují celou operu, živoucí, stále se měnící a přece stále jednotné; jsou jakoby herci, stále jiní a přece stále titéž, v nejdokonalejší souhře a přece plně individuální — taková jest hudební polyfonie „Tristana“.

Dílo, vyžadující úžasné napětí všech výkonných činitelů, podáno bylo „Národním divadlem“ — se zřetelem k této nejvyšší obtížnosti řečeno — velmi krásně. Pan Schütz jako Tristan, v nejtěžší operní roli vůbec, mne výkonem svým mile překvapil a také Isolda pí. Slavíkové byla jedním z nejlepších výkonů, jež tato umělkyně nám podala. Brangäna pí. Horváthové pak může se honositi tím, že ani z absolutního stanoviska posuzována neposkytla nám možnosti, něčeho jí promíjeti — její výkon byl prostě nádherný. Připojím-li k tomu krásný výkon p. Humlův jako krále Marka, p. Chmelův jako Tristanova Kurwenala, vyčetl jsem hlavní role; ale i ve vedlejších úlohách (ač-li tak u Tristana možno říci) podány byly krásné výkony, hlavně p. Štorkem. Orchestr, řízený K. Kovařovicem, byl pěkný a scénování, zvláště v třetím aktu, malebné a náladové. Náš chudý a ještě ochuzovaný repertoir operní získal v „Tristanu“ podstatného doplňku.

Dr. Otakar Zich.

∗ ∗ ∗

TÝDEN.

* Včerejšího dne (27. února) dovršil šedesát let plodného života vynikající český spisovatel, redaktor slovanské zahraniční rubriky Národních Listů, Josef Holeček, rodák ze Stožic u Vodňan, náš nejsvéráznější a jadrný representant literárního slavjanofilství. Je z těch postav našeho písemnictví, které přes pilnou a důslednou práci čtyřicíti let a přes svých dvacet, třicet knih hutného a těžkého jádra nedožili se dosud plného pochopení čtenářského. Jirásek ve svých druhých Pamětech zmiňuje se při r. 1875 o sympatickém rozruchu, kterým naň zapůsobil odjezd dvou čackých junáků, Josefa Holečka a Bohumila Havlasy, na slovanský jih, když Černohorci pozvedli protiturecký boj za svobodu. To byl první Holečkův zájezd ke Slovanům a vzbudil mu rázem více popularity než jeho už před tím otištěné verše ve Světozoru a v jihočeském almanachu z roku 1872, nazvaném „Anemonky“. Od té doby navštívil Holeček svoji Černou Horu a balkánské Slovany mnohokráte, prožil své líbánky s Rusy a jinými Slovany, k nimž nezapomněl vraceti se znovu a znovu — a ze všech těchto cest, zálib, studia a styků vyrostla během let velmi svérázná autorova literatura slavjanofilská, ve svém jádře vycházející z lidu a k němu se i obracející, ať již to byly publicistické svazky *Rozmanitého čtení*, *Ruskočeských kapitol*, *Zrcadla naší národní společnosti*, *Zájezdu na Rus* atd., či ať to byly vzpomínkové, krásně a hrdě vypravované povídkové prósy *Za svobodu*, *Černohorské povídky*, *Junácké kresby černohorské*, *Černá Hora v míru* atd., či ať konečně bylo to nadšené a spontanní úsilí Holečkovo překladatelské, kterým vykonal mnoho platných služeb naší znalosti jihoslovanské a finské lidové poesie (*Junácké písně národa bulharského*, *Hercegovské písně*, *Srbská národní epika*, *Kalevala*, *Kanteletar* a j.). Holeček, zdravě založený a rázovitě vychovaný syn českého jihu, cítí ve všech žilách potřebu pevného a přátelského přimknutí duševního ke kulturním pokladům slovanským. Uráží jej vzdělanostní odvislost od západu, hlavně však od Německa, a všemi svými pracemi snaží se theoreticky i prakticky dokázati, jakým dobrodiním, ba požehnáním byly by nám mužné, jadrné rysy nezkažené povahy slovanské, kdyby byly vstřebány výchovou do naší krve. V těchto svých pracích poukazuje hlavně na drahocenné poklady lidového karakteru, jenž se tak jasně, dojímavě obráží i v národních básnických skladbách, jež nám předváděl.

A jaký je Holeček publicista a překladatel, takovým jeví se nám i jako belletrista, jejž v pravé a nejryzejší podstatě počali jsme sledovati teprve od konce let devadesátých. R. 1898 počala vycházeti jeho originální cyklická románová skladba *Naši*, která si obrala za úkol vysondovati rázovitou, odlišnou povahu jihočeského člověka, tak dobře karakterisovanou několika slavnými typy historickými. To nejsou vlastně ani romány v pravém smyslu slova, které nám Holeček v osmi (prozatím) svazcích svého cyklu*) napsal —: to jsou spíš důvěrně sdělované románové obrazy, podrobné, drobnokresebně popisné a jemně analysující, jimž místy ani tak nezáleží na dějovém jádře jako spíš na kritickém zpodobení povahy a její filosofie,

*) Jak u nás žijí a umírají. — Léto. — Bartoň. — Výprava. — Boubín. — Adamova svatba. — Vojna I. a II.

jak se vyvíjela a jakým podléhala vlivům. Holeček představuje nám tu několik vynikajících typů selských, na nichž a na jejichž vzpomínkové retrospektivě demonstruje nám českou národní duši, jak se jevila a jeví ve svých vztazích k půdě, k práci, k náboženství, k vrchnosti, k vlastnímu kmenovému okolí. To jsou práce velmi vzácné vůně a hutného ethického jádra, třeba že formálně nepodléhají přísným zákonům románové komposice. Holeček projevil tu nesmírně jemný smysl pro psychologickou analysu, která vynesla a stále vynáší na povrch zlatou rudu kromobyčejné ryzosti a váhy.

S.

Nějaký den po úmrtí prvého redaktora „Zvonu" četli jsme na konci divadelních zpráv pařížského „Figara": „De Prague on nous télégraphie la mort de M. Simacek un auteur dramatique célèbre en Autriche." Utěšená pozornost. „Rosteme". Ale něco v té pozornosti přece vadí a hořkne. En Autriche? Srovnáno se skutečností zní to poněkud jako ironie neb aspoň nadsázka. Ale může to býti pouhá novinářská zběžnost, neinformovanost. A jsme takovým lapsům zvyklí. Tím je případ vyřízen.

Tento případ. Jenže případy našeho utápění en Autriche neberou konce. A přece odvěká vídeňská netečnost k našim životním důležitostem je tak ustálená i důkladná, že každá pozornost s té strany — pokud se netýká daní a rekrutýrky — přepodivně překvapuje. Upřímné opravdovosti v ní není a o ledabylou milost není co státi. Je ošemetná. Zavlékáť nás konec konců pořád jen do německého zajetí a područí. Podejte Vídni prst a už jste skonfiskováni pro širší předlitavskou vlast, a než se nadějete, jste touto cestou připoutáni k německé kultuře, jak onehdy „Neue freie Presse" o Oskaru Nedbalovi prohodila. A jak časem řeknou snad i o českých umělcích, kteří se nedávno dali vlákati do jakéhos vídeňského ústředí výtvarnického. Stará, během staletí už tisíckráte a tisíckráte vyzkoušená past centralismu! Lapá po zlém, lapá i po dobrém. A česká úslužnost, společenské ohledy, stavovská kolegialita dokonají dílo — ne vždy hned odnárodnění, ale často sebezapření a rozplizlosti českých individualit ve vídeňáctví.

Vis major? Proč nesvedla nic s Vlachy, proč se jí ubránili Maďaři, proč jí odolávají ve vší slušnosti Poláci? Neradno to bráti na lehkou váhu. Vídeňské prostředí bylo od jakživa assimilační pecí germanisace a je dnes pouhým průkopníkem a ná trojem velkoněmecké rozpínavosti. Bráníme se jí. Hm — bráníme? Nemoc vštípené, nucené i dobrovolné přimykavosti k němectví řádí v našem těle stále. Ať skrytěji, ať zřejměji. H. G. Schauer naznačil otevřeně jen to, co spousta našinců potají praktikuje. Proto byl pokřik, jenž se proti němu zdvihl z valné části výkřikem hněvu nad odhalením skutečnosti. A nic se nezměnilo. Ba, povšimneme-li sobě, kterak v literatuře, obzvláště v kritice rozlézá se nyní němectví, zmáhá se spád k Berlínu a k Vídni, propagace německých názorů a tendencí, nemůžeme neviděti, že dobrovolného němčení zase přibývá. My, vychovaní za mnohem horších národních a vzdělavacích poměrů ve snaze o emancipaci od germánstva, hledíme s úžasem na to, kterak češtěji vzdělávaná mladá generace počíná zapřáhati nás opětně do vleku němectva utvrzujíc jeho panství nad námi jednostranným horováním pro německé kulturní veličiny a hodnoty. Odněkud s této strany nazván nedávno „Zvon" časopisem reakčním. Je-li svědomité pokračování na trnité dráze samobytné české osvěty reakcí, nevíme. Ale to víme, že dětinská nevážnost k našim pracně shromážděným hodnotám, zlehčování mnohého, co přes všecku nepřízeň osudu poctivě vykonáno, že to vše je osudná zaslepenost. A že zálibné přitakování němectvu a vštěpování německých rozumů do našich hlav spíše se podobá reakcionářskému pokusu vrátiti nás do časů pánů Franců, kdy v pěstování němčiny hledána především naše spása a kdy Čech býval po světě nechvalně pověstný jakožto přisluhovač germanisace. A že takovýto pokrok není konec konců nic méně a nic více, nežli — travail pour le roi de Prusse.*)

J. L.

* Dne 19. února t. r. zemřel v Turč. Martině Ďuro Čajda, nar. r. 1844 v Dlhém Poli u Trenčína, dlouholetý redaktor „Národních Novin" a hum. a satir. „Čarnokněžníka", horlivý buditel slovenského lidu a pracovník pro shodu československou. O

❖

Slavnost veliká. Léta 1699 konána byla v Starém městě pražském obnova rady městské a oslavována mnoho a hlučně. I z děl na rynku postavených stříleno bylo silně ku poctě pánů radních. Než některý den potom vstoupil do radní síně při sezení konšelů Jiří Brodský, soused z Dlouhé třídy, a přednesl prosbu. Prý se mu od střílení kusův při renovaci kamna zbořila v domečku, aby mu tedy páni radní pomoc nějakou za to učinili. A za tu škodu zřetelnou obdržel 6 zlatých.

Arch. m. Prahy, rkp. č. 1603. *V. V.*

*) Užívám tohoto říkadla, jak mu dnes u nás obecně rozuměno jest, ač vím, že pořekadlo „travailler pour le roi de Prusse" značí vlastně dříti se pro nic za nic. Vzniklоť v době, kdy prohlédnuta pruská fides punica, která každého z pravidla zklame a ošidí.

V Praze, dne 28. února 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

V ustavičných přípravách k stěhování, s kterým se stále odkládalo, neměl ovšem k práci pokojné chvilky. „Dvakrát jsem zapakoval,“ píše mi za týden na to, „a dvakrát vypakoval a v mém pokoji jest chaos. Griseta poesie Th. de Banville tančí po rukopise „Dědiců sv. Graala“ a skeptický Beyle-Stendhal kamarádí se pod stolem s handžary Kapprových hajduků a starý Dante na zdi, zbaven svého břečťanového věnce, mračí se víc než druhdy v tuto spoustu aristokratických choutek.“ A dále: „Má celá poesie dělá mi velké starosti; co tu věcí, o nichž bych u Ungra,*) kde mají tak výborné koláče, jež mi Sv. Čech tak často záviděl, s Tebou mluvil, tak rád, tak rád — to psaní listů jest hodně hloupá věc a psaní denníků ještě hloupější. Když přestanu psáti denník, jest znamení, že jsem se akkomodoval, nebo že se nesnesitelně nudím. V poslední době napsal jsem tam jen několik črt, cituju je zde, posuď dle nich barometr mého duševního života.“

„Jsem churav. Den ničemný, prázdný, nudný. Zdá se, že umírati s resignací není pražádným hrdinstvím. Co si počít? Tlouci hlavou o zeď, to by ještě bolelo a plakat by bylo dětinské — nejlépe zamhouřit oči a umírat jako zvíře.“

„Jsem smuten, nevím proč — snad jeseň dotkla se mne příliš snivým křídlem svým. Sním mnoho o krásné, štíhlé ženě, jež zahalena v dlouhý šál stojí u klavíru dotýkajíc se tiše kláves, jež znějí jako ve snu. Otevřeným oknem se dívá měsíc a v pokoji nad květy resed u krbu vznáší se veliká noční můra. Ta vůně! To světlo!“

„Nevím, proč myslím stále na Julia Slovackého. Zdá se mi, že Eloou nejvíce přiblížil jsem se tomuto etherickému duchu, jemuž se od vždy kořím co ideálu nejčistší poesie.“

„Napsal jsem 15 stancí třetího zpěvu „Oranžové panny“ *), byl na procházce a díval se na hory. Cestou zněly mi v uších motivy z „Ruslana a Ludmily“. Jaká to barbarská, ale velkolepá hudba!“

„Píšu na hrob nápis jakémusi Albertu Grandimu. Byl to blázen; osud jeho podobá se mnoho Ofelii (ovšem bez Shakespeara, kterého kdybych mohl čísti, odřekl bych se na tři dny artičoků v oleji s parmasanským sýrem); sedl si k potoku na hráz, trhal lístky vrb a zamyslil se a díval se na slunce, na krajinu v lesku jara, na bílé, průsvitné oblaky a spadl do hloupého potoka vykonav největší chytrost ve svém životě. Ani neví, že mu český básník píše nápis na hrob — největší bez odporu služba, již může blázen prokázati bláznu.“**)

V témž listě mne pobízí, abych překládal Meriméeho, jehož proslavenou korrespondencí jest nadšen. „Je to radost číst; skeptik první třídy, jenž se chlubí tím, že nebyl křtěn, člověk srdce nejlepšího, libující si v mystifikacích všeho druhu, učenec, básník, cestovatel, krátce original. A jeho přítel Stendhal-Beyle je teprve kos! Genialní vysměváček, spisovatel, jenž nemá ale pražádný sloh, kritik mluvící v samých paradoxech a náhle v největším

*) Nyní kavárna „Union“, kde se naše společnost tehdáž denně scházela.

*) Básní tou zabýval se mnoho let; měl celé zpěvy, ale, pokud vím, k dokončení jejímu nedošlo.

**) Tato udalost byla podnětem k básni „Felice Boni“ v „Roku na jihu“.

skepticismu skane hořká slza do jeho rozumování, že se zachvěješ. Jeho skepse jest nadšená, Merimée jest vždy posupný, Beyle se nestydí za cit a píše filosofické essay o smíchu, Merimée nevěří ani svému nadšení a sotva dá se unésti některými místy Danteho nebo Shakespeara. Kdyby měl Beyle aspoň trochu slohu, patřil by k největším spisovatelům XIX. věku — mezi jeho veliké duchy patří bez odporu."

Radí se, co má poslati do „Lumíra" v tom případě, že by netiskli „Elou": zda některou symfonii, nebo „Oranžovou pannu" nebo „Flétnu", nebo studii o Baudelairovi s ukázkami jeho poesie a dokládá: „Jak vidíš, pracuju dost; nejdu denně před 2hou do postele, ale není pomoci: do jedné hrávám šachy s hrabětem a pak již mdlý čtu v posteli. Když mám větší práci, píšu cvalem jako Murger a jako Saint-Beuve s šátkem okolo hlavy. Za dne uspořádám látku a pak pracuju rychle; forma, jak víš, mi nevadí a o ostatní se starají bozi. Půjde-li to takto, napíšu toho více než Kotzebue."

Koncem října přestěhoval se s rodinou hraběcí k zimnímu pobytu do města Livorna. V dopise, dne 29. října strýci adressovaném, vypravuje vesele, jak ho vypravili napřed s malým oslíkem samotného do Bologny, aby tam najal pokoje v hotelu pro příští nocleh, a jak dorazili potom do Livorna: „Píšu tyto řádky obklopen barikádami kufrů, samými posilkami utýrán, skoro hladov a přece šťasten — neboť 20 kroků pod mým oknem bouří mně moře." Již před východem slunce byl na břehu; „pozoroval jsem," píše, „východ slunce nad tou spoustou zeleně fialových vod. Stranou od mého okna vidím les stožárů, přístav, naproti ohromný maják a na obzoru obrysy Korsiky. Moře dělá pekelný hřmot, je to ustavičná bouře, vlny lítají velké jako Vaše Horka*) a tříští se na břehu v stříbrnou pěnu. Plachtová loď letící, rozepjatá, v slunci podobá se ohromnému, báječnému ptáku. — Město jest jednotvárné, domy všecky mají jednu fasonu, 5 nebo 7 poschodí, bílé jako z mramoru, všecky se zelenými okny a žaluziemi v symetrických řadách. Ulice široké dle lineálu, dlážděné velikými kostkami. Je to všecko jako zkamenělé. Kde je naše Praha se sterými kouty a uličkami, záhyby a krkolomnými dlažicemi! Kus břehu jest pustý, pln kamení a trosek, větší část jest nejkrásnější park, pln oleandrů, limonů, datlí, oliv, fíků a prapodivných květů, kterým se ubohý našinec jen obdivuje. Veliká směs cizinců působí, že jest Livorno městem kosmopolitickým; potkal jsem mnoho orientálců v pestrém kroji s fezy a turbany, i cizinců s obligátními Bädekry. Hotely jsou polofrancouzské s nejbídnější kuchyní pod sluncem — pouze vína, sýry a uzené zboží jsou výtečné! Výstavnost jest znamenitá, ale oč více se mi líbí stará Bologna, která svým historickým koloritem se podobá naší Praze: pestré budovy, starožitné chrámy a paláce, úzké, tmavé uličky — zde jest vše moderní. Za to má Livorno před sebou moře a za sebou řetěz Apenin, jež nyní se bělají sněhem v nejmalebnějších skupinách." A dále píše: „Nyní musím hodně pracovat; poslední čas v Maraně byl jsem zanesen korrespondencemi hraběte a opisováním účtů. Chci si též vzíti hodiny pro vlaštinu, neboť to, co se mluví doma, jest všecko jenom ne řeč Tassa a Manzoniho. Mrzuté jest, že musím také leccos měniti ve svých gramatických přihrádkách; žijem nyní v dialektu toskánském a dříve v modenském" —.

Prvního listopadu napsal zase mně zprávu o tom stěhování. „Půl svého exilu," začíná dopis, „byl bych tedy šťastně přestál, nyní ještě druhou a basta! První odehrála se na úpatí Apenin, druhá bude se odbývati na břehu moře — scenerie zajisté znamenitá, ale souhra bídná, prabídná! Což jsou platny všecky krásy přírodní, když požitek jejich musíš jen ukradnout! Nemáš pojem, co jest stěhování takové rodiny. Židé táhnoucí z Egypta měli aspoň mezi sebou poesii, ale zde jest jen shon, křik, zavazadla, peřiny, ptáci, psi a nejhorší rozmary, které se nedají složit na vozík, ale sednou si zrovna vedle tebe třeba do první třídy." Víme, že jel napřed s oslíkem do Bologny, ta cesta jakož i den v tom městě strávený se mu velice líbily. Vypravuje o katedrále, jež ohromuje svou rozsáhlostí a prázdnotou, o velikých mramorových deskách na radnici, kde zlatem jsou vyryta jména všech padlých pro svobodu Italie, kterýžto „veřejný hold" učinil na něho velký dojem. „V noci," vypravuje, „byl jsem na nádraží telegrafovat. Byl se mnou náš kaplan; on měl hlavu plnou vína a já plnou hvězd. Vlékli jsme se spící Bolognou a on mi po cestě dokazoval, všemožnými syllogismy, že zdvořilost vlašských úředníků telegrafních jest následek katolictví a hlavně stolice papežské. — Cesta do Pistoje jest rozkošná — tato část Apenin jest ráj. Lucca má snad nejkrásnější okolí. Za Pisou je to fádní — jedeš hodinu a nevíš, je-li to louka či močál. Stráně kryté lesy olivovými dělají ohromně

*) Lesnaté návrší u Ovčár.

smutný dojem — jako by vše bylo kryto světlezeleným popelem.“ Sotva se v Livorně usadil, přepadla jej hrozná touha po Byronovi, asi vlivem moře. „Dal bych všecky své knihy, jež tu mám, za Childe-Harolda. Takovou touhu po Byronovi jsem posud neměl. Jde to s lety. Ať si nikdo nemyslí, že jest Byron lektura pro rozmařilce a labužníky, jeť on naopak po Shakespearovi největší studií, největší klenotnicí myšlenkovou, jest on celou duší.“ Ke konci listu svěřuje mi tajný plán. „V únoru dám výpověď, bych začátkem května byl svoboden. Doufám, že budu míti přece asi 800 fr. služby a snad nějaké odbytné — chci trochu cestovati: Janov, Turin, Milán, Benátky, Terst a přes Vídeň domů. Dostanu-li odbytné, podívám se na Como. Do října bych žil v Praze nebo u strýců, pak bych vstoupil do státní služby. Zažili bychom pěkné prázdniny: jeli bychom do Mnichova. Mně jest tato myšlenka jedinou útěchou, teprv nyní cením neodvislost osobní nade všecko.“

Již po šesti dnech vypravil mi zase obšírný dopis o všem možném, nejvíce o tamním životě: líčí livornské kavárny, cidiče bot, prodavače novin a sirek atd., věci to celkem známé, které ovšem tehdáž byly jemu i mně více méně novinkou. „Prodavači novin,“ píše, „jsou rozděleni v politické strany. Znám jednoho, jenž prodává pouze listy republikánské, ten mračí se celý den a nikomu neřekne signor.“ Celý odstavec věnuje také ženám: domácí prý jsou hezké, až na to moučnění! „Někdy moučni si obličej, hrdlo ne, pak to vypadá jako měsíčný svit na staré holince, a jelikož mají většinou jemné vousky, zachytí se zrádný pudr v podobě malých kuliček, což jest velmi směšné.“ Pak o divadle: „Samý Mayerbeer, Rossini a hlavně Verdi, o dramatu ani řeči.“ Stěžuje si na kuchyni z hotelu, hlavně špatnou polentu, „biblické mláto prý bylo lepší,“ chválí si množství laciného ovoce a pak praví: „Máš zatím dosti těchto podrobností. Obrátím list. Prohlížel jsem své ballady. Dle mého úsudku jsou tam některé dobré věci, ale žádná z nich, ani „Knut“ ani „Ben Akiba“ nevyrovná se Čechovu „Husitovi na Baltu“, kteráž báseň, čím dále o ní přemýšlím, jest chef d'oeuvre prvního řádu. Musíš čísti či lépe řváti tuto podivuhodnou báseň do rozbouřeného moře, bys jak náleží ocenil symfonický spád jejích bouřlivých slok a Čech psal báseň tuto tuším r. 1868, kdy já jsem ještě zápasil v stínu, z které doby se nemohu vykázati ničím, co by zasluhovalo jména básně. Jest vždy dobře připomenouti si takové veliké příklady, než opájeti se vlastní problematickou velikostí. Jsem čím dále, tím přísnější v požadavcích na sebe, ale také tím odhodlanější proti hlupcům a nedoukům.“ Na konci listu cituje ze své lektury dva podivné úsudky. Grabbe o Heineovi: „Je to hubený, malý, ošklivý žid, který nikdy nepoznal ženy a všeho si jen domýšlí. Jeho bolest, jakkoliv nepřirozená, může býti skutečná. Ale poesií jeho básně nejsou.“ A druhý výrok, Merimée o Götheovi: „Četl jsem znova „Viléma Meistra.“ Je to podivná kniha, kde nejkrásnější věci střídají se s dětinstvím velice směšným. Ve všem, co Göthe psal, jest směsice genia a německé pošetilosti; dělal si blázny ze sebe či z lidí?“

Po čtyrech dnech psal mi opět. Moře okouzlilo jej tou měrou, že na ten čas z Italie nepospíchal. „Dnes je moře znamenité,“ píše, „celkem jest úplné bezvětří, slunce plno zlata jako v máji a plno tepla jako u nás v červnu, ale kdož ví, co se děje v moři: vaří se a syčí celý den, polévá břehy horami vln a některou chvíli pere do nich jako hromy. Byl jsem hodinu venku a pohřížil jsem se s celou duší do této ohromující symfonie.“ A dokládá: „Jsem celkem velmi spokojen a mám tisíc chutí zůstati zde jak dlouho to vůbec půjde. Je to přec nejvýhodnější život mým studiím a pracím. Nyní mohu si přece lehčeji opatřiti knihy, bez nichž bych sotva již dovedl žíti. Počasí jest nejlepší, květin a motýlů jako na jaře; na mne, zvyklého sněhu, účinkuje to znamenitě. Vše by bylo pěkné až na to, že jsem bez groše...“ V témž listě se zmiňuje, že překládá Danteho: „ale toliko pátý zpěv — je to kolosální poesie, tak jednoduchá a tím právě těžká k překládání. My ze školy Huga, jenž illustrujeme obraz obrazem, jsme neschopni této jednoduchosti; cítím potřebu Homera. Moře již mám, snad by to šlo lépe; celého bych ale nepřekládal ani za království.“ Nicméně za nějaký čas byl již v plné práci; pamatuji se, že právě ta prostá dikce jej zprvu nejvíce vábila. A dále oznamuje, že si koupí Taineovu „Historii anglické literatury“ a nové dílo Gottiho „Život Michel-Angelův“ — „chci přece psáti symfonii „Vittoria Colonna,“ dokládá. A ještě něco ho láká: „Vlaši mají nového básníka,“ jenž dělá ruch, Giosuè Carducci, verše jeho mají četná vydání, nedávno vydal též řadu literárních studií. Neznám to, ale doufám to koupit, až přijde hrabě domů.“

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Emil Pauer:

ŠTĚSTÍ.

Chrám illusí jsem vztyčil až do těch hvězdných drah,
měl pyšné, zlaté báně a stříbrný měl práh,
tam naděje a touhy, snů květy vzácných krás
jsem k poctě boha Štěstí nes do obětních váz.

A přešly dny a noci, těch bouřných bylo víc,
hned usmála se modla, hned zachmuřila líc,
nechť děkoval jsem, plakal, nes v trudu dál svůj kříž,
vždy, skoupá, čněla v dálkách a nesestoupla blíž.

A prchly dny a noci a víru nesly v sled,
že lidské štěstí úsměv, jenž vzplá a mizí hned,
sta stupňů vedou k němu a v každém ostrý hřeb,
a na každém je možno si rozraziti leb.

Sta stupňů vedou k němu a všady tentýž zjev:
Je květ to rudých růží? — Ne, je to lidská krev! —
Jen na posledních stupních — tam nedosáhne zrak,
již neplanou ty růže — ten lidských kroků znak. —

PÍSEŇ.

Nelekám se smrti stínu,
jen když budeš u mne stát,
jen když nad mým bledým čelem,
v okamžiku sesmutnělém,
rtů tvých bude růže plát.

Večer bude, hvězdnou září
vzplane nebes širý kraj,
rty tvé tiše k mým se schýlí,
uzavřeš mi žití chvíli,
otevřeš mi cestu v ráj. —

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Zanesl obrázek i výroční zprávu do svého bytu. Uzamkl obé v zásuvce svého stolku. Učinil to s rychlostí a s nápadným rozechvěním. Vyšel pak na ulici a povšimnuv si, že je půl čtvrté, rozhodl se okamžitě jíti na Letnou. Pospíchal, ačkoli bylo vedro a dusno, nevšímaje si lidí.

Na Letné scházívalo se několik známých studentů na lavičkách poblíž dřevěné útulny, mezi něž Kvíčala často přicházíval. Potulovávali se v hloučku podle tenisových hříšť, zevlovali po slečinkách, posmívali se, mudrovali, kritisovali. Pochodili a opět usedali mezi chůvy a děti, aby tu hovořili dále. K večeru se vytráceli. Chodívali buď do Uranie posmívati se hercům i dramatům, anebo se vraceli na Letnou, byl-li tu vojenský koncert. Všichni byli nápadně chudi, všichni živi, že těžko bylo říci jak, ale nikdy nebylo v jejich hloučku smutno. Většinou studovali na universitě a technice. Byli však mezi nimi i malíři i hudebníci i posluchači obchodních škol. Tropívali si ze sebe žerty a znali kde koho. Přicházívalo mezi ně několik děvčat, studentek i švadlen. Kvíčalu rádi viděli. Bavíval je nevšedními povídkami ze svého života. Říkali mu „Ten pravý“. Nejobdivovanější mezi nimi byl medik Sadílek, hubený, bledý mladík, s hereckou tváří a černými kudrny. Nazývali jej „Vůdce a ředitel Žižka“, dle písně, kterou rádi v noci při návratu z Uranie zpívávali. Nejživější pak byl

malíř Korbel, žák Hynaisův, veselý mladík, s umaštěným černým kloboukem a vždy špinavými manšetami, tenorista, herec a přítel všech pražských lidí z chantánů. Oslovovali jej „Intendant sdružení On a Ona". Tento student byl synem bývalého poručníka Kvíčalova, hokynáře Korbela z Pohořelce, přestěhovaného před dvěma roky do Holešovic. On zatáhl sem i Kvíčalu, jejž přes otcovu nechuť upřímně měl rád. Zastával se ho, kdykoli otec jej zatracoval, a těšíval Kvíčalu po každém výstupu slovy: „Nevšímej si toho, tatínek je zlostný a pro vlastní starosti nemá času na poručníkování. Zuřívá na tebe. Myslí, že's vinen jeho bídou. Zkazí-li se mu rajská jablíčka, křičí: A ten kluk zatracená člověka jen zlobí. Proč jsem si tu starost bral? K čemu to potřebuji? — Nech to tedy a vyhni se. Až tě zplnoletí, nikdy se mu neukaž."

Kvíčala skutečně po celý rok již u bývalého poručníka se neukázal. Chodíval k němu před tím dvakráte ročně. Na Nový rok a o sv. Janu Křtiteli, aby přál zdraví a štěstí. To, že letos nepřišel, starého Korbela jitřilo. „Vida darebáka," říkával, „už se ani neobjeví, už nepřál k svátku. Co jsem se s ním natrápil!"

Dnes zatoužil Kvíčala promluviti s jeho synem malířem, aby se mu pochlubil s místem a aby se o tom tímto prostřednictvím dověděl i nenáviděný poručník.

Hlouček studentů, neobyčejně tentokráte pro politické názory rozhádaný, stál u drátěného plotu před tenisovým hřištěm. Mladá, silná slečinka, s kotoučky hnědých vlasů na skráních, vyskakovala s raketou za míčem. Plešatý švihák, nejméně čtyřicetiletý, v barevné košili, klidně proti ní vyhrával. Zlobila se. On se smál. Studenti bavili se chvíli pozorováním hry těchto dvou lidí, mezi nimiž současně odehrávalo se ještě něco jiného, ale brzy, rozhádavše se pro politiku, zapomněli na nerovnou dvojici. Kvíčala, ubíraje se k nim, shledával, že Korbel není mezi nimi. V tu chvíli zahlédl jej přicházeti pěšinou po Letné, přímo od vodárny vedoucí. Vyhnul se studentům a šel mu naproti.

„Ty prý máš báječné místo?" překvapil jej přítel, stanuv vedle něho.

„Jak už to víš?" podivil se Kvíčala. „To je zvláštní!"

„V Sudově nakladatelství. Je to pravda?" ptal se Korbel, přimhuřuje malá, černá, pichlavá očka.

„No — je," přisvědčil Kvíčala. Zamrzelo jej, že věděl Korbel, kde bude zaměstnán. „Ale brzy přestoupím jinam," řekl ihned, „mám slíbeno něco lepšího, u větší firmy."

„A kdo se to, prosím tě, o tebe stará? Ženská?"

„Nikdo, sám se starám," odvětil Kvíčala, usmívaje se. „Musím už něco dělat. Nejraději bych dostudoval, ale to asi těžko půjde. — A což, ví o tom tatínek?"

„Řekl jsem mu to."

Kvíčalovy světle modré oči zazářily.

„A co — co on?" zvolal nedočkavě, se zvláštní vášnivostí.

„Co on? — Nevěřil tomu. Pohodil rukou a řekl: Jirka? Místo? Sto šedesát korun měsíčně? Tomu nevěř."

„Ne, jen sto dvacet," vpadl Kvíčala, zarděv se po celé tváři. „Jen sto dvacet," opakoval se zvláštní důrazností.

„Ani tomu by nevěřil. — Sto dvacet korun budeš brát?"

„Ano. Co se tomu divíš?" zasmál se, povytáhnuv obě své manšety. „Co se divíš?" Dotknuv se pak světlého knírku, dodal úplně jiným hlasem: „Tatínek tedy nevěří? To je dobré. A co ještě povídal?"

„No — že z tebe nic nebude. Znáš ho. Mně to taky říká."

„A jak to tak určitě ví?" potřásaje hlavou smál se Kvíčala.

„Víš, z čeho vychází? Jaká je jeho logika? Proto prý z tebe nic nebude, že se nedovedeš k chybám svým přiznat."

„Proto?"

„Ano. Má-li prý se člověk polepšit, musí prý mít nejprv odvahu přiznat se ke své ničemnosti."

„A to já dovedu!" zvolal Kvíčala. „To ano!"

Korbel se hlasitě rozesmál.

„Ty?" volal. „Ty že se dovedeš přiznat? Ty? Nikdy! Za živý svět ne! Jako křeček jsi. Ani tehda, když jsi zcela usvědčen. Stále tvrdíš svou lež. Vždyť pro tuto tvou vlastnost otec nejvíce se hádával s tvou matkou. Nevíš už? To ho nejvíc dopalovalo, že jsi se mu nepřiznal, kdyby tě byl rozsekal."

„Já?" divil se Kvíčala.

„Ano. Kdo jiný? Vzpomeň si, jak jsi jednou hodil kamenem po Staňkovi a jak jsi rozbil okno. Nepřiznal jsi se. A otec to viděl."

Kvíčala náhle zrudl. Tvář jeho zdivočela.

„Ne, nerozbil jsem nic," ostře a vášnivě zvolal téměř do samé tváře Korbelovy.

„Prosím tě . . . vidíš . . . ještě teď, po patnácti letech se nedovedeš přiznat! Jak to můžeš zapírat? Stál jsem tehda patnáct kroků od tebe. Proto otec tvrdí, že z tebe nic nebude."

Kvíčala pojednou zbledl jako zeď. Zachvěl se. Koutky úst jeho se stáhly jako při zatajovaném pláči.

„Já že . . . tehda . . . Staněk mi nadával . . . já že . . . Možná, že ten kámen . . .“ koktal zmateně, jako by se neovládal a jako by mu nebylo možná vyřknouti několik prostých slov. „Ale tatínek se mýlí,“ dodal pevněji, uklidniv se. „Já se již neztratím.“

„Ale ovšem —“ přisvědčil mu Korbel, odvaliv tenké, nepravidelné rty své.

„Znám všecky své chyby,“ horlil Kvíčala, poštván dřívějšími poznámkami, „přiznal jsem si všecky své nedostatky. Znám se teď úplně. Tatínek ať nemá o mne starosti. Mám dnes tolik chutě do práce, že bych snad i professuru dostudoval.“ Vzal Korbela za ruku a vedl jej stezkou k hloučku hádajících se studentů. „Ať se otec tvůj nebojí!“ mluvil dále. „Ať si nemyslí, že nemám odvahy přiznati se k chybě. Ne, dnes už ne, dnes už nejsem takový pitomý křeček!“ V této chvíli zvážněl a hlas jeho zachvíval se opravdovostí. „Řeknu ti to tedy,“ mluvil vášnivěji než prve, „rozbil jsem to okno, ale já nemohl, já se nemohl přiznat. Byl bych to nevyřkl, kdyby mne třeba byli bodali a mrskali. Nemohl jsem zkrátka, nemohl jsem. A je to má chyba, je, dodnes je, dodnes jsem takový. Nemohu — není možná! Oh, kdybys věděl . . . a nemohu! Provedu něco a trpím za to, raději trpím, než bych se přiznal. Proč, nevím. Nechápu to. Byl jsem malý ještě, ani do školy jsem nechodil, když mne otec pro cosi zmlátil. Hrozně. Od těch dob jsem se všeho děsil. Snad proto jsem takový. Nevím. A možná, že ani proto ne. Jsem stále ustrašený, bojím se . . . třeba ani příčiny není. Čekám stále něco hrozného. Bůh ví. Myslím pořád, že mi spadne trám na hlavu, třeba z modrého nebe. Takový jsem. Nesmysl je to, dobře vím, ale já nemohu jinak. Oh, kdybys věděl! Všecky chyby jsem si přiznal, a bude-li třeba, i k jinému se přiznám. Přiznat se, cítím to, to je jako první omytí, to je jako ukázání rány. Neukážu-li ránu, nemůže být operována. No, ne? Není to tak? Oh, kdybys tušil! Ale už jen to, už jen to! Odvahy je třeba a rozumu. Dnes člověk vidí, že všecko, co se řekne a co se učiní, je velice důležito, a že se nemá mluviti jen tak.“

Korbel naslouchal prudké jeho řeči udiveně. Obracel se k němu a všímal si stále jeho roznícené tváře i živých pohybů obou rukou.

„Prosím tě, co se s tebou děje?“ otázal se.

„Co by se dělo? Otevřely se mi oči. Odvrátil jsem se s hnusem od dřívějšího života,“ odpověděl Kvíčala spěšně a jaksi nevlídně, jako by chtěl přítele malíře i na jeho hloupý život upozorniti. „Mladý člověk ani netuší, co drahého času ničemně ubije,“ dodal.

Korbel neposlouchal, protože naň jeden ze studentů zavolal, naznačuje mu cosi oběma rukama ve vzduchu.

Ocitli se v rozhádaném hloučku. Korbel okamžitě přinášel posměch na jejich rozpory. Dařilo se mu to neobyčejně. Hádali se příliš dlouho a chtělo se jim žertů a vtipkování. Odloudali se pak k lavičkám u útulny. Vyplnili tři. Korbel vyzradil, že má Kvíčala místo a všichni okamžitě zavtipkovali, že se marně nejmenuje „Ten pravý“.

Jemu však bylo mezi nimi nepříjemno. Myslil na Mařku a nedovedl se vmysliti do jejich přeletavých žertů. Prožívaje blažené sny své, rozeznával jalovost jejich tlachání.

„Sem už sotva kdy přijdu,“ pomyslil si, odloučiv se od nich.

Spěchal do novoměstských sadů. Široká a mocná blaženost jej zachvacovala. Zdálo se mu, že se podobá Alexandru Velkému, o němž četl na gymnasiu, že vykoupav se v posvátné řece, okřál nad míru a bylo mu, jako by mládnul.

XIII.

Kvíčala uvědomoval si každé chvíle v příštích dnech, že jej vše, co koná, co vidí i o čem myslí, neobyčejně těší. Dopoledne i odpoledne opisoval články Jarošovy a večer mluvíval s Mařkou. Nezdálo se mu to nudné ani jednotvárné, naopak nemohl se nasytiti ani práce písařské, ani hovorů s nevěstou. „Nikdy, co jsem živ,“ pomyslil si několikráte, „nebyl jsem tak šťasten jako nyní.“ Vracíval se od Vaněčků nebo z procházek s Mařkou o deváté hodině. Sedával pak u okna a tu vždycky napadlo jej přiznati si, že rozháranou, omrzelou a roztěkanou bytost jeho zahřála, zladila a obrodila jen láska. Čím více o tom myslíval, tím mu to bylo jasnější. I stalo se, že všecko nitro jeho dýchalo vděčností a často i vědomým pokořením před touto mocí. Práce, jež ho těšila, jako by náležela k této mimovolné vděčnosti.

Teď, když se zachytil zeleného břehu, přiznával si ochotně, že tonul. A právě toto přiznání k minulé ničemnosti a bídě,

jež se mu zdávalo dříve děsivým, nyní jej těšilo. Bylo mu příjemno pozorovati přešlý život, vyhledávati své nedostatky, poněvadž stále určitěji cítil, že jim unikl. Poručník Korbel, jehož nenáviděl, zdál se mu nyní rozumným, dobrým člověkem. Soud tohoto pracovitého živnostníka jako by nabýval stále hlubšího smyslu. „Je to jasné," říkával si Kvíčala hlasitě, rozkládaje rukama, jako by s někým mluvil a jako by jej chtěl o tom, co mluví, přesvědčiti, „mám-li si vytáhnout z prstu třísku, musím dříve vědět, že v něm je. Mám-li si odvykati klení, musím si uvědomit, že kleju a že je to ošklivé. Vždyť je to tak patrné a jednoduché, že nechápu, proč jsem to tak dlouho neviděl!"

Těšívalo jej, když večer ulehl, nebo když v noci procitl a spáti nemohl, sestavovati si řetěz svých nedostatků, jež jej kdysi hubívaly a z nichž vyvíjelo se nebezpečí pro něho. Bývalo mu toto uvažování tak milé, jako kdysi sny jeho o knížecím původu. Měl dojem, že rychle zmoudřel, že se duch jeho uklidnil a že nyní neobyčejně jasně vidí do svého minulého života i do celé své povahy. Připadalo mu, jako by dříve v něm i kolem něho pobouřen byl neprůhledný prach, který teď všechen se k zemi uložil.

(Pokračování.)

Gabriela Kafková:

POLOŽÍŠ MNE JAKO PEČEŤ NA SRDCE SVÉ...

Zas na tě myslím, opojivý králi,
k tvé památce se duše něžně sklání,
kde sladké jen se písně tvoje braly,
holoubci slétlí z říše milování?

Jsou perličky to tryskajících citů,
a něha purpurných v nich sládne květů,
když objímal jsi svoji Sulamitu,
pod medem jejích zrodily se retů.

Čtu zas a zas je, v obdivu a s něhou,
ženina kouzla šperky jsou a pýcha.
V nich každý půvab oči tvoje střehou
a nesmrtelnost lásky jimi dýchá.

Ač král a básník, nejmoudřejší v říši,
(královny touhou po tvých loktech mřely,)
tvou vinařova dcerka vášeň ztiší,
jen její sen tvůj pohled střehl bdělý.

Že krásná byla, sladká, ušlechtilá
a duší, srdcem tvou jen býti spěla,
neviny kouzlo hrdě opustila,
by roucha lem ti povždy líbat směla.

Nevědouc ani, komu že je vzdala,
že hlavu pomazanou v klín si skládá,
v půvabu plné prostotě se ptala:
„Mně pověz, milý, kde svá paseš stáda?"

A lásky vaší báj, ta žije dále,
jak zachytil's ji nad milenkou spící,
přesladká slova mudrce a krále
v svých srdcích četli všichni milující.

V. V. Škorpil:

JANA NERUDY KORESPONDENCE VYSOKOMÝTSKÁ.

II.

(VI.) S těmi kosmickými mám kříž. Kdyby člověk neměl v sobě úsudek, naši lidé by ho spletli. Jeden tvrdí, že tomu „velké čtenářstvo" neporozumí; to bych rád věděl, copak jsou tam nějaké vědecké záhady? Druhý docela, že prý je to pokračováním Hálkových „V přírodě". No tak. Mně je to jedno. Bude jich as 40 a já je vydám. Ať pak nadávají Tvému

Nerudovi.

*

(VII.) Teď se kojím nadějí, že vydobudu si alespoň padesát zl. a s těmi že si vyjedu až do Příbrami, do vůkolí — abych nabral mezi tamnějším hornickým lidem trochu

látky k feuilletonům. K závidění takové místo českého feuilletonisty! Za to pojede Julek do Paříže, a tím se stává i ta moje naděj na těch 50 zl. zase záhadnou. Mně je to skoro už všechno jedno!

U nás se děje tak zázračně málo, že je mně, jako bych ani neměl, co bych Ti psal. Totiž — aby nás to oba zajímalo. Náležíme na neštěstí k těm lidem, kteří vzájemně při všem vědí na chlup, co si ten druhý o čem myslí.

Ale předc bys se zasmál něčemu. Totiž, kdybys mne teď viděl stát zde s hotovým svazečkem „Kosmických písní" a nevědoucího, co s tím — odpusť, že Tě bavím už zase těmi písničkami! Je jich ovšem jen 38, neumím nic rozšlapovat, ač by se toho dalo napsat hrozná síla — myšlenky se zrovna valí. Předc je toho ale dost na vydání samostatné, tím spíše dost, že tahle věc ani snad nesnese, aby byla připojena ještě k něčemu jinému. Malý svazeček, co ale na tom!

Šel jsem tedy s tím k svému nakladateli, příteli Datlovi. Ten mínil poprvé, že to není ani pro naše obecenstvo, že tomu málo kdo porozumí.

Podruhé mně řekl, „ale uděláme jen zcela malý náklad — zůstane to beztoho ležet!"

Neumdlel jsem. Snad ze samolibosti, nebo snad z přesvědčení odůvodněného, že česká literatura to mít m u s í. Přišel jsem tedy potřetí, už s otázkou zcela určitou, dá-li mi honorář j e d n o h o s t a z l a t ý c h.

„To na žádný způsob — nebude to beztoho žádný kšeft!"

„No tak toho necháme, abys neměl snad z některého spisu mého škodu," já na to s onou jizlivostí, která se Datla ani netkne.

A teď tu tedy stojím, chvilkami červený až po uši. Stydím se nabízet to někomu jinému a předc mne manuskript pálí v rukou. Ti chlapi mne předce přivedou k tomu, že mně bude celého mého života líto! — Chraň mne pánbůh alespoň před tím! Ale přiznávám se Ti, že mně ruce umdlévají! Cítím se myšlenkově mlád, že bych pracoval za deset, ale ovládá mne omrzelá nedůvěra starce.

Lituji, že jsem Ti nepsal nic veselého, já však skutečně nic nevím.

Prosím, pozdrav mně svého milého otce!

*

VIII.) Co se týče Datla, přiběhl. Jak zvěděl, že se uchází jiný nakladatel o „Kosmické", už byl zde. Dal honorář sto zl., jak jsem byl chtěl, a rukopis je v tiskárně. Snad tak do 14 dní knížka vyjde, nestane-li se — zas něco.

Chci Ti vypsat scénu. Měj trpělivost, třeba nebyla hezká, a dočti. Já ji cítím ještě ve všech žilách; mám hlavu zabranou, jsem rozechvěn, a je mně nanic.

Včera v poledne jsem přišel do redakce. Byli tam Julius, Heller, Toužimský. Poněvadž mne ráno byly dopálily některé slohové nedbalosti a přímé nesmysly z toho vzniklé, v listu otištěné, začal jsem to vytýkat.

Na neštěstí to byl spáchal Toužimský, což kdybych byl věděl, byl bych mlčel, neboť je to člověk, takto na vše velmi pozorlivý, hodný a upřímný, a musilo se stát přílišným návalem práce — přetěžují ho systematicky. Byli bychom se spolu ostatně snadno domluvili — ale tu do toho se vmísil Grégr. Patrně už to, co řekl, bylo v něm nahromaděno už dávno; bylo to za vlasy přitaženo, alespoň částečně, a mělo svou divně hotovou formu.

„Což to," začal, „v nějaké lokálce, nebo v běžné politické frási — ale když někdo chce napsat něco dobrého literárního a podepíše se pod to, a ono to nestojí za nic, t o b y c h s e s t y d ě l. Tadyhle jsem četl ty Tvoje poslední — (poslední zásilka, kterou jsi dostal) — no jak to jmenuješ — ano ty Tvoje Kosmické zas v „Lumíru", no víš, tam máš formu, že je to pravý skandál!"

„No víš, tomu Ty nerozumíš; neříkám nic, řekne-li někdo, že myšlenka nestojí za nic nebo že to nemá poetické ceny — ale formu dovedu předc posoudit sám, naproti té m u s í m mít předc autokritiky dost. Forma je dobrá."

„Není, je to skandál!"

„Je — vždyť nemáš proti ani vzrušeného smyslu."

„Já — no prosím! Právě pro básnickou formu já mám smysl znamenitý! Když něco píšu, vždycky to má formu."

„To je ku podivu, že kde se posud noviny pronesly o vytištěných ukázkách, byly plny chvály."

„No víš, to se nemejli. Ty jsi teď zrovna v módě, to je to. Když teď napíšeš něco tak špatného, ž e b y m o h' p e s p o t o m p o j í t, budou to také chválit."

„Počkej tedy, až něco takového napíšu, po čem by moh' nějaký pes pojít, a počkáme tedy spolu na tu chválu. Ale rovněž podivno je, že i oustně a zcela dobrovolně, bez iniciativy z mé strany, lidé mně to chválí."

„Proto že Ti to nechtějí říct do očí. Já Ti to řeknu, já se Tě nebojím. Oni ale, když nejsi při tom, smějou se Ti. A co se týče té Tvé formy v těch písních — kollego

Helleře, pojďte to říct, co se zde všeobecně mluví!" Sebevědomý úsměv.

Rozumí se samo sebou, že „kollega Heller" zůstane chytře v 2. pokoji, kde se nejspíš chechtá.

„Víš, ono se mluví zde v redakci také za zády jiných lidí, a děsně!" pravím významně, doufaje, že je už po všem.

„Ale když sám píšeš věci špatné, nemáš dělat pořád mentora!"

„No, já doufám, že nějakou lokálku nebo jinou novinářskou zprávu dovedu dobře napsat a tedy ji také posoudit. Ty mi nedáváš příklad zdrželivosti — Ty nedovedeš žádnou báseň napsat, ale mentoruješ básně předc."

„To by bylo pěkné, abych já nedoveď básně posoudit! Ty's napsal špatnou tragedii a předce posuzuješ divadlo."

Atd.

— — — — — — — — — — — —

Bylo mně nanic. V poledne na to jsem nemoh' nic jíst a odpůldne jsem třikrát vrh'. Na štěstí ještě!

— — — — — — — — — — — — —

Patrně to už v něm dávno bylo se vše vyleželo. Myslím, že tomu všemu rozumím. On to četl, když čísla přicházela, zběžně u Barákova stolku, a řekl prý hned při ukázce první: „Ne, kdyby tu nebyl podepsán, nebyl bych nikdy myslil, že může něco tak prázdného napsat. A on se pod to podepíše!" Zběžné čtení vysvětluje mnoho. Ale o s t a t n í tedy také se tomu posmívali a neměli to za nic. A vím už, že také v obecenstvu širším je dojem zvláštní. Líbí se to tak „miscue", totiž jedněm se to nelíbí pranic, druhým vše, třetím něco, čtvrtým to, co právě třetím se nelíbí. Ale já jsem spleten. Já nevím kompletně nic. Vím jen, co jsem chtěl, a že jsem si vzal s tím čas i práci. A teď, když vidím napřed, že se strhne ukrutná bouře, po vyjití že se sesypou jako psi.

Že je to, co jsem napsal, nové, vím; ale na novosti mně nezáleží, není-li to zároveň dobré. Nerad bych před pouhým úšklebkem utekl, ač, poněvadž to bude samostatná knížečka, jakmile to bude jednou vydáno, vymkne se mně to naprosto z rukou, a nebudu to psaní pak moci více chránit a bránit. A zase mně, když jsem už vydal samostatně as půl druhého sta tiskových archů, nemůže na tom záležet, abych z jakéhos spisovatelského trucu diktovaného snad samolibostí, vydal ještě dva, tři archy.

Rozumím teď tomu Datlovi. Za mými zády mluví se asi děsně. A já se přiznávám, že nemám více klidné úvahy; vidím-li všeobecnou nechuť takovou, je mně — jako by mně noblessa kázala, abych s tím ustoupil.

A předc — proč pak to v š e c h n y takřka noviny již v ukázkách chválily? Proč soukromě tolik lidí? A proč Ty sám? Byla-li v Tvých úsudcích jen jiskřička přátelství, které by Tě bylo přivedlo k úsudku pochvalnějšímu, přehnanému, prosím Tě pro vše, řekni mně to upřímně, a já Tě zlíbám za to, jak jsem Tě ještě nezlíbal nikdy vřele a upřímně.

Odpusť rozepsanosti. Musil jsem si alespoň ulehčit. S kým to mám mluvit, abych se nestal směšným! A na koho mohu počítat, že mluví pravdu, do nejmenšího záhybu upřímnou pravdu!

Radosti českého spisovatele.

Nemusím podotknout, že scénu s Grégrem vypsal jsem jen pro Tebe, jsem se srdečným pozdravem Tvůj

Neruda.

*

(IX.) Tak se už stalo s „Kosmickými" co jsme čekali. P. Durdík se do nich pustil. Měl první přednášku v Amer. klubu — „bez těch 36 písní mohla č. literatura zcela dobře být a dělá se s nimi rámus!" Druhou v „Amer. Bes." —: „Jen ignorant, který literatury nezná, může říci, že je to zde něco nového." A dovolával se, že už psal Isaiáš, a co Nevton a Kant řekli. Při tom místo ukázek z mých četl ukázky — z Hálkových písní — to prý jsou „ty pravé kosmické". Je to osel — co!

*

(X.) Píšeš o mých verších. Přičítám Tvůj úsudek sympatický jen tomu, že jsi také churavěl a že tedy vyciťuješ mnoho, čeho by si jiný nevšiml. Od toho okamžiku, co jsem knížku vydal, mám na ni zlost a na sebe item. Zdá se že jsem náramně prohloupil. A zase jsem ji vydat musil, z prarůzných důvodů, duševních i hmotných. A tolik vím, že kdybych na ni psal ještě dvě leta byla by jiná, buď světlejší buď temnější, dle zdraví, ale nebyla by obrazem mých posledních let. *Ty's* tomu porozumněl, jiný — — —

Už pozoruji, že mnohý zde u nás neví, co s tím. Píše několik pochlebných slov, ale cítím, že jen proto, že jsem to já; ale nevycítil on z knížky praničeho. Je s tím těžko, nedivím se pranic. Také Pavikovski významně mlčí. Psal jsem mu trochu podobně jako Tobě, aby se nijak nenutil.

Jsem vůbec přesvědčen, úplně přesvědčen, že kdo neprodělal chorobu, omrzelost, vrchovatou starost, neporozumí obsahu těch veršů. A to je pro ty verše venkoncem smutné, třeba že charakteristické. — Ty víš, že nejsem koketa, nejméně pak naproti Tobě. —

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Tak starý syn a dosud nevydělával, dosud se dal živiti sestaralým otcem! Hladem by zahynul, kdyby nebylo otce! Rada Severin trápil se tímto poznáním, jako kdyby teprve teď se mu vyjasnilo v mlhovinách mozku. Jako kdyby o něm do nynějška nevěděl! — Což je platno říkati, že ho syn zarmucuje, že ho nemá rád, protože mu ustavičně ubližuje svou lehkomyslností, — stesky se ta věc nedá napraviti.

Pak už byl květen, pak už byl červen. Mančinka skorem už nepsala. Vzájemné jejich styky podivuhodně umlkaly. Rada zapomněl na dobro, že se měla vrátiti už v polovici května a že se nevrátila. Neodpovídal na její dopisy. Totiž odpovídal, ale psal si jen jejich koncepty, mnoho takových konceptů sepsal, a pak se mu válely na psacím stole. Nebyl schopen činu. Všecko umlkalo.

Doktor Mráček zase postonával.

„To je právě zvláštnost bronchitického astmatu," vysvětloval radovi, „že trápí člověka nejvíc v tuhle dobu, když kvetou na lukách okolo města nějaké podivné trávy — člověk se dusí, dusí, až zmodrá, už si myslí, že nadchází konec, a konec nenadchází. Jen to trápení zmítá člověkem. Mám už v žaludku jodový reservoár, a pořád je to stejné. Jedině jód pomáhá a brání člověka, aby ho to nezadusilo!"

Rada poslouchal doktorovy stesky bez vnitřní účasti. To už byl doktor zase venku a nestonal a neležel, když si těmito stesky zaplavoval hlavu.

Radovi z nich utkvělo v hlavě jedině, že se doktor bojí zadušení a že je přesvědčen, že ho to někdy zadusí a zardousí. Trochu jeho strachu přeneslo se radovi do jeho myšlenek. Byl to strach z umírání.

Ale proč by doktor umíral už teď, kdy je sotva čtyřiapadesátník, tedy skoro stejného věku jako rada Severin, jenž musí sloužiti ještě do šedesáti let a pak teprve smí odejíti do pense a umříti? Ano, jenž musí sloužiti, jenž nesmí do pense, kdy se mu zlíbí! — — —

XVIII.

Mančinka se nevrátila ani v červenci. Bylo po žních, Severinovi soudcové odcestovali jeden po druhém na dovolenou, parné, žhavé léto bylo. Vůně puškvorce, vůně kvetoucích lip, kvetoucích akátů, modrého bezu, všechny vůně léta pohlceny byly parným dozráváním. Hejna husí zabělala se na posečených polích. Doktor Mráček běhal zase jako křepelka.

„Pro letošek mám to odbyto!" prohlásil radovi. „A napřes rok uvidíme, jak to zase se mnou zatančí. Takovému schátralému baráku, jako jsem já, postačí, když mu rozbitou střechou svítí slunce na půdu."

Zase chodili s radou po procházkách. Mysl jejich byla zbystřena přibývajícím stářím. Svorně se nyní zajímali o věci, jež dosud unikaly jejich pozornosti. Ostře viděli podrobnosti přírody. Byly to teď jejich starosti, když je opouštěly starosti všedního života. Bylo to pozvolné navracení k zemi.

Dlouho stávali zamyšleně na pěšině v polích, poklepávali holemi na rozpraskanou, štěrbinatou cestu, plašíce běžce a pozorujíce jiskření křemenitého písku v záplavě letního slunění.

Velikou událostí bylo jim, když zbloudili na vesnický hřbitov na kraji borového lesa, odkud veverky se přehupovaly na bílé mramorové pomníky bohatých rodů selských. Žírné a hluboké půdy byly za cestou, hluboké a řepné, věčné zdroje přitékajících peněz. Hraboši pobíhali uschlou travou na hrobech. Smuteční vrby zdlouha vdechovaly borový pach hřbitovního souseda. Za hřbitovem byly naváté písčiny, zakulacené vršíčky, mezi nimi hluboké úvozy navátin. Biče odtamtud přece jenom zapráskaly, kobylky se spocenými hřbety vytahovaly odtamtud vrchovatě naložené povozy. Ovádi bzučeli píchlavě vrstvami těžkého parna přes černající ostružiny a zející nory králičí, skryté v pískovitých příkopech pod rozbujelými keři. Kořeny starých borovic, starých a zakrslých, daleko rozlezlé a od kmenů rozběhlé, objímaly žlutý, jarním a podzimním větrům neodolávající písek.

Rada volně pročítal si jména mrtvých na pomnících. Známá jména z jeho pozůstalostních spisů, s každým jménem určitá rozpomínka

„To je známých, co?" pravil doktor. Rada neodpověděl.

„Ale hezky se jim to tady leží, zrovna odtud začínají písčiny, tamhle přes cestu už je hluboká ornice! V písku je jako v peřinách! To je hrůza, kolik známých lidí tady leží, koukejte se, pane rado, na jejich

věk na pomnících: umřel v 48. roce, umřel v 42. roce, umřel v 50. roce! Ti lidé předčasně umírají!“

„Naše generace je to!“ pravil rada.

„Ano, bohužel! Pak se řekne: bohatá vesnice, bohatí sedláci, příznivé podmínky životní, zdravý, čistý vzduch, a ti lidé přece tak brzy umírají!“

„A kdo by pořád mluvil o hrobech a o umírání,“ zabroukl rada mrzutě, „vy sám, doktore, jste říkával, že člověk je tak stár, jak chce a jak se cítí! Budeme-li choditi po hřbitovech, věku si neprodloužíme.“

Vyšli spěšně ze hřbitovních vrat a vešli do borového lesa.

„Vy jste, pane rado, přeci jenom chlapík,“ pravil doktor, „troufáte si! —“

„Ale vy si netroufáte!“ zabroukl rada zlostně. „A už mně, doktore, o takových věcech nemluvte, nebo s vámi vůbec nebudu mluvit! Já chci ještě žít, já musím! Víte?“

„Vím, vím,“ přisvědčoval doktor ochotně, „vy musíte, máte mladou ženu —!“

„Ale ne doma, doktore!“

„Tak, tak, a proč to tak necháváte? Ale nezlobte se, že se vám do toho pletu, sám jste o to zavadil.“

Rada se zasmál.

„Děláte, jako kdybyste o ničem nevěděl, a já myslím, že to dávno není po městě tajemstvím. Že to vrabci cvrlikají na střeše! Bodejť vy byste už o tom po městě neslyšel, to byste nesměl nemocné báby navštěvovat!“

Radu Severina pudilo v hloubi duše něco, aby si ulehčil, aby se svěřil doktorovi.

„Víte, pane rado, ty staré báby, které já v jejich nemoci navštěvuji,“ pravil doktor, „už mnoho řečí nenadělají. Ty už leží na hromadě a čekají, až bude konec. Když myslíte, že se něco po městě o vás povídá, tak vás upozorňuji, že já jsem ničeho podobného neslyšel. Povídá se jen, že je paní tchyně nemocná a milostpaní že je v Praze u ní a že se nevrátí, dokud se stará paní neuzdraví.“

„Tak se teda povídá jen pravda!“ odpověděl rada. „Tak tomu skutečně je! Jen že se mně to už samotnému nelíbí! Ta dlouhá nepřítomnost! Mně samotnému!“

„Mluvíme spolu otevřeně, pane rado, že ano! A když mám říci upřímně své mínění, tak musím říci, že by se mně to také nelíbilo. To už jsou skoro čtyři měsíce, povídám čtyři měsíce, a to je trochu mnoho. Pak rozhodně nejde o nějakou akutní chorobu, nýbrž o něco vleklého, a tu se milostpaní mohla několikráte už vrátiti domů a dle potřeby zase si do Prahy zajeti. Když je to takové, pak jste se nemusil ženiti!“

„Vy jste tedy, doktore, tentokráte mimořádně na mé straně! Souhlasíte se mnou!“

„Souhlasím! A zdá se mně, že v tom okamžiku usuzujeme oba stejně! Rozdíl věku opravňuje nás k domněnkám, že se děje něco nesprávného. To vás, pane rado, mučí, dobře tomu rozumím, chápu celou situaci vaši! Když nemá člověk nikoho, komu by se s těmito věcmi klidně mohl svěřiti — na doktora jste v tom přívalu nevzpomněl — je mu ouzko u srdce. Úplně to chápu, úplně!“

„Co teda myslíte?“

Doktor pokrčil rameny.

„Podařilo se mně vždy vyléčiti jen vyléčitelné nemoce! Myslím, tohle že je nevyléčitelná nemoc. Totiž myslím, že se tu nedá zhola nic dělati, nežli jen bráti to tak, jak to přináší život. Energickým jednáním docílil byste jenom opaku. Cit se nedá vydupat! Nedá, bohužel! A kdo sází na poslední kartu, někdy vyhraje a někdy prohraje všecko.“

„Tedy připouštíte, že jsem chybil —!“

Doktor zase pokrčil rameny.

„Těžko rozhodovati! Nesmíte býti, pane rado, nevděčným. Jen se rozpomeňte, že byly chvíle, kdy vám bylo druhé manželství štěstím a požehnáním! Sám jsem to dobře pozoroval! Ať je, jak je, přineslo vám aspoň ze začátku klid a štěstí. A to právě v nejhorších dobách pro vás!“

„Ovšem, byto to štěstí!“ pravil rada zamyšleně. „Právě proto tím více cítím nyní jeho ztrátu. Totiž, řeknu to krátce: my dva už jsme si odcizeni! Nadobro, nenavratitelně odcizeni! My jsme si to dosud neřekli ani nepsali, ale zcela určitě to oba víme. Jako když rozkvetlý keř najednou střese poslední lupínky květu a odkvete. Tak nepozorovaně odkvete.“

Doktor se zastavil a potřásl rozvážně hlavou.

„Pane rado, tak to je ve světě se vším! Každému jenom chvilčičku! Tohle, co vy teď proděláváte, prodělával jsem za dřívějších roků taky! Ovšem, já jen s hospodyněmi, to víte, starý mládenec. Jen si vzpomeňte, co se tady ve městě tenkrát vždy vypravovalo o mně, když jsem vyměňoval ochránkyni svého domácího krbu! Moje štěstí u žen bylo strašně vrtkavé! A vždy končilo malým skandálem!“

„To už je dávno!“ pravil rada shovívavě. „A pak to nešlo jistě nikdy tak do hloubky, jako když je to svázáno štolou u oltáře a pak se to rozkližuje.“

„I čerta nešlo,“ zasmál se doktor, „právě proto, že tu byla na obou stranách svobodná vůle, tím více to bolelo, když se to rozcházelo. To nebyl jeden jediný funus v domácnosti, to byl každý rozchod funusem, a funusů bylo do roka — jen si vzpomeňte! Pamatujte si, pane rado, že se štěstí nedá koupiti! Když si ho člověk zakoupí a poctivě zaplatí, ani se nenadá, a cikán mu ho ukradne! Aby čert rozuměl ženskému srdci! Starou bábu už si na krk vázati nebudu, a mladá mně utekla naposled před osmi lety! Nic nebylo platno, že jsem sliboval, že všecko podědí po mně, když mně doslouží k smrti, že jsem ji zasypával penězi! Utekla mně s montérem, se špinavým, učazeným člověkem, a taky ne už mladým, ale bílé zuby mu svítily pod černými kníry z učazeného obličeje. No, aspoň se vzali! Teď se její montér opíjí, pět dětí už mají, krása a maso s ní opadalo, dře se od rána do noci a živí lenocha muže i děti. U mně by byla měla ráj proti tomu, co má nyní! A přece mně utekla! Čert aby jim rozuměl!“

„Nikdy jste se pro to netrápil, aspoň jsem nikdy nepozoroval!“

„A taky jsem se trápil,“ bránil se doktor, „obyčejně mě to potrefilo, když už jsem tomu stvoření a jeho chybám uvykl, a to pak zlobí!“ —

„Jen když vás horší věci nestihly, doktore! Víte, doktore, děti! Děti srdce ujídají, věk ukracují! —“

„Poznal jsem už také hodné děti za své prakse, pane rado, a ku podivu, dětí jsem se nikdy nebál. Moje děti, kdybych nějaké měl, srdce by mně neujídaly! Já bych své děti vrátil tam, odkud jsem sám vyšel. Do sedlačiny by se obrátily! Do třicetikorcové chalupy bych je uvázal, ne do zemanských statků, aby neměly více, než čeho je potřebí na živobytí pro jednu rodinu. Věřte mně, pane rado, vždy jsem si více vážil chalupníků než sedláků. Chalupníci jsou mně pravým českým živlem, nejsou to ani proletáři ani baštanti velkovýrobci, jsou mně neporušeným českým středním stavem.“

„Neodpovídáte mně, co chci!“

„Ale vy svůj osud filosoficky snášíte, pane rado! Vídám vás přesně vždy na prvého, jak běžíte na poštu s poštovní poukázkou a poctivě platíte své alimenty, k nimž jste se odsoudil vlastní dobrotou!“

„To jsem chtěl slyšeti, doktore! Povídáte, že jsem se k tomu odsoudil vlastní dobrotou —! No, tak jsem se k tomu odsoudil! Docela máte pravdu, docela! A přece to není má dobrota, vědomí povinnosti to je! Kdybyste mně tisíckráte rozmlouval, že chybuji, když pořád ještě platím, snad bych i s vámi souhlasil, a na prvního zase bych běžel na poštu a platil bych jako mourovatý! Už se nedostanu z toho zakletého kruhu, nikdy se z něho nedostanu!“

Docházeli k městu, bylo potřebí rozmluvu ukončiti. Doktor se zastavil a díval se pátravě na okresní silnici, nespatří-li někoho známého. Byl už podvečer. Smírná nálada visela ve chladnoucím vzduchu.

„Dokud nevíme jistoty, nesmíme se otravovati domněnkami!“ pravil doktor chlácholivě. „A jistoty dosud nevíme!“

Rada mu neodpověděl. Rozešli se, ale ta slova v radovi uvízla. Tonul a chytal se stébla.

„Skutečně, skutečně, nevíme dosud jistoty,“ konejšil se. „Smutný by byl život lidský, kdybychom vždy znali jenom jistotu a kdyby nebylo možnosti na světě. Doktor správně podotkl, že není potřebí otravovati se domněnkami!“

V noci po této rozmluvě nemohl rada Severin dlouho usnouti. Čtvrthodiny ze čtvrťových pendlovek vybíjely se mu do bezesného přemítání. Nedohořelý, zkomíravý ohníček ještě živořil. Žlutý list dlouho visel na stromě a nemohl, nemohl spadnouti, ač bylo zřejmo, že spadne, jakmile prvně zavane vítr od hor. Nemoha usnouti, vstal, přešel bosýma nohama praskající a odpoledním sluncem vyhřátou podlahu.

Měsíčná noc byla. Modré světlo prodíralo se spuštěnými záclonami do sešeřené ložnice, v jeho světle bylo viděti skleněné dvéře, zastřené bílou záclonou. Pohled na ně vyvolal v radovi určitou vzpomínku na smutný večer říjnový, kdy jeho první žena ležela v pokoji za skleněnými dveřmi v otevřené rakvi s černým křížkem ve žlutých rukách s prošedivělými, do čela hluboko zčesanými vlasy, které jí vroubily k nepoznání změněný obličej. Zcela zřetelně viděl v tom okamžiku její obraz, zcela zřetelně viděl mrtvolnou žlutost jejího obličeje, děsivě se odrážející od černých hedvábných šatů. I kytici aster viděl na klíně mrtvoly, kytici smutných květů onoho smutného podzimku.

Strašlivé, mučivé chvění rozvlnilo mu nitro, jako když se po nárazu ladička rozeznívá na desce starého piana.

Musil se opříti oběma rukama o pelest, aby neklesl. Teprve když přízrak zmizel, mučivé chvění doznělo, okřála v něm tělesná síla. Došel k oknu, vytáhl záclonu, otevřel okno a usedl. Večerní vzduch ochlazoval mu rozpálené spánky. Až z luk za městem táhla se vůně posečených prvních otav. A jak se vítr od hor obracel,

z nedohledné roviny polabské zavívala vůně letní noci, doznívala nekonečná píseň cvrčků prorývaná táhlým skřehotem žabím.

Už měl poklidno v duši i v srdci. To se jen nějaký zlý vítr opřel o vrata jeho bytosti, vyrazil je dokořán, ale uklidněné ruce už je zase uzavřely.

Dlouho, nesmírně dlouho poseděl u otevřeného okna. Teprve když se mu oči přivíraly, zavřel okna, ulehl a usnul hlubokým bezsenným spánkem.

XIX.

Doktor Mráček nesmírně byl překvapen ke konci srpna nenadálou návštěvou. Právě když se vrátil z ranní pochůzky od nemocných a odpočíval s novinami v ruce na pohovce, ozvalo se silné zaklepání na dveřích. Vešla radova dcera, lékárníková Patočková. Doktor vyskočil s nebývalou pružností s pohovky a udiveně se zadíval do uzardělého obličeje Hedvina. Hlavou mu projela myšlenka, že se něco stalo radovi, že jde o nějaký záchvat, jak bývá u chorých zkornatěním tepen.

„Uklidněte se, milostpaní, hned s vámi poběhnu!“ pravil nečekaje, až sama promluví.

„Vidíte, ještě se vám samotné něco stane!“ dodal vyčítavě a jemně ji usadil se do staré kožené lenošky u kamen.

Hedva jako kdyby procitala.

„Tatínkovi se nestalo nic,“ pravila, „totiž stalo se! Proto k vám, pane doktore, přicházím.“

Na okamžik se odmlčela.

„Jste starý přítel rodiny a zejména tatínkův,“ pokračovala rozechvěně, „já vím, že víte o mnohém, ne-li o všem, a nemám tady nikoho, komu bych se svěřila se svou bolestí.“

Doktor ustavičně se jí díval do očí, i v něm šelestila všechna krev, zmatená nenadálým překvapením. Ale náhle v něm zvítězil vrozený sarkasmus.

„Patočka něco podniká, potřebuje peněz, proto ji sem posílá!“ kmitlo mu hlavou. „Patočka je obratný makléř, využije všeho!“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Vrchlického čítanka. Uspořádal Ot. Svoboda. Nákladem J. Otty v Praze 1913. Stran 140 za ?. — *Vybrané básně Boleslava Jablonského.* Svět. knihovna 1061—63. Nákladem téhož. Str. 180 za 60 hal. — *K. H. Mácha,* Máj. Úvodem a poznámkami opatřil Karel Hikl. „Světla“ sv. 2. Nákladem Jana Laichtera v Praze. Str. 60 za 40 hal.

K výboru z básní Jaroslava Vrchlického mládeži přidružil pořadatel i výbor pro čtenářstvo dospělé a pojmenoval jej dle ustálené zvyklosti čítankou. Z úvodu, ne ani tak z výboru samého, poznávám, že tato „Vrchlického čítanka“ má co nejširší a nejpopulárnější určení. Je to docela správno, neboť do těchto rovin vnikl Vrchlický vskutku dosud nejméně. Některá nedopatření v úvodě, jenž načrtl silhouettu básníkova významu celkem správně a přehledně, budou zajisté příště opravena (Eppomina, Loderchi). Pořadatel, jenž zvládl obrovskou látku díla Vrchlického velmi dobře, nedělí čítanky látkově ani ideově, ale bedlivý čtenář toto dělidlo přece zde nalezne. Introitus věnován přírodě, pak jdou motivy vlasti a domova, dále subjektivní lyrika se vztahem k životu, k umění, písně o lásce, radosti, dále životní filosofie a motivy kosmické, o bohu a věčnosti, konečně k závěru epika v několika zajímavých ukázkách. Vidím, že populárních a známých básní Vrchlického si pořadatel méně všímal, běželo mu patrně o to, aby čítanka přinesla něco jiného a nového. Zcela správně do ní zařazeny i ukázky básníkových prós, aforismů a sentencí. Úryvky z „Hilariona“, z „Legendy o sv. Prokopu“ jako kusé zlomky velikých celků nahradil bych při 2. vydání, jež jistě nedá na sebe dlouho čekati, ucelenějším výběrem z básníkových antik, zejména z hýřivého přímo bohatství jeho básní klassických. Také by se doporučovalo, v této lidu určené knize, zdůrazniti básníkovy vztahy k národu a jeho sociálním otázkám. — Důvod, že uskutečněno nové vydání vybraných básní Boleslava Jablonského, záleží v programu sbírky, v níž vyšly, neboť jiného, zejména uměleckého podnětu tu nestává. Nejpádnějším dokladem toho jest sbírka sama, jež prozrazuje jinak pečlivou ruku pořadatelovu, třeba se nepodepsala. Jablonský nebyl ani trubadur, ani pohádkář, ani bard národní, pouze kazatel se schopností podávati své rady a svá napomínání povýšenější formou. V knize postrádám úvodu, jenž by tu byl dobře na místě. — Nejnovější vydání „Máje“ určeno je pro školu jako povinná četba. Proto text doložen případnými poznámkami pod čarou a s toho stanoviska

psán obšírněji i úvod. Některé věty v něm právě proto měly býti přesněji vysloveny. Tak Mácha nevzdělal se jen na pokročilých literaturách cizích, je přece známo, jak veliké vlivy měla naň i původní tvorba česká, zvláště Rukopis královédvorský. Postesk, že Mácha, ač velký básník, nezaujímal skvělého postavení společenského, je nemístný, vždyť bylo Máchovi teprv 26 let, když zemřel před půl rokem vydav první svou knihu. Ani dnes nejsou 26letí básníci na tom lépe. Nesprávno jest, praví-li se, že v druhém díle „Máje" básník „hořce pláče nad uprchlou dobou mládosti", a poukazuje-li se tu k Prešernovi. Mácha byl mlád, nemohl plakat nad uprchlou dobou mladosti, byla by to pósa a sentimentalita; také toho nečiní, ale docela rozlišně koncem „Máje" píše:

neb můj též krásný věk, dětinství mého věk
daleko odnesl divoký času vztek

a níže ještě určitěji:

mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj,
to dětinství můj věk.
Nynější ale čas
jinošství mého — je, co tato báseň, máj.

Jinak vydání toto jeví všecku pečlivost p. vydavatelovu, pokud se přesnosti textu týká a vyhoví svému účelu úplně. Připomenouti dlužno jen, že vedle všech vydání „Máje", jež p. vydavatel uvádí, existuje jemu neznámé, nejpřesnější vydání, jaké lze si vůbec pomysliti, totiž fotolitografický snímek prvého vydání „Máje" z r. 1836, který opatřil Fr. Sekanina, a který vyšel předloni jako premie spolku spisovatelů belletristů „Máje". *—pa—*

Pavla Moudrá: *Do dívčích let.* Nákladem Josefa Pelcla v Praze 1913.

Pod titulem „Z poupěte ve květ" otištěna byla tato memoirová práce, jež je pokračováním „Roku dětství" téže autorky, v loňském ročníku Zvonu (č. 33—44). —

Malé Pavle jest deset let. Věk ten znamená pro ni první krok do dívčích let, vstup do „něčeho rozměrnějšího, obsáhlejšího", „výstup na vyšší skalisko, odkud je širší rozhled a pestřejší i vzdálenější obzory". Pavla Moudrá líčí svá první školní léta u Františkánů, popisuje s humorem svoji první zpověď, vstupuje později do Vyšší dívčí, vzpomíná s láskou prof. Starého, Fr. V. Jeřábka, svých družek, zejména Hanny Kubešové (později Kvapilové), a po třech šťastných letech opouští s žalem a pláčem Vyšší dívčí, aby z rozhodnutí rodičů navštěvovala německou školu u Uršulinek, kde získává si jeptišky přednášením kupletů z „Madame Angot", „Trebizonské princezny", „Giroflé", a kde poprvé se prodírá na povrch mladé dívčí duše otázka náboženská, kterou řeší se svojí družkou Luisou, tvoříc si nové, svoje náboženství.

Naše literatura memoirová není dnes již tak chudá, jako byla snad ještě před nemnoha lety, knížka Pavly Moudré znamená však skutečné její obohacení. Neboť není jen snůškou osobních vzpomínek, jež zpravidla mívají faktickou cenu a význam pouze pro autora, nýbrž i výrazně a pravdivě kresleným kulturním obrázkem z let sedmdesátých. Praha před čtyřiceti lety, měšťanská domácnost pražská, do níž nám dává Pavla Moudrá letmo nahlédnouti, má vůni i náladu tehdejší doby, knížka psána jest prostě, nehledaně, autorka neutkvívá na podrobnostech, aniž rozplývá se ve zbytečném sentimentu, a přece působí kniha „Do dívčích let" hluboce svojí jednotností, uceleností, sytou kresbou a vroucím, řekl bych téměř mužným citovým prolnutím z hlubin zaujaté duše čerpaných vzpomínek.

Drobná knížka, svěží jak ranní krůpěj rosy, mnoho v ní však bezprostředního kouzla pravdy a nálady! *Tristan.*

Z. N. Gippius (Merežkovskaja): *Zlatokvět.* Přel. St. Minařík. Vilímk. knih. sv. 113. Naklad. Jos. R. Vilímek v Praze.

Zinajda Nikolajevna Merežkovská již po vydání svých prvotin náležela ke skupině tehdy slibných talentů, jako V. M. Michejev, Petr Karmasanov, N. Sěverov, E. P. Karpov a j. Překládala pilně z moderních jazyků, studovala filosofy a všímala si života pro svá studia, aby se mohla vydati na nové cesty k nové kráse, k novému životu. Budila svými pracemi pozornost po zásluze, kreslila typy nové doby, bystře pozorovala záchvěvy duše lidí moderních názorů a stavila rozdíl mezi moderností a módností. Románem „Zlatokvět", románem Valentiny Sěrgejevny a Zvjagina, v němž vyskytují se výstižně narýsované typy „nových lidí", pokusila se o tragedii módnosti. Plytké, povrchní a jakoby z náhodné záliby vyrostlé, co tvoří prostředí hrdinky a hrdiny, obraz skupiny lidí z tříd průměrné nebo jen domnělé intelligence, lidí nadšených pro cosi mlhavého pro ně, zač obětuje se však člověk, duše, srdce, krev, vše to tvoří obsah této její práce uzavřené katastrofou, kdy Zvjagin zastřelí Valentinu Sergějevnu, kterou autorka nazvala „zolotocvět". Módní květina zlatožluté barvy a zahořklé vůně, chrysanthemum Marguerita, všedně u nás nazvaná žlutá kopretina, byla účelně volena k označení typu podaného v tragedii prováté dechem Schopenhauerovým a Nietzschovým. S kopretinou pojí se zvykové zbádání osudu u národů slovanských, germánských i románských (effeuiller à la franche marguerite), a osudu svému propadá hrdinka módnosti po všech otázkách životních, kterými se obírala. Překlad jak po stránce věcné tak jazykové mohl býti pečlivější, překladatel jinde ukázal, že dovede vyhověti tomuto dnes naprosto nutnému požadavku. *K. V. H.*

DIVADLO.

Činohra. *Přítel.* Hra o jednom dějství. Napsala Helena Malířová. Režisér A. Jiřikovský. — *Obrácení lorda Hamiltona.* Komedie o jednom dějství. Napsal Jacob Wasserman. Přeložil Jaroslav Balák. Režisér F. Hlavatý. Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 25. února 1913.

Jest večer neskutečnosti, přeludů, bez přítomnosti, večer, kdy zjevují se mrtví, housle samy hrají, hudba odkudsi zní a portiéry se samy rozvírají. A v takový večer evokuje silou touhy a vzpomínek mladá vdova Marianna svého mrtvého muže Julia ze zásvětí, aby s ním prožila znovu kouzlo prvního setkání, prvních polibků a prvního štěstí lásky. Když pak na její naléhání volá její přítelkyně Eva do záhrobí po tom, jenž v životě ji nejvíce miloval, zjevuje se opět Julius, o čemž diváky divadelní cedule nenechávala předem ani na okamžik v pochybách. Následuje prudký výbuch hněvu Marianny proti Evě, a obě přítelkyně smiřují se s osudem, že Julius byl již takovou povahou, jimž je láska k více ženám životní nutností. Jsou tací mužové.

Fantasmagorie Heleny Malířové žádá na diváku trochu mnoho sebezapření a sebezapomnění, aby mohl setrvati v illusi až do konce. Hra myšlena je příliš jen lyricky, a dramatické její promítnutí na scenu má málo pevnosti ve stavbě, přesvědčivosti a suggesce. Nespornou předností hry Heleny Malířové jest pěkná dikce, temperament koncepce a vroucnost erotického lyrismu.

S duchy je v životě hra nevděčnou a nebezpečnou; tím nevděčnější a choulostivější pak na sceně.

Svědomitý režisér p. A. Jiřikovský nastudoval „Přítele" vzorně a pečlivě a vypravil velice náladově, zdůrazniv zejména scenováním hry irreálnost její. Sehrána byla sl. H. Štěpničkovou (Eva), sl. R. Machovou (Marianna) a p. Ed. Tesařem s vroucím procítěním a hlubokým promyšlením rolí. Zvláště interpretkou Evy byl široce rozvlněný erotismus lyriky Heleny Malířové stkvěle podán.

„Obrácení lorda Hamiltona" jest vlastně jediným dialogem, pro který tato aktová komedie, jež jest zpracováním historické anekdoty, byla napsána, dialogem mezi lordem Williamem Hamiltonem, velikým misogynem, a Emou Lyonovou, v němž tato žena pochybné minulosti přesvědčí a obrátí starého lorda Hamiltona tak důkladně, že ji prohlásí za svoji budoucí choť, ačkoliv ještě před chvílí pokládal vstoupení její do svých salonů za poskvrnění domu Hamiltonů, a svému synu, jenž Emu Lyonovou miloval a chtěl si ji vzíti, zakazoval veškerý styk s ní.

Jacob Wasserman je hluboký básník a jemný psycholog, avšak komedie „Obrácení lorda Hamiltona" není z jeho nejlepších a nejoriginálnějších prací.

Sehrána byla velice pěkně. S uznáním dlužno se zejména zmíniti o Emě Lyonové sl. Julie Kučerové a notáři Dashwoodovi p. B. Zakopala. Lord William Hamilton (p. F. Havel) byl poněkud příliš suchý a monotonní.

J. M.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Dějiny výtvarnictví v českých zemích čekají teprve na svého historiografa. Ač jsou již několikráte napsány. Po německu. Tedy s pověstnou německou důkladností, pokud se týče — tendencí ad majorem Germaniae gloriam. S tolika nedostatky, namnoze zúmyslnými, že se spravedlivému člověku žaludek obrací. Sbíral jsem kdysi ukázky a doklady německé povrchnosti a zavilosti v té příčině. Pro jinaké zaneprázdnění nezbylo pokdy činiti to soustavně a složiti z přehojných těchto dokumentů beze slůvka polemiky náležité vysvědčení, které by samo sebou křičelo tak, že by si je chvastavá německá věda sotva dala za rámeček.

Už tím je podmíněna nutnost, zpracovati dějiny výtvarného umění u nás po česku. A to od základu. Práce obrovská! Přípravy k ní se dějí, jsme ve stadiu sbírání, srovnávání, třídění a hodnocení materiálu věcného i archivního; odborných pracovníků přibývá, úkoly se specialisují. Vedle všeobecné inventury, prováděné péčí a nákladem České Akademie v jejím „Soupise", vznikají též místní. Uvádím toliko práci soupisné komise pražské, dále „Edici" kroužku přátel starožitností v Plzni a některé monografie okresní, ze kterých snad nejšíře zabral sborník „Chrudimsko a Nasavrcko". V této, jakož i v jiných obdobných monografiích věnována zvláštní pozornost lidovému výtvarnictví.

K tomu a to specialně k slováckému hledí programově velká obrazová publikace *D. Jurkoviče „Práce lidu našeho"*, vydávaná už na sedmý rok ve Vídni nákladem Schrollovým. Až posud vyšlo 120 listů, černých i barevných. Pečlivě redigované čisté obrazy typických staveb, nábytku, řezeb, malůvek, výšivek, prací kovových, kraslic, keramiky a t. p. Poměrně nejhojněji zastoupeny dřevěné stavby, u porovnání s ostatním materiálem až přehojně vyplňujíce dobrou třetinu, a připočítáme-li interieury, přes polovinu vydaných listů. Redaktor je však architekt a publikací výšivkových i kraslicových máme už více než stavitelských. Budiž tedy. Jen přísnější výběr chalup — nemá-li dílo vzrůstati do nekonečna a má-li v něm dle programu i na ostatní práce slováckého lidu přiměřeně místa zbýti.

Neboť přílišná širokost v založení díla bývá u nás i jeho zkázou. Tou nehospodárností

vzala předčasně za své už nejedna česká publikace, na jejíž veliký rozběh nestačili brzy buď nakladatel, buď odběratelstvo, neb i redaktor. Doufejme, že tento osud nestihne ani malebné „*Památky starého umění v Čechách*" vydávané nákladem Ottovým a dospěvší už k 10. sešitu (bylo tu o nich před $1^1/_2$ rokem pojednáno), ani „*Umělecké poklady Čech*", publikované od října 1912 v měsíčních sešitech nákladem Štencovým a obsahující výborná vyobrazení mistrovských děl architektury, plastiky i malby ze všech dob i doprovozená obsažným textem z pera snaživých odborníků, dobře připravených a střízlivěji než bývalo k podstatným věcným momentům přihlížejících. Vrátíme se časem k této publikaci.

Nejpříznivější podmínky odběru nalézají ovšem vždy jednotlivé, v sobě uzavřené knihy jako poslední svazek Mánesovy sbírky „Zlatoroh", biografický spis „*M. Aleš*" od *K. B. Mádla*. V úhledné, čtyřiceti jemnými grafickými přílohami a několika drobnějšími rytinami v textu doprovozené a doložené knížce vypsán autorem vzletně životopis Alšův, objasněny pečlivě a s láskou genese, boje a výsledky umělcovy, podstata i hodnota jeho díla způsobem zevrubným, jenž přihlíží ke všem složkám Alšova školení, ke vlivům jeho doby i jeho prostředí, vyzvedaje případně zvláštní karakter a profil umělcův. Při výčtu prací Alšových mohlo býti vzpomenuto i jeho heraldických maleb a kreseb, jež vyznamenávají se vzácným u nás pochopením a tvořivým ovládnutím heraldického slohu. V knize tak pěkné neradi pohřešujeme tu a tam korrektorskou pozornost; za to by mnohý čtenář rád odpustil sazbě moderní jednostejnou napěchovanost stránek, která orientaci v textu věru neusnadňuje.

A ještě něco: Alšovo dílo posloužilo by naší mladší malířské generaci nejlépe za pokyn, kde a jak hledati zdravé, života schopné podněty a spolehlivou výzbroj k revoluci proti vyčerpaným prý slohům historickým. Také Jurkovič v úvodě k svému výše dotčenému dílu na to ukazuje. Ovšem je na to třeba více tvůrčí potence, výtvarnické opravdovosti a prostého vkusu než k šablonovitému napodobení jarmarečních výrobků z továren cizokrajných futuristů, kubistů a t. p.

J. L.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Hudební skladatel Eduard F. Nápravník, nar. 24. srpna r. 1839 v Bejšti u Pardubic, nyní v Petrohradě žijící, slaví v těchto dnech 50tou ročnici umělecké své činnosti. V carském Mariinském divadle se pořádá jemu na počest slavnostní jeho opera „Dubrovský". E. F. Nápravník se neochvějně vždy hlásí k svému českému původu a proslul na Rusi jako hudební skladatel i jako výborný dirigent koncertů, jichž čísla vykazovala také česká díla. O

* Dne 25. února t. r. zemřel v Praze Alois Kalenda, býv. člen redakce „Nár. Politiky" a spisovatel, nar. 14. dubna 1849 v Praze. Hlavní jeho význam záležel ve vytrvalé práci žurnalistní, ale psával i belletrii pro nedělní přílohu „Nár. Politiky". Knižně vyšly od něho „Novelly, povídky a obrázky", román „Člověk, který hledá myšlenku", a delší povídka „Dvě bludičky". — Dne 1. t. m. zemřel v Písku spisovatel, historik a buditel lidu prof. Karel Ninger, současník Karla Havlíčka, v jehož „Národních Novinách" byl spolupracovníkem. Hlavně jeho zásluhou zavedena v poněmčeném Písku česká správa města. R. 1862 vydal „Krátký přehled literatury české", „Dějiny všeobecné pro nižší třídy škol středních" (r. 1863). O

Hollandsko oslavuje sté výročí své neodvislosti, pořádajíc výstavy kulturního a hospodářského pokroku (1813—1913). V Amsterodamě se pořádá výstava s názvem: Žena r. 1813—1913. V druhých městech hollandských, v Harlemu, v Utrechtu, v Arnhermu a jinde jsou výstavy umělecké, literární, zemědělské atd. Pozoruhodno jest, že výstava národní není soustředěna v hlavním městě, ale roztroušena takořka po celém Hollandsku. Doprava zlevněna, že umožňuje se každému návštěva výstavy i v nejvzdálenějším městě a spolu i poznání dotyčného kraje, tedy i vlastivědné putování. O

„Knihkupecký Oznamovatel" přináší zajímavý článek, který zasluhuje povšimnutí. Čelný politický žurnál „Štockholmský deník" uspořádal loni před vánocemi číslo o osmi foliových stranách (mimo inserty), z nichž sedm počínaje úvodníkem věnováno knihám a obchodu knihkupeckému. Pisatel dává na uváženou, zdali by se doporučovalo provésti něco podobného i u nás pro český knižní obchod, a uvádí, že by rázem zvědělo o knihách millìon čtenářů, kdyby na př. „Národní Politika" takové číslo vypravila. Lze souhlasiti bez námitek, neboť co se u nás děje pro českou knižní kulturu prostředkem politických časopisů, není dostatečné. Nejeden politický list náš se domnívá, že bez politického úvodníku a bez stenografických protokolů každé politické schůze přestal by list existovati. A přece by pokus výšinu z vyjeté koleje byl tak zajímavý. Kdyby k obchodní stránce knižní přidružila se i glossace spisovatelů samých, mohlo by takové číslo deníku, vhodně vydané, státi se znamenitým propagačním prostředkem kulturním.

V Praze, dne 7. března 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Jediného případu nedomýšlel: Své stále rostoucí lži o professuře, jež jej jako rezavý kruh pojila s Mařkou. Této lži v myšlenkách svých úplně se vyhýbal; o té nemohl uvažovati. Jak se jí dotekl, již byl rozechvěn. Zamýšlel očistiti se nejprv ve všem mimo toto jediné místo, a pak, zdálo se mu, bude míti odvahy a síly urovnati i tento případ. Shledával stále určitěji, že není dnes ještě možná říci nevěstě své pravdu. Ranil by ji hrozně a ztratil by ji. „Viděla by dnes toto nic, tuto pošetilost zcela jinak, jako cosi ošklivého, neodpustitelného," myslíval si. Byl přesvědčen, že chvíle přiznání k této bláhovosti sama sebou nadejde, ale že nebude již strašná a záhubná. Ponechával proto toto nebezpečné místo mimo všechno své uvažování. Obcházel je tiše, se zatajeným dechem.

Napadlo jej sice několikráte v hovoru s Mařkou, že se naskytla příležitost a že by měl aspoň narážku učiniti, ale tu vždy ztrnul, jako by strach v podobě černého psa přiskočil a do hrdla se mu zakousl. Nemohl říci ani slova, ztrácel klidu a všechen se chvěl. A tu se stávalo, že ve zmatku tom, aby se spasil, rychle starou lež ještě podepřel a o jeden článeček zvětšil. Měl stále připraveno několik podrobností, jež doplňovaly celý ten rozvětvující se stromek, a jež sbíral si se zvláštní starostlivostí na všech stranách. Bylo mu, jako by stále očekával nějakou pochybnost nebo námitku Mařčinu a jako by musil míti tisíce zbraní na obranu. Tak dělo se samo sebou, že všecka ta nepříjemná rezavina ještě více se šířila.

Prvního srpna nastoupil místo. Ředitel Sudova nakladatelství nebyl tak přívětivý a veselý jako tehda, když se mu zde Kvíčala představoval. Dnes jako by se mračil a jako by naznačoval, že je prvním mužem v tomto úřadě. Špinavě zelená očka jeho v bledé, až na přistřihaný kartáček pod nosem oholené tváři, podobala se ledu. Nemluvil téměř. Přikázal jej starému, úplně šedivému pánovi a odešel. Šedivý pán, upravující si velice často těsné, zřejmě staré brejle, mluvil rychle a nesrozumitelně. Dal Kvíčalovi několik denníkových archů s drobnými číslicemi ke sčítání, upozorniv jej, že nesmí pochybiti. Raději prý počítati pomalu, ale správně. V úřadovně, v níž seděl, pracovalo mnoho různých lidí, i slečny. Byla veliká, ale přeplněná stolky a registraturou. U dveří ponecháno místo pro obecenstvo, oddělené hnědým, dřevěným zábradlím. Přicházelo sem dosti lidí pro sešity, předpláceti se na časopisy, jež nakladatelství vydávalo, a přicházelo i mnoho sluhů z knihkupectví. Stále se otevíraly dveře a stále se tu něco volalo. Vzadu bylo několik skleněných přepážek, za nimiž pracovali starší úředníci. Šedivý pán, jemuž byl Kvíčala přidělen, stále přebíhal od stolku ke stolku drobnými krůčky a stále jakési papírky a dopisy přenášel. Na stolek, u něhož posadil Kvíčalu, položil dva pevně provázkem utažené svazky stvrzenek. „To budete pak porovnávat," řekl, položiv na svazky své krátké, chvějící se prsty.

Kvíčala byl vším, co se tu dělo, příjemně opojen. Pracoval pilně i pozorně. U dveří, jak si hned z rána povšiml, napsáno bylo: Úřední hodiny od 8—12 a odp. od 2—6 hod. Jemu se zdálo, že by tu seděl stále.

Večer pak, když se vrátil od Mařky, opisoval články Jarošovy. Někdy vstal

k tomuto mimořádnému výdělku z rána o páté hodině a s neobyčejnou chutí pracoval. Nacházel dnes v pilnosti zvláštní potěšení, zvláštní uklidnění. Čím více pracoval, tím byl šťastnější. Nespokojenost jeho, omrzelost i všecka nenávist k celému světu jako by vymizely z jeho nitra. Když pak uplynul měsíc, když obdržel první měsíčné a když užil peněz, jak si určil, naplnila jej příjemná blaženost. Pocítil radost ze svého bezpečí, ze své vlastní síly. Měl pocit, že jde pevným krokem, že z proudících vod vyškrabal se na zelené břehy. Teď, když naplňoval věrně všecka svá předsevzetí, nabýval důvěry v sama sebe a brzy shledával i to, že jediný případ, jehož se tak děsil, ono přelhání Mařky, ztrácí hrůzy. Nebál se již uvažovati o tom a hledati, jak i tato tísnivá nepříjemnost by se odstranila. Vždy si řekl: „Však i to bude srovnáno, jen až přijde vhodná chvíle.“

Ve stycích s Mařkou a otcem jejím rozkvétalo mnoho příjemností, vyvíjelo se mnoho teplých radostí, mnoho veselosti a těšení. Kvíčala opět si pomyslil, že láska zladila jeho rozháranou bytost a opět a opět s horoucí vděčností o tom přemýšlel.

Byt nalezli si na Žižkově v Husinecké ulici. Mařka stále ho upozorňovala, že bude mít daleko do školy, že by bylo lépe přestěhovati se na Smíchov nebo do Košíř, on však nepřipustil. Namítal, že místo jeho na smíchovském gymnasiu je výpomocné, dočasné a že brzy bude přeložen.

V říjnu připravovali se ke svatbě. Mařka přivedla si za svědka staršího, chvátavého muže, obuvníka. Byl příbuzný. Kvíčala přivedl pouličního prodavače uzenek. Na faře, když se kněz otázal Kvíčaly, čím je, odvětila Mařka: Professor. On pak opravil ji: Kandidát professury.

Maličkost tato velice jej znepokojila. Po několik dní byl rozechvěn a stísněn. Trvalo dosti dlouho, než se uklidnil a než si uvědomil, že i tato nepříjemná skvrna se smaže, jako se stalo s ostatními. Dluhy měl splaceny. Stařena Pešková všecka byla šťastna. Když jí oznámil, že se odstěhuje, nehněvala se. Jednou prohodil, že se ožení. V tu chvíli jej zamrzelo, že to řekl.

„Můžete se oženit,“ řekla přívětivě, „takový, jaký teď jste, můžete.“ Zdálo se však, že mu nevěří a že jen žertem odpověděla.

Poslední týden zmocňovala se Kvíčaly netrpělivost, jíž neočekával. Bylo mu, bůh ví proč, jako by štěstí jeho bylo ohroženo. Přicházel k Mařce stísněn, ustrašen, s němou otázkou, nezvěděla-li něco o jeho lži. Nějak snadno uvěřil, že v poslední chvíli někdo zlomyslný vyzradí jí vše a že štěstí jeho jediným okamžikem se rozbije. Přicházeje k ní, pátral po její tváři i po jejím pohledu, aby rozeznal, ví-li již něco. Tato nervosa jeho vzrůstala a velice jej ničila. Nespal a stále se chvěl. Všechen zmučen, bledý a rozpačitý, utíkal z úřadu k Mařce, aby se přesvědčil, že dosud o jeho lži neví. Upokojoval se, však jen na chvíli. Doma podlehl novému strachu.

Měl pocit, vznikající z této netrpělivosti, že, až půjde od oltáře, okamžitě se uklidní. Cítil, že všechna nervosa spadne s něho, jako těžký plášť. Čím pak více se svatba blížila, tím byl uděšenější, jako by vyzrazení mělo přijíti v poslední chvíli.

Poslední den byl k nepřečkání. V úřadě nevěděli, že se žení. Nevyžádal si ani na svatební den dovolenou. Všichni pozorovali na něm neklid a bledost, ale nikdo nechápal příčiny. K večeru odtud pospíšil k Mařce, jež stejně jako on byla unavena přípravami. Poslala ho domů, aby si odpočinul. Svatba určena byla na šestou hodinu ranní. Přál si jen, aby usnul a trochu síly nabyl. Ale usnouti nebylo možná. Venku vál prudký, studený vichr a pršelo. V pokojíku dusno, nevyvětráno. Kvíčala přál si, aby bylo již po svatbě, aby zmizel tento divný, nepříjemný nepokoj. Množství úvah hrnulo se mu do duše. Zvážněl úplně. Napadalo jej, že tato noc je poslední v jeho mládenectví, a roztesknil se. Bylo mu, jako by byl ušel polovinu svého života. Zítra bude žíti něco nového již. Cítil do hluboka, že se nachází na rozhraní. A jako každý člověk, i on musil se ohlédnouti na oblast, vzadu ležící. Měknul. Až do zamlženého mládí viděl. Obrázky a vzpomínky oživly a osvětlily se. Břevnov, otec, matka, sestry, krejčí Klíma, Lavička. Všechno zvláštní, tklivé, zapadlé. Pak studie, bída, poklesky, trapné dni, pak slečna Lukášová a Mařka, a láska, horoucí láska. Zachráněn na zeleném břehu. Chtělo se mu vášnivě zaplakati. „Vždyť už mi bude třiadvacet let!“ povzdychl si. A opět vzpomínal na studie a bídu, na propadnutí v kvartě a v sekstě a opět cítil, že zoufale zápasil s vlnami, aniž to chápal.

„Mařko, neopusť mne!“ zašeptal.

Ale tu vzpomněl si, že mezi nimi leží nebezpečí, a náhlý strach, jako veliký černý pes, skočil naň a zakousl se mu do hrdla. „Dnes večer mne někdo pro-

zradil," napadalo jej, aniž měl moci zapuditi tento proud myšlenek, „jistě dnes večer. Ale kdo? Kdo by to mohl býti? Ach — už vím. Slečna Valečková. Nosí mi na stůl stvrzenky a bydlí v Jindřišské ulici. Zná Mařku, jistě ji zná. Jednou nás potkala. Na mne se zlobí, že chodívám dříve do úřadu, a bůh ví proč ještě. Ta asi Mařce vyzradila, že nechodím do gymnasia... že nevyučuju, ale že jsem v nakladatelství. Potkala ji asi večer, když šla otci pro pivo. Valečková je zlá. Upozorňovali mne všichni, že donáší, abych byl opatrný."

Nepochyboval, že vše je tak, jak jej napadlo. Musil vstáti, aby se vzpamatoval. Rozžal lampu a četl si ve školní slovesnosti Čechovu báseň. Podepřel si pak hlavu oběma rukama a naslouchal vichřici. Zítřejší den, nový život zadýchal naň. Uklidnil se.

Zhasl světlo a ulehl. Opět vzpomínal, uvažoval, těšil se i lekal. Usnul až po půlnoci. Procitl však záhy s rozbušeným srdcem po strašném snu.

Zdálo se mu, že se oblékal na svatbu do černých šatů. Pojednou, aniž věděl, jak se to stalo, seděla u jeho stolku Mařka. Byla bledá, s opáleným krčkem, ve světlé halence. Dívala se chladně.

„Kde jsi se tu vzala?" otázal se překvapen.

„Přišla jsem ti říci, že se nestanu tvou ženou," odvětila tiše, ale strašně.

„Proč?" vydechl.

„Přelhal jsi mne!"

„Já? Ne — nepřelhal jsem tě. Nevěř pomluvám, nevěř Valečkové!" volal zoufale, sepjav ruce.

„Přelhal jsi mne!" opakovala důrazněji, mocnějším hlasem. „A člověk, který mne přelhal, ztratil vše. Řekla jsem ti to jednou. Neoblékej se."

„Odpusť mi!" vykřikl, vrhnuv se jí k nohám. „Mám tě rád, zachránila jsi mne!"

Zavrtěla odmítavě hlavou. Bledá tvář její byla v tu chvíli překrásná, jako tvář světic, plna hoře.

„Není možná," řekla bolestně, „přelhal jsi mne."

A odvrátivši se, odcházela po jakémsi balkoně, kde se povíjelo mezi sloupky zčervenalé plané víno. Západní slunce ji osvětlovalo. Chtěl běžeti za ní, ale ocitl se v jakési dlouhé chodbě před železnou mříží. Procitl.

V první chvíli se zaradoval, že není pravda, co se mu zdálo, ale poděšení jeho bylo tak veliké, že se nemohl utěšiti. „Je to znamení," myslil si, „v poslední chvíli něco se přihodí." Povstal pak, rozžal lampu a chtěl se oblékati. Bylo však teprv půl čtvrté. Venku dosud pršelo, vítr vál. V pokoji se přes noc ochladilo. Ulehl tedy a oddal se představám dnešní své svatby. Kostel, několik žebráků, slepý tchán, tichou mši sloužící farář. Zima. Viděl vše jako živé. Ale konce nedovedl dosníti. To, po čem toužil, klidný návrat od oltáře, vždy se porušilo strašnou představou nějakou. „Slečna Valečková skutečně něco tuší," napadlo jej, „ví, že se žením. Včera prohodila k slečně Vávrové, abych to slyšel, že se se mnou něco děje. Obě se zasmály. Vávrová mluvila o gratulaci. Snad mi napíšou... Pro boha, aby tak gratulovali kollegové a na adressu napsali mi „úředník nakladatelství". Všecko je možná. Ale to bude až pak, až po mši, až po všem... bude již mou. Jaký však to bude začátek štěstí? Ne — Mařka by byla zdrcena. Musil bych jí to vymluvit. Ale jak?" Snažil se nalézti v myšlenkách svých nějaké výmluvy, ale nic ho nenapadalo. Třásl se. Značné horko prostoupilo celé jeho tělo. „Co tedy řeknu? Co řeknu?" pronesl hlasitě, jako by neměl času na rozmyšlenou. „Že žertovali? Kdo? Professoři? Nebo že pracuju pro nakladatelství privátně? Že jsem tam dříve i býval? — Ano, ano, to řeknu, to mi pomůže!"

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Beneš Grünwald:

NA MOTIV O PANDOŘE.

Viď, ženo, nám je směšna zvěst
o Pandoře, té nevěstě:
ač svatební dar vzala s hvězd,
přec donesla jen lichou těchu
v své skřínce pod mužovu střechu,
neb skřínka sklapla teprv po cestě.

Má milá spěchem růžová
též sklapla — skřínku? — Malý klam!
To sklapla dveře domova!
Když světu přístup zabránila,
i svatební dar zachránila,
mír, jasno, to, čím nebe nebem nám.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CESTY.

II.

„Zvyk je druhá přirozenost," praví výstižně naše přísloví.

„Zvyk je silnější než láska," dokazuje dojemně Gogol ve svých „Starosvětských statkářích". Zvyk upravuje povahu, poměry rodinné, společenské i státní a je hlavním pramenem práva i vkusu. Stanley po dlouhém pobytu mezi černochy jest překvapen pohledem na lidi bílé. Jejich barva pleti se mu zdá nepřirozenou, nemocnou. Zažívá tedy asi dojem černých lidí při pohledu na bělocha. Také Vráz,*) který tak poeticky vylíčil stav nahých Indiánů na Orinoku, skoro pozastavuje se nad těly oděnými, jež zase spatřuje, a v této stránce civilisace nevidí nic nad „divochy" povznášejícího ani morálního,

Dle zvyku svého, vštípeného křesťanstvím, vidíme v nahotě něco nemravného nebo aspoň neslušného. Není v tom jen nezvyklost nahoty následkem chladnějšího podnebí ve vyšších šířkách zeměpisných. (Eskymové ve svých přehřátých podzemních brlozích zbavují se všeho oděvu). Jsou tu asketické tradice. Starověk v týchž krajinách, kde nyní žena i obličej svůj zahaluje, vídal bez závady nahá těla, oděná jen ve svou krásu a zvyk nahoty.

V Anglii před dvěma stoletími nebyl polibek ničím důležitým. Ženy líbaly i cizince na potkání, což na př. české posly v Anglii i v jiných zemích, kde zvyk ten vládl, dosti zajímalo. Nyní čítáme, že tam ukradený polibek stojí i tisíce liber. Pouhá zmínka slovem o některých částech oděvu je neslušností. Zvyk. Zvyk! Mravy samy se nemění, jak ukazují zprávy časopisů nejen snad o brlozích londýnských, ale i z nejvyšší společnosti anglické, jež nezadají ničeho scénám z románů Fieldingových, nebo her Shakespearových.

Z estetických, hygienických, ač snad také i jiných důvodů tíhne naše doba zase k nahotě, ale přece je nám nesnadno vžíti se v poměry úplné nahoty, třeba anticky ušlechtilé. I nahota dětí spolu se koupajících překáží nám již, třeba v dětském věku nám druhdy závadou nebyla. Již nyní otáčí se vše na ulici za krásným vnadným mladým tělem, jak by teprve bylo asi — ne, netroufáme si ani domysliti. Nemožno, ani podle Diderotovy otaaitské utopie nedomyslitelno. A přece jak jednoduché, když nám to ukáže skutečnost. Ku podivu, zdá se pak věc tak všední, že se o ní nikdo ani nezmiňuje v cestopise.

V Rusku a, jak jsem z vážné strany, z úst katolického kněze slyšel, i ve Švédsku koupají se lidé úplně bez oděvu, každé pohlaví ovšem zvláště. Ba ve Švédsku dokonce s podezřivým pohledem prý sledují koupací oděv, jakoby zakrýval něco závadného, nemocného či zmrzačelého.

A na ruském venkově není někde ani této přehrady v pohlaví. „Více platí tu dobrý mrav, než jinde dobré zákony" — připadají na mysl slova Tacitova o Germanii.

Palčivý den červencový pohnul mne zastavivšího se ve městě Z . . . na Volyni, abych hledal s mladším druhem občerstvení koupelí. Ukázali mi do luk, kde rákosím blýskalo zrcadlo malé říčky. Louka byla bahnitá přes pokusy o odvodnění příkopy zakrojenými do slatinné hnědi. Pěšina šla brzy po osušeném náhozu příkopním, brzy zapadala do měkkoty s polámanou ostřicí a poblácenými vrbovými pruty. Četné stopy nohou obutých i bosých, velkých i drobných ukazovaly, že nerazíme cestu první.

Konečně stanuli jsme na břehu volně tekoucí, šedivě zkalené vody a hlaholy hlasů i kupy šatů u břehu ukázaly, že nejsme jediní, které parný den hnal do chladivého objetí vody.

Zvláštní podívaná, když došli jsme příkrého břehu, způsobila, že jsme skoro ucouvli. Říčka byla plna žen. Pohled hodný štětce renaissančního, lačného masa. Tlusté, překypělé matrony bílé a růžové, jak je milují mistři nizozemské školy, seděly ve vodě v důvěrné rozmluvě, a dívky od osmi až do dvaceti let, držíce se za ruce, bředly mělkou vodou, sotva nad kolena sahající proti toku, štěbetajíce a výskajíce, stříkajíce a kopajíce mrštnými štíhlými nožkami do vody po zvyku bujného mládí. Byly mezi nimi postavy jako z antického bronzu. A nikde ani stopy po koupacím oděvu. A slyš, nikdo ne-

---

*) Při této příležitosti rád bych od zapomnění zachoval vzpomínku, kterou zesnulý přítel Al. Škampa zapsal do svých pamětí, bohužel ztracených. Kdysi navštívil Svatopl. Čecha, který ho pln nadšení přivítal drže v rukou číslo Zlaté Prahy. „Poslyšte, jaká to krása" a četl mu Vrázovo líčení llan orinockých. Zapamatoval jsem si episodu tu proto, že jsem také byl nadšen uchvacující poesií těch stránek. Zdá se mi vždy, že Vráz jako poeta nebyl u nás dostatečně oceněn. Jeho líčení přírody nemá rovných nejen u nás ale snad ani v jiných literaturách.

zavýskl, nerozprchly se při našem objevení, neurazily se — ani si nás prostě nevšimly, tak že my sami uznali jsme za slušné obrátiti se výše proti říčce, kde halasil zástup mládeže mužské.

Tu bylo ovšem živěji. Skoky s příkrého břehu po hlavě i během obyčejným, závody, zápasy, potápění se do zkalené vody — vše jako u nás. — Ne — něco přece nebylo jako u nás. Nikdo z těchto klacíků, a byli mezi nimi hoši již pohlavně dospělí, nekradl se po potoce k oddělení ženskému, nečíhal v rákosí, ani, jda po břehu, nezastavil se u koupajících se žen. Jako by jich tam nebylo. Ba ani nechodili po okraji břehu, aby tam vrhli aspoň kradmý lačný pohled. Jiné věci je zajímaly: jak soudruh jejich nahý jede v úprku na koníku bořícím se do luční měkkoty a jak v běhu seskočil a svalil se za obecného smíchu do trávy.

Vzpomínám při tom na výhřeviště písečné slunné lázně na Gradu, kde v prkenné ohradě, jen stranou k moři otevřené, slunili se jako mroži mužové, nebo procházeli se v adamitském kroji a mělkým okrajem vodním podle přehrady přešli časem oděni koupacím šatem lidé obého pohlaví.

Ač tu lastur skoro nebylo, skoro každá dáma nějakou tu hledala, než přešla, a mnohdy musil manžel mrzutě napomenouti, že je to neslušné, aby již šla.

A koupel ruských lidí v říčce. Bylo by to možné u nás? Ne. A lidé v Rusku také nejsou svatí ani svatouškové. Zvyk. Zvyk! Nahota tu při koupání neuráží, není neslušnou, je přirozenou jako u nemocného, není ničím dráždícím, poněvadž na ni od malička zvykli. Jeda z pouti z proslulého kláštera počajevského, spatřil jsem, kterak celé procesí, došedši k potoku, shodilo šaty, a ženy, muži, děti, vše vhrnulo se do vody. Křiky, smích, stříkání vodou poutníků — zcela jako za dětských dob. Největší radostí jim bylo, když stáhli také dva hubené koníky z pastvy do vody a postřikovali a drhli bránící se a zmítající sebou hříbátko.

Nerozuměl jsem řeči v tom hlaholu, jistě že se nevystřídala mezi nimi slova jen posvátná a slušná, ale to by ani nebylo přirozené v této přírodě a bylo to jistě přijato se smíchem jako žert nebo galantnost.

A potok tekl i po koupeli tohoto procesí dále jako dříve, neobrátil se vzhůru!

V takovém stavu zastal asi sv. Bonifacius, apoštol Němců, rodem z Britannie, zástup koupajících se Slovanů v řece Mohanu, v kraji nyní zcela německém. Jel na mezku či oslu tento svatý muž, a koupající se nazí rozpustilci shrnuli se kolem něho. Snad chtěli z bujnosti vykoupati jeho zvíře, snad i světce samého v tom horku v kutně se smažícího, zkrátka vytrpěl smrtelné strachy z těch pohanů. Moc modlitby jeho však zachránila jej z rukou těch „smrdutých pohanů", jichž zápachu prý se dlouho nemohl zbýti. Za to dal Kollár ruku světce, zle o Slovanech píšícího, do slovanského pekla. Patří mu to.

V Kyjevě nalezl jsem v říční lázni v Dněpru mužské oddělení v témž stavu, k jakému donucuje potřeba sluneční lázně i lidi více prudního západu.

Rozsáhlý basin se zábradlím, kolkolem prkenná stěna s kolíky místo kabin a všude visí civilní šaty, uniformy, šavle a prádlo. Ani kousku oděvu koupacího na tělech. Z počátku je nám jaksi těsno, nevolno, ale zvyk je mocný vládce. Za chvíli se nám zdá, jako by jinak ani jakživo nebylo. Přichází úředník, poddůstojník, svlékají uniformu, věsí šavli, vedle svléká se student, žid, obchodník. Pozdravují se, hovoří, nazí si zapalují od druhého papirosku, besedují. Myslíte, že se vám jen něco zdálo o koupacích šatech, že je to tak docela přirozené, pěkné, volné a docela nic nestoudné. Nikdo nemyslí než na koupel a podivil by se jistě, kdybyste se pozastavili nad tím spuštěním mravů.

Chápete, jak je to skutečně realisticky řečeno: býti oděn ve svou nevinnost, a že oděv takový lépe kryje než všechny jiné, z nichž mnohé právě k dráždění smyslů jsou určeny. Nepřekvapily mne proto již lázně v Sevastopoli, jinak dosti primitivní, ani v Oděsse.

V sevastopolském přístavu několik mladíků 16—20letých s obratností delfínů provádělo plavecké kousky. Jsou také bez nejmenšího kousku oděvu a cestující na palubě ani si jich nevšímají. Jsou asi také zvyklí tomuto divadlu. Jen někteří házejí jim drobné mince do vody a plavci ženou se po nich do hlubiny. Cestovatelé do Indie uvádějí jako zvláštnost plaveckou zručnost somalské mládeže v přístavu adenském, která z hlubiny průzračné vody vynáší hozené mince. Překvapilo mne, že dovednost tu nalezl jsem blíže i u bratří Rusů. A druhé, ještě větší překvapení, že pro hozenou minci nikdy se nepotápělí až ke dnu, zde prý až 10 sažení hlubokému, ale vždy ji zachytili v ponoru, i když schválně hozena prudce a úzkou plochou. A přece pohyby plavců při vší mrštnosti nebyly v nijakém poměru k rychlosti padajícího tělesa. Zajímavý problém pro-

měny rychlosti pádu tělesa z prostředí vzduchového do vodního. Že peníz vždy zachytili, dokázali zdvižením jeho vzhůru, vybízejíce k novým pokusům: „Brosajtě děngy, gospoda!"

Úpravnější již byly lázně v Oděsse. Řady kabin se zámky, ale táž přírodní volnost, tu a tam však již také koupací oděv jako v kterýchkoli západoevropských lázních. Zajímal mne hladce holený sličný mladý muž v koupacím oděvu, vedle něhož jsem plul do širé klidné hladiny podál břehu. „Pop?" hádal jsem. Ne, byl to žid, omyl, který se v Rusku tuze často přihodí. Tu jako by židé v intelligentních vrstvách ztráceli své známky rasové. K tomu také básník, jak se představil, píšící pod pseudonymem Udinoti. Ovšem rusky, což nás, na němčinu u židů zvyklé, skoro překvapuje. Vybízel mne, abych s ním dvě tři versty vyplul do moře. Pluje prý často i dále. Byla sice lákavá ta tichá, teple měkká náruč potměšilého Euxinu, jehož hladina prostá plachet, Adrii tolik oživujících, lahodila jako srst spícího dravce, ale jediné pomyšlení na setkání se se žralokem mne zdržovalo od zajímavého výletu.

„Není v Černém moři žraloků," tvrdil mi s přesvědčujícím úsměvem básník Udinoti, až jsem se nad tím zamyslil. Zvláštnost opravdu této srázně hluboké mořské pánve bezostrovní. Měli by sem blíže než do Adrie z průplavu suezského. A že by je zrážela chladnost vody v zimě? Němirovič Dančenko líčí spousty žraloků i v mořích ledem zatarasovaných severně od Skandinavie. Nevrátí-li se jednou básník Udinoti ze svého tříverstového výletu, kdo dokáže, že se nepotkal se žralokem? Stačilo by, i kdyby to byl ten první, který se do Euxinu Bosporem podíval na výzkumné cesty podobně Jasonovi.

Z hlubin moře zvedá se příkře terasa břehu s lázněmi nazvanými po generálu Langeronovi a koupe se spolu s hladinou moře v jasu palčivého slunce pod fialkově modrou, k zenitu do šedi rozmytou oblohou.

Neplavci drží se na okraji vody nataženého provazu, který však někoho přece neuchrání od důkladného hltu slané vody. Právě jednoho vytáhli se smíchem na břeh, sami se při tom napivše. Vytažený snaží se také usmáti, ale je všecek bledý a zmořený přestálou smrtelnou úzkostí. Jsou to židé. Vůbec v plovárně a snad v celé Oděsse převládají židé. Ruský živel je zastoupen hlavně úředníky, vojíny a dělníky. Rozkvět obchodní, který z Oděssy učinil město více než půlmilionové, soustředil tu nejen židy ze všech končin starého světa, ale i všechny národnosti středomořské na způsob Cařihradu, ale ruský jazyk vládne. Akrobatické kousky provádí tu právě mladík as 18letý, Rus, skákaje odkudkoli s výšin přes zábradlí a přes růžence nahých těl, ba i přes celé šikmé schody k vodě vedoucí letí po hlavě a s hladkostí tuleně podjíždí bílé tělo jeho pod překážkami dřevěného pažení. Je již celý namodralý, oslizlý vodou, ale ctižádost žene ho vždy k větší smělosti a vždy se zdarem.

Dámské oddělení přepaženo jest vysokou prkennou přehradou. Zde po prvé jsem viděl zvědavce šplhající do nebezpečné výše, aby se dívali skulinami do oddělení druhého pohlaví. Byli-li to Rusové, nevím, ale — vždyť jsme ve velkoměstě, v kotli vroucí a kypící mezinárodní směsi. Tu kvasí nové zvyky. Zde jsme také v opojném kraji révy a jižního ovoce, v kraji, kde ruské bohaté ženy opájejí se tatarskou láskou, jako nyjí německé ženy severu po černé pleti z německých osad afrických! Japonským princům upravují dnes chirurgicky kosé oči v ráz arijský. Nezdá se vám, že jsou to prvky jakéhosi do budoucnosti kynoucího splynutí ras?

Helena Sládkova:

MÁ DUŠE BÍLÝ PTÁK...

Má duše bílý pták
je na skal útesu,
jen dálný tichý šum
tam vane od lesů.
Tak v květný hledí luh
a marně bloudí v snech —
jej těžký poutá kruh
a pálí slunce žeh!

A v noci hvězdné pak
zas mráz mu vane vstříc,
a hvězdy jiskřivé
v hloub planou zřítelnic! —
Poušť kolem čirá jen —
a marně křídlo pne,
kam touží jeho sen,
když úpal prudce žhne! —

V ten modrý azur výš
tak rozletět se v dál,
by ve hvězd paprscích
svůj žal tam vyzpíval! —
Jen sprahlý v skalách květ
s ním sděluje svůj žal,
žeh slunce, sníh i led,
jak osud krutý dal! —

Pták o volnosti sní, —
květ v dálný touží sad, —
na oba společně
se mrazný soumrak klaď! —
Je ticho kolem teď, —
jen vzdechy vůkol zní,
to šeptá květ: „Jen leť!“ —
a pták: „Kruh odepni!“ —

Já často vidím je
a vždycky se mi zdá,
že květem srdce mé —
a ptákem duše má!
Tou skalou život je —
a oba svírá kruh, —
co spolu vytrpí,
ví jedině snad Bůh!

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Pokračování.)

A již zase druhého dne psal mi nový dopis. Výrok dr. Durdíka, že „básníci píší pro svoje vyražení“ anebo tak nějak podobně, jej podráždil. „Napsati nadšenou knihu o Byronovi, která jest apotheosou jeho poesie, vydati verše Mayerovy, napsati tolik učených kritik o básnických sbírkách a pak říci tohle! Hugo, Byron, Baudelaire, Lenau atd. byli velmi šťastní lidé, neb věnovali celý život svůj pouhému vyražení. Ode dneška pryč s bolestí, pryč se všemi myšlenkami, vždyť se vyrážím ustavičně! Jaký to plaisir napsati „Soud“! Leopardi samým vyražením zahynul a Lenau se zbláznil a Gerard de Nerval se oběsil. Dobré chutnání!“ Dále se rozpisuje mnoho o Lutherovi, cituje zajímavé věci z jeho života, — které spisy o něm četl, neuvádí, — mluví o jeho překladu bible, že místy setřel poesii Orientu, ale že to je přec jen chef d'oeuvre. „Jest zajímavo,“ píše, „srovnávati překlad Lutherův, de Wette protestanta, Allioliho a žida Zunze (pražský rabín a předseda komise pro překládání Schillera do hebrejštiny) — tento jest největší poeta, jakož Allioli jest pouze suché dogma a Wette pouhé slovíčkářství.“ Dále mne žádá, abych mu opatřil Delitzschovu knihu „Zur Geschichte der jüdischen Poesie von Abschlusz der heiligen Schriften alten Bundes bis auf die neueste Zeit“. Ke konci praví: „Mám opět nové vyražení: psáti druhou polovici „Marie Egyptské“ a veršovanou novelu „Model“. Přej mi k tomu štěstí! O mé zdraví neměj starost: vouloir c'est pouvoir. O mých přiložených verších prosím neuprosnou kritiku!“

Tím časem poslal mu strýc svou fotografii. V dopise ze dne 18. listopadu mu za ni děkuje: „Učinil Jste mi největší radost, jaká v mých poměrech vůbec jest možna. Tak ideálně Jste pojat, jak žijete v mých upomínkách. Na mém stolku, mezi několika mně milými básníky díváte se v mé studie a v mé sny. Jste první, kam padne můj zrak, když vstanu, a poslední, když uléhám. Pozoruji za těch málo dní blažívý vliv této fotografie — radím se s Vámi v duchu a jsou chvíle, kdy se zamyslím nad tím obrazem a všecky mé myšlenky splývají v jedinou: tak žíti k štěstí jiných své zanedbávaje jako Vy.“ Dále vypravuje o svém postavení v domě: „S úřadem vychovatele jsem spokojen a zdá se mi, že co jsem trochu praxe nabyl, pro mne by to bylo nejpohodlnější. Jen kdybych nemusil žíti mezi cizinci, jimž jest útržkem vše, co se týká mé vlasti. Myslím, kdybych mohl dostati podobné místo u českého pána.“ Zároveň psal Jirečkovi, zda-li by intervencí svého otce nevěděl o něčem, co by se pro

ného hodilo. „V nejhorším případě vzal bych v nastávajícím semestru suplenturu, ale dost nerad.“ V témž listě oznamuje, že vyjde v „Lumíru“ „Eloa“ a hledí strýce jaksi na ni připraviti. Cituje předmluvu, kterou chystá pro samostatné její vydání: „myšlenka této básně jest vítězství dobra, smíření protiv, rehabilitace zla, všeobecné povznesení člověčenstva k světlu.“ A dokládá: „Snad dogmatické nebo jiné stanovisko najde tu mnohý kámen urážky, snad najdou se hlasy, jež nazvou látku i provedení překonaným, jak se u nás rádo říká, „dozvukem cizích, dávno doznělých akkordů“, ale já soudím, že jsou otázky, jichž zbaviti se nemůže ani nejmodernější lidstvo. Myšlenka rehabilitace Satana jest myšlenkou povšechnou. Nikdo nemůže říci: Já první ji vyslovil. I starý dualismus v ní ústí. Ona se naskytne myslícímu duchu sama sebou, dá se stopovati v středověkých legendách, kmitá řadou děl uměleckých, ať již pozadí jest sebe rozmanitější.“ Cituje řadu básnických děl cizích s látkou podobnou, a porovnává s nimi báseň svoji, zejména se stejnojmennou básní A. de Vigny, a praví: „S touto má moje mysterium společné pouze jméno. Báseň Vignyho končí pádem Eloy, moje vítězstvím, ona jest pouze absolutním dílem uměleckým, já prodchnul dílo své symbolikou filosofické myšlenky.“ Vypravuje dále, že potřeboval k napsání „Eloy“ pouze 6 hodin a že v celém rukopise jsou pouze dvě místa, kde vyškrt celou větu, a pouze šest míst, kde vyměnil význam slov, a končí: „Jestli jsem psal báseň tu pod vlivem jakýmsi, byl to Dante, jehož podrobným čtením jsem se celé léto zabýval, anebo spíše bible.“

Kolem 20. listopadu byl asi týden nemocen a v příštím listě, na konci měsíce, popisuje zajímavě svůj stav: „Minulý týden uplynul mi v hlubokém smutku, k němuž asi pravé příčiny jsem neměl. Napsal jsem příteli Prokši list, vím, že byl zoufalý, však nic více. K večeru upadl jsem v podivný stav: nevěděl jsem o sobě a přece viděl a slyšel jsem vše mnohem jasněji než jindy. Hlava mi hořela a nohy byly jako kusy ledu. Celé tělo bez vlády. Lidi, kteří chodili kolem mojí postele, viděl jsem šikmo a myslil jsem, že každou chvíli upadnou. To trvalo do 11 hodin. Náhle jako by to se mne spadlo, jak obyčejně jsem dýchal; nemoha usnouti četl jsem G. de Nerval. Asi k druhé hodině snil jsem s otevřenýma očima. Nelze pověditi, co vše jsem viděl. Hrabě, který stál u postele a držel mne za ruku ohledávaje mi puls, měl hlavu nějakého zvířete, jak je najdeš na Teniersově „Pokušení sv. Antonína“. Pak jsem viděl moře, nad nímž bylo velikými písmenami ze samých mlh psáno řecky *ἀναγκη**). Pak jsem spal do rána; než jsem se probudil, zdálo se mi, že jsem četl zpěv Božské komedie, jejž tys přeložil do sanskrtu. Ve dne jsem učil jak obyčejně . . . K večeru byl jsem u moře. Černý, ohromný mrak visel jako plachta nad vlnami, proti němu zapadalo v ohnivé glorii slunce; jediná plachetní loď stála oblita červánky na obzoru. Vlny hřměly jako tisíc hromů. Nevím, zda halucinací či vskutku slyšel jsem hlas: Diripuisti vincula mea!**) Tato slova mě oblažila jako zázrakem. — Večer v salonu při třetí partii šachu dal jsem hraběti výpověď tak chladně, jako když házím cukr do svého čaje. Vyvalil na mne oči. Já vypravoval vše, co jsem vytrpěl za těchto 7 měsíců s hochy atd. O propuštění ani řeči. Usnul jsem dobře. O půlnoci vzbudil jsem se. Zdálo, se, že slova: „Diripuisti vincula mea“ jsou v jedné z knih, jež mi zaslal Otto naposled. Skočím a hledám. V skutku — René Taillandier končí jednu svou studii tímto výrokem žalmu. Ale já toho dosud nečetl. Vysvětli mi, prosím, tyto hlubiny.“ — Nepamatuji se, co jsem mu tehdáž odpověděl, ale zajisté mnoho vysvětlují následující řádky téhož listu. „Dnes za hodinu napsal jsem všecky názvy básní k cyklu: Eros, Psyché, Thanatos a Fatum, ale vím i do podrobna látky — titul jest jen to, zač látku držím, by mně nevypadla.“ Pracoval ten jeho mozek horečně v bdění i v snění, a při pročítání těchto jeho dopisů vždy znova se divím, že té nadlidské práci nepodlehl již dříve. V témž dopise oznamuje po prvé a to zcela určitě, že v dubnu ani tisíc ďáblů ho tam neudrží. „Chci žíti v klidu, u vás,“ píše a hned na to: „Nových básní mám jako žita.“ V budoucí Osvětě bude Zákrejsova paštika o mně — již napřed nazval mne se Sládkem „věštce malismu“. Těš se. — Mám také látku k tragedii „Sabinus a Eponina“, potřebuji jen studie. Zde aby čert byl živ. K vánocům dostaneš opis „Flétny“ a cyklus „Hymnů a dithyramb“. Piš co můžeš přísně o mých verších, abych se nestal pyšným a směšným.“

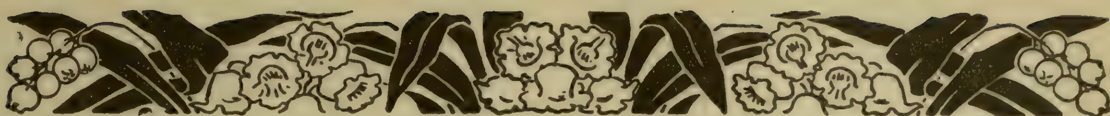
(Dokončení.)

---

*) Slovo řecké, tolik co nutnost.

**) Po česku: Roztrhl jsi pouta moje.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

LITERATURA.

František Herites: *„Amerika a jiné črty z cest.“* Sebraných spisů Heritesových svazek XII. V Praze 1913, nákladem J. Ottovým, stran 254, za K 2·80.

Zcela roztomilý a pestrý svazeček, tyto americké a cestovní črty Heritesovy! Vyrostly hlavně z prvního autorova zájezdu za oceán r. 1893 u příležitosti světové výstavy chicagské a z upřímného, živého zájmu, z autopsie poznati odlišný život lidí amerických, ať již se týkal vrstev povšechných, ať speciálně přistěhovalého živlu českého. Herites, který se ke své Americe vracíval ještě znovu a znovu, prohlédl obojí zájmy bystře a kriticky. Prohlédl je očima zdravě usuzujícího, samostatně nazírajícího člověka, jehož rozum je střízliv, ale který na druhé straně má také všecko moderní porozumění pro mohutné sociální převraty a pro ten široký, bezohledný tok života, jenž dnešní Ameriku vyznačuje. V řadě feuilletonů a úvah, z nichž nejširší a několikráte členěný je popis cesty na světovou výstavu Kolumbovu, dává také průchod svému upřímnému vlasteneckému cítění člověka, který ze srdce přeje našim lidem, aby se rozpiali do dálek, aby se poohlédli (cítí-li toho potřebu) po nových zdrojích práce a výživy — ale který se vroucně přimlouvá i o přísné udržování národních tradic a národního jádra. Jsou to zejména úvodní čísla bohaté jeho knihy: Amerika, Čechové v Americe, Zlá doba a České osady v Americe, která jsou nesena tímto ušlechtilým, vlasteneckým elanem, z něhož mezi řádky i přímo vyznívá podmanivý stesk autorův z pozvolného odnárodňování zdravé české rasy. Měli by si ho povšimnouti všichni, jichž se týká a na jejichž adressu je namířen. A měli by si tu stejně upřímně povšimnouti všech těch pravdivých, srdečně míněných rad, pokud se týče i výstrah, které z Heritesova svazku k českým vystěhovalcům promlouvají: není dnes v Americe těch zlatých, pohádkových poměrů, o nichž se sní tak mnohým a o nichž jim snad i vypravují různé lákavé brožury nesvědomitých spekulantů. V Americe nutno mnoho a těžce pracovat, aby se nezabředlo v nejtrudnější bídu. A ještě je šťasten ten, kdo práci opravdu a včas dostane. Je v knize také vervně a pravdivě psaný feuilleton: Byznys — z anglického „business“, práce, honba za ní — který zvlášť měli by čísti všichni, kdož po Americe touží. Mnohému otevře oči.

Jinak je Heritesova „Amerika“ psána i s rozmarem a s bodrým humorem známého autora veselých svazků a genrových skizz, který zná dobře život a umí naň pohlédnout i růžově vyzlacenými brejlemi. Herites, odjížděje do Ameriky, měl tam řadu přátel a známých, kteří se dobře postarali o to, aby český spisovatel byl o poměrech a zvláštnostech zámořského světa dobře a bohatě informován. Nechybělo mu ani různých zveselujících a zpestřujících dobrodružství a výletů, tu mezi spodinu new-yorkského života v Bowery, tu do různých států Unie, tu do indiánské reservace, tu zase do světové přírodní zvláštnosti severoamerické: mamutí jeskyně (Mammoth-Cave) v Kentucky. Autor zažil s rodinou americký Štědrý večer, byl účasten amerického posvícení, zažil řadu povznášejících výstavních slavností v Chicagu. A o tom všem vypravuje zajímavě a výmluvně, s mnohým rozmarem a bodrou narážkou. Věru, je to zcela roztomilý a pestrý svazeček, jehož americké ovzduší je na konec vystřídáno nedlouhou cestovní vzpomínkou z mládí, kdy čtyřiadvacetiletý Herites si „odskočil“ na Korsiku. To mládí cítíme z nálady a barev té svěží, humoruplné drobnůstky, nejveselejší ze všech. Vždyť také byla jen ohlasem prostého výletu, zatím co obrázky americké vyrostly jako výslednice studia a vážného pozorování zralého muže.

Fr. Sekanina.

August Strindberg: *Zpověď pošetilcova.* Román. Přel. Antonín Havelka. Levná osvět. knih. sv. 48. Naklad. Karel St. Sokol v Praze.

Objemnou „Zpovědí pošetilcovou“, životním románem Harveda Ulfa, autobiografií, plnou bolestné, přesvědčující pravdy, kterou spisovatel „Otce“ a „Slečny Julie“ a jiných prací, jimiž rozmnožoval řadu svých odpůrců a nepřátel, dokumentoval odpor a vzpouru proti hyperfeminismu, zmodnivšímu v jeho vlasti. Ať již důkazy příčin a důsledků, jež snesl, podloženy jsou jen subjektivitou jedince, přece pro upřímnost a přímost v závěrech, pro stručnost i obsažnost látky v děj harmonicky sepiaté, zasloužily si té pozornosti literárního světa evropského, které po vydání „Tjensteqvinnans son“ získaly. Překlad český vyhovuje. O Strindbergovi „Zvon“ se vyslovil často u příležitosti posudků o překladech jeho prací, a o jeho životě a smrti (viz XII. r. č. 12, 18 a 36).

K. V. H.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. **Hilbertova „*Vina*" a pohostinské hry na Národním Divadle.** — „Vina" znamená v naší nebohaté dramatické literatuře nesporně kladnou hodnotu uměleckou a jest pro nás skutečně radostným zjevem. Ač uplynulo bezmála již sedmnáct let od doby, kdy „Vina" — první drama tehda dvacetipětiletého autora — byla poprvé dávána na Národním Divadle (12. května 1896), neztratila téměř ničeho na svěžesti a životnosti.

Dne 4. března 1913 vystoupila v tomto dramatě na Národním Divadle pohostinsku pí. Eva Vrchlická (Mína) a pí. Ludmila Danzerová (paní Mařáková). Pí. Eva Vrchlická, nyní člen činohry Národního Divadla, jest veliký herecký talent, jak dokázala nedávno již svojí Julií (viz Zvon, roč. XIII., č. 22.). Celý duševní proces Mínin až do tragického konfliktu a katastrofy byl hluboce založen a podán s vroucím procítěním, vášní a místy se strhující opravdovostí a přesvědčivostí. Pí. Eva Vrchlická má temperament a žhavou divadelní krev, hraje s celou duší a překypujícím citem; velikou předností její jest zvláště správnost a melodie mluveného slova. S pí. Ludmilou Danzerovou, za niž dosud na Národním Divadle není náhrady, setkali jsme se opět rádi. Její „paní Mařáková" byla výkonem propracovaným a do podrobností promyšleným, jak jsme bývali vždy zvyklými u této umělkyně. Unavenou chůzí, mdlými gesty, mimikou tváře i tónem kreslila pí. L. Danzerová postavu matky Míniny, ženy zahořklé a životem zklamané, kterou oživují jen vzpomínky na minulost.

„Vina" sehrána byla v celku vůbec velice pěkně; zejména Hošek p. Eduarda Vojana sálal podivuhodně mládím a svěžestí.

Tristan.

„*Cyprienna*" sehrána byla v novém nastudování a scenování za režie G. Schmoranze dne 7. března 1913 po dlouhé době opět na Národním Divadle. Jest z nejlepších prací V. Sardoua a typickou komedií francouzskou tohoto genru. Dnes jest více než zřejmo, že nejde v ní o řešení problemů sociálních ani společenských, a že otázka rozvodu jest pouze basí, na níž jest stavěna tato duchaplně a obratně komponovaná komedie divadelně účinných scen, jiskřivých dialogů a pro herce vděčných rolí — zejména role titulní. Pí. Anna Sedláčková jest krásný a elegantní zjev, má jevištní humor a esprit, půvabná a výrazná gesta, výmluvnou mimiku tváře — vlasnosti, jež role Cyprienny vyžaduje a které pí. Anna Sedláčková v této roli plně uplatnila. Její Cyprienna měla kočičí hravost a gracii, dětinnost i raffinovanost, umělecký klid hry a vyrovnanost souhry zvláště s p. Richardem Schlaghamrem, jenž jako des Prunelles, její manžel, byl jí výborným partnerem. Měl krásné a neodolatelné momenty v prvním a druhém aktu a sehrál ve třetím dějství duo s pí. A. Sedláčkovou virtuosně.

Ostatní role byly vesměs vhodně obsazeny a za výborné režie dobře sehrány. Představení „Cyprienny", jež ovšem neznamená nižádné plus v repertoiru Národního Divadla, bylo večerem velice animovaným. *Tristan.*

HUDBA.

Dvé původních novinek, dokonce novinek genru v nynější době vzácného, poznali jsme v těchto dnech. Byl to smyčcový kvartett Kuncův a orchestrální symfonie Karlova. Dílo Karlovo, symfonie Esmoll, provedena byla v koncertech Č. Filharmonie; hlášeno bylo již roku předešlého. Karel není nikterak z „nejmladších" skladatelů českých; jest z posledních žáků Dvořákových a patří do generace skladatelů, kteří překročili třicátý rok svého života, tedy do generace, jejímž vrcholným představitelem jest Ostrčil — tak jako Novák mezi čtyřicátníky. Provedení jeho symfonie předcházelo přede dvěma lety provedení rozměrné symfonické básně „Ideály". Také tato symfonie jest dílo velkých rozměrů — trvá hodinu — vížíc se při tom jak počtem, tak formou vět na tradice minulosti, především na symfonie Dvořákovy. Proti „Ideálům" možno konstatovati v tomto díle pokrok ve smyslu uvolnění se od hudebního výrazu Dvořákova. Nepodařilo se však Karlovi ještě dosíci větší plynulosti, a to je hlavní nedostatek i tohoto díla. Činí dojem těžké, třeba že poctivé a svědomité práce; nejpatrnější jest to na větě poslední, nejméně citelné na volné větě druhé, zvláště ke konci. Svůj výraz Karel, jak z některých míst symfonie rozhodně jest patrno, hledá, ale dosud ho nenachází. Kvartetto Kuncovo jest třívěté a končí scherzem; dlužno doznati, že k svému neprospěchu, neboť toto scherzo, přinášející po rozpředeném triu poměrně zase krátkou reprisu hlavní myšlenky, není schopno jí dostatečně uzavříti celé dílo. Vina této neuzavřenosti patrně vězí v programovosti díla a je to zajisté příklad na nevýhodné působení „programu" na hudební skladbu. I program musí, má-li býti na jeho základě vytvořen umělecký celek, býti napřed umělecky zformován. Skladba Kuncova podobá se tak neskončenému románu o libovolném počtu kapitol. Bylo by si přáti, aby Kunc dílo jinak velmi cenné uzavřel, ač nelze se brániti obavě, nevznikne-li tím stylová nejednotnost, přivozená delším již intervallem časovým. Také volná věta díla trpí poněkud roztříštěností

formy, zase patrně následkem programu, kterého neznáme, takže si náhlých přechodů hudebního výrazu nedovedeme zdůvodniti a v logickou spojitost uvésti. Nejcennější jest rozhodně první věta díla, přes zřetelné vlivy Smetanovy (hlavní myšlenka jest odlesk polky ze Smetanova „Z mého života"); jest plynulá a vzácně polyfonní. Také Scherzo jest velmi sympatické, až na ploché poněkud trio. Kuncovo nadání jest bez odporu veliké a slibuje do budoucna mnoho; snad jím získá Morava touženého „svého" skladatele, t. j. skladatele, jenž by byl zároveň na umělecké výši současného umění.

Pochvalné zmínky zasluhuje podnik „Vinohradského Hlaholu", který, disponuje prostředky poměrně skromnými, odvážil se pod taktovkou K. Nedbalovou k provedení Händlova oratoria „Judas Makabejský". Přes to, že umělecké dílo Händlovo nesporně bledne časem, zvláště u srovnání s jeho současníkem Bachem, který jest stále „moderní", nelze mu upříti mnohých vzácných rysů, především monumentálního slohu. Tím vyznačuje se i zmíněné oratorium, zvláště první jednání. Provedení, až na malou nehodu v druhém jednání, bylo velmi pečlivé; mezi solisty uplatnil se zvláště představitel titulní úlohy, p. Fr. Jelínek, tím spíše, že jeho pěvecký part skýtal neobyčejné a pro naši dobu již nevděčné obtíže technické. Orchestrální úděl provedl šťastně „Symfonický orchestr".

Dr. *Otakar Zich.*

❖ ❖ ❖

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Současná výstava miniaturních a drobných podobizen v umělecko-průmyslovém museu druží se k nejzajímavějším retrospektivním podnikům v Praze. Jednak illustruje hojností původního materiálu zvláštní fázi portretnického umění, jednak doličuje spoustou dokumentárních rysů i podrobností kulturně-historický obraz lidí a věcí z prvé poloviny XIX. století. Křísí a dokládá tolik upomínek na bývalé roztomilé doby, „když si náš dědeček babičku bral", že věru těžko říci, která z instruktivních stránek výstavy více poutá, zdali výtvarnická neb genrová. Většinu návštěvníků zaujme jistě intimita vyložených rodinných památek a jimi vybavených soukromých vzpomínek na domácí svatyně starousedlých rodin, na levandulovou vůni zděděných prádelníků, na těžké, řásnaté hedvábí po babičce, na starobylé koflíky, bytelným zlacením jak okované, na vzácné broušené sklo, ctihodným stářím omžené — slovem na všecky ty rodinné relikvie, které dojatým potomkům šeptají o poctivosti starých zlatých časů, kdy lidé nebyli sice co den vzrušováni novotami mechanického a sociálního pokroku, za to však žili celkem srdečněji a spokojeněji.

I vystavené podobizny jsou dokladem té soběstačnosti. Neluští žádné problemy krom jediného: Zachytiti a zachovati podobu zobrazeného co možná věrně a se stránky sympatické, nejraději ve svátečním úboru neb vzezření. Tomuto úkolu především podřizoval se malíř, ať pouhý professionista, dnes zapomenutý, ať posvěcený umělec, dnes velebený. Viděli jsme to loni na výstavě starého portretu v pavilloně Mánesově a vidíme to znova na souboru maleb, kreseb, silhouet, daguerrotypů, litografií a prvopočátečných fotogramů ve výstavě um.-prům. musea. Naposled bylo tehdejší odívání obyčejných smrtelníků svátečním výrazem a malebnou posou snad stejně oprávněno, jako dnešní předělávání normálních slečinek na tajuplné Nory a bodrých sousedů na rembrandtovské vidiny, jak to v manýře leptů provádí moderní fotografie. A to holdujíc při tom jen a jen módě, jako miniaturisté před 80 lety také pouze módě své doby holdovali.

Množství vystavených předmětů — vykazujeť katalog 548 čísel — vylučuje možnost, uváděti zde podrobnosti, ač jakost mnohé práce láká, aby po zásluze o ní bylo promluveno. Ale stane se tak zajisté chystanou publikací dra. F. X. Jiříka s jejím doprovodem četných illustračních ukázek vystaveného bohatství. Stačí tu tedy zmínka, že mezi 104 jmenovanými umělci skví se na výstavě Josef, Quido i Václav Mánesové a Jar. Čermák, že pozdravujeme tam vděčně dobré známé Ant. Machka, J. Quasta, J. Zumsanda, A. Clarota, Q. Jahna a jiné i jiné chvalně známé a povědomé portretisty z prvé poloviny XIX. věku a že i mezi pracemi anonymů upoutá nejedna solidními kvalitami a zjevnou snahou právě uměleckou. Ve všech směrech doplňuje tato výstava naše vědomosti o evoluci umění u nás, přispívá částečně i k revisi úsudků a má nemalou cenu jakožto sbírka výmluvných dokumentů své doby, seznamujíc diváka zároveň na novo s valným šikem portretovaných vynikajících osobností našeho veřejného života před padesáti a sto lety.

J. L.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

— Dne 4. března oslavil abrahamoviny ředitel podolské měšťanské školy *Pavel Papáček*, rodák z Chrudimě, jeden z nejvýznamnějších překladatelů z ruštiny a zasloužilý redaktor Ottovy Ruské knihovny. Papáček, který se v mladším věku pokoušel i o činnost vědeckou, napsav studii o Předslovanské době v Čechách, přeložil zejména Tolstého Vzkříšení, jeho veselohru Plody osvěty, Krylovovu komedii Medvěd námluvčím a j. v.

—*n*—

Umělecká Beseda v Praze oslavila v neděli dne 9. t. m. padesáté výročí svého založení, které spadá do oné skvělé, činorodé doby let šedesátých, kdy méně se politisovalo, ale více kulturně pracovalo. Význam její vrcholil v letech osmdesátých, potom jak umělci literární, tak výtvarní utvořili si nová vlastní střediska. Dnes U. B. je střediskem hlavně přátel a příznivců umění a rozvíjí na tomto rozšířeném poli blahodárnou činnost. O slavnostní valné schůzi zvolila U. B. řadu čestných členů, tak z oboru literárního tyto pp.: Fr. Bílého, O. Březinu, prof. dra Jar. Golla, Fr. Heritesa, Jos. Holečka, Hwiezdoslava, Al. Jiráska, Louis Legera, Antala Staška.

Minulého týdne schváleny byly i místodržitelstvím stanovy nové *Společnosti Jaroslava Vrchlického*, o jejichž intencích a poslání přinesl „Zvon" před nedávnem informační zprávu. Prozatímní pracovní sedmičlenný výbor (předseda Fr. Ad. Šubert, jednatel Fr. Sekanina) vykonal přípravné práce, vypracovav zejména stanovy, jejichž návrh podal Antonín Klášterský. V těchto dnech uveřejňují naše listy provolání k českým pracovníkům a k národu, aby členské přihlášky byly řízeny prozatímnímu předsednictvu.

Zemský výbor markrabství Moravského rozdělil právě svou zemskou literární dotaci na rok 1911 takto: 1000 K Jiří Sumín, za knihy „Podle cest", „Když vlny opadly"; 800 K Josef Holý, „Vašíček Nejlů"; 700 K Stan. Kovanda, „Na skřipci"; 500 K Fr. Taufer, „Země milostná"; 500 K Ot. Břeněk, Humoresky. Zajímavo je, jaké kriterion má zemský výbor pro autory, kteří mu platí za moravské a mají nárok na dotaci: domovské právo na Moravě. Tedy Moravan, který se na Moravě narodil, prožil tam část života, jehož dílo naplněno je charakteristickým ovzduším Moravy, a jejž osud před 10 lety zavál přes hranice markrabství, nemá na dotaci nároku. Naproti tomu autor, který se narodil na př. v Pardubicích, žil do třiceti let v Čechách, a v literárním díle jeho není ani pavučinového pouta s Moravou, ale náhodou zakotvil v Brně, je kvalifikován na dotaci. Jak by to asi vypadalo, kdyby i v Čechách začaly se žádati domovské listy?!

* Slovinské „Národní divadlo" v Lublani má novou správu. Operní repertoir přihlíží k českým skladatelům, a jsou v něm zastoupeni: Foerster, Blodek a Weiss, avšak dramatický repertoir přes to, že vykazuje německé autory Bahra a Hauptmanna, Maďara Molnára atd., české dramatiky pomíjí. Jako loni na polských jevištích zablýskl se pouze několikráte Zeyer (z oper Smetana s Prodanou nevěstou), na ruských vůbec o Češích nevěděli, zdá se, bude i v Lublani, aby se osvědčila a dokumentovala „slovanská vzájemnost" v praksi. Konstatujeme. O

* Rusko chystá se právě uzavříti literární a uměleckou konvenci s Německem v tomže dosahu, jak byla uzavřena s Francií, ale používá již všech zkušeností, aby ruská produkce byla lépe chráněna, než stalo se v první konvenci. U příležitosti oslavy 300letého panování rodu Romanovců byla v Petrohradě uspořádána výstava knižní, která vykázala velký vzestup oproti uplynulému desetiletí, leč spolu konstatováno, že stouplo procento překladů přespříliš tak, že by původní produkce mohla tím trpěti. Novou konvencí, ježto německých překladů přibylo, doufá se čeliti volnému vydávání všelikých překladů zbytečných a nedokonalých. Českých překladů do ruštiny jest tak málo, že v souhrnu se téměř ztrácejí, ze slovanských je v Rusku nejvíce z polštiny. O

* Německé listy přinesly statistiku „o zhudebnění německých básníků" a vysvítá z ní, že na slova Heineho bylo složeno 4259 písní. Po něm přichází Emanuel Geibel (3679 písní), Goethe (2660) a Schiller uvádí se až na místě osmnáctém, „mladé Německo" pak zaujímá místa poslední. O

Služky u kašny. Služkám v Praze bývala cesta pro vodu zvláště z večera, jako dosud, vhodnou příležitostí, aby se s milými sešly a pohovořily. Aby získaly ještě času k zábavě, dávaly si vodu z kašny na rynku, kam až ze Starého města odevšad nejraději chodívaly, nalévati od žen, které při kašně sedíce lidem vodu nosily a posluhovaly, a za to na penězích nebo od vaření odměnou jim přinášely. Ale proti takovým děvečkám, které „s frejíři svými stojí a klevecí" a pánům svým škodu působí, zakročila r. 1614 rada staroměstská. Nařídila, aby ženy při kašně nesedaly a děvečkám vody nenalévaly, ale chtějí-li vodu někomu nositi, toho že nesedíce u kašny mohou užíti.

Arch. m. Prahy, rkp. č. 475. V. V.

Pokračování románu „Jeseň" K. Červinky odkládáme pro nával časové látky do čísla příštího.

V Praze, dne 14. března 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Fr. Sekanina:

GLOSSA JUBILEJNÍ.

Letošní Hod Boží Velikonoční měl by u nás vlastně hořeti slunkem a zajásat nejlahodnější jarní pohodou: jeden z nejoddanějších přátel přírody a z nejvěrnějších jejích ctitelů oslaví toho dne své *šedesáté* narozeniny.

Příroda byla jeho první velikou láskou, jíž se už neodcizil a k níž chodil zprvu nesměle jako tichý a skromný milenec i nadšený obdivovatel, a k níž přistoupil později jako chladný, střízlivý posuzovatel a lékař. Básník i vědec v jedné osobě, uměl na ni hleděti s laskající a vroucnou oddaností i s přísnou objektivností kritika, jemuž jde o její zdraví. A věru: nalezli bychom mezi našimi vynikajícími veřejnými pracovníky velice malé procento těch, kteří by tuto dvojí úlohu zbožňujícího básníka i kritisujícího učence dovedli spojiti organičtěji než milý náš jubilant, jehož dnes prostičkou glossou vzpomínáme.

Je to spisovatel a universitní professor MUDr. *Josef Thomayer.*

*

Rodák z chodského Trhanova, rázovité a vlídné osady na severovýchodním úpatí Čerchova, syn zahradníkův, měl hned v útlounkém dětství kolem sebe veškery podmínky, aby zahořel k přírodě nejoddanější a podmanivou láskou. Jako student klatovského gymnasia a později posluchač medicinské fakulty pražské university trávíval prázdniny ve svém krásném chodském kraji a chodíval — jak píše úvodem k první své knize — „polem i lesem obyčejně sám, pohlížeje s interessem na lidi i přírodu". V těch slovech, zdánlivě všedních, je mnoho významu. Student-samotář zapouštěl tu první závazné a život určující kořínky a vlásečnice své příští veliké lásky k přírodě a k člověčenstvu. Neboť samota bystří a prohlubuje veliké city, pročišťujíc je také a zjemňujíc.

*

Když před desíti lety slavil prof. Josef Thomayer své abrahamoviny, projevila mu svou nejsrdečnější a hlubokou úctu všecka česká veřejnost, ať již byla zastoupena kruhy uměleckými nebo vědeckými. Snad jediný Zikmund Winter z našich vynikajících postav poslední doby mohl se těšiti vedle něho podobné přízni: i u něho veliká láska k vědě uměla se projeviti dvojí, ne zrovna parallelní, ale vždy stejně výraznou a lidstvu užitečnou činností, která se navzájem doplňovala. Belletrie a historie kulturní nalezla v něm stejně platného a obdivovaného činitele jako v Thomayerovi krásné písemnictví a věda lékařská. A jako u věhlasného nebožtíka obě z těchto disciplin byly vzájemně a úzce prolnuty, navzájem ze sebe vyrůstajíce a oplodňujíce se, tak i obojí životní dílo Thomayerovo má základní pramen společný, prýštící z přírody, zahrávající jejími krásami a světly, odhalující její vítězné síly a zdroje — ale zároveň obrácený k lidstvu a skýtající mu svůj utěšlivý lék a hojivé dobrodiní i posilu.

Je jen přirozeno, že v našem časopise belletristickém, u jehož kolébky prof. Thomayer stál, nemůžeme se zrovna rozepisovati o jubilárově činnosti vědecké, neboť tak jistě učiní příslušné listy odborné. Že je ta činnost svrchovaně vynikající a provázena již po více než tři desítiletí věhlasem zcela mimořádným, svědčí nesmírná popularita Thomayerova jména, jehož zvuk se rozletěl nejenom do všech československých oblastí, ale i za hranice. „Thomayerův jubilejní sborník", vydaný před desíti lety péčí vděčných jeho žáků a přátel, zachycuje řadu hlavních bodů této

užitečné činnosti, a sborník letošní, právě ohlašovaný, je jistě bohatě doplní. Ani zde však nemůžeme mlčením opomenouti alespoň několika faktů, třebas jen těch nejvýznačnějších, neboť jsou povahy všeobecné a mají svůj široko sahající a povšechný, mnohostranný význam.

*

Prof. Thomayer jest jedním z těch vzácných lékařských odborníků, kteří svůj vědecký věhlas, získaný všestranným studiem, bohatými klinickými zkušenostmi a studijními cestami, umějí dokonale podepřít nejbystřejším smyslem psychologickým. *On zná lidi* — a proniká je často jen jediným pohledem, bystře a hluboko jim prohlédaje nitra. U lékaře interních nemocí, z nichž velká část dosti uzounce souvisívá s povšechnými stavy duševními, je takový psychologický dar jedním z největších požehnání. Toť stránka, na niž Thomayer nikdy také nepřestal a nepřestává klásti vynikajícího důrazu i jako učitel a jako jeden z nejpronikavějších paedagogů, jimiž se pyšní naše lékařská fakulta. Prakse operačního eleva na klinice prof. Gussenbauera ztužila v něm rys chladné, střízlivě vypracované jistoty, která jej vyznačuje i jako diagnostika. Je přímý, vždy k jádru pronikající, chladně usuzující analytik, který prohlédá ledví. A směrem tím vede i své žáky. Oddaný ctitel slavného pařížského neuropathologa Jeana M. Charcota, u kterého rovněž studoval, věnoval všemožnou péči vlastní své škole neurologie a praktické mediciny vůbec, sotva že se stal r. 1885 přednostou české polikliniky. Bylo to v dobách, kdy česká věda lékařská počínala se teprve vybavovati z plének německého područí a kdy český student narážel ve svém studiu na mezeru za mezerou. A tak není u Thomayera podřízeným faktem ani ta okolnost, že byl z prvních učitelů, kteří se upamatovali na českého studenta a kteří mu napsali jednu z prvních praktických abeced lékařských. Thomayerův *Úvod do drobné praxe* (1886) dožil se u posluchačů i praktických lékařů velkého rozšíření a byl dobrou volavkou ostatních. Bylo tu třeba pracovati takořka od základu, ale z tohoto základu vyrostla konec konců přece jen škola, která je dnes hrdostí naší university. Již jména Thomayerových žáků mluví tu jasně: Heveroch, Císler, Syllaba, Kodym, Červinka, Pelnář a j. mohou tu býti dotčeni jen jako maličký zlomek té velké kohorty jmen ostatních, jež Thomayerova klinika vyslala z praxe do světa.

Je velká řada odborných spisů a článků našeho milého jubiláru a téměř dva celé petitové sloupce Ottova Naučného Slovníku mohly uvésti jména jen oněch nejdůležitějších. Thomayer s velkým bystrozrakem a velmi čile uměl hledati zející mezery a štěrbinky české vědecké literatury a pilně, systematicky je vyplňoval. Jeho *Pathologie a therapie nemocí vnitřních* (1893) je stěžejní práce, bohatá svými zaznamenanými vědeckými výsledky a nesmírně zajímavá svým celým založením. Vůbec přinesl nám tento učenec, hospitant celé řady cizích klinik a dokonalý znatel moderní světové literatury, vědecké methody a principy symptomatiky úplně nové, o nichž pak bylo budováno dále. A tu ještě nezmiňujeme se ani o jeho pilné práci organisátorské a redakční. O jeho „Sbírce přednášek a rozprav z oboru lékařského"; o jeho „Sborníku lékařském"; o jeho „Sborníku klinickém", kterým nahradil později zaniklý časopis předešlý . . . Byly a jsou to orgány, které v dobách vědecky značně chudičkých umožňovaly našim theoretikům a praktikům hlubší pohledy do záhad a tajů nejnovějších vymožeností a které se staly našim předním badatelům, starším i mladším, útočištěm pro jejich vlastní práci. (Dokončení.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Jaroslav Parma:

HRSTKA ZEMĚ.

Kéž tě dají ke mně
v jámu rodné země!
Metlice i trávy
pokryjí nám hlavy.

Rozpadnem' se spolu
po bláhovém bolu,
bude z tebe, ze mne
hrstka prsti temné.

Kdo se pozastaví?
Kdo tu skloní hlavy?
Kdo se ptáti bude
na hrst země chudé?

Mlhy budou padat,
listí růst i zvadat,
vichry budou váti,
milenci se smáti.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

Tempera.

Hluché rány a zase dunivé jako do rakve probudily Romanu Jírovu. Rány a pak blesky.

Hlavně blesky zrychlovaly dílo procitnutí. Prosvětlovaly černé klidno, klidno jako na dně všech hlubin. Z toho dna ji to zvedalo, uvolňovalo, zlehčovalo, čerň vybledala v šeď, klid ve vlnění, dvih. Každým úderem, každým prožehem stravovala se čerň, mlžilo se to v jednolitu tmy, až změnila se v kalný jas zapoceného okna.

Jas přece dosti pronikavý, aby zornice v oslnění stahovaly se v křeč, zornice očí z nejhlubších hloubí, kde v nehybných, věčných tmách jsou ohromné tlaky, nepřipouštějící ani zdání vědomí ani odporu tělesnosti, nýbrž jen rozplynutí ve vlahé lázni nevidomosti, nevědomosti, hluchoty všech čidel. Ničivá a mateřská síla zároveň. Mateřská, protože tak vzdálená světla.

Vypuzena z klidu, divila se paní Romana Jírová všemu. Tedy jest ještě světlo? Nezemřela na věky? Slzy valily se jí z očí, když jas vjímaly.

Schromený, rozšlápnutý duch oddychoval úzkostně jako ptáče vyvržené z hnízda, srdce tlouklo hmatně, prudce, div tenkou kůži v žebrech neprorazilo. Teplá krev nalévala se do vyprázdněných žil, vláčněla ztuhlé údy, přivlastňovala je zase odumřelému tělu.

Bouřka probudila ji k vědomí, bouře bubnující své útočné víry a poplachy na všecka okna, na všecka čidla. Bouře sledována úsvitem dne.

Romana Jírová procitla vlastně v přeneseném slova smyslu.

Probouzíme se ze spánku, ale ona nespala. Procitáme ze mdloby, ale u ní byla to více než mdloba. Ležíc ve dne v noci s uzavřenými čidly a mrákotou na duši, mívala jen tušení pocitů, jen jakési převalující se tmy, černé troudy, poletující v temnu a dotýkající se lehounce jejího těla.

Mlčelo jí hluboké bezhlasí, jen nakyslý kouř svědíval ji, že třela nos do krve.

V jediném bodě, temném a negativním, poletovalo její bytí, spíše už nerostné než živočišné. Aby ji nic nevyrušovalo, nic netáhlo nikam, by nebylo hnuto tím, co se usadilo. Každým pohybem vkrádala se do ní zima, krutá, polární, že stydnul až morek v kostech.

A přece procitla. Čidlo, jedno po druhém se otvíralo, těžce, bolestně, a zima, která rozklepala všecky kosti v těle, dokonala práci. Nebylo obrany proti tomuto burcování.

Nyní tedy vyplula. Ale nerozlišovala. Teprve po drahné chvíli projasňovaly se z šedé, vlnivé plochy určitější rysy, jako ze ztemnělého obrazu umnou rukou obnovitele vynořují se barvy, napřed šedivé, pak svítivější. Neb jako z bezdna noční oblohy, když pukne skořepina mraků, vyskakují hvězdy, jasní a prohlubuje se východ, až v sousedství dennice zrůžoví první mráček rodícím se dnem.

Úžasné obnovování! Tvary a barvy tlačí se v rojích do širé, prázdné plochy, vyvíjají z ní samé, jako písmo neviditelným inkoustem psané a nahřáté. Vysouvají se ozbrojenci, zbraně jejich oslnivě bleskotají, výboje jejich ostře odnášejí se od pozadí měkkého, dosud se vlnícího.

Nyní zvuk! Zvolání, jemuž odpovídá praskot v hlavě. A na chvíli zase zatmění. Jako by někdo světlo zhasil. Ale ne do úplné tmy, ale do chránivého pološera.

Oči otvírají se opět. Nad hlavou zabělá se strop, lesklý, emailový. A bokem rámují se obrysy lože — na něm lidská hlava — další lůžka, další hlavy i těla — podlaha hladce mramorovaná — okna — proudy světla — světla — světla!

Což jest i bílý klid?

Útoky vzpomínek, neurčitě širých, provázejí výpravu zraku, šeptají, dohadují se, zavrhují, přisvědčují. A kdos v náporu jejich těžce dýše, dýše hluboko, dýše stále volněji. Se strání řítí se tíže sněhové, dopadají měkkými, jihnoucími údery, stráň mění se v lidskou hruď, věčná, polární zima ustupuje, až je daleko, mlhavě daleko. Tisíce zlatých včel přilétá, krouží a bzučí, čekajíce na květy, jež se objeví, objeviti musí!

Jsou už někde keře, jsou stromy? Jsou záhony? Vane jarní něha naděje, z pahýlů, ulámaných větví pučí to zeleně, bělá se květem, rozhořívá se do duhových barev. Poupata, květy! Kultury z minula, květy návratu.

Co to vše znamená? Nové narození? Či z mrtvých vstání? Kým jest ona? Kde a v čem vězí? — Kdo jsou ty hlavy lidské na ložích? Odkud ten šum — a hlavně — světlo?

Ubohý mozek jest ještě sláb, umdlévá nedomýšleje, nepoje řetěz poznatků v závěr.

Ale výpravy podnikají se znovu, prodlužují se, už spřádá mysl neohlušena, neoslněna pevněji a pevněji svou přízi, navíjí své osnovy.

Ať znovu zrozená, ať jen procitlá, ona jest ona, člověk živý. Zatím to stačí. V okolí jsou hlavy — lidé — ženy, jest i ona člověkem, ženou. A hlavy křičí, sténají — jsou asi nemocné — i ona je asi nemocna.

Zdvihla ruku k očím. Jak zhubeněla! Co činila! Čím žila?

Vydechla, zda jí nepíchne, hnula nohama, zda ji někde nezabolí, a ohmatávala se zvolna a opatrně.

Nikde nic. Tedy nestůně, není zraněna. Proč tu tedy leží?

Zahleděla se na strop. Spatřila mouchu. Zaradovala se, že ji vidí. Poletovala ve vířivých kruzích. Tak ráda by slyšela její bzukot. Ale za hlavou, z venčí odněkud — něco slyšela. Tence a sladce. A známě! Ach, zpěv ptačí! A se sluchem překvapen byl zároveň čich. Proudem vůně. Jemné, už zapomenuté vůně — kvetoucí střemchy.

Je tedy jaro a ona v nemocnici. Tato fakta položila se za základ k další stavbě.

Pozvedla hlavu a rozhlédla se na vteřinu. Na dva kroky od ní byla postel. A na ní v ošklivé, hnědé jupičce ležela žena. Nemladá už, neučesaná, divokého pohledu černých očí. Stále zdvíhala pravou, obvázanou ruku, bodala ukazovákem do výše a hlasem přežvykujícím a nemodulovaným opakovala:

„Mna! Nebudu už říkat o nic — mna! Jen lušni, lušni!"

Jaká to řeč? A jak široká ústa má ta žena. A proč se tak divně směje? A jaké má zuby! Bože! — Romana klesla, pak znovu zdvihla hlavu.

Jiné lože a na něm zmítala se zase žena. Stará, krátce ostříhaná. Sedala a zase si lehala a v bezzubých, stažených ústech držela plno třásní, jako by měla kníry. A funěla.

A zase jiná postel a naproti zase jiná, na nich pokrývky nad beztvárnými uzlovinami. Hubená těla lidská asi, kostry, snad jen prázdné vypukliny.

Dvě ženy slušně oblečené tu přecházely, stará a mladá. Starší z nich byla povědomá. Opatrovnice. Ale druhou, mladou, ryzovlasou a pihovitou Romana neznala. Ale obě měly spořádané, zdravé vzezření.

Ryzovlasá zastavila se před ní s umyvadlem a houbou. Chtěla ji mýti.

„Dobré jitro!" pozdravila paní Romana.

Ryzovlasá div nádobí překvapením nepustila.

„Paní Truncová!" volala. Starší opatrovnice se přiblížila.

„Co jest, Karličko?"

„Paní Jírová mluví."

„Není možná!"

Obě opatrovnice zadívaly se na paní Romanu v nejvyšším úžasu.

Je to táž žena, které říkaly mumie? Táž, co skrývala po leta hlavu pod pokrývkou, měla oči mrtvě zavřeny, nehnula celé dni údem, ani na zavolání nedbala, tak že bylo nutno ji krmiti, poklízeti, aby neotravovala vzduch, a omývati kafrem, aby se neproležela? Táž, co již déle než rok ani slova, ba ani zvuku nevydala?

Ale úžasu nebylo konce. Obě ženy vykřikly.

Paní Romana opřela se lokty a sedala. Chvěla se sice námahou jako osykový list, ale udržela se. A promluvila po druhé:

„Ráda bych se sama myla!"

„Matičko svatohorská," křižovala se paní Truncová. „Milostpaní, chvála bohu, že přišli k sobě!"

A paní Romana nejen se myla, ale žádala o čisté prádlo. Držela se v sedě, ovšem podporována mladší opatrovnicí Karličkou.

„Počkejte, přinesu něco na posilněnou," řekla paní Truncová. A přinesla krapet vína. Zatím ze svého.

Zadívala se na nemocnou s účastí, která nebyla bez sobeckosti. Jaké by to bylo štěstí, kdyby se paní Jírová opravdu vzpamatovala! Co práce, a ošklivé, by ubylo.

Paní Romana se umyla a převlékla do jiného prádla. Pak zase promluvila. Lépe než dříve, plynněji a článkovala dobře.

Žádala hřeben a zrcadlo. Byly jí dány. Pohlédla do zrcadla proti oknu a obličej se jí bolestně stáhl.

Jak že? Tato hrozná maska, se zemitou tváří, opuchlýma očima, štětinami na hlavě a s nosem přímo strašným, že by byla ona?

Opatrovnice říkaly jí milostpaní, ale jména svého dosud nezná. A podle tváře v zrcadle, obrazu asi padesátileté ženy, se nepoznala. Cítila, že to nemůže býti ona, pravý její vzhled, tak stará ještě není.

Opatrovnice odnesly zrcadlo a nemilý dojem rychle zatlačen byl jinými, čím dále tím příjemnějšími. Víno ji posilnilo. Udržela už těžkou hlavu, sešinula se na kraj lože a rozhlížela se volněji a volněji.

Opatrovnice ji pozorovaly. Zkamenělé rysy obličeje se oživovaly a zachvívaly jako utajeným zíváním. A jaký na podiv rozumný výraz ryl se do obličeje idiotky.

Idiotka, nebo mumie, bylo pojmenováním Romany Jírové v pavillonu.

„Kouká jako rozumná,“ podotkla Karlička.

„Hm,“ odvětila paní Truncová, zdvíhajíc učeně obočí, „máme případy!“

Za své patnáctileté služby v ústavě pochytila paní Truncová drobty z opatrné fraseologie psychiatrů.

„Zatím počkáme,“ dodala.

A čekaly půl hodiny, hodinu. Paní Jírová pohybovala se stále čileji. Přinesly jí tedy šaty a oblékly ji.

Paní Romana zatím žíznivě vypíjela formy všech věcí vůkol, nedbajíc hrubě vniknouti do podstaty a účelnosti jejich. Byl v ní údiv, vše se jí lesklo novotou. Klouzala očima zálibně po terazzové podlaze, po šedě natřených stěnách, po oknech, za nimiž svítila zeleň stromů. Oči vssávaly léčivou sílu slunečních paprsků, celým povrchem těla vnímala dotek vln tepelných, kořenitou sílu vzduchu proudícího otevřeným oknem. Jak to osvěžovalo!

Jen chvílemi jako zůstatek snu začpěl kouř, šlehl temný chuchvalec před očima, vylétl troud, ale paní Romana poznávala už, co je skutečnost a co klam.

Hučelo jí chvílemi v uších a šumělo v celé hlavě, ale už nemučivě, ale odplývavě. Odlévaly se jakési temné vlny, klesala zátopa, vystupovala souš. Mozek vysílal svá chapadla, promítal, přitahoval, myšlenky už se neplížily, ale přemetaly se v pružných obloucích, zabírajíce i rozsahy. Ne již výseky, ale celkové obrazy vyvstávaly jí perspektivně, plasticky.

Vše to dělo se úchvatem, v pocitu jakéhosi prahnutí celého nitra. Proudem vtékaly dojmy, vsakovaly se v žíznivou půdu.

Romana Jírová, idiotka, mumie, vracela se ke knize svého života a hledala, kde přestala čísti, než upadla v neznámý sen.

Chvílemi lechtala ji bránice, bylo jí do smíchu bezdůvodného. Tak jest trosečníku, jenž nevěda ani, jak dlouho bloudil, nalezen je konečně a znovu uveden do tepla, sytosti, bezstarostnosti. A hlavně do naděje, že vyloděn bude na pevný břeh domova.

Domov! Domov! Má ona domov? Jak se jmenuje? Říkají jí milostpaní. A nic více?

Myšlenky její se odrazily od tvrdého odporu. Náraz byl prudký, až se zajiskřilo. Couvla. Ještě ne! Tak daleko ještě nesmí! Proč má takové rozvětvené, citlivé myšlenky? Cos jasného jako by jí v hlavě hořelo a jas šířil se před ní a za ní.

Proč ji to odrazilo? Tušila cos nevýslovně složitého, pevně uzamčenou bránu, za níž jsou její stavby či její trosky, všecky velké i malé, mravní i hmotné zájmy, výlevy, city, skutky, vše, co tvoří příběh smutného života. Věděla neomylně, že smutného.

Tedy pozor! Pracujme tedy s pojmy jednoduchými, nechme kombinací!

Bílou pěnou procitlých proudů skutečnosti připlývalo uvědomování, bez její vůle a přece z jejího popudu.

Zaslechla, když si opatrovnice o ní mluvily, že ji nazývaly paní Jírová. Byla tedy vdaná, snad je vdovou?

Jíra! Jíra!

Opakovala si tiše jméno to a každé opakování sledováno bylo uvolněním, jako když na péro se stiskne a víčko pokladničky se otevře.

Náhle v plném přemýšlení objala ji mdloba. Klesla na znak na lože.

Chap! Chap!

Suše probudil ji jakýsi smích. Dřevěný, rozklepaný. Vyrážela jej nemocná v koutě. Krvavě červené, rozkousané rty ve smíchu protínaly úzkou tvář od ucha k uchu.

Pihovitá Karlička, opatrovnice, potkala, jdouc do kuchyně pro snídaně, na zahradě assistenta doktora Brouska.

Přes svých šest a dvacet roků byl doktor Brousek veliký stoik. Nic ho nepřekvapovalo. Ale když od Karličky uslyšel, co se s idiotkou Jírovou stalo, zanechal manikury, jíž se právě zabýval, povstal z lavičky a spěchal, aby na vlastní oči hlášenou kuriositu spatřil.

Ale v půli cesty zmírnil chvat, vrátila se mu rozvaha, analysa, schladl.

Lucidum intervallum, světlý okamžik, nic více! Stojí-li za to zachytiti jej? Jaký prospěch má z toho věda? Jaký psychologie? Žádný, usoudil s rychlou rozhodností mládí. Můj bože, člověk, když je na třetí rok odborníkem, má už nějaké zkušenosti! Jen neztráceti sebevědomí ve struggle of life!

A hněval by se na osud, kdyby to bylo něco více než světlý okamžik u paní Romany Jírové.

„Přijdeme k visitě,“ zvolal za Karličkou, která ho už nemohla slyšeti, a obrátil se k bytu ředitele ústavu doktora Behra. Bylo mu otevříti klíčem dvířka drátěného plotu, projíti květnicí kol altánu, v němž kmitla se mu bílá blusa damská. Chtěl rychle minouti — zde na něho číhávala paranoická slečna Samcova, která měla přístup do zahrady ředitelovy. Ubohá stará panna byla do něho zamilována. Všecky pacientky ústavu, pokud měly

ještě vkus, ho zbožňovaly. Osud lajtnantů a assistentů.

Ale včas postřehl, že není to dotěrná Samcová, ale Berta, dcera ředitelova. Žena nádherné architektoniky. Malá hlava, plné boky, jako řecká Afrodite. Škoda, že byla příliš emancipovaná. Nic není dokonalého na světě, vzdychl si doktor Brousek.

Hádávali se pravidelně. Ale jen Berta přela se vážně, doktor jen ironisoval. Zakrýval tak obratně svůj nedostatek hlubšího studia o otázce ženské. Hrál si superiorně, škádlil, naznačuje, že kdyby jen chtěl, celou theorii její by přivedl ad absurdum. A byl též skutečně o nadpráví mužů přesvědčen.

Pak ovšem byla veškerá debatta planá. Nebyla to emancipace, která ho k Bertě vábila, ale, jak si po schopenhaurovsku říkal, pud regenerovati s Bertou co nejdokonaleji sám sebe, prokreací, rozplodněním.

Proto považoval každý jiný hovor s Bertou, mimo hovor o lásce, za maření času.

Šel k ní, mávaje na pozdrav lehkou sportovní čapkou a zasypávaje ji francouzskými poklonami. Nezapomínal, že studoval jeden celý trimestr u Charcota v Paříži a Berta v Lausanně trávila dvoje prázdniny.

Ale brzy převedla vážná Berta hovor na své pole, kde cítila se nejvolnější, protože je ovládala. Jako doktor Brousek ovládal artem amandi.

A již se přeli o rovnoprávnost mužů a žen. Slečna Berta byla pro absolutní, doktor pro fakultativní čili, jak říkal, theoretickou. Přiznával ženě právo receptivní, dosáhnouti s mužem vrcholů vzdělání, ale upíral jí rovnocennost praktickou, uváděje nejotřepanější důvody fysiologické a psychologické proti tomu.

Doráželi na sebe jako dvě vosy, ale osmnáctiletá světlovláska byla v patrné výhodě nad elegánem o osm let starším, třeba byl dobrým psychiatrem. Za to byl psychologem mizerným, zejména ženské duši úžasně málo rozuměl, to mu nepřestávala slečna Berta opakovati do očí.

Před rokem absolvovala Minervu a přes zrazování doktora Brouska (snad právě proto) dala se zapsati na lékařskou fakultu. Aby mu dokázala, že nestírá se tím pel s duše dívčí, jak tvrdil on, znamenitý psycholog a ženich jí otcem praedestinovaný.

Ironisovala zase jeho názory na manželský poměr.

„Můžete býti, Brousečku, rád,“ říkávala, „že nebudu vám choditi po zábavách, že toužím po něčem lepším, než jsou požitky čidel. A nesouhlasíte-li, nuže, myslete si, že zahajuji už napřed válku, která manželstvím bude vypovězena. Du reste — u mne je smlouva manželská přežitkem, jsem pro volné sdružení, nanejvýš s koncessí občanského sňatku. Nechci, abyste na mou israelitskou víru přestoupil a vím, že i vy ode mne křtu žádati nebudete. Zachovejme si obadva co nejvíce osobní svobody.“

Doktor Brousek v mnohém nesouhlasil a rozhněvali se často zle na sebe. A vždy to byl doktor, který slečnu Bertu usmiřoval, odprošoval, sliboval, aby ho přijala zase na milost.

I dnes se jako vždy napřed pohádali, aby si rozproudili krev, jak říkal doktor. Ale když se zmínil o podivném probuzení idiotky Jírové, upoutal Bertinu pozornost. Pamatovala se na paní Jírovou dobře, ještě z dob, kdy byla nešťastná paní sice už hluboce melancholická, ale měla přece chvíle, že všímala si okolí, mluvila. A tu se Bertě zdála paní ta býti tak jemná, zajímavá — muž její byl známý spisovatel — že ji na procházce zahradou zastavovala, lichotila se k ní a všemožně ji hleděla rozveseliti. Pak to přestalo, paní Jírová zmizela jí z dohledu a k ní do pavillonu nesměla.

Nyní zase o ní slyšela a vřelý zájem se v ní probudil.

„Mohu ji viděti?“ tázala se dychtivě.

„Sám jsem jí ještě neviděl,“ vytáčel se dr. Brousek.

„Ale nyní už mohu — náležím do cechu —“ naléhala Berta a modrošedé oči její plály.

„Až co řekne pan otec!“

Ale pan otec povolil. Byl sláb ke svému jedináčkovi. Oženil se jako starý mládenec s mladičkou, chudou dívkou, která zemřela mu v šestinedělí prudkou tuberkulosou. Berta podobala se tak frappantně matce!

Slečna Berta zúčastnila se tedy ranní lékařské visity, k nelibosti doktora Brouska, který nevěřil v lékařské poslání své nevěsty. Přál Bertě zklamání, aby světlý okamžik idiotky rychle minul, aby něžná všetečka nic, ale pranic zajímavého neviděla. Nemá na něm dosti? Jiná by si toho vážila — eh, darmo se hrýzti!

Ale zlomyslné přání doktorovo se nesplnilo.

Paní Jírová čekala umyta a oblečena u své ustlané postele.

I ředitel překvapen byl změnou, která se s nemocnou od včerejška stala. Z černých očí jejích tmělo se to posud pustou nocí, chaosem, ale byly tu též již záblesky

svítání, dlouhé výtrysky jako severní záře. Rysy tváře sebou škubaly v úsilné snaze srovnat se, zladit se v rozumný, klidný, ovládavý výraz.

Dosud nebyla to skladná tvář lidská, ale seškleběná maska, s rozdrásanou kůží, nosem baňatým, rudě oteklým, rty rozpukané a vtažené do úst. Brada vystupovala nepěkně, lopatkovitě, líce byla vyhloubena. Na hlavě šedivěly bezlesklé, krátce střižené vlasy, promoučená hněď. Jednotlivé vlasy byly zpola hnědé, zpola šedivé. Krk zhyzděn byl boulemi a mokvajícími ranami.

Slečna Berta se odvrátila. Přišlo jí mdlo z pohledu na nemocnou. Jaký to rozdíl mezi bývalou jemnou, sličnou paní a nynější zničenou, odpornou bytostí! Débacle!

„Dobré jitro, milostivá paní," pozdravil ředitel.

„Má úcta," odvětila nemocná neohebným ještě jazykem.

„Víte, prosím, kdo jsem?"

„Pan ředitel — doktor — doktor —"

„Behr!"

„Behr, ano!"

„A zde můj assistent doktor Brousek a má dcera Berta, kandidátka mediciny."

„Slečna Berta?" vzpomínala nemocná — „ano — malá Bertička!"

Vzpomněla si a usmála se lomeným zdvižením horního rtu.

„Bertička zatím vyrostla," zaradovala se slečna, že ji nemocná poznala.

„Ano," přisvědčila paní Romana už zase cize. Tito lidé byli jí cizí. Zápasila s těžkostmi v kombinaci, vypadávaly jí články v sledu myšlenek. V očích přecházely jí mraky.

„A znáte své jméno, milostivá paní?" vyzvídal ředitel.

„Já? Já?"

Pomlka. Jaký zápas vyzníval z toho! Už to věděla, než ji přepadla mdloba. Alespoň jméno!

Mluvila zvolna, lovila slova, jako student odříkávající špatně naučený úkol.

Ale snažila se mluviti logicky a čím dále tím lépe odstiňovala.

Otázka ředitelova byla však na sesláblý mozek její ještě příliš závažná. Povstal v ní zmatek kvačících vzpomínek a dojmů. Prodíraly se soutěskou, která se zvolna proklesťovala. Bylo jí z toho mdlobno, jako před hodinou, kdy ji paní Truncová s velikým úsilím vzkřísila.

Ředitel ji chvíli pozoroval, zkoumal tep a vyšetřoval reakci zorniček.

„Vy jste paní Romana —" napovídal assistent netrpělivě.

„Jíro —" pomáhala i slečna Berta.

„Jírová," dopověděla nemocná, ale jen mechanicky, patrně bez pochopení. A přece se v ní něco mocně zachvělo, zazářilo.

„Romana Jírová," opětovala zase a pleť její tváře dostala odstín ještě tmavější.

„Jméno Jíra má přece zvuk v literatuře," dodala slečna Berta významně.

Paní Romana sklopila oči a několikráte zatřásla záporně hlavou.

„Remissio cessat," řekl doktor Brousek latinsky, aby nemocná nerozuměla. A dodal: „Dcera sultánova! Mám sám od vás za deset millionů poukázek, milostivá paní!"

(Pokračování.)

Josef Šimánek:

SERAFÍNU V OKNĚ KATHEDRÁLY.

Když ve tvář Boží hledíš za večerů,
svit věčné lampy proniká Tvým tělem
a do tmy tryská v lesku zkrvavělém,
růžovou písní rozplýváš se v šeru.

A po paprscích růží k Tobě kanou
hvězd perly drobné, navlečené na ně
jak zrnka růžencová, vyšlá z dlaně
proroka v modlitbách před svatou Pannou.

Ty v světel tisíci se ráno taví
v zářící aureolu kol Tvé hlavy,
reflexem bílým na oltář se kladou.

Tam sněží se pak bílých květů řadou
jak z vigilií zbožných panen snové
u nohou Matky Boží Růžencové.

Bedřich Frída:

MLADÁ LÉTA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

v zrcadle dopisů, jež psal svému strýci a bratrovi.

(Dokončení.)

V dopise ze dne 11. prosince, strýci adressovaném, líčí málo utěšené poměry domácí a chystá se k návratu do vlasti: „S myšlenkou státní služby, kdyby zrovna nic výhodnějšího se nenaskytlo, jsem srozuměn.“ Místem výhodným totiž rozuměl pouze takové postavení, kde by mu zbývalo přece trochu času k jeho pracím soukromým. V druhé části dopisu jest opět literatura. „Lumíru“, že se špatně vede a že buď padne, nebo přijde do jiných rukou. Pak vysvětluje svůj poměr k „Osvětě“: „Dal jsem některé věci do Osvěty, an se prohlašovaly v kruzích literárních různé bezpodstatné domněnky a předsudky, které prý k listu chovám. Jest sice pravda, že před dvěma lety mě pan Zákrejs proti Vlčkově vůli urazil; bylť jsem tenkrát začátečníkem a jemu nešlo do hlavy, jak ten mladý člověk může se odvážiti na překládání Hugových básní. Leč to jsou nepatrnosti proti myšlence, v jejíž službě stojíme všichni.“ Zároveň upozorňuje strýce na Šmilovského dílo „Za ranních červánků“, které počítá k nejlepším pracím českým a Zeyerova „Ondřeje Černyševa“, který mu připadá spíše co velkolepá studie historická, než co román v pravém slova smyslu.

Druhého dne hned na to začal mi psáti s šibeničným humorem, ale pak najednou obrací: „Leč mluvme vážně. Byl jsem churav, velmi churav, zimnicí i nespokojeností. Leč když se moudře na věc podíváme, nač si kazit život? Nejsem tu vázán a tak s milostí boží půjdu koncem dubna do zemí svatováclavských hledat své ztracené štěstí. Zde jsou poměry čím dále tím horší. Nemohu přijíti k nejnutnějšímu groši a mimo to zavádějí se šílené úspory i v ohledu kuchyňském, což jest dílem směšné a dílem i dost nepříjemné. K tomu mne rozzlobil starý tchán, jenž mi řekl, že jsem kůň a že špatně vykládám. Chtěl totiž, aby hoch s paměti ihned řekl, kolik jest 272 × 727 . . . Uvaž vše, k tomu přidej několik liber rozmarů hraběnčiných a nezpůsobů dětí a máš to krásné nebe italské bez všech illusí. Půjdem krátce domů. Těším se na to. Co z toho, že budu kantorem třeba v Prčicích! Tolik budu mít, bych věnoval svého ducha poesii a své srdce svým přátelům.“ A dále: „Včera jsi četl v Besedě „Elou“. Piš, co ten tribunál, ten areopag tam usoudil. S Osvětou jsem se smířil. Ukážu Ti Vlčkův list — je vidět, že byl kdys kantorem. A co Lumír? Jdi k Hellerovi a řekni, že mu přeju k jeho sňatku a prosím, jestli zašantročí Lumíra, aby jej zašantročil jen křesťansky a mladočesky. Pod těmito výminkami že jsem jeho se vším napsaným i nenapsaným.“

Napsal jsem mu, jaký úspěch měla „Eloa“ v Umělecké Besedě. Netajil se nijak se svou radostí: „Heyduk, Sládek a Zeyer mne potěšili,“ píše mi, „tedy jsem přece něčím v očích těchto lidí, jichž si podle Nerudy jedině vážím v naší poesii? Úsudky těch, na nichž mi záleží, jsou na mé straně. Co více?“ A dále: „Pročítám po půl roce svůj překlad Leopardiho a vidím, že jest lepší než jsem myslil. Cyklus „Pod štítem“ jest hotov — za to rozšířím symfonie o dvě neb tři čísla a sice „Vittorie Colonna“, „Sen Nostradamův“ a ještě co nevím jasně. Dočetl jsem Sandové dramatickou fantasii „Les sept cordes de la lyre“. Je vidět, že čtla pilně Fausta i Wallenroda neb Dziady. Je to nádherná paní a já nevím, zda ji více miluju či se jí obdivuju.“ A končí: „Těš se jako já na Máj r. 1876. Každým pádem spojí nás, by nás nerozloučil. Mám plány, o nichž musím posud zachovati diplomatické mlčení.“

Koncem měsíce mi píše, jak ztrávil štědrý večer: „Zeyer poslal mi výtisk svého Černyševa s tklivým listem — došlo mne to právě o štědrý večer, když jsem sedal ke stolu. Svátky měl jsem smutné, má duše byla ovšem celá u vás. Při stole menším*) jsme skoro nemluvili: Charlotta skorem plakala a mně také nebylo do smíchu. Dostal jsem od dětí různé trety, od hraběte hedvábný nákrčník, od hraběnky elegantní koženou mapu. Charlotta chtěla mi dáti poesie Coppéovy a já jí výtah Mercadantovy opery „Juramento“, již ona tak miluje, ale neměli jsme oba tyto . . . a tak ona dala mi vkusnou násadku, jejímž koncem se řežou knihy, a já jí skákací kožený kalamář. Jinak to bylo dost hezké . . . Hrabě ač ví, že odjedu v dubnu, jedná se mnou s největší laskavostí. Kdyby se bylo se mnou jednalo hned zprvu jako nyní, mohli mně uspořiti

*) U menšího stolu jedli vychovatel s vychovatelkou Charlottou a dvě menší děti.

mnoho trudu; teď poznávají, že jsem aspoň bez lsti a pokrytectví a to jest u nich vzácná věc — u nás přirozená.“ Dále o svých plánech: „Jeden plán Ti svěřím. Je to místo v císař. bibliotece — myslím, že bychom byli oba spokojeni, aspoň bysme byli spolu a to jest pro mne hlavní. Setkáš-li se s Rezkem, pozdravuj ho, aby na mě nezapomněl, až dojde ke konkursu. Zdráv jsem nyní trochu lépe; čtu málo a nepracuju nic, docela dle rady Zeyerovy, jenž se tak obává o moje zdraví.“ Redakci Lumíra zdála se některá místa v básni „Eloa“ choulostivá. Odpověděl tolik: „Dvě místa (to o těch nohách a řeč Messaliny, víš, kterou) připustím změniti, ale vynechati celé scény nedovolím. Beru na se každou zodpovědnost v ohledu stavby. Kdyby se mělo však něco měniti, učiň to sám, vždyť nejlépe víš, jak dalece mohu povoliti; Ty stojíš nejblíže mému duchu a názoru, a dones Zeyerovi nebo Sládkovi, zda-li s tím tak souhlasí, vážím si velice jich úsudků.“ A dále: „Mé básně v Osvětě se mi zdají jako na výměnku, či lépe, jako by ne doma, jako někde v posezení učené akademie.“

Po novém roce píše opět strýci, že „tak pustých a smutných vánoc nezažil jako tenkrát“. A pak přechází ihned k věci důležité: „Psal Jste, že Světozor přešel v ruce konsortia, v jehož středu jest též Jireček. Toto konsortium nabízí mně vedení nového časopisu za skvělých podmínek: 100 zlatých měsíčně, byt a zvláštní honorář za mé práce — vedl bych pouze belletristickou část listu. Díl obrázkový, politika atd., i administrace jsou v rukou jiných. Já bych pouze obstaral každé číslo se stanoviska čistě literárního. Jde jim hlavně o to, aby měli moje jmeno a mé síly při revisi a volbě zaslaných rukopisů. Mám tři listy K. Jirečka, jenž jménem konsortia se mnou vyjednává. Sám ministr (J. Jireček,) mi psal; nabízí, chci-li, zvláštní smlouvou potvrditi si materielní podmínky, abych co nejdříve se vrátil do Prahy a v práci se uvázal. Tvrdí, že vedle toho měl bych času dost odbýti si státní zkoušku, kdyby časem se mi žurnalistika měla znechutit. Prosím Vás o Vaše upřímné mínění. Nezavrhl jsem návrh nechtěje nikoho urážeti, ale vymluvil jsem se pravdou, že hrabě mne propustiti nechce před uplynutím mé lhůty. Přátelé z Prahy mi radili, abych prchl, neboť konsortium chce mi dáti 100 zl. cestovného, k tomu však se neodhodlám, neboť kdo ví, kdy dobré vysvědčení od hraběte by mně mohlo býti užitečným a pak nechci skvělou pověst svou vydobytou takovou trpělivostí a zapíráním a sterými službami rázem zničiti v svůj neprospěch. Hrabě donucen poměry vstoupí do státní služby, a hochy dá do veřejných škol — do té doby co by si počal s tou chasou? Jest pravda, on mi budoucnost pojistiti nemůže, a já nejsem vázán nijakou smlouvou, ale mé svědomí nedovolí mně odcházeti, kdy mne nejvíce potřebují. Dále cítím, že bych si s celou tou věcí na růžích neustlal. Bylo by to vrhnouti se v nejrozsápanější boj stran a já zvyklý na práci v zátiší a nezvyklý míti nepřátely bych trpce nesl vše ty mrzuté výsledky naší národní nesrovnalosti. Cítím, že maje ročních 1200 zl. a byt mohl bych býti prospěšným celé naší rodině, ale zdá se mi, že bych musil obětovati sebe. Konsortium uvolilo se čekati do Velkonoc a hrabě též se uvolil pustiti mne koncem března. Jsem na rozcestí.“ A dále: „Úvaha Zákrejsova (o sbírce „Z hlubin“) mne věru překvapila: je to zvláštní chameleon chvály a hany. Otto lomí rukama, Podlipská jest nejvýš rozhořčena, Zeyer se jen ironicky usmívá. Vlček se mi trochu omlouvá a prosí, bych i dále zůstal spolupracovníkem Osvěty.“

V polovici února mi oznamuje, že jest již rozhodnut a nic ho nezviklá. Koncem března že si dá zaslati od konsortia peníze na cestu a pojede domů. „Nyní mě hrabě zahrnuje svou přízní,“ píše, „že jsem jeho jediným přítelem, jehož šlechetnost se osvědčila v tuhých zkouškách, jenž v nejhorší čas přišel do domu, že na mne nezapomene, bych se spolehl na jeho přátelství atd. Teď mne zná, kdyby nebyl aristokratem, moh mne znáti dříve.“ — A již se začíná starati o Světozor: „Zeyer se nezříká dáti své věci do Sv., ovšem Lumíru musí prý dáti prioritu. Já odesílám pro Světozor ukázky Leopardiho. — Hellera ujisti, že zůstanu Lumíru přízniv rubrikou poesie francouzské i originály.“ Z honoráře, který jsem mu poslal (patrně za „Elou“) koupil si E. Quineta dílo: „Esprit nouveau“, které, jak píše, bylo mu velkou útěchou, dále verše Laprade-ovy a paní Ackermanové.

Dne 16. února datován jest poslední list z Italie adressovaný strýci. Omlouvá se, proč nepsal, že valně churavěl: „Sotva jsem přestál střídavou zimnici, kterou vykládal lékař za nezbytný následek silného vzduchu mořského, dostal jsem rheumatické bolesti do hlavy, které mne trýznily více v noci než ve dne, ale vždy braly naladění, čas i chuť k práci.“ Pak oznamuje věc již hotovou: „Přijal jsem vedení „Světozora“. Všeobecný hlas byl pro přijetí. Hrabě, ač velmi nerad, pustí mne koncem března. Zprvu nebude má situace valně přízniva; nejčelnější skoro

spisovatelé vstoupili v spolek proti Světozoru — básníky nebudu míti žádné a z prosaistů vyjma Šmilovského, Jiráska a Podlipskou sotva koho. Leč nevzdávám se naděje. Zprvu stály strany ostře proti sobě, dnes již prý Heyduk i Sládek nezdráhají se též časem dáti něco do Sv. i Zeyer, když bude míti více rukopisů, že též nebude považovati za hřích přispívati vedle Lumíra do listu druhého. O články poučné není nouze; nejhůř bude s básněmi. Kritiku divadelní má Bozděch, literární Durdík a já. Nedávno psala mi Podlipská, že, budu-li já redaktorem, též i Světlá prý nebude se zdráhati býti spolupracovnicí Světozora. Prozatím vede redakci mladý Jireček, Kořán jest pouhý figurant (nemám totiž zákonitě potřebných 24 roků, abych se mohl postaviti v čelo listu). Zodpovědným za celé konsortium jsem pouze starému Jirečkovi." A ještě pár řádek o sobě: „V poslední době následkem své choroby byl jsem málo pilný a nemám v úmyslu býti jím ani do svého odjezdu. Cítím potřebu odpočinku. Dělám-li účet ze svého pobytu na jihu, jsem spokojen s prací svou i se svými zkušenostmi. Tyto jsou většinou rázu pessimistického, ale snad právě tím přispěly valně k utužení mých názorů a mé povahy." Na okraji listu připsáno: „Psáno v den mých 23tých narozenin." Z celého března nezachovalo se ani u strýce ani u mne ani jediného listu. Dopis poslední datován jest 1. dubna z hôtelu de l'Europe v Salcburku, tedy již z cesty zpáteční. „Propustili mě všichni neradi," píše o svém odjezdu, „a se slzami. Je to mé největší vítězství, má největší kořist za celý rok. Teprve nyní mne poznali, žel že pro obě strany trochu pozdě. — Umdlen cestou zůstal jsem zde přes den, večer odjedu přímo do Prahy. Nyní jdu navštívit dr. Hostinského, jenž jest u zdejšího místodržitele vychovatelem. Jak se uvedu do redakce, odskočím ihned k Vám. Těším se na to víc než mnoho."

Dne 2. dubna vrátil se do Prahy a ubytoval se u své matky, která tehdáž bydlela v ulici „U obecního dvora" na Starém městě; do oken dívala se mu právě ta mansarda, v níž trávil několik svých studentských let.

Emanuel šl. z Lešehradu:

BUDOUCÍM VĚKŮM.

Chtěl bych vám zapěti píseň, lidé vy budoucích věků,
chtěl bych vám zapěti píseň, města vy příštího světa,
upřímnou, bratrskou píseň, v které bych vyzpíval srdce! . . .

Vidím vás, obrovská města, soustředná, jiná než dneska:
rozsáhlé architektury, prostorné, vzdušné a hrdé,
mohutné sloupy, jež nesou k výšinám světelné báně,
visuté mosty, jež klidně nad ulic křížením pnou se,
které se trvale hemží barevným národem lidí,
vzduchové lodi, jež vzduchem, poslušny vůdců svých letí.

Vidím vás, dělníci božští, práce vy oddaní kněží,
v rodnosti, v bratrství slunném ruce si podávající,
na troskách tradicí dávných vztyčivší volnosti prapor,
pějící dythyramb míru, vítězství lidského ducha.

Vidím vás, umělci příští, dospěvší vrcholu slávy,
básníci osvětné doby, estheti, pokroku věštci,
silného, ryzího žití, života míru a činu,
v kterém je souladem všechno, krásou a vědomím síly.

Vidím vás, učenci, šťastní výsledky plodné své práce,
řídící koloběh planet, vesmíru zákonů znalí,

proroci jasného boha, Přírody očistné, věčné,
nádhery života, smrti nadšení vykladatelé.

Vidím vás, budoucí ženy, vědomé rovnosti rodu,
po boku činných svých mužů, hotové k zápasu žití,
zdárné a rozumné matky, zhoštěné předsudků lichých,
znající význam a účel člověka, kterého rodí.

Vidím vás, potomní lidé, vševládné zástupy lidské,
zářící v rozkvětu síly na výši pokroku světa,
v práci jen vidící dobro, metu a poslání kladné.

Cítím vás, budoucí bratři, blízko, tak blízko svým prsám,
cítím tluk bezčetných srdcí dosavad nenarozených,
tisknu vás všecky v svou náruč, líbám vás na vaše čela,
radostí nezkrotnou šílím, k závrati vámi se zpíjím.

Budoucí bratři mi drazí, ve vás a s vámi já splývám,
s vámi já budu kdys žíti, ve vás snad, ve vašem světě,
cítím to v nejhlubším nitru, vím, že jsem tak a budu
v přeměně stálé, dnes mužem, zítra snad v podobě jiné.

Možná, že bude to rudá, důvěrně vonící růže,
která se kteréhos' jitra rozvije v květnici z jara,
možná, že bude to žena, svobodná duchem i tělem,
uprostřed zdatných svých dětí, důstojných nového věku,
možná, že bude to skřivan, slavící trylkem svým zemi,
pluje jak odvážný plavec nadzemským blankytným mořem,
možná, že bude to chleba, kynoucí hladovým lidem,
možná, že bude to vzácný broušený drahokam třpytný
v prstenu mladého muže, kterého potěší leskem.

Budoucí bratři mí, milí, jasní a božští mí bratři,
po vás jsem stravován touhou, po vás své rozpínám paže,
otázek plný a lásky, lačný a v nedočkavosti:
na shledanou!

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Za hodinu povstal. Podlaha pod jeho nohama zapraskala.

„Co řeknu paní Peškové?" napadlo jej. „Že někam jedu? Nebo že jdu někam na nádraží naproti? — Ne, řeknu, že mne bolí hlava. Ona nesmí tušit, nesmí . . . ona nesmí zvědět, že se dnes žením, ona nesmí nikdy zvědět, kde bydlím. Přišla by a všecko by vyzradila. Myslí, že má na mne mateřské právo, zkoumala by, koho jsem si vzal. Chybil jsem, že jsem se zmínil o svatbě. Hlupák jsem. Ona nesmí k nám! Řeknu, že se musím projít. Odpoledne s tu zastavím a večer řeknu, že se stěhuju. Bože — to jsou děsné nepříjemnosti!"

Zdálo se mu, pocítiv únavu, že by ještě usnul.

Ulehl, ale brzy poznal, že již spáti nebude, a opět povstal. Omyl se, pozorně však, aby nezašplouchal, a jal se oblékati do nového prádla a do černých šatů, jež měl již několik dní ve skříni. Otevřel okno. Hodiny na Štěpánském kostele odbíjely pátou. Vyslechl je bez pohnutí. „Za hodinu!" zašeptal hlasitě, povšimnuv si páry u svých úst. Natáhl si pak zimník, včera koupený, vzal si deštník a zhasnuv lampu, vyšel opatrně kuchynkou ke dveřím na chodbu. Odemkl je. Pešková za oponkou se zahýbala a ptala se, kam jde. Odvětil, že na procházku. Zahuhňala cosi, ale nerozeznal co.

Ocitnuv se na ulici v hustém, studeném dešti, zaradoval se, že není krásně. „Nikdo nepřijde," pronesl hlasitě. Zdálo se mu, že je úplně bezpečen, a v tu chvíli uvědomil si své rozsáhlé štěstí, po dvou neklidných dnech poprvé. Zrychlil krok. Za několik minut byl v Růžové ulici. Zde však zarazil jej klid a obyčejný vzhled okolí. Nic jako by se nedělo. Vstoupil do dvora. Dva zedníci vytahovali zamazanou káru. Dveře u bytu Vaněčkova byly zavřeny. „Jdu brzy," pomyslil si, „obléká se asi, anebo ještě spí." A tiše, jako by se bál, aby nebyl spatřen, vrátil se na ulici. Boty, včera pečlivě vyleštěné, nápadně již byly mokré.

Přecházel po chodníku. Vítr otřásal sklem v lucernách. Sem tam přeběhla služka. Vše zdálo se zvláštní, nepochopitelné.

O půl šesté, všechen zmoklý, přispěchal hoch s kyticí růží a pohleděv na číslo domu, vběhl do dvora. Kvíčalovi se ztajil dech. Za chvíli se hoch vrátil a pospíchal kamsi k Jindřišské ulici. Kvíčala dosud váhal vstoupiti k Vaněčkovům.

Po několika minutách přišel uzenkář Stehlík, vyhublý, bledý muž, dnes do jakýchsi starodávných, uchovaných šatů oblečený, jejž si Kvíčala zvolil za svědka. Kupovával u něho uzenky; jen tak se znali.

„Tak co, pane professore, už?" otázal se Stehlík, podav mu ruku.

„Půjdeme dál," odvětil Kvíčala, pohleděv k obloze, „prší nám štěstí."

Stehlík se ochotně zasmál.

Vstoupili do domu. Uzenkář vzpomněl si na dvorku, že jde po pravé straně, a trhnuv tělem, jako kůzle přeskočil na levý bok ženichův.

V otevřených dveřích objevila se Mařka v nových zimních šatech, temně modrých, vkusně ušitých. Kvíčalovo srdce sevřelo se náhlým strachem, jenž však ihned pominul. Zahlédl, že se usmála a že čeká naň ve dveřích. Stiskli si ruce. Uzenkář vstoupil pokorně za nimi. Kuchynka voněla růžemi. Vaněček, oblečen v černý šat, stál v pokoji. Byl vážný, s tváří bledou, s vlasy učesanými. V těžkých botách s vysokými, korkovými podešvy zdál se větší.

Kvíčala, pohleděv naň, podlehl neznámému, neobyčejně těžkému pocitu, jehož podstatu nemohl v prvním okamžení rozeznati. Bylo to náhlé uvědomění, že děje se cosi důležitého, že slepý ten muž připravil se k jakési veliké slavnosti, k níž on, Kvíčala, přistupuje se lží a podvodem. Všechen třesoucí se přistoupil k němu a políbil mu ruku. Rty své přitiskl k teplé té ruce s vášnivou pokorou. Zdálo se mu, že by měl klesnouti na kolena a přiznati se, ale myšlenka ta nesla se jaksi mimo jeho tělo, jež všecko bylo nehybné a ztrnulé.

Pak přišel druhý svědek, hovorný, chvátavý švec Kalousek, nevysoký, starší muž, se šedivým již vlasem i vousem, jenž stále žertoval. Oznámil, že jsou již venku dva kočáry a stále vzpomínal, jak bylo, když on se ženil.

Vaněček pokynul pak rukou Mařce k oknu, prohodiv nápadně tiše a dojatě:

„Tak, děti, pojďte sem!"

Mařka uchopila stoličku, u okna vedle starcova křesla stojící, na niž on pokládával bolestivou svou pravou nohu, a rychle ji k němu do prostřed pokoje postavila. Vzavši pak Kvíčalu za ruku, poklekla s ním na tuto stoličku. Stařec položil ruce své na jejich svěšené hlavy. Kvíčalovo nitro zalilo se zvláštní nepostižitelnou lítostí. Tvář matčina míhala se mu v představě. Zachvíval se. Raménko Mařčino přitisknuto bylo k jeho rameni. Nemohl si nic uvědomiti, nic postihnouti, nijak se ovládnouti. Srdce se mu tetelilo, dech zatajoval, hrdlo svíralo.

V tu chvíli ucítil, že jej teplá ruka starcova hladí po vlasech. Chtěl pozvednouti hlavu a ruku tu políbiti, ale zaslechl již nad sebou neobyčejně volně a opravdově pronášená slova jeho:

„Milý, mladý, šlechetný muži! Odevzdávám vám své jediné dítě, svůj celý poklad, svou dcerušku, a prosím vás, abyste ji měl vždycky rád, nikdy jí neublížil, nikdy jí neoklamal, nikdy jí nepřelhal. A ty, moje drahá, važ si svého pracovitého muže, važ si jeho vzdělání, važ si jeho lásky. Buďte spolu šťastni, buďte trpělivi a až do hrobu si věrni."

Pozvedl jejich hlavy, pokřižoval je a políbil. Oba byli uplakáni.

Švec Kalousek otřel si slzy. Uzenkář Stehlík hleděl kamsi v prázdno suchým, teskným, bledým okem.

Za chvíli jeli na dvou kočárech do kostela. U vchodu stál žebrající stařec a tři babky. Mumlajíce modlitby, prohlédli si vcházející snoubence i svědky.

Kvíčala, když se ubíral od kočáru, zachvěl se úzkostí, spatří-li v kostele slečnu Valečkovou. Ale mimo tyto žebráky nebylo zde nikoho. Chrám duněl prázdnotou a tichem.

Poklekli před oltářem. Přišel mladý kněz krásné tváře, kaplan. Mluvil jasným, lahodným hlasem. Klopil stále veliké své modré oči. Kvíčalovi se zdálo, že vše děje se mimo, že kolem lesy šumějí, že nitro jeho unášeno je tisícerými pocity, jež však pražádné určitosti neměly. Minuty zdály se dlouhými a tichá mše snad ani skončiti neměla. Vzadu jako by někdo teď vstoupil, jako by stál u sloupu a pak jako by se blížil. Nic však nebylo jasné, nic živé. Vše splývalo v jakési nekonečné těšení na příští dni.

Po mši Kvíčala pohleděl do chrámu. Muž jakýsi, mladý ještě, seděl v lavici, a v popředí, nedaleko oltáře, stály dvě ženy. V první chvíli zbledl, ale okamžitě pochopil, že v těchto neznámých lidech není nepřátelství a obrátiv se k Mařce i svědkům upozorňoval je, že mají vstoupiti do sakristie.

Za chvíli vyšli z chrámu. Ocitnuv se s Mařkou a tchánem v kočáře, vydechl svobodně. Jeli se svědky na malou snídani. Rozpovídal se pak ihned o novém bytě. Litoval, že musí do školy a že nebude při převezení nábytku. Chvílemi, uvědomiv si, že je ženat, stiskl Mařce ruku a prohodil k ní: „Je to pravda? Je to všecko pravda?“

XIV.

Ukázalo se hned v prvních dnech Kvíčalova manželství, že vše, co učinil, dávno měl promyšleno i ustanoveno, a že i jeho žena, což bylo zvláštní, podobnými úmysly již dříve se obírala. Upravila se z těch příčin malá domácnost jejich snadno a rychle, bez škádlení a mračení. Nevelký, dvoupokojový byt jejich v přízemí nejméně je zajímal. Rozdělení dáno bylo samo sebou. Přední, jídelnu, obýval tchán, druhý, ložnici, obývali manželé. Zde byla i pracovna Kvíčalova. Do kuchyně, kde se zřídka vařilo, dal si Vaněček postel.

Důležitější než úprava bytu bylo uspořádání života, hlavně zaměstnání Mařčina. Kvíčala, nyní pilný a shonlivý, obával se, že se jí nebude chtít šíti jako dříve a že věnuje se pouze domácnosti. Přál si, aby neopouštěla svého výnosného zaměstnání. Zvykl již dávno představě, že on bude úředníčkem a ona švadlenou, a že se jim dobře povede. Mluvívávali o tom před svatbou, ale to více ze žvatlavosti a snění než z pevných úmyslů. Nevěděl proto Kvíčala, jak o tom začíti, ale Mařka sama již všecko zařídila, zcela tak, jak si přál, tak že jen radostně přisvědčoval. Rozhodla okamžitě, že první leta, dokud bude muž suplentem, neopustí svůj jistý výdělek. Pochlubila se s roznícenýma očima, že ani nestačí, že se o ni dámy perou, že je stále na půl roku po domácnostech bohatých dam zadána a že ji práce těší. Poněvadž mimo tři koruny denní mzdy své měla ještě stravu, šlo jí o to, jak zaříditi oběd pro muže a otce. Ale to se jaksi samo a výhodně rozřešilo. Muž se naobědvá na Smíchově a ušetří tím dalekou cestu na Žižkov. Pro otce pak uvolila se uvařiti sousedka, žena listonošova, paní Kunešová.

Kvíčala byl tam, kde si býti přál, kde toužil zachrániti se a uklidniti. Těšení jeho bylo tak všeobecné a veliké, že skutečně, když se ocitl ve vlastní domácnosti, měl dojem úplného štěstí. Všecky jeho dřívější myšlenky, tísnilo-li jej něco, ozvaly se slovy: „Až budu ženat, všecko se změní!“ Nebylo nepříjemností a starostí, které by nezanikly tou chvílí, jak půjde od oltáře. Navykl úplně představám naprostého osvobození, tak že — v tu chvíli, jak se oženil — zdálo se mu, že všeho toho blaha skutečně dosáhl. Žil několik dní jako z hlubin obrozený člověk, v jakémsi bezpečném vědomí, že je nejen na povrchu, nýbrž i uvnitř převlečen. A tak i snažil se žíti. Zhorlivěl. Od soukromé práce musila jej žena odháněti. Pln byl úvah a myšlenek o povinnostech lidských, pln šlechetných úmyslů. Stával se hovořivým z přeplněného srdce i duše.

S počátku nebyl si ani vědom, proč to činí, ale po několika dnech postihl, že mluví tak ve chvíli, když ucítí poslední břemeno na své hrudi, onu lež, to jediné ještě, co leželo mezi ním a ženou. V prvních dnech jako by nebylo této poslední starosti, blaženost úplně ji zaplavovala, ale po krátké době nebylo dne, aby si jí neuvědomil. A právě v těchto chvílích zvášnivěl šlechetnými zámysly, nejrůznějšími předsevzetími, jež Mařku okouzlovaly a podmaňovaly. Mluvíval vroucně a důrazně.

Myslívával si a zvykl tomu, že v příhodné chvíli přizná se ke své navrstvené

lži, že je pouze potřebno najíti tento vhodný okamžik a že bude pak dobře. Uvěřil v těchto dobách před svatbou i tomu, že celý ten případ není závažný a že se později snadno rozřeší. Bylo mu pro nával kypivé blaženosti jaksi nutno odbývati tuto neodbytnou starost umenšováním její hrozivosti. Ale teď, když se oženil a když přešlo několik dní opojení, rozeznával, že toto jediné, toto poslední nebezpečí je veliké, tak veliké, že vrůstá do všeho jeho života, do všeho cítění i myšlení.

Uvědomil si to v tu chvíli, jakmile seznal, že musí neustále drobnými lžemi zasypávati oči ženiny. Nejprve ani nevěděl, že to činí, ale později každé chvíle přistihl se při nějaké nutné lži, a pak shledal, že lže neustále, že zhoubný strom, rostoucí mezi ním a ženou, pln je výhonků a že den ode dne těžší bude jeho vyvrácení. Opakoval si sice opět a opět: „až přijde vhodná chvíle", ale tato vhodná chvíle nikdy nenadcházela, a nadešla-li, poznal ji teprv příští den, když dávno minula. Čím více byl do své ženy zamilován a čím užaslejší byl před čistou, pravdivou duší její, tím úzkostněji skrýval svou lež, tím určitěji cítil, že nesmí nikdy se přiznati, a proto tím opatrněji nastavoval nové, ochranné malinké lži před její pohledy.

Zalekl se však ještě jiné okolnosti, toho, že toto ukrývání v drobných lžích konal lehce a snadně, tak snadně, že o tom někdy ani nevěděl. Kdykoli si to uvědomil, zvážněl neobyčejně a jal se přemýšleti, jak se osvoboditi, jak tuto nepříjemnost odstraniti. A tu se stalo, že docházel zase k témuž neočekávanému výsledku, k poznání, že vše je vlastně velmi prosté, že je třeba jen vhodné chvíle, kdy mohl by se upřímnými slovy přiznati, kdy mohl by vysvětliti nesčíslné ty malichernosti a bezděčné příčiny, které vytvořily tuto nepříjemnou lež. Rozhodl se tedy opět a opět bdíti, naskytne-li se taková příležitost, ale před Mařkou, jako nějakou zázračnou mocí vše se hned změnilo a co se zdálo prosté a snadné, rozrostlo se ihned do největší složitosti a ohromnosti. Lhal opět a soužil se opět.

Po nějakém čase případ nabýval nové formy. Chování Kvíčalovo i stálé starosti jeho nasvědčovaly, že forma tato dala by se postihnouti slovem „nebezpečí". Vymýšlení malých lží byla jen obrana proti němu. Kvíčala stále jako by bděl na stráži a jako by všude větřil nepřátelství.

Mařka, vnímavá a starostlivá žena, cítila pod povrchem denních hovorů tento neznámý jí, zvláštní, složitý vnitřní život mužův a vznikala v ní z hluboka vyklíčující touha, státi se účastnicí jeho. Čím dříve pak shledala, že drobnými otázkami svými ničeho se nedopátrá, že ustaraný muž naopak ještě do větších mlh se ponořuje, tím značnější bylo snažení její, sdíleti tento život, a tím zjevněji na všem, co se mluvilo, dělo a tušilo, bylo možno postihnouti podivuhodný obraz, jak širošírá blaženost těchto prvních dní proniknuta byla temným, záhadným, z nižádné strany neviděným, odnikud nepoznatelným nebezpečím.

Kvíčala žasl, kde všude číhalo vyzrazení, a v jakých maličkostech musil býti opatrný, aby něco nezauzlil a nezkřížil, co by vznítilo Mařčinu zvědavost. Od dřívějších známostí svých úplně se oddělil. Poměry na smíchovském gymnasiu stále znal a stále věděl, co se tam děje. Všecky domácnosti, v nichž Mařka šila, snažil se z jejích řečí poznati. Stále měl vypátráno, s kým se kdo z jejich členů stýká, a stále na ženě vyzvídal, co se kde mluvilo. Tento zájem ji těšil. Lekala se jen jeho neklidu, jeho stálého ustrašení, či jak říkávala, jeho nervosy. Soudila často, že je to přirozený následek chudoby, studií a všeho svízelného života. Tím upřímnější bývalo pak její předsevzetí pečovati o něho.

Stávalo se, že někdy večer, když hovořívali nebo čítávali pozdě do noci, pojednou zmocnilo se obou zvláštní, nepostižné rozechvění, plné lásky, vroucnosti a strachu, jež v nich takovou silou zahořelo, že se vášnivě objali a dlouho něměř svírali, jako tonoucí, již musí spolu zemříti.

V první polovici prosince, když se vrátila Mařka o sedmé hodině domů a když jí otec řekl, že má Jiřík konferenci, udeřila se náhle do čela a všecka překvapena domnívala se, že konečně uhodla, proč je muž tak neklidný. V tu chvíli měla vše rozřešeno a divila se jen, že nedovedla rozeznati, co je teď samozřejmo.

„Vždyť chtěl ještě letos doplniti zkoušky," napadlo ji, „říkával to. Těšil se, to že je poslední starost. A zatím, kde jsou ty zkoušky? Je upracován a nemá času na studování. Zapomněl, že v manželství těžko se studuje. Má mne rád . . . zapomněl na celý svět i na studie. Rmoutí ho to a souží se tím, bláhový. Což to musí být hned? Nemůže to počkat na jaro, anebo i do příštího roku?"

Téhož večera, když odešel otec do kuchyně, aby zde ulehl, přisedla k muži a položivši ruku na jeho rameno, prohodila:

„Jiříku, tebe něco mrzí."

Zalekl se. Hrdlo se mu sevřelo. Domněnka, že Mařka s někým mluvila, bleskla mu hlavou.

„Mne že něco mrzí? Mne?" zvolal. „Co by mne mrzelo?"

„Mrzí, nezapírej," zasmála se přívětivě a mazlivě, „mrzí tě něco a já vím co."

Kvíčala z úsměvu jejího pochopil, že o tom, čeho se tak zalekl, ničeho neví, a uklidnil se.

„Prosím tě, co víš tedy?" smál se, pohlížeje jí do očí. „Co mne mrzí?"

„Co? Že jsi se pro samé štěstí . . . pro naše štěstí . . ." zašvitořila téměř jako dítě, „ani k poslední zkoušce nedostal."

Pohleděl na ni překvapen. Neočekával takové poznámky. Nebylo mu jasno, nevyzvídá-li. Vzpomněl si, že mluvíval o této zkoušce, ale teď že nikdy se o ní nezmiňoval. „Ale ne, ne," pomyslil si, „podezření v ní nevzniklo."

„Poslední zkoušku?" prohodil stáhnuv rty. „Tu mohu doplniti, kdy se mi zlíbí. Nezáleží na čase."

„No" — zvolala téměř, „viď, že nezáleží! Taky jsem si to myslila."

„Na jaře je dost času, a studovati k ní ani nebudu. Jsem dávno připraven."

„Myslila jsem, že tě to mrzí, že čas ubíhá, a ty že se ani k práci dostat nemůžeš."

„Ne, mýlila jsi se," odpověděl, „na to jsem ani nevzpomněl."

„Co tě tedy souží?" otázala se po malé pomlčce, jako by byla rozvažovala, má-li se odvážiti k této otázce, jíž se dosud vyhýbala.

„Mne nic nesouží, naprosto nic!" okamžitě odvětil, pozdvihnuv oči ke stropu.

„Nic?"

„Nic!" pronesl důrazně, ale v tu chvíli se zarděl. Povšiml si, že zahlédla jeho roznícenou tvář a zamračil se. „Co by mne soužilo?" prohodil nevrle. „Práce — nanejvýš práce, ale ta mne vlastně těší!"

Mařka cítila, že bude lépe, pomlčí-li již o tom. Poznala, co dávno již pozorovala, že muž její prožívá cosi temného, utajeného, v posledních koutech nitra ukrytého. Zalekla se toho. Dnes poprvé, když se odvážila promluviti o tom, a když poznala, že neuhodla příčinu tu, neobyčejně se poděsila. Napadlo ji několik jiných domněnek, ale ty všechny byly vážnější již a nebezpečnější.

V noci, když nemohla pro starosti tyto spáti, pomyslila si, že je nutno, aby manželé žili jednotný život, aby šli spolu toutéž zahradou, těmitéž ulicemi, aby viděli vše společně, a po prvé, odstranivši slovo „nervosa", řekla si, že muž její prožívá cosi ještě jiného, před ní ukrytého, co proměňovalo se v jejích myšlenkách jako hra vln. Nejčastěji vracela se jí domněnka, že měl nějakou studentskou lásku, které se nasytil a z níž unikl, že opustil nějakou nešťastnou, chudou dívku, dokonce snad dívku s dítětem. „Je nutno, aby manželé žili vše společně," opakovala si několikráte, „ano je nutno, aby manželé viděli tytéž věci kolem sebe, ne aby se díval jeden na sklep a druhý na zahradu . . . ne . . . ne . . . A mrzí mne, že všecko zapřel . . . mrzí mne jeho odpověď. A trpí-li, chci žíti utrpení s ním, společně, je to nutné, je to nutné."

XV.

Mařka přicházela domů po sedmé hodině, Jiřík po šesté. Vysvětlil jí hned v prvních dnech, že úmyslně zůstává v ústavě, aby si ušetřil odnášení sešitů školních až na Žižkov. Opravuje prý písemné práce a domácí úkoly studentů ve sborovně. Má prý tam klid. Sám ředitel mu to nabídl.

Jednou přišla Mařka všecka uhřátá a červená domů. Odhodila kabelku a spatřivši muže u stolu, z hluboka vzdychla.

„Vida . . . ty jsi tady . . . A já tě čekám dvě hodiny v rozbředlém sněhu," zvolala hněvivě.

„Kde?" podivil se. „Kde jsi mne čekala?"

„U gymnasia, od čtyř hodin. Nemohla jsem to hned najít. Je to zastrčeno v té Husově ulici a je to vlastně reální gymnasium."

„U gymnasia?" vydechl, a cítě, že se zardívá, snažil se, seč stačil, překonati své nenadálé rozechvění. „Pro boha," chvělo se v něm, „teď opatrně, teď opatrně." Zavrtěl hlavou a dvakráte ještě opakoval: „U gymnasia?"

„Ano. Došila jsem odpoledne šaty a paní Maternová mne pustila domů," sdělovala Mařka horlivě, pohlížejíc na muže, jenž se tvářil, jako by mu bylo něco k smíchu. „Napadlo mne jít naproti," dodala pohněvaně i vyčítavě.

„Dětino, vždyť víš, že opravuju úkoly," prohodil Kvíčala, rozevíraje široce oči. „Nenapadlo tě to?"

„To přece nevadí. Zdálo se mi ráno, že jsi nemocný, a měla jsem strach o tebe. Letěla jsem tam všecka šťastná, že jednou půjdeme spolu. — Kudy jsi mi to prošel?"

„Měl jsem dnes jen do tří hodin. Náhodou . . . škoda."

„Taková plískanice. Myslila jsem, že musíš přijít. Chtěla jsem se zeptat školnice —“

Kvíčala cítil, jak mu běží mráz všemi nervy. Přivřel oči. „Teď klid, teď klid,“ opakoval si v duchu.

„To by se mi byl zítra kollega Bárta posmíval,“ prohodil po chvíli, přemáhaje křeč v hrdle. Zasmál se.

„Proč by se ti posmíval?“ otázala se, vybírajíc z kabelky v papíru zabalené uzené maso, jež zavonělo.

„Je takový. Říkal by, že jsem žáček, že si pro mne chodíš do školy, že mi nevěříš, že si mne musíš vést za ručičku domů. Dobře jsi udělala, že jsi se neptala. Školnice je zvědavá, protivná klepna. Ovšem, jsou to hlouposti!“

„Soudila jsem, že opravuješ úkoly, a že se tě dočkám. Vyrušovat jsem tě nechtěla.“

„Ach, to je dobře, Bárta je opravdu jedovatý . . . a nechci se s ním, právě s ním rozhněvat. Záleží mi na tom.“

Mařka naň ustrašeně pohlédla.

„To jsem ráda,“ řekla spěšně, „že jsem se vrátila. Byla jsem u samých dveří.“

„No, takhle je mi to milejší. A dvě hodiny jsi tam byla?“ mluvil zmateně, neovládaje se úplně po její poznámce, že byla u samých dveří školníkových.

„Ano, až do šesti . . . A tak mi to bylo líto, že jsem div neplakala.“

„Dětino . . . Kdybych byl tušil.“

„Vždyť jsem sama nevěděla! Paní Maternová spěchala do kavárny a nechtěla již novou práci začít.“

„A co tě to napadlo?“ otázal se pojednou zcela zvláštním tónem, pohněvaně a vyčítavě, nemaje síly překonati své pohnutí. Okamžitě však, povšimnuv si udiveného pohledu Mařčina, krátce se zasmál a řekl: „Dvě hodiny čekat ve sněhu! Nerozumná!“ Pohlédnuv pak na její botky, dodal: „Přezuj se, jsi prostydlá . . . jdi, jdi, rychle! Blázínku, měl bych ti vyhubovat!“

Zasmál se opět a vyskočiv se židle, odkvapil Mařce pro střevíce, jež před ní položil.

„Rychle, rychle!“ prohodil s úsměvem a pohladil ji po tvářích.

Mařka se přezula a usmířena připravila večeři. Přivedla otce, který seděl v kuchyni, a odskočila pro pivo. Vaněček ptal se, jako činil každého dne, jak se měl zeť ve škole a co je nového. Kvíčala odvětil, že Mařka přinesla odpolední noviny a že je po večeři přečte. Byl však rozrušen do té míry, že se mu hlas chvěl a že musil umlknouti. Slepec, zdálo se, povšiml si toho, neboť pozvedl hlavu směrem ke Kvíčalovi, ale neřekl ničeho. Vypravoval pak, že byl dnes u něho vzdálený příbuzný z venkova a že ho prosil o radu, co se synem, který vychodil obecnou školu a který má prý neobyčejné nadání. Stařec krčil širokými rameny, pronášeje silným hlasem: „Co já? Co já mohu radit? Jak já mohu chlapce znát, má-li nadání? Což když nemá? Tatík leccos na dítěti vidí, co později zklame. Řekl jsem, aby ho někdy přiveď, že se naň podíváš.“

„Ó ano, ano, jen ať přijde, milerád,“ přisvědčil Kvíčala živě, jako by se bylo rozechvění jeho tou chvílí umenšilo, „je opravdu těžko radit v takové věci, ale já ho vyzkouším . . . Možná . . . Proč by nemohl mít talent?“

Zasedli pak k večeři. Mařka, navrátivši se s pivem oznámila, že mrzne. Tváře její byly červené.

Po večeři Vaněček kouřil z dlouhé dýmky, a Mařka přečítala noviny. Kvíčala usedl do lenošky, odtažené ke kamnům a schýliv hlavu, obíral se rozčilující rozmluvou s Mařkou. Vzpomínal, co řekla ona a co on. Byl však roztržit a nemohl si na nic jasně vzpomenouti. Měl jen dojem, že rozmluva jejich byla podivná, nebezpečná, a že jen jakousi šťastnou duchapřítomností se zachránil. „Dobře jsem mluvil,“ napadlo jej. Přece však chvílemi podlehl podivnému uděšení a tu si pomyslil, že poznámku o suplentovi Bártovi neučinil vhodně. „To bylo nápadné, to bylo nápadné!“ zašeptal si pro sebe. A ihned jej napadlo množství vět, a jak se mu v tu chvíli zdálo, velice důležitých vět, které bude nutno co nejdříve před Mařkou pronésti, aby se toto dnešní nebezpečí úplně odvrátilo. Hruď jeho zatopila se horkem z netrpělivosti. „Kdy to dočte?“ pomyslil si. „Pořád ta soudní síň a pořád ty zlomené nohy a ty zlodějské historky.“

O deváté hodině odešel Vaněček spat. Přes to, že byl Kvíčala již netrpěliv a že si přál, aby odešel, pocítil nyní náhlou tíseň, jíž nebyl s to přemoci. Povstal a přecházel se svěšenou hlavou po pokoji.

Mařka usedla ke stolu a jala se psáti tužkou účet za dnešní den. Vysypala pak drobné peníze z tobolky a zaradovala se, že správně počítala.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Argus:

ZA VLÁDY ABSOLUTISMU.

I.

Bachovský absolutismus čenichal ve všem a všude vlastizrádu a velezrádu.

Když r. 1849 dva opilí pošetilci sváděli ve veřejném hostinci při hudbě vojáky k neposlušnosti, byla to zřejmá antimilitaristická propaganda; když se po českých krajích objevila veřejná provolání: Máme dát rekrutýrku?, z jichž rozesílání obviněn radikální výbor Slovanské Lípy, byla to veřejná vzpoura; když povstaly tu a tam pračky a rvačky s vojáky, a rozpustilost nebo romantické poblouznění přetrhalo telegrafické dráty, viděn v tom počátek široce založených protistátních rejdů a spiknutí, a když v Praze vojáku od pluku Palombini, stojícímu na stráži, ustřelen prst, oznámeno to do Vídně jako první čin spiklenců, jichž cílem bylo rozboření Rakouska. Strach má vždy velké oči . . .

Každý, kdo se zúčastnil nějakým způsobem politického života r. 1848 a 1849, stal se „podezřelým" a obdržel svou kvalifikační tabulku v tomto směru, třeba že se po těchto letech choval politicky zcela bezvadně. Nevěřilo se mu. Byla sice 24. září 1848 cís. Ferdinandem Dobrotivým vyhlášena dosti značná amnestie, ale ta pro šéfa nejvyššího policejního úřadu ve Vídni, svob. pána Jana Kempena z Fichtenstammu, neplatila. Byl-li kdo ve státní službě, trestal jej disciplinárním vyšetřováním a případně i propuštěním, podařilo-li se jeho orgánům zjistiti, že vystupoval r. 1848 „politicky radikálně". Ministerstvo vyučování vydalo v listopadu r. 1853 přímo výnos, ve kterém upozorňovalo podřízené úřady, že pro toho, kdo žádá o udělení osobního přídavku, o povýšení nebo o vyznamenání, nepostačí kvalifikace: „chová se jako loyální státní občan", nýbrž že musí býti podána vždy podrobná zpráva o tom, jak se dotyčný občan choval v l. 1848—9 a jaké stanovisko v tehdejších politických převratech zaujímal.

Podobné vyšetřování vedlo se hlavně pomocí policejních „důvěrníků" a pomocí četnictva, jehož zřízení bylo zásadně již r. 1845 cís. rozhodnutím povoleno, a to podle vzoru lombardsko-benátského, kde již delší dobu působilo, jež však teprve 30. května 1849 Bachem mladému císaři navrženo a 18. ledna 1850 konečně zřízeno. Český spisovatel Václav Pok Poděbradský pospíšil si, aby zčeštil píseň, Dr. Rud. Hirschem četníkům věnovanou, jež měla ničiti předsudky českého lidu proti četnictvu, a poslal svůj překlad s pokorným přípisem 24. června 1853 do Vídně Kempenovi. Začínala hrůzyplně: „Ozbrojeni táhnou, vraždíc, loupežíc — míru rušitelé, roty odbojné . . . Kdo je ničí s obětovnou odvahou? — Četník to s svou mužnou, čestnou povahou." Překladatel se domníval, že dojde zvláštní pochvaly a že jeho překlad vyjde samostatně „s povolením Jeho Excell. svob. pána Kempena z Fichtenstammu, jakožto nejvyššího dozorce c. k. četnictva", jak v Pražských Novinách oznámeno, ale zklamal se ve své domněnce i ve své naději.

Instituce četnická či strážnická, jak se tehdy také říkalo, vešla v létě 1850 v život. Vláda si od ní mnoho slibovala. Měla sloužiti nejen k veřejné bezpečnosti, pokoji a pořádku, nýbrž měla míti také za účel, stříci celé politické hnutí v Čechách, aby mohla posílati do Vídně tajné zprávy o politické náladě občanstva, tak zvané Stimmungsberichte. Zprávy ty posílaly se obyčejně čtvrtletně. Rakousko bylo rozděleno na „okresy četnických pluků" a tyto opět na „eškadrony", jež se rozpadaly na „křídla". Do prvního okresu patřily r. 1853 Dolní a Horní Rakousy se Solnohradskem, do druhého Čechy, do třetího Morava a Slezsko, do čtvrtého Halič, do pátého až sedmého Uhry atd.

Aby se mohl vésti v stálé evidenci seznam politických provinilců, bylo předem nutno seznam takový pořiditi. Sestavoval a vedl se podobným způsobem, jakým se dnes v ministerstvu vnitra prostřednictvím okresních hejtmanství vedou seznamy antimilitaristů, anarchistů, svobodných zednářů a podobně. Zhotovením pověřen vrchní komisař Karel Lazzer a činnost jeho se vtěsnala do tak zvaného: Grundbuchsblatt der politisch Verdächtigen; vedle toho vedl i seznam loyálních občanů: Kataster der Gutgesinnten. Měl s tímto sestavováním mnoho práce, jak si stěžoval, a prosil proto o spolehlivou výpomocnou služební sílu, nejraději o kancelistu. Jak Bachovskému režimu na tomto rejstříku osob záleželo, lze poznati nejlépe z toho, že Lazzer podal svou žádost 5. března 1853, a že již 22. března jmenován k němu dvorní koncipista Bedřich Maltz, příbuzný tehdejšího prozatímního policej-

ního ředitele vídeňského Karla Maltze z Maltenau.

Seznam politických provinilců byl sestaven takovým způsobem, že bylo celé Rakousko rozděleno na 4 oddělení, zvané departementy. Do prvního patřily Uhry s Chorvatskem, do druhého Italie (tu spravoval napotom hlavně Maltz), do třetího Halič a do čtvrtého „německé provincie", mezi něž patřily i Čechy. Pro zajímavost uvádím, že v březnu 1853 bylo ve 4. departementu s Prahou (mimo Čechy) celkem 1535 politicky nespolehlivých a podezřelých osob; loyálních osob bylo v Čechách 131, na Moravě 40.

Od tohoto rozdělení na departementy bylo však ještě r. 1853 upuštěno a zavedeno pro celé Rakousko četnické zřízení okresové, takže se rejstřík podezřelých osob dělil na 15 oddílů. V červnu 1854 byl tento rejstřík úplně hotov, a aby bylo snazší hledání, zhotoven k němu abecední rejstřík pro celé Rakousko. Průběhem práce přišlo se k poznání, že katastr loyálních občanů vykazuje jisté nedostatky: pojaty totiž do něho i takové osoby, které žily sice politicky bezvadně, ale které svou loyálnost skutkem a slovem nebyly nikdy projevily. Proto byli v tomto výkazu všichni ti, kteří učinili nějaký veřejný projev pro vládu, červeně podtrženi. V Čechách bylo takových osob r. 1854 celkem 250, v celém Rakousku pak 3816, při čemž největší číslo vykazovaly Dolní Rakousy (961). Bohužel, že neznám jména těchto „loyálních patriotů", kteří s absolutistickým režimem souhlasili, takže mi není možno udati, jak byli v Čechách národnostně rozděleni.

Počet nespokojenců s počátku stoupal, později, když každý volnější projev přísně stíhán, klesal. Ve čtvrtletí říjen—prosinec 1853 činil počet ten 153 (Rakousy), 2756 (Čechy), 308 (Morava), 1462 (Halič) atd., takže Čechy jsou hned za Benátkami, kde počet podezřelých dostoupil na 2856 (15. okres); Uhry byly na třetím místě (2153). V celém Rakousku i s Uhrami a Lombardií bylo v tomto čtvrtletí 13.146 podezřelých osob. Že počet jich, třeba jen nepatrně, s počátku stoupal, vysvítá ze seznamu za čtvrtletí leden—březen 1854; poměry číselné byly takové: 156 (Rakousy), 2777 (Čechy), 343 (Morava), 2071 Uhry, bez Chorvatska, kde bylo z celého Rakouska nejméně podezřelých: 150), 2828 (Benátky), 1473 (Lombardsko) atd.

V Čechách pořizovány tyto seznamy takovýmto způsobem: četnictvo, jehož představení měli ostatně velice těžkou úlohu a namnoze si na ni s počátku stěžovali, vyšetřovalo ve spojení s politickým úřadem „důvěrně a nenápadně" v každém křídle politickou minulost vážnějších a čelnějších osob a podávalo o tom šetření obšírné zprávy do Prahy. Zde se učinily z jejich relací krátké výtahy, jež se poslaly do Vídně Kempenovi, který je odevzdával Lazzerovi, jenž je pak opětně zkracoval, zpracovával a do svého rejstříku zanášel.

Mezi podezřelými osobami umístěn na př. Havlíček, Rieger i Šafařík . . .

Později sestavovány i jiné specielní rejstříky, jako na př. rejstřík provinilců, sestavený podle akt vojenského soudu na Hradčanech, rejstřík pro politické delikty uvězněných, ale propuštěných, rejstřík internovaných, rejstřík domnělých přátel a přívrženců Košutových, rejstřík přívrženců Havlíčkových atd.

Rejstříky byly pak předloženy jednotlivým ministrům (ministru spravedlnosti, vnitra, vyučování a financí), policejnímu řediteli vídeňskému a vládnímu radovi z Engelshofenu, kteří vlastnoručním podpisem musili stvrditi, že seznamy prohlédli. Podepsaná akta byla pak předložena Oberleitnerovi. Vše uloženo v obálkách, jež nesly vždy poznámku: Zur eigenhändigen Eröffnung (k vlastnoručnímu otevření). Každý rejstřík počínal stereotypní větou: Die nachstehenden, dem Ressort N. unterstehenden Individuen in Böhmen sind mir aus verlässlicher Quelle als in politischer Hinsicht nicht ganz unbedenklich geschildert worden (tyto odboru N. podléhající osoby v Čechách jsou mně z bezpečného pramene v politickém ohledu jako ne zcela spolehlivé vylíčeny). Pod touto větou podepsán Kempen z Fichtenstammu.

S tímto vyhledáváním politické činnosti v minulosti souvisí i zaznamenání Josefa Němce a Boženy Němcové do všeobecného seznamu rakouských politicky podezřelých osob. Provinění jejich bylo takto kvalifikováno: „Josef Němec se svou chotí v Balašových Ďarmotách v Uhrách; oba patřili vždy k straně ultračeské, vládě nepřátelské, stáli v korrespondenci s pověstným hostinským pražským Petrem Fastrem a Němec ušel vyšetřování a potrestání pro svou velezrádnou činnost r. 1848 jenom vyhlášenou amnestií z 24. září 1848."

Němec byl, jak známo, v srpnu r. 1845 přeložen do Domažlic, kde se horlivě přičiňoval o probuzení celého kraje, čili jak to dopisovatel Květů praví, rozdmychoval se svou chotí plamen lásky vlastenecké. Docházíval s ní zvláště rád do „vlastimilovné" společnosti v Nové Kdyni, založené na popud místního duchovního a některých občanů za tím účelem, aby se

„pěstovala mateřská řeč"; členové společnosti, jež můžeme nazvati prostě besedou, scházívali se nezávazně třikráte v týdnu a bavili se čtením časopisů, knih a ušlechtilým hovorem. Podobně se stalo na přímý popud Němcův i v Domažlicích, takže r. 1848. nalezl na Domažlicku velice mnoho uvědomělého občanstva, což bylo vládě velice nepohodlné.

Politických nespokojenců čítalo se na Domažlicku na tucty. Uvedu z nich jen některé, pokud a jak je Bachovský režim karakterisoval. Byl tu Jan Belšán, auskultant u kollegiatního soudu, výstřední Čech, jenž jako novinář a spolupracovník „Vídeňského Denníku" velmi často si dovolil nějaký nepřátelský projev proti vládě. Byl tu Josef Pachl, praktikant u téhož soudu, takový český kmotr rozumec, křikloun a věčný nespokojenec, který za svatodušní bouře bojoval v Praze na barikádách. Byl tu poštovní expedient Jan Schnabel, nebezpečná osoba beze všeho svědomí podle náhledu Kempenova; byl r. 1848 radikálem, Čechem skrz na skrz a proto vládě nepřátelský, ba hlásal prý v těch bouřlivých dobách veřejně nutnost komunismu. Jeho fanatismus karakterisuje prý nejlépe pověstný jeho čin: ve své služební hodnosti otevřel depeši, adresovanou na dragounský pluk v Klatovech, v níž obsažen rozkaz, aby byl Petr Fastr zatčen. Schnabel depeši přečetl, obsah její sdělil Fastrovi a ptáček ulétl, uschovav se v lese Hora, kde jej však marně klenečská národní garda hledala. Byl tu děkan Jan Fastr, strýc pověstného Petra, horlivý a neúnavný rýpal a podněcovatel lidu, ostatně chytrý jak liška, jenž se sice po r. 1848 choval zdrželivě, ale přes to si dále dopisoval s Petrem v Praze.

I to okolí Domažlické bylo vládě nepřátelské. Vše jak by čekalo, až zaburácí hymna Bratří červeného praporu:

Na příhodnou čekejme chvíli,
skrytě proti vrahům brojme!
Až strana naše se sesílí,
mocně se na ně vyrojme!

Třeba takový Jiří Hofman, učitel v Nové Kdyni, nepřítel vlády, rozšiřovatel Kutnohorských Epištol; nebo farář v Úboči Alois Matoušovský, čilý a obratný Čech, přívrženec Havlíčkův a nespokojenec s vládou, jenž byl r. 1848 ve spojení s nebezpečným kaplanem Franklem v Polni; nebo farář u sv. Anny Václav Sedláček, v nejvyšší míře výstřední a přepiatý Čech, jenž vedl r. 1848 na poště novokdyňské velice pobuřující řeči a vyzýval k tažení do Prahy, takže byl přímo vyšetřován pro své popuzování proti vládě. V Milavči žil Jan Sloup, jenž bojoval r. 1848 na vídeňských barikádách. Na Trhanově seděl vládě nepřátelský hrabě Rudolf Stadion. A což Frant. Melchers, farář Karel Krejčí, Jakub Fastr, příbuzný Petrův, všichni Češi od kosti, zatvrzelí ve svém protivládním odporu, ba urputní její nenávistníci. Nebo Ondřej Fišer, purkmistr v Klenčí, muž nevelkého sice vzdělání, ale za to velikého protivládního smýšlení, jenž již dávno před r. 1848 se stavěl proti vládě a jejím úřadům, a jenž se s radostí vrhnul do revoluční náruče r. 1848. Nebo ve Spáleném Poříčí purkmistr Josef Drchkovský, známý to protivládní rýpal a šťoura, jenž prý měl, jak udání pravilo, zvláštní nadání, sváděti lid k nezákonným činům, jak prý ukázal již před r. 1848. V Domažlicích se konečně skrýval nějaký čas po svém útěku z Prahy Petr Fastr a vedl v Klenči dokonce své velezrádné řeči v přítomnosti mnoha občanů.

Domažlice byly vůbec „revolučním" městem. Jak sborové velitelství v Praze a jak státní podsekretář Helfert policejnímu šéfovi Kempenovi r. 1854 oznámili, visel v každém skoro příbytku obraz Husův nebo Žižkův na stěně, a nevisel-li na stěně, byl jistě nošen v srdci, jak četnický velitel dodal. Ba na veřejném trhu se tu prodávaly dokonce kartounové šátky s výjevy z uherské revoluce. Tvrdil tak aspoň — a také to dokázal — studující na akademickém gymnasiu v Praze Jan Hájek, člen studentské pokladničky čili jak se vláda domnívala „revoluční pokladny", když při prohlídce v jeho bytě nalezen r. 1853 takový šátek a policií zabaven. Dokázal, že mu jej koupila maminka na veřejném jarmarku v Domažlicích u tamějšího sklenáře Paroubka.

Nad vším tím bděl přísně bachovský stát. Vždyť měli na Domažlicku r. 1851 četníci přísný rozkaz, aby dali pečlivý pozor na osoby, které by si koupily kalendář, vládou sice nezakázaný, ale přece jí nepohodlný; měli jména těchto osob na příslušné úřady ohlašovati. R. 1852 měli pečovati o ony osoby, které kouří z dýmek, na jejichž hlavičkách byly politické obrázky. A r. 1853 zadržováni a varováni podobně jako v Praze všichni ti, kteří nosili hnědé a černé klobouky z hrubé plsti (tak zvané deformé) jakož i slovanské klobouky se stužkami nebo i bez nich . . . Oč všechno se musil absolutistický režim starati!

Z Domažlic pocházel konečně i Ant. Steidl, oktaván akademického gymnasia a předseda tajného spolku „Bratří červeného praporu", jejž policie v květnu r. 1853 odkryla. Zpravila o tom na prvém místě okresní hejtmanství domažlické, které tehdy spravoval Karel Zahrádka jako hejtman, Karel Lochmüller a Ferd. Schüller jako okresní komisaři a Frant. Höll jako sekretář. Marselaisa Bratří zastrašila velice vládu, která se domnívala, že přišla na stopu veliké revoluční propagandy; byla to hlavně tato sloka, jež jí naháněla strach:

Kati, jenžto nás teď hubějí
a pod jichž jařmem úpíme,
metlu sami sobě strojejí,
strašně my se někdy mstíme.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

„Dobře jste, milostpaní, udělala, že jste přišla rovnou ke mně," pravil suše, „děje-li se něco, o čem kromě mé nepatrné osoby nesmí nikdo ničeho věděti, pak jsem vám k ochotným službám. Jen když tím ušetříme pana radu! Má toho chudák sám dost až po zuby, nač ho zbytečně trápit!"

Hedva nezpozorovala myšlenkového obratu doktorova. Připadalo jí, že tyto věty jsou pouhým vyzváním, aby konečně promluvila. V německém klášteře v České Třebové u ctihodných sestřiček říkalo se tomu po německu „čisté víno nalíti", a toto úsloví kmitlo jí v tom okamžiku hlavou, zaplavenou mocně krví. Bylo srpnové dopoledne, a ji zábly nohy v bílých sportovních střevících s vysokými francouzskými podpatky.

„Pane doktore, už mám jistotu: maminka se tatínkovi v Praze zpronevěřila!" pravila konečně.

Doktorovi se v náhlém uklidnění rozjasnil obličej. Bylo mu jako hádankáři, jenž už dávno uhodl tajemnou hádanku a jenž se právě přesvědčil, že uhodl správně.

„To se dalo, milostpaní, očekávati," odpověděl skoro radostně, „to jsme s panem radou ostatně očekávali už dávno oba dva. To manželství bylo vůbec jako firma, do které paní matka — s dovolením — vložila peníze, a pan otec jenom chladný vypočítavý rozum, není tedy divu, když se z ní trhl společník s penězi! Každý doktor mediciny je trochu rouhačem, odpusťte mně tedy, když se rouhám vašim zásadám a že se tomu, co mně právě říkáte, pranic nedivím."

Hedvě na ráz vyschly slzy v krásných, modrými, neklamajícími proužkami podrytých očích.

„Až uslyšíte, pane doktore, s kým žije, pak se to všecko ve vás pobouří!" pravila. „Žije s mým bratrem Václavem!" dodala hned na to dychtivě.

„Ani to mne nepřekvapuje, milostpaní," odpovídal doktor suše, „uznávám sice, že těmto špatným věcem — mám-li se vyjadřovati ve vašem smyslu — určitě předcházel složitý proces duševní, dojista na obou stranách, než ledy na zamrzlé řece popraskají a odplují, potrvá to chvíli, ale my se musíme vpraviti do hotových událostí."

Do doktora jako kdyby vjela rtuť. Nervosně přecházel po pokoji a zprudka kroutil střapci u županu.

„Mně jsou tyto zdánlivě nevysvětlitelné věci jasny jako princip násobilky!" rozhovořil se. „Mně naprosto nezajímá methoda, jak se toho dalo docíliti, poněvadž jsem připouštěl odjakživa, že se to může státi, že k tomu může dojíti."

„Ani hnusným se vám to nezdá, pane doktore?"

„Skoro, ba bohužel, musím doznati, že nezdá! Hnusným je to pouze ze stanoviska pana potrefeného, z mého stanoviska je to průhledné belgické tabulové sklo, jaké s klidem dáváme do oken v prvém poschodí, kam až krky zvědavých bližních nedosáhnou. Rozhodně mně to není hnusné, poněvadž je mně to lidské! Odmyslím-li si od toho romantický substrát, je mně to otevřenou knihou s daleko čitelnými písmenami. Jde pouze o to, jak to dlužno vysvětliti panu potrefenému, poněvadž jeho arteriosklerosa je zlá, nebezpečná věc, ale i ta je lidskou věcí, ovšem zlou věcí, zvláště když je strach z náhlých výlevů krevních, z rozmanitých komplikací. ve kterých bohužel právě srdce bývá nejchoulostivějším živlem. A to zase z mého therapeutického stanoviska, ne, milostpaní, z vašeho citového, na smrt onou

infamií uraženého a lidskou bytost na kořenu zasahujícího stanoviska."

Chytil ji za teplou ruku, ze které právě svlékla rukavičku a bez úmyslu zprudka ji stiskl.

„Pane doktore, vy tedy myslíte, že by se to mělo otci zatajiti, aby se mu něco nestalo?"

„Když by se to dalo zatajiti, pak bych radil, aby se to zatajilo! Ale pochybuji, že se nám to podaří! Ostatně zatajiti by se to dalo jenom na čas a ne na dlouho!"

Hedvě stoupla krev do hlavy, mžitky jí zatřepetaly očima.

„Přišla jsem vás, pane doktore, prosit, abyste to nějak zařídil! Vy jediný to dovedete, vy jediný! Vy jste tatínkův jediný přítel, vám jedinému tatínek důvěřuje!"

Hedva se hystericky rozeštkala. Slzičky jako kuličky běžely jí po hezkých, hladkých tvářích.

„Snad se, milostpaní, mýlíte, třeba jste někým špatně zpravena, sám tomu nevěřím, někdo vás oklamal — —" pravil doktor Mráček rozechvěně. Šlo o to, aby se vymknul tíživému úkolu. Teprve v tomto okamžiku pocítil s radou Severinem hlubokou soustrast.

„Lidé jsou zlí, ač v podstatě třeba dobří, ale přece jenom lidé! Jen aby vás potrápili a pomučili, vymyslili si věci, které nás teď oba rozjitřily. A třeba to není takové, jak jste slyšela! Bylo by to příliš složitou věcí, kdyby to bylo pravdou. Pouhé domněnky to jsou, nic víc!"

Doktor si oddechl. Konečně se mu podařilo podle staré, na pacientech vyzkoušené methody obrátiti všecko v pochybnosti a v domněnky, stylisovati v „panu potrefeném", jak říkal vulgárně, naději. To bylo vždy nejsilnějším trumfem v jeho léčební methodě. Jen když se „pan potrefený" přestal strachovati, že co skutečně je a už se stalo, nemusí skutečně býti. Že není vyloučena možnost klamu.

I Hedva se chytila na jeho udici.

„Jen kdyby to byly domněnky, pane doktore, jen kdyby byly!" pravila vroucně. „A kdyby už se to třeba stalo, jen kdyby se to dalo napravit, kdyby se to dalo změnit! Já bych i do Prahy dojela, přes to, že mně Patočka brání, a promluvila s nimi! Anebo kdyby vy jste se, pane doktore, obětoval a sám tam dojel, vás by ještě spíše poslechli než mne!"

Zpytavě se na něho zadívala. Až ho její pohled nepříjemně zasvědil v celé hlavě a v rozjitřených nervech.

„Kdyby to bylo neodvratně nutno, pak bych ovšem zajel i do Prahy," pravil trpce, „jinak bych nemohl! A jinému bych vůbec už nejel, protože nemohu. Znám podrobně, kde mě střevíc tlačí, mě samotného, milostpaní! Ale vám bych dojel, vám bych dojel zcela určitě, kdyby bylo nezbytně potřebí!"

„Tak jsem se přece ve vás, pane doktore, nezklamala," pravila a vděčně mu stiskla ruku, „ve vás jediném. K jinému bych se neopovážila, ani Patočkovi jsem se nesvěřila, co podnikám, že k vám jedu! Když myslíte, pane doktore, že to jsou jenom lidské řeči, že možnost klamu není vyloučena, pak ovšem nebude potřebí vaší intervence. Vy jste mě opravdu upokojil, souhlasím s vámi docela, počkáme, až jak se věci vyvinou! Nejdříve dojedu sama do Prahy, sama osobně všecko vyšetřím a pak zase k vám přijdu."

„Ale přijďte s dobrými zprávami, milostpaní!" řekl doktor.

Když odešla, postavil se k otevřenému oknu a očekával napiatě, až se objeví na náměstí a kam půjde. Dlouho nevycházela z domu. Vychýlil se z okna, a v tom se jejich zraky ještě jednou setkaly. Hedva stála nerozhodně u domovních vrat a dívala se do doktorových oken. Pak teprve, pobídnutá jeho pohledem, loudavě kráčela po chodníku a vyhnula se otcovu bytu.

„To je dobře, že k němu nešla!" zaradoval se doktor. „Nedovede se přetvařovati, řekla by mu to po malé chvíli rovnou do očí a třeba by ho tím zabila. Musím ho sám na to připravit! Pomaloučku, hezky pomaloučku!" —

Dlouho se procházel s tímto těžkým odhodláním, a hlavu mu polévalo horko, že se sám přetvařoval vůči Hedvě, že jí odpovídal cynicky, že tvrdil dokonce, že, co se stalo, nepřipadá mu ani hnusným. Teď se trápil, že s ní tak mluvil, tak lhostejně, jako kdyby mu byli všichni lidé pouhý materiál pro jeho lékařskou vědu.

Nemohl se této hořkosti v sobě zbaviti ani večer, kdy čekal před soudem, až vyjde rada Severin. Na radničních hodinách odbíjela pátá hodina, ale rada nevycházel.

„Nepůjdu pro něho, bylo by mu to podezřelé, že ho právě dnes tak důtklivě sháním!" řekl si a netrpělivě pobíhal po chodníku.

Teprve v šest hodin zastavil dozorce vězňův Bernáška. „Dojdou k panu radovi, že se nechám pěkně poroučet, aby už přišel, že tu civím celou hodinu!"

Minula čtvrthodina, nežli rada Severin vyšel.

„Mně se zdá, pane rado, že zapomínáte!" oslovil ho a pátravě se mu podíval do obličeje. Nepozoroval žádných změn. Radovi poletoval kolem úst obvyklý úsměv, doktor Mráček poznával zcela bezpečně, že rada neví dosud o ničem.

„Tak teda půjdeme," pravil rada, „trochu jsem se opozdil, navalilo se mně tam několik balvanů a zapomněl jsem na hodiny!"

„Jako obyčejně!" řekl doktor Mráček vesele. „Jste nenapravitelný!"

Nebylo to opravdové kárání jako jindy ho kárával. Zvláštní zvuk radosti zachvíval jeho řečí.

Radosti, že rada neví o ničem, že se nedověděl ani o dceřině příjezdu a odjezdu, že se všecko odbylo hladce a bezbolestně.

Doktorovi našeptávalo něco v duši, že se rada Severin vůbec nikdy o těch věcech nemusí dověděti, že se to dá všecko zatajiti, ukonejšiti, uchlácholiti, že se jen nějaký čas nechá uplynouti, a že se to samo zacelí. Ale z rukou ho nesmí pustiti, aby mu zlí lidé neřekli ničeho ze škodolibosti. Aby ho neupozornili, nenapověděli něčeho, že by se pak mohl sám domysliti. Doktor Mráček dobře věděl, že jsou tu lidé, jimž by bylo rozkoší takto ublížiti tomuto starému člověku. V úřadě by se neopovážili něco radovi říkati, v úřadě se rady báli, v úřadě byl obklopen mocí soudcovského povolání, ale venku by toho byli schopni. Venku byl jim člověkem jako jsou jiní lidé, venku by se mohli opovážiti, ale venku k němu doktor Mráček nikoho nepustí a i kdyby bylo k tomu potřebí hrubostí, ani hrubosti se nelekne.

Rada Severin se podivoval, že s ním doktor zahnul hned se silnice na pěšinu a že ho odvádí do svých oblíbených samot.

„Máte zas v hlavě nějakého brouka, doktore, viďte," pravil rozjařeně, „bojíte se lidí!"

„Lidí se nebojím, ale mám jich dnes zrovna až po krk, tak se jim raději vyhýbám! Ale když vás to, pane rado, těší, běhati za lidmi, jsem vám ochotně k službám."

„Aby ne!" odporoval rada. „Pojďte, půjdeme, kam nás nohy ponesou, víte, sami dva, jako říkával náš fořt, nebožtík Hemelka, že když někam jde, že si víc než jednoho kamaráda s sebou nebere, ten jeden kamarád že na něho nepoví, zrovna jako on nepoví na kamaráda!"

„Ovšem, ovšem, říká se to tak: na koroptve a za děvčaty má se chodit jenom ve dvou!" pravil doktor vděčně se chytaje Severinovy dobré nálady. „Jen kdybychom ty pedály a ty měchy měli v lepším pořádku, pane rado, tak bychom běhali!"

„Zase počínáte!" zlobil se rada. „Pořád ze sebe děláte dědka a ze mne byste ho taky rád udělal, ale to se vám nepodaří."

Kráčeli volně sklizenými lukami a když se odmlčeli, chřástal jim křičel za zády. Smekli slaměné široky a labužnicky se loudali letním večerem. Vzduch vychládal, z jezírka u řeky ozýval se výskot čeledínů plavících koně. Vypřáhnuté, prázdné žebřiňáky stály u hustých keřů vrbových. Nit hovoru se jim přetrhla. Rada Severin nedovedl ji navázati, a doktor, jenž ji obyčejně navazoval, bál se ji navázati. Stísněnost mu sevřela hruď. Bál se zavaditi, aby radu nezabolela rána. Rozpomenul se na paní Hedvu, jak říkala, že se to musí radovi zatajiti, aby se mu něco nestalo, a něco mu povídalo v hloubi duše, že už je rada silen, aby poznal úplnou pravdu.

„Ani slovíčkem se nezmínil o své opuštěnosti, a že se mu paní nevrátí! Jako kdyby mu to všecko zmizelo z paměti, a už to pro něho nebylo na světě!"

„Co nevidět bude tady podzim," pravil rada Severin najednou, „tak nám to uteče a my tu zůstaneme, zase odtud nevytáhneme paty!"

„Nic nám tu neschází," zahovořil doktor kvapně, „nač bychom jezdili! Musím se vám přiznati, že jsem nežil tady nikdy spokojeněji jako teď od té doby, co se tak spolu potulujeme a se dohodujeme! Díváme se na život stejnýma očima třeba že se dvou různých míst, vy jako starý zkušený sudí a já jako sestárlý doktor. Okříváme tu na svém sluníčku, se vším i se sebou usmířeni! Vracíme se, pane rado, nepozorovaně se vracíme, a není to tak špatné a nepříjemné, jak by se zdálo mládeži. Stáří je vrchol a koruna života, ale nesmí se mu člověk poddávati! Nesmí!"

„Vy jste, doktore, opravdu už nenapravitelný," rozhorloval se rada, „já s vámi o koroptvích a o děvčatech, vy arci přitakáte, ale hned zase oklikou vracíte se ke své resignaci a ke svým dědkům. To je tím, že jsme nikam nejeli, že jsme tady uvázli na věky jako vrabci. Ale napřesrok pojedeme, když mé vdovství potrvá ještě do jara — pojedeme!"

„Zdá se mně, že se vám váš nynější svobodný stav nadobro zamlouvá!" pravil doktor káravě. „Ani si nezastesknete, ani nevzpomenete!"

Rada se rozpačitě usmál a za úsměvem trochu se mu zakabonil obličej.

„Už jsem uvykl, doktore," pravil důrazně, „umlklo to ve mně, a mám pokoj. A teď vám něco povím, že užasnete, že

mne nepoznáte! Před třemi dny obdržel jsem z Prahy od ženy tento dopis, a že byl rekomandovaný, všecek jsem se jím pomátl. Ruce se mně třásly, srdce ve mně zabuchalo: bylo mně jasno, že v tom psaní není pro mě nic dobrého! Že ten dopis nesmím otevříti a čísti, že by se mně mohlo něco státi, kdybych ho přečetl. Zastrčil jsem ho do kapsy, do které ukládám občas podobné, nepříjemné dopisy nečtené a vzpomněl jsem si na vás, že vám ho odevzdám, vám, našemu rodinnému lékaři, vy že ho přečtete a zařídíte to podle svého!

Když se vám bude zdáti, že ho váš dlouholetý pacient nesmí čísti, že ho spálíte, a když to je četba mým nervům dovolená, že mně ho sám přečtete.'

Rada vytáhl z náprsní kapsy svazeček nečtených dopisů.

,,Vy máte, pane rado, jak vidím, podobných příjemností celou kapsu,'' žertoval doktor s přemáháním, ,,když teda myslíte, že jsem hoden vaší důvěry, převezmu tu nerozevřenou korrespondenci od vás všecku, přečtu vám to a řeknu vám, co je v tom. Podle adres vidím, že největší část pochází od vašeho pana syna — no, tomu se nedivím, že se bojíte čísti.''

,,Doktore, nežertuji, opravdu nežertuji,'' pravil rada Severin důrazně, ,,jen ty dopisy převezměte a vyhovte mně, oč vás prosím! Nemusíte je čísti najednou, čtrnáct dnů vám na ně dávám času, věřte mně, že nehořím zvědavostí, abych věděl, co je v nich! Zvláště když tuším, že v nich není nic dobrého. A zároveň vás zmocňuji, abyste, když uznáte za dobré, sám na ně dle nejlepšího svědomí odpověděl! Jako bratru se vám odevzdávám, jako bratru, doktore!''

Chytil ho prudce za ruce a stiskl je. Doktorovi se zdálo, že se v radových očích zablyštěly slzy, ale mýlil se. Odraz paprsků to byl.

,,Uklidněte se, pane rado,'' pravil měkce, ,,není potřebí, abychom tyto hlouposti pojímali tak tragicky. Podívejte se, už jsem ty hadry zastrčil do své kapsy, ke svým nečteným dopisům — vidíte, mám takového smetí také plnou kapsu — ale čísti vám je nedám, vy byste se mně vysmál, starému pošetilci, jak mě to teď všecko pronásleduje! Ale vám ty dopisy přečtu a za čtrnáct dnů vám řeknu, co je v nich, ale jenom řeknu, protože si vymiňuji, že je smím po přečtení hned spáliti!''

,,I k tomu vás zmocňuji! A když myslíte, že bude líp, abych se o ničem nedověděl, dělejte po čtrnácti dnech, jako kdyby se nic nestalo, a já z toho poznám, že jste to sám vyřídil dle nejlepších intencí.''

,,No no, tak zlé to nebude,'' chlácholil ho doktor, ,,já myslím, že si to s mými neotevřenými a nečtenými dopisy mnoho nezadá! ,,Tatínku, pošli peníze!'' bude to. ,,Drahý muži, ještě mne tu půl roku nechej!'' bude to. A nic jiného to nebude! Arci, to zlobí a rozčiluje, totiž rozčilovalo by to, kdybychom — ale teď odpusťte, že se zase oklikou vracím k jediné pravdě našeho života — kdybychom nebyli takovými dědky, jako jsme!''

Když se rozcházeli večer, byl už rada Severin úplně kliden. Doktorovi Mráčkovi se podařilo obrátiti jeho myšlenky do jejich mládí, do studentských let.

,,Jsou, jsou na potoce ráčata!'' zpíval po cestě bručavým hlasem, až radu rozesmál.

,,A víte co, pane rado,'' pravil znenadání, ,,než to tady všecko opustíme a než se odebereme do umrlčího rejstříku vašeho soudu, tak si ještě jednou vyhodíme pořádně z kopejtka. Zbubnujeme v ,,Měšťanské besedě'' večírek na rozloučenou se zasloužilými občany, radou Severinem, ochráncem vdov a sirotků, a doktorem Mráčkem, tichým společníkem místního pohřebního ústavu. Jako ševci si zabendíme! Voříškova kapela nám k tomu musí zahrát!''

Doktorův výbuch veselosti vyzněl hluše. Rada Severin mu ani neodpověděl na jeho výzvu. Jen hlavou smutně potřásl a mlčky odcházel.

XX.

Doktor Mráček zprvu hořel nedočkavostí, co je v dopisech, které mu byly svěřeny radou Severinem, ale když přišel domů a po svém zvyku skromně povečeřel, uklidnila se v něm nedočkavost a dychtivá zvědavost.

,,Přečtu si to, až už to nebude lze odkládati, až těch čtrnáct dnů uplyne!'' rozhodl se.

,,Alespoň, když se mne zeptá, co je, budu mu moci ukázati nerozpečetěný dopis a říci: Ještě to mám v kapse, je na to dost času.''

Doktor Mráček tušil správně, co je v dopisech, a proto nespěchal. Ba zdálo se mu, že i rada už tuší, co se děje — a že správně tuší. Vždyť už ani ve městě nebylo tajemstvím, co se přihodilo.

Doktorova pozornost soustředila se skoro chorobně ve starostlivost, aby byl rada Severin připravován znenáhla a neškodně

na konečné, strašlivé poznání. Doktor tím zanedbával i svou praksi. Číhal na radu jako pavouk: ustavičně ho obklopoval pavoučím své trpělivé a obětavé starostlivosti. Vyprovázel ho z bytu do úřadu, z úřadu do bytu, a když si počali o radově rodinném rozvratu vypravovati po městě už nahlas, kdy tedy mlčení přestalo býti diskretností, obešel i úředníky u soudu, s nimiž se rada stýkal denně, vysvětlil jim, oč jde, získal jich pro sebe, poučil je, jak se dlužno chovati. I se služkou promluvil, řekl jí otevřeně, jak se má chovati, a upozornil ji na nesmírné nebezpečenství, v jehož podstatu však sám nevěřil. Kdyby byla Hedva věděla, jak úzkostlivě chrání doktor jejího otce, byla by úplně spokojena.

Ale ona, jak se doktorovi zdálo, už ty věci pustila zase z hlavy. Nepřijížděla, nepsala. Doktor se nedověděl, zdali jela do Prahy, nebo nejela. Zdali už má z Prahy nové zprávy, nebo zdali už se zase nepostavila na cizí stranu a proti otci. I to bylo možné!

V tomto zneklidnění uplynulo rychle čtrnáct dnův a doktor stále ještě se neodhodlal, aby otevřel a přečetl odevzdané mu dopisy. Denně se procházeli s radou Severinem venku za městem a rozprávěli stejným způsobem o stejných věcech snažíce se, aby nezavadili o bolestivé místo. Doktorovi se zdálo, že se rada příliš nezajímá o vysvětlení, jímž mu byl povinen. Ani po čtrnácti dnech se o dopisech nezmínil, tedy přesně se zachoval dle původní úmluvy.

Proto se doktor konečně vzmužil a při rozchodu kterémsi sáhl do kapsy, vytáhl odtamtud svěřené dopisy a ukázal je radovi.

„Dosud jsou nerozpečetěny, abyste věděl, že to nespěchá,“ pravil vesele, „dejte mně nových čtrnáct dnů, a pak vám řeknu, co je v tom!“

„Tak se vám taky do toho nechce, doktore,“ odpověděl rada, „rozumím vám, jste příliš dobrý přítel, příliš se mnou cítíte! Nových čtrnáct dnů vám povoluji! A když se ani za těchto nových čtrnáct dnů neodhodláte dopisy přečísti, mlčky vám povoluji lhůtu nových čtrnáct dnů! A tak třeba do nekonečna.“

„Do nekonečna to, pane rado, nebude,“ bránil se doktor, „bude to třeba najednou, jen jak se dostaví pravá chvíle a pravá nálada. Ostatně mně už připadá, že bezpečným uložením ošidné korrespondence do našich kapes podstatě věci vzato bylo původní ostří, že už nám jde pouze o ukojení zvědavosti.“

„Totiž kdyby v nás byla nějaká zvědavost,“ zabroukl rada, „ve mně není a ve vás taky asi nebude!“

„Ve mně taky není!“ pravil doktor Mráček rozhodně. Novou lhůtou se však uklidnil. Nebyl upřímný, když tvrdil, že v něm není zvědavosti. Byla v něm, a byla to bolestná zvědavost, po jejímž ukojení netoužil. **(Pokračování.)**

LITERATURA.

V i k t o r H á n e k: *Ohně pod sněhem.* Nakl. F. Borový v Praze. — A d o l f V e s e l ý: *Kniha lásky.* Kruh čtyř básní epických. Nákl. Ad. Perout v M. Ostravě. — J a r o s l a v V o s y k: *Bílá samota.* Verše. Nakl. Ferd. Sukaný v Uh. Hradišti. — L i l a B. N o v á k o v á: *Nad její drahou zachmuřenou — Květy odlehlého údolí.* Modlitby ku plameni. Nakl. A. Reis v Praze.

Formálně i obsahově stojí nejvýše básnická sbírka p. Hánkova, která prozrazuje, že básník úsilně hledá sebe. Vede-li cesta jeho známými háji, kde se ozývají známá echa, přece autor nalézá tu a tam svůj vlastní kvítek, který může platiti za slib pro budoucnost. Bolest jeho a odtud melancholický tón, chvějící se sbírkou, netryská z nejhlubších hlubin, je jen lehce zažita a hravě cítěna. Reflexe jeho jest spíše ještě filosofií knižní než pracně dobytou životem. Však varovat by se měl dutých slov, jako na př. titulek II. cyklu „Prokletí snů“, když pod ním nic není, co by jej vyplnilo. — Pan Veselý miluje nádherný básnický fundus instruktus, plýtvá bohatstvím obrazové líčně, dovede na dvou stranách líčit, jak se šine večer a soumrak po façadě klášterní k oknu jeptišky, ale pod touto dekorativní výplní jako pod maskou zeje chudoba epického děje, všeho toho, co činí báseň epickým celkem. Jeho kruh nejen že není kruhem básní epických, ale ani jako lyrické obrázky, jež tu básník v cyklus sepial, netvoří harmonické jednoty, jsouce zle porušeny básní poslední, vyznívající z biblického ovzduší tří básní předchozích zcela disharmonicky. Bylo by těžko v této knize nalézti důvody, proč básník utíká se k bibli a epickou prostotu a jednoduchost její navléká do renaissančních barvitých rouch své mnohomluvnosti. Musím

říci, že belletrista biblický vypravuje o krasavici Ruth, sbírající klasy na polích Boozových, o Herodesovi a tanečnici Salome a o hysterické Juditě, která po noci rozkoše sráží hlavu Holofernovi, vojevůdci Nabukadnezarovu (p. Veselý mu říká král), počíná si mnohem obratněji a pravdivěji. Mám-li znova zmocniti se látky o Salome, motivu to, který prošel nekonečnou řadou uměleckých výhní, musím k tomu míti zvláštní uměleckou nutnost ne jen slovní aparát a dekoraci. Tyto polomythické ženy žily spíše animálním životem buď své sexuelní vášně, víry nebo enthusiasmu národního a nemohou se pohybovati v oblasti citového raffinementu hrdinek Balzacových nebo Flaubertových. Úprava knihy je velmi vkusná. — „Bílá samota“ a jedna z knih pí. Lily B. Novákové překrásně demonstrují, jak může býti osudno, chci-li se zmocniti formového i myšlenkového aparátu autora, kterého jsem si zamiloval a do jehož šlépějí vlastní svou slabostí dal jsem se strhnouti. Knížka pí. Novákové „Nad její drahou zachmuřenou“ má svůj zřejmý vzor ve sbírce „Zde by měly kvést růže“, kniha p. Vosykova je žalostný padělek poesie p. Březinovy. Spisovatel ostatně přiznává se sám v „Improvisaci“, že by chtěl, aby hrdý genij Macharův a snivý genij Březinův jeho duši opilou sny proválel. Zůstává záhadno ovšem, jak by mohl spojiti tyto přesně vyhraněné a tak protichůdné sobě ndividuality. Zatím tedy dává „se provívati“ jen genijem Březinovým, ale dalek jeho libozvučnosti píše příšernosti, jako: Ó, pane, líbezným v těše kmitem zahořel úsměv měkký váš v vzkřiky — Buďte od mne pozdraven! — v mně probouzí — při loutny tónech — v vod tmavý klín — astry shlíží se — umdlené bytosti se sklání — Čarozvuk tichý (písní Schubertových) v mystické hlubiny duše mu kouzelně zavířil nátryly sladkými — modrý úsměv — božský úsměv lící stéká nadějí v noc věčnou a pochodní mu září vůdčí, v níž jeho slz třpyt plane červánky — atd. Kniha epigonská nejhoršího druhu, která nemá, co by řekla, ale jen papouškuje mechanicky, čemu nikdy její autor neporozuměl. — Paní Nováková obrátila se k sociální otázce ženy a k problemu ženství, chtěla rozžíci vysoký oheň, ale ten zůstal vskutku jen plamenem namalovaným. Veškerou bídu ženinu, její zkázu a mravní zvrhlost ovšem zaviňuje muž. Žena stává se zvykem až za hrob jeho otrokyní, muž je alkoholik, vždy dívá se znaveně a rozmrzele, jest jen samec, ať sedí v ředitelském křesle nebo tluče kámen na silnici, je hrozno v porodnici, kde jsou lehké holky, mladé i vdané ženy těl zemdlených porody a dřením, malé děvčátko šestileté ocitá se v nemocnici na operačním stole, poněvadž jeho poručník syfilitik je nakazil, u ženy pokrokové, která byla „vzorná dáma“ paní doktorová, nalézá se kancelář v ložnici mladého pána, kam chodí ráno slečinka psát na stroji, pokoj je ještě plný límců, páska na knír přes stroj visí, nočník uprostřed — dívka v kanceláři, jsouc sama přehrabuje se v cizích zásuvkách (byla patrně velmi špatně vychována) a nalezla tam sešitek, do něhož své avantyry zapisoval nějaký dragoun, poněvadž co tu ubohá dívka četla, nedá se opakovat. A tak to jde blátem dále. Jak daleko, nedohledně daleko zůstala tato kniha, nad níž se člověk pozastavuje, mohla-li ji vůbec žena napsati, za světlým svým vzorem! Forma její je krajně nedbalá, čtou se zde rýmy: babice, nemocnice — skonala, nedočkala — velebná, nepozná — se tmí, utichly — služky dvě, hlemýždě — poslancem, zázrakem a j. v. Autorka patrně chtěla promluviti silné slovo, směle, bezohledně a jasně — ale zatím provedla nevkus a šerednost, zapomněvši úplně na poesii. Druhá knížka její „Květy odlehlého údolí“ je erotická, ale vyslovená rovněž nežensky, jen po stránce sexu; což není opravdu nic jiného v poměru muže k ženě a ve vlastním jejím nitru než to? Jaký to obzůrek žabí kalužiny! *—pa—*

Helena Malířová: *Jarní rozhovory.* Povídky. Nákladem „Ženského Obzoru“, revue českých žen na Král. Vinohradech 1913. — A. Ziegloserová: *Písně srdcí.* Povídky. Týmž nákladem 1913. — Petr Dejmek: *Hry se srdcem.* „Vilímkovy knihovny“ sv. 114. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze 1913.

Jako rackové, kteří již poletují nad Vltavou, i knihy bývají předzvěstí jara. Miluje se, mluví a píše se o lásce ovšem i v zimě u kamen a krbů, v nichž svítí oheň, avšak teplé vlání jarních větrů, vůně omládlé a zkypřené půdy a tuchou brzkého Příští chvějící se příroda zažehává plameny ve všech živých srdcích, rozkolotává krev v žilách, opájí, omamuje a lásce dává zvláštního zabarvení. Jarní rozhovory ozývají se v džunglích . . .

Nejvýrazněji vystihla divný vliv jara na lidská srdce ve své knize Helena Malířová, a částečně — byť spíše neuvědoměle — objevuje se v „Písních srdcí“ A. Ziegloserové. Lásky povídek Petra Dejmka nemají tohoto charakteristického rysu erotického dění, nejsouce psychologicky a fysiologicky jarem determinovány.

Ač všichni tito tři autoři píší o lásce, jest jejich nazírání na toto věčně staré a věčně nové thema, básnické pojetí jeho a vyjádření zcela rozdílné. Dívá-li se Helena Malířová na problém lásky očima široce rozevřenýma, vnímá-li ji celou svou duší mladou a lačnou, jásající a rozkochanou jako lyrický dojem, hledí A. Ziegloserová na kouzlo lásky sentimentálními zraky opozděného romantika, vyjadřujícího v mělkých, širokých kresbách pouze vnější dekorativní dojmy bez náplně hlubokých citových zanícení a

vroucího myšlenkového zaujetí. Petra Dejmka zajímá pak erotické vzrušení ve svých dramatických akcentech, vášnivém vzpětí a scenách affektu. Dívá se na lásku zralými pohledy zkušeného muže a řeší ji dosti konvenčně, snaže se effekty čistě divadelními docíliti dramaticky vzrušujících dojmů. —

Poslední z povídek „Jarních rozhovorů“ — „Růže na hrobech“ — věnovala Helena Malířová vzpomínce na svého otce. Josef Nosek byl zajímavý člověk: agilní, energický, krve horké a neklidné, pln nadšení, touhy, lásky k životu pestrému a proměnlivému, pln velikých plánů a vysokých cílů, člověk vzdělaný a světa zkušený, náladový a vždy pro vše zaujatý — to byl otec Heleny Malířové, jak nám ho autorka líčí. Již jako hoch, když v slunci, v dešti, v bouřích i sněhu se proháněl po polích a lesích kdesi v Podkrkonoší, měl srdce „plno dychtivosti po lásce, po cti, po něčem neobyčejném, dosud jemu samému nepochopitelném“. V desíti letech dali ho do litoměřického gymnasia. A od té chvíle byl život jeho věčná toulka světem, věčné pobíhání s místa na místo, od zájmu k zájmu, z nálady do nálady. „Dychtil po bouřlivých, hrdinských vznětech, po nadšení, něze i síle, po citech, které unášejí, které dávají život nebo usmrcují“ — a doma stanovili, že bude knězem. Ale přišel rok osmačtyřicátý a mladý Nosek prohlásil, že knězem nebude. Zvolil si filosofii, stal se vychovatelem, učil se francouzsky a polsky, studoval práva a konečně přijal místo u policejního ředitelství v Temešváru. Byl však brzy propuštěn, stal se vychovatelem v pensionátě Čecha Petra Bilky, za rusko-turecké války chtěl se dát vřadit do ruské armády, byl však od hranic vrácen a odveden k vojsku rakouskému. Pobyl delší dobu v Italii, vrátil se, pro jakousi soubojovou affairu byl přinucen vystoupit od vojska a konečně stal se Josef Nosek, nadšenec a snílek — písařem u magistrátu.

Úmyslně zde obšírněji uvádím tuto s vroucí pietou psanou vzpomínkovou povídku Heleny Malířové, neboť zdá se mi, že autorka „Jarních rozhovorů“ zdědila po svém otci mnoho vlastností, jež obrážejí se v její literární tvorbě. Helena Malířová jest temperamentní, hluboce eroticky založena, v lyrickém rozkochání vnímá celou svou sensitivní duší dojmy, pokud ji zaujmou svojí výjimečností nebo citově hlubokou náladou. A dojmy a nálady vyjadřuje stylem koncisním, místy až úsečným, vždy však barvami sytými, výraznými a bezprostředně působícími. Vedle zmíněné již povídky „Růže na hrobech“ nalézáme v „Jarních rozhovorech“ řadu skizz, nálad, genrových obrázků a idyll, z nichž voní mládí, buší krev a chvěje se srdce roztoužené a jarem omámené; a pak stěžejní povídku „Černýš“, jež je nejhlouběji založena a nejvášnivěji a také nejšťastněji koncipována. Jen tragické řešení erotického vztahu bratra a sestry v této povídce není dosti psychologicky motivováno.

Ač v „Jarních rozhovorech“ je dosud komposičně mnoho překotného a neukázněného, přináší Helena Malířová zorným úhlem postřehu, vznosností a rythmem stylu a bohatou dikcí mnoho nového a krásného. Svým posledním románem „Víno“ ztroskotala (viz Zvon r. XIII. č. 2.); v povídce jest však Helena Malířová talentem nesporně pozoruhodným a slibným. —

Těchto vlastností A. Ziegloserové přiznati, bohužel, nelze. I autorka „Písní srdcí“ píše o trudu a štěstí lásky, o roztoužených, pošetilých i smutných srdcích lidských. Avšak srdce ta nejsou plna touhy po činech, odvahy, mládí a energie, není v nich šílenství štěstí ani tragiky smutku: jsou měkká, poddajná, slabá a většinou zbabělá. Není síly, ani odvahy v rozchodu Annině s jejím milencem („A budu vždy s tebou . . .“), jako není na př. povýšenosti v smutku staré paní, jež po smrti mužově z dopisů pozná, že ji v mládí klamal („Po letech“). Typickou pro knihu A. Ziegloserové jest poslední povídka „Jedno a deset srdcí“. Autorka líčí zde ženu, jež mění milence jako rukavičky. Prvním jest malíř, jenž, když ho Marta přestane milovati, odejde na Krym, kde projíždí „na Sybile, černém koni, pusté kraje“(!), pak přijde šlechtický důstojník dragounského pluku, jenž zažádá o přeložení a zmizí nadobro, třetí jí učiní skandál, čtvrtý se zastřelí, pátý skládá o ní posměšné písničky atd., až desátého (nebo kolikátého?) si vezme. Když však po jakési operaci jí na těle zbude jízva, otráví se chloroformem. Není mi naprosto jasno, proč autorka vypočítává milence Martiny, jež nám zůstává až do konce cizí a nepochopitelnou, a proč povídka tato byla vůbec napsána!

Petr Dejmek pojímá lásku čistě dramaticky. Miluje vzrušené scény vášnivých akcentů a silných affektů, vyvrcholující v effekty výlučně divadelního účinu. Gréta v „Rozloučení“ volá k sobě svého bývalého milence, jenž má před sňatkem, a vyhání ho při zmínce o možnosti návratu. V „Ideálu“ opouští žena svého muže, jenž nevěru její jí odpouští. „Souboj“ myšlen je nejdramatičtěji; psán formou dialogů mohl by býti uveden přímo na scenu — kdyby vyhovoval nejprostším uměleckým požadavkům dnešního dramatu. Petr Dejmek však v touze po sensaci a zvláštních effektech sáhl po opotřebovaných a dnes nemožných rekvisitách starých romantických tragedií: americkém souboji — návštěvě černě oděného mstitele, bledého, bezkrvého obličeje a démonických, suggestivních očí — neznámém zázračném jedu, jímž se hrdina na sceně otravuje a který způsobuje nenápadnou smrt s příznaky ochrnutí srdce! Autor byl si toho dobře vědom, neboť sám ironisuje ústy černého mstitele v ko-

nečném monologu tyto rekvisity. Použití jich však tím nikterak neospravedlňuje. Na povídkách „Her se srdcem“ jest vůbec patrný vliv sensačních románů francouzských, řekl bych i V. Sardoua — a snad právě toho —, vliv ten není však zažit, roztaven tvůrčí silou autorovou a není proniknut a přeformován individualitou jeho. Tím stává se řešení erotických problemů, o něž v knize Petra Dejmka výlučně jde, přes mnohé slibné náběhy („Oči“, „Sen zestárlého srdce“, „Rozloučení“) konvenčním a pouze na effekt vypočteným.

Legendy, jež tvoří druhý díl „Her se srdcem“, nejsou vlastně legendami, neboť nemají koncepce, stylu, ni dikce tohoto slovesného útvaru. Jsou spíše archaisovanými erotickými povídkami, psanými pod titulem „legendy“ pro větší volnost a nezodpovědnost uměleckou, jež jest zde naprosto zřejmou.

Více upřímné seriosnosti tvorby, více umělecké discipliny a oproštění se od všelikých zálib jest ke vzrůstu a rozkvětu literárních schopností Petra Dejmka nezbytně třeba.

Tristan.

Balkánský almanach: „Vzpomínáme vás . . .“ Bohatýrům Balkánu čeští spisovatelé a umělci. S bohatou výzdobou obrazovou. Stran 88 vel. 4⁰. Za 2 K a za 3 K.

„Hned když zahoukla s výšin černohorských první rána dělová, hlásající počátek války za osvobození Slovanů balkánských, bylo jasno, že český národ nezůstane jen divákem v tomto dějinném slovanském zápase . . .“ praví podepsaní zástupcové „Českého pomocného sboru“ v doslovu knihy, a my všichni víme, co opravdového nadšení a vroucí bratrské náklonnosti skutečně projevil celý československý národ v těch tragických okamžicích. Přítomný balkánský almanach je také jedním z těch viditelných dokladů ušlechtilého zápalu, jakým jsme zahořeli ke slovanskému jihu, když vzplanul krvavý signál. Svou oddanost a lásku demonstrují tu čeští spisovatelé a umělci. Na prostou výzvu v časopisech sešlo se takřka obratem ruky sta a sta příspěvků výtvarných, literárních i hudebních, z nichž redakce ve spolku „Máji“ (z Lešehradu, List, Procházka, Rožek, Vyskočil), jakož i redakce výtvarnická (Aleš, Štáfl) a hudební (Borecký, Hoffmeister) vybraly hodně přes 153 čísel od 150 českých umělců, a to tak, aby celek zazníval základní notou jihoslovanských operací. Známe v českém novějším písemnictví již celou řadu různých časových publikací tohoto rázu od populárního Nerudova „Národ sobě“, vydaného ve prospěch stavby Národního divadla, až po „Almanach Ústřední Matice Školské“, vydaný literárními a výtvarnickými kruhy před několika lety: všude setkáváme se s nejpestřejšími ohlasy různých individualit a různých zájmů. Ani zde není jinak. Jsou tu drobné básně a sentence, úvahy, aforismy, celé drobné studie, vzpomínky a vzrušená poslání jihoslovanským bratřím. V tom pestrém kaleidoskopu mihne se však nejedno vzácné a užitečné zrnko cenného umění anebo cenného ethického jádra, jež nám nevymizí z paměti. Jsou tu i četné autografy hudebních skladatelů, veliká řada obrazů černých i barevných, jež jsou nejkrásnější výzdobou publikace i po její zevní stránce. Vůbec je celé typografické a umělecké uspořádání Almanachu, nad jehož výpravou od prvního do posledního okamžiku s nevšední obětavostí bděl malíř Otakar Štáfl, co nejšťastnější. Potěší oko, naplní srdce a zůstane milou památkou pro vždy.

—n—

„1000 nejkrásnějších novell“ 1000 světových spisovatelů. Pořádá a literárními úvody doprovází Fr. S e k a n i n a. Sv. 11—46. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Svazkem tím vydavatelství se blíží čtvrtině počtu novell, slíbenému názvem sbírky, která má býti kulturním zrcadélkem civilisovaných národů, souborným obrazem drobné krásné prósy všech směrů literárních. Především vidno z dosavadního souboru 226 drobných prací, že redakce dbala, ab vybraná práce alespoň poněkud charakterisovala autora, měla nějaký znak jeho individuality. Potom miniaturní reliefy autorů z péra redaktora, p. Fr. Sekaniny, jsou vhodným doprovodem práce a stručnou i věcnou informací pro čtenáře a také stkvělým doplňkem sbírky. Překlady cizích autorů jsou vesměs pěkné a dlužno oceniti, že redakce vyhledala i autory u nás buď zcela neznámé, nebo nedostatečně známé, kteří svými pracemi nejsou bezvýznamni. Jest jmen těch celá řada a jen některá uvádíme, na př. Grawford, Drachmann, Jacobsen, Gebhart, Krains a j. Ze Slovanů: Goszyński, Savicka, Vovčok, Telešov, Veselinovič atd. Z 226 prací ve sbírce obsažených, mezi nimiž jsou ukázky z literatury maďarské, řecké, čuchonské, národů starých, exotických a j., připadá po 67 pracích literatuře národů germánských (německé 30) a národů románských (francouzské 35). Ukázek z literatury Slovanů jest 61 a z těch připadá na Chorvaty 9, na Srby a Slovince po dvou, na Rusy 13, Malorusy 3, na Poláky a Čechy po 16. Z českých autorů jsou ve sbírce zastoupeni: Hilbert (sv. 1.), Mrštík (sv. 2.), Machar (sv. 4.), Jesenská (sv. 6.), Svoboda (sv. 8.), Mácha (sv. 10), Podlipská (sv. 13.), Šrámek (sv. 16.), Kvapilová (sv. 20.), Stroupežnický (sv. 22.), Němcová (sv. 25.), Majerová (sv. 27.), Šlejhar (sv. 30), Rubeš (sv. 35.), Lier (sv. 38.), Tyl (sv. 45.). — Sbírka „1000 nejkrásnějších novell“ jako revue drobné krásné prósy ze všech literárních niv a sadů tvořená, jest však přes vše sbírkou č e s k o u a protože již čtvrtina vytčeného souboru bezmála se dosahuje, zdá se 16 č e s k ý c h prací

v ní zastoupených počtem příliš skrovným, ale doufáme, ž redakce v příští čtvrtině bude k české produkci více přihlížeti a doplní vše tak, aby v koncertu produkce cizí český živel byl zastoupen co nejplněji. Protože sbírka tato může se státi důležitou pomůckou pro literární studie, stoupne její význam tím, přinese-li přehled drobné krásné prósy české a bude jakousi anthologií původní prósy a stane se tak i trvalým a hledaným compendiem pro cizinu.

K. V. H.

Helena Racowitzová: „*Láska a smrt Ferdinanda Lassallea*". Přel. Adolf Gottwald. Levné osvět. knih. sv. 51. Nakladatel Karel Stan. Sokol v Praze.

Ferdinand Lassalle má pro nás význam ten, že první dělnické hnutí v českých oblastech bylo spojeno s jeho jménem a kypělo jeho ideami. Konec života tohoto vynikajícího německého myslitele se pojí s romantickou pletkou, která měla předcházející episodu neméně romantickou a životopisec praví, že Lassalle, smrtelně raněn v Rossegu u Ženevy v souboji pro milostné dobrodružství, zemřel 31./8. r. 1864. A jen o romantických episodách jeho pojednává kniha „vzpomínek" z péra ženy vyšší německé společnosti, a jak z obsahu vidno, spisovatelka byla sama osou milostné, osudné události. Zběžně, ale vtipně a místy přesvědčivě líčí autorka prostředí, v němž žila a v němž se pohyboval Lassalle, v společnosti dvořanů, diplomatů, učenců, literátů a výtvarníků a kreslí postavu Lassallovu sympaticky a sebe co nejživěji v rámci vzpomínek tak, že kniha je zajímavá i pro českého čtenáře. Uvádím z překladu několik nepěkností, jichž se překladatel mohl vystříhati. Píše „poznamenati" (podotýkati), „půjdeš pryč", „to mně nepřipadlo ani jako sen a potucha", „zranil jsem ho"! . . . „Ty ho?" a j. Překladatel důsledně skloňuje „Heinea", „Lassallea" („e" je tu přece němé) atd. Nebylo by uškodilo přičiniti několik vysvětlivek pod čarou, jako o tragedii Emanuela Geibla „Brunhilda" (Lassalle nazývá tak svou milenku), o popularitě básníka atd. *K. V. H.*

Jean Richepin: *Úspěchy Césara Borgie.* Hist. román. Přeložil Josef Koupil. Náklad časop. „Havlíček" v Praze.

Práce spisovatele, jenž se zálibou obírá se vším, co budí úžas, co je bizarní a rád staví se proti proudu. Historickou látku poskytla mu pověstná rodina Borgiů, jíž před Richepinem mnozí použili, zejména Victor Hugo v tragedii Lucrecia Borgia. V přítomné knížce autor kreslí prostředí, v němž César se pohybuje, jest to papežský dvůr Alexandra VI., jemuž věnuje se pozornost na úkor hrdiny románu. Ukázky Richepinovy prósy přinesly již: Šimáčkovy „Levné svazky novel" („Bizarrní smrti", přel. Em. Čenkov), „Knihovna besed lidu" („Povídka z cirku", přel. Jar. Hladík) a „Světová knihovna" („Historie ze zásvětí", přel. Fr. Sekanina, pořídivší také biografický a informační úvod). Z básnické tvorby Richepinovy, která jest závažnější než jeho prósa, asi 20 ukázek v českém překladě podal Jaroslav Vrchlický v anthologii „Moderní básníci francouzští". Překlad „Úspěchů Césara Borgie" jest pečlivý. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Zemřeli: Dne 10. 2. t. r. na svém statku v Korčevském Újezdě hr. *Arsenij Arkad. Goleniščev Kutuzov*, representant puškinské školy, jehož poslední sbírka básní byla poctěna Puškinovou cenou. Ruský básník ten se nar. r. 1848. — *Thomas Peter Krag*, nar. r. 1868, norský spis. mystik, zemřel 13. t. m. v Christianii. Z jeho románů do češtiny přeložen byl „Měděný had". — *Walery Przyborowski*, nar. r. 1823, polský spisovatel, naturalista, býv. bojovník za shodu polsko-ruskou, zemřel 13. t. m. ve Varšavě.

O

Kandidáty o příští Nobelovu cenu se jmenují: Anatole France a Guerra Junqueiro, dnes nejpopulárnější básník portugalský. Jak známo, udílení Nobelovy ceny podléhá vlivu státníků a zvrhá se v politickou, někdy osobní věc, neodpovídající zcela spravedlivě cíli odkazatelovu.

O

❖

Tisky Melantrychovy. Jiří Melantrych tiskárnu koupil od Bartoloměje Netolického, impressora na Malé Straně, a s ní privilegia a nadání, kteráž měl. A hned obrátil se také ke králi s prosbou, aby bibli českou směl tisknouti, jak na to Netolický do několika let obdarování měl, protože biblí v království nedostatek jest. A o té žádosti jeho psal král Ferdinand synu arciknížeti Ferdinandovi léta 1554. Dověděl se, že v bibli, kterou Netolický posledně tiskl, několik set omylů a bludů bylo, a že se podle přeložení sv. Jeronyma, jak by býti mělo, tiskla, a proto nedal Melantrychovi odpovědi, nýbrž arciknížeti poručil, aby se vyptal, jestli táž bible podle přehlédnutí osob k tomu nařízených byla tištěna a jací bludové a chyby mimo translaci sv. Jeronyma při tom by byli. A současně oznamoval mu, že dopustil Melantrychovi herbář český tisknouti, bude-li dříve osobami nařízenými přehlédnut.

Universitní knihovna, rkp. sign. XVII. A. 27.

V. V.

V Praze, dne 21. března 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Teď, kdy o celé věci přemýšlel, zdálo se mu, že to všecko už zevšedňuje, že prchající čas je lepším lékařem než starý rodinný lékař, doktor Mráček. Nepovšimli si, že minulo nových čtrnáct dnů.

Vítr hvízdal ze strnišť, slívy rychle dozrávaly, jejich pole, jejich řeka, jejich lesy a jejich procházky podléhaly rychlé proměně. Od hor to ostře foukalo.

„Budeme zase civět celé dny doma!" povzdychl doktor. „Abychom si něco neuhnali!"

„Je to podzim!" odpovídal rada. „Utíká to, utíká!"

Doktor se zasmál.

„Viďte, dlouho-li, a bude zase jaro!" pravil. „Starému člověku utíká to víc, než mladému, protože starý člověk všecko pořádně nevyžije."

„Letos budu konečně sám," zmínil se rada z nenadání, „měl byste se ke mně, doktore, přestěhovat, aby nám to ve dvou líp utíkalo!"

„Proč byste byl sám?" namítl doktor. „Třeba se nenadějete a všecko se zase vyjasní. Já věřím v setrvačnost a podle zákona setrvačnosti se podobá, že všecko sjede do starých kolejí. Ostatně nových zpráv nemáte, které by opravňovaly vaši domněnku, že ano?"

„Jsem toho času beze zpráv! Úplně beze zpráv! Ani dcera nepřijíždí, aby mně to šetrným způsobem vysvětlila. Toť víte, doktore, že se mnou dlužno nyní mluviti šetrně."

„To bych nemyslil, já alespoň mluvím s vámi nejraději otevřeně! Jsme muži, máme život z velké části za sebou a dovedeme se dívati na všecko z povýšeného stanoviska starých zkušených lidí. Nač bychom sobě něco skrývali, když si dohovorem ulehčíme! Což nemáte potuchy, co se děje?"

„Ani potuchy!"

„Snad tedy přece bude nějaké vysvětlení tady v mé kapse," pravil doktor, „ostatně musíme si sami zjednati jasno. Bude-li potřebí rozvodu!" — — —

„Jenom toho abych byl uchráněn," skočil mu rada Severin prudce do řeči, „jenom toho! Toho bych nepřečkal! Vy víte, — mé úřední postavení, — vy znáte mou situaci. Soudce se nesmí nikdy s nikým souditi, nesmí zavdati podnětu k jakýmkoliv domněnkám, soudce musí státi stranou, jako by byl bez vlastní osobnosti. Udělám všecko, obětuji všecko, ale bez veřejného skandálu! Jsem odhodlán ke všem obětem, sám už nepotřebuji ničeho, a když bude potřebí, spokojím se s existenčním minimem. Kdyby došlo k něčemu, byl byste mým plnomocníkem, vám jedinému důvěřuji, a zařídil byste to tak, abych nebyl v ničem dotčen!"

„Všecko bych zařídil," pravil doktor, „totiž já stále myslím, že nebude potřebí něco zařizovati, já stále věřím v zákon setrvačnosti, že se všecko obrátí na dobrou cestu, že se všecko vysvětlí, ač-li může vůbec něco býti vysvětlováno!"

„Vy věříte, doktore, v setrvačnost, ale já v ni nevěřím! Obávám se nejhoršího. Nosím to v sobě, nemám, komu bych se svěřil, ovšem kromě vás! Všecko mě to už přemáhá, není sil, není energie."

„Pojedu tedy do Prahy a vyšetřím to!" nabízel se doktor.

„Nikam nepojedete," odpověděl mu rada prudce, „necháme to, jak se to vyvine samo! Nic s tím nebudeme dělat, já ničím nejsem vinen, a když je to můj osud, osudu se neubráním!"

„Tak se podvoluji, ale nejen že ničeho nebudeme dělat, ani mluvit o tom nebudeme," pravil doktor, „jako kdyby nic tu nebylo!"

Toho dne večer doktor konečně rozbalil radou Severinem svěřený mu dopis a přečetl si jej. Byl bez nadpisu, bez oslovení.

„Poznávám pozdě, že jsem strašně chybila, když jsem se odhodlala k nerovnému sňatku. Pobytem v Praze bylo mé zklamání dovršeno, a moje poznání dozrálo. Nemohu se vrátiti, samovolně a s rozvahou spálila jsem za sebou všechny mosty. Nemohu vám líčiti, co se ve mně za tu dobu odehrálo, věztež jedině, že se už nikdy nevrátím. Svolíte-li, aby náš vzájemný poměr upraven byl rozumnou dohodou, zvolte si některého důvěrníka, s nímž jsem ochotna naši věc projednati. Nechci se rozhodně dotýkati vašeho úředního postavení, proto vám nabízím tento způsob dohody."

Doktor klidně přečetl její dopis až do konce a když dočetl, spokojeně si oddychl.

„Tohle dohromady nic není," pomyslil si, „o tom může rada také věděti! Vlastně už o tom ví! Že se nevrátí, je přirozeno, a že chce věci urovnati mimosoudně je slušno. Pojedu do Prahy —!"

Sedl a ihned napsal radově choti, že ji bude pozítří očekávati ve dvě hodiny v Praze v kavárně „Bristol", aby přišla zcela určitě, že ho rada Severin zmocnil, aby urovnal tuto věc. Kdyby nemohla přijíti, aby mu telegrafovala zítra do večera, aby zbytečně nejezdil.

Doktora zachvátila horečka nedočkavosti. Rychle se ustrojil, vyběhl na náměstí s odhodláním, že radovi oznámí ještě večer, oč jde. Večerní chladný vzduch zavál mu do rozpálených tváří. Okna radova bytu byla osvětlena.

„Dnes už toho nechám," rozhodl se, „nebudu mu kazit noc! Jemu to je přece jenom zlou skutečností, dosud mu to bylo dohadem a domněnkou. S těmi už se smířil, se skutečností ho musím teprve usmířit."

Obešel náměstí a vrátil se domů. „Dobře jsem udělal," říkal si v noci, nemoha usnouti, „vždyť mě to samotného pobouřilo a rozčililo, a konec konců ani se mne to netýká!"

Noc si zneklidnil, spánek si odehnal. Nepokojně se převaloval s boku na bok, snaže se marně zahnati příšeru radova osudu.

Časně ráno běhal po náměstí a očekával, až vyjde rada. Když vyšel, zase ho opustilo odhodlání, že mu řekne, co se nyní děje.

„Nebudu mu kazit den!" rozhodl se a neřekl mu ničeho. Jen ho až do soudu doprovodil.

Napiatě očekával, nebude-li ona telegrafovati. Ještě pozdě večer očekával její telegram, a když netelegrafovala do desíti hodin, pak teprve ukládal své věci do cestovního tlumoku a chystal se na cestu. Radovi se nesvěřil, co chystá.

Jízda vlakem rozptýlila jeho napětí. O desáté hodině byl v Praze. Nejistě kráčel ulicemi, nevěda, co počíti do odpoledne. Mrzel se, že si neobjednal schůzku na časnější hodinu, aby mohl brzy odjeti.

Nesmírná tesknota chytila mu duši. To nebyla Praha jeho mužných let, do které se vždy občas a rád vracel, ruch města se mu nelíbil. Připadalo mu, že se lidé posměšně za ním, venkovským hastrošem, jak se v duchu nazval, ohlížejí, a mimoděk mu to vhánělo krev do tváří.

O jedné hodině seděl v kavárně a čekal. Sestavoval si v duchu rozmluvu s ní. Umiňoval si, že bude mluviti jen o jejich věci, totiž, jak by se finančně upravil vzájemný poměr manželů.

Přesně ve dvě hodiny přišla.

Doktor Mráček vstal neohrabaně, poklonil se a podal jí ruku. Byla všecka vyměněna, velkoměstská dáma z ní byla. Usedla si nenuceně ke stolku, poručila si nejprve bílou kávu a pak se k němu nachýlila přes černý mramor kavárního stolku.

„Jste zasvěcen, pane doktore, do všeho?"

„Do všeho, milostivá! Můj přítel, rada Severin, je ochoten vyrovnati věc smírně. Nabízí vám platiti měsíčně příslušné alimenty ve výši stodvaceti korun."

Těžko tu číslici vypravil přes rozpálené rty a pak se upiatě zadíval na její ústa, aby mu ani písmeno neušlo z její odpovědi. Trochu se zarazila a plaše na něho pohlédla.

„Jsem úplně srozuměna!" pravila po chvíli.

„Musím to ještě oznámiti svému příteli, než bude lze pokládati tuto dohodu za definitivní, ale obratem pošty budete míti odpověď. Jinak zůstane všecko nezměněno, návrat je vyloučen, že ano?"

„Je vyloučen!" pravila klidně. „Ale vy jste zdráv, pane doktore, jak pozoruji! Daří se vám výtečně! Jste spokojen a šťasten."

Nenadál se tohoto obratu, jenž mu vehnal krev do tváří.

„Už jsem se vypořádal, milostivá, se životem, a jsem ovšem s tím, co je, spo-

kojen. Ve vlastní věci bych do Prahy nejel!“

„Vážím si vaší oběti! Ale nemohlo se státi jinak, darmo mluvit. Nechci se omlouvat, nechci vysvětlovat. Tolik, co nyní beru na penězích, měla bych jako učitelka taky, je to tedy přiměřená náhrada, zvláště když uvážíte, že mně je návrat k mému původnímu povolání zatarasen.“

„V tom opravdu vám nelze nic vytýkati!“ pravil doktor.

Řeč jim došla. Poseděli chvíli strachujíce se navzájem a marně hledajíce něčeho, nač by navázali další rozhovor. Konečně se doktor zahleděl na hodiny a předstíraje, že pospíchá ku vlaku, kvapně se rozloučil a vyšel na ulici.

— Nic se v ní nehnulo! pravil si trochu zklamaně. — Ani se o něm nezmínila, jen s výčitkou na něho vzpomněla, že jí sňatek s ním zatarasil návrat do bývalého povolání. A ráda z něho kdysi utíkala!

(Pokračování.)

B. Kaminský:

TŘI LISTY.

(Z KNIHY: POSLEDNÍ LÁSKA.)

I.

Má krásná, drahá, sladkoústá,
má lásko, již mám nad vše rád,
v té touze, jež mi v duši vzrůstá,
vás pozdravuji nastokrát.

Života mého, snů mých paní,
mně dovolte, vám psáti list,
jenž — vím, a jinak nelze ani —
jen ohni padne za kořist.

A přec ten list, ať chudý, němý,
než v ohni vzplane za krátko,
nechť poví vám, jak drahá jste mi,
má krásná, zlatá pohádko!

Nechť poví vám, jak nedočkavě
vždy s touhou čekám na chvíli,
kdy drahá vaše skráň k mé hlavě
se jako zázrak nachýlí!

Nechť poví vám, jak jste mně milá,
ten blaha pocit neznámý
jste v duši mé vy probudila,
jak žádná jiná před vámi.

Nechť poví vám . . . ó co vše říci
vám chtěl bych, drahá paní má!
Krom vás mou duši milující
nic takým kouzlem nejímá.

Jsem váš a vámi zajat zcela,
tak z celé duše vás mám rád . . .
A za to, že má duše směla
v to štěstí věřit jedenkrát; —

A za to, že jsem potkal s vámi
se v životě svém k posledu,
a za vše, co mi duši mámí,
za každý z vašich pohledů; —

A za to, že jste trochu světla
v mé osamělé vnesla dni
a že v mém srdci vámi zkvetla
má drahá láska poslední —:

Za vše to, drahá, k vaší hlavě
bych požehnání snesl rád,
a dlouze, horoucně a žhavě
vás líbám na stotisíckrát . . .

II.

Má krásná, drahá, sladká touho
a lásko má, můj zlatý sne,
ó viďte, ještě dlouho, dlouho
mé štěstí ve tmách nezhasne?

Ach, nesmí! . . . Já v ně život celý
jsem věřil, doufal, čekal rád
a říkával si osamělý,
že přijde, přijde jedenkrát —

Já věřil jsem, že div se stane,
že zázrak vejde v duši mou,
že ruce drahé, zbožňované
mne jednou v lásce obejmou —

Já věděl, v životě že jdu si
pro chvíli, o níž duše sní,
já věřil, ta že přijít musí,
jež smutek dnů mých rozjasní —

Vždy věřil jsem, že darmo nelká
má duše po ní, věřil jsem,
že láska, krásná, svatá, velká
nebude jednou marným snem.

Tak míjela mi léta trudná,
když život se tak marným zdál —
jen v srdci, hluboko kdes u dna,
má hvězdná touha žila dál.

A tak jsem vídal v truchlém snění,
jak život mizel, v dálku táh' —
„Již pozdě!..“ „Ještě pozdě není!“
jsem říkával si v samotách.

A zatím šly kol mnohé ženy —
ach ne, já snil jsem o jiné,
a dál jsem věřil roztoužený,
že její zrak mi pokyne —

Má dobrá, krásná, drahá, milá,
vás měl jsem v duši, čekal jsem, —
ne, o čem léta duše snila,
přec nebylo jen marným snem!

Ó paní, v té své mladé kráse
jste vlídně vešla v cestu mou,
jak s nocí jitro potkává se
a jako jaro se zimou...

Vím, den můj k večeru se chýlí,
den váš se teprv rozední —
ó zůstaň se mnou, zůstaň chvíli,
má svatá lásko poslední!

Má krásná, drahá, sladká touho
a lásko má, můj zlatý sne,
ó viď, že ještě dlouho, dlouho
mé slunce ve tmách nezhasne?

III.

Má drahá, krásná, nad vše dražší,
má nejmilejší, rcete, čím
se za všechnu tu lásku vaši
a vaši něhu odvděčím?

Vy, jejíž jméno je mi svato,
vy, kteráž jste mým drahým snem,
čím za vše splatím vám, i za to,
že jednou v žití šťasten jsem?

Za všecko to, čím žiji znova
po dlouhých letech, plných ztrát,
v té lásce, již k vám srdce chová,
vždy děkuji vám nastokrát.

Jen vámi procitnul a ožil
jsem z těžkých snů těch přešlých let —
k vám bůh mi v srdce lásku vložil
až na konec, až naposled...

Teprve pozdě v žití šťasten
smím být alespoň na krátko,
kéž dlouho, dlouho trval čas ten,
kdy se mnou jste, má pohádko!

Kéž vaše láska, již si chrání
mé srdce jako drahý skvost,
kéž se mnou byla do skonání,
kéž se mnou byla pro věčnost!

Já chvěji se, čím bych byl bez ní,
jež nyní štěstí učí mne,
a jež mé srdce tiše vězní
v horoucí touze upřímné?

Svit jara chmurné dny mé protkal,
mé smutné, osamělé dni,
dík, že jsem vás, ó krásná, potkal,
má drahá lásko poslední!

Vždy věřil jsem a čekal němě
na tuto chvíli řadu let —
a přišla jste, ó přišla ke mně,
vy nejdražší až naposled!

Vždy věřil jsem, že je tu kdesi
to štěstí velké, neznámé,
a věřil jsem, že stiskneme si
kdys ruce, že se potkáme —

A potkal jsem vás na své pouti
a to mi k pýše dostačí,
že ruce moje obejmouti
vás mohly, drahá, nejsladší!

A za ty svaté štěstí chvíle,
jež něha vaše luzně tká,
já líbám vaše čelo bílé,
má krásná, dobrá, přesladká!

Tak vešla jste v mé žití sprahlé,
kde srdce marně léta sní
sen o štěstí — a vámi náhle
se divem vše kol rozjasní.

Tak přišla jste, na čele světlý
jas mládí zářil do mé tmy
a vámi samé růže zkvetly
nad zašlých roků bolestmi.

Tak vidím vás, a dlouho, dlouho
zřít budu, do konce svých dní,
má krásná, zlatá, sladká touho,
má drahá lásko poslední!

Tak vidím vás, tak žití celé
vás budu zřít, až k posledu,
s tím červánkem na mladém čele,
s tou něhou v měkkém pohledu,

Jak vaše skráň se ke mně chýlí...
Má kráso, ty můj zlatý sne,
ó zůstaň, zůstaň, zůstaň chvíli,
než ve tmách život pohasne...

V. V. Škorpil:

JANA NERUDY KORESPONDENCE VYSOKOMÝTSKÁ.

III.

21. dubna 1880.

(XI.) Můj milý!

Jak ráno vstanu, dívám se pod noviny, když přijdu domů, hledím hned na stůl, když domovnice vejde, dívám se jí na ruce, když ve vůkolí potkám listonoše, ptám se ho — a od Tebe pořád žádný list! Nejsi tedy ve Vídni. Zotavuješ se zase cestou — nezávidím Ti, ale Ty i když máš cestu ze svého povolání, předc cestuješ bez starostí a nechutě, a já i v takových případech, které by tedy vždy svou změnou již přispěti měly k jakémus zotavení, vezu celou atmosféru těžkou s sebou. Jindy jsi mi posílal z cest alespoň pilně korespondenční pozdrav — nečiním Ti teď výčitek, ale jakmile se vrátíš a mé listy si přečteš, napíšeš mně několik řádek, viď? Měl bych několik Tvých přátelských, hojivých slov tuze zapotřebí. A při tom si všimneš adresy — přijal jsem autografii Tvou, vždyť je to Tvá vůle a zcela Tvá věc.*)

Píšu Ti, ačkoli tedy asi nedostane se Ti hned zítra tento můj list do rukou. Musím Ti psát, potřebuju úlevy, jinde jí nenaleznu. Píšu Ti, co jsem již jednou psal a ležet nechal, boje se výtky měkkostí, a Tvého i svého úsměchu. Píšu drobným písmem, neboť cítím, že toho bude mnoho.

V myšlenkách kladu hlavu na Tvá prsa a dívám se Ti do očí. Prosím, nesměj se mi, že jsem měkký — viď, že se mi nesměješ?

Je mně zle. Jsem v stálém rozechvění. Po těle mi běhají záchvěvy, ruce jsou horky a suchy, mozek se třese, nervy nad žaludkem pálí, nohy se chvějou i při sedění, puls přebíhá od 64 do 90. Co je to? Děsná nervosa, ovšem, a také bych o ní s tím důrazem nepsal, kdyby byla od téhodne, od měsíce — však jsi příliš dobrý pozorovatel, abys nebyl rozechvělou zádumčivost pozoroval již za mého rajchsrátovského pobytu. Ale pořád to roste, to je děsivé. Neskonalý strach mne pojímá jako před nějakým velkým neštěstím, jako by vše na mne spadnout mělo. Není to pořád, ale jsou takové mnohé hodiny, a při tom musím pracovat, musím, není pomoci. Domnívám se, že by pomohl klid, ale právě teď není na něj ani pomýšlení. Lékař praví „venkov a studené lázně", ale bohužel teď předce není ještě čas pro ně. Nejím a nespím. Cokoliv se stane, všechno mne dojímá jen strastně.

Doufám, že můj organism to ještě přemůže. Měl jsem to již jednou, bylo to tenkráte, když aféry montágs-revueovské*), do kterých mne osud zapletl beze všeho mého přičinění, rozrušily a roztřásly veškerou mou soustavu nervovou — vždyť se pamatuješ, že jsem přicházel až k cho-

*) V. K. Šembera psal adressy své Nerudovi sám boje se msty svých německých kolegů.

*) Neruda byl staročechy neprávem podezříván, že je napadá v německé pražské „Montags Revue".

robným fantasiím. Od té doby, díky našim křišťálovým poměrům, jsem se nezotavil nikdy na dýl než na několik měsíců. Ob čas mne to vždycky chytlo, ale vždycky jsem věděl příčinu, a teď ji nevím.

Ptám se sebe, chorobně hloubám — nevím. Poměry moje se nezhoršily, ba jsou v některém ohledu i lepší. Dluhů jsem si velkou spořivostí trochu uplatil. Redakční atmosféra je jasnější než byla po léta. Listu se daří dobře a Julius je zase urbánní, někdy až přítulný; také tím přišla vrozená mu noblessa zase na povrch, on restituoval mou gáži a ulevuje mně, třeba-li toho, v práci. Také poměr k ostatním je snesitelný, bez závady. O bývalý svůj vliv v listu, neuměje se v ničem přetvařovat bohužel, jsem se sice připravil — staneť se mně dnes i, že napíšu nějakou notici a ona se mně mlčky vyhodí (o čemž z posledních dnů jindy podrobněji. Musím také říci upřímně, že ten nynější, aspoň polovičatý kollegiální poměr je mně velice příjemný. Při dřívějším proudu byl bych konečně předc nějak vylít z redakce, a cítím, že bych už neměl síly na zřízení si nové existence) — ale co mně na tom záleží, mám-li vliv větší či menší či hodně malý. Takto mám ovšem starostí pořád mnoho, vždyť jsem ale nebyl bez nich jaktěživ a mám porci lehkomyslnosti! A mám mnoho, velmi mnoho mimořádné práce — ale vím, kdy skončí, a to už je vždycky něco. Zkrátka, já příčiny nevím.

Tedy se řekne přepracovanost. Snad. Na všechen způsob je to ale summa mé životní addice, dosti již dlouhé, pořád stejné, nejvíc nepotěšné. Bože můj, já měl tak málo radostí, tak málo šťastných zcela chvil. Když se dívám na vás téměř všechny ostatní, připadám si co trhan. Lásky ženské — mimo matčinu jsem jí téměř nepoznal! Moje vzpomínky jsou hluchy. Potěšení z práce?

Ano, těšila mne práce — ale to stálé dupání všech po květech ducha i srdce mého a pak ten bolestný, doufám ovšem že jen dočasný neúspěch naší věci — Ty víš, jak s ní souvisím celou duší svou! Ten neúspěch mně podrážel všechny kroky, protrpčil veškerý život, vzal všechnu chuť. Už od „Kosmických", tedy již od dvou let, jsem nenapsal j e d i n é h o slova s tvořivou chutí.

Moje povaha není dle toho, aby mi získala přátel. Tebe jsem našel, od roku 1863, kdy jsi mi pozdrav „ze svých ňader" poslal, proplétaly se duše naše. Někdy jsi mi učinil i bolest, ale proto předc jsem viděl vždy až na dno Tvého poctivého srdce, a pro to srdce Tě mám neskonale rád. Ty ani nevíš, jak vděčně vzpomínám, hlavně ale na oba pobyty u Tebe, za čas výstavy a předlonim, a bylo mně po obakráte jako bych z nebezpečného víru se byl dostal někam na pevnost a měl pocit naprostého klidu a plné bezpečnosti.

Něco podobného jsem pocítil, když jsem s Tebou obědval u otce, když matka nejlepší kousky předkládala a nutila a když otec s tak upřímnou horlivostí mluvil o nálezech svých, bylo mně volno jako u vlastní matky mé a byl bych tam seděl do druhého dne.

Je mi lehko. Jako by mlhu se mne stáh!

P r o s í m, neodpověz mně v tónu podobném!

*

(XII.) 6. května 1880.

Psal mi Pawikovski. Že prý s Tebou mluvil a žes radil k vydání „Kosmických" až na podzim. Souhlasím, jsem už dost šedivý básník, abych snad byl netrpěliv. Beztoho, jak již praveno, vyžil jsem se již z knížky té, jako ze všeho, co je jednou už otištěno a prošlo novinami. Ale prosím, kdo je Pražák, nakládatel? Má kněhkupeckou representaci jeho firma? Je-li samostatným kněhkupcem, můžeš mi ovšem dát zprávu a počkám na ni, než Pawikovskému odepíšu. Je-li ale „společníkem" bude as nemožno, leda náhodou. Byl u Wallishausera! Že je hodný a horlivý, to vím, mluvilť jsem tenkráte s ním. A pak nastane ten hec v německých novinách.

Bolí mne hlava jako střep. To je následek zimničních nocí. Už budu brzy tak málo spát jako spával Sláda.*)

V sobotu doufám, že pošlu už skvostný exemplář aspoň tatínkovi.

*

(XIII.) 17. října 1880.

V tomhle jsme si neporozuměli. Nešen časovým proudem zahleděl jsi se jinam, než kam čelila má otázka.

To vím, že přijetí nebude valné**), možno že to budou rvát, možno že jen umlčovat k vůli celé nynější nepřirozené a nám nepříznivé situaci — ne k vůli té jedné básničce; neboť kdyby nebyla v t o m licentia poetica, že básník má k a ž d o u i n d i v i d u a l i t u vyzývat k letu n e j v y š š í m u, tím spíše tedy vlastní národ svůj, pak není ve světě licentia poetica

---

*) Básník Sládek.

**) Překlad „Kosmických písní" do němčiny Pawikovskim.

vůbec žádná. Avšak na tom umlčování eventuelním atd. mně nezáleží. Ty víš, že řeknu-li cos podobného, není to koketerie. Po dvacet let mne umlčovali i doma, umlčují podnes, kde mohou, člověk se stane otrlý. Ovšem by mně bylo rozhodně a daleko milejší, kdyby o knize se mluvilo tak, že by šla na odbyt. Ne k vůli mně, k vůli české literatuře.

Mně záleží na něčem jiném. Právě proto, že znám, uznávám, cítím velikost německé literatury. Mně nemůže být lhostejno, když tu ponejprv vstupuju do ní — třeba že překladem někoho jiného — vstupuju-li důstojně nebo vypadám-li příliš trpaslicky naproti velikosti a síle poesie německé.

O tom ale nemohu nikdy zcela sám soudit, a byť bych byl pravzorem všech autokritiků. Proto jsem položil otázku k Tobě, abych slyšel, je-li ten literární zjevek d ů s t o j n ý n e b o n e. Proto také jsem prosil a prosím zas za případné — ne schválně hledané — úsudky jiných, uslyšíš-li jich, ať už jsou příznivy nebo naprosto nepříznivy. Však já mám dost chladnosti a znalosti, abych z toho poznal čáru pravou.

Nezáleželo mi na tom, aby Pawikovski tam tu básničku dal, ale také bych byl neřekl: vynech ji. Je psána sice pro nás, ale spisovatel stojí vždy plně za vše, co napíše ať už pro kruh širší nebo kruh užší. Vůbec jsem Pawikovskému ničeho neřekl a neradil, jak si můžeš pomyslit sám. Poukázal jsem na některé nutné změny v překladu a částečně on vyhověl. Do úvodu jsem mu zaslal prostě několik řádek suchých dat. Že by Ty's byl snad se odhodlal úvod napsat, nemohl jsem ovšem dle žádného výroku soudit, a třeba mne bylo napadlo i to, samovolně bych byl Pawikovskému to předce neradil. Škoda, desetkrát škoda!

Tatínkovi srdečný pozdrav. Ale já přijímám ty gratulace úzdravní s jakýms elegickým pocitem. Kdybych byl nemusil k vůli zdraví jinakému, snad bych se nebyl vynutil dosud ven, a kdybych nemusil, také bych dosud nepsal. Věř mně, z c e l a dobře nebude už nikdy, sám lékař už to připouští.

Ostatně si nemysli, že mne poměry nadobro utlačujou. Čti mé feuilletony a uvidíš, že práce jde. A myšlenky přirozeně se už staly různější.

*

(XIV.) 9. května 1880.

Už jsem klidnější. Na dnešek a včerejšek jsem spal. Ale že jsem klidnější, pozoruju podle rojení se myšlenek; rád bych psal a dělal tisíc věcí najednou. Ačkoli tomu nevěřím, vím, že mne maličkost může zas rozohnit, znám se.

Práce dobíhají vrchu, „Národ sobě" ale bohužel nebude as hotov. Včera jsem dostal do ruky teprvé fotografii kresby, která fotograficky se má reprodukovat co umělecká příloha zvláštní (jako ta Meissenierova) a fotografie je špatna, musí se učinit znovu. Ženíšek, kreslič, pracoval sic pilně 14 dní, ale zároveň o 14 dní pozdě. Teď máme nadělení.

Také stran tatínka už jsem klidnější. Vždyť ovládá materiál a zná své odpůrce. Já pak, třeba měl jiný o věci náhled než on, znám jeho čistou snahu při tom a přičítám mu za zásluhu, že se ve věci té konečně vyjasní, tak nebo tak. Jakož jsem ostatně už dvakráte ve feuilletonu řekl.

*

(XV.) Scházelo málo a já bych byl pochoval Datla, totiž co svého nakladatele. Učinil jsem jakýs penežitý požadavek. Tahal mne přes půl roku za nos, v poslední den nejnovější lhůty, 1. června, řekl prostě a pansky: „ne!" Já na to chladně: „Dobře, tedy příští věci vydám jinde." Panské pokrčení rameny. Ale pak zoufalost, drožka, Julius, aby prý sprostředkoval. Dal jsem lhůtu ještě jednu, do středy v poledne. Vederemo. Jsem naproti těm pánům teď chladný, — konečně!

Dne 29. května poslal jsem k místodržitelství žádost za státní stipendium (nevím, byla-li lhůta do 1. června nebo července) a den na to už mne to mrzelo. Kdybych nic nedostal, byl by posměch ukrutný.

*

(XVI.) Tedy státní stipendium mně nedali! Zlobím se ukrutně, věř, že bych sám dal tisícovku za to, kdyby se mně nebyla ta urážka stala. — Máš-li náhodou konexi dotyčnou, dozvěď se mi, jak, kdo a proč.

To bude jásot!

Arbes je propuštěn z redakce! Dostal třínedělní výpověď z „ekonomických" příčin. Nemluv ale a nepiš o tom ani slova, jedná se mně o to, abych chudáka zase přived' zpátky.

(XVII.) Prosím tě pro všechno, ať se otec na žádný způsob neobrátí na mne stran té nejnovější literatury! Byl bych v největších rozpacích! Jakpak bych mohl psát v době, ve které bych musil psát o sobě! Z toho stanoviska mu to vymluv.

S Datlem mír. Ale víš „evropský", na základě hotovosti k boji. Tolik je jisto:

a) že budu teď velmi opatrný v tom, aby nerostl dluh můj u něho, b) že finančně hněv přešlý mně jen prospěl. Tyto dny jsem mu dal zas něco (překlad povídek pro děti — nepovídej o tom) a on musil vyplatit hned hotově. Celých patnáct zlatých dal. Dříve by je byl prostě odepsal na dluh a ještě s hrubstvím. Teď jsem hrubý já, a on musí platiti.

(XVIII.) Dne 1. května 1881.

Můj milý!

Nepíšu Ti a má to své příčiny. Předně Akademie žurn. spolku — denně k vůli ní alespoň deset listů individualně stylisovaných a psaných, k ostatní práci.

A pak jsem Ti chtěl psát něco zas zajímavého. Tedy! Každé tři roky, dne 1. května uděluje Svatobor literární cenu „Čermákovu" (po faráři Filip. Čermákovi), tisíc zlatých, jednou za tři leta vědeckou (dostal Domek), pak zas belletristickou, a o tuto jednalo se tyto dny. Dnes je resultát v novinách. „Komisse" (v níž také Schulz!) rozdělila dle jakéhos „instrumentu" tisíc zlatých na několik kousků: první cenu (400) obdržel Čech, druhou Vrchlický, třetí Krásnohorská. Punctum. O „Kosmických" ani řeči, neboť dnes stojí v novinách, že brán ohled jen na věci, které měly víc než šest archů*). Tedy soud podle lokte. Rozuměj ještě k tomu, že cena má se přiděliti vždy nejlepší práci, která vyšla za (poslední) tři léta.

Tak vidíš! Ovšem nehodlám mlčet, ale musím jednat opatrně. Nejednalo a nikdy se mi dle mé povahy jednat nemůže o cenu. Mohli ji dát zase Čechovi neb komukoli, a já bych byl ani nemuk, nemoh' muknout. Ale vykopnout se dát z konkurence, mlčet k formě, která zvolena, jen aby se o mně ani jednat nemuselo, to nehodlám! Arci musím jednat opatrně, vzdor tomu, že bych přísahal, že zde se nejedná jen snad o hlupství, nýbrž o schválnost, a že „instrument" sdělán retrospektně teprv, když se vidělo, kdo a co za ta tři léta uveřejnil. Pak ovšem snadno lze říci, vylučujem pro tentokrát lyriku, nebo epiku, nebo třeba sáhnout už k prostředku nejhloupějšímu a počítat archy.

Ale jistotu, plnou jistotu předce jen musím dříve mít, a pak si to vybojuju sám, beztoho nemohu na pomoc počítat žádnou, ano překážela by mně a mohla by proceduru zkazit.

Přemýšlím o té věci věru ledově, ale předc jen myslím, že jsi v tom případu teď přirozeně ještě ledovější a snad mně poradíš . . .

Chci napřed dát do novin prosté vyzvání k „Svatoboru", dvě krátké otázky: Kdo sdělal ten instrument. Kdy teprv určeno to stran počtu archů.

Odpovědít mně musí, poněváč sic budu otázky opakovat a nalehat spůsobem drastickým. Rozumí se samo sebou, že zároveň důstojně odmítnu i zdání toho, že se mně jednalo o cenu.

Přiznám se rád, že jsem očekával od komise něco jiného.

Doufal jsem sám, že nepěkný můj poměr k „Svatoboru", spůsobený loňským urážlivým odmítnutím žádosti mé, bude teď, ať už způsobem jakýmkoli, napraven — jsem vzdor všemu už chlap takový, že mne co Čecha bolí poměr každý falešný z některé české věci. Proto jsem také výslovně Schulze upozornil, že práce má spadá do konkurence, a že bych sám rád falešné té posice pozbyl.

Mohli to věru učinit nějak snadno, jakkoli, při tom pořád dát cenu komukoli — ne ale mne kopnout znovu!

Ty vidíš podle šíře mého listu, že jsem rozhněván. Není věru ale divu!

Tedy mi laskavě piš, protože věc spěchá.

Srdečný pozdrav!

Tvůj

Jan Neruda.

*) Podmínka nadačního statutu, o níž Neruda patrně nevěděl.

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

„Mýlíte se," řekla slečna Berta prudce, pozorujíc, jak obličej paní Romany se bolestně stáhl.

„Jak poroučíte, slečno," odtušil dr. Brousek.

Paní Romana uhodla účast a obrátila se vděčně k slečně Bertě.

„Vím, že nejsem sultánovou dcerou — snad jsem o něčem blouznila — ale vím, že jsem ženou nešťastnou."

Odmlčela se a oči se jí hustě zakalily.

„Nemocná vezme koupel," nařizoval ředitel opatrovnicím. „A krk jí obvážete

octanem. A bude-li chtíti do zahrady, jedna ji doprovodíte.“

Pak určil ještě jídelní lístek pro nemocnou a šel dále.

„Vy jste satyr!“ řekla venku slečna Berta assistentovi.

„Děkuji, vycítil jsem už z důtky,“ odvětil doktor Brousek chladnokrevně a obrátil se k řediteli s dotazem, co o případu s paní Jírovou soudí.

„Nevím ještě,“ odvětil ředitel váhavě. Vyjadřoval se v otázkách nemocí duševních vždy velmi opatrně, až mu to škodilo. Reservované prognosy jeho byly kontrastem k apodiktickým výrokům doktora Brouska. Ředitel dr. Behr zabýval se psychiatrií přes třicet roků a slynul jako kapacita svého oboru.

„Remisse,“ odpověděl si assistent sám. „A myslím, že to dlouho nepotrvá.“

„To nelze říci,“ odporoval ředitel. „Jsou restituce, které trvají měsíce, roky.“

„I v tak pokročilých případech, pane řediteli?“

„Co víme o tak zvané pokročilosti?“ opáčil ředitel otázku zase otázkou.

„A příčina takové přestávky?“

„Neznáma.“

„Myslím, že se paní Jírová může ještě uzdraviti,“ přidala slečna Berta ze svého a byla nemálo uražena, že oba mužové se usmáli. Tak bagatellisujícím způsobem! Cítila, že se červená. Nyní zrovna bude mluviti!

„Pěkná věda!“ persiflovala oba muže. „Co víme o tak zvané pokročilosti? A příčina? Neznáma! Děkuji pěkně za takovou vědu! Schází ještě, aby každý lékařský rozhovor začínal citoslovci: Bohužel, snad, předpokládaje že, kdyby a leč! Roztomilé vyhlídky pro mou vědychtivost! A já hloupá medicině tak věřila! Byla mi vědou všech věd, ba uměním!“

Ředitel se rozesmál, až si brejle pomáčel.

„Slečna Berta buď ryc anebo nic,“ píchal doktor Brousek.

Slečna Berta našpulila opovržlivě spodní ret.

„Ano, jsem pro rozhodnost ve všem. Když nevěřím, tak podle toho jednám. Jen žádné shnilé kompromisy a augurství! A více srdce, páni lékaři! Polovičatosti a manolování nemohu cítit!“

„To manolování platí vám, kollego,“ smál se papínek ředitel.

„Ale polovičatosti nám oběma,“ odsekl doktor Brousek.

* * *

Opatrovnice vykoupaly paní Romanu a krk obvázaly ji kravattou z octanu hlinitého. Pak jí oblékly a na ostříhanou hlavu posadily jakýsi koupací čepeček.

Mozek paní Jírové Romany pracoval zatím rychle a rázně. Již nebylo zmatku, ač tíseň myšlenek nepolevila. A světlo intensivní nejen trvalo, ale šířilo se, mohutnělo.

V purpurných mlhách zjevila se jí dívčina z úřednické rodiny pražské. A jako nejrannější radost, rok strávený u babičky, otcovy matky, na venkově. Palouky plné květů a medově vonící jetelina a zase třpytné sněhy, obalující holé větve hrušní, telegrafní dráty v kožíškách a zrcadla klouzaček na zemi pod nohama mrazem jen jen zvonící. Co bylo vábnější, léto či zima?

Vše, vše bylo drahé, zlaté, protože nad tím vznášelo se její dětství, hravé, bezstarostné.

Matka otcova byla vlastně Slověnkou. Mazurova se volala, a chodila do Čech za polní prací. Chodila tam s ženichem od malička zaslíbeným, Ferkem. Ale ten onemocněl v Čechách horkou nemocí. Pochovali ho v české půdě. Prvý i druhý rok přišla osiřelá nevěsta za mrtvým ženichem, až třetí rok nadobro v Čechách zůstala. Byla ošetřovatelkou choré šafářky, obsluhovala ji a když šafářka zemřela, vdovec nabídl Slověnce ruku. Vzali se. Mimo děti z prvního manželství dostal šafář Pokorný od Slověnky hošíka, otce Romany Jírové. Slovenská babička přežila dědečka pouze o pět roků, ač byla jeho o patnáct let mladší. Nebyla slovenská babička nikdy veselá a před smrtí minula se s rozumem. A v blouznění stále jen o svém ženichu Ferkovi a nic o svém muži.

Ale to už byla Romana zase v Praze u otce, magistrátního rady. Měla staršího bratra Ferdinanda, ale zemřel v osmi letech zánětem mozkových blan. Zbyla s Lolou, mladší sestrou. Romana studovala na učitelku, věna by se na ni, dceru úřednické rodiny, sotva dostalo. Lola měla jíti k poště neb do komptoiru. Neměly nazbyt, máti potřebovala přebytky na šatstvo a zábavy. Byly obě dcery hrdy na svou matku, slavnou krasavici. Ale krása zavazuje a ač matinka sama si umně mnohý kus toiletty vyrobila a neměla velkých požadavků, přece nezbavil se otec, když rok se sešel s rokem, nedoplatků. Sám se utahoval, jak mohl.

Bohužel, že mimo krásnou postavu a svěží pleť Romana nic více po matce nezdědila. Nebyla ani dost málo svůdná, byla po otci.

Ale do studia zabrala se vážně. Pracovala denně do noci a práce ji těšila a zají-

mala. Měla neúmornou trpělivost. Vystudovala a složila zkoušky. Poslední rok vedla už Lola otci domácnost, neboť zbožňovaná matinka zemřela zánětem plic, po zábavě, na níž do úpadu tančila.

Romana nebyla tak nadaná, aby při studiu osvojovala si vše snadně, uzavírala se i stala se samotářkou. Sem tam zašla mezi kollegyně, seznala i dorost umělecký, ale nejraději seděla doma u svého stolku. Zkusila, co jsou starosti finanční, jaké umění je zachovati zevní dekorum ve velkoměstě. Nabyla záhy onoho citu zodpovědnosti, o němž většina jejích družek neměla ponětí.

Život ji věru nerozhýčkal a samota stala se jí milejší než společnost. Nepochopovala úchvaty družek, líčících požitky zábav, styků s muži, o něž tolik stály.

(Pokračování.)

Fr. Sekanina:

GLOSSA JUBILEJNÍ.

(Dokončení.)

V úvodu své druhé knihy drobných essayí a obrázků, která se jmenuje *Vedle cesty*, píše Thomayer mezi jiným: „Drobné práce ve spise tomto umístěné vznikly tím, že spisovatel jejich *od útlého mládí miloval belletrii i přírodní vědy. Náklonnost k belletrii byla stejně silná jako láska k přírodním vědám* a vedla . . .zejména v mladších letech k psaní velice četných statí časopiseckých, jichž výbor tuto podán.“

Nebylo možno jinak, než že Thomayer, vždy muž činu a bezprostředního, energického podnikání, vplul plnými plachtami i na pole krásného písemnictví, sotva že duše zatoužila. A výsledky toho projevují se dnes — ne-li stejně bohatě a stejně pronikavě jako na poli vlastního lékařství — tož aspoň s neobyčejným svérázem a originalitou.

Vlastní Thomayerova belletrie, sem tam (zejména v pozdějších publikacích) silně podbarvená autorovými zájmy lékařskými, je dosud shrnuta do těchto publikací: *Příroda a lidé* (1880, 1896), *Vedle cesty* (1895), *Po různých cestách* (1902) a *Žloutne listí* (1905), z nichž všecky jsou signovány populárním pseudonymem „R. E. Jamot“; spadají sem však svým celkovým rázem i knihy *Kulturně historických obrázků z oboru lékařského* (1911), pro přátele a známé vydané *Paběrky* (1911) a nejnovější pestrá, interessantní sbírečka Z *paměti lidí nepatrných a jiné práce* (1913), z nichž mnohé jsou čtenářům ‚Zvonu‘ jistě v nejživější a milé paměti.

Je zajímavo a pro učence rázu Thomayerova ovšem jen příznačno, že belletristický prvek těchto knih, tak svěží a jasný zejména v Přírodě a lidech, pozvolna, ale stále pozbýval svého křišťálového jasu a podbarvoval se vzrůstajícím zájmem popularisačním. Nepíšeme zde kritické studie a nemůžeme tedy ovšem ani podávati literárních rozborů jednotlivých knih, jak za sebou následovaly, ač tolik svádí, poukázati na jejich vnitřní rozmanitost a při tom i na podivuhodný svéráz a originalitu jedné každé z nich. Všecky *vyznačují* Thomayera, třeba že každá jinak. A myslím, že nemůže býti jejich větší pochvaly nad tuto karakteristiku.

Jisto je, že všecky vyrostly z lásky. Mladičký gymnasista, jenž trávíval svoje prázdniny v rodném Podčerchoví, chodíval polem i lesem obyčejně sám, jak přiznává v úvodě své první knížky, a s velikým zájmem všímal si přírody i lidí. „Jednou mne napadlo vystihnouti popisem skupinu pozorování učiněných na několika rybnících u lesa — a tak počala vznikati tato kniha . . .“ Zde tedy zahovořila nejvroucnější, prudce probuzená láska k přírodě, k těm široce rozběhlým lánům a k potemnělým lesům na obzoru, k hájkům a doubravám a bystře se lesknoucím rybníkům v rámci smaragdových lučin. Ač knihu vydal autor již skoro sedmadvacetiletý, básnil ji zanícený jinoch, poeta nejdychtivějších rozletů, malíř, jehož paleta přetékala nejžhavějšími barvami mládí.

A přišel život. Mladý muž, jenž zatím absolvoval universitu a plnými plachtami veplul v praktické vlny svého nového zaměstnání, poznal jej velice z blízka, a to z jeho nejbolestnější stránky. Poznal žalost i bídu lidského utrpení, bratrem stal se mu člověk obtížený bolestí, splynul s ním a ujal se ho. Tak jako dříve pohlížel v ledví přírody, všímaje si každičkého jejího projevu života, její třepotné jitřní krásy i jejích neutuchajících a vzájemných bojů o uhájení existence, tak počal nyní sondovati ledví člověkovo se stanoviska humanisty a lékaře. A napsal své populární obrázky z nemocnice, z ordinačních

síní i čekáren, své psychologické studie z vědeckých cest. Tak vznikly publikace Vedle cesty, Po různých cestách a jistě i mnohé z obrázků sebraných na konec ve knihy nejposlednější. Vyrostly — také z lásky.

A život neustával ve svém tichém, stejnoměrném poklusu. Thomayer vyzrával v muže, jehož každý nový rok práce znamenal nová a nová vzácná obohacení, nové a nové psychologické rozhledy. Sladká životní moudrost se rozvila, rozkvetla filosofie muže do zlatova vyzralých životních plodů, veliké zkušenosti a hlubokých průhledů v lidské nitro. Vědec-humanista stojí tu nad životem jako filosof a laskavý lékař jeho duše, jako dobrotivý básník jeho tajů a záhad. S láskou tu stojí nad ním, laskavě a měkce zkoumá tep jeho ztajených hlubin. A tak vyrůstá pozvolna z dávných vzpomínek a dlouholetých zkušeností řada oněch podivuhodných reminiscencí básníka-filosofa, sladkou moudrostí provanutých, drobných příhod ze života, shrnutých do svazku Žloutne listí... I ony vykvetly — z lásky...

*

A co vyvolala láska, má vždycky své veliké a zlaté posvěcení hloubky i krásy zároveň. Jsou v knihách Thomayerových místa, jež mohl napsati opravdu jen hluboký pozorovatel a veliký básník. Postojme s ním nad zasněženou chodskou krajinou, sledujme jej k chodským rybníkům za časného jitra, kdy tráva jiskří a země oddechuje parami, zamysleme se s ním nad tím věčným bojem a neutuchajícími zápasy živé přírody. Tu v modrém vzduchu jako přibitý symbol zmaru utkvěl žlutý terč krahujce pozorujícího svou vyhlednutou kořist: koroptev. Asi dvakrát či třikrát vrací se mladý autor ve své Přírodě k tomuto známému zjevu, a je ku podivu, jak rozmanitě, vždy s jiných hledisk, ale pokaždé s jakou neobyčejnou suggescí obrazu nám jej vyvolává! Tam zase někde z úkrytu pozoruje tah mladých kachen, bezděčný výlet vodní lysky z bahna do pobřežní traviny, námahu statné užovky, která se chystá posnídat ošklivou polní žábu. Odvěká filosofie přírody: ‚kdo s koho' nesmírně zajímá Thomayera, a už v těch dobách, kdy převládá u něho zájem pozorování a popisu, počínají se ozývat zajímavé hlubší tóny pozdějšího myslitele a psychologa. Tvor strojí úklady tvoru, tchoř přemáhá užovku, člověk odstřeluje krahujce nebo vránu zrovna ve chvíli, kdy již již triumfuje nad svým přemoženým nepřítelem. V Přírodě setkáme se na druhé straně s nejroztomilejšími drobnými živočišnými selankami, pohlížíme tváří v tvář věčnému štěstí a rozkoši lásky, sledujeme vodní ptáky, jak si v zobanech přenášejí svá mláďata z pochybných sítin na místa bezpečnější, vidíme hry mladých zajíčků, jsme přítomni tajemné chvilce rozpuku blatouchu nebo modrého očka pomněnek. V to zamihne se milou popisnou stránkou kus lidové pranostyky, drobounká zkazka vzatá přímo z úst chodského člověka, originální obrat, slovo či výrazný symbol. I pro tuto stránku pozorování a vhodného použití měl Thomayer smysl, a co ho využitkoval teprve ve druhé partii knihy, v níž podal řadu obrázků společenských!

Přečtěte si jeho výborně řezané medaillonky o českých holubářích nebo komediantech nebo kramářích, o hrdinách z dob napoleonských, o obecních příživnících a tulácích! Stať o Kašpárkovi a loutkách, jak ji vystihl v „Českých komediantech", je zrovna kulturně-historickou studií, a jak živě, zajímavě, vtipně podanou! Thomayer platí dnes u nás — jeho Kulturně-historické obrázky a analogické knížky předchozí plně to dosvědčují — za nejšťastnějšího popularisátora vědy — nuže: neshledáváme se již v této publikaci jeho ranného mládí s prvními slibnými nadějemi? Není již zde, stoje ještě plnou nohou a uvědoměle v záhonu belletrie, výborným hlasatelem nedalekých předzvěstí? Věru, knížka o přírodě a lidech, jejíž jednotlivé obrázky byly napsány dávno před Kiplingem a před našimi znalostmi Poláka Dygasińského a amerického malíře-lovce Thompsona Setona, je nesmírně závažna, poněvadž skrývá v sobě velice mnoho základních prvků Thomayera knih příštích a celé jeho humanní a literární činnosti vůbec.

*

Nemůžeme se, bohužel, v kratičké jubilejní stati šíře rozepisovati, neboť naší milou a drahou povinností jest pouze *vzpomenout* vzácné oslavencovy individuality. Ale přece jen nemůže beze zmínky zůstati Thomayerova převzácná dobrota srdce, jeho šlechetnost, jeho neskonalý cit humanní a jeho laskavá, vroucná příchylnost k nebohému, strádajícímu člověku. Naše společnost ve svém celku neví o ní, neboť příslovečná skromnost dobrodějova nikdy nedovolila, aby veřejnost měla jen nejmenší zdání o všem tom, co poručilo kdy vykonat srdce. Naše společnost neví mnoho docela ani o takovém velikém činu, jakým bylo zřízení Tho-

mayerova chudobince v Domažlicích, útulku, který se stal nesmírným dobrodiním pro chodské zestárlé chuďasy a jejž profesor Thomayer na vlastní účet vystavěl i vybavil všemi potřebnými nutnostmi. Naše společnost ve svém celku neví o všech těch stech a stech jednotlivců, kteří se kdy utekli k vynikajícímu internistovi o radu a kteří odcházeli nejen s ní, ale i s nutnou pomocí a s novými životními nadějemi. O všem tom vědí ovšem jen oni jednotlivci, kteří dnes jistě žehnají dobrému člověku, v jehož postavě tak bohatě soustředily sudičky všecky své blahodárné dary: zářivý věhlas vědecký i hluboké porozumění kráse a poesii; bystrý um a veliké, zářné srdce; nejživější humanní smýšlení a zdravý, kriticky neselhávající cit dobra a lásky.

K těm všem stům a stům lidí, kteří si z osobnosti Thomayerovy odnesli záření a pablesk dobra, jež zavazují k vděčnosti, a k všem těm tisícům a tisícům, kteří poznali Thomayera z ostatních, veřejných stránek jeho lidumilného konání, připojujeme se touto prostičkou jubilejní črtou, přejíce drahému svému druhu a příteli v dalším životě všecko nejkrásnější.

FEULLETON.

Dr. *Miloslav Hýsek:*

Domovský list v umění.

Před nedávnem přinesly moravské časopisy zprávu, že moravský zemský výbor přijímá žádosti za udělení pěti cen ze zemské dotace, před několika roky povolené na zvelebení domácího písemnictví; žádosti uchazečů prý mají býti doloženy *domovským listem.* Toto novum bylo s několika stran při uveřejnění konkursu stručně komentováno, ale celkem ne tolik, kolik by zasluhovalo. Kdesi bylo zase vysloveno slovo: moravský separatismus. Celá záležitost však má svoje pozadí, jehož osvětlení ukáže, že tu neběží o moravský separatismus, nýbrž o cosi zcela jiného.

Morava je krásná a zajímavá země. Dalo by se o ní mnoho psáti, o jejím svérázu i o tom, jak se podobá Čechám a jak s nimi srostla. Bude ještě dlouho trvati, než bude možno vysloviti, co vše je skryto v pojmenování „moravský". Pozorujeme-li její vývoj v minulém století, vynikne nám zejména jedno: že od počátku na Moravu přicházeli nejvýznamnější pracovníci z Čech, že domácí lidé byli obyčejně konservativní a za svůj pokrok v různých odvětvích že namnoze Morava děkuje právě Čechům. Mysleme na Klácela, Šemberu a Kynského, nejvýznamnější národní pracovníky předbřeznové; mysleme na učitele Vitáka, prvního organisátora učitelstva v letech šedesátých, abychom více neuváděli z doby starší. A byl to rodák zase český Leander Čech, jenž r. 1885 dal program moravské literatuře, program, po letech znovu opakovaný a dosud neuskutečněný; a byl to Josef Merhaut, zase Čech, jenž pro poslední fasi moravské literatury znamená nejvíce. A největší dnešní básník, jenž na Moravě žije, jest zase Čech, třebas už od moravských hranic, Otakar Březina.

A jako z Čech přicházelo na Moravu mnoho dobrého a nového, nejen podněty, nýbrž i jejich uskutečnění, tak to byli také právě Čechové, kteří bývali občas na Moravě původci t. zv. separatismu. Tak v letech třicátých filologové F. D. Trnka a V. Ziak, a v letech sedmdesátých zakoupený náhončí německého vládního liberalismu Crha. Chci tím říci: ne vše, co je na Moravě dobrého a krásného, má původ také v Moravě samé, a ne vše, co je na Moravě špatného a škodlivého, dá se také Moravě přičísti.

Naproti tomu řada Moravanů záhy přišla do Čech a z Čech platně přispěla k rozvoji našeho kulturního života, specielně pak vědy a umění, Palackým počínajíc a přes Masaryka končíc výtvarníky Švabinským, Kalvodou, Štursou. Někteří z nich akcentovali či akcentují své moravství, jiní nikoliv, neztrácejíce při tom na svém významu. Moravští rodáci pak na Moravě převážnou většinou repraesentují živel konservativní a často odbojný proti novým kulturním proudům. Proti Klácelovi stál Sušil, proti nové poesii školy Vrchlického Bartoš a Šťastný, a tam, kde pokoušeli se domácí ovzduší spojiti s moderními prvky, jak se o to snažila katolická moderna, skončily tyto pokusy vítězstvím reakce.

Na rozdíl od Čech umělecká práce moravská vždy přihlížela hlavně k lidu: chtěla z něho čerpat, jej ušlechtit a povznést, být nejen umění, nýbrž i lidu na prospěch. A právě lid nejvíce se proti ní odborně vzpíral: to, co právě s ohledem na moravskou zemskou dotaci napsal o moravských spisovatelích před lety ve své „Selce" vůdce katolického moravského rolnictva Josef Šamalík, bude ještě po mnohých desetiletích bolestným dokumentem strannické vášně a kulturní lhostejnosti.

Dnes, v době tolik pohnuté a nesjednocené, kdy boje politické i kulturní jsou stále napjatější

a bezohlednější, jest výměna lidí z Čech a Moravy mnohem větší než před několika desetiletími. Moravští lidé jsou i dnes v Čechách na mnohých místech v popředí, z Čech pak pracuje na Moravě rovněž hojně jednotlivců. Ale celkové ovzduší moravské se nezměnilo, naopak: reakcionářské proudy jsou dravější, než byly. A obracejí se tím usilovněji proti „cizincům" z království, pokud na Moravě neplují oficielním řečištěm a v Čechách, ač Moravané, se „popražštili".

A s toho hlediska dlužno posuzovati podmínku moravského zemského výboru, aby uchazeči o ceny z literární dotace měli moravský domovský list.

Až do dneška byly podmínky jiné a správnější. Byla-li tato dotace povolena pro zvelebení písemnictví na Moravě, mohli se o ni ucházeti buď Moravané rodem, nebo spisovatelé na Moravě žijící. Tím bylo vyhověno na všechny strany. Spisovatelé na Moravě žijící, ať mají tu domovské právo či nemají, mohou dobře přispěti rozvoji moravské literatury, a stejně Moravané, kteří žijí mimo Moravu, nemají tam již domovského práva a přece jsou Moravany.

Byl jsem r. 1910 členem poroty pro udělení této dotace vedle Viktora Dyka a Jos. Holého. Jednohlasně jsme se o cenách rozhodli. První cena byla přiřknuta dru. Janu Herbenovi za druhé rozšířené vydání jihomoravské kroniky „Do třetího i čtvrtého pokolení" o dvou dílech a druhá cena St. K. Neumannovi za rukopisnou sbírku veršů. Rukopisné práce se mohly o cenu ucházeti a při druhých vydáních prací starších, jichž tehdy došlo několik, shodli jsme se na stanovisku, že možno přihlížeti pouze k vydáním značně rozšířeným nebo podstatně změněným. A takovým byla kronika Herbenova.

Ale Jan Herben, jejž jsme posuzovali ne jako politika, nýbrž jako umělce, jest chefredaktorem „Času", v klerikálních kruzích moravských velmi neoblíbeného. A St. K. Neumann, jejž jsme zase posuzovali jako básníka a nikoliv jako člověka toho či onoho smýšlení, jest anarchista a spolupracovník „Lidových Novin" a tedy opět postrach v jistých vrstvách moravských. A proto bylo nutno porotu napadnouti. Učinily tak listy klerikální a v čele jejich šla brněnská revue „Hlídka". „Hlídka" tehdy otiskla poznámku, v níž přímo vytkla, že Neumann je anarchista a kniha Herbenova že je hodně stará. Při tom se útočilo na moravský zemský výbor, že mne jmenoval svým zástupcem a tak umožnil toto rozhodnutí, a nepřímo se mu naznačovalo, aby pro příští rok se dal zastupovati někým jiným.

Na pomoc pak těmto hlasům přispěchali i někteří moravští literáti. Až do naší poroty se zemská dotace rozdělovala libovolně; po návrhu literárního odboru Klubu přátel umění v Brně sice jistou část její dostávali někteří spisovatelé, kteří potřebovali podpory nutně, jinak však se udílely opravdu jen podpory o menším obnosu i také-spisovatelům, měli-li vlivné přímluvce. A byli to sami moravští spisovatelé, kteří proti této formě protestovali a žádali větších ne podpor, nýbrž cen. Je přirozeno, že jich řada naším rozhodnutím byla zklamána a že svému roztrpčení dali veřejně projev, neohlížejíce se na minulost.

Před rokem pak se místo literárního odboru Klubu přátel umění v Brně utvořilo Moravské kolo spisovatelů, založené některými brněnskými spisovateli, do něhož byla přizvána řada ještě spisovatelů jiných. I mezi spisovateli moravskými vládnou různé osobní nechuti. A opravdu nemají všichni moravští spisovatelé uměleckého významu. A tak Moravské kolo nesdružuje *všech* spisovatelů moravských. Ti, kteří jeho členy nejsou, náhodou nemají domovského listu; vůdcové Moravského kola V. K. Jeřábek a Jos. Holý pak mají domovský list, ale nemají moravského listu křestního. A Moravskému kolu neběží jen o umění, nýbrž i o hmotnou stránku jednotlivců.

Tak pochopíme účel tohoto zařízení mor. zemského výboru. Je to ústupek moravským klerikálům: cenu nemají dostati Herben a Neumann, a kdyby snad ještě někdo zase na Moravu přišel a nelíbil se. A je to prostředek, jímž se zabezpečují vůdcové Moravského kola, kteří jsou na Moravě usazeni, mají na Moravě právo domovské, ale na Moravě se nenarodili. Většina členů Moravského kola není moravským klerikálům nebezpečná, a tak zatím bylo možno oba tyto ohledy spojiti. Druhou cenu letos dostal Jos. Holý za „hodně starého" „Vašíčka Nejlů", a pokud vím, „Hlídka" se neozvala. Změní-li se poměry a nynější formule s domovským listem nevystačí, jsem přesvědčen, že se obratem ruky nalezne formule jiná. Třeba pak křestní list, třeba určité stáří, třeba určitý rozsah knihy, třeba nakladatel . . .

❖ ❖ ❖

LITERATURA.

Dr. Josef Thomayer: „*Z pamětí lidí nepatrných a jiné práce.*" Vyšlo v „Lidové knihovně" nákladem Ústředního dělnického knihkupectví v Praze 1913, stran 96 za 30 hal.

Není pro povahu prof. Josefa Thomayera bez příznačnosti okolnost, že většina drobných článečků, v přítomné knize uzavřených, vyšla ponejprv v našich populárních, značně rozšířených časopisech, ba i to, že celek vychází v knižnici nejlidovějšího zabarvení a široce populárního poslání. Patřiť prof. Thomayer k malé skupince našich věhlasných vědců, kteří popularisační snahy nepodceňují a kteří s nadšením přikládají ruku všude tam, kde běží o lidové vzdělání, poučení nebo prohloubení. Osm

interessantních, svěže napsaných článků naší drobné publikace skutečně také lidovým vrstvám plně náleží. Autorovy pohledy a zájmy jsou tu mnohostranné, tak jako mnohostranně rozrostl a propracoval se celý jeho život. Píše své úsudky o souchotinách a o jejich léčení, zaznamenává zprávy o epilepticích, vykládá o tom, jak různí fušeři a lékařští šlendriáni mohou občas oslnit svými nahodilými „úspěchy“ i odborníky. V jiném článku vzpomíná prof. Thomayer i různých reminiscencí, které se zachovaly na Chodsku o ruských vojácích ještě z dob Marie Terezie a později z časů Napoleonských. Jinde zas usuzuje podle různých historických poznámek a z vlastního názoru na věc o příčině smrti Žižkovy, jinde kreslí drobný obrázek založený na pozorování kosů ve velkoměstských parcích a zahradách, jinde mluví o potřebě pořádku v jídle. Celé knížce daly název konečně tři (téměř novellistické) kapitoly o trojici ‚nepatrných lidí‘, zbloudilých existencí, s nimiž se autor potkal v kritickém okamžiku jejich života v klinickém sále. Jsou to stručně načrtnuté paměti podle vlastního vypravování hrdinů a mohly by opravdu — jak autor v úvodu nadhazuje — sloužiti za podklad k moderním psychologickým románům.

A v této drobné knížce je celý Thomayer. Všimněte si, jak vtipně, obsažně a pro každého poučně rozvinul (na základě prostých historek o ruských vojácích) důležité pojednání o muchomůrce a o jedovatých houbách! Také ve článku o Žižkovi neběželo mu jistě *jen* a *pouze* o historickou záhadu — vždyť jeho celková žeň je stejně bohata na povšechná poučení o karbunkulech a jiných ‚hlíznatých‘ chorobách, jimiž lidstvo všech stavů trpí. Thomayer, muž neobyčejné prakse klinické a velikých vědomostí přírodnických a přísně odborných, ať zasáhne svým zájmem v levo či v pravo, vždy se mu do péra nahromadí opravdové spousty interessantních zkušeností a poznatků, za něž mu laik musí býti upřímně vděčen. Přečtěte si jen onu stať o souchotinách nebo o padoucnici, co jen zde je zachyceno důležitých pokynů pro lid! Přečtěte si o všech těch přírodních lékařích a fušerech, co jen tam je ukryto výstrah a návodů! Nikdo neví, přečta si podobný svazeček, kolikrát v životě bude se k němu vracet, kolik je v něm pro něj ukryto bohatství pro budoucnost. A tak nemůžeme, než srdečně upozorniti všecky vrstvy našeho čtenářstva na jeho cenu a trvalou důležitost. *Fr. Sekanina.*

F. X. Š a l d a: *Duše a dílo. Podobizny a medailony.* „Spisů F. X. Šaldy sv. II.“ Nákladem České grafické akc. spol. „Unie“ v Praze 1913.

Po „Životě ironickém a jiných povídkách“ (viz „Zvon“ r. XII. č. 38.) přichází jako druhý svazek Spisů F. X. Šaldy tato kniha literárních profilů a studií, kde stojí autor na nejvlastnější půdě svého tvoření a své činnosti, půdě l i t e r á r n í h i s t o r i e a l i t e r á r n í k r i t i k y, a kde jeho útočný, ironický temperament a jeho analyticko-kritický duch jde nejhlouběji a rozvíjí se nejbohatěji.

Kdysi napsal F. X. Šalda: „Nepracujeme pro autory. Nepracujeme ani pro obecenstvo. Ale jen *pro sebe.* Kritika — správně literární psychologie — je s a m o s t a t n ý u m ě l e c k ý g e n r e. Stojíme na svých vlastních. Pracujeme jako všichni umělci, ať filosofové, ať básníci, podle slov, jichž užil Goethe ke karakteristice celého svého díla — *höchst selbstsüchtig*“. Tuto absolutní devisu zastává F. X. Šalda dodnes, a dlužno doznati, že našel si s v ů j zorný úhel nazírání, s v o j i methodu posuzování a hodnocení a že kráčí k svým osamělým cílům s v ý m i cestami, jež nelze nazvati běžnými a vyšlapanými.

V úvodním slově k této knize vykládá F. X. Šalda methodu svého pojetí literárních dějin. Jemu nestačí zjištění pramenů děl autora, jehož studuje, myšlenkového ovzduší, v němž žil, srovnání látkové podoby nebo obdoby s jeho předchůdci nebo vrstevníky, vysledování vnějšího vývoje a růstu jeho děl od prvních formací ke konečnému útvaru a zařazení jeho posléze v dobu a její logiku vývojovou: F. X. Šaldovi jest literární historie poznáním h o d n o t, hodnot tvůrčích, jedinečných, nikdy se neopakujících a proto snaží se vystihnouti jako konečný cíl to, co ustavuje j e d i n e č n o s t zjevu literárně-dějinného. Hodnotí svého autora právě tak, jako hodnotí básník dramatický svého reka. Touto analyticko-psychologickou methodou, touto „dramatickou koncepcí“ dobral se F. X. Šalda nového pojetí romantismu „jako útvaru stylotvorného“ a tak pojímá a hodnotí autory, jichž umělecké profily v „Duši a díle“ kreslí. Vychází od Jeana Jacquesa Rousseaua, přepíná směle klenutým obloukem celé období literární a končí mladým Flaubertem, jímž uzavírá knihu, tvořící takto reliefní celek. A mezi tímto prologem a epilogem romantismu stojí řada podobizen a medailonů Karla Hynka Máchy, Boženy Němcové, Svatopluka Čecha, Jaroslava Vrchlického, Terézy Novákové, Viléma Mrštíka, Antonína Sovy, Otakara Březiny, Růženy Svobodové, Hanny Kvapilové, Henrika Ibsena, Émila Zoly a Jorise Karla Huysmanse. Ne všem dostalo se však od autora, co jim náleží; mnohé z prací, nejsouce dosti hluboce propracovány, uvízly v náběhu, skizze, ať již — jak sám autor přiznává — úmyslně, ať prostě z nedostatku času. Jsou však naopak v „Duši a díle“ studie, jež úplně vyčerpávají posuzovaného autora, kde F. X. Šalda jde krok za krokem, slovo za slovem, řečí přesnou, čistou a bohatou — jež jest vůbec z jeho velikých předností — vykládá dílo autorovo,

analysuje je, srovnává, hájí i odsuzuje a poznatky řadí a hodnotí s velikou věcnou i stylovou přesností. Tato zřejmá vnitřní disproporce tkvící v tom, že mnozí z autorů nestejně jsou hodnoceni, oceňováni a mnohdy i d o c e ň o v á n i, způsobuje jakousi v n i t ř n í neúměrnost díla tak vysokých a oprávněných aspirací a tak velikého uměleckého významu, jež plně zaslouží, aby bylo důkladně a hodně čteno.

Tristan.

V l a d i s l a v O r k a n: *V roztokách.* Román. Přel. J. J. Langner. Str. 246. Naklad. Jos. R. Vilímek v Praze.

Názvem naznačil polský autor roztodivý kraj horalů podtatranských, Gorců, odkud čerpal látku pro svou tragedii boje zdravého instinktu proti škodlivému autoritářství. Autor je pěvcem chlopů, oceňuje jejich klopoty i hroudu, k níž jsou vázáni v tomto díle svém, jako v básních, a nejedna nota jeho ozývá se tak, jak u nás zněla z lýry Sládkovy. Román „W roztokach" vyšel před deseti lety, a Vl. Orkan nebyl prvý, jenž pro látku si zašel mezi Gorce, dlužno uvésti jen také u nás známého K. Przerwu Tetmajera (Legenda Tatr, Bajeczny swiat Tatr a j.) nebo W. Kusniara (Priroda Tatr), ale Vl. Orkan vyhradil si místo svým názorem. Franěk, poslední z rodu Rakočiho, odpůrce sehnuté páteře a klidu sobectví, zdvíhá se proti autoritě vojtovské, proti starému domýšlivci, ač miluje jeho dceru a tuší, že pohřbívá svou lásku a obětuje sebe posléze a prchá ze svého rodiště, odjíždí zničen, hořkosti pln do Sedmihrad — za prací a „za ním hrob zabitých tužeb a před ním neznámý svět . . ." Bezděčně připomíná se Kozina z Jiráskových „Psohlavců" a rozdíl v závěru vystupuje do popředí, protože u Jiráska obět hrdinova jest jitřenkou zítřka, u Orkana obět hrdinova byla marná. Tristní je názor autorův, ale přesvědčuje o jeho subjektivní pravdě v díle vyšedším z umělecké výhně. Své umění autor platně podepřel výtvarnictvím. Barevny jsou v jeho románě lícně krajin, z jejichž reliefu dokazují vystupující osoby svou životností, že nejsou stvůrami pouhé obraznosti, ale skutečnými lidmi, krví z krve. Předností pěkného českého překladu jest, že překladatel obešel hladce hroty a úskalí folkloru, ani stylem neodchýliv se od originálu a že projevil porozumění snahou, tlumočiti cizí literární dílo dobře literárně.

K. V. H.

D i n a h M a r i e M u l o c k o v á: *Mládí Johna Halifaxe, gentlemana.* Přel. Božena Šimková. Nákl. Jos. Rössler v Lounech.

„John Halifax, gentleman", nejznámější z románů anglické spisovatelky a básnířky, vyšel již r. 1853 v Anglii a pro lidovýchovný obsah byl oblíben v anglických rodinách vedle druhého díla této spisovatelky „A woman's toughts about woman". Autorka v „Johnu Halifaxovi" vylíčila spolu život přívržence sekty kvakerů, téměř mimo zákon postavených, spravedlivých až k tvrdosti, poctivých až k neústupnosti, sdílných, ale i hrdých lidí. Dílo může nám dnes býti pro poznatek, jak se vyvíjela národní povaha anglického lidu, jak vznikalo to, čemu u Angličanů se obdivujeme: praktice života, klidu a houževnatosti. Český překlad jest slušný.

K. V. H.

DIVADLO.

Na pamět M. A. Šimáčka vypravena byla dne 19. března 1913 na N á r o d n í m D i v a d l e jeho čtyřaktová činohra „J i n ý v z d u c h", jež hrána byla poprvé na zemské scéně 25. ledna 1894. Již „Svět malých lidí", jenž této hře předcházel (r. 1890), znamenal veliký rozmach tvůrčí individuality a dramatických schopností před nedávnem zesnulého autora, odvážný a šťastný vpád ušlechtilého realismu do naší dramatické literatury. „Jiný vzduch" pak, nejsilnější a nejúčinnější drama Šimáčkovo, byl již plným, velikým vítězstvím pro autora jak řešením problému vlivu prostředí, ovzduší a citu na utvoření se charakterů, líčením duševních stavů a přerodu malých lidí, pro něž měl M. A. Šimáček vždy vroucí porozumění, tak šťastnou, pevnou komposicí dramatu a technickou dokonalostí jeho. A tyto vynikající vlastností díla Šimáčkova, jeho životnost a svěžest opět plně vynikly při dnešním provedení „Jiného vzduchu", jenž sehrán byl velice sytě a účinně. Krásné výkony podali zejména pí. Ludmila D a n z e r o v á, jež vystoupila v roli Betty jako host, pí. Zdenka R y d l o v á důmyslně propracovanou a kreslenou Helenou, p. Jaroslav H u r t jako Emil Viták a p. Rudolf D e y l jako Prokop.

Ve vývoji české dramatické literatury bude M. A. Šimáček zaujímati vždy místo čestné a vynikající.

Tristan.

Činohra. *John Gabriel Borkman.* Drama o čtyřech dějstvích. Norsky napsal H e n r i k I b s e n. Přeložil Bedřich Frída. Režisér Jaroslav Kvapil. V novém studování a scenování na N á r o d n í m D i v a d l e dne 28. března 1913.

Osm let chodí již John Gabriel Borkman po pokoji v rodinném domě Rentheimů jako chorý vlk v kleci, osm dlouhých let čeká, že přijdou ti, jimž kdysi panoval, s prosbou, aby se opět ujal vlády. Byl synem horníka, viděl v dětství, jak dobývá se zlatá ruda, a zatoužil pomocí peněz dosíci moci nade vším kolem. Stal se ředitelem banky a, chtěje uskutečniti své veliké plány, sáhl na deposita. Byl však před dosažením cíle zrazen, souzen a na pět let uvržen do žaláře. Avšak Borkman dopustil se ještě těžšího zločinu než defraudace. Obětoval Ellu Rent-

heimovu, sestru své ženy Gunhildy, s níž se miloval, aby dosáhl místa ředitele v bance, a zabil v ní tím mládí, život, lásku. A Ella, jejíž dnové jsou sečteni, přichází, aby syna Borkmanova Erharda, kterého vychovala a na něhož přenesla s jeho otce veškeru lásku, na tu dobu, jež jí zbývá, vyrvala opět matce, jež čistým životem Erhardovým chce setříti skvrnu lpící na jméně Borkmanů. V tomto zápase však prohrává matka, Ella i Borkman, jenž pozdě procitá z klamu, v kterém osm let žil, a chce s pomocí synovou začíti opět pracovat a — žít. Avšak i Erhard chce žít, krev mládí v něm volá, a on odjíždí s Fanny Wiltonovou do světa. A John Gabriel Borkman vychází sám do mrazivé noci, jež ho zabíjí. Nad jeho mrtvolou podávají si ruce po letech marných zápasů a nenávisti Ella s Gunhildou. —

„John Gabriel Borkman", jenž napsán byl r. 1896 a poprvé uveden na scénu Národního Divadla na jaře r. 1897, jest předposledním a z nejmohutnějších a technicky nejpropracovanějších dramat Ibsenových. Pak přišel již jen dramatický epilog „Když my mrtví procitneme". Ač uplynulo již šestnáct let od prvního provedení tohoto mohutného a hlubokého díla, neztratilo ničeho na svém bezprostředním dramatickém účinu, síle, významu a kráse.

Pan Eduard Vojan může směle zařaditi svého Borkmana mezi nejstkvělejší své výkony. Postava tato tvořena byla v geniálním tvůrčím zanícení a kreslena naším prvním mimem od masky do posledního gesta, postoje a přízvuku slova s hlubokým porozuměním a silou přesvědčivosti. Ellu Rentheimovu mohla u nás dnes sehráti pouze pí. Marie Hübnerová. Její krásný, jímavý, hluboce založený a s vroucí prostotou podaný výkon jest jedinečný. Správně pojaty a výborně sehrány byly též ostatní role: životem ubitý Vilém Foldal p. Karla Hašlera, elegantní Fanny Wiltonová, diskretně podaná pí. Růženou Naskovou, mládím kypící Erhard p. Rudolfa Deyla a Gunhilda pí. Marie Laudové, jejíž výkon však v prvním aktu byl poněkud zatížen příliš tragickým založením.

Nastudován a scénován byl „John Gabriel Borkman" Jaroslavem Kvapilem s uměleckým porozuměním, pietně a stkvěle. Jen trochu více dramatického rythmu a dynamiky bylo by si přáti. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Dne 22. března umřel v Praze mimořádný universitní professor a bývalý ředitel Strakovy akademie dr. Josef Trakal ve věku 53 let. Byl rodák z Debře u Ml. Boleslavě, v mládí byl vychovatelem v některých šlechtických rodinách a právnickým korrepetitorem v domě hraběte J. Harracha, r. 1888 se habilitoval na české universitě jako docent filosofie práva, kterėžto místo zastával i později po jmenování ředitelem Strakovy akademie (1894). V letech 1890—95 byl činný i politicky (byl zemským poslancem, intendantem Národního divadla a náhradníkem přísedícího zemského výboru), hlavní jeho činnost soustředila se však v řízení svěřeného mu ústavu a v práci vědecké z oboru filosofie práva, sociologie a práva mezinárodního. Své doby byl též spoluredaktorem „Právníka" a monografie „Sto let práce".

—*n*—

* Milkowski Zygmunt, také u nás známý z ukázek tvorby, jenž psal pod pseud. T. T. Jež, slavil 23./3. t. r. své 90. narozeniny. Nestor polských romanopisců a povídkářů byl autorem utlačených vrstev, řadou prací zabýval se Ukrajinou a v několika povídkách (Asana) bojoval za volnost Bulharska. Jeho „Vasil Holub" náleží k nejlepším uměleckým dílům polské literatury. O

* V moskevské „Společnosti přátel ruské slovesnosti" předseda, spis. A. E. Gruzinskij vysvětlil, že povídka hr. Lva Nikol. Tolstého: „Kde láska, tam Bůh" není jeho, nýbrž prací anglického spisovatele Salliana a vyšla tiskem v 80. letech v Anglii pod názvem „Otec Martin". Z angličtiny přeložena a upravena pro ruské poměry vyšla v časopise „Rabočij" (Dělník). Lev N. Tolstoj tuto povídku četl a protože ho námět zajímal, přepracoval ji znovu a upravil pro tisk, a vydavatel „Sebraných spisů L. N. Tolstého" omylem ji zařadil mezi původní práce. Když spisy Tolstého byly přeloženy do angličtiny, londýnský nakladatel pozastavil se nad shodou povídky Tolstého s anglickou prací a požádal jasnopoljanského filosofa za vysvětlení, jež od Tolstého hned obdržel. A. E. Gruzinskij našel v anglické knize list londýnského nakladatele a načrtanou odpověď Tolstého, když rovnal a sepisoval knihovnu v Jasné Poljaně a zpravil o věci „Společnost přátel ruské slovesnosti", aby povídka ona nebyla za původní práci Tolstého dále pokládána. *K. V. H.*

* Dimitrij Nik. Vergun uveřejňuje ruským překladem v časopise „Slavjanin" ukázky z „Písní otroka" od Svatopluka Čecha. O

Pokračování románu „Trhající se břehy" F. X. Svobody odkládáme pro nával časové látky do čísla příštího.

V Praze, dne 4. dubna 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Jos. V. Sládek: Psáno 26. XII. 1882.

HODINY.*)

My je před svou svatbou
spolu vybírali,
mně se nelíbily,
byly mi tak maly!

Strojek jen co cvaká
na té stěně bílé:
ale tys je chtěla,
tak mi byly milé.

Cvakaly nám ve dne
a v té noční tiši:
jak blažená srdce
když se tlouci slyší.

Z rána do večera
a zas do svítání,
pohled na tvé líce,
srdcí poslouchání.

Já byl muž — ty dítě,
někdy oba děti:
ručky jdou tak zvolna,
ale rok tak letí!

Náhle, v jednu chvíli,
v jednom okamžiku:
jak se draly těžce
po tom ciferníku!

Jak by nemohlo to
o minutu dále: —
jen to tvoje srdce,
prudčej, prudčej stále!

A teď jako bouře,
nevím, v jakém čase:
chyťte jí to srdce,
ono potrhá se!

Držte jí ty ruce,
zchlaďte jí tu hlavu,
sic ty černé vlasy
upálí mi v žhavu.

A teď všechno ztichlo —
však jak ztichá, mrazí:
toť v síň dveřmi valem
Anděl Boží vchází.

Čelo tvoje chladne,
srdce tišší v tluku:
to on v čelo, srdce
položil ti ruku.

A tys byla tichá —
jen ty kalné hledy!
stiskla jsi mi ruku
ještě naposledy — —

A pak bylo ticho,
— dlouho, velmi dlouze
nebylo v něm pláče,
bylo ticho pouze.

Nikde ani ruchu,
v duši ani venku,
člověk neví, jak zas
přišel na myšlenku.

Jen v těch uších znělo
to jak ptačí zpěvy:
jak to může přežít,
člověk ani neví.

A hodiny stály
jak ty prázdné stěny:
tak zůstaly státi,
víc nenataženy.

A pak jednou v noci
samy začly bíti —
a to mrtvé srdce
začalo zas žíti! —

A pak přišlo ráno,
a ta bílá stěna
plamennými květy
jako obalena.

Vycházelo slunce,
zvolna výš se kradlo,
až zas do ručiček
na hodinách padlo.

A pak přišla duše,
vlídná, ano vlídná,
oči, jako v lukách
tůně, když je klidná.

Vstoupila, jak slunce
vstoupá v plachém mihu,
ale s prsou sňala
olověnou tíhu.

Vešla zase duše,
vlídná ruka ženy,
a hodiny chodí
zase nataženy.

Slunce na ně padá
plným, zlatým svitem,
a my jsme tak svoji
každým srdce citem.

I ať ručky kráčí,
neb je sami šinem:
ty za nimi kráčíš
měkkým, tichým stínem. —

*) Dosud netištěná báseň z rukopisné pozůstalosti básníkovy.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Kvíčala myslil stále o nepříjemné oné rozmluvě, řekl-li vše dobře a naznačil-li Mařce dosti jasně a nenápadně, že nesmí mu nikdy přijíti ke škole naproti. „Leda bych o tom věděl,“ myslil si, „a skryl se tam, nebo již stál u vrat gymnasia. Ale lépe bude, nepřijde-li.“

Přistoupil k ní. Vzal její hlavu do obou rukou a přitiskl tvář svou do jejích černých, vonných vlasů. Pocítila, že učinil to vroucněji než jindy, že asi v tuto chvíli o ní přemýšlel a něco pěkného o ní si myslil, i vztáhla obě ruce a uchopivši jej za hlavu, zašeptala:

„Co jsi si teď myslil?“

„Co?“ zapřemýšlel, zaleknuv se. „Co jsem si myslil? Že bych tě nechtěl nikdy ztratit.“

„Proč bys mne ztratil? Doufám, že ještě nezemru.“

„Ovšem, ale jinak, jakýmkoli způsobem... že bys mne třeba sama opustila!“

„Co mluvíš? Jak by to bylo možná?“ zvolala, stáhnuvši svýma teplýma rukama jeho hlavu až k své tváři.

„Proč by to nebylo možná?“ zasmál se. „Což — kdybys mne přestala mít ráda?“

„To není možná.“

„Všecko je možná.“

„Ne, dokud si věříme, dokud stejně cítíme, dokud jsme si otevřeni . . .,“ mluvila chvatně, „dokud nemáme jeden před druhým co skrývat, nemůžeme se rozejít.“ Pojednou však zvážněla a pokračovala úplně změněným, nápadně skleslým hlasem: „My se nesmíme vnitřně rozejít . . . to je to. Ty nesmíš žít nic, o čem bych nevěděla, a já nic, o čem ty bys nevěděl. Víš, Jiříku, musíme být jako naše skříň. Vždy se mohu do ní podívat.“

„A nejsme? Nevidíš do mne, jako do té skříně?“

Zaváhala s odpovědí. Přemýšlela. Oči se jí leskly.

„Ne úplně,“ řekla po chvíli, zarděvši se. Kvíčala, jsa dosud k ní skloněn, ucítil náhlé oteplení její tváře.

„Co jsi řekla?“ otázal se zřejmě překvapen, pozvednuv hlavu a uvolniv své ruce od její hlavy.

„Že mi tvůj vnitřní život není úplně jasný,“ odvětila zřetelně a pevně.

„Proč? Jak je to možná?“ ptal se uzarděn až po vlasy a zakaboněn, jako by se byl urazil. „Proč by ti můj život nebyl jasný?“

„Nevím. Není. Nechápu často, co si myslíš a pro co se soužíš. Nevím. Máš starosti, ale já nevím, jaké.“

„A to tě mrzí?“ otázal se se smíchem, pohodiv hlavou, aby odstranil do čela spadlý chvost svých vlasů.

„Velice!“ odvětila ještě rozhodněji. „Trápí mne to.“

„Ale já nemám žádných starostí!“ zasmál se, dotknuv se opět oběma rukama jejích tváří.

„Máš.“

„No — mám — ale starostí školních, obyčejných . . . nic jiného. Často však je to pouhá únava.“

„Ano — vím, ale já musím cítit, že je to právě tato starost, musím o ní vědět, třeba jsi o ní nemluvil.“

„A to jsi necítila?“ prohodil zavrtěv hlavou a rozevřev široce oči. „Bláhová!“ dodal pak. „To tě mám mořit každou nepříjemností, která mne ve škole potká? To bychom pak o ničem jiném nemluvili, než o těchto nepříjemnostech. A já jsem si řekl hned na začátku: Škola je mlýn — křik, prach — samá mrzutost. O té nikdy doma nemluv.“

„Mne by všecko zajímalo!“ pronesla mazlivě, vyskočivši a objavši jej. „Já nesnesu uzavřenosti. Mne takový mlčící člověk děsí.“

„A což nemluvím? Vždyť stále hovoříme.“

„Ano, ale o něčem jiném, než čím se právě obírají tvé myšlenky.“

„Podivno . . . No, možná . . . Já jsem vlastně nemluva . . . vlastně samotář. Zvykl jsem tomu. Nevím ani, že něco promýšlím a že o tom nemluvím. Uvidíš, že se to změní, nejde to najednou. Je to i trochu dědičné. Maminka taková byla. Nikdy jsem nevěděl, čím se trápí.“

Zahleděla se pojednou dlouze do jeho očí. Pohladila jej.

„A trápívá tě něco?“ otázala se tiše, ale tak zřetelně, že se až zachvěl a že oči jeho se přivřely.

„Mne? Nic. Co by mne trápilo? Nanejvýš myšlenka, že život přílišně letí . . . tak že člověk nemůže všecko štěstí vypít!“

„To tě trápívá?“ zvolala radostně, sevřevši jej v hubených svých rukách.

A zahleděvši se lačně i něžně do jeho očí, opakovala vášnivým hlasem: „To tě trápívá?“

„Ano . . . a strach o tebe,“ odvětil, zachvívaje se neočekávaně vzrostlým blahem, jež jej prostoupilo a do všech pocitů i myšlenek naplnilo. Vše nepříjemné, co cítil, jako by byl někdo zázračnou rukou setřel. Uchopil Mařku a odvedl k pohovce, na niž usedli, aby se tu rozpovídali o svém štěstí, jež v tu chvíli seskupilo se kolem nich, tak že pro ně neviděli ničeho, o čem prve mluvili a co je oba strašilo.

Ulehli až o půlnoci. O druhé hodině Kvíčala procitl. Podivil se, že Mařka téměř ani nedýchá, jak klidně spí, a okamžitě jej napadlo pohnouti se a zašramotiti. Neprobudila se. Zakašlal. Ale ani teď neprocitla. A tu, zavřev oči a schouliv se pod peřinu, pomyslil si: „Dnes, dnes byla vhodná chvíle, dnes jsem se mohl přiznat. Dnes by byla vše odpustila, vše, dnes vše.“ V tu chvíli si však uvědomil, že Mařka vypozorovala na něm vnitřní neklid a trápení, a polekal se. Srdce mu silněji zabušilo. „A to je strašné, že byla až u dveří školníkových!“ napadlo jej. Dech se mu ztajil, prsa se sevřela.

XVI.

Ukázalo se v následujících dnech, krátce před vánocemi, když sháněl Kvíčala dárky pro ženu a tchána, cosi zvláštního. Zapomněl totiž nápadně rychle a snadno na různé ty zneklidňující události, jež hrozily vyzraditi jeho lež, i na to, že byla Mařka až u školy, ale nemohl zapomenouti na její poznámku o tom, že se nesmějí spolu vnitřně rozejíti. Nedovedl by byl říci, jak se stalo, že právě tato věta, uvízlá v jeho nitru bez zvláštní patrnosti, nyní se ozvala a nejvíce jeho úvah na sebe navinula, ale to cítil, že nabývala každým dnem hlubšího smyslu a větší důležitosti. Přisvědčoval jí, ale neměl odvahy přiznati si, že již od prvního setkání na lavičce v novoměstském parku vnitřní život jeho nebyl otevřený a že Mařka zcela jiný svět, jistě svému cítění blízký, v něm viděla. „Je třeba lásky, silné lásky,“ říkal si, „v ní všecko se spálí, všecko slije.“ Rozeznával nyní, že štěstí jejich i všecko jeho obrození bylo jen z této vroucí lásky, v ní že zmizelo vše, jako v mocném hlaholu varhan, že i tento jiný vnitřní jeho život zanikl v ní jako neživý, nezvučný, neznatelný. Proto i teď, kdy s poděšením uvědomil si, jak velice již jeho lež se rozrostla, jak vlastně stále víc a více se vnitřně se ženou rozchází, pocítil ulehčení při této myšlence. „Však přijde chvíle, musí přijít, kdy shoří ta hromada dřev,“ opět si řekl a aniž měl takový úmysl, dodal významně: „Jenom se nesmíme vnitřně rozejít.“ Rozuměl pak tomuto vnitřnímu rozchodu tak, že i je-li, nerozloučí je, dokud žíti v nich bude upřímná, silná láska. „A ta bude, ta bude,“ ujišťoval se se zvláštní vášnivostí, „ta nemůže zmizet, nikdy, nikdy!“

Kvíčala odcházíval ráno obyčejně o půl hodiny dříve než Mařka. Vymlouval se, že má na Smíchov daleko a že chce býti ve škole o něco dříve. Nemusil prý by, ale ředitel si to přeje, a poněvadž si nemůže nyní nikoho vlivného rozhněvati, plní toto ředitelovo přání. Jen zřídka stávalo se, že odcházela i Mařka dříve a tu šli pak spolu. Doprovodil ji vždy k domu, kde toho dne šila, a pospíchal pak do nakladatelství na Václavské náměstí. Před vchodem stanul a rozhlédl se, není-li někdo známý na blízku.

Před štědrým dnem šli s Mařkou o sedmé hodině ze Žižkova. Mrzlo. Sněhu té noci přibylo. Nyní však bylo jasno, ale ještě šero. Kvíčala svíral Mařčinu ruku ve své. Bylo mu příjemno obejmouti ve svých prstech celou její pěstičku. Měl teplé, velké pletené rukavice a jako vždy za studených dní ptal se i dnes Mařky, proč nosí takové tenoučké rukavičky? Odvětila, že je tak zvyklá.

„Víš, na co se těším?“ otázala se pojednou zrůžovělého muže, na jehož knírku bělalo se jíní.

„Na co? Na zítřek?“

„Taky, na zítřek taky, ale hlavně se těším na tvé vánoční prázdniny.“

„Na mé prázdniny? Proč?“ otázal se Kvíčala, pocítiv v nitru neočekávaný zmatek.

„Že mne denně doprovodíš a že přijdeš pro mne i večer.“

„Nevím, milá Mařko, ale sotva. Ředitel včera cosi povídal, že mu musím pomoci v kanceláři. Je prý to moje povinnost, jsem-li výpomocná síla.“

„Ty bys tedy neměl prázdniny?“ podivila se. „Ani o svátcích ne?“

„Ne . . . asi ne. Dnes se to dozvím,“ řekl váhavě, zahleděv se na její tvář. „Co že jsi tak zesmutněla?“ otázal se, stisknuv jí ruku. „No, co je ti? Mrzí tě to? Pláčeš? Ukaž oči?“

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Dr. Bohumil Prusík:

CHOROBA A SMRT NAPOLEONA I.

Zdá se často, že mocní a vládnoucí tohoto světa mají život tak klidný a pohodlný, že nikdo z poddaných si podobného dopřáti nemůže. Avšak v posledních okamžicích života většina z millionů malých, ubohých lidí klidně, bez pozornosti okolního světa očekává mocnou ruku Osudu, jenž skončí pozemské jejich bytí. Ne tak vládnoucí a slavní. O ty právě při posledním aktu životním starají se široké massy veřejnosti a sledují průběh nemoci, učení celého světa rokují neunavně o léčení choroby a všichni s napiatou zvědavostí čekají, jak skončí hra života.

Je mnoho pathosu v posledních slovech Viléma I., jenž obklopen nejslavnějšími lékaři Evropy, již téměř zastřen rouškou blížící se Smrti, stále opakoval: Příliš mnoho lidí! Příliš mnoho lidí! A osud podobný stihl i Karla II. anglického, u jehož lože vznikla učená hádka o podstatě nemoci. Jeden učenec viděl v něm epileptika, většina prohlašovala chorobu za výron krve do tkaně mozkové a zaváděla léčení, jaké snad jen úplně zdraví by snésti mohli; a nebyl asi daleko pravdy lékař ujišťující královnu, že jeho „bratři" sami krále usmrtí.

Kolem jiných monarchů bylo opět rozestřeno celé předivo intrik, často žárlivostí lékařů, již obávali se, aby špatné snad rozpoznání nemoci nebylo na závadu slavnému jménu jejich. Trapno čísti diskusse těchto kapacit o tom, má-li býti nemocnému podán projímavý lék, či snad puštěna krev žilou, nebo mu předepsati jiný lék. Když života Ludvíka XIV. bylo již na mále, Fagon, osobní lékař králův, nechtěl dopsati Maršálovi o hrozící katastrofě, prý aby neutrpěla jeho důstojnost. Trapnější ještě byly poslední okamžiky Bedřicha III., kol jehož úmrtního lože se shromáždili lékaři debatující o příčině smrti, ač král dosud nebyl zemřel.

Avšak mnohem horší byl osud jednoho z největších geniů devatenáctého století, Napoleona. On, samovládce Evropy, podlehl tragickému osudu, zmíral odloučen od věrných svých, od davů vojsk, jimž velel a s nimiž vítězil, zmíral na osamělém ostrově sv. Heleny, nemaje ani pořádného ošetření lékařského.

Muž obdivuhodné energie životní sdílel osud mála nešťastníků, již bez pomoci, téměř zavrženi od světa, očekávají poslední okamžiky útrap, aby byli vykoupeni věčným, klidným mírem Smrti. A pro Napoleona, který sám tušil příčinu smrtelné nemoci, byly chvíle ty tím trapnější.

Abychom správně posouditi mohli ráz choroby, na niž Napoleon zemřel, třeba zmíniti se několika slovy o chorobách, jimiž trpěl poslední dobou svého života.

Napoleon nepocházel z rodiny příliš zdravé. Otec jeho zemřel již ve 39 letech, prý, jak někteří historikové soudí, rakovinou žaludeční. Matka dožila se stáří velikého, trpěla však celý téměř život bolestmi z kaménků žlučových. Císař sám již v mládí svém míval kolikovité bolesti spojené někdy se žloutenkou, a professor Gilbert soudí, že i pomalý tep, jaký se jevil u Napoleona — míval ť průměrně 42 tepů za minutu — byl následkem přestupu žlučových barviv do krve. Tím ovšem není otázka pomalého tepu rozřešena; lze se domnívati, že běželo i o chorobu vážnější, než prosycení krve žlučovými barvivy. Obtíže žaludeční byly u císaře téměř na denním pořádku. Zvláště za ruského tažení, snad pro nezvyklou stravu a nepravidelný, namáhavý život, se projevovaly příznaky katarrhu žaludečního dosti často. Mimo obtíže tyto právě v touž dobu měl Napoleon v krajině měchýře močového pocit velikého tlaku a bolesti, jež se zvyšovaly při jízdě na koni. Příčina tlaku a namáhavého močení byla velice pěkně vyložena při pitvě, kdy nalezen značně veliký kámen v měchýři močovém, jak aspoň Antommarchi ve svém popise pitvy sděluje.

Stále zhoršující se obtíže trávení a zažívání byly snad i příčinou nevrlosti Napoleonovy za posledních let jeho vlády i po návratu z Elby. A císař dával často ironickými, až jízlivými poznámkami průchod špatné své náladě. Snad mnohý z bývalých jeho přátel si oddechl volněji, když 15. července 1815 Napoleon na palubě „Bellerophona" opouštěl naposledy Francii, aby se živ do císařství svého již nevrátil.

Od té doby až do smrti své byl císař na ostrově sv. Heleny vězněm anglické vlády, jež má hlavní zásluhu o to, že dlouho nebylo možno proniknouti taje zpráv o posledních okamžicích života geniálního panovníka. A byl to representant vlády, Sir Hudson Lowe, guvernér ostrova, jenž z diplomatických důvodů všechny zprávy, nepříjemné jemu a vládě, umlčoval a netrpěl, aby někým podobné zprávy šířeny byly. Běda tomu, kdo měl, třeba s dobrou vůlí, názory odchylné od názorů Loweo-

vých. Proti lidem nepříjemným užíval energických prostředků, zbavoval je místa a dal odstraniti z ostrova sv. Heleny.

Sir Lowe vedl o chorobě Napoleonově a pobytu jeho na ostrově denník dle denních zpráv lékařů císaře ošetřujících. Životopisci Napoleonovi většinou se řídili záznamy těmito a přikládali jim značnou cenu. Tak Lord Rosebery učinil denník Loweův podkladem své studie, a v nejnovější době i anglický lékař Dr. Chaplin snaží se vyložiti příčinu smrti Napoleonovy z dat guvernérových a pitevního protokolu, jak officielně je v zápiscích těch uveden.

O věrohodnosti Loweových zápisů je těžko se vyjádřiti. Je jisto, že leccos, co se Siru Loweovi jevilo významným, byly jen věci zcela nepatrné, že srovnáním se zápisy lékařů, Napoleona ošetřujících, najdeme velmi četné nesrovnalosti nejen formální, co hojnosti látky se týče, než i věcné. Sama okolnost, že guvernér úzkostlivě tajil onemocnění Napoleonovo před Evropou, budí pochyby o správnosti zpráv jeho. Nelze konečně nepřehlédnouti i hledisko, jež k nemoci císařově zaujímal guvernér, homo regius, jistě více diplomatické a politické než čistě vědecké, odborné, odlišné od názorů lékařů Napoleonových, kteří na chorobu Napoleonovu pohlíželi jako na předmět lékařského badání, pokud ovšem měli tolik odborných zkušeností, aby všem projevům choroby dovedli dáti pravý výklad.

Tím vysvítá, že je důležito všímati si i záznamů Napoleonových lékařů. Tak učinil již Cabanés a upozornil na souhlas popisů choroby s nálezem pitevním, registrovaným ve zprávách guvernérových.

Napoleon, jenž celý svůj dřívější život měl rozhodné štěstí dobrých průvodců a přátel, nemohl totéž říci o lékařích, kteří jej ošetřovali na sv. Heleně. Aspoň ne o všech. — Prvním jeho lékařem byl Dr. O'Meara. Strávil s Napoleonem dobu od října r. 1815 do července r. 1818. O chorobách císařových dělal si záznamy dosti přesné, a lze z nich seznati, že byl dosti zběhlý ve správném rozpoznávání nemocí. Perioda druhá, v níž byl císař pětkrát navštíven námořním vojenským lékařem Dr. Stokoe, zaujímá léta 1818 a 1819; ve třetí konečně periodě až do smrti Napoleonovy ošetřoval Napoleona Dr. Antommarchi. Z péra jeho pocházejí důkladné zápisy o posledních měsících nemoci a o pitvě mrtvoly Napoleonovy. Byl to právě Antommarchi, jejž císař neměl ve veliké oblibě a dokonce se o něm vyjádřil, „že je sice učený jako Cuvier, ale raději by mu svěřil svého koně k pitvání, než vlastní nohu k léčení". Posledních několik dnů života navštěvoval nemocného Dr. Arnott, rovněž vojenský lékař anglický.

Do r. 1817 bylo prý zdraví Napoleonovo dosti dobré. Jedině hrabě Montholon, člen družiny Napoleonovy, sděluje, že v listopadu byl císař silně indisponován a 2. prosince opět podléhal špatnému podnebí. Jak se jevila tato indisposice, o tom není zpráv podrobných. 2. března 1816 „císař měl lehké záchvaty nemoci, jež vládne na ostrově a velice řádí mezi vojskem; zůstal v pokoji." V červenci 1816 měl císař rheumatismus, migrénu, v říjnu pak „katarrh", roku následujícího lehký záchvat „dysenterie".

Pojednou v září 1817 objevil se otok pravé dolní končetiny, a brzy po té počal císař stěžovati si na bolesti na trupu a tlak pod pravým obloukem žeberním, těsně pod chrustavkami žeberními; v pravém rameni měl pocit brnění a tuposti a stále se tiskl pravým bokem k nějakému předmětu, aby bolesti zmírnil. Dr. O'Meara zjistil, že je krajina pod pravým obloukem žeberním vyklenuta a při pohmatu bolestiva, a označuje chorobu tu za onemocnění jaterní.

Císaři ordinovány různé prášky, mezi nimi i tenkrát oblíbený kalomel, ale Napoleon dlouho vzdoroval všem pokusům léčení, říkaje, že dosud neviděl žádného úspěchu od léčení prášky a mastičkami. Konečně však oddal se resignaci a užíval, co mu předpisováno. Ovšem léčení nemělo valného resultátu. Napoleonův stav se stále horšil, bolesti se zvětšovaly, k tomu přistoupily časté závrati, pocit velké slabosti a depresse. Tou dobou byl O'Meara z nařízení guvernérova odeslán zpět do Anglie. (Později usadil se v Londýně a byl jedním z nejhledanějších lékařů londýnských.) Příčinou propuštění O'Mearova byl úsudek o nemoci Napoleonově, že je podmíněna klimatem ostrova a endemií tam panující. Guvernér ovšem nemohl připustiti, aby bylo vytýkáno anglické vládě, že zavezla císaře na nezdravý ostrov, kde se nakazil tam panující chorobou.

Když Napoleon potřeboval opět lékaře, byl povolán Dr. Stokoe, ale i tento po pěti návštěvách u císaře sdílel osud svého předchůdce. Prohlásiv Siru Loweovi, že jde o zánět jater, vzniklý ostrovní chorobou, byl postaven před vojenský soud, zbaven svého místa a dopraven do Evropy.

(Dokončení.)

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Do vlaku mu zbývala hodina času, ale doktora Mráčka už nic netěšilo v Praze. Nejistota ho znepokojovala, co řekne rada, až mu vysvětlí všecko, co umluvil, zdali bude s jeho ujednáním souhlasiti. Teď ho mrzelo, že tu věc podnikl na vlastní pěst, že se pustil do toho bez rozmyslu a třeba za to sklidí jen mrzutost a nepříjemnosti. A nejvíce ho mrzelo, že se radova choť tak necitelně zachovala k muži.

„Je to opravdu nepřekonatelný odpor, o jakém se mluvívá při soudních rozvodech!“ pravil si v duchu.

Teď už se musí vytasiti radovi s pravdou, když zabředl tak daleko. Nesmí tápati nerozhodně sem a tam! Rada musí poznati skutečnost.

Vlak ujížděl doktorovi příliš pomalu. Doktor netrpělivě se díval do podzimní krajiny, v níž dobývali brambory. Labská rovina, vroubená v dáli v mlze zamodrávajícími kopci, zaplavena byla slunečnem záříjového dne. Sychravá vůně jeseně zavála chvílemi do otevřeného okna, když vlak zastavil na tichých, opuštěných stanicích uprostřed řepných polí. A najednou se všechna mysl doktorova obrátila ku podzimnímu obrazu krajiny, umlkla v něm starost o cizí věci, doktor osamotněl s vlastní bytostí. Zraky nemohly se mu odtrhnouti od krajiny zalité žlutým světlem, žlutým a radostným. Borečky přeletěly v oknech. Zelené lány řepy, v nichž rozestaveni byli střelci s honicími psy. Lidé na poli narovnávali shrbená záda a dlouze se dívali za přejíždějícím vlakem. Doktor se blížil domovu, poznával známé lidi na polích, známé vesnice míjel. Všecko s něho spadlo, volno mu bylo jako letícímu ptáku.

Všecko dobře zařídil, všecko! pravil si uspokojeně. Jen kdyby se byla aspoň zmínila o radovi, kdyby s dobrým na něho byla vzpomněla, nemusilo v něm býti té hořkosti! To jen jí běželo o peníze, aby platil, nic víc, jen platil! A všichni tak: aby jen platil a platil! To bylo jejich rodinné právo, které si vymyslili na něho! On jen aby měl povinnosti! Jako kdyby byla dítětem, když si ho brala! Sama měla rozvážiti onen krok, vždyť jí nenutil nikdo, nelákal nikdo. Spíš ona lákala a přilákala ho do svých sítí.

Doktorovi přeběhla krátká zlost myšlenkami a s tou zlostí kráčel večer z nádraží do bytu. Vracel se nepozorovaně, jako nepozorovaně odjížděl. Netušil, že na nádraží jej viděli, když odjížděl a že už se ve městě hovoří o jeho náhlé cestě do Prahy. Ba že už ve městě uhodli, že jel vyřídit do Prahy radovu nemilou věc.

Na náměstí si doktor povšiml, že jsou osvětlena okna radova bytu a zazmítala jím nerozhodnost včerejšího večera. Se stejnou nerozhodností obešel náměstí, než se vrátil do bytu.

„Nebudu mu kaziti noc, zítra je dost času!“ pravil si. „Zítra musí věděti, co se děje, déle se to nedá odkládati.“

Druhého dne chodil časně ráno po náměstí a netrpělivě očekával radu Severina. Když rada vyšel, zachvátila doktora opět stará nerozhodnost. Kvapně se obrátil a pospíchal do ulice, kývaje z dálky na radu a dávaje mu znamení, že běží k pacientům. Až rada zašel do soudu, doktor se obrátil a vracel se oklikou s nepříjemným pocitem, že ničeho nevyřídil a že ustavičnými odklady prodlužuje vlastní i radovo znepokojení. Rada přece ví určitě, proč byl v Praze, že by nejezdil zbytečně do Prahy, a on se mu teď vyhýbá jako školák.

Sešli se až večer s radou Severinem.

„Byl jste v Praze?“ ptal se doktora. „A dobře jste pořídil?“

„Totiž vyřídil jsem všechno podle vašeho přání,“ odpověděl pevně, „psaní jsem přečetl a bez otálení jsem jel do Prahy s přesvědčením, že budete souhlasiti, co jsem zařídil.“

Rada se zatřásl rozčilením.

„To jsou zlé věci, jež mně budete nyní vyprávět, zlé, ošklivé věci,“ pravil rozechvěně, „já vím, není mně pomoci, musím poznati pravdu!“

„Ovšem, jsou to zlé věci, a přece ne tak zlé, jak se děsíte,“ konejšil ho, „hlavní věcí je, že se mně podařilo vyříditi všecko smírně, že soudy tou věcí nebudeme zaměstnávati.“

„Aspoň to, jen když aspoň to! Ale já uvnitř pořád ještě nevěřil v úplný rozchod, arci jen uvnitř jsem se tak uspával, skutečnost byla jinačí! Tedy rozchod je úplný . . .“

„Je úplný, a děkujte bohu, že se odbyl zcela hladce, bez hysterické předehry, že se to zkrátka neodehrávalo před vámi a nepoškodilo to vaší dobré pověsti. Takhle se o tom skoro ani nebude mluvit! Jako váš starý přítel a rodinný lékař vám pravím, že jste byl podivnou shodou okolností

ušetřen horších věcí, než je tento úplný rozchod, který jest pouze konečným resultátem dlouhého boje duševního, jenž by se byl neodbyl hladce, kdyby se rozvinul od počátku až do konce před vašima očima."

Radovi nervosně mžikaly oči. Chtěl promluviti, a jen se mu zatřásla dolní čelist, slova uvízla v hrdle.

„Jak pravím, děkujte bohu, pane rado, že to tak hladce skončilo," vyprávěl doktor dále, „a hlavně, že je to odbyto. Teď se o podmínkách rozchodu sepíše u notáře narovnání, a vy budete vypláceti měsíční alimenty stodvacet korun."

„Stodvacet korun," opakoval rada ustrašeně, „jí stodvacet a jemu sto — — zbude mně asi tolik jako vrchnímu oficiálovi —"

„Vám to, pane rado, stačí," chlácholil ho doktor, „já sám vystačím také s tolika penězi a jsem spokojen. Jen když budete míti klid, to je hlavní. Víte, někdy jsem si myslíval, že se odtud vystěhuji na odpočinek do Prahy, až mně mé úspory poskytnou takového příjmu, jaký budeme míti nyní oba dva, a teď vidím, že se už odtud nehnu, že už jsem tady doma. A taky vidím, že už tu zůstaneme oba dva, že se to teď všecko urovnalo a upravilo, i s vámi že se to vyjasnilo a že už to všecko přebolelo! Přebolelo a usnulo!"

Večerní stíny věšely se do prořídlých větví kaštanů u farního kostela, chladný vítr zdvihl se z ulice a zavíval do jejich ustydlého rozhovoru. Na rohu ulice lampář rozsvěcoval petrolejovou lampu ve svítilně, žlutý, neradostný plamének povyskočil do truchlivého stmívání. Stejné světlo vyskočilo i z krámů na náměstí, po němž v ten okamžik jel žebřiňák, tažený vychrtlými kravkami, naložený řepným chřástem. Rada Severin se zastavil a díval se náměstím do protější ulice.

„Děkuji vám, příteli," pravil po dlouhém přemýšlení, „máte pravdu, už to přebolelo!"

„V našich letech," usmíval se doktor, „není pro takové věci v srdci místa. My jen když máme svatý pokoj, nic víc!"

„Zítra ještě o tom pohovoříme," pravil rada, „pro dnešek mně to stačí! Toť víte, jakou budu míti noc!"

„I dobrou, co je, už jste věděl, nejhorší už máte v sobě překonáno, a ostatní se poddá!"

Stanul, když se rozloučili, a díval se za radou, dokud nezmizel v domě, v němž bydlil. Pak přešel náměstí, zastavil se před svým bytem a čekal, brzo-li se rozsvětlí v radových oknech. Teprve když spatřil v jeho oknech světlo, uklidněný odcházel domů.

XXI.

Doktor Mráček probudil se o druhé hodině v noci a nemoha usnouti, znovu a znovu přemýšlel o radově osudu. Vstal, vytáhl záclonu a zadíval se přes náměstí do radových oken.

„Ještě svítí, ještě nespí!" pravil si zneklidněně. „Zítra mu domluvím, aby se umoudřil a neponocoval, tím to nespraví!"

Chtěl se sám uklidniti touto výmluvou, ale nedařilo se mu to. Ulehl zase, poslouchal odbíjení hodin čtvrťovek a nemohl usnouti.

„Kdyby mu něco bylo, snad by přiběhli!" konejšil se. Rozpomenul se, že je rada v bytě sám se služkou, že se třeba holka nedovtípí, aby doběhla pro doktora a třeba že se bojí radu opustiti.

Rada Severin probděl celou noc. Z večera ulehl a když nemohl usnouti, znova rozsvítil světlo a procházel se po pokoji. Marně se namáhal, aby uspořádal roztýlené myšlenky. — Ano, co řekne dceři, až přijde! Jak jí to řekne, jak jí to omluví? Co řeknou lidé, jimž byl jeho dosavadní, přísně uspořádaný život rodinný vzorem? Co řekne praesident, až se mu to donese?

V nočním rozčilení vlastní bolest v něm vyhasla, pouze jeho vztah k nově utvořeným poměrům ho pobuřoval a hlavu tísnil starostmi. Šlo spíše o jeho poměr k obecenstvu než k ženě. A také tíha nového placení na něho doléhala. Vystačí s nynějším příjmem? Rodinný život ukládal mu přílišné daně, a není jinak možno, musí platiti. Synovi i ženě!

Bylo by nejlíp, kdyby odešel, kdyby zažádal o pensi a hlavně zmizel odtud. Odešel někam, kde ho neznají, kde nevědí o jeho minulosti. A bude se těžce loučiti, zrovna jako doktor Mráček, neboť i jemu stalo se to už tady domovem.

Nadarmo se namáhal, aby vynutil na pobouřené hlavě definitivní rozhodnutí a klidnou rozvahu.

Ovšem, doktor mu poradí, přes jeho hlavu a přes jeho staromládenecké srdce také už se bouře přetáhly, a doktor všecko posuzuje jako lékař. Nabádá ke klidu, k naději. Zlatý doktor! Vzácný přítel!

(Pokračování.)

⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Ale než nastoupila místo prozatímné učitelky v Holešovicích, místo, jež dobrý otec jí vyběhal, nastal v poměrech rodiny neočekávaný obrat. Otec její dědil po strýci z Ruska, starém mládenci a řediteli cukrovaru peníze na hotovosti i množství akcií výborně situovaného cukrovaru na Moravě a byl konec omezování.

Zvláštní tato blahodárná náhoda byla romantickým světem, který vpadl do prósy života v rodině Pokorných. I střízlivá povaha Romanina přibrala z příhody té jasnější tón, romantický prvek. Ale snad byl prvek ten jí vrozen a dědictví bylo jen popudem a vláhou, aby rostl a sesílil.

Nyní bylo po učitelování. Otec tomu nepřipustil. Ať se děvčata vdají! A sám měl je k tomu, aby navštěvovaly zábavy, zúčastnily se spolkového života. Romana o to nestála, za to tím více Lola. Otec vzal do domu k dcerám vzdálenou příbuznou, vdovu po kancelistovi, paní Brychtovou. S tou chodila Lola, po matce zábavy milovná, do koncertů, plesů a do divadla. Otec postavil si dům v assanaci.

Nemohla se však ani Romana vyvléci zcela z tradicí měšťanských rodin pražských. Když o plesy, výlety a flirt nedbala, vtáhly ji dámy do spolkového života. Účastnila se dobročinných akcí, seznámila se s uměleckým světem českým, dala si otce vymalovati nadějným malířem. A hle, nyní, když měla věno, i ženichové se hlásili, lidé vážní i lovci peněz. Neubránila se jakémusi sobělibému opojení, že přece je žádaná, ale nepřemohlo ji to nikdy. Chránila si svou volnost. Ne obmyslně, nemajíc jasného cíle, pro nějž by se osamocovala neb soustřeďovala síly, ale z jakéhosi pudu. V upřímnou lásku mužů nevěřila. S penězi dostavila se i skepse. Proč se o ni nikdo neucházel, dokud byla bez věna?

A ještě tu bylo něco jiného.

Měla přítelkyně, štěbetalky, které ani po svatbě nepřestaly štěbetati. A co Romaně z mysterií lásky svěřovaly, plnilo ji zděšením. Není věrných, charakterních mužů, tvrdily jí, není pravé, trvalé lásky. Ideální, milování hodní muži měnili se u domácího krbu v malicherníky, otroky pohodlnosti a žaludku. Miluji tě, protože mne miluješ a sloužíš. Ale odvrátíš-li se, odepřeš-li, čeho si žádám, budu tě nenáviděti jako přítěž života. Boj dvou sobeckostí je láska a ničím jiným. Není velké vášně v naší generaci. Jak nízké jsou manželské poměry, jak málo v nich obětavosti, jak mnoho všetečnosti a požitkářství!

Všední zájmy smyslů neb kapsy rozhodují nad volbou dvou srdcí, nad osudem generací. V nejhoroucnější oddanosti skryty jsou malicherné pohnutky s trpkými dozvuky hnusu, omrzelosti a zvyku.

Čím mohli by si býti manželé a čím jsou? A ženy! Nebyly o nic lepší mužů. Jak nízce mstily se za svá zklamání! Ty jsi zneužil mé důvěry, proto se já poskvrním! Nebudu ti imponovati mravností, sestoupím k tobě, zpronevěřím se rovněž! V tom viděly skutek svobody, kde nebylo než ponížení.

Jak hrozné je to vše!

Nevěděla, koho více litovati, zda mužů, kteří jen z žádosti těla vstupují ve sňatek, či žen, které se zaopatřovaly, vzdávajíce se za to jediného, nač měly plné právo, milovati a býti milovány. Tušila teskně, že ohromná většina žen hyne, aniž by v životě pravé lásky poznala. Ne vášně, žádostivosti, ale pravé lásky, oddanosti duše i těla. Ubohé jepice, nevědoucí, proč tu jsou, ani proč svět opouštějí.

Umínila si zůstati svobodna, neozve-li se v ní mocný a neklamný hlas lásky. Nebylo možno, aby pravá láska nevzbudila reakci v člověku milovaném. To bude už věcí její a nepochybovala, že bude-li v pravdě milována i ona se zamiluje.

Nebyla ještě na tolik emancipována, aby zprostila se tradice, že ženě jest vyčkávati, až se láska v muži probudí.

Prozatím však toho nebezpečí nebylo. Znala už muže, ovšem povrchně, a žádný nevzbudil ani její zvědavosti, nerci-li hlubšího zájmu. Byli jí průhlední, a co viděla, věru nevábilo. Nejdéle zachovala si své ideály o umělcích. Už za studií kollegyně Zelená, která měla známost se sochařem, seznámila Romanu s několika umělci, když pak nabyla dědictví a věna, byl to jen styk s umělci, po němž do jisté míry toužila a jejž vyhledávala.

Ale i zde dostalo se jí studené sprchy. Umělci ukazovali se jí cynicky se stránky podivně nesympatické a namnoze až ubohé. V hostincích byli doma, ve slušných společnostech sotva zakrývali, jak je jim vše nudno. Neměli taktu, neměli chicu, cítili to sami a místo aby ironisovali svou

nemotornost, pošklebovali se společnosti a jejímu formalismu. Posuzovali jedovatě rodiny, za jejichž stoly sedali. Hlásali nejbezohlednější determinismus.

V hospodách ukazovali mezery svého vychování upřímněji. Neotesané vtipy, obhroublé žerty jejich příčily se Romaně. Ingenium jejich zůstalo lpěti někde ve štětci, dlátě, na krku houslí neb na klávesách. Genius vybíjel se v harlekynádách beze všeho výběru, a co hůře, často i bez vkusu. Spíše společnosti bujných pomocníků řemeslnických se podobali než umělcům. Se zálibou pronášeli kluzkosti a podskalácké neomalenosti. A to i muži zvučných jmen. Rouška umělecké volnosti měla krýti vše. Hovory ušlechtilejší jim byly nudné, přímo si je zakazovali.

Byly ovšem výjimky a četné, ale k těm neměla Romana přístupu. Vybraní duchové osamocovali se, byli už povahou nedružní, plaší. Snad u těch bylo to, co nazývala nimbem, co se jí u jiných při bližším seznávání rozprchávalo.

Co na umělcích bylo? Sem tam jednotlivosti. U básníka krásné oko, u sochaře Kristův vous, u hudebníka bujná kštice, u dramatického umělce lepá posa a na všech úhrnem jen ono sotva znatelné fluidum umění, dar, jenž dostal se jim bez zásluhy a jejž místo aby rozmnožovali, ze všech sil ubíjeli.

Romana četla kdesi, že tvorba umělecká je věcí nejen talentu, inspirace, ale i práce. Práce mozkové i práce technické. Souhlasila. Ale co viděla u umělců? Všichni méně vysedávali v atelierech než v zábavních místnostech, nehledali myšlenky, ale čekali, že k nim zralá s nebe spadne do klína. Byla u nich jakási nemoc, nepříčetnost. A to je snad omlouvalo. Tvořili více naivně než mozkově. A jen genius naivní proniká, klidí úspěchy.

Tak sklon Romanin k umělcům změnil se v odklon. Vážila si jich jako mužů co nejméně.

Dívala se na život zcela jinak než oni. Jí nebylo nikdy nic darováno, vše si vydobývala poctivou prací. Nevzdala se definitivně plánu, že bude učitelkou. Ale jinou než její družky. V tom snad byla její romantičnost; finanční neodvislost dá pažím jejím s dostatek rozmachu a vervy, aby troufala si i na reformy v poměru žactva k učiteli. Povznese úřad učitelský v očích žákyň i rodičů, uplatní své úmysly láskou a rozhodností. Příkladem osamostatní intelligentní ženu a dobytí vyšší autority souznačné jí bylo s rozmnožením duševní potence celého národa. Proč nevyužitkovati veškeré latentní síly intelligentky, proč sestřihávati, deptati a společensky omezovati její snahy? Jak úžasný je dosud los starých, nežádaných panen, těchto bezúčelných, nešťastných tvorů? Jaký souhrn duševních sil zůstal tu po staletí nezužitkován, jak ochuzováno bylo systematicky statisíce duší! Ne o jmění materielní nebo rozkoše, ale o vzdělání duše a srdce.

Přemýšlívala o těchto věcech a kula plány. Budovala si systemy a zase je zavrhovala. Dopracovala se poznání, že od situace k situaci dlužno rozhodovati a ne osaměle, ale organisovaně. Počet žen stejně uvažujících je tu, ještě o sobě zcela nevědí a silám svým nedůvěřují. Jen se prokázati a slabounké přehrady, které stejně smýšlející dělí, padnou a bude jediný proud bouřící vpřed, ryjící nové řečiště do povrchu společenských řádů.

Sestra zasnoubila se brzy a sice velmi prakticky. Žádného důstojníka, ani umělce nezvolila, ale solidního obchodníka, materialistu z Karlových Varů, muže mladého, hezkého a podnikavého. Po sňatku s Lolou rozšířil si obchod a za dva roky koupil si v lázních hotel.

Pak četla Romana jednoho dne o sebevražedném pokusu mladého spisovatele Erasma Jíry.

Byl feuilletonistou politického týdeníku a články jeho byly hojně čteny. Měl bystrý postřeh pro zjevy časové, tepal slabosti a neupřímnosti módních hesel a měl proto více nepřátel než obdivovatelů.

Nenalezl nakladatele pro svůj satirický román Slepá zrcadla, v němž karrikoval osoby politické, a dostal nakonec výpověď z vlastního žurnálu.

Ale proto si nesáhl na život. Fama pravila, že byl zamilován do vdané ženy, Lory Poledníkové, choti zlatníka v Praze. A z nevyslyšené lásky že se střelil.

Romana znala jeho i ji, s kterou ho spojovali. S Jírou setkala se dva, třikráte před třemi roky, když ještě byla studentkou. V kavárně seděl mezi dvěma muži, vypadali jako židé. Nápadný jí byl jeho nedbalý klid, netečný vzhled. Rusé vlasy jeho se ježily a modré oči sledovaly kroužky dýmu z cigarety, již držel v útlé, téměř dámské ruce. A nosil náramek.

Přes útlou postavu svou a švihácký úbor byl Jíra z venkova, ze selského, od Řivna. Před maturitou v Ml. Boleslavi sběhl se studií napřed do Vídně k dělnickému listu za spolupracovníka, pak do Prahy.

Když ho Romana po prve viděla, nezaujal ji nijak. Zařadila ho mezi mladé radikály, kteří končí v přístavech kon-

servatismu, jakožto redaktoři orgánu venkovské radnice.

A hle! Jíra jí z klassifikace vypadl. Nechtěl zplošit, raději smrt!

Nevěřila ani na okamžik, že by to učinil pro Loru. Znala Loru Poledníkovou, byla její spolužačkou z obecných škol. Černá, nosatá, vyschlá, neměla mimo nádherné vlasy a perlové zuby — takové cikánské zuby — žádné zvláštní krásy. Byla vždy podivně náladová, říkali jí vzteklá Lora. Otec její hrál po hospodách, i ona byla výtečnou pianistkou již ve škole.

Do té že se zamiloval Jíra? Nikoli, to nebylo možno! Nanejvýš takový zlatník, jako byl Poledník, to připouštěla. Ale intelligentní člověk!? Lora prý za svobodna hrávala po hostincích na pianě.

Schválně zašla si Romana do obchodu Poledníkova v postranní ulici. A měla štěstí. Lora byla právě v obchodě. Přivítala ji přátelsky. A hned si vyšly spolu.

Romana zaútočila rovnou a Lora jí vše řekla. A mluvila pravdu. Byla příliš upřímna, aby zapírala, čím by se jiná chlubila, že pro ni to Jíra udělal. Znala ho, dvořil se jí kdysi, ale pro ni to neučinil. Ten že má příliš mělké srdce, aby pro nějakou ženu dopouštěl se hloupostí.

Tedy opravdu, děs před sevšedněním vtiskl Erasmu Jírovi zbraň do ruky? Nechtěl klesnouti na literárního námezdníka, miloval volnost příliš. Jako každý povolaný umělec.

To imponovalo. Romana skoupila si práce Jírovy a četla je. A poznala v nich spár orlí. Bylo v nich sice hodně mladistvé pósy, ale zase jednotlivosti tak překvapujících originálních postřehů a analysy, že Romanu až zamrazilo. Cos mučednického v gloriole zazářilo kol raněného a obraz Erasma Jíry zjasňoval se jí víc a více.

Ironie jeho vět měnila se v hudbu, a výstřel, jenž milosrdně minul centrum života, srdce, byl jen hlasitým protestem proti bídě a ubohosti, které kruší každou vyšší snahu a pardonují jen zase malost neb zlatou prostřednost.

Pak se s ním s uzdraveným setkala. Slunce, slunce jí vyšlo.

Ero! Eroušku! Můj anděli líbezný, sladký, jedině a nade vše milovaný! —

(Pokračování.)

LITERATURA.

Václav Bolemír Nebeský: *Básně.* Vydal Karel Rieger. Světová knih. č. 1066—67. Nákladem J. Otty v Praze. — L. N. Zvěřina: *Před branou života.* Vydal fond Julia Zeyera při Čes. Akademii v Praze.

Teprve třicet let po smrti prvého našeho literárního historika, tedy po uvolnění autorských práv, dochází ve „Světové knihovně" k vydání jeho básnického odkazu, k němuž autor sám za svého života po mnohých nezdařilých pokusech se nedostal. Vydání toto, mnohem úplnější i přesnější nežli pietní Nerudova edice v „Poetických Besedách" z r. 1886, uspořádaná z motivu osobní úcty a přátelství čtyři leta po smrti Nebeského, podává nám jasný a určitý relief Nebeského básníka, jenž napořád ustupoval svému protichůdci vědeckému. Vyrostl z téhož ideového i fysického ovzduší jako blízký jeho předchůdce Mácha a ještě jasněji než on obráží ve svém básnickém díle všecky ony vlivy a proudy, jež přispěly tehda k obrodu českého básnictví Máchou započatého a Nerudou vyvrcholeného. Representanti mladého Německa, Lenau, Heine, Goethe, z Poláků pak Mickiewicz jsou vůdčími jeho hvězdami. Nebeský byl silný básnický duch, sensitiv příliš jemný, bližší hloubavé a sladké poesii Lenauově než ironické a jízlivé skepsi Heinově, a jeho osudnost jen v tom záleží, že znechucen zdánlivými neúspěchy po několika málo letech básnické činnosti své odložil lyru a oddal se docela jinému oboru. Toho dokladem je zejména krásná báseň z r. 1841, jež svou suggestivní symbolikou a svými metaforami i formální líbezností takořka se zpřítomňuje:

Ticho kol, že bys moh' slyšet
  Zlaté hvězdy v nebi chodit —
Slyšet měsíčka hedbávné
  Lesky v jezeru se brodit — atd.

Pořadatel p. Karel Rieger věnoval knize mnoho péče, opatřil ji výborným úvodem a obšírnými poznámkami. Škoda, že nepokusil se sám o interpretaci „Protichůdců", kteří i po snaživém výkladě p. Voborníkově zůstávají temni. — Pan L. N. Zvěřina rozsvítil si celou řadu různobarevných světel při prvé své básnické slavnosti. Hříží se ve své nitro, medituje o své bolesti, která je jistě zažita, rozpíná křídla své touhy k letům do výšin, zasnívá se do melancholie slovenské krajiny, upadá i do mladistvé skepse (Za mrtvými sny), jemně ironisuje život (Sici-

liána o lásce zkřehlých vrabců), reflektuje o smrti a záhadě života, oddává se rozkoši z přírody, jíž pěje nadšenou improvisaci (Slunci) jásaje u vědomí svého věčného přerodu jako atom Věčna, píše zhuštěné ritornely o ženách, naději a lásce, sní nad večerní Prahou — bude zajímavo, kterou cestou ze všech těchto rozmanitých nápovědí se dá v příští své knize. Je radostno dnes od mladého básníka slyšeti doznání, že cílil k branám Neznáma, ale přišel k bráně Života, jak praví p. Zvěřina. Je jistě na pravé cestě a před pravým cílem. Potěšitelno i to, že Zeyerovým fondem podepřen byl tentokráte opravdový talent, který slibuje krásný rozvoj.

—pa—

Karel Leger: *„Loupežníci na Chlumu."* — *„Nevěsta"*. Vyšlo v I. svazku Sebraných spisů Legerových v Praze 1913 nákladem F. Topičovým. Stran 310 za 3 K 20 h.

První svazek Sebraných spisů našeho milého spolupracovníka zahájen byl tak nějak „nelegerovsky": fantastickým odskokem autora, jehož vrozený, bodrý humor maloměstského a selského novellisty odbočil chvilkou na pole groteskní romantiky, aby se na mžik vybavil z jařma literární konvence a s ní spojené dogmatičnosti. Leger si ‚vyhodil z kopýtka' (jak zní lidový obraz) a načrtl fresku plnou nezodpovědné komiky a buršikosního humoru. Dějem postavil ji do hlubokých horských lesů někam pod starý Košumberk na Skutečsku, časově přibarvil ji scenerií a náladami z doby pánů Franců, kdy vypasení správcové vládli krajem, majíce k pomoci císařské bělokabátníky s láteřícími seržanty a od piky vysloužilými lejtenanty, a kdy naše lesy hostily ve svých hlubinách potutelné tlupy zákeřných loupežníkův. S těmi, jež Leger v přítomné grotesce staví do středu děje, nebylo to ovšem nejhorší. Uměli sice zajímati klidné faráře a výhrůžně jim břinkati nabroušenými noži nad obnaženými hrdly, uměli odnášeti postřelené srnce přímo pod nohami uštvaných střelců, dovedli i přísně trestati zrádné krasavice svlékáním do naha a smrtí olovem — ale jinak byli to lidé z gruntu hodní a laškovní, kteří přáli mladým zanedbávaným paničkám, kopulovali bezradně zamilované párky, trestali nadutost a pýchu. Leger vylíčil jejich poslání hodně drasticky a s nemalou dávkou bizarní fantastičnosti. Janošíkovská postava mladého kapitána, jenž se dovede vytočit z každé nesnáze a jenž i z hlídaných vězení umí vklouznouti přímo do navoněných ložnic milostpaniček, je tu parádním kouskem romantické psychologie autorovy, jehož humor zasvítil ve vylíčení několika groteskních situací. O nic víc tu as neběželo spisovateli, jenž s působivou barvitostí nakreslil také zejména ovzduší patrimoniálních dob a několik živých, pohnutých scenerií zapadlých lesních hlubin.

Románová kresba *Nevěsta* je za to pevnější a založenější kresby psychologické a celým svým rázem dobře upomíná na známého Legera. Selský, vesnický románek odněkud ze vzdálenějšího Polabí, jehož hrdinou je mladistvý synek obchodníkův, hoch nejistých životních cílů a citových rozpětí, dobrého založení, ale nevykvašený dosud a neukázněný. Odejel z města na krátkou dobu k selské tetě, navázal několik drobných románků a vrací se s jistým vystřízlivěním a snad i života náhle zkušenější. Půjde svou drahou protekčního samosprávného úředníka, rozechvělá srdce se za krátko uklidní a mladá nitra si jen občas postesknou ve vzpomínce. Zde podařila se Legrovi celá galerie rázovitě myšlených a velmi dobře založených povah: stárnoucí ovdovělá selka se svou pracovitou a čistou Aničkou, dvojice utvrdlých, prací a neštěstími ztrpklých sedláků, zadlužený venkovský doktor-oekonom, záletný majitel panství, pikantní mladá vdovička, venkovský upírvydřiduch a v neposlední míře i mladý hrdina sám —: to jsou opravdu vzácně viděné postavy, zachycené s jistou lehkostí a s vervou. Románek črtal dokonalý znatel našeho selského venkova; jeho krásy i trpké, bolestné stránky vynikly v plné suggestivnosti a pravdě. Leger básník obestřel svoji práci opojivým a svěžím pelem jarní a podletní poesie, která hrá rosou a voní vymetanými klasy. Leger oekonom vyzpovídal se tu jménem selského stavu ze svých bolestí a trudů.

Fr. Sekanina.

Karel Horký: *„Zasláno"*. Kniha feuilletonů a zápisek. Vyšlo ve Vilímkově knihovně nákladem Jos. R. Vilímka v Praze 1913. Stran 231 za 2 K 30 h. — *„V tomto slzavém údolí"*. Povídky. Vyšlo ve Slunečnicích nákladem Grossmana a Svobody (G. Dubský) v Praze 1913. Stran 171 za K 1·80.

Dvě knihy, jež Karla Horkého vyznačují po dvojí různé stránce: Zasláním presentuje se jako břitký feuilletonista a suggestivní ironik života, Slzavým údolím jako novellista a povídkář. Jejich náhodným srovnáním vynikne nejlépe nejvlastnější vloha spisovatele, který na sebe tak živě a pronikavě byl upozornil staršími knihami feuilletonů, ale jehož povídky až dosud vesměs trpí nánosem jakési nezodpovědné romantiky a nedobře svařenou směsí fantasie a pravdy. Ne, že by postrádaly zajímavosti nebo originálního námětu; ne že by nebyly vypravovány s vervou a bystře a s působivým elanem dramatickým —: právě naopak. Ale vždy v nich objevíme na určitých místech jistou trhlinu, vycítíme jistý falešně zakviknuvší půltón, který je výsledkem zmíněné disharmonie. Horký vypravuje na příklad kuprinovsky střižený příběh z nevěstince, kde děvčata zosnují rafinovanou vzpouru proti své tlusté a vyděračné matroně. Ale ač je tu plno bystře a pravdivě vypozorovaných detailů,

neuspokojí nás celek svou psychologií, neboť právě zde vycítíme, jak šlo autorovi více o effekt než o sílu a pravdu vlastního života. Anebo vykládá příběh o milionářce, která v návalu sympatií daruje chudému umělci milion pro jeho rozkošnou dcerušku, jak se však onen peníz takřka ve mžiku rozkutálí pod hýřivýma rukama náhlého boháče. Zde jsou přímo rozkošné drobnosti pozorovací, také něha a sladké vzrušení malířovo při pohledu na jeho dcerušku pobíhající po mořském pobřeží jsou vystiženy s neobyčejnou suggestivností — a přece (či právě proto?) nás jistou nedůvěrou naplní konečný obrat náhle zhýralého lehkomyslníka. Horký rád oslní effektem, překvapí neočekávanou vlnou sensace: a v ní skrývá se úskalí jeho psychologických možností.

Tam však, kde psychologie hrdinů není odvažována na nejcitlivějších vážkách, má Horký své pole bez obmezení a vítězné. Svědčí o tom právě Z a s l á n o, kniha feuilletonních črt a zápisků, jak ji nazval, ve skutečnosti však bohatá a plodná sbírka strhujících a hlasných výkřiků v lidskou společnost. Neříkám, že se zde autor snad vrozené sensacechtivosti vyhýbá anebo že ji tlumí: i zde jsou místa nejednoho překotně vystřeleného úsudku a efektně vyslané rakety. Ale účinek nejeví disharmonie, spíše působí dojmem paedagogického triku. A mimo to: Horkého krásná a smělá odvaha, s kterou se vrhá do životního víru, jeho prudký a živelný elán, s jakým chrlí své ironické blasfemie, strhuje a přenáší přes všecka bradla. Čtěte jen jeho vervní a ohnivé články, jimiž se ujímá trpící ženy, ať již choti či matky neb hospodyně! Čtěte tu vzácně nezapomenutelnou stať o našich kočujících hercích a herečkách v „Nejdobrovolnějších mučednících“. Anebo onu o služkách sebevražednicích v „Immaculati“! Horký jeví se mnohdy až bezohledně a krutě, jeho bič šlehá hlava nehlava, sviští a stená dopadaje ve hnízda pýchy a nadutosti, osobních malicherností, bezcitnosti a sobectví, — ale všecka tato žhavá vášeň nenávisti je na druhé straně bohatě vyvážena vroucností a strhujícími akcenty něhy, mluví-li o slabých a šlapaných v bláto. A při tom jeho sloh — jedna z nejvítěznějších zbraní jeho literárních útoků — hýří a podmaňuje. *Fr. Sekanina.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Hedvábné punčochy.* Veselohra o třech jednáních. Švédsky napsal A l g o t S a n d b e r g. Přeložil J. F. Khun. Režisér Karel Faltys. Poprvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 28. března 1913.

Sandbergova komedie jest sesměšněním feministického hnutí, emancipačních snah žen od mužů. Jest čirou karrikaturou ovzduším, dějem i kresbou figur od zlé tchyně a přepiaté kandidátky filosofie až po ony hedvábné punčochy, jež ženy Sandbergovy navlékají a ukazují na odiv celému světu, jen ne pro radost svých mužů, a které jsou jakýmsi symbolem intimních styků a smyslné lásky, pokládané těmito ženami zejména v manželství za nemravnost a cosi dnešních žen nedůstojného a pokořujícího. Autor staví proti sobě jakýsi spolek přepiatě emancipovaných lidí a amerického inženýra visutých mostů, mezi nimiž dosti bezradně stojí manžel a jeho přítelkyně. Na konec ovšem vše dopadne dobře; manželé se smíří, tchyně indignovaně odchází, aby se již nevrátila, a stavitel visutých mostů, zastánce přirozeného života a původního poslání ženy odváží si manželovu přítelkyni jako svoji snoubenku do zámoří. „Hedvábné punčochy“, jež jsou švédskou veselohrou, která však by se mohla odehrávati kdekoliv, jsou psány formou běžné francouzské komedie a jeví marnou snahu po napodobení duchaplných her Bernarda Shawa.

Nejzajímavější na této hře byla rozhodně vtipná a bystrá hra jednotlivých interpretů.

J. M.

Večer tří aktovek, pořádaný „Spolkem českých akademiků židů“ a „Nár. jednotou českožidovskou“ dne 5. dubna 1913 v I n t i m n í m d i v a d l e na Smíchově, nepřinesl divadelně, ani literárně mnoho nového a zajímavého. L e d ů v cyklus „Na ostří nože“, z něhož hrány byly aktovky „*Putička*“ a „*Závěrek*“, vyšel knižně již před lety a rovněž V. M a r k u s e „Velikán“ — z cyklu „Komedie života“ — hrán byl již kdysi v divadle smíchovském. „Putička“ jest dramatická scena, jejíž nálada nemá valného vnitřního hodnotného opodstatnění a zdůvodnění, „Závěrek“ připomíná silně „dramata“ z kinematografu a aktovku „Velikán“, povrchní a fraškovitého založení, nepokládám vůbec za disputable.

Průměrné výkony herecké — až na Olgu sl. A. I b l o v é („Putička“) a Arnošta p. Jar. P o č e p i c k é h o („Závěrek“) ničím zvláštním na sebe neupozornily.

Pořadatelstvu podobných divadelních večerů bych vřele doporučoval trochu více rigorosnosti ve výběru kusů. *Tristan.*

❖

„Ž i v o t d u š e“ k n ě z e J a n a Ú p i c k é h o. V Jungmannově „Historii literatury české“ není zmínky o knize ani autoru. Ale ve sporu Jana Úpického, faráře kostela sv. Mikuláše v Starém městě pražském, s Matoušem knihařem r. 1581, svědčil Jan Komor, knihař, že kupoval knížky od kněze Jana složení jeho, jež slovou „Život duše“ po šesti groších bílých exemplář svázaný.

Arch. m. Prahy, rkp. 1053 fol. 102. *V. V.*

V Praze, dne 11. dubna 1913.

Majetek: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Zodpov. redaktor a v y d a v a t e l: Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f. a k c. s p o l e č n o s t »Unie« v P r a z e.

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Paní Truncová, opatrovnice, přiblížila se k paní Romaně, stojící u okna a zakoukané do modrojasné oblohy. Proč pojednou vzlykla? Proč třásla se na celém těle?

„Co je vám, milostpaní?“

„Nic!“

Opatrovnice se dále netázala. Co tu mezi choromyslnými bylo smíchu, pláče, žalob i plesů — a pro nic a za nic!

Ale paní Romana promluvila za chvíli sama:

„Jsem tolik — tolik šťastna!“

„Tak?“ opáčila opatrovnice lhostejně.

„Je tak krásně, milá paní! Tak krásně! Tak mi odlehlo!“

„Bývá tak, milostpaní, když se člověk pozdravuje,“ poznamenala moudře paní Truncová.

„Ne, tak to nemyslím, milá paní, ale chci říci, že jsem tak vděčna! Tak vděčna!“

„Už obeschly vlasy po lázni, snad můžeme do zahrady?“ navrhovala opatrovnice.

„Ne, ještě ne,“ bránila se paní Romana, jíž stalo se místečko u okna drahým, protože tolik krásných vzpomínek se jí vrátilo.

Usmála se omlouvavě na opatrovnici a ramena její sebou několikuráte trhla. Byla by zobjímala vše kolem.

„Žiju! Žiju!“ šeptala a každé žiju! provázeno bylo vzlykem rozkoše.

„Mrtvých lidí je většina,“ dopověděla hlasitě nějakou větu, jejíž počátek už zapomněla.

Paní Truncová jen přikývla.

Paní Romana navíjela osnovu vzpomínek velmi rychle, do vteřin vtěsnávala celé duševní procesy a do minut celé děje. Bylo v ní intensivní, světlé vědomí. Ba projasnilo se jí nyní i to, co dříve nepochopovala a nedovedla motivovat. Odpočatý mozek pracoval všemi silami a planul do budoucna a pronikal minulost.

Vzpomínala na svůj život, ale objektivně, jako by netýkal se jí, ale osoby cizí, jako by četla román o příhodách ženy, která chtěla, aby život její měl smysl, účel, aby nezmizela ze světa beze stopy, nepozorována.

A vše bylo prohřáto a jaksi oslazeno, že ani trýznivé vzpomínky nezraňovaly, ba trny jejich jako by zmnožovaly pocit blaha, pocit života.

Ano, žila!

Vření mocného převratu odezývalo se paní Romaně z doby, kdy po prve setkala se s uzdraveným Erou. Bylo jí čtyřiadvacet let a Era byl o rok mladší.

Bylo její sudbou, že zamilovali se do sebe. Nečekala na jeho lásku, jak si dříve usmyslila. Ale v tom se nemýlila, že vášeň její vzbudila plnou odezvu u muže.

Veta bylo po veškerých emancipačních, altruistických plánech jejích. Zakotvila v přístavu jediném, městě jediném a to bylo město jeho.

On poznal a uvěřil její lásce. Měl v sobě skutečně pýchu Mesiáše, ale jí k vůli přinesl i oběti. Vzdal se kouření — i lékaři mu to zakázali, ale toho by nedbal — a přestal píti alkohol. Dříve kouřil náruživě a zpíjel se. Uvěřila mu rychle, že jí v obět své vášně zardousil, že se i on zamiloval. Chtěla ho míti, ovládnouti, říditi. Nic ženského jako by nebylo v její lásce, spíše mužného, dobyvačného.

Prvním článkem její víry stalo se, že láska přetvořuje. Ona vymýtí všecky kazy z jeho povahy, až zaskvěje se jako stříbrný měsíc nade všemi. Bude mu ochránkyní, vůdčím geniem k výšinám.

Nesmí už nikdy klesnouti! Věřila dále, že talent Erův se rozvije co nejbujněji, jako tropický květ na rovníku po dešti lásky.

Trápívala se často otázkou: K čemu žije? Nač se vrhnout?

Nyní to věděla: Žije, aby Erovi sloužila, a tam kde jeho i její život směřuje. Aby zušlechtila jeho srdce.

A bylo jí jasno, že dosavadní sny její byly bez krve, vzdáleny života. Nyní že teprve plně žije.

Era hovořil, kul plány, překypoval, ona naslouchala s celou duší, ale zůstávala něma. Při hořícím srdci a bezmezné oddanosti měla ústa němá.

Dívala se na jeho oči za různých příležitostí. Byly jasné, výsměšné a přece žíznivé a tázavé. Tak tázavé! Pak zatřásl vždy svou kšticí, lví kšticí — neboť něco lvího bylo i v jeho povaze, mocného, fascinujícího a krutého — a odvracel se. Srdce její vždy dychtilo, plakalo, spělo k němu, ale ústa její nevyslovila čekaného slova.

Proti vůli svého otce zasnoubila se. Marně varoval ji otec, poukazuje na patrnou duševní abnormalitu Jírovu, marně předpovídal neblahou budoucnost. Byla slepa a mimo to věděla, odkud vítr otcův věje. Otec přál by Romanu raději místodržitelskému koncipistovi Bořkovi. Nepochopoval, co dceru k Jírovi vábí. A kdyby byl vyslechl někdy rozhovor snoubenců, ještě méně by pochopoval.

Era koktával samou oddaností, hlas se mu chvěl do plačtiva, hledával její ruku k polibkům a vzhlížel k ní jako k modle. A ona s podivnou rozkoší lovila jeho slova, vzdechy, neomylně doplňovala jeho pohledy, napověděi, shledávala ho roztomilým, výmluvným. Někdy sedávali oba němi, ani se na sebe nedívali, ale v duši její zpívalo to jásavě: Můj krásný! Mé slunce!

Neboť byl krásný, zvláště když unesen temperamentem (s počátku myslila, že láskou) líčil jí své básnické vidiny, nárysy společenských reforem.

A přece pouze v jednom z nich byl plamen, na němž hřál se druhý. Ona měla ten plamen a on vznětlivý, hovorný a vášnivý, přece měl v nitru jen kus světélkujícího ledu.

Ale on za to nemohl. Ji jedinou přece miloval. A miloval, jak mohl.

Nyní to věděla a byla spokojena. Proč to nevěděla hned? Jak mnoho žalu by si byla ušetřila!

A přece před sňatkem tvrdil Era, že on je plamenem a ona jen přijímá jeho žár. Po sňatku se ukázala pravda a byla Erovi nepříjemna.

Romana byla po otci, či spíše po bábě. Oba byli zamlklí, ale neúnavní pracovníci. Matka její byla lichotnější, otec zase hlubší. Ostýchal se projevovati cit, nikdy matku nepoceloval před dětmi, ač ji neméně než ony zbožňoval. Lola byla spíše po matce. Otce milovaly, ale trochu se ho báły.

Snad i její programovost, její tvrdošíjnost, kterou Era nepochopoval, byla neblahým dědictvím po otci.

Byla opakem mladých paniček, které rozveselovaly se jen ve společnostech, kdežto o samotě byly smutny. Ona byla zase ptáčkem zpěváčkem u svého Ery, před cizími byla docela něma. I před Erou často mlčela, jen na něho pohlížela jako na idol.

Romana zahrabala by se nejraději někde v samotě venkovské. Tam mohl by Era v klidu vytvářet své poetické sny, vzdělávat srdce a srdcem, nikoli filosofií, řešit otázky společenské. Doufala, že časem, až Era vydá zralou věc, domůže se uznání a stálého zaměstnání ve velkém listě. Že stane se učitelem národa, jeho krásnou representací před cizinou.

Era však toužil po velkoměstě, po jeho kavárnách, debattách, jeho ruchu ihned a nechtěl slyšeti o nějaké průpravě na venkově. On, syn venkova!

Tvrdil Romaně, že se zná a že by tak jeho talent zjalověl. Že jsou nezbytnou podmínkou jeho umělecké existence stálé podněty, které nalézá jen v kruhu mladých soudruhů.

Otec vyplatil Romaně před svatbou povinný díl, nic více. A odvrátil se od ní. Ne, že by byl srdce tak tvrdého, ale žárlil. Že tak rychle odtrhla se od něho a vzdala se muži cizímu. Ideál zetě nekryl se s ideálem jejího muže. Hra osudu!

Ale i takto vystačoval kapitál Romaně na slušnou existenci z pouhých úroků.

Era po sňatku šílel štěstím. Jak dovedl toužiti, byl-li od ní vzdálen, jak horovati, byl-li u ní! Opakoval zas a zase v líčené pokoře, jak to, že jemu nepatrnému dostalo se tak nebeského štěstí? Vyvyšoval ji a znehodnocoval sebe, tázal se jí zas a zase, proč nevolila mezi nejlepšími muži národa, a naznačoval jí odpověď, že on i jako bezvýznamný začátečník je jí cennější než veleduchové proslavených jmen.

Odpovídala mu, jak si toho přál, ale protivilo se jí, opakovati to zas a zase. Ale on nepřestával improvisovati stále na totéž thema. Láska — později seznala, že ješitnost — jeho byla nenasytna.

Proč nečekal, až jí samé dostaví se nálada, až srdce její poveli mluviti? Pak by mu řekla, že když ho po oné příhodě spatřila, byla hned jeho, že ji zaujal, oslnil, spoutal na rukou i na nohou a vlekl ji neviditelnou za sebou, kam se hnul. A ona že ráda oddávala se osudu.

A mnoho jiných milých slov by mu řekla, když po slovech tak toužil.

Znavena jeho otázkami — ani mu neřekla, že byl první z mužů, kterého políbila, že nedotknutá, čistá se mu dávala. A měla mu to říci, když jí vyčítal, proč je tak reservovaná při jeho úchvatu. V tom bylo její bezpráví vůči němu.

Potom stal se i Era klidnějším. Závratě líbánek minuly, Era ji už opouštěl. Ale nechtěla věřiti, že by byl ochladl. Poznala, že miluje ji dosud, ale snad jinou láskou, odkvetlou sice, ale zralejší. Jen ona se opozdila při svých neodkvetlých ještě touhách, když on obíral se již myšlenkami vzdálenými ohnivé touhy po ní.

Tehdy i v ní probudila se ješitnost ženy. Zdvojnásobila svou reservu, aby Era znovu a znovu ji dobýval, vydal jí zase vše, duši i tělo, jako ona se mu bez výhrady vydávala.

Kalné byly okamžiky, kdy Era byl vzdálen, a tu studovala v upomínkách bývalé jeho horoucí proslovy, věty i básně, které pro ni skládal, vymýšlela svůdné a láskyplné pósy, kterými by ho přivítala, překvapila, že by rozohnil se k novým úchvatům. Chtěla, co vše chtěla!

A zatím když se vrátil Era, přivítala ho suchým vtipem, někdy ranivým, někdy mlčky a nikdy ne tak, jak si to představovala. Bylo jí vždy náhle stydno a hloupo strojit nástrahy, nabízeti se. Živila by jen jeho mužskou ješitnost. A ona chtěla míti Eru co nejdokonalejším.

Napřed se smával jejímu ochladnutí — svého si ani nebyl vědom — vtipkoval, že ženuška jeho si příliš váží slov, aby vedla lehkou, šumivou konversaci, kterou on miloval. A přece i žerty, hravá slova, škádlení jsou kořením lásky.

Rychle upouštěl i on od pokusů dobýti jí zase, laskati se s ní a zamýšlel se v klidu nepopíratelného majetníka.

O čem přemýšlel? O ženě jiné? Nikoli. Řekl jí, že o uměleckých problemech. Zakázala mu žertem v její přítomnosti tvořiti. Odvětil rovněž žertovně, že myšlenky ani největší tyran zakázati nemůže.

Pak prodlužoval své vycházky, opozďoval návraty, až býval doma hostem. Lekla se, že ho ztrácí a upadala v opak své taktiky. Zanechala rychle sobectví, vzdala se nároků na štěstí, které Era už nesdílel. A tyto resignace opakovaly se stále v jejím životě, až seznala, že v nich spočívá pro ženu životní moudrost.

Za to chtěla se vžíti do jeho tvorby umělecké, co nejvíce zvěděti o jeho plánech, účastniti se jeho práce. Rozmlouvali celé hodiny o problémech společenských, hledajíce originelní a důsledné jejich řešení v rouše novell a románů. Zasahovala do jeho tvorby, měnila a opravovala dle svého a nedovolovala, aby psal proti jejímu názoru a přesvědčení. Stála na svém, jen když byla přesvědčena, že ona má pravdu a její názor že bude akceptován většinou čtenářstva. Cítila se spoluzodpovědnou za jeho dílo, propracovávala myšlenku ne méně horlivě a vytrvaleji než on sám, s potěšením pozorovala, jak setkávají, pronikají a tříbí se jejich názory, přibírajíce od něho šíře, od ní hloubky. Jásala, že vliv její na Eru je blahodárný, že skutečně zušlechťuje jeho srdce, které jiní umělci zanedbávají. Věděla o všem, co chystal, a přece dovedl on, sladký kouzelník slova, úpravou, jemností myšlenek a případností point i ji samu překvapiti.

Tak hned první rozměrnější belletrií svou: „Za krásný cit“ pronikl Era ve veřejnosti. V románě líčil historii nehezké komptoiristky, nikým nemilované, jak oddá se spoluzřízenci firmy, u něhož nalézá soucit. I jemu se dosud žádná žena v lásce nepřiklonila a jejich osamělá srdce setkají se ve vzájemném pochopení. Oddají se druh druhu, vědouce, že to není láska, že květy jejich úsměvů, a rozkoše svlažovány jsou jen rosou útrpnosti. Oba spokojují se skromným citem tím a nežádají od života více než toto tiché, obětavé přátelství.

Jak Era to vylíčil! Romana sama plakala nadšením, nepoznávajíc, že to pracovali společně. Jak on pronikl srdce ženy! Jaký dar nebes měl! Co ona tušila a napověděla, on to vyslovil dokonale a přesvědčivě. Až se toho nakonec i polekala.

Kde vlastně konal Era studia k tomu? Z kněh pouze? Ale vždyť tak mnoho ani nečetl. Z rozmluv s ní? Nemluvívali často celé dny. Kolik žen miloval, než tak je prohlédl?

Ale Era ji upokojil.

Řekl, že vše to působí jen a jen talent. Talent, jenž otvírá jedinému pohledu prohlubně, do nichž prokopává se chladný badatel dlouhou prací. Že umělci není třeba, aby sám prožíval vše, k čemu stačí, aby to jen správně vytušil.

(Pokračování.)

⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

Emil Pauer:

ALCHYMISTA.

PANU OTAKARU ZACHAROVI.

To bylo v době umĕn, vĕd, když vládl Rudolf král,
jenž alchymisty, hvězdáře rád k svému dvoru zval,
žil tenkrát v Praze mĕštĕnín, to Pašek lichvář byl,
ten plné truhly zlata mĕl, leč vždy se mocnou touhou chvěl,
když v tajemných čet knihách zas, že kov ten skvělých, vzácných krás,
s nímž slunce můž' jen soupeřit,
z hmot bezcenných lze svést a slít.
Oh, zlato vyrobit! —

Tu kdysi z rána neznámý host přešel jeho práh,
tvář ještě mladá, vážná však, šat vědce na bedrách —
„Jsem alchymista," hlásil se, „já v cizinĕ jsem dlel,
já nedbal bídy, strastí, bĕd, bych pronik' říše tajných věd,
jen útulku mi třeba jest, by z umu čin též mohl kvést,
svou důvěru mi račiž přát,
svůj všechen um chci tobě dát,
chci zlato udělat!"

Těm svodům Pašek podlehl a v krátkém čase již
dům tajemnou mĕl kuchyni, a host měl teplou skrýš,
tu v středu misek, křivulí, fiolek různých vlád',
však víc než vědy zářný cíl on lichvářovu dcerku ctil,
a opět prch jen krátký čas, on hladil v taji zlatý vlas,
ret tiskl na rty, na líčko
a šeptal: „Zlato! Zlatíčko!
Ach, moje zlatíčko!"

Leč Pašek také zlato chtěl a připomínal slib,
dál alchymista sliboval a při tom tyl jak hřib,
před Paškem hloubal nad knihou a s kovem svářel kov,
leč v taji zas jen bílou líc a zlato dívčích laskal kštic.
Tu pozdě seznal Pašek lest — hned svatba byla, hned zas křest,
na Paška, který v tichu lál,
se zlatovlásek usmíval,
ó, čtverácky se smál.

Přec později lichvář smířil se — dost hořká byla číš —
leč dávno přestal věřiti v tajemnou vědy říš.
A když pak jednou po letech v kruhu svých milých dlel,
a zlatovlásků mnohých tlum mu zpěvem, smíchem plnil dům,
tu vzpomínaje tužeb svých, on v koutku síně sobě vzdych':
„Slib vyplnil můj dávný host,
mám nyní v domě zlata dost,
ó, zlata víc než dost!" —

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Teprve, když se rozbřeskovalo, zhasl rada lampu a třesa se podzimním chladem, jenž se skulinami v oknech dral do nevytopeného pokoje, převalil se na pohovku a přemožen slabostí a únavou usínal. Petrolejový zápach ze zhašené lampy zavěsil se do dusného vzduchu.

Jen si zdřiml a zase vyskočil, třesa se zimnicí. Netušil, že doktor Mráček stojí u okna a dívá se, zdali je u něho zhašeno světlo. Že také doktor nemůže spáti, že také chodí s těžkými starostmi po pokoji, že už tma v radových oknech ho uklidnila.

Nevyspalý a rozechvěný procitl rada velmi časně. Kvapně se umyl ve studené vodě a zadíval se na náměstí. Hustá mlha zářijová zastírala mu výhled. Srážela se ve stružky vody na oknech a stékala po rámech. Když z ní prořidlé kaštany vykoukly, zdálo se, že na nich přes noc sežloutlo listí nadobro.

Zponenáhlu vybrodily se z husté mlhy známé domy na náměstí, a radův pohled se nemohl od nich odtrhnouti. Černý, štěkavý pes proklouzl otvorem pod vraty u starého maloměstského domu a po třech nohách skákaje, vesele se proháněl kolem světcovy sochy na náměstí. Z jiného domu vyběhla prostovlasá služka zabalená do vlňáku, zvonek u pekaře po prvé zacinkal. A už bylo viděti, kterak se kouří z komínů, kupec Machytka otevíral krám, první dělníci šli do práce do cukrovaru.

Všechen zájem radův soustředil se zálibně na těchto všedních věcech, a jenom na nich. Ten okamžik odplavil mu z duše všecko ostatní. Jako kdyby pro něho na světě nebylo nic jiného, jen to probouzející se město.

Rézina se podivila, když pán přišel do kuchyně a zlobil se náramně, že není dosud uvařena káva, že nebyla Rézina pro mléko, pekařův učedník že nepřišel s ranním pečivem. Když konečně přinesla kávu do jídelny, pán posnídal a vyšel spěšně na náměstí. Bylo teprve sedm hodin. Doktor Mráček už stál před svým domem a když spatřil radu Severina, spokojeně se usmíval a běžel k němu.

„Jako mladík si vykračujete, nic vám není!“ pravil se smíchem.

„Ale nespal jsem celou noc, hlavou se mně to honilo, a ne a ne usnout!“ vypravoval rada a tiskl doktorovi ruku.

„To nic není! To je zcela přirozené! Já taky nespal a jsem v tom vlastně jenom třetí osobou! To se poddá! Dnes budete, pane rado, spát zase jako dudek, a doufám, že já taky!“

„Myslíte, doktore?“ ptal se zachmuřeně.

„Jsem o tom přesvědčen! Nejhorší už máte odbyto! Teď víte, že co se stalo, už se nedá změniti, a tím je všecko vyřízeno. Jako když člověku někdo umře, však už jste to, pane rado, zažil. — Teď jste vdovcem po druhé!“

„A naposledy!“ dodal rada důrazně.

Doktor vyvedl ho nepozorovaně za město, poněvadž si povšiml zvědavých pohledů, jimiž všichni lidé radu Severina prohledávali. Věděl velmi dobře, že je už rozšířeno po městě, co se stalo. Jeho samotného se lidé vyptávali, uhádnuvše, proč byl v Praze.

„Procházka vám neuškodí,“ rozhovořil se, dívaje se, jak se mlhy rychle rozptylují, a jimi se prodírají teplé paprsky sluneční. Světlý, „koroptví“ den, jak říkají lovci, rozjasňoval se nad vlhkými hlávkami zelného pole. Chřásty řípy leskly se na slunci kapkami. U široké cesty polní pozdravil je sadař se žebříku, opřeného o starou jabloň. Pod jabloněmi, u sadařovy boudy, doutnal dohasínající oheň. Košilaté děti schovaly se před nimi do boudy, z níž vyčuhoval cíp červenobíle pruhované peřiny. V železňáku na ohništi vařila se voda.

„Kdybyste si dnes vzal dovolenou z úřadu, procházeli bychom celý den, půl vašeho okresu bychom prošli, někde ve vesnici bychom se naobědvali a vrátili bychom se až večer!“ lákal doktor.

„Vám se to řekne, milý příteli, ale já nemohu,“ bránil se rada, „služba je služba! To vy, svobodný, na nikom nezávislý člověk, nepochopíte nikdy! Kdybych nešel dnes do úřadu, jistě by se tam něco stalo, a teď bych opravdu nerad si přidělával k osobním ještě úřední starosti! Ostatně je to osud nás úředníků, že nej krásnější dny prosedíme v úřadě! Až budeme, doktore, oba v pensi, pak si to vynahradíme.“

Tentokráte mu doktor Mráček neodporoval.

„Vaše štěstí, pane rado, že máte svůj úřad,“ pravil rozveseleně, „a že ho máte vždy a všady na prvém místě! Tak se vás nikdy nic hluboko nedotkne, nic vás hluboko nedojme, protože vám to nedovolí váš úřad, abyste se zaměstnával něčím ji-

ným, než úředními povinnostmi. Vám zkrátka pro úřad nezbude na nic jiného času!“

„Zcela tak to není, ale je to skoro tak! A dobře, že to je tak, sám uznáváte, že to je mým štěstím! Pobude-li člověk denně osm hodin v úřadě, zbude mu na starosti a bolesti, privátní bolesti, abych tak řekl, jenom večer, a když je nejhůře, také noc. Beztoho už nic nemůže přijíti, co se stalo, je závěrkem života!“

„Neodříkejme se ničeho, pane rado, jaro a léto jsme si sice odbyli, ale ještě je jeseň života před námi. A jeseň je ze všeho nejkrásnější, jeseň urovnává a usmiřuje.“

Doktor se zastavil a dlouze se zadíval do roviny před nimi. I rada umlkl, stanul a zamyšleně pozoroval krajinu ovroubenou v dáli borovými lesy, jeho známými lesy, v nichž byl nedávno jeho dobrodružství počátek. Stejný pocit rozlil se jim v tom okamžiku v ňadrech. Pocit usmíření, osvobození a odtělesnění. Teď už byli v životě pouhými, byť pozornými diváky, sami nesúčastněni, stáli stranou.

„Když bude takhle, tak ještě jednou všechna svá místa obejdeme!“ pravil rada po dlouhém odmlčení.

„Nežli zalezeme do svých zimních doupat!“ dodal doktor. „Takových dnů, jako dnešní, už mnoho nebude!“

„Třeba budou, když se vydaří říjen, jen se rozpomeňte, doktore, jak bývalo krásně v říjnu! Pamatuji se, že když kampaň začínala v cukrovaru, lidé nosili houby do města!“

I doktorovi vzkřísil se v paměti onen jasný podzim, vlahý a slunný až do listopadu.

„Ale to už je dávno!“ prohodil. „Člověk zapomene jedno pro druhé, ale jak o to v paměti zavadí, hned se mu vše vynoří z upomínek. Tak se mně někdy stává, že mně v paměti vystoupí člověk už dávno umrlý, jehož tady už nevzpomíná nikdo, po kterém tady nezbylo nic, docela nic. Jako teď si právě vzpomínám na chalupníka Říhu ze Slovče, největšího člověka na okresu, jenž když stál o božím těle v zástupu lidí, byl skoro tak vysoký jako korouhev v rukou ministrantů.“

„Taky si na něho vzpomínám,“ pravil rada živě, „zabil jej při kácení strom v panském lese!“

„Právě na jeho pitvu jsem se rozpomenul,“ vyprávěl doktor, „zima byla tenkrát náramně tuhá, s nebožtíkem adjunktem Voráčkem a s kolegou Benešem — taky už nebožtíkem — jeli jsme na tu pitvu na saních. Nebožtík fořt Vomáčka měl s tím nějaké potahování — nevím už proč! Taková událost to byla tenkráte, a teď si na to nikdo nevzpomene!“

„Totiž lidé ztrácejí souvislost vlastního bytí, zapomínají, že jsou jenom článkem v nesmírném řetězu! Všecko se žene jako stádo do předu, a na zad se neohlédne nikdo! Já jsem se naučil v úřadě stopovati lidi, v soudních spisech mám aspoň úryvky jejich života. K odchodu se chystající sedláci vážně ke mně promlouvají ve svých testamentech, naučil jsem se rozuměti lidem.“

„A nic není na světě nového! Všecko se v nepatrných obměnách opakuje ustavičně! Drny na hrobech stejně všecko zarůstají! Teď se vám přiznám, pane rado, že jsem dnes v noci nespal k vůli vám, že jsem ve vás podceňoval muže. Horečně jsem se strachoval o vás, vaši mužnost jsem podceňoval. A přece je to všecko, co se vám přihodilo, když podle svého přesvědčení posuzujeme, tak nekonečně malicherné až ku podivu. V celém životě lidském je to jen pouhá černá episoda.“

„Prudce zabolela, doktore! Tak prudce, jak jste uhádl, když jste stál dnes v noci u okna a díval jste se, proč svítím a nespím. Teď mně je už volno! Okřál jsem jistotou, vědomím nezměnitelnosti svého osudu. Živá nebožka už je odnesena z mého domu. Ještě dnes v noci strachoval jsem se skandálu, a teď už je mně všecko lhostejno!“ (Pokračování.)

Josef Jahoda:

Z OPOČENSKÝCH PÍSNIČEK.

NA ROZCESTÍ.

Pod Újezdem na rozcestí na tři strany
rozbíhá se úvoz, divně rozeklaný.

Taková se divná příhoda zde stala:
sedlák zprotivil se, — vrchnost potrestala!

Sedlák míval zápis na tři strychy lesa, —
myš sežrala zápis, — uhlídej ji, běsa!

Na Opočně páni na les brousí zuby.
Sedláčku, máš zápis? Proč tam kácíš duby?

Sedláčku, to pych je, v cizím lese kácet!
Do lesa ni na krok! Duby budeš vracet!

— Sedláček se diví, — dědek les už míval, —
pradědek tam kácel, když mu grunt vzal příval, —

prapradědek sázel, — po gruntě les sluje, —
sedláček to všechno pánům vysvětluje.

Chámo, kde je zápis? Je v tvé hlavě zdrávo?
Máš-li na les zápis, máš i na les právo!

Sedláček už rudne. Zápis snědly myši.
Křičí, že les jeho! Ať to páni slyší!

Nemáš-li ten zápis, les už nepatří ti!
Ať tě nenapadne na dříví tam jíti!

Sedláček teď vidí, les že už mu vzali,
krev se rozpěnila, oči vztekem vzplály,

ruka v pěst se zatkla, pěst se zdvihla k ráně, —
k direktoru skočil sedlák nečekaně!

A v té ráně vyzněl sedláčka hněv celý,
až se na paruce vlasy zkrvácely.

— Sedláčku ach bědný, kdybys Boha zabil,
zločin byl by menší! Tys však pánu nabil!

Na Opočně s chámem soud je velmi krátký, —
rychle mordýřovi hlavu do oprátky!

Pod Újezdem na rozcestí pro výstrahu
dali sedláčkovi do oprátky hlavu.

Řada hloupých chámů chodí křižovatkou,
bude uvažovat pěkně nad oprátkou,

jediná že chámu povinnost je dána:
víc než Boha v nebi poslouchati pána!

Dr. Bohumil Prusík:

CHOROBA A SMRT NAPOLEONA I.

(Dokončení.)

Příbuzní Napoleonovi byvše vyzváni, aby poslali na sv. Helenu nějakého lékaře, požádali žáka slavného anatoma florenckého Mascagniho, Dr. Antommarchiho, aby se odebral na ostrov. Antommarchi byl rodilý Korsičan; studoval ve Florencii. Národností byl Francouz. Ten odebral se nejdříve do Londýna k O'Mearovi pro

informace o chorobě Napoleonově, a odtud v září 1819 dojel na sv. Helenu. Bohužel byl to lékař vyškolený výhradně v pathologické anatomii, jíž ovšem jako žák Mascagniho ovládal dokonale, ale zhola neznalý praktické mediciny, neuměje posuzovati kriticky projevy nemocí a nedoveda jich ani nalézti. Napoleon oním svrchu citovaným výrokem to dobře vycítil. Právě v dobách nejkritičtějších Antommarchi osvědčil se neslavně neznalostí v léčení chorob. Navrhoval, aby císaři, stále zvracejícímu, bylo podáno davidlo. To ovšem nezískalo mu přízně císařovy, byl jím odmítnut a místo jeho zaujal Dr. Arnott, který guvernérovi lépe konvenoval než předchůdce jeho. Nepoznal pravou podstatu nemoci a pokládal Napoleona ještě krátce před smrtí za hypochondra.

V prosinci 1819 se Napoleonovi opět přitížilo, znovu začal si stěžovati na bolesti v krajině jaterní, suchý kašel a nespavost. Potom doby, kdy stav císařův byl dosti dobrý, se stále střídaly s periodami značných obtíží, až do srpna 1820.

Jednoho dne ulehl naříkaje na intensivní bolesti, jež umísťoval asi 2 prsty pod levou bradavkou prsní do hloubi, a počal pojednou zvraceti, nejdříve hlenovitý obsah, pak hutnější, brzy i začernalé hmoty, podobné ssedlině kávové (totiž strávenou krev) se zbytky potravy, a konečně i čistou krev s hnisem. A obtíže tyto, stále se opětující krvácení ze žaludku, působily vzmáhající se slabost a vysílení, jemuž slavný císař podlehl večer 5. května 1821.

Z krátkého popisu choroby Napoleonovy nelze přesně souditi na povahu nemoci. Avšak již při zběžném přehlédnutí všech příznaků nutno usuzovati, že nepatří příznaky chorobě pouze jedné, ale aspoň dvěma různým chorobám, parallelně spolu probíhajícím.

V prvé řadě všimneme si blíže posledních dnů choroby, kdy objevilo se úporné zvracení nejdříve požité potravy, pak i krve.

Krvácení žaludeční vyskytuje se nejčastěji u dvou chorob, u vředu žaludečního a u rakoviny žaludku, utvoří-li se na povrchu jejím vřed, který rozežírá cévy nebo žíly, z nichž pak výron krve nastane. Je známo, že vřed žaludeční je onemocnění spíše mladšího a středního věku. V pokročilejším věku mnohem častější bývá rakovina žaludeční a bylo i u Napoleona, který zemřel ve stáří 52 let, proto naléhavým podezření, že jde o žaludeční rakovinu. Vzhledem k tomu, že otec císařův, dvě sestry jeho a strýc zemřeli všichni na rakovinu žaludku, Napoleon sám tušil, že trpí stejně, a často v záchvatu bolestí naříkal „Mon pylore, mon pylore!“, projevuje obavu, že má rakovinu žaludku. Z klinického hlediska byla tedy diagnosa ta zcela dobře možna, a sluší jen rozhodnouti, zda rakovina byla nemocí prvotní, nebo vyvinula se na podkladě počasného vředu žaludečního. A není daleko pravdy Dr. Chaplin, jenž dle častých obtíží žaludečních, které Napoleona již dříve sužovaly, předpokládá, že měl dávno už vřed, a po dlouhé době, dlouhým drážděním tkaně vředu, vytvořila se rakovina. A snad i dědičná disposice hrála jistou roli. Uvidíme, jak při pitvě mrtvoly císařovy rozpoznání toto bylo stvrzeno.

Však ještě dříve, než dostavilo se neblahé zvracení krve, trpěl Napoleon často se opětujícími attaky horeček, obyčejně tři týdny trvajících, jež trápily nemocného zvláště poslední měsíc v roce. Byly provázeny bolestmi hlavy, kolikovitými bolestmi v břiše s průjmy a katarrhy sliznice ústní a ústrojí dýchacího. Současně bývaly mandle v krku zduřené, někdy i mízní žlázy ve slabinách zvětšeny, a lze se domnívati, že i mízní tkaň ve střevě byla zanícena. Za neposlední příznak konečně nutno považovati zvětšení jater a bolestivost jich při tlaku. Podobné attaky, dostavující se stále ve větší intensitě, byly vykládány velice rozmanitě a nesprávně.

Nás zajímá, tvoří-li uvedené attaky samostatnou chorobu, nebo byly-li to pouze příznaky provázející starý neduh žaludeční, zaviněné špatným podnebím a nevhodnou stravou, císaři nezvyklou.

V tropických krajinách je časté onemocnění horečnaté s příznaky jaterními. Tak úplavice střevní (dysenterie) mívá podobné příznaky, rovněž některé choroby střevními parasity působené, i krevní choroby podobně se vyznačují.

Z nejasného popisu, kde jednou choroba je prohlašována za tropickou endemickou nemoc, jindy za úplavici, zase jindy za projevy hypochondrie, nelze si učiniti přesného obrazu, o které asi onemocnění horečnaté šlo.

A nejistotě této neučiní konec ani srovnání průběhu choroby s nálezem pitevním. Zde uvedeme si krátký popis pitvy.

Pitva, jež provedena Drem Antommarchim druhý den po úmrtí Napoleonově, tedy 6. května 1821, v Longwoodu, kde sídleli s císařem i lékaři jeho, byla protokolována za přítomnosti zástupců guvernérových, zástupců vlád evropských, a ověřena podpisy lékařů anglických Shortta, Arnotta, Burtona, Livingstona a Mitchella,

Nejdůležitější nález byl na žaludku; zde „při zevním ohledání nezdálo se býti nic chorobného; ale bližším zkoumáním zjištěna na přední ploše, u malého zakřivení žaludku as 3 prsty napříč od vrátníku, malá vyvýšenina, zatvrdlá." Horní plocha žaludku souvisela ve velkém rozsahu s vydutím levého laloku jaterního. Při otevření žaludku podél velkého zakřivení nalezeno „množství tuhých hmot promísených hojně hlenem, obsahujících tuk a zbarvených jako ssedlina kávová; zapáchaly ostře a nepříjemně. Velká část vnitřního povrchu tohoto ústroje byla zaujata rakovinným vředem, jenž měl svůj střed v části vyšší, podél malého zakřivení žaludku". Játra byla srostlá se zevním povrchem žaludku nad místem vředu a vřed svojí spodinou zasahoval částečně i povrch jater. Slezina a játra byly zatvrdlé, objemné a krví prosáklé. Tkaň jater neposkytovala žádné patrné změny ve skladbě.

Toť vše, co uvedeno v protokolu pitvy, ověřeném guvernérem ostrova sv. Heleny. Zde nalézáme vlastně jen popis změn na žaludku, dostačující dle názorů Sira Hudsona Lowea úplně k tomu, aby smrt Napoleonova byla vysvětlena. Nelze neuznati, že i tento kusý popis je dostatečným, aby objasnil povahu choroby, jež zavinila krvácení žaludeční: rakovinu žaludku velice rozsáhlou s místem zvředovatělým, z něhož nastalo krvácení. Avšak pro druhou chorobu, horečnaté střevní onemocnění, nemáme v celém popise vůbec žádného dokladu.

Jsme tedy nuceni sáhnouti po zápiscích Dr. Antommarchiho, který o celé pitvě Napoleonově si učinil velice přesné záznamy, jež shodují se všude s protokolem officielním, kde je řeč o ústrojích popisovaných v obou záznamech, a doplňují ještě detailními poznámkami nález na ústrojích, jež nebyly vzaty v úvahu lékaři anglickými. Jsou ovšem i místa poněkud se lišící od uvedeného protokolu. Přes to Antommarchi zasluhuje důvěry; bylť žákem nejlepšího evropského anatoma a ovládal techniku pitevní a pathologickou anatomii dokonale.

Antommarchi zmiňuje se o tuberkulosních změnách v horním laloku levé plíce, kde nalezeno několik dutin s uzlíky tuberkulosními. Játra byla dle jeho náhledu „stižena chronickým zánětem a přirůstala úplně vypuklým povrchem svým k bránici." Na ústrojí zažívacím nalezl „rozedmutí velkým množstvím plynu. Na povrchu pobřišnice a v záhybech jejích byly malé tečky a skvrny červené, různých rozměrů, poněkud od sebe vzdálené. Sliznice střevní „zdála" se zdravou. Tlusté střevo (totiž sliznice jeho) bylo kryto černavou, velice lepkavou hmotou."

Z popisu tohoto lze usuzovati, že na pobřišničním povrchu střev byly malé výrony krevní, jež spolu nesplývaly. Avšak na podstatu jich nelze dobře usuzovati, ježto sliznice „zdála" se být zdravou. Je známo, že v průběhu rakoviny vyvinující se změny krevní mohou působiti krvácení na sliznicích, avšak s tím nebývá sdruženo zvětšení jater a sleziny.

Rozhodnutí otázky o příčině těchto chorobných změn bylo by jistě velice obtížne, kdyby právě v poslední době anglický professor a konservator musea „Královské společnosti chirurgické" v Londýně, A. Keith, nebyl objevil ve sbírkách musejních dva preparáty střeva, jež dle historických dokladů byly vyňaty při pitvě mrtvoly Napoleonovy.

Jak dostaly se tyto preparáty do londýnského chirurgického musea? O tom dlouho nebyly názory shodné; rovněž o pravosti jich a o tom, zda vůbec bylo možno kus nějaké vnitřnosti při pitvě odstraniti, se vedl spor. Dála pak se pitva pod dozorem zástupců anglické vlády a Dr. Antommarchi, který ji prováděl, nesměl nic jiného vyjmouti, než srdce císařovo, jež vloženo do kovové nádoby mělo býti posláno císařovně-vdově. Je však jisto, že Dr. Antommarchi po provedení pitvy byl v místnosti sám s Drem Arnottem, který byl jeho dobrým známým. Ten jistě nehlídal anatoma našeho tak, aby tento vyjímaje srdce a pak zašívaje všechny ostatní pitvané orgány do mrtvoly nemohl při tom uříznouti i kousek střev, a vložit do nádoby se srdcem Napoleonovým, aby je opět vyňal a pro své vědecké účely upotřebil.

Paul Frémeaux, který bývá pokládán za nejlepšího znalce všeho, co se o Napoleonovi psalo a píše, pochybuje o této možnosti, uvádí nařízení guvernérova o hlídání mrtvoly a záznamy o provádění těchto rozkazů. Leč záznamy tyto, jistě byrokraticky správné, nelze považovati za přesný obraz skutečnosti.

Cesta těchto relikvií Napoleonových byla dále asi taková: Dr. Antommarchi opustiv sv. Helenu, odebral se do Londýna ke svému starému příteli O'Mearovi a věnoval mu ostatky. O'Meara opět daroval je Siru Astleymu Cooperovi, výtečnému chirurgu anglickému za doby Napoleonovy. Cooper a O'Meara žili v přátelských vztazích. Ovšem Cooper prohlásil vyvýšený plak, t. j. nahromadění mízní tkaně střevní, na

malém věnovaném kousku tenkého střeva za rakovinu, jež mízními cévami ze žaludku se rozšířila až do střev. Z pozůstalosti Cooperovy dostaly se relikvie do sbírek Musea londýnské společnosti chirurgické. Názor Cooperův sdílel i Sir James Paget, když r. 1883 rovnal a registroval sbírky musea. Paget nedovedl si však vysvětliti, jak mohl O'Meara, který přece již tři leta před Napoleonovou smrtí se vrátil do Londýna, přijíti k těmto preparátům. Zvláště mu vadilo, že Antommarchi prohlásil sliznici střevní za zdravou a teď zde vidíme na zbytcích tak velké změny pathologické. Ale uvážíme-li, že Sir Cooper jistě uvážil kriticky, zda skutečně se o Napoleonovy ostatky jedná a Antommarchi s sebou přivezl preparáty již proto, aby svoje nejisté rozpoznání pitevní si opravil resp. potvrdil, nemusíme se obávati, že upadneme do hrubého omylu, když nálezu, získaného vyšetřením těchto zbytků, použijeme k rozpoznání choroby, o niž nám jde.

Sir Cooper nevyšetřoval preparáty mu věnované drobnohledem, jak konečně na počátku století devatenáctého ani jinak nebylo možno, ježto technika drobnohledná ve službách pathologické anatomie byla rozvinuta teprve značně později. Proto jistě i rozpoznání, že se jedná o rakovinu, stanovené jen ze zevního prozkoumání zbytků, má platnost jen podmínečnou. Jakmile však professor Keith pomocí moderní techniky drobnohledné podrobil preparáty pečlivému výzkumu, jest pro nás nález ten směrodatným. Je tím i dokumentována zdatnost techniky drobnohledné, když po 92 letech lze s jistotou posouditi změny chorobou zaviněné.

Keith zjistil, že ony nádorky na sliznici střevní nejsou rakovinné, ale nahromadění buněčné tkaně a malých bílých krvinek s drtí, jak pozorujeme ve stavech zánětlivých, jimiž zvětšují se ostrůvky tkaně mízní na střevní sliznici. Svalovina střevní zůstává netknuta. Do zanícených, zvětšených ostrůvků nastávaly výrony krevní, jež lze dobře srovnati s popisem Antommarchiho, s červenými skvrnami na pobřišniční straně střev.

Známe-li obraz anatomický, tedy obraz zánětu ve sliznici střevní, můžeme se teď tázati po vlastní příčině změn.

A tu je na snadě domněnka, že šlo asi o tak zvanou Maltskou horečku, či horečku Středozemního moře, onemocnění infekční, jež vyskytuje se na ostrovech Středozemního moře, na pobřeží zejména italském, španělském a africkém velice často, a přenáší se požíváním syrového nebo špatně svařeného kozího mléka na zdravé. Není však vyloučeno, že i jiným způsobem lze je přenésti.

Dnes není známo, že na ostrově sv. Heleny onemocnění toto panuje, je však zcela dobře možno, že posádky anglické, jež střídaly se na ostrovech, z některého ostrova ve Středozemním moři byly přeloženy na ostrov Sv. Heleny a zavlékly tam epidemii Maltské horečky.

Jak obraz nemoci sám — opětující se průjmy, horečky s depressí a pocitem celkové slabosti, ba i příležitostně se objevující poruchy jaterní činnosti až i žloutenka, i zvětšení žlaz mízních v různých okrscích — tak pitevní nález dobře si odpovídají. Při pitvě nalézáme dosti často prudký zánět a zduření mízní tkaně, jež na povrchu svém bývá zvředovatělá; slezina bývá zvětšena; někdy se objevuje krvácení z různých sliznic.

Výborný znalec tropických chorob, Leishman, soudí, že i v případě našem je choroba původní s uvážením změn při pitvě nalezených horečka Maltská a sice pravděpodobně zavlečená na ostrov sv. Heleny kozami, dovezenými z ostrovů Středozemního moře, jak se již stalo častěji v osadách anglických na Gibraltaru a jinde.

Avšak choroba tato nemusila být příčinou smrti Napoleonovy. Nejspíše byla Maltská horečka příčinou vzmáhající se slabosti tělesné a zmenšení odporu těla proti různým příčinám choroby působícím. Nutno však se domnívati, že i bez oslabení organismu touto chorobou byl by Napoleon podlehl určitě rakovině žaludeční, totiž vysílení organismu zvláště vlivem jedů rakovinných a hojným krvácením ze žaludku a střev. Má tedy zjištění Maltské horečky u Napoleona význam v prvé řadě theoretický, vědecký, nežli pro objasnění vlastní příčiny smrti. Tou byla určitě rakovina žaludku.

Maryša B. Šárecká:

STESK.

Tak jsme blízko sebe byli
jak dva květy na větvici;
ve štěstí jsme zapomněli,
že jsme jenom smrtelníci.

Jak dva květy, které vzrostly
z jedné půdy, z téhož stvolu,
tak jsme blízko sebe byli, —
přec už nesejdem se spolu!

O dvě srdce, o dvě žití
Fatum zahrálo si s námi, —
někdo třetí tady vyhrál
oběma nám dobře známý.

Jaká mezi námi dálka!
Celé světy prý nás dělí . . .! —
A přec — duše mojí touhy,
že by moře přeletěly!

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Mařka naň pohlédla. Neplakala, ale tvář její byla zřejmě roznícena. Odvětila tvrdě:

„Ovšem, že mne to mrzí. Těšila jsem se na těch několik dní. Syn paní Maternové mi řekl, že budeš mít osm dní prázdno."

„Syn paní Maternové? On studuje?" otázal se téměř šeptem.

„Ano, na akademickém gymnasiu."

„A ty s ním o mně mluvíš?" zvolal takovým hlasem, jako by ji chtěl pokárati. „O mně?" pronesl ještě jednou, ale mnohem důrazněji.

„Náhodou . . . pochlubila jsem se," odvětila v rozpacích. Ale vzpamatovavši se rychle, svraštila obočí a prohodila: „Proč bych nemohla mluvit o svém muži?"

„Ano, ale se studentem?" pronesl, zamračiv se. Ačkoli cítil, že provedl cosi hloupého a nepěkného a že ženu svou neočekávaně tím překvapil i udivil, přece se tvářil, že je uražen.

„Já ti asi připadám hloupá, viď?" řekla. „Strašně hloupá!"

Zasmál se. Tvář jeho se všecka změnila.

„Dětino," pronesl mírně. „Jsi však opravdu někdy —" zdálo se, že vyřkne slovo „nerozumná", ale on řekl „milá žvatlalka".

„A ty už ted kostnatíš, už teď máš některé professorské vlastnosti," prohodila vesele.

„No víš, já ti řeknu: Zamrzelo mne to, protože ještě suplentem nejsem. Hoch mne bude hledat v adressáři nebo v kalendáři professorů a nenalezne mne. Dokud jsem výpomocným, nejsem nikde veden."

„Paní Maternová ví, že jsi zatím jen výpomocný," sdělila mu dobromyslně. „Co na tom? Každý musí začínat!"

Chtěl zahubovati, ale překonal se a mlčel. Za chvíli pak vyptával se, koho pozvou na Štědrý večer, aby byli sudí. Shodli se, že pozvou Toničku.

Mařka šila toho dne ve Skořepce. U domu se rozloučili. Bylo krátce před osmou hodinou. Kvíčala řekl, že má vyučování až od devíti, teď že si chce něco ve sborovně připraviti. Sotva že však vystoupila Mařka do druhého patra, vzpomněla si, že má v kabelce mužovu tobolku a okamžitě rozeběhla se za ním. V ulici již nebyl. Letěla k Perštýnu. Zahlédla ho téměř u Ferdinandovy třídy. Lidé jí překáželi. Stopovala Jiříka, ohlédne-li se, on však nápadně chvátal. „Proč tak běží?" pomyslila si.

V tom zahlédla, což ji úžasně překvapilo, že zahnul do Ferdinandovy třídy v levo a ne v pravo ke Smíchovu. Obávala se, že sedne na vůz elektrické dráhy a že ho nedohoní. Zrychlila krok. Běžela. Ocitnuvši se na rohu Perštýna, zahlédla muže, kráčejícího k náměstí Jungmanovu. Než zašel za fiakry, zde stojící, přiblížila se mu na sto kroků. Byla by naň nyní zavolala, ale on zapadl v úzkém průchodu na Václavské náměstí. Než se tudy proplетla, vzdálil se značně. Viděla ho jíti přes jízdní dráhu širokého náměstí. Rozeběhla se za ním. dohonila jej u domu nakladatelství, v němž byl zaměstnán.

„Jiříku! Jiříku!" volala, podávajíc mu tobolku. „Co tak letíš?" dodala.

Stanul, zbledl a jako bez života díval se na ni.

„Kam ty letíš . . . Co mi to neseš?" otázal se zmateně, s výrazem tváře až děsivým, jenž prozrazoval neovládané smysly.

„Tobolku, zapomněla jsem ti ji vrátit. A kam ty to jdeš?"

A tu se stalo, co se ukázalo v takových chvílích vždycky, že přes vše uděšení a zmatení okamžitě dovedl vhodně odpovídat.

„Jdu si ještě pro jednu školní knihu, právě vydanou. Kollega Bárta ji vydal. Vzpomněl jsem si na ni."

„Počkám na tebe."

„Ne, možná, že se zdržím. Rád bych mluvil s nakladatelem. Nečekej, bude již čtvrt na devět!" rychle odvětil. „Jdi! Jdi!" dodal.

„Nemohla jsem pochopit, kam to jdeš! S bohem!“ řekla a zasmála se, aby muže potěšila.

„S bohem!“ pronesl chvatně a vstoupil do nakladatelství. Stanuv posléze u svého stolku, uvědomil si své rozechvění. Třásl se. Otevíraje zásuvku, nemohl ani klíčem zatočiti. Usedl a hledal cosi, aby ukryl své pohnutí. Šedivý úředník, hovoře cosi pro sebe, položil mu na stůl svazek stvrzenek. Úřadovna byla plna křiku a hlučných kroků. Dveře se stále otevíraly. Množství lidí přicházelo a odcházelo.

O deváté hodině položila slečna Valečková několik knih a čísel hospodářských listů na Kvíčalův stůl.

„Máte to spočíst. Ten student na to čeká!“ řekla.

Kvíčala spočetl cenu knih i čísel časopisu a pohleděl k zábradlí, za nímž stálo několik lidí.

Ztrnul. Nemohl vydechnouti a kroku učiniti. Tam v šeru, za oním studentem, stála Mařka. Nehýbala se, ale oči její, zdálo se, hleděly naň.

Student se netrpělivě obracel. Pozvedl ruku směrem ke Kvíčalovi, jako by ho chtěl na sebe upozorniti. Pronesl též cosi.

„Kde se tu vzala?“ šeptal si Kvíčala jako v závrati, nemoha se vzpamatovati. Přivřel oči ze strachu, ale otevřev je, neviděl téměř nic. Mařku však okamžitě opět rozeznal. Stála na témž místě, hleděla naň stejně, ale ani rukou nepohnula.

Student vida, že Kvíčala s jeho věcí nejde, volal naň:

„Zde, prosím, zde!“ A natahoval k němu uku. „Prosím! Chvátám!“

Kvíčala k němu popošel. Položil věci na zábradlí a účet podal mu do ruky.

„U pokladny — prosím,“ zašeptal, ukázav v levo, a okamžitě chtěl jíti k Mařce a říci: „Zdržel jsem se tu.“ Ale v tu chvíli viděl, že to ona není, nýbrž jakási starší, jistě čtyřicítiletá paní, jež čekala na účet za zasílání modního časopisu. Podivil se, jak se mohl mýliti. Tvář, pleť, vlasy, vše bylo jiné. Promluvil na ni, ptal se, nač čeká a ukázal jí na lavičku, v koutě stojící, aby si sedla. Chtělo se mu hovořiti. Obracel se a několikráte se i zasmál. Valečková, jdoucí kolem něho, pomyslila si: „Ten člověk si počíná jako blázen.“

V poledne, když vyšel na náměstí, vpadl tu do rozpřažených rukou revírníka Kuliše. Prorudlá tvář starcova všecka se smála.

„Čekám na vás!“ volal naň. „Co děláte? Jak se máte?“

„Dobře se mám. Je teď před štědrým dnem mnoho práce. Jinak jsem velice spokojen.“

„To mne těší. Mám dnes generální obchůzku po všech námi zaopatřených. Dnes večer musím Bukovskému povědít, co jsem našel. Sběhal jsem jich dnes patnáct. Ptám se, těším, sílím! Nejsme chlapíci?“ smál se Kuliš. „Tak, dobře?“ otázal se ještě jednou.

„Výborně.“

„To mne těší. A kam jste se odstěhoval? Tuhle jsme vás hledali.“

„Do Košíř.“

„Do Košíř? A že jste nic neřek? Podívejme se, kdybych já nepřišel, on by o své dobrodince ani nezavadil. To se mi nelíbí!“

(Pokračování.)

P. Selver:

ANGLICKÁ ZPRÁVA.

Pozorujeme-li literární produkci v Anglii prodlením posledních měsíců, dospíváme k výsledku, jejž nutno nazvati neuspokojivým. Tak na př. románová literatura vykazuje jen málo děl skutečného rázu uměleckého; většinu tvoří toliko plochá zábavná četba, která stilem, budováním a líční charakterovou jest rozhodně malé hodnoty. Výjimkou potěšující jsou dva romány: „In accordance with the evidence“ a „The Debit Account“ od Olivera Onionse, jenž se již dříve uplatnil jako vypravěč jemného smyslu. Oba romány, ač každý je pro sebe dílem uzavřeným, zabývají se psychologií vraždy — jak byla spáchána a jak usmířena, aniž se dostala na veřejnost. Fabule se obratně vkládá do přiznání vrahova, a živým, na obrazy bohatým stilem řadí se neúprosně událost k události; autor při tom se zříká všech hrubých effektů, jichž při své choulostivé osnově (neschopnost k manželství) byl by mohl snadno vykořistiti. Toto dílo, sloužící moderní anglické literatuře ke cti, může se event. překladateli doporučiti co nejvřeleji.

H. G. Wells, jenž v dřívějších románech — tak na př. v „Anne Veronica“ horoval pro volnou lásku, projevil se ve svém nejnovějším románě „Marriage“ jako čilý obhájce manželství.

Přes to, že kniha tato není bez krásných partií, děj se často vleče zdlouhavě a rozplízle. Doufejme, že tento významný spisovatel ještě zenitu svého nepřekročil!

„Jean Christophe" Romaina Rollanda, jenž ostatně objevil se konečně v úplném anglickém překladě, byl patrně vzorem některým novějším vypravěčům. V poslední době totiž vyšla celá řada podobných románových serií. Tak na př. J. D. Beresford vydal dva díly životního románu: „The Early History of Jacob Stahl" a „A Candidate for Truth". Spisovatel dovedl velmi obratně zobraziti charakter kolísající mezi pudem dobra a zla. Závěrný svazek se očekává velmi napiatě. Arnold Bennett, jenž s jednostejnou obratností sype z rukávu výtečnost i brak, vrhl se také na trilogii. Dvě části „Clayhanger" a „Hilda Lessways" již vyšly, nenáleží však k nejlepším dílům, jež tento autor, pracující podle francouzských vzorců — zvláště podle Flauberta, byl vytvořil. Téměř úzkostná malba detailů převažuje právě v posledním tom svazku vlastní děj.

Jak o prvním svazku mnohoslibného cyklu románů, který má nésti název „The Rising City", dlužno se zmíniti o románě „Fortitude" od Hugha Walpoleho. Spisovatel, jenž před tím podal výbornou studii ze života učitele středoškolského „Mr. Perrin and Mr. Traill", osvědčil se tu opět jako jemný pozorovatel a zobrazovatel duševních bojů.

Zmínění autoři vynasnažují se oproti průměrným romanopiscům používati pečlivě vyhraněného, ano často poetického stilu. Totéž platí o Georga Moora vlastním životopise: „Hail and Farewell". Dva díly: „Ave" a „Salve" již vyšly, závěrný svazek „Vale" se připravuje k tisku. Tato kniha tvoří skutečně klassický dokument k dějinám irského divadla a novokeltického hnutí zvláště. S roztomilou naivností podává Moore rozmluvy, jež se dály mezi ním a vynikajícími vrstevníky, tak zvláště s W. B. Yeatsem.

Překladová literatura jako vždy jest jen skrovně zastoupena. Zmínky zasluhuje Hauptmannův „Emanuel Quint" tak jako několik spisů Strindbergových. Z příčiny úmrtí politováníhodného Švéda vrhají se na knižní trh anglický jeho nejméně vhodné práce, jako na př. „Slečna Julie", „Otec", „Inferno", „Legendy", ale jeho jemnější věci, jako „Švédské osudy a dobrodružství", nebo „Námořní historky" zůstávají plně nepovšimnuty.

Současné anglické básnictví prožívá periodu přechodu. Nevynořila se posud vynikající osobnost, která by mladším talentům mohla býti vůdčí. Tohoto názvu jistě si nemůže osvojiti tak mnoho sporů vyvolavší John Masefield. Záhy rychle za sebou vydal řadu realistně výpravných básní jako na př. „The Everlasting Mercy" (které nedávno byla přisouzena cena 100 liber = 2500 korun) a „The Widow in the Bye Street" (Vdova v ulici Vedlejší), které vzbudily velkou pozornost a také vyvolaly s jistých stran prudké nepřátelství. Přes několik slovesně silných míst dlužno se nad nimi, jako nad díly uměleckými, pozastaviti a je odmítnouti.

Jako velmi slibný talent budiž jmenován Ezra Pound. Pound, mladý Američan, jenž příliš předčasně si získal jména a z příčiny svého zámluvného zvláštního způsobu byl docela i uvítán jako nástupce Browningův, zdá se bohužel zaměstnávati v poslední době příliš technickými vnějšky. Tak, pod vlivem nejnovějších Francouzů, libuje si nesmírně ve volném rytmu, ačkoliv svými překlady italských básníků středověku prokázal skvělé nadání pro formu. Leč jeho poslední sbírka „Ripostes" přinesla venkoncem zklamání. Skutečně klassická „Oda na Swinburna" a správně stilový překlad anglosaské básně „The Seafarer" náleží k nejlepšímu z této knihy.

V oboru poetického překladu objevila se kniha na výsost zajímavá, „Gitangali" (Song Offerings) od bengálského básníka, jenž sluje Rabindranath Tagore a své básně do angličtiny sám přeložil. Překlad je podán prosou, ale jakou prosou! Kniha obsahuje jemňoučké, vroucí, silně Březinu připomínající myšlenky o životě a smrti a působí jako vonný dech z nějakého světa cizího. Taková škváru prostá poesie zasluhuje pozornosti povolaného překladatele. Dále se možno zmíniti jako o smělém pokusu překladu Ibsenova: „Peer Gynt", který pořídil R. Ellis Roberts, práce, jíž dlužno dáti přednost před starší Williama Archera proto, že Roberts se přidržel rýmů originálu.

Co se řeklo o anglickém románě, ještě více platí o anglickém dramatě. Přehlédneme-li nesmyslné, zhusta z fracouzských pramenů vypůjčené frašky, hloupé, zhusta z vídeňských pramenů čerpané operetty, tak zbývá opravdu málo. Mladý dramaturg Stanley Houghton dosáhl velkého úspěchu kusem „Hindle Wakes" (Národní slavnost v Hindle), obrazem mravů z Lancashiru, a také prostou měšťáckou veselohrou „The Younger Generation", v níž se zobrazují sytým humorem konflikty mezi starým a dorůstajícím pokolením. „Milestones" od Arnolda Bennetta a Edwarda Knoblaucha dobyly ohromného úspěchu kasovního. Ve třech dějstvích velmi obratně dostávají se na jeviště léta šedesátá, osmdesátá a přítomnost. Tím získává kus jistého významu sociálně historického. Teď se právě mluví o Lengyelovu „Tajfunu". Jak viděti, obraz dnešního anglického dramatu jest dosti neutěšený.

Red Hill (Surrey).

LITERATURA.

Srbská národní epika. Přeložil Josef Holeček. Svazek I. a II. Sborníku světové poesie svazek 98. a 114. Nákladem J. Otty v Praze.

Z různých národních zpěvníků a sbírek, tak zejména Vuka Karadžiče, Jastrebova, Popoviče, Pavlinoviče, Šenoy a j. vybral Josef Holeček čtyřicet šest srbských junáckých zpěvů, skládaných a zpívaných guslary, a přetlumočil je svou jadrnou, barvitou a sytou formou, již známe z jeho převodu „Kalevaly“ a „Kanteletaru“, a předeslal úvod o národním významu guslí a o vzniku velkolepých těchto básnických skladeb, s nimiž lze srovnati jen zpěvy Homerovy, finskou národní kosmogonii a kruh národních rhapsodií francouzských z Karolinské epopeje. Junácké zpěvy srbské vznikem svým spadají do XII. stol. a vyvrcholily se pádem srbského státu. Porobený národ jal se zpívati a do zpěvu toho vložil všecku svou naději v budoucnost, jež stává se vtělením teprve dnes po pěti stech let! Měly tedy a mají dosud srbské národní písně především veliký význam národně vychovatelský. Jimi zůstával národ z generace na generaci v stálém kontaktu se svou historií, jimi měřil své utrpení a zároveň živil a rozplameňoval svou sílu. Guslaři srbští jsou národní básníci v pravém slova smyslu, ctěni ke zbožnění a nedotknutelni, posvátnější nežli sluhové boží. Není druhého národa, jemuž by poesie znamenala tolik a s bytostí jeho byla tak zázračně srostlá.

Touto poesií vychována byla generace, které dnes diví se svět. Poesie guslí vykoupila národ a pomstila Kosovo.

A tu vtírá se mi neodbytná paralela. Také náš národ má své krvavé Kosovo pole. Jenže po něm přestal zpívat, umlkl na několik století. Neměl guslí, aby ho posilovaly. Co platí mu konečně dnes národní básník? Jak pochopeny byly na př. Čechovy „Písně otroka“, jak „Václav Michalovic“ jistou částí kritiky, a jak chápány jsou jí básně a básníci, jejichž idea je táž jako guslí srbských? „Z měst, kam pronikly západoevropské šansonetky, srbská národní píseň se vystěhovala,“ praví Jos. Holeček. Jsou západoevropské „šansonetky“ také u nás!

Je záhodno, aby „Srbská národní epika“ především čtena byla mládeží českou ve školách, je povinností učitelstva, aby se o to postaralo. To ukládají tyto dvě skvělé knihy, v jejichž obsahu ztratí se člověk jako v kouzelném pralese, aby vyšel čistší, šlechetnější se srdcem nadšeným a krví proudněji kolující, jsa bližší uskutečnění a ztělesnění toho, o čem sní duše národa po sta let. *—pa—*

Karel Engelmüller: *Dobrodružství.* Novella. Vilímk. knih. sv. 116. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze.

Autor nazval své dílo novellou, ale jest to román obsahem erotický, román pražského „lva“, Viléma Zemana, muže vrtkavého, ale velmi dumavého, jenž jakoby puzen střídá své milenky, aby se vyžil. Jako jest hysterická žena, je Zeman typem takového muže, snad dědičně zatíženého, ačkoliv autor se o tom nezmiňuje. Klinickými zjevy obírali se četní spisovatelové, z ruských spisovatelů tvůrce na výsost zajímavých postav téměř ve všech svých pracích, Dostojevský, uměleckou rukou vyhnětl dosti takových typů a tak velkolepě, že se jimi i moderní psychiatr zabýval. Autor uvedl v záhlaví motto z Dostojevského „Bratří Karamazových“, narážku na „širokost“ povahovou zvlášť u ruského člověka bystře odpozorovanou, která dopouští promítání se dvou i nejprotichůdnějších proudů v duši člověka, na př. v zápětí za záměrem dobra spáchati nejhorší podlost a vše z upřímnosti srdce. Avšak autorův hrdina, Zeman, pouze o dobrých záměrech přemítá, nemožno u něho mluviti o slabosti vůle přes to, že „sám se chce zamilovat a třeba i trpět“, nelze u něho mluviti o „širokosti“ povahové, spíše o hodně úzké, vypočítavé, požívačné. Je místy jen zdánlivě hluboký, ale více plochý a povrchní, hrdina módní, ač podobá se hrdinovi z Flaubertovy „Výchovy sentimentální“, a jako Zemanem poněkud se připomíná Bedřich Moreau, tak hrdinkou Martou i poněkud paní Arnouxová. Martou se však dovrcholuje autorova tragedie módního člověka, ačkoliv autoru pro její podobiznu někdy barva vyschla v tubě. Gradace tragického děje je slabá, ale román Zemanův má přece několik dramaticky působivých míst, byť toliko nahozených, na př. finale scény, kdy Zeman táže se Marty: „Což jsem vám ublížil?“ Tuší se tu hloubka, a jsou v knize i obrázky sytě zabarvené, případné arrangementy situační a nejsou nezajímavé ani na rychlo a jako se zimničním chvatem kreslené některé postavičky episodní, z nichž Zdeňka Lehmanova, která do děje zasahuje, jest k učlenění dramatu propracovanější, ale forma všude jest rozvleklá, autor příliš mnohomluvný a spád děje, před tím zdlouhavého, pojednou je překotný. Platí-li všude finis coronat opus, platí i tu a jest závěr tragedie zrychlen a tak nenadálý, že nedosti připraveného čtenáře překvapuje, protože autor duševní obrat u Zemana, u člověka lehkovážného před tím, velmi ukvapil. Leč jako pokus o román z prostředí, jež autor si vybral pro své dílo, jest jeho práce hodna povšimnutí a čtenáři jeho kniha poskytuje také mnohé věci zajímavé a poutavé. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Marie Viktorie.* Hra o čtyřech dějstvích a pěti obrazech. Francouzsky napsal Edmond Guiraud. Přeložil Otakar Po-

pelka. Režisér Gustav Schmoranz. Poprvé na Národním Divadle dne 13. dubna 1913.

Trochu Sardou redivivus zaznívá z Guiraudovy „Marie Viktorie", jež zcela zbytečně byla na zemskou scenu uvedena. Autor počíná hru francouzskou revolucí, jež je mu však pouhou dekorací, rámcem pro další jakési rodinné drama, a z níž nevytěžil ani jediného nového postřehu, nevyvážil ani jediného nového dramatického motivu. Setkáváme se zde se všemi opotřebovanými již prostředky běžných revolučních her: pyšnými šlechtici, zradou i oddaností služebnictva, zpěvy, láskou i menuetty hrabat a vévodkyň v žaláři před popravou — vesměs motivy k oživení a zpestření sceny sloužícími. Smrtí Robespierrovou a propuštěním vězňů počíná pak vlastní drama, jež jest přímo nabito šlechetností, dojemnými scenami a obětavostí a které končí známou již scenou porotní, kde se odpouští, smiřuje, tresce — i střílí.

„Marie Viktorie" jest z těch her, jež jsou jen technicky myšleny, jež nemají hloubky založení a vnitřní dramatické dynamiky, kde jest vše vypočteno na konečný effekt, k němuž vše směřuje a cílí, pod jehož lesklým a třpytivým povrchem není však nic, pranic.

Hra Guiraudova vypravena byla sice splendidně, představení činilo však dojem chvatného nastudování. Hráno bylo celkem konvenčně a jaksi bez chuti a vzruchu. Z jednotlivých výkonů hereckých dlužno se zmíniti o Brutovi Cloteauovi p. Jana Vávry, Marii de Lanjallay pí. Marie Laudové a Emerantině pí. Růženy Naskové. Tristan.

Klavír. Žert o jednom dějství. Napsal Karel Šípek. Režisér K. Faltys. — *Vlasy*. Rodinný obrázek. Týž autor. Režisér A. Jiřikovský. — *Z lásky otcovské*. Veselohra o jednom dějství. Dle sujetu francouzské aktovky od Eugéna Labiche napsal týž. Režisér Václav Štech. — Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 11. dubna 1913.

„*Klavír*" jest dramatickým zpracováním známé stejnojmenné humoresky autorovy. Vilibald Kabeš ožení se s dívkou hudebně vzdělanou, jež přinese si do výbavy též starý klavír. Sám hudbě nerozumí a stálým hubováním na tento omšelý kus nábytku způsobí konečně, že klavír jednoho dne z bytu zmizí, aniž zví kam. Z rozhodnutí jeho choti Terézy jest přestěhován k příteli jeho Jeronýmu Stunovi, aby byl prodán. Avšak paní Teréza z touhy po rodinné památce dochází za zády manželovými k Jeronýmovi, aby s ním hrála čtyřručně. Vilibald, aby napravil, co způsobil, chce koupiti ženě nový klavír a přijde se poradit k Jeronýmovi jako hudebnímu znalci. Tam zastihne však paní Terézu, jež docházela k Jeronýmovi skutečně jen k vůli klavíru, o čemž Vilibald vzhledem k věku svého přítele ani na okamžik nepochybuje. A morálka? Co je ženě zakazováno, po tom touží, jakmile je jí to však povoleno, vzdává se toho. Také paní Teréza nestojí již o starou „rodinnou památku" a chce klavír nový. — „*Vlasy*" jsou vskutku pouhým scenickým rodinným obrázkem, jak autor svoji aktovku nazval. Advokát doktor Mendík, otec dozrávající dcery, způsobí ve své rodině malé radostné vzbouření zprávou, že našel pro Julii ženicha. Setkal se totiž se svým starým přítelem, jenž vzbudil v něm domněnku, že jeho dceru miluje. Ondřej Žežula, bývalý konservatorista, jenž pro naprostou ztrátu vlasů opustil konservatoř, odejel do Ameriky a nyní jako bohatý muž se vrátil do Prahy, vysvětlí však brzy nedorozumění. Uchází se sice o Julii, avšak ne pro sebe, nýbrž pro svého synovce profesora Jarmila Hejdu, jenž na filharmonických koncertech v Obecním domě se do Julinky zadíval. Není sice naprosto krasavcem, vlasů má také velice málo, ale jako ženich jest všemi s otevřenou náručí přijat. — Osou třetí z aktovek Karla Šípka — „*Z lásky otcovské*" — poněkud staromodně dle sujetu známé francouzské aktovky od Eugéna Labiche střižené, jest otec, jenž z lásky ke své dceři, hraběti Emilu de Monsmeillan zasnoubené, dá se inkognito za komorníka ke svému budoucímu zeti, aby si zjednal o něm informací. Jest s ním spokojen až do té noci, kdy hrabě si přivede domů svoji milenku, herečku Mandolínu. Otec-komorník jest zdrcen, avšak hrabě projeví ke své nevěstě tolik lásky, že je mu vše odpuštěno, a otec převezme po svém zeti jeho milenku Mandolínu.

Aktovky Karla Šípka jsou psány se známým bodrým, bezprostředním humorem autorovým, jsou prostinké a bez nároků, chtějíce jen a pouze pobavit, avšak od Karla Šípka, autora výborného libretta k „Psohlavcům", bylo očekáváno přece trochu více. Sehrány byly vesměs bystře, vervně a radostně a vypraveny byly výstižně a vkusně. *J. M.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Předevčírem 16. t. m. oslavil padesáté narozeniny známý český malíř a národopisný spisovatel Ludvík Kuba, kdysi učitel ve svém rodišti Poděbradech, později pilný sběratel folkloristických a kulturněhistorických dokumentů jihoslovanských. Pobyv delší dobu v Dalmacii, v Bosně a na Černé Hoře, zapracoval se Ludvík Kuba znamenitě v historii lidových písní jihoslovanských, jichž sebral a vydal v letech 1884—1895 dvanácte svazků pod názvem Slovanstvo ve svých zpěvech. Mimo to máme z jeho pěra i národopisné a cestopisné knihy *Na Černé Hoře*, *Světem slovanským*, *Zpěv a hudba lidu dalmatského*, množ-

ství odborných článků a studií kulturně-historických, jež uveřejňovaly naše přední belletristické časopisy. Ludvík Kuba je vedle toho výborný malíř-krajinář a žije nyní v Mnichově. *-n-*

* Denním novinám a jejich poměru k literatuře věnuje se v poslední době trošku více pozornosti a zájmu, ač daleko ještě ne tolik, kolik by otázka zasluhovala. Sami jsme nedávno přinesli zprávičku o skandinavském listě, kde jsme se přimlouvali o to, aby alespoň jednou za rok věnován byl všecek hlavní obsah novin — úvodník, feuilleton a několik význačných rubrik — literatuře. Pokud víme, nereagoval na myšlenku z našich listů ani jediný, neboť je stále u nás ještě pořád příliš mnoho starosvětské setrvačnosti a zastaralého názoru. Naši redaktoři si myslí, že by se přestal svět otáčet kolem osy, kdyby jednou za čas věnovali úvodník místo politice otázkám kulturním. Ve Francii a v Anglii největší světové listy činí tak už po celá desítiletí, a proto také každý význačnější zjev literární probuzuje v národě tolik zájmu, kolik ho budí každá jiná událost společenská. U nás počnou vycházeti sebrané spisy vynikajícího spisovatele, dokončí se román nebo románový cyklus velikého (pro nás) kulturního významu, o němž pracoval autor velikou řadu let, a noviny mlčí anebo zastrčí svoje kritiky nebo zprávičky do rubrik podřízených, aby čtenář eo ipso byl už upozorněn, že zpráva zde obsažená je „méně cenná". V úvodnících lapají redaktoři (a často je vidět, s jakým nervosním úsilím lapají!) po každé zahraniční mouše, páchne-li jen trochu politikou. Denní zprávy jsou plny zlámaných noh a nočních políčků, jako by celému československému světu záleželo na tom, že X. Y. šlápnul křivo anebo že ten či onen pobuda přebral. Pro literaturu a uměleckou kulturu není místa, které se ovšem najde mžikem, šustne-li se něco „sensačního". Naše denní listy dovedou neúprosně otiskovati jeden a tentýž zahraniční telegram třikrát i čtyřikrát v různých variacích v jednom a témž čísle, ač dobře vědí, že bude zítra vyvrácen. Co papíru se hříšně potisklo podobnými sensačními výmysly jen za dobu trvání balkánské války, nedá se sčítat! A literatura se krčí někde v koutečku — krčí-li se tam vůbec! Nemělo by být ideálem českého listu podati svému čtenáři denně anebo týdně všecko význačné, pokud možno zajištěně, věcně a správně, bez toho balamutícího oparu lživých kombinací a výmyslů, jež při všech sensačnějších událostech bývají uměle „líhnuty" zvláštní sortou lžižurnalistů? A nemělo by být ideálem českého listu míti bedlivý zřetel k tomu, aby mezi tímto význačným obsahem skvěly se na prvním místě plody naší duševní kultury, našeho písemnictví a našeho umění? Jen tak, vlivem denního tisku, přesune se ten dnešní nezdravý zájem o politiku (a jen o ni) na pole účelnější a zjedná potřebnou rovnováhu našich společenských interessů. *R.*

Bohemica v cizině. Francouzský list „La Vie" přináší překlad politické humoresky Jana Nerudy „Comment il se fit que le 20 août 1894 à midi et demie l'Autriche ne fut pas anéantie" (Jak to přišlo, že dne 20. srpna 1894 o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno), který obstarali pí. L. Pathouilletová a p. Hanuš Jelínek. — V časopise slovanského sdružení v Krakově „Swiat Slowianski" čteme v únorovém čísle poslání „Polákům" veršem z péra Fr. Kvapila. Báseň uveřejněna v původním českém znění a doprovozena překladem polským, který napsal polský básník Jan Kasprowicz. Jest žádoucí, aby tato vzájemnost byla pravidelnější a obsáhlejší. Jsou to právě Poláci, kteří na ni častěji zapomínají. — o

* Sebraná data mezinárodní statistiky o knižním vydání, seřazená podle států, podávají tento výsledek: Roku 1911 vyšlo v Německu 33.000 knih, v Rusku 29.000, v Japonsku 24.000, ve Spoj. Státech severoamer. 11.223, v Anglii 11.000, v Italii 10.920, ve Francii 10.400, ve Švycarsku 10.000, v Rakousko-Uhersku 7000, v nord. státech: v Dánsku, Norsku a Švédsku 6470, v státech balkánských: v Srbsku, Rumunsku, Černé Hoře, Bulharsku, Řecku a evrop. Turecku 4000, v Hollandsku 3700, ve Španělsku a Portugalích 2662. V poměru k lidnatosti, na milion obyvatelstva připadá však: na Švýcarsko 2762, na skandinavské státy 619 knih, na Hollandsko 616, Japonsko 533, Německo 507, Italii 312, Francii 260, Anglii 240, Rusko 181, Balkánské státy 180, Rakousko-Uhersko 137, Španěl.-Portug. 133, Spoj. Státy sev.-amer. 122. Souhrnem vyšlo r. 1911 163.392 knih, v čemž zahrnuty jsou i brožury. o

* Zemřeli: Dne 11. dubna t. r. *Josef Svoboda*, spisovatel četných knih pro mládež, nar. se 12./9. r. 1842 v Sv. Mikuláši u Kutné Hory. — Dne 8./4. t. r. *A. K. Džordzadze*, čelný literát gruzinský, nar. r. 1872. Zakladatel časopisu „Sakartvelo", franc. listu „La Géorgie" atd. atd. Jeho spisy vyšly ve 3 svazcích. — Dne 12. t. m. Dr. *Kazimierz Ostaszewski-Barański*, polský publicista a spisovatel, ve Lvově, kde byl od r. 1885 redaktorem „Dziennika Polského", v němž působil jako ve spol. životě, pro shodu polskočeskou. Narodil se r. 1850. Z belletrie uvádějí se tři, čtyři jeho knihy, z nichž „Z okien wagonu" jest psána lehkým, feuilletoním pérem. o

V Praze, dne 18. dubna 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Kvíčala těkaje očima po ulici, rozpačitě se zasmál.

„Vždyť víte, kde jsem zaměstnán," řekl. „Myslil jsem, že se stejně o ty zaopatřené nestaráte."

„Ó, staráme," zasmál se Kuliš, pozdvihnuv ruku v zelené, pletené rukavici, jako by chtěl přísahati, „my musíme vědět o každém svém chráněnci. Revident chodí po jejich představených, já ob čas po nich. S vámi nejsme dost spokojeni. Nevšímáte si nás! A co že ani ta babka neví, kam jste se odstěhoval?"

„To má mnohé — mnohé důvody."

„Jste jí dlužen?" otázal se revírník šeptem přiblíživ se mu tváří až k očím.

„Ani haléře. Nikomu nejsem dlužen. Všechno jsem si zaplatil."

„Měl jste jí rád, zdá se!" zasmál se Kuliš. „Mrzí ji to, že k ní nechodíte. Povídala, že vás jako syna milovala a že byste byl bez ní dávno někde zašel."

„Pravda, starala se o mne, dobře se mnou smýšlela. Ale teď už je mi těžko jíti k ní. Času není."

„No, navštívit jste ji mohl. Mrzí ji to, stále o tom mluví. Myslí, že přijdete na vánoce nebo na nový rok."

„Možná."

„Jinak prý vás sama vyhledá. Pověděli jsme jí, kde jste zaměstnán. Babka je čilá. Hned si dovedla poradit. V nakladatelství prý jí řeknou, kde bydlíte."

„Podívám se k ní," odvětil Kvíčala, „snad zítra." Tvář jeho poněkud zbledla. „Podívám se k ní!" opakoval.

„Podívejte," bera jej za ruku řekl Kuliš. „Mrzí ji to, radost bude mít. K nám taky přijďte. Sluší se to, radím vám k tomu! Ale k té babce jistě!"

„Nevíte, kdo u ní bydlí?"

„Švadlena. Povídala, že má teď svatý klid," vytřeštiv své žlutě špinavé oči zasmál se Kuliš. „Ta ji nezlobí jako vy," dodal.

„Švadlena?'

„Ano, taková, co šije po domech. Vydělá prý dost a přijde jen na noc," sděloval Kuliš potřásaje Kvíčalovi rukou. „No — navštivte ji tedy. A šťastné a veselé svátky."

„Děkuju. I já vám přeju. Oběma. Panu revidentovi uctivě se poroučím."

„Dobrá, dobrá. S bohem!" prohodil revírník. A ještě jednou se obrátil: „K nám přijďte, poslechněte mne! Ukažte vděčnost! A kam vás čert nes' do těch Košíř?"

„Je tam lacino. Šetřím. A mám tam svatý pokoj!"

„Taky dobře," odcházeje poznamenal Kuliš. Pozvedl svůj vyrudlý myslivecký klobouk a potřásl hlavou. „S bohem!" prohodil ještě usmívaje se celou tváří. Odspěchal k Vinohradům.

Kvíčala zrudnuv pojednou, rozhlédl se kolem.

„To je hrozné, co já se nalžu!" pomyslil si rozmrzen až do nitra. „Už ani sám nevím, co jsem komu napovídal. Pletu si to a nebude ani divu, když to všecko Mařka pozná. Každý den toho přibude. A stále ta jedna věc, stále ta jediná příčina. Pro tu stále lžu, a nejen doma, všude. Strašné je to. A teď zas ta Pešková! Přišla by do nakladatelství. Musím k ní jít, a musím ji utišit. A čím jiným než lží? A tak zase lež a všude lež. Co jen s tím služným se nalžu! Co všecko Mařce namluvím, aby nepoznala, že nemám dvě stě korun. A všecko pořád jen pro tu jedinou hloupou lež!" Tvář jeho se zamračila. Ubíral se do Melantrichovy ulice, kde obědvával v malé jídelničce. Oči

jeho se přivřely, čelo svraštělo. „A což to nedovedu zlomit?" zašeptal s urputností. „Což to nesbořím? Je třeba jen vhodné chvíle a odvahy, nic jiného, a všecko bude vykoupeno! Jsem slaboch, bojím se, když nadejde taková chvíle. Jako tuhle večer. Vůle! Vůle je třeba!' vykřikl, tak že si toho lidé povšimli. Poznav to, zadržel ruku, kterou chtěl důrazně mávnouti, a tvářil se, jako by si jen hlasitě prozpěvoval.

XVII.

Večer dlouho hovořil s tchánem. Mařka, unavena příliš, odešla dříve spat. Kvíčala nápadně byl oživen a myšlenky jeho velice byly vážné. Chvílemi zdálo se, že je podrážděn a že má touhu příti se. Oči jeho zčervenaly a po celý večer neklidně těkaly, prsty neustále s něčím si pohrávaly.

Tchán, aniž si toho přál, nebo uvědomil, značně se vzrušil. Nebyl laskavý jako jindy, nýbrž příkrý a někdy i hněvivý. Ani jeden ani druhý nebyli by dovedli říci, oč jim šlo, poddávali se oba jakémusi vnitřnímu, nejasnému zaujetí. Měli chuť příti se, ale oba se přemáhali. Mluvili o něčem, čemu nerozuměli, o českých spisovatelích. Kvíčala tvrdil, že by Němci rádi z nich překládali, ale že nikdo o to nestojí, kdežto tchán dokazoval, že český spisovatel má v sobě tajnou, vášnivou touhu, aby byl přeložen. Pro to by prý vše učinil, třeba v mrazu do vody skočil. Pak mluvili o lidské zlobě.

Vaněček, zakončiv neujasněný rozhovor slovy „život by nebyl těžký, kdybychom si sami břemen nepřidávali", odešel do kuchyně až po půlnoci. Bylo patrno, že se snažil laskavostí zmírniti podivné to rozladění.

Kvíčala tiše ulehl, aby Mařku neprobudil. Spáti však nemohl.

Myšlenky jeho na chvíli se rozlétly, tak že jich neovládal. Po nepříjemné starostlivosti pocítil na krátkou tu dobu lahodný klid. Když pak si chtěl uvědomiti tento stav, shledal, že se mu v mysli vybavily známé představy, jimiž se již několik měsíců neobíral, ony milé představy o tajemném původu, o otci knížeti, o pěstounu ševci Kvíčalovi v Zahořanech, o vyzrazení všeho a o slavnosti na zámku. Přes to, že nitro jeho bylo rozbrázděno jinými starostmi, oddal se tomuto snění se zvláštní zálibou. Teď bylo však jinak, nalezli jej ženatého. Kníže uvítal oba se slzami v očích. Mařka jej okouzlila, a vše to hrozné — lež o professuře — pominulo. Nadešel jiný život, nebylo třeba oněch zoufalých drobných lží.

Chtěl ještě dále sníti, ale nebylo možná. Množství nepříjemných dojmů a starostí vedralo se do jeho duše. Slyšel stále slova tchánova „život by nebyl těžký, kdybychom si sami břemen nepřidávali", a mžikem jevila se mu velice nápadna. „On něco ví," napadlo jej, „on mne pozoruje." A zdálo se mu, že chování Vaněčkovo bylo opravdu zvláštní, jaksi zdrženlivé a nedůvěřivé. „Taky to, co mi Mařka řekla o rozdvojeném vnitřním životě, nebylo marně řečeno," myslil si dále, „tuší asi něco . . . a možná, že ví mnohem více, než se domnívám. Ale pak je nutno otevřít duši a přiznat se. Ano. Čas nadešel. Čím dříve, tím lépe. Dnes. Ano! Dnes! Dnes o štědrý večer, dnes!" Myslil tak rychle, že jej prostoupilo horko a že se mu srdce rozbušilo. „Vůli, jen vůli a bude vyhráno. Tomu věčnému strachu a těm věčným lžím dnes podřežu nohy. Osvobodím se. Možná, že Mařka čeká na mé pokání, ona vidí, že trpím, ona chápe, že lež má je něco, za co nemohu, ona ví, že ji mám rád, že mne zachránila, že ji mé srdce nepřelhává! Podává mi ruku, chce mne vytáhnouti z proudů, chce mne zachrániti!"

Ztajil dech. Naslouchal. Chvěl se. Srdce mu silně bušilo. Až po chvíli rozeznal Mařčin dech.

„Neodhodlám-li se, zabředu úplně," myslil opět nedoveda se na dlouho rozptýliti, „a zdraví si zničím. Již teď mám nervy špatné. Včera se mi stalo, že jsem nemohl u stolku klíčkem otočiti, a chvílemi nemohl jsem ani slova napsati. Chvěju se a ráno bývám zemdlený a rozmrzený. To všechno je ze stálého strachu, z úzkosti o štěstí . . . Ano . . . a já ani nemohu být šťasten . . . Já — mám štěstí, ale to je tou věčnou lží ožráno jako housenkami. Bože můj, co dělat? Možno tak žít? Proč jsem ještě nepromluvil? Nic, nic už jiného mi nepřekáží, jen ta hloupá, ta hloupá lež, ta hloupá pýcha krejčího Klímy a mého otce, to chlubení, to mluvení! Kdybych byl tehda na té lavičce, kde jsem se po prvé s Mařkou setkal, pleskl „úředník" a ne „professor", — všecko by bylo jiné. A proč jsem vyřkl „professor"? Mohl jsem za to? Myslil jsem o tom? Jistě bych to byl nevyslovil, kdyby se byli tehda otec s Klímou nechlubili. Kdo to tedy zavinil? Ať kdokoli, ale já ne . . . já ne . . . Teď to jasně vidím, úplně jasně: z duše vysvitne, co tam zapadlo. Mohl jsem říci „spisovatel, doktor, malíř, úředník", cokoli, ale mé rty a můj jazyk nečekaly na mé myšlenky a vyřkly okamžitě „professor". A od té chvíle to začalo. Tak to vysvětlím. Pochopí to Mařka? — Je to jasné . . . Vždyť jsem mohl

plesknout cokoli ... Kdybych byl myslil, vůbec kdybych se byl ovládal a byl zodpověden ... ale v mé duši samo vylétlo a mými ústy se ozvalo „professor". Proč to nepochopila?"

Zmocnila se jeho mysli netrpělivost. Myšlenky se rozletěly. Rozeznával opět Mařčin dech a tikání svých hodinek. Měl pocit, že je sevřen nepříjemnostmi a že není radosti na světě.

„Je konec, konec — musím to zlomit!" pomyslil si s rozhodností. „Dnes! Dnešní den se k tomu nejlépe hodí. Dnes večer — až budeme sami ... Ano, na půlnoční půjdeme, a cestou se přiznám!" Náhle se pozvedl na posteli a opřen o loket snažil se rozeznati tvář Mařčinu. „To je divné, že ona nic neví o tom, co si myslím a k čemu jsem se rozhodl, že žádná z mých myšlenek nepřejde do ní a že se jí o tom nezdá. A kdož ví, že ne? Možná, že se jí o mně zdá!' zauvažoval a tiše se opět položil. „Ano, až půjdeme na půlnoční," okamžitě myslil dále, „až se povedeme a zmíní se o narození Páně, což jistě učiní, začnu o odpuštění hříchů, o Kristovi, o jeho lásce ke všem ... ano, a pak ji poprosím, aby i ona byla dobrá a aby mi pomohla, že trpím, aby mne zachránila, že hynu, aby mi pomohla z trní, kam jsem zbloudil. Slíbí, horlivě slíbí, za ruku mne vezme a ustrašena bude se ptáti, co se stalo. Tu vezmu její ruce a budu je líbati, a povím jí, jak se stalo, že jsem tehda vyřkl ono slovo — a jak potom nebylo možná vysvětliti to, jak jsem ji miloval, jak jsem trpěl, jak jsem se bál, že ji ztratím. A řeknu, že už nemohu dále v té lži setrvati, že se toho nakupilo kolem jako kamení, že toužím po pravdě, že jen tak mohu býti šťasten. Jistě, jistě mi odpustí, jistě! Není možná, aby se rozhněvala! Naopak, zapláče se mnou, pochopí mé trápení."

V tu chvíli proniklo Kvíčalu zvláštní hluboké a náhlé uklidnění.

Obrátil se tváří do podušky a tiše se rozplakal. Matka, otec, Lavička i Pešková minli se jeho duší. Bylo mu, jako by nad jeho ložem se svěšenými hlavami tiše stáli. A rychleji, než se nadál, pocítil, že je zemdlen a že usíná. Za krátko spal.

(Pokračování.)

M. Silén:

VÍTÁNÍ JARA.

Ó, jaro v třpytu sněženek, v červánku zářícím,
když velíš v sladkém úsměvu ustati ledným vichřicím,
táž věčně dobrá tvoje líc a světlá dlaň tvá laskavá
vždy dosti darů pro nás má a všem je vlídně rozdává.

Do zimních mlh a soumraků jak ruka soucitná
do chladných síní zchmuřených otevřeš okna blankytná,
záclony zvedneš oblaků, by líce země okřály
ve vůni vzduchu zlatého žhavými světla přívaly.

Ó, jaro, svitů sršících slunnými požáry
stůl jitřních niv když vystrojíš jak ohnivými poháry,
trav atlasovým ubrusem když prostřeš líchu hostinnou,
nesčetné dary života s úsměvem na ní spočinou!

Les vonný, sluncem líbaný, jak snivý houslista,
s vlající korun kadeří, nejsladší hry ti uchystá,
potoků stříbra blýskavá, hlubokých mýtin šumění
v bouřících písní orchestry se v jitřním slunci promění.

Na loukách jiskří brokáty a samet květnatý
pro tance vůní, světel, ros, motýlů zlatých s poupaty,
při tiché hudbě zefýrů, jež plesem nivy ovane,
až začnou douti v šalmaje, ze zlatých září tepané.

Zem závoje svých květných říz shrnula svůdně již,
žár těla k slunci zlatému jak rozpěněnou vznesla číš,
zve v objetí svá zářivá, když dýše chvíle vášnivá,
jež buší všemi cévami a žhavé květy rozsívá!

Já zřel tě zářit lesní tmou: v koruně hrající
líbezných trilků strunami vzplál zrak tvůj svitů tisíci,
jak slunce z houštin zahořel a bělostný svůj plamen, čist,
rozestřel něhou mateřskou nad šumot poupat, pípot hnizd.

Ó, jaro zemí rozkvetlou s plesnými nebesy,
když hedvábné své blankyty jak stany září rozvěsí,
pro štědré pohoštění všech, kdož prahnou, hod svůj připravíš,
písněmi lesy zaplavíš, medových vůní zperlíš číš,

k slavnostem lásky plesem lích, v azurných tůní smích
nasteleš květů sněžících, jak bílé dlaně hladících —
ó, hudbo korun vonících jak kouzlo zvonů před svátky,
ve zvucích tvých blíž k mladosti zas vracíme se nazpátky —

ó, jaro věčně čarovné a věčně nové zas...!
Když pohádka tvá blouznivá ze slunných vstříc nám kmitne řas,
když v tanci všemi dušemi tvé blaho výskne neznámé,
ve věčné svěží náruč tvou zas štěstím spiti klesáme!

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Rozhovořil se po dlouhém čase od srdce a Romana obratně přiměla ho k tomu, aby si ji zvolil za důvěrnici, pověděl jí vše i to nejchoulostivější jako sestře, jako matce nebo ještě spíše jako oddané otrokyni, nemající práva k protestu i kdyby srdce pukalo.

Nutila ho, by byl zcela upřímným, slibujíc mu předem prominutí všeho vyjma lež. Měla-li mu býti platnou pomocnicí a hybnou složkou jeho talentu, jak si už před svatbou slíbila, bylo třeba, aby nitro jeho bylo jí otevřeno jako fysiologovi útroby pokusného živočicha, jako hodináři stroj hodin.

Varoval, vytáčel se, že to by bylo nad její síly. Tím více trvala na svém.

A zase ona to byla, která kleslou mysl Erovu pozdvihovala, důvěru mu vštěpovala v dobách, kdy malomyslněl, chytal se za hlavu a volal: Jaký paskvil toho, co jsem chtěl, jsem napsal!

Ale nebylo v něm odvahy k upřímnosti, žel, ach žel!

Proč prodlévá při počátcích svého manželství tak dopodrobna? Protože tyto blahé dni vryly se jí nejhlouběji každou vteřinou do paměti.

Proč nedovedl býti Era upřímný? Řekl, že hned první den po sňatku měl dobrodružství s Lorou Poledníkovou. Po prvé a znenadání a bez lásky. Snad měli oba náladu dáti políček morálce. Lora byla ve své výstřednosti neproniknutelna. Což nepravila jí sama, že heslem jejím jest zabíjeti vášeň nasycením?

Paní Romana až ztuhla. Nemyslila, že by mohlo něco ji tak krutě zabolet.

Ale Era, vida ji blednouti, odvolával, že je to vše fantasie, výmysl. Ale ona věděla, že mluvil pravdu. Odvětila, že by se nikdy neponížila k žárlivosti i kdyby on klesl ještě hlouběji.

Cosi nutilo ji zapírati bolest, styděti se za ni, hráti si na bezcitnou. Dovedla Eru přesvědčiti, že ona netrpí, že vnímavost její je zcela neosobní, že je jen jejím spisovatelským zájmem znáti jeho pokusy a

studie psychologické. Že i ona by chtěla jako on hráti si na prozřetelnost, přenášeti situace z kněh do života a diviti se, když někdy v chvatu a dychtivosti noha šlápne na živé srdce, rozdrtí květinu. Nelitovati, jen diviti se v bohorovnosti.

Oklamala ho, protože pravdy si nepřál. Stala se jeho důvěrnicí. Z milenky, z ženy důvěrnicí. Bylo to více či méně než chtěla?

Nyní poznávala, že nekonečně více, že byla Erovi blíže než v pouhé, slepé lásce. Ale tehdy smýšlela jinak. A trpěla, nepochopitelně trpěla.

Divila se často, co člověk vše vydrží a nač dovede zapomenouti. Vše se překoná a komedie života hraje se dále.

Erovi stalo se potom svěřování, zpověď nitra, ovšem jakási reservovaná zpověď, potřebou, průpravou k umělecké tvorbě. Bylo mu, jako by sdělením horší půli břemene přesunul na její bedra. Uvolnilo se mu, neměl výčitek svědomí. Její výkřiky bolesti byly mu jen ukazateli, jak pokus účinkuje, a zvědavost jeho byla bezedná, nestvůrná. Naváděl ji, aby koketovala s tím neb oním, aby pozorovala bedlivě vznikající v nich vášeň, pozorovala chladně, aby hlídala i sebe, uvědomovala si, jak i na ni útoky vášně účinkují, a vše, všecinko mu oznamovala.

On navzájem vyprávěl o dívkách, v nichž belletrie jeho roznítila náruživost. Přicházely za ním jako ovečky za šťavnatou travou a on pobaviv se, prozkoumav je, odhazoval své živé hračky. (Ale nevěřila všemu, bylť příliš poetou, aby si ke své radosti polovinu nepřibásnil.)

Neznal výčitek svědomí, sloužil své bludičce, kráčel za ní, puzen bezděky. Měl nezodpovědnou lehkomyslnost antických bohů, že téměř nebylo ani možno mu zazlívati.

A v paní Romaně bylo, i když trpěla, jakési slitování. Cos sesterského zadržovalo jí zlá slova na jazyku. Nechtěla ublížiti rozpustilci, ale čekala, až se nasytí, až uzná svou chybu, vrátí se.

Jsem přece spisovatel!

V tom byla jeho omluva všeho, jeho vysvětlení, jeho privilej činiti, co žádný nečinil, prohřešovati se a žádati beztrestnost.

Pro umění, říkal, vše má býti dovoleno.

Ale snad proto byl takový, že tak jako ona i jiní mu mnoho promíjeli. Více než jiným.

Byl už hledaným a uznaným autorem. Po úspěchu práce „Za krásný cit" napsal řadu novel a románů a na konec stěžejní svůj román „Bezděční vrazi", v němž doličoval plamennými obžalobami společenské hříchy z opomenutí.

Veřejnost pravila o Erovi, že vyšinul se k vrcholům současné belletrie.

Nikdy tak Era za svobody nepsal, až s ní. Nikdy by toho bez ní ani nebyl dovedl. Teprve manželstvím, kdy celá nová oblast duševního světa se mu otevřela, nabyl tak širokých průzorů a podivuhodných hloubek. Teprve manželství a její spolupracovnictví dodalo práci jeho obsáhlých základů a úměrné architektoniky, vlévalo teplou krev prázdným fantomům jeho obraznosti, že žily, cítily, uchvacovaly čtenáře.

A zda byla jiná žena jeho modelem než ona, Romana? Byla stálou obměnou jeho hrdinek a připadala jí, že v postavách jeho umění, jako madonny starých mistrů, stala se nesmrtelnou.

Bylo v tom také zadostiučinění a její bolesti utonuly v hrdém tomto poznání.

Charakter vždy ničí štěstí. Nestála o své štěstí, jen když on vyšinul se do výsluní, ona ať si žije v jeho stínu! Kdo ji podle něho vidí? Kdo ji zná? Kdo změří její práci? Jí stačilo vědomí, že pevně kráčela za cílem vytknutým i v bolestech srdce. Ona učinila Eru perlou své bolesti, zůstávajíc neznámým korýšem v neznámých hlubinách nepaměti.

Era doufal, že narodí se jim dítě. Snad by pak více k ženě přilnul, neb jinak než dosud. Ale dítě nepřicházelo rok prvý, rok druhý.

A jmění ubývalo. V tom rozpočet Romanin selhal. Bláhový, optimistický rozpočet.

Což mohla předvídati rozmary Erovy? Ne potřeby, ale rozmary.

Spisovatelství nevynášelo ani tolik, aby sám existenci slušnou uhájil, nerci-li domácnost udržoval. Napřed brali jen úroky z jistiny, pak sáhli na kapitál.

Romana se bránila, bojovala, spořila, ale neodolala.

Era mnoho žádal věda, že je z čeho bráti. Ani pro sebe nechtěl, jako pro jiné. Byl lehce vznětlivý a šel slepě za nápadem. Zaujal se rychle pro někoho, den s ním byl jako bratr, hostil ho, šatil. Lichotilo mu hráti si na velmožného, dobroditele, mecenáše. Ale rychle chladl, opouštěl hosta, ponechávaje často Romaně, aby se ho zbavila, jak uměla.

Těžko bývalo Romaně odbývati nezvané příživníky, často neskromných požadavků. Považovali ji za bohačku a zlobili se, že se nechtěla děliti.

Přivedl jí Era mladou, sešlou malířku, aby mu Romanu portretovala, a ubytoval ji prozatím u sebe.

Malířka nebyla bez talentu, ale mnoho ještě neuměla. Vytvořila jakési nedochůdče na plátně a hned je sama zničila. Zatím uchytila se pomocí Erovou v nějakém velkokrejčovském závodě jako kreslířka.

Ani se Romana nepodivila, že se děvče, dosti hezké, do Ery zamilovalo. Která by jemu odolala! Pobavil se s ní, pohrál a hračku odhodil. Pak přicházela malířka plakat a naříkat — k Romaně. Podivná důvěra!

Litovala svého hříchu a slibovala, že učiní svou zásadou, žádnému muži nevěřiti.

Měsíc na to přistěhovala se k medikovi patnáctého semestru, jenž zbytky dědičného podílu proléval hrdlem.

Starosti existenční vehnaly Romanu někdy v tuhou opposici k Erovi, jenž patrně neměl smyslu pro cenu peněz. Neodolával jejím jasným a přesvědčivým výpočtům. A tu přemáhal ji přece, způsobem opovržlivým, ale účinným. Aby vymámil z ní, čemu rozum její zbraňoval, padal do mdlob, hrozil, že sešílí, sehrával scény pomatenosti a podnikal opatrné pokusy sebevražedné.

Vše si takto vymučil. Věděla, že mnoho hraje, ale měla ho příliš ráda, aby nemyslila, že při tom netrpí.

Ona neměla rozmarů ženy, proto je měl on. Jen fysiologicky byla ženou, tak jako Era zase měl duševně mnohé ženské sklony.

Chtěl, by doprovázela ho do divadel a kabaretů. Nebavily ji nudné a hloupé hry, ale on jí říkal: „Což je život jiný? Pěkné hodiny střídají se se šedivými banalitami. Člověk musí vše bráti, jak osud to přináší. A ostatně co mne zajímá, i tebe nemá nuditi. Člověk potřebuje časem vybočiti ze stálého krásna do deště a třeba i bláta. Je to příjemno a přirozeno."

A v zápětí vyčítal jí, že ona nemá dosti jemnocitu, že takové věci poslouchá, divil se, že se její vkus a stud tím neuráží. A proč alespoň nemluví, neprotestuje? Tím i jeho ponižuje, jako by miloval ženu obyčejnou neb jako by ho ona, tak vysoce vzdělaná, neměla ráda.

„Ale vždyť tě mám ráda, Ero," bránila se.

„Vždyť tě mám ráda," opakoval po ní fádním hlasem a nastrojil umučenou tvář. „Ubohá trpitelko! Kdybys to cítila, tak bys mi to říkala bez vybídnutí a stále. Bývaly časy, Romo, kdy i mlčení tvé bylo výmluvné, ale to jako by v tobě zhaslo!"

„Ero!" ohražovala se, ale on nepřipustil ji k slovu.

„Což jsem ti už tak zprotivělý, že se nemůžeš zmoci ani na lež, že mne miluješ, že žárlíš a že než bys mne nechala jiné — slyšíš, Romo — že bys mne raději zavraždila? Romo, jak já chápu muže, kteří v závěti zapovídají ženám opětný sňatek! To je láska!"

Jak ji jeho hněv blažil! Byla by ho zlíbala, kdyby jí nebyl bránil ostych.

„Skutky mé dokazují, že tě mám ráda," stěží ze sebe vypravila.

„Ano, pravda!" dosvědčil trpce. „Staráš se, pracuješ se mnou, dáváš mi peníze, nestydím se doznati to před tebou. Ale přece mne opouštíš."

„Já tebe, Ero? Buď přece spravedliv! Neměla bych si já vlastně stěžovati?"

„Nepochopuješ mne, Romo! Máš zájem o můj umělecký růst, vím a uznávám, že bez tebe nebyl byl tím, čím jsem. Ale pro velké zanedbáváš malé. Člověk není stále svátečně naladěn. Nepřekážíš mi, doprovázíš mne, kam chci, ale bez zájmu. Vidíš, kdybys ty byla ženou jako jiné — ale ty nemáš požadavků. Jsi tak bezosobní — tak ctnostná — tak příliš povznesena. Vidíš — maličkost za příklad. Lořin muž chodí se ženou všude i ke krejčímu, vybírá s ní látky na šaty. I hodinu při tom vydrží, radí, zkouší, domlouvá se s krejčím a nepovedou-li se šaty, sám běží krejčího vypeskovat. A ona jest šťastna — s tak málem. Romo, kdybych já s tebou mohl promluvit o takových věcech, poradit se! Ale ty! Líbí se ti ta látka, Romo? Líbí. A což tam ta? Také. Ale která je lepší? Která by mi líp padla? Dělej jak chceš! A tváříš se unuděna, tak vysoko povznesena nad takové trety! Ale já myslím, že je to největší nepřirozenost, když žena nehledí si úboru. Řekl bych, že je to perversita."

„Ale, Ero!"

„Nech si svou ironii, buď tak laskava! Jsi mi příliš dokonalá a já — bídný hříšník."

„Mám jen tvou dokonalost na mysli, Ero!"

„Myslím, že pro samé sebe a jiných zdokonalování nevíš ani, kolikerý oděv zimní a letní mám a zda moderního střihu a jak mi který sluší?"

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Návyk je to všecko, nic víc, a ten už jste v sobě překonal," pravil dotor, „teď si upravíte život dle nových okolností, budete tiše hospodařiti s Rézinou, a vrátí se vám váš starý klid! Vám aspoň zbyl někdo, jenž se o vás bude starati, zdá se, že mají ženatí pánové větší štěstí, než svobodní, já jsem tu zbyl doslovně jako kůl v plotě. Mně kdyby se stalo v noci něco lidského, nedovolal bych se ani človíčka. Já bych mohl umříti, a nikdo by netušil, co se se mnou stalo!"

„Teď začínáte zase vy, doktore," smál se rada, „a vy už dokonce pomýšlíte na smrt!"

„Nepomýšlím ani na svou ani na vaši, ale na naši samotu pomýšlím! Vás vaše Rézina neopustí, ku vdavkám se neodhodlá, u vás jest jí dobře. Zaručte jí nějaký odkaz, aby měla jistotu pro stará leta, jak jste kdysi říkával, a uvidíte, že vám doslouží věrně. Někdy má takový člověk lepší srdce než člověk z naší společnosti. A někdy taky nemá! Najednou přijde černý umouněný montér, a je konec s věrností a oddaností! Jako se stalo mně starému pošetilci!"

„Mnoho jí zaručiti nemohu, ale budu na ni pamatovati," pravil rada, „teď už mnoho nenašetřím. Ale už se toho tak nelekám jako včera! Ještě dost mně toho zbude, pro mne až dost! Jediným přepychem bude mně můj starý byt, z něhož se nehnu, z něhož mě už odnesou."

V tichém zamyšlení vraceli se do města.

„A máte někoho v Praze, komu byste mohl svěřiti poslední uspořádání těch věcí?" zeptal se náhle doktor.

„Nikoho! Koho bych tam posílal, než vás!" pravil rada. „Opatřím vás plnou mocí, a vy mně této poslední služby neodepřete!"

„Ovšem neodepru, ale nesmíme to odkládati," vykládal doktor, „čím dřív to bude odbyto, tím lépe pro nás oba! Dnes tam dopíšu a zařídím si novou schůzku! Za týden pojedu! Nenadál jsem se, že se vám budu plésti někdy do vašich právnických věcí!"

„Nikam nepište, milý příteli," rozhodl se rada, „o jeden týden zle nám nebude, za týden se to v člověku uklidní a rozleží. Do týdnu se všechno může změniti, třeba se dovíme o nových podrobnostech a i když se nedovíme, zcela určitě uklidní se mysl. Více už nemohu ztratiti, než ztrácím! Nespěchejte, doktore, uvidíme za týden, zdali jsme se neklamali!"

„Jak chcete, pane rado!" přisvědčoval doktor. „I ve mně byla stejná nerozhodnost, ale když jsem se vaší věci ujal, mínil jsem, že není potřebí otáleti. Prodlužujete si své rozčilení o týden, neboť vy se neuklidníte dřív, dokud nebude všecko uspořádáno."

„Ještě je potřebí promluviti s dětmi, doktore, totiž s dcerou, se synem o těchto svých věcech nechci hovořiti. A se zetěm je třeba promluviti! Zeť má smysl pro praktický život, není citlivůstkář, poradí člověku upřímně. Proto se, milý příteli, nesmíte urážeti, radíte mně dojista ze všech nejlépe, totiž nezištně, zeť Patočka poradí se zřetelem na sebe, ale přece jenom poradí. Také nemohu něco zamlčovati své dceři! Žena ženě vždy líp rozumí než muž. Jsem přesvědčen, že Hedva hned pronikne podstatu celé věci, že si nedá dříve pokoje, dokud jí nepronikne. Když u vás dosud nebyla, jistě k vám přijde!"

„Byla už u mne!"

„Tak jsem uhodl správně! Ke mně se ostýchala, šla tedy k vám, toť přirozeno. Přijde k vám, až ukončí své pátrání, zase po druhé, když si vás vyvolila za důvěrníka."

„Nač zapírat! I ona už ví, oč jde! Ovšem slíbila, že bude pátrati, ale tomu je dávno, a nepřichází!"

„Přijde zcela určitě! Ostatně dopíšu jí sám, vyzvu ji, aby přijela a řeknu jí celou pravdu! Vyzvu ji, aby se svěřila s podrobnostmi vám, vy že víte, co mně lze říci a co mně nutno zatajiti, vy že to neposuzujete jenom jako přítel, ale i jako lékař!"

„Teď zase spěcháte vy, pane rado! Paní dceru chcete pobouřit, a není toho potřebí!" vykládal doktor. „Přijede, rozčilí vás, rozčilí sebe, a nebude nám nikomu pomoženo. Když myslíte, abychom týden počkali, tedy počkáme a uvidíme, co se bude dále díti! Pravděpodobně už se nestane nic, leda že bychom se dověděli o podrobnostech a o příčinách, tedy o věcech, po kterých nám teď už nic není."

„Přeci jsem vás přemluvil!" odpověděl rada s uspokojením.

„Jen když je vám tím poslouženo!" smál se doktor a bodře mu stiskl ruku, když se loučili.

XXII.

Doktor Mráček pocítil strašlivou únavu duševní.

„Teď ho týden ponechám sobě samému," rozhodl se, „ať si dělá, co chce! A ať si myslí, co chce! Nejdříve ať si to vyřídí sám ve svém vnitřku, a nežádá po mně, abych mu to pomahal vyřizovati."

Doktor se radovi Severinovi po celý týden vyhýbal. Vzkázal, že ho zase zlobí bronchy, že nesmí vycházeti, že nesmí se namáhati hovorem, že doktor Mráček ordinoval doktorovi Mráčkovi po celý týden svrchovaný klid a že ho ordinuje také radovi Severinovi.

Rada vzkázal, že jest úplně kliden, aby se o něho nestrachoval, za týden, až se uzdraví, že se zase sejdou.

Dosavadní krásná pohoda sesychravěla, mračna se stáhla nad městem a rozpršelo se. V radově kanceláři topili. Oheň hučel ve starých kachlových kamnech, příjemné teplo lísavě se linulo k oknům obloženým erárními houněmi. Se špinavého nebe crčely nekonečné pruhy smutného deště podzimního, až v kanceláři u psacího stolu bylo slyšeti, jak voda stéká okapními rourami, bez přestání stéká!

Venku dobývali řepu a obávali se podzimní povodně. Lidé se vyhýbali soudu, nepřicházeli ani, kdož byli obesláni k soudnímu řízení. Mrzutí úředníci kancelářští zanesli radu Severina starými spisy, na psací stůl mu je narovnávali, staré nevyřízené lhůty jakési — —

Bylo potřebí nakrmiti lva, aby se netrápil! Aby se jim nehnul od psacího stolu a neběhal za těchto smutných dnů po kancelářích. Znali ho a věděli, když ho připoutají ke spisům, že jim dá pokoj.

Rada Severin zabral se tak do úřední práce, že se mu vytratily z hlavy jeho vlastní starosti. Octl se ve svém úředním světě, ve starých, několikráte pročtených a dobře mu známých spisech, ve svém světě nejmilejším. Když na okamžik odtrhl myšlenky od práce a zadíval se do oken, pomáčených kapkami deště, vždy se podivil, že mu hodiny bijí na stěně, a že jich neslyší, že v kamnech hučí oheň, a že ho neslyší. Jenom několik okamžiků si popřával, aby si odpočinuly umdlené oči, neboť jenom ty se mu unavovaly.

Doktor Mráček už asi zalezl do kožicha! říkal si s úsměvem. — Aby jenom Labe se nevylilo! dodával zamyšleně a ve strachu.

Ty myšlenky kmitly mu hlavou mezi prací. Doktora znal a věděl, že nerad topí v zimě, že se spíše zabalí do starého selského kožichu, podšitého beránčími kožemi, a na nohy nastrčí nánožník. Pacienti o tom vyprávěli, kteří nenadále vkročili do jeho pokoje a překvapili ho v jeho podivném ústrojí, z něhož stydlavě vylézal.

Že se Labe vylije, nestrachoval se nadarmo. Již třetího dne přihnala se řečištěm žlutavě špinavá voda, divoce rozběhla se po mrtvých ramenech, zalila hluboké tůně a vyrazila z nízkých břehů. Jen rozmoklá silnice císařská nebyla pod vodou. Povodeň oblévala město, až do baráků na kraji města vrazila voda. Obyčejná událost to byla a přece hrozná, zoufalství budící. Všecko zatlačila do pozadí.

Teď Hedva ani nemohla přijeti. Zlá nepohoda byla, příliš zlá! Na stará místa už se nepodívají s doktorem, jeseň je oba zklamala. Zalezli, jak se doktor vysmíval, do zimních doupat, začnou přezimovati jako Eskymáci. A tu se rada Severin zase několikráte rozpomenul na nebožku první choť. Mezi prací násilně na ni myšlenku potlačil v duši, ale v noci se mu vracela v snech. Jako kdyby neumřela, po několik nocí se mu zjevovala a vždy jinak. Přišla mladá, jako v prvých letech manželství s plačícím dítětem na ruce — Hedva to byla s drobnou vlasatou hlavičkou a velikýma, dětsky vyjevenýma očima. — Jindy přišla jako byla rok před smrtí. Starostlivě točila se kolem něho, vítala ho, když se vracel z kanceláře, zahrnovala ho drobnou, milou pečlivostí. Milé to byly sny, a když z nich procitl, bylo mu, jako kdyby mu někdo zastřel staré veliké zrcadlo, v němž oživovaly ty staré obrazy. Vzpomněl na domov, že říkávali doma, že mrtvý nemá v hrobě pokoje, když se živému člověku zjevuje ve spaní, že doma vždy posílali do kostela na modlení. Dávno mrtvý farář z jeho rodné vesnice vynořil se mu z paměti, kterak o ranní v neděli rozevřel velkou černou knihu, tlusťoučkými prsty šelestil v popsaných listech a četl volně, s krůpějemi potu na čele, dlouhou, nekonečně dlouhou řadu jmen „věrných zemřelých".

Nekonečný dešť neustával. Za týden vyhledal ho doktor Mráček v kanceláři.

„Jdu se podívat, zdali nestůněte!" vysvětloval mu svůj příchod, a oči mu utkvěly na roztopených kamnech.

„To věřím, to vy si libujete," rozhovořil se, „v teple a v suchu. Našinec aby běhal v dešti po pacientech a když se konečně vrátí domů, třese jím zimnice, protože tolik nevydělá, aby si mohl topiti."

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

FEUILLETON.

Dr. *Miloslav Hýsek:*

Domovský list v umění.

(Odpověď panu Jos. Holému.)

Pan *Josef Holý*, podle domovského listu moravský literát, odpověděl na můj feuilleton, jak bylo lze čekati. Celým feuilletonem „Moravské zem. ceny literární" v Moravské Orlici 12. t. m. Jeho feuilleton se dělí na dvě části: věcnou a osobní. První se týká těchto moravských cen, druhá se týká mne. Reagují zde jen na část věcnou, část osobní, jež má prostě snížiti význam mých vývodů, nechávám zatím stranou, neboť mi na úsudku pana Holého nezáleží.

Kdybych byl svým feuilletonem nedokázal nic jiného, než že byli nuceni přiznati se inspirátoři onoho požadavku s domovským listem, stačilo by mně to. Já jsem *obvinil* z toho Moravské kolo spisovatelů v čele s pp. Holým a Jeřábkem a moravské klerikály. A pan Holý mi ve svém feuilletonu potvrdil, že skutečně z Moravského kola žádali, „aby zem. výbor 5. bod (stanov) změnil tak, že se o ceny mohou ucházeti spisovatelé, mající na Moravě právo domovské". Nemýlil jsem se tedy, označiv vinníka. Tento pátý bod stanov původně určoval, že se ceny mají udíleti nejprve spisovatelům na Moravě rodilým a potom spisovatelům zvláště o Moravu zasloužilým. Pan Holý se však pokouší přesvědčiti, že Moravské kolo mělo při své žádosti na moravský zemský výbor pohnutky jen ušlechtilé.

Moravský zemský výbor prý nechtěl přijmouti návrhu, aby se o ceny mohli ucházeti spisovatelé na Moravě žijící, a pan Holý přiznává tomuto odporu zemského výboru oprávněnost: na Moravě prý by se mohl usaditi spisovatel na nějaký čas a ucházeti se o cenu. A to, jak stanovy zněly, nezdálo se Mor. kolu vhodné: jejich požadavek „choval dvojí nebezpečí", že by cenu mohli dostati spisovatelé na Moravě narození, žijící mimo Moravu a o moravské písemnictví nemající zásluh, a že byla nejistota v pojmu, kdo je o Moravu zvláště zasloužilý. A proto Mor. kolo navrhlo inkriminovaný způsob s domovským listem, neboť spisovatelé delší dobu na Moravě žijící snadno dostanou na Moravě právo domovské a Moravané v Čechách mohou dostati ceny pražské, jež prý se Moravě odpírají.

Že moravský zemský výbor nechtěl připustiti, aby mohli dostati ceny spisovatelé na Moravě žijící, nepochybuji. To je právě vliv klerikálů, jež strašili jím nepohodlní spisovatelé z Čech, žijící na Moravě. A že i Mor. kolu se najednou zdál původní návrh „labilním", mělo příčinu v případu Neumannově, jenž s jeho předáky nejde v jedné řadě a do Mor. kola nevstoupil, jak do něho nevstoupili ještě jiní. Neběží mně o pana Neumanna, běží mi pouze o věc.

Bázeň před možností, že by cenu mohl dostati spisovatel na Moravě se náhodou usadivší, jest planá: vždyť tu přece není hlavní věcí cena, nýbrž rozvoj moravského písemnictví, a tu by nebylo neštěstí, kdyby skutečně za významné umělecké dílo takový spisovatel cenu dostal. A o tom by přece rozhodovala porota, jež by jistě měla na zřeteli všechny okolnosti! Tutéž obavu větším právem mohlo mít Moravské kolo před domovským listem: jistě častěji na Moravu zavane povolání spisovatele-úředníka, jenž eo ipso nabývá tam práva domovského hned při svém jmenování a hned se může plným právem o cenu ucházeti! A báli-li se v Mor. kole, že by moravští rodáci žijící mimo Moravu bez zásluh o rodnou zemi mohli být ze zemské dotace odměněni, jest to stanovisko opět pochybené: jednak o jejich žádostech opět rozhoduje porota, jež by měla všechny okolnosti na zřeteli, jednak ukazuje skutečnost, že spisovatelé na Moravě rodilí nezbavují se tak snadno svého „moravanství", jehož pojem ostatně dosud není definován. Na Komenského a Palackého bez zvláštních zásluh o literaturu moravskou pro veliké zásluhy o celé české písemnictví a celý český národ je Morava dosud hrdá, ačkoliv celý svůj činný život trávili mimo Moravu. Ale poznámka pana Holého, že moravští spisovatelé v Praze mohou snáze dostati ceny pražské, ukazuje, oč tu vlastně šlo: ne o rozvoj moravského písemnictví, nýbrž o tyto ceny.

V neurčitosti výkladu, kdo je o Moravu zvláště zasloužilý, třeba opravdu hledati důležitý podnět návrhu Mor. kola. To „zvláště zasloužilý" se dosud prostě liberálně vykládalo jako „na Moravě žijící". Na základě těchto stanov starých přece dostali cenu pp. Holý a Jeřábek a doufám, že přes všechno své bohorovné sebevědomí nebudou tvrditi, že jsou nějak zvláště o Moravu zasloužilí. Ale jak kdyby snad vystoupil někdo s tímto argumentem proti p. Holému nebo Jeřábkovi? A proto musila býti odstraněna zavčas možnost, takového zahrocení proti nim.

Odporný je mi v této části byzantinismus p. Holého k zemskému výboru. Projevil prý „plné porozumění pro zájmy české literatury na Moravě" a mohl prý klidně zrušit naše usnesení, aby cenu dostali pp. dr. Herben a Neumann!

Co se namluvili a napsali moravští literáti o tom, že mor. zemský výbor tohoto porozumění nemá, co se naprotestovali, že mění usnesení porot libovolně! Bylo konečně dosaženo toho, že na jednomyslné usnesení poroty je mor. zemský výbor vázán, a p. Holý, který členem takové poroty byl a chtěl, aby stanovy byly dodrženy a jeho hlas respektován, prostě si zapoklonkuje, že zem. výbor jeho návrhu nepotřebuje dbáti! Prý mohl zem. výbor namítnouti, že dr. Herben a Neumann nejsou o Moravu zvláště zasloužilí! Ne, nemohl: dr. Herben je moravský rodák, a pro takové právě byly ceny vypsány, a Neumann je rozhodně o moravské písemnictví zasloužilejší než pan Holý nebo p. Jeřábek! Napsal-li pan Holý v Čechách nějakou surovost a dal jí na Moravě pozadí adamovských lesů, v tom není daleko tolik moravského, kolik v básních Neumannových nebo jeho feuilletonech! A p. Mahen byl na Slovácku nedlouho a napsal „Janošíka", jehož význam pro Slováky by zůstal stejný, i kdyby nebyl měl domovského listu; co za svého desetiletého pobytu na Moravě vytěžil z ní literárně pan Holý podle domovského listu oficielní literát moravský?

A ještě o sebeobraně Mor. kola proti pražským porotám literárním. Když jsme s p. Holým měli kooptovati třetího člena do poroty naší, navrhl jsem znalce moravské literatury p. J. Kabelíka, jenž se na Moravě narodil a dlouho působil. Pan Holý mi však navrhl několik jmen vesměs z literátů pražských. Prof. Kabelík byl tehdy těžce nemocen, a tak jsme požádali p. V. Dyka, panem Holým navrženého literáta pražského, aby členství v naší porotě přijal. Já se nebojím pražských lidí, naopak; ale jak mohl tedy p. Holý navrhovat pouze Pražany, když je nutno proti nimi se brániti?

To všechno, čím p. Holý se snaží dodati „domovskému listu" ideového zabarvení, je velmi slabé. Pan Holý něco udělá a pak má vždy ještě smělost svůj čin ostře kritisovat. Před rokem tomu tak bylo v případě Mrštíkově a teď dělá totéž s cenou dra Herbena a Neumannovou. A za nedlouho třeba bude kritisovat stejně směle „domovský list". To není prostě hezké. Z celého povídání pana Holého váží pouze přiznání, že podnět k domovskému listu vyšel z Moravského kola. A dodávám určitěji, jak jsem již řekl minule: vyšel od p. Holého a Jeřábka. Naprosto ne z ideálních důvodů, jimiž se pánové omývají, nýbrž z důvodů osobních. Aby byli vyloučeni lidé nepohodlní jim a zemskému výboru, resp. moravským klerikálům, a aby se pánové zabezpečili. Jednou je v porotě p. Holý a cenu dostane p. Jeřábek, po druhé je v porotě pan Jeřábek a cenu dostane pan Holý. Nebude-li se to nyní opakovati, bude to zásluha moje. Bez mého článku by to šlo ad infinitum.

Na konci svého feuilletonu se p. Holý dotkl i moravských klerikálů, toho, co jsem o nich řekl. Postavil se do bojovné pósy a zvolal: „Třeste se, klerikálové. Moravské kolo bude vás od nynějška páliti na rožních za živa!" V tom je celý pan Holý. Není opravdu ani on ani pan Jeřábek nebezpečný, a bylo by možno se zasmát jeho podezřele výsměšné póse, kdyby věc nebyla vážná. V dubnovém čísle „Nového Obzoru" olomouckého, kde páni dr. Hrachovský, Jar. Novák, Lad. Zamykal a jiní, vesměs obskurní literární jména, zakládají spolek katolických spisovatelů (— zejména pro něj horlí ne belletrista, nýbrž žurnalista Zamykal z důvodů ne uměleckých, nýbrž politických —), jest oznámení, že se vypisují nové ceny s domovským listem, a při tom poznámka: „Jak bude letos porota sestavena, dosud neznámo; *ale každým způsobem měli by dbáti povolaní činiteté, aby v porotě zastoupeni byli také spisovatelé katoličtí.*" A ukazuje se dále, jaký význam tu by měl zakládaný spolek. Necítíte to? Tu neběží o katolictví, nýbrž o tu uměleckou demoralisaci, jež podmiňuje umění konfessí, a ty umělecké nully, jež za dnešních poměrů snadno ovládnou pole, které dnes diriguje pan Holý. Tím, jak ukazuje, že mor. zemský výbor může dělat se stanovami co chce, libovolně je měnit a vykládat, upravuje pěkně cestu. Na Moravě se hrubě smýkali blátem Vrchlický, Jirásek a jiní, smýkali je blátem ve jménu náboženství takové nully, a ty doby se znovu vracejí. Končil jsem posledně, že domovský list je ve stanovách jen formulkou, jež v případě potřeby bude nahrazena požadavkem jiným; v nejbližší době může býti nahrazen alespoň tichým požadavkem, že uchazeči mají býti členy tohoto zakládaného spolku katolických spisovatelů. Vždyť co záleží příslušným činitelům na umění! A moravští spisovatelé mají již příklad v malíři Jano Köhlerovi, jenž bez zardění maluje obrázky k písničkám Orlů a Žunkovičově pseudovědě . . . Pan Holý ovšem čeká na příležitost, aby se vrátil do Čech; až se jí dočká, nechá Moravy a najde si nový plášť. Ale co způsobil zlého, zůstane, a bude přičteno zase Moravě. A proto mluvím.

Svůj feuilleton pak končí pan Holý mým srovnáním s „domýšlivým statistou na volební schůzi, jenž hlídá dveře proti nepovolaným". Panu Holému přešla literární politika do krve už tak, že svou chudou fantasii musí osvěžovat obrazy z voličských schůzí. Ale tu má pravdu: Pan Holý jest opravdu „nepovolaný" a jest zásluhou vyvést ho zavčas z moravské literatury, dokud svým lomozem a svou krtčí prací na dlouho neznemožní její zdárný vývoj.

A lichotné uznání p. Holého, že jsem pilný, béřu na vědomí a tím odpověď končím.

⁘ ⁘ ⁘

LITERATURA.

Jakub Arbes: „*Feuilletony*". I. Arbesových Sebraných spisů svazek XXXIV. V Praze 1913. Nákladem J. Ottovým. Stran 416 za 4 K 50 h.

Zajímavý a mnohotvárný talent Arbesův zabočoval často i na pole feuilletonní studie a feuilletonního rozhovoru. Autorův víc exaktní než poetický a citový pud vábil ho však méně k akutnostem a prchavým zjevům dne, v nichž si libovalo na příklad umění Nerudovo, jako spíš ke tříšti a záplavě nejrůznějších kulturních zájmů a historických výstředností, často dost exotických a zvláštních. Není bez interesu, sledovati autora romanett na této cestě jeho osobních zálib. Baví jej, podrobně a často až puntičkářsky sledovat všecky „apoštoly prvenství", zaznamenávati, kdo zřídil první knihtiskárnu a vydal první tištěné noviny, kdo zavedl první polední odpočinek a postavil první chrám křesťanský, kdo ustavil první akciovou společnost, vykonal první pitvu lidského těla, provedl první tanec, nosil první střevíce a brejle, ba docela i kdo vykonal první operaci vytržení kotlavého zubu „bez bolesti" a kdo byl obšťastněn prvními šedinami. Arbesa zajímá dále, zjišťovati a informačními poznámkami provázet všecky nejstarší relikvie a památky české od zkamenělého dítka zavražděného Herodesem a zmizelého při zboření kaple betlemské až po velepamátný dub u Trocnova, pod nímž se podle pověsti narodil Žižka a jejž zaslepení lidé na rozkaz borovanského probošta vyvrátili. Jindy zas Arbesův zvídavý zájem tíhne k historii všech dramat husitských napsaných Angličany, Němci i našimi spisovateli, a věru, že ty jeho pečlivě sestavené údaje povídají nám velice mnoho zajímavého! Jinde zas nás provádí historií otrokářské a cigánské poesie, vykládá o vzniku české polky a o jejím vítězném pochodu světem, sestavuje billanci nejstarší české literatury feuilletonní. Arbesa vždycky zajímalo všecko mimořádné a zvláštní, krajně odlišné — a proto i své portréty básníků (Dante, Shakespeare, Byron, Voltaire) zabarvil více po stránce jejich výstředních zvláštnůstek a mimořádností. Jedním z nejgrotesknějších oddílů knihy, a to oddílem velmi rozsáhlým a různorodě členěným je řada kapitol (prý ‚pseudostudie') o „číslech, počtářích a ledačems jiném", kde se dozvíme přímo závratných věcí z historie nudné cifry, tak nenáviděné básníky, ale tak výmluvné, ujme-li se jí odborník. Není možno ve stručném referátku citovati ukázek — ale věru, že není snad čtenáře, který by v této změtené tříšti nasbíraných údajů nenašel pro sebe cosi zajímavého. Arbesa od jakživa poutala i otázka honorářů — i o nich zde napsal studii: o malých i závratných, o našich i cizích. I to je stať poučná a interessantní, která k nám mezi řádky promlouvá, že naše milá vlast není přec ani tu mezi nejposlednějšími: menší anebo alespoň takové honoráře jako u nás vyskytly se prý občas i za hranicemi. *Fr. Sekanina.*

❖ ❖ ❖

HUDBA.

Jméno Otakara Ostrčila jest zajisté čtenářům „Zvonu" dobře známo; vyskytlo se již často v mých referátech a mělo vždy dobrý zvuk, ať běželo o Ostrčila skladatele nebo Ostrčila dirigenta. Také dnešní mé řádky určeny jsou této obojí jeho činnosti. V čele výborného svého „Orchestrálního sdružení" vykonal právě významný a krásný čin: provedl poprvé souborně *symfonické básně Fibichovy.* Ostrčil jest žák Fibichův — zajisté z nejnadanějších — a pronikl jako sotva kdo u nás umělecký odkaz tohoto velikého, bohužel přezíraného mistra. Jest tedy jeho čin více než pouhé „provedení"; jest skutečným uměleckým činem, jste dovršením díla Fibichova, uvážíme-li, že dílo hudební (tak jako drama) žije, existuje plně teprve svým provedením. Jak nám Ostrčil vyložil tyto mohutné skladby Fibichovy, zůstane v dějinách českého hudebního života jasným příkladem splynutí dvou tvůrčích duší. Ale i na zevnějšek vykonal takto Ostrčil dílo významné, třeba že teprve on byl tu prvním. Symfonické básně Smetanovy i mnohem mladší Dvořákovy žijí souborně v koncertech naší Filharmonie. Fibichovy objevovaly se tam jen porůznu, jako almužnou. A přece jsou to díla veliká a spadají časově před skladby Dvořákovy, ba částečně i před cyklus Smetanův, „Moji vlast". Fibichova druhá symfonická báseň „Záboj, Slavoj a Luděk" jest vůbec první symfonickou básní s českým programem. Starší tři toho druhu skladby Smetanovy, až na „Valdštýnův tábor" též, bohužel u nás málo hrané a známé, mají látky, řekl bych, kosmopolitické, stejně jako první symfonická báseň Fibichova „Othello". Třetí a nejvelkolepější skladba Fibichova, klassická svou architektonikou a geniální svým projevem hudebním, jest též určena českým programem — jest to „Toman a lesní panna". K těmto třem skutečným „symforickým básním" řadí se pak tři „symfonické obrazy", „Bouře" (na Shakespeara), „Vesna" a konečně — jedině populární — selanka „V podvečer". Jak patrno, netvoří ovšem tyto skladby Fibichovy skutečný „cyklus", tak jako Smetanova „Moje vlast", cyklus, který by byl spiat v jeden celek ideově i hudebně. To však nemůže býti důvodem proti soubornému jich provádění; neníť ani soubor symfonických básní Dvořákových cyklem v tomto smyslu, a přece se tak hrají.

S Ostrčilem skladatelem mohli jsme se i letos nově seznámiti, nebýti nepochopitelné liknavosti „České Filharmonie" vůči českému skla-

dateli tak významnému. Chováť v rukopise partituru půvabné orchestrální „suity"; leč k provedení jejímu nedošlo (nemluvě o reprisách starších jeho věcí!). Dostalo se nám však bohudíky náhrady s jiné strany. „M o r a v š t í u č i t e l é" provedli jako novinku v Praze mužský sbor Ostrčilův *„Českou legendu vánoční"* na slova Jaroslava Vrchlického. Jest to jedna z nejhlubších básní Vrchlického a byla to právě krásná její vůdčí myšlenka — Kristova nadílka českému národu — jež Ostrčila tak zaujala, že odhodlal se ke komposici genru, jemuž se až dosud vyhýbal, k mužskému sboru. A věru, že tato dřívější jeho zdrželivost v tomto oboru valnou měrou přispěla k tomu, že Ostrčil, ignoruje tak jaksi tradicionální vývoj „sborové literatury" u nás (od Křížkovského přes Smetanu k Foersterovi a Novákovi), vytvořil dílo zcela jedinečné svým hudebním stylem, dílo, jež předskočilo tento vývoj o léta a jež by bylo za příznivějších podmínek s to, na dlouho jej určovati. V polyfonické a harmonické smělosti nemá u nás „Vánoční legenda" sobě rovna — a štěstí Ostrčilovo bylo, že ji mohl svěřiti sdružení tak virtuosnímu, jako jsou moravští učitelé. Výkon jich byl opravdu úžasný: tak precisní po všech stránkách, jako by ne sbor, ale varhany ho podávaly; a tak oduševnělý, jako by zpíval jeden člověk, jako by celé to mnohohlavé těleso nebylo než mluvčím svého výtečného sbormistra Vacha. Jest si snažně přáti, abychom mohutné dílo Ostrčilovo mohli slyšeti vícekrát — často! Dr. *Otakar Zich.*

„Umělecká Beseda" vydala právě v Hudební Matici úchvatné dílo O s t r č i l o v o, „Českou legendu vánoční", na slova Jaroslava V r c h l i c k é h o pro mužský sbor komponovanou, v partituře. Doporučujeme ji těm naším čtenářům, kteří se o vývoj českého zpěvu sborového zajímají. *O. Z.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* „Towarzystwo Slowanskie" v Krakově vydalo č. 1. své knihovny, jež obsahuje pojednání: „Slowianoznawstwo a slowianofilstwo". Autor dr. Feliks Koneczny ohnivým slovem zdůvodňuje založení slovanského toho sdružení z příčin historických a politických, z příčin mravních a konečně z nutnosti pro Poláky. Nevyhýbá se poukázati na vady a chyby Poláků při styku s ostatními Slovany a současně prohlašuje, že není Slovanství bez Polsky myslitelno. V stanovách sdružení, jež pojednání tomu jsou připojeny, pro Slovany důležitá je věta § 4. ad c., že sdružení má za účel: šířiti znalost slov. jazyků, literatur, umění atd. *K V. H.*

* Němečtí nakladatelé bojkotují biografy — prozatím v té formě, že při vydávání větších románů uzavírají se spisovateli smlouvy, dle kterých nesmí býti děj oněch prací filmován pro skioptické účely. Zdá se nám, že zde němečtí nakladatelé chytili věc za velmi nesprávný konec. Akce, kterou podnikli nakladatelé, mohla se spíše ujmouti divadla, neboť zde je konkurence opravdu zřejmá a dalekosáhlá. Pro román, jenž se ocitl v biografu, je tato okolnost naopak reklamou, jak nás poučila zkušenost s Hugovými *Bídníky* a se Sienkiewiczovým *Quo vadis?* Je známo, že biograf zachycuje z románu jen hlavní a vrcholné scény, základní linii dějovou musí si divák více méně domýšleti podle rázu své fantasie. To náleží právě také při biografu ke stinným stránkám, že se honí jen za sensací, za mimořádností, a že nedovede či nechce zachycovati zároveň i diskretního půvabu líčení a jiných románových výplní, které tvoří začasté nejvlastnější cenu uměleckého díla. Je jisto, že kdo n e č e t l Quo vadis, nemá z něho v biografu ani desátý díl požitku uměleckého — a tu jemnější divák rád sáhne buď před návštěvou biografu nebo po ní po vlastní knize. Zdá se tedy, že p r o s v é ú č e l y němečtí nakladatelé pochybili trošíčku; vlastní otázce umělecké prokázali tím ovšem platnou službu. *-n-*

B o h e m i c a. Známý ředitel divadelní v Paříži, Astruc, jenž převzal správu nového divadla „Comédie des Champs Elysés", hodlá uvésti na scénu vynikající díla ruská, česká a polská. Dotyčná projednání podniku jsou uzavřena s dohodou. „Národní divadlo" z Prahy se svým ensemblem provede na scéně Smetanovu „Prodanou nevěstu" prodlením této saisony. — „Svatováclavská mše" Nerudova vyšla překladem prof. J. Hanticha v „Journal des Debats". — Barcelonská „Revue catalane", orgán společnosti pro studium katalanštiny, přináší v čísle ze dne 15. března literární článek „Jaroslav Vrchlický" z péra Beneta R. Barriosa, v němž se oceňuje zejména překladatelská činnost Vrchlického. o

* Německý kritik Gleichen von Russwurm článkem, uveřejněným v časopise „Xenien", tvrdí, že Zola nebyl naturalistou, ale romantikem „nejčistšího zrna". Uvádí, že naturalista se spravuje Flaubertem, jak poučuje Maupassanta: „Vyjdi si do ulice, a doma potom napiš, co jsi viděl, nic nevynechávaje a nepřidávaje." Zola nebyl však ani nestranným, jakým musí býti naturalista, naopak, propagoval své názory morální, názory spravedlnosti, požadoval slitování a cit. Ve svých realistních líceních má příliš mnoho úmyslnosti a nemůže býti ani zdaleka pokládán za naturalistu, jímž zůstává toliko Maupassant.

O p r a v a. Ke zprávě o jubileu malíře Lud. Kuby v minulém čísle uvádíme, že L. Kuba po svém vídeňském pobytu usídlil se nyní na Smíchově.

V Praze, dne 25. dubna 1913.

Majetek: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Zodpov. redaktor a v y d a v a t e l: Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f. a k c. s p o l e č n o s t »U n i e« v P r a z e.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Myslil stále a všude jen na sebe a na ni nic. Ale chtěla míti též podíl radosti. Odvětila:

„Mýlíš se, Ero! Ani v tom tě nezanedbávám. Ale nyní toho nech a opakuj mi, cos dříve řekl, čím bys byl beze mne?"

Vzala ho za ruce. Neodolal jejímu úpěnlivému pohledu.

„Čím? Mrtvolou."

„A že já tě zachránila."

„Ty jediná!"

„Kdybys věděl, jak jsi za svobodna vypadal! Starší než nyní. Shrbený, smutný souchotinář."

„A nyní jsem jak soudek, takový otylý buržoust, vím to, Romo. Dej ručku, ať ji políbím."

Nebylo to mnoho, ale rozplývala se rozkoší. Milovala ho příliš. Nikoli, nechtěla, aby byl jinačí, její hošíček. Sladkým jedem otrávena milovala i jeho chyby i bolesti, které jí působil. Proto proti nim nebojovala. Jen hleděla pudově, aby se mu nevydala celá. Pak by byl konec! Čeho? Nevěděla. Snad konec ideálu.

Vrozená lehkomyslnost činila ho hezkým. Nic si nepřipouštěl. Dovedl blaze spáti, když ji soužila nemoc, když leckteré oči pro něho bděly a plakaly . . .

Paní Romana procitla na chvíli z dumání a necítila, že by byla smutna ze smutných těch vzpomínek. Naopak, všecky útrapy minulé připadaly jí příjemností, vždyť trpěla mezi lidmi zdravými a živými. Ale zde? Mezi blázny?

Rozhlédla se a odpor i ošklivost se v ní zdvihly. Zde je smrt, tam život, zde se nehřeší, ale též nežije.

Rychle, rychle! Zachytiti znovu sunoucí se nit, vyšplhat se po ní do výše, pryč odtud! Ero, počkej, počkej!

Bouříval se někdy Era, proč ona, jeho žena, ve společnosti ustupuje nepatrným ženám, jako by si ani nevážila, že je Romanou Jírovou. Či sama neuznávala jeho význam? „Žena moje," hlásal jí Era, „může si troufati na vše a všude!"

Přijímala výčitky jeho blaženě se zachvívajíc. Mohla by mu odvětiti, že nelze býti doma v područí a na venek paní. On sám že podmanil a zlomil její vůli a marné bylo žádati, by zlomené jevilo se zceleno. Ale neřekla mu to.

Začasté rozvzteklil se pro nepatrnou věc, zakousl se do své malichernosti, zuřil, tloukl ji, rozbíjel věci a utíkal ven, aby hůře se nezapomněl. Potom vracel se zahanben a odprošoval. A to ji nejvíce bolelo. A v zápětí zase zuřil. Měl dni, kdy vše ho popouzelo, kdy se mu vtíraly samé nemilé myšlenky, kdy neopatrné slovo, nevčasný úsměv ho dráždil do nepříčetnosti.

Když pak změnila se mu nálada, říkal: „Kdybys při tom nemlčela, ale sevřela mne do náruče a řekla: Vždyť mám jen tebe ráda, jsi má jediná láska — vše by se ve mně utišilo a uspořila bys mi palčivou lítost, že jsem byl hrubcem. Ale ty stojíš němě jako žena Lotova, nehneš se, jen se díváš —"

„A trpím," přerušila ho Romana.

„Právě, že trpíš — tak hloupě a pro nic — to mne uráží, zbavuje smyslů. Nechci, abys trpěla! Kdybys mi každý útok oplatila — ránu za ránu — oh!"

„Těžko odučovati tě něčemu takovému, Ero! Není to v mé povaze."

Ale on nechápal, že žádá nemožnosti, komediantství, od ní, tak pravdu milující. Nemohla mu ve chvíli zloby říci, co necítila. Protivil se jí, připadal jí šíleným,

cizím, nemilovaným. Nejraději by nic neviděla, neslyšela. Odkud bráti sladké pohledy a medová slova?

Právě proto, že si Ery vážila, že nepovažovala ho za tuctového muže, proto nechtěla ho klamati.

Známé a přítelkyně byly svým mužům nevěrny. Svěřujíce se jí se svou nečistotou, netušily, jak se jich štítila.

Mrazilo ji pomyšlení, že by cizí muž se jí mohl dotknouti. Ve společnosti mužů přerušila vždy hovor, směřoval-li k vyznání. Po sensacích netoužila, milence nechtěla (ač i Erovi by to snad bylo vhod s podmínkou, že ona se bude zpovídat a on míti dojmy) a přítele by ztratila. Nevěřila vůbec, že by v jiném muži mohla vzbuditi vážný cit lásky a kdyby — takového nejméně by chtěla viděti nešťastným. Co jiným ženám bylo vítanou hříčkou, jí bylo odporno. Štítila se doteků jiných mužů, kdežto od něho, Ery, vše bylo tak milé, tak čisté, tak její, že spíše sama proti svému tělu by zanevřela, než proti Erovi. Nedovedla si představiti, že by Era se jí mohl znelíbiti, zprotiviti.

Týraje ji, činil tak z lásky. To nejlépe viděla, když mu odjížděla na návštěvu k sestře do Karlových Varů. Vzdáleností láska jeho propukávala ve vášeň. Psal jí listy jako bohyni, oslavoval vše na ní, že bledly vnady všech ostatních žen před ní jako hvězdy z rána. Kouzlo nedosažitelnosti rozechvělo každé vlákno jeho nervů, rozvichřovalo jeho krev a lítost, že neocenil toho, co měl v dosahu, sklíčila ho jako záchvat těžkého onemocnění.

Psával eruptivní dopisy, volající ji domů, poroučivé a zase podkládavé a sebeobžalobné. Pila dychtivě vůni a hudbu jeho slov, vznášela se v oparu jejich zněžnělá, zharmonisovaná v měňavých, perleťových lescích, a Era rozplýval se jako obláček pod jejími nožkami, pod nožkami své Madonny.

Jak dovedl se rozzářiti on, studený, málo milující! Co u něho bylo pouhým leskem, u ní žhavělo pravým ohněm. Odpisovala mu týmž vzrývajícím slohem, přijímala jeho služby, otročila ho, ona, sama otrokyně. Těšili se na shledání, znovu se zasnubovali, zavírali při psaní oči, těšíce se na zapomenuté už něžnosti a úchvaty. Byla to hra? Bublina?

Když setkali se, již po půl hodině neměl jí co říci. Ale byla blažena jeho přítomností. Sedávala u něho, pozorujíc ho při práci. Odbýval ji, když chtěla znáti jeho myšlenky. Ale věděla, že je neutají. Byl příliš sdílný, ješitný, honosivý. Potřeboval někoho, kdo by se obdivoval všemu, co mu hlavou táhlo i tomu, co nesměl napsati. Byl často špatný, zvrhlý, ale ne srdcem, nýbrž fantasií.

Ona pracovala s ním a aby o tom nevěděl — byl hrdý jako satan — chodila k nakladatelům, aby mu knihy vydali, do redakcí, aby o knihách psaly. Věrna svému programu, klestila mu cestu k proslulosti. Čím byla její existence proti jeho? Podstavcem, pérem, ženoucím ho pružnou silou do výše.

Byla jím tak zaměstnaná, že jen někdy vracela se sama k sobě, ku přemyšlení o záhadě svého srdce. Ku vzpomínkám o vzniku, růstu a rozpětí své lásky. Byl v tom odpočinek duše, její posila.

Ze soucitu! Jak mohou existovati lidé opovrhující tímto ušlechtilým citem? Bez soucitu, že je nadčlověk? Zbaviti se citu, který i zvěř sdílí, je ceniti se méně než zvěř. Nadlidé jsou nelidové.

A láska bez sympatie je holým nevolnictvím. Nikdy nezamilují se muž a žena stejnou měrou. Muž miluje, žádá, slouží, podrobuje se zkrušen vášní. Neděda ani, budí u ženy milované napřed prostý soucit, víru, že někdo pro ni trpí, po ní touží. Dívka nezná ještě muže, vidí pouze trpícího člověka. Romana seznala muže pokorné, netroufající vyznati se, a zase muže hrdé, kteří nedovedou se pokořiti. Kdož může věděti, kteří z nich láskou více trpí? To je doba převahy ženské. Cítí se dobroditelkou, královnou, spásou, udílí milosti pohledem, úsměvem, slovem. Je opojno zjasňovati smutné oči, utišovati touhy, ulevovati bolestem. Není bolesti nad marnou touhu, není utrpení nad neopětovanou lásku. A zájem o trpícího, jemuž pomáháme, prohlubuje se v něhu, roznět a od plamene rozehřívá se srdce přibližující se k němu, až zaplane vzájemným žárem.

Ano, tak se rodí láska, přiznala si Romana a hluboký, volný vzdech zavlál jejím nitrem. Stála dosud u okna, čas i prostor letěly kol ní. Snad několik dní neb hodin tak stála, ale ve skutečnosti bylo to sotva čtvrt hodiny. Tak bleskově plynuly jí myšlenky.

„Nebylo by milo jíti do zahrady?" vybízela ji opatrovnice.

Venku smálo se jaro.

Vyšla tedy. Potkávala na cestičkách ženy. Dívala se na ně pozorně, ale ony ne na ni. Jako spící, náměsíčnice chodily. A Romana by tak chtěla, aby ji oslovily, aby si pohovořila, pocítila, že je mezi živými. Že není to nový přelud, ale skutečné jevy a důkazy života.

Ale ženy, které potkávala, buď byly zabrány v hluboké, příšerné mlčení a míjely ji s pevně semknutými rty a sklopenými víčky, nebo hovořily samy se sebou překotně, křiklavě jako nerozumní papouškové v kleci, což bylo ještě příšernější. A šatstvo jejich byla nejžalostnější směs, jakou kdy viděla, výmluvné doklady duševního úpadku. Neboť vkus a ješitnost je nejposlednější, co v ženě umírá.

Pozdravila dvě, tři starší dámy, neodpověděly.

Ty, co mlčely, měly oči prázdné, vyhaslé a malé, a zase neklidné a šílené ty, co blábolily.

Zdaleka viděla staromódně oděnou šedivou paní v čepci. Vykračovala si s grandezzou. V ruce držela svitek rozdrchaných papírů. Když zočila paní Romanu, zastavila se a očekávala, hrdě vztyčena, až se tato přiblíží.

Paní Romana pozdravila.

Neznámá kývla vznešeně hlavou a huhlala: „Já z boží milosti císařovna a královna — — —!“

Ostatnímu paní Romana již nerozuměla. Dáma kývala hlavou a napřáhla ruku dlaní dolů.

(Pokračování.)

R. Bojko:

MÝM BRATRŮM.

Vy ztvrdlí a prostí,
sluncem a mrazem osmahlí rolníci
uzlových svalů a železných kostí;
vy mravenci pilní
národa svého
z nízkých, skrčených, pilně bílených chatek,
vy dělníci vyrojivší se ze začouzené dílny,
pastorci osudu zlého;
vy kupci a průmyslníci,
vychrtlí krejčí a svalnatí koláři,
nervosní obuvníci;
vy barvíři,
zčernalí kováři, havíři,
zámečníci a stolaři;
vy písaři, vědci a úředníci,
vy dobrovolníci,
vy všichni s plamennou odvahou zářící
i hrdě zdvižených čel —
vy všichni jste odvážně, pevně šli za cílem svým!

Vy bystří a ranou svou jistí,
pozorní střelci
se žhavou hlavní
u lící;
vy blýskaví kavaleristi
na vycvičeném, poslušném koni,
s broušeným mečem, jenž o karabinu zvoní;
vy oddaní obsluhovatelé
dunících, bronzových děl —
vy všichni jste lehce se vrhali v šílený útok a vražedný dým!

Vy svou nadlidskou odvahou mocní a velcí,
vy nadšením silní
a slavní!

Vy vznešení mstitelé ubitých otců a matek
a žen!
Vy osvoboditelé
plačící země!
Vy čisté, zápalné oběti, které v ústraní shořely pro svoje plémě!
Vy velicí, nezištní dárci,
kteří jste ženě a dítěti, muži a starci,
celému svému národu
přinesli na plecích krvavých sladkou svobodu!
Vy zapomenutí hlasatelé probouzející pro své potomstvo radostný den!
Vy neznámí, v jamách pohřbení pomocníci sladkého Boha,
kteří jste v radostnou skutečnost změnili lákavý sen!

Vy všichni jste šli neseni silou nadšených odvážných mas!
Šli jste pro svoji drahou, před věky ztracenou, ubitou zem!
Pro svoje otce, již na poli Kosově padli,
pro bolest matek, jimž robátka z náručí kradli
a hlavinky jejich rozbili o skalní hrot;
pro muka mužů, jimž surově vládli,
a lhostejně napíchli na kůlu hrot;
pro němou hanbu a slzy zprzněných děv,
jež před vámi němě,
žalobně chřadly
nesouce pod srdcem násilí plod;
pro vaše slzy a zoufalý, bezmocný hněv;
pro radostný údiv vzdálených bratří,
již s nadšenou úctou a láskou za vámi patří;
pro velmi nemilý žas
sobecké, shnilé, prý křesťanské Evropy,
která vždy chránila asijské pochopy
a rdousila vás!
pro tuto svatou, velikou chvíli
omladlých, znovu zrozených ras:
pro to pro všechno šli jste u sladkém vědomí
své nepřekonatelné, všemocné, nadlidské síly
proti svým vrahům jako jich vzbuzené, podlamující svědomí,
jak trestající, zářící andělé
do boje z boje,
z vítězství k vítězství jen!

Co jste nejdražšího a nejcennějšího měli,
životy svoje,
veškerý omládlý, nadšený lid,
ochotně dali jste, odvážně smělí,
abyste říši svou dávnou,
velikou a slavnou,
na troskách pomštěných dějin vybudovali si zas;
abyste beztrestně směli
velce a svobodně, volně a odvážně žít, žít a žít . . .!

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Ráno, když se po snídaní rychle oblekl a jako kdy jindy chtěl odejíti, otázala se ho Mařka udiveně:

„I dnes?"

„Musím se tam podívat," odvětil kvapně. Bylo znáti na jeho tváři i na hlase, že se podráždil.

„Vždyť o štědrý den ani já nepracuju," namítla.

„Chci si opraviti sešity, abych měl zítra a pozítří klid," vymlouval se hlasem stále podrážděným, „a mimo to žádal mne ředitel o něco. Odpoledne přijdu."

„Až odpoledne? Chtěla jsem s tebou něco koupit pro tatínka."

„Kup to sama. Musím do školy, odpusť, nemohu odříkat, jsem výpomocný," dodával rychle zvýšiv ještě podrážděný svůj hlas.

Ale sotva že odešel, zalekl se své hrubosti, s jakou odpovídal, a rozmrzel se na sebe. „To byla poslední má lež!" prohodil hlasitě pospíchaje podle plynárny ku Praze. „Poslední má lež."

V nakladatelství měli ještě dnes mnoho práce. Všichni přebíhali, všichni balili knihy a psali účty. Stále otevřenými dveřmi zavíval sem mrazivý vzduch. Personál vystřídal se při poledním oddechu a závod uzavřen až o čtvrté hodině. Pokladník roznášel v obálkách remuneraci. Kvíčala obdržel padesát korun.

Slečna Valečková, zastrkujíc si peníze do tobolky, otázala se Kvíčaly:

„Prosím vás, jste vy svobodný, nebo ženatý?"

„Já? Proč se ptáte?"

„Myslila jsem, že jste svobodný a tuhle mi někdo řekl, že vas viděl jít se ženou."

„Hlouposti, jsem svobodný!" pronesl zlobně. „S nikým jsem nešel!"

„Mně je to lhostejno, nezlobte se!" zasmála se Valečková ohrnuvši rty. „Já se o vás neucházím, ale zlobí mne tajnůstkářství. Vám člověk nemůže nic věřit." Široká tvář její zvážněla. Vysoké čelo se lesklo.

Kvíčala chtěl vyřknouti něco zlého, ale ovládl se. Přivřel oči a jal se oblékati do zimníku. Řekl zcela klidně:

„Milá slečno. Každý člověk má nějakou chybu. I já. Promiňte, nemohu za to."

„Ne, takhle to nejde," pomyslil si, když vyšel na náměstí, „je nejvyšší čas. Dnes to skončím. Je mi hnusno z těch hloupých lží, pokořuje mne to. Po svátcích bude můj poměr ke všem lidem přímý a pravdivý."

Vzpomněl si, že chtěl zajíti k Peškové. Nedůvěřoval jí, byla zvědavá a do všeho se ráda pletla. Před hodinou si řekl: „Tam musíš zajít, to je důležité, to je velice důležité." Nepřemýšlel, proč je to důležité, ale právě z té příčiny, že se rozhodl dnes večer případ svůj skončiti, pln byl obav, jako vždy v podobných okolnostech, že v poslední chvíli, tedy ještě dnes odpoledne stařena k nim přiběhne a všecko vyzradí. Čím méně o tom přemýšlel, tím se mu to zdálo možnější, ba chvílemi byl přesvědčen, že se to určitě stane.

Podlehl nepokoji. Za chvíli byl ve Smečkách a brzy s dechem pobouřeným vystupoval do třetího patra k bývalému bytu svému. Schodiště bylo nápadně špinavé, vzduch plný různého zápachu. Kvíčala četl si jména na dveřích bytů. Šel tiše, aby nikdo nevyhlédl a aby se nemusil s nikým setkati. „To je divné, to je divné," šeptal si hlasitě, ale v tu chvíli, jak ovládl své myšlenky a chtěl si uvědomiti, co je divné, shledal, že na nic určitého nemyslil. Rozeznával však s určitostí, že pln je zvláštního stesku, ba lítosti, a že z těchto pocitů zašeptal mimovolně ona slova: „To je divné."

U dveří bytu stařeny Peškové stanul. Přál si uklidniti svůj kvapný dech, aby hlas jeho nebyl nápadný.

„Není doma, jistě není doma," napadlo jej, „je u nás v Husinecké ulici a mluví s Mařkou."

Prsa se mu sevřela strachem, čelo zpotilo. Rozhledl se po chodbě. Úplné ticho zavládlo kolem, tak že slyšel každé hnutí svých bot i šatu i srdce i tepu.

Zazvonil.

Nitro jeho naplnilo se ohlušujícím šuměním. Než se ovládl, ozvaly se kroky a dveře se otevřely. Stařena Pešková v teplé černé kazajce, s hlavou do vlněného šátku zabalenou, stála před ním.

Zasmál se hlasitě.

„Jiříček!" vykřikla radostně a oběma rukama vtáhla ho do kuchyně. „No tak přece, tak přece!" volala živě přisunujíc k němu starou, protrhanou lenošku. „Sedněte si, Jiříčku! Čekala jsem vás, s určitostí jsem vás čekala. Kdybyste byl nepřišel, byla bych přišla já."

„Kam?" podivil se. „Vždyť nevíte, kam!"

„Však bych vás našla. Někde na Žižkově je to!“

Zarděl se.

„A vidíte, zrovna ne. V Košířích bydlím. A co vás napadlo, že bydlím na Žižkově?“

„Nebydlíte-li tam, pak tam někoho máte,“ prohodila významně.

Zasmál se. Tvář jeho nejevila pražádného již neklidu. Oči oživly.

„Měl jsem, ale to je už pryč,“ řekl ohrnuv rty.

„Nechtěl jste se oženit?“

„Já? Ne. Proč?“

„No, vyhrožovával jste mi tím, nevíte?“ smála se přimhuřujíc třpytící se oči.

Pohodil rukou a zasmál se. Oči jeho obrátily se k zavřeným dveřím bývalého jeho pokojíku.

„Koho tu máte?‘ otázal se šeptem.

„Švadlenu,“ odvětila nakloniviši se až k jeho uchu. „Vdova. Je doma. Hodná žena.“

„Šije doma nebo někde v obchodě?“ ptal se dále.

„Po domech, pilná je a mnoho známostí má,“ odvětila se snahou zakončiti tuto rozmluvu. Otázala se pak zcela jiným hlasem: „Tu na tom Žižkově už tedy nemáte?“

„Kterou?“ ptal se zmateně. „Kdo vám řekl, že jsem tam někoho měl?“

Stařena trhla uraženě hlavou.

„Kdo mi to řekl!“ zvolala. „Teď jste to sám povídal.“

„Ach, ano, ale to nic nebylo!“ prohodil se smíchem. „Jen taková známůstka!“

„Pěkná známůstka, když jste chodil od ní ráno!“ zvolala káravě.

Obrátil se prudce k stařeně a pohleděv jí příkře do očí prohodil odmítavě:

„Nesmysl! Kdo vám to namluvil?“

„Tady — ten — Vincek,“ pravila pohazujíc hlavou k chodbě. „Ten Závazalův kluk. Učí se na Žižkově truhlářem.“

„Neznám ho,“ řekl nevrle, ačkoli věděl, o kterém hochovi stařena mluví. Pamatoval se naň. „Neznám ho!“ dodal ještě jednou.“

„To nevadí, ale on zná vás. Potkával vás. Někdy prý jste chodil sám, někdy s ní.“

„A neplete si mne s někým jiným?“ prohodil s náhlou živostí.

„Ne ne ne, neplete.“

„Možná. Byl jsem tam mnohokráte na procházce od šesté hodiny ranní,“ vysvětloval stařeně s mrzutě svraštělou tváří, jako by tím naznačoval, že nerad o tom mluví. „Musím mnoho chodit.“

„Stůněte?“

„No — to víte, že nemám zdraví pevné — stůňu. Od šesti do osmi chodím. Měl jsem to tak vyměřeno, ať pršelo nebo ne, na Žižkov a zpátky. Právě dvě hodiny.“

„A jaká byla ta dívčinka? Hodná?“

„Hodná.“

„A co že jste se rozhněvali?“ ptala se stařena pozvednuvši k němu své chytré hnědé oči.

„Nerozhněvali jsme se, omrzelo nás to. Má snad známost. Nevím.“

„A jak se máte?“ otázala se dále živým hlasem, uklidněna patrně jeho sděleními.

„No, až na to zdraví dobře,“ odpověděl. Zasmál se pak krátce plesknuv si na kolena „Už mnohokráte jsem k vám chtěl zajít,“ promluvil vážněji po krátkém pomlčení „Ale času není jako bývalo. Jsem celý den zaměstnán a domů mám daleko. Dnes však jsem si řekl, že se musím na vás podívat a přát vám šťastné a veselé svátky.“

„Děkuju, děkuju,“ mluvila dojatě, s očima zaslzenýma. Bezzubé rty její rychle se pohybovaly. „Vrátila jsem se teď z Olšan. U synova hrobu jsem byla. A vám se tedy vede dobře? Modlívám se za vás . . . no, jen to zdraví.“ Rty její se rozusmívaly, zaslzené oči se rozzářily. „Kde pak budete dnes večer? Sám? Nepřišel byste k nám?“

„Ne, děkuju, jsem pozván v Košířích. Mám tam známé.“

„Přijďte tedy jindy, vzpomeňte si na mne.“

„Přijdu!“ řekl a povstal. „Musím už jít. V Olšanech jsem ani nebyl. Zítra se tam podívám.“

„A kde to bydlíte? V Košířích?“ ptala se přívětivě, s pohledem plným lásky a starostlivosti.

„Ano, v Plzeňské třídě, ale postěhuju se. Snad do Libně nebo do Vršovic, hned po novém roce!“ sděloval chvatně.

„Kam až to chodíte?“ podivila se. „Proč to? A nezapomeňte na mne. Přijďte hned, jak se přestěhujete.“

„Ano. S bohem!“ pravil dojatě potřásaje jí oběma rukama.

Odešel chvatně. Na ulici bylo již rozsvíceno. Obloha kalná, vzduch mlhavý a vlhký. Sníh padal s říms a střech. Lidé pospíchali. Od Václavského náměstí zvonily motorové vozy.

„Dnes skončí to věčné lhaní,“ pomyslil si zamračiv se nesnesitelným odporem ke všemu, co u Peškové mluvil. „Dnes naposled. Zítra jsem jiný, osvobozený člověk. Je nutno žít v pravdě, abych byl šťasten, je nutno. Mařka pochopí a odpustí.“ Na okamžik stanul. „Co bych jí ještě koupil? Rukávník? Mívá ruce přestydlé. Ano!“ Zaradoval se z nápadu toho a koupil v Jindřišské ulici černý rukávník.

Spěchal pak k Žižkovu. Představoval si ženu, tvář její i velké, našedlé oči. Zrychloval krok. Letěl podle plynárny.

„Kde mne asi ten Vincek Zavázal potkává?" pomyslil si pojednou starostlivě. Okamžitě se však potěšil. „Zítra je už lhostejno, potká-li mne. Zítra nebude lži. Zítra všecko odpadne. Strašné, hnusné je to. Dnes je konec. Takhle bych už nechtěl žít ani den!"

Brzy po páté hodině vstoupil do malé předsíně svého bytu. Z kuchyně voněla smažená ryba a jablkový závin. Mařka mihla se u něho, ale sotvaže jej políbila, zmizela v kuchyni. Zahlédla, že cosi ještě přináší a nechtějíc jej uvésti v rozpačitost řekla jen, aby šel do pokoje, že za chvíli zasednou ke stolu. Přikývl a proběhl jídelnou, v níž seděl Vaněček. Na stole bylo prostřeno pro čtyři osoby. Vzpomněl si, že pozvali švadlenu Tonču Šimůnkovou, dávnou přítelkyni Mařčinu. Uvědomil si, že jí koupili tucet šátečků, zimní rukavičky a ročník Libuše, a zatěšil se na rozdávání dárků. Zašel do ložnice, úplně tmavé a studené. Krabici s rukávníkem položil na postel. Z prádelníku, z uzavřené dolejší zásuvky vybíral uschované zde dárky, hlavně knihy, jež si přinesl z nakladatelství. „Dnes se osvobodím," opakoval si opět a opět nevěda chvílemi, co si to šeptá. Než se vrátil do kuchyně stanul přede dveřmi a z hluboka vydechl. Mocná radost prostoupila jeho bytost. Opět měl dojem, že se zachraňuje, že uniká proudům a že se zachytil vrb na zelených březích.

XVIII.

Při večeři, při rozdávání dárků i potom velice se Kvíčala rozveselil. Zřejmá roztržitost jeho způsobovala překvapující, směšné obraty v hovoru. „Je milý, je dnes neobyčejně milý," několikráte pomyslila si Mařka podivujíc se jeho příjemné nevázanosti. A hledajíc neustále pohled zářících očí jeho usmívala se blažeností. Kdykoli pak si povšimla, že se Tonča Šimůnková jeho poznámkám směje a že oči její obdivně jej stopují, pocítila v hrudi zvláštní hřejivou radost. I otec, jindy nemluvný, dnes nápadně byl hovorný. Černooká, hubená Tonča, sirotek, vyptávala se ho, má-li nebo nemá-li se vdát. Vaněček volal: „Vdát!"

Živost a jakási nepřirozená bujnost Kvíčalova neustále vzrůstaly. Brzy ovládl vše. Mařka soudila, že se rozjařil pitím, hlavně punčem, ale musila sama doznati, že pil velice málo. Chtěla se zeptati: „Co se dnes s tebou děje?" ale pocítila v čas, že by otázka byla nevhodna, a smějíc se popatřila mu láskyplně do očí. On pak s hlavou nápadně vztyčenou stále hlasitěji a veseleji hovořil. Vypravoval o svém mládí vyhýbaje se nynějšímu svému životu. Bál se proplétati se mezi tisícerou lží, rozbujelou kolem něho. Cítil, že by byl v rozjaření stále si odporoval a snadno se podřekl. Mimo to, nechtěl již lháti. Byl unesen radostí, těšením, že se dnes osvobodí od nesnesitelných pout, od hromadící se tísně, byl opojen tímto přesvědčením, tímto slibem, jejž si učinil.

Když pak o desáté hodině Vaněček poznamenal, že je ospalý a když i Tonča prohodila, že slíbila přijíti ještě k bratranci svému do Soukenické ulice, vzpamatoval se Kvíčala ze svého opojení, a v tu chvíli všecka duše jeho naplnila se zvláštní temnou úzkostí. Tváře jeho i skráně se rozpálily, zář očí shasla, rty zmlkly a v celé bytosti rozšířil se nervosní nepokoj. Povstal kvapně, aby ukryl tyto náhlé změny, a odešel do ložnice. Zde stanul, přitiskl si ruce na čelo a z hluboka vydechl. Třásl se. „Což to nepřemohu?" šeptal hlasitě snaže se ovládnouti chvějící se srdce. „Což to neovládnu? To by v tom byl čert!" vášnivě zašeptal. Ale přemoci toto rozechvění nebylo možno.

Po chvíli, zřejmě neuklidněn, vrátil se do předního pokoje. Vaněček již povstal a popošel na těžkých svých nohách ke kuchyni. Tonča se oblékala.

„My vás doprovodíme!" řekl Kvíčala ohlédnuv se na Mařku.

„Ano," odvětila tato, „nespěchej. Jdeme s Jiříkem na půlnoční."

„Kam?" optala se Tonča zapínajíc si zimní žaket u krku.

„Nevíme. Snad někam na Staré Město," dodala Mařka a odběhla do ložnice. aby se oblékla.

Za krátko vyšli z domu. Ubírali se rychlým krokem ku Praze. Venku se vyjasnilo. Slabý mráz příjemně na ně působil. Mařka vzala si nový rukávník a stále se naň dívala. Hřál lahodně. Bláto v ulicích ztuhlo, chodníky byly již suché. Množství rozveselených lidí vycházelo z domů. Kvíčala byl rád, že šli s Tončou a že mohl poněkud se uklidniti. Stalo se to tím spíše, proto že Tonča žádala jej o radu, jak rozřešiti svůj život, a on musil odpovídati a mysliti na složité její plány.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

V. V. Škorpil:

JANA NERUDY KORESPONDENCE VYSOKOMÝTSKÁ.

IV.

(XIX.) Vidíš, tak se mně zdá, jako by se něco mezi nás kladlo. A když to rozebírám, pochopuju to. Máme mimo svou osobní příchylnost pramálo již společných zájmů. Zažili jsme se každý do směrů svých, přibíráme šťávu a světlo a všechno z jiné půdy každý a z jiného vzduchu, díváme se každý jinak na svět, já obklopen tím šedým, málo potěšným sklem domácím, Ty pestrým sklem poměrů veselejších a nepoměrně bezstarostnějších. Jak rád bych byl viděl, kdybychom byli šli my dva vždy směrem stejným — jsem sice silen pro sebe dost, vím ale, že by mne bylo vždy sílilo ještě víc, kdybych měl Tebe a Tvou zas individuelní energii vedle sebe.

Tak nám nezbývá ale než naše osobní příchylnost, jež je arci ocelována časem a tím upřímnější, že se nezakládá na žádném jiném zájmu než právě na přátelství.

To mne přemítajícího bolívá. Jsem nyní již i v Praze úplně sám — sám ve svém bytu, na ulici, v hostinci, sám i v redakci. Staří přátelé odpadli — smrtí, egoismem, omrzelostí, čímkoli. A nových hledat nejsem dost mlád, a také jsem jich nikdy nehledal. Žiju si svým ideálům, a jsem rád, že jsem si jich ještě kus zachoval, do nichž se mohu zapřít jako dítě.

Vidíš, kdybys také Ty mi odpaď, bylo by mně nesmírně smutno!

* * *

(XX.) Můj milý!

Děsná zpráva! Snad jsi mně ji neměl ani teď již sděliti. Avšak — m ů j náhled pak dovedl bys říci jasně jako já sám. Stalo-li se darebáctví, ať se darebáctví odkryje. A ať se řekne přitom: „M y sami — my nechcem trpět p o d v o d u n i ž á d n é h o, byť by třeba na zdánlivý prospěch národa!“

Sám jsem měl někdy pochybnost stran Libušina súdu. „Nechvalno nám v Němcech iskati pravd*u*“ — jak přijde ta krutá chyba do dávné češtiny?! Vždy jsem si ale vzpomněl, že j e d i n é nějaké mluvnické pochybnosti nejsou rozhodující, že p a l a e o l o g i e je věc h l a v n í, dále lučba, atd. Na všechen způsob musí se v té věci soudit opatrně, čímž ovšem Tvému otci nechci snad dát nějakou radu. Pozdrav mně otce srdečně!

A tu se zas ozývá ve mně žurnalista a stranník. A ž to bude, přijde to nejspíš do nějakého listu vědeckého. Nemohly by ale „Národní Listy“ nebo „Lumír“ obdržet zprávu z á r o v e ň? Hodně obšírnou?

A teď ještě něco. Předně Ti děkuju, že's u příležitosti našeho žurnalistického spolku nic neřekl v „Tagblattu“ proti Schikovi; naši mezuláni zdejší by to byli dali na vrub můj. Pak chci Tvou pomoc, nebo spolek m u s í zkvést a já proň pracuju jako blázen. Tedy a) „Uměl. Beseda“ nám oferovala místnosti své. Chci, aby spolek náš sobě počínal co nejnóbleji a se ovděčil. Nemohli bychom „my žurnalisté“ opatřit Um. Besedě Siemiradzkého?

Věděl bys jiného? Chtěl bys se o to zasadit a přemýšlet trochu za nás? Přemýšlel bys v tom případě za mne hlavně. b) Sepiš mně laskavě Vídeňáky, kteří by přistoupili snad buď co zakládající, buď přispívající — (100 zl. pro vždy, 10 zl. ročně). Je-li jeden, napiš toho jednoho, je-li jich dvacet, napiš dvacet adres. Na všechen způsob mně ale laskavě poštou vracející se sděl adresu B i l k y.

Stran Mařáka učiním vše možné.

Se srdečným pozdravem

Tvůj

Neruda.

Velice dobrý dojem by učinilo a nám tlačit pomohlo, kdyby se Tvůj otec přihlásil za přispívajícího člena, a sice co možná brzy. Čímž, prosím, nechci činit nějaký nátlak; vím, že chudák neoplývá bohatstvím. Ale mravní efekt pro nás!

* * *

(XXI.) Sedíš už ve Vídni? Nesedíš-li, aspoň jistě než přijdeš a můj list Ti budiž srdečným novoročním pozdravem.

Mezitím mne tvůj tatínek zarmoutil. Píše mi, že vystoupí teď proti Rukopisu, že má neomylné důkazy, atd. Nevěřím těm důkazům. Slyšel jsem, co uváděl před málo nedělmi, a nemělo to pravé podstaty. Přes noc ale ty důkazy — a zvlášť vědecky opodstatněné, všestranné dostačující — nepřicházejí.

Bojím se, že dává se ohněm svým zavést daleko, dál, než vědecká opatrnost sahá.

Bylo by mně upřímně líto, kdyby přitom seznal pohromy. Věř, že to srdečně myslím!

* * *

(XXII.) A prosím Tě, nehněvá se otec trochu na mne? Mínil jsem vše upřímně, psal opatrně, předce se domýšlím, že se snad starý pán hněvá. Upřímně řečeno, teď by doznal příkoří asi mnohého. A mně by ho bylo líto.

* * *

(XXIII.) Můj milý!

Není falešný — to je to! Věnoval jsem se té věci v poslední době, studoval ji a vím, že není. Proto moje slova. My dva věc ovšem nevyřídíme, ale bylo by mně líto otce, kdyby se dostal na půdu rozhodně sypkou. Nechci — nemyslím si — abys mu něco řekl; bylo by to as také tuze málo platno; ale uvidíš, že mám pravdu.

„Humórů" jsem Ti dotýčné číslo již poslal. Nevím, bylo-li ještě něco mimo to; teprv to musím najít.

Co se týká „Benátek", mohu Ti jen přátelsky radit, abys se té tíže zbavil hned. Do Vídně přijedu sotva tak brzy, a pakli vůbec letos, tedy až někdy pozdě na podzim. Tak dlouho bys to nevydržel. Ty vidíš, že se o Tebe starám.

Pawikovski bude dne 28. ledna přednášet o „Kosm." ve „Verein der literaturfreunde"!

* * *

(XXIV.) Můj milý!

Tož toho nenásleduje, že právě já vím málo. Nepřijdu právě nikam. Rád bych uchránil otce před mýlkou. Neboť jedna věc je nade všechnu pochybnost jista: Šafařík je výtečný lučebník a naprosto pravdomluvný muž. Nedá se klamat a neklame. Na přímý dotaz otcův by jistě odpověděl.

Ethické důvody jsou při Rukopise rozhodny. Už jsem jednou poukázal k tomu. Ráz „Záboje" (myšlenkový i mravný názor, nejen prajiná také básnická forma) je naprosto jiný než „Ludiše" a té zas naprosto jiný než „Jaroslava". Atd. Staletí leží mezi nimi, símě zcela jiného času a zcela jiných jeho názorů je v nich jasné, slunečně jasné, protože přirozeně vyrostlé. Básně ty padělat je zrovna tak nemožné jako padělat Kalevalu. A byli by měli na takové padělání stačit Svobodové, Lindové, Hankové a podobní chudáci! — Nechme toho. Dožijem-li dalších let, bude jasno.

Abych se jich dožil, chci si odpočinout. Nejspíš že tam do Alp zapadnu. Těším se na tu samotu, na cizí tváře, na úplnou odloučenost. Doufám, že předce tolik peněz stluču, mnoho-li potřebí. Ty víš, že nerad bez dostatku peněz někam jedu. Vidím v tom zvláštní nejistotu a nemám-li víc než právě v cizině potřebuju, o něco aspoň víc, jsem nevrlý a pořád na to myslím.

Ty mne tam předce aspoň na den navštíviš, viď.

Dnes jsem dal rukopis „Národ sobě" do tiskárny. Ale náhle je obtíž.

Text se sbíhá jinak než jsem předběžně rozpočetl, zvoleno také jiné písmo, a musím doplňovat. Opatrně, ovšem. Ale už jsem myslel, že jsem s hrubým hotov, a zatím nastala práce ještě další.

Jsem žádostiv, co tomu řekneš, až Ti to pošlu. Myslím, že to bude dobré, vzdor chvatu a jisté té slavnostní náladě, které se při takových příležitostech lidé mnozí nedovedou zhostit. Nutí se, a dle toho to vypadne.

Ano, kdybychom my 135.000 exemplářů prodali! — Povzdech!

S celým srdcem

Tvůj

Neruda.

* * *

(XXV.) Tvůj list mne zabolel. Kdyby měl vždy národ trpět za to, učiní-li jednotlivec něco, který pak národ vůbec z utrpení kdy vyšel? Ostatně si myslím, že věc skončí jinak. Vzdor ledajakému jízlivému neb posměšnému slovu, které se vyskytuje, je předce jen vidět, že zásluhy Tvého otce zabraňují velmi mnohé, co by jinak u nás najisto propuklo. Jirečkova stať, alespoň posud, nemá ceny. Brandlovo je psáno velmi objektivně. Jinde posud ničeho nebylo. Nedivím se sice Tvému staříčkému otci, že je vůbec teď rozechvěn; ale divil bych se, kdyby nebyl býval připraven na polemiky všechny, i třeba na ty jisté, jen u nás možné. Vždyť snad předce nemyslel, že je několika poznámkami věc odbyta, a domníval jsem se najisto, že na všechen způsob ještě obšírněji o tom pojednati chce. Že teď, v té Woltmannovské době, veškeré časopisectvo české bude buď mlčet nebo přinášet jen důvody proti vývodům otcovým, je naprosto přirozeno. Avšak časopisy nejsou vše, obranu lze zařídit všelijak, a nepochybuju, že by i „Musejník" věcnatý článek otcův vždy čtenářstvu sdělil.

Jsem sám velice zvědav na konečný výsledek. Tolik se mně podobá, že otázka se teď odpoví konečně a rozhodně.

Tvému otci bych byl beztoho březnový list psal. Myslil jsem již v loni na to a mluvil o tom již v Roudnici o Štědrém večeru, že by se mělo něco učinit.

Potěš mne listem jasnějším; jsem beztoho stále zachmuřen!

* * *

(XXVI.) Dnes mi poslal tatínek ten druhý dodatek. Jsem žádostiv. Vždycky jako když mne nožem bodne. Nebojím se o Rukopis, ale bojím se polemiky.

Já se jakž takž pletu ze dne na den. Jsem teď trošinku klidnější. Na jak dlouho! Víš, když jsem nervosně tak rozrušen, a všechno jde u mne do hloubky. Duševní rozmrzelost ze všeho jde nad tělesný bol. A také mne každý souží.

Jsem unaven, to je to. Pracoval jsem příliš mnoho v životě — snad nikdo nepracoval tak mnoho jako já, totiž vůči tomu „aequivalentu" životních rozkoší. A k nějakému odpočinku nedojdu. Loni na př. 6 měsíců nejtužší práce (žurn. spolek, „Národ sobě", „Nár. Listy", jiné časopisy, do nichž do všech musím s počátku roku psát), pak jsem si chtěl odpočinout — nemoc, 9 neděl přibit na lože, a ještě jsem nevstal a už jsem musel zas psát, do únavy a víc než jiní zas psát. Kam to vede!

Takhle půl roku poklid.

A z toho 4 neděle s Tebou.

* * *

(XXVII.) 28. listopadu 1880. Tak sedím — je půl desáté — doma sám. Už jsem nebyl v hospodě plných p ě t m ě s í c ů, považ. Píšu pro Arbesa (vydává svůj hum. list „Šotka") pijáckou balladu a k vůli tomu piju dnes zase jednou plzeňské.

Ale myšlenky střílejí sem a tam a beru papír a píšu Tobě. Jak se vede? Nedusí se tě to? Stýská se mi. Nevím, k čemu bych duši připnul, nemám nic, co by mne bavilo — ne bavilo, to je hloupé slovo, ale co by mne vůbec nějak zaujalo. — Bůh pomozi! Půjde-li takhle ten život dál a pořád méně momentů, které by člověku duši aspoň dotknuly — bude-li pak ten život stát — vůbec za život!

Je vše při starém. Nožička prý se už uzdravuje. Jazyk už ovšem dávno zdráv — musil jsem ale k vůli němu dát zub vylomit.

Ty budeš také za 14 dní zdráv. A teď budeš mít radost svého srdce. Naši jedou zítra. Snad sice žádného ani neuvidíš, ale uvidíš-li i — Ty se ve svém způsobě života nezměníš a budeš klidně dle svého žít dál.

Kdybych takhle půl roku mohl žít nedotknut životem již známým a lidmi denně poznávanými a teď pro mne otřelými, myslím, že bych o pět let zmládl.

* * *

(XXVIII.) Můj milý!

Dík za Tvůj list!

Když člověk po dvanáct let s někým srosť a měl ho tak rád jak já Tebe a nemá nikoho jiného podobně rád — bojí se o něho to víš.

Skoro dvacet let je tomu, co mně píšeš týdně aspoň jednou a Tvé listy jsou mně potřebou. Když vidím Tvůj list ležet ráno na stole, je mně dobře.

Nedělej si nic z toho, že píšu měkce. Ještě jsem to neučinil, a také se to nebude opakovat, nesluší nám to, myslím. Ale j e d n o u se to může stát.

Vždy Tvůj

Neruda.

* * *

(XXIX.) 10. října 1881.

Můj milý!

Vlastně nevím, co Ti psát — ale stýská se mi. Když Ti napíšu několik slov, bývá mi pak vždycky dobře —

Ty zas někde světem bloudíš a já sedím na fleku starém. Mám mnoho práce, rád ji teď konám, ale nemohu se ubránit podzimním dojmům.

Snad jsem byl neopatrný.

Podíval jsem se as do dvou domácností lidí mně sympathických, na dvoje rodinné štěstí, a to pak zaplatím vždycky jakous sklíčeností vlastní. Nepůjdu zase dlouho nikam, vzdor hustým pozváním, a vykřešu se tím zase z pocitu, který není závistí — a předce je, není a je předce smutkem.

Práce je a musí být náhradou. Jen aby se mně v tom směru zdařily plány me, věru že v poměru k minulosti dosti skromné, a aby zdraví drželo se alespoň tak, jako teď i půl téhodne kňourání a půl hvízdot. Chci napsat povídku na jeden svazek, na thema, které mne už dlouho pronásleduje. Trochu pessimistické thema, ale oprávněné a zajímavé.

Také chystám svazeček básní. Lyrika, čistá, subjektivní lyrika. Na všechen způsob originální — tak aspoň úsudek můj. Ty mi řekneš pak také svůj úsu-

dek upřímně. Překládat se to ovšem nebude, jsou to motivy staré, jen ovšem ta individuelní prodchnulost je originální. Teď, kdyby se něco zas přeložilo, beztoho by mně zase vynadali — ne jen jinde, také doma. Teprv tyto dny jsem zas v jednom lístku dostal, po straně ovšem, dost ostýchavě, ale předc.

Musím něco učinit pro odbyt ještě německých „Kosmických"! Friedrich jich prodal až smutně málo. Snad jich předce dost nerozeslal, snad se také v Německu dost napsalo o tom. Ze všech úsudků, které jsem vůbec četl, líbily se mi jen dva. Tvůj, že v něm vřelo tolik přátelství ke mně, a ten v „Montagsrevue", že to zas mluvil muž mně úplně cizí. Tvoje jsem ještě včera odpůldne četl.

Pracoval jsem k tomu, abych k zahájení říšské rady přišel na dvě — tři schůze do Vídně. Nepovedlo se to. Však ono se mně to nějak předce podaří a doufám dosti brzy, byť třeba na jediný den.

Piš mi několik slov!

Tvůj

Neruda.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Přicházíte se poptat, co je s Prahou, že ano?" tázal se rada.

„Když to počkalo týden, tak to taky ještě počká! Pošlete-li do Prahy paní choti peníze, počká to třeba ještě celý měsíc, snad by to vůbec počkalo, kdybyste konal peněžitou povinnost, třebas by se to odbylo i bez úředních formalit!"

„Peníze pošlu!"

„Tedy počkáme, co se bude díti dále!" vybízel ho doktor. „Prostě to zkusíme! Ale ne abyste myslil, že to odkládám k vůli sobě! Když chcete, pojedu do Prahy okamžitě! Domnívám se jedině, že když se nic nehýbá, když to všecko usnulo samo sebou, a když podstatou celé věci je posílání peněz, že nám netřeba spěchati."

„Kdybyste, doktore, nepřišel, už bych byl na to ani nevzpomněl!" přiznával se rada. „Zabral jsem se tuhle do hromady těchto spisů, a všecko ve mně usnulo! Teprve vy jste to zase ve mně vzkřísil!"

„Jak se podobá, máte pro rozvody vrozené nadání!" smál se doktor. „Takhle přece nevypadá nešťastný manžel, opuštěný manželkou! Podezřívám vás dokonce, pane rado, že si v nynější opuštěnosti libujete."

„Už jsem uvykl! Už se nic nemůže státi, nic mě nemůže překvapiti. Opravdu, příliš záhy se to ve mně vybouřilo! Nejlíp učiníme, doktore, když necháme věci vyvíjeti se přirozeným tokem. Jaké smiřování a narovnávání, na prvého pošlu peníze, tolik, jak jste řekl, a jinak nezařídíme ničeho. Ať nás hledají, když nás chtí najít! Sami se budou dohlašovati! Vím, co dělá syn, když někdy zapomenu poslati včas peníze! Sám se dohlašuje!"

„Tedy nepojedu prozatím nikam!" pravil doktor.

„Nikam nepojedete, a já taky nehnu ani prstem!"

„Aspoň paní lékárníkové bychom snad měli dopsati, aby nám nějakou nerozvážností všecko zase nepobouřila," mínil doktor.

„Ani té nedopíšeme! Až uzná za dobré, přijde sama, a když se odhodlá zařizovati něco o vlastní ujmě, zařídí to bez nás! Ale ona už ničeho nezařídí! To jen tak vybuchla, když dostala prvé zprávy, co se stalo! Zeť jí to jistě už rozmluvil, zeť je střízlivý člověk!"

„Tak, tak! Teda by to bylo všecko odbyto," liboval si doktor, „odbyto a vyléčeno, doktora Mráčka už není u Severinů potřebí!"

Vstal a obešel několikráte radův stůl.

„Jen vašeho přátelství je mně potřebí," pravil rada, „vašeho přátelství a vaší společnosti! A dlouho-li už tady pobudu ve službě! Za nedlouho opustí člověka i toto, tyhle spisy, ta chut k práci, tohle úřednické panování. Pořád se ještě bráním, ale už je cítím na zádech, víte, doktore, stáří, stáří!"

„A nelíbí se vám?"

„Jeho příslušenství se mně nezamlouvá! Obávám se, že moje stáří nebude klidné, že se to všecko ještě přihrne na mou hlavu, že ještě zažiji ošklivé věci."

„Rozhodně už nezažijete!" tvrdil doktor určitě, „to jen se jedna vlna vzedmula a jeden koráb se překotil! Až se od tohoto stolu odtrhnete nadobro, začneme život peripatetiků! Courati se budeme s rozšafným mudrováním tímto ucouraným světem, zneháhla dozrávajíce pro po-

zůstalostní rejstřík vašeho nástupce v tomto pozemském vladaření. Budou zase letní dni, jako hadi budeme se vyhřívati na kraji paseky na starých pařezech. Zasvětím vás do tajů makrobiotiky, a pak uvidíme! Našich posledních dvacet let bude jasných a světlých, jako staré štěpy rozkveteme, pak budu léčiti jenom sebe a jenom vás, ostatní pacienty předám kollegům.‟

„Jenom zimy se strachuji! Zimy a zimní samoty!‟

„I té uvyknete, samota jest lidskou rozkoší nejvyšší! Samota je víc než sluneční lázeň! Samota a ticho! Když jsem za zimní metelice a divokých větrů sám a sám ve svém bytě, je mně nejslastněji! Tu se i myšlenky ve mně utišují, a jen to ticho proniká mou bytost! Zimy se nestrachujte a zvláště dlouhých večerů zimních se nebojte! Ticho a samota vás posílí!‟

Doktor chystal se odejíti.

„Stavte se zas někdy k večeru,‟ vybízel ho rada, „zase vylezeme z doupat!‟

„Přijdu! Ne hned, třeba za týden, třeba ještě dřív a třeba i později! Jak jen se to trochu vyjasní! Ale přijdu!‟

Slíbil a nepřicházel. „Doupě‟ se za ním zavřelo, vídali ho nyní jen jeho pacienti. Doktor Mráček se vyhýbal všem lidem, osamotněl ve své samotě úplně.

Rada Severin tak byl zabrán do úřadování, že si povšiml teprve po dvou týdnech, že se mu doktor ztratil a že nepřichází, jak sliboval. I nad radou snesla se vířivá závěj zapomenutí. Všecko v něm umlklo, všecko zachváceno bylo pravidelností všedních dnů, v níž se dusilo jakékoli vzepětí citové a vzpomínkové. Ani vzpomínek nebylo! Jenom ticho a samota, o jakých horoval doktor.

Časné chůze ranní do kanceláře, zasmušilé rozednívání podzimní, krátká odpoledne a nekonečné, smutné večery. Nic se nedělo, nic se nehýbalo, nikdo se nehlásil, nebouřil.

Za pošmourné neděle listopadové navštívil radu z nenadání zeť, lékárník Patočka. Odpoledne s ním přihrčela stará venkovská bryčka s břichatými kobylkami. Rada ho přivítal s překvapenýma očima, pod jejichž pohledy Patočkovy oči nervosně zamžikávaly. Stísněnost obou mužů zachvátila jejich úryvkovitý rozhovor, usilovně se vyhýbající jakékoliv zmínce, jež by mohla nešetrně se dotknouti nedávných věcí radových.

Rézina se chtěla vyznamenati. Káva s domácím pečivem podána byla jako za nebožky, Rézina i víno přinesla, ač ji nepobízel pán k ničemu. Rozhovor stal se jenom účastlivým poptáváním, co je doma nového, ač „doma‟ nic nového nebylo, jenom všední starosti Patočkovy.

Patočkovi už se vkrádala do duše myšlenka, že odjede s nepořízenou. Tchán ho částečně i zklamal. Pranic nebyl rozrušen, zcela klidně se choval a obličeje byl plnějšího než jindy. Na zevnějšku jeho nebylo lze pozorovati ničeho.

Teprve když už byl čas k odjezdu, když už se valem šeřilo a stmívalo, nežli Rézina rozsvítila visací lampu nad stolem, pokrytým žlutým ubrusem kávovým, rozvázal se Patočkovi jazyk.

„Hedvika se strachuje, abyste se neukvapil a neuvazoval si na krk zase nějaké zbytečné platy,‟ pravil konečně, dávaje nepokrytě na jevo, že ví o všem, co se stalo, a že by už nebylo vhodno, aby se to přikrývalo mlčením. „Hedvika myslí, že vy jste v právu, a když jste v právu, že nemusíte platiti. Alespoň my jsme nikdy neslyšeli, že by někdo musil platiti zpronevěřilé ženě, která se zapomenula nad svými povinnosti a bez příčiny opustila muže.‟

„Jak si to teda představuje?‟ ptal se rada zmateně. Patočka obživl zchytralou živostí.

„Představujeme si to s Hedvou oba stejně!‟ odpověděl. „Vy rozhodně nejste vinen manželským rozchodem. Tím je vinen někdo jiný, a my už víme, kdo! Víme a ze šetrnosti k vám o tom pomlčíme. Ale platiti nesmíte, tím byste se prohřešoval sám proti sobě.‟

„Pátrali jste tedy po mých věcech!‟ pravil rada trpce.

„Po ničem jsme nepátrali,‟ bránil se Patočka, „ty věci nejsou už nikomu tajemstvím. Jen ze šetrnosti k vám zamlčuje vám je vaše okolí, ale známy jsou všeobecně. Ovšem všichni vás litují, nikdo nedává viny vám.‟

„To jsou hrozné věci, to jsou strašné věci!‟ zaúpěl rada. „Mé postavení je ohroženo, musím odtud!‟

„Teď už nemusíte,‟ chlácholil ho Patočka, „celá veřejnost je s vámi, vám nezazlívá a nemůže zazlívati nikdo. Lidé opovrhují jenom zlodějem a nikdy ne okrádaným! Vy jste v očích všech lidí ustavičně čistým a neposkvrněným člověkem!‟

Rada se zadíval Patočkovi napiatě do očí.

„Nám jde jen o to, abyste svou dobrotou nezabředl do horších věcí, než ve kterých už vězíte,‟ rozhovořil se Patočka, „ano, jen proto jsme pátrali po důkazech,

jen ve vašem zájmu, a dopátrali jsme se jich."

„Nerozumím vám!" pravil rada zlobivě „Nechci vám rozuměti! Chystáte se k něčemu proti mé vůli!"

„Proti vaší vůli nepodnikneme ničeho, ale doufáme, že budete s námi souhlasiti. Rozvod musí býti proveden soudně, abyste byl očištěn a zbaven povinnosti nového placení."

„Rozhodně nesvolím!" rozkřikl se rada. „Soudně si své věci nedám vyřizovati, myšlenku soudního rozvodu pusťte z hlavy, jako já už ji pustil. Ostatně věc už je vyřízena smírně . . ."

„Totiž budete dobrovolně platiti! —"

„Ano, budu dobrovolně platiti. Jsem také vinen, arciť ne po zákonu, ale přece vinen. Neměl jsem ke svým starým letům připoutávati mladý život, já měl míti rozum a já ho neměl."

„Kdybychom se byli tenkrát osmělili a varovali vás, jistě byste nás byl odbyl, a ještě byste nám zazlíval."

„Tenkrát bych vám byl zazlíval! To je, jako když byste chtěli vyčítati nemocnému nemoc, že si ji sám uhnal! A k tomu nemáte práva!"

„Nemáme, nemáme," pravil Patočka zamyšleně, „proto jen upozorňujeme, jen vás varujeme. A nemluvím na plano! Poradili jsme se v Praze s advokátem, ovšem vašeho jména jsme mu neřekli, jen celý děj jsme mu vypověděli! A on s námi souhlasí!"

„Děkuji vám za vaši opatrnost, ale jak pravím, věc už je vyřízena smírem, a mluviti o ní, je mně obtíží . . . Dovedu sám nejlépe posouditi, v čem jsem chybil. Za to chci pykati dobrovolně."

(Pokračování.)

LITERATURA.

Tereza Nováková: *Potulky po Čechách východních.* Knihovna illustr. cestopisů. Naklad. J. Otto v Praze.

Umělecko-výchovná sekce Pedagogického Musea Komenského zahájila svou knihovnu literárním cestopisným dílkem z péra známé spisovatelky, kterým čtenář se obeznamuje s krajinami východních Čech, s roztomilými koutky, půvabnými zátišími i s městy rušnými, s nimiž pojí se vzpomínky na slavnou historii nebo důležitosti obecně kulturní. Vzletná líceň a vroucí nadšení a láska vlastenecká, láska k lidu těch krajů prozírá téměř z každého řádku knihy a odhaluje spisovatelčinu duši vzácné kvality: ušlechtilou a nadšenou. Spisovatelka podává ve své knize malebné obrazy, všímá si všeho, čím ten či onen koutek na východě našeho království vyniká, čím je paměti hodný a jak tamní lid žije. Není tedy kniha tato pouze informativním dílkem pro turisty, přes to že obsahuje vše, čeho k poznání místa je třeba věděti, ale jest z příčiny svého literárně spořádaného obsahu spolu kulturním dílkem cenným, jehož praktičnost doplňují četná vyobrazení, vložená do textu. *K. V. H.*

Honoré de Balzac: *Lesk a bída kurtisan.* Díl I. a II. Přeložil F. Bíbl. „Spisů H. Balzaca" VI. a VII. Nakladatel Jos. R. Vilímek. V Praze 1913. — Honoré de Balzac: *Rozmarné povídky.* Díl I., II. a III. Přeložil dr. Josef Novotný. Illustroval Josef Wenig. „Nové knihovny humoru a satiry" III., IV. a V. Nakladatel Hejda a Tuček v Praze 1912—1913.

Pod titulem *„Lesk a bída kurtisan"* spiaty jsou osnovou děje a osobami vlastně čtyři téměř samostatné romány: „Estheřino štěstí", „Co stojí staré pány láska", „Kam vedou špatné cesty" a „Poslední vtělení Vautrinovo". Jen v prvých dvou dílech jde vlastně o pařížské kurtisany, přesněji řečeno o Estheru, krásnou, ušlechtilou a obětavou milenku Luciena de Rubempré, předmětu lásky a nástroje galejního Macchiaveliho Vautrina. Ten je vlastním středem a osou tohoto románu Balzacova, jenž počítá se mezi nejlepší jeho díla. Vautrin, vlastním jménem Jakub Collin, v galejích zvaný Ošal-Smrt, vystupující pod titulem abbého Carlosa Herrery, tajného vyslance krále španělského, byl geniálním zločincem, uprchlým galejníkem, jenž pomocí Estheřinou, obětující se pro štěstí svého milence, vydírá na bohatých bankéřích peníze pro Luciena, získávaje mu titul, moc i bohatství. V poslední chvíli, přímo před cílem, klopýtne však chybou svých lidí a je zatčen a uvězněn i s Lucienem, jenž ve vězení se oběsí. A nyní vyvine se mezi galejníkem a spravedlností zajímavý zápas na život a na smrt, z něhož vychází vítězem Collin, stávaje se z nájemníka galejí jich dodavatelem. — Romány Honoré de Balzaca, z největších tvůrčích duchů vůbec, zakladatele realismu ve francouzské literatuře, vynikají vesměs úžasnou komposicí, psychologickou propracovaností a dramatičností. Balzac píše o finančních operacích jako nejchytřejší bankéř, mluví o soudním zřízení jako starý

soudní úředník, líčí galeje a jejich život, že čtenář je živě vidí před sebou — vždy myslí mozkem toho, jehož ústy mluví. Honoré de Balzac jest z největších znatelů lidských duší, zejména duší ženských, jejichž každé hnutí vystihuje s nesmírnou psychologickou drobnokresbou. —

„*Contes drôlatiques*“ jsou ojedinělým a zcela výlučným zjevem v celé tvorbě Balzacově. S božskou naivností a při tom s básnickým vzletem líčí autor ve třiceti povídkách frivolní a galantní avantury, mluví s nevinným úsměvem o nejchoulostivějších věcech, obcházeje mistrným napodobením staré francouzštiny různá a hojná úskalí. Jen umělec jako Balzac se mohl odvážiti napsat tyto povídky, vysmívající se pohoršeným měšťákům a šosákům, a udržeti je přes choulostivé sujety na umělecké úrovni.

Jistě obtížný překlad „Rozmarných povídek“ jest velice pečlivý a výstižný. Také román „Lesk a bída kurtisan“ jest přeložen velmi plynně a přiléhavě. *Tristan.*

Guy de Maupasant: *Na potulkách.* Přel. dr. Jiří Guth. Illustrovali de Lanos a André Suréda. Naklad. Jos. R. Vilímek v Praze.

Cestopisným dílem tímto zakončeno je české vydání spisů Guy de Maupassantových, o nichž často byla ve „Zvonu“ zmínka. Duchaplné causerie, třpytné líčně jižních krajin autorem navštívených dávají nám vycítit geniálního spisovatele, avšak na některých stránkách knihy autor „Petra a Jana“, „Horly“, „Otce Milona“ a j. děl, naprostý naturalista, jako by chtěl odhaliti svou duši až do temného zákoutí, vyzpovídati se ze svého lidství z příčiny svého bolu intensivně se ozývajícího, i vzdává se indifferentismu. Tu zavane měkká ironie do líčně, tam úsměšek satirika a na některých větách jako by ležela těžká deska pessimismu a opovržení živoucími, od nichž lépe se vzdáliti, než u nich prodlévati. Výbor básníků, kteří jako by autora provázeli na jeho potulkách, vždy dokumentuje případné jeho rozpoložení duševní, ať cituje Baudelaira či Rimbauda, Leconta de Lisla či Catulla Mendèsa, a mluviti o skvělé dikci u Maupassanta i u této cestovní causerii bylo by zbytečno, neboť autor u každé anekdoty v knize té obsažené svým krásným, literárním jazykem vytváří drahokamy, vsazené do díla účelně, aby ani nemohly ujíti pozornosti. Tyto vložky působí dojmem závěrných scén ze životních tragedií a nemohou ujíti povšimnutí pro svou hloubku, která není fingovaná, protože sama přesvědčující pravda z nich je přímo strhující. Praví-li autor na konci své zajímavé a pro literární historii důležité knihy, že deník psal, aby zachytil bludné myšlenky, které proletují naším duchem jako ptáci — lze doložiti, že ti ptáci u Maupassanta jsou tak zářivě krásní zhusta, jako ptáčci-ohniváčkové.

Pěkný překlad obstaral překladatel, jenž sám je osvědčeným cestovatelem a spisovatelem. *K. V. H.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Jubilejní výstava Umělecké Besedy v pražském obecním domě poučuje především, kterak svět rychle zapomíná. Je to sice osud všech mateřských jednot, že mláďata, i jednotlivá i v nové spolkové útvary sdružená, oplácejí záhy nedbou a nevděkem otcovskému hnízdu, jež poskytlo jim prvý teplý útulek, mnohé opatření a pomohlo jim dorůsti k samostatnosti. Před 50 lety nebylo jiného střediska českých výtvarníků než v Um. Besedě. A dnes po krátkých pěti desítiletích hází valná část naší veřejnosti tuto archu do starého haraburdí jako vyčerpanou nádobu, která dokončila svou plavbu, pozbyla svého obsahu a významu a tím i práva existenčního. Ale ustálené, vžité, prokázanými výkony fundované útvary nepozbývají tak rychle platnosti, třebaže nějakou dobu úhořily. Jsou osvědčenou plodnou půdou, zkypřenou generacemi, osetou zárodky i podněty a hotovou přijmouti setbu další. Hojnost zažitých proměn a zkušeností prodchla je tolerancí a vyzbrojila způsobilostí k dalším vývojovým proměnám. Nestojíce na úzké základně chvilkového a ostře vymezeného programu, skýtají širší možnosti pro zkoušení nových směrů, jak vidno právě na „Kruhu výtvarných umělců“, jenž ujal se nyní slova v Um. Besedě, jehož působnost není však ani počátkem, ani vrcholem, ani koncem výtvarného odboru U. B., kdež vystřídají „Kruh“ zase jiní s jinými snahami. Vivant sequentes!

Žádná korporace nemá v umění tvůrčích funkcí. Porady a úsnesy nevytvoří pranic. Tvořiti může a musí každý umělec jen sám ze sebe, ze své osobité potence. Ale ne každý umělec je obr jako Michel Angelo, aby vzdorně si mohl jíti svou cestou sám a sám. Zpravidla hledá člověk pro své snahy resonanci, souhlas, porozumění a přispění. Český výtvarník nalézal pospolitost zájmů v Umělecké Besedě. Skýtala mu nezištně přátelský útulek, morální oporu a své sprostředkování. Už tím vykonala U. B. mnoho. Neocenitelně mnoho, ježto běží namnoze o pružné citové a společenské imponderabilie, jichž význam uniká zpravidla všemu konstatování a jichž dosahu si člověk namnoze ani vědom nebývá.

Toto mravní své působení nemohla U. B. ovšem vystaviti. A přec ozývá se mnohohlasně a výmluvně z publikační činnosti U. B., z jejich obrazových i knižních premií, ze vzácných listinných památek jejího archivu, z průkazů jejího rozvětveného a dříve osamoceného úsilí konservatorského, z dokumentů její informační agendy a jejích výstav, z pamětních desek

a pomníků, kterými památku našich osvětových pionérů a vůdců uctila a v evidenci veřejnosti udržuje — slovem z celé té sumy rozmanitého přičinění, jehož doklady na výstavě vyloženy. Tím vším otvírala U. B. zajisté oči a srdce, tříbila vkus, prohlubovala vnímavost a rozšiřovala obzory jednotlivců i veškeré naší národní společnosti, urovnávajíc tak zároveň nejednomu výkonnému umělci dráhu k úspěchu a k uznání.

Ještě méně než o spoustě naznačených jednotlivostí lze se v mezích souhrnného referátu šířiti o dílech četných umělců, kteráž U. B. v rámci jubilejní výstavy shromáždila. Souvislost těchto malířů, sochařů i architektů s účinkováním U. B. jest sice všeliká, někdy jenom nahodilá neb dobově paralelní. Ale téměř všichni byli doma pod střechou U. B., náležejí k chloubám jejího členského seznamu a spiati s ní více méně svrchupsanými imponderabiliemi odborné vzájemnosti a pospolitosti. Znova se nám tu zjevují ve svých pracích nebožtíci Jos. a Q. Mánes, Jar. Čermák, nedoceněný K. Purkyně a rovněž tak dosti přezíraný S. Pinkas, K. Svoboda, V. Brožík, J. Mařák, F. Jenewein, A. Wiehl, V. Levý, B. Schnirch a řada žijících; některý sporadickými ukázkami, jiný v poměrné úplnosti svých děl. Vrcholný oddíl výstavy tvoří plejada umělců, kteří si zbudovali souborný monument své činnosti v Národním divadle: J. Zítek, M. Aleš, Em. Liška, J. V. Myslbek, J. Schikanedr, J. Tulka, A. Wagner, Fr. Ženíšek.

Odtud jde to však ve výstavě rázem s kopce. Neboť kdežto bezmála všichni výšepsaní mistři stlačeni bezohledně jak slanečkové do těsných a tu a tam nedostatečně osvětlených kobek, při čemž na Chittussiho světla se vůbec nedostalo, odměnili se pořadatelé výstavy — svrchu dotčený Kruh výtvarných umělců — nejštědřejším pohodlím a přebytkem místa, v němž roztahují se šablonovité pokusy naší nejmodernější moderny s okázalostí až urážlivou. Každý kus pro sebe jak na oltáři, jako nějaká Madonna Sixtinská. V zásadě sluší s takovouto isolující instalací souhlasiti. Ale s prováděním té zásady měl K. V. U. začíti už z piety u starších, ctihodnějších umělců a nikoli s osobivou neskromností sám u sebe. Že ke zvýšení úrovně tohoto přívěsku výstavy přibrány i hodnotné řezby Bílkovy a některé práce Alšovy, dodává předčasné sebeúctě mladých pánů jen makavější patrnosti.

Ale jak už pověděno: Je to pouze dobová vlna, která zalila bujně na čas výtvarný odbor Umělecké Besedy. Však ona splaskne, umoudří a vykvasí se. A bude po té zas vystřídána jinou, bohdá radostnější. Qui vivra, verra.

J. L.

TÝDEN.

* Pouze v liter. kruzích a ne širší veřejnosti ruské bylo známo, že hraběnka Merenbergova, vdova po vévodovi Nassavském, která 23./3. t. r. zemřela, je nejmladší dcerou slovutného básníka A. S. Puškina, Natalјí Alexandrovnou Puškinovou, nar. 3./4. r. 1836 v Petrohradě. Když její otec padl v souboji, bylo jí osm let, a proto jeho podobu v paměti si neuchovala. Vychována byla v rodině Lanských a jak liter. historik N. Lerner, podávající zprávu o ní a její rodině podotýká, odhaluje se záhyb clony i nad historií Puškinovy ženy, kterou vroucně miloval, jíž propůjčil své jméno a která byla příčinou jeho záhuby, neboť dosti jasně kreslí se její postava z fragmentu života Natalje Alexandrovny. Prodlením 7 let po smrti chotě r. 1844 vdova po Puškinovi se provdala za P. P. Lanského, a v rodině té nejen že se jméno Puškinovo nerado připomínalo, ale vyslovovalo se s jakýmsi nádechem opovržení. A v těch poměrech vyrůstala dcera, která se nepodobala otci, ale za to povahově i zevnějškem matce, byla krasavicí se všemi přívlastky světské dámy. Sedmnáctiletá na domluvu matčinu a z polovičního přinucení provdala se za mnohem staršího, ale bohatého M. L. Dubelta, syna téhož náčelníka četnictva, jenž býval jedním „z angelov-chranitělej Puškina". Manželství však přes pověst o bohatství Dubeltově neposkytovalo Natalji Alexandrovně dosti lesku, ani matce, bylo nešťastné a r. 1862 rozvedeno. Ne bez rady a přičinění matčina Natalja Alexandrovna se záhy provdala po té za knížete Nikolaje Nassavského, kdy přijel na Rus a zavítal do Petrohradu. Sňatek byl morganatický, dětem se nezaručoval nárok na trůn, Natalja Alexandrovna obdržela titul hraběnky. Život trávila mimo Rus a zemřela v Kanně, v domě své dcery, morganatické choti velkoknížete Michajla Michajloviče, vnuka caře Nikolaje Pavloviče, hraběnky de Torby. Syn hraběnky Merenbergové pojal za choť kněžnu Jurevskou, dceru Alexandra II. Na živu jest ještě syn A. S. Puškinův, generál A. A. Puškin, a dcera, paní M. Alexandra Gartungová.

Hraběnka Merenbergová, Rusku i ruské literatuře cizí, prokázala však literatuře přece cosi, zač zasluhuje díky. Přes protest svých blízkých dovolila, aby dopisy A. S. Puškina, svědčící jeho ženě, byly uveřejněny. Zdědila archiv po nebožce matce. Zajímavo, že dopisy ty z rodinného archivu nabízela Puškinovu životopisci P. J. Annenkovu, ač za drahý peníz a sám Annenkov jí radil — památku tu uchovati v tajnosti. Dopisy však r. 1878 uveřejnil Turgeněv ve „Věstníku Evropy" a napsal úvodem: „Pokládám si za největší čest z celého působení literárního, že dcera Puškinova svěřila mi uveřejnění intimních listů velikého otce svého. Vá-

žím si velmi důvěry, kterou mne poctila, a nemohu ani oceniti zodpovědnosti na mne vložené, abych sám vykonal nutné výluky z dopisů a zkratky.“ Hraběnka Merenbergova však odmítla prosbu Akademie vědy v Petrohradě za propůjčení originálů z příčiny kontroly, jak a pokud je správný text, uveřejněný ve „Věstníku Evropy“ a M. M. Stasjulevičovi napsala:

„Vážím si dopisů svého otce tak, že se s nimi nikdy nerozloučím, co živa budu.“ R. 1880 byla přítomna slavnostnímu odhalení Puškinova pomníku, a elegantní její zjev budil pozornost. Lidé se vyptávali, kdo jest ta vznešená dáma? A když se proslechlo, že hraběnka je dcera Puškinova, pátralo se, „co jest u ní Puškinského?“ Soudy vyznívaly, že nic, pranic... Lit. historik N. Lerner přičinil poznámku: „Jako její matka, tak Natalja Alexandrovna byla typickou představitelkou těch kruhů, v jejichž prostředí slovutný básník našel svou — záhubu. *K. V. H.*

* Spisovatel Sienkiewicz propůjčil kinematografické firmě „Film d'Art“ v Paříži právo reprodukční z čelných svých spisů, ale dotyčná firma byla liknavá, jak se předpokládalo, a dala se předejíti italskou firmou „Cines“, podporovanou bankou Romana, která vypravila „Quo vadis“ do světa. „Kurjer Warszawski“ uveřejnivší tento případ, uvádí, že „Cines“ prodala již filmy a provozovací právo do Ameriky za sedm set tisíc franků, do Anglie a Německa za půl milionu, téměř za půl milionu do Francie a za několik set tisíc do Rakouska, ale ze všech těch výhod „obchodu“ že autor nemá žádného užitku, protože firma „Cines“ se neptala jeho ani pařížské firmy a prostě osvojila si všecka práva tak, že čeká ji sensační proces s pařížskou firmou „Film d'Art“, která právo od Sienkiewicze získala. Pařížská firma požaduje milionové odškodnění, ačkoliv také nehonorovala autora příliš skvěle... o

* Výbor obce Pescary se starostou v čele nabídl svému rodáku, známému spisovateli Gabrielu d'Annunziovi, skvělý dar: velkolepou villu s parkem téměř na pobřeží moře stojící. Jak italský tisk oznamuje, d'Annunzio dar odmítl. Avšak některé listy škodolibě tuší v té akci — reklamu, protože sláva a obliba d'Annunzia v poslední době bledne po úspěchu a rostoucí přízni Sema Benelliho, básníka a dramatika, jehož básnické spisy vyšly v druhém vydání a tragedie „La Gorgona“ putuje do ciziny. o

* Pařížské nakladatelství „L'office du livre“ vydává obsáhlé dílo pod názvem: „Les grandes légendes du monde“ (Velké legendy světové). Prvé dva svazky díla jsou zasvěceny legendám národů slovanských. o

Ruský „Sovremennik“ v dubnovém čísle uveřejňuje neznámý dopis matky Gogolovy, svědčící S. T. Aksakovu. Matka píše „o svém milém holubčíku“ vroucně a praví o něm, že nikdy nebyl světákem, nehrával a nehraje v karty, ale ji že miluje a ctí velmi. Podotýká ve svém listě o synu: „Ovšem, psával mi vždy z Něžina, že žije vesele, ale proto, abych po smrti svého muže ze zármutku vybředla, také se rozveselila a zatím jsem se přesvědčila, že od úmrtí otce sám nikdy se nerozveseluje, do sebe se zabírá a hloubá. Něhyplná starostlivost o mne, o matku, po všecek život naplňovala jeho duši a tak, co psal o své veselosti, jen z lásky ke mně napsal...“ *K. V. H.*

* V Londýně v Public Record Office byl objeven Voltairův list, kterým prosí krále Jiřího za dovolení uveřejniti Henriadu v Anglii. List je datován 6. října 1725 ve Fontainebleau, a Voltaire uvádí, že ve své epické básni respektuje reformovanou církev, že vždy chválil a chválí Alžbětu atd. Tajně vyšla Henriada tiskem již r. 1723 a veřejně teprve po dovolení tisknouti ji v Londýně, což stalo se r. 1728. —

Uzavírajíce list dovídáme se, že dnes v úterý, 29. dubna, zemřel v Praze po delší trapné chorobě spisovatel Václav Hladík. Ocenění jeho literární činnosti přineseme příště.

Bohemica. Italský list „La Cultura“ uveřejnil dne 17. dubna t. r. úvodní článek z péra G. Stuparicha o českém národě pod názvem „Gli Czechi“. Dotýká se náboženského hnutí svobodomyslného (Giovanni Hus) velikánů obrození národního, Dobrovského, Jungmanna, Palackého, Havlíčka, Jana Kollára atd. Článek je stručný, informativní a vřele psán.

❖

P i k h a r t. Pavel Schodecký, měštěnín novoměstský, v rozbroji náboženském r. 1524 mluvil, jak svědci vypovídali před soudem městským, že „těm, které jsú z Prahy vyhnali, nešlechetně a zrádně udělali, a že jsú nebožátka nic vinni nebyli, a že se jim to bez viny děje, a kázali některé zmučiti a zkaziti, ani nic vinni nebyli, šili jim kuklu, snad teď sami v ní choditi budú, a kopali jim jámu, a snad teď do ní sami upadnou a kněží dobré vyhnali a lotruov nechali,“ narážeje na události po vítězství Paškově v Praze. A také viněn byl, že v čas procesí, které šlo z kostela sv. Štěpána do Vršovic, pronesl se, „že poprchá dešt, že jim pán buoh zmokne, kéž jsú ho oblekli v kuklici.“

Arch. m. Prahy, rkp. 1047. *V. V.*

V Praze, dne 2. května 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

V Havlíčkově ulici chtěla se Tonča rozloučiti; může prý jíti již sama. Kvíčala však nedopustil. Dovedou prý ji až do Soukenické ulice. Ubírali se tedy dále, ale on od toho okamžiku podlehl nesnesitelné tísni a děsivé sklíčenosti. Nemohl ani mysliti a nedovedl ani hovoru se účastniti. Cítil jen blížící se chvíli, kdy se ocitne s Mařkou sám a kdy promluví o své hrozné vině, odměřoval jen v představě vzdálenost i dobu k tomuto okamžiku, děsil se ho (poněvadž dosud nevěděl, jak promluví a kdy to učiní,) a stále větší množství necelých myšlenek hemžilo se mu v duši. Žasl nad vlastní lehkomyslností, nemohl ani pochopiti, jak se stalo, že si nepromyslil každé slovo, které promluví, že nezná ani první větu, kterou by začal své přiznání. Pojednou zdála se mu tato první věta nejdůležitější ze všeho dalšího hovoru, klíčem, kterým vše odemkne, bude-li pravý. „Jak je možná, že nevím do slova, co řeknu?" káral se polekaně. „To přece je nutno vědět. Měl jsem dosti času k tomu. Co tedy řeknu? Jak začnu? Pro boha, jak?" zašeptal ustrašeně se srdcem sevřeným. Obrátil se k Mařce, zaslechla-li, co pronesl; shledav, že hovoří s Tončou o sukních, jaké se budou na jaře nositi, utišil se na chvíli a jal se prohlížeti si firmy na domech.

Když vstoupili do Soukenické ulice, sevřelo se mu srdce, jako by se bylo utrhlo, zatmělo se mu před očima a divný mráz přeběhl mu po celém těle. „Proč se děsím? Proč se děsím?" pomyslil si snaže se ovládnouti své rozechvěné nervy. „Není proč děsiti se, není proč," chlácholil se. Přes to však, že v duši jeho objevila se tato snaha přemoci všeobecnou rozpoutanost nervů, chvěl se a nohy mu podklesávaly. Měl dojem, že přichází závrať a že se musí Mařky zachytiti. A opět si řekl s jakýmsi pevným úmyslem poručiti svému ustrašení: „Není proč, opravdu není proč . . . Uvědomit si musím, že je mé rozechvění nesmysl. Proč se třesu? Čeho se bojím? Což jsem se na tu chvíli netěšil? Osvobodím se! Ano! Vždyť se osvobodím! Nebylo možná žíti tak dále. Uznal jsem to . . . Proč tedy tahle slabost?" Hlava jeho jako by byla mimo celou bytost a jako by neměla vlády nad jeho ostatním tělem, opět a opět snažila se marně poroučeti, a nohy jeho stále více se třásly. „Vždyť opravdu není příčiny, těšil jsem se na to ještě dnes večer. Tuto slabost musím zlomit!" umiňoval si snaže se sevříti každý nerv i každý sval silnou vůlí, ale opět se ukázalo, že všechno to hluboké rozechvění bylo mimo jeho vládu.

Stanuli u domu, v němž bydlil bratranec Tončin, ženatý pekařský pomocník. Tonča se zasmála, když potřásala Kvíčalovi rukou.

„Vdám se tedy, jak jste mi poradil," řekla dívajíc se do jeho roznícené tváře.

„Vdejte," odvětil.

Mařka ji uchopila oběma rukama a vášnivě jí cosi zašeptavši dlouze ji políbila. Tonča vděčně na ni pohledla, když se rozcházeli.

Kvíčalovi ubírali se k Eliščině třídě. V tu chvíli tato místa byla bez lidí a kroky náhle zmlknuvších manželů jasně se ozvaly okolním tichem. „Bože můj, bože můj," pomyslil si Kvíčala, „teď je ta chvíle . . . teď jsme sami." Postřehl, že se mu hromadí na jazyku věta „Mařko, chci ti dnes něco důležitého říci," a že ji již již vyslovuje. Něco však jako by mezi myšlenkou a rty vázlo, jako by spojení nemohlo se uskutečniti. Zděsil se. Věta, již téměř

slyšel, okamžitě se rtů jeho zmizela. Slyšel bušení svého srdce.

Mařka, zavěšená po levé jeho straně, horoucně se k němu přitiskla.

„Kam půjdeme?“ otázala se nápadně tichým hlasem.

„Snad do Týna, nebo k sv. Jindřichu,“ odpověděl roztržitě, jako by se byl ze sna probudil.

A opět se mu hromadila na rtech ona věta. Přehlédl její slova. „Tak ne, tak ne, jinak musim začít,“ pomyslil si a věta v tu chvíli zanikla. V duši jeho se zatmělo.

„Nejsi unaven?“ otázala se Mařka přívětivě přivinuvši hlavu na jeho rameno. Hlas její zazněl útěšně a sladce. Odpověděl tiše:

„Trochu, ale to nevadí. Vzpamatuju se... Vzduch příjemně chladí. Mrzne.“

„Ano.“

„To bych byl neřek',“ dodal a pohleděl na ni. Po chvíli se otázal: „A ty znáš toho Tončina nápadníka?“

„Znám. Je slušný člověk, holič, o něco menší než ona, titěrka, ale jinak dobrý . . . a má ji rád. Ona ovšem milovala jiného, toho právníka, ale to je ztraceno . . . bez vyhlídky, věčný student.“

V tu chvíli pocítil Kvíčala touhu po osvobození nitra svého, touhu po pravdě, aby nebylo toho strašného zla mezi nimi, aby bylo jasno a čisto, a zdálo se mu, potom že nebylo by rozechvění, tísně a mrzutosti. „Proč jsem do toho zabředl? Proč?“ napadlo jej. „Musilo se to stát? Jak mohlo být u nás šťastno a volno! Jak bych byl rád na světě a jak by mne práce těšila! K čemu vlastně bylo to chlubení? Jaký prospěch z něho? Proč jsem tehda nemluvil pravdu? Z jakého důvodu? A proč jsem to zavčas neodvolal? Vždyť všechno to, co jsem mluvil, nemělo smyslu!“

A ona věta, jež se mu opět a opět blížila na rty, zjevila se i nyní. Cítil, že ji chce vysloviti, ba že jazyk jeho se již pohnul, ale opět jakási nesouvislost bránila tomu. Chtělo se mu slova ta nějak přehlédnouti, nějak zvroucněti, ale jak si jich povšiml, zmizela a duše se ztemněla.

Hlas Mařčin zazněl do tohoto neurčitého stavu jeho. Prohodila:

„Povídej něco. Co teď stále mlčíš? Jsi přece jen unaven, viď?“ A po krátké pomlčce dodala jako žertem: „Jen se přiznej, nestyď se za to!“

Údery srdce jeho zesílily, bezmyšlenkovitost mžikem zaujala duši.

„K čemu se mám přiznat?“ vydechl ohlížeje se, jako by se někoho bál. Ústa jeho byla otevřena. K čemu?“ dodal.

„Že jsi unaven.“

„Ne, nejsem unaven,“ řekl téměř hrubě, ačkoli byl stálým nervovým napětím úplně vysílen. Pohledl k vyjasněnému nebi s velikými hvězdami.

„Neměli bychom jít raději domů?“ otázala se vlídně a starostlivě.

„Ne,“ odvětil rozhodně všechen pojednou na Mařku rozmrzen. Nevěděl však, proč je rozmrzen a proč tak mluví. Až po chvíli rozeznával, že nitro jeho naplněno je jakousi dráždivou netrpělivostí, vznikající z nemožnosti vytvořiti vhodný stav k onomu velikému osvobození. Zdálo se mu, že Mařka není dost vážná, že duše její plna je malinkých starostí a že by v tuto chvíli nepochopila jeho přiznání. „Ne, teď není možná, teď naprosto ne,“ pomyslil si a okamžitě se mu ulehčilo.

Oddechl si a trhnuv vesele její rukou otázal se:

„Kam tedy půjdeme?“

„Do Týna,“ rozhodla okamžitě všecka potěšena jeho oživením a zveselením. Pozvedla pak rukávník, dnešní jeho dárek, aby si ho povšiml a radostně se usmála.

Šli rychleji. Ocitli se v Dlouhé třídě. Kvíčala chvílemi upozorňoval na vánoční stromky v osvětlených bytech prvých pater. Lidí v ulicích přibývalo. Hostince oživovaly. Mařka rozhovořila se o dárcích, jež dostala. Kvíčala odpovídal z počátku živě, ale brzy ochable a roztržitě.

„Teď není možná,“ opakoval si pro sebe, jako by se musil ujišťovati, že nemůže nyní uskutečniti pevný úmysl svůj. „Není možná. Až v kostele, ano, až přezpívají píseň Narodil se Kristus Pán,“ pomyslil si s neobyčejnou živostí, jako by byl rozřešil těžký úkol. „Ano, to bude ta chvíle. Odvedu Mařku z kostela a okamžitě promluvím: Máš mne ráda? — Až přisvědčí otážu se: Chceš sejmouti těžký kříž s mých ramen? — Jistě přisvědčí. A tu teprv začnu, že trpím, že jsem ji lehkomyslně přelhal a že bez pravdy nemohu být živ. Pochopí, odpustí.“ Cítil, že jej poceluje a utěší, že i zapláče. Viděl vše před očima. „Jak že tedy začnu?“ pojednou jej napadlo. „Jaká budou ta první slova?“ A tu se ukázalo, že si nemůže vzpomenouti na postup, jejž si před chvílí ustanovil. Všechen se tím rozčilil. Až po chvíli nalezl opět onu první větu. Ale nezdála se mu již tak vhodná jako prve.

Staroměstské náměstí velice bylo oživeno. Kvíčala nechtěl ještě do kostela, vzduch prý je příjemný a po celou mši by uvnitř nevydržel. Přecházeli vypravujíce si o různých lidech. Mařka ptala se na suplenta Bártu, vezme-li si tu slečnu virtuosku, o níž kdysi Kvíčala se zmínil. Od-

větil nevrle, že neví. Ptala se pak na dceru ředitelovu, o níž jednou vypravoval, že štve proti každému ženatému suplentovi. Dávno zapomněl, co o ní řekl. „Ach, co se to stále ptá?“ myslil si hněvivě. Ale ona ptala se opět a opět na různé maličkosti a tu se ukázalo, že všechno to byl vylhaný svět Kvíčalův. Bylo mu, jako by jej mučila svými otázkami, jako by věděla o jeho ničemnosti a jako by jej trestala. „Ne, ne, tak nelze žít,“ napadalo jej, „tak nelze dále žít. Těch lží se nakupilo takové množství, že se z nich nemohu vymotati... jen tím způsobem. Ano, hned po té písni začnu.“

Kostel byl přeplněn, když vstoupili. Stanuli u vchodu na levé straně. Lidé neustále přicházeli a odcházeli. Mařka zvážněla. Oči její zahleděly se k hlavnímu oltáři. Plny byly zvláštní záře, plny vděčnosti a pokory. Kvíčala nikdy v nich tohoto hlubokého života neviděl. Chtěl vyhledati její ruku a stisknouti ji, ale shledal, že se všechen chvěje.

Neobyčejné pohnutí, jež jej zachvátilo dnes při odchodu z domova a při rozloučení s Tončou, opět proniklo v jeho bytost. Srdce se mu rozbušilo, dech se tajil, nohy podklesávaly. Nerozeznával ničeho. Jenom věta, jíž chtěl začíti své přiznání, tkvěla osamocena v jeho duši. Opakoval si ji, aniž o tom věděl. Zbytek mše zdál se nekonečný.

A tu když se rozhlaholila chrámem píseň Narodil se Kristus Pán, stalo se cosi neobyčejného. Hlas Mařčin, ač nikdy nezpívala, zazněl neobyčejně horoucně. Kvíčala všechen udiven na ni pohleděl. Oči její zaleskly se odevzdaností a jakýmsi pokorným očekáváním. Uchvácena vnitřní touto mocí zpívala bez rozpačitosti, stále vášnivěji. Všechen tím stržen vzal ji za ruku a rozezpíval se s ní. Hlasy jejich splývaly jako dvě do běla rozžhavená železa. Slily se v jediný zvuk. Ruce jejich pak svíraly se stále víc a více.

Kvíčala pochopil, co se v ní dělo a čím byla duše její naplněna. „Je těhotná,“ zašeptly jeho rty. Hlava se mu zatočila. Nový, široký svět rozložil se mu duší.

Sotva že píseň skončila, přiklonila se Mařka k němu a zašeptala:

„Modlila jsem se za naše štěstí a za to, aby nás nic nerozdvojilo.“

Vycházeli z chrámu jako ve snu. Nové, neobyčejné a neočekávané myšlenky letěly duší Kvíčalovou. V jejich proudech úplně zanikla ona první věta, kterou chtěl začíti své přiznání. Když si na Staroměstském náměstí vzpomněl na své předsevzetí, pohodil jen hlavou: „Ach kdež! To není teď možná!“ Podivné, zcela neznámé blaho a lahodné ulehčení naplnily jeho bytost.

Po celou cestu na Žižkov byl rozveselen, hovorný a něžný. Každé chvíle, jako by podléhal náhlé vnitřní horoucnosti, uchopil Mařku a prudce ji k sobě přitiskl. Planula.

Když pak o čtvrté hodině po krátkém, neklidném spánku procitl, zhrozil se všeho, co zamýšlel učiniti, a bylo mu, jako by byl šťastnou náhodou unikl něčemu strašnému. „Teď, už teď,“ myslil si s horečným chvatem, „bylo by po všem, už teď bychom byli spolu nežili. Co jen mne to napadlo? Co mne to napadlo? Vždyť já nesmím, já nesmím nic říci, nikdy . . . nikdy!“ A mráz mu běžel po zádech, když si představil, že již již chtěl vyřknouti ono nešťastné přiznání. „Co mne to napadlo? Ne, ne, ona by byla bývala zničena, ona by mne zatratila . . . a já . . . a já . . . možná, že bych už byl pod ledem.“

Mařka se pohnula. Zaslechl její vydechnutí.

V tu chvíli naplnila se duše jeho radostí ze všeho, co bylo i co se dnes stalo, a myšlenka, že se zachránil, že nad jeho osudem bdělo cosi vyššího, opět a opět jej napadla.

XIX.

Objevilo se v následujících dnech, že vše, co se zdálo Kvíčalovi nemožností, bylo pojednou možné, že nazírání jeho úplně se obrátilo. Nesoudil již, že je nutno přiznati se, naopak byl nyní přesvědčen, že nikdy přiznati se nesmí, a že minulá touha vyzpovídati se bylo jen jakési pomatení, nebezpečí, jemuž jen náhodou, snad z nedostatku vůle unikl. Nemohl si ani vysvětliti, jak bylo možná, že chtěl Mařce povídati toto své tajemství, nedovedl si ani představiti strach, jaký prožíval v posledních dobách. Vše jevilo se mu menší a téměř bláhové. Možnost prozrazení jeho lží jako by se mu ukazovala jen v dálce a nehrozivě. Byl bezpečen a kdykoli na tyto záležitosti vzpomněl, vždy jej potěšilo, že se tehda o půlnoční neuskutečnil pošetilý jeho plán.

Zvláště se mu zdálo důležito, že Mařka ve stavu, v němž se nalezala, nesměla se rozčilovati, a že tedy všecko přiznávání a trapné výstupy již předem musil odvrátiti. Tím jako by si uložil udržeti klam svůj dále, a nejen to, teď zdálo se mu, že je nutno, ba že je povinností jeho ve lži vytrvati. „Sama sebou se rozpadne, až přejdou leta,“ napadlo jej, „všecko na světě se změní, všecko zpráškovatí.“ (Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Josef Müldner:

LE LAC D'AMOUR.

Bruges.

Je večer již a já se nenadýchal
ni opojného rána, neutrhal plodů
žhavého poledne. A přec je večer.

Je večer již. Měsícem ozářená
hladina jezera se leskne jako dýka,
dýka mé samoty du lac d'Amour.

A samota mi nahé srdce bodá.
Táž je to, již jsem miloval a od níž čekal
nesmrtelnost, dávky jedu slávy.

Na srdci hřál jsem ji a laskal, hladil,
až srostla se mnou tak a nyní probodává
mé srdce lesklá tůň, le lac d'amour.

Dřív, dokud byla jen u mojich nohou,
já zapuditi mohl ji a volně dýchat
vůni jiter svých a polední plod trhat...

Do srdce mi vrostla... Kde jsi, moje ráno?
I všechnu nesmrtelnost, všechen popel slávy
odhodil bych šťasten za jediné jitro!

JE ŽIVOT TRŮN.

Je život trůn. Čím výš chceš vystoupit,
tím více stupňů pod tebou se zláme.
A mrtví v rukou drží věčně štít,
na němž my štíty své výš pozvedáme.

Co k životu tě vzneslo, před tvým zrakem hyne.
A život smrti předá štítu držení.
Jsi jenom pakou, zdvíhající jiné.
Zda silný dost, bys více vdechl v ni?

Snad za překážku marnou sebe oceníš.
Však smrt již jde. Nuž, jenom štíty výš,
nechť tvrdost paží s její v jedno splyne.

Je život trůn. Před jeho stupně jdeš.
Jsi jenom pakou, zdvíhající jiné.
Však mrtvým štítů z rukou nevyrveš...!

JEN POHÁDKOU...

Svět vzpomínek snad přece tobě zbyl,
nad nimiž níž se sklání tvoje hlava:
jak každá věc, Čas kterou odcizil,
jen pohádkou se v našem snění stává.

By tebe zjitřila a stisk tvůj lví,
bys vším ji ověsil, své tělo tobě dává.
Abys pak šílel ve svém zoufalství,
když za obzor se zvolna propadává...

A přec ten stisk! A touha v jeden směr.
Na život tvůj ti zbude vzpomínati,
až ozářené uzříš v podvečer
dvě spojené se dráhy rozbíhati...

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Paní Romana v chvíli té nebyla s to někomu nějakou radosť odepříti. Políbila podávanou ruku a úsměv bleskl zvětralou tváří císařovny a královny.

„Vše je tu sen," huhlala udušeným, mrtvým hlasem. „A pravda je jen v klidu. V klidu!"

Odcházela šouravým krokem.

„Pravda je jen v klidu," opakovala si Romana několikráte. Pohlédla k modré obloze, na rozkvetlé stromy, na záhony opentlené květinami, sluch její zachytil jásavý švehol drozdů, měkký šelest zeleného listoví, volání kvetoucího sopránu slečny Berty někde v dáli — a prudce zavrtěla hlavou.

Ne v klidu! Pravda je v životě! A život, toť ruch a nikdy klid! Ne, ne, žádný klid!

Rozhodila ruce nad hlavu, jako by padnouti chtěla celou délkou do veškerého kypícího života vůkol, do všeho toho rozvíjení, vůně, hlaholu a sjednotiti rytmus svého srdce s žilobitím jarní přírody.

Vždyť byla v ní, její součástkou, plynula v jejím toku, byla na povrchu, nebyla ještě stará, vyžilá, nechtělo se jí ponořiti se z ruchu a slunce do klidu a tmy.

Vše bylo tak krásné, tak krásné! A dojem krásy, až slzy tlačil z očí, slzy úlevy a štěstí. Protože v životě tušila srdce. A kde srdce jest, tam jest i láska.

A v srdci lásky jest on, Era, vládce! Vrátí se k němu jeho Romana, jeho vyvolená, nezůstane zde. A kdyby ji od sebe odkopával, jen když ona bude jeho viděti, pociťovati blaho jeho existence, blaho, že ji kdysi miloval, třeba už ji nyní nemá rád. Vždyť není už mladá, ani hezká a nesmí se už ničemu diviti. Za to on jistě je dosud milování hodný. Muži tak rychle nestárnou.

Jen aby už byla odtud! Byla přesvědčena, že brzy bude z ošetřování propuštěna, že vše lze zase vyrovnati, napraviti. A hlavně zapomenouti.

A všecky křivdy jsou odpykány.

Odpykány? Není příčiny pykati. Vždyť i to nejhorší v životě — zda je vůbec zlem absolutním, pokud je to v mezích života a neohrožuje jej? Vše se může odčiniti, jen třeba jest žíti, míti k tomu čas, vůli, příležitost a sílu.

A ještě někoho by ráda viděla. Otce. Věděla, že on se o ni stará, že platí jí místo v sanatoriu. Ubohý tatínek! Byla k němu ošklivá, nevděčná. Zapomínala na něho ve svém štěstí. A přece vzpomínala, že on ji opatroval, vstával k ní v noci, když byla malounká, že hřál ji na svém těle, když třásla se zimnicí, že bývala vždy „tátova", co její sestra se pyšnila, že je po mamince.

Co něhy a sladkosti bylo v nemluvném tom muži! I toho musí viděti. Velmi prudce po něm zatoužila.

Nepochybovala, že oba žijí, muž i otec. Byla nějaký čas bez vědomí, ale silný hlas života nemohl ji volati k mrtvolám.

Vše zase uvidí, vše shledá a zažije.

Vzpomínala na útulný byt svůj. Byt měli nad své poměry, prostranný a drahý. Ten jediný luxus byl její, na byt nešetřila. A jak si jej vyzdobila! Co originálů měli, obrazů i sošek, co krásných kněh, co koberců a květin! Kde bylo krásněji, útulněji než u nich, u Jírů? Jak rád Era se domů vracel, říkal, že je to rozdíl jinde a doma. Ona rozuměla tomu „doma" a byla šťastna. Do sluchu zazvonily jí trilky piana, líbivý valčík, který Era hrával a ona se při tom točila v tanci. Zasmála se vzpomínkou, jak jednou rozevlátou sukní překotila konsolu a rozbila sošku rybáře. Ale slepila ji zase tak obratně, že nikdo na ní pohromy nepozoroval.

Paní Romana chodila zahradou v omamu, v uších jí šumělo jako perlícím se vínem.

Vrátí se, vrátí zase životu!

Řekne Erovi:

„Pojď, nechme všeho, odplujeme do zámoří, na osamělý ostrov a budeme žíti jen sobě! Rok, dvě leta a pak ať zemru, ať zmizím z tvého života! Jen ty dva roky žádám za vše, co jsem pro tebe učinila, pro štěstí, které jsem ti poskytla, a ty mi ty dva roky dáš, vím to jistě, že dáš. Nic nepůjde s námi, ani láska ne, jen jediný mocný cit života bude nás provívati, cit všemohoucí, vše hojící a nahražující. Daleko za námi zůstanou všecky spory, boly a urážky, smrští se ve své nic, proti onomu jednoduchému ve své velkoleposti citu. A nazýváš-li to dětinstvím, můj Ero, pak buďme dětmi, abychom žili prostě a průhledně a ne složitými a temnými bytostmi! Vše ti okrášlím, uvidíš, co dovedu, ožiješ se mnou, nabudeš nových a netušených dojmů. Vždyť vstala jsem z mrtvých a mám upomínky z hrobu. Jsi přece básník, psycholog a musí tě to

lákati a netřeba mi dokládati, co vše tají mé nitro pro tebe, jaké poklady, jaké zázraky — — ach, jaké zázraky!"

Paní Romaně zvlhly oči a závratná vlna blaženosti polila ji od hlavy k patám. Slastná chvění rozehrála jí svaly rukou, že rozvíraly se a zavíraly dlaně jako chapadla.

„Milostpaní, k obědu!"

Karlička vzala ji pod paždí a zavedla k obědu. Paní Romana pojedla s chutí. Seděla zase za stolem, po dlouhém, dlouhém čase. Ruce sebou až škubaly, nabírajíce na lžíci. Nožů a vidliček nebylo. Opatrovnice samy rozkrajovaly nemocným jídla, některé ženy samy krmily.

Paní Romana jedla rychle. Chtěla býti rychle silna, rychle uzdravená. Neměla pojednou stání, ona, které Karlička řekla, že celé měsíce ležela nehybná ve své ložní rakvi.

Jak dobré byly k ní opatrovnice, jak dobří lékaři, všichni hotoví andělé z nebe! A zvláště Karlička, ta voněla silou, zdravím a mládím. Otázala se jí, zda má milého.

Karlička zasvítila ve smíchu širokými zuby a řekla: „Kde bych měla!"

Ale v očích jí plálo: Jak bych neměla, já svobodná, hezká a veselá? Pošetilá otázka.

Jistě že má hocha černookého, štíhlého — jiný nebyl než černovlasý, po zákonu, že protivné síly se slučují a vybíjejí. Karlička byla rusá, hoch její byl tmavý. Tak jako Era byl rusý a ona brunetta.

Ale jaké myšlenky to má! Vše jako by už jednou promyslila a nyní jen si to opakovala.

Vše spěje k vyrovnání sil, k snoubení a vytvoření blaha, ať je to plodností tělesnou neb duševní.

Všecky žaly směřují cílem svým k blahu, tak jako všecek ruch mocností, které nazýváme životem, spěje ke klidu ve smrti.

Ale ještě nic o smrti! Kdyby jí byla bývala určena, nebyla by už tu, neprocitla by. Jsouc tu, měla též účel. Procitla, aby žila.

A po obědě zase šla do zahrady. Setkala se se slečnou Bertou a doktorem Brouskem.

Přeli se.

„Pomyslete si, milostivá paní," hlásila hned slečna Berta, „ten člověk zde tvrdí, že život nestojí za to, aby byl žit."

Slova Bertina rozradostnila paní Romanu. Považují ji za zdravou a nejen za zdravou, ale i za bystrou a dovolávají se jejího úsudku. Jak roztomilé! Je to vskutku krásná, milování hodná dívka, i doktor je tak milý, tak milý! A oba měli se rádi a právě proto se škádlili. Pochopovala je.

Paní Romana pohlédla k zemi a soustředila pevně své myšlenky.

„Myslím," odvětila, „že není většího, krásnějšího daru pro člověka, než rozum!"

Doktor pohlédl na ni překvapen.

„O to neběží," řekl, „ale o pouhý život a neživot. Jsem toho názoru, že nežití je cílem všeho tvorstva."

„A já to popírám," namítla slečna Berta ohnivě a zatřásla světlou kšticí. „Myslím naopak, že touha po nesmrtelnosti je lidstvu vrozena."

„Nábožensky cítícímu lidstvu — snad," odtušil doktor Brousek.

Slečna Berta skrčila hlavu do ramen jako k výpadu.

„Nikoli, vůbec lidstvu i nenáboženskému, všemu, tak jako touha po štěstí."

„Pardon," promluvila paní Romana, „myslím, že touha po štěstí a po životu jsou souznačné pojmy."

Berta i doktor chtěli zároveň promluviti a hlasy jejich se smísily v nesrozumitelný hluk. Oba dali se do smíchu a umlkli, takže paní Romana mohla pokračovati.

„Myslím, že kdo chce žíti, samozřejmě chce žíti ve štěstí."

Doktor odporoval.

„Nehledě k tomu, že štěstí je pojem individuelní, tvrdím, že pravé štěstí málo kdo si uvědomuje. Je to zrovna tak, jako se zdravím. Za to neštěstí pozná každý hned a bolest prodlužuje přítomnost a dlouho doznívá. Déle než štěstí."

„Ne vždy," namítala slečna Berta, „já alespoň rychle zapomínám na věci nemilé a dlouho vzpomínám na to, co mne příjemně dojalo. A jak vy, milostivá paní?"

V odpovědi paní Romany byl vřelý přízvuk.

„Myslím, drahá slečno, že žíti jest spojovati věci milé i nemilé v jedno. Pocit života nikdy nemůže býti smutkem. Žiji a vím, že mám právo žíti dobře."

„To vy popíráte," obrátila se slečna Berta na svého rytíře.

„Ptám se jen, milostivá paní," odvětil doktor Brousek, „jest možno průměrnému duchu útrapy života prostě ignorovati? A není útrap legie? Neštěstí, nemoc, zklamaná ctižádost, zrada a jak se všecky ty příjemnosti jmenují. Kdo může setrvati při tom v optimismu? Maje za sebou život plný útrap, klamal bych sebe sama, hlásaje, že jsem pro klad života, že dávám mu přednost před nebytím. Jen okamžik ještě prosím! Řeklo se, že touha po nesmrtelnosti je lidstvu vrozena a článkem

mnohých věrouk. To nedokazuje nic, než že člověk je zbabělý tvor, nebo ješitník, nechtějící neb nemohoucí snésti myšlenku, že zmizí na věčné časy, jako neexistoval před svým zrozením zase od věčných časů. Člověk je bublinou v toku časů. K čemu je nám třeba nesmrtelných bublin? Vše je relativní, pomíjí, kultury byly, zhynuly a zase se od prvopočátků obnovují. K čemu se zrozujeme? Proč umíráme? A ruku na srdce, paní Jírová, zda i vám někdy nepřipadal život vším jiným, jen ne chůzí po růžích?“

Slečna Berta upřela poněkud úzkostlivě oči na paní Romanu, která bledla a rděla se střídavě.

Několik okamžiků nastalo napiaté ticho. Ale pak zvolala paní Romana jasným hlasem: „Ne!“

Byl to jako jasný zvuk křídlovky.

„Ne! Nesmýšlím tak! Život stojí za to, aby byl žit! Protože je v něm láska. Všecky útrapy tají v jejím žáru, vše proměňuje v milost, vše co nás souží i klame. A nevěří-li někdo v nesmrtelnost duše, v nesmrtelnost něčeho, co je ve světě, já věřím v nesmrtelnost lásky, neboť není lásky mimo život, věřím v ni upřímně, přes veškeré strasti, jež jsem zažila, ba právě proto, že jsem jich zažila, věřím tím pevněji.“

Paní Romana zadýchala se a umlkla. Všichni kráčeli po zahradní pěšině zvolna a zahloubáni. Paní Romana pokračovala.

„Když láska se zrodila na svět, nic už nemohlo život zničiti, nic její nadvládu ochromiti. A stihne-li jednotlivce neštěstí, podléhá-li návalu protivenství, popírá-li život, tisíc jiných znají se s radostí k němu, touží po něm, protože milují.“

Slečna Berta v nadšení třela zcela po dětsku dlaně o sebe, až to zašustilo suše. Měla ruce od sportu tvrdé, mozolnaté.

Přiblížila se k paní Romaně co nejtěsněji a zahorovala:

„Vždy a už dříve jsem vás, milostivá paní, považovala za ducha neobyčejného a zase jste mé mínění potvrdila. A jak by mohlo býti jinak? Družka tak slavného umělce, účastnice jeho tvorby, ba spolupracovnice, jak se všeobecně říkalo. Nedovedla bych to sama krásněji říci. A pravdivěji. Život toť slunce a slunce toť pravda!“

„Velmi dobře, mé dámy,“ promluvil doktor, jenž byl neméně překvapen než slečna Berta. „Ale dovolte mi jednu otázku.“

„Týká se mne?“ tázala se slečna Berta.

„Nikoli, milostivé paní.“

„Prosím, pane doktore!“

„Kdyby to bylo možno a vrátil se neúprosný čas, chtěla byste celý svůj život — prosím, račte si to rozvážiti! — chtěla byste svůj život znovu žíti? Aby bylo v něm zrovna vše tak, jak se ve skutečnosti sběhlo?“

Paní Romana zarazila se na okamžik. Jako v blesku zjevil se jí Era a jemu po boku ženy, mladé, přítulné, milující — ale blesk rychle zhasl a paní Romana nepřestala se ani usmívati. Jest možno, že to kdysi bolelo?

„Ano, chtěla!“ odvětila lékaři rychle a důrazně. „Z celé duše chtěla.“

Doktor Brousek pohlédl na zbědovanou postavu paní Romany a chtěl něco sarkastického odvětiti. Ale rozmyslil si to a řekl jen:

„Štěstí konvalescenta!“

Jako by řekl: Jest to jen nálada, něco prchavého.

Pozdravil a odcházel, kyna Bertě k sobě. Ale slečna Berta nechala doktora jíti napřed, vzala pak paní Romanu oběma rukama za hlavu a políbila ji na čelo.

V zápětí se zarazila a zašeptala: „Promiňte!“

„Máte matku, slečno?“ tázala se paní Romana.

„Nemám, před čtyřmi roky zemřela.“

„Ubohé dítě!“

Paní Romana pohladila Bertu po tvrdých zlatolesklých kadeřích.

A již vyrovnávala se slečna Berta doktorovi v plavném kroku.

Paní Romana pohlížela, šťastně se usmívajíc, za mladou dvojicí.

* *
*

Večer ochladilo se tak, že opatrovnice pobízely nemocné, by se vrátily do svých pokojů. Nastuzeniny u sesláblých organismů provázeny byly často nebezpečnými záněty dychadel neb zažívadel.

Paní Romana vracela se nerada. I v náhlém chladu bylo jí svěže a zdravo a stejně milo jako v teple. Byla by den nejraději prodloužila do noci, probděla na pažitě, vnímala všemi čidly jas dne i klidnou něhu noci.

Hořelo v ní cos bílým žárem, vyhlubovalo, spalovalo jakousi nezdravotu, houbu, zlý novotvar. Ve vyžehavé dutině poletoval jako ve starých kryptách jemný, ostře čpící prach či popel. (Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Patočka poznával, že jest jeho poslání úplně zmařeno. — Dobře že jel sám, že k němu nepustil Hedvu! Byl by se zcela určitě pak domníval, že je nezdarem vinna Hedva a ona nebyla! Jeho osud je to! Pěkné stáří si připravil! Aspoň tomu by se mělo zabrániti, aby neposílal peněz Václavovi, ale o tu věc se bál Patočka zavaditi.

„Aspoň mně teda řekněte, že se na mě pro můj dobrý úmysl nezlobíte!“ pravil.

„Dětino! O tom jsem se právě přesvědčil, že se mnou smýšlíte dobře, a proto se na vás ani nemohu zlobiti. Jsem nejraději, když o těch věcech nemusím hovořiti, toť víte, jsem přece jenom člověk, byť bych se zdál na povrch skála. Vyřiďte Hedvě, aby byla úplně klidna ve příčině mého osudu, že už jsem si svou bolest odbyl — ano, zcela určitě už odbyl — a když se mně nebude o ničem zmiňovati, že zapomenu, což jest má jediná spása.“

Patočka s tchánem ještě povečeřel a už za úplné tmy vydal se na cestu. Zachumlaný do kožichu díval se bázlivě do husté tmy, do níž vjela za městem jeho bryčka. Zvláště když jeli okolo hřbitova, na němž ležela pohřbena jeho tchyně, vpily se jeho oči tím směrem do tmy. Jen tma tam byla, hustá a neproniknutelná. Ani světýlko tam nekmitalo, jen v hrobníkově domku, stojícím těsně u hřbitovní zdi, nejisté světýlko se mihalo.

„Jeďte opatrně!“ rozkřikl se na kočího, aby zaplašil bázeň a uslyšel zase lidský hlas. Kočí odpověděl něco nesrozumitelného.

„Kdybych byl zůstal doma,“ pomyslil si Patočka, „byl bych udělal nejlíp! Paličák je to starý, — zvláštní člověk! My si s ním nebudeme do nejdelší smrti rozumět! Což kdyby on znal celou pravdu! — Ale jím by ani to nehnulo!“

Bryčka vjela po silnici do lesa, a Patočku zase zachvátil strach. Nepokojně se díval do tmy, zdali někde netáboří cikáni nebo brusiči. Srdce v něm zabuchalo ouzkostí.

„Anton, mně se zdá, že spíte!“ oslovil opět kočího.

„Jsou bez starosti, milostpane!“ odpověděl kočí. „Na kozlíku s opratěma v rukou neusnu!“

„Jen aby!“ pravil Patočka uklidněně. Zvuk lidské řeči ho uklidnil.

XXIII.

Radovi Severinovi nešel rozhovor se zetěm z mysle. Patočka mluvil o třetí osobě, která zavinila jeho rozchod se ženou. Patočka pátral, dopátral se pravdy a o ní nechce mluviti. Ti lidé, i doktor patrně, před ním něco skrývají, něco zatajují, něco hrozného, něco ošklivého! Neupřímnost je to!

Jeho věc není tedy dosud skončena, ještě ho očekává prozrazení nějakého tajemství! Proto zalezl doktor Mráček jako sysel do své skrýše, proto se mu vyhýbá. Bojí se, aby nemusil říci pravdu! Proto k němu nepřijela Hedva, a přijel sám Patočka, poněvadž se obával, že by Hedva všecko řekla. A ku podivu, o Václavovi se Patočka ani nezmínil! Ani jednou se neozval proti jeho měsíčnímu platu! Třeba jsou zase Patočkovi spolčeni s Václavem: našli se!

Stará podezřívavost mu zaplavila hlavu. — Klopýtl, a oni se mu teď právem vysmívají! Patočka se dokonce opovážil a špičkoval! — Že by je byl tenkrát odbyl, že by jim byl zazlíval, kdyby ho byli varovali! Jako kdyby Patočka nemohl pochopiti, že člověk podléhá změnám, že v člověku nic není stálého, že jsou okamžiky, v nichž si každý nezadržitelně rozhoduje sám o sobě!

V radovi se rozjitřil hněv proti zeťovi. Teď zeť přichází, radí, rozvažuje! To je také její dílo! Ona usilovala, aby se udobřil se zetěm, s dcerou a se synem. Zkoušela všelijak, aby se jí zalíbilo u něho. Improvisovala rodinný život s návštěvami dětí — Aby utekla, když ji všecko omrzí! . . .

— Ovšem jsou hluboké příčiny, možno, že Patočkovi o nich už vědí, třeba i on by o nich už věděl, kdyby byl pátral. O ty příčiny mu nejde, zbytečně by si jimi obtěžoval hlavu. Nejpřirozenějším podnětem k jejímu odhodlání byl rozdíl věku, jiné věci už se nashromáždily. Kdyby se byl nedal zaslepiti, kdyby byl tenkráte rozvažoval klidně, nebyl by se octl v této situaci, z níž není vyváznutí. Patočka by ho chtěl očisťovati soudním rozvodem, Patočka by chtěl, aby se ta hlíza všecka provalila, jen když se prokáže soudně, že není povinen po zákonu platiti výživné. Patočka by udělal pro peníze všecko!

Lidé ve městě si povšimli, že rada Severin chodí zamýšlený a stísněný. Také doktor Mráček si toho povšiml. Procházeli se spolu na náměstí po několik večerů a chodili středem náměstí, aby se nemusili obávati, že je někdo poslouchá. Rada už se svému příteli vyzpovídal s novými starostmi.

„Pan zeť usiluje, aby se z tiché, bezvýznamné příhody udělala rušná aféra," rozhorloval se doktor, „a vy nemáte odvahy, abyste mu to zakázal."

„Ano, z tiché, bezvýznamné příhody!" opakoval rada zamyšleně. „Takové věci se přece dějí často a urovnají se, jako my jsme je urovnali!"

„Dějí se, a urovnají se! Vy posíláte peníze, a je ticho! Bez notáře a soudu! Sám jsem se nenadál, že se to vyřídí tak hladce, jak jste předvídal. A vyrovnalo se to jenom naší rozvážností a povolností. Pouze mladý, sobecký člověk nedovede si představiti, že lze na světě odpustiti všecko a konati povinnost."

„A přece mně, doktore, něco tajíte, Patočka se mně o tom zmiňoval —" pravil rada z nenadání.

„Ničeho netajím, není toho potřebí! Řekl jsem vám přece, že vaše věc má své příčiny, a že se bez vědomosti o nich obejdeme. Nechcete si přece zbytečně těmi věcmi, které ostatně já jenom tuším, drásati nitro!"

„To tajnůstkářství mě bolí! Ta neukojená zvědavost — snad je to jenom zvědavost! Patočka mě těmi poznámkami pobouřil! Připadám si jako bezmocný slaboch! Vy řeknete: odpouštěti, ale nastanou okamžiky, že se člověku nechce odpouštěti! Takové okamžiky, kdy milenec v poblouznění stiskne spoušť u revolveru, aby se pomstil."

Doktor se zastavil a překvapeně se zadíval do radových rozpálených tváří.

„Teď zase mluvíte jako tenkrát, když začala ta neblahá známost. Tenkráte jste se dal taky tak uchvátiti. A pak jste vystřízlivěl!"

„Jste chladný jako kámen! Já vím, vy se mně v duchu usmíváte, vám jsou tyto věci neodpustitelným pošetilstvím, protože jste se už se vším rozloučil."

„Nevyšineme se z kolejí! Je už pozdě, je konec! To se vám jen zdá, že ještě něco je — Ale je už konec! Zbytečně si otrávíte život, když budete pátrati a dopátráte se. Lékárník je nerozumný člověk, představuje si život jako pouhý obchod a vás zbytečně pobuřuje. Slídí po věcech, po kterých mu nic není, a slídí s úmyslem, aby vás usvědčil, že vy jste se zklamal, aby vám vaše zklamání zdvojnásobil. Pokořuje vás!"

„Zmínil se taky, že je tu všecko všeobecně známo!" Doktor se rozčilil. Rozkročil se do široka a zlostně zamával rukama.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Fedor Michajlovič Dostojevskij: „*Běsové*". Přeložila Helena Růžičková-Váňová. Vyšlo ve 62. a 63. svazku Ruské knihovny redakcí Pavla Papáčka a nákladem J. Ottovým. V Praze 1913, stran 392 + 371 za K 6·—.

Veliký trojdílný román Dostojevského „Běsové", vydaný v „Ruském Věstníku" někdy počátkem let sedmdesátých a právě (po druhé) přeložený do češtiny, náleží k nejvášnivěji psaným knihám geniálního Rusa. Když vyšel, nebyl sympaticky přijat, poněvadž nesl na sobě zdánlivou známku reakce, a revoluční ruská mládež v něm zřela nezahladitelnou urážku. A tak musilo prchnouti desítiletí, aby přirozený rozvoj společenských a politických událostí dal autorovi za pravdu: teprve zběsilé a bezhlavě prováděné útoky z revolučních let nedávných ukázaly, kolik prorockého ducha vložil Dostojevskij do své politicky zbarvené fresky, a kolik zlaté, životem a krví ověřené pravdy leží v myšlenkách a názorech v ní projevených.

Běsové, dějem položení do menšího venkovského města, prokreslují hrůzy a vášně nihilismu. Malá guberniální osada zahořela revolučně. ‚Trichiny' morové nákazky usazovaly se po léta v mase a v krvi pokolení, otravovaly ji a podmínily její chorobný rozklad. Již pokolení otců bylo dotčeno, ale generace synů je zachvácena přímo hrozivě. Obrazně o tom promlouvá již motto románu vzaté z evangelia sv. Lukáše, kde mluví se o ďáblech, vyšlých z člověka a vběhnuvších do stáda vepřů, kteří pocítivše v sobě zlé duchy (= běsové), vrhli se do jezera a utonuli. Dostojevskij, odchovanec sociálního hnutí čtyřicátých let, ale zavrhující bludné a hrubě materialistické idee západnické, právě oněmi trichinami a běsy personifikuje tyto zhoubné proudy valící se na Rus, podněcující mládež a otravující její mysli. Srdce

i mozky mladých vášnivců prosákla životní lež, prohlodal je červ nemravnosti, nevěry, atheismu a bludných theorií, které učily bez rozmyslu vraždit, pálit, udupávat a ničit. City jsou uspány, jen vášně vítězí. A na konec triumfují i nad těmi, kteří jim popustili uzdu: ďáblové, osedlavše si nové hostitele, veženou je v záhubu samy, tak jako kdysi nečistí duchové, vešedše do vepřů, utopili je. Nastává éra sebevražd.

Dostojevskij psal svůj román s opravdovou tvůrčí vášní, vracel se k jeho partiím znovu a znovu, hloub a hloub prokresluje jednotlivé hrdiny. Je to pro autora práce nesmírně typická, již i v tom, že dává tu vystupovati hned čtyřem postavám zajímavým pathologicky (Dostojevského známá psychiatrická analysa) a že tu vyličuje své pověstné typy dravců a démonických egoistů (Stavrogin) tak výrazných i v Idiotu (kupec Rogožín), v Bratřích Karamazových (Dmitrij) a jinde. Bezhlavý terrorismus mladého pokolení, jehož hlasateli jsou muži i ženy (Verchovenského syn Petruša), zachycen s příšernou suggestivností. Dostojevskij, který tak zdravě vyrůstal z přírody, vida v ní veškery zákony mravní i náboženské, prozářil svou práci zlatými nitkami krásných a všelidských myšlenek, zejména o lásce a pravdivosti života. Věru, že ani poslední veliká epopej autorova, zmíněná už Bratří Karamazovi, pokládaná za jeho arcidílo, nemá míst myšlenkově krásnějších, nemá životních sentencí pravdivějších a hlubších. Román (po stránce technické) není dokonalý: má rozvleklosti, nesouměrnosti a jeho první část působí tendencemi dosti nepřirozenými; ale to vše zůstane pro vždy vyváženo mohutnou silou ideí, které knihu ovládají. Merežkovskij, který po letech snad první poukázal na prorockou váhu „Běsů" (1906), nemohl lidovému chápání přiblížiti knihy krásnější a užitečnější. *Fr. Sekanina.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Paní z Rosenwaldu.**) Společenská komedie o třech dějstvích. Napsala Růžena Jesenská. Režisér Jaroslav Kvapil. Po prvé na Národním Divadle dne 29. dubna 1913.

Růžena Jesenská ve svém literárním díle jevila vždy zájem o lidi záhadné a dobrodružné, bytosti, pro něž není běžných formulek, jež svojí výjimečností povahového založení a jednání vymykají se všeobecnému řádu své doby. Také František Rudolf Grossing patří mezi ně. Kdysi oblíbený tajemník císařovny Marie Terezie, později z Vídně vypovězený, geniální podvodník, chytrý a vzdělaný, vystihl bystře náladu svého století, století „bouře a návalu", plného „touhy po tajemnosti, po pathetickém projevu ušlechtilosti v myšlení a jednání" a plného různých tajných společností a zbytečných řádů, jako byli: Rosenkreuzriani, Martinisté, Illuminati, Svobodní zednáři, H. B. of L. a j., a založil v Halle nad Salou „Řád Růží", lákaje na jméno tajemné a nikdy neexistující zakladatelky Řádu Jindřišky z Rosenwaldu členy z řad pošetilého měšťanstva i aristokracie, z jejichž dobrovolných příspěvků „pro chudé" skvěle žil. Grossing však jest jen zdánlivě středem této komedie Růženy Jesenské. Osou její jest vlastně prostinká idylka lásky mezi Janem baronem Kolovratem, Čechem a Češkou Martou Setunskou, jež končí šťastným sňatkem. Dlužno upřímně litovati, že autorka z tohoto originálního a jistě zajímavého sujetu (míním ovšem Grossinga) tak málo vytěžila a vděčnou látku i technicky účinněji nezpracovala. První akt, poměrně nejobratněji koncipovaný, pouhá exposice, jest vyplněn vstupy a odchody jednotlivých členů Řádu. V druhém dějství však jeví autorka, bohužel, již dosti divadelní bezradnosti, a třetí jednání, kde Grossing jest demaskován a v mučednické pose odhaluje svůj podvod, naprosto ani svým řešením neuspokojuje. — Nelze popříti, že autorka důkladně prostudovala svoji látku a celou dobu s ní související, v „Paní z Rosenwaldu" uloženo jest mnoho zajímavých a bohatých postřehů a poznatků — komedie postrádá však naprosto dramatického napětí a varu. „Paní z Rosenwaldu" má význam více literární, než divadelní. A tím jest vlastně řečeno vše.

Scenována byla režisérem p. Jaroslavem Kvapilem — zejména v prvním aktu — dobově přesně a náladově. Nejkrásnější výkony podali pí. L. Dostalová, jejíž Marta Setunská byla dívčí, svěží, gest měkce hedvábných, a p. K. Hašler (Jan baron Kolovrat), jenž svým melodickým hlasem dovede z nitra vyvažovat mluvená slova. Pan R. Schlaghamer vybavil Grossinga sice všemi přednostmi svého umění, hrál však poněkud mdle. Pí. Z. Rydlová (Marie Waltrová) byla — jako již v „Marii Viktorii" — i zde nejstylovější. Maskou i hrou. U pí. A. Sedláčkové jsme zvykli na umělečtější výkony; její Elfrída byla zbytečně překreslena. Pí. A. Červené (Julie) dlužno již jednou důtklivě připomenouti, že různé ty výkřiky, výskot a neartikulované zvuky na sceně jsou prostě trapny a nevkusny. Ostatně Julie hrána byla stejně nemožně, jako téměř všechny její figury poslední doby.

Tristan.

Souboj. Veselohra o třech jednáních. Napsal Oskar Blumenthal. Přeložil Adolf Wenig. Režisér F. Hlavatý. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 29 dubna 1913.

*) Tiskem v „Repertoiru českých divadel" 181, nákladem F. Šimáčka v Praze 1913.

Spisovateli Rogeru Dartoisovi stalo se, co se spisovatelům velice často přihází: jakýsi kritik v jakémsi listě ho za jeho poslední román nemilosrdně pocuchal. A autor románu učinil, co u autorů — alespoň u nás (bohudík!) — není zvykem: vyzval kritika na souboj. Když však vyjde na jevo, že kritikem, jemuž se v románě nezalíbilo, jest ž e n a, dokonce hezká a mladá, totiž komtessa Yvonna, ustupuje Dartois od souboje, nechtěje se přirozeně s ženou bíti. Yvonna podněcována feministkami trvá však na souboji, a ubohý autor, nevěda si rady, ujednává s ní konečně tříměsíční příměří. Yvonna odjíždí na jachtě svého strýce na cesty, a Dartois, aby jí byl na blízku — neboť se do ní (ovšem) zamiloval — dává se jako sekretář do služeb hraběte Rolanda de Laferriere. A historie končí, jak jinak končiti nemůže: Dartois se s Yvonnou ožení. Prostý tento děj zpestřen jest karrikaturou feministického hnutí (viz nedávno dávané Sandbergovy „Hedvábné punčochy"), pozdní láskou starého strýce Yvonnina a jinými episodami, jež jsou pouhými applikacemi divadelně-technického významu. „Souboj" jest veselohrou ryze Blumenthalovy ražby: banální efemerou bez nároků a velikých požadavků.

„Souboj" za pečlivé režie p. F. Hlavatého scenován byl sice pěkně, souhra však tentokráte poněkud vázla. Vedle několika málo výborných výkonů (sl. R. M a c h o v á, p. F. H l a v a t ý) byly mnohé, jež nesvědčily právě o svědomitosti a píli — zvláště, pokud memorování úloh se týče. *J. M.*

TÝDEN.

* Spisovatel *Václav Hladík*, o jehož předčasné smrti (29. dubna t. r.) rozepsaly se české listy minulého týdne, vyoral v českém písemnictví svou dobrou brázdu, třebaže mu přísná vědecká kritika občas vytýkala snahu po líbivosti, sensační spřádání dějů a pestré zachycování lesklého povrchu naší peněžní aristokracie. Nemůže se jen tak zhola potlačiti přednost, kterou Hladíkovo péro oplývalo v míře velmi značné: bravurní skvělost popisu, lehkost a přelétavá živost barvitého, pružného stylu, jímž vládl. A má-li vše, co tvoří podstatu lidské společnosti, svoji opodstatněnost po stránce uměleckého použití a zpracování, má ji i lesklá prázdnota společenská, která bývá nejobyčejnější značkou t. zv. high-lifu, k níž Hladík přirozeným svým pudem přilnul. Byl už tak od přírody založen, že se mu v těch kruzích dobře líbilo, a tak se stal jejich malířem a historikem. Prvním víc než druhým, což vyvěralo ostatně ze samé povahy věcí, neboť lesk a zářivý povrch, vypiatá elegance, třepotnost a skvělá nádhera barev tvoří tu jádro. A toto jádro uměl Hladík vystihnouti a podat s podivuhodnou bravurou, jakož i vše, co s ním v podstatě souviselo: lehkou přelétavost vtipně pointovaných rozhovorů zdánlivě duchaplných, lehký názor mravní, lehké upoutávání i rozpoutávání náhodných liaesonů. Mravy „vyšších desíti tisíc" znal nebožtík výborně, ať již je studoval v oblíbené své Paříži, která se mu stala alfou i omegou společenské ctižádosti, ať v Londýně, k jehož ovzduší přilnul zejména v posledních letech své činnosti, či ať v naší daleko skromnější Praze, kterou by byl tak z duše rád učinil podobnu velikým metropolím světovým — a tyto mravy dovedl s bystrou psychologií přenášeti do svých knih. Činil to v pozdějších svých románech (Trest, Vášeň a síla, Evžen Voldan, Valentinovy ženy, Vlnobití, Dobyvatelé, Artuš) a dramatech s touže jemnou postřehovostí, s jakou kdysi snášel své naturalisticky podrobné detaily v knihách svých literárních začátků (Z lepší společnosti a Z pražského ovzduší), připoutav se tam k dokumentárnímu umění zolovskému. A všem těm celkům, ať již jejich tendence směřovala kamkoli, nikdy nechybělo jiskřivého vtipu, slohové švižnosti a elegance, sršivých konversačních bonmotů, kterými tolik dovedou oslňovati některé knihy francouzské. Hladík byl opravdu Francouz od kosti!

A o navazování a společenské utužování českofrancouzských (později i českoanglických) styků se staral také s upřímnou náruživostí. Jako spisovatel, jako redaktor (Nár. Politiky, Národních Listů, Lumíra, Correspondence Tchèque) i jako pouhý návštěvník salonů. I zde zanechal svoji dobře zúrodněnou líchu, ač všecky ty snahy zbarvoval rád více jen umělecky a společensky, jak o tom svědčí obsažná publikace O současné Francii, vydaná před pěti lety. Za všecky tyto práce a tužby bude česká kulturní veřejnost Václavu Hladíkovi srdečně vděčna. *S.*

Ředitelství „Svatobora" udělilo cestovní a studijní podpory po 200 K na rok 1913 těmto petentům: pp.: V o j t o v i B e n e š o v i na studia v Americe, G. R. O p o č e n s k é m u na práce belletristické, J a n u V á ň o v i na cestu do Anglie, J o s. K u b í n o v i na jazykozpytná studia lidová v Podkrkonošsku, J i ř í m u M a h e n o v i na práci belletristickou ze slovan. jihu, J o s. V y c p á l k o v i na zpracování materiálu mluvy lidové, K a r l u K a m í n k o v i na stud. cestu do Německa, dru M i r. H ý s k o v i na cestu do Ruska, F r a n t. V o t r u b o v i na studie v bibliotece uherské akademie věd, V l a s t. K y b a l o v i na studia historická z doby bělohorské, dru V á c l a v u B r e i n d l o v i na lékař. stud. cestu do Přímoří a Dalmacie, dru F. J. R a m b o u s k o v i na výpravu zoologicko-geografickou do Albanie, dru J a r. P e k l o na biolog. studia na Helgolandě a v Hamburku, dru J a n u N o v o t n é-

mu na experimentální studia při postupu přívalové vlny v přirozených korytech, dru Ot. Janotovi na stud. cestu do Španělska. Pro příště, aby dosaženo bylo větších peněžních prostředků, vypisovány budou cestovní a studijní podpory vždy v období tří let.

* Úterní jubileum šedesátých narozenin Vojanových, o němž přece jen (přes všecek skromný protest jubilárův) mnohé naše listy referovaly, jistě velmi a velmi překvapilo jeho tisíceré ctitele: že by ten jarý a svěží mim naší zlaté kapličky, jejž vídáme v „Maryši" jako Francka a v „Janošíkovi" plna odbojné vervy mládí a bujaré krve — že by byl šedesátníkem? Kalendář je zrádný, a zradil-li už i našeho předního representanta současného divadelního světa, nezbývá nám, než pokloniti se jeho věčně mladému umění a pozdraviti jej srdečně. Jeho umění nebylo neseno skvělými a šťastnými náhodami — naopak: od osmnácti let, co slouží Thalii, zažil dlouhé éry nepochopení a ústrků, jimiž se probil jen svojí podivuhodnou energií a silou sebevědomí. Duševní a tělesné bědy ho nepodlomily, ale prohloubily jen jeho veliké vrozené umění, posílily jeho intelligenci, zocelily jeho vůli. Dnes, šedesátník, stojí v nejkrásnějším mužném rozkvětu svého rázovitého umění, silen svým nedotčeným mládím a tvůrčí rozpínavostí, což možno za podobných okolností konstatovati jen o málo vyvolených. Redakce „Zvonu", jemuž zavdal sterou příležitost ke krásným slovům uznání, přeje mu v milý jubilejní okamžik jménem všech svých čtenářů v životě i v umění všecko nejkrásnější. *—n—*

Spolek českých spisovatelů belletristů „Máj" v Praze konal v neděli 4. t. m. svoji pětadvacátou výroční valnou schůzi za předsednictví starostova náměstka Františka Heritesa. Předsedající vzpomněl nejprve památky dvou našich drahých literárních nebožtíků, dlouholetých členů a spolupracovníků Máje, předsedy Jaroslava Vrchlického a bývalého pokladníka M. A. Šimáčka, jejichž smrt bolestně zkalila náš literární obzor. Slovy velmi vřelými a srdečnými ocenil jejich práci i význam, zmínil se i o jejich vynikajících ctnostech osobních, o jejich ryzím a čestném přátelství po stránce lidské. Vzpomněl i čestné paměti spisovatelů Zikmunda Wintra a J. V. Sládka, rovněž bývalých členů spolku, kteří tak nečekaně rozšířili náš letošní literární hřbitov. Dle číslic výroční zprávy lze s potěšením uvésti, že agenda provozovacích práv zapustila již pevné kořeny a k prospěchu zastoupených autorů utěšeně se šíří, zabezpečujíc svým výtěžkem hlavně pensijní fond, jenž jiných příjmů téměř nemá. Seznam nejčetněji hraných her r. 1912 je v mnohém poučný, zejména pak tím, že širší vkus nedovede se dosud orientovati ve výběru divadelních her, jak by se očekávalo.

Při doplňovacích volbách zvoleni byli nově do výboru F. X. Svoboda, Dr. J. Císler a A. Breska, za náhradníka dr. J. Müldner a za revisora účtů Vítězslav Markus. Předsedou po Jaroslavu Vrchlickém zvolen byl jednomyslně dosavadní místopředseda František Herites, který dlouho, po celou dobu mistrovy choroby vedl agendu spolku, jeho náměstkem Fr. S. Procházka, jednatelem Fr. Sekanina, pokladníkem J. M. Hovorka, zapisovatelem dr. J. Müldner. — Ke konci jednomyslně přijata byla ostrá resoluce valné hromady, týkající se nového separatistického úsilí zemského výboru moravského ve věcech literárních a uměleckých. Tato resoluce, která temperamentně potírá osudnou zásadu se stanovisek uměleckého, národního i mravního, bude uveřejněna v denních listech ve formě veřejného listu a bude poslána i praesidiu moravského zemského výboru jako protest československých spisovatelů sdružených v „Máji". *F.*

Výstava výboru prací Hugona Böttingra, pořádaná Klubem přátel umění pro české Pojizeří v Ml. Boleslavi, otevřena byla dne 1. května 1913 v sále starého pivovaru v Ml. Boleslavi za přítomnosti umělce i jeho choti, zástupců úřadů státních i samosprávných i vzácných hostí z Prahy proslovem spisovatele Emila Trévala, jenž přivítav přítomné a podav data životopisná o Böttingrovi zahájil obhlídku výboru prací umělcových od r. 1903—1913. V příhodné místnosti uprostřed města vystaveno tu 70 obrazů olejových, pastelů i kreseb, uspořádání tří interieurů je vkusné, přehledné. Katalog výstavní provází prof. K. B. Mádl úvodem, v němž vystihuje umělecký význam Böttingrův. Výstava otevřena je do 18. května.

Nadávka „šelmo". Dva Vlaši, Šebestian Urlandi a Mikuláš Perto r. 1571 zle se pohádali a nadávkami neuctili, pak k radě staroměstské šli a nejvíce pro slovo „šelmo" na sebe žalovali. Ale páni radní nalezli, „poněvadž zde za nářek ani za slovo hanlivé nikda to slovo „šelmo" jest nebejvalo a v právích českých se nenajde, protož to slovo mezi stranami se zdvíhá a na ublížení jedné ani druhé strany býti nemá, nýbrž strany se napomínají, aby těch slov a šelm zanechali, ani jeden proti druhému jich neužívali, raději jako jednoho národa lidé pokojně se chovali.

Archiv m. Prahy, rkp. č. 1165. *V. V.*

V Praze, dne 9. května 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Vyčerpala se debattou s doktorem a mozek její otupěl, vypověděl službu. Nemyslila už pranic na to, co bylo, jen jakýsi blahý spodní tón v ní zněl.

Ale vnímala vše kolem a shledávala vše krásným a téměř vstříc jí vystupujícím tak plasticky a přehledně. Nic ji nebolelo, že je v sanatoriu, že kol ní jsou choromyslní, že i sama stonala. Jen ji dráždily chvílemi ostré vdechy, až slzy tryskaly a kýchání otřásalo bránici.

A oči pod těžkými víčky ji až bolely, jak byly lačné, jako by nikdy už neměly se zavříti.

Jak bude spáti?

Povečeřela s chutí a svlékla se. Nebylo dovoleno po večeři vycházeti.

Usedla na lože, nevěříc ani, že bude spáti. Nyní je čas resumovati všecky dojmy dneška, nahrazovati promeškané.

Krásné, jasné dojmy.

Byl její den z mrtvých vstání.

Mocný cit vděčnosti za vše a všem rozproudil se jí v nitru a všechen ruch ze zahrady, zpěv ptactva, hlasy stromů, hlaholy lidí, vše nabylo lahodného rytmu, melodické harmonie, kolébavého a konejšivého zvuku. I vysílení její ozývalo se slastně, touha po odpočinku hladila ji po těle a ukládala ji měkkou rukou mateřskou.

S lehkým vzdechem zvrátila se paní Romana na znak, přitiskla ruce k očím, jako za malička, když vykouzliti si chtěla půvabné, barevné obrazy vnitrooční.

A hned z jasně fialové temnoty vychvívaly ozdobné zlaté křížky, rozkřídlující se do obrazců letících včel. V zápětí změnilo se pozadí i obrazce. Hvězdice stříbrných kopretin padaly vlajícím purpurem nekonečného pláště královského. Hustě padaly jako vločky sněhové. Stvoly jejich prodlužovaly se ve stříbrné hady, proplétaly se, až houšť vyhranila se v jádra a srdčité květy. Pak nárazem vše rozstřiklo se, mizelo, purpur vybledl v šeď, do níž vřítily se výžehy sopek, červené oblouky a ovládly ocelovou šedí. Meteory měňavých barev letěly nesčetně, letěly neslyšně. Ztenčovaly se v krvavé tulipány s dlouhými zelenými stopkami, mizely květy a stopky rozdrobily se v zelenavé světlušky na hluboké sametové černi. Temnem prokukovaly oči, napřed sem tam oko, modravé, žluté, lidské i zvířecí, pak podvojné a pouze lidské. K očím přidružily se matně světélkující obrysy známých tváří z dávných dob, tváří usměvavých, drahých. Otec, přítelkyně dávno zemřelá, slečna Berta a Era — Era — nejvíce Era — až ovládl on — jediný nade všemi.

Ševel jako vzdáleného jezu — temný, slábnoucí — až ticho — výdech — ticho — žádný pocit — nehybnost . . .

Ráno procitla paní Romana neurčitým šumotem, temného dutého zvuku, jako když se bubnuje.

Bylo šero a pršelo. Od okna čišel chlad. Nepříjemně jej paní Romana pocítila, majíc obličej i ruce pokryty studeným potem.

V hlavě jí bzučelo, v hrdle prahlo. Dešť pěl monotonní, neveselou melodii. A nebyla to melodie, ale skandování, jako učitel když říká verše časomírou a žáci po něm sborem opakují. Slova banální, ale neodbytně se vtírající a nutící jazyk, by je vyslovil, opakoval do úmoru.

„Pěkné hodiny střídají se s šedivými banalitami.“

To byla jedna věta, jedna slova. Kde je slyšela? Mořila se dlouho, ale upamatovati se nemohla.

„Chceš, abych sešílel?“

Druhá slova. Kdo sešílel? A proč ta slova tak týrají? Proč chtějí býti vyslovena? A proč se srdce při nich lítostně chvěje? Komu to bylo řečeno a kým?

Vzpomínky? Pojednou se jich bála. A styděla. A přece plížily se kol ní, zlodějsky, aby jí ublížily.

Náhle zaútočily a zároveň se vztyčily. V záplavě požáru, jejž založily.

Již věděla, kdo to řekl, co ji trápilo. Řekl to Era, její Era! Ona je Romana Jírová, choť slavného muže. Velikého muže! Ona ho učinila velikým, že nic se ho nemohlo doteknouti, že byl nedosažitelný.

A přece ne ona, ale talent a štěstí. Ona byla jeho osudem. Ničím více. Myslila, že chtěla býti jeho štěstím, ale byla jen jeho osudem. Tak jako byl Era osudem jejím.

Jak pohodlno je říci: Osudem! Člověk je pojednou bez viny, ale též bez zásluhy. Pouhým živokem, tvorem svého prostředí.

Era!

Proč ji to jméno už tak netěší jako včera? Proč už do toho jména něco jiného vkládá než slast?

Co bylo její svatou povinností, kterou zanedbala? Aby před ním zachraňovala. Před Erou! Ale koho? Lidské duše. Mušky omámené světlem a řítící se do záhuby. Třeba bylo jen býti bedlivou strážkyní za noci u otevřeného okna.

Paní Romana vstala a přistoupila k oknu. Byla zsinalá zora. Vše vůkol spalo, jen v koutě epileptická žena bručela. Na nedaleké věži odbíjelo pět.

Okna plakala v lijavci, špinavé mraky táhly nízce nad kouřící se zemí a nebylo jasno, kde končí páry a začínají mraky.

Paní Romana našla zrcadlo. Obrátila se zády k oknu a pohlédla od něho. Ale rychle je odložila. Tak se zhrozila. Proč se vůbec dívala? Chtěla se něčeho zachytiti, něčeho krásného — a osud nastražil jí zrcadlo. Nebude mít štěstí celý den. Zalkala. A v odpověď bylo jí veliké lkání větru, jenž neval lichotně jako včera, ale chladnými proudy uléval každý roznět, hrozil, podvracel. A nikde opory, nikde vlídného zásvitu, i ona točila se mezi zvadlými listy nad zatuchle se pařící pěšinou zahrady.

Vrcholy se jí zahalily. K zemi! volal na ni vítr a dešť.

Láska — život — Era! Kam zmizel jas těchto pojmů. Byly to skutečnosti či přízraky? Zde vše je sen — pravý život je v klidu. Tak řekla královna a císařovna a tak znělo jí z dáli a výše, jako hlas hodin s neviditelné věže. Otřásla se mrazivou osamělostí.

A zase opakovala: Pěkné hodiny střídají se s šedivými banalitami.

Pěkné hodiny! Nemohla si ani pěkný okamžik přikouzliti, natož hodiny! Včera přicházel jich celý chorovod.

A nyní jí přišlo na mysl, že řekl to Era, když vzpěčovala se ho provázeti do kabaretů, když nevkus a sprostota jeho bavily, ji urážely.

I to musí ovšem na světě býti, jako stín podle světla. Proč ona chtěla jen po vrcholech, po výsluní choditi a ne v blátě? Co tím mínil Era? Že v každém z nás žije kus zvěře. A dodal frivolně, že člověk nesmí býti blaseovaným.

Blaseovaností zval její nechuť k banalitě, jejíž krása jí byla skryta, k nízkosti, k hospodským nepříčetnostem, jichž oprávněnost v životě snad Era chápal, ale ona nikoli.

Smíšená strava prospívá organismu nejlépe, řekl Era a strhoval ji s vyšších snah, smál se její „vypiaté linii“, tvrdě, že linie života je vlnitá, má své vrcholy i nížiny. Psal na její adressu veršované satiry, vtipkoval o pathetičnosti a tázával se jí, co jí dává slavný magistrát za to, že filantropií přejímá, jako Šimon kříž, břemeno chudinství s beder obce? Stala se totiž funkcionářkou v různých spolcích a vykonávala převzaté funkce svědomitě.

Era persifloval sirotky, jesle, polévkové ústavy, záštitu dívek, vše, co bylo jí prací vážnou, vyžadující oběti hmotné i duševní.

Bál se, že z nějakého brlohu chudiny přinese mu domů nakažlivou nemoc. A přepínal své obavy.

Ale věděla Romana dobře, odkud vyvírá jeho ironie. Nikoli ze zlého srdce, ale ze sebelásky nezřízené a překypující.

Mrzelo ho, že pro nevděčný proletariát se žena jeho, část jeho já, snižuje, že dochází v cizím zájmu k bohatým měšťákům, kteří odbývali ji jako dotěrnou neb, což hůře, laškovali, jako by vábila a humanitu jen předstírala. Tvrdil, že zná muže venkoncem a nevěří pranikomu.

(A což když on jí přiváděl trosečníky, aby se jich ujala, vymohla jim nějaké místo, existenci, z jakého motivu on tak činil?)

Říkal jí, že by si přál, aby ona byla vysoko, všem nedosažitelná, aby nepsala prosebné listy jménem toho neb onoho spolku, aby rukopis její nebyl žmoulen ve špinavých prstech ševců a kožišníků. Ba

přenáhlil se jednou tak, že řekl, že domáhání se milosrdenství nemá daleko k prostituci.

Dovedl jí stížiti vše, čemu se oddala v nejlepším úmyslu, znešvařiti vše, k čemu přilnula hlavou i srdcem.

A nemohla mu rozumově ani dobrou odvetou vyvrátiti jeho námitky, ač snad na to čekal, a když mlčela, sám mnohé, co tvrdil, zpřevracel v opak.

Cítila, že Era vyslovuje jen mínění ohromné většiny společnosti, že sám tak nesmýšlí, ale hněvá se, že jiní, kteří jí neznají, mohou hledati motivy nízké v její snaze.

Vždyť ji miloval!

O tom nepřestala ani v největší své tísni nikdy pochybovati. Až nyní . . ?

Ale jaká byla ta jeho láska! Byl spisovatelem. To znamená, že měl několik duší. Krásnou, oddanou všemu vznešenému, milující čistotu a ušlechtilost a zase blátivou, libující si v nejnižší všednosti a zase sžíravě analytickou, nešetrnou k sobě i k jiným. A jinou zase hříšně všetečnou, pro niž nebylo zapovězených bran, necouvající ani před krvavým bolem, ani před pádem anděla. Démon, ďábel a anděl byli v něm sloučeni k podivné spoluvládě.

Jaká byla jeho pravá duše?

Ona hledala ji v jeho lásce. A přec měl srdce pusté. Namlouvala si, že ona je vzdělala, zušlechtila, ale obelhávala jen samu sebe.

Byl spisovatelem, tvorem ohromné, vše přetvořující, ale též vše potlačující fantasie.

Kleté despotky, která učinila z něho ostrovida, pronikajícího k nejzazším možnostem věcí, vnímavost mu otrávila analysou, v jejíž lučavce i nejušlechtilejší kovy rozpouštěly se v břečky. Lítice vidoucí ve všem především zlo a vyvolávající zlo. Za to pudům jeho dodala živelní prudkosti a nezkrotné síly.

A především ujařmila, zpustošila srdce, že nebylo v něm oddané a trpělivé prsti, v níž zachytil by se kořínek obětavosti a sebezapírání.

Jeho názory o ženách! Ideálem byl mu tvor motýlovitý, bez myšlenek, jen s pudy, v slunci a teple si hrající, tvor nevědomý, naivní, nežádostivý. Taková průhledná muška.

A on aby nad muškou čněl jako věž.

Žárlil na vše, v čem ženu svou nepřevyšoval. Na znalost cizích řečí, na její jmění i na její praktický smysl. Žárlil na každou jednotku časovou, kterou věnovala něčemu jinému, než kultu Erasma Jíry. Zamykal jí knihy, aby nemohla čísti, ruční práce i psací náčiní i šatstvo, aby nemohla vyjíti, když on byl vzdálen, aby myslila jen na něho a náležela jen a jen jemu. Mačkal jí ramena, když se zamýšlela nad něčím, co netýkalo se jeho, hněval se, když v noci usínala dříve než on, neb když nebděla, když on byl chorý. Nepochopoval, že může ona cítiti a žíti normálně, když on byl v ekstasi neb bolesti. Žádal od ní, by vymýšlela milostná oslovení, raffinované přízvuky a svůdné pósy, aby byl překvapen, rozohněn, pobaven.

Tvrdil, že není tuctovým mužem, na to aby nezapomínala.

Ustupovala mu napřed ráda, pak ochable a na konec se bránila. Samota stávala se jí žádoucí, jako herci pobyt mimo jeviště, aby odpočinuly si na čas, tělo i city.

Ba věru, že herečku by z ní udělal, z ní, které nic nebylo vzdálenějšího než pósa. Vždyť, vidouc, že na to čeká, nebyla s to želané slovo vyřknouti a kdyby život i smrt od toho závisely.

Herečku z ní chtěl míti, z ní, která se tak špatně vyjadřovala a nejtajnější city si stydlivě chránila, bojíc se o jejich pel a křehkost. —

„Milostpaní, snídaně!“

Karlička stála před paní Romanou s podnosem, na němž byly šálky s mlékem.

„Dobré jitro!“ děkovala paní Romana berouc svůj šálek.

„Pomohu při oblékání,“ nabídla se Karlička.

„Děkuji!“

Venku ustal dešť a zvolna se rozjasnívalo.

Opatrovnice otevřela okno a svěží, vlhký van zaproudil dusnem pokoje. V listí stromů chvěly se stříbrné slzy, hlasy probírajících se ptáků zněly nějak zachříple. Temné praskání a lokání znělo od země, na níž ležely servané květy keřů i stromů. Hluboké rýhy vodní brázdily cestičky v zahradě. Bílá kočka plížila se po jedné, otřepávajíc pacičky, kdykoli šlápla do mokra a krčíc se, kdykoli žabka před ní vyskočila.

Páry vystupovaly nad vrcholy stromů, řídly a mizely někam v půlnoční stranu. Na západě bledl srp měsíce mezi mraky.

Z nedaleka slyšeti bylo vrzání zahradníkova kolečka a hubující lidský hlas.

Vše se zvolna měnilo do jasu a tepla.

I mlžný obraz Erův se proměnil, nové teplo z něho zadýchlo.

Posuzovala ho příliš přísně. Ubližoval-li jí, nebyl přece zlomyslný. (Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Z NOVÝCH BÁSNÍ GUST. R. OPOČENSKÉHO.

CIZI KRAJINA.

Hle, po pěšinách, v údolí
je plno tichých, bledých stínů.
Stín rozběhl se po poli
a k potoku až za olšinu.

V daleku slunce zapadá,
ve stínech leží podrost mladý.
Tak divně mi to připadá!
Jako bych šel už jednou tady.

Jako bych jednou tady šel
už s kýmsi ruku v ruce kamsi.
S někým, jenž rád mě kdysi měl . . .
Však marně vzpomínám si.

A všady vidím kroků svých
nejasné, zapadlé již stopy.
Podivný smutek vane z luk,
jejž srdce nepochopí.

Ve stínech leží krajina
tak divně známá a přec cizí.
A člověk marně vzpomíná:
— Ta cesta, jež se tratí v břízy!

Ty nízké olše pod lesem!
Ty kamenité stráně chudé! —
— Jen jednou tebe ztratil jsem
a nalézám tě přece všude . . .

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Tíseň vymizela, nitru se uvolnilo. Nebál se ani stařeny Peškové, ani slečny Valečkové, ani Kuliše. Shledav, že potkává učně Vincka Zavázala v Hybernské ulici, vycházel z domu o čtvrt hodiny dříve a nikdy již ho neviděl. Od sládka Jaroše přinesl si rukopisy a večer pracovával. Mařce vysvětlil, že je to práce školní, kterou mu ředitel přidělil. V lednu, když se starostlivě žena vyptávala na jeho zdraví a když předhodila, že snad se souží pro nedokončené zkoušky, rozhodl se tuto starost její odstraniti. Přišel jednou domů živěji než jindy a usednuv k ní na pohovku prohodil:

„Tak — už je to odbyto!"

„Co?" otázala se zvědavě uchopivši jej za ruku. „Co je odbyto?"

„Zkoušky. Už to mám s krku. Dnes jsem je provedl; a znamenitě!" mluvil hbitě a rozhodně.

„Dnes? Zkoušky?" volala radostně. „A proč jsi mi nic neřekl? Neměla jsem tušení, že se k nim připravuješ."

„Nechtěl jsem ti způsobit starosti. Byla bys na to stále myslila a darmo se trápila. O vánočních prázdninách jsem se ve škole připravoval, abys nevěděla."

„Proto!" zvolala. „To tedy byla ta školní práce. Chudáku! A to už máš všechno odbyto?"

„Všechno. Na zimu dostanu již pevné místo."

„Opět na Smíchově?" otázala se radostně položivši rychle nápadně teplé své ruce na jeho hlavu.

„Nevím. Sotva. Na tom však nezáleží. Hlavní je, že mám zkoušky!" odvětil pozvednuv ramena. Oči jeho zasvitly.

Zlíbala jej s veselým, nezadržitelným rozjásáním. Vyptávala se pak na průběh těchto dnešních zkoušek. Vypravoval jí mnoho podrobností, jež sebral náhodou od různých studentů na Karlově náměstí a na Letné, a všechen se tím rozplamenil. Tchán, který seděl v kuchyni, vyrušen živým hovorem tím vstoupil do pokoje a uslyšev od Mařky, že dnes Jiřík dokončil všechny zkoušky, rozradoval se. Pohazoval rukou a neustále opakoval: „Co pak Jiřík, já věděl . . . ten umí dobývat světa!" Dodal ještě po chvíli: „Bude větší příjem a Mařka nemusí vydělávat. Teď, až bude rodina, nebude mít času." Pohladil ji vyhledav opatrně oběma rukama její hlavu. Přitulila se k němu. Zasmál se.

Kvíčala uvažoval již o tom, že Mařka nebude moci v tomto stavu dlouho šíti a že bude nutno, aby se šetřila. To, že brzy přestane chodit po různých, neznámých domácnostech, kde číhalo nebezpečí, utěšovalo jej, a bylo mu příjemno, že brzy již z domova ani nepůjde. Bylo však třeba postarati se o vedlejší výdělek.

Ještě nikdy v manželství svém nebyl tak uklidněn a bezpečen jako nyní. Každý stín odháněl lehce se tvořící lží, aniž si toho povšiml, vše bylo mu snadné, a stále si opakoval, že je Mařce nutno klidu.

Ke konci ledna, za mrazivých dní, kdy byly ulice plny prachu a kdy propukla chřipka, pocítil jednou odpoledne zmalátnělost. Večer zanaříkal si, že mu není dobře a brzy potom ulehl. Nespal však té noci. Všechen zmořen ráno povstal; pocítil však, že se sotva na nohou drží a že nebude s to jíti do úřadu.

Mařka, jež si toho všeho povšimla, starostlivě řekla:

„Lehni si, dnes nemůžeš do školy. Jsi bledý a slabý.“

„Ano, ale—,“ pronesl kvapně zaraziv se znenadání. Ústa jeho zůstala otevřena, oči se přivřely.

„Nestarej se, sama tam doběhnu,“ řekla spěšně plna náhlých pohybů.

„Kam doběhneš?“

„Do gymnasia na Smíchov omluvit tě.“

„Mne? Proč? Ty?“ volal vytřeštiv neklidné své oči.

„Ano. Kdo jiný by tam došel?“ divila se.

„Ne, nikam nepůjdeš,“ mluvil nevrle a jako zmateně. „Co tě to napadlo? Proč? Mně není tak zle. Sám si tam dojdu.“

„Nemůžeš, to nedovolím!“ řekla rozhodně. „Ty ne!“

„A ostatně není toho třeba. Napíšu dnes dopis řediteli. Zítra ho má.“

„Ano, napiš. Vezmu ho teď na poštu,“ spěchajíc ke stolku pro papír pravila Mařka.

„Teď? Ne, jsem unaven. Nezdržuj se. Napíšu ho potom. Času je dost!“ mluvil nepřívětivě položiv se na postel.

Mařka přisvědčila a jala se oblékati. Odběhla pak k otci. Brzy se však vrátila, úplně již na cestu připravena. Jen klobouk a jehlice držela ještě v rukách.

„Omluvím se,“ řekla, „přijdu domů. Sám tu nemůžeš být.“

„Ne!“ vykřikl zlostně, zesinav ve tváři. „Nevracej se, není mi zle!“

„Bojím se. Kdo by ti tu posloužil? Chci se vrátit, nezlob se na mne!“

„Nezlobím se, ale je to zbytečno. Mne pouze trochu hlava bolí. Nanejvýš to bude chřipka. To je toho!“

„Nehněvej se,“ chlácholila jej, „zdraví je nejpřednější. Kde bychom se teď octli, kdybys stonal?“

Mlčel položiv si ruku na čelo. Hlava i oči neobyčejně jej bolely. Skulinami mezi prsty pozoroval Mařku, jež si posazovala klobouk na hlavu. Dívaje se na pozdvižené lokty její i na obraz její v zrcadle pocítil z nenadání zvláštní prudkou úzkost u srdce. Současně s touto úzkostí napadlo jej něco povážlivého.

„Mařko!“ zavolal na ni. „Pojď sem, ukaž se mi!“

Přiskočila k němu sklonivši se. Velké oči její byly plny starosti.

„Ty tam chceš jít — viď?“ řekl tiše, ale neobyčejně přísně.

„Kam?“ zašeptla.

„Na Smíchov.“

„Ano, zajdu tam. Času mám dost. Bude to nejrozumnější.“

Kvíčalovy světlé oči zatěkaly ustrašeně ke stropu. Klid, jenž se u něho náhle na okamžik zjevoval v takových nebezpečných chvílích, a z něhož rostly obyčejné jeho lži, i nyní se dostavil. „Jen opatrně, jen opatrně,“ šeptal si, maje dojem, že někdo jiný pronáší tato sílivá slova, a že jako cosi hmotného proplétají se s úpornou bolestí jeho hlavy.

„Pravda, bylo by to moudré,“ řekl mírně a položiv ruku na rameno ženino, mluvil dále: „Ale nač bys tam běžela? Mně vlastně není špatně. Byla to asi mdloba. Míval jsem takové záchvaty. Znám to. Není to nic. Za chvíli bude dobře. Lépe udělám, půjdu-li do školy. Myslím, že se na vzduchu úplně vzpamatuju.“

Po těch slovech povstal a jal se oblékati. Mařka ho nepřemlouvala. Myslila si, že brzy sám nejlépe sezná, může-li nebo nemůže-li jíti. Ačkoli velice byl zmalátněn a bled, přece se překonal a za krátko byl oblečen.

„Vidíš, už teď je mi lépe,“ řekl zachytiv se stolečku. „Na vzduchu se úplně vzpamatuju.“

„Kdyby ti však nebylo ve škole dobře, jeď domů,“ zaprosila Mařka.

„Ano, neměj pražádné starosti. Vyřídím si tam něco a budu-li jen trochu sláb, okamžitě se omluvím a pojedu.“

„Ale přece jen špatně jdeš,“ prohodila povšimnuvši si, že zavrávoral.

„Je mi však rozhodně lépe. To přejde. Nic jiného . . . ta moje mdloba to byla.“

„Pojedeme elektrikou,“ prohodila, když vycházeli z domu. Vzduch byl mlhavý a mrazivý. Vsedli do motorového vozu.

„Kde ty dnes šiješ?“ otázal se ohlednuv se rozpačitě po protějších domech.

„V Karlíně, ale pojedu s tebou až na Smíchov.“

„K čemu?“ vzrušil se. „Pojedu sám, není mi už nic.“

„Ó, je,“ pronesla vážně. „Přemáháš se, ale jde to těžko.“

„Dobrá, pojedeš tedy se mnou až k státnímu nádraží. Uvidíme, jak mi bude. Pak se odloučíš ke Karlínu.“

„Ano,“ souhlasila. Přitisknuvši se k němu zašeptala: „Není ti zima?“

„Není.“

„Celý se chvěješ.“

„Ach ne!“

U státního nádraží přestupovali. Mařka cítila, že je muži stejně jako prve a neopouštěla ho. Vstoupila k němu do přeplněného vozu, jedoucího k Havlíčkovu náměstí. Chtěl tomu zabrániti, ale bylo již pozdě. „Co teď? Co teď?“ myslil si stoje nepevně na podklesávajících nohách. Mladík, jenž poznal na něm, že churaví, postoupil mu místo, aby si mohl sednouti. Mařka vděčně mladíkovi poděkovala. Kvíčala schýlil hlavu a opět jej napadlo: „Co teď? Jak to provedu?“ A zvláštní těžká omrzelost naplnila všecku jeho hruď. V tu chvíli jako by mu bylo vše lhostejno pomyslil si, že lidské pachtění je bláhové a neúčelné, a všecko že je marnost, i jeho starosti i Mařčina opravdovost. Brzy však se vzpamatoval a jakmile se blížili Václavskému náměstí všechen se znepokojil. „Musím vystoupit, musím se omluvit,“ šeptal si, snaže se pozvednouti těžkou hlavu. Mařka, stojící vedle, sklonila se k němu.

Vzal ji za ruku a nepatrně ji stiskl.

„Musím zde vystoupit,“ řekl a usmál se. Tvář jeho úplně byla klidna, oči nápadně tiché.

„Proč?“ podivila se starostlivě. „Je ti špatně?“

„Ne, ale vzpomněl jsem si, že musím zajít do Sudova nakladatelství pro korrektury panu řediteli.“

„Jaké korrektury?“

„Pan ředitel vydává učebnice. Žádal mne, abych mu dnes zašel do tiskárny.“

Sestoupili. Kvíčala šel chvíli dosti pevně. Tvář jeho zčervenala. Zdálo se, že je mu lépe. Poradil Mařce, aby odešla již, že jí nepotřebuje a sliboval, bude-li mu nevolno, že se okamžitě rozjede domů. Ona však neuposlechla. Dovedla jej k nakladatelství a řekla mu, že naň počká.

Zašel do domu a kráčeje nádvořím ke schodišti pocítil, že vrávorá a že sotva nahoru vystoupí. Tvář jeho rychle zbledla. Opřel se o zábradlí a čekal, objeví-li se tu někdo. Dělníci i úředníci přicházeli. Přišel šedivý přednosta Kvíčalův, schoulený v ošuntělém kožichu. Oklepával omrazky s bot. Kašlal. Přihmouřené oči jeho velice byly bystré a čilé.

Kvíčala oznámil mu, že je churav a že se musí vrátit domů.

„Člověče, proč neležíte? K čemu jste sem šel? Mohl jste vzkázat nebo napsat!“ napomínal jej starý pán kyna mu rukou a vystupuje již po schodech.

Kvíčala rozpačitě se usmál napřimuje se, ale neměl sil. Poroučel se a odcházel k Mařce. Hleděla naň zvědavě.

„Korrektury nenesu,“ pravil ihned, „poslali je včera poštou, ale jsem rád, že jsem tam zašel. Zatelefonoval jsem panu řediteli, že jsem nemocen. Řekl, že si musím lehnout, do školy že mu nesmím přijít.“

„Pojedeš tedy domů?“ zvolala radostně zavěsivši se za jeho rámě.

„Ano.“

Vsedli opět a vraceli se domů. U státního nádraží přestoupil Kvíčala sám. Mařka odjížděla do Karlína omluvit se. Slíbila, že se za nedlouho vrátí. Ulice byly plny hlučících nákladních vozů. „Unavilo mne to, unavilo mne to,“ myslil si Kvíčala do pravidelného tlučení kol, slučuje slova svá s těmito nárazovými zvuky. Byl však klidný, jako by se nebylo nic stalo. Jen hlava jej opět nesnesitelně bolela.

U plynárny vstoupil na zadní plošinu starší muž, as padesátník, v odřeném dlouhém zimníku, spravovaných botách, nesoucí v obou rukách množství starých věcí. Kvíčala povšiml si těch drobností. Byly to rámečky, obrázky, plechové nádobí, dřevěné hračky, lucernička, zrezavělý budíček, dětská šavle a různé věci ještě. „K čemu to sbírá?“ myslil si, a měl dojem jakési tíhy z této myšlenky. V tu chvíli neznámý muž postoupil o krok ku předu a Kvíčala spatřil jeho hlavu. Byla zvláštní, nápadná. Pod starou čepicí se žlutým lemem (takovou, jakou nosí úřední sluhové,) vysypávaly se dlouhé, vlnité, mastné, černé, značně prošedlé vlasy. Tvář byla červená, oči černé, plnovous krátký. Pohled muže toho byl nepříjemný, snad až drzý. „Bože, odkud toho člověka znám?“ okamžitě Kvíčalu napadlo. Nemohl si však vzpomenouti. Měl dojem, kdyby ho nebolela hlava, že by si ihned vzpomenul, že pouze toto hrozné bolení brání vzniku vzpomínek i představ, a napřímiv hlavu snažil se vzpamatovati se. „Odkud ho znám?“ ptal se s jasnější myslí.

Pojednou se tvář jeho proměnila. Zvláštní udivení i zaujetí ji vyplnilo. Pochopil, že ho nezná ze skutečnosti, ale že ho viděl ve snu. Byl to tentýž muž, který tehda v oděvu beduinském v kostelní lavici pod korouhví sv. Václava seděl vedle něho. Podivné toto poznání velice Kvíčalu vzrušilo. Chtěl se na člověka toho ještě lépe podívati, ale rty se mu stáhly náhlou nevolností a ošklivostí. „Ano, je to on,“

myslil si, „zdálo se mi o něm tehda, vzpomínám si, tehda, jak jsem se tak rozčilil a znepokojil. Nejprv to byla Mařka. Šeptala mi, že se do mne zamilovala a že se otráví, ale pak to byl tento člověk. V bílém beduinském šatě byl příjemnější. Teď je protivný.“

Když za chvíli Kvíčala vystupoval, svěsil hlavu, aby mu neznámý muž nemohl pohleděti do tváře.

Mařka vrátila se za půl hodiny. Nemoc Kvíčalova potrvala týden. Byla to dosti silná chřipka se značnými horečkami. Přečkal ji šťastně. Po všechny první dni vzpomínal neustále na onoho člověka, s nímž se setkal v motorovém voze a jenž nápadně podobal se onomu Beduinu z těžkého snu jeho. Když pak se zotavoval, uvědomil si starostlivost i péči ženinu a bylo mu čehosi líto. Nemohl se podívati na Mařčiny ruce, jež nikdy nebyly jemné, nýbrž stále zpracované, aby ho srdce nezabolelo. Sedával tiše vedle ní, hladě ji zvolna a jemně, s pohledem upřeným v prázdno. V těch dnech cítil, že je nápadně dojata a že plna je vděčnosti. Povšimnuv si jednou večer, když chodil již do úřadu, že cosi psala u jeho stolku, zatoužil přečísti si tyto její poznámky. Byl přesvědčen, že byly o něm. A byly. Nalezl náhodou v zásuvce v kuchyni Mařčin sešitek, kam si vše možné zapisovala, a tam za receptem na moučník spatřil několik jejích vět o sobě. (Pokračování.)

Zdeněk Broman:

BALLADA.

KARLU NEDBALOVI.

Šumí les a voda zpívá.
Podvečer je divné krásy.
U potoka dívka sedla,
rozplítala černé vlasy.

Černé vlasy rozplítala,
zamyšlenou hlavu věsí;
‚Proč jen pro mne, proč jen pro mne
někdo milý nepřijde si?‘

Jako jaro bez sluníčka,
jako slavičí hruď němá, —
taková je dívčí duše,
dokud štěstí lásky nemá...

Rákosí se rozšustilo,
vlny tleskly z čista jasna.
Loďka před ní s mladým hochem:
„Jak jste krásná, jak jste krásná!

Proč se dme vám hruď a bouří?
Co v té krásné tváři bolu!
Utiším vás, utěším vás!
Ke mně v loďku vstupte dolů!“

Podal jí své chladné ruce,
zvedla se a seskočila.
Vlny tleskly, jako šipka
vjela v proudy loďka čilá.

‚Kam až poplujeme spolu,‘
za okamžik tiše hlesla.
Upřel na ni divné oči,
pustil z dlaní obě vesla.

„Daleko my poplujeme,
tůní, řekou, jezem, vírem,
kolem pustých skal a ssutin,
až se octnem v moři širém.

Vlny budou naše lože,
rybí oči naše svíce —“
‚Navraťme se‘, zavzdychala,
‚navraťme se!‘ —
„Nikdy více!

Na dně nesmírného moře,
jež jak bouře šumí všady,
strmí čarný černý zámek,
plný krásy, plný vnady.“

‚Poznávám tě nyní! Běda!
Zlým jsi hostem! Vodník jsi ty!
Navraťme se, navraťme se!...‘
— „Nikdy více“ — hlas děl skrytý

z vln, jež hučely tak lstivě,
ježíce své divé kštice...
‚Navraťme se, — navraťme se...‘
„Nikdy více! Nikdy více!“

V. V. Škorpil:

JANA NERUDY KORESPONDENCE VYSOKOMÝTSKÁ.

V.

(XXX.) Můj milý,

Dostal jsem dnes od otce psaní. Zarmoutilo mne — však víš, čím. Hlavně ale tím, že vidím ve všem dle mého náhledu neodůvodněný chvat, a již proto se bojím, aby otec starý neupadl v nepříjemnosti. Dnes už mohu tu obavu vyslovit, nemůže se už zdát, že chci jeho zpytování položit překážky. Ale bojím se o něho. —

„N. F. P.“ jsem se dnes teprv vypůjčil z „Politiky“, u nás to nejspíš někdo pro domácí zábavu stopil. Ve mnohém frapantní podobnost Daudetovy kresby se Sabinovskou skutečností — ovšem mouchardství musí as často cos podobného vypěstovat. Chtěl jsem již jednou napsat o Sabinovi také článek takový, ale pořád to na mne sahá; protiví se mi líčení takového chlapa, a také myslím, že líčení není ještě vhod. —

Arbesa Tvůj pozdrav potěší. Je to člověk jako máslo měkký. Od pohřbu své matky ještě do hospůdky nepřišel. O pohřbu plakal jako dítě. Byl jsem ovšem také přítomen, ač byl pohřeb v sobotu o 3. odpol.

O Holubovi nevím nic, totiž nic určitého. Plno pověstí, většinou komických. Zdá se ale, že se něco nad ním stahuje, včera, předevčírem už byly inserty proti němu.

Chceš-li zrovna, dej některému sluhovi redakčnímu příkaz, aby schovával listovní marky, a pak mně jich balíček pošli. Jedná se o present pro Jeníka, synka — paní Malé. Neboj se, udal bych Tebe co pramen.

Se srdečným pozdravem

Tvůj Neruda.

* * *

(XXXI.) Můj milý!

Po velkém kataru očním Ti zas píšu. Téměř 14 dní jsem p r a n i c nečet', psát jsem bohužel předce musel. Chytil jsem si to jako obyčejně v divadle, jen že mě tentokráte oko zmohlo. Jsem mrzut.

Tatínkovi jsem psal. Bojím se, že s mým listem spokojen nebude, právě proto, že jsem v něm pranic nepsal. Vyhýbám se té záležitosti jisté, protože nesouhlasím, a on to jistě pozná. Ale těší mne aspoň to, že nevrhají se na něho po celé čáře, jakž jsem se bál. Dva kousky moravské jsem Ti poslal.

Prosím Tě, kdybys se moh' ňák šikovně dovědít, jeli Truxa s t a b i l n ě kdes ve Vídni engažován. Že prý při „Vorstadtztgu“. V tom případu by nemohl zůstat členem našeho spolku — jinak mu vyprší lhůta a on jím může zůstat již povždy.

Nebyla by to věru příjemná přítěž pro spolek, jeť Truxa — Skrejšovský II. Zavděčíš si mne tím, ale musíme vědít něco určitého.

Tak teď rediguju „český divadelní Dekameron“ — tak si považ. Totiž — rediguju! Ještě skoro nic nemám. Ale b u d u m í t !

Jsem zatím Tvůj se srdečným pozdravem

Neruda.

Piš mi!

Tenhleten týden přinesou „Humóry“ podobiznu Bekovské. Pošlu.

* * *

(XXXII.) Můj milý!

V loni jsem v březnu přistoupil k víd. akad. spolku co člen p ř i s p í v a j í c í. Patrně musím letos platit zas. Ale nevím, mnoho-li. Nerad bych dal víc a nerad zaslal míň; nechci, aby mně řekli „špína“ a nóbl být teď nemohu. Znáš-li náhodou příspěvek, napiš mi jej.

Dostal's od krásné Turkyně psaní? Dal jsem jí kopert, abys byl překvapen. Je hezká, má kus routiny už a kus talentu. — Betkova pronikla, to jsem rád! Vyčkal jsem den naschvál s vlastním referátem, byloť známo, že se jí ujímám. A všichni ji chválí, ba i věčná umíněnost Guthova šla náhodou v týž tenkráte směr.

Záležitost Tvého otce moc zde kalí vodu. Žeť musil přijít s tím právě teď, v té nešťastné Woltmannovské době! O tři měsíce dřív — nebo později! Nejspíš bude polemika; ať otec vyhne se v š e m osobnostem a udrží se zcela na poli opravdové vědecké kritiky. „Pr. Ztg.“ zpívá už gaudeamus.

Kdy přijedu? Jo, vědít to! Ještě si tu musím spravit některé dluhy a pak hned. As na čtyry dny alespoň.

Dnes Ti udělám radost a vezmu Tvůj kopert. Kdybys byl neprosil, byl bych napsal: V. K. Š., spisovatel český, básník „Z ňader“, atd. atd.

Na tapety se těším. Se srdečným pozdravem. Tvůj Neruda.

* * *

(XXXIII.) Dnes píšu Tvému otci.

Upřímně řečeno, mně se nepodobá, že těmi několika poznámkami, kteréž k historii literatury učiněny, je věc vyčerpána. Podobné námitky učiněny již jednou a nepronikly. Ale nemám v té věci soudu, víš to dobře, neodvažuju se rozhodnout.

Schulze jsem pobídl opět písemně — osobně jsem se s ním náhodou nesešel — a doufám, že přání Tvého otce, jehož netrpělivost pochopuju, již vyhověl.

Dnes jsem byl zase interpellován v „Um. Bes.“ stran Siemiradzkého. Snad má některý ten „Künstlerverein“ vídeňský adresu jeho?

Včera večer jste obdrželi asi již sensační zprávu z Jindřišské ulice? — !

Jsem nervósní a takové věci mne rozčilují velice.

* * *

(XXXIV.) Nepíšu Ti. A sice hlavně z toho důvodu, abys se za ten čas trochu utišil. Věci podobné musí se brát vždy chladně a objektivně, i v případu tom, jsou-li sympatie osobní, jako jsou u nás — u Tebe, a věř, že také u mne! — Jsi už tichý?

Vidíš, to s Tesařem je také věc velmi zlá. Byl u mne, mluvil o článku svém a pak jej dal Šulcovi. Já článku ani nespatřil. Šulc dal úsudek Julkovi, že je to nevčasné a také že to neobsahuje pranic než mazání do čítanky. Julek ovšem odmítl. A je to vskutku nevčasné. Tesař měl článek až bůh ví kdy — v šupleti. Již dobře před rokem mně Čermák o něm vypravoval; když jsem ale řekl, že bychom mohli snad do něho nahlédnout, nebyl k dostání. Teď ale, když jsou vody rozvařeny Woltmannem, přijde. Není v tom taktu, hlavně ne journalistického. Ještě kdyby měl Tesař něco vskutku věcnatého, ale toho prý tam n e n í.

Co se týče Paříže, zdá se, že tam předce budu musit. Snad v červnu — na 4 neděle ! ! Kam s tím! A k tomu podobá se ještě, že v týž čas by tam také Julek zajet chtěl — nové pak utrácení času pro mne, a toho času je tak málo. Bojím se literární blamáže, a bez n ě j a k é h o slušného studia předc není ani možno z P a ř í ž e a z jeho v ý s t a v y něco kloudného psát!

Snad tam budeš asi v tutéž dobu? To by bylo arci příjemno. V případě tom mohli bychom snad již na cestě se někde sejít.

Takto — zabředl jsem do jakés literární sterilnosti, z níž nevidím ještě konců. Snad jsem se v loni příliš mnoho vydal. V tom ohledu by byla arci cesta do Paříže pravý med!

Prosím, pozdrav mně srdečně svého otce.

* * *

(XXXV.) 19. dubna 1880.

Můj milý!

Nemluvil bych ani o tom, ale jsem přesvědčen, že Tě alespoň tatínek na to upozorní. Ty se arci jen usměješ, ale já jsem předce jen zas od rána nervósní. Ta lokálka v „N. L.“ překvapila; ale nemysli si, že měl na ni Julius vliv, s k u t e č n ě ne.

Vždyť jsem řekl, že „Illustrierte“ nenechá mnohého spát.

Vím, že nijak neodpovíš, nejsi jmenován a Tvoje oddálené postavení Tě také nijak k tomu nevede, abys odpovídal zbytečně, ale předce Tě výslovně žádám: neodpovídej! Odstonal bych to j e n o m já, duševně i hmotně. Polemika mezi Tebou a „Národními“ by se psala jen a jen na mých zádech. Nejsem na to ale ani dost mlád ani dost zdráv.

Ovšem se rozčiluju zbytečně, věc jednoduše padne a zítra už nikdo nebude mít ani tuchy o ní; ale nemohu si pomoci.

Tak mám pořád něco.

Se srdečným pozdravem

Tvůj Neruda.

Teď je u nás všechno nedůtklivé jako mimósa.

* * *

(XXXVI.) Můj milý!

Zdá se, že Ty už ani o nejdůležitějších událostech v Čechách nevíš, na př. že jsem presidentem žurnalistů. — Červíku!

A co se týče „Lumíra“, já nevím, ale mně se zdá, že nejsem ani dost málo straníkem, vidím-li, že v celém Německu nemají vskutku ani j e d i n ý l i s t hodnoty stejné. Je tam ukrutná, až děsná sterilita — tak velký národ a tak málo původnosti!

Smál-li Ty's se, že to poslední byla výmluva, mýlíš se. Mně se skutečně podobalo, jako bys neměl času ani chutě, abys odpovídal — Tannhaeuser zcela zapadlý. Už ale poznání, že se topíš, Tě může zachovat. Nežeň se, jen se nežeň, takto trop, co chceš!

Tvůj otec mně poslal dnes prospekt svého díla (hledám jej teď a vidím, že jsem jej zapomněl v redakci). Já nevím, ale já mám o našeho stařečka nějak strach. Zdá se mně napořád, že Mourek umíněnosti ho plete. Rád bych ho měl zachována

před nepříjemnostmi, a těm se ovšem nevyhne. Je na to snad již pozdě.

Pozdrav mně ho a vsrkni také sám můj srdečný pozdrav!

Tvůj Neruda.

* * *

(XXXVI.) Vidím, že z mé návštěvy teď ve Vídni nebude asi nic. Do svátků nemohu najisto a pak pojedeš do Paříže. Když ale nejsi ve Vídni — co tam?

Já se výstavy pařížské bojím. Kalkuluji totiž takto: naši mně nebudou moci dát asi víc než tak na čtyry neděle. Ale prosím, co chci ve 4 nedělích v Paříži!

Abych — a to již v parnu — byl po celý den ve výstavě, nikde jinde; vždyť by i ten čas sotva stačil, a já bych už proto, abych se neblamoval, věnoval všechen čas ten, věnovat musel studiím. A pak honem zpátky, honem zpracovat všechno — léto plné štvavé práce!

Budu hledět, možno-li, abych se z nepříjemného toho officia vytočil. — Do Paříže bych takto ovšem rád!

Z „Politiky" jsem se dověděl, že's psal o té polemice něco do „Messageru", myslím, že se tím k postavení Tvého starého otce přitěžujou centy. Nečiň toho, prosím!

Piš mi něco, a na všechen způsob dej zprávu, kdy odjedeš!

Se srdečným pozdravem

Tvůj Neruda.

Lvovi strhli včera zase osm set. Je zoufalý. Co pak se nedá pranic dělat?

* * *

(XXXVII.) Dne 7. října 1881.

Můj milý!

Nic mi nepíšeš — jsi snad churav? Napiš mi několik slov. Do Salcpurku jsem Ti poslal as 22. m. m. lístek a doufám, že's jej obdržel.

Sedím v Praze, ale předce o $^1/_{100}$ spokojenější než jsem očekával.

Dluh u „Slavie", který mne měsíčními splátkami tak mořil, jsem najednou zaplatil. — Vilímek mně půjčil těch pár set, za to mu budu musit alespoň rok psát zdarma, než to umořím.

Jen abych byl zdráv. Tyto dny zase očička. Vždycky se mně udělá ječné zrno uvnitř klapky, tlačí na oko, zanítí je do rudosti, a je malér. Čtyry dny doma — minimum. A ty dlouhé večery potom.

Tatínek už je doma, viď? Vyřiď mu mou úctu, prosím.

A piš najisto tři slova svému

Nerudovi.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Po druhé až uvidím, že lékárník slézá před vaším domem, přiběhnu a nepustím ho k vám. Schválně vás rozjitřuje, klidu vám nepřeje. Zneužívá vaší dobroty, všichni jí zneužívají. A vy to všecko přijímáte s beránčí odevzdaností a trpělivostí. Ve městě si vašich záležitostí s paní chotí nikdo nevšimne, jste tu už tak dlouho, že vás všichni považují za zdejšího člověka. Jste jejich zrovna jako já, oba jsme jejich! Váží si nás obou, neublížili by nám, protože jsme tu prožili svůj věk s čistýma, neposkvrněnýma rukama. Patočka vás dráždí, třeba ne ze zlomyslnosti, ale je to jeho povaha."

V radově duši bylo najednou, jako kdyby mu ji opláchl májový déšť. Neodpovídal doktorovi, jen se mu upřeně díval na pohybující se rty. — Ano, doktor je kouzelný lékař! Všechno vysvětlí, všechno uklidní a tak vysvětlí, že mu člověk musí věřiti i kdyby nechtěl.

„Vy byste se, doktore, už neměl ode mne hýbati," pravil nadšeně, „postaviti byste se měl u mne a měl byste mě chrániti. Vidíte, vidíte, teď volně dýchám! Jako kdyby se mně bylo nic nestalo, už to zas ve mně umlklo. Teď věřím, že přede mnou netajíte ničeho! A když tajíte, i to je správné. Ale promluvte s mou dcerou, pozvete si ji sem a vysvětlete jí podrobně mou situaci. Zakažte jí mým jménem, aby mě rozčilovala."

„Ani psáti nemusím, sama přijede! A nejprve přijde ke mně! Patrně chtěla přijeti včera sama, ale lékárník jí nepustil."

„Zcela určitě to tak bylo," přisvědčoval rada, „Hedva je přece jenom jinačí nežli zeť. Je jemná a citlivá. Její zvědavost není zvědavost Patočkova, její zvědavost je čistě ženská."

Tentokráte se doktor zmýlil: paní Hedva nepřijížděla. Napsala doktorovi obšírný

dopis, v němž mu oznamovala výsledek pátrání.

Za smutného sněživého dne četl doktor Hedvin dopis znovu a znovu. Když přečetl, zamyšleně se procházel po pokoji sklíčen a zmořen. Paní Hedva žádala, aby doktor došel k otci a šetrně mu řekl všecko. Výslovně upozorňovala, že je nutno, aby byl otec připraven svým lékařem na tuto nejstrašlivější ránu, poněvadž ustavičně hrozí nebezpečenství, že některý zlomyslník poučí otce třeba anonymním dopisem.

Doktor nechtěl věřiti vlastnímu zraku. S rukama skříženýma na zádech zadíval se do chumelenice, do divokého tance sněhových vloček.

Jako naschvál chumelenice neustávala. Aby doktor neviděl na náměstí, aby neviděl do oken radova bytu.

„Život přece jenom není krásný,“ pomyslil si, „hnusný a ošklivý je život. Veliký převrat se udál v lidech. Poklesli jsme, zdivočili jsme!“

Doktorovi bylo těsno v jeho pokoji. Zase nervosně přecházel a podlaha skřípala pod jeho těžkými kročeji. Nebylo lze se uklidniti. Myšlenky se mu v hlavě zvířily, hořkost mu prosákla až do krve.

Sněživá přeháňka v oknech náhle umlkla; obloha se vyjasnila a na chvíli se zamodrala. Doktor zůstal státi u okna a dychtivě se zadíval na zasněžené střechy protějších domů a na zasněžené náměstí.

Jako kdyby se vyjasnilo i jemu v duši. Sedl energicky ku psacímu stolu a napsal paní Hedvě odpověď.

„Zpráva o nedovoleném poměru vašeho pana bratra s jeho macechou hluboce mě vzrušila, bohužel však nemohu ve věci té u vašeho pana otce nikterak intervenovati, poněvadž se mně nedostává k tomu patřičných sil duševních. Přes to považuji za velmi nutné, aby váš pan otec byl zpraven o pravém stavu věci a mohl podniknouti něčeho k uhájení své cti. Jako lékař mohu vám potvrditi, že věcmi těmi bude beztak otřesené zdraví vašeho pana otce nebezpečně ohroženo, že tedy jako lékař vaše odhodlání schvalovati nemohu. Dobře rozvažte, nežli něco podniknete.“

Když dopis napsal, několikráte ho pročetl. Teprve při pozorném pročítání si povšiml vnitřního rozporu v napsaném dopisu. — Napřed považuje za nutné, aby se rada dověděl o pravdě, a pak toho jako lékař nedoporučuje.

Mrzutě odložil napsaný dopis, ale do psaní nového dopisu už se mu nechtělo.

„Beztoho si z toho paní Hedva vybere, co se jí hodí nejlíp do krámu!“ pomyslil si. „Ostatně dosud není zcela bezpečno, zdali jest její informace správná!“

Doktorovi se ulevilo, když se mu vynořila z duše tato naděje. Hned se jí uchytil, jak mu byla příjemná, a dále si ji rozbíral. — Podezřívaví jsou oba: i rada i paní Hedva, však jsou oba stejných povah, dcera nezapře otce! Paní Hedva pátrala a dopátrala se klepů, jichž původ je až tady ve městě. Vždyť si lidé vyprávěli tady všelicos, když byl radův medik o prázdninách doma na návštěvě. — Z čista jasna tenkrát přijel v době, kdy ho bylo v mladém ještě manželství nejméně potřebí. Přijel a nehýbal se odtud. I to se vyneslo z radovy domácnosti, jak syn jeho žije zdánlivě odloučeně od rodičů, že se toulá po okolí, že doma večer popíjí. A pak jeho tehdejší náhlý odjezd, o němž se vědělo ve městě, že se podobal útěku z domova, poněvadž odjel a s nikým se ani nerozloučil.

Doktorovi se ulevilo, když se probíral pozorně těmito upomínkami a podrobnostmi. Ano, odtud vyvěraly ošklivé klepy, jichž se nyní dopátrala v Praze paní Hedva. Tady byl dán popud, a v Praze to dozrálo.

Ještě nemusí býti tak zle, jak se domnívá paní Hedva. Ač dlužno doznati, že je Václav povahy vznětlivé a romantické a že je zatížen značnou lehkomyslností, radova paní Mančinka není přístupna dobrodružným citům. Snad se v Praze setkávají a stýkají, což je za nynějšího stavu zcela určitě velikou nerozvážností, ale jiného pozadí nemají jejich styky. Možno, že k sobě i přilnuli, že je svedly dohromady stejné zájmy a stejné city. Paní Mančinka postavila se na stranu proti radovi a na té straně ovšem našla radova syna, jenž jí bezpečně její rozhodnutí pro rozluku schválil.

Když si doktor Mráček Hedvin dopis takto rozebral a všechny jednotlivosti promyslil, stalo se mu Hedvino poselství blednoucím mračnem. A ač si zprvu umiňoval, že napsaný dopis ihned odešle, nyní jej odložil. Napsal paní Hedvě nový dopis, v němž jí žádal důtklivě, aby ničeho ve věci nezařizovala, dokud se neporadí s ním, že neuvěřitelné věci, o kterých mu psala, musí býti dříve bezpečně prozkoumány, než se o nich bude moci dověděti její otec. Na konec připsal, že se rada o těch věcech vůbec nesmí dověděti, poněvadž by tím byl ohrožen jeho život.

S novým dopisem neotálel. Oblékl se kvapně do kožichu a odnášel dopis na poštu, jako kdyby se strachoval, že si zase toto odhodlání rozmyslí a odhodlá se k něčemu jinému.

Severní vítr točil se po náhlé chumelenici po náměstí a žahavě šlehal do doktorových tváří. Před radovým bytem zastavila právě bryčka a z ní slézala paní Hedva. Doktorovi se zatřáslo v prsou srdce, když ji spatřil. Okamžitě k ní pospíchal.

„Dobře, že jste přijela, milostpaní,“ oslovil ji spěšně, „právě vám nesu psaní na poštu, a dobře, že jsem vás tady zachytil! Takhle k panu otci nemůžete! Jako lékař vám to prostě zakazuji, a děj se co děj, vám v tom zabráním!“ (Pokračování.)

M. Votrubová-Haunerová:

VLAŠSKÁ ZPRÁVA.

„Básníkem zůstati středním nepřivolí ni božstvo, ani lidé, ni kupce pilíře,“ jest ovšem krásný výrok, ale jistě že by Horác, rozhlédnuv se nyní po bývalé své vlasti a za jejími hranicemi, neváhal jej pozměniti, neboť bozi a básníci se poslední dobou vzájemně ignorují, lid „patří sice pravdu časem, než často se mýlí“, a „kupce pilíře?“ . . . k tomu již netřeba ani poznámky.

Dlužno však konstatovati, že se v soudobné vlašské literatuře nezahálí, a co se týče pessimistického názoru o nepoměru kvantity a kvality, lze se utěšiti goetheovskými slovy: „Wer Vieles bringt, wird Manchem Etwas bringen.“ Značný počet novinek vykazuje literatura dramatická a přední jeviště italská seznámila obecenstvo s řadou nových prací dosud mu neznámých anebo již osvědčených autorův.

„*I tre amanti*“[1]), drama hraběte G. Z o r z i h o, bylo v Miláně přijato lépe obecenstvem nežli kritikou, jež vytýkala přílišnou šablonovitost a machu, u tak mladého autora téměř překvapující, ale nežádoucí. V Benátkách byla okázale uvítána dramatická báseň D o m e n i c a T u m i a t y: „*Alberto da Guissano*“, přimykající se cyklu, z něhož obecenstvo seznalo již „*Carlo Alberto*“ a „*Mladá Italie*“. Turinský žurnalista E. A. B e r t a dal v Miláně provozovati své „*Trittico umano*“[2]), v němž snaží se dokázati, že muž a žena dneška jsou ovládáni stejnými pudy a vášněmi jako všichni jejich předkové, počínaje mužem a ženou doby kamenné, a že liší se od nich toliko formou a zdáním. Malý úspěch sklidilo v Miláně L. E. M o r s e l l i h o „*Prigione*“[3]), což se nečekalo, neboť „*Orion*“ téhož autora vzbudil před několika lety živý zájem. F. de R o b e r t o po 20leté své činnosti spisovatelské vstoupil po prvé na jeviště dvěma aktovkami „*Il cane della favola*“[4]) a „*Il rosario*“, z nichž první, vtipnou a žertovnou, poškodila opotřebovanost sujetu, druhá pak (Růženec) s pravdivým, dobře vystiženým prostředím sicilským, zdařilá a účinná, vzbudila nelibost obecenstva, jež svou antipatii vůči zkostnatělé, bigotní, nemilosrdné staré matce přeneslo na autora, jemuž se však druhého dne při reprise dostalo zasloužené satisfakce. Velmi se líbil v Miláně satiricky zbarvený a effektní „*Il Dominatore*“[5]) s parlamentním ovzduším (autor O r e s t e P o g g i o), jakož i S a b a t i n a L o p e z e „*Il terzo marito*“[6]). Nestejně přijato bylo na různých scénách „*Nemmeno un baccio*“[7]), drama, jímž R o b e r t o B r a c c o vyšinul se poněkud s obvyklé své dráhy. Kus, přetížený komplikacemi a episodami, jakož i hojností slova, stěží dojde obliby druhých prací Braccových. Také dychtivě očekávané drama „*La porta chiusa*“[8]) M a r c a P r a g y, jež po 9leté pause bylo návratem slaveného autora na jeviště, naplnilo sice divadlo, ale nikoli naděje obecenstva. A. J a n d o l c, mladý autor hry „*Goethe v Římě*“, byl při premiéře tamější německou kolonií okázale akklamován. Zasloužil sobě však potlesku nejen od vlasteneckého nadšení kompatriotů velikého poety, ale i za dobré zdramatisování episody z básníkova římského pobytu. Činoherní kritik „Benátských novin“ G i n a D a m e r i n i sotva asi byl uspokojen zájmem, jejž projevilo milánské publikum jeho první dramatické práci „*Juditě*“. Krásnou novellu vynikající spisovatelky M a t y l d y S e r a o „*Giovannino o la morte*“[9]) upravil pro scénu E r n e s t e M u r o l o a nyní ji má v repertoiru neapolitánská společnost (recituje dialektem) Adeliny Magnetti. Jméno autorčino, zdařilé zdramatisování a herecké umění onoho sdružení (před několika měsíci jsem jeho členům upřímně applaudovala) vzbudily neobyčejný interes a docílily obzvláštního úspěchu. Zasloužené pozornosti dostalo se veršovanému dramatu E t t o r a M o s c h i n i h o „*Cesare Borgia*“ (titulní úlohu hrála Emma Gramatica), jehož krásná dikce a dějový spád obecenstvu imponovaly, a dramatu „*Agrippina Minore*“ od P e l e a g a d'A v o i n e, části to cyklu „*Ecce Imperator*“, jehož středem jest Nero. — E n r i c a C o r r a d i n i h o „národní tragedie“ „*Le vie dell' Oceano*“[10]) svým sujetem (zápas citův a zájmů vystěhovalce a jeho rodiny mezi vztahy k nové štědré vlasti a povinnostmi k vlasti staré) a dobrou stavbou shro-

[1]) Tři milenci. [2]) Lidské triptychon. [3]) Vězení. [4]) Pes bajky.

[5]) Vládce. [6]) Třetí manžel. [7]) Ani políbení. [8]) Zavřené dvéře. [9]) Jeník nebo smrt. [10]) Cesty Oceánu.

maždovala v Janově vlastenecké publikum, jako A. Testoniho „*Ill gallo della Checca*[11]) v Turině smíšky. Divadelní událostí prvního řádu byla premiera dějem, slovem a výpravou skvělé dramatické básně: Sem Benelliho „*Gorgony*", jíž slavený italský poeta vzrušil náš Terst.

Z prósy publikované poslední dobou jest věru zajímavé G. d'Amata duchaplné „*A VM*" (Agni-Varun-Marut: Višňů-Šive-Brahamá) nebo „*Principio fondamentale — originario — delle arti umane*"[12]). V literární pozůstalosti želeného spisovatele Fogazzara nalezené přípravné úryvky vyvracejí jeho tvrzení, že „Leilou" ukončil řadu svých románů. Ctitelé zesnulého autora vděčně přijali tyto úryvky, jakož i soubor dopisův a kratších úvah. Též Pascolim zanechané řádky jsou pietně shromažďovány pro publikaci. Vlašské literatuře odešel opět vynikající pracovník: C. A. Butti. — G. Ferrero, jenž dovedl vnésti tolik života do antického Říma, překvapil nyní své četné ctitele a odpůrce dílem „*Fra i due mondi*"[13]) (Evropa-Amerika), knihou dialogové formy, plnou utkávajících se moderních ideí a zřetelné touhy po zdravém, činném životním názoru. Italskému čtenářstvu, jehož zamilovanou četbou jsou novelly, zavděčila se Paola Drigo svou první a to zdařilou sbírkou „*La fortuna*".[14]) Nová, pěkná povídka rázovité, sympatické, právem slavené Grazie Deleddy: „*Canne al vento*"[15]) vyjde brzy samostatně.

V poesii upozorňují na sebe hlavně „*Sedm legend*" Angiola Orvieta, v nichž se osvědčuje neobyčejná jemnost jeho umění, a „*Básně*" G. A. Cesarea, jichž nejlepšími čísly jsou ta, jež inspirovaly rodinné city a láska k sicilskému moři.

Literatura odborná a politická není ovšem též v stagnaci.

Knihovna maličkých obohacena posmrtným souborem povídek a pohádek A. Tedeschiho „*Dětské sny*", povídkami oblíbené „tety Mariů" a stejně oblíbené Terésah, k nimž se druží S. A. Novarův veršovaný „*Cestello*"[16]) a kritikou vřele doporučovaný svazek pohádek: „*La bottega dello stregone*".[17])

Zajímavé dva svazečky vydal G. S. Passerini a to: slovník poesie a prosy dannunziovské, obsahující všechna slova, jichž G. d'Annunzio užil ve svých verších a prosách. První čítá 490, druhý 640 stránek.

Nové italské vydání Heineových „Reisebilder" připomnělo mně, že před časem projeven značný zájem o některé naše spisovatele (Němcovou, Nerudu, Jiráska, Machara) a že jsem tehdy k odpovědi dotazu milánského nakladatelství připojila též jednu kapitolu Macharova „Říma" (ovšem s poznámkou, v níž nedokonalost mého překladu odůvodněna tím, že nejsem křtěna vodou Tiberu, ale Vltavy). Akce však potom uvízla, nejspíše nedostatkem spolehlivých překladatelů, neboť jsou to rozhodně hlavně nesnáze jazykové, jež vzdalují naši literaturu světového kolbiště, na němž by některými svými zástupci jistě dobyla spravedlivého úspěchu.

[11]) Pán kurníku. [12]) Základní — prvotní — princip lidských umění. [13]) Mezi dvěma světy. [14]) Štěstí. [15]) Třtiny ve větru. [16]) Košíček. [17]) Krám čarodějův.

⁂ ⁂ ⁂

LITERATURA.

Ant. Klášterský: *Ironické siciliany* (1903—1913). Upravil O. Šťáfl. Nákladem J. Otty v Praze.

Úhledná, bibliofilsky pěkně vypravená kniha tato rozmnožuje platně skrovný počet satirických veršových sbírek českých poslední doby a jest i svou formou pozoruhodna. Forma veršová strambotto neboli siciliana je kvítek sicilské národní poesie z XV. stol. Prvním umělým pěstitelem siciliany byl Benátčan Lionardo Giustiniani. K nám uzavřené osmiverší siciliany s dvěma střídajícími se rýmy v pětistopém jambu přenesl sporadicky již Jar. Vrchlický, ale sbírka Ant. Klášterského jako samostatný, ideově založený a vystavěný celek nemá předchůdců. Řekl bych, že jsou to epigramy ve formě siciliany. Tím je charakterisována sbírka úplně. Básník postřehuje různé zrůdnosti mravní, společenské, národní, politické atd. mikroskopicky bystře a přesně pointuje své invektivy jako vosí žahadla, jako mihnutí čepelí. Má všude oči, v divadle při premieře, na pohřbech slavných mužů, kde dav se tlačí kolem žurnalisty, v redakcích, kamž docházejí novelly pochybných proveniencí, ale doprovozené sebevědomím svých tvůrců, na soirée u knížete, kde lesknou se officielní brillanty a kradou se cigára, u ministerské audience s pohořelým poslancem, v ráji, kde chodí básník zarmoucen, že zapomněl na světě spálit svou korrespondenci, celý řetěz ironických dobrodružství na cestě životem. Básník ani sebe nešetří, směje se nad svou karikaturou, dobírá si svou slávu v rebusech a koníčcích, ironisuje svůj pomník, své přátele, jejich manželství, uštědřuje moudrosti mateřské, přibíjí velikášství pídimužů, protekcionářství, literární poroty, literární psance a — také milé ctitelky velikých básníků, které vlastně ani nevědí, jak onen zbožňovaný se jmenuje. Poučuje mladé básníky o cestě k velikosti, kterážto rada je jako napsaná na záda. Kniha je psána směle a bezohledně, což kdysi nebývalo u nás dovoleno. Duch, který se potácí jako větrná korouhvička, čemuž se říká „vývoj", nepochopí jejích hlubokých zdrojů pevné mravní bytosti; toť její přednost vedle ostatních dobrých kvalit.

—pa—

F. V. Krejčí: *Červenec.* Román. Knihovny „Zlaté Prahy" sv. 64. Nákladem J. Otty v Praze r. 1913.

Dvěma hlavními proudy nesen jest děj nejnovějšího románu F. V. Krejčího, dva světy střetají a promítají se zde: intellektuální a citový. Prvý zastupuje ministerský sekretář Jaroslav Kausch z Kauschitz, vídeňská odnož českého rodu Koušů, procesem svého obrození a přerodu, svým duchem přemítavým, mozkem vše analysujícím a formulujícím, celým svým založením povahovým i celým svým vnitřním vztahem k okolí a zvláště k ženě. Representantkou světa citového jest krásná paní Heda se srdcem eroticky rozhořelým a duší plnou zklamaných nadějí — životních i uměleckých — plnou mučivé touhy a velikých nadějí do budoucnosti. Tyto dvě bytosti prožívají každá svůj vnitřní román, své hoře i radosti, své naděje i zoufalství a navzájem spolu drama lásky, jež u Hedy jest ovšem závažnější a živelnější, poněvadž zasahuje přímo do jejího života, v jeho vyvrcholení tkví její spása nebo zkáza, a poněvadž jest spiato s osudy lidí jiných, ať jest to její manžel, nebo povrchní doktor Bláha, jenž po prvním nárazu opravdového života ustupuje, opouštěje Hedu navždy, nebo konečně učitel-básník Vítek (v podstatě Ot. Březina!), jehož smrt Heda mimoděk způsobí. Kouš pak příliš uvažuje, až přefilosofuje svůj vztah ke krásné paní. Milenci F. V. Krejčího vynikají zpravidla tímto nedostatkem mužné odvahy, oné zářivé odvahy milenecké, jež omamuje a strhuje, jež tvoří nové životy a otevírá nové obzory. Nedovedou milovat, dovedou jen krásně hovořit. A mnoho hovořit. F. V. Krejčí jest jemný analytik, bystrý pozorovatel, duch přemítavý, jenž má nám a chce vždy též mnoho říci — byť ne vždy mnoho nového! Co v duši mu zraje, oč zápasí a bojuje, vše vyjadřuje ústy románových postav. Ať dotkne se té, či oné otázky, každou se všech stran osvětlí, probere a propaguje v široce založených statích, jež mnohde čtou se jako traktáty a často svojí rozvleklostí unavují, román zbytečně zatěžujíce a nikterak nedodávajíce mu životnosti děje i figur. Svojí zjevnou a úmyslnou tendenčností ztrácí pak „Červenec" výrazného reliefu u m ě l e c k é h o. Dlužno toho tím spíše litovati, že čteme v románu passáže plné kouzla života a krásy, přesvědčivé a bezprostředně působící, hluboce založené a zejména hudebně plasticky myšlené, jež dávají tušiti míru tvůrčích schopností autora „Července". Bylo by však třeba, by autor si uvědomil, co tvoří podstatu u m ě l e c k é h o d í l a, a vymýtil à priori vše, co do něho nepatří. —

R. 1909 vydal F. V. Krejčí svůj první román (viz Zvon roč. X., č. 16). Nelze při čtení „Července" nevzpomínati na „Zlatou hvězdu". Tak málo se oba tyto romány od sebe liší! *Tristan.*

DIVADLO.*)

Divadlo umění sehrálo dne 4. května 1913 v Intimním divadle na slavnostním matinée sjezdu „Federace českého studentstva vysokoškolského" po prvé „P s a n c e", komedii o 3 dějstvích od J a r o s l a v a H i l b e r t a. — „Psanci" (z r. 1903) patří mezi starší práce autorovy a dlužno je posuzovati pouze jako odvážný, byť ztroskotavší pokus o nový dramatický projev v naprostém odvržení všech forem a zákonů dramatu, spíše jako improvisaci, o jejímž oprávnění na sceně bylo by lze disputovati, než jako hotové, umělecké dílo. A stejně jako na p o k u s dlužno pohlížeti na provedení „Psanců" „Divadlem umění", jehož vážné aspirace a umělecké snahy o nové cesty a cíle a smělé lámání všech tradic činí sympathickým toto sdružení, tvořící dnes kladnou složku našeho divadelního života. „Divadlo umění" zavrhuje naprosto dekorace, rekvisity, gesta a akcentuje jedině krásu mluveného slova. A tak byli také hráni a scenováni „Psanci"; s velikým uměleckým úsilím a vervou, avšak bez žádoucí důslednosti a jednotnosti stylu, zejména pokud se týče poměru díla ke sceně a vzájemného souzvuku hereckých výkonů. Nejlépe mluvil p. V. N o v á k, jenž komedii též scenoval. *Tristan.*

Českožidovský kroužek provedl dne 3. května 1913 v Intimním divadle po prvé L e d o v o tříaktové drama „P r á v o k ž i v o t u", jež vyšlo tiskem již před několika lety. Dramatické toto dílo nemá valných uměleckých kvalit. Již první akt, plný násilnosti a naivnosti v koncepci mnoho neslibuje. V dalším pak tříští se marné úsilí autorovo o divadelní neobratnost a nedostatek pravých tvůrčích schopností. Také řešení daného problemu jest ideově i technicky povrchní a mělké. „Právo k životu" patří mezi produkty běžné divadelní výroby. Proto podivení, „že v době, kdy česká tvorba dramatická vzkvétá květy nečetnými a hodnoty velmi nestejné, toto v ý z n a m n é d í l o n e u z ř e l o d o s u d s v ě t l a r a m p", nelze mi s pořadatelstvem tohoto divadelního večera sdíleti.

Jednotlivé herecké výkony dlužno jako ochotnické shovívavě posuzovati a nelze o nich vlastně vážně mluviti. Jediná sl. Elsa K l e i n o v á (Eliška) přirozenou a prostou hrou na sebe příznivě upozornila. *Tristan.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Otevření domu umělců v Hodoníně a X. výstava Sdružení moravských umělcův. Ve dnech 3. a 4. května byl otevřen nově zbudovaný dům mo-

*) Pro nával časové látky opožděno.

ravských výtvarníků a současně ve dvoranách jeho zahájena umělecká výstava. Dům byl navržen a vybudován členem Sdružení architektem Blažkem a nese pečeť moderních snah svého původce: je zvenčí prostý, uvnitř účelu bohatě a vkusně vyhovující, při vší jednoduchosti monumentální. Stojí blízko nádraží bokem při hlavní třídě a je obklopen zahradami a nezastavitelnými plochami. Je známo, že otázka umístění domu byla svého času provázena veřejnými polemikami. Někteří chtěli, aby stál v Brně, jiní myslili na Uherské Hradiště. Blízkost Vídně a průjezd tolika tratí a vlaků rozhodly pro Hodonín. Že to musilo býti Slovácko, kam dům náležel, bylo a jest nyní jasno všem. Dnes už jenom vlastně Slovácko a jeho umělecká interpretace oběma Úprky, barevně Jožou a jeho školou, plasticky Frantou, representuje před cizinou Moravu a její folklor. Na Slovácku moravském i uherském, které si u Hodonína podávají ruku, rodí se píseň národní, žijí barvy v lidovém umění krojovém, freskovém, řezbářském, hrnčířském, výšivkovém, hračkářském atd., což už se jinde neděje nebo je na vymření (na Hané, Horácku, Lašsku i Valašsku). A umělci moravští chtí toto bohatství lidového umění a vkusu stříci, tříditi, sbírati, umělecky plně využiti, jak právě činí Úprka. K tomu bylo třeba domu a dílen a to domu zrovna uprostřed poetické, uměním posvěcené půdy. Dům tedy stojí, nastává hlavní práce: opravdu ze vzácných prvků lidových co nejvydatněji těžit, umělecké úsilí výtvarné na Moravě k svorné, poctivé a nezávistné práci sloučit a domu svého neuzavírat ani umění českému z Čech.

Umělecká výstava naplňuje tři sály sto devatenácti obrazy, lepty, dřevoryty a plastikami. Vyniká velikými a krásnými plátny, ale Morava, umění specificky moravské, založené na prvcích lidových a sujetech rázovitě moravských, je v menšině. Jenom Joža Úprka svými slováckými šohaji, dívkami a dětmi seskupenými a zachycenými při slavnostech svatodušních, božítělových a poutních, hájí starou slávu svého junáckého štětce, ale také všecky perspektivné kresebné ležérnosti jako naschvál shrnuté opravdu ve velkém do Božího Těla ve Velkém. Franta Úprka představuje se novinkami tesanými hrubým dlátem (i na drobných půlmetrových figurách) ve smutečně kropenaté žule, náměty vesměs branými ze Slovácka. Je tu ještě slovácký Frolka v jednotlivých figurách věrný a živý, ale v komposici a seskupování zápasící se starou tvrdostí a nepřirozeností, je tu jeden portrétový kus lidový od Vorlové-Vlčkové, nějaký drobnější lept a jsme s „Moravou" na výstavě hotovi. Primát za to mají Moravané sice rodem, ale jinak ryzí západníci, Pražáci. Především Obrovský, geniální básník barvy zmocněné a vítězné v přírodní scenerii, snivé a nádherně plýtvavé v kráse ženských aktů. Vrcholem zrovna klassicky klidné krásy a barevné syntaxe je *Cigánská Venuše;* za to kouzlem světelného pohybu a radostného rhytmu bezstarostí vyniká ještě více uchvacující obraz *Dětí v lese,* snad proto, že je spíše napovědí krásy než její skutečností a vyčerpáním. Ještě pět dalších pláten má tu Obrovský a vítězí zcela. Vedle něho nejzřetelněji a nejvšestranněji pronikají krajinář Lolek, stále nový v technice a okouzlující svým měkkým laděním barev, a Havelka, jehož obrazy vedle bezprostřední upřímnosti a stálého růstu k dokonalosti dýchají štěstím duševní pohody a radostně rozechvělé tvůrčí chvíle. Blažíček má tu dva své vzácné interiéry chrámové (sv. Vít a Mikuláš), malované mistrovsky na dřevě a naplněné ve velebném klidu monumentálnosti rušným, kmitavým zápasem světla a stínu, potom kamenickou dílnu, rozechvělou tepotem těžké práce, a jednu v kresbě výbornou krajinu. Kalvoda ustupuje poněkud od bývalé celkové harmonie myšlenky a barvy, neusiluje také mnoho o zduševnění krajiny, nýbrž předvádí své sujety spíše koncertně a v barvách nelomených, kromě široce založeného a klidem souladu dýchajícího *Návsí lanžhotského.* Nahoře má ještě dva portréty mnichovský malíř Ondrúšek a tři obrazy B. Jaroněk, který se odvrátil od krajiny valašské, kde našel kdysi pěkné a nové tóny, jež zvláště mistrně zachycoval v prvních akvarelech štramberských a v nádherných dřevorytech, a vystavuje matná plátna z Dubrovníku. — Morava mizí v záplavě cizího umění, třeba nám také drahého a umělci zažitého. Ale máme za to, že první výstava v novém domě moravských umělců měla „moravskosti" podati více, ne-li vůbec. — Jsou-li na výstavě gobeliny z dílny bratří Jureňkův, bylo zcela slušno, aby tu byly i mistrovské gobeliny ze školy Schlattauerovy. Je to opomenutí trapné. Neboť Schlattauer patří přece do kollektivního názvu „moravští výtvarníci", zvláště když vytváří předměty tak osobitě zvláštního půvabu. Dům moravských umělců nesmí se žádné kráse uzavírati, jmenovitě tedy ne — moravské. — Plakát výstavní kreslil Joža Úprka. Představuje praporečníka cechu slováckých umělců. Je v kresbě znamenitý, jako obraz velmi působivý, ač i jako plakát dovede si vynutiti na nárožích volné místo a pozornost. — Katalog výstavní obsahuje úvod o rozkvětu výtvarného umění na Moravě z péra Aloise Mrštíka, 27 uměleckých reprodukcí a obraz hodonínského domu. V reprodukcích je veselý zmatek: sotva třetina obrazů zde uveřejněných je skutečně na výstavě. Není to tedy právě „Památka" na výstavu, jak je nazván. *K. Juda.*

TÝDEN.

* Federace českého studentstva vysokoškolského ukončila svůj zdařilý sjezd velkou nedělní schůzí v sále Plodinové bursy, kde bylo za přítomnosti pozvaných politiků, universitních učitelů a veřejných pracovníků našich manifestováno ve prospěch druhé české university. Manifestace byla opravdu imposantní, důstojná, hojně navštívená representanty zmíněných kruhů. Trapně dojímalo, že tato všekulturní otázka česká, která již tak dlouhá léta marně se domáhá svého dozrání, nepřivábila ani jediného zástupce našich spisovatelských a uměleckých kruhů. Však když jsme projevili nad tím své podivení, užasli jsme a zarděli se ještě víc: čeští studenti, kteří pozvali obce, politické strany, různě zbarvené poslance a konsuláty, nepozvali českých spisovatelů a umělců, kteří ovšem, nebyvše zváni, officiálně přijíti nemohli. Bylo to nedopatření či byla to nešetrnost? Či zavládlo už i v myslích našeho dorostu mínění tolik materialistické, že na velkých národních a kulturních manifestacích má výkonné a representační právo jen — politika? Bohudík, že máme ještě historické dokumenty. Z nich možno nejlépe čerpat, kdo to byl, jenž nám kdysi nejvíce ke kulturním střediskům dopomáhal! *F.*

Knihovní odbor „Osvětového Svazu“ sestavil nový seznam knihovny o 100 spisech pro učňovské besídky a jinou mládež škole odrostlou. Tak jako jsme za jiné příležitosti vytkli nedostatečnost seznamů „České Osvěty“, můžeme tentokráte s potěšením konstatovati, že tehdejší naše upozornění padlo na dobrou půdu. Ano, tak asi představujeme si výběr knih pro *českou* dorůstající mládež, jak jej čteme v tomto novém seznamu, v němž nalézáme pouze 29 knih cizojazyčného původu. I tento počet dal by se ještě redukovati, nejvíce pokud se týká belletrie, ale celkem lze tentokráte se stanoviskem knihovního odboru O. S. souhlasiti.

—pa—

* V Anglii vzniklo hnutí proti tamní censuře a parlament se zabýval již úvahami o zrušení tohoto starobylého zařízení, které vlastně existovalo již za doby Alžbětinské toho druhu jako „Master of the Revels“, kontrolující divadelní představení. Úřad censorský zřízen byl však r. 1736 a vynáší censorovi dnes 820 lib. sterl. ročně kromě honoráře 20 liber ster. za každou pročtenou knihu. Směšností, jichž censura anglická se dopouštěla až po Wilda s jeho „Salomé“, jest dlouhý rejstřík, a stačí uvésti příklady. R. 1820 za krále Jiřího III. censura zakázala představení Shakespearova „Krále Leara“, protože v něm spatřovala nepřístojnosti. R. 1832 v jistém dramatě žena nazvána andělem, v čemž censor viděl prohřešení proti bibli, a kus byl zakázán. Thomsonovo drama „Eduard a Eleonora“ bylo zakázáno, protože autor byl příslušníkem jiné politické strany než censor, a tak pokračuje právě teď v tisku se objevivší rejstřík do dnešních dnů, aby se vidělo, jak v zájmu klidu, mravnosti a pořádku úřad censora je zbytečný. *K. V. H.*

* V Litomyšli byla 4. května t. r. slavnostně odhalena pamětní deska tamnímu rodáku, malíři Juliu Mařákovi, známému tvůrci rozkošných krajin. O

* Na kongresu režisérů německých divadel v Berlíně dne 6. května t. r. bylo usneseno domáhati se autorského práva pro režisérovo dílo, jež stává se v pojetí a v podrobnostech jeho vlastnictvím. Odůvodnění stalo se na tom podkladě, že režisér tvoří nové dílo, proniká autorovu tvorbu, studuje její vznik, náladu básníkovu a realisuje svým důmyslem, co dramatický básník načrtal, a protože režisér dneška jest duší divadla a faktorem dramatické tvorby. Dále usneseno, aby divadelní archiv byl rozšiřován kinematografickými snímky. O

* Známé veliké dílo L. N. Tolstého „Vojna a mír“, jež v českém překladě úplné vyšlo u nás již dvakráte, avšak v Rusku až posud nebylo úplné censurou propouštěno, bylo teprve nyní s povolením censury vydáno s některými biografickými poznámkami o autoru celé a nezkrácené, či jak ruský tisk píše: „osvobožděno ot aresta.“ O

* Bohemica: Slovinské „Gledišče“ v Terstu, zpravované dramatickým družstvem, uvedlo na scénu Smetanovu „Prodanou nevěstu“ a chystá pro příští saisonu Dvořákovu „Hubičku“. „Prodanou nevěstu“ chválily i tamní listy italské. O

❖

Z lásky bradu prodal. V kterýs den r. 1522 v hospodě u Holců na Konském trhu pračka se strhla, zabitím skončila a v podezření skutku Jen Talsa upadl. Zvláště to proti němu mluvilo, že nosíval vousy a bradu po stranách, ale někdy v čas činu dal se oholiti docela. Než svědci před soudem městským dotvrdili mu, že bradu frejířce své, tehdy už manželce, na přání její za groš prodal. *V. V.*

Archiv m. Prahy, rkp. č. 1047.

V Praze, dne 16. května 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Jos. V. Sládek:

MRZUTÁ BALLADA.*)

Byl jednou v jedné zemi
vždy zmrzoutělý král,
on na svůj lid jen hučel
a lid, kde moh', mu lál.

On rád měl kupy zlata
a nad vše modrou krev
a k smrti nenáviděl
tu haldu selských plev.

Leč princeznu měl krásnou,
tu jeho lid měl rád;
ji za prince chtěl vdáti
a kdys jim říši dát.

Dal po světě to hlásat
a přišlo princů moc;
dceř dostal nejbohatší.
Ó, králi, dobrou noc!

Princezna naříkala;
— nemohla dělat nic; —
a tak starému králi
kdo moh', teď lál jen víc.

Náš král však spokojeně
si v zlatě ruce mnul;
dal dětem požehnání
a na svůj lid vzal hůl.

Však netrvalo dlouho,
si začal šeptat lid,
že na královském zámku
vše není, jak má být.

Cos o myslivci švarném
a hezké dívce z hor
a ledačems, co bývá
na věrnou lásku mor.

To hezké děvče z lesů
prý kralevic měl rád,
a švarný mysliveček
že princezně v zrak pad'.

Tak v zlatou klec že nesed'
jim štěstí zlatý pták. —
A tetky řekly: „Škoda!"
A strýcové: „No tak!"

Tu, jak už král a nekrál
tak proti sudbě sláb,
tam do lesů i na hrad
v týž den přiletěl čáp.

Na zámku měli prince
a v horách děvčátko;
jen podoby všem byly
tak divny drobátko.

A divily se dámy:
„Toť jednou statný hoch!
jak odněkud sem z lesů
by čáp jej přinést moh'."

A šuškaly si tetky:
„Toť žabka líbezná,
tak jako podložená
ze zámku princezna."

A mukali si strýci:
„Žeť byl už jednou čas,
by na královském trůnu
zas used' někdo z nás!" —

Tak písničky je konec. —
Král starý mrzoutil
a divil se, proč v říši
mu žehnal, kde kdo byl.

*) Z rukopisné pozůstalosti.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Dech se mu tajil. Četl: „Muž je opět zdráv. Teď, když má všechny zkoušky, je klidnější. Jsem šťastna. On snad ani netuší, jak ho mám ráda a jak si ho vážím. Kolik lidí z takové bídy a z tak krutého osudu vydobylo si takového postavení, takové vzdělanosti, takové budoucnosti? Jiřík je hrdina, čistý, pravdivý muž. Bez těchto vlastností nemohl by dojíti tak daleko a vysoko. Ano, jsem šťastna, pro to všechno jsem šťastna, a věřím, že nic na světě neoloupí mne o toto štěstí. Byla by to nespravedlnost, jež ani v surovém, prolhaném životě se nerodí.“

Uzavřel sešitek a odešel všechen bledý a zaražený.

„Ne, nesmím se přiznat,“ pomyslil si, „naopak . . . vše musím ještě lépe zatajit. Či bylo by možná a měl bych odvahu zničiti ji? Ne — nikdy! Tak surový nejsem. Nikdy! A zvláště teď ne!“

XX.

Od této chvíle všecko bezpečí, jemuž se Kvíčala od půlnoční v Týnském chrámě s oddechem oddával, mizelo, zanikalo, až se úplně ztratilo. Dřívější strach a nejistota opět se ukázaly. Nemohl si s klidem vzpomenouti na své onemocnění a na odhodlání ženino dojíti na Smíchov a omluviti jej. „Co by se bylo stalo, kdyby byla vstoupila k řediteli a omlouvala mne?“ napadlo jej. Nemohl pro úzkost domysliti tuto představu. A opět, jako již dříve, děsilo jej množství známých, kteří věděli, kde je zaměstnán a kteří velmi snadno mohli nějak vyzraditi stále se rozrůstající lež. Mrzelo jej i to, že byl v nakladatelství v otevřené, kupujícím stále přístupné místnosti, a že bylo možná i takové překvapení, že by tam vstoupila sama Mařka. Čím častěji o tom myslil, tím více takových děsivých možností rozeznával.

Jednou večer překvapila jej Mařka neočekávanou otázkou:

„Jsi už doktorem, nebo nejsi?“

Zarazil se a zcela nepatrně se zarděl. Přivřel oči. Výraz jeho tváře prozrazoval, že nemohl ovládnouti své myšlenky.

„Proč?“ pronesl až po chvíli tváře se, jako by nechápal, na co naráží.

„Říkal jsi, že budeš doktorem, a když se mne tuhle ptala paní Němečková, nevěděla jsem, co říci. Vysmála se mi, že ani nevím, je-li nebo není-li můj muž doktorem. Mrzelo mne to.“

„A jak se k takovým otázkám dostane cizí paní?“ všechen podrážděný otázal se Kvíčala. „Proč se stále chlubíš? Říkalas jí asi dříve, že budu doktorem.“

„Ano. Či jsem neměla?“

„Ne. Je mi protivno, mluvíš-li s lidmi o mně. Už jednou jsem tě prosil, abys o mně nic nepovídala.“

„A proč?“

„Proč?“ zvolal Kvíčala prudce. „Nemám to rád. A o doktorátu teprv ne. Není jisto, že doktorem budu. Ostatně, není toho třeba. Rozhodl jsem se, že se již dřít nebudu!“

„Hněváš se?“ pronesla něžně pohleděvši mu prosebně do očí.

„Nehněvám, ale ta všetečnost lidí mne uráží. Každý blázen ví, co chci a co dělám.“

„Odpusť, ona mne tím úplně překvapila. Nevěděla jsem. Řekl jsi mi jednou, že chceš míti doktorát, a teď jsi mi oznámil, že máš všecky zkoušky. Nevěděla jsem a řekla jsem „snad, možná, já sama nevím“. Vysvětlovala mi, že bys musel mít diplom a že bys mi jej jistě ukázal. No, nevěděla jsem a krčila jen rameny. Strašně se tomu smála. Cítila jsem, že mne má za hloupou ženu, s níž muž nemůže o ničem mluviti, a mrzelo mne to. Napadlo mne, že je to snad pravda, že jsem taková a že jsi mi proto ani svá vysvědčení nikdy neukázal.“

Ruka jeho, položená na její ruce, opatrně se odtáhla. Po chvíli pronesl suše:

„Vždyť je ani doma nemám. Všechny leží v ředitelství.“

„Ani tohle poslední jsem neviděla,“ namítla tiše.

„Poslali je přímo na Smíchov. Sám jsem ho neviděl!“ řekl nedbale. Pojednou však zostřil pohled a okamžitě dodal živějším a veselejším hlasem: „Ostatně, zajímá-li tě, mohl bych si je vydlužiti. Jenom že . . . ředitel je často nevrlý a člověka odbude. Mohl by mne podezřívati, že si chci někam jinam zadat o místo. To je to. No, což! Řeknu mu.“

„Ne, neříkej. K čemu?“ rychle odpověděla. „Není třeba. Což pak je musím viděť?“

„No . . . já mu přece řeknu,“ pronesl Kvíčala rozhodně, „zítra . . . Ať si myslí, co chce.“

„Ne, ne, Jiříku, nechci, nehněvej mne. Nejsem malé dítě. Myslila jsem, že je máš doma,“ mluvila důrazně.

„Snad by tě to těšilo. Jen proto.“

„Ne, bylo by to zbytečné. Mohl bys si mysliti, že ti nevěřím, a to by mne bolelo. Věřím ti ve všem.“

Po večeři, když Mařka žehlila v kuchyni prádlo, oznámil jí, že se trochu projde. Bolela jej hlava a nitro jeho všecko se zmítalo, zmateno nejasnými starostmi. Venku bylo mrazivo, hvězdnato, příjemno. Lidí na ulicích nebylo již mnoho. Zabočil ihned do Husovy třídy a ubíral se ke kostelu. Měl dojem, že se musí nadýchati vzduchu, aby se nezadusil. Za krátko zapadl do svých myšlenek tak daleko, že si kolem ničeho nevšímal. Zastrčil ruce do kapes zimníku a přikrčiv se ubíral se rychlým krokem vzhůru. Neuvědomil si ani, že chvílemi pronáší své myšlenky hlasitě. „A už zas ty lži kupím,“ napadlo jej, „jako šílený. Hnusí se mi to, nechci ji přelhávati! Ale jak se mám tomu vyhnouti? Jak? Ach, kdyby bylo možná!“ povzdychl si. A tu, aniž postihl, jak se to stalo, rozložil se v něm starý, ale vždy milý mu sen o tom, jak jej po mnohých letech naleznou, jej, rozeného prince. Pak, oddávaje se následkům tohoto velikého převratu ve svém životě, pocítil příjemnou svobodu. Všecka jeho lež, vzrostlá jako strom, pojednou zanikla. Bude knížecím synem, Mařka kněžnou. Vše druhé zmizí, professura i nakladatelství, známí i všichni ti nebezpeční lidé. Nebude již nutno, aby lhal, srdce i duše jeho se osvobodí. Ach, potom teprv projeví vděčnost a lásku své dobré ženě.

Prožívání těchto příjemných představ osvěžilo jeho stísněné srdce i nitro. Zatěšil se na své příští dítě. Věřil, že bude míti syna. „Budu jej vychovávati tak, aby vše založil na pravdě,“ myslil si, „nesmí být nešťastný jako já. Neboť, co jiného jsem, než úplně nešťastný člověk?“

Došel až k Milíčově ulici. Zde předešel jej kdosi, kdo jako by úmyslně zadupal. Kvíčala povšiml si toho člověka a shledal, že je to tentýž muž, kterého nedávno viděl v motorovém voze. I dnes nesl plné ruce rozmanitých starých věcí. Pospíchal. Přes to ohlédl se černovousý neznámý muž po Kvíčalovi dvakráte a cupaje, jako by se chtěl zahřáti, zmizel za rohem.

„To je tak, všimne-li si člověk někoho; pak se zdá, že mu ho náhoda stále do cesty přivádí,“ pomyslil si Kvíčala.

A opravdu, stávalo se nyní, že tohoto muže v čepici se žlutým lemováním a černým prošedlým vlasem v ulicích žižkovských často potkával. Čím dále, tím určitěji poznával, že tvář jeho úplně se shoduje s tváří podivného Beduina z jeho snu. „Jak to souvisí?“ myslíval si a zahledl-li neznámého někde, bedlivě jej pozoroval. Toho, zdálo se, brzy si tento muž povšiml a velice důvěrně za to na Kvíčalu se díval. Velké, modré oči jeho, černě ořasené, a usmívající se rty jako by pravily: „Vždyť my se dávno známe.“ A vždy se zdálo, že již již se přiblíží.

Tak se stalo, že jednou tento podivný sběratel haraburdí ke Kvíčalovi na ulici skutečně se připojil. Byl sněživý, mrazivý večer, větrno a nepříjemo.

„My se známe,“ řekl usmívaje se, „ale nevím, pamatujete-li se na mne.“

Pozánmka Kvíčalu neobyčejně překvapila. Vzpomněl si okamžitě na svůj sen. Mlčel vrtě jen hlavou.

„A od dávna už,“ opět prohodil usmívající se neznámý.

„Nepamatuju se...“

„Chodil jsem za vaší nebožkou maminkou, když ovdověla,“ usmívaje se celou tváří sděloval muž.

„Vy?“ stále vrtě hlavou divil se Kvíčala.

„Ano, já. Když jste se přestěhovali do Lužické ulice, byl jsem jednou u vás. Fiala. Nevzpomínáte si? Dlouho jsem si na matku myslil. Nechtěla mne. Nelíbilo se jí moje zaměstnání, ale dobře jsem se tehda měl, dost peněz jsem vydělal. Ovšem — nebylo to příliš hezké postavení, ale vedlo se mi pěkně. A to je hlavní, ne?“

„Inu, ano.“

„Tehda ještě byly staré stoky. Kupoval jsem od stokařů stříbrné lžičky a prodával je zlatníkům. Měl jsem už své známé. Nemůžete si pomyslit, co se těch lžiček našlo. Matce vaší se to však nelíbilo. Štítila se mne.“

„Ani potuchy o tom nemám, a ani zdání, že jste kdy u nás byl.“

„V Břevnově nikdy. Bydlil jsem sice nedaleko vás, ale neznali jsme se. Nemohl jsem přijít. Matka vaše se mi tuze líbila.“

„Byl jsem malý tehda. Nevím o tom pranic.“

„Ale když jste se přestěhovali a mně se dobře dařilo, odhodlal jsem se matku vaši požádat o ruku.“

„Ona měla jiné starosti v hlavě!“ poznamenal Kvíčala. „Kde by jí bylo napadlo vdávat se!“

„Odmítla mne, pravda, ale já jsem ji měl stále rád. Chudák... jednou jsme ji vyděsili. V noci jsme k vám přišli o Mikuláši. Představoval jsem anděla, Routa — toho jste neznal — byl Mikulášem a Kubík čertem. Byl jsem celý zahalen bílým

prostěradlem a tvář jsem měl zakrytou škraboškou. Vy jste se tenkrát modlil — panečku! Jak jsme vešli, už jste klečel."

„Pamatuji se na to, ano. A vy jste byl ten anděl?"

„Ano. Sňal jsem pak škrabošku, aby mne maminka vaše poznala. Domníval jsem se, že mi to sluší."

„Vidíte — na to se pamatuju," prohodil Kvíčala živě. „Teď ano, ale ovšem, nepoznal bych vás."

„Stárnu, pravda. A jak se vám daří? Jste ženat, máte hezkou paní," mluvil Fiala živě, obraceje se ke Kvíčalovi a přidržuje ho chvílemi, aby postál. „Hezkou, mladou. Maminka by měla radost, chudák. Škoda, že zemřela. Ach — já jsem věděl o všem, co se u vás dělo. Na pohřbech vašich sester jsem taky byl, a vím, kde maminka leží. Chodívám tam. A o vás jsem taky věděl, jak jste se protloukal. Teď ovšem to máte lepší!"

„A čím vy se to živíte?" otázal se Kvíčala zřejmě ztížen jeho poznámkami.

„Já? Obchodem. Kupuju a sbírám staré věci. Veteš i starožitnosti. Všecko seberu a všecko prodám!" mluvil vesele. Zasmál se pak a pozvednuv pravou ruku, v níž držel rezivé struhadlo, lihový kahan a želízka, řekl: „Všecko, co naleznu. A taky hezké věci. Šperky, porculán, rytiny, nábytek. Přidržuju se židů na licitacích."

„Jste ženat?"

„Ne. Zůstal jsem tak. S jednou jsem žil, šila; ale už teď ne. Odešla."

Kvíčala po chvíli řekl, že jde domů, a že snad jindy více si povědí. Podal mu ruku. Fiala chopil se jí chvatně a srdečně, jako by ještě nyní duše jeho plna byla bývalé lásky ke vdově Kvíčalové a jako by bez rozechvění nemohl synovi jejímu ruku stisknout.

Sotvaže se rozešli a Kvíčala odbočil do Husinecké ulice, pronesl šeptem se zvláštním udivením ve tváři:

„Pamatuju se . . . před tím chlapem padl jsem na kolena a modlil se!"

Pln nepříjemných dojmů z tohoto setkání došel domů. Mařka dosud se ze šití nevrátila.

Tchán, sedící ve své lenošce, vztáhl k němu ruku.

„Byl tu ten sedlák Vopálka ze Cvrkyně," pronesl okamžitě.

„Který Vopálka?" podivil se Kvíčala snaže se postihnouti rychle, nesouvisí-li nějak ten člověk s jeho lží.

„Ten s tím klukem," odvětil tchán, „jak jsem tě prosil, abys ho vyzkoušel."

„Nepamatuju se," všecek vyděšen řekl Jiřík.

„Jednou jsem tě prosil, abys vyzkoumal, má-li kluk nějaké nadání. Vopálka je můj příbuzný. Chce ho dát na studie a neví, kam. Slíbil jsi, že ho vyzkoušíš."

Kvíčala vzpomněl si, že skutečně o něčem takovém spolu kdysi mluvili. Uklidnil se.

„No — a proč tedy nepočkal?" prohodil přívětivě. „Kde je?" Rozhlédl se kolem.

„Byl tady s tím chlapcem. Řekl jsem, že přicházíš domů až večer."

„Kdy tedy přijde? Dnes?"

„Ne. Zajdou k tobě zítra dopoledne do gymnasia. Hodí se jim to, odjíždějí ze Smíchova."

„To nejde!" zvolal Kvíčala prudce. Tvář jeho plna byla zloby. Kýval káravě hlavou a cenil prořidlé zuby, věda, že ho tchán nevidí.

„Co nejde?" podivil se Vaněček mírným hlasem. „Tichý člověk; nic tě nebude obtěžovat. Počká, až budeš mít volnou chvíli. Chce z kluka něco mít, je prý to zázrak už teď."

„Tam za mnou nemůže!" rozhodl Kvíčala příkře.

„Proč?"

„Poněvadž to divně vypadá."

„Nechápu, co by na tom bylo divné?"

„Nechci, aby si ředitel a kolegové myslili, že mám všelijaké takové — vedlejší..."

„Proč by si co takového myslili? Je příbuzný. Chtěl by mít chlapce na té škole, kde ty učíš, aby ho měl v dobrých rukou."

„Ať si ho dá, kam chce!" vykřikl Kvíčala. „Já jsem malý pán na protekce, a od prázdnin budu jistě na jiném ústavě."

„Ale — vždyť je to příbuzný, Jiříku!" prohodil Vaněček mírně. „Nehorši se."

V tu chvíli rozhodl se již Kvíčala, co zítra učiní. Omluví se v závodě, že má důležité předvolání na radnici, nebo něco jiného, a poběží na Smíchov ke gymnasiu. Sedláka s klukem snadno pozná. Přihlásí se k nim a odvede je do hostince, kde kluka vyzkouší.

Jakmile měl v duši tento plán, ovládl své pobouření a snažil se býti klidným.

„Zařídím to nějak," řekl zcela přívětivě. „Odvedu si hocha někam, kde by nás nikdo nepozoroval."

„Pravda, všecko se dá zařídit," dodal Vaněček. „Jsou to hodní lidé. Vopálka je chytrý člověk."

„Prosím tě, jak vypadá? Nemá černý plnovous?" otázal se Kvíčala z nenadání. „Znal jsem jednoho Vopálku."

„Malý hranáč s černým knírem. Bradu si holí. Teď bude asi prošedlý. Dokud jsem viděl, měl vlasy. Dnes mi řekl, že je holohlavý."

„To tedy není ten," odcházeje do pokoje pronesl Kvíčala. „A teď ho již určitě poznám," pomyslil si.

XXI.

Druhý den o osmé hodině již přecházel Kvíčala před gymnasialní budovou. V nakladatelství ani nebyl. Neomluvil se. Doufal, že tam do desíti hodin přijde. „Tak nelze žíti,“ myslil si, „stálé toto rozčilování mne zničí. Nejsem jist, nezachrání mne vždy příznivá situace jako teď. Mohlo se stát zcela snadno, že by mne tu byl ten sedlák hledal včera odpoledne a že bych se byl o tom od tchána již nedověděl. Byl by vlezl do ředitelny, znám ty venkovany — byl jsem u Lukášů — a všecko by se bylo vyzradilo. Dnes — v mé nepřítomnosti — by byl přišel na Žižkov ke tchánovi a pověděl mu, že mne na smíchovském gymnasiu nikdo nezná.“ Tísnivé mrazení zachvacovalo mu prsa, dech se mu krátil. „A dnes večer, až bych přišel domů, neměl bych ani tušení, že je všecko vyzrazeno. Děsná chvíle by to byla, děsná!“ Stanul. Hlava se mu zatočila, zrak zkalil. Neviděl téměř, kdo jde mimo. „Strašné, strašné!“ šeptal si. „A to se může státi každou chvíli. Nezachrání mne náhoda při každé takové příhodě. Půjdu jednou domů nestarostně, — a tam bude již všecko vyzrazeno.“ Pocítil, že má čelo zpocené. Otřel je. „Tak nelze žít, zničím si zdraví. A co Mařka, až se dozví pravdu? Děsné, děsné! Co si pomyslí?“ Cítil, že by již sám nesnesl toho pokoření. „Nevím, co bych učinil!“ zašeptal uděšeně. „Kdybych tušil, že se o mé lži dověděla, nemohl bych před ní. Skočil bych do řeky.“

Pátral chvílemi kolem. Studenti mizei v budově. Zdálo se mu, že je stopován na všech stranách. Měl dojem, že se lež jeho všude protrhává. Množství nepříjemných představ střídalo se mu v duši. Professor Buchal, stařena Pešková, Vincek Zavázal, vetešník Fiala a jiní známí. Každý byl odporný. „Jak jim všem uprchnu?“ myslil si. „Uštípají mne. Kde se před nimi uschovám?“

Chvílemi zrychlil krok a rozzlobil se. „To mi tchán nadrobil!“ myslil si. „Taky se každému chlubí jako Mařka. K čemu to je? Co nám záleží na sedlákovi Vopálkovi? Proč mu hned nabízí tchán moji pomoc? Proč se dříve nezeptá mne?“

Do desáté hodiny sedlák se synem se neukázali. Netrpělivost a rozechvění Kvíčalovy vzrostly. Přecházel živěji pln zlosti a nepokojných myšlenek. Zatoužil po Lavičkovi. „Kde asi je?“ několikráte jej napadlo. „S tím bych chtěl mluvit, tomu bych se mohl svěřit. Poradil by mi, něco se musí stát, musí. Tak nelze už žít. Nezakročím-li, samo všecko praskne. Možná, že ten Fiala o něm ví. Znali se asi z Břevnova. Vyptám se, Lavičku musím nalézt.“

Krátce před desátou hodinou Kvíčala náhle stanul. Srdce mu téměř ustalo bíti, jak se vzrušil. Napadlo jej cosi, co se mu v tuto chvíli zdálo zachráněním. Musil postáti, aby se vzpamatoval a aby myšlenku, jež mu duší prolétla, jasněji uvážil.

„Ano, teď se to právě hodí,“ promluvil hlasitě, „právě teď, když se blíží pololetí. Řeknu, že výpomoc má návratem uzdraveného professora přestala a že nové místo mohu nastoupiti až po prázdninách začátkem nového školního roku. Tím odstraním tenhle strašný Smíchov. Ano, a řeknu, že do té doby přijmu prozatím místo v nakladatelství, kam jsem chodíval s rukopisy ředitelovými. Ano . . . A potom nebude strachu z vyzrazení.“

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Snažila se ne o shovívavost, ale o spravedlnost a mocí udržovala jas na vzpomínce své nejdražší. Proč se jí to nedařilo jako včera? Jen samé nemilé scény jí připadaly na mysl.

Včera zářil Era sám, dnes pracně chránila jeho zjev před zatemněním. Neomlouvala, nepromíjela, ale vysvětlovala.

Era byl zklamán. Čekal dítě a ona mu ho nedala. Však i ona čekala. Jak ráda by pro něho trpěla! Kdyby měla dítě, pak nadbytek jeho lásky jinam by se obrátil, k jinému tvoru a přece zase ne z jejího okruhu.

Zklamán, podmaňoval si ji víc a více, snaže se sevříti ji, předělati, pohltiti, stráviti.

Ano, pohltiti a stráviti! Ale nepovedlo se mu. Konstatovala to nyní s jakousi vítěznou mstivostí. Byla mu tuhá, nepředělal ji.

A ovšem tím méně ona jeho. Cítila, že kdyby vystoupila energicky, kdyby dovedla mu učiniti opravdovou bolest, že by si jí více vážil, nepovažoval ji za pouhou kořist.

Vždyť jak často propukával ve výčitky, že je Romana málo iniciativní.

„Co ti nenapovím, neřekneš. Myslíš, Romo, že mne to těší, když musím si

vynutit, co má láska samovolně poskytnouti?"

Tušila, že od ní chce raffinovanosti.

„Ale Ero," bránila se, „vždyť tě mám ráda!"

„Vždyť tě mám ráda," opakoval Era po ní, nakřivuje ironicky koutky úst. „Mlčelivá ty trpitelko!"

„Netrpím, Ero!"

„Tak proč nemluvíš?"

„Ero, bývaly časy, kdy jsi i do mého mlčení mnoho vkládal."

„Ano, Romo, ale to už zhaslo."

„Ve mně ne, Ero!"

„Ve mně i v tobě, vidím to za oba."

„Mluvím, když je třeba, Ero."

„Ale za to tím více myslíš."

„Tím více cítím, Ero!"

„To právě bych chtěl věděti, Romo. Proč mne nechápeš? Slovo je přece něco jiného než myšlenka a cit. Slovo, toť váha, skutečnost. Cit nevyslovený, jako by nebyl. A nic není nebezpečnější lásce, než mlčení v nevčas."

„Skutky mé mluví, Ero!"

„Skutečně, Romo! Staráš se, dáváš mi peníze, hostíš mé přátele. Ale opouštíš mne."

„Já tebe, Ero?"

„Když se mi zcela nepřizpůsobíš, nesplyneš se mnou, vzdaluješ se. A není horšího zvířete než opuštěný muž."

Zlobil se, i když mu nový oděv nepochválila. Ale nemohla nikdy pochopiti, že Era, její Era, básník, psycholog, může býti tak malicherný.

Ale v tom právě byl nejvíce nedůtkliv. Kdyby mu pohaněla báseň neb novelu, nebolelo by ho to tak, jako když mu nepochválila nový, módní raglán.

Netušil ani, jak se tím ponižuje.

„Kolikerý oblek mám za zimu?" tázal se jí jednou.

Neodpověděla hned, nevěděla.

„Mlčíš, Romo?" vyjel si na ni. „Tím chceš naznačiti, že jsi tak nade mnou povznesena, že mne podle sebe ani nevidíš? Ale snad jiní mne uvidí."

„Ero!"

„Nejsem domýšliv. Říkali vždy, že mám vkus. Ale chci jej míti pro tebe a ne pro cizí ženy."

Zaštkal jako žena.

„Ero!"

Hlas její zněžněl lítostí.

„Ano, tak mluv, Romo, tak! A vezmi mou hlavu do náruče a řekni: Tebe mám, muži, jediného ráda! Vidíš, Romo, všecky ženy zdají se mi proti tobě nepatrné."

Rozplývali se chvíli něhou, jeho ruka byla na jejím srdci. Byla to měkká, ale pevná a těžká ruka. Něco v ní ohýbala, lámala. Co to bylo? Srdce? Bývalo jí trapno.

Paní Romana se vytrhla se vzpomínek. Jakýsi pocit studu ji rozpálil. Jaké to malichernosti! V tom že je život? Ale proč právě tyto malichernosti tak bolely? Proč klesala pod jejich náporem?

Umělci je vše dovoleno!

Řekl to Era. Kdy? Zase vzpomínala a znovu měla palčivý pocit studu. Tím více se styděla, že styděla se i za něho. On studu neznal. Nebylo vášně, kterou by neomlouval, nízkosti, kterou by nepochopoval.

Vyprávěl jí o obscoenitách z novin. Při tom se mu oči leskly, chřípí chvěla sympathií. Vkládal do svých novel nestoudné věty, zaplétal situace více než frivolní. Užíval v hovoru slov, jež se jí prostě ošklivily. A vše jen z touhy pro odlišnosti od ostatních. Byla jista, že by perversit svých hrdin sám nikdy neprovedl.

Bolelo ji to a zavírala oči hnusem, jako kdyby běžela jí pod nohama myš, něco obludného, šíleného.

Na konec bála se Erovy sdílnosti, hraničící na chvástavost. Co jiný skrýval jako svou potupu, Era dával celé veřejnosti na pospas. Napsal román: Pudy a vášně, jehož raffinovaná uměleckost závodila s drzou nemravností. Nemohla knihu tu čísti. Ale o díle se psalo a Era byl spokojen.

Když pak mu škrtla v jednom rukopise výjev sodomický, vyčetl jí, že obmezuje šosácky jeho tvůrčí expansi.

Tvrdil, že spisovatel jakožto líčitel vnějšího i vnitřního světa své doby má povinnost co nejvíce viděti, že výtvarná obraznost jeho vstavuje ho jen do situací, jichž podněty přicházejí mu ze současnosti, rozechvívají v něm souhlasně naladěná vlákna nervová, takže dovede dokresliti, dožíti příhody a pocity cizí, ztotožniti se s nimi. Je reflektorem a výtvarníkem zároveň, je částí celku a má právo mluviti za celek.

Toužil po absolutní volnosti i v manželství a schválně líčil svá milostná dobrodružství u cizích žen, doznával své touhy po nich i ještě z dob, kdy byl s Romanou zasnouben.

Doznal, že toužil i po Loře Poledníkové.

A při tom neměl o ní pražádných illusí. Co je spojilo? Hudba? Ani on Loru ani tato jeho nemilovala. A paní Romana představovala si hudbu kuplířku, hnusnost, obapolnou prostituci dvou otroků nálad.

Era vyprávěl jí o ženách neuvěřitelné věci. Až na něho proto zanevřela. Cítila, že i ji tím sešpatňuje. Jako by neměla citu,

lásky k němu, jako by jí bylo lhostejno, že se on poskvrňuje. A mnoho přidával a mátl ji, že nevěděla na konec, co zažitek a co přibásněno. Tropil si z ní šašky a při tom pozoroval ji očima jasnýma, ale tvrdýma jako démanty.

Říkal, že triumfy u žen, jichž dobyl jako poeta, ho netěší tolik, jako ty, kterých dobyl jako prostý muž.

Stanovisko čeledína.

Seznámil se se slepým umělcem Gabrielem Kruisem, pianistou.

Hrávali spolu čtyřručně. Kruis měl sestru Inocencii. —

„Milostpaní, visita!" hlásila opatrovnice Truncová.

Rychle se paní Romana oblékla a za chvíli vešli lékaři. Marně hledala však vlídnou tvář slečny Berty.

„Jak se daří?" tázal se ředitel.

„Děkuji, pane řediteli, dobře," odvětila paní Romana. „Prosila bych —"

Zarazila se, náhle nemohla najíti, co chtěla říci. Vše kolem jako by se vyprázdnilo, zastavilo.

„O propuštění?" pomáhal doktor Brousek.

Paní Romana přikývla, ač věděla, že o to žádati nechtěla. Ba, bylo jí divno, že by měla odtud vyjíti.

Lékaři pohlíželi na sebe dorozumívavými pohledy.

„Remisse trvá," řekl doktor Brousek. Ale ředitel usmál se skepticky.

„Dnes se mi, milostpaní, tak nelíbíte, jako včera," řekl. „Ale snad je to počasím. Nu, promluvíme si o tom, za několik dní."

„Dovolila bych si otázku, pane řediteli," zastavila paní Romana odcházejícího.

„Prosím!"

„Je můj otec — živ?"

Na otce se ptala, doufajíc, že i o muži něco zví.

„Žije, ovšem, milostpaní!"

„Mohla bych ho vidět? Psát mu?"

„Psát, ano. Vidět? Sotva. Odstěhoval se z Prahy na venek a —"

„Ale je zdráv?"

Ředitel zaváhal.

„Zdráv, ovšem! Oženil se."

Strnula. Oženil se! Hlava se jí zatočila a v krku dvojnásob zaprahlo. V čichu začpělo jí jako hnilobou. Neměla odvahy tázati se na Eru. Snad i on —?

„Ostatně," doložil ředitel, „obávati se nemusíte. Pan otec se o vás stará."

To znamenalo, že Era na ni zapomněl. Pouze otec!

„Nevyjdete si, milostivá, do sadu?" vybízel dr. Brousek. „Vyjasnilo se a za malou půlhodinku obeschnou i cesty. Zahradník je už urovnává."

„Najdu tam slečnu Bertu?" tázala se paní Romana.

„Pošlu vám ji," odvětil ředitel.

Pohlížela nenávistně za lékaři. Proč jí to ten starý řekl? A ten mladý floutek — co si s ní včera v zahradě dovolil? Zelené mládí! To má privilej býti neuctivo. Že je lékař, proto ještě veškerou moudrost si nevyhradil. Zejména vůči lidem starším, kteří zažili život v šíři jeho i hloubi, měl by býti skromnější.

Vyšla do zahrady.

Potkala královnu a císařovnu. Ubožačka z daleka nastrkovala ruku k políbení. Co si to jen starý blázen dovoluje? Vyhnula se jí.

Vešla do kaštanové, husté aleje. Slunce svítilo jasně, po mracích a mlhách nebylo už potuchy. Listím propadávaly ojedinělé krůpěje a která dopadla na osluněné místo, zazářila duhovým vidmem v šeru.

Paní Romana vdechovala otevřenými ústy vlhkost do zprahlého jícnu. Mlha byla před ní, mlha za ní. Žila okamžiku. Nepřála si ani ku předu, ani zpět.

Škrtivý, prahnoucí pocit v krku povoloval. Vystoupila na výsluní, stanula a shýbla se k zemi. Tráva páchla zatuchle sklepem, silněji dýchalo to z kola kvetoucích konvalinek a nejtvrději, až ranivě z keře syringového, obsypaného prudce modrým květem. Proč dnes vše páchne tak ošklivě? Snad i růže, kdyby už kvetla, dnes by jí nelahodila.

S ohradní zdi řítila se lavina bílé kaliny a střemchy a mezi nimi dokvétala kdoule. Země pokryta byla růžovými i bílými lupeny a větrem zulámanými větvicemi. Plži táhli po nich své stříbrné cesty, drobné žabky vyskakovaly odevšad.

Paní Romana kráčela nedovolenou cestou podél zdi, maskované křovím. Karlička zůstavila ji na chvíli samu.

Hloh u zdi ještě nekvetl, teprve nasazoval bílá poupata. Na trn jeho nabodl si brouka ťuhýk-bašibozuk. Paní Romana měla chut loupežníku zatleskati: Bravo!

S koruny kaštanu vysmívala se jí hlasně pěnice, kterou vyplašila, a po ní tence a ostře hlasy proletářských vrabců.

„Bláznivá! Bláznivá!"

Měla chut popadnouti kámen a ztrestati vysměvačnou verbeš. (Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

„Půjdu teda nejdříve k vám, pane doktore!“ prohlásila Hedva.

„Ano, půjdete ke mně a pohovoříme si o tom!“ pravil doktor. „Ale nepůjdeme společně, vy půjdete napřed, a já přijdu za vámi, aby si toho lidé nepovšimli, a nepovstaly z toho zase nějaké řeči, jako už povstaly o jiných věcech.“

„Jaký vy jste opatrný pán!“ smála se paní Hedva. „Jako kdyby k vám nechodily mladé paničky do ordinace, a jako kdybych já k vám sama nesměla na poradu.“

„Přece jenom nutno se míti na pozoru, milostpaní,“ odpovídal se smíchem, „mladé dámy ku podivu chodí spíše k mé mladé a svobodné konkurenci než ke starému bručákovi.“

„Tak vám teda vyhovím!“ pravila paní Hedva a šla napřed k němu do bytu.

Za chvíli seděli v doktorově pokoji.

„Co jste tomu říkal? Jak jste byl překvapen?“ ptala se paní Hedva nedočkavě.

„Překvapen jsem byl, ale vaší zprávě nevěřím. Ošklivý klep je to, nic jiného! Váš pan otec se o něm nesmí rozhodně dověděti. Kdybyste mu to řekla, zabila byste ho! A já bych toho ostatně ani nedopustil!“

„Bohužel, to není klep, pane doktore! Je to román mladé duše ženské!“ pravila Hedva s jízlivým pošklebkem.

„Jsou to všecko dokázané skutečnosti,“ pokračovala, „mám věrohodné svědky a také sama jsem se přesvědčila.“

„Žijí pohromadě?“ ptal se doktor.

„Dosud nežijí, ale jsem přesvědčena, že i k tomu dojde! Žijí pospolu, denně se stýkají a společně postupují proti otci.“

„Dosud ve skutečnosti ničeho nepodnikli!“ namítal doktor.

„Ale podniknou! Totiž chystají se! A třeba se nedochystají! Prozatím jsou jen oba opilí vášní — o citu nemluvím, vášeň je to, nic jiného než vášeň. Je nezbytno, abychom otevřeli otci oči, aby alespoň tomu člověku — stydím se vysloviti, že to je můj bratr — ničeho neposílal.“

„Ovšem, to je nutno nějak zařídit!“

„Ostatně důkazy už jsou viditelny!“

Doktor sebou nervosně škubnul.

„Nevěřím a pořád nevěřím,“ odpověděl prudce, „pokládám to ustavičně za nemožnost, nevěřím a nevěřím!“

„Ostatně už ani nemohou něco podniknouti,“ dodal za chvíli, „co by mohli také podnikati? Všecko už je vyřízeno, pan otec paní matce posílá správně peníze, a kdyby jí snad šlo o rozvod, svolí k dobrovolnému rozvodu. Klidně uváženo, nic už se nestane. Tyto účty už jsou súčtovány! Nebudete-li vy, milostpaní, těmi věcmi hýbati, pan otec se uklidní a zapomene.“

„Myslíte, že můj otec zapomíná tak snadno?“ ptala se Hedva.

„Proč by nezapomínal? Vy máte jeho klid ve svých rukou! Když ho dnes nenavštívíte, když se nedoví, o čem vy víte, všecko se přežene, a do duše mu vrátí klid.“

„Ale nebude pravý vinník potrestán!“ vybuchla Hedva prudce.

„Vinníci budou potrestáni,“ pravil doktor přesvědčivě, „přeháňky citu se přeženou, a zbude holý život, proti němuž jsou i paní matka i pan bratr nedostatečně obrněni. Pan bratr není schopen života, sám se neuživí, bez otcových peněz byl by arci tento podivný poměr záhy skončen. Dostaví se vystřízlivění, rozčarování, snad i výčitky a roztrpčelost. Jak se sešli, zase se rozejdou. Veliké ohně vyhoří rychle, jiskřičky dlouho doutnají.“

„Co byste dělal vy, pane doktore, kdyby se vám to stalo?“

„Totéž, co váš pan otec! Nebránil bych se osudu! Já věřím ve věčnost, totiž v organickou věčnost, ve věčnost chemických pochodů, a vůči mé víře a mé věčnosti jsou všechny tyto citové a sexuální hříčky tak nekonečně nepatrnými a bezvýznamnými, že je dovedu úplně ovládnouti rozumem.“

„Vy zavrhujete všecko!“

„Naopak! Ničeho nezavrhuji! Věřím! Zavrhuji pouze hrubosti smyslového života! Povyšování živočišných pudů, ať jsou jakékoliv, na důležité věci člověka, hrubě smyslového člověka v sobě zavrhuji.“

Hedva doktorovi nerozuměla, ale právě tato nejasnost zvířila jí hlavu tušením, co asi chtěl doktor říci.

„Nač zašlapovati včelu nemohoucí se vznésti z trávníku promáčeného letním lijavcem?“ hovořil doktor šeptem a už spíše pro sebe než k Hedvě.

„Poslechnu vás, pane doktore,“ rozhodla se Hedva krátce, „poslechnu vás, abych neublížila otci. Dělejte si s mým otcem, co chcete, zařiďte všecko, jak uznáte! Promluvím s Patočkou, zakážu mu, aby něco podnikal.“

Když odešla, postavil se doktor k oknu a díval se za ní. Kvapně kráčela čerstvě na-

padlým sněhem po náměstí ku bryčce, zabalila se do kožichu, a bryčka se rozjela po hrbolatém dláždění. Taková bouře v ní byla! A s takovým klidem odešla!

XXIV.

Přežili zimu. Rada ztratil se doktorovi v zimě úplně z dohledu. Úřadoval po starém způsobu. Osm hodin denně jeho života náleželo úřadu, osm hodin spánku a osm hodin nečinnému klidu. Vstával v šest hodin ráno, v osm hodin odcházel do kanceláře, o půl jedné obědval, večer v šest vracel se z kanceláře a v deset hodin uléhal ke spánku. S doktorem se nestýkali. Úmyslně se odloučili, vědouce, že tak se nejlépe zahojí rozjitřená rána.

I doktor Mráček samotařil. Ráno a odpoledne obešel pacienty a ostatek dne trávil doma v osamělosti. Zabral se do četby latinských klassiků. Četl je zvolna a pozorně, bedlivě všecko uvažoval. Naplňovali mu duši zvláštním kouzlem a tisíciletou vážností.

— Bouře se nad radou Severinem přehnala. Starý přítel pozoroval ho nyní jen z povzdálí a když poznával, že radovi nehrozí odnikud nebezpečenství, klidně čekal, až se otevře jaro, a za podjarního tání crčeti to bude se střech. Až se déšť, vlahý a omlazující, spustí do čvachtanice na náměstí — pak radu vytáhne ze zimního brlohu, a začnou spolu rozvíjeti peripatetickou moudrost stárnoucích lidí.

I paní Hedva zmoudřela. Po celou zimu, od poslední vzrušující návštěvy u doktora Mráčka, nepřijela navštívit otce. Doktor správně tušil, že její a Patočkovu mysl zaujaly jiné věci, a že její tehdejší výbuch byl jenom neškodným výbuchem. Jen se na podpatcích obrátila, a všecko v ní umlklo.

Po oblevě, když sešel sníh a obracel se vítr, připadlo doktorovi na mysl, že je potřebí vyhledati radu a zahájiti s ním procházky za městem. Opozděné plískanice a vánice tento úmysl na počátku dubna ještě jednou zmařily. Zima se nepředvídaně protáhla až přes polovici dubna.

Konečně však přece mohli vyjíti za město. Nežli vyschly polní cesty, bylo jaro v rozkvětu. Lány svěží zeleně vlnily se podél cesty, kudy volně šli, třešně a jabloně už odkvetly. Prudký vzduch přeléval se krajinou, rozbujnělý náhlým vyhřátím. Hory bylo jasně viděti v dálce, a jim se zdálo, že z nich ještě svítí sníh z nedávného chladna.

„Tak jsme se ho přece dočkali, pane rado,“ pravil doktor, „a podívejte se, ono je vlastně pořád stejné to jaro v polích! Všecko se mění, jenom ono se nemění. Zrovna jako dnes, tak bylo před čtyřiciti lety, tak bylo za dob naši mladosti.“

„Podívejte se, doktore, oni se ani lidé nemění — totiž jsou to už jiní lidé, ale když se na ně dívám z povzdálí, jako kdyby to byli stejní lidé jako tenkrát.“

„Ale jen z povzdálí jsou stejní! Uvnitř jsou úplně předěláni!“

„Vy jste, doktore, pessimistou, tak zlé to přece jenom není. Nepozoruji jako soudce velikých proměn! A jsou-li nějaké, jsou jen k lepšímu. Ostatně, co nám po nich, když nám stačí, že se na ně díváme jen z povzdálí a když můžeme konstatovati jistou setrvačnost aspoň v něčem. Já myslím, že tento obraz, který nyní vidíme, je už od století nezměněný, a to mne dojímá!“

Na kopcích zvedajících se nedaleko nich z roviny vlnilo se žito, a z něho čiřikala koroptev. Vrány s rozvážným krákáním nesly se slunečnem jarního dne.

„A jak dlouho my jsme se už neviděli?“ zeptal se rada z nenadání.

„Uteklo nám to, pane rado, uteklo,“ zasmál se doktor, „a podívejte se, všecko to v nás usnulo! Jako kdyby se nic nebylo stalo!“

„Opravdu, jako kdyby se nebylo nic stalo!“ přisvědčoval rada. (Pokračování.)

LITERATURA.

F. X. Svoboda: *Bitevní vichřice.* **Sebraných spisů sv. XX. Naklad. Jos. R. Vilímek v Praze.**

Také dvacátým svazkem sebraných spisů osvědčilo se účelné arrangement, kdy pod případný název autor shrnul kratší prosy z různé doby své tvorby (z let 1884, 1886—87, 1907 až 1910), a nynější svazek, vyšedší pod názvem „Bitevní vichřice“, obsahuje šestnáct kartonů. V čele sbírky položená črta „Četa Hulánů“ prozrazuje malíře básníka, jenž do výstižně malovaného prostředí umístil osoby a děj tak působivě, že se nám objevuje dílo významné hodnoty umělecké, a autor vedle krajináře i jako genrista. Totéž lze říci o druhých novellách („Přední stráž“, „Nevděčník“, „Jan Petřík“, „Bolest“, „Vyznamenání“, „Starý voják“, „Mlha v údolí“, „Noční návštěva“). Lícně

krajin v knize této, ačkoliv tvoří pozadí a rámec děje, jsou jako samostatné obrazy svítivých barev, jsou jako Lorrainova sbírka „Libri di verita", neboť také Svobodou volený tón jest měkký plenair zářivý transparentně tak, že v přírodě se jeví jen za jistých podmínek, ale jest karakteristním vidmem umělcovým. Autor, jenž umí zachytit na karton poesii luhů a polí, sadů a lesů, jest také dobrým umělcem v genru a v „Bitevní vichřici" nacházíme episody z bitev, bojů a šarvátek i půtek ať v zákoutí pohorském sváděných či v širém poli a všecko podané tak suggestivně, barvitě a plasticky, jako by obrazy ty byly vznikly štětcem Jeana Meissoniera, Ed. Detailla, A. de Neuvilleho, Felixe Philippoteauxa, Jozefa Brandta, nebo našeho Václava Sochora, z jehož širokého plátna „Bitvy u Střezetic r. 1866" mnohé výseky hoří pravdou bystrého postřehovatele děsu a hrůzy.

Příběhy Svobodovy vesměs jsou jímavé, a osoby, ač toliko načrtány, jsou účinně karakterisovány tak, že v pamět se vtiskují (Šimek z „Poslední kapitoly", dragoun Vitásek z „Honzíka", hrdina z novelly „Bubeník Šimek" a j.). Chmurné scény jsou skoro vesměs dramaticky učleněny a tragicky vyhroceny, některé brutální a plny zběsilosti, plny uchvácení z příčiny bitevní vichřice, podány až naturalistně, ale všecky vždy jsou i prolínány zábleskem toho vědomí, které znamená probuzení srdce, jsou prozářeny vroucím citem tklivým a jako náhlým proudem jeho zality. Zde autor jako Artur Grottger ve svém „Údolí slz" povznáší se silou čistých, lidských idei nad hrůzy válečné, dokumentuje a zdůrazňuje osvobozující humanitu a do rozporu života mezi dobro a zlo vkládá usmiřující lidskou křehkost a snaží se sblížiti člověka, zapomněvšího na bušení srdce, s božstvím. A tento rys autorův jest přední ozdobou jeho díla, v němž živá dramatičnost výjevů při mistrné komposici jest prosycována tím, čemu dal výraz ve své meditaci Maupassant spatřiv francouzské vojáčky v koloniích. A všecky prosy knihy nesou pečeť toho všelidského cítění autorova tak, že sám z nich se rýsuje, ač nevystupuje do popředí, rýsuje se jako myslitel i psycholog, jako umělec, jako člověk, jenž dovede zobraziti dno duše i porozuměti každému záchvěvu srdce. Kniha tato, šestnáct kartonů sevřených do desek „Bitevní vichřice", je krásným dílem uměleckým.

K. V. H.

Dr. K. H o c h, *Noviny.* Vyšlo jako 1. svazek sbírky „Duch a svět", spisů populárně poučných. Pořádá Jan Emler. Vydává F. Topič v Praze.

Nová sbírka p. Topičova má podobný účel naukové popularisace jako sbírka „Věděním a životem" u Vilímků vydávaná. Liší se však od ní tím, že přikloněna bude asi více praktickému životu. První její svazek, napsaný s perfektní znalostí věci, zajímá nás hlavně svou kapitolou o umělecké kritice a časopisecké belletrii. Sdílím úplně názory autorovy, rekapituluji je tedy stručně. Stojí za to. Kritikové denních listů mají míti vždy na paměti, že mluví k širokému obecenstvu, že je uvádějí ve styk s dílem a mají mu je jaksi nahradit. A tu nutno zůstati jen při výkladu, v objektivitě, a výjimečně pouze s celou příkrostí stavěti proti výtvoru svoje představy vlastní. Kolik denních listů u nás zaujímá toto stanovisko? A dále roztomilá kapitolka o b e l l e t r i i v žurnálech. Dr. K. Hoch míní, že co tu noviny přinášejí, musí počítati s l i t e r á r n í m v k u s e m, a že tu nelze provozovati experimenty s nejmladším a nejvýlučnějším uměním; noviny jako v častých případech jediný prostředkovatel literatury mají býti poněkud více proniknuty v ě d o m í m p o v i n n o s t i, z čehož lze odvozovati jejich z á v a z k y k n á r o d n í l i t e r a t u ř e. Bohužel známe listy, které tisknou jen překlady prós, ba i básní, což je u nás prvořadá zbytečnost. A Dr. Hoch praví doslova: „Ve všech rubrikách se hledí na dobré věci a zvučná jména, jenom v belletristické příloze a románu objeví se mnohdy dobré jméno nejvýš u nějakého překladu." Autor zajisté jen ze šetrnosti nestopoval příčin tohoto žalostného zjevu u nás. Shledalo by se, že u těchto kormidel scházejí Neruda, Hálek, Schulz, Sv. Čech, Vrchlický a jiní vynikající literáti belletristé, kteří odešli bez náhrady, která se ani nehledá. — „Noviny" jsou v každém směru kniha nanejvýš poučná, jenže se bojím, že mnohá dobře míněná její slova padnou na skálu mezi trní.

—och—

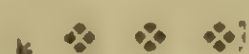
❖ ❖ ❖

HUDBA.

Jako předloni „Hlahol", tak letos „*Umělecká Beseda*" vstoupila do padesátého roku své činnosti. Třeba že již v našem mnohotvárném životě uměleckém není tato korporace střediskem, jako byla kdysi, jest dosud platným činitelem. Pokud se hudebního odboru jejího týče, dlužno s uznáním zdůrazniti jeho vydavatelskou činnost, tím spíše, že naše hudební nakladatelství od skutečné umělecké edice se odvrátila. Jest to žalostná bilance, zkoumáme-li, co vyjde hudebně cenného u nás v posledních — řekněme deseti — letech; bylo by to možno spočítati na prstech jedné ruky. Za to ohromnou měrou — zásluhou M. Urbánka — rozmohla a obratnou reklamou i rozšířila se bezcenná literatura hudební, operetty, pochody, „chansony" atd. Český hudebník je na tom nesrovnatelně hůře než český literát. Vážné, „nesensační" věci mu nikdo z našich hudebních nakladatelů nevydá, a odhodlá-li se k tomu přece, tedy jen zadarmo nebo za směšný honorář. O tom by i nejpřednější z našich skladatelů nynějších — Foerster, Novák,

Ostrčil — mohli mnoho vypravovati. Té možnosti pak, aby mohl práci svou v časopise uveřejňovati, pro hudebníka vůbec není. Často slýchal jsem od osob, v tyto poměry nezasvěcených, naivní otázku k některému našemu skladateli: „Proč to nevydáte?“ Ten, kdo ji pronesl, nevěděl, že vyřkl — krutý vtip.

Za těch okolností jest to jediná *„Hudební Matice“* Umělecké Besedy, jež každoročně rozmnoží naši hudební literaturu několika vážnými edicemi. Její štěstí jest ovšem, že má v klavírních výtazích oper Smetanových (jež vydala vesměs až na „Hubičku“ a „Dvě vdovy“) bohatý pramen finanční. Tak stal se Smetana, týž Smetana, který téměř po celý život zápasil nejen s uměleckými předsudky, ale i s hmotnou tísní, i v tomto směru požehnáním pro české umění hudební! (Pokračování.)

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.*)

XLIII. výstava S. V. U. Manes je členská; id est domácími a zahraničními členy obeslaná. Abecední rejstřík členů byl také jejím pořadatelem. Přeskočiv — schválně či náhodou? — nejlepší domácí jména, vzal co přišlo, nevybíral, netřídil, nejednotil. Jako by řekl: Co dělat? Anarchie umění je tu; a zde ji tedy máte. Všehochuť od dozvuků klassicismu až po výstřelky futurismu v nejrozmanitějších odstínech. Vyberte si sami.

Máte tu M. Liebermanna, nikoli sice tak bohorovného, jak vám ho vylíčil Muther, ale v dostatečné hojnosti drobných kreseb, abyste vytušili povahu jeho momentkového impressionismu. Neohlížejte se po jeho těžkopádně nechutné — až na tu perspektivu — malbě „Samson a Dalila“, které dopřáno nejčestnějšího místa na výstavě pouze proto, že je to Liebermann. Ale povšimněte si raději výborných jeho podobizen, obzvláště jeho autoportretu; ten vám poví tolik o prohlédavé chytrosti a spekulativní soustředěnosti, že porozumíte snáze jak vývoji, tak i karriéře tohoto malíře, o němž bylo by dnes předčasno rozsuzovati, je-li větší svou potencí uměleckou nebo svou rasovní agilností. Máte tu E. Bernarda z Paříže s gobelinovou krajinou a s akademickou Venuší, obrazem, který ještě před 40 lety mohl býti parádním kusem výstavy na Žofíně, dnes však leckomu připadá už jen jak odlesk rekapitulujících vzpomínek ze stoletého kalendáře renaissance. V pořadu vystřídaných veličin rozmarné módy stojí nám blíže výmarský L. Hoffmann, také jen malíř starých vidin z Arkadie, ale ve stylu i v barvě dosti ještě zánovní a rytmickou notou své komposice sympatický. Touž notou, méně však disciplinovanou, hlásí se o pozornost dvě olejové skizzy Böttingerovy. Jen formátu přidává Karel Myslbek svým veskrze trudným genrům, a O. Nejedlý zabředl docela do malby plochých i křiklavých, jak z různobarevného papíru a slámy slepených napodobenin perské i hindské tapisserie.

V krajinářství vynikají nesporně na prvém místě Ullmannovy mariny; po nich — třebaže jen relativně — Pařížan E. Laprade a naši R. Louda, J. Honsa a B. Dvořák. Za tuto chudobu odškodňují grafikové Jan Vondrouš a Fr. Šimon znamenitými lepty malebně pojatých a se zjevnou láskou delikátně traktovaných architektur domácích i cizích. Také V. Stretti doporoučí se dvěma krajinkami vděčnější pozornosti.

V plastice ozývají se — jak už tak móda běží — porůznu ohlasy Assyrie, středověku a renaissančních primitivů. Strašně originální! Nějaká tanečnice kambodžská by mohla býti matkou Bernardovy „mladé dívky“ z Paříže, jinak jedné z nejpoetičtějších plastik na výstavě. A rovnou ze 17. století pochází Kofránkova junonská žena, přebíjející aspoň plastickým klidem a komposiční ucelenosti nejednu naši domácí skulpturu. Drobná, úctyhodně solidní dílka francouzské sochařky J. Poupeletové dosvědčují, jakým dobrodiním bývá kázeň tradice, jejímž nedostatkem stůně bohužel u nás mnohý z mladší generace, strhované hned v pravo, hned v levo, jak na výstavě s dostatek vidno. Z Mařatkových prací zamlouvají se nejlépe podobizny a mezi těmi obzvláště poprsí nebožtíka J. Hlávky, vyspělé v dobrých kvalitách sochařského portretnictví. Také podobiznové busty Španielovy a Benešovy drží vrch mezi jejich ostatními pracemi.

Výše vzpomenutý Libermannův „biblický“ obraz o Samsonovi a Dalile flankován dvěma dětskými koutky, kdež naši futuristé oddávají se s líčenou opravdovostí hračkám líčeného primitivismu. Jeden skládá „obrazy“ z klempířských a zámečnických odpadků, druhý „luští“ všecky problemy formy prajednoduchou redukcí na trojúhelníky, třetí kombinuje à la Picasso rebusy z geometrických tvarů, čtvrtý kupuje růžově polévané modely pro své „pradleny“ a jinaké zjevy v pernikářské boudě, pátý se inspiruje k figurální malbě pohledem na klobásy a jelita atd. Nač uváděti jména, když tě běží o šablonovité tretky a hromadné blábolení? Nejvýše o kejkle, kterými lze jen pohrdati, neb o psychosu, jejíž oběti lze toliko politovati. A nic více. *J. L.*

*) Pro nával látky opožděno.

TÝDEN.

„Svatobor“ konal v sobotu, 17. t. m. v zasedací síni „České Akademie“ první výroční valnou schůzi v druhé padesátce svého trvání za předsednictví svého místopředsedy p. univ. prof. dra Karla Chodounského, který ji zahájil vzpomínkou na těžké ztráty, jichž „Svatobor“

v uplynulém roce utrpěl úmrtími svého předsedy ministra dra Albína Bráfa, dále svých členů A. Patery, bibliotekáře Česk. musea, JUDra V. Reicherta, mag. rady, J. V. Sládka, prof. a spisovatele, M. A. Šimáčka, spisovatele a red. „Zvonu", J. Šolína, c. k. dvcr. rady, prof. F. Tilšera, Jar. Vrchlického a dra Z. Wintra.

Z nečetných právě odkazů a darů, jimiž bylo na „Svatobor" pamatováno, uvésti dlužno zejména šlechetný odkaz 40.000 K p. Houšky z Plzně.

Jest věcí četných přátel a příznivcův úkolů „Svatobora" zejména v právnických kruzích českých, aby jako rádcové při závětech pamatovali na „Svatobor", jehož prostředky daleko nejsou dosud tak mocny, aby vyhověly všem potřebám. Za předsedu „Svatobora" jednomyslným souhlasem zvolen byl mnohaletý, zasloužilý jeho pokladník, vrchní ředitel Zem. banky p. Dr. Karel Mattuš, do ředitelstva na 3 roky zvoleni pp. Fr. Herites, prof. Dr. Jiří Guth, univ. prof. Dr. L. Niederle, F. A. Šubert, ředitel Fr. Táborský, za revisory účtů pp. cís. r. J. Otto, ředitel Jos. D. Konrád a Jarosl. Šimáček. Za činného člena pro své zásluhy o spolek zvolen p. prof. Ant. Balšánek. Přejeme „Svatoboru" do další padesátky všeho zdaru a stálého vzestupu, čehož nejlepší naděje jsou předeslány i šťastnou volbou nového předsedy.

Jest věru až s podivením, jak zápalnou sílu má u nás každá myšlenka nebo nápad veřejnosti se týkající. Prožili jsme doby, kdy po Praze každé téměř město na venkově pořádalo s v o j i výstavu, doby, kdy města stavila si stálá divadla — a nyní, po divadle v Šárce, rodí se přes noc „divadla v přírodě". Jest již v Krči, v Hoře Kutné, chystá se prý v Modřanech, v Plzni — a bůh ví, kolik jest jich roztroušeno již po venkově. V Krči sehráli 18. května ochotníci v lese Kvapilovu „Princeznu Pampelišku" způsobem ovšem v každém směru co nejprimitivnějším, avšak s nadšením a zápalem jen diletantům vlastním. Stěží lze ovšem očekávati uměleckých výsledků od tohoto „divadla v přírodě"; jde tu prostě o zábavu, jež přinésti má hojného výtěžku dobročinným účelům, v jichž prospěch se hraje.

P ř e h l e d d e n í k ů. Některé časopisy naše všímají si občas obsahu českých revuí, chceme poměr obrátiti a zaznamenáme pravidelně v měsíčních obdobích, co přinesl denní tisk český o p ů v o d n í c h novinkách našeho písemnictví. Časem vznikne statistika, která nebude nezajímava. Tak od 15. dubna do 15. května zaznamenáváme referáty: *Čas:* V. B. Nebeský: Básně. Žofka Kvedrová: Vláďa a Marie. F. V. Krejčí: Červenec. Ign. Herrmann: Foxl, Voříšek a jiné povídky. F. X. Šalda: Duše a dílo. Asi 12 a půl sloupců tisku. (Sportu věnováno 24 sloupců.) *České Slovo:* Bož. Vik. Kunětická. O ženském hnutí. Dr. Hoch: Noviny. Dr. Páta: Julius Mařák. Asi jeden sloupec. (Sport 28 sloupců.)— *Hlas Národa:* Dr. Hoch: Noviny. O belletr. časopisech. B. Viková Kunět.: O ženský mandát. O almanachu českobudějov. bohoslovců. Holečkovy spisy. Jan Osten: Lidé řádní a všelijací. K. Engelmüller: Dobrodružství. Fr. Flos: Sedmikrásy. Tereza Nováková: Potulky po Čechách východních. Felix Vondruška: Vyděděnci. Asi 5 sloupců. (Sport 16 sloupců.) — *Národní Listy:* F. V. Krejčí: Červenec. Dr. Hoch: Noviny. Ad. Veselý: Kniha interieurů. L. N. Zvěřina: Před branou života. Richard Weiner: Pták. Asi 5 sloupců. (Sport 43 sloupců.) — *Národní Politika:* Dr. Jaroslav Vlček: Poznámky k Čechově Dagmaře (škol. četba). Slovensko. Jan Vondráček: Poesie Petra Bezruče. F. X. Šalda: Život ironický. F. X. Svoboda: Bitevní vichřice. F. V. Krejčí: Červenec. Fr. Flos: Sedmikrásy. Asi $4^1/_2$ sloupce. (Sport 13 sloupců.) — *Právo Lidu:* F. V. Krejčí: Červenec (pouze ref. oznamující knihu). V. B. Nebeský: Básně. Dr. Jan Novák a dr. Arne Novák: Přehled děj. české literatury (nov. vyd.). Jan Vondráček: Poesie Petra Bezruče. Vlastimil Kybal: Denis a Bílá hora. Pojednání o Volných směrech a České Osvětě. Asi 8 sloupců. (Sport 15 sloupců.) — *Samostatnost:* Dr. Hoch: Noviny. Dr. Jan Kapras: Právní děj. zemí koruny české. Asi 1 sloupec. (Sport 30 sloup.) — *Venkov:* Karel Leger: Loupežníci na Chlumu. F. V. Krejčí: Červenec. K. Handzel: Světélka v přítmí. Rozprava o cestop. edicích (Kořenský, Vráz, Domin, Daneš). Tereza Nováková: Potulky po Čechách vých. Ant. Klášterský: Ironické siciliany. Jar. Vrchlický: (nov. vyd. spisů) Z hlubin. Rozprava o Pelclových Chvilkách. B. Viková-Kunětická: O ženský mandát. Asi 6 sloup. (Sport 4 sloupce.) — *Lidové Noviny:* Jos. Cízler: Na haltravské stoupě. Divadelní slovník Ottův. Jos. Zukal: Paměti (Opavská Matice). Žofka Kvedrová: Vláďa a Marie. F. X. Svoboda: Bitevní vichřice. Dr. Lub. Niederle: Slovanské starožitnosti. Asi 6 sloupců. (Sport 13 sloupců.) — *Český Denník* (Plzeň). Karel Matucha: Cestou do hor (verše). Josef Šír: Z hor. Sebrané spisy K. Legera. Vzpomínáme Vás! K. Engelmüller: Dobrodružství. Asi 3 sloupce. (Sport 14 sloupců.) — *Vídeňský Denník:* J. F. Karas: Přetržená nit. V. Hrubý: Grotesky. Hugo Bezděk: Dopisy od moře. K. Nacovský: Soupis české dramatické liter. 1909—1913. Žofka Kvedrová: Vláďa a Marie. Asi 3 sloupce. (Sport 1 sloupec.) — Úhrnem věnováno referátu o původní české liter. produkci 55 sloupců tisku, sportu 201 sloupec. *V. R.*

Opraveno budiž ve zprávě „Bohemica" v minulém čísle: Smetanovu „Hubičku", jakž se samo sebou rozumí.

V Praze, dne 23. května 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafické společnost »Unie« v Praze

Tiskem »Unie« v Praze

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Z pánského, ohraženého oddělení zahrady kdos po německu proklínal, sypaje to jako ořechy z pytle, jiný pohvizdoval arii z Malého vévody, strašně falešně.

Paní Romana zamířila na trávník k vodotrysku. Bílý, břitký paprsek, pevný jako ocelový drát, mířil někam do modra oblohy, ale ve výši jako by sám se pohlcoval, vracel se, tříštil do šedého mžení. Nebe jako by se od rána bylo vyvýšilo.

I její duše včera vytryskla prudce k čistému nebi — a dnes?

„Dobré jitro, milostpaní! Račte na cestičku!"

Paní Romana se ohlédla. Před ní stála slečna Berta v ranním, úpravném obleku.

Něco ostře odmítavého tanulo paní Romaně na jazyku. Veškerá společnost jí byla protivna.

„Tatínek mne sem poslal," doložila slečna Berta rychle, jako by uhodla nepřátelské smýšlení paní Jírové.

Tato pohlédla do očí dívky, svírajíc pevně rty. Oh, nedostane z ní dnes nikdo ničeho, nebude si z ní nikdo tropiti šašky!

Ale slečna Berta mluvila o běžných věcech, o dešti v noci, mnoho-li květin zničil a nic o problemech duševních. Pak nabídla paní Romaně hrst tulipánů. Paní Romana zadívala se do hnědých, bezelstných očí slečny Berty a pak na květiny.

Nevonné květy, a přece z těch právě cítila balsamický výdech a ani ne ten, ale svěží barvu, rozkoš a úkoj očí a ani ne barvu, ale jemné znění. Tak by zvonily květy, kdyby měly zvučící srdce, tak tence jako zpěvem mušky a motýla, něžně a konejšivě, jako popěvky usínajícího děcka.

A pojednou poznala, co jí činí květiny v ruce tak milými. Byl v nich svit, ne vlastní, ale odlesk, lásky odlesk a krásy. Odlesk včerejška, vzkříšení, návratu všeho krásného v jediném dni, jehož slunce nemělo jí zapadnouti.

Zase zazářil on, Era, zase stříbrně zastkvěla se minulost, neboť on byl minulostí a její minulost v něm. Zase nával vděčnosti vypudil všecku nevysvětlitelnou úzkost z duše.

Úzkost a tíhu. Od rána cítila na prsou podivný tlak, zatěžující jí údy a vlévající černou, melancholickou krev do žil.

Těžké a nedůvěřivé byly její myšlenky, svět díval se na ni nepřátelsky. Ale nyní to zase pominulo. Něžné dítě, Berta, bylo jí andělem, přinášejícím v bílé dlani olivovou ratolest míru, snímajícím tíži s její duše.

Celá zahrada prokvetla jí zase jasem. Zavanulo to zase přátelsky teple a v duši zdvihla se zase skloněná víra, že i pro ni rozvine se ještě květ života, třeba jen jeden, jediný. Pramen duše znovu vyvřel, trud klesal ke dnu a pažit kol její studánky zazelenal se nadějně.

Paní Romana postřehla teprve za chvíli, že slečna Berta k ní mluví, že kráčí podle ní, že očekává odpověď.

Rozejetý vůz myšlenek náhle stanul, když průvodkyně její se odmlčela. Hlas ticha probudil paní Romanu.

„Promiňte laskavě, slečno," omlouvala se, „měla jsem malou závrať — neslyšela jsem — tuším, že jste mi něco řekla?"

„Chtěla jsem se, milostpaní, jen omluviti, že jsme vás s doktorem Brouskem včera obtěžovali hovorem, ne právě zábavným."

Řekla to hlasem tak uctivým, že nedůvěra paní Romany zcela zmizela.

„Ne, slečno,“ odvětila vřele, „velmi mne to zajímalo.“

„A nenamáhalo vás to?“

„Bylo na mně něco znát, slečno?“

„Ne, nebylo, milostpaní. Já alespoň nic neviděla.“

Paní Romana pohlédla k modrému nebi a řekla s důrazem: „Život je krásný!“

Přikývla k tomu hlavou, jako by sama sebe přesvědčovala.

„Jsem tomu ráda,“ oddechla si slečna Berta a odporučila se.

„Ano, život je krásný,“ opakovala si paní Romana, kráčejíc dále. Odpovídala tak na včerejší dotaz doktora Brouska, zda by život zase chtěla žíti. Vtiskla ruce do sebe a vzpřímila hlavu. Zase zazdálo se jí malicherným, co ji od rána trudilo, a nad životem zatřepetala se pravda jasná, lehká a veselá!

A jinak se dívala na domnělou vinu Erovu, na poměr jeho k Inocencii Kruisové. Jen ona, ona sama svým nerozumem, svou přímočárnou methodou myslící, svou obmezeností vše zavinila. A sama připravila si útrapy, jež ranily ji chorobou duševní.

Hrávali Era s Kruisem na piano doma, někdy přehrával Kruis Erovi své skladby.

Zašla si jednou pro muže do bytu Kruisova. Hráli právě čtyřručně Beethovenovu ouverturu Coriolan. Era seděl u basu a podle sebe na levo měl děvušku růžovou a průsvitnou jako ranní sen. Takovou droboulinkou jako bibelot.

Byla to Ina, sestra slepcova. Přišla před několika dny z pensionátu klášterního.

Paní Romana nepodivila se ani, že Era více než do not dívá se na líbeznou sousedku. Znala jeho způsob a už ji nebolel. Zvykla si už a otupěla. Co mohla jiného mysliti než, že Era sbírá jen dojmy a že jí přece na konec zůstane?

Ale překvapilo ji, že prosté dítě sotva patnáctileté z pola bázlivě, z pola nadšeně opětuje pohledy Erovy. Maličké patrně lichotilo, že líbí se známému, proslulému básníkovi.

Viděla dívence až na dno duše.

Promluvila k ní. Ina odpovídala plaše, dětsky. Byla čistá, zcela nevědomá. Bílý, nepopsaný list. Žila sama s bratrem, jenž udílel hudební hodiny, dokládaje k výnosu z nich úroky malé jistiny, zděděné po otci, vojenském kapelníku. Matka zemřela sourozencům před lety tuberkulemi, otec před rokem.

Paní Romana pozorovala malou Inocencii. Tvářinka ještě dětská, pleť liliové bělosti, bez jediné pihy, ač měla vlasy ohnivě červené. Rosně svěží květ.

Přilnula rychle k Ině. A přilnouti znamenalo chrániti. Proti zlu, tedy proti — Erovi.

Bude chrániti Inu! A energicky. Už za pokání, že nechránila jiné ženy, které Erovi do sítí vběhly.

Dříve se sama před sebou ospravedlňovala, že neděje se jim, čeho nechtějí. Že jsou to ženy hysterické, neb záletné. Že tu jsou zúčastněny pouze nervy a nikoli srdce. Ale u tohoto dítěte obávala se opravdově katastrofy, zničení duše i těla, otrávení celého života.

Čekala nějaký čas, zda se nemýlí. Ale Era nemluvil, než o Ině. Vše na ní bylo půvabné, překvapující, čistě lyrické, Bůh ví, co očekával od prázdné její dušinky.

Paní Romana pozvala Inu k sobě a nemohouc se dočkati, sama ji vyhledala. Promluvila s ní vážně. Šetrně osvětlila jí vratkou bytost Erovu, jeho sypký cit, vylíčila jí, co od něho očekávala, co mu věnovala a co jí za to dal. Výstražně dodala, že při něm v starostech a žalu sestárla, co on zůstává chladný a svěží. Po leta je týž, jako z kamene vytesaný. Nebohé dítě, jak se polekalo! Koktalo a slibovalo, zříkalo se. A když paní Romana dojata sama svým vypravováním zaslzela, vypukla Ina v hlasitý, neutišitelný pláč. Snad vycítila, že jest první duší, jíž se paní Romana ukázala, jakou jest. Jak jí všecky ženy záviděly! Takového muže! A zatím poznala Ina nešťastnou ženu, trpitelku. V očích blouznivé dívky stala se paní Jírová hrdinkou, přinášející se v oběť talentu svého muže, mučednicí a světicí.

A místo do Ery, zamilovala se Ina do paní Romany náruživě a blouznivě.

A láska ta ji chránila před Erou. Marně Inu vábil. Odolávala. Až poznal, že žena mu kříží dráhu a rozzuřil se.

Vedl si nejinak, než jako by byl okraden, jako by žena jeho připravila ho o to, nač má právo, čeho nezbytně k životu potřebuje.

Napřed čekala paní Romana, že Era svou choutku překoná. Ale když vyváděl stále hůře a jeho nadbíhání Ině stávalo se veřejným skandálem, promluvila s ním rozhodné slovo.

„Chceš rozvod, Ero?“

„Ne,“ odtušil posupně. „Ale proč jsi proti mně?“

„Protože nechci, Ero, abys měl výčitky svědomí.“

„Teprve nyní?“

„Vím, že měla jsem zakročiti i dříve, ale zde běží o celý život bytosti, která dosud nežila.“

„Myslíš, že by jí bylo škoda? Romo, což stále upadáš zpět do přežilých, úzkoprsých názorů? Stavěl jsem tě výše. Rozumělas mé duši.“

„Chci tě také udržet ve výši, Ero!“

„Když ty na mne, Romo, s přežilostmi, ani já nebudu vyběravý. Což kdybych ti odpověděl: Když ne já, tož někdo jiný květ ten utrhne?“

„Řekla bych: Nechci, abys to byl právě ty!“

„Aha, chceš, aby si vzala počestně a bez lásky nějakého šosáka a litovala do smrti, že neprožila žádný román srdce? Myslíš, že ti bude vděčna? Bude litovat a tebe proklínat. Proč jí přeješ, Romo, budoucnost beze vzpomínek? A proč dáváš Inu jinému, jenž ji přijme slepě a hluše, nedoceňuje nikdy, čeho se mu dostalo?“

„Nelichotíš si, Ero,“ namítla, „mysle, že zanecháváš u žen jen příjemné vzpomínky?“

Pohlédl na ni překvapen. To mu bylo skutečně novinkou. On, a býti ženám nepříjemný?

„Myslíš, Romo, že jsem drak, jenž požírá nevinné panny?“

„Nemusíš býti tak podrážděn, neboť v tomto případě by tomu tak skutečně bylo. Ona tě nemiluje. Omámil bys jí —“

„Jako had!“ vyjel brutálně Era a zaťal pěst.

Zavřela oči, čekajíc ránu. Ustoupil od ní, syče zlobou.

I paní Romana se rozezlila.

„Ty mne nebiješ, Ero,“ řekla, „ale slova tvá jsou horší než rány.“

Prošel několikráte pokojem než promluvil.

„Romo, byl-li jsem hrubý, promiň! Ale prosím tě, drahoušku, snažně tě prosím, buď moudrá! Ty mne znáš nejlépe. Nežeň mne do krajnosti, Romo!“

Hlas jeho změkl do jakési pokory, ale oči jeho byly stále zlé.

Proto nevěřila, že Era skutečně trpí. Hrál příliš často komedii a často mínil pravý opak toho, o čem mluvil. Zůstala neoblomna.

„Hájím, Ero, lepší část tvé bytosti. Vždyť nejsi špatný. Zhosť se své marotty! Běháš pod jejími okny jako kluk, lidé tě znají a smějí se ti.“

Dal ruce do kapes a rozkročil se před ní.

„A myslíš, Romo, že ji zachráníš? Že zatím někdo jiný —“

„To jsi už řekl, Ero.“

„A co se mne týče, Romo, nevěřím, že máš můj pravý zájem na mysli. Tvrdíš, že mne znáš. Rozvaž si, zda volíš správnou cestu, chceš-li mé dobro, jak pravíš. Vzpomeň jen, že k tobě jsem byl vždy až cynicky upřímným. Vím, že Inu nemiluji, ale chci ji proniknouti.“

„Zvědavost tedy! Myslila jsem si to. Ale po tvém, Ero, přece nebude!“

Prohlásila to rozhodně. Když on dobývá urputně, bude ona brániti ještě urputněji.

„Vidíš, Romo, dosud takové věci přešly. Nasycením se ulily. (To má od Lory, blesklo Romaně hlavou.) Ale proč nyní podpaluješ? Chceš, aby vše shořelo?“

„Mluv si, co chceš, Ero, v tomto případě neustoupím.“

Era zaskřípal zuby a krčil nervosně ramena. Pak obrátil se k ženě s falešným úsměvem.

„Řekni mi, jakým vlivem jsi Inu ovládla?“

„Dobrým, buď jist!“

Ušklíbl se jako ďábel a pokrčil rameny.

„Nejsem právě jist. Naopak, řekl bych, že v tom poměru pozoruji perversní pud. Dětí nemáš a snad tě zanedbávám, tedy —“

Paní Romana zatajila ohromena dech. Ale pak i její vzdor vzbouřil se téměř k nepříčetnosti.

„Mysli si, co ti libo, satane,“ odvětila prudce, „ale věz, že Inu před tvými spáry ubráním! Tak jako by byla moje dcera a ty nějaký — zlosyn.“

„Děkuji!“ zachechtal se Era. „Ale, Romo, pamatuj si, proti jednomu nepříteli ji neubráníš.“

„Stačí mi jen proti tobě, Ero!“

„Pravím, že ji neubráníš proti — vášni. Dosud ve mně vášeň není, ale nehrej si! Aby nepřišla tvou vinou!“

Byl jako smyslů zbaven, rozhazoval rukama, pobíhal a tloukl se do hlavy.

Hněv paní Romanu přešel. Dívala se mlčky na muže. Nyní viděla už, že nehraje, že trpí. Bylo jí ho líto a přece doufala, že jen tak se vzpamatuje, že jest věcí její cti Inu ochránit.

„K čemu mne ženeš?“ pak říkával Era. „Nechci! Nechci! Sešílím! Sešílím!“

I paní Romanu prudce bolela hlava, ale nevyhlašovala to jako on, neměla ve zvyku si stěžovati. A bolívala ji často a tvrdošíjně. Navykla si lehati večer v mokré studené helmici z náčinků a usínala teprve po půlnoci.

Za to Era spal vždy tvrdě a zdravě. I po největším vzrušení dne.

Věru, ten nesešílí. (Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Emanuel šl. z Lešehradu:

ŽENĚ.

Po lásce toužím jak poutník, mučený smrtelnou žízní.
Milovat chtěl bych svět celý jako své nejdražší dítě,
rozdati chtěl bych své srdce, jako se rozdává chleba,
aby se nasytil každý z širého stolu mých prsou.

Žízeň, ó žízeň mne pálí, abych byl svatyní jiným,
sám, vřídlo všelidské lásky, seznat chci chléb můj jak chutná,
který všem rozdávám štědře, sousta si nenechávaje.

Přijdeš, ó ženo, má ženo, k níž jsem se uchýlil v strasti,
prchal zas v pochybách klamných, proklínal svaté tvé jméno,
vposled se navracel roveň synovi marnotratnému,
který si na domov vzpomněl po letech, zkrušený bídou?

Úchvatný výraze lásky, který svět nabízí lidstvu,
v kterém se soustředí všecka vševládná vesmíru síla,
plodnost a krása a volnost, vznešená trojice světská,
po tobě bezměrně lačním, po tobě choří má hlava,
jako květ stolisté růže po jarním paprsku slunce.

Vzývám tě s úsměvem na rtech, vzývám tě, želaná ženo,
navrať mi za žhavou lásku, kterou jsem zahořel k lidstvu,
málo jen nazpět, jen tolik, by kdys, až rozdám se zcela,
až nebudu cítit ni jiskry, jež by mi zahřála ruce,
v prázdných a vychladlých prsou, ode všech opuštěn možná,
mohl tvá předrahá ústa zlíbati v poslední chvíli,
ještě jen vteřinu vzplanout bývalou závratnou láskou,
s paprskem vděčnosti v očích, které tě zrcadlit budou,
aby tvůj laskavý obraz přenesly v budoucí život!

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Myšlenka tato zdála se mu neobyčejně šťastnou. Rozveselil se.

Za chvíli přišel k ústavu sedlák Vopálka se zavalitým, úplně mu podobným hochem. Oba byli červení, s nápadně modrýma očima. Poznal je okamžitě.

„Čekám na vás,“ oslovil je, „jsem professor Kvíčala. Tchán mi už všecko vysvětlil. Do školy vás nemohu vésti, což ostatně je zbytečno. Vyptám se hocha jen zde, co umí a co ho těší a za chvíli vám řeknu, co a jak.“

Přecházel s nimi asi čtvrt hodiny ulicemi. Hoch odpovídal výbušně, s očima vytřeštěnýma. Sedlák div neodpovídal s ním, jak byl zaujat a nadšen. Kvíčala usoudil, že je hoch stvořen pro techniku a že má tedy po prázdninách studovati reálku. Doporučil jim první českou v Ječné ulici.

„Jak snadno by mohl člověk chybit, kdyby se neporadil,“ mínil sedlák. „Chtěl jsem ho dát na tohle gymnasium. Myslil jsem si, že by tu měl přímluvu.“

„Ne,ne, pro gymnasium se nehodí. Inženýr — rozený inženýr!“ odvětil Kvíčala.

Sedlák stanul, protáhl si do špiček prošedlý knír a prohodil k hochovi:

„Tak vidíš, pan professor se ti podíval na zuby, kluku jeden. Inženýrem budeš!“

Hoch pohledl nejprv na otce, pak na Kvíčalu a blaženě se usmál. Podkovky jeho zaskřípIy na dlažbě.

Sedlák poděkoval a rozešli se.

Kvíčala spěchal do nakladatelství.

„Řeknu, že mi žena stonala,“ napadlo jej, ale okamžitě si pomyslil: „To ne, vždyť nikdo neví, že jsem ženat. Řeknu, že jsem měl závrať a že jsem ráno na ulici upadl.“ Když pak se blížil Václavskému náměstí, zdálo se mu, že by lépe učinil, kdyby přišel až odpoledne. Přece však, krátce před jedenáctou hodinou, vstoupil do rozsáhlého expeditu, v němž potkal se s ředitelem, jenž vrtě hlavou káravě se naň díval.

„Kde pak jste chodil?“ ptal se ho nepřívětivě.

Kvíčala vypověděl, co se mu přihodilo dnes ráno na ulici, jak se mu náhle zatočila hlava, jak klesl a jak ho dva páni zachytli. Odvedli ho domů, kde se za krátko vzpamatoval. Byl by rád podotkl, že se to stalo v Holešovicích, poněvadž před měsícem oznámil, že se z Košíř přestěhoval do Holešovic, ale nebylo příležitosti. Ředitel se jen zamračil a pohodiv odmítavě rukou, jako by chtěl říci „dobře, dobře, však vím, že lžete,“ odcházel od něho. Slečna Valečková, jež srovnávala poblíž čísla časopisu, určeného k zaslání na venek, s úsměvem pozorovala rozpaky Kvíčalovy. Zahlednuv to, zamračil se.

V poledne, když se ubíral náměstím do Melantrichovy ulice k obědu, potkal z nenadání revírníka Kuliše, skrčeného do krátkého kabátu s kožíškem a kouřícího doutník. Pozdravil jej, ale Kuliš nepoděkoval. Kvíčala se obrátil a pospíšil za ním.

„Pane lesní, pane lesní!“ volal na něho. „Kam tak pospícháte?“

Kuliš stanul a žlutavé, vybledlé oči jeho hleděly na Kvíčalu se zvláštní nevlídností.

„Co pak si přejete?“ otázal se ostře, téměř podrážděně.

„Což mne nepoznáváte?“ usmívaje se ptal se Kvíčala.

„Ne,“ suše a odmítavě řekl revírník.

„Pro boha, vy nevíte, kdo jsem?“ všechen zmaten ptal se Kvíčala. „Opravdu mne nepoznáváte? To přece není možná!“

„Ach, už vím, už vím,“ promluvil Kuliš tvrdě. „Pamatuju se trochu. Pan Nevděčník!“

Kvíčala se zarděl. Kolem rtů jeho objevoval se rozpačitý úsměv. „Dověděl se asi, že jsem se oženil,“ napadlo jej.

„Ach ne,“ řekl, „nejsem nevděčník. Naopak, stále srdečně vzpomínám.“

„Ano, stále!“ zasmál se revírník silným hlasem.

„Já přijdu k vám zítra — dovolíte-li.“

„I ne, jen si zůstaňte doma. Ani se nepokoušejte o to. Škrtli jsme vás!“ velice určitě a rozhodně řekl Kuliš. Vytáhnuv pak z kapsy lesnický kalendář, otevřel jej a ukázal Kvíčalovi seznam jmen. „To jsou naši zaopatření. Chodím po nich. Vy jste škrtnut, k vám už nejdu, o vás se už nestaráme. Vzal vás čert.“

„Vždyť já přijdu!“ všechen zmaten mluvil Kvíčala. „Nehněvejte se, přijdu.“

„Ne, ne, nestojíme o to. Jste zkrátka nevděčník. Je vás takových víc. Naznačoval jsem vám několikráte, že revident na to dbá, aby se ob čas k němu přišlo. Ani to nepomohlo. Neukázal jste se. Škrtli jsme vás.“

„Všecko spravím,“ prohodil Kvíčala hlasem důvěrným. „Pane lesní —“

„To nejde spravit. Nepřišel jste. Teď už je to marné. My s revidentem nemáme za starosti své než tu vděčnost. A tu chceme vidět. Konec! Vás neznáme, o vás se už nikdy starat nebudeme! S bohem!“

Stáhl hlavu do kožešinového límce a rychle odcházel.

Kvíčala chvíli za ním hleděl, nevěda, co by měl učiniti. Pohodil pak hlavou a pospíšil k obědu. „Směšný chlap!“ pronesl hlasitě. „Mám jiné starosti, než takové hlouposti. Blázni!“ Ale po chvíli, když si připomněl, jak s ním Bukovský šel do nakladatelství k řediteli a jak ochotně místo mu opatřil, pocítil výčitky. „Což platno, bez nich bych byl žebrákem a bez nich bych ani Mařky neměl. Jsem nevděčník!“

Setkání s Kulišem velice jej mrzelo, ale ne dlouho. Již následujícího dne se uklidnil. Pochopil, že v srdci svém byl oběma pánům vděčen a že lačnění jejich po zjevném děkování je vlastně ošklivá vlastnost. „A možná, že se mi někdy naskytne příležitost usmířiti je,“ pomyslil si nestarostně, jen aby nepříjemný ten dojem úplně z nitra jeho vymizel. Nechtělo se mu od včerejšího dne mysliti o ničem jiném, než o provedení toho, co jej napadlo před smíchovským gymnasiem a co se mu zdálo spasením v nesnesitelném postavení jeho. „Ale musí se to stát opatrně,“ upozorňoval se neustále, „nesmím způsobiti Mařce bolest, ani rozčilení, nýbrž vše musí nastati přirozeně. Nejlépe bude, oznámím-li jí, že jsem od prázdnin obdržel suplentské místo — třeba na Vinohradech, anebo — v Karlíně . . . Ale k čemu říkati kde?“ napadlo jej. „Řeknu, že nevím, kam budu zařazen. Zkrátka, že od prázdnin místo už mám. Ano, třeba již zítra jí to řeknu. Potěší se. Potom nebude již těžko prohodit, nepotrvá-li mé výpomocné místo do prázdnin, že to nějak přežijeme. Ani se nezarazí,

znám ji. Podotknu hned, že pro ten případ bych si něco našel. Vytasím se s naším nakladatelstvím. Řeknu pak, že mi nabídli místo korrektora. A bude dobře... bude dobře. Takhle bych nemohl již dále žít. A pak po prázdninách řeknu, že suplentské mé místo není uprázdněno, že musím ještě rok čekat. Svatý pokoj bude, svatý pokoj. Děsné to bylo. Takhle se všecko samo rozptýlí a nikdo nebude mít tušení o mých úzkostech. A již ani Lavičkovi nic neřeknu. Nikomu.“

Toho dne večer, když se ubíral z nakladatelství, napadlo jej zajíti pro Mařku, jež šila v Palackého třídě v Karlíně. Věděl, že vyjde o sedmé hodině a znal dobře dům, v němž týden již pracovala na výbavě. Netušila, že přijde, a všecka se proto potěšila, když mu u vchodu veběhla do náručí.

Byl příjemný, jasný večer po slunečném dni únorovém. Světla na ulicích zdála se nápadně čistá a klidná.

„Až došiju tuto výbavu, zůstanu pak již doma,“ řekla Mařka okamžitě, povšimnuvši si starostlivého pohledu mužova.

„Ano. Nerad to již vidím. Musíš se šetřit,“ odvětil pohleděv na její rukávník, jejž pozorně nesla. „Není třeba takové námahy,“ dodal přívětivě, „protlučeme se.‘

Zavěsila se a oba jako by rozveseleni šli živým krokem k viaduktu státní dráhy. Když pak odbočili v levo k Žižkovu, připojila se k nim vyhublá žena a pozdravivši je šla těsně s nimi. Byla nevelká, bledá, od uhlí učerněná, v tmavé kazajce a starém vlněném, vybledlém šátku.

„Chtěla jsem pana Kvíčalu za něco poprosit,“ promluvila po chvíli.

Oba teprv nyní na ni pohledli. Mařka si vzpomněla, že se s ní setkala nedávno u hokynáře a že jí tam dvě ženy těšily. „Bože, proč ji to těšily?“ myslila si. „Ach, ano, muž jí loni umřel. Je vdova a má hromadu dětí.“

„Co si přejete?“ otázala se přívětivě.

„Mám prosbu na pana Kvíčalu,“ řekla neznámá žena hlasem pokorným, téměř ustrašeným.

„Jak mne znáte? Vždyť já vás neznám,“ poznamenal Kvíčala zarděv se ve tváři.

„Z ulice; ale tuhle milostpaní znám dobře.“

„A co si přejete?“ ptal se Kvíčala klidněji, s náhlou měkkostí.

„Chtěla jsem prosit milostpána o něco...“ promluvila, ale umlkla, jako by se byla zalekla jeho náhlého ztrnulého výrazu tváře.

„S radostí učiním, co mohu,“ řekl přikrčiv podivně úzká svá ramena. „Co pak tedy chcete?“

„Mám synka, chce se učit sazečem, má měšťanku! Jan Kadleček.“

„No, a co já bych mohl... Jak si to představujete?“ ptal se Kvíčala rozevřev zchladlé své oči.

„Jak to myslíte, matičko?“ připojila Mařka se zvláštní něžností.

„Myslila jsem si,“ odpověděla žena, „kdyby se moh’ dostat tam, co je milostpán.“

Mařka se zasmála:

„Kam? Do gymnasia? Chce ještě studovat? Jak to?“ Šedé oči její vesele se rozevřely.

„Ne, ne, tam do té tiskárny, co je milostpán.“

„Já?“ zvolal Kvíčala. „V tiskárně? Co to povídáte?“ Pozdvihoval ramena a vrtěl hlavou. „Jak to? Kde?“

Mařka vzala Kadlečkovou za ruku a smějíc se srdečně promluvila k ní:

„Muž je professorem, matičko, professorem na smíchovském reálném gymnasiu, ne sazečem. Co vás to napadlo?“

„Náš domovník mi to řekl,“ vysvětlovala dělnice všecka překvapena. „Často prý tam milostpána vídává. Chodí tam pro knihy. Na Václavském náměstí prý je to.“

Kvíčala měl zatajený dech a tvář úplně zbledlou. Oči jeho se přivřely. Mlčel.

„Ale ne, matičko, mýlíte se,“ smála se Mařka neustále pozorujíc soucitně tvář hubené, udivené ženy. „Je professorem na Smíchově.“

„To je děsné, to je děsné,“ znělo v sevřeném nitru Kvíčalově. „Proč nemlčí s tím Smíchovem?‘

„Ale náš domovník milostpána dobře zná,“ připojila umouněná žena. „Povídal, že ho často vídává.“

Kvíčala přivřel oči ještě více. Bylo mu jako by šel po provaze nad propastí.

Pojednou úzkost jeho se rozptýlila. Rozesmál se prudce a hlasitě.

„To je dobré!“ zvolal. „Víš, Mařko, jak se to stalo? Chodím s těmi korrekturami do toho Sudova nakladatelství. Viděl mne tam asi a myslil, že jsem tam zaměstnán!“

„Možná! Tak asi tomu je!“ dotvrzovala Mařka vesele. „Mýlil se, matičko. Ale to nevadí, muž by se snad mohl přimluvit? Znáš tam někoho?“ otázala se obrátivši se k němu.

„Přimluvit?“ zvolal podrážděně. „Já? To by nepomohlo, nikdo mne tam nezná!“

Oči vdoviny hleděly ustrašeně a zklamaně. Zdálo se jí v tom všem cosi nepochopitelným.

„Rady si nevím,“ promluvila hlasem blízkým pláče. „Tak jsem si myslila, že

už toho synka usadím. Hodný je a chytrý jako četník, všude má oči, čest by svému přímluvci dělal.“

„A byli jste už někde v tiskárně? Ptali jste se?“ otázala se jí Mařka přívětivě, jako by chtěla zmírniti příkré odmítnutí mužovo. „Zadal si už syn někam?“ připojila ještě, povšimnuvši si, že tvář její bezradně se k ní obrátila.

„Ne, nikam si nezadal. To prý bez přímluvy je marné. Domovník mi to takhle poradil. Poprosil by prý sám, ale to prý by nic nevydalo.“

„Měla byste to přece jen nejprve sama zkusit. Vezměte hocha s sebou a jděte. Uvidíte, co vám řeknou,“ radila Mařka.

„To je nejmoudřejší,“ připojil Kvíčala uklidniv se poněkud.

„Když já ani času nemám, ani výřečnosti a chlapec je nesmělý. Za nás by musel někdo mluvit.“ řekla žena.

„Já bych tam s chlapcem došla, nemůžete-li. Mileráda. Třeba hned zítra!“ nabídla se Mařka.

„Kam?“ otázal se Kvíčala nevrle, pohleděv na ni.

„Třeba na to Václavské náměstí,“ řekla nepovšimnuvši si jeho rozmrzení.

„To by bylo marné!“ řekl. „Co ty bys tam dokázala?“

„Kdož ví. Pokus nic nestojí. Může-li syn váš zítra, došla bych tam s ním dopoledne.“

„Máš práci . . . víš, že s výbavou spěchají,“ mírnějším hlasem poznamenal Kvíčala. U srdce jeho však usadila se svíravá úzkost. „To je strašné, to je strašné!“ jako by v něm někdo tichounce šeptal.

„Kdybychom se domluvili, že jistě půjdeme, zařídila bych si to. Dvě hodiny a možná i hodina k tomu stačí.“

„Zkuste to dříve někde v menší tiskárně,“ vzpamatovav se radil Kvíčala. „Třeba na Žižkově.“

„To jsme se už přeptávali,“ řekla vdova pozvednuvši k němu velké tmavé oči své. „Domovník tam byl. On to dobře zná. Převáží knihy knihařům, ví o všem. Jen tam prý teď asi tři chlapce vezmou. Sám už tam prosil, ale to prý nepostačí, musí prý někdo vyšší zatlačit. Milostpán —“

„Už víte přece, že mne tam nikdo nezná,“ nepřívětivě řekl Kvíčala upřev na Kadlečkovou zostřený svůj pohled.

„Vím, vím,“ pronesla tiše pozvednuvši k němu opět své zvlhlé oči.

„Chcete-li tedy, dojdu tam zítra,“ znova řekla Mařka soucitným hlasem, „ale zmohu-li co, nevím.“

„Prosila bych, milostpaní. Přišla bych ještě dnes povědít, kdy by chlapec mohl.“

„Přijďte tedy. Víte, kde bydlíme?“

„Vím. Přijdu. Ruku líbám!“ děkovala a odbočila do hlavní třídy.

Kvíčala mlčel. Chvíli byl jako z ledu, mrazivý a ztrnulý. I Mařka nemohla hned promluviti, všecka jeho chladem zaražena.

Až po chvíli se otázala:

„Mrzí tě, že jsem jí to nabídla?“

„Vždyť ani nevíš, kdo to je,“ řekl zcela tichým, úplně zduseným hlasem.

„Ubohá vdova s několika dětmi, znám ji,“ odvětila. „Je mi jí líto, rady si neví. Já v poslední době jsem nějak přecitlivělá, s každým trpím. A pak . . . učinila jsem to též proto, aby si nemyslila, že ty nechceš.“

Zvláštní hluboká bolest zachvěla jeho srdcem. Zdálo se mu, že se rozpláče. A opět slyšel tenince vyslovované větičky „to je děsné, to je děsné,“ jako by je ne on, ale někdo cizí v nitru jeho šeptal.

XXII.

Hned jak se ocitli doma, zašel do pokoje a odstrojiv se řekl, že musí pracovati. Sládek Jaroš žádal prý ho, aby mu nejdéle do týdnu přinesl přepis tří článků. Mařka vyšla od něho do kuchyně, aby uvařila večeři. Bylo slyšeti její hlas. Mluvila s otcem.

Kvíčala položil obě ruce na tvář. „Co dělat? Co dělat?“ zašeptal zmateně nedoveda zmocniti se svých myšlenek, jež jaksi samy, bez kontroly jeho rozumu vznikaly, strašily a mizely. „Co teď? Co teď?“ šeptal opět. Ale nebyl s to nijak si odpověděti na tyto plaché i strašné otázky, stále v něm i kolem něho zvučící. A tu, jako když se od západu šíří do kraje růžová večerní záplava, šířila se i do jeho ustrašené duše jakási neočekávaná, zvláštní záplava citová, jež všechny tyto děsivé otázky zhltila. Zanikly a nitro jeho všecko se naplnilo horoucí láskou k Mařce. Něžné, oddané věty, nesoucí se k ní, zněly jeho duší jako varhany a zpěv věřících vysokým chrámem. Šeptal je. V nitru jeho zvučely mocným hlaholem.

Rozložil si pak po stole papír i rukopis Jarošův, napsal chvílemi i několik řádek, ale pracovati nezamýšlel. Vnitřní pohnutí jeho proudilo mocným, samovolným tokem myšlenek, proměňujících se jako hra vlnek. Znenáhla však rozvířený zmatek jejich se urovnával. Spojovaly se v jasnější smysl. „Jedno je jisto,“ soudil s důrazem a upřímností, „že jsem dnes lepší člověk, než jsem býval. Dnes, kdybych se s ní po prvé setkal, nemluvil bych tak nesmyslně jako tehda, a její zpověď by dnes

na mne mnohem mocněji působila. Vidím určitě a rád to přiznávám, že jsem soustředěnější, pracovitější a opravdovější. Od první chvíle působila na mne tímto směrem. Roztříštěnost má mizela, zceloval jsem se. A to, ta lež, co tak vzrostla, to byl takový bodlák na úhoru. Ta vzrostla přirozeně z toho mého rozházeného živoda. Nebýti té lži, byl bych dnes nejen šťastný, ale i lepší člověk. Nechci se chlubiti, ne, ale cítím to. Polepšil jsem se... Dovedl bych již býti do smrti dobrým, pracovitým mužem a otcem...“ Myšlenky jeho na chvíli zanikly. Představa šťastné domácnosti jeho, jak bude později s dítětem, zatanula v jeho duši. „Mařka mne povznesla,“ opět se zjasnilo v jeho přemýšlení, „jen ona. Mám ji rád nade všecko na světě a to je taky jedna z příčin, proč nemohu s tím balvanem hnout. Kdybych jí nemiloval, dávno bych byl všecko řek', dávno, a dávno bych se byl tomu vysmál!“ Zarazil se. Snažil se vniknouti do smyslu svých úvah. „Ano, ale to by právě znamenalo, že bych byl dále zvlčen. Ano, nemohu viděti ve lži své malichernost jen proto, že jsem se povznesl. Ano, čím více se očisťuju a zdokonaluju, tím je mi tato lež hnusnější a tím větší. Utíkám od ní, poněvadž se jí děsím. Dal jsem jí však život, to je to, a ona svými kořeny všecko vypíjí — to je to! Zničit jsem ji měl. Ach ano, nebýti jí, byl bych dnes nejšťastnější člověk na světě. Vždycky jsem to cítil a chtěl i — přiznati se. Odhodlal jsem se k tomu několikráte, ale sám jsem se přesvědčil, že nikdy nebylo možná... Ne, to nebylo možná! Dnes to jasně cítím, proč. Nabyl jsem v jejích očích úcty, té úcty, které jsem nikdy neměl, ba nabyl jsem v jejích očích obrazu daleko vyššího, viděla a vidí ve mně muže šlechetného, sama to několikráte vyslovila, muže čestného, pravdomluvného. To je taky to, co mi velice lahodilo, co mne nutilo, abych byl takovým, jakým mne viděla, a čím jsem se přirozeně polepšoval. Ano, vidím to teď zcela jasně. Přiznat se, to znamená všechno rozbít.“ V tu chvíli ucítil zvláštní horko ve tváři. Zarděl se. Příval zcela jiných myšlenek vnikl do jeho duše. „Ne, ne, jinak je to. Nemohu se přiznat, poněvadž se hrozím pokoření, vlastního pokoření. Ta myšlenka, že by se mne spadlo falešné kouzlo, falešný oděv, ta mne děsí. Ale proč? Proč mne děsí? Proč se mi zdá toto pokoření nesnesitelným? Poněvadž jsem ještě... špatný člověk.“ Zalekl se toho, co téměř s násilím domyslil.

Povstal, nemoha snésti tohoto vnitřního napětí. Přecházel pokojem. Nejasné představy o tom, co by se dělo, kdyby pojednou Mařce se přiznal, kupily se v jeho duši. „Ne, ne, to není možná!“ zašeptal vášnivě, rozhodiv ruce nad hlavou.

Usedl opět a jal se opisovati článek Jarošův. Nová úzkost seběhla se k jeho srdci.

„To je děsné, to je děsné,“ ozývalo se mezi jednotlivými větami, jež v mysli své přenášel na papír.

(Pokračování.)

V. V. Škorpil:

JANA NERUDY KORESPONDENCE VYSOKOMÝTSKÁ.

VI.

(XXXVIII.) Můj milý!

Bojím se o Lva.*) Nové družstvo, již dle charakteristického složení svého, vyvede zajisté něco! Mluví se o silných redukcích gáže, a myslím, že k nim také dojde. U Lva se mluví ale docela o srážce celých 1200 zl.! Dejme tomu, že nezamýšlejí sáhnout tak daleko, ale i značně míň je pro něho — již pro zadluženost jeho — otázkou existence. Dejme pak dalšímu! Buď Lev zůstane předc, nebo ne. Zůstane-li, bude dřít bídu, bude rozervalý, a následky rozervalosti a zoufalosti jsou u něho známy. Bojím se o něho. Nebo půjde. Ale kam? Myslíš opravdu, že by dostal snadno dobré, trochu výnosné místo? Kdyby bylo výnosné, ulehčilo by mu alespoň trochu, neboť by mohl rodinu svou k sobě vzít, nebo ji alespoň dostatečně posílat a k ní často dojíždět. Kdyby měl žít bez své rodiny, zoufal by sobě zas — a mám již opět strach. Prosím, píšu to jen p r o

*) Lev Josef, slavný operní pěvec český, nar. r. 1832 v Lazové u Velvar, zemřel r. 1898 v Praze, pocházel z rodiny chudé. Zásluhou komponisty Tomáška hudebně vzdělán byl v roce 1854 přijat jako barytonista do dvorní opery vídeňské, deset let na to do pražské opery české, kde pobyl 24 let a byl proti své vůli pensionován r. 1888. Ještě jednou na krátký čas vrátil se do Vídně na bývalé své působiště — zásluhou Nerudovou a Šemberovou — načež vrátil se do Prahy jako učitel zpěvu, aby po 10 letech podlehl těžké operaci, zanechaje svoji rodinu v bídě...

Tebe, abych zároveň sobě ulehčil, ale piš mně svoje zdání upřímně. Snad by se dalo něco ve Vídni, snad v Německu pak pro něho dělat? Našim lidem na něm nezáleží „Lev je na české poměry příliš drahý — má celé 3.000!“ — „Nač my potřebujeme tak drahého zpěváka!“ slyší člověk ze všech stran. Budou-li mít hloupého začátečníka, třeba i bez hlasu, budou také spokojeni. U nás necítí nikdo potřeby, aby seznával něčeho uměleckého. Když nevyšla dobrá kniha ani jediná po deset let, je to veškerému našemu lidu jedno. A budou žít a zemrou, aniž by doznali sebe menší touhy, aby spatřili v životě alespoň jeden obraz dobrý! — Mám strach!

S mou cestou, myslím, je teď definitivní konec. Chtěl jsem, aby mi dali — na černohorskou cestu — veškeré smluvené peníze najednou a neupustil jsem od svého požadavku, neboť znám, do jakých rozpaků je naše administrace s to přivést člověka, třeba by seděl v Praze. — „Nu tak nepojedeš nikam!“ — „Výborně, přijato a ujednáno!“ — Ale na kousíček nějaké cesty se vyberu předc. Chtěl bych být na Tvém místě! Když jsem byl v životě osel!

Prosím, pozdrav mi paní Adu!

Tvůj Neruda.

* * *

XXXIX. Můj milý!

Právě odchází ode mne Lev. Co jsme očekávali, ale ještě za vzdálené měli, už se stalo. Dobře ještě, že jsem Lva chladně na vše připravil — aniž bych mu ovšem řekl, že jsem Tobě psal. Přinesl mně přípis divadelní správy s chladným, ovšem nuceně chladným úsměvem. Píšou, že musí šetřit. Že mu zvěstují: starý kontrakt zrušen (zcela krátce), nový se musí učinit. Nabízejí 2000 gáže, tedy o celou třetinu míň než dřív. Do tří dnů musí odpovědít, poněvadž „s tohoto usnešení není pražádného odvolání!“ — sprostě hrubá banda! Tak se píše prvnímu českému umělci! —

Tak tedy co!? Lev by předce zůstal, už k vůli pensičce, na kterou má po třech letech právo (800 zl.). Ale dluhy! Čím platit dluhy — neboť ze snížené té gáže dluhy platit a živu být, je nemožno! Dluhů tedy nezaplatí. Učiní sice zítra k vůli tomu cestu k Cicvárkovi, jenž cos podobného slíbil, ale myslím, že cesta ta nepomůže.

Teď jsem mu přečetl Tvůj list. Byl by ochoten. Jedná se tedy o to: získat času. Předně uzavření nového kontraktu trochu poodročit, což snad půjde. Pak si opatřit trochu peněz na přečkání myslím 2—3 měsíců, což má, jakmile přijde do veřejnosti zvěst o snížení gáže, své vážné těžkosti. To obé jsou ale věci vedlejší. Hlavní věc je: vědět nějakou aproximativní jistotu.

Prosím Tě tedy: uvaž každý krok všestranně a čiň dle nejlepšího svého uznání. Já radu i každý návrh Tvůj sdělím ihned Lvovi a Tobě zas ihned odpověď. Proto bude dobře, když nyní psáti budeš o tom všem mně, protože Lev při své umělecky lajdácké povaze je na dopisování neobratný a obyčejně vše zmešká. Což ovšem nevylučuje, abys třeba zároveň psal také Lvovi, naopak, každý Tvůj dopis mu bude posilou a raděj si sedni a piš mu několik řádek hned.

Teď se jedná o to, drahého nám člověka udržet na nohou a zachránit ho, aby se nestal obětí svévole blbců. Doufám pevně, že se nám to podaří.

Jsem opravdově naladěn a v pocitu ukrutně železném tisknu Ti ruku a připisuju srdečný pozdrav

Tvůj

J. Neruda.

Básně již zítra. Novella příští měsíc.

* * *

XXXX. U Lva jsem ještě nebyl — bojím se tam jít, znám ty měkké lidi a člověku je tak teskno, když je něco stihne. Nechceš-li s tou záležitostí Jiráskovou počkat několik dní, bude zcela dobře, když těch 25 zl. pošle se pro Jiránka na Lva se žádostí, aby laskavě dodal.

Horák je prý zase v Praze — tak mu rozumějme!

Chitussi neví posud nic a nemá pražádné zprávy. Rozumí se samo sebou, že je cele nešťasten. Prosím, sprostředkuj rychle alespoň to, aby zprávu dostal, by věděl, na čem je.

Noviny budou vděčně přijímány. Dodávám je teď paní Malé — železniční úmluva — a vítáno je tedy vše belletrické, umělecké, divadelní, co právě chytneš.

Dnes Ti odesílám některé listy pro tatínka, jehož srdečně ode mne pozdrav.

Snad jsi's všiml, že ve feuilletonu „N. L.“ bylo pojednáváno (po 2 × o Leyttaenserových „Hussitendramen“. Leyttaenser, jenž byl před nedávnem v Praze a je roztomilý, mladý člověk, psal mně z Řezna žádost, abych mu dal na někoho doporučení pro Vídeň. Dám mu na Tebe, to se rozumí — Ty nebohý! Ale nebude s ním,

myslím, obtíží. Rád by, aby jeho drama „Astorga“ bylo uvedeno na některé jeviště — snad Laubeovo?

Geniální to drama zrovna není, špatné ale také ne — druh romantický. Jen kdyby se mu pomohlo, aby na př. Laube drama to sobě pročet' a dal mu odpověď. Víc beztoho se vynutit nedá, nebude-li se kus Laubovi líbit. Kdybys chtěl, pošlu Ti „Astorgu“ už napřed do Vídně. Na „Hussitendramen“ není ve Vídni beztoho ani pomyšlení; propadly by i v Praze u nás.

Tedy to, a snad nějaké lístky pro něho a jeho paní, budeš-li mít nějakých nazbyt. — Tak vidíš, jak se o Tebe starám.

* * *

XXXXI. Myslím, aby se věc hnala, totiž aby se neztrácel čas.

Ukrutně rád bych, abychom těm chlapům opatřili mravní výprask; byla by to pro mne rozkoš, jaké jsem snad ani ještě nezažil! Moci říct: „..... — Lev má teď dvakrát tolik co od Vás! — .....!“

Ani nevím, připsal-li jsem Ti dnes do prvního listu svého, že v drzém tom přípisu stálo: „Do tří dnů!“ — „Jinak se postaráme o náhradu!!!“ —

* * *

XXXXII. Dnes a zítra stěhuje se Lev. Když tak vidím ten nepořádek, spěch, rozpaky, cítím už, že se mně bude velmi stýskat. Člověk je ukrutně člověkem citu. Ale děti, myslím, že přijdou desetkrát denně ke mně. Branže, mám ji rád.

* * *

XXXXIII. Máš již zajisté můj telegram. Zítra ráno odjede rychlovlakem a ve tři hodiny ho na nádraží státní dráhy obejmeš. Jen feš, víš, s ním, a dodat mu kuráže. Jeho žena mně svěřila, že chudák na dnešek proplakal celou noc. Chvěju se obavou, že se věc dle přání nezdaří. Prosím o telegrammy (ale takové, jimž třetí člověk by nerozuměl), dopisy a zprávy, obšírné a upřímné. Lvovi tento list neukazuj.

XXXXIV. Můj milý!

Lamentuješ — a mne to řeže. Do nynější chvíle jsem nevyšel z domu, osmý den tu dřepím, koušu vzteky do stolu. Dnes to už nevydržím, rozběhnu se na ulici, a byť to bylo na $^1/_4$ hodiny. K tomu ještě ty svízele s každou zlatkou! Píšu, a administrace nic, pošlu domovnici, a — domovnice se směje, že se jako rozumí samo sebou, že nepřinese nic. Dal jsem se honem do psaní — to je ňáké psaní v nemoci! a mám za osm dní hotovou *a*) bohopustou pašijní legendu — 44 verše, *b*) pitomou povídku — asi pět stránek; ale to se má teprv redakcím dát, tisknout a pak teprv honorovat! A zrovna teď byl Franc u mne s líbezným úsměvem vyšizovat, „že se nechá pan Fischel poroučet, a že pro tentokrát posloužit nemůže“. A Datel řek' v poledne před Lvem, „Na mne se nespolehej, nevím, kde mně hlava stojí, příští měsíc je lipský trh.“ — V pravo — v levo — —

Že Ti bude Lev našišlávat, řek' mně. On mně ale dnes do opravdy vyhuboval, že to vypadá, jako bych nechtěl jet, že prý jsem to povinen atd. On mně něco říká! Do včerejška chodil lékař denně, včera řekl, že přijde až zítra, v pátek. Říká, že „nejspíš“ se to podá a že budu moct „na tu krásnou slavnost“ jet. Ale nevidím pokroku k dobrému. A vyžebral jsem si už lístek na státní dráhu pro „courierzug“!

Chtěl jsem paní Adě už dávno psát. Ale chtěl jsem jí zároveň poslat fotografii svou, kterou jí dluhuju. Ale musil bych poslat fotografovi doplatek tří zlatých — a čekám.

Ukrutně Tě bude zajímat, že mne bolí na levé straně zub a tvář že otýká. — Zdali pak vidíš té studni mé bídy až na dno?

A nač se staráš také ještě o feuilleton? Nemůžeš mně tu starost přenechat?

S vybraně mrzutým pozdravem

Tvůj

J. Neruda.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

„Tak je to se vším! Nejdřív se člověku zdá, že toho nepřečká a než se naděje, všecko to v nem umlkne. Kdyby nebylo placení, ani byste nevzpomněl.“

„Ano, kdyby nebylo placení,“ řekl rada, „s tím je to zlé! Musím se uskrovňovati.“

„Snad platíte více, než je potřebí. Panu synovi byste neměl posílati ničeho. Dojista má nějaké zaměstnání a uživí se sám. Píše vám?“

„Nikdo mně nepíše!“ odpověděl rada rozmrzele. „Ale mé peníze přijímá, proto

se domnívám, že to s jeho redaktorstvím selhalo na dobro. Arci pravdy se nedopídím. On mně nepíše, a já se po něm nesháním. Až ho to zase přepadne, třeba se tu najednou objeví, ale k sobě ho nepustím! Chci býti, doktore, sám! Už jsem své samotě uvykl a za nic na světě se jí nevzdám."

„Ani paní dcera nepíše?" ptal se doktor.

„Ani Hedva! A kdyby psala, já bych jí neodpověděl. Nic příjemného by mně nepsala! Odloučili jsme se nepozorovaně jeden od druhého, vnitřní potřebou se nám stalo naše odloučení. Jako kdyby nebyla mou dcerou, a já jejím otcem!"

„Paní dcera se zase přihlásí," mínil doktor, „najednou si vzpomene a přijede! Ostatně musím se přiznati, že ona je mně sympatická."

„I mně je sympatická," pravil rada živě, „a my se taky spolu nerozešli. My jen si nechceme překážeti! Žijeme si každý po svém, nevyčítáme si navzájem ničeho, vědouce, že, co se stalo, nestalo se naší vinou. Jsem ostatně přesvědčen i o Patočkovi, že se mnou dobře smýšlí, je člověk dobrého srdce, ač samorostlé ráže!"

„A z Prahy také nemáte zprávy?" ptal se doktor.

„Ani zprávičky! Posílám přesně peníze, jak bylo umluveno, a je ticho."

„Ve svém neštěstí jste ještě šťastným člověkem, pane rado! Přiznávám se, že jsem si nemyslil, že se to odbude tak potichu. Do Prahy už tedy vyjednávat nepojedu!"

„Nikam nepojedete, milý příteli, já zachovávám, co jste vyjednal a po jiném jednání netoužím!"

„Nemá tušení o ničem!" pomyslil si doktor, když se s radou rozešli. „Tuto trpkost jsem od něho odvrátil!"

Otevřel okno u svého pokoje, vychýlil se z okna a díval se do tichnoucího večera. Jak odbila devátá hodina s radniční věže, pohasly petrolejové a acetylenové lampy v krámech na náměstí, a náměstí ztemnělo. Svěží, chladivý vítr vytočil se z ulic do náměstí a ovíval mu tváře.

— Doktor se zamyslil. Dávno-li tomu, kdy sem přišel jako mladý lékař s pevným odhodláním, že tu pobude jenom několik málo let a vrátí se zase do Prahy, až si ušetří trochu kapitálu, aby překonal v Praze těžké začátky mladého praktika. Tenkrát se díval jinýma očima za jarních večerů z tohoto bytu na prázdné náměstí. Po hubených letech venkovského, maloměstského lékaře měla nastati v Praze leta bohatých sklizní. A rada Severin také! Když sem přišel, hrdě hovořil o veliké kariéře, která ho očekává a nemine. Zatím to všecko uteklo, prospali pravý čas, kdy ještě mohli odtud. Život v nich zlomil odvahu, nemohli se odtud odtrhnouti, nemohli! . . . Leta přeletěla kolem nich, a oni neprocitli z proklatého snu.

— Kolik to bylo let? Kolik to bylo let! Truchlo počítati, a člověk by se nedopočítal! Rada konečně svůj život prožil, měl tady leta svého štěstí, měl svou ženu, měl děti. Ale on zmeškal i tohle štěstí! Nedovedl ho včas přitáhnouti k sobě.

— Arci teď jsou s radou oba sami, teď je on vítězem a rada pokořeným.

Doktor si povšiml, že je rada také vyložen s okna svého bytu a sám a sám, jako on, dívá se do jarního večera. Oč chudším je teď rada než on. Jistě se trápí, ač si hraje na lhostejného a nepřístupného.

— Proč odtud neutekli, dokud byl čas? Proč se tu zahrabali za živa?

Nemohli, protože v nich obou byla stará selská krev, která když jednou sroste s okolím, kořeny zapustí hluboko do země a země, třeba cizí, se jí stane domovem. Našli tu domov, srostli se vším tady okolo, nemohli odtud a nemohou!

Tolik let, a ani náměstí se za těch roků nezměnilo, stále stejný obraz je to, stejné domy, stejné štíty, stejné střechy. Táž socha světcova na náměstí.

Teď konečně už by mohli oba odtud. On má úspory a z nich důchod, rada bude míti pensi a oba mají volnost, aby odešli, a živí už odtud neodejdou!

Když doktor zavíral okno, pozoroval, že i rada zavírá, a bylo mu v tom okamžiku jasno, že rada odchází od okna do prázdné ložnice se stejnou náladou. Nebo o čem jiném byl by mohl přemýšleti rada, nežli že život přikrylo tolik ztracených let a že je odtud, z tohoto zakletého místa, vyváznutí jediné, ale tím že je už jen — smrt.

Do rána jim oběma vyprchaly z hlavy pochmurné myšlenky. Sešli se časně ráno na náměstí a vykročili mlčky z města.

Zase se dali polními cestami a došli k jabloňové aleji, na které na podzim pozorovali sadaře.

„Po sadařovi ani památky," pravil rada, „zmizel i s boudou!"

„Sadař je podzimní pták," zasmál se doktor, „ostatně tenhle náš sadař už tu letos nebude sadařit. V zimě umřel!"

„Umřel? Umřel?" opakoval rada. „Jak je to možno, že tak najednou? A tak mladý člověk?"

„Jenom několik dnů to s ním trvalo, já ho léčil," vyprávěl doktor, „ale hned, jak jsem k němu přišel ponejprv, viděl jsem, že nevyvázne! Uhnal si to tady na podzim na aleji!"

„A já nevím o ničem!" divil se rada.

„Třebas vám to prošlo rukama, a nevšiml jste si. Nezůstalo po něm nic, jen děti a bída.“

„Smrt je přece jenom zákeřná!“

„Jenom zdánlivě! Ostatně sadař nebyl tak mladý, jak se zdál, byl už v našich letech! A v našich letech není už smrt vzácností!“

Bylo krásné jitro jarní, skřivan prozpěvoval nad nimi, obloha se leskla modrem a sluněčnem. Zpráva o sadařově smrti vpadla do radovy nálady jako nesouzvuk.

„Tolik drobných dětí po něm zůstalo,“ pravil zasmušile, „jako kdybych je teď viděl! Kam se podějí?“

„S chudými dětmi není tak zle, jak si myslíte,“ rozhovořil se doktor, „chudé dítě se spíš uchytí a zaopatří než dítě z naší společnosti. Mají ještě matku, a matka ta jistě bude sadařit jako nebožtík. Děti jí budou dobrodiním. Samy se vychovají a až povyrostou, uživí nejen sebe i stárnoucí matku. V naší společnosti je vychování a zaopatření složitější než u chudiny, nám jsou děti přítěží! Odtud náš nepřirozený život, odtud náš strach z dětí! Špatně žijeme, špatně a nepřirozeně!“

„My jsme ještě žili po lidsku, totiž já tak žil! Ale vy, doktore, jste se odřekl života!“

„Nikdy jsem se ho neodříkal a neodřekl,“ namítal doktor živě, „já jsem jen zaspal pravý okamžik. Teď, kdy je to všechno už za námi, jasně cítím, že jsem se ničím neprovinil, pouze nerozhodností a liknavostí.“

„Zaspal nebo nezaspal, teď už jsme srovnáni,“ pravil rada, „teď jsme oba na stejném!“

„A oba si libujeme, máme svůj klid, svůj starý pořádek, nikdo si nás nevšímá, svatý pokoj máme! Ve vaší domácnosti to taky klape, není-liž pravda?“

„Zachoval jsem se podle vaší rady: zavolal jsem Rézinu, ukázal jsem jí spořitelní knížku s vkladem pro ni určeným a řekl jsem jí, že když mně doslouží poctivě k smrti, to že bude její odměna. A ona souhlasila!“

„Koupil jste si ji!“

„Nekoupil! Neočekávala peněz! Přivykla mé domácnosti, říkala, že by byla i bez té knížky zůstala, dokud bych si přál a dokud bych ji sám nepropustil. Probudil se v ní smysl pro pořádek, a ten ji připoutal k mé domácnosti. Některým lidem už je to tak vrozeno!“

„Rád bych slyšel, co si spolu povídáte!“ pravil doktor se smíchem.

„Mnoho byste toho neslyšel! My spolu skoro nemluvíme, ona už se vžila v můj pořádek, totiž v nebožky mé paní pořádek, a ten zachovává. Neptá se po ničem, poněvadž ví, čeho potřebuji, já ji neupozorňuji, neporoučím. To je zvyk, doktore!“

Doktor se zamyslil. Zastavil se a zadíval se k horám uzavírajícím jejich obzor na severu. (Pokračování.)

LITERATURA.

Fr. Flos: „*Sedmikrásy*“. Povídky a obrázky. Vyšlo na Smíchově 1913 nákladem Jana Kotíka. Stran 250 za 3 K.

Z nesmělých drobných obrázků rázu víc deskriptivního než psychologisujícího, jež uveřejňoval před lety v belletristických přílohách denních listů, vypracoval se František Flos poměrně velmi záhy k větším povídkovým celkům, kterým šlo nejenom o děj, ale i o jasné a výrazné podání niter, o suggestivní kresbu prostředí. Vzpomínám třeba Flosova populárního „Šibraváčka“, figurky podávané humoristicky, ale vymykající se velmi energicky z ovzduší obvyklé ‚veselé literatury‘ pro zabavení a beznáročné pošimrání bránice. Šibraváček, venkovský podělkář, je postava kreslená velmi rázovitými tahy, důsledná a bez kazu. V „Sedmikrásách“ stojí Flos na stejné výši. Je tu několik hrdinů, o nichž pracoval se zřetelnou tvůrčí radostí, pokud šlo o jadrné, výmluvně přesvědčivé vytyčení postavy. Starý mlynář, bývalý rebelant a zapadlý venkovský filosof Cyril Demel z novellky téhož jména; buržoustský vrchní stavební rada Justl hned vedle obrázku maličké husopasky Tonky („Tonka“); vysoký ministerský úředník Renner z drobného románku „Li“ . . . Je jich tu více, črtaných zběžněji a v rázovitějších, základních tazích, a všecky nesou určitý rys jasného niterného hodnocení. V předcházející sbírce Flosově („Rozvrat a jiné povídky“) nalézáme originální cyklus drobných obrázků z chudičkého podkroví a jeden z nich, umělecky nejdokonalejší ze všech, přešel i do „Sedmikrás“. Je to denníkově psaná povídka „U koho jsem sloužil?“, výborná drobnost, zhuštěná, nahozená s jakousi bravurou a chvály-

hodnou oekonomií. Na ni zvlášť upozorňujeme, neboť nese veškery znaky spisovatele, jenž umí dějově podmaniti bez nejmenší snahy po chorobné sensační napínavosti a jenž neopomene prohřáti svých událostí psychologicky. Zajímavý a hlavně svou náladou dobrý je po této stránce i drobný obrázek „Koně" z ovzduší hřebčince a zmíněná už srovnávací kresbička „Tonka". U nejdelších dvou prací knihy, u „Cyrilla Demela" a „Li", pozorujeme ještě zbytky jakési literární konvence; jsou tu místa, která svým zaznamenáváním zbytečného postřehu, nevýrazné a všední povšechnosti vracejí autora do dob, kdy se „učil psát" na cizích vzorech. Flos je nám nejmilejší tam, kde je svůj, psychologisující a náladový, nikoli konvenčně mentorský a okázale výchovný.

Fr. Sekanina.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Princip.* Veselohra o třech jednáních. Napsal H e r m a n n B a h r. Přeložil Bořivoj Prusík. Režisér Antonín Jiřikovský. Poprvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 20. května 1913.

Že napsal autor „Principu" již lepší veselohry, než je tato, dokázala nám jak zemská scena, tak městská scena Vinohradská, kde poznali jsme několikrát Hermanna Bahra v jeho šťastnějších chvílích. V jednom se však autor „Koncertu", „Pavouka", „Zuzanky", „Dětí" atd. nemění: ve svém jistě zajímavém vztahu k figurkám, jež staví na scenu. Poměr dobromyslného, vtipného Vídeňáka k nim jest vždy srdečný, přátelský, vždy laskavý a taktní, za nic nedá na ně dopustiti a spíše nechá otázku, již si postavil, nerozřešenu, nápad nevyhrocen (a snad také z chytrosti a — opatrnosti!), než by některé z nich ublížil. V „Principu" staví proti sobě dra Bedřicha Esche, apoštola učení o rovnosti lidí a individuálním vývoji každého jednotlivce, proti bývalému obchodníku s vínem, strýci Tomáši Kregerovi et cons., idealismus proti materialismu, kde idealismus ovšem podléhá. Ale Bahr nebyl by Bahrem, kdyby někdo z těchto lidiček měl zarmoucen odejíti se sceny. Doktor Esch, když principy jeho vymstí se na něm v jeho vlastních dětech, praví spokojeně: „Nechte mi můj omyl" — nebo tak nějak a klidně posunuje lepší Příští lidstva z dvou tisíc let na — dvacet tisíc let. A tak vše dobře dopadne. Syn Eschův Jenda vyléčí se ze své lásky ke kuchařce Leně, s níž se zasnoubil, aby vzplanul — tentokrát vážně a definitivně! — k jakési bosonohé tanečnici, a dcera Luca vrací se po svém útěku se zahradnickým pomocníkem Petrem neporušena druhý den domů. A všichni jsou spokojeni svým kouskem zdánlivého triumfu. V pravdě nevítězí však nikdo.

Jednotlivé výkony herecké byly většinou správně založeny a dobře hrány. Nejlepší výkon podal pan B. Z a k o p a l v Tomáši Kregerovi, figurce ne právě nejšťastněji vymyšlené, nejmarkantněji však kreslené. Pan A. J i ř i k o v s k ý byl nejen pečlivým režisérem, nýbrž i dobrým doktorem Eschem. Souhra měla poněkud vleklé a posvátné tempo.

J. M.

❖ ❖ ❖

HUDBA.

(Dokončení.)

Padesátileté své jubileum oslavil h u d e b n í o d b o r „Umělecké Besedy" třemi koncertními večery, z nichž nejzávažnější byly druhý a třetí, věnované původní produkci. Pan W i e d e r m a n n, varhaník Emauzský, předvedl nám na druhém z nich ukázky z českých varhanních skladatelů starších i novějších. O novějších mohu zcela pomlčeti; za to s tím větším obdivem dlužno se pokloniti nejstarším z nich, současníkům J. S. Bachovým: Č e r n o h o r s k é m u, Z a c h o v i a S e e g r o v i (Seyr). Velkolepé jich výtvory zasluhovaly by věru, aby v naší a právě v naší moderní době, cílící (zase jednou) k směle polyfonnímu výrazu hudebnímu, byly publikovány. Byl by to svrchovaně krásný úkol právě pro „Hudební Matici", rozhodně u m ě l e c k y významnější než chystané vydání Škroupova „Dráteníka", jež jest odůvodněno pouze interessem historickým, byť i značným.

Třetí večer věnován byl českým novinkám komorním; vybráni byli k tomu Kunc, Karel a Štěpán (Petrželku možno zcela pominouti). K u n c o v a čtyřvětá klavírní sonata jest staršího data a její ráz, opřený o hudební výraz Smetanův, Fibichův a Dvořákův, to zřejmě ukazuje. Poslední věta, poněkud pozdějšího data, jest silně Novákovská. Dílo jest plynulé a myšlenkově bohaté; přes to ovšem jest zajímavé právě jen s tohoto vývojového stanoviska. K a r l o v u rozsáhlou sonatu pro housle a klavír přednesl mistrně primarius „Českého kvartetta" p. Hofmann a zajistil jí tím zajisté nejlepší možný účinek. Přes to nepůsobila než plynulá věta první a poněkud i scherzo. Volná věta jest matného výrazu a finale příliš chaotické a rozkouskované — stálá vada tvorby Karlovy, jež v detailech nepostrádá zajímavosti. Relativně i absolutně nejvýše stála skladba Š t ě p á n o v a, „První jara" pro klavír a smyčcový kvartett, jehož party hudebně skvěle provedlo „Ševčíkovo kvartetto" (u klavíru byl autor). Jest to skladba třídílná, založená sice na hudebním výrazu Novákově, ale pokročilá přes něj k samostatnému a velmi slibnému projevu. Zvláště si cením plynulosti, architektoniky a polyfonické práce tohoto díla; ukazuje, že máme v Štěpánovi skladatele, který má jak hudební invenci, tak i erudici — a to vše v mládí (nar. 1889), jež připomíná živě zjev Fibichův a Ostrčilův.

Dr. *Otakar Zich.*

Dne 22. května bylo tomu s t o l e t, co narodil se největší dramatický skladatel devatenáctého století, Richard W a g n e r, zjev po mnoha stránkách výjimečné velikosti. Nadán nejen hudební geniálností, ale i skvělým talentem básnickým, řídkým smyslem pro umění scenické (herecké) a vyzbrojen filosoficko-esthetickým názorem na kulturní poslání umění, byl jako předurčen k tomu, aby převzal ideu Gluckova hudebního dramatu a dovršil ji theoreticky (Gesammtkunstwerk) i prakticky — řadou svých obrovitých výtvorů. Pro nás má idea Wagnerova specielně ohromný význam, ježto zasáhla mocně v samý počátek našeho umění hudebního. Smetana, největší náš hudebník, a Hostinský, největší náš esthetik, přijali umělecké názory Wagnerovy za své a přes nejzuřivější odpor svých nepřátel vynesli je k vítězství. „Wagnerianismus“ bylo své doby bojovné heslo těchto dvou velkých duchů, jež neznačilo slepé přísahání na to, co v myšlenkách i dílech Wagnerových bylo individuálního (tedy: kopírování Wagnera), nýbrž převzetí jeho vždy platných esthetických idejí o hudebním dramatu jako sloučení umění, rovnocenných vespolek a směřujících k jedinému s p o l e č n é m u cíli: dramatičnosti díla. To ovšem (pravým opakem k falešnému názoru na „Wagneriánství“) involvuje v sobě možnost stálého p o k r o k u — tak jak se vývojem mění názor na „dramatičnost“ — a bude tedy platnou a životnou myšlenkou i v budoucnu, až budou třeba opery již z c e l a jinak vypadati než opery Wagnerovy. Vždyť již opery Smetanovy jsou v tom smyslu „jiné“ a řada Smetanových následovatelů — Fibich, Foerster, Ostrčil — ukázala nejskvěleji sílu této ideje, jejímž představitelem v j e d n é etapě — pro nás ovšem velevýznamné — byl právě Richard Wagner.

O. Z.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

*LXXIII. výroční výstava Krasoumné Jednoty**) je dle svých tradic mezinárodní. Ano převahou, neboť pouze třetina vystavených děl náleží k české provenienci. Jak obyčejně. Rovněž všecko ostatní zůstává v stejné míře i bylo by opakovati mnohý stesk, nejednou zde již pronesený. Zvláště o nápadné opětovné absenci našich nejčelnějších výtvarníků. Snad vystavují v Paříži, v Londýně, v Berlíně, kdež právě otevřeny brány velikých uměleckých výstav, kteréž nám odloudily beztak všecka cizí velká jména. Nezbývá než spokojiti se zase s málem. Od loňské a předloňské liší se výstava letos tím, že pohřešujeme v ní ultramodernu téměř nadobro. Nelitujeme. Obecný zájem o futurism je vůbec chatrný. Leckdo by se domníval, že kubism, orfism a příbuzné novotářství všech barev, chtějíc žíti a prodávati, zásobí americké pošetilce, bažívé po extravaganci nejnovějších mód. Ale už i americký vkus sahá raději po dobrém starém zboží než po vší té pochybné sensaci. Svědčíť o tom neklamně cifry. Během roku 1912 dovezeno do Severoamerické Unie za $60^3/_4$ millionu dollarů uměleckých výtvorů. Z toho bylo za $^3/_4$ millionu prací amerických současníků, žijících mimo Unii, za $1^1/_6$ mill. moderních děl francouzských, anglických, italských atd. Všeho všudy za necelé 2 milliony nejnovější výroby. A vedle toho za $58^3/_4$ millionu uměleckých výtvorů, starých přes 20 let. Poučné cifry, pravda? Zvláště ohlédneme-li se na výkazy za předešlá leta. Kdežto import amerických prací vykazuje rok od roku nepatrné stoupání, dovoz cizokrajné moderny pak zůstává celkem stejný, vzrůstá import starších prací rychlým vzestupem. Činilť r. 1910 málo přes $17^1/_2$ mill., 1911 již $25^1/_3$ mill. a r. 1912 jak pověděno, přes $58^3/_4$ mill. doll. Něco z toho všeho (neprodané výstavní kusy) vrací se sice opětně do Evropy. A to průměrně $8^0/_0$ ze starších, kdežto odliv ten činí u novějších pravidelně $30^0/_0$! Evropa je i v tom tedy estheticky pokročilejší a kupuje ty ztřeštěnosti. Neboť je nemyslitelno, že by orfisté a podobní pěli jako ptactvo nebeské své melodie barevně jen pro sebe.

Ještě slůvko o letošním katalogu. Člověk by se domníval, že během 73 let ustálila se redakce na vytříbené, důstojné formě. Ale kde pak! Obzvláště poslední dobou rediguje tu důležitou pomůcku pokaždé jiný rozum či spíše už rozmar. Jednou obšírně, pečlivě a instruktivně, po druhé zběžně, povrchně a v mnohém přímo desorientačně. Mimo jiné vynikají zejména překlady názvů všelikou ledabylostí. Jen tak nahmátkou: Čís. 291 nazváno „The mangonel“, což při pohledu na malbu vzbuzuje domněnku, že běží o nějakou zvláštní, divákovi záhadnou příhodu z anglické historie. Ale mangonel je po česku prostě prak. Záhada rozplývá se v nic; na obraze lopotí se několik zbrojnošů se středověkou prakovnicí. Za to číslo 297 pojmenováno „Prak“, ale zobrazuje rybářský genrový výjev, na němž po praku není potuchy; zatoulal se tam jen v katalogu od čís. 291. U čís. 293 čteme „Carpet-bazar“. Co je to? Slovník sem! Aha — bazar koberců. Ale proč musí návštěvník výstavy nositi s sebou anglický slovník? Proč si jej nepořídí neb nevydluží redakce katalogu? Mohla by diváka informovati také překladem názvů „The silver apples of the moon“, „The hay cutter“, „island of Skye“ atd. A mohla by se i bez anglického slovníka vystříhati nejednoho nedopatření a germanismu a nesrovnalosti; na př. že jména ženská píše jednou správně po česku Boudová a Chodounská, po druhé nesprávně (zvláště u cizích) bez ženské koncovky.

*) Pro nával látky opožděno.

Věcný obsah a souhrnný ráz výstavy vzbuzují uklidňující dojem příjemné evidenční přehlídky. Nic neuchvátí, nic také však nerozladí. Téměř veskrze samá střednost, nad niž nevyniká ani těch sedm obrazů, jimiž nás poctila vídeňská „státní" galerie. Zejména Medizovy panáky a Kurzweilovy lepenkové domečky mohla nechati klidně doma. I bez Listovy ulízané krojové „Studie v běli" (proč v běli, když je to modré?) a bez Gretheho „rybářů krevet" ve smazané omáčce bychom se byli pěkně obešli. Pouze Haykovo poctivé „Plavení koní", Sigmundova karakteristická, byť i kreslířsky ostrá veduta „Weissenkirchen" a Hesselboomův čistý, vzdušný pohled přes Aranské jezero (jen kdyby rýsovanou mapu nepřipomínal!) jímají o poznání vděčnější pozornost. Ale žádný chef d'oeuvre!

Historií zas nijakých neviděti. Temperové i akvarelové illustrace pohádek od Wacíka mají sice svůj karakter, jsou však spoutány strohou stylisací a tvrdostí lokálních barev. „Madonně" M. Pollaka je substituována prostá holandská studie kostymní, která se v ničem neliší od ostatních, větrem rozdouvaných a v barvě křídových genrů z Nizozemí od téhož malíře. Groomovi „Dobyvatelé" jsou studená theatrální skupina čtyř mužských aktů. A tak zbývá pouze Kollwitzové hluboce procítěná, divoce výrazná „Žena", o niž se rve smrt se zoufajícím dítětem, a ještě Mc Lellamův výše dotčený čistý, přesný, barvoskvoucí „Prak", co bychom tak ze všeho mohli pod hledisko historií neb allegorií zařaditi.

Podobizen vystavena hojnost. Zejména od R. Béma, vesměs teplého, až dusného koloritu, zevrubně, plasticky, se sklonem k líbivosti malované. Více samostatné objektivity umělecké zírá z pánské podobizny F. Jelínka; malebné pojmutí z autoportrétu Cerigioliho; plynné hebké podání slibným štětcem z vlastní podobizny M. Boučkové-Schnirchové. Autoportrét W. Jarockého manifestuje ve všem všudy známou vyspělost polského podobiznářství. R. Kollwitzové vlastní podobizna mluví, podávajíc psychologický klíč k autorčině zálibě v líčení bídy a utrpení.

Mezi nemnohými aktovými studiemi drží vrch Autengruberova skupina modelů „po koupeli", v níž jednotlivá těla jsou plasticky i barevně dobře traktována, o mnohém lépe, než Maxe Liebermanna „Samson a Dalila" na výstavě Manesově.

Genrů není nedostatek. Broedeletovy dětské sceny navazují na poklad tradicí staré holandské malby interieurové; a rovněž tak Suze Bisschop-Robertsonová, což platí též o jejích maloměstských zákoutích. Upřímnou procítěností a pečlivou technikou druží se k nim anglické akvarely „Dětské prádlo" od Hutchisona i rybářova rodina od miss Prestonové. Jakubovy cikánky („tři karty") jsou vlastně koloristní symfonií v červených tónech, a „Dáma před zrcadlem" od Arnošta Liebermanna ukázkou virtuosní malby hedvábného kostymu Přehlédnouti nelze Feiklovu „Nemocnou paní" pro její vážné kvality práce, dále pak polské i slovácké děvuchy od Jarockého, Krasnowolského i R. Béma pro jejich posvícenskou strakatost, která už v koncepci přehlušila všecky ostatní stránky objektů, redukujíc je na pouhé kostymní figuriny. V té příčině stojí svrchu dotčený Vídeňák List přece o stupeň výše.

Krajinářská výstava obohacena nejvydatněji a nejplatněji českými malíři, především A. Kalvodou a S. Lolkem, kteří šťavnatými a svítivými malbami na novo prokazují povolanost svých osvědčených štětců. Také R. Bém, jenž v krajinářství s očividnou chutí a láskou vede si mnohem svobodněji a ovšem i zdárněji po svém, než v portrétnictví. Nevyrovnaně representují se O. Bubeníček i O. Blažíček, jemuž v otevřené krajině uniká disciplina, která ovládá jeho architektury. F. Horký zastiňuje své nestejnoměrné krajiny „Pohádkou o strachu" à la Schwaiger, J. Bárta je barevně suchý, Roškotová skvrnitá jako býval O. Bubeníček. Vystižení rázovité malebnosti smrčin vytkli si za cíl nikoli bez úspěchu M. Benko a M. Chodounská.

Zrale ušlechtilé, všeho shonu po sensačnosti a krkolomných novotách prosté umění zastupují na výstavě angličtí akvarelisté, sdružení v Royal Scottish Society of Painters in water colours. Vyspělá, ukázněná, právě anglická solidnost dodává jejich pracím příbuzného rázu, v němž uplatňují se jednotlivé individuality nevelkými rozdíly co do volby látky, pojmutí a techniky. Od jemných, po whistlerovsku delikátních vidin jde to až do robustně zdravých projevů realismu, při čemž mistrně ovládaná akvarelová technika Skotů v ničem neselhává, nahrazujíc úplně olejovou. Celá ta společnost malířů a malířek počíná si po umělecku vybraně, do slova gentlemanlike a ladylike, obnovujíc tak na novo nejchvalnější vzpomínku, kterou zanechali u nás Skotové před několika lety, když po prvé Prahu překvapili. Bylo by zbytečno, uváděti jednotlivá jména, ocitající se náhodou na chvíli v naší evidenci. Ale rádi toužíme: Na shledanou! Jeť poznání jejich díla jako uzdravujícím a osvěžujícím douškem z čistého pramene.

Ze zátiší stačí uvésti toliko jaře pojaté, láskyplně portrétované květiny naší chvalně známé specialistky A. Boudové; a z mnohých leptů práce Rafaeliho, Šimona i Wellnera.

Nebýti V. Amorta, pohřešovali bychom na výstavě plastiku téměř nadobro. Vedle ojedinělých kusů — bizarní hlavy Beethovenovy od Ďurděviče, obvykle elegantního poprsí od Folkmana a konvenčního Krista od Štrunce — spatřujeme porůznu a mimo to v souborné

exposici třicet výtvorů z ruky Amortovy. Klidné pojmutí a milý soběstačný realism jeho idyllických dětských podobizen vzrůstá do epické výmluvnosti o prožitých zkušenostech v portrétních bustách dospělých lidí; a rozbíhá se do velkých gest ve výtvorech fantasie při zobrazování symbolů, allegorií a svatých. Extase a vzrušení oživují jeho větší komposice, jak „Ukřižovaného", tak pomník Ševčenkův; jest poučno sledovati, kterak došel Amort v opětovném luštění problemu Ševčenkova postupně naposled přece k sebeovládání, které prvému rozběhu schází a v druhém návrhu ještě neproniklo. Také vzepětí „Touhy nekonečné", zoufalost „Míjející krásy" a baroková stylisace „Magdaleny" už už vybočují z mezí statických zákonů a z úměrnosti plastiky. Na opačnou stranu slohového pojmutí a vyjádření vede „Rusalka" v pravdě pouhý zdravý atelierový akt, modelovaný realistně beze vší příkrasy a bez nucení do vzletu. Uprostřed mezi těmito dvěma krajními póly vývojových snah Amortova dychtivého talentu stojí sličná „Madonna", očividně italskými reminiscencemi prodchnutá; pak hezká, ač komposičně přeplněná plaketa Sv. Čecha, poctivě modelovaný lučištník, kozácký jezdec, výše vzpomenuté a jiné podobizny, dekorativní sochy — souhrnem samá pěkná svědectví, že Amortovo tvoření probíhá posud dobou kvasu. Ustálí se časem. Doufejme, že co nejšťastněji po svém. A že potom dosáhne kýženého vyznamenání, budou-li kdy jaké medalie a diplomy v Rudolfině udíleny. Bez tohoto vnadidla zůstávají naše oficiální výroční výstavy namnoze jen trhem a to — jako letos obzvláště — pramálo vděčným. *J. L.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Někteří naši nakladatelé zvykli si vydávati knihy bez označení roku vydání, což je nepřístojnost, která škodí zájmům literárně historickým. Někteří nakladatelé velmi neradi vidí, že jim knihy „stárnou" a byli by nejraději, kdyby třebas taková „Babička" Boženy Němcové ještě r. 1950 byla pokládána za — novinku. Myslíme však, že zkušený, vzdělaný čtenář se tím nikdy mýliti nedá, a čtenář davový hledí zas jenom na dobré počteníčko bez ohledu na dobu jeho vzniku. Literární historik má ovšem s takovými knihami bez dat potíže, jichž si nemůže představiti ten, kdo v literární historii nepracuje. Dnes vychází v Čechách tolik knih, že naprosto není možno, aby bylo o všech referováno v příslušných literárních listech, a tím způsobem zaniká poslední veřejná možnost dozvěděti se po letech, kdy byla ta či ona kniha vydána. Našim veřejným knihovnám doporučovalo by se také vepisovati přesná data vydání (měsíc a rok) do knih ve sbírky zařazovaných. Mnoho dobrého se tím vykoná pro přesnou literárně-historickou práci budoucí. *F.*

V Anglii zemřela právě 100letá Marie Cooperová, jejíž život vylíčil Dickens v románě Little Dorrit (Malá Dorritka). Cooperová trávila celé své dětství s Dickensem a byla mu i později přátelsky nakloněna. Množství důkazů jeho přízně, různých předmětů, jež chovala jako relikvie, zanechala museu, ale, jak s politováním se konstatuje, žádných zápisek. O

* Anglický žurnál „Review of Reviews" navrhuje, aby se slavnost Shakespearova konala každoročně nejen v Anglii, ale i u všech kulturních národů, a byl den slavnostní pojat jaksi do kalendáře jako Shakespearův svátek. Letošní slavnost má se jako jindy pořádati v Stratfordu, ale mají k ní býti již pozváni zástupcové všech národů kulturních. O

* Na valné hromadě svazu scénických činitelů v Eisenachu v Německu, největší a nejtužší organisaci herectva, byla odhlasována zápověď každé, ať jakékoli účasti na kinematografických představeních, což namířeno bylo proti řed. Reinhardtovi, jenž chce pořádati taková představení s vybranými silami dramatickými a s komparserií nahodilou. o

* Bohemica. „Adamité" od Svatopluka Čecha vyšli knižně v německém překladě Josefa Weinbergra z nakladatelství „Die Sonne" v Drážďanech. Kniha má 115 stran a stojí 2 marky. o

Zemřeli: Dne 17. 5. t. r. v Paříži *hr. Stanislav Rzewuski*, spis. a publicista polský a francouzský. Prodlením 30ti let napsal řadu veseloher a románů. Nar. r. 1860. — *Dr. Jos. Mianowski*, nar. r. 1828, zakladatel polské vědecké a populární knihovny, zemřel 16. 5. ve Varšavě. — *Alexander Alexandrovič Floridov*, nar. r. 1862, knihovník Veřejné knih. v Petrohradě, vynikající bibliograf ruský, čelný spolupracovník „Bibliografického slovníku", jehož hlavním oborem byla nová literatura ruská, jenž redigoval kritická soub. vydání básníků, zemřel 18. 5. v Petrohradě. — Dne 20. 5. zemřel ve Lvově *Wladyslaw Loziński*, románopisec, spisovatel popul. historických povídek, „autor Patrycjatu i mieszanstwa" lvovského v XVI. a XVII. věku, nar. r. 1843. o

V Praze, dne 30. května 1913.

Majetek: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Náhle ustal. Srdce mu prudce udeřilo. Zaslechl zvonek a hlasy. Okamžitě pochopil, že přišla ona vdova a že ji Mařka zavedla do kuchyně. „Mám tam jít, abych věděl, co si povídají?“ napadlo jej, a jako by chtěl splniti, co jej napadlo, popošel ke dveřím. Naslouchal. Rozeznával jen neurčité zvuky. Vrátil se ke stolu. Mrazivé, nervové rozechvění přeletovalo po celém jeho těle.

„Co to Mařku napadlo?“ horšil se pln rostoucího znepokojení. „Nemá to smyslu. Ovšem, ta žena jí to téměř vnutila. Ale co si představuje? — Příšerná věc! — Hlavně však já jsem prohloupil! Neměl jsem hned zamítat její prosbu. Měl jsem říci, že tam chodívám a že se za hocha přimluvím. Zde jsem chybil. Pak jsem mohl zcela klidně vyřídit, že v tiskárně teď nikoho nepřijmou, a bylo by to. Ale já bez rozmýšlení hned střílím, a pak je zle. Co teď?“

Čas se vlekl. Rozmrzel se, že vdova dlouho neodchází. „Ten domovník mne asi dobře zná,“ pomyslil si. V tu chvíli opět popošel ke dveřím a po chvíli vstoupil až do předsíně. Hovor z kuchyně bylo sem slyšeti dosti jasně. Naslouchal. Za chvíli rozeznával hlasy. Vdova mluvila hlasitěji než Mařka. Chvílemi prohodil něco i tchán, ale slovům jeho nebylo rozuměti.

„Myslila jsem, že to bylo vašemu pánovi nepříjemné,“ řekla vdova.

„Ach, ne, proč?“

„No, když mne odmítl.“

„Neodmítl,“ hájila jej Mařka, „ale což se může přimlouvat, když nikoho nezná?“

„Zná, zná,“ odvětila vdova zvláštním, povýšeným hlasem.

„Dětino, slyšela jste, že ne. Vysvětlil vám přece, že se váš domovník mýlil.“

„Nemýlil,“ opět řekla vdova oním zvláštním usvědčujícím, pevným hlasem.

Kvíčala nemohl přemoci náhlé pobouření. Zavrávoral. Podlaha zavrzala.

„Mýlil,“ důrazněji řekla Mařka. „Ubezpečuju vás, kdyby tam byl zaměstnán, jak jste si myslila, že by se byl přimluvil.“

„No — nedivím se, že nechtěl, nezná ani mne ani hocha.“

„Jste opravdu bláhová,“ prohodila Mařka se smíchem.

Nyní promluvil tchán. Kvíčala teprv z odpovědi Mařčiny rozeznal, že se ptal, oč jde.

„Ta paní se domnívá,“ vysvětlovala mu, „že je Jiřík účetním v nakladatelství na Václavském náměstí, a že se nechce za jejího chlapce přimluvit, aby byl přijat do tiskárny.“

Tchán se hlasitě zasmál. Poznámku, kterou pak pronesl, úplně jasně Kvíčala rozeznal:

„Ach, co vás napadlo! Je professorem na Smíchově.“

„V Husově třídě, v reálném gymnasiu,“ dotvrzovala Mařka veselým hlasem.

„Nechci se přít,“ mluvila vdova, „ale náš domovník pana Kvíčalu dobře zná. Teď mi to povídal. Nemýlí prý se. Před týdnem prý mu váš pán dával účet. A vždycky prý ho tam vidí.“

Kvíčala, ztajiv dech ustoupil ode dveří kuchyně a zašel do pokoje uzavřev za sebou. Třásl se. Z kuchyně, zdálo se mu, zazníval Mařčin smích.

Usedl ke stolu a schouliv se zakryl si uši. „To je děsné, to je děsné,“ ozývalo se v jeho mysli zcela zřetelně.

Za chvíli vstoupila Mařka do pokoje. Kvíčala hleděl do papíru.

„Píšeš?“ otázala se ho tiše, přistupujíc k němu po špičkách.

„Ano,“ odvětil neohlednuv se. Třesoucími se prsty vzal pero a namočil je.

„Byla tu ta vdova,“ řekla Mařka.

„Už odešla?“

„Ano, teď. Zítra v deset hodin mi přivede chlapce k státnímu nádraží. Dojdu tam s ním.“

„Bude to zbytečno.“

„Jakáž pomoc. Je mi jí líto. Vdova je nejsmutnější tvor na světě. A dobře jsem tušila. Domnívá se skutečně, že jsi se nechtěl přimluvit. Mrzí mne, že tě tak podezřívá. Teď snad uvěří, že se mýlí, že nejsme tak lhostejni k její bídě.“

„Bláhová . . .,“ zašeptal a dotknuv se čela, jako by o něčem přemýšlel, pozvedl hlavu. Byl nápadně bledý. „Ty tam tedy s tím chlapcem dojdeš?“ otázal se.

„Ano.“

Složil papíry a odnesl je do stolku. Zde stanul opřev se oběma rukama o židli. „To je divné,“ pomyslil si, „že se ani slovem nezmiňuje o tom, co onen domovník tvrdí.“

Mařka upravila stůl k večeři. Spěchala. Odkvapila do kuchyně. Kvíčala rychle pozvedl zrcádko, stojící na stolku, a letmo se na sebe podíval. Nebyl příliš změněn. „Jsem hlupák,“ zašeptal, „neměl jsem odmítat. Měl jsem slíbit, že se přimluvím a bylo to.“

Po večeři požádal Vaněček, aby Mařka nebo Jiřík přečítali „Národní Politiku“. Mařka pohlednuvši na muže chvatně se hlásila, že bude sama čísti. Kvíčala, jenž si usedl na pohovku, neustále se divil, že ani tchán ani žena nezmiňují se již o domněnce domovníkově a že nejsou tím nijak znepokojeni. Uklidnil se poněkud.

Hlas Mařčin zněl jasně a jako by vesele. Přečetla vše, i reklamní článek o léku proti neurasthenii.

Toho večera po odchodu tchánově bděli ještě dlouho, bavíce se sny a nadějemi o budoucím svém dítěti. Mařka plna byla zvláštní vděčnosti a úcty k Jiříkovi. To přesvědčilo jej opět a opět o nutnosti nepřiznati se. „Ne, to není možná,“ ubezpečoval se několikráte, a tu vrátil se ke své myšlence, jež jej napadla před reálním gymnasiem v Husově ulici na Smíchově. „Ano, řeknu, že výpomocné místo mé pololetím končí, že se nemocný professor uzdravil a že nastoupil, ale hned ji potěším, že jsem přijal na tu dobu místo v nakladatelství . . . Ano, teď se mi to hodí! Půjdu tam s chlapcem sám, řeknu ráno Mařce, že mám od desíti do jedenácti okénko, že mne asi ředitel pošle do tiskárny a že tedy záležitost hochovu vyřídím sám.“ Všechen myšlenkou tou nadšen rozradoval se v tu chvíli. „Ale to řeknu jí až ráno,“ pomyslil si a příjemná úleva šířila se mu nitrem.

Ráno překvapil Mařku svým návrhem. Přijede prý po desáté hodině ke státnímu nádraží pro hocha. Mařka byla tomu ráda z několika příčin. Předně si nedůvěřovala, že by dovedla vhodně promluviti, za druhé pospíchala paní Kračmerová v Karlíně s výbavou pro svou dceru a za třetí nebude aspoň ona vdova podezřívati Kvíčalu z neochoty. Popsala mu, jak hocha pozná, a pohlédši naň vroucně poprosila ho, aby se o přijetí jeho přičinil.

Kvíčala odešel o sedmé hodině všechen potěšen, lehký a veselý, úplně přesvědčen, že způsobem tímto vše rozřeší. „Až se večer vrátím,“ promluvil hlasitě kráčeje živě podle plynárny ku Praze, „překvapím Mařku novinou, že jsem se za hocha přimluvil a že při té příležitosti jsem sám přijal na nějakou dobu místo korrektora. A pak jí řeknu, že na Smíchov již chodit nebudu!“ V tu chvíli zatěšil se na osvobození své takovou silou, že tvář jeho všecka zářila.

U státního nádraží potkal po delší době Vincka Zavázala. Zalekl se mimovolně, ale pohodiv hlavou pomyslil si: „Teď to bude jedno, ať si myslí Pešková, co chce. Ani jít tam nemusím!“

O něco dále spatřil před sebou Fialu, jdoucího Hybernskou ulicí k Prašné bráně. Byl by došel až k němu, aniž by jej poznal. Fiala neměl na hlavě onu čepici se žlutým lemováním, nýbrž černý, dosti ještě pěkný klobouk. I kalhoty měl lepší. Tím nápadně se změnil. Kvíčala poznal ho teprv, když byl až u něho. Zarazil se. „Bože, co jsem s ním chtěl mluvit?“ pomyslil si. „Ach, o Lavičkovi, ale to je teď zbytečno.“ Přes to však jej oslovil a připojil se k němu.

„Kam pak spěcháte?“ otázal se povšimnuv si jeho rukou, v nichž tentokráte nic nenesl.

„Na Malou Stranu,“ odvětil Fiala se zvláštní důvěrností. „Dnes vydělám nejméně padesát korun!“ Oči se mu živě zaleskly.

„Padesát korun!“ podivil se Kvíčala. „Vy? A za jediný den?“

„Ano. Divíte se? To u našeho obchodu bývá. Najednou je posvícení.“

Fiala se usmíval. Udivení Kvíčalovo působilo mu potěšení. Potřásal samolibě hlavou. Kvíčala jej pozoroval.

„Jak je to možná?“ otázal se s nedůvěrou chudých lidí. „Padesát korun? A lehce?“

„Lehce. Ovšem — trochu běhání a mluvení,“ sděloval Fiala ochotně, těše se z jeho divení, „ale to je přece pohodlnější než podávat cihly. Takovou pastvu si však musím vždycky připravovat. To sháním mezi lidmi adressy těch, kteří mají rádi starožitnosti. Dozvím-li se o takových pánech, navštívím je a řeknu jim, chtějí-li koupit lacino báječné věci, dnes že se jim naskytla příležitost, celé zařízení paláce jednoho — toť se ví, nepovím kterého, že jsem se svým společníkem koupil. Vyzvu je, co asi by chtěli, zda nábytek, hodiny, porculán, figurky, šperky, sklo, obrazy, knihy. Namlsám je povídáním o báječnosti toho paláce. To se musí povídat šeptem a splašeně, jako bych byl letěl přímo k nim. Ani jeden se neubrání. Každý takový milovník starožitností něco by rád chtěl, každý mi určí, co asi by koupil a co mám přinést. Při tom vyzvím, co on má, a namluvím mu, jakou velikou cenu dnes ty jeho drobnosti mají a to proto, aby se mu pak cena, kterou já za ty své věci řeknu, nezdála přehnanou, naopak malou. A potom zmizím, jdu ke svému známému obchodníku se starožitostmi, ten mi dá do komise ty vybrané věci a už s nimi běžím. Co vydělám, je moje. Každý myslí, že kupuje báječně. Chlubí se pak kde komu, jakou náhodou a jak výborně koupil tu drobnost ze sbírek knížecích.“

Kvíčala velice byl zaujat.

„A vy tomu rozumíte? Rozeznáte pravou věc?“ otázal se.

„Nejen to, já dovedu falešnou prodat za pravou. Dnes s figurkami vydělám mnoho peněz.“

„S porculánovými?“

„Ano, a se šperky.“

„A naleznete někdy u lidí drahocennou věc? Myslím — náhodou.“

„Taky. Sem tam lidé něco mají a nevědí ani co. Miniatury, emaily, sklenice, všelicos.“

Došli k Prašné bráně. Rozešli se. Kvíčala spěchal po Příkopě. Teprv nyní vzpomněl si, že se chtěl zeptati, zná-li Lavičku, a že na to úplně zapomněl. Pak si vzpomněl na stařenu Peškovou, na Korbela, na Kuliše i Bukovského a po všech zatoužil. „Navštívím je všecky,“ řekl si s rozhodností. „I k Javůrkovi se podívám, a jak bude jaro, zajdu si na lavičku na Letnou. Potom budu šťasten a úplně spokojen, nebude třeba lháti. A v prázdninách už nějak Mařku přesvědčím, že lépe učiním, zůstanu-li v nakladatelství.“

Rozhledl se vesele po oživené ulici. Slunce svítilo, vše se lesklo.

Před desátou odešel, zmizev nepozorován chodbami, jako by šel směrem k tiskárně, umístěné v zadních místnostech ve dvoře. Proběhl však obratně dvorem mezi dvěma vozy a ocitl se na náměstí. Pospíšil, ohrnuv si límec zimníku, k Jindřišské ulici a vyskočiv do motorového vozu jel k státnímu nádraží. Hoch již čekal. Nebyl však sám, přišla s ním i Kadlečková. Spatřivši Kvíčalu, pospíšila všecka překvapena k němu plna díků a omluv. Chtěla mu i ruku políbiti. Bránil se. Opakovala neustále, že mu Bůh vše oplatí. Hoch nemluvil. Čekal jen netrpělivě, až ho Kvíčala převezme. Byl hezký, červený, v přešívaném šedém zimníčku, číhající na každý pohyb dobrodincův, aby mu ihned vyhověl.

Teprv nyní, když chudá vdova zmizela, pokřižovavši zchromlými prsty tvář svého synka, a když šli rychlým krokem k Havlíčkovu náměstí, pocítil Kvíčala zvláštní, hluboký nepokoj ve svém nitru. Nebylo již snadné, co ještě dnes ráno za snadné pokládal. Neočekávané dojmy a vážné myšlenky nahrnuly se mu do duše. Chudoba vdovina a otázka, bude-li hoch přijat, příliš byly opravdovy a příliš jej nyní dojímaly. Kdykoli si povšiml vedle kráčejícího chlapce, jenž pln byl očekávání nedalekého rozhodnutí, vždy se zasmušil, a vždy pronikly k jeho srdci zvláštní, rozechvívající pocity. To, čím bylo nitro hochovo naplněno, příliš bylo vážno, tak že v tuto chvíli neměl již Kvíčala odvahy zaříditi celou záležitost tak, jak si ráno umínil. Nebyl s to, aby namluvil tomuto věřícímu chlapci, že se přeptá u pana ředitele, bude-li nějaké místo, a aby mu pak vyřídil, že nic není. To nebylo teď možná, toho by byl Kvíčala nedovedl již učiniti. Ba, když si uvědomil, že je přijetí chlapcovo bez doporučení vlivných lidí nemožné, podlehl lítosti a soucitu. „Jak bych mu pomohl?“ myslil si. „Jak bych to nejlépe zařídil?“ Vzpomněl si na revidenta Bukovského a Kuliše. „Proč jsem si ty lidi rozhněval?“ horšil se na sebe. „Ti by se teď o chlapce postarali“. Náhle se potěšil. Dobrá myšlénka jej napadla. „Pošlu jeho matku k Bukovskému. Neřekne, kdo jí pověděl o něm. A kdo by jí pověděl? Nikdo. Dověděla se sama o dobrém, šlechetném jeho srdci. Za tři dni je chlapec v tiskárně.“ Tu však se Kvíčala zalekl. „Ale kde? U nás . . . Bukovský zná našeho ředitele. U nás! To však není možná, to teď není možná. Snad potom, až řeknu Mařce, že jsem přijal místo v nakladatel-

ství". Myšlenky tyto velice jej poplašily. Srdce se mu třáslo. Uvědomil si, co se děje kolem a kam se ubírá.

„Jak se těšíš?" otázal se chlapce, jenž ani očí nepozvedal.

„Ani spát jsem dnes nemoh'," odpověděl hoch, zarděv se. Usmíval se.

„Jmenuješ se Kadleček?"

„Jan Kadleček."

„A což — kdyby tě nepřijali?"

Tvář hochova všecka se zasmutnila. Nemohl ani promluviti. Červené rty se mu zachvívaly.

Kvíčalovi se sevřelo srdce. Pocity, jež prožil, když jej vedl Bukovský na zimu k řediteli, oživily se nyní se zvláštní určitostí v jeho nitru.

„No, doufej, doufej!" řekl. „Možná, že to dobře dopadne."

Musil sevříti rty a přimhouřiti oči, aby zabránil násilně z nitra deroucímu se pláči.

Pospíchali Jindřišskou ulicí. Hoch všechen byl zardělý.

Kvíčala opět zapadl do starostí. Nevěděl dosud, co s chlapcem učiní. To, že jej nechá na chodbě a někudy odejde, aby se po chvíli vrátil a řekl pak, že žádného místa není, to bylo nyní nemožno. „Musím se pokusit, musím, ať to dopadne tak nebo tak." rozhodoval se. „Na přijetí stejně není naděje. Ale což — aby ho přijali? Aby se stalo, že právě někoho potřebují? Co potom? Tiskárna ovšem je oddělena, zřídka tam přijdu, ale přece, přece je možno, že by mne zde uviděl. Proto bude záhodno, abych Mařce oznámil, že v gymnasiu je konec a že dnes — a hodí se mi to — dnes že jsem sám přijal místa korrektora nebo účetního v Sudově nakladatelství. Jen tak je to možná. A pak — odstěhujeme se ze Žižkova do Nuslí nebo do Holešovic. Kadlečkovou a jejího domovníka nikdy již neuvidíme. Teď ještě bych mohl dáti výpověď. Přece však čtvrt roku bude nebezpečí. Rozhodně, rozhodně ještě dnes řeknu, že výpomocné mé místo v gymnasiu končí — to je nejnutnější. Jednoho nebezpečí musím se vzdálit. Ulehčí se aspoň částečně, hned bude méně lží. A pak, tu výpověď z bytu. Jenom — co řeknu Mařce? Moh' bych jí namluvit, že budu jmenován suplentem v holešovické reálce anebo ve vršovické a že nechci již tak daleko chodit. Jen když se přestěhujeme. Pak řeknu cokoli . . . na to bude dosti času."

Upokojiv těmito předsevzetími své zneklidnění, opět se vzpamatoval. Ocitli se na Václavském náměstí. Zopatrněl a zaslídil, kudy by nejlépe veběhl do vysokého domu Sudova, aby ho nikdo nezahlédl. Podařilo se mu to šťastně. Chodníky plny byly lidí a od Příkopu bral se středem náměstí průvod pohřební, na nějž vše hledělo.

Tak stalo se, že se Kvíčala ocitl s Kadlečkem v průjezdě, aniž věděl, co s hochem učiní.

„Počkej zde," řekl mu, „přeptám se, můžeme-li dále. Nikomu však neříkej, kdyby se tě někdo ptal, co chceš a na koho čekáš. Mne nepojmenuj . . . rozumíš?" Náhle pohodil rukou: „Ale — kdo by se tě co ptal!" A odkvapil.

Udýchán přichvátal ke svému stolku. Zdálo se mu, že ho nikdo nepohřešil a že ani teď nikdo si ho nepovšiml. Zasedl a srovnával otevřený svazek stvrzenek venkovského knihkupectví, s nímž vedlo nakladatelství spor.

Přistoupila k němu slečna Valečková. Černé moherové její šaty neslušely upocené, bledé tváři. Mračila se. Velké, kostnaté ruce její držely svazek účtů.

„To jsem dnes dostala," řekla tiše, položivši účty na stůl.

„Proč?"

„K vůli vám. Měla jsem opsat na stroji vaši zprávu."

„Vždyť není ještě hotova!" řekl, ale zarazil se. Vzpomněl si, že měla býti dnes o desáté hodině u pana chefa.

„Ovšem, že jsem za to nemohla, ale přes to jsem dostala. Byl tu pan ředitel," poněkud zlobivě šeptala Valečková.

Kvíčala se zarděl. Pohleděl na slečninu tvář. V tu chvíli pak stalo se něco, čeho se nenadál. Srdce mu nepravidelně bušilo a tělo všechno se třáslo. Nebyl s to udržeti v ruce pero. Vypadlo mu. Hlava jeho pak všecka se zpotila.

Valečková povšimla si této jeho změny, ale na tváři její nic se nepohnulo. Cítil, že čeká na jeho otázku, povšiml-li si ředitel, že tu nebyl, a cítil, že má Valečková již nyní připravenu nepříjemnou odpověď. Mlčel proto. Brzy však poznával, že rozechvění jeho roste a že nic neprojevující tvář slečnina stává se hroznou. Musil promluviti.

„Ptal se po mně?" otázal se po chvíli zcela tiše tváře se, jako by něco hledal a jako by si nemohl vzpomenouti co.

„Ovšem . . . a neptejte se, co řekl," odvětila pokývavši káravě hlavou. Vyboulené, hladké čelo její se svraštilo. „Taky můžete říci, kde vás možno hledat, zmizíte-li. Nikdo nevěděl."

„Co řekl pan ředitel? Zlobil se?" otázal se určitěji.

„No . . . radost by vám to nezpůsobilo."

„Neřeknete mi to?"

„Ne."

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

L. N. Zvěřina:

KRAJINA V SRPNU.

Slunce pálí. Mrtvé ticho. U nohou mi cvrček tiká.
Celý kraj, kam zrak až sáhne, jest jak pestrá mosaika.

Lány luk a moře lnu a v to zas řípy zeleň sytá,
oranžová pole ovsa, zlatožluté korce žita.

V mrtvém klidu všecko zdřimlo. Ani stéblo nepohne se.
Jenom lehká píseň hrá si s kšticí smrků v blízkém lese.

Zrak to ani neobsáhne. Po všem pouze těká, běží:
Onde klasy ještě stojí, jinde požaty již leží.

A ťam, panáků, hle, řady jako tábor v plné zbroji.
Všude styl a symetrie. Barva k barvě v lad se pojí.

Všecko má své far niente. I ty krávy na strništi.
I hněď polí, zoraných již, snících o úrodě příští.

V modrém nebi hoří slunce. Život, štěstí, síla všeho.
Disk, jenž vržen v bezdno světů štědrou rukou Neznámého.

R. Svobodová:

KONVENCE.

Žil za městem, na letohradě mladý a bohatý zlatník se ženou a se synem.

Ženu si vzal krásnou, z rodiny ochuzené, z bídy ji zachránil.

Syna měl s ní pěkného, nyní osmiletého.

Odcházíval zlatník denně ráno do obchodu a do dílen svých, na hlavní náměstí; vážil tam zlato, rubíny a smaragdy, vybíral, ošetřoval diademy královniny, náhrdelník princeznin. Vyznal se v pracích nejumělečtějších; jeho smalty měly pověst daleko za hranicemi, jeho gemmy požadovali králové; pracoval pro vyslance španělské, pro milenky císařské, pro sultána a sám papež objednal u něho zlatý koflík se svojí podobiznou.

Zlatník pocházel z rodiny staré a velmi vážené; byl vychován v kázni a sám také v rodině své přísnou kázeň udržoval. Ženu svou miloval věrně, oblékal ji do šatů nádherných, vozil ji v neděli v kočáře za město nebo do lesů, dvakráte v měsíci sedal s ní v divadle, ale samotné z domu vycházeti jí nedovoloval.

Dům vedl velmožský; měl kuchaře, kterého odloudil ruskému velkoknížeti, a sluhy a služkami hemžil se dům jeho.

V zahradě kolem domu střídaly se louky s lesíky, záhony vzácných květin se sady ovocnými, rybníky s nádržkami bronzovými.

Jeho žena neměla již, čeho by si přála, vším ji osud podaroval. Její stará chůva Veronika, která pamatovala slávu i úpadek rodu panina, považovala její dnešní blahobyt za spravedlivost božskou a smiřovala se v něm s trpkostmi, prožitými v letech pokoření.

Žena zlatníkova neděkovala již tak vroucně božskému osudu. Rodiče její umřeli v bídě, nedoživše se zadostučinění, a napravené štěstí podobá se vždycky látanému rouchu, za něž se hrdý člověk stydí a v němž nikdy nevychází. Provdala se bez lásky a s malou úctou k plavému zlatníkovi, ráj svého údělu pokládala za vězení. Kvetoucí krása truchlila ve stínech staré zahrady. Unavené smysly trpěly již pohledem na bílé růže a šumění žlutých vrb, i vlnivé pohyby šíjí labutích trápily svou jednotvárností její nevyzářené oči.

Měla jedinou přítelkyni, Mary Cassaniovou, ženu bratra svého, které se nikdy s ničím nesvěřila. Na její otázky, čím

strádá, odpovídala jenom vyhýbavě. Trpěla nedokonalým utrpením. Byla by chtěla mučiti se velkou tragedií, ale život její byl zaklet jenom v grotesku. A nikdy se již ničím jiným nestane!

Ve svém šestnáctém roce, ještě v době slávy rodinné, odmítla provdati se za vyslance. Nyní se stala ženou řemeslníkovou. Mohla viděti celý svět a stkvíti se ve společnosti velkých dvorů, státi se družkou královninou. Nyní sedává vězněna v zahradě se starou Veronikou a naslouchá jejím bláhovým výkladům, předříkávaným z rozložené hry německých karet. A její syn, jenž se mohl státi třeba místokrálem, kdyby se jí byl narodil v manželství s vyslancem, jeví nyní v tomto zlatnickém svazku všechny vlohy otcovy: bude rovněž dokonalým řemeslníkem.

Švagrová Mary jí odpovídávala:

„Chtěla jsi se státi významnou a velkou dámou společenskou; nemohla bys povýšiti svoji vidinu a státi se významným a velkým srdcem lidským?“

Ale pyšná žena zlatníkova nedovedla vyvýšiti svůj sen a trápila se nepřetržitě.

Stará Veronika prosila svou paní, aby něco pracovala, alespoň chudým dětem rukávníčky pletla, nebo záhony plela; práce že již utěšila mnoho smutných lidí.

Ale pyšná žena zlatníkova odbyla starou Veroniku. Ujistila ji, že více pracovati nelze. Všechny zásuvky své stokrát přeložila.

Její bratr se jí tázal: „Nemohla bys něco čísti? Obohatiti si myšlenky své?“

Knížky lámaly již polici nad jejím stolem, kolik si jich připravila, kolik se jí zdálo, že jich přečetla, ale jejího nepokoje neubývalo.

Vyprosil si bratr na švagrovi, aby s nimi sestra večer vyšla na besedu nějakou.

Zlatník nepřivolil rád. Sám byl trochu chorý, vyjíti toho večera nemohl a soudil, že žena nemá vycházeti bez muže a muž bez ženy. Nemá se člověk prohřešovati na starých řádech.

Když však všichni ho o to žádali, a když Mary poukázala na stálou zadumčivost Julianinu, dal se uprositi.

Juliana vrátila se z besedy zcela proměněna, a od té doby stará Veronika nestačila se podivovati její veselosti. Léta ji zpívat neslyšela, nyní hlaholil dům jejími písněmi. Svět jí sesládl.

Jenom to starou služku rmoutilo, že nyní její paní denně několik hodin se toulala. Sotva že zlatník odejel do závodu, vyklouzla z domu jeho žena a vracívala se půl hodiny před jeho příchodem. Služebnictvo mělo zakázáno zmíniti se o tom před pánem. Vychovatel musil tak zaměstnati jejího synka, aby nezpozoroval, že matka odešla. A v celém domě nastalo dusné napětí z ukrývané lži.

Kdykoli se paní před svým odchodem oblékala v hedvábné prádlo a hedvábné stuhy, jichž dosud nikdy nenosila, usedala stará Veronika kdesi v koutku pokoje a naříkala. :

„Nemohu viděti tyto stuhy, Juliáno! Jsou to hřebíky do tvojí rakve; dozví-li se to pán, zabije tě!“

„Já vím, že mne zabije,“ odpovídala zlatníkova žena, „ale od osudu není ani útěku, ani osvobození!“

II.

Přijel navštívit bratr sestru a procházeli se spolu v sadě. Bratr paní Juliany byl důstojníkem a výborným šermířem. Jeho názory o cti byly přísné a vysoké. Byl též členem čestného soudu ve svém pluku.

Procházel se nyní se sestrou předjarním staletým stromořadím a hovořili o životě.

„Můj názor na ženu je proto tak čistý a vysoký, že mám tak dokonalou sestru, jako jsi ty, a že mám za ženu bytost tak čestnou jako je Mary!“ pravil jí. „Vaše čistota a počestnost dává mi klid a určitost v každém počínání!“

Paní Juliána se zasmála přisvědčivě svým prostříbřeným smíchem.

Blížili se k letohradu. Z okna mezi sloupovím vyzírala rudá, plavým vousem vroubená tvář zlatníkova.

Zlatník zavolal švagra, aby k němu zašel. Jeho hlas byl trochu změněn. Ale snad se to Julianě jen zdálo.

Bratr vyšel do patra ke švagrovi. Juliana rozdělila květiny do sklenic v přízemním saloně. Pak pozpěvujíc si vystoupila po schodech a vešla do jídelny za bratrem.

V jídelně bylo podivné ticho. Její vysoký a atletický muž stál opřen zády o veřeje a napiatě mlčel. Bratr seděl na židli u stolu, zády ke dveřím, a držel v ruce dopis, ve kterém četl. Juliana se podvědomě podivila, proč drží bratr dopis tak nápadně vysoko, ale nebyla by si toho vůbec uvědomila, kdyby hned potom nebyla poznala velké, anglické, modrým inkoustem psané písmo dopisu. Zabolelo ji strašně v hrudi, jako by ji byl někdo poranil rychlou a ostrou ranou.

Tato krásná, veliká, z daleka čitelná písmena nepřinesla-li největší radost do jejího života, prostého vnitřního míru? Neutěšila její sny, nenaplnila její pyšné touhy? Nevolala ji k hodinám lásky, ne-

lákala ji tajně z domu mužova, nenaučila ji lháti nejsladší a nejdržejší lží? A nyní ji pohled na ně tak strašně zabolel! Vždyť, jak se také mohly ocitnouti v ruce bratrově, jak zde mohly svítiti svou modrou pletí, zcela obnaženy před očima přísného, strašného jejího muže?

Nemyslila nyní na to, co se dělo. Všechno, co učinila, bylo jí z nepovědomého nitra nadiktováno. Přistoupila spěšně ke kredenci a, odvrácená odkrevněnou tváří od obou mužů, přerovnala zbytečně několik předmětů. Získala tím několik vteřin. Potom obrátila rychle svou zbledlou tvář k muži a vzdorně čekala.

Promluvil hlasem propadlým, nenávidějícím a nenáviděným:

„Ty máš milence, důstojníka, hraběte Formentina, hejska a člověka lehkých mravů. Zahubila jsi můj rod. Vyzvu ho, ale napřed zabiji syna a tebe. Vím nyní, proč jsi se rozveselila, vím nyní, nač ti bylo třeba voňavek a krajek. Vím nyní všechno. Zve tě na dostaveníčko, ty víš již kam. Tam, kde jste se líbali posledně; zavedeš mne tam zítra . . . tam si domluvíme hodinu a místo, pro n a š e setkání!“

Paní Juliana pověděla odměřeně:

„Neměl jsi práva otevírati tento list. Nenáleží mně! Jsem tu jenom prostřednicí!‘

„Lžeš!“ neuvěřil ji muž.

Paní Juliana opakovala svoje tvrzení s klidem nevinného člověka. Muž ji neuvěřil. Pokrčila rameny. Ať ji zabije. Jí život netěší. Měla ležet již deset let pod zemí. Ale syna zabije-li, prohřeší se před Bohem, neboť na jeho matce nebylo viny.

Zlatník se pozastavil. Čí je tedy dopis? Juliana pohlédla na bratra potom na muže. Rozmýšlela se. Nemohla prozraditi jméno té ženy, kterou kryla. Přísahala jí, že to poví, bude-li to naprosto nutno, jedinému člověku — svému muži.

Bratr rychle povstal a vyšel.

„Čí je dopis?“ opakoval zlatník hrozivě.

Juliana zapřísáhla ho, aby nikdy neprozradil, co mu nyní vyjeví.

Přislíbil to a promluvil nedočkavě: „Řekni jméno! Poznám, přelžeš-li mne!“

Které jméno měla vysloviti v poslední úzkosti své? Muž její věděl, že nemá skoro známých.

„Řekni jméno!“ ječel na ni.

„Je to dopis — pro ženu bratra mého, Mary!“

Jak by byla mohla takto strašně selhat? Její lež byla tak veliká, že se podobala až pravdě, a zlatník jí proto napolo uvěřil.

„Dobře,“ odpověděl, „vzkážu Mary, aby nechodila zítra na dostaveníčko, a my již s jejím mužem všechno zařídíme!“

Juliana vykřikla: „Jak by mohl ve svém pošetilém sobectví zničiti bratra, zničiti Mary? Je to její první vina. Snad ji toto nebezpečí, ač se o něm dozví, úplně se všeho vyléčí. Jistě ani Formentina nemiluje. Lichotilo jí snad, že je to šlechtic, že je mlád, že ho všechny ženy milují!“

(Pokračování.)

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

„Odjeď, Romo!“

Řekl to téměř rozkazujícím tónem. Odmítla.

„Na několik neděl jen — a až se vrátíš, uvidíš, že vše to už minulo. Slibuji ti to! Bude to jen jako operace, abych byl zase zdráv, abych se ti zase vrátil.“

Obrátila zbraň.

„Ero, ty sám bys měl někam odjeti, do ciziny. Stáváš se ve svých myšlenkách monotonním, opakuješ se. Je to znatelno v tvých dílech, klesáš, ztrácíš sílu a bezprostřednost.“

Era zrudl, chtěl něco říci, ale náhle zvrátil se ve mdlobách.

Přiběhla služka. Omývaly pána, uložily ho na lože.

Lítost, hněv a láska zápasily v paní Romaně. Což jest to vůbec muž? Což nemá ani za nehet pevné vůle, obětavosti, resignace? Žádá si jen a dupe jako malé dítě, že mu chtějí vzíti hračku.

Era procitnuv, vinul se k ní jako kočka. Dívala se na něho a něco nezralého, klukovského objevovala na jeho profilu, měkké, téměř žensky sličné tahy, šťavnaté rty pod měkkými vousy. Nekouřil, nepil a všecek voněl čistotou a zdravím. Hošík!

„Jak jsi krásný,“ řekla mu a políbila ho na vlasy.

„Romo,“ žadonil, „vždyť víš, že mám jen tebe rád! Žádnou jinou ženu neměl a nebudu. Ale pochop, že co chci, musím. Musím!“

Tu mělo vysvitnout tehdy paní Romaně, že co považovala dosud za smyslnost, všetečnost a duševní nestřídmost, bylo podstatou Erovou. Že jeho „musím“

je v něm pevně zakotveno a nevyplenitelno a že vytrženo bude teprve s kořenem jeho života.

Ale nepochopila toho ještě, jen jí bylo hrozně úzko. Ale přece mu nechtěla Inu vydati.

A jako jí na posměch s omračující přesností vyplňovalo se to, co Era předpovídal.

Choutka jeho měnila se ve vášeň a změnila situaci v očích Ininých.

„Což skutečně žena pravé vášni mužově neodolá?" hrozila se paní Romana.

A zase opakovaly se bouřlivé kontroverse mezi manžely.

„Jdi k ní, opusť mne, Ero, když se ti tak protivím, když nemůžeš bez ní žíti!" volala paní Romana v zoufalství.

„Ona beze mne nemůže žíti," opravoval ji Era.

„A já? Co já, Ero?"

„Tebe opustiti nemohu, protože jsi částí mého já, nežil, nemohl bych žíti bez tebe, Romo!"

Co kruté a sladké muky bylo v jeho slovech.

„Rci raději, Ero, že já jsem ztracena, že nemůžeš mne opustiti z útrpnosti. Ale obětovati ji že také nechceš a proto trýzníš nás obě dvě."

„Možná, Romo, ale tolik vím, že ona by beze mne zhynula. Tak jako já bez tebe."

Měl pravdu Era. Ina podléhala jeho silné žádosti, ač to před paní Romanou skrývala. Byla tak průhledně pokrytecká! Lhala stále lásku k paní Romaně, ale tato věděla, že myslí při tom na Eru.

Tu ji vydala i paní Romana. Nebránila ji už, odvrátila se. Bojovala už s ní o muže. Ale čím více ona dychtila, tím více chladl Era. Ze mstivosti? Z vášně k Ině?

Viděla, jak ubohá, nepatrná je Ina. A za tu dala tolik v sázku.

Vášeň! Což Inin ptačí, v klášteře zmrzačený mozeček Eru pochopí?

Kdyby v to doufala, ustoupila by dobrovolně. Ale měla jistotu, že žádná jiná žena ho nemůže milovati tak jako ona, Romana. Žádná žena by ho ani nesnesla. Dávno by byla jiná utekla od něho a na smrt by ho nenáviděla. Věru, že žádná jiná by se nesnažila splynouti s ním v úplném sebeobětování, zmnožiti všecky ušlechtilé schopnosti jeho, intelligenci, pamět a srdce. Žádná by nezatoužila státi se částí jeho života, vstoupiti celá a nenávratně do jeho stínu. A kdyby jiná i chtěla, tak jako Romana by toho nedovedla, zdařilo by se jí snad rozrušit ho, ale k harmonisaci, synthesi, k tomu patřilo víc než mu jiné ženy v povrchnosti svého citu, v nekultuře svého srdce, mohly poskytnouti.

Mívali již i nedostatky peněžní. První léta po sňatku konali nákladné cesty do Paříže, Říma, Cařihradu. On tomu chtěl, pro rozšíření svých obzorů. Rozpočty paní Romany byly tím zcela zvráceny. Ale teprve když se jejich jistina značně ztenčila, zdvihla se k odporu.

Tu říkal Era: „Ty tvé peníze nás rozlučují. Kdybys jich neměla, blíže bychom k sobě přilnuli a třeba i v bídě. A právě ze společné bídy."

K tomu ona však nebyla. Jí, vychované v dostatku a pořádku, příčilo se mysliti na budoucnost, kdy žíti budou den ze dne. Bylo v ní vkořeněno nepřátelství k náhodám, jež Era tak zbožňoval. Naopak, bylo v ní stále cos šosáckého. Ctila muže pečující o rodinu a Era takovými v životě i v knihách opovrhoval. Snad bylo dosti závisti v tomto opovržení, že není jemu dána energie, vytrvalost, kombinační dar a píle. Čeho paní Romana se obávala, po tom Era vzdorně toužil. Vzdorně, ale sotva upřímně. Vždyť nedovedl si ničeho odepříti — jak by zápasil s bídou? Jen nositi ošumělý šat, špinavé prádlo — raději by se střelil po druhé! Paní Romana prožívala chvíle nevyslovně smutné — ach raději ani nevzpomínati! . . .

Opatrovnice volala paní Romanu k obědu. Pojedla v myšlenkách a vrátila se do zahrady, aby četla dále ve svých upomínkách.

Procházela se zvolna. V aleji vyšel za stromem muž, kráčel jí v ústrety. Srdce se jí rozbušilo. Pohyby jeho byly tak známé — jest to on — zcela jistě — Era!

Kráčel a přece se nepřibližoval. Až sama došla blíže a zpozorovala, že jest to pohyblivý stín.

Stíny a mátohy vyvstávaly zase v její duši, když bojovala svůj poslední boj o zdraví, o rozum.

Podmaňovalo si ji jeho heslo: „Pochop, že musím!"

On musí býti špatný, nečestný, aby existoval. Začínala to chápati. Projasňovalo se jí to strašným světlem a zraňovalo vše, co v ní bylo krásného, čistého.

Neměla tedy vůbec Inu brániti! Tím zachránila by si jeho, umělce, pro sebe. Má štěstí prosté dívky vůbec nějaké ceny vůči růstu uměleckého ducha?

Co jí nedávno řekla Lora? Lora, která se vzdala Erovi?

„Má milá, tvůj manžel nějak nezdravě vypadá. Ošetřuj ho dobře! Nenáleží pouze tobě, ale celému národu."

Neměla tedy na něj výhradného práva. Svět jí ho nepřiznával.

A Era byl o tom od prvopočátku přesvědčen.

Ale pak — proč se ženil, když kořil a klaněl se jediné svému ingeniu?

Opustila tedy Inu právem. A neprávem ji zachraňovala.

Ina propadla osudu mělkých povah. A možno, že byla při pádu svém ještě šťastna.

„Chceš, abych sešílel?“ bylo stálým závěrečným refrainem Erovým, když jejich názory se bojovně srazily. Píchala ho, pravda, provokovala, uznávala to nyní, ale on příliš reagoval, chorobně.

Poradila se s neurologem drem. Chládkem.

„Mužská hysterie, hyperthymie,“ řekl lékař a odepřel něco poraditi, totiž něco lékařského, předepsati lék. Čas ho vyléčí, dodal, což znamenalo: „Trp dále!“

Paní Romana nespala celé noci, hlava jí třeštívala samým přemýšlením. Nejnepříjemnější vzpomínky ji navštěvovaly, zahanbovaly. Čím dále, tím jasněji cítila, že tentokráte s Erou k cíli nedospěje. Vášeň postupovala, oslepovala ho víc a více. Nikterak se nenasycoval, nevracel.

Paní Romana dlouho se přemáhala. Líčila klid, povznešenost. Na konec však nastala reakce. Divoká, zvířecí žárlivost zalomcovala jí, zbavovala ji sebevlády. Útočila na Eru a on odpovídal brutálním výsměchem, scénami mdlob, šílení. Bylo to přílišné, utekla k otci. Přijal ji chladně, ale strpěl ji u sebe. Nezakročil však proti Erovi. Vrátila se tedy zase k muži. Ošklivé výstupy, hádky staly se denním chlebem. Oba se zapomínali. Paní Romana, dokud mlčela, byla ve výhodě, stržena používala nevhodných slov, z nichž on konstruoval své obžaloby. Měl virtuositu v mise en scène. Odbíhal z domu, aby se vybouřil venku, ve společnosti, co ona sama dusila se doma žlučí. Nechtěla si nikomu stěžovati, v tom nenásledovala Eru. Řekly jí „přítelkyně“, že Era rozhlašuje své manželské neštěstí, doporučuje se ženám za soustrasti hodnou oběť. A ženy dávaly zase Romaně na jevo, jakou zodpovědnost má vůči národu.

A zodpovědnost Erova? Nebylo jí, neboť byl umělec. To bylo hořké. Což nadání spojeno je vždy se zvůlí? Není pak lépe býti nevědomým, ale lepším člověkem? Ach, umění napřed a nade vše! Nad ctnost i hřích, nad počestnost a stud!

A tomu Molochu chtěla obětovati vše, upřímně chtěla. Ale nikdo nemá práva žádati od ní věci nadlidské.

Přemáhala se, bránila se úpadku. Věděla, že bez ní je Era ztracen, že nehodí se do praktického života. Na ni byla uvalena všecka jeho břemena, on zpohodlněl, zlenivěl, bránil by se životu jako sláma ohni. Co mu pomůže taková — Ina?

(Pokračování.)

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Škoda, že jsem si už dříve neosvojil vaši methodu setrvačnosti a ustavičnosti,“ pravil, „byl bych se vyhnul v životě mnohým nepříjemnostem!“

„A já jsem se jim nevyhnul,“ řekl rada, „dožil jsem se jich přes všechen pořádek a přes všechnu methodu, která se mně osvědčila jen potud, že co by mohlo boleti, tolik nebolí! Ostatně, doktore, já vím více než si myslíte, já totiž vím všecko!“

„A co byste věděl?“ vyhrkl na něho doktor překvapeně.

„Vím všecko! Nic mně není tajno! Nechci o tom hovořit a opakovati vám něco, co je, jak se domnívám, vám také velmi dobře známo a co mně z přátelství zatajujete. Moje neštěstí je mně otevřenou knihou!“

„Ale já nevím o ničem,“ bránil se doktor, „a taky o ničem nechci věděti. Kdyby mně někdo něco podobného napsal, prostě bych mu nevěřil. A jak už dlouho se trápíte těmi domněnkami?“

„Především nejsou to domněnky, nýbrž fakta,“ pravil rada, „fakta, na nichž se nedá nic měniti, fakta doznaná původci mého rodinného převratu. A nosím je už v sobě dlouho, už od té doby, kdy jste zabránil, aby mě navštívila dcera a napověděla mně něčeho, o čem věděla jen částečně!“

„Nikomu jsem nezabraňoval, aby k vám chodil!“ vyvracel mu doktor. „Už od začátku bylo mou zásadou říci vám znenáhla všecko a ničeho netajiti. Jestli snad paní Hedva navštívila vás bez mého vědomí, nebo vám dopsala, je v tom všem pouhé nedorozumění. Já nezabraňoval nikomu!“

„Vy jste jednal jako můj přítel, ze zlomyslnosti jste nejednal, ale z přátelství —!“

„A ze strachu o vás! O váš klid! Ale trvám, že o ničem nevím, že jen z povzdálí mně byly naznačeny různé nezávažné věci, nezávažné a pro pravou podstatu celé aféry bezvýznamné!“

„Ať víte nebo nevíte, já o tom hovořit nebudu. Já už i to v sobě překonal, tedy v tom se má methoda zvyku a setrvačnosti osvědčila.“

„Necháte mě tedy v temnotách! Ostatně nehořím zvědavostí, nebyla by nyní včasná! Je-li něco, co jste musil ještě v sobě pohřbíti, pak je dobře, že jste svou hořkost už spolkl a není potřebí, aby tato hořkost byla ve vás obnovována. Jedině by mě zajímalo, zdali byla paní Hedva onou osobou, od které jste se dověděl o těch věcech.“

„Ani Hedva ani Patočka,“ pravil rada určitě. „Zachovali se přesně podle vašeho návodu. A už o věci nemluvme a neobnovujme ničeho, když i to je pro mne už odbyto.“

„Úplně s vámi souhlasím! Nastane čas, kdy se mně vyzpovídáte bez bolesti a zcela otevřeně. Někdy ta potřeba nastane, a pak jsem vám k službám. Hlavní věcí je, že jsme se dočkali ve zdraví jara! Na horách už není sněhu, teď se oteplí, teď se sem od moře převalí horká vlna, která —“

„Kam jsme se až dostali od sadařovy smrti,“ smál se rada, „kdyby hovoru o ní nebylo, byl bych to ustavičně ještě nosil v sobě. Najednou ta sdílnost ve mně procitla, a aspoň jsem vám napověděl, když nemám pro dnešek síly, abych dopověděl.“

„Bohužel zase musím konstatovati, že takhle nevypadá člověk trýzněný duševními mukami, jako vy teď vypadáte!“ žertoval doktor. „Neštěstí nevyrývá do vašich tváří ničeho! Ani jste nesešedivěl přes noc!“

„To je vaše methoda, doktore, obraceti všecko v žert a smích,“ pravil rada, „ale já sám vím nejlépe, co jsem vytrpěl. Nechci na to mysliti, nechci o tom už mluviti. Snad jste si povšiml ke konci zimy, že se u mne v noci dlouho svítilo, bylo několik nocí, kdy u mne lampa nezhasínala. Tenkráte jsme se sobě vyhýbali — také to bylo dílo vaší léčebné methody — zakazoval jste mně všeliké rozčilení, ovšem se zkornatěním tepen člověk se nemá rozčilovati. Často jsem se díval za bezesných nocí do vašich oken, ale byla v nich tma, vy jste, doktore, klidně spal, netušil jste, jak se váš pacient za vašimi zády rozčiluje.“

„Inteligentní pacienti, kteří tu a tam něco si přečtou, bývají nejhorší, a vy, jak vidím, jste se mně také velmi pěkně vybarvil!“ žertoval doktor dále. „Vy, pane rado, kdybyste trpěl zkornatěním tepen, kteroužto diagnosu jste na sobě laskavě udělal, už byste ležel bradou vzhůru jako sadař a nerozčiloval byste se po tolik nocí. Právě proto, že jste zdráv, rozčiloval jste se bez následků. Ostatně vidím i teď na vás, že jste zase rozčilen, a nikterak se nenamáhám, abych vám vymluvil vaše rozčilení. Připouštím, že jako lékař neříkám svým pacientům do očí, jakou jsem učinil o nich diagnosu, to je jakási methoda, a to je zcela přirozeno. Dle mého mínění jsou stárnoucímu člověku i prsty na jeho rukou nebezpečny, poněvadž si na nich může vypočítati, kolik roků mu zbývá přibližně k obyčejné nejzazší hranici průměrného života lidského.“

Oba se odmlčeli a mimoděk se zastavili, rozhlížejíce se pátravě krajinou. Vlaštovky švižně poletovaly vzduchem, vesele švitoříce. Rada Severin sáhl do náprsní kapsy a podal doktorovi balíček dopisů.

„Tady máte, doktore, pokračování, doma si to rozdělejte a přečtěte!“ vybízel doktora. „Ukládal jsem to do kapsy pro vás! Arci zase za starých podmínek! Když vám vaše uklidňovací methoda dovolí, abych se o tom, co je v nich, já stárnoucí člověk dověděl, tak mně povíte, když nepovíte, taky dobře: tím bude věc odbyta!“

„Jako lékař už patrně velké důvěry u vás nemám, jako váš tajemník mám ji neztenčenou!“ smál se doktor, když se před soudem rozcházeli. „Vaši korrespondenci nositi v náprsní kapse budu nyní já! A vy se zase budete trápiti nejistotou, proč mlčím a proč nečtu!“

XXV.

Nic závažného nebylo v dopisech, které rada Severin odevzdal doktorovi Mráčkovi. Paní Mančinka potvrzovala v nich obchodním stylem příjem zasílaných peněz. Od obyčejných kvitancí lišily se pouze nadpisem: „Vážený pane!“ a ukončením „s úctou oddaná Marie Severinová“. Doktor v nich pátral marně po zprávě, že se paní Mančinka spokojuje s dosavadním stavem. Že nežádá bezpečného úředního upravení nynějšího poměru. Nepsala ničeho, byla spokojena.

„Jedná zcela rozumně!“ řekl si doktor a v duchu paní Mančince odpouštěl velikou část viny. V duchu ji omlouval.

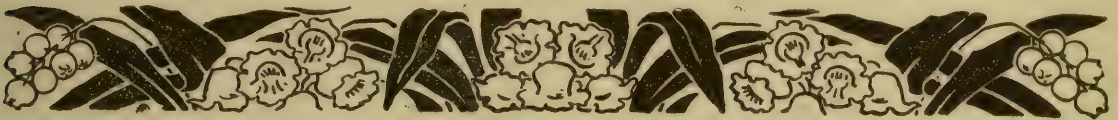
—Jiná by se chovala jinak! —Je viděti, že jednala po dobrém uvážení, spíše z vnitřní nutnosti, než z prchavé nálady ženské. —A jedná slušně! Jiná by se přetvařovala, klamala by muže, otravovala by mu život, ale neodešla by od něho. Obelhávala by ho, těžila by z něho! Co provedla, je v našich maloměstských poměrech neobyčejné a neodpustitelné, ale když to člověk dobře uváží, je to poctivé jednání. Poctivé odhodlání, poctivá odvaha.

Paní Mančinka získala si dopisy doktora úplně. Takové dopisy lze dáti radovi bez obav, že se jimi rozčílí.

Tak se to mezi nimi klidně urovnalo, až ku podivu! Rada se musí vžíti do svého osudu, musí poznati, že její odchod není pro něho nic jiného, než jako kdyby ji pohřbil! Pro něho je mrtva, co teď ona koná, musí mu býti lhostejno.

Doktor se těšil na setkání s radou. Hned se mu vytasí s dopisy a řekne mu, že se strachoval zbytečně. Vymluví mu jeho zprávy, usmíří ho s nezměnitelným osudem.

(Pokračování.)

LITERATURA.

P e t r F i n g a l: *Aprilové paprsky.* Humorist. črty. Nakladatel Fr. Švejda v Praze. V krátkých humoristických črtách těch prokmitává místy vedle humoru i mírná ironie a satira, jejíž ostří však nezajíždí příliš hluboko. Některá črta jest pouhou causerií. Humoresky jsou vybudovány na rozvlečeném nápadu a nevynikají nad úroveň všedních žertíků z naší belletrie. Avšak autor často se vynasnažil vyhrotit závěr v jakýsi point d'attaque proti té či oné malichernosti nebo vadě společenského života a tím prokázal dobrý postřeh a potom nakreslil, byť toliko zběžně a v rychlých konturách, přece několik postaviček ze života správně odpozorovaných v těch posách, v nichž zasluhují povšimnutí. *K. V. H.*

P e t r D e j m e k: *Svati Erotikové.* Novelly, Nakl. Fr. Švejda v Praze. Autor sám vysvětluje, jak si počínal u legendárních hrdinů svých novell: Odmyslíme-li si vše, co čas a tradice nad skutečnost zveličily, pod krunýřem legendárním, shledáváme zcela lidské srdce. Tedy předsevzetí naplniti dávnou oblast legendy psychologií dneška, vzdálené přiblížiti přítomnosti. Autor se snažil legendární hrdiny opřísti poesií pravděpodobnosti životní. Vadí tu předpoklad, že do osudu těch hrdinů mohl zasahovati pouze Eros. Vytčeným záměrem kazí se dojem pravděpodobnosti, ze staré legendy vzniká jen legenda nová, nová verse, byť s poznatky života dneška. Kniha není bez zajímavostí, ale právě psychologie není výtečnou její vlastností. *K. V. H.*

DIVADLO.

Činohra. *Strakonický dudák.* Národní báchorka se zpěvy a tanci o třech dějstvích s 9 obrazy. Napsal J. K. T y l. Textově a scenicky nově upravil Jaroslav Kvapil. Hudbu složil Karel Kovařovic. Režisér Jaroslav Kvapil. Choreograf Augustin Berger. Dekoračně a kostumně vypravil Josef Wenig. Nově studováno, scenováno a vypraveno na N á r o d n í m D i v a d l e dne 30. května 1913.

V letní saisoně vypravují divadla různé efemery a i Národní Divadlo hrávalo v té době lecco. Proto s díkem a uznáním dlužno kvitovati, že zemská scena chopila se vzkříšením Tylova „Strakonického dudáka“ č e s k é věci, vybavivši ji s nádherou a nákladem, jakého se dílu českého autora zřídka kdy dostane. Úsilí pánů Kvapila, Weniga, Bergera a Kovařovice setkalo se s plným úspěchem. Jaroslav Kvapil upravil text „Strakonického dudáka“ šetrně a pietně, neporušiv nikde charakteristické mluvy Tylovy. Častým proměnám vyhnul se stažením jednotlivých scen a lokalisováním jich na jedno místo, v třetím jednání pak škrtnutím hospodského Nalejváčka, jehož roli převzala Kordula. Pan J. Wenig, jenž dekorační a kostumní výpravou „Strakonického dudáka“ na Národním Divadle debutoval, jest znám jako umělec, jenž rozumí stylu, komposici, barvě a harmonii. Svými dekoracemi a kostumy uvedl na zemskou scenu zcela nové tóny, vykouzliv v jednotlivých scenách celou symfonii barev s raffinovaným vkusem a účelností volených a navzájem zharmonisovaných až do těch podrobností, že na př. v záplavě barev na počátku druhého jednání ponechává oranžovou pro hrdinu Alamira. Jeho debut bylo rozhodně krásné a šťastné. Sceny řešeny byly režisérem Jaroslavem Kvapilem za součinnosti J. Weniga se vzácným uměním, náladově, originelně a malebně. Nejsuggestivněji působila scena, kdy Švanda sedí na šibenici a hraje duchům kol něho tančícím. Zde stálo

scenické a režisérské umění nejvýše. — Také na zanedbaném našem balletu bylo patrno, že dostal se opět do energických rukou Bergerových.

Hráno bylo velice pěkně. Zejména dlužno zmíniti se o Kordule pí. M. Hübnerové, Dorotce pí. Z. Rydlové, Kalafunovi p. V. Merhauta a Švandovi p. R. Deyla.

„Strakonický dudák“ přijat byl s opravdovým a oprávněným nadšením.

Tristan.

Na paměť 25leté umělecké činnosti Eduarda Vojana hrán byl na Národním divadle dne 31. května 1913 „Othello“. Konstatujeme pouze jako faktum, neboť náš divadelní referent na redakční vstupenku nedostal se do divadla.

TÝDEN.

Sbor obecních starších města Prahy udělil dne 2. t. m. dle návrhu poroty z nadání architekta Turka odměny za vynikající díla českých spisovatelů, malířů a sochařů po 825 korunách těmto umělcům: Jakub Arbes (Theatralia, Elegie života), Karel Horký (Zasláno), dr. Zdeňka Hásková (Prosy), dr. Lev Borský (Bedřich Nietzsche), Jan Honsa (Pohorská silnice), Karel Langer (Jaro), Vojta Sapík (Sousoší) a Václav Mach (Sousoší).

Z ředitelství knihoven a čítáren král. hlav. města Prahy obdrželi jsme tento list: „V Praze, dne 2. června 1913. Vážená redakce! K vašemu podnětu ze dne 30. května t. r. (Zvon, roč. XIII., str. 516.), aby veřejné knihovny vpisováním přesného data vydání usnadňovaly přesnou literárně-historickou práci budoucí, dovolujeme si upozorniti na způsob, zavedený u nás již od r. 1911. My totiž každou knihu opatřujeme na titulním listě razítkem s vyznačeným letopočtem. Letopočet ten ovšem znamená pro nás především datum, kdy kniha byla do knihovny naší zařazena, ale poněvadž se veškery (české) publikace nakupují ihned po vyjití, lze obě data (vydání i zakoupení) téměř pokládati za totožná. *)

Není to ovšem tak přesné označování, jaké máte na mysli ve své zprávě (datum i dle měsíce!), ale to by bylo v praksi asi těžko prováděti a těžko docíliti naprosté správnosti.

Libo-li, račte naší zprávy použíti k informaci svého čtenářstva. S výrazem úcty za knihovnu král. hlav. města Prahy, Ant. Sova, ředitel.

---

*) Také správa Měst. knihovny na Král. Vinohradech od prvopočátku (1898) zapisuje přesně v repositním seznamu rok, kdy kniha vydána, resp. kdy do knihovny přišla, takže i tak bude vždy datum to zjistitelno.

* V Paříži ve spolku francouzských básníků jest 30 básnířek většinou šlechtičen, z nichž některá získala již za své dílo první cenu Akademie. Básnířka, baronka de Beihe, autorka básnických knih: „L'âme brulante“ a „Heures amies“, nejrázovitější, získala svými básněmi však na místo ceny Akademie popularitu, takže jest nejpopulárnější pařížskou básnířkou. O

„Zvon“ častěji bývá inspirátorem pisatele v „Čase“ a pomáhá mu takto „vydělávati si chleba“. Zasloužil by si tedy „Zvon“ a jeho redaktor od kollegy v „Čase“ spíše vděku, než nadávek. Pisatele v „Čase“ popichla naše výtka, že noviny jsou plny zlámaných noh a že pětkrát za sebou na témže místě otiskují tytéž telegramy, ač vědí, že zítra je odvolají, kdežto pro literaturu není místa. Pokud se týká zlámaných noh, máme prý pravdu, ale „Čas“, ač není prý vševědoucí, ví, co by udělal pisatel zprávy ve „Zvoně“, kdyby si zlomil nohu: běžel by prý do novin. To je argument?! A pateré otiskování téhož telegramu prý „se děje z lidské chytrosti“, které čtenář „Času“ rozumí, ač není-li prý to redaktor „Zvonu“. Novináře prý peskují lidé bez ducha proto, že si sami věděním a uměním svým v novinách nevydělají šestáku „na chleba“. Tak „chytře“ vydělávati v novinách jako redaktor „Času“, kterému vykázali nedávno statisíce deficitu, redaktor „Zvonu“ arci neumí, tu „lidskou chytrost“ ponechává milerád redaktorovi „Času“. *F. S. P*

Zemřeli: Autor populární pohádkové zpěvohry „Popelky“, skladatel *Jos. Richard Rozkošný* v úterý, dne 3. t. m. na Smíchově ve vysokém věku 80 let. Jeho prvopočátky hudební, směřující především ke koncertní technice, byly dosti primitivní. Ale záhy ocitl se na poli sobě vlastním, když první jeho operní hra: „Mikuláš“ (1870) v prozatímním divadle dobře dopadla. Následovaly „Svatojanské proudy“ (1871), „Popelka“ (1885), „Krakonoš“ (1889), „Stoja“ (1894), „Satanela“ (1908), posílené hlavně vlivem Smetanovým, vedle řady písní a sborů (kvartet „Hanička“), po vlastech českých velmi oblíbených. V dějinách české hudby jméno skromného skladatele pevně a záslužně se zapsalo. Čest jeho památce! — 28. května v Londýně *John Lubbock*, vynikající přírodozpytec, archeolog a politik, jehož práce překládány do cizích jazyků. Narodil se r. 1834 v Londýně. — Francouzský žurnál „Comoedia“ zaznamenal úmrtí posledního svědka episody, která vnukla Flaubertovi ideu k dílu „Paní Bovaryová“. Zemřela Augustina Menageová, která sloužívala u Delfiny Delamarové, jejíž příhody životní Flaubert zvěčnil ve zmíněném románě.

V Praze, dne 6. června 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Růžena Svobodová:

KONVENCE.

(Pokračování)

Juliana nacházela řadu omluv. Zlatník se jim jenom studeně smál.

„Zeptám se zítra Formentina. Poví mi na čestné slovo, komu je dopis psán. Důstojník nesmí selhati! Uvidíme potom!"

Namodralé zuby zlatníkovy zjevily se křečovitě zaťaty mezi bledýma, chvějícíma se rtoma.

„Nebudu směšný ani ubohý. Já se již pravdy dopátrám!"

Přivřel hrozivě své ocelové oči, pokrčil rameny a vyšel z pokoje.

Bratr se nyní vrátil.

„Byl psán ten dopis tobě?" otázal se.

„Ano," odpověděla po dlouhém mlčení Juliana.

Slzy vyskočily zpod víček mladého důstojníka. Bylo mu, jako by mu někdo byl přitiskl trnovou korunu na citlivé skráně.

„Pojedu zítra do posádky za Formentinem dříve, nežli muž tvůj. Padnu-li já, nechť se bije on!"

Po těchto slovech opustil sestru a vyšel z domu švagrova.

III.

Černé, podivuhodné, jako zrcadlo lesknoucí se vlasy Julianiny prošedly do rána.

Stará Veronika loučila se se svojí paní. Líbala její nohy a opakovala:

„Já věděla, že tě zabije! Vím již, že nedožiješ zítřejšího večera!"

Paní Juliana jí neposlouchala a přemýšlela; skládala v hlavě strašnou hru života.

Konečně stává se její život tragedií, konečně přestává být groteskou.

Ráno, sotva muž odejel do závodu, odvezli i paní Julianu nejrychlejší koně k příbytku bratrovu.

Doufala, že muž nenavštíví švagrové Mary v časných hodinách ranních, a nemýlila se.

Sluha držel před domem osedlaného koně bratrova, téhož, o němž říkával, že trpí spleenem.

Potkala bratra na schodech. Poděsil se její za noc odkvetlé tváře.

Juliana šla mu říci, že odešla z domu a že se do něho živa nevrátí, neslíbí-li jí, že se nebude bít, že nezasáhne do jejího sporu s mužem, že slovem jí neprozradí.

Bratr se dlouho bránil. Byl by nečestný, kdyby povolil, kdyby věděl o tom, že jeho sestra je proradna a kdyby nezabil jejího svůdce.

Juliana ho přemlouvala přece. Zabije-li Formentina, zabije dítěti matku. Špatná matka lepší nežli dětská siroba.

Bratr trpěl, jak nikdy neviděla člověka strádati. Kolísal mezi dvěma silami, mezi dvěma láskami: láskou ke cti a láskou k sestře. Teplá, živá jsoucnost její ho překonala.

Nesměl jenom o ničem vědět. Byl by bezectný. Neměla ho zasvěcovat, neměla se mu vyznávat, chtěla-li ho spoutat.

Bratr byl sepiat slibem. Rozloučila se s ním a dala se ohlásit švagrové Mary, která stála u okna, aby se rozloučila ještě posledním pohledem s mužem. Když se odvrátila, aby pozdravila švagrovou, její oči ještě hořely laskavou a oddanou září.

Juliana pověděla jí, co se přihodilo.

Mary pochopila teprve nyní, proč její muž byl zamyšlen a proč bez vyznání trpěl.

Juliana měla milence; zradila svoji povinnost, čest svého domu, poskvrnila jméno svého dítěte. Maryina vážnost neměla na ni vlivu. Zůstala zmrzačena nej-

horším zkřivením: sobectvím duše. Nedovedla se z něho probrati. Stále křičela: „Štěstí, štěstí, dejte mi moře štěstí, všechno je zhltám!" A jak si představovala štěstí? A co jí dostačilo! Formentini! Hejsek! Posér! Šlechtic bez ušlechtilosti. Jméno s promlčenými a neobnovenými zásluhami, toho se jí chtělo!

Juliana nechala se plísnit a čekala, až se švagrová vypovídá. Naslouchala jí beze slova, se skloněnou hlavou. Nepokořila se tak dosud nikdy. Vždycky věděla, že jí nebylo dáno, to, co jí osud zaslíbil, že nebyla dost hýčkána, dost milována, dost vyznamenána a bouřila se při každé snaze probuditi ji z egoismu.

Slzy stékaly na složené ruce Julianiny.

Nepřišla, aby se omluvila. Všechna tato slova, dobře myšlená, zpozdila se. Přišla poprositi ji o svůj život a život svého dítěte. V největší úzkosti zapřela svému muži všechno, a nazvala se jenom prostřednicí Maryinou. Mary je nyní vinnicí před očima zlatníkovýma a zachrání ji jenom, nepopře-li této lži.

Mary má před očima čestného člověka slouti milenkou cizího muže, nevěrnou ženou? Má buditi zdání, že je bezectná, že oklamala důvěřivou duši, že je surová, že je nízká, že její srdce je schopno zpráchnivěti zradou? Mají teď, třeba jediné oči na světě hleděti na ni s pohrdáním a na jejího milovaného muže se soucitem? Má Mary množiti zlo a šířiti zdání smyslné lehkomyslnosti? Nikoli, ať je potrestán ten, kdo nesetrval tam, kam byl postaven neomylným osudem, na místě určeném povinností. Mary varovala Julianu, lomcovala její ospalou duší, snažila se naplniti ji vážností, myšlenkami a láskou k jediné ochranitelce rozvráceného života, k vášnivé práci. Nyní ať donese do konce svůj trest. Nic ji nemůže zachrániti a nezachrání, nežli pravdivost a pokora.

Juliana povstala.:

„Všechno je tedy zmařeno," pravila. „Máš pravdu, třeba trochu pozdní, děkuji ti!"

Sklonila hlavu a chystala se odejíti.

Mary ji zadržela. Má ji nechat jíti na smrt? Snad je možno ještě najíti východisko!

Juliana mlčela. Jsou chvíle uprostřed zoufalství, kdy člověka náhle přepadne hluboká, ospalá lhostejnost. Všechno i život i smrt oddálí se na míle cesty, všechny síly, vzepaté na zachránění, na lásku, na strach o štěstí a o život zemdlí. Juliana ochabla.

Mary nyní mluvila sama, vynalézala nové cesty. Juliana již mlčela.

Venku zazvonilo. Sluha z obchodu zlatníkova přinesl dopis a měl poručeno čekati na odpověď. Zlatník žádal Mary, aby nechodila dnes na dostaveníčko, ale, aby mu udala, kde ji Formentini čeká. Zadržel dopis, který, patří-li i Mary, byl adresován Julianě, a on i to považuje za pohanu domu svého. Jeho žena nesmí být považována za kuplířku, není-li sama nevěstkou.

Sluha čekal na odpověď.

Mary zaváhala s perem v ruce nad dopisním papírem.

Zeptala se Juliany, kde na ni bude milenec čekat?

To místo nesmělo býti vyzrazeno. Byl to pavilon za městem, najatý k sladkým setkáním. Nesmělo to býti ani v blízkosti jejich hnízda. Musil by udati náhodnou ulici. Juliana by ho v čas musila zpraviti, dojeti do pavillonu v hodinu smluvenou a poslati ho rychle tam, kam by si nyní obě ženy domluvily.

Mary mohla napsati se svítivou neposkvrněností svého čela:

„Dopis nenáležel mně! - Juliana lhala. Formentini jest milencem jejím!"

Mary mohla napsat s pokorou ženy hříšné a vyzrazené:

„Já jsem ta nevěstka, - která nebyla schopna stálosti a sebeovládání, která neuměla přikovati svých marnivých tužeb, svých z lenosti vylíhlých vášní!"

Napsala oba dopisy a podala je Julianě.

„Ujmi se mého dítěte..." poprosila potichu a zkroušeně Juliana. „Ať je nezabíjí, ať mu nepoví o vině matčině, ať z něho vychová lepšího člověka .... a pošli dopis první!"

Mary položila čelo do dlaní a uvažovala. Nikdy ničeho svému muži nezatajila. Vezme-li na sebe Julianin kříž, nesmí mu to povědět. Nesnesl by ani zdání této poskvrny. Bude-li rozvrácen osud sestry jeho, umře-li milovaná Juliana, osiří-li její syn, utrpení jeho, vyrostlé nikoli ze zdání, ale ze skutečnosti, bude nezhojitelné.

Mary se rozhodla, dopsala jeden z dopisů, vložila ho do obálky a vyšla do předsíně odevzdati jej sluhovi.

„Napsala jsem, aby čekal na rohu ulice Kostelní a Růžové!" oznámila Julianě, když se navrátila.

Juliana ji objala.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Horký:

MUSEUM CARNAVALET.

I. KRÁLŮV PILNÍK.

Můžeš být kliden, Ludvíku. Tvé věci,
kladívko, svěrák, pilník a vše náčiní,
jímž sladil jsi si svoje kralování,
vše pečlivě je uloženo v zasklené skříni
a konservátoři se starají,
by náčiní tvému neuškodil prach ni rez,
vše občas řádně vyčistí a olejem namažou,
svěrák se svítí, ba i pilník, na rez tak choulostivý,
je stále jako nový. A kdybys dnes se, králi, probudil
a svoje náčiní vzal do ruky,
oko by ti jistě zasvitlo a byl bys spokojen,
neb vše je v pořádku a všecko hraje, klape,
jak káže přísný zámečnický mrav.
Spi tedy klidně, neboj se, nikdo to nevezme
a nikdo neudělá zuby na pilníku,
na chloubě tvé, již, věř mi, chápu upřímně
a s jistou úctou, s jistou účastí bez falše,
když nástroje tvé vidím ležet mrtvy,
opatřené tím chladným, stereotypním štítkem musejním,
jenž značí smrt, náhrobek, marnost nad marnost.

Byl bych šťasten, kdybych ti rozuměl.

Hleď, králi, vím dobře to, co vědí ostatní,
že vy, králové, knížata a císaři
tak rádi cosi rukou robíte
a všelijaké řemeslo si rádi hledáte
vedle své denní práce vladařské.
Jsou toho celé svazky, celé historie,
a svět tak rád si o vás povídá,
jak jeden tkát a kovat umíte,
a druhý zas jak robí zlatnictví,
a třetí pušky, čtvrtý knoflíky,
jež Jiří III. dělal nejlépe,
líp nežli zákony. Svět tomu říká,
že si hrajete.
Ludvíku králi, myslil jsem to též.
To moje první byla myšlenka,
když pilník tvůj jsem viděl před sebou.
A třebaže ctím koženou tvou zástěru,
v níž tolikrát jsi přijal ministry,
svou začerněnou ruku jim podávaje s rozpaky,
přec marně jsem se bránil domněnce,
že hrál jsi si i ty,
že všichni si jen hrajete, nic víc.
A přece pak (jak je to nicotné,
že dnes, po století, ti vnucuji svou účast,

kterou jsi vždycky pyšně odmítal,
jsa aristokratem i cestou k popravě!
leč já dnes jako k zámečníku k tobě hovořím
a dlaň tvou umouněnou hledám v chaosu,
bych ji stisk' —) a přece pak, vida to náčiní,
tak strhující, svůdné svou prostotou,
jsem musil sobě právem přiznat v ráz,
že není to jen rozmar, sport a hra,
co vás, císaře a krále, pudí pracovat,
ne, ne, to jest jiná, mnohem vyšší moc,
již magnetismem práce nazval bych,
kdybych se nebál, výraz že je sláb.
Nikoli, ne, to není rozmar, hra!
To magnetismus práce je,
nejvyšší síla,
silnější než trůn,
a ta vás strhuje, ta vás, krále, císaře
přitahuje jako piliny s námi se všemi,
svádí vás, vábí, láká k sobě blíž,
— a vy jdete, pilujete, tkáte,
robíte pušky, zámky, knoflíky,
a pilník se vám tlačí do ruky, sám, jako magnet,
v němž práce je zakleta a přitahuje.
My, vaši poddaní a robové, my usedáme k práci
den co den, jako k čemusi, co zvykem již,
co srostlo s námi, co je naším vším.
Kdo nepracuje, ten je hotov.
My cítíme, že tam, kde práce přestala,
kde na její magnetismus už nelze reagovat víc,
že tam začíná propast, konec, záhuba.
Jen ten, kdo není schopen dát se přitáhnout,
kdo cítí, že jeho buňky odumírají,
ten se zastřelí. Vše ostatní, co žije, pracuje.
I ve vás, králové a císaři,
je skryta tato nutnost, tato schopnost nejvyšší,
a její hlas vám ťuká na srdce,
ač slyšíte jej jako ve snách jen, v polovědomí.
Však přece jdete, jdete,
jako náměsíčníci se zvedáte,
tajemnou mocí puzeni,
jež vysoko je nad vámi, nad korunami a nad trůny,
a jdete pracovat. Jste přitaženi. Musíte.
A namlouváte-li si sami s úsměvem,
že vše to není nic než hříčka, sport,
na velikosti věci nic to nemění.
Jdete, protože musíte.
Je někdo nad vámi, a vy to nevíte.
Ten pán je stejný jak nám, tak i vám;
však my jej známe, bratříme se s ním,
nám stal se bohem, žitím, radostí,
a vám je tajemstvím, jež v mozcích vrtá vám

jak duchařům pohyblivý stoleček.
Leč — jdete za tím, a tím vše řečeno.
Neb, jdete-li, pak jednou dojdete.

A zvláště tobě, zámečníku králi,
bych stvrdil rád svým chabým svědectvím,
že pilník tvůj ti nebyl pouhou hračkou,
že's piloval, protože jsi musil,
že oné vyšší moci vzdával jsi se rád,
že bývalo ti rozkoší a slastí nejvyšší,
když magnetismus práce přitáhl tvou dlaň
a k pilníku ji neodolatelně veď'.
Mezi všemi králi dělníky tys mi nejbližší,
přes všecko zlo a krutou dětinskost,
jež ostatně tě smetla s povrchu.
Pilování, a zase pilování táhne se jak čára
tvým životem. A kdybych hádat měl,
co pověděl jsi svému zpovědníku v ten den poslední,
kdy ortel smrti nechali ti v cele a odešli,
pak neváhal bych říci, že s prostým úsměvem,
tak dětinským jako vždy, jsi se vyznal:

Když o samotě v nočním tichu
si činím počet ze svých hříchů,
nevidím, Bože, proč bych lhal:
Já piloval.

Je to tak prosté. Šlechta vládla.
Je to tak nízké. Šlechta kradla.
A vánek vzpoury tiše vál.
Já piloval.

Být králem není zrovna nebem.
Lid hotov je tak brzy s chlebem.
Dva franky malý bochník stál.
Já piloval.

Kdo králem je, ten mnoho zkusí.
Mé dvorní dámy byly husy.
A dvůr jim zlatem cestu stlal.
Já piloval.

Můj dvůr byl v lesku, zámek zářil.
Otruby z ovsa sedlák vařil.
A vichr vzpoury hlasněj' vál.
Já piloval.

Je to tak těžké, rovnat světy.
V lidu jsou hadi, v šlechtě skety.
Perte se, světy, ďas vše vzal!
Já piloval.

Francie plála, trůn se řítil.
Krvavým okem Marat svítil.
Uragan vzpoury už se hnal.
Já piloval.

Dost toho již. Chci guillotinu.
Již vděčně vcházím v říši stínů.
Ještě však včera, nač bych lhal:
Já piloval.

Ten zámek zde. Je hotov, sbitý,
jen chybí ještě dva tři nýty.
Ten ještě rád bych s sebou vzal
a dodělal.

To, královský amatére (ze všech nejlepší),
byla as celá zpověď tvá, víc zámečníkova píseň na rozloučenou,
nežli králova zpověď.
A je-li pravda,
co se vypravuje, že pátravě jsi vzhlížel s popraviště
ku guillotině vzhůru, zda dobře hraje, *klape* vše,

zda ložiska a nýty jsou v pořádku,
pak lituji a litovat chci vždy,
že tenkráte to vzorně klapalo, ba ďábelsky,
a že stroj byl přesný, padnuv navlas tam,
kam chtěl dopadnout — na šíji zámečníka.
Ne, nemělo to smyslu, tato odplata.
Vždyť tys byl zámečníkem, a tvojí chybou bylo jen,
že nedoved' jsi spravit království,
které je z lidí, nikoli z nýtů.
Být soudcem tvým, byl bych ti odpustil
pro pilník tvůj, jehož cením si.
To nebyla demokracie, jež tě soudila.
Ta byla by již přimhouřila svoje modré oko
a zámečník kýs z davu by na lešení býval vyskočil
a uchopil tě a v zástěře své dones' domů ženě,
volaje bodře: „Tu ho máš a klobásou ho nakrm,
mně se líbily ty černé jeho pracky,
dá-li Pánbůh, něco z něho bude!
Já Francii se za něj zaručil!“
Nikdo, králi, si tě neodnes',
luza viděla jen tvoji bílou atlasovou vestu
a pod ní velké břicho, osudné, které žádala.
A přece — cítím zas — z těch císařů a králů všech,
kdož magnetismem práce vábeni
předou, kovají, truhlaří,
neb aspoň na kamzíka sobě vyjdou,
by v skalách koleno si rozedrali
a kusem námahy upokojili ten práce hlas,
jenž láká je a nedá pokoje,
z těch amatérů tys byl nejhodnější toho,
poznat krásu života a vejít v ni,
neb součástek, jež práce k sobě přitahuje,
bylo v tobě nejvíc a měly hodnotu.
Bylo tě škoda. Ty, víc než kdokoli jiný,
minul jsi se svým povoláním.
Ty, být mechanikem,
byl bys dělal dobré, solidní, trvanlivé guillotiny.

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Již ho viděla, jak běhá s nehotovými, nepropracovanými novelami, dramaty do redakcí, jak píše spěšně, pro výdělek, jak kritika jízlivě konstatuje, že Erasmus Jíra je v dekadenci, že řítí se s výše umění do bláta literární řemeslnosti. Přestává zářit, přestává býti obdivován, díla jeho nebudou už událostmi saisony, z chlouby stane se desillusí národa. Plakala už napřed nad Erovou zkázou. Čím dále tím více obávala se, že Era se k ní už nevrátí. Jak ho jen taková obyčejná larvička tak dlouho může poutati? Co mu mohla z hlavy, ze srdce dáti? Co vábí muže k chudobce, když plná růže podle něho rozkvétá a omdlévá nežádanou vůní?

Okamžitou závrať smyslů — tu by chápala — ale vášeň? Týmž právem

mohl by se Era zamilovat do automatické loutky. Paní Romana poznala, co jsou muka. Svíjela se vykloubená ze všech normálních spojitostí, napiatá na nepovolujícím skřipci. A život šel dále, žádaje od ní totéž, jako za dob plného zdraví.

Konečně ji to přemohlo. Najednou jí bylo do žertů, do stálého smíchu, bezdůvodného a nezadržitelného. Prohlásivši, že ona je Inou, žádala Eru, by ji miloval.

Era se ulekl. Jal se ženu svou opatrovati. Jeho přítomnost ji uzdravovala. Lítostivé oči jeho hřály ji v zimnici. A přece chvílemi zasvítily vlčí lačností.

Těší se na její smrt?

„Přece tě mám Ero, ráda."

Era ji prudce políbil.

„Víš, Ero, chtěla bych, abys mi něco slíbil. Neboj se, nic nemožného!"

„Mluv, Rómo!"

„Kdybych sešílela — abys mi vzal život!"

„Četla jsi Ibsena?"

Ale jeho jízlivost jí už nedosáhla. Dívala se na něho vážně.

„Což mohl bych tak učiniti? Tobě, Rómo? I moje smrt by to byla."

„Napíši lístek, že sama jsem to učinila. A co se mne týče, to bych pak nebyla už já, ale někdo cizí, který by tě neznal a nemiloval. Ukrátil bys muka ubožačce. Tobě i mně by bylo lépe."

„Romo!"

„A ještě něco bych pak chtěla, Ero! Abys se nevázal na žádnou ženu. Umělec zůstaň svoboden! Protože žena při něm příliš trpí. A pak, věř, Ero, vy muži ani nevíte, jak ženy jsou malicherné. Živé hračky, neschopné opětovati hlubší cit."

Cítil, že namířeno je to na Inu a odrazil útok.

„Ale mám tebe, Romo, tedy nevěřím."

„Podle mne se neřiď! Jsem jistě výjimkou a mám tě jaksi nadlidsky ráda. Míním průměrnou ženu. Ne, Ero, nepochopuji, jak vy muži můžete se do nás zamilovat."

„Jaké máš důvody ke svému údivu, Romo?"

„Důvodů mnoho. Především nejsou ženy žádné upřímnosti schopny. Dej se jim sebe více, ony se ti nedají. A potom nemají ani citu zodpovědnosti."

„Ne, Romo," odporoval Era, „sama sebe pomlouváš. Ty dovedeš býti upřímnou, cítíš hluboce a jsi až příliš svědomita. A čista jsi, žádná žena není nad tebe. Upřímná v řečích i skutcích přece zapíráš to slovy a ještě více mlčením. Jen tím jsi mi skryta. Ale já tě, Romo, z celé duše ctím."

Z hlasu jeho znělo mnoho obavy, ale málo lásky. A pražádná vášeň. Tu měl pro jinou.

Byl všecek vyměněn a jí odcizen. Nechtěl už s ní domýšleti načaté problemy. Ona sledovala je sama, rozvíjela sama a podávala mu je propracované, jen jim dáti poslední formu a přízvuk. A on je přijímal chladně, jen sem tam z nějakého podařeného paradoxu se rozehřál. Ale prchavě, aniž by řádně zabral.

Vyhledávala schválně paradoxy, aby ho zaujala. Ale jen ho unavovala.

„Stavíš kůžel na špici," odporoval jí v obranu přirozeného těžiště. Náhle měnil se v zastance konvenience. Z opposice k ní.

Mračil se a zůstával doma. Vše ho venku nudilo. Žil v polosnu, jalově a mrzutě.

Lekala se, že by Era mohl se zblázniti skutečně. Představovala si, jak by ho navštěvovala v ústavu, jak by se měnil do zemité barvy, až by z něho zbyla troska, tvor zcela jiný, ztracený a nelidský. A nemohla by snad na něho ani platit!

Tu počala zoufale ne spořiti, ale lakotiti. Odpírala sobě nejnutnější, jen aby jeho chutěm vyhověla. Ať vše kolem zhyne, jen když on zůstane zdráv!

Jako nevyléčitelní dryáčnických reklam, tak chápala se hesel, jichž zvuk měl pro ni smysl utěšující. Opakovala si: Jest to jen přechod, slunovrat. To přežíti — najdeme se zase a výlučně.

Měla chvíle jasnovidu, kdy vše minulé odstoupilo do přehlednosti a budoucno přiblížilo se stínově a na dohad. Skutečnost mísila se s obrazností a paní Romana mluvila. Pronášela věty jako proroctví a úžasy — jako posedlá. Mluvila bystře s velkou precisností i květnatostí a v zápětí vyvedla hrozitánské dětinství. A tu Era nápadně oživoval, blížil se k ní a soustřeďoval se kol ní. Věděla proč a strašně trpěla. Právě protože trpěla, zase ho zajímala. Jako pokusné zvíře, nic více. To byl ten jeho lačný, vlčí pohled. Studoval její zápasy, pozoroval ji chladně, jak krvácí, jak šílí. Takový zájem plnil ji hrůzou a zavírala oči jako před netvorem, jemuž nelze uniknouti.

Až náhle se jí rozbřesklo a ulevilo. Vždyť vyměnili si úlohy. Ne ona byla nemocna, nýbrž on. A už dávno.

Vždyť Era vlastně nikdy nebyl normální. Hned před pokusem sebevražedným sešílel a potom předstíral jen zdraví, aby nedali ho do ústavu. Vše bylo přetvářkou. Předstíral lásku, aby ji obloudil;

talent někomu ukradl a spisy, které vydával — samé cizí peří. Nalezl je v kufru po spolubydlícím souchotináři, jenž se zalil krví, mediku Rychlém, velkém, neznámém umělci.

Proto smál se Era vždy její soustrasti, nemaje čistého svědomí.

Cítila, že ten klam Erovi nikdy neodpustí, že ho nenávidí. A uzavírala se, aby nepropuklo v ní záští, aby mu neublížila, nezabila ho, nezardousila ho smyčkou jeho vlastních lživých slov.

Nastaly periody, kde sedali mlčky podle sebe na hodiny, kdy stále na ni číhal, jako by četl v její hlavě. Proč nešel k Ině? Už ho přestala bavit? Ej, nikoli. Ale Ina byla normální a Era ne.

A lépe bylo, když mlčeli. Nesnesla jeho hlasu. Vybuchávala v slova plná špíny. Neznala se v divokém vzteku. A podivno, on nemocný se mírnil, on zhýčkaný miláček. Ba když vše se v ní trhalo, z očí slzy se lily — on usmíval se blbě.

Ale někdy se probral a tu klesali si v objetí vřelá, vyčerpávající, se sevřenými rty, bez polibků, jako někomu na vzdory.

Pudilo ji to probouzeti ho z šílenství, opravovati, mistrovati ho. Každý muž je ženě malicherný, ubohý. Vše nemilé z minulosti před ním rozestírala a každý poklesek jeho vypichovala.

Poznávala, že vše zlé v životě jejím jen skrze něho na ni přišlo. Nyní, když ji líbal, poznávala na jeho rtech nečistotu jiných žen, vanula z něho morovina.

Slyšela, že choromyslní mají svůj zvláštní výpar. A z Ery vypařovalo se šílenství, cítila to intensivně. Všecka jeho emanace byla geysir, jenž metal blátivé trysky místo ohně a dýmu.

Všecka její čidla i čivy byly podivně podrážděny. V záhlaví povíval jí mrazivý dech, v šíji bodalo a přeskakovalo a praskalo. Na hlavu nasadil jí kdosi vývěvu, aby Era mohl vyčerpávati, zužitkovati její myšlenky. Mlčela celé hodiny, neboť dobře cítila před ústy neviditelné mluvítko. A sluchátko měl on, Era.

Přistihla ho jednou. Stojíc před zrcadlem spatřila, jak ruce jeho vznášejí se nad její hlavou. V kapsách měl elektrické baterie, cítila jejich proud, jako mravenci, když rozlézají se po těle, od šíje ke kříži.

Ale Era byl po čertech obratný, než se otočila, stál už zase netečně. Ale něco od něho běželo, něco šedého, hupkem, smyklo se po skříni nahoru — malá, šedá opička. Rozšklebila svou tlamku a smála se řinčivým, nesnesitelným smíchem.

„Proč si zacpáváš uši?" tázal se Era tónem dokonalého blázna.

Neodpověděla. Šedá opička seskočila a zasedla za tkalcovský stav. Šlapala a házela člunkem. Od stavu táhly se krásné, rovnoběžné nitě. Pojednou hrábla opička všemi deseti do osnovy, zhatí, tahá, až v mozku bolí. Neboť nitě všecky ústily v mozku Romaniném.

Era spojil všecek nábytek i věci na něm proudem elektrickým, takže bez rukavic nesměla se jich dotknouti. Do kamen a do chodby napustil otravné plyny. I do jídel namíchal jedy. Odkad by byla nakyslá, kouřová chut v ústech? Již dříve pozorovala, že i dámám, které u nich pobývaly, do kávy neb čaje něco vpouštěl, aby ho milovaly.

A proč ji Era nyní hlídá? Kdy vlastně u ní nebyl? Stále a nikdy. Vždy si myslila, že je dvojník, dobrý a zlý. Nyní měla jistotu. Ten zlý byl pravý Era.

Proto otravuje jí celé okolí, šílenec.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

V tuto chvíli vzpomněl si na chlapce, čekajícího v průjezdě. „Teď s ním k řediteli jít nemohu," napadlo jej. Pohleděl Valečkové do očí.

„To má člověk z toho, když se stará o ubohé lidi," prohodil hněvivě. A okamžitě jí vyprávěl o vdově Kadlečkové a o hochovi, jak se již nemohl včera domluviti s ním, aby přišel přímo sem, a jak musil k nádraží pro něho. I to pověděl, že neví, co teď s hochem učiní a u koho by se měl přimluviti. Valečková upozornila jej na svého příbuzného korrektora Srnce, starého pána, jenž prý, pokud jde o tiskárnu, velice mnoho rozhoduje. Kvíčalu v tu chvíli napadlo, že by mohla slečna sama záležitost s hochem vyříditi. Stačí prý přeptati se, budou-li někoho přijímat. Vida pak, že se slečna rozmýšlí, jal se prositi ji. Po chvíli, zamračivši se, svolila a odešla

sama k hochovi do průjezdu. Vybídla jej, aby šel s ní ke korrektorovi Srnci. Hoch se zarděl a šel.

Kvíčala svázal stvrzenky a odnesl je do skříně. „Dnes musím konečně Mařce sdělit, že vyučovat již nebudu. Odpadnou mi všechny tyhle úzkosti a budu moci věnovati se svému úřadu lépe,“ myslil si. Usedl pak a jal se sestavovati zprávu, na niž patrně chef netrpělivě čekal.

Slečna Valečková vrátila se dříve než se nadál. Tvář její byla všecka rozjasněna. Sklonila se k němu a zašeptala:

„Víte, co? Ten chlapec je přijat.“

Kvíčala se zarděl. Dech se mu zrychlil. Odložil pero.

„Náhoda,“ mluvila dále. „Taková náhoda. Právě, než jsem vstoupila, volal strýc na kohosi: Pan ředitel má pravdu, musíme přijmout několik hochů. — A Kadleček se všem ihned zalíbil. Už je přijat.“

„To není možná,“ pronesl Kvíčala všechen zaražen. „To není možná,“ opakoval tiše.

„No — náhoda. Přišel včas. Kluk se div nezbláznil. Letěl domů. Zítra už přijde.“

„Už zítra?“

„Ano, zítra.“

„Mluvila jste s ním o mně?“ po chvíli otázal se Kvíčala s jakousi přitrpklostí.

„Ne, nebylo času.“

„Prosím vás, slečno, nemluvte s ním o mně... aspoň teď ne,“ promluvil znenadání nalehavým hlasem. „Prosím vás, jako byste mne neznala.“

Pohnula rameny a pohlédla naň s výrazem zvláštního udivení. Zamračila se.

„Máte tu zprávu?“ otázala se pak nevrle, jako by se byla rozmrzela, že jí ani nepoděkoval a že ani radosti neprojevil.

„Hned, slečno, za několik minut,“ odvětil a jal se opět chvatně pracovati.

V tu chvíli ozval se od sousedních dveří hlas ředitelův:

„Pan Kvíčala už přišel?“

„Ano,“ odvětilo několik ochotných hlasů.

„Ať přijde hned ke mně!“

Kvíčala povstal. Valečková, jež právě zasedla ke psacímu stroji, pohlédla naň chladnýma očima svýma, jež však chtěly býti soucitnými. Postihl to a podlehl neobyčejné tísni. Uzamkl svůj stůl a zastrčiv klíč do vesty šel k řediteli. Všichni stáli nepracujíce, což jej rozčilovalo a znepokojovalo. Náhlé ticho, jež všude nastalo, podráždilo jej. Chtělo se mu obrátiti se ke všem a odplivnouti si.

Ředitel byl již ve svém velkém, přetopeném pokoji, plném knih, fasciklů, jízdních řádů, tarifů a kalendářů. Kvíčala stanul u dveří pokloniv se.

„Už jsem to zamýšlel o novém roce... ale čekal jsem, toť se ví — marně,“ promluvil ředitel u svého stolu zamračiv se. „Dnes mi došla trpělivost,“ pokračoval poněkud chraptivým hlasem, ale tvrdě a bez rozpačitosti, „a dávám vám výpověď. Odejdete si a po stole necháte rozházené stvrzenky, kterých budeme potřebovat k procesu. Což — aby se některá ztratila? Co potom? Zaplatíte nám to, ztratíme-li proces?“

„Nemohlo se nic ztratit,“ odvětil Kvíčala přeplněn zvláštní zmatenou urputností a zlostí. „Nesmysl!“ dodal.

„Přesvědčil jste se o tom?“

Kvíčala mlčel. Oči jeho, sklopené do té chvíle, pozvedly se k řediteli. Byly zkalené a příkré. V nich i na celé zdivočelé tváři bylo patrno, že je pobouřen a úplně zmaten, bez moci nad sebou, zcela rozpoután.

„Snad jste to nesvázal jen tak?“ udeřiv oběma rukama o stůl zvolal ředitel. „Než takový důležitý fascikl zavřete, vždycky se musíte přesvědčit, že tam všecky cenné věci jsou. Jděte a podívejte se, a oznamte mi to!“

Kvíčala odešel. Tvář jeho zdála se chladná a vzdorná, plná pohrdání. Teprv, když si povšiml jak všichni zvědavě naň pohlédli, vytrhl se ze svého zmatku a ztrnulosti. Pocítil nenávist ke všem. Výpověď, již právě dostal, způsobovala v duši jeho zvláštní, nepochopitelný stav, úplné zatemnění, asi tak jako by do upravených pokojů stropy spadly a vše se prachem naplnilo. Když pak odnášel fascikl ze skříně na svůj stůl, aby jej prohlédl, napadlo jej, že asi ředitel něco z těch listin úmyslně vzal. Šel zcela pevně a ruce jeho se ani nezachvěly, když fascikl rozvázal. Zasedl a jal se rychle počítati. Stvrzenky byly číslované. Za krátkou chvíli shledal, že jich několik schází. Sevřel rty a pohodil hlavou. „Vzal je!“ pomyslil si, „a chce mne nastrašit! Cizí člověk sem nepřijde. A s tou výpovědí také jen straší.“

Zaznamenal si, které listy jsou odcizeny, a okamžitě pospíšil k řediteli. Pocítil úlevu, vše měnilo se mu v žert, jejž naň nastrojili. Připomněl si, že mu slečna odmítla sděliti, co řekl ředitel, a jako by byl nalezl klíč, potřásl hlasem a promluvil: „Bodeť, mne nepostrašíte!“

Vstoupiv k řediteli pohleděl okamžitě na jeho tvář. Nerozeznal však v ní ničeho, co hledal.

„Nic se neztratilo?“ otázal se ředitel s nápadnou lhostejností, jako by již na to, co se přihodilo, nemyslil.

„Pan ředitel si vypůjčil stvrzenky 11 až 27,“ odpověděl Kvíčala a zasmál se.

„Co že? Já?“ vykřikl ředitel zesinav náhlou zlostí. Povstal a chtěl odkvapiti. Vrátil se však ke svému stolku. „Já že jsem si je vypůjčil?“ otázal se pak klidnějším již, ale značně ještě prudkým hlasem.

„Ano, pane řediteli!“

„Já? Vypůjčil?“ volal krče se záludně. „Vidím z toho, že vám něco schází!“

„Ano, ta čísla mi zmizela.“

„A vy tvrdíte, že jsem je vzal já?“

„Ne vzal, ale schoval,“ odvážil se pronésti Kvíčala s úsměvem v očích i tváři. „Abyste mne postrašil.“

Ředitel se opět rozběhl ke dveřím, ale opět se vrátil.

„Chce na ně letět,“ pomyslil si Kvíčala, „domnívá se, že mi to vyzradili. On to vzal, jen on.“

Ředitel stanul u svého stolu a napřímiv se přemýšlel o čemsi. Otevřel pak zásuvku, vytáhl z ní stvrzenky a podal je Kvíčalovi.

„Zde je máte,“ řekl úsečně a chladně. „Jako jsem je vzal já, mohl je vzíti kdokoli. Jste neopatrný a nedbalý, ale nejen to, jste vůbec divný člověk. Stížností je víc. Utečete si a nic neřeknete. Práce vaše není — zvláště v poslední době — přesna a spolehliva. Popletl jste tolik, že máme z toho nepříjemnosti. Zkrátka — nemůžeme vás potřebovat. Chtěl jsem to učinit již o novém roce, ale k vůli panu revidentovi Bukovskému jsem počkal. Před týdnem jsem mu však oznámil, že to takhle nepůjde. On pokrčil rameny a pošeptal mi, že se mu taky nelíbíte. Nedivím se, mně taky ne!“

Kvíčala stál před ním v jakési rozpačitosti, překvapen patrně posledními poznámkami. Nejprve zbledl, ale brzy zčervenal až nápadně. Prsty jeho se u svislých rukou neklidně pohybovaly.

„My máme smluvenou výpověď čtyřnedělní,“ pokračoval ředitel, „a takovou vám dávám, ale bylo by mi milejší, kdybyste šel ihned. Hodí-li se vám to — jděte třeba okamžitě.“

„Ano, hodí se mi to,“ úsečně a vzdorně řekl Kvíčala. — „Odejdu!“

Tvář ředitelova zjevně prozradila radost. Ruce jeho překládaly na stole ležící arch papíru.

„Dobrá, vyhovíme si tedy,“ řekl mírnějším hlasem. „To je jediné, v čem jsem s vámi spokojen,“ připojil jízlivě a otázal se ještě: „Půjdete tedy?“

„Ano,“ odsekl Kvíčala a ukloniv se nepatrně, pouze jako ze zvyku, odešel rychle odtud. Ředitel okamžitě jej následoval. Než pak se Kvíčala oblekl a své věci si složil, donesl mu pokladník v obálce mzdu od prvního do dnešního dne.

Nikdo v úřadovně nemluvil. Ředitel se vzdálil. Kvíčala odcházeje, uklonil se nápadně krátce a pohrdlivě jednotlivým pánům i slečnám. Zapátral pouze po Valečkové. Stála u dveří, zamlklá, zřejmě dojatá. Široká tvář její, na několika místech prachem umoučená, všecka byla zachmuřena. Přistoupil k ní.

„Slečno, prosím vás pro boha,“ zašeptal tiše a zoufale, „uvidíte-li někdy toho hocha Kadlečka, nemluvte s ním o mně a nikdy mu nic o mně neříkejte, a zejména ne, že jsem tu byl zaměstnán! Smilujte se!“

Podala mu ruku beze slova. Jen rty její, vždy bledé a široké, nepatrně se sevřely.

„Děkuji vám,“ řekl stisknuv jí ruku. „Slečno, já jsem nejnešťastnější člověk na světě,“ prohodil ještě nedoveda se již ubrániti zaslzení. „Slečno, já jsem mučedník,“ dodal a přikrčiv se odešel na chodbu. Cítil, že slečna Valečková hledí za ním. Ohledl se. Stála ve dveřích. Oči její zdály se větší. Usmál se na ni a zašel na schody. Sestupoval. Dojmy z drsné řeči ředitelovy jej zaujaly. A přeplněn pohrdáním, zlostí i žalem i nerozluštitelným zmatkem odcházel na Václavské náměstí.

XXIII.

Neočekávané, zcela zvláštní dojmy rozkládaly se nyní v jeho duši, hned těžké a nesnesitelné, hned veselejší a svobodnější. Příval za přívalem střídal se v něm, vlna za vlnou jej zaplavovala. Cítil, že se vyměnila dvě zla. Ulehčilo se mu, že není již v Sudově nakladatelství, že pominulo složité, do daleka rozvětvené nebezpečí, ale sbíhalo se ze všech stran nové, neurčité nebezpečí nouze. Proto již za hodinu, když se ubíral po rychlé procházce Karlovým náměstím ke Spálené ulici, zamýšleje jíti již k obědu do Melantrichovy ulice, přemýšlel pouze o tom, jak by si nalezl nové zaměstnání. To zdálo se mu hlavní v této chvíli. Na měsíc byl zaopatřen svým služným. Za tu dobu doufal nalézti něco. Tím brzy se uklidnil a brzy si pomyslil, že se nestalo nic hrozného, naopak že se neočekávaně samo rozřešilo, co chtěl provésti jiným způsobem. „Dobře se stalo,“ těšil se, „tak je lépe, než co jsem chtěl já učinit. Tohle je radikálnější a lepší. Mařka by se byla polekala, ale takhle o ničem nezví a všecko nebezpečí se zmírní. Dnes ještě dám výpověď z bytu. Odstěhuju se do Holešovic. Řeknu, že mám po prázdninách slíbeno místo na tamější reálce. Zmizím všem známým. Vdova

Kadlečková se ztratí. Všichni. Kuliše neznám, Bukovského si nikdy nevšimnu. Směšní jsou, malicherní hlupáci. Snad jen k Peškové se podívám. Mařka brzy již nebude chodit do šití a slečna Valečková mne před Kadlečkem neprozradí. Stalo se vlastně dobře. Před tím hochem bych se byl úplně neskryl, byl by se dopátral, že jsem byl v nakladatelství již dříve. Lekal bych se dále a na konec by se bylo přece jen všecko vyzradilo. A proto se dobře stalo. Však je práce dost. Kdo chce, vydělá si, a čím kdo je chytřejší, tím pohodlněji. Jako Fiala. Co ten? Prochází se a má se dobře. Dnes má padesát korun. Pro Boha! To není ani možná! Ale proč by to nebylo možná? Co se divím? Je bystrý člověk, počítá s lidskou slabostí. Proto nyní nepřijmu vše, co se mi naskytne, a naprosto nic takového, aby mi stále hrozilo vyzrazení. — Ach, to je dobře, že jsem Mařce ještě nic neřek'! Ona teď nesmí trpět, ona se nesmí lekat. A jsem přesvědčen, že by mou zprávu o ztrátě výpomocné suplentury jen tak byla nesnesla. Ó ne! Jistě ne! To jsem si jen namlouval. Byla by se neobyčejně polekala a znepokojila. Nesmím zapomínat, že již častokráte dotkla se mého skrývaného života, o němž nic neví! Ó, toho musím být pamětliv! Myslí — vlastně cítí a ví, že se trápím, starosti se nedají skrýt právě jako paprsky, všude se prodírají na venek. Pátrá, a to by ji bylo znepokojilo a zamrzelo. Možná, že by se byla bez mého vědomí rozběhla k řediteli gymnasia na Smíchov a prosila jej, aby mne nepouštěl! Ano, jest možná, jistě by tam byla běžela. Znám ji. Touží něco pro mne učiniti, plna je šlechetných úmyslů. Bože můj, co by se pak bylo stalo, až by zvěděla pravdu? Ne — to není možná! Mráz mi jezdí po těle. Omdlela by, vykřikla by, rozplakala by se. Z nejšlechetnějšího člověka stál by před ní podvodník, hnusný lhář. Ne ne, co by chtěl můj rozum, je vždycky nešťastné, vždycky! Jenom se neukvapit. Co bych to byl tenkrát o štědrém večeru hrozného provedl, kdybych se byl přiznal! Proto — nikdy, nikdy se neukvapit. Všecko se lépe řeší samo, je třeba jen bdít nad každým okamžikem. Stéká to jako voda do nižších míst. Každá říčka si najde tím způsobem řeku. Lež má taky odplyne, třeba stále vyrůstala, taky odplyne do moře. Jenom jí nikde nebránit, nestavět hráze — vylila by se a všecko strhala. To je to — ona musí sama odplynout... A odplyne!"

Upokojen došel do malé hospůdky, kam chodíval. Po obědě vyšel si na Letnou. Od západu nesly se temné mraky a vzduch zvětrněl. Blížila se obleva. Sníh na Letné rychle zvlhnul. Lidí zde bylo málo. Kvíčala jal se přecházeti hlavní cestou od Hanavského pavillonu až k lanové dráze rychlým krokem. Potřeboval tohoto prudkého pohybu, zdálo se mu, že je odvážnější a svobodnější. A jako se nesl hučivý západní vichr prořidlým stromovím, tak letěly jeho nitrem bůh ví jak přinesené a bůh ví kam se nesoucí myšlenky. Nežil jich ani, nýbrž četl je pouze, a hleděl na ně jako hleděl na prchající němé chmůry.

Kdykoli přišel k lavičkám, kde sedával se studenty. teď omoklým, vždy podlehl jakémusi tklivému stesku, jenž ho na delší dobu naplnil. Tu vždy bylo mu cosi nepochopitelno a nejasno, jako by neměl moci k obsáhnutí událostí v posledním roce se sběhnuvších. Množství jakýchsi důležitých, mnoho rozhodujících slov, znělo mu v hlavě. Vše, co mluvívali Mařka, Vaněček, Korbel, Lavička, Pešková i Kuliš, vše nabývalo určitého, důležitého, ba rozhodujícího smyslu.

O třetí hodině odcházel k Holešovicům. Ve čtyřřadé aleji platánové u bubenské školy stanul. V tu chvíli všechen se změnil. Zasmál se hlasitě a potřásaje rameny prohodil: „Nejsem-li já takovým důkladným strážcem své lži? Jsem! A jakým dokonalým!"

Po chvíli, již mezi domy vzpomněl si na rozmluvu s tchánem, když po prvé u něho seděl v Růžové ulici. Tchán tehda mluvil o své ženě a vysvětloval její prolhanost stálým strachem, od mládí již lidmi jí vnuceným. „U mne to nebyl strach, ale touha vyhrabat se z té ubohosti. A ani tak ne... U mne to bylo žvatlání, chlubení!' napadlo jej. V tomto okamžení stanul a pozvedl pěsti: „Kdo že mi chce vyčítat bezcharakternost, kdo? Svět? — Ó ne, tomu já dnes vyčítám! Co jsem, z něho jsem!" A jako by se rozhněval, svraštil tvář a huče si cosi odcházel do ulic. Za nedlouho však zvážněl a jal se hledati na vchodech, kde by byl byt k pronajmutí. „Nejnešťastnější na světě," šeptal a opakoval několikráte hlasitě, „nejnešťastnější člověk na světě jsem."

Nalezl brzy v Belcrediově třídě laciný byt o dvou pokojích, v přízemí a ve dvoře. Dům byl starší, sešlý, jednopatrový, mezi vysokými činžáky nápadný. Byt velice byl nevzhledný, malba zničená, ale zdál se suchý a všemu světlu ukrytý. Kvíčala měl dojem, zde že ho nikdo nezná a nikdo ho zde hledati nebude. A ještě jednu výhodu měl tento laciný byt: byl již teď prázdný. Najal ho proto okamžitě a smluvil s domácím i to, nalezne-li někoho, kdo by nynější byt jeho převzal, že se přestěhuje

již teď. Spěchal pak na Žižkov, aby dal výpověď. Činži zaplatil již prvního února. Domácí jeho, řezník s růžovými tvářemi, všechen jako nafouklý, s očima modrýma a tváří stále se usmívající, přijal výpověď vděčně. Když pak Kvíčala pronesl, že by ho těšilo, kdyby měl někoho, kdo by převzal byt i na toto čtvrtletí, růžový domácí upozornil ho, že byla zde před hodinou paní, jeho známá, úřednice, jež hledala takový byt, do něhož by se mohla již prvního března stěhovati. Věděl i adresu. Kvíčala doběhl okamžitě k této paní do Husovy třídy. Muž její, malý poštovní úředník, přeložen byl od března z venkova na Žižkov. Přijela sem k příbuzným. Nebyla však doma. To Kvíčalu rozladilo. Čekal na ni před domem. Přišla za hodinu všecka unavena. Bytu nenalezla. Návrh Kvíčalův ji potěšil. Domluvili se okamžitě. Šlo jí nejvíce o to, aby mohla bydliti u svých známých. Kvíčala běžel pak k domácímu a oznámil mu, co vyřídil. Modrooký řezník radostně se zasmál. Hladil si kratičce ostříhané vlasy a rychle přecházel po pokoji. Cosi zvláštního jej v této příhodě těšilo. Opět a opět se smál a opět a opět si liboval.

Byt, jejž najal Kvíčala v Holešovicích, byl o osmdesát zlatých lacinější. Vyzískal pro toto čtvrtletí dvacet zlatých. Všechen šťasten ubíral se domů. „Za dva dni jsme odtud,“ opakoval si po chvílích všechen rozveselen.

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Marně čekal po několik dnů. Zcela určitě se mu rada vyhýbal. Posledně, když spolu mluvili, vybuchl, prozradil se, řekl více, než zamýšlel. Teď se mu vyhýbá! Obává se, aby se doktor nevyptával.

Třeba jen doktora zkoušel! Tak to pacienti dělávají! Zakážeš jim rozčilování, a oni ho vyhledávají úmyslně.

Konečně radu vyčíhal u zadního vchodu do soudu. Hlasitě se oba zasmáli, když se setkali.

„Patrně nemáte čisté svědomí, že mně utíkáte!“ pravil doktor.

„Zkoušel jsem jedině, jaké by to bylo, kdybych se procházel sám a sám!“ přiznával rada.

„Poznal jste, že sám daleko nedojdete! Viďte, obejdete město, projdete se kaštanovou alejí, a už vás to žene domů! Já sám taky nikam nedojdu!“

„Byla u mně včera návštěvou dcera,“ rozhovořil se rada, „přijela se na mě podívat, a zase se to mezi náma poněkud sklížilo. Domluvili jsme se!“

„U mně se nestavila!“ pravil doktor vyčítavě.

„Byla u vás,“ vyprávěl rada, „a nezastihla vás doma. Že prý jste odjel někam na vesnici k pacientovi. Ale dobře, že vás nezastihla, jinak by byla sotva přišla ke mně! Když se zastaví u vás, vy mně ji pošlete domů, aby mě nerozčilovala.“

„Teď už bych ji k vám dovolil! Zmoudřel jsem, totiž oba jsme zmoudřeli: já se svými věčnými strachy, vy se svými duševními mukami! Dověděl jste se zase o nějakých novinách? Paní dcera bez novin by nepřijela!“

„Dověděl! Syn se uchytil u obce, stal se manipulačním úředníkem, dosáhl existenčního minima, mé pomoci už nepotřebuje.“

„Považujete to za jeho definitivní povolání?“ ptal se doktor.

„Považuji! Vím totiž, oč mu jde a proč si to místo našel! Je to veřejná služba, rovnocenná se státní, a kdyby nebylo jiných okolností, byl bych spokojen.“

„Tak jste se přece dočkal! Snad už je vyléčen z těkavosti! Peníze mu ovšem budete posílati dál!“

„Ne, už jsem přestal! Je zaopatřen, béře více, než bych mu mohl posílati, mne nepotřebuje. Ať si teď zařídí život, jak je mu libo, má povinnost je skončena.“

„Dověděl jste se tedy o jeho zaopatření už dříve?“ tázal se doktor.

„Ano, už dříve!“ odpověděl rada ve zřejmých rozpacích.

Byli v polích, po parném dnu zdvihl se s kopců na severní straně chladivý vítr, den se skláněl k večeru. Kravami tažené a čerstvě pokosenou travou naložené povozy volně jely proti nim po polní cestě.

„Vyšli jsme si dnes trochu pozdě!“ pravil rada. „Zítra si to nahradíme! Už se vám nebudu schovávat! Abych byl upřímný, trochu jsem se vás obával!“

„Mne jste se neobával, ale dopisů, které jste mně svěřil,“ odpovídal doktor, „a obával jste se zbytečně. Nic v nich není, co by vás rozčilovalo. Pouhopouhé kvitantance to jsou!“

„Dovolíte mně tedy, abych si je přečetl!"

„Beze všeho vám dovolím, tady jsou!" pravil doktor a podával mu je.

„Jen je nechte u sebe, pane sekretáři, já vám věřím. Kdyby v nich něco bylo, vy byste jich nedal z rukou! Je v nich tedy jen ‚s díky obdržela!'?"

„Pane rado, bez díků! Za to, že konáte povinnost, není potřebí se vám děkovati. Jsou to pouhé stvrzenky, že jste zaplatil, nic víc!"

Netušil doktor, že ho tím rozčilí. Teprv když vyřkl tu větu, povšiml si jeho náhlého rozrušení.

„Tím nechci říci, že bych tento obchodní způsob dopisování schvaloval," pravil chlácholivě, „poděkovat by se milostpaní mohla. Ale my už dnešní generaci nerozumíme! Jako vůbec všecko, zavinilo i toto jenom nedorozumění! Věřte mně, když o tom všem nyní rozvažuji, připouštím si, že se to musilo státi, a že je dobře, že se to tak hladce odbylo!"

„Ano, my už dnešní generaci nerozumíme! I jako přednosta úřadu to pociťuji. Dvacet roků jsem sloužil jako adjunkt a na svého představeného díval jsem se se zbožnou hrůzou! Kde bych se byl já něčeho opovážil! Takhle malý jsem byl, takhle malý!"

„Jiné časy byly," přisvědčoval doktor, „jiné časy a jiní lidé. Někdo řekne, že to je pokrok, ale nevázanost je to! Základy se uvolnily, všecko se pronikavě změnilo."

Lahodný chlad zavíval z rozvlněných žit. Cvrčci táhle cvrčeli, kvetoucí lípy voněly z hráze. Hejno husí jich dohonilo, kotouče prachu se zdvíhaly za ním. Zastavili se a mlčky čekali, až se hejno přežene.

„Paní Hedva byla teda u vás návštěvou," navazoval doktor přetrženou niť rozhovoru, „a napovídala toho, až vám brněla hlava."

„Nic nového nepověděla. Je vámi velmi dobře poučena, ví, co mně smí říci a co nesmí, aby mně neublížila rozčilováním, zatajuje mne všecko zrovna jako vy!"

„Snad ví více než já, já nevím o ničem!" odpověděl doktor rozmrzele. „A vy jen byste stále špičkoval, stále podezříval. Trvám na tom, že nevím o ničem, nepořídíte tedy se svými úskoky u mne ničeho. Kdybych věděl, promluvil bych, zatajovati se taková věc nedá."

„Jen se nezlobte, doktore, teď už vám věřím, že mně ničeho nezatajujete. Chci vám jen říci, že už jsem poznal svou pravdu, a že mě nerozčiluje. Jako kdyby šlo o cizího člověka, a ne o mě! Teď to teprve ve mně odumřelo! Stavím vedle toho všeho jediné poznání, že co se stalo, musilo se státi, že to byl přirozený vývoj mého nerozumného činu. Neměl jsem ke svému stárnoucímu životu připoutávati mladou ženu, neměl jsem ji lákati zdánlivými výhodami svého společenského postavení."

„To byl její osud, sama také není bez viny!" pravil doktor.

„Ano, krev mého rodu otrávila jí život. Já ji přilákal a připoutal! A teď ji připoutal k sobě můj vlastní syn. Václav byl by si jí byl nikdy nevšiml, kdyby nebylo dráždidla zajímavosti poměru syna s macechou. Jemu šlo spíše o látku k románu, než o trvalý cit a o pevné spojení. Za nedlouho se jí nasytí a opustí ji!"

„Žijí tedy pohromadě?"

„Ano, žijí pohromadě! Dle našich běžných pojmů je to velmi pohoršlivý poměr, a dokud ve mně všecko neuhaslo, dokud jsem se považoval za uraženého manžele, domníval jsem se, že oni jsou vinníky. Teď se to změnilo. Vinen jsem já, oni jenom částečně, já úplně. Syn se jí záhy nasytí a odejde! Znám prchavost jeho nálad, chorobnost jeho citu. Jeho sobectví!"

„Snad se klamete. Podařilo se jí už připoutati ho ke stálému zaměstnání!" namítal doktor.

„To bylo snadno, uvážíme-li, že jim oběma bránila stejná hrdost, aby žili oba za mé peníze. Tato okolnost a náhoda, že se mu podařilo uchytiti se v úřadě, způsobily aspoň tuto změnu. Poslední peníze, které jsem jim zaslal, byly odmítnuty."

„Žasnu, žasnu!" zašeptal doktor. „Nevěděl jsem o ničem, a vy o tom vyprávíte s tak objektivním klidem, že nepochybuji ani dost málo, že se na to díváte očima třetí, nesúčastněné osoby."

„Přestalo to býti mou vlastní věcí, já z toho vyvázl bez vnější úhony. Opakuji, že to ve mně všecko už umřelo! Snad to ani nebylo tak hluboko zakotveno, jak jsem se domníval."

„Ale přece! A co soudí o tom paní Hedva?"

„Totéž, co Patočka! Je jim to hotovou, nezměnitelnou událostí, ba skoro se mně zdá, že jsou s rozuzlením spokojeni. Hlavně jsou spokojeni, že nemusím platiti. Morální podstata jim nadobro unikla. Div že neuznávají mou bývalou ženu za mou snachu!"

Došli za řeči až k městu, ale poněvadž si měli stále co vyprávěti, zase se obrátili a vraceli se polní cestou do chladnoucího vzduchu pozdního večera. Pole byla vyprázdněna, pouze ve směsce svištěla ještě kosa starého sekáče, a za mezí v bramborách čiřikaly koroptve.

„Patočka si chystá plány,“ vyprávěl rada, „už mně nabízí, abych odešel do pense a odstěhoval se k nim. Že mně dcera nahradí všecko! Jako v bavlnce že budu u nich!“

„A vy byste se mohl tady od toho odloučit?“

„Nemohl! A neodloučím se! A také do pense nepůjdu! Nechci umřít, snad mně tu ještě bude potřebí! Bával jsem se stáří, totiž smutného a osamoceného stáří, a teď jsem s ním spokojen. Naše ohně, milý kamaráde, dohořely, a teď bude konečně pokoj a klid. Věřte mně, že si teď vzpomínám často na nebožku ženu a nikoliv bez výčitek. Člověk nemá dvakráte pána boha pokoušet, nemá! Ustavičně si myslím, co by říkala, kdyby teď vstala a viděla, že jsem se jí zpronevěřil, že jsem tak brzy zapomněl!“

„Neučinil jste ničeho, co by se nedalo vysvětliti nebo omluviti. Stopoval jsem všecko od začátku, nejste ničím vinen. Omlouvám a vysvětluji si i váš druhý sňatek! Jako vy, bych jednal také. Dobrovolně uvalujete na sebe cizí vinu. Sebe obviňujete, ji omlouváte! Ostatně není dosud vše ukončeno, kdo ví, co je třeba ještě stane.“

„Co by se mohlo státi?“

(Pokračování.)

Zd. Broman:

BULHARSKÁ ZPRÁVA.

Bulharská literatura je z nejmladších v Evropě; možnost vývoje byla jí dána teprv politickým osvobozením r. 1876. Od této doby však rozkvétala a rozvíjela se tak radostně, že dnes nejen vyrovnala krok, ale že již dokonce ve svých vrcholných zjevech předstihuje literatury sousední.

Nestor bulharských básníků, Ivan Vazov, proslavený po Evropě svým románem „Pod jařmem“*) (Pod igoto), jest i velmi plodným lyrikem a dramatikem. Pravý umělecký jeho význam tkví však v románě a povídce, kde vytvořil několik nezapomenutelných, protože osobitě bulharských postav. Soubor jeho lyriky vyšel loni v souborném vydání jeho spisů a jeví veliký talent širokého rozpětí i formální vyspělosti; lze jej v přemnohých věcech srovnávati s lyrikem Vrchlickým.**) V posledních letech píše Vazov pro národní divadlo historické hry z domácích dějin („K propasti“, „Borislav“), jichž hlučný, ryze vnější úspěch jej svedl k tomu, že i své nejpopulárnější romány „Pod jařmem“ a „Kazalárskou cařici“***) přelívá do dramatické formy. Zde je vnitřní, trvalý úspěch nejslabší.

Z Vazových vrstevníků žijí již jen dva významní literáti: Aleko Konstantinov†) a Stojan Michajlovski. Konstantinov, který svou satirickou povídkou „Baj Gaňu“ a feuilletony si získal značné popularity, odmlčel se v posledních letech dočista. Stojan Michajlovski je duch hluboký, přísný, filosoficky založený, věčně hledající a hloubající. Rozum u něho převládá nad citem, myšlenka nad vnější formou. Jeho pessimistickou filosofii a sklon k satiře nejvýrazněji zachycují jeho „Filosovski i satiričeski soneti“, v nejednom připomínající sonety Sully Prudhommea, a „Kniga za blgarskija narod“,*) břitce šlehající dnešní státní zřízení. Michajlovski se také před lety odmlčel, jako Konstantinov, ale v poslední době propukla v něm nová tvořivost plnou silou. Úvodníky novinové plní se čas od času jeho bystrými epigramy a v právě minulém válečném čase byly to Michajlovského básně, jež se odrážely nápadně od veškeré ostatní příležitostné poesie svojí hlubokou vroucností.

Nejvýznačnější představitel mladší generace literární, Penčo Slavejkov, zemřel právě před rokem. Jest téměř výlučný epik (svou lyriku sebral předloni v zajímavě mystifikující sbírku „Na ostrova na blaženitě“) a to epik prvého řádu. Jeho životní dílo, národní epos „Krvava pesen“, opěvující osvobozenský zápas bulharský z r. 1876, zůstalo nedovršeno, ač pracoval na něm do poslední chvíle. Je to dílo přísné umělecké kázně, dílo vyvážené a vyrovnané přísným duchem a vroucím srdcem, jež zůstane povždy pýchou bulharské literatury. Alfréd Jensen je překládá do švédštiny; do češtiny byl přeložen „Předzpěv“ v Slovanském Přehledě letošního ročníku. Ze Slavejkovových vrstevníků vynikl povídkář Elin-Pelin a dramatik Todorov. Elin-Pelin, známý u nás ze „Světové

---

*) Překlad v „Ottově Knihovně národní.“

**) „Výbor z básní“, přel. J. A. Voráček. (Ml. Boleslav, 1889.)

***) Překlad v Rudolfově „Bulharské knihovně.“

†) Viz 50. sv. „1000 novell.“

*) Ukázky přinese červnový sešit „Slovanského Přehledu.“

knihovny", právě nyní chystá román „Nečista sila"; román Elin-Pelinův vzbudí jistě mnohonásobný ohlas v domácí kritice, neboť román je řídkým zjevem v bulharské literatuře. Petko Todorov jest téměř jediný opravdu umělecký dramatik bulharský. Jeho dramata libují si v allegorii a symbolech. Poslední z nich, „Změjova svadba", symbolisuje prý vlastní umělecký osud autorův.

Z mladších lyriků vyniká Kiril Christov a P. K. Javorov. Oba jsou u nás známi z překladů v „Slovanském Přehledě". Kiril Christov je lyrik velikých schopností invenčních a hudebních; jest mu popřán pravý dar písně, jeho verš zpívá a voní jarem a pohodou. Naproti tomu lyrika P. K. Javorova, odchovaná vážnými francouzskými vzory, jest chladnější, její symbolický ráz jest přísný a odměřený. Jakmile však se vybaví ze začarovaného kruhu francouzského symbolismu, jak je tomu v jeho ryze bulharských „Hajduckých písních", jest plna vášně a životného tepla. Hajductví je vůbec integrující součástí umělecké i lidské osobnosti Javorovovy, jak svědčí nejen „Hajducké písně" a kniha prós „Hajduški kupnenija", nýbrž i ta okolnost, že Javorov sám byl vojvodou makedonské hajducké čety v době před dnešní válkou. Nyní je dramaturgem národního divadla, což jej přivedlo k dramatické tvorbě. Prvé jeho drama, před rokem provedené, „V politě na Vitoša", jest pozoruhodné již tím, že první v Bulharsku uvádí na scénu obraz ze současného života bulharské intelligence. Přijato bylo s pochvalou, ač na druhé straně byly činěny námitky jeho uměleckému provedení. Nové drama, „Kogato grm udari", váží látku z téhož ovzduší, jeví však vzestup po stránce dramatické formy vnější i vnitřní a dává růst radostným nadějím do budoucnosti.

Můj dnešní přehled mohl jen velmi povrchně zachytiti několik nejvýraznějších postav dnešní bulharské krásné literatury a bude mu dosti, získá-li u čtenářů trochu zájmu a chuti zvídat o této nejmladší, ale kvapem vzrůstající slovanské literatuře, nové a nové poznatky.

LITERATURA.

Prvotiny Svatopluka Čecha. Vydal a úvody napsal Ferdinand Strejček. I. Nákladem F. Topiče v Praze 1913. — Emanuel šl. z Lešehradu, *Sedmnáct písní.* Upravil O. Štáfl. Nákladem vlastním. — Adolf Veselý, *Kniha interieurů.* Básně. Nákladem Fr. Švejdy v Praze.

Jest vysvětlitelno, že po odchodu velikých a národem ctěných lidí zvzácní a literárněhistorického významu nabývá každý řádek, který vyšel z jejich péra, byť oni sami nikdy se neodhodlali vytisknouti jej. Vydání přítomné knihy jest takovým pietním činem, který náležitým způsobem uzavírá celé životní dílo Čechovo. Pan Ferdinand Strejček s obdivuhodnou přesností a pílí upravil a uspořádal i chronologicky veškeré většinou zlomky rukopisné pozůstalosti básníkovy, spadající do prvopočátků jeho tvorby v leta 1862—1867. A tu ve větší básni „Anonym" naleznete in nuce mnohé prvky příštích básníkových činů, stopujete přečetné vždy obnovované a zase zanechávané jeho rozlety, nerozeznatelné skizzy jeho sněných epických obrazů, všecko úsilí pevné vůle a také všecko bohatství jeho básnické duše. Z těchto začátků zlomkovitých, kusých, roztříštěných rostli, až vyrostli „Adamité". Zde nahlížíte do nejintimnější básníkovy samoty, z níž až r. 1873 vyšel ověněný prvým vavřínem. „Prvotiny" mají zajímavost básnických personalií a budouce doplněny ještě druhým svazkem, který přinese „Dramatiku a prósu", odevzdají národu definitivně celé básníkovo dílo. — Pan z Lešehradu vydal si podle své chuti a svého vkusu roztomile vypravený a vkusně vytištěný svazek křehoučké a subtilní lyriky, který, myslím, ani na trh nepřijde a je tedy bibliofilskou raritou. Domnívám se, že básníkovi zněla v sluchu neodbytná melodie určitého rythmu, lehýnká jako ptačí nápěv, jež ho inspirovala k slovům, které pak „zpívá jeho srdce v zahradě". Zachvívá se v nich erotická touha, smutek zklamání, vášeň měsíčných večerů, ba i hlubší balladická reflexe se ozve. Některá čísla spokojují se jen zvukomalbou a hudebním přízvukem. Prodejná cena 4 K za 26 stran je zajisté jen k vůli tomu, aby pozlobila šosáky. — Básník „Knihy interieurů" patří k oněm autorům, kteří považují za velikou důležitost u svých knih „typy Ehmke" a „typy Tiemann", předsádky a Koblihovy dřevoryty. Proto píší si o nich letáky a poučení ke čtenáři „Básník mluví", aby ho ujistili, že tohle je to, co dosud nemáme, totiž „nový útvar obrozené lyriky". A čtenář začta se do knihy opravdu častěji se zaraduje, neboť setkává se v ní s řadou starých známých, hlavně s Vrchlickým („Argonauté" „Země probouzí ztajené síly II."), Karáskem („Zápasník"), Klášterským („Rodinný klavír"), ale zase s formou tak ledabylou (rýmy: praporci — na konci, pramen — na ven, vyslané — hledáme, peruť — ve hruď, změně — otevřené), že se již pranic nepozastaví nad topornostmi à la „Tě dal bych, živote, dnes almužnu jak chudou", nad jambem „na stužce", nad básníkovou tváří, která se chvěla jak „ocel bessemerských pecí," nad krásným genitivem „za ruk bezradného hnutí", ni nad tím, že „podivná chvíle pokoj zahrdlila", že Odysseus ke Kalypsó „ploval tůněmi", že ho vítala jeho „renaissanční paní s jeho srdcem, které „se chvělo v staré touze gothické." To je obvyklý fundus instruktus takových a podobných samolibých faino-

menů. Portretní list titulní jasně hlásá, že p. Frant. Kobliha, který ryje výborně apokalyptické labutě na obloze a záclony v okně, neměl by si dát kazit rytinu tváře básníkovy neopatrným tiskařem, který ji patrně kudlou rozškrábal a zbavil nosu. —*pa*—

DIVADLO.

Činohra. *Samson v zajetí.* Veselohra ve 4 jednáních. Napsal Antonín Ohorn. Přeložil Fr. Soldan. Režisér Adolf Dobrovolný. Po prvé na Městském divadle král. Vinohradů dne 3. června 1913.

Malíř Fritz Kanzler — dle tvrzení autorova malíř geniální — miluje dceru velkoobchodníka Hellberga Klotildu, kterou dostane za slib, že vzdá se malířství a stane se obchodníkem. A geniální malíř prodá svého genia, ožení se, dá si k vůli tchánovi ostříhat vlasy a sedne si do komptoiru, kde místo psaní obchodních dopisů kreslí karrikatury svého šefa a prokuristy závodu, které přivádí svojí „obchodní" činností k zoufalství. Potají však maluje v atelieru svého přítele, malíře Waldingera. Když tato pokoutní činnost jeho se prozradí, způsobí starý Hellberg rodinnou scenu, jež končí odchodem Kanzlerovým z domu tchánova zpět do atelieru. Zde namaluje nešťastný malíř-obchodník obraz Samsona, zajatého Filištínskými, který dojde pozornosti nejen kritiky, ale i krále, jenž Kanzlera zve k audienci a jmenuje ho profesorem akademie. Veselohra končí ovšem všeobecným smírem rozbité rodiny, jehož použije Waldinger, aby si řekl o druhou dceru Hellbergovu Ernu, s níž se již dávno miloval.

Vedle těchto přímo na ději súčastněných figurek přechází po jevišti ještě celá řada jiných, všecky však kresleny jsou autorem povrchně a šablonovitě. „Samson v zajetí", jehož uvedení na scenu vynutila si právě vlády se uchopivší letní saisona, jest veselohrou trudnou a pustou, bez vtipu a humoru. —

Jednotlivé výkony herecké dlužno po zásluze oceniti, celku však scházela precisnost souhry a svědomitost režie. *J. M.*

TÝDEN.

Ve středu večer dne 11. t. m. zemřel po krátké úkladné nemoci spisovatel Karel Rožek v mladém věku 37 let. Literární relief tohoto nadaného, pilného a právě k nejvyšším rozletům připraveného autora přineseme příště. Čest hudiž památce dobrého přítele a člověka!

* Lvovské divadlo předešlo naše Národní divadlo pořádáním polských her v Paříži přičiněním Polského domu v Paříži a hlavně aristokratických jeho členů knížat Czartoriského a Radziwilla. V úterý dne 3. června t. r. byla v divadle Gymnase zahájena stagiona polská činoherním ensemblem lvovským, a představení potkalo se s úspěchem. Hraje se Wyspiańského „Sedzi" a „Warszawianska", Baluckého „Grube ryby," a Zapolské „Tamten". Čelné žurnály: Figaro, Gaulois, Matin, Temps nadšeně mluví o polských představeních. Ředitel Heller byl pozván na 10 představení do Londýna. o

* Komise Gosud. Sověta v Petrohradě se usnesla na projektu zákona, kterým se nařizuje zřizovati lidová divadla na Rusi, ale Sv. synod podal odpor proti tomu zákonu z příčiny té, že pravoslavný lid spatřuje v divadle podívanou, která uráží ducha křesťanství, a divadlo bez přísnější censury než dosavadní bylo by na škodu lidu po mravní i hmotné stránce. Lidová divadla měla býti účelným vzdělavacím prostředkem a zbraní proti opilství. Pravoslavná církev dobrý záměr v zárodku zmařila. o

* V Budapešti byl v těchto dnech zahájen mezinárodní kongres nakladatelů. Většinu mají Francouzi. Pořad obsahuje: vypracování zákona proti pornografii, zřízení mezinárodního musea nakladatelského, vypracování práva pro kinematografy a fotografy, pokud jejich produkce se vztahuje k literatuře a umění, a konečně promluví se o požadavku za snížení poštovního poplatku pro nakladatelství. o

* Americký archivní badatel prof. Sthrouw, meškající z příčiny studia museálního archivu v Štokholmu, objevil neznámé rukopisy z let 1770—1780 vynikajícího mystika Svedenborga. o

Zemřeli: *Aleksandr Pavlovič Čechov*, starší bratr známého Ant. Čechova, spisovatel belletr. a vědecký, nar. 1855, zemřel 3. června v Petrohradě. Z jeho knih vynikají: Pticy bezdomnyje, Svatoč razskazy, Bohatýr-kozák hlavně pro dobrosrdečný humor. Psával pod pseudonymem „Sědoj". Z rodiny Čechovů zůstává na živu ještě nejmladší Michajl Pavlovič, jenž jest také spisovatelem. — V Londýně zemřel 5. června t. r. *Alfred Austin*, vynikající anglický básník, nar. 1835 v Headingley. Prvou báseň „Randalf" vydal r. 1854. Vedle četných básní lyrických a satir, v nichž vystupuje jako by lidstvo nenáviděl, vydal i jiné četné publikace literární. Hodnost ověnčeného básníka anglického získal r. 1890, po smrti Tennysona po návrhu lorda Salisburyho.

V Praze, dne 13. června 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Pokračování.)

Ten pravý, dobrý Era byl mrtev. Vzala si mrtvolu, miliskovala se s mrtvolou. Zlý člověk není schopen lásky. Vzala si ho, nuže její povinností jest jeho smrt tajiti, jako se tají smrt králů, aby zabránilo se nějakému politickému banditství.

I ona má trik proti němu — jen aby jej nezvětřil! Záchvaty smíchu ji popadaly, kdykoli viděla, jak se staví normálním a jak špatně se mu to daří. Hlupáku, buď šťasten ve své bláhovosti a nenastrkuj jinému psí hlavu!

Zpracuje proti němu všecky ženy, aby se od něho odvrátily. Jen ženy budují jeho slávu a ta patří tomu mrtvému, dobrému. A ten mrtvý nebyl Era, ale Rychlý a ten byl její pravý muž. A nyní vysvětluje si už ten výpar, byla to hniloba mrtvého dobrého. A to vyzradí ženám. Mrtvoly se každá bojí.

Zavíraly schválně oči, ale ona jim je otevře, třeba násilím.

Konečně počal z Erovy hlavy tryskati hnilobný plámenek, modravá zář rozkladu. Svrchovaný čas!

Navrhla mu, aby povolali psychiatra. Diplomaticky předstírala, že sama je nemocná. Však pozná lékař sám pravého blázna.

Era souhlasil. Nápadně ochotně. A zase zasvítily mu oči vlčí lačností. Bledá, krásná tvář jeho se šešklebila, měkký, plavý vous zježil a vysoká, na hrotech zkadeřená kštice se vlnivě zachvěla.

Navrhl doktora Chládka.

Ale nesedla mu na vějičku. Prosadila, že byl povolán doktor Damián. Psychiatr přišel, mluvil sem tam a na podiv zabýval se více paní Romanou než Erou. Co to bylo? Až zpozorovala, že i doktorovi vyšlehl na okamžik z hlavy modravý plamének elektrický a už věděla, kolik uhodilo. Era ji u lékaře předešel. Ale čím jasněji prohlédala intriky Ery a Iny — i ona se s ním spikla — tím více síly její rostly. Viděla vše mnohem lépe než Era, byla mnohem větší spisovatelkou než on, rozuměla filosofii, duchu dějin vynálezům. Něco božského do ní vešlo. Neznala ani temnot, ani omylů, ani únavy. Mohla pracovati za deset jiných žen i mužů, zhostila se pocitu obmezenosti sil, produševnila veškerou tělesnost. Spánku odřekla se nadobro. Vše připlývalo k ní samozřejmě a poddávalo se poslušně a měkce. I když snila, nádherné stavby vzdušné tyčily se v jejích obzorech, zámky neurčené noze lidské.

Jen chvílemi zachvacovaly ji ošklivé pocity nemoci. Viděla, že žloutne, že má spánky vpadlé a oči vhloubené, že jí vypadávají vlasy. Zanedbávala svou tělesnost. A jaký také div, vůči tomu velkolepému, co veškerou pozornost její poutalo!

Od žaludku bývalo jí ošklivo, hlava stále zamlžena a jako obetkána hustou pavučinou geniálně kroužících myšlenek a nade vším poplašeně těkala snaha setříti se sebe nějaký hrozivý tlak. Hlava mrzla skrz na skrz až na kost, jako by ji svlékal někdo z vlasů i kůže.

Po vítězných pocitech náplně a všemohoucnosti dostavovaly se skleslosti, hnus a hlavně úzkost, strašlivá, srdce železně svírající.

Lidé počali ji pilně navštěvovati i takoví, s nimiž velmi povrchně se znala. Netěšilo ji to, cítila, že je jim na odiv, nic více. I otec zapomněl na svůj hněv a přišel k ní. A tázal se jí naléhavě, zda něco nepotřebuje. Opáčila mu, že snad ona by mu

ze svého spíše mohla dáti než on jí. Zarazil se a pobledl. A tu připadlo jí na mysl, jak málo je mu podobna. A už se nedivila, že se jí odcizil. Vzpomínala, že babička prý v blouznění volala často sultána. Jak to přišlo?

Ale co bylo jejímu intellektu nerozluštitelného? Přemýšlela, až si to sestavila Turci činili kdysi zájezdy až na Slovač — babička, prababička byly jistě za mládí krásné ženy. Nuže nebylo možno, že sám sultán v čele vojsk si ji oblíbil jako Oldřich Boženu? A zda nebylo přirozeno, že když se narodilo dítě, že matka mlčela o otci? Jaké politické zápletky by povstaly, kdyby se hlásila o dědictví pro dítě!

Řekla to Erovi. Byl překvapen, ale varoval před ukvapeností.

Ale prohlédla jeho obmysly. Chtěl využitkovati její sdílnosti a Inu místo ní podstrčiti. Spikl se s jejími nepřáteli. Ale ona mu to řekla do očí a hrozila, že jeho i Inu zavraždí, než by se svých nároků zřekla. A koupila si browning a jednou, dvakráte, když Era spal, vypálila ránu. Aby viděl, že je na střehu, že ji neomámí nikterak.

Přijeli pro ni. Vládní povoz. Vlády se patrně dorozuměly, jak by se zbavily obtížné pretendentky. Uvěznili ji.

Protestovala, vyhrožovala, bránila se. Osamotili ji v separaci, uzamkli.

Teprve když poznala, že není v blázinci, ale v zámku na Bosporu, uklidnila se. A dali jí volnost. Procházela se sadem. Nemohli zabrániti, aby nepostupovala v hodnostech. A slunce její nezapadalo.

— — — — — — — — — — — — — —

A přece zapadlo, nejinak než nyní to skutečné jí zapadá. Ke skutečnosti zpět! Střízlivě a logicky!

Věděla, že její sláva byl jen pustý sen. Že vlastně sešílela ona a ne Era.

A jako dříve konstruovala si celý systém do svých klamů a přeludů, tak nyní pudilo ji to destruovati, rozháněti větrné stavby. Činila tak mechanicky, více po paměti věcí než mozkem. Smutná práce bourání. Melancholická jako procházka plesovými síněmi z rána, chůze právě uzavíranou výstavou obrazů . . . .

Vše zjevovalo se jí ostře a chladně, jako stopeno do červeného světla temné komory, světla netemnícího fotografickou plotnu, ústředí jejích představ.

Chvála Bohu! Z toho tedy by vybředla. Zase pronikla ji teplá radost. Překoná vše, rozum se vrátil, i ona se vrátí.

Kol ní hřálo vše a rudlo v zapadajícím slunci. Ticho a klid padaly na zemi.

Karlička kývala na ni z daleka, aby šla k večeři, ale paní Romana nemohla se odhodlati.

„Ještě chvíli," prosila. „Snad to páni doktoři dovolí? Přimluvte se!"

„Ale to nic nedělá, milostpaní. Chvilka sem, chvilka tam."

Ptáci dozpěvovali své písně už v polosnu, stromy kolébaly uspávavě vrcholy, zdáli zaléhal sem splývavý hlahol zvonů, ale vše jako by se zvolna ponořovalo do oceánu majestátního ticha, jež nížilo se v nesmírném šerém a hladkém toku na zemi.

Vše se ponořovalo, jen jedno stále vyplývalo. Hluboký, stále a zase dorývající motiv, hudební frase, ale silná, kořenitá a neústupná.

„Es, fis, es, c, as."

Dorývala, útočila. Rušila ticho, usínání.

Do očí štípal zase kouř, ale ne nakyslý kouř šílenství, nýbrž známý, milý kouř domácího krbu, kouř Ithaky, jak četla kdysi verš Erův.

Kouř vítající návrat vyhnanců, volající zbloudilého k sobě, objímající měkce znavené údy a posilující plíce, jako siličný výpach jehličí.

Vrátí se do života! Není přece stará k tomu. Počítejme!

Když se vdávala, bylo jí čtyřiadvacet. Vdána byla osm roků, na rok 1891 pamatuje se ještě určitě. Potom teprve začaly její přeludy.

„Karličko!" zavolala, „kolikátého máme dnes?"

„Nevím ani, hahaha! Ale počkejme, milostpaní, před týdnem bylo svatého Jana, tedy máme třiadvacátého května."

„Děkuji. Osmnáct set devadesát dva — že ano?"

„Přece devadesát šest," smála se Karlička.

„Ovšem! Devadesát šest!"

Tedy pět let v ústavě! Myslila rok, zatím však pět! Bylo jí tedy sedm a třicet roků. A nyní ke stěžejní záhadě! Jen odvahu! Směle to vysloviti. Era! Co Era?

Chtěla to rychle vysloviti, tázati se služebné ženy, ale nemohla. Prudká bolest pronikla jí studeně a v krku jako by měla kus zpříčeného ledu.

Zadívala se do západu. Paprsky slunce byly promyté, čisté ale též schlazené, jako by tryskaly z ledu. Mráz přebíhal záhlavím a po šíji dolů.

Na zemi před ní ležela krabice sirek. Zdvihla ji a schovala. Po chvíli šel tudy dr. Brousek. Hledal něco a podíval se ostře na paní Romanu. Nehnula brvou. Pozdravil a přešel. (Dokončení.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

V. Martínek:

MAGNOLIE.

Tak v parku kvetly jako svícen živý,
k nebi se pozved' žlutý květ a bílý,
v radostném dychtění se ve zářivý
slunečních paprsků proud ponořily
a plály slavnostně v své cudné kráse,
zář bílá v jejich spleti míhala se —
magnolie.

A druhého dne na zelené trávě
zrosené lístky vadly roztřeseny —
keř nezdvíhal se ve sluneční slávě,
však odraný stál, chorý, opuštěný,
jen kalich zraněný se třásl místy —
a tak zde žalně uvad' zázrak čistý
magnolií.

Tak připadáš mi jako v parku keře.
Jak sladce voněla's své duše květem,
svých očí zážehem a ve nádheře
svých hrdých snů, jež letly celým světem,
by vrátily se zlomené a bědné —!
tak jako zvadly v mrazné chvíli jedné
magnolie.

Kvést — uvadnout... a to je osud ženy?
Ó, duše zrazená, tys marně kvetla!
A tak teď hyneš jak keř opuštěný
bez slunce zátopy a beze světla,
ztracená, chorá, s otrávenou duší,
daleko, v samotách a prázdné hluši —
magnolie.

PÍSNIČKA JEDNOU VEČER.

Když šel jsem lukami, modrá tma
s krajinou splývala...
Potichu šuměly akáty
a kdesi vzdálené u chaty
děvčata zpívala...

Melancholický to nápěv byl,
večerem dlouze táh'...
Nepoznal slova jsem písní těch,
jenom ten nápěvu teskný dech
nesl se v temnotách...

Podivně těžká mi nálada
v hlubiny zapadla...
Dálný kraj usínal zlehýnka,
v nitru jen bodavá vzpomínka
náhle mi napadla...

Čím to, že taková písnička
za srdce zachytí?
Náhle že bolesti zahoří,
a jak teď smutek ti hovoří,
duše že ucítí?

A jak jsem dále šel modrou tmou,
zhasínal nápěv ten...
ale já chytal jsem v myšlenkách
každý tón, soumrakem jak se táh',
tesklivý, rozjitřen...

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

V Husinecké ulici kdosi tichounce a nenadále k němu přistoupil. Byla to vdova Kadlečková. Všecka rozslzena děkovala mu za úspěch svého synka.

„Náhoda," řekl jí poněkud nevlídně, jsa rozmrzen, že jej zdržuje, „nic než náhoda. Já sám sotva bych byl co zmohl. Nikoho tam neznám. Ale náhodou, jak pravím, pomohla mi slečna z nakladatelství, dobrá duše nějaká, a sama šla k řediteli. Pořídila tedy?"

„Ano, pane professore, hned byl přijat. Už zítra nastoupí."

„No vidíte. Čirá náhoda. A hoch ať o tom nemluví, jak se tam dostal. Nikdy a s nikým!"

„Ach, kdež!“ zvolala Kadlečková ustrašeně. „Ne, ne, s nikým! Chraň Bůh!“

„Tím by si škodil. Ta slečna si toho nepřeje.“

„Ne, ne, ani slůvka, slibovala vdova s očima vyděšenýma, ačkoli nechápala smyslu jeho slov.

Podal jí ruku. Políbila mu ji.

„Tak s bohem, s bohem!“ řekl, naznačuje pohybem všeho těla, že velice spěchá.

Kadlečková zopakovala ještě jednou své díky, ale on již spěchal k domu, v němž bydlil.

„Už je dobře,“ napadlo jej, „jak se to začalo rozmotávat, už je dobře. Teď to půjde samo!“ šeptal si, tiskna ruce k tělu. „Tak se to bude rozbalovat jako klubíčko. Jedno po druhém, jako dnes. V nakladatelství — to byl přeťatý uzel. Od toho okamžení se všecko daří, ano, od toho okamžení. Zdrtilo mne to, ale teď vidím, že přišlo vykoupení. Už nemám obav, teď se mi všechno podaří. Za dva dni jsem v novém bytě. Nikdo nemá tušení kde. Hledat mne nikdo nebude. Snad jen Pešková, ale ta nemá času, a do Holešovic by nešla. Ostatně, tu mohu navštívit, něco jí namluvit a je zas na několik měsíců pokoj. Zítra dojdu k novému domácímu a hned se přestěhujeme. Už je patrno, že se to samo řeší. Tak se to nebezpečí ztratí jako sníh na jaře, samo. Teď už to vidím. Však byl taky už nejvyšší čas. Byl jsem uštvaný, zničený, nejnešťastnější člověk na světě. A jen proto nejnešťastnější, že bych mohl býti nejšťastnější. Ale teď už se to rozplývá . . . teď už se mraky trhají!“

Za chvíli vběhl domů. Odložil zimník a vstoupil do kuchyně. Tchán seděl u kamen. Kouřil. Mařka nebyla ještě doma.

„Co dnes tak hlučně?“ otázal se tchán odkládaje dlouhou dýmku. Tvář jeho všecka se usmívala.

„Dnes lítám,“ odvětil Kvíčala a zasmál se. „Teprv teď si oddechnu.“

„A co to?“

„Jedno za druhým šlo. Odpoledne řekl mi ředitel, že dostanu po prázdninách suplentské místo v holešovické reálce. Pochopíš, jak to mnou trhlo. Nemám prý však bydlit tak daleko jako teď, mám prý se přestěhovat do Holešovic. Dnes byl poslední den výpovědi. Co dělat? Vypovědít a nemít nic najatého, taky je nepříjemné. K tomu jsem si řekl: Ale Mařka se v květnu nebude už moci se stěhováním dřít, to není možná. A nechat to na srpen? To teprv ne! Bude po dítěti a kdož ví, jak to dopadne? Co dělat? Tak mi všecko vlezlo do hlavy. Kdyby bylo možná přestěhovat se hned, napadlo mne. Ale jak to udělat? Jak? I letěl jsem do Holešovic hledat byt. Ve čtyři hodiny jsem ho měl. Dva pokoje, kuchyň, přízemí, do dvora.“

Vaněček naslouchal s tváří stále více překvapenou a zvědavou. Přikyvoval.

„Hezký, suchý, útulný!“ pokračoval Kvíčala živě usednuv vedle tchána. „A co hlavní — laciný. Najal jsem ho.“

„Najal?“ tiše se otázal Vaněček, jako by jen vydechl.

„A letěl jsem k našemu domácímu vypovědít. Hodilo se mu to. Povídal, chci-li, že by to mohlo být hned. Já že ano, že nový můj byt je již teď prázdný. Jeho známá paní, že by tento byt převzala. Letěl jsem k té paní. Byla ráda. A tak to bylo všecko hotovo. Zítra se stěhujeme.“

„Už zítra?“

„Nebo pozítří,“ rychle zvolal Kvíčala. „Jak se Mařce hodí. Mně i tobě je to jedno. Taky počasí rozhodne.“

Vaněček se shýbl a upraviv si zahrnutou nohavici povstal.

„To už tedy nebude výpomocné místo?“ otázal se.

„Ne.“

Když pak za chvíli přišla Mařka, vše jí opakoval se stejnou živostí a chvatem. Řekla, že je ráda a že se vším souhlasí. Rozhodla pouze, aby se přestěhovali pozítří. Otci později řekla, že chvat mužův pochází z nervosy, která jej v poslední době opět hubila.

„Teď už se to rozplétá,“ všechen oživlý a rozveselený si pomyslil Kvíčala, když zašel do pokoje. „Teď už se to samo jedno po druhém řeší“. Pojednou se však zarazil. Zamrzelo jej cosi. „Bože, jak je to možná, že já tak lehko lžu? Kdo mne tomu učil? To je hrozné! Zas ta suplentura! Přísahám, že sám nevím, co to je. Ať mne někdo obviní! Ať mi to vysvětlí!“ Zahleděl se do okna, jako by uvažoval o těchto otázkách. Nemyslil však o ničem. Trhl hlavou a luskl prsty. „Ne,“ řekl hlasitě. „To jinak nešlo!“

Mařka v tu chvíli vstoupila do pokoje. Usmála se naň a přitulivši se k němu pronesla:

„Mne už to šití unavuje, Jiříku.“

„Taky jsem na to myslil,“ odvětil, dotknuv se svými rty jejího snědého, lesklého čela, „teď už toho necháš.“

Přimhouřil oči jako by únavou a opět ji políbil, ale dlouze a vroucněji. Usmívala se.

„A to místo v Holešovicích je už jisté?“ otázala se po chvíli jasným, radostným hlasem. „Zcela jisté?“

„Ano . . . to je rozhodnuto.“

Objala ho, zatočila jím a hlasitě se zasmála. Drobné její zoubky leskly se jako porculán. Všecka tvář její zářila spokojeností.

Třetí den se přestěhovali. Když pak rozestavili nábytek a věci si uložili, zdálo se, že jsou oba veselejší. Prohlíželi si, vedouce se, nový svůj příbytek. Řeči jejich podobaly se řečem posvatebním.

„A víš, co bych si ještě přála?" otázala se Mařka tiše.

„Co?"

„Aby tvá nervosa zůstala ve starém bytě."

„Uvidíš, že mi zde bude svědčit a že tu budu zdráv!" prohodil živě a přesvědčivě.

XXIV.

Kvíčala v novém bytě zřejmě byl klidnější a veselejší. Zamlouval jeho nedostatky s vášnivostí. O pololetních prázdninách byl po dva dni doma. I ve středu a v sobotu odpoledne sedával u svého stolečku. Nyní prý nepotřebuje již předcházeti si ředitele vedlejšími pracemi. Tím zvláště Mařka se potěšila, neboť se vždy domnívala, že jeho rozrušení pochází z přepracování. Soudila též, že muž prodlévá nyní doma z té jednoduché příčiny, že i ona, dokončivši výbavu paní Kračmerové, neopouští své domácnosti. To zvláště ji dojímalo. Bylo-li pěkné počasí, vyšli si na procházku. Mařka jinak nikam nešla. Pouze jednou vzdálila se sama a pozdržela se déle mimo dům. Byla tehda pro plátno v Praze. Zašla k Tonči, jež se právě provdala, a vrátila se až k večeru.

To, že přišla pozdě, Kvíčalu divně znepokojilo. Nechápal však, jak je možná, že je znepokojen. Nenacházel nižádné příčiny k tomu. Následujícího dne opět se pro cosi nepatrného zneklidnil. Povšiml si totiž, když vcházel do domu, v němž nyní bydlil, že stanul a opatrně se ohlédl. Uvědomil si pak, že to činí pravidelně a že se tím stává nápadným. Maličkost tato vězela mu v hlavě; ale ani zde nebylo mu dosti jasno, proč se znepokojuje.

Hlavním zájmem jeho bylo nyní hledání výdělku. Věřil, že za měsíc něco nalezne. Napomínal se jen k opatrnosti, aby se neocitl opět v takovém strašném postavení jako minule. Hned v prvním týdnu nahodila se mu dvě místa, v továrně na Zlíchově a v košíkářském obchodě v Hybernské ulici. Obě dobrá, ale obě podobala se místu jeho v Sudově nakladatelství. Opět by se vyvinulo vše, jako tam. „Takové místo mohu přijmouti později," zdálo se mu, „až bude jasno, až se odhodlám vysvléci se z té zatracené profesury. Potom ano, ale teď není možná". A obě místa odřekl. Měl dojem, že podobných míst, bude-li nutno, nalezne i později dosti. Soudil, že nejlépe by bylo žíti svobodně jako nyní, vydělávati si náhodně, tak byl by klidnější. Mařka nikdy by nezvěděla, že není professorem, zvláště teď ne. Do prázdnin nebude moci jíti tak daleko a s nikým, kdo by znal poměry na smíchovském reálním gymnasiu se nesetká. Není možná. Byl by úplně bezpečen. Jenom jaké zaměstnání, aby neztratil volnosti? Jak vydělati aspoň sedmdesát zlatých měsíčně? Tu vždy si vzpomněl na Fialu, obchodujícího pokoutně se starožitnostmi, a vždy dlouho naň myslil. „On vydělá někdy i padesát zlatých za jediný den!" říkal si vzrušeně. „Za jediný den! Mně by stačil takový jediný den a měl bych ostatek měsíce volný. A může-li dosáhnouti toho Fiala, proč bych toho nedosáhl já? Vypravoval mi, jakým způsobem to provádí. K tomu vydělal bych si několik zlatých u Jaroše, a" — (tu se rozesmál) „aspoň jednou neb dvakrát do prázdnin dvacet korun, jak mi radil Lavička!" (Opět se hlasitě smál). „Škoda, že jsem mu ten arch vrátil! Říkal mi, abych si ho schoval, že ho budu potřebovat!" Pohodil pak rukou a dodal: „To je ovšem žert, ale jak se živí Fiala, je důležité. Aspoň do prázdnin. Potom stejně všechno se změní! Musím teď častěji vyhledati Fialu a vyzvídati. On mi přeje a poradí mi."

Když však druhý den obcházel místa na Žižkově, kde ho vídával, podlehl zde bývalému rozechvění, všem nepříjemným pocitům a úzkostem, tak že musil odejíti.

Následujícího týdne navštívil stařenu Peškovou. Vykřikla radostí spatřivši jej. Naříkala si na bolesti v nohách, jež měla obaleny starými vlněnými šály. Slzela a vzpomínala. Sdělila mu, že byl u ní Lavička a že jej hledal. Měl prý hezký zimník a tváře jako jablíčka. Smál se prý vesele jako o posvícení a velice litoval, že přítele nenalezl. „Nevěděla jsem, co mu říci," dodala. „Nepamatovala jsem si, kde bydlíte."

„A co jste mu řekla?" otázal se chvatně, vytřeštiv oči.

„Tam jsem ho poslala — tam —," odpovídala, snažíc se vzpomenouti na jméno nakladatele, „no — tam na Václavské náměstí."

„A kdy to bylo?" zblednuv a svěsiv poněkud hlavu ptal se Kvíčala.

„Před týdnem, dopoledne tu byl. Litoval. Hezký člověk je z něho."

„A šel tam?"

„Šel, ihned."

„A nevrátil se?"

„Ne. Možná, že jsem mu to špatně řekla. Janda, mně se zdá Janda jsem řekla, knihař."

„Já už tam totiž nejsem. Jsem jinde zaměstnán. Na Zlíchově, v továrně," promluvil se zřejmým zaradováním. „A kde on je? Neřekl nic?" ptal se živě.

„Počkejte," vzpomínala stařena, „když jsem mu řekla, že vás každý den čekám, napsal tu někde na papírek svou adressu. Bude prý asi tři neděle v Praze. Máte ho navštívit."

Povstala těžce a hledala ve výklenku mezi starými novinami a modlitebními knížkami, jichž měla několik. Kvíčala brzy se netrpělivě vrtěl.

„Kam jste to zastrčila?" ptal se podrážděně. „Což nevíte?"

„Nevím. Někam to přišlo .... ale kam, nevím. Takový papírek to byl. Kornout. Pytlíček od krupice. Jen tak tužkou to napsal. Hezky píše. Bože — kam pak jsem to dala?"

„A nespálila jste to?"

„Ne, to ne. Někam jsem to uložila," mluvila v zamyšlení obracejíc neohrabaně listy modlitební knihy. „Tu mívám peníze a všecko, co má cenu!"

„A vy jste ho poslala k Jandovi knihaři?" otázal se náhle. „Víte to jistě?"

„Tak nějak. Janda nebo Stoupa. Já už nevím. Knihař."

„A víte jistě, že jste řekla knihař?" ptal se se živým zájmem.

„To ano, to jistě. Knihař. Nebylo to dobře?"

„Bylo. Dobře."

Zakryl si dlaní oči. „Do nakladatelství se nedostal, díky Bohu. Co by mu byli řekli?" myslil si. „Díky Bohu, hledal marně. Ale rád bych s ním mluvil!" Posunul si čelo a nahlížel stařeně do výklenku. Táž netrpělivost jako prve se ho zmocnila.

„No co, ještě to nemáte?" otázal se. „Jak je to možná?"

„Nemám. Bůh ví, kde to je! Ale ztratit se to nemohlo. Až budu mít chvíli, prohledám celý byt."

Kvíčala slíbil, že za několik dní opět přijde. Stařena vyšla s ním až na chodbu, ačkoli sotva lezla. Chtělo se jí mnoho hovořiti. Sdělovala mu, že se jí často zdává o jeho matce a vyptávala se, jaký má byt a má-li prádlo v pořádku? Pozvedl ruku k její tváři. Povšimla si čistých jeho manšet a pokývala spokojeně hlavou. Když pak odcházel, hleděla za ním všecka uslzená.

„Co pak pláčete?" otázal se již se schodů, ohlédnuv se na ni.

„Vidíte, vidíte, slzy zdržet nemohu," řekla úplně již rozškytaná.

„Proč?"

„Sama nevím. Líto je mi vás . . . hrozně líto."

„Líto? A proč?"

„Špatně vypadáte, tuze špatně .... s Pánem Bohem, s Pánem Bohem!" řekla ještě vracejíc se do kuchyně.

Kvíčala sestupoval po schodech tiše, téměř po špičkách. Rty jeho se svíraly, oči vlhly. Vše, co zde zažil, slučovalo se v jediný celek, v mocný, uchvacující stesk, jenž neměl ani určitosti ani označení. Mařka, s níž se setkal v novoměstských sadech na lavičce, oddělovala tento divný svět minulosti jeho od nynějšího života a rostla v tuto chvíli před ním v titanské rozměry. „Má spása i má smrt!" zašeptal vystoupiv ze starého domu na ulici.

Pršelo. Studený větřík chvílemi proletěl ulicí. Kvíčala rozevřel deštník. Náhle stanul.

„A co by se stalo," prohodil hlasitě, „kdybych zavolal Mařku a řekl jí: Ženo, musím ti něco sděliti. Od prvního setkání jsem tě přelhával. Denně hromadil jsem před tebou nové a nové lži. Nejsem professorem, nedostudoval jsem. Byl jsem úředníkem v Sudově nakladatelství a a propustili mne!" Ve tváři i v očích jeho kmitl se zvláštní výraz, snad děsu snad zoufalosti, ale téměř současně rty se zasmály. „Co by se stalo?" pomyslil si a snažil se představiti si Mařku. Viděl ji zcela jasně, jakoby živou. Tvář její plna byla hrůzy a opovržení. Vztahovala proti němu ruce a skrývala hanbou tvář. „Ne — nikdy, nikdy se nesmím přiznat," zašeptal vážně a tvář jeho ztuhla na chvíli v masku jakéhosi odevzdání a malomoci.

Bylo mu v dešti nepříjemno. Zašel do dvorany hlavní pošty. Přecházel tu chvíli. Když se mu zdálo, že jej všichni pozorují, usedl, vyhledal v kapse papír a jal se psáti: „Milý příteli, stýskalo se mi po tobě, navštívím tě, těším se. Jen tobě jedinému chci se svěřit, jenom ty pochopíš. Tvůj upřímný nešťastný soudruh Jiřík." Povstal, složil papír a rozhlížel se. Ale i teď zdálo se mu, že jej všichni pozorují a zamračiv se odešel. Papír, aniž si uvědomil, co na něm napsal, roztrhal na drobno a po částkách zaházel do jízdní dráhy. Odebral se pak na státní nádraží a přecházel jeho dvoranou. Byly čtyři hodiny. Domů chtěl dojíti až po páté. Chvílemi postál u východu a pozoroval spěchající lidi. Vzpomněl si na Fialu, který tudy

denně chodívá. „S tím bych měl promluvit,“ napadlo jej. Zalekl se však čehosi, aniž si uvědomil čeho, a procházel se chvíli podle čekáren mezi odjíždějícím obecenstvem. Když pak se později vrátil ke vchodům dvorany, zahlédl tu stojícího, zmoklého Fialu, setřepávajícího vodu s čepice. Nesl cosi ve voskovaném plátně a pátral, prší-li méně či více. Chvátal asi, ale prudký dešť ho sem zahnal. Shledav, že prší stále hustěji, zadupal a jal se přecházeti.

V tu chvíli zahlédl Kvíčalu. Potřásl hlavou a vesele zablýskl očima.

„Nesu hodiny,“ zašeptal k němu, „koupil jsem je u starého mládence, oficiála. Zítra je prodám. Čeká na ně sedm kupců. Dvacet korun vydělám.“

„Jdou?“

„Jdou. Ale dalo mi to hledání, než jsem na ně přišel. A — víte — právě tam, kde by jich člověk nehledal. Náhodou. Tak obyčejně bývá. Starý mládenec. Ve výčepu jsme se sešli.“

„Je asi sem tam mezi lidem dost cenných věcí.“

„Ó jé!“ zvolal Fiala. „A jakých! Někdo ani neví, co má. Často i u chudých lidí naleznete drahou věc. Já taky zpravidla, kam přijdu, všecko lidem prohlédnu. Najdu-li něco — pomlčím. Jak by tušili, zle je. Hanět se to musí.“

„To mne nikdy nenapadlo,“ prohodil Kvíčala se zvláštním jakýmsi podivením ohlédnuv se po ženě s dítětem, jež vedle nich stanula.

„Co vás nenapadlo?“ povšimnuv si výrazu jeho tváře otázal se Fiala.

„No — všimnout si u lidí, mají-li něco drahocenného.“ (Pokračování.)

Růžena Svobodová:

KONVENCE.

(Pokračování.)

IV.

Juliana vrátila se do letohradu malou chvíli před příjezdem mužovým, který se navrátil v hodinu neobvyklou, uzamkl se ve své pracovně, aby uspořádal papíry, a sepsal závěť . . .

Oběd dal si přinésti do svého pokoje a nevyšel ani odpoledne, kdy se objevila v domě švagrová Mary.

Mary neměla doma pokoje a ať se již bude díti cokoli, chtěla býti na bojišti buď jako voják, nebo jako samaritánka.

Juliana přivítala nadšeně svou švagrovou. Bylo nutno promluviti s Formentinim, zasvětiti ho a poslati ho, aby sehrál lživou úlohu na rohu ulice Růžové.

Jakmile zlatník odejel do závodu, obě ženy vyšly.

Juliana zavedla švagrovou na opáčný konec města. Když vystoupily a došly až k řadě soukromých zahrad, rozkvétajících oranžovými květinami podzimními, poprosila Juliana Mary, aby zde posečkala; vytáhla klíč z kabelky, otevřela laťová dvířka zahradní a zmizela rychle v hustých a křivě se vinoucích pěšinkách. Pavilon na konci zahrady byl uzavřen, záclony spuštěny. Formentina tu ještě nebylo. Podívala se na hodinky. Jeho rychlík přijížděl ve čtyři hodiny. Kočárem tu býval za dvanáct minut. O páté hodině očekává ho zlatník ve středu města, na rohu ulice Růžové. Nyní minuly čtyři hodiny a dvacet minut. Formentini měl tu již čekati a nečekal. Paní Juliana neotevřela pavilonu; usedla na lavičku před ním. Slunce na ni svítilo a zahřívalo ji jemně. Pozorovala své bledé ruce a naslouchala zřetelným úderům vyplašeného srdce, a její podrážděný sluch chytal zvuky a toužil, aby se podobaly krokům skřípajícím na písku. Míjely minuty, pak desetiminuty. Formentini nepřicházel. Juliana vstala několikrát, popošla směrem ke brance, vrátila se.

Keře celé léto kvetoucího rubusu zachvěly se v občasném vydechnutí toulavého větru.

Juliana přišla podskočiti osud a odehnati smrt. Přišla smluviti s Formentinim tragickou frašku, kterou si vymyslila v nočních chvílích, mezitím co její vlasy šedivěly. Bojovala s hrůzou a zkusila to vysmáti se jí. Ale ten, který měl zachrastiti rolničkami do tváře, žádající si jí smrti, ten nepřicházel, a v její hrudi chvěl se ničemně prohraný život, který měl býti večer odevzdán a jehož jí bylo líto. Měla se rozloučiti se svým snědým, hubeným, smavým hošíkem, s bytostí, kterou milovala velice, ale která nenaplnila jejích tužeb. Želela všeho a vnořila-li se do svého života sebe hlouběji, nedovedla vypozorovati, kdy byla zrozena příčina strašných událostí, a nemohla nalézti, kde byla rozpředena černá nit, která se nyní

zavinula kolem jejího hrdla a která hrozila je proříznouti. Nevěděla ani koho, ani co by obvinila. Vzpomněla si na slova Maryina, že byla dána člověku práce a starost na cestu ze zahrady rajské a že musil každý zahynouti, kdo by byl nepřijal těchto krutých a ochranných darů. Domnívala se, že se bez nich obejde. A dnes večer, nesestoupí-li sama do mutné a kalné řeky velkoměstské, musí se vyznati ze všeho muži zlatníkovi, přijati smrt z jeho bílé, tučné, nenáviděné ruky a zahlédnouti ve chvíli umírání jeho ryšavou, odpornou hlavu.

Hodiny ukazovaly na pět hodin bez deseti minut.

Vrátka zaskřípala. Mladý, hubený a a jako chrt pružný světácký a usmívající se důstojník objevil se mezi keři a podivil se blesknÿm pohledem všemu: neotevřenému pavilonu, spuštěným záclonám, Julianě, která neodložila ani pláště ani klobouku a která ho vítala bez úsměvu, celému jejímu dnes ledabylému zevnějšku.

Přijal do své levé dlaně její chvějící se ruku a pokládaje ji na svoje rty, hledal pravou rukou klíč svůj od pavilonu. Domníval se, že jej Juliana zapomněla.

„Nehledej klíče!" řekla Juliana.

Chtěl svlékat rukavice.

„Nesvlékej jich!" řekla, „posaď se."

„Co se stalo?" zeptal se konečně udiveně.

„Muž otevřel včera tvůj list. Dozvěděl se z něho všechno!"

Formentini vyvýšil ramena a přes jeho oči přelétl stín úděsu. Bylo to nepříjemné a nepohodlné.

Muž musil zvěděti jiné místo schůzky, než bylo toto, oznamovala Juliana, poněvadž již o schůzce řeč byla. Čeká na něho nyní na rohu ulice Růžové, kterou si vymyslila. Zeptá se ho, komu náleží předložený dopis, neboť ona mu nalhala, že byl psán jiné ženě a on to musí opakovat.

„Nebudu lhát," odpověděl Formentini.

„Musíš!" přerušila ho Juliana.

„Nikoli, řeknu mu pravdu!"

„Nesmíš!"

„Není vyhnutí!"

„Zeptá se tě na čestné slovo," připojila sklíčeně Juliana.

„Nemohu zneužíti čestného slova!"

„Nezelžeš-li, zabiješ mého syna i mne!"

Formentini sklonil hlavu.

„Zapru to tedy. Ovšem, zítra musím kvitovat."

Bylo to stále totéž. Vzdá-li se své hodnosti, bude zřejmo, že se dopustil čehosi nečestného a všechno se tím prozradí. Nic se nezmění. Juliana umře jenom o den později. Její utrpení se jenom prodlouží.

Formentini stál se skloněnou hlavou a přemýšlel nervosně.

„Hráli jsme si se smrtí..." prozradily jeho rty.

Bylo třeba rychle se rozhodnouti. Zlatník již přecházel v této chvíli na rohu ulice Růžové. Juliana to tiše připomněla.

„Které ženě řekla jsi, že byl psán můj dopis?"

„Švagrové Mary!"

„Hra je smluvena?"

„Úplně!"

Juliana ho znova vybídla, aby pospíšil. Svůj život vložila do jeho ruky.

Zmizel za chvějícím se rubusem. Jeho kočár odšuměl. Naslouchala mu až dozněl.

Potom vyšla. Zapomněla zavříti zahradu. Vrátila se a zabolelo ji, když klíč hřbitovně a rezavě zaskřípal v zámku.

Ať tak, ať onak, zavírala tuto zahradu dnes naposledy.

V.

Mary vyšla jí vstříc. Juliana podala jí klíč. „Vezmi jej a zahoď jej do řeky!"

Mary přijala rozpačitě klíč.

Vracely se do města.

Juliana mluvila:

„Odevzdala jsem ti klíč. To mi dává právo pověděti ti, co si myslím. Tys mne odsuzovala vždycky a tys mne i dnes ráno krutě odsoudila. Ty jsi se domnívala, že člověk musí žíti na předpokladech neomylného osudu, ať se utvářily jakkoli. Tak soudí jenom ten nedaleko vidoucí, jehožto základy životní postaveny jsou šťastně a který nemá obraznosti, aby se vmyslil do útvaru druhého.

Chtěli jste ode mne, abych povýšila svůj sen, chtěli jste, abych pracovala, nebo abych četla; měla jsem vzkřísiti svoje blahobytem unavené srdce. Neuvážili jste, že povýšená duše, obohacené srdce byly by musily rozbíti o celá leta dříve svůj vonný žalář. Když se o mne muž můj ucházel, kdo z vás pamatoval na povýšení duše a na bohatství srdce? Oba jste cítili nutnost bohatství, neodkladnost přepychu, smysl blahobytu. Věděli jste, že jsem nebyla nikdy okouzlena tímto sňatkem, že jsem se dala k němu vašimi něžnými, nenápadnými přímluvami doprovoditi. Tehdy báli jste se neprovdané, chudobné sestry a nikdo jste nemyslil na moje srdce.

Vypravovala jsem vám často pohádku o vyslanci, o veliké karieře společenské, ale myslívala jsem na jiné věci.

Nemohla jsem čísti, osvobozovati se vnitřně, rozpínati křídla, když jsem zo-

tročena musila se dovolovati z domu, chvějíc se při tom jako služka, která chce vyjíti ve všední den.

Všechno, co ve mně žilo dobrého, ušlechtilého, co toužilo vykvésti, zjemniti se, nalézti výrazu, zniterněti, všechno to mne tížilo neplodností kamennou. Bála jsem se čísti. Dozvídala jsem se tam o vnitřní a vnější svobodě, o nových zušlechtěných lidských typech, o kolika nových sférách ženského vývoje, který šel mimo mne, o mužích, kteří jsou ženě bratry, učiteli spolu vytvářející její osobnost v duchovní jednotě, ve vědomém životě duše.

Věříš, kdybych byla četla, povyšovala v sobě to, co jsem násilně udupávala, že bych byla neodešla od muže již před lety?

I ta moje malá, měšťácká duše trpěla v domě a společnosti mužově. Co bych si byla počala, kdybych ji byla nechala rozkvésti? Kde bych byla našla, uzavřená světu, člověka, k němuž bych se byla chtěla přimknouti?

Nazvali jste všichni Formentina hejskem, prázdným panákem. Byl nejlepší z těch, které jste mi představili.

(Dokončení.)

Pokračování románu „Jeseň“ odkládáme do čísla příštího.

LITERATURA.

Q. M. Vyskočil: „*Vyznavači slunce.*“ Vyšlo ve Vilímkově knihovně (sv. 118) v Praze 1913 nákladem Jos. R. Vilímka. Stran 124 za 2 K. — Gabriella Preissová: „*Břízky.*“ Dvě novelly. Vyšlo ve XII. svazku Sebraných spisů autorčiných nákladem J. Ottovým v Praze 1913. Stran 188 za 2 K 40 h.

Řadím ty dvě literární novinky k sobě jen zcela náhodně, pouhou časovou příslušností, neboť nemají ani vnějších ani vnitřních příbuzných vztahů. První utkána je ze slunných poetických snů a vzdálených legend i pohádek života přes to, že je podložena moderním dějem realistickým, kdežto druhá je prostinkým odleskem pozorovaného života kresleného v základních rysech i v detailu s touže průhlednou a naivní prostosrdečností, která větší díl tvorby pí. Preissové tak živě vyznačuje. Lesní románek Vyskočilův, celou svou vahou opřený víc o dějovou romantiku a o poesii jejího přírodního prostředí než o přesné studium psychologické, je hodně vzdálen již po této stránce od práce české autorky, jejíž cena leží právě v psychologii. Poznamenávám také hned, že z obou povídek pí. Preissové mluvím kladně pouze o první, o „Dvojici břízek“, která vyplňuje ostatně téměř celou knihu. Kratičký obrázek druhý je pouhým nedopracovaným náčrtem, jehož zamýšlený účin je chabý právě svým uměleckým nedomyšlením.

Paní Preissová bývá nejmilejší tam, kde může líčiti prostou, nehlubokou a vášněmi nezrytou povahu své venkovské hrdinky anebo hrdinovu. Zde je ten případ. Taková milá, téměř kratochvilná venkovská selanka, upředená mezi dvojicí korutanských milenců, studentem Franem Kosarem a Antelkou Murnikovou, prostinkou venkovskou krasavicí. Ona — až do krajností oddaná, mírná, pohlížející na svého Frana jako na nového světce se svatozáří kol učené hlavy. A on — přemoudřelý a věčně reformující kazatel, dobrého srdce, ale trochu naivní a hloupoučký ve svém studentském sebevědomí. Jejich život je setkán ze samých tichých idyllek, jež vylíčiti uměla naše autorka velmi trefně právě po stránce jejich srdečnosti a milé prostoty, o niž jich neolupuje ani tehdy, kdy tichá venkovská idyllka nabývá ráznějšího obratu, a kdy mírné, důvěřivé oči Antelčiny se náhle vzrušeně rozevrou, zlekány ustydlou korrektností svého váženého přítele.

To lesní románek Vyskočilův, ač i on má vlastně idyllicky laděné prostředí, je už pln ukrytých vášní a zhoubných citových vírů. „Romantikem vášní“ by mohl být nazván autor této lemonnierovské fantasie, která tak trochu upomíná na silné scény „Adama a Evy“, nebo „Svěžího srdce lesa“, ale která byla napsána dávno dřív, než jsme byli v Čechách s oběma slavnými Lemonnierovými románky seznámeni. Vše je tu vášněmi neseno a také i motivováno: veliká láska toulavého Sylvana k lesům, jeho nezdolná náklonnost k černému démonickému zjevu baronky Tamonové, pekelná zrůdnost barončina a na konec i prudké vzájemné city mladé baronessy Jacinty a Sylvanova Viktora. Jako by šlo tu autorovi jen a jen o jejich mohutný projev, ať již je nutí vybíjeti se poetickým vzrušením krajinářským anebo živelnými, plamennými výbuchy masa a krve. O psychologii mu zrovna neběží — ta, jako v každé životní pohádce, ustupuje tu stranou. Vyskočilovi podařila se tu zejména některá místa mocného dramatického napětí (přicválání baronky Tamonové při štvanici ke srubu lesního muže) a svěžích obrazných líčení, z nichž k nejkrásnějším počítám pohřeb zastřeleného Sylvana pod korunu obrovského buku (str. 91). *Fr. Sekanina.*

Jan Klecanda: *„Maloměstský apoštol“*. Nakladatel J. R. Vilímek v Praze.

Autor nazval svou práci: Kus historie malého města a závěrem knihy prohlásil, že nepsal román. Protože však tuto práci podal rouchem románu jako dílo propagační, dlužno si všimnouti i struktury jak díla propagatorova, tak belletristy. Oba živly se prostupují, místy převládá propagator, místy belletrista, ale všude vážně a opravdově i ve fabuli i v provedení. Jako jest hrdina románu Václav Jarolímek obdařen všemi výtečnými vlastnostmi apoštola maloměsta, tak jeho otec, starosta Letňan, jest dobrý člověk a jako mnozí jiní přes starosvětské názory přístupen názorům novějším. Václav provádí to, k čemu radil Havlíček: aby nám to vlastenectví vlezlo i do rukou a do nohou, provádí i to, co vyřkl Palacký: svůj k svému. V dramaticky učleněném boji za hospodářské povznesení občanstva jsou sice některé figurky zkarrikovány, ale většina osob jest bystře přímo ze života odpozorována a zobrazena živě a neschází ani humor, který tu i tam prozařuje tak, jak v životě se objevuje: V situacích často belletrista podléhá propagatoru, vyskytne se místy pathos, ale děj přes to jest vyprávěn zajímavě. Celkem lze říci, že kniha tvoří dokument k české kulturní historii, a že najde svého čtenáře, neboť jest dobrou a zdravou lidovou četbou. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *„Nevolnice“*. Komedie o čtyřech dějstvích. Rusky napsal A. N. Ostrovskij. Přeložil Vincenc Červinka. Režisér Karel Mušek. Po prvé na Národním Divadle dne 13. června 1913.

„Nevolnice“ jsou komedií málo veselou a humornou — dle běžného pojetí. Veselost její jest zdušena, jaksi zakřiknuta, humor její jest skrytý, trpký a hořký. Pravý ruský humor s málo úsměvy a s tím větším hořem na dně duše v slzách ležícím. Jest v dusném ovzduší, postavách a životě jejich smutných perspektiv, úsměvný pak téměř jen v komických živlech komedie: v hospodyni a starém lokaji. „Nevolnice“, ač z posledního období Ostrovského (1824—1886), nejsou dílem bez závažných nedostatků. Netvoří jednotného celku zákonně rozvinujícího se děje a logicky vyvěrajících ze sebe scen, osnova dějová jest na mnohých místech přetrhána a přerušována podružnými scenami příliš do popředí vystupujícími, nedostatky tyto jsou však velikými přednostmi komedie plně vyváženy. Jest to zejména ostrá charakteristika postav, kresba a nálada ovzduší a hluboká pravdivost celkového díla, jež činí je tak cenným a významným.

Sehrány byly „Nevolnice“ velice krásně. Byla to zejména pí. M. Hübnerová, jež pro hospodyni Marfu našla opět zcela nový výraz a tony. Její výkon byl vskutku kabinetním kouskem hereckého umění. Pí. Eva Vrchlická vytvořila Evlalii velice šťastně. Talent její jest svěží, temperamentní a pružný, výrazové prostředky bohaté a budoucnost jistě sladí ještě hru její do všech detailů. Pí. R. Naskoová zdůraznila v Sofiji Sergějevně její dávné již vyrovnání s životem, bezstarostnou prohnanost a kamarádskou srdečnost zkušenější k nezkušené. Styrov p. R. Schlaghamera a Koblov p. K. Hašlera byly figurky krásně a promyšleně kreslené a ostře od sebe odlišené. Výborně založeným a hraným byl též Mulin p. R. Deyla. Miron Lipatyč byl sice dobře hrán, patří však do galerie známých sluhů p. K. Muška.

Režie upozornila na sebe jen příliš pomalým tempem hry.

Pan Vincenc Červinka velice pěkně přeložil „Nevolnice“ a rub divadelní cedule opatřil informativní a propracovanou statí o A. N. Ostrovském, jeho době a díle. Ať již z vlastního popudu, ať z cizí iniciativy ujal se překladu „Nevolnic“, vždy dlužno s díky kvitovati, že Ostrovskij, tvůrce novodobého ruského dramatu, nejslavnější a nejplodnější ruský dramatik, po 25 letech (posledně hrán na Národním Divadle r. 1888 jeho „Les“) byl opět uveden na naši zemskou scenu.

Tristan.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Takořka náhlý, zarmucující skon spisovatele Karla Rožka v podvečer 11. t. m. dal teprve nad hrobem podnět k upřímnému ocenění hojné a poctivé jeho práce, jakož i ke vzpomínkám na jeho srdečně přátelskou povahu. Nebyl z těch, kteří oslňovali leskem slova nebo odvážnou stavbou svých novellistických a románových skladeb, ale v jeho knihách a v celém jeho literárním podnikání shledávali jsme se vždy s něčím solidním, uvědoměle zakládaným a vždycky tíhnoucím k jakémus určitému a předem vybudovanému cíli. Neměl snad nikdy toho plného úspěchu, jakého by si byl zasloužil pro svou positivní a dobrou snahu, pro své šlechetné chtění. Neměl zrovna na růžích ustláno u nás, kde se význam literární práce měří víc podle moderních, z ciziny telegrafovaných formulek, než podle užitečných výsledků a podle instinktu prostého, zdravě založeného člověka. Neměl zrovna podněcujícího uznání tam, kde málokdy se béře v úvahu a kde často ani se přátelsky neuzná poctivá snaha prospěti dobru, není-li zrovna korunována korunou bezvadné dokonalosti a krásy. Již Rožkovo literární vystoupení počátkem nového století jako redaktora „Srdce“ mělo dobrý a uvědomělý program: seskupiti mladé spiso-

vatele pod vlajkou zdravého národního nazírání, obráceného k lidu (hlavně příspěvky Valáškovy, Otomarovy a j.). Sklon k povídce lidové u Rožka vždycky převládal nad sklony čistě literárními, a nebylo to jen v pozdějších románových a povídkových pracích (Rozsévači, Ze vsí a samot), nýbrž už i v Petru Sukovi, Zbytečném životě, v povídkových cyklech Propastmi duší a v Desíti povídkách o manželství a milování. I jeho dramata (Červ, Samotc horobné květy, Bílí ptáci...) vykazují prvky tohoto rázu, což není poznámka jsoucí pracím těm na úkor, neboť faktum bylo jen přirozeným důsledkem přirozeného založení autorova. Mnoho vděčných vzpomínek připoutáno zůstane také k Rožkově práci jakožto vydavatele Nerudy. Po několik let sbíral pilně a tiše všelickde roztroušený feuilletonní materiál našeho geniálního spisovatele, aby mohl být navázán na započatou záslužnou práci Quisovu a Herrmannovu. Nevíme, zda shledal tu vše a zda i tu nezasáhla smrt předčasně —: ale víme, že zůstalo-li cos ještě nezjištěno, je toho už pouhý malý zlomeček, který bude shromážděn hravě a brzy. — Budiž čest památce našeho pilného a poctivého kulturního pracovníka!

* Pondělní (16. t. m.) sedmdesáté narozeniny zasloužilého hudebního skladatele Jana Maláta oživují nám způsobem jistě velice sympatickým postavu muže ve všech vrstvách českého národa stejně zasloužilého jako populárního. Již od mládí lnul k české písni, a tato česká píseň, ať národní, ať umělá, stala se základem a devisou jeho celoživotní hudební dráhy. Je výborný theoretik i praktik vychovatelský, jak o tom svědčí s Fibichem vydaná Velká theoreticko-praktická škola pro klavír, dále školy pro housle, harmonium a j. Ale nejvlastnější a hojná jeho zásluha spočívá v bohaté práci skladatelské, v jeho drobných písních a pracích hudebních, jimiž pečoval zejména o hudební potřeby širších vrstev lidových, jimiž vzdělával lidový vkus, prohluboval zájem o národní zpěvánky, zušlechťoval a tříbil umělecké interesy našeho lidu. A tak jednak upravoval a výborně harmonisoval sbírky národních písní, jednak i samostatně komponoval v lidovém duchu. Nikdy nepřepínal svého nesporného nadání, zůstávaje vždy poctivě v jeho mezích, čímž se stal ještě sympatičtějším. Pro národní píseň měl již živě probuzený cit, ale i přísně vypěstěný intellekt. A proto jí nikdy nezneužíval, chtěje snad straniti požadavku líbivosti, nýbrž užíval jí zdravě a umělecky za podklad svého podnikání. Mnoho tím probudil ušlechtilých zájmů a mnoho vychoval. Již za to musíme mu v období jeho sedmdesátých narozenin vděčně a srdečně stisknouti ruku. —*n*—

* Na pondělí 16. t. m. připadlo šestisetleté jubileum narozenin slavného italského básníka a humanisty Giovanni Boccaccia, nesmrtelného tvůrce „Dekameronu“ a zakladatele italské novellistické prosy. Boccaccio byl nemanželský syn malého florentského kupce Bodi Chellino a mladé vznešené pařížské vdovy, která zemřela po synkově narození. Historikové kladou jeho narození do Paříže, ač není vyloučeno, že se narodil ve Florencii, kde strávil i útlé mládí, anebo v Certaldo, odkud pocházel otec. Důvěrný přítel Petrarcův, působil od r. 1348 jako diplomat ve Florencii, později v Neapoli, kde byl oblíbencem královny Johanny a princezny Marie (básník ji zvěčnil ve své rozkošné novelle „Fiametta“), od r. 1373 byl jmenován profesorem ve Florencii při nově zřízené stolici na počest památky Danteovy. Zemřel v Certaldo 21. prosince 1375. — Boccaccio náleží k nejslavnějším učencům své doby, k básníkům myšlenkově nejhlubším, nejduchaplnějším, formálně na svou dobu svrchovaně vyspělým. Vedle knih básnických (Teseide psaná oktávou, za jejíhož vynálezce se Boccaccio pokládá, Il Filostrato), vedle větších novell a románů (Fiametta, Filocopo, Ameto) a jiných (vědeckých) spisů je to zejména nesmrtelná sbírka jednoho sta drobnějších novell nazvaná Decamerone (řecký název, samým básníkem vymyšlený, znamená asi tolik jako: desítidenní dílo), do které pojal autor drobné literární drahokamy, svítící sice poněkud nápadným a vybízivým leskem smyslnosti a nedosti tajených vášní, ale která na druhé straně je výrazem neskonalého formálního půvabu italské řeči, nedostiženého až podnes bohatým rojem následovníků a napodobovatelů. Tato jediná kniha založila posmrtnou slávu podivuhodného Florenťana, osobně roztomilého, povahy měkké a vlídné, svrchovaně skromné a přátelské, který vedle jmenovaných děl zanechal i četné spisy latinské a bohatý kommentář Danta a jeho biografii. —*n*—

* V sobotu 14. t. m. zemřel v Bruselu slavný belgický romancier, dnes už i u nás dokonale známý Camille Lemonnier, rodák z Ixelles (* 1844), který na sebe v mládí upozornil několika vervními knihami a cykly kritickými a který, stav se novellistou a romancierem, postavil se rázem v čelo všem spisovatelům belgickým píšícím francouzsky. Lemonnier je plnokrevný naturalista, který svou překypující a robustní silou upomíná začasté na francouzského Zolu, ale který zase na druhé straně dovede býti podmanivým a hlubokým básníkem. Známe dnes v češtině šest, sedm knih účelně vybraných z pravé spousty asi půl sta románů a novellistických svazků (někdy také až i ku podivu konvenčních a umělecky pochybných) — a těchto několik knih nám jej vyznačuje plně

a sytě. Grandiosní Mužství s blízkými romány Ve svěžím srdci lesa a Adam a Eva vykládá nám o síle jeho animálně prudkých výbuchů uměleckých, líčí-li mohutnost vášní, ale promlouvá i o neskonalé jeho něze poetické a jemném pozorovacím daru. Sociálně podbarvený Upír, strhujícími pasážemi předčící Zolův Germinal, zastupuje jeho interesy o massu dělnou a vůbec o člověka práce. Belgický venkov zachycen je v Lemonnierově díle mohutnými a prudce nanášenými rysy (Mrtvý) plnými pravdivých postřehů a divné, zrovna umrtvující vůně země. Lemonnier zemřel takřka sedmdesátiletý. —n—

* Pamětní deska Františku Pravdovi, dílo St. Suchardy, odhalena 22. t. m. v Sušici na domě v Hrádku, kde náš povídkář žil a zemřel. O

* Nejmladší sestra Karla Havlíčka Borovského, paní Jana Pulmanová, která zemřela 6. t. m. v Bechyni, zanechala četné listy rodinné a rázu soukromého se vztahem k osobě Havlíčkově, mimo známou korrespondenci, životopiscům Havlíčkovým rozpůjčenou. Sbírka těchto dokumentů však nebyla posud uspořádána, a bude třeba věnovati jí největší pozornost. O

* Velká cena Francouzské Akademie za dílo sepsané prosou, 10 tisíc franků, která je nedělitelna, byla teprve po pátém hlasování udělena za dílo „Jean Christophe“ spisovateli Romainu Rollandovi, jenž o své práci řekl: „J'ai écrit la tragédie d'une génération qui va disparaitre“ (sepsal jsem tragedii generace, která právě mizí). O

* Ve Florencii zřídili „Museo Dantesco“, a nyní upravuje se budova pro sbírky se jménem autora Božské komedie souvisící v přestavěném paláci Arte della Lana, patřivším druhdy cechu soukenickému. Při restauraci paláce objeveny pozoruhodné fresky z XV. věku.

* Poláci ve Varšavě oslavili ročnici úmrtí spisovatele Boleslava Prusa zřízením zvláštní školy pro slabé a chorobné děti, za kterýmž účelem sebráno již 11 tisíc rublů. Uvádí se důvod ten, že Prus byl odpůrcem pomníkových oslav a budování pomníků nazýval neblahou horečkou pomníkovou. Náhrobek bude mu však přes to postaven. O

* Družstvo, které spravuje veřejnou knihovnu ve Varšavě, uveřejnilo výkaz své činnosti za r. 1912. Knihovna čítá 68.066 děl v 87.243 svazcích. Rozmnožena byla odkázanou knihovnou Boleslava Prusa. Kromě pol. denníků předkládá čtenářům 176 literárních a vědeckých časopisů, z nichž je 60 polských, 42 německých, 23 francouzských, 9 ruských, 4 anglické, 4 české, 2 italské a 2 esperantské. Jest tedy v tamní „Bibljotece publicznej“ skoro tolik českých časopisů liter. a vědeckých jako esperantských. O

* V květnovém čísle „Sovrem. Mir“ jsou otištěny dopisy Tolstého N. N. Strachovu svědčící, kdy L. N. Tolstoj se chystal napsati velký román ze života dekabristů, k němuž sbíral horlivě materiál. Některá místa z dopisů těch jsou zajímavá, tak na př. kdy praví, že „Slovanská hloupost bývala předpovědí vojny, ale hloupost nebývá nikdy v lidu nadarmo.“ V tomže dopise vyslovuje L. N. Tolstoj několik myšlenek, karakterisujících jeho tvorbu: „Byl bych hrdým na to, když přede mnou rozpačitě se omlouváte, že málo pracujete,“ píše Strachovu, „avšak v tom případě, že bych sám byl pracovitější, a zatím nikdo nezahálí tak, jako já. Čtu, ale ne mnoho, oči začínají bolet. A nepíši. Pravíte: proč se namáhat a nutit? Nač jste vyřkl takové slovo? Tuze dobře znám ten pocit, zvláště teď, za poslední doby. Všecko jako by bylo hotovo, jen napsati a splniti svou pozemskou povinnost a — zatím nedostává se ani za mák sebedůvěry, víry ve vážnost věci, nedostává se živelní energie, která se — vymysliti nedá. A proto nelze se namáhat, nelze se nutit. A začneš-li se nutit, budeš neskutečným a nepravdivým. A toho nám oběma nelze . . .“ *K. V. H.*

Zemřel 6. t. m. v Kyjevě ruský spisovatel četných románů Nik. Ed. Gejnce, nar. r. 1852. Z jeho prací vyšlo u nás několik drobnějších věcí a romány: „Kníže Tavridský“, „V poutech ženštiny“ a j. O

❖

Léčení podivné. Petr Voračický, měštěnín staroměstský, nemocen byl, naříkal si, že mu psotnice překáží, a šlak i sv. Valentina nemoc o něho se pokoušely. Dal zavolati tedy Annu, manželku Jíry podruha z Nového Města, aby ho hojila, a ta žabku zelenou kázala přinésti, na krk mu ji zavěsila i pytlíček nějaký dala, pak do sadu šla, všechna se svlékla a něco působila. Však nemocnému nebylo lépe, spíš časem hůř, a původ toho v léčení shledával. Pohnal proto Annu r. 1561 před radu staroměstskou, že když chtěla, hůře se míti musil a teskností veliké na něho šly, a když chtěla, tehdy se lépe měl, a žaloval, že i psu, chrtu jeho činila, že sobě rovně tak stýskal jako on sám a posavad schne. A konšelé zakázali Anně léčiti Petra i koho jiného takovými léky nenáležitými.
Archiv m. Prahy, rkp. č. 1235. *V. V.*

V Praze, dne 20. června 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

Co sám předvídáte! Nasytí se jí, opustí ji, a vy zase budete platiti. Třeba i úřad ho zase omrzí, uteče vám z úřadu, vrátí se ke starému bohémskému životu, a pak budete platiti oběma. Není tu zákonitého svazku, zákonité nutnosti, jak se sešli, tak se rozejdou. Zcela určitě považujte nynější stav pouze za prozatímní.“

„Ovšem, to se může státi!“ nenamítal rada. „Ale kdyby se to stalo, pak bych už neplatil, a nikdo by mne k tomu nedonutil.“

Doktor se shovívavě zasmál a poklepal mu na rameno.

„To je to, že vy budete pak zase platiti, jako kdyby se nic nestalo!“ pravil s úsměvem. „Buďte upřímným a doznejte to.“

„Jsou to příliš složité věci, uniká vám jich pravá podstata. Kdyby se změnily okolnosti, obživly by po případě i staré povinnosti. Příčiny a popudy se mění, a s nimi i člověk. Hladem bych jim nedal zahynouti, oba nesou mé jméno, nedopustil bych, aby to bylo pokáleno. Neodpustil bych, ale konal bych povinnost!“

Vzduch se po parném dnu nezvykle ochladil. Byla tma, když dorazili do města a rozcházeli se na náměstí.

Rada povečeřel, otevřel okno u jídelny a díval se na tichnoucí náměstí. Na temně modrém nebi jiskřily hvězdy.

— Klidno a pokojno mu bylo v duši.— Dobře, že se konečně vyzpovídal doktorovi! Nemohl odtrhnouti očí od ohvězděné oblohy! Jenom ona jediná je věčná, věčně nezměnitelná! Taková byla, když se na ni díval za letní noci jako student, takovou ji vídal jako zralý muž a taková je dosud, i dnes!

Věčně stejná, věčně krásná, nepomíjející. Tady z okna se na ni dívávali s nebožkou. Mladí a zdraví! Všedními starostmi zaslepení, netušili tenkrát, že u nich sedělo jejich lidské štěstí, pro všednost života nevěděli, že jiného štěstí není na světě. Stále nové štěstí čekali, ač jim stálo u hlav a rozpálená čela jim hladilo potají. Dychtivá mysl odnášela se jim tenkráte k nemožnostem. Člověk si štěstí hledá stále jinde, jenom ne v sobě.

Nemohl odtrhnouti očí od ohvězděné oblohy, nemohl! Kam to všecko zmizelo? Kam to zmizelo?

Náhle a zcela bez příčiny vynořil se mu z duše obraz nebožtíka děkana. Zdálo se mu, že jde starý pán drobnými, stařeckými krůčky po náměstí, jako kdyby se vracel z veliké procházky, jeho žlutý, chundelatý pes, za posledních let jeho života jeho věrný průvodce na procházkách, že vesele pobíhá před ním. Smyslový přelud to byl, vědomý klam! Ale obraz starého pána mu nešel z mysli. Krásné, modré oči starcovy usmívaly se na něho ze tmy.

Starý pán. — Tak byl vážen a oblíben ve městě, ale sotva se za ním zavřela země, jako kdyby ho tu nikdy nebylo! Jenom jemu se občas vracel do vzpomínek, jenom jemu! Ani doktor nikdy na něho nevzpomněl, nikdy se nezmínil, a přece bývali také dobří přátelé přes různost přesvědčení.

Radovi se zastesklo po starém životě na faře, po milých besedách a společnostech ve farním domě, vždy čistém, jako svátečním. Ten život už na faře přestal, definitivní nástupce děkanův byl samotář, nepřístupný, skoro asketický člověk, a nikdo o něm nevěděl, tak žil v ústraní. Styk s farou odumřel, přestal, jako mnoho přestalo. Hrob starého pána,

ničím neoznačený, zarostl už drnem. Zrovna jako nebožčin hrob!

Kam to všecko zmizelo? Kam se to podělo? — Kam se poděla jejich Běta, také o ní už není ani slechu. Kdyby jí byla Hedva nevylákala tenkráte k sobě, kdyby toho sňatku nebylo, byla by dosud u něho, nebyla by mu zanikla souvislost minulého života.

Lidé odcházejí, ztrácejí se, beze sledu mizejí. Zdánlivě bezvýznamní lidé a přece k srdci přirostlí.

Okolí se změnilo, za pět roků — a čím je pět roků v lidském životě? — tolik změn se událo! Už když ležel, ještě to vířilo jeho myslí. Tesknota mu zastírala usínání. Ale ráno probudil se s jasným snem v duši. Stál na konci lesa v travnatých místech, z nichž to zprudka páchlo mateřídouškou. Na polích do lesů vklíněných vlnila se dozrávající žita, z dálky se ozývala křepelka. Vůně a ticho visely ve vzduchu. Ó, jaká vůně! Jaké ticho! Ač to bylo všecko jenom sen, cítil je ještě, když se probudil.

Zdálo se mu, že mu v uších doznívá táhlé cvrčení cvrčků. Nadarmo se namáhal, aby se rozpomenul, kde ta místa jsou, odkud se mu octla v duši. Kde je viděl a kdy?

Namáhal se nadarmo, nerozpomenul se. Doktor ho už očekával, když vyšel časně ráno na náměstí. Krásný letní den byl, po chladné noci svěží jako utržené poupě z růžového keře.

„Snad byste neutíkal do kanceláře," oslovil ho doktor, „takový krásný den! Pojďte, projdeme se!"

Tentokráte neodporoval. Za chvíli byli za městem.

„Co byste tomu řekl, pane rado, kdybychom dnes prochodili celé dopoledne, kdybyste si vzal do dvanácti hodin dovolenou? Lidé jsou v polích, do kanceláře vám dnes nikdo nepáchne. Lidé mají lepší rozum než slavné úřady."

„Nevím, nevím!" odpovídal nejistě. „Obyčejně se vždy něco stane, když se člověk nadá nejméně."

„Nic se nestane! Pojďte!" rozhodl doktor jeho pochybnosti.

„Máme už těch slunných dnů na mále," pokračoval, když vykročili do polí, „člověk v našich letech nesmí už mnoho odkládati a otáleti! Přijde podzim a vyškrtne ho třeba z katalogu živých. Užívejme, dokud můžeme."

„Ale jenom tepla, doktore, jenom tepla!" pravil rada se smíchem.

„Vy už teď spravedlivě jako dědek! Dávno-li je tomu, ještě vámi čerti šili, běhal jste s kytičkou v knoflíkové dírce jako mladík. A teď se najednou poddáváte stáří."

„Pojďme k Labi."

„Třeba k Labi! Jen když se už nebojíte, že vám za vaši nepřítomnosti kancelista Pilous uteče s úředním paušálem."

„Stárnoucí člověk znenáhla ztrácí veškeru ambici," rozhovořil se rada, „je to bohužel smutná pravda, ale musím se k ní přiznati. Zlehkomyslněl jsem!"

„To je běh života!" pravil doktor. „Mne už také netěší prakse, jako mě těšívala! Něco mně povídá v hloubi duše, že už mám právo na odpočinek, a jak se jednou takové vědomí zahnízdí v člověku, je konec s ambicemi. Mně ovšem za ambici nikdo neplatí a nikdo mně za ni neodměňuje."

Kráčeli úzkou pěšinou mezi dozrávajícími žity, z nichž se modraly chrpy. Posečené louky voněly u klidně tekoucího Labe. Byl jim to oběma známý, hluboko do duše vtisknutý obraz. Vstoupili do světlého, listnatého lesa, hořícího svěží zelení, vyhřátého rozhořelým dopoledním sluncem. Sekáči odpočívali ve stínu na hrázi, kosy válely se vedle nich na trávě.

— A přece ještě nebylo pozdě! Nebylo! Nebylo! Krev se v nich obou zprudka rozproudila, příjemný pocit tělesné únavy rozložil se v jejich těle.

„Tohle je můj nejvyzkoušenější recept," pravil doktor, „když chce člověk dlouho žít, musí dlouho chodit. Ale s vnímavýma očima musí užívat mého receptu. Musí se radovat z přírody! Nesmí si nic dáti ujít, co se děje kolem něho, co mu kvete, bzučí, lítá a voní před nosem! Nesmí se poddávati stáří."

„Kdyby starostí nebylo! Kdyby mohl jenom choditi a nemusil seděti v kanceláři. Když pak přijdou takové věci, jaké se shrnuly na mě, pak je těžko bojovat se stářím!"

„Vy se s nimi příliš mazlíte, příliš se jim poddáváte. Sám si děláte starosti! Zkuste a odlučte se především od úřadu, žádejte do pense, a pak budeme chodit stále spolu a budeme si podle mého receptu prodlužovat život. Ale vám když se někdo zmíní o pensi, hned na něho spustíte zlostně, že musíte dosloužit ještě jednu kvinkvenálku. Vy úředníci jste všichni stejní. Vám je životem kvinkvenálka, pro ni obětujete všecko a hlavně zdraví."

„Kdybych byl sám, kdyby nebylo starostí, šel bych už dávno!" bránil se rada. „A konečně musím říci, že nemáte zcela pravdu. Kvinkvenálka jest jenom zevnější

efekt! Že člověk slouží, toho je příčinou potřeba práce. Vy také nechcete už zahálet!“

„Čekám jedině na vás. Až přestanete, přestanu také, a půjdu na odpočinek bez kvinkvenálky. Musím někoho míti, s kým bych běhal po polích a po lesích, sám bych civěl doma a mrzoutil bych!“

Od Labe, po jehož břehu volně kráčeli, zavíval do stínu doubravy příjemný chlad.

„Zahálet ještě nebudeme,“ pravil rada rozhodně, „ale polevíme si s prací! Odpočineme si a zase budeme dělati. Jako staří sekáči tam na hrázi.“

(Pokračování.)

Karel Horký:

MUSEUM CARNAVALET.

II. MANŽELÉ ROLANDOVI.

I oni měli širokou, bytelnou francouzskou postel,
v níž dobře se spí
a v níž se pokojně umře,
když přijde čas.

A přece za chladného jitra v listopadu,
když půl millionu širokých pařížských postelí
lehounce vzdychalo pod tíží manželskou,
byla již vzhůru paní Rolandová, žena ministra,
a svoje černé, dlouhé vlasy si česala
pro popraviště.
Pak sedla k stolku a ještě jednou zběžně přelítla
svoje memoiry, jež ovázala stužkou s vlasů.
Ty si nechala rozpuštěny,
neboť si zakládala na nich.
A ještě připsala v konec: „Opakuji,
co jsem řekla již. Žádné jiné viny nemám,
nežli že Marat, Robespierre se mi hnusili,
že nemohla jsem déle na to zřít,
jak svoboda je skvrněna zločiny.
Umírám, protože nemůže mne potřebovat vlast,
která upustila od svých zásad.
Svobodu jsem milovala víc než vše.
Vy víte, že v mých pokojích večer co večer
byl výkvět Francie.
Nejlepší přátelé svobody líbali moji ruku.
Jsem hrda na to.
A vy si na to jednou vzpomeňte.“

A na káru sedla s řiditelem tiskárny,
jenž cestou k popravišti se strachem chvěl.
Těšila ho srdečně a chtěla umřít první,
by mu ukázala, jak lehce se odchází.
Samson, kat, odpíral vyhovět,
řka, že příčí se to rozkazu.
Tu ho prosila, by dámě prosbu neodpíral,
je-li galantní. A Samson vyhověl.

V té době moudrý, vlídný Roland,
nejlepší revoluční ministr, jaký kdy byl,
šel v zamyšlení dlouhým stromořadím za Rouenem.

Byl sám, nikde nebylo nikoho
v tu studenou listopadovou noc.
Usedl pod strom a probodl se kordem,
jejž ukrytý měl v holi.
Tak našli ho, sedícího pod stromem,
se srdcem proťatým. A u pat list:
„Nemohu déle zůstat na zemi,
jež opustila svoje zásady
a jež se poskvrnila zločiny.“

Tak umřeli Lakedaimonští.
Čtyry míle za Rouenem to bylo,
daleko od Paříže.

Podobizny těch manželů
kynou na mne z rámů v museu.
On, usměvavý, klidný, rozšafný,
a ona milá, krásná. Dva portréty,
jež vyjímaly by se dobře nad postelí,
anebo v jídelně, kde jednou za rok
by se děti s kytičkami k sobě řadily
a gratulovaly k jmeninám neb narozeninám.
Pan ministr by řek' pár vlídných slov
a paní ministrová by dala přinést
smetanu zpěněnou a mandlové věnečky.
A večer rodičové by si ulehli
na širokou, manželskou postel francouzskou,
v níž spí se dobře. Paní pánovi
by oloupala hrušku před spaním
a usnuli by oba spokojeně,
jejich dech by předl svá vlákna blažená
vlahou tmou. A jedenkrát,
až jeden z manželů by umíral,
plakali by oba, za ruce vroucně by se drželi
a říkali by sobě: Vždyť se sejdeme —
Citron by voněl na stolku nočním
a léky šířily by konejšivé svoje aroma
přívětivým pokojem. Štěpina buková by hořela v krbu.
A duše neslyšně by ulétla,
takřka příjemně, jak bytůstka dětská
když z vyhřátého pokoje si vyjde bruslit,
opatřena dobře vším teplým.
Tak žije se a spí a umírá,
když je na to kdy.
Tenkrát nebylo kdy. Tenkrát rodil se nový svět
a Francie tančila carmagnolu.
Kdo chtěl věčně žít,
ten musil rychle žít.
A tak, manželé, zůstala neodestlána
vaše široká, pohodlná postel v ulici Saint-Jacques.
Marně čekala na vás v tu noc.
Byli jste příliš daleko od sebe.

Nad širým prostorem,
který rozprostírá se mezi Paříží a Rouenem,
válely se syré mlhy.

Vaše postel marně vás čekala,
manželé.

Ještě mnoho mladých lidí zahyne pro svobodu.
Zahynou pro ni mladí muži.
Zahynou pro ni i dívky.
Ale manželé nikdy.
Vy jste byli první a poslední,
kteří měli kdy.
A tušení mi praví, že milovali jste se z hlubokosti,
víc než Pavel a Virginie,
víc než Filemon a Baucis,
víc než bratr a sestra,
víc nežli moře a luna.
Vaše srdce vzňala se v požáru starého světa
a vaše snubní prsteny leží roztaveny v jeho popele,
slity ve zlatý amulet manželství,
který nikdo nikdy nenajde.

III. ROBESPIERROVY VLASY.

Věře Dürichové.

Byl první máj, byl lásky čas,
a já jsem stál, a stál jsem zas
v té truchlé musejní síni.
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
Robespierre — a tvůj vlas
tam ležel v skříni.

Na starý zlatý medailon
se dívá lidí milion —
i já se sehnul a díval.
V chomáčku spaly spleteny
mdlé vlasy, odstín slaměný.
Byl máj. Pták zpíval.

Pták zpíval v třídě Rivoli.
A zde spí mrtvé údolí —
museum — prach — mrtvé slovo —
Byl první máj, a pod květy
tvé vlasy spaly proklety,
strašidlo psovo!

U nízké černé vitriny
jak u neškodné zdechliny
se lidé kupili v shluku.
Kdo dotkl se, ten odtáh' prst.
Kdo viděl vlas, ten řek': „Psí srst."
A utřel ruku.

Přišli a přešli. Zmlkla síň.
Prasklo cos. Vzdychla černá skříň.
Dozorce zíval. Pták zpíval.
Májové slunce! Bílý jas
skanul na žlutý, spící vlas,
krev s něho smýval.

Byl lásky čas, byl lásky sen,
a Marat, doktor Guillotin
hleděli s úsměvem z rytin.
Spukřelé píky z Bastilly
v slunci se leskly, svítily
jak břízky z mýtin.

Na Voltairově křesle, slyš,
se blahem pohnul sešlý plyš,
pár molů z podušky vzlétlo.
Ça ira! Vzlétli, letěli
a pářili se veseli —
Museum kvetlo.

Vyšlo již všecko z kukly své?
Ubohý vrahu, vlasy tvé
bázlivě váhaly chvíli.
Leč byl tak krásný první máj!
I ony plaše vešly v ráj —
a zazářily.

Zažloutlá kadeř (fádní tón),
zamčená v starý medailon,
nejčistším zlatem se zdála.
Na slunci hřál se věneček.
Hebounké vlásky. Děcka vděk.
Skříň tiše štkala.

Dva prostí lidé, žena, muž,
tiskli se ke sklu dlouho už
a tichem slova se schvěla:
„Takové vlasy Márinka,
když ještě byla malinká,
takové měla . . .“

Jaký to hlas! Jak vlídný hlas!
Hlas odpuštění! Máje čas!
Vrahu, i tvůj květen přišel!
Byl první máj, byl lásky čas,
hrdliččin zval ku lásce hlas —
a tys jej slyšel.

Pokojnou bělí svítil sál.
Troud kvetl, prach voněl, rez plál.
Tvůj prach se k životu křísil.
S nějakou dálnou Márinkou,
s nějakou malou vzpomínkou
se vděčně mísil.

Emil Tréval:

ÚTOK ŽIVOTA.

(Dokončení.)

Proč lekala se najednou jistoty? Včera byla jí myšlenka na shledání se s Erou zelenou nadějí, volala k sobě — a dnes?

Oči jí zvlhly. Promnula je a osušila. Na západě objevilo se cos podivného. Paprsky sluneční byly nestejné, byly světlé a také černé. Skutečné paprsky tušové barvy, temné. A tyto právě byly nejmohutnější a nevyzařovaly vlastně, ale jako by se vlévaly z nekonečného obzoru do slunce, jako by z klínu tmy sahala dlouhá ramena po skvělé kouli, aby ji vyrvala oceánu a vymrštila ji někam do nezměrných dálek, aby ovládla tma, chlad a klid na zemi.

Ale což, bylo by to vskutku tak velkou pohromou? Býti beze slunce, bez ruchu, bez nepokoje?

Tma! Smrt! Klid!

Pohlédla znovu k západu — světelný přelud zatím zmizel.

I ona vrátí se do světa jako slunce, ale s přerušenými paprsky. A svítiti bude cize, temně.

Co vůbec chce na světě?

Těch pět roků jako by nežila. Vypadla z řady a ta se semkla zase, semkla pevně. A vše šlo ku předu přes ni, ležící, život nestál. Musila by povstati, ozvati se, klestiti si místo v tlumu, odstrkovati jiné, dobývati si znovu kousek nebe nad hlavou, doušek vzduchu.

Místo podle Ery! Místečko na slunci!

Ale není možno, aby už nežil s jinou. Jak Eru zná, tož žije a jejího návratu si nepřeje.

Nezbude než bojovati s životem, se světem. Vždyť není možno, aby byl boj naprosto beznadějný, vždyť Era ji miloval pravou láskou, nejlepší, které byla povaha jeho schopna. Jeho láska je pouze zastíněna jiným tělesem, jež mu v cestu přišlo, ale nezhasla.

Tedy bojovati! Ale má k tomu dosti sil? Již jest osudné uvažovati tam, kde už má býti rozhodnuto. Překoná ona, boji už odvyklá, první líté nápory nepřítele, ona na nejistých nohou, kdy bude se cítiti břemenem, nemilým vetřelcem, překvapením, s nímž už dávno Era nepočítal?

Napřed by ji z povinnosti trpěl, ale ošklivila by se mu a on jí! Znala onu trýznivou závist nemocného k osobě zdravé, byť i milé. A znala též přirozený odpor všeho živého k rozkladu. Odpor plamene k vodě.

A jaké oběti schopna byla jeho láska? Láska ješitníka, sebezbožňovatele? Je oč státi? Má býti otrokyní jeho otrokyň? K otci a maceše by za nic nešla. Mohla by animálně žíti, ale nechce. Nikoli, pane doktore Brousku, za takový život děkuji!

Již nyní pomyšlením na Inu — a když ne Ina, byla to jiná husička — zakoušela ponižující muka malomocné, stařecké žárlivosti. Pekelná muka. Byla sestárlá, ošklivá.

A bude-li Era velkomyslný, tím hůře! Pro jeho tajné perfidie — on vždy myslil, že ona nic nevidí — tisíce omluv najdou muži i ženy. Není divu, při takové ženě! řeknou. Její vina, proč byla pět roků mrtva? Jest až neslušno vraceti se do života, který ji už dávno ze stáda svého vymýtil. Proč to učinila?

Mrtva! Ano, a což on? Jakým právem, miluje ji — zůstal živ bez ní? Již jednou se vraždil pro menší věc.

A lítost jeho byla přece nade všecky boly! Srdce puká také hořem! Navštěvoval ji aspoň? Nepamatovala se. Snad ho k ní nepustili. Byla hnusná, ne hned, ale později.

Návaly temných a světlých myšlenek, zoufalství a naděje polévaly ji horkými a ledovými sprchami. Nedovedla chtíti, a nemohla rovněž resignovati.

Era na to přece musil mysliti, že se mu žena uzdraví. Ona, kdyby lékaři nad ním stokráte vyslovili se beznadějně, nevzala by si právo Eru opustiti. Ani on nesměl. Proč k ní nepřišel?

Co by ona činila? Vzala by ho domů? Snad. Ošklivé, trapné, ale pravdivé „snad".

Což když nežije? Ale Era žije! Cítila by to v dřeni své bytosti, kdyby byl mrtev. A právě z té jistoty šla na ni úzkost, ze smrti vanul by tupý klid.

Objeví se před ním, vypluje před ním jako mlok z podzemních vod. Hrůzu vzbudí, ale žádnou lásku.

V očích muže mění se láska nehezké ženy v grotesku a něha v mlsnost, touha ve výbuch manie, dotek v choutku. Co u zdravé, krásné ženy je přirozeně pikantní, zvrhá se od nehezké v nestoudnost. Nemoc je strašným škůdcem lásky.

Vrátí-li se, bude osamocena, jako v širé poušti, bez duše upřímné. — Proč jen k ní nepřišel?

Uhodila se pěstí ze vší síly do čela, až se jí podlomila kolena a slzy vyhrkly.

Na nebi pluly mráčky. Kam táhly? Zda se ještě jednou vrátí? I ona byla mrakem nad Erovým životem, odplynula a nemá práva se vraceti. A což kdyby on v zázračné intuici své pochopil, jakým darem básníkovi je neštěstí!? Jak probouzí skryté prameny myšlenek, citů i snah? . . .

Ale nikoli! Ty mrtvá lež a nevstávej! A přece se chce žíti! Ach, proč jen nepřišel!

Z hloubi země zazvučelo to ozvukem včerejška, teskným, hlubokým: „Máš právo na život a právo to předchází všecky ostatní ohledy."

Těžce žíti, lépe než nežíti!

Hlas života volal, útočil, ale už nepřesvědčoval. Nezdolná síla jeho byla zlomena.

A přece byla osudem zkrácena, připravena o nejlepší období života. Co ztrácíme, zdá se nám vždy nejlepším.

A každý na to přece vezme ohled!

Jako by z měsíce přišla, nejinak se bude dívati na svět. Ale ne dlouho. Vžije se zase, vždyť život je tak prázdný! Zůstane malá mezera — v hlavě a to se přikryje, třeba vlásenkou.

A zase chladná chapadla mořské medusy přissávala se k šíji a páteři, až nervy smršťovaly se k obraně.

Ne již k obraně proti útoku, ale napínaly se už k protiútoku. A síly k tomuto přibývalo.

Ven z temné nečinnosti, která znamená smrt!

Nikoli! Není svalů k zápasu, ani chuti, ani výhledů na cenu zápasu. Její procitnutí bylo omylem. Bylo předčasným narozením z lůna pramáteře, narozením na nepravém světě. Ona neměla už býti člověkem!

Klid! Jen klid!

Kéž toho rychle dosáhne! Po chladu prožehl ji oheň. Celé hnízdo ohnivých dešťovek rozlezlo se jí po hlavě.

Strašné bolesti! Ječela by, skučela, svíjela se! Kam, ach, utéci? Kleté procitnutí! Procitnutí k mukám. Z mrtvých vstání je něco tak nepřirozeného, jako naroditi se dospělým a scvrkati se na nemluvně. Cítila, že i její obličej nabývá bezvýraznosti novorozence.

Proč chtěla včera žíti? Jaká vůle na ni zaútočila? Což lze bydliti ve zříceninách? Spoléhala na zpuchřelost, počítala s nemožnostmi.

Kdo chce žíti, uměj se přizpůsobiti!

Ona však už pozbyla schopnosti té a proto se už nevrátí, proto útok života vyšel na prázdno, bez odezvy. Rána do vody.

Myšlenky — dešťovky se zauzlovaly, život se zaplétal, mátl do nepochopitelnosti. Jaká muka! Oči jí vystupovaly a zuby jako by někdo klínem vypačoval, jeden po druhém. Kriste Ježíši!

Jak mnoho člověk vydrží!

Vysulo se odkudsi vojsko s praporem a trubačem. Prapor vlál do života, do útoku a trubač troubil ze srdce plného touhy.

Strašný vítr se zdvihl. Jako by nebyla jen plamének, který snadno zhasíná, ale mocnou výhní, která dutím jen jasněji se rozdmychuje.

Proč opouštěla svou útulnou tmu? Teplou, klidnou. Neuposlechla hlasu jejího, vstala, vystoupila z ní nevděčně.

Co jí scházelo? Žádné bolesti, žádné rozpomínky, žádný cit, ani vědomí. Jen temné vlnění, rozplývání, ani radost, ani žal, ani vědomí dne a noci — sladké, blahodárné nic . . . vůně temných, rosících se květů.

Něžná, měkká náruč nebytí.

Sestro smrti k tobě jediné je návrat možný, návrat žádoucí.

A již se blížila. Cítila to úlevou, úkojem veškeré strázně, prosvítáním všech věcí, jejichž temnost a neprostupnost ji svírala. Vše vůkol průhlednělo i čelo její zmizelo i záhlaví, odtělesnilo se do lehkosti, necitlivosti, do neexistence.

Dívala se klidně, jak prchá z ní vše, co zvala životem a co bylo strázní, odvíjelo se to od ní jako pásky od zraněného údu, odsunovalo se hladce jako vlak když odjíždí. Pomalu, čím vzdálenější, tím zdánlivě zdlouhavější jízda, až vlak se zastaví na obzoru jako tečka, aby v příštím okamžiku zmizel.

Do čichu začpěl kyselý kouř, zasvěděl sypký popel. Vítala je jako staré známé, kteří vraceli se do vrátnice věčného tajemna. Napřáhla jim ruku vstříc, co druhou zbavovala se zbytků toho, po čem dříve toužila. Odstrkovala to mocně, celou silou své padající duše.

Nyní bleskla naposled do šera Erova tvář, jeho oči. Vábilo a blížilo se to. Ale jiná tvář, lebka s důlky místo očí přispěla na pomoc. Obě hlavy se střetly, splynuly v jedinou, život ve smrt.

A popel stále a hustě padal a usazoval se vrstvou stále silnější. Věděla, že za čas i tělo její změní se v modravou, kamennou sochu a potom v prsť, že z ní vzklíčí semena rozkvetou rostliny a kořeny jejich rušiti budou poslední sledy její podstaty, že popelem svým zasnoubí se se zemí a květem dívati se bude na slunce, jaro, život.

Měkce to zaklepalo. Smrt! Vstupte! Vchází nejkrásnější slib života a přináší v náručí klid a blaho. Konec všemu dobru i zlu a především konec utrpení, protože i konec tomu, čím trpíme.

Všecko zlo je konečné. Vyčerpává duši i tělo. Ale něco zbývá, co se nevyčerpává a to je nutně dobré. Život unavuje, proto není dobrý, smrt ještě nikoho neunavila.

Černé chmýří padá — uléhá tiše — uléhá měkce. Tmy se valí — troudy poletují — blíží se neproniknutelno.

Tělo choulí se jako uplakané dítě do náruče mateřské — tak důvěrně, tak sladce. — Jen žádný pohyb! Z každého hnutí jde zima . . .

Blbé vzdechy — skřeky z okolí — to ruší — bude dobře zacpati si uši. S Bohem, sestry! —

„Milostpaní!" volala Karlička odkudsi.

„Proč jen on nepřišel?!"

„Kdo pak, milostpaní?"

„On — Era — můj muž!"

„Jak pak mohl přijíti, když nemohl? Vždyť je dávno nebožtík! Ale pustějí mé rameno! To jsou drápy jako orla! Což to nevěděli? Už dávno je mrtev — — oběsil se — — no tak — už je to venku! To z toho mají!"

Při ranní visitě hlásila paní Truncová, že paní Romana Jírová je už zase „v tom".

Lékaři přistoupili rychle k loži, pod jehož pokryvkou rýsovala se neurčitě lidská postava.

Vytáhli pokryvku z pod hlavy. Idiotka ležela tu zrovna tak jako před třemi dny s pevně zamčenými víčky. Z uší trčely jí úlomky sirek.

„Tristis mortis imago!" řekl ředitel. „Mrtvola duše."

„Milostpaní!" zavolal dr. Brousek.

Ale idiotka se nehnula, neodpověděla.

„Kdy do toho stavu zase upadla?" tázal se dr. Brousek.

„Včera večer, odvedly jsme ji ze zahrady už takovou. Svalila se nám z čista jasna do trávy. A od té doby nemluví a necítí."

Ředitel pak krčil rameny a prohodil k doktoru Brouskovi:

„Chtěl jsem už psáti otci — a zatím —"

Nedopověděl, jen mávl rukou, přistupuje k jiným nemocným.

„Budeme ji zase krmit a čistit?" tázala se paní Truncová a v hlasu jejím bylo rozhořčení.

„To asi jistě," řekl opatrný ředitel.

„S Bohem, paní Romano Jírová!" zavolal dr. Brousek, odcházeje za ředitelem.

Idiotka popadla pokryvku a přetáhla si ji přes hlavu.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Růžena Svobodová:

KONVENCE.

(Dokončení.)

Nepotřebovala jsem se „eroticky vyžít". Nikoli; nelze však žíti život úplně bez radosti a já jej žila. Ráno nechtělo se mi oči otevříti a srdce mi přetékalo hořkostí, že ještě žiji, že musím znova prožiti den, uviděti zlatníkovu ryšavou hlavu, cítiti jeho vládnoucí, pánovitou ruku, naslouchati jeho samolibým slovům: „Počkej, až co já řeknu, nepleť se do toho, až j á to zařídím!"

Nevím, jaký bude Formentini manžel a není mi toho třeba věděti, ale milenec byl pozorný, úsměvný a dal mi těch několik hodin štěstí, jichž je člověku třeba, aby se nezalknul v dusnu života.

Já jsem teplá bytost a je mi třeba tepla, vzájemnosti bez panovačnosti, jemnosti duševní, něžnosti a náklonnosti. Leta jsem to v sobě dusila, schválně se vám jiná jevila, abych se smyšlené masce připodobnila, ale nadarmo.

Chtěli jste na mně, abych pracovala. Práce musí mít vnitřní smysl, ethické posvěcení, musí být účelná, musím jí někomu nebo něčemu sloužiti. Práce, která je nenutná, nemůže udržeti člověka a nésti ho. Mohla jsem šíti si růžičky na podvazky, hráti si s krajkovými límečky. Nač bych to dělala, když jsem to mohla koupiti, zaplatiti tím práci chudých dívek, odměniti část jejich únavy, jejich mladé svěžesti, která ulpěla na růžovém hedvábí, jímž se bude krášliti jiná žena?

Žila jsem v nádheře a měla jsem na vybranou žíti tak rostlinně, jak jsem žila, a nalézti si milence; anebo mysliti a znenáviděti si všechno, co mne obklopovalo, uvědomiti si strašný nepořádek, šílenou nespravedlivost světa, zděsiti se všech věcí, jež mně přinášely teplo, pohodlí, přepych, cítiti únavu tisíců, zničené zdraví a smrtelnou mdlobu těch, kteří vyrobili cihly na náš dům, kteří dobyli sta centů uhlí ve tmě a hrůze pozemské, aby ho vyhřáli. Nemohla jsem si nepředstaviti žár vysokých pecí, dusný prach vápenek, nemohla jsem necítiti opar slzí, mdlobu znavenosti a oprávněnost kleteb, která lpěla na všem.

Člověk může žíti jenom v opojení, tak, aby přehlušil sama sebe, nebo v úplném uvědomění sebe.

Život se zlatníkem, v úctě jeho ke starým řádům rodinným, ve věrnosti k tomu, več jsem nevěřila, jsem žíti nemohla. Zvolila jsem ten tvar životní, který se vám mohl příčiti nejméně, stavěla jsem se sama proti svému vnitřnímu vzrůstu, proti svojí neměnnosti, stavěla jsem se proti novým světům, tvořícím se ve mně. Provinila-li jsem se proti komu, provinila jsem se proti sobě samé.

Odevzdala jsem ti klíč od zahrady své rozkoše. Znamená to, že jsem ji opustila, nikoli abych dále otročila v harému zlatníkově, ale proto, abych se zúčastnila svobody své vlastní duše.

Umírat pro lásku k Formentinimu, obětovat pro ni život drahého dítěte, zdálo se mi zbytečné. Proto jsem tě poprosila o svůj život. Získám-li ho, zvědomím ho a povýším ho jistě. To jsem ti chtěla říci! Se zlatníkem živa však nebudu a s vámi rovněž ne!"

Mary kývala hlavou. Juliana ji překvapila. Vyletěla ze své kukly a svítila proměňavými křídly.

VI.

Zlatník přecházel již dvacet minut kolem rohu ulice Růžové, když zastavil opodál kočár, z něhož vystoupil Formentini, snaže se neviděti muže své milenky a pátraje zdánlivě po komsi až v ulici postranní.

Zlatník, vyrůstaje ještě jaksi a v rozrušení zapomínaje svého obyčejného kroku, houpal se v chůzi, vystupuje proti své vůli při každém kroku na špičky, nadešel mladému důstojníku, zastavil ho a hned mezi nimi rozpředla se tato moudrá rozmluva:

„Na koho tu čekáte, osvícenosti?" zeptal se ho drze a posměšně.

„Na koho čekám? Ano, já tu skutečně na někoho čekám!"

„Máte pět minut času pro mne?"

„Ano mám, ale vlastně nemám! Mám zde totiž schůzku!"

„Nuže dáma, na kterou čekáte, nepřijde!"

„Jak to, že nepřijde?"

„Prosím, nepřetvařujte se!"

Formentini vyslovil názor, že ho nemá kdo poučovat a hlavně že mu nezbývá času k těmto rozmluvám.

Zlatník počal tedy stručně:

„Pane, abychom neotáleli, vy jste psal dopis mé ženě!

„Poslal jsem dopis na její adresu, ten však nenáležel jí!"

„Komu patřil?"

„Nemůžete přece žádati, abych prozradil její jméno."

„Já vím, komu jste psal!"

„Jak to můžete vědět?"

„Dáma ta mi to dnes sama napsala!" odpověděl zlatník vítězně a zamával Formentinimu [dopisem Maryiným před samýma očima. Formentini ukázal se býti dobrým hercem. Strhl ruku zlatníkovu a požádal ho, aby mu na čestné slovo přislíbil, že nikdy nikomu neprozradí jméno ženino.

Zlatník přislíbil, ale pod jistými podmínkami, slíbí-li mu a zaváže-li se mu čestným slovem, že s ní všechny styky přeruší.

Důstojník mu nedal ani domluviti, tak chvatně a upřímně se zapřísahal a vyvolal tím na tváři manžela své milé úsměv spokojený.

„Není to opatrné, ovšem,“ přátelsky a osvobozeně radil mu zlatník. „Není to dost prozíravé, vkládati do obálky list nezapečetěný a neopatřený adresou Maryinou!“

Formentini se rozesmál a poděkoval za přátelskou moudrost. Nikdy se již takové pošetilé neopatrnosti nedopustí. Je mu líto, že připravil nevinné rodině zlatníkově ošklivý den.

I zlatník cítil, že musí odprositi ženu a konečně také omluviti se švagrové. A nejenom švagrové. Je třeba také omluviti se jemu, že mu svou zvídavostí a podezíravostí pokazil dostaveníčko!

Oba muži se rozveselili. Potřásli si přátelsky rukama a vrátili se společně v nejlepší náladě do města. Zlatník se občas ve veselém rozhovoru zavěsil i do lokte důstojníkova.

Když Juliana s Mary projížděly hlavní ulicí, spatřily oba pány kráčeti v příjemném rozhovoru a usmívati se.

VII.

Mary vrátila se s Julianou do svého bytu. Juliana požádala jí, aby si směla u ní odpočinouti po hrozné noci a po trapném dni, ale aby jí neprozradila zlatníkovi, kdyby sem zašel.

Mary počkala, až Juliana se utiší, a opustila ji, až když ulehla s víčkama polopřivřenýma a se zrakem ničeho si nežádajícím od vnějšího světa.

Ukryla ji jemnou růžovou houní, stáhla záclony, pohladila její rameno a její ruku, rýsující se pod pokryvkou. „Spi, spi, ubohé srdce!“ myslila si s podivující se něhou.

V mužově pokoji čekal na ni Julianin muž.

Přišel se Mary omluviti za svoji výbušnost a za svoje drsné mravy. Mary pohlédla na něho, a zdál se jí odporný a střízlivý; soudila ho náhle, což nikdy do dneška nečinila. Pochopila, že to bylo schema, jež přijala za svůj názor! Všichni vždycky tvrdili o zlatníkovi, že je dobrý, šlechetný, mužný, neskrblický, a ona se spokojila tímto soudem. Dnes tu stál před ní nový člověk; bylo nutno ho pochopiti a posouditi.

Pohlédla mu do modrých, jako plujících očí. Zářily soběstačností, upokojením, vítězstvím. Přišel se omluviti Mary, že ji připravil o milence. Mínil, že takových hochů bude asi u pluku více, přes to že Formentini je rozkošný, a že zcela chápal její jemný vkus. Požádal ho vzájemnými sliby, aby přerušil všechny styky s Mary, neboť zlatník by se nadále nemohl stýkati přátelsky s jejím mužem a neposmívati se mu.

Mary zakryla si tvář.

„Stydím se před vámi!“ řekla mu.

„Nestyďte se, Mary!“ pronesl otcovsky, usedaje bohatýrsky do křesla. „Nejde to jinak. Dnes každá elegantní žena má nějaký liaison. Poznal jsem to jako svobodný muž z vlastní zkušenosti. Proto jsem tak zopatrněl a proto svoji ženu střežím!“ dokončil cynicky.

Mary otevírala udiveně černomodré oči. Poučilť zlatník nezkušenou ženu.

Chtěla mu říci řadu věcí, ale mlčela. Nepřišla ještě chvíle, ale poví mu je vítězně, až přijde.

Když odešel a vrátila se tiše po kobercích do ložnice k lůžku Julianinu, našla ji spící. Černá přadena hedvábných vlasů ovíjela její ušlechtilou hlavu a prozrazovaly bledost jejích skrání. Oddychovala nehluboce a občas trhla sebou a vzlykla tichounce.

Mary usedla do křesla, hleděla na ni a přislibovala jí nezkřížiti ničím její posvátné cesty.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Nenáleželo to k vašemu zaměstnání. Já mám oči všude a skoupím všecko. Tuhle jsem koupil za pět halířů obraz.“

„Nosíte i stará struhadla a kování od tobolek —“

„Ano, všecko,“ zasmál se Fiala, „protože všechno na světě se může upotřebit. Do všeho dal člověk důvtip a práci. Každý ten předmět — dokud se nepromění v hmotu, z které povstal, částku této lidské práce v sobě má, a je proto cenným. Rozuměl jste?“

„Nerozuměl, ale na tom nesejde. Je to divné.“

„Co je divné?“

„Že jsem si nikde nevšiml, co kdo má. Stará Pešková, u které jsem bydlil, jistě

by leccos shledala. Pamatuji se, že má mnoho porculánu a cínové konvice."
„Kde bydlí?" otázal se Fiala živě dotknuv se lehce ruky Kvíčalovy.
„Já se tam sám podívám."
„Vy sám?" prohodil obchodník zklamaně, ale okamžitě se usmál a dodal: „Dobrá, a povězte mi potom. Já to od vás všechno převezmu."
„S výdělkem?"
„No, jak se dá a co to bude. Napřed nemohu nic slibovat."
„Dobrá. Zítra k ní půjdu a seberu, co má!" zasmál se Kvíčala, jakoby žertem, a podívav se pojednou Fialovi do černých očí, podotkl nepevným, zcela plachým hlasem: „A kde že vy bydlíte? Kde bych vás nalezl?"
Fiala chvíli mlčel, jako by jej bylo něco překvapilo, co nemohl pochopiti.
„Žižkov, Lupáčova 7," odvětil pak, „ale naleznete mne pouze večer. Jinak," (ukázal na obě strany Hybernské ulice) „tohle je moje promenáda. Zde mne potkáte několikrát denně." Vyhlédnuv pak na ulici prohodil: „Pořád prší." Nazdvihl poněkud černé voskové plátno a podívav se na zabalené hodiny pronesl tiše: „Ta vaše matka chudák prožila strastí a bídy!"
„No . . . už je to skončeno," jen jako v myšlenkách připojil Kvíčala.
„Kdyby si mne byla vzala, byl bych dnes vaším otcem," řekl Fiala, ale ne žertem, nýbrž přívětivě, ba téměř s jakousi něžností a lítostí. „A co — nepůjdeme?" otázal se z nenadání všimnuv si, že Kvíčala drží deštník.
„Já zde musím ještě počkat," odvětil tento. „Žena přijde."
„Škoda, moh' jste mne vzít pod deštník. Bydlíte v Husinecké?"
„Ano," přisvědčil Kvíčala a náhle jako by si byl na něco důležitého vzpomněl, připojil: „Co nejdříve vás vyhledám. Počkám si tu na vás, třeba touto dobou zde na nádraží."
„Nahlédnu sem, kdykoli půjdu mimo," ochotně slíbil Fiala pozoruje se zalíbením tvář Kvíčalovu. Prohodil pak: „Jste jí velice podoben. No, já se do toho pustím!" A podav Kvíčalovi ruku vyběhl do deště a pospíchal k Žižkovu.

V tu chvíli, jak odešel, tvář Kvíčalova značně zčervenala, a zvláštní chvění a zvláštní nepokoj prostoupily jeho všecky nervy. Stál stísněn po straně, nechtěje býti pozorován. Pojednou pak, jako by se náhle rozhodl, rozevřel deštník a kvapil k domovu.

Třetí den navštívil stařenu Peškovou. Adressu Lavičkovu již nalezla. Vinohrady, Komenského 14. Ještě týden bude v Praze. Kvíčala chtěl okamžitě odejíti, ale vzpomněl si na Fialu i na to, že slíbil přeptati se, má-li Pešková něco starého, a pozdržel se. Rozhovořil se a vyzvídal. V celém bytě nebylo nic zvláštního. Cínová konvice, ne stará, kuchyňské hodiny se skleněnými zvonečky, porculánová soška Panny Marie Svatohorské, neumělecká, na pouti koupená, a jedny pěkně psané, dosti staré modlitby, do kůže vázané. O prodeji nechtěla však stařena ani slyšet.

Pospíšil k Lavičkovi. Těšil se naň. Nestihl jej však doma. Bydlil u bezdětných manželů, rodičů přítele jeho cestujícího z rozsáhlého obchodu s voňavkami. Oba tito staří manželé, šediví a rozježení, současně mu sdělovali, že před chvilkou odešel a že bývá od jedné do tří hodin doma. Nyní bylo deset. Vzdálil se zklamán a smuten. Nevěděl, kam jíti. Den byl dosti teplý a jasný, ale ulice dosud byly blátivé. Zatoulal se až na Staré Město. U Klementina setkal se s Korbelem. Ten mu řekl, že jde do umělecko-průmyslového musea podívati se na miniatury. Bohatá dáma objednala prý u něho ke své staré miniaturní podobizně babiččině protějšek dědečkův, jejž měl provésti podle fotografie. Práce se mu zdařila. Nyní napadlo tutéž dámu, aby provedl tím způsobem i její rodiče. Přála si pouze vkusnější zlaté rámečky. Korbel zamýšlel proto podívati se do musea. Vybídl Kvíčalu, aby šel s ním. Ten však se vymlouval, že nemá času, ale Korbel chtěl s ním o něčem promluviti a stále jej nutil. Podvolil se tedy. V museu téměř nikoho nebylo. Dvě dívky prohlížely majoliky v prvém patře. Dozorce přecházel sálem s rukama vzadu složenýma. Korbel vedl Kvíčalu rozsáhlými místnostmi přímo k vitrině s miniaturami, jež jal se prohlížeti. Několik ozdobných eliptických rámečků si obkreslil. Upozornil Kvíčalu na některé vzácné, jež mají prý nesmírnou cenu. Kvíčala velice se divil. Zašel k vitrině se starými hodinkami a prsteny, jež jej neobyčejně zajímaly. „To by bylo něco pro Fialu!" pomyslil si opět a opět. Když pak Korbel stále ještě miniatury prohlížel, vzdálil se Kvíčala i do sousedního levého křídla prvého patra, a prošel bez zastávky mezi drahocennými nábytky, skříněmi a sekretáři. Vrátiv se ke Korbelovi, oznámil mu, že musí již jíti domů. Ale Korbel jej nutil, aby počkal ještě asi čtvrt hodiny, a on počkal. Teprv potom vyšli spolu a procházeli se v sadě na nábřeží Rudolfově. Kvíčala znenáhla nápadně zestárostlivěl.

Krátce před dvanáctou hodinou rozhodl se přítele opustiti. Podal mu ruku.

„Nevíš o nějakém místě?“ otázal se ještě.

„Pro tebe? Což nejsi již u Sudy?“

„Ne. To bylo prozatímní. Hledám něco, kde bych měl více času, více volnosti.“

„A kde by nebylo co dělat!“ zasmál se Korbel.

„Zkrátka, nevíš o ničem!“ poznamenal Kvíčala nevrle odcházeje Kaprovou ulicí. Korbel chvíli za ním pohlížel, nemoha rozeznati cosi zvláštního v jeho počínání.

XXV.

Na nynějších potulkách napadla již několikráte Kvíčalu otázka, jak vysvětlí prvního března své ženě, proč jí nemůže dát na domácnost sto korun jako jindy. Nikdy však nedomyslil, co učiní. Teprv dnes a právě při rozmluvě s Korbelem, vedrala se mu tato otázka do hlavy a velice jej ztížila. Uvědomil si, že je zítra prvního a že dosud ničeho nevydělal a žádného místa nenalezl. Šetřil sice úzkostlivě, ale přes to neměl ani celých padesát korun. Zítra zamýšlel poprositi sládka Jaroše o deset nebo dvacet korun. Ale to vše nestačilo. V nejpříznivějším případě sežene šedesát až sedmdesát korun. Co řekne? Že někomu půjčil? Že ztratil čtyřicet korun? Nebo že si něco koupil? Co? Šaty? Nebo že platil daně? Jaké daně? Tchán ví, že daní neplatí. Co tedy říci?

Nevěděl. Nic z těchto nápadů se nehodilo. Cítil, že to i ono těžko by řekl, že by tato lež byla průsvitná, ba velice nebezpečná. Uvažoval o jiném, ale opět se mu zdálo, že by všechny tyto lži nedovedl vyřknouti, a že ani dnes ještě neví, co učiní. Tato nemožnost způsobovala mu nervosu. Chvěl se. I dnes odbýval se ještě slovy: „Však tě něco v rozhodné chvíli napadne! Dosud vždy jsem v takovém okamžiku měl šťastný nápad, vždy! Nikdy jsem se neocitl v rozpacích a vždy bývalo nejpřirozenější, co mi samo přišlo na jazyk. Bude tak i zítra! Proč se o to starám? Proč si tím kazím spokojenost?“ Ale za chvíli již věděl, že nemůže nemysliti na svou zítřejší výmluvu. Opět jej napadaly různé lži, ale opět cítil, že by je nedovedl klidně vyřknouti, ba rozeznával i jakýsi odpor k nim ve svém nitru, zdálo se mu, že jej bolí nervy z pouhého pomyšlení na ně.

A tak ubíraje se Melantrichovou ulicí k obědu řekl si, že je jediná cesta, že musí stůj co stůj peníze sehnati. Tímto rozhodnutím se mu ulehčilo, jako by byl nalezl zvláštního konejšivého rozřešení, jako by se byl vyvlékl čemusi nepříjemnému. Po obědě pak zřejmě potěšen, ubíral se na Vinohrady k Lavičkovi.

Po celou cestu uvažoval, jakým způsobem opatří si padesát korun. Napadlo jej nejprve vydlužiti se. Kde? Od Lavičky, nebo od Fialy. Teprv později, když přemyslil, bude-li to možná, vzpomněl si na stařenu Peškovou. Ta dojista má něco peněz a bylo by třeba jen trochu vděčnosti a nářku, aby se slitovala. Dlouho věřil tomuto nápadu, ba věřil již, že otázku svou rozřešil. Uklidnil se. Lavičkovi neřekne o své starosti pranic, není třeba. Pešková mu nyní věří a má ho ráda. Jenom, jak jí to řekne? A co jí řekne? Jak jí vysvětlí, proč potřebuje tolik peněz tak náhle a nutně? Bude-li jí to nápadno, co jí namluví? A tu opět, jako v poledne, když přemýšlel o tom, co řekne Mařce, pocítil v nitru zvláštní odpor ke všemu, co jej nyní napadalo, a nejen to, měl opět týž nepříjemný dojem, že se zamotá, a že lež jeho příliš bude průsvitná. Tak brzy stalo se, že uklidnění jeho pominulo a půjčka u stařeny Peškové zdála se mu nemožnou. Vzpomněl si pak na revírníka Kuliše a revidenta Bukovského. „K těm bych měl dojít,“ promluvil k sobě se zvláštním rozkazovacím důrazem, „a kleknout a odprosit je! Ničema jsem! Nevděčník! Ti jediní by mi pomohli, ti jediní!“ A všechen rozchvátán rozhodl se, že ještě dnes, až půjde od Lavičky, k nim zajde. Představy pak o tom, jak u nich vypoví své hoře a jak se před nimi odsoudí a pokoří, dlouho jej příjemně konejšily a zajímaly. Opět a opět představoval si sám sebe, jak s pláčem doznává, že byl nevděčný a že za to těžce nyní trpí, a pociťoval úlevnou radost z toho. Brzy však, když si uvědomil, že se ho budou vyptávati, proč ho propustili z nakladatelství, co provedl a proč nebyl bedlivější, pociťoval těžké své postavení. Sháněl ihned ve své mysli, co jim řekne. Jak se vymluví? Jak je přesvědčí? Napadlo jej okamžitě, jako vždy, několik lží, ale ty rovněž jako všecky ostatní dnešního dne zdály se mu nepřípadné a odporné. Na konec rozhodl se, že přece jen není možná, aby k těmto pánům již nyní šel, že nepřišla ještě vhodná doba, a že by to taky nemělo prozatím smyslu. Peněz se od nich dlužiti nemůže a o nové místo bude jim moci říci, až mu vše ostatní selže. Uvažoval tedy opět, nebylo-li by přece jen nejlépe požádati Lavičku nebo Fialu o půjčku. Těm nemusí vysvětlovat, nač a proč peněz potřebuje. Řekne pouze, že je musí mít. Rozhodl se konečně v ten smysl, že vyčká, až co u Lavičky shledá.

Bylo půl druhé, když se ocitl u vinohradské radnice. Dvě slečny, ohlížející se po holčičce, jež upadla a školní knihy si rozházela, byly by málem do něho vrazily. Vyhnul se v čas a zaslechnuv hovor jejich vzpomněl si nějakou souvislostí s tímto hlasem na slečnu Valečkovou. „A což — abych řekl Valečkové?" napadlo jej. „Jsem přesvědčen, že právě ta, kterou jsem vždycky považoval za nepřítele, že právě ta by mi bez vyptávání a bez vytáček půjčila vše, co má." I oddal se okamžitě úvahám, má-li to učiniti. Ale vzpomínky na Valečkovou a představy její urputné tváře tak se rozmnožily v jeho duši a tak jej zaujaly, že nepromýšlel to, co chtěl promysliti, ale že oddal se jakémusi nepostižnému stesku a lítosti. Zamrzelo jej téměř, že se ocitl u domu, v němž Lavička bydlil, a že se představy jeho rozplynou. „To je divná holka," pronesl hlasitě, a ohlédnuv se vstoupil do domu.

Lavička jej očekával. Vyšel do předsíně a odvedl si jej ihned do malého, přeplněného pokojíku. Bylo ihned patrno, že je návštěvou Kvíčalovou rozradován a že neví, co by dříve učinil, a co by dříve promluvil. Nebyl již vyhublý, nýbrž v růžové tváři plný, a poněvadž též oděv jeho byl dokonalý, ba i velmi vkusný, zapůsobil na Kvíčalu zvláštním, téměř zahanbujícím dojmem. Kvíčala skutečně byl překvapen a hrdlo se mu stahovalo zatajenou závistí. Lavička však nepocítil toho pro radostné své vzrušení.

„Prosím tě, kde jsi to zmizel?" volal dívaje se mu do neklidných očí. „Kde tě má v Praze člověk nalézt?"

„A hledal jsi mne někdy?"

„Já? Tebe? Dvakráte. Jakmile jsem přijel do Prahy, pátral jsem po tobě. Marně. I ta Pešková tě zapřela!"

Kvíčala usedl na židli a svěsiv hlavu odvalil zmrzele rty.

„To je těžko, já jsem o tobě rovněž nevěděl," řekl. Oči jeho zapátraly po pěkném koženém vaku, postaveném nedaleko dveří. „Odjedeš?" otázal se.

„Za několik dní. Připravuji se už."

„Jsi stále u toho hodináře?"

„Ano, ačkoli mám několik nabídek od větších firem. Prozatím zůstanu u něho, jsem spokojen, daří se mi s těmi jeho budíčky dobře. Co vydělám, utratím, šetřit ještě nemohu, ale mám teď dosti šatstva, a přeji si."

„Je ti to asi divné po té bídě a po těch útrapách," poznamenal Kvíčala.

„Po bídě? Po útrapách?" podivil se Lavička s rozzářenou tváří. „Věř mi — mám-li mluviti pravdu — já jsem nikdy nešťasten nebyl. Nepocítil jsem ani bídy ani útrap. Něco se vždycky sehnalo a chleba mi chutnal jako boháči bažant, a možná že daleko víc. Vždy jsem byl spokojen a nikdy jsem si nenaříkal. Ty — ty už jsi býval mrzutější na svět, ty už jsi bídu hůř snášel než já."

Kvíčala se ušklíbl pokrčiv rameny. Vzpomněl si, že se chtěl Lavičkovi svěřiti se svým celým hořem, a podivil se, jak jen mohl míti takové předsevzetí. „Neuznal by nic," pomyslil si, „jen se zubí." Pohlédl na levou svou ruku, nezapomněl-li stáhnouti si s prstu snubní prsten, a přesvědčiv se, že nezapomněl, pohrál si s knírkem.

„Dnes jsem navštívil svého dobrodince," prohodil Lavička, nestaraje se o to, že přítel nic neřekl. „Kdybych přijížděl do Prahy týdně, vždycky bych k němu zašel."

„Ke komu?"

„K tomu Hulešovi, jak jsem ti jednou povídal. Šel jsem se mu ukázat," všechen se radostně zazářiv sděloval Lavička. „Je nějaký nemocný, v zádech ho bolí." Pojednou se zarazil a zahleděv se na přítele, prohodil: „A co že ty tak bídně vypadáš?"

„No — vypadám! Každý nějak vypadá!" odvětil Kvíčala nevrle.

„Jsi stále v tom místě?"

„V kterém?" tázal se Kvíčala urputně, ale v tu chvíli se zasmál a mírným hlasem dodal: „Ach tak! Ano, stále. Jsem trochu nemocen, anginu jsem měl. A kde že jsi to byl? Jak se jmenuje ten pán?"

„Huleš," ochotně sdělil Lavička, „znamenitý člověk. Víš přece který?"

„Ach, pamatuji se, povídal jsi mi tehda, zajímal mne. Myslím, že ho znám a několikráte mne dokonce napadlo jíti k němu. Zapomněl jsem však adressu. Dal jsi mi tenkráte ten arch nebo nedal?"

„Ten arch s adressami? Ne, nechtěl jsi ho. Někde tu je... počkej...," rozmýšlel se Lavička povstav. „Někde tu bude."

Kvíčala poznamenal:

„Hledal jsem ho. Ten člověk mne zajímal, byl bych k němu jistě šel. Jednou ti vysvětlím proč. Dodatek je mi dlužen, cosi přede mnou prohodil a odešel. Myslím, že to byl on. Tehda chtěl říci více... a příliš námi všemi, co jsme s ním seděli, pohrdal." Vida pak, že Lavička prohledává svých několik svazečků papírů, poznamenal „Nehledej se s tím!"

„Zde je, zde!" řekl Lavička, podávaje příteli složený arch. „Zajímá-li tě ten člověk, jdi k němu. Uvidíš, že ti bude příjemno u něho. Vznešený, vznešený pán, vznešený!"

Kvíčala zastrčiv rychle arch do kabátu usmál se. Pohyby jeho okamžitě byly čilejší a tvář jasnější.

„Kam teď pocestuješ?“ otázal se přívětivě.

„Na Moravu.“

„A stále s těmi budíčky?“

„Stále.“

„Přijdeš asi do četných domácností.“

„Ó — všude vlezu. Sta a sta rodin jsem poznal.“

„Kdybys někde přišel na nějakou starožitnost, seber to a pošli mi to. Miniatury, prstýnky, figurky, porculán, hodiny, obrazy, židle — zkrátka všecko.“

„Ty to kupuješ?“

„Sbírám. Těší mne to, ale musí to být laciné.“

„Dobrá, často něco najdu. Pošlu, brzy ti něco pošlu. Kde že bydlíš?“

„Teď v Košířích, ale postěhuji se příští měsíc na Žižkov. Číslo nevím. Ale pošli to na adresu: Fiala, Žižkov, Lupáčova 7.“

Lavička zapsal si okamžitě tuto adressu.

Vypravovali si pak vzpomínky na dětství, a Lavička na konec veselým svým způsobem povídal o svém nynějším životě, o venkovských hotelích a všelikých příhodách. Ale Kvíčala přes všechny ty žerty zůstal zamlklý a stísněný. Odešel před třetí hodinou zcela zklamán. Bylo mu těžko a nepříjemno, podobně, jako když odcházel loni od professora Buchala s dvěma korunami v ruce. Nejraději by byl se světa zmizel. Tehda nerozuměl těm tísnícím pocitům, ale dnes jako by rozeznával jejich pramen. „Je mi ošklivo ze sebe,“ myslil si, „je mi odporno z toho, že jsem, jaký jsem. Lavička je vesel a vylezl z bahna. Já nemohu, já jen proklínám a zalézám ještě hloub. Ale proč? Proč? To ať mi někdo vysvětlí.“

Pohodil rukou, zasmál se. Oči jeho zatěkaly po ulici Komenského. Dva kluci, držíce se za ruce, hleděli naň. Sáhl si na kravatu, nespadla-li mu. „To mám život! To mám život!“ pronášel hlasitě.

Vytáhl pak z kabátu arch, který mu Lavička dal, a přečetl si několik jmen. Nevěděl však, co četl. Zastrčil arch opět a vzpomněl si na Valečkovou. „Zítra jí řeknu o půjčku,“ rozhodnul se okamžitě. „Zítra v deset hodin bude mít peníze. Do nakladatelství však nevkročím, ne... počkám na ni o dvanácté hodině. Půjčí mi — ta ano. Jinému bych neřekl.“

Zašel pak k sládkovi Jarošovi, nemá-li něco k přepisování. Neměl. Požádal jej o zálohu dvacíti korun. Jaroš bez poznámky mu je dal. Odešel potěšen. „Valečková mi půjčí čtyřicet a Mařka dostane zítra sto korun jako jindy,“ opakoval si po chvilkách. „Potom však — místo! Hned místo a jakékoli. Potom nebude již možno odkládání.“ (Pokračování.)

LITERATURA.

Anatole France: *Hubená kočka.* Novella. Přeložil Em. Blahovec. „Knih dobrých autorů“ 97. Nákladem Kamilly Neumannové v Praze 1913. — **André Gide**: *Immoralista.* Román. Přeložil Jindřich Fleischner. Téže knihovny 98. a 99. Nákladem týmž 1913. — **Georges Rodenbach**: *Ve vyhnanství.* Román. Přeložila a vydala Kamilla Neumannová 1913. Téže knihovny 100. — **Camille Lemonnier**: *Adam a Eva.* (Adam et Eve.) Přeložil Josef Marek. „Spisů C. Lemonniera“ VIII. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze 1913.

Románem „L'art en exil“ belgického spisovatele G. Rodenbacha vydává Kamilla Neumannová stý svazek „Knih dobrých autorů“. Sbírka tato jest u nás z nejseriosněji vedených knihoven a vyniká jak pečlivým výběrem autorů světových skutečně trvalé hodnoty, tak většinou dobrými překlady jich. Přinesla lecco nového a krásného do naší literatury a vykonala za dobu devítiletého trvání mnoho dobrého a kladného. —

Jan Rembrandt, stěžejná postava románu „Ve vyhnanství“, podobá se značně svým životem svému tvůrci. I on byl právníkem, zahájil advokátní praxi, ale vzdal se jí a věnoval se cele literatuře. I on toužil v malém, venkovkovském městě flanderském po obrození básnického umění a vydával s několika druhy revui, jako Rodenbachovi byla tribunou v mladých letech „Jeune Belgique“, vydávaná několika mladými básníky belgickými. Rodenbach uchýlil se v r. 1887 do Paříže, kde plně rozvinulo se jeho umění a kde také napsal tuto knihu (r. 1889). Také Jan Rembrandt pobyl v Paříži a poznal kouzlo a vliv tohoto kulturního střediska. Záhy však vrátil se domů k matce. Svou vlámskou povahou poněkud mystický a samotář stranil se lidí, až úplně osamotněl. Oženil se s jeptiškou, Bekyní, jež nikdy však nevstoupila do jeho duše. Po její smrti snažil se vyplniti prázdnotu svého života křesťanskými nábožen-

skými úkony: neměl však víry. Básnická inspirace jeho zanikla, venkov zabil v něm umění. — Nejen životem, ale i povahou, duší a sklonnostmi podobá se Jan Rembrandt autoru této knihy. Georges Rodenbach jest milencem tiché, soumračné nálady, básníkem mystickým, jímavým a povýšeným.

„Le chat maigre“ (r. 1879) jest z prvních prosaických prací Anatola France. Duch jeho pyrrhonský, skeptický a ironický, elegantní a jiskřivý jeví se již v této rozkošné novelle, komposičně skvělé a stylisticky vyciselované. Několika črty kreslí nám výrazně a humorné rozmanité figurky pařížské bohémy, ať již jest to filosof-moralista Branchut, lyrický básník Dion, malíř Labanne, Mercier, jenž byl „čímsi velmi záhadným a velmi závažným“, nebo Godet-Laterasse, do jehož vychovatelských a informátorských rukou dostal se nedopatřením osudu syn bývalého ministra vyučování a námořnictví z Haiti, mulata Alidora Sainte-Lucie, aby pod jeho vedením složil zkoušky bakalářské, při nichž ovšem znamenitě propadl. A o tomto Remim Sainte-Lucie vypravuje Anatol France s jemným, neodolatelným humorem, jaksi téměř jen mimochodem, raffinovaně splétá a opět rozvinuje děj, který náhle vyhrocuje v překvapující pointu. „Hubená kočka“ jest mistrně psanou novellou, po níž pak brzy následovala řada nádherných květů tohoto skvělého a vzácného umělce.

V předmluvě k „Immoralistovi“ praví André Gide: „Cením si této knihy tolik, za kolik stojí,“ na konci pak předmluvy prohlašuje, že „nehleděl ničeho dokazovati, nýbrž dobře malovati a svoji malbu dobře osvětliti.“ A skutečně též jen maluje — a dobře maluje — a osvětluje duševní proces svého hrdiny Michala, jenž ve svém mládí až do svého sňatku pro historická badání opravdového života nepoznal, líčí jeho procitnutí po nebezpečné chorobě k životu, hladovou touhu po něm, jeho odvracení se od minulosti, jež mu bývala světem a v neposlední řadě jeho zajímavý vztah k Marcelině, jeho ženě, jež umírá touže chorobou, z níž její péče a láska Michala vyléčila. Svým egoistickým hladem po životě Marcelinu zabil. Sám pak po její smrti žije podivným způsobem bez smyslu žití, se zlomenou vůlí a bez myšlenkového světa. — André Gide píše klidně, vyrovnaně, jeho „Immoralista“ jest dílo básnicky myšlené a hluboce psychologicky založené. Jest knihou rozhodně umělecky zajímavou.

Upomínal-li Lemonnierův román „Ve svěžím srdci lesa“ (viz Zvon r. XII., č. 49), zejména v partiích lícně přírody na jeho „Mužství“, jest „Adam a Eva“ pouhou parafrasí románu „Ve svěžím srdci lesa“. Opět jest zde zbožnění volnosti, svobody, přírody, života primitivního a přirozeného, jakási ušlechtilá Robinsonáda malebně, básnicky a virtuosně psaná, jež by jistě zajímala více, kdyby právě nebyla pouhou parafrasí zmíněného románu, byť poněkud jinak pointovanou.

Tristan.

Ant. P. Čechov: *Slabé povahy.* Přeložili J. K. Pojezdný, dr. B. Prusík, V. Červinka, A. G. Stín. Ruská knih. sv. 64. Sebr. spisů Čechova díl V. Naklad. J. Otto v Praze.

Sebrané spisy významného ruského tohoto autora dospěly v českém rouchu k dílu V. O jeho pracích často se „Zvon“ zmínil a také o sbírce povídek „Slabé povahy“ (viz r. XII. č. 20.). Dnešní kniha obsahuje šest povídek. V prvé „Šesté oddělení“, jejíž hrdina Andrej Jefimyč, lékař nemocniční, hloubá o životě a jeho významu tak, že vytvořenou theorií svou dostává se do rozporu se surovými praktikami života, není slabochem v podstatě, protože projevy jeho vůle jsou v důsledcích odhodláním k obětování sebe. Jako tento hrdina povídky jsou také ostatní v druhých povídkách lidé hloubající a přístupni dojmu, jemuž v jistých okamžicích podléhají a objevují své dobré srdce, jako Grocholský a Bugrov („Živé zboží“) Jegoruška, Toporkov („Opozděné květy“), Ananěv („Ohně“) i Sergěj Sergějič a Podgorin („U známých“). V povídce „Souboj“ postavil autor proti slabé povaze Lajevského chladného zoologa, učence von Korna, aby prokázal, že mnozí lidé pro analysu života nejsou s to pochopiti synthesy života skutečného. Všecky postavy jsou živí lidé ruští, a jestliže autor rozvíjí svou thesi v povídce, neděje se to na úkor životní pravdy, která jest silna a patrna i v této knize. Překlad jest velmi pěkný a spolu, až na některá přehlédnutí, podán hladce česky tak, že lze tu mluviti o dobrém překladě Čechova.

K. V. H.

TÝDEN.

* Max Nordau uveřejnil v „La Revue“ článek o tom, jak spisovatelé, před tím neznámí, stali se světovými, a uvedl některá data neznámá. O Maeterlinckovi praví, že svými pracemi ani v Belgii nepronikl, až náhodou jeho práce dostaly se na stůl pařížského spisovatele, jenž napsal o nich článek do „Figara“ pod názvem: „Belgický Shakespeare“. Byl to Octave Mirbeau, jenž r. 1890 tím Maeterlinckovi prorazil cestu k slávě spisovatele světového. Gabriel d'Annunzio, druhdy maličký spisovatel v Italii, i ve své vlasti známý leda pro svou přemrštěnou ješitnost a tím, že býval jen terčem posměchu z příčiny svého dandismu a zajímavý pouze pro plagování různých francouzských autorů, stal se světovým spisovatelem po té, kdy „Temps“ uveřejnil překlad jeho „Piacere“ ve svých sloupcích a „Revue de deux Mondes“ jeho „Fuoco“, a kritika o pracích těch pochvalně se zmiňovala, takže maličký Vlach „šel potom

do světa". Přes Paříž se dostali do světa Španěl Blasco Ibañez i Rus L. N. Tolstoj, kdy vyšla kniha: „Le roman russe," a jiní a jiní. V ruské „Řěči" opravil však některá tvrzení autora článku z „La Revue", pokud se týče ruských spisovatelů, najmě Tolstého, jenž byl překládán a znám za hranicemi dříve jinde, než byl „objeven" v Paříži. Uvádí se v ruském žurnálu, že také četní Francouzové byli „objeveni" teprve v cizině, na př. Stendhal, Verhaeren, ano i Verlaine a poslední laureat Francouzské Akademie, Romain Rolland, „že přišli domů přes Německo", takže lze mluviti toliko o staré, žel skutečné pravdě: Nemo propheta in sua patria! Max Nordau praví však dále, že pojem světové slávy nemálo se změnil od časů Goethových. U výmarského Olympana slučoval se tento pojem s ideami nejkrásnějšího a nejvyššího výboru a světová literatura jemu rýsovala jako nějaký výlučný senát všeho lidstva, v němž se soustřeďovalo nejjemnější, nejaristokratičtější a nejkritičtější nadání. Díla, která měla zasluhovati názvu „světová", měla býti podána nejdokonalejší formou a obsahovati essenci lidstva, nevížícího se ani s místem, ani s dobou. Zatím přišla evoluce, ale také zatím dnes určují se vlastnosti světového díla jinak, do světové literatury dostávají se jen díla podle hluku, jaký působila, ne z příčiny své kvality. Díla sensace získávají toho vyznamenání na úkor díla uměleckého. Díla, jako na př. Ze života malé garnisony, nebo popis špíny z jatek v Chicagu a jiná jim podobná, rázem stávají se známá na obou polokoulích světa, arci také aby rázem propadla zapomenutí. Dnes sláva světová tím způsobem stala se jen dílem — módy. A móda pro umění, to je rez na čisté oceli. *K. V. H.*

Ředitelství „Svatobora" přisoudilo cenu z fondu Třebízského za rok 1912 historické povídce Karla Legera: „Suchý čert". Čtenářové „Zvonu" se rozpomenou, že povídku četli v minulém ročníku našeho listu.

Mnichovský professor Ostwald pustil do světa ztřeštěný návrh, dle něhož má nastoupiti jednotný formát všech na světě vydávaných knih, pro belletrii (básně a prosu) prý 11·3×16 *cm*. Tím prý získá se místa v knihovnách i lidské energie!! Což prof. Ostwald neví, že různost a tvar formátu knižního jsou podmíněny obsahem a určením knihy? Že jsou umělecká díla, která ukládají sama svou vnější úpravu? Že teprve splynutí vnitřního obsahu knihy s jejím vnějškem v přísnou a náležitou shodu činí ji hotovým a celým uměleckým dílem? Absurdní tento návrh mohl se zlíhnouti jen v říši uniforem a parádních maršů. Každý jen trochu umělecky cítící člověk musí jej odmítnout. *—pa—*

* V Lipště mezi vydražovanými vzácnostmi byl prodán dopis Heineho redaktoru Allg. Zeitungu Kolbovi. V listě tom píše Heine o své nemoci, která ho upoutala na lože, a praví, že snáší bolesti „s bohabojnou trpělivostí", ale vyvrací pověst, že se obrátil k zbožnosti. „Ani zdaleka nenáležím k lidem zbožným," píše, „neboť dávno jsem nakloněn atheismu, dávno mám jiné přesvědčení o existenci Boha, než druzí. Avšak chtěl jsem po jistou dobu oddati se zbožnosti, možno jenom proto, abych Pánu Bohu připravil příjemné překvapení . . ." O

* Norské listy přinášejí zajímavé zprávy o Ibsenovi. Časopis „Bogvemelo" uveřejnil dopis Björnstjernův, kterým děkuje Ibsenovi za knihu „Peer Gynt" a praví: „Aby se vytvořilo cosi tomu podobného, výchovného tak, bylo by potřebí čtyř set pastorů, a ti by ještě mohli jen buditi zájem a ne vykonati práci, jako tato kniha. Je to sice jen moje mínění, ale v listě „Norsk Folkeblad" jsem se přičinil, aby můj názor stal se všeobecným . . ." Dále se v norských listech uvádí, že Ibsen většinu prací sepsal v Italii, ač by se soudilo, že mohly vzniknouti jen na půdě domácí. Na př. „Noru" napsal v Amalfi, v hotelu „Albergo della Luna" za svého delšího pobytu v Campanii. Jeho „Brand", „Nepřítel lidu", „Divoká kachna", „César a Galilejský" a j. byly napsány v Římě, Ibsen, revolucionář, nenávidící revoluce politické, spatřoval v Římě „ideální svět" a litoval jeho dobytí Vlachy. Ve svých spisech o Italii se sice nezmiňuje (až na Osvaldovu větu v „Přízracích"), ale v rozhovorech nadšeně o ní mluvíval. Starý bergenský měšťan, Wirs Jensen, vypravuje ve svých vzpomínkách o Ibsenových začátcích divadelních. Tamní list ohlásil r. 1851 dne 26. října, že do města (Bergenu) přibyl student Ibsen z Christianie, aby nastoupil místo pomocníka divadelního režisera. Skromný a plachý mladíček hercům neimponoval, ale učil se od nich tak, že záhy debutoval jako dramatik svými dramaty zatím anonymně. Ale prvotiny stihl osud: „Katilina" byl prodán na makulaturu a dramata „Bohatýrův hrob" a „Svatojanská noc" byly vypískány a kritika o dramatických pracích anonymových nechtěla již ani slyšeti. Ibsen byl zoufalý, ale začal přece znovu pracovati a začátkem příštího leta divadelní cedule hlásala, že se sehraje Fru Inger z Estroga, drama o pěti dějstvích od Henrika Ibsena. Prvé drama, které se objevilo se jménem jeho, bylo začátkem jeho divadelní slávy. *K. V. H.*

V Praze, dne 27. června 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Z NOVÝCH BÁSNÍ ANT. SOVY.

NOC BOUŘE.

V tom tichu dusném před bouří,
kdy měsíc v mrak se utopil,
já nápoj nočních elfů pil:

Mně zdálo se, že lačná zem
po lásce, žhoucím objetí,
že vzdechů stem
v horečném napětí,
že sprahlým rtem v mdlém pousmání
na blesků čeká smilování
a nepokoj má v tichu svém . . .

Vzduch prvním vichrem zafičel.
Já nápoj nočních elfů pil.
Z kalichů modrých květů lil
se výdech prudký, bzukot včel
jak srdce tep se zastavil
a jakés temné napětí,
jak ono, kdy se div má stát,
když má se žena muži vzdát,
to, — vítězství, v něž zaklel Bůh
i zajetí, —
tím vším byl nasycený vzduch . . .

Pak zdálo se: teď temno vod
se s temnem z lesů utkalo, . . .
a z dálek jak se hřímání
blížilo s vichrem o závod,
skal doupaty to pukalo,
třas zdí a želez těžkých hmot,
hluboká echa hřmících ran
do světových všech spěla stran . . .

A ve vzduch nad noc černější
blesk vžeh' se mlunou silou vší
a liják ryl kraj rozbitý
cválajícími kopyty . . .

Blesk za bleskem
uléhal na zem svlaženou
jak tvůrčí bolest tragicky
a pak, když sledním zábleskem
kams pomizel zjev nadlidský,
zem nechal v mdlobách tiše spát,
však mateřsky již blaženou . . .

A slunce pak když počlo plát
a den se vzbudil, zářivý,
vším prochvěl pocit žití blaživý,
plamenem hořel zarosený luh . . .

A z okolí, z lesů na sta mil
vstříc omlazený vanul vzduch.
Já nápoj elfů doušky pil . . . .

ZPĚV NAVEČERNÍ O MYŠLENCE.

Když pod hvězdnatou splynou oblohou
hory a lesy, dálky u nohou,
světla a stíny, chvíle s věčností,
vše zdá se, stíněno je velkostí
snu, myšlenky, jež z ticha věcí všech
svůj zdvíhá let a omamný stře dech . . .

Vyrůstá z věků? z dávna? z mladosti?
ze slávy lidské? z vášní? žádosti?
Má rajské ženy kouzlo, pád a stud,
mužovu ctižádost i cíl i blud,
má vše, co zkuté slovo, meč i kříž,
co v hloubku sráží tě, co vznáší výš,
hor srázy má i nekonečno cest,
studenou výšku nedostupných hvězd...

Je někdy laskavá. Má blízký hlas
někoho z těch, kdož milovali nás,
lyšajů sametová křídla má,
bříz bělost po tmě, vroucně rukama
jak pouze milenka se umí tknout,
jak vězeň z mříží v hloub se rozhlédnout,
neb dítětem si pohrát v slunci dne
od rána k noci, květ než uvadne...

A časem, noc kdy chce ti podmanit
ulehlé ticho, paprsků jež přede nit
i zpívající vůni růží plazivou
zanáší vany vzbuzenými v duši tvou,
tak mocným učiní ti čas, kdy vše se utiší,
že zvíš, co jiný nevidí a nikdy neslyší...

SRDCE.

Srdce nám zvučelo jako nástroje,
housle a flétny a hoboje,
anebo polnice vřeskná, jež volala: do boje,
do boje....

Milenka, přítel, nebo vrah,
u nohou zvíře neb v trávě květy,
lhostejný ať byl nebo drah,
poušť ať v nás stvořil, nebo světy,
každý nám ze srdce loudil zvuk
lásky neb hrůzy, krásy neb muk...

Každý z nás zástupů nástrojem
současně jdoucích, v týž kráčel cíl,
láskou, vášní a výbojem,
každý z nás doufat směl, aby žil...

Milenci žití a fikcí a snů
k moci jdem jedni, ti k lásce, ti ke krásnu...
V polnice vřeskné pláč hobojů zpívá,
viola temná, zádumčivá,
jásavé housle vzletem ptáka
hledají výše nebeských sfer,
píšťal a fléten píseň láká
v šeřivý podvečer,
shasínavých harf závany vzdychnou
houštím a stromy přervány tichnou,
slyšet je nástroje vyznívat
v sestupující s hor noci chlad...

Jednou, též jednou jsme v žití se stali
houslemi jasnými, na které hrály
illuse, tratící se v dáli...

Každý z nás jednou v jaře žití
změněn byl v nástroj, jenž vyplakat může
bílé květy neb rudé růže,
přitisknut dívčí na ňadra
pod prsty drahými, v důvěře sladkých dní,
zjevil, co uvěznil něhy v duši bezmračné,
promluvil k hrající milence hudbou mluvy
zázračné,
zpíval a zpíval a zpíval:

Dovol a kaž, ó líbezná ruko,
k zázraku duši vybídni!

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Když pak přišel o páté hodině domů a políbil ženu, povšiml si, že je bledá a zamlklá. Po prvé za všechnu dobu jich manželství jej takto nevlídně přivítala. Zaleklo ho to. Napadlo jej, že se něco dověděla o jeho lži a neobyčejně se tím znepokojil. Třásl se a beze slova zašel do druhého pokoje, aby se vzpamatoval. „Něco ví, něco ví,“ šeptal si všechen zbledlý a stísněný rozhrabuje na zrcadle spony a vlásničky. „Jistě ví... ví... cítím to... hned jsem to poznal.“

Zvláštní studená úzkost rozlila se mu v prsou. Ohlížel se po ložnici. Ačkoli tu bylo netopeno a ačkoli odložil zimník, přece zde dosud stál ani se nehýbaje. Pouze prsty jeho plny byly neklidu. Čekal, že Mařka vstoupí, ale ona se neobjevovala. Pochopil, že odešla do kuchyně pro kávu. Uvědomiv si to, opustil okamžitě studený pokoj.

V prvním pokoji skutečně nikoho nebylo. Usedl ke stolu. V tu chvíli vstoupila Mařka s kávou. Vzal ji za ruku, poceloval její bledé tváře a prohodil, že jí koupí na jaro volný, delší žakýtek. Neřekla nic. Tvář její se nerozjasnila. Napětí v prsou Kvíčalových vzrostlo. Hrdlo měl sevřeno. Posvačil tiše; nezasrknul, ani lžičkou o hrneček nezazvonil.

Mařka zasedla k oknu a mlčíc stále, jala se cosi spravovati.

„Ty se hněváš?" oslovil ji po delší, stále trapnější chvíli.

„Ano," odvětila slabým hlasem položivši hlavu na okraj šicího stroje.

„Na mne?"

„Ano."

„A proč?" vydechl téměř, zblednuv úplně, takže i světlé oči jeho zdály se tmavými.

Pozvedla hlavu a odloživši košili, již spravovala, řekla tiše, ale velmi vážně:

„Tatínek mne dnes na něco upozornil. Zarazilo mne to, že to již ví i on."

„Co ví?" zašeptal Kvíčala v nejvyšší úzkosti. V ústech měl úplně sucho.

„Rozhodla jsem se promluvit s tebou o tom," řekla pevnějším a zvučnějším hlasem, „a vyzvat tě, abys byl upřímný."

Obrátil k ní pozvolna zkamenělou svou tvář, úplně bílou, jako mrtvou.

„Což nejsem?" otázal se až po delší chvíli pohnuv zcela nepatrně rukou. „Kdo je upřímný, když já nejsem?"

„Ne, nejsi. Věřím, že mne máš opravdově rád, vím, že jsi dobrý, a ty jsi přesvědčen, že i já tě nade vše miluji, ale přes to vše mezi námi něco leží, něco nesnesitelného..."

„Co? . . . Co?" prořekl zmateně a ihned dodal: „Já nevím o ničem. Víš-li ty, řekni tedy — co?"

Usmála se zatrpkle. Rty její bolestně se stáhly.

„Ty polovinu vnitřního života svého přede mnou zatajuješ," řekla po chvíli, „ty stále na cosi myslíš, aniž vím, na co. Trápíš se, nevím proč. Jsi mrzut, nevím proč."

Kvíčalova strašlivá úzkost se rozplynula. Poznal, že se nic nevyzradilo. Oživl.

„Mluvili jsme již jednou o tom," promluvil přívětivým hlasem, „a vysvětlil jsem ti tehda, že jsem šťastný, že netrpím, že je to pouhá únava, nervosa, nic jiného. Snad mne mučívalo i to, že jsi musila vydělávat, že jsem dosud neměl takových příjmů, abys si odpočinula. To je vše. Snad ještě trochu nepříjemností ve škole." Umlkl. Poslední slovo, jež vyřkl, zdálo se mu osudné. Povstal a popošel k ženě. „Mám ti snad povídat o každé malichernosti?" otázal se očekávaje s úzkostí, co nyní řekne. Prsty jeho zabořily se lehounce do jejích černých, lesklých vlasů.

„Ano," odvětila, uchopivši oběma rukama jeho prsty, „o každém pocitu tvém chci vědět."

Naklonil se k ní. Ruce její se pozvedly a stáhly k sobě jeho hlavu. Tiskla ji ke své horké tváři. Cítil, že tiše vzlyká. Bylo mu jí líto a přes všecka přemáhání vlhly mu oči a stahovalo se mu hrdlo.

„Moje, moje, moje . . . dobrá ženo," pronášel tiše, „netrap se nade mnou, jsem spokojen a budu zdravější, uvidíš. Míval jsem větší tíseň než nyní, vzpomeň si. Teď se to opakuje zřídka. Jen si vzpomeň. Teď naopak bývám veselý a těším se . . . Bože, jen co tahle úzkost o tebe pomine! To je strašné! Teprv potom budu úplně šťasten, potom, až nebude starostí."

„O mne se nestrachuj; nebojím se . . . Ani ve snu mne nenapadne, že by se něco stalo! Dětino!" chlácholila jej něžně. „Napadlo mne, že snad se tím soužíš, ale nevěřila jsem, a ty opravdu tím trpíš! Bláhový! Všecko bude dobře, uvidíš!"

Umlkli tisknouce k sobě své horké tváře. Slze lily se jim z očí. Oběma se ulehčilo. Přecházeli tiše, mluvili šeptem a usmívali se.

Večer psal Kvíčala Lavičkovi dopis. Napadlo jej to náhle a zasedl ke stolku okamžitě. Dopis zněl:

„Milý příteli, řekl jsi mi, že jsem pro vše naříkal a vše těžko snášel, kdežto Ty že jsi se i v bídě usmíval a že jsi byl vždy šťasten. Možná, že tomu tak bylo a je. Ale co to znamená? A co jsi tím chtěl říci? Že jsi lepší člověk, anebo že méně cítíš než já? Kdo může změřiti, čí útrapy byly a jsou větší? Snáším-li utrpení těžce a Ty lehce, není-li to jasné svědectví, že je mé nitro, mé srdce slabé a Tvé silné? Proč však Ty i všichni lidé se v takovém případě zastavují u tohoto soudu, u tohoto fakta a neptají se, proč je to srdce slabší a ono silnější? Rodí se stejná srdce a stejná nitra? Určuje si člověk hodnotu svého nitra, když se rodí? Určuje snad v dětství svém události kolem sebe a rozhoduje, co může a co nemůže zapadnouti do jeho duše, co smí a nesmí dát základ k příštím rozhodnutím v jeho životě? Odpověz si

sám. Řeknu Ti jen jedno: trpím, nesmírně trpím. Svojí vinou trpím, řekl bych já i všichni ostatní, i ty, kdybys znal, oč jde, ale i já i Ty i všichni vyřkli bychom úplnou lež. Jsou to však tak složité příčiny, že je nelze učiniti patrnými. Netrpěl bych ovšem pro ony příčiny, kdybych vroucně nemiloval ji, Mařku, vtělenou pravdu, ji, čisté oko, ji, věřící duši. Přilnul jsem však k ní celou bytostí jako sníh k zemi, nemohu již nikdy odloučiti se a musím trpěti do smrti trýzní viděti se vedle ní, viděti svou lehkomyslnost vedle její opravdovosti, svou nestálost vedle její věrnosti, svou prolhanost vedle její pravdivosti. Nemohu však učiniti tento křehký sníh pevnou zemí, jakou je ona, a to je ta trýzeň. Snad i Tvoje věčná veselost by hynula, kdybys někoho miloval, kdyby jeho život srostl s Tvým životem a kdyby to bylo plačící srdce, jež by se spojilo s mým smějícím se srdcem. Kdož ví, zda potom —"

V tu chvíli vstoupila Mařka s večeří. Složil list a tiše, aby toho nepoznala, zastrčil jej do kapsy. Mezitím vstoupil sem i tchán. Při večeři Kvíčala náhle odešel do kuchyně a nedopsaný dopis Lavičkovi hodil do ohně. Shořel. Vrátiv se řekl:

„Měl jsem zadrhnutý nehet, překáželo mi to."

Mařka naň pohlédla a usmála se něžně. On však, ačkoli chtěl, nemohl se v tu chvíli usmáti.

Po večeři přečítala Mařka noviny a pak, což stalo se po jejím přání, evangelium sv. Jana. Hlas její zněl vroucně. Kvíčala zasedl do staré pohovky u okna a schýliv hlavu, naslouchal.

„Život lidský je divný, život lidský je divný," napadalo jej neustále.

Té noci bolela jej hlava a spánek jeho byl nepevný a těžký. Měl nepříjemný dojem, že je zapadlý do jakési temné hlubiny, z níž se nemůže dostati. Později se mu zdálo, jako by tato hlubina byla postel s množstvím měkkých peřin, a postel ta jako by stála ve velikém pokoji, podobném onomu v prvém patře Uměl. prům. musea, kde si Korbel prohlížel miniatury. Skutečně — pokoj pln byl vitrin. Na pravo kdosi seděl se skloněnou hlavou. Kvíčala nemohl se pozvednouti a podívati se, kdo to je, ale právě proto, že se nemohl podívati do tváře toho člověka, cítil tíseň a hrůzu. Pak jako by někdo přecházel ještě tím sálem. Tento člověk jako by se podobal onomu pánovi, jenž povstal s lavičky, když tehda po prvé přisedl k Mařce, tedy domnělému vrchnímu soudnímu radovi Hulešovi. Chytal se ten pán za hlavu a volal: „Mnoho práce, mnoho práce!" Kvíčala rád by se byl pozvedl, ale nebylo možná.

Druhý den ráno byl mírný, laskavý, něžný jako po velikém utrpení a usmíření. Odešel brzy, o něco dříve než jindy. Zabloudil do Hybernské ulice, aby zde spatřil Fialu, jemuž chtěl říci, že se stará o starožitnosti, a přijde-li něco z venkova od Lavičky, že se to stalo jeho zásluhou. Čekal však marně. Fiala se neobjevil.

Dopoledne bloudil na Vinohradech. Přecházel hodinu ulicí Brandlovou a ještě déle ulicí Komenského. Nespatřil však ani Kuliše, ani Bukovského, ani Lavičky. Nechtěl však s nimi mluviti. Byl by určitě odešel, kdyby byl některého zahlédl.

V poledne poblíž hlavní pošty v Jindřišské ulici vstoupil do cesty slečně Valečkové. Podivila se, jak je bledý. Požádal ji o půjčku čtyřiceti korun. Poznamenala jen, že jí je musí za čtrnácte dní vrátit, a okamžitě mu je podala. Pohledla naň se zřejmým soucitem a řekla:

„Nemáte dosud místa?"

„Ne."

„A jste ženat, viďte?" otázala se zvláštním, neobyčejně vlídným hlasem.

„Ano," odpověděl a v tu chvíli pocítil příjemnou radost, že nelhal. Vzpomněl si na Mařku a všechen se zachvíval množstvím nevyjadřitelných pocitů, podobným vděčnosti. Spěchaje domů potkal u finančního ředitelství Fialu. Řekl mu o Lavičkovi. Fiala nedůvěřivě pohazoval rukou. Smál se. Kvíčala pak prohodil:

„Kamaráde, já viděl starožitnosti!"

„Kde pak?"

„V uměl. prům. museu!"

„To vím, ty jsem taky viděl. To všecko znám!"

Kvíčala ještě jednou upozorňoval jej na Lavičku.

Pospíšil pak domů. Byla středa. Ženě své odevzdal sto korun jako jindy.

XXVI.

První polovice března byla deštivá a sychravá. Ledy odešly, sněhy nově napadnuvší rychle se ztratily. Vášnivé západní vichry dlouho se nemohly uklidniti.

Kvíčala hledal místo. Ptal se, kde mohl. Umínil si, že přijme všecko. Byl pln víry a důvěry. Od chvíle, jak opustil nakladatelství a přestěhoval se, neměl již v nitru strašlivé ono napětí, onen mořivý strach před vyzrazením. Starosti o místo nezdály se mu tak veliké, zvláště nyní, když se rozhodl přijmouti vše.

Brzy však poznával, že mu bude nyní nesnadno něco nalézti. Všude selhalo. Litoval, že nepřijal některé z oněch dvou

míst, jež se mu minulý měsíc naskytly. „Myslil jsem, že se nová a nová místa pohrnou," napadalo jej, „ale mýlil jsem se. Od těch dob nic se neobjevilo". Tu teprv, když se blížil den splátky čtyřiceti korun slečně Valečkové, vzrůstaly starosti jeho neobyčejně. Nenadál se, že právě tento případ dolehne naň takovou silou. Zdálo se mu nemožné, aby k ní s penězi nepřišel. „To není možná, to není možná!" stále si opakoval. Neuvažoval proč, ale všechno v jeho bytosti přesvědčovalo jej o tom, všechno pravilo totéž. Tuto částku musí stůj co stůj brzy sehnati. Když pak poznal, že se to již výdělkem státi nemůže, přemýšlel, jak by to jinak provedl. „Kdo mi půjčí?" uvažoval. „Lavička? Pešková? Sládek Jaroš? Kdo? Lavička je teď bůh ví kde, snad až na Moravě. Pešková — snad by to učinila, ale právě té nerad bych řekl. Zaplatil jsem jí všechny dluhy a všecko viděla, jak jsem se pozved'! Pochybovala. Proto bych teď nerad přišel, nerad, právě k ní. Chválí mne, vidí ve mně řádného muže. Ne, k té opravdu nemohu jít. Bylo by mi trapno. To je nemožné, ne, to je nemožné! A k Jarošovi? Jsem mu ještě dlužen a nemám teď pražádné práce od něho. Těžká věc, abych k němu šel. Nenaleznu-li však jiné cesty, možná, že přece jen ho o to požádám. Snad se ustrne, byl vždy ke mně laskavý. Či snad bych měl dojít k revidentovi Bukovskému a na kolenou prosit a tak dlouho prosit, až mi odpustí? Nebylo by to nejmoudřejší? Nalezl by mi pak i místo. Jenom jak, jak si ho získat? Nevyhodí mne, jakmile mne spatří? Ne, to není snadné, to si musím dobře promyslit, dobře, dobře! Ovšem, tak jako on nikdo na světě nedovede se postarati o člověka. Žádá jen tu stálou vděčnost. Je to malicherné, ale proč mu jí neprokázat, proč? Je to tak těžké? On dosud jediný okamžitě se dovedl postarati o mne. Bez přímluvy dnes člověk ničeho nedosáhne. Musí být doporučen. Jak se zachytil Lavička? Taky na jiném člověku. Zalíbil se a bylo to. Bože, jak se jmenoval ten pán? Hodinářem je. Nevím už. Ostatně mám jeho adresu, na tom archu je." Tu se Kvíčala zaradoval a sáhl si do kapsy u kabátu. „Vždyť já tu někde ten arch mám! A Lavička mi tehda povídal, bude-li mi zle, dvacet korun že mám jistých. Bože, kde ten arch je? Měl jsem ho zde. Vyhodil jsem ho? Nebo snad Mařce při čištění vypadl? Bylo by ho škoda, musím se zeptat. A což," rozhodl se náhle, všechen oživnut, „abych šel k tomu panu Hulešovi? Co se mi může stát? Hlavu mi neutrhne a možná, že mi leccos poradí. Jenom — kde je ten arch?"

Toho dne večer otázal se Mařky, neviděla-li ho?

Přinesla mu jej s jeho psacího stolu. Vypadl prý včera z jeho kabátu. Dala jej na jeho stůl pod těžítko.

„Jsou to adressy rodičů některých žáků, potřebuju je," řekl zastrčiv arch do kapsy. Teprv když Mařka zašla do kuchyně, otevřel jej a četl adressy. „Ach zde, Karel Luňáček, hodinář a majitel domu, Karlova ul. 8," prohodil hlasitě. „A ten mi taky může sdělovat adressu Lavičkovu," napadlo jej. Pak si přečetl adresu Hulešovu. Zastrčil arch do kapsy a zamyslil se. Vzpomněl si na Lavičku a na letní den, jak se po prvé setkal s Mařkou. „Divné, divné je to," šeptal si. Viděl radu Huleše jak odchází a ony dva studenty, kteří se za starcem dívali. Pak si vzpomněl na Valečkovou a tu, jako by se ocitl u nějaké důležité hádanky, jež jej mocně poutala, jal se představovati si tuto dívku, všecky okamžiky, které s ní prožil. Zasesklo se mu po životě i po všem vzduchu v Sudově nakladatelství a zalitoval, že se tam neudržel. Brzy však probouzely se v něm všecky úzkosti, které jej zde mučily, a vzpomínky stávaly se těžkými. Vstal a odešel do kuchyně ke tchánovi. Přisedl k němu a rozhovořili se o záhadné krádeži šperků v malostranském paláci hraběcím. Uvažovali, jak se mohlo státi, že nikdo nic netušil, ačkoli byla v paláci hostina, vše osvětleno a vrátný stál po všechnu tu dobu ve vratech. Vaněček soudil, že referát v novinách je neúplný. Není prý to jinak možno, ale Kvíčala vymýšlel neustále nové a nové způsoby, jak se mohl zloděj do paláce dostati. Tchán se mu podivoval, jak je bystrý.

„Tajným bys moh' být," prohodil několikráte, „nikdo by tě neošidil."

Kvíčala se vždy zasmál této poznámce. Povstal pak. Tváře jeho byly roznícené. Mařka odcházela s večeří.

„A s takovými zloději je asi Fiala spojen," napadlo Kvíčalu, když se ubíral za ženou. Tchán pohekával. Bolely jej nohy. Při večeři se rozveselili vypravováním jeho o učiteli Vorlíčkovi, který trpěl pověrou, že musí denně rozdati klukům sedm pohlavků. Ne více, ne méně. Vaněček, tehdá ovšem školák, dověděl se to od svého otce, který se s Vorlíčkem scházíval v besedě.

„Dokud jich nedal sedm, byl jsem tichý," dodával stařec se smíchem, „ale jak jich bylo sedm, dal jsem se do taškaření. Věděl jsem, že se pan učitel už přemůže."

Mařka pak předčítala drobné obrázky Čechovovy, jež zvláště otce poutaly. Kvíčala seděl v křesle bez pohnutí a bez poznámky. Vzpomínal na Valečkovou, Lavičku, Fialu a Bukovského. I slečna Lukášová, jež téměř úplně z jeho vzpomínek vymizela, teď několikráte v duši jeho oživla. Výraz jeho tváře i očí svědčil o jakémsi údivu.

Druhý den z rána, když se ubíral po železném mostě Františka Josefa, polekal se pojednou poznáním, že zítra v poledne musí splatit slečně Valečkové dluh, a že do této chvíle neví, jakým způsobem domůže se peněz; „Takový jeden den Fialův, o němž mi tehda vypravoval, úplně by postačil!" prohodil. Sáhl pak do kabátu a přesvědčiv se, že má arch Lavičkův v kapse, rozhlížel se po lidech. Sem i tam spěchali dělníci, švadleny, úředníci a školní mládež. „Kam jdu?" pomyslil si ohlédnuv se na letenskou stráň. A tu opět vzpomněl si na Fialu, nedostal-li něco od Lavičky.

Zatoulal se do Hybernské ulice a došel až za státní nádraží. Zde konečně spatřil Fialu spěchajícího do Prahy, přikrčeného do skořicového svrchníčku. Stanul před ním, zastoupiv mu cestu.

„Čekáte na mne?" otázal se Fiala s úsměvem, dotknuv se štítku své čepice.

„Teď mne napadlo, že asi půjdete do Prahy a že se přeptám, neposlal-li vám něco přítel Lavička."

„Neposlal."

„Slíbil. Navštíví po venkově sta a sta domácností. Teď je na Moravě," sděloval Kvíčala živě. „Tedy nic?"

„Nic."

„Škoda. Potřebuju peněz jako soli!" prohodil Kvíčala a zasmál se. „Jako soli!" opakoval ještě jednou.

„Já taky," připojil Fiala žertem. Pohlednuv pak na jeho bledou tvář dodal: „A pošle-li něco, co mám s tím dělat?"

„Prodat to. Hned prodat!" okamžitě odvětil Kvíčala. „O výdělek se dělíme."

Fiala pohodil rukou. Oči jeho zableskly se posměšnou pochybností.

„Ten nic nepošle, nebojte se!" řekl obraceje se za dvěma hochy, nesoucími otlučené plynové lustry.

„Já musím mít zítra čtyřicet korun, kdyby hrom bil!" pronesl Kvíčala mrzutě, jakoby zlostně.

„Taky mívám takové starosti. Jsem na to zvyklý."

Kvíčala se zamračil. Poznámka Fialova byla mu protivna. Očekával, že mu nabídne půjčku. „Jsem hlupák, každému důvěřuju!" pomyslil si. Zamrzelo jej, že vůbec o tom mluvil a odbočil do Havlíčkovy ulice. Toulal se pak od redakce k redakci, přečítaje inseráty na vývěsních tabulích denních listů. Zaznamenával si adressy a ve dvoraně hlavní pošty psal ihned nabídky, jak to denně číníval. Zašel pak do jídelničky v Melantrichově ulici, kde obědvával, aby se přeptal, přišly-li mu odpovědi na četné jeho dřívější žádosti. Byl tu jediný list, ženskou rukou psaný, v němž nabízela mu obchodnice s prkny, vdova, místo ve venkovském skladišti. Podmínka byla, aby měl nějakou obchodní školu a aby byl svoboden. Roztrhal list vdovin a rozházel jej po ulici.

Odtud zatoulal se na Karlovo náměstí, jež dvakráte obešel. Den byl příjemný, jasný, stezky suché. Povšimnuv si pak, že je již deset hodin, zalekl se bezvýsledného bloudění svého a rychle chtěl se rozhodnouti, co činiti. Vždy napadl jej nejdříve rada Huleš. Rozhodl se jíti k němu, ale sotvaže byl ve Vodičkově ulici, pomyslil si: „Ale co tam? Co mi pomůže korunka? Nic. A co mi v tomto případě pomůže nějaká jeho umravňující rada? Nic."

(Pokračování.)

Pelnář-Syllaba:

SLOVO K ŠEDESÁTILETÍ PROFESORA THOMAYERA.

Redakce Zvonu nás požádala, abychom napsali do Zvonu několik slov o Thomayerovi lékaři a vědeckém pracovníkovi jako dozvuk jeho šedesátých narozenin. Stojíme Thomayerovi po boku už hezkou řádku let a všecka ta léta dával nám Thomayer ustavičný popud k přemítání o obsahu svého myšlenkového světa, o svých názorech a vůdčích motivech svého jednání. Jeť mužem, který neskrýval nikdy svého nitra, svých zásad a byl vždy ochoten hájiti jich, zdálo-li se, že se s nimi nesrovnáváme. Nebyl nikdy zahalen oblakem jako božstvo, jehož vůle se stává na nebi i na zemi bez odporu, bez námitky, který si vůbec nepřeje žádnou rozpravu o principech — v předpokladu naprosté neomylnosti a bohorovnosti. Thomayer byl vždycky vzdálen takovéhoto typu universitního profesora. S Thomaye-

rem bylo vždy možno vésti spor třeba i tvrdošíjný o diagnosu, a zrovna tak byla možna výměna názorů o umění slovesném i výtvarném, o politice všeobecné i studentské, o otázkách fakultních, o veřejném vystupování lékařstva jako vědeckého národního celku, o vedení Spolku lékařů, časopisů atd., atd. Nedovedl nikdy býti lhostejným k jakékoliv naší národní otázce a měl vždy živý zájem o všechny projevy našeho duchovního života. Proudy literární, směry výtvarně umělecké, vlnobití politické, poměry národohospodářské, víření hesel v naší společnosti — to vše vždy nalézalo a nalézá živý ohlas v mysli Thomayerově a skýtalo mu látku k živým úvahám a rozhovorům. Jeho knihy „Paběrky", „Žloutne listí" a pod. jsou jen částečnou ukázkou tohoto bohatého kaleidoskopu, který vedle jeho literárních přátel nejlépe znají všichni jeho assistenti. Proto můžeme dobře promluviti o některých otázkách, které se v nás budí přemýšlením o životě Thomayerově. Doplníme tím snad vhodně jubilejní články o Thomayerově činnosti.

I.

Prof. Thomayer uveřejnil r. 1883 v Zeitschrift für klinische Medizin, t. j. v jednom z předních zahraničních časopisů lékařských, článek o tuberkulosní a rakovité zvrhlosti pobřišnice, publikaci to, která došla širšího povšimnutí a častého citování. Od té doby jiného příspěvku do cizojazyčných časopisů sám nezaslal. On, který mnoho cestoval, mnoho v cizích jazycích čítá, má přebohatou cizojazyčnou knihovnu lékařskou i nelékařskou, a zkrátka vždy sledoval a stále sleduje světový ruch vědecký — on netoužil valně po mezinárodní publicitě svých děl, ze kterých by jich přece tolik bylo došlo v cizině pochopení ještě pronikavějšího než doma. Thomayer záhy stanul a pro celý svůj život setrval na zásadě soběstačnosti české kultury, té kultury, které jediné oddaně sloužil.

Máme setrvati na tomto stanovisku?

Jistě není sporu o tom, že si musíme vybudovati nebo vlastně dobudovati své lékařské písemnictví, pokud slouží potřebě universitního studia: musíme míti všecky učebnice od hlavních předmětů do nejposlednějších vedlejších oborů; musíme míti tolik své literatury, aby medik při studiu a lékař v pochybnostech praktického života vždy našel v české knize správné, přesné a dostatečné poučení; musíme míti časopisy, v nichž se zrcadlí všechen nový kvas v lékařské vědě celého světa; musíme míti své české populárně vědecké knihy. Mnoho nám dosud schází, ale je jednomyslné přesvědčení o nutné všeho toho potřebě a není pochybnosti, že budeme míti v tomto směru svým časem všecko a stejně dobré, jako to mají velcí národové.

Může však býti předmětem sporu, máme-li vydávati česky i své zcela odborné práce, které, řešíce otázky vzdálené praktické potřebě, nejsou čteny než několika blízkými přáteli nebo několika náhodnými milovníky. Takové práce, jsou-li menší, zapadají bez většího povšimnutí v periodické naší literatuře, a jsou-li větší, zapadají ve skladu Akademie nebo v soukromém nákladě. Uveřejňování těchto prací stojí veliké peníze, které se ztrácejí beze zjevného užitku, takže české publikování takových prací se zdá na první pohled zbytečným mrháním národního majetku.

Než tato ztráta jest po našem soudu jen zdánlivá, jest jen dočasná, a myslíme, že stanovisko těch, kteří tak pessimisticky uvažují, není správné.

Byli jsme nedávno na Smetanově Daliboru. Houslové solo Zdeňkovo se neslo ztemnělým a ztichlým Národním divadlem. Od orkestru nahoru přes balkony až ke stropu hlava na hlavě. Druhá galerie „k stání" napěchovaná ... Když jsme tak neodolatelně pociťovali Zdeňkovo „svaté nadšení" a pohlédli od jeviště ke stropu a pomyslili si: ty kouzelné tóny, zpěváci, hudebníci, lidé v křeslech i u stropu — to vše je naše, české, to divadlo je naše, všecko z našich hlav, mozolů a srdcí, to jsme všecko my v nejušlechtilejší své stránce — maně jsme si vzpomněli na své vědecké problémy. Smetana stvořil svou hudbu pro svůj český národ bez ohledu na to, je-li to národohospodářská ztráta, nedati partituru některému velikému cizímu divadlu, nevzíti ihned užitek i slávu zároveň, jen v pevné víře v budoucnost, že svým časem pronikne a že koná dobré české dílo. Jen tím umožnil, že dnes cítíme celou duší, jaká to krása míti svou vlastní kulturu, naslouchajíce mezi svými lidmi ve svém divadle své vlastní hudbě české.

Myslíme, že ve vědě není a nebude jinak. Je třeba všecko vydávati česky, třeba se to nečte — prozatím. Je třeba zakládati český fond knižní i v theoretických otázkách, které prozatím nemohou zajímati náš lékařský svět v plné míře — vždyť náš vědecký život poroste do šířky i do hloubky a bude se jednou také opírati o své vlastní prameny, jako vědecký život ruský, německý, francouzský atd. Pravda, na dlou-

hý čas ještě, snad na dobu několika generací, budou publikace českých monografických pracovníků prací nevděčnou, než nezůstanou prací neužitečnou, jalovou. Této práce jest naopak nezbytně třeba k základům české vědecké kultury, má-li tato na nich vyrůsti samostatná, soběstačná, sebevědomá.

Ale při tom bychom neměli zapomínati na dvojí věc. Předem, že radost z nové české knihy nesmí býti důvodem pro shovívavý úsudek; naopak měli bychom býti k sobě přísní ve vědecké kritice, která musí potlačiti vše nedochůdné za každou cenu — a tak daleko, bohužel, k vlastní škodě dosud nejsme. A po druhé měli bychom o každé své práci referovati do příslušných středisek vědeckých, na př. aspoň německých, které jsou v přítomné době v medicině skutečnými středisky pro medicinské badání v celém světě; to se děje jen částečně, nesoustavně, a od některých autorů (mezi něž patří i Thomayer) se to uvědoměle opomíjí. K tomu by se měla družiti podpůrná methoda, účast na cizojazyčných lékařských sjezdech, které se od našich lidí zanedbávají až na nepatrné výjimky; na těchto sjezdech v rozhovorech a poznámkách by se mohla dobře udati naše vědecká potence; myslíme, že tato povinnost přísluší v první řadě řádným profesorům a přednostům ústavů, kteří by měli míti styky osobní i písemní s cizojazyčnými kolegy svých oborů. Mámeť povinnosti k svému písemnictví, ke své domácí kultuře, ale máme také povinnosti k všeobecnému vědeckému foru, které se má dověděti o našich pracích — když to jinak nejde a jistě ještě dlouho jinak nepůjde — tedy vlastním naším přičiněním.

II.

Širý svět, cizina, musí nám nad to povždy zůstati půdou, která nám nejlépe poskytuje náležitý odstup pro posuzování našeho domácího snažení. Proto nás Thomayer vždycky všechny k tomu měl, abychom se učili cizím jazykům a chodili se učiti a kontrolovati do ciziny. Všickni Thomayerovi asistenti musili jeti, a nejen jeti, nýbrž i studovati v cizině. „Vraťte se se širším horizontem!" — těchto slov, jimiž se Thomayer loučil se starším z nás před jeho první pařížskou cestou r. 1893, bylo námi oběma při četných našich společných cestách vzpomínáno vždy jako vůdčího hesla. Z cest těžili v první řadě ti, kteří cestovali, ale neméně vždy i celá škola. Z ciziny každý musil přinésti nejen rozmnožený svůj duševní fond, nýbrž i kritiku a nové podněty. Tyto epikrisy vědeckých cest, počínajíce už obyčejně v cizině v korespondenci s Thomayerem, byly snad ještě krásnější než studium v cizině samo.

Na společné vědecké cestě do Anglie r. 1906 zastavili jsme se také u slavného klinika Pela v Amsterodamě. Návštěva ta stala se nám na vždy nezapomenutelna. Starý pán byl k nám velice laskav a věnoval nám plné dvě hodiny. Přišel si pro nás do hotelu, vedl nás zajímavými uličkami amsterodamskými na svou kliniku; ukazoval nám tam nevšední klinické případy, u leckterého zkoušel naši diagnostickou zdatnost, přál si viděti způsob našeho vyšetřování, vyptával se nás na názory a zásady naší školy v různých otázkách vědění a umění lékařského atd. Bylo nám, jako bychom před učencem světového jména odbývali nové colloquium doctum, a to za sebe i za celou školu. A působilo na nás dojmem radostným a povznášejícím, když jsme na starém pánu vypozorovali, že jsme obstáli. Celý základ našeho interně lékařského vzdělání tak, jak nám byl profesorem Thomayerem dán, zdál se nám pevnějším a způsob našeho klinického myšlení jistějším.

Ještě několikrát zažili jsme v cizině podobný pocit ubezpečení, jako r. 1906 u Pela v Amsterodamě. Ubezpečení v tom, že cesta, kterou nás uvedl u vnitřní lékařství profesor Thomayer a kterou se dle jeho vzoru a příkladu ubíráme, jest správna.

Ale jindy zaplavil v cizině naše nitro pocit jiný. Ne radostný a povznášející, nýbrž trudný a skličující. Zaimponovala nám rozvětvená organisace vědecké práce u cizích národů. Chytla nás široká publicita odborného díla, které tam dle své hodnoty rychle dochází ocenění a příslušného zařadění, nikdy není soukromou záležitostí jednotlivcovou, nýbrž vždy představuje majetek obecný. Jako přirozený důsledek těchto poměrů jevila se nám vyšší úroveň autokritiky badatelovy k vlastní práci.

Začali jsme žalovati na naše poměry. Není pořádku, říkali jsme si, ve vědeckém snažení u nás. Každý pracuje dle své osobní záliby, ba často ještě spíše jen dle náhody, nestaraje se, zda a jak se jeho práce přimyká k práci druhého. Bohemica non leguntur. České věci se nedostávají před širší veřejnost a v tom vězí vážné nebezpečí poklesu autokritiky jednotlivcovy.

Toto nebezpečí, řekli jsme si, jest dalším důvodem, abychom své čistě odborné práce činili přístupnými foru světovému,

referovali o nich v cizím jazyku, vystupovali na odborných sjezdech, hledali známostí a styků s odborníky jiných národů; vše to dle pevného, ustáleného pořádku, platícího pro všechny. Byli jsme si v našich hovorech dobře vědomi, že nevztyčujeme problém nový a dosud prakticky neřešený, ale stejně dobře jsme cítili, že dosavadní řešení není ani všeobecné ani ustálené, dějíc se spíše jen fragmentárně.

III.

K padesátému výročí doktorátu profesora Eiselta byla jedním z nás napsána pro Spolek českých lékařů adresa, ve které jest oceněna činnost tohoto učitele a předchůdce Thomayerova. Jest zajímavo srovnati činnost obou, mistra i žáka, se stanoviska všeobecně osvětového. Snad nechybíme, prohlásíme-li, že týž pokrok, který se nám jeví v duchovním životě našeho národa od generace nesené duchem buditelským ke generaci nesené duchem nerudovským, jeví se také u srovnání kulturního díla Eiseltova a Thomayerova.

Eiselt byl duchem cele ještě buditel, druh a pomocník Purkyňův, razil cestu české fakultě lékařské, prvému vědeckému spolku českých lékařů, prvému lékařskému a přírodovědeckému sjezdu českému, zakládal český lékařský časopis, české názvosloví, zkrátka s jeho jménem jsou na vždy spiaty počátky českých věd lékařských. Stál jistě na výši úkolu, který mu na jeho místě doba dala, už také tím, že odkázal české interní medicině skvělou dvojici jmen svých žáků, Maixnera a Thomayera. Ba svým snem o sblížení slovanských věd lékařských snad i svou dobu předstihl.

Ale zatím co Eiselt usiloval, aby pěstění věd lékařských v našem mateřském jazyce bylo vůbec možno, nabývá obzor kulturního českého člověka Nerudou a družinou mužů stejně smýšlejících nepoměrně větší šíře a dospívá hledisek evropských. Udržeti stále na zřeteli evropské měřítko také pro pokrok osamostatnělých českých věd lékařských v těsných poměrech domácích a v tom smyslu vésti českého lékaře, současně však otevříti jeho ducha nejen zájmu odbornému, nýbrž každému kulturnímu hnutí národa, v užším pak rámci vnitřní mediciny postaviti kliniku na širší evropskou basi a přece zase pracemi vlastními i žáků vytvořiti u nás duchovní základ příslušného českého vědeckého oboru — toť bylo posláním těch, kdož převzali dědictví po Eiseltovi, a v tomto snažení připadá lví podíl právě Thomayerovi. V poslání tom zračí se, myslíme, zjevně týž pokrok, který vůbec vykonala česká osvěta od generace buditelské ke generaci nesené duchem nerudovským.

IV.

Z předeslaných úvah vysvítá, jak si pro příští dobu představujeme úkol české mediciny vůbec a české klinické mediciny zvlášť.

Úkol ten spočívá na jedné straně v tom, stálým postupem po vzoru předchůdců doplniti literaturu učebnicovou, ustáliti názvosloví, rozmnožiti a zvelebiti časopisy; pracemi monografickými, prohlubováním života spolkového a kongresového vytvořiti dále domácí vědecké ústředí, jemuž se bude dohodnouti o uvědomělé vnitřní organisaci českého vědeckého snažení a snad i o úkolech pracovních nejen od osoby k osobě, nýbrž od ústavu k ústavu.

Na druhé straně činiti naše vědecké dílo systematicky přístupným soudu mezinárodnímu.

Jest si přáti, aby příští doba naplnila tento svůj úkol stejně čestně a šťastně jako obě předcházející ke zdaru jak našeho vědeckého pokroku, tak naší národní kultury.

Tím přáním uzavíráme řadu úvah, které při šedesátiletí Thomayerově byly vzbuzeny pohledem na úspěšnou a požehnanou činnost muže, který věděl, co chtěl, a za tím cílevědomě šel.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Pokračování.)

„Jste nenapravitelný,“ odpovídal doktor, „ať vás přesvědčuji, jak chci, ať vás na chvíli odvrátím od kancelářského života, vy zase na konec nastrčíte krk do starého chomoutu. Vy třeba i se mnou souhlasíte, když vás napomínám, že si hubíte zdraví, ale ta kancelářština vstřebala se vám tak do krve, že nemůžete bez ní žíti. Kdybych mohl, hned bych ze všeho utekl, a já nemohu, a vy můžete. Vy, když

přestanete pracovati, máte pensi, já nemám ničeho. Jen tak skrovně z úroků musím uhájiti živobytí. A přece toho nechám a budu žíti jako člověk.“

„Jen aby vás to brzo neomrzelo, milý příteli! Svoboda člověku chutná, jen když ji pije po troškách! Když občas vyrazím z kanceláře, pak mě všecko těší, všecko překvapuje, novotou mně to voní, ale kdybychom nedělali po celý rok ničeho, všecko by nám sevšednělo, jako všecko na světě sevšední.“

„Mně by to v přírodě nesevšednělo nikdy,“ namítal doktor, „protože já se dovedu na všecko v přírodě dívat pozornýma očima. Já když se tady v lese zastavím a chvíli poslouchám, hned rozeznávám, který pták se ozývá z olšin a jak zpívá. Poznávám stopy zvěře jako starý hajný. Vlastně jsem se tomu kdysi od hajných naučil. Člověk musí usednouti a mlčeti. Nepohnutě musí seděti a mlčky poslouchati. Zkusíme to a budeme denně choditi na stejné místo, odkud si zařídíme svá pozorování. Uvidíte, že vnikneme i do tajemných událostí lesa, do jeho života, souvislost poznáme a pravidelnost přírody. Ale pohroužiti se musíme do těch věcí!“

Doktorovi se rozhořely tváře nadšením, jehož fluidum přenášelo se i na radu. Stáli na travnatém palouku na břehu Labe. Voda tiše proudila mezi stráněmi, do široka rozlitá a ozářená letním sluncem. Prsům se volně dýchalo, vůně sen táhla k nim z labských lučin. Dlouho mlčeli a dívali se za řinoucím proudem.

„To je krásnější, než hory a než všecko!“ pravil doktor se zanícením. „Já bych na horách umřel steskem po rovině.“

„Sem budeme chodit, doktore, až na podzim! Podzim je krásnější než léto! Až se to tady rozehraje barvami jeseně.“

„Znám to velmi dobře! Tady se vodní ptactvo zastavuje v podzimním tahu, ale to si musíme přivstati, abychom tu byli ještě, než se začne rozbřeskovat.“

„A teprve teď tu všecku krásu objevujeme! Totiž já jsem takový, vy už jste dojista i dřív chodíval.“

„Chodíval, ale taky nepozorně a lhostejně. Dřív to v hlavě hořelo jinými věcmi, člověk se jen staral o lidi a ne o sebe. Teprve když už je súčtováno, tíhne člověk do samoty. Táhne ho to k zemi a do země! Příliš lidské je to všecko, příliš lidské!“

„Příliš lidské a příliš malicherné. Pravá podstata věcí uniká člověku. Škoda, že teprve za cenu stáří dostáváme se k jádru života. A to už je pozdě! Mnoho času už nezbývá.“

„Nač si to tajiti? Opravdu už nám toho mnoho nezbývá, už se vracíme.“

XXVI.

Nenadáli se, a zase se rozhořely ve staré labské doubravě barvy jeseně. Sychravá vůně táhla se prázdných luk, smutné říjnové mlhy rozvěsily se po polích.

„Podal jsem si žádost o pensi!“ prohlásil jednoho dne doktor s úsměvem. „A zrovna jsem si ji příznivě vyřídil. Bez dekretu, bez titulu a karakteru, jak vy úředníci říkáte, a dnes už jsem na pensi.“

„Jak jste to udělal?“ ptal se rada překvapeně.

„Sejmul jsem s domu a se dveří tabulku se svým jménem a ordinačními hodinami, dopsal jsem zbývajícím pacientům, že se vzdávám prakse lékařské, aby se obrátili jinam. Zkrátka odhlásil jsem řemeslo a obětoval jsem Aeskulapovi kohouta!“

„Tedy na mě jste nečekal!“ zlobil se rada.

„Nečekal, protože bych se nedočkal. Vám není rady a proto vám není pomoci. Vy budete sloužiti do roztrhání.“

„A že jste se tak náhle rozhodl?“

„To nebylo náhlé rozhodnutí, to byla dávno promyšlená věc,“ vyprávěl doktor, „znám sebe dokonale a vím, že mně je klidu potřebí zrovna jako vám. Toužím po odpočinku, zbytek života musí náležeti mně. A teď právě mé úspory k tomu postačí. Mohu i bez prakse žíti, jako jsem dosud žil. Mohu dokonce, zachce-li se mně, postaviti si někde za městem drobný domek, jen tak pro sebe, a žíti si tam za větrem, jak se mně zlíbí. Ale neudělám toho, nehnu se ze starého bytu.“

„Měl jste počkati aspoň do jara,“ pravil rada, „co teď na podzim bez prakse? Utrápíte se nudou! Na jaro snad se i já rozhoupám a sejmu tabulku se svých dveří. Učinil bych to ostatně už dnes, ale v březnu dokončuji opravdu pětiletí a kvinkvenálky jim nedaruji.“

„Ano, kvinkvenálky, rozumím,“ odpověděl doktor, tentokráte bez výsměchu, „a nezazlívám! V zimě vám spíše uteče v kanceláři než doma v opuštěném bytě. U mne je to naopak! Já podzimu a zimy nejlíp užiju doma! Nikdo mě už nebude volati v noci do mrazu nebo do plískanic, pro nikoho už nebudu k disposici, jen pro sebe.“

„Nedají vám pokoje! Když bude opravdu zle, přiběhnou pro doktora Mráčka, a doktor Mráček poběží! To byste se musil

vystěhovati odtud, když ne na dobro, aspoň na nějaký čas, aby vám lidé odvykli!"

Doktor se shovívavě usmíval.

„Doktor Mráček, praktický lékař, je dnešního dne vymazán ze seznamu pacientů, zbývá z něho prostý občan Mráček, chcete-li, emeritní lékař, nikdo víc! Jednou, dvakrát odepru lidem zcela rozhodně lékařskou pomoc, a bude pokoj. Nebudu pro nikoho doma. Zvonek u domovních dveří, jenž mě za ta leta tolikrát v noci volal k nemocným, už je odmontován!"

„Někdy ani nebudete moci odepříti," hájil rada své mínění, „jsou tu lidé důvěřující jen vám, přesvědčeni, že jen vy dovedete pomoci. Až bude nejhůře, budou naléhati, nedají se odbýti." — (Dokončení.)

LITERATURA.

K a r e l H a n d z e l: *Světélka v přítmí.* Deset povídek z krásné země. Nákladem Emila Šolce v Karlíně.

Lze nesnadno pochopit, jak mohou začínající debutanti kaziti si hned první kroky nechutnými předmluvami, kterými hlásají, že oni nesou jiný život, jiné umění, jinou politiku nejprudšího boje za rozšíření a uplatnění vlastního jazyka, jinou kulturu. Kdyby Pánbůh dal a tato papírová revoluce sama sebe neporážela, a kdyby byli jen dobří pokračovatelé místo domnělých objevitelů! Autor „Světélek" jako by neviděl, že tamtudy, kudy on míní prorážeti nové cesty, šlo již hromada českých tvůrců od Boženy Němcové až po K. V. Raise. Leč přes to je mi velmi sympatický on i jeho kniha. Zdá se, že pevně kotví v domácí půdě, že ji miluje, že si všímá života na ní, že měří a srovnává jeho mravní i národní hodnoty. V tom ohledě podává tu některé pozoruhodné věci, jako národnostně zbarvený obrázek „Obětovaný", nebo sociálním ovzduším naplněnou povídku „Zkrocený divoch"; „Zátopa dolů", ač chce býti kreslena v suggesci hrůzy, nedostihuje svého vzoru u Zoly v „Germinalu". Některá čísla obsahu „Světélek v přítmí" neodlišují se mnoho jako rozvedené anekdoty od literatury kalendářní. Teprve dalšími svými knihami p. Handzel ukáže, jak bude své theorie i prakticky provádět, aby umění nepohořelo.

Kniha p. Handzelova je čtvrtou v řadě nové knihovny zvané „Milé knihy", zahájené dvěma svazky povídek Terezy Novákové a dále svazkem „Tři povídek kratochvilných" od Ignáta Herrmanna. Soudíme z toho na populární určení knihovny a na pečlivou redakční ruku, která ji vede, ač není jmenována. *—och—*

P e t r D e j m e k: *„Blesky v temnotách".* Illustr. Věnceslav Černý. Nakl. Jos. R. Vilímek v Praze. Autor zachytil ve své historické povídce několik významných událostí z doby tuhého poddanství lidu a moci, kterou si usurpovala s národem necítící šlechta, a zobrazil tehdejší lidové hnutí, směřující k svržení jha. Hrdinou povídky jest syn uhněteného robotníka, mladý Jíra, student, jenž stává se strůjcem vzpoury, končící s nezdarem a polapen umírá jako oběť zklamaných nadějí. Autor nezapomněl na momenty po stránce citové, aby příběh učinil čtenáři co nejzajímavějším a tragický děj vyhrotil v dramatický závěr. Jestliže někde spád děje se uvolňuje episodami, není to na ujmu poutavé povídky, protože právě tyto episody tvoří jakousi folii doby. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Vlk.* Hra o třech dějstvích ve čtyřech obrazech. Maďarsky napsal Fr. M o l n á r. Přeložil Karel Šípek. Režisér Gustav Schmoranz. Po prvé na N á r o d n í m D i v a d l e dne 30. června 1913.

Autora „Ďábla" a „Gardového poručíka" známe se scény Městského divadla vinohradského jako obratného stavitele paradoxních scen, routinéra, jenž snaží se zaujmouti a oslniti virtuosní technikou, třpytnými dialogy a pozlátkem exklusivních effektů, jenž kdysi vymyslil si divadelní schema, na němž — s posou vážného myslitele a se střídavým štěstím — provozuje svoje experimenty. Že pak při velkovýrobě za zvýšené poptávky dojde na materiál horší kvality, že selže technika, ba i mnohdy vtip, dokazuje jeho „Vlk", jenž jest bezvýznamným produktem běžné divadelní machy, jež více chce, než může. Jeho provedení pak jest neklamným znamením letní saisony divadelní. První jednání „Vlka" obratně stavěnými scenami a břitkým dialogem slibuje více, než v dalších aktech splňuje. Jádrem dějství druhého jest scenické předvedení snu, jenž svými nehoráznostmi, krkolomnými skoky myšlenkovými a logickými, veškerými běžnými nesmysly a silně fraškovitým zabarvením připomíná „Cestu do pekel" — neblahé paměti. Třetí akt jest pak epilogem, jenž vysvětluje, desillusuje a řeší, pokud o řešení prostinké zápletky, vyvolané žárlivostí manželovou, vůbec mluviti lze.

Pan R. S c h l a g h a m e r vyhrál svých p ě t rolí (Jiřího Szabó, rytmistra, attaché, Mallotiho a lokaje) do všech detailů, s podivuhodnou vervou a uměleckým odstíněním. Manželský párek

rozkošně a krásně sehrán byl pí. A. Sedláčkovou a p. J. Hurtem.

Že i bezvýznamnosti rázu „Vlka" se hrají svědomitě, jest zcela v pořádku.

Režie p. G. Schmoranze byla hladká a pečlivá jako obvykle. *Tristan.*

V Šárce sehrán byl Národním Divadlem dne 29. června 1913 Šubertův „*Jan Výrava*" za režie Jaroslava Kvapila a výpravy Karla Štapfera. Konečně k němu tedy došlo, dojíti však v neděli odpoledne nemělo. Neboť pro divadlo v přírodě jest pěkné, nebo alespoň snesitelné počasí „conditio sine qua non"; v den představení však pršelo tak důkladně a nesnesitelně, že obecenstvo, vytrvavší s uznáníhodnou trpělivostí až do konce, tonulo v blátě a vodě. A hercům, jejichž výkony a obětavost zaslouží veškerého respektu, nebylo jistě lépe. I k nim pořadatelstvo mělo míti více ohledu! Také většinou pro rozevřené deštníky nebylo na scenu vůbec viděti, a hlasy herců — ač údolí šárecké akustičností až překvapovalo — chvílemi úplně zanikaly v hluku deště bubnujícího na deštníky.

Přes veškery nepříznivé okolnosti však vyšlo první činoherní představení v Šárce v zápase s přírodou vítězně. Režisér Jaroslav Kvapil vytěžil z „Jana Výravy", obratně pro divadlo v přírodě upraveného, mnoho překvapujících a zajímavých effektů a umělecky vykouzlil obrazy a sceny, které zřídka lze spatřiti a na něž nesnadno lze zapomenout. Nejeffektněji a nejmohutnějším dojmem působil akt třetí, kde vzbouření sedláci táhnou na zámek. Se všech stran zvoní se na poplach, ze zapáleného stavení vyšlehnou plameny, ozbrojení sedláci ženou útokem na zámek, střílejí, padají, ustupují a opět se vzchopují, až vyrazí proti nim jízda a v zad jim vpadne pěší vojsko, jež je obklopí a odzbrojí. To byla scena mistrně provedená a věru nezapomenutelná. A vždy budou to sceny ensemblové, jež budou v divadle v přírodě vítěziti a nikdy sceny intimní, jak nedělní představení dokázalo. Mám sice závažné zásadní námitky proti divadlu v přírodě, avšak režii a výpravě „Jana Výravy", jakož i výkonům herců a jejich bezmezné obětavosti úcty a plného uznání spravedlivě upříti nelze. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* V neděli večer zemřel náhle ve své villce v Černošicích vynikající a populární český krajinář Václav Jansa ochrnutím srdce. Zpráva ta bolestně zarmoutila hojnou řadu jeho přátel osobních i uměleckých ctitelů, neboť umění Jansovo, obrácené v době jeho dospívání a plné zralosti takřka výlučně ke krajinářství, patřilo u nás k nejznámějším. Kdysi inklinoval Jansa k malbě figurální — to tenkrát, kdy opustiv pražskou akademii (za Lhoty) maloval ve vídeňské škole Lichtenfeldově svého „Mojžíše na hoře Sinai", za něhož obdržel také velikou cenu Fügerovu. Ale jeho vrozená láska k malebné romantice, k pittoresknímu kouzlu divokých rozervaných krajů a ke všemu, co zachází, jakož i jeho bohaté cesty po evropském jihu a zvláště po krajinách a zákoutích svých rodných Čech, přivedly jej ke krajinomalbě. Od prvních let osmdesátých přinášely přední illustrované listy české, Šimáčkův „Světozor", Ottova „Zlatá Praha" a Ottovy „Čechy" množství jeho obrazů, tu ze slunné Adrie, tu z milé domoviny. Jansa miloval zejména příkré a sluncem zalité tesy skal, romantiku zřícenin a černé dumavé lesy, shlížející se ve vodě za dne i při měsíci — a jeho živě kolorované, rázovitě odlišované a líbivé krajinky, málo kdy zachycované s nějakým zatěžujícím problémem, ale vždy prováděné s poctivým smyslem pro reálnost, patřily po celých dvacet let k nejhledanějším. Koncem let devadesátých přiklonil Jansa svůj zájem ke staré Praze. Jeho stovka obrazů malebně provedených a obestřených vším kouzlem mizející a pochmurné krásy naší středověké architektury je příliš dobře známa, abychom se o ní musili šířit. Na „Starou Prahu" navázal cyklem analogických obrazů pod názvem „Památky starého umění v Čechách", kde k novému životu a zájmu přiváděl vynikající architektonické a malířské poklady české, jež chová náš mimopražský venkov. Jansa vynikal vůbec velikým a hlubokým smyslem pro chápání těchto uměleckých památek, a jeho zásluha na tomto poli vskutku je a navždy zůstane nanejvýš čestnou. Celé jeho umění, cenně dokumentované i lunettami v pražském městském museu (nad Sacchettiovým panoramatem), kde vylíčil a rekonstruoval zmizelou Prahu XVII. a XVIII. věku, má rys jistě monumentální jednoduchosti, klidu a tiché, dumavé poetické náladovosti. Z velmi mnohých jeho obrazů cítíme vanouti hluboké osobní procítění, živý a oddaný poměr básnického malířského nitra k pozorované přírodě. A suggesce tohoto prožívaného poměru bývá nejpůvabnější vymožeností Jansova umění.

Václav Jansa je rodák z Rovné (* 1859) a na pražskou akademii odešel jako sklepnický učedník. Budiž čest jeho památce! —*n*—.

* V Praze umřel 29. června ve věku 67 let populární český genealogický a právnický spisovatel Dr. Čeněk Pinsker, bývalý dlouholetý advokát ve Voticích a náš nejlepší znalec genealogie. Psal česky i německy, mnohé jeho spisy a právnické rozklady mocně působily i na rozhodnutí našich nejvyšších soudů a zjednaly autorovi veřejný zájem i za hranicemi. Umřel v něm dokonalý znatel staršího českého práva i české historie, člověk originální a staročesky rázovitý. —*n*—.

V Praze, dne 4. července 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

K. Leger:

NAD ZEMÍ.

Povídka.

V městě Kolíně léta Páně 1625 stalo se: Měsíc vycházel daleko na obzoru veliký zamlžený. Bílé obláčky letěly oblohou ještě rozjasněnou po slunném, teplém dni májovém. Dýchalo všechno vůní plného jara, kvetl bez na hřbitově kolem kostela i na starých hradbách městských, v parkánech. Slavík zaklokotal do teskného ticha večerního z houštiny nad hrobem, který před chvilkou zaházeli, v koutě u zdi kostelní.

Opojná vůně bezu a střemchy! těžká — jako by k zemi padala v šeru. Dech moru vane v ní. Den za dnem přinášejí mrtvé, z večera i v noci hroby kopou. Pláč se ozývá tichý, zoufalý. Neboť i lidská bolest ulekaná zadržuje v bázni hlasitý pláč. Něco osudného leží nad krajem, tiskne těžce živá srdce. Pomsta boží?

Kdy se nasytí Bůh, nový Bůh, který přichází v krvi a s třeskem ocele, s vítězným rykem prodejných žoldnéřů a teď i s otravou morové hlízy? Na Bílé Hoře to začalo, kdy to skončí? Pomsta boží!

Na staroměstském náměstí v Praze už vyschla krev, sťaté hlavy na mostecké věži zčernaly, mrtvé oči vrány vyklovaly. Na bráně v Hoře Kutné hlava pana Jana Šultysa, primatora, setlela i s kůlem dřevěným, lebka spadla do příkopu, znova ji kat nabodl na kovaný hrot. Po české zemi ticho, těžké ticho, jenom zimničné chvění hrůzy jako by přeletovalo od jednoho konce království ke druhému.

Večer je dnes, co bude však zítra? Jako příšera rodí se každý nový den, nikdo neví, co bolestného znova přinese. Nepomáhají modlitby k Bohu, ani ponížené supliky k císaři. Není smilování. Trest přišel, pomsta boží! —

Voní bez a slavík zpívá. Sinavé světlo měsíční chvěje se ve vlažném vzduchu. Tmí se za hradbami, pod stromy na hřbitově. Starý chrám jako ohromná spousta kamenná zvedá se k nebi, nad makovicemi věží hvězdy se třpytí. Dům děkanský pod kostelem stojí pustý, vytloukla jej nedávno surová soldateska. Kněz, děkan Jan Glodomastes, Polák, jako vězeň samoten bydlil tam ve studených, prázdných pokojích. Kaplana neměl, ani kantor ze školy nechodil na děkanství ke stolu, nezbývalo samému děkanovi, častokrát nedostalo se suchého chleba. Někde u Tarnova býval farářem na vsi, dal se vyvábit z domova planými sliby jako jiní z Polska, přišel do Čech, kde nebylo dostatek katolických kněží. Těšil se, že lépe bude v bohatém království českém, o němž ještě před dvaceti lety za Rudolfa císaře šla pověst širým světem jak o zaslíbené zemi. Ale krásný sen se rozplynul, sliby všechny byly klamem. Nešťastným byl děkan Glodomastes, starý už a šedivý! Přišel do pustého děkanství, do studených zdí, odkudž utekli kněži podobojí, a všady kolem cítit ten mrazivý chlad. Pastýřem byl beze stáda, sloužíval mši v prázdném kostele, zarputile odvraceli se od něho sousedé městští, kacíři zarytí, ani dětí ke křtu nenosili, a zemřel-li kdo, potají, jak mohli, pohřbívali jej na předměstí, na některém hřbitově. A starému děkanovi ušklebovali se, Hladomasta! naň pokřikovali. On ze starého szlachcického rodu herbu Leliva! s knížaty krví příbuzný — a tady Hladomasta! Čeština zní tak surově. Co tu chtěl v té proklaté kacířské zemi? Zahořklo mu všechno. Marná tu a nevděčná práce! myslil si.

Ve městě vládl pan Jan Václav Gryzl z Gryzlova, hejtman zámecký. Snažil se

pomoci, natloukal tvrdé, zapeklité lebky kacířské, aby změkly. A jesuiti, horliví, neunavní missionáři, chodili po městě, zvonečkem zvonili, kázali kdekoliv — u bran, na rohu ulic, na náměstí, v masných krámech. Zkoušeli po dobrém, po zlém — zaryté české lebky neobměkčily se.

Co tu chtěl dobromyslný stařeček? Chudák děkan nemohl spat, v noci strašilo v pustých síních na děkanství. To ďábel za dvě stě let už tam si navykl, nechtělo se mu odtud. Marně ho pater vykuřoval kadidlem, zažehnával, svěcenou vodou kouty kropil. Býval u nich doma, někdy na Tarnovsku, také ďábel ve staré, zpustlé kapli, strašil dobré lidi, ale což ten tam! Před křížem se bázlivě skrčil a zmizel. Však tady! I do těch zdí kamenných, až do základů kostelních zarylo se kacířské učení ďáblovo, ve hrobce před oltářem leželi nevěrci, kalich husitský byl vytesán na náhrobcích a se štítu chrámového dal ho teprve pan Gryzl, hejtman, srazit. A zvony na věžích jako by pořád duněly, volaly do krajů heslo prokletí: Hus! Hus! Smutno srdci! Cizí, osamělý byl tu pater Glodomastes, — česky se naučil, ale lidé mu nerozuměli, nechtěli rozumět. Za všechnu nevděčnou práci, za všechnu péči o jejich duše hříšné jedinou odplatu měl kyselou přezdívku Hladomasta! A Bůh svědek, že opravdu i hlad míval!

Venku voní dnes vlažný večer kvetoucím bezem, v tichu na hřbitově sladce klokotá slavík. Na děkanství straší, z kamenných zdí vystupuje vlhký chlad, studí až do srdce. Vyhnalo to děkana z domu, vyvábilo na hřbitov. Jak bylo krásně pod kostelem v zeleném, rozkvetlém houští v měsíčním svitu. Mrtví pokojně spí — nebál se jich, ani těch, které pochovali včera či dnes. Hejtman Gryzl nařídil, aby jen kdo přišel a vyprosil si výslovné dovolení, směl nebožtíka pochovat na hřbitově u hlavního chrámu — mířilo to ovšem proti zatvrzelým kacířům, ale nepomáhalo. Bůh s nimi! myslil si stařičký děkan.

Zamyšlen chodil mezi hroby po zeleném drnu rosou skropeném, ruce založil za záda, hlavu sklopil v myšlenkách neradostných. Na ves vzpomínal, na malou ves u Tarnova v rovině s drobnými chalupami, s hnízdy bocianů po střechách. Zde lidé říkávali mu, že bývalo na Polabí také hojně čápů, ale odstěhovali se někam, nepřilétají už. Čáp cítí neštěstí, které se blíží. Jako vlaštovky. Nevrátí-li se z jara vlaštovky, zle domu!

To myslil si dobrý stařeček. A jak chodil, zaslechl dunivé údery, zachřestění železa o kámen. Ve stínu hradební zdi muž nějaký kopal, vyhazoval spěšně jamku. Malá, dřevěná rakvička ležela v trávě. „Co tu robiš, przyjacielu?“ zeptal se kněz ještě s dobrým přízvukem polským — nerozeznal, kdo to tam ve stínu.

Muž se neohledl. „Vidíš, hrob kopám, dítě mi zemřelo!“ zahučel jen neustávaje v práci.

„Jak? hrob? Kto ci dozvolil?“ — Muž mlčel, kopal. — „Bez panského dozvolenia nemožno tutaj pochovat, víš to, človieku!“ s výčitkou pravil kněz, ale mírně, bez vyhrůžky.

„Kam pochovám dítě? tu jeho matka leží. K matce patří dítě — ubohé moje dítě!“ zanaříkal ten tam ve stínu. Odmlčel se pak i děkan, zadumán díval se, jak zajiskřilo se pod motykou o kámen.

„A tak — jako bezbožec bys pochoval dítě?“ opět vyčetl tiše a měkce. Jamka zdála se už dosti hlubokou, muž vzal rakvičku, odkryl ji, políbil dětské čílko, které se tam zabělalo. S povzdechem opět víko připevnil a rakvičku opatrně kladl do hrobu. Teď jej poznal děkan. Ovšem, kacíř je to, lutriján. „Tos ty, Zváro?“

„Já!“ Muž nepohledl vzhůru, rakvičku rovnal, aby se děťátku dobře leželo.

„Tak v noci potají jako pohan pochováváš své dítě, Zváro?“

Zvára podrážděně odpověděl: „Pomodlím se zaň — aby země byla mu lehká. Lépe mu tak, děťátku mému, sirotkovi — bez matky a v chudobě smutný život. Pánbůh sám rozpomněl se na sirotka! Ať sladce odpočívá tady u maminky!“ Modlil se šeptem.

„Pomodlím se s tebou ponad dzieckem!“ dojat řekl děkan. — „Nechci!“ prudce a s odporem muž se rozkřikl mávnuv rukou. „Sám se pomodlím!“ A stranou zahučel: „Hladomasta!“

Oči starému knězi se zalily slzami, pokřižoval se, lítost mu sevřela srdce. Beze slova se odvrátil, odcházel. Slyšel ještě, jak hrudy dopadají na rakev. Pak ztichlo všechno.

Jen slavík klokotal. Nechtělo se děkanovi domů, prošel hřbitovem, otevřel dvířka ve zdi hradební na parkán. Chátraly už hradby městské, od dob krále Vladislava nebyly opravovány. Na parkáně pod školou byla zahrada děkanská, štěpy tam odkvétaly rozložité, opadlých lístků bílých a růžových nasypáno po zemi. Stařec usedl na kámen s bašty svalený a zadíval se k nebi, k hvězdám třpytivým. Ty zlaté jiskry také tam v dálce v otčině jeho drahé stejně září. Vzpomínka tesknotou naplnila jeho duši, dusila jej. Kde

jest? Kam že to zašel? v jaký kraj prokletý? Nešťastná ta země česká — Pánbůh na ni patrně se rozhněval pro bludy lidské. Zaraza, mor stojí všady za prahem, smrt kosí a lidé rouhají se, lebky tvrdé, neústupné. — Hle, Zvára takový, zakope své děcko jako psisko, bez kněze, bez požehnání. —

Nějaký lehounký oblak mlhový vystoupil zatím od západu po obloze, zahalil hvězdy, jako závojem prosvitaly, kolem měsíce utvořila se dvojitá duha. Na parkán padl temný stín. Děkanovi se zdálo, že ve vlažném vzduchu cítí mrazivý dech morové nákazy. Otřásl se, bezděky zašeptal: „Bože, pane náš, smiluj se nad námi, smiluj se nad zemí nešťastlivou!" Pokřižoval se na čele, na prsou, hluboko sklonil starou hlavu.

Ale vztyčil se rychle — vyděšen. Co to bylo? co zaslechl? Naslouchal s utajeným dechem. Nic, ticho — i slavík se zamlčel — a přece mráz knězi přeběhl po těle. Vytřeštěnýma očima rozhlížel se — do černého stínu jabloní, do výšky k zamlženému nebi, k opršelým římsám a chrličům na ochoze starého chrámu. Co to bylo? Krátký utlumený chechtot s hůry — slyšel přece jasně, nebyl to sýček ani sova, — lidský smích. Nebo —? Vzpomněl — ach, Bože, netrestej, pověra je to! — tam u nich doma vypravuje prostý lid, jak ďáblové někdy v noční tmě nad zemí letí neviditelní, a jen chechtot jejich příšerně zní v tichu, neštěstí vždycky nesou na křídlech netopýřích. Babské pohádky! sám si řekl děkan, ale zbaviti se nemohl zimničného chvění, které cítil až do konečků hubených prstů, marně třel ruku o ruku.

Po chvilce, když nikde nic se neozývalo, ani lístek nezašelestil, jen mlha na nebi se rozptýlila v drobné, řasnaté obláčky a plný měsíc opět se vyjasnil, děkan povzdechl, krátkou modlitbu zašeptal a potichu vyšel z parkánu na hřbitov. Bezděky kráčel pomalu, opatrně, jako by se bál ticho noční vyrušit.

Nahoře někde v podkroví kostelní věže opět ozval se výr — což jiného? té havěti ptačí všelijaké tam bylo! jistě že výr! Ale ne! to nebyl hlas nočního ptáka! Docela zřetelně zaslechl kněz zaskřipnutí houslí a smích. Ženský smích! Nemýlil se! Nad hlavou mu zněl. Na věži, kde bydlil hlásný Koběra. V okně, přivřenými okenicemi září žluté světlo — lampu či louč tam pálí Koběra, nespí.

Děkan naslouchal. Nebyli to ptáci ani příšery pekelné, lidské hlasy slyšel, opět smích a housle v teskném tichu. S kostelní věže.

(Pokračování.)

Růžena Jesenská:

KRÁLOVNO ANNO!

Královno Anno, tichá, smutná paní,
mám psací stolek tvůj, podivný skvost
jak klekátko, k němuž se hlava sklání,
když první trn do srdce, srdce vrost'.

Tvá ruka bílá snivě spočívala
na mahagonu žhavě svítícím,
když ku jižním jsi hvězdám listy psala,
a modlitba tvá zářivala k nim.

Tvou růží uvadlou přihrádky voní,
inkoustu stopy sukno střísnily,
v má okna noc svá věčná světla roní,
pohádky města se v něm zasnily.

Ó, celé město i s tvým starým hradem
vstupuje ke mně — i to okno snad
komnaty, v níž tvůj stolek stával ladem,
a nepsala jsi víc, byl truchlivý tvůj hrad.

A někdy v půlnoci v závojů vlání,
když propast vzduchu světlý sklene most,
královno Anno, tichá, smutná paní,
neslyšně přicházíš, můj vzácný host.

Průsvitná liliově k stolku sedáš,
zrak zasněný, pln stínů tajemných,
otvíráš zdobným klíčkem, cosi hledáš —
růženec z perel bleskne v rukou tvých . . .

A na stolku pak ráno za svítání,
kdy zmlká v slunci mrtvých srdcí tep,
královno Anno, tichá, smutná paní,
zřím stopy slzí tvých a modliteb.

Karel Červinka:

JESEŇ.

(Dokončení.)

Doktor se stále shovívavě usmíval.

„Povídáte bývalému lékaři velmi lichotivé věci a přehlížíte podstatu svého, a připouštím, i cizího bludu. Nikdy jsem nedělal zázraků, co dokáži já, dokážou moji kolegové také. Jde jen o několik odmítnutí, a bude pokoj. Snad s tím ztratím jakousi popularitu, kterou máte na mysli, to je zcela přirozené. Uvidíte ještě jiná opatření ochranná, až se ke mně přijdete podívat. U schodů dal jsem si zříditi dveře, jež budou ustavičně zamčeny. Nikdo se ke mně nedozvoní, nedotluče."

„Co tedy hodláte počíti, vy pensisto?"

„Budu číst, vzpomínat, přemýšlet! Hlavně číst! Občas někam si vyjedu! Mám také domov, dávno jsem tam nebyl, nikoho tam už neznám, jen mrtvé na hřbitově. Také tam si zajedu! A budu chodit! Až budete v kanceláři, budu chodit po okolí a objevovati nové procházky. Když něco pěkného objevím, večer si na vás počkám a provedu vás novými cestami."

Rada mlčel.

„A taky vás někdy navštívím v kanceláři," vyprávěl doktor dále, „sednu si, když dovolíte, někde v koutě a budu poslouchat, jak úřadujete, jak lidé k vám chodí s lidskými hloupůstkami a stížnostmi. To jen proto, abych úplně neodvykl styku s lidmi. Zítra na příklad časně ráno přijdu se podívat k labským tůním, zdali se už na nich zastavuje v podzimním tahu vodní ptactvo!"

„Neuvěřitelno, opravdu neuvěřitelno," žasl rada, „kdybych vás neznal, tak bych vám nevěřil! Předběhl jste mě svým náhlým odhodláním, dal jste mně vážný pokyn, abych taky šel. Celou zimu jste mně zkazil, mé pokojné zimní úřadování. Ovšem když budete chtíti, tak přijďte ke mně do úřadu poslouchat! Přece jste se neměl ukvapiti, měl jste ještě počkati."

„Chci umříti jako pensista, vlastně ještě nechci umříti, chci si prostě odpočinouti. Je mně jako unavenému chodci, jemuž se rozložila únava do údů, mám spíše fysický než psychický pocit a tomu podléhám."

„Půjdu teda také, jen ještě zimu si přidám, kvinkvenálku jim přece nedaruji. Jen tu zimu si přidám."

Tato myšlenka utkvěla radovi v hlavě. Že si jen zimu přidá, na jaře že půjde do pense. Čím více se tou myšlenkou zabýval za dlouhých a smutných večerů podzimních, tím snadnějším se mu zdálo jeho odhodlání.

„Zcela správně," řekl doktor, „člověku je jako unavenému chodci, jemuž se rozložila únava do údů! Nutnost odpočinku je to, ano, ano, ospalost je to před posledním spánkem. V člověku znenáhla všecko odumírá a zlhostejní, jen touha po odpočinku v něm zbývá."

Za dopoledního úřadování v soudě nezbývalo mu mnoho času pro lenošivé přemítání. Bylo po žních a po polních pracích, venkované přicházeli vyřizovat u soudu přes léto odložené věci. Dopoledne bývalo u rady Severina rušno.

Letos neodbýval strany s bývalou, skoro řemeslnou hbitostí. Nebyl úsečný a malomluvný jako jindy, sám se s lidmi, obzvláště starými pamětníky minulých časů, rozpovídával a tím si stěžoval úřadování, jež se mu mnohdy protáhlo daleko přes poledne. Záhy se rozneslo mezi lidem, jak se proměnil. Nekonečně dobrým se jim zdál, to nebyl soudce, člověk to byl, jako oni, a lepší než oni. Sobeckosti v něm nebylo! Všechny a všecko trpělivě vyslechl, nikomu neodepřel pomoci. I titěrnostmi se zabýval. Dopisy jim psal, když požádali, zcela obyčejné dopisy, kterých si buď nedovedli nebo nechtěli sami napsati. Obcházel s přímluvami za jejich starostmi, neboť ho velmi záhy prohlédli a zneužívali jeho stařecké dobroty.

Za to odpoledne bylo v radově úřadovně ticho. Rafije se zvolna vlekly na starých pendlovkách, smutné ticho viselo ve vyhřátém vzduchu kancelářském. Svazky poručenských spisů válely se na stole, a jemu se nechtělo do práce. Mlčky seděl u stolu a díval se zamyšleně oknem na náměstí. Vršky akátů a kaštanů viděl, klátící se na podzimním větru. V kamnech praskal oheň, venku vytrvale pršelo. Mokré střechy na protějších domech mdle se leskly do šedivého vzduchu. Venku bylo smutno, uvnitř bylo smutno. A přece nebylo! Chvílemi se hladina duše rozčeřila živými vzpomínkami.

Vždy nějaká podrobnost vytržená ze zapomenutí živě mu kmitla hlavou.

Ano, jak ho tenkrát překvapil praesident krajského soudu, jak pro něho ve čtyry hodiny odpoledne přiběhl sluha Bernášek, a když přiběhl do kanceláře, jak už seděl praesident u stolu a prohlížel vypracované kusy.

Od té doby praesidenta nespatřil. Nevyhledával ho, nikam nežádal, nepotřeboval se ničeho doprošovati. Ale teď ho jasně viděl před sebou, štíhlého, vysokého pána, elegantní postavy a jemných způsobů. A milého chování! Kollegiálně s ním hovořil jako se sobě rovným! Opravdu, byla to milá a příjemná rozpomínka. A na inspekci nepřijel, jak sliboval. Nepřijel, nepřekvapil ho. Jako kdyby už mu na něm nezáleželo, jak úřaduje. Vyprávělo se, že se praesident starým pánům vyhýbá, že k nim nejezdí na inspekci. Že si váží starých soudců, že jim neškodí, nehoní nikoho do pense.

A jiné podrobnosti oživovaly mu v hlavě. Najednou si vzpomněl na doktora Mráčka, jak spolu stáli za pozdního podzimu, kdy už oblaka byla obtěžkána sněhem, a doktor se zastavil a viditelně ssál chřípím chladný vzduch. Jak se ho ptal, co cítí, a jak doktor řekl: „Sníh cítím!"

Souvislost podstatných věcí mu však unikala, jenom detaily, okamžiky se probouzely v jeho paměti, jako když se bujná ryba vymrští nad proud. Podivnými oklikami vracely se mu drobné události do hlavy, a hlavní věci v ní vymíraly.

Stalo se zase, že kdysi na prvého zapomenul poslati do Prahy peníze, že se teprve čtvrtého dne a náhodou rozpomenul na svou povinnost. Divil se nesmírně, že nebyl upomínán.

„Žijí už patrně v uspořádaných poměrech!" pomyslil si se svrchovanou lhostejností.

Ta rána ho zcela určitě nebolela.

Obloha sešedivěla ještě více, těžké mlhy visely nyní nad městem a nade vším. Doktor se skrýval ve svém bytě, nevycházel, jak sliboval. Třetí týden o něm rada nevěděl. Už se zdálo, že se neuklidní deštivé počasí, že letos nadejde zima bez podzimních procházek. Ani do kanceláře k radovi doktor nepřicházel. Rada v obavách se dal poptati, zdali nestůně, a tím doktora upozornil.

Přišel odpoledne k radovi do kanceláře, posadil se do staré úřední lenošky, a oba roztruchlivělí zamyšleně se dívali na smutné náměstí.

„Čtu Tacita!" pravil doktor suše.

„Tacita, Tacita," rozmýšlel se rada, a něco strašně dávného mu ovanulo hlavu hlubokým steskem. „A že jste nezapomněl, po tolika letech."

„Nemohl jsem zapomenouti, poněvadž jsem nikdy nepřestal. Není krásnější četby pro samotáře, věřte mně, že není. Tam slovo přiléhá k slovu, a každé slovo jako kovové. Není to dnešní přeházená tříšť. Tenkrát jinak žili, jinak myslili a jinak se vyjadřovali."

„Jak jste spokojen s pensí?" ptal se rada.

„Jsem spokojen! Jen kdyby mne nemučil nedostatek zaměstnání. Den je příliš dlouhý, nesmírně dlouhý, když ho má člověk za truchlivých dnů sám a sám prožívati doma v pokoji. Nebyl jsem sice nyní příliš zaměstnán, přece však to bylo zaměstnání, mysl se jím rozptylovala."

„Tak jste to chválil!" podotkl rada.

„Nemá tím býti řečeno, že lituji svého odhodlání," bránil se doktor, „co je, je pouze následek změny. Až uvyknu nečinnosti, budu i ze své nudy vyhojen. Jinak nelituji, a kdybych se měl dnes rozhodnouti znovu, zase bych se tak rozhodl."

„Toho se také já strachuji! Vám přece něco zbývá, ta láska ke knihám, sednete si a čtete si, když vám je nejhůře. Ale mně by nezbylo pranic. Mně je celým životem úřad, na jiné věci nebylo času."

„Vy ještě s pensí počkáte, vy si ještě několik zim přidáte, a já už vás přemlouvat nebudu. Vám by ten přechod byl opravdu horším, než je mně. Jen když se vaše rodinné věci upravily, pane rado, jen když se aspoň s té strany nic neozývá!"

Byla v tom skrytá otázka, a rada na ni neodpověděl.

„Ani k Labi nemůžete," pravil, „bude-li takhle, dočkáme se zase povodně. A já jsem se na podzimní procházky tolik těšil! Nic se člověku nedaří, docela nic!"

„Třeba se to ještě rozjasní, ještě není pozdě, do zimy je ještě daleko! Já se taky chystal, že to teď všecko proslídím, a zkazilo se mně to."

Když se rozcházeli, doktor se obrátil už ve dveřích. „Když se vám několik dnů neozvu, tak se o mne nestrachujte a nevzkazujte," pravil, „zalezu do brlohu a nehnu se!"

Přece se však zdálo radovi, že doktor od posledního setkání nějak sestaral. Nešel zpříma jako jindy, šíj se poněkud pochýlila, a v očích vyhasl bývalý lesk.

„Ukvapil se," pomyslil si, „neměl se vzdávati prakse. Teď lituje a stydí se to přiznati. Aspoň tak najednou se neměl všeho vzdávati. Rovnýma nohama skočil do studené vody a teď se diví, že ho chytají křeče!"

Na konec se přece ještě vyjasnilo, obloha se zamodrala nad prořídlými kaštany, podzimní vítr vysušil rozmoklé cesty. Rada netrpělivě očekával, že doktor Mráček přijde, a že půjdou dopoledne na dalekou procházku. Nemohl se ho dočkati.

Až najednou doktor přiběhl. Poznal hned, že je doktor rozrušen, že něco tají,

že se chystá něco mu říci, dojista nepříjemného. Kráčeli pěšinami, po prázdných polích, po hrázi kolem rozmočených luk. Vstoupili do podzimního lesa. Slunce se cedilo prořídlými korunami, do hněda sežloutlé listí chvělo se na dubech. Došli až k Labi. Proudilo ve vymletých březích nepokojně se zmítajíc.

„Četl jste dnešní noviny?“ zeptal se doktor konečně.

„Nečetl!“

„Ale večer si je přečtěte, a nechci, abyste byl jimi překvapen. Jste svoboden! Vaše paní a váš syn otrávili se veronalem.“

Rada se zastavil, oči se mu rozšířily úžasem. „Jsou mrtvi?“

„Tady je telegram: jsou mrtvi! Zařídil jsem, čeho bylo potřebí, dnes odpoledne budou pohřbeni. Netřeba se ničeho obávati. V novinách píší o tom zcela slušně, pouze začáteční písmena uveřejňují, vaše osoba stojí stranou. Jsem rád, že jste tu zprávu vyslechl klidně.“

Kráčeli po hrázi, a za nimi šuměla stará doubrava labská. Vzduch páchl jesení, jemná vlákna poletovala kolem nich a chytala se na jejich šaty. Rada hůlkou rozhrnoval uschlou trávu, oči mu pomžikávaly. Pěšina na labském břehu byla tak úzká, že doktor musil kráčeti napřed. Tůně voněly do jejich nemluvnosti. Rada už zase byl kliden.

Náhle se doktor zastavil, a bylo viděti, že chřípím ssaje studený vzduch. Chvíli tak stál, dívaje se upřeně do podzimní krajiny.

„Sníh cítím!“ řekl a ohlédl se nazad po radovi. Stál zamyšleně a hůlkou rozhrnoval uschlou trávu.

V. V. Škorpil:

JANA NERUDY KORESPONDENCE VYSOKOMÝTSKÁ.

VII.

Dne 28. října 1880.

Můj milý!

Srdečné díky! Také paní Adě*) vyřiď oustně mé díky a odevzdej přiložený lístek.

Strávil jsem tři dny šťastné a slastné v kruhu Švagrovských. Já se v těch upřímných očích vždycky vykoupám a je mně pak zas dobře.

Až půjdeš zas kolem toho krámu, kde jsi koupil zaslaný mně stroj, vezmi komisa za uši. Ono se řekne: „zatoč rychle, jiskra vyletí, zapálí špagát a Ty pak zapálíš cigaro“ — ale já mohu točit rychle jak chci, nanejvýš, že vyletí embryo jiskry, nezapálí pranic a cigaro bych mohl rozžmoulat spíš, než bych je zapálil. Budu si s tím denně odpůldne půl hodiny točit, k vůli tělocviku.

Hehe! Ty jsi myslil, že jsem já Tvou škrabošku neprohlíd? Dva dny před feuilletonem jsem řek' u Knoblochů před Švagrovským, Chitusim, Sládkem a jinými; „Tohleto je od Šembery“ — hehe!

Myslím, abys pilně pokračoval v dělání ostudy těm Němčíkům, budu věrně následovat.

Dnes odchází poštou pro Tebe „Kalendářík lidstva“, jarmareční, a proto také anonymní práce moje. Otevři 21. březen a ukaž tatínkovi.

Se srdečným pozdravem Tvůj

Neruda.

* * *

Dne 11. května 1882.

Můj milý!

Co jsi říkal úmrtí Dattlovu?*) To to do mne bouchlo!

A teď nevím, jaký mně tam v obchodě nastane poměr. Jsem tam, při tom vzorně divném našem honorování a účtování asi čtrnáct set dlužen — aby je takhle „dědicové“ ode mne chtěli!

*) Dopis Adě Christenové, vynikající básnířce německé, nalezen v pozůstalosti Šemberově. Píše tam Neruda r. 1880:

„Es wird mir stets ein liebes Andenken bleiben, trotzdem ich manche Ihrer anerkennenden Worte mehr Ihrem freundschaftlichen Wohlwollen als meinen Versen selbst zurechnen muss. Es gibt noch viel des lesenswerthes in unserer Literatur, was meiner Uiberzeugung nach Ihnen gefallen werde. Leider wird gar nichts uibersetzt.“

*) Dattel byl společníkem firmy knihkupecké a nakladatelské Grégr a Dattel. Byl důvěrným přítelem a informátorem K. V. Šembery pro vídeňskou „Montagsrevui“, která přinášela pražské sensace, pro něž byl Neruda podezříván, ale žalobou s Čížkem rehabilitován. V zachované korrespondenci Dattlové z let 1870—1874 nalézá se podrobné vylíčení bojů Staročechů s Mladočechy i detaily z Národního divadla. V r. 1870 píše Dattel: „Následkem druhého vydání Nerudových kněh veršů zamýšlí prý Jeřábek od prvního vydání svých básní ustáti. Zajímavo jest pozorovati, jak roste v těch

Jsem i takto napořád mrzut. Vycházím denně, v poledne, na $1^1/_2$ hodiny, ale žiju v stálém strachu. Už bych rád ven, když ale ještě nemohu. Chci do Eichwaldu u Teplic (lesy, studené lázně, atd.), snad počátkem června, dá-li bůh.

Jak se daří mamince? A sestře? Pěkné pozdravení Albertovi!

Cele Tvůj

Neruda.

* * *

Dne 4. února 1883.

Můj milý!

Třeba nebyl obsah ještě valný, co do zpráv o Tvém zdraví, předce Jsi mne svým ingoustovým dopisem potěšil. Vím, co to je, nastane-li dost malá změna, jak člověk je ale ihned zcela jiným člověkem.

Rejžovou polívku teď. A co červené víno? Škoda, že tam máš všude po ruce vína tak dobrá! Poslal bych Ti trochu mělničiny; pamatuješ se na její chuť? Nebyla by Ti trochu trpká? Nakyslá?

A jakou pak máš obsluhu? Nevím, jak Jsi zařízen teď. Ale dle své zkušenosti bych Ti radil, i když se uzdravíš, vyhledej si nebo podrž služku spolehlivou. Aby znenáhla na Tebe a Tvé potřeby navykla. Věř, je to v případu nemoci pak poklad!

Stran mých ballad! Dětino! Píšeš, jako bych byl nějaký choulostivec, pokud se týče mých plodů. I kdybys skutečně vytýkal chyby, věř najisto, že by výtky nepůsobily jinak na mne, než vůbec každé slovo přátelské, a že bych tedy o nich přemýšlel — toť by bylo vše.

S biblí máš pravdu, ale rostlo to, jak to právě rostlo. Těžko rovnováhu hledat.

Tak se mi hezky pozdravuj a o každé důležitější štaci mi dej zprávu.

Cele Tvůj

Neruda.

* * *

Dne 12. února 1883.

Můj milý!

Pořád myslím na Tebe, jak Ti je. Nepíšeš a já si myslím, že musíš tiše ležet. Nermuť se, ale až budeš moci, dej zprávu, nebo mně ji dej napsat. Viď, že se marně bojím?

Také já byl zase tři dny doma. Nikdy ještě jsem nepsal tak dlouho, tak bolestně feuilleton, jako na tuto neděli. Musil jsem začít hned ve čtvrtek, abych byl hotov jistě. Jakmile sedím a píšu jen půlhodinky, už mně oteče levá strana zad, tlačí, pobolívá — jsem, to se rozumí, nepokojný a lehám. Lékaři říkají, že „to nic není“, leda odvyklost, a že to zase zmizí. To je pravda, že zmizí, ale za půl hodiny je to zase zde.

Stampfer tedy zase neměl štěstí! Už musí být moc unaven, ne? Já bych alespoň už byl víc než apatický. Ovšem člověk navykne všemu, jak jsem se přesvědčil. Jak nemoci, tak jiným malheurům. A pak se mu zdá, že to ani jiné nemůže být. Byl bych se s každým před lety sázel, že nevydržím být stonavý — a ejhle, a jak trpěliv.

Chceš dostávat „P. besedy“ pravidelně? Zajímaly by Tě trochu? Ne-li, tak Ti zašlu až zase sešit svůj; což bude ovšem asi za tři měsíce teprv.

Hleď mi podat malou zprávičku!

Cele Tvůj

Neruda.

* * *

Dne 31. května 1883.

Můj milý!

Musil jsem se pousmát, když jsem četl o těch hospůdkách, ve kterých jsme si měli spolu zasednout. Hospůdky! Copak je to? Asi třikrát jsem v poslední době zkusil zajít někam; pokaždé mně bylo následujícího dne špatně! Vyžil jsem se z hospůdek — bohužel! Mne tam nic nebaví a všechno překáží.

Paní Addě je dle toho, že nepřicházejí žádné další zprávy, líp. Rád bych ji zase jednou viděl. Měla pro mne vždy jen přátelský úsměv.

Prosím Tě, kdy je svátek Zdenky? Jsou Sidonie dvě; nevím ale, která se slaví co česká Zdenka. A opomenout ten den vůči četným pozornostem, jež mně Tvá sestřička věnovala, není věru a vůbec mně možno. Nikdy bych si to neodpustil.

Tvůj

Neruda.

* * *

Dne 15. června 1883.

Můj milý!

To's mne připravil o šesták! Vždyť to nemá ani za grešli ceny. Starý, prázdný žvast. Ale já se pomstím na brošuru —

dotyčných kruzích nenávist proti Nerudovi. Před rokem, když vyšly jeho „Obrazy z ciziny“ bylo klasické jich oznámení v „Politice“; „Obrázky z ciziny“ betitelt sich eine Reisebeschreibung, welche soeben erschienen ist. (Bez udání autora.) Druhé vydání básní Nerudových nesmělo se vůbec oznámiti.“ Roku 1874 píše Dattel: „Měli jsme banket na oslavu sedmičky a příchodu Arbesa, který však se nedostavil. Je chudák bídný, sotva se ze Smíchova s namaháním dovleče na staré město. Do redakce nechodí a přimlouval jsem se u Nerudy, aby si ho vzal k ruce pro feuilleton . .“

napíšu o ní feuilleton, ne? Dívám se na podobné věci už s humórem.

Tyto dny byl o té knížečce článek v „Pr. Montagsrevue" a tam mne teprv seřezali. Psali o všech českých literátech hezky gruntovně; o mně nejgruntovněji, že prý nestojím ale pra za nic. Buď prý fňukavá sentimentálnost, nebo sprostota a nápodobení Bret Harta. Smál jsem se upřímně. Cele vidíš, stran toho Bret Harta bude se musit předce jednou konstatovat něco.

Myslím totiž, že mají na zřeteli „Trhany". Ti jsou psáni v zimě 1872 a B. H. přišel v známost r. 1873, když jsem redigoval „Lumír", začal mně přinášet Sládek věci z něho; myslím, že překlady ty byly alespoň půl roku před německými. Já ovšem anglicky neuměl a nemohl jsem číst originál ještě dřív! Ač byl-li vůbec v Evropě. Příležitě musím konstatovat.

List Tvůj jsem obdržel. Byl jsem ale rozvařený. Viděl-li mne někdo dobře vypadajícího, mohl mít momentánně pravdu. Když jsem přijel ze Stromovky, byl jsem vždycky čerstvý. Teď jsem jízdy musil zastavit, jsou drahy.

Na delší vyjížďku z Prahy není ani pomyšlení. Bez služky nemohu nikam a s ní nechci, to se rozumí, alespoň letos ne. Už je třetina léta pryč, snad pominou i ostatní dvě. Líbám Tě za Tvé opakované přátelské návrhy.

Albertovi srdečný pozdrav. Pan doktor vřaďuje mne laskavě už mezi bohy. Řekni mu, že bych byl rád ještě trochu na této zemi živ. Cele Tvůj

Neruda.

* * *

Dne 27. července 1883.

Můj milý!

Ty teď asi už zase žiješ v proudu rozkoší! Máš dobře. Kdybych mohl se řádně hýbat — hrome, teď bych teprv žil! —

Možno, že dostaneš smutnou zprávu. Barák stůně a lékaři nedávají mnoho naděje. Brightiská — ztučnění srdce — a nádma plicní! Otékají mu už nohy. Bude ho, skoná-li teď, náramná škoda. Poctivý a upřímný! Stará škola, z níž zbylo, co by na prstech spočítal. —

Jak jsem četl, je Štampfer v Berlíně a hodlá převzít ředitelství „některého" divadla. To je divné! Chudák se cikanuje světem, už se asi nezachytí s výsledkem.

Piš mi, zda-li se paní Adda zotavila úplně po těžké nemoci své. Srdečný pozdrav pro ni a Alberta.

Co Tůmu ve V. M. zdrželo, aby nezašel k Vám, věru nevím. On to příště asi napraví. Tvůj

Neruda.

Dne 31. července 1883.

Můj milý!

Piš mi několik slov — už se mi stýská. Je mi vůbec nějak teskno. To dělá to počasí. Nebe jako příkrov a vzduch jako strašidlo. K tomu drobné mrzutosti, politická nechuť. Jindy by se člověk ledačemus pousmál; v tomhle hřbitovním počasí všechno dopaluje.

Barákovi je hůř. „Chystej si feuilleton," řekl včera Julius. — „Lékař dává ještě týden," řekl mi dnes někdo z administrace. —

Ani tam nejdu. Nespí prý a je mu tedy návštěva obtíží. Člověk má sám před sebou výmluvu.

Tak mi několik slov napiš, o čem chceš, jen abych měl můstek.

Srdečný pozdrav Tvůj

Neruda.

* * *

Dne 4. listopadu 1883.

Můj milý!

Máš pravdu. Jsem náramně mrzut. Pořád jako spoután a to teď, kdy bych mohl předce nějaký groš vydělat, kdy se mi sypou nabídky podnikatelské ze všech stran a já co poctivý člověk musím odmítat. Náramně mrzut!

To s „Magazinem" je mi upřímně lhostejno. Kdyby to bylo chytře psáno, snad by mně to mrzelo, v téhle způsobě ale ne. Je to ozvěna z pražského „Deutsche Hochschule", nic jiného.

Říkal jsem hned ostatně napřed, že „Genrebilder" nejsou dobře vybrány. „Různí lidé" mají zcela svůj ráz, „Mal. povídky" rovněž, Feuilletony („Trhani") rovněž, když se ale vytrhne z každého kousek, je to pêle-mêle, anthologie, kterou nemusí každý gutýrovat a z níž spisovatelská povaha nevysvítá.

To s tím napodobením je ovšem nesmysl. „Trhani" jsou dříve psáni, než o Bret Hartovi vůbec v Evropě se mluvilo. „U tří lilií", dřív, než někdo Zolu četl. A kde má být Poe, kterého jsem ovšem druhdy četl, nebo Franzos, kterého jsem — vyjma as dva feuilletony — vůbec nečetl, věru nevím.

Že jsem spisovatel směrů moderních, musí ovšem se pak také nalézt ta ona podobnost.

Paní Addě mou úctu. Tobě pozdrav!

Tvůj

Neruda.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Srdce mé plno je lítosti a duše moje sama je přeplněna takovými radami. Co však mi vše to pomůže? Nic. A mohu jej požádat o půjčku? O čtyřicet korun? No — tolik rozumu mám, abych pochopil, že by to smyslu nemělo. Kam tedy půjdu? Co učiním?" Možností měl velice málo. Pešková, Bukovský, Kuliš, Jaroš. Nikde nečekal úspěchu. A tak opět vzpomněl na Huleše. „A což, abych obešel všecky?" napadlo jej. „Dvacet korun je prý jistých. Možná, že by se Valečková zítra spokojila s polovicí. Ano! Proč ne? Za týden nějak ten zbytek seženu! Možná, že zatím Lavička nějaké ty starožitnosti pošle, nebo mu napíšu přímo o tuto nepatrnou částku. Pravda! Pošle mi ji okamžitě, znám ho. A ne-li on, učiní tak jiný. Kdož ví, kdybych požádal Fialu přímo, nepůjčil-li by mi mizerných těch dvacet korun. Jistě."

Ocitnuv se na Václavském náměstí, vytáhl z kapsy arch a spočetl přesně adressy. Bylo jich dvacet tři. Jedna však byla tužkou přeškrtnuta. Lavička u ní zcela tence připsal „zemřel". Kvíčala zastrčil váhavě arch do kabátu. „Tak co?" prohodil hlasitě. „Mám je obejít?" Zasmál se, ale okamžitě se tvář jeho zachmuřila. Vzpomněl si na professora Buchala a na vše, co tehda prožil. „Je to přece jen trapné," pomyslil si. „Pokusím se získati peněz jinak!" Brzy se však ocitl opět u této jediné cesty; vždy pochopil, že by u Peškové, u Bukovského i u Lavičky pořídil stejně jako dnes ráno u Fialy. Rozhodl se opět obejíti všechna na archu zaznamenaná dobrá srdce, jak je tehda Lavička nazval. „Zítra bych neměl již času," upozorňoval se, „je nutno chodit dnes. Křížová cesta! Hrozná chvíle!" bědoval. Pojednou však se napřímil a zjasnil tvář. „Proč hrozná? Nenamlouvám si to? Což poprosit o něco je horší než se dlužit? Či mohu dnes učinit něco lepšího, čestnějšího? Co? Ať mi poradí někdo, ať mi řekne, mohu-li! Není jiné cesty. Později, ano, později, až přepluju tyhle vody, tyhle kalné vody! Potom ano, potom se očistím ode všeho. Dnes však nemohu jinak, dnes musím šlapat do bláta, poněvadž jsem v něm. Není jiné cesty, marně bych hledal, dnes je prozatím ta jediná!"

Jal se prohlížeti arch. Četl adressy, hledaje, u koho by začal. Nikde se nemohl rozhodnouti. Jména zněla divně, jakoby chladně. Rozhodl se jíti nejprve k Josefu Vítkovi, professorovi na Vinohradech, Hálkova 24. — Šel; ale na cestě se ustanovil jíti dříve k Jaroslavu Vandasovi, spisovateli v Ječné ulici 18. Znal jeho spisy. Mařka nedávno četla jeho román a všecka byla okouzlena dějem. Věděl o Vandasovi, že má bohatou ženu a že jsou bezdětni. Vzpomněl si též, jak kdysi mluvili s tchánem o českých spisovatelích, jak tchán tvrdil, že by každý v mrazu do vody skočil, kdyby ho za to přeložili do němčiny.

Ocitnuv se u dvou stejných, jednoduše stavěných vysokých domů, žlutě natřených, z nichž v jednom bydlil spisovatel Vandas, ohlédl se na všechny strany a chtěl vstoupiti. Zarazil se však a přecházel po chodníku. „Co mu řeknu?" uvažoval s neklidem. „Proč přicházím? Lavička mne naváděl, abych se tvářil, že hledám místo a že prosím o přímluvu. Ale to dělal on, a to by bylo nápadné. Ostatně — řeknu, že jsem konservatorista, že nemám známostí a že jsem po nemoci. Ale proč, proč k němu jdu? Jak to vysvětlím? Musím říci něco tomu, kdo mi otevře, aby mne pustil, jinak se tam nedostanu? Že jsem redaktor. Jaký redaktor? O to vpuštění jde. Jakmile budu u něho, je dobře. Potom se už nedám, samo se to vyvine. Tedy redaktor, to bude lepší než konservatorista."

Vstoupil do průjezdu. Srdce se mu rozbušilo. Dům byl zvláštní, s chodbami a vysokými dřevěnými přepážkami. Vyhledal schodiště a vystupoval k prvému patru. „Možná, že by všech těchto trapných cest nebylo třeba, kdybych řekl Peškové," pomyslil si stanuv na chvíli na schodech. „Má stále peníze doma. Vím o nich. V tom malém výklenku ve staré knize jsou vložené. Proč by mi nepůjčila? K čemu je tam má? Býval jsem jí dlužen víc a všecko dostala. Má pensi a ještě si nastřádala! K čemu to potřebuje? Ostatně, kdyby nechtěla půjčit, moh' by si to tam člověk snadno vzít, ani by netušila." Zasmál se tiše a prohlédnuv si jména nájemníků v prvém patře, vstoupil na schodiště k druhému. Opět se zasmál. „Nic by netušila. Za týden bych to tam dal a nic by nepoznala. Možná, že ani neví, mnoho-li má. Ztrácí paměť. Nebylo by to nejlepší?" Stále se smál. „Proč se tedy nevrátím?" pomyslil si stanuv a zašklebiv se uměle jako při divadelní hře. „Proč jdu dál?" Ale šel dále a naleznuv ve druhém

patře štítek se jménem Jaroslav Vandas, okamžitě zazvonil.

Čekal chvíli. Nikdo se nezjevoval. Prohlížel si chodbu. Zazvonil důrazněji.

Ozvalo se uhození dveřmi, patrně v kuchyni. Kdosi se blížil. Objevila se starší, nápadně červená služka.

„Je pan Vandas doma?" otázal se zdvořile.

„Co si přejete?"

„Je-li pan Vandas doma?"

„Ale co mu chcete?" poněkud nevlídně ptala se služka upřevši na Kvíčalu své modré, nedůvěřivé oči.

„Musím s ním mluvit, jsem redaktor Kalina. Nemám mnoho času, chvátám. Přijel jsem z Vídně k němu. Jen mne ohlaste, je to velice důležité."

Služka jej vpustila do předsíně přesvědčena, že dobře činí. Klonila se a ochotně ukázala na věšáky.

„Račte odložit," řekla, „ohlásím vás zatím."

Odběhla do pokoje. Šla kamsi ještě dále. Kvíčala svlékl svrchník a odloživ klobouk, srovnával si vlasy. Podivil se, že není pranic rozechvěn a že mu srdce zvýšeně nebuší. Naopak, měl touhu zasmáti se. Napadalo jej množství nejrůznějších poznámek, jimiž Vandasa zasype a právě to bylo mu k smíchu. „Bůh ví, jak mne to všechno hned napadne!" pomyslil si. „Dostal jsem se k němu snadno. Aá — už jde!" zašeptal, a dotknuv se kravaty i manšet napřímil se.

Ve dveřích proti němu objevil se nevysoký muž s rameny skromně svislými, přívětivě se dívající fialkově modrýma očima. Tvář jeho byla nápadně červená, úplně oholená, nos velký, brada téměř žádná. Poklonil se Kvíčalovi a otázav se, co si přeje, ukázal mu do salonu. Kvíčala přikrčiv se veběhl do pestrého pokoje. Oči jeho zatěkaly po všech koutech. „Tady kupují starožitnosti," pomyslil si, „zde by mohl Fiala něco prodat." Pohleděv pak Vandasovi do očí odvětil na jeho otázku:

„Přicházím o dovolení k překladu vašeho románu Plaché srdce."

„Prosím —," prohodil Vandas zdvořile ukázav Kvíčalovi na křeslo. Usedli.

„Vídeňský jeden nakladatel hodlá vydati český román, požádal mne, abych mu některý přeložil. Vybral jsem si tento váš román. Dovolíte?" promluvil Kvíčala s neobyčejnou jistotou.

„Prosím, . . . ale soudím, že zájem Němců o naši literaturu je nepatrný."

„Je, pravda, zcela nepatrný. Ostatně, tím vy si hlavu nelamte. Všecko je smluveno, i honorář."

„Honorář?" zasmál se Vandas. „To zní jako pohádka!"

„Značný. Budete spokojen. Vyplatí sto korun za obyčejný arch. Můžeme hned smluviti, mnoho-li z toho připadne vám a mnoho-li mně. Vám rozhodně víc."

„Ach ne, vám víc," bránil se Vandas, „anebo raději všecko!"

„Ne, ne, to není možná. Vám šedesát korun a mně čtyřicet. Budu spokojen. Dám se ihned do práce. Překládám správně a rychle. Na zimu kniha vyjde. Směl bych tedy reflektovati na těch čtyřicet korun?"

„Ale ovšem, ovšem," vesele, téměř se smíchem odpovídal spisovatel, „zaplatí-li nakladatel tolik, a naleznete-li nějakého."

„Nakladatel již je, právě on žádá mne o překlad, to je smluvená věc."

„A zaplatí li vůbec něco —"

„Všecko je smluveno! Bylo by mi nejmilejší, kdybyste mi laskavě jen tak ve formě listu napsal, že souhlasíte, aby nakladatel mohl tisknout."

„To snad není třeba. Ať jen pošle nakladatel smlouvu k podpisu."

„Dobrá . . . s podmínkami, jak jsme je smluvili. Dobrá. Za několik dní je tu. Zítra se vrátím do Vídně."

„Vy jste z Vídně?"

„Ano, redaktor Kalina. V kruzích vídeňských Čechů jsem velice činný. Vaše romány mnoho čteme a doporučujeme. To je pro mladé, staré i pro lid."

Povstal. Náhlá netrpělivost zračila se v živé jeho tváři. Světlé oči těkaly po saloně. Bylo mu těžko říci to, co vlastně říci chtěl. Neměl spojení ke své prosbě a přívětivě se usmívající tvář Vandasova pojednou jej dráždila. „Nevěří mi," myslil si, „nevěří ani slova. Čeká, že začnu s něčím jiným, s tím pravým, se žádostí o peníze, a připravuje se, co mi řekne."

Nitro jeho v tu chvíli naplněno bylo jako tehda u professora Buchala zvláštní lačnou, vášnivou touhou tohoto usmívajícího se chytráka přelstíti. Chtěl se pokloniti, ale nic ho nenapadalo. Svraštil obočí.

„Ještě jsem chtěl —" pronesl nejistě, stále se rozhlížeje po předmětech salonu.

„Prosím, prosím," tiše řekl spisovatel, jako by čekal něco nepříjemného.

„Požádati o něco," prohodil Kvíčala a postřehnuv zvláštní svit ve fialkových očích Vandasových, vypial se sebevědomě a dodal zcela jiným hlasem, než jakým začal: „Má známá, spisovatelka německá, hraběnka Rückertová přijede asi za měsíc do Prahy a ráda by si ji prohlédla. Nechtěl byste ji provésti?"

„Milerád, milerád. Kde ji naleznu?" oživeným a veselým hlasem ptal se Vandas.

„Oznámí vám, až přijede. Zařídím to. Dobrá. Tohle mne zvláště těší, že vás pozná osobně". Chvíli pomlčel. „A ještě jsem chtěl poprositi, —" změniv hlas a připravuje se k odchodu promluvil Kvíčala dále, „poprositi jsem chtěl —"

Vandasova tvář mžikem se opět změnila a všechen výraz její jako by pravil: „Teď přijde to hlavní." Nepříjemná rozpačitost vtírala se pojednou mezi ně.

„Abyste mi určil," pokračoval Kvíčala pevněji, poznav, že nenalezl odvahy vyřknouti, oč mu jedině šlo, „abyste mi sám ještě některé své romány vybral."

Vandasova tvář opět se rozjasnila. Odvětil vlídně:

„Prosím, napíšu vám. Sdělte mi jen adressu. Všecko se k překládání nehodí."

„Já se dám ihned do práce a zašlu vám první arch, abyste mohl posouditi můj překlad."

„Prosím."

Popošli ke dveřím. Kvíčala nervosně se obrátil. Tvář jeho všecka byla zneklidněna a zachmuřena. Pronesl:

„A ještě jsem chtěl něco —"

Tvář spisovatelova, ačkoli ochotně nakloněná, přece jako by byla zbledla. Rty pronesly zcela tiše:

„Prosím."

„Vy to znáte, poradíte mi," promluvil Kvíčala spěšně, nenaleznuv ani teď odvahy k tomu, co dávno již říci chtěl, „co bych měl v té záležitosti učinit. Dnes dopoledne mi totiž někdo v kavárně vytáhl ze svrchníku zápisníček se sto korunami. Mám to ohlásit? Pomůže to? Nebudu se jen zbytečně zdržovat?"

„Těžko radit," prohodil červený, značně již zrozpačitělý spisovatel, „ale zdá se, že by to bylo marné."

„No, jakáž pomoc. Musím zatelegrafovat nakladateli, jinak bych se odtud nedostal, jsem bez peněz. No, nevadí, odpusťte!" mluvil Kvíčala. „Jsem rád, že jste mi dal dovolení. Ukázku překladu pošlu asi za měsíc. Poženu to. A o hraběnku Rückertovou, prosím, se postarejte. Dáma. Elegantní dáma. Myslil jsem, že vám bude šedesát korun za arch málo, a na mne že zbude méně než čtyřicet. Takto jsme spokojeni oba! Děkuju vám, zachoval jste se laskavě. Jiný by to neučinil."

Ocitli se v předsíni. Kvíčala natahoval svrchník.

„Zde v této kapse jsem měl ten zápisníček," sděloval rychle, „a náhodou, jak živ do té kapsy nic nedávám. Zmizel. Snad vypadl. Ale to asi sotva. No, jakáž pomoc."

Vandas, růžový a usmívající se, stále přisvědčoval a stále se klonil.

Kvíčalovo nitro naplnilo se zvláštním podrážděním. Nemohl se nijak probrati k určitému vyjádření. Napadlo jej, aby odešel, aniž by co řekl, jen aby nedůvěřivého toho člověka zahanbil, ale tu se mu zdálo, že je přece jen Vandas zviklán, že přece jen trochu věří a že výraz jeho tváře neměl té opatrnosti a nedůvěry, jakou v ní viděl. „Mám? Nemám?" volaly všecky jeho myšlenky a pocity. Vrtěl se, jako by mu bylo nesnesitelno. Vzal klobouk a poklonil se. Vandas sám otevřel dveře z předsíně na chodbu. Napětí v nitru Kvíčalově vzrostlo. Ocitl se na chodbě. Ještě jednou se poklonili.

V tu chvíli pak, když se ještě jednou z předsíně Vandas usmál a chtěl zavříti, pozvedl Kvíčala ruku k čelu, jako by naznačoval, že jej cosi důležitého napadlo a přikročiv ke dveřím prohodil:

„Bože můj," promluvil, „nebylo by to snad neslušné, kdybych vás ještě o něco poprosil?"

Červená tvář spisovatelova zřejmě zbledla. Fialkové oči zeskelnatěly. Mlčel. Uklonil se jen nepatrně.

„Anebo ne, ne —", rychle řekl Kvíčala, s posuny a naznačením, jako by se byl neochotou Vandasovou urazil.

„Prosím, prosím," chvatně zvolal spisovatel otevřev dveře dokořán.

„Mne jen tak napadlo," poněkud s nechutí promluvil Kvíčala, „že byste mi mohl třeba sám vypomoci dvaceti korunami, abych mohl ještě dnes odjeti, . . . ale to je skoro neslušná žádost."

„Nevím, mám-li právě . . . peníze doma . . . ," odvětil Vandas rozpačitě, všechen ve tváři polekaný. Bylo patrno, že neví, co říci a co učiniti. Tvářil se, že přemýšlí, ale vše svědčilo o úplném zmatku v jeho hlavě. Sahal do kapes svého lehkého kabátku, ničeho však nevytáhl.

„No — není toho třeba!" prohodil Kvíčala, vida jeho rozpaky. „Děkuju, děkuju!"

„Počkejte, podívám se, mám-li tu něco ve stolku — hned —" volal Vandas a zmizel v pokojích.

Kvíčala zůstal sám u otevřených dveří předsíně. Teď teprv cítil, jak neobyčejně je rozechvěn. Čekal chvíli. Vandas se nevracel. „Rozmýšlí se," pomyslil si Kvíčala. „Nevěří mi."

„Pane Vandasi," zavolal do pokojů, „děkuju, neračte se zdržovati, děkuju — už jdu — neračte —"

„Počkejte, počkejte!" ozval se hlas Vandasův veseleji. „Počkejte!"

„Není toho třeba, naprosto ne, děkuju!“

„Jen počkejte!“ bylo slyšeti z pokoje. Ozvaly se i kroky spisovatelovy.

„To je nemilé, nechtěl jsem vás obtěžovat,“ mluvil Kvíčala, když se objevil Vandas v předsíni.

„Postačí-li vám tohle —,“ pravil tento, podávaje Kvíčalovi desetikorunu. „Milerád vám vypomohu, ale nemám právě více doma. Žena odešla.“

Kvíčala pokrčil rameny, vzal desetikorunu a zastrčil ji do kapsy u vesty.

„Děkuju,“ řekl, „pošlu vám ji ihned poukázkou, nebo to dáme na vaše konto u nakladatele.“

Poklonili se ještě jednou. Kvíčala rychle seběhl se schodů. Srdce mu divoce bušilo. Tři studenti v průjezdu stanuli a hleděli za ním.

XXVII.

Teprv na ulici, když si Kvíčala uvědomil, že má v kapse u vesty desetikorunu a že se všechen třese, pochopil, že prožil neobyčejné napětí a že provedl cosi přílišného. Tolik bylo jisto, že by byl nedovedl souvisle vypravovati, jak se vše odehrálo, zejména ne, jak se stalo, že se odvážil jíti k Vandasovi, že právě tohoto člověka si vyvolil. Rovněž nic určitého nevěděl o tom, co mluvil, ani o tom, jakým způsobem vznikaly vychytralé jeho poznámky, jimiž nedůvěřivého spisovatele na konec přece jen přelstil. Veliké vnitřní napětí jeho za jediným cílem i vášnivá snaha Vandasa přemoci jako by byly soustředily všecky jeho schopnosti. Měl jen dojem, že se vše dělo rychle, že vše bylo vnitřně spojeno a že při tom všem nebylo mu trapno. Naopak, kdyby se byl dovedl rozpomenouti na vše, doznal by, že chvílemi, zvláště na počátku, pociťoval i rozkoš, prazvláštní příjemnou radost. Ale i tehda, kdyby byl dovedl rozeznati všechny pocity a nápady, přece by byl nedovedl obsáhnouti a vysvětliti svůj všechen dnešní čin. A právě z toho důvodu, že přihodilo se něco, co mu nyní bylo nejasno, že za velikého napětí vykonal něco, co jaksi samo, současně s ním kvasilo, pociťoval po zmizení onoho napětí trapné, skličující rozladění v celém svém nitru. Drobné pocity a dojmy, které měl vlastně prožíti při šalebné své hře, teprv nyní se dostavovaly. Jednotlivé scény oživovaly jasně před ním a vyvolávaly dodatečně ony dojmy a pocity. Vandasa bylo mu velice líto, ačkoli nedovedl si jasně vysvětliti proč. Sám sebe viděl jako dravce, který se slepě rval. Z těch příčin neměl ani čisté radosti a ani ho nenapadla myšlenka, že by tímto způsobem zcela snadno sebral potřebné peníze, kdyby jen šel ještě k některým pánům. Naopak, bylo mu těžko z myšlenky, že by měl prožíti ještě jedno takové napětí, a pozvolna šířila se v nitru jeho nesnesitelná rozladěnost.

Došel na Karlovo náměstí a přecházel tu rychle s hlavou skloněnou. Nepříjemná sklíčenost jeho se zvolna roztratila. Uvědomil si všechen svůj stav a se zvláštním důrazem prohodil: „Valečková musí zítra dostat čtyřicet korun.“ Uvažoval pak, jakým způsobem opatří si ještě třicet korun. A tak se opakovalo v jeho myšlenkách vše, co již několikráte promyslil. Pešková, Jaroš, Bukovský, Fiala. Napadlo jej, že by mu po případě zapůjčil majitel jídelničky v Melantrichově ulici. Myšlenka ta zdála se mu nejlepší. Čím však déle na to myslil, tím určitěji poznával nemožnost, tím jasněji viděl, že by ho chudý člověk ten odmítl. Pak si vzpomněl, že i Mařka má v hotovosti aspoň padesát korun. V nejhorším případě mohl by zítra vzíti si od ní třicet korun, ale ty musil by jí brzy vrátiti, třeba ne najednou. Avšak i tato možnost jevila se mu brzy nesnadnou, něčím nápadným, co by zbytečně podnítilo zvědavost, a úplně se jí vzdal. „Nejlépe učiním,“ rozhodl se, „zajdu-li odpoledne k Peškové.“

Odešel z Karlova náměstí s tímto předsevzetím, ale ve Vodičkově ulici, kterou se ubíral, napadlo jej, aby se přece jen pokusil vyzískati ještě něco podle adresáře Lavičkova. „To je nejprostší a selže-li u jednoho, zdaří se u druhého,“ pomyslil si. A vyhledal si nejbližšího člověka. Byl to Karel Říha, majitel domu ve Spálené ulici. Doufal ještě před obědem tuto cestu podniknouti. Pospíšil tam bez rozmyšlení. Ke střeženému tomuto dobrému srdci dostal se tím způsobem, že staré paničce, jež mu otevřela, oznámil, že nese panu Říhovi peníze. Vpustila jej. Říha byl silný, hranatý muž s dětskou tváří, stále se usmívající a tak vypadající, jako by nechápal, oč v řeči jde. Zde promluvil Kvíčala zpříma. Poprosil o podporu. Říha měl stále jednu odpověď: „To je všechno hezké, ale co vám já mohu dát?“ Kvíčala opět mluvil o nehodách, jež jej stihly, o tom, že pro houslisty teď není vyhlídek, že on — konservatorista — musí hráti v hospodách, že zná Říhu, jak miluje hudbu, jak mnoho šlechetných skutků vykonal, a na to Říha opět řekl: „To je všecko hezké, ale co vám já mohu dát?“ (Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Josef Karásek:

SRBSKÁ ZPRÁVA.

Literatury srbská a chorvatská, jsoucí dnes v době rozkvětu a vnitřní revoluce, neměly by se od sebe oddělovati, mají mnoho společného. Ale nedostatek místa nás nutí, abychom se obírali každou literaturou zvlášť.

Literatury oboje jsou ukládány hlavně do časopisův. Srbové mají belletristických listů mnohem více nežli Chorvaté, jejichž Savremenik stojí na neobyčejné výši a je zároveň útočištěm pro jihoslovanské umělce. Bělehradský Srpski književnik glasnik je čtrnáctidenník, vedený prof. Skerlićem v duchu moderním, jehož spolupracovníky jsou přední srbští spisovatelé. Delo se regenerovalo, rovněž Brankovo Kolo, jehož redakci loni vedl Dragutin Ilijć, strýc Vojislava Ilijće (mladšího), jenž překládá též z češtiny.

Staroslavný Letopis Matice srpske — jakýsi srbský Musejník — přešel z obětavé redakce Dr. Savićе na prof. Dr. Tih. Ostojiće, znalce Dositeje Obradoviće. Do Bosanské Vily, jež slavila čtvrtstoletí existenční, přispívali nejvíce Svetozar Ćorović s realistickými obrázky, vzatými hlavně ze života komšijů — sousedů jeho, Turků, jejichž typy již vymírají. Jsou to nesrovnatelně zajímavé sceny v duchu ruském naturalisticky kopírované, při čemž mostarskému kresliči nesmírně pomáhá jazykový kolorit, zrovna jako Petru Kočićovi, jenž nás uvedl do soudní síně a ukázal vliv cizí kultury na domácí charaktery. Dučić vyčítal Kočićovi, že zavedl do svých povídek element politický, ale v Bosně těžko psáti bez politické satiry. Horší je, že Kočić v poslední době málo pracuje.

O velkém románě u Srbů nelze dosud mluviti; nestačí na to ani koncepcí ani oekonomií časovou; nejobratnější stilista srbský Branislav Nušić, znamenitý humorista a feuilletonista, který listu dovede vtisknouti pečeť své individuality, píše na rychlo dramata, nemá času, aby napsal román; chce-li se kdo pobavit, ať čte jeho povídky, které vyšly letos v Matici Chorvatské. On je také konferencier, diplomat — vše, div se neupíše, ale koncentrovat se nemůže.

Za to povídka i novellka na jihu jsou často obdělávány a nesou u obou národů ráz místní.

Pilný je Milutin Uskoković (Kad ruže cvetaju), jenž jako dříve Matavulj zachycuje obrázky ze sociálního života bělehradského, ač z nich věje tón moderní únavy, jeseně a rozháranosti. Jakousi sensaci působili jeho „Došljaci", přistěhovalci z Užice, z venkova, kteří se nijak a nijak nemohli přizpůsobiti městskému životu. Jsou to životní trosečníci.

Veljko Petrović je básník vlastenecký (Rodoljubive pjesme) i povídkář z jižního Uherska, kde přijal dědictví Paje-Adamova. Petrović jde však hlouběji; hledá příčiny, proč se Bunjevci, krajané jeho, odnárodňují; jsou to nejvíce sňatky s Maďarkami. Dostanou je do svých sítí, a Srbové klesají. Smutný je obrázek o Fedorovi, studentu ze srbského Telekiana v Pešti, který ani neví, kdo byl — Dositej Obradovič, zakladatel srbské literatury! Tyto věci mají cenu vlasteneckou i uměleckou a měly by se u nás přeložiti. Mileta Jakšić, povídkář z vesnice z Vojvodiny, přestal v době poslední bohužel psáti; podobně zřídka vídáme povídku od Borise Stankoviće, který dělával sensaci látkami z okolí Vranje a blízkého Kosova Polje, — jeho „Koštana", cikánka, je nejoblíbenější divadelní kus, podnes uvádějící do nadšení celý Bělehrad — škoda je, že mimo Kočiće odmlčel se též prof. Milan Budisavljević, jakýsi Zvěřina kamenité Liky, do loňska redaktor Brankova Kola. O krajině tohoto věčného kamení psal i Veljko Milićević, spolupracovník Pregledu a Naroda v Bosně, „Bezpuće", které nyní vyšlo samostatně; talent, jenž musí ještě studovat. Srbové mají i ženské pilně píšící, jako je Lena Mihajlovićova, Dimitrijevićová (látka ze života mladotureckých modernistek), Isidora Sekulićeva.

Dalmacie a moře má zvláštní svou literaturu mezi Srby i Chorvaty. Věčná přitažlivost moře, které láká muže do ciziny a ženy doma zmírají láskou, následky jejími nebo bolestí rozloučení. Tvrdý je život Dalmatince, kterého najdeš na celém světě, zvláště v Americe. Tu vytýkáme zvláště „Naše Primorje" Marka Cara, jinak solidního literárního historika a kritika, též Ivo Ćipiko dostavil se sbírkou „Kraj mora"; sem bychom měli přiřaditi hned chorvatské malíře dalmatského pobřeží a života.

Všeobecné pozornosti celého Bělehradu se těšily „Besjede pod gorom" Dr. Nik. Velimirovićе s evangelickou silou Lamenaisovskou. Velimirović je liberální professor bohosloví, vlastenec, který otřásá Srbskem.

Srbové jsou rození poetové; už píseň národní je k tomu odchovává; nyní se pilně učí na západě. Oba směry, vlastenecký a modernistický, se tu ostře stýkají; poslední válka ty směry sblížila. Ba takový hluboký filosof, pessimista, muž rozbírající těžké problemy, jako Rakić (bohužel tak málo plodný), srbský Sully Prudhomme, stilista znamenitý, rozohnil

se po vlastenecku v kosovském cyklu. Vedle něho uvádíme vysoce vzdělaného Jovana Dučiće, jemného umělce, kritika a diplomata, jenž tiskl též originelní cestopisy; v poslední době psal víc prosy. „Duša", ukázky z psychologie zádruhy, Jadranski sonety a Dubrovački akvareli značí cenné obohacení této literatury. Sem patří i pessimista Sima Pandurović, skeptik, básník smrti (Posmrtne počasti), syn Baudelairův, jehož žák se po lektuře básní zavraždil, nyní však nadšený pro kosovské reky; kulturní a literární historik, průkopník srbské moderny, MUDr. Svetislav Stefanović, autokritik a muž neobyčejné kultury.

Sem patří i unavený, plný bolesti Vladislav Petković (pseudon. „Dis") — „Utopljene duše" — a nejupřímnější pessimista Velimir Rajič.

Na druhé straně mezi vlasteneckými básníky vyniká Aleksa Šantić, poctivec, mistr krásného jazyka, čistoty mostarské, idyllista, ale cítí s neštěstím svého lidu, jenž odchází do ciziny. Napsal dokonalým jazykem drama „Hassanagica," kteréžto thema zpracoval už dříve Dr. Mil. Ogrizović v Záhřebě. Nesmíme zapomenouti na Mirka Koroliju, nadšeného Dalmatince, jenž podobně jako Šantić a Chorvat Nazor čerpá z národní tradice a dějin, Proku Jovkiće, samouka, jenž pracoval 12 let v Americe, a nyní je plný boje, revoluce společenské.

Na Balkáně to nyní raší; uvádíme „Krila sna" Bože Vesiće; z nejmladších Božidar Purić, Miljutin Bojić, vídeňští studenti Miloš Vidaković, Pero Sljepčević a interessantní Dimitrij Mitrinović, kritik a esthetik Zuluagy a Meštroviće. Mnoho se mluví o Vinaverovi, který studuje v Paříži a hltá vše cizí (Mjeća); miluje effekt, není dosud urovnaný, ale básně jeho mají zvláštní svůj rhytmus. Nedávno vydal „Povídky, které ztratily rovnováhu" — tím jsou i charakterisovány.

Drama. Artista Conte Ivo Vojnović je v „Dámě se slunečnicí" hotovým světoobčanem nad kanálem Grande; ale vedle toho napsal čtvrtý akt „Matky Jugovičů". Stefanović v „Sukobech" (Střetnutí) obral si za vzor Ibsena, Nušić pozlobil svou fraškou Srby — na celém světě jsou stejně svárliví, nadšení křiklavci — kus Bor. Stankoviće zůstal za Koštanou.

O chorvatské literatuře promluvíme budoucně.

⁘ ⁘ ⁘

LITERATURA.

Jan Neruda: *Zbytek veršů. Aforismy. Různé. Překlady.* Sebr. spisů díl XXXII. Uspořádal K. Rožek. Nákladem F. Topiče v Praze.

Zavdal-li některý z předchozích svazků Sebr. spisů příčinu uvažovati o tom, zda-li bylo v zájmu Nerudova významu tisknouti všecko, co vyšlo z jeho péra, je tento XXXII. svazek přijatelný beze všech námitek. Básnický zbytek po stránce umělecké je sice méně důležitý, za to zaznamenává velmi zajímavě stopy básníkových lásek, které směřují hlavně k Heinemu, o jehož počátečném vlivu na Nerudu nebylo dosud u nás řečeno poslední slovo. Je tu i plno časových narážek, které dokládají, jaké stanovisko Neruda zaujímal, je tu velmi zajímavá epická satira „Český sněm roku 1863", která se může pokládati za originální předchůdkyni veškerého podobného politického veršování novodobého u nás. Zbytky řazeny jsou chronologicky od r. 1856 až do r. 1887. Těch bylo by škoda, kdyby byly zůstaly ztraceny v různých časopisech a tiscích, ježto doplňují a scelují rysy Nerudova literárního portretu. Následuje bohatá sbírka aforismů, pak různé většinou feuilletony, z nichž plnou platností časovou mluví zejména feuilleton „Dejte české neděli českou duši" z r. 1885. Konečně v přídavku „Překlady" obráží se vybraná četba Nerudova, která jistě nezůstávala bez vlivu na jeho vlastní formaci. Neruda překládal ohnivého Alexandra Petöfiho, jenž měl značný vliv i na Jos. V. Sládka, dále filosofujícího Bedř. Spielhagena, zaujala ho Hugova „Legenda věků", znal ironického Leop. Schefera, poutal ho jako z prvých zčešťovatelů dobyvatel Björnson, staronorské národní poesii vzdal skvělý hold, dotkl se ho Freiligrath, Meissner, Moritz Hartmann, Rabelais a zejména Krylov. Pro literárního historika i pro čtenáře má svazek tento svou přitažlivost. Péče pořadatele, který přičiňoval i četné glossy a vysvětlivky, je tu hodna uznání. Tím více lze litovati, že zchladla jeho pilná ruka dřív, než toto dílo dokončila. —*vch*—

Dr. Otto Polák: *Dojmy lékaře z balkánské války.* — Dr. Fr. T. Kostelecký: *O nemocech, stáří a stárnutí národů.* Lidové rozpravy lékařské. Nakl. J. Otto v Praze.

Jsou tu ovšem dojmy lékařovy s cesty, podniknuté za účelem pomoci, která došla plného uznání tam, kde byla potřebna, kdy naše veřejnost sympaticky provázela kroky českých lékařů, na něž může býti hrda nejen, že čestně representovali českou vědu, ale i projevili cit a smysl pro věc Slovanstva osvědčenými skutky. Avšak ze spisku dra Otty Poláka přečasto ozývá se i člověk se svým ohlasem srdce, a líčně jím spatřených a prožívaných událostí, hlavně z nemocnice, tvoří suggestivní obrázky psychologické, k nimž přimkly se glossy dra Fr. T. Kosteleckého tak, že vznikla samostatná stať, jako konkluse i jako apotheosa, ve které jsou shrnuty důsledky myslitele. Jako dr. Polák v závěru své rozpravy uvedl, že vzdělání odstraní válku, protože čím vzdělanější člověk, tím méně za-

touží po brutalitě, tak dr. Kostelecký doufá, ale zdůrazňuje, že národ bez vlastní kultury musí neuprosně zahynouti. Odstavce tyto jsou významny, a stručnými slovy vyřčeno tu mnoho, neboť jsou jako výstraha pro náš lid, aby kultury své si vážil. Dr. Kostelecký předpokládá, že lékaři budoucnosti kyne veliký úkol lékaře sociálního, hygienika a jemu svěřena bude i péče o dorost národa. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

Po závěrce listu překvapuje nás zpráva, že náhle zemřel dnes (10. července) v noci mistr M i k o l á š A l e š. Zvěst zachvěje celým národem, neboť odešel jeho největší představitel výtvarný. Našemu listu věnoval poslední svou kresbu. Článek přineseme příště.

* K n i h y p s a n é v p o s t e l i. Je známo o slavném americkém spisovateli M a r k T w a i n o v i, že téměř veškery knihy jeho mužné zralosti i stáří byly napsány v posteli — ne pro nemoc nebo z nějaké podivné jiné potřeby, nýbrž proto jen, že nejčtenější anglicky píšící humorista velmi si liboval ono pohodlné a lahodné rozpoložení těla i duše, a že mu rozhodně dával přednost před každým jiným. Jednou se vyjádřil o věci také v ten smysl, že mu velmi platně omezuje návštěvy. „Milostpán je bohužel v posteli“ — říkal lokaj každému, kdo nevolán přišel jej navštívit — „odpusťte pro tentokrát.“ A zatím milostpán se vesele usmíval pod pokryvkou, v ústech svůj nezbytný přetlustý doutník a tužku v ruce . . . Tak vzniklo přes dvacet Twainových knih. — Ale jsou ještě jiné slavné knihy, které vznikly v posteli — ne ovšem z autorova rozmaru. W a l t e r S c o t t, když psal jeden ze svých nejkrásnějších románů „Ivanhoe“, knihu jemu osobně nejmilejší, byl těžce churav a velmi trpěl i fysicky. Ale děj práce, zrovna nedávno rozpracovaný, uchvátil jej tolik, že se nemohl zdržeti, aby o něm nepracoval: s postele diktoval knihu dvěma sekretářům od počátku až do konce. — I K e a t s ů v nejkrásnější sonet, který náleží k chloubám světové literatury (Mé lásce), byl psán v lůžku za velkého utrpení básníkova. — Geniální vypravěč R o b e r t L o u i s S t e v e n s o n náleží k největším trpitelům-umělcům, co jich znalo devatenácté století. A ten psal rovněž v posteli většinu svých rozkošných knížek („Katriona v pohoří“ vznikla tak celá a nedokončený román „Weir of Kermiston“ diktoval své paní až do posledního dechu). — Angličané mají také velmi čtenou, trochu sentimentální knížku „The Road Mender“ od pseudonyma M i c h a e l a F a i r l e s a. Bylo to literární jméno churavé, před dvacíti lety zemřevší dívky, velmi nadané, ale nešťastné trapnou nemocí, jíž také velmi záhy podlehla. I ona napsala celý svůj román beznadějné a smutné lásky ležíc v posteli.

—*n*—

* Henri Victor Rochefort, nar. r. 1831, zemřel 1. 7. t. r. Žurnalista, jeden z největších pamfletistů první poloviny XIX. století, satirik, jejž francouzská veřejnost nazývala druhým Juvenalem, když vyšly jeho knihy „Fantasia“ a „Farces amères“. Svůj osud vylíčil věrně v díle „Les aventures de ma vie“. O

* B o h e m i c a. Rudolf Traub přeložil „Páteční zpěvy“ Jana Nerudy do němčiny, které jsou v tisku nakl. „Sonne“ v Lipsku a vyjdou pod názvem „J. Nerudas Freitagsgesänge und andere Gedichte“. Překladatel je advokátem v Chebu. O

Kniha futuristické poesie, Guillaumea Apollinaira „Alcools“ (Lihoviny), právě vyšla v Paříži. Zahájena je obrázkem Pavla Picassa, který představuje asi šest černých a bílých pravítek pověšených na zdi, dvě obrácená stínidla lampy, přeškrtnuté ucho od hrnce, což dohromady prý je portret Guillauma Apollinaira. Vnější zvláštnosti této poesie jsou: úplné vymýcení diakritických znamének, všude na začátku řádky velké písmeno, střídavé typy, totiž za básní vytištěnou obyčejným písmem sleduje báseň sázená písmem ležatým (kursivou), což se v knize střídá. Opravdu futuristická strakatina. Snad i u nás objeví se brzo kopie!

* „Le Journal“ uvedl ze statistiky franc. ministerstva vnitra, že vychází v Paříži 2588 žurnálů, na venkově, v departementech 3829. Z pařížských časopisů jest však jen 80 denně vycházejících věnovaných politice a obecné informaci, kdežto 195 je listů finančních a obchodních, 266 lékařských a zdravovědných. Ostatek, veliká to většina, věnována jest kultuře, vědě, literatuře a umění. O

* Ruský úřední věstník v č. 80. uveřejnil obsah ratifikované literární a umělecké konvence mezi Ruskem a Německem. Ruským a německým autorům zaručuje se vlastnictví díla na 10 let, bylo-li na titulním listě, nebo v předmluvě tohoto práva se dovoláno případnou větou. Neučinil-li tak autor nebo nakladatel, trvá vlastnictví díla jen po pět let. Díla vědecká, technická a školní v takovém případě jsou omezena jen na tři leta. Lhůta právní se počítá vždy 1. lednem prodlením roku, kdy vydáno bylo dílo, byť vyšlo uprostřed roku, nebo na konci. Pro Rusko platí kalendář ruský. Díla svazková nebo sešitová pokládají se za díla samostatná, a má každý sešit nebo svazek míti označení práva autorova, nezříká-li se ho. Překladatel, získavší práva překladu, nesmí původního autora poškozovati, a není dovoleno pů-

vodní dílo zkracovati, přepracovati, převáděti na př. do hudby, upravovati pro divadlo a podobné vykonati změny bez svolení autorova. Výňatky z děl se dovolují jen, byl-li uveden pramen. Autorům dramatickým, ať práce své vydali tiskem čili nic, náleží výlučné právo divadelní, a bez jejich svolení není dovoleno práce ty uváděti na scenu v celku, ani v ukázkách. Právo toto se vztahuje k dílům původním, a vlastnictví trvá jako u jiných literárních prací 10 let. Totéž je u hudební produkce. Konvence vstupuje do života úředním prohlášením. Překlady, převody a reprodukce legálně před tím prohlášením existující nemohou býti soudně stihány, ale není dovoleno již jejich rozmnožování (tiskem nebo jinou cestou). *K. V. H.*

Pokračujeme v literární statistice deníků a výslovně podotýkáme, že především nám běží o původní belletrii a její kritiku. Tedy divadelní referáty, nebo zprávy o otevírání uměleckých domů, neb odhalování pomníků atd. sem nespadají. Sport srovnáváme proto, že považujeme literaturu kulturně za daleko důležitější. Za měsíc červen přinesly naše deníky tyto zprávy: *„Čas“:* Vondruška „Vyděděnci“. - Handzel „Světélka v přítmí“. - Dr. Hoch „Noviny“. - Vlček „Poznámky k Čechově Dagmaře“. - „Slovensko od Bacha do zrušení Matice“. - Klášterský „Z českých žalmů“, „Ironické siciliány“. - Hašek „Nebe a dudy“. - Krolmus „Sny duše“. - Klostermann „Supplent“. - Vyskočil „Vyznavači slunce“. Celkem 10·4 sloupců (sport 21·3 sloupců). — *„České Slovo“:* Vyskočil „Vyznavači slunce“. - Dejmek „Blesky v temnotách“. - Dr. Krejčí „Richard Wagner“, „V kraji vítězství i smrti Žižkovy“ v díle „Za domovem“. - Dr. Opočenský „Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka“, „Přehled náb. dějin českých“. - Olbracht „O zlých samotářích“. - Hanuš „Za onoho času“. 2·8 sloup. (sport 34·8 sloup.). — *„Hlas Národa“:* Dr. Lhoták „Soubor prací dr. Chodounského“. - Klecanda: „Maloměstský apoštol“. - Šalda „Duše a dílo“. - Klostermann „Supplent“. - Krolmus „Sny duše“. - Fingal „Aprilové paprsky“. - „Soupis památek historických a uměleckých v král. Českém“. - Herites „Sebrané spisy“. - Preissová „Sebrané spisy“. - Hašek „Nebe a dudy“. - Jiřík „K pyramidám“. 4 sloupce, (sport. 11·3 sloupce). — *„Národní Listy“:* „Dvacet let Národopisné spol. českoslovanské“. - Krofta „Satyrovy zápisky“. - Klášterský „Ironické siciliány“. - „Fr. Šrámkovy novelly a překlady jeho prací do němčiny“. - Nováková „Potulky po Čechách východních“. 6·6 sl. (sport 27 sloup.) — *„Národní Politika“:* Pávek „Proti předsudkům“. - Klášterský „Ironické siciliány“. - Vrchlický „Z hlubin“. - Mejsnar „Jaroslav Vrchlický“. - „Vydání památek archeologických a místopisných“. - Bezděk „Dopisy od moře“. - „Rozhledy po písemnictví českém“. - Novotný „Básník mezi lidmi“. - Preissová „Břízky“. - Z Lešehradu „Sedmnáct písní“. - Dr. Hartl „H. G. Schauer“. - Čelakovský „Ohlasy“. - Dr. Cechner „Soupis památek v Rakovnicku“. - Dr. Lhoták „Soubor prací dr. Chodounského“. - Jiráskovy „Paměti“ a „Šmilovský“. - Vydání spisu kněze Jana Rosacia „Koruna neuvadlá mučedlníků božích českých“. 9·3 sl. (sport 16·9 sloup.). — *„Právo Lidu“:* „Sbírka universitních přednášek“. - Dr. Panýrek „Velká hesla“. - Dílo „Česká politika“ sv. V. - Dr. Loskot „Koruna neuvadlá mučedlníků božích českých“, vydání spisu Jana Rosacia. - Škatula „Válka na Balkáně“. - Klášterský „Ironické siciliány“. - Modráček „Mistr Jan Hus“. 4·8 sl. (sport 23·3 sloup.). — *„Samostatnost“:* nepsala o české belletrii (sport 24 sloupců). — *„Lidové Noviny“:* Krejčí „Červenec“. - Drtinova čítánka. - Besedy Komenského pro mládež. 1·6 sl. (sport 14·7 sloup.). — *„Český Denník“:* Arbes „Ethiopská lilie“. - Preissová „Břízky“. - Mečíř „Císař“. - Vyskočil „Vyznavači slunce“. - Dejmek „Blesky v temnotách“. - „Básnické spisy Otakara Březiny“. - „Kalendářík školní mládeže“. - Ruferova a Horčičkova „Česká čítanka“, II. díl. 3·7 sl. (sport 13 sl.). — *„Vídeňský Denník“:* Herites „Sebrané spisy“. - Preissová „Sebrané spisy“. - Fingal „April. paprsky“. - Hašek „Nebe a dudy“. - Jiřík „K pyramidám“. - „Na souvrati“, almanach moravského kola spisovatelů. - „Besedy Komenského pro mládež“. - Dr. Zavadil „Velehrady, Děvín a Nitra“. 2 sl. (sport 5·7 sloupce). — *„Venkov“:* Čtrnáctý „Pod jižním nebem“. - Pávek „Proti předsudkům“. - Kubíček „Život a příběhové pana otce Drobečka“. - „Soub. vyd. spisů Otakara Březiny“. - Klostermann „Supplent“. 4·4 sl. (sport 0·4 sl.). Úhrnem věnováno čes. literatuře 49·6 sl., sportu 192·4 sl.

V. R.

Oprava. Do zprávy o Ibsenovi v č. 41., přejaté z francouzštiny, vloudila se nesprávnost, již dle pokynu p. š. r. K. Kučery, znalce Ibsena, opravujeme: „Císař a Galilejský“ není napsán v Římě, nýbrž v Drážďanech v l. 1871—1873, kamž se I. přestěhoval. Za svého čtyrletého pobytu v Římě konal jen přípravné práce. — „Nepřítel lidu“ a „Divoká kachna“ jsou napsány v Římě a v Gossensassu v Tyrolsku. — Drama, v němž vystupuje Osvald, jmenuje se „Strašidla“ (Gengangere = franc. Les Revenantes). — Dílo, o němž zpráva na konci se zmiňuje, správně se jmenuje „Fru Inger til Östraat“ (Paní Ingerová na Östrotu) a nikoliv z Estrogu.

V Praze, dne 11. července 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Ant. Klášterský:

V DEŠTIVÝCH DNECH.

Již týden prší bez ustání
  a včera jako dnes.
Rozlitá řeka blýská v pláni,
  jak teskně šumí les!

Mech mokrý, cesty rozblácené,
  a nikde slunce směv,
jen za mrakem dál mrak se žene,
  i ptačí umlk zpěv.

Zoufale hledím v smutné lesy
  skrz okna svého mříž,
jak pavouk mrzut v koutě kdesi,
  a vše mne trápí již.

Psát mrzí mne, i knihy nudí,
  i dětský zlobí smích —
v tom, kde se vzal, tu vzal se, z hrudi
  mé známý verš se zdvih.

„The day is cold and dark and dreary“
  jsem říkati se jal,
a div! jak pln zas těchy, víry
  v zář blízkou zrak mi vzplál!

Již, zdá se mi, déšť poustává,
  je jasněj, jasněj zas,
a trhají se mračna tmavá
  pro slabý slunce jas.

Ó, požehnání, které nesem
  si v srdci v chvílích všech
v pustinách nudy, muky děsem
  i v chmurných smutku dnech!

V těch chvílích, kdy vše temno kryje,
  pocítíš teprv zryt,
co je to v duši poesie
  studánku slyšet znít.

VÁCSLAVU JANSOVI.

Že's umřel? Ne, tys pro mne stále živ,
ať v čtveru stěn dlím neb jdu středem niv.

Jak druha druh měl rád tak v hluboku,
vždy dál tě budu tušit po boku.

A jak jsme šli tak spolu řadu let,
na tebe myslit, s tebou rozprávět.

Až svět mne zraní, jakby ve strom třísk,
zas ve své ruce pocítím tvůj stisk.

Vždyť tys to poznal, co to tíž je cest
a za květ hanu, trn a slinu nést.

A vtip až blýskne v kruhu přátel mých,
vždy uslyším i srdečný tvůj smích.

Vždyť jako ty, tak vesele a rád,
se nikdo neznal světa frašce smát.

A jak jen shlédnu krásné tvary skal,
rybníky lesklé, oblak šerých cval,

lučiny květné, stromů besedu,
vždy řeknu si: Sem Jansu povedu!

Vždyť nikdo nezná lépe nežli on
tu krásu cítit, stihnout jemný tón,

zpol smutek a zpol slunný jasný ples,
jak sám to v duši celý život nes . . .

K. Leger:

NAD ZEMÍ.

(Pokračování.)

Pro Bůh, kdo tam v těsném blízku božího chrámu zlořečeným jekem ruší klid? Koběra, hlásný, sám tam bydlí bez ženy, bez dětí. Kdo tedy ponocuje s ním? S hůry zní rozpustilá písnička, dívčí hlas měkký a zvonivý. Děkan se křižoval. Co se děje na věži? Přiložil dlaně k ústům a zavolal, jak mohl hlasitě nahoru: „Dla Boga, co tam, Koběro, przyjacielu?" Na věži patrně neslyší. „Oj, przyjacielu!" V odpověď zní jenom tlumený chechtot a zase housle a zpěv. Rozezlil se stařeček. Jaké to rouhání! nad hřbitovem, ve věži kostelní! urážka Pána Boha nejvyššího, znesvěcení chrámu! Rozhodnut obešel rychle věž, vystoupil na schody, vedoucí nahoru k obydlí hlásného. Znal cestu, ale přece zvolna a namáhavě slézal stupeň za stupněm. Gotickými okny svítil měsíc. Pod starcem chvěly se nohy únavou — anebo hrůzou spíše. Neboť tady v prázdné prostoře vysoké věže mezi černými kamennými stěnami rozlehal se s hůry rouhavý jásot a odněkud z hluboka, ze základů kostelních jako huhlavý smích ďáblův odpovídala ozvěna.

„Ratujte! duši spaste!" šeptal kněz ustrašen. Zalit potem a zemdlen konečně přes všechny překážky vystoupil nahoru k zavřeným dveřím. Skulinou prosvitala žlutá záře a za dveřmi zněly veselé hlasy, struny zaskřípěly. Kněz oddychoval, naslouchal.

„Hrej! hrej! slyšíš, Jakubále, pořád hrej, abych neslyšel, jak je venku ticho. Koběro hlásný, dolej mi korbel — tak!" Někdo tam volal ochraptělým hlasem. „A ty — Kačko, nezlob, nebo —" Smích, kvikot ženský odpověděl na vyhrůžku. A housle zaječely, opilé hlasy zanotovaly starodávnou: „Zdálo se mi, muoj milý že se mi pryč strojíš —"

Děkan opřel se celým tělem, vyrazil dvéře, „In domine —" Ticho — V neútulném příbytku věžákově pod stropem trámovým, očazeným, odmlčela se rázem veselá společnost. Na stole uprostřed hořel kahánec, čadil, mnoho světla nepadalo do temných koutů. Seděl tu starý hudec s housličkami, slepý žebrák, děkan znal jej z ulice. Zaslechl zaskřípnutí dveří, bezděky otočil hlavu — bělmem potažené oči příšerně se zaleskly, ale hrál dále veselou písničku přikyvuje do taktu šedivou hlavou. Mladý hoch ve vojenském ošumělém kabátě otáčel v tanci rozcuchanou dívčinu, dupal, zpíval — najednou hlas mu selhal, roztočenou tanečnici pustil, až zavrávorala. Jako nenadálé zjevení stál tu kněz roznícen hněvem, ruku zvedal.

„Peleš lotrovská!" hřímal s polským přízvukem.

Koběra věžák naléval z konvice pivo do sklenky — otřásl se hrůzou, div mu konvice z ruky nevypadla, pivo vystřiklo. V pozadí v temnu ještě kdos tam s holkou si šeptal. A vedle dveří na nízké rozviklané židli seděl mladík jakýsi černovlasý v oděvu úpravnějším, neboť druzí i s Koběrou hlásným ošumělí a otrhaní byli a holčice měly laciné sukynký (ale ve vlasech červené i modré pentle a střevíce s přeskami). On to byl, který křičel na slepého hudce: „Hrej!" a na hlásného „Korbel mi dolej!" Neulekl se hosta nezvaného, jednu z holek za ruku přitáhl, na klín si ji posadil. A zasmál se drze.

„Vítej, reverendissime. Nevěděli jsme, že přijdeš, byli bychom tě slušně pozvali. Jaká čest pro nás, velebný pán vystoupil do takové výšky. Nalej, Koběro, novou sklenku na uvítanou!" Holčice, které si prve zakryly jakoby stydlavě rukama oči, pokukovaly mezi prsty a úšklebovaly se. Děkan stál udýchán, staré nohy se pod ním únavou chvěly. Rozhlížel se. Co tu chtějí ti lidé? K bujnému holdování a k frejům málo vhodná tu místnost — nevеselá, očadlá, příšerná. V zadu v černé prostoře věžní visel veliký starý zvon, — Vužan mu říkali, — zlatá obroučka na něm se třpytila v temnu.

„Nebojíte se Boga? jistotně čarodějstvo robíte, nešťastliví!"

Místo odpovědi ozval se přitlumený smích. Jenom hlásný jaksi nemohl se vzpamatovat a slepý hudec tichounko hrál na jedné struně sám pro sebe, pro své potěšení, neposlouchaje, co kolem se děje. Černovlasý mladík objímaje hezounké a čiperné děvčátko řekl nedbale: „Žádné čarodějstvo, reverendissime. Jenom se veselíme trochu. —"

„Tady?"

„Tady — nad zemí. Na zemi je příliš smutno."

„Rouhání!" zvolal s odporem kněz. „Tady, lidé bezbožní, pod jednou střechou domu Páně, kde stojí oltář boží, tady u samého zvonu starého, posvátného —"

Odsekl knězi mladý hejsek: „A není už Boha pod touto střechou, ďábel se tu

již usadil s novou vírou papeženskou. A ten zvon — starý zvon, husitský jest. Víš, jak se vypráví, že — když jej lili — zbožná paní Vužana *) plný klín šperků a peněz zlatých do roztaveného kovu nasypala, ještě je vidět poloroztavené penízky na povrchu. Ale teď ubohému zvonu je těžko, slyšíváš li, když se při zvonění rozhoupá, jak skřípají dubová ramena a srdce chraptivě bije: „Čert! čert! ďábel —!“

Jiný z mladých hýřilů zasmál se: „Povídá kostelník, že když ty, pane, sloužíš mši v prázdném kostele, čert vyleze z kouta pod kruchtou a latinsky litanie říká.“

„Rouhání!“ rozkřikl se kněz „nebojíte se božského trestu?“

„Nebojíme se!“ všichni dokola smáli se, i holky uličnice.

Nepřekvapil starého dobráckého kněze tento výsměch rouhavý, zvykl v zemi kacířské horším úštěpkům. „Ale proč znesvětili jste toto místo?“ vyčítal se slzami v očích, „proč nezůstali jste dole někde v krčmě, v domě výčepním —? A nebojíte-li se Boha, biřice a žaláře se bojte! těžkou rukou stihne vás právo!“ Smáli se.

Děkan z hluboka povzdechl. „Víte dobře a tajno vás není, nešťastní, že hrozně v této době spočinul hněv Hospodinův na této zemi? Pláč se ozývá a bědování.“

„Pod námi, tam dole — víme o tom. Ale sem k nám do výšky nedoletí ten nářek marný —“ trpce poznamenal černovlasý mladík pohodiv hlavou.

„Odehnání od statků svých odcházejí pro víru lidé do ciziny, žaláře plny jsou a černý mor k tomu jedovatým povětřím zabíjí — a vy se smějete hříšně Bohu se rouhajíce? Neviděli jste tady v městě po ulicích lidi pádem umírat? neviděli jste prázdné domy, z nichž odešli vyhnaní hospodáři? polovice domů pustne, utekl Večán i Šultys a Novák i Lomnický, v šatlavě na skřipci zemřel Martin Kovář, Háta Janotová vyvedena měla být biřicem z města, že nechtěla od víry upustit, ale když biřic pro ni přišel, nalezl ji mrtvou. — Slyšeli jste to?“

„Ano, slyšeli. Před týdnem ji pochovali. Je to moje matka!“ úsečně a s jakýmsi vzdorem odpověděl knězi mladík. Děkan div nezavrávoral, tak jej překvapila nenadálá odpověď, oči vytřeštil úžasem, hrůzou.

„Matka mrtva — a ty zde?“ zasténal.

„Zde!“ Mladý Janota odhrnul černé kučery s čela, rozpustilou holku, která mu na klíně se houpala, odstrčil. „Jdi — tancuj! A ty, slepý Jakubále, hrej! hrej! u čerta, veselou! Kordulo, chyť si Jíru!“ Kordula, holka červená s důlky ve tvářích, s bílými zuby a s očima jako jiskry, chytila vojáka, vyskočila druhá, Kačka se svým galánem, zrzavým jakýmsi studentem sběhlým, zavýskali, zatočili si, housle ječely, prach se zdvíhal, plamen kahánce zaplápolal. Zadupali do noty tanečníci, až dole pod nimi pod dřevěnou podlahou ozývala se dutě prázdná prostora kostelní věže. „Hop, děvčátka, hop!“ do taktu tleskal starý věžák už opilý. A taky podupával, pak i ruce v bok podepřel, poskočit chtěl, ale zavrávoral. Směšný byl v usmolené košili, v krátkých nohavicích s lýtky holými a bos. „Ej, mládí, mládí!“ hučel, „když my jsme byli mladí! ej hop! a hop!“

Se stropu padala červotočina, dlouhá přadénka pavučin černá, zaprášená visela s trámů, houpala se. Někdy Kordula či Kačka v divokém reji zalétla až do zadu ke zvonu Vužanu, sukně roztočené pleskly o kov — tiše, úzkostlivým, chvějícím se tonem zazvučel. Otevřenou okenicí vletl netopýr, zakroužil kolem světla.

Děkan Glodomastés, těžce opřen o stěnu, aby neklesl, modlil se hlasitě nějaký žalm, latinská slova pletl s polskými, brada dávno neholená, šedivým strništěm porostlá klepala se mu, oči vylézaly z důlků a slzely, — zdvižený prach je pálil.

Mladý Janota nevstal, nepustil se do divokého tance, jenom pravou ruku založil za hlavu, prsty zajel do černých kučeravých hlasů, jako by najednou chtěl zavýsknout a skočit, vpadnout v notu houslí, zadupat, chytit svoji galánku. Ale strnul, do dálky někam se zadíval. Krev mu zmizela z tváří, rty se chvěly. Konečně i ruka klesla bezvládně. Zaťal zuby, otřásl se, odplivl.

„Veseleji!“ zakřičel na slepého. „Hraješ jako při funuse! veseleji, k čertu!“

Kordula, holka okatá, nechala vojáka v kole, skočila k Janotovi, přitulila se k němu s mazlivým úsměvem. Omrzele ji odstrčil.

„Jdi si jen k Jirkovi! jdi!“ zahučel. Uražená otočila se na podpatku a již zase visela vojákovi na krku. „Hup a hop! a hup a hop!“ křičel opilý věžák a dupal bosýma nohama. Slepec hrál jak o závod.

Janota obrátil se najednou k děkanovi, s natrpklým úsměvem jej oslovil: „Proč jsi přišel, pane? proč jsi namáhal po schodech staré nohy? co tu chceš?“

Užaslý kněz odpověděl podrážděně: „Slyšel jsem zpěv a smích, v tichu nočním rozléhal se s věže jako zlověstné úpění sýčka. Hřích a nepravost jsem tušil — Kdo by zpíval a smál se teď v časech zlých

---

*) Ossiana.

a zoufalých nežli člověk, který Pánaboha se zřekl a ďáblu propadl? Všichni ti kacíři nešťastní, luteráni, husiti, pikarti a bratři — vím já, co je jich všelijakých v té smutné vaší zemi? — všichni v Boha věří, pro víru do ciziny jdou, vlasti se odříkají, statků i jmění — co vy však tu, hříšníci bez citu a bez svědomí —?" Zvedal hlas, aby překřičel housle a dupot tancujících, odvažoval se k výtržkám slabý a bezmocný, mohla jej odvaha stát život, nezachránily by ho šediny ani kněžské roucho. Vyčetl to v divokém zablesknutí mladíkových očí.

„Žalovat chceš, kněže?"

„Žalovat Bohu! ty — ty, synu matky, která pro svoji víru hotova byla snášet protivenství a muka, ty zde bezbožně ďáblu přisluhuješ —!"

Mladík se ušklíbl, pohodil hlavou, ale v očích se mu jaksi zamlžilo.

„Chceš vědět proč, kněže? A proto, že Boha není! Nevěřím! kdyby byl, nemohl by se dívat. Žhoucí sírou by zahubil celou českou zemi!"

„Jsi jejím synem!" vykřikl kněz.

„Jsem — ale proklínám chvíli, kdy jsem se narodil!"

Děkan se vyděsil. „Proč, nešťastný? domov proklínat! ojczyznu!" pokřižoval se s hrůzou.

Mladík mávl rukou. „Domov? nech toho. Slyš, pane, povím ti něco. O sobě. Matka má, vdova, nebohatá byla, dvorec měla za horskou bránou na předměstí, pole nevalná, prázdný chlév. Byl jsem jediným synem a Bůh ví, málo radosti matce jsem působil. Nu, ty, Jakubále, hrej! proč přestáváš? ruka tě bolí? hrej! hrej! a vy — tancujte, nekoukejte na mne! Chci cosi dopovědět tady tomu knězi. Není zdejší, cizinec!"

Slepec zahrál znovu, Kordula zazpívala uličnickou písničku, Kačka se s galánem zatočila, sukně poletovaly, podlaha duněla. A mladý Janota, sedě na rozviklané židli před děkanem, načechrával černé vlasy, ušklebovall se: „Poslouchej tedy!"

Kněz opřen o stěnu zmalátnělý, ještě udýchaný cítil bít nepravidelně své srdce v prsou. Z hluboka oddychoval.

(Dokončení.)

MIKOLÁŠ ALEŠ.

Dne 10. července 1913 dokonal Mikoláš Aleš svůj život. A své dílo, které náleží odtud k ukončeným kapitolám v dějinách českého umění.

Osud nám nepřeje. Rád kosí znenadání naše vyvolené, dříve než řekli poslední slovo, nežli splnili všecky naše naděje a tužby. Stesk snad sobecký, ale oprávněný. Málo nás, a každý dobrý člověk tím více platí a tím déle aby vydržel. Ve skrovném hospodářství není žádné dovedné a pilné ruky na zbyt. Útěcha, že nikdo není nenahraditelný, nehodí se mezi nás. Proto bývá ztráta každé duchovní a kulturní naší veličiny těžkou ranou. Kdo by se byl té rány nadál, když jsme minulého 18. listopadu holdovali Alšovi k jeho šedesátým narozeninám! Byla to slavnost jako na rozhraní dvou pracovních týdnů; minulého, klopotného ale požehnaného, i nastávajícího, radostnějšího a byť i snad usedlého, přece neméně požehnaného. Těšili jsme se tolik, že stále svěží mistrova intuice, boží dar jeho nevyčerpatelné výtvarnické improvisace, neunavná jeho ruka i nezmarná jeho srdečnost obdaří nás ještě hojnou nadílkou dokumentárních illustrací k životopisu českého lidu a jeho kraje, celého národa, jeho přítomnosti a minulosti. Bylť nebožtík Aleš takový od kosti hodný a neobmezeně štědrý Mikuláš. Dobře ho okřtili. Nikoho nezarmoutil, málo komu odepřel a naděloval vrchovatou měrou napořád v marnotratné až hojnosti, jako by jeho zásoby konce nebraly. A vzaly. Jako když utne.

Zas jenom nenasytnost zhýčkaného děcka se tu ozývá. Rozmazlil si nás tak. A přece mohl si v poslední hodince svého života poctivě oddechnouti: Dost jsem již pracoval! Dočkal se i nejvyšší odměny, jaké se umělec může dodělati: Spokojeného vědomí, že nezakopal svou hřivnu, že práce jeho nebyla marna. Došla porozumění, uznání a vděku. Dlouho vázlo a kolísalo hodnocení Alšova díla. Ale když se konečně ustálilo, vykvasilo se tak říkajíc rázem v jednosvorný a radostný obdiv celého národa a všech jeho vrstev bez rozdílu. Jako by skoupý osud v poslední chvíli chtěl vynahraditi Alšovi všecko, čím se na něm během desítiletí prohřešil. I soudruhové z povolání, mezi sebou v tolik sekt rozštěpení, zanechali

námitek a jsou teď už v úctě k Alšovi svorně za jedno. Však nikomu nepřekážel, nikdo s ním nesoutěžil. Leda nebožtík Josef Mánes.

Vzrušující pohřební chvíle bývá nejméně vhodným momentem ke kritickým úvahám. Není klidu a nálady, není míry a rozvahy, kterou smutek přemáhá. Však nezbylo by než zopakovati, co tu pověděno věcným posudkem o loňské souborné výstavě Alšově i u příležitosti jeho šedesátých narozenin.*) Loučíme se dnes jen se smrtelným člověkem, duch jeho zůstane mezi námi; a všecko jeho dílo, k němuž se budeme vždy znova vraceti. Tak radostně a upřímně, jak to uměl i chtěl sám nebožtík, bodrý, jarý do poslední téměř chvíle. Neoddával se ani v nejhorších dobách svého života plačtivému trudu, vzchopil se hned, zašprýmoval si, povzbudil a povyrazil. Byl přímý člověk, co na srdci to na jazyku, nelichotil a nežádal si pochlebnictví. Příčilo se mu. Není neznámo, že loňské oslavy jeho šedesátin přivedly ho z míry, zejména když vznikl divný spor o to, kdo má o něj, o M. Alše, nějakou zásluhu. Neměl jí nikdo, než on sám. A co si vybojoval, zasloužil si perně.

Nemaje na růžích ustláno, nepoddával se Aleš nikdy ničemu a nikomu. Zůstal svým, opřen o svou životní energii, která pomohla posléze i jeho umělecké individualitě k vítězství. Připadal mi někdy jako jihoslovanský guslar, naplněný až do posledních vláken své bytosti duchem a tradicemi svého národa, duchem, jehož byl Aleš věrným strážcem a tlumočníkem. A jeho uměleckými předky jako by byli staročeští illuminátoři s veškerou tou nelíčenou upřímností a dojímavou naivitou, která i Alšovo dílo oduševňuje a pro niž vytvořila si jeho ruka svůj osobitý, tak skrz na skrz po česku lidový sloh, že mu není rovno. V této poeticky prodchnuté rázovitosti a láskyplné věrnosti spočívá trvalé kouzlo Alšova genrového díla, kteréž — musím se přec jen opakovati — zůstane na vždy drahocenným dokumentem života našeho lidu. Zrovna tak jako historické komposice Alšovy zůstanou svátečními zrcadly našich pomyslů o české minulosti, zobrazujíce ji se suggestivní silou posvěcené intuice, jež těmto vidinám dodává neodolatelné přesvědčivosti, nahrazujíc nám realný názor vyšším, ideálním.

Po dokončené šedesátce rodila se v Alšovi znova velká prý komposice, pro kterou hodlal na čas odstaviti veškeru tu rozkošnou drobotinu svých idyllických obrázků, jimiž nás neunavně zasypával. Ale nedostal se už k velkému úkolu. Posledními jeho výkony byly přec jen drobotiny, návrh nové obálky našeho „Zvonu“ a závěrečná vigneta k Jiráskově pověsti o rabim Jehudovi — smrt v růži! Ta nejposlednější. A s ní vyzněl poetický Alšův život. . . .

Dnes kryje ho už na Vyšehradě němý rov, k němuž slétají se vděčné vzpomínky celého národa a nad nímž svítí čistá jeho památka na věky.

J. L.

*) „Zvon“ XII., str. 494 i 495 a běžící ročník str. 127—8 i 328.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

A jal se Kvíčalovi vysvětlovati, že je vlastně nemajetný, že dům jeho je prodlužen a že musí žít velice chudě, aby vystačil. Pak zase Kvíčala mluvil a po něm opět Říha. Na konec omlouval se domácí pán, že mu nemůže více nabídnouti než korunu, aby prominul, ale prosebníků prý chodí mnoho.

Kvíčala odešel odtud v náladě veselé. Neměl trapných pocitů, jako když opustil nedůvěřivého spisovatele Vandasa. Zde u prostoduchého domácího vše bylo lehké, bez zápasu, zde mohl říci, že je čímkoli, třeba sběhlým knězem nebo kapitánem, Říha nic nenamítal a nic se nevyptával, pouze se omlouval, že více než korunku dát nemůže. Nebylo třeba usilovati o přelstění, nebylo třeba zápasiti s ním. To vše Kvíčalu rozveselilo. Vzpomínal na Lavičku; tak právě mu i on své pochůzky líčil. „Opravdu,“ napadalo jej, „hlavní otázkou při tom je dostat se k tomu člověku.“ A těšilo ho, jak přelstil starou paničku, patrně tchyni Říhovu, jež asi velmi se pak zlobila. A opět mu bylo nepochopitelno, že jej napadlo říci jí takovou náhlou lež o penězích. „To sedí v člověku ďábel, anebo všichni čerti!“ zasmál se.

Ulice byly oživeny žactvem a úřednictvem. Kvíčala poznal, že je již po dva-

náctě hodině. Pospíšil k obědu. Těšil se, že bude zde nějaká odpověď na jeho žádosti o místa, ale nebylo tu pranic. Na chvíli zesmutněl. Když pak platil, otázal se majitele jídelny:

„Kdyby vám dnes někdo řek', abyste mu půjčil čtyřicet korun na týden, co byste učinil?"

Tázaný se usmál. Široká tvář jeho s dlouhým černým knírem a živýma hnědýma očima plna byla šibalství.

„Co bych učinil?" pronesl po chvíli přemýšleje o odpovědi. „No — nepůjčil bych."

„Proč?"

„Poněvadž jich nemám."

„To ovšem dostačí," dodal Kvíčala natahuje si svrchník a dívaje se do svého propoceného klobouku. „Z téhož důvodu jsem je ani já nepůjčil! S Bohem!" řekl pak a směje se hlasitě, odešel. „To jsem věděl napřed!" pomyslil si na ulici. Všechen pak růžový a oživený ubíral se k Rudolfinu chtěje jíti na Malou Stranu, ale pojednou s jakousi neočekávanou rozhodností vytáhl z kapsy Lavičkův arch a prohlížel jej. „Jaké pak starosti a jaké zbytečné uvažování!" řekl sám k sobě s důrazem. „Odpoledne obejdu ostatní. Mám jedenáct korun. Čert by v tom byl, abych jich do večera neměl dvacet. A druhých dvacet si vypůjčím od Peškové, to již půjde. Valečková je zítra v poledne má!" Opřel se o železné zábradlí u řeky a vyhledával nejbližší adresy. V tu chvíli nebylo v něm ani rozpaků ani úvah. Myšlenky se nerodily a všechno jeho rozhodování mělo povahu stroje. Bylo zatopeno, a jel by kamkoli. Jediná zvláštnost se ukázala. Určil si, že půjde nejprvé k radovi Hulešovi, ale u samého bytu se vrátil a šel k professorovi Vítkovi na Vinohrady do Hálkovy ulice. Přistihl jej na chodbě a odešel s korunou. Vítek trhal rukou i hlavou, příkře mluvil, ale při vší zamračenosti a nervose vložil Kvíčalovi do ruky tento dárek. Připojil pouze důrazné napomenutí. Odtud spěchal Kvíčala do Vávrovy ulice k císařskému radovi Závišovi, tichému starci, který mlčky prosbu vyslechl a mlčky nešťastnému inženýrovi bez místa podal korunu. Pak se zvláštním spěchem odebral se na Václavské náměstí k radovi Hulešovi, ale opět od samých dveří nezazvoniv ani, opatrně odešel. Tentokráte pocítil zde úzkost. Vzdálil se se sevřeným hrdlem. Navštívil potom obchodníka Šmída na Poříčí, ale nestihl ho doma. Pak se mu zdařila návštěva tří pánů. U jednoho, starého mládence Baudiše, malinkého, tlustého smíška dostal dvě koruny a musil vypíti sklenku likéru. Zde zvláště šlo všechno lehce. Dříve než začal, prohodil Baudiš: „Já vím, chcete něco. Nemáte místo. Já vím. Bída. Já vím. Žena ve špitále." Kvíčala přisvědčoval. „No, vidíte, že to vím a že vám rozumím!" smál se malý, tlustý mužík. Nalil pak likéru a podal mu dvě koruny. „Přišel jste šťastně," pravil mu ještě v předsíni, kam jej doprovodil, „jindy bych vám nedal nic, ale dnes jsem v dobré míře a v poslední době jsem zbytečně přišetřil. S bohem! A ani jste mi neřekl, jak se jmenujete?"

„Jindřich Vocel."

„Vocel, dobrá. S Bohem!" prohodil Baudiš a pokloniv se uzavřel za Kvíčalou předsíň.

Jeden z dobrodinců Lavičkových měl německé jméno Siegfried Braun a bydlil v Eliščině třídě. Čím byl, nebylo přiznáno. Kvíčala neměl mnoho chuti zajíti k tomuto člověku. Soudil, že je žid. Řekl si však, že výběr Lavičkův je opravdu spolehlivý. Dosud dostal všude. Proč by tedy pochyboval o Braunovi? Sám slyšel o bohatém mecenáši židovi, jemuž chtěl kdysi psáti o podporu. Prohlédl si trochu šat, upravil se a vstoupil do domu, v němž bydlil v prvém patře tento Braun. Zazvonil. Přišla otevříti mladá, velmi hezká služka v černých šatech, s bílou zástěrou a bílou mašlí na temných vlasech. Neptala se pranic. Ukázala Lavičkovi jen ve veliké předsíni na věšák, aby odložil, a pak na židli, aby počkal. Na věšácích byly již dva obnošené svrchníky a dva různé klobouky. Seděl pak tu člověk as padesátiletý, s rukou po operaci zavázanou a na šátku zavěšenou. Tvář jeho byla zmučená a vyhublá. Kvíčala pochopil, že je u dobrodince ve větším rozměru, a že u Brauna asi ještě jeden prosebník právě je, a proto s odvahou odložil svrchník. Usedl pak na židli. Služka odešla.

Muž, sedící zde, obrátil k němu tvář. Mlčel však.

„Taky jdete za něco prosit?" otázal se ho Kvíčala tiše, zvláštním smutným hlasem přihlazuje si pozvolna dlaní vlasy.

„Já si sem jdu každý týden pro zlatku, dokud jsem s tou rukou nemocen," odpověděl muž šeptem.

„A kdo je tam — ?"

„Jeden mladík. Nějaký student. Vy jste tu prvně?"

„Ano. Prvně."

„Půjdete hned po mně. Já se tam nezdržím. Vejdu a už zas odcházím. Jen se nedejte předejít, kdyby někdo přišel."

„Ne ne, nedám," odvětil Kvíčala rozhlédnuv se po předsíni. „Snad nikdo nepřijde."

„Tady je tuhle dobu jako na nádraží. Hnedle tu někdo bude.“

A skutečně, sotva to řekl, ozval se zvonek. Hezká služka opět se zjevila a opět otevřela. Vstoupila starší žena, bledá, ve smutku. Pozdravila a tiše usedla.

Muž s poraněnou rukou opět se obrátil ke Kvíčalovi:

„Pro stálou podporu?“

„Já? Ne.“

„Musil byste mít vysvědčení a doporučení.“

„Já jen jdu o něco poprosit, nemám místo.“

„A tak. No — korunka!“ prohodil muž rozevřev významně oči. „To jde rychle!“ dodal s úsměvem. „Jako houska na krámě!“

V tu chvíli vyšel z pokoje do předsíně student, mladík as osmnáctiletý, bledý, v černých šatech. Oblékl se tiše a pokloniv se Kvíčalovi, odešel. Muž s raněnou rukou vstoupil mezitím do pokoje. Kvíčala povstal, aby mohl ihned vejíti, jakmile se muž opět objeví. Nepříjemná stísněnost a netrpělivost naplnily mu nitro.

Za chvíli mohl vstoupiti. Objevil se mu veliký salon, plný koberců, křesel a divanů. U kuřáckého stolu naproti dveřím seděl ve velikém křesle s kolečky stařec s krásnou hlavou, s šedivým, mohutným vousem a visícími tvářemi. Zřejmě žid. Kouřil doutník. Bystré, hnědé oči jeho zapátraly po příchozím. U okna na pravo stál u psacího pultu úředník s perem v ruce, připraven zapisovati.

Braun pohnul rukou naproti Kvíčalovi, vyzývaje ho tím, aby mluvil. Ten s koktavým spěchem sděloval ihned, že je technik bez místa. Stařec dal úředníkovi znamení, aby nezapisoval a aby dal obvyklý dárek. Úředník vyňal ze zásuvky korunu a podal ji Kvíčalovi. Stařec pohnul jen hlavou, a Kvíčala již odcházel. V předsíni rychle se oblékl a vyběhl na ulici.

„Nashromáždil a teď v stáří všecko lidu vrací,“ pomyslil si o starci Braunovi, okouzlen jeho krásnou hlavou. „Ztratil asi ženu i děti, nikoho nemá. Rozdává a krátí si čas.“

Nyní spočetl si Kvíčala, mnoho-li již vyprosil. Měl osmnáct korun. „Ty dvě snadno ještě dostanu,“ pomyslil si, „jde to lehce.“ A se zájmem a s veselostí prohlížel arch, kam by šel. Dvě adressy byly na Smíchově a dvě na Malé Straně. Za hodinu je oběhl. Jednoho nenalezl doma, jeden byl nemocen a u dvou dostal po koruně. Měl nyní dvacet korun. Neustal však; zalíbilo se mu laciné vydělávání a umiňoval si, že dojde ke všem dvaadvacíti. Zamýšlel jíti ještě jednou k oněm dvěma, jež nestihl doma. Zamrzelo jej pouze, že si nepoznamenal u jednotlivých adres, za koho se vydával a jaké si kde dal jméno. Vzpomínal, ale nebylo již možná s bezpečností uhodnouti. „U těch následujících si to poznamenám,“ řekl si, ale ani zde toho neučinil pro jakýsi zvláštní spěch. Byl i u hodináře Luňáčka, silného, bručivého člověka světlých vousů a zčervenalých víček u očí, který nad ním vrtěl hlavou a stále mu připomínal, že každý práci nalezne, kdo pracovat chce. Vrátil se i k obchodníkovi Šmídovi na Poříč, kdež mu nabídli místo ve skladišti, nevýhodné však, a zaměstnání po celý den. Vymluvil se, že má padoucnici, což obchodníka polekalo. Dal mu korunu a rychle jej vyvedl na chodbu. „To jste chudák, s takovou nemocí sotva co dostanete,“ prohodil k němu soucitně. Kvíčala dotkl se očí. Šmíd soudil, že pláče, a dojat tím rychle sáhl do kapsy a přidal mu druhou korunu. Kvíčala děkoval. „Tak, tak, s bohem, neděkujte mně, neděkujte,“ bránil se dobrodinec.

Bylo šest hodin, když se ocitl Kvíčala na Václavském náměstí u domu, v němž bydlil vrchní rada Huleš. Šeřilo se. Nebe bylo jasné, vzduch příjemný. Chodníky sotva stačily obecenstvu. Kvíčala všude již byl a umínil si, že půjde i k Hulešovi, o němž se domníval, že je to tentýž zvláštní starý pán, který seděl na lavičce s Mařkou za onoho zvláštního navečera, když po prvé ji poznal. Rozhodl se, bude-li to týž, že nebude žebrati, nýbrž že pouze poprosí o radu, jak by nalezl zaměstnání a jak by vybředl ze strašné své lži. Již několikráte jej napadlo, že by tomuto šlechetnému muži jedinému se dovedl svěřiti.

Měl vyprošeno celkem již dvacet sedm korun. Nepochyboval, že zbytek se vydluží. O takovou nepatrnou částku mohl jíti i k Jarošovi. Byl nápadně uspokojen myšlenkou, že dluh zítra zaplatí. „Ale nalítal jsem se a namluvil,“ několikráte si pomyslil. Cítil únavu, ale přes to ujímalo se v něm přesvědčení, jako by ještě musel zajíti i k poslednímu dobrodinci, a jako by bylo nutno, aby tam šel. Neměl však hned dosti odvahy. Váhal. Rozhlížel se po lidech a přecházel podle domu. Teprv když si připomněl, že v tuto dobu bývá již doma, ohlédl se na všecky strany a rychle kráčel do druhého patra ve dvoře k bytu Hulešově. Vše bylo mu již známé na chodbě, plné beden a štočků, tak že bez hledání již ocitl se u dveří a okamžitě zazvonil. Ohlédl se po tiché chodbě, obrátil oči i po žlutých dveřích a vydechl. Srdce se mu zatetelilo. „A což, abych utekl?“ napadlo

jej. Stál však bez pohnutí, jako by si byl otázky té ani nedal.

Otevřely se dvéře. Malá, sehnutá stařenka v bílém čepečku hleděla naň zkoumavýma očima.

„Je pan vrchní rada doma?“ otázal se Kvíčala, drže nad hlavou pozvednutý svůj hnědý, měkký klobouk.

„Ano, je nemocen.“

„Nemocen?“ otázal se Kvíčala s účastenstvím rozevřev světlé své oči a vstoupiv za stařenou do úzké předsíně.

„Leží. Chcete s ním mluvit?“

„Rád bych s ním mluvil. Škoda.“

„Můžete,“ řekla stařena přívětivě, „mluvit s ním můžete. Je rád, když někdo přijde a trochu mu myšlenky rozežene. Je-li sám, naříká. Teď právě si povzdychl, že už asi nikdo nepřijde. Koho mám ohlásit?“

„Jiří Kvíčala, bývalý student, bez místa.“

„O, jé!“ zasmála se stařenka. „To ho potěší! Bez místa?“

„Ano, ale žebrat nejdu, jen poradit se chci.“

„Pan rada poradí a studenty má rád, dost jich sem přijde. Tedy — pan Kvíčala?“

„Ano, Jiří Kvíčala,“ dodal ochotně snaže se nahlédnouti do pokoje pootevřenými dveřmi, kudy právě stařena odešla. Neviděl však pranic. Kroky její zněly dále.

Teprv nyní, když byl sám, uvědomil si, že řekl své pravé jméno a že označil správně i svůj stav. Nebylo mu jasno, jak se to stalo, ale pocítil zvláštní příjemné uspokojení, zvláštní útěšnou radost, jakou pocítil živě již tehda, když slečně Valečkové odvětil, že je ženat. „Ach, bože, kdybych já . . . kdybych já mohl . . . ještě jednou . . .,“ šeptal plaše dotýkaje se chvějícími se prsty svých skrání. Odložil pak pozvolna svrchník i klobouk a sáhnuv si na kravatu očekával stařenu. Přišla brzy. Volala již z pokoje, aby šel dále. Vstoupil.

První pokoj byl tmavý, neosvětlený salonek se stolem, pohovkou a těžkou látkou potaženými židlemi. Prošel jím do otevřených dveří druhého, nyní již plynovým lustrem ozářeného pokoje, pracovny Hulešovy, plné knih a obrazů. Na levo u oken stál pěkný psací stůl, na němž položena byla lesklá hnědá hůl. Kvíčala, shlédnuv ji, okamžitě si vzpomněl na novoměstský park. V tu chvíli spatřil již i Huleše, polo sedícího a polo ležícího na rozkládací rákosové pohovce a okamžitě poznal v něm onoho pána, jenž pronesl o něm několik slov, když tehda přisedl po prvé k Mařce. Poznání toto stísnilo mu dech a rozechvělo jej. Poklonil se, aniž co řekl; jen oči jeho, podivně ulekané, třikrát po sobě nesměle se pozvedly.

Huleš zahalen byl do hnědého županu. Na pozdvižených nohách měl kožené, růžové anglické střevíce. Na vysoké lebce lesklo se mu trochu přihlazených šedivých vlasů. Hlavu opíral si o pravou bílou ruku a hnědýma zkoumavýma očima díval se na Kvíčalu. Tvář jeho byla dnes oholena, tenké rty sevřené. Pohnul jen levou rukou a nepatrně se usmál.

„Pamatuje se pan vrchní rada na mne?“ otázal se Kvíčala usedaje na židli, na niž mu Huleš ukázal.

„Ne. Byl jste tu někdy u mne?“ odvětil Huleš hlasem, jenž ihned Kvíčalovi připomněl ona slova, která tehda v létě pronesl ke dvěma hádajícím se studentům.

‚Nikdy jsem tu nebyl, ale loni v létě přisedl jsem v novoměstských sadech na lavičku, na níž seděli dva studenti a dívka a vy. Studenti se přeli o náhody, osud a podobné věci. Odešel jste, když jsem přisedl, a pronesl jste tehda několik slov o mně.“

Huleš vzpomínal. Pojednou na svitu hnědých očí jeho bylo znáti, že si vzpomněl.

„To jste vy? Ach — ano, vzpomínám si. Ta dívka byla zajímavá, ty řeči studentů méně. Mne tehda upoutala její tvář a její oči, jak se v ní obrážely všecky ty řeči. Soudil jsem, že byla vzrušena. Švadleny bývají zvlášť citlivé.“

„Vy jste věděl, že je švadlena? Znal jste ji?“ podivil se Kvíčala.

„Prsty měla samou záděru. A pak ustrojení — i všecko chování prozrazovalo švadlenu. Nedivte se, poznal jsem mnoho lidí. Ta dívka nebyla obyčejná. Víte o ní něco?“

„Je mojí ženou!“

„Vy jste ženat?“ zvolal Huleš všecek překvapen. „A ta dívka . . . je to možná? A tehda — tuším — viděl jste ji po prvé?“

„Ano!“ zvolal Kvíčala radostně a významně, jako by se domníval, že starý pán vidí v tom případě cosi důležitého a neobyčejného. „Tehda jsme se seznámili,“ sděloval pak se zjevným zápalem, „a zalíbila se mi jako vám. Mně svou šílenou láskou ku pravdě, svou dětskou upřímností. Pověděla mi pak, když všickni odešli, svůj život. Ona nenávidí lež, nenávidí . . . na smrt nenávidí! Škoda, že jí neznáte. Ano, ta stala se mojí ženou. Tehda, vzpomínám si, když jsem přisedl, řekl jste: Teď přisedl sem tento pán a Bůh ví, co hrozného tím provedl. — Pamatujete se?“

„Poněkud . . . ano, zdá se, že jsem něco podobného řekl.“

„Tak, skoro do slova. Mluvili jsme pak o tom. Mne to tehda zarazilo, až mráz mne obešel, ale Mařka myslila, že jste žertoval, že jste jaksi chtěl říci něco o možné naší známosti — a jen pro zasmání.“

„Já, jak se pamatuji, chtěl jsem říci, že malinké, mimovolné, takřka podvědomé lidské činy bývají častokráte celými převraty života, ale nejen vlastního, nýbrž i cizího života. A byl bych tehda řekl toto: Teď sedl sem tento pán a tím třeba způsobil, že bude někdo zavražděn, ale sám jsem se zarazil silných těch slov a prohodil jsem větu tak, jak vy pravíte. Dnes oba vidíme, že přisednutí vaše skutečně mělo veliké následky. Váš život i její život se změnil. A uvažte, na čem to záviselo, že jste si tehda přisedl? Kdo všechno a co všechno to rozhodovalo! Chtějte dnes shledati všecky okolnosti, jež působily k tomu, abyste v tu a v tu chvíli usedl na onu lavičku —“

„Ach, ovšem!“

„A neshledáte jich ani, poněvadž největší díl jejich vznikl bez vaší vůle, z nastřádaných dojmů a událostí minulého života!“

„Často mne totéž napadlo!“

„Vidíte. No — přisedl jste a — máte rodinu?“

Kvíčala se rozpačitě usmál. Pohnul hlavou, jako by si byl na něco příjemného vzpomněl.

„Ještě ne. Někdy v červenci“, řekl pohlédnuv na své nehty. „Těším se,“ dodal.

„Vidíte, ten budoucí život by již nebyl, kdybyste byl nepřisedl, a snad nikdy již by toto dítě na světě nebylo. Promyslete si to.“

(Pokračování.)

Josef Karásek:

CHORVATSKÁ ZPRÁVA.

Chorvatská literatura, věda a kultura má pouze jediné středisko v Záhřebě; je s tím spojeno mnoho nesrovnalostí jako s naší matičkou Prahou. V Oseku koncentruje literární odboj Fr. Magjer v almanachu „Mi“ a mimo to je sám velice pilný; ale celý venkov i s Dalmacií, kde je v Dubrovníku střed tamní literatury, de facto dubrovnické, nevyváží produkce Záhřeba, v němž u Savremenika vychází pečlivě redigovaná a pěkně vypravená sbírka „Savremeni hrv. pisci“, kde sahají i k nejlepším produktům starých. Výbornou stravou literární a intellektuelní zásobuje své krajany staroslavná Matica Hrvatska, v níž vyšel před dvěma lety „Češki narod“ počátkem 19. stol. od Stj. Radiče. Společná vydání srbsko-chorvatská (Almanachy) byla v Záhřebě nadšeně pozdravena.

V „Savremenich piscich“ vyšly i větší romány od V. Nováka, z české krve pocházejícího poctivého umělce, jehož literární činnost rozebral Livadič, přední chorvatský dramatický kritik, pak od Ante Kovačiće, který byl temperamentem jak v povídce, tak v politice, oboje pletl a zapomínal na koncepci díla. Po dnes se cítí, že ztráta tak hlubokého básníka, jako byl Kranjčevič, je pro Chorvaty nenahraditelna.

Chorvaté mají dva moderní novellisty, kteří jsou také u nás známi; jsou to Livadić a Srgjan Tucić (Pod bičem života), který patří k nejplodnějším chorvatským dramatikům.

Ličany uvedli jsme již dříve. Ličanin je též Chorvat Jure Turić, paedagog, jako spisovatel naturalista, který pohlíží bídě národa až na dno, podobně jako Petrović, jehož povídky jsou hrozným odleskem těžkého, bezcitného života. Z těchto krajin se stěhuje nejvíc lidí do „Meriky“, Zagorje mělo svého malíře v Ksaveru Šandoru Gjalském, jehož sebraná díla nyní vycházejí. Jeho řeč na valné hromadě „Družtva hrvatskich književniků“ zanechala hluboký dojem.

Chorvaté (resp. Srbové) mají zvláštní svou literaturu s lokálním vztahem, věnovanou široké, úrodné Slavonii, kde se tolik národností a neřestí stýká, a pak Dalmacii s přitažlivým mořem. Od Zadru se hlásí sympatický Rikard Katalinić-Jeretov, jenž líčí mornarce a lidi své krajiny mnohem poctivěji nežli romantický Kumičić. Staré kapitany z krajiny Vinodolské a světa zkušené námořníky s krutými rodinnými tragediemi a tvrdostí života s opravdovým zájmem zobrazil Milan Šenoa, syn prvního romanciera chorvatského. Mimo to mají Dalmatinci tři moderní spisovatele, kteří ze Splitu pronikají do duše svého lidu. Je to Marin Bego (S mora), kus francouzského causera, Dinko Šimunović, jehož Tudjinac patří k nejlepším zjevům chorvatské literatury, třeba koncepce není ještě pevná a rozdíl mezi životem na venkově a v městě není stejně silně zachycen, a Niko Andrijaševič (Crtice i novele).

Žírná, rovná Slavonie honosí se svými Kozarci, mezi Němci uznaným už oekonomem effektu, Kosorem, a nedávno vydal Magjer sbírku novell z těchto rovin; jsou to črty vzaté ze života, někdy však romantické. Přímo naturalisticky zasáhl do těchto krajin jinak idealistický professor Joza Ivakić (Selo i varoš), který vynesl hrozné, strašlivé obrázky z těchto krajin.

Chorvaté a Srbové jsou plodnější dramatikové nežli my. Conte Iva Vojnoviće známe; „Lazarevo vzkříšení" provozováno v Bělehradě.

Pilný byl Tucić, který napsal tři jednoaktovky, „Truli dom"; nedávno měla Golgota značný úspěch; Ogrizović se dostavil s „Banovićem Strahinjou"; viděli jsme sami premieru Kosorova „Požaru strasti", kde je rozpor mezi náruživostí a neodůvodněnou Tolstovštinou, a Ćorovićova „Zulumčara" (Kravalista), kterého nutno slyšeti v mostarském dialektu s dokonalou výpravou, aby se líbil, ač je třetí akt slabší. „Ilirci" vyšli v „Savr. hr. piscich". Též pí. Milčinovićová vydala drama.

Zvláštní kapitolku pro sebe zasluhuje nadšení v národech i v literatuře, když Srbové se zmocnili Kosova pole. Je to kapitola dnes ještě nedokončená.

My Čechové s velikým vděkem uvádíme ještě překlad „Bar Kochby" od prof. Kuntariće v Požeze, k němuž je připojen obšírný rozbor literární činnosti Jaroslava Vrchlického. Srbské časopisy, bohužel, neocenily ztráty tohoto největšího slovanského poety, ač si mohly otisknouti mé řádky v Letopisu Matice srpske 1903 „Češka literatura u novije doba".

Loni v Chorvatsku vznikla polemika o národní literatuře a pojmu nacionálnosti v umění. Bylo nám patrno, že esthetické zásady se v každém národě mění podle svěžesti originálního národního života, a že si je přizpůsobují též různí spisovatelé podle velikosti svého talentu, vzdělání a poměru k lidu. S tím musí literární historie vážně počítati. V polemikách zvláště vynikl Matoš (A. G. M.), enfant terrible chorvatsko-srbské literatury, všestranně vzdělaný bohême, jenž nemá co ztratit a rve se s celým světem, zvláště s učenými pány.

Resultáty: Artismus vniká prudce do obou literatur, ale život lidový nutí většinu autorů, že se musí sbližovati s duševní dílnou, zvyky, mravy i neštěstím svých krajanů. Proto je srbská literatura, zvláště v povídce, daleko svěžejší nežli naše česká.

LITERATURA.

Fr. Herites: *„První vzlety"*. — *„Z mého herbáře"*. — *„Bůh v lidu"*. Vyšlo ve XIII. svazku Sebraných spisů Heritesových v Praze 1913 nákladem J. Ottovým. Stran 278 za 3 K.

Po Maloměstských povídkách a humoreskách a po svazku nazvaném Vyhaslé krby, kde mezi pěti prósami je i výborná dobová románová studie *„Tajemství strýce Josefa"*, bude přítomný svazek sebraných spisů Heritesových platiti pro autora za nejvýraznější a nejlepší. Po stránce uměleckého významu a Heritesových literárních sklonů i po stránce čtenářovy záliby a poutavosti. Je tu uloženo především čtrnáct rázovitých karakteristik satirického, humorného i arabeskového rázu, jež známe už přes dvacet let pod jménem „*Z mého herbáře*" (1882), a kde podloženy allegorickými značkami různých bylinek a květin rozvíjejí se drobné, barvitě nadhozené obrázky ze života, kmitné pohledy do rodin, venkovských zákoutí a pestré lidské společnosti. Je tu dále menší cyklus svrchovaně zajímavých kresbiček nazvaných souhrnně *Bůh v lidu* (z r. 1897), kde autor s nemalým zdarem a na základě dlouholetých styků a pozorování venkovského člověka jihočeského pokusil se nalézti klíč k jeho víře, k jeho náboženskému názoru a tím namnoze i k jeho pevné, vytrvalé povaze a houževnatosti. A je tu konečně osm drobných milých obrázků, arabesek a povídek (z nichž první představuje nám i Heritesa básníka), které budou působiti na čtenáře *novinkou*, a jimiž odkrývá autor své literární začátky. „První vzlety" — praví o nich Herites, a věru, že jich nemusil tak dlouho ukrývati. Vznikaly bezprostředně po prvních rozmaších v „Anemonkách" v polovině let sedmdesátých a překvapují svým formálním švihem, mladistvou vervou tvůrčí, pružnou přizpůsobivostí panujícímu romantismu (Společnost nočních ptáků, Signora Fortunata), ale již tehdy i hlubokou citovou strunou a náladovostí (Z lékárny, Dědictví). Těch osm vervních drobnůstek, které si dnešní čtenář po čtyřiciti letech přečte s opravdovým a to nikoli pouze jednostranným zájmem, neznačí ovšem nějakou výraznou individualitu — naopak: ohlasy doby (a to dost různé a křižující se ohlasy!) jsou tu patrny. Ale stejně patrna je i bujará, svěží tvůrčí chut k činům, která ty zajímavé ukázky posvěcuje. K přítomnému svazku, který je i pěkným dokladem, jak na Heritesa dovedly literárně působit i nejrůznější dojmy z cest (Vendetta, Rváč . . .), budou se rádi vraceti jak čtenáři, tak literární historikové. *Fr. Sekanina.*

Roman Hašek: *Nebe a dudy.* Rozmarné verše. Švejdova pestrá edice sv. II. — Karel Krolmus: *Sny duše.* Sbírka veršů. Nákladem Františka Švejdy v Praze.

Velice málo lze zachrániti z rozmarných veršů p. Haškových. Krotká, jakoby bezzubá ironie většiny jich troskotává v eroticky zbarvených trivialitách prastaré faktury. Žlutě pruhované punčochy, plovací kostymy dam, jak je to málo, aby bylo náplní opravdu rozmarné básně!

V II. oddílu „Srstky“ zdá se, že chce ironik zajeti hlouběji, ale opět jsou to jen pokusy. Místy jasně se ozývá vzor inspirací. Kolikráte v „Palečkovi“ již nesmáli jsme se laciné pointě o nesmělém milovníkovi, který „políbil jen ruku. A nic dál!“ Část III. nadepsaná „Tři příběhy“, živě připomíná vnějškově veršované povídky Boh. Kaminského, jichž ovšem nedostihuje. Četl jsem od autora pozoruhodné prosaické věci, z nichž jmenuji jen „Historii Modrého velblouda“. Snad splní příští knihou prosaickou, co touto „Historií“ napověděl. — „Sny duše“ jsou právě jen „sbírkou veršů“, neboť nelze říci, že by byly také poesií. Omezuje-li se oddíl I. „Lásce“ na tlukoty srdce, citů tíseň, plameny lásky, tři božské ctnosti, stisk ruky, pohled a oddíl II., „Světu“, na sentimentální reflexe o přátelství, o vánocích, o klekání, o mrtvém skřivanovi, pak lze jen autora vystříhati, aby nekupoval u vetešníků. *—pa—*

Dr. V. J. H a u n e r: *Válka.* Sbírka „Duch a svět“ č. 2. Naklad. F. Topič v Praze. — Jako prvé číslo sbírky přednášek a rozprav „Noviny“ od dr. K. Hocha budilo zájem a pozornost, tak i druhé číslo svým poučným obrazem dobude si hojně čtenářů v řadách intelligence. Autor publikace probírá důkladně všecky důležité jevy s válkou související a má hojnost historické látky k provádění závěrů, čím válka druhdy bývala a jaká byla, čím dnes jest a jak končí. Jest dílko autorovo u nás prvým takovým přehledovým dílem o válce a zasluhuje právem, aby čtenářská obec pozornost mu věnovala. *K. V. H.*

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. P a n í p r e s i d e n t o v á. Fraška o třech jednáních. Napsali M a u r i c e H e n n e q u i n a P i e r r e V e b e r. Přeložil Jan Bělohlávek. Režisér Vlad. Marek. Po prvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 9. července 1913.

Předností „Paní presidentové“ jest, že jest upřímnou, zcela bez posy. Nevystupuje inkognito, nepřetvařuje se, nýbrž představuje se ve vlastní podobě, přiznávajíc sans gêne, že jest efemerním divadelním dítětem letní saisony, jež přišlo z pařížských boulevardů přes francouzské a německé sceny, aby i u nás našlo s v o j e publikum, které by pobavilo a rozesmálo. A více nechce nic — neboť jest fraškou až do konečků prstů, založenou na dosti starém a všedním již motivu „qui pro quo“, záměně osob se všemi z této zápletky vyplývajícími nesmysly, hloupostmi, nemožnými přemety a výstřednostmi až do toho veřejného svlékání a oblékání se žen počestných i téměř počestných na sceně. A „Paní presidentová“ našla svoje publikum a svými prostředky plní své poslání. Až vykoná svoji povinnost, odejde bez návratu — jako ten mouřenín.

Z interpretů smysl pro projev jemné komiky a latentního humoru ukázali zejména pan V. M a r e k (Bienassis), jenž obstaral i režii a který odnesl si potlesk při otevřené sceně, p. B. Z a k o p a l (Marius), p. F. H l a v a t ý (Poche) a sl. Růž. M a c h o v á, krásná zjevem i podáním mladé Angličanky. *J. M.*

❖ ❖ ❖

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Současně s Mikulášem Alšem opustil toto slzavé údolí sochař J o s e f S t r a c h o v s k ý, muž, který prožil vleklou uměleckou tragedii nejbolestnějšího rázu. Bylť po těžkých začátcích hlučným úspěchem svého pomníku Karla Havlíčka Borovského v Kutné Hoře právě před třiceti lety vynesen na vrchol horujících nadějí uměleckých, kteréž zůstaly částečně nadějemi. Havlíčkův pomník zjednal nebožtíkovi nemalou popularitu. Ta nepřipiala se však s touž povzbudivostí ani k jeho pomníku Bol. Jablonského v Kardašově Řečici, nebo k jeho pomníku bratranců Veverkových v Pardubicích, nebo k pěknějším jeho portretům, aniž k jiným jeho prácem. Zklamán a roztrpčen polevil Strachovský v pěstění svého slibného talentu, přestávaje na pathetické komposici, realistické modelaci, akademické úpravnosti. V tom způsobu a v duchu své školy i doby provedl nebožtík mnohou zdařilou práci. A možná, že by byl dále dospěl, nebýti zklamání, které ho zmátlo, zarazilo a vývojovou jeho linii snížilo. I lidsky tím trpěl a nevzpamatoval se z té trpkosti nikdy. Se soucitem budiž vzpomenuto podlomené této umělecké potence. A s objektivní sympathií, jakou každá nadaná bytost poctivě zaslouží. Strachovský byl rodák kutnohorský a dožil věku 63 let. Čest jeho památce! *J. L.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* V úterý 22. t. m. vzpomeneme si v Čechách jistě upřímně a vděčně s e d m d e s á t ý c h narozenin milého našeho podkrkonošského spisovatele A n t a l a S t a š k a, semilského advokáta Antonína Zemana. Jeho první literární zápal sahá až hluboko k dobám Nerudovým, kdy — jako celá ta jeho zajímavá generace — politicky horoval pro Poláky a literárně se vyslovoval básněmi dost romantických přísvitů a byronovského koloritu (dva svazky B á s n í, 1876, 1880), široce zakládanými epopejemi (Václav, 1872) a poetickými povídkami (Z d o b y t á b o r ů, 1884). Stašek těchto dob je opravdu opožděným byronovcem, do jehož romantického světobolu skanula nejedna hořká krůpěj národnostního rozcitlivění, čistě mickiewiczovského

bolu národního, ať již měla svůj vznik v trpkých osudech tehdejší Polsky, ať v národním osudu našem. Již tehdy však tíhl Antal Stašek ke kresbě rázovitých, někdy sice dost bizarně a dobrodružně založených, ale osobitých lidových postav a k realistickému prokreslování venkovského ovzduší, jehož byl dokonalým znalcem. Odvrátiv se od poesie úplně k povídce prósou a k románu, uplatnil teprve svůj rozhodný a pozoruhodný talent lidového kronikáře a romanciera. Jeho rozlehlá, živým bohatstvím hrdinů a postav oplývající novellistická skladba Nedokončený obraz (1878) je pro Staška velmi příznačná: na přesně, miniaturně provedeném realistickém pozadí obrážejí se romanticky spředené osudy zdravě viděných, ale v určitých momentech vybíraných hrdinů, tak že jejich psychologie nepostrádá jisté dobrodružné příchuti. Rodák z mladoboleslavského Stanova, jenž celý mužný věk prožil v Semilech a Podkrkonošsko poznal se stránky sociální, politické i duševní jako málo kdo z vrstevníků, napsal Antal Stašek zejména dvě velikolepé fresky románové z těchto krajů: cyklistickou stavbu Blouznivci našich hor (1895), kde s pronikavou a bystrou psychologií prokresluje duševní i zevní život krkonošských spiritistů — a potom veliký, dvojdílný román Narozhraní (1908), kde nadhozena je s celou vervou a vzrušením upřímné české duše naše bolestná národnostní otázka na česko-německém pomezí severních Čech, řešená na podkladě zájmů průmyslnických a sociálních. Sociální interessy provázely Staška ostatně již z mládí a možno říci, že právě on s Arbesem byli první, kdož samostatně rozvili u nás prvek sociálního románu po Pflegrovi-Moravském — vždyť dělnickou otázkou a bojem velkokapitálu se socialismem zabýval se už i Staškův starší trojdílný román V temných vírech (1900). A tak i zde je náš milý podkrkonošský spisovatel přímým upozorňovatelem a borcem v důležitém prostředí společenských zájmů, tak jako byl přímým navazovatelem na Karolinu Světlou, pokud se týkalo studia lidové duše. Drobný Staškův novelistický svazeček loňský — Otřelá kolečka — je jakousi vzdálenou a tichou reminiscencí interessů a sklonů Staškových všech. Milému jubiláru, plnému duševní i tělesné svěžesti, přejeme ze srdce, aby všeček vděk a upřímná láska národa, kterou bude den jeho sedmdesátých narozenin u nás provázen, zapůsobila na jeho duši nejvyšší a všestrannou blahodárností.

S.

* Zítřejším dnem (19. t. m.) dožije se padesátky známý vídeňský spisovatel Hermann Bahr, znamenitý dramatik, novellista a essayista německý, linecký rodák, dokonalý znatel našich rakouských poměrů, muž až dosud spravedlivý a otevřeně přímý, pokud šlo o veřejné kritisování národnostních zájmů v naší říši. Hermann Bahr není šovén ani vlastenecky zbrklý německý nespravedlivec, který věří svým očím vidoucím jasně a bez předsudku. Nás u něho zajímá zejména tento spravedlivý jeho poměr k slovanskému živlu v Rakousku, s nímž sympatisuje a jemuž při žádné příležitosti neodpírá své morální podpory. Za to ho v den jeho Abrahamovin upřímně vzpomínáme.

—N—

Glossa k pohřbu Mikoláše Alše. Ještě před několika málo lety bývala příležitost, kdy odcházel národu vynikající kulturní činitel, zároveň i důstojnou manifestací národní, při níž nescházelo nikdy studentstva! Poslední dobou tato složka odpadala, až nedělní pohřeb Alšův byl zjevným dokladem, že studentstva s českou krví a vznícenou duší již nemáme. Nahradilo je Sokolstvo, národní dělnictvo a pak hlavně ony nekonečné zástupy a řady českého lidu, jemuž nestačily chodníky a prostranství od Musea až k bráně Vyšehradské, a které v truchlém mlčení hledělo za zlatým vozem s černou rakví. Nelze poukazovati k tomu, že nastaly prázdniny. V Praze meškají dosud tisíce studentstva vysokoškolského. Kde zůstalo, naděje národa?!

—pa—

Z Brusselu přichází dle všeho vážná zpráva, že fysik Goldschmidt a ředitel knihovny Otlet učinili vynález, jímž má býti kniha v knihovnách vůbec odstraněna a nahrazena filmem skioptika. Každá strana knihy by se mikroskopicky ofotografovala, takže sazba knihy tvořila by jediný film. Četlo by se tak, že by se tento film zase zvětšeně promítal jako světelný obraz. Tím prý se ušetří místa v knihovnách a celé velké skříně obsahu knižního vejdou se ve filmech do jediné malé přihrádky. Čítárny dle toho budou bez oken nebo ve sklepích, a poněvadž všichni čtenářové nebudou chtít čísti jednu a tutéž knihu, nýbrž knihy, to jest filmy různé, bude nutna pro každého zvláštní místnost se zvláštním projekčním aparátem!! A což umělecká kniha mluví ke čtenáři pouze svým textem? Není tu mnoho jiných věcí vnějškových, jež náležejí k celku? A myslí si pan Otlet, že mu autoři a nakladatelé dají právo, aby jim biografoval knihy, k vůli úspoře místa? Že filmová horečka zlíhla nápad tak absurdní, se nedivím, ale žasnu, že jsou vážné listy, které to jmenují „velkolepou myšlenkou“.

—nek—

Ke dnům Husovým.

Dvakrát jsi, vznešený mučenníku,
upadl do rukou ukrutníků.
Jedni Tě spálili a popel do vody vnesli,
druzí Tě — kreslí.

V Praze, dne 18. července 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Aug. Eug. Mužík:

ČESKÁ DUŠE.

(PAMÁTCE MIKOLÁŠE ALŠE.)

I.

Kde vidíš ji? — Ne, pouze ucítíš,
když přichýlíš své srdce k rodné zemi,
tu uslyšíš v ní, jako perutěmi
by bilo drobné ptáče o svou mříž.

A jemný hlásek, vánek větru spíš
neb mrtvých povzdech poslední a němý,
však náhle vzbouří se, jak peřejemi
by prorazil proud jarní svoji skrýš.

A potom těká krajem, v srdce dětí
a hochů, dívek s první láskou vletí,
kde — všady — dosud zdravý lidu cit.

Přes modu dne a času svár a shony,
svým křídlem budí srdcí miliony
a v jednu obec touží všecky slít!

II.

Odkud a kam až?... Pout její tak dlouhá —
tu vzletí k zlatým týnům Vyšehradu,
tu kamenných si kouzlí skvostů řadu,
tu křižáckým se vrahům vzpurně rouhá.

Tu s krvavým se křídlem Rynkem plouhá,
jde se sedláky vzpoury tmou a hladu,
tu v nové jaře odívá se vnadu,
vždy táž krev, tělo, podstata i touha.

Ach, v jaké časem tvary měnila se:
tu v žezlo, palcát, chrámu štít, meč kata,
tu v knihu, štětec, pouta skulinu.

A na hrobech tvar květu béře zase:
tu v růži, trní, laur se změnit chvátá,
tu v prostou, jak ta srdce, kalinu.

Karel Drož:

NOČNÍ ŽIVOT V CAŘIHRADĚ.

V dobré chvíli požádal jsem svého hoteliera Bélu, aby mi ukázal noční Cařihrad.

Bylo deset hodin, když vyšli jsme z hotelu. Béla narazil červený fez, nejlepší ochranu pro noční toulky, a nakázal mi, abych nemluvil česky, čeština podobá prý se bulharštině, která tehdy byla proskribována. Stačilo prohlásiti na policii, že příchozí je Bulhar, aby se za ním zavřely dvéře vězení. Bylo silné politické napětí mezi Tureckem a Bulharskem, které, zdálo se, že vybije se válkou.

Úzké, krátké uličky, vyúsťující se na Grande Rue de Pera, mají evropské „salony", označené jako pensionáty nebo vůbez bez nápisů. Za nejbělejšího dne — jakoby náhodou — otevrou se dvéře tichého domu a udivený cizinec spatřuje celý harem, živý obraz krásných dívčích zjevů v síni, orientálským přepychem zdobené. Většinou Řekyně a Levantinky pleti stříbrně olivové, černých, mandlových očí, střední krásně modelované postavy, tělo samá pevná svůdná křivka, havraní vlas žíňovitý, lehce zkadeřený s modravým

přídechem. Pohledy uhrančivých očí na chvíli utkví na překvapeném Frankovi, na jedné tváři dívčí zazáří záhadný úsměv, s okrouhlého ramene sveze se jakoby náhodou lehce přehozený šat — a dvéře se zase zavrou. Není tu nucení, volání, tahání, a tak i v noci panuje zde úplný klid. Ale již ve Velké ulici na Peře setkáváme se s nalíčenými dámami, které nesmělého cizince povzbuzují úsměvy a francouzskym pozdravem. Jsou to chráněnky tureckých strážníků, kteří bez této symbiosy stěží by uhájili života. Na rozích ulic tu onde stojí armenský dohazovač a pod rouškou tajemství nabízí dámu báječných půvabů. Je to zřízenec některého salonu . . .

Tunelová lanovka, prostředkující spojení mezi Galatou a vysoko položenou Perou, kursuje pouze do devíti hodin večer, proto šli jsme do Galaty pěšky ulicí Jüksek Kaldirim. Ulice je prodloužení Grande rue de Pera, leč obchodní život tu hasne jako ve Stambulu západem slunce, a jen cukrárny, prodejny limonad a kavárny otevřeny jsou dlouho do noci. Osvětlení je špatné, opožděný chodec nezřídka svítí si vlastní svítilnou. Zabočíme-li do některé z úzkých ulic na levé straně, překvapí nás černá tma a mrtvé ticho; pochybuji, že se cizinec do jejich výhrůžného děsu odváží sám, Galata je zle rozkřičena.

Jüksek Kaldirim ústí se na malé náměstí, kde po slunce západu zahajuje se hlučný trh ovocný. Prodavači hlasitě upozorňují na své třešně, jahody, maliny, hrozny, vyvolávajíce ceny. Po uzavření tunelu přivedou sem četní kiredži jezdecké koně, nabízejíce je za mírný poplatek těm, kteří nechtí pěšky slézati strmý vršek Perský.

Na Grande Rue de Galata potkali jsme párek nechanických hudebníků, s nimiž setkali jsme se i později na výletě k Princovým ostrovům. Jsou, jak Béla pravil, poslední z českých muzikantů, všichni druzí buď se vrátili domů, buď odešli do Ruska. Rakouský konsulát výjimečně v té příčině vyvinul energii, kterou ohavný obchod nechanickou mládeží byl potlačen. Zbylí živí se poctivě hudbou.

*

Prvá místnost, kterou jsme navštívili, zve se „Antilopa“. Dole jest brasserie, v prvém patře tančírna.

V tančírně nebylo ještě mnoho lidí, také se dosud netančilo; návštěvníci bavili se s tanečnicemi při pivě nebo černé kávě. Příchod náš (zvláště můj) vzbudil jisté vzrušení, cizinec, „Evropan“ zřídka sem zavítá.

K našemu stolu přisedly dvě tanečnice, Rumunka a Řekyně. Byly velmi sličné, v prvém rozpuku mládí, leč úplně si nepodobné. Řekyně pamatovala na vzácné, zrůdné květy jihoamerických orchidejí, Rumunka byla růží (trandafir). Kvetoucí, plný obličej Řekynin nad očima měl perutě srostlých hustých obočí, něco, co se v té podobě i v Orientě zřídka spatřuje. Byl to hrubý smyslný kontrast malých ideálních rtů, svěžích a rudých jako poupě v rozpuku, kterýž obličeji beztak nehybnému, neoduševněnému vtiskal veřejnou pečeť nízké požívačnosti, sexuálního určení. Mluvila-li, z krásných, černých, leč mrtvých očí nevědomost, havraní ona peruť obočí křičela vášnivou nemírností a drze vybízela k požitku.

Krása Rumunčina byla typicky národní, bezvadná, malíř, sochař byli by brali plnými hrstmi, vyloučena byla všechna „ale“, platilo se zlatem beze smlouvání. A nebyla tu jenom krása, byla i duše, hluboká, nenasytná, jemně cítící — zbloudilá, protože nenasytná . . .

„Jak jsi, mândro, zapadla do tohoto pekla?“ ptal jsem se jí mateřštinou, která nás sdůvěrnila. „Svedli tě? koupili?“

— „Nesvedli, nekoupili, dobrovolně jsem šla — za štěstím!“ vyznávala se upřímně.

„A našla's —?“

— „Peklo. Vysvoboď mne z něho, vezmi mne s sebou do vlasti! Vděčna ti budu celým životem!“

Ubohé, svobody zbavené ptačátko! Zobu bylo jenom na život, zašetřiti nic se nedalo, prodati se nechtěla, a vlast daleka . . .

Svěřila se mi. Má 60 franků na měsíc, nejvíce, co se v tančírnách platívá; méně sličným jest se spokojiti se čtyřiceti! Přicházejí mezi osmou a devátou hodinou večerní a tančí do čtyř hodin do rána. Povinností hostovou jest uctíti za každý tanec tanečnici malým pohoštěním, limonadou, čajem, vínem, pivem. Nápoje jsou třikráte dražší než jinde, láhev piva na př. stojí 2 franky, černá káva 3 piastry atd. A výtěžkem z nápojů vydržují se tyto místnosti a platí se tanečnice, bohatnou majetníci. Ubohé tanečnice! Vábí je lehký způsob života jako motýle noční světlo! Zprvu je to slastí protančiti noc a sladce prospati den. Ale celý měsíc noc jako noc, celý rok, dvě, tři léta — to je již hrozné! A déle než čtyři roky žádná tanečnice nevydrží, zmírá souchotinami, hyne bídou. Za čtyřicet nebo šedesát franků platiti byt, stravu, kostymy, elegantní hezké střevíčky — — —

Nepříliš daleko od „Antilopy“ nalézá se „Moskva“, místnost rozkřičená, jejíž černá, prkenná podlaha nejednou zločinně zbarvena byla krví lidskou. Před několika dny, šeptal Béla, stala se tu vražda. Odvážiti se sem, kde scházejí se nejnižší vrstvy přístavu a rmut lodní, bez průvodce je skutečně nebezpečno. Místnost dlouhá, špinavá, s hrubými stoly a stolicemi, starou muzikou tureckou a ošuntělými hostmi. Tanečnice ohyzdné, odkvetlé, uvadlé, většinou Orientalky arabského a cikánského původu; již pohled naplňuje ošklivostí, což dotyk! Ovzduší — hustý cigaretový dým a zvířený prach, hudba orientálsky jednotvárná, hypnotisující pouze domorodce (a snad brejlovce), Evropana uspávající, k smrti nudící. Nevydržel jsem tu, tance jsem nespatřil . .

Zabočili jsme ještě do „Afriky“. Liší se ode druhých tančíren tím, že má jakési jeviště, z něhož diváci pozorují tanečky, a kde v přestávkách odpočívají nezaměstnané divy. Místnost je chudá, tanečnice odkvetlé, toalety ošumělé, návštěvníci hoši, kteří začínají užívati světa. Zde již se do některých tanečnic zahlodávaly souchotiny, ba spatřil jsem zde děsně bledý, vyhublý zjev, jako by právě byl opustil smrtelné lůžko. Hlad vyhání, majetník je bez srdce, utančí se jednou, padne na černou podlahu, a život vyleje se z hrdla potůčkem krve . . .

Utekli jsme odtud.

„Skočíme na skleničku plzeňského nedaleko odtud k vašemu krajanovi!“ navrhoval Béla.

V postranní ulici slušná „evropská“ restaurace s jediným hostem, starým, bělovlasým pánem, zdravě zarudlým, jehož statnou, vojensky vzpřímenou postavu nedovedla shrbiti — osmdesátka.

„Aladáre! Ty zde?“ divil se Béla. — „Přisedni! Nepohrdneš sklenkou koňaku?“

„Major Aladár Torony!“ představoval se starý pán, ochotně k nám usedaje.

„Starý osmačtyřicátník! Nesmířitelný! Nepřijal amnestie! Odešel s Kossúthem a nevrátil se! “ vychvaloval Béla.

„A nevrátí se do hnusného rabstva, ve které změnily svobodný magyar orszag, — ty bestie r . . . .“

„Nemůže zapomenouti na slávu republiky!“ omlouval ho Béla. „Rád si zakleje, byl u jízdy. Vede se mu zle! “ šeptal slovensky. — „Dokud byl mlád, pracoval, teď se přiživuje, kde může. Došlo tak daleko, že chodí i na hostiny, které o narozeninách císaře rakouského pořádá vyslanectvo. Nají se, napije na tři dni, ale potom tři dni proklíná celý svět a nejvíce sebe. Německy mluví nerad, promluvím s ním maďarsky, promiňte!“

Jména krajanova jsem se nedověděl. V místnosti nebyl, a známí o něm nevěděli.

Pozdrževše se chvíli, rozloučili jsme se s majorem. Snížil se až k německému pozdravu, ale mé „jó ejszakát“ (dobrou noc) odměnil prudkým stiskem ruky.

„Kam nyní?“

„Do Pery! „Amerika“ (Alcazar d'Amerique, divadlo a chantan) je zavřeno a ostatní místnosti neposkytují nic zajímavého — až na krvavé rvačky opilých námořníkův.

*

Prošli jsme Velkou ulicí galatskou (Grande Rue de Galata) až k Jüksek Kaldirim a tu za dva piastry najali dva koně do Velké ulice perské. Sürüdži, hoch asi 18letý, běžel s námi. Pochybuji, že by ve dne za 2 piastry nepříjemnou strmou tu cestu dvakráte vykonal, ale v noci prodělá ji, propůjčuje koní, třeba desetkráte. Tak i ze Skutar na Bulgurlu, (hodinu cesty) a nazpět sürüdži běží za 15 piastrů se svým koněm v prachu a slunečním žáru. A zmírní-li cizinec klus, sám koně pohání, aby vykonav jednu pout, rychle nastoupil druhou. Jsou přímo nepochopitelni, tito služebníci „kefu.“

Jüksek Kaldirim má 113 stupňů, jízda není tedy rozkoší. Koně však jsou strmému terénu tak zvyklí, že netřeba jich poháněti, ba špatný jezdec („komandant“ Béla asi zapomněl již jezditi!) spíše je zdržuje. „Javáš! (pomalu!) túr! (stůj!)“ volal ubohý komandant skoro stále, smýkaje se s jedné strany koňské na druhou. A sürüdži pomáhal, podpíral, vše za piastr bakšiše, kterým byl bohatě odměněn.

Béla byl jízdou tak zdrcen, že toužil po delším odpočinku. „Gambrinus“, známý svými chambres separée, byl prázden, bez hostí, avšak — Varieté mělo vlaskou operu.

Byla půlnoc, leč v divadle, nabitém do posledního koutečka, zpívalo se a hrálo jak o závod. Nepěli totiž jenom herci, zpívalo celé publikum. Vzduch k zadušení těžký, prosycený horkou parou potících se těl, zápachy voňavek a tabákového dýmu, pohlcoval téměř matné světlo těžce planoucích plynových plamenů. Chvílemi obecenstvo utichlo, aby poslechlo těžké nějaké sólo, ale nejbližší duetto strhlo je k pravé salvě zpěvu, která přenášela se až do restaurace.

Restaurace divadelní patří k nejpřednějším a nejdražším. Béla ji považoval za lepší než restaurant Tokatlianův (Grande

rue de Pera 180). Stěží dobyli jsme místa. Zatím co Béla na mé útraty po druhé večeřel, prohlížel jsem společnost. Smetánka cařihradská: diplomaté, bankéři, velkoobchodníci, majetníci lodí, bohatí zahaleči — mladoturecká šlechta a intelligence. Všude drahá vína, vybrané krmě, vzácné ovoce, drahé doutníky a krásné ženy báječných toalet. Nálada růžová, žhavé pohledy, výbuchy smíchu, bujná nenucenost, pravý babel řečí: francouzština a vlaština vedly prim, sekundovaly řečtina, arménština, španělština (židovská), turečtina, ruština a skromná zde němčina. A rozmanité ty řeči a víry jednotily se v jedné řeči a v jedné víře požívačné, smyslné lásky. Jen v ústraní tměly se stoly obklopené pobledlými hráči, kteří kupi i se kolem zlatého telete hazardní hry. Vzpomněl jsem si na slova zkušeného cařihradského krajana p. Antona Ženíška, cukráře i filosofa, a opakoval v duchu jeho cařihradské „mene, tekel, ufarsin": chlast, karty, děvky...

Vracejíce se domů, zastavili jsme se v „Cristalu", odkud zaznívala ještě hudba a zpěv.

Veliký, světlý sál s malým jevištěm je v prvém patře. Platí se vstupné. Několik málo hostů sedělo u stolů, mnohem více bylo placených společnic, hezkých, nešminkovaných haličských židovek. Úkolem jejich jest, aby hosty bavily a způsobily jim co možná největší útraty. Nejsou to prostitutky, provozují vážně, počestně své obchody, dovedou vtipně, zábavně mluviti, více rozhazují než prožívají, dbají právě tak na svůj zevnějšek jako na svou čest. Některé z nich mají nejen hudební, než i literární vzdělání, každá pak mluví několika jazyky. Na jevišti družky jejich zpívají kuplety nebo hrají krátké aktovky francouzské a vlaské, řidčeji německé. Potom mísí se mezi hosty, dají se častovati a oddávají se mírné veselosti, zatím co nastupují herečky a zpěvačky jiné. Pěstuje se zde jakýsi druh flirtu, vypočteného na osamělé, zámožné pány z dobrých rodin, zvláště na cizince. Béla říkal sličným krajankám „vychovatelky" — nikoli neprávem — obrušují klackovité mladé janky, učí je vážiti si druhého pohlaví, a nutíce je odrážeti jemné vtipy, nabádají je k myšlení a bystrému projevu. Ovšem přísahati na jejich ctnost bych nechtěl. Stěžují si všechny, že gáže jsou hanebně malé — — —

Zaplativše za láhev piva 3 franky, ubírali jsme se domů. Ulice byli pusty, potulovaly se jimi jen hloučky psů; svítilny dávno pohasly, syrý vzduch vanul od moře, oblohu zastřela šedá ranní mlha, blížila se třetí hodina ranní, doba nejtužšího zde sna. Ale již za hodinu, jakmile rozbřeskne se nový den, ulice znova se oživí nejrůznějšími prodavači, kteří svou zeleninu, ovoce, maso, osrdí, pečivo a tisíce jiných maličkostí vykřikovati budou nejrůznějšími jazyky...

Sotva jsem ulehl, zdál se mi sen. Portiera okenní se pohnula, a z jejího stínu bez hluku vynořil se bílý stín Smrti. Rozběhla, se, klapajíc žlutými zuby, skočmo po pokoji, vyskočila ztřeštěně téměř do stropu a potom tančila závratnou rychlostí v kolečku před mou postelí. Teď padá, padá na mé lože, z vyschlého hrdla leje se proud krve na mé polštáře, cítím její hnusný chlad a ostrý zápach, klesla vedle mne, mráz jejích kostí vdírá se do mého těla. Bojím se hnouti, stáčím k její hrůze jen své oči a poznávám — ubohou tanečnici z „Afriky..."

K. Leger:

NAD ZEMÍ.

(Dokončení.)

Na sebe povím, že byl jsem uličník a nezbeda," pokračoval mladík, „s vojáky jsem běhal, s vojáky královského regimentu, který tu ležel — víš, tehdy měli jsme v Čechách krále, ale jenom na krátko — a to naše královské vojsko drancovalo a plundrovalo jako v nepřátelské zemi. Z města vojáci vybíhali, vesnice plenili — Sendražice vypálili, Ovčáry též. Faráře tam z fary vyhnali, po návsi honili, protože byl podobojí, ornát při mši nosil jako papeženec. Oh, líbilo se mi to tuze, pamatuji se, nějakou stodolu pomáhal jsem zapalovat. Bylo mi tehdy asi osmnáct let. Na vojnu právě lidi po městech sbírali, zde u nás město čtrnácte mužů postavilo — samé chasníky chudé, ze Zálabí, z chalup sehnali. A byla rebelie z toho, nechtěli jít odvedení, šat vojenský se sebe trhali, z černého sukna byl. — Proč prý páni, bohatí měšťané, nejdou sami, nepošlou syny své na vojnu? Křičeli. Do dusíku, do vězení zavřít, do klády položit je kázal primator, až konečně do Kouřími k regimentu je poslali pod stráží, aby neutekli.

Tehdy jsem řekl matce: „Což já? nic

mne tu netěší, k ničemu, vidím, nejsem, obejdeš se beze mne. Pusť mne, matko, půjdu k vojsku královskému, vojákem budu!“

Řekla: „Jsi ještě mlád!“ — „Unesu pušku!“ zasmál jsem se a tehdy rozmyslela se, přisvědčila mi: „Jdi, máš pravdu! Jdi, je třeba, aby šli všichni, neboť, zdá se mi, že je v sázce všechno. Ne za toho krále, kterého ani neznáme, ale za víru naši, za Boha našeho!“ Což já tehdy myslil na víru a na boha, ale teď vím, že ona, ubohá matka moje, uhodla pravdu. Zaplakala si, ale já vesele rozběhl se ke Kouřími, oblekli mi tam také vojenský mundur. A na Bílé hoře jsem byl, všechno jsem viděl, byla to patálie prohraná dřív, nežli začala. Ach, nu! — k čertu! sotva jsem odlezl zkrvácen, poset ranami — a nebyly to čestné rány v boji, koně uherských rejtharů, spojenců našich, na útěku mě pošlapali. Domů jsem se vrátil po dlouhém čase ještě nevyhojen. Matka mne přivítala na prahu — stále vidím její oči, jak na mne pohlédla — smutné, — bez lesku, vyplakané, zoufalé. Políbila mne — její rty byly studené. Řekla pouze: „Myslela jsem, žes padl v bitvě, — tam na Bílé Hoře!“ a po chvilce dodala s povzdechem: „A bylo by tak lépe!“ Zabolelo mne to, nerozuměl jsem tehdy, — teď vím, že ona viděla budoucnost.

Hojila mé rány, vymývala je, léčivé lupeny na ně vázala, já však neustále slyšel krutá slova, kterými mne přivítala. „Lépe, kdybys byl padl!“ Nikdy se matka nemazlila se mnou, ani když jsem byl dítětem. Ani teď v nemoci. Dlouho trvalo, nežli jsem se docela uzdravil.

A v zemi zatím byl už konec. Konec všemu. Přišlo císařské vojsko do města — brány se otevřely bez odporu, měšťané pokorně platili výpalné, snášeli rekvisice. Jenom šeptem a s hrůzou vypravovalo se o veliké popravě na rynku v Praze, hlavu Šultysovu do Hory tudy vezli — pamatuji se — na voze žebřinovém seděli opilí lancknechti zpívali, a hlava vyschlá už, sežloutlá, s propadlýma očima přivázaná za vlasy na líšeň houpala se. Naši lidé stáli po ulicích, vybíhali z domu, dívali se se zatajeným dechem. Nevíš, pane, jak jsem zatínal pěstě a chtělo se mi prát, prát, prát do nich, do tváří těch, kteří se dívali, mlčeli, nebo ruce spínali!“

V očích mladého muže se blýskalo.

„Szalenstwo! blázen jest!“ myslil si Glodomastes. Ale naslouchal mu dále.

„Pak vyhnali našeho kněze, kostel byl prázdný, vyhnali i Boha našeho. A přišel jsi ty, kněže!“

„Neblahý den, kdy jsem překročil hranice této země! Neštěstí jen se tu rodí, zaraza, mor!“ posteskl si děkan.

„Tak!“ přisvědčil Janota. „Nešťastná země a prokletá! — Uvádět počali nového Boha, kostely vysvěcovali, kadidlem vykuřovali, svěcenou vodou kropili, a biřici hnali tam lid. Mniši chodili se zvonkem po ulicích, zvonili a kázali. A jménem císařovým zavládl městem hejtman zámecký pan Gryzl z Gryzlova, gubernátor —“ Mladík odplivl — ale hned jako by se chtěl opravit zavrtěl hlavou. „Ne! — dobře i tak. Trestá, pokutuje. Dobře i tak. Pokuta za to, že se bránit nedovedli, boží trest! Teď páni měšťané poníženou supliku za suplikou píšou a posílají, krčí se, ruce líbají, podplácejí, přísahají, že jsou nevinni, oni že nic, jen z donucení že šli s rebely — a marno všechno, pozdě už! Kámen se utrhl a letí, rozdrtí všechno. A pan Gryzl, hejtman, směje se — znáš, pane, ten jeho strašlivý smích?“

„Znám!“ tiše přikývl kněz.

„Hubený čert s vysedlými zuby, oči má jako jehly. A směje se, když nařizuje: do desíti dnů odřeknete se Boha svého! Směje se těm, kdo poslušně slibují, i těm, kdo se vymlouvají a prosí o shovění, a směje se nejkrutěji těm, kteří tvrdošijně odporují nové víře. Strašlivým, tvrdým smíchem.

„Pozdě!“ říká všem, „pozdě trochu, milý kmochu! Měli jste svého Boha, proč jste ho nehájili, měli jste vlast, proč jste jí nechránili? Pobito, dobyto! Pozdě naříkat! pozdě vzdorovat!“ A zuby cení — Čert je to — anebo — slyšíš, kněže, co povídám? — nebo kacíř je to zarytý, nějaký, horší, nežli ti, které pokutuje. Těm, kteří pro víru statky a jmění opouštějí, směje se: ‚Pozdě! dříve měli jste se odřeknouti statků pro svoji spásu, všechno dát — jmění a životy — ne teď, když je pozdě!‘ A myslím si —“ Janota potřásl kučeravou hlavou — „myslím si: proč ten člověk nepřišel dříve, dokud nebylo pozdě? Snad sám to ví a mstí se proto!“

Slepý Jakubál odpočíval, housle mu klesly. Oddychovaly uhřáté tancem holčiny. Kordula přezouvala střevíc, který ji tlačil. Voják nalil sklenku piva a nesl Janotovi zavdat. „Napij se brachu! Napijte se také vy, pane faráři, vždyť já také jsem té Římské víry — čert mě vezmi!“ blábolil opile mžouraje očima. Kněz odmítl s odporem, Janota vypil jedním douškem, prázdnou sklenku hodil vojákovi zpět a rozkřikl se:

„Hrej, Jakubále! tancujte! Nech Kordulo, střevíc, pomohu ti pak!“

Divoká Kačka odpověděla mu s bezbožným posunkem: „A co ty tam s černým máš? co mu povídáš? pojď, proveď mne raději!“

Zasmál se: „Počkej, až mu dopovím, aby věděl, proč vylezli jsme dvacet sáhů vysoko nad zemi.“

A když housle opět zaječely, Koběra věžák zpíval, tančící zavýskli a zadupali, Janota vyprávěl děkanovi:

„Hejtman Gryzl také moji matku zavolal „Což — do kostela chodíš?“ ptal se, „a ke zpovědi, jak se patří?“ — „Ne!“ řekla matka.

„Do týdne dávám ti lhůtu, abys odřekla se bludů a přihlásila se k pravé víře katolické!“ — „Ne!“ řekla zase. — „Vzdoruješ? tedy věz: nepřijdeš-li do týdne a neoznámíš v pokoře, že jsi katoličkou, propadne všechno tvé jmění, a ty půjdeš odtud, — ze země rozumíš? — Vyhnat tě dám do širého světa. Proč mlčíš —? rozuměla jsi, co jsem pravil? Půjdeš odtud!“

„Nepůjdu!“ pevně jediným slovem odpověděla ubohá matka. Tu se rozesmál. „Nač ještě čekáš? myslíš, že se osud zvrátí? marná naděje! Pozdě, moje milá. Buď poslechneš, odřekneš se bludu, anebo bez milosti půjdeš! jako žebračka, vyvrhel!“

„Nepůjdu!“ opakovala. — „Dám tě vymrskat z města!“ — „Nedáš!“ —

„Co tedy učiníš?“ — „Umru! a zůstanu v rodné zemi!“ klidně mu oznámila. Byla už dlouho nemocná, chatrná moje matička. Zasmál se jízlivě: „Tedy si pospěš, nebo zítra pošlu pro tebe biřice!“ A s tím se odvrátil od ní. Matka zemřela týž den, pochovali ji na předměstí u kostelíka bez kněze, jen tak tiše, na pospěch, jako když morem zemřelého na kvap zahrabávají. Těžko v těchto dnech i zemřít — víš snad sám, jak tu zemřel voják, z císařských, luterán, a nechtěli jej pohřbít ani jezuiti, co jsou na zámku, ani ty, pane, hejtman Gryzl zakázal — pamatuješ? až vojáci se shlukli a kamaráda sami pohřbili. Ale maminku jsme pochovali a nikoho jsme se neptali. V rodné zemi zůstane — tak, jak pravila. To bylo —“

Janota stiskl si rukama čelo, jako by úsilovně vzpomínal. „To bylo před týdnem, tuším, před týdnem, déle ne. Matou se mi dni a noci od té chvíle. Hned na to dal mne Gryzl, hejtman, drábem přivésti na zámek. Byl tam tehdy i primátor a páni z rady.

„Matka ti zemřela?“ začal hejtman. — „Ano!“ — „Dobře udělala. Hle, splnila slovo. Dokázala, co muži nedokážou, vyvzdorovala mi. Žena! A tys jejím synem, jediným dědicem?“ — „Ano!“ — „Dědit smí dle vůle jeho císařské milosti jen kdo je víry pravé, katolické. A tys kacíř, tuším, — kacíř, luterán, či český bratr — vše jedno!“ Hejtman vycenil zuby. „Dám tě do klády vsadit, nepustím, dokud neodvoláš své kacířství. Neboť je tak vůle císařova, aby byl jediný ovčinec a jeden pastýř!“

Tu se vzbouřila žluč ve mně, hořká lítost, vzplanul jsem vztekem vášnivého mládí — primasovi a pánům z rady, kteří tam seděli, vyčetl jsem zbabělost, lakotu, sobectví, všechny hříchy, pro něž nechali celou zem i sebe za kořist nepříteli. Kroutili se páni měšťané, červenali se, nevěděli, kam pohlédnout. A hejtman Gryzl, ten člověk strašlivý, na židli se pohodlně rozložil, nohu přes nohu přehodil, bradu do dlaně opřel, oči přimhouřil a poslouchal. Ani jediný rys nehnul se v jeho příšerné tváři. Jen chvílemi jako by hlavou maně přisvědčil. Slovem mne neokřikl. A když jsem udýchán se zamlčel, zasmál se svým skřípavým, mrazivým smíchem; ohlédl se po pánech z rady a řekl:

„Slyšeli jste? zbabělci, lakomci, sobci — co mu odpovíte?“ — Nic. Mlčeli a červenali se, jen jeden z nich nesměle vymlouval: „Byli jsme donuceni proti jeho milosti císařské jíti, k rebelii se dáti bez vůle vlastní —“. Hejtman jen odplivl. Zadíval se mi do očí — nikdy nezapomenu na ten pohled! jako by chtěl mi něco říci, co nesmělo přes jeho rty. „Ne proto jste trestáni a pokutováni, že jste povstali, ale proto, že jste byli přemoženi! Teď trpte!“ pravil konečně úsečně a trpce. „Ano, já to vím!“ vykřikl jsem. Jeho tváře zledovatěly, pokrčil rameny. „Pozdě trochu, milý kmochu!“ zahučel, „a což — tedy — rebelant jsi, vidím. Hleď, ať zmizíš odtud, dokud jsi zdráv. Z města, ze země! Bylo by dobře, kdybyste všichni odešli na vždy a nechali tady místo a statky svoje jiným. Přijde nová krev — Bůh dej, aby byla lepší!“ Pak se obrátil k písaři: „Piš! Matouš Janota vypovězen pro rebelii a že odpíral odříci se bludů. Stateček jeho po matce zděděný propadá královské komoře. — Jdi, řekl mi pak — běž, utíkej! Tři dni máš z milosti, abys na cestu se připravil. Po třech dnech — ani hodiny nepřidám! — dopadnou-li tě stráže kdekoliv, přisám bůh, že pykat budeš! neručím ani, že hlavy odneseš. Slyšel jsi?“ — „Slyšel!“ odpověděl jsem klidně. Ze zámku jsem odešel, odkud odcházejí vždycky lidé zděšení a uplakaní. Já si hvízdal a smál se těm, které právě před hejtmana na zámek vedli drábové. A slyšel jsem, jak láli mně lehkomyslnému zubožení měšťané bez rady zoufalí, hledící v budoucnost, uvažující, co je lépe: staré víry se

odřeknout, anebo opustit domy a statky a s vírou odejít z vlasti. Mně bylo jasno, co dělat mám. Jen chvilku jsem se rozmýšlel, neměl-li bych zaběhnout na Hradecko, kde sedláci se bouří, anebo k Bethlenovi do Uher odejít — ale všeho jsem nechal. Pozdě trochu, milý kmochu! řekl jsem si s panem Gryzlem. Žádná pomoc už nikde, Tři dni! tři dni! hučelo mi hlavou. Chtěl jsem jich užít. Ach, ty, — kněže — pravím ti: jsem lehkomyslník bez rozumu a bez srdce! Užil jsem těch dní — s kumpány divokými, s holkami, uličnicemi, kterým je všechno stejné, život nebo smrt — ubíjel jsem poslední, co mi zbylo, i poslední špetku rozumu i poslední krůpěj ze srdce!“

„V této době strašné a bolestné —“ s výčitkou tiše pravil děkan.

„Ano, v této době strašné a bolestné! proč vyčítáš, starče? ztratil jsem víru v Boha, v lidi, v sebe, v budoucnost —“

„Šílíš, — mlodzienče!“

„Jak nešílet?“ zasmál se Janota. „A teď jsem hotov se zpovědí, kněže! Honili k tobě lidi v poutech, abys je zpovídal, — vím, — já vyzpovídal se ti dobrovolně. Jsi spokojen? a dáš mi rozhřešení?“ Příšerně zněl jeho smích. „A teď — ty tam, Jakubále, hrej, a Kordulo, skoč. Což střevíček? Okaž!“ Okázalo se, že střevíc ještě tlačí — odletěl do kouta a bosa roztočila se divoká Kordula s Matoušem, věžák do taktu křičel: „Hup! a hop!“ a přešlapoval vrávoraje jako medvěd s korbelem v ruce. Děkan šeptal latinskou modlitbu.

Kahan na stole plápolal ve větru, který způsobily poletující sukýnky děvčat, stíny míhaly se po stěnách. Do tmavého kouta za zvonem okny padal zelený svit měsíční, na studeném kovu se odrážel. Najednou v sinavost jeho paprsků odněkud přiulo se narudlé barvy — víc a více jí přitékalo, zelený svit se ztratil. Věžák skočil k oknu. Nebe se rdělo vysoko, široko.

„Hoří!“ třaslavým hlasem vykřikl.

„Ať hoří! Kordulko moje, toč se, toč!“ smál se Janota. „A ty, slepý, hrej! ať hoří! Chcete vědět, kde? U nás, náš dvůr hoří. Ať hoří!“

„Ty? — ty? —“ jektal Koběra.

„Já! já! připravil jsem to, nežli z domova jsem dnes odešel. Založil jsem oheň, ano! Myslíš, že nechám to vše za kořist královské komoře, jako nechávají ti, kteří pro víru odcházejí? Nic po mně nezůstane! Trochu popela z rodného domu, ani památka — nic! Z celého života mého — nic! jen trochu popela v zemi —“

Děkan sepial ruce. „Ah, tys šílený —!“

„Šílený! páteře!“ Oči mladíkovi zimničně plály. Stál u okna opřen rukou o černou zeď.

„K Bohu se modli nešťastníče!“

„Neslyší Bůh!“ —

Umlkly housle — zděšená děvčata tiskla se ke zdi, k útěku se chystala, voják s kterýmsi druhým větroplachem vzali je za ruce, ubíhali s nimi, ubohý slepec, housličky pod pažím, tápal po paměti kolem stěny, nesrozumitelně naříkaje. Hlásný Koběra dovrávoral pod zvon, vzal oběma rukama kovové srdce, vší silou udeřil. Dunivá rána na poplach se ozvala, — druhá —

„Nešťastná! nešťastná!“ vzdychal Glodomastes děkan. „Nešťastná země!“

„Nešťastná!“ jak ozvěna opakoval Janota. Zůstali tu sami dva.

„Co chceš počít?“ vykřikl zděšeně kněz. Janota vyskočil na okno, kamenné obruby se chytil. Obrátil se s úsměvem šílence, zasvítil bílými zuby. „Což? kněže, rozumíš? Všemu je konec! Pobito, dobyto! jak praví hejtman Gryzl. Co tady? nic už — nic nenechám jim, ani statek, ani život!“ A drže se jednou rukou zdi naklonil se ven, nad propastí. Kněz snažil se jej zachytit. „Pamatuj na Pánaboha! na svoji duši!“ křičel. „Vzpamatuj se! Důvěřuj v milost boží! A snad i Pánbůh odpustí a slituje se! přijde lepší budoucnost vám i vaší vlasti! Dočkáš se!“

„Vidíš, jak hoří?“ smál se mladík, „pěkná záplava po obloze! a jiskry letí — Myslím, že lehnou popelem sousedi též — prázdné dvory, hospodáři odešli z nich, nechali všechno v kořist nepříteli — ať hoří!“

Glodomastes zoufale držel jej za šat. „Rozpomeň se, šílenče!“

„Pozdě trochu, milý kmochu! ej, kněže, co chceš?“

Znova udeřilo kovové srdce do zvonu a chvějící se dunivá rána padala v ticho noční. Kněz zavrávoral, pokřižoval se — okno bylo prázdné. Mladý Janota zmizel v hloubce — ani pád těla nebylo z dola slyšet.

Roztřásl se hrůzou, rozplakal se šedivý kněz. „Kam já, bláhový, přišel, do jaké země nešťastné, v jaké zoufalství! Smiluj se nade mnou, Bože!“ Opřít se musel o zeď, aby neklesl a stěží pak po schodech s věže se plížil, stupeň za stupněm drže se křečovitě strouchnivělého zábradlí. „Smiluj se nade mnou, Bože!“ sténal. A nad ním zas a zas duněly v přestávkách rány zvonu na poplach. —

Druhého dne ještě před svítáním děkan Glodomastes odešel navždy z města, s nikým ani se nerozloučiv. Tesknota jala jej po domově, sevřela mu srdce. Jak bylo dobře

tam doma ve vesničce tiché, chuďoučké, pod dřevěným kostelíkem! A zde — hrůza! Jaká to země! jaká to země! Pánbůh odvrátil se od ní. Hrůza stojí za prahem —

Nedostal se už stařičký kněz v rodnou zemi svoji — zemřel ještě téhož roku kdesi v Čechách. Chud a bez rady ve smutné cizině.

J. J. Košek:

ŘEKA.

Úvalem v horském sráze
bystřina dravá v své dráze,
rve hráze
a bujná celému světu se směje.

Hučí, hlučí a zvučí veselou písní
v skalní tísni,
již kapradí stíní a třísní,
prodírajíc se lesy jak drzý vetřelec.

Balvan či skálu potká-li, zuby cení,
zvedá se, rozbíhá, pění
a není
překážky, by nezhlodal jí její zub.

A tak volná, do věčných časů,
plna síly a jasu,
jímž dmychá a dýchá,
stýská si i výská,
do temna nocí osamělá vyje,
v balvany vráží a skály bije
bystřina horská, nespoutaná v lese si žije.

Ferdinand Strejček:

AMERICKÉ INTERMEZZO JOSEFA V. SLÁDKA.

V 6. čísle III. ročníku Hálkových „Květů“ ze dne 6. února 1868 vyšla první původní báseň mladého filosofa Josefa V. Sládka, kterou uznal přísný redaktor hodnou otištění ve vážném časopise svém. Nebylo po prvé však, co Sládek uzřel jméno své v tiskařské černi. Již r. 1866 měl příspěvek v „Lumíru“, jehož na krátkou dobu ujal se tehdy studentský spolek „Ruch“, a r. 1867 zařadil mu Hálek do „Květů“ překlad druhého zpěvu Byronova Corsara. Ovšem otištění básně své „Z irských melodií“ pokládal si teprve Sládek za dokonalý úspěch.

Ukázka ta pěkně charakterisuje smýšlení mladého poety, jemuž poměry české svíraly hruď a naplňovaly mu ji touhou po vzdálené svobodě. Nebyl spokojen v Čechách, mysli jeho zmítaly stálý nepokoj a strasti. Necítil se zdráv, trpěl nedostatek, a dívka, k níž přilnul celou hloubí poetické duše své, zdála se mu nedosažitelna. Pojal proto i nechut jakousi k středoškolské professuře, kterou určil si životním povoláním, a počal se zabývati novými, smělými plány do budoucnosti, aby ukojil přání rodičů své milenky, kteří chtěli míti za svého budoucího zetě aspoň doktora nebo universitního professora, který by dceři jejich pojistil bezstarostný život.

Z nepříjemné situace své zatoužil Jos. V. Sládek ven z Čech, za hranice, za moře... Náhoda byla mu příznivа. Sehnal peníze, které mu umožňovaly cestu — do Ameriky. Přítel jeho z doby studií a „Ruchu“ hrabě Václav Kounic půjčil mu 100 zl., nakladatel „Květů“, dr. Eduard Grégr na slib, že bude posílati příspěvky z Ameriky, založil ho 50 zl., spolek „Svatobor“ poskytl mu 150 zl. Velikou ochotu prokázal také ještě Sládkovi majitel cestovní kanceláře A. Kareš, jemuž byl nadějný spisovatel vřele doporučen, slíbil ho vypraviti do Ameriky zadarmo a ještě mu dal 50 dolarů na přilepšenou.

Šlo nyní již jen o to, co úmyslu milovaného syna řeknou rodiče a jak urovnati

značný dluh, který měl Jos. Sládek u knihkupce Stýbla, vydav svým nákladem almanach „Ruch“. Šlo o 230 zl. Ale i v té příčině štěstí Sládkovi tentokrát přálo. 100 zl. uhradil zatím přítel básníkův Emanuel Engel ze svého a zbývajících 130 zl. uvolil se spláceti knihkupec Řivnáč, jemuž svěřen celý náklad „Ruchu“ do komise.

Zbývala tedy Sládkovi již jen jediná starost: rodiče. Psal jim do Zbirova dne 9. června 1868:

Drazí rodiče!

Cesta má, o níž jsem Vám dříve již vypravoval, jest jista. Peníze k tomu potřebné již mám. Nutno též, abych co nejdříve se vypravil. Za nejdéle rok jsem opět doma. Vím, že věc ta činí Vám starosti, avšak rozvažte vše, jak já rozvážil jsem, a řeknete, že dobře činím. Ta vzdálenost, to odloučení se jest trpké sice, za to však sladší shledání, shledání v poměrech lepších, slibujících tisíckrát více, než kdybych ostal zde. Rozložím Vám vše upřímně, upřímně, jak dítě k rodičům býti má, jak já k Vám býti chci. Dokončil jsem svá studia. Co dají knihy člověku, i kdyby stále nimi se obíral? Vědění jeho stává se jednostranným. K doplnění mezery té nutno jest, by člověk znal svět, a ten pozná cestováním. Každý, kdo bohat, cestuje po studování, každý má cestování za věc nejužitečnější ve světě. Proč, když bohatý tak činit může, nečinil by tak i ten, jenž nemá peněz, jenž ale k nim si namahavě sice, ale přece dopomohl? Rok ten bude mít pro mne nesmírných prospěchů. Naučím se dokonale cizím řečím, čeho nad míru jest potřeba, nemá-li se člověk ve světě nynějším státi hlupcem. Seznám svět, povaha má se utuží a jasněji, spokojeněji budu hledět do světa, než činím to nyní. Znáte mou mnohdy zasmušilou povahu, mou neustálenost a mnohdy i nespokojenost. Nevyčítejte mi to, nemějte mi to za zlé! Nemohu za to, v člověku to leží samém, a ač by rád, nelze mu toho se sprostit. Chci být konečně šťasten, chci být konečně spokojen a tím stanu se jedině cestováním. Dále znáte mne již, že nechci se uspokojiti ve světě žádnou polovičatostí. Kdybych byl jako sta jiných, neopustil bych hnízdko, v němž jsem byl vychován, netoužil bych po tom, bych stal se člověkem dokonalým. Dostudovav hledal bych hned místo a byl bych spokojen s těmi několika sty, jež by mně byly služného dány. Já nejsem ale takovým. Chci výše. Abych však výše se dostal, k tomu třeba zase cestování a studování jinde. Zamýšlím učiniti to tak. Professura na gymnasiu s jejími 5, 6, 7 sty mi nestačí. Půjdu ven, budu studovat jeden ještě běh na universitě cizí, udělám doktorát a usadím se co docent přírodovědy na universitě zdejší s českým jazykem. To vše v půldruhém letě, počítáno nynějškem, bude vykonáno. Plán mé cesty jest, odebrati se nejprve do Anglie, odtamtud do severní Ameriky, kdež zároveň pro Museum květiny sbírat budu. Peněz, jak praveno, mám, mimo to pak v Americe samé i byt a stravu zjištěnou zadarmo. Předložil jsem Vám vše a prosím Vás za svolení. Jak pravil jsem již, vím, že zdá se Vám vše to příliš odvážné, avšak potlačte poněkud cit svůj a pomyslete, že šťastným mne to učiní. A štěstí mé, vím, že především leží Vám na srdci. Ostatní vše poručte Bohu — Věčně pohromadě, jak byli jsme dosud, býti nemůžem. A odloučit se na jeden rok není tak trpká věc a zvláště tehdy ne, stane-li se to s takými výhodami, jako u mne nyní. Nejsem již ani dost málo nerozvážným děckem. Je-li člověku 23 let, jest se nadíti, že vše dobře uvážil, a to učinil jsem já též.

*

Co bylo rodičům činiti? S těžkým srdcem dali své svolení, a Jos. V. Sládek vydal se na cesty. Nejel však přímo do Ameriky. Šlechetný Kareš učinil ho před tím ještě svým společníkem na vlastních cestách. Zdržel Sládka v Brémách, vodil jej do rozličných slovanských, hlavně polských schůzí, v nichž Sládek nejednou vlastenеckou a politickou řečí posluchače uchvátil, a pozval jej také, aby jej na jeho útraty doprovodil i do Švýcar, kamž Kareš se právě chystal na zotavenou. Poněvadž nebylo obav, že by v Americe něco zameškal, přijal Sládek návrh ten a vykonav rozkošnou cestu po celém Švýcarsku, vrátil se asi po měsíci s Karešem zase do Brém, odkudž vydal se pak v druhé polovici července do severní Ameriky. Ze Švýcar psal listy milovaným rodičům a nejmilejšímu příteli svému Jaromíru Čelakovskému, nynějšímu věhlasnému učenci českému, jenž si z cest Sládkových uchoval cennou sbírku zajímavých dopisů.

Rodičům psal Jos. V. Sládek o svých toulkách s Karešem:

Předrazí rodiče!

Že jsem ve Švýcarsku, víte snad z novin. Pozdržím se tu ještě delší čas, abych nalokal se trochu toho volného vzduchu. Má matičko, jak je tu krásně — jezera — hory — lesy — modré nebe — bílé mlhy a k tomu volný lid! Dnes píšu Vám z Zugu

blíže jezera Vierwaldstaedter; je to krajinka rozkošná.

Dříve ale několik slov o tom, kde jsem se již toulal. Přes Drážďany jel jsem do Berlína, odtud do Magdeburku — Hanover, Bremen. V Bremách nechtělo se mi hned tak na loď. — I jel jsem odtud zpět na Hanover, Darmstadt, Heidelberg, Frankfurt (kde viděl jsem ty pravé Frankfurťáky, kteří ale nejsou tak zlí jako ti naši) a odtud do Francie. Jel jsem ovšem jen do Strassburku, odtud ale na jih celým francouzským Elsaskem do Basileje, kde před sty lety náš Prokop Holý diktoval svatým otcům artikule, a z Basileje do Kostnice a Curichu. (Co tu se dělo, dozvíte se z novin.) A nyní budu po Švýcařích cestovat pěšky. Užiji toho víc než honě se tak stále po železnicích a parnících.

Buďte té mysle, že šťasten jsem a že nekonečně těší mne, že mohu cestovat. Nepomýšlel jsem si ani nikdy, že se kdy k tomu dostanu. Náhoda ale a lidé dopomohli mi k tomu.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Úplně chápu. Myslívám o tom. My jsme se ženou často na vaše slova vzpomněli. Přával jsem si poznat vás osobně, ale nikdy jsem neměl příležitosti. Konečně přítel Lavička mi o vás pověděl.“

„Lavička?“ vzpomínal Huleš obrátiv hnědé oči ke stropu. „Ach — tak! Vy ho znáte?“

„Přítel z mládí. Je vám velice vděčen. Myslím, že bude z něho řádný muž. Byl zpustlý.“

„Zpustlý?“ podivil se Huleš. „Naprosto ne. Nesmíte hned tak příkře soudit a tak zběžně lidské nitro měřit. Lavička byl dítě, malé dítě, které šlo osením a trávníkem. Bylo třeba vzít je za ručičku a zavésti na pěšinku. Nic víc. Tomu dítěti nikdo nikdy nic mimo nadávku neřekl. Jak mělo jít po pěšince, když mu jí nikdo neukázal? Tedy — takový je Lavička. Teď už se přidrží práce a pořádného života, uvidíte! Peskování, řvaní, nadávání a odsuzování zažene mnoho mladých lidí na špatné cesty. Tvrdnou vzdorem. Tedy s odsuzováním pomalu. Kdož ví, není-li to s vámi horší než s ním!“

Kvíčala se zarděl. Pohnul rukou, jako by chtěl něco říci, ale mlčel. Huleš si toho povšiml.

„Vás už třeba nestačí vzít za ruku a zavésti vás na pěšinku,“ poznamenal, upíraje na Kvíčalu zkoumavý svůj pohled.

„To ovšem ne,“ prohodil Kvíčala s přízvukem, jako by se chtěl zasmáti, ale jako by se byl sám toho chtěného zasmání zalekl.

„Hádám pouze a je to dost samozřejmé. Bez místa, ženat, student, žena těhotná.“

Kvíčala svěsil hlavu. Tvář jeho ještě více zčervenala. Přitiskl si obě ruce na oči, jako by mu bylo do pláče.

„A jsme doma, ne?“ pokračoval Huleš pozoruje bedlivě počínání Kvíčalovo. „Není možná žít, žena nemůže již mnoho pracovat, blíží se porod, není peněz. Co teď? Kudy z toho?“ Pomlčel, promluví-li Kvíčala, ale ten stále jen hleděl k podlaze. „Oženil jste se lehkomyslně, jednáte nezodpovědně, podle svých chutí. Na co, prosím vás, jste se oženil?“

„Měl jsem zaměstnání, a slušné,“ odpověděl Kvíčala slabým hlasem pozvednuv hlavu. „Byl jsem úředníkem v Sudově nakladatelství s pěkným příjmem sto dvacet korun měsíčně. Žena si vydělala na osmdesát — a tak jsme žili zcela šťastně. Nebylo to lehkomyslné, že jsme se vzali.“

„Ale zatím se přihodily maličkosti, které vás přesvědčily, že to přece jen bylo lehkomyslné, viďte? Žena je těhotná, nemůže vydělávati a vás propustili —“

V tu chvíli bylo Kvíčalovi, jako by těmito slovy protrhly se hráze úzkostných pocitů a dojmů, a jako by příval jejich strhující silou jej zaplavil. Všecken jeho nesnesitelný stav minulých měsíců, všecka trýzeň, všechen strach jako by oživly a v celém nitru jej pálily. Kdyby byl býval sám, jistě by se byl uchopil oběma rukama za hlavu a volal: „Co se děje? Kde jsem?“, ale že byl před tímto mužem se zkoumavým pohledem, ocitl se v drtící tísni. Nebyla to již starost o splacení dluhu slečně Valečkové, jež jej po celé dni tížila, ale byla to opět ona lačná obluda, ona lež, roztažená na všecky strany do jeho života, myšlenek, citu i všeho konání, jež se před ním ukázala a na níž jej zvláštní tento

muž důtklivě upozorňoval. Měl dojem, že byl štván a že si toho teprv teď povšiml. Zděsil se, jako prchající chudák, jejž se všech stran obstoupili.

„To všecko by nic nebylo," promluvil chraptivým, nápadně hlubokým hlasem upíraje k podlaze z nenadání jaksi horečně zkalený zrak, „místo naleznu, vždyť chci pracovat, ale jsou jiné věci." Ruce jeho, opřené o kolena, zapialy se do sebe. Kostnaté prsty zbledly. „Já — já — kdybyste věděl," pokračoval s rostoucím vzrušením, „prožívám mučednický život, jsem živ otráveným štěstím, mám dobrou, pracovitou, starostlivou ženu, která mne má ráda, miluji ji, zbožňuji ji . . . máme štěstí, ale to štěstí nám pošlapává obluda —"

„Bída, nedostatek," poznamenal Huleš pokývav káravě hlavou.

„Ne, ne, tomu všemu dovedu se ubránit," mluvil Kvíčala potřásaje rameny i rukama do sebe zapiatýma, „nouze to není, tu brzy překonám, jak jen něco naleznu, ale jiné starosti jsou to, zcela jiné. Naše povahy."

Huleš chvíli mlčel dívaje se upřeně na jeho tvář i na všechny změny v ní. Prohodil pak:

„Přisedněte si, prosím, blíže."

Kvíčala povstal a popovezl židli až k nemocnému. Usedl. Dech jeho byl zrychlen, ale vše druhé na jeho těle úplně ztichlo.

Huleš dotkl se jeho ruky.

„Nepřišel jste tedy požádati o podporu?"

Kvíčala pozvedl skloněnou hlavu a zarděv se nápadně, řekl:

„Ne."

„Proč jste tedy přišel?"

„Nevím . . . tak z úzkosti," zašeptal Kvíčala.

Huleš vzal jeho ruku do svých teplých, vláčných prstů a dívaje se na jeho roznícenou tvář mlčel chvíli, jako by uvažoval. Pak řekl neobyčejně laskavým hlasem:

„Proč jste opustil to zaměstnání v Sudově nakladatelství?"

„Dostal jsem výpověď."

„Z jakých příčin?"

„Nic vážného. Pro maličkosti, ale ty maličkosti — to všecko je zas ta obluda —" řekl Kvíčala zakoktav se. Odkašlal a připojil: „Ta je vždy a ve všem. Ta jediná věc."

„A nemůžete tu obludu zničit?"

Kvíčala rychle zbledl a rychle opět zčervenal. Oči jeho plaše zatěkaly, jako by se bál, že někdo za ním stojí. Zdálo se, že chce něco říci, ale že nemůže. Schoulil ramena a ani rtů neotevřel.

„Je nad vaše síly, viďte!" prohodil Huleš. „Zničit ji nelze."

Kvíčala ani teď neodpověděl. Svěsil jen hlavu.

Huleš bedlivě jej pozoroval. Tiše pak se otázal:

„Nebylo by snad k tomu potřeba spojence?"

V tu chvíli na tváři Kvíčalově i na jeho rukou patrno bylo prudké rozechvění, ba podráždění. Oči se pozvedly a nepřívětivě zaleskly, prsty se sevřely. Nitro jako by bylo přeplněno a jako by se musilo vybouřiti, jako by chtělo propustiti stále zadržované ty pravdy, ale v hlavě jako by žilo tisíce dělníků, kteří rychle trhající se hráze nitra opět spravovali. Huleš zřejmě podlehl tomuto jeho vzrušení a zopatrněl. Tvářil se, jako by praničeho nepozoroval. Pohleděl na chvíli ke stropu a otázal se pak:

„Zabředli jsme . . . Ani jste mi vlastně neřekl, proč jste přišel?"

„Mám-li mluviti upřímně, nevím," odpověděl Kvíčala pevným hlasem, jenž Huleše překvapil. Zdálo se nepochopitelným, že se tak rychle ovládl. Po nepatrné pomlčce pokračoval: „Dvakráte jsem odešel od vašich dveří a opět mne to zahnalo k nim. Nevím, co to bylo. Sháněl jsem peníze celý den, abych mohl zítra zaplatiti dluh čtyřiceti korun, ale k vám se mi nechtělo s takovou prosbou. Naopak, hned jsem si řekl, že se vyhnu tomuto odpornému žebrání. Proč jsem tedy přišel? Co mne sem hnalo? Vidíte — nevím. Nepokoj. Snad není docela správné, řeknu-li, že jsem tu hledal útěchy, posily — ne, jistě ne . . . ale přece na tom něco je. Kdykoli jsem pocítil úzkosti, kdykoli jsem poznal, že není pro mne spásy, vždycky jsem si na vás vzpomněl. Já jsem si — věřte mi — nesčíslněkrát na vás vzpomněl, a častokráte jsem zatoužil jíti k vám. Nikdy však jsem neměl odvahy k tomu. Všude bych byl mohl mluvit, ale k vám jsem nemohl. Vždycky jsem cítil, že tu jde o něco dalekosáhlého, vždy jsem se úmyslu toho zhrozil. A ani dnes neměl jsem odvahy. Jak jsem již řekl, dvakráte jsem ode dveří odešel. Ale ani po třetí nepřišel jsem z vlastní vůle. Zahnalo mne to k vám samo, hnalo mne tisíc psů. Jsem tu, ale nevím, proč jsem přišel, proč zde sedím a proč to všecko povídám."

„A nemůže býti mezi námi úplné jasno?" otázal se Huleš vyšším, velice však laskavým hlasem.

Kvíčala v tu chvíli prudce povstal a zakryv si oběma rukama tvář zvolal:

„Ne, ne, nikdy ne!"

Huleš vida jeho vzrušení chvíli pomlčel. Upravil si župan u krku a otázal se pak:

„A jaké místo hledáte?“

„Jakékoli.“

„Což u advokáta?“

„Taky. Psal jsem již několika, ale marně.“

Huleš vztáhl ruku na blízký svůj stolek, vzal koženou tobolku a vyhledav v ní visitku svou napsal na ni tužkou několik slov. Zalepil ji pak a na obálku napsal: Dr. Arnošt Jelínek, advokát v Praze, Spálená 10. — Podal ji Kvíčalovi:

„Dojděte si tam zítra.“

Kvíčala rozpačitě poděkoval. Doporučenku zastrčil do kapsy nepodívav se na ni.

„A mnoho-li ještě potřebujete na splátku svého dluhu?“ otázal se Huleš.

„Ne . . . prosím . . . dovolte, abych neodpověděl . . . Je mi trapno.“

Huleš opakoval silným hlasem, odděluje značné jednotlivá slova:

„Mnoho-li ještě potřebujete na splátku svého dluhu?“

Kvíčala svěsiv hlavu odvětil:

„Třináct korun.“

„Zapůjčím vám je,“ pravil Huleš, „abyste si oddechl. Doufám, že oceníte můj dobrý úmysl. Podám-li ruku, musíte vy učiniti krok.“ Podav mu třináct korun dodal: „Dopoledne jděte k advokátovi Jelínkovi a k večeru mne navštivte.“ Hlas jeho zněl určitě, téměř rozkazovačně, a oči jeho hleděly upřeně na zrozpačitělou tvář mladého muže. Pokynuv mu pak, aby odešel, oddechl bolestně.

Kvíčala se hluboce poklonil a zřejmě dojat vyšel z pokoje.

XXVIII.

Zmatek nitra Kvíčalova, jenž za posledních dob zřídka se srovnával, teď jako by po prvé se ztišil. Všechen projev jeho duše měl pojednou více jistoty, více smyslu. Nepředstavoval si, co bude, neobíral se jednotlivostmi, ale zdálo se mu, že po únavném bloudění jde po bezpečné cestě. V nitru jeho nahromadilo se těšení, jež jej posilovalo, ale toto těšení, jakmile je chtěl připnouti na něco určitého, rychle se ztrácelo. Teprv později, když se ubíral po mostě Františka Josefa, mohl si uvědomiti některé maličkosti, jež jej těšily. „Valečková zítra dostane čtyřicet korun,“ opakoval si po chvilkách důrazně a radostně. „Já naleznu místo, rada Huleš mi je opatří . . . a pak nastane boj s obludou. Teď mohu říci s určitostí, že ji zabiji, teď jsem odhodlán. Huleš mi nahlédl do nitra, má dobré oči . . . . a dobře s člověkem smýšlí. Šel stále k té nepříjemnosti, jako by tušil. Půjdu-li k němu častěji, uhodne vše. Ostatně — ať uhodne! Možná, že dnešní má rozmluva s ním je začátek mého vysvobození. Neustane, dokud nebudu na břehu, není člověk polovičatý a chvilkový jako já. Co si umíní, provede. A on chce mi pomoci, on dobře uhodl, že jsem zapleten . . . . Má oči jako jehly. Ostatně — žvanil jsem před ním jako zloděj, poznal, že jsem ničema. Oh, kdyby mne vzal ten člověk do rukou a vyvedl na sucho! To bych si zazpíval!“

Rozveselení jeho potrvalo až domů. Ještě zde, když mu Mařka řekla, že přišel pozdě, zažertoval a živě ji objal. Na otázku její, kde se pozdržel, odvětil, že se setkal s přítelem, venkovským professorem, a že se ani rozejíti nemohli. Mařka soudila, že ho setkání s tímto přítelem potěšilo, a přes to, že neměla času, rozhovořila se s účastenstvím o tomto člověku. Vyptávala se, jak se jmenuje, kde působí, je-li ženat a je-li spokojen? Odpovídal jí okamžitě, jako žertem, aniž se ocitl v rozpacích, pln radosti, jako by se mu bylo něco neobyčejného vydařilo. Měla tento dojem a neustále očekávala, že jí každou chvíli sdělí, proč je vesel. Domnívala se, že přijal výhodné místo na venkově. Když však nic nesděloval, otázala se, proč je tak rozjařen?

Objal ji, poceloval a prohodil:

„Tak! Sám nevím. Šťastno je mi. A tobě ne?“

„Mně taky!“

Pohlédli si do očí a oba stejně se zasmáli.

Mařka řekla pak, že odběhne k uzenáři pro večeři. Oblekla si černý žaket a zastrčila si do kapsy tobolku. V tu chvíli však, když chtěla vyjíti, pohlédla na muže, a dotknuvši se čela zvolala:

„A na to uhlí jsme zapomněli!“

„Na jaké uhlí?“ podivil se.

„Na to hnědé uhlí. Nevíš? Na ten účet. Tys ho zastrčil do stolku.“

Kvíčala vzpomněl si na účet za hnědé uhlí, dosud nezaplacený.

„Vždyť to není tak dávno,“ řekl, snaže se vzpomenouti, kdy účet dostal.

„Měsíc. Dnes tu byl upomínat. Řekla jsem, že máš účet zavřený, aby přišel zítra. Musíš mi nechat peníze doma.“

Kvíčala jen na okamžik se zalekl. V tu chvíli, jak si uvědomil, že má čtyřicet korun, otevřel zásuvku a vyhledav účet podal jej ženě. Na tváři jeho zasvitla zvláštní radost, vznikající z náhlého, zcela krátkého sebevědomí, táž, jaká bývala v jeho tváři, lhal-li šťastně.

„Třicet tři koruny,“ řekl klidně a ihned jí je položil na stolek. „Bože, jaké štěstí,“ pomyslil si, „že jsem ty peníze sehnal. Byl bych se ocitl v hrozných rozpacích. Co bych byl řekl? Jak bych se byl vymluvil?“ Mráz přeběhl mu po těle.

Teprv když Mařka odešla, uvědomil si, co se stalo, a radost jeho rychle se rozplynula. Usedl a položil hlavu na stůl. Srdce se mu zatetelilo. „Co řeknu Valečkové?“ pomyslil si. Nesnesitelná starost zhoustla mu v duši. Povstal a šel k oknu. Hleděl do tmavého dvora.

„A ještě něco mne mrzí! Co mne to mrzí?“ pronesl tiše a vzpomínal. Nevěděl co, ale nitro jeho ještě větší rozmrzelostí se naplnilo. Zdálo se mu, že všechno zmarnivělo, i sám život. „Bože, co mne to tak mrzí?“ opět se ptal. „Co to je?“ A v tu chvíli pochopil, proč je stísněn. Byly to pocity vzniklé z dojmů dnešního dne, z návštěv u různých oněch dobrodinců, jež přelstil. Jakmile však pochopil původ tohoto nesnesitelného rozmrzení, ihned se mu ulehčilo. „Proč bych se pro tohle trápil?“ zasmál se hlasitě, a usedl. Sotvaže však chtěl nahlédnouti do knihy, jež před ním ležela, vzpomněl si na Valečkovou. „Kde to seženu?“ napadlo jej. A podržev si snubní prsten těsně u oka, pomyslil si: „To je hloupé, že jsem si nepoznamenal u těch adress, zač jsem se vydával. Všecko jsem zapomněl!“ Chtěl pak uvažovati, co zítra podnikne, ale nebyl s to, aby jasně myslil. Táž nesnesitelná rozmrzelost jako před chvílí zaplavila jej vrchovatě. „A k Hulešovi nepůjdu!“ pronesl zlostně, aniž věděl proč a aniž vůbec o tom myslil.

Mařka, jež se brzy vrátila a upravovala stůl, postihla okamžitě změnu v jeho náladě. Neřekla však ani slova. Vaněček, jenž přišel z kuchyně, jal se vyptávati jej jako vždy, co je nového v Praze, v zemi, ve světě. Nejvíce zajímalo jej, svítilo-li slunce, prší-li, nebo sněží. Slyšel-li někdy, že sníh napadal, vždy se radostně vzrušil, jako by se Bůh ví co stalo. Kvíčala míval připraveno pro něho mnoho odpovědí a zpráv, ale dnes na vše zapomněl. Mluvil roztržitě a nevěděl ani, jaké bylo počasí. Hlas jeho zněl až hrubě.

„Mařka mi řekla, jak jsi dnes vesel,“ podivil se tchán, „a ty zatím bručíš!“

„Byl jsem vesel,“ odvětil, pohladiv ruku Mařčinu, „ale rozbolela mne hlava.“

Po večeři četla Mařka noviny. Kvíčala seděl na pohovce s přimhouřenýma očima, jako by chtěl předstíranou bolest hlavy utišiti, ale jeho duší nesly se stále tytéž otázky, na něž nebylo odpovědí.

Ulehli o desáté hodině. Než usnul, rozhodl se, že půjde zítra odpoledne k Peškové.

Druhý den, když opustil domov a spěchal k Vltavě, shledal, že je přes míru rozrušen. Napadlo jej, že se podobá štvanému zajíci a zabědoval nad svou bídou. Politoval se a krátká nenávist k lidem, kteří šli vesele, jej naplnila. „A ta bába shání peníze, jako by chtěla žít sto let!“ prohodil, vzpomněv si na Peškovou. „K čemu to má? Mohla by mi vypomoci, ale . . . abych jí tak řekl o padesát zlatých, ta by štěkala! A v tom výklenku to leží. Nač to střádá? Na jezovity. Komu jinému by to dala? Vsadil bych se, že ani neví, mnoho-li má. V té větší knize má čtyřicet zlatých, desítky, viděl jsem je. Jedna je slepená a jedna celá sežloutlá a mastná. Snad se ani na ně nepodívá, snad ani o nich už neví. Je divná . . . možná, že na ně zapomněla. Tenkrát mi tu knihu podala a nic neřekla, abych desítky nevyhodil.“

Vzpomněl si, že má jíti dopoledne k advokátovi na Spálenou ulici, ale neuvážil, půjde-li. Okamžitě myslil zas na Peškovou. „Hloupá bába, k čemu to šetří?“ mluvil k sobě se zamračenou tváří. „Jezovitům! Říká, že mne má ráda a že se o mne stará! Pěkně se stará! Já hynu úzkostmi, trápím se, zápasím zoufale, a ona má desítky v evangeliu. Proč neřekne, potřebuji-li něco? Proč přijímala ode mne ten dluh? Jaká je to láska? Jen nevěř, jen jí nevěř!“ Pohodil rukou a trpce se zasmál. „Nikdo člověku ruky nepodá. Řvi, jak chceš, že se topíš, nechají tě, jdou po svém!“

Náhle stanul a zbledl. Rty se mu zachvívaly.

„Teď, teď to všecko půjde,“ pronesl šeptem dívaje se zděšeně po domech Eliščiny třídy, „ale potom? Co potom? Co na prvního dubna? Jak si pomohu z louže? Co potom řeknu? Potom budu přinucen přiznati se a všecko pohřbít. Kdo by se mne ujal? Nikdo! Huleš? Peněz nedá!“ Zrychlil krok. „Místo musím mít, místo!“ napadlo jej. „Místo! Jen to mne zachrání!“ Vzpomněl si na doporučení doktorovi Jelínkovi a zalekl se. Zvláštní obavy, o nichž nepřemýšlel, jej skličovaly. Mávl rukou. „Marnost! Musím vzít všecko, třeba místo kata. Nenaleznu-li něco do prvního, všecko praskne! Nic na světě mi už nepomůže, ani Lavička, ani Pešková, ani Fiala, ani Huleš.“ Popoběhl a zaklel. Nenávist ke všemu na světě jej zalila. Rozčilovalo jej, že páni, které potkával, měli drahé prsteny, řetízky a usmívající se tváře. „Nakradli si, mohou se smát,“

myslil si s vášnivostí. Zahlédnuv dva dělníky, pracující ve vykopané dlažbě, prohodil: „Měli byste těmi motykami všecky boháče umlátit. Okradli vás. Smějí se, podívejte se!“

Na Josefském náměstí pátral po Fialovi. Nespatřil ho. Šel potom směrem k Žižkovu, aniž věděl proč. Povšimnuv si pak, že bude brzy osm hodin, vzpomněl si, že musí dojíti k Peškové. „Co udělá, řeknu-li jí, aby mi půjčila čtyřicet korun?“ Zasmál se hlasitě. „Půjčí? Nebo nepůjčí? Nevím, ale rozhodně mi vynadá.“ Opět se zasmál. „Jak jí to řeknu? Odhodlám se? Myslím, že ne, že nenaleznu odvahy. A udělám-li to tak, jak jsem si už jednou myslil, co bude? Pozná to? Rozhodně bych je tam opět dal, až bych měl. Mají ležeti mrtvě v knize, ať vykonají dobrý skutek. A byl by to dobrý skutek. Nezáleží na mně, já mohu zajít a sejít, ale o ni jde a o dítě.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Čtrnáctý sjezd německých bibliotekářů jal se uskutečňovati ideu, aby bursovní spolek knihkupců v Lipště spojil vše, co nákladem knihkupců vyšlo německého, v jedinou sbírku. Idea náleží minist. sekretáři B. Althoffovi, a jak z přednesené zprávy o prvních krocích k jejímu realisování vysvítá, poskytuje provedení její mnoho zajímavosti i pro nás. Komitet ke zřízení německého knižnictví v Lipště byl vládou i všemi knihkupectvími a nakladatelstvími podporován. Saský stát věnoval nové kulturní instituci roční příspěvek 85 tisíc marek a město Lipsko ročně 115 tisíc marek. Příspěvky tyto, k nimž přibývají ještě další od korporací a spolků, poskytují se závazně po celé decenium. Bude zřízena knihovna na pět millionů svazků a účelná budova vybudována tak, aby postačila na sto let, počítá-li se s ročním průměrem přírůstku po 50.000 svazcích. Průčelí budovy má více než sto metrů, stavební místo zaujímá plochu 12.000 čtver. *m* a bylo věnováno zdarma obcí lipskou. Dar ten representuje se v hodnotě asi 600.000 marek. Stavba potrvá 6 let, plány vypracoval vládou navržený odborník. Ve zprávě o všech prvých krocích se uvádí výslovně, že dokonalá a úplná sbírka německé literární produkce jest důležitá pro německou kulturu, neboť literární produkce doby a národa stává se duchovním svědomím doby a národa, a vědecká a literární díla jsou nejspolehlivějším průkazem duševního života národa a jím získaného vzdělání. Proto nutno písemnictví dnešní generace uchovati jako dokument snah a názorů pro generace příští. Poslouží se tím řadě praktických účelů. Nelze se obejíti bez toho, že zachován bude i brak, ale dlužno uvážiti, že výběr bývá často nemožný, a názory dob že se různí. Kniha, které se nepřikládalo v jisté době důležitosti, v jiné době důležitosti zase nabývá, což zvláště platí u belletrie, pastorka velkých knihoven. Zřízením ústředny knižnictví v Lipště nekonkuruje se druhé ústředně, „Královské knihovně v Berlíně“, protože té bude ulehčeno, neboť nemusí potom přihlížeti k tak zvané méně hodnotné literatuře (školní knihy, literatura příležitostná) a může jinak svých bohatých fondů používati. „Král. knihovna v Berlíně“ má 310.000 marek roční dotace. Na vazbu knih se věnuje z toho 90.000 marek, na nákup domácí literatury 102.000 marek, na nákup cizozemské 70.000 marek. Lipsko zvoleno pro svou příznivou geografickou polohu i pro svůj starý význam knižního trhu přes to, že Berlín má dnes nad ním jistou převahu. Statistika z r. 1908 uvádí, že berlínským nákladem vyšlo 5600 německých děl o 74.000 arších v krámské ceně 21.700 marek. V Lipště vyšlo 5200 děl o 66.000 arších v ceně 22.300 m. Lipsko stojí tedy jen cenou nad Berlínem. V Berlíně vycházelo r. 1908 časopisů 1380 za 12.600 marek, v Lipště 600 časopisů za 6090 m., jest tedy Berlín ohniskem živnostenským, pokud se týče tisku. Z celé knižní produkce německé připadá na Berlín 23·7 %, na Lipsko jen 19·8 %, a také hodnotně předstihuje Berlín staré město knihkupců, neboť připadá naň 28·4 %, na Lipsko 23·5 %, pokud se krámské ceny týče. Avšak Lipsko, sídlo Bursovního spolku knihkupců, má na nedozírnou dobu přednost před Berlínem i tím, že má staré svazky s obchodním světem. Ve zprávě vyslovuje se největší potěšení nad tím, že ústředna německého knižství stala se kulturní věcí populární, a pro novou sbírku knih povoleny prostředky tak značné, že se může k dílu přikročiti.

Nemůžeme srovnávati poměry německého národa s našimi, ale významno jest pro Německo, jak dbá především o původní produkci literární. Za úvahu stojí tolikráte opakovaný stesk do četných nedostatků naší literatury, našeho knižnictví, našich knihoven atd. Nemáme posud literárního musea, ač je nutné, a přihlédneme-li k našim veřejným knihovnám, kde a jak se umísťují, jak vysoké jsou dotace na rozmnožování knih, nelze nezmíniti se o tom, kde je na

př. umístěna knihovna královské Prahy, vyhovují-li těsné místnosti našich předměstských knihoven; nesmíme se potom podivovati, věnují-li ne snad příliš malá ale dosti velká města venkovská pouze 200 korun ročně na knihovnu, kdy se dostává cennějších darů spolkům a společkům málo s kulturou souvisícím . . .

A. B.

LITERATURA.

Zikmund Winter: *„Zlatá doba měst českých“*. Vyšlo v 30. svazku České knihovny zábavy a poučení, vydávané Ústředním spolkem českých profesorů, nákladem J. Ottovým v Praze 1913. Stran 266 za K 2·60. — V drobounkém úvodu této posmrtné knihy Wintrovy vypráví Alois Jirásek její genesi. Wintra požádali pořadatelé České knihovny, aby i on do ní něčím přispěl. Bylo to už na samém sklonku jeho dní v době, kdy měl rozpracován nový svazek svých monumentálních „Dějin řemesel a obchodu“, a tedy váhal. „Ale když mu připomenuli, že ho žádají za studentstvo, jehož učitelem byl po dlouhá léta, že by měl dáti knihu na památku, Zikmund Winter přestal váhati a z lásky k studující české mládeži slíbil, že tedy přispěje do této sbírky. A dostál slovu. Nechal svého velkého díla a napsal knihu „Zlatá doba českých měst“. Je to poslední jeho práce, mistrova miniatura dle velkého jeho obrazu živými barvami a plasticky namalovaná . . . je to nový a poslední dar české mládeži, kterou Winter miloval a které jako znamenitý učitel tolik prospěl.“

A opravdu: čteme-li tuto rozkošnou „miniaturu dle velkého Wintrova obrazu“, neubráníme se na mnoha místech dojmu, že churavý autor vložil do ní kus vřelého, českému studentovi oddaného srdce na rozloučenou. Jako by mu jí říkal: Zamiluj si tu českou minulost, poznej její uzpůsobení, obyčeje, stavby, společenské i kulturní založení, poznej její mrav i zvyklosti a srovnej je s dobou, ve které žiješ sám. Jen poznáváním minulosti dovedeme prohlédnouti přítomnost. A tak čti v této knize, kterou jsem ti napsal o době, kdy Čechové platili ještě světu svým svérázem a samostatností a přemýšlej o ní . . .

Winter shrnul do této drobné monografie vše, co důležitého a zajímavého bylo třeba o městském životě našich předků z XV. a XVI. věku povědít. Kniha není dobově ohraničena přesně: — zabíhá sem tam i do století starších a tu i tam se dotýká svými informačními poznámkami i období protireformačního — ale obraz obou zmíněných věků, Wintrovi nejmilejších a nejbližších, je propracován s nejteplejší láskou a miniaturně. Jak to vypadalo v našich městech za dob nejistých, kdy města byla vlastně ‚hrady‘ a ochranou obyvatelů proti nepřátelským vpádům . . . Jak to vypadalo v jejich ulicích za těch rytířských dob i později, jak na náměstí, jak v radním domě, jak ve škole i v kostele . . . Jaký byl ráz i život našich řemesel, jakými mravy a zvyklostmi se žilo v českých městech ...? Toť jsou tak asi základní otázky, které si Winter předkládá a na něž nám odpovídá slovem i obrazem. Víme, že Wintrovou velikou zásluhou kulturní je řada objemných spisů o českých městech, o krojích a životě domáckém, o životě církevním a školském, o řemeslech a obchodu . . . a z těchto stěžejních svých děl, která byla snad nejvlastnější a primérní láskou jeho srdce a z nichž teprve organicky vyrůstala jeho vzácná činnost belletristická, upředl nám přítomné rozkošné mosaikové tkanivo. Hovoří od srdce k srdci, jak to bylo vždy jeho zvykem, s bodrým rozmarem člověka, který svými studiemi vnikl až na samé dno staročeských povah a zocelil, zesvéráznil v jejich rázovité společnosti vlastní svou lidskou i literární individualitu. A tak Jirásek právem vybízí českého studenta ke konci zmíněného už úvodu knihy: „Přijměte, mladí přátelé, knihu tu s láskou, s jakou Vám byla psána, čtěte v ní horlivě, studujte obraz z velké minulosti našeho království, kteréž minulosti zesnulý Váš přítel věnoval práci celého svého života, učte se na jeho díle cenit a milovat jadrnost i bohatost našeho jazyka.“

Fr. Sekanina.

Na záletech a jiné humoresky. Z ruštiny přeložili: V. Veverka, F. J. Matěcha a Alb. Polák. Illustroval Jos. Ulrich. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze.

Jest to přehled novodobé ruské humoristiky, ale dokazuje, že i v Rusku je pravý humor přece jen vzácností. Jména: Averčenko, Lomakin, Maxim, Zajkin, Teffi, Alva, Budiščev, tvoří skupinu spolupracovníků hum. týdeníku a jejich práce, vycházející v něm a v některých hlavně pokrokových žurnálech, souborně se vydávají v „Knihovně Satirikonu“, redigované Averčenkem. Averčenkovy humoresky a satiry tisknou se u nás v překladech, uveřejňují se v časopisech i knihách a mnohá práce i několikráte. V knize „Na záletech“ uveřejněné práce, na př. „Plavec na velkou vzdálenost“, „Můj soused na posteli“, „Pod oblaky“, „Pokojská velkého domu“, „Matka“, „Zápisky venkovana“, vyšly také knižně v „Knihovně Zlaté Prahy“, a „Zvon“ promluvil o nich v č. 13. t. r. Z druhých autorů zajímá nejvíce Lomakin, jehož „Políbení“ je hlubší než ostatní práce, potom jeho ironie v „Soucitu“ a ve „Výhře“, a A. Budiščeva „Poleno“. Překlad kratičkých prací těch mohl býti místy lepší a vystříhati se takových rčení, jako: „na vzdor“, „celý nemocný“, „na co naráží“, svazek „za co“ a „co za“. Česky možno vyříci na př. takové věty, příliš slova originálu se přidržující: „když dveře

otvírat, tu nejsi vrátným“ — „a když od domovníka dárky přijímat, tak je hned vrátný“ atd. Illustrace přiléhají k obsahu.

K. V. H.

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* Ruský liter. historik P. E. Ščegolev prokazuje v studii: „O posledních dnech Puškinových“, že zájem cara Mikuláše I. o Puškina po osudném souboji nebyl takový, jak posud se líčilo. Ščegolev po rozboru dokumentův události se týkajících zabývá se carským dopisem, který prý přinesl tělesní carův lékař Arndt Puškinovi, aby ho potěšil carskou milostí a ujistil přízní, kdy básník ležel na smrtelném loži. Zabývá se poté i rozkazem cara Mikuláše, daným Žukovskému stran pozůstalosti po Puškinovi. Ščegolev dospívá k závěru, že dotyčný carův dopis je pochybný, neboť nikdo z přítomných tehdejší nenadálé návštěvy Arndtovy dopisu neviděl, a mezi pozůstalými listinami také nebyl nalezen, a jen Žukovský se o dopisu zmiňuje. Věc záleží v tom, že Žukovský za Puškina všecky listy souboje se týkající sám obstarával a odpovědi psal. Jisto ze všeho, že chtěl Puškina učiniti u dvora „snesitelným“ a sám carovi tlumočil, co a jak se Puškin vyslovuje. Také bylo jaksi nutno před očima Evropy se zalesknouti, že celé Rusko, dolejší i nejvyšší, dovede si vážiti genia národa. A tím se existence carova dopisu naznačuje a obsah z příčiny vzpomenuté uvádí. Ani při pořádání pozůstalosti nelze mluviti o milosti cara k Puškinovi. Naopak, nejvyšší rozkaz sám opravuje Žukovským uváděný obsah dopisu o carské milosti. S počátku bylo rozhodnuto, že Žukovský sám prohlédne celou pozůstalost po básníkovi a všecko zničí, co by jeho skvělé paměti na ujmu bylo, nebo jeho příbuzné poškozovalo. Byla tu spousta listin soukromých. Avšak pojednou z nejvyšších rozkazů ujal se všeho šéf četnictva Benkendorf a požadoval „v zájmu pořádku ve státě“, aby pozůstalost prohlížel jeho pomocník hr. Dubbelt, což se stalo. Žukovský marně prosil, aby se nikdo nedotýkal dopisů, jež Puškinovi psala žena, vše se prohlíželo a pročetlo, neboť Puškin byl dvoru podezřelým i po smrti. Jak vidno, ocenění genia národa nedospělo dále než k milosti carově, prokázané vdově, která měla ostatně u dvora své příznivce, ale legenda o milostivosti caře Mikuláše I. k Puškinovi tím se rozprchává. Práci P. E. Ščegoleva vydá Akademie vědy v Petrohradě. *K. V. H.*

* Magistrát sídelního města Vídně vydal statistiku, a mezi jinými daty uvádí se v ní, že vídeňská všecka divadla ročně pořádají dohromady 5000 představení více než sedmi set divadelních kusů. Neškodilo by také u nás v Praze, aby se podal podobný výkaz o českém divadle. O

* V Teriokách ve Finsku pořádala se nedávno originální slavnost — písní, kterou zahájil spisovatel Mikko Ustin slavnostní přednáškou a uvedl, že finský lid vždy čerpal sílu z písní svých i v nejtěžších okamžicích a píseň že sehrála vynikající úlohu ve vzkříšení finského národa. Na slavnostní bráně vchodní byl tento nápis: „Písněmi Finsko, rozervané hnízdo, zase obnovíme!“ O

* V londýnské „Persia Society“ podal prof. Braun obraz perského tisku. R. 1907 vycházelo v Teheraně 150 novin politických a literárních. Prvé noviny perské byly lithografované a objevily se v hlavním městě teprve v prvé polovině minulého století a byly úředním jakýmsi věstníkem. Nynější listy vycházejí pod hlučnými názvy „Kultura“, „Zákon“ atd., ale název neodpovídá obsahu. Nejrozšířenějším časopisem jest „Perská Mysl“ a ten jest rusofilský. O

* Augustin Thierry vydal nákladem Plona v Paříži dílo „Les Grandes Mystifications litteraires“, v němž je snůška čelných a mnoho i širším kruhům neznámých mystifikací literárních. Jest v díle tom vylíčen případ irského vydání Shakespeara, padělků francouzských a anglických a j. O

* Italský žurnál „Marzocco“ uvádí příběh i ve Francii málo známý ze života mladého Victora Huga, kdy měl se dostaviti k vojenskému odvodu. V té době ve Francii bývali prosti každé vojenské povinnosti theologové a potom studenti, kteří složili zkoušky s vyznamenáním. (V Rakousku byli tehdy prosti vojenské povinnosti theologové a — kominníci). Victor Hugo byl sice již uznaným básníkem, ale nebyl ani theologem, ani studentem s vyznamenáním. Jeho „Poslední bardové“ r. 1819 kritikou chváleni za básně „Mojžíš na Nilu“ a „Vyzdvižení pomníku Jindřicha IV.“ byl vyznamenán zlatou lilií. Mladý Hugo, dovolávaje se básnického úspěchu, žádal zahraniční sekretariat Akademie, aby intervenoval k jeho prospěchu a vymohl mu osvobození od vojenské povinnosti. Sekretariat mladého básníka doporučil takto: že jest básníkem rozeným, že je věrný royalista, oddán legitimní monarchii a velmi nábožensky a církve poslušný a dbá proslaviti jméno monarchické Francie. Za několik let na to prokázal Victor Hugo, že doporučení nezakládalo se na pravdě, ale tehdy pomohlo, že nemusil se dostaviti k plnění vojenské povinnosti a obléci modrou uniformu. *K. V. H.*

V Praze, dne 25. července 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Frant. K. Hejda:

O MINUTU DŘÍVE.

Novelka.

Krátce před šestou hodinou večerní odhodlal se Pavel vystoupiti na provaziště. Hovory a žerty soudruhů, lelkujících před divadlem, znechucovaly se mu svou jednotvárností a malicherností; bylo to vždy totéž: litanie bídy a rozpustilosti, vzpomínky z vojny, zvetšelé anekdoty a ohřívané historky z časných ranních chvilí, kde se vše lopotilo a chvělo při balení a zavěšování prospektů a stavění praktikáblů.

Předstíraje práci, opustil partu a vyšed po úzkém, točitém schodišti do prvního patra, zaměřil dlouhými chodbami, ztemnělými a pustými, přímo k jevišti. Mdlý zásvit dokonávajícího dne, vnikající sem z těsného, čtyrhranného dvora, odrážený skleněnou střechou, jež kryla stroje divadla, ustupoval širokým stínům, kladoucím se mezi okna a halícím v šerý soumrak ústí štoly do jeviště.

Dozorce kráčel však pevnou, uvyklou místům těmto nohou, nenalézaje překážek, uhádaje vzdálenosti dveří, záhybů a svahů instinktivně.

Nezastavil se ani na jevišti samém, v tomto nesmírném labyrintu uliček, průchodů, rozvírajících se jícnů propadla a schůdků, vedoucích do chodeb zevních, k šatnám, orchestru a malým skladištím, v tomto nedozírně vysokém a hlubokém prostoru, kde mřížovím podlahy, v reflexu dvou nástěnných, vždy rozžatých lamp, rýsovaly se mohutné kostry padáků a kde do výše čněly nestvůry z plátna a ráhen.

Minuv říše tyto, zmrtvělé a tmavé, bez povšimnutí, s hlavou sklopenou, vyhýbaje se jen mechanicky hromadám z latí a svinutých provazců, octnul se záhy na příkrých, článkovitě vystupujících schodech, jež spojovaly jeviště se všemi patry provazových lešení. Zde měl svůj pokoj strojmistr, pokoj to prostranný a čistý, naplněný až po strop návrhy jednotlivých scenerií, provedených z lepenky na způsob divadélek dětských. O poschodí výš podlouhlá jizba s massivním stolem a pečlivě oddělenými přihradami skříní sloužila za oblékárnu mužským členům komparserie, statistům, kteří se odtud hrnuli vždy přímo na scénu se spoustou líčidla na tvářích, s vysoko nakadeřenými vlasy a s chuchvalci koudele pod bradou.

Nejvýše byl vchod ku provazišti, vchod velice úzký, s jedinou veřejí stále uzamčenou, s nakupeným lepenkovým harapátím, příslušenstvím to odložené výpravné hry, po obou stranách dveří.

Pavel vstoupil na lešení. Dech otepleného vzduchu, sálající už dole na jevišti, ovíval mu tváře a přinutil jej svléci hned kabát i vestu a odíti se v lehkou pracovní halenu, kterou snadno nahmatal ve skříni u opony.

Do ztrnulého klidu okolí zaléhalo jen slabé dunění z dálky, rhytmický sten a oddech parních a elektrických strojů, těchto gigantů stále činných, zabírajících velikou prostoru za silnou stěnou zadního jeviště, dodávajících celému domu potřebné množství světla a tepla. Zcela zřetelně rozeznati lze bylo hukot velikých setrvačníků, ostrý svist transmissí, úzkostlivé syčení ventilů; ale vůči celé té životnosti sousedící síně dvojnásob trudně a podivně vyjímala se říše scény, dosud hrobově tichá, ponořená v záplavu temna, s jevištěm prázdným, s plátny a ráhny nehybnými, s řadami slepých lamp na rampách. Štíhlé můstky, vybíhající z pro-

vaziště a přepínající směle celou prostoru scény, ztrácely se v soumraku, zastiňovány ještě okraji prospektů, těmito visutými lesy a zahradami, městy a sály, ovládanými při svém sestupu i vzletu často jedinou rukou.

Dozorce dal se bez odkladu do práce. Hra toho večera vyžadovala hned v prvním dějství tři proměny na jevišti. Byla to féerie o dvanácti obrazích, báchorka vnucená do křiklavého úboru dramatického a postavená do ohnisk pronikavého, intensivního světla ramp. Banální děj s tisíckráte užitými obraty a myšlenkami; se sotisami a žerty, povážlivými pro mládež a nechutnými pro dospělé.

Nicméně děj tento honosil se rámcem svrchované pestrosti a nádhery, dekorační pompou, která uváděla v úžas a množila svůj přepych od aktu k aktu, od proměny k proměně. Horečka příprav, konaných až do tohoto dne premiery, rozšířila se na veškery části divadla, zachvívala nejvyššími patry provazové půdy, vyzařujíc odtud celou záplavu světel, barevných a různo se křížících, lomcovala jevištěm, kde neustávaly zkoušky a kde prkna, keře, sloupy samy od sebe div se neodlučovaly při náhlých proměnách, vnikla posléze do hlubin propadla, z něhož zaklínali se duchové a v jehož klín bortilo se před závěrečnou apotheosou celé město.

Bylo to vzkypění všech sil, aparátu sloužících, stupňování tlaku celého stroje až k rozskočení, šílená práce pák, jež pohybu byly schopny. Chystán zde úspěch nevídaný — a úspěchu tomu, fantómu tisícerých hlav se zářícími zraky a rovněž tisícerých tleskajících rukou, obětováno bylo vše: oddech ředitele, pracně dobývaný mezi dopoledními, odpoledními a večerními funkcemi, šťastné chvíle personálu uměleckého, trávené po kavárnách, rozpočty denního výdaje, zásady humánní, obřady společenské, ohledy peněžité.

Setrvačnou silou puzeno, veškeré toto množství, hlásící se ku příslušníkům divadla, bralo se ruku v ruce k jedinému cíli, jenž tvořil obzor slávy a zářil v předtuchách nesmírným jasem, k onomu dojmu premiery určené na dnešek, premiery s významem důležité události, s desaterým vyvoláním po každém obraze, s domem plným napiatého ovzduší mezi hrou a hlaholícím nekonečnými salvami potlesku při spuštění opony. . . .

A právě v tomto okamžení, v poslední chvíli před rozčeřením všech těch oslnivých barev, před zavládnutím všech kouzel a divů, před vypučením celé té čarovné zahrady vnitřek domu, v hluboký spánek ponořený, prázdný a tichý s těmi tepnami jeho krve, bijícími tam v pozadí odměřeně a zřetelně, připadal Pavlovi jako veliké, zmořené tělo s únavou vtisklou každému tahu a svalu, tělo, které tímto spánkem posilniti se má k novému vzezření a rozpětí sil.

Příslušné prospekty byly již připraveny ke spuštění. Upevněny kdesi v nedostižné výši, ve třetím nebo čtvrtém patře provaziště, dotýkaly se spodními kraji galerie, na níž Pavel stál, oddělujíce prostoru nad hlavou dozorcovou v jakéhosi druhu ulice o strmých, hladkých stěnách. A rovněž poznamenány a vyváženy byly jednotlivé tahy, řady to lan, napiatých na kladkách, pokrývajících celou stěnu lešení a podobných strunám obrovské harfy, tak rozsáhlé, že šíř i výška jeviště zaujímala.

Přesvědčuje se o správném spuštění prospektů dle číslic, zkoušeje závaží tahů a pevnost lan, Pavel zaslechl konečně první záchvěvy života v této poušti pláten, barev, kovu a dřeva.

Postřehl kroky, rupající po jevišti, rozbíhající se do chodeb a stoupající po schodech. Štolou od hlavního schodiště vedenou začínalo prouditi sem již množství, hlučící, smějící se a hovořící. V dáli na chodbách skřípaly a bouchaly dveře garderob. Jevištěm rozlehly se odměřené rány kladiva, pobíjejícího latě. Rachot plechu a cínu, chřest nádobí na sebe kladeného zaléhal sem z rekvisitárny.

A z nenadání celá záplava žlutavého, jasného světla rozptýlila mrákoty jakoby zázrakem a objevila oku scénu pro první výstup zcela již upravenou, les plný exotického rostlinstva, palem a spletitých lian, zánovní to dekoraci, za níž ve stínu šířila se jiná, určená pro výstup další, nádherná to síň paláce.

Zákulisní svět procitl úplně. Jeviště plnilo se již postavami, půda jeho praskala a houpala se pod kročeji neomalených dělníků, slepé žárovky na rampách vzplály a vysílaly svůj teplý, veselý svit až do zákoutí u opony, kde sestupovalo se do jícnů propadel. Tempo klidného dechu, ozývajícího se dosud ze strojovny, zmlkalo nadobro vůči ruchu a hlomozu, jímž procitlý organism připravoval se ke slavnostní výzdobě. A k celému tomuto obrození stačilo několik minut.

Také na provazišti byli už lidé. Přicházeli jeden po druhém, trousili se schodištěm, přestupovali z protějška můstky. Nejstarší soudruh Pavlův, Horník, vyšplhav z jeviště až k samému lešení po řebříku, upravoval si zde na úzké, nijak neohrazené přepážce dvě veliké svítilny,

ony zdroje intensivních paprsků, vrhajících s výšin provaziště zář na scénu a dodávajících uspaným parkům i gothickým chrámům mystického, okouzlujícího půvabu. Seděl obkročmo na prkně s nohama volně nad propastí visícíma a pozdravil odtud Pavla, sehnutého nad zábradlím galerie.

Hned na to, jakoby v náhlém rozpomenutí, vyslal k dozorci otázku:

„Víte o tom, že tu vílu ve druhém jednání Hasnerova nehraje?"

Pavel, nenalézaje na zprávě této v prvním okamžiku ničehož, co by jej mohlo zajímati, ledabyle a neochotně odpovídal:

„Nevěděl jsem: je asi nemocna?"

„Bezpochyby. Teprve v poledne prý se omluvila. Nu, na takovou roli za jednu holčici deset; vyletět na pět metrů do vzduchu, rozhánět se chvíli rukama a spustit se zas dolů — k tomu netřeba žádného umění, jen úhlednější ženské."

„Pravda. A kdo to provádí místo té Hasnerovy?" nazdařbůh optal se Pavel.

„Leontina."

Vyřknuv toto jméno, zavadil Horník o dozorce zcela krátkým, zdánlivě bezděčným, přece však výzvědným pohledem. A leště opatrně skleněnou čočku reflektoru, podobnou oku jakési nestvůry, dokládal suše:

„Poslali narychlo pro ni, chce-li se dát svázat do gurty a lítat v povětří. Rozumí se, že slíbila okamžitě. Je to konečně také solová úloha . . . a má-li někdo postavu a formy jako Leontina, rád použije příležitosti, aby se dal ze hlediště okukovat. Že nemám pravdu?"

Pavel neodpovídal. A kdyby byl mohl povídavý Horník nahlédnouti do tváře jeho pozorněji, byl by postřehl náhle do ní vrytý výraz bolestného zkrušení. Dech drsné, strastiplné vzpomínky, prudký a ožehavý, to byl, jenž zavanul z několika těch vět dělníkových do obličeje a spolu do nitra dozorcova a zkřivil, vráskami zbrázdil jeho tahy . . . bol zpola již zhojený a nyní znovu rozjitřený, strach před neštěstím, jež zdánlivě minulo, ale ještě příliš bylo blízko, aby nemohlo se vrátiti a svou oběť přepadnouti.

Zevně snažil se Pavel, zakrýti každou známku utrpení, kterým svírána byla jeho duše, prostá a přímá, licoměrné přetvářce nezvyklá. V tom však zachvěl jím nevolný pocit, že je s několika stran provaziště sledován pátravými zraky. . . .

Na oko zaujat nějakou prací na druhé straně jeviště, vhoupl se zručně na příčný můstek a kráčel kvapně odtud, vleka za sebou veliký, tmavý stín, rozplývající se po prospektu.

„Zkazil jste mu večer, Horníku," prohodil zpola vyčítavě, zpola úsměšně kdosi neviditelný ve výšinách nad scénou.

„Hlouposti!" durdil se starý dělník, odkládaje vyleštěnou svítilnu a opatrně se vztyčuje. „Byl by ji viděl beztoho pak, a konečně . . . jaké komedie k vůli sukni?... eh, — dejte mi pokoj; k vzteku je to všecko, já na jeho místě — —"

A ostatek durdivého monologu ztrácel se na příčkách řebříku, v hlubinách mezi kulisami, v ozvuku všech těch nesčetných hlasů, tříštících se dole.

Událost z nedávna, každému povědomá, vynořila se ve vzpomínkách divadelního dělnictva . . .

Před čtvrt rokem ještě byla Leontina Dlabačova, toto sličné, veliké děvče s pestrou minulostí krámské, modelu malířské akademie a posléze číšnice v navštěvovaném baru, jeho milenkou. Vypočítavá a zchytralá, znajíc dobře beznadějné stáří ballerin, ohlížela se, jedva byla do sboru tanečnic přijata, po muži zajištěné, byť i dosti skrovné existence, jenž by se s ní oženil, jenž by si ji vzal, tak jak byla, zavrženou od vlastní rodiny, zdrsnělou celým tím plahočivým životem, jejž v posledních dobách vedla, potřísněnou kalem velkoměstských spodin, jenž na ní utkvěl.

Teprv po několika měsících začal se záměr její uskutečňovati. Dozorce provaziště Pavel Reif, kterého by byli nejméně toho schopným pokládali, všímal si si jí nápadně, zíraje k ní zprvu jen úkradkem, pak, přesvědčiv se, že sama pozornosti jeho opětuje, směleji a zřetelněji. Okouzlovala ho, prostého muže práce, onou raffinovaně vypočítavou půvabností, která byla dobyvatelskou její pomůckou, oslnila ho všemi těmi příznaky, jimiž stavěla na odiv pikantní svoji sličnost: střevíčkem, uvazovaným právě před jeho zraky na řebříku nebo praktikáblu, spětím vlasů, kulatým ramenem, liniemi boků a ňader, štíhlostí živůtku.

Zvěděl však o její minulosti a pocítil všecku zdrcující tíhu těchto zpráv, potáceje se jako bez hlavy. Leč sám byl první, který ji omlouval, přiměv ji kdysi, v přestávce mezi odpoledním a večerním představením, k obšírné zpovědi. Hle, byla zde nyní rok a nikdo nezaslechl ničeho o nějakých milostných pletkách, nikdo nesměl ji obviniti z poklesku . . .

(Dokončení.)

⁂ ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

R. Bojko:

DO CESTY VŠEM.

Mezi východ a západ, sever a jih,
do cesty dějinné raçám a národům všem,
jak několik sousedsky sporných, úrodných lích
položil's, Pane, tuto mou drahou, horami věnčenou zem.

Divoké hordy v krvavých, osudných hrách
po ní se svévolně honily
šířice nářek a strach.
Podkovy koní po její půdě zvonily
víříce prach.
Vesnice chudé a bohatá města se halila
do čpavých dýmů a v plamenů nach.
Po celý věk
potokem krev se valila
do stříbropěnných, šumících řek!

Mezi východ a západ, sever a jih,
jak královské pachole do rukou vzbouřenců zlých
položil's, Pane, tuto mou sladkou, velebnou zem.

Králi a králíci po dvorech svých
blátem ji smýkali
jak starého roucha špinavý lem.
Dobrodruzi vladařům o ni říkali
jak o krásnou, zajatou tanečnici.
Nejhorší tuláci drze jí tykali
jak sestárlé nevěstce na ulici!

Mezi východ a západ, sever a jih,
v tuto ubohou, zápasem strhanou zem,
postavil's, Pane, můj vznětlivý, nestálý lid,
opilý o slávě, o moci, velkosti lákavým snem . . .
Však nedal's, ó, nedal's mu odvážně, radostně žít!

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Ferdinand Strejček:

AMERICKÉ INTERMEZZO JOSEFA V. SLÁDKA.

(Pokračování.)

První list, který poslal Jos. V. Sládek z cesty své do Ameriky, platil Jaromíru Čelakovskému. Psal jej na lodi „Herrmann" v Southamptonu v pondělí 20. července r. 1868.

„Dnes přistáli jsme v Southamptonu a odplujem opět zítra v poledne.

Jsem i byl jsem zcela zdráv, minula mne docela i ta mořská nemoc, jíž mocnou ruku viděl jsem působit skorem na každého. Měli jsme moře velmi pokojné, jen kolem lodi stříkaly vlny vysoko. Na Oceánu, myslím, že bude to horší.

Jak prožil jsem čas poslední? Dosti příjemně. Ze Švýcar mám těch nejkrásnějších upomínek. Že v Strassburgu a v Elsasku jsem byl, víš snad.

. . . Není mnoho času myslit na domov, jsem stále jako ve snách. Kéž brzo, brzo již bych se probudil! To stálé snění je nesnesitelným . . . Jsem jako slepým ve všem, co se nyní u nás děje. Bohužel, že budu slepým tak dlouho, dlouhý čas! Ostatně ale co bych tam doma dělal nyní! Nejsem k potřebě. Kéž také tím bych stal se již brzo! . . ."

V Americe pobyl Sládek nejprve několik dní v New Yorku, pak v Chicagu a potom usadil se v Kewanee u jezera Michiganského ve státě Wisconsin, odkud psal po prvé od svého odjezdu z Čech milence své Emilii Nedvídkové. Dáma ta pocházela z vážené rodiny počátecké a Sládek seznámil se s ní skrze bývalého professora svého, oblíbeného Gustava Vostrého, o němž co nejchvalněji zmiňuje se Dr. Josef Štolba ve svých „Pamětech“.

Professor Gustav Vostrý, který žije dosud v Č. Budějovicích, pochází rovněž z Počátek a navštěvoval v Praze paní Beranovou, u níž slečny Nedvídkovy, Emilie a Albína, byly na bytě. S dámami procházel se jednou na Žofíně, kde jim představil Josefa Sládka, v němž tušil již tehdy znamenitého básníka českého. S professorem Vostrým si Sládek rovněž dopisoval a učinil ho později svým prostředníkem v Počátkách, kamž k němu také o prázdninách častěji dojíždíval.

Dopis, jejž poslal Jos. V. Sládek dne 22. srpna 1868 z Ameriky slečně Emilii, obsahuje množství zajímavých podrobností z počátku pobytu Sládkova v Americe a z jeho tehdejšího života duševního.

Kevanee Wisconsin dne 22. srpna 1868.

Drahá Emilie.

Chci být upřímným, vyznám se zkroušeně ze všech hříchů svých a dojdu snad odpuštění. Dlouho již chtěl jsem Ti psát, byl jsem ale tak neustálen, že nebylo možno mi napsati souvislé věty. Po cestě byl jsem unaven a teprv nyní chodě 14 dní po půdě americké, okřál jsem. Pravím, chtěl jsem psát častokrát a počal jsem vždy hezky po řádku vypočítávat, kde byl jsem, co viděl jsem a kam ještě půjdu. Co tobě po věcech takých! Či baví Tě? Či lepším není jediné slovo upřímné než celé historie o tom, kde bloudí tělo mé a ne kde duše? Duše je beztoho stále doma. Celý ten svět zdejší jde mi jen kolem očí jako obrázky, do mysle se ale nezarývá. Z rána, z večera stále myslím na to, co bylo doma, a přeji si, by čas ten brzo opět se vrátil. Je to přece pěkné nebýt mezi lidmi cizími. Co jsem zde, dost již jsem se nabloudil. Delší čas byl jsem v Chicagu, opustil jsem ale na krátko ten dusný, horký vzduch a dnes píšu ti v malé světničce na michiganském jezeře. Zrovna pod okny šumí mi vlnitá voda a v dalekém polokruhu oko ven hledící nevidí jen modré jezero v dáli splývat s oblaky. U domku je zahrádka s bílými a červenými jiřinkami, astry, zvonky atd. — a po květinách mimo motýly třepetají se i malouncí kolibri. Za domem je prales táhnoucí se až na sever. Je mi tu volno, a kdybych svých krej tu měl, rád ostal bych tu celou zimu. Ve dne chodím na vzdor slibu svému s puškou, večer hledím z okna na černotmavé vody, naslouchám jich šumotu a ptám se bílé večernice, jejíž bledá záře v jezeru se svítí zrovna od východu, na dálný, daleký domov. Chodím velmi pozdě spát, až voj u souhvězdí vozu daleko obrácena k zenitu, až večernice na druhou zajde část nebe, a ulehnu-li, uspává mne šumot jezera v lehké, letní sny.

Jsem šťasten a spokojen a vím, že budu jím čím dále tím víc, a až zcela budu tím, čím chci, až setrou se s mysle mé všechny ty chmury často ji kalivší, pak navrátím se domů. Jakého směru nabude tím život můj, nevím ještě určitě. Myslím ale, že nebudu tím, čím odcházeje chtěl jsem být. Rok tento musí všechno rozhodnout.

Co děláš Ty? Je to přece veliká vzdálenost, co dělí nás od sebe, celých 20 dní trvá to, než nejmenší zpráva dojíti může od jednoho k druhému.

Od Tebe teprv mám list jeden, jejž obdržel jsem v Bremen, více za celé dva ty dlouhé měsíce ani slůvka. Ty ovšem na list tento čekáš také již neděle, ale já celých skorem již osm a ještě nevím, řádky-li dostanu. Vím, žes psala více snad, já ale dosud nedostal ničeho. Jste na prázdninách čili vlastně Beranovic, jak myslím, jsou u Vás na prázdninách. Jak dlouhý čas, viď, a stále ani lístku nedochází. Jak se bavíte? Kéž byli jste hodně šťastnými! Mně vzdor tomu, že žiji stále snad v myšlenkách, plyne čas nesmírně rychle. Obzvláště, co jsem tady. Toulám se po lese, kde každým krokem přelezati musím trupy poražených, tlijících stromů, kde proplítat se musím divokým roštím, naslouchám praskotu kácejících se kmenů a unaven vracím se domů. Vyjdu si na řeku — hlubokou, bažinatou — po obou stranách sítiny a bahna, bořící se drn a v ní nesčíslné množství vodních rostlin. Střílím divoké kachny a sluky a voze se v indiánském kanoe po vodě lovím vodní růže. Potom čtu a píšu něco a den schýlil se ku konci. Je mi při tom všem velmi zdrávo a snesu každé namáhání bez unavení. Zítra neb pozítří vyjedu si na Wolfsriver, řeku tekoucí do Michiganského jezera, a odtud na jezero Hořejší ku Kanadě anglické. Na to vrátím se do Bacinu a odtud opět do Chicaga. Piš mi, prosím Tě, piš velmi mnoho! Jest mi skutečně potřebí číst aspoň slůvka od Tebe. Každý takový list mne na kolik dní utěší. Pravidelného dopisování nemám dosud s nikým a nevím

věru, dá-li se to udělat. Jsem beze všech zpráv o tom, co u nás se děje, a činí mne to nesmírně nepokojným. Dočtu-li se v novinách jednoduchého telegramu, je tam nepokoj — k vůli tomu přál bych si býti doma. Ostatně ale, mé dobré děvčátko, jest to dobré, že jsem vzdálen. Čeho nabyl jsem již tou cestou, o čem, ostav doma, nebyl bych měl ani pojmu. Jaký to dosud zavřený kruh otevřel se mi a byť bych dál žádných prospěchů z toho neměl, jest tento sám již nenahraditelný. Jakých ale prospěchů žádat od života? Co jest život? Myslím, že život duševní hodným jest uvažování starat se mnoho a výhradně snad o to, jak by si člověk zaopatřil jíst — jen k vůli tomu, aby jedl, je velmi smutná věc a já nepodvolím se jí nikdy — nikdy. Vidím to na těch lidech, již zaprodali volný let duše své touze po tom, co života vezdejšího jest, a co mají lidé tací? — Trochu blahobytu, věř, ale jeden ten pohled na rudou tu v mlhách tonoucí právě večernici mi více dá než vše to, co štěstím svým zovou. Spokojeností lze nabýti i v mále téhož uspokojení jako oni, kdo jim ale dát může chvíli, jediný mžik toho krásného rozechvění? — A proto nikdy nestanu se jim rovným. A přec člověk člověkem, řekneš, a přec nutno, aby ve světě měl postavení jakéhos, aby vyplňoval místo příslušící mu v lidské společnosti, jinak jest lenochem. Či tím ale vyplňuje místo, když bera štěstí sobě i jiným dny prosedí v kanceláři, škole atd.? Myslím v škole takové, jakých máme my. Či nevyplňuje místo to lépe, když třeba zván jinými lenochem, čte, myslí, cítí, píše a pojímaje celý ten svět v prsou svých, tuší lidí bol a radost a pracuje myšlenkou pro dobro všech? Co volila bys raději? Bych byl v světě tím, čím lidí jiných mnoho, bych věnoval se životu materielnímu a žil v poddanské odvislosti od jiných, či abych byl nepraktickým snílkem, jemuž život podává málo, vše ale ten vnitřní svět? Odpověz mi, prosím Tě, na tyto otázky upřímně! Cítím, že do praktického života se jaksi nehodím, a jsem rád, že doň se nehodím, neboť celá bytost má byla by podvrácena. Či tak učiním Tě šťastnu? I na to mi odpověz, zkoumej ale dobře samu sebe! Jsou to skutečně otázky životní, a čím více do života vstoupám, tím více poznávám jejich důležitost. Člověku nelze se rozdělit — jednomu neb druhému musí podat ruky, a běda mu, vztáhne-li ruky tam, kam srdce jej nepudí. Ten týden byl jsem tak šťasten, že napsal jsem dvě větší básně, podruhé Ti opíšu je. Jak šťasten jsem, mohu-li řádky, verše jen napsat, jak upokojen, jak naladěn tak sladce, tak rozechvěně, že bych celý svět obejmul a smířím se se vším, s čím ve světě, s čím sám v sobě jsem nespokojen. Jak opravdově, jak nelíčeně cítím pak všechno a jak za mnohem lepšího se mám, než kdy klamu sám sebe lichými, mnohdy nepravdivými pocity. Jsou chvíle, kde upadám v skeptismus ve všem, blízká to cesta k zneuznání všeho, co na světě, co v člověku žije a bije. V děsných okamžicích těch nevěřím v šlechetnost aneb mám ji klamem. Jak nekonečně šťastným jsem, když říct si mohu: ne, není to pravda, šlechetnost přece jest pákou všeho života, dobro přece nejvyšším cílem, ideál přece nejvyšší, světicí, jíž kořit se mám. Jak sladká, jak drahá mi jest víra taková. A když píšu, věřím v to vše a v melancholickém bolu — jsem nekonečně šťastným. Vždyť jsem ale ještě slůvka s tebou nepromluvil. Především: nezapomínáš na mne? Dále: jsi šťastna? Dále: jsou šťastni a zdrávi všichni, kdož Ti milí jsou?

Jest mi ale těžko, velmi těžko se ptát, když ničeho, praničeho nevím o Tobě. Ty dva měsíce jsou tak dlouhé jako celé prázdniny, pomysli si, a celé prázdniny neslyšet slůvka! Já budu nyní hodnějším a budu psát víc. Jsem ustálen poněkud a budu mnoho číst, což jsem bohužel dosud dost zanedbával. To dání svěžejších, vždy nových myšlenek a to příjemné unavení mysle k psaní listů je jako stvořené. O Beranovic, p. professoru Vostrým, dr. Špačkovi nevím také ničeho. Od Jiříka*) nemám lístku, od Kounice řádky, jen z domova mi psali. Ta má matička je přece jen nejupřímnější. Tisíckrát, tisíckrát líbám jí za to ty drahé, drahé ruce. A Ty Tvé, kdybys psala mi, líbal bych je také. Budeš? Co Emma? Co Albína? Lucia? Piš o všech něco, nejvíc ale o sobě. S Bohem! Adressa známá do Chicaga.“

*

Opouštěje po třech nedělích toto své zátiší vzpomněl Jos. V. Sládek na lodi milovaného professora Vostrého, který ho ještě před odjezdem vyzval, aby zanechal k němu veškeré společenské upiatosti a nazýval jej svým přítelem. Dopis shrnuje znovu krásné dojmy třínedělního pobytu u Michiganského jezera, kterému věnoval Jos. V. Sládek také nadšený článek, určený původně pro Hálkovy „Květy“, ale otištěný teprve v „Osvětě“ r. 1872.

*) Jaromíra Čelakovského, kterému proto, že slavil svátek svůj na Jiřího a býval též doma zkráceně nazýván „Jirka“, počali říkati Jiřík.

„Loď Manitowok, Michiganské jezero.
11. září 1868.

Drahý, milý příteli!

Také Vy ještě jste mi nepsal tak dlouho, dlouho již — a tak na mne zapomínáte? Vidíte a mne tak těšilo by to, kdybych tu Vaši milou škrábaničku mohl číst — inu třeba při šumotu jezera.

Aj, byly to noci! Měsíc svítil nad jezerem, tisíc jisker lítalo po čeřících se vlnách, voda šuměla — a z ní, z těch temnot — nevím, jak napsal bych to. Měl jsem malý pokojček zrovna u jezera, vešed večer do něj byl jsem celý rozechvěn. Ten pohled, ten pohled! Jen jednou byl bych vám přál jej vidět! Byl bych rád psal něco, nebylo mi ale možná.

Letní noc — tak divná —
nevím, jak mi, ani:
z potrhaných mráčků
měsíc bělí pláni.
V dáli táhnou mlhy
přes stínové chlumy
a jak dumná hudba
z jezera to šumí.
A v měsíce svitu
vlnek prýská řada
a mnohá ta jiskra
v duši se mi vkrádá.
A ve mně to svítá,
ve mně se to chvěje,
a já chtěl bych psát, co
v mé se duši děje.
A já byl bych z prsou
divnou píseň zlákal,
kdybych se byl nad tou
krásou nerozplakal.

Nechme ale poesie. Slovem, byl jsem šťasten. Vyjel jsem si z Chicaga na sever do vsi jedné as 250 anglických mil vzdálené; zde jsou takové výlety zcela malými. Tu pobyl jsem tři neděle — tři šťastné týdny. Jak praveno, bydlel jsem právě u jezera, denně večer hleděl jsem k východu, kde vzcházela večernice. Podle postupování její k zenitu měřil jsem čas; hodin neměl jsem. Často zapadla na druhou stranu, neviděl jsem jí víc. Bylo tedy pozdě. Po levici svítíval ten milý vůz a polární hvězda. U okna opřen hleděl jsem do temnot a myšlenky mé vždy, vždy byly za mořem ach tak, tak daleko. Vzpomněl jsem si na Vás, na Dr. Špačka, a vytáhnuv z kapsy malou koštěnou píšťalku, zapískl jsem tak pronikavě, že vím, že šlo Vám to srdcem. Vím jistě, že se Vám o mně zdálo. Nemyslete, že píšťalky zneužívám. Vprostřed oceánu, když moře bouřilo, vypil jsem v noci sklenku červeného Vaší upomínce, sklenku hodil jsem do moře a zapískl jsem k tomu. V pralese, uprostřed spousty a života, opřen o dub zapísk jsem po druhé a na Michiganu po třetí. Ještě jedno zapísknutí u Niagary. Kdybych tu píšťalku ztratil, byl bych nešťasten. Na paní Beranovou a Emu vzpomněl jsem si při tom vždy též.

Aj, měl byste mne tu vidět s puškou, jak s velikou slávou honím — kachny. Jednou bych se byl sice již utopil, vstoupiv v řece na kládu, která se se mnou obrátila, díky ale mé velice velmi veliké obratnosti vyvázl jsem . . . Nyní ale utopím se jistě v chicagském prachu aneb budu pochoutkou německých myší, kterých je zde veliká hojnost. Bude mi to ovšem trochu krušno dívat se místo na volné jezero na ulici, kde při svitu luceren zvířátka tato se baví. Ostatně si jich tu ale lidé váží a jeden kupec je tu krmí. Má obchod v kobercích, nakrmí myši v krámu tak, že se nedotknou koberců, a jsouce závistivy jiné myši do krámu nepustí. Poesie a myši!

Hodně učím se, angličina již se jakž takž vozí. Čtu americké knihy a překládám nějaké básně. Sám nepsal jsem mnoho mimo několik dosti smutných, které Vám pošlu příště. Myslím, že bude ze mne teprve po novém roce něco. Jsem dosud velmi choromyslný a myslím, že za několik měsíců, kde život můj jest a bude stále jiným a jiným, se uzdravím.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

A jak budu mít, hned je tam vložím. Nikdy jsem nezůstal dlužen. Naleznu-li lepší místo, všechno spravím. Ale, co by se stalo, kdyby to zítra nebo za týden poznala?“ Mávl rukou. „Nic by nepoznala! A kdyby! No — což bude dělat? Hledat bude a hádat, kdo by to mohl být. Možná, že si pomyslí na mne. Možná. No, pak se ke mně rozběhne. Ale kam? Neví, kde jsem. Dojde na policii a vše se vyzradí!“ Horko proběhlo mu tělem. „Blbosti dělám! Blbost je to. Všecko by prasklo najednou!“ Sta-

nul. „A což — abych řekl Valečkové, že nic nemám?“ Vykročil a všechen se otřásl. „Ne, to není možná. Ona musí dnes dluh dostat! Musí, kdyby hrom bil! Musím čtyřicet korun někde sehnat, musím je mít. Ale jak a kde?“ A opět si vzpomněl na výklenek s knihami v kuchyňce stařeny Peškové. „Kdybych věděl, že půjčí, ale co potom, odbude-li mne? Pak by to bylo těžké a nápadné. A tam to leží marně, mrtvě, hříšně. A pro koho?“ Rozhlédl se po lidech. Hodiny odbíjely osmou. „Do půl deváté je doma,“ prohodil šeptem a zrychlil krok, „mám jen ji, jen ji. To je dnes jediná možnost.“

Na Václavském náměstí zaváhal, má-li jíti dříve k advokátovi Jelínkovi. Otázka zdála se mu velice důležita. „Přijme-li mne, mohu se klidněji dlužit, budu míti více odvahy, a Pešková pochopí, jsem-li bez místa, že potřebuji. Půjčí, uslyší-li, že prvního nastoupím. Zná mne, ví, že jsem všecky dluhy splatil.“ Ale přes to, že tak soudil, ubíral se ke Smečkám. Nevěděl však, jak se to stalo, kdy se rozhodl jíti dříve ke stařeně Peškové. Uvědomil si jen, že spěchá a že se ho zmocňuje ona zvláštní, náhlá netrpělivost, již dobře znal a jež ho vždy přinutila vykonati i to, k čemu neměl odvahy. Všecky starosti jeho, myšlenky a úvahy soustředily se nyní v jediný zájem. Rozechvění jako by pominulo. Šel pevně, s toutéž odvahou jako ke spisovateli Vandasovi. Z tisíce cest a pěšin stala se jediná. Nebylo jiné.

Do domu, v němž kdysi bydlíval, vstoupil chvatně, ale po schodech vystupoval opatrně a tiše. Srdce mu bušilo. Nevšímal si ničeho. Před služkou, již potkal, sklonil hlavu, aby mu neviděla do tváře. Ocitnuv se u dveří bytu stařeny Peškové, postál chvíli, aby se uklidnil. Měl dojem, že je nápadně vzrušen, ale na tváři jeho nebylo ničeho znáti. Naopak, zdála se zmrtvělou, kamenně ztuhlou.

Zazvonil. Okamžitě zaslechl kroky. Zaradoval se, že je vdova doma.

„Jiříček!“ zvolala všecka udivena, když otevřela dveře a pohlédla na Kvíčalu. „Jste ještě živ? A co že o mně nevíte?“

„Není času. Dnes mám volno a zastesklo se mi po vás,“ odvětil podávaje jí ruku. Povšiml si jejích očí. Třpytily se. Nohy její zdvíhaly se těžce. Byla oblečena jen po domácku ve staré černé kazajce, se šátkem na hlavě a bačkorami na nohách. Pátravé oči její rychle si Kvíčalu prohlédly.

„Sedněte si,“ řekla ukázavši na židli, „já odnesu tyhle věci.“ A okamžitě sebrala se stolu různé neumyté nádobí, i bílý, porculánový hrnek od kávy, patrně od švadleny zde bydlící.

Kvíčala přitáhl si židli ke zdi, k onomu výklenku, v němž měla vdova uloženy nábožně knihy. Pohlédl tam. Před výklenkem visela malá bílá záclonka. Usedl. Zasmál se přitahuje Peškovou k sobě.

„I nechte toho,“ řekl, „posaďte se a povídejte mi, co děláte. Stýskalo se mi po vás!“

„Pěkně. Čtvrt roku jste si nevzpomněl!“ prohodila usednuvši naproti němu. Otřevši si pak ústa rukou řekla: „Každému se chlubím, jak jste se vyškrábal z bláta a všem špatným mladíkům vás dávám za příklad.“ Oči její pátraly po jeho šatech. „Mám z vás radost. A co zdraví?“

„Jsem zdráv. A vy?“

„Jak Bůh dá, jednou tak, jednou tak. Pohekávám a pořád žiji. Bába. — A co že se tak mračíte?“ otázala se z nenadání vypoulivši oči.

„Já se nemračím,“ podivil se Kvíčala. „Co se vám zdálo?“

„Jako ďábel jste se díval.“

„Zle?“

„Zle. A celá tvář taková byla. Zamrzelo vás něco?“

„Nic,“ zasmál se, „to se vám jen něco zdálo.“

„Možná. Podíval jste se na mne, jako byste se zlobil.“

„Nevím o tom. — A co ta švadlena, ještě tu u vás bydlí?“

„Ano. Jsem spokojena. Tichá ženská.“

„Je doma?“

„Teď? Ne. Celý den je v šití. Vrací se až o osmé hodině.“

V tu chvíli uvědomil si Kvíčala, že se opět dívá nevlídně a že si toho opět stařena povšimla. Usmál se proto a přejel si rukou čelo. Pomátl se však tím a zapomněl úplně, o čem mluvili.

„Lavička tu u vás nebyl?“ otázal se po chvíli shlédnuv, že je pln nenávisti ke stařeně a že se ho zmocňuje zarputilá netrpělivost. Hlavou mu letěly věty: „To je marné, takhle to nepůjde. Měl jsem si sednouti jinak. Dívá se přímo na výklenek.“

Pešková si upravovala šedivé vlasy pod šátkem. Kvíčala pozoroval její svraštělé, nehybné prsty přimhouřenýma očima.

„Nebyl tady,“ odvětila, „ani ten fořt se tu neukázal.“

„S tím se hněvám. — Dostala jste po novém roce mé psaní?“ otázal se náhle pohleděv jí pevně do očí.

„Ne. Jaké psaní?“

„Nedostala?“

„Ne, nic nepřišlo.“

„Hned jsem si to myslil, když jsem nedostával odpovědi,“ řekl položiv si ruku na oči. Pojednou však se pohnul. „Nemáte v pokoji otevřené okno?“

„Ano. Větrám. Celý den je otevřeno. To není jako za vás. Tahle má ráda čerstvý vzduch.“

Přejel si rukama obě nohy.

„Cítím to. Je mi zima. Nemohla byste zavřít?“ Nazvedl se.

„Peřina je v okně, teď se s tím nebudu tahat!“ promluvila stařena nepřívětivě, „ale nesedte tam naproti dveřím, pojďte semhle ke kamnům, jako já. Proč jste si sedl až tam?“

Povstal a poponesl židli k místu, kde seděla vdova. Tvář jeho, přes to, že se přemáhal, plna byla zloby a nenávisti. Na zneklidněných očích jeho bylo znáti, že shledává rozptýlené myšlenky.

„Paní Pešková,“ promluvil roztržitě, „bydlí tu ještě krejčí Janouš?“

„Bydlí. V druhém patře. Pode mnou.“

„Má dost práce?“

„Dost.“

„Nevíte, neušil-li by mi šaty do velikonoc?“

„Proč by neušil?“ zasmála se.

„Nezeptala byste se ho?“ promluvil tiše zakrývaje si oči.

„Zeptala bych se, ano, hned, ráda, ale my nejsme spolu dobře,“ odpověděla zhrubnuvši v hlase i ve tváři. „Posmívá se mi, má nábožnost ho dráždí. Jezoviti mu překážejí. Ale — to je jednoduchá věc, — až půjdete ode mne, zastavte se tam.“

Přisvědčil a vypravoval jí o Lavičkovi, jak se polepšil. Poněkud se tím rozehřál, ale jen na okamžik. Zdálo se mu, že jej stařena ostře pozoruje a že se mu v nitru směje. „Uhodla, co chci, a kazí mi to,“ pomyslil si, „je chytrá jako ďábel.“ Zarděl se. Oči jeho zbystřely. Nenávist znova se mu nakupila v hrudi. Myšlenky se soustřeďovaly a zjednodušovaly.

„To psaní mé jste tedy nedostala?“, otázal se z nenadání, když jí pověděl o Lavičkovi vše, co věděl.

„Ne. Ztratilo se asi. A co jste mi psal?“

„Proto dnes přicházím. Ztratilo se mi vysvědčení ze sexty. Prosil jsem vás, abyste se podívala, nezůstalo-li tady.“

Vdova zavrtěla hlavou.

„Ne, tady nic takového není.“

„Přísahal bych, že tu zůstalo.“

„Tady? V pokoji?“ zasmála se. „To bych byla musila na ně přijít. Poklízela jsem, všecko prohlédla. Bůh ví, kde zůstalo!“

„Nikde jinde — jen zde!“ pronesl pojednou s takovou rozhodností, že se tím Pešková všecka pomátla. „Psal jsem vám, kde asi je a jak se to stalo. Poněvadž jste však psaní mé nedostala, povím vám to. Je za zásuvkou v psacím stolku.“

Hleděla naň s pozorností, nechápajíc, co mluví.

„Ne, tam nic nebylo,“ opakovala třikráte. „Za zásuvkou? Ve stolku? Ne, tam nebylo!“

„Ano, bylo, bylo,“ tvrdil opět, „a je tam dosud. Vy mi nerozumíte, nevíte dosti jasně, jak to myslím.“ Nachýlil se k ní a jal se horlivě vysvětlovati: „Měl jsem vždycky zásuvku plnou papírů. Měl nebo neměl? No vidíte, někdy tak plnou, že jsem ji ani zavříti nemohl. A tam jsem měl taky všecka svá vysvědčení. Tehda, jak tu byli u mne ti páni, jsem jim je ukazoval. Pamatuji se na to jasně.“

„O tom nic nevím,“ prohodila stařena vesele. „Ukazoval neukazoval, nevím o ničem.“

„To vím, že nevíte, ale vysvětluji vám to. Měl jsem v té zásuvce všecka vysvědčení, i to ze sexty, to nejdůležitější, které právě teď nutně potřebuji, nutně, jinak bych nedostal výhodné místo v bance.“

„Tady nic nezůstalo, nevím o ničem,“ poněkud již podrážděna bránila se Pešková. „Měl jste si to hlídat. Já nic nenašla a nic nevyhodila.“

„To netvrdím! Rozumějte mi! Psal jsem vám, abyste se jen podívala. Vím určitě, že tam je. V té dutině za zásuvkou. Jak jsem otevíral, sesunulo se tam. Všechny druhé tam byly, mám je, to jediné tam zůstalo, bylo navrch.“

„Nevím,“ všecka zrudlá řekla Pešková. „Hledejte si je.“

„Proto jsem přišel, požádat vás, abyste se podívala. Pochopte, že mi na tom záleží.“

„Nevím o ničem. Bylo-li tam, je tam i teď. Podívejte se!“

„Ne, do cizích věcí se nemohu dívat. Prosím vás, podívejte se sama.“

„Jen jděte — já s tím nechci nic mít,“ pronesla prudce a hněvivě. „Taková věc může se přihodit jen nepořádným lidem. Mně by se to nestalo. Vím o svých věcech a nikde nic nenechám.“

„Vy víte o všech svých věcech?“ otázal se schýliv hlavu.

„O každém papírku, o každém prášku.“

Odkašlal a posunul si knírek. Přemýšlel o čemsi. Za chvíli opět ožívl.

„Ucházím se o místo v bance. Mám je slíbené. Spěchám!“ řekl změniv hlas. Usmál se. „Prosím vás, podívejte se do té dutiny. Zásuvku musíte úplně vytáh-

nout. Já se přece nemohu dívat do cizího stolku. Prosím vás, nehněvejte se na mne. Taková maličkost snadno se stane.“

Stařena, zamračivši se ještě více, zahekala a bez poznámky odešla do pokojíka. Kvíčala současně s ní povstal a popošel za ní. Tvář jeho byla jako ztuhlá, oči však lačné a číhající, ruce neobyčejně neklidné. Sotvaže vdova zašla ke stolku, v pravo u okna stojícímu, ocitl se třemi chvatnými kroky u výklenku s modlitebními knihami. Stanul. Zapátral ke dveřím pokojíku. Byly pootevřeny, ale stařenu jimi neviděl. Rozeznával jen zahlučení zásuvky. Srdce mu bušilo. Odhrnul záclonku a vzal okamžitě knihu evangelií, kterou dobře znal. Byla vázaná v černé kůži, odřená, přes sto let stará, s dřevoryty. Otevřel ji. Objevil se mu obrázek, jak nepřítel s velikými, orlími drápy na nohách, zasévá koukol do pole pšeničného. Obrátil několik listů a nalezl papírové desítky, které hledal. Bylo jich pět. Jedna od těch dob, co měl knihu v ruce, přibyla. V tu chvíli ztajil dech a ztuhnul. Naslouchal. Stařena právě odkládala zásuvku. Hodiny, jež v kuchyni tikaly, jako by sesílily svůj určitý zvuk. Na chodbě kdosi zvonil plecháčem.

Kvíčala položil prsty na desítky. Sesunul dvě, sevřel je v hrsti, zastrčil do kapsy a knihu uložil, kde byla. Spustiv záclonku popošel k židli a usedl. Povstal však a popošel ke dveřím pokojíka. Opřel se o ně.

„Nalezla jste?“ otázal se nepevným hlasem. Pocítil, že má hrdlo sevřeno. Zakašlal. „Mohl bych upadnouti, hlava se mi točí,“ pomyslil si. A okamžitě dodal hlasitě: „Je tam?“

„Nevidím nic,“ odpověděla stařena zastrkujíc zásuvku. „Věděla jsem, že tu není. Kdo ví, v kterém bytě jste je ztratil.“

„Podívám se ještě do Košíř,“ řekl pln netrpělivosti a okamžitě šel k Peškové, jež se právě vracela. Podával jí ruku a povšimnuv si, že se naň překvapeně podívala, svěsil hlavu a zalekl se. Oči jeho byly zhaslé, ruce ztichlé, tvář bledá, bez nenávisti. „Možná, že sem zítra přijdu,“ řekl, „povědít vám, dostal-li jsem to místo v bance. Dnes večer se to rozhoduje.“

„Přijďte. Jste, jak vidím, tím rozčilen.“

„Jsem. Už tři dni lítám po protekcích. U dvaceti pánů jsem byl. Slíbili.“

„To je dobře, prosit se musí,“ řekla podrževši chvíli jeho ruku. „Chléb vezdejší musíme v potu tváři dobývat.“

„Nedostanu-li to místo, snad se zblázním. Už tři dni jsem jako šílený.“

„To byste byl dětina!“ zasmála se Pešková pohleděvši naň soucitně. „Nebude-li jedno, bude druhé.“

Slíbil ještě jednou, že zítra přijde a odešel. Pešková vyšla s ním až ke schodům. Napomínala jej, aby se šetřil, ale on neposlouchal. Spěchal. Zdálo se mu ještě dole, že slyší své jméno, ale neohlédl se a nestanul. Krok jeho stále byl rychlejší a delší. Přál si někde o samotě uvědomiti si, co se s ním dělo a děje. Bylo mu třeba, ba nutno přehlédnouti, co vše se událo a sestaviti si postup, jak se to stalo. V tuto chvíli nebylo mu jasno, co činil, co mluvil a co vykonal. Jako již častokráte, žasl nad lehkostí, s jakou provedl svůj úmysl. I teď se ukazalo, že v jeho duši bez příprav, zcela samy, ze sebe, bez jakéhokoli namáhání, vznikaly všecky ty nápady, jež konečně Peškovou přelstily. Cítil ještě ve všech nervech, jak byl rozčilen, ale ne strachem, nýbrž napětím, oním úsilím, jak vdovu z kuchyně odstraniti, cítil ještě, jak ji nenáviděl, jak síly jeho se soustřeďovaly a jak konečně dosáhl, čeho chtěl. Ale nebylo nyní, jak očekával. Nebyl uklidněn, netěšilo jej, že má peníze a že slečně Valečkové dluh zaplatí, ba ukázalo se, že toto nejdůležitější je cosi nepatrného, ale že vzniklo něco zcela nového, něco nepřemožitelného, co jej úplně zabralo. Snažil se zdusiti tento nový plamen. „Je třeba jen pochopiti, že jsou všichni lidé zloději, všichni že kradou,“ myslil si chvatně, těmitéž slovy, kterými si tyto myšlenky v posledních dnech několikráte opakoval. „Čím kdo má více, tím více kradl. Není na světě člověka, který by druhého o něco neobral. Jen způsoby jsou různé. A právě v tomto rozlišování zlodějství je největší nespravedlnost. Já na příklad nechci si těch čtyřicet korun podržeti, já je vrátím. Ležely tam mrtvě a mne zachrání. Proč by v tom bylo co špatného? Zachrání mne! Nebýti jich, utopil bych se. Co se tedy děsím? Proč? Pešková neutrpí ani krejcaru škody a já zachráním ženu, dítě i sebe, budoucího člověka, toho lepšího, pracovitého člověka, kterým chci být a budu. Vše to je ve mně, všecko to, čím se jiní honosí, je i v mé duši, ale já nemohu ještě dýchat jako oni. Ať mi řekne někdo, jak jsem se měl dnes spasit? Ať mi někdo poradí! Nebylo jiné cesty. Valečková nemůže čekati. Ne — té bych peníze ty dal, kdybych byl musil třeba na ulici někoho oloupit.“ (Obraz Valečkové objevil se mu v představě. Dlouhý pohled temných jejích očí na něm spočinul. Tvář její, vždy umouněná a široká plna byla udivení, široké rty sevřené, jakoby před pláčem.)

„Nikdy — nikdy bych jí neošidil, nikdy!“ pronesl hlasitě máchnuv rukou. Rozhlédl se po oživené Žitné ulici. „Sta zlodějů tady běží!“ pomyslil si se zlobou, „tenhle taky, a což tam ten na kočáře — arcizloděj. Ó, vy zloději! Stokráte jste horší než já, ale vykračujete si jako by nic. Tamhle chodí strážník, hlídá vás, aby se vám nic nestalo. Proč se tedy děsím? Čeho? Spravedlnosti? Je nějaká? Je?“ Zasmál se pohodiv rukou. „Ta dávno vyhynula. Kdyby žila — nešel by ani jeden z těchto ničemů po ulici! Ani jediný — a já bych nehynul přimáčknut tou zatracenou obludou, neboť i tu zplodila nespravedlnost. Netrpěl bych, užil bych svého štěstí, oddechl bych si svobodně! Ale já jsem plod, plod bídného světa, já jsem zkarrikován spravedlností, já jsem výrobek lidských vrtochů a slabostí.“ Přes to však, že nové a nové myšlenky, těmto podobné, vyrůstaly v něm, nezmírnil své vnitřní ulekání a nezahladil množství oněch nových pocitů, jimiž trpěl. Opakovalo se v něm zvláštní rozptylování a opět shlukování těchto pocitů ve žhavou úzkost, jež jej, jakmile vznikla, téměř o rozum připravovala. Tato úzkost vždy na chvíli vyplnila celou jeho duši. Vznikala z jakýchsi prchavých, neurčitých představ náhlých událostí: Pešková vzala evangelium a shledala, že jí dvě papírové dvacetikoruny zmizely. Pochopila, že je vzal on. Běží na policii. Líčí krádež, řve, lomí rukama. Zví jeho byt . . . Běží tam, teď již tam je. Mařka omdlévá a při pádu se poraní do hlavy. Předčasný porod, mrtvé dítě, syn. — Takové představy, stále kvapivější, rozžhavily se konečně v cosi nejasného a hrůzného, co pak zaniklo v tupé ztrnulosti. Sotvaže se vzpamatoval, jal se opět vzpomínati, co se dnes událo, pocity opět vznikaly a opět zhoustly v hrozné ony představy.

Krátce po deváté hodině zazvonil v prvém patře u bytu advokáta Jelínka. Otevřel mu starý, shrbený muž a řekl, aby počkal v čekárně. Seděly tam dvě dámy ve smutku, obě bledé, tiše si šeptající, s pohledy vzhůru upřenými. Skleněnými dveřmi viděti bylo do kanceláře. Tři písaři seděli u stolů. Hlas diktujícího advokáta odkudsi sem zazníval. Po chvíli vyšel do čekárny starší pán, prudce trhající rameny a na něco hubující. Advokát oznámil mu asi prohraný spor. Skleněnými dveřmi zahlédl Kvíčala vysokého, tělnatého pána s lysou lebkou a dlouhým plnovousem, patrně Jelínka, jenž se za odcházejícím starcem poklonil. Marně však, stařec se neohlédl. Po té vstoupily obě dámy do kanceláře a zašly s advokátem v pravo.

(Pokračování.)

LITERATURA.

R u d y a r d K i p l i n g: *Fantasie.* (Smyšlenky rozličné.) Z angličtiny přeložila Julie Novotná. „Spisů R. Kiplinga“ X. Nakladatel Hejda & Tuček v Praze 1913. — L e o n a r d M e r r i c k: *Vybrané povídky.* Přeložil Karel Mušek. „Anglické knihovny“ řada II., sv. 36. Vydal J. Otto v Praze 1913.

Prostého čtenáře a milovníka Kiplingova — a těch má tento anglický autor dosti — jistě zaujala jiná kniha R. Kiplinga více, než „F a n t a s i e“. V řadě desíti dosud vyšlých svazků sebraných spisů jeho najdeme také práce rozhodně umělecky hodnotnější a pro literární profil Kiplingův výraznější. Některé z povídek, jednotným titulem „Fantasie“ spiatých, svojí příliš odlehlou a cizí látkou nemohou českého čtenáře zaujmouti, zvláště když známý úsečný styl Kiplingův, pouze napovídající a mnoho nechávající tušiti, nečiní povídky ty srozumitelnější; některé pak, příliš zběžně a uspěchaně — jak se zdá — psané, nemají dosti stylové a formové plastiky, aby byl celkem prostinký a bezvýznamný děj přijatelným. Přece však najíti lze i mezi těmito třinácti povídkami čísla (na př. rozkošně psané „Jeho Lordství Slon“, markantními rysy načrtaný „Milovník žen“), v nichž výrazné a cenné rysy literárního profilu R. Kiplinga jasně prozařují. A pro těchto několik málo povídek zaslouží „Fantasie“, aby byly čteny.

Na tváři L e o n a r d a M e r r i c k a, jak se nám na podobizně v knize reprodukované jeví, věru lze těžko najíti nějakého anglického rysu. Jest to spíše typ Pařížana s očima Itala. To ovšem pro posouzení jeho „Vybraných povídek“ není kriteriem. Významnější a zajímavější jest ovšem, že povídky jeho jsou přímo „n e anglicky“ psány. Jsou to krátké, humoristicky zabarvené, temperamentně, obratně a lehce psané črty, většinou v Paříži se odehrávající a Francouze z umělecké bohémy líčící, kde upomíná Merrick značně na typy romantické bohémy

Murgerovy („Přepadení v rue Des Cendres", „Jak Tricotrin prohlížel Londýn"). Ale i povídky „anglické" jsou psány neanglicky, traktovány jsouce se značnou dávkou gallského humoru. Leonard Merrick libuje si v překvapujících obratech a neočekávaných zakončeních svých skizz. Čtenář tento trik sice předem vždy tuší, rád jej však vtipnému autoru odpouští.

Tristan.

DIVADLO.

Činohra. *Jiříkovo vidění.* Báchorka se zpěvy a tanci v pěti odděleních od Josefa Kajetána Tyla. Hudba od Rudolfa Mayra. Režisér F. Hlavatý. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 20. července 1913.

„Jiříkovo vidění" psáno bylo r. 1849 a poprvé dáváno v nové areně ve Pštrosce jako zahajovací představení dne 11. srpna téhož roku. Jest tedy stáro 64 let — úctyhodný věk pro dramatickou práci! J. K. Tyl nebyl tvůrčím, ani básnickým duchem; vyhovoval potřebám své doby, pro niž měl vlasteneckou a výchovnou tendencí svých divadelních prací nesporný význam. Dnes ovšem působí na nás téměř dětská prostota a naivnost Tylových her levandulovou vůní starých prádelníků, zvláštním a milým dojmem reminiscencí na dávno zašlé doby. Městské divadlo Vinohradské snažilo se „Jiříkovu vidění" zachovati prostonárodní ráz a částečně aspoň dobovou vůni a kolorit. Působilo zajímavým dojmem retrospektivním a, byť nemělo ve všem pravého a jednotného stylu, přijato bylo za deštivého nedělního odpoledne obecenstvem s vřelým a, jak se zdá, opravdovým zájmem. Zařazení „Jiříkova vidění" do repertoiru Městského divadla Vinohradského dlužno s díky kvitovati.

Sehráno bylo „Jiříkovo vidění" za režie pana F. Hlavatého radostně a svěže. *J. M.*

TÝDEN.

* Neznámý posud list Georges Sandové Grzymalovi datovaný 23. května r. 1838 byl otištěn v knize W. Karenina „Georges Sand", vydané v Paříži. Obsah osvětluje dokonale poměr i povahu poměru vůdkyně emanc. hnutí ženského k Chopinovi, jenž ještě před svou smrtí se vyslovil o Sandové: „Si je-ne m'étais pas éloigné d'elle, je ne commencerais pas mon agonie," což znamenalo, že umírající Chopin byl přesvědčen, kdyby Sandová byla se věrněji k němu zachovala, byl by dále žil . . . Z dopisu se také objevuje, že prostředníkem mezi Chopinem a Sandovou nebyl Liszt, jak se posud předpokládalo, ale byl jím Grzymala. Sandová, která uvolnila již pouta k Mallefillovi, píše o nevěstě Chopinově a podotýká, že v období lásky pohoda se měnívá: le temps est variable dans la saison des amours". Píše: „Toužím po tom se dověděti konečně, kterou z nás dvou (nevěstu svou, nebo Sandovou) má Chopin zapomenouti. Nijak nechci sehráti úlohu zlého genia a kdybych byla věděla, že má závazek z dětství a může býti šťasten, nebyla bych se mu naklonila, protože nechci nikoho nikomu ukrásti, ale chci vysvoboditi vězně z rukou žalářníkových, odsouzence z rukou katových. On chce se oženiti s ní jen z příčiny rodinné cti, nemiluje jí, a ta osoba domáhá se toho, aby se jí všecek zaslíbil." Sandová sama ucházela se o přízeň Chopinovu, a když přilnul k ní, opustila ho. Pro životopisce Sandové je tento list důležitým povahopisným dokumentem.

K. V. H.

Německý básník Friedrich Adler v Praze, jenž svého času vydal v Reklamce krásný výbor básní Vrchlického, napsal nedávno báseň *Der Maler*, k níž podnětem byla mu tragická smrt *Beneše Knüpfra.* Přinášíme pro zajímavost báseň tu v překladě Ant. Klášterského, jenž ji přeložil z básníkova rukopisu:

Opustil půdu rodné země,
neb k moři hnal ho touhy hlas,
jež valí se tak přetajemně,
jsouc věčný let a návrat zas.

Ó, ještě vře to v starém moři,
jak Venuše zjev z vln když rost —
on vystihnout je touhou hoří:
čár svůdný, hrůznou velikost.

Však nechť se snažil tak je zmoci,
hled napiatý a v duši pal,
přec nevnik do té kouzla moci,
ne, moře přec jen nepoznal.

Zřel škádlení vln v světla jasu,
nymf reje viděl ve hrách pěn,
jich stíhal rychlým štětcem krásu —
taj hlubin zůstal uzavřen.

Však jak hlaď rovná jedenkráte
leželo moře poklidně —
on v lodi sní, a moře svaté
se odstírá mu na svém dně.

Tu nutí ho to v hloub zřít ztmělou,
on zří a krev mu tuhne v led —
teď prvně spatřil hrůzu celou
a vrh se střemhlav ve vln střed.

Bohemica. Životopis a stručná tresť ze spisů mistra Jana Husa vyšel knižně v Římě italsky od Benita Mussoliniho v knihovně: Collezione storica del Martiri del libero Pensiero, nákladem firmy Podrecca e Galantara. o

V Praze, dne 1. srpna 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Ferdinand Strejček:

AMERICKÉ INTERMEZZO JOSEFA V. SLÁDKA.

(Pokračování.)

14. září byl již Sládek opět v Chicagu a psal odtud list příteli Čelakovskému odpovídaje mu na jeho dopis, který téhož dne obdržel. Zejména dojala Sládka otázka, nezapomíná-li na svou domovinu.

„Jaromíre! Není hodiny, kde nezalétaly by myšlenky mé tam, není večera, kde nebylo by slzy v oku mém, hledícím na východ, není myšlenky, poutající mne k životu, v níž nebylo by pomyšlení na ni. Jaromíre, dokud živ, nepřestane myšlenka ta být mou nejsvětější. Ano, chci vrátit se silen a zdráv, však, dokud jím nebudu, nevrátím se, a byť by více let trvat to mělo. Chci vrátit se ne co člověk učený, ale co člověk zdravých náhledů, jenž v bouři doléhající naň neztratil ale také srdce. Neopakuji to, jako bych snad trestat chtěl Tě z Tvé otázky. Ne, ptej se opět a opět, a kdyby někdy chvíle přišla, kde ochaboval bych v úmyslech svých, optej se mne jen jednou to, po čem tážeš se nyní, i povzbudí mne to k činnosti nové. Ano, vrátím se, zdráv a silen vrátím se, ale namnoze s jinými zásadami, než jakých měl jsem dosud. Jak jiný jest ten skutečný život než to, co u nás zveme životem. Vždyť málo lidí u nás zná, co jest to žít. To jařmo brání jim volně pohlednout kolem sebe — a vidět, že jsou také lidé na světě, již opravdu šťastnými jsou, vidět, že život jejich je řadou stálého ponížení. Ne, lidé u nás nejsou opravdovými lidmi, sic, přisám bůh, netrpěli, nemohli by trpět ten stálý tlak. Vždyť by se musela vzbouřit v nich krev a umřeli by raděj, než trpěti tak dál. Hochu, to otroctví naše je nekonečné, ta bída naše je nevýslovná, to ponížení naše je srdcervoucí. Ano, jsme nešťastni. Já viděl lidi, lidi opravdové, já vidím kol tváře přímé v ctnosti a zločinu, já slyším lidi s hrdostí vyslovit: „Ve vlastním domě svém jsem pánem, a kdo odváží se překročit s úmyslem zlým můj práh, musí vzít za kličku můj revolver." Myslíme u nás, že ty zdejší poměry jsou divoké. Ne, nejsou. Každý odkázán na sebe, má čest domáhati se práva — a dojde ho. Není tu zaprodajných soudců, aniž toho jiného hmyzu, jenž ve vlastních domech střeží kroky naše. A co víc, Jaromíre, jsem tu dva měsíce a neviděl jsem — žebráka! Jsem tu dva měsíce a o kliku mou nezavadila prosící ruka, jsem tu dva měsíce a neviděl jsem na ulici bledou, bídou zuboženou tvář. A že jsem neviděl jí, nepuklo mi div srdce žalem. Vzpomněl jsem si na vás. Ne, Bůh to ví, že nezkušenými jsou theoreticky neb bídáky, kdož dí, že lid jest vinou své chudoby. Zde je také lid, k tomu vyvrhel mnohdy všech národů, a nežebrá. Proč? Má práci. Nejmizernější chlap, lenoch, jenž hoví si děláním cigar, vydělá si 1 a půl dollaru denně! Tesař 4 denně, kameník 7 doll. denně!!!! Při tom řemeslní hledí ne pánu svému, ale soudruhu, jenž, nemoha svou práci zastat sám, vzal si pomocníky, volně v tvář. „Ty" řekne mu, je-li Němcem, své obyčejné you, Angličanem, kde ovšem titulem nelze rozdílu vyjádřit. Potud viděl jsem, není tu otroka! A jak pyšný, jak hrdý ten lid! Bylo jich 2 a půl millionu, když počali revoluci. Mocná Britannie se svými milliony šterlinků, se svými loďmi nezmohla ničeho proti tomu hloučku, a my? Hle to zdrcené, žebrácké, otrocké Rakousko a nás — 5 millionů. A jak hrdým ten lid, já bych padl před každým při myšlence, jací my jsme! Ano, Jaromíre,

vrátím se, s neukrotitelnou nenávistí, vrátím se také hlavou, jež by dovedla vymýšleti nenávisti té prostředků k ukojení. Cit můj je opravdový, a až nebude jím, až nebudu míti čeho, čím bych myšlence své sloužil, až budu vidět, že k ničemu nejsem na světě, pak — pak teprv — se zastřelím a ne, dokud nejsem ještě 23 let stár — a pak — dovolíš mi to i ty! Viď, že ano? Neboť, věř, žít bez myšlenky, žít jako ten vyprahlý bodlák v poušti a nemoci stínem svým blaho podat ni jedinému stébélku, k čemu tu déle být? Pak — podetnu bodlák! A nyní o tom, co zde chci dělat. Školáctví hodil jsem do kouta, je to haraburdí, kterým člověk ztrácí půl života. Vím-li, či ten neb onen brouk tak neb tak jmenuje se, tím vydělám si ročně 5000 zl. a nechám sta jiných lidí hynout, kterým pomohla by snad má myšlenka. Především studuji poměry zdejší a historii zdejší. Historie všeobecná naučí mne také mnohému. K tomu učím se — k vůli literatuře opět — španělštině. Anglicky již jakž takž mluvím, brzo doučím se úplně. Chtěl jsem původně do Philadelphie studovat přírodopis, půjdu tam snad ale studovat historii. Kdybych ostat zde chtěl, nalezl bych každým krokem výhod, jež podávaly by mi více než u nás třicetileté čekání, neboť, mezi námi řečeno, neříkej to jinde, ti lidé, kdož přistěhují se sem, nejsou-li lenochy, mají dobré zaopatření. O ostání zde ale psal jsem ti zprvu."

*

Je otázka, čím se živil v Americe náš básník. Až dotud trávil z peněz, jež si přivezl s sebou z Evropy, a z pohostinství některých Čechů, jež mu doporučil ochotný Kareš. Než již v říjnu 1868 bylo se básníkovi poohlédnouti po nějakém zaměstnání a nalezl je jako učitel v „moravské" vesnici v státě Wisconsinu v okresu kaledonském. Jak tohoto místa došel, prozrazuje r. 1871 ve feuilletonu „Národních Listů" ze dne 28. ledna, nadepsaném „Morava". „Ve škole kaledonské vyučuje se jen čas od času, když totiž přinese vítr do Kaledonie z Čech někoho, jenž má času a vůle k tomu. Proto volají také ty děti na každého ještě v ‚zelených' čili evropských šatech do Kaledonie zabloudivšího Čecha: ‚Vidíte, to bude ten náš nový učitel!' "

A tak se stal učitelem i Jos. V. Sládek.

O svém působišti, kde strávil několik neděl, rozepisuje se rovněž v řečené črtě v N. L.: „Na západním břehu Michiganského jezera, asi 7 anglických mil na sever od města Racine, leží v nehluboké údolině, jež kolkolem v samu sebe uzavřena, malá osada, několik bílou fermeží natřených a v americkém slohu ze dřeva zbudovaných domků, jeden vedle druhého, jako sněhobílé holubice. U každého jest zahrádka, kolem které i domku táhne se z rozštěpených kmenů složená klikatá hradba, za nimi vstoupá do výše šumící prales."

V této osadě bydlel Jos. V. Sládek u pastora, ale později, zanechav učitelování, ubytoval se u českého farmáře přímo již v pralese, a splácel svému hostiteli za jeho úslužnost toliko úlovky zvěře, kterou maje na pomoc psa Cigána z lesa přinášel. Idyllický život svůj tehdejší líčí v jiném feuilletonu N. L. ze dne 31. ledna 1871, nadepsaném „Na farmě". „Domek podobal se skřínce, do níž hoši lapají sýkory, jenže listny mezi hrubými kameny zacpány mechem a střecha pokryta klestím. Vedle domku byl malý stoh slámy, pod kterým si jedno spřežení volů a kráva vyžraly přístřeší jako plž pod hřibem. Kol do kola stály cedry a cypřiše a tu a tam cukrový javor."

Za svého pobytu v Kaledonii napsal básník celou řadu dopisů svým známým, především svým nejbližším a Čelakovskému. Kdežto však dopisy domů obsahují většinou jen konejšivá slova starostlivým rodičům, oplývají opět přátelské dopisy zajímavými zprávami o tehdejším duševním životě a činnosti Sládkově:

16. listopadu 1868 píše Čelakovskému mezi jiným: „Jsem zdráv a spokojen jako nikdy dříve. Dřívější život můj ustupuje vždy víc a více v stín a vidím v něm již jen to, co zbývá mi napravit nyní. Počínám vnikat hlouběji do života zdejšího a mnoho zdá se mi směšným, co měl jsem dříve za nutné, tak na př. mé professorství. Tím nemysli, že stal jsem se materialistou, ne, naučil jsem se více zapírat sama sebe a být člověkem poctivějším, opravdovějším než dříve. Vidím zdejší volnost, štěstí lidí zdejších, cítím naši bídu a teprv nyní hotov jsem obětovat věci naší vše, co mohu.

Ty, Jaromíre, myslím, že sdílíš s těmi, co u nás jsou, také mnoho předsudků. Mezi jinými snad ten, že musí mít člověk pevného postavení materielního, aby něco řádného mohl podniknout. Úsudek váš jest pravým, ale jen zde v Americe, kde s každým pevným postavením spojena jest samostatnost a neodvislost od těch, jimž dána moc, u nás ale vesměs koupit člověk musí je otroctvím.

V ohledu tomto stal jsem se jinak smýšlejícím vás. Vím, že mne nezapomínáš, v mnohém ale přece budu se ti zdát jiným. Jsem, jak pravil jsem ti dříve, samostat-

nějším a opravdovějším ve svém úsudku. Emancipuji se den ode dne více od předsudků všelikých a snažím se být lepším. Tys mým přítelem a tobě přiznávám se, že jsem doma byl v mnohých věcech svého přátelství dosti nehodný chlapík, nebylo to ze špatnosti, ale rozumu zakaleného melancholií, přenáhleností a nevšímavostí k jiným. Vše to zmizelo, co vyvedl jsem kdy hloupého, napravím navrátiv se.“

26. prosince poslal Sládek Čelakovskému překlad Longfelowovy „Hiawaty“, žádal ho, aby jej uschoval do jeho návratu, a znovu zdůrazňuje, jaký má jeho pobyt v Americe pro něho užitek. „Bez odejití z domova byl jsem jedním slovem nevědomcem. Netvrdím, že bych byl se nyní tak mnohému z kněh přiučil, nebo, mimochodem řečeno, byly knihy doposud, ač ne zahozenou zcela, ale přece vedlejší věcí. Teprv v zimě pustil jsem se do toho a jsem pilným. Ale čím člověk chorého mozku, chorého srdce, nevyšed z domu, čím doma prospět může? A já cítím, že nevím více ani, jakým byl jsem dříve. Tane přede mnou ten předešlý život jako sen, myslím, že stávám se mužem. Cítím nyní teprve opravdově, že jen prací a vzděláním něčeho dosáhnouti lze, cítím to a pracuji s přesvědčením — a ne z instinktu.“

16. ledna 1869 obdržel Sládek dopis od Čelakovského, druhý teprve od svého příjezdu do Ameriky. Zodpovídává jej okamžitě, dává příteli pokyny stran „Ruchu“, který dotud nebyl zaplacen, posílá mu některé básně své a na konec otvírá mu znovu srdce a prozrazuje svoje plány do budoucnosti. „Bojoval jsem dost a nyní boj skončen. Tobě, má drahá duše, mohu říci všechno, jak myslím to a cítím. Celý můj život až do posledního dechnuti bude zasvěcen věci jediné — té nejdražší tobě i mně, dobru lidu našeho a dobru celého člověčenstva. Je to poněkud hrdý výrok a někdo zval by jej arrogantním, ale myslím, že v tom ohromném světem hýbajícím stroji jednotlivec, když ničím jiným, může být aspoň jedním zoubkem v tom nejmenším kolečku a tím napomáhá celku. Nemám o svých schopnostech arrogantních pojmů — arrogance se mi hnusí — cítím ale, že přece něco dovedu, a byť by bylo to sebe méně, že bylo by hříchem opomenout to. K dosažení toho, čeho žádám, po čem toužím, je především třeba jednoho. Zříci se vší pohodlnosti života, zříci se především každého u vývinu a činnosti své překážejícího mi postavení. Čti srdcem, pravím jako ty mně, a ne rozumem! Řekneš: každý člověk, má-li něco pracovat pro jiné, musí především hledět k tomu, aby měl neodvislého hmotného postavení. Já souhlasím s tím též a byl bych prvním, jenž by se chopil toho, kdyby náš domov byl zde v Americe, kde možno postavení dobýti si a při tom nezabíjeti mysl svou a přesvědčení. Nyní porozumíš též té nonchalanci, s kterou se chovám k novým studiím. K čemu to vše? Abych byl c. k. professorem? Tím mi nemožno být, a k čemu zabíjet čas studováním zvířat? A řekni mi, jakého jiného předmětu mám se u nás uchopit, u nás, kde každá služba má znak otroctví, nechť je již u privátníka či u státu. Představ si mne s mou létající myslí, jak nekonečně byl bych nešťasten. Zřekl jsem se tedy absolutně všeho. Zde v Americe naučil jsem se klást životu velmi malých požadavků a myšlenky mé a přemýšlení o osudu člověka jednotlivce — o krátkosti života — o šlechetnosti povahy a sebezapření přivedly mne k tomu, že dobrým je člověk jen ten, který zapřením a obětováním všeho efemerního podržel jediný cíl před očima. Své sny a touhy, své sny o lepším urovnání světa, o lepším stavu mysli, i hmoty lidských, své touhy prospěti aspoň trojníkem k tomu, by vše bylo jinak. Nevidíš ve mně, drahý můj příteli, toho již, kohos dříve znával. Jaromíre, já stal jsem se mužem, já stal jsem se sám pánem svých myšlenek, já vyšinul se nad předsudky a autoritu. Já neuznávám více radu cizí, já myslím sám a myšlenky ty děly mně: Hochu, žij a žij duši své a zabíjej tělo! Hrůzou neplní mne nic více. Znám jenom let, a skácím-li se já, doletí jiní za mnou. Já ukázal jsem jim cestu a pádem svým naznačil jsem úskalí, kterého mají a budou se varovat. Z básní, které posílám ti nyní, vidíš, že dovedu co psát, a dejme tomu, že po celý svůj pozdější život napíšu již jen báseň jedinou, vřelou, opravdovou, či není to lepší celého, dlouhého, mrtvého, hmotě jen obětovaného života? Já pravím: jest. A byť bych jako žebrák potuloval se od domu k domu a byť by druzi okazovali na hadry mé, já budu přece šťastnější tisíců jiných. Čti srdcem, pravím. A co mé činnosti týče se pro náš lid? Je tím vyslovena. Písničkařit budu, budu bořit ten chrám otroctví a temnoty. Blesky mé buďtež sebe slabší, jiní budou po mně hřmít mohutněji. Tuším, ano jsem o tom přesvědčen, že budeme mít jednou básníka velikána, nuž já a jiní se mnou ukazujme, připravujme mu cestu a on spasí nás. Kdyby nebylo nás, nebude i jeho, přes naše mrtvoly dostoupí nebes krovu! V literatuře má vše své důležitosti. I ta pohádka Krameriova i ta ve tmách

tápající, po slovech lapající, ale nenalezající jich píseň Stachova, i ta mohutná, trůny bořící píseň Barbierova, jenž Napoleonu velkému vtisknul na čelo znamení hanby. A já — ať zaniknu jako stín, chci přec tím stínem být. Pravíš, že mne doma potřeba. Řekni mi, v jaké činnosti na mne počítáte? Mluvme upřímně! Politik nejsem, ale půjde-li to na barikády, zahodím píseň a chopím se pušky. A budu první, jenž barikádu sleze a padne, a budu první, jenž zaryje ..... dýku v prsa. Však kout plány, psát články a rozumovat, činit spiknutí, to nedovedu. Tak na příklad pochopil jsem zdejší život, ale vzal jsem, vssál jsem jen duši jeho a články o něm psát nedovedu. Vést lid po příkladu zdejším, by vystavěl si volnost svou, nedovedu, posuzovat zdejší instituce nedovedu. Co tedy čekáte? Nevím. Já ale vím, že jsem zmohutněl tím zdejším vzduchem, že jsem naučil se milovat lid svůj jako málokterý u nás, srdcem i rozumem, a srdcem i rozumem že naučil jsem se tyrany nenávidět až k smrti, až ku ..... vraždě. Až uvidíme se, ano, stikneme si ruce, či ale najdeš to ve mně, čeho doufáš, kdo to ví? . . . Jda sem, měl jsem zcela jiných plánů, studování v Bostoně a jinde, vidím ale, že vše to bylo dětinské. Studuju básníky a jiného nic, studuju zdejší volné tváře a jiného nic, studuju zdejší volnost a jiného nic. A proto o mně nikdo ničeho neví, proto nepíšu do Květů zábavné články, proto vrátím, jak jen budu mít, Gregrovi 50 fl., jež mi dal. Mám vše, co baví jen, co nepodněcuje, co nerozbouří srdce a ruku k činu, za zbytečné a efemerní. —“ (Pokračování.)

Louis Křikava:

MŮJ PROFIL.

Zlá fronta Šilperka
se dívá do pokoje.
Šedivá ještěrka
sykla. Nálada moje.

Proč jest v mých cítěních
nervosních, pavučinných
ten náhlý kles a zdvih?
Proč já v paprscích sinných

přesmutných večerů
mohutnou píseň nitra
promítám v nezměru,
když mrtva mi už zítra?

Proč se skal vrcholů
sestupuji v měst bouře,
výšleh svých plápolů
když dusím pláštěm kouře?

Dnes hymny nejasné
sfér . . . Zítra povyk sběře.
Kontrasty úžasné
vylamují mé dveře.

Jsa oběť kontrastů,
nepravděpodobností,
životem fantastů
procházím bez lítosti.

Dobrodružstvími jat
žiji je s ironií,
doufám, že jiní snad
je ještě hůře žijí.

Takových víc jich znám,
je kryjí měst zlé shluky;
jim vděčím, rád je mám
pro příbuzné jich muky.

Jsem beztak jakýms snem,
fatamorganou v kraji,
zdánlivým životem,
za nímž se pravý tají.

MLÁDÍ.

Večerem, jenž je zamžený
a v deštivou noc přejde, zdá se,
stín ke mně kráčí zdusený,
jenž denním světlům vyhýbá se.

Jsou měkky jeho obrysy
a jako snů by tvarem byly.
Můj zrak se ptá ho: kdo Ty jsi?
Kde oči mé Tě objevily?

Zjev hloubí se jak zrcadlo.
Ve výduti té sebe vidím.
Toť mládí mé, jež uvadlo.
Já před ním se i za ně stydím.

Cos strašného musilo dít
se v tomto sešlém nočním zjevu.
Jak mohlo toto mládí žít
v svém potácení, puklém zpěvu! . . .

Já nic mu dáti nemohu
z moudra, jež dal mi život časem
a marně vzývám oblohu,
by zalila je pozdním jasem.

Frant. K. Hejda:

O MINUTU DŘÍVE.

(Dokončení.)

A dobrý ten muž, zjemnělý vlastním přičiněním, slaboch s utkvělou ideou, že podává pomocné rámě kající Magdaleně, miloval ji dále láskou slepou a nesmyslnou, příchylností divocha k lesklé cetce. Vše, čeho se dotýkala, s čím v koutě společenské šatny za přestávek hry pohrávala, ony drobné hřebénky, vlásničky, součástky líčidla, výzdobné cetky z pozlaceného plechu, vše shledával ku podivu milým, rozkošným a něžným; a maje oči jen pro ni, opouštěl často visutou říši provaziště, aby odněkud z temného úkrytu kulis vznícenými zraky stopoval její pirrouetty a taneční evoluce. Bylo je viděti často spolu, zastavující se na krátké rozmluvy na schodišti baletního sálu, vyměňující pozdravy ve vestibulu, kde na ni čekával, podepřen o zábradlí denní kasy.

A výsledkem této podivné vášně měl býti skutečný sňatek, o němž mluvilo se již po celém zákulisí, ovšem s krčením ramen a obojetnými úsměvy.

Té doby přijat byl ve svazek divadla nový operní pěvec, barytonista Lublín, muž ne zcela již mladý, athlet postavou, jeden z těch, jimž mužný zjev a výrazná tvář dobývají ve mnohých úlohách již polovinu úspěchu. Umělecké jeho vyspělosti dalo se vytýkati leccos; kritika postrádala lehkosti ve tvoření tónu, lahodnosti v barvě hlasu, kárala nezpracovanost a nevycvičenost materiálu a začasté odbyla celý výkon krátkou, uštěpačnou poznámkou.

Přes to udržoval si Lublín zjevnou přízeň — líbiltě se ženám, jež k obdivu strhoval některými obratně volenými efekty čistě zevní povahy, lacině divadelními, ale účinností svou vždy ještě jistými. Byl to uměle a pracně sestrojený nimbus jakéhosi ušlechtilého hrdinství v obratech a pósách, napodobeného dle četných vzorů jiných, jímž operoval ve volbě masky a úboru, jímž stupňoval a zdůrazňoval svůj příchod na scénu, jímž provázel své arie i výjevy před velkým ensemblem, jímž konečně larmoyantnosti dodával svým skonům na jevišti. A klamným světlem ramp prozářeno, veškero to předivo nepravdivosti a přetvářky zaujímalo pro sebe útlocitná srdce dam ve hledišti shromážděných, rozechvívalo v nich city nejněžnější a oplétalo jich bytosti jemnými, neviditelnými svými vlákny. Barytonista dobře o tom věděl a z toho také těžil; hýčkán a veleben jsa ženami, jichž vliv do zákulisné říše značnou měrou zasahoval, nemusil se báti nijakých protivenství vážnějších a směl si dovolovati i privileje ostatním kollegům jeho nedostupné.

Avšak byl-li mezi ženami takřka se mu nabízejícími velice vyběračným dobyvatelem, liboval si tím více v milostných románcích tajemné povahy, jež zapřádal jaksi za zády této široké, jemu holdující veřejnosti, pociťuje zvláštní rozkoš v tom, že prováděl s několika láskami současně hru na slepou bábu a skrýval jednu před druhou.

Sličností Leontiny rázem zaujat, počal se jí neomaleně kořiti hned od chvíle první setkané ve kterés meziaktní přestávce. Že mu chladně a zdrželivě odpovídala, nijak jej neodstrašovalo, ba jen více ještě lákalo a povzbuzovalo; znal průměrnou vrstvu holčic těchto už z jiných divadel dokonale, odhadoval je měřítkem požitkářského světáka a kdyby se mu Leontina okamžitě byla vrhla do náruče, do týdne byl by se jí asi omrzel. Upozornili jej však, že tu není radno zabíhati do důvěrností, ježto tanečnice je již nevěstou dozorcovou. To mělo za následek, že asi týden si jí nevšímal. A bezpochyby nebylo by na dále vůbec k ničemu mezi nimi došlo, kdyby divadelní jeden malíř nebyl kdysi

Lublína zcela náhodně zasvětil do historie baletčiny minulosti.

Tato vtělená „schrána ctnosti“ hrála tedy jen čipernou úlohu nedotknutelného panenství, aby si svého náčelníka dělnické party udržela! Nuže — to změnilo situaci rázem: barytonista, pocítiv zážeh oné nebezpečné vášně, která, šlo-li o získání ženské přízně, dovedla šmahem odstraňovati překážky nejúpornější, vyhledal téhož ještě večera Leontinu. A od té chvíle, nemaře ani vteřiny bezvýznamnými jen frásemi, ale nenechávaje také nepoužita ni jediného prostředku ze svého umění svůdnického, vědomě a jistě bral se k cíli.

Měl po ruce prostředky, jimž ztěžka odolati s to jest děvče, které se sebe menší jen špetkou ctižádosti přimklo se k onomu pohádkově luznému, smysly znovu a znovu v lísavou rozkoš jímajícímu životu, jímž jest působnost v zákulisí velikého divadla, často svízelná a přece jen lákavá, fantastickým oparem zrůžovělá, sterými těžko naznačitelnými půvaby zpestřená. Měl po ruce sliby, kterými před Leontinou rozestíral budoucnost krásnou a utěšenou, přípovědi, jež týkaly se všemožných výhod: protekce u baletního mistra, jenž byl jeho přítelem a jenž prý již je odhodlán, svěřovati jí zatím menší episody solové, přízně u rozhodujících kruhů v ředitelstvu i správě, postupu a s ním souvisících hmotných přídavků. A to vše jen za občasných těch několik slastných okamžiků, jež by mu věnovala a jež by jí nikterak nebránily, milovati nadále Pavla Reifa a státi se jeho ženou.

V tomto podivném světě divadelním, kde přeludy a lži náležejí k rekvisitám tak často používaným, jako barvy, líčidla a pozlátko, nejen snadno se slibuje, ale snadno a rádo i přípovědém věří . . .

Netrvalo ani dva týdny, kdy zákulisím prochvívaly humorné pověsti o skandálku, jehož jevištěm stala se opuštěná, občas za šatnu sloužící rekvisitárna; přese všecku svou opatrnost překvapen byl tam barytonista při dostaveníčku s milenkou Pavlovou. Vůči hloučku dělníků, vysměvavých a divoce rozradostněných, kteří zvěst po celém domě roznášeli, sami před tím zpěváka s baletkou přistihnuvše, nedalo se ničeho zapírati a byla jen oprávněna naděje, že aférou touto poměr dozorcův k ničemné této poběhlici vezme konečně za své.

Pavel, o věci byv zpraven, nejprve zuřil. Několik dní chodil s očima krví podlitýma, bled, podoben přízraku, ztuhlému a hrozivému, na svém lešení, mezi ráhny a plátěnými kolosy, dvojnásob ponurý ve křížících se světlech, vrhaných na jeviště vedle něho, rudých to zánětech požárů a stříbřitých proudech měsíčního jasu.

Pak zmrtvělo to všecko v něm, zhaslo a zaniklo, jak se zdálo, navždy. Co zatím ona, bezradna a zprvu zdrcena touto ranou, ale po krátké době nadějemi ve svého nového přítele a milence oživována, vítězila dále svou pružnou postavou, svou tváří sličné hříšnice, kyprými boky a překrásně modelovaným hrdlem. Líbila se obecenstvu, vnášejíc každým obratem a zakroužením nové opojení mezi tyto massy, rozechvělé a žádostivé, postupovala svou učelivostí a poslušností i v přízni baletního mistra.

V náhradu za ochuravělou Hasnerovou, která představovati měla v chystané féerii královnu spánku Mab, vznášející se nad očarovanými zahradami z Tisíci a jedné noci, vílu kroužící nad jevištěm pomocí důmyslné mechaniky, mávající proutkem svého kouzla nad hlavami zbloudilých milenců — ve sháňce po děvčeti sličné tváře a bohatých vděků, pro episodní úložku tuto způsobilém, připadli na Leontinu nejprve.

A ona radostně uposlechla vyzvání tohoto, přičítajíc je vlivu Lublínovu a dobře tušíc, že tato bezvýznamná role figurantky, toto nic, kmitající se na okamžik vzduchem, přinésti může jí v zápětí úlohu okázalejší a samostatnější, jež byla její touhou a jejím snem.

Tak hledělo také na její debut celé zákulisí . . . a jako při každé příležitosti, kdy někdo z příslušnictva komparserie nebo baletu povznésti se má nad úroveň pouhé součástky celku, nescházelo ani tentokráte v pestré družině této závistníků. — — —

Pavel setrval na protější straně lešení až do začátku hry.

Pak vrátil se, klidný a pozorný, na svoje místo, přešed jeviště můstkem nejbližším oponě. Pod ním ozývaly se již stlumené zvuky orchestru; hudba ouvertury rozechvívala ještě vzduch, mezitím co opona, rozsáhlá ta plocha tuhého plátna, neslyšitelně na válec navíjena, zvolna stoupala do výše.

Dozorce nevěnoval scéně, pod jeho nohama se rozvírající, ani pohledu; v příští minutě stál již u svých tahů, kontroluje znovu čísla provazův a přesvědčuje se, že všecko je v pořádku, hotovo na vteřinu plniti vykázané úkoly.

A tento nehybný aparát, oživený silou hlediště skrytou, vysílal před udivené zraky diváctva obraz za obrazem, budoval tiše a lehce kouzelné zámky, spouštěl s výšin husté lesy, nechávaje současně mi-

zeti sluje olbřímů, spletité ulice, pouště a žaláře.

První akt, obratně exponovaný, se zauzlením slibujícím celý svět zázraků, přijat byl bouří potlesku. Horečný zmatek, nastalý na jevišti, jevící se v kácení a obracení kulis, v rozvírání půdy pro skupiny vystupující ze hlubin propadu, v sunutí a sbíjení keřů a stromů, kupení praktikáblů do neuvěřitelné výše, ve křiku nesčetných úst a klopotu rychlých kročejů, děsný tento chaos barev, plátna, lidí, drátů a lan, prken a latí, chaos měnící se na některých místech znenáhla v úměrný celek, svědčil jasně, že nastává nejdůležitější práce: sestavení oné kouzelné zahrady, kde houštiny zavíraly v sobě plno tajemství, kde besídky hotovy byly měniti se ve skaliska, kde v každém koutě skrýván je nějaký skřítek a duch.

Mezi druhou a třetí kulisou spatřil Pavel, schýlený opět nad zábradlím a čekající na opovězená znamení, křídla určená pro bohyni spánku.

Byla to drátěná kostra, „gurta" v prostomluvě dělníků, podobná veliké šněrovačce, od jejíchž žeber odstávaly rozměrné plochy průsvitné gázové látky, vroubené dráty a rozevřené do formy motýlích křídel. Kostra spiata byla čtyřmi drátěnými provazy, běžícími do druhého patra provaziště a upevněnými k vozíku, který na zvláštních kolejích přejížděl celé prostranství nad scénou, nesa jako závaží pod sebou ono letící tělo.

Celá konstrukce tato, řízená tahem z přízemí a jedním dělníkem na provazišti, uváděla se v pohyb nadmíru snadno; tělo zdviženo v určitou výši plynulo vzduchem po jevišti, neseno vozíkem směry horizontálními a spouštěno současně provazovými tahy výš nebo níže.

Hned na to objevila se v kulise také Leontina. Oděna toliko trikem a krátkou, splývající sukénkou, přehodila plášť, chráníc se jednak vůči průvanu z otevřených propadel, jednak náhlou rozpačitostí jata, ježto vystavovala své tělo takřka bez kostymu na podívanou, tělo, jehož vlnění a chvění sama pociťovala. Ježto však nesmělo se s přípravami otáleti, byla záhy nucena, uvolniti se pokud možná, vydati se této proceduře sešněrování a spětí, které nechávalo volny toliko její ruce, vpravujíc ostatní tělo do nehybné, bezpečné a nepohodlné posice.

Dva dělníci obstarávali výkon tento s mechanickou zručností strojů; zbývalo pouze zahákovati železná oka visících čtyř provazců do skob kostry, dvě k ramenům a dvě k bokům. V tom rozezvučel se zákulisím elektrický signál, zvěstující počátek druhého jednání.

Pavel zaslechl volati odkudsi své jméno. Nahnul se ještě více vpřed. Byl to jeden z dělníků provazového tahu, jenž jej volal, jeden z těch, kteří měli vyhoupnouti „Královnu Mab" do výše.

„Stojíme vám právě naproti, ve druhé kulise... mávněte jen rukou, my uvidíme!" volal muž onen.

„Dobře," odpověděl prostě dozorce. Šlo o znamení, které jim musil dáti, důležité to znamení, kdy gurtou upiatá figurantka vznésti se měla do výše. Jemu samému sděleno bylo znamení to elektrickým světlem, žhavě rudým, objevujícím se náhle v žárovce u opony.

Akt počal; veliká scéna kryta byla dosud prospektem zcela skrovným a stěsnalým, vnitřkem to chatrče, kde stará jakás kouzelnice konala návštěvu u chudých lidí. Celé zákulisí chvělo se však nedočkavostí na dojem čarovné zahrady, která připravena již v temném pozadí scény, nejbližší chvíle zazářiti měla tříštivým světlem, vrhaným ve způsobě šikmých paprsků s rampy.

Každý cítil, že to, co bude nyní následovati, oslní vše nebývalým leskem a nálada jistého úzkostného napětí tlumila každý hovor.

V úzkých ulicích kulis nakupil se divadelní národ všeho druhu, od nezaměstnaných právě herců, jichž strakaté obleky tak podivně se odrážely od šeré barvy kulis, až ke zřízencům ústrojí osvětlovacího . . .

V několika okamžicích drobná episoda v chyši byla ukončena a nadešla chvíle svrchovaného pohnutí. Signály zatelelily se vzduchem, na provazištích ve stejnoměrném tempu zvedly se páže dělnické a rychle, bezzvučně, jaksi příšerně tiše stoupal kolos prospektu zadního do výše.

Tlumené povely ráz na ráz střídaly se na lešeních; platily dělníkům při tazích i při svítilnách zaměstnaných. Mechanicky otvírány záklopy svítilen, zdánlivě bez ladu a skladu, v nahodilém pořadu, vskutku však dle nejpřísnějšího určení zkoušek. Odtud, z temných provazových lešení, neviděl dosud nikdo ven, na jeviště, ale již uhádal každý účin změny, když chaos nenadále ustoupil vzdálenému ohlasu bouře, vzmáhající se každou vteřinu.

Byl to potlesk obecenstva, vyjádřující uspokojení a nadšení, potlesk, jenž působil jako prvý záblesk v ovzduší elektři-

nou prosyceném a jenž také v říši zákulisní vzbudil zřejmou jakousi úlevu, blahodárnou a do široka roznášenou.

Tu byla tedy ona scéna vrcholná, tak půvabná a tajuplná, jako bys ji z báchorky vykouzlil, živý to obraz přírody cizích světů, leč přírody živé, svěží, dýšící opojením vlastních květů, s lianami, jež se ovíjely kolem sebe, s listy vějířovitými, které vanutím neznámého větru se ohýbaly, s mizejícími do dálek perspektivami sklenutých loubí, s vodopády po skaliskách v roztříštěných pramenech splývajícími.

Bezprostředně po rozvinutí lepého obrazu královna čarovné říše vystoupiti měla do vzdušných výšin až nad vrcholky stromů.

Pavel, nehybný, lhostejnější než kdy jindy, sledoval s pavláčky každé hnutí Leontiny. Byla proň nyní předmětem, jako vše jiné, příslušenstvím komparserie, rekvisitou, kterou dle své povinnosti musil ovládati. Vyhaslým okem zíral tupě v její sličnou tvář a nezachvěl se ani, když sama podivným tušením jata setkala se s pohledem jeho, zvednuvši bezděky hlavu.

Dělníci stáli vedle ní a spínali ji do drátěné kostry; práce ta musila býti odložena na poslední chvíli, ježto si Leontina při zkoušce stěžovala na obtížné spětí v tenkých, do těla ostře se zařezávajících drátech.

A pojednou, při těchto posledních úpravách před vytažením, objevil se vedle baletky Lublín, tajemně vynořený odněkud z temných štol zákulisních.

Přibliživ se až k dívce, použil okamžiku, kdy dělníci, zaměstnaní rychlým spínáním jejím, nevšímali si ničeho krom své pilné práce, a nachýlil svou zarudlou, vášní rozpálenou tvář zlehka k jejím ústům.

Zdálo se, že to je vyzvání k polibku; odhrnuté rty prozrazovaly vznícenou žádostivost, oči se leskly a ruka vztahovala již po vnadném těle — — —

V témže okamžiku krátký, ostrý výkřik projel útrobou jeviště a v zápětí opětován byl sterými, zmatenými ohlasy v obecenstvu.

Bylo to jako drsné procitnutí z nejluznějšího sna sebezapomenutí, jako neomalené roztržení závoje, jímž zastřena byla na chvíli všednost života. Mžikem znamenati bylo náhlý vzruch poplachu a úděsu...

čarovné zahrady s celou pompou svého vystrojení nebylo již pro diváky; zřetel jich obrácen byl jedině k tanečnici v lesklém, fantastickém oděvu královny víl, jež ve vzlétnuvší prudce síti visela bezvládně hlavou dolů a škubajíc křečovitě celým tělem, rdousila se ve drátěné kostře na polovic uvolněné a jakoby roztržené.

Panika zavládla nyní i na scéně. — Zcela jasné hlasy, ustrašené a rozechvělé, zaléhaly odtud do přízemí i k balkonům.

„Kdo dal signál?“ křičel zoufale dozorce jeviště, „nebyl ještě čas... celá minuta scházela!“

A režisér hry, rozběhnuv se do protější kulisy, s rukama k ústům přiloženýma snažil se dělnictvu provazového lešení sykotem i voláním dáti znamení, aby figurantku spustili. Ale nebylo tak snadno, zjednati si sluchu v těchto výšinách od spodní části divadla odloučených a v polovičné temno pohřížených. Parta zde zaměstnaná viděla a slyšela pouze svého náčelníka, dozorce provaziště Pavla Reifa a ten, všecek roznícen jakousi divou rozkoší, právě v této chvíli neustával ze svého můstku pobízeti:

„Výš — a ještě výš, hoši! Tak, výborně, jen rychleji... a v pravo teď, ještě výš, bravo!“

Tyto jeho povely, trhané, dýchavičným hlasem vyrážené, divou gestikulací provázené, rozléhaly se několik vteřin ještě provazištěm... a do nich asi dvakráte ještě zalehl pronikavý ryk bytosti, zmítané ve vzdušné výši nad vegetací zahrady, mučené palčivou bolestí a již již v šanc vydané úplnému vysunutí se z gurty a strašlivému pádu do hlubin.

Tu však na rozkaz režisérův rychle spuštěna opona. A na jeviště hned po té snášelo se tělo dívky, téměř bezduché přestálým zděšením a zažitým utrpením....

— — — — — — — — — — — — —

Ještě téhož večera propuštěn byl Pavel ze služeb divadelních.

Beze slova odcházel, nevěnuje již ni pohledu všem těm kouzelným zahradám, zlatým palácům a pohádkovým říším, jež opouštěl, netázaje se také ni slovem, co se stalo s tou, jež v nadějích dnešního triumfu tak osudně byla zklamána...

⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘

Karel Toman:

HEDVA.

Nebyla lvice ani tygřice,
(jak toulaly se verši oné doby):
ze všední chladné mlhy života
šat utkaný a závoj na očích
a v šedém zraku podzimní třpyt měla
pod pyšným štítem bělostného čela.

Sníh padal, déšť, a duly vichřice,
zem' stále čerstvé otvírala hroby,
leč ona byla ticha. Pohřbívala
s úsměvem teskným za dnů nejhorších.
Ve městě cizím u jednoho stolu
chléb skoupý chudoby jsme jedli spolu.

A dnes je mrtva. Prostá třeslice,
macešky, netřesk nad hlavou jí rostou.
Mák divoký tam v slunci plápolá,
sen horečný, jenž ustyď. Zavolá
pták ve větvích, a v mrtvou vůni ticha
jen moje srdce buší. Ještě dýchá.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Kvíčala svěsil hlavu. Hrozné ony představy opět se v něm probouzely. „To je strašné!“ šeptal si. „Co se stane, až se vrátím domů? Nebude do těch čas všecko vyzrazeno?“ Stiskl si hlavu a vášnivě se otřásl. Představy však byly vtíravé a nezapuditelné. Vznikaly stále. Udýchaná Pešková letí na policii. Zuří a nadává. Vše vidět na ní jasně, i šat i tvář i rozezlené oči. Koho potká, každému vykládá, co jí ten nevděčník provedl. A už spěchá až do Holešovic. Teď je tam, stojí naproti Mařce a povídá jí, co se stalo. Mařka bledne, třese se, zapláče, padne a schoulí se.

Rozčilen povstal a nahlédl skleněnými dveřmi. Písař, sedící za nimi povstal rychle, otevřel a pokloniv se řekl:

„Hned bude pan doktor k službám. Má krátkou poradu, pozůstalost. Račte se posadit!“

Kvíčala opět usedl. Písař zavřel dveře. Z advokátova pokoje bylo slyšeti ženské hlasy.

V předsíni živě zazvonilo. Veběhl listonoš. Sotvaže odešel, Kvíčala opět se ulekl, že bude do večera vše vyzrazeno. „Možná, že zatknou i Mařku,“ napadlo jej, „a možná dříve, než se sám vrátím.“ Povstal a jal se přecházeti čekárnou. Písař ho roztržitě pozoroval.

„Nespěchám,“ řekl mu pootevřev dveře, „nevytrhujte se.“

„Prosím, prosím, myslil jsem —“ omlouval se písař.

Kvíčala sáhl do kapsy. Dotkl se zmačkaných dvacetikorun.

„Vrátím je,“ napadlo jej, „vrátím jí je. Hned teď, hned — jak půjdu odtud!“ Rozhodnutí to neobyčejně mu zalahodilo. Hrůza jakoby rázem se rozptylovala. „Zajdu k ní a zastrčím je do výklenku, kamkoli; jen když tam budou!“ Usedl. Ulehčilo se mu. „Neukradl jsem jich, ani jsem nechtěl nic podobného . . . Vydlužil jsem si je . . . Ale ani to nechci, vrátím je, hned teď, ano, hned teď. Valečkové napíšu ještě před polednem, že dluh přinesu zítra. Pro jeden den nebude zle. Hlavní je — vrátit Peškové ty dvacetikoruny. Ano, dříve než na to přijde. Mařce nemohu připravit takové pokoření. Vyslýchali by ji, zemřela by. Ne, ne, to nesmím učinit, jen to ne . . . takovou hanbu a hrůzu. Raději se přiznám, nebude-li vyhnutí, ale tohle ne!“

Pohledl na hodinky. Bylo za pět minut půl desáté. Napadlo ho, aby odběhl k Peškové ihned, dříve než advokát skončí poradu. Vzal klobouk, otevřel skleněné dveře a řekl k písaři:

„Přijdu za čtvrt hodiny, doskočím si ještě někam!“

„Prosím, ale dámy už půjdou,“ odvětil písař, „a pan doktor má o desáté ohlášenou návštěvu.“

„Nevadí,“ prohodil Kvíčala a vyšel. Na ulici zmocnil se ho vášnivý chvat. Za chvíli byl ve Smečkách. Nezaváhal. Teprv na schodech se zastavil a čehosi se zalekl.

Nebylo možná postihnouti čeho. Došel pak potichu až ke dveřím bytu stařeny Peškové. Naslouchal. Dech se mu tajil. Neslyšel nižádného zvuku. „Není doma,“ zašeptal. Zazvonil. Ticho. Nebyla doma. Postál chvíli a opatrně pak odešel. Cosi ho těšilo, aniž věděl co. Úzkosti zmizely. Vše zdálo se mu prosté. Vrátil se rychle do Spálené ulice k advokátovi Jelínkovi. Dámy ve smutku právě odcházely. Byly bledé, jako němé.

„Račte se mnou,“ vybídl jej Jelínek.

Kvíčala zbledนuv svěsil hlavu a ubíral se k pokoji advokátovu. V ruce nesl již doporučení rady Huleše. Vstoupiv do pracovny obrátil se k advokátovi.

„Račte si usednout,“ pobídl jej starý pán ukázav na křeslo. „Prosím!“

„Já jen — promiňte — já jen —“ mluvil Kvíčala rozpačitě zardívaje se.

„Prosím, račte, prosím“ —

„Zde totiž nesu doporučení od pana vrchního rady Huleše, hledám místo,“ řekl Kvíčala zůstav státi.

Tvář advokátova všecka se proměnila a zpřísněla. Nevybízel již Kvíčalu, aby si sedl. Vzal lístek Hulešův a přečet jej, podíval se zostřeně na mladého muže. Nazelenalé oči plny byly chladu a pronikavosti. Pomnul si vousy, odvaloval rty a opět pohlížel si tvář Kvíčalovu, a opět tak pronikavě. Vrtěl hlavou. Vyšel pak z pokoje a zapátral skleněnými dveřmi do čekárny, přišel-li někdo. Písař u dveří okamžitě oznámil: „Paní Srnová.“ Advokát rychle se vrátil a usednuv ke stolku napsal kratičký list, jejž zalepil a vignetkou svou uzavřel. Adresu Hulešovu napsal krátce. Podal jej Kvíčalovi.

„Odevzdejte to panu vrchnímu radovi.“

Kvíčala všechen se zarděl. Pohled advokátův zdál se mu strašný a odporný, tvář sprostá. Nenáviděl ho v tu chvíli a nejraději by byl řekl něco prudkého a hrdého, ale advokát si ho již nevšímal. Otevřel jen dveře pln netrpělivosti a jda za ním volal:

„Milostivá paní, račte dále!“

Mladá dáma vysoké postavy, černých vlasů a snědé tváře, s rozepiatým jarním modrým žaketem, vonící fialkami, vyběhla z čekárny a okamžitě kráčela s advokátem do pracovny jeho. Písař a dva úředníci zapátrali za ní. Oči jim zasvitly.

Kvíčala rychle odešel. Cítil, že nepochodil. Bylo mu trapno. Litoval, že sem vůbec šel. Mračil se a prudce trhal rukou. Nenávist k celému světu jej rychle naplnila. Slzy draly se mu do očí. Umiňoval si, že večer k Hulešovi nepůjde a dotěravé představy advokátovy tváře odbýval vzteklými slovy. Došel do Melantrichovy ulice, na poštu a k redakcím. Napsal žádosti a rozeslal je. O dvanácté hodině čekal na slečnu Valečkovou. Spatřiv ji, zachvěl se a srdce se mu rozbušilo. Pospíšila k němu.

„Máte už zaměstnání?“ otázala se.

„Nemám.“

„Hledáte?“

„Hledám.“

„A nemůžete nic nalézt?“

„Nic.“

„Co budete takhle dělat?“ politovala ho.

„Skočím do Vltavy.“

„A žena?“ pronesla vyčítavě zahleděvši se dlouze do jeho očí. „Skočí tam s vámi?“

Mlčel. Rty se mu zachvívaly, oči vlhly. Vtiskl jí do ruky dvacetikoruny a poděkovav, rychle se poroučel.

„Pane Kvíčalo!“ volala za ním. „Poslyšte! Proč mi utíkáte? Pane Kvíčalo!“

Neohlédl se. To, že peníze stařeny Peškové neměl již v kapse, působilo naň temnými, nejasnými úzkostmi. Jako by byl do vody spadl.

XXIX.

Toho dne o páté hodině ocitl se na Václavském náměstí a hlasitě si opakoval přirovnání ke štvanému zajíci, jež jej ráno napadlo. „Jsem, na mou duši, jako zajíc po honu,“ opět si pomyslil, „ulítaný, uděšený, zmatený.“ Vysílen a unaven točil se rozpačitě nevěda co učiniti, kam jíti, kde se utišiti. Třikráte byl u dveří vdovy Peškové, zvídaje, je-li doma, a dvakráte v sedmé čtvrti v Belcrediho třídě, pozoruje dům, v němž bydlil, nevejde-li tam snad strážník. Lítal sem tam všechen schvácen a zlými představami ušlehán. Tu, až k tichému zaslzení zkrotlý, vzpomněl si na hluboké své včerejší uklidnění, když se ubíral večer k domovu po laskavých slovech Hulešových, a zatoužil po něm s vášnivou lačností. „Jen on, jen on může mne upokojit,“ pomyslil si v ochablosti a odevzdanosti, pln žízně po klidu. „Nařídil mi, abych přišel. Musím. Nesu mu též psaní od toho doktora. Ach, ten byl protivný! Co na mně viděl? Co chtěl ten upír?“ Schoulil hlavu mezi ramena. Odebral se pak k radovi Hulešovi. Šel zvolna zastavuje se u výkladních skříní. Chvílemi stanul, uvažuje, nemá-li běžeti domů.

Rada Huleš jej očekával. Stařenka v bílém čepečku okamžitě, jak přišel, zavedla jej k němu.

„Dvakráte se milostpán po vás sháněl,“ řekla.

Kvíčala vstoupil do pokoje tiše, jako k soudu, neodvažuje se promluviti. Po-

klonil se hluboce a čekal. Tvář jeho velice byla pobledlá, jako po probdělé noci, oči bezbarvé a neživé.

Huleš, zahalen v županu na rozkládací rákosové pohovce, zdál se dnes čilejší. Pobídl Kvíčalu, aby si sedl na židli, jež stála těsně u rákosové pohovky. „Chci na vás vidět," řekl přívětivě. „Nu, jak jste pochodil u doktora Jelínka?"

„Asi špatně," odvětil Kvíčala usedaje. „Ani se na nic neptal. Napsal psaní, zde je." Podal Hulešovi dopis.

Starý pán rozřízl nožíkem obálku, prohlížeje si při tom bedlivě rukopis adresy i vignetku advokátovu. Bílé, dlouhé prsty jeho vytáhly list tak obratně, že ani nezachrastil. Přečetl jej. Zbledl poněkud. Pohlédl na Kvíčalu a opět četl.

„Řekl vám pan doktor, co napsal?" otázal se.

„Ne."

Huleš podal mu list.

„Přečtěte si to," řekl.

Kvíčala nahlédl do listu. Byl zcela krátký:

„Milý příteli, odpusť, ale tento člověk se mi nehodí. Chová se, jako by byl kradl nebo vraždil. Tvůj Dr. A. J."

Kvíčala se tak velice zarděl, že to i Huleše zarazilo. Tvář starého pána oživla. Nazvedl se.

„Nerozčilujte se," řekl konejšivě, „doktor Jelínek je drsný a přímý, volí drastická slova."

Kvíčala svěsiv hlavu mlčel.

„Nehoršíte se proto?" otázal se Huleš po chvíli dotknuv se jeho ruky.

„Mně je to jedno!" prohodil Kvíčala. Pozvedl hlavu, oči měl zvlhlé, tvář opět bledou.

„Jste unaven ..." politoval ho Huleš.

„Uštván."

„Ten dluh jste splatil?"

„Ano, v poledne," odvětil a oči jeho, přivřené a zaslzené krátce se rozevřely. Vzpomněl si na vše, co se sběhlo. Zachvěl se. Skutek, jejž spáchal, zdál se mu závratně veliký, neobjatelný. Měl pocit závratě. Shledav pak, že ho Huleš pozoruje, rychle se ovládl. Výraz jeho tváře úplně se změnil. Cosi důležitého jej napadlo. Bylo to určité poznání, zcela vyjádřený dojem, že nemůže za to, co se stalo, ba že ani již neví, jak a proč se to stalo. Bylo mu jako při procitnutí ze sna. Vše, co se toho dne dělo, mělo povahu snu, jako by bylo vše jen událostí mimo jeho vlastní život. Položil si ruku na čelo, jako by vzpomínal.

„Komu jste to byl dlužen?" otázal se Huleš.

Kvíčala pochopil, že si krátký jeho zmatek starý pán vysvětlil jinak, že mu nevěří a že touto otázkou chce poznati, lhal-li. Odpověděl proto ihned:

„Slečně Valečkové ze Sudova nakladatelství. Půjčila mi je prvního března."

„A co teď? Co učiníte? Co počnete? Myslil jste o tom?"

„Zaměstnání! Práci!" zavolal Kvíčala vášnivě. „Hledám a nikde nic, jako z učarování. Píšu denně žádosti, ale svět je polyká a mlčí. Je snad mnoho lidí a je třeba známostí. Ale ani to nepomůže. Na příklad dnes. Nelíbil jsem se. Jsem uštván starostmi a neučiním na nikoho dobrého dojmu. Uznávám to. Co mi však zbývá? Vltava. Pořád tím vyhrožuji, až to přece jednou provedu. Co jiného!?"

„Koho byste tím potrestal? Sebe?" otázal se starý pán tiše položiv mu ruku na koleno. Usmál se naň.

„Ano, odsoudil bych se! Zašlápl bych se, nezasloužím víc!"

„Hlavně ženu byste potrestal, můj milý. Zlobíte se na ni?"

Kvíčalovy oči se rozevřely a zazářily. Pohazoval prudce rukou volaje:

„Pes jsem, pes psovská vedle ní. Ničema. Nebýti jí, už bych někde hnil. Mám ji rád a jen ta láska mne drží nad vodou. Pozvedá mne, chrání, sílí! Tou láskou — přiznávám se k tomu poctivě, jsem živ a jsem lepší člověk. Moje Mařka, to je moje naděje, moje radost, moje potěšení."

„Nu — vidíte —"

„Zachytil jsem se jí ... tonul jsem," pokračoval Kvíčala stále živěji zrůžověv ve tváři. „Zachytil jsem se jí jako vrby, a držím se jí. Kdybych vám to všecko vypravoval, podíval byste se, jak zoufale na ní visím. Ale upřímně se přiznávám, že jí nezasloužím. A možná, že utrpení mé je proto tak veliké, že jsem si ji vzal. Častokráte již mne napadlo, že bych býval byl ve své ničemnosti šťastnějším. Nevím, co vy byste o tom soudil, ale někdy jsem pochopil, že je v tom něco pravdy! Já jsem se zachytil, ale já nemohu z těch bahen ven, já se pouze držím. Nevím, rozumíte-li mně jasně, nevyslovil jsem, co cítím. Není lehké vylíčiti náš poměr. Lež chytla se pravdy, bláto čistého šatu ... to je ten můj osud. Ta lež vedle té pravdy strašně křičí, jako to bláto vedle bílého šatu. Je příliš vidět. Snad mně nerozumíte a snad mluvím hloupě, ale někdy se mi zdá, že mé zachránění je současně mé zničení. Čím jasnější je ona, pravda, tím temnější jsem já, lež. Je to možná. Všelijak o tom přemýšlím."

Huleš bedlivě naslouchal a zpozorovav jeho značné vzrušení odvrátil zrak, aby jej svýma pátravýma očima nezarazil. Řekl jen tiše:

„Rozumím vám, vidíte správně, a hlavní věc: cítíte svou bídu. Toť znamení obrody.“

„Ach — jak, jak vidím svou ničemnost! To je právě to, že se příliš jasně v čistotě své ženy vidím. Jen si představte věčnou lež vedle věčné pravdy. Proto jsem se pochopil a proto jsem uviděl, co jsem. A i to někdy cítím, že jsem lepší člověk, že se obrozuji!“ Na chvíli umlkl a oči mu zazářily. Náhle však stáhl čelo a mávl rukou: „Ale nohy jsou v blátě, marná věc! Nikam nevylezu! To je můj trest, to je moje zkáza, že jsem se jí zachytil!“

„Proč? Jak to myslíte?“ otázal se Huleš přívětivě.

„Poněvadž se poznávám, poněvadž se v ní vidím, svou bídu, svou ničemnost. Byl bych žil v domnění, že jsem obyčejný chudák, utištěný člověk, ale teď vím, že jsem lotr, špína. Trest je to. A ještě něco jiného!“

„Co ještě?“

„To, že mám stále — já, žíznící člověk, pramen štěstí u úst a napít se nemohu.“

Huleš naň pohlédl. Oči jejich na chvíli se sloučily. Kvíčala se zachvěl neurčitým strachem.

„To přijde,“ řekl starý pán. „První krok je poznání vlastní bídy.“

Kvíčala zavrtěl hlavou. Kloubnaté, chvějící se prsty jeho dotkly se čela.

„Ne, ne, já to vidím jinak,“ prohodil sklesle. „Ta pravda její mne jen drží, abych se déle díval do své špíny, do své lži. Dávno bych byl utonul, ale takhle se stále dívám na své ošklivosti. Je to mučení. Ale horší je, jak jsem řekl, že žízním po štěstí, že je mám, ale že ho nemohu okusiti. Toť ještě větší trest.“

„A proč byste měl být trestán? Za co?“

Kvíčala zahryzl se do rtů a chvíli mlčel. Tvář jeho stále se proměňovala, jako by se podobala vlnkám ve svitu slunečním. Několikráte se zdálo, že chce cosi důležitého říci, ale opět mlčel.

„Nerozumím, jak jste to myslil,“ poznamenal Huleš poněkud nevrle.

„Račte mi prominout to žvatlání, nevím sám, co mluvím,“ odvětil konečně Kvíčala vydechnuv z hluboka, jako by byl přeplul nebezpečný proud. „Nechtěl jsem k vám jít, několikráte jsem si to umiňoval. Všecko se ve mně bouří, křičím. Ale pak mne začnou ty bestie štvát a poženou mne, k vám. Spasím se před nimi jen útěkem. Nehněvejte se, vidíte přece, že jsem šílený člověk.“

„Neobávejte se. Chtěl bych, abyste šel ke mně jako k příteli.“

„Ach, nevím, co mluvím, promiňte,“ blábolil Kvíčala všechen jaksi zklíčen a zmaten.

„Vy jste, pane Kvíčalo, opravdu nešťastný člověk,“ promluvil rada Huleš laskavě.

Kvíčala se tiše srovnal a oči jeho spočinuly na tváři starého pána v jakémsi dětinném očekávání. Vyděšená hlava jeho podobala se v tu chvíli hlavě malého, ustrašeného hocha, jenž by byl rád padl matce do klína.

„Vidím na vás, že trpíte,“ dodal Huleš.

„Ach — peklo, peklo je to...“

„Vás moří ta obluda, jak jste mi včera pověděl.“

Kvíčala přisvědčil. Rada Huleš hleděl na své ruce a nikoli na něho z opatrnosti, aby opět pohledem svým dojatého mladého muže nepolekal. Chtěl se pak tázati ještě po té obludě, ale v tu chvíli stalo se v Kvíčalově duši cosi náhlého a hrozného. Ubohý ten člověk vytřeštil oči a chytiv se oběma rukama za hlavu volal zmateně:

„Možná, že to dnes skončí! Možná! Možná, že už teď je všecko rozhodnuto. Možná, přijdu domů a že už to tu všecko bude! Ale to bych jí už na oči nešel!“

„Komu?“

„Ženě. Nesnesl bych toho.“

„Čeho?“

„Aby se mnou promluvila potom... abych ji uviděl potom...“

„Vy se obáváte nějakého vyzrazení —“

Kvíčala svěsil hlavu, aniž co řekl.

„Máte snad nějaké závazky z mladých let? Dítě?“

„Ach ne!“ pronesl Kvíčala svraštiv tvář ošklivostí.

„Proč jste tedy stále tak ustrašen? Spáchal jste něco?“

„Já ne... já vlastně ne,“ zakoktal Kvíčala pohleděv krátce a ustrašeně do očí starcových. Pohnul zamítavě rukou.

„Kdo tedy?“

„Nevím.“

„Jakého vyzrazení se obáváte?“ vyptával se Huleš dále, přívětivě, ale naléhavě, dotýkaje se ruky Kvíčalovy.

„To je ta obluda,“ pronesl mladý muž šeptem pohleděv plaše do temných očí Hulešových, jež se vytrvale naň dívaly.

„Rozumím... ta, kterou musíte zahubit.“

„Ano.“

„A nemůžete? Není sil? Není odvahy?“

Kvíčala hleděl stále ustrašeněji do jeho očí. Náhle se chytil oběma rukama za hlavu a zvolal:

„Nejsem štvaný zajíc? Všichni mne honí! Kde kdo! Kam prchnu? Kam skočím?“

„Nebojte se mne,“ promluvil Huleš vlídně. „Chci vám pomoci, je mi vás líto. Jsem starý člověk, mnoho jsem zažil, mnoho jsem poznal. Leccos vidím jinak než jiní lidé. Odsuzoval jsem i osvobozoval obžalované ve jménu zákona . . . Kdož ví, dodnes na některé vzpomínám a dodnes mne některé případy podněcují. Nebyly ukončeny, žijí ve mně, poněvadž vidím hlouběji než tehda a poněvadž bych nyní zcela jinak viděl. Častokráte, zvláště v noci, když spáti nemohu, naleze mi to všechno do hlavy a tu se trápívám, že jsem za svého úřadování natropil mnoho nespravedlnosti, mnoho křivd, že jsem nedovedl moci své, jež byla mi svěřena, náležitě užiti. Nemožnost odčiniti tyto křivdy velice mne hryže, poněvadž měly jistě nesčíslné následky, staly se osudem nových osudů, články v řetězích, jež nikdy již vypnouti nelze. Snad mi nerozumíte jasně, ale z těch všech příčin vzniká ve mně touha, někdy snad až dětinská touha, raditi a pomáhati nezkušeným lidem. K jinému se již nehodím, a jen tak zevlovati na svět nedovedu, to se mi příčí. Nebojte se mne tedy, nejsem již soudce, ale pomocník.“

Ustal, domnívaje se, že Kvíčala něco řekne, ale ten pohlížel před sebe ztrnule, s očima zaslzenýma a s rukama na kolenou sepiatýma. Pokračoval tedy stařec hlasem stále měkčím:

„Nevtírám se vám, chraň Bůh, a neptal bych se vás již na nic, kdybych byl nepoznal, že nemáte odvahy. Cítím z vás touhu po povznesení, touhu po klidu, po štěstí, vidím, že trpíte, ale že příčinu toho zla vyrvati nemůžete. Kdož ví, nenaleznu-li cestu, kudy byste vyšel z toho svého bahna? Možná, že je to zcela jednoduché! Vzpomeňte si na vosu chycenou v okně, jak hloupě si počíná. Vy jí otevřete část okna, ale ona stále bije do svého skla a nemůže pochopiti, že za rámkem je volno.“

Vzal pak oběma rukama ruce Kvíčalovy a tiskna je hleděl soucitně do jeho zaslzených očí. Po chvíli ještě něco chtěl říci, ale Kvíčala pojednou smekl se na kolena a položiv hlavu na jeho klín vášnivě zaplakal. Slabým tělem jeho lomcovalo prudké pohnutí, jakého nikdy Huleš za svého života nepoznal. „Tu se neotřásá mělké nitro,“ pomyslil si všechen dojat, „tu naříká hlubší, nešťastný člověk.“

Pozvedl vlídně jeho hlavu a pohlédl do jeho tváře. Byla strašná, plná bolesti a zoufání.

„Nu, co?“ promluvil tiše.

A Kvíčala, aniž se rozmýšlel, jal se nejprv jen šeptem, ale čím dále tím živěji líčiti své hrozné okovy. Začal od onoho okamžiku na lavičce v novoměstském parku, nezapomínaje na nic. Obraz svého nitra, jejž rozvinul před udiveným a zaujatým radou Hulešem, vytvořil s překvapující složitostí a pravdivostí. Hned bylo zřejmo, že vypravoval, co těžce žil, že všechny ty nesčíslné, rozvětvené události ostře se vryly do jeho mozku. Snad v tuto chvíli po prvé viděl jasně svou bytost a své neštěstí. Chvílemi podlehl dojmům z tohoto obrazu, umlkal a rozplakával se, a ačkoli vyplývalo z mnohých těch vzpomínek, že vina jeho se jimi podivuhodně vysvětluje a umenšuje, přece se neustále odsuzoval a zatracoval. Nezamlčel ničeho, ani krádeže, kterou dnes provedl.

(Pokračování.)

Dr. O. J. Janota:

ŠPANĚLSKÁ ZPRÁVA.

Jedna z nejpřednějších postav novodobé literatury španělské, E. Pardo Bazán, již před lety pronesla v rozmluvě s americkým spisovatelem a kritikem literárním J. L. Paganem tento úsudek o stavu španělského života osvětového: „Ve všech projevech národní činnosti jeví se úpadek, jest tudíž přirozeno, že i literatura pociťuje vliv této obecné stísněnosti.“ Zvláště pak ve příčině lyriky jest znatelný sestup. Zorrilla, Larra, Espronceda, Becquer, tyto ozdoby Parnassu kastillského, již nežijí a možno říci, že R. Campoamorem († 1901) a G. Nuñezem de Arce (1903) Musy ve Španělsku takřka umlkly. Bazán přičítá příčinu toho hlavně nedostatku cítění vůbec a úbytku mladistvého, jarého ducha zvláště.

Přes to lze pozorovati, že krásné umění na poloostrově nejen neodumřely, nýbrž zvolna zvedají se zase k čilejšímu životu, mezitím co i Amerika španělská vykazuje řadu pracovníků i děl v oboru prósy i poesie.

Pokusím se se zřetelem k vymezenému místu jen několika črty nastíniti obraz tohoto literárního života španělského, pokud jest mi možno jej sledovati při zcela primitivních zařízeních

tamního světa knižního a zasílatelského. Od té doby, co Juan Valera, doprovázející její V. hraběnku de Montijo z Paříže do Madridu, marně sháněl se v San Sebastianu po knihkupectví, aby zakoupil nějakou knihu baskického spisovatele Trueby, se hodně změnilo, avšak přes to schází i dnes do normálních poměrů velmi mnoho.

Především nutno konstatovati, že v odvětví časopisectva jest dosti rušno. Vedle četných časopisů starších, denních a týdenních, zakládají se nové ve všech městech poloostrovních, a s tím ruku v ruce jde i rozmach revue literárních; v roce 1912 kromě jiných vešla v život na př. „Pharos", podávající měsíční zprávy o divadle, belletrii a umění. Rovněž v Madridě počal vycházeti nový časopis filologický „Lenguaje". Jak ve hlavním městě tak i v Barceloně vydávají se soustavněji „přehledy bibliografické". Též počet ročenek v listopadu a prosinci se rozmnožil; tak vyšlo několik illustrovaných Almanachů, jako Al. de la Ilustración Española y Americana, Alm. ilustrado Hispano-Americano, „Rigoletto", Mestre Martinez s několika pracemi básnickými a j. v.

Jako v zemích jiných i u nás obracena pilně pozornost k autorům dob klassických i k textům jazykově památným. Tak jeden z předních romanistů kastillských R. Menéndez Pidal pořizuje paleografické vydání Cida a připojuje doprovod grammatický a slovníkový. Neúnavný kritik a sběratel písní andaluzských Fr. Rodríguez Marín vydává 2. až 6. díl Quijota s poznámkami; vydáván opětovně Berceo, Celestina i Gongora a Quevedo.

Z děl vynikajících spisovatelů století 19. pořizují se souborná vydání anebo výbory, tak ve sv. XXIX—XXXIII. Obras completas Juana Valery vydány jeho literární kritiky a letos 2 díly jeho Korrespondence, spisů E. P. Bazánové vyšel díl XXXIX. a XL., Caballera sv. XIII. a XIV., Pereza Galdósa závěrná serie „Episodios nacionales", A. Palacia Valdésa sv. VI. — Becquer a Quintero vyšli a vycházejí znovu ve výborech.

I v oboru belletrie jest ruch poměrně čilý; jsou tu arci mnohé věci ceny skrovné. Azar y Azpe, napodobuje různé popularisátory dějin a snad chtěje sledovati i veleplodného P. Galdósa, píše četné novelly jako Carlomagno, Néron a zase María Antoineta a j.; E. Castelar napsal novellu „Ernesto", S. Pérez vydává řadu novel pod názvem „Luisa". — I u nás přišla více ve známost příručním vydáním ve sbírce Nelsonově kniha Pía Barojy „La ciudad de la Niebla", která nás na lodi „Clyde" přiváží spolu se svými hrdiny do mlhavého ovzduší londýnského, z něhož sotva se probéřeme k zajímavějšímu jádru novelly. Týž autor uveřejnil loni ještě dvě větší novelly, a to „La raza" a „El mundo es ansi" (Takový je svět). Také příjemný Art. Reyes, jenž s oblibou se obírá mravy a životem svého lidu andaluzského, zvěčňuje ho prósou i verši, rozmnožil řadu svých prací sbírkou andaluzských povídek pod názvem „De mis parrales" (Z vinných loubí).

Přední zástupce humoristické větve Juan Pérez Zúñiga, jehož velmi zajímaví „Amantes célebres", žertovné zkarikování slavných hrdin lásky jako Didony a Aenea, Parisa a Heleny, Beatrice a Dantea, Romea a Julie atd., vyšli koncem r. 1912 ve druhém rozmnoženém vydání, vydal ještě „Cuatro cuentos y un cabo" doprovázené kresbami.

Zúñigou ocitáme se již u spisovatelů, jejichž činnost zahrnuje všecky tři obory literární, prósu, poesii i divadlo. Druhým podobným jest Joaquin Dicenta, jehož valná část prací náleží divadlu. Řada jeho prací jest vskutku imponující, avšak nemožno tak říci o ceně jejich; od „Juana José" úroveň jejich jen klesá. V posledním roce zabývá se stejně belletrií jako scenou; onam spadá krátkými novellami v „Galerna" a novellou „Los bárbaros". Letos vyšla jiná jeho novella „Encarnación".

J. Dicenta obohatil loni i literaturu básnickou sbírkou veršů „Del tiempo mozo" (Z mládí) a v jeho šlépějích i syn Joaquín přispěchal s „Knihou vrtochů", jíž uvedl do světa úvodním proslovem básník Francisco Villaespesa. Tento autor vlastně jediný nejhojněji zásobil kastillské album veršové v roce minulém. Pokud vím, vydal loni tiskem tyto knihy básnické: El balcón de Verona, El espejo encantado (Kouzelné zrcadlo), Los panales de oro (Zlaté plásty), Jardines de plata (Stříbrné zahrady), Las granadas de rubíes. —

Již uvedený novellista a básník A. Reyes připojil k vydaným sbírkám poetickým „De Andalucía" a „Béticas" novou knihu „Andaluzských romancí". — Jiný opěvatel slunné Andalusie, jenž bývá zván „cikánským Peredou" a právem uznáván co vůdce španělských koloristů, Salvador Rueda, jest stejně dobrým novellistou jako básníkem; loni vyšel větší svazek jeho „Vybraných básní".

Také Amerika jest dobře zastoupena nicaraguiským básníkem Rubénem Dariem, (nar. 1864), pro něhož i oslepltý velikán v belletrii a kritice Juan Valera měl velké uznání. Autor děl, jako Primeras notas, Azul, Rimas, Prosas profanas atd., uveřejnil práci Todo al vuelo (Vše letem). — Z téhož kraje vzešla i pěkná anthologie Alberta Ortize, nadepsaná „Parnaso Nicaragüense".

Posléze jest se stručně zmíniti o dramatické činnosti literární ve Španělsku. Zmíněný Fr. Villaespesa vedle jmenovaných knih básnických vydal veršovanou legendu o čtyřech jednáních pod názvem El alcázar de las perlas (Perlový hrad). — Uvedl jsem již výše, že vydávají se ve výboru veselohry Quinterovy. Jest zde

ještě připomenouti, že dvojice Quinterů, totiž Serafín a Joaquín Alvarez Quintero, má co do produktivnosti málo sobě rovných. Jest to nekonečný řetěz veseloher, meziher, zarzuel, sainet atd., jež svornou prací vytvořili. Z četných prací nových zmíním se jen o tříaktovém dramatu „Malvaloca", k němuž dala jim podnět andaluzská píseň, a veselohře „Mundo mundillo" (Světíček).

Mimo Quintery vykazuje divadlo španělské ještě jiné velice plodné autory. Mluvil jsem již shora o Joaquinu Dicentovi, jenž ve svých kusech divadelních, a to veselohrách, dramatech a dram. legendách jeví se nám jako horlivý zastance lidu trpícího; letos vytištěno bylo jeho tříaktové drama „Sobrevivirse" (Přežití se), jemuž jest předeslán prosaický proslov. — Další vydatný zástupce dramatické literatury jest Jácinto Benavente, jehož sebraných děl vyšlo mnoho svazků. Poutavější veselohry nebo scénické novelly vydávají se stále; tak letos vydána zase hra o pěti obrazech „La noche del sábado" a j. v.

Zmínky zaslouží dále básník a zajímavý novellista G. Martínez Sierra, jenž v poslední době věnuje se více divadlu. Z předešlého roku máme od něho „Teatro de ensueño" (Divadlo snu), jednoaktovou veselohru „El pobrecito Juan" (Jan ubožáček), „Madame Pepita" a „Mamá" obě o třech jednáních.

Týž spisovatel zprostředkuje Španělům pěkné hry nadaného autora katalánského, který právem dobývá si půdy a obliby ladností obsahu i formy svých děl, takže náleží k nejlepším skladatelům probuzené Katalonie: jest to Santiago Rusiñol. V četných činohrách, monolozích i veselohrách provanuje mírná, lahodná a truchlivá melancholie. — Loni vydali oba dva literáti Rusiñol a Sierra společně veselohru o třech jednáních, nazvanou „Vida y dulzura". — Že k hojnosti divadelních kusů uvedených autorů nutně se snoubí nepatrná cena některých, jest snadno pochopitelno. —

Z předchozího přehledu, kterýž při své stručnosti nečiní arci naprosto nároků na úplnost, vysvítá, že v období jakéhosi ochabnutí, jakým poslední léta beze sporu jsou nejen ve Španělsku, nýbrž i jinde, přece krásná literatura vykazuje několik pěkných známek žití. Jsou to především obory pěkné prósy a dramatu, které jsou slušně zastoupeny a jež dávají dobré vyhlídky i pro doby příští.

LITERATURA.

Zikmund Winter, *Šat, strava a lékař v XV. a XVI. věku.* „Sebraných spisů" sv. V. Nákl. J. Otty v Praze.

Prostředkem těchto drobných, látkově přesně ohraničených studií, jež tu shrnuty jsou od r. 1885 až do poslední doby, rostl a tvořil se nejen velký kulturní historik, jenž nám dal obsáhlé kulturněhistorické monografie ze stol. XV. a XVI., ale i příští autor „Mistra Kampana", který jest vedle epopejí Al. Jiráska jedním z mála uhelných kamenů našeho moderního, národního románu historického. Co úžasné píle sběratelské a studijní, co minutiosní práce archivální stál na př. hned první článek o českém obláčení a jak půvabným, zcela originelním způsobem překvapující jadrnosti je stylizován! Ne archivalie, mrtvé a zaprášené, ale věci a děje plné žáru a novosti vynáší tu Zikmund Winter ze tmy minula, jeho kroje, kabáty, čepce, střevíce, nohavice a helmbrechtníci v nich nabývají života, strhnou vás mezi sebe, cítíte vůni starých vinných sklepů pražských a roztodivných a jiných krmí a jích, vidíte tábor husitského vojska, jak věrně vypadalo od škorní až po kuklici nebo kapalín, jste krojově zaujati jiným oživeným světem, přece vám tak blízkým a milým. A tu mezi kapitolami ryze kulturními a dokumentárními již kmitne se příští belletrista, který nalézá již svůj vlastní vypravovatelský styl i prostředí. „Divná snídaně", kde paličatý pán z Rožmberka přinutí posla pražského purkrabství, který mu přinesl nevítané listiny, aby je snědl i s ouředními pečetěmi, nebo blýskavá historka o záletech šviháckého doktora Koppa jsou zajímavými doklady, jak Zikmund Winter zvolna rostl nám na básníka zvláštního svérázu.

A nalézám tu také jako drahý kamének kapitolku časové zajímavosti, ba skoro docela jubilejní, ač je z r. 1893 — „Podoba Husova". Dnes, kdy hledáme hlavy a podoby Husovy po království Českém a po světě, stručně vytknu, co o tom soudil Z. Winter. Dle něho neměl Hus brady a měl kněžskou pleš. Bradatého Husa utvořili teprve v XVI. stol. němečtí protestantští výtvarníci. Hus měl pas s řeménky, nikoli komži, na pase kožený pytlík a nožnice s nožem. Koncem tohoto článku připojil autor r. 1911 tento závěrek:

„Budiž dovoleno učiniti k tomuto článku doušku r. 1911. Kredo nynějších moderních umělců, jmenovitě sochařů, kredo, z ciziny vypůjčené, tvrdí, že umění není opis přírody, není realismus, není pravda — nebo jako při podobě Husově — pravděpodobnost — nýbrž uměním jest příroda, individuální fantasií umělcovou přeformovaná, rythmus, linie; u umění nejde o pravdu, nýbrž o krásu, o snění. Pro takové pány, kteří pracují snem, je marno psáti články historické, jako byl tento článek o podobě Husově. Viděl jsem návrhy k pomníku Husovu. Viděl jsem Husa moderně vysněného a zaplakal jsem hořce." *— och—*

Prof. Dr. Arnošt Kraus: *Björnson a Ibsen.* „Sbírky přednášek a rozprav" serie VI., sv. 56. Nakladatel J. Otto v Praze, 1913.

Studie o Björnsonu a Ibsenu vznikla ze šesti-

přednáškového kursu universitních extensí pražských. Není jen výsledkem hlubokého a pečlivého badání literárního, nýbrž i souhrnem zkušeností a poznatků, jež autor pobytem v zemi těchto dvou velikých básníků načerpal. Ve své studii kreslí nám prof. A. Kraus paralelně literární profily Björnsona a Ibsena. Nevychází přímo z jejich uměleckého díla, nýbrž jde dál a hlouběji. Líčí nám zemi, kde se oba duševní velikáni zrodili, rozdílné prostředí rodinné a společenské, v němž oba rostli a zráli, poměry, boje a převraty kulturní a politické, jichž se činně účastnili, které na utváření jejich života působily a jejich básnická díla determinovaly. A na tomto široce a zároveň hluboce založeném pozadí obrážejí se postavy obou velikánů s nesmírnou plastikou, výrazností a přesvědčivostí. Prof. A. Kraus dospívá pak na konec k správnému a pravdivému názoru, jímž shrnuje výsledky svého pečlivého studia: „Björnson je velkým básníkem norským, jehož díla se cení i v ostatní Evropě, Ibsen velkým básníkem evropským, jehož zrodilo Norsko.“

„Björnson a Ibsen“ jest prací na výsost zajímavou, informativní a v každém směru poučnou.

Tristan.

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Čert a krčmářka.* Fantastická veselohra o třech dějstvích. Napsal Stefan Krzywoszewski. Z polského přeložil Jakub Rydvan. Režisér Fr. Hlavatý. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 1. srpna 1913.

Čerty v pekle příliš pálí ctnost krčmářky Kateřiny (pí. M. Májová) „v krčmě pod Varšavou“. Prvního svého muže pochovala, v počestnosti prožila svoje vdovská léta a nyní opět vdává se za kadeřníka Bonifáce. Inferus, „starý ďábel se šedivou bradou“, vydá se s celou družinou čertů a čertic na cestu, aby nastrojil úklady ctnosti krásné krčmářky. Když svatebčané právě hodují, přijede do krčmy nádherná družina šlechtická (přestrojení čerti), vmísí se mezi svatebčany, a výsledky jejich ďábelských intrik jsou brzy patrny. Matrony zapomínají na svoje manželské povinnosti, dívky na své ženichy a Bonifác za nedlouho klečí před hraběnkou — čerticí Pamfilou. Dojde ke sporu a hádce a Kateřina vyžene svatebčany i se svým novým manželem Bonifácem. V krčmě zbude jen „hrabě“, krásný čert Rožník, jenž má krčmářku svésti (p. K. Faltys) se svým „sekretářem“ Kratinohou (p. B. Zakopal). S úspěchem strojí úklady ctnosti paní Kateřiny, když však jest u cíle, stane se sám obětí intriky svého sekretáře. Kratinoha ze žárlivosti nasype Rožníkovi laskavce do vína, jest však prozrazen a musí se sám vína napíti. Nyní se oba čerti opravdu zamilují do krčmářky, jež přestane se svého vzdychajícího svůdce báti, vysměje se mu a přijme na milost opět svého manžela Bonifáce. Inferus sejme kouzlo lásky s nešťastného Rožníka, Kratinoha pyká však za svůj úskok. Musí sloužiti jako podomek s láskou v srdci u paní Kateřiny.

„Když se nejchytřejší čert zamiluje, jest hloupější a nudnější, než nejhloupější žena.“ Na této větě založena jest celá fantastická veselohra Stefana Krzywoszewského, jenž slavil den před tím v „Uranii“ premieru svého sociálního dramatu „Vůdce lidu“. „Čert a krčmářka“ jest veselohrou křehoučkou jak z porculánu, dobromyslnou jako ti její pohádkoví čerti, jemnou a obratně stavěnou, ač v některých místech poněkud rozvláčných by pevnějším sevřením a koncisností jistě ještě více získala. Předností její jest užití a duchaplné zpracování pohádkových motivů. Stefan Krzywoszewski má ve své vlasti dosti zvučné divadelní jméno a jeho uvedení na českou scenu jest činem nesporně dobrým.

Hráno bylo za svědomité režie p. Fr. Hlavatého celkem bystře a svěže. Svými tvořivými schopnostmi ve hře i masce vynikl zejména p. B. Zakopal. *J. M.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

Dne 3. t. m. odhaleny byly v Rovensku pamětní deska a pomník Svatopluka Čecha na památku pobytu básníkova v tomto městě. Jsou dílem sochaře A. Suchardy. Slavnostní řeč proslovil spisovatel Ferd. Strejček, pořadatel spisů Sv. Čecha a autor jeho životopisu.

* V Paříži, kde také jako v jiných městech propadají zkáze pamětihodné budovy, mizí, jak franc. tisk píše, jedna z proslulých kavárniček, kterou znal celý literární svět, aby na jejím místě se vyzdvihl moderní činžák. Jest to „Café Bachette“ v Latinské čtvrti, ve vzpomínkách četných literátů často uváděné. Tam býval denně Verlain, od rána někdy do rána, tam byl prohlášen za krále poetů a tam sepsal mnoho tklivého a jímavého. Tam po prvé prohlásil Jean Moréas své názory symbolisty a napsal některé ze svých „Cantillènes“ a „Sylves“. Od rána do rána se tam debatovalo jenom o literatuře a často zaslechlo se, že Flaubert je tupec a Renan hlupák. Vtipy odtud kolovaly po celé Paříži, jako že v dílech Flaubertových je sterilisována voda, nebo, že největším požitkem z kněh P. Lottiho jest, ponechati je na nočním stolku nerozřezané atd. O

V Praze, dne 8. srpna 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Huleš naslouchaje všechen udiven tomuto podivnému případu, tomuto hroznému objetí pravdy a lži, stále si v duchu opakoval: „Mýlil by se, kdo by soudil, že tu zápasilo a hynulo prázdné srdce, ničemný člověk, naprosto ne, tu byl přišlápnut někým, kdo bezohledně šlape po lidech jako člověk po mravencích, neobyčejně vroucí, dobrý muž. Jej vezli splašení koně a opratě mu někdo stále z rukou trhal.“ A pochopiv utrpení Kvíčalovo pozvedl se, objal jeho hlavu a k sobě si ji přitiskl.

„Vy jste opravdu štvaný zajíc, to jste dobře postihl, vy opravdu nevíte, kam skočit,“ řekl k němu těšivým i soucitným hlasem. „A vaše žízeň po štěstí je tak mocná, že jste musil vytrpěti strašná muka. Máte rád svou ženu, vtělenou pravdu, tak neobyčejně, že se vám musí zdařit boj proti obludě. Uvidíte! Celý ten rozrostlý strom lži, jak jste se vyjádřil, dobře již rozeznáváte a nenávidíte. To je následek vaší lásky a to je první úspěch. Vás neokouzlila jen žena ve vaší Mařce, vás okouzlila pravda, vás, abych tak řekl, kvetoucího lží, oslnila její zářící pravda. Toto slunce, tento čistý plamen zažehl vaši pravdu, možno-li tak se vyjádřiti, vaši utlačenou, ještě zcela nezničenou pravdu. Taky žila ve vás, ale vy jste ji zlehčil, podcenil, sesměšnil a rozmetal. Rostl plevel s pšenicí, ale vy jste plevel nechával a pšenici vytrhával. Proč? Kdož ví! Děti leccos provádějí! Ale setkáním s Mařkou se mnoho ve vás změnilo. Myslím, že nepřestřelím, řeknu-li, že vaše pole s plevelem ocitlo se vedle jejího pole s pšenicí. Ne? Rozeznal jste rázem, co jste vy a co je ona. Ne? Anebo, počkejte, snad ještě lépe to vystihnu — jak jsem již prve naznačil, že jste se spojil se zářící pravdou a ta že roznítila vaši utlačenou pravdu k boji a vzrůstu. Nevím, jak vy na to hledíte, ale z toho, co jste mi pověděl, soudím, že toto vaše utrpení nebylo ničím jiným než prvním zápasem zdvíhající se pravdy s bohatou, nahromaděnou lží.“

Kvíčala rychle přisvědčoval tiskna se k starému pánovi, jenž stále týmž vlídným hlasem pokračoval:

„Nemohu opravdu v tomto zmítání nic jiného uvidět. Je to skutečně obroda. Trýzeň, pravda, zmítání, ale přece zápas. Jindy lež rostla ve vás beztrestně, ale teď za každou trpíte... Nu, což to jiného než obroda? Těší mne, že souhlasíte s tímto názorem. Jsem starý člověk a mnoho nešťastných jsem soudil, mnoho případů poznal. Nic tak člověka nepoučí jako život. A ještě na něco vás upozorním. Doufám, neporozumíte-li mi zcela, že mi aspoň uvěříte. Vy jste již několikráte nazval svou nakupenou lež obludou. Trefně. Je to opravdu vykrmená obluda. Bojem sílí. Bude s ní ještě hlavní utkání, rozhodné. Myslím, že správně soudím, řeknu-li, že se tato obluda nejvíce rozčepejří a rozvrčí, ocitne-li se vedle jasné, čisté pravdy vaší mladé ženy. Schoulí se asi jako ďábel pod nohou matky boží. Syčí zlobou, ovládne vás potom a zmítá s vámi. Věřte mi, bylo na tom něco, když se říkávalo ďáblem posedlý. Ďábel váš je vlastně v zajetí vaší čisté ženy. Toto sloučení je pamětihodné. Přiznám se, že nejsem tak bystrý, abych mohl o tom důkladně mluviti, ale přece mohu směle říci, že případ váš je cosi neobyčejného. Tehda, když jste k nám na lavičku přisedl, stalo se opravdu cosi překvapujícího.“

„Mučedník jsem, mučedník!“ zabědoval Kvíčala.

„Kterýž je proto mučedníkem, že dosáhl největšího štěstí!“ poznamenal Huleš.

„Ano, je tomu tak.“

„Proto je případ váš pamětihodný,“ řekl starý pán ulehaje na pohovku. „Až nepochopitelný!“ dodal.

Kvíčala pozvedl hlavu a povstav s podlahy usedl na židli. Tvář jeho byla od záhybů županu místy červená, slzami všecka mokrá. Otřel si šátkem oči, ale sotvaže pohlédl Hulešovi do očí, opět se rozslzel.

„Nemyslete, že vás poženu, abyste se ihned ženě vyznal,“ promluvil starý pán konejšivě, „to není snadné. Bude třeba vše uvážiti. Hlavně nynější její stav musí býti šetřen. Obávám se ukvapení. Napadlo mne též, abyste ji ke mně poslal. Zdálo se mi, že bych to snadněji pověděl já, nežli vy, ale ne, ne, okamžitě jsem to zavrhl. Ale jedno učiníte ihned.“ Vzal koženou taštičku se svého stolku, za pohovkou stojícího, vytáhl z ní dvě papírové dvacetikoruny a podal mu je. „Jděte okamžitě k té staré paní a vraťte jí je. Ale ne, aby nevěděla. Naopak, povězte jí, že jste je vzal. Poproste za prominutí, omluvte se po pravdě velikou tísní, zkrátka tak, jak bylo. V celé té věci nesmíte selhat ani jediným slovem. A brzy přijďte, budeme hledati místo.“

Kvíčala držel v ruce bankovky, jako by byl ztrnul. Ve tváři zračila se náhlá sklesIost.

„Půjčuji vám je,“ poznamenal Huleš. „Budete mi spláceti celý ten dloužek dvěma korunami měsíčně, jakmile budete zaměstnán.“

Kvíčala tiše povstal. Vše na něm bylo plno plachosti. Pronesl roztřeseným hlasem:

„Pane rado, děkuji vám — děkuji vám —“

Huleš pohnul odmítavě rukou. Rty jeho však se usmály. Promluvil důrazně:

„Jděte tedy a učiňte, jak jsem řekl!“

Kvíčala, jako by byl sám tichem, odešel ani o nic nezavadiv. Tak velké bylo pohnutí jeho, že jej proměnilo v nejtišší pokoru.

Venku bylo již šero, nebe jasné, ulice oživené. Přeběhl Václavské náměstí a ocitl se ve Smečkách. Za krátkou tu chvíli napadlo jej, že si bude u Peškové, neví-li dosud o krádeži, prohlížeti knihy a že do evangelia vloží obě bankovky. Vzpomněl si však, že mu Huleš nařídil, aby se přiznal, a rozmrzel se na sebe. Měl dojem, že musí poslechnouti a byl odhodlán učiniti to. Okamžitě však na to zapomněl. „Já bych též mohl,“ napadlo jej, „pohodit je za záclonku. Stačí, budou-li tam. Pešková je nalezne a pomyslí si, že vypadly z knihy. Hned však si uvědomil, že se musí přiznati a zamračiv se prohodil: „Prohnilý jsem. Samo se to ve mně líhne, ani nevím a lež je tu, jako plevel na poli. Dobře to řekl Huleš. Plevel. Pšenici jsem trhal, plevel rostl. Přiznat se jí musím, pokořit se . . . on to dobře myslí. To budou stupínky k onomu poslednímu . . . hroznému přiznání.“ Šel podle domů s hlavou svěšenou. Nikoho nepozoroval. „A což, abych jí řekl, že jsem si peníze vzal, ale jen bez jejího vědomí vypůjčil, a že je již vracím?“ Lahodný pocit prošel jeho nitrem. Ale i teď vzpomněl si, že ho rada Huleš úmyslně ke stařeně poslal, aby se pokořil, a svraštiv tvář prohodil zlostně: „Jak se nestřežím, jak na to jasně nemyslím, už se něco ve mně zlíhne. Samo. Teď jsem to jasně poznal, že samo. Jak by nebylo toho rozkazu, co mám učinit, už bych se těch svých nápadů držel, kupil je, zvykal jim a provedl je. Ale mně je třeba nejstrašnějšího zahanbení, jako se to stalo před chvílí. Přiznal jsem se. Ale jak jen se to stalo? Co se to dělo? Co mi povídal?“ Vzpomínal, ale nijak nemohl se upamatovati na onu rozhodnou chvíli, když sklesl na kolena a jal se povídati pravdivě ony události, o nichž se domníval, že by je nepovídal ani tehda, kdyby byl mučen. Ještě teď prošlo prudké horko jeho útrobami, jakési ohromné zahanbení a zdrcení, když na to myslil. Ale hned za tímto temným a zdrcujícím okamžikem, za tímto zoufalým odhodláním, vtisknutým do paměti propastnou, nepředstavnou hrůzou, následovalo utěšující rozjasnění, široká úleva, zvláštní hluboké blaho, jakého dosud nezažil. Ještě teď cítil na své hlavě ruce Hulešovy, ještě teď jako by ho hladily a k sobě tiskly. Z teplých těch prstů, kdykoli se dotkly jeho tváře, jako by se byla vylila lahodná něha, nesmírná útěšná láska a jako by v proudech prošla jeho srdcem. Zalitoval, že teplé prsty ty v oné chvíli nezachytil a nezlíbal.

Zrychlil krok, jako by se nemohl dočkati nového opojení a nového pláče. Ale než došel ke dveřím bývalého bytu svého, nitro jeho se proměnilo jako kraj, nad nímž se střídá slunce s mrakem. Vynořila se před ním ona temná chvíle, ono zdrcující odhodlání, k němuž se blížil. Teprv teď jako by si uvědomil, oč jde. Děsil se. „Jak jí to řeknu, že jsem kradl? Přijde mi zase s tím obdivem, že jsem se pozvedl, že věřila v moje dobré jádro . . . A neulehčí mi to jako on, nepřivede mne k tomu odhodlání sama, jako to on učinil.“ Prudká úzkost sevřela mu srdce. Ztajil dech a přimhouřiv oči zazvonil. Musil se opříti

o dveře, aby nepadl. Krátké bezvědomí jako by prošlo jeho duší a do propastného ticha toho jako by zapadly hlasy: „Hoď ty desítky do výklenku!“ — „Řekni, že jsi se je vypůjčil!“ — „Prohlížej si knihu její a vlož je tam nepozorovaně!“

Dveře se otevřely. Pešková překvapena zvolala:

„Jiříčku!“ A rozevřevši náručí dodala: „Dostal jste to?“

Nemohl si vzpomenouti, co jí ráno namluvil, a ani na to nemyslil. Srdečnost její, s jakou naň zavolala, strhla ho do svého proudu. Uchopil obě ruce stařeniny a okamžitě zavedl ji k pohovce. Všecko počínání jeho bylo spěšné. Pešková čekala s otevřenými ústy na odpověď. Zdálo se jí, když neodpovídal a když tak účastně ji vedl, že stalo se něco neobyčejného. Oči její starostlivě hleděly, tvář zbledla.

V tu chvíli již Kvíčala vtiskl jí do ruky dvě dvacetikoruny.

„Můžete-li, odpusťte mi to.“

„Co?“ zvolala udivena, dívajíc se na bankovky.

„Ráno jsem vám je vzal — tam z té knihy,“ řekl ukázav na výklenek. „Musil jsem je v poledne mít . . . strhlo mne to ke krádeži . . . Tak, jak vám to říkám, ukrad' jsem vám je!“

Oči její, upřené naň, leskly se jako dvě sklíčka. Nerozuměla mu.

„Jiříčku! Jiříčku!“ povzdychla jen, aniž věděla, co se s ní děje a co by měla promluviti. V tu chvíli však se rozesmála. „I vy, taškáři!“ zvolala. „Takhle mne vyvede!“ Ale okamžitě hledíc do jeho vážné, lítostí a touhou po pláči rozryté tváře, cítila, že nežertuje, a zrozpačitěla. Nevěděla, co by řekla.

„Ukradl jsem vám je,“ opakoval důrazně, „věřte mi to. Nevěřila jste, když jsem říkal, že se učím, že jsem udělal zkoušky a že mám místo, a teď nevěříte, přiznávám-li se, že jsem sprostý zloděj!“

„Jak pak zloděj, Jiříčku, když jste mi je zas přinesl!“ namítla všecka dojata. Oči se jí blyštěly.

„Ano, ale nezamýšlel jsem vám je přinést!“

„Jak pak nezamýšlel, když je nesete!“ zasmála se rozpačitě a vloživši obě dvacetikoruny do evangelia vrátila se ke Kvíčalovi všecka rozslzena. Vzala jeho chvějící se ruce a řekla: „Vy jste nemocný, máte horkost.“

„Ne nemocný, ale ničemný, prohnilý lhář!“ zvolal padnuv hlavou na její klín. Rozplakal se. Hlava jeho se otřásala.

Hladila jej tvrdýma, neohebnýma rukama. „Neplačte!“ těšila jej, ale sama se ještě více rozslzela. Netušila, jak lahodivé jsou mu její staré ruce, jak sílivé její slzy, jaká hluboká útěcha šířila se jeho nitrem, jaká sladká a teplá radost rodila se v jeho srdci na jejím klíně, pod jejím dotykem.

XXX.

Bylo již po osmé hodině, když opustil Peškovou a když šel k Václavskému náměstí. Lidé, zaměstnaní v obchodech, spěchali domů. Nevšímal si jich. Všechno v něm vzplanulo prudkým žárem. Zářil a letěl jako osvobozený člověk. Nitro jeho naplněno bylo touhou, aby byl již doma. Nikdy se netěšil na ženu jako dnes. Nevěděl však proč a ani o tom neuvažoval. Chtělo se mu družného pláče, lítosti a něměho pokoření, byl by někomu rád pověděl, že je svět jediné hoře a on že je nešťastný člověk, červ, jenž by měl býti zašlápnut. A do této touhy stále jako by zapadala konejšivá slova Hulešova a stařenina, sladká a milá, jichž se nemohl nasytiti.

Za mostem Františka Josefa povšiml si pomorančů u staré ovocnářky, hovořící se strážníkem. Pomoranče byly neobyčejně krásné. Napadlo ho koupiti jich několik, ale v tu chvíli na to zapomněl a jako by se byl do jeho nervů vlil nějaký ochromující jed, stanul, zbledl a všechen se chvěl. Oči jeho uděšeně hleděly v dálku. Zalekl se čehosi až do krajnosti. Dotkl se skrání, nazvedl klobouk a jako by se snažil ukrýti toto náhlé zděšení, popošel k zábradlí a díval se na kamenité řečiště u Štvanice. Oddychoval jako po těžkém záchvatu. Teprv nyní rozeznával, proč se tak zděsil. Napadlo jej v oné chvíli, když si povšiml pomorančů, že právě tak lehce a náhle, jako učinil u stařeny, mohl by přisednouti k Mařce a pověděti jí vše. Sotva že však si to pomyslil, cítil, že by skutečně tento důležitý okamžik mohl nastati, poněvadž nemá vlády nad sebou, že se v něm šíří vše zachvacující oheň, že se podobá pochodni a že by konečně snadně vykonati mohl to osudné, na co dosud připraven nebyl, a před čím i Huleš opatrně stanul. A tu proletěl mu nitrem ohromný úžas, oslňující a drtící jako blesk, hrozný strach před touto možností bezvládí, před touto chvílí, kdy slepě by vykonal, co ještě vykonati nesmí. Zdálo se mu, že by se podobal šílenému hospodáři, který by s hořícím snopem veběhl do stodoly. Třásl se a vše v něm stydlo. Opřel se o zábradlí a chvíli se díval na řeku.

Kráčel pak k domovu pomalým krokem zcela změněn. Veliké jeho vzrušení bylo

úplně pohlceno představami této možné slaboduchosti. Byl bledý. Oči pohasly. Všecka duše jeho zavírala se před něčím mocným, oslňujícím a velikým, čemu se blížil. Všechen plamen v něm zhasl. Myšlenky draly se mu do hlavy, ale ani jediné si neuvědomil, ani jediné neuchopil, aby rozkvetla. Děsil se jich, rozčilovaly jej. Chvílemi stanul. Nechtělo se mu ani domů. Po prvé cítil, že návrat do tohoto malého bytu, do tohoto jediného jeho štěstí je cosi podivnějšího a složitějšího, než si kdy uvědomoval a než tušíval.

Přišel před devátou hodinou, v dobu, kdy nikdy nepřicházel. Poznal na Mařce okamžitě, že jej očekávala velice znepokojena. Vaněček byl již po večeři a odešel již do kuchyně. V poslední době špatně spával, a domnívaje se, že nespaní pocházelo z večerního vzrušování čtením novin, umínil si tráviti večer o samotě, bez hovoru, s dýmkou. Kvíčala ani se naň nezeptal.

Mařka přinesla večeři a doběhla pro sklenici piva. Byla zamlklá, zřejmě rozmrzená. Nemluvila téměř. Teprve po večeři otázala se, proč dnes tak pozdě přišel.

„No, proč . . . nemohl jsem dříve," odvětil Kvíčala poněkud podrážděně, ačkoli nechtěl takovým způsobem mluviti. Povšiml si tohoto nevlídného tónu svého a zalitoval. „Měla jsi starost?" otázal se zcela jinak, přívětivě a něžně.

„Ano, mrzelo mne, že jsi mi ráno nic neřekl."

„Nevěděl jsem."

„Měli jste konferenci?"

„Ano."

„Myslila jsem si to. Ale člověk má přece starosti. Bála jsem se . . ."

„Čeho?" otázal se se zřejmou snahou mluviti vesele. „Čeho jsi se bála?" připojil se smíchem.

„No . . . že tě přejeli, že se ti něco stalo," řekla chvatně, rozdýchavši se jako by byla běžela. „Nemohlo by se to stát?"

„Dětino!" zasmál se a uchopiv ji oběma rukama políbil ji dvakráte na čelo.

„Viděla jsem tě ve vodě, v řece, tak bledého, s hlavou vzhůru . . . utopeného," mluvila rychle a ustrašeně.

„Utopeného?" zašeptal. Těžká úzkost sevřela mu srdce. „Co tě to napadlo?" zašeptal.

„Jsem stále neklidnější . . . snad v tomto stavu . . . a pak, jsi divný."

„Já?" zvolal. „Divný? Proč?"

„Stále divnější," zasmála se pocítivši, že jej slovem svým vzrušila. „Ale to se mně jistě jen zdá," rychle dodala, „jsem asi sama všeho příčinou. I otec mi dnes řekl, že zlobím a že jsem jako všecky ženy v tom stavu. Nehněvej se tedy, řeknu-li někdy nelaskavé slovo. Bojím se leknutí a přes to stále se lekám. Dnes jsem byla strašně znepokojena."

Kvíčalu napadlo, že snad ho někdo zahlédl odpoledne v ulici a že jí to pověděl. „Byla rozmrzena, když jsem přišel," myslil si, „nemluvila. Hněvala se. Jistě ví, že jsem tu byl. To je hloupé! Co teď řeknu? Jak to vysvětlím, řekne-li mi něco o tom?" Horko šířilo se mu tělem. „Ach, to byl příšerný den!" prolétlo mu hlavou. „Co všecko jsem prožil!" Položil si ruku na čelo. Několik vzpomínek snažilo se rozestříti se s nepříjemnými výstupy jeho duší. Mizely však jako dýmy větrem roztrhané a odnesené.

„Nikdy se o mne nestrachuj," řekl pak, maje stále ruku na čele a na očích.

„Teď vidím, že to bylo zbytečné, ale prve jsem nebyla tak moudrá."

„A já se ti zdám divný?" otázal se Kvíčala veseleji, vycítiv, že Mařka neví nic o jeho odpoledním číhání v ulici.

„Ano."

„A jak?"

„Stále jako ustrašený, ustaraný, a jindy zas veselý . . ."

„To je škola . . .!"

„Je to jen škola?" otázala se významně, pohleděvši mu dlouze do očí. „Jen škola?" opakovala.

„Nic jiného," odvětil začervenav se. Hrdlo se mu sevřelo. Chtěl se zasmáti, ale nemohl.

„To říkáváš, ale já to nikdy nemohu pochopit."

„Proč bys nepochopila?"

„Vím, že se mýlím, není to ani jinak možno," promluvila živěji zarděvši se, „ale k tomu dojdu až po úvaze. První, co mne napadne, je vždycky ona hrozná, nesnesitelná domněnka, že žiješ něco, o čem nevím!" Pohlédla krátce na jeho tvář a spatřivši, že je zrudlá a oči roznícené, řekla spěšně: „Nerozčiluj se a nehněvej se, mne by taky urážello, kdybys mi takovou výčitku učinil. Nic hroznějšího bys mi říci nemohl, a proto i já, když si uvědomím, co mne to napadlo, zděsím se sama sebe a mlčím. Nebuď surová, řeknu si, vždyť ti vysvětlil, že se ve škole rozčiluje a vysiluje. Proč by co před tebou tajil? Trpí starostmi o tebe, o domácnost a o budoucnost. Vzal si mne chudou, pochop to! A upokojím se zase na několik dní."

Svěsil hlavu. Mlčel.

„Někdy mne to ovšem zničí," pokračovala vášnivěji, chvatněji, pohybujíc rychle rukama, „ztratím hlavu. Nediv se, Jiříku,

býváš divný, že to pochopiti nelze, zaleklý, zamlklý. Zděsím se. Ničíš ho, řeknu si, trápí se pro tebe, tížíš ho, nemá tě rád, je chudák, vzal si švadlenku a zabil se! Proč by byl vesel? Proč šťasten?"

Vzal ji za ruku a políbil ji na prsty. Cítila, jak se jeho rty zachvěly.

„A vidím," pokračovala ohnivě, všecka zardělá, „když ti pohlédnu do očí, že se dopouštím hříchu, že mne máš rád, že mne máš upřímně rád —"

„Rád — rád — rád —" šeptal do jejích slov, líbaje jí ruku, „rád, nesmírně rád!"

„Že jsi něžný a dobrý," mluvila dále, „že pracuješ do úpadu, abych byla šťastna. Pomysli si, jak se potom odsuzuji za své podezření, za své opravdu hloupé podezření, jak mne to mrzí, jak si umiňuji, že tě rozveselím a jak šetřím, abys neměl starosti o živobytí!"

„Bláhová, bláhová," šeptal usmívaje se na ni. Rty jeho však přitrpkle se stahovaly.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

ÚŽAS.

Co stalo se ? — Rty naše potkaly se pouze,
a celý kraj je kouzlem proměněn . . .
Šum lesa váhavý teď rozzvučel se dlouze,
a nebe plno opálových pěn.

V obzoru na horách plá žhavě stuha zlatá,
nad nimi řad jde zrudlých berušek,
hvězdami prokvétá báň nebe rozepiatá,
a lesní šero rojem světlušek.

Zrající klasy jako zlaté vlasy vlají,
kolem je moře rozzvoněných vln,
v mateřídoušce střípky cvrčci počítají,
křídlatých hudců každý strom je pln.

Mdle hučíc řeka z dálky pronikavě chladí,
a teple přes pole v tvář dýše les,
laskavěj' nám dneska vítr vlasy hladí.
a stokrát silněj' voní zkvetlý bez.

Co se stalo? — Čemu jsme se to zaslíbili,
že celé nebe v jednom plamenu? —
Proč zdá se nám,že máme v ramenou dar síly
a hudbu světa v hrudi zavřenu? —

Co stalo se? — Rty naše potkaly se pouze . . .
Proč celý kraj je kouzlem proměněn?
Proč naše mladá těla v palčivé žhnou touze,
jako by proud lávy byl v nich utajen? —

Jaký to divný hlad, jenž srdce naše mučí —
živelná síla, která zanese
v horečném chtění druha druhu do náručí . . .
Co stalo se? — Co zítra stane se? — — —

AŽ SPOLU PŮJDEME . . .

Až spolu půjdeme v rozkvetlém jarním dnu
třešňovou alejí, zmámeni hudbou snů
a šumem zlatých včel,
žeh slunce zářící nám v oči udeří,
zmnožen se zavěsí do příze kadeří
kol bílých našich čel.

A v dešti žhavých střel až chvíle proletí,
v níž odmlčí se zem a v prvním objetí
se setká se rtem ret,
květ třešní mandlový opojně zavoní,
a hlas Tvůj v užaslé otázce zazvoní —
— kdeže je celý svět? —

Až spolu půjdeme v neděli květnovou
za trylků skřivánčích alejí třešňovou,
a bílá ruka Tvá
se k mojí přitulí v důvěrném stisknutí,
v polibku palčivém radostně řeknu Ti,
že svět — jsme jen my dva! —

Ferdinand Strejček:

AMERICKÉ INTERMEZZO JOSEFA V. SLÁDKA.

(Pokračování.)

Hned následujícího dne po tomto sebevědomém, ohnivém dopise Čelakovskému rozepsal se Jos. V. Sládek příteli Gustavu Vostrému, který mu do Ameriky vůbec dotud nepsal, v listě plném melancholie a beznaděje v příznivý výsledek svých milostných tužeb. Píše mezi jiným: „Znáte celý postup naší lásky. Znáte jej od první chvíle na ostrově žofínském, kde od dítěte vyloudil jsem růžičku, znáte vše i později, jak Emilie odešla na prázdniny již více ne co dítě, třeba ničeho bychom si byli neřekli, třeba já tenkrát o lásce ještě nepřemýšlel, avšak na Emilku nezapomněl jsem. A když přišla loni do Prahy sama puzena již touhou viděti mne, byl jsem již i já nedočkavým spatřit ji. Kdo mne do ní zamiloval? Vy. Mluvil jsem s vámi o ní, každé vaše slovo bylo novou jiskrou v duši mou, ta dobrota, oddanost, dětinnost duše její poutala mne, až mne spoutala. Neřekli jsme si, že máme se rádi, a měli jsme se. Konečně přišlo i k tomu a jsme tedy svoji. Co týče mne se, vím, že nemohl nikdo ve světě najít lepší, šlechetnější duši, vím, že každý musel být by s ní šťasten. Jsem proti ní, proti celé té dětinnosti — tak bídný, bídný jako uschlé stéblo proti ranní krůpěji rosy, jsem bezcitou proti duši rozechvěné každým citným slovem. Však vy znáte ji lépe mne znaje ji od dětinství. Čeho je třeba, aby duši takou člověk rozechvěl, čeho je třeba, aby člověk naklonil si dítě? Hračky, veršík, slovo, sentimentální výraz, z toho utvoří si dítě pojem, že člověk jest dobrým, a ono je ztraceno. Miluji Emilii vroucně den co den více, však nečiním přec to, co bych měl, a vím, že je nešťastnou. A to mi div srdce neutrhne! Člověk jako já by se neměl zamilovat, protože učiní každého nešťastným, sám uleví tísni své, za život jiný sám žije a pije jako upír krev jiného. Pravím ještě jednou: miluji ji a nezřeknu se jí nikdy, a kdyby ona učinila tak — vím, že neučiní — nevím, co učinil bych já. Myslím, že bych se zastřelil. Avšak čím vroucnější ta láska z obou stran, tím nešťastnější pro oba . . . Zvláště, co jsem zde, upevnil jsem cíl svého života: ten bude let, let bez cíle! Let po myšlence, k níž snad nedospěju nikdy, spadnu snad s křídlem zlomeným a Emilie? Emilie? Má drahá, drahá Emilie? A já přec nemohu, nesmím jinak. Já vidím zkázu její a musím za sebou ji vléci. Znám obě strany lásky a vím, ký lásky je cíl. Vím, že, má-li být láska opravdově šťastnou, nutno jest, aby člověk měl svého postavení. Věčně ve větru lítat se nedá, musí se sletnout k zemi — a já zemi nemám, mně uniká pod nohama vždy hloub, hloub, ba již se mi tratí. Emilie stále letí se mnou šťastná, blažená, či pojednou neoctnu se ale ve výši sám a na zemi ona se srdcem zdrceným! Je to zoufalé — a milujeme se! Znáte mne a přísahám vám při duši své, jež v tomto okamžiku čistá jest všeho, co by klamem bylo, jež v tomto okamžiku je před vámi jako novorozeně — miluju ji, miluju opravdu a proto bych si zoufal. Znáte z Dantovy komedie: Stín Franceska di Rimini pluje nebes prostorem dál a dál a jemu v objetí milenka. Proč nelze takou býti jen lásce mrtvých? . . .“

Po této tesklivé episodě následovalo asi opět období spokojenější, neboť aspoň list z 21. ledna, psaný Čelakovskému, prozářen je většinou jasnou a veselou náladou pisatelovou. Básník posílá příteli nové básně své, aby je odevzdal Emilii, a zmiňuje se v listě o tom, jak jej náhoda svedla k pokusu v archaeologii. „Skutečně, chtěl jsem se v stálé měnivosti svých náhledů před několika dny stát učencem. Vyšel jsem na exkursi a byl jsem překvapen výsledkem. Hochu, já tu nalezl Marobudum, v něm jeden starý celt a zub krále Monabita. Soudil jsem, že Markomani původně bydleli vlastně tady, a potvrdilo mne v mém náhledu to, že jednou na širém moři spatřil jsem ve vlnách stojící dubový (dubový sice není žádný stěžen, ale jiný strom se mi tu nešikuje) trám. Lidé pravili sic, že to stěžen nějaké rozbité lodě, já ale pevně věřím, že to zbytek mostu, po kterém se Markomané do Evropy a do Čech dostali. Změřiv všecko na coul, poznamenav položení k západu, východu a severu, odešel jsem pln kypících myšlenek domů a začal psát polemiku proti Vocelovi. Psal jsem dlouho do noci, unaven šel jsem spat. V myšlenkách mých to ale začalo znít a já šeptal píseň o budoucnosti, a já šeptal píseň o v prachu a popeli ležících národech a já přál jim poklid na rumech jejich, ale budoucím lepší časy:

Kdo mrtev jednou, ať si mrtev leží!
Kdo živ jest ještě ale, ať jde vpřed!

Zdá se ti snad ta věc směšnou, já ale myslím, že z těžka bude ze mne cos než písničkář — snad bez písniček, srdcem ale jistě a stále, rukou neschopen, ale hlavou kout

světoborné plány. Mnoha mi věcí ovšem při tom se zříci a jedna z nejtěžších jest — nemoci podporovat rodiče své a bratra. Srdce mi to utrhává, ale kdož neměl v světě jakýs bol? A tento mimo ten, co povahou již jest mou, totiž bol domova mého, nebudu znát žádný víc.“

Ještě řada jiných listů Sládkových spěla z Kaledonie do Evropy. Psal je v chvílích rozteskněných, odpovídal jimi na každý pozdrav z daleké otčiny. Jednou vzpomněl si na soudruha a přítele svého z dob spolku a almanachu „Ruchu“ Václav Šnajdr, jenž v tehdejší době také se zdarem pěstoval básnictví (brzy následoval příkladu Sládkova a odjel do Ameriky, kde se trvale usadil), a dopsal vzdálenému příteli. Odpověď básníkova, která brzy došla, je v nejedné příčině pro spisovatele charakteristická.

Caledonie Wisconsin dne 23. ledna 1869.

Drahý bratře v duši a srdci! —

Nečekej ode mne velkých listů, až si zase ruce stisknem, až si zase pohledíme v oči, vynahradíme si všechno. Třeba nepsal bych, měj za to vždy, že srdce mé neschladne, až uchladne. — Měj za to, že tě miluji co bratra v jednom cíli a snažení, v jedné práci, v jednom osudu. List tvůj dostal jsem; byl dlouhý tobě, mně krátký. Každá řádka nová myšlenka, každé slovo jiskra tvého citu! Potěšil jsem se a děkuji ti, žes navštívil mne v pustině. Naříkáš, že nemáš citného, družného srdce: uč se odříkání! Orel musí státi sám, orel požaluje si jen mrakům, a blesk-li z mraků zdrtí jej, skácí se na zem sám — a neželen. Lidský osud nezná citu, lidský osud je chladný jak železo a nezlomný také tak. — V tobě leží odměna myšlenek tvých, a to-li uznáš, podáš se tomu proudu bez resignace. Co já mám říkat? — Jsem v pustině, na tisíc mil daleko široko nikdo u mne, vyrval jsem se z všeho, hryžu se vždy, ale nenaříkám. Není to arogance, je to probuzení se opravdového mínění o člověku a světě. Působení svému neprorokuji nebem otřásajících výsledků, mám se za lístek spadlý v divoký proud, plove — plove — pojednou vírem urván se potopí — a mne to potopení neděsí. — Dokud ale svalu živého bude ve mně, budu se bránit! —

Hochu, šlápněm na ten svět a žijme jako meteory! — Zašlápněm srdce své — a žijme jako pěvci! — Píšeš mi báseň, je krásná, velmi krásná, ale nelíbí se mi ten pěvec, zříkající se písně a nechávající lyru tlíti v prachu. — Pohrobíš-li lyru a nevztáhneš páž, bys krví ji zrosil, shnije — a nezrodí se z ní spasitel. — Zpívej ale, zpívej, až praskne srdce, lyry struna poslední — a jiný chopí se jí po tobě — po tom jiný zas, až poslední zahučí píseň volnosti! — Co píšu já? — Dost — a nepřetrhnou-li se struny duše mé, budu teprv zpívat. Nedůvěřuji si, že byl bych zpěvákem velikým, budu alespoň takým, jakým býti mohu — a tím být nepřestanu po celý život. Budu bloudit, těkat světem třeba bez písně na rtech, ale se stálou písní v srdci — a neprodám se! Snad leta celá nebude o mně slechu, co po tom mně? Snad klesnu v hrob neznámý, co po tom mně? — Ten svět za to nestojí, jedinou myšlenku mu prodat za všechno, co v moci jeho. Co tu? — Prvního března odjedu po Mississipi k Mexickému zálivu a potom pěšky až nahoru zas k Niagaře. — Odtamtud snad domů. Posílám ti jenom básně dvě, abys věděl, jak lyra má nyní hučí. Jednu dejte do Blaníka, druhá buď dána s ostatními, které poslal jsem Jiříkovi, do Ruchu. Friče tisíckrát líbej. — Psát o zdejších Češích? — — Je to cháska bez myšlenky, jíž místo srdce cinká v prsou dolar.

P. S. dne 26. ledna.

Přidám ti ještě něco. Mluvil jsem ti v listu svém o orlích, přemýšlel jsem potom o tom sám — a kles jsem velmi s té své orlovské výše. Tato satira patřila v první řadě mně, potom z ní se vyklovalo teprve něco, co má platnosti všeobecné.

Na báseň tvou odpovím ti lépe zas básní, mohu tam všem myšlenkám pustit uzdu. Pošlu ti ji podruhé. Mysliš-li, že by některá z dvou prvních královských písní byla lepší v Ruchu, neuveřejňuj v Blaníku nic. Nechávám ti úplné uvážení toho, kde to lepší bude působit.

OREL.

Z hluboka si zaklel
na tu zemskou hrudu:
„Nebudu víc červem,
radš já orlem budu!“

Nestrčím víc hlavu
v kaluž všelijaku,
půjdu já se raděj
napít do oblaků.

Nehledat víc pravdu
při lojové svíci,
půjdu navštívit ji
v slunce blýskavici.

Nebudu víc šeptat
od domu ji k domu,
vypůjčím si raděj
bas od kmotra hromu.

Nebudu víc hryzat
tróny písní stydnou,
ale stavím bleskem
korunu tu bídnou.

Hoj, vy páni s trónů,
střezte ta svá sídla,
vzletí orel, vzletí,
už si lepí křídla.

Hoj, vy páni v plášti,
zlé to budou časy,
orel již si skládá,
křídla v pěkné řasy.

Hoj, vy páni králi,
což jen vaší škody,
nedáte-li dělat
k trónům hromosvody!“

Letí orel, letí
v ranní slunce záři,
divějí se mladí,
divějí se staří.

Letí orel, letí
už u krytby mraků,
„Oj, což tobě lépe bude!“
dí otec junáku.

Letí orel, letí,
král se směje s vrchu:
„Poodkopni dolej,
sluho, mu tu mrchu!“

Leží mrcha, leží
lákavě na pláni.
„Dobrá,“ myslí orel,
„budeš ku snídani!“

Slétá orel, slétá —
„Hrom to, lidé, straší!“
a to zatím orel
na mrchu se snáší.

A to za tím orel
zobák v ni zatíná —
S vršku král se směje,
orel zapomíná —

Smějete se také
písni, staří, mladí,
a já zatím plivám
také na chamradí.

A já zatím pravím:
„Prach jez, druhu líný,
dokud k sobě polákáte
kus jen lidské špíny.“

(*Pepík z Am.*)

V polovici února 1869 vypravil se Jos. V. Sládek od jezera Michiganského, kde vše ještě bylo zahaleno studeným pláštěm zimy, dolů na jih, „Jaru vstříc“, jak básník sám cestu svou nazval v rozkošném cestopisném obrázku v „Lumíru“ 1874. Z Racine jel vlakem k Chicagu a odtud dále „k jihozápadu šourem přes Illinoiské prérie k Mississipi“. „Vyjevše před Altonem z nízkého pásma chlumů, spatřili jsme Mississipi pokrytý hustou mlhou. Jen tu a tam vyšvihnul se na okamžik bílý parník a zmizel zas.“ „Přijeli jsme do St. Louis. Široký parník převážel nás z břehu illinoiského do Missouri.“ „Tak vyjeli jsme dolů k Novému Orleansu. Od Wisconsinu vzdáleni jsme již tři sta padesát mil a do Louisiany máme ještě dvanáct set mil. Ze sněhu a ledu do teplejšího slunce St. Louiského jeli jsme šestnáct hodin po železnici a tam dole mezi kvetoucími oranžemi budeme za dvanáct dní po vodě.“

As po třech dnech plavby od St. Louis, kterou konal básník za levný peníz na palubě, počaly se již břehy řeky zelenati, a když blížili se k městu Natchez, zažili odpoledne jako v máji. „Když loď přistála, táhlo mne to vzhůru po stráni a za půl hodiny, co směl jsem tu být, sběhal jsem ji kříž křížem a každý kámen byl mi tu jako přítelem. Můj bože, což jsem tu pak ke rtům přitiskl ty první vonné jarní fialky, prokvétající mezi kamením!“ „Z rána na to byli jsme u Batton Rouge v čarokrásné kvetoucí krajině. Stromy mandlové růžovým květem jen obsypány a na stromech oranžových květ i dozrávající ovoce zároveň. Ještě hlouběj objevily se cukrové plantáže a růžemi protkané sady novoorleanských letohrádků. Věčné tu léto. Ze zimy do jara, kam sestupujem za čtyry hodiny se švýcarských hor, dostali jsme se za třinácte dní.“

Projev pak ještě kus Golfu Mexického, dostal se Jos. V. Sládek koncem února do státu Texas mezi Mexikány.

S paluby lodi Josefiny pod stěžněm na koupené ve Švýcarech tašce napsal básník tužkou 20. února 1869 dopis příteli Čelakovskému.

„Plavu, opravdově plavu, dobře ale, že jen po moři. Zas je mám to veliké, vzdýmající se a hučící moře! Jak stýskalo se mi po těch pěnících se vlnách. Zas je mám, kladu hlavu k těm bujícím, bouřícím prsoum a naslouchám, naslouchám — čemu? Nevím ani sám, ale stýská se mi, velmi se mi stýská. Proč tu nejsi aspoň na okamžik se mnou? Proč nedívali jsme se spolu na mohutný Mississipi s tou kalnou vodou, pralesy pokrytými břehy, zelenající mile ostrovy? Proč nemohli dívat jsme se na ty husté, divoké Louisianské lesy? Vše kvete tu již, kokosová palma rozpíná zelené své kadeře po dujícím v ně větru, košatá magnolie, ověšena celá dlouhým vlajícím, šedým mechem, první ku květu vypouští pupenec. Oranže dozrávající skví se na stromech. V lese těch nejrůznějších barev, těch nejrozmanitějších tvarů rostlin i zvířat. Pestrobarevní ptáci, aligator, želva atd., že neví člověk, kam ponejprv zahleděl by se. A ten nový Orleans s tou krví potřísněnou dlažbou a vyvrhelem všech národů — a krásnými parky, villami a vedle nich s otrokářskými paláci a za nimi černošskými chlívky víc než chatami, bavlník, cukr atd. Než co ti to vše budu vypisovat? Co zažil jsem na severu, mám již napsáno, teď budu psát to, co uvidím na jihu . . .

Oj, mně to jde vesele, a pohledím-li na to zpět, co jsem vykonal, myslím, že nejsem přece tak neprakticek, jak jste mysleli. Do Texas přijdu jako kostelní myš, platějí tam ale všechno zlatem a naději se v krátce drobek plnější kapsy. Jak? Inu, v Evropě by to nešlo. Člověk může také někdy ve dne sekat dříví a večer verše — to ale neříkej nikomu! Ti lidé by se zbláznili zvěděvše, že nechodím pořád v glaceovaných rukavičkách. Řekni jim na př.: Ach, jak ten Sládek tam je v samé vznešené společnosti, samé museum, samá věda a samé pěkné ladies, ach! — Pán Bůh tě ale chraň říct, že jsem kantoroval! Hochu, až přijdu, uslyšíš to pěkné historie! Člověk může všechno, zvláště chce-li, a přece jsem při tom všem tak spokojen, zdá se mi, že nepřišed jsem, nebýval bych ani člověkem. Teď ale opravdově již se mi začíná stýskat a nevím, jak to tu dlouho ještě vydržím.

Myslím, že by snad mne také bylo potřeba doma! . . .“

Ve státě Texas básník náš celý měsíc probloudil pěšky, jen s puškou na rameni, sám a sám. Na jedné toulce setkal se tu s krajany Čechy a zvěčnil je pak doma v poutavé črtě: „Na českém dvorci v Texasu“ (Lumír 1884). Cílem básníkovým bylo město San Antonio, kamž přibyl počátkem dubna za soumraku strašně znaven a utrmácen.

Ujal se ho tu s neobyčejnou vlídností mladý polský kněz exulant Vincenti Barzinski, kterého zvěčnil později Jos. V. Sládek z nejupřímnější vděčnosti ve třech půvabných vzpomínkách: „Polský misionář“ (v Národních Listech ze dne 26. října 1871), „Pod černou sutánou“ (Lumír 1880) a „Jak jsme křtili a biřmovali“ (Černá hodinka Máje).

S radostí přijal náš básník nabídku nového přítele svého a stal se kostelníkem, varhaníkem a posléze i učitelem polských dětí.

„Nu což, braciuszku, nechtěl bys býti učitelem?“ tázal se mne kněz Vincenti po několika dnech.

„ „Učitelem? Ano, ale koho mám učit a co?“ “

„Polské děti budeš učit číst, psát a počítat?“

„ „Ale vždyť slyšíš, jak mluvím; toť přece nemožné.“ “

„Inu, před školou si tě vezme otec na práci, nebo já, a čemu se naučíš, budeš pak učit.“

Tak stal jsem se polským učitelem k veliké spokojenosti čtyřiceti chudých polských rodin, které osud zanesl do San Antonia.“ (Pod černou sutánou.)

(Pokračování.)

Josef Šimánek:

EGYPTSKÝ SONET.

Stříbrné mraky modrou nocí jdou
jak orli, kteří do Amenti pílí,
je černé zrcadlo a sen je bílý
a plane v něm jak měsíc nad vodou.

Myšlenka splývá s touhou sladce mdlou,
v jed vůní květiny se rozesnily;
veliká hodina v mém srdci kvílí,
v bolestech matky rodíc chvíli zlou.

Spí u mých nohou spokojeně ona,
netušíc ostří dýky nad prsem —
sokyně šťastná dcery Faraona.

Bodnutí! Krev! Tak! pomstěna teď jsem!
V zrcadle purpurovém krve její
nebesa lhostejně se odrážejí.

Quido Maria Vyskočil:

ZVON MRTVÉHO.

Poslední akt důlní tragedie.

Bylo smluveno, že o šesté večerní přijde na šachtu císaře Maxmiliana strojník Bouška, aby vystřídal Petra Hlubína, jak dělo se vždy při pravidelných směnách.

Leč táhlo již k sedmé, aniž mezi šachetním lanovím zasvítila pobledlá Bouškova tvář.

Důlní strojník Hlubín setřel si značně olejem znečištěnou kytlicí štědře naperlený pot. Pohyb zanechal špinavou jízvu na jeho čele, než Hlubín valně toho nedbal.

Nepřekvapovalo ho, že soudruh nepřišel do šichty. Mnozí, kteří před týdnem sfárali, nevrátili se vůbec . . .

Tak dlouho zuřil již v šachtě požár.

Staří havíři, kteří s tesknotou pozorovali lačnost, s níž z útrob země kořistěna stříbrná její krev, předvídali dávno toto osudné vzbouření potupené přírody.

Mladí a nezkušení kovkopové smáli se však jejich obavám.

Byli jiného ražení, méně citového, méně přístupného tajemným záchvěvům, jichž pociťovali ti, kdož se zemí srostli jako teplá její část.

Nevěřili, že i ona má svoje jemné srdce i záhadné city, jimiž poutá rozdílné ty

živly i prvky v jediný harmonický celek . . . v silnou, života schopnou jednotu.

Brakovali v ní svěřepě a krutě, ničíce stříbrné keře jejich podzemních zahrad i ametystová jezera, ukrytá v skalách pravěkých.

Ve své praktické mysli nedovedli pochopiti, že dosud v hlubinách země sídliti by mohli bohové, tajemný národ permoníků a šotků hor, nejstarších to vladařů teplého podzemí. A přece bylo tomu tak!

Vypuzen ze svého království, v roklinách pod posledními obzory žil dosud Veliký Noční Permon, vladař země a nejvyšší pán všech podzemních živlů a sil. Záhadní skřítkové sloužili mu tam a věrně donášeli zprávy o všem, co zahlédli na rozpracovaných dílech neb vyslechli skryti za balvany starešiny.

Staří havíři nejednou zahlédli jejich drobné postavy v kápi, s koží kolem pasu a s kahanem na palci jak mihly se šachetní tmou, nebo zaslechli stříbrná jejich kladívka, prozkoumávající mocnost rudy. A kde se objevili tito vousatí šotkové, tam na blízku jistě bdělo i neštěstí a do díla buď voda se provalila, balvan sesul neb nejistá flec nad hlavami pukla dlouhou a širokou jizvou.

Mladí dělníci smáli se ovšem těmto vidinám starších svých soudruhů a nehody v dole přirozeným způsobem vykládali, leč ti, kdož se zemí si rozuměli, jinak soudili a varovali. Marně však!

A snad že právě tato neshoda názorů zavinila, že nikdo nevěřil prvé poplašné zprávě, když v dole císaře Maxmiliana vypukl požár.

„Co by tam mohlo hořeti? Kamení přece nevzplane!" usuzovali, než záhy poznali lehkomyslnost svých názorů.

V dole opravdu zuřil požár, zaviněný neopatrností kteréhosi z dělníků, jenž doutnající knot odhodil do dřevěného splávku, od něhož chytla pak také dřevěná pažení a vroubení šachty.

„Země se mstí!" šeptal starý Lamač, jenž znal všechny havířské pověry.

„Zlá bude její odveta!" dodával jeho druh, s nímž spěchal k hořícímu dolu.

Šachta, nacházející se na konci městečka, byla skoro neproniknutelně zahalena oblaky šedomodrého čpavého dýmu, v němž jen nejistě rýsoval se zmatený dav kovkopů i zděšeného obyvatelstva.

Potvrzení poplašné zprávy vyvolalo současně hrůzu nad osudem těch, kdož byli v šachtě, skoro tisíc metrů hluboké, uzavřeni.

A nebožáků těch bylo přes půldruhého sta.

S horečnou nedočkavostí započato ihned se záchrannými pracemi.

S octovým obvazem na ústech odvážní jednotlivci spouštěli se do pekelných hlubin. V prvých hodinách bez výsledku.

Ostrý dým, prošlehaný plameny, nedovolil proniknouti ani do ohroženého horizontu.

A klec, když vyjela, byla horká, jako rozžhavená. Rychle tedy zavedeny proudy vod do hořícího důlu.

Dva nenávidící se živly ocitly se tak v krutém zápase.

Posléze však přece plamen, ač dlouho a vytrvale vzdoroval, ustoupil alespoň z nejbližšího okolí náražiště, u něhož požár vznikl.

„Kdo sjede nyní?" tázal se horní správce službu konající.

Přihlásilo se jich více, než bylo třeba.

Inženýr roztřídil je na malé družiny.

„Tito nechť první se pokusí —", určoval potom, ukazuje na několik mladých a svobodných dosud kovkopů.

„A proč ne my?" bránili se ti staří, ženáči.

„Také na vás dojde!" chlácholil je správce. „Všech vás bude zapotřebí."

Sám však, ač také ženatý, sjel zároveň s prvými.

Tak započaly ony dny hrůz, vysilujícího čekání a zoufalých výkřiků.

Z těch, kdož v šachtě byli pohřbeni za živa, sotva polovice mohla býti zachráněna. Ostatní byli předem již obětováni nenasytnému podzemí.

Venku, v přírodě, zvolna otevíral máj květné svoje zázraky, v pramenech jako by sluneční zlato bylo napuštěno, na nebi samé safíry — leč zde, v této ponuré budově se železnou věží pro obrovské navíječe drátěných lan, jen vzdechy, úzkost a příšerné napětí panovaly již celý týden.

Když počali vyvážeti prvé mrtvé, mnozí stále ještě věřili v možnost záchrany ostatních. Za nocí, u nás, v horách, vždy poněkud větrných, zdálo se odpočívajícím záchrancům, že z dolu ke světlu slyší stoupati hluboký zpěv staré hornické písně, zpívané vždy před sfáráním v rozlehlé sousední „cáchovně".

Ale byl to jistě pouze klam předrážděného sluchu a plachých polodřímot, neboť nadále již jen mrtvé vyváželi, hrůzně zduřené a v obličeji mukami a mourem znetvořené k nepoznání.

Mnohých pak ani celých již nenašli. Strašidelná kořist trupů bez hlav a údů spečených s ohořelými trámy a rozlitou rudovinou, plnila vozíky, nad nimiž, vytře-

štěni tím, co zažili a zřeli v podzemí, obětaví zachránci skláněli unavené hlavy.

Než i na tyto kupy beztvárných a černým slizem krevním potřísněné trosky vrhly se polozoufalé ženy se svými dětmi, líbajíce je a dle nepatrných znamení poznávajíce drahých ostatky.

V městě od božího rána do noci lkal umíráček a truchlé večerní pohřby společně pochovávaných obětí dolu doplňovaly bezutěšené dny katastrofy.

Konečně ustalo toto vše.

Poplašné signály zmlkly, zoufalí pozůstalí vrátili se do svých studených domovů. Pouze úzký had šedého dýmu dosud plazil se po ohořelém roubení. Ale i ten slábl a zanikal každým dnem.

Na šachtě zůstali jen strojník Hlubín a dva ponděláci, kteří jinak noclehovali kdesi ve městě.

Rychle a se všemi temnými přízraky nadcházela noc, osmá od vypuknutí požáru. Počasí k večeru se změnilo; obloha byla zatažena, z dálek letěla bouře na vichřicových komoních s ohnivými otěžemi.

Petrolejová lampa nuzně osvěcovala vnitřek důlní budovy; nebylo však ani jejího světla potřebí, neboť ponděláci, držící dobrovolnou stráž, klímali zpola a Hlubín vzpomínal přestálých hrůz.

(Dokončení.)

LITERATURA.

Henrik Ibsen, *Peer Gynt.* Dramatická báseň. Z norštiny přeložil Karel Kučera. Sborník svět. poesie sv. 115. Nákl. J. Otty v Praze.

Henrik Ibsen, napsav r. 1865 „Branda“ v Římě, jenž byl základním kamenem jeho sloupu vítězství a slávy, musil tento typ mravní soběstačnosti doplniti jeho protichůdcem, typem nemravného egoismu, jímž je Peer Gynt. Básník sám doznává, že je to dílo prudké, beztvárné, napsané bezohledně, čehož se mohl odvážiti jsa vzdálen své vlasti na Ischii. Základní fabuli k mravokárné a výsměšné této básni dala Ibsenovi norská pohádka o vílách, lesních pannách a skalních duších (troldech), již pak svým způsobem empirického symbolika a allegorika konce století rozvedl a zpracoval. Peer Gynt je tlučhuba, lhář, větroplach, blouznivec, velikáš, lenoch, „stač, žij sobě samému“ jest jeho heslo. Jím nastavuje básník svému národu zrcadlo, aby viděl v něm sama sebe, své chyby a nedostatky. Však zpracování této idee trpí roztříštěností. Theoretik a schematik častěji překonává básníka a tak se stává, že „Peer Gynt“, konsekventní individualista a tragikomický „císař jáství“, nedošel po vydání v Dánsku porozumění. Poukazovalo se k tomu, že Peer Gynt není národní typ, a že báseň přetvařuje skutečnost v umění, „obětuje z polovice požadavky umění a z polovice požadavky skutečnosti“, že je plna „švindlu myšlenek“ a hádanek a že patří k polemické žurnalistice.

Také kritik Jiří Brandes zpočátku neuznal básně a neviděl v ní ani krásy, ani pravdy. Teprve později a to skrze Německo přišlo se jí na chut a ku podivu se našlo, že Peer Gynt jest nejvíce „norsky zbarven“. Snad k tomu svedla pohádková fabule, svět troldů a několik velmi nejasných a tlumených politických narážek, jimž bez hvězdičky pod čarou, ani doma nerozuměli. Německá kritika neměla sklonkem XIX. stol. většího Germána nad Ibsena a se zřejmou tendencí stavěla jej proti Tolstému: „Co jsou selská hrubství Tolstého proti němu? Tam mluveno pro chámy a to chámem jen trošku umělejším.“ Zkreslený kult Ibsena dostal se i k nám. Příští český literární historik, jemuž dánský kazatel nevěřících a kněz nevěrců podá nekonečně zajímavou látku, nesmí na ni pohlížeti brejlemi pozdějšího, na víru obráceného Brandesa, jenž z Němec Ibsenovi otevřel cestu. Slovanský realismus bude tu míti mnoho námitek.

K českým překladům Ibsena přistupuje touto knihou přírůstek cenný a hodnotný. Překladatel K. Kučera, jenž již „Branda“ skvěle přetlumočil, podává tu stručný, zhuštěný verš originálu nanejvýš věrně a plynně. I v rýmu je vybíravý a vkusný. Schází nám ještě z Ibsena mnoho, ne-li všecko, ježto dramata na jevišti našem provozovaná, byla většinou pro tuto potřebu upravena. K. Kučera byl by povolán k tomu postarati se o historicko-kritické vydání velikého Nora, jako mají na př. Němci v autorisovaných „Sebraných spisech“ Ibsenových, vydaných Jiřím Brandesem, Jul. Eliasem a Pavlem Schlenthrem v 9 svaz. (1898—1904). *— pa —*

Oldřich Zemek, *Z hloubi duše.* Kniha lyriky (1912—13). Nákl. vlastním v Uher. Ostrohu.

Rodinná poesie s fotografií a autografem, dobře rozdělená mamince, tatínkovi, sestře, bratrovi, tetě, stařence atd. V této banální části zdá se, že autor jest současníkem Alše Bal-

cárka, který odešel r. 1862. Školácká rethorika nebojí se antidiluviálních rýmů: růže, bůže, může, úže a pronáší s důležitostí myslitele objevené pravdy: „všem souzeno je zahynouti". Trochu sympatie získává si autor jen oddílem III., kde chce revoltovat, a kde se v něm něco zachvívá. Však není potence, aby to básnicky vyslovil. — *pa* —

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* „Mercure de France" přinesl v posledním čísle článek o pařížském divadle z péra Louisa Dumura, jehož obsah je poučný a zajímavý pro nás v době, kdy téměř všude na jevišti panují cizí autoři na úkor domácích. Louis Dumur dokazuje řadou uvedených fakt, že šablonovitost repertoiru a obchodní duch víc a více znemožňují novým dramatikům přístup na jeviště pařížské. Kdyby těmi překážkami se prospívalo dramatu francouzskému, praví autor článku, nemohlo by se proti nim zhola nic namítati, ale děje se opak. Lepší práce nedostávají se na jeviště, nejsou-li napsány pro zkažený vkus pařížského obecenstva. A v tom dlužno hledati hlavní příčinu úpadku pařížského divadla po stránce umělecké hodnoty. Pařížské divadlo nynější zanechá potomstvu spoustu kusů sice, obehraných s efemérním úspěchem, snad zajímavých pro historika mravů, ale nic — pro umění. Ohromná vydání (režie, reklama atd.) z příčiny požadavků zhýčkaného obecenstva, effekty přesyceného, které, arci, jest pramenem důchodu divadla, zabraňují přístupu umění na pařížskou scénu. K úhradě vydání ředitel divadla potřebuje kus, který by mu poskytoval perspektivu alespoň na sto repris. A to je věc osudná pro vše, v čem je originalita, umění a co po té stránce by poutalo. Autor článku míní, že na ozdravění francouzského divadla může připadnouti veliká úloha mimopařížským divadlům (v Bruselu, Ženevě a v městech franc. venkova). Dobří herci budou všude. A všude jinde najde se zájem v obecenstvu pro dobrou nebo lepší věc a porozumění, že lze se zbaviti obvyklého snobismu, dokonalost a krásu a umění viděti toliko v divadelních novinkách Paříže. Autoři nebudou již pouze v tom hledati úspěch či neúspěch, byla-li jejich práce přijata či odmítnuta Paříží, ale budou se ucházeti o scénu mimo Paříž, a francouzskému dramatu se pomůže. Proto radí se kde centralisaci francouzského divadla. V závěru článku „La Decentralisation dramatique" autor poukazuje na Ženevu, k depracuje již první komitét decentralisační, a jeho první pokusy prozatím s hudbou, potkaly se s nesporným úspěchem.

K. V. H.

* R. 1914 připadají sté narozeniny známého populárního Verdiho, a vlašská města již nyní chystají se oslaviti pamět tohoto hudebního skladatele co nejhlučněji. Nejen Florencie, také Verona uspořádá velkou oslavu tím, že bude provedena „Aida" vlaskými pěvci ovšem, jichž bude spolupůsobiti na 7000 vedle statistů. Představení bude uspořádáno na staroměstském náměstí, které se promění v arenu. Protože se města italská předstihují, nenedostává se i pošklebků a veronským se vysvětluje, že „Aida" pod širým nebem nebude originální, protože již před 20 lety byla „na scéně" v úpatí egyptských pyramid. O.

* Pařížské nakladatelství Flammarionovo vydalo poslední práci známého filosofa Gustava le Bona pod názvem: „Aphorismes du temps présent", v němž autor podává stručnou mluvou závěry svých myšlenek, rozptýlených v jeho knihách. Zajímavě se vyslovil o lidech velikých: „Velicí lidé sloučeni v skupině přestávají býti velikány. Vysoký um musí býti osamělý, aby si zachoval svou vyšší úroveň." Jinde praví však: „Lidé, kteří mají vynikající talent moudrosti, bývají jako uměle vypěstované botanické monstrum. Jejich potomstvo se zvrhuje, vracívá se k prostřednímu typu původnímu."

o

J a k s e m í s t n í č e s k á j m é n a p o n ě m č o v a l a, o tom smutně zajímavý příklad podává nynější jméno osady Čtyrkol blíže Čerčan na Sázavě, ležící pod památným kostelem sv. Klimenta na starobylém Hradišti na dráze Františka Josefa a tvořící s osadou Javorníkem a s osadami Lštění a Čerčany na druhém břehu Sázavy jedinou obec. Osada Čtyrkoly za starodávna zvala se staročeským jménem „Věrady", a také ve starých operátech berních a katastrálních, bohužel německy vedených, uvedena byla jménem svým „Vierad", což později v rukou německého úředníka proměnilo se ve „Vierrad" a nesprávně počeštěno bylo později na „Čtyrkoly". *Dr. Pohl.*

❖

P o h l a v í ž e n s k é n e r o z u m n é? Mandalena Tykvová a Alžběta Slanská prodávaly zboží bečvářské mimo čas náležitý, a starší bečváři podle povinnosti zboží jim pobrali. Obě ženy zle se proto na ně obořily a slovy těžkými zrádců a loupežníků jim nadaly. Však když starší mistři r. 1562 před radu staroměstskou se žalobou šli, konšelé, že to od pohlaví ženského bylo mluveno, z moci práva slova ta zdvihli a ženám oběma skutek z některých příčin uvážených, a také že jsou ženského pohlaví, ač s napomenutím přísným prominuli. Ale na štěstí ne vždy páni radní takový ohled na nerozvážlivost ženskou brali. *V. V.*

Archiv m. Prahy, rkp. č. 1235.

V Praze, dne 15. srpna 1913.

Příští číslo vyjde dne 29. srpna.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Quido Maria Vyskočil:

ZVOŇ MRTVÉHO.

(Dokončení.)

Na přítele Boušku, jenž nepřišel ho dnes po prvé vystřídati, myslil, a na jeho vyděšenou tvář, když mezi mrtvými nenalezl prvorozeného syna, jemuž marně zbraňoval, aby sloužil zemi jako před ním mnozí z jeho rodu.

Celý týden čekal na něho, při každém signálu na mísový zvon oživuje naději.

Dnes konečně, vysílen patrně, neměl již schopnosti nastoupiti noční službu.

Hlubín, ač sám unaven, rád ho zastal. Jemu bylo konečně lhostejno, zda klímá zde neb doma na vlastním lůžku. Ostatně také on byl tu vlastně zbytečný.

Ty tam, v hlubinách, dávno všechny políbila černá smrt.

Zbytečně i oba ponděláci odepírají si odpočinku.

Ubozí, stateční hoši!

Hodina za hodinou míjela, aniž co se změnilo.

„Noc bude pokojná!" pomyslil si strojník a navlékl si starý havířský plášť.

Potom chystal se ulehnouti si na lavici podél stěny, když v tom vrzly dvéře u šachetního vchodu, kdosi rychle vešel a po úzkých dřevěných schodech vzhůru stoupal.

„Kdo to?" tázal se rozespalý Hlubín.

„Já . . . Bouška!" ozvalo se v odpověď.

„Ty, kamaráde? Co zde chceš? Myslil jsem, že dávno již doma spíš!"

Bouška zatím dostoupil až k Hlubínovi.

„Nehněvej se, že jsem nepřišel včas!" pronesl teskně. „Ale večer sotva jsem již na nohách se držel!"

„Měl jsi si odpočinouti!" soucitně odpovídal Hlubín.

„Chtěl jsem tak také učiniti. Leč sotvaže jsem ulehl, jako by všechny hrůzy proti mně se spikly. Přivřel jsem oči a hle . . . můj syn stál přede mnou jako živá výčitka. Nedalo mi to! Z lůžka jsem vyskočil a rovnou cestou na šachtu se odebral."

„Darmo jsi se vyděsil klamnými přeludy!" chlácholil ho Hlubín.

Leč Bouška znovu odporoval.

„Ne! Ne! Bylo to více nežli obyčejný přelud snů. Uvidíš, že dnes v noci . . ."

Nedomluvil.

„Co myslíš?" naléhal na něho kamarád.

Bouška odvážil se konečně pronésti svoji domněnku.

„Míním, že dnes v noci přihodí se něco kromobyčejného. Zázrak, příteli, zázrak!"

Nyní opět Hlubín neodpověděl. Zdálo se, že jeho ubohý přítel pomátl se na smyslech.

„Bolest rozum mu zakalila!" domýšlel se a snažil proto neveselý hovor obrátiti v jiné koleje.

„Vrátíš se opět domů, když nyní jsi se přesvědčil, že tebe tady není třeba?" tázal se Boušky.

„Nikoli! Zůstanu zde! Chci býti svědkem zázraku. Ty přece také věříš, že země může udělati zázrak a vydati svoji obět, poručí-li bůh?"

Teprv nyní Hlubín porozuměl, nač jeho přítel dosud jen narážel.

„Ovšem! Ovšem!" řekl jen tak, aby něco pověděl.

Potom dodal:

„Zůstanu tu s tebou! Co bych doma dělal? Ostatně, než bych domů došel, byla by půlnoc!"

Bouška vděčně stiskl ruku strojníkovu. Bylo patrno, že je potěšen touto oddaností.

Hovor umlkl, za to venku rozhovořily se živly.

Bouře, z večera chystaná, vypukla konečně s veškerou svojí zběsilostí. Hromové

údery nacházely v blízkých horách trojnásobné ozvěny, a žlutý bleskový oheň, jenž venku mraky propaloval, vždy vteřinu osvítil i ponurý vnitřek šachetní budovy.

Také vichřice sesílila svoji rychlost a s dravou vášnivostí lomcovala žebrovím železné šachetní věže i hřídeli obrovských kol, na ní upevněných.

Z přítomných však nikdo nedbal tohoto bouřného řádění. Nyní již i v blízké strojírně obsluhovači dynama usnuli, a také ponděláky přemohla únava a dřímoty uchvátily.

Z živých na šachtě bděl pouze Bouška.

Několika větami pokusil se sice s Hlubínem navinouti hovor, leč soudruh mu neodpovídal. I jeho ovládly patrně sny.

Za to Bouška na spánek neměl pomyšlení. Do půlnoci scházela sotva hodina, ale on i v této krátké době promyslil několikráte celý život. Vzpomenul na děda i otce, již oba zahynuli v šachtě a jen on jediný, aby udolal zlé kouzlo země a přece památce předků svých neublížil, na šachtu vstoupil jako strojník.

Ovšem i on častěji musel sjeti do dolu, dohlédnouti na parní čerpadla a elektrické stroje vrtací, jež nejednou již potřebovaly správky, a znal tedy podzemí jako každý řádný havíř, leč přece jen většinou prodlel na světle u velkých lesklých strojů, jichž ocelová táhla měkce a bez hluku pracovala jako obrovská ramena.

Ztroskotav tak do jisté míry alespoň tradici předků, kteří všichni sloužili zemi, utěšoval se Hlubín, že jeho syn navždy již zřekne se tohoto nebezpečného povolání.

Leč země přece jen zavolala i po Jindrovi, ze tří synů Bouškovi nejmilejším, svůdným kouzlem svých stříbrných propastí ho zlákavši, a tu pak marno bylo brániti se vyšším silám.

Mladý kovkop s úsměvem spouštěl se do hlubin, jeho otec potají však slzu stíral v obavě nad nebezpečím a úklady podrážděných duchů země.

Osud děda a otce zlou sliboval budoucnost i synovi, jenž následoval jejich příkladu a odešel sloužit skalám a temnotě.

A skutečně, než rok s rokem se sešel, v šachtě císaře Maxmiliána vypukl oheň a mezi těmi, kdož nevrátili se živi ani mrtvi z dolu na světlo, byl také Jindra, Bouškův syn.

Od chvíle, v níž požár byl hlášen, nikdo neprožil větších muk než starý strojník. Při každém signálu umdlená naděje znovu se vzpružovala, pokleslá duše znovu osvěžovala.

Leč v kleci mezi zachráněnými, ani v troskách těch, kdož zahynuli v šachtě, zoufalý otec syna nenašel.

Posléze všichni již ustali věřiti ve výsledek každého dalšího pokusu, i zastaveny zbytečné záchranné práce. Též ony vyžádaly si hojně obětí, neboť nejeden z těch, kdož pro soudruha do dolu sfáral, rozmnožil počet pokosených nebo sešílel hroznou podívanou.

Naposledy zůstal Bouška sám se slabě doutnající jiskrou naděje, od níž nemohl dosud se odloučiti.

A právě této noci jakýsi tajemný hlas šeptal mu, že dnes . . . že dnes . . .

Pokoušel ho snad zlý démon ničivých živlů, či dobrotivý bůh země připravoval na veliké setkání?

Bouška nakloněn byl věřiti poslednímu.

Doufal v zázrak . . . Zázrak, který uskuteční se dnešní noc.

Nějak nezvykle lehce bylo mu při tom pomyšlení.

Pohlédl na hodiny.

Blížila se půlnoc. Na šachtě všechno ponořeno bylo v sen, jen to víření bouře v okolí a vichřicové píšťaly připomínaly bědnou hudbu vezdejšího života.

Bouška ruce sepial a křížem se požehnal.

Jeho rozrušení stupňovalo se každou vteřinou. Krev tlačila se mu k mozku, srdce bilo až kdesi v hrdle. Ještě okamžik, a ozvaly se vážné údery hodin.

Půlnoc!

Bouška počítal údery, leč nedočetl se, neboť v poslední vmísil se náhle trojí odlišný zvuk důlního signálu.

Strojník vytřeštil oči. Mýlil ho snad sluch, či zaslechl dobře?

Na okamžik váhal a mátl se; než údery na mísový zvon znovu se ozvaly a to tak mocně, že všichni na šachtě se probudili. Nebylo pochyby.!

Z tisícimetrové propasti kdosi volal po pomoci. Po týdenních mukách živý člověk dosud dlel tam v příšerném podzemí, naplněném krví umučených.

V chvatu učiněny přípravy, aby klec mohla sjeti.

Oba ponděláci byli ochotni spustiti se, leč Bouška předešel je svým rozhodnutím.

„Sjedu sám!" prohlásil pevně.

Hlubín, jenž obával se výsledku strašidelné této jízdy, nahnul se k němu a zašeptal:

„Měl bys přece ustoupiti někomu z nás. Vzpomeň na svoji ženu!"

„Eh, co žena! Živ-li nevyjdu, jiného si najde! Jen, brachu, dej znamení!" odvětil

Bouška a vstoupil do klece, která hned po té tiše spustila se do hlubin.

Několik minut, jež strojník v šachtě pobyl, všem na povrchu zdálo se býti věčností.

Konečně zachvělo se lano, signál vyzýval k výtahu.

Ve chvíli objevila se klec... Než bez kořisti.

„Dojel jsem až na dno. Leč nikoho nenašel...", stěžoval si Bouška.

„Snad tedy přece klamal nás sluch!" odvětil Hlubín, a všichni byli ochotni uvěřiti, že byli ošáleni, když tu příšerný zvon znovu se ozval, takže nebylo možno déle žíti v přesvědčení sluchové halucinace.

Bouška nově se vyděsil.

„Slyšeli jste? Znovu týž zvuk. Musím do dolu. Kdož ví...", nedořekl, ale všichni věděli, nač myslí.

Bez úspěchu snažil se opět Hlubín odraditi ho od nebezpečného pokusu vzpomínkou na synka, druhorozeného, jenž ho doma čekal.

„Eh, co hoch! Statný je a ve světě se neztratí!" odmítl strojník Hlubínovy vývody a vstoupil do klece.

Když po prvé sjel, statný dosud muž, vrátil se jako odkvétající stařec. A nyní?

Znovu zmizela klec, znovu pochyby i muka se množily.

Než i tentokráte, třeba hrůzou bělovlasý, vrátil se Bouška zdráv, ač opět bez kořisti.

„Zlý permon z nás si tropí asi žerty!" huboval jeden z ponděláků, aby setřásl hrůzu, která pojímala všechny z tohoto půlnočního dobrodružství. Leč téže chvíle jako na výstrahu i výsměch znovu proklelý ten signál zabouřil do umdlévající vichřice a polevující bouře.

„Bylo by zbytečno opět se tam spouštěti!" raději předem mařil Hlubín Bouškův úmysl.

Ten však, ač vysílen, nedal se zastrašiti.

„Je to on... Jistě je to můj syn!" zvolal a znovu k sfárání se připravoval.

Usilovali všichni ho zdržeti, třeba násilím.

Bouška dokonce i starou matku mu připomenul.

Vzpomínka na stařenku zdála se účinkovati, ne však na dlouho. I tu strojník rychle se vzpamatoval:

„Řekněte jí, v dole-li zůstanu, nechť se modlí za ubohou hříšnou duši!" pronesl chvějícím se hlasem a vstoupil do klece.

Tentokráte zůstal v jámě déle než před tím.

„Nevyjede již!" hádali ponděláci.

„Hledal smrt!" usuzoval Hlubín, když tu právě slabounce lano se zachvělo.

Hned po té počalo se navíjeti.

Všichni utajili dech.

„S jakou se vrátí?"

Ta otázka zaměstnávala všechny.

Konečně tiše, jako přízrak, vyhoupla se ze tmy klec, slabě ozářená dohořívajícím kahanem Bouškovým.

„Veze!" vzkřikli oba ponděláci.

Skutečně, vedle zborceného strojníka odpočívalo nahé tělo.

Syn Bouškův. Jindra!

Dosud byl teplý, ale srdce mu již dobilo.

Rychle vynesli oba, syna do cáchovny, jeho otce na čerstvý vzduch.

Doufali, že alespoň on se vzpamatuje. Marně však!

Strojmistr Bouška obětoval život pro mrtvého syna. Země neučinila zázraku!...

Gabriela Kafková:

SEN O ZEMŘELÉM.

Ve snu Jsi přišel, mluvil jsi se mnou.
Kterak ten spánek vši bytost zhřál!
Spial moji duši tkání svou jemnou,
rozum však chladně táže se dál.

Zas jsem Ti blízko, blizoučko byla,
na dosah ruky, na dosah rtů,
duševním zrakem obraz Tvůj pila,
— ach, co bych dala za chvíli tu!

Ale dnes pláči k neutišení.
Tedy jen noci děkovat smím,
že mi Tě může včarovat v snění,
až mnohé z Tebe pozapomním!

KDY JSEM TVOJE.

Ne v touze šílené,
ne když se připozdívá,
a čelo schýlené,
a oko pryč se dívá.

Ne když tě volám blíž,
rty v chvění, rozevřeny,
náruče blízka již,
ztopena v něhu ženy.

Tak nikdy nejsem tvou,
svou duší, nervy všemi,
jak pochyby když rvou,
a pro tě trpět je mi.

Helena Malířová:

DUŠE ODPOVÍDÁ.

Má duše, pověz, co ti zbude v žití,
až dozní zpěv, až zvadne květ?
Je třeba jedenkrát se zamysliti,
je třeba hluboko se zahledět
tam na dno až, kde možno zříti,
co povrch nechce povědět . . .

Až nikdo z lidí s tebou nepocítí,
že dozněl zpěv, že zvadl květ,
a v tvojí pusté noci nezasvítí
ni jeden světlý bod, ni jeden vznět,
a těžko bude uvěřiti,
že písní zněl kdys celý svět!

Má duše, pověz, co ti zbude v žití?

A duše odpovídá: Věčně zníti
můj bude zpěv a vonět květ!
Do hloubky pohlédnu — a hle, tam svítí
jak bílým květem obalená snět
má minulost, mé celé žití,
já radostí se budu chvět,

a v tichu stáří svého budu sníti
o hvězdném paprsku, jenž slét
do noci mé, a ta se rozetřpytí,
a zpěvnou modlitbu můj šeptá ret
a děkuje za celé žití,
v němž zněl jen zpěv a voněl květ.

Jak sladko nad tím vším se zamysliti!

Helena Sládková:

JARNÍ NOC.

Na sněžné květy magnolie
modravou záři měsíc lije,
a písní teskně toužící
se rozepěli slavíci.

V jich láskyplné snivé dumy
dech stromů lehce vánkem šumí,
a perel rosných krůpěje
padají v květů závěje.

Země jak do snů skolébána,
než probudí ji úsvit rána,
sní tiše — jako v zakletí
ve hvězdné noci objetí. —

Maryša B. Šárecká:

MRTVÉ SNY.

„Života světlo s krví svou vám nesu,
zhynulé,
minula vínem zpíjím srdce v děsu,
sny mé ztrnulé!“ . . .

Nad hrobem snů svých libaci své krve
prolévám
a chci je znovu vyvolat jak prve
k novým žití hrám.

Na nekonečna cestách zabloudily
kdes sny mé,
a tmy, z nichž vzešly, zas je pohltily,
kruté, bezcitné.

Pod nebem bezhvězdným, kde asfodely
rostou jen,
tam marně svolávám je do své cely,
nežli vzejde den.

Jen někdy přece se mi jaksi zdává
v mámení:
zdánlivě mrtvých táhne smutná sláva,
— marné vzkříšení! —

Ferdinand Strejček:

AMERICKÉ INTERMEZZO JOSEFA V. SLÁDKA.

(Pokračování.)

Tak strávil Jos. V. Sládek plných šest měsíců jako učitel v San Antoniu.

Dopisů odtud vypravil celkem málo. Příčinou toho bylo hlavně, že sám dostával zpráv velice pořídku. Jest toho dokladem nejeden jeho trpký stesk a zase radost, když něco z Čech přece došlo.

30. dubna 1869 stěžoval si Čelakovskému: „Dlouho jsem ti nepsal již. Déle nedostal jsem již listu od tebe či kohokoliv jiného z Evropy. As na 5 listů, které v tomto již roku psal jsem ti, nemám žádné odpovědi. Co se to všechno děje? Jsem jako slepý vzhledem k vám všem, rodičům i Čechám. Myslím, že ne vy, ale pošty tím vinny jsou.“

V témž listě se přiznává, že se mu již hodně stýská: „Toužím velmi po domově a vrátím se, jak mi jen možno bude, totiž až naučím se tomu, čemu chtěl jsem. Již skorem rok jsem z Čech a 9 měsíců v Americe. Jak rychle to uteklo! Kéž by i ostatní ten čas již přešlým byl! . . . O peníze není tu tak velká nouze, musí člověk ovšem poněkud zapomnít ideál. Celkem myslím, že za 5—6 měsíců budu doma. Aspoň toho toulání počínám mít dost a myslím, že delší pozůstání v cizině bylo by ztrátou času doma. Profesura má, jak rozumí se, rozplynula se v mlze, zkoušky odbudu k vůli tomu jen, aby neřekli, že jsem nedostudoval. Do vládní služby ale nikdy nevstoupím. Když ničím jiným, budu moci uživit se vyučováním angličině, španělštině a francouzštině; budu aspoň neodvislým . . . .

Co mne ještě týče se posléze, jsem spokojen, mimo kdy vzpomenu na domov, a to velmi často se stává. Stále myslím, že se u nás doma něco stalo, a to mne znepokojuje. A v jaké společnosti jsem? Někdy představ si mne na ulici sedícího s osmahlým Mexikánem a mluvícího o koních a oslích, někdy volno ti myslet si mne také mluvícího s seňoritou Lopez’-ovou či Roderiguez-ovou a vyprávějícího o dalekém svém domovu, nejčastěji ale samotna, myslícího na Vás a marně hledícího k severovýchodu.“

Radostně se začíná dopis Čelakovskému ze dne 4. května 1869, radostně proto, že obdržel najednou 4 dopisy z Čech: „Dnes po třech skorem měsících dostal jsem list tvůj, psaný 15. února, zároveň pak s ním druhý, daný na poštu 4. března a v druhém list Emiliin i Vostrého. Tak okřál jsem, spatřiv zase jednou písmenu psanou v drahém dálném domově. Od prosince roku předešlého neměl jsem, jak psal jsem ti již, zprávy odtamtud ni jediné; padl jsem jako hladový na všechny tři listy nevěda, kterého se mám zmocnit dříve. Četl jsem všecky tři najednou a trvalo to dlouhou chvíli, než jsem se upokojil. Ze všeho, čeho dočetl jsem se, nejvíce těší mne, že všichni zdrávi jste a nezapomněli jste na

mne. Na druhém místě milo mi, žes dostal mé básně, ač nevím, či všechny, neboť bylo jich dosti mnoho. Těším se na tvůj úsudek, jakož i ten, s jakým potkalo se snad čtení jejich v „umělecké besedě". Obého očekávám s jistotou od tebe. Že Vostrý psal mi, tím zbaven jsem mnohých domyslů vzhledem jeho přátelství ke mně. Ta dobrá, dobrá duše v ničem se nezměnila. Jak tisíckráte jsem mu za to vděčen! O tom ale jindy! O listu tvém mohl bych říci totéž, co ty o mém, a to s mnohem větším právem. List tvůj každou řádkou látku dává mi k přemýšlení, a co více, v každém slově vidím celou tvou nechladnoucí duši. Jest však třeba zodpovídati některé věci, kterých, ač direktně vysvětlených míti nežádáš, přece vím, že přeješ si, by tak se stalo. Projdu vše řadem, připomínaje toho, co nejvíce mi napadá a co hlavně týká se sama mne. Nejdůležitější věcí zdá se mi poměr, v jakém rozum můj i cit nalézají se k mému domovu. U věci té není třeba mnoho slov. Nabyl jsem rozhledu v povaze své, nabyl jsem jej zároveň i v srdcích lidí jiných, srdcích dobrých i zlých, a rozum praví mi, že každá špatnost jest pošetilostí a hlupstvem. Že pak sobectví a nevděk je špatností ze všech největší, učiň si vzhledem k domovu mému, jakož i lidstvu celému konklusi sám. Filosofování ale velmi špatně mi sluší a anatomie taká, zdá se mi, že nehodí se sem. Začneme se mnou samým, se mnou, u něhož rozum i cit splynul v jedno. Znáš mne — a vším jednáním svým dokázal jsi, že nepochybuješ o opravdovosti lásky mé k domovu. Můj bože, vždyť bez toho domova byl bych mrtvým, vždyť nevěděl bych, proč žiju, vždyť byl bych za dob dřívějších a možná i nyní bez rozmýšlení učinil konec celému tomu životu, kdy nesílila by mne myšlenka, že mohu tomu domovu býti snad něčím, že mohu aspoň setřením slzy jediné ulevit těm tisícům našich stísněných srdcí. A v cizině, ach, dobřes pravil, v cizině v plném vidu štěstí millionů a v plném uvážení bídy jiných, či nezmuží se člověk ještě víc, či neodnaučí se tím více zapřít sama sebe — a být tím nejnepatrnějším žoldnéřem v službě věci dobré? Drahý, drahý příteli! Ne darmo viděl jsem národ celý i rodiny i jednotlivce duševně i hmotně šťastny, ne darmo vstoupily mi v tom největším jeho zápalu a nadšení — slzy do očí. Ne darmo hledím tam k dálnému východu a přál bych si síly giganta, bych utlumit mohl vítězný ten křik našich nepřátel, bych i z nich učinit mohl — lidi. Opětuji ti znovu, že, čímkoliv budu, v jakýchkoli poměrech, mým prvním činěním bude dobro lidu mého. Že nemohu napsati ti, co cítím teď! Co cítím, pomyslím-li, že nemám tolik síly, bych tolik dovedl, seč vůle má. Jsem jako urvaný se stromu list, brzo nese se k nebi a v nebi tom mní se být bohem a — cítí sílu orlí v perutích svých, jehož hlas vzkřikem je vítězným. Ha, jak to letí v chvílích takových, jak víří mi to v hlavě, v prsou mých, jak není pak nemožného mi nic. To chvíle jsou, kdy psávám písně své, a druhé? Jak bídným, přebídným jsem v době takové! Kde ten orel, kde ten orel? Já zoufal bych si mnohdy v stavu takovém! V prvé chvíli chtěl bych urvat celé Čechy větrem rozhučeným perutí svého nadšení, v druhé, ach, otrok otroku jsem a co mám dělat pak? Či vím, že budu básníkem, či vím, že neodstoupí nadšení to pěvecké ode mne? Nech však je tak či tak, budu činit, seč jsem, a soběckým zaprodancem či choutek svých či prospěchu podávaného mi jinými nikdy se nestanu. Čeho nejvíce však přál bych si, byla by smrt na barikádě. Myslím ale, k tomu že u nás to nepřijde a že třeba bude vést boj mnohem krutější, a v tom na místě mém najdeš mne vždy.

Teď to, co týká se vzdálenosti mé. Toužím domů a déle několika měsíců ještě to v Americe nevydržím. Počíná mi být úzko z nynější vypráhlosti citu mého, pocházejícího z vypráhlosti všeho toho, co kolem mne. Amerikán, člověk vychovaný co kosmopolista, nemůže přát si volnosti a štěstí většího, co ale já? K tomu bojím se veliké ztráty času, poměrně k tomu, co mohl bych činit doma a čeho činím v cizině, velmi nerovném. Ztratím-li ještě času, obětuji jej některým místům evropským. Vždy však budu hledět, abych dostal se domů co nejdříve, a při tom přiznávám se ti, že právem káráš nyní již zašlou chut po dalším toulání se. Avšak i kdyby ještě úmysl můj, jak sdělil jsem ti jej dříve, byl nezměněn, necestoval bych nikdy ani k vůli lenosti ani hledání hmotného blaha, ale za tím jen, bych něčemu se přiučil, a uvěříš mi nyní, že neklameš se mysle, že vrátím se, kdykoliv toho žádat budeš, a že i beztoho budu hledět učinit to co nejdřív.

Nyní co týče se mého domácího blaha a Emilie. Slyš mé pevné rozhodnutí, které že schvaluješ, vysvítá z listu tvého, a od nějž neustoupím ani o jednu čárku. Nebudu myslet na štěstí domácí, dokud něčeho neučiním pro věc, jíž sloužit chci; zříkám se štěstí domácího navždy, mělo-li by mi překážet v provedení zámyslů mých, zříkám se štěstí domácího, mělo-li by mne

snížit k otroctví z nedostatku obživy, a nikdy nepoddám se tomu, bych dobyl si obživy oné službou carskou, a byť bylo otroctví to jen zdánlivé, byť záleželo jen v přísaze na tu neb tu komediantskou konstituci anebo přísaze na cokoliv, což nenávidím. Mluvím-li o tom již, ač ta školní zimnice vykouřila se mi již z hlavy, ty zkoušky odbudu do jedné, aby neřeklo se, že z nečinnosti, že z impotence nelze mi hledat služby carské, avšak tomu, k čemu ty zkoušky stupněm jsou, se nikdy nepoddám.

Co mne se týče, vím, že možno člověku i skromně žít a být při tom šťasten a nenaříkat, že žije jen o chlebě. A co Emilie? Neviň mne z nedostatku lásky k ní, ale — Měla-li by se státi ženou mou jen za tu cenu, bych zámyslů svých se zřekl, nestane se ona ženou mou, jako nestane se žádná jiná. Budu starat se, seč síly mé, bych tu propast mezi hmotným blahem a duševní neodvislostí vyplnil jak možná. Či se mi to nepodaří? Těžko rozhodovat! V tom ohledu vím, co psal jsem již Vostrému, že Emilie bude nešťastnou, že však nyní by být jí musela, toho nutnost nevidím jak ty sám. Malým fondem k uživení se bude mi angličina, frančina a španělština, či mohl bych však mít toho svědomí učinit ji ženou učitele řečí? Celá ta věc je skutečným labyrintem, z kterého doufám, že šťastně vyjdu, ač nemaje ještě nitě.

Emilii lépe nemluvit o věci té! Vostrý má pravdu, že byla by nešťastna, a až bude starší a potrvá-li láska její ke mně, teprve potom bude jí, třeba-li toho vůbec, snadněj a odhodlaněj nésti trpkost takovou. Nikdy ale nešťastnou nebude nedostatkem lásky mé! Tak ale, pravil jsem, čím méně ona sama o tom ví, tím lépe pro spokojenost její a klid. — —

Jak těším se na ten náš vzduch, tak mnohem příznivější čtení než tato v divokém kvapu letící krajina, kde není lze člověku stanout na okamžik pevně na studování. Vše člověku bije do očí, vše spojit musí teprve tichá reflexe a k té nedostává se tu času. Myslím-li o tom, čeho vím více, než odešel jsem z domova, nevím, čeho dít si — zdá se mi to ničím. Jediné, čeho vědomí mám, jest působení vzduchu zdejšího na mou povahu; studovat, opravdu, neúnavně studovat musím teprv v tichém domově . . .“

Ač píše Sládek, že americká půda není příznivá reflexím, přece, čím déle v ní dlel, tím častěji se jim oddával. Stesk plnil jeho duši a básník tonul ve vzpomínkách na domov a starostech o budoucnost svou i otčiny své. Ve chvíli takové psal příteli svému 8. června list, kterého neodeslal, jejž si však uchoval pečlivě sám.

„Drahá, milená duše má!

Je mi dnes tak trochu divně — celý den jsem se dost napracoval a teď je mi jako hladovému — hladovému srdcem. Stále se ohlížím, stále něco hledám a nikdež ničeho, co by mne upokojilo. Musím si aspoň s tebou trochu promluvit. Jsi mi dnes tak blízký, tak drahý, jako bych u tebe byl. Tak pojednou zdálo se mi, že mluvím s tebou, až ulekl jsem se, kdy probudiv se seznal jsem, že to byl klam. A myslím-li na tebe, přemítám také upřímněji o samém sobě, Emilii, rodičích a tu je mi nevýslovně teskno. Kam to všechno cílí? Já? Jak málo uspokojení nalezám ve světě, jak málo nalezne svět ve mně, bych jemu něčím byl, a přec jest to nejvřelejší touha má. Svinul jsem se takřka do klubíčka, ctižádost ze mne vymizela, starání se o hmotné blaho mne neláká, nevisím na ničem, za čím mnohý se honí, aspoň tak myslím, a čím hlouběj hledím v srdce své, tím více zdá se mi, že jsem jen lístkem vyrostlým na stromu nějakém, zatřepotavším se a určeným opadnout v nejbližším podzimu. A v prsou mých rozkládá se pokoj. Když pomyslím ale na druhé, tu počíná mne cos bolet, že jsem tak zcela nepotřebným na světě. Chvilkami cítím se silným, že bych každé lidské srdce unesl s sebou, větší část ale dnů svých trvám co stroj — pracující, nevědomý si ale cíle svého — a bez uspokojení. Soudím z toho, že okamžiky síly mé jsou jen chvíle horečky a mdloba, obyčejný stav povahy mé. Čeho jsem dosud učinil? Ničeho, praničeho. Kdo šťastným stal se mnou? Kolik slzí osušil jsem, kolik srdcí roznítil jsem, kolik svých krůpějí krve dal jsem za blaho jiného? Na vše odpovídám si: nikoho — žádné. A žiju již třiadvacet let. A budoucnost? Být nedochůdčetem dovede každý, být velkým — čím více čtu, tím více sen ten muži. Být velkým v dobu naši — k tomu třeba síly gigantovy. A čím budu národu svému? Bože, já tisíckrát bych srdce vyrval z těla za zákmit opravdového štěstí nad tím drahým domovem, či dovedu ale pro něj žít jen jednou, jedenkrát? To děsí mne, rok po roku ubíhá a stále nic — nadšení spíše roste než chladne a ruka neví čeho činit. A ví-li? To otroctví, ty ohledy, ta bázlivá činnost, k níž doma nuceni jsme, z člověka ssají poslední jiskru odvahy přivádějíce jej v pessimismus a nevšímavost. Ha, dejte mi koně, koně, pušku, čepel, a ne-li to, ať jednou, jedenkrát — na půdě otců svých smím zvolat hrdě, s okem plajícím:

Buď volný, šťastný, drahý domove! ... Ach, sen, sen, sen — Emilie? Víš vše. A rodiče, bratr, sestry? Toho se domyslíš. O vědomostech mých, až vrátím se, nečiň si illusí! Stal jsem se mužem, podržel jsem srdce nezchladlé a nabyl hlavy rozvážnější. Naučení se angličině, fraňčtině, španělštině a polštině poznal jsem zde, kde každé desítileté polské děcko i s němčinou jazyky těmi mluví, být přídavkem považovaným za velký u vzdělání jen od neznajících jej. Kněh mimo básně nečetl jsem mnoho vzdělav jedině rozum svůj hleděním kolem. Taktéž, jsme-li již při tom, povím ti výsledky cesty mé v celé jich rozsáhlé velikosti. Překlady Hiawathy, Evangeliny Longfelowovy, Lally Rookh Moorovy, Irských melodií Moorových. Sporou Anthologii z anglických básníků a líčení amerických poměrů, určených Národním listům, zakládající na dílech jiných a zkušenosti vlastní. Či to vše nejsou jen jeden den žijící mušky? Příštím měsícem začnu ti vše po kousku posílat a v říjnu skončí se vše s žádostí Svatoboru, jenž slíbil mi, napíšu-li něco, že na návrat peněz mi dá. Nevěda, kde budeš, myslím, že nejlépe bude, zasílat vše tvé Marii. Těch několik básní mých co jest? Těch několik jisker fantasie horoucích v srdci, uhaslých ale, jak tknul se jich mocný vítr světa? A jsme-li v tom již, třeba dotknout se také hmotných věcí. Příštím měsícem začnu ti také posílat peníze, zaplacení Řivnáče a všech ostatních věcí, aby tak vše vyrovnáno bylo, než přijdu domů. Co peněz musejních týče se, rozmyslil jsem vše jinak. Znáš ty lidi a víš, že za několik zlatých chtěli by mít svět, a nevím, bylo-li by vůbec lze jich uspokojit. Peníze určené k tomu cíli nech jen u nich, a až přijdu, vezmu si, co mne vše stálo. Jsem tak prost vší povinnosti a pánem svého času. Dnes posílám opět něco do „Květů". Bude-li z toho honorář, dej to Řivnáčovi anebo ponech u sebe pro mého bratra, kterému bych to na začátku budoucího roku dal, aby mi ubozí rodičové přece jednou sproštěni byli starosti. Všech pak, jimž vinným i nevinným způsobem čeho dlužen já i jméno mé, ujisti, že budou uspokojeni co nejdřív."

(Dokončení.)

BOŽENA VIKOVÁ-KUNĚTICKÁ.

(Časová reminiscence.)

Prazvláštní shodou okolností stalo se, že náš první ženský poslanec, jehož volba i jméno zapůsobilo širokým ozvukem po celé střední Evropě, pozbyl svého mandátu dříve, než mohl uplatniti jeho prestýže a významu na místech povolaných. Rozpuštěním zemského sněmu byla anulována vůle českého lidu býti zastupovánu pravoplatným poslancem ženským, a paní Vikové-Kunětické, významné české spisovatelce, odňata opět možnost — alespoň na čas — projeviti se v praktické politice.

Bylo o paní Vikové-Kunětické v poslední době živě psáno, hlavně ovšem s tohoto politického stanoviska a potom po stránce otázek feministských, kterým sloužila jako spisovatelka odjakživa a jejichž kněžkou stále oddanější a vervnější stávala se vzrůstem svého literárního jména. Čtenáři naši jistotně přijmou s povděkem drobnou jubilejní reminiscenci literární, která jim oživí nesporný význam autorčin v ovzduší českého umění slovesného, u paní Vikové-Kunětické přece jen stěžejního — — —

Nikdo by nebyl tušil před pětadvacíti léty, kdy mladistvá Božena Viková-Kunětická počala drobnými povídkami útočit na český Parnas, že z ní vyroste romancierka významu „Medřické" a „Vzpoury". Sladký, idyllický, místy až skoro měšťácký dech tichounké soběstačnosti vane nad těmi drobnými stránkami náčrtů, sladce nadechnutých pastellů, povídek, selankovitě zladěných silhuetek a obrázků, kterým bychom mohli říci, že jsou stínové, kdyby se z nich nesmál jas dívčí duše a růžový rozmar života. Opravdu, paní Viková-Kunětická, narozená r. 1863 v Pardubicích (která si i svůj literární pseudonym vyvolila pod vlivem jistého vlasteneckého romantismu), nebyla ve svých prvních a četných knížkách daleko od idyllismu šťastlivé bezstarostnosti a nezodpovědného dívčího citlivůstkářství. Božena Viková-Kunětická ještě tenkráte si neuvědomila, že býti spisovatelem znamená býti reformátorem a prorokem. Mládí inklinuje spíše k zábavě a k hravosti a má-li samo činně přispěti, reprodukuje nejraději své vlastní a vniterné zájmy. A tak v těch svých nejrůznějších „povídkách" a „drobných povídkách" a „nových" a jak ještě jinak nazvaných povídkách setkáváme se s postřehy a situacemi, jež ovšem nepostrádají roztomilosti a milého půvabu, ale jež by nebyly nikdy postavily autorčina jména do těch světel, která je

dnes ozařují. Božena Viková-Kunětická ještě ve své Vdově po chirurgovi, ve svých Idyllkách a Starých mládencích (kteréžto knihy vyplňují přece naše přerodná a živá léta devadesátá) tvořila více pro zábavu čtenářů, než pro jejich citové a mravní vzrušení a myšlenkový přerod. Je zajímavo, že jiný z našich rázovitých a silných ženských talentů, Teréza Nováková, rovněž začala takřka konvenčně, a že ani v jejích literárních začátcích by nikdo nebyl tušil pozdějších „Dětí čistého živého" a „Drašara". Viková-Kunětická, nadaná smyslem pro živý a hbitý postřeh situace a líbivé skloubení dějové, vládnuvší také už ve svých začátcích stylem pružným a výmluvným, vemlouvala se v prvních knihách jen svou vypravovatelskou zábavností, jímavou citovostí a čistě ženskou něhou, jíž do svých dějů vkládala, svou erotickou opravdovostí a jistotou, kterou uměla vybaviti většinu svých maloměstských i venkovských hrdinů a hrdinek.

Ale již tehdy — životem i studiem prohlouben — počal se živelný talent Vikové-Kunětické dobývati hlouběji a s nervosním temperamentem ozývati i nalehavěji a výbojně. Česká autorka, bystrá pozorovatelka života a současně i jeho řízná a přísná posuzovatelka, upiala pohled svůj k ženě. Již v novellistické sbírce Macecha, zřejmě však v rozlehlých, románově širokých skladbách Justýna Holdanová a Minulost, staví se Kunětická v přísnou a umravňující pósu hlasatelky nové morálky a nového společenského řádu. Vidí — a hlavně instinktem vyciťuje — že lidská společnost křivdí ženě. Cítí, že sociální její poměr zasluhuje revise a upravení. Autorka počíná se interesovati o ženino nitro jakožto o věc nesmírně složitou a zvláštní, která už darem svého přirozeného ženství nabývá mimořádných složek a odstínů. A při tom komplikuje svůj každý případ předpokladem zvláštních vztahů hrdinek k jejich okolí. Je tu buď tíživé, bolestné provinění, jež tvrdě leží na minulosti a zahaluje budoucnost, anebo jsou tu nepoddajné a urputné konflikty, jež musí ženská bytost prodělávati a řešit vzhledem k ustydlým zákonům běžné mravnosti. Muž — a mohli jsme to sledovati již v tendenčně podbarvených Silhuetách mužů — je tu vinníkem buď přímým a bezprostředním, anebo chybuje alespoň tím, že se bezpráví páchanému na ženě nechce opříti a že sobecky využívá daného stavu věcí. Snad vidí křivě autorka, posuzujíc jediný případ a podkládajíc mu platnost povšechnou — ale na tom zde nezáleží; její boj, který na tomto poli ve prospěch ženin zvedá a důsledně také provádí, je sympatický oním zápalným temperamentem a nervosní otevřeností, s jakou jej vede. Je v něm mnoho tendenčního přibarvení a nakonec — v „Pánu" — i bezohledné a vražedné nespravedlivosti. Nic nevadí —: paní Boženě Vikové-Kunětické nikdo tu však za to neupře poctivé a podmanivé vůle, srdnaté odhodlanosti a zodpovědné opravdovosti, s jakou se svého obrodného úkolu chopila.

Romány Medřická a Vzpoura jsou její díla vrcholná a na nich můžeme v kratičké této časové reminiscenci co nejstručněji vyznačiti celý autorčin literární ráz. Je pravda, že i její scénická tvorba — někdy třeba i negativně — sem tam dokresluje ten obraz, ale celkem právě ona zmíněná románová dvojice, doplněná Minulostí a Pánem, bude povždy tvořiti vrcholek všestranných zájmů.

Románová freska Medřická řeší společenská práva ženy-matky, která není manželkou před zákonem, jsouc mimo to uhajováním života odkázána na vlastní zodpovědnost. Jde o učitelku, která otěhotněním ztrácí místo a je lidskou společností odsouzena k snášení bídy hmotné i mravní. Ve Vzpouře stanoví spisovatelka poměr dnešní ženy k modernímu muži jakožto ke zjevu, jenž vzděláním i přirozeným rozvojem společenským dospěl vrcholu svého vývoje. Oba romány se v jistém smyslu doplňují: tož tam, kde na jedné straně postaven je na scénu muž nicotný, života se bojící a sobecky záludný (Medřická), a na druhé straně jedinec velkého mužného rozpětí (Vzpoura), třebaže stejně sobecky založeného. V obou případech však je to u autorky žena, jež trpí svým vztahem k muži. V obou případech je obětí, v prvním ovšem nebohou a smutnou, v případě druhém na konec přece jen vítězící vlivem svého silného rozhodnutí a zdravého návratu k přirozenosti. Vždyť právě tu je hrdinka Vikové-Kunětické typickou představitelkou zdravé morálky ženské: „Cítím, že nutno pro ženu raziti si nové, samostatné cesty, které by ji nevedly k vrcholu individualismu (jako muže), neboť o ten rozbila by se její duše, a s ní by zaniklo lidstvo."

V té větě stojí a trvá nejsympatičtější ideová stránka reformatorského feminismu Vikové-Kunětické. Připomínáme si ji schválně dnes trpce a s pohnutím: co mohla přinésti ovoce na poli praktického řešení feministských zájmů! . . . *S.*

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Nejde to asi ve tvém úřadě tak, jak si člověk myslí a jak si zaslouží," pravila vážněji, „není přízně!" Poposedla k němu a zasmála se. „Ale co!" zvolala. „Všecko přečkáme! Když počítám k poslednímu, abych vystačila, těšívám se: Buď trpělivá, brzy se ti lépe povede! Jiřík má již zkoušky, bude definitivní a pak rok k roku bude lépe, stále lépe!"

Kostnaté, bledé prsty jeho nepatrně se zahýbaly. Otřásl se.

Zahleděla se do jeho tváře. Zdála se jí strašná, bolestmi svraštělá a rozrytá. Zalekla se a zbledla.

„Jsem opravdu divná," řekla, „rmoutím otce i tebe. Odpusť a netrap se tím, co jsem povídala."

V tu chvíli Kvíčala povstal a přitlačiv si ruce na tvář prohodil, že je znaven a že by měli jít spat. Tato nedlouhá doba, co spolu mluvili, byla mu nesnesitelna, musil ji přerušiti. Cítil sice, že provedl cosi nápadného, ale nedovedl již nijak se ovládnouti. Dusil se. Vroucí slova Mařčina padala naň jako kamení. Vše, co řekla, bylo strašné, aniž by byl dovedl vysvětliti proč. Smysl vět se hrozivě křivil, úsměvy její řezaly jako nože, pohledy bodaly. Třikráte, aniž chtěl, zašeptal k sobě: „Je jako kočka, chce tě přelstít." Ale sám ihned si přiznával, že je rozrušen a že ji ničemně podezřívá.

Odběhla ihned do ložnice, aby odestlala.

Kvíčala šel k oknu. Srdce se mu třáslo, jako by se bylo utrhlo.

Ulehli. Mařka se otázala, není-li churav, a nechce-li ovin na srdce? Odmítl, prohodiv, že je zemdlen a ospalý. Ztišila se, aby ho nerušila. On dlouho bděl, předstíraje, že spí. Duše jeho všecka byla vzbouřena, nervy rozehrány. Dusil se tísní a hořkl mořivou rozmrzelostí. Nepříjemné vzpomínky a myšlenky pršely mu nitrem. „Co že to ten Huleš řekl?" napadalo jej. „Jaký svazek? Pamětihodný? Nerozumím tomu. Musím si přemysliti jeho slova, vzpomenu-li si však, co říkal. Cítil jsem, že mluvil dobře, že vyslovil i takové myšlenky, které taky mne napadaly. Lež — má lež vedle její pravdy. To vím dávno. Jak že to řekl? Obroda? Jaká obroda? Jedno je jisté: že moje nitro je nejstrašnější peklo. A ještě něco: Jak se vrátím domů, zvláště v poslední době, padne to na mne. Miluji ji, ale vedle ní je mi hrozno." Naslouchal, bdí-li a nezaslechla-li, co si myslil. Zdálo se se mu, že myšlenky jeho jsou hlasité. Dýchala tiše a pravidelně. „Spí," pomyslil si. „Řekla mi hrozné věci. Cítí, že ukrývám před ní půl svého života, cítí, že jsem znepokojen, že trpím vedle ní a obviňuje se. Vidí dobře . . . trpím, trpím vedle ní. Největší muka a tíseň nastávají v tu chvíli, jakmile přijdu domů. Žíravina se do mně vylévá z její duše. Má pravdu, mučí mne. Vedle jiné ženy by má lež nebyla ničím, netrápila by mne a nerodila by tuto spletitou zkázu a hrůzu. Huleš dobře soudí, ale to jsem věděl dávno. Zuřivý zápas. Lež se zakousla do pravdy, pravda do lži. Lež bude potřena . . . soudí Huleš. Bohužel, lehko se mluví a těžce se žije. On myslí — obroda, těší mne, slibuje vítězství, ale ono je to přece strašnější, než si myslí, a je to jinak. Nevidí do všeho, neprožil mé utrpení, mé zmítání. Nezná Mařku, neví, že je fanatička, neslyšel vypravování její o prolhanosti matčině, neví, že tento odpor ke lži vtiskl se jí do duše v mládí, v dětství a že je proto nezničitelný. Láska její a vůbec celý její nynější život zbudován je na důvěře, na tom, že vše je tak, jak jsem jí namluvil. — Že by mi odpustila? Že by mi vůbec mohla odpustit? Ne, všecko by se svalilo, Všecko by se sřítilo, všecko, i láska. Mařka by nemohla odpustit, láska její ke mně proměnila by se mžikem ve hnus a odpor. Vykřikla by zděšením . . . snad by mne z nenávisti mezi oči udeřila." V tu chvíli zavanula mu nitrem úleva. Lahodné pocity z dnešních přiznání a z lítostivého pláče rozšířily se v jeho srdci a ovládly je na okamžik. „Kdyby bylo možná!" povzdychl si. „Kdybych mohl před ní pokleknouti a otevříti své nitro, své hoře! Ruce i nohy její bych zlíbal a jako žebrák bych čekal na její prsty, že se přiblíží k mé hlavě a pohladí mne. Zachytl bych je, celoval a slzy lily by se mi z očí. Byla by to nejkrásnější chvíle mého života, největší mé pokoření... To by mou duši opustila lež a vstoupila by do ní pravda, světlo, žár . . . radost . . . štěstí . . . to moje štěstí. Huleš věří, že ta chvíle přijde. Váhá však. Sám se zalekl. Odložil to, vidí, že není ještě čas. Má pravdu, byla by to hrozná chvíle, zkáza, snad její i dítěte . . . i má." Myšlenky pojednou znejasněly a únava rozložila se všemi nervy jeho. Zdálo se, že usíná. Představy se mátly a proměňovaly. Několik

tváří viděl. Známý obraz večeře Páně. Tváře však se hýbaly a vzrůstaly. Byli mezi nimi Kuliš i Bukovský i Fiala a dokonce i hoch Jan Kadleček. Později se mu zdálo, že se smějí, ale nebyla to již večeře Páně, nýbrž kruh karbaníků v temné jizbě, osvětlené malou svítilnou u černého stropu. Byl tu spisovatel Vandas, Lavička, majitel domu Říha, malinký Baudiš s lahví likéru, krásný stařec Braun, advokát Jelínek i rada Huleš. U zdí na lavičkách seděli ještě jiní, ale tváře jich nemohl rozeznati. Zdálo se mu, že si všichni něco napínavého povídají neslyšitelným hlasem. Sklepnice nesla pivo. Byla to slečna Valečková. Náhle však jizba i lidé ti zmizeli a Kvíčala si uvědomil, že dosud nespí. V sousedním pokoji odbíjely hodiny půl druhé. Přivřel oči. Nová únava zabírala jeho nervy. Představy vznikaly, mátly se, proměňovaly. Usnul.

Zdálo se mu, že sedí u potoka, jenž plný byl čisté vody. Slečna Lukášová pobíhala po břehu a trhala kvítí. Chtěl na ni zavolati, aby se šla podívat na množství krásných ryb, ale úžasem oněměl. V nevelikém tom potoce, zcela mělkém, pluly ohromné, neobyčejné ryby. Chtěl přiskočiti a některou z nich z vody vytáhnouti, ale jakmile sestoupil do potoka a po jedné z krásných ryb se hnal, tu ryba ta vymrštila se na břeh a hleděla naň strašnýma očima. Nebyla to však již ryba, nýbrž jakýsi kočkovitý dravec s rybím ocasem a rychle se pohybujícími žabrami za malýma ušima. Dravec poletoval s místa na místo a hrozivě se připravoval k útoku. Kvíčala ulekán chtěl prchnouti. Vše bylo však jiné než před chvílí. Množství pěšinek zaplétalo se po stráni mezi husté keře. Kvíčala prchal. V tom mihla se slečna Lukášová mezi keři na jedné oné pěšince. Spěchal za ní. Zmizela mu. Za sebou slyšel prskání vzteklého dravce. Kdosi ukázal mu na jinou pěšinku. Vběhl na ni. Ocitl se mezi skalami. Na skále seděla Mařka pohazujíc si s černou kabelkou. Lezl po skále k ní. Sotvaže však vylezl na to místo, seděl i dravec nedaleko a pohledy jeho byly ještě strašnější než prve. Ulekl se a letěl dále. K lesu. Revírník Kuliš rozpřáhl tam proti němu ruce a zatáhl ho na úzkou pěšinku v chladném úvalu. Kvíčala letěl neohlížeje se. A opět kdosi, starostliv o jeho život, ukázal mu, kam má skočiti. Ocitl se ve vysokých horách. Běžel stále vzhůru. A tak přeskakuje s pěšiny na pěšinu ocitl se na vysoké skále v lesích. Dravec dávno již zmizel. Kdesi dole zůstal. Zde bylo úplné ticho, nikde ani člověka. Usedl a rozhlédl se. Všude husté lesy, kalné nebe, šero. Zvláštní, veliký, nepojmenovatelný smutek naplnil jeho srdce. Pomyslil si, že v tomto kraji kdysi, před nesmírnými lety žil. Všecko bylo jiné než za dne v lesích, jaksi zvětšené. I pocity jeho byly mocnější, znásobněné. Tento podivný stav potrval krátce. Přívalová hrůza valila se okolním tichem v nitro Kvíčalovo. A tu se mu zdálo, že unikne této hrůze jenom tím způsobem, propadne-li se sám do sebe. Myslil, že je to možné, a zdálo se mu, že se skutečně do sebe propadává. Dříve však, než se úplně propadl, zaslechl zaštkání. Zbystřil zrak i sluch. Zaštkání opět se ozvalo, ale zcela slabě. Pátral kolem. Rozeznával v šeru pod hustými keři schoulenou ženu jakousi. Hlavu měla v obou svých rukách, o koleno opřených, a tiše plakala. Vystoupil ze sebe, jakoby z propasti a popošel k ní.

„Co tu děláte?“ otázal se, přistoupiv až k ní.

Plačící žena pozvedla hlavu a pohleděvši naň zaslzenýma očima odvětila:

„Nemohu to déle snášeti!“

„Co nemůžete snášet?“ ptal se laskavě schýliv se k ní. Oči její leskly se i v šeru.

V tu chvíli ztrnul, jako by byl pohleděl nejstrašnějšímu osudu do hry. Poznal Mařku.

„Proč pláčeš?“ zašeptal starostlivě usedaje těsně k ní. „Co se ti stalo?“

„Prohrála jsem život,“ odvětila, „jdu ti to říci.“

„Nerozumím ti. Proč bys prohrála život? Lituješ snad, že jsi si mne vzala?“

„Ano.“

Z odpovědi té vzešlo hrozné ticho jako z udeření hromu. Kvíčalovi se zdálo, že na chvíli oněměl a ohluchl.

Vzpamatovav se promluvil tichým, lítostivým hlasem:

„Proč lituješ? Zklamala jsi se? Nejsem dobrý? Ubližuji ti?“

Vztyčila se a zachvěvši se jako náhlým vichrem napadený stromek odvětila vášnivě:

„Chtěla jsem ti přinést štěstí, radost, pokoj, a přinesla jsem hoře a nespokojenost!“

Teprv teď povšiml si Kvíčala, že měla smolné vlasy své rozpuštěné. Překvapilo jej to tak zvláštním způsobem, že si neuvědomil ani jejích slov.

Vykřikla pak nečekajíc jeho odpovědi:

„Bídná jsem, sobecká, bezcenná! Přeceňovala jsem se. Nic jsem ti nepřinesla, co jsem se domnívala přinášeti. Od prvních dní našeho manželství vidím tvůj nepokoj, tvou rozháranost. Trápíš se, hyneš! Jsi muž učený a já pouhá švadlenka, jsi

professor, já nevzdělaná holka. Nedovedu žíti tvůj svět, strhuji tě k sobě. Snižuji tě a zevšedňuji!"

Dokřičevši všecka roznícena tyto věty, padla k jeho nohám a objavši je jala se je prudce hladiti a líbati.

Strašný stud roztřásal jeho duši. Odtáhl se, ale Mařka ho nepustila. Lkajíc líbala dále jeho nohy.

Nová, nesnesitelná vlna studu prošla mu pobouřeným nitrem. Měkké, zářící oko její tisklo se na jeho tvrdé koleno.

Zadržel její hlavu oběma rukama:

„Nejsem hoden, nejsem hoden," mluvil roztržitě, „jsem hříšný člověk. Nejsem hoden, nevíš, co činíš, ubohá! Slyš mne, slyš mne, povím ti tedy všecko, stud mne přinutil, přihnal, jako se přihání karabáčem zpupný dobytek, abych konečně pověděl všecko!" A podržev v obou rukách její hlavu, díval se do uslzených očí. Láska, plná láska zářila z nich. Zmocnila se ho nesmírná touha po přiznání, po ponoření do těchto proudů všude se rozlévající jej lásky a po očištění v ní, zalačněl po jejím okřání, po oné krásné chvíli, kdy ona musí poznati, že není vinna, nýbrž vinen že je on sám, zatěšil se i na vlastní pokoření, na úplné pokoření, a stržen těmito touhami rozplynul se v jejím láskyplném pohledu, jako hranatý led rozplyne se v slunečním teple.

Vzkřikl: „Jsem sama hnusná lež!" a pustiv její hlavu padl na zem.

Cítil, že v tu chvíli dlouhé napětí v jeho nitru ulevilo. I jal se vypravovati o příšerném stromu lži, rozrostlém jeho životem a jeho štěstím. Plakal a mluvil hlasem pokorným neodvažuje se ani políbiti její nohy. Nitro jeho bylo svobodnější, stále blaženější, jako by odtékáním zatažených událostí a nahromaděných lží k vlastnímu jaru se probíralo. Cítil, zabořen tváří do země, že Mařka hluboce je dojata, že čeká jen na poslední slova jeho, a pak že obejme jeho hlavu, pozvedne jeho tvář a přitisknuvši k ní tvář svou, dlouho, dlouho vytrvá tak v němém, hlubokém odpuštění.

Konečně dopověděl. Čekal teplé její prsty na své skráně. Nepohnula se.

Srdce se mu zatetelilo, úzkost jím zavanula. Neměl odvahy pohnouti se. Čekal.

Ale ona se nehýbala, jako by byla zkameněla.

Vyvinulo se těžké, drtící napětí.

Kvíčala, nedoveda pochopiti, co se stalo, pozvedl hlavu a pohleděl do ženiny tváře.

Zhrozil se.

Byla strašlivá, plná odporu, nesmířená, trestající. Oči již neslzely, ale hořely nenávistí.

„Tys mi neodpustila?" vykřikl zoufale.

Zavrtěla němě hlavou a odvrátivši se s pohrdáním od něho, odešla do lesa. Zmizela v šeru. Odchod její byl příšerný.

Zařval strašlivou bolestí a padl jako mrtvý na zem.

Procitl.

Příjemná myšlenka, že hrůzná ta událost byla jen snem, zachytla se v jeho pobouřené hlavě. Pozvedl se na loket a naslouchal, spí-li Mařka. V tu chvíli však zaslechl zcela slabé zaštkání ze sousedního pokoje. Sáhl na sousední postel, ale žena v ní nebyla. Peřina byla odstrčena, lože vychladlé. Pozvedl se ještě více. Hrdlo se mu stáhlo, dech ztížil. Sestoupil s postele a ubíral se ke dveřím sousedního pokoje. Byly pootevřené. Vstoupil a nalezl Mařku schoulenou na pohovce.

„Co tu děláš?" zašeptal vzav ji za hlavu. Uvolněné vlasy její svezly se mu po rukách.

„Nemohu spát," odvětila.

„A proč pláčeš?"

Ruce její zachytly se jeho rukou.

„Nalezlo mi to všecko do hlavy," řekla bolestně přitisknuvši se k němu, „to, že jsem taková ničemná a že nedovedu vytvořit kolem tebe radost a spokojenost."

Políbil ji beze slova a pozvednuv ji něžně, odvedl ji do ložnice, aby přeťal tento hovor. Spáti však nemohli. Kvíčalovi se zdálo, že stalo se teď cosi nepochopitelného. Nemohl však snésti hovoru o této záležitosti. Byl tak rozcitlivěn, že jím až mražení otřásalo. Umlkal obávaje se každého slova. Kdyby pokračoval, přišla by ta hrozná chvíle. Představil si ji jasně. Teprv, když se rozhovořili o dítěti, a když Mařka se roztěšila, ulehčilo se i jemu.

XXXI.

Ráno choval se tiše, pozorně, něžně, jako by byla Mařka po těžké nemoci, ale nejen ona, nýbrž i on. Šeptal téměř a úsměvy jeho byly dlouhé, unavené. Sotvaže však odešel z domova a vyběhl na Bělského třídu, oživl nápadně a všecka jeho váhavost proměnila se v nepokoj. „Jsem živ teprv, když se vzdálím," napadlo jej, „doma jsem vždycky odzbrojen, nebo zklíčen, nebo rozbolavěn." Zasmál se. „To mi namluvil ten Huleš! Člověk snadno přijme myšlenku zkušeného člověka třeba by v ní nebylo ani trochu pravdy. Musí být jen dobře nafouklá nějakým porovnáním, nebo zákonem. Jsou to taková ovčí střívka. Tohle mi taky namluvil — to s tím zápasem lži s pravdou. Opravdu, co mám

z toho, jsem-li u Mařky? Co? Utrpení, nejhroznější chvíle. Upozornil mne na to, ale lépe by bylo, kdyby byl mlčel, bojím se teď domova jako pekla. Jen jedno nedělá dobře, to, že mnę připravuje k té chvíli. Chybuje! Konec! Ta chvíle nenastane!" Máchnul rukou a vyřkl hlasitě: „Ta nikdy nenastane!" Zrychlil krok a opět řekl: „Ta nesmí nastat!"

Uvažoval pak, co by měl dnes učiniti a kde ještě se hlásiti o místo. Dlouho obíral se myšlenkou, nebylo-li by záhodno navštíviti revidenta Bukovského a vylíčiti mu své těžké postavení. Rozhodl se několikráte jíti tam, ale opět a opět uznal, že to není možná. Později si vzpomněl na Lavičku, poslal-li něco Fialovi. „To je marné!" prohodil. Pak ho napadlo zajíti k Hulešovi, ale lekl se a nepříjemný pocit, jejž bylo by těžko slovem označiti, rozlil se mu nitrem. Totéž, ale v míře mnohem menší stalo se mu dnes již po třikráte. Kdykoli zavadil v mysli o tohoto starce, vlítla tato nejasná hrůza do něho jako blesk. Nevěděl však ani proč ani odkud. Rozeznával jen, že je sloučena s Hulešem. Vyhýbal se proto vzpomínce na něho, ale právě z té příčiny, že se jí vyhýbal, vtírala se do jeho duše častěji a častěji. Tu teprv rozeznával, že nesnesitelný onen pocit je částí oněch hrozných pocitů, jež v něm nahromadil příšerný sen dnešní noci, a snad ještě více onen překvapující okamžik, když procitl a nalezl Mařku schoulenou a plačící na pohovce v sousedním pokoji.

(Pokračování.)

Adolf Ivančič:

SLOVINSKÁ ZPRÁVA.

Slovinská literatura loni zaznamenala ztrátu dvou pozoruhodných spisovatelů. Dne 12. dubna m. r. zemřel dr. J a n e z M e n c i n g e r (nar. 26./3. r. 1838), povídkář staré školy, jenž literární činnost zahájil v letech šedesátých a po krátké přestávce v letech osmdesátých v ní pokračoval. S počátku uveřejňoval menší novelly, v nichž projevovala se jeho duchaplná ironie a porozumění pro ducha času. Mnohem lepší těchto jsou jeho dvě obsáhlá díla: originální román „Abadon", povídka plná hlubokých a významných myšlenek, a „Moja hoja na Triglav", kde jeho jazyk a styl dosahují klassické dokonalosti. Mencingera dlužno zařaditi mezi nejlepší slovinské spisovatele dřívější epochy. „Slovenska Matica" vydává teď jeho sebrané spisy. Mnohem plodnějším a silnějšího talentu jest 8. června m. r. zemřelý básník A n t o n A š k e r c (nar. r. 1856). Čirý a naprostý realista vystoupil v posledních dvou desítkách minulého století a svými balladami a romancemi podal umělecká díla, jež jeho krajané od časů Prešernových sotva kdy zaslechli. V těchto básních zrcadlí se pravý život slovinského lidu, vane z nich vůně naší půdy domácí. Jeho silná individualita nebyla však uspokojována dosavadními poměry domácí kultury, takže záhy vystoupil jako přeborník moderních názorů proti zastaralému mínění svého prostředí. Avšak tragika jeho uměleckého života záleží v tom, že vytrval na stanovisku zaujatém a nestaral se o dobu, která s jiným novým životem také slovinské domoviny se dotkla. Vydával ještě každým rokem básně, kdy jeho básnická síla tvůrčí byla již pohaslá. Jeho dvě poslední díla jsou: „Poslednji Celjan" a „Atila v Emoni", epické básně, jež kritika šmahem odmítla. K nejdůležitějším jevům naší literatury z minulého roku dlužno zařaditi F r. F i n ž g a r ů v román „Pod svobodnim solncem". Zabývá se v něm dobou, kdy Slované přibyli na Balkán, a jejich boji s Byzancií, sražením se nezkažené slovanské kultury s kulturou novořímskou, již upadající. Do tohoto pozadí jest vkreslena milostná historie Iztoka a Ireny. Historické milieu jest výborně vystiženo, dikce jest stručná, jako vytesaná, tu i tam přechází do zdravé, lyrické modulace. Přes to, že v provedení karakteristiky mnohé zůstává žádoucím, přece Finžgar tímto dílem získal si trvale čestné místo v naší literatuře. Drama téhož autora „Naša kri" z doby francouzské okupace v našich zemích nedosáhlo na scéně zvláštního úspěchu. Zdá se, že autor, jenž jest knězem, blíží se tu stanovisku, které se slovinskou kritikou katolickou zdůrazňuje: pro lid žádá se zvláštní umění. Pro tento názor jest karakteristní výrok Opeky, kritika katolické belletrijské revue „Dom in svet" (ročník 1912, str. 34.): „potom něco více nebo méně dramatického umění nemá významu, jen když dobré zrno bylo zaseto do půdy, kde přinese stonásobný plod." Ale Finžgara chrání před tímto extremem jeho zdravý vkus, který se mu nemůže upírati ani v tomto dramatě.

K tomu lze zmíniti se o náboženském dramatě S i l v i n a S a r d e n k a „Mati svetega veselja". Silvin Sardenko, lyrik jemně cítící, zaujímá svou nábožensko-mystickou poesií zvláštního místa v slovinské literatuře.

Jako novellista a autor dramatických prací

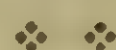
také Čechům známý I v a n C a n k a r vytvořil nové drama „Lepa Vida“, k němuž použil motivu ze stejnojmenné písně lidové. Dílo má příliš málo děje, skutečný život ustupuje do pozadí, před divákem se plíží tiché, bledé stíny chorých studentů, velmi bojácných, životem odmrštěných lidí, vše jen symbol neklidné touhy, která karakterisuje i jiná díla Cankarova. V celku jest to lyrická báseň a jako drama nepůsobilo.

Z básnické produkce v pravém smyslu slova nemůže se literatura z loňského roku ničím zvláštním vykázati. Největší ze žijících dnes našich básníků O t o n Ž u p a n č i č kromě několika básní v „Ljublanskim Zvonu“ nic neuveřejnil, a pomíjíme-li básnickou produkci v našich revuích a Klodičovu epickou báseň „Livsko jezero“, která nemá literární hodnoty nejmenší, zůstává jen sbírka P e t e r l i n a P e t r u š k y „Po cesti in stepi“. Petruška jest cestujícím básníkem. Jeho nepokojná mysl pudí ho putovati po světě. Svým pocitům propůjčuje výrazu prostými, o lidovost opřenými básněmi. Jest solidním básníkem druhé řady.

Vyšlo více výpravných spisů, ale M i l č i n s k é h o „Muhoborci“ zaujímají v nich místo přední. Jsou to satyry na naše často příliš domácí poměry; zdánlivě způsobem neviňoučkým a klidným dovede Milčinski citelně zasáhnouti. Velmi činný jest M i l a n P u g e l j se svými dvěma sbírkami novell: „Brez Zarje“ a „Ura z angeli“. Má přesný, lehký stil, ale nedovede se vžíti do vnitřního života svých osob. Chápe životní jevy více povrchem a zobrazuje je lehkým a příjemným způsobem.

Zatím, kdy většina uvedených spisovatelů náleží škole nové, jest F r. D e t e l a posud zástupcem školy staré. V díle „Tujski promet“ zabývá se sociálními otázkami. Velký zájem vyvolal mladý A n t. N o v a č a n svou sbírkou novell „Naša vas“. Novačan nazírá na život prostého člověka se svého hlediska moderního a lidu své názory vnucuje, takže povídky jeho vyznívají většinou tendenčně. Jeho vesničané jsou karrikováni a nejsou naši.

Dokonáme-li bilanci krásného písemnictví slovinského za rok 1912, nemůžeme z jeho jevů nic zvláštního uvésti. Vzbuzuje to dojem, jíž po několik let patrnější, že slovinská literatura se ocitá v jakési stagnaci, což správně však pochopeno musí objeviti se jako přirozená pausa odpočinku po bouřných letech naší Moderny. Přes to lze přece pozorovati u našich mladých čilý život, pro budoucnost mnohoslibný. Na straně jedné dlužno uvésti básníky seskupené v listech „Ljubljanski Zvon“ a „Slovan“, z nichž nejtalentovanější jsou: A. Debeljak, Fr. Albrecht a Andr. Budel, na druhé straně tvoří se Moderna katolická, které stojí v čele Jos. Lovrenčič a Al. Remec.

LITERATURA.

J i n d r a I m l a u f: *„Pod sedmi pečetěmi“.* Tři fantasmagorie. Vydal Frant. Švejda v Praze VIII. Stran 123 za 3 K. — U Jindry Imlaufa bude vždycky zajímavým způsobem konstatovati smutný, bolestný kontrast nesplněné touhy po ženě a ohnivě smyslných reflexů, které ji podněcují. Bouří se tu mládí, kterému něco chybí, aby se vybilo přirozeně a mocně. Nezřeli jsme to jen v loni vydaných „Tesknicích“ — ale i zde to plápolá docela ve všech třech vášnivých fantasiích, které — konec konců — jsou komponovány na jediné a společné thema: vznícenému mladému muži, jenž leží vysílen buďto chorobou anebo přepracováním, zjeví se fantom kýžené ženy, jenž ve snu vyhoví jeho žádostivosti. U Jindry Imlaufa je to jednou krásná ruská Marfa Pamfilovna Apraksiná, jejíž zjev si vykouzlí hrdina pomocí nádherné smaragdové spony svého idolu („Dramatická dívka“); jindy se objeví černá a záhadná bytost Věřina v čarovném měsíčním svitu, přičarována třemi růžemi a jediným květem fuchsie ve štíhlé zelené váze, o niž se lámala světla . . . („?“); a opět jindy stačí pouhá rozkvetlá a smyslně vonící větévka třešňová, aby se její vůní přichvěla bytost z indické pohádky, taková moderní Mokši či Prakrita, a aby přinesla blouznivé mladé duši své požehnání bílého těla . . . („Jarní legenda“). Jindra Imlauf však umí tento okkultní fantasmagorism zajímavým způsobem opřísti skutečností: jeho hrdinové jsou reální, do všech podrobností naturalisticky vypracovaní lidé, tak že povídky působí překvapujícím dojmem života a jeho citového prožití od prvních dojmů vzmáhající se žádostivosti až do oněch omamných, měsíčních hallucinací. A tak Imlaufových „Sedm pečetí“ je tak na polo vášnivý, křečovitě zjitřený realism romantiky podbarvený pohádkou, na polo pohádka sama. Umělecké výše mu dodává milý, dobře přizpůsobený styl, prostý a jasně členěný, a potom srdečnost, upřímnost poměru básníkova k dílu, jíž vyciťujeme z celého kontextu.

Fr. Sekanina.

P a u l V e r l a i n e: *„Dvě prósy“.* Přeložil František Linhart. Vyšlo ve „Světové knihovně“ č. 1086 nákladem J. Ottovým v Praze 1913. Stran 80 za 20 h. —

Na obou povídkách Verlainových je znáti, že je psal b á s n í k. Znáte novelly a povídky Alfreda de Musset? Ty drobné a živé náměty do široka a s něžnou ornamentikou prováděné bez velkých ohledů psychologických a s jedinou vášní, aby vše, na čem spočinou čtenářovy zraky, bylo oživeno tisícerou podrobností a malůvkou? Nuže, i Verlaine je z těchto povídkářů, velmi a upřímně rozhovořených, malebně a minuciésně prokreslujících svoje vybrané předlohy. V drobném svazečku „Světové

knihovny" přeložil pan František Linhart z toho mála, co povídkového mám zbývá vedle básní a úvah „nebohého Léliana", dvě krátké novellistické črty: Ludvičku Leclercqovou, milý a dojímavý obrázek o kupecké dívce z Batignolles, která následovavši hlasu srdce nedovedla přehlušiti hlasu svědomí — a Petra Duchateleta, povídku z období pruského obležení, o dobrém, trochu romanticky vznětlivém hochovi, kterého ubil nevhodný ženský nápad. Bylo by zajímavo sledovati a srovnávat, kdyby se byl těchže námětů zmocnil rozený epik a novellista — na příklad takový Maupassant, který nám ostatně éru francouzsko-pruské války přiblížil nemalou řadou prací! — a kdyby je byl založil i propracoval svým způsobem. Na každém odstavci Verlainově vidíme, jak se rozněžňuje svými drobnými vidinami, jak mu záleží na milém a důvěrném postřehu, s nímž se tichounce, v libém a slastném zasnění miliskuje i mazlí. Básníka zříme tu i po stránce citového vzkypění, po stránce vášnivého subjektivismu. V „Ludvičce Leclercqové" je to Verlainovo vzrušení náboženské, kterému dává místy probleskovati, a v „Petru Duchateletovi" nenávist proti ničivým rozmarům ženiným. Jsou to zejména pointy obou povídek, kde básník mluví nejokořeněji a kde s jistou vášní nadhazuje své kredo. Mluví-li o mladé Ludvičce po jejím sňatku, o ženě oddané, dobré křesťance, výborné matce a počestné ženě, „slovem jediné z tisíce" — víme ihned, co tím chce Verlaine říci. A podtrhuje-li velmi energicky v „Petru Duchateletovi" onen podivný a nikterak odůvodněný „nápad" hysterické krasotinky, která mu dovedla obětovati život, spokojenost i všecek osud svého mladého, dobrého a naivně ztřeštěného chotě, cítíme v něm zachvívati se veškeru hořkost a životem vydrážděnou nenávist k ženě, již Verlaine tak dobře poznal s obojí stránky: jako anděla i jako nejkrutějšího upíra krve. Kdo zná Verlainův život i v jeho nejintimnějších detailech, zamiluje si obě jeho drobnůstky: mnoho mu napoví a mnoho řeknou.

Fr. Sekanina.

Bohemica. „Polskoczeska biblioteka nr. 3." v Krakově, Fr. Hovorka: „Glos o stosunkach polskoczeskich". (Stať historická a kulturní.) O

❖ ❖ ❖

DIVADLO.

Činohra. *Průkopnice.* (Les Eclaireuses.) Hra o čtyřech dějstvích. Francouzsky napsal Maurice Donnay. Přeložil Hanuš Jelínek. Režisér Gustav Schmoranz. Poprvé na Národním Divadle dne 14. srpna 1913.

V Donnayových „Průkopnicích" lze mluviti o dvou dramatech vzájemně se promítajících, či lépe o dvou otázkách autorem nadhozených a řešených: rodinné a sociální. Obě soustřeďují se v Haně Dureillové, jež jest však spíše trpným nositelem děje, předmětem experimentu, než akčním činitelem hry. Rozchází se se svým mužem průmyslníkem, poněvadž shledává, že mezi nimi není duševního kontaktu, a poněvadž chce míti úplnou volnost, aby mohla se cele oddati feministickému průkopnickému hnutí. Po prvních nárazech života ustupuje však s bojiště a vrhá se do náruče svému dávnému příteli Jacquesu Lehelloyovi, aby se na konec za něho vdala. A tak celé drama sociální stává se pouhým mdlým pozadím pro komedii lásky, jež řešena jest vlastně již bezohlednými slovy doktorky Rosy Bernardové, že Haně schází láska a objetí mužovo. A slovo tělem učiněno jest.

Kdyby autor vážněji a opravdověji byl pojímal svůj úkol, bylo by bývalo jistě mělké a konvenční řešení obou otázek zásadní chybou hry. Ale takto? — Není třeba pohlížeti na věc seriosněji, než činí autor sám. Donnay zaobalil jen známé schema francouzské komedie do obalu sociálního, feministického — časového a tím trochu sensačního —, který traktuje shovívavě, celkem povrchně a zejména opatrně, vlastní jádro však na konec nestojí za vyloupnutí. Hra vůbec nemá dosti pevné stavby a logického spětí jednotlivých aktů, dialogy při vší rozvláčnosti neposunují většinou děje ani o píď a stávají se málo plastickými, figury pak nemají dosti výraznosti v kresbě. Thema „Průkopnic" jest beze sporu zajímavým, musilo by však býti vypracováno a vyřešeno opravdověji, vážněji a prohloubeněji.

Za vkusné a jako vždy pečlivé režie p. G. Schmoranze sehrány byly „Průkopnice" celkem se zdarem, místy však poněkud volným tempem. Bystrý spád do dialogu přinesl zejména p. R. Schlaghamer (Myrtil Steinbacher), pí. Z. Rydlová, jejíž Blanche Virieuová byla krásně kreslena a výrazně podána, a pí. A. Sedláčková, jež sice Charlottu Alzettovou si příliš k srdci nevzala, v gaminském tonu však správně založila a šťastně sehrála. Výborné figurky podali též p. F. Matějovský svým tvrdě a mužně kresleným Pavlem Dureillem, pí. R. Nasková (MUDr. Rosa Bernardová), sl. L. Odstrčilová (Mistress Smidtová) a sl. R. Pohorská, v roli protivné mužatky starého vydání paní Orpailleurové. Pí. L. Dostalová (Hana Dureillová) snažila se svým uměním dokresliti, co autorovi zůstalo v péře. Pohostinsky vystoupily v „Průkopnicích" v podružných episodních rolích sl. H. Kratinová a sl. J. Kronbauerová. Sl. H. Kratinová sehrála Rebeku Steinbacherovou svým známým způsobem z Vinohradské scény. Ostrým tónem, mdle a bezvýrazně. Sl. J. Kronbaurové nelze upříti píle a snaživosti. Její kněžna d'Ebly byla dobře odpozorována, svědomitě naučena, nesprávně pochopena a zbytečně pathetická

v gestech a výrazu. Celému výkonu scházela opět individualita pojetí, vnitřní vlastní teplo procítění a síla tvořivosti. *Tristan.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

* *Životní jubileum 70. narozenin* oslavují v těchto dnech dva naši dobří a vynikající lidé: včera je oslavil vysoce zasloužilý spisovatel historický a úžasně pilný i poctivý badatel archivní, August Sedláček — a dnes Ervín Špindler, překladatel Heineův, lyrik i epik z let šedesátých, dnes zasloužilý roudnický purkmistr. — Prof. August Sedláček, jenž od let užívá své zasloužené výslužby v Písku, oddán neúnavné, důsledné práci vědecké, je do jisté míry náš vědecký originál. Jeho přečetné monografie — nyní vzácná, důkladná kniha o historii Písku — jeho sbírky historických pověstí, jeho vědecky založení „průvodcové" a knihy heraldické, především ovšem jeho stěžejní, gigantské životní dílo: 15svazkové Hrady, zámky a tvrze království Českého (od r. 1881), jsou a zůstanou skvostným dokumentem vědeckého bystrozraku, neúnavné a soustavné píle, svědomité poctivosti a důkladnosti. Vážný a neochvějný vědec, který čerpá takřka všude z první ruky, snášeje panenský materiál, má skvělé porozumění i pro lidovou poesii, pověst, kroniku, zkazku. Historické své dokumenty (a tu přilnul zejména ke starým rytířským pamětníkům vzrušených dob) vždycky dovede opřísti poetickými vidinami, ale opírá je i o pevný základ zeměpisný, heraldický, rodopisný a sfragistický. Je střízlivý a věcný, ale mluví k srdci. Je všestranný a živě se zajímající o každý, zdánlivě prostý detail. Je zrovna typem spravedlivého, poctivého českého badatele, jichž mnoho nemáme a jejichž krásný, užitečný život měl by být vzorem každému českému člověku. — Ervín Špindler je básník z doby nadšené generace Nerudovy a Hálkovy, a také i on svým citovým fondem tíhnul k Heineovi a k německé škole romantiků. Choceňskému rodáku stalo se Podřipsko brzy novým domovem, kde se akklimatisoval, ale kde také jeho literární a umělecký zápal obdržel politického zabarvení. Ervín Špindler vydal vlastenecký lidový román Bělohorští mučedníci a dva svazky Historických povídek, kterými uměl promluvit k srdci. Jako epik i lyrik je vyslovený Heineovec, jehož „Buch der Lieder" a báseň „Atta Troll" nám pěkně přeložil do češtiny. V době bojů ústavních platně zapůsobil u nás i jeho zdařilý překlad Meissnerova „Žižky", věnovaný JUDr. Rud. Thurn-Taxisovi. Z dramat přeložil Špindler Girardinův „Návrat z hrobu" a Wildbrandtova „Grakcha". — Oběma vynikajícím našim mužům přejeme nejsrdečněji stálého zdraví a neumdlévající svěžesti duše. —*n*—

* K sebraným spisům Tolstého, vycházejícím nákl. spol. vydavatelského „Prosvěščenie", redaktor Chirjakov uvedl některé zajímavé poznámky. Na př. když Tolstoj byl přítomen představení svých „Plodů osvěty" v „Malem těatru", vytýkal správci moskevských císařských divadel, že herci, představující mužíky, nehrají pravdivě. „Kdyby se nehledělo na jeviště a jen mluvě naslouchalo, nastalo by nemilé překvapení," pravil Tolstoj. „Obecenstvo se směje — a čemu? Z úst mužíků zní ustavičný stesk, ano i pokus protestu a to může probouzeti spíše soustrast než smích." A. M. Chirjakov snažil se Tolstému všelijak vysvětliti příčinu smíchu obecenstva a uvedl, že obecenstvo se smálo i při představení „Vlády tmy". Tolstoj se zamyslil a prohodil, že smích zvláště v lidovém divadle může vzniknouti v hledišti z příčin jiných, ne proto, že představení je směšné, ale tím, že pozoruje se shoda se skutečným životem. „Ano," pronesl posléze, „diváku je to směšno, protože vše je v pravdě tak, jako ve skutečném životě." Tento názor svůj Tolstoj podržel. *K. V. H.*

❖

Pomsta malířů. Hostinská od tří kaprů na Novém městě pražském dala se r. 1769 malovati u malíře Ferdinanda Vtipa a učinila s ním úmluvu, že mu šest zlatých zaplatí, bude-li podobizna dobře provedena, nebo že mu ji vrátí a nic nezaplatí, nebude-li podoba její věrná. Obraz namaloval syn Ferdinandův 16letý Josef, rovněž malíř vyučený, ale hostinská nepřijala ho, že není pravdivý. Malíři ponechali podobiznu na čas doma ležeti, ale kteréhos dne poručil otec synovi, aby z paní hostinské udělal — otrokyni. A syn poslušně vodovými barvami na obraz v oleji přimaloval před hostinskou mříže, dal jí pouta na ruce a ještě do jedné ruky jitrnici a do druhé kuchyňskou lžíci. A obraz tak upravený vyvěsili malíři z okna v domě, kde bydlili, „U zlatého vola" na Poříčí v pravé poledne. I stal se sběh lidu, jenž poznal k radosti malířů tvář známé paní hostinské, smál se vesele a žerty tropil, až domácí Scholz, chtěje hluku zabrániti, vyzval malíře, aby obraz odstranili. Poslal na ně čeledína, pak ženu a naposled šel sám. Ale malíři ze dveří ho vystrčili a prohlásili, že obrazu neodstraní, nedostanou-li dvou dukátů. Bylo asi na ulici divadlo divoké, že se pan domácí dal s malíři do smlouvání. Shodli se; zaplatil jim 8 zlatých a obraz za ně přijal. Jenže ten vtip se malířům Vtipům přece nevyplatil. Byl z něho soud, a rada města pro urážku i výtržnost nedbajíc, že obraz přece byl věrný, odsoudila je přísně. Podobiznu dala zničiti, malíři musili panu Scholzovi peníze vrátiti a ve vězení každý 6 neděl poseděli; syn Josef při začátku a konci vězení obdržel 15 ran přídavkem.

Arch. m. Prahy, rkp. č. 1151. *V. V.*

V Praze, dne 29. srpna 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Ferdinand Strejček:

AMERICKÉ INTERMEZZO JOSEFA V. SLÁDKA.

(Dokončení.)

Poněvadž polský misionář a jeho obec nemohli svému varhaníku a učiteli poskytovati zvláštního platu a Jos. Sládkovi, jak vidno, i dluhy činily starosti, byl by rád San Antonio opustil a nějaké výnosnější zaměstnání hledal, ale nemohl nikdy odolati novým a novým domluvám svého polského přítele, aby ho ještě neopouštěl.

„Kam by ses toulal po tom světě," říkával mi přítel kněz, „zůstaň zde, je nám zde volněji než kdekoliv jinde," a já zůstával vždy déle, byloť mi tak volno, že jsem nalezl člověka, jakého nepoznal jsem nikdy před tím a s jakým těžko setkat se i na dále." (Polský misionář.)

Než konečně přece odhodlal se básník po šestiměsíčním pobytu dáti polské osadě texanské navždy s Bohem. Vydal se nazpět směrem k St. Louis, kde měl v úmyslu na zpáteční cestu si vydělati, a dorazil tam po pětinedělním blouzení a strádání 22. listopadu 1869.

Čekalo ho tam milé překvapení, tři dopisy z vlasti: od rodičů, Jaromíra Čelakovského a nevěsty přítelovy Marie Holé. S radostí chopil se péra a psal 23. listopadu vzdálenému příteli: „Nebyl jsem v Americe nikdy šťastnějším jako dnes. Po dlouhém, trapně přežitém čase, přežitém v bídě hmotné a více ještě duševní, dlouhém čase, kdy teprv překonán, divím se nyní, že nezoufal jsem, a nevím, kde nabral jsem skutečně sílu giganta, abych vše překonal, co shrnulo se na mne... Konečně zase jeden pěkný den, vychází opět slunce, bude zase líp....

Pět neděl skorem byl jsem na cestě z Texas do St. Louis, cestě obtížné, žití na texanské pustině, přebdění bouřlivé noci, vystaven jsa větru a vstříkajícím vlnám, zimavému počasí na Mississipi atd. atd. a přijdu do St. Louisu a tu tvůj list, list Mařenčin, z domova, jen ten od Emilie scházel — nejsem ho hoden. List tvůj od 1. října jest prvním, který dostávám po 4. březnu!! Zoufal jsem nad sebou — nad přátelstvím naším ne — a myslel jsem, že mi víc psát nechceš; dík ti! Dnes nemohu ti více psát. Včera o 10 večer jsem přijel do St. Louis, dnes v 7 hodin večer pojedu do Racina obejmout Šnajdra, v sobotu neb v neděli budu opět zde a v pátek na to vydám první číslo Národních Novin...! Budu ti o tom psát. Dnes prosím tě jedině o dopisy z Čech h n e d, neb nech je napsat kýms jiným, neboť třeba mi jich. Též o tom víc co nejdříve. Návrat svůj domů jsem nucen odložit na 3 měsíce. Musímť zadostučinit dvěma povinnostem: I. dopisy Svatoboru a Grégrovi a II. zapravení dluhu „Ruchu". Jsem v stavu nyní dostát obému, co dosud n a p r o s t o bylo mi nemožno. Návrat domů tím lehčí mi, an otec můj nabízí se mi v listě posledním poslat mi peníze... Emilce píšu několik řádek. Ujisť ji tisíckrát a tisíckrát, že ji miluji co den více, co den, co hodinu, co jsem bídnějším. Tona v propasti tím více skvíti viděl jsem ji co hvězdu nad sebou. Bůh nedej mi ji zapadnout!..."

Jak z listu vysvítá, očekávaly v nejbližší budoucnosti Josefa Sládka dva nové úkoly: navštíviti přítele a převzíti redakci amerického časopisu.

Václav Šnajdr, o němž byla již v článku našem zmínka, přestěhoval se totiž zatím do Ameriky v místa, která před časem přítel jeho opustil, a pozval Sládka k sobě. O tom, jak se spolu shledali dávní ti přátelé, soudruzi z „Ruchu" „Bavorský" a „Vasil", jak se nazývali pseudonymy svými, jakož i o redaktorském závazku

Sládkově dovídáme se z nejbližšího listu Čelakovskému, psaného hned 25. listopadu r. 1869 v Racině.

„Včera v poledne sešli jsme se s Vasilem. Jaká byla radost naše, nelze ti vypsat. Bylo nám oběma jako dvěma z rodných hor v cizou dolinu hrnoucím se ručejům, jež, dlouho skalami dělené, jeden slyšel stesk, šumot druhého, konečně v náruči si padly. — Plakali jsme oba, hubičkovali se, tiskli si ruce, skákali a smáli se. Vasila byl bych dle postavy nepoznal, zmohutněl. Tvář ostala Vasilkovská. Úsudek jeho o mně jest, že prý jsem zmužněl a vypadav doma jako venkovský hoch, jsem nyní muž tváře intelligentní!!, což mi kór moc lichotí, ač nevím, či zvěř polní, mezi níž jsem se potuloval, byla zdrojem mé intelligence. Slovem: jsem šťasten, jak nikdy ještě v Americe. Ostanem spolu 5 dní. Škoda, že tak krátko! Potom nazpět do St. Louisu za svým povoláním. Dne 23. psal jsem ti z města toho list, snad již máš aneb současně s tímto obdržíš. Oznámil jsem ti tam již, že jsem redaktorem Nár. Novin St. Louisských, totiž budu teprve od čísla 43. Dosud byl to list prabídný . . . Jak dlouho to vydržím, nevím. Nyní myslím, že jen na 3 měsíce dobré to bude v každém ohledu, dílem k vycvičení se v psaní, více ale k poznání hlubšímu života zdejšího, kterému jsem ještě dosti cizí v jistém ohledu. Práce bude mi příjemná a též snad něco ponese. Však snahou mou v době, jíž v Americe ještě přežít hodlám, musí být hledání peněz — k studii v Paříži . . .“

Poslední dva dopisy, jež poslal redaktor „Národních Novin“ Josef S. Počátecký (pseudonym volen vzhledem k rodišti milenky básníkovy) příteli Čelakovskému ze St. Louisu, datovány jsou 10. a 25. ledna r. 1870. V prvém podává hlavně básník podrobné informace tázajícímu se příteli, mohl-li by se v Americe uchytit bratr jeho Bohuslav, druhý týká se nejvíce záležitostí redakčních.

O Americe píše Sládek v listě svém z 10. ledna: „Jest to země práce — a výtěžku, země zdravá, nemající za hřích to, co v Evropě má se často jen z ouzkoprsosti — a poctivým je tu člověk proto, jelikož stále mu to bije do očí, že prací jediné a poctivostí jest člověk člověkem — a bez obého tvorem nejbídnějším . . . Pravil jsem, že si mnohé myslíte tam lepší — neprotiví se každému u nás ruční práce — a každý, kdo studoval, má ji za snížení. Tvému bratru bude snad také protivno, nechám-li jej sázet. Myslím ale, že se mu to z hlavy vykouří, když uvidí, jak se činím já v skládání písmenek. Redaktorství neníť věc snadná, psát, kdy potřeba, sázet, expedovat — o tom evropský redaktor nesní ani. Něco napsat bratr snad umí a věci snadnější a korrektury bude moci obstarávat.

. . . Věř mi, hochu, kdybych nechtěl se vrátit domů, učil bych se ještě nyní řemeslu, neb šel bych na farmu. Nejvyšším člověkem je tu dělník! Nejctěnější mezi ctěnými a nejmohutnější postavou v svobodné té republice! . . . Jen zmužilost, barašku, zmužilost! Dokud jsem tady já, budeme se mít s bratrem buď oba dobře nebo půjdeme oba kopat na železnici. Já mu budu dobrým v trapných časech příkladem. Vždyť jsem, můj Jarčo, už také vydělával si chleba štípáním dříví, loupáním bramborů atd. Konečně ani toho nebude bratru tvému potřeba. Naučím ho v nejhorším práci snadné a výnosné. Mám tu fotografický apparát, naučím ho fotografovat, dám mu to harampátí a po venkově může vydělat mnoho peněz. Ještě bych první čas holdoval s ním, abych naučil ho cigánství . . .“

Na konci listu opět zmiňuje se básník i o Emilii: „To snad jsem ti už psal, že nikdy císařským professorem nebudu, a nyní nevím, čeho se doma chytím. Nejradši bych sedlačil, ale kde vzít pole? O mne by nebylo, ale Emilie nesmí mít žádných starostí, až budeme svoji. — Jak to udělat? Kdybych tak příliš nemiloval ty své drahé, nešťastné Čechy, bylo by po starostech. Ale tak tu nemohu, nesmím ostat. Piš mi přece o Emilii, jak pak vypadá. Ta holka už musí být veliká a já ji pořád mám za tu malou, broukavou kočku. Vidíš, jak jsem dnes veselý, žes mi psal. Prosím tě, nenech mne dlouho čekat na svou odpověď, neboť bývám opravdu nesmírně nešťastný, když mi nikdo nepíšete . . .“

Poslední americký list Čelakovskému, jak již řečeno, obsahuje toliko zprávy týkající se redakce a dopisování „Národním Novinám“ z Čech, jež obstarával Čelakovský. Z předešlého i z tohoto dopisu vysvítá, že se žurnálu vedlo celkem špatně. Majitel jeho Kadiš, rodák z okolí turnovského, rozhodl se, že se s podnikem svým přestěhuje do Chicaga. O poměru svém k službodárci a strastech svých redakčních rozepsal se Sládek v „Lumíru“ 1873 v humoristicky zabarvené vzpomínce „Můj pan chef“. „Po čtyřměsíčním redaktorování přesvědčil jsem se, že to jde skutečně až zoufale špatně. Všechny pokusy vzbudit v našich příznivcích literatury jenom milosrdenství, byly marny.

Uspořádali jsem v St. Louis ples, jehož čistý výtěžek měl být určen ku podpoře našeho listu. Snad jest již hostinský toho času milosrdnější a odpustí mému chefovi schodek, jehož vymáháním mu tak dlouho život trpčil. Vymohli jsme si železniční lístek do X. a svolali tam shromáždění. Lidí sešlo se na sta, já mluvil k nim nejvlastenečtější řeč, shromáždění bylo nadšené, provolávalo slávu statečnému řečníkovi i jeho chefovi a konec byl, že jsme se všichni dohromady opili. — Vyhlídky mého chefa stávaly se ode dne ke dni zasmušilejšími, vlasy mu vůčihledě řídly a na tváři jeho objevil se již úsměv tak málokdy, jako v tiskárně předplatitel . . .

Konečně jednou z rána odvážel pan Boleslav Stísněný (rozumět: Kadiš) svůj list přes Mississipi. Ale jen část jeho žurnálu — 300 abonnentních pásek zašitých pečlivě v náprsní kapse jej doprovázelo na dobro; část podstatná, totiž já se s ním na druhém břehu navždy rozloučil.“

V polovici února 1870 vrátil se Jos. V. Sládek z Ameriky do Čech. Těšil se cestou, jak drahé svoje překvapí, maloval si budoucnost nejjasnějšími barvami. 13. února přijel do Prahy a spěchal vyhledati nejprve přítele svého Jaromíra. Nestihl ho doma, byl v Kutné Hoře za svou nevěstou. Zašel tedy básník ještě k paní Beranové, u níž bydlívaly slečny Nedvídkovy, ale ta rázem strhla neočekávaného hosta s jeho optimistických výšin. Sládek, jak z dopisů jeho víme, byl si sice vědom jakési viny, že Emilii z Ameriky málo psal, ale takového odbytí ani v nejčernějších okamžicích neočekával. Hned druhého dne na to vsedl do vlaku a jel do Kutné Hory k příteli. Jak se shledali a jak milující Jaromír nabídl se za prostředníka, prozrazuje list Čelakovského Emilii ze dne 16. února 1870. Zní:

„Milá přítelkyně!

Již několik dnův meškám v Hoře Kutné. Předevčírem jako obyčejně zdřímnul jsem si po obědě, v tom jako blesk z čista jasna probudí mne ze sna — náš Pepík. Neměl jsem o tom tušení, i pochopíte, jaké to bylo pro mne překvapení, jaké oboustranné vítání, objímání i vypravování. — Ano vypravování — o čem? — o Americe, o jeho cestách! — Ne. — Mohu vás ubezpečiti, že to vypravování bylo smutné, velmi smutné i trapné pro nás oba; nebylť bych nikdy věřil, že to bude předmětem první naší rozmluvy. Mínil jsem, že, až se sejdeme, že se rozpláčeme radostí nad naším shledáním, a my se rozplakali žalem. První o čem mluvil, byla návštěva u p. B. — Jak vše to naň působilo, nebudu Vám vyličovat. Vaše citelné srdce zajisté se toho všeho domyslí. Řeknu jen, že jej zpráva ta zdrtila — —

Napsal Vám list zde, i odevzdal mi jej, bych Vám jej zaslal. Mám tak učinit, aniž bych k čemu připojil i jen jedno slovo? Zdá se mi, že jsem přátelství i lásce, jakouž chovám k Vám i k Josefovi, toho povinován, abych nemlčel v okamžiku tak důležitém pro Vás oba. Nevím, co se stalo, a také se po tom neptám, nevím, co přimělo p. B. k takovému vyjádření v čase zajisté ne příhodném, a nevěřím tomu, že by to vše se dělo s Vaší vůlí, ačkoliv jest mi se rozpomenouti toho, že mi prof. Vostrý při poslední své návštěvě o čemsi podobném vypravoval. Mluvím co přítel a věřte, že bych se nevtíral s radou svou, kdybych nevěděl, že tu jde o štěstí, ano o celou budoucnost člověka, jehož jsem zamiloval sobě s veškerou horoucností mladistvé mysle; člověka, kterýž hrdinně se sebezapřením vytrpěl tolik, co žádný z nás druhých, kterýž nás předčil obětavostí, statečností, nadšením i vlastenectvím, člověka konečně, do něhož klademe veškeré své naděje, že poušť naší literatury promění v zelený sad. Nečetl jsem psaní Josefovo, avšak lehce se domyslím, že žádá odpovědi od Vás, i vím, ač jest příliš hrdým, než-li aby i jen jedním slovem přičinil se k příznivé odpovědi. Protož bojím se, že list jeho snad příliš odměřeným jest z obavy, že by snad slova jeho přičiniti se mohla k rozhodnutí jinému, než by se jinak stalo. Protož, aniž by on čeho o tom věděl, ano proti jeho vůli píši Vám. Jest na Vás, milá Emilko, byste se prohlásila, zdaž slova p. B. byla pronešena s Vaší vůlí či ne. Uvažte to dobře i mějte to prosím na paměti při rozhodnutí Vašem, že, řeknete-li ano, aneb pak-li i jen neodepíšete, že tím zničíte člověka šlechetného. Věřte, že bych nevzal si na zodpovídání napsati lehkovážně větu tuto. Jest pravda, Josef Vám dlouho nepsal, avšak kdybyste byla slyšela jeho vypravování, čeho mu bylo poslední čas přetrpěti, jistě že stokráte byste mu odpustila (a mimo to nedošly dosud dvě jeho psaní). Pí. B. vinila Josefa z nelásky k Vám, i to řekla mu, že i Vaše láska nemá prý hlubokých kořenův. — Nevím, co přimělo p. B. k tak odvážnému tvrzení, avšak, co se Josefa týče, přál bych Vám byl viděti jej zde na mysli úplně skleslého, ano zdrceného, i slyšeti jeho slova. Pí. B. mluvila o materielním postavení a o tom snad i Vám leckdos již mnoho moudrého přednášel. Na to jest jen jedna odpověď: což pak úkol spisovatele neposkytuje

materielní postavení? Kolik tu spisovatelův v Praze, kteří nejsou ničím jiným nežli spisovateli, a předce stojí si mnohem lépe, nežli mnozí ti úředníčkové. Avšak jest mi, jak bych mluvě tak, urážel Vás — odpusťte, že jsem řádky ty napsal."

Odpověď z Počátek došla příznivá tohoto znění:

„Cit vděčnosti pobádá mne, bych Vám vzdala můj vroucí dík za odeslání mi listů Josefových. To dlouhé mlčení mě již velmi znepokojovalo a nemohla jsem se ubránit rozličným trapným důměnkám; lístek Váš, milý příteli, přispěl zcela k mému upokojení. Činíte mne hrdou, nabízeje mně Své přátelství a bude to vždy mou snahou, bych si je vždy zachovala. S radostí chci vždy přijmouti vaší radu a vím, že vždy bude k mému dobrému.

Josefovi jsem tyto dni psala, budete-li mu psát, vyřiďte mu můj vřelý pozdrav, kterýž vzkazuje také Vám

Vaše přítelka Emilie N.

Vaše psaní je datováno od 16. února a já je obdržela až 3. března, nepokládejte mi to tedy za vinu, že odpověď teprv nyní dostáváte."

A jak se skončil románek našeho básníka? Kdo by nahlédl do listů, jež psával příteli svému Gustavu Ad. Vostrému, podivil by se čta, co ještě vše bylo Josefu Sládkovi přetrpěti, nežli v září r. 1873 dovedl svou Emilii k oltáři, jak vážné, zlověstné mraky ohrožovaly ještě potom několik měsíců mladé jejich štěstí, jak konečně nejkrásnější naděje jim vzbuzovala jasná pohoda a hřející mír. Než v nejšťastnějších těch dobách upřímné lásky a oddanosti nelítostný osud přerval růžové pásmo radostných snů . . . Na první knize „Básní" Josefa V. Sládka z r. 1875 čteme pod věnováním „Památce své drahé, věrné ženy Emilie." „Obiit XIX Augusti MDCCCLXXIV." *)

*) Zemřela 19. srpna 1874.

L. N. Zvěřina:

POHÁDKA.

Fábory noci nad zemí vlály.
Tisíci hvězd to v modři jich trysklo.
Kolkolem louky vonící spaly.
V hnízdě kdes ptáče naposled pisklo.
Z hluboka vůkol dýchaly lesy.
Pohádko, kde jsi ?

V rybníce shluky tančily světel.
Na hrázi bílé břízky se chvěly.
Na vlnách vánku zavoněl jetel.
Našimi slast mdlá proběhla těly.
Rytmicky v spánku dýchaly lesy.
Pohádko, kde jsi?

Ještě dnes cítím: náhle mák setý
vydych' svou hořkost v závanu vlahém.
Maliním tvoje voněly rety,
vlna tvých ňader vzdula se blahem.
V hlubokém spánku dýchaly lesy.
Pohádko, kde jsi?

Ten, který nebem hvězd rozstřík' zlato,
do srdcí lidských lásku vsil dole.
V spájení jejím vše bylo svato:
doliny, stráně, nivy i pole.
Láskou se v spánku dmuly i lesy.
Pohádko, kde jsi?

Co se tak z bezdna nořily světy,
mlhou co mléčná tekla v nich dráha,
naše dvě duše, v zemský prach vsety,
v štěstí slz žily chvilinku blaha . . .
Z hluboka kolem dýchaly lesy . . .
Pohádko, kde jsi?

ODLIV DUŠE.

V duši zdrané všedností zas to kypí.
Z hlubin samých jak by cos chtělo vyvřít.
Jako v moři, příboj kdy v šedá bradla
vln svých vzdor žene.

Nutno kohos výčitkou palnou ztrýznit,
nutno hněv svůj někomu ve tvář šplíchnout,
nutno třeba pokořit sebe sama,
jen ten var vybít.

Vždyť jen po tom vybití v chvílích slavných
duše rušná hladina zas se zklidní,
citů všech v ní shvězdění vzrcadlí se,
sváteční jasna.

Místy jen se v kroužcích cos zatetelí.
A tam v bradlech, kde se rval příboj nejvíc,
v tichu, klidu noří se sladky, krásny
Najady bílé.

Pavel Sula:

SLEPCI.

Na výsluní v zahradě ústavu seděl slepý Toman a pil lačnýma rukama horké vůně léta a zvuky. Neboť byl slepý. Seděl nehybně, bál se pohnout, křehkými prsty prohraboval se travou, jako by se bázlivě přidržoval stvolů, aby nezabloudil, držel se pro jistotu, které měl tak málo.

Bolestnou tvář nastavoval slunečnímu dechu, bolestí zkamenělý rys slepce, na plném výsluní tím bolestnější a mrtvější, zkamenělá lidská výčitka.

Toman tušil, jak na vedlejším záhonku narcisky se hřejou a čeří hladinu vzduchovou vlnami své vůně. I odkudsi ze zdáli házela sladká oliva plné hrsti medových vln. Tušil Toman, jak všude plody dozrávají, jak na horkých zdech nemocničních nalévají teplou šťavou vinné hrozny a při pěšině jablka, tušil, že květy a plody nechávají se žádostivě sluncem líbat a čekají svůj čas, tušil, jak vidomí, muži i ženy, se vroucně usmívají a hltají očima prchající radosti života. Cítil, jak se usmívají na sebe oddaně a vroucně, radují se z čistého, jiskrného vzduchu, jak omývá jejich jasné zřítelnice. Tušil, jak se rozhlížejí po všech barvách polí, luk a oblak, jak v jejich duších ukládají se hluboké dojmy chycené zrakem, promítají se horkou duší a sdělují jako darem drahým, vzácným, výjimečným darem jen lidem nejbližším a nejdražším.

Vidět! Poradoval by svými barevnými dojmy jen nejdražšího. Vidět jen mžikem modro rozklenuté oblohy — a zeleň, vonící vyhřátým dechem.

Nemůže být nic zajisté krásnějšího na širém světě nad modro oblohové a zeleň lučin! První pociťované jarní vlaho — ani zralý dech milenčin nemůže být tak jemný a sladký jako modro. Horká ústa milenčina nemohou být tak svěží a krásná jako jabloňový květ růžově z rána nadechnutý. Měkké poprsí milenčino s vysokým, hladkým krkem nemůže být nikdy tak podivuhodné a zázračné jako rozkvetlá bílá třešňová alej — ani jako šťavnatá luka po ránu, když květy otvírají všechny barvy a nechávají se líbat až na nahou duši.

Tělo se Tomanovi bolestně rozvlnilo, prsty křečovitě drží chomáč. Nechce se ještě odejít, chce žít, zachytit krásu, nahmatat každý podivuhodný stvol, dýchat jas širého slunce — jen dýchat — a vidět . .

Bolestně sklání hlavu k žhavému dechu slunečnímu; obnažil žilnatý krk; nechal se laskat sluncem, jedinou láskou, kterou cítil a miloval. Jakýsi pták, nejspíš holub, zatleskal nad jeho hlavou křídly a zasvištěl letem . . .

Pěšinkou vypískovanou ťapala čísi hůl a krok, hledala patrně stezku, byl to slepý přítel Bárta, znal jeho krok.

„Tomane!“

Ozval se mu hned, neboť se tu na trávníčku často scházívali a držíce si ruce hovořili, necítíce osamělosti a úzkosti času.

„Čekal jsem tě. Necítím tak u tebe křídel prchavého času,“ řekl Toman a nedočkavě dodal: „Příteli, sen jsem měl, krásný sen.“ Toman hledal Bártovu ruku. Usedli.

„Eh, nevěřím snům, jsou ošemetny. Vždy mne podvedly!“

Bártova ruka se rozechvěla a prsty se bázlivě svíraly: „Zakopu každého rána svoje sny co nejhlouběji, abych na ně zapomněl, jsou pro mne studeny jako led, jako každá mrtvá věc . . .“

„. . . Nemluv tak, Bárto, nikdy jsi tak nemluvil!“ Toman protestoval sepiatýma rukama, jež hmataly po těle Bártově: „Já věřím ve svoje sny!“

Bárta povzdechl a zdálo se, že pod Tomanovými prsty přeletěl slabounký úsměšek jako závan.

„Každý sen nese v sobě právo realisovat se,“ hájil se Toman.

„Oh ne, sny jsou mi pijavými houbami života. Moří mne. Nic od nich nečekám . . .“ pohrdavě mluvil Bárta.

„A nechceš ani vidět.“

„Nic.“

„Umřel bych beze snů,“ teskllivě mluví Toman. „Každý sen nese přece právo a sílu uskutečnit se. Ano, sen je úžasná věc, životnější nežli život, protože ve snu možno — i vidět! barvu vidět!!“ Toman

šeptal Bártovi s radostným rozechvěním a jeho bledé, studené prsty se hrabaly v Bártově obličeji. Bárta náhle po této řeči zvážněl, obrátil se přímo na dech přítelův, bolestná tvář se vypiala zvědavě, soustředila se v pronikavou zvědavou otázku. I prsty se lačně soustředily na Tomanově hrudi a čekaly.

„Sedím v zahradě," vypráví Toman. „Vychází slunce, nahlíží do záhonů. Taky na mne zřetelně volá, ale nelze pohlédnout mu ve tvář!" Tomanovi se hlas chvěl. Bylo možno cítit, že nedovede vyjádřit cosi, co leží mu na srdci.

„A kolem zahrady stojí živý plot, nebyl to vlastně plot, ale stojí kolem dokola panny, jemného obličeje, usmívají se, za ruce se drží a zpívají.

Zpívají živé písně, krásnější než Jirákovy housle v podvečer. Panny rozkvetly jako slunečnice, vlasy jim hoří, ne nehoří, létají vzduchem čistým, vonným."

Bárta lapal dech Tomanův a objímal dlaní jeho rozechvělý nahý krk, v němž se topila všechna krásná slova a vyplynula jen nejvšednější a nejobecnější . . .

„V zahradě utrhl jsem jedinou růži, voněla jako evangelium při ranní mši. Teplou růži — jako krev, takovou sladkou, podivnou." Toman zavzlykal a hlas se mu lomil . . . „červenou růži jsem utrhl, viděl jsem ji jasně, vzpomínám, ano, červenou jako letní horký den . . ."

Plakal, Bárta se chvěl a pustil bílé hrdlo přítelovo, v němž se topila slova v slzách.

„Tu červenou, krvavou růži jsem podal jedné panně, té nejkrásnější. Vzala ji a dívala se na mne takovýma očima, nikdy jsem necítil takových očí, teplých, hladkých jako vyhřátý mech, jako vlahý vzduch, jako vlažná koupel — dívala se na mne panna modrýma očima . . ."

Toman plakal. Nebylo možno ho ukonejšit, ačkoli se Bárta sám musil přemáhat. Srdce mu hladila jakási dlaň měkká, jeho srdce holé, červené, rudé jako ta utržená růže, rudé jako každá lidská bolest. Svíjelo se mu srdce ne bolestí, ale hrdými, horkými vlnami, tak jako tenkrát se naň dívaly modré oči.

„Červená růže a modré oči!" šeptal Toman svůj sen. Tvář zářila mu radostným odleskem, jako když za mrtvě ledovými horami vychází slunce.

Byl všecek pobouřen, krev se mu hnala prudce k srdci, div stačilo bíti na poplach. Nikdy mu nebylo tak blaze a podivně úzko, jako by se mělo nejbližších dnů cosi velikého a krásného zrodit, jako by mu přicházel opravdu vstříc radostný pevný život otevřených očí . . .

„Ne, já nikdy neviděl červených růží — ani modrých očí! " a studené ruce Bártovy držely Tomanovo rameno. Jeho hlas se chvěl jako osamělý lupen, který nečeká víc než zimní vítr, drsný a neurvalý, nemilosrdný — a beznadějný svůj prudký pád.

„Já přece viděl barvu!" šeptal si vroucně Toman. „Viděl jsem růže a oči!" Dech mu nestačil pracovat rozechvěním. „Eh! Zakopávám sny každého rána! " resignovaně krátce řekl Bárta.

„Ne, nikoliv, já doufal a nezklamal jsem se."

Pěšinou skuhral drsný hlas dozorcův, který všecky slepce odváděl do ústavu a vždy pronikavě páchl tabákovým dýmem.

„No, no, vstávat hoši, už je čas!" Houkl mrzutě a hrubě na skupinu, mrazivým hlasem odváděl nováčky do světnice. Bárta se zvedl mlčky s Tomanem, vedli se, vedeni holí, k zahradním vratům. Dvě lidské bolesti vlekly se pískem, dusně tajily svůj svět i slzy před hrubostí ostatních lidí vidoucích. — —

Když Marta, chovanka ústavu otvírala dvířka, cítil Toman vždy vůni i barvu růží, tenkrát ve snu viděných, právě těch. Když přešla kolem něho, tápajíc holí a rukou, tušil její sladký úsměv, jak jej otiskovala do vzduchu. Přišla do ústavu později tato samotářka a všichni ji oslovovali zdvořile a mile. Odpovídala měkce jen nejnutnější. Toman vycítil z jejího hlasu dech bolesti a utrpení, ale zdálo se mu, jako by dárek mu dávala každým slůvkem a dotýkala se přímo jeho ramena. Nechala se jím vodit po schodech do zahrady. Držela se jeho ruky pevně a odevzdaně, vyprávěla s bolestnou rozkoší své dojmy z mládí, kdy ještě jako dítě postřehla okamžik jasný slunečního svitu a uvědomila si jej barevně. Utkávala si mladé svoje dojmy v gobelin barvitých radostí.

Pamatuji se. Bylo to kdesi v polabské vsi. Kosili louku, a malé červené děcko trhalo si do kytice barvy. Modré pomněnky, modroučké jako slova mateří, veliká, bílá kola kopretin se žlutými lůžky prostřed, ostře žluté dukátky pampelišek i modré zvonečky na vysokých stvolech, bezstarostné jako dívčí dech a smích — nemohu na ně zapomenout — nemohu!

(Pokračování.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Ta zvláštnost, že byla právě tak schoulena, jako se mu před chvílí zdálo, a že promluvila podobně jako ve snu, snad nejvíce ho vystrašila. Teď věděl bezpečně, že by bylo nastalo při dalším hovoru všecko to hrozné, co prožil ve snu, všecko to, čeho se bál každý den, to poslední, zkáza všech. „To je marné," opakoval si teď důrazně po nedlouhých přestávkách, „to je marné, přiznání je konec všeho, úplná záhuba! Nesmím se přiznat, kdyby přišlo jakékoli pokušení. Za nic na světě, ani na mučidle. Tohle všecko, co dělá Huleš, je ďábelské pokušení. Teď je to vidět jasně. Chce mne do toho vehnat, hladí mne a lahodí mi, jako když vedou býka na porážku." Zrudnul náhle a řekl si hlasitě: „Jiříku, ať bdíš a ať se nedáš zlákat těmi city! Za nic na světě, kdyby hrom bil! Je to nástraha! A budeš-li se poddávati tomu, vzpomeň si na tuto chvíli, na tuto přísahu, že se nesmíš přiznat, kdyby ti nebeské království slibovali!"

Spěchal již Eliščinou třídou. Byl ku podivu uklidněn. Vše zdálo se mu jednodušší. Je pouze třeba, aby nalezl co nejrychleji zaměstnání. Přičiní se a není možná, aby nenalezl.

Zabočil jako jindy do Hybernské ulice, potká-li Fialu. Dnes se mu to konečně splnilo. Potkal ho. Fiala se z daleka naň zasmál. Měl staré, otřepané kalhoty a střevíce bez podpatků, takže se zdál menší. Šli spolu k Prašné bráně. Za chvíli oba bědovali.

„Kamaráde, potřebuji peněz!" pronášel Fiala po každém kroku.

„Lavička nic neposílá?"

„Nic. To jsou jen takové plané sliby, na ty nikdy nedejte! Kdybyste však měl nějaké miniaturky, na ty bych měl kupce! To by bylo! Dva bohaté pány znám — oba posedlé."

Kvíčala pokrčil rameny. Vzpomněl si na Korbela a na krásné miniatury, jež viděl v umělecko-průmyslovém museu.

„Ale oba jsou znalci," dodal Fiala, „těm mohu přinést jen pravou a vzácnou věc."

„Takové, jako jsou v museu!" zasmál se Kvíčala.

Fiala pozvedl obočí a pokývl hlavou. V tu chvíli úplně se podobal onomu Beduinu, o němž se kdysi Kvíčalovi zdálo. Oči jeho se právě tak leskly a zuby právě tak zabělaly.

„Dva tři takové kousky," prohodil, „a máme oba dost. Tam to leží marně."

V tom náhle v mysli Kvíčalově, jako se stávalo vždy, byl-li nucen lháti, nebo se z něčeho vysekati, nebo i něco rychle podniknouti, vytvořil se celý obraz bez jakéhokoli přičinění nebo úmyslu, obraz plný složitosti a určitosti, úplně dokreslený, jak by bylo vlastně snadné několik těchto miniatur vzíti. Je jich tam tolik, že by si toho nikdo ani nepovšiml, aspoň ne hned; a až by si povšiml, koho by napadlo, že je vzal on? Zůstalo by to na strážcích. Kdo by se kdy dovtípil, že tam šel v neděli, když tam bývá mnoho lidí, a že se tam zavřel do některé té veliké staré skříně? Je jich tam tolik. Ztišil by se, lidé by odešli a byl by tam sám přes noc. Vzal by si, co by chtěl. Pak by v té skříni opět čekal, až by bylo obecenstvu museum otevřeno. Vylezl by a zcela klidně jako kdo jiný by odešel. V myšlenkách rychle to všecko prožil. Dech měl zatajený. Viděl se, jak vychází z musea. Vydechl.

Fiala naň pohlédl.

Kvíčala se zasmál..

„Kam jdete?" otázal se.

„K zlatníkovi na Malou Stranu, mám tu starý prstýnek na zlato," odvětil Fiala. A zahuhňav cosi stáhl si umaštěnou čepici do čela. Ruka jeho byla promodralá.

„S Bohem tedy, já si musím zajít na hlavní poštu," řekl náhle Kvíčala odbočuje na Příkopy, „a budu-li mít nějaké ty miniatury, přihlásím se!"

„Byl byste vítán!"

„No — kdož ví!" zasmál se Kvíčala. „Třeba si s námi náhoda zahraje a něco naleznu!"

Fiala pohazoval hlavou ohlížeje se ještě.

Kvíčala zastavil se u redakcí německých i českých deníků, aby si přečetl inseráty. Zašel pak na hlavní poštu a teprv potom do jídelny v Melantrichově ulici. Měl zde list od dohazovače služeb, aby se šel okamžitě představit k povozníkovi Řehůřkovi do Dejvic, který prý potřebuje účetního. Rozběhl se tam. Umiňoval si, že přijme všecko. Srdce mu bušilo. Mrzelo ho, že chodil dříve po redakcích, že byl dříve na poště a do jídelny že šel naposled. List byl tam již včera odpoledne. Strašil se myšlenkou, že je ve všem nešťastný a že jistě přijde pozdě. K Řehůřkovi došel o desáté hodině. Nalezl jej v písárně, v malém dřevěném domečku ve dvoře

staršího domu se zájezdní hospodou. Povozník vyslechnuv jej zalitoval, že přišel pozdě, neboť přijal před půl hodinou člověka, jenž se mu vlastně ani nelíbil. Na štěstí mu řekl, že pouze na měsíc. Vybídl Kvíčalu, aby se po měsíci přihlásil. Slíbil a odešel všechen ztrpklý.

Šel pak podle inserátu v Národních Listech k zubnímu lékaři Justovi na Uhelném trhu, jenž hledal člověka, který by mu vedl knihy a přijímal hosty. Sluhu a účetního dohromady. Kvíčala odhodlal se, že přijme i takové místo. Ale i sem přišel již pozdě. Zubní lékař, pán šedivý a nápadně bledý, sdělil mu, že již někoho přijal. Divil se, co lidí je bez zaměstnání. Kvíčala vyšel z domu mrzut. Zlobil se.

„Proč se pokořuji?" prohodil, máchnuv rukou. „Přespím jednu noc v museu a budu mít ihned příjem na celý měsíc!" Zasmál se. „A udělám-li to několikrát za rok, mohu žít jako baron!" Potřepav pak hlavou řekl si: „Jsi ty žvanil! Jsi ty blbec!"

Všechen nahněván rozhodl se, že před obědem nikam již nepůjde. „Ať si chodí, kdo chce," zlostně si říkal, „já už nikomu neřeknu. Stále jen prosit a stále marně. Omrzí to. Utopím se, ať se děje co děje! A k tomu radovi už nevkročím, kdyby mne tam táhli. Veštval by mne do pěkné hrůzy! Tohle mé rozčilení on způsobil. Ďábel! Ďábel jeden!"

Odpoledne však byl klidnější a vášnivá touha po zaměstnání opět jej naplnila. Psal nabídky a představoval se na dvou místech. Nelíbil se. Přišel domů unaven. Po celý večer snažil se mluviti vesele. Noc byla však opět plna strašných představ. Následující den opakovalo se shánění místa. Stále marně. Advokát Batík slíbil mu, že jej přijme od prvního května. V nové, teprv rok trvající bance rovněž mu slíbili, že by jej později přijali, ale jemu se zdálo, že nejsou sliby ty upřímné. Byl stále nahněván, stále podrážděn. Čím rychleji blížil se konec měsíce, tím vášnivěji lítal a tím zřetelnější nezdar jej pronásledoval. Zdálo se mu, že půjde na Staroměstské náměstí a se strašlivým hlasem poví všem Pražanům, jak jich nenávidí a jak ho týrají. Jednou, když byl krajně roztrpčen a úplně vysílen, ocitl se u domu, v němž bydlil rada Huleš. Vstoupil do chodby a postál zde chvíli. Pak tiše odešel. Hrůza jako by začišela za ním. Měl dojem, že za tu chvíli, co v chodbě postál, prožil cosi strašného. „Ne, sem nikdy nevkročím," opakoval si tiše.

Ale již druhý den ocitl se zde opět. Tentokrát došel až do dvora. Zděsil se však a vyletěl na Václavské náměstí všechen rozpálený. Tu setkal se těsně s medikem Sadílkem, jehož herecká tvář byla nápadně oživena. Na černých kudrnách seděl mu světlý plstěný klobouk. Zachytil Kvíčalu za ruku.

„Kdes byl?" otázal se ho. „Tady úřaduješ?"

„Ne, byl jsem zde u jednoho obchodníka; objednával jsem tetě karfiol," odvětil připomněv si, že je ve dvoře skladiště zeleniny. „Já jsem teď u advokáta Jelínka ve Spálené ulici," dodal ohlížeje se rozpačitě.

„A co to, že jsi tak rozpálen? Hádal jsi se s někým?"

„Co? Rozpálen? Já? — Nic. Mají tam hezkou prodavačku." Zasmál se. Hrdlo měl sevřeno, v prsou horko.

Šli pak spolu. Rozpovídali se o schůzkách na Letné. Sadílek vtipkoval, že musí nyní studovat. Kvíčalovi se vzpomínkami těmi a veselým hovorem medikovým ulehčilo. Doprovodil jej až k lávce. Zde zaskočil ke vchodu umělecko-průmyslového musea a přečetl si, kdy bývá otevřeno. Zamyšlen popošel k Vltavě a díval se k vojenské plovárně, uvidí-li v těch místech Sadílka. Kmital se mu podle zahradního plotu Strakovy akademie. Pozoroval jej, dokud mu nezmizel v letenských sadech, a v tu chvíli řekl si hlasitě: „Ale co já teď učiním? Za šest dní je prvního. Kde vezmu peníze?" Sotvaže však tyto otázky vyslovil, sevřelo se mu srdce i hrdlo úzkostí, a pocítil jako tehda, když si po onom hrůzném snu vzpomněl na radu Huleše, že i nyní rozlévá se v něm odporný, nesnesitelný pocit. Když pak se mu toho dne totéž stalo ještě dvakráte, pochopil, že je to tentýž pocit, táž hrůza, vytékající z dojmův oné příšerné noci, která jej nyní stále zaplavuje, táž představa vyzrazení a neodpuštění. Rozčilil se tím do té míry, že se bál každé myšlenky a každé představy. Ale přes to, že nechtěl si připomínati, co se na prvního stane, přece všude jako by na otázku tu narážel, všude ji četl, v každé představě se skrývala, v každé jiné myšlence žila, ji pozřela a sama vystala. Nechápal nyní, proč dal Valečkové čtyřicet korun a proč vrátil Peškové, co jí vzal. Mohl míti dnes aspoň tuto částku pro Mařku. „Tohle je přece důležitější!" říkal si důrazně, podivuje se své bláhovosti. A ačkoli se bál domysliti, co bude, přece se to vše proti vůli jeho v představách znova a znova živě samo tvořilo. Přehlušoval to, bránil se, prudce se škubal, jako by chtěl sám sobě utéci, ale představa vždy se vyvinula: vyzrazení, zkáza. — Napadlo jej: „Řeknu ženě, že jsem peníze ztratil".

Ihned však shledal, že by si tím nepomohl, poněvadž by se přece jen ocitl úplně v bídě. „A co potom?“ šeptal dívaje se v dálku. V tu chvíli však se zrytá a zoufalá tvář podivně proměnila. Napětí, zvědavost a chtivost jakási a snad i nadějná radost svitla v ní. Zasmál se: „Co mne to napadlo s tím vyspáním v museu, vždyť by to nešlo, není v pondělí otevřeno! Musil bych si vzít zásobu jídel. Salám a chleba . . . co jiného?“

Ještě toho dne, v sobotu, když se vracel o šesté hodině domů a rozčilující ony představy a pocity se množily, uvědomil si cosi podivného, že totiž právě tak, jako kdysi v bídě studentských let se utěšoval sněním o svém knížecím původu, utěšuje se dnes při rozlévání oné hrůzy sněním o tom, jak přespí ve skříni v museu a jak odnese si dvě tři drahé maličkosti, jež nikdo postrádati nebude. Vždy mu bylo v tom ději cosi směšného, ale vždy na tu chvíli se potěšil a vždy se jaksi, třeba na krátce, osvobodil. Jakmile se zděsil rychle vstávajícími představami blížícího se vyzrazení, okamžitě (od této chvíle úmyslně již) jal se prožívati sen o tom, jak se ukryje ve skříni, jak bude tiše seděti, jak bude slyšeti hovory lidí, kroky, poznámky, pak klíče a ticho. Zvláštní napětí, lahodící jeho úzkostem, vznikalo v něm z představ osamění mezi drahocennými sbírkami. Čím déle dovedl se tímto snem obírati, tím déle byl utišený, ba zaujatý, bez hrůzy a onoho nesnesitelného ustrašení. Když však se blížil třídě Belcrediově, tu se nepokoj jeho rozmnožil a těžké pocity úplně jej zabraly. Sen o museu, ač jej napadl, z jakési hluboko skryté opatrnosti sám plaše zapudil. Tvář jeho plna byla útrap a nejistoty. „Jsem opravdu ten štvaný zajíc,“ řekl si zoufale. A sotvaže to vyřkl, viděl se, jak ubíhá oranicemi, psí štěkot za sebou a broky z pušky Hulešovy v sobě. Vášnivá otázka, kam skočí, zahvízdla mu nitrem. Všechen se třásl.

Mařka byla toho večera tichá, ale velice bledá a zřejmě ustaraná. Poznal, že se čímsi obírá. Ulekl se a když ulehli, vyzvídal. Poznal konečně, že je rozhořčena na ředitele gymnasia, že podezřívá tohoto pána z nepřízně k Jiříkovi, a že je rozhodnuta dojíti k němu a vylíčiti mu utrpení mužovo. „Ty sám se neozveš!“ dodala vášnivě. Ubezpečoval ji, že se mýlí, ředitel že je mu dokonce nakloněn a neustal, dokud mu neslíbila, že na Smíchov nepůjde.

Druhý den dopoledne podivně sklíčen kráčel po Letné. Vltava byla tichá, sluncem rozetřpytěná. „Co bude za týden?“ pomyslil si. „Bude mi ještě slunce svítit?“ Tklivá vlna skličujícího žalu zachvátila mu srdce. Svěsil hlavu. Sen o přespání v museu vtíral se do jeho představ. Sestoupil s Letné, přešel lávku a za chvíli vstoupil do umělecko-průmyslového musea. Vše zdálo se mu zvláštní, důvěrné a konejšivé. Šel opatrně a vystoupiv do prvého patra, povšiml si několika lidí, zde přecházejících. Třikráte zastavil se u černě natřených vitrin s miniaturami, šperky a drobnými uměleckými předměty. Byly uzamčené. Povšiml si otvoru na klíče. Zašel opět ke starým skříním v levém křídle a vyčkav chvíle, kdy se zde ocitl sám, otevřel jednu a nahlédl do ní. Dveře nezaskřípły. Prostor uvnitř byl značný. Kráčel pak za hloučkem mladíků, kteří s velikým zájmem prohlíželi keramiky. Odděliv se od nich povšiml si velikých oken i míst pod nimi. Podivil se, jak jsou vysoko a pomyslil si: „To by nešlo jen tak, jak si myslívám.“

Ohlédl se po muži, jenž tu střežil sbírky a shledav, že se i on po něm ohlédl, odvrátil se a jal se prohlížeti staré vykládané skříňky na šperky a v jiné vitrině různé stříbrné i pomalované tabatěrky.

O půl dvanácté odešel domů.

XXXII.

Duševní stav Kvíčalův do pátku byl tak nápadný a tak znepokojující, že se Mařka radila s otcem, co by měli podniknouti. Vaněček stál jako sloup, v široké tváři obavami uzardělý. Soudil, že jde o výstup s ředitelem, anebo že místo, které Jiřík čeká po prázdninách, je ztraceno. Báli se však o tom mluviti. Chovali se plaše, opatrně, ale právě tato plachost a toto stálé mlčení a laskavé odpovídání s bolestnými pohledy, toto šetření jeho zdraví dráždilo jej ještě více. Vracel se domů s dojmem, že vchází do mučírny. Když pak v pátek, prvního dubna, zanaříkal si na bolest hlavy a rozhodl se dva tři dny nejíti do školy, nikdo se tomu doma nepodivil. Naopak, Mařka i otec to čekali, a byli nyní dokonce i uspokojeni jeho rozhodnutím. Soudili, že přechodíval nemoc, jež nyní rychleji odejde. Žádal jen Mařku, aby se snažila s několika korunami, jež mu zbyly, vystačiti, než bude moci dojíti si do školy pro služné. V pondělí nebo v úterý bude prý jistě zdráv. Ulehl. Tvář i oči jeho svědčily o horečce. Opakoval sám několikráte, že má zvýšenou teplotu. Rozháranost jeho však úplně pominula, i ono vyděšení z výrazu tváře zcela zmizelo. Zdálo se, že je klidnější. Vše svědčilo, a pomyslila si to i Mařka, že nabyl jistoty.

Pověděla to otci, jenž velice často se na stav Jiříkův poptával. Snažila se posluhovati muži a stále se k němu vracela. Naznačil jí několikráte, že je mu lépe a že chce býti sám. Jakmile odešla, zahleděly se oči jeho ke stropu a ve svitu jejich bylo znáti, že duše naplnila se jediným napětím, jediným zájmem. Chvílemi jen se zamračil. Vracela se ob čas v jeho srdce nenávist k Hulešovi. Tvrdil, že je již úplně zdráv a že se odpoledne projde. Přecházel po bytě a upravoval, co bylo porouchåno. Srovnal kruh na stinítko na lampě, k čemuž potřeboval některé přístroje, jež měl Vaněček v malé bedničce. Zanesl si vše do ložnice. Zatloukl do zdi několik skobek a hřebíků. Nabrousil kuchyňské nože. Nelíbilo se mu, že je přes kuchyň třikráte napiat provázek na prádlo. Stočil jej všímaje si pozorně jeho délky. Opravil zámky a prohlédl všecky klíče. Vyhledal ve skřínce tchánově staré náčiní zlatnické a zkoušel je vyptávaje se na některé věci. Zajímalo jej, pracoval-li tchán s diamanty a měl-li odštěpky, jichž užívají sklenáři na řezání skla. Nalezl v tomto haraburdí několik zrezavělých klíčů. Vybral je a zastrkal do kapes. I dva pilníčky, jež byly v nářadí, si podržel.

Odpoledne vyšel si na procházku. Chtěl si koupiti něco, ale uvědomil si, že má jen několik haléřů a že to, co si koupiti chtěl, stojí několik korun, Pohodil však rukou a pomyslil si:,,Vždyť to nemusím mít!" Když pak se vrátil, zdál se živější a veselejší. Opakoval několikráte, že je mu velice dobře a že si zítra vyjede se suplentem Bártou do Kolína. Jde prý o pěkné místo na tamějším gymnasiu. Přijedou prý až pozdě v noci, anebo až v pondělí. Z nádraží šel by hned do školy. Nemá prý se Mařka oň strachovat. Přijde prý dle všeho až v pondělí večer. Přisvědčila všecka potěšena jeho neobyčejnou živostí. Soudila, že prožíval cosi rozčilujícího, co se nyní rozřešilo v jeho prospěch. Odpoledne mluvil asi s Bártou a dověděl se, co se stalo. Nechce asi o tom ještě mluviti, dokud to není zcela jisté a nebylo by ani vhodno, aby se vyptávala. Přisvědčovala proto bez poznámky, s očima veselýma.

V neděli ráno, když Kvíčala procitl, vzpomněl si na vrchního radu Huleše. ,,Toho člověka stále víc nenávidím!" pomyslil si. Když pak se myl, několikráte si do šplouchání vody zlostně opakoval: ,,Rozřeším si to bez tebe. Štvát se nedám. Prohlédl jsem tvůj starodávný soudcovský systém: vylákati tajemství a potom hnát na popraviště. Neuvidíš mne! Ale dluh ti splatím, neboj se!" Tato zvláštní nenávist, jež se jeho srdcem v posledních dnech často rozlévala, dnes jako by ho ani neopouštěla, takže tvář jeho zdála se zlá. To Mařku poněkud znepokojilo.

(Pokračování.)

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Novodobé stavitelství počíná se proklubávati, zavrhujíc bludy vlastních svých prvých rozběhů, které v potu tváři vynalézaly horem pádem z brusu nový sloh a nesvedly s počátku nic, než pitvory, řadící se důstojně k své podařené karikatuře, k domu „u Nesmysla" z pražské výstavy architektury a inženýrství r. 1898. Sice ještě pořád páše stavebnictví dosti nesmyslů a obrací odvěké přirozené zákony statiky a harmonie dosti často na ruby. Ale celkem vybřídá již z dětinských pokusů, nahraditi tvarové bohatství, nastřádané během staletí evolucí historických slohů, náhlými a nevídanými formami přes noc jako housky upečenými. Znatelně ozývá se již vystřízlivění a návrat k lopotné, avšak nezbytné práci od základu; totiž budování na přirozených požadavcích doby, vývoje ze společenských a hospodářských poměrů, vyhledávání formální slohové mluvy podmíněné tvárností nového materiálu. Jako logickým postupem z povahy věku, místa i hmoty vyrůstala architektura dřevěná, kamenná i cihlová, tak vyroste i novověká architektura železa, skla i uhnětených kamenin ze všech podmínek časových a ze složek své zvláštní podstaty a své osobité tvárnosti. O uznání a zachování tohoto rozumného východiska šlo a jde v bojích se zbrklostmi justamentových převratů v architektuře.

Vzdavši se zápolení s konkurencí zralé leposti a hotovosti starých slohů, akcentuje novodobé stavebnictví tím důrazněji účelnost, zřetele potřeby a užitku. Slouží především utilitarismu, nejintensivnějšímu využitkování staveniště i hmoty. A není divu. Pozemková lichva, drahota stavenišť, podražení materiálu, stoupající mzdy, vše to násobí investiční kapitál a žene spojenými silami budovy do hloubek i do výšek, nutí je hromaditi patra i ubikace, využitkovati prostor do krajnosti, zastavěti dvory a protkávati domy traversami, tenkými stěnami a složitým systemem světlíků, jen aby

byl zužitkován kde jaký kout. Americké mrakodrapy jsou nejkřiklavějším produktem těchto poměrů. I maličké byty v novostavbách honosí se koupelnami, špižírnami, komorami pro služebné atp. Ale to vše bývá často planá chlouba, samý krcálek bez dostatečného vzduchu a světla, mnohdy učiněný posměch na heslo zdravotnictví, jemuž prý moderní ty vymoženosti slouží. Záhy se ukáže, nebudou-li tyto převysoké, přehluboké a přeplněné lidské ouly zrovna takovým plemeništěm chorob a tělesné slabosti, jako byly před asanací všeliké dusné a temné kobky v těsných ale nízkých domcích s dvorky a zahrádkami. Zastavění celé arey do nejzazší možné hloubky mívá ještě jiný následek. Dříve hledívaly domy řadami zasklených pavlačí do dvora. Teď jako by je obrátil nudně rozčlánkovanou tou lucernovou uniformou do ulice. Vyhlíží to vyjeveně, z konstruktivních zřetelů mnohdy až úžasně, jako překvapující fasadová novota, zvláště když hřmotné masse hořejších pater podložena subtilní a na oko křehká zasklená klec. Ale není to nic, než pouhá pomůcka z nouze, vynucená nezbytností, zjednati zastaveným hlubinám domů potřebného světla.

Jinak slouží okna teď často především dekoraci fasady. Dříve připadal ten úkol šambranám, jejich štítkům, konsolám atd. Ty odpadly a tak musí se okenní otvory nyní všelijak protahovati, roztahovati a scvrkati, aby zjednaly jakéhos oživení holé průčelní zdi. Arkýře a balkony seschly se na hranaté zákrsky — nejednou vyhlížejí docela jako necky neb truhlíky, vystrčené před okna — jinde vyhřezly z fasady jako bachoraté vypoukliny. Pilastry a liseny, zbavené konstruktivně odůvodněné solidnosti, stékají po průčelích jako proudy kaše kuchyňskou formičkou titěrně přitlačené, nebo tříští se v drobné cetky a poklesnuvše na pouhou jalovou dekoraci, připomínají tytýž spíše pobití bedny plechem či polepení krabice pestrými papírky. Pod balkony kroutí se mrzácké kariatydy, na attikách a nad portály dřepí troglodyti neb vyjevenci ze Schwaigrových „Novokřtěnců". A často zve nevlídně ke vstupu zježený portál, podobný lepenkové divadelní bráně do fantastického podsvětí neb aspoň do ponurého mausolea.

Zmáhá se obkládání průčelí hlazenými kameny. Velmi čistotná i zdobná móda. Jen kdyby v našem podnebí také byla trvalá. Za deset let leštění oslepne, za dvacet kámen rozpryská, za třicet bude všecka ta hladká líc jediná zvětralá, drobivá zeď. Vydrží-li každá novostavba vůbec tak dlouho. Staví se nyní o překot ze železobetonu. Úhlavním nepřítelem tohoto staviva jest prý však elektřina, jejíž některé proudy i ze vzdálenosti účinkují rozkladně na železobeton, okysličujíce v něm tak říkajíc obratem ruky železo, jež trhá potom stěny. Však se časem ukáže, co na tom a jak tomu zabrániti. Nehledíc k tomu, jest železobeton jistě výborným materiálem pro stavby komunikační a průmyslové. Však je na to hrd a vede si rád furiantsky, odívaje tovární, nádražní a podobné budovy svou vlastní groteskní tvářností holých, neomaleně hranatých forem geometrických. Ty účinkují až urážlivě hrubě, jsou-li bezmyšlenkovitě aplikovány na obytné domy, jimž berou všecku útulnost, dávajíce jim za to nehorázný, cyklopský ráz, který malým objektům sluší jako pěst na oko. Viz na př. villy u tunelu pod Vyšehradem. (Dokončení.) *J. L.*

❖ ❖ ❖

TÝDEN.

Při závěrce čísla dovídáme se, že večer v pondělí, 1. t. m., zemřel u věku 67 let Dr. L a d. Q u i s ve svém letním útulku v Černošicích u Prahy. Smrt čelného básníka žalně rozmnožuje četné ony těžké ztráty, jež v posledním krátkém období literatura česká utrpěla. Odešel ctitel Havlíčkův a Nerudův, národní písníčkář a balladik, pečlivý redigent a recensent, náš pak věrný a dlouholetý přispívatel a přítel. Mnohotvárnou, záslužnou jeho práci literární oceníme příště. Klid a pokoj hlavě jeho a stálá jemu památka!

* „Mercure de France" přináší v novém sešitě č. 388 „Český dopis", jehož autorem jest Janko Cadra, jenž dovolává se svého předchůdce (Williama Rittra) a podává zprávu o sebraných spisech Nerudových (Žertem do pravdy), o Aloisu Mrštíkovi (Dobré duše), o Zikmundu Wintrovi (Rakovnické povídky, Šat, strava a lékař v XV. a XVI. věku), o dru Jos. Kaizlovi (Z mého života) a o Karlu Vorlíčkovi (Velechrám sv. Barbory). Vřele promlouvá o obsahu kněh a autorech, z Nerudova díla „Par la plaisanterie au serieux" podává i citáty a vyslovuje se, jakým Neruda byl neohroženým vyznavačem pravdy. Promlouvaje o Mrštíkových „Bonnes âmes" praví, že jako Neruda cítil své poslání vychovatelské a jako on zálibně psal žurnalistní formou. Dotýkaje se Wintrových prací, zdůrazňuje mistrnost líční v „Les histoires de Rakovník" i vědeckost ve „Vêtements, cuisine et médecins aux XV. et XVI. siècles". V Kaizlově „De ma vie" vyzdvihuje líčně českých poměrů obecně národních a sociálních a zmiňuje se o Vorlíčkově „L'église de Sainte Barbara" dí, že autor „l'archidoyen*) de Kutná Hora" podal dílo, které snad vyváží i tři svazky dnešních básníků pro svou hloubku a významnost. Litovati dlužno, že typografie „Mercuru" nedbala českých znaků, vynechá-

*) správně archidiacre.

vala všude háčky i čárky. Také do obsahu, jinak vřelého a jistě procítěného, vklouzly omyly. Uvádím, že autor dopisu, rozmlouvaje o Wintrovi, praví: „Rakovník est la ville natale de l'artiste au Sud de la Bohème", kdežto Winter se narodil v Praze a Rakovník není na jihu Čech. O Kaizlovi praví, že byl prvním českým ministrem v Rakousku, což také s pravdou se nesrovnává a spočívá na nesprávné informaci, ale nepoškozuje příznivý dojem z celistvého dopisu, určeného, ovšem, veřejnosti francouzské. *K. V. H.*

* V Parmě byla na počest stých narozenin Verdiho otevřena 18./8. t. r. historická výstava vlašských divadel a spolu hudebních nástrojů. *O.*

Revue „Nový Člověk" glossuje velmi případně naši deníkovou literární statistiku pod záhlavíčkem „Mnoho sportu — málo literatury". Třeba však s naší strany ještě něco dodati. „Nový člověk" pronáší možnost, že dnešní naše belletrie původní jeví období neplodné a epigonské, takže snad lépe o ní nepsati. Nikoli šmahem. Jsou stále tu vážné literární objekty, životní díla autorů, o nichž prostředkem denního tisku, až na vzácné dvě tři výjimky, nedovědělo se širší čtenářstvo nic. Kde jsme četli na př. zprávy o ukončeném souboru spisů M. A. Šimáčka, kde o ukončených spisech K. V. Raisa atd.? Jen trochu lásky a trochu zájmu je tu třeba. Za to výrok „Nového Člověka", že pět profesionálních kopáčů má v listech denních více respektu než pět nejpřednějších současných spisovatelů, vědců, umělců, dlužno souhlasně podepsati.

Za měsíc červenec věnovaly české deníky původní belletrii tyto zprávy: *Čas*: Karneolský, „Z bájí o Praze". - Pachmayer, „Písně zločincovy". - Vrchlický, „Z hlubin". - Almanach „Na souvrati". - Imlauf, „Pod sedmi pečetěmi". Rokyta, „Balkánské zpěvy". - Jiřík, „M. Aleš a jeho dílo". - Svobodová (co napsala v Posv. jaru). - Stašek (biogr. úvodník). - Kunětická (biograf. črta) = 8·55 sloupců. Sport 18 sloup. — *České Slovo:* „Husův Památník". - Kvedrová, „Vlada a Marie". - Prasek a Hauer, „Věstník Matice opavské". - Čenkov, „Básníci a demokracie" - Stašek (biogr.). - Tvrdek, „V Londýně". = 3·7 sl. Sport 23·2. — *Hlas Národa:* Česká politika, „Kulturní, zvláště školské úkoly". - Arbes, „Ethiopská lilie". - Vyskočil, „Vyznavači slunce". - Leger, „Sebrané spisy". - Holeček, „Naši". - Jiřík, „K pyramidám". - Hašek, „Nebe a dudy". - Olbracht, „O zlých samotářích". - Jiřík, „Mik. Aleš a jeho dílo". - Imlauf, „Pod sedmi pečetěmi". - Leger, „Podivná příhoda inž. Vladivoje Vojvody". - Sabina, „Morana". - Dyk, „Zmoudření dona Quijota". = 4 sl. Sport 5·9 sloupce. — *Národní Listy:* Hauner, „Válka". - Klostermann, „Supplent". - Imlauf, „Tesknice", „Pod sedmi pečetěmi". - Kubíček, „Život a příběhy otce Dobráčka". - Hoch, „Noviny". - Jiřík, „Mik. Aleš a jeho dílo". - Sumín, „Příčina k rozvodu a jiné povídky". - Mareš a Sedláček, „Soupis památek historických a uměleckých". - Cechner, „Rakovnicko". - Schmidt, „Jáchymov". - Kunětická (biogr.) = 5·6 sloupce. Sport 31·2. — *Národní Politika:* Eljášova, „Cid." - Hille, „Tremšín". - Sekanina, „Čeští spisovatelé na Berounsku". - Imlauf, „Pod sedmi pečetěmi. - Vyskočil, „Vyznavači slunce". - Fingal: „Aprilové paprsky". Básnické spisy Otokara Březiny. - Stašek (biogr.) - Feuilleton, „Literatura, zdraví a choroba". - Kvedrová, „Vlada a Marie". - Olbracht, „O zlých samotářích". - Kladivo Litomyšlský, „Pro dobro domova a jiné práce". - Janko, „O pravěku slovanském". - Kraus, „Björnson a Ibsen". - Vydání Král. bible ve Světové knihovně. = 11·1 sloup. Sport 15·1. — *Právo Lidu:* Adamík, „Síla, vůle a životní energie". - Starý, „Ze života hmyzu". - Olbracht, „O zlých samotářích". - Svět. knihovna, „Ze života Jungmannova". - Jiřík, „Mik. Aleš a jeho dílo". - Uhlíř, „Sociální filosofie". - Svobodová, „Dětská srdce. = 5·5 sloup, Sport 19·3. — *Samostatnost:* Krejčí, „Richard Wagner". - Jiřík, „Mik. Aleš a jeho dílo". Stašek, „Otřelá kolečka". = 1·6 sloup. Sport 22·7. — *Venkov:* Hauner, „Válka". - Neruda, „Zbytek veršů". - Herites, „První výlety", „Z mého herbáře", „Bůh v lidu". - Mečíř, „Císař". - Jiřík, „K pyramidám". - Winter, „Sebrané spisy". - Fingal, „Aprilové paprsky". Stašek, „Život a dílo". - Jiřík, „Mik. Aleš a jeho dílo". - Dyk, „Zmoudření dona Quijota". - Kunětická (biograf.) = 8·2 sloup. Sport 0·3. — *Lidové Noviny:* Jiřík, „Mik. Aleš a jeho dílo". = 0·1 sloup. Sport 10·3. — *Český Denník:* Olbracht, „O zlých samotářích". - Hauner, „Válka". - Winter, „Zlatá doba měst českých". „Nerudovy sebrané spisy". - Jiřík, „Mik. Aleš a jeho dílo". - Svobodová, „Dětská srdce". - Dr. J. V. Novák a dr. Arne Novák, „Přehledné dějiny české liter." - Šrámek, „Plameny", přeložené do němčiny. - Herites, X. svazek Sebraných spisů. = 4·7 sloup. Sport 17·1. — *Vídeňský Denník:* Hošťálek, „Seznam knihovny spolku „Svatopluk Čech" ve Vídni". - Jiřík, „Mikuláš Aleš a jeho dílo". - Antal Stašek a jeho práce (biogr.). - Olbracht, „O zlých samotářích". - Hrubý, „Grotesky". - P. Selverova „Česká antologie v angl. překladě". - Bible králická v Svět. knihovně. - Fr. A. Hora a jeho literární činnost (biogr.) = 7·5 sloup. Sport 4·1. — Úhrnem 59·55 sloupců literatura, 167·25 sl. sport. *V. R.*

V Praze, dne 5. září 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Pokračování.)

Odešel o deváté hodině. Rozloučil se chvatně, jaksi neúčastně. Oči jeho těkaly kolem, jako by na něco jiného myslil. Vyšel na třídu Belcrediovu, přikrčen a zamyšlen. Co se dělo v něm, nijak se nespojovalo s tím, co dělo se kolem. U mostu Františka Josefa koupil si tři slané houstičky. Strážník potravní daně, jenž zde stál, pohleděl na jeho kapsy u svrchníku, ale neřekl nic a okamžitě se odvrátil.

O půl desáté přecházel Kvíčala po Rudolfově nábřeží. Po chvílkách zastavoval se u zábradlí a díval se na Vltavu. Z Malé Strany přicházel ve světlém svrchníku vysoký muž s černým knírem, neobyčejně mu povědomý. Vzpomněl si, že je to dohlížitel na sbírky musejní, tentýž, s nímž se před týdnem v prvém patře na sebe podívali. Odvrátil se a kráčel opačným směrem, aby se s ním nesetkal.

O desáté hodině popošel před Rudolfinum a pozoroval, kdo jde do musea. Přicházelo málo lidí. Na schodech objevil se vrátný v modrém kabátě s bílými knoflíky, rozhlížeje se. Kvíčala opatrně se obrátil a odešel opět k Vltavě. Od Petřína zavál chvílemi ledový vítr.

O jedenácté hodině vcházelo do musea více lidí. Dva páni s holemi. V tu chvíli přimísil se mezi ně i Kvíčala. Vystupoval rychle do prvého patra neohlížeje se. Vrátný přijímal od oněch pánů hole, aby je uschoval v šatně. Kvíčala, přes to, že se neohlédl, o tom věděl.

V místnostech prvého patra bylo v tu dobu dosti lidí. Nehlučeli však. Jen kroky se ozývaly.

Kvíčala jal se okamžitě prohlížeti si předměty jako nejsvědomitější student, postupuje od skříně ke skříni.

V pravém křídle, kde byly miniatury, vůbec se neukázal. Častěji vracel se ke starým nábytkům. Prodléval zde dlouho a bylo-li tu víc lidí, znervosněl. Netrpělivě se obracel a mračil. Nitro jeho naplněno bylo touhou po úplném tichu. Představa, že všichni odejdou, že dveře budou uzamčeny a on že bude seděti ve vykládané renaisanční skříni, neobyčejně mu zalahodila. Opět ho napadlo porovnání se štvaným zajícem. „Tak mi bude jako zajíci, když konečně unikne všem a skryje se v houštině,“ pomyslil si z jakéhosi neuvědomělého vzdoru, s pocitem, jako by zvítězil tím nad celým světem.

Po dvanácté hodině stalo se, aniž se toho nadál, že síň se starými nábytky zcela zprázdněla. Neočekávaná ta náhoda velice jej rozčilila a popletla. Naslouchal. Srdce mu bušilo. Popošel v levo a pak v pravo, neblíží-li se někdo. Bylo slyšeti pouze vzdálené hlasy a vzdálené kroky. Zapial si svrchník a tiše vystoupil na podium, na němž stála skříň. Zapraskalo. Naslouchal. Někdo se blížil. Sestoupil opět a díval se po vystavených předmětech. V pravo ukázal se s rukama vzadu složenýma starší muž, strážce tohoto oddělení, ale nepozdržev se prošel síní na druhou stranu. Kvíčala přiblížil se opět k podiu. Stanul. Kdosi nedaleko zašeptal. Dívka s mladíkem, držíce se za ruce, nahlédli sem, ale shledavše, že by tu nebyli sami, rychle zmizeli. Kvíčala opět vystoupil na podium. Opět zapraskalo a právě tak jako prve. Rukou zachytil se dveří skříně. Pootevřel je. Naslouchal. Někdo se přibližoval, ale velice zvolna. Otevřel rychle skříň. Zavoněla starým dřevem. Ohlédl se, schoulil a vstoupil. Dveře mžikem za sebou přivřel.

Oholenou tvář mladíka, jenž sem chtěl prve s dívkou vejíti, stále viděl před sebou.

Všecko v něm bylo pobouřeno. Srdce mu divoce bušilo, prsa se zvedala. Hlava plna byla zmatku a hluku. Tepny v celém těle jako by se spojovaly v šílené údery. Měl dojem, že vše kolem, celé museum plno je lidí, plno zmatku a křiku. Chtěl naslouchati, ale nemohl se ztišiti.

Zdálo se mu, že je někdo v síni. Hluk, který v sobě slyšel, zapadal, až úplně ztichl. Rozeznal kroky strážcovy, tytéž pomalé kroky, kterých si před chvílí povšiml. Ztichaly však. Strážce patrně zaslechnuv zapraskání, soudil, že vystoupil někdo na podium, kam je přístup nataženým provazem uzavřen, a přišel teď právě jako před chvílí podívati se sem. Nenaleznuv však nikoho, zastavoval se a podivoval, jak že se mohl tak klamati? Kvíčala stál jako ztuhlý, s rukama k tělu nepřitisknutýma, nýbrž pozvednutýma, tak, jak sem vletěl. Bál se pohnouti uhodnuv, kdo přišel a proč tu pátrá. Teprv, když kroky zanikly zcela, spustil ruce a oddechl si. Šumění a bušení v jeho bytosti mizelo a zvláštní radost naplnila srdce. Potřásl hlavou a zasmál se. Byla to táž radost, která jej zachvacovala, když přelstíval professora Buchala a spisovatele Vandasa. Svezl se tiše do kolen, usedl, nohy natáhl, zády se opřel o levou stěnu a hlavu položil nazad. Neobyčejně lahodná únava pronikla všecky jeho nervy. Přivřel oči. Zdálo se mu, že by usnul. Zvuky, jež sem zapadaly z musea a z ulice, byly ztlumené a vzdálené. I ty lahodily znaveným nervům.

Všechny smysly jeho náhle ožívly. Ozvaly se četné kroky a hlasy. Rozevřel oči a naslouchal. Rozeznával slova. Někdo, patrně učitel nebo professor, jak bylo hned patrno ze správné češtiny a vážného způsobu výkladu, poučoval společnost o stylu a účelu tohoto nábytku. I před skříní, v níž byl uzavřen, stanuli. Kdosi se zasmál. Slečinka. Podium zapraskalo. Kdosi dotkl se skříně. Nehty zaškrábly o dřevo. „Tam se nesmí!“ ozval se hlas nějaké ženy. Slečinka se opět zasmála. Sukně zašustily. Seskočila.

„Proč pak jste se zasmála?“ otázal se pán, jenž vysvětloval.

„Tady pan Paleček řekl, že se do té skříně schovávali přistižení milenci,“ řekla vesele, patrně s úmyslem rozesmáti poznámkou obdivovaného Palečka celou společnost. Nikdo však se nezasmál. I Kvíčala vydechnuv stáhl rty a zašeptal: „Husa! Hnedle by byla otevřela!“

Výklad pokračoval. Společnost se pozvolna vzdalovala.

Ještě několikráte prošli lidé těmito místnostmi, stále však po větších přestávkách. Vše vleklo se, jako by ničeho konce nebylo. Kvíčalovi se zdálo, že již dávno minul čas uzavření musea, že jsou již tři hodiny. Snažil se nahlédnouti na hodinky, ale byla tu úplná tma. Napadlo jej pootevříti dveře, ale sotvaže sáhl na ně, zaslechl hlasy a kroky. „To je strašné, ještě je otevřeno,“ pomyslil si. Byly to však zvláštní kroky, plné a rychlé. Kdosi, patrně strážci, procházeli před uzavřením všechny místnosti. Kroky zanikaly, veliké dveře u schodů v prvém patře jako by byly se zavřely a klíč zachrastil. Skutečně. Úplně ticho rychle vyplnilo vše kolem.

Kvíčala opět položil hlavu na hladké dřevo levé stěny skříně a z hluboka vydechl. Zasmál se, aniž co takového chtěl. Zavřel pak oči a pomyslil si, že na chvíli usne. Všecky nervy jeho jako by po spánku toužily. Ale sotvaže snažil se usnouti a sotvaže nic mu v tom nepřekáželo, pocítil, že je příliš oživen tisícerými myšlenkami i pocity, jež všechny a téměř současně se projevovaly. „Tak už jsem tady!“ pronesl šeptem. „Jsem tedy zde!“ řekl tiše, s jakýmsi významným důrazem, jako by událost ta byla výsledkem celého života jeho, jako by bylo od jeho narození šlo jen o tento okamžik, o splnění této události. Sáhl do všech kapes. Měl v nich provázek na prádlo, dva pilníčky, kuchyňský nůž, několik vybraných klíčů a tři slané houstičky. Snědl dvě. Pootevřel dveře skříně. V celém patře byl úplný klid. Pouze z ulice zapadaly sem hlasy a zvonění. Zatoužil podívati se k vitrině s miniaturami, a dokud je světlo, vyzkoumati klíče. Byl přesvědčen, že některý se hodí, a ne-li hned, že si jej pilníčkem přizpůsobí.

Vystoupil ze skříně. Podium zapraskalo, ale silněji než prve. Zvuky rozletěly se poplašně tichem celého patra. Dech se mu zatajil. Naslouchal.

Tytéž kroky strážcovy ozvaly se v sousední síni, které se ozvaly i po polednách, když po prvé na toto podium vystoupil.

Vkročil rychle do skříně a přivřel její dveře. Srdce se mu třáslo, v hlavě mu šumělo. Pobouřen očekával, co se stane. Ale nestalo se nic. Mýlil se tedy. Neslyšel ani jediného zvuku, mimo křik dětí s nábřeží Rudolfova. Ztišil se, usedl opět a položiv hlavu na stěnu jako prve, přivřel oči a zdlouha oddychoval. „Až k večeru, všechno až k večeru!“ pomyslil si. Napadlo jej pak, že by bylo nejlépe, kdyby usnul na dvě tři hodiny a ztišil tak své složité roze-

chvění, ale opět se přesvědčil, že v tu chvíli, jak oči přivře, vyvstává v něm nesčíslné množství pocitů a myšlenek, jež všechny mžikem nabývají významu a naléhavosti. „To je marné! Neusnu!“ pronesl zoufale a v tu chvíli pocítil strach před touto dobou, před těmito třemi hodinami napiatého čekání. Zdálo se mu, že je nepřečká. Nemohl nijak postihnouti, proč se na toto odpolední osamocení těšil, proč se mu zdálo, že bude míti lahodný odpočinek ode všeho světa i ode všeho vlastního rozechvění. Teď cítil, že utrpení jeho vzniká a šíří se ihned, jakmile nejedná. V tu chvíli ono množství myšlenek a pocitů jako by ožilo, povstalo a rozvířilo jeho útrapy. Pochopil nebezpečí této dlouhé doby a všechen se uděsil. Ukázaly se představy a vzpomínky, zazněla slova dávno zapomenutá, rozlily se slzy dávno oschlé. Pln netrpělivosti snažil se necítiti, neviděti, nevnímati, ale nesčíslná spleť událostí celého jeho života stále zjevněji vyvstávala v hlubinách jeho. Chránil cosi před touto záplavou, cosi nejasného, ale důležitého, zachránění svého štěstí, svého života, zachránění své rodiny. Tanulo mu v dojmech cosi neurčitého, jakýsi strach před zkázou vlastní své podstaty. Rozčiloval se, děsil, pobuřoval. Myšlenek a představ bylo stále více, šířily se, prohlubovaly, smyslu nabývaly.

Povstal, vypjal se, rukama rozhodil, jako by se chtěl s někým porvati.

Ale sotvaže usedl, vše se v něm probouzelo. Viděl Mařku, tchána, Huleše, matku, Lavičku i mnoho jiných, vždy v nějaké scéně, v jakési důležité souvislosti s vlastním životem. A opět stařenu Peškovou, Fialu, Kuliše, Bukovského i starce Brauna. Pln byl jakéhosi ustrašení, že tyto představy, tito lidé naň útočí, jej pronásledují, že usilují roztrhati mu štěstí. Netrvalo však dlouho a tato domněnka poněkud se změnila. Chtějí mu roztrhati plán, jedinou možnost zachránění všeho. Cosi podvodného, zákeřného je v nich. Každý jako by jiné lsti užíval. Nejzuřivější byl Huleš, a jaksi strašný a ohromný zdál se stařec Braun. Protivný a nesnesitelný byl Fiala, jenž jako by se posmíval, a ničivá a temná zdála se mu slečna Valečková, jejíž oči všude se zjevovaly. Obracel se, povstával, oddychoval, ale představy sotva zhaslé znova se sbíhaly a znova naň útočily. Všichni známí opět přibíhali. Teď již i jejich slova bylo slyšeti, bylo možno rozeznati jasně i jejich pohledy, úsměvy, hněv i pláč.

Zdálo se mu, že by se od těchto dravců ochránil jen vystoupením ze skříně a procházkou po sálech. Pokusil se o to, ale sotvaže se ocitl na praskajícím podiu v denním světle, ihned se mu zdálo, že kdosi v sousedních místnostech byl naň upozorněn a tiše se přibližuje. Poděsil se a zalezl opět do skříně. Umdléval, usedl, hlavu položil a oči přivřel, aby usnul, ale představy opět vznikaly. Prodlévaly, setrvávaly a tu jako by k němu střídavě známí jeho mluvili. Ocital se s nimi ve sporu. Bránil se, namítal, zlostně odpovídal. Pak ztichl. Naslouchal. Slyšel hlas Marčin. Vypravovala mu vášnivě o své matce zcela totéž jako tehda na lavičce v Novoměstských sadech. Cosi hrozného, drtícího bylo v jejím líčení prolhané matky. Dusil se tísní. Vydychoval těžce. Ona však stále mluvila a stále jako by více křičela.

Vše bylo nekonečné, čas jako by se dloužil, minuty v hodiny se nadýmaly. Zeslaben a rozmrzen převracel těžkou svou hlavu na dřevěné stěně. A hned zase kdosi ho přemlouval a hned jiný jej okřikoval. Nejčastěji se zjevoval Huleš. Temné oči jeho jako by se mu vpalovaly až do nitra. Hned šeptal, hned mu hrozil. Kvíčala cítil jeho převahu. „A kdo mne sem vehnal?“ ozývalo se v něm na omluvu. „Kdo mne donutil, abych kradl? Proč neobžalujete Fialu? Z něho to všechno vzniklo. Ani bych si byl na miniatury nevzpomněl. On je to. A už tenkrát, jak matku miloval a za Mikuláše se převlekl, začala tahle krádež. Za co tu mohu já? Z něho to vzniklo! Kdybych ho byl onehdy nepotkal, ani bych byl na museum nevzpomněl. Proč tedy já? Proč všechno jen já? Za koho a za co všechno mám odpovídat obmezenému světu? Mohu za to, že je člověk slepý a tupý tvor? Je možná, aby pochopil, proč vlastně se to v mé hlavě zlíhlo? Ví to někdo? A kdo? No — tak, proč? Proč tedy? Kdo je tu vinen? A všechno dohromady, celá ta hrůza . . . nu, proč je? Mohu za to? Ať mi někdo poví, proč jsem si na tu lavičku tehda sedl? Ať to řekne, ale ať nemluví povrchně a hloupě, a potom se ukáže. Ale — kdo to dovede říci? Ó, nikdo, ani já sám ne, ani já ne!“

Vzpamatoval se a uvědomiv si, že poslední věty pronášel již hlasitě, zarazil se poněkud. Oddychoval těžce, jako by byl rychle a dlouho běžel. Všechen byl horký, v očích roznícený, ve hrudi zapálený. Zvášnivěl. Nebyla mu již dlouhá chvíle, i loudavý čas jako by se byl větrně rozletěl. „Měl jsem jít k němu, toť se ví, měl,“ mluvil opět hlasitě. „Proč jsem nešel? Čeho jsem se bál? Myslil jsem, že mne štve, ale to není pravda. Nikam mne

nehnal. Peníze půjčil . . . a hned. Mohl jsem tam v pátek ráno jít a povědít mu, co a jak. Byl by mi i těch sto korun zas půjčil. Jistě! Je takový! Ani by byl nemuk' a podal mi je. — Ach, já jsem nešťastný člověk!" zabědoval přitlačiv si dlaně na oči. „Kam mne sem čert nes'? Co to dělám? Pro Boha, co to dělám? Hlavu bych si rozbil, vždyť je blbá! Co teď? Jak ven?" Trhal prudce hlavou a rukama mával, jako by se s někým rval. Zuřil proti komusi neznámému, kdo stál proti němu tupě, jen s jakousi skalnatou vahou a velikostí. Měl pocit úplného zdivočení, touhu mlátiti do všeho a rozbíti vše. „Dávno se to mělo sesypat!" mluvil vášnivě. „Dávno to mělo být rozbito na kousky! Kopnout jsem do toho měl! Proč jsem čekal? Proč? Až to shnije? Kdybych byl jen čekal, ale já to stavěl ještě a střehl! Čeho jsem se to bál? Čeho? Že by byla mou bolest neviděla? Že by se do smrti rozhněvala? Mařka? Moje utrpení by neviděla? Ona je takhle viděla! Všecko by byla odpustila, a moje lež by se byla celá v pravdu proměnila. Všecko by bylo pryč . . . ta hrůza, a pokojný život by byl, štěstí, s ní i s dítětem, pracoval bych . . . a hlavně, ta hrůza by už nebyla, to věčné lhaní, to nesnesitelné rozčilování. Ach, Bože, jeden takový spokojený den! Bude někdy? Bude?" Náhle prudce trhl hlavou. „A byl by takhle?" vzkřikl. „Takhle, s tou krádeží? Šílím! Vždyť jen tu hrůzu prodlužuji, vždyť by se tím nic nezměnilo, zas bych dále lhal a zas by se to utrpení opakovalo. Proč tedy do toho lezu? Proč? Jaký ďábel mi to namlouvá? Jak jsem se sem dostal?" Ztichl na chvíli. Vytřeštiv pak do tmy oči zvolal: „Že by Mařka odešla? Že by neviděla moje hoře? Ó — dobře by viděla! A jen tak by bylo osvobození a jen tak můžeme spočinout, jen tak, jenom tak přijde štěstí, jenom tak ho konečně užiji. Proč jsem to už dávno nepochopil? Vždyť to leží na dlani! Jsem hlupák, blázen! Dávno jsem měl vidět, že dělám pitomosti, že si sám pořád to trápení prodlužuji. Jako teď. No tak co? Co bude, získám-li peněz? Možná že ještě hůř. Tu hrůzu, ty úzkosti, to všecko bude dále. K čemu tedy, pro Krista Pána, to prodlužuji? K čemu? O konec jde, o konec trápení, o štěstí, a to není jinak možno než přiznáním! Jen tak! Proč tedy otálím? Proč? Je to tadyhle přede mnou, jen se odhodlat a všecko se to změní. Štěstí přijde. Jen závoru odstrčit, nic víc! A jinak to nejde! Proč se tedy vyhýbám? Co mám na tom trápení, že se mi z toho nechce? Přísahal bych, až se odhodlám rozbít tu lež, že se sám podivím, jak to bylo snadné, a že si budu vyčítat, proč jsem tak dlouho sebe i ji mučil. A pak přijde oddech . . . oddech . . . štěstí . . ." Umlkl. Zmocnilo se jej jakési mohutné rozechvění. Všichni známí jako by se skupili za ním. Měl dojem, že letí a všichni za ním proti komusi, koho doufají rozšlapat. Hořel. Vášeň jej unášela. Měl dojem, že cosi trhá a po čemsi šlape. Jako vichr byl. Letěl, divoce hvízdal, ploty lámal, stromy ohýbal, střechami otřásal. Opojen tímto obrazem dlouho se oddával představě tohoto vášnivého odhodlání.

Přitiskl si náhle obě dlaně na oči.

„Co je? Co je?" zašeptal. „Pro Boha, co je?"

Otevřel dveře skříně. Užasl. Večerní šero podivně, až strašně překvapilo jeho zrak. Nemohl pochopiti, jak se to stalo, že hrozná ta dlouhá chvíle tak náhle uletěla, a že je již tak pozdě. Zvláštní neklid a chvat vlil se mu do nervů.

Vystoupil na podium. Opět zapraskalo. Opět zvuky ty rozletěly se poplašně tichem.

„Neleknu se," řekl hlasitě, „nekradu, nespáchal jsem nic. Odejdu, zaklepám si na dveře. Vrátný mne uslyší, otevře."

Sestoupil s podia. Prošel rychle mezi nábytky. Mlčící předměty jako by mluvily tisícerými větami. Šel směrem ke vchodu na schodiště. „A hned domů!" říkal si se zvláštní důrazností. „Hned domů a hned na kolena. Před Mařku na kolena! Dnes mohu, dnes ještě mohu, ale zítra — kdyby se bylo tohle stalo — bych už nemohl." Mráz proběhl mu celým tělem. „Pro Krista, kam jsem to vlezl?" zašeptal s úzkostí a stanul. „Ještě je čas!" promluvil chvatně. „Jen rychle domů a na kolena před ní. Ona to čeká, ona to dávno čeká!" A učiniv rychle několik dlouhých kroků stanul u samých dveří. Pozvedl ruku, aby zabušil.

„Co řeknu?" napadlo jej. Ruka mu sklesla. „Že jsem tu usnul? Mdloba. Zavřeli mne zde, nevšimli si. Upadl jsem za podium, nemohli mne vidět. Teprv teď jsem procitl. Snad to bude divné i nápadné, ale obviňovat mne nemohou, vždyť jsem nic nevzal. Ať si mne prohlédnou. Nemám ničeho."

Zalekl se. Tíseň zasedla mu na prsa.

(Dokončení.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

P. Selver:

ČESKÁ ŘEČ V LONDÝNĚ.*)

Charing Cross Road! **) — Já bloudil kolem knih,
jež šlehal vítr, neboť Březen své
vyváděl rychlé pluky, a mé rty
jich drsným vírem žhnuly. Spatřil dav
jsem cizinců, jak pláště vlající
své svírají a kolísajíce
jak vzpírají se vichru. Slyšel jsem
Francouze zpívat, mluvku čilého,
v jakýchsi pizzicato-kadencích.
Tu Němec metal těžkou střelbu pum
ze svého hrdla. Smějící se Švéd
svým slovům kroužit dával v staccatu,
chvějivé hudbě, co kol v příboji
Londýnský jargon lkavě protáhlý
zněl, se vším tím se poje v chaosu
v zpěv kletby Babelu.

Tu pojednou
zvuk nový změnu vnes. Jak líbezné
vln pěnivých přes kámen bublání,
teď sladce, tiše a teď ostře zas
a jasně tak, to kolem šplounalo
v arpeggiu lehounkém a ozvuku,
stlumeno jak včel hudba; každý tón
a každá hláska byla kouzla čár.
Zvuk jeho slét mi na rty. Šeptal jsem:
Tak mluví v Praze!" — v duši ples, že stih
jsem potulných těch harmonií pár.
Však pak to ztichlo; mluvčí přešli mne.
A nepoznám jich nikdy. Tiše stál
jsem jakoby na břehu ostrova,
od všeho města proudem oddělen
teskného vytržení. Hlasy jich
však nechaly mi nový síly dar.

Pavel Sula:

SLEPCI.

(Pokračování.)

Vzal Martu za ruce a dýchal na bledé její citlivé prsty, neboť slova stápěla se mu v slzách a nemohl promluvit. Teprv po chvíli našel Toman slova útěchy a řekl: Viděl jsem červený květ růžový jen ve snu. Oč jsi ty bohatší!

Brzo se spřátelili. Byli si více než přáteli — dvěma světy příbuznými. Marta byla mu barevným světem, bohatým a vzácným Často mu vypravovala, ruku v ruce, o své naději na uzdravení. Těšil ji:

„Prozříš, Marto, ožiješ. Zcela jistě — a budeš mi vše vypravovat, co uvidíš — všechno?" prosil Toman.

Její tenké hrdlo se mu chvělo pod rukou jako nahý proutek. Nadějí i nedůvěrou. Odpovídala mu vlahým hlasem:

„Znovu bych ožila. Jinak bych žila. Koupala bych svoje oči celou nádherou života, svou duši bych osázela barevnými květy, proměnila a zúrodnila ji v zahradu věčně rozkvetlou. Žádný vidoucí netuší ani, jak čistá může být duši tato vlažná koupel zraku a smyslů. Chci vidět zas náš dům, vidět zelené lesy, nad nimi modrou nekonečnou oblohu s bílými oblaky jako plujícími ptáky tažnými. I úsměvy lidí chci vidět, jejich oči — zrcadla srdcí. Chtěla bych svoje sny měřit výškou oblohy . . ."

„Mluv!" šeptal jí Toman bázlivě, „mluv! Ovlažuje mne tvůj barevný hlas, zemru bez něho, osamocen! Jak zachytit tvůj hlas pro svoji samotu? Mluv mi — o všem možném."

Hmatal její měkká slova všemi smysly. Nastavoval tvář jejímu ovlažujícímu dechu, zatím co jeho dlaň hladila dívčí hrdlo.

„Chci pohladit tvoje červená slova! Chci je laskat na rukou jako hladké lupínky, chci je líbat — dej mi svá slova, mluv mi jen . . ." prosil Toman.

Marta milosrdně znovu vypravovala:

„Byla jsem malým děckem. Sedala jsem matce na klíně a hltala její pohádky, jak princezna stonala, mohlo ji uzdravit pouze modré s nebe! Šla jsem je jednoho dne sama hledat. Utíkám za ves na kopec, tam jistě dosáhnu modrého s nebe, snadno je dosáhneš, mamince přineseš pro radost, princezna se pak uzdraví.

Běžím, a stojím už na kopci — ale

*) P. Selver, vydavatel zvané anglické anthologie českých básníků, zaslal Zvonu tento rukopisný anglický příspěvek, který v překladě Ant. Klášterského ochotně otiskujeme jako sympatický dokument anglického básníka.
**) Ulice ve středu Londýna, známá svými knihkupeckými krámy. Pozn. básn.

modré s nebe je stále daleko, nelze dosáhnout. A je právě ještě modřejší a lákavější. Musím je přec přinést! K lesu jsem doběhla — ale modrého dosud nemám v hrsti. Lidé z lesa mne vrátili; prý u nás nemožno dosáhnout modrého s nebe. Nelze dosáhnout?"

„Nevím," povídá teskně Toman, „neviděl jsem nikdy — jen kdysi ve snu — modré oči, ano . . . ve snu."

Cítil, jak se jí dech zauzluje, jak pod dojmem barevného mládí vzdychá.

„Běžela bych dnes za tím modrem přes všechno stále, až do smrti — jenom je vidět, vidět před sebou."

Toman se jí náhle zeptal: „Tys mívala modré oči?"

„Ano, modré oči."

„Uzříš je znovu. Možno se ti vyléčit!" Projela jí tělem prudká vlna krve a radosti.

„Doufáš?" zeptala se dychtivě Marta.

„Ano, každá naděje a sen mají plné právo se uskutečnit," říkal jí sladce Toman.

„Jaká krása! Vyprávěla bych ti bohatě o tom, co vidím, dopodrobna — o každém odstínu!" Hladila mu milosrdně hlavu. Stulil se k jejímu měkkému poprsí a nechal křehkým prstům čechrat svoje vlasy. Rdousila ho slepě láskou. Objímaly se dvě lidské bolesti. — —

Toman seděl kdesi s Bártou v zahradní trávě. Nad nimi visely pružné pruty olivy rozvoněné a sladké, jako dívčí dech.

„Bojím se o ni! Bojím se, že osamotním. Zbarvila mi život duhami, ožil jsem všecek jejími barevnými slovy!" Toman držel chladné ruce přítelovy a svěřoval mu svou úzkost.

„Což jestli se Marta dnes neuzdraví, zrak podlehne operaci," řekl studeně Bárta.

„Já doufám, i lékaři doufají v úspěšnou operaci," šeptal si Toman naději.

„Slýchával jsem, že možno vidět v životě i mnoho špatného. Vypravovala ti Marta o tom? Jsou prý hladové oči zbědované a ztrhaných rysů od bídy a hladu, nechtěl bych jich nikdy vidět! Vypravovala o nich Marta? Jsou prý lidská srdce okoralá a tvrdá jako kámen — i lidské ruce ubližující jako bezcitná kladiva. Viděla je Marta?" ptal se skepticky Bárta.

„Mluvila mi jen o svých barvách, aby mne ukonejšila. Chtěl jsem jen o nich slyšet," odpovídal Toman.

„Škoda, snad i bída životní je vzácná, úrodná," doložil Bárta a v očích mu zasvítila mrtvá naděje ironicky. Oba se zamyslili. Nedočkavé ruce sdělovaly si zvědavost a napětí. Konečně promluvil Toman:

„I lidská bolest je vzácná, úrodná. Každá moje radost se zrodila z bolesti. Vím, že každá lidská radost je vykoupena bolestmi. Čím dráže vykoupena, tím vzácnější a úrodnější."

Ulehčilo se Tomanovu srdci, tíha spadla s něho po těch slovech. A dodal příliš rozjařený vnitřní nadějnou radostí:

„Hřích rovněž dokazuje krásu lidství, nemyslíš?" Ale Bárta byl zabrán do své vnitřní tmy skeptické, stáhl rysy obličeje v beznadějnou masku, zamával rukou, nemysle jistě na svá slova:

„Neviděl jsem nikdy hříchu ani zločinu. Nechci je vidět . . ."

*

Alejí přicházela Marta s cupkající ochočenou laní, která znala své lidi.

Čekali ji oba, neboť bylo několik dní po operaci. Tušili oba, jak přichází bez hole, jaksi spěšně, radostně, slavnostně jako člověk, který ví, že musí býti co nejdůstojnější.

Přišla přeplněna neosobním štěstím, jež náhle spadlo jí do klína odkudsi a osvobodilo. Dotýkala se Tomanových rysů a cítila jeho chvění, úzkost, nedočkavost. Dlouho mlčeli všichni, než překypělo Martino srdce a řekla:

„Vidím tebe . . ."

Jako by se rozlilo kadidlo celou zahradou. Její slova byla dík i rozkoš, které stačí nejprostší výraz. Ale jak je ta prostota zalita krví srdce! Toman se zachvěl jako hladina vody větrem, dokořán. Nastavoval tvář jejímu dechu, hledal bledýma rukama její tělo, šat, aby bezprostředně cítil její každé hnutí. Zachytil se a připevnil k ní obě hladové ruce.

„Ty mne vidíš? — Bojím se o tebe více, než jindy. Bojím se, že osamotím ve tmě. Ty moje světlo!" Byl příliš rozechvělý, jako by od ní čekal zázračné, konečné slovo.

„Jak tě miluji, ty můj milý!" řekla mu posléze. To nemluvil člověk, to zavoněly obláčky ženských slov. Bárta seděl skepticky a hladil laňku, kterou slepci milovali jako přítelkyni, jíž mohli svěřit lecjaké tajemství slepého srdce. A laň dosud nikoho nezradila, a člověk může být ujištěn, že nikdy nezradí . . .

Marta usedla do trávy a nemohla se nasytit barev. Koupala oči po zeleném koberci vyšitém přírodou, zahleděla se do korun oliv nad hlavou, čichala úzký lupínek, záhony růží jí omývaly oči štěstím.

Plamínky chrysantém hořely až na dně srdce slavnostně.

Byla všecka zaujata těmito barvami, myšlenkami, krásou života přesycena, udivena.

Nová lačnost ji uchvátila, zachytit co nejvíc. Vše, co možno vidět, čím možno zabarviti duši, zachytit očima krásu života a uložit ji do pokladů svých vzpomínek. Cítí Marta, že nutno jinak žít, jinak se oddat, vroucně, co nejšíře šířit zornice a pít, ne lokat, ale pít — svět je krásný, barvy jsou tak vzácny jako zázrak. A náhle strach ji zabolel, že by snad znovu padla do své dusné tmy, že by znovu mělo zmizet toto úžasné dílo před jejíma očima a zalilo se tmou, která mlčí a dráždí, která je vězením člověku. Pohladila Tomana po vlasech jako děcko, rozechvěna radostí i strachem.

„Mluv, co vidíš, vypravuj mi!" prosil ji Toman.

Martina duše plnila se barevným zázrakem; obnovovala zašlé fresky svého mládí, zaujata naprosto jen jimi, ovládána silou barev, zcela bezmocna proti širokému zaplavujícímu obzoru. Její uzdravené oči chtěly postihnout všechny detaily a obohatit se jimi. Těkaly bezmocně ovládány silnou harmonií čar, ploch a barev. Její zorničky lačně rozšířené chtěly vyloupit všechny krásy a nakupené bohatství na této loupežné výpravě po širém rozkvetlém kraji, loupily nezřízeně a nenasytně poklady linií a ploch.

Marně prosil Toman: „Mluv mi už, co vidíš? Chci vidět aspoň tvýma očima . . ."

Zdálo se, že Marta neslyší, že je neprosto ovládána šířkou poutavého kraje a neslyší hlasu Tomanova. Bárta se skepticky a pohrdavě choulil k laňce. Položil si hlavu na její hebkou, hladkou srst.

„Mluv, Marto! Bojím se příliš o tebe! Proč nemluvíš? Kam hledíš?"

Plakal ne člověk, ale celé neštěstí lidské.

„Jsi tak žhavá, vím, a přece tvoje ruce mne studí jako ledové. Mrtvé ruce? Umřely tvoje ruce pro mne?" Nevolalo neštěstí lidské, ale samo zoufalství, sama zoufalá osamělost člověka. Strach se vyplazil ze tmy, otáčel jeho tělo, tísnil šíji a hrdlo. Nemožno se ubránit, ani utéci. Pustil její štíhlé tělo napiaté jako lučiště a klesl do trávy. Nemožno mu ani vydechnout.

(Dokončení.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

M. Běňa:

EVIČKA LIPÁROVA.

Městečkem podvečer zpívali chlapci; v prostranném, starém gruntě u Lipárů přiskočila hbitě a po špičkách k oknu mladá děvčice a přiloživši ruku na odrví naslouchala s utajeným dechem; poznala z dáli jeho hlas, vysoký a silný. A když zatrhl občas vysokou, dlouhou notou, projelo to vždy mladou, milující duší jako elektrický proud.

Chlapci se přibližovali.

Tomáš Sekerků mrkl kradmo do okénka a spatřil za muškátem stín dívčí hlavičky. I jeho mladou duší to projelo, jakás touha, vzdor potrápiti drahé děvče, aby se tím vroucněji mohli obejmouti na smířenou. Pohodiv prudce hlavou, až se kosírky zatřepetaly, pravou ruku do výše, až rukávy se posunuly na zálokti a silná ruka se zpola obnažila, vyrazil ostré, vysoké juch! a začal:

Boło nás, boło nás
bratrancóv jedenáct;
ostali sme štyré,
uherští verbíré."

V Evičce Lipárové zastydlo a zamřelo srdce — Co má pořád s tím verbováním, s tou vojnou? Když chlapci chodili naposledy s muzikou po dědině, na Šimona a Júdu, sbírat obilí, všichni zpívali děvčatům takové pěkné písně, jen on jí spustil takú zbojničinu a vojanskou. — A ještě jí pošeptal do ucha, že zverbuje. A od té doby je po klidu její duše, nemá ani spaní, ani chuti k jídlu!

Ale proč by zverboval?

Proto, že její tatíček, radní Lipár nemohli vystáti celé Sekerkovy rodiny, že baží jen po panské přízni, cení si věci a výhody pozemské nad klid a spásu své duše? Pravda, Sekerkovci nechodí již dávno modlit se s bratry do tajných, horských zmol a slují, ba snad je již jezovité dávno obrátili na jinou stránku . . .

Ale může ona za to?

A bolest svírala kleštěmi mladé dívčí srdce.

„Mama, mamičko, povězte," zvolala Evička vstříc právě do jízby vstoupivší matce, „povězte — chlapci scú na vojnu, na kuruckú vojnu."

„A kerí?" otázala se matka.

„Jura Pavlinců a Tomáš Sekerků."

„Ná šak Tomášovi by boło, veru, aj tam najlepší, je to taký náturista!"

Evička přehodila přes hlavu bílou plachetku a odvrátivši se od matky, aby neviděla jejích slzí, strojila se ke stryni Peškové na Svárov.

„A statky poklúzať hdo?" ostře tázala se Lipárová.

„Dojdu, mamičko," odtušila tiše Evička.

Vyšla pod večerní oblohu, zamířila ke Svárovu a přemýšlela, proč matička nazvali Tomáše „náturistou".

A čím více přemýšlela, tím jasněji poznávala, že mamička mluvili pravdu, že ten divoký, nezkrotný, hýřivý Tomáš je opravdu náturistou. Ale ona sama, tichá a smírná, chtěla míti takového chlapce a právě snad proto, že její láska k němu je taková bolavá, má jej tím raději. — Ano, takového chtěla, takového si vybrala, takový musil býti její frajíř. Možná též, že se to urovná, že tatíček odpustí rodu Sekerkovému jeho odpadlictví, vždyť jsou Sekerkovi v panské službě a tatíček občas povídají, že panská služba — těžký kámen . . .

A dobrá stryňa Pešková, sama bezdětná, hladila Evičku po tváři a nalívala balšámu v bolavé srdce:

„No nic to, dušénko moja, trp len, trp potichúčku, šak ono sa to preženе, je to len taká preháňka!"

„Ale strynko, strynečko moja — veť on pravił, že zverbuje na vojnu!"

„Ale to on len tak z furije hovorił, co by ti zverbovał, zhoď si to s hłavy, łáska je bolavé kvíťá — zas ti bude lepší a budete sa mať radší!"

A Evička odešla s ulehčeným srdcem.

*

Na Kateřinu l. P. 1707 dojel k poledni na zpěněném koni do Velké cizí voják z uherské strany a ptal se na ratúz. Náměstí bylo ovšem hned plno lidu a ukazovali mu cestu. Tu již i rychtář Migota vycházel ze stavení cizímu vojákovi vstříc, bez širáku a v lehkém oděvu. Voják jej bez obalu oslovil:

„Ty si rychtár?"

„Pavel Migota — rychtár!" odpověděl udivený Veličan.

Vojín podał rychtářovi beze slova veliké, těžce zapečetěné psaní. Rychtář rozlomil pečeti a četl kurucký mandát:

„Zkazujeme Vám na místě a jménem Jeho Osvícenosti, urozeného Kňaza Fr. Rákoczyho, abyste nám pomáhali zastúpiť słobodu víry, práva země a národa, pridali sa k nám a povstali proti císařovi. Učiníte-li tak, veliká Milost Vám bude; podniknete-li odboj proti nám, ohněm a mečem Vás ztrestáme.

Vrchní komandýr: Blasskowitsch."

Rychtář Migota, jenž nevěděl si hned rady, nestál-li mu za zády někdo z pánů, všecek zdřevěněl a pobíhal chvíli bezradně semo tamo před ratúzem. Pak pokynul podruhovi ze zástupu: „Juro, sveď úrady na ratúz, ale hneď — fryško!"

Po trapné hodině shromáždili se úřadé s rychtářem na radnici. Starý radní Lipár, mlčky přijatý a volený presbyter a kurátor rozptýleného a uštvaného stáda bratrského, sužovaného neustále lstivými a násilnými jezovity, které jim do Velké nasadil olomucký biskup Schrattenbach, zamysłil se hluboce nad listem.

Náboženská słoboda! Může-li ona ještě jednou zasvitnouti uštvanému, bídnému jeho stádci? — A může-li, tedy zasvitne tato betlehemská hvězda svobody jen z Uher, jen z uherské krajiny, neboť národ český jest nad hrobem, zbitý, zkrvený — mrtev. A na tajných cestách, šepotem, za nocí sdělovali si bratří jeden s druhým radostnou novinu, že Rákoczy, ač sám katolík, postavil na ochranu víry nových osm regimentů, že v Žilině vysvětil slovutný biskup, kazatel a spisovatel Daniel Krman osm zástav Rákoczyho českou řečí, kterou zakončil vzletnými slovy: „Vlajte hrdě a pyšně všude tam, kde úpí a pláče lid, kde potlačena je svoboda víry a jazyka, buďte vůdčími hvězdami statným rytířům víry a svobody a uvoďte nás neochvějně k vítězství."

Takto hovořil Daniel Krman!

A starý radní Lipár zamyslili se hluboce a položivše starou, suchou ruku, jako uschlou ratolesť na okraj stolu, svěsili hlavu a upadli v hluboké dumy. Ani nepozorovali, že na ně všichni hartusí, žádajíce jejich mínění: „Neponáhlajme, dočkajme času, treba dobre rozvážiť!" pronesli pak tiše.

„Nono!" udeřil se rychtář Migota náhle pěstí do čela, „veť bez pánóv nemožem nic zrobiť — honem pro pána na majír!"

Lipár již viděl, že se nevyčká, že jeho rada je ničím. Pán z majíra převáží všecko svým hlasem, udělá, jak mu jezovité nadiktují — rychtář, panská stvůra a ostatní bázlivci a zastrašeni . . .

Prohrál! — Po kolikáté? Byl tomu již zvyklý a resignovaně si oddechl. — Dobrý boj bojoval, ale jest již stár, chce se mu spáti — ať bojují jiní, mladší! Z majíru přišel rezavý Němec s bradou rozčesanou na dvé a nařídil hned kurýra zadržeti, neprodleně vrchnosť ve Strážnici uvědomiti, hned, zvláštním poslem.

„Tož teda piš!" pokynul rychtář Migota písaři.

Písař namočil brkové péro a psal ozdobnou frakturou:

„Vysoce Urozenému Pánu, panu Františku S. Rzimské Říše hraběti Magnis, pánu panství Strážnice a Velké (Tit. pl.) skazujeme službu svú a poddanosť, že kurucký kurýr přijel do města a přinesl přiložený mandát. Prosíme Milostivú vrchnosť o Radu a pomoc."

Podepsali správec dvoru a rychtář Migota neumělým písmem; nebyloť tehdy, po zániku bratrské školy, žádného učení a znalosť písma čím dále řidší.

Sotva bylo písmo podepsáno, rychtář jal se je chvatně skládati —

„A pečeť?" připomenul písař.

Rychtář uhodil se opět pěstí do hlavy a rozložil písmo; písař načadil razítko nad rozžatým kahanem a přitlačil do prostřed papíru:

Sigillum oppidi Welika.

Těžká práce skončena, všichni vyběhli na venek, před ratúz, kde stál již osedlaný panský kůň.

„Kdo pojede?" tázali se všichni.

Správec kývnul panskému čeledínovi Sekerkovi, který však uctivě a pokorně s obnaženou hlavou se omlouval nutnou záležitostí.

„Chlapci, kerý sebú švihnete do Strážnice?" oslovili Sekerka skupinu zevlujících chlapců: ale ti všichni ucouvli dva kroky, protože kdo jak mohl Strážnickému zámku se vyhybal. Jediný Tomáš neucouvnul, ba zdálo se, že čeká jen výzvy otcovy.

„Tož, Tomášu, sedaj ty, já, nemožem, šak si lehký na koňa!" vybídli Tomáše otec.

A Tomáš nečekaje nového vybídnutí vyšvihnul se do sedla.

A zástup bab, stojící opodál roztřeštil se jazyky:

„Bude, vraj, vojna — už verbujú!"

„Také som čula — v Prešporku bodaj už verbujú," potvrdila druhá.

„Aha! — Tomáš!" upozornila sousedova Rozína Evičku na Tomáše, sedícího na koni. Evička pohlédla k ratúzu a smrtelná bledosť rozlila se jí po tváři, v oku objevila se táž bezradná, bolavá slza. Byla by nejraději skočila hned k němu a strhla jej s koně; ale zda mohla to učiniti před lidmi, veřejně? A k tomu cítila se tak slabou a zlomenou.

„No ten sa ti už zaledvá vrátí — páné si ho tam nechajú," zahovořila zas Rozína.

A Evičku zabodlo zas u srdce, oko zalilo se slzami, vytratila se uličkou na Kamenec, že Tomášovi nadběhne.

Zatím ještě rychtář Migota přinášel svoji koženou „úradní" kabelu a klada ji Tomášovi okolo beder vložil do ní drahocenný dopis: „A ujížďaj, Tomášu, s Bohom!"

Na náměstí ozval se klusot koně — bylo již přítmí. A Evička zaslechla dupot kopyt po cestě a letěla s koněm o závod; nedbala kamení, jámy — nadběhne mu k pálenici, kde brod řeky odděluje Závodí od města. Klusot koně se blíží — Bože, jak Evička běžela, kde vzala těch sil?

Teď slyší, jak kůň vrhnul se do proudu, studené řeky, voda vystřikla do výše. Skokem vletěla do řeky a uchvátila koně za uzdu.

„Tomášu — pre Boha, co zamýšláš — vrať sa — neujížďaj!" zaúpěla.

„Mosím, Evičko, mívaj sa tu dobre!" pronesl Tomáš jaksi tvrdě a bezcitně, pobídnuv koně. Dobrý kůň vyskočil na břeh, voda zašplíchala a odsunula Evičku stranou.

Zkamenělá dívala se za milým jak letí na koni Závodím do polí . . .

Boh. Bauše:

PŮVOD A CESTY ZVÍŘAT DOMÁCÍCH.

Zvířata domácí žila původně divoce. — Krocení není ještě domestikace. — Cesty, jimiž se bádá po původu. — Stavby kolové ve Švýcarech. — Pes prvním zvířetem zdomácnělým. — Divoký kůň v Evropě. — Kůň Przewalski-ho. — Bajár synů Ajmonových. — Sob nahrazován koněm. — Mul, velbloud, lamy. — Skot, ovce a koza. — Úpadek v užívání strojů živých. — Krása plemen zachrání zušlechtěná plemena.

V době páry a elektřiny, železnic, aeroplanů a strojových pušek — zdaž dovedeme si představiti chudobu a bezbrannost člověka prvotního, jenž stál vůči přírodě nepřátelské, nemaje přednosti leda ruku svou a mozek, nekonečně zdokonalitelný? Pak pozvolna upoutal na sebe divokého psa, získal statné tahouny, zvířata mlékodárná, rychlonohé kopytníky k dopravě, k dalekým cestám, do vřavy bitevní, loď pouště a všechny ty pomocníky, kteří mu umožnili opanovati celý okrsek

země, zajistili mu výživu a tím vývoj kulturní, zbudování věkopamátných budov a t. d.

Dějiny kulturní souvisí mnohonásobně se získáním zvířat domácích; změnilať tato mnohdy celý způsob života získáním zvířete, které nazýváme teprv pak domácím, žije-li po celý život pod dohledem a chovem člověka a přináší-li mu přímo skutečný užitek. V tomto smyslu není ani slon domácím zvířetem, jelikož se v zajetí nerozmnožuje, ani kanár, jenž pouze pro aesthetický požitek se chová. Jest rozdíl v tom, dá-li se zvíře divoké ochočiti, nebo trvale k soužití s člověkem získati. Bylť to úspěch, který předpokládá u člověka již jistý stupeň kultury a vytrvalosti. Žijíť podnes kmeny přírodní, které nedovedly získati žádné z divokých zvířat, je obklopujících.

A přece touží i tyto po bytostech, které by na sebe upoutaly pro svou radost i krutost. Vráz vypravuje o Indiánech orinokoamazonských, jak kol jejich chyší nalezl vždy plno zvířat ochočených. Najde-li Indián zvíře poraněné neb mládě opuštěné, vezme je do ochrany; Indiánky mladé ssavce i kojí vlastním mlékem, ptáky napájejí vlastní slinou, a tak zvíře rychle přivyká své krotitelce. Tak chovají kol sebe různé opičky, agutiho, mladé pakýry, ano i mladého tapíra, malé šelmy kunovité, papoušky, lesní kury atd. Co jest platna tato hračka? Vždyť Indiáni předkolumbové doby nedovedli si vychovati ani bisona za domácí zvíře, jenž by jistě jim byl platné služby prokazoval.

Dokud brala se slova bible o stvoření světa doslovně, druhů tedy počítáno tolik, kolik jich bylo od počátku stvořeno (Gen. I., 24: „vydej země duši živou, hovada a zeměplazy, i divokou zvěř zemskou“), nebylo třeba badati o původu zvířat zdomácnělých. Starší přírodopisci měli za to, že hovada byla od počátku jako domácí stvořena; náhledy Buffona, Pallase a j., kteří původ jich hledali v divokých předcích, zůstaly nepovšimnuty.

Zatím změnily se náhledy o neproměnlivosti druhů, a theorií vývojovou hledá se rodokmen druhů od počátku z jednoho neb více pratvarů a tím ovšem i původ rodů zdomácnělých.

Poznánoť předem, že ve starých vrstvách kulturních není s počátku ani stopy po zvířatech domácích, ve vrstvách mladších se stopy tyto stále množí, doprovázejíce bývalá prvotní sídla člověka. Zbytky zvířat zdomácnělých jeví značnou příbuznost s druhy v těch krajinách divoce žijícími, jindy poukazují na původ vzdálený, druhdy docela neznámý.

Hledání původu zvířat domácích děje se několika způsoby badání. Předem jsou tu nálezy předhistorické (kolové stavby, kjökkenmedingy a pod.), pak methoda srovnávající anatomie, srovnávání lebek a koster zvířat divokých a krotkých; na těchto bývají mnohdy stopy zubů šelem a pod. Pak následuje methoda etymologická, která srovnává názvy v nejstarších jazycích, sleduje cesty národů a jich zvířat i rostlin kulturních a pod. (Znamenité v tomto směru jest dosud dílo Victora Helma: „Kulturpflanzen und Haustiere r. 1870.) Konečně methoda fysiologická sleduje celý vývoj zvířete od zárodku k úplnému vývoji a hledá v tom zkrácený rodokmen celého rodu.

Každá věda empirická má mezery, které vyplňují šťastné nahodilé nálezy. Šťastná taková náhoda byl nález praptáka Archeopteryxe v lithografickém vápenci; několik šťastných nálezů umožnilo sestaviti rodokmen koně vyvinuvšího se řadou mezičlenů z trojprstého Hippariona doby miocénové.

Jako vykopaniny v Pompejích osvětlují nám život domácí starého Říma, tak šťastným objevením staveb kolových odkrylo se nám kus počátečného života kulturního, který by nám byl jinak zůstal navždy neznámým.

Bylo v zimě r. 1853—54, od nepaměti jedné z nejstudenějších a nejsušších, v horách alpských, když počala v jezerech švýcarských hladina vody až povážlivě klesati pod normál. Celé lány dna jezerního octly se na suchu zvlášť v jezeře Curyšském, takže ohrožena byla plavba a mlýny. Někteří majetníci pobřeží využitkovali nízkého stavu vody k rozšíření břehů, obezdili na rychlo novou souš a vyplňovali získaný kus obezděný bahnem z jezera. A tu ukázaly se v malé zátoce mezi obcemi Obermeilem a Dollikonem na odkrytém dně hlavice kolů, hromady parohů, zpracované kameny, hliněné střepy a pod. Vše to vzbudilo pozornost členů společnosti pro zachování starožitností v Curychu, kteří nálezu se ujali, a záhy poznána důležitost jeho.

Objevenať tu sídla nejprvnějšího pravěku rodin, bezpochyby původu keltického, živících se honem a rybolovem, poněkud i rolnictvím; obývaly chyše zbudované na kolech v mělkých místech pobřežních, a pod těmito objevily se dokumenty denního jich života: odpadky nádob, zbytky pojídaných zvířat, kamenná kladiva ze serpentinu, šipky, jehlice bronzové; všech-

ny stopy jich umělosti zachovaly se v této vrstvě kulturní po tisíceletí, chráněno slabou vrstvou vápence na předmětech usazeného. Nálezy se množily; na sta stanic snášelo doklady pro objasnění celé epochy počátků lidské kultury.

Kůly a kosti podávají obraz pralesa sídla kolová obklopujícího. Zde žilo jediné dnes již vyhynulé zvíře, hojně, divoký tur (Bos urus) a vedle něho zubr, skomírající dnes v málo kusech uměle šetřených. Zde žili též ještě statní losové a obrovští jeleni, a ve stepi diluviální honil člověk kamzíka a kozorožce, kteří zatím uchýlili se do hor; divoký kanec nebyl vzácný a v jezerech hemžilo se rybami, zvlášť lososy a štikami. Čápi, slípky a labutě zpěvné oživovali rákosí a celé osady tvořil tu bobr, sám jsa vzorem stavitelům kolovým. Přes sto let není tu bobrů více. V lese řádil medvěd a vlk, z koček zbyla v době diluviální jen malá kočka divoká.

A do této doby neolithické (t. j. mladší doby kamenné) spadá nejmocnější pokrok, pravý obrat kulturní: obyvatelé kolových staveb měli již d o m á c í z v í ř e, p s a, příbuzného divokých předků svých vlka a šakala.

Známe povahu šakala, příživníka šelem silnějších; podnes sleduje lva z povzdálí, by uchytil nějaký odpadek jeho kořisti. Tak asi sledovala dotěrná šelma již v době diluviální člověka honícího; tento ji neodháněl, časem poznal, že pomáhá mu vyslíditi zvěř poraněnou, že v noci oblehajíc jeho útulek stává se mu noční stráží. Ostatek vykonal člověk svým důvtipem, žena mládě přiložila k prsu, člověk dopřál mu útulek u ohně, odpadky jídel. Věc nešla tak jednoduše, jak se vysloví. Postup krocení podaří se teprv v mnoha generacích; mnohé znaky dostávují se pozvolna v kostře, chrupu, barvě atd., nežli vychován jest „živý ten nástroj“ k honu, hlídání, službám oddaným člověka, jejž pes předčí bdělostí, čichem, sluchem. V nalezištích člověka diluviálního nemá ještě všude čtyřnohého pomocníka, jakož neuměl člověk ten všude hladiti kamenné nástroje své. V proslulých stanicích lovců mamutů v Předmostí na Moravě vyskytují se haldy rozbitých kostí mamutích, jak lovci k morku kostí se dobývali; kolem těchto jatek lovců diluviálních jest plno zbytků vlků, psů ještě nikoli.

Druhé zajímavé naleziště bezejmenného národa lovců z doby diluviální jsou pověstné hromady odpadků „kjökkenmödingy“ na východním pobřeží Dánska. Chudý lid tento. živící se ústřicemi a zvěří lesní, neznal zemědělství a chovu dobytka, ale *malého psa* již měl, jakož znal i počátky hrnčířství. Špiclík tento obdržel jméno Canis familiaris palustris Rüt., a možno jej považovati za první zvíře domácí v uloženinách mladší doby kamenné.

Šakalové a vlci různých krajin mění se podnes v barvě i velikosti, není tedy s podivením, že pes během dlouhé doby, kde jistě na rozličných místech na sobě nezávislých a daleko od sebe vzdálených byl krocen z předků různých, tak velice se rozlišil na četná plemena.

Proti starším autorům (Buffon, Hodgson), jako by pes pocházel od jediné původní formy, neboli byl původu monofyletického, panuje dnes náhled, že plemena psů jsou polyfyletická, t. j. původu od různých forem divokých šelem psovitých na rozmanitých místech zkrocených. Totéž platí i o jiných zvířatech domácích.

Různé mumie psů starých I n k ů, rázu psů ovčáckých, bulldogů i jezevčíků jistě pocházejí z druhů Inky samostatně získaných, z menších as forem vlků amerických. Mumie oblíbených psů nalezeny tu v hrobech zemřelých knížat. Anglický svět znal již — jak souditi můžeme z hojných vyobrazení na zachovaných památkách, všechna naše hlavní plemena, vyjma nahého psa karaibského, teprv z Ameriky získaného.

Ještě ke konci doby neolithika vyskytuje se veliké plemeno psů, jejž na jezeře Ladožském objevil A n u č i n; nazval jej C. f. i n o s t r a n z e v i. Studer později nalezl jej též ve stavbách kolových. Potomci tohoto psa jsou oni stateční p s i p o l á r n í, kteří hrají tak důležitou úlohu ve výpravách polárních poslední doby. Není pochybnosti, že onen „inostranec“ jest potomek vlka.

Předky p s a o v č á c k é h o, hlídající stáda, objevil J e i t t e l e s v předhistorických usazeninách okolí Olomouckého, a nazval je, ke cti své matky, C. f. m a t r i s o p t i m a e; pocházejí prý od malého vlka, v jižním Švédsku a Rusku rozšířeného.

Pro badání o původu psa nic neznamenají divocí, lépe zdivočilí psi, jak se v Orientu v městech a po vsích potulují. Všude v těch končinách, kde tito pariové se potulují, měli ve starověku již chov čistých plemen, a teprv když šířili se vyznavači víry Mohamedovy, u nichž pes byl v opovržení, náboženství však zakazovalo je usmrcovati, zůstali opovrženi bez pána, a zvrhli se v různé křížence.

Jakou budoucnost má pes v lidské společnosti? Jsou dosud národové, jimž pes jest nepostradatelný; jeho bdělost, jeho

výborný čich a jemný sluch, lehký spánek a zvučné štěkání, jímž zvětření dává na jevo, jsou vlastnosti v hlídání domu a stád nenahraditelné; i masa a kůže psí místy se využitkuje. Chov loveckých psů dostoupil také dokonalosti, že pro různou zvěř vypěstovány speciality; nemají-li však odrůdy tyto příležitosti zvláštní své schopnosti uplatniti, zůstávají nedoceněny, a poznenáhla opět mizejí. Jaký to smysl v přelidněných městech z modní záliby chovati na př. ruské barzoje, rychlonohé štváče vlků po širé stepi? Móda má kruté rozmary, jak vidíme na výstavách psů v různých těch zákrscích, maltezácích, pinčlících, miniaturních pejscích věčně se tetelících, zimomřivých, kousavých, rozmazlených. V přelidněných městech žalostno jest patřiti, jak ušlechtilé zvíře strádá stálým obmezováním a neuplatňováním výborných svých vlastností. Zdaněním udrží se aspoň čistá plemena, jimž poskytne majitel patřičnou péči; vždy vzácnější a nemožnější budou však po širé krajině pilně vzdělávané a lesích pěstěných hlučné štvanice na jeleny a lišky. I v městech věrný průvodce pána bude vždy více obmezován a náhubkem týrán. Osud psa byl a jest rozdílný ; někde věčně hladov a týrán, byl jinde hýčkán, uctíván, veleben básníky i pomníky. Vypravuje se o hraběti Clermontovi, že měl zamilovaného psa, Citronem zvaného, jemuž kázal postaviti náhrobek. Místní farář měl sestaviti nápis, který zněl takto:

‚Cy git Citron, qui sans peut-être
Avait plus de sens, que son Maitre.“

(Zde leží Citron, jenž bez pochyby měl více rozumu než jeho pán.) Jsou příklady, že lidé nalezli u psa, čeho ve společnosti lidské marně hledali. „Kdo nikdy nechoval psa, neví, co jest milovati a milovánu býti,“ praví Schopenhauer.

*

Obmezenější nežli pes jest kůň ve svém rozšíření; svědčí mu mírné a teplé pásmo, vyhýbá se však pouštím a vlhkým tropickým lesům. V poslední době viděli jsme však, jak spolupůsobili malí, vytrvalí pony při objevu jižní točny. Zkrocení koně jest vůbec triumf člověka, „le plus noble conquête (úspěch) de l'homme sur la nature,“ praví Buffon. Kdy a kde byl as kůň prvně krocen? Odpověď jest těžká, ač zbytky koně divokého jsou po evropském diluviu velice hojné. Zachovala se i četná předhistorická vyobrazení, ku podivu věrná, provedená bezejmennými prvotními umělci na stěnách jeskyň, neb ve slonovině vrytá, jak je jeskyně v Cambarelles ve Francii poskytly.

Místy nahromadily se kosti koní divokých, kteří palaeolithikům sloužili za potravu v úžasném množství; Toussaint napočetl počet kusů, složivších v Salutré své kosti, na 100.000 koní. Po té době však koňů v Evropě ubývá a v náplavech mladších (neolithických) stávají se vzácnými na důkaz, že za té doby nedovedli si lidé koně ještě zkrotiti. Divocí koně udrželi se v Evropě dlouho ještě do historické doby. Eliseus Rösslin uvádí ve své knize z r. 1593, že v lesnatých Vogesách viděti jest ještě divoké koně, a totéž tvrdí Erasmus Stella r. 1518 o Alpách Švýcarských. Maso těchto plachých zvířat se pojídalo, ač kněží stále proti tomu brojili, any koňské hody upomínaly příliš na pohanské orgie. Od té doby datuje se as předsudek proti požívání koňského masa, ač toto není horší nežli z jiných zvířat domácích a v nynější době drahoty lidu se vřele doporučuje.

Původ koně domácího hledán byl v Asii, kolébce vší kultury. Odtud přivalili se kulturní kmenové Keltů, Germanů, Slovanů se svým majetkem kulturním a poukazováno na problematického tarpana, jakožto původce koňů kulturních. Poznáno však, že tarpan jest jen potomek různých zdivočilých kříženců koní domácích. Tarpani perští že nejsou koně, nýbrž divocí oslové rodův onager a džigetaj. V Americe podobně zdivočili koně a slují mustang.

Není třeba však hledat původ koně až v Asii. V Evropě množí se nálezy koně diluviálního. Ve Švédsku nalezena lebka koňská, v níž vězí ještě pazourková šipka, vehnaná do ní v době kamenné. Na oněch kresbách umělců předhistorických opakuje se vedle mamuta obraz divokého koně s význačným vousem na bradě, tlustými nohami a klenutým nosem. Byl-li tedy kůň diluviální rozšířen od Francie po Čínu, pak se zachránil ze stepí ve volnosti do hustých lesů a žil tu až do počátků války třicetileté, není příčiny, proč by nebyl poznenáhla býval krocen na různých místech. Dnes se ví při pokusech s mustangem a tarpanem i zebrou, jak obtížná a dlouhá cesta jest, vychovati zvíře domácí, což daří se teprve po mnoha a mnoha generacích.

Veliký objev přispěl k objasnění původu koně. R. 1879 potkal ruský cestovatel Nikolaj Michajlovič Prževalskij v nejpustější končině nitroasijské stepi divokého jednokopytníka, v němž poznán skutečný divoký kůň, původní tvor plachý a rychlonohý, dnes obmezený na poušť Džungarskou, na jihu Sibiře položenou, končinu do té doby, nežli přešla z nadvlády čínské do rukou ruských, téměř úplně neprozkoumanou. Toť byl týž kůň,

jenž býval původně i po vší Evropě rozšířený. Kirgizové nazývají jej kertag, Mongolové taki; žije v malých stádech, 5—15 kusů čítajících, vedených starým hřebcem. Jsou tak úžasne rychlosti, že staří nejrychlejšímu jezdci snadno unikají. Podařilo se nicméně zmocniti se hříbat, která kojená kobylami krotkými šťastně dostala se do Evropy. Známý pěstitel zvířat Falz-Fein, jenž zřídil na svém obsáhlém statku Askania Nova na Krimu jakýs ráj zvířat, pokouší se i o chov vzácného divocha.

Při všeobecném zájmu o tento objev vyslal známý zasobovatel všech zoolog. zahrad, právě zemřelý Hagenbeck, nákladnou výpravu do dalekého Mongolska, k čínské pevnůstce Kobda, odkud získal 28 kusů hříbat, jež pomocí krotkých kojných šťastně přečkala obtížný transport a nyní přístupna jsou badatelům v zool. ohradách.

Kůň Převalského představuje těžké, malé, tlustonohé zvíře s velikou hlavou, barvy pouště, s význačným pro divoké osly černým pruhem na hřbetě, který se táhne až k ocasu. Od divokých kulanů a džigetajů liší se zbarvením noh, vypadáť, jako by měl černé punčochy; ocas jest pravý koňský, dlouhých žíní až k zemi splývajících. Jen poušť Gobi, tak vzdálená vší kultury, zachovala tento zbytek předků našeho koně.

Mramorový vlys v paláci Sardanapalově v Kujundžiku, mistrná práce assyrská as z let 650 před Kr. (nyní v britském museu v Londýně), představuje lov na malé divoké koně lassem. Koně tito podivuhodně souhlasí s koníky Převalského.

Považíme-li, že týž typ zachoval se na předhistorických kresbách v jeskyni Cambarelles, že tedy rozšířen byl od Francie po Babylon, pouští Gobi až po Čínu, nedá se mysliti, že by byl býval krocen na jediném místě; mohloť se tak státi v Evropě právě tak jako v sídlech staré kultury babylonské.

Při tak rozsáhlém výskytu není divu, že během dlouhé doby vývoje lidské kultury vytvořil ona četná plemena. Znalci ode dávna rozeznávají dva typy: první tvoří skupinu chladnokrevných, západních těžkých koní, kostnatých, s nosním obrysem klenutým; — druhý jest kůň orientální, teplokrevný, nervosní, s kratším rovným nosem, tváří suchou, noh štíhlých ale pevných. Prvější jsou flegmatičtí tahouni, bičem pohánění, neúhlední pracovníci, druzí představují ony koně přepychu, těžce zkrotitelného ohně, ušlechtilého, štíhlého rázu, obdivované a slavené sportmany i básníky.

Toť dva extrémy, jak se vyvinuly v tak různých střediscích kultury. Těžký kůň okcidentální pracuje krušně na vzdělání půdy v ponebí chladném, ale poskytuje též těžké koně válečné, pro obrněné rytíře, sám jsa druhdy obložen krunýřem, jako napodobený nosorožec. Také mezi těmi našli se opěvaní pro svou sílu koně, jako byl Bajar synů Ajmonových:

„na koně na Bajara sed Renald bohatýr
a bratři jeho s ním a jak
tvor nadzemský se bílý Bajar zdál
s tím čtyřnásobným těžkým břemenem
těch postav hrdinských, jichž brnění
jak slunce plála šlehy požáru."

Tak líčí Jul. Zeyer v Karolinské epopeji báječného Bajara. Těžcí tahouni pinzgavští, dánští, percheron, obrovští angličtí a do jisté míry naši netoličtí koňové jsou zbytkem těchto plemen, ač nikde čistě zachovaných. (Dokončení.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Fr. Sekanina:

LITERÁRNÍ PROFIL LADISLAVA QUISA.

(Pohrobní glossa.)

Bezprostředně po Alšovi a hned vedle Alše pochovali jsme před týdnem do půdy vyšehradského hřbitova Ladislava Quisa. Budou spát vedle sebe dvě umělecké postavy, jejichž nejvyšší a nejvýmluvnější karakteristikou bylo češství, jasně a uvědoměle vyhraněná národní povaha, lidová rázovitost a podstata.

Vždyť ona srdečná a jímavá prostičkost, která byla nejkrásnější ozdobou Alšových obrázků a která se stala vůbec nejčarovnějším půvabem jeho uměleckého života, byla v podstatě údělem i vyzrálé, zdravé belletrie Quisovy. K ní směřovalo všecko jeho mladické úsilí let sedmdesátých, kdy vlastní cesta byla ještě zkřížena drobnými cestičkami cizími, a jí nejzářivěji zasvítily básníkovy knihy stěžejní, knihy vydané na prahu let osmdesátých a jistě že nejjadrněji podávající umělecký karakter Quisův jako belletristy.

*

Pro literárního historika bude jednou Quis postavou svrchovaně vděčnou a typickou. A myslím také, že dosti složitou. Prostupuje trojí význačnou generací a ve všech těchto třech fázích projevuje se plně

a významně. Jeho počátky spadají v období Hálkovo a Nerudovo, a hle: i jeho prvotiny v almanachu „Ruchu“ (1868) a v „Almanachu českého studentstva“ (1869) jsou vyznačeny hálkovskými tóny citového i vlasteneckého sentimentalismu, který sice dobře zapadal do doby, ale na němž už tenkrát bylo znát, že Quisovy individuality nevyjadřuje zcela a že bude doplněn notou jinou. Již tehdy ukazovaly mnohé známky k tomu, že Quisovi je ostatně Neruda mnohem bližší než Hálek, a když r. 1872 vyšla jeho první básnická knížka Z ruchu, byly tu ovšem ještě ohlasy vlasteneckého rhetorismu a erotického přecitlivění, ale v obou oddílech cítíme, jak rozum přece jen počíná převládati nad citem a jak nerudovská kritičnost, myšlenková jadrnost a skoro jakási sukovitá strohost i úsečnost formální nabývají zde už akkordu dominantního.

A nadešlo druhé období Quisovy literární činnosti, období provázené jmény Svatopluka Čecha, Julia Zeyera a Jaroslava Vrchlického, kde první těžké zápasy o formu byly už překonány a kde se dalo tvořiti vytříbeným duchům už lehce a výmluvněji. V těch dobách dochází Ladislav Quis dokonalého splnění tužeb a cílů, za nimiž tíhnul v prvním svém mládí. Už dávno usiloval o poesii hlavně českou,*) jež by byla oproštěna ode všech „drobných vlasteneckých básní, které nic nového nepovídají, jsou plny rhetoriky a otřepaných frází“, a která by stála také nad „věčně se opakující sladkou lyrikou erotickou“, rovněž jen stále přemílající jednu a tutéž citovou situaci. V prvním desítiletí své literární činnosti k tomuto ideálu ovšem ještě nedošel, neboť „si hleděl hlavně formy“. Ještě nejblíže mu byl chvílemi, kdy drobný lyrický námět, hlavně ovšem erotický, zpracoval formou národní písně, lehýnce nahozenou a měkkou slokou lidovou, která z jeho prvotin zazvoní občas jako stříbrný paprsek vody mezi skalami. Ale již jeho Hloupý Honza (1880) a ještě více některá čísla Ballad (1883) a Písniček (1887) promlouvají o Quisově nejdokonalejším proniknutí české duše. Osmdesátými lety počíná pro něj údobí belletristicky nejvýmluvnější a stěžejní, kdy píše vedle zmíněných knížek ještě hlavně své Třešně a svoji Posvícenskou mši, vesměs poesii národně vyzrálou, lidově zdravou a pravdivě založenou, dokonalou i po stránce formální vyspělosti a opravdového poetického kouzla.

A v této činnosti, sem tam prohozené tím či oním překladem, tou či onou edicí vynikajícího českého klassika, nadešlo pozvolna a nečekaně pro Quisa období třetí, období kriticismu a evolucionismu let devadesátých a dalších, kdy náš básník zcela přirozeným pochodem věcí zanechal vlastní belletrie a věnoval se už více jen činnosti překladatelské a literárně-historickému úsilí. A to je třetí důležitá fáze jeho literárního života, fáze mladými vrstevníky stejně upřímně ceněná, ba přijímaná namnoze s týmiž nadšenými eložemi, s jakými přijímali vrstevníci staří činnost předešlou. Toť doba významných a se vší poctivou důsledností připravovaných překladů, dramatických i básnických, Schillerovy Marie Stuartovny, Goethovy Ifigenie v Tauridě a II. dílu Fausta, Kleistova Rozbitého džbánu, výboru básní Kolcovových a Staroskotských ballad.*) Toť doba důmyslných i poctivých literárních studií a svrchovaně pečlivých edicí našich klassiků, Havlíčka, Čelakovského, Erbena, Koubka, Šolce a Nerudy. Neboť Quis náležel nejenom k našim nejlepším znalcům předbřeznového a Lumírovského období, nýbrž i k lidem, kteří k památce našich vynikajících jednotlivců dovedli přistupovati s nejzbožnější pietou a s oslavnou, zbožňující láskou.

*

Ladislav Quis byl velikým ctitelem Goetheovým, a možno říci, že i tato láska nalezla vzniku v oddaném zbožnění lidové duše a tím i lidového básnictví. Je známo, jak Goethe miloval národní poesii, a největší část jeho ballad a písní vzala tam vznik. Zde Quis šel zásadně za ním. Překlad Goetheových „Ballad“ stal se mu v nejednom bodě i znamenitou průpravou formální, nehledě ani k tomu, že hlavně po stránce vnitřního procítění, jasnosti a průzračnosti děje, balladické ponurosti i suggestivního kouzla vyjadřovaných effektů nabyl odtud dokonalého mistrovství. Ale Quis nepřestal na této metě; oddaný ctitel Čelakovského a v nejednom směru i přímý navazatel na životní dílo Erbenovo vnikl citem i poctivým studijním úsilím do ducha speciálně české lidové ballady, vystihl její zvláštnosti, ráz jejího projadřování, všecky drobné i závažné značky formální, v neposlední míře ovšem její onomatopoei a typickou výzdobu figurální. Quisovy

* Viz Quisovu „Knihu vzpomínek“, str. 201.

*) Ballady Goetheovy přeložil Quis ještě v prvním období své činnosti, koncem let sedmdesátých.

Ballady mluví o tom vesměs řečí velmi výraznou. Byl mistrem zejména zmíněné onomatopoie, zvukodobé malůvky, kterou již Erben vyznačoval často velmi šťastně a melodicky. U Quisa veršíčky skutečně tančí, mají-li líčiti tanec, a zvukově se přizpůsobují barvě i tónu melodie. Teče-li ve Quisově balladě potůček, houká-li sova nebo klape-li mlýn, slyšíme ony zvuky i ve verších. A potom ta sytá, suggestivní a živá náladovost líčení! Ponurá, úděsná podmanivost děje! Lidově zbarvená typičnost ideových prostředků! Zde je Quis ve svém nejvlastnějším živlu, na poli sobě nejmilejším, stejně jak tomu bylo v pozdějších „Písničkách“ anebo v předchozím „Hloupém Honzovi“, naší české faustiádě bez kazu a skvrny.

*

V Ladislavu Quisovi ztratilo české písemnictví typickou, svrchovaně význačnou postavu, k jaké se bude naše historie vraceti často a dlouho a jaké ztrácíme v posledním desítiletí s krutou důsledností skoro každé chvíle. Ztratilo člověka, jenž nebyl sice nadán ani eruptivní a nezkrotnou citovostí ani nezadržitelným ohněm tvůrčího rozmachu, ale jehož cítění bylo nesmírně jemné a harmonicky zladěné, a jehož diskretní, intelligentní láska ke všemu kulturnímu byla oplodněna i velikým kritickým bystrozrakem. Byl zajímavým zjevem jedince, jehož citlivý smysl básnický byl udržován v rovnováze smyslem pro svědecké, rozumové odvažování faktů. V jeho tvůrčím nitru tkvělo stále jisté mathematické rovnítko, které nepřestávalo působiti ani na tu ani na onu stranu, rovnítko, které tlumíc poněkud básníka podněcovalo bystrozrakého kritika a které stalo se nejvlastnější duší básníkova čistého a harmonického života.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

(Dokončení.)

Nenechávajíc kámen na kameně (— ale jen zvenčí, ježto vnitřní disposice obydlí zůstává ve své ustálené míře —) zmocnilo se novotářství také starousedlé formy střech. Vedou si, jako by je byla zachvátila anarchie současných kloboukových mód; jsou mrňavé i ohromné, rozplizlé i hrotité. Jedny krčí se a mizejí za hřmotnými attikami, jiné slézají po fasadě dolů, nevědouce kde v kterém patře přestati. Nebo padají jak obrovské beranice budovám přes čelo až do očí a na nos, což se přihodilo paláci ‚Hvězdě‘ na pražském Václavském náměstí, kdež má to býti snad reminiscence — jenže v tomto případě dost nemístná — na donjonové střechy s podsebitím. A kdo by se byl nadál, že Richterovy stavebnice budou někdy zdrojem inspirace architektů?! Na Jungmannově třídě vztyčili takovou stavebnici, odklopili pouze víko a nechali fasadu zapuštěnou v krabici, jejíž okraje přesahují po stranách i svrchu tuto perlu architektury, chráníce jí snad před zlobou povětrnosti. A naposled se přehmátli, vzali z menší stavebnice střechu o dvě, tři čísla menší a posadili ji na svršek vztyčené krabice, jež pod okapy na všecky strany ven utíká. Nesmírně originální: Krov, jenž nekryje, nekoná tedy svou funkci a posmívá se jí zrovna tak, jako rekreační dětský klobouček na temeně clownově. Disharmonií je na této budově tolik, že se Mozart, — jemuž prý bude zasvěcena — jistě nad nimi v hrobě obrátí.

Římsa bývá nyní hříčkou nevýzpytných rozmarů. Často schází vůbec, což pro půvaby moderních fasad mívá za následek, že déšť rozlévá se po nich bez překážky a krášlí je čmouhami sazí, prachu a špíny, zatékající rovnou za krk a do útrob plastickému dekoru, jehož bytelnosti tím nikterak nepřibývá. Jinde zase — snad ze strachu před copařstvím — hodí římsu na nepravé místo nebo ji deformují. Jako na př. stavitel paláce vídeňské bankovní jednoty na pražském Příkopě. Holé, pretenciosně prázdné průčelí volalo přece jen po doprovodu nějakou výraznou notou. I vyzvedl na ně architekt pod attiku ukrutně vysedlou římsu, podobnou chodníku, vymrštěnému nad čtvrté patro, nebo pavlači, kterou zapomněli ohraditi zábradlím. Promenáda pro holuby, skladiště jejich guana, které i s centovými deskami podařené té „římsy“ časem spadne lidem na hlavu. Badavému pozorovateli se podobá, jako by tato římsa byla vznikla odrazem z protějšího konce Příkopu, z průčelí bývalého kostela Hybernského. Ale tam je vyčnělé římsoví úplně odůvodněno, zapadajíc jakožto rovnocenná součást do komposice mohutně vyvinuté a rozčleněné. Arciť pochází dům víd. bank. jednoty ještě z kolébkových dob moderního stavitelství a churaví proto nápadněji vadami nedochůdčat. Však už letošní novostavba téže banky ve Vídni má mnohem ladnější karakter, vydluživši si arciť nejlepší své noty z empiru.

Staropražský dům „u Špinků“ vystřídán právě dostavovanou „Korunou“, manifestující rovněž pokrok moderny. Přízemí a mezzanin

druží se sice k výše dotčeným zaskleným klecím, ale žulou obložené pilíře parteru a mocné horizontály, položené nad spodní patra, drží v sobě dosti pravděpodobnosti, že unesou tíhu hořejších pater, členěných vertikálně, čímž těžká hmota rozsáhlé budovy nabývá lehkosti a vznosnosti. Poměrně nejzdařileji řešen tu nárožní risalit, vzrůstající v otupenou věž, jejíž svršek z dálky podobá se však nápadně soudku. Důležita bude v této budově vnitřní architektura, kombinující různé útvary velkoměstských závodů pod jednou střechou.

Při ukončení stručné přehlídky několika novostaveb na význačných bodech vnitřní Prahy nelze obejíti nový palác asekuračního spolku cukrovarníků, dominující pražskému Havlíčkovu náměstí. Nepravidelný půdorys, mnohoúhelník, složený z dvou lichoběžníků, stýkajících se v tupých úhlech, vadil jednotnému luštění fasad. Stavitel rozlouskl tvrdý ten oříšek pracně, rozdrobiv budovu na konglomerat traktů, střech a slohů, použiv při tom všelijakých motivů baroka, empiru i biedermayerovských a zakryv lom i přechody v jednom tupém úhlu hřmotnou věží na způsob schodišťových věží zámeckých, v protilehlém pak jedním z arkýřů. V proporcích je však nelad, jenž sesiluje celkový dojem rozháranosti a bezradnosti. Možná arciť, že přízemek — posud lešením zakrytý — semkne rozličné ty živly pevnějším rámem z jednotnější litiny. Rovněž nehotová posud loggia, připínající palác ten ke zvonici svatojindřišské, postrádá zdůvodnění, jakému vyhovuje loggia spojující Obecní dům s Prašnou branou; je tedy zbytečná. Gotické zvonici slušela by lépe úplná isolovanost.

Onačeji vydařila se Ohmannovi Kramářova villa na belvederské baště. Omítnutá i definitivní střechou již krytá budova rozptyluje prvotní obavy, že by se nápadně drala do popředí, porušujíc vážně panorama hradčanské. Sine ira et studio dlužno přiznati, že villa nepřebíjí své okolí nikterak, vztyčujíc se mezi stromovím mnohem diskretněji nežli sousední hanavský pavillon. Slohový háv villy, pozdní pražský barok z druhé poloviny XVIII. století, svědčí na novo, jak tvořivě ovládá Ohmann půvabný ten styl.

Ale ovšem — právě toto mistrovství, vkus a míra, smysl pro organické navazování novodobého vývoje na historickou evoluci nejsou dány každému. Tuctové stavitelství otlouká raději pěkné staré fasady a obléká na věkovité měšťanské domy moderní kabáty, slátané z trojúhelníků, hranolů, kosočtverců a muřích noh. Děje-li se to na bezvýznamných objektech — s pánem bohem. Ale stane-li se tak i na Malostranském náměstí, převlečením nárožního domu při průlomu „u Klíčů“ do moderní, trojúhelníkové maškary, je to prostě hříšný nevkus. Nic naplat! Současné počátky slohu budoucna dlužno respektovati jakožto nezbytnosti každého procesu kvašení, jakožto projevy odůvodněné a — pokud se myslících architektů týče — též upřímné, byť i někdy chybující snahy. Ale ať uplatňují se snahy ty samostatně, vyhledávajíce si volná, minulostí neposvěcená staveniště, jichž je všude kolkolem k zadání na tisíce tisíců sáhů. A za lacinější peníz. Jen ať nechají s pokojem vzácných odkazů minulosti, kterých bude současné i budoucí stavebnictví dlouho ještě samo potřebovati za vzor a vodítko vkusu. Právě tyto dny dostaveno v Drážďanech jakés nové divadlo. Kdyby se vypínalo samo o sobě, nevybízelo by jeho nesporné existenční právo k nižádným srovnavacím úvahám. Ale ční za Zwingrem, s jehož přebohatě melodickou hudbou tvarovou rýmuje se střízlivá obhroublost novostavby jako přímočarý hukot parní trouby. Že se v tom zračí rozdíl přežilé feudální architektury a novodobého stavitelství demokratického? Planý žvast sociálních doktrinářů, pochlebníků šosáctví a nevzdělanosti. Jeho Veličenstvo lid staví si paláce, chrámy a slavobrány zrovna tak jako Jeho Veličenstvo král, což vidno ve všech republikách starého, středního i nového věku, v Evropě i v Americe. Kult síly, krásy a vznešenosti je člověku vrozenou elementární potřebou a prostředkem kultu jest od počátku lidstva umění, tíhnoucí vždy k nejvyšším metám, strhující člověka s sebou a rozehrávající všecky jeho city. Není pochyby, že i novodobá architektura rozvine se všestranně v lepotvárný květ. Ale právě do rozkvětu má ještě daleko, jsouc teprve v samých počátcích konstruktivních a experimentujících. Asi jako mykénská kultura předcházela helénskou. Však není náhodou, že výtvarnictví naší doby zahrává si tak často s primitivismem a že buduje i sochaří tolik po assyrsku, po aztecku a po egyptsku. *J. L.*

V usilovném rozmachu svých snah zemřel dne 5. září t. r. sochař *Vilém Amort*, stár teprve 49 let. Vývojová jeho dráha podobala se v mnohém osudům nebožtíka J. Strachovského; teprve však smrtí přerušena. Bylť Amort vznětlivý, čilý duch, hledající stále pravou svou cestu, svůj výraz a zápasící přičinlivě o uznání. Zúčastnil se čestně konkurence o pomník Husův, vytvořil nemalou řadu dekorativních plastik i portretních poprsí a reliefů a soustředil své úsilí poslední dobou na komposici pomníku Ševčenkova, jehož několik návrhů pospolu s výběrem mnohých svých děl v kolektivní výstavce na letošní jarní výstavě Krasoumné jednoty shromáždil. U té příležitosti promluveno zde*) obšírněji o povaze a hodnotě jeho díla, vynikajícího vždy živým pojetím a výrazem. Smrt zkosila ho předčasně, dříve než dopracoval se nesporný jeho talent kýžené vrcholné mety. Čest jeho památce! *J. L.*

---

*) Str. 516. běž. roč.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Pavel Sula:

SLEPCI.

(Dokončení.)

Dusné ticho rdousilo i vzdechy.

Marta stála nepohnutě a loupila všechny krásy světa svýma očima. Širý kraj ležel jí pod nohou v oddané poslušnosti, vázala ho očima ve spoutané, vroucí poddanství. Její bohatství, její poklady, kamkoli pohlédne. Dnes teprve uvědomila si, že tyto všechny poklady jsou vlastně jen pro její oči uchystány, jen pro ni výhradně. Říkala si hrdá, sebevědomá slova: „Jak jsem bohata. Všechno to uložené bohatství zrakové nemožno vyloupit, možno plýtvat a rozhazovat a neubývá. Jak jsem šťastna, jak bohata! Dívala bych se do vysílení!! . . .“

Pohladila maně Tomana po vlasech a horečně řekla:

„Vaše zdi mne tuze tísní. Půjdu. Přece půjdu.“ A náhle zesmutněla, dívala se na něho. Nastavoval vzrušenou tvář bojácně — ale čekal marně její dech. Slova její ledověla hned v srdci a mlčela.

„Ty přece odejdeš?“

„Svět je tak krásný!“ šeptala sobě v odpověď.

„Kam půjdeš? Půjdu s tebou . . .“ řekl polekaně.

„Svět je tak krásný a život úžasný!“

Zasmála se naivní své radosti a utřela poslední tesknou slzu. Sama nevěděla, proč zaplakala.

Zavzlykala naposledy a opřela se o kmen štíhlé olivy. Rozvoněla drobný květ a střásala tenké lupínky bolestně na hlavu slepce Tomana. Její slza poslední neznala ani svého pramene.

„Kam půjdeš?“

Klesla do trávy a zabořila se do rukou Tomanových. — Svět je tak krásný!

A mísila sladký úsměv do horkých slz. Utrhla si nevědomky stvol kopretiny a koupala jej v zaslzených očích.

„Nesmíš mi odejíti!“ vzpíral se Toman.

Mlčela a trhala bílé lupínky. Padaly jako mrtvé slzy na slepce Tomana. Pokyvovala jim: „Ano, ne, ano . . . ano.

Půjdu — — —“

Přišla konečně se rozloučit, několik okamžiků před odchodem do barevného, širého světa. Procházela chodby i světnice s úsměvem, těkavě mluvila se známými nedočkava světla a širokých nespoutaných barev v přírodě. Její oči jen šeptaly: „Jak jsem bohata a šťastna!“

K Tomanovi přišla naposledy. Seděl u okna za toho děsivého dne, osamocen svou tmou, jako bledý kámen lidské podoby. Cítil ji už z dálky i její úsměv otiskovaný, bezstarostný ve vzduchu. Ztratil pojednou pamět a souvislost. Úzkost mu vázala hrdlo i ruce, řekl bez paměti: „Věděl jsem, že přijdeš.“

Mluvilo krvácející nitro člověka poraněné, otevřené. A studená ruka slepce hrabala se v jejím obličeji, bledá, křídová ruka s pohyblivými prsty, jež hledaly výraz jejích očí, tváře, rtů, každou její vrásku. Vyhublé jeho prsty chtěly zachytit i přeletavé myšlenky s tváře, naplnit jimi duši svěží čerstvou nadějí.

Mlčela Marta jako hrob — soustředěna jinam. Vycítil to jasně svými doteky a byl tím lačnější.

„Chtěl bych tě obsáhnout všemi smysly, přitisknout na svou duši, na svou nahou zoufalost. Stiskni mi aspoň srdce svými prsty, otiskni na ně studené nehty nebo své teplé zuby, nebo svůj pohled, aby mi zbyla památka na tebe . . .“

Blabolil úzkostí, zatím co Marta neúčastna stavěla své budoucí sny o novém

životě a novém štěstí: „Jak jsem bohata, jak šťastna."

„Zůstaň jen na chvíli," prosil Toman. V prstech se mu chvěla sama úzkost na horký nerv obnažená. Bez účasti dovolovala jeho prstům soustřeďovat se v rysy obličeje, němě milosrdná nechala objímat svůj krk i poprsí. Otiskoval pružné formy ramen na své dlaně a tušil štěstí vlažného vzduchu, který ji směl otiskovat bezprostředně a líbat její štíhlou krásu. Jemné prsty mu horečně pracovaly, hledaly její formový výraz, odlévaly mu do nitra její procítěnou podobu jako do žhavého kadlubu. Žil svýma rukama loučení zoufalé a jasné. Ani se nezachvěla pod jeho dlaní. — Toman odléval její klid i nejmenších vrásek a rysů do rozžhaveného kadlubu své duše. Všechny mohutnosti a síly duševní pomáhaly mu odlévat, bolestně napiaty tvůrčí úzkostí. Vzpamatovala se, přitiskla prudce Tomanovu slepou hlavu na své prsy a chtěla odejít.

„Zůstaň ještě chvíli!" naříkal Toman. V zahradě venku prorokovala kukačka čas určený lidskému štěstí. Odcházela mlčky. Obláčky její vůně naposledy zavoněly. . . .

Kukačka doprorokovala čas osudem naměřený — možno prý nanovo doufat a věřit.

Když se vzpamatoval, cítil ještě na očích její měkké prsy, vonící mandlovými plody — a v prstech cítil její úžasnou bolestnou krásu, dojem pozůstalý po mrtvém, závět naposledy napsanou jedině pro něho.

Kámen lidské podoby, rozžhavený zoufalstvím a svojí temnou samotou, plakal u okna.

Dole u zahrady zaduněla mřížová vrata. Marta odcházela. Navždy. —

Čas prchal, jako vůně oliv se rozplýval. Nemožno zcela zachytit a podržet chvílkovou radost člověka, nemožno polaskat se s ní a pomilovat po libosti. Nemožno prožít ji do konce, stále člověk omezen je časem a svými nedokonalými smysly. Tomanovi bolestno je snít a vzpomínat, spřádat dojmy o barevném světě, jak jej viděl očima Martinýma.

Tma zdála se mu tak vítaná. Choulil se v ní a utěšoval. Podupali koberec jeho štěstí, porvali jej — nic mu nezbylo — jen sen. Darmo mu říkal Bárta: „Zakopej i svoje sny co nejhlouběji" každého rána.

Přisvědčoval mu pouze, a ulehčilo se. Ale zatím náhle vstaly všechny horké vůně a formy Martiny, cítil ji na smyslech a rozbolestnil se. Ve své tmě cítil závrati a strach na každém kroku. Nemohl se zbavit tísně. A když se přec dobelhal do zahrady pod svůj strom, vrátilo se mu znovu chvilkové barevné štěstí. Kreslil si v písku a v trávě světlý medailon ženy s modrýma očima — erb bývalého barevného života. Říkal Bartovi, pesimistovi:

„Nemožno přec zapomenout! Musím se vracet!"

Navštěvoval často místa, kde mu Marta zanechala stopy, křísil tam svoje trpké vzpomínky. U záhonu narcisů mu vyprávěla, jak hledala „modro!" Na kraji lesíka mu poházela vlasy květem. Pod olivou pro ni často plakal.

„Musím se vracet, nemožno na ni zapomenout."

Říkal tak stále, už kolikáté jaro. Oliva už patrně sestarala, její pruty dosahovaly na zemi. Nemožno přec zastavit čas ani vzpomínky. Toman taky sešedivěl jako větev jívy. Tvář stahovala se mu v bolestné vrásky — zrcadlo zoufalého ohně, který mu duši stravoval.

Ruka zbělela a zcitlivěla, ožila bolestmi a úzkostí. Jen Tomanova ruka žila svůj produševnělý život. Úzké zápěstí protažené v dlaň zneklidňovalo se i závanem slabého větru. Na hřbetě jeho ruky svazky zamodralých žil a bílých kůstek vlnily všemi křehkými nalomenými prsty, jimiž Toman vše neviditelné vytušil. Jeho prsty byly jako klávesnice nástroje, zvedají se, jak na ně duše hraje — nejcitlivější a nejpozornější orgán lidského těla, hudební nástroj jeho duše, jímž nejjemněji se duše Tomanova vyjadřuje.

V prstech stále cítil Martiny formy: její vysoký chladný krk, ovál jejího obličeje, s naprostou určitostí viděl svým duševním zrakem její otevřené oči, jež se mu chvěly pod rukou, její poprsí cítí, jak se zvedá dechem. A vzpomínal, jak jí říkal:

„V tvých očích je napsán celý můj život."

A vyvolal z hrobu její odpověď. Říkala mu: „Jak jsem poutána a nesvá tvým dechem! Jak tě miluji! Může-li být co silnějšího než tvůj dech?" A přece odešla. Toman vzpomínkou ztuhl. Cítil, jak odcházejíc dívala se naň naposledy prudce, teskně jako sám neúprosný osud. Stále vidí její upřené oči: „Zastavuje moji vůli, cítím, jak mne ovládá. Jsem její poddaný, chodím stále za jejíma očima, za očima svého osudu," šeptal si.

A potácel se Toman shrbeně, v závrati, jako by šel po kraji srázu, zajatý svou bolestí, šel do své celly — se žhavou duší, zoufale těkavými prsty, jež nemohly se ničeho na světě pevného zachytit a složit s beder bolesti.

Seděl chvíli jako zkamenělý, přibodnutý jejíma očima osudovýma. Ale zneklidněl

a v prstech se mu chvěla úzkost. Úzkost člověka o cosi prchavého, co může uniknout každým okamžikem a nikdy se už nevrátit. Dotýkal se holých zdí, boje se prostoru, stál u okenní mříže studené. Šeptal si zoufale: „Nemožno žít bez Marty!“ Celá duše po ní se rozechvěla, sama zoufalost a úzkost ho hnala: svou bolest ve hmotu vtělit, vyjádřit ji, stvořit svoji Martu, jak ji cítil v horkém kadlubu srdce, v poddajné hmotě ji stvořit pro svůj sen. Musil pracovat, musil ji konečně cítit, aby ožil, její formy a rysy musil zpodobit. Dal si přinést dláta a kladiva; kmen sladkého stromu měl zachytit její plastickou krásu. Den ze dne pracoval napiatě, dláta se rozehnala a prsty zcitlivěly, dřevo poddávalo se bolestné tvůrčí úzkosti. Rostla mu pod rukou jeho vysněná, nabývala krásných, živých forem. Žena s otevřenýma, vidoucíma očima. Marta. Konečně Marta.

Pracoval bez oddechu, jako by měl umřít nejbližší chvíle. Rodila se z bolestných chvil jeho žena a bledé slepcovy prsty horečně těkaly po mrtvých tazích dřeva, prohlubovaly její rysy, jak je Toman viděl zrakem duše a tušil srdcem: Bledý krk Martin, v němž pouhým dotykem mohl probudit hlas, měkké teplé poprsí ženské, vonící olivou, z něhož jeho dlaně pily tolik štěstí i bolesti.

Marta žila pod jeho rukama. Lidské jeho sny se spalovaly na hmotný troud, na určitý výraz požárem zachycené duše. Toman nevycházel na krok a hořel neovládnutým požárem smrtelné tvůrčí rozkoše, která spalovala nejcitlivější ratolesti jeho úzkostných snů. Tato úzkost spalovala tělo i duši Tomanovu na trosku. Lomcovala jím horečka, sešel a sestaral jako nahý, bouři vydaný pahýl u cesty za ten čas. Jen prsty hřály úzkostí a odlévaly formu jeho nitra, přeplněného bytostí Martinou.

Konečně Marta.

— Marta — její oči — Marta opět vidí.

Po chvíli úzkosti šeptal:

„Mluv, co vidíš? Vypravuj mi . . . o barevném světě.“

Ale nebylo odpovědi.

Schoulil se ve tmu a marně hladil Martiny rysy. Marta nedýchá a nevidí. Není už na světě boha, který by vdechl jejímu tělu duši. Umřeli všichni bozi, kteří rádi otevírali slepcům barevné světy. Žádný z nich nedá se už uplatit modlitbou sebe vroucnější, ani obětí ani darem. Nebylo už radostných a zdravých bohů, žijících s lidmi důvěrně a milujících barevnou krásu a široký, širý svět — — —

Boh. Bauše:

PŮVOD A CESTY ZVÍŘAT DOMÁCÍCH.

(Dokončení.)

V koních orientálských „arabských“ zachovala se stopa původní zušlechťující kultury babylonské, jak viděti je na staroassyrských obrazech. K práci a tahu upotřebováno tu osla, skotu, velblouda; kůň byl zde panským zjevem při slavnostech, hodech, v bitvách. Také byl jistě za doby Homerovy ušlechtilý kůň jen zapřahán, nikoli jízdmo používán, ale jen do lehkých vozíků válečných, a vůbec v celém tehdejším okršku zvlášť v Egyptě držán jako zvíře přepychu králů a velmožů.

Tento ušlechtilý ráz východního koně byl přes všechny změny osudů národů jej chovajících po tisíceletí pěstován a zušlechťován až na naše doby. Badatelé soudí, že divocí koňové v staroassyrském podání liší se již poněkud od divokých koňů Převalského jemnějším profilem hlavy, a že tedy předek koní v končině Eufratské již tehdy jeví jistý ráz arabského plemene.

Východní Afrika obdržela již krotkého koně z asijského střediska kulturního; zde šířeno zušlechtěné plémě později dále pod názvem „arabského“. Jestliže v pozdějších stavbách kolových švýcarských, doby zvané bronzové, nalézají se již kosti orientálního rázu, dokazuje to, že od jihovýchodu šířil se kůň po celém okrsku středozemního moře, kdežto na severozápadě samostatně krocen divoký kůň rázu koně Převalského, jenž proháněl se po stepích po době ledové uvolněných.

U kmenů mongolských možno sledovati postup krocení. S počátku jest kůň jen kořist lovecká, pro maso. Později schytány jen kobyly, a jako podnes používáno jich mléka, což u bohatších kmenů pastevců s hojnými stády skotu samo sebou přestalo. Kmenové T u n g u z ů na Amuru dlouho měli pro všechny služby zkrocené s o b y; zhoubný mor, jenž stáda sobů napadá, nutí je sáhnouti k chovu koní. Nebylo-liž tak u praobyvatelů i v diluviálním starověku, když přibývajícím teplem mizející tundrou a mechovištěm i s o b

z celé záp. a severní Evropy mizel a na sever ustupoval, a lovci nuceni byli hledati náhradu krocením koně? (Tak soudí W. Bölsche ve svých dějinách koně „Tierbuch“ II., 1909.)

Sob stal se severoasijským kočovným loveckým národům nevyhnutelným pomocníkem dopravy. Krotký sob skandinávský, jak ho zvlášť Laponci k tahu používají, jest mnohem menší nežli divoký. V Sibiři je tento, zvlášť k jízdě jen používaný, mnohem větší. Krotkým sobům se zvlášť dobře daří na Islandě, kam se dostali r. 1870, a podobně na Aljašce, kam r. 1892 byli zavedeni. Na předhistorických kresbách francouzských jeskyň viděti za soby stany; důkaz, jak tehdejší lovci na svých potulkách za mamutem a zubrem již nutně potřebovali k dopravě pomocníka, aby jako podnes v nitru Asie rychleji se dostali přes nekonečně rozlehlé stepi. Tak naučili se as po širých rozlohách jízdě koňmo. Nebylo třeba velkých silných koní rytířských, ale ovšem vytrvalého, chundelatého malého koníka, schopného proběhnouti celý kontinent od jednoho konce k druhému. Jen na takových konících bylo asijským pronárodům možno jako ničivé bouře vyřítiti se přes nesmírné vzdálenosti a vpadnouti do evropské kultury. Nikdy by tyto hordy nebyly bývaly s to, aby překonaly ohromný tento prostor bez pomoci zkrocených rychlonohých jednokopytníků.

Těmito vpády vysvětluje se však i pomísení různých plemen koní na různých místech původního krocení. Při prvním zjevu divokých jezdců, kteří se zdáli, tam kde koně dosud neznali, tvořiti jedinou bytost člověka s jízdním koněm, vznikly as ony báje o centaurech, kteří hrůzu pověrečnou šířili svou divokostí a rychlostí.

Tatarský zvyk koňů jízdních dlouho se neujímal, ani tam, kde měli již koně zušlechtěné, více parádní pro krále a velmože, jak líčí je ještě Homer v Iliadě. Teprv když při zániku starého Orientu koní zmocnili se kočovní národové pouště se svými stany, užíváno koně i jezdecky.

Kůň jest tedy původu evropsko-asijského, osel domácí však afrického. Jeho původcem jest nubický osel divoký s temným pruhem po hřbetě, jinak barvy pouště, rychlonohý, hbitý, jehož stáda stíhá Arab na jízdném rychlém velbloudu, aby se zmocnil oslátek, neboť matek nikdy nedostihne.

Ze zkrocených oslů získal však člověk po vpádech jízdních národů stepních jiného pomocníka, křížence osla a kobyly, statného mula, jenž vytrvalostí, uskrovněním i poddajností v mnohém ohledu předčí koně.

Jak asi došlo k získání tohoto křížence? K jízdě koňmo užívali divocí nájezdníci jen kobyl. Tam kde osla již dávno užívali, krocení koně však teprv počínalo, jako ve starém Babyloně, pokoušeli se vychovati schytaná hříbata tím, že dávali je odkojiti oslicím. Tím překonán u vychovanců oslicemi jistý odpor, jaký mezi koněm a oslem se jeví. A podařilo se obnovené vydání osla, koněm zdokonaleného, které předčí rodiče silou a velikostí. Pokus se zdařil: mul spojuje všechny dobré vlastnosti oslí, převedené na postavu koně.

Ocenění došel mul (mezek, kříženec oslice a hřebce, hraje vedlejší úlohu) zvláště v horách, kde při síle a statečnosti koně tenké kopyto oslí mu napomáhá k bezpečné chůzi. Největší obliby došel zvlášť v jižní Americe, kde hlavně Rio Janeiro proslulo krásnými muly. Peruané mají přísloví, že Lima jest nebe pro ženy, očistec pro manžely, a peklo pro osly. Osel a pes u Indiánů již Ameriky záleží ostatně k nejzbědovanějším zvířatům. O starobylosti chovu mezků svědčí již místo v bibli (Kn. Mojž. I., 24): „To jen Ana, kterýž nalezl mezky na poušti, když pásl osly Sebeona otce mého.“

Kulturou řeckou šířil se osel a mul do Italie a Hispanie; osel byl oblíbeným zvířetem Priapovým, an po celý rok schopen k oplozování.

Velbloud, o němž již v době Abrahamově bible jako o domácím zvířeti se zmiňuje, zůstal jakožto zvíře pracovní, k jízdě, nošení břemen i tahu způsobilé obmezen na krajiny kol Středozemního moře, Arabii, Syrii, Persii, severozápadní Indii a na nížinu Afghanskou a Bucharskou. Kde nejprve byl domestikován, nelze dnes rozhodnouti. Od té doby, kdy poznán u jednohrbého dromedára základ ke dvěma hrbům, které během vývoje splývají, soudí se, že původ obou druhů, jedno- i dvouhrbého drabaře jest monofyletický, jednotný. Oba druhy rozlišily se chovem na různá plemena, upotřebovaná buď k jízdě neb nošení břemen. Jakožto „lodě pouště“ poskytují nomadinu vše, co potřebuje: mléko, maso, vlnu; umožňují přímo kočovným těm kmenům existenci. Jenže jest k ovládání rozmarného zvířete třeba orientální trpělivosti, které se našemu nervosnímu století nedostává. Proto neujalo se zavedení velbloudů do Ameriky. R. 1870 zdařily se pokusy s chovem velbloudů v Kalifornii a Arizoně, kdež místy i zdivočili; přežili se však všude jinde

nabyli leda nějakého významu v Australii, kam teprv v druhé polovici minulého století zavedeni byli.

Zvláštní kapitolu by zasluhovalo zdomácnění skotu, zajisté nejstarší ale též nejdůležitější úspěch člověka východní polokoule. První podmínka pro asijsko-evropskou kulturu byla tím získána, když před pluh zapřaženi byli voli, a kráva lidem mléko poskytovala. Divocí předkové evropských krav, od nichž pravdě podobně všechna domácí plemena evropská pocházejí (Bos primigenius), vyhynuli úplně. Nejvíce se as tomu divokému podobá polodivoký anglický skot parkový, udržovaný malým stádem v Chikinghamu, kdež již v jedenáctém století žilo a v třináctém bylo ohraničeno. Dle zprávy z r. 1838 jevil skot tento všechny vlastnosti zvířete divokého. Krávy skrývaly svá telátka, pásly se jen v noci, za dne spaly, vehnány do úzkých tvářily se divoce, byly však plaché a bázlivé, člověku z daleka se vyhýbajíce.

Americe darovala teprv Evropa skot; již Kolumbus na své druhé cestě převezl jej sebou. Některé nové formy vytvořily se zde během doby; skot niatašký s hlavou mopslíkovitou zatím již opět vyhynul; jako skot uherský vyznačují se též „franqueiros“ obrovskými rohy.

Temný jest i původ ovcí, jichž chov v prvních počátcích počíná již v době neolithické. Ve švýcarských stavbách kolových nalezená ovce rašelinná (Ovis aries palustris) má rohy dvouhranné jako koza; původ její souvisí as s muflonovitou některou formou evropského diluvia.

Jisto jest, že teprv dlouhověkým pěstěním hrubá srst původní proměnila se v jemnou vlnu. Již v šedém starověku vyváželi Foiničané proslulé látky vlněné. Z Malé Asie dostalo se as pěstění ovce vlnaté do Řecka, jak dokazuje pověst o Argonautech a Jasonu, jenž zlaté rouno z Kolchidy sem přinesl. Z Řecka šířil se chov vlnatých ovcí do dolní Italie, a odtud dostal se Římany do Španěl. Zde křížením docílen chov slavných ovcí merinových, které odtud v polovici XVIII. sol. nastoupily svou vítěznou cestu světem. Do Australie, kde dnes ovce staly se nejdůležitějším zvířetem domácím, dostaly se teprv r. 1768. Mnohem dříve již Kolumbem zavedena byla ovce do Ameriky.

Amerika získala tedy mnohem více nežli nám poskytla. Jen na západě jižní Ameriky podmanili si původní obyvatelé podivné ty ovčí velbloudy, kteří tu ve čtyřech formách se vyskytují. Po celém západě již. Ameriky rozšířeno jest guanako, na nejvyšších peruansko-bolivianských Andech vikuňa, lama jest zkrocené guanako používané k nošení břemen, a křížením lamy s vikuňou získali alpaku, důležitou pro jemnou hedvábnou vlnu, kterou dovedli uměle zpracovati na jemná tkaniva. Dávno před objevením Ameriky držána byla veliká stáda lam jako zvířata domácí. Požívala místy i božské úcty, používáno jich za obětní zvířata při pohřbívání mrtvých, jimž do hrobu byly kladeny.

Co naplat; všechny pokusy akklimatovati tyto ovčí velbloudy mimo jejich vlast zůstaly marny.

V nejstarších neolithiových kolových stavbách vyskytují se též kozy, častěji nežli ovce. Byly tedy „kravičkou chudých“ již v prvních dobách lidské kultury. Nechovají se v stádech, jako ovce; při své mlsnotě a dovádivosti (kaprioly od Capra) nadělaly odjakživa škod na polích a stromech, takže již staří obětovali kozly Bacchovi, aby ho usmířili za škody, jež působily na vinicích a mladých olivách.

Menší úlohu v dějinách kulturních hrála ostatní zvířata domácí, ač i zde v badání o původu a cestách jich rozšíření, při velikém stěhování národů, křížení cest jejich v posledních dvou tisíciletích vyskytují se momenty závažné pro všechny obory lidského vědění.

Blíží se doba, že mimo moře neudrží se snad žádné větší zvíře ve volnosti, jehož člověk nevzal do své moci a ochrany. Osud většiny velikých ssavců i ptáků, jichž rozkvět spadá do doby třetihorní, nás o tom poučuje. Jisto jest, že skoro všechna důležitější zvířata domácí získal člověk kulturní již na několika střediscích starověku. Po celých tisíc let středověku, až do objevení Ameriky, nezískal člověk ni jediného domácího zvířete, ač do této doby spadá ono veliké stěhování národů z nitra Asie, arabské panování rozšířilo se od Indu po Tajo, děly se vpády Mongolů a Turků. Jen flora kulturních rostlin v tu dobu obohacena.

Nový věk provádí chov zvířat účelně, sportovně i na vědeckém základě. Hojné pokusy akklimatační obohatily a zušlechtily plemena a výnosnost jejich. A přece nevíme, mnoho-li v přibývajícím lidstvu, v době elektřiny a depekorace zbude místa pro chov zvířat domácích. Technické zužitkování koně jest v naší kultuře rozhodně v úpadku. Počítáme ještě na síly koňské, ale síly tohoto křehkého živého stroje nestačí již na ohromné výkony mechanické, jež vymyslil mozek lidský.

Elektřina všude vítězí. Již nestačí rychlost poštovního holuba k donášení zpráv do dálky, nestačí sokol lovecký k uchvácení husy divoké, nestačí ani statečnost koně k útoku proti chrlícím střelám. I parní pluh nahrazuje částečně trpělivé tahouny pode jhem pozvolna v brázdě kráčející. Má snad tisíciletá snaha po zušlechtění plemen, získání věrných a přítulných pomocníků, krásných zjevech a forem ze zvířectva přejíti k zapomenutí a zanedbání?

Nikoli, ubude snad bídných tahounů, věčně týraných, ubude potulných psů, kteří na Východě měli býti jedinými čistiteli ulic, ubude pariů a zanedbaných míšenců ohrožujících veřejné zdravotnictví; zůstane nám vždy však zjev čistokrevných koní, jenž nadchl bezejmenné neolithické umělce tak jako Fidia v Řecku, ethický vytříbený sport zachrání nám ostatní druhy zvířat chovem zušlechtěných, jež tvoří radost a esthetický požitek pěstitele.

F. X. Svoboda:

TRHAJÍCÍ SE BŘEHY.

(Dokončení.)

Ale naleznou v mých kapsách provázek, pilníčky, kuchyňský nůž a ty klíče,“ pomyslil si s náhlou úzkostí. „Bude to podezřelé, zatknou mne. A potom — co by bylo potom? Pro Boha . . . co by bylo? — Ne, ty věci musím zde nechat, ukrýt je. U sebe nesmím mít pranic, pranic. Ale což — napadne-li je, že jsem vyhodil něco okny? Nepropustí mne jen tak, budu jim podezřelý, zadrží mne.“

Mráz běžel mu po těle. Položil si ruku na čelo.

„Zadrželi by mne a vyslýchali,“ zašeptal ve strašlivém zděšení! „Pro Boha, Mařka! Pro boha, pro boha!“

Odstoupil ode dveří.

„Prchnu, až se úplně setmí,“ pomyslil si, „prchnu a nikdo nezví, kdo tu byl. Nic se neztratilo . . . nebudou pátrat.“

Rozechvívající netrpělivost, aby již klečel v slzách rozplynulý a aby Mařce vyjevil své utrpení, vnikla do celé jeho duše. Kráčel po špičkách ke skříni, v níž byl ukryt. Usedl na podium a sníživ hlavu do obou rukou, schoulil se. „Kam až mne dohnaly ty události!“ pomyslil si s neobyčejnou lítostí. „Kam až mne doštvala ta obluda!“ Náhle pozvedl hlavu: „Ale už pošla, už je po ní, už se jí neděsím. Ubránil jsem se, všecko se změní, nic už neprovedu, nic bídného, už ne, Mařko! Podíváš se ještě dnes do mého srdce, ještě dnes!“

Opět se schoulil a opět oddával se touze po vyznání.

Pojednou povstal. Kolem byla již úplná tma. Obešel okna, nahlédl do ulice i do zahrádky. Užasl, jak bylo prvé patro vysoko. Rozhodl se, že se spustí přímo do ulice, až nikdo nepůjde. Vyhledal i okno, kde se mu zdál útěk nejvhodnější. Přecházel s netrpělivostí a mrazivým nepokojem. Čím dále tím větší zmatek šířil se mu duší. Ulicí po chvilkách ubírali se lidé. Pootevřel okno, uvázal provázek a čekal s dechem zatajeným.

Konečně nastalo ticho. Kroky dvou mužů, kteří před chvíli tudy šli, doznívaly kdesi v Kaprové ulici. Kvíčala vyhlédl z okna a popustil provázek.

Náhle tichounce odstoupil, provázek vytáhl a okno přivřel. U Rudolfina stál kdosi tmavý a pozoroval ulici. Byl to strážník. Popocházel, ukrýval se v průjezdu za kamennými lvy a opět se zastavoval. Kvíčala jej pozoroval ani se nehýbaje. Po půl hodině strážník odešel kamsi k Mikulášské třídě. „Teď by byl čas,“ pomyslil si Kvíčala a se zatajeným dechem chtěl vylézti na okno. Ale zalekl se. Tam dole v podjezdu Rudolfina opět kdosi stál, ukryt ve stínu. Brzy však poznal, že se mýlil. Nebylo tam nikoho. Otevřel okno dokořán a zkusiv, je-li provázek dobře uvázán, chtěl jej spustiti na chodník. V tom však proběhl mu mráz tělem. Strašlivý zmatek vhrnul se mu do nitra.

Cosi kleplo, zapraskalo, a jakýsi zvuk, jako zachrastění klíče, ozval se místnostmi. Kvíčala odskočil od okna, nevěda, co činí, ani proč to činí. Popoběhl mezi vitriny. Skoky jeho zahlučely. Stanul.

Krev stydla mu po celém těle. Sál se osvětlil žárovkou.

XXXIII.

Naproti němu stál noční hlídač musejní, silný muž s hnědým knírem, jako by byl přiletěl. Byl snad překvapen více ještě než sám Kvíčala. Nenadál se tohoto setkání. Široká tvář jeho s lesklýma očima s velikými lícními kostmi zdála se ztrnulou a jako úžaslou. Hleděl na Kvíčalu, jenž úplně zbledl a zmalomyslněl, v jakési

zdivočilosti. Jen chvíli, zdálo se, nevěděl tento muž, co činiti. Rychle však se vzpamatoval a přiskočiv ke Kvíčalovi uchopil jej prudce za ruku.

„Pusťte mne, nekřičte, nezničte mne!“ zašeptal Kvíčala klesnuv na kolena. „Slyšte! Všecko vám povím!“

Hlídač táhl jej po podlaze ke vchodu.

„Nic jsem nevzal, pusťte mne, neudávejte mne!“ prosil Kvíčala zoufale. „Slitujte se, mám ženu těhotnou, neví, co se stalo, nic jsem neukradl, slitujte se!“

Muž neodpovídal, jen supěl, vleka Kvíčalu po podlaze. Trhal jím. Ocitli se nedaleko dveří.

„Pro Krista Pána, Mařka!“ vydechl Kvíčala zoufale. „Co řekne, až to uslyší? Slitujte se! Neudávejte mne!“

Hlídač vztahoval ruku po dveřích, chtěje zavolati na vrátného. Sáhl již na kliku.

Pojednou, jakoby uštknut zoufalostí, vymrštil se Kvíčala s kuchyňským nožem v ruce a vrhl se na hlídače. Sevřeli se, a nastal zdivočilý zápas. Supěli, svalili se na zem. Některý z nich kopl do vitriny, jež se roztříštila. Hlídač dvakráte zavolal: „Pomoc!“ Udeřil i do dveří, ale zvuk nebyl silný. Kvíčala, kdykoli se mu ruka uvolnila, bodal do silného toho člověka. Některé rány byly hluboké, krev se z nich vylévala. Cítil ji na rukách i na tváři. Bodal neustále. Hlídač řičel, ale hlas jeho nebyl již silný. I paže, plné síly, pojednou ztrácely hybnosti. V jednu chvíli se zdálo, že se ocitl navrchu a že Kvíčalu zadusí. Uchopil skutečně oběma rukama jeho tenký krk, ale prsty neměly již síly, a uvolněná ruka Kvíčalova vrážela vztekle kuchyňský nůž do jeho boku. Svalil se, a prsty jeho svezly se nehybně s krku, jejž chtěly sevříti.

Kvíčala na chvíli ustal. Cítil, že ho již hlídač nedusí.

„Pustíš mne nebo ne?“ zašeptal vášnivě.

Hlídač neodpověděl. Jen nohy jeho, zapletené do noh Kvíčalových, se pohnuly.

„Pustíš mne po dobrém?“ zašeptal mu u samé tváře. „Pustíš, nebo ne?“

Hlídač opět mlčel.

Tu se Kvíčala nadzvedl a naslouchal. Kolem bylo úplné ticho. Vyskočil a zmaten pohleděl na hlídače, nehybně ležícího, na krev, jež byla po podlaze rozmazaná, na šatech nalepená a jež i na jeho rukách se černala. Shýbl se, zapátral ve tvář hlídačovu, pohnul jím, díval se . . . a jako by led na něho padl, stydl hrůzou.

Napřímil se tiše, popošel k elektrické spojce a shasl žárovku. Úplná tma lehla kolem. Po špičkách popošel k oknům, na ulici obráceným, a stanul. Třásl se. Chtěl zaplakati, ale pro hrůzu nemohl. Vydychoval dlouze a těžce.

Pojednou oživl, přiskočil k oknu, na němž měl přivázaný provázek, a chtěl je otevříti. Zarazil se však. Dole v podjezdu u Rudolfina jako by opět kdosi stál. Se sevřeným srdcem odstoupil. Chvěl se. Po chvíli odvázal provázek a po špičkách vracel se ke dveřím. „Hlídač má klíče,“ napadlo jej, „odejdu, jako by on odcházel.“ Ale sotvaže se k němu přiblížil a sáhl na stydnoucí, nehybnou ruku, zděsil se a popošel ke dveřím. Klíč, jenž v nich byl zastrčen, vytáhl a z vnitřní strany jím uzamkl. Zůstal u dveří. Naslouchal. V přízemí jako by někdo šel po schodech. Ulekl se a odkvapil odtud do oné místnosti v prvém křídle, kde byly miniatury. Zde položil se na zeď u okna. Třásl se zmatkem. Z ulice ozývaly se hlasy rozveselených mladých mužů. V sále zapraskalo. Kvíčala se napřímil a smysly jeho lačně se napialy. Kdosi jako by tichounce šel. „Hlídač asi,“ zdálo se mu. „Vzpamatoval se, odchází pro pomoc.“ Chtěl ho zadržeti, ale sotva že popoběhl ke dveřím, vyděsil se zdáním, že je schodiště oživeno lidmi. Chtěl utéci, ale zakopl o mrtvolu. Sáhl na ni a potichu se rovnaje, chtěl zoufale zaplakati, ale opět pro hrůzu, jako prve, nemohl. Vzdálil se pozvolna k oknu v pravém křídle, kde před chvílí stál, a naslouchaje, nejde-li někdo za ním, okamžitě je otevřel. Ze zahrádky a z blízkého židovského starého hřbitova zavanul naň prochladlý vzduch.

Náhle oživl a podlehl jakémusi vášnivému chvatu. Přivázal provázek a chtěl se spustiti. Napadlo jej však, že je motouzek ten krátký a i příliš slabý a že by se mohl přetrhnouti. Se záclony, polo spuštěné, visely provázky. Okamžitě vytáhl kapesní nožík a odřezal jich v oknech několik. Navázal je a spojil. Mohl nyní dáti motouzek dvojmo. Učinil tak okamžitě. Vyskočil na okno, zatočil si motouz na botu, aby nesjel příliš rychle, a drže jej oběma rukama, spouštěl se dolů.

Sotvaže však byl pod oknem, trhlo jím cosi, a v tu chvíli sletěl do zahrady mezi nízké keře. Provázek od záclon, zpuchřelý a rezí od kovových kroužků sežraný, přetrhl se, jako by jej přeřízl. Větvičky keřů zapraskaly, země zaduněla. Kvíčalu strašně zabolelo v míše a hlavě. Zaběddoval. Hmatal kolem v trnitých větvičkách, chtěje se vymotati, ale poznal pojednou, že se nemůže na nohy již postaviti. Obě byly přeraženy. Chytal se rukama a plazil se s keřů na změklý záhonek. Strašlivá bolest v nohách

ochromovala i ruce. V prstech držel dosud část přetrženého provázku. „Jen přes zeď, jen přes zeď,“ myslil si. Lezl dále. Bolest a palčivost každou chvíli byly hroznější. Plazil se, zatínaje řídké své zuby. Slzy lily se mu z očí. Chvílemi ustal a zarývaje tvář do země zoufale cosi šeptal. Vysílen, zkrušen, dolezl do besídky u zdi. Dále nemohl. Na útěk přes zeď již nemyslil. Sotva na rukách se nazvedl.

V hlavě ucítil tupou, nesnesitelnou bolest z jakési strašné představy, již nemohl pochopiti. „Zítra! Zítra! Zítra, Mařko!“ pronášel pouze z hrozné té představy, horečnatě se zveličující.

Přepadla jej i teď, jako v životě častokráte, náhlá netrpělivost. Natažen na zemi, s tváří málo zvednutou, namáhavě o lokty opřen, jal se rozmotávati zbytek provázku. Činil to prudce, jako by zlostně. Slzy stále lily se mu z očí. Trhal jednotlivými uzly ustávaje a padaje tváří do země pro občasnou slabost. Jektal zuby, jako by ho zima roztřásala, a tichounce vzlykal. Odpočinuv si pozvedl se, a zachytiv se rukama za mřížoví besídky provlékl jím provázek. Netrpělivost ještě větší prolínala všecky jeho nervy. Třesoucí se prsty pravé ruky, plné lepkavé krve, chvatně kladly smyčku kolem krku. Pustil se pak. Provázek ostře se zařízl.

V tu chvíli slyšel hlasy. Křik. Vzteklý muž jakýsi volal: „Můj syn kadet, můj syn na průmyslové škole, můj syn kožišník!‘ A jiný muž křičel: „Můj syn bude professorem!“ — „Ach, otec se zas s Klímou hádá!“ pomyslil si Kvíčala. V tu chvíli však zvony zvonily a on seděl v chrámu pod korouhví sv. Václava. Kdosi k němu přišel. Beduin. Šeptal cosi, ale Kvíčala mu nerozuměl. Chtěl se ptáti, co povídá, ale shledal, že sedí u něho Mařka. Chtěl ji objati, ale nemohl pozvednouti ruce. Kdosi mu je držel. V tom jako by teplá a lahodivá vlna jej pozvedla a položila na měkký trávník. Přivřel oči. Příjemné uklidnění vlévalo se z teplých rukou, jež se v tu chvíli naň lehounce položily, do jeho celého těla. Věděl, že sedí u něho Mařka se starcem Hulešem a rozeznával, že se jejich citlivýma rukama rozlévá do jeho bytosti nekonečná láska. Pak jako by slunko hrálo a jako by vše mizelo ve světle jeho. Ještě jednou ty ruce ucítil a ještě jednou rozeznal vroucí tu lásku. Oddal se jí, rozplynul se v ní.

XXXIV.

Když Mařka druhý den k večeru otevřela noviny a nalezla v nich dlouhý článek o vraždě a sebevraždě v museu, pospíšila k otci a jala se mu událost tu přečítati. Když dočítala, bylo znáti na jejích pohybech, hlasu i dechu, že je čímsi rozechvěna. Popis vraha ji znepokojil. Ale i Vaněček, jako by se byla na něho skála svalila, zmlkl a dusil se. Ani jeden ani druhý nevyslovili, co je napadlo.

Mařka rychle se oblékla a zašeptavši úzkostně: „Já jdu na Smíchov do reálného gymnasia,“ okamžitě odešla. Ulicemi pátrala, uvidí-li Jiříka. Množství představ letělo jí hlavou. Třásla se.

Na Smíchově u školníka zvěděla, že její muž nikdy zde professorem nebyl. Neznali ho. Užasla k nejzazší mezi. Hleděli na ni jako na šílenou. Všecka zničena odvlékla se na policii. Zavezli ji k mrtvole vrahově. Omdlela. Když procitla z mrákot, oznámili jí, že přijel vrchní rada Huleš a že i on velice byl vzrušen. Chce prý ji viděti. Oba byli vyslýcháni. Mařka však nemohla příliš mluviti. Z výpovědí vrchního rady Huleše, jenž jediný věděl o utrpení Kvíčalově, zvěděla teprv, co se dělo a jak se připravoval k pokání. Lomila rukama v bezmocném tichém pláči. Když jí řekli, že zavražděný hlídač byl dobrý, mladý muž, že zanechal ženu s třemi dětmi, zakryla si dlaněmi oči a zoufalostí se zachvěla.

Huleš odvážel ji pak ve svém povoze do sedmé části. Zvěděl, že by byla muži lež odpustila, poněvadž si hřích ten hořem odpykal, že čekala na jeho vysvětlení, proč trpí, a že sama mnoho hoře měla pro jeho mlčení. Oba pak, jako by se byli smluvili, řekli stejnými větami, že Kvíčala nebyl špatný člověk, naopak dobrý a horoucí, schopný dobrých skutků, ale nad mnoho jiných lidí nešťastný.

Zvláště pak Huleš se rozpovídal. Cítil, že vidí hluboce do tohoto příběhu a že vidí i na prsty kohosi tajemného, jenž hravě spřádá milliony vlákenek, zachytává je, trhá, odhazuje, aniž se zalekne a aniž ustane. Mluvil horlivě, ale shledávaje brzy, že nebohá vdova neposlouchá, že žal její je neprostupný, ztišil se. Zahleděl se na její tvář, stále slzami politou, povšiml si i jejích chvějících se prstů se záděrami, a umiňoval si, že ji neopustí a že se postará o ni i o dítě, jež se jí narodí.

Zprávy literární a umělecké nalézají se v 1. č. nového ročníku.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

